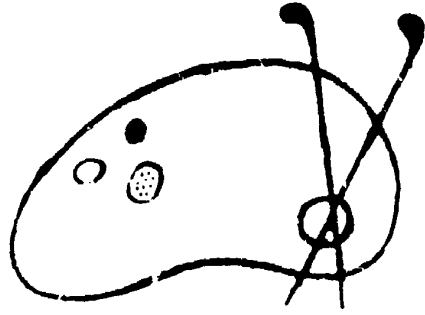
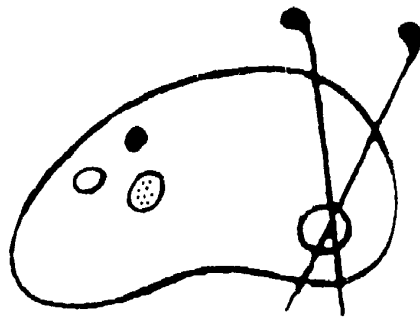

RELIURE SERREE
Absence de marges
intérieures

Début d'une série de documents
en couleur

Fin d'une série de documents
en couleur

.

.

..

..

T. T. d. l. pl.

FRANCISCI
GEORGII VENETI
MINORITANÆ FAMILIÆ,

de harmonia Mundi totius Cantica) tria. Cum
indice eorum, quæ inter legendum ad-
notatu digna visa fuere, nunc
recens addito.

☞ Talia probarint, spiritus quibus spirat.

Cum priuilegio.

PARISIIS

Apud Andream Berthelin, via ad diuum Iacobum, in domo
Gulielmi Rolandi sub insigni aureæ coronæ: & in vico Lon-
gobardorum in domo eiusdem G. Rolandi.

(1545)
Ex Bibliotheca Monasterii & Bernardi Savis
Congregationis S. Martini Juliacensis.

PROOEMIUM.

FRANCISCI GEORGII VENETI minoritanæ familiæ in opus de harmonia mundi, trifariam distinctum, ad Clementem septimum pontificem maximum

PRÆFATIO.

NON EQVIDEM PATER BEATISSIME factu villo, neque secundum carnem, & sanguinem, sed bono genio, imò & meliori spiritu ducor, vt pro minus collustratis hanc qualemunque accendere coner faculam, non certè noui luminis, sed eam, quæ à luce illa omnes illuminante subtrilat, Et vt de messe Domini opulentissima in Dominicum horreum pro pauperibus cibandis afferam, saltem vel paruulos mergites, ab aliis messoribus, forsitan iubente Domino, posteris derelictos: ex quibus triticum excusimus, non certè nouum, sed antiquum noua quadam forma conductum, nouoque modo subactum, aqua proculdubio non cæternarum dissipatarum, sed melioris, & salutaris sapientiæ: ex qua bibenti fit fons aquæ salientis in vitam æternam: Quam aquâ haurientes ij, qui primi Euangelicæ doctrinæ iecere fundamenta verè filij Dei effecti, stultitiâ existimarunt sapientiâ huius mundi, quæ viribus propriis, & al. humana industria excogitatis innititur, nulli veritati cedens, nisi quam syllogisticis rationibus sese ostendere posse confidunt, qui eam sectantur. Sed eæ deductiones compositæ & in ipsis sensibus radicitus fundatæ solitariam illam, atque intellectualem opificis naturam (vt Proculus docet) attingere nequeunt: Sed neque inferioris naturæ effectus, proprietates, aut passiones (vt aiunt) docere possunt: cum harum causæ, ex quibus ipsas coniiicere suis argumentationibus opinantur, sint (omnium eorum consensu) mortalibus penitus ignotæ: Insuper ex sensibus procedentes, qui fallaces sunt (sicuti multis rationibus probat Pyrrho Heliates) nullam nobis sinceram præbere possunt veritatem: Hinc cum de diuinis agitur, quæ oraculis (vt ait Plato) comparari debent, relinquendæ sunt huiusmodi compositæ, & ex fallacibus sensibus deductæ rationes his, qui circa sensibilia versantur, & qui ea, quæ in agendo subiiciuntur motui, extrema confinia suæ doctrinæ statuerunt, & qui omnia combinare, & concludere opinantur per quædam axiomata, quæ refellere impossibile existimant: Sed hi ab ipsis occultata diuina irrident, quæ tanto magis exaltantur, quanto ad altius cor homo ascendere præsumit, cum facta hæc solo diuino lumine ostendantur, contentionem oderint, silentium desiderent, superbos, & sapientes mundi respuant, paruulos, & humiles corde amplectentur, & pascent, syllogismos, & humanas deductiones penitus irrideant: cum nullum sit diuinitatis principium, nihilque eam antecedit, per quod aliud probari possit: Hinc tantum ad diuina, teste Arcopagita, conscendere fas est, quantum seipsum diuinorum eloquiorum radius insinuauerit, qui expurgatis mentibus sese percipiendum tantummodo offert: Ideo si externi, vt vel minimam scintillam diuinarum rerum perciperent, omni cura, quæ animum offuscant, ammouere studuerunt, quanto magis ij, quibus diuina eloquia, & altissimarum rerum sacramenta credita sunt, animi purificationem omni studio perquirere debent? Brachmanæ enim nullum ad ipsorum admittebant sapientiam, nisi abstinentes à vino, & carnibus, sed à vitis super omnia, vt Deum ipsum, quem intelligere cupiebant, diuina con-

PROOEMIUM.

Pharao. uersatione æmularentur. Itidem apud Indos inferiores docebat Pharaotes, si Phi
 Philost. lostrate credimus. Lyfides quoque Pythagoreus scribens ad Hyparchum docet
 Lyfides. minimè pium esse mysteria veræ philosophiæ, quæ videlicet diuina redolet, eis
 communia facere, qui nec somnare quidem purificationem animi potuerunt: neque
 Hierocl. enim potest lippus, & immundus oculus (vt Hierocles de antiquorum, qui has se-
 mitas sequuti sunt, promptuariis depronipfit) res nimium lucentes intueri: Nec
 poterit quis sacris de nouo addictus non bene initiatus statim percipere collustra-
 tiones illas diuinas: quia experrectus à sommo nequit statim lucida contemplari.
 Plotinus. Assuefaciendus est igitur animus ad studia pulchra, & pedetentim expurgandus,
 quousque Diuina lux subrutilet, & noster in nobis (vt Plotinus ait) emineat intel-
 lectus: qui animum patri, & veræ luci applicet: illumque in opificis intellectu-
 Procullis nibus impermixtè collocet: Lumen quoque (inquit Proculus) coniungat lumi-
 ni, non quale illud, quod scientiarum esse perhibetur, sed pulchrius quoddam, &
 vnitum magis. Hinc congregati sunt cum Deo Abraham, principes electæ fami-
 liæ, & doctores veræ sapientiæ, qui Dij effecti vehementer eleuati sunt ad lumen
 illud suscipiendum: quod à mortalibus remotissimum tenebrosi Iudæi scandalū,
 & impij Gentiles stultitiam existimarunt, collustratis autem oculis visum est fulgor
 pulcherrimus, & verum omnium thesaurorum, ac integerrimæ sapientiæ prom-
 ptuarium. Hinc magna constantia etiam vitæ discrimine toto animo ipsum defen-
 dere conati sunt: Ad quos thesauros etiam (vt Paulus docet) non per philoso-
 Paulus. phiam, hanc videlicet traditam ab hominibus, & inanem fallaciam peruenitur:
 sed luce illa percipitur, per quam à claritate in claritatem conscendentes denique
 transformamur in eadem imaginem illius, qui est splendor patris, & vera eius
 imago. Sed cum breuissimus sit collustratorum numerus, qui possint rutilans lu-
 men illud suscipere, hinc eos, qui huiusmodi initiari cupiunt, per eas semitas dedu-
 cendos existimo, per quas ad illud supremum lumen percipiendum facilius dispo-
 ni possint: Ex autem semitæ proculdubio sunt per hæc visibilia ad inuisibilia Dei
 ex harmonica cognatione, quam consonantissimam habent ad inuicem. De mū-
 di itaque vtriusque, & archetypi consonantia, deque statu vniuersarum rerum,
 omniumque eorum, que vterque ipse mundus (prout ab archetypo suscipit) har-
 monia maxima complectitur, pro huiusmodi faciliori ducatu, opportunè existi-
 mauimus pertractare: Quod facere cupientibus per multas semitas iter nobis acci-
 piendum est, eo quod cunctis disciplinarum artificialibus sit remediis occurrendū,
 Physicis, Arithmeticis, Astronomicis, Geometricis, Musicis, atque Diuinis. Si
 rerum itaque, que sensibus subiiciuntur, tractatio erit, tum Peripatetici cum sen-
 sibili doctrina suffragabuntur: Si cœlestia indagabimus, Astronomorum demon-
 strationibus innitemur: Si rerum naturalium concordiam perscrutabimur, ad se-
 cretiores philosophos dirigemus iter: Si desiderum varietate, & de eo, qui est ex di-
 uersis aspectibus, motibus, sonisque concentu tractatus habebitur, musicis con-
 tinuò rationibus absoluetur: Si supremas intelligentias, & arcana supercœlestia vt-
 cunque explicare tentabimus, semoris his omnibus, ac in vestibulo relictis, pro-
 phetas, & sanctos, quibus peculiari dono datum est nosse secreta Dei viuētis, adi-
 bimus, aut lucem illam, quæ omnes illuminat, & in huiusmodi optimè instruit,
 implorabimus. Si tamen aliqua ratione ex visibilibus istis ad penetralia cœlestia,
 & inapramundana subleuari cupiemus, illud erit nobis (errore posthabito) vnicū
 iter per numeros, quibus hæc inferiora cum superioribus connexa ex harmoni-
 ca ipsorum proportione se præbent contemplantibus suauissima, & ex mutua
 correspondentia, atque vi sibi insita operantibus facillimam viam præstant: Nu-
 meri enim omnia disposita sunt, & inde ad eò domestici omnibus, vt eis nihil
 obstat: nam cognati superis ad cœlestia familiariter conscendunt: rursusque cum

PROOEMIUM.

sensibilibus domesticè agunt : & inde diuerfas naturas , diuerfosque modos induunt: Numerus enim qui (vt Proculus ait) semper idem existit , alius tamen est in voce , alius in rerum proportione , alius in anima & ratione , & alius in diuinis , & qui in rebus creatis ligatus est , Deo familiaris absolutissimus reperitur . De inferioribus autem loquentes Theonistius , & Boëtius adeò numerum præferunt , vt neminem existiment absque ipso rectè philosophari posse . Pythagorici , verò omnes simul , & academici , sed præ aliis secretiores theologi vbique numeros celebrant , & venerantur: nec immerito , quia vt perhibet Auenzoar Babylonius , ille omnia ritè nouit , qui bene scit numerare : Cui Plato adstipulatur dicens in Epimionide: Si quis ab hominum natura numerum auferre velit , nullatenus prudentes eos , aut scientificos relinquit : Nam anima nihil percipiet sine ratione: Nec rationem de rebus reddere quispiam poterit , qui numerum ignorat. Artes quoque sublato numero penitus euanescent: & quod maximum est , bonorum quidem omnium , mali autem nullius numerum esse causam asseuerat: Hinc , qui beatus futurus est , qui coelestia & diuina rimari cupit , numerum ignorare non debet . Necessariò igitur per numerorum semitas , & harmonicum ordinem nobis procedendum est , si ritè , accommodatèque per hæc inferiora ad superna , supremumque conscendere voluerimus: Omnia enim sibi inuicem , & primo mutuis concentibus correspondent , aliis tamen , & aliis numeris: Quod Orpheus cecinit , postque eum Pythagoras docuit , nec non Stoici consententur , dum dicunt mundum factum adhibita arte quadam concinnatrice. Proponit Plato , Porphyrius id multis rationibus asseuerat , declarat Iamblicus , Chalcidius , Proculus , & eius præceptor Syrianus , & quotquot de Pythagorica , atque academica familia sunt pro virili sua interpretantur , & affirmant existimantes naturam nihil tam in rebus productis , quam producendis habuisse antiquius , & accommodatius harmonia: qua partes omnes machinæ huius concinnæ redderentur. Verum diuini vates inferioribus numeris procul relictis ad diuinosque , ac secretiora penetralia introducti multa non pandenda contemplati sunt , quorum meliora abscondentes in corde suo , ne delinquerent , quædam , & pauca nobis , quantum eis permisum erat , præbuerunt contemplanda : Ex quibus Itaias ait : Vidi Dominum sedentem super solium excelsum , & eleuatum , super totam videlicet hanc mundanam domum , cuius coelum sedes eius est , & hanc plenam eius opificis gloria : quæ in distributorum graduum serie cum diuinis ipsius opificis exemplaribus concinna refulget : Vnde inter artificem & fabricam concordia , & mutuus amor decantatus per duos seraphinos alternis vocibus ad alterutrum acclamantes Sanctus , Sanctus , Sanctus Dominus Deus Zeuaor , Plena est omnis terra gloria eius , vnicuique concinna proportione per cognatos numeros , quibus omnia disposita sunt , communicata . His itaque modulis , consonantissimisque concentibus absorpti coelestes vates numeros vocales , & eorum rationes in vestibulis relinquentes philosophati sunt in melioribus , & diuinis numeris , in naturæ speciebus , & formis , inò in exemplaribus ipsis per omnia idearum genera ordine quodam eis tantummodo , qui viderunt , cognita progredientes . Huc & Ezechiel Itaiæ collega applicuit , quando diuinum tribunal , quod Hebræi Mercava nuncupant , ex diuinis ministris , Seraphinis , Of'ianinis , animalibusque sanctitatis , in omnium rerum consonantiam deducendam confectum intuitus est , totum negotium concludendo dixit: Et aspectus eorum veluti הוֹאֵפָן בְּתוֹךְ הוֹאֵפָן haophan betoc haophan , id est rota in medio rotæ , vt pro nunc loquamur translatione nostram , quia mundana hæc domus sphærica est in medio rotæ , & sphæræ illius intelligibilis , & supremæ , id est in verbo , quod in illa supramundana ro-

Proculus

Theonist.
Boëtius.
Pythag.
Academ.
Theolo.
Auenzo.
Plato.

Orpheus
Pythag.
Stoici.
Plato.
Porphy.
Iamblicus.
Chalci.
Proculus
Syria.

Itaias.

Ezechiel
Hebræi.

PROOEMIUM.

ta medium possidet, dicente Ioanne: Quod factum est, in ipso vita erat, In ipso in quasi verbo, quo Pater portat, & sustentat omnia, & quod Ioannes verus vates vidit in bicipiti Parnaso, CHRISTI videlicet pectore, in quo bina diuinæ scilicet & humanæ naturæ fastigia eminent. id ipsum Moses horum sacramentorum primus referator vidit in bicipiti Sina, à quo Arabia illa uerè foelicis non dicam nomen, sed rem assequuta est: Vndè faciei diuinæ, coram, quam sapius loquebatur, & posteriorum effectuum est cacumina contemplatus: Sed hæc occultissimis ænigmatibus inclusit in sua mundanæ fabricæ grauida, & foecundissima descriptione indignum reputas rude, & imperitum vulgus vtriusque mundi arcans: Neque enim proponendum erat lumen sublimissimū hebetioribus oculis populi adeò imbecillis, vt non possent intendere in faciem Mosi ex diuino confortio lumine illo rutilantem, nisi obducto velamine splendorem ipsum (prout illi conuiuentes oculi exigebant) cõprimeret. Tradidit igitur rudi populo sub inuolucris enarratæ historiæ sacramenta altissima relinquens in secessu sapientibus locū, vt ad intimæ sapientiæ supremæque doctrinæ penetralia deducta cortina, & reuelata facie accederent, vt aliquando palàm promptuarium illud contemplarentur, & aliquando ex infirmis, & visibilibus ad inuisibilia procederēt per eos cognatos numeros, & proportionales harmonicas, ex quibus tam à sapientioribus Hebræis, quam à nostris adiuuenta sunt moralia, allegorica, atque anagogica sensa: Vndè etiam à superis mouentur hæc inferiora tanto maiori efficacia, quanto naturalia, & diuina excellentiora sunt iis, quæ ab arte comparantur. Hac enim musica arte conducta Pythagoras (Cicerone, & Boëtio referentibus) iuuenem furentem mutatis modulis cohibuit. Terpander, & Arion Methymneus Lesbios, & Iones, necnon Ismenias Thebanus quamplurimos grauisissimis morbis vexatos concentibus curarunt: Militum quoque animos atque equorum tubarum & lituorum cantus accendit. De Alexandro quoque Macedone Dion tradit nonnunquam vsque adeò eum incitatum Timothei modulis fuisse, vt veluti furens ad arma profiliret. Ad sacra quoque concidentis Saulis regis furor sic Dauidis cithara temperabatur, vt ad pristinam reduceretur quietem fugato malo dæmone, qui ab harmonia illa collapsus concentum aliquem verum, veluti ipsi inimicum, sustinere nequit: Hinc cantus, & harmonicos sonos in sacris inductos fuisse opinor ab ipso regio propheta sacrorum vero restauratore, & ab eis patribus, qui hæc Dei, & naturæ sacramenta perceperunt. Quæ igitur vis, & quæ oblectatio existimanda est inesse rerum naturalium, atque diuinarum concentui? Hinc veritas, quæ est conuenientia rerum, etiã in rebus inferioribus explicata efficacissima est, atque delectationem affert eam percipientibus mira iucunditate referatam: Sed in diuinis adeò animum exhilarat, & mouet, vt in alium penitus immutare videatur, maximè in Dauidicis hymnis, qui toties repetiti nunquam animis bene compositis sunt molesti, oblectantes autem, & fauentes quamplurimum: In ipsis enim quasi in quadam legis totius succentione decantantur vtriusque mudi cum archetypo modulamina, & ea, quæ est rebus omnibus à Meisiah restituta consonantia, & quo suauis gressu in opificem redeat perfectissimum opus ipsius: Neque tantummodo regius hic vates, sed quotquot symbolum dederunt sacræ paginæ, hi fuerunt, vt in ipsis & veræ harmoniæ, atque diuinitatis amplam cognitionem, & reliquarum doctrinarum profundum studium admirari possumus: Quis enim prophetas omnes veram poësim instructos non videat? Quis in Moise, Ezechiele, & Ioanne geometricas non agnoscat exactissimas mensuras? Rursumque in Moise, Ezechiele, Daniele, & Ioanne numerorum proportionales, &

Ioannes

Moses.

Pythag.
Cicero.
Boëtius.
Terpan.
Arion.
Ismeni.
Dion.

PROOEMIUM.

in Dauidicis hymnis, & Salomonis epithalamio, atque in tota vtriusque testamenti descriptione, tanquam in pleno epithalamio, dulcissimum consonantiarum musicarum concentum? Musicae inquam sublimioris, quam illa Orphei, Amphionis, & huiusmodi: vbiq; autem, & passim ab eis verae philosophiae vtriusque haustus imbibes, dummodo bene philosophari didiceres. Ii sunt igitur a nobis sequendi duces: Ii doctores imitandi, ad horum quoque mensuram quaecumque molimur formanda. Verumenimvero Pater Beatissime, quod a plerisque memoriae proditum est, non aliunde Mercurium, Aglaophemum, Orpheum, Hesiodum, Pythagoram, Architam, Platonem, Parmenidem, Charidem, Zamolium, Lycurgum, & quotquot demum istos sequuti praecclare philosophati sunt, aut leges dederunt, sumpsisse, quod traderent: Hos etiam (vt omnes, quantum fas est, conuenire faciamus) eatenus admittendos duximus, quatenus harmoniae nostrae, quam moliri statuimus concordem videbuntur: licubi vero dissonabunt, non aliter, quam inutiles chordas renuendos. Illos itaque antiquos patres e vestigio sequentes inter alia rerum nomina, sed potissimum ipsius opificis, Latinis nostris prout ipsi tradiderunt, reddere conabimur, vel saltem quoad fieri poterit propinquiora: vt & clarius exprimamus eorum profunda sensa, & sacramenta, quae latent in suis illis characteribus descriptis, adeo, vt Origenes existimet ea in aliud idioma traducta propriam vim minime retinere: Idcirco non leuis, aut curiosus nouitatis author censeri debeo, si verbis ipsis primigeniis, aut his admodum proximis vtetur. Nec superfluum iudicetur, & inutile, si aliqua saepius repetere videamur, quia eadem cum diuersis coaptanda toties necessario repetuntur, quoties coaptantur: Sunt enim diuersa cum diuersis, & eadem cum multis componenda, vt omnia concinna adinuicem demonstrantur: & ex omni parte omnium operum Domini suavissimus hauriatur consensus flante (vt precamur) diuino spiritu, & omnium rerum artifice: quem concentum omnimodum tribus canticis diapasonis complecti posse iudicauimus: hinc quodlibet canticum octo tenis, diapason videlicet perfecto, consummabitur: In primo itaque cantico vtriusque mundi adinuicem, & amborum cum archetypo consonantiam personabimus: In secundo de conuenientia rerum omnium cum Messiaha capite, & de eo, qui per ipsum Christum omnibus rebus ex peccato contractis, ac dissonis est restitutus concentus: In tertio de homine rerum omnium vinculo consonantissimo ad harmoniam reuocando cum omnibus, quae in eo vincuntur, & cum opifice, cui conuenire, imò vniri inditum est: In quibus (ni fallor) totum vtriusque mundi negotium, & disciplinarum multarum summa continetur. Verum Pater sancte, & si iuxta commune adagium omnia noua placent, tamen ipsa noua plerunque aemulationem excitant: conuenientes etiam oculos nouo lumini non assuetos offendunt: vnde in odium conuersi saepe oppugnare incipiunt, quod nondum bene perceperunt: Hinc me nasutis multis, & facile obrectantibus tam ex nouo procedendi modo, quam ex aliquibus scintillis, iandiu sub cinere latentibus, seu ex silice nouiter excussis expositum non ignoro: Ideo Pater Beatissime hoc quaecumque opus, & omnia alia, quae Dei auxilio noua molimur, cuncta etiam quae in me sunt, censurae tuae, ac patrum sacratissimi collegij tui summittenda duximus, & omnium qui obscuro lumine derelicto ad supremam, & splendidissimam lucem (quantum fas est) acie direxerunt: Nec existimaue-
rim Pater Sancte & Clementissime Clemens hoc nostrum quaecumque opus

Origen.

PROE MIVM.

vère concinnum, nisi tua virtute, & autoritate omnibus membris ecclesiastici corporis reddatur suave, & innocuus cibus sumentibus. Tibi igitur ipsum dicaui, qui Christi, in quo omnia, & per quem omnia in corpore hoc catholico vicem geris: vt sicut à Christo Dei verbo vitam & pulchritudinem suscipiunt omnia, sic opus istud, quod de omnibus tractat, per te foelicius viuat, & pulchrum sit, & cunctis seculorum iucundumque epulum. Vale
Pater Sanctissime, diuque.

INDEX HARMONICI VOL-
LUMINIS TRIPARTITI SECVNDVM
ordinem ipsius digestus.

INDEX TONORVM PRIMI CANTICL

- Q**UIS sit mundi progenitor, & qua harmonia superexcel-
sa unitatis gaudeat. *Tonus primus.*
- Qua concordia rerum principia, & de-
scriptores eorum conueniant, aut dis-
sentiant. *Ton. II.*
- Quo consonanti numero summus opifex in
creata omnia descendat. *Ton. III.*
- Quibus mutuis concentibus prima rerum genera conueniant
ad inuicem, & cum archetypo. *Ton. IIII.*
- Qua consonantia interualla eorum repleantur. *Ton. V.*
- Qua concordia contineantur omnia in homine, tanquam in
paruo instrumento. *Ton. VI.*
- Qua sonoritate omnia etiã particularia in hoc seculento mū-
do existentia cum archetypo conueniant. *Ton. VII.*
- Quid sit ultimum, in quod omnia diapasonica consonantia re-
ducuntur. *Ton. VIII.*

PRIMI TONI INDEX.

- Q**UOD à sanctis uiris diuino lumine collustratis
de Deo discere possumus, quæ tractamus. *Cap. primum.*
- Quòd absque huiusmodi luce errarunt omnes
de Deo loquentes per deuia quamplurima. *Cap. II.*
- Etsi quid sit Deus intelligere non possumus, tamen Deum es-
se & oraculis, & ratione, & consensu omnium edoce-
mur. *Cap. III.*
- Quomodo per creatarum rerum uestigium, aut imaginem, &
eorum consonantiam cum archetypo deuenire possumus in
cognitionem eius fecunditatis. *Cap. IIII.*
- Quòd Deus sit omnium rerum, & numerorum fecunditate
plenus, ut possit omnia consonantissimè producere. *Cap. V.*
- Quòd Deus sit unus. *Cap. VI.*
- Quòd fecundissima mēs illa prima, quæ Deus dicitur, ad in-
trã extrãque produxerit. *Cap. VII.*

CANTICORVM.

Quòd Deus mundum fabricauerit.	Cap.	VIII.
Mundi conditio nõ dat philosophis, ut concludant contra eius genituram.	Cap.	IX.
Neque motus idem præstat.	Cap.	X.
Minus itidem tribuunt gubernatores eius.	Cap.	XI.
Neque ab opifice procedendo probant, quod intendunt.	Cap.	XII.
Cur aberrarunt philosophi à catholica ueritate.	Cap.	XIII.
Rationes pro mundi nouitate.	Cap.	XIIII.
Cur antè, aut postquam Moses narrat, Deus mūdum non fecerit.	Cap.	XV.
Deficiunt philosophi, dum probare nituntur Deum necessariò agere ad extrà.	Cap.	XVI.
Progressus pro contingencia in diuino opificio.	Cap.	XVII.
Deus cognoscit particularia.	Cap.	XVIIII.

SECUNDI TONI INDEX.

Quanta dissonantia absouere reperiantur mundi sapientes in suis dogmatibus.	Cap.	primu n.
Quòd catholici scriptores conueniant.	Cap.	II.
Quanta dissonantia mundi sapientes eius iecerint fundamenta.	Cap.	III.
Dissonant philosophi etiam in negotio animæ.	Cap.	IIII.
Quòd nec minus dissentiant in describendo eum finem quem omnia appetant.	Cap.	V.
Vndè nostri consonantiam, & illi dissonantiam traxerint.	Cap.	VI.
Qui doctores, in diuino, & mundano instrumento circa penetrabilia personauerint concordēs.	Cap.	VII.
Cur antiqui studuerint abscondere dogmata, quæ tradebant sub metaphoris, & enigmatibus.	Cap.	VIII.
Quomodo possent dissonantes concordari.	Cap.	IX.
Conuentus sapientum in genitura mundi spatium.	Cap.	X.
Cur numerus senarius fabricæ, & septimus dies requiei addictus sit.	Cap.	XI.
Concordia antiquorum in rerum unitate.	Cap.	XII.
De prima rerum productione consensus.	Cap.	XIII.

TERTII TONI INDEX.

Quomodo unus per uiginti septem distendatur.	Cap.	primu.
Quanto ordine à Deo trino per ternarium fiat in fabricata omnia progressus.	Cap.	II.
Quomodo angeli per primum nouenarium simplici ternario correspondentem distribuuntur.	Cap.	III.

CANTICORVM.

<i>Sicut Deus descendit in nos per tripartitum angelorum ordinem, ita per eos in Deum conscendere possumus.</i>	Cap. IIII.
<i>De intelligentiarum auctore.</i>	Cap. V.
<i>Quomodo secundo quadrato ternarij opifex caelos fabricauerit.</i>	Cap. VI.
<i>Quomodo planetae, aut stellae operentur in inferiora bonum, uel malum.</i>	Cap. VII.
<i>Vnde proueniant mala, an ex influētis malitia, an mala dispositione recipientis.</i>	Cap. VIII.
<i>Rationibus comprobantur, quae sapientum sententiis iam decreta sunt.</i>	Cap. IX.
<i>Quod nec Saturnus, neque Mars, neque quodcunque aliud sydus sit malum, ut praeferebatur.</i>	Cap. X.
<i>An stellae agant in nos, necnō, & si agunt, utrum cogendo, aut disponendo.</i>	Cap. XI.
<i>Qualiter tertio quadrato ternario elementaria omnia produxerit omnium artifex.</i>	Cap. XII.
<i>Cur quarternario numero elementa sint distributa.</i>	Cap. XIII.
<i>Quod elementa reperiantur in omnibus mundanis membris.</i>	Cap. XIII.
<i>De alia partitione rerum elementatarum, per quam tolluntur instantiis, quae possent fieri circa praedicta.</i>	Cap. XV.
<i>Quod elementa reperiantur non tantum in hoc terrestri mundo, sed caelesti, supracaelesti, & archetypo.</i>	Cap. XVI.
<i>De figura elementorum secundum Pythagoreos, & Platonicos.</i>	Cap. XVII.

QUARTI TONI INDEX.

 <i>Quomodo angeli primi ordinis conueniant cum primo caelo, quod primum mobile dicitur.</i>	Cap. primum.
<i>Qua concordia Cherubini stellato caelo respondeant.</i>	Cap. II.
<i>Confirmat haec mirandum Ezechielis oraculum.</i>	Cap. III.
<i>Thronorum quinque proprietates.</i>	Cap. IIII.
<i>Qua consonantia eisdem proprietatibus Saturnus coaequetur.</i>	Cap. V.
<i>Dominationum decem proprietates.</i>	Cap. VI.
<i>Quo concentu easdem omnes Iuppiter imitetur.</i>	Cap. VII.
<i>De tribus coaequationibus Mauortis ignis cum uirtutibus.</i>	Cap. VIII.
<i>Quomodo conueniant adhuc in aliis sex conditionibus.</i>	Cap. IX.
<i>Magna melodia Sol in octo cum potestatibus conueniens quasi diapason reddit.</i>	Cap. X.
<i>In quinque participant principatus cum Venere.</i>	Cap. XI.
<i>Qua cantilena Mercurius cum archangelis concinat.</i>	Cap. XII.

INDEX

<i>Quomodo denique luna coaptetur cum angelis.</i>	Cap. XIII.
<i>Conuenit iterum terra cum luna.</i>	Cap. XIII.
<i>Aqua cum Mercurio, & Saturno interfonat.</i>	Cap. XV.
<i>Aër cum Ioue, Veneréque reboat.</i>	Cap. XVI.
<i>Ignis cum Sole, & Marte feruet.</i>	Cap. XVII.
<i>Lapides cum cœlis succentant.</i>	Cap. XVIII.
<i>Metalla idem faciunt, cum Marte potissimè.</i>	Cap. XIX.
<i>Viuariori sono respondent herbæ cœlis, maximè Ioui.</i>	Cap. XX.
<i>Occentant zoophyta cum Saturno.</i>	Cap. XXI.
<i>Inter cinunt animalia cum stellato cœlo, & primo mobili.</i>	Cap. XXII.
<i>Succentant eadem potissimè cum supercœlesti mundo.</i>	Cap. XXIII.
<i>Quæ in particulari cum Saturno conueniant.</i>	Cap. XXIII.
<i>Quæ harmonizent cum Ioue.</i>	Cap. XXV.
<i>Quæ robur à Marte suscipiant.</i>	Cap. XXVI.
<i>Quæ cum Sole aut Phœbo concinant.</i>	Cap. XXVII.
<i>Quæ cum Venere delicientur.</i>	Cap. XXVIII.
<i>Quæ cum Mercurio interfonent.</i>	Cap. XXIX.
<i>Qualiter omnia ista cum luna consummatâ harmoniæ cõsonantiam deducant.</i>	Cap. XXX.
<i>Quæ in particulari cum quibusdam particularibus stellis resonent.</i>	Cap. XXXI.
<i>Quam bellè omnia hæc depicta sunt in arca, quam cœlesti oraculo fabricauit Moses.</i>	Cap. XXXII.
<i>Quanto mysterio omnes enneades in suo decimo cõueniãt.</i>	Cap. XXXIII.

QVINTI TONI INDEX.

C	<p><i>V R. uicesimo septimo numero à Platone fiat illa prima descriptio.</i></p> <p><i>Quæ interualla eiusdem numeri repleti possit, & quæ non.</i></p> <p><i>Cur ad maiores numeros reducat hęc ordinatio.</i></p> <p><i>Cur iterum ad maximos numeros reducat.</i></p> <p><i>Cur in huiusmodi descriptione Plato usus sit magis diatonico genere, quàm chromatico, & enharmonico.</i></p> <p><i>Quo mirabili artificio in prima omnium creaturarũ, quã Hebræi מטרון dicunt, contineantur illi tres nouenarij qui. 27. cubum uidelicet eorum complent.</i></p> <p><i>Quòd idè numerus, & eodem ordine in superioribus uirtute quadam superexcellenti contineatur.</i></p>	<p>Cap. primum.</p> <p>Cap. II.</p> <p>Cap. III.</p> <p>Cap. IIII.</p> <p>Cap. V.</p> <p>Cap. VI.</p> <p>Cap. VII.</p>
----------	--	--

CANTICORVM.

Quòd ex unitate primi resultet in omnibus consonantia.	Cap. VIII.
Qua nota heptachordum exaratum animæ conueniat.	Cap. IX.
Quomodo tres illi nouenarij reperiuntur in homine.	Cap. X.
Quid sibi uelint illæ tres proportionēs musica, geometrica, & arithmetica, quibus anima, & totus mundus disponitur.	Cap. XI.
Cur septem limitibus mundi & animæ negotium complectantur Pythagorici, & Academici.	Cap. XII.
Quomodo in mundo omnia, more Platonico loquendo, limitum eorum interualla replentur.	Cap. XIII.
Quòd ea, quæ de existentibus in sphaeris dicta sunt, scripturæ sacræ conuenire uideantur.	Cap. XIII.
Quid possit dici de completis interuallorum trium emendatum.	Cap. XV.
Quomodo omnia suo numero, pondere, & mensura constituta sint.	Cap. XVI.
Quibus causis interuenientibus hæc multiplicia genera cōducantur.	Cap. XVII.
Quomodo omnes isti tres nouenarij adhuc cōtineantur in supremo nomine Dei & ab ipso emanent.	Cap. XVIII.

SEXTI TONI INDEX.

D E modo procedendi, & concordia generali hominis cum mūdo maiori, & archetypo.	Cap. primum.
Quòd homo imiteatur mūdū in figura circulari.	Cap. II.
De proportione mensurarum in homine.	Cap. III.
Consonantia membrorum, & liniamentorum eius adinuicem.	Cap. IIII.
Quòd omnia includantur in homine sermo generalis.	Cap. V.
Quanta elegantia elementa in hoc homine reperiuntur.	Cap. VI.
Quæ in ipso homine elementis respondeant.	Cap. VII.
Ex compositis cum quibus lapides conueniant.	Cap. VIII.
Quibus respondeant metalla.	Cap. IX.
Quibus concinant quedam mixta mineralia mirando artificio.	Cap. X.
Cum quibus planetæ uirescant & uegetent.	Cap. XI.
Animales conditiones in homine uiuere omnibus patet.	Cap. XII.
Quid de trās migratione animæ humanæ in bestias senserint antiqui, & quæ sit rei ueritas.	Cap. XIII.
Quid de particularibus transmutationibus mira consonantia cum nostris deposuerint externi.	Cap. XIII.
Omnia contineri in homine sacro artificio describit Moses in	

INDEX

arca Noë.	Cap. XV.
Cur animalia immunda bina ex utroque sexu, munda autem septena in arcam dicantur introducta.	Cap. XVI.
Quòd omnes quoque cœli in homine contineantur.	Cap. XVII.
Vndè unumquodque signorum zodiaci habeat denominationem, & quid agant illa animalia, a quibus denominantur, cum sole.	Cap. XVIII.
Cur illa signa, & præcipui articuli in homine sint duode-nario numero distributi.	Cap. XIX.
Correspondentia qualitatum cum planetis, & octauo cœ-lo.	Cap. XX.
Quòd intellectus conueniat cum orbe signorum.	Cap. XXI.
Rapit primum mobile cum corde, aut libertate animi ibi re-sidentis.	Cap. XXII.
Quæ constipentur, & solidentur cum Saturno.	Cap. XXIII.
Quæ æquentur cum Ioue.	Cap. XXIII.
Quæ ferueant cum Marte.	Cap. XXV.
Quæ uiuificentur, & clarescant cum Sole.	Cap. XXVI.
Quæ mollescant cum Venere.	Cap. XXVII.
Quæ acuantur, & penetrent cum Mercurio.	Cap. XXVIII.
Quæ agnentur à Luna.	Cap. XXIX.
Quòd ex proportione motuum planetarum ad inuicem, & cum octauo cœ-lo innuatur proportio uirium nostrarum.	Cap. XXX.
De concordia admirabili rerum inordinatarum, & secum utriusque mundi.	Cap. XXXI.
Quòd homo concinat cum angelis eos continens.	Cap. XXXII.
Modulatur homo cum Deo ipsius templum, & imago exi-stens.	Cap. XXXIII.
De consonantia membrorum Dei & hominis.	Cap. XXXIII.

SEPTIMI TONI INDEX.

Vthoritibus, & rationibus probantur omnia habere in arche- typo aliquid, cui respondeant.	Cap. primum.
Cui maiestati materia prima succentet.	Cap. II.
Cum quo stabiliatur terra.	Cap. III.
Cum quibus cætera elementa in eodem resonent.	Cap. IIII.
Quid imbi notent lapides.	Cap. V.
Quam sedem illic habeant metalla.	Cap. VI.
Quem locum ibidem plantæ.	Cap. VII.
Cum quibus nostra hæc æquetur planities.	Cap. VIII.

CANTICORVM.

Quibus eleuentur montes.	Cap. IX.
Quid desertum, & arida.	Cap. X.
Quid frugifera terra.	Cap. XI.
Quid mare & aqua.	Cap. XII.
Quid fontes.	Cap. XIII.
Quid flumina, & canales.	Cap. XIII.
Quid piscina, lacus, & stagna.	Cap. XV.
Quid mare rubrum.	Cap. XVI.
Quid nubes, & pluuia.	Cap. XVII.
Quid ros, & pruina.	Cap. XVIII.
Quid grando, & nix.	Cap. XIX.
Quid glacies, & crystallus.	Cap. XX.
Quid paradifus uoluptatis.	Cap. XXI.
Quid Gion, Physon Tigris, & Euphrates ex ipfo paradifio fluentes.	Cap. XXII.
Quid Iordanis, & Ieor fluuius Ægypti.	Cap. XXIII.
Quid uinum, lac, butyrum, & mel.	Cap. XXIII.
Quid terra fluens lacte & melle.	Cap. XXV.
Quid oleum.	Cap. XXVI.
Quid palma, cedrus, lignum setim, & hyssopus, atque salix.	Cap. XXVII.
Quid uitis, & uinea.	Cap. XXVIII.
Quid animalia sanctitatis.	Cap. XXIX.
Quid caprea, cerui, & binnuli.	Cap. XXX.
Quid oues, & pastores ouium.	Cap. XXXI.
Quid aialia, pisces, aues, & planta munda, & immunda.	Cap. XXXII.
Quid Ierusalem, Sion, & templum.	Cap. XXXIII.
Quid Ægyptus, Babylon, & Damascus.	Cap. XXXIII.
Quid Arabia, mons Sina, & Mesopotamia Syriae.	Cap. XXXV.
Quid Amalech, Moab, Ammon, & Philistum.	Cap. XXXVI.

OCTAVI TONI INDEX.

D EV S omnia complet flatu, & uita suauissima.	Cap. primum.
Quis sit iste, qui omnia complet, & quid de ipso cognoscere possumus.	Cap. II.
Omnia uere tendunt in Deum.	Cap. III.
Quo appetitu in eundem pergant.	Cap. III.
Quo curriculo uebantur.	Cap. V.

INDEX

A quibus trabatur iste currus.	Cap. VI.
Quid operetur angelici Dei ministri in isto attractu, comprobatur a scriptura sacra.	Cap. VII.
Quomodo omnia per senarium à Deo egrediantur.	Cap. VIII.
Qualiter per senarium in eundem redeant, & in Christum maxime, qui est uera quies, & uerum sabbatum.	Cap. IX.
Qualiter per senarium ætatum reducatur genus humanum in ipsum Deum.	Cap. X.
Quomodo homo particularis regularè uiuēs deuenit in Christum sabbatum per sex ætates significatas per sex illos dies.	Cap. XI.
Christus est uera requies, & uerum sabbatum.	Cap. XII.
Cur completis operibus quinque dierum dictum sit, Vidit Deus quod bonum, sed completo opere sexti dictum sit, & erant ualdè bona.	Cap. XIII.
Consummatur perfectum diapason in octonario.	Cap. XIII.
Qui cæli in sua reuolutione diapason perfectè conducant.	Cap. XV.
De concetu cælorum tam ex distantia, quam ex consonantia motuum.	Cap. XVI.
De consonanti fecunditate in septenario numero planetarum.	Cap. XVII.
De harmonica conuenientia septenarij planetarum cum duodenis signis.	Cap. XVIII.
De uera cælorum harmonia, quam aliqui non intelligētes falso negant.	Cap. XIX.
De concordia cælorum cum supernis mentibus.	Cap. XX.
Omnia in eundem deducunt, quia ab eodem suscipiunt, undè influant, quamuis influxus uideatur diuersus.	Cap. XXI.

Proœmium secundi Cantici.

INDEX TONORVM SECUNDI CANTICI.

CHRISTVS, & Messias est Dei sapientia, & uerbum omnia ratione ideali continens, & homo existens omnia inferiora actu complectens.	Tonus primus.
Christus est uita, & sustentaculum omnium, cuncta uiuificans, & omnia ad se trahens.	Ton. II.
Christus est uerus sacerdos, uerus panis, hostia, & sacrificium omnia purgans, & omnia pacificans.	Ton. III.
Christus est summa ueritas, & lux omnes docens, & omnia collustrans.	Ton. III.
Christus Pater omnium per ueram regenerationem effectus, & caput corporis mystici in omnia membra influit.	Ton. V.

CANTICORVM.

<i>Christus est finis, & complementum omnium operum omnibus dans, ut operentur.</i>	Ton. VI.
<i>Christus est rex regum, & summus Imperator omnia reges, & moderans.</i>	Ton. VII.
<i>Christus est mediator, per quem omnibus datur transitus, ut in finem suum deueniant.</i>	Ton. VIII.

PRIMI TONI INDEX.

	<i>Esiab deitas rationibus comprobatur.</i>	Cap. primum.
	<i>Idem comprobatur uaticiniis.</i>	Cap. II.
	<i>Quomodo sit in ipso Christo deitas, & uerbum,</i>	Cap. III.
	<i>In uerbo diuino continebantur omnia.</i>	Cap. IIII.
	<i>Ibidem omnia sunt numero, pondere, & mensura.</i>	Cap. V.
	<i>Cognitiones exemplares in mente summi artificis ideæ dicuntur, & sunt.</i>	Cap. VI.
	<i>Qui has ideas admiserint.</i>	Cap. VII.
	<i>Qui ideas respuerint, & quibus rationibus.</i>	Cap. VIII.
	<i>Errores sunt, & nō rationes, quæ contra eas facere uidentur.</i>	Cap. IX.
	<i>Quid habeamus ex ideis.</i>	Cap. X.
	<i>Quod omnis harmonia à uerbo procedit.</i>	Cap. XI.
	<i>Quomodo istæ ideæ intelligantur à nobis.</i>	Cap. XII.
	<i>Rerum necessitas, & omne esse ab ideis dependet.</i>	Cap. XIII.
	<i>Ibidem sunt etiam ideæ uirtutum, & regulæ, quibus conformiter uiuere debemus.</i>	Cap. XIII.
	<i>Ibi sunt rationes moderantes honestas, & turpes actiones.</i>	Cap. XV.
	<i>Christus est uerus homo diuinitate plenus.</i>	Cap. XVI.
	<i>Sicut Christus in eo, quod deus, continet omnia uirtute: sic in eo, quod homo, continet eadem omnia in eundem excellentissima nota collecta.</i>	Cap. XVII.

SECUNDI TONI INDEX.

<i>Vltiplex, & unica est uita omnium.</i>	Cap. primum.
M <i>Vndè omnia sortiantur uitam.</i>	Cap. II.
<i>Quid sit arbor uitæ.</i>	Cap. III.
<i>Vbi plantata sit hæc arbor.</i>	Cap. IIII.
<i>Qualiter sit formata ipsa arbor.</i>	Cap. V.
<i>Quibus, & quomodo communicata.</i>	Cap. VI.
<i>Quando, & cur uetita sit arbor.</i>	Cap. VII.
	b

INDEX

<i>Quomodo omnia in ea arbore, & consequenter in Christo uiuant.</i>	Cap. VIII.
<i>Christus est sustentaculum omnium.</i>	Cap. IX.
<i>Cur non omnes sustententur ab eo.</i>	Cap. X.
<i>Quomodo à terra fuerit exaltatus.</i>	Cap. XI.
<i>Qualiter exaltatus omnia traxerit ad seipsum.</i>	Cap. XII.
<i>Quomodo uirtutes & numina in plura uidebantur diffusa.</i>	Cap. XIII.
<i>Christus liberans ab hac calamitate humanum genus deiecit tricipitem illam bestiam.</i>	Cap. XIII.
<i>Quomodo aduocauerit ad se omnia alia numina.</i>	Cap. XV.
<i>Hoc dominium obtentum, & attractio omnium numinum ad se probantur euidenti factò.</i>	Cap. XVI.
<i>Eadem comprobantur uaticiniis.</i>	Cap. XVII.
<i>Quomodo distrabentia omnia tandem ammouebit, ut ad se unum omnia complete trahat.</i>	Cap. XVIII.
<i>Quòd tandem trahet omnes attrahendos.</i>	Cap. XIX.
TERTII TONI INDEX.	
<i>Videtur sacerdos, & eius officium.</i>	Cap. primum.
<i>Quòd Christus fuerit uerus sacerdos, & omnibus referretur, quæ ad uerum sacerdotem, & summum pontificem spectant.</i>	Cap. II.
<i>Christo tanquam uerò sacerdoti omnia sacerdotalia debentur.</i>	Cap. III.
<i>Sacerdotis uestimenta quæ sint.</i>	Cap. III.
<i>Quid hæc uestimenta ad sacerdotes, atque ad anistitem maximum conferretur.</i>	Cap. V.
<i>Quid ad sacerdotes Christi pertineant hæc figuratiua indumenta.</i>	Cap. VI.
<i>Quid omnia illa uestimenta cum Christo, quem potissimè figurabant.</i>	Cap. VII.
<i>Christus est sacerdos in æternum.</i>	Cap. VIII.
<i>Cur Christus fuerit sacerdos iureiurando.</i>	Cap. IX.
<i>Quomodo Christus fuerit sacerdos secundum ordinem Melchizedec.</i>	Cap. X.
<i>Quanto maior, & melior sacerdos fuerit Christus, quam Aaron, & omnes sacerdotes legales.</i>	Cap. XI.
<i>Christus fuit uera hostia, & omnigenum sacrificium, & oblatio.</i>	Cap. XII.
<i>Quomodo Christus fuerit uerus agnus.</i>	Cap. XIII.
<i>De uirga Mosi, & cruce.</i>	Cap. XIII.

CANTICORVM.

Ad quid sacrificia, & cur hirci sorte delecti pro peccato offerri iussi sint.	Cap. XV.
Cur par turturum, aut duo pulli collumbarum offerri iussi sint in purificatione partus & mulieris parientis.	Cap. XVI.
Cur aues duæ offerebantur pro leproso mundando.	Cap. XVII.
Cur simul cū hirco vitulus siue bos pro peccato offerebatur.	Cap. XVIII.
Quid cuius, & agnus.	Cap. XIX.
Quid de panibus propositionis, placenta azyma, lagana, panibus simile, & huiusmodi oleo delinitis.	Cap. XX.
Quid suffumerium, siue thuribulum, thus, & thurificatio.	Cap. XXI.

QVARTI TONI INDEX.

 Vid sit ueritas.	Cap. primum.
Christus est ueritas.	Cap. II.
Christus est legis ueritas.	Cap. III.
Quomodo iota unum, aut unus apes legis non præteribit non completus, & non uerificatus in Christo.	Cap. IIII.
Christus legem perfecit.	Cap. V.
Quid sibi uelit uitula rubea, & eius cinis in sacris, & in expiatione coinquinatorum.	Cap. VI.
Qualiter doctrina Christi sit summè uera.	Cap. VII.
Quid cum ueritate legis ea, quæ Christus docuit.	Cap. VIII.
Qua ueritatis rectitudine Christus Deus regat mundum.	Cap. IX.
Quæ in ueritate de credendis Christus docuerit.	Cap. X.
Quòd sola fides, quæ est pura credulitas, minimè sufficiat ad salutem.	Cap. XI.
Eliminatio illorum fundamentorum.	Cap. XII.
Quomodo intelligantur auctoritates, quæ fidei tantū tribuere uidentur.	Cap. XIII.
Solutio magnæ difficultatis, quam afferūt dicta Pauli in epistola ad Romanos.	Cap. XIIIII.

QVINTI TONI INDEX.

Quomodo Deus sit Pater omnium	Cap. primum.
Quomodo Christus in natura humana iterum nos regenerans effectus sit uerus pater.	Cap. II.
Cur in hac regeneratione exigatur à nobis fides.	Cap. III.
Vnde generetur masculus, femina, uel androgynus.	Cap. IIII.

INDEX

<i>Undè similitudo perficiens imaginem generantis in genito.</i>	Cap. V.
<i>Quomodo Christus omnes, quos generat, pascat,</i>	Cap. VI.
<i>Quomodo, ut nauseam tolleret, hos cibos decoxerit.</i>	Cap. VII.
<i>Hic qui genuit, & pascit, etiã ueluti bonus pater nos instruit.</i>	Cap. VIII.
<i>Quam doctrinam nos docuerit.</i>	Cap. IX.
<i>Breuis epilogus eorum, quæ docuit Christus de negotio hominis.</i>	Cap. X.
<i>In quo gymnasio, & qua cathedra nos instruxerit.</i>	Cap. XI.
<i>Quibus thesauris, ueluti bonus pater, ditet nos Christus.</i>	Cap. XII.
<i>Quo peculio ditauerit filias.</i>	Cap. XIII.
<i>Quod tandem legatum fecerit.</i>	Cap. XIII.
<i>Quibus, & quanta legauerit.</i>	Cap. XV.
<i>Quanta solennitate hoc testamentum celebrauerit.</i>	Cap. XVI.
<i>Quomodo testamentum confirmatum sit.</i>	Cap. XVII.
<i>Quomodo Christus non tantum pater, sed caput omnium effectus sit.</i>	Cap. XVIII.
<i>Qualiter Christus tanq̄ uerũ caput influat in omnia mēbra.</i>	Cap. XIX.
<i>Quam curam habeat Christus pat̄s noster de nobis filiis, quos genuit, in sub- ministratione rerum temporalium.</i>	Cap. XX.

SEXTI TONI INDEX.

<i>CHRISTVS est auctor, & finis fidei.</i>	Cap. primum.
<i>Christus non tantum fidei, sed cunctarum rerum causa omnia sua diuinitate replet.</i>	Cap. II.
<i>Christus non est pars, neque totum, est tamen totum & pars.</i>	Cap. III.
<i>Ex sacris eloquiis habemus Christum esse omnia.</i>	Cap. IIII.
<i>Quòd adhuc ex scriptura sacra habeamus ipsum Christum multorum artifi- cialium nomina sibi uendicasse.</i>	Cap. V.
<i>Quòd etiam absque rapina Christus I E S V uendicauerit sibi omnia diuina nomina.</i>	Cap. VI.
<i>Quomodo in nomine I E S V omnia tam producta, quàm diuina nomina inclu- dantur.</i>	Cap. VII.
<i>Cur solũ I E S V nomẽ hodie inuocetur à ueris Dei cultoribus.</i>	Cap. VIII.
<i>Qualiter ex scriptura sacra præfiguratum habeamus Christum esse fontem to- tius meriti, gratiæ, & gloriæ.</i>	Cap. IX.
<i>Idem comprobatur uaticiniis.</i>	Cap. X.
<i>Quam clarè Isaias hæc omnia unico reserauerit oraculo.</i>	Cap. XI.
<i>Ex omnibus antedictis concluditur I E S V S fuisse complementum non tantum operum Dei, sed nostrarum quoque operationum, atque meritorum, & cõ- sequenter dans, undè operemur.</i>	Cap. XII.

CANTICORVM.

SEPTIMI TONI INDEX.

- C**HRISTVM esse uerum Dominum uaticiniis Mosaicis prænuntiatum est. Cap. primum.
- Idem comprobatur aliis uaticiniis. Cap. II.
- Cur Christus non dicitur regnare in domo Abrabæ, cum ipsi fuerit de eo primo facta repromissio. Cap. III.
- Cur nec in domo Izabac regnat, cui secundo repromissio facta est. Cap. IIII.
- Cur angelico oraculo dictum sit, regnabit I E S V S in domo Iahacob in æternum. Cap. V.
- De fructibus huius domus, in qua Christus regnat. Cap. VI.
- Quæ sit hæc domus, secundum allegoriam. Cap. VII.
- Quanta consonantia tribus illæ apostolicæ distributæ sint iuxta partitionem figuratiuæ, & signa stelliferi cæli. Cap. VIII.
- Qua distributione, & quo mysterio pro cælorum aspectibus castra locauerint singulæ familiæ & tribus. Cap. IX.
- In quot trigonos cæli distincti sunt, cuique trigono, aut signo unaquæque regio sit subiecta. Cap. X.
- In quibus prouinciis, & quibus signis subiectis prædicauerit unusquisque Apostolus. Cap. XI.
- De conuenientia Apostolorum cum signis cælestibus. Cap. XII.
- Conueniunt etiam tribus cum imaginibus, ad quorum aspectus castrametabantur. Cap. XIII.
- De concordia benedictionum, quas dedit Iahacob ad filios suos duodecim cum duodenis populis, quibus prædicauerunt duodecim Apostoli secundum ordinem signorum, quibus respondent. Cap. XIIIII.
- Digressio, cur ordo primarius non seruabitur. Cap. XV.
- Prosecutio concordie benedictionum Issacar, & Zabulon cum populis eorum. Cap. XVI.
- De concordia benedictionis datæ Iehuda cum populo directo à signo ipsi correspondente. Cap. XVII.
- De aliarum duarum benedictionum tribuum huius trigoni concordia, cum signis, & populis ipsis conuenientibus. Cap. XVIII.
- De concordia benedictionum trium familiarum, quæ castra locarunt contra tertium trigonum, cum populis ab ipso directis. Cap. XIX.
- De concordia benedictionum reliquarum tribuum, quæ castrametatæ sunt contra quartum trigonum, cum populis ab ipso directis. Cap. XX.
- Digressio quare Paulo celeberrimo apostolo nulla fuerit assignata particularis tribus, aut regio. Cap. XXI.

INDEX

Quid sibi uelit in castrametatione circa tabernaculum fœderis illa interiecta trinaria turma.	Cap. XXII.
Quid innuat septuaginta duo discipuli, quos princeps noster IESVS in Euã gelio elegisse dicitur.	Cap. XXIII.
Quod Christus regit, & gubernat totum corpus mysticũ & mundanum.	Cap. XXIII.
Explicatur id per oraculum.	Cap. XXV.

OCTAVI TONI INDEX.

Christus in sanctissima trinitate est persona media.	Cap. primum.
Christus est uera arbor, in medio paradisi collocata.	Cap. II.
Quid hæc diuina persona media cum natura humana, quã assumpsit.	Cap. III.
Quomodo ex illa arbore inductum sit peccatum, & malũ in mundum.	Cap. IIII.
Christus in hac uita semper oblectatus est medio.	Cap. V.
Christus fuit optimus mediator.	Cap. VI.
Per christum hominem conscendimus in Deum & Patrẽ.	Cap. VII.
Quomodo secundum Apostoli sententiam Christus noui testamenti mediator sit.	Cap. VIII.
Digressio de bello indicto antiquis Patribus contra illos populos.	Cap. IX.
An indigeamus medio, ut in hunc Christum redẽptorẽ de- ueniamus.	Cap. X.

• Proœmium in tertium & nouissimum canticum.

INDEX TONORVM CANTICI TERTII.

De animæ, & corporis, atque uirtutum con- cordia multiplici.	Tonus primus.
De animæ cõsonãtia p rerũ intelligentias.	Ton. II.
De hominis conuenientia cum intelligentiis, cœli, & sacris.	Ton. III.
De conuenientia omnium rerum cum homine bene chordato, ut possit in cunãtis operari, & omnibus imperare.	Ton. IIII.
De cõsonãtia animæ cũ pprio spũ, & oĩbus aliis spiritibus.	Ton. V.
De concentu suauissimo, quem faciunt homines bene chor- dati cum Deo.	Ton. VI.
De corporis, & animæ harmonia mutata in melius per re-	

CANTICORVM.

surrectionem. Ton. VII.
De suauissimis cōcentibus, & pausa illa aeterna in adepta be-
itudine. Ton. VIII.

PRIMI TONI INDEX.

D E ea, q̄ est in corpore cōueniētia, & symmetria. Cap. primum.
 De ea cōsonātia, quæ est inter corpus & animā. Cap. II.
 Vnde in corpore dissonantia oriatur. Cap. III.
 Vnde, & quæ inter corpus & animam consonā-
 tia, uel dissonantia. Cap. IIII.
 De temperando corpore, & dispositione tētorij per natu-
 rales medelas. Cap. V.
 Quantum in huiusmodi temperamentis conducendis conferat prudentia, atque
 debitum regimen. Cap. VI.
 Quātum ad hæc cōducēda ualeat unicuiq; sui uera cognitio. Cap. VII.
 Temperatur, corroboraturque corpus & consequenter totus homo cœlesti fa-
 uore. Cap. VIII.
 Qua breui uia à cœlo, angelis & Deo fauorem haurire pos-
 simus. Cap. IX.
 Quomodo ualeat homo paruus mundus ab omnibus membris maioris mundi
 (cui simillimus est) somentum suscipere. Cap. X.
 De consensu animæ cum seipsa. Cap. XI.
 De uirtutum concentu conducendo, ut possit ex eis anima sana
 ri, & oblectari. Cap. XII.
 De consonantia uirtutum cum anima. Cap. XIII.

SECUNDI TONI INDEX.

V id sit anima. Cap. primū.
 An omnes animas æquales creauerit opifex. Cap. II.
 Cur in primæua distributione hac inæqualitate usus sit æquissi-
 mus iudex. Cap. III.
 An ex hoc q̄ inæqualibus gradibus distribuerit à principio, & uariis donis
 & præmijs prosequatur mortales, censeatur opifex acceptator persona-
 rum. Cap. IIII.
 Solutio aliquarum difficultatum. Cap. V.
 Quomodo anima à principio nuda sit, aut appareat. Cap. VI.
 Ad quem gradum intelligentiæ pertingere possit anima. Cap. VII.
 An semper intellectus ad id pueniat, ad quod peruenire pos-
 set. Cap. VIII.
 Quibus medijs cognitionis gradum nobis præparatum attin-
 gere possimus. Cap. IX.
 An per sensus exteriores procedendum sit, ut ad ipsum deue-

INDEX

<i>namus terminum.</i>	Cap. X.
Quod ueri & necessarij sint sensus interiores, quibus plura & certius percipi possunt, quam per exteriores.	Cap. XI.
An semper homo utatur his sensibus interioribus.	Cap. XII.

TERTII TONI INDEX.

	Vod symbolum, & quam conuenientiam habeat homo cum angelis.	Cap. primum
	An homo sit excelsior angelis, uel econtrario.	Cap. II.
	Quæ inuidia fuerit, & sit inter angelos, & homines.	Cap. III.
	An homines cum angelis conueniant in numero.	Cap. IIII.
	Qua æquissima lance eos, qui ex ipsis præuaricati sunt, dimiserit in nos hostes.	Cap. V.
	Quid possit homo à cælis suscipere, ut melior fiat.	Cap. VI.
	Vndè cæli suscipiant fauorem, quem harmonicum influunt.	Cap. VII.
	Quid habeat homo cum sacramentis.	Cap. VIII.
	Quid habeat homo cum sacrificiis.	Cap. IX.

QUARTI TONI INDEX.

	E conuenientia quadam occulta rerum inter se, undè altera in alteram mirabiliter operatur.	Cap. primum
	Quæ conueniunt inter se, multo felicius congregiuntur in homine, qui est perfectissimum omnium uinculum, & præ omnibus diuinitate suffultus.	Cap. II.
	Quod uates efficiatur homo bene chordatus aliquando multiplici suffragio inferiorum.	Cap. III.
	Quis, & undè efficiatur uerus uates.	Cap. IIII.
	Apologeticum pro uaticinio.	Cap. V.
	Omnia ad se deducunt homines bene chordati.	Cap. VI.
	Homines suo loco positi, & concini faciliè rebus omnibus dominantur.	Cap. VII.
	Vndè sit hæc uis dominandi, quomodo perdita, & quomodo restituta.	Cap. VIII.
	Varia, & mira operandi, atque dominandi conditio.	Cap. IX.
	Quæ sint naturalia opera, quæ falsa, & quæ uera miracula, & quæ legitima dominandi uis.	Cap. X.
	Homo bene chordatus exauditur ad nota de quacūque re pe-	

CANTICORVM.

tierit.	Cap. XI.
Solus homo bene chordatus cum Deo uiuit latus.	Cap. XII.

QVINTI TONI INDEX.

Vid sit spiritus.	Cap. primum.
Quotuplex sit spiritus.	Cap. II.
Quid agat spiritus in homine :ltra animam.	Cap. III.
Quam conuentionem habeat homo cum spiritu Dei.	Cap. IIII.
Quod commercium habeat homo cum spiritu angelico.	Cap. V.
Quid habeat homo cum spiritu diabolico.	Cap. VI.
Quo intelligatur spiritus unius intrare in corpus alterius.	Cap. VII.
Qua consonantia deducatur inter spiritum & animam.	Cap. VIII.

SEXTI TONI INDEX.

Homo Deum natura emulatur.	Cap. primum.
Homo effigiat archetypum in figura.	Cap. II.
Corpus non minus conuenit Deo uestito, quam ipsi nudo, & simplicissimo pura & expoliata materia (ut diximus) respondeat.	Cap. III.
Cum in homine sint infimum & summum, atque intermedia, omnia facile per ipsum hominem cum Deo conciliantur.	Cap. IIII.
Cur anima in corpore, taquam in fusorio uase purganda collocata sit.	Cap. V.
Cur Deus hic collocauerit animam, & mentem uertibilem.	Cap. VI.
Quomodo homo a Deo peccato dissideat.	Cap. VII.
Sicut homo per peccatum a Deo deficit & disidet, sic per penitentiam reducitur & temperatur.	Cap. VIII.
Sacramentis homo redditur perfectior in seipso, & cum Deo magis sonorus.	Cap. IX.
Sacrificiis expiatur.	Cap. X.
Elemosynis abluitur.	Cap. XI.
Personat uirtutibus.	Cap. XII.
Lectione imbibit, unde modulari possit.	Cap. XIII.
Meditatione precludit.	Cap. XIII.
Oratione modulatur.	Cap. XV.
Contemplatione introducitur.	Cap. XVI.
Amore unitur.	Cap. XVII.
Extasi, & excessu transmutatur.	Cap. XVIII.

INDEX
SEPTIMI TONI INDEX.

	<i>N</i> resurrectio sit possibilis.	Cap. <i>primus.</i>
	<i>An</i> fuerit, & futurane sit.	Cap. II.
	<i>An</i> resurrectio futura possit probari rationibus.	Cap. III
	<i>Quis</i> primo dederit aditum resurrectioni, & quam conuenienter.	Cap. IIII.
	<i>Quæ</i> de resurrectione habeamus à sacris eloquiis referata.	Cap. V.
	<i>Si</i> aliqua cõiectura possit dignosci quãdo hæc resurrectio futura sit.	Cap. VI.
	<i>Cuius</i> uirtute resurrectio conducatur.	Cap. VII.
	<i>Quid</i> sit uox angelica & Dei tuba.	Cap. VIII.
	<i>Quæ</i> mutatio corporum sit futura.	Cap. IX.
	<i>Qui</i> sint immutandi, & qui non, & cur.	Cap. X.
	<i>Qua</i> carne, & quo corpore suscitandi sint dormientes.	Cap. XI.
	<i>Quis</i> capillus non sit periturus.	Cap. XII.
	<i>Quibus</i> membris gauisuri simus.	Cap. XIII.
	<i>Quo</i> igne constandi sint boni.	Cap. XIII.
	<i>Quo</i> particulari igne cremandi sint mali.	Cap. XV.
	<i>Quomodo</i> mali cruciandi sint.	Cap. XVI.
	<i>Resolutio</i> difficultatis de hoc igne.	Cap. XVII.

INDEX MODVLORVM ET CENTVVM OCTAVI TONI.

Modulus primus. Materia.

	<i>V</i> R dicatur ciuitas illa ædificata ex auro.	Con. <i>primus.</i>
	<i>Cur</i> parietes ex iaspide.	Con. II.
	<i>Quid</i> sibi uelint duodecī lapides ī fundamēto.	Con. III.
	<i>Disgressio</i> undē lapides habeant uim.	Con. IIII.
	<i>Quæ</i> sit uera materia supernæ ciuitatis.	Con. V.

Modulus. II. Dispositio.

	<i>De</i> generali partitione Ezechielis & Ioannis.	Con. <i>primus.</i>
	<i>Cur</i> in quadro posita sit hæc ciuitas.	Con. II.
	<i>De</i> portis eiusdem ciuitatis.	Con. III.
	<i>Quæ</i> Plateæ ibi sint.	Con. IIII.

Modulus. III. Mensuræ.

	<i>De</i> mensura particulari secundum Ezechielem.	Con. <i>primus.</i>
	<i>De</i> mensura primitiarum, aut decimarum.	Con. II.
	<i>De</i> mensura ciuitatis secundum Ioannem.	Con. III.

CANTICORVM.

Modulus IIII. Structura.

Quis eam struxerit.	Con. primus.
Quomodo, & quo glutino compacta & unita sit.	Con. II.
Cur nomina Apostolorum, & tribuum in fundamento, & in portis nomina angelorum celata sint.	Con. III.

Modulus. V. Ornatus.

Typica ornatus descriptio secundum Ezechielem.	Con. primus.
Cur Ioannes non exprimat ornatum, sicut Ezechiel.	Con. II.

Modulus. VI. Lux.

Quid sit lux in genere.	Con. primus.
Quæ sit lux genita.	Con. II.
Quomodo à luce omnia creata proueniant.	Con. III.
Quomodo illustret lux.	Con. IIII.
Quomodo ipsa lux accendat, & excitet.	Con. V.
Quomodo ista lux amplifcet, & dilatet.	Con. VI.
Quomodo hæc lux letificet, & beatificet.	Con. VII.

Modulus. VII. Partitio.

Quod partita sit domus, & familia ista cælestis.	Con. primus.
De particularibus mansionibus, & sedilibus beatorum.	Con. II.
De Mercana, siue tribunali Dei secundum Hebræos.	Con. III.

Modulus. VIII. Hospites.

Quot sint hospites illius ciuitatis.	Con. primus.
De hospitibus angelicis.	Con. II.
De hospitibus humanis.	Con. III.
De hospitibus diuinis.	Cap. IIII.

Modulus. IX. Sponsalitia.

Quo, & quædo initiatū fuerit matrimoniū iter Deū, & aiām	Con. primus.
Quomodo fuerit contractum.	Con. II.
Qualiter ratificatum.	Con. III.
Quomodo consummatum.	Con. IIII.

Modulus. X. Viētus.

Quis panis paratus sit in hoc conuiuio.	Con. primus.
Quod unum.	Con. II.
Quis panis, & quæ caro.	Cap. III.
Quis fructus huius conuiuij.	Con. IIII.
Quæ copia, & suauitas ciborum.	Con. V.

Modulus. XI. Instrumenta.

De primo instrumento, quod est cælorum globus.	Con. primus.
De secundo instrumento, quod est humana lingua.	Cap. II.
De tertio instrumento, quod est corpus nostrum.	Con. III.

INDEX

De quarto instrumento, scilicet lingua angelica.	Con. IIII.
De mentibus angelicis, & beatorum, quæ & ipsæ instrumenta sunt resonantia.	Con. V.
De flatu præstante sonum omnibus istis instrumentis, qui Spiritus sanctus, & uerbum diuinum est.	Con. VI.
Quid sibi uelint illa instrumenta quæ commemorantur in Davidicis hymnis.	Con. VII.
Modulus. XI I. Epithalamia.	
Quis epithalamia canter.	Con. primus.
Epithalamium in sponsam.	Con. II.
Epithalamium in sponsum.	Con. III.
Epithalamium in cõnubium.	Con. IIII.
Modulus. XII I. Triumphus.	
Quæ sit iusta pugna.	Con. primus.
De æplissima uictoria habita à Xpõ p se, & p militibus suis.	Con. II.
Triumphus Gloria Imperatoris, & militum.	Con. III.
De triumpho diuersorum ducum post Christi recessum.	Con. IIII.
Modulus. XIII I. Præmium.	
Quàm magnum, & pretiosum sit pugnantium præmium.	Con. primus.
Quòd illud præmium sit iucundum, & æternum.	Con. II.
Modulus. XV I. Imperium.	
De amplo principis imperio.	Con. primus.
Quàm sit iustum eius principis imperium.	Con. II.
De regno commilitonum.	Con. III.
Modulus. XVI I. Pax.	
Quid sit pax.	Con. primus.
A quo detur pax.	Con. II.
Quàm suavis, & concinna sit ipsa pax.	Con. III.
Modulus. XVII I. Vnio.	
De beatorum unione cum Deo.	Con. Vnicus.
Modulus. XVIII I. Fœlicitas.	
Quis sit fœlix, & beatus.	Con. primus.
In quo consistat fœlicitas.	Con. II.
Quibus fœlicitas perfecta detur.	Con. III.
Modulus. XIX. Omne bonum.	
Quid sit bonum, quod dicitur uerum, & summum bonum.	Con. Vnicus.
Modulus. XX. Silentium.	
De pausa, quiete, & silentio, ad quod deuenitur a deo iam bono, in quod tendimus.	Con. primus.
Hymnus soluendus in silentio soli Deo pura & eleuata mēte.	Con. II.

INDEX MAXIME NECESSARIUS E O-

rum, quæ ex totius operis sylua colligi potuerunt, antehac nunquam æditus. In quo quidem numerus primo loco positus, folium indicat. Alter verò caput in quo summarium continetur, ostendit.

A

- A**ron sacrificandi peritiã
signat in lege. 243.18
Aaron quidem de virtutibus lapillorũ scripsit.
folio 80. caput .28
- Abadon quõ interpretatur. 309.12
- Ab arte ergo quẽadmodũ non pcedimus ad naturã, ita nec à natura ad Deum procedendum argumentando. 11.9
- Ab arte ad naturam non argumentandum sic, Ars præexigit cõpositum, aurum, faber ærarius æs & metallum, ergo & naturale agens compositum præexquirat. Nam ars naturam imitatur, nõ contrã, Vnde sic errant philosophi, putantes Deum præexigere subiectũ, ut naturale agẽs facit. 11.9
- ab Austro uenire, est cum lumine ueritatis, & cum gratia, & misericordia 133.8
- abraham pater fidei gerit magni patris imaginẽ quomodo intelligẽdũ. 299.3
- abrahã quomodo interpretatur. 299.3
- abraham cur asinos equitauerit. 419.3
- abrahã ubi Astronomiã didicit. 318.20
- abraham quid docuit Ægyptios 2.1
- abraham iustificatus, quod non in propriis meritis, nec in seipso, nec in operibus legis 263.14
- abraham prius abrahã dicebatur. 429.3
- abraham domesticum habuit angelum Zadchiel 363.1
- Abraham in fornacem proiectus est à
Chaldæis 7.6
- Abraham in lib. de formatione quid de decem 191.5
- Abraham à Chaldæis multa passus.
folio 173.10
- Abraham librum de formatione edidit.
folio 50.12
- Abrahã primus i sacris literis Hebræus dictus est, & dicitur ab habar quod est transire. 447.2
- A sclepiades medicamentis omnibus abiectis, quinque res communium auxiliorum professus est. 340.6
- Absorpta mors in uictoria, pulebra expositio 404.4
- Abstinentia multorum uirorum prudentium qualis 340.6
- Academici alias mansiones, quã in hoc seculo pro bene uel malè merentibus fatentur 273.10
- Academici multa de Mosaicis in suam philosophiam traduxerunt 3.1
- Academici ultra peripateticos in hominis rationem quoddam diuinum addunt 272.10
- Academici (maximè Proculus) sanctissime unionẽ omniũ rerũ docet. 190.5
- Academici dæmones corporeos dicunt.
folio 412.16
- Academici diuini 57.2
- Acade. aĩam mĩdi cõstitẽtur ões. 264.6
- Academicorũ cũ peripa. de cælorum uolubilium concentu concordia. 180.19

INDEX

- academicorum princeps Plato* 35.11
academicorum de lapidibus sententia.
folio 420.4
academicorum & catholicorum magna
fermè ubique concordia 57.2
accepta per diuina oracula, mente pu-
ra læta, & festiua suscipiuntur con-
sonantia 9.8
acceptor personarum quis 352.4
accidentia omnia substantiæ innituntur.
folio 167.3
achæsuaros rex persarum 315.18
acria dulcedinem mistam habentia Soli
dicata 79.27
actiones suppositorum & singularium
sunt 189.3
actiua exemplaria quid 56.1
actiuo & passiuo omnia generantur.
folio 90.9
adæ præuaricatio, peccatum quasi in spi-
ritum sanctum 185.1
adad lingua Afsyria solū signat. 74.17
adam tribus literis apud Hebræos scribi
tur prima aleph, quæ diuinitatē: secū-
da daletb, quæ cælestem naturam:
tertia mem, quæ corporeum corrup-
tibile. 103.5
Adam lapsus, Abrabā perfectus. 429.3
Adam uestitus ex pelle post peccatū ma-
gno mysterio 136.1
Adam familiaris cum angelo Raziele.
folio 363.1
Adamas in pretio est, apud diuites mun-
di, sed à uiris diuinis repudiatur.
folio 418.3
A Deo optimo egreditur bonum & ma-
lum 143.18
Adonai Elobim hominē puluerē de ter-
ra formauit 97.17
Adonai Zebaoth quid 182.21
Adonai Vexillifer dictus quare. 333.9
Adonai Christo competit 455.3
Aër non conumeratur (Abrahamo au-
tbore in libro de formatione) inter
elementa 129.4
Aër ab Hebræis, spiritus continens &
copulans cætera elementa 204.6
Aër cum Ioue & Venere reboat. 73.16
Aër non elementū, sed elementorum ue-
lut medium, glutinum & compago.
folio 129.4
Aër non tanquā materia, sed ueluti glu-
tinum & spiritus cætera tria elemē-
ta connectens. 129.4
Aër subtilem Dei spiritū signat 68.11
Aër tantū uitæ habet ut ne momēto qui-
dem temporis animalū aliquod uiue-
re possit sine eo: ideo Hebræi eū spi-
ritū sæpius uocāt, quia uiuacissimus
est 204.6
Aëris figura ex octo basibus, & sex an-
gulis solidis, & uiginti quatuor planis
folio 54.17
Aegyptij à quo medicinam 18.14
Aegyptij auro & argēto opulēti 75.19
Aegyptij ab Afsyriis literas docti. 2.1
Aegyptij Io Deam colunt 2.1
Aegyptij statuas Deorum tales constru-
xerunt ut loquerentur 379.9
Aegyptus, Babylon, & Damascus, quid
folio 159.34
Aegyptus αἰτῶν figuram retinet Ni-
lo inclusa 149.22
Aegyptus irrigua quid significet.
folio 137.11
Aemilius quid de Ioannis euangelio.
folio 190.4
Aerariam fabricam alij Chalybas, alij
Cyclopas inuenisse dicunt 19.14
Aesculus in astronomia peritus 21.16

M A T E R I Æ.

<i>Aetites factum ad se trahit</i>	370.1	<i>folio</i>	82.31
<i>Aetates hominum describuntur</i>	125.11	<i>Alacritas, & mores amici sanguinẽ indi-</i>	
<i>Aetatum temporum descriptio, & qui-</i>		<i>cant</i>	102.4
<i>bus rebus floruerint</i>	17.4.10	<i>Albertus magnus caput æneũ ita excu-</i>	
<i>Aeterna esse non possunt quæ successiua</i>		<i>dit, ut caput illud loqueretur. 379.9</i>	
<i>sunt</i>	19.15	<i>Alchameth in 17 gradu Lib. fol. 82.31</i>	
<i>Aeternum successionem nõ habet.</i>	19.15	<i>Alcinous in lib. de doctrina Platonis i-</i>	
<i>Aethiopes undè</i>	315.18	<i>deas ponit</i>	192.7
<i>Aethiopes non planè nigri undè sint,</i>		<i>Alcinous Platonicus quid de orbis crea-</i>	
<i>qui sint, & quomodo uiuant Cingani</i>		<i>tione</i>	9.8
<i>nuncupati</i>	315.18	<i>Aldebara in 25 gradu Arietis</i>	82.31
<i>Afflictio multa uiris bonis in hac uita,</i>		<i>Aleph quid significet</i>	167.3
<i>non tamen citò dominũ consequuntur,</i>		<i>Aleph quam mysteriosum sit</i>	89.6
<i>quod in Iahacob est notandũ. 300.4</i>		<i>Aleph principium literarũ, unitatẽ signi-</i>	
<i>Affirmãtibus duobus plus creditur, quã</i>		<i>ficat principium numerorũ. 98.18</i>	
<i>mille negantibus</i>	20.16	<i>Aleph, daletb, mem, in nomine Adam, in</i>	
<i>Agam quid sit</i>	140.15	<i>homine tria inesse signant</i>	103.5
<i>Agareii undè uicitabant</i>	315.18	<i>Aleph, mem, sin tria, quibus omnia con-</i>	
<i>Agens naturale determinatum, ac mo-</i>		<i>stant, inuunt elementa</i>	96.17
<i>tui, temporique, & successioni subie-</i>		<i>Alexander Milesius cũ Gregorio Nazi-</i>	
<i>ctum, ab eo qui omnibus naturæ legi-</i>		<i>anzeno qd de mudi harmonia. 163.1</i>	
<i>bus est solutus, deficit</i>	12.9	<i>Alexander Aristotelis affecla animam</i>	
<i>Agens naturale formam inducit substan-</i>		<i>mortalem facit</i>	26.1
<i>tialem, & præsupponit materiam à</i>		<i>Alexander Milesius quid de Deo omnia</i>	
<i>Deo effectam</i>	12.9	<i>complente</i>	166.2
<i>Aggregatio ecclesiæ, aut relatiuũ illud</i>		<i>Alexander & Eupolemõ quid de Noẽ</i>	
<i>minus potest concipere, & generare</i>		<i>deponant</i>	2.1
<i>homines, neq; secundum carnem, neq;</i>		<i>Alexander Peripateticus opinatus uir-</i>	
<i>secundum spiritum.</i>	266.2	<i>tutẽ lapidũ ab ipsis elementis aut qua-</i>	
<i>Agni typici mysterium</i>	244.19	<i>litatibus prouenire, quod ostenditur</i>	
<i>Agni & lactucarũ mysteriũ. 244.19</i>		<i>esse falsum</i>	420.4
<i>Agnus & ovis quid</i>	243.19	<i>Alexander natus, asie pernicies prædi-</i>	
<i>Agros non omnino demetendos agrario</i>		<i>ctus à magis</i>	372.3
<i>præcepto sancitum est</i>	48.11	<i>Algazel Saracenorũ splendor. 14.12</i>	
<i>Alaazel uel spica Venerea in gradu 15</i>		<i>algazel pro mundi nouitate dimicat &</i>	
<i>Libræ. folio</i>	82.31	<i>quiete</i>	14.12
<i>Alabastrides undè</i>	75.18	<i>algazel soluit propositionẽ, Instans est</i>	
<i>Ala Corui sinistra in 12 gradu Libræ.</i>		<i>præte. fi. & fut. principium. 13.10</i>	
<i>folio</i>	82.31	<i>algazel quid de hominis creatione sen-</i>	
<i>Ala Corui dextera in 7 gradu Libræ.</i>		<i>tiat</i>	99.1

INDEX

- algendum quare est nobis* 355.6
alienum esse ab officio boni uiri arcana diuina propalare Mercurius asserit. folio 467.1.
aliud est quærere unum, & tendere in unum, quàm effici unum 461.1
Alleluia laudate Iah significat. 83.32
alleluia quare tempore pœnitentiæ non dicitur, quod interpretatũ est, laudate Iah 333.9
alleluia quando David cantauerit, quãdo non 333.9
alleluia quid 290.8.
Alpharabius in libro de entibus mutatis, Ioannis sapientiã ponderat, & multi facit 190.4
Alpetragius ideas à substantia cœli esse putat 190.4
alteritas in particularibus dominatur. folio 92.11
alteritas productarum rerum arithmetica proportione declaratur 91.11
altitudo murorum, alia ciuitatis 426.3
Amalech, Moab, Amon, & Philistini, quid signent mysticè 161.36
amalech principium gentium. 161.36
Amalech diabolum typicè significat. folio 162.36
amare non possumus nisi prœcognitum. folio 115.22
ambitus terræ cum magnitudine ciuitatis Dei non est cõparandus. 422.2
*ambrosia suauissimus hominis spiritua-
lis cibus* 443.1
Ambrosio Mediolanensi episcopo quid contigerit infanti 169.6
Ametystus fœcundat steriles, & ebrietatem extinguit 419.3.
Ammon non ab barena, sed ab anno, id est mammona dictus 75.19
Amor & timor ad omne rectè factum ducunt 154.28
Amor & timor adducit ad omne peccatum 154.28
Amor reciprocus quando declaratur. folio 452.1
Amor secundum Dionysium quid sit. folio 461.1
Amoris naturalis sedes humida calida. folio 48.10
Amoris effecta 73.16
Ananchitides imagines deorum euocat. folio 420.4
Anagogicus sensus & diuinus quis. folio 397.13
Anaxagoras qui ab Anaximene disciplinam accepit, quid sentiat 4.2
Anaxagoras cœli cõtemplator. 204.6
An per sensus exteriores procedendum sit, ut ad ipsum deueniamus terminũ. folio 359.10
Anaxagoras quid per unumquodque in quolibet intellexerit. 39.1
Anaxagorei quam de ideis habeant sententiam 190.4
Anaximander Lacedæmoniũ terrorem imminentem indicauit 372.3
Anaximander natiuos esse Deos, & innumerabiles mundos esse dicebat. folio 4.2
Anaximenes aëra Deum statuit. 4.2
Anchoram Tyrrheni inuenerunt primi 19.14
Anch. à Galeno os sacrum dicitur. folio 119.27
Anessama quomodo interpretatur. folio 450.7
Anima soluta à corpore an statim peringat ad metã, an si adhuc proficiat uaria est opinio 464.3

MATERIÆ.

Angeli administratorij spiritus non tantum Dei, sed etiam hominum.	363.2	Angeli mouentur à patre	181.20
angeli dicuntur spiritus	385.5	angeli quibus incrementa uitæ & fomēta dederunt	343.8
Angeli & homines in muneribus conueniunt	351.1	angeli non magis rerum creatores, quam agricolturæ fructuum	43.5
angeli Seraphini qui	457.3	angeli omnium infimi quinque modis inferiora procurant	71.13
angeli Dei ministri quid operentur in isto tractu.	170.7	angeli in nouem ordines diuisi	439.2
Angeli hominum negotia disponunt.		angelis uirtutibus uocatis commissum est bellum in immundos spiritus	64.8
folio	71.13	angelis Deus mandauit de te, non tantum in Christo, sed in quocunque homine locum habet	386.5
angeli syrenes dicti secundum Platonem		angelorum quintus ordo uirtus appellatur	64.8
folio	446.1	angelorum ordines & Dionysius & Iacobus, & nouiores theologi asserunt	41.3
angeli diuini silentij enunciatiui	466.1	angelorum officium quod	171.7
Angeli linguam habent	448.4	angelorum primi ordinis cum primo celo consonantia	55.1
Angeli septem, spheris septem præsumunt.		angelorum motus qualis	350.1
folio	438.2	angelorum quilibet ordo quibus præstet, ad finem capitis 5.	fo. 51.5
angeli qui quibus planetis præficiuntur.		angelorum ordines omnes cum thronis coniunguntur	52.5
folio	44.6	angelicæ mentes bipartitæ	438.2
Angeli clientulis suis fauent	343.9	angelus proprius sequendus	343.9
Angeli quare intelligentiæ dicuntur.		angelum lapsum docet Ægyptiorum scriptor Trismegistus	46.9
folio	356.7	angelos habere corpora	411.16
Angeli singuli hominibus singulis custodes assistunt	439.2	angelos esse non solum sacræ literæ, sed & philosophi naturales docent.	123.32
angeli minutissimis ministrant.	439.2	angelos præesse rebus omnibus inferioribus etiam insensatis ex Origenis sententia	171.7
Angeli creatricis ueritatis participes.		angelus nulla ignorantia, nec fragilitate carnis obuolutus propria malitia peccauit peccato in spiritu sancto.	146.21
folio	448.4	Angelus minor quam homo	185.1
angeli uocem sensibilem emisisse dicuntur	449.4		
Angeli sanctorum patrum duces exiitēte	170.7		
Angeli sacerdotes dicuntur	429.3		
Angeli Ophanini qui	437.3		
Angeli inferiores à superioribus illuminantur	57.2		
Angeli opera manuum Dei	364.2		
Angeli qui quibus fuerint familiares.			
folio	71.13		
angeli officium	429.3		
angeli distributi quomodo	429.3		
angeli septem principes	429.3		

INDEX

- Anima in corpore tanquam in fusorio
uase collāda cur sit collocata. 391.5
- Anima in corpore inclusa forsitā & p-
ficatur & simul perficit 391.5
- Anima est in corpore ueluti forma per-
ficiens ipsum corpus, inquit Peripa-
teticī, & theologi 391.5
- Anima animalis in sanguine eius, inquit
Moses 105.9
- Animalia à principio non fuisse produ-
cta uenēnosa, & inimica humano ge-
neri, nisi post peccatum 377.7
- Anima quid possit in unoque membro.
folio 94.15
- Anima quamuis tota operetur, non ta-
men secundum se totam, & si nō sit di-
uisibilis 49.15
- Anima à corpore semota uult, intelligit,
secundum locū mouetur 94.9
- Anima in corpore collocata perficiendi
& expurgandi gratia 392.6
- Anima est quodammodo omnia 350.1
- Anima in securitate quiescet quando-
que 453.1.
- Anima à carne uicta grauitatem corpo-
ris induet 412.16
- Anima omnium rerum in se gerit imagi-
nem 103.5
- Anima omnium rerū similitudo. 303.5.
- Anima secundum Peripateticos à prin-
cipio est tabula rasa 355.6
- Anima quam naturam induat descen-
dens in hominem 168.5
- Anima quoniam à Deo immediatē, im-
mortalis 13.10
- Anima nostra gaudet lumine 435.7
- Anima suprema, intellectus, mens, lux,
portio superior dicitur 384.1
- Anima quid sit 349.1
- Anima forma est corporis, & subiectū
uirtutum 349.1
- Anima in corpore inclusa, dissonantiam
patitur 395.12
- Anima & spiritus diuersa in homine,
iuxta Hebræorum & Platoniorum
sententiam sunt 385.3
- Anima ad quem gradum intelligentiæ
pertingere possit 356.7
- Anima donis non differt 351.2
- Anima in minori mundo triplici diffe-
rentia disposita est. 336.2
- Anima quomodo sit numerus 90.9
- Anima & spiritus idem à Peripateticis
censetur 385.3
- Anima diuersis coloribus 430.1
- Anima est immortalis 403.3
- Anima immortalis, ut Deo sempiterno
frui perpetuò possit 403.3
- Anima per ueram philosophiam curan-
da 346.11
- Anima uiuificat corpus 324.4.
- Anima mundi quid 166.2
- Anima uaria in effectibus, una in se.
folio. 94.15
- Anima quid sit non compertum, sed ad-
huc certant, & sub iudice lis est.
folio 29.4
- Anima est immortalis, inquit Pythago-
ras, cū illud undē auulsa est, immor-
tale sit 272.10
- Anima Auroræ comparatur 452.1.
- Anima omniū domina quomodo 452.1
- Anima aquea quid 148.22
- Anima à centro in quo semel defixa, nō
potest diuelli 107.13
- Anima uniuersalis aliarum omnium ra-
tiones habet 93.13
- Anima moriens mundo, soli deo uiuit.
folio 452.1
- Anima unica & multiplex 90.9

M A T E R I Æ.

<i>Anima unitatem habet in ipso intellectu,</i> <i>& multitudinem ad inferiora ten-</i> <i>dens</i>	90.9	<i>Animalium ultimus finis quis</i>	13.11
<i>Anima unica, ad inferiora tendens diui-</i> <i>ditur</i>	90.9	<i>Animalia cuncta hominē timere.</i>	378.8
<i>Anima quid sit uariè à uariis definitur</i> <i>philosophis</i>	28.4	<i>Animalia quæ pro quibus offerantur</i> <i>in lege</i>	243.19
<i>Anima rationalis mediū quoddam inter</i> <i>animale inferius, & diuinum supe-</i> <i>rius.</i>	384.1	<i>Animalia sanctitatis quæ sint</i>	155.29
<i>Anima quomodo corporea sit.</i>	384.1	<i>Animalia esse in Deo</i>	155.29
<i>Anima forma imediata corporis.</i>	384.1	<i>Animalia ab Ezechiele uisa qd.</i>	155.29
<i>Anima est harmonia superior</i>	350.1	<i>Animalia cum stellato cælo & primo</i> <i>mobili intercinere</i>	77.22
<i>Anima principium intelligendi, sentiendi</i> <i>& secundum locum mouendi</i>	118.26	<i>Animalia immunda bina, munda autem</i> <i>septena cur in arcam introducta.</i> <i>folio</i>	110.16
<i>Anima bibit de gurgite letheo quando.</i> <i>folio</i>	355.6	<i>Animalia omnia calore nutriuntur.</i> <i>folio</i>	410.14
<i>Anima ignis tormentum non pateretur,</i> <i>nisi aliquo modo esset corporea.</i> <i>folio</i>	385.4	<i>Animalia quæ ex putrefactione fauore</i> <i>Saturni generari</i>	76.21
<i>Anima in principio quomodo nuda sit</i> <i>aut appareat.</i>	355.6	<i>Animalia quæ Phœbea dicantur.</i>	79.27
<i>Anima harmoniæ quadrifariam parti-</i> <i>ceps</i>	92.12	<i>Animalia quæ Lunaria</i>	81.30
<i>Anima ut Deum laudet primam purita-</i> <i>tem habere debet</i>	450.7	<i>Animalia prophetis demonstrata.</i>	438.3
<i>Anima nõ tristatur, neq; gaudet.</i>	388.1	<i>Animalia sanctitatis quatuor, & quid</i> <i>significent</i>	437.3
<i>Anima partibilis & impartibilis.</i>	90.9	<i>Animalia quæ à Mercurio regantur.</i> <i>folio</i>	80.29
<i>Animal dissolutoriæ naturæ hõ</i>	386.8	<i>Animam esse circulum, uel numerum nõ</i> <i>secundum materialem mathematicã.</i> <i>folio</i>	36.12
<i>Animalem uim inferiora à sole exipiunt</i> <i>folio</i>	76.20	<i>Animam numerum esse quomodo intelle-</i> <i>xerunt</i>	350.1
<i>Animales conditiones in homine uiuere</i> <i>folio</i>	106.12	<i>Animam nostram supremam, Aristote-</i> <i>les intellectum agentem uocat.</i>	93.13
<i>Animalis homo, aut sapientia mundi non</i> <i>percipit quæ sunt Dei</i>	165.2	<i>Animam humanam impossibile non ama-</i> <i>re aliquid</i>	110.15
<i>Animalium genus uirosū in pœnam ho-</i> <i>minis rebellantis</i>	377.7	<i>Animam passibilem reddit corpus pec-</i> <i>catis obnoxium</i>	408.10
<i>Animalium aliud frigi. aliud cal. &c.</i> <i>folio</i>	53.15	<i>Animam tristari, uel gaudere qui dixe-</i> <i>rit, hanc texere, uel retexere dixe-</i> <i>rit</i>	388.1
<i>Animalium finis immediatus quis.</i>	13.11	<i>Animam hominis esse templum Dei Xi-</i> <i>stus Pythagoricus dicebat.</i>	123.33
		<i>Animalium transformationes</i>	107.13

INDEX

- Animam in corpore uertibilem, & mentem mutabilem cur Deus collocauerit* 391.5
Animas, angelos, daemones, à terreo corpore separatas, aetherea habere corpora aliqui dicunt 412.16
animas humanas in bestias transmigrant necne 107.13
animas inesse lapidibus ex priscorum sententia 104.8
animas differre dicunt theologi Parisienses 350.2
animas nostras in sphaeris collocari.
folio 94.14
animas omnes aequales an creauit opifex folio 350.2
animae corruptibiles, ac mortales ex communi consensu Peripateticorum, de gremio materiae egrediuntur.
folio 195.10
animae autem intellectiuae an sint mortales, uel immortales, nec unde ueniant determinauerunt, sed Ari. eorum princeps dubius de ea loquitur aia 195.10
animae cur tanta inaequalitate distributae sint 351.3
animae & corporis quatenus naturalia dissidium nullum est. 338.4
animae facilius curantur curatis corporibus 339.5
animae potentiae tres 387.1
animae regressus uaria opinio 337.2
animae naturam in difficiliorum numero ponit Aristoteles 28.4
animae numeri sunt congenij 350.1
animae sedes primaria cor 118.26
animae consensus cum seipsa 345.11
animae pretium quod 273.10
animae primaria sedes cor 60.4
animae temperametum quid sit 393.8
animae definitio ab Aristotele 349.1
animae notitia difficilissima secundum Aristotelem 349.1
animae substantia est totum habens partes 90.9
animae consideratio cur cadit sub physici canis determinationem 350.1
animae diffinitio 90.9
animae partitio ab efficiente causa. 90.9
animae reditus in Deum quibus & quot rebus efficitur 69.12
animae definitio Aristol. effectum potius quam essentiam & originem describit.
folio 28.4
animae potentia triplex 91.1
animae nostrae superiorum participant.
folio 93.13
animae distantia ab alia 351.2
animae reditus in Deum triplex. 69.12
animae quam habeat opinionem Trimegistus 93.13
animi sordes non emanant à superioribus fontibus 46.8
animos alij immortales, alij mortales, alij reuolui in bestias, alij nequaquam.
folio 30.6
animus omnis inordinatus iussu Domini sibi poena est. 412.16
Animus nisi diuinus factus Deum uidere non potest 465.3
anni ut sunt dies 365. ita corporis humani totidem articuli 171.8
annis septingentis sexdecim exactis (à libro auctoris edito) iudicium futurum.
folio 406.6
amorum numerus, à creatione mundi ad Christum 326.25
Amorum terminus contractus quando, & quare 326.25
ante aliud quam partem temporis signi-

M A T E R I Æ.

ficat apud nostros, & etiam exter- nos in arte dicendi pertissimos. 13.10	Apollonius ductus ad Brachmanas ele- phantibus pharaotis regis Bactriano- rum 378.8
Antè interdum æternitatē, interdum an- teriorem partem loci, interdum supe- riorem 13.10	Apollonius quid Damo indiuiduo comi- ti dixerit de elephante à puero du- cto 378.8
Antè, post, fuit, erit, malè ad diuinã sub- stantiam transferuntur 19.15	Apostoli quare linguæ dicti 448.4
Antè & post assignari non possunt se- clusa mundi machina 19.15	Apoplexiæ causæ. 116.23
Antè, peripatetici angustant ad partem temporis significandum, quod nõ sem- per facit 13.10	Apostoli angeli officio fungentes. 429.3
Antennas Dedalus inuenit 19.14	Apostoli ecclesiã in duodecim mudi par- tibus fundauerunt. 429.3
Antichristo quæ potestas, & quando committetur 455.3	Apostoli duodecim præcipui fructus ar- boris uitæ sunt 445.4
Antichristus qualis & quomodo regna- re debeat 214.10	Apostoli principes dicti sunt 456.4
Antichristus ab Italia uenturus prædi- citur 214.16	Apostoli duodecim sedilia sortiuntur in domo cælesti 437.2
Antichristus quo exitio periturus. folio 214.16	Apostoli quibus regionibus prædicarunt folio 305.8
Antichristus & Antideus quomodo in- terpretantur. 298.1	Apostoli cum imperatore summo conse- quentes quare 456.4
Antichristus hæresiarcha ex qua tribu orietur 319.20	Apostolica tribus quantã consonantia distributa sunt, iuxta partitionem fi- guratiuæ familiæ, & signa stelliferi cæli 305.8
Antiquorum theologerũ de anima sen- tentia 355.6	Apostolis utriusque hominis sanandi po- testas credita est 339.5
Antisthenes populares Deos multos, na- turalem unum esse dicit 4.2	Apostolorum & interpretationes nomi- num 308.12
Appellinem pro Apollinem cur antiqui dixerint 90.9	Apostolorum cõuenientia cum signis cæ- lestibus 308.12
Apes quomodo renouentur & renascan- tur 401.1	Apuleius dum conaretur fieri auis, fa- ctus est asinus 380.9
Appetitu quonam in Deum omnes ten- dant 167.4	Apuleius Madaurensis quid de Deo om- nium rector 202.2
Appetitus in rebus duplex 167.4	Apuleius quid de harmonia mudi. 163.1
Apologeticon pro uaticinio 375.5	Aqua uina Deus filius est 130.6
Apollo supramundanus quis 346.12	Aqua cum Saturno & Mercurio conue- nit 72.15
Apollo & Æsculapius medicinam am- pliarunt 18.14	Aqua rerum seminarium 59.3
	Aqua Sapientia Dei, petra pater. 129.5

INDEX

- aqua cur terram non obruat* 52.14
aqua quali nos renasci oporteat. 266.2
aqua qua renascimur est filius Dei.
folio 266.2
aqua Dei clementiam pietatēque si-
gnificat 68.11
aqua elementaris in baptismo illius su-
pramundanae aquae uiuae est signum.
folio 128.3.
aqua uiuit, cui animalium germen attri-
butum est. 204.6
aqua cum Dei filio conuenit 128.4
aqua maiori ex parte constare elemen-
ta 52.14
aquam ab aqua pro regione, situ, & aë-
re, in bonitate & pondere differre.
folio 53.15
aquam Neptunū uocant poëtae. 48.10
aquam omnium principium existimauit
Thales Milesius 26.1
aquario cum Saturno quae regiones sint
subiectae 396.10
Ibidem caetera signa & regiones subie-
ctas inuenies.
aquae supercaelestes nisi obstaret caelum,
fecundiores has inferiores redderēt
folio 137.12
aquis quibus renascimur 138.12
aquae deficiunt laesi carmine fontis.
folio 380.9
aquae tanquā pedisse quae Lunam sequū
tur 72.14
aquae figura ex uiginti basibus, & angu-
lis duodecim 54.17
aquae supercaelestes sunt angeli. 139.12
aquae figura icoesaëdra 83.32
aquae in sublimioribus quae 447.2
arabes in sua theologia quid de ange-
lis 366.4
arabes quibus praediti dotibus. 78.25
arabia thura praebet 320.20
arabia, mons Sina, & Mesopotamia Sy-
riae quid signent 160.35
arabia triplex 315.18
arabia quomodo diuiditur 319.20
arabiam propter opulentiam Alex. ac
Macedo uehemēter amauit 319.20
arabs audus diuinos sapientes morde-
re 194.9
arabs male dictus, interdum impius uo-
catur 193.9
arachiba non firmamentum, ut habet tra-
ductio nostra, sed globus & massa cae-
lorum omnium est 39.1
aratus & Pythagoras quid de homine.
folio 189.3
aratus sub nomine Iouis quid de Deo sen-
tiat 166.2
aratro boues primus omnium iunxit Bi-
ges Atheniensis 19.14
arbitrium liberum in corde.
arbor uitae quid 203.3
arbor uitae quibus & quomodo commu-
nicat 204.6
arbor inuersa homo 106.11
arbor uitae homini uetita, ut inde Domi-
num recognosceret 99.1
arbor uitae ubi plantata 203.4
arbores aliae uegetabiles, sunt & arbo-
res humanae, sunt etiam arbores an-
gelicae, est & arbor illa suprema sin-
gularis 132.7
arbor uitae Hebraicè ezbaüm, id est ar-
bor uitarum & non uitae 205.8
arbor uitae quare à principio prohibita
fuit. 328.2
arbor uitae quando, & cur sit uetita.
folio 204.6
arbor uitae qualiter formata 203.5
arbor ciuitatis supernae quae, & quos

MATERIÆ.

<i>fructus proferat</i>	445.4	<i>nil ualet</i>	48.11
<i>Arboris uitæ folia quæ sint</i>	445.4	<i>arietem bellicum, qui olim equus, Epens ad Troiam reperit</i>	19.14
<i>Arca à Mose fabricata quid typò significet</i>	82.32	<i>aries uires habet in corpore</i>	111.18
<i>Arca Noë non sine mysterio cubitis mēsurata</i>	427.3	<i>aries sex mēses hibernales lateri sinistro incumbit, sed ab æquinoctio uerno, dextro</i>	111.18
<i>Arcades Pana adorabant, cum solem esse existimantes</i>	6.5	<i>aries sicut est caput & dux ouium, ita est caput signorum</i>	111.18
<i>Arcana summi regis non propalanda. folio</i>	397.13	<i>aries caput signorum, & dux mensium, unde coniectare possumus Martium primum anni mensem fuisse.</i>	111.18.
<i>Arcana diuina non ex auditu uocali precipiuntur</i>	467	<i>aries capiti præest</i>	111.7
<i>Arcam Noë de lignis gopher, id est cupressi</i>	109.15	<i>aristotelē carpi nemo dedignari debet, quòd ipse iniuste eximios momorderit</i>	22.17
<i>Archangeli regibus præsumt & sacris intersunt</i>	439.2	<i>aristotelem mordicus tueri in demonstrationibus facinus horrendum</i>	22.17
<i>Archangelus uocem terribilem emittet quando</i>	449.4	<i>aristotelem Græci cacodæmonē uocāt.</i>	
<i>Archangelorum cum Mercurio conuenientia</i>	68.11	<i>aristotelem confutare in iis quæ ueritatis sunt Christianæ parum, imò nihili facimus</i>	22.17
<i>Archefillas nouæ academix institutor Homero quantum tribuit</i>	48.10	<i>aristoteles legem demonstrationum quã docuit, non obseruauit in naturalium tractatu</i>	11.9
<i>Archita Tarentinus columbam igneam fecit, per aëra uolitantem</i>	379.9	<i>aristoteles ideas refellens, arguit, inquit Simplicius, potius ad uerba, quàm sensa</i>	194.9
<i>Archiecti quatuor angulis confirmantur ædificia</i>	51.13	<i>aristoteles in Parmenidem de uno quomodo disputarit</i>	461.1
<i>Arcum & sagittam Scythes Iouis filius inuenit</i>	19.14	<i>aristoteles unum & uiginti annos Platonem audiuit</i>	26.1
<i>Arescere homines quid</i>	143.18	<i>aristoteles in lib. de physico auditu quid. folio</i>	5.3
<i>Argentū quid in sacris significat.</i>	431.1	<i>aristoteles & Plotinus animã neque tristiari, neque gaudere dicunt</i>	388.1
<i>Argentum Erichthonius reperit, ut alij Cacus</i>	19.14	<i>aristoteles solis inflammationē ratus errauit</i>	49.11.
<i>Argentum quomodo & quibus producatur</i>	52.14	<i>aristoteles noluit inuidiã admittere ideas, aut quia suo progressui à sensibili-</i>	
<i>Argentum uiuum facile in aliud metallum transmutatur</i>	75.19		
<i>Argumentum uerorum non apparentium</i>	348.13		
<i>Arguere ab effectu</i>	359.10		
<i>Argumentum ab autoritate negatiue</i>			

INDEX

- bus factio non erat consonū, aut quia illi cacodæmoni Aristolico Plato non explicauerat 194.9
- Aristoteles demonstratione non utitur in suo progressu naturali 22.17
- Aristoteles in lib. physicis omnia probat ex præacceptis & præsuppositis ab eo factis 22.17
- Aristoteles sensibilibus tantum mouebatur, ut bruta auena & fœno presentibus, aut saltem proximis 194.9
- Aristoteles sententiã Simonidis celebrat, qua Deum solum metaphysicum asserbat 11.8
- Aristoteles minus à religione aberat, quàm Auerrhoës 15.12
- Aristoteles religionem humanæ naturæ insitam fatetur 15.12
- Aristoteles Deum huius machinæ principem & moderatorem constituit. folio 15.12
- Aristoteles machinæ orbis Deum opificem in lib. de mundo proficitur: dein de per rationes sensatas procedens id negat. 15.12
- Aristoteles qua uia motus multiplices, qualitates quadrifarias, tria rerum principia, causas quatuor 38.14
- Aristoteles ab infimis suprema petit, contra uerò Plato 38.14
- Aristoteles cocodæmon uocatur. 194.9
- Aristoteles quid de quinta essentia dixerit 42.5
- Aristoteles Zenonis discipulus, formam Dei intelligi non posse arbitratur. folio 4.2
- Aristoteles præceptorem Platonem accusat inscitiam (ipse ignarus) quòd mundi fabricam consonantissimã credat solus, & generet 9.8
- aristoteles Platonis ideas monstra esse mentitur 12.9
- aristoteles oculos habebat uespertilionis, quippe qui ideas, in natura manifestissimas, non cernebant 12.9
- aristoteles animam definiit à posterioribus & effectis 28.4
- aristoteles sagacissimus aliorum doctor dogmatum, & diligens collector. folio 22.17
- aristoteles uersutus priscorum criminatorem 22.17
- aristoteles omnium ingratisissimus priscorum sententias non impugnat, sed contra uerba potius, quàm sensa disputat 22.17
- aristoteles quid de Dei potentia doceat. folio 10.5.3
- aristoteles Deum omnium opificem ueritat 282.1
- aristoteles multos præclaros uiros iniuste criminatus est 22.17
- aristoteles seos criminatur, à quibus omnia didicit 22.17
- aristoteles sibi ueritate coactus, solū electos uendicat 22.17
- aristoteles omnia ab antiquis collegit. folio 22.17
- aristoteles dolet quòd oculus humanus ad diuina caliget, & quòd sermo de diuina substantia sit in nobis per paucus: & tamen credere recusat quibus Deus reuelauit. 194.9
- aristoteles diuina non cognouit, aut cognoscere noluit 195.10
- aristoteles à magistro dissentiens, nunc menti diuinitatem tribuit, nunc mundum esse Deum ait, nunc alium quemdam præficit mundo, nunc cælum, nunc cæli ardorem 4.2

M A T E R I Æ.

- Aristoteles Deum ista particularia non intelligere, & i sermone de bona & mala fortuna fortunatum à Deo diri-ri credit* 18.14
- Aristoteles contradictione manifesta multa reliquit scripta* 18.14
- Aristoteles inuidia præceptorem falsò, atque impiè, inquit Franciscus theologus, insectatur* 194.9
- arist. fuit pessimus metaphysicus.* 194.9
- Aristoteles in phisicis nullius rei (ipso- met in elenchis authore) inuentor, sed à maioribus omniù cõpilator.* 194.9.
- Aristoteles ueritate coactus tantum elē- ches sibi arrogat* 194.9
- Aristoteles à diuino symposio recessit, uersatus in arguendi regulis, & sen- sibilibus* 194.9
- Arist. ingratisissimus in doctissimū & san- ctissimū præceptorē Platonē.* 22.17
- Aristoteles aliquid nouum cõminisci uo- luit uideri ut ait Adrastus.* 88.5
- Aristo. persuasus est epistolio Plato. na- uigare in Iudæã & Aegyptū.* 3.1.
- Arist. impiè & iniuste magistrū suū, ue- luti ingratus discipul. irridet.* 193.8
- Arist. Parmenidē, Melisum Democri- tū, Pythagorā, & suū diuinū præcep- torē Platonē, criminatus est.* 22.17
- Aristoteles Platonē irridet qui mundū genitum passim fatetur, & in lib. de mundo Deum mundi opificem asserit & principem uniuersi* 18.14
- Aristo. rixator nugacissimus falsò Par- menidē de errore calūniatus.* 190.5
- Aristoteles Peripateticorum princeps, ut singularis & celebrior haberetur à Platone dissensit.* 38.14
- Aristoteles dubitat an Deus sit animās, necne* 4.2
- Aristoteles Simonidis & Homeri testi- monio grauisissima philosophiæ loca confirmat* 48.10
- Aristo. quid de fortuitis dicat.* 375.5.
- Arist. de animalium natura.* 24.18
- Arist. uerbis & si ab ideis desciscit, re ta- men uelit nolit consentit* 192.7
- Aristoteles in libro de cælo & mundo fabricatum ab opifice orbem confite- tur, quod in phisicis negat.* 192. ca. 7.
- Aristoteles quòd irriserit ideas, meritò à Themistio & Simplicio eius interpre- tibus refellitur* 194.9
- Aristoteles semper conatus, inquit The- mistius, est contradicere ad appa- rens. folio* 194.9
- Aristoteles contingentiam probat.* 17.14
- Aristo. de Dei cognitione in prima phi- losophia Chaldæos patres ueneratur eis cedens, quòd ab oraculis accepe- rint quæ tradiderunt* 194.9
- Arist. & Auerrhois nihil intellexerunt de mundi fabrica* 197.12
- Aristote. priscorum sententias reprehen- dit, ut solus sapiens uideatur.* 22.17.
- Aristoteles in politiis quid de fællicita- te dixerit* 462.2
- Aristoteles multis in locis physiognomiã describit* 102.4
- Aristoteles undè anima, differere nõ po- tuit* 273.10
- Arist. Alexād. Aueroi, Epicuro & simi- libus aliqua doctriinæ facula lucenti- bus non credendum* 10.8
- ari. de orbis æternitate nõ credēdū.* 9.8
- Arist. ratio cur mūdus ipsi sit æternus. folio* 13.11
- Aristotelis error de orbis æternitate in æquiocatione, arguendo ab imme- diato ad ultimum finem.* 13.11

INDEX

- Aristotelis errores, & peripateticorū de ideis errores* 193.8
Aristotelis disputatio de anima est in æquiuoco 350.1
Aristotelis philosophia quare à nonnullis mendosa iudicetur 313.16
Aristotelis hæresis, & irrisio nugacissima de ideis, minoris est auctoritatis quàm tantorū & grauium philosophorum ideas asserentium. 192.7
aristotelis ludicra sunt quæ affert de orbis æternitate 9.8
Aristotelis fallaces rationes de ideis cōfutatur auctor. 194.9
Ariopagum prius concilium erat nouem solam uirorum 20.16.
Ariopagum postea factum est quinquaginta uirorū & ex quibus uide. 20. 16
Arithmeticam docuit Christus. 275.11
Arithmeti. medietas ad ciuitates. 92.11
Arma quibus hostis debellatus est quæ. folio 455.3
Armenos, Scythas, deinde Italos, Noë quid docuerit 2.1
Ars naturā superare non potest. 446.1.
Ars à natura distinguitur 12.9
Ar̄s quædam numerorum diuinorum. folio 364.2
Arsenicum sublimatū omnia metalla depro auro corrodit & cōsumit. 416.1
Articuli fidei omnes de Christo relationem habent 282.1
Artificium uiuit in mente artificis. 7.5.
Artifex formam inducit artificialem & præsupponit naturalem: agens uerò naturale formam substantialem & præsupponit materiam Dei effectum ex nihilo 12.9
Artifex in operibus suis delectatur. folio 299.3
Aruspices uel extipices qui uisis extis uentura prædicebant. 372.3.
Ascensus ad superna difficilis 460.2.
Asciam reperit Dedalus 19.14
Asiatici & Apbriani adhaerentes spurcissimo Mahumeto malè diuiserunt spolia 318.19
Asina hominem animale in sacris præfiguratur 171.7.
Asina interdum uulgarem populum signat 171.7
Asinus quidam homo factus nostro sæculo in Cheroneso Illyrici insula multorū testimonio comprobatur. 330.9
Aspectus signorum ad regiones terrenas analogicè ad cælos supramundanos refertur 307.11
Asser Hebraicè, relatiuū quid significat folio 97.18
Asser quomodo interpretatur. 303.6.
Assuerus hester in coniugem accepit. folio 439.1
Assur quid 148.22
Assyrii post Apostolos & pphetas clarissimi. 319.20
Assyrii literarum primi inuectores. 2.1
Assyrii solem Adad uocant. 74.17.
Astra sæpe præfagiunt uariis modis. folio 371.1
Astrologiam optimam docuit Christus. folio 275.11
Astrologiam Chaldaei & Ægyptij adinuenerunt 18.14
Astronomi per astra diuinabant. folio 372.3
Astrorum influxus optimos esse. 46.8.
Athenarum prima bibliotheca ubi fuit erecta. folio 313.16
Athenienses publicis consiliis Mantes diuinos adhibuerunt 372.3

MATERIÆ.

<i>Atheniensium clari qui fuerunt.</i>	2.1	tendunt	16.13
<i>Atomus rerum principium Dæmocritus & Empedocles fecerūt indiuisibiles.</i>		<i>Auerrhoës Algazelem in philosophos omnes bellum direxisse ait.</i>	14.12.
folio	37.13	<i>Auerrboes à suo interprete fido damna tur, fatuusq; appellatur</i>	14.12
<i>Attractio multiplex</i>	208.12	<i>Auerrhois anima maleuola in quã Dei sapientia intrare cõtēpsit.</i>	14.12
<i>Attributa quid uocent theologi scholasti ci.folio</i>	8.6	<i>Auerrhois argumenta puerilia, aniliã que sunt figmenta</i>	14.12
<i>Auarus sanguinem pauperum fugit, ut hirudo</i>	410.13	<i>Auerrhois de intellectu opinio oppugna ta.folio</i>	357.7
<i>Audiens sapiens, malè interpretatus. folio</i>	116.23	<i>Auerrhois doctrina prima fronte incõ cussa, uerisimilis & utilis, sed uerius falsa, impia</i>	14.12
<i>Audiendum est quid in nobis loquatur Deus</i>	343.9	<i>Aues quæ Mercurij sunt, musicæ & so noræ</i>	80.29
<i>Auditus officium ac obiectum</i>	345.10	<i>Aues multæ diuersarum specierum cur musicè simul cantillent</i>	30.6
<i>Auditus plus cæteris intellectui seruit. folio</i>	345.10	<i>Aues quæ solares sũnt</i>	79.27.
<i>Auerrhoës in leges Dei sanctissimas bla spemus.</i>	14.12	<i>Augures per aues futura annuntiabãt. folio</i>	372.3
<i>Auerrhoës quæ diuinitate sunt plena cri minatur erroris</i>	14.12	<i>August. quid de sensatis sentiat.</i>	12.10
<i>Auerrhoës quid in Aristotele interpre tetur solum de cælo dici</i>	16.13	<i>August. contra quinq; hæreses.</i>	274.10
<i>Auerrhoës præaccipit, quæ omnes Sa pientes negarent</i>	14.12	<i>Augustinus quid de hominis uoluntate li bera</i>	168.5
<i>Auerrhoës perfidus canis non Aristote lè interpretatur, sed corrūpit.</i>	16.13	<i>Augustinus cum Basilio in anagogico cã tu ad suprema euolat personanda. folio</i>	33.9
<i>Auerrhoës blasphemus, alios etiam bla spemare facit</i>	16.13	<i>Augustinus meditationi intentus se cõsu lentem non animaduertit mulierem. folio</i>	374.4
<i>Auerrhoës Deum mentitur dare nõ po tuisse permanentiam nisi in semine. folio</i>	16.13	<i>Augustinus in Italia agēs audiuit mulie res quasdã malignis artibus ad eò im butas, ut dato casu homines in iumen ta mutarent</i>	380.9.
<i>Auerrhoës quid de ideis</i>	190.4	<i>August. Amb. Euseb. Pãphi. & Cyrillus quid de Pythagora, Platone.</i>	3.1
<i>Auerrhoës negat Deum mundi opificè, & in libro de cælo Deũ fatetur crea torem</i>	18.14	<i>August. theologorũ facillè princeps, tan ti ideas facit, ut sine earũ cognitione nemine posse sapietẽ esse putet.</i>	195.10
<i>Auerrhoës Arabs blasphemus mundum aliam habere dispositionem non pos se arbitratur</i>	12.10		
<i>Auerrhoës impius cæterã sempiternum il lud quod cætera cuncta æmulari con</i>			

INDEX

- Augustinus Latinorum theologorū pater* 43.5
Augustinus de rerum artificialium exemplaribus quid 350.1
August. ioco interrogatibus quid Deus antè mundi creationem faceret, respondet 19.15
Augustinus quid de mūdi cōcētu. 163.1.
Augustini sententia de anima 350.1
Augustini sententia qua asserūtur opera trinitatis ad extrā indiuisa, ut sit intelligenda 03.12
Anicennas quid de seminis parte spumosa. folio 265.1
Anicennas Arabs & Algazel Saracenus omnium rerū opificem & patrē esse Deum consentiunt 9.8
Anicennas & Charūdas undē, & quæ eorum schola. 313.16
Auicēnæ interrogāti quomodo antè mūdum præcesserit respondet Augustinus. folio 13.10
Auis supra faciem cælorū producta, & non sub cælo, ut habet traductio nostra. folio 77.22
Auis in scripturis quid 444.3.
Auium quæ Veneri sacræ 80.28
Aureo Denario centum uiginti quatuor bractæa quaternorum utrinque digitorum nostris temporibus batuendo deducuntur 416.1
Auri metalla & conflaturā Cadmus Phœnix ad Pangæum montem, alij Thoanta & eadem in Panchaia reperisse putant, alij Solem Oceani filium. 19.14
Auri natura & pprietas q̄ sit. 416.1.
Auri beneficia quæ sunt 416.1
Auris Memoriæ sacræ, sed alij Phœbo dicatam tradunt 120.29
Aurum ab ἀβείων inuentore dictum existimat Hippocrates 416.1
Aurum in sacris uita est diuina, siue spiritalis 416.1
Aurum charitas in sacris 416.1
Aurum omnium metallorum pretiosissimum. folio. 416. concentus. 1.
Aurū undē dicatur 416.1
Aurum nullus deterit usus 416.1
Aurum obrizum quod sæpius igne purgatum fuit 416.1
Aurum supernæ ciuitatis simile uitro mūdo. folio 416.1
Aurum quomodo & ex quibus gignatur 52.14
Aurum, argentum & cætera metalla cōtinuè effodiuntur, nulla tamen maior copia nunc, quàm multis antè sæculis 282.20
Aurum in sacris quid significet 431.1
Authores qui de lapidibus tractarūt folio 420.4
Authores qui de metallis conscripserunt folio 52.14
Authores qui ideas admiserint. 192.7
Authoritates sacræ scripturæ quæ resurrectionem probant 404.5
Azazel princeps quis 239.15.
Azymi panes quid significant 244.19

B

Babylonia studiis mathematicis floruit 318.20
Bacchus Bæotūs uaticinatus est. 374.4
Bactriana regio ubi, quæ dromedariis & elephantibus fœcunda. 319.20
Bala quomodo interpretatur 302.5
Balagij uirtus quæ 370.1
Balistas reperit Aeneas 19.14
Baptisma coniugii indissolubile. 441.2
Baptisma triplex. 355.5

MATERIÆ.

Barba robur significat	242.18	Bene esse in uniuerso non potest, nisi partes sint recte dispositæ, ita natura est comparatum	325.24
Barba non radenda	226.6	Benedictio Benjamin à patre Iacob qualis	318.19
Barba quæ radenda in homine.	243.18	Benedictionum trium familiarum concordia, quæ castra locarunt contra tertium trigonum, cum populis ab ipso directis	316.19
Baruch in Hebræorum canone non reperitur	188.2	Benedictionum duarum aliarum tribuum huius trigoni concordia cum signis & populis ipsi conuenientibus.	315.18
Basilus & Anaxagoras plurimi fecerunt Homerum, postquam eius admirantur & colunt	48.10	Beniamin ad superna eleuatus.	321.21
Basilus, Gregorius Nazianzenus & alii qui doctores dæmones habere corpora dicunt	412.16	Beniamin duplici nomine uocatus: folio	320.21.
Bassan quomodo interpretatur	319.20	Beniamin quomodo interpretatur. folio	304.6
Beati mentes illæ nõ possunt in continua motione, quòd omnes motus ad quietem tendant	13.11	Beraca apud Hebræos benedictionem & piscinam significat	140.15
Beati qui lauant stolas suas in sanguine agni	141.15	Berosus Cbaldeus, Maimetus Ægyptius, Hieronymus Phœnix, Darius rex, Ptolemæus Mendesijs, Menæder Ephesius, Nicolaus Damascenus, Abydenus historicus, Esticüs, Theodorus, Chorilus, Ezechielus poëta, Demetrius historicus, Iacateüs Abderita philosophus, & alij multi bene de Mosi miraculis senserunt.	9.8
Beati pauperes spiritu quomodo intelligendum	462.1	Beryllus quæ sit uirtute in se gestantiæ. folio	80.28
Beatitudo quid secundum theologos nostros	461.1	Beryllus lapis ingenium bonum præstat. folio	419.3
Beatitudo in uisione & fruitione consistit	362.12	Beryllum ex aqua genitum	52.14
Beatitudo quid	6.5.	Bethlehem quomò interpretatur.	304.6
Beatorum statum & profectum esse opinantes non habeant pro inconuenienti & quare	465.3	Bigas prima iunxit natio Phrygiæ.	19.14
Beatus secundum Platonem quis.	462.1	Bilbam seu Balabã quid de futuro Messias	186.2
Beatus quis	6.5	Bilbam seu Balabam propter quid nomen dicitur	
Behemot Hebraicè, quid Latine significet	345.10		
Bellum Marsicum præmensuratum & præuentum sudore & sanguine simulachrorum	371.1		
Bellum indictum antiquis patribus contra Amalech & cæteros	333.9		
Bellum contra Amalechitas & alios reges quid significat	333.9		
Bellum indictum hosti quomodo. folio	453.1		

INDEX

- luerit maledicere populo Dei. 187.2
 Binarius numerus infaustus & malus.
 folio 110.16
 Binarius malus, & ad materiam perti-
 nens quæ est omnium malorum fons
 & origo 110.16
 Binarius à Pythagoreis, numerus nõ di-
 citur 90.9
 Binarius infaustus semper numerus.
 folio 383.1.
 Binarius materiam significat 383.1
 Bina quomodo interpretantur 328.1
 Binarius infaustus 91.11
 Biremem Damasithenes Erythraeos fe-
 cisse testatur 19.14
 Bizantij euerfionem terræ motus indica-
 uit. 371.1
 Blasphemia Sodomitas, Gomoribaeanos
 absorpsit 171.7
 Blasphemia Assyriorum octogintaquin-
 que milia de exercitu deleuit. 171.7
 Blasphemia quot milia, quas gentes dele-
 uerit 171.7
 Blasphemia Ægyptios aquis obruit.
 folio 171.7
 Bæotius quid de spiritu rebus infuso cõ-
 tet 166.2
 Bæotius genus primum musicæ forma-
 lis, mundanum appellat 163.1
 Bombyces uermes qui sint 401.1
 Bona terrena in causa fuerunt, ut Petri
 successores à Christo degenerarent.
 folio 379.8
 Bona omnia corporea à luce solis susci-
 pimus 432.1
 Bona à Deo præparata 453.1
 Bona terrena Petri successoribus colla-
 tabona cælestia, id est potestatem su-
 per omnem uirtutem inimici ademe-
 runt. 379.8
 Boni in iudicio quo igne conflandi sint.
 folio 410.14
 Bonitas uera quæ est 466.1
 Bonum sua natura communicatiuum.
 folio 15.12
 Bonum distribuens partitur quomodo,
 & quando uult 15.12
 Bonum natura fertur in bonum commu-
 nicandum 15.12
 Bonum quod cuncta desiderant. 466.1
 Bonum est tam amplum, quam existenti-
 rerum omnium 465.1
 Bonum in meliore semper melius est.
 folio 16.13
 Bonũ uno dũtaxat modo contingit. 65.9
 Bonũ unumquodq; dicitur, quia de sum-
 mo bono participat quomodo intelli-
 gendum. 457.2
 Bonum uerũ & summũ quid sit. 465.1
 Bonum omne gubernatu facile. 377.6
 Bonum supra omne ens 393.7
 Bonum principium & finis malorũ om-
 nium est 329.4
 Bor quid significet 140.15
 Bos Aegyptius quid 187.2
 Bysinum iustificationes sanctorũ sunt.
 folio 389.3
 Brachia Ioui magno sacramento suppo-
 nunt 117.24
 Brachium Dei, eius uirtus qua mirabilia
 patrauit 389.2
 Brachmanæ & Academici diuinam do-
 ctrinam olfacientens quid senserint
 de hac patria 273.10
 Brachmanæ apud Indos (qui & Iudæi
 uocantur) ante Græcos philosopha-
 ti. folio 3.1
 Britannicum mare margaritas profert.
 folio 52.15
 Brauiũ qd in scripturis significet. 456.1

MATERIÆ.

Brutorū in uita cautio. 339. & 340.6

C

Caerita qui, & quomodo interpretatur. 333.22

Caballistarum mos 386.8

Calamus quantus 425.1

Calanus Indus Alexādro mortem prædixit 372.3

Calculi potissimū in Martialibus gignuntur in renibus 117.25

Gallisthenes qd miraculi cōtigerit Thebis in templo Herculis 169.6

Calix passionis quō bibendus. 444.2

Calor aquis immistus 410.14

Caloris natura uitalē in se uim habet. folio 410.4

Calotecthnus. i. bon. s. artifex. 427.1

Camelus duplicitia genua habet, cætera animalia non 23.17

Camelus grauida menses duodecim gerit 113.19

Cancer porta descēsus stelliferi. 367.7

Cancer Lunæ domicilium & tanquam pectus cœli 112.18

Cancer in pectus dominatur. 111.17

Cancris causæ 116.23

Canis maior in 6. uel 7. gradu Cancris. folio 82.31

Canis minor in 17. gradu Cæcri. 82.31

Canonici regulati qui, & undē. 323.22

Canum diuersa natura 81.30

Cantica in tria genera diuidi sensuale, intell. & diuinum 178.16

Canticum Zachariæ de redemptione quod 458.2

Capilli, inquit Origenes, sunt animi uirtutes 409.12

Capilli Nazareorum qui 409.12

Capilli cogitationes & opera hominum significent in sacris 409.13

Capilli qui non peribunt 115.21

Capillus quis non periturus sit. 408.12

Capreæ, cerui, & hinnuli quid 155.30

Capricornus est porta ascensus stelliferi præcipua 367.7

Capricorni cauda in 16. gradu Aquarij. folio 82.31

Capricornus Saturni domicilium. 180.18

Capricornus utraq; genua regit. 111.17

Captiui liberati in morte Christi. qui. folio 435.3

Carbunculus in tenebris lucet 420.4

Carbunculi materia 118.25

Carbunculus Græcis antbrax. 59.3

Cardinales alij à pontifice destinantur, alij semper adsistunt 439.2

Carmina Manilij quibus una quæque pars corporis humani alicui signo subiicitur. 111.17

Carmine læsa ceres & c. id genus decantat Ouidius 380.9

Carne qua, & corpore quo suscitandi dormientes 408.11

Carne & corpore suscitabimur quod ex eo quod moritur, pullulat meliore forte 408.11

Carnes ante diluuium non erant in usu, sed ad quid Cain factus erat uenator, & eius interfector Lamech? folio 76.20

Carnis resurrectionē, aliqui addiderūt, carnis eius 407.11

Caro & sanguis Dei regnum possidere non possunt 407.9

Caro præparata in cœlestibus nuptiis quæ 444.3

Cassici crudoles sunt 319.20

Casus & euentus fortuitus quid sit. folio 375.5

Catapultam Syri Phœnices repererunt d. iij

INDEX

- folio 19.14
Caterua quæque hospitem cœlestium habet suas mansiones 440.3
Cato mente præfaga dicebat de Cesare, caute à puero malè præcincto. folio 372.3
Catuli leonum, inimici nostri interpretantur 239.15
Causa secunda uim à re ammouere potest quam præstitit 6.5
Causa prima uim à re non remouet. folio 6.5
Causa secunda quicquid agit, in uirtutu primæ agit 6.5
Causa prima in omne producendum extenditur, & id sibi unit ad libitum. folio 399.17
Causa prima est agens, secundum ab ipsa famet de terminatam uirtutem, & nõ secundum omnimodam uirtutem. 399.17
Causa prima non culpanda, secundaria. folio 46.9
Causas in uiribus tantum & qualitatibus corporum inferiorum aliqui philosophi scrutati 49.11
Causæ secundariæ angelicæ 94.14
Causæ omnium rerum quatuor 96.17
Celocem Rhodij inuenerunt 19.14
Censorinus, ouumne an auis prior fuerit ad Quintum Metellum querit. folio 17.14
Censorinus, Plinius, Eratosthenes distantias cœlorum assignantes, colligunt terræ circuitum esse 252000 stadiorum 178.16
Centaurus femoribus medetur. 111.17.
Centurio exterus de fide commendatur. folio 35.5
Ceres terræ feracis, & planæ Dea. folio 380.13
Cerue & capreæ in scripturis quid. folio 430.1
Cete grandia in bibliis bataninim aliqui interpretati sunt dracones, ut illud psalmi ultimi. Dracones & omnes abyssi 172.9
Chalcidius, & Macrobius tradunt in 7 quoque anno mutationes fieri in homine. folio 175.11
Chaldæi hominem esse dissolutioræ naturæ animal 386.8
Chalcidij solutio de mundi uita. 202.1.
Chalcidius moriens quid filio referat. folio 166.3
Cham, calorem significat 190.15
Cham non maledictus à Noë, sed Chanaan 154.28
Chamaeleontis iecur summis tegulis exustum, imbres & tonitrua excitat. 370.1
Charitas si perfecta est foras expellit timorem 129.4
Charitas & aurum in multis conueniunt. folio 416.1
Charitas fidei præfertur 260.12
Charitas fundamentum & radix uirtutum in quo conuenire debent. 347.12
Charitas est uirium & uirtutum decor. folio 416.1
Charitatem Saluator præcipue commendauit 347.12.
Charitatis officium 321.21
Chasluhim filius Mizraim, qui dicitur est Aegyptus 162.36
Chedem Hebraicè patrem significat. folio 106.11
Chermel quis uermis 409.12.
Capilli, cogitationes hominum. 409.12.
Chermel uermis est unde fit purpura. folio 388.2
Chiromantici qui ex lineis manuum quæ-

MATERIÆ.

<i>cunque illis sunt uentura prognosticantur</i>	373.3	<i>Cbrisma: quo prophetae ungebatur quid folio</i>	358.9
<i>Cherub, opus pbrygium aut fictum dicitur</i>	56.2	<i>Christi figura in Iona uaticiniis comprobatur</i>	292.10
<i>Cherub, ut placet Abrahamæ à Benaxra est pictura, uel imago cuiusq; formæ separatae</i>	56.2	<i>Christi doctrina quid cum ueritate legis. folio</i>	255.8
<i>Cherubicis mentibus species idearum inesse pictas</i>	57.2	<i>Christi uirtus iustificans non minor fuit quam peccatum Adæ coinquinans. folio</i>	355.5
<i>Cherubini tanquam causæ secundariae. folio</i>	57.2	<i>Christi corpus unum efficitur ex multis membris credentibus</i>	443.1
<i>Cherubini formas & ideas suscipiunt. folio</i>	439.2	<i>Christi oblatio, atque oratio efficacissima & sufficientissima pro omnium salute</i>	259.12
<i>Cherubini octauæ cæli ministri.</i>	57.2	<i>Christi filiae quæ sunt</i>	277.13
<i>Cherubini cum stellato cælo symbolum habent</i>	56.1	<i>Christi dominium aliis quam Mosi uaticiniis comprobatum</i>	293.1
<i>Cherubinus sciëntia idealis dici potest.</i>	58.3	<i>Christi in dextera charitas, pietas, amor, misericordia, benignitas, &c. id genus</i>	169.6
<i>Cherubinus increatus</i>	58.3	<i>Christi in sinistra, timor, terror, comminatio, iustitiæ seueritas, punitio & similia</i>	169.6
<i>Cheromaniã probat uir iustissimus Iob. folio</i>	102.4	<i>Christi boni officio functus quomodo. folio</i>	466.1
<i>Chiron herbaria medicamenta inuenit. folio</i>	18.14	<i>Christiani cuiuslibet primæ cura quæ debeat esse quorundam sententia. folio</i>	258.11
<i>Chiron Saturni & Phileræ filius.</i>	18.14	<i>Christiani oēs facti Esauani, Idumæi, contentiosi super oēs populos.</i>	133.8.
<i>Chordam quintam musicis inuenit Chordam sextam Hyagnis Phryx.</i>	96.16.	<i>Christiani omnes sacerdotes</i>	245.20
<i>Chordam septimam Terpander Lesbius excogitauit</i>	96.16	<i>Christiani ideo unguuntur, quia omnes reges & sacerdotes à Christo sunt instituti</i>	245.20
<i>Chordam octauam Lycaon addidit. folio</i>	96.16	<i>Christiani nomine tantum, cacodæmonis Aristotelis asseclæ, quomodo errent, etiam contra sui Dei Aristotelis sententiam</i>	193.8
<i>Chordam nonam Prophrastus Periores ad concentum 9. spherarum.</i>	96.16	<i>Christianis, gentilibus etiam angeli præfuerunt</i>	170.7
<i>Chordam decimam Esthiacus Colophonius</i>	96.16		
<i>Chordam undecimam Timotheus Milesius</i>	96.16		
<i>Chordas uerò semitoniorum cæteri à Timotheo usque ad decimam quintam protraxerunt</i>	96.16		
<i>Chorus in scripturis quid</i>	450.7		

INDEX

Christiani temporis nostri Deum non cognoscunt 343.8 Christianis non conceditur. 441.2 Christianis solum nomen relictum, Christiana pietate abiecta. 133.8 Christianos iam Christus minime agnoscit, propter impietatem & infidelitatem 133.8 Christo soli competit nomen quadriliterum 298.2 Christo regimen uniuersi à patre commissum 325.24 Christo sacerdotalia cuncta debentur. folio 220.3 Christum subiectum totius theologiae asserunt nonnulli. 282.1 Christum qualiter habemus ex sacra scriptura præfiguratiuè fontè. 291.9 Christum uestitum podère quid significet 179.17 Christum primi Phœnices susceperunt. folio 314.17 Christum quare mundus non cognouit. folio 294.11 Christum esse uerū dominum uaticinijs Moisaicis prænuntiatum 296.1 Christū ascendisse in currum tractum à quatuor equis albis quid significat folio 455.3 Christus in hac uita semper oblectatus est in medio 330.25 Christus fuit optimus mediator. 331.6. Christus tandem omnes trahendos trahet 215.19 Christus aqua diluens 355.5 Christus ecclesie caput 324.24 Christus omnia nouit etiam minutissima. folio 324.24 Christus est uera arbor in medio paradisi collocata 328.2	Christus sponsæ non uult coniungi nisi ipsa ornatur 430.1 Christus sapientia proficiebat non apparentia 465.3 Christus in passione sua maxime bellauit 455.3 Christus triumphare cœpit in resurrectione 455.3 Christus cur non dicatur regnare in domo Abrahamæ cum ipsi facta fuerit re promissio 299.2 Christus ius hæreditarium sibi meritò uendicauit 458.2 Christus & Paulus ad quam mortem nos prouocent 464.1 Christus imperator noster iustam causam belli habuit 453.1 Christus quare à Samarite aquam petiuit. 431.1 Christus de sola muliere natus. 326.25 Christus leoni comparatur 314.17 Christus in sanctissima trinitate est persona media 328.1 Christus sacerdos in æternum. 426.2. Christus ante Moysen & ceteros prophetas erat, uirtute cuius sacrificia umbratica fiebant 293.10. Christus Adæ debitum soluit. 441.1 Christus quomodo electos misit ad prædicandum 305.7 Christus ostium & aditus ad uisionem diuinam 462.1. Christus Isahac filius legitimus dicitur folio 299.3 Christ. unxit nos oleo diuinitatis. 430.1 Christus sol dictus. 342.8 Christus uia qua conscendimus ad patrem Deum 331.7 Christus secundum Apostoli sententiam quomodo mediator noui testamenti

MATERIÆ.

<i>fuit. folio</i>	332.8	<i>r.e. folio</i>	284.4
<i>Christus pontifex quid</i>	322.22.	<i>Christus artificialiũ nomina sibi multa uendicauit</i>	285.5
<i>Christus uerum tabernaculum.</i>	322.22	<i>Christus domus magna dictus</i>	285.5
<i>Christus quare non attigerit mille annos curriculum humane uitæ.</i>	327.25.	<i>Christus ostium dicitur.</i>	<i>codem</i>
<i>Christus ubi prima miracula fecit. folio</i>	311.14	<i>Christus arcus fœderis.</i>	<i>codem</i>
<i>Christus repudiata synagoga ecclesiam sibi desponsauit</i>	439.2	<i>Christus panis subactus.</i>	<i>codem</i>
<i>Christus tribus splenduit</i>	459.3	<i>Christus uinum</i>	<i>codem</i>
<i>Christus in qua regione natus, docuit, & passus est</i>	322.22	<i>Christus uestimentum</i>	<i>codem</i>
<i>Christus matri in nuptiis respondit, quid mihi & tibi, quare</i>	443.2	<i>Christus liber uitæ</i>	<i>codem</i>
<i>Christus uera piscina quæ figuratur p illam quæ erat in Ierusalem</i>	291.8	<i>Christus uerus sacerdos</i>	219.2
<i>Christus in patria erit lux patentissima. folio</i>	435.5	<i>Christus electos fecit sacerdotes & reges</i>	230.10
<i>Christus quo in gymnasio nos instruxerit folio</i>	274.11	<i>Christus quàm diues sit</i>	277.12.
<i>Christus quam bene functus sacerdotio folio</i>	219.2	<i>Christus quo peculio ditauerit filias. folio</i>	277.13
<i>Christus orauit pro populo toto tempore uitæ suæ</i>	219.2	<i>Christus sustentaculum omnium.</i>	206.9
<i>Christus exauditus est pro sua reuerentia</i>	219.2	<i>Christus eos iudicabit qui se nomine, uita uerò & doctrina Aristotelem (cacodæmonem uocatum) æmulantur. folio</i>	22.17
<i>Christus sacerdos in æternum</i>	229.8	<i>Christus uerum caput influit in omnia membra.</i>	281.19
<i>Christus æterna propitiatio</i>	229.8	<i>Christus quomodo à terra exaltatus. folio</i>	207.11
<i>Christus fungitur æterno sacerdotio. folio</i>	229.8	<i>Christus quomodo triplicem bestiam debellauit</i>	210.14
<i>Christus omnia debita soluit sanguine suo.</i>	229.8	<i>Christus qui pascit nos instruit.</i>	271.8.
<i>Christus uita omnia uiuificans.</i>	284.3	<i>Christus quomodo omnia nouit.</i>	184
<i>Christus hac uita inferiore non uiuit. folio</i>	284.3	<i>Christus neque pars, neque totum, & tamen est pars & totum.</i>	284.3
<i>Christus & si exinanitus ita fuerit, fuit tamen semper supernaturale & super substantialiale quoddam.</i>	284.3	<i>Christus exaltatus qualiter omnia traxerit</i>	207.12
<i>Christus nouitas in natura fuit.</i>	284.3	<i>Christus est granum</i>	284.4
<i>Christus quod sit omnia sacræ testatur lite</i>		<i>Christus est arbor</i>	284.4
		<i>Christus est lapis</i>	284.4
		<i>Christus est aurum.</i>	<i>codem</i>
		<i>Christus est argentum</i>	<i>codem</i>
		<i>Christus est leo.</i>	<i>codem</i>
		<i>Christus est uirulus</i>	<i>codem</i>

INDEX

Christus est agnus	eodem	folio	269.6
Christus est aquila	eodem	Christus rex iustitiae	230.10
Christus est sol	285.4	Christus Nomen, Verbum, Participiū, Pronomen. Præpositionē, Auerbiū, Interiectiones docuit, & postremò Coniunctionem.	275.11
Christus Luna dicitur	eodem	Christus altare dicitur	286.5
Christus oriens est	eodem	Christus hostia	eodem
Christus est omnis planeta	eodem	Christus uia pauca	eodem
Christus mons dicitur	eodem	Christus scala dicitur	eodem
Christus dictus est angelus	eodem	Christus mana	eodem
Christus dictus est ens	eodem	Christus tota lex	eodem
Christus dicitur à Platone	eodem	Christus uirga Aaron	eodem
Christus ens substantiale.	eodem	Christus uerum candelabrum diuini lu- minis	286.5
Christus auctor & dator fidei.	283.1	Christus rapinam non arbitratus est. i- bi uendicans omnia nomina diuina.	286.6
Christus non solum fidei, sed cunctarum rerum causa, omnia diuinitate replet	folio 283.2	Christus quomodo fuerit sacerdos secū- dum ordinem Melchisedech.	230.10
Christus simul cum patre omnia replet.	folio 293.2	Christus cum Melchisedech in quinque conuenit	230.10
Christus cur fuerit sacerdos iureiuran- do.	229.8	Christus finis & complementum omniū operum	282.20
Christus populos subiecit, quod Moses facere nequiuit	455.3	Christus auctor & finis fidei	282.1
Christus unctioe sancti spiritus doce- bat suos	276.11	Christus magno sacramēto omnibus imi- tando obseruauit præceptum, Non tō debitis comam in rotundum, nec rade- tis barbam	226.6
Christus uerus pharisæus	402.2	Christus retributionē nō fidē habētibus, sed ex fide operātibus facit.	260.12
Christus omnia perfecte tracturus.	folio 214.17	Christus Deus qua ueritatis rectitudi- dine mundum regat	256.9
Christus quomodo omnia alia numina ad se traxit	211.15	Christus quibus donis dotaerit spōsam.	folio 277.13
Christus quod tanta passus sit mala im- putat patri	188.2	Christus quomodo iureiurando sacer- dos fuerit institutus	229.9
Christus Nazaræus & capillatus po- tius amulandus, quam ignominia Pe- tro illata insectanda	226.6	Christus est summa ueritas, lux ōnes il- luminans & oīa collustrans.	247.21
Christus, arbor scientiæ boni & mali.	folio 185.1	Christus sibi uendicat primitias.	220.3
Christus lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo	141.15		
Christus uera requies & uerum sabba- tum	175.12		
Christus omnes quos generat, pascit.			

MATERIÆ.

Christus est ueritas	248.2	Christus uera hostia, & sacrificium & oblatio	233.12
Christus est principium, medium, & finis	248.2	Christus quæ in ueritate docuerit de credendis	257.10
Christus legis ueritas	248.3.	Christus nos regenerans, quomodo pater uerus sit omnium nostrum effectus.	265.2
Christus ecclesie fundamentum.	129.5	Christ. draconis caput contriuit.	280.18
Christus angularis lapis.	129.5	Christus quam curam habeat de nobis. folio	281.20
Christus lapis positus in caput anguli. folio	129.5	Christus uere sabbatum	176.12
Christus petra quam percussit Moses in deserto, unde fluxerunt aquæ copiosæ	129.5	Christus quibus thesauris nos ditet. folio	276.12
Christus anno tertio regni Herodis Ascalonitæ natus	297.1	Christus docuit rhetoricen atque orationis uim	275.1
Christus neminem baptizauit nisi Ioannem.	266.2	Christus nunc manus, nunc brachium æterni patris	199.16
Christus quid docuerit de negotio hominis	272.10	Christus nos logicen docuit melius quam Aristoteles	275.11
Christus legem perfecit	251.5	Christus uerus homo diuinitate plenus. folio	197.13
Christus quibus locis præcinitur uenturus	249.3	Christus post resurrectionem de piscibus comedit	445.3
Christus quomodo uerus agnus. 235.13.		Chromaticum quibus constat.	88.5
Christus & si nobis condonauerit delicta, nihilominus uult nos bene operari	259.12	Chronicæ infirmitates quæ.	116.23
Christus uoluntariè onus iniquitatum nostrarum suscepit	294.11	Chronicorum defluxuum causæ & materia	116.23
Christus discipulis Emmaüs euntibus quid referauit	458.1	χρονὸς ἀπὸ τῆς κρονῆς, id est Saturno derivatur.	48.10
Christus in dexteram nauigij rete mitti cur iusserit	169.6	Chryssippi, Diogenis, & Antipatris quæstio de diuinatione	375.5
Christus melior sacerdos quam Aarō & sacerdotes legales	231.11	Chrysolitibi uirtus.	80.28
Christus regit, & gubernat totum corpus mysticū & mundanū. 324.24.		Chryssippus qui Stoicorum somniorum ueterinum interpres magnam ignotorum deorum turbam congregat.	4.2
Christus in eo quod Deus, continet omnia uirtute: in eo quod homo, continet eadem omnia in eundem excellentissima nota.	199.17	Chryso passus lapis rarus in India est. folio	419.3
Christus nos patrem orare docuit.	466.1	Chus, id est Æthiops	173.10
Christus aduocatus noster.	466.1	Cibi quibus nos pascit Deus quomodo cocti.	270.7
		Cibi non sufficerent nisi copiosi, nec bo-	

INDEX

<i>ni nisi suaues</i>	446.5	<i>gnificet</i>	450.7
<i>Ciborum non eadem lex bestiarum & hominibus praescribitur</i>	329.3	<i>Citharae auctor Tubalcain.</i>	18.14
<i>Cibum unicum pro homine animali, & unicum poculum Deus praeparauit.</i>		<i>Ciuitas haec cur in quadra posita dicatur.</i>	423.3
<i>folio</i>	442.1	<i>Ciuitas superna cur ex auro constructa dicatur</i>	416.1
<i>Cibus caelestis nobis datur ut in Christum immutemur</i>	443.1	<i>Ciuitas parata in mente opificis.</i>	
<i>Cicero Platonem criminatur quod orbem a Deo fabricatum asserat</i>	14.12	<i>folio</i>	427.1
<i>Cicero quid de diuinatione sentiat.</i>		<i>Ciuitas fundata super duodecim Apostolis praecipue & aliis plurimis.</i>	
<i>folio</i>	373.4	<i>folio</i>	418.3
<i>Cicero, Plinius, & Seneca elementa concussa, turbatas hominum mentes, & plerosque interfectos uerbis ueneficis.</i>	380.9	<i>Ciuitatem Ezechiel millenis calamis metitur.</i>	422.2.
<i>Cicero corrui dum beatam uitam in omnium rerum uacatione ponit.</i>	462.2	<i>Ciuitatem quis extruxerit.</i>	427.3
<i>Cicero in primo de diuinatione, quid Laedemoniis acciderit</i>	169.6	<i>Ciuitatem supernam Ioannes comprehendere uidetur</i>	422.2.
<i>Cicero in lib. de diuinatione quod de Deo cum homine commercio</i>	371.2	<i>Ciuitatem Ezechiel metitur</i>	422.2
<i>Cicero quid de ueris bonis aiat.</i>	281.20	<i>Ciuitatis supernae magnitudo.</i>	422.2
<i>Cicero de natura Deorum caelorum concordium approbat</i>	178.16	<i>Clades omnes insignes portetis & prodigiis aliquibus fuerunt praesignatae.</i>	
<i>Cicorij flores & folia ad Septentrionem semper uergunt</i>	82.31	<i>folio.</i>	169.6
<i>Cinesius Cyrenensis quid de primis entibus</i>	190.4	<i>Clara Assisias a caena domini usque ad resurrectionis diem crucis mysterium contemplata, cum ad se rediit uisa est uix horam exegisse contemplando.</i>	
<i>Circularis motus perpetuari potest.</i>		<i>folio</i>	374.4
<i>folio</i>	12.10	<i>Clauso ostio orare quid sit</i>	109.15
<i>Cinyphices ubi legitur, in Pharaonem de miraculis, pediculis, legendum ueritas exigit Hebraica</i>	9.8	<i>Cleantes Zenonis etiam discipulus nunc hoc, nunc illud Deum esse uariat.</i>	4.2
<i>Circulares numeros quae literae apud Hebraeos signent</i>	167.3	<i>Clearchus Peripateticus quid sentiat de Mosaica doctrina.</i>	3.1
<i>Circuli definitio</i>	167.3	<i>Clemens Alexandrinus, Atticus, Platonius, Eusebius, Aristobolus dicunt quod si qua Gentiles dogmata habuere egregia, a Iudaeis haec desumpserunt.</i>	3.1.
<i>Circuli supremi tardius, infimi uelocius mouentur.</i>	56.1	<i>Clima quintum Mercurio ascribitur.</i>	80.29
<i>Cithara secundum Cassiodorum quid significet</i>		<i>Clauem reperit Dedalus.</i>	19.14
		<i>Cocodrilo mandibula superior mobilis, inferior immobilis, caeteris animantibus contra.</i>	22.17

MATERIÆ.

<i>Cæcus & claudus non intrabunt in regnum cælorum, id est ignoras & peccans</i>	159.33	<i>tur philosophi</i>	204.6
<i>Cælestia portenta naturalia esse assenserant multi</i>	375.5	<i>Cælos igneos, aqueos, ærios, & terreos quare uocant Astronomi</i>	421.5
<i>Cælestia numero nostro terminari nequeunt</i>	427.3	<i>Cælos potissimum igneos dicunt philosophi & quare</i>	421.5
<i>Cælestis concentus non sensu, sed intellectu percipitur</i>	178.16	<i>Cælos esse sonoros non tantum ex motu, sed etiam ex distantia.</i>	178.16
<i>Cæli supramundani quatuor plagæ. folio</i>	306.9	<i>Cælum Dei sedes</i>	82.32
<i>Cæli in quot trigonos distincti sint, cuiusque trigono, aut signo una quæque regio sit subiecta</i>	306.10	<i>Cælum diuinitatis sedes</i>	113.19
<i>Cæli ex materia aquea & ignea.</i>	421.5	<i>Cælum materiam habet secundum theologos & multos philosophos.</i>	421.5.
<i>Cæli in homine continentur</i>	118.17	<i>Cælum habere materiã peripatetici dicunt, sed differre à materia inferiorum.</i>	421.5
<i>Cæli ita cum homine conueniunt, ut & homines cæli uocentur</i>	110.17	<i>Cælũ & terrã trãsire quid sit.</i>	406.7
<i>Cæli undè suscipiunt quod influunt. folio</i>	367.7	<i>Cælum octauum figuris semper uiuentibus depictum</i>	57.2
<i>Cæli & planetæ quòd Dei simulachrum gerant</i>	68.11	<i>Cælum quod dicunt crystallinum, igneũ esse.</i>	138.12
<i>Cæli aut à natura, aut ex arbitrio agunt. folio</i>	47.9	<i>Cælum hominis causa factũ, quod Aristoteles non admittit</i>	345.10
<i>Cæli nouem</i>	40.2	<i>Cælum & terra transibunt, quomodo intelligatur.</i>	403.3.
<i>Cæli mouentur in tẽpore, aut potius moti tempus generant</i>	413. proæm.	<i>Cælum octauum multis milibus annorum cursum perficit</i>	56.1
<i>Cæli completi & omnis exercitus eorum, probat intelligentiis sphaeras repletas</i>	94.14	<i>Cælum temperatum harmonicis proportionibus</i>	446.1
<i>Cæli influantne tanquam causæ secundariæ, an ut instrumenta</i>	47.9	<i>Cælum primum abibit</i>	406.6
<i>Cælorum concordia cum supernis mentibus</i>	181.20	<i>Cælum partim nouũ, partim antiquũ aliqui sunt arbitrati</i>	17.14
<i>Cælorum primum à nullo, sed nisi sua, uel à Deo iubente mouetur</i>	115.22	<i>Cælum quasi cithara canora secundum Orpheum</i>	446.1
<i>Cælorum concentũ suauissimum Pythagorei omnes affirmant</i>	178.16	<i>Cælũ nouũ quãdo futurũ.</i>	406.6
<i>Cælorum officium</i>	420.4	<i>Cælum quodlibet quotidie gradum mutat</i>	178.15
<i>Cælos qui dubitant uiuere non censentur philosophi</i>		<i>Cælũ nonum ab Astronomis primũ mobile, ab aliis crystallinum.</i>	447.2
		<i>Cælũ superius ordine elementari aereũ est, si nonum sit aqueum</i>	447.2
		<i>Cælum undè empyreum denominetur.</i>	

INDEX

- folio 447.2
 Cognitio ueritatis non à sensibus uenit.
 folio 463.2
 Cognitio sui quantum ad conducenda
 temperamenta animæ & corporis ua
 leat 340.7
 Collectio aquarum duplex 137.12
 Color quid secundum Orpheum & Plo
 tinum 434.4
 Color cæruleus & albus pituitam.
 folio 102.4
 Color terreus qd in hoīe signet. 102.4
 Colores in superficie indices humoris re
 dundantis in corpore 102.4
 Colores uestimentorū sacerdotaliū quid
 significant 222.5
 Colorum compositio ab arte 99.1
 Colloquia Dei domestica in sancto san
 ctorum habebant uiri sancti. 83.32.
 Coma quibus non tondenda. 226.6
 Completi sunt cæli & omnis exercitus
 eorum: & non, ut habet nostra tradu
 ctio, omnis ornatus eorum. 89.7
 Composita unam tantum habent faciē.
 folio 58.3
 Composito omni quatuor inesse elemen
 ta. folio 52.14
 Cōpositū omne dum resoluitur, in qua
 tuor elementa resoluitur. 59.3
 Concentus suauissimi & pausa æterna.
 folio 413. proæmio.
 Conceptus & partus in consummatio
 ne matrimonij intercedit 442.4.
 Concentus cælorum 178.16
 Concionator Christus, exemplar opti
 mum concionatoribus, semper tra
 xit peccatores benignitate inenarra
 bili, & charitate, ut in adultera,
 publicano, telonario, & non ter
 rendo. 169.6
 Concionator & si interdum scelera pō
 pulo detestari alta uoce debeat, ni
 hilominus cum charitate admonendo
 ea proponere mandatur à Deo.
 folio 169.6
 Concionator longè maiorem faciet pro
 uentum in charitate & amore, quam
 in timore & tremore 169.6
 Concionator diuinus potius suauibus
 charitatis uinculis, quàm horren
 di terroris ad Deum peccatores allice
 re iubetur 169.6
 Concionator diuinus magis blandiendo,
 quàm terrendo trahere debet audi
 tores 169.6
 Concionator charitate plenus, omnia
 potest in eo, qui eum confortat.
 folio 169.6
 Concionator notet, rete non fuisse scis
 sum, cum tanti & tot essent pisces
 quid signet 169.6.
 Concionatoris uirtus & officium cha
 ritate exhibitum, Deo iuuante firma
 tur & roboratur. 169.6
 Concordia benedictionum, quas dedit
 Iacob ad filios suos duodecim cum
 duodenis populis, quibus prædica
 runt duodecim Apostoli, secundum
 ordinem signorum, quibus respon
 dent. folio 311.14
 Concordia in supramundano thala
 mo beatitudinis causa secundum Au
 gustinum. 499.5
 Concordia mentis principi placet.
 folio 499.5
 Concordia benedictionis datæ Ichuda
 cum populo directo à signo ipsi cor
 respondente 314.17
 Concupiscentia mundialis quo uino gen
 tes potauerit 443.2

MATERIÆ.

concordia duorum quid sit Origene au- thore	381.11	uocum in unum redacta concordia. folio	98.18
concordia trium quid eodem authore. folio	eodem	consonantia est similiarum dissimiliarumq; uo- cum in unum redacta concordia. folio	26.1
concordiæ benedictionum Isacar, & Zabulon cum populis eorum profectu	313.16	consonantia unde generatur	351.3
concordia corporis cum anima unde. folio	460.2	consonantiæ fundamentum unum esse do- cent musici	30.6
concordia generalis hominis cum mundo maiori	99.1	consonans fecunditas septem planeta- rum	179.17.
concordia rerum inordinatarum & scæ cum utriusque mundi	122.31	consonantia membrorum humani corpo- ris inter se adinuicem	101.4
concupiscentia sedem habet in sanguine. folio	280.17	consonantia trium hospitiorum.	428.1
concupiscentia parit peccatum si conce- perit	377.7	consonantia mystici corporis paucis co- gnita	351.3
concupiscenti uirtuti bilis atra est con- traria	48.10	consonantia quid sit	89.8
concupiscentis uirtutis humida & cali- da sedes	48.10	consonantia inter corpus & animam. folio	336.2
Concupiscibilis in hepate & lumbis. folio.	110.16	consonantia catholicorum	27.2
confessio & pulchritudo in conspectu eius, melius, celebritas uel ornatus, & decor in conspectu	182.21	constantinus Aphricanus physiognomiæ egregium opus ædedit	102.4
confessio & pulchritudo in conspectu eius	182.21	contemplatio uera quæ sit	399.16
conflare & æstemperare Aristoteles Lydum Scytham, Theophrastus Delam Phrygem inuenisse putat. folio	19.14	contingens quare indiuiduum.	17.14
coniugia antiquitus dissoluebantur. folio	44.12	continentia contentis celerius mouentur folio	93.13
coniuges hospites ciuitatis sunt.	440.3	contraria eiusdem generis sunt.	393.7
conseruante non indigent, quæ non indi- guerunt generante	18.14	conuenientia & symmetria in corpore quæ	335.1
consignati nomen agni scriptum habe- bant	428.2	conuenientia inter se, in homine multo magis conueniunt	301.2
Consonantia est parium, dispariumque folio		conuenientia quædam occulta rerum. folio	370.1
		copia & suauitas ciborum. folio.	446.
		concentu.	5.
		cor origo uitæ & caloris	118.26
		Corpora iuuenum in hæc uita ciborum præsidio perficiuntur, sed ubi natu- ra ad proceritatem deduxerit uti- mur ut uiuamus: ita de anima sentien- dum	464.3

INDEX

- Cor impij quasi mare feruens, quod nunquam quiescere potest* 412.16
Cor soli comparatur, cerebrū uerò Luna. 342.8
Cor præcipua animæ sedes 265.7
Corallus lætitiā affert homini. 370.1
Cornelio sacerdoti admiranda contigerunt 374.4
Cornu quid mysticè significet 6.5
Cornua altaris sanguine tincta quid. folio 234.12
Cor Pharaonis induratum 354.5
Corruptibile & incorruptibile. 352.9
Corruptibilis corporis forma, non eadē cum ea: quæ resurget glorificanda. folio 408.11
Corruptibilium & incorruptibilium genera 40.2
Corpori trimetro nil addi potest. 40.2.
Corporis duodecim præcipue iuncturæ folio 280.18
Corporis partibus quibus amica Venus præsit. 119.27
Corporis humani proportionēs eadem quæ in arca Noë longitudine, latitudine, altitudine sunt 101.3
Corpora qualia futura in extremo iudicio 407.9
Corpora humana in lapides uersa. folio 428.2
corporis dissonātia undē oriatur. 337.3
Corporis humani commensuratio. 335.1
Corporis humani singulorum membrorum proportio 100.2
Corporis temperantia, & dispositio tētorij per naturales medelas. 338.5
Corporis humani sectio 110.15
Corporis totius hominis proportio ad triū cum sesquioctaua 101.3
Corporum suscitātorum quæ mutatio futura 407.9
Corpus glorificatum sine loci circūscriptione 407.9
Corpus mysticum septuaginta duorum electorum corpori nostro comparatur. 323.23
Corpus templum animæ, ipsa autem sedes Dei 141.15
Corpus humanum in longitudine trecentorum, in latitudine quinquaginta, & triginta minutorum altitudine. 103.
Corpus glorificatum quale futurum sit. folio 408.10
Corpus temperatur corroboraturque & consequenter totus homo cælesti fauore 341.8
Corpus nostrum tertium instrumentum est harmoniæ 447.2
Corpus inter membra & diuina consonantiam habet 448.3
Corpus, si animæ naturam induerit, æternitatem consequetur 13.10
Corpus cæleste quod, Platonicis testibus folio 402.1
Corpus non minus conuenit Deo uestito quàm nudo 389.3
Correspondentia cum planetis & octauo cælo 113.19.
Coruus egrediens egrediebatur & reuertebatur, & non ut habet æditio, & non reuertebatur 378.8
Coruus ab arca egressus magnum mysterium indicat 378.8
Coruus in scripturis quid 451.1
Cotta Ciceronis de Diis differentes suggillat 3.2
crapula ciborum corporaliū damnatur, spiritualium uerò laudatur. 446.5.
cratippus summis Peripateticis par quid de uatibus 372.3

MATERIÆ.

<i>Creata circuli gyrum quendam efficiunt. folio</i>	100.2	<i>cupido duplex</i>	344.10
<i>Creatis omnibus recta lege seruata potiri possumus</i>	329.3	<i>cur de duobus fratribus Iacob dilectus, Esau uero odio habitus</i>	353.5
<i>Creatura omnis in nihilum fluit, & sustentatur à diuino uerbo</i>	195.10	<i>cur non oēs sustententur à Deo.</i>	206.10
<i>Creatura quæcunq; quanto perfectior, tanto magis opificem æmulari cõtendit.</i>	16.13	<i>cur senarius fabricæ numerus & septimus requiei sit addictus</i>	35.11.
<i>crescite & multiplicamini quomodo intelligendum</i>	296.1	<i>curam quam habeat Christus de uobis. folio</i>	281.20
<i>crocodili auulsis cordibus aliquandiu uiuunt.</i>	29.4	<i>currus quo reuehimur ad Deum, quibus ducitur</i>	169.6
<i>crotoniates Alcmeo Soli & Lunæ, reliquisque sideribus animos & diuinitatem tribuit</i>	4.2	<i>cymbam Phœnices repererunt.</i>	19.14
<i>Crucis mysterium non intellexerunt huius sæculi inquisitores, Scribæ, & doctores, neq; cæteri sapientes.</i>	276.11	<i>cy lades insulæ ubi</i>	313.16
<i>crucis mysterium huius sæculi principũ nemo cognouit</i>	276.11	<i>cymbala quid</i>	450.7
<i>Crux sua cuique ferenda si saluari cupit.</i>	264.14		
<i>crystallum ex aqua gigni</i>	52.14		
<i>crystallus & beryllus quomodo & quibus producat</i>	52.15		
<i>cubitus sex palmes continet</i>	83.32		
<i>cubitus sex palmos continet</i>	43.6		
<i>cubitus quid est</i>	427.3		
<i>culpa non est à Deo, sed à uoluntate male eligentis</i>	257.9		
<i>culpam à lege contrahimus, medicinam ab euangelio</i>	255.8		
<i>culturam arborum Eumolpus Atheniensis reperit</i>	19.14		
<i>Cuncta numero, pōdere & mensura cōstat.</i>	95.16		
<i>cuniculus duodecies ī anno parit.</i>	113.19		
<i>cūcta Platoni numero, figuris & solidis. folio</i>	95.16		
		D	
		D AEMON <i>malus, mendax est & obliquus folio</i>	386.7.
		<i>Dæmones sunt animalia aëria & ignea folio</i>	412.16
		<i>Dæmones interdum pro sanctis intelligentiis</i>	93.13
		<i>Dæmones quæ fugent.</i>	82.31
		<i>Dæmonia corpora habent</i>	411.16
		<i>Dæmoniaca corpora quas à phantasia recipiunt formas in dormientes transmittunt quomodo intelligendū.</i>	448.4
		<i>Dæmonum casum describit Pberecydes Syrus</i>	46.9
		<i>Damascenus quid de uerbi incarnatione folio</i>	189.3
		<i>Damascenus cum Ambrosio graues fingunt sententias & allegorica sensa. folio</i>	33.9
		<i>Damascus sanguinem bibens dicitur. folio</i>	159.34
		<i>Dan interpretatio</i>	303.6
		<i>Daniel draconem interfecit</i>	377.7
		<i>Danielis locus, Septuaginta hebdomadæ determinatæ sunt super populum istum, pro quo habetur, abbreviatæ. folio</i>	196.10

INDEX

Dātes Thuscus acerrimi ingenij uir Ma ronē in philosophia & naturali & moralī cunctis præponit. 48.10	folio 1359.9
Daphnia comitialibus morbis utilis. folio 420.4	Dei præsentia ad quā multa sūt neces- saria 82.32
Dauid figurā & typum Christi & ecclesiæ gerebat 136.10	Dei sedes cælum 82.32
Dauid familia extincta 304.7	Dei simulacrum creata cuncta gerunt, sed diuersis modis 68.11
Dauid qua pœna punitur propter Vriæ Ethei homicidium 233.11	Dei intellectus ab obiecto producto non sumit cognitionem 24.18
Dauid primus rex 457.1	Dei imago ubi, aut in quo consistat in ho- mine, à nemine adhuc declaratum: folio 387.1
Dauid & Salomō plenilunium figura- runt, legis Mosaicæ & figuratiuæ. folio 235.13	Dei intellectus simplex & perfectus ait Aristoteles 24.18
Dauid Vates effectus 356.6	Dei solius est miracula facere. 379.9.
Dauid à Hieronymo nūc Pindarus, nūc Alceus, nūc Flaccus uocatus, eo quod diuersis metris procedat. 180.19	Dei opus perfectissimum homo. 97. 17
Dauid leones, ursos etiā inermis percuf- sit. 377.7	Dei clementiæ nomina septem 287.6
Dauid multa perpeffus typus fuit Chri- sti patientis 235.13	Dei membra uelut humana in sacris ex- pressa, multiplices Dei sunt uirtutes. folio 388. & 389.2.
Dauid harmonicam musam non uolupta- te, sed fidei amore dilexit 446.1	Dei simulacrū inferiora omnia pro sua uirili tenere conantur. 16.13
Dauidica hæc authoritas: Constitues eos &c. ad quos refertur 311.14	Dei nomina celebriora ferme omnia inci- piuntur ab Aleph 98.18.
Decem nulla natio pgressa, nisi iterum resumpta unitate 50.13	Dei imago humanis exprimi non potest. folio 388.2
Decimæ qua ratione Deo offerantur. folio 84.33	Dei solius subiectum creare 9.8
Decimum cælum non admittit author. folio 43.6	Dei Hebræa nomina 286.6
Decimum cælum immobile nihil habet cō- fine cum cæteris 43.6	Dei opus ultimum fuit homo. 364.2
Dedalus ita arte nexuit alas, ut uolau- erit. 379.9	Dei arcana intellectu tantum percipi- mus 344.10
Deductio in æternis à posse ad esse, ua- let, inquiunt Peripatetici 12.10	Dei opus, in Deum credere. 258.11
Dei cōditio segreganda à nostra. 19. 15	Dei sedes nil nisi terra, pontus, & aer, & cælum & uirtus 37.12
Dei secreta in sacris eloquiis traduntur.	Dei in cognitionem quomodo deuenire possimus 5.4
	Deitas in Christo quomodo 189.3
	Delectatio opus pficit à uenere. 116.23.
	Delectatio suauissima ex concordia col- loquentium sentitur 449.5
	Delos insula ubi 313.16

MATERIÆ.

Delphini gregatim cursantes, ac crebris saltibus micantes, tempestatem præ-nuntiant	370.1	la nisi pro &c.	143.18
Dæmocrates de Deorum essentia quid sentiat	4.2	Deo fertur acceptū, boni quidquid creatis inest.	16.13
Dæmocrates negat quicquam esse sempiternum	4.2	Deo solo fulciete stamus, & non peccamus.	256.9
Dæmocrates & Heraclitus quàm dispari ratione uixerint.	374.4	De pausa, quiete, & silentio, ad quod deuenitur adepto iam bono, in quod tendimus	466.1
Demonstratio circularis ab Aristotele docetur, & damnatur	22.17	Descensus Auerni facilimus	460.2
Demonstratio à principiis habet originem. folio	22.17	Deserta loca & arida in duplici differentia	135.10
Demonstratio per quidditates fit.	22.17	Desertum malorum spirituum.	136.10.
Demonstrationes philosophorum apparentes	360.10	Desertum & arida quid significant. folio	135.10
Denarij duplex natura	84.33	Determinatio rei particularis à materia, forma, & spiritu puenit.	74.17
Denarius diurnus quid significet.	456.1	Deuenitur ad unionem cum Deo secundū Plotinū & alios sapientes.	461.1
Denarius omnium numerorum idiomatum cunctarum gentium finis	84.33	De uirtutum connexionem qui longo sermone disputarint	346.12
Deo neque dextrū neque sinistrum medium uel extremum	203.4	Deucalionis historia, atque Phaëthontis figmentum undè	3.1.
Deo omnia uiuunt, proinde ecclesia canit, Deus cui omnia uiuunt	94.15	Deum qui putant tempus exquirere in agendo ab Augustino ridetur.	33.10
Deo notissima particularia, eaque maxime curat	24.13	Deum non operari infinita uirtute opinatur impius Arabs Auerrh.	33.10
Deo seruietiū & pētō differentia.	237.13	Deum omnium opificem ex sensibilibus deprehendi potest	282.1
Deo nemo colloquutus, neque Moses ipse. folio	89.6	Deum unam tantum produxisse intelligentiam asserunt multi	42.5
Deo magnam iniuriam faciunt, qui eum per tempus & successionem opinantur. folio	33.10	Deum nemo nouit unquam	164.2
Deo inest fecunditas absque labore, ait Mercurius	17.13	Deum esse nullus non fatetur	5.3
Deo placere sine fide non possumus. folio	262.13	Deum necessariam habere cōnexionem cum inferioribus existimant philosophi. folio	21.16
Deo mundi creationem, & fabricam tollunt Aristoteles & Auerrhoës.	16.13	Deum esse ueram sphaeram quæ imuat folio	167.3
Deo quæ procedunt, & à cælo, bona sunt in se, sed nobis nec bona, nec ma-		Deum Patrem Hebræi coronam superiorem appellant	97.18
		Deū orationibus & sacrificijs uenerari	

INDEX

- ingenitum hominibus, inquit, Auer-
rhoes 20.16
- Deū, id est de Deo loqui sine lumine di-
uino illustrante non posse 4.2
- Deum irasci, pœnitere, dolere concupi-
scere, & huiusmodi, quomodo intelli-
gēda: nō enim irascitur Deus. 388.1.
- Deum proferre sine lumine uetuit Py-
thagoras 74.17
- Deum fabricasse mundum asserunt He-
bræi, primo quidem in mente, in secun-
do explicauit in proprias formas.
folio 98.18
- Deus non esset simplicissimus si cum in-
ferioribus necessariam haberet con-
nexionem. 21.16
- Deus omnium rerum habet in se idolum
folio 438.3
- Deus siquid præexquireret in crean-
do, priorem Deum præexigeret, &
sic primo omnium aliquod prius, quod
est absurdum 12.9
- Deus æquissima lance eos qui sunt præ-
uaricati dimisit in nos hostes. 366.5
- Deus quo mysterio princeps exercituum
dicatur. 89.7
- Deus si, id est quia superioribus perma-
nentiam dare potuit, ergo & inferio-
ribus contra allatrantem canem Auer-
rhoem. 16.13
- Deus non impotens in inferioribus fuit,
qui tam potens fuit in supremis. 16.13
- Deus sese constituit exemplar rerum fa-
ciendarum, contra cacodæmonis A-
ristotelis sententiam. 194.9
- Deus silentio laudandus, quomodo intel-
ligi debeat 467.
- Deus est, ex cuius ore non egredientur
bona, neque mala 143.18.
- Deus sensibus nostris non subiicitur.
folio 344.10
- Deus mare excelsum, & pelagus infini-
tæ substantiæ 138.12
- Deus est omnia quæ sunt, & omnia quæ
non sunt 166.2
- Deus quid sit & si intelligere non possi-
mus, Deum tamē esse oraculis, ratio-
ne & consensu edocemur. 5.3
- Deus conclusit omnia in incredulitate.
folio. 353.5
- Deus omnia in omnibus operatur. 460.2
- Deus pater ueluti in generatione filij nō
exegit matrem, ita nec filius in rege-
neratione hominum exigit matrem.
folio 266.2
- Deus ante mundi geniturā otio non tor-
pebat 15.12
- Deus solus metaphysicus 357.7
- Deus impeccabilis & immutabilis est.
folio 392.6
- Deus hominem dotibus duabus donauit
timore, & amore, quibus timeatur &
ametur. 378.8
- Deus quieuit in Christo 176.12
- Deus quieuit, & Deus pater usque mo-
do operatur, quomodo intelligatur.
folio 176.12
- Deus & natura quomodo intelligendū.
folio 25.18
- Deus unus 7.6
- Deus interdū hospes, modò mons supre-
mus, modo mons excelsus, modo mōs
sublimis 134.9
- Deus omnium fecunditatum plenissimus,
inquit Ter maximus 15.12.
- Deus & si omnia per uerbū facta sunt,
multa tamen per ministros. 58.3
- Deus omnia Christo subiecit 296.1.
- Deus cur omnia creauerit subiecta na-
turæ uertibili 256.9

MATERIÆ.

Deus flagitia hominum per angelos malos punit.	171.7	mans in se quæcunque uoluerit, & coæquans se uniuersis, & uniuersa sibi	411.14
Deus est sphaera cuius centrum est ubique.	40.2	Deus homini sese immiscens miraculum attulit, quod omnium miraculorum superat rationem	15.12
Deus speculum est in quo resurgent omnia.	23.17	Deus est terra	284.4
Deus primum agens & primus formarum dator	195.10	Deus est aqua.	284.4
Deus omnium primus & optimus, cetera ipsi inferiora & ministrantia.	16.13	Deus est aer	284.4
Deus omnium rerum, & numerorum fecunditate plenus	65	Deus est ignis	284.4
Deus cur Pan à poëtis dictus.	65.	Deus merces & obiectum nostrum delictabile	457.2
Deus pater est causa à qua, filius, in qua spiritus sanctus, per quam.	406.7	Deus in oblationibus tria requirebat.	431.1
Deus reddet unicuique secundum opera sua	263.14	Deus solus ueritatis fons	33.9
Deus est absolute p bonum, participationem tamen aliquis bonus dicitur.	465.1.	Deus uera unitas omnem numerum comprehendit	7.5
Deus omnia complet flatu & uita suauissima	163.1	Deus sibi in sacris uendicat dexteram, sinistram, pedes, &c. hominis membra.	388.2
Deus hominem non solo iussu, sed propriis manibus plasmasse dicitur.	99.1	Deus permisit omnes in peccatum labi, ut omnes sentirent misericordiam.	252.5
Deus filium duplici uocabulo interpellat.	450.7	Deus hoc solo priuatur, quod genita ingenita facere non potuerit.	46.9
Deus cum sit maxime unus, multis tamen nominibus uocatur, ut eius multæ proprietates exprimantur.	286.6	Deus tamquam prima & uniuersalis causa influendo ad malum licet conueniat, non cooperatur tamen	421.5
Deus quomodo reuerendus	5.3	Deus secundum Paulum ignis est.	421.5
Deus uere absconditus, & patens.	399.16	Deus secundum Plutarchum spiritus est folio	421.5
Deus solus extra producta.	126.1	Deus non sine mysterio legem Mosi in rubo igneo tradidit	421.5
Deus multa potest, quæ nos intelligere non ualemus	392.6	Deus summus moderator quam occultis sapientia multa mala permittat.	256.9.
Deus uoluit Christum pati, quomodo intelligendum.	305.7	Deus contraria contrariis opposuit, ex quibus harmonia quædam suauissima resultat	256.9
Deus instrumentis non eguit qui solo iussu peragit omnia	15.12	Deus est qui facit bonum, & creat malum: qui facit lucem & creat tene-	

INDEX

- bras 143.18
 Deus in homine diuersitatem uoluit in-
 esse 392.6
 Deus nec definiri, nec diuidi, nec compo-
 ni potest, id quod fuit in causa ut pe-
 ripateticorum nemo nouerit Deum.
 folio 165.2
 Deus, inquit Parmenides, ipse solus om-
 nia existit 166.2
 Deus est omnia eminenter 16.13
 Deus pater omnium & caput 265.1.
 Deus primo, postea Christus qualiter
 dictus sit pater omnium. 265.1
 Deus fons est. 139.13
 Deus liber à passionibus omnino. 388.1
 Deus trinus & indiuisus operatur ad
 extrà 41.3
 Deus formauit hominem de limo terræ,
 legèdum, hominem puluerem. 239.15
 Deus Abraham in scripturis cur dica-
 tur 456.4
 Deus sanguine animalium fuso uisus est
 delectari in ueteri lege 238.15.
 Deus totus ubique non per partes diui-
 sus 203.4
 Deus loquutus sanctis patribus semper
 per angelos 380.9
 Deus fœcunditate utriusque sexus muni-
 tus fons omnium fœcunditatum. 17.13
 Deus semper ad intrà producit: ad ex-
 trà autem pro libito uolütatis. 17.13.
 Deus ignis uorans, comedens & consu-
 mens est 391.5
 Deus accersuit angelorum consortium
 cum crearet hominem 99.1
 Deus semper iungitur nobis per relatio-
 nes, creator, rector, gubernator,
 &c. 97.18
 Deus ignis comedens est, & non cœusu-
 mens, ut habet mendosa traductio.
 folio 411.14
 Deus necessariò nõ agit ad extrà. 20.16
 Deus per angelum Mosi & cæteris pa-
 tribus loquutus 89.6
 Deus omnia unico actû intelligit. 388.1
 Deus cur inæquales fecit animas. quære
 re absurdum est 351.3
 Deus circulus quidam 388.1
 Deus ante mundum æternitate & ordi-
 ne quodam, ut materia ante formam.
 folio 13.10
 Deus omniũ finis, cuius gratia ut amati
 & desiderati mouentur omnia. 16.13
 Deus fœlix sine aliquò bono exteriori.
 folio 17.14
 Deus quid ante orbem creatum faceret.
 folio 19.15
 Deus summus odoribus, & saporibus nõ
 delectatur, nec cibus pascitur. 238.15
 Deus cœlum & terram implet 165.2
 Deus unus est per identitatem, cæterorũ
 unumquodque per diuersitatem unũ
 dicunt 89.8
 Deus simplicissimus nullã admittit unio-
 nem, & mixtionem. 399.17
 Deus filius aqua uitæ, & sapientiæ.
 folio 130.6
 Deus omnia iussu & uerbo produxit.
 folio 33.10
 Deus omnium rerum pater, sed perfe-
 ctiori ratione hominis 189.3
 Dextra dextræ in matrimonio complica-
 tur 441.2.
 Dexteram Fidei consecrauit Numa Põ-
 pilius 120.29.
 Diaboli nihil possunt assumere, nisi quã-
 tum permiserit Deus 239.15
 Diaboli escam quærere dicuntur à Deo.
 folio 239.15.
 Diaboli quæ sint 239.15

MATERIÆ.

Diaboli potissima sedes animal nostrū. folio 239.15	res intelligentias 55.1
Diabolo humani generis accusatori caprū emitti mādauerat Deus. 239.15	Differentiæ rerum propriæ nobis sunt occultæ 22.17
Diabolus, malus dæmō, serpēs antiquus, Azazel, uel Asmodeus, est dominus carnis & sanguinis 386.6.	Digami quidem ad sacerdotiū uō admittuntur, nisi a pontifice Romano dispensati, Meretrices uerò & ciuadi passim usque ad pontificiū, à sacerdotibus admittuntur 226.6
Diabolus tanquam Numen apud Indos ueneratur 254.5	Digitus sunt sub tutela Mineruæ. 120.29
Diapason duo considerata continet. folio 177.15	Dij appellantur iudices in Exodo 61.6
Diapason omnium consonantiarum consonantissimum 35.11	Dij quàm diuersi apud diuersas nationes. folio 208.13
Diapason, bis diapason, diapente, diatessaron, & diapason simul cum diapente unde resultent 50.13	Dij duo si essent. quæ acciderent. 8.6
Diapason qua proportione fiat. 86.3	Dimensio arcus solum triplex 85.1
Diapason Genesi & nuptiis accommodum asserit Pythagoras 35.11	Dimensio perfecta in corpore triplici augmento conijonatur, triplicique intersecatione, recto angulo 40.2
Diapasonica, diapentica, diatessaronica, uel diatonica harmonia ex uariis uocibus consurgit 27.2	Diu Hebræi quid nocēt 136.10
Diapente qua proportione fiat 86.3	Diodorus Arbeniensis Asiã & Europã cur perlustrauit propè uniuersam diligenter 2.1
Diateffaron qua proportione fiat. 86.3	Diogenes Babylonius qd de Diis. 5.2
Diatonicum quibus constat 88.5	Diomedes Syracusano nūra cōtigerunt. folio 374.4
Dice Themidis filia 92.11	Dionysii matri in utero gerenti quid uisum fuerit 169.6
Dicæarchus Peripateticus quid de diuinatione 373.4	Dionysio Areopagitæ arcana mysteria à quo credita 55.1
Didymus Brachmanarum rex inquit, Non sumus huius mundi incolæ, sed aduenæ 273.10	Dionysius ueneratus est Hierothei sententiam de I E S V 284.3
Dies tres qui præcesserunt diem quartū in quo creatus creditur sol, quomodo intelligentur 33.10	Dion. in suo de diuinis uocibus qd. 271.8
Dies ab initio uniuscuiusque constituti. folio 325.25	Dionysius in suo de mystica theologia libro quid. 271.8
Diesis quid sit 88.5	Dionysius in libro de diuinis nominibus quid de Deo sentiat 191.5
Differentia regis ueri & regis tyranni. folio 61.6	Dionysius quid de ægelis referat in suo de hierarchia libro 170.7
Differentia inter supremas & inferiores intelligentias	Diony. 45. nomina Dei collegit. 286.6
	Discipuli septuaginta duo quid inuuant, quos princeps noster I E S V S in

INDEX

- Euangelio elegisse dicitur.* 323.23
Discipuli Christi aliqui obscurati.
folio 357.8
*Discipuli Christi cur potius à Spiritu san-
 cto, quàm à Christo docendi erant.*
folio 385.4
*Discipl'ina Christiana non humano usur-
 patur fastu* 15.13
*Disciplina Christi claritate perfusa est,
 & ab omni fastu humano abhorret.*
folio 15.13
*Disciplina Christi sapiētes huius orbis si-
 bi & suis uiribus cōfidentes irridet.*
folio 15.13
*Disciplina Christi doctores & sapiētes
 sibi ipsis, irridet* 15.13.
*Discretio boni & mali nō fit per sensus
 exteriores* 360.11
*Disputandi latū cāpū posteris reliquit,
 & uiam strauit Petrus Lombardus.*
folio 33.9.
Differendi duplex progressus. 113.19.
*Disimiles uoces non dissonantiam, sed
 concertum faciunt.* 27.2
Dissonantia philosophorum in anima.
folio 28.4
Dissonum in homine nihil factum. 101.3.
*Dissonātia quæ uel consonātia inter cor-
 pus & animam, & undē.* 338.4
*Diuersitatis sacramētum in homine pau-
 cis aperuit Deus* 392.6.
*Diuina potius sunt ex oraculis suscipi-
 enda, quàm ingenio inuestiganda.*
folio. 403.3
Diuina bona quæ 281.20
*Diuina genera tota se totis priorum ge-
 nera participare* 93.13
*Diuinam essentiam angeli omnes imme-
 diatè contemplantur* 57.2
Diuinādi genus quoddam artificiale &
ab experientia 372.3
*Diuinitio non est fatalium, ut aiunt ali-
 qui* 375.5.
*Diuinitio fortuitarumne, an fatalium sit
 rerum quæritur à multis.* 375.5
*Diuinationem quibus refellant argumen-
 tis, qui eam negant* 375.5
*Diuinationis Aristotelis sententia in lib.
 de bona & mala fortuna.* 375.5
*Diuinatorum rationes occultissimæ longo
 uix tempore percipiuntur, imò solum
 à spiritu sancto afflatis* 14.12
*Diuinatorum cognitionem ueram scientiā
 uocat Parmenides* 195.10
*Diuinum lumē Plato Solem, naturale ue-
 rò Lunam uocabat* 30.6.
Diuinus numerus 27. folio 97.18.
Diuitiarum augmentum quæ faciunt,
folio 82.31
*Diuitiæ dictæ quæ nos diuos, inquit Mar-
 cus Varro, faciunt, nullò que egentes.*
folio 276.12
*Docendi triplex uia apud peripateticos
 folio* 165.2
*Docti quæ cupiant effici & sapiētes, prius
 amatorij efficiantur necesse.* 57.2
*Doctores doctrinas pestiferas docen-
 tes cibus sunt mortis* 158.32
Doctrina quam nos docuit Christus.
folio 271.9
*Doctrina Christi semper sapientibus hu-
 ius mundi & prudentibus & poten-
 tibus denegata, Paruulis uerò & hu-
 milibus idiotis reuelata* 272.9
Doctrina Christi summè uera. 254.7
*Documentum primum ad gratias Deo
 persoluendas* 398.15.
Documentum secundum quod. 398.15.
Documentum tertium quod 398.15.
Decumētum quartum, applicatio & ad-

MATERIÆ.

basio Dei	398.15	Dominus omne malum quod est in ciuitate, facit	256.9
Documentum quintum unio cum Deo.		Dominus ait, Ego sum creans malum.	
folio	398.15	folio	256.9
Dogmatizantes noui qui	259.12	Dominus tamen non creat poenã.	256.9.
Dolor fit ex rebus quas uolumus.	62.6	Dominus Deus optimus facit omne malum, quia fecit naturam uertibilem.	
Dominandi conditio atque operandi uaria & mira	379.9	folio	256.9
Dominandi uis quomodo perdita homini, & restituta	378.8	Domus Dei duplex	304.6
Dominandi quæ uis legitima.	381.10	Domus & familia cœlestis partita est.	
Dominationes uelut architecti præcipuum, folio	439.2	folio	436.1
Dominationes, mentis libertatem interpretari.	61.5	Domus Israclitica per allegoriam quæ sit. folio	304.7
Dominationum proprietates decẽ.	61.6	Draconis & diaboli caput Christus: & non alius, neque alia	280.18
Dominationum & Iouis conuenientia.		Draco teterrimus undẽ effectus.	299.3
folio	61.6.	Draco uictus triplicem contra nos acie induxit.	454.1
Dominium calcandi super serpentes, & scorpiones, & super omnem uirtutẽ inimici tãdiu in successoribus apostolorũ, quandiu potuerunt dicere argẽtum & aurum non est mihi.	379.8	Dorylaüs Pythagoreus quid mundum sentiat	163.1
Dominium Christo à Patre datum & præfinitio temporis per oraculum explicantur	326.25.	Dulcia simul unctiosa sub Venere militant	80.28
Dominũ euicendi dæmones & reliqua noxia tãdiu fuit in Christianis, quãdiu permanserunt fideles ut discipuli. folio	379.8	Duodenarius mysticus ualde numerus.	
Dominum perhibet Ezechiel se uidisse in speciem electri: resulgentis supra renes, infra uerò ignis cãdentis quid signet.	413.17	folio	113.19
Dominus carnis & sanguinis & hominis mali Azazel uel Asmodeus.		Duodenarius Dũs generibusq; his quæ ab eis procedunt, cõsecratus.	113.19
folio	386.6	Duo in amãtib; uigere solẽt quæ.	452.1
Dominus, sacrificia odorabat quomodo intelligendum	240.15	Duratio æterna nihil à Deo distat.	
Dominus multa esse dicitur.	413.17	folio	17.14
Dominus omni laude maior	399.16	Dyon Platonicus in lib. suo de regno, Nõ est potestas nisi à Deo.	168.5

E

E	Cce q̃ bonũ & q̃ iucundum ex psal-mographo quõ intelligẽdũ.	460.3
Ebeneis. i. remora tãtã uim habet occultam ut nauim sistat		370.1
Ecclesia potius consuetudine, quàm ratione, ne suboriatur contentio, permit-tenda: nocari mater		266.2
Ecclesia prima coniux Christi, formata		

INDEX

<i>ex costa dilectionis</i>	266.2	<i>folio</i>	62.6
<i>Ecclesia in quo Simonem amulata sit.</i>		<i>Ego sum qui sum</i>	183.21
<i>folio</i>	308.12	<i>Egredi ex Ægypto oportet, & mare</i>	
<i>Ecclesia Romana ab omnibus laudata.</i>		<i>rubrum pertransire quomodo intelli-</i>	
<i>folio</i>	314.17	<i>gendum</i>	453.1
<i>Ecclesia militantium quæ</i>	457.1	<i>El, aut Elobe Dei nomen quid signifi-</i>	
<i>Ecclesia coniux formata de latere Chri-</i>		<i>cat. folio</i>	287.6
<i>sti dormientis in cruce</i>	266.2	<i>Elchai, id est Deus uiuus</i>	288.6
<i>Ecclesia nihil est, nisi relatiuum quoddã</i>		<i>Elemosynis homo abluitur</i>	395.11
<i>aggregationis fidelium.</i>	266.2	<i>Elementa, Dei simulacrum gerunt.</i>	
<i>Ecclesia non potest esse mater, cum con-</i>		<i>folio</i>	68.11
<i>stet ex regenerantium aggregatione,</i>		<i>Elementa quatuor ex quibus & in quæ</i>	
<i>qui cum renascantur filij sunt, & non</i>		<i>omnia transmutantur</i>	48.10.
<i>mater.</i>	266.2	<i>Elementa mundi quatuor</i>	51.13
<i>Ecclesia, uiri in spiritu sancto congre-</i>		<i>Elementa etiam in cœlesti & supercœ-</i>	
<i>gati, nõ fabrica, non possessio benefi-</i>		<i>lesti mundo reperiri</i>	53.17
<i>ciorum, uel dominium temporalium.</i>		<i>Elementa quaternario distributa.</i>	50.13
<i>folio</i>	144.18	<i>Elementa subtiliora crassioribus uelo-</i>	
<i>Ecclesia Romana ad aduentũ Christi se-</i>		<i>cius mouentur.</i>	93.13
<i>cundum perdurabit</i>	314.16	<i>Elementa quatuor in membris omnibus</i>	
<i>Ecclesiam Ro. Maronitæ obseruat dep-</i>		<i>mundanis reperiuntur</i>	52.14.
<i>to solo idiomate.</i>	314.17	<i>Elementa qua nota conueniant cum ar-</i>	
<i>Ecclesiæ corpus panis opimè figurat.</i>		<i>chetypo</i>	128.3
<i>folio</i>	230.10	<i>Elementa indistinctè mouet Mercurius.</i>	
<i>Ecclesiæ corpus non deficiet quomodo</i>		<i>folio</i>	80.29
<i>intelligendum</i>	326.24	<i>Elementa in Deo quid</i>	53.16
<i>Ecclesiæ septem quibus dicata est Ioan-</i>		<i>Elementa tria rerum omnium principia,</i>	
<i>nis celeberrima uisio</i>	313.16.	<i>aërem uerò, cæterorum uelut gluti-</i>	
<i>Ecclesiæ septem elector</i>	439.2	<i>num.</i>	56.17
<i>Eclipsis Lunæ inaudita euerfionem Ie-</i>		<i>Elemēta physices 4. uirtus, pullulatio na-</i>	
<i>rosolymitanam prænuntiauit.</i>	169.6	<i>turalis, adulta forma, cõpositũ.</i>	51.13
<i>Effectus alij naturales, alij immediato</i>		<i>Elemēta matheficos signum siue punctũ</i>	
<i>Dei iussu eueniunt</i>	375.5	<i>lineæ, planum, solidum</i>	51.13
<i>Effectuum necessitas ab ordine primæ</i>		<i>Elementa in omnibus reperiri, sed in hoc</i>	
<i>causæ dependet</i>	21.16	<i>mundo inferiori crassiora.</i>	53.17
<i>Ego sum qui sum, melius ad literam sim</i>		<i>Elemēta in cælo nitida & pura.</i>	53.16.
<i>qui sim, aut ero qui ero</i>	287.6	<i>Elemēta supra cælos uiuētia quæ.</i>	53.16.
<i>Ego quasi fluuius Diorix, & non Dorix</i>		<i>Elementa quæ Lunæ ascribuntur.</i>	81.30.
<i>folio</i>	140.14	<i>Elementa quotis gradibus se inuicem su-</i>	
<i>Ego sum qui sum, legēdum, Ero, qui ero.</i>		<i>perent.</i>	51.13

M A T E R I Æ.

<i>Elementa in cælis reperiri.</i>	421.5	<i>Eliminatio eorum qui fide sola saluari sperant</i>	259.12
<i>Elementa ethices 4. iustitia, temperantia, fortitudo, prudentia</i>	51.13	<i>Elisiphan quibus dux fuit</i>	321.22
<i>Elementa metaphysices 4. essentia, esse, uirtus, actio</i>	51.13	<i>Eliseus excæcauit inimicos & in mediâ Samariam eos duxit</i>	381.10
<i>Elementa quanta sonoritate in homine reperiatur</i>	103.6.	<i>Elohim ; id est spiritus sanctus inducitur à Mose uolitare super aquas . folio</i>	93.12
<i>Elementa omnia in cælis & angelis & Deo reperiri</i>	128.3	<i>Elohim gibor Dei nomen quid significet</i>	287.6
<i>Elementarium figurarum proportionibus folio</i>	54.17	<i>Elohim zebaoth quid significet</i>	182.21.
<i>Elementis disponendis præsent intelluctuales uirtutes</i>	58.3	<i>Elohim, opifex orbis introducitur à Mose in tota fabrica</i>	163.1
<i>Elementis omnibus suis calor immixtus est</i>	410.14	<i>Elohim tria significat</i>	364.2
<i>Elementis quatuor omnia constant . folio</i>	50.12	<i>Elohim Spiritus sancti nomen, licet nos Deum habeamus interpretati.</i>	93.12
<i>Elementis quæ respondeant in homine . folio</i>	104.7	<i>Elohim rerum opificem Moses inducit. folio</i>	93.12
<i>Elementorum harmonia</i>	51.13	<i>Elpheia in gradu Scorpionis quarto . folio</i>	82.31
<i>Elementorum contrarietas</i>	51.13	<i>Emolumenta duo præcipua à luce habemus</i>	434.4
<i>Elementorum transmutatio medio quonam fiat</i>	386.8	<i>Empedocles multa in Deum peccans, turpissime in Deorum opinione labitur</i>	4.2
<i>Elementorum figuræ secundum Pythagoreos.</i>	54.17	<i>Empedocles quatuor naturas, ex quibus omnia constare censet, diuinas uult esse</i>	4.2
<i>Elementum quodque in alio in compositionis inesse</i>	59.3	<i>Enharmonicum quibus constatur . folio</i>	88.5
<i>Elephas homini erranti in solitudine, uiam placidus & clemens monstrat . folio</i>	378.8.	<i>Enneades quanto mysterio in suo decimo conueniant</i>	84.33.
<i>Elephas uestigio hominis uiso contremiscent & alia multa</i>	378.8	<i>Enoc quo lumine futura prædicere cepit.</i>	2.1
<i>Elephantia causa & materia</i>	116.23	<i>Entia prima simplicia</i>	190.4
<i>Elgibor quid</i>	186.2	<i>Entitas tertia</i>	401.1
<i>Elgiber qui interpretatur</i>	298.2	<i>Ens omne à Deo, & quod à Deo aliquo modo unum, aliquo modo non unum, aliquo modo idem, aliquo modo non idem</i>	155.9
<i>Eliæ oraculum summe ueneratum . folio</i>	406.6		
<i>Elias Maltiel angelum habuit familiarē folio</i>	353.1		
<i>Elias translatus quomodo</i>	462.1		

INDEX

- Epictetus Sphaerus de ideis cum Timæo & aliis conuenit.* 192.7
Epicurus cogitabat Deum humana forma circumamictum 4.2
Epilepsiæ causæ 116.23
Ephraim quomodo interpretatur.
folio 318.19
Epimenides uir diuinus decennio prædixit Atheniensibus classem Persicam futuram 372.3
Epimenides Cois uates fuit 374.4
Epithalamium in connubium 452.1
Epithalamium sponsi quod 451.1
Epithalamium in sponsam 451.1
Epithalamium quis cantet 450.1
Epithalamium quid est 450.1
Epithalamia quædam ob excellentiam cantica canticorum dicta 450.1
Epithalamia quæ Salomō edidit ab Isaia probata, ideo tenenda. 450.1
Episcopus unde dictus 459.3.
Equo pugnare Thessali repererunt.
folio 19.14
Equum & aspersorem inuoluit in mari: & non deiecit legendum. 142.16
Erisipelatis causa & materia 118.25
Eructabant in psalmo melius traducitur quàm loquentur 446.5
Error quorundam asserentium Saul Messiam 296.1
Esau in suam damnationem non odio habitus 353.5
Esse nullum uerum, nisi illius qui ait, Ego sum 36.12
Esse à se habere non possunt quæ in alio perfici quærunt 18.14
Esse omne, & rerum necessitas ab ideis dependet 197.13
Essæmæi uitam horridam ducebant, quippe qui Venerem abdicarant, pecuniam nesciebant, palmis uictitabant, interiora Iudææ ad occidentem uersus habitantes 10.8
Essentia non generat, neque generatur.
folio 208.13
Essentiam omnia habere à primo ente.
folio. 6.5
Et ipsum conteret caput tuum: & non ipsa, ut mendose habet traductio.
folio 280.18
Et in terra pax hominibus bonæ uoluntatis in quibus locum habet 460.1.
Eūgelica lex de homine perficiendo secundum spiritum tractat. 383.1
Euangelium Matthæi quale 303.12
Eunomia Themidis filia. 92.11
Euphrates quid sit, & Hebraicè, huperat. 148.22
Euripides Deum, Iouem præcipit nominandum 7.6
Eusebij de utroque lumine iudicij. 357.8
Eusebius Cæsariensis quæ portentat naret præcessisse cladem Hierosolymitanam 169.6
Eusebius Pamphilus in solutionibus theologicis quid de animali mūdo. 201.1
Eusebius philosophorum errores detegit. 10.8
Eusebius librum de triade & monade ædidi. 127.2
Ex lignis sethim, id est, quod nos laricem appellamus 83.32
Ex nihilo nihil non esse uerum. 12.9
Ex ore altissimi non egredientur bona, neque mala. 143.18.
Exemplaria rerum omnia in uerbo humanato abscondita. 58.3
Exercitia quæ sunt Mercurio dicata.
folio 81.29
Exercitus & militiæ cælestes sunt intel-

MATERIÆ.

<i>ligentia</i>	94.14	<i>ro duodenario distributa est.</i>	305.7.
<i>Exercitus ordinem, signi dationem, testas, uigilias Palamedes i bello Troiano reperit</i>	19.14	<i>Familia humana biuui in Abel & Cain fecit</i>	428.2
<i>Exi de terra tua, Hebraicè habetur, Vade ad te</i>	109.15	<i>Familia reparata in Seth.</i>	428.2
<i>Expectare donec Socrates aliquid sciat. folio</i>	359.9	<i>Farfalla quid sit</i>	402.1
<i>Extra locum nihil est ad locum pertinens. folio</i>	19.15	<i>Fatalia præcaueri non possunt.</i>	375.5
<i>Extra tempus nihil est ad tempus spectans</i>	19.15	<i>Fatalia illa dicuntur quæ cælorum dispositione nobis accidere uidentur.</i>	375.5
<i>Ezechiel & Ioannes ciuitatem supernam partuntur</i>	422.1	<i>Fatalium & fortuitorū esse diuinationem</i>	375.5
<i>Ezechiel templum diuidit, Ioannes autē non</i>	422.1	<i>Fatum dispositio.</i>	439.2
<i>Ezechielis lectio uaria ubi ait, Aspectus ophaninorū quasi uisio lapidis barbis &c.</i>	58.3	<i>Fatum dispositio septem intelligentiarū. folio</i>	192.7
<i>Ezechielis uisionis lectio authoris multum à uulgata differt</i>	57.3	<i>Fatum quid sit</i>	192.7
<i>Ezechielis admirandum oraculum.</i>	57.3	<i>Fas, Græcè θεῖος</i>	92.11
<i>Ezob quod ob uicinitatem uocabuli hyssopum sunt interpretati, libanotis uere est & non hyssopus</i>	153.27	<i>Fauorem quæ breui uia à cælo, angelis, & Deo fauorem haurire possimus. folio</i>	343.9
<i>Ezob Hebraicè rosmarinus & non hyssopus interpretandus.</i>	82.31	<i>Febris quartanæ materia & causa. folio</i>	116.23
	F	<i>Fermentum malitiam significat</i>	236.13
<i>Fabrica ciuitatis quomodo & quo glutino compacta & unita sit.</i>	428.2	<i>Ferrum in Creta repererunt Dactyli Idæi</i>	19.14.
<i>Fabrica idealis in mente artificis.</i>	7.5	<i>Ferrum ferro acuitur</i>	344.10
<i>Fabricam materiarum reperit Dedalus. folio</i>	19.14	<i>Fiat lux, mendose legitur pro, Sit lux. folio</i>	410.14
<i>Facies quæ biliosorū Martialiū.</i>	118.25	<i>Fidem solam sufficere ad salutem nō solum hac tempestate suos habuit auctores, uerumetiam apud Hebræos antiquissimos asseruerunt, qui Rabbini sunt uocati</i>	258.11
<i>Facti ratio, faciens est potentia.</i>	392.6	<i>Fidem ad interiorem hominem pertinere neq; aliquid aliud: opera uerò ad exteriorem asserunt quidam,</i>	259.11
<i>Facinus horrendum potius sequi Aristotelem, quam Paulum in demonstrationibus</i>	22.17	<i>Fidem non posse subsistere cum operibus quidam asserunt</i>	258.11
<i>Falluntur sepius prognosticantes.</i>	41.8	<i>Fidei auctor & finis Christus</i>	282.1
<i>Familia apostolica & Israëlita numero duodenario distributa est.</i>	305.7.	<i>Fidei & operum magna controuersia. folio</i>	259.12
		<i>Fides nostra, est uictoria mundum uin-</i>	

INDEX

- cens.* 268.4
*Fides cur exigatur à nobis in regenera-
 tione* 266.3
*Fides prima ianua qua itur ad Chri-
 stum.* 169.5
*Fides ex nervis lupi & agni facta in
 consonantiam duci non posse experi-
 tia comprobatum est* 30.6
*Fides sola quae est sola credulitas, ad sa-
 lutem non sufficiens* 258.11
Fides præcedere, opera sequi debent.
folio 263.14
Fides secum uniuersam habet salutem.
folio 259.11
Fides sine operibus mortua 259.12
Fides principium & ostium salutis. 261.13
Fides semen bonorum operum & radix
folio 261.13
Fides quid sit 267.3
*Filia & uxor aeterni regis est in ciuita-
 te caelesti* 439.3
Filia Ierusalem in epithalamio quid.
folio 451.1
*Filij Israel uiso angelorum cibo admira-
 ti.* folio 456.1
Filij Israel quo ordine castrametati sunt.
folio 305.8
Filij iræ eramus. 331.7
*Filij Israel in faciem Mosi intendere nõ
 poterant quare* 432.1
*Filio Dei impostum nomen quanta cele-
 britate fuit* 429.3
*Filium sortem qui uoluerit habere Cæ-
 sare, Samsonem, Herculem, Alexan-
 drum magnum, siue eorum statuam:
 si philosophum Aristotelem, Platonem
 ob oculos habeat, & sic de reliquis.*
*Filius Dei illegitimus respectu natura-
 lis intuitionis quis sit* 299.3
Filius Dei per modum naturæ genitus,
- cætera omnia uoluntario coniugio fa-
 cta* 299.3
Filius spurius qui, & quare eiectus.
folio 300.4
*Filius Dei cum homine sine spiritu san-
 cto non fuit conuictus* 385.4
Filius Dei Petra sæpe dicitur 129.5
*Filius Dei idem cum patre in essentia,
 alter uerò in persona* 91.11
Filius replet omnia ueritate 283.2
*Finem conditionis humanæ alij alium po-
 suere, ut ferme infinitæ infinitorum
 sunt opiniones* 29.5
*Finis uitæ nostræ & conditionis opinio-
 nes duas octoginta octo meminit
 Augustinus collectas à M. Varrone.*
folio 29.5
*Finis conditionis humanæ, alij uirtutes la-
 boriosas, alij uirtutem animi, alij uo-
 luptatem, alij speculationem, alij unio-
 nem cum summo bono existimant.* 29.5
Finis mediatas hominis, & ultimus qui.
folio 13.11
Finis animalium mediatas & ultimus qui.
folio 13.11
*Finis intelligentiarum à Deo & à cor-
 ruptibili materia separatarum imme-
 diatus & ultimus, qui* 13.11
Finis iniis consimilis in rectè agentibus.
folio 100.1
Finis ad infinitum nulla est proportio.
folio 399.17
*Firmamentum non legendum illic ubi di-
 citur, Fiat firmamentum in medio a-
 quarum, sed extensum uel expansum.*
folio 39.1
Fistulam Pan reperit 18.14
*Flagitium synagogæ grauius quàm sce-
 lus Gomorræ* 431.1
Flatus præstat sonum omnibus istis in-

MATERIÆ.

<i>strumentis, qui Spiritus sanctus & uerbum Diuinum est</i>	499.6.	<i>Forma & species quæ sit eorū qui præesse dicuntur</i>	63.7
<i>Flores & herbæ beliotropiæ omnes solares</i>	79.27	<i>Formam & esse specificum ab ideis habemus</i>	195.10
<i>Flumina & canales quid</i>	139.14	<i>Formam educi de materia, nisi sententia Anaxagoræ sit uera, Quodlibet in quolibet esse, uix intelligi potest.</i>	
<i>Flumina quatuor illa paradisi quid significent</i>	147.22	<i>folio</i>	195.10
<i>Flumina rationales animæ</i>	140.14	<i>Formarum dator si Deus est, formas in eo esse necesse est. Formæ autem in Deo existentes sunt ideæ de quibus Plato</i>	195.10
<i>Flumina ortum habent à mari</i>	139.14	<i>Fortuita & casus nulla Deo sūt.</i>	375.5
<i>Fluminum infernalium qualitates</i>	53.16	<i>Fortuita & euenta atque casus non ratione Dei, quorum causa est ipse, sed ratione eorū quibus accidunt.</i>	375.5.
<i>Fluminum magna mysteria</i>	140.14	<i>Fortuita à casu uidetur hominibus, cum tamē à Diuino decreto summa ratione procedant</i>	375.5
<i>Fluuij qui auriferi</i>	149.22	<i>Fortuitorum nulla præsentio</i>	375.5
<i>Fluuius per mediam ciuitatem cæli fluēs quid significat</i>	445.4	<i>Fons pater</i>	139.13
<i>Fœcunditatem ad extrâ Deo tollunt Aristot. & multi alij</i>	16.13	<i>Fons filius</i>	139.13
<i>Fœcunditas omnibus rebus per planetas subministratur</i>	179.17	<i>Fons in medio paradisi quid signet.</i>	
<i>Fœdera inuenit Theseus</i>	19.14	<i>folio</i>	147.22
<i>Fœdus, pactum, testamentum idem in sacris</i>	297.16	<i>Fontes quid</i>	139.13
<i>Fœlicitas non est in rebus exterioribus teste Aristotele</i>	197.13	<i>Fontes saluatoris qui sint</i>	139.13
<i>Fœlicitas perfecta quibus detur.</i>	464.3	<i>Fontes tres sunt unus fons</i>	202.2
<i>Fœlicitas uera quid sit</i>	382.12	<i>Fontes Elim qui</i>	320.21.
<i>Fœlicitas in quo constet</i>	462.1	<i>Fontes Apostoli dicti</i>	321.20
<i>Fœlicitas nisi in deo esse potest.</i>	462.2.	<i>Fundam reperit Æneas</i>	19.14
<i>Fœlicitas perfecta quibus detur & quâdo folio</i>	465.3	<i>Fundamenta utriusque familiæ prophetæ & Apostoli sibi inuicē correspondētes sunt in ciuitate excelsa.</i>	439.3.
<i>Fœlicitas quid</i>	462.1.	<i>Fundamenta machinæ mūdialis quadri-faria</i>	423.3
<i>Fœlix & beatus quis sit</i>	462.1.	<i>Fundamenta omnia quaternaria iacienda. folio</i>	50.13
<i>Fœlix antequam aliquis dicatur morti mori debet</i>	462.1	<i>Fundamētū uniuersale Christus.</i>	429.3
<i>Fœmina quando concipiatur</i>	267.4	<i>Fundamentum supernæ ciuitatis ex auro. folio</i>	416.1
<i>Fœmina est malum (ut dicebat Pythagoras) quia deficit à perfectione uiri. folio</i>	393.7		
<i>Folia ficus nuditatem Adæ cōtegere nō poterant & quare</i>	445.4		
<i>Forcipem reperit Dedalus</i>	19.14		

INDEX

- Fundamenta duodecim unico fundamen-
to innituntur* 445. 4
*Funus & eius ceremoniæ ad quid institu-
tum* 225.6
Furor quid sit 373. 4
*Fusum in lanificio Clester Arachnes fi-
lius tornavit* 19.14
*Futurorum præsentio ad Deos spectat.
folio* 372.3
*Franciscus inter nouitiores Theologos
insignis Aristotelem de ideis refellit.
folio* 194.9
Fructus qui Venerei 80.28
*Fructus domus in qua Christus regnat.
folio* 303.6
*Fructus plures ex actiua, quàm ex con-
templatiua uita* 303.6
*Fructus omnes ab eadem arbore proce-
dant quomodo* 445.4
*Fructus utrarumque arborum contracti
sunt ex transgressione primi parentis
folio* 355.6
Fructus conuiuij celestis qui 445.4.
*Fructus cur ultra pœnitentiam requiran-
tur* 259.12
*Fructus boni sunt partus matrimonij.
folio* 442.4
Frugalitas nunquã contēnenda. 197.13
Fruitiō beatitudinis quid 362.12

G

G *Abriel missus ad Mariam.* 439.2
Gad qui interpretatur 303.6
*Gad nomen duabus literis apud He-
bræos scriptum*
*Gad felicitas & bona fortuna, unde sit.
folio* 315.18
Gad regiones opulentissimæ 315.18
Galeã Lacedæmonij repererunt. 19.14
*Galenus, Haliabbatis sententiã de hepate.
folio* 117.24
*Galenus per omnia Hippo. fidelissimus
interpret medicinae præcepta auget,
& limitat non minus doctè atque sa-
pienter* 18.14
*Galenus quid de seminis parte spumosa.
folio* 265.1
*Galenus de mutationibus quæ sunt sep-
timo quoque animo* 179.17
*Galli gallinacei apud Thebaidam canē
do totis noctibus, Bœotiiis aduersus
Lacedæmonios præfagiere uictoriã.
folio* 370.1
*Galli si uincant aduersarios canunt, ui-
cti uerò silent* 370.1
*Galli Roma iam adolescente uini usum
didicerunt* 18.14
Gallus alis apertis leonem fugat. 370.1
Ganges unde oriatur 149.22
*Ganges, Physon, Tygris & c. nõ ab uno
fonte oriuntur* 149.22.
*Garamantica regio ubi, & qui eam ha-
bitent* 318.19
*Gedeonis uellus nunc siccum, nunc irri-
gatum quid* 144.18
*Gelus mira de Cornello quodam sa-
cerdote scripsit* 374.4
*Gemmarum lapillorumque interpreta-
tiones incertæ tã Hebræis, quã Græ-
cis & Latinis* 58.3
Gemmæ quæ sunt Lunæ imperio 81.30
Gemmæ quæ Mercuriales sunt 80.29
Gemmæ Veneri quæ ascribãtur. 80.28
Gemmæ quæ solis naturã habent 79.27
*Gemini brachia regenda sortiuntur.
folio* 111.17
*Gemini dicuntur quia cum ad eos perue-
nerit Sol, tunc geminat uires.* 1.2.18.
Gemini sunt Castor & Pollux 111.13
Geminis quæ regiões subiectæ. 306.10.
Gemistus Plethon interpret Zoroastris.

MATERIÆ.

folio	380.9	Gessem pluvia interpretatur.	135.9
Genadius presbyter Massiliensis præter collectos à D. Hierony. unum & nonaginta uiros illustres recensuit.		Gion quid	148.22.
folio	33.9	Gion Nilus putatur esse	149.22
Genera hominũ uaria in humana repu. uoluit summus moderator, ita etiam brutorum	352.4	Glacies & crystallus quid	145.19
Generans & producens dicitur, qui formam deducit in actum	37.13	Glacies & crystallus aqua sunt congelata.	145.20
Generatio ad indiuiduum terminatur.		Glacies simulacrum tenet peccatoris.	
folio	18.14	folio	145.20.
Generatio unius est corruptio alterius.		Gladium Lacedæmones inuenerunt.	
Generatio incredula & peruersa signũ querit	332.7	folio	19.14
Generaciones & corruptiones rerũ succedunt ea reuolutione qua cœli uoluntur	59.3	Globus cœlorum primum instrumentum harmoniæ	446.1
Genios duplices ostendunt Platonici.		Gloria beatorum est circa obiectum infinitum	426.3
folio	344.9	Gloria & decor in contemplatione Dei est	432.2
Genus nulla, nullum tam barbarum genus hominum, quod non habeat sine doctrina anticipationem Dei aliquam.		Glutinum reperit Dedalus	19.14
folio	5.3	Gradum cognitionis quibus mediis nobis præparatum attingere possumus.	
Gẽtiles pro Diis adorabant hoies, quos credebant in cœlum euectos.	108.14	folio	358.9
Genua Misericordiæ consecrarunt.		Gradus occulti in unitate musica sunt.	
folio	120.29	folio	351.2
Genus humanũ quomodo in ipsum Deũ ducatur	173.10	Gradus cognitionum in hominibus distincti.	folio 356.7
Genus humanum bipartitũ semper fuit.		Græci ueluti simiæ Hebræos imitati sunt	285.4
folio	159.34	Græci à Phœnicibus literas susceperunt.	
Genus humanum diuinum esse	349.1	folio	2.1
Geometrica medietas ad substantiarum multitudinem spectat	91.11.	Græci & Agaræni reduti ad ecclesiã.	
Geomanici quibus modis uaticinarentur.	folio 372.3	folio	314.17
Geometriam Christus docuit	275.11.	Græci male dicti ab Eugenio, & quare.	
Gersonitæ qui, & quomodo interpretantur.	323.22	folio	314.16
		Græciæ sublimes & altiori speculationes ad Italos perucnerunt.	47.10.
		Græciæ regiones, quibus uiguit literarum humanarum studium	318.20
		Græcorum quatuor præcipui doctores, ut & Latinorum	35.9
		Græcorum ueneranda sententia qua.	
		folio	325.24

INDEX

- Græci literas à Cadmo paulò ante Troiæ excidium susceperere* 18.14
Græcum idioma immediatè ab Hebræa. folio 209.13
Grando & nix quid significant. 144.18
Grando, nix, in thesauro Dei computantur. 144.18
Grati magis reperiuntur laudantes Deum quam indignè aliquid proferentes. folio 467.1
Gratia Dei mera factum est, ut filium suum miserit 263.14.
Gratia & charismata diuina per I E-S V Ni impartita sunt nobis 130.6.
Gratiã bene operandi dedit nobis Christus 431.1
Gregorius & Nanzianzenus & literã & sensum sub cortice reclusum declarant. 33.9
Gubernatores mundi septem fabricauit Deus 438.2.
Gubernaculum inuenit Typhis primus. folio 19.14
- ### H
- H**abitatores insularum orientalium non obligari legi mosaicæ, sed tantum domus Israël 354.5
Hadar quomodo interpretatur. 457.2.
Hæredes à Christo instituti. 279.16
Hai uita dicitur Hebræis 383.1
Hain & linguam & oculum significat. folio 393.8
Hain fontem & oculum significat apud Hebræos 125.34.
Halemoth quomodo interpretatur. 252.1.
Harmonia omnis à uerbo pcedit. 196. 11.
Harmonia quæ hominem ad Deum reducat consonantem 395.12
Harmonia septem planetarum cum duocim signis 179. 18
Harmonia in compositione membrorum hominis 101.3
Harmonia quid est 351.3.
Harmonia hæc uocalis, figura est harmoniæ ratione perceptibilis 130.19
Harmonia cælorum uera 180.19
Harmonia in corporibus sanandis quid conferat 346.12
Harmonia mundi est parium dispariumque generum, specierum, & indiuiduorum in unum reducta conuenientia. 98.18
Harmonia uocalis quid 346.12
Harmonica proportio unde resultat. folio 86.3
Harmoniæ tria genera 88.5
Harmoniæ presidio qui sanati 346.12
Harmonij Clazomenij anima euagari à corpore reliquens corpus, sed non relicta à corpore 374.4
Harmoniæ uera ratio à ponderibus deprehenditur, quæ tamen in numeris fundatur, inquit Pythagoras. 196.10
Harmoniæ medietas iustitiæ similitudo est. folio. 92.11
Hastã Lacedæmones repperunt. 19.14
Hastas uelitates Tyrrhenus & Pilius cõfinxerunt 19.14
Hauilat terra quid 148.22
Hezephu quomodo interpretatur. 311.14.
Hebrææ linguæ & Latinæ & Græcæ discrimen 209.13
Hebræi trifariam suas literas partiuicunt, quarum tres tria elementa, 7. septem planetas, 12. duodecim signa. folio 115.21
Hebræi ærem non tanquam elementum sed ueluti glutinum elementorum. 115.21
Hebræi Phœnicibus literas communicauerunt. 2.1.

MATERIÆ.

Hebræi falsò gloriantur, quòd solis ipsis à Deo data fuerit tutela angelorum. folio 170.7	Heraclitus quid de sacrificiis. 394.10
Hebræi animæ & spiritus differentiam ponunt in homine 385.3	Heraclitus cur non à philosophis intelle ctus, teste Hieronymo 36.12
Hebræi doctores 72. nomina Dei colle gerunt 286.6	Herba Lunaria 82.30
Hebræi tria illa in homine quibus nomi nibus uocant 385.3	Herbæ quæ Venereæ 80.28
Hebræi quidam eruditi diuina lege na scemes 354.5	Herbarum cum cælis maxime cum Ioue conuenientia 76.20
Hebraica scriptura habet de Abraham uade ad te, ubi habemus, exi de ter ra tua 109.15	Herbæ quæ solem sequantur. 79.27
Hebraicarum literarum mysterium quòd omnia ab uno & in unum redeunt. folio 167.3	Herbis & metallis non à primis qualita tibus uirtus inest 76.20
Hebræorum scriptorum ingens & nume rosus catalogus 30. & 31.7	Hermes trismegistus quid de Ægyptiis dicat 5.2.
Hebræorum uaria de Christo opinio. folio 298.2	Hermes, Zoroastres, Charūdas, Osta nes, Zamelsis, Brachmanæ, Gymnoso phistæ, astronomiam medicinæ utilem arbitrati sunt. 379.9
Hebræorum reges suos uates consule bant in rebus arduis 372.3	Hermes quorundam planetarum & la pidum & herbarum consonantiam scripsit 24.18
Hecubæ in utero Parida gerenti quid ac ciderit 169.6	Hermippus Pythago. qd de Academ. 3.1
Helanicus, Philochorus, Castor, Tbales, & Alexād. Polyistor, & Diodorus insignia antiquissima, & de Mosè præ stantissimo duce prædicarunt. 2.1	Hermō quomodo interpretatur. 300.4
Heliotropion lapis se gerentem conspi ci uetat. 420.4	Hermon quid interpretatur. 394.9.
Hēnoc quomodo trāslatus. 462.1	Hermō quomodo interpretatur. 460.3.
Hepar primū sanguinis organū. 117.24	Hermon quid 144.18
Hepar quo sanguine alitur 117.24	Hesbon Hebraicè cogitationem signifi cat. folio 141.15
Heptachordum Platonis qua nota exa ratum. 90.9	Hesbon quid 291.8
Heraclides Ponticus modò mundū, mo do mētem Deum esse dicit, errantibus quæ stellis diuinitatē tribuit. 4.2	Hesiodus & Linus occasionem ab He bræis sumpserunt pœma scribēdi. 3.1
Heraclitus Pōticus auditor Plat. 169.6	Hesiodus & Orpheus quid de mundi creatione 9.8
	Hiarchas Brachmanarum princeps quid de Dei opere sentiat, & de hoc mun do. folio 33.10.
	Hiarcas & Apollon. boīm transmutatio nes etiam in bestias asseuerabāt. 26.1.
	Hicabru quomō interpretatur. 311.14.
	Hidekel. i. tigris quid 148.22.
	Hierocles Pythagoræ interpres quater nario quantum tribuerit 51.13

INDEX

- Hierocles Pythagoræ interpres* 9.8
Hieroclis de charitate sententia. 347.12
Hieronymus liber de decem Dei nominibus ad Marcellam 286.6
Hieronymus leonem acerrimum hostem in propriū cōduxit obsequiū. 377.7
Hieronymus & Rufinus Aquileiensis qd de hominū resurrectione. 408.11.
Hieronymus dolet quod traductio nostra habeat instaurare pro recapitulare, in epistolā ad Ephesios. 199.17
Hierotheus quid de I E S V dicat. folio 283.2
Hierotheus arcana mysteria Dionysio Areopagitæ credidit & non Paulus. folio 55.1
Hierusalē quomō interpretatur. 304.6.
Himmanuel quid 186.2
Hippagium reperiunt Salaminij. 19.14
Hippocrates morbos, euasione, & interitum ex Lunæ aspectibus cum cæteris planetis prognosticatur. 49.11
Hippocrates Thessalum filium docet hominis symmetriam 101.3
Hippocrates Cous, primus omnium medicinam in præcepta redegit. 18.14
Hippocrates undē 313.16
Hirci barba non uacat à mysterio. folio 242.18
Hircus p peccato offerebatur. 242.18.
Hircus in 13. gradu geminorum. 82.31
Hispani dicti accincti uel expediti, dāt eloquia pulchritudinis 320.20
Hispania qua parte fructus tempestiuos producat 320.20
Hispania ubi sita est 319.20
Hoc est nomen meum, quomodo debeat intelligi 286.6
Holocaustum quando uerum 391.5
Holocaustum quid 233.12
Hædi typici mysterium 244.19
Hæma quomodo interpretatur. 328.1
Homerum quanti fecerit Anaxagoras & Basilius 48.10
Homerus & Hesiodus fuerunt, ut ait Cicero, ceterisimo quinquagesimo post Troiam euersam 2.1
Homerus undē habuit ut caneret de septima luce 3.1
Homerus ait nō esse bonam Deorum multitudinem 7.6
Homicida non esse in usu Hebræorum ideo in Euangel. Ioannis legendum occisor & non homicida ab initio. folio 61.6.
Hominem Deo dilectum simplicia quæ faciant. 82.31
Hominē stabilem cur non fecerit Deus. folio 392.6
Hominē bifarium Plato asseruit. 360.11
Hom. qui transmutati uiui sunt. 401.
Homines efficiuntur dii, secundum Aristotel. quomodo 348.13
Homines qui, cum angelis fuerint loquuti. folio 71.13
Homines qui in animalia transmutati. folio 108.14
Homines qui immutandi sunt in iudicio. folio 407.10.
Homines à legibus corporeis absoluti aliquando ad locum quendam deducuntur. 463.2
Homines qui rapti iudicia de futuris discernunt, uidēt sphaeras cælorum. 463.2
Homines quando rationem Astrorum cognoscunt, & intelligunt rerum causas. folio 463.2
Homines aliqui reperiri qui commercium uenerum habeant cum cacodæmonibus. folio 386.6

MATERIÆ.

<i>Homines arbores dici</i>	108.14	<i>diuinis coaptare uoluerunt quidam;</i>
<i>Homines bene compositi omnia ad se du-</i>		<i>in memoria pater: in intellectu filius:</i>
<i>cunt</i>	376.6	<i>in uoluntate Spiritus sanctus. 123.33.</i>
<i>Homines concinni facile rebus omnibus</i>		<i>Hominis pars summa nunquam peccat.</i>
<i>dominantur</i>	377.7	<i>folio</i>
<i>Ho. cū angelis conueniant necne. 365.4</i>		385.3
<i>Homines in Deos transformari graues</i>		<i>Hominis triplex operatio naturalis, sen-</i>
<i>authores asseruerunt</i>	108.14	<i>soria, & rationalis intellectuua & uo-</i>
<i>Homini plurimi angeli dantur custodes.</i>		<i>luntaria.</i>
<i>folio</i>	386.5	91.10
<i>Homini inesse mixta mineralia quædã.</i>		<i>Hominis tota sapientia in hoc solum po-</i>
<i>folio</i>	105.10	<i>sita est, ut Deum cognoscat, & colat.</i>
<i>Homini data uirtus contincendi omnia.</i>		<i>folio</i>
<i>folio</i>	122.32	33.8
<i>Hominibus diuinum genus inest.</i>	189.3	<i>Hominis habitaculum nunquam uacuum</i>
<i>Hominibus malis contraria</i>	82.31	<i>nam si abit Deus, statim subintrat dia-</i>
<i>Hominum obiecta distrahentia.</i>	392.6	<i>bolus</i>
<i>Hominum diuerse uoces consonant, &</i>		386.7
<i>unicum speciei fundamentum</i>	30.6	<i>Hominis mediū anima uel spiritus. 385.3</i>
<i>Hominum conditio melior quàm ange-</i>		<i>Hominis infimū animalis anima. 385.3</i>
<i>lorum</i>	364.2	<i>Hominis supremū illud diuinū est, quod</i>
<i>Hominis causa omnia facta esse. 345.10</i>		<i>nostri portionem superiorem uocant.</i>
<i>Hominis caput sphericum</i>	100.2	<i>folio</i>
<i>Hominis diuersitas omne mundi arcanū</i>		385.3
<i>continet</i>	392.6.	<i>Hominis qui sensus elementis quibus re-</i>
<i>Hominis partitio</i>	344.10	<i>spondeant.</i>
<i>Hominis natura omnia continentur.</i>		104.7
<i>folio</i>	108.15	<i>Hominis corpus tornabile totum conspi-</i>
<i>Hominis stabilitas non naturalis est, sed</i>		<i>citur.</i>
<i>gratia Dei gratis eidem homini da-</i>		100.2
<i>ta. folio</i>	392.6	<i>Hominis finis mediatas quis</i>
<i>Hominis corpus transmutandum, uelu-</i>		13.11
<i>ti semen in uiuidam herbam. 403.3</i>		<i>Hoīs spiritus transmutabilis est. 386.8.</i>
<i>Hominis spiritus in dæmonem, angelum,</i>		<i>Homines quibus membris gauisuri sint</i>
<i>& Deum transmutatur</i>	386.8	<i>in die iudicij</i>
<i>Hymnus in silētio soluendus soli Deo pu-</i>		409.23
<i>ra, & eleuata mente</i>	467.	<i>Hominis causa omnia sunt facta. 41.3</i>
<i>Hominis encomium.</i>	99.1	<i>Hominis membra quæ Saturno dicuntur.</i>
<i>Hominis in opificio omnia inclusa. 102.5</i>		<i>folio</i>
<i>Hominis tres potentias tribus personis</i>		116.23
		<i>Homo cum omnibus cælorum aspectibus</i>
		<i>conuenit</i>
		110.17
		<i>Homo omnium in se potestatem habet.</i>
		<i>folio</i>
		110.17.
		<i>Homo circulus quidam</i>
		388.1
		<i>Homo æternitate æmulatur Deum, sed</i>
		<i>sucessione</i>
		388.1
		<i>Homo tam Deus congeneus ut aliquan-</i>
		<i>do sit futurus unus cum Deo. 388.1.</i>
		<i>Hō sacramētis redditur pfectior. 393.9</i>

INDEX.

- Homo uates efficitur 372.3
Homo cum angelis quod symbolum & quam conuenientiã habeat 363.1
Homo eleemosynis abluitur 395.11
Homo inter Deũ & hunc mundum medium tenet 100.2
Homo quid à Saturno recipiat. III.17.
Homo quid à Ioue recipiat III.17
Homo quid à Marte suscipiat. III.17
Homo malè institutus ferocissimum animal. folio 46.8
Homo præditus à Deo timore & amore quibus timeatur & reueretur. folio 378.8
Homo stigmatizatur charactere quare. folio 428.2
Homo aliquid diuinitatis plus quam cætera animantia 189.3
Hõ qua ætate fiat aptus ad generadũ secundũ carnẽ & secundũ spiritũ. 175.11
Homo quid ab angelis suscipit. 123.32
Homo Dei templum cum Deo modulatur. folio 123.33
Homo per peccatũ sicut à Deo deficit, ita per penitentiam ad Deum reducit. folio 393.8
Homo Deum natura æmulatur. 387.1
Homo cum imagine Dei factus. 387.1
Homo extasi & excessu transmutatur. folio 395.18
Homo simulacrum pfectissimũ mundi. folio 91.10
Homo cõsummatissimũ Dei opus. 389.3
Homo solus inter animantia hoc honore gaudet ut cum omnibus agat 91.10
Homo quod cõmercium habeat cum spiritu angelico. 385.5
Homo personat uirtutibus 395.12
Homo naturæ dissolutoriæ animal. folio 386.8
Homo an semper utatur sensibus interioribus. 362.12
Homo ònia cognoscere potest, per quãdam successione, & non sicut Deus unico actũ 388.1
Homo quĩ planta dicatur 108.14
Hõ quomodo à peccato dissideat. 393.7
Homo malus diabolicus 386.6
Homo sacrificiis expiatur 394.10
Homo quoddam omne, & quoddam totum in omni 103.5
Homo particularis regulatè uiuēs, quomodo in Deum reuertitur. 174.11
Homo non renascitur per aquam & uerbum sacerdotis, sed per aquam cælestem. folio 268.4
Homo imitatur mundum in figura circulari. folio 100.2
Homo ultimum Dei opus, qui primus erat in mente diuina & nobilior. folio 364.2
Homo quando à Deo ad perfectionem adducetur 401.1
Homo omnium dominus constitutus à Deo. folio 103.6
Homo bene cordatus exauditur. 381.11
Homo quibus nutriatur modis. 246.21.
Homo Dei opus pulcherrimum. 97.17.
Homo cum spiritu Dei quam cõuentionem habeat 385.4
Homo apud Hebræos in sacris Adam, Enos & נח dicitur 395.12.
Homo bis diuinus 395.12
Homo peccato subiectus purgatione indiget. 337.3
Homo omnibus uitæ gradibus uiuit. folio 102.5
Homo solus bene chordatus cum Deo uiuit lætus 382.12
Hõ inter animantia solus cælestis. 103.6

MATERIÆ.

Homo minor mundus, maiore longè maior uirtute	99.1	nedici	301.4
Homo ad meliorem uitam trāsire nō potest, nisi moriatur hac uita animali.		Homo factus, potentia nobilior angelis.	
folio	236.13	folio	364.2
Homo ignorantia & fragilitate deceptus.	146.21	Homo quī lapis dicatur	108.14
Homo ut sit bene cōtemperatus quæ humorum alterius ad alterum proportio esse debeat	103.6	Homo quid à cælis suscipere possit ut sit melior	367.6
Homo ad Deum per orationem reuer titur	399.16	Homo lucem à cælo haurit	367.6
Homo cum Deo amore unitur.	399.17	Homo à 7 planetis haurit multa.	367.6
Homo, effigiat archetypum in figura.		Homo à cælorum concentu uim magnam suscipit	367.6
folio	388.1	Homo paruus mundus quomodo ualeat ab omnibus membris maioris mundi (cui similimus est) fomentum suscipere.	344.10
Homo ad aliquod bonum opus non ualet sine diuino fauore	168.5	Homo bene institutus, māfuetum animal euadere	46.8
Homo cupiens diuinus fieri, quid agere debeat.	387.8	Homo bifarius à Deo creatus.	300.4
Homo omnium animantium perfectissimus folio	16.13	Homo bifarium opus peragit mediante portione suprema	385.3
Homo ex Paripateticorū sententia ex corpore & anima tantum constat.		Homo impænitens quando & quomodo fiat	385.3
folio	385.3	Homo dissolutoriè animal nullam habēs imaginem, extrarias habet quam plurimas	108.14
Homo bifaria incrementa suscipit.		Homo Deus atque dæmon geminus existit, quomodo intelligendum.	348.13
folio	345.10	Hō habet quadruplices sensus.	360.11.
Homo contemplatione introducitur .		Homo meditatione præludit	397.14
folio	399.16	Homo modulatur oratione	398.15.
Homo an sit excelsior angelis.	363.2	Homo quare paruus mundus nuncupatur. folio	335.1.
Homo undè modulari possit habet à lectione	396.12	Homo quod symbolum habeat cum spiritu diabolico	386.6
Homo si bene sibi præest Deū in se habet, ut literæ etiam ethnicorum testantur.	371.2.	Homo aliquando identitatem habet cum diabolo	386.6
Homo cum angelis concinit	122.32	Homo quid habeat commune cū sacramentis	368.8
Homo quare à statu & reſtitutione sua deicitur	338.3.	Homo quæ cum angelis communia habeat.	368.8
Homo à gradu cognitionis quare deficiat	357.8	Homo terrenus Deus mortalis. Deus ue	
Homo animalis cupit cum spiritali be-			

INDEX

- rò cœlestis immortalis homo* 123.32
Homo quibus, à singulis planetis done-
tur muneribus 111.17
Homo sphaeram illam intellectualem &
in anima, & in corpore imitatur.
folio 100.2
Homo Dei simulacrum & imago conti-
nens omnia, quæ in Deo sunt.
folio 123.33
Homo à demone possidetur, donec sa-
crificiis expurgetur 394.10
Homo uel cœlicolis est præstantior, uel
saltem pari sorte potitur. 123.32
Homo ex bifario corpore perficitur.
folio 92.12
Homo animalis quando benedicitur.
folio 301.4
Homo quid habeat commune cum sacri-
ficiis 369.9
Homo totus sphaericus 100.2
Homo omnis mendax 33.9
Homo quid habeat cum uerbis & ora-
tionibus 369.10
Homo quando masculus & fœmina ef-
ficiatur. 172.9
Honestatem quæ præbeant. 52.31.
Hortulanæ matri Claræ quid uisum fue-
rit ante partum 169.6
Horarum electio habenda 343.9
Hospites ciuitatis cœlestis 438.1
Hospites diuini ciuitatis cœlest. 444.4.
Hospites angelici 438.2
Hospites cœlestis domus diuisi sunt.
folio 436.1
Hospites trigeni qui 438.1
Hospites humani 439.3
Hospitium supernum quod 460.2
Hospitium infimum 460.2
Hospitium medium quod 460.2
Hospitium triplex præparauit Deus à
constitutione mundi 428.1
Hostia quid 233.12
Hostis debilis qui non uincit nisi uolen-
tem. 366.5
Humana iustitia omnis, iniustitia esse
conuincitur 127.1
Humana natura pfectior post lapsum,
quàm antè 177.13
Humana bona quæ 281.20
Humanæ generationis labor sex mili-
bus annorum completur, in septimo
autem requiescet 405.6
Humanæ sordes qua aqua abluantur.
folio 368.8
Humanum genus audacissimæ naturæ
opus, fauente antiquo serpente multa
aggressum est, quibus homo, Dei &
naturæ æmulator apparuit. 379.9
Humanis operibus nullus iustificatur.
folio 263.14
Humilitas & sui cognitio uera quæ.
folio 466.1
Humores omnes potissimum falsi Lunæ
subditi 81.30
Humores & si elementorum diuersam
imitetur naturam, omnes tamè aquei
sunt 104.8
Humorum uita 104.9
Hyacinthus lapis gratiam præstat.
folio 419.3
Hyacinthus peragrantium optimus co-
mes 370.1
Hydrice sex in nuptiis quid 443.2
Hydromatitici qui per aquam futura præ-
cinebant 372.3
Hypate tonum graue facit 27.2
Hyssopus autem & libanotis, planta om-
nium excellentissima. 242.17.
Hyssopus in sacris rosmarinus est, aut
quæpiam rosmarini species 254.6

MATERIÆ.

I		doctoribus celebratæ	21.16
Iacobus apostolus ubi fulgeat miraculis. folio	307.11	Ideæ uirtutum in Deo	197.13
Iaculum cum amento adinuenit Ætolus Martis filius	19.14	Ideæ multiplices	191.6
Iacob cognita Christi diuinitas quâdo	331.7	Ideæ relationes sunt ad ideata, ut Deus ad creaturas	194.9
Iacob nomen Israël accepit unâc. folio	429.3	Ideæ sunt enim perfectorum & motiones immutabiles	192.7
Iacob nomen familiæ dedit, ita & Christus	301.5	Ideæ ueras essentias rerum indicant. folio	464.3
Iacob quibus usus in benedicendis filiis	316.19	Ideæ Platonis non esse monstra.	12.9.
Iacob quare præposuerit minorē, & postposuerit maiorem filium.	316.19	Ideæ quid utilitatis nobis præstant. folio	195.10
Iacob typum Christi patris nostri gefit. folio	311.14	Ideæ sunt sempiternæ	403.3
Iacob Israël interpretatur.	301.5.	Ideæ à Syriano uiriliter defensæ.	21.16
Iam Suph, id est mare finitum, aut uerius palustre interpretatur	142.16	Ideæ relatiua	193.8
Iamblicus magnus Aegyptiorum sacerdos in uolumine de eorum mysteriis, quid de Pythagora, Democrito, Platone, Eudoxo	3.1	Ideæ quomodo intelligantur ab auctore. folio	196.12.
Iamblicus rerū notitiã à Deo datã, humanis opinionibus confundi ait.	11.8.	Ideæ nihil aliud quàm cognitiones rerū. folio	24.18
Iaphet dilatatum & pulchrum signat. folio	109.15	Ideæ sunt exemplaria faciendorum in primo intellectu	24.18
Iaphet quomodo interpretatur.	457.2	Idearum tanta est uis, Augustino teste, ut nisi eis intellectis nemo sapiens esse possit	195.10
Iaspis rubcus duplex	417.2	Idearum fautores ridiculum non proponunt, ut mentitur Aristoteles & eius sectatores	194.9
Iaspis sanguinem comprimit	370.1	Idearum authores plures quam peripatetici	190.4
Iaspidis uirtus	417.2	Idearum sigillum	420.4
Iaspidis genera decem & septem.	417.2	Idearum nomen æquiuocum	191.6.
Icterus niger unâc gignatur	116.23.	Ideas qui, & qua ratione respuerint. folio	193.8
Idea rerum faciendarum artificii in sapientia diuina.	193.7	Ideas negantium rationes quibus fulciantur	193.8
Ideæ quid sint	191.6	Ideas negantium non rationes sunt, sed errores certissimi.	193.9
Ideæ perfectius habet suum esse in Deo quam in suo genere	350.1	Ideas negantium canes	193.9
Ideæ à Platone & sacrarum literarum		Ideas quare irrisit Augustinus.	50.12
		Ideas esse, non solum Platonici, ueruetiã	

INDEX

- catholici & christiani omnes asserunt.*
folio 192.7
Ideis quomodo Deus utatur 195.9.
Identitas in uniuersalibus dominatur.
folio 92.11.
Idiomate Hebræo loquētur cælestes in-
colæ & quare 447.2
Identitas existentiam in opifice propor-
tione musica declaratur 91.11
Idolū de seipso facere q̄s faciat. 383.12
Iebuda nomine continentur omnes literæ
nominis quadrilateri quomodo 458.
Iebuda quī interpretatur 303.6
Iebudæ sceptrum regium datum. 314.17
Ieiunia quæ assumenda sunt 338.4
Ieremias lamentationes tragico carmine
perstringit 181.19.
Ieroboam aliqui dixerunt esse Mesiam
quod est falsum 297.1
Ierosolymæ cladem præiuere gladij fu-
rentes in cælo, strepitus portarū tem-
pli, nullo mōuente 371.1
Ierosolymitanā euersionem præmōstra-
uit fulgur, quod tanquam meridies tē-
plum per mediam boram circunde-
dit. folio 169.6
Ierosolymitanā subuersionē præuenerūt
multa portenta ut nari at Iosephus.
folio 169.6
Ierusalem uisionem pacis signat. 158.33.
Ierusalē, Sion, tēplū quid signent. 158.33
Ierusalem ubi 322.22
Ierusalem uisio pacis dicitur 428.2
I E S V nomine humana & diuina inclu-
duntur 288.6
I E S V nomen cur hodie inuocetur à ue-
ris Dei cultoribus 289.8
Iesuani qui 428.2
I E S V S dicitur fuisse complementum
operationum nostrarum 295.12
I E S V S regnabit in domo Iahacob in
æternum, cur angelico oraculo dictū.
folio 301.5
I E S V S nomen quadrilaterum quid si-
gnificet 289.7
I E S V S principium, & primum, finis
& ultimus 289.7
Ignæa uirtus triplex in paruo mundo
cor, in angelico seraphinus, in primo
mobili rapiens 116.22.
Ignem poëtæ Iouem dixerunt. 48.10.
Ignem è silice Pyrodes primus excussit
qui fuit Silicis filius 19.14
Ignē multiplicem ut Cleantes longa ora-
tione apud Cicer. disputat. 410.14.
Ignem esse corporeum omnes fere asse-
runt 412.17
Ignis secūdū Pythagor. unicus. 411.14
Ignis ille paratus ab origine mundi an sit
corporeus, Deus nouit. 413.17
Ignis difficultas resoluitur 412.17
Ignis ille inuisibilis uisibilia comburens.
folio 413.17
Ignis corporeus & incorporeus. 412.17
Ignis figura pyramidalis quatuor bases,
& totidem angulos. 54.17
Ignis Dei quis 270.7
Ignis quod uiuat non est dubium, cum ui-
ta sit ignis quidam, & ab igne proce-
dat. folio 204.6
Ignis cum sole & Marte conuenientia.
folio 74.17
Ignis spiritus corda purgat. 129.4
Ignis cur funeri, & sacris omnibus adhi-
betur 74.17
Ignis dictus è quod nihil ab eo gigna-
tur, à quibusdā putatur 74.17
Ignis fecundissimus è quod omnia calore
ignis gignantur 74.17
Ignis, dei robur & amorē indicat. 68.11

MATERIÆ.

- Ignorās malus ut dicūt peripetēt. 459.3
 Ille qui percutit, ille sanat. 112.18
 Ille homicida ab initio fuit, melius fortas
 se occisor, quia apud Hebræos nō est
 in usu homicida 61.6
 Illi irritauerunt, uerius rebellauerunt su
 pra mare rubrum 142.16
 Illustres scriptores Hieronymus 137.7e
 censet 33.9
 Imaginatio concipientis quantum faciat
 ad similitudinem generantis & gene
 rati 267.3
 Imaginatio fortis immutat qualitates in
 alieno corpore 339.3
 Imaginatio uirtus in homine ad mouē
 dum. folio 384.2
 Imagines prohibe, ne per idola illa, crea
 turæ uisibiles adorarentur. 388.2
 Imaginis est repræsentare totum. 387.1
 Imago Dei quomodo in homine 364.2
 Imago hoc differt à uestigio, q̄a hoc par
 tem, illa totum repræsentat 123.33
 Imago ab imaginato distat. 388.1
 Imago Dei quomodo in homine. 387.1
 Impar formam significat philosophis.
 folio 37.13
 Imperator cælestis reges. commilitones
 habet 459.3
 Imperatoris Rom. officium quod, & ubi
 electio fiat 311.14
 Imperium principis iustum 458.2
 Imperium amplum principis 457.2
 Impetus acutus & ignea uis choleram
 signat 102.4
 Impietas quid 382.12
 In angelis suis posuit mutationem, uariē
 interpretatur ab auctoribus. 132.7.
 In die qua creauit Adonai elohim terrā
 & cælum, & non ut habet traductio
 nostra 96.17
 In Iudæa uiget adhuc paruus Christiā
 nitatis igniculus, & quare 311.14
 In mundi creatione simul facta sunt om
 nia. folio 35.10
 In omnem terram exiuit linea eorū, &
 in fines orbis terræ conciones eorum
 ut textus Hebræus 271.8
 In sacris ubi de lacu fit mentio, bor, id
 est puteus inferni in Hebræo habe
 tur. folio 141.15
 In principio, id est in sapiētia uel uerbo
 creauit Deus cælum & terrā. 191.5.
 In protectione Dei cæli legitur. In um
 bra sadai, apud Hebræos 182.20
 Incantationes à dæmonibus homines edo
 Etos, potissimum mulieres. 379.9
 Incredulitas fons omniū peccatorū. 252.5
 Indiuidua distributa quomō sunt 352.3
 Inducias primus fecit Lycæon. 19.14
 Indiuiduatio rei particularis, undē di
 stinguitur 74.17
 Indiuiduum generat non ratione essen
 tiæ, sed uirtutis generatiuæ existen
 tis in generante 208.13
 Indumenta sacerdotalia neteris legis, ad
 sacerdotes Christi in quo pertineāt.
 folio 224.6
 Incidia nimia uitanda 240.6
 Inferiora superiora emulantur. 100.2
 Inferiora superiorū sunt imagines. 67.10.
 Inferiores superiorum imperio angelorū
 disponuntur. 57.2
 Inferiorum omnium ultimus finis est ser
 uire 13.11
 Infinito adherentes semper ab eo hau
 riunt: undē decrescant 465.3
 Infirmitates corporum undē 337.3
 Initiū fortis filiorū Iehuda undē. 310.13
 Initiū salutis nostræ, ut acq̄iescamus sa
 lutari inspirationi. 206.19

INDEX

- Innumerabiles loci scripturæ qui iuxta li-
 teram accipi non possunt 35.10
 Instans illud quo habuit mundus exor-
 dium, principium sequentis, & non fi-
 nis præteriti temporis fuit 13.10
 Instans temporis nihil habet commune cū
 puncto lineæ. 13.10
 Instans finis præteriti, & futuri princi-
 pium 13.10
 Instrumēta musica in scripturis Cassio-
 dorus interpretatur 450.7
 Instrumēta illa quæ sibi uelint, quæ mul-
 ta commemorantur in Dauidicis hym-
 nis. folio 499.7
 Insulæ literarū florentissimæ q̄. 313.16
 Insularum Nili (quas plurimus facit) cla-
 rissima est Meroë 149.22
 Intellectum absolutum, Ioannes lucē, Augu-
 stinus portionem superiorem, Moses
 spiraculum uitæ, licet nostra edi-
 tio habeat uitæ 93.13.
 Intellectum agentem quod uocat Aristo-
 teles, Proculus intellectum absolutum.
 folio 93.13
 Intellectus Dei ab obiecto producto nõ
 sumit cognitionem, ut noster. 24.18
 Intellectus noster ab obiecto producto
 sumit cognitionem 24.18
 Intellectus Dei non mouetur ab obiecto,
 nec perficitur, nec mendicat, ut noster
 facit 24.18
 Intellectus Dei tot particularia cogitan-
 do & speculando non desinat: neque
 fatigatur, ut noster, contra impiū A-
 uerrboem. 24.18
 Intellectus capax omnium ueritatū. 165.2
 Intellectus passibilis dicitur 165.2
 Intellectus an semper perueniat ad id,
 ad quod peruenire posset. 357.8
 Intellectus separati quid 14.3
 Intellectus bonus & sanus in nature se-
 creta potest, si adsit diuinæ uirtutis
 influentia, uquit Aristoteles in secre-
 toribus dogmatis 371.2
 Intellectus unusquisque pro captu suo or-
 dinatus 356.7
 Intellectus quid & ubi sit 344.10
 Intellectus omnium intelligibilium suscepti-
 uus, & ueritatis cupidissimus. 165.2.
 Intellectus in homine passibilis omnia su-
 scipiens 91.10
 Intellectus in homine agens, omnes pro-
 ducit conceptus 91.10
 Intellectus uoluntati demonstrat semi-
 tas. 115.22.
 Intellectus apprehendit, non autem sem-
 per comprehendit 357.7
 Intellectus triplex 364.2
 Intelligentia quid sit 328.1
 Intelligentia saltem una unicuique orbi
 præest 94.14
 Intelligentia Dei causatiua nil aliud, nisi
 uerbum Dei, per quod facta sunt om-
 nia. folio 192.7
 Intelligentiæ singulorum cum quibus lo-
 quuntur linguas exercent. 447.2
 Intelligentiæ inferiores, lares à Marco
 Tullio uocatæ. 38.14
 Intelligentiæ inferiores non tantum illu-
 minari, purgari & perfici à superio-
 ribus, sed etiam, nos notum est. 41.4.
 Intelligentiæ supremæ cum primo mobi-
 li conueniunt 55.1
 Intelligentiæ diuinæ non mouentur dum
 mouent 25.18
 Intelligentiarum officium 420.4
 Intelligentiarum supremarum & infe-
 riorum differentia. 55.1
 Intelligentias inferiores à superioribus
 illuminari & purgari 55.1

MATERIÆ.

<i>Intelligentias supremas à Deo tantum destinari.</i>	55.1	<i>Jonas in omnibus Christum præfiguravit. folio</i>	292.9
<i>Intelligentias sphaeras mouentes felicitatem adipisci in perpetua cœlorum reuolutione putat Arist.</i>	13.11	<i>Ionæ interpretatio</i>	138.12
<i>Intelligentias supremas uocat Ioannes spiritus in Apocalypsi.</i>	386.5	<i>Ior lucem signat</i>	149.23
<i>Intritus unus ad uitam, & exitus similis. folio</i>	355.6	<i>Ioram quam malè successerit, quod bellū suscepit propria uirtute fretus . folio</i>	168.5
<i>Inuenit in ipso anno centuplum, pro quo ueritas Hebraica aliud habet.</i>	457.2	<i>Iordanis quid sit</i>	149.23
<i>Inuidia quid sit</i>	364.3	<i>Ioseph Gabrielem archangelum familiarem habuit</i>	363.1
<i>Inuidia hominē traxit in mortē.</i>	146.21	<i>Ioseph Rachelis filius quomodo interpretatur</i>	303.6
<i>Inuidia quæ inter homines & angelos. folio</i>	364.3	<i>Ioseph inferior quàm Abraham benedictione donatus quare</i>	317.19
<i>Ioannes & Mercurius uerbū Dei prolem nominarunt.</i>	8.7	<i>Ioseph extra fratres quid à patre recepit. folio</i>	317.19
<i>Ioannes ab angelo denominatus.</i>	429.3	<i>Ioseph cornibus unicornis comparatus quomodo intelligendum</i>	317.19
<i>Ioannes cur non exprimat ornatum sicut Ezechiel</i>	431.12	<i>Iosephus, Aristobolus, Tertullianus & Eusebius plus 40. sapientibus externis confirmant miracula à Mose producta, & mūdum à Deo procreatū. folio</i>	9.8
<i>Ioannes de uera sponsa non de figuratiua pertractat.</i>	432.2	<i>Iota unum aut apex unus legis non præteribit, non uerificatus in Christo. folio</i>	250.4
<i>Ioannis de Asia triumphus</i>	456.4	<i>Ioue quæ regantur</i>	78.25
<i>Iob elegantissimum dictum</i>	341.7	<i>Iouē poëtæ ignem appellarunt</i>	48.10.
<i>Iob Deus ait, Quis cœlorum uoces enarrabit? & concentum cœli quis dormire faciet?</i>	163.1	<i>Ioui quæ æquentur</i>	117.2.
<i>Iob uir sanctus & iustus cheromantiam asserit uerissimam</i>	102.4	<i>Iouiales quibus delectentur</i>	114.20
<i>Iob prosa incipit, uersibus hexametris procedit</i>	180.19	<i>Iouis significatio quæ</i>	63.7
<i>Iob totum opus hexametris cōscriptum, auctori huius libri Romæ monstratum est. folio</i>	180.19	<i>Iouis sub sidere nati qui</i>	62.7
<i>Iob Deū lucem uocat bis.</i>	164. & 165.2	<i>Iouis ad Martem sexcupla proportio. folio</i>	121.30
<i>Iod denarium significat</i>	98.18	<i>Ira ubi non est, neque scientia, neque iudicia constāt, neque crimina compefcuntur</i>	48.10
<i>Iod litera diuinitatis, principium significans & finem</i>	383.1	<i>Irascentia quid</i>	344.10
<i>Ionica scēta à Thale Milesio orta.</i>	128.4	<i>Irascibilis in corde</i>	110.16
<i>Iona quomodo interpretatur</i>	292.9	<i>Irene Themidis filia</i>	92.11

INDEX

- Iris lapis reflectit pulcherrimos radios instar cœlestis iridis* 420.4
- Isaias de triumpho comparato uaticinatus est* 455.3
- Isaias in eos qui propria uirtute nituntur. folio* 168.5
- Isaias metrico quodam ordine procedit. folio* 181.19
- Ismaëlonus & molestia* 429.3
- Isabac & Iahacob angelo Pelia fuerunt familiares* 363.1
- Isabac non secundū carnē natus.* 439.1
- Isabac librum de difinitionibus ædedit. folio* 178.16
- Isabac benedictionis magnum mysteriū. folio* 144.18
- Isabac secundus pater electæ familæ. folio* 300.4
- Israel qui Deum principem habet interpretatur* 7.6
- Issacar quomō interpretatur* 303.6
- Issacar studio literarum uacauit.* 313.16
- Italia sanctitatis & omniū artium bonarum laudabilis*
- Italos scriptura Chitimos appellat.* 2.1.
- Iudaicus populus filius uisionis dicitur, & quare* 311.14
- Iudaicus populus aquæ effusæ cur comparetur* 311.14
- Iudæi sunt Calani ex India, inquit Aristoteles apud Clearchum.* 3.1
- Iudæi quomodo Indi fuerint dicti* 3.1
- Iudæi à patre Iuda dicti: Israëlita à Iahacob: Hebræi à transitu* 3.1
- Iudæis cum Moabitis & Hammonitis inhibetur cōmixtio & pax.* 162.36.
- Iudæorum aliquorum error dicentium Nabucodonosor Siloh missum fuisse à Deo ad punienda eorum scelera. folio* 296.1
- Iudices appellantur Dij in Exodo.* 61.6
- Iudiciariæ potētiæ quatuor (inquit Hierocles) sunt, intellectus, disciplina, opinio, sensus* 51.13
- Iudicium extremum post quot annos futurum sit.* 406.6
- Iulius Firmicus Noë diuinū appellat.* 2.1
- Iumentum interdum animale m hominem significat* 171.7
- Iuno ꝑ iuuēt mortales* 208.13
- Iunonem aërem ferunt poëtæ* 48.10.
- Iuppiter cum sanguine suum habet concentum* 114.20
- Iuppiter æquans omnia, aurem sinistram uendicat* 117.24.
- Iuppiter est quodcumque uides, quocumque moueris* 37.12
- Iuppiter in duodecim annis cursum absoluit* 121.30
- Iuppiter partibus carnosis, calidis humidis gaudet* 117.24
- Iuppiter respicit naturalem in hepate uirtutem.* 116.23
- Iuppiter iustitiam dat* 44.7.
- Iuppiter duodecim annis cursum suum perficit* 113.19
- Iuppiter amorem incubat* 117.24
- Iuppiter quo concentu proprietates dominationum imitetur* 62.6
- Iuppiter amori fauens æquat iecur amoris sedem* 117.24
- Iuppiter hepati præest* 117.14
- Iuppiter dominationibus coaptatur.* 61.6
- Iustificabatur nullus ex operibus legis. folio* 263.14
- Iustificari per opera qui quærunt (ut aiunt quidam) adorant Baal, & manum suam osculantur* 258.11
- Iustificari neminē ex operibus legis, nec iustificatum fuisse* 263.14

MATERIÆ.

<i>Iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem</i>	232.11	<i>habuisse uxores</i>	378.8
<i>Iustificatio hominum per Christum, & non ex operibus legis</i>	232.11	<i>Lanceas Aetolus repertor.</i>	19.14
<i>Iustificatio hominum non ex sacrificiis legis.folio</i>	232.11	<i>Lanam inficere Lydij sunt commenti.folio</i>	19.14
<i>Iustificatur nullus per legem.</i>	252.5	<i>Lapis què erexit Iahacob Christus est.folio</i>	331.7
<i>Iustitia Dei per fidem IESV Christi.folio</i>	232.11	<i>Lapides duodecim in fundamento quid sibi uelint</i>	417.3
<i>Iustitia est sine qua nulla societas constare potest</i>	281.20	<i>Lapides patri filio què respödent.</i>	129.5
<i>Iustitiæ nostræ omnes ueluti pannus menstruatæ</i>	127.1	<i>Lapides cum cælis concinnunt</i>	74.18
<i>Iuuenes hortadi, ne præcipites de diuinis & mundi sacramentis pronuntient.folio</i>	14.12	<i>Lapides qui, quibus & planetis & animalibus conueniant</i>	75.18
<i>Iuuenes admonet Plato, ne de diuinis temerè pronuntient</i>	30.6	<i>Lapides in domo quomodo connectuntur.folio</i>	428.2
<i>Izabac, id est risus</i>	173.10	<i>Lapides cum quibus conueniant.</i>	104.8
<i>Izabac à patre uocatus.</i>	429.3	<i>Lapides poris carent ex Alberti sententia.folio</i>	104.8
K		<i>Lapides uiuunt</i>	204.6
<i>Karan dictio Hebræa splendens significat, Keren autem cornu.</i>	432.1	<i>Lapides ita uiuunt in telluris corpore, ut ossa in corpore animalis</i>	104.8
L		<i>Lapides quid notent</i>	129.5
<i>Labia in sacris quid</i>	451.1	<i>Lapides pretiosi quam uim habeant.folio</i>	420.4
<i>Labor qui requiem perpetuam expectat trifarius, naturæ, scripturæ & gratiæ</i>	405.6	<i>Lapides uiuunt, crescunt</i>	75.18
<i>Lac extra propria conceptacula statim corrumpitur</i>	150.24	<i>Lapides sola uita gaudent, ratione, sensu & motu priuati</i>	75.18
<i>Lacedæmonij regibus suis augurem assefforem dederunt</i>	372.3	<i>Lapides pretiosi fricati paleam trahunt.folio</i>	420.4
<i>Lacedæmonij de rebus maioribus consultaturi oracula adibant</i>	372.3	<i>Lapides diuersæ sunt speciei</i>	75.18
<i>Letitiam quæ præbeant</i>	82.31	<i>Lasciuia & fastus undè procedant.folio</i>	243.18.
<i>Læua eius sub capite quomodo intelligendum.folio</i>	452.11	<i>Latina lingua à Græca deducta est.folio</i>	209.13.
<i>Lamech quomodo interfector Cain.folio</i>	378.8.	<i>Latona à latendo dicta</i>	208.13
<i>Lamech solus ante diluuiū dicitur duas</i>		<i>Laus præcipua iusto Messiaeb.</i>	467.1
		<i>Legata quibus & quanta fecerit Deus.folio</i>	278.15
		<i>Legatum quod Christus fecit.</i>	277.14
		<i>Lege aliqua non ligabantur homines, nisi ea quæ erat scripta in cordibus eorum</i>	

INDEX

- rum, donec publicatum fuit mandatum. folio 255.8
- Lege cautū est magna diligentia ne aliqua imago penitus fieret, neq; ipsius Dei, neque cœlestium 388.2
- Lege omni resurrectio asseritur. 402.2
- Legi non tenetur qui aliis legem imponit. folio 22.17
- Legis opibus nemo iustificatur. 240.15.
- Legio quid, & quibus constat. 424.4
- Legio quid 438.1
- Legiones nouē in quolibet choro. 438.1
- Legis finis Christus 259.11
- Legis & statuti præcepta in superficie obseruantur hodie tantummodo. folio 226.6
- Legis & euangelij diuersitas 255.8
- Lembum repererunt Cyrenenses. 19.14
- Lemma quid 88.5
- Lemma undē fundetur 93.13
- Leonis primi pontificis factum egregiū. folio 218.1
- Lepra Martia infirmitas 80.28
- Leproso mundando aues duæ offerebātur. folio 241.17
- Leprosorum mundandorum describitur mysterium 241.17
- Lepus duodecies in anno generat. 113.19
- Leui quomodo interpretatur. 303.6
- Leui quare à Mose benedictus fuit, quē pater Iacob benedicere noluerat. folio 312.15
- Leuitici in 7. capite quedam de panetā cōfusa ut nō intelligātur. 245.20.
- Lex per angelos introducta 406.8
- Lex sapientis fons uitæ 139.13
- Lex diuina hortus consitus ex omni genere arborum 139.13
- Lex iram Dei operatur 255.8
- Lex mala non est, quia per legem malum cognoscimus 255.8
- Lex non mala, sed amara est 225.8
- Lex nos errare facit, id est per legē omnes errauimus sicut oues 255.8
- Lex mortis, est lex scripta 361.11
- Lex peccati uirtus 255.8
- Lex naturalis quibus sufficiebat. 354.5
- Lex ignea erat. 249.3
- Libellam reperit Dedalus 19.14
- Liber de formatione ab Abraham editus. folio 95.16
- Liber 32. semitarū apud secretiores Hebræorum theologos 70.12
- Libertatem contingentiae cur Deo subripiant Aristoteles & alij multi. 16.13.
- Libertas est non secundum naturam electio ad bonum, aut malum indifferēs, ut aliqui rentur, sed ad bonū pro suo arbitrio. 16.13
- Libertas in homine omnium perfectissimo degenerauit 16.13.
- Libra regit clunes 111.17
- Libra quia tunc sol dies noctibus partitur æquales 112.18
- Libræ quæ regiones subiectæ sint. 306.1
- Libri prophetarum priorum qui. 437.2
- Lieu rarus, spōgiosus, mollis ut attrahat fecem illam terræ biliosam. 116.23.
- Liguris præstigiōsa uelamina ab oculis aufert 370.1
- Ligna in domo quō cōnectuntur. 428.2
- Lignum uitæ ubi collocatū erat. 424.4
- Lignum aëre priuatum statim corrumpitur. folio 52.14
- Lingua Hebræorum prima & ultima. folio 447.2
- Lingua humana secundum instrumentum harmoniæ 446.2
- Ling. Hebræorū à celo emanauit & ante cōfusionem Babylonicam. 447.2.

MATERIÆ

Lingua secundum Platonem & Aristotelem quare data.	448.4	folio	37.12
Lingua Hebræa in Heber perstitit.		folio	433.3
folio	447.2.	Luce ipsa ciues cælestes gaudent ac rident	436.7
Lingua angelica quartum instrumentum harmoniæ	448.4	Lucem cætera animantia ab homine quã recipiant	434.4
Lingua Hebræorum mysteriosissima.		Lucem non posse inueneri Academici lipposum asserunt	434.4
folio	447.2	Lucernarum & textilium Ægyptiÿ repertores	18.14
Lingua carnea nostra duplicem cibum administramus	448.4	Lucis anima effectus est, qui est multiplex	434.4
Lingua in resurrectione corporibus restituetur	447.2	Lucis officia secundum diuersa subiecta.	
Lingua secundum Varronem quã interpretatur	448.4	folio	434.4
Lingua officium	345.10	Lucis character in hominibus imprimitur. folio	434.4
Linguarum uarietas pœna grauissima erit	447.2	Lucretius omnia philosophiæ præcepta carminibus pertractat	48.
Linum Arachne reperit	19.14	Lucretius non solum à condiscipulis, sed etiam à scipso dissidet	26.1
Liparis suffitu omnes bestię euocantur.		Luctus ad animale hominem spectat.	
folio	420.4	folio	151.26
Lite & amicitia omnia disponi ait Empedocles	37.13	Ludus Dei cum orbe terrarum & cum filiis hominum qualis	15.12
Literalis sensus primus, moralis secundus, tertius allegoricus, anagogicus ultimus sacrae paginæ	58.3	Lumen solare & lunare	357.8
Literalis sensus qualis	397.13	Luminare maius & minus quid significant	172.9
Literam sacrae scripturae aperiunt Hierony. & Chrysostomus	33.9	Luna omnibus humoribus dominatur qui in utroque mundo, & in arboribus, & animalibus ascendunt & descendunt.	120.29
Literarum Hebraicarum per modum qui dicitur siruph mysterium	250.4	Luna perpetuo attractu aquam deducit. folio	72.14
Literarum Hebraicarum rationes, & mysteria multa	250.4	Luna quæ moueatur	120.29
Literarum studio comparandum quod Apostolis spiritus sanctus suggestit.		Luna aquarum ductrix	114.26
folio	358.9	Luna aliis, magis planeta	71.13
Liobocolam reperit Dedalus	19.14.	Luna quid cum aliis planetis habeat commune.	81.30
Locis ratio obseruanda	343.9	Luna alter Sol dicta	80.30
Logica quã docuerit Christus.	275.11		
Longius ire, extra se ire est	109.15		
Lucanus quid de Dei sede senserit.			

INDEX

- Luna inferior uelut mater* 81.30
Luna quibus nominibus in sacris. 182.21
Luna quod operatur in exteriori homine, idem angeli in utroque operantur homine 72.13.
Luna crescēs humores attollit, decrescēs depellit & in arboribus, & in corporibus humanis 72.14
Luna solis terræque particeps 72.14
Luna crescentem & decrescētem uirtutem gubernat 116.23
Luna quotidie duodecim gradus percurrit. folio 113.19
Luna, quæ munera mortalibus impertiat folio 111.17
Luna in quæ dominetur 81.30
Luna moderatam temperantiam. 44.7
Luna inter sidera uarietate, terra inter elementa hac gaudet.
Luna omnium planetarum ueluti uxor. folio 81.30
Luna octo, uel nouem & uiginti diebus cursum absoluit 56.1
Lunæ quatuor tempora qualia. 81.30
Lunæ ad Mercurium distantia. 178.16.
Lunæ & terræ concordia & symbolū. folio 72.14
Lunæ quàm uaria sit forma & statio. folio 72.14
Lunæ cum angelis concordia 70.13
Lunares, id est quibus dominatur Luna qui & quales 120.29
Lupus & agnus simul pascentur quando & quomodo intelligēdū. 446.5.
Lux in opacis quid 434.4
Lux quæ cernitur oculis quid est secundum Aristotelem 432.1
Lux quando emissa in mundum. 432.1.
Lux spiritualis & lux uisibilis quid. folio 432.1
Lux genita quæ sit 432.2
Lux genita à Mercurio uerbum lucens, à Paulo splendor, à Platone sol. folio 432.2
Lux unica primo genita est, sed multigena efficitur 433.3
Lux suprema in caligine Mosi loquebatur. folio 432.1
Lux quanto propinquior tãto intensior. folio 433.2
Lux opaca ad cętrum penetrat. 434.4
Lux in centro quid secundum Platonicos agat 434.4
Lux quomodo accēdat & excitet. 435.5
Lux & calor differunt 435.5
Lux sit super materiam, quæ formam rebus induxit 35.11
Lux in genere quid sit 432.1
Lux rationalis in mentes hominū demissa multiplex 434.4
Lux ista ad phantasiam descendit. folio 434.4.
Lux quomodo amplificet & dilatet. folio 435.6
Lux pertransiens uitra diuersorum colorum, discoloros radios diffundit. folio 433.3
Lux quō latificet & beatificet. 435.7.
Lux secundū Iamblicum, quomodo luminis sua transmittat 433.3
Lux qualiter illustret 433.4
Lux, os undē ueluti semine, repullulabit homo animalis 402.1
Lysandrus Lacedæmoniorum clarissimus. folio 169.6

M

M Acrobis in libro de somnio Scipionis quid 281.20
Magi sapientes apud Persas, occultarū rerum gnari 379.9.

MATERIÆ.

Magi q̄ primo dicti sunt studuerūt medi- cina. folio	379.9	Malum infra omne ens	393.7
Magi medici astronomiam medicinae ne- cessariam existimarunt	379.9	Malum in natura defectus & priuatio ordinis naturalis	393.7
Magi Pharaonis aquam in sanguinem mutarunt	380.9	Malum Dedalus reperit	19.14
Magi Pharaonis uirgas in serpētes mu- tarunt, ranarum multitudinem adu- carunt, ad Mosi æmulationem.	380.9	Malum non est existens	393.7.
Magi Memphitici pediculorum materiã producere, ut Moses in Pharaonem, non potuerunt	9.8	Malum non est omnino nihil	393.7
Magi Asiatici Alexandrum natum A- siae perniciem prædixerunt	372.3	Malum tractat Dionysius, quasi perti- nens ad Deum	256.9
Magi qui, sapientes & ueri philosophi dicantur	380.9	Malum multifariam contingit	65.9
Magi digitũ & uirtutẽ Dei inesse pro- fessi sunt quando produxit Moses pe- diculos	2.8	Malum non est substantia	393.7.
Magistratus qui sint lunares	81.30	Malum non est accidens	eodem
Magna parens terra	104.8	Malum quid	330.24
Magnetis uis quæ	370.1	Malum à fonte bonitatis prouenire non potest	46.9
Magorum, aut mirabiliter operantium magna differentia	380.9	Malum est inter ens & nihil medium. folio	393.7
Mahumet in sua theologia de resurre- ctione quid scripserit	402.2	Malum non est causa neque effectus. folio	330.4
Mahumetica discissio diuina dispensa- tione, non sine mysterio permissa est. folio	298.1	Malum nullũ à Deo formaliter & pro- priè, sed illud quod mali causa ui- detur	256.9
Mahumeti adhaerentibus lex utraque reliãta	318.19	Malum nullum reperitur, à Deo effectũ quod concupiscens homo & c.	256.9
Mala an influentiũ malitia, an mala di- spõsitione recipientis	45.8	Malus punica à quo primo in Cypro sa- ta. folio	80.28
Malefactores in membris quibus pecca- bant, puniebãtur, ut Galenus & Mo- ses Cordubensis docent	117.24	Mana cibus fortium secundum ueritatẽ literæ interpretatur	269.6
Malefactorum ex antiquorum constitu- tis fuit talio	117.24	Manci in templum domini non ingredie- bantur usque in decimam generatio- nem. folio	162.36.
Mali quo igne cremandi.	411.15	Mandatis duobus lex & prophetae pen- dent.	448.3
Mali quomodo cruciandi	411.16.	Mane & uespere in mũdi creatione qd signent & quõ accipi debent.	35.10
		Manbu quomodo interpretatur.	456.1.
		Manilius Mathematicus	111.17
		Manilius quid de mũdi aĩa cãtet.	202.1
		Mãsiones uariæ quæ sint in cœlo.	94.14
		Mansiones particulares, & sediles bea- torum	436.2

INDEX

<i>Mantia furoris species quæ spiritum diuinum facit</i>	373.4	<i>folio</i>	48.10
<i>Manto Mantuæ conditrix</i>	373.4	<i>Martis concordia cum intelligentiis quæ uirtutes appellantur</i>	64.8
<i>Manus Dei est spiritus Dei</i>	283.2.	<i>Martyres oēs quo uino iebriati.</i>	444.2
<i>Manus aureæ sponsi quid</i>	451.1.	<i>Marrur apud Hebræos amaritudines significat, uel acrem saporem, & non lactucas agrestes</i>	244.19
<i>Marcus Tullius quid de Deo</i>	5.3	<i>Masculus, fœmina, androgynos undè generetur</i>	267.4
<i>mare quādo agitabile sit futurū.</i>	406.6	<i>Masculus cur concipiatur</i>	267.4
<i>Mare & aquæ quid</i>	137.12	<i>Marsias geminarum tibiærum repertor. folio</i>	18.14
<i>Mare collectio aquarum</i>	137.12	<i>Matatron angelus</i>	359.10
<i>Mare & pelagus infinitū est ipse Deus. folio</i>	140.14	<i>Mater filios si uoluerit habere formosos, præstanti & egregia forma habeat præ oculis imaginem</i>	267.3
<i>Mare quibus fœcundum</i>	137.12	<i>Materia prima semper patitur.</i>	127.2
<i>Mare rubrum quid</i>	142.16.	<i>Materia cœli à nonnullis quinta essentia dicitur</i>	421.5
<i>Margaritæ in mari Indico & Britannico in conchyliis gignuntur</i>	52.15	<i>Materia cœlorum ab alteratione aliena. folio</i>	47.9
<i>Maria uētis agitata intepeſcūt.</i>	410.14	<i>Materia cœli empirei omnibus purior. folio</i>	421.5
<i>Maria Magdalena in solitudine Masiensi statis horis eleuabatur in sublimè angelorum ministerio.</i>	374.4	<i>Materia seipsam disponere non potest. folio</i>	437.3
<i>Mariæ nomen Hebræum quem numerum reddat.</i>	89.6	<i>Materia unica in inferioribus</i>	93.13.
<i>Mariæ partus quam mysticus.</i>	254.6	<i>Materia grossior & crassior nõ est ex materia hominis</i>	402.1
<i>Maro à doctissimo Dante & in naturali & in morali philosophia præponitur alijs.</i>	48.10	<i>Materia uera supernæ ciuitatis quæ sit. folio</i>	420.5
<i>Marmorum genera sunt multa.</i>	75.18	<i>Materia primo enti aduersa</i>	127.2
<i>Mars robur constans confert</i>	44.7	<i>Materia prima omnium specierum susceptrix.</i>	127.2
<i>Mars igneus totus cum flaua bili habet commercium</i>	114.20	<i>Materia prima cui maiestati succentet. folio</i>	127.2
<i>Martem nõ esse malum, nec aliud quodcunque sidus</i>	47.10	<i>Mariæ productio, & materia producta differt à productione aliarum rerum. folio</i>	127.2
<i>Marti quæ subiiciantur.</i>	78. & 79.26	<i>Materiam primam sinum informem uocabat, matrem mundi, receptaculum,</i>	
<i>Marti quæ conueniant</i>	117.24		
<i>Marte quæ roborentur</i>	78.26		
<i>Martiales quibus oblectentur</i>	114.20		
<i>Martij morbi</i>	118.25		
<i>Martis ad Solem, Venerem & Mercurium dupla proportio</i>	121.30		
<i>Martis mala promanantia</i>	45.8		
<i>Martis sub sidere geniti quid agant.</i>			

MATERIÆ.

<i>subiectum, nutricem formarum &c.</i>		<i>iunctio & unio erit</i>	442.4
<i>folio</i>	127.2	<i>Matrimonium primis parentibus indictum</i>	
<i>Materia cœli à materia terræ Moses distinguit</i>	421.5	<i>& quando</i>	440.1
<i>Materiam primam Pythagoras & Empedocles syluam appellarunt.</i>	127.2	<i>Media duo pro uoce & sono formando.</i>	
<i>Materiam ante formam concesserunt esse se philosophi quodam ordine, quamuis tempore non præcesserit.</i>	13.10	<i>folio</i>	447.2
<i>Materiam primam nonnulli pandochem uocant</i>	127.2	<i>Media in duas partes diuiditur.</i>	315.18
<i>Matthæus Apostolus fuit, Lucas ex discipulis</i>	439.3	<i>Media persona Christus medium est.</i>	
<i>Mathematicarum elementa quatuor, si gnium seu punctum, linea, planum, solidum</i>	51.13	<i>folio</i>	328.1
<i>Mathematici ideas à sideribus.</i>	190.4	<i>Mediator Christus Canali assimilatur.</i>	
<i>Matrimonium qualiter ratificatum.</i>	442.3	<i>folio</i>	331.6
<i>Matrimonium omne fidem exigit.</i>	266.3	<i>Medicamenta quæ ex rore marino conficiantur</i>	153.27
<i>Matrimonium fit ut prolem gignat in Dei laudem</i>	240.16.	<i>Medicamenta animæ quæ sunt, & eiusdem medici</i>	338.5
<i>Matrimonium quomodo fuerit contractum. folio</i>	441.2.	<i>Medicamina animæ uirtutes temperata esse debent</i>	346.12
<i>Matrimonium per uerba de præsentia differt ab eo quod est per uerba de futuro. folio</i>	441.2	<i>Medici, agricolæ, & nautæ multa præfagiunt.</i>	372.3
<i>Matrimonium initiatum per prophetas, & per uerba de præsentia contrahitur in baptismo</i>	441.2	<i>Medicina artificialis temperata esse debet. folio</i>	346.12
<i>Matrimonium quomodo & quando initiatum fuerit inter Deum & animam.</i>	440.1.	<i>Medicinæ primus author Mizraï filius Cham, nepotis magni Noë.</i>	18.14
<i>Matrimonium spirituale sacramentis confirmatur</i>	442.3	<i>Medicinam auxit Auicena Arabs, uel, ut alij, Persa</i>	18.14
<i>Matrimonium cum difficultate maxima exercetur absque culpa</i>	240.16	<i>Medicinam docuit Christus, & exercuit gratis</i>	275.11
<i>Matrimonium quomodo consummatum. folio</i>	442.4	<i>Medicinis temperandis & proportionandis cura diligentissima Damasceno fuit</i>	346.12
<i>Matrimonium iureiurando comprobatur. folio</i>	441.2	<i>Medicorum celebratissimi qui</i>	338.5
<i>Matrimonij spiritualis quando uera con</i>		<i>Medicus astronomiæ imperitus quid.</i>	
		<i>folio</i>	49.11
		<i>Medicus honorandus est</i>	338.5
		<i>Medietas geometrica quæ sit</i>	86.3
		<i>Medio an indigeamus, ut in hunc Christum mediatorē deueniamus.</i>	334.10
		<i>Medulla tritici in sacris quid</i>	431.1
		<i>Medulla ueluti alter sanguis ex decoctione mutatus</i>	118.26
		<i>Medulla uelut cruenta animalibus nob</i>	

INDEX

uellis	118.26	Memorie præst Saturnus	116.23
Medulla ofsium uita	118.26	Mendacium breues habet pedes.	247.1
Megasthenes in tertio Iudaicarum rerū uolumine, non tātum Aristotelem, sed philosophos omnes Sapientie Hebraicæ dicit discipulos	3.1	mens secundum Mercurium	438.2
Melchisedech Spiritui sancto conuenit quomodo.	431.1	Mens, quæ Deus dicitur, fecundissima quæ produxerit ad intrā extraque. folio	8.7
Melchisedech regem iustum significat. folio	230.10	mens quæ & ingeniū ex facie, id est uultu iudicant multi	102.4
Melchised. maior quàm Abraham.	231.10	Mensura Dei terminari non pōt.	426.3
Melchisedech quō interpretatur.	426.2	mens. angeli & hominis eadem	426.3
Mēbra quæ Merc. subiiciātur.	120.28	Mensura omniū sit per unum, & per denarium.	425.1
membra hominis quæ conueniant Marti. folio	117.25	mens. ciuitatis per Ioannem	426.3
Mēbra humani corporis ut magna distantia differūt, ita & membra mystici. folio	351.2	Mensura particularis ciuitatis supernæ per Ezechielem	424.1
membra humana Deo in sacris sepe tributa, caput, oculi, nares, os, lingua, manus &c.	124.33	mens. primitiarum & decimarū.	425.2
Membra hominis omnia Deo tribuntur. folio	388.2	Mensuras Theodorus Samius	19.14
membra Dei in sacris eius sunt uirtutes. folio	388.2	Mentes septem quæ primi intellectus separati dicuntur	192.7
Membra Lunæ subiecta	120.29.	mentes angelicæ & beatæ instrumenta sunt resonantia	449.5
membra singula quæ nobis sint futura in iudicio	409. & 410.13	Mentes tam angelicæ quàm humanæ assimilātur in donis suscipiendis.	94.14.
Membra & nerui corporum suscitatorū resultabunt in laudem Dei secundum Augustinum	448.3	mentes humanæ imaginē Dei uiui præseferunt	15.12
membra quæ prius deformia in resurrectione restituentur	447.2	Merarita qui, & quomodo interpretantur. folio	323.22
Membrorum Dei & hominis consonantia. folio	124.34.	Merces copiosa quomodo	462.1
memoria à Deo receptiua ut Scotus eā non reposuerit inter actiuas.	116.23	mercaua Dei siue tribunal secundum Hebræos	437.3
Memoria uirtus tantum receptiua & suscipiens ut aiunt Scotiste	116.23	mercurij cum archangelis consonantia. folio	68.11
memoria recordatio præteritorū.	387.1	Mercurij columnæ inscriptæ omnigena doctrina	3.1
		Mercurij præclara, de mente, ad filium sententia	463.2
		Mercurij natura difficilima	72.15
		Mercurij operatio non quasi propria, sed uelut alterius (cui coniungitur) executor	72.15

MATERIÆ.

Mercurio ascriptus tractatus quidã de siderum ui.	82.3	bis adducat	463.2
Mercurio quæ subiciãtur	119.27	Mercurius ille trismegistus mentem diuinam adeptus	463.2
Mercurius qd de Dei sacũditate	17.13	Mercurius ad eloquẽtiam fauet.	419.3
Mercurius Hermes, id est interpres factuum dicitur	72.15	Mercurius ter magnus dictus quomodo. folio	459.3
Mercurius cum unoquoque planetarum coniunctus quid agat	72.15	Mercurius natura aqueus	73.15
Mercurius quid de entibus filio suo consideranda proponebat	345.10.	Mercurius à mercibus	73.15
Mercurius ille trismegistus quid de cognitione nostri dixerit	341.7	Merc. quid hominibus largiatur.	111.17
Mercurius duplices habet uires.	119.28	Mercurius quid in suo Pymandro de mundi opificio	9.8
Mercurius quid cum unoquoque planetarum coniunctus efficiat	69.12	Mercurius resurrectionem sperare uisus est	273.10
Mercurius tractatum de communi edit. folio	204.6	Mercurius in Pymandro rectissime Deũ docet	192.7
Mercurio præsidet Michaël archangelus. folio	69.12	Mercurius quibuscum resonet.	80.29.
Mercurius legis interpretator.	309.13.	Mercuriales graciles	119.28
Mercaturas pœni excogitarunt.	19.14.	Mercuriales quibus dotibus ditentur. folio	119.28.
Mercurius ter maximus ait omnes influxus astrorũ bonos imò opĩos.	46.8	Mesilat uiam tritam signat, pro quo habemus uiam stratam	141.15
Mercurius cum subiliori spiritu conuenit. folio	114.20	Mesopotamia ubi sita est	318.20
Mercurius quo sensu dixerit præcauendum à uiro, cui nec uxor, nec filius esset. folio	109.15.	Messi quomodo interpretatur.	430.1
Mercurius nulla mouet nisi cum alio sidere iunctus	80.29	Messiah quare filius David dictus. folio	186.2
Mercurius Pymãdri discipulus, ait. Hactenus filii pulsus patria uixi, sperabat enim aliam patriam post mortem. folio	273.10	Messiah multis uocatus nominib.	203.3.
Mercurius de cõmuni ait, nil in omni esse, quod non sit ipse Deus	166.2	Messiah effectus est per quẽ operamur omnia	295.12
Mercu fidem præstat.	44.7	Messiah ocs à seruitute liberanit.	354.5
Mercurius ut animum sapiẽtiã applicarit quid egerit	358.9	Messiah regnum Iehudæ non abstulit. folio	314.17
Mercurius mentem locutam quibus uerbis adducat		metalla, quatuor cõstare elemẽtis.	52.14
		Metalla et si quatuor constant elementis potissime tamen aqua	52.14
		Metalla quam sedem habeant in archetypo.	130.6
		Metalla quibus respondeant	104.8
		metalla cũ Marte symbolũ habet.	75.19
		Metalla quæ quibus planetis conueniãt. folio	75.19

INDEX

- Metalla aquea sunt, & aqua illi supremae respondent 130.6
 Metalla in homine 105.9
 Metalla quomodo & quibus gignantur. folio 52.14
 Metalla quibus constant. 53.15
 Metalla quae Veneri subiciantur. 80.28
 Metalla quae sint Mercurij 80.29.
 Metallorum uita imperfecta 104.9
 Metallorum generatio in terra quomodo fiat 104.9
 Metallum à metallo etiam eiusdem speciei pondere differre. 53.15
 Metaphysicae elementa quatuor, essentialia, esse, uirtus & actio 51.13
 Michael contra hostem humani generis pugnavit 453.1
 Michael pro corpore Mosi altercatus est folio 229.8
 Michael in subsidium Gabrielis missus. folio 439.2
 milites strenuissimi in caelesti patria sunt folio 440.3
 Mille clypei pendent ex ea, quomodo interpretatur 410.13
 Minerua inuita nihil agendum 343.9
 Minim quomodo interpretatur. 450.7
 Minor maiorem supplantat, & subicit quid sit 300.4
 Minoritae chordigeri seu de familia Franciscana qui in genere disputandi disferuerunt usque ad Pisanum, centum. folio 33.9
 Minuisti eum aliquantulum, uel paulo minus à Deo: & non ab angelis, ut uerè exponit omnes Hebraeorum theologi. 364.2
 Miracula quae uera sint 381.10
 Mitatron characteribus Hebraeis redidit 999. magno mysterio. 88.6
 Mitros uel mitras solem Persae appellant. folio 21.16
 Mizraim, id est Aegyptij 173.10
 Moab & Hamon geniti à patre Lot cum filiabus concumbente, carnis typum gerunt 162.36
 Moabita & Hamonita nati ex patris & filiarum concubitu 162.36
 Moabitis & Hamonitis in templum accessus in aeternum prohibitus. 162.36
 Mobile primum uno gyratu uoluitur. folio 43.6
 Mobile primum cum corde consonat. 115.22
 Mobile primum empyreo caelo contiguum. folio 56.1
 Modi intelligendi duo qui sunt. 359.10
 Modulatio nulla sine symphonia. 395.12
 Modus cognoscendi triplex apud quos. folio 359.10
 Mollia quae sint cum Venere 119.27
 Monaulon Mercurius reperit 18.14
 Mundus multo laudabilior ex harmonia quam aliis rebus 163.1
 Monstra in natura unde 21.17
 Monstra quibus causis producantur. 22.17
 Monstra duabus causis producantur. 22.17
 Montes saeculi, daemones interpretatur Hieronymus 134.9
 Montes exultauerunt, legendum saltauerunt ut arietes 134.9
 Montes culmina uirtutum sunt. 156.30.
 Montes quibus eleuentur 133.9
 Mora periculum affert, ideo festinemus ingredi requiem, seu quia festiue ab hoc saeculo abeundum 245.19
 Moralia usu comparanda 11.8
 Moralis uel allegoricus quid sit. 397.13
 Morbi eorum qui sub sole nati sunt. 118.26.
 Morbi qui à Merc. suboriuntur. 120.28.
 Morbi qui ex bili flaua gignantur. 118.25

MATERIÆ.

Morbi qui Venerei	119.2.7.	productiones meminit	193.7
Mortis quam sententiam habeant multi philosophi	167.3	Moses Deum irritat, præceptam nõ adimplens in percussione petrae coram populo.	129.5
Mos studium diuinæ doctrinæ & etiã philosophicæ qui	359.9	Moses à Strabone sacerdos Aegyptius dictus.	2.1
Mos patriæ & familiæ Deo uacantiũ quis sit	301.5	Moses Christi typum gessit.	379.8
Mossem præcesserunt nulli scriptores, nisi forte Abraham & Enoc.	2.1	Moses Cordubensis	117.2.4
Moses familiaris fuit angelo Mitatron. folio	363.1	Moses scientiam legis indicat	243.18
Moses Theologorum pater, Philosophantium magister quid de orbis genitura. folio	9.8	Moses Inachi & Ogigis temporibus fuit. folio	2.1
Moses ante Troiæ excidium trecentis decem annis floruit	2.1	Moses quibus locis, quæ de creato orbe differit, confirmet	9.8
Moses integerrimus philosophus	102.5	Moses, non Socrates, sapientiam euocauit à cælo	73.15
Moses imperium Dei subire recusat, sic decernente Deo: quia uires humanæ omnino inuvalidæ, nisi præeat Dei gratia. folio	82.32	Moses legigraphus cum de genitura hominis loqueretur bis Christi productione exarauit	296.1
Moses omnino sui diffidens, angelum ducem non uult suscipere, sed Deum ipsum præire ducem quærit, dicens, Nisi ueneris tu, non uadam	82.32	Moses infirmitati non subiectus quare. folio	338.3
Moses hæc prædicta non sine magno mysterio protestatus est	82.32	Moses rerum naturam cognouit.	359.10
Moses, recusatis omnibus aliis, effecit ut Deus in medio populi habitaret constructo tabernaculo	82.32	Moses faciem habebat splendens: traductio nostra habet cornutã.	432.1
Moses ab aquis liberatur non casu aliquo, sed sic disponente Deo, ut & Io seph liberatur, Saul in regem ungitur, sic omnia mea quidem sententia fuit. folio	170.6	Moses & Iahacob facie ad faciem Deo loquuti	464.2
Moses sapientissimus philosophus.	7.5	Moses miracula fecit	381.10
Moses mandatus erat tantum ut loqueretur petrae: & non ut percuteret. folio	129.5	Moses & Aaron cum illis septuaginta numerati	324.23
Moses in mundi fabrica binas semper		Mosi doctrinæ testes locupletissimi Appio Alexandrinus, Porphyrius, Alexander Polyhistor, Eupolemö, Theophrastus, libri Sibyllini, oracula Apollinea, Clearchus Peripateticus, Megasthenes, Strabo, Iustinus, Cornelius Tacitus, Demetrius Phalaræus, Hecataeus Abderita, Orpheus, & Solinus	10.8
		Mosi mandauerat Deus ut loqueretur petrae	129.5
		Mosi, cum ceterum nigrum aurum esset,	

INDEX

- non sunt diminuti dentes . . . 175.11.
Mosi libri nihil sacramentorum Messiah
futuri prætermiserunt . . . 10.8
Motiones duæ in hominẽ occurrunt se-
cundam Plotinum . . . 348.13
Motiua uirtus à capite oritur. 281.19
Motui & distantia. solis à nobis, impu-
tanda non est caloris causa 49.11
Motum rectum perpetuari nõ posse, fri-
uolum & ineptum ad mundi creatio-
nem. folio . . . 12.10
Motũ Peripatetici in eo quod mouetur,
aut generatur, & cæte. . . 12.10
Motus tardus & solidus atram bilem si-
gnat . . . 102.4
Motus quanto superior, eò maior uirtu-
te, minor uerò numero . . . 56.1
Motus cæli ad alium mundi statum, &
ad quietem terminatur . . . 12.10
Motus mundi & omnis eius reuolutio in
quietem tendit æternam . . . 14.12
Motus quò inferior eò minor uirtute, ma-
ior uerò numero . . . 56.1
Motus duo Platoni . . . 202.1
Motus cælorum naturales & non liberi
sunt . . . 47.9
Motus omnes ad quietem ueram tendũt.
folio . . . 13.11
Motus circularis perpetuus esse potest.
folio . . . 12.10
Motus tempus gignit . . . 12.10
Motuum cælestium orbium tardissimus,
est ille stelliferi cæli . . . 116.22
Mouens primum non mouetur . . . 15.13
mulier quedã ab auctore uisa, quæ sump-
to corpore mystico in die cænæ geni-
bus innixa perseuerauit usque ad diẽ
resurrectionis . . . 374.4
Mulieres aquis submersæ prona ferũtur
ne inhonesta naturæ detegantur . . .
folio . . . 119.27
Mulieres maius symbolũ cũ diabolo, quã
homines habent . . . 380.9
Mulieribus uirtus Venerea in umbilico.
folio . . . 119.27
Multi sunt uocati, pauci uerò electi expo-
sitio: & dubij solutio . . . 216.19
Multi uulgò uisi sunt facere miracula,
quæ tamen naturalia erant. . . 379.9
Mundi fabricam numeris plenissimis di-
spositam, obscura sensuum iudicia la-
tẽtem, mundi sacramentorum nondum
ininitatis doctẽ occultauit Plato. . . 9.8
Mundi genitura an sit, de nouõne fuerit,
an libera quadam mentis diuinæ af-
fluentia, folio & capite. . . eisdem
Mundi genituræ uariam uarij opinionẽ
sequuti sunt auctores, fo. & ca. eisdẽ
Mundi animã academicorum bona pars
Deum esse existimat . . . 204.6.
Mundi fabricam qui negant, cælum à cõ-
trariis semotum contemplantur, atq;
protinus non corrumpendum, & ex
consequenti non genitum . . . 11.9
Mundi machinam totam uno eodemque
die fuisse inuuit Moses alio loco, atq;
asserit . . . 33.10
Mũdi fabricam qui negãt, quibus sulciã-
tur argumentis . . . 11.9
Mundi anima quid . . . 92.13
Mundi genituram qui negant, paralogi-
zant . . . 12.9
Mundi huius sapientes quanta dissonan-
tia orbis iecerint fundamenta. . . 27.2.
Mundi in creatione, diuisio illa dierum
non ad tempus, sed ad ordinem rerũ
productarum refertur . . . 34.10
Mundi sapientes quã dissoni sunt . . . 26.1
Mundi tres quibus conueniant . . . 17.13.
Mundi nouitatis rationes . . . 17.13

M A T E R I Æ.

- Mundi huius quisquis amicus fuerit, inimicus Dei erit 273.10
- Mundi principia quæ quibus placuerint folio 28.3
- Mundi creationem à terra tanquam à cætro & matre omnium Deum auspiciatum opinatur physici. 128.3
- Mundi anima omnia uiuificantur. 93.13
- Mundorum trium connexio 131.7
- Mundos plures alij, alij unicum docuerunt. folio 30.6
- Mundos tres Ioannes in euangelio meminit inquiens. In mundo erat & mundus per ipsum factus est &c. 100.1
- Mundum qui increatū putant omne productum præfuisse potentia in materia. folio 11.9.
- Mundum æternum qui existimant nihil ex nihilo fieri credunt 11.9
- Mundum fabricatum quibus probetur. folio 11.19
- Mundum qui unum, alij ortum, alij initiatū, alij interiturum, alij semper futurum, alij mente diuina, alij fortuito & casibus agi 30.6
- Mundum ab initio imò ante initium non fuisse, pulcherrima à rerum inuentoribus argumentatio 18.14
- Mundum esse animal ferè antiqui omnes sentiunt 33.10
- Mundū esse pulcherrimum Dei opificiū Alcinoi sententia 9.8
- Mundus cur antè uel post, quàm Moses narrat à Deo nõ factus fuerit. 19.15
- Mundus fabricatus mēse Septēb. 235.13
- Mundus quē habitamus Dei simulachrū continet, & homo mundi & archetypi. folio 100.1
- Mūdus animal quorūdā sentētia. 23.17
- Mundus resoluitur secundum partes, ut tenore perseueret meliore 13.10
- Mūdus noster acerrimus inimicus. 273.10
- Mundus animæ Aristotele, Theophrasto, atque Auerrhoë testibus. 201.1
- Mundus uiuebat in mente diuina, ut artificium in mente artificis 7.5
- Mūd. aīal quoddā Origene teste. 201.1
- Mundus sex milibus annorum laborabit, in septimo autem millenario quiescet & finietur sæculum 405.6
- Mundus spiritus sancti opificium. 93.12
- Musæ acriori pun-tura pluuiam futuram denuntiant 370.1
- Musicen Christus docuit 275.11
- Musices alij Pythagoram, alij Amphionē tradunt authorem 18.14
- Musici prisca quatuor tātū habuere chordas naturā imitati quæ 4. habet elementa 95.16
- Musici totam musicam uiginti gradibus distinguunt 414. proæmio
- Musicorū chordæ 4. hypate, terram, parhypate, aquam: nete, ignem: parante aērē usq; ad Orph. tēpora. 96.16
- Mydas obliquā tibiā in Phrygia reperit. Mysteria Christi clarè Isaias unico reserauit oraculo 293.11

N

- NAbucdonosor iussu Dei in bouē matatus annis septem. 380.9.
- Nataph malè traductum in æditione. folio 247.21
- Natura agens, quæ sit nondum exploratum habemus 24.18.
- Natura cū Deo omnia producens, nõ potest esse materia & forma. 25.18
- Natura hominis ex opationibus. 102.4
- Natura sensibilis quid 38.14
- Natura duplex, altera sensibilis, altera incorrupta 38.14

INDEX

- Natura, id est materia & forma.* 11.9.
Natura incorrupta quid 37.14
Natura incorrupta diuina scientia uocatur. 33.14
Natura sensibilis, dæmoniaca 38.14.
Natura supremum artificem eminus, & tam distantibus passibus æmulatur, quam ars naturam ipsam 12.9
Natura humana quare sancta uocetur. folio 322.22
Naturæ uis tota in homine, & sublimissimum numen collocatam fuit. 99.1
Naturæ opus non ad uniuersale, sed ad particulare terminatur. 21.16
Naturæ opus magis contingens quã necessarium
Naturale, quod accidit i pluribus & frequenter, inquit Aristoteles 21.16
Naturali uirtuti solis ascribendum quod calor gignatur. 49.11.
Naturalia opera quæ sunt 381.10
Naturalibus nec laudamur, nec uituperamur 47.9
Naturalis agens, Dei effectum scilicet subiectum, uel materiam præexigit. folio 11.9
Naturalis transmutatio ex materia in materiam fit 12.9
Naturalium nodus robustissimus sententia. Ex nihilo nil fieri 12.9.
Naturalissimum operum uiuentibus est facere alterum 16.13
Nauē onerariã inuenit Hippius Tyrius. Nauigando obseruare sidera primi docuerunt Phœnices. 19.14
Nazarai, hoc est à turba separati, uel coronati corona sanctitatis 225.6.
Necessarium aliud absolutum, aliud uerò conditionatum 22.17
Necessarium alterū Deo attributum siue tribuendum, alterum inferioribus. folio 22.17
Necessitatis melior conditio quã contingentiæ 20.16
Necromantici, qui & magi dicti sunt, quibus modis futura prædicerent. 372.3
Nemo ex operibus legis iustificatur. folio 240.15
Nemo uires suas in pace nouit. 392.6
Nemo sibi ipsi imponere potest legem, à qua non possit recedere 279.17
Neruos à cerebro uerè probat Galenus habere originem 120.28
Neruos à corde originem habere putat Aristoteles 119.28
Nexam quomodo interpretatur. 431.1.
Nigra sum, sed for. & c. theologi Hebræorum ad legem referunt, nostri uerò ad uirginem 62.7
Nihil ex nihilo fieri ambigua sententia. folio 12.9
Nihil ex nihilo, naturalium nodus robustissimus 12.9
Nihil nulli contrariatur 393.7.
Nihil fit ex contrariis 330.24
Nil in mundo stare potest 250.4
Nil in rerum natura, quod non aliquam præ se ferat diuinitatis imaginē. 5.4
Nilus undè habeat originem inuentum Neronis 149.22.
Nismat haiim què interpretatur. 450.7
nix inter paleas cõseruata optima ad cõpescendum a. dorem 145.19
Nix cõseruata in aquam resoluta nocet temperamento 145.19
Nix & grando in thesaurum Dei reponuntur. 163.1
Nobilis quis uerè sit 63.7
Nobilitas animi sola est, atque unica uirtus. folio 63.7

M A T E R I Æ.

- Noë à poëtis ethnicis Ianus appellatur. folio 2.1
 Noë, ut cabalificæ asserunt, quæ quos do-
 cuerit 2.1
 Noë uxor in monumentis Scytharum, &
 Chaldaeorû Tythea magna & Are-
 tia uocabatur 109.15
 Noë iustus in generationibus suis quo-
 modo intelligatur 173.10
 Nomia Barbara nõ immutãda. 359.10.
 Nõ pro eis tantũ rogo, in scripturis quo-
 modo intelligendum 461.1.
 Non uidere quædam, melius quàm uide-
 re. folio 24.18
 Nonnulli inter Christianos doctrina euã-
 gelica instructi nascuntur 354.5
 Normam reperit Dedalus 19.14
 Nos quid à Patre, quid à filio, quid à spi-
 ritu sancto habeamus 283.2
 Nostra planities terrea cum quibus æ-
 quatur 132.8
 Notitia rerum philosophis cõtingit ex sen-
 sibus. folio 15.13
 Notius illud est, in quod plures cõueniunt
 sensus 15.13
 Nouem intelligentiarum ordines. 40.2.
 Nouenarii tres quomodo in homine in-
 ueniantur 91.10
 Nouum omne ad antiquum reducitur.
 folio 12.9
 Nubes & pluuia quid denotet in sacris.
 folio 142.17
 Nubes duo hominibus præstant benefi-
 cia. folio 142.17
 Nubes pro sanctis in sacris interdum ac-
 cipiuntur 187.2
 Nullus apud Deum potest iustificari.
 folio 127.1
 Nullus ex se stare, aut erigi potest.
 folio 132.7
 Numenium, Philonem, Plotinum, Iam-
 blicum & Proculum mysteria à Pau-
 lo, Dionysio, Hierotheo, & Ioan-
 ne, didicisse asserunt nonnulli. 3.1
 Numenius quid de Deo sentiat. 204.6
 Numenius in primo uolumine de bono
 quid sentiat de Iudæis 3.1
 Numenius Pythag. multa ex Mosaica do-
 ctrina in suis lib. conscripsit. 3.1
 Numenius Pythagoreus quid de Plato-
 ne. folio 3.1
 Numeri quadrati, quibus inter se con-
 ueniunt omnes 51.13
 Numeri per quos exiuius à Deo & i-
 terum ad eum reuertimur 171.8.
 Numeris Plato & multi alij de anima &
 mundo differunt 39.1
 Numeris nil familiarius sermoni de Deo
 folio 38.14
 Numero ternario quantum tribuat phi-
 losophi & mathematici. 40.2
 Numero cubo nil addi potest 40.2
 Numerorum sacramenta 38.14
 Numerus duodenarius undè conficitur,
 & quomodo diuiditur 305.8
 Numerus cum in longum, latum & pro-
 fundum creuerit, ulterius extendi ne-
 quit. folio 97.18.
 Numerus omnis trino augmento crescit,
 in longum latum, & profundum.
 folio 40.2
 Numina duodecim à poëtis inuenta quæ
 præferunt duodecim signis 113.19
 Numina quædam in Deo quæ nostri at-
 tributa dicunt 8.6
 Nuptiæ Christi cū anima initiata quan-
 do. folio 441.1

O

Obietum ad æquatũ quid uocet theo-
 logi scholastici 388.1

i ij

INDEX

- Oblatio Christi i cruce semel facta fuit in remissionem omnium peccatorum plenissimam, licet recolare iusserit.*
folio 240.15
- Oblationum differentiæ à lege institutæ.* folio 369.9
- Ocreas & cristas Cares excogitarunt.*
folio 19.14
- Oculi Dei qui sunt* 124.34
- Oculi vulgares radios diuinitatis sufferre nequeunt* 434.4
- Oculi mores hominum indicant.* 102.4
- Odoratus quibusdam existimatur uiuacior & spiritalior cæteris sensibus.*
folio 246.21
- Oleum in scriptura sancta quid* 331.7
- Oleum patri luminum in sacris conuenit.*
folio 431.1
- Oleum in sacris quid* 185.1
- Oleum quid* 151.25
- Olgol Iouia quam habeat uirtutē.* 82.31
- Olgol Iouia quæ herbæ subsint.* 82.31
- Olgol Iouia in 18. gradu Tauri.* 82.31
- Omne quod uiuit, propter calorem inclusum uiuit* 410.14
- Omne quod est, maiorē uel minorē gradum habet essentiæ* 37.13
- Omne quod est, ipsum quoque uerum est.*
folio 223.5
- Omne quod est, bonum est* 223.5
- Omne ideo est, quia unum numero est.*
folio 26.1
- Omnes gentes plaudite manibus in quibus locum habet* 455.3
- Omnes immundi sumus* 127.1
- Omnes stultos fuisse factos Cicero ait.*
folio 14.12
- Oēs sua natura infœcundi sunt.* 153.27.
- Oīa penè ad diuersos fines, sed ad unum ultimum tantum sunt ordinata.* 13.11.
- Omnia unum esse quid Plato intellexerit.* folio 36.12
- Omnia quomodo in Deo sint* 43.8
- Omnia immortalitatem appetunt.* 16.13.
- Omnia producta gyrum faciunt, & à Deo incipientia in ipsum (inquit Proculus) desinunt* 13.10
- Omnia tantum sunt quantum illius, qui uerè est, esse participant* 36.12
- Omnia quò Deum laudent.* 5. & 6.4
- Omnia habent à Deo patre ut sint, à spiritu uitæ ut uiuant, à filio ut intelligant* 185.1
- Omnia ab una causa procedunt.* 6.5
- Omnia à Deo incipiunt & ad eundem conuertuntur* 6.5
- Omnia à Deo incipiunt & ad eundem conuertuntur* 100.1
- Omnia reducēda in id ad quod est ipsorum causa* 43.5
- Omnia penè in sanguine mundantur.*
folio 244.19
- Omnia aliquid habere quod archetypo respondeat* 126.1
- Omnia uerè tendunt in Deum* 166.3
- Omnia quomō in arbore uitæ & Christo uiuant* 205.8
- Omnia quomodo per senariū à Deo egrediantur* 171.8
- Omnia quomodo in Deū redeāt.* 172.9
- Omnia uiuunt etiā metalla, lapides &c.*
folio 204.6
- Omnia præter summum hoc bonum indigent.* folio 466.1
- Omnia, etiam minima iudicantur antiqui à superioribus regi* 121.29
- Omnia fabricata præexistunt in artifice.* folio 126.1
- Omnis philosophantium notitia à sensu ortum habet* 15.13

MATERIÆ.

<i>Omnia arbor est omne genus personarū.</i>	
<i>folio</i>	131.7
<i>Opera tantum facienda, inquit quidā</i>	
<i>ut mortificetur homo rebellis.</i>	259.12
<i>Opera, quæcunque sint, non sufficiunt ad</i>	
<i>salutem.</i>	263.14
<i>Opera nostra quantumcunque iusta &</i>	
<i>sancta gratiam filiorum Dei non pos-</i>	
<i>sunt acquirere nobis</i>	263.14
<i>Opera sine fide nihil conferre ad salutē,</i>	
<i>aiunt quidam</i>	259.12
<i>Opera sine fide Deo nulla placent.</i>	
<i>folio</i>	261.13
<i>Operandū bene nō solū ut corpus subii-</i>	
<i>ciatur spiritui, sed ut recipiamus mer-</i>	
<i>cedem nobis promissam pro bonis o-</i>	
<i>peribus</i>	263.14
<i>Operatio suppositi aut singularis est a-</i>	
<i>put theologos & philosophos.</i>	58.3
<i>Operum Dei nulla ratio dari potest hu-</i>	
<i>mana</i>	1.8
<i>Ophanini, id est conti uel cantbi ferrei</i>	
<i>& non rotæ ut habet traductio no-</i>	
<i>stra.</i>	58.3
<i>Ophanini ad tribunal summi Dei perti-</i>	
<i>nent, ut Abraham in libro de forma-</i>	
<i>tionem ait</i>	58.3
<i>Ophaninus unus cuiuslibet rei dispoſitæ</i>	
<i>præst. folio</i>	58.3
<i>Opifex summus omnium rerum archety-</i>	
<i>pus. folio</i>	100.2
<i>Opifex summus egressus in creaturas</i>	
<i>producendas per senarium</i>	171.8
<i>Opificis uires duplices</i>	92.12
<i>Optimum perfectionem habet à se.</i>	56.1
<i>Opus naturæ non ad uniuersale, sed ad</i>	
<i>singulare terminatur</i>	21.16
<i>Opus Dei perfectissimū absolutissimūq̃.</i>	
<i>folio</i>	103.6
<i>Oracula ut intelligantur hominum indu-</i>	
<i>striam exigunt</i>	376.5
<i>Oracula omnia in Christi aduentu ces-</i>	
<i>sarunt.</i>	212.16
<i>Oraculū illud, Nosce te ipsum, undè ma-</i>	
<i>navit</i>	341.7
<i>Oraculum de futuro iudicio. Duo milia</i>	
<i>inanes. Duo milia sub lege. Duo milia</i>	
<i>sub Messiah</i>	406.6
<i>Orare proprium homini, inquit Plato,</i>	
<i>Porphyrus, Iamblicus, & Proculus.</i>	
<i>folio</i>	20.16
<i>Oratio omnibus necessaria</i>	398.15
<i>Oratio (inquit Damascenus) est eleua-</i>	
<i>tio mentis in Deum.</i>	225.6
<i>Orationi seruire non posse & rei uxo-</i>	
<i>rarie</i>	224.6
<i>Orbis tertius, siderum erraticorum pri-</i>	
<i>mus. folio</i>	59.4
<i>Orbium cælestium consonantia qualis.</i>	
<i>folio</i>	163.1.
<i>Organum quid in scripturis significat.</i>	
<i>folio</i>	450.7
<i>Ori præest suavis Venus</i>	119.27
<i>Origenes quid in Celsum de sacerdote à</i>	
<i>magno Alexandro uenerato.</i>	221.3
<i>Origenes quid de anima à corpore solu-</i>	
<i>ta sentiat</i>	464.3
<i>Origenes quid de asma interpretetur.</i>	
<i>folio</i>	171.7
<i>Origenes in Peri archon quid</i>	251.4
<i>Origenes omnium sacræ paginæ inter-</i>	
<i>pretum facile princeps naturali sen-</i>	
<i>su utitur</i>	58.3
<i>Origenes ab Ammonio, & sapientibus</i>	
<i>Hebræis sacræ didicerat literas.</i>	
<i>folio</i>	58.3
<i>Origenes super numeris quid mysticè</i>	
<i>dicat</i>	243.18
<i>Orphei de Deo elegantissimum dictum.</i>	
<i>folio</i>	324.24

INDEX

Orpheus ex sacris literis suum opus ultra humanã extēdit facultatē. 48.10	
Orpheus de arcanis diuinis cātat. 193.9	
Orpheus Hebræorum doctrinam, unūq; uerumque & perfectum Deum multis celebrat carminibus 10.8	
Orpheus poëta Deū duntaxat Abrahã cognitum canit 194.9	
Orpheus de Deo quid cantet 166.2	
Orpheus paulò prior Homero, Gedeonis tēpore annis circiter trecentis post Mosē, cum suis sacris floruit. 3.1	
Orpheus à tabulis Mosaicis didicit quæ de Deo cantat 10.8	
Orpheus sapientiam Palladem ex cerebro Iouis progenitam uocat. 196.11.	
Orpheus, Aglaophemus, Empedocles, Parmenides, Heraclitus, Lucretius, scriptores sacræ paginæ imitatos indicendi modo 181.19	
Orpheus quid de orbis opifice 163.1	
Os sacrum quibus nominibus diuersis dicatur 119.27	
Osce Trabam te in funiculis hominum, in uinculis charitatis, hominum ad humanitatem Mesiah pertinet, charitatis funiculi ad diuinitatem. 169.6	
Ostrea & conchylia cum luna crescunt, pariter & decrescunt 376.6	
Oues & pastores quid mysticè signent. folio 156.31	
Ouidius Sulmonensis sagacissimus, tempus à gyro cælorum fluere non ignorabat & tamen dicit, Ante mare & terras & quod tetigit omnia cælum, nec particula antè significat aliquod tempus ante cæli motum 13.10	
Ouidius in metamorphosi sua, Pythagoræ arcana occultat 48.10	
Ouidius semipythagoreus 189.3	
	P
Acbad quid significet 378.8	
Pabad timor Dei 41.4	
Palladis peplo quid fuerit inscriptum. folio 37.12	
Pallas quid significet 37.12	
Palma, cedrus, lignum Setim, & hyssopus atq; salix quid significent. 151.27	
Pan fistulam excogitauit. 18.14	
Panætius & Carneides auguria irrident. 370.1	
Panes facierum maximum sacramentum important, & misterium. 245.20	
Panes facierum qui ius licitum comedere. folio 245.20	
Panes propositioni, & cetera id genus quid 245.20	
Panes sub diuersis figuris iussi offerri. folio 245.20	
Panes propositionis Hebraicè facierum folio 245.20	
Panis quis, & quæ caro in conuiuio cælesti. 444.3	
Panis qui de caelo descendit solis sacerdotibus dat ut 245.20	
Panis est caro. in scripturis quomodo intelligendum 444.3	
Panis Dei de criptio 6.5	
Par philosophantibus maximè binarius materiam significat 37.13	
Paracletus ille suggeret uobis omnia, quomodo intelligendum. 357.7	
Paradisus ante, quàm cælum & terram facere Deus, erat 147.21	
Paradisu uoluptatis quid 146.21	
Paradisi uoluptatis ubi 317.19	
Paralipomenon quid 428.2	
Paralogisant & Peripatetici ex parte temporis 12.10	
Paralysis causæ 116.23	

M A T E R I Æ.

- Parmenides nihil de inferioribus sciri assererat, nisi quantum à supremo dependent 195.10
 Parmenides Deum, quiddam coronæ simile confectum, quod Stephanem appellavit, statuit. 4.2
 Parmenides falsò ab Aristotele de errore calumniatus 190.5
 Parmenides omnia unum esse dixit quomodo intelligendum 461.1
 Parmenides iniuste ab Aristotele carpitur. folio 166.2
 Parmenides rectè creaturas omnes esse unum in fonte à quo fluunt. 190.5
 Partes ante totum non productæ.
 Pascha quid mysticè significet. 245.19
 Passiones huius sæculi non condignæ ad futura in gloriam 264.14
 Pastores magni & sanctissimi olim fuerunt. folio 156.31
 Pastores ouium ueri qui sunt 157.31
 Pater cælestis centrum spheræ intellectualis 128.3
 Pater cur filium plus diligat, quàm diligatur à filio 189.3
 Pater, filius, & spiritus sanctus unum sunt essentia. 283.2
 Pater replet omnia unitate 283.2
 Patrem & filium nullus potuit intelligere, nec etiam Moses 164.2
 Patrem æternum, coronam superiorem Hebræi uocant 203.5
 Patris & filij, & spiritus sancti connectio mira 258.10
 Patres antiqui duas supremas mensuras quarum superiorem fontem, coronam, originem; alteram sapientiam, primogenitum uocabant, non esse mortalibus cognitæ aiunt 164.2
 Patres patrum qui patriarchæ dicuntur sunt in ciuitate suprema. 439.3
 Pauca sunt quæ ab Euangelistis sunt scripta si conferantur ad ea quæ Christus docuerit 271.9
 Pauci uerum baptisma suscipiunt, id est spiritum sanctum ut tempore apostolorum 268.4
 Pauli dicta obscura soluuntur 262.14
 Paulus arcanorum Dei conscius sacramentum belli & uictoriæ Christi explicauit ubi 454.2
 Paulus plus cæteris laborauit 456.4
 Pauo duodecim oua ponit 113.19
 Pauor inertia, & remissum opus flegmatis indicium 102.4
 Pax secundum aliquos est tranquilla animi libertas 460.1
 Pax à quo detur 460.2
 Pax perfecta & unio quædo regnabit. folio 446.5
 Pax cum Deo quàm suauis & concinna sit. folio 460.3
 Pax uera quid est 460.3
 Pax seruanda iure testamentario nobis relicta 460.1
 Pax quid sit 459.1
 Peccarium, id est oblatio pro peccatis & sic legendum apud Paulum; Qui non nouit peccatum, peccarium fecit. folio 234.12
 Peccati cognitio fit per legem, & non iustificatio 232.11
 Peccati cognitio fit per legem 255.8
 Peccatum Christianorum sacerdotum, & doctorum maius quàm plebeularum 145.19
 Peccatum mortuum sine lege, & ignotum. folio 255.8
 Peccatum tam in angelis, quàm in hominibus fuit & est quando &c. 256.8

INDEX

- Peccatum etiam cōmittimus minus bonū
eligendo 257.9
- Peccatum quomodo ex arbore inductū
sit, & malum in mundum 329.4
- Peccatū multis modis cōmittitur. 257.9
- Peccatum in spiritum sanctum, est omni-
moda desperatio, aut proterua mali-
tia, aut crimen læsæ maiestatis 185.1
- Peccatum adeo uoluntarium est, ut non
alio pacto sit peccatum 48.10
- Pedes in canticis sanctis quid 451.1
- Pedes in sacris literis quid significant.
folio 427.3
- Per hominem omnia facile Deo reconci-
liantur 391.4
- Percussi uos uento urente, aurigæ, &
grandine melius arefactione, siccitate
folio 145.19
- Peripatetici quid sit illa natura agens nō
determinant 195.10
- Peripatetici cum suo deliro Aristotele
falsò calumniatur ideas inter nubes,
aut in concauo Lunæ existere. 192.7
- Peripatetici nostri sæculi opinantur nihil
scire, aut sciri nisi ex sensatis syllo-
gizando ea probent demonstratione
quam pinxit Aristoteles 11.9
- Peripatetici contenti pro causa effectuum
sensibiles qualitates assignare.
folio 49.11
- Peripatetici tot rentur intelligentias tan-
tum, quot putant esse orbes 365.4
- Peripatetici quomodo naturalia tradi-
derunt 168.4
- Peripatetici quinque de homine tractant,
quid, undè, ubi, quo, qua, eius sit ho-
mo. folio 272.10
- Peripateticis anima & spiritus idè sunt.
folio 385.3
- Peripateticorum de intellectu oppugna-
tio. folio 356.7
- Peripateticorū dux Aristoteles. 190.4
- Peripateticorum & Auerrhoistarum
dogmata non omnia firma & solida.
folio 18.14
- Peripateticorum error in cōclusionem mo-
tus genituræ mundi 12.10
- Perpendiculum inuenit Dedalus. 19.14
- Persæ & Chaldæi in suis lib. recondita
habent sacra miracula 21.16
- Persarum regis origo 315.18
- Perseuerantia, uerarū decimarum obla-
tio. folio 220.3
- Perseus Zenonis auditor res utiles & sa-
lutares Deorū uocabulis nuncupatas
ait. folio 4.2
- Personæ diuinæ anili doctrina dicuntur
representari tribus animæ potentiis.
folio 387.1.
- Petra nunc pro patre, nūc pro filio in sa-
cris. folio 129.5.
- Petri successores uirtutem & potestatem
quàm à Christo susceperant, amise-
runt, susceptis bonis temporalibus.
folio 379.8
- Petrus familiariter ad eum cum angelo e-
git ut mulieres dixerint, Angelus ip-
sius est 363.1
- Petrus Lōbardus & Damascenus quid
de diuini uerbi incarnatione sentiunt.
folio 200
- Phærecides Pythagoræ magister. 372.3
- Phalaridis matri quid in utero gestanti
uisum fuerit 169.6
- Pharisei cur Christum odio persequuti
sunt 402.2
- Pharaotis diligentia in suscipiendis aut
recusandis pueris 102.4
- Phærecides cum uidisset haustam aquam
de iugi puteo terræ motum prædixit

MATERIÆ.

uenturum.	372.3	Physicam numeris tractabat Pythagoras. folio	89.7
Philisthæi non intrabant in templum, usque in tertiam generationem. 162.36		Physices elementa cum matheos principiis affinitatem habent	51.13
Philisthæum de genere Cham simul cum Aegyptiis commixto	162.36	Physici quando pharmaca, flebotomiã, & sanguinis missionem uetēt. 112.18	
Philisthæum nobis mundū figurat. 162.36		Physicorum naturæ seminaria quatuor uirtus, pullulatio naturalis, adulta forma, & compositum	51.13
Philon non minus doctrina quàm Græca facundia celeberrimus	9.8	Physiognomia de qua Christus. Nolite iudicare secundum faciem in operibus assumenda non autē in faciei lineis. folio	102.4
Philosophandum de Deo quibus, quando, & quomodo, & quantū opus fuerit. folio	32.8	Physiognomi ex faciei signis diuinant. folio	373.3
Philosophi ethnici, Hebræis sapientibus cōparati & theologis Hebræis, friuola & caduca auctore Eusebio dicūt. folio	10.8	Physiognomiæ scriptorum ingens catalogus. folio	102.4
Philosophi naturales adhuc dubitant, an hæc sit nostra patria	273.10	Physiognomiæ philosophorum medicorū ex colore	102.4
Philosophi qui unicum Deum adorandū censent	7.6	Physiognomiæ iudicium & chromatice non aspernandum	102.4
Philosophi cur aberrarunt à catholica ueritate	15.13	Physiognomiam probauit Pythagoras cum iuuenes inspecta facie recusaret, aut susciperet	102.4
Philosophia Peripatetica cum Hebræorum philosophia aliqui existimant stare non posse	3.1	Physiognomiã multi & graues uiri tractarunt	102.4
Philosophia secretior quæ magna dicitur ubi. folio	313.16	Phytonissa mulier aduocauit Samuelis animam ab inferis	389.9
Philosophiã & õnes artes docuit Christus. folio	275.11	Physon quid	147.22
Philosophorum quãta dissonantia. 26.1		Physon Ganges est	149.22.
Philosophorum antiquorum ubi fuit doctissima bibliotheca	313.16	Pictores naturæ suauis, id est æmuli. folio	99.1
Phinees benedictionem Leui à Mose datam quando confirmauit	312.15	Pietatem fundamentum omnium uirtutum Plato asserit, Paulus uerò charitatem.	347.12
Phæbus medicinæ auctor ab antiqs cur dictus	74.17	Piscatoribus copia sandi undè.	440.4
Phœnix quomodo reuiuiscat	401.1.	Pisces pedum iura sibi poscunt.	111.17
Phœnix Arabiæ singularis auis annos quingentos uiuit	401.1	Pisces qui mundi	157.32
Phibisis & hæmorrhoidū causæ & materia. folio	116.23	Pisces, aues, & plantæ mūdæ q̄. 157.32.	
		Piscinæ, lacus & stagna quid	140.15

INDEX

- Piscis in scripturis quid* 444.3
*Piscis quem comedit Christus post resur-
rectionem quid* 445.3
*Planeta cuius domiciliū habet in aliquo
12. signorum.* 179.18
Planet. quot annis cursum absoluūt. 56.1
*Planetæ cum 12. signis conueniunt quali-
tatiuis uirtutibus.* 179.18
Planetæ quā in nos sint potētes. 49.11
*Planetæ cuiusque fauor, quomodo captū
dus sit* 81.30
*Planetæ bonum & malum influūt in in-
feriora* 44.7
Planetæ oēs ad bonū fouendū. 116. 23
*Planetæ siue cæli mala nō influunt in ter-
ram. folio* 46.9
*Planetarū omnium quædam cum super-
nis consonantia* 182.21
Planetarum uirtutes habentur 44.7
Planetarum uirtutes quæ 49.11
*Planetarum motuum proportione innui-
tur proportio nostrarū uirū.* 121.30
*Planetarum quatuor ad conseruandum
indiuiduum, tres ad opus dirigēdum.
folio* 116.23
*Plantæ in archetypo quem locum teneāt.
folio* 131.7.
Plantæ quæ Mercuriales 80.29
Plantæ quæ sint solares 79.27
Plantæ cum quibus uirescant 106.11
*Plātārum aliæ calidæ, aliæ frigidæ, aliæ
humidæ, aliæ siccæ in primo, 2.3. &
4. gradu.* 53.15
Platæ ciuitatis supernæ 424.4
*Plato iuuenes admonebat ne temerè de
diuinis & mundi sacramentis pronū
tiarent* 14.12
*Plato à re publica exterminari iubet po-
ëtas qui à puritate prisca descuerunt
folio* 48.10
Pla. à sup̄mis ad inferna descēdit. 38.14
*Plato super omnes philosophos causas à
diuina providentia assignasse dicitur
à Theophrasto* 192.7
*Plato philosophātium magister adeò cū
Mose consentit, ut Moyses fuerit appel-
latus.* 3.1
*Plato ut D. Ioānes à summo progenito-
re exorsus initium* 38.14
*Plato in Ione & Parmenide: Mercurius
in Pymandro: Xistus Pythagoricus
dicūt hominem Dei templum, & Deū
hospitem* 371.1
*Plato non solus mundum generat, ut ait
insanus Aristoteles* 9.8
Plato diuina semper ueneratur 194.9
*Plato ait diuinam sapiētiam orationibus
& oraculis impetrandam, naturalia
ratione quærenda, & moralia usu cō-
paranda* 11.8
*Plato multa ignaris occultanda cur iudi-
cauit* 9.8
*Plato & Pythagoras Græcè exposue-
runt, quæ adiuuenerunt Brachmanæ
Ægyptij, atque Iudæi* 3.1
*Plato meliore collustratus à Deo lumi-
ne, quā Aristoteles* 9.8
*Plato in symposio, quid de intellectu no-
stro. folio* 175.11
*Plato in Cratylo quid de diuinis nomi-
nibus. folio* 386.6.
*Plato in epistola ad Dionysium quid re-
ferat* 7.6.
Plat. de Socrate mirāda narrat. 374.4
*Plato cum frequenter in cōtēplationibus
tā uehemēs esset mortuus est.* 374.4
*Plato in negotio animæ quorum doctri-
nam sequutus* 349.1
*Plato à rebus diuinis exorsus, descendit
ad sensibilia, ultra quæ Aristoteles*

MATERIÆ.

- (ueluti pecus ad præsepe) non est progressus 194.9
- Plato quid rerum omnium catenam uocet. folio 81.30
- Plato per magnum & paruum non tantum materiam intellexit ut malignè cauillatur Aristoteles 37.13
- Plato & Plotinus quæ immediatè à Deo creantur interire non putant ut anima. folio 13.10
- Plato cū Hermogene quid differat. 4.2
- Plato semimoses dictus 34.10
- Plato & Socrates tria rerum principia posuerunt 127.2
- Plato epistolium quoddam ex Aegypto, in laudem sapientum Israëlitarum, ad Aristotelem conscripsit 3.1
- Plato quid de Tymnico Chalcidio dicat folio 373.4
- Plato quid de diuinis bonis 281.20
- Plato ab eo qui inter entia dignitatem habet sumit exordium 22.17
- Plato in lib. de republica de tribus hominis partibus 168.4
- Plato prolem Dei patris filium appellauit. folio 8.7
- Plato in Epimenide quid senserit de planetis. 46.8
- Plato fabricam mundi describens, undè exorsus est. 38.14
- Platonem Græci cum academici, tum Peripatetici diuinum appellarunt, Aristotelem uerò cacodæmonem. 38.14
- Platonem falsò criminatur ingratus discipulus rixator ille Aristoteles. 9.8
- Platoni quid cōtigerit in infantia. 169.6
- Platonici longè præcellunt Peripateticos. folio 12.9
- Platonici optimè, & cum Christianis cōuenienter ideas ponunt 12.9
- Platonici nouitiores qui ideas approbant. 192.7
- Platonici mundi animam id dicunt quod ait Ieremias, Ego cælum & terram impleo. folio 39.1
- Platonici hominem ex anima & spiritu & corpore constare aiunt 385.3
- Platoniorum de connexionione animæ cū corpore dictum 341.8
- Platonicum dogma cōspersum Hebræorum theologorum doctrina 93.12
- Platonicum dogma. Naturalia discenda, moralia usu comparanda, sed diuina ab oraculis cum reuerentia suscipienda. folio 196.12
- Platonis epistola ad Hermiam, Erastum, & Coriscum quàm bellè de Deo sentiat. folio 36.12
- Platonis diuina sententia de uita quæ sperat Christiani sempiternam. 273.10
- Platonis doctrina Aristotelicam excedit. folio 22.17
- Platonis & Aristotelis cōcordia. 38.14
- Pleiades in 22 gradu Tauri 82.31.
- Plinius & Cæsarinus quid de mundi cōcentu. 163.1
- Plinius socordiã existimat, Deos plures constituere 8.6
- Ploti. de morte elegans sententia. 464.2
- Plotini paralogizatio circa finem. 10.13
- Plotinus docet nos redire in Deum per musicam 180.19
- Plotinus in homine tria ponit 385.3
- Plotinus mundi futuram perennem permanentiam ponit 13.11
- Plotinus quid de unione cum Deo tractarit 461.1
- Plotinus intellectum à ui rationali distinctum putat 167.4
- Plot. quid uocet in bonè ratione. 272.10

INDEX

- Plotinus quid de animalium generatione
sentiat 108.14
- Plotinus de cælo & mundi anima quid
sentiat 13.11
- Plotinus multa supra hominē docuit, &
tamen in mundi æternitate paralogi-
zat. folio 13.10
- Plotinus in libro de tribus substātiis quid
dicat 196.11
- Plotinus librum de triplici reditu animæ
in Deum 57.2
- Plotinus genitorem & genitum, atq; spi-
ritum sanctum profitetur: licet ethn-
cus sit 196.11
- Plotinus mundi æternitatem profitetur.
folio 13.11
- Plumbum primum omnium ex Cassiteride
insula asportavit Midacritus. 19.14
- Pluto antitheos suas habet diuitias.
folio 276.12
- Plutarchus quomodo Deum describat.
folio 411.14
- Plutarchus in lib. de oraculis deficienti-
bus, quid ad Cleombrotum. 212.16
- Plutarchus de ideis 192.7
- Pluuiæ, roris, glaciæ genitura, ex solius
Dei uoluntate 163.1
- Podagræ causæ, & materia. 116.23
- Podère, id est Christo uestitus angelus
quid. folio 58.3
- Podère. i. stola sancta uestitus 58.3
- Poëtæ theologiam & arcana rerum sa-
cramenta fabularum inuolucris oc-
cultabant 48.10
- Poëtæ à sapiētibus illorū mysteria per-
cipientibus celebrantur 48.10
- Poëtæ aliud dicunt, aliud mysteriosè si-
gnificant 47.10
- Poëtæ gentium theologi quid de nobis.
folio 273.10
- Poëtæ non irridendi, nec uituperandi.
folio 47.10
- Poëtæ Deum in nobis esse canunt. 371.2
- Poëtæ Deum Patrem omnipotentem di-
xerunt 7.6
- Poëtæ nō puras cātasse fabellas. 47.10
- Poëtæ theologi uerè dicti 47.10
- Poëtæ Pana uocabant causam primam à
philosophis uocatam 6.5
- Poëtarum Simonidis & Homeri testi-
monio Aristoteles grauissima philoso-
phiæ loca corroborat 48.10
- Pondera inuenit Phidon Argiuus. 19.14
- Pœnitentia uera, quæ sit 393.8
- Pœnitentia non est pœnæ tenētia. 393.8
- Pœnitentiã agite, quomodo intelligatur.
folio 393.8.
- Pœnitentia, ut habetur in codicibus He-
bræis, ad Deum reuersionem signi-
ficat 360.12
- Pontifices Petri successores quando po-
tuerunt dicere, Argentum & aurum
mibi est, perdidērunt ius dicendi, Sur-
ge & ambula 379.8
- Pontifices & sacerdotes Petri successo-
res quando ceperūt possidere terre-
na, simul etiam] perdidērunt cœle-
stia. folio 379.8
- Populi qui, auguria probarunt 370.1
- Populus rudis & turba I E S V M su-
scipiebat, quem legisperiti & phari-
sei & rabbini & principes sacerdo-
tum, id est pontifices, leuitæ, archidia-
coni, Decani, doctores, & cetera id
genus farinæ contemnebant 171.7
- Populus simplex Deo adhærens, uidet
quæ malignus propheta & conciona-
tor, Doctor & magister non uidet
folio 171.7
- Porat uerbum Hebræum nō est. 317.19

MATERIÆ.

- Porphyrius Deum primo summum bonũ, secũdo creatorem, tertio animam mũ di dicit. folio* 204.6
Porphyrius & Iamblicus atque Proculus quos i primo genere impietatis collocent. 5.3
Porphyrius in libro de abstinentia ab animatis, quid de Dei ueneratione sentiat. folio 394.10
Porphyrius in lib. de bonis & malis demonibus, quid de hominibus. 377.6
Porphyrius in libro de abstinentia, Hebræorum uates multis laudibus prosequitur, 10.8
Porphyrius de oraculis deficientibus, quid cantet 211.16
Porphyrius mira de Plotino scribit. folio 374.4
Porphyrius aduersus Christianos & religionem Christianam quid. 212.16.
Porphyrius quid de Iudæis Apollinis oraculum tradidisse dicat 4.1.
Portæ tres quibus patet introitus in regnum cœleste 424.4
Portio suprema ab homine abiens, homo efficitur impænitens, nec Deum intelligere potest. 385.3
Potētia in milite utilis, utilior in duce, maxime uerò utilis in rege 16.13
Potētiæ tres animæ memoria, intellectus & uoluntas 387.1
Potestates omnes, extra Deum, ministras esse censet Orpheus 8.6
Potestates arcent ea quæ perturbant ordinem diuinæ distributionis 439.2
Potestates quæ nominentur. 41.3
Potestatum cū Venere concordia. 68:11
Præcepta à nobis impleri non posse arbitrantur nonnulli 259.11
Præda Benjamin quando diuisa. 318.19
Præmium de condigno reportatur: folio 264.14
Præmium multis modis dictũ, sed Abrahæ clarius declaratum 456.1
Præstigia quorundam 381.10.
Preces & orationes qui maxime sibi proposuerint & instituerint 398.15.
Præmæ rerum productionis consensus. folio 37.13
primitiæ qua rōne Deo offeratur. 84.33
Primo die terra, cœlumque facta cum luce communi 173.10
Principia physica undè resultant. 37.13
Principia Peripatetica, materia, forma, & priuatio 37.13
Principia rerum assignata per numerũ, hîc numerus non est mathematicus. folio 194.9
Principia rerum infinitam materiam ex dissimilibus particulis, id est atomis contextam constituit Anaxagoras, Anaximenes discipulus. 26.1
Principia rerum infinita iudicauit Anaximander Thalys auditor 26.1.
Principia & rerum omnium causas infinito ærei tribuit Anaximenes Anaximandri discipulus 26.1
Principia tria posuerunt Deum scilicet materiam, & Ideã, Socrates Sophronisci & Plato Aristonis filius Athenienses 28.3
Principia demonstrationis (si per quidditates & differentias rerum proprias nobis occultas demonstratio fit) conuincuntur ignota 22.17
Principia omnium frbricatorum duo, materia & forma 93.13
Principia duo secundũ Manichæũ quod est erroneum 330.24.
Principatus publica curant 439.2.
k

INDEX

- Principatum ordines prouinciis & regnis Deus præposuit, archangelos autem regibus, & principibus, cuique uerò homini angelum unum delegauit Deus* 41.3
- Principibus terror & numen quoddam inest, ut populus tremens reuereatur. folio* 221.3
- Principium mundi Heraclitus Ephesius & Hipparchus ignem esse dicebant. folio* 27.3
- Principium subiectiuum quod qui posuerunt. folio* 28.3
- Principium subiectiuum forma & quantitate caret suapte natura* 28.3
- Principium omnium aquam existimauit Thales* 26.1.
- Principium rerum, aërem diuinæ rationis compotem opinatus est Diogenes Anaximenes discipulus* 26.1
- Priuernatis agri labes, præcessit fremitus auditus de cælo, & animaduersi globi, Lunæ tres & faces de nocte uisæ. folio* 371.1
- Proculi quinque documēta ad laudes & hymnos Dei persoluendos* 398.15
- Proculi sententia de sacrificiis* 394.10
- Proculus de concentu cælorum quid sentiat. folio* 178.16
- Proculus academicæ doctrinæ illustrator præcipuus* 196.11
- Proculus quid de sensatorum rationibus ad diuinorum cognitionē sentiat. 12.10*
- Proculus in suis theorematibus theologiacis. folio* 190.5
- Proculus librum de causis edidit* 7.6
- Proculus ex fontibus Porphyrianis quid dicat.* 398.15
- Proculus lumine singulari collustratus, quid & quantum patribus sanctis ueteris instrumenti tribuerit* 194.9
- Proculus opificē à patre fecernit.* 93.12
- Proculus in theorematibus theologiacis quid* 7.5
- Proculus quos in tertio impietatis genere secundum Platonis sententiam collocet* 21.17
- Proculus in Parmenidem, Ioannis doctrinam ueneratur & si ethnicus.* 190.4
- Propheta nullus quem non fellerit opinio folio* 254.7
- Prophætæ qua morte moriebantur. folio* 360.10
- Prophætæ quo docendi modo Deum nouerunt* 165.2
- Prophætæ omnes defecerūt præter Christum. folio* 186.2
- Propinans sanguinem quis sit.* 410.13
- Proportio motus Saturni & Iouis in uelocitate sesquialtera* 121.30.
- Proportio musica quæ* 352.3
- Proportio arithmetica necessaria reip, gerendæ* 352.3
- Proportio quantitatis aut uirtutis, nulla exigitur in prima causa, qualis exquiritur in ipsis secundis* 399.17.
- Proportio mensurarū in homine.* 101.3
- Proportio eadem corporis humani quæ & arcæ Noë* 101.3.
- Proportio intermedia correspondens. folio* 423.3
- Proportiones illæ tres: musica, arithmetica, & geometrica quæ sibi uelūt.* 91.10
- Proportiones partium corporis humani. folio* 101.3
- Proportiōes Themidis esse filias.* 92.11.
- Propositionis nihil ex nihilo fieri dissolutio* 12.9
- Profelyti quibus ritibus obseruatis suscipiebatur in lege Mosaica.* 409.12.

MATERIÆ.

Protagoras omnino negat se scire, quid de Deis loquatur	4.2	Purgatorium duplex	385.4
Pruina quos resignet mysticè	145.19	Pyromãtici qui per ignem præsentiabãt futura	372.3
pruina partim noxia, partim utilis.	143.18	Pythagoræ sophistæ librum, qui incipit. An Deus sit dubitare uidetur. cõbuserunt Athenienses	5.3.
Pfallere sapienter quid	499.5	Pythagoræ sententia de anima à corpore separata	106.12
Psalterium secundum Casiodorum quid significet	450.7	Pythagorei per quaternarium iurabãt. folio	51.13
Psalterium & citbara quomodo differunt. folio	499.7	Pythagoras Samius quo tempore floruerit	2.1
Ptolemæus, Hermes, Aratus cœli decimii non meminerunt	43.6	Pythagoras philosophorum primus.	2.1
Ptolemæus consonantiam orbis celebrat. folio	163.1.	Pythagoras & eius interpres Hierocles omnium rerum Deum opificem profitentur	9.8
Ptolemæus in fructu quid de futurorum præscientia dicat	372.3	Pythagoras de Deo loqui sine lumine uenit. folio	2.1
Ptolemæus quid de influxu cœlesti sentiat. folio	341.8	Pythagoras ab his qui sacra legerant edoctus	106.12
Puer in uentre matris quomodo nutritur. folio	452.1	Pythagoras duo de anima profitetur, im mortalem, & quod à Deo emanauerit, quod nesciuit Aristotel.	273.10.
Pugna triplex indicta quomodo intelligenda	454.2	Pythagoras & Plato in lib. de republica influxus ex concentu cœlorum asserunt	567.6
Pulchritudo quid, & ex quibus	68.11	Pythagoras semitheologus & semiphilosophus	108.14
Pulchritudo humani generis in uarietate indiuiduorum	351.3	Pythagoras unitatem Deũ esse ait.	7.6.
Pulchritudo õnis laudabilior in toto quã in parte	176.13	Pythagoras & Plato cum sua academia diuinum nunquam rebus omnibus infusum docent	166.2
Pulchritu. corporis undè resultet.	27.2	Pythagoras Platone antiquior, quã conuenientia euangelio dicat	282.20
Pullus in sacris & Asina quid	297.1	Pythagoras cũ psalmographo primogenitum Dei Sapientiam uocat.	196.11.
Pulmones ueluti flabellum cor ipsum temperant.	120.29	Pythagoras Deum esse animum censuit, per naturas rerũ omnes intentũ.	4.2.
Puluis in terram reuertitur, spiritus ad Deum, qui fecit illum.	166.3	Pythagoras priorem in naturalibus non habuit, secundum non uidit.	40.2
Puluis quis, de quo dicitur. Puluis panis eius. folio	239.15		
Punctum ut se habet in continuis sic instans in successiuis	13.10		
Purgatorio altero expurgantur animæ à sordibus	385.4		
Purgatorio altero animæ purgatæ purificantur ut diuiniorez fiant.	385.4		

INDEX

- Pythagoras decem annos latuit. 374.4
 Pythagoras Diuinum genus hominibus
     inesse ait 273.10
 Pythagoras philosophorum pater. 40.2
 Pythagoras malleorum pōdere, chordarum
     & fistularum longitudine] conso-
     nantiam sub numerorum proportione
     collocauit 18.14
 Pythago. quid de anima dixerit. 349.1
 Pythagoras, & Stoici numine afflato so-
     lum diuinare posse aiunt 372.3
 Pythagoricorum & Academicorum in
     ideis diuersa opinio 191.15
- Q
- Q Vadrigas reperit. Erichthonius.
     foli. 19.14
 Quadrirèmes Chartag. nēses primi, (ut
     ait Aristotel.) quos alij Chalchedo-
     nios uocant, fecerunt 19.14
 Quadrirēmum architectus apud Char-
     taginenses primus Vosperus 19.14
 Quæ non uidentur aeterna 413.17
 Quæ generantur, nouum sibi locum ac-
     quirunt 11.9
 Quæ uidentur temporalia sunt. 413.17
 Quæ minima habentur in lege sacramen-
     tis plena sunt 272.9
 Quæ à raptoribus & ueneficiis & incā-
     tationibus liberent 82.31
 Quæ contrariantur, aliquid sunt. 393.7
 Quæ mouentur ad nouum locum trans-
     migrāt, aut circa aliquod stabile mo-
     uentur 11.9
 Quæ cum Saturno solidentur 116.23
 Quæ est ista quæ ascendit? quomodo in-
     telligendum 453.1
 Quales futuri in magno Dei die. 127.1
 Quæstio de Christo, quæ uenustissima
     similitudine soluitur 325.24
 Quaternario inest proportio dupla, tri-
     pla, quadrupla, sesquialtera. 50.13
 Quaternario numero elementa distribu-
     ta folio 50.13
 Quaternarium Pythagorei iurabant.
     folio 51.13
 Quaternariū omniū rerū opificē. 51.13.
 Quaternarius omnem musicam consonan-
     tiam. folio 50.13
 Quaternarius in trinitate concluditur,
     & trinitas in quaternario 423.4
 Quaternarius tanquam radix & fun-
     damentum omnis numeri 97.17
 Quatuor in omnibus & disciplinis, &
     artificiis primatum habet 51.13.
 Qui secum pugnant, cum aliis consenti-
     re nequeunt, & qui huic sententiæ
     adstipulantur. 346.11
 Qui nō nouit peccatū peccatariū se fe-
     cit. & non peccatum legendum, ut mē-
     dosi habent codices 234.12
 Qui ponis nubem ascensum tuū, sed me-
     lius, tribunal tuū, ut habet ueritas He-
     braica 143.17
 Quibus Mars fauet ad omnia prompti.
     folio 65.9
 Quidquid ab actu puro recedit, ad ma-
     teriam necessario declinat 41.3
 Quicquid est in Deo æquale est. 427.3
 Quid à patre, filio, & spiritu sancto ha-
     beamus 433.2
 Quid per uirtutem iaspidis significetur.
     folio 417.2
 Quid in ueteri testamento promissum.
     folio 332.8.
 Quid habeamus ex ideis 195.10
 Quidam ex his qui cardines Christianæ
     domus dicuntur, quid de uita. 201.1
 Quidam tempestate authoris alis arte di-
     spostis breue spatiū uolauit. 379.9
 Quietem aeternam oppugnantes. 14.12

MATERIÆ.

<i>Quilibet tanquam uerus sacerdos seipsum offerre debet</i>	459.3	<i>Redemptiones primitiarum quàm uariæ.</i>	
<i>Quinqueremes Nesigiton Salaminus extruxit</i>	19.14	<i>folio</i>	232.11
<i>Quinq; de homine instituta</i>	272.10	<i>Redemptor & expiator humani generis unicus</i>	254.6
<i>Quis, quantus, qualis Deus: impossibile est inuestigare hominem</i>	164.2	<i>Redemptor uenit à meridie</i>	133.8
<i>Quis in nubibus, id est sanctis</i>	187.2	<i>Reges, pphetæ, & sacerdotes uices Dei gerunt in terris</i>	151.26
<i>Quo curriculo uebantur homines ad cœlum. folio</i>	168.5	<i>Regina Saba per & scribitur unde intelligitur illam Arabiæ fuisse reginam. folio</i>	161.35
<i>Quod semel destructum est, amplius nõ posse redire, non est uerum</i>	401.1	<i>Regiones quæ Lunæ subiiciuntur</i>	81.30
<i>Quod est ante pedes nemo spectat, & cœli scrutantur arcana</i>	19.15	<i>Regiones Venereæ quæ</i>	80.28
<i>Quod primum in intentione, est ultimum in executione</i>	33.10	<i>Regiones quæ ascribãtur Merc.</i>	80.29
		<i>Regionis cœlestis sunt sui lapides, metalla, & fructus</i>	132.8
		<i>Regis ueri & tyranni regis differentia. folio</i>	61.6
		<i>Regis & tyranni dotes</i>	61.6
		<i>Regnum cœlorum appropinquare, quid sit. folio</i>	393.8.
		<i>Regni & sacerdotij coniunctio in sacris quomodo intelligenda</i>	459.3
		<i>Regnum cœlorum quid sit</i>	393.8
		<i>Regula summæ ueritatis</i>	395.11
		<i>Reguia quæ nunquam fallit</i>	395.11
		<i>Reipublicæ aut dominij, terminum constituit Plato 1728. annorum disciplina si uigeat, & suum finem consequitur. folio</i>	113.19
		<i>Relatio noua ex nouitate operis in Deũ mudi opificem induci uidetur.</i>	14.12
		<i>Relatio noua ex nouis quotidie productis aut ad Deum fabricantem, aut ad gubernan. &c.</i>	14.12
		<i>Relationes quibus nobis Deus coniungitur, an reales, an ratiões sint disputatur à theologis</i>	97.18
		<i>Religio Saturnia quæ sit</i>	61.5
		<i>Remissio non fit, sine sanguinis effusione. folio</i>	244.9

R

<i>RAbbi Simeon, Bcniochai & Elchana quid</i>	250.4
<i>Rabbi Bachaiæ authoris Hebræi interpretatio lapidis tharsis</i>	58.3
<i>Rabbi Samuel in cõmentariis lib. de formatione</i>	190.4
<i>Raphaël medicus, aut medicina Dei dicitur</i>	74.17
<i>Rapsacos missus à rege Assyriorũ profligatur, occisis 185 milibus ex militibus suis</i>	141.15
<i>Ratio seminaria nõ minuitur secũdũ subiectum, sed secũdũ affectus.</i>	108.14
<i>Ratio quid</i>	109.15
<i>Rõ unionis harmonica similitudo.</i>	92.11.
<i>Rationalis anima à phantastica concipit. folio</i>	6.4
<i>Rationale quid uocet in homine Plotinus folio</i>	385.3
<i>Rationalis pars hominis quæ sit, & ubi. folio</i>	344.10
<i>Rationalem animam particularem uocãt academici</i>	93.13

INDEX

<i>Renasci nõ ex hac aqua elementari possumus, sed ex illa diuina, cuius hæc est signum</i>	118.3	<i>Retia Arabne reperit</i>	19.14
<i>Renes Veneri tribuuntur</i>	119.27	<i>Retributio quã Deus nobis promisit est ad iustitiam & proportionem, nõ autem ad pondus</i>	264.14
<i>Renes natura sua calidi & sicci.</i>	117.25	<i>Reuben primogenitus thorum paternum maculauit</i>	311.14
<i>Remum Copæ reperiunt</i>	19.14	<i>Reuben quî interpretatur</i>	303.6
<i>Rerum creatarum numerus nouenarius. folio</i>	97.18	<i>Rex Franciæ nomine Christi decoratus & quare</i>	311.14
<i>Rerum omnium principium trinũ.</i>	383.1	<i>Rha barbarum quã uim habeat.</i>	370.1
<i>Res Hebræis binarios centenarios significat. folio</i>	383.1	<i>Rhea, quã Latini opem dixerunt, lapido sæ & montanæ terræ Dea.</i>	208.13
<i>Res omnes simulachrũ Dei habet.</i>	98.18	<i>Rhetoricam docuit Christus & uim orationis</i>	275.11
<i>Respublica quando sensim in peius fatali lege decurrit</i>	113.19	<i>Rhinoceros qualis</i>	187.2
<i>Respublica terrestris, simulachrum celestis.</i>	278.15	<i>Ricardus in de arca mystica quid de cõtemplatione</i>	399.16
<i>Restitutio rerum in triginta sex milibus annorum Plato docet</i>	107.13	<i>Robur quàm multiplex</i>	242.18.
<i>Resuba Hebraicè Latini pœnitentiam, sed melius reuersionem interpretarentur</i>	146.21	<i>Robur secũdũ carnẽ qd signet.</i>	243.18.
<i>Resurrectio quando futura sit, & quo tempore adimplenda cõiecturis necne deprehendi possit</i>	405.6.	<i>Rogerus Bachon multa se fecisse iactat pura magia, tonitrua, nubes, pluuias. folio</i>	379.9
<i>Resurrectio cuius uirtute conducetur. folio</i>	406.7	<i>Roma scelerum omnium saburra, orbem uniuersum bis uindemiauit, primo quidem, gladio imperiali, nunc uerò pontificio, & papali, ac spiritali: propter eam uindemiam Dominus illi opprobrium sempiternũ parat in secula sæculorum amen</i>	135.10.
<i>Resurrectio futura an possit probari rationibus</i>	403.3	<i>Romæ desolatæ futuri habitatores quales & quã nefarij, & tetri.</i>	135.10.
<i>Resurrectio fuerit necne</i>	402.2	<i>Romæ desolatæ futurorum habitatorũ princeps Hazazel pro quo habet traductio emissarium in lib. Leu. 135.10</i>	
<i>Resurrectionem negantibus, respondet. folio</i>	408.11	<i>Romæ, alteri Babyloni quid dominus cõminetur sub nomine Iosra, id est uindemiatrix in Isaia</i>	135.10
<i>Resurrectionem ex astris probari posse sunt qui arbitretur inter astronomos. folio</i>	403.3	<i>Romani in arduis rebus senatus decem uiros ad libros Sibyllinos ire iubebant. folio</i>	372.3
<i>Resurrectioni quis primo dederit aditũ. folio</i>	404.4		
<i>Resurrectionis quas autoritates habemus in sacris</i>	1404.5		
<i>Resurrectionis futuræ tẽpus, Eliæ oraculo declaratur</i>	406.6		

MATERIÆ.

Romanis strages multas prænuñtiauit fluius tinctus sanguine	371.1	Sacerdotes nostra tempestate adeò se uiles & turpes exhibuerūt, scelestis & non cælestibus in seruietes, ut iam ludibrio sint Deo, angelis & hominibus. folio	221.3
Ros & pruina quid	143.18	Sacerdotes quales esse debeant	59.4
Ros Hermon in scripturis quid significat	460.3	Sacerdotes nostri sæculi feces ignorantia, & cloacæ turpitudinis	219.1
Ros in sacris quid	300.4	Sacerdotes debent uocari ad honorem, & non sibi honorem assumere.	223.5
Rosmarinus singularis est, & non uulgaris. folio	82.31	Sacerdoti septem necessaria	213.1
Rosmarinus frequens nõ ab re in sacrificiis. folio.	82.31	Sacerdoti in lege ueteri quid debebatur. folio	220.3
Rosmarinus planta multum mystica. folio	153.27	Sacerdoti insigne quoddam uirtutis in se debet	221.3
Rosmarinus (pro quo passim scriptura habet hyssopus) nobilissima inter plantas. folio	153.27	Sacerdotis uestimenta quæ	221.3
Rosmarino fiebant aspersiones in lege ueteri, & non herba hyssopo, ut uerisimilius est sacerdotes usos frutice ad spargendum populum quàm herba. folio	153.27	Sacerdotis uestimenta mystica ad quid. folio	222.4
Rosmarino fiebant aspersiones in lege ueteri, & non herba hyssopo, ut uerisimilius est sacerdotes usos frutice ad spargendum populum quàm herba. folio	153.27	Sacerdotibus Christianis cur sit indicta denudatio capitis, cõtra id quod Christus obseruare uoluit	226.6
Roris & pruinae differentia	143.18	Sacerdotium Christi regale	231.10
Ruab mysterium maximum	383.1	Sacerdos doctor populi constituitur, non quidem uanæ doctrinae, sed legis. folio	218.1
Ruab Hebræi uocant quod nos spiritum. folio	383.1	Sacerdos quibus pugnare armis debeat. folio	218.1.
Rubit uirtus eximia omniumque prætiofissimus à Plinio dicitur & aliis multis	S 59.3.	Sacerdos angelus Domini	424.4.
Hæbraica litera tribus ramusculis trinitatem significat. folio	97.18	Sacerdos Dei uicē gerit in terris.	221.3
Saba Hebraicè, Latine Arabia	161.35	Sacerdos Christianus quæ nomina habere debeat	224.6
Saba per Arabiam significat	161.35	Sacerdos & eius officium quid sit.	218.1
Saba per unde Sabæorum regio sic dicta.	161.35.	Sacerdos bonus & iustus, est quasi Deus uisibilis	218.1
Sabat, id est uera requies	173.9	Sacerdos quasi dans sacra	218.1.
Sabbatai quid	60.5	Sacerdos quàm purus, quàm mundus, quod diuinus esse debeat	218.1
Sabbatarium spatium mille annorum.	406.6	Sacerdos claritatem & illustrationem doctrinae & spiritus habere debet. folio	224.6
Sabbatum requiem significat	176.12		
Sabbatum in hoc sæculo haberi non potest. folio	176.12.		

INDEX

- Sacerdos multiplici doctrina præditus esse debet* 59.4
Sachinam quid uocent Hebræi 128.3
Sachina Hebraicè quid apud nos significet. folio 125.34
Sacra eloquia magis intelligentibus, magis admiranda 143.18
Sacra suscepta religiosè & reuerenter mūdificant, irreligiosè uerò tractata inquinant 253.6
Sacra scriptura omnium theologorū mater & fons 389.3
Sacra litera ubi habent hyssopum legendum rosamarinus 82.31
Sacra scripturæ intelligentia & cognitio, panis fortium dicitur 144.18
Sacra paginæ quatuor sensus admittunt omnes 58.3
Sacramenta cur ordinata 394.9
Sacramēta an sint signa tantum, an etiā instrumēta disputatur à theologis seriōsius 266.2
Sacramenta scripturæ secretiora inter commentatores nullus olfecit nisi Dionysius & Origenes 31.7
Sacramenta Dei & naturæ antiquorū studium fuit inuoluere 32.8
Sacramentorum uis tota à patre nos generante 266.2.
Sacramentum quid sit 394.9.
Sacrificare insitum naturæ ait Aristoteles. folio 20.16.
Sacrificare Deo, est à natura insitum inquit Aristoteles 369.9
Sacrificia ad quid missa 237.14
Sacrificia media inter Deum & homines folio 369.9
Sacrificia medelæ quædam animarum. folio 394.10.
Sacrificiorum & oblationum ueteris instrumēti ratio tam sublimis ut uix de ipsis fari aliquis uerè possit mysteriū intelligens 243.19
Sacrificium filiorum Israël primum matatus agnus 235.13
Sacrificium Melchisedech & Christi in pane & uino 230.10
Sacrificium peccatarium, culpatoriū, pacificorum cherboua, i. oblatio. 233.12
Sadai Dei nomen 288.6
Sahasuah, interpretatum habemus delicias, in prouerbiis, prius licentiosius interpretatū est ludens coram eo omni tempore 163.1
Salomō somnio unius noctis sapientia cōpletus 355.6.
Salomon typus fuit Christi resurgentis. folio 235.13
Salomon quid de mūdi consonātia. 163.1
Salomon quid de seipso asserat 463.2
Saluari q̄ cupit eos qui saluant exorare debet. folio 338.25
Salus nō ex operibus legis, neq; ex aliis bonis, sed per Dei misericordiam. folio 263.14
Salus hominis in duobus solum mandatis consistit 259.12
Salutem nō capiunt omnes, etiam quibus salus parata est, donec eorum aduenierit tempus 214.17
Sancti different in gloria 407.9
Sancti uiri quæ magnalia fecerint. folio 378.7
Sanctimonia & magnificentia in sanctificatione eius, alia traductione aliud habemus 457.2
Sanguinē bibēs quis sit in sacris. 410.13
Sanguinem animæ sedem asserunt sacra litera 105.9
Sanguinem quæ sistant 82.31

MATERIÆ.

Sanguinem ipsius animæ sedē aliqui opi nati	104.9.	ordine.folio	61.5
Sanguini uitam inesse nonnulli opinati sunt	104.9	Saturni quā habuerit antiquitas opinio- nem.folio	60.5
Sanguis animalium peccatum expiare ui debat	369.9	Saturni sæculo lōgeuæ oīm uitæ.	47.10
Sanitas animæ quid	346.12	Saturni ad stelliferū millecupla propor- tio.folio	121.30
Sapiens, scriba, inquisitores huius sæcu- li mysterium crucis nō intellexerunt. folio	276.11	Saturnia religio quæ	61.5
Sapientes qui futura prædixerūt.	372.3	Saturni ducatus in rebus deliberādis & aliis multis saluberrimus	47.10
Sapientes ueri & philosophi qui.	381.10.	Saturni mala profluentia	45.8
Sapientia uera in Christo abscondita. folio	459.3	Saturnij quibus delectentur	114.20
Sapientia à Deo datur	168.5	Saturnij uiri solitarij, taciturni.	60.5
Sapientia non acquiritur uiribus pro- priis.folio	168.5	Saturnij homines solidi consilij, tenaces, auide congregant	60.5
Sapientia in ciue bona, melior in præto- re, optima in principe	16.13	Saturnij ad profundam rerum scientiā & secreta naturæ rimāda apti.	60.5
Sapientiæ definitio	63.7	Saturnij, iudices optimi & ad quæ apti. folio	60.5
Sapientiæ diuinæ sigillum ꝓ bet aut bait. folio	40.2	Saturnini in quibus atra bilis præualet. folio	114.20
Sapientis non satis est dicere, sed & ra- tionem assignare decet	22.17	Saturniorū q̄ artes & exercitia.	117.23
Sapientum consensus communis multum habet authoritatis testibus Aristote. Proculo, & Porphyrio.	192.7.	Saturniorum morbi & signa in facie. folio	117.23
Sardoniacis color triplex	419.3.	Saturno quidem omnes planetae coniun- guntur, ipse uerò nulli	61.5
Satanæ quid in causa fuerit quod pecca- ret.folio	256.9	Saturnum optimum antiqui philosophi cecinere	47.10
Satani, id est aduersantes	136.10	Saturnus cum atra bile conuenientiam habet	114.20
Saturabuntur ligna Adonai: & non li- gna campi legendū. 106.11 & 131.7		Saturnus 30. annis motum absoluit. folio	12.30. & 56.1
Saturnalia cur Saturno, & quot diebus fiebant	60.5	Saturnus partibus neruosis, frigidis, sic- cis prædominatur	117.24
Saturni regno nullum patratum crimen, aut aliud quoduis leue malū.	47.10	Saturnus regit aures	116.23.
Saturni & sabbati & requiei magnum symbolum	60.5	Saturnus quibus præsideat	77.24.
Saturni alia coaptatio cum 7. angelorū		Satur. Saturnios deiformes facit.	60.5
		Satur. firmam prudentiam tribuit.	44.7.
		Saturnus uim receptiuam regit	116.23
		Saturnus sua siccitate & frigiditate p- pagationi humanæ contrarius.	48.10

INDEX

- Saturni sub sidere nati quid facere debeant. 48.10
 Saul qua sorte electus est in regē. 375.5
 Sauromatæ qui sint 315.18
 Scala Iacob quæ sit 301.5
 Scarabæi renascuntur ex equino caduere. folio 401.1.
 Scarabæus quomodo, & quando generet. folio 80.27
 Scarabæus, qui & Cantharus dicitur, utriusque est generis 80.27.
 Scarabæus spmate suo in sterco effusopilam conficit 80.27.
 Scarrbi causæ 116.23
 Scelera horrida omnem fidē, omnē Deū, omne iudicium deniq; à mentibus (inquit Hierocles) auferunt. 42.2.
 Scientia nostra differt ab entis scientia. folio 24.18.
 Scientia nostra causatur ab ente. 24.18
 Scientia Dei est entis 24.18
 Scientia Dei est causâ entis 24.18
 Scientia mentis quæ 358.9
 Scire est per demonstrationem intelligere. folio 22.17
 Scire est cognitio certa de quacūque re. folio 22.17
 Sciri nihil dicitur, nisi quod, demonstratione probatur 22.17
 Scorpion scorpionis medicina 309.12
 Scorpionem tormētī genus inuenit Cretenfis 19.14
 Scorpionis cor in gradu Sagitarij tertio folio 82.31
 Scorpius triplex terreus, cælestis & supercælestis 112.18
 Scorpius inguini insidiatur 111.17
 Scorp. etiã medio die hēt uenenu. 112.18
 Scotus plus Aristot. concedit eius fortassis uerba interpretando, quàm ipse cōceperit 13.11
 Scriptura tota adē ad Christum referatur, ut nullum sit iota, aut apex qui non compleatur in ipso 249.3
 Scriptura nunquam incongruè loquitur nisi translatoris uitio 465.3
 Scripturambipartitam faciunt quidam. folio 259.11
 Sebet sceptrum interpretatur 297.1.
 Secula absque etiam dierum notitiamq; numero ante creatum orbem, molitur comprobare Cicero negando initiū habuisse 14.12
 Seculum quid significet 405.6
 Seculum futurum quod 464.3.
 Securim Pentefilea Amazonis inuenit. folio 19.14
 Sedere super cœnicè quid sit. 282.20
 Seharim quī interpretatur 457.2
 Schir quid significet 134.9
 Sehir mons est & culmen prosperitatis mundanæ 135.9
 Sem filius Noë familia cū angelo Iophiele. folio 363.1
 Semen ab omnibus totius corporis partibus manare dicunt multi 265.1
 Semes Hebraicè sol dictus 74.17
 Semes, proprium significat 74.17
 Seminis maior pars uitalis à corde, cerebro & hepate 265.1
 Seminis quam partem existimauit Hippocrates à cerebro manare, Aristoteles autem à corde 265.1
 Senarijtrigoni pulcra distributio, basis trium in trinitatem, duorum medij materiam, quæ in unum reducitur per formam 35.11
 Senario dierum numero opera Deū absoluisse magnum est mysterium, nō tēporis alicuius significatio 35.11

MATERIÆ.

Senario numero elegantior nõ potuit inueniri, qui ex proportione dupla quã in se continet constat	35.11	Sensus omnes in capite	281.19
Senarius primus numerus perfectus. folio	35.11	Sensus interiores partim animales, partim intellectuales	91.10
Senarius numerus à Pythagoreis Gamõ dictus	35.11	Sensuum apud philosophos uaria opinio folio	390.11
Senariũ ex dupla proportione quã diapason facit	35.11	Sensuum exteriorum officium	360.11
Sensatarum rerum ueritas sincera non est expectãda Augustino teste.	12.10	Septem numerus infausus, & infelix. folio	179.17
Sensatorũ speculatione aut ex rationibus in eisdem fundatis teste Proculo in diuinorum cognitionem non deuenimus. folio	12.10	Septem petitiones in oratione dominica. folio	110.16
Sensibilia an cum Deo uniuocam, an æquiuocã babeant proportionẽ.	15.13.	Septem numerus infæcundus	179.17
Sensibus & motu Dei cognitio imaginari non potest nec cognosci	15.13	Septenarius numerus est quo expurgationes tribuuntur	110.16
Sensibus qui nituntur in multos errores iabi, & in religionis cõtemptũ.	14.12	Septenarius multum mysticus	110.16
Sensu. tactus ad partes animales referatur. folio	345.10	Septenarius uitæ dissolutionisque auctori tribuitur	90.9
Sensus si quid non percipiat, mente contemplatur	345.10	Septenarius numerus tractatur.	179.17
Sensus qui sint, & eorũ officiũ.	345.10	Septenarius numerus septuaginta milia numerat	426.2
Sensus tres in aula regia capitis constituti quare	345.10	Septimo quoque anno fiebant remissiones. folio	110.16
Sensus interiores sunt ueri & necessarij, quibus plura & certiora percipi possunt quàm per exteriores	360.11	Seraph nomen officij non personæ.	55.1.
Sensus exteriores Peripatetici tantũ considerarunt non interiores	360.11	Seraph quid significet	55.1
Sensus exteriores quinque	91.10	Seraphini, primi mobilis ministerium ob-eunt. folio	56.1.
Sensus interiores quatuor imaginatiuus, cogitatiuus, phantasticus, & communis. folio	91.10	Seraphini igne diuino nos inflammant. folio	439.2
Sensus sacræ scripturæ quatuor.	58.3	Sermo Dei niuus, & efficax	272.9
Sensus naturalis quintus potest addi sacris literis	58.3.	Sermo Dei durus in exodo	353.5.
		Serpens antiquus in Deum elatus quid sit. folio	453.1.
		Serpentem exaltari, qui est hostis humani generis, cur uoluerit Deus.	207.11
		Serram reperit Dedalus	19.14
		Seruire Deo regnare est	459.3
		Set quo lumine cæperit inuocare nomen Domini habito Enos.	2.1
		Seueritas quid	61.6
		Seueritas est, æqua distributio &c. folio	61.6

INDEX

- Sexus uterque tam in arboribus & plā
tis, quā in animalibus 132.7
- Sibylla Erythrea Troianis futura præ-
dixit. folio 374.4
- Siderū observationes in nauigādo Pbc
nices inuenerunt. 19.14
- Siderum uirtus maior quā herarū & c.
simplicium 82.31
- Signa tria Zodiaci cuilibet elementorū
tributa 54.16
- Signa nō solum siderum situ, sed uera &
uiua figura in cælo uisa 56.1
- Signa quæq; Zodiaci, quamlibet partem
inferioris mundi regunt 57.2
- Signa iudicij diem præcedentia. 405.6.
- Signa 12. in quatuor ternarios partita.
folio 115.21
- Signū Ionæ prophætæ prætulit Christus
alijs signis 292.9
- Silendū his qui transformati sunt. 466.1
- Silentium diuinum quod 466.1
- Silob ueniet, id est Mesiab 250.4.
- Silob Mesiab uerus est intelligendus.
folio 296.1
- Simeon nullo opere bono redemit faci-
nus suum, ideo neq; à patre Iacob,
neque à Mose benedictus est. 312.15.
- Simeon quomodo interpretatur. 303.6.
- Simeon & Leui in Sichimitas & Ioseph
ui robusta abusi sunt 312.15.
- Simeon Beniochai quid de spiritibus im-
mundis referat 439.2
- Simeonitæ undè uictitabant 315.18
- Simia quid Spartiatis portendit 370.1
- Similitudo plusquā ingeniosa uisionis
Ezechielis cum 4. compositorum ele-
mentis 59.3.
- Similitudo inter rationales creaturas.
folio 428.1
- Similitudo generantis & generati undè.
folio 267.3
- Similitudo filiorum cum parentibus unde
& quibus modis 268.5.
- Similitudo instantis corporis cum p̄cto
lineæ quomodo intelligēda & in quo
conueniant, & dissidant 13.10
- Simonides quid à Hierone interrogante
quid Deus esset, fecerit 5.3
- Simia in delicijs habita à rege Molof-
sorum quid fecerit 370.1
- Simplicius Aristote. auditor dedignatur
talem præceptorem 22.17
- Sina mons in Arabia 319.20
- Sina mons Arabiæ quomodo coniunctus
Ierusalem 160.35
- Sina mons dilectus à Deo 237.14
- Sina perfusus eodem influxu quo Ierusa-
lem. folio 160.35
- Sion in psalmo speculū significat. 460.3
- Sion quā amatus à Deo fuerit. 135.9.
- Sion in meditullio mundi situs est. 135.9.
- Siquis operari non potest, credat tantū,
& uolūtas bona satisfaciet. 263.14.
- Sirenes quæ præsideant cælis 367.7
- Smaragdi uirtus 80.28
- Socrates si nō inflixisset sibi mortem ue-
neno sp̄ote sumpto contra unius Dei,
quem assererat, edictum, poterat sal-
uari. folio 7.6
- Socrates & Plato à sanctis uiris & p̄-
phetis edocti, dixerūt ideas se iunctas
à materia in Dei penetralibus existe-
re. folio 192.7
- Socrates in Phædone de Anaxagora.
folio 204.6
- Socr. in tanto mentis excessu fuit, ut 24.
horas sine cibo, sine motu, sine s̄su, un-
loco semp̄ itētus pseuerauerit. 374.4
- Socrates pro unius Dei asserēdi opinio-
ne mortem sustinuit 7.6

MATERIÆ.

Socrates mortē prædixit Critoni. 372.3	Sol principium lucis & uitæ 118.26
Sol inter omnia sidera imago summi præcipis. folio 67.10	Sol per duodecim signa duodecim menses distinguit 445.4
Sol discernens Dionysius aliquando, interdum Phœbus reuiniens 112.18	Soli quæ prouinciæ subiiciantur. 80.27.
Sol Dei imago perspicua 67.10	Soli quod membrum subiiciatur. 80.27
Sol conspicuus summi boni filius secundus à Platone 67.10	Soli & Phœbo quæ concinant. 79.27
Sol Dei imago perspicua à Dionysio. folio 67.10	Soli quæ subiiciantur 79.27
Sol omnium planetarum ornamentum.	Soli subiiciuntur femora & lumbi. 118.26
Sol pater uitæ dictus 67.10	Solinus mira de Effemæis cōscripsit. 10.8
Sol feruentem charitatem donat. 44.7	Solis ad nos reditu omnia fecundatur. folio 189.3
Sol uita cum corde, luce cum oculis maxime dextro conuenit 118.26	Solis sub sidere nati quales 67.10.
Sol quæ uiuificet & clarificet. 118.26	Solis influxus quales & quibus faueat. folio 67.10
Sol uno anno motum perficit 56.1	Solis retrogradationem & aquarum illuionem quasi toti orbi notam nō tacuit Plato 21.16.
Sol uitalis uirtutis fons & origo. 116.23	Solis & potestatum conuenientia. 66.10
Sol pater uitæ 118.26	Solon tyrannidem in republica Atheniensi orientem prædixit 372.3
Sol cum rubra bili, seu cholera conuenit. folio 114.20.	Solon Atheniēsis, Chilo Lacedæmonius, Pittacus Mitileneus post Thaletem floruerunt 2.1
Sol tempore uerno dextrum hemispherium ambit, reliquo sinistrum. 111.18	Solutio aliquarum difficultatum. 353.5
Sol uerus & cælestis omnia decoquens. folio 74.17	Solutio in Peripateticos de intellectu. folio 356.7
Sol quare dictus Apollo 74.17	Soni concentus duplex 346.12
Sol à Deo accensus ad declarandum diuinam maiestatem 201.1	Sophoclis sententia de unico Deo. 7.6
Sol nocte Dionysius, die uero uiuens Apollo. folio 90.9	Species se habent ut numeri 350.2
Sol præfagit multifariam 371.1	Sphæra octaua motum diurnum ab oriente in occidentem supra polos mundi habet, ab occidente in orientem supra polos zodiaci ceterū ānis grad. uno. 43.6
Sol essentia patrem, splendore filium, calore spiritū sanctū significat. 67.10	Sphæra octaua tribus uoluitur motibus. folio 43.6.
Sol in medio planetarū tanquā rex, uirtute omnium maximus 56.1	Sphæra 8. triplici motu uaga. 77.22
Sol quasi solus lucens 74.17.	Sphære 8. motus trepidationis in causa quod decimum causati sint cælum astronomi. 43.6
Sol quid homini tribuat 111.17	Sphære intellectiue centrū, inquit Her
Sol uiam fouet 342.8	
Sol non uidetur nisi in lumine solis. folio 357.8	

INDEX

- mes, est ubique 12.9
- Sphaeras intelligentiis repletas 94.14
- Spina dorsi quorum sit sustentaculum.
folio 119.27
- Spina, Galeno auctore, tanquam Carina
uitae necessaria 119.27
- Spiraculum uitarum spirauit Deus in ho-
minem 387.1
- Spiraculum est in homine id diuinum quod
nostri portionem superiorem uocant.
folio 395.12
- Spiritibus uitalibus mediantibus agit ani-
ma in corpore 384.2
- Spiritu diuino omnia & caelestia & ter-
rena sustentantur 384.2
- Spiritus respondet aer 129.4
- Spiritus nostro submitendum, ut edoce-
mur ab eo 343.9
- Spiritus sanctum rerum opificem innuit
Dauid, & spiritu oris eius &c.
folio 93.12
- Spiritus nexus quidam est 383.1
- Spiritus extremorum duorum sapit natu-
ram 383.1
- Spiritus dicitur interdum uitae spiritus.
folio 383.1
- Spiritus hominis nexus quidam est 384.1
- Spiritus corporeus est 384.1
- Spiritus interpellat pro nobis gemitibus
inenarrabilibus ab efficiente causa,
ut leta dies, quia nos letos facit.
folio 176.12.
- Spiritus diuini uirtus duplex. 251.4
- Spiritus differt ab anima animali.
folio 384.1
- Spiritus hominis est anima rationalis.
folio 384.1
- Spiritus sanctus soli columbae inter ani-
malia uoluit similari 241.16
- Spiritus diuinus maximum symbolum ha-
bet cum spiritu humano 385.4
- Spiritus fructus, est pax, caritas, gau-
dium, patientia &c. 131.7
- Spiritus sanctus magis domesticus homi-
nibus, quam Christus 385.4
- Spiritus Dei magis hominibus unibilis
quam uerbum. 385.4
- Spiritus super aquas ferri quid signifi-
cet & efficiat 37.13
- Spiritus unius in alterius corpore subintra-
re quomodo intelligatur 386.7
- Spiritus quid 383.1
- Spiritus diuinus nullo modo corporeus.
folio 384.2
- Spiritus diuinus quid in nobis efficiat.
folio 384.2
- Spiritus in homine quid agat ultra ani-
mam. 385.3
- Spiritus noster dum est in corpore, habet
aliquid corporeitatis, unitus cum Deo
nihil omnino habet 385.4
- Spiritus noster, ex Platoniorum senten-
tia, secum corpus aethereum ex quinta
essentia confectum habet 335.4
- Spiritus corpus ex quinta essentia, ani-
mae uehiculum dicitur 385.4
- Spiritus triplex operatio 383.1
- Spiritus cur interdum principalis, inter-
terdum reclusus, interdum sanctus.
folio 383.1
- Spiritus uarie in scripturis sacris, & cum
difficultate non modica accipitur quid
sit. folio 383.1.
- Spiritus hominis transmutabilis. 386.8.
- Spiritus sanctus nunc patris spiritus, nunc
spiritus filij dicitur in sacris. 386.7.
- Spiritus boni & animae quae consonan-
tia. folio 386.8
- Spiritus sanctus replet omnia bonitate.
folio 283.2

MATERIÆ.

<i>Spiritus mundi quid</i>	166.2	<i>homine scit.folio</i>	165.2.
<i>Spiritus & anima à Peripateticis idem esse putatur</i>	385.3.	<i>Spiritus Dei quæ Dei sunt cognoscit.folio</i>	165.2
<i>Spiritus iudicij ad filium pertinet.</i>	430.1	<i>Spiritus huius mundi non acceptus ab iis qui spiritum, qui ex Deo est, habent.folio</i>	165.2
<i>Spiritus in specie ignis discipulis apparuit.</i>		<i>Spiritus non tantum in homine reperitur.folio</i>	384.2
<i>Spiritus corpus, quale</i>	384.1	<i>Splen ridere facit, cogit amare iecur.folio</i>	117.2.4.
<i>Spiritus ab anima suprema differt.folio</i>	384.1	<i>Sponsa in scripturis quæ intelligatur.folio</i>	451.1
<i>Spiritus multiplex in hoc mundano corpore inferiori</i>	384.2	<i>Sponsa ecclesia nunquam repadiabitur.folio</i>	441.2
<i>Spiritus cælestis quis</i>	384.2	<i>Sponsa Christi quæ</i>	277.13
<i>Spiritus duplex datus homini cuilibet.folio</i>	384.2	<i>Sponsa prior repudiata</i>	442.2
<i>Spiritus bonus, aut malus quomodo commisceatur cum hominis spiritu.</i>	384.2	<i>Sponsa in baptisate facta</i>	430.1
<i>Spiritus diuinus à sacris & ueris doctoribus dicitur nexus, ligans animam nostram cum Deo</i>	384.2.	<i>Sponsa anima est</i>	440.1
<i>Spiritus sanctus super nullum quieuit nisi super I E S V M</i>	230.2	<i>Spõsus seuerus in lege iudicio desponsabat.folio</i>	441.1.
<i>Spiritus sanctus præstat uirtutem eloquendi coram principibus, multo magis coram Deo</i>	499.6	<i>Sponsus Messiah in misericordia desponsauit</i>	441.1
<i>Spiritus immundi spiritibus mundis correspondent quomodo</i>	439.2	<i>Sponsus quos ad nuptias inuitauit, & quos reiecit</i>	441.1
<i>Spiritus sanctus ruab dicitur, quod uentum & flatum significat</i>	440.4	<i>Sponsus in hortulo quæredus quid.</i>	451.1
<i>Spiritus sanctus acceptus impositione manuum apostolorum & sermone.</i>	358.9	<i>Sponsus electus ex milibus quid.</i>	451.1
<i>Spiritus sanctus magis habitat in nobis quam filius</i>	435.5.	<i>Sponsus Christus est</i>	440.1
<i>Spiritus sanctus sine suauitate non haberi potest</i>	499.6	<i>Sponsus & sponsa in unum conueniunt.folio</i>	442.2
<i>Spiritus non solum mouendo orbem, sed quod Dei fungentes officio, perfectionem rebus inferioribus subministrant beantur</i>	13.11	<i>Stabilia & firma cum terra</i>	128.3
<i>Spiritus uitæ erat in rotis quid sit.</i>	129.4	<i>Stadium Italicum quot pedes contineat.folio</i>	178.16
<i>Spiritus hominis solum, quæ in ipso insunt</i>		<i>Stadium Olympicum continet sexcentos pedes</i>	178.16.
		<i>Stadium Pythicum pedum millenorum est.folio</i>	178.16
		<i>Stadium quid</i>	427.3
		<i>Stagna duobus modis fiunt</i>	141.15
		<i>Stannum unde & quomodo gignatur.folio</i>	52.14.

INDEX

<i>Status quare non sit in caelo</i>	117.14	<i>berrimus qui.</i>	327.25
<i>Stella quaeque totidem stadia continet</i>		<i>Suscitandorum corporum alia forma quam</i>	
<i>quot terra</i>	178.16	<i>erat prius</i>	408.11
<i>Stella regia Iomialis in 21. gradu Leonis</i>		<i>Syllogisticae demonstrationes, atque scie</i>	
<i>folio</i>	82.31	<i>tifica a sanctis Chaldaeorum & He</i>	
<i>Stellae an agant in nos</i>	48.11	<i>braeorum patribus pro nugis, & ami</i>	
<i>Stellae cur eclipsim non patientur.</i>	34.10.	<i>libus fabellis habitae sunt</i>	194.9
<i>Stephanus quo uino inebriatus.</i>	444.2.	<i>Syllogisticae demonstrationes, atque scie</i>	
<i>Stoici quid de ideis senserint</i>	192.7	<i>tifica incertae sunt atque ambiguae.</i>	
<i>Stomacho praesidet Saturnus & Luna.</i>		<i>folio</i>	194.9
<i>folio</i>	116.23	<i>Syllogisticae demonstrationes non pro</i>	
<i>Stomachus & uterus eiusdem naturae &</i>		<i>cul ab irrationali existit uita.</i>	194.9
<i>temperamenti</i>	116.23	<i>Syllogismi duo de mundi aeternitate infir</i>	
<i>Stomachus hepate calidior</i>	116.23	<i>mi. folio</i>	12.10
<i>Stomachus calidus</i>	116.23	<i>Sympatbiam quid uocent philosophi.</i>	
<i>Stomachus frigidus siccus suapte natura</i>		<i>folio</i>	398.15
<i>folio</i>	116.23	<i>Symphonia optima quae</i>	395.12
<i>Strato omnem uim diuinam in natura</i>		<i>Symphonia est intelligentia & uirtutum</i>	
<i>sitam asserit</i>	4.2	<i>concentus</i>	395.12
<i>Stultitia miserius nihil esse potest.</i>	14.12	<i>Synagoga prior sponsa dicitur</i>	430.1
<i>Substantia quid.</i>	92.11	<i>Synagoga multis coloribus uestita fuit.</i>	
<i>Successores Petri quando mentientes di</i>		<i>folio.</i>	430.1
<i>xerunt, Argentum & aurum non est</i>		<i>Synderesis quid sit</i>	302.5
<i>mihi, perdiderunt uires calcandi su</i>		<i>Syria, Aegyptia, Graecaque sapientia de</i>	
<i>serpentes &c.</i>	379.8	<i>Mercurio hausit originem.</i>	3.1
<i>Suffimentum, thuribulum, quid significet.</i>		T	
<i>folio</i>	246.21	<i>Litera uitae</i>	383.1
<i>Sulamitis quomodo interpretatur.</i>		<i>Tabelliones testamenti Cbri</i>	
<i>folio</i>	452.1	<i>sti qui.</i>	279.16
<i>Sulmonensis unde originem & fabricam</i>		<i>Tabernaculi ueri & typici differentia.</i>	
<i>decantauit</i>	3.1	<i>folio</i>	322.22
<i>Summa hominum cum discipulis in acce</i>		<i>Thabas hyacinthus interpretatur.</i>	430.1
<i>ptione spiritus sancti</i>	358.9	<i>Talgon celeberrima interpretatio Chal</i>	
<i>Super faciem firmamenti, & non sub fir</i>		<i>daica, habet, Et suscitabo David Mes</i>	
<i>mamento legendum</i>	172.9	<i>siam iustum</i>	186.2
<i>Super hanc petram aedificabo ecclesiam</i>		<i>Tarah pater Abraham ubi mortuus.</i>	
<i>meam, id est supra Christum, & non</i>		<i>folio</i>	161.35
<i>supra Petrum neq; supra ceteros a</i>		<i>Tastab quid significet</i>	154.28
<i>postolos</i>	129.5	<i>Tatius Trismegisti filius</i>	111.17
<i>Supputandi modus apud Hebraeos cele</i>		<i>Taurus in scripturis quid</i>	444.3

MATERIÆ.

- Temperamentum corporis quæ præstimum inuauit 339.5
- Temperantia animi omnium uirtutum optima secundum Platonicos 346.11.
- Templū domini, templū Domini, templū Domini dicebant uolentes iustificari absque fidei operibus 158.33
- Tempus simul cum mundo principium sumpsit 19.15
- Tempus quo corpus nostrum reformabitur quando erit 464.2
- Tempus non fuit absque mundo nec mundus absque tempore 19.15
- Tempus est mensura motus & quietis. folio 12.10
- Tempus non conuenit cum æternitate, nec æternum esse potest. 19.15
- Tēpus quo fiet unum ouile & unus pastor propinquissimum 248.3
- Tenebræ cur sint malum 395.7
- Tenebræ se habent ad lumen sicut frigus se habet ad calorem 434.4.
- Tentoria filiorum Leui per tres familias tendi iubentur 321.22
- Terebrum reperit Dedalus 19.14
- Terra quod singulis annis herbas nouas, imò rediuinas pducat resurrectionē arguit hominum, quemadmodum fit herbarum 401.1
- Terra mouetur motu generatiuo, & alteratiuo, ideo uiuit 204.6
- Terra aquam attrahit 72.14.
- Terra quot stadia continet, totidem & stella quælibet 178.16
- Terra centrum uniuersi 128.3
- Terra frugifera quid 136.1
- Terra omnis arida suapte natura. folio 136.11
- Terra nõ pduceret nisi uiueret. 204.6
- Terra circa bassaltan irrigua sicut Pa
radisus ante Pentapolis subuersionē. folio 137.11
- Terra inter elementa, uarietate gaudet, inter sidera Luna 72.14
- Terra tantum fecunda quantum à superioribus fontibus recipit 135.11
- Terra, Dei essentia stabilitatem signat. folio 68.11
- Terræ uaria forma, diuersumque ingenium 72.14
- Terræ figura cubica & sex laterum. folio 54.17
- Terræ & Lunæ distantia studiorum 126000. & faciunt toni interuallum 178.16
- Terræ motus causam non adinueniunt philosophi quoniam supernaturalis est. 371.1
- Terræ motus causa non est naturalis. 371.1
- Terræ motus causam Aristot. Theophrastus, Albertus uentū, uel uaporē subterraneum esse putant. 371.1
- Terræ motus causam Asclepiades casum uel ruinam esse censet 371.1.
- Terræ motus causam Empedocles ignem asserit. folio 371.1
- Terræ motus causam Anaxagoras ætherem dicit 371.1
- Terræ motuum maxima conflictatio sepe præcessit bella, & perniciosas seditiones 371.1
- Terram comedes omnibus diebus uitæ tuæ quomodo intelligatur. 239.15.
- Terræ uocarum plutonem poetæ. 48.10
- Ternario secundo quadrato quomodo Deus cælos fabricauerit 43.6
- Testamentum ubi est, necessarium mortē intercedere 279.17
- Testamentum in mortuis confirmatur, alioqui non ualet, dum uiuit. 279.17

INDEX

- Testamentum Christi in cruce factum.
11. folio 278.15
- Testamentum Christi qua solemnitate ce-
lebratum 279.16
- Testamentum Christi quomodo confir-
matum sit 279.17
- Testamentum, otium confectum, rati-
onabile & firmum sit morte testatoris. 279.17
- Testudines bellicas reperit Artemio Cla-
zomenus 19.14.
- Textus Hebraeus, delicias in uniuersi co-
sonantia habet, & non ludens in orbe
terrarum, unde sequitur & deliciae
meae cum filiis hominum 163.1
- Textus in Genesi pro paradiso habet
gan haboden, id est hortus deliciarum.
folio 147.21
- Textus in Genesi, ubi ait, contra orien-
tem, nichedam. Hebraice non orientem,
sed principium significat 147.21
- Testes testamenti a Christo facti qui.
folio 279.16
- Thalamum matris quomodo ingredi de-
beamus 452.1
- Thales Milesius aquam principium rerum
existimauit 128.4
- Thales omnia in ipsam aquam resolu-
it, & eadem ab ipsa nutriri existimauit.
folio 128.4.
- Thales Milesius aquam terrae motus cau-
sam assignat 371.1
- Thales Milesius praesagens ubertatem
olei futuram, omnem oleam dum flo-
resceret coemittit, ut quid posset philo-
sophus ostenderet 372.3
- Thales primus de natura rerum, teste
Cicerone, disputauit 2.1
- Thales floruit tempore quo Iudaeis Eze-
chias, Numa Pompilius Romanis pra-
erat 2.1
- Thales Milesius sapientum primus apud
Gracos, rerum initium aquam dixit.
folio 14.2
- Thales quid de mundi aeternitate 9.8
- Tharsis omne pelagus significat. 138.12.
- Thebais ubi sita 319.20.
- Thetidis filiae tres quae 92.11.
- Themistius quid de deis 190.4
- Theodorus magnus dicebat, omnia orat
praefer primum 185.1
- Theodosius imperator reueritus est Am-
brosum increpantem 221.3
- Theologi aquilonares quid 261.13
- Theologi Hebraeorum diligentiores in
mysteriis scrutandis 235.13
- Theologi secretiores ex fronte uitae &
uirtutes praedicunt 373.3
- Theologi gentium quid de sapientia. 265.1
- Theologia peripateticorum nimis dimi-
nuta, & minus sufficiens ad diuina
tractanda, quo fit ut puto, ut Aristo-
telici minus ad sacras literas sint apti
folio 165.2
- Theologia antiqua quos habeat autho-
res. 90.9
- Theophrastus modo menti diuinitatem,
modo caelo, sideribus modo, signisque
diuinum principatum caeteris adep-
tum confert inconstans 4.2
- Theophrastus de plantarum natura dis-
seruit 24.18
- Theophrastus primus omnium Graeco-
rum libros congregauit 313.16
- Thesaurus Sapientiae quis 276.12.
- Thesaurus caelestis quis sit 276.12
- Thespius Gymnosophistarum dux. 107.13
- Thomas Aquinas sublimioribus intectus
a terra cubiti altitudine eleuabatur
simul cum corpore 374.4
- Thus quoddam tam mystice compositum,

MATERIÆ.

- ut uetuerit Deus transferri in aliõs
usus. 246.21.
- Thymiama arte pigmentarij fiebat.
folio 247.21
- Throni nomen, quid 59.4
- Thronorum quinque potestates. 59.4
- Timæus Locrus Pythagoreus hominum
transmutationes, ad terrorem scelerũ
inductas putat 26.1
- Timæus Locrus quid de orbis totius har
monia. 163.1
- Timæus Locrus, fuit, erit, ante & post
temporis cõditiones malè ad diuinam
transferri substantiam credit. 19.15.
- Timæus Locrus ideã ingeniã ait. 192.7
- Timinnabula quid signent in sacerdotã
liueste. folio. 222.5
- Tipheret Hebræorum quid significet.
97.17. & 125.34. 451.1. & 455.3
- Titionis iecur uulturis rostro perpetuõ
foditur 117.24.
- Tobu, chaos, uel rudis quædam massa,
uel materia est 39.1.
- Tonus quomodo diuiditur 357.2.
- Topazius quam habeat uirtutem.
folio. 80.29
- Topazius lapis diuersas sanat infirmita
tes. folio 419.3
- Torrium reperit Dedalus 19.14
- Totum, quod est in mũdo, aut crescendo
aut decrescendo mouetur 204.6
- Totũ essentiãle productum ante partes
- Traductio nostra mendosa hic, Qui ascẽ
dit, uel æquitat super planitiem, & nõ
super occasum Dominus nomen illi.
folio 137.8.
- Traductio nostra sacrarum literarum,
diminuta 96.17
- Tranquillitas undè oriatur. 382.12
- Transmutationes particulares. 108.14
- Traxit nos Christus multipliciter. 169.6
- Tres in uniuersum scẽta de Deo optimo
Maximo. folio 402.2
- Tribui lebada sceptrum designatum.
folio 457.1
- Tribuum Israel unaquæq; peculiare pri
uilegium habuit 458.1
- Tribuum summa quota erat 306.9
- Triginta duæ semitæ sapiẽtiæ in dictio
ne cordis Hebraicæ scriptæ inueniun
tur. folio 356.7
- Trina est & numerorum, & quantita
tis continuæ productio. 40.2
- Trinitas multiplex in rebus omnibus.
folio 98.18
- Trinitatem nemo ante Christum apertè
expresserat 257.10
- Triremes Amoclas Corimbus, ut ait
Thucydides, primus extruxit. 19.14.
- Trismegistus in libro, quod Deus latès
& patès est, quid sentiat de Dei potẽ
tia. folio 166.2
- Trismegistus primus sapiẽtiũ fuit qui Mo
sitam diligenter doctrinam est sequi
tus, ut Moseus fuerit cognominatus.
folio 3.1
- Trismegistus assumptam à Deo humani
tatem quantum admiratur. 15.12
- Trismegistus Deum summum bonum ef
se asserit 465.1
- Trismegistus philosophorum pater.
folio 43.5
- Tristitia est quæ nobis accidit ex rebus
nolitis. 393.8
- Tristitia summa quid sit 382.12
- Trogloditica regio ubi, & incolarũ mo
res. folio 319.20
- Tu autè idẽ es, idẽ nihil refert. 286.6.
- Tuba Dei erit uox angelica 476.8.
- Tuba instrumentum musicũ quid. 499.7

INDEX

- Tuba Dei & uox ægelica q̄d fit.* 406.8
Tubalcain pater canemium citbara.
     folio 18.14
Tubã Pifcus Tyrthenus reperit. 19.14
Tumim quid 59.4
Tunc cœptum est inuocari nomen Domi
     ni, pro quo mendosè habetur, tunc cœ
     pit inuocare nomen 428.2
Turba beatorum numerari non potest.
     folio 430.1
Turbatio circa multa & collectio cir-
     ca unum quomodo intelligi debet.
     folio 461.1
Turmæ quinque iuxta tabernaculũ quid
     significent 322.22
Turres primi extruxerunt Cyclopes, ut
     ait Arist. Phœnices, ut ait Theopha
     stus. 18.14
Turturum par, aut dño pulli columba-
     rum cur offerrentur in purificationē
     partus 240.15
Tygris reliquis feris truculentior, homi
     ne uiso catulos transfert. 378.8
Tympanum quomodo fit, & quid signi-
     ficet. 499.7
Typica descriptio ornatus ciuitatis se-
     cundum Ezechielem 430.1
Tyranni & regis dotes 61.6
Tyranni & ueri principis dissimilitudo
     folio 61.6
- V
- Senarium denotans, uitã, qua*
     omnia uiuunt, subindicat.
     folio 98.18
Vabobu quomodo intelligẽdũ in cœlorũ
     formatione 39.1
Vacca rubea mysticè beatam uirginem
     indicat 225.6
Vaccæ rubcæ mysterium celeberrimum.
     folio 252.6
- Vau diuinitatis litera* 383.1
Vau sex Hebræis significat 383.1
Vates diuersi erant generis 372.3
Vates tripliciter fit 373.4
Vates uerus quis & undè efficiatur.
     folio 373.4
Vaticiniy clara uoce facta cur uox gemi-
     nata 375.4
Vaticinium non ideo negandum est quia
     interpres ignorat 376.5
Vaticinium defenditur 375.5
Vaticinium etiã fit clara uoce, quod om-
     nium certè est celeberrimum. 375.4
Vaticinium uoce clara factũ quibus san-
     ctis uiris 375.4
Vehi equo Belorophoon reperit. 19.14
Vela Icarus contexit primus 19.14
Vena caua habet originem à gibba hepa-
     tis. folio 117.25
Venæ à caua hepatis ortum habent.
     folio 117.25
Venabula Pifcus reperit 19.14
Venenum extremum undè, inde præsen-
     tissimum remedium. 112.18
Venerãdi quibus credidit Deus eloqui
     & arcana, quæ nos inuestigare non
     possumus 194.9
Venefices omnia possunt poetarum testi-
     monio 380.9
Veneficorũ quæ incantamenta. 381.10.
Venere quæ fruuntur 80.28
Venere colligantur omnia 119.27
Veneres utræq; à quibus genitæ. 73.16.
Veneres duas faciunt academici. 73.16
Veneri honestæ quæ attribuuntur. 74.16
Veneris cũ potestatibus concordia. 68.1
Veneris æthericæ dotes 73.16
Veneris æriæ qualitates 73.16
Ventorũ rationem primus inuenit. Æo-
     lus Heleni filius 19.14

MATERIÆ.

Venus spem largitur	44.7.	Verum sacrificium est seipsum offerre,	
Venus unico anno. circulū peragit.	56.1	hostiam uiuam, immaculatam, sanctā,	
Venus quid homini tribuat	III.17	Deo placentem &c.	391.5
Venus à iecore Iouis originē ducens a-		Vesta quòd terram uestiat herbis & a-	
morem ab eodem inceptum explicat.		liis plantis	208.13
folio	117.24	Vestigij est representare non plene.	
Venus quare à Cypriis utroq; sexu de-		folio	387.1.
picta	73.16	Vestimenta Christianismi duplicia.	
Venus cur ab Aristophane ἀφρόδιτος &		folio	225.6
non ἀφρόδιτος dicta	73.16	Vestimenta illa ueteris sacerdotij quid	
Venus cum aëreo calore & bulliēti cho-		cum Christo habeant	226.7
lera symbolum habet	114.20	Vestimēta Dei quæ sint in sacris expres-	
Venus Iouis filia	119.27	sa. folio	389.3
Ventus quæ & lucifer rore fundit, som-		Vestimēta Dei decem; ab Hebræis Theo-	
num conciliat	114.20	logis expressa	389.3
Venus cur præsit partibus quibusdam.		Vestis inconsutilis Christi quid signifi-	
folio	119.27	cet. folio	225.6
Venus ori, quo dulcia offeruntur basia,		Via & progressus cognoscendi Deum.	
præst	119.27	folio	165.2
Venus dicta quòd ad oīa ueniat.	73.16	Via felicitatis antiquis domestica, sed	
Venter in scripturis quid	451.1	paucis nostri tēporis cognita, quomo-	
Ventis malis quæ aduersentur,	82.31.	do intelligendum	464.2
Verba prolata quam habeant energiam.		Via qua insistendum ut uitam æternā	
folio	369.10	consequamur	274.10.
Verbo & filio Dei oīa plātata.	146.21	Via sunt nobis propositæ duæ	367.5.
Verbum Dei quare in Tyro & Sydo-		Viator quis fuerit beatus	124.34
ne, magis quā in Corozaim & Beth-		Victima quid	233.12
saida fuerit prædicatum.	326.24.	Victimæ & hostiæ differentia	233.12
Verbum diuinum continet omnia.	189.4	Victoria sine certamine constare non po-	
Verbum diuinum insitum in nobis.	355.5.	test. folio	392.6
Vergiliæ eadē cum pleiadibus in 22. gra-		Victoria larga habita à Christo pro se	
du Tauri	82.31.	& militibus suis	454.2.
Veritas quid sit	247.1	Victoriæ laus soli Deo ascribenda.	
Veritas omnis per Christum explicata.		folio	454.2
folio	283.1	Viginti septem numerus diuinus.	97.18.
Veritas & arcanum summi Dei ingenio		Victoriam quæ pariant	82.31
& uiribus humanis comprehendi non		Vinea de Aegypto educta quid sit.	
possunt.	11.8.	folio	147.21
Veritas quid sit	394.9.	Vinū, lac, butyrū, & mel quid.	150.24.
Veritatis encomium	247.1	Vinū quo iebriati sint Apo. qđ.	444.2

INDEX

- Vinum ex aqua factū in nuptiis à Cbri*
sto quid significet 443.2
Vinū cōiuiij spiritualis duplex. 444.2.
Vinum in uerum sanguinem Christi con
uersum 444.2
Vinum amorum & mundanum unde no
bis propinatum 443.2
Vinum quod in cœna propinauit nobis
Christus 443.2
Virago uxor protoplastis quare sic di-
ta. folio 442.2
Virga Mosi quid mysticè signet. 337.14
Virga Mosi & crux 237.14
Virga Mosi quàm prodigiosa 237.14
Virgilius quid uocet mundi spiritum.
folio 166.2.
Virgo deifera corde & animo Deo con
cinuit 499.5
Virgo ilia fouet 111.17
Virgo Maria plus quàm martyr fuit.
folio 458.2
Virgo, quia tunc Sol sterilis, infœcunda
esse uidetur 112.18
Virgo signum sterile 310.13
Viri si submergantur supini uebūtur, fœ
minæ contrā. folio 119.27
Viris uirtus Venerea in lumbis. 119.27
Virtus est operatio aſsimilans hominem
Deo. folio 395.12.
Virtus nulla, ut ait Aristoteles, nisi per
Deum 371.2
Virtus diuina fortissima 428.2.
Virtus finita & determinata tempus re
quirit in agendo 33.10
Virtus infinita non exigit tempus in agē
do. folio 33.10
Virtus est animi habitus 395.12
Virtus affectio animi constans 395.12
Virtus est ferendorum fortis atque in-
uicta patientia 395.12
Virtus nostra seminaria undè 265.1
Virtus euangelica setis asininis infulcia.
tur quomodo 419.3
Virtutes dispares quæ 346.12
Virtutes septem per septem planetas.
folio 121.30.
Virtutes in inferioribus cum luceant, in
superioribus coruscant 16.13
Virtutes undè dictæ 395.12.
Virtutes quæ spiritum corroborant.
folio 396.12
Virtutes opera complēt cœlos mouentes.
folio 439.2
Virtutes ciuiles quæ 348.13.
Virtutes purgatiuæ & heroicæ quæ.
folio 348.13
Virtutū uia ardua & difficilis. 396.12.
Virtutum genus triplex 348.13
Virtutes purgatiuæ 374.4
Virtutum exemplarium definitio parti-
culariter aſsignata 348.13.
Virtutes exemplares duplices sunt.
folio 348.13.
Virtutum consonātia cū anima. 347.13.
Vis naturæ fortior quàm artis. 428.2
Visio beatitudinis quid sit 362.12
Visio Dei beatitudo nostra 428.2
Visio Dei meridionalis, matutina, & ue
ſpertina dicitur 463.2
Visio ueſpertina ſecūdum Augustinum
quid. folio 462.1
Vita æterna quid 674.10
Vita in sanguine conſiſtit 280.17
Vita mundi unica 94.15
Vita animalium ignea 52.14
Vita omnium uiuentium una 201.1.
Vita multiplex 205.8
Vita omnium multiplex & unica. 201.1
Vitæ lapidis opus, augmētum, attractio
expulſio 104.8

MATERIÆ.

<i>Vitæ ratio in omnibus</i>	336.1	<i>Vnitati si addatur numerus linearis fit,</i>	
<i>Vitam undè sortiantur omnia</i>	202.2	<i>punctum in longum protractum fit li</i>	
<i>Vitis & uinea quid</i>	153.28	<i>nea, folio.</i>	40.2
<i>Vitis in sacris iustitiã diuinam significat</i>		<i>Vnitatis natura quomodo cum multitu-</i>	
<i>folio</i>	156.31	<i>dine conueniat</i>	39.1
<i>Vitium execrabile apud Christianos sa-</i>		<i>Vnitatis controuersia Peripateticorum</i>	
<i>piantes inoleuit de demonstratione.</i>		<i>cum antiquis</i>	36.12.
<i>folio</i>	22.17.	<i>Vnitatis concordia antiquorum.</i>	36.12
<i>Vitruuius architecturæ princeps quid</i>		<i>Vniuersale aut simplex est prima om-</i>	
<i>de ædium proportione dixerit.</i>	335.1.	<i>nium creatorum antequam intelligen-</i>	
<i>Vitula rubea & eius cinis in sacris.</i>		<i>tia aut cælum, aut aliud particulare</i>	
<i>folio</i>	252.6	<i>produceretur</i>	21.16.
<i>Vitule cinis coinquinatos mundabat, mû</i>		<i>Vniuersale est esse quoddam simplex,</i>	
<i>dos coinquinabat</i>	253.6	<i>quod nec natura, nec intelligentia</i>	
<i>Vitule sacra fuere extra castra celebra</i>		<i>producere potest</i>	21.16
<i>ta, folio</i>	254.6	<i>Vniuersalia sempiterna sunt</i>	403.3
<i>Vituli marini corium ad quid ualeat.</i>		<i>Vniuersalia immediatè & sine aliqua</i>	
<i>folio</i>	79.27	<i>intercedente causa sunt producta.</i>	
<i>Vitulus cur simul cum birco pro peccato</i>		<i>folio</i>	403.3.
<i>offerebatur.</i>	242.17	<i>Vnum à quò omnia</i>	164.2
<i>Vitulus siue bos in sacrificio offerendus,</i>		<i>Vnum, ens, & bonum idem sunt</i>	283.2
<i>quid significet</i>	243.18	<i>Vnumquodque in alio, & quodlibet in</i>	
<i>Viuere multum æquiuocè accipitur, ad</i>		<i>quolibet</i>	39.1.
<i>spiritus, homines, plantas, ad metalla,</i>		<i>Voluntas quando serua fit miserrima.</i>	
<i>& ad lapides</i>	104.8	<i>folio</i>	115.22
<i>Vmblicũ Ioui sunt qui tribuant.</i>	120.29	<i>Volũtas domina aliarum uirium.</i>	115.22
<i>Vmblicum Veneri tribuunt</i>	120.29	<i>Voluntas & cor ita in homine, sicut pri-</i>	
<i>Vnctionem à sancto qui habent, norunt</i>		<i>ma intelligentia in orbe primo.</i>	115.22
<i>omnia, neque indigent doctore ut do-</i>		<i>Vocis instrumenta quot & quæ sint.</i>	
<i>ceantur.</i>	276.11	<i>folio</i>	446.2
<i>Vnguentum in canticis quid significet.</i>		<i>Vocum multarum dissonantia tædium ge-</i>	
<i>folio</i>	460.3	<i>nerat, folio</i>	449.5
<i>Vnguentum descendit ad oram uestimen-</i>		<i>Vox uerbum & mentis conceptum ex-</i>	
<i>ti quomodo intelligendum</i>	460.3	<i>primit, folio</i>	6.5
<i>Vniones in oceano gignuntur</i>	81.30	<i>Vox quæ prius dissona, consonantissima</i>	
<i>Vnitas musica quomodo diuiditur.</i>	331.2	<i>apparebit</i>	447.2
<i>Vnitas in numero naturali diuiditur.</i>		<i>Vr incendium significat</i>	162.36.
<i>folio</i>	351.2	<i>Vrim & tumim portare Aaron à Deo</i>	
<i>Vnitas perfectissima & faustissima.</i>		<i>iussus, id est ueritatẽ & doctrinam.</i>	
<i>folio</i>	91.11.	<i>folio</i>	59.4

INDEX

- Vrim proprie est illustrationes licet aliter habeat nostra traductio 59.4.
- Vrsæ maioris cauda in 19. gradu Virginis. folio 82.31
- Vt malus quis scit quilibet sibi causa. folio 46.8
- Vultur cadens, in 7. Capricorni gradu. folio 82.31
- X
- X**enocrates Platonis discipulus borã unamto tam singulis diebus abstrabatur à corpore 374.4
- Xenocrates Deos octo sibi cõstituit. 4.2
- Xenophanes, mente adiũcta, omne quod esset, Deum esse uoluit 4.2
- Xenophon Socratem refert disputantẽ formam Dei quærere non oportere. folio 4.2
- Z
- Z**abulon quem locum tenuit in plaga orientali: in occidentali uerò Carmelum montem 313.16
- Zabulon quid 303.6
- Zachariæ patris Ioannis Baptistæ quid antè quã haberet filiũ accidit. 170.6
- Zadoc qui interpretatur 426.2
- Zelphã quomodo interpretatur. 303.5
- Zeno cum ueteri academia quid de diuinationibus 372.3.
- Zeno duo rerum principia posuit Deum & materiam, quorum illum agendi causam, hanc dicebat patiendi. 127.2
- Zeno antiquus philosophus deũ naturæ principem & dispositorem, & logum qui est intellig. &c. & ideã. 192.7
- Zeno legem naturalem Deum esse censet. folio 4.2
- Zipurim aues significat generatim & nõ passeris speciatim pro leprosis offerendas 241.17
- Zodiaci unumquodque signum unde denominationem habeat 111.18
- Zoophyta à Platonis quæ dicantur. folio 77.21.
- Zoophyta cum Satur. occinunt. 76.10
- Zoroastres filius Chaim, nepotis (u' Didymus ait) uel filij Noë (Beroso auctore. folio 10.8
- Zoroastres uiginti annos latuit. 374.4
- Zoroastres in solitudine egit 20. annos. folio 103.5
- Zoroastres omnia ex igne facta esse dicit. folio 410.14
- Zoroastres magicæ artis inuẽtor. 380.9
- Zopyrus Socratem Veneri deditum iudicauit uerè ex physionomia 120.4
- Zuph carectum significat palustre. folio 142.16
- Zur nomen Dei forte significat 133.9

F I N I S .

PROOEMIUM PRIMI CANTICI.

☞ Canticum Primum, quo

DIVINA, HVMANA, COELESTIA,
SVPERCOELESTIA, ATQVE
INFERIORA OMNIA CONCINNA PRO

portione, & Harmonica suauitate
distributa esse demon-
strantur.

PROOEMIUM PRIMI CANTICI.

CONCENTVRI de mundi sonoritate Pater Beatissi-
me, æquum est, ut per eos concinnos gradus arripiamus iter,
per quos summus ille Archimuseus opus intrauit: Qui sono-
ris numeris singula quæque, & totum ipsum mundum dispo-
suit: A quo nec manus obsoluit ipse artifex, quousque ad con-
summatam consonantiam per debitos numeros in seipsum cõ-
duxerit opus, ut plena diapason symphonia consummaretur: quæ tum demum
completur, quando primum sex transactis medijs ultimum, quod idem est, &
non idem cum primo, ad seipsum reuocat. Hac quidem octaua fabrica mundi
tota perficitur: hac disponitur: hac denique cõsummat. Perficitur enim quã-
do opifex summus per sex rerum gradus sacramentorum plenos, reclusos à
Mose sub uelamine sex dierum, totam hanc fabricam disposuit: & in septimo
requieuit. Qui sic cum primo connumeretur, dum in seipso existeret, octauus
est: Et perfectum opus hac dierum concinna uicissitudine dispositum perseue-
rat: ut semper post septimum in octauum, qui idem est cum primo & non idem,
reuertatur. Sic tandem consummabitur consonantissimum Dei opus, quando
in octaua perfecta (de qua suo loco differemus) in idipsum omnia restituen-
tur. Nos quoque Opificem è uestigio sequentes per octauam istam harmoni-
cum hoc opus consummabimus ad idem redeuntes, à quo & principium sumi-
mus: ut utrunque extremum de Deo summo sit. Primus nanque Tonus de ipso
erit, in quantum principium est: Vltimus de eodem in quantum est finis: Inter-
medij uero de progressu primi in ultimum, in quibus (ni fallor) continentur ele-
menta mundanæ & supramundanæ speculationis.

A

PRIMI CANTICI TONI.

Vis sit mundi progenitor, & qua harmonia superexcellē vnitatis gaudeat.	Tonus. I.
Qua concordia rerum principia, & descriptores eorum cōueniant, aut dissentiant.	To. II.
Quo consonanti numero summus opifex in creata omnia descendat.	To. III.
Quibus mutuis concentibus prima rerum genera conueniant ad inuicem, & cum Archetypo.	To. IIII.
Qua consonantia interualla eorum repleantur.	To. V.
Qua concordia contineantur omnia in homine tanquam in paruo instrumēto.	To. VI.
Qua sonoritate omnia, etiam particularia in hoc seculento mundo existentia cū Archetypo conueniant.	To. VII.
Quid sit vltimū, in qđ omnia diapason cōsonātia reducūtur.	To. VIII.

PRIMI TONI CAPITA.

Vod à sanctis viris diuino lumine collustratis de Deo discere possumus, quę tractamus.	Cap. I.
Quod absque huiusmodi luce errarunt omnes de Deo loquentes per deuia quamplurima.	Ca. II.
Et si quid sit Deus intelligere non possumus, tamē Deum esse & oraculis, & oratione, & consensu omnium edocemur.	Ca. III.
Quomodo per creatarum rerum vestigium, aut imaginem, & eorum consonantiam cum Archetypo deuenire possumus in cognitionem eius fecunditatis.	Ca. IIII.
Quod Deus sit omnium rerum, & numerorum fecunditate plenus: vt possit omnia consonantissime producere.	Ca. V.
Quod Deus sit vnus.	Ca. VI.
Quod fecundissima mens illa prima, quę Deus dicitur, ad intra extraque produxerit.	Ca. VII.
Quod Deus mundum fabricauerit.	Ca. VIII.
Mundi conditio non dat philosophis, vt concludant contra eius genituram.	Ca. IX.
Neque motus idem præstat.	Ca. X.
Minus itidem tribuunt gubernatores eius.	Ca. XI.
Neque ab opifice procedendo probant, quod intendunt.	Ca. XII.
Cur aberrarunt philosophi à catholica veritate.	Ca. XIII.
Rationes pro mundi nouitate.	Ca. XIIIII.
Cur ante, aut post, qđ Moses narrat, Deus mūdū nō fecerit.	Ca. XV.
Deficiunt philosophi, dum probare nituntur Deum necessario agere ad extra.	Ca. XVI.
Progressus pro contingētia in diuino opificio.	Ca. XVII.
Deus cognoscit particularia.	Ca. XVIII.

TONVS PRIMVS. 2
 QVOD A SANCTIS VIRIS DIVINO
 LVMINE COLLVSTRATIS

DE DEO DISCERE POSSVMVS,

Quæ tractamus. Cap. I.

OPIENTIBVS nobis iuxta quod exigit opus assumptum, inuestigare, quis sit mundi huius progenitor, id proculdubio euenit, quod Plato quodam afflatus numine dicere solebat: Opificem, genitoremq; uniuersi tam inuenire difficile, quàm inuentum digne profari: cū lumen inhabitet inaccesibile. Hinc de illo loquentes per multa deuia errarunt quamplurimi, omnes utique illi, quorum oculos ipse non collustrauerat. Ideo iubet Pythagoras, ut de diuinis nemo sine lumine loqui præsumat: sine illo inquam lumine, de quo Psalmographus canit: In lumine tuo uidebimus lumen. Qua luce protoplastes hominum perfusus Deum ipsum deambulantem ad meridiem uidit: uocem cognouit: & creatarum omnium rerum naturas, ut singulis quibusque conueniens nomen imponeret, rite prospexit. Hoc lumine Set (habito Enos) cæpit inuocare nomen Domini adhuc occultum, & Enoc futura prædicere. & in Deum ipsum transferri. Hoc lumine Noe, ut nō tantum Hebræorum, sed Chalæorum & Scytharum monumenta (si Beroso credimus) tradunt, futuram inundationem prædixit: arcam fabricauit: hominum & iumentorum saluauit semen. Postea Armenos & Scythas, deinde Italos, quos scriptura Chitimos appellat, naturæ secreta, Theologiam, sacrosque ritus docuit: & cursus astrorum, Annosque ad motum solis, & menses pro Lunæ cursu distinxit: Quem Poëtæ sub nomine Iani Decantant. Noë siquidem Ianus (qui uitiferum signat) lingua Aramea dicitur. Quod lumen quanto posterius, tanto fulgidius Abraham mentem postea perfudit, ut ritus meliores docuerit: signum electæ familiæ dederit: Deum unicum in trinitate diffusum primus agnouerit: de nomine Dei recluso, deque sacramentis solitariae suæ celsitudinis, & quomodo in alios seipsum per sacramentales uestes, aut canales diffundat, ante omnes (ut Cabalistsæ asserunt) scripserit: uel docuerit, quæ alij scripserunt. Pro quo citati Alexander, & Eupolemon sic deponunt: Abraham sanctitate, & sapientiam omnium præstantissimus Chalæos primum, deinde Phœnices, demum Aegyptios sacerdotes astrologiam, & diuina docuit. Sed Iulius Firmicus astronomus ipsum ob mirabilem sapientiam diuinum appellat: Qui unicum rerum opificem non sine uitæ discrimine testatus est, & omnia quæ ad sapientiam cultumque diuinum spectant, seruauit, & docuit posteros: Quæ Isaach quasi hæreditario iure reliquit: & hic Iacob: & ipse familiæ suæ istiusmodi tradidit monumeta, ut ab ea familia sapientia omnis emanauerit: Qua super omnes perfusus fuit Moses, in

Pytha.

Dauid

Bero.

Abrahā

Cabal.

Alexan.

Eupol.

Iul. firm.

CANTICI PRIMI

quem omnium patrum eius doctrina confluisse non dubitatur. Et hæc est sapientia Aegyptiorum, qua (Lucæ testimonio in actibus Apostolorum) instructus erat. Hanc enim Abraham Aegyptios docuerat: quam postea literis commendare post suam Io. Inachi filiam, quam ueluti deam colunt Aegyptij: eo quod ab eadem literas habuisse opinabantur: Sed falso, quia Inachus Argiuis imperare cæpit, quo tempore iam Abrahamæ nepotes lucem hanc caperebant. Sed Eupolemon scribit Mosem fuisse Inachi & Oigis temporibus, & hunc sapientem, qui grammaticam suos Hebræos (quibus ab עברי, quod est transire nomen dedit) & omnem sapientiam docuit: Qui postea Phœnicibus eam ob uicinitatē largiti sunt: à quibus & Græci rationem characterum susceperunt. Vnde Plinius dixit literas primordiales fuisse Assyrias: & ex Phœnicia Cadmon in Græciam sexdecim transtulisse: à quibus Assyrii etiam Aegyptij didicerunt: quamuis de antiquitate glorientur: Nam Moses (ut diximus) eorū institutis initiatus eos meliora docuit: ut à Strabone Sacerdos Aegyptius dictus sit. Fecerunt etiam in conscribendis Atheniensium rebus clari Helanicus, Philochorus, Castor, Thales, & Alexander, Polyistor, & omnium historicorum facillè princeps Diodorus, qui Asiam, & Europam prope uniuersam diligenter suis oculis perlustrauit. Hi omnes uetustatum amplissima insignia, de que Mose præstantissimo duce, & rerum diuinarum Authore prædicarunt. Nec enim ante eum inuenitur, qui literis aliquid commendauerit: nisi forte Abraham (ut tetigimus) & Enoc: quorum doctrinam Moses, tanquam legitimus hæres plenissime in suis uoluminibus congescit addens, quæ ab ore Dei uiuentis quotidianis oraculis acceperat, uel in ipsis omnia complectens. Hinc magna audacia Augustinus noster loquitur: Nulla gens, inquit, de antiquitate sapientie suæ super patriarchas, & prophetas nostros ulla se uanitate iniqua iactauerit: quando nec Aegyptus inuenitur (quæ solet falso, & inaniter de suarum doctrinarum uetustate gloriari) qualicumque doctrina sua patriarcharum nostrorum tempore præuenisse sapientiam. Nec eos aliquis philosophorum præiuit: cum philosophi nomen à Pythagora samio traxerit originem: qui eo tempore, quo Iudeorum captiuitas soluta est, florere cæpit. Nec adducantur Sapientes, qui longe præcesserunt philosophos: qui & ipsi post Abraham, Isahac, Iacob, & Ioseph, imo post ipsum Mosem fuerunt: ut optime supputat Augustinus. Thales qui (Cicerone teste) primus de natura rerū disputauit, floruit eo tempore, quo Ezechias Iudæis, & Numa Põpilius Romanis præsidebat. Et post eum sequenti Solon Atheniensis, Chilo Lacedæmonius, Pittacus Mitilæus, & ceteri Vates, etiam uetustissimi Græcorum, prophetis Hebræis iuniores sunt: Moses enim ante Troiæ excidiū trecētis annis supra decem scripsit: ut Augustinus, & Eusebius supputant. Homerus autem, & Hesiodus (ut Cicero ait) centū & quinquaginta annis Troiam sequuti sunt: quibus paulo

Eupole.

Plinius

Strabo

August.

Pytha.

Augusti.
Cicero

Au. Eui.

Cicero

prior Orpheus cum suis sacris, tempore uidelicet Gedeonis, sed post Mosē annos circiter trecentos, precessit. Mosēs igitur primus fuit, qui publicis literis cōmendauit ea, quæ lumine & consortio diuino collustratus didicit sacramenta: quibus uel pro parte sui progenitores edocti fuere. Sed hæc historiis inuolens ineruditæ plebi, cum qua agebat, se domesticum præbuit: Sapientioribus secreta eloquia credens: Posteris autem sapientibus in recessu relinquens sub cortina lumen diuinarum, & naturalium rerum splendidissimum introspicendū, ueluti columba illa, quam Propheta commemorat facie simplicissimam, sed posteriora eius auri nitore fulgentia. Quo splendore Sapientum oculi, nec sensibilibus, nec aliis quibuscūque inquinamenti scædatis, cum ipso introspererunt Dei, & naturæ altissima sacramenta. Horum primus magnus Trismegistus fuit: qui intantū Mosi sequutus est disciplinam: ut Mosēs à Priscis illis sapientibus appellaretur. Ostendit enim Artabanus, quæcūq; de Trismegisto dicuntur, hæc eadē in Mosē fuisse: Plato quoq; philosophantiū magister ut cum Cicerone, Augustino, Apuleio, Proculo, & multis sapientibus cōueniam (dicant alij quicquid uelint) adeo cum Mosē consentit: ut Numenius Pythagoræus dicat Platonem nil aliud esse, nisi Mosē attica lingua loquētē. Pythagoras, à quo Academici didicere (teste Hermippo Pythagoræo) de Mosi doctrina multa in suam philosophiam transtulit: ut uerum sit, quod Iamblicus magnus sacerdos Aegyptiorum in eo, quod de eorum mysteriis uolumine cōpilauit: inquit: Pythagoras, Democritus, Plato, Eudoxus, & multi alij ad sacerdotes ægyptios accesserūt: ubi ex columnis Mercurij, quæ omnigena doctrina inscriptæ erant: secretiorem philosophiam didicerunt: sed Mercurius (ut diximus) à Mosē hausit. Hic ergo doctor, à quo tota Syria, Aegyptia, Græcæque sapientia emanauit. Testantur hoc & de nostris ultra Augustinum Ambrosius, Eusebius Pamphilus, & Cyrillus: quorum ultimus ad uerbū ait: Pythagoras & Plato cum in terra Aegypti operam discipulis darent, multorum uirorum illustriū, & in primis Mosi doctrinam pro suo studio nō ignorarunt: Erat enim id tēporis apud Aegyptios nomē Mosi in non mediocri admiratione: unde rationem Dei, hoc est primæ causæ eos quidem accepisse nō dubitamus: quos sequutus Numenius Pythagoræus multa ex Mosaiica doctrina in suis libris cōscripsit: ut magnus Basilius testis est. Et ut ab his me expediam, probant Clemens Alexandrinus, Atticus Platonius, Eusebius, & Aristobolus: quod Gentiles (si qua habuerunt egregia dogmata & mysteria) à Iudæis usurparunt: & fabularum inuolucris implicuere: ut illud Deucalionis à diluuij historia, & Phaëthontis figmentum à retrogradatione solis: quæ fuit tempore Ezechie. Vnde etiam confingerent de gigantibus, qui montem monti imponent, & in cælum tendere tentarent, à turri Babilonica traxisse, nulli dubium est. Hinc Sulmonensis, unde originem & fabricam mundi decantaret, usurpauit. Homerus quoque, Hesiodus, & Linus, unde de septima luce sanctificanda canerent, hinc proculdubio acceperunt: Ait siquidem Homerus.

Artaba.
Plato
Cicero
August.
Apule.
Procl.
Nume.
Plato
Hermi.

Iambli.

Augu.
Ambr.
Euf. Pā.
Cyrillu.

Basilius
Clemens
Atticus
Eu. Ari.

Ouid.

CANTICI PRIMI

Home. Septima lux aderat cuncta & perfecta fuerunt. Quem alij sequuti in idem cõ-
ueniunt: & ante eos Orpheus, unde authorem uniuersi summis laudibus extol-
leret, in suo de uerbo diuino sumpsit: inã (Artabano teste) Orpheus de doct̃rina
Artaba. Mosi multa didicit. Post quos Virgilius premere uentos sub æolo didicit ab ar-
 ca Noë: in qua omnigena animalia ipsius Noë regebantur imperio. A fœlici
 quoque statu Adæ decantarunt, & oratione soluta scripserunt quamplurimi
 Saturnia regna aurea. Longum esset retexere quàm multigena arcana infe-
 rioris, & supramundanae naturæ poëtæ didicerint inuoluere in fabularum, &
 ænigmatum uelaminibus ab his, qui sacris edocti oraculis occultabant sacra-
 menta sibi credita: ne sancta exponerent porcis conculcanda. Sed quia aliquid
 non existimant posse stare philosophiam peripateticã cum Hebræa: immo hinc
 ridendi sumunt occasionem, dicant ubi inuenerint, immo cõfinxerint dictum fuis-
 se à suo Aristotele de Mosè: Iste homo multa bona dixit: sed nihil probaui?
Clear. Ideo & quantum peripateticorum princeps detulerit Hebræis Clearchus: peri-
 pateticus citatus pro eo in libro de somno dicat. Ait enim quòd cum Aristote-
 les disceptaret cum Hyperochide, dixerit: Iudæus erat, qui ab altioribus Asiæ
 locis ad maritimas ciuitates descendēs, & lingua, & animo Græcus fuit: Cũ-
 que accidisset, ut eo tempore nos quoque maritimis Asiæ locis uersaremur, phi-
 losophiæ amore ad nos sponte uenit: qui multo plura nobis attulit, quàm accepe-
 rit: hæc Clearchus. Ad quæ loca idem Aristoteles nauigauit suasus Platonis
Mega. epistolio, ex Aegypto in Israëlitarum sapientum commendationem conscripto:
 ut in Hebræorũ monumentis repperimus. Megasthenes uerò in tertio Iudæica-
 rum rerum non tantum Aristotelem, sed philosophos omnes discipulos Hebrai-
 cæ sapientiæ declarat. Omnia, inquit, quæ de natura prisca Græci scripserunt,
 alij etiam ante ipsos tradiderunt: Nam Brachmanæ apud Indos (qui & Iudæi
 uocantur) multo prius philosophati sunt. Nec miretur quispiam Iudæos indos
Aristo. fuisse: cũ & Aristoteles apud Clearchũ dicat: Iudæi sunt Calani ex india. Sed
 à patre præcipuè tribus Iudæi appellati sunt: Israëlitici autè ab eorum diuino
 Principe, & progenitore Iacob: Hebræi uerò à trãsitu, cui semper tanquam
Nume. peregrini addicti sunt. Cui ad stipulatur Numenius in primo uolumine de bono.
 Plato, inquit, & Pythagoras Græce exposuerunt, quæ adinuenerant brachma-
 næ, Aegyptij, atque Iudæi. Sunt & qui asserunt. Numenij, I bilonis, Plotini, Iã-
 blici, & Proculi mysteria à Paulo, Dionysio, Hierotheo, & Ioanne accepta
 fuisse. Importunum quippe foret omnes citare, qui Iudæos, & patres nostros (à
 quibus & nos primordia sapientiæ accepimus) primos asserunt fuisse doctores
 sapientiæ, à quibus fontibus mortales omnes hauserint: Hoc enim non modo
 nostri credunt: sed historiographi præclarissimi philosophique insignes te-
Porphy. stantur: Quibus & gentilium oracula addamus: si adductis testibus non cre-
 dunt: Perhibet enim Porphyrius, Appollinis oraculum hæc de Iudæis tradi-
 disse.

Dura uia illa nimis, æratis clausaque portis,
 Quæ uitam nobis aperit, donatque beatam.
 Nec uerò uerbis facile enar rarier ullis,
 Exponique queat: illò quo semita ducit,
 Quam primi ante omnes cæperunt tradere, pulchras
 Qui nili epotant Lymphas, phœnicibus inde,
 Proximaque Assyriis ea cura, sed inclyta longe
 Gens hebreæ illam nouit, notamque recepit.
 Et iterum alio oraculo.

Chaldeis, quæ uera esse sapientia, tantum
 Hebreis que ipsis concessum agnoscere: pura
 Aeternum qui mente colunt regemque, deumque.
 Ab huiusmodi igitur academia, quæ diuino lumine est edocta, & nõ alimde de
 Deo, deque rerum progenitore discere possumus: Si tamen à philosophis, uel a-
 liis externis aliquid acceperimus, id faciemus ea lege, quàm docet Augustinus; Augu.
 Ut accipiamus tanquam ab iniustis possessoribus, sicut olim hebrei ab Aegypti-
 tiis uasa, & idola quæ in meliorem usum conuerterent, uendicarunt.

Quod absque huiusmodi lumine errarunt omnes de Deo loquētes per de-
 uia quàm plurima. Cap. I I.

Quam necessarium sit hoc lumen iis, qui de Deo loqui uolunt, satis expe-
 rientia comprobabit: si repetere uoluerimus qualia hi, qui sibi sapientium
 nomen uendicarunt, sine hoc ipso lumine deliramenta consinuerint: Ut bene col-
 ligit Eusebius, Augustinus, Laërtius, & nouitiores quamplurimi, sed potissimum Eu. Aug.
Laë. Cic.
Thales.
 Cicero. Thales enim milesius, qui inter sapientes primam tenuit exedram, a-
 quam dixit esse rerum initium: Deum autē eam mentem, quæ ex aqua cuncta cõ-
 fingeret. Anaximander natiuos esse Deos aiebat, longis interuallis oriētis, oc-
 cidentisq; innumerabiles quoq; mundos. Postea Anaximenes aëra deū statuit: Anaxi.
 eumq; gigni, esseque immensum, & infinitum, & semper in motu, quasi aër si-
 ne ulla forma Deus esse possit. Anaxagoras, qui ab Anaximene disciplinā ac- Anaxa.
 cepit, primus omnium rerum descriptionē, & modum mentis infinitæ ui ac ratio-
 ne designari, & confici uoluit: nec ultrā inde progreditur: ut intelligatur, quæ
 sit hæc mens: & quomodo omnia confecerit. Crotoniates Alcmeo Soli, Lunæ, Crotona.
 reliquisq; syderibus animos, & diuinitatē dedit. Pythagoras animū cēsuit esse Pythag.
 per naturas rerum omnes intentū, & commentē: & utnam tā bene in se quàm
 in aliis uidiſſet. Xenophanes (mente adiuncta) omne quod esset, deum uoluit es- Xenop.
 se. Parmenides cõmentitiū quiddam coronæ simile efficit, & Stephanē appel- Parme.
 lat: cõtinentē ardorem, & lucis orbē, qui cingit cælum: & hunc deum appellat.
 Empedocles multa alia peccans in deorum opinione turpissime labitur: Qua- Emped.
 tuor enim naturas, ex quibus omnia constare censet, diuinas esse uult: quas & Protag.
 nasci, & extinguī perspicuum est. Protagoras omnino sese negat, quid de Deis

CANTICI PRIMI

- Democ. loquatur scire. Democritus imagines, earumque circuitus in deorum numero refert. Sed cum neget quicquam esse sempiternum (quia nihil suo statu semper maneat) nonne deum omnino tollit, & nullam opinionem de eo relinquit? Epicurus qui Democriti fontibus hortulos suos irrigauit, cogitabat Deum forma humana circumamictum: eo quod ea pulcherrima omnium sit, & sola rationi & menti conueniens. Quae Cicero longis disputationibus destruit: & pluribus facetiis sugillat. Aristoteles multa turbat a magistro uno Platone dissentiens: modo enim menti tribuit diuinitatem, modo mundum ipsum Deum esse dicit, modo alium quendam praeficit mundo, eique eas partes tribuit, ut replicatione quadam mundi modum regat, & tueatur. Tum caeli ardorem Deum esse dicit non intelligens caelum mundi esse partem, quae alio loco designat Deum. Xenocrates deos octo esse dicit: quinque qui in stellis uagis nominantur: Vnum qui ex aliis syderibus quasi ex dispersis membris, Septimum Solem, Octauumque Lunam. Theophrastus inconstantia quadam modo menti diuinum tribuit principatum, modo caelo, tum autem signis, syderibusque caelestibus. Strato philosophicus omnem uim diuinam in natura sitam esse censet: quae causas gignendi, augendi, minuendique habeat: sed careat omni sensu & figura. Zeno legem naturalem Deum esse censet. eamque uim obtinere recta imperantem, prohibentemque contraria. Et alibi aethera Deum dicit: Et aliis locis rationem quandam per omnium naturam rerum diffusam. Cuius discipulus Aristoteles formam Dei intelligi non posse ait dubitans omnino, an deus sit animas, nec ne. Cleanthes Zenonis etiam auditor nunc mundum Deum dicit esse nunc mentem, & hoc ultimum, & altissimum undique circumfusum, & extremum omnia cingentem atque complexum ardorem (qui aether nominatur) certissimum Deum iudicat. Perseus alius eius auditor res utiles, & salutare deorum esse uocabulis nuncupatas. Plato Asmaton id, quale esse possit intelligi non potest. Xenophon quasi in idem ueniens Socratem retulit disputantem, formam dei quaeri non oportere. Antisthenes populares deos multos, naturalem unum esse dicit. Plato quoque cum Hermogene differens ait: per Iouem Hermogenes (si mente haberemus praecipuum rectitudinis modum) constitueremus nobiscum fateri, nihil nos de Diis cognoscere: neque de ipsis quidem, neque de ipsorum nominibus, quibus ipsi se uocant: constat enim illos quidem ueris se nominibus nuncupare. Opificem tamen ipsum fatetur cum suis academicis, genitorumque uniuersi: Et hi (ut Augustinus ait) nostris sapientibus uiciniores, quorum fontibus non dedignati sunt irrigari. Sequuntur alij longioribus quidem passibus. Speusippus Platonem auunculum sequens uim quadam deum dicit, qua omnia regantur, tanquam animalem. Ex eadem schola Heraclides ponticus puerilibus fabulis resperfit libros, modo mundum, modo mentem Deum esse dicens, errantibusque stellis diuinitatem tribuit. Chrysippus, qui Stoicorum Somniorum ueterissimus habetur interpret, magnam turbam congregat ignotorum deorum: conaturque, in ij. lib. ubi de natura deorum agit, Orphei, Musaei, Hesiodi, Homerique fabellas accommodare ad ea, quae antea de immor-

talibus diis dixerat. Quē sequens Diogenes Babylonius, de Minerva & partu Iouis, ortūque Virginis multa somniat. Ciceronis Costa omnes de diis loquētes redarguere, & sugillare uidetur: & p tot fluctas nauigat eius cymba, ut quasi merfus ad aridam omisso pelago, desperatōque portu, perie naufragatus contendat concludens deos naturas obscuras, difficilēque explicatus habens. Omittā, quæ absurdiora poetarum uocibus fusa, ipsa suauitate nocuerunt: qui & ira inflammatos, & libidine furentes induxerunt deos, feceruntque ut eorū praelia, & uulnera uideremus: Odia præterea, dissidia, ortus, interitus, querelas, lamentationes effusas, in omni intemperantia libidines, adulteria, uincula, cū humano genere concubitus, iurgia, odia, & huiusmodi insanias multas. Sed & ad tantā insaniam deueniunt multi: ut Deos quos adorarent, manibus propriis confingerēt: Ut de Aegyptiis Hermes Trismegistus ait. Sic fecere Assyrii, quibus statua Beli à filio Nino cōstructa (ut quibusdā placet) præbuit causam idolo latrādi: Quē æmulati Moabitæ, Palestini, & populi multi, & ipsi suas p libito cōfingebāt statuas: & sibi aras erigebāt: sūiq; idiomatis uocabulo nominabant.

Hermes
AssyriaMoab.
Palesti

Et si quid sit Deus intelligere non possumus, tamen Deum esse & oraculis, & ratione, & consensu omnium edocemur. Cap. III.

DE Deo itaque loquentes illud Dionysū obseruandum censemus, quo ait: Tātum uidelicet fas esse ad celsiora conscendere: quantum seipsum diuinorū eloquiorum radius insinuare dignabitur: Comparandāsq; esse uires ad diuinos illos fulgores hauriendos: debere insuper à nobis innocue diuina, sobrie, pie, & caste reuereri: ne si naturali indagatōne procedere uoluerimus, in uarios incidamus errores: sicuti illi, quos supra memorauimus sapientes sæculi. Aut eueniat illud Simonidis, quem satis Aristoteles, & Cicero celebrat, qui ab Hierone tyranno requisitus, quid esset Deus, unius diei spatium postulauit: Et sequenti die rediens, cum interrogaretur, biduum Simonides petiit. Tum crebrius tyranno petente, semper Simonides dierum numerum duplicabat. Sed interroganti Hieroni cur hoc faceret, respondit: quia quanto diutius considero, tanto res uidetur obscurior: quia lucem inhabitat inaccessibilem humanis ingeniis. Hinc protestatur cælestis doctōr in Euangelio, cui titulus est secundum Matthæum, dicens: Nemo nouit filium nisi pater: neque patrem quis nouit, nisi filius: & cui uoluerit filius reuelare. De hac igitur supersubstantiali, sacratissimāq; (ut Ariopagita prosequitur) neque dicere quicquam, neque cogitare præsumendum est aliter quā sacra eloquia pie admodum, castēque tradiderunt. Ab his igitur sacratissimis sermonibus aliqua habemus: in quæ philosophorum nonnulli expeditis pedibus ueniunt. Aliqua uerò, quæ cū non attingere possint, aut non admittunt, aut ea subterfugiunt, aut tanquam dubia intacta relinquunt. Quorum singula pertractantes, sic ea proponemus: ut pij æquis auribus admittant: Impij autem, & si non admittere, saltem respicere nequeant. Hi quippe in primo genere impietatis à Porphyrio Iamblico, & Proculo collocātur, qui negāt Deū

Simon.
Aristo.
Cicero
Hiero.

Christus

Diony.

Por. II.
Procul.

CANTICI PRIMI

esse. Quibus explosis, potius quàm confutatis (qui confutatione digni nõ possunt à sapientibus haberi) procedemus. In primis (ut tradunt nobis diuina oracula) Deum esse præsupponimus: à quo nullus philosophorum dissentit, nec mortali-um quispiam, nisi in eam sortem ueniat: de qua sapientissime canit Prophet. 1. **Dauid** Dixit insipiens (inquit) in corde suo non est Deus: & perbelle insipientes dicuntur, qui negant ipsum Deum, cum omnis ratio dicat, omnèque lumen mortalibus tributum doceat Deum esse. Nam creata omnia, quorũ proprium est deperdere ab alio, docent aliquid esse, à quo ipsa sunt: & illud à nullo, ne in infinitũ fiat progressus. Et quæ mouentur concludunt unum esse, à quo omnia mouentur: qui nec ab alio moueatur: ut bene Aristoteles procedit in calce sui libri de Physico auditu. Et illud perfectum est, nullius indigens: quod est Deus, siue principium, siue fons & origo omnium, siue summũ, aut infinitum, siue illud quo maius excogitari non potest, siue primum mouens, siue prima causa, aut illud quod est à se, aut Archetypus, & omnia cõtinent, uel quouis alio dicatur nomine, ipse est Deus. Quæ qui negat, nõ minus, teste Auicena, indiget ratione, quàm sensu indigeat, qui negat niuem esse albam. Nam ut Plato in suo de legibus ait: Terra, Sol, Sydera, ipsũque uniuersum, temporum quoque uarietas ornatissima, annis, mensibusque distincta deum esse ostendunt. Græcorum præterea, Barbarorumque omnium consensus in id conuenit: Quod percurrrens Marcus Tul. ait: **Cicero** Quid enim potest esse tam apertum, atque conspicuũ, cum cælũ suspexerimus, cœlestiãque contemplati simus, quàm esse aliquod numen præstanti acumine mentis, quo hæc regantur? Quæ enim gens est, aut quod genus hominum, quod non habeat sine doctrina anticipationem quandam dei, quam appellant prolepsim? **Epicuri** Ex illo enim cœlesti Epicuri de regula, & iudicio, uolumine accepimus esse antceptam animæ rationi quandam informationem, quam hic intelligimus: in quo omnium natura consentit deum esse: & ipsum mundum regere: Quibus amectit **Pythagoræ** præclarũ facinus Atheniẽsũ, qui Pythagoræ sophistæ librũ, in cuius principio, an Deus sit dubitare uidentur, cõbusserunt, ipso de urbe atque agro expulso. Sed **Eusebius** Eusebius ulterius progrediens, dicit: De Deo dubitare nõ possumus, cũ natura, immo diuinitus omnibus insitum sit, Deum esse uerum omnium rerum creatorẽ.

Quomodo per creatarum rerũ uestigiũ, aut imaginẽ: & eorũ cõsonantiã cũ Archetypo deuenire possumus in cognitionem eius fecunditatis. Cap. IIII.

VT illam diuinissimam fecunditatem, quæ umbratice in omni eius fabreficio inuenitur, ex his quæ præ manibus habemus domestica, apprehendere possumus, singula saltem adumbranda sunt: cum nihil in rerum natura sit (teste Mercurio) quod non aliquam præ se ferat diuinitatis imaginem. Omnia namque uiuentia penes se ipsa prolem suam gignunt: & concine producendo in propatulo, quod in penetralibus conceperunt, summi opificis laudes uoce quadam sua depromunt. Ad quos hymnos, & pueri in fornace Babylonica expurgati, & **Dauid** cum hymnis suis finem imponeret, omnia inuitat. Arbores enim & plantæ cum bro-

cos suos, aut gemmas producant, semen quasi factum in eorum corpore generat. Cum autem fructus reddunt, quasi quodam partu Deum sua uoce collaudant. Coagulantur grandines, & niues in aere, prae paranturque pluuiæ in nubibus, & tunc fit eorum conceptus: cum autem in terram descendunt, quasi completa factura, & ipsa benedicunt opificem. Gignunt animalia meliorem facturam. Sed cum in lucem producant, & ipsa in Dei laudem prorumpunt. Sensitiua etiam uirtus in se simulachrum, & intentionem faciendorum concipit, postea membra moriendo in opus, quæ cõceperat parit. Qui Phantasiæ factus propinquior est animæ, quàm uegetatiuæ, quæ tantum in corpore fit: Ideo expressius diuinæ mētis factum ostendit. Sic anima rationalis cum accipit à phantastica uim, quæ debita prudentia faciunda metitur omnia, prius in mēte fabricando exemplar eorum, quasi factum in eadem mente producit: quem parit extrinsecus: Vbi quod est in mente excogitatum, in propriam figuram, aut formam conducit. Quæ excogitatio, tanquam uita operatrix exprimit (teste Augustino) creatricem uitam Augusti; diuinam, in qua omnia praeexistebant, antequam in formas proprias explicarentur. Opus autem fabricam opificis demonstrat: Quæ consonanti ordine conducta, in opificis ipsius cui in operando assimilatur, laudem concinit. Alius est etiam rationalis uitæ factus huic cõsimilis, ratio uidelicet atq; discursus, qui formatus in mente ab ea re quam scimus, uerbum ab eodem Augustino nominatur. Idem. Qui factus uterque propinquior est animæ quàm phantasiæ, aut uegetatiuæ cõceptus, quia rationalis uis in intellectionem suam, & per illam in seipsam reflectitur. Quibus succedit amor sanctus, & liber: quod nō efficit Phantasia. Prolem autem hanc in propatulo parit: quando sonanti uerbo, quod conceperat, manifestat. Sed cum Angelicus status perfectior sit, quàm illorum qui adhuc in stadio pugnant, excellentiorem parit conceptum, nulla intercapedine mutatum: quem pariens prolatu quodam in dei laudes continue perseuerat. Ex quibus omnibus in opifice, cuius simulachrum tenent, omnia gradibus suis contemplanur: & uerbi: & creaturarum conceptum in ideali uita. Propalat autem uerbum essentialē, cum in sacra pagina manifestat: & uerbum ideale, quādo quæ fabricauerat in mente, elucescere facit in opere. Quod est quoddā dicere, & manifestare, quæ concepta sunt. Hinc Moses, & Dauid, quorum alter Moses; Dauid; ter arcana Dei scripsit, alter decantauit, omnia declarant uerbo producta.

Quod deus sit omnium rerum, & numerorum fecunditate plenus: ut possit omnia consonantissime producere. Cap. V.

Elementa, principiāque naturæ, pulchrum quoque mundum totum emanasse affirmat Mercurius, ab eo qui est & omnium rerum, & utriusque sexus Merc.; fecunditate plenissimus uim totam continens generandi absque alicuius extrarij adminiculo. Hinc à Poëtis Pan. (quod totum significat) dicitur: quem solem Poet.; esse Archades existimantes adorabant. Est quippe uerus sol, non hic cœlestis, sed supramundanus, & diuinus. Et si licet profsequi, quæ de hoc Pane finxit

CANTICI PRIMI

*antiquitas : quæ diuina mysteria semper sub ænigmatibus tradebat, percurrere-
 mus etiam eius typicam picturam. Cornua primo in capite locabant, denotan-
 tes regnū, quod in superioribus, infernisque tenet. Cornu enim pro regno etiam*

*Micro. apud eos, qui sacra nostra scripsere, acceptum Hieronymus in oratione A-
 bacuc longa serie probat. Barba uerò prolixa radios lucis, aut diuinæ suæ uir-
 tutis, usque ad ima protensa prætendebat. Pars inferior hispida propter arbo-
 res, uirgulta, montes, saxa, & feras: Superior uerò leuis: Vnde & super hara-
 uab, id est, planities equitare dicitur: quod traductio nostra habet occasum. So-
 nat fistula septem calamorum, id est septem planetarum harmonia in qua sunt
 septiformes sōni, qui diapason consummatam uidelicet consonantiam complent.
 Virga in manibus est potestas, qua cuncta moderatur: ridentem eum finge-
 bant, eius sempiternam felicitatem inuuentes. Delitiarique asserebant in echo,
 quæ est uox emissa in concavis, uel obiectis dispositis quibuscumque resonans:
 Vox enim uerbū, & mētis conceptū exprimit: Ideo uoce uel dicto Deus mūdū,
 & omnia eius mēbra fabricauit, uocēque gubernat imperitando. Amore etiam
 ergo nos pluribus clamoribus manifestat: Reciproco uerò amore (qui est reso-
 nans echo) delitatur. Et hæ sunt delitiæ, quas habet cum filiis hominum. Ne-
 bridem stellatam in pectore gerebat: quia omnium stellarum concursus, atque
 uim unica pelle, unicoque actu, aut nutu continet. Sed quem Poëtæ Pan. id est, to-
 tum, omniāque continentem dicebant, Philosophi causam primam, & omniū cau-
 sarū principiū uocauerunt dans omnibus causis, ut influant: quia quicquid agit cau-
 sa secunda, agit in uirtute primæ magis influentis quàm secunda, inquit Procu-
 lus. Et esto quòd causa secundaria etiam uniuersalis ammoueat à re uim, quam
 præstitit, prima minime remouet: & infra dicit: Omnia habere essentiam à pri-
 mo ente, & prima causa, & uiuere à prima uita: immediatēq; à prima, & sum-
 ma intelligentia: Quæ sit omnium secunda eorum, quæ alij præstāt, necesse est.
 Estq; in seipso summe fœlix, & beatus: Sed Beatitudo (ut diffinit Speusippus)
 est bonum ex bonis omnibus accumulatum. Beatus autem est, qui nullo indiget,
 & qui habet quicquid uult: si bene docet Augustinus, Boetius, & Plato. Nihil
 ergo deest illi qui omnia continet, tanquam uera omnium sphaera: ut dixit Her-
 mes. Et cum nihil sit extra sphaeram mundi: sic nihil extra diuinū ambitum, qui
 omnia complectitur: cui est illud inexplicabile nomen, ubi literæ omnes numeros
 circulares continent, decem uidelicet, quinque, & sex, attestates singulæ ueris-
 simam esse sphaeram, quod nominant, omnia ambitu suo continentem. Quarum
 etiā literarum significata idem inuunt: Ioth enim scientia, uel principium inter-
 pretatur: ¶ He esse: ¶ Vau & ipsum: in quo omnia uidelicet quiescunt: ut
 sit ipse principium omnium essentialium præstans omnibus ut sint, esseque ipsum
 est prima rerum creaturum, ut Proculus docet. Ideo à prima causa emanat, cui
 soli dare ipsum esse attribuitur. Ideo alibi concludit aperto ore, omnia proce-
 dere ab una causa: Quæ omniū primo ut grauida sit, necesse est: si uera est Pe-
 teripa.*

riperateticorum sententia: Nemo dat quod non habet. Nec aliquid natura produ-
 citur, aut fabricatur arte, nisi illud prius in fabricante præexistat. Generatur
 animal, aut homo ex seminaria uirtute, qua genitum cōtinebat: & ex semine ge-
 neratur herba quæ præerat in semine potentia (ut dicunt Peripatetici) aut uir-
 tute aliqua. Hinc sapientissimus philosophus Moses cum de plantis producen-
 dis ageret, inquit: Cuius uidelicet plantæ semen fit in ea, id est, uirtus seminaria Moses
 ad aliam plantam producendā. Extat & in artificis mente fabrica idealis, ex
 qua conducit extrariam: ut longo sermone differit Augustinus interpretando il-
 lud Ioannis, quod factum est, in ipso uita erat, Vita utique creatrix, & idea August.
 omnium rerum faciendarum. Quia sicut artificium uiuit in artificis mente, an- Iuan.
 tequam conducatur: sic uiuebat mundus in mente illa diuina, antequam deduce-
 retur in opus. Continet insuper omnem numerum existens ipse uera unitas: que
 principium, & radix omniū est numerorū, dans omnibus, ut numerentur. Om-
 nis enim multitudo (ut idē Proculus ait in theorematibus theologicis) est ab uno. Procul.
 Nec aliquid esset unum, simul cum aliis multitudinem faciens (ut ibi prosequi-
 tur) nisi per unius participationem unitatem sibi cōpararet. Quod unū, & anti-
 quissimum nemo ambigit Deum esse, qui antequam peculiarem unitatem rebus
 inferioribus communicaret, in primum numerum se diffudit: Et hinc in denariū
 (si Hebræorum theologiam admittimus) tanquam in decem ideas, & memsu- Hebræi.
 ras omnium numerorum, & rerum omnium faciendarum: hac de causa ulterior
 numerus dari nequit, quamuis Aristoteles alias rationes multigenas assignare Aristot.
 conetur. Qui denarius coaceruatus in unum reddit, à quo exordium habuit.
 ut sit denarius numerorum finis, & complementum, & principium decadum.
 Quem numerorum seriem omnia tanquam uerum exemplar imitando, ad illud
 unum redire contendunt, unde processerunt: Ut aliquantulum progressus no-
 ster Proculus subinfert, dicens: quod omnis ordo ab unitate incipiens procedit Procul.
 in multitudinem unitati coelementalem: & ipsa ordinis multitudo tandem ad
 unitatem reducit. Et omnia quæ sub globo lunari sunt, per hominem tanquam
 per decimum genus eorum, quæ sunt corruptioni subiecta: Et cæli nouem per
 decimum cælum: quod empyreum dicunt: & nouem Angelorum ordines per
 suam decadem in primariam unitatem restituantur: Quæ suo loco Latius dis-
 seremus.

Quod Deus sit unus.

Cap. VI.

DEum unum esse, habemus legiferum diuino oraculo intonantem. Au- Moses.
 di Israel, tu uidelicet qui Deum principem habes (sic enim Israel
 interpretatur) Dominus Deus tuus Deus unus est. Et iterū introdu-
 cit ipsum ad populum protestantem: Videte quod ego sum solus: &
 non est alius præter me. Cum quo eius, imo legis occentor conuenit, dicens:
 Non est Deus præter Dominum, & non est Deus præter Deū nostrum. Cum Dauid
 qua ueritate conueniūt omnes sapientes. Abraham ob unius Dei confessionem,

CANTICI PRIMI

in ur. id est, fornacem à Chaldeis proiectus est, & illæsus euasit: unde summo fauore prosequutus est eum Deus, pro cuius solius gloria non recusauit mortē subire. Pro hac ueritate asserenda Socrates & carceres, & mortem sustinuit: ut Apuleius, & Aulus Gellius attestantur: nulla tamen sibi gratia cōparata, eo quòd sponte ueneno suscepto sibi mortem intulit cōtra edictum illius Dei, quem unicum profitebatur: qui uetat omnino & sibi, & aliis quempiam inferre mortem. Probat Plato in Timæo Trismegistum æmulatus: quòd Deus mundi exemplar sit unus: eo quòd mundus unus est. Constantèr asseuerat Auicena Impossibile esse duo à se necessaria. Nec aliud habet à se, ut necessario sit, nisi Deus. Aristoteles Homeri sententiam celebrat: Non est bona multitudo numinum: Vnus ergo Princeps, & Deus. Ille enim Vlixem sic concionantem decantat. O Achiui non est bonus pluriū principatus: Vnus ergo Rex sit. Hinc de humano ad diuinum principatum conscendens, per analogiam quandam concludit necessariam unitatem principis diuini sicut & terreni, qui diuini simulachrum gerit. Quomodo procedit Hieronymus cum rustico suo differens. In apibus (inquit) unus princeps. Grues omnes sequuntur unam ordine literario: Imperator unus, Vnus prouinciæ iudex: In nauì gubernator unus: & in mundana fabrica unus Opifex, unus moderator. Vnde omnes sapientes contemplantes picturas, & formas uarias huius mundanæ domus, unam tantum eorum causam, & primam arbitrati sunt: ut Nicomachus, & post eum Boetius, & Proculus in eo, quem de causis scripsit, & in theorematibus docto, & compendioso sermone demonstrat. Pythagoras (ut Eusebius refert) unitatem Deum esse dicebat, & bonum, & intellectum: dualitatem uerò dæmonem, ac malum, in qua materialis est multitudo. Ad stipulatur Plato in epistola ad Dionysium. Cum studio, & ex sententia (inquit) scribimus animi: Deus principium epistolæ præbet. Si secus autem, non Deus, sed Dij: concludens omnia bona ab uno, malum autem à multitudine confusa. Nec potest (inquit Cicero) omnibus intercontinentibus mundi partibus esse perfectio ordinis: nisi ex uno, & diuino, & continuato spiritu cōtinerentur. Nec aliquis de sapientibus aliquando opinatus est adorandum esse nisi unicum Deum: qui est principium uitæ, & dator omnium bonorum: Cui soli hunc mundum regenti preces dirigendas docet Proculus, Porphyrius, Iamblicus, Plato, Pythagoras, Aristoteles & posteri omnes. Sed sacræ literæ super omnes hoc dogmate respersæ sunt. Sic Christus instruxit nos: ut orationē in primum dirigemus, dicens: Cum oraueritis dicite Pater noster De quo & Moses: Nunquid non ipse pater tuus, possessor tuus? Qui à Poëtis quoq; Pater omnipotens dicitur, Primus fons, & origo omnium: A quo quædam numina sunt, & ministræ potestates eius, ut Sophocles disticho iambico canit.

In ueritate solus unus est Deus:
 Qui cælum hoc, & terram capacem condidit.
 Quem Euripides Iouem præcipit nominandum: Per cuius caput Orpheus ceci-

nit, uniuerſa in lucem proceſſiſſe. Cæteras autem poteſtates miniſtras eſſe cenſendas, quæ extra Deum ſunt: & ab ipſo ſeparatæ. Hinc ipſi Dei miniſtri, intelligentiæ ſeparatæ à philoſophis, & à ſapientibus Hebræis dicuntur. In Deo autem eſſe quedam numina non ambigimus, quæ noſtri uocant attributa: ſapientiam quam antiqui Palladem nominarunt: Intelligentiam, aut ſolertem diſcuſſum, Mercurium: Sempiternum, Saturnum: Formæ ſæturam, Neptunū: qui uirtus aquarum eſt, de quibus dicitur. Producant aquæ ſerpituram animæ uiuentis (ut uerba Hebraica ſequamur) Naturam rerum ſecretam, lunonem, Amorem, Venerem, Lucidam uitam, Solem, aut Apollinem, & cætera id genus: quæ uulguſ opinabatur plures eſſe Deos: quod alienum fuiſſe ab omnibus ſapientibus Cicero in libro, quem adidit de natura Deorū aſſerit: Piniuſ autē ſocordiam quandam dicit, innumeros exiſtimare Deos: & opinari matrimonia inter eos contrahi, tantōque æuo ex his neminē naſci: & alios eſſe grandæuos, ſemperque canos: alios iuuenes, atque pueros: atri coloris, aligeros, ouo æditos, puerilium fere deliramentorum eſt. Sed ſuper omnem impudentiam, adulteria inter ipſos fingi, mox iurgia, & odia, atque etiam furtorum eſſe & ſclerum numina: quæ bene utique conſutat. Docet autem nō nimis impie, quàm indocte de Deo: cum de ipſo ſine eius lumine rite eſſari non poſſimus. Quo lumine colluſtrati theologi noſtri, confidentius de ipſo loquuntur: & eius unitatem citra omnem ſolutionem comprobant: quia infinitum aliud ſecum ſtare minime patitur, nec mente, nec uelle, nec potentia, nec bonitate, nec eſſentia, quæ legenda relinquo ubi ab eis copioſiſſime tractata ſunt. Addunt etiam de uirtute qua omnia poteſt: Vnde ſi eſſent duo, poſſet unus deſtruere, quæ a ius fabricauit: & ſi non poſſet, non eſſet Deus: qui omnipotens eſt. Et progreſſi ratiocinantur, quoniam uterque utroque frucretur: cum eſſent ſumme fruibileſ, & nolēs frui peccaret: Fruēs autem aliquid acciperet ab alio, tanquam imperſectus: & ſic Deus perſectiſſimus eſſet imperſectus: & adhuc ultra. Si duo, uter illorum hanc machinam fabricauit? Et uter illorum ipſam moderatur? Et ſi qui fecit, ipſe & regit, quid alter facit? Si uerō unus fecit, alterque gubernat, quomodo intrauit gubernator in domum non ſuam? Ex ordine igitur, & moderamine concludamus cum Dionyſio, Platone, cum ueris philoſophis, Aſtronomiſque omnibus tantarū rerum ſibi inuicem conuenientium opificem eundem, & rectorem: qui eſt omniū artifex, omnem habens uirtutem, omnia proſpiciens.

Cicero

Tgeol.

Diony.
Plato.
Philo.
Aſtro.

Quod ſæcundiſſima mens illa prima, quæ Deus dicitur, ad intra extrāque produxerit. Cap. VII.

His conditis imaginibus manu ducti ad diuinam mentem eminentiſſimam, omniūque ſæcundiſſimam, eius lumine colluſtrati uidebimus prolem ſui ſimillimam, qui eſt uera imago Patris: quā in ſe primo generat unico, & nunquam interrupto actū: quo ſemper abſque aliqua interiectione, aut uiciſſitudine ſe intelligit ſummum per eſſentiam bonū.

CANTICI PRIMI

Io. Mer.
Plato
Orph.
Itaias
Ricard.
Orige.
Platon.
 Unde resultat proles, quæ est plena intelligentia, plena sui imago, & plenum mundi exemplar. Quam prolem Ioannes, & Mercurius uerbum nominarunt: Plato Dei Patris filium: Orpheus uero palladem, id est sapientiam ex Iouis capite natam. Ex qua plena intelligentia suæ bonitatis summæ amor producitur ligans intelligentiam cum mente, & eò amplius, quanto immensa proportione sibi intimior est, quàm aliæ proles cum eorum parentibus. Hinc est exactissima parentis imago, quadam tamen resolutione, aut aliquo intrinseco absoluto, tanquam genita distincta à generante. Et nisi esset in Prototypo illo summo generatio, non esset in creatis generationis imago: Nec dedisset sterilis, & absque fœtu suis rebus fœcunditatem: ut per Isaiam de incredulis quadam impatientia conueritur dicens: Ego qui cæteris generationem tribuo, sterilis ero? Est ergo in summo opifice germen, atque fœcunditas: Quia & si extat (ait Ricardus) iucundissime fœlix, uoluit tamen ex insita bonitate, mens illa fœlicissima hanc suam prolem palam producere construendo fabricam eius imagine plenam: In qua ordinata graduum serie se diffundens aliquos suæ propagationis, & fœlicitatis capaces effecit: Quorum alios momentanea tãt in subiectione, alios autem prolixiori pugna statuit suæ fœlicitatis particeps fieri, cuiusque debitas mansiones assignans. Sed quia illi debebant paulo post rerum creatorem impugnare, non assignauit eis peregrinationis hospitia: aut alium instantaneæ pugne campum quam triumphii palatium. Mortalibus autem (quibus longum cum diuersis hostibus indixerat bellũ) dedit lata certamina spatia, & hospitia opportuna. Et quia uniti cum alterabili & defectibil. natura, de pabulis, & fœmentis, quibus uitæ cursum ad debitum finem traherent, providere curauit. Quæ omnia opportuno tempore præparauit in terra, elementis, & cælis, tanquam obedientissimis ministris commisit, iubens & ad ipsius hospitis uoluptatem: extendi campos, subsistere ualles, fronde tegi syluas, lapidosis surgere montes: Et cætera id genus: quæ potius ad deco. em, & ornatum, quàm ad necessitatem ordinata cõspicimus: Ut ab his delectationibus, quas in huiusmodi seruitutis hospitii sentiret hospes, ad excogitanda ferula illa exquisitissima, quæ in triumphali aula sunt præparata, conscenderet. Cognoscebat enim infœlicitatem huius corporei carceris: in quibus bona illa absolutissima ab omni degenerante materia nõ possunt nisi per sensibilia excogitari, nisi particulari lumine reuelentur. Ideo summo artificio disposuit rerum illarum cælestium harmonicas imagines: ut per has facile abducto ignorantie, aut peccati uelamine ad cælestia ipsa traheremur: & ex pulchritudine operum, & decore creaturarum (ut Origenes in Periarchon scribit) parentem uniuersi intelligamus. Id maxime, cum proprior imaginis ratio in homine reperiatur: qui diuinæ mentis solus inter mortalia (ut dicunt Platonici) habet simulacrum. Hominis autem simulacrum animal tenet: Animalis Zoophytum: Zoophyti autem planta: Plantæ uero metalla: Metallorum lapides. Et quia inferiora ab homine imperfectam continent Dei imaginem, di-

tant Catholici Sapientes illa omnia tenere Dei uestigium, per quod imperfectius deiformem speciem representant: Vnumquodque magis & minus secundum distributam ipsis perfectionem. Sunt enim elementorum, & mixtorum formæ tenuissima summi boni simulachra. Vientia uerò, cæli, & sidera maximè Sol, ad secretiora cõttemplanda deducunt. Rationales uerò mentes tanquam supremus imaginum gradus, intima penetralia introeuntes, ad eum cõtëplationis gradum deueniunt, quo in thalamum præparatum aliquando intrent: imo seipsos habitaculum, & templum Dei constituunt: ubi uerum symposium omnibus musicalibus concentibus celebratur.

Quòd Deus mundum fabricauerit.

Cap. VIII.

Nter ea, quæ latent humana ingenia, & naturales transcendunt discursus, est mundi genitura: an sit, si de nouo fuerit, & si necessario, an libera quadam mentis diuinæ affluentia. Hinc sapientes sunt in uarias partes dissecti. Aristoteles cum ea turba, quæ non admittunt nisi quæ propriis uiribus, suoque ingenio inuestigare ualent: unde, & cur hæc genitura fuerit intelligere nequens, ipsam aspernatur: Platonè- que ingratus discipulus falsò criminatur, quòd ipse solus mundum generat. Sed Plato ipse cum cæteris sapientibus meliori lumine collustratis mundi fabricam profitetur: & hanc consonantissimam, numerisque plenissimis dispositam: sub quorum uelamine, & obscuris recedentium sensuum indiciis mundi sacramenta nondum bene initiatis occultauit, satius existimans doctè retexere, quæ per diuina oracula accepta sunt: quàm frustra suo ingenio elaborare, ut ea apprehendat, quæ captum fugiunt rationalis discursus: & tantum mente pura, leta, & festiua consonantia suscipiuntur. Hinc Mercurius mentem complexus, hæc penetralia introducens mundi fabricam, & gubernatorum eius, & compositorum omnium, & ex elementis deorsum tendentibus purum naturæ artificium, unitum tamen opificis menti, paucis uerbis in suo Pymandro innuit. Quæ elementa præiacta docet sola Dei uoluntate in deteriorem notam, quàm in opifice præexistant. Empedocles autem Agrigentinus, & Heraclitus Ephesius non semel, sed continuè mundum generari, & corrumpi asserunt. Quòd secundum partes, aut renouationem quandam non collustratis oclusam, posset in gremio ueritatis admitti. Democritus uerò mundum genitum docet: & interiturum semel: & nunquam ulterius reparatum iri. Hesiodus etiam & Orpheus mundum progenitum decantant. Thales ex septem sapientibus unus orbem hunc Dei facturam asserit. Pythagoras, & eius interpres Hierocles Deum opificem, & patrem rerum profitetur. Consentit Auicenna Arabs, Algazel Saracenus, Philon non minus doctrina quàm Græca facundia celeberrimus, Alcinous Platonicus, qui ait: Mūdū hunc uniuersum pulcherrimū opificiū Dei necesse est esse. Et multi posterius, quos lögū esset retexere. Vnde nō solus Plato mūdū generat, sed ipse cū multis generatū testatur. Externis autē omisissis deueniamus ad eos,

CANTICI PRIMI

Mofes.
 qui non ea, quæ imaginantur, sed quæ uiderunt, & quæ à diuinis oraculis acceperunt, docent. Mofes enim Theologorum pater, & philosophantium magister præcipuus, In principio, inquit, creauit Deus cælum, & terram, & cætera quæ sequuntur. Cui Deo plenissimo, sanctoque uegetato numine, qui multis locis probat ea, quæ dixit, magis credendum est quàm Aristoteli: qui nec rationibus, nec miraculis, nec oraculis sua huiusmodi ludicra confirmat. Loci autem, quibus Mofes corroborat ea quæ docet, sunt: Miracula, portenta, oracula, uaticinia. Cõsensu partium totius dogmatis, grauis authoritas eorum, qui eius doctrinam confirmant, & interpretando approbant. Miracula in propatulo sunt. Virga in colubrum, & coluber iterum in uirgam transmutatur. Vertit aquas in sanguinem. Ranæ, Muscæ, & Cyniphices, aut Pediculi (ut apud Hebræos habetur) ad homines, & iumenta perurgenda aduocati ueniunt. In quo cessarunt Magi Memphisitici: quia non potuerunt ipsi nec ab eis aduocati demones producere pediculorum materiam: quæ est humanus sudor, aut humor excalesfactus: cum solius Dei sit subiectum creare. Ideo professi sunt, quòd digitus & uirtus Dei inibi erat de nouo producens: Quod uirga Aaron, & Mofi deuorans eorum baculos iam indicauerat, præstigia uidelicet inferiorum spirituum, & uirtutem deuorandam à uirtute Dei, quæ in Aaron Moséque operabatur. Locusta insuper & Brucus, & ignis cum grandine fluit: Vesica & tabe resoluuntur corpora: Primogenitum omne ab homine usque ad pecus magno sacramento interiit. Deducens autè suos israheliticis mare aperuit: Aquã de petra, coturnices de cælo, fulgura, nebulam per diem, columnam ignis per noctem, caliginem, & ex ipsa Dei uiuentis uoce, quæ populum nunc terrebatur, nunc consolabatur, deduxit. Clades Ægyptiis, strages subitas male merentibus, ignem arrogantibus, lepram murmuranti inmittit: Numerosam turbam ab infirmitate, & eorum uestes à corrosione conseruat: Pascit insuper ipsam cibo cælesti, & hostium eandem uicttricem reddit. Hæc igitur & huiusmodi multa in sui, doctrinæque fauorem summus doctor, qui eum, & nos per ipsam docebat, præstitit. In uerbis etiam suis monstra placauit, clades cessarunt, uenenati curabantur. ut prodigiis huiuscemodi lex, & sapientia uitæ, & disciplinæ, quam populum docebat, celebraretur. Oracula uerò non delphici Apollinis, Iouis, aut Palladis, uel fictæ sapientiæ, aut simulatæ diuinitatis, sed ore Dei uiui data sunt: cuius aliquando uoces innumeras illa turba præsensit. Et si non credat quis tantummodo Mofi huiuscemodi narrati, aut plebeis eius referentibus, credant externis sapientibus: qui pro hac ueritate deponunt, Beroso uidelicet Chaldeo, Maneto Ægyptio, Hieronymo Phœnici, Dario regi, Ptolemæo Mendefio, Menandro Ephefio, Nicolao Damasceno, Abideno historico, Estico, Theodoro, Chorilo, atque Ezechielo poëtis, Demetrio historico, Hecateo Abderitæ philosopho, & aliis multis ultra quadraginta sapientibus à Iosepho, Aristobolo, Tertullia-

Ber. mai.
 Hic. Da.
 Ptol. Me.
 Nic. Abi.
 Est. The.
 Ch. Fze.
 Dé. He.
 Iose. Ari.

no, & Eusebio citatis: qui pro ueritate prædictorum mirabilium deponunt. Veniamus ultra progressi ad uaticinia: De quibus Ptolemæus in Fructu, Soli numine afflati prædicunt particularia. Et Isaias: Annunciate, quæ uentura sunt, & dicemus, quod dii estis uos. Vnde & si Moses docens, & eius afflectæ prophetæ omnes tot particularia Memphisico regi, tribubus illis, principibus, & regibus multis, de ipsis, de ciuitatibus, deque populis eorum uaticinati sunt, quis dubitet eos sancto numine afflatos? Quis de falsitate eos criminabitur? Quis ambiget de eorum doctrina? Legatur Mosi contextus, omnia uaticiniis, & futuris euentibus plena sunt adeo, ut nihil prætermiserit eorum, quæ ad sacramenta philosophicarum, & diuinarum rerum, futuri Messia, & omnium quæ successura erant, ut scientibus legem, & oculis collustratis est manifestum: quæ sub uelamine (ut sacramenta illa exquirebant) retexit. Quis enim sanus hæc posthabens ad philosophorum monumenta, nec rationibus, nec oraculis comprobata, nec diuinorum odore resperfa recurrat? Ea tamen quæ ueri philosophi docent, & à Mosaicis institutis non discrepant, admittimus. Quæ autem sola auctoritate, aut solo excogitatu, nullis rationibus, nullisque locis munita, contra ea adducunt, quæ sacris literis continentur, omnino respuimus. Si enim auctoribus deferre uoluimus: cui quæso magis deferendum censemus, Aristoteli, Alexandro, Auerrois, Epicuro, & similibus, qui solum aliqua doctrinae facula lucet, an Mosi, prophetis, Salomoni omnium sapientissimo, Euangelistis, Apostolis, qui doctrina, sapientia, moribus, uaticiniis, oraculis, prodigiis, & omnimoda sanctitate, tanquam ardentissimæ faces coruscant? Qui quod dicunt de diuinis, asseuerant, uitæ discrimine probant, prodigiisque confirmant. De humanis uerò & inferioribus supra homines loquentes, omnia secreta sancti numinis radio penetrantes, illa posteris clara luce patefaciunt. De quibus Eusebius ad uerbum, Philosophorum errores non à meipso, sed contradictione & pugna inter eos mirabili cognosces, quos quando inter ipsos aut cum aliis comparo, non facile negauerim illos claros fuisse uiros: Quando uerò Hebræorum philosophis, atque theologis confero, & doctrinam doctrinae illorum comparo, caduca & friuola omnia, quæ philosophi excogitarunt, mihi uidentur. Nec mirum: illa diuinitus edita sunt, hæc humanitus. Hinc qui sapientia delibamenta gustare uoluerunt, ab eis edoceri (ut supra diximus) coacti sunt. Possent etiam in testes Mosi Hebraicæque doctrinae citare Apionem Alexandrinum, Porphyrium, Alexandrum polyistorem, Eupolemonem, Theophrastum, libros Sibyllinos, Oracula Apollinæa, Clearchū peripateticum, Megasthenem, Strabonem, Iustinum, Cornelium tacitum, Demetrium Phalerium, Ecathæū Abderitam, Orpheum & Solinum. Sed aliorum dicta suis locis relinquentes, Porphyrii tantum & Orphei, & Solini de multis paulisper adducamus. Porphyrius enim in libro de abstinentia, Hebræorum religiosos aut uates multis profequitur laudibus uocans eos philosophos, & omnibus aliis uatibus & sanctimoniam profitentibus

Ter. Euf.

Ptolem.

Isaias

Moses

Aristo.
Alexan.
Auerrois
Epicuro.
Mosi. p.
Sal. Euā.

Eusebius

Ap. Ale.
Porph.
Al. pol.
Euf. Th.
Lib. sib.
Or. ap.
Cle. peri.
Mega.
Str. Iu.
Cor. ra.
De. ph.
I c. Ab.
Or. So.
Porphy

CANTICI PRIMI

Orph. præponens. Orpheus autem in libro quem de uerbo sacro scripsit, sic (exclusu primo legum & diuinarum rerum contemptoribus) decantat.

Vnus perfectus Deus est, qui cuncta creauit:
 Cuncta fouens, atque ipse ferens super omnia se se,
 Qui capitur mente tantum: qui mente uidetur:
 Qui nullumque malum mortalibus inuehit unquam:
 Quem præter non est alius: tu cuncta uideto
 Hic ipsum in terris melius quo cernere possis.
 Hic etenim uideo ipsius uestigia: fortem
 Nique manum uideo: uerum ipsum cernere, quis sit,
 Nequaquam ualeo, nam nubibus insidet altis.
 Nemo illum nisi Chaldæo de sanguine quidam
 Progenitus uidit: quem cælorum aurea sedes
 Sublimisque tenet: cuius se dextera tendit
 Oceani ad fines: quem de radicibus imis
 Concussisque tremunt montes: nec pondere quamuis
 Immenso sint, ferre queunt: qui culmina cæli
 Alta colens: terris nunquam tamen ille sit absens.
 Ipse est principium, medium quoque, & exitus idem.
 Priscorum nos hæc docuerunt omnia uoces:
 Quæ binis tabulis deus olim tradidit illis.

Orpheus Ecce quam exerta uoce fatetur Orpheus à tabulis Mosaicis didicisse, quæ decantat de Deo cognito soli Mosi de sanguine Chaldæo progenito: quamuis aliqui opinentur Orpheum decantasse de Noë: Alij de Enoc, Platonici de Zo-

Didym. roaste, qui fuit filius Chan & nepos Noë, ut Didymus ait: uerum ipse Chan filius Noë, si Beroso creditur. Nec enim istis datæ sunt tabulæ, sed Mosi, de quo solo legitur, quod facie ad faciem cum Deo locutus sit: Quem multi ab eius doctrina edocti æmulantes, sanctæ uitæ se addixerunt: ut prophetæ & qui

Solinus sapientiam oculis collustratis suscipere affectabant: de quibus Solinus: Interiora Iudææ, quæ occidentem contuentur, Essemæi tenent: qui præditi memorabili disciplina à ritu gentium uniuersarum diuisa maiestatis diuinæ (ut reor) prouidentia ad hunc morem destinati. Nullæ ibi fœminæ: Venere penitus se abdicauerunt, pecuniam nesciunt, palmis uictitant. Nemo ibi nascitur: non tamen deficit hominum multitudo: Locus ipse addictus pudicitæ est: Ad quæ plurimi licet undique genitum properent: nullus admittitur, nisi quem castitatis fides, & innocentæ meritum prosequatur: Nam qui reus est, uel leuis culpæ, quamuis summa ope adipisci ingressum uelit, diuinitus submouetur. De Mosi enim discipulis, & filiis prophetarum & prophetis ipsis loquitur: de quibus & noster Paulus cū ipsis Hebræis disserēs ait: Cicuierūt in melotis & in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti: quibus dignus non erat mundus:

Paul.ap.

In solitudinibus errantes, in montibus, & speluncis, & cauernis terræ: Qui eo testimonio digni inuenti sunt, cui non immerito credendum censetur. Sed supra modum admirandum occurrit consentanea cœlestis, diuinique nuntij doctrina Iesu ueri messiae, uncti diuinis charismatibus præ omnibus participibus suis: Qui Mosi dogma approbans & admittens, arcana multa à patre habitata discipulis referauit: quæ uulgo sub parabolis, ne daretur sanctum canibus, proposuit. Qui discipuli adeo repleuerunt orbem uniuersum: ut quotquot sapientum passim sibi nomen uendicant, doctrinam illam amplectentur & uenerentur: in qua tantum numinis, tantumque diuini luminis splendet, ut facile omnia excogitata humana transcendat: Hanc, quia nulla sublimior adhuc mortalibus apparuit, nec etiam apparebit: suscipiamus omnes, quibus sapientiæ cura est: Nec expectemus (ut cum Firmiano loquar) donec Socrates aliquid sciat, aut Anaxagoras in tenebris lumen uideat, aut Democritus uirtutem de puteo abstrahat, aut Empedocles dilatet animi sui semitam, aut Archestilaus & Carneades aliquid sentiant, atque percipiant: aut Aristoteles ea probet, quæ sensum effugiunt: Mundi enim genitura non est cum physicis commueranda speculationibus, ubi Deum habemus opificem, qui fabricando, aut motum præstando stabilis remanet. Sed quæcunque mouendo non mouentur (inquit uester Aristoteles) philosophicam considerationem transcendunt, & ad diuinam scientiam spectant: Quæ orationibus & oraculis impetranda est (inquit Plato) naturalia autem ratione quærenda, & moralia usu cõparanda: Et Salomon omnium sapientissimus, Reperi, inquit, quòd quanto quis magis hæc inuestigauerit, tanto minus inueniet: quia operum Dei nullam potest homo inuenire rationem. Ideo philosophi in huiusmodi conatu operas simul & industriam perdidērunt: quia ueritas & arcanum summi Dei qui fecit omnia (sequitur Firmianus) ingenio & uiribus comprehendendi non potest: alioqui nihil inter Deum hominesque distaret, si consilia atque dispositiones maiestatis æternæ cogitatio assequeretur humana. Hinc & ipse Aristoteles Simonidis sententiam celebrat in eo, quòd ait: Solus Deus habet hunc honorem, ut sit metaphysicus: Nani ueritatis uia (ut alibi fatetur) etiam sapientibus est præclusa: ideoque à fonte ueritatis expectanda est. Sed (heu dolendum nimis) euenit multoties quod Iamblicus ait: Vt notitiæ rerum à Deo datæ longo tempore humanis opinionibus confundantur, exiguum diuinitatis & ueritatis retinentes: cum non assentiatur his quæ humanis illabuntur sensibus: qua ueritate recedente subcreuerunt tenebræ: quibus obuoluti, & obcecati sibi nimis credentes cæcorum duces facti sunt: & in foueam cadentes multos secum falsis argumentationibus, & apparentibus rationibus deduxerunt: De quorum multis uel pauca perstringam: quibus cætera qua uia procedant, dignoscantur.

Lac. Fir.

Aristo.

Plato.

Salomon

Lac. Fir.

Aristo.
St. poeta

Iambli.

CANTICI PRIMI

Mundi conditio non dat philosophis, ut concludant contra eius genituram.

Cap. IX.

Aristote.

P

Eripatici, qui frequentes sunt his temporibus, à suis sensibus non recedentes opinantur nihil stare, aut sciri posse nisi ex sensatis syllogizando probent eadem demonstratione, quam pinxit Aristoteles, sed nusquã in progressu naturali seruauit: cū omnes suæ deductiones ex præacceptis ab eo procedat. Sed aliis omisissis, ueniamus ad ea, quæ cōtra orbis genituram fortissima prætendunt robora quadrisaria. Sed quid possunt (ut cum Origene loquar) aduersus ueritatem ipsam adducere, quod nō ineptū, inualidum, & falsum coarguatur, cum deliramenta quædam proponant, nec ratione subnixæ, nec prudenti saltē homine digna? Quæ utique sumus (iuuante Deo) tam facile euersuri, quàm leuiter illi obiecerunt. Et ut friuola magis omitamus (quamuis omnia quæ adducunt lubrica sint) adducemus primo rationes, quas ex mundi ipsius natura deducunt contra mundi fabricam. Contemplabantur cælum à contrariis penitus semotum: hinc concludebant nullatenus corrupendum, ex consequenti nec genitum. Videbant insuper, quæ generantur nouum sibi comparare locum: cælum autem, quia nequiuert nouum locum sibi uendicere, ideo nec generari potuisse. Intuebantur adhuc omnia, quæ mouentur transmigrare ad nouum locum: aut moueri circa aliquod stabile, sicut sphaeræ omnes circa centrum: ut omnis difformitas reduceretur ad aliquod uniforme. Pari modo putabant omnem nouum reduci ad antiquum: unde omnis generatio & corruptio fit circa materiam antiquam: & omnis motus regulatur cum stabili terra, aut immobile centro, cum quibus fundamentis non uidebant posse stare mundi nouitatem. Et quia generatio unius est corruptio alterius: & nihil potuit præcedere orbem, quod corrumperetur: Vnde ingenitum asserabant. Existimabant ultra progressi, omne productum præfuisse potentia in materia: adeo ut necesse existimarent materiam semper præfuisse. Adducunt etiam præcipuum robur, & ab omnibus admissum, ex nihilo nihil fieri: ideo inferbant mundum, cui nihil præfuit, fieri minime potuisse. Quæ omnia utrum concludant necne, facile demonstrabimus præsupponendo (ut ueritas est) tria operationum genera, & tres operantes. Est enim artifex: qui naturam præsupponit, materiam uidelicet, formam, & totum compositum. Est naturalis agens, qui Dei effectum præexigit, subiectum uidelicet, uel materiam. Est summus opifex Deus nullo exteriori indigens: cum sit perfectus omnigenam continens uirtutem. Qui opifices analogia quadam conueniunt, sed æquiuoco differunt: nec ex meta operandi unius concluditur uirtus alterius: Error enim esset procedendo ab arte ad naturam: ut si quis dicat: Ars præexigit compositum, aurifex aurū, faber ærarius metallum, carpentarius lignum, & architectus lapides, & cementū: ergo & naturale agēs cōpositū præexquirat. Sic errāt philosophi, dum opinantur summum fabrum exquirere in opificio suo subiectum, uel ma-

Orige,

teriam, quam exquirat naturale agens: Nec quia hoc operatur de contrario in contrarium: ut etiam eadem uia summus opifex procedat. Vnde, quæso, didicerunt has illationes illi, qui docuerunt artem distingui à natura, & naturalia ad aliud genus doctrinæ pertinere, & ad aliud æterna & seiuncta à motu? Artifex enim inducit formam artificialem, & præsupponit naturalem. Agens uero naturale inducit formam substantialem, & præsupponit materiã, quæ est effectus Dei: Et si Deus in operando aliquid præexigeret, præexquireret etiam priorem Deum, qui illud produxisset: & sic primo esset aliquid prius. Quæ sunt ergo hæc argumentorum portenta? Paralogizant etiam, dum ex possessione noui loci quam acquirat de nouo genitum, uolunt mundum à genitura excludere, quia nullum acquisiuerit locum. Sed dando, quod sibi comparauerit locum, eundem dicam sibi acquisiuit, in quo nunc est. Est enim circa centrum aut terræ, aut mundi, aut sphaeræ illius intellectiue, cuius centrum (ut Hermes ait) est Hermes ubique. Quod autem perstringunt omne nouum reduci debere ad aliquod antiquum, ipsis damus. Et illud antiquum est diuina mens, qua omnia continentur, antequam explicentur in proprias formas: & explicata moderatur, & conseruat. Quod subiungunt omnem transmutationem naturalem ex materia in materiam fieri, admittimus: sed in primæua productione, & absoluta ab omnibus naturæ legibus, quibus princeps iure non tenetur, hoc non exquiratur. Omne autem productum præexistere primo potentia quadam damus: sed naturalia in materia: mundus autem ipse, & rerum species in ideis, uel in exemplaribus Platoni.
Ioan. illis, in quibus Platonici simul cū Ioanne nostro, longè supra peripateticos transcendentes conueniunt, qui ait: Quod factum est in ipso uita erat: ubi habebat esse in potentia. Nec monstra sunt ô Aristoteles ideæ Platonis: sed uespertilionis sunt oculi (ut ais) si non uident ea, quæ sunt manifestissima in natura, aut in naturæ authore. Et ut dissoluamus naturalium robustissimum nodum: quod ex nihilo nihil fit: rogatos illos esse uelim, ut hanc suam sententiam exponant, cū ambigua sit. Si enim eius sensus sit, ex nihilo per artem, aut naturam nihil fieri, quæ subiectum exigunt, in quo operantur: liberæ manus præbemus. Sed quid ad artificem supremum, quem longis passibus natura æmulatur: sicut ars naturam ipsam, ut Aristoteles cum suo Auerroi consentiunt? Et sicut in esse, sic Aristo.
Auerrois & in opere deficit naturale agens determinatum, ac motui, tempori, & successioni subiectum, ab eo qui est omnibus naturæ legibus absolutus. Si autem intelligant ex nihilo, id est post non esse nihil fieri, hoc reliquerunt posteris comprobandum: unde nobis latus relinquitur campus negandi, quod nec probatur, nec ex se ipso euidens est. Si autem uelint, ut illud nihil excludat omne genus causarum, etiam hoc damus: Sed in mundi genitura nos præsupponimus operatricem causam, & supremam: quæ materiam, subiectum, formas dandas, instrumenta, qualitates disponentes, & omnia quæ ad opus aliquod conducendum exquiruntur, sua interminata uirtute continet.

Neque motus idem præstat.

Cap. X.

Resistentes adhuc peripatetici in suis speculationibus rerum naturalium, & in prospectu habentes, motum esse in eo, quod mouetur, aut generatur, aut in subiecto transmutationis: & cum nullum subiectum illius antiquæ, & primæuæ productionis præfuerit, concluderent, ipsam minime fuisse: nec mirum est, si errabant: cum noluerint discedere à sensatis: A quibus (inquit Augustinus) non est expectanda sincera ueritas. Nec ex ipsis, aut ex rationibus in eisdem fundatis possumus (teste Proculo) deuenire in cognitionem diuinorum: quæ intellectiua sunt, semota à materia, motu, successione, & ab omnibus sensibus. Hinc oberrabant ab illis feculentis & deterioribus generationibus ad diuinum opificium, quod omnem uiam naturæ transcendit, arguentes. Annectunt nescio quid friuolum, & ineptum, motum uidelicet rectum perpetuari non posse: quia pertransiret spatium infinitum: quod natura minime sustinet. Circularis uero motus, quod non pertranseat aliquod infinitum, potest esse perpetuus: Sed in æternis (ut aiunt) à posse ad esse, ualet deductio: Hinc opinabantur conuincere mundi æternitatem. O pulchra deductio præsupponendo æternum, quod probare prætendunt. Addit blasphemus Arabs, impossibile fore mundum habere aliam dispositionem, quam nunc habeat. Perfide canis quis hoc tibi reserauit? Qua mensura mensus es potentiam artificis? Qua auctoritate terminare præsumis potentiam infiniti, ut non possit, & destruere, & fabricare pro libito? Exhibenda est potius hæc bestia blasphemica, cum de diuinis loqui præsumit, quam audienda, aut satisfactione digna existimanda. Illi tamen respondet Albertus, cui cognomento magnus, profundiori philosophia refertus quam Auerrois. Dicemus (inquit) motum cæli ad alium mundi statum, & ad quietem ipsam terminari, ad quam (ut docet Aristoteles) tedit omnis motus. Hinc cadit Auerrois ratio, & per se resoluitur eius figmentum. Sed quia motus tempus gignit: & ipsum tempus est mensura motus & quietis: Hinc etiam ex parte temporis paralogizant: Si mundus (inquiunt) non erat antequam principium sumeret, cum illud ante, sit aliquid temporis, ergo tempus præcedebat motum, qui est ipsius causa & progenitor. Addunt etiã, quocumque instanti dato, illud est principium futuri, & finis præteriti temporis, ergo tempus præfuit ante illud primum instans, ex consequenti motus & mundus. Totus hic error ex mala uerborum intelligentia procedit, dum illud ante angustant ad aliquam partem temporis tantummodo significandam: Nam apud nostros, & etiam externos in genere dicendi peritissimos, uidemus illud ante, aliud quam partem temporis significare: Aliquãdo enim æternitatem significat, ut illud in prouerbiis: Dominus possedit me in initio uiarum suarum, antequam quicquam faceret. Et in Ecclesiastico: Ab initio, & ante sæcula creatus sum. Apud Sulmonensem quoque dicitur: Ante mare, & terras, & quod tegit omnia cælum. Nec ignorabat ille sagacissimus, tempus à circuitu cælorum

Augu.
Procul.

Auerrois

Alb. ma.

Auerrois
Aristo.Prouer.
Ecclesia.
Ouid.

fluere: tamen dicit ante cælum, quod tegit omnia. Significat etiam anteriorem partem loci: unde anteambulones, & antesto. Significat etiam superiorem gradum, à quo Antistes, qui est aliis superior. Et cum tot significata habeat illud ante: cur artare uolunt ad partem temporis tantummodo significandam? Nonne & illud concederent, materiam esse ante formam ordine quodam, quamuis tēpore nō præcesserit? Sic Deus fuit ante mundū æternitate, & ordine quodā: Quod autē adiungunt instans finem esse præteriti, & principium futuri, soluit Algazel dicens. Sicut se habet punctus in continuis, sic instans in successiuis: Pū Algazel Etus uerò aliquando est finis partis lineæ, & principium alterius partis: aliquādo est principium totius lineæ, nec finis partis præcedentis: Sic illud instans, in quo mundus habuit exordium, fuit principium temporis sequentis, & non finis præteriti. Negat Arabs similitudinem: quia tempus transit, linea permanet. Auerrois O ridicula solutio: cum similitudo non sit de transitu, & permanentia, in quo differunt: sed de parte indiuisa in qua conueniunt. Omnia enim quæ in aliquo cōueniunt, in alio differunt: ut etiam nouitiis in eorum dogmatibus triuiale est. Adiungunt nescio quid apprens: Quod fluit (inquiūt) habet aliquid ante se & post se. Sed (ut aliquid de promptuariis naturæ & Dei adducamus) plus dicimus: quod uidelicet omne fluens reuertitur ad id, à quo & principium habuit sui fluxus. Aqua enim ad mare, à quo traxit originē reuertitur, ut Salomō sapiētissimi Salomon docet: & experientia comprabat. Corpus ad terram, ex qua sumptum est. Spiritus, & omnia à Deo facta, in eundem à quo progenita sunt, reuertuntur. Procul: Gyrum (inquit Proculus) producta omnia efficiunt, à Deo incipientia, & in ipsum desinentia Deum. Sic & tempus redit in eandem æternitatem, à qua fluxit: quæ remanebit cessante tempore, sicut & ante tempus præexistebat. Hinc ad Auicenam interrogantem, quomodo opifex præcesserit mundi fabricam, dicemus cum Augustino philosopho utique integerrimo: quod præcessit duratione illa æterna. Plotinus quoque (quamuis supra hominem multa docuerit, prout August: Plotinus hausit ex Ammonij fontibus, & ille ab his qui fuerunt edocti diuinis oraculis) Animo: in hac mundi duratione paralogizat, dum ait: Quod resoluitur in aliud, dissectatur: sed cum ultra mundum nihil sit, in quo possit dissolui, durabit perpetuo. Cui dicimus: Mundum resolui secundum partes, ut perseueret meliori nota: sed non de resolutione disputamus ad præsens, cum de eius genitura sit sermo: nec discrepat à religione nostra, ut perpetuo duret Dei fabrica, ut conueniamus cum Platone, & Plotino: qui nephas existimant interire, quæ immediate à Deo Platō Plotinus benedicto profecta sunt. Hinc & animam immortalem asserimus, quia à Deo producta, & inspirata. Corpus etiam æternitatem consequetur, si animæ naturam induerit: ut alibi differemus.

CANTICI PRIMI

Minus itidem tribuunt gubernatores eius.

Cap. XI.

Astro. **Q**uæ Pinabantur etiam mundi fautores, intelligentias sphaeras mouentes
 Io. Sco. **Q**uæ felicitatem adipisci in perpetua cælorum reuolutione: ut uidetur in-
 Platinus **Q**uæ nuere Aristoteles in superiori philosophia, ubi altiora repetens, a-
 cius pro ista mundi æternitate decertat. Cui plus concedit Ioan-
 nes Sco. melius forsitan eius interpretando uerba, quam ipse conceperit: quo-
 niam beatur non solum mouendo orbem, sed dum (illa reuolutione mediante) fun-
 gentes Dei officio, perfectionem rebus inferioribus communicant. Ad stipulan-
 tur quæ Plotinus de cælo, & de mundi anima pertractando, ait: Absurdum quip-
 pe est opinari animam, quæ ad tempus cælum continuit: non etiam semper idem
 efficere, perinde ac si per uolentiam continuerit. Et parum progressus inquit:
 Quid in causa esse potest, ut mundus aliquando desinat? Non enim elementa
 mundi uelut ligna, reliquaque huiusmodi conteruntur: & cum hæc semper per-
 maneant, manet & uniuersum. Hic de futura permanentia loquens, præsuppo-
 nit ipsum semper fuisse. Hinc subinfert semper duraturum, quia non potest dis-
 solui principatus animæ ipsius, nec eius natura labefactari: Quod & Aristo-
 teles magnipendit: quia princeps huius mundanæ domus, cum sit sempiternus, ni-
 cistitudinem non recipiens, etiam domus eius sempiterna esse uidetur. Et cum eius
 gubernatores non laborent, nec fatigentur uoluendo, sempiterno motui addicti
 nunquam quiescent. Quæ ut dissoluamus, errorem dicimus esse æquiocatio-
 nis, arguendo ab immediato ad ultimum finem. Omnia penè ad diuersos fines or-
 dinata sunt, sed ad unum ultimum tantum. Animalibus finis immediatus est ui-
 ditare, & pasci, ultimus uerò homini seruire: qui (multorum sapientum senten-
 tia) finis est omnium inferiorum. Hominis autem finis immediatus est regere
 domum, rempublicam, familiam, mercari, studere, & id genus, sed ultimus de-
 uenire ad Deum, uel ad felicitatem, siue per uirtutem stoicam, aut speculatio-
 nem peripateticam: uel per purgationem academicam, siue per fidem, & gra-
 tiam, ut nostri catholici asserunt. Intelligentiis uerò separatis à Deo, & à cor-
 ruptibili materia, finis immediatus est, cælos, & homines regere, ceteraque
 ideo **Q**uæ ipsis commissa, ultimus uerò in speculatione primæ substantiæ, ubi beantur: ut
 ipsemet Aristoteles in ethicis perhibet. Esto igitur, quod à motu & ab infe-
 riori siue quiescant, non tamen à beatitudine cessabunt: sicut nec homo minus erit
 felix, si rempublicam & inferiora non regat. Mirandum quippe est, ut quis opi-
 netur mentes illas beari in continua motione: cum omnes motus (ut etiam ipsi do-
 cent) ad quietem tendant: & maior sapientiæ profectus fiat in exedris, & in
 subselliis quiescendo, quam in motu. Nec cessabunt, quia laborant: sed perfe-
 cto, & consummato opere, & præstito inferioribus eum quem debebant fauo-
 rem. Nec desistet anima, de qua Plotinus loquitur, uitam præstare uniuerso à
 Plotin. **Q**uæ motu cessans. Nec eius elementorum, aut partium annihilationem asserimus, sed
 quietem à motu: ut reducatur tandem post multas reuolutiones in sabbatariam

quietem, multis etiam sapientibus oclusam. Nec pœnitebit opificem cum perfecto opere cessabit: sicut (sacris literis attestantibus) quieuit ab omni opere quod creauerat, consummata mundi fabrica: ut uerum sit, quod ipsimet philosophi docent, motum omnem in quietem tendere. Nec labefactabitur princeps huius mundani arrij regnans in quiete. Figant hic ergo pedes sapientes omnes mundanæ machinæ finem perpetuo inuestigātes: ne post incessantē motum incessabili phantasticatione currentes nunquā quiescant: nec suam quietem continuo cursu præpediti aliquo lumine uidere possint.

Neque ab opifice procedendo intentum probant.

Cap. XII.

Um iterum ex multitudine huius noua genitura uideatur induci in opificem noua relatio ex nouitate operis, ex consequenti mutatio quedam in natura, uel uoluntate, quod perfectissimo & immobili euenire non potest: nec ab intrinseco, quia nihil potest seipsum mouere, nec ab extrinseco, quia ab eo pateretur cum deturpatione perfectissimi, & infiniti. Multa huiusmodi adducuntur ab Aristotele, Auerrois, Mose Aegypto, & sequentibus: quæ Cicero contra Platonem inuehens, suo disertio sermone in unum contexit: Quibus inquiring oculis animi intueri potuit uester Plato fabricam istam tanti operis, quam construi à Deo, & edificari facit? Quæ molitio? Quæ ferramenta? Qui uectes? Quæ machinæ? Qui ministri tanti numeris fuerunt? Quomodo parere Architecto, aër, aqua, ignis & terra potuerunt? Vnde tot exortæ formæ aptæ cadentes ad animum efficiendum, pariēdosque sensus? Et aliquantulum progressus ab istis sciscitor: cur mundi ædificatores extiterint per innumerabilia sæcula dormientes? Nam & si mundus nullus erat, sæcla aliqua erant: etiam si non illa, quæ dierum, noctiumque numero annuis cursibus cōficiuntur (nam fateor ea sine mundi conuersione effici non potuisse) fuit enim quedam ab infinito tempore æternitas, quam nulla circūscriptio temporum metiebatur: Spatio tamen quali ea fuerit, intelligi non potest: quod nec in cognitione quidem cadit, ut fuerit aliquod tempus, nullum cum tempus esset. Isto igitur tam immensō spatio cur pronoca cessauit? Laborem ne fugiebat? Quid autem erat, quod concupisseret Deus mundum signis & luminibus tanquam ædilis ornare? Si ut Deus ipse melius habitaret, antea in tenebris tanquam in gurgustio habitabat: Si cum uarietate delectari putamus, quia cœlum & terrā exornasse uidemus: Quæ ista potest esse delectatio Dei, qua tādū carere potuisset? An hæc, ut fere dicatis, hominū causa à Deo constituta sunt? Sapientiumne, an stultorum? Si sapientum, propter paucos igitur tanta rerū facta est molitio: Si stultorum, at primū causa non fuit: ut de improbis bene mereretur. Deinde quid est affectus, cum omnes stulti facti sunt? Miserius stultitia quid dicere possumus? Hucusque Cicero. Addit Alcino: Cū nihil extra mundum supersit, quod uim inferat, non patietur morbum, neque dissolutionem aliquam: Et cum perpetuo durabit: ergo & perpetuus fuit. Addit Auicena: Agens in uirtute alterius nunc

Aristo.
Auerrois
Mo. egypt.
Cicero

Alcino

Auicena

CANTICI PRIMI

pducere potest, quod ante nō poterat: quia fauor coagētū ipsi expectādus est.
 Primū autē propria uirtute operās, expectare nō debet: sed cōtinuo agere. De-
 certāt mūdi serui pro dignitate sui principis: ut cōtinuē reuolutioni addicti nun-
 quā ad quietē in qua fēlicitas uera est, perueniāt. Nos autē pro opifice summo,
 qui pax, & quies nostra est, tanquam legitimi milites decertabimus d: fendentes
 æternam eius quietem, in quam dirigitur omnis mundi reuolutio. Cōtra quā
 quietem, & contra ueritatis murū quā debiles machinas erexerit, statim ap-
 parebit. Scotus
Nic. Cas. Damus Aristoteli, quod adueniat noua relatio, sed rationis, ut putat
 Scotus uir acerrimi iudicij. Plus autem dat Michaël Cassianus, ut sit reālis
 non quidem noua, sed æterna cum æterna eius uoluntate ad mundi fœturam,
 ad quam deuenit pro libito. Et miror de hac instantia nouæ relationis resurgen-
 tis, cum noua continuò producuntur: ex quibus insurgit noua relatio, aut ad
 Deum fabricantem, uel gubernantem, siue saltem (ut ipsi dicunt) tanquam finē
 amatum & desideratum. Cur ergo est contra Dei maiestātē relatio noui mun-
 di, & non partium nouarum? Nec habet pro inconuenienti ille Saracenorū st: p: e
 dor, Algazel qui & ipse pro mundi nouitate, & quiete dimicat, ut agens perfe-
 ctissimū omnibus citatis conditionibus ad effectū producendum differat quous-
 que uoluerit, & tunc producat, nulla ipsi accedente nouitate. Nec sua demon-
 stratione probant Philosophi, ut illis dispositis consequatur effectus in Deo, qui
 libere agit, ut eius suffragiis minui statim declarabimus. Insurgit tamen in eum
 frustra hic & alibi impius Arabs præaccipiens, quæ omnes sapientes negarēt:
 unde deliramenta quippe puerilia sūt illa figmenta arabica: ut eius fidus in-
 terpres ueritate coactus fatuum ipsum, & omnes eius rationes existimet. Præ-
 ponit Auerrois Algazelem contra philosophos bellam direxisse, præpeditum
 morbo phrenetico, aut errore legum. O insanum atque uecordem, postquam tā
 to labore conaris soluere rationes, quas adducit lethargū patiens. Blasphemias
 insuper maledicte sanctissimas leges ore diuino editas, & de errore criminari
 audes ea, quæ diuinitate plena sūt: Tu nunc uideris. Nec pro te exclamo, sed
 pro puberibus, & nondum initiatis, qui non percipientes diuinorum occultissi-
 mas rationes, quæ longo uix tempore exquisitissima diligentia, purgatæque men-
 te (ut Plato & sapientes testantur) prospiciuntur, faciliè oberrant in huiusmo-
 di. Ideo cum Platone uos iuuenes hortamur, ne temerè de diuinis, mundi que sa-
 cramentis sententiam proferatis: quia in primo rerum obtutu nihil nisi sensibi-
 le offertur. Qui autem sensibus inmittuntur, obtenebratis mētibus altissima Dei,
 & naturæ arcana non percipientes religionem aut exsibilant, aut post tergum
 reiciunt: & hi se summos uiros existimant, si Auerroistarum, aut Aristotelico-
 rum, aut Epicureorum (& utinam falsò) sibi nomen uendicent, qui profunda
 religionis sacramenta non etiam o: fecerint: Auerrois potissimè, in cuius maluo-
 lam animam, hæc sapientia habitare, atque intrare contempsit. Et aliqui ridicu-
 li se magnos existimant cum Auerrois disciplina sūt prorsus imbuti: Cuius do-

Etrina habet aliquid in fronte, quod alliciat: quod inconcussum, uerisimile, & utile uideatur. Sed ubi altius introspexeris, falsa, infida in magistrum, impia in omnem cultum omnia uidebis, paucis exceptis, in quibus à præceptore deuiare non potuit. Sed dimisso Auerroi, ad quem erroris cōmuniō nos deduxit, ueniamus ad Aristotelem, qui minus à pietate elongatus religionem naturæ humanæ Aristot. insitam fatetur: Deum huius machinæ principem asserit, & moderatorem, & etiam opificem in eo, quem de mundo ædificauit, quamuis ubi per sensatas rationes procedit, neget illud, quod eisdem rationibus attingere nequit: Qui in hoc negotio aliqua pietate procedendo ait: Agens à proposito uel à natura si bonum est, bonū operatur quoad potest. id maxime cum nullo obstaculo præpediatur, quia bonum (ut etiam Dionysius docet) est de sui natura communicatiuum. Dionys. Quem non minus piè quàm acutè procedentem progressu debito prosequamur. Agēs sua opera, & industria consequenturum bonum laborat pro uiribus, ut illud adipiscatur: Sed bonum distribuens, partitur quomodo, & quando uult, si uera docet Paulus, qui (cum de spiritu Dei dona sua impartienti cum Corinthiis ageret) ait: Diuidens singulis prout uult. Et si contendatur, quod bonum natura fertur in bonum communicandum: hic altius quàm philosophia exquirat, conscendentes dicemus: Semper illud summum bonum se diffundit in prolem suam, & spiritum coeternum: in qua prole exemplaria continèe producit æterna illa mēsurā, quæ semper præsens est, & tota possessio simul. Nec ocio torpebat ante mundi genituram, qui attestante Filio, semper operatur opus, quod nemo nouit sicut nec operantē nisi Filius: & cui uoluerit Filius reuelare. Quæ non sunt reuelata Aristoteli, nec Auerroi, nec eis, qui tantūmodo Aristotelica, aut Ciceroniana face cōtenti sunt. Nec dormiebat Cicero (ut tecū loquar) qui in seipso fœlicissimus erat, nec pro se, qui nulla re exteriori indiget, hanc mundanam domum tanto ornatu fabricauit: sed pro Antistite homine non stulto, aut scelerato, sed iusto atque sapiente: uel saltē, ut in eadem domo sapientia, & bonitate instrueretur: ut dignus esset ciuis supramundani palatij. Hunc ludum cum orbe terrarum, & cum filiis hominū habuit: Quem Cicero, aut Aristoteles non cognouit: Quia ut Trismegistus ait: Deus (quem naturam nominant) homini se se immiscens miraculum attulit, quod omnium miraculorum superat rationem. Trismeg. In quo effigiem propriam intuens, illi amore ingenti subrisit: & sibi tanquam filio congratulatus opera eius omnia usui suo concessit: ut omnia in se reduceret per eum, cui immixtus erat, sed ipsum in primis: dummodo expurgatus, & genus suū diuinum recognoscens dignus Deo efficeretur: Sed huic maximum affert impedimentū corporeorum delectatio, & erroneus amor inferiorum: Quibus præpediæ mentes nec se, nec etiam Deum, cuius imaginem præ se ferunt, agnoscūt. Nec instrumentis indiguit. Cicero, qui solo iussu omnia peragit. Nec adminiculo egebat ad formas producendas Archetypus ille, & omnium formarum dator existens (ut docet ille termaximus) omniumque fecunditatum plenissimus.

CANTICI PRIMI

Nec mirum si elementa ei paruerint, quæ solo ipsius imperio iacta sunt. Nec in gurgustio habitabat, sed in amplissima æde illius immensæ sphaeræ, cuius centrū est ubique: Illic refedit per illa æterna secula, quæ nec tu nec mens aliqua citra ipsum apprehendere potest. Ideo nec mirum si tu & ceteri mortales discitis in excogitando ea, quæ in archiuo summi architecti recondita iacent, paucissimis referata. Et ut ad Alcinoū me uertam, non est aliquid extra mundum, in quod resoluatur, nec ipsum resoluendum dicimus: esto quod habuerit suæ durationis principium. Et si resoluetur, nihil præexigit, in quod disfluatur, sicut nec aliquid præexquisiuit, unde fabricaretur: cum eius fabrica, aut dissolutio à legibus generationis & dissolutionis naturalis absoluta sit. Nec coadiutores expectauit ò Auicena, qui propria uirtute & beneplacito omnia peragit: ut statim declarabimus. Et nõ natura aut necessitate, ut opinatur illi, quibus sempiterna Dei uirtus, & amor, quo mundum fabricauit occultus est.

Auicena

Cur aberrauerint Philosophi à catholica ueritate.

Cap. XIII.

Auerrois

Porphy.

Aristo.

Aristote.

Auerrois

Nec, & similia robora, atque machinas direxerunt philosophi frustra contra muros supernæ ueritatis, Cuius disciplina non est humano usurpata fastu, sed sancti numinis claritate p̄fusa: quæ eos, qui sibi ipsi sapientes sunt, & alios contemnunt, irridet eos in tenebris suæ offuscatae arrogantia: relinquens, quos uerò collustrat, ad penetralia Dei, & naturæ clara luce speculanda inducit. Et ut eorum, qui sibi sapientia nomen arrogant, uecordiam uel in parte in propatulo exponam, hoc unum eos interrogare uelim: ut referent quomodo Deum benedictum agnoscant. Respondent utique: Ex motu, & sensibilibus istis: quibus manuducimur ad ea, quæ cognosci à nobis possunt: quia omnis nostra notitia habet ortum à sensu: & experimentum sermonum uerorum est (inquit Auerrois) ut concordent sensatis. Et illud notius est, in quod plures sensus conueniunt. Hæc sunt uulgatissima eorum dogmata: sed dicant quæso. Habentne ista sensibilia cum Deo summo proportionem uniuocam, an æquiuocam? Non quidem uniuocam: ut sequamur eorū instituta: quibus docent Deus, & creata non conuenire in aliqua ratione uniuoca substantiæ, aut entis. Hinc Porphyrius eorum dogma prosequens, ait: Si quis omnia entia uocet, æquiuocè (inquit scilicet Aristoteles) nuncupabit. Quæ multi nouitiores sequuntur: quamuis aliqui tenentes conceptum uniuocum Dei, & creaturæ, substantiæ, & accidentis conentur mentem Aristotelis ad suum propositum interpretari: timentes forsitan tam magnifac̄to uiro absque necessitate contradicere. Si autem æquiuoca sunt: non ideo mirum, si per inferiora hæc procedendo oberrant in Dei cognitione. Quid enim possunt per suum motum, aut sensibilia ista imaginari de Deo, à sensibus, & motu penitus alieno? Remotus est enim (ait Aristoteles cum suo Auerrois in sermone de cælo) penitus à modis creaturarum. Hinc quod sit primum mouens, quod non moueatur, tantummodo cognoscunt, omni alia cognitione de ipso per creaturas seclusa: cum eum

remoueant à modis creaturarum. Ideo nec mirum, si multa tanquam sibi occlusa, ab opifice summo auferre conentur. Quòd uidelicet mūdum creauerit, quòd libera generositate eum fabrefecerit, & quādo uoluit eundem erexerit. Quid secundum naturam, Quid ue pro sibi imata benignitate producat: Quomodo omnia etiam minima prospiciat, Quid exquirat à fabrefactis suis, Cur machinam istam conduxerit, Quomodo se habuerit in eius fabrica. Et mirum quippe, cum ex una parte remoueant Deum penitus à modis creaturariū, ex altera per ea, quæ in istis inferioribus prospiciunt, uelint Dei omnipotentiam, atque uirtutem coarctare. Audiant quæso quid magnus Dionysius, primo eorum imbutus Diony: disciplina, postea radiis sancti numinis collustratus de ipso dicat. Deus (inquit) est omnia eminenter. Quicquid enim boni in domesticis istis prospicimus, Deo sublimi, excellentiori modo quo possumus, dedicemus: quia omnia quæ in artificio pulchrescunt, in Artifice pulchrius uigere debent. Et quicquid in mediocribus cōmendatur, & infimis in optimo reperiri condecet. Bonū enim in meliori semp melius est. Bona est sapiētia in Ciue, melior in Prætoze, optima in Principe. Bona est potentia in Milite, melior in duce, optima in Rege. Simile habeatur de clementia, liberalitate, cæterisque uirtutibus, & ornamentis. Cū autem fecunditas, potentia, uigor, pietas, pulchritudo, munificentia, & cætera id genus, in inferioribus luceant: in diuina illa mente summo splendore uibrare debēt. Nā in plebe ista mundana hæc omnia tanquam aduentitij colores animum pingunt: in Principe autem supramundano, radiis suæ interminatæ essentia (quæ omnia sibi tributa atque dicata unit) coruscat. Fatentur isti Deum primum, & optimum omnium, cætera autem ipsi inferiora, atque ministrantia. Et si in huiusmodi fecunditatem, libertatem, generationem, & similia commendant: cur à Deo optimo negant, qui suis domesticis ait: Ego si cæteris generationem tribuo, sterilis ero? Dicent forsitan: Remouemus à Deo, non modo quod imperfectionem sapit: sed omne quod à perfectione deficit. Hinc fecunditatem ad extra ab eo Iſaia tolimus: ne aliquid noui, aut mutatio aliqua ascribatur illi æterno, & immobili. Libertatem quoque contingentia ab eo auferimus: ne tanquam imperfectus spe retributionis agere uideatur: nec libertatem negamus, quā agit, secundum quod ei conueniens est. Arguta quippe sunt hæc, nec tamen angustant. Nonne ò sapientes gymnasia omnia docent: quòd inferiora hæc simulachrum Dei pro uiril: sua tenere conantur? Hoc Platonici passim, hoc Catholici nimia consonantia reson.ūt. Sed & ipsi Peripatetici in idem conueniūt: sicut eorum magister in sermone secundo de Anima ad uerbum ait: Naturalissimum operum uiuentibus Platonis
Cathol.
Aristo: est: quæcunque perfectæ, & non orbata, aut generationem spontaneam habēt, facere alterum, quale ipsum est. Animal quidem, animal: Planta uerò, plantā: quatenus ipso semper diuino, & immortalis esse participet, quoad possunt: Omnia enim illud appetunt, & illius causa agūt omnia, quæcunque agunt secundū naturam: & non possunt ipsum imitari continuo, rationeque perpetua pro eo,

CANTICI PRIMI

quod nihil contingit corruptibilem idem, & unum numero permanere, secundum quod potest participare unūquodq; sic cōmunicat: hoc quidē magis, illuc uerò minus: bucſque Aristoteles: quorum uerborum summa est: quod unūquodque huius mundani corporis membrum, quanto perfectius, tanto magis contendit

Auerrois *emulari opificē: quis infidus Arabs de cælo interpretetur. Quomodo enim cæli ÷ perfide est illud sempiternū, quod omnia emulatur: cum hoc sempiternū sit cuius gratia elementa, & cælum ipsum, & omnia agunt? Nōne ubique resonant Aristotelis dogmata, Deum esse omnium finem gratia cuius, ut amati, & desiderati mouentur omnia? Sed hæc minima sunt inter multa, quæ perfidus canis contra ueritatem latrans magistri sensa extorquet, & destruit: in quibus potius destructoris quàm cōmentatoris nomē ei ascribi posset. Nec miretur quispiam, si contra hunc maledicum excandescō: quia zelus Dei uiuētis urit me: qui iste miser blasphemare audeat: & alios quamplurimos (heu dolendum) blasphemare facit. Audite quæso, quid iste canis de Deo optimo ibidem larret. Sollicitudo, inquit, diuina, cum non potuerit hoc facere permanere, secundum indiuidui misera est dando uirtutem, ut possint permanere in specie. Obmutescite perfide canis, nec de Deo loqui præsumas lucifuga. Qua temeritate metiri audes potentiam omnipotentis? Cur nō potuit dare homini, cæterisq; rebus inferioribus permanentiam: quā dedit Saturno, omnibusq; Planetis, & Syderibus, ut asseris? Quomodo factus est impotens in inferioribus: qui tam potens fuit in supremis? Quam dignitas summi Dei, qui cum unum beneficium præstare non posset suis inferioribus, de alio prouidere curauit. Si uerò hanc sollicitudinem cælo attribuis: miror quippe, dum prouidentiam, & opus summi Principis ministris ascribis. Et cæli hoc facere nequierunt: cur summus Princeps facere non potuit? Sed redeundo, unde digressi sumus, fatentur isti omnia, diuinum esse, atque perfectionem emulari, elementa in esse, plantæ in uita & fecunditate, animalia in meliori uita, & sua qualicunque conditione. Homo uerò, qui peculiari dono libertatis gaudet, in eadem Deum emulatur. Hinc etiam libertas in Deo comprobatur quia omnia continet, quæ cæteris præstat. Nec deficit summa perfectio in depressis gradibus: nec destruitur in multis eius simplicitas: qua omnia infinita uirtute continet. Nec enim anima intellectualis degenerat: si sentiēdi, uegetandi, & secundum locum mouendi, iuxta eorum dogmata, uirtutem exercet. Sentit enim Deus (ut ad aliora conscendamus) suis sensibus: quos ei sacræ literæ tribuunt. Mouet cætera omnia stabilis manens, uegetat, & pascitur suo cibo sapientiæ. Sed hæc omnia modo, & perfectione, uiq; latent humana ingenia: nisi eius lumine collustrentur. Est nanque libertas non utique secundum naturam electio (ut aliqui opinantur) nec ad bonum, aut malum indifferens: sed ad bonum pro arbitrio suo. In perfectissimo autem animantium homine hæc libertas aliquantulum degenerauit. ut etiam in malum ferri possit: sed in hoc Deum minime emulatur: in meliori autem sorte supra omnia ipsius gerit imaginem. Estque in ipso Deo*

fœcunditas absque labore, ut Mercurius ait: Deus utriusque sexus fœcunditate munitus, fons est omnium sexuum, & fœcunditatum. Et cum otio non torpeat semper ad intra producit, ad extra autem pro libito uoluntatis: Quæ cū sit prima regula contingentium, nec facultas nobis est, nec fas querere ipsius primi principij causam: ad quod cum deuenimus, iubet etiam Aristoteles quiescere. Nec dispositione præuia, aut approximatione indiget, nec resistantiam timet, nec spatio præpeditur, qui iubendo omnia facit. Hæ autem inferiores causæ, & instrumenta ipsius subiectum ab ipso Deo fabricatum exquirunt dispositionem præuiam: & applicationem præexigunt: temporis successionem expectant: & huiusmodi adminiculis indigent, quæ exquiruntur in agente pro determinata uirtute. Ideo ratiocinantes ab huiusmodi opificibus conditionatis ad eum, qui ab omnibus istis absolutissimus est, in errores uarios incidunt. Si autem ex his, quæ in fabrica ista prospiciunt, in cognitionem Archetypi deuenire contendunt, ei hæc omnia attribuant sua conuenienti, & perfectissima nota. Quæ autem in operante debilitatem denotant, animoueant: tuncque prospicient supra archetypi cum inferioribus, & mediis suauissima sonoritate, & harmonia, quam proposuimus, correspondere. Neque enim eadem clauē intrant in concentum cantores, succentores, & occentores quamuis in eandem consonantiam conueniant. Sic & tres mundi, quos concordare prætendimus, diuersa nota procedentes eundem concentum efficiunt: Sunt enim omnia in opifice, ueluti in simulachro quodam: quæ in istis inferioribus tanquam in imagine, uel uestigio contemplantur: Sed deficit imago, & multo magis uestigium ab eo, quod repræsentat. Ex his nihilominus per analogiam, & Symbolum quoddam deuenimus in cognitionem opificis: Quæ nec differenti ratione ueluti æquiuoca, nec eadem ad unguem sicut uniuoca, conueniunt: sed similitudine quadam repræsentando perfectissimam illam notam rerum superiorum, sua qualicumque deteriori, & feculentiori unumquodque pro gradu suo.

Rationes pro mundi nouitate.

Cap. XIII.

Quam debiles fuerint philosophorū machinæ contra mundi fabricam, & nouitatem, iam uidimus: reliquum est, ut ex aduerso dimicantes, succincti in aciem eorum iacula in ipsos retorqueamus arrepta, ubi opus fuerit, rōphea diuini uerbi. Inter alia tela, quæ philosophi direxerunt, fuit disconuenientia nouitatis cū Deo æterno, non percipientes unde nouitas potuerit aduenire. Et (ut Censorinus ait) an oua, aues ne ante generatæ sint: cum & ouum sine aue, & auis sine ouo gigni non possit. Hinc existimauerunt orbem hunc sempiternum, & uniuscuiusque geniti initium idem & finem arbitrati sunt perpetua sua reuolutione. Sed à uobis ô Philosophi quæro, unde hæc nouitas, quam continuè uidemus? Dicit Arabs: quòd hoc ex nouis reuolutionibus procedet, quæ tamen antiquæ sunt ex sempiterna successione, & ibi status est, ubi antiquitas seruatur & nouitas. Hinc aliqui dixe-

Cetero...
Q. M.
tellum.

Auerro.

CANTICI PRIMI

rūt, cœlū partim nouum, partim antiquū. Sed cum istæ reuolutiones fiant ab intelligentiis præsidenibus, non erit status in cœlo. Quæro unde illæ de nouo moueant, quæ ministræ dicuntur opificis, aut mouentis primi, ut dicitis? Mouent igitur de nouo, ut explicent ea, quæ de nouo fieri iubet primus motor: qui stabilis manens dat cuncta moueri. Non igitur à cœlo, nec ab intelligentia, sed à primo mouente est huius nouitatis principium: qui hæc innouari iubet pro libito: & ordine quodam apud se recondito, nulla necessitate coactus, ne uideatur connexionem habere cum inferioribus: in quod consentit Aristoteles: dum asserit ipsum felicem sine aliquo bono exteriori. Nec contingentia aliqua foret: si necessario exiret in opus: Quam contingentiam probat Aristoteles in rebus ex eo quod non expediret consiliari, aut negotiari, nisi contingentes forent euentus. Sed hæc contingentia non est iam re genita: quia tunc necessario est. Hinc Aristoteles commendat Solonis, uel Agathonis dictum, quod hoc solo priuatur Deus, genita ingenita facere. Si igitur præcessit hæc contingentia, ea erat in producente, non quidem secundario: qui necessario ordinem primi prosequitur, sed in ipso primo. Nec est indiuiduum contingens, tantummodo quia potest destrui: species autem æternæ, quæ non possunt dissolui: quia si potest destrui post factum, potuit tamen non fieri, antequam factum esset: quod & ipsi concedunt de indiuiduis, quamuis dicant species necessarias: Nam productio ad indiuiduum, uel suppositum, ex quibus resultat species, terminatur, sicut ipsi utrunque docent: ideo ipsi soluant. Qua insuper mensura uolunt mundi fautores suam hæc machinam mensurari? Si tempore, non erit æterna: Si æternitate, recordentur quod ipsa est tota possessio simul (ut integerrimus philosophus Boëtius scribit) & ea semota à tempore, & motu. Quomodo igitur erit hic mundus æternus, qui coæuus est tempori, & penitus motibus mancipatus? Et si contendas æternum, dicas quæso: Durat ne illa æternitate, qua Deus Benedictus, an alia? Si alia, erunt & aliæ gubernatorum, & specierum æternitates: quæ infiniti naturam sapiunt: & sic plura infinita continebuntur in mundo isto tam paruulo. Si eadem æternitate qua Deus, ridiculi profecto sunt: dum opinantur orbis, & eorum motores, mensurari Deo: cum nihil distet à Deo ipsa æterna duratio. Nec potest (inquit Albertus) mutabile secundum naturam, & operationem eadem mensura mensurari cum eo, qui penitus immutabilis est. Dicent: Æternitas mundi differt ab illa primi agentis: quia illa tota possessio simul, hæc autem successiua. Sed dicam, Si successiua, habet partes: partes huiusmodi autem infinitæ esse nequeunt. Habet etiam (ut cum Raymundo Iulio procedam) successiuum principium & finem. Si ergo illis terminis clauditur, quomodo potest conuenire cum æterno, quod nullo fine concluditur? Quomodo insuper erit æternum illud, cui semper aliquid de nouo additur? Quomodo infinito addi potest? Non crescit, inquam, infinitum: Hoc eis damus: Quid ergo facient hæc nouæ reuolutiones? Coniunguntur ne cum illis primis: an incipiunt nouum infinitum.

Aristote.

Idem
Solon
Agathon

Boëtius

Albertus

Raymū.

tum? Si primum, erunt igitur aliqua plura quàm infinita. Dicit Arabs: Non est ^{Auerrois} inconueniens hoc in successiuis, sicut nec in numeris: ubi infinitæ decades tantum redderent ex illa infinita repetitione: quantum infiniti centenarij: Nec maius augmentum faceret numerus additus istis, quàm illis. O bone Deus, Quis, quæso, potest talia æquis auribus audire? Ex hypothese impossibili: in numeris imaginata, nunquam uerò habita, soluere uult ea, quæ ex reuolutionibus, quas infinitas præcessisse asserit, inconuenientia sequuntur. Sed ne fiat contentio de successiuis, & numeris, dicant ingenuè isti mundi fautores: Intelligentiæ uolentes cognoscunt has reuolutiones an non? Si non cognoscunt: magna ipsis quippe calumnia infertur, existimando illas ignorare suos motus, quos multi ^{Astron.} Astronomi norunt: Si uerò cognoscunt omnes, & infinitas: quomodo intellectu determinato infinita apprehendere possunt? Si uerò dicas: Cognoscunt partem illarum reuolutionum, partem quoque non: Quæ erit, quæso, pars illa non intellecta ab intelligentiis, aut quæ erit oblita ab his, qui obliuionem non patiuntur? Insuper cum generatio ad indiuiduum terminetur, & ultima generatio equi ad ultimum equum, ad primum quæ generatio terminata est? Dicent: Non datur primus. Et quomodo quæso datur ultimus, & non primus? Vbi ordo, qui est primi ad ultimum? Miror quippe ualde, & admirari non desino de mūdi sapiētibus priscis, & de nouitioribus ipsis assentiētibus, cum asserant omnia moueri, & ordinata esse in Deum, tanquam in finem ultimum amatum, & desideratum, sine ordinante: Et dicant Deum primum motorem, & non ordinatorem. Sed si ordinauit omnia, cognouit etiam eadem in particulari: cuius contrarium docent. Ordinauit, inquit, superiora: sed hæc infima secundariæ causæ. Quibus dicam: Quomodo respondent hæc infima ^{Aristo.} supremis, diuersis ordinantibus? Nonne dicit Aristoteles: Quod unus solus est Princeps, ne res male disponantur? Si iterum dependent omnia ab illa finem causa, ut gratia ipsius sese magnifaciant: Quomodo igitur habent esse à se, quæ in alio perfici quærunt? Cur indigent conseruante, quæ non indigent conuerante? Filius absque patre conseruatur: generatur autem nequaquam. Cur igitur dant tutorem membris uniuersi, à quibus parentes auferunt? Quæ nunc sunt istorum, qui alios nugaces criminantur? Ex uno enim loco negat. ^{Auerrois} quod ex alia parte ueritate ipsa compulsi fatentur. Negat Arabs Deum mundi ^{Aristote.} opificem: & interpretando sermonem de cælo: uocat ipsum creatorem. Aristoteles quoque ex sensibilibus procedens Platonem irridet: qui mūdum genitum passim fatetur: & in eo, qui ipsi ascribitur de mundo, Deum ipsius mundi opificem asserit: Et in superiori philosophia eundem Principem uniuersi docet. Et quomodo intrauit princeps in domum, quam nec fecit (ut dicunt) nec hereditario iure acquisiuit, nec ære aliquo emit. Dicunt iterum: Non intelligit ista particularia, ne fatigetur, aut uilescat mens illa suprema. Et in sermone de bona, ^{Aristo.} & mala fortuna bene fortunatum docent, qui dirigitur à Deo. Sed quomo-

CANTICI PRIMI

do dirigit, quæ non intelligit? Quomodo condigna præmia reddit pro bene, aut male gestis (ut ibidem asseritur) qui singulas operationes non discutit? Et in Meteoris docent, quod Deus supposuit ignem purum sub orbe Lunæ. Quomodo dispositus, et ordinavit, quod nec fecit, nec cognoscit? Importunum quippe foret omnia adducere, quæ contradictione manifesta ex seipsis destructa corruunt. Sed de multis hæc pauca adduxerim: ut intelligant Peripatetici, et Auerroistæ non omnia incoccussa, et solida eorum dogmata. Sed ut propositum prosequamur, præponderandum existimo Augustini, Macrobij, et multorum sapientum iudicium, qui non existimant mundi æternitatem stare posse cum tam parua rerum gestarum memoria, et cum artium, et rerum multarum adinuentione celebrata ab Eusebio Pamphilo, Clemente Alexandrino, Beroso Chaldo, Aristotele, Auerro, Theophrasto, Epigene, Critodemo, Philostephano, Suphano, Egesia, Archimacho, Damasthene, Aulo Gellio, et aliis quamplurimis diuersorum idiomatum, sed diffusissime à Plinio in suo de naturali historia, ubi multa ex supradictis authoribus se collegisse fatetur. Quibus fauet authoritas sacrarum literarum: quæ diuersarum rerum inuentiones declarat: Quamuis discrepet de inuentionibus, sicut et præfati authores inter se: Quod contingit aut uarietate idiomatum, aut quia historici, maxime Græci, sibi uoluerunt non sua uendicare. Si igitur ab initio, imo ante initium fuit mundus (ut Philosophi asserunt) cur per innumerabiliu seculorum serie non fuerat cultus, quo nunc utimur, inuentus? Non literarum usus, quo solo memoria efficitur æterna: Non multarum rerum experientia. Vitis cultum Noë tradidit, ut Moses narrat: qui Ianus fuit, si Beroso credimus: sed Bacchus, si à figmentis poetis aliquid mutuari placet: per quem solarem uirtutem, qua uinum refertum est, ueri poetæ intellexerunt. Sed Roma iam adolescente Galli uini cultum didicere. Frugum uero culturam, et usum Ceres docuit. Græci literas à Cadmo paulo ante Troiæ excidium suscipere. Ægyptij (qui Mizraim Hebraicè dicuntur) à Mizrai filio Cam nepote magni Noë (Clemente Alexandrino teste) medicinam consecuti sunt: quam Apollo et Esculapius ampliarunt: Ordinavit Hippocrates cooites: Distendit Galenus pergamenus: Auxit Auicena Arabs, uel Persa, ut alij dicunt. Herbaria medicamenta Chiron Saturni, et Phileræ filius. Musices Pythagoram authorem aliqui tradunt: Alij Amphionem. Sed Tubal inuentor et pater canentium cithara fuit, ut in sacris literis habemus. Pythagoras autem malleorum pondere, chordarum, et fistularum longitudine consonantiam sub numerorum proportionem collocauit. Marsias geminas tibus: obliquam tibiā Mydas in Phrygia: Pan fistulā: Monaulum Mercurius reperit. Chaldæi et Ægyptij astrologiam adinuenerunt, ut dicunt nonnulli. Sed ante illuionem acuarum Enoc in ea peritissimus fuit: post quem Noë: quam post illuionem Italos docuit: qui à Chitū abnepote Noë traxere originem: Sed à Thubal filio Iaphet (ut alijs placet) Hieronymo referente. Turres adinuenerunt Cyclopes, ut Aristoteles: Phœnices, ut Theophrastus: sed et

Augu.
Macro.

Eusebio
Pamphi.
Cle. Ale.
Beroso
Chald.
Aristo.
Auerroi:
Theo.
Epigene
Crito.
Phil.
Suph.
Egesia.
Archi.
Damast.
Aulus
Gellius
Plinius
Pphilo.
Diuerfa-
rum rerū
inuentio-
res
Moses
Berosus

Clemen.
Alexan.

Gene.

Hiero.

Nembrot: ut sacrae literae perhibent. Aegyptij item lucernas, & textilia: Inficere lanam Lydij: fusum in lanificio Closter filius arachnae: Linum & Retia arachnae: Fulloniam arte Nicias Megarensis: Aes conflare, & temperare Aristoteles: Lydum Scythae. Theophrastus Delam Phrygae putat. Aeraria fabrica alij Chalubas, alij Cyclopas: Ferrum in Creta, eos qui uocati sunt Dactyli Idaei. Sed sacrae literae Tubalchaim, qui fuit malleator, & faber in cunctis operibus aeris, & ferri ante aquarum illuionem per multos annos. Argentum Erichthonius, ut alij Ceacus: Auri metalla, & conflatura: Cadmus Phoenix ad pangaeum montem, ut alij Thoas & Eadis in Panchaia, aut Sol Oceani filius. Plumbum ex Castiteride insula prius asportauit Midacritus. Fabrica materiarum Daedalus, & in ea ferram, ascium, perpediculum, terebrum, glutinum, lithocollam, normam, & forcipem, & libellam, & tornum, & clauem. Theodorus samius mensuras, & pondera, Phidon argiuus, aut Palamedes, ut maluit Gellius. Ignem e silice Pyrodes Silicis filius: Mercaturas Poeni: Culturam arborum Eumolpus Atheniensis: Bouem, & aratrum Biges Atheniensis, ut alij Triptolemus. Loricam Midus Misenius: galeam, gladium, hastam, Lacedaemonij: ocreas, & cristas Cares: arcum & sagittam Scythae Iouis filium, alij sagittas Persen Persci filium inuenisse autumant. Lanceas Actolos: iaculum cum amento ferunt inuenisse Aetolum Martis filium. Hastas uelitates Tyrrhenum, & Pili: Petasileam amazonem securim: Piseum Venabula: Et in tormentis scorpionem Cretensem. Catapultam Syros phoenicas: Balistam, & fundam, Aeneam: Tubam Piseum Tyrrhenum: Testudines, Artemonem Clazomenum: Equum, qui nunc aries appellatur, in muralibus machinis Epeum ad Troiam: Equo uehi Bellorophotem: Frena, & strata equorum Pletromum: Pugnare ex equo Thessalos, qui centauri appellati sunt. Bigas prima iunxit phrygae natio: Quadrigas Erichthonius: Ordinem exercitus, signi dationem, tessaras, uigiliis Palamedes in bello Troiano: Specularem significationem eodem bello Sinon: Inducias Lyaco: Foedera Theseus: Ventorum rationem Aeolus Heleni filius: Biremem Damasthenes Erythraeos fecisse testatur: Triremes Thucydides Amoclem Corinthum. Quadriremem Aristoteles Carthaginenses, quos alij Charchedonios dicunt, cuius architectus Vosporus fuit. Quinqueremes Nesigiton Salaminus extruxit: Sex ordinum Zenagoras Syracusius: Sed Alexander ad duodecim, Ptolemeus soter ad quindecim, Ptolemeus philadelphus ad triginta, Ptolemeus philopator, qui Triphon cognominatus est, ad quadraginta, Onerariam Hiopius Tyrius inuenit, Lembum Cyrenenses, Cymbam Phoenices, Celocem Rhodij, Syderum observationem in nauigando Phoenices, Remum Copae, Vela Icarus, Malum & antennam Daedalus: Hippagium Salaminij, Anchoram Tyrrheni, Admicula gubernandi, Typhis. Omitto innumerabilium aliarum rerum inuentores: quos supra adducti auctores describunt: Et ad uos: qui mundum aeternum asseritis, loquar: Quid ante haec breuissima tempora, quibus rerum inuentores assignantur faciebant illi mundi in co-

Aristo.

Theop.

Au. gel.

Dama.
Thucy.
Aristo.

CANTICI PRIMI

le sine Cerere, & Baccho, sine terræ cultu, quos non mercatura, non literarum studia, non disciplina, non militia, non nauigatio, non fabricandi ars, non texendi, non suendi, non tela, non lanificium exercebat? Quibus uescebantur? Vbi habitabāt? Quibus uesliebantur? Quid agebant artium penitus ignari? Ridiculū quippe est, ut isti qui mundum æternum asserunt, artium, & uictus humani inuentores describant: cum eadem simul stare non possint.

Cur ante, uel post, quàm Moses narrat Deus mundum non fecerit.

Cap XV.

August.

Deus offendit quāplurimos ne dū uulgares, sed sapientes, a sensibus, & domesticis deducta imaginatio. Quid faciebat (inquit) Deus antequam mundum fabricaret? Quid illucūsq; expectauit? Cur & aliquantisper non distulit? Hæc, & similia inuoluunt non segregantes Dei conditionem a nostra. Sapienti ioco respondet Augustinus uulgaribus: dum interrogant, quid faciebat Deus ante mundi fabricam: In saltu (inquit) erat ligna incidens, ut temerarios, & curiosos combureret: qui uel quod heri fecerint, non recordantur: & quod Deus fecerit ante mūdi genituram inquirere præsumunt. Sed (ut cum sapientibus loquar) dicant quæso: Quid intelligunt per illud ante, de quo interrogant: Si fluxum temporis imaginantur, errant: cum tempus simul cum mundo principiū sumpserit. Si uerò per illud ante, aliquid in æternitate opinantur, cum æternitas sit tota possessio simul successionem non habens, in illa non est ante, uel post: unde quæstio nulla conuincitur: Fuit tamen ante suum opus impartibilis, atque tota simul æternitas: in qua & coæternum sibi opus semper exercuit, suam uidelicet continuè producendo intelligentiam & prolem, suūque amorem: Sicut semper produxisset Sol (ut inquit Augustinus) lucem & splendorem igniuomum: si semper fuisset. Nec terminat suum opus illa infinita uirtus: Quæ habens obiectum infinitum, infinita producit germina mensurata æternitate ab omni successiua duratione sciumta. Ideo quæ successiua sunt, æternis esse non possunt: ut somniant philosophi: Nunc enim stans æternitatem signat: & nunc fluens tempus constituit: ut docet Boëtius philosophus, & ipse præstantissimus. Non ergo tempus conuenit cum æternitate: nec æternum esse potest: Nec æternum successionem habere. Vnde fatua est quæstio, cur ante tempus temporaneum mundum Deus non fecerit, quasi sit aliqua successiua duratio, antequam successio cœperit: non enim tēpus fuit ante mūdū. Nec aliud probat Arist. quādo mundi æternitatē demonstrare nititur (ut decernit uir grauisissimi iudicij Ioānes Scotus) nisi quod nunquā fuit tēpus absq; mūdo, nec mūdus absq; tēpore, Quod cum loco, pari ambulare passu dicunt sapientes: Ideo sicut extra locū nihil est, ad locum pertinēs, sic extra tēpus nihil est ad tēpus spectās. Hinc ad eos, qui sciscitantur, cur posterius opifex suum mundum non fecerit, loquar: Assignent mihi quæso suum ante, & post, seclusa mundi machina: & ego assignabo causam, cur Deus in illo ante,

Idem

Boetius

Aristo.
Ioan.
Scotus

uel post mundum non fecerit. Pudeat igitur querere cur ante, & post Deus nō fabricauerit, quasi absq; mundi successu fuerit ante, & post: nisi forte (ut aliqui dicūt) fuerit ante imaginatū. Nec profectō necessarium erat, aut conueniēs Deum fabricasse mūdū in illo ante: quod tu nūc imaginaris. Quā optimē igitur Timæus Locrus huiusmodi uerba, fuit, erit, ante, & post, quæ sunt temporis conditiones, iudicat imprudenter transferri ad diuinam substantiā. Audiant quæso isti curiosi non ineptum Democriti iocum: Quod est ante pedes nemo spectat: & cæli scrutantur arcana, Dei que secreta rimantur. Hinc etiam Sapiens: Difficile (inquit) existimamus, quæ in terra sunt cognoscere: & quæ in prospectu sunt, inuenimus cum labore: Quæ uerò in cælis sunt quis inuestigabit. Et se: sum Dei quis scire potuit, nisi ipse dederit sapientiam, & miserit spiritum suum de altissimis? Misit quippe aliquando, multifariam, multisq; modis loquens patribus in prophetis, nouissimè autem loquutus est nobis in filio, qui ea omnia, quæ audiuit à patre, nota fecit eis quos elegerat discipulis: Qui simul cum prophetis multo plura de Dei, naturæ que sacramētis cognouerunt: quàm per scripturas reserauerint, memores illius prophetici sermonis: Abscondi in corâe meo eloquia tua, ut non peccem tibi. Sapientia enim Dei loquebantur inter perfectos: Quam si literis commendauerint, ea tamen lege scripserunt, ut introclusa mysteria nemo intelligat, nisi qui eodem numine quo ipsi perfusi erant, ducantur.

Timæus

Democritus
Salomon

Deficiunt Philosophi, dum probare nituntur Deum necessariò agere ad extra.

Cap. XVI.

Expeditis à mūdi fabrica, aliud bellum cum Philosophis nobis dirimendum restat, antequam intremus in Dei, & naturæ penetrabilia: An Deus uidelicet necessitate quadam, an libera, & contingenti electione ducatur ad opus. Opinabantur philosophi meliōre necessitatis conditionē quā cōtingentiæ & hac de causa illā Deo attribuebāt. Quibus uidentur adstipulari rationes, ea potissimè, quia per propriā substantiā agit & nō per mendicatā uirtutē: Quia etiā effectus mundi uidentur necessarij, qui nullatenus à causa cōtingente prouenire uidentur: Ordo etiā rerū inuariabilis apparet & necessarius, ne uniuersum confundi, aut disturbari possit. Nec existimare poterāt cōsentaneū, ut diuinus intellectus necessariò, & uoluntas liberè ageret, cū nō minus perfectā sit quàm intellectus, & mēs illa diuina. Possemus & nos aliquas sagittas ex pharetra rationalis discursus in philosophos dirigere, sed cū huiuscemodi negotium ad Deū pertineat, id nō rationibus inuestigandū, sed discēdū ab oraculis cū Platone censemus. Intonat magnus legifer: Dixit Deus, & factum est, cum quo & eius succētor Dauid: Ipse dixit, & facta sunt. Quod autem uidetur sapientes illos perturbare nihil penitus est. Præsupponunt dispositionem necessariā perfectiōre contingenti, quod posteris reliquerunt probandum. Nonne magis commendamus Principē, qui omnia cōducit pro libito, quàm si naturæ aut alio quouis impulsus stimulo conduceret opus?

Moses

Dauid

C. iij

CANTICI PRIMI

*Quis libertatem damnet, quæ non bene (ut uulgo dicitur) pro toto uenditur auro? Quod tanquam peculiare bonum hominibus cõcessum sapientes existimant, Quæ perfectio quæso, Quæ laus in mentibus excelsis, si semper cogercntur ad alteram partem? Quæ dignitas in Principe, si omnia natura, & nihil animo generoso faceret? Postquam communi consensu fatemur Deum mundi Principem: Quæ gloria de regimine, de sapientia, de iustitia, de clementia ei posset ascribi, si ad omnia sibi credita inuitabili necessitate duceretur? Quas ei gratias, quæm ue cultum ei deberemus? Cur ò Aristoteles (ut ais) sacrificare naturæ insitum est? Cur tenemur Auerrois (ut doces) magnificare Deum creatorẽ orationibus & sacrificiis? Si Deus necessario ait, ad quid sacrificia? Ad quid orationes? Ad quid diuinus cultus? Cur orare nobis proprium est (ut Plato, Porphyrius, Iamblicus, & Proculus docent) si Deus orationibus non flectitur? Ad quid Pythagoras & Socrates, oraculi testimonio, omnium sapientissimi orabant? Ad quid totum genus humanum omni tempore, omni loco, omnique natione diuinis præcibus de ditum fuit? Vnde preces concluduntur proprias esse humani generis, cui cum præces natura (ut docent) insitæ sunt, illis flectitur Deus: & non semper necessario operatur. Nec quia agit secundum propriam substantiam, necessario exit in opus, nisi intrinsecum: In extrarium uerò nullæ externæ causæ compulerunt: Nec spes boni alicuius consequendi, quia seipso est fœlix aliquo bono exte-
 riori non indigens, ut profiteris tu Aristoteles cum nostro regio propheta. Nec effectus necessarij concludunt necessitatem in Principe, aut prima causa, cum eius imperio uel ordine secundariæ causæ (quas eius ministras Plato, & alij sapientes uocant) necessario agant: ut necessitas sit ab eius imperio, uel ordine, à quo eas pro libito absoluit. Hinc ignis non combussit pueros in fornace Chaldaica: Cessauit sol à cursu unius diei spatio ad Iosue imperium: Retrocessit Ezechie tempore per decem lineas, aut decem horas: Defectum sustinuit in plenilunio, patiente Christo. Ridebunt peripatici, & sugillando dicent: Qui philosophorũ, aut sapientum hæc narrant? Somniant isti nugaces, qui leges sequuntur, ait ille impius Arabs: Sed quid nobis in hoc negotio cum Aristotele, aut Auerroi? Celebrata est sententia ab iis, qui peritiam iudicandi habent: plus creditur duobus affirmantibus, quàm mille negantibus. Quid mihi si Aristoteles, & mille philosophantes simul negent uerbis, quod multi testes, & ipsi sapientissimi, factò asserunt comprobasse? Attestantur hoc sacræ literæ, quibus magis credimus, quàm Aristoteli. Attestatur & ille eximius philosophus Dionysius, cui nomen Ariopagita ab Ariopago: Quod concilium prius erat nouem uirorum, qui ex nouem primis magistratibus eligebantur: Postea ad quinquaginta usque circuerunt ex præcipuis tũ doctrina, tum sanctimonia, & sapientia, tum etiam diuitiis, ne paupertate impulsimẽtrentur: ut Androtio in secundo, & Philocorus in tertio rerum atticarum scribunt: Quibus sapientibus causæ maiores delegabatur cogno-
 scendæ. Is ad Polycarpum scribens, Apolophanem sophisten, quia non admiit-*

Plato
Porphy.
Iamb. Pro.
Pyt. So.

Aristote.
Dauid

Plato.

Auerrois

I. io. Ari.

Andro.
Philoc.

teret uariationem solis in Messia morte exhibitam, his uerbis redarguit: Nescio quo spiritu afflatus, ad diuinationem prorupisti Apolophanes, quando unâ mecum aspiciens eclypsim contra naturæ ordinem, tempore Christi patieris ad me conuersus dixisti: Hæ præclare Dionysi sunt uicissitudines rerum diuinarum: Ea si potes argue: Nempe tecum unâ præsens fui, unâque aspexi, iudicauit omnia, dignâque sum admiratione prosequutus. Cui etiam integerrimo philosopho si non credis, audi quid Astronomi dicant. *Æsculus* in eo genere peritissimus, tunc temporis Solem in Ariete, & Lunam in Libra uolui Astronomico calculo decernit, quando defectum passus est Sol stante plenilunio: quo Iudæi de more Pascha suum celebrabant. Phlegro insuper Olympiadum egregius supputator lib. 13. in anno quarto ducentesimæ secundæ Olympiadis defectiōnem solis magnam fuisse perhibet super omnes, quæ ante fuerant: quo tempore Christus passus est. Retrogradationem solis simul & aquarum illuionem tanquam toti orbi notissimam Plato minimè tacuit. Legantur Persarum & Chaldeorum monumenta, ubi hæc famosissima miracula recondita sunt. Hinc & sacerdotes Persæ memoriā triplicis mithri, id est, solis celebrant: ut Dionysius, & Strabo testantur: Mithros enim uel Mithras solem Persæ appellant: Qui tempore Ezechie uisus est triplicem peragere cursum, uel tres figere stationes, & consueto progressu ad occasum, & nouo recessu per decem horas ad orientem, & rursus de nouo ad occasum tendens. Omitto alios testes, Philosophos, Gentiles, Chaldaeos. Ægyptios, Phœnices, Græcos, Sibyllas, historiographos à Iosepho, Aristobolo, Tertulliano, Eusebio ad hæc citatos quâ plurimos. Et si ualeat arguendi locus ab authoritate, ualeat & hic depositio tot sapientum in factis, quod Aristoteles negat in uerbis. Prudentissimè Auicenna motum illum neque necessariū, neque uiolentum existimat, sed medium inter utrumque, ut sit ad arbitriū principis. Sunt tamen adeo ligatæ causæ secundariæ cum prima, ut tantum operentur, quantum ipsa iubeat. Sed eadem (ut inquit Augustinus) res quas condidit, ita administrat, ut ipsas proprios motus agere sinat: Quod quia rarò contingit, & ordo à primæua institutione decretus, ut in pluribus & frequenter perseuerat, ideo Aristoteles iudicat naturale, atque necessarium. Naturale (ut ipse docet in de physico auditu) est, quod accidit ut in pluribus, & frequenter. Nec poterat ultra ex sensibilibus inuestigare. Operationes uerò Dei, & connexionem rerum inferiorum cum prima causa, non rationis discursu inuestigandæ, sed oraculis (ut diximus) ediscendæ sunt. Hinc progressus ex ea necessitate, que uidetur in effectibus ad necessitatem causæ, conuincitur nullus, cum effectuum necessitas ab ordine primæ causæ dependeat. Nec qui per necessarij sunt, cum particulares sint omnes: quia opus naturæ non ad uniuersale, sed ad singulare terminatur, quod magis cōtingens, quàm necessarium esse ipsimet perhibent. Sed quia contendunt species æternas, & necessariam coherentiam subiecti ad prædicatum, in qua essentiale propriū, uel quidditas (ut aiunt) de sub-

Æscul.

Phlegr.

Plato

Perle

Chalde

Diony.

Strabo

Persæ

Ioseph.

Aristot.

Tertul.

Eusebiu.

Aristo.

Auicenn.

Aristo.

CANTICI PRIMI

Aristo.
Plato.
Syria.

Procul.
Sapient.

iceto dicitur, alia est exquirenda necessitatis causa, quæ est (ni fallor) correspondentia ad illa exemplaria, uel ideas æternas ab Aristotele suis sensibus immerso derisæ, à Platone & nostris sapientibus celebratas, à Syriano uiriliter defensas. Quam correspondentiam meliori necessitate suffultam existimo: quàm si illud uniuersale ex multis (ut opinantur) particularibus pullularet: Quod (iudicio meo) stare nequit, cum illud uniuersale sit esse quoddam simplex, quod nec intelligentia, nec natura (teste Proculo & multis sapientibus) producere potest: quia etiam uniuersale, aut simplex: est prima omnium rerum creatarum antequam intelligentia, aut cælum, aut aliud particulare, quodcunque sit, produceretur. Et quamuis modus producendi Proculi ab aliquibus carpatur, in conclusione tamen conueniunt: Qua admissa modum arguendi ipsi enodent. Subsequitur igitur effectus (ut ad id redeamus: unde digressi sumus) immutabilem determinationem & ordinem supremæ causæ, nisi eadem ipsa aliter decreuerit. Quod uerò addunt Dei uoluntatem coæquam perfectionem habere cum intellectu, qui necessario agit, admittimus, dum in penetrabilibus operatur cum ipso intellectu conformis, sed effectus extrarios, quos intellectus ab æterno in uerbo depinxit, pro libito explicat. Miror quippe eos Philosophantes, qui Deum fatentur simplicissimū, & perfectum omni exteriori secluso, & statim sui dogmatis obliui, Deum necessariam connexionem cum inferioribus habere existimant, ac si nequiret sine ipsis aut stare, aut beatus esse. Quomodo simplicissimus, si necessariam habet cum aliis connexionem? Quomodo princeps omnium (ut aiunt) necessario mancipatus seruitio inferiorum? Quæ dignitas, quæ uel conditio summi principis? Nec timeant, ut destruaturs ordo cælestium, & uniuersi, si pro libito disponit, & uariat artifex, cum sciat ad ordinem reducere, quæ fabrefecit, & ordinauit. Nec quippe timenda est artificij destructio, quando artifex apponit manum, cuius contactu potius perficitur, quàm destruitur.

Progressus pro contingentia in diuino opificio.

Cap. XV II.

Procul.

Vcusque scutum pro ueritatis & diuinæ celsitudinis defensione sumpsimus: nunc autem ultra ea, quæ diuina docuerunt oracula, aliqua in hostes ueritatis dirigemus tela: qui Deum existimant necessario agere. Et si potius contemnēdi, quàm confutandi, sumus, quos Proculus de mente Platonis in tertio genere impietatis collocat, nec cum ipsis agendum, cum de diuinis loquimur, decernit: tamen ut ipsi propriis sificulis confodiantur aliqua percurremus. Et hos rogatos uelim, ut exponant. unde monstrata in natura eueniant. Dicent quippe: Quia defuit, aut superfuit materia: uel qualitates debita proportione non respondent: siue propter continentis malitiam: & huiusmodi, quæ in diuersa membra subdiuiduntur. Sed si causæ hæc necessario agunt: cur non omnia debite præparant, cum natura (ut aiunt) non deficiat in necessariis? Quomodo igitur necessario agunt, si deficiūt? Inferre uis, inquit. causas naturales operari contingenter. Et si dicerent: Quid sequeretur? Tamē

ut tollatur superflua altercatio, recordentur esse tritum in scholis, necessarium duplici modo se habere: alterum quippe absolutum, alterum uerò conditionatū. Alterum (nisi sacrarum literarum ueritas me fallat) soli Deo benedicto tribuendum est. Alterum uerò inferioribus, ut necessaria sint ex ordine ab opifice dato. Sed quia forsitan negarent philosophi, ueniamus ad opus istarum causarū. Nam si peccant, & monstra producant, id est, quia deficit ordo, sibi à natura (ut dicunt) uel ab opifice summo decretus: ut ueritas est. Et si deficiunt ab ordine, ille non erat simpliciter necessarius, sed datus à prima causa: cui alia subordinata in eius uirtute agunt: à quibus si prima se subtrahit, non solum deficiunt, sed nihil operantur. Et si aliqua uidentur de necessitate conducere, id prouenit ex lege ipsis data, ut canit ille Deo plenus: Terminum posuisti, quem non transgredientur. Nec tamen legi tenetur, qui aliis legem imponit. Sed dicent: Scientia igitur erit de possibilibus aliter se habere: cuius oppositum docet Aristoteles? Quibus dicemus: Si Aristoteles uester intelligit ea, quæ sciuntur necessaria esse ex ordine uniuersi: sic erit de impossibilibus aliter se habere. Si autem intelligit necessaria absolute, recordetur, quid in calce libri de physico auditu docuerit: quòd ad sapientem non sufficit dicere: nisi dicti rationem assignet. Nec adducant experientiam: quia inde facile concludetur necessariū illud ex ordine prouenire: quo deficiente, illa deficiunt: Ergo non sunt simpliciter necessaria. Si dicant: ergo possunt aliter se habere: Quid ad me? Ipsi soluant: Potest enim ignis non comburere, ut de factò fuit: Potest & amoueri quicumque effectus ab ea causa, quæ eos produxit, remanente tamen inhaerentia (ut diximus) prædicati ad subiectum, de quibus est eorū scientia. Sed ultra progressi à peripateticis uellem perdiscere: Vnde illa necessariò inhaereant. Dicent: Habent à natura, ut experientia comprobamus. Sed quid est hæc eorum natura? Nihil certè, nisi author uniuersi, qui est uera intelligentia non errans, postquam (ut docent) opus naturæ est opus iutelligentiæ, non errantis: Cuius ordine omnia succedunt: quia ei seruiunt omnia, inquit Propheta. Nec dicant, Quid ad nos de Prophetis, cum sciri non existimemus, nisi ea, quæ demonstratione probantur? Sed ubi, quæso, habet originem demonstratio? Nonne ex principiis, quibus notis terminis assentimus, uel experientia comprobamus? Sed si demonstratis credimus per principia & experimentata: ergo alia magis sciuntur quàm demonstrata. O execrabile uitium, quod inoleuit apud nostros, qui christiano funguntur nomine, ut non admittant pro certo, nisi probetur demonstratione: quam pinxit Aristoteles: Vtitur uerò minimè in suo progressu naturali: ubi semper ex præsuppositis ab eo factis procedit: ut quam credunt demonstrationem, sit deductio per locum ab autoritate, uel ex præacceptis ab ipso. Si catholici sunt, magis sacræ pagine, quàm Aristoteli credant: Si Academici, sciant per illustratiuos radios multa, maximè diuina cognosci, aut per conuenientiam dictorum cum intellectu ueritatis affecto. Si Peripatetici sunt, audiant suum Aristotelem, alia quàm demonstra-

Dauid

Aristo

Dauid

Aristo:

CANTICI PRIMI

ta posse cum certitudine cognosci: Vnde habet, quod scire sit per demonstrationem
 intelligere? Nonne ab Aristotele sic dicente? Et nos habemus dogmata nostra à
 Prophe. Prophetis diuino oraculo edoctis: qui prodigiis, et uitæ discrimine probant, quod
 docent. Et si diceremus, quod scire est cognitio certa de quacunque re, peccare-
 mus ne in spiritum sanctum, an in Aristotelem? Non quidem in spiritum sanctum,
 et de Aristotele parum curo: quia nec meus dominus est, nec ad tribunal eius
 ueniam iudicandus, si ei non adhaesero. Sed dicent me temerarium, aut ignarum:
 quia discedere audeo ab Aristotelicis institutis, quæ tot præclara ingenia se-
 quuntur. Hinc dolor, hinc lachrymæ (heu horrendum facinus) postquam ma-
 gis timent negare Aristotelem, quam Paulum, in cuius pectore Christus reso-
 nat: imo ipsum Christum, qui est Dei sapientia, et ueritas, qui omnes iudicabit,
 illos potissimè qui ipsum nomine, doctrina autem, et uita Aristotelem, quem ca-
 codæmonem Græci uocant, aut insanum, et impium Auerroim sequuntur. Pa-
 rum ducimus (ut cum Ioanne Scoto loquamur) negare Aristotelem, in his que
 Io. Sco. sunt contra doctrinam ueritatis, quam defendimus: Qui et si sagacissimus fuit,
 et studiosus loctor aliorum dogmatum, et diligens collector, uersutus tamen
 Simpli. criminator fuit priscorum: quorum sententias male adductas nequaquam impu-
 gnat, procedens potius (ut Simplicius eius auditor ait) contra uerba quam sensu,
 multaque occludens: ut solus uideatur sapiens. Quid ergo mirum si iustissimè car-
 patur, qui tot præclaros uiros iniuste criminatus est? Parmenidè, Melissum, De-
 mocritum, Pythagoram, et eius diuinum præceptorem Platonem: Cuius doctri-
 na (non tantum meo sed multorum sapientum iudicio) tanto excedit Aristolicam,
 Plato quanto diuina, quibus semper redolet Plato, simul cum Pythagora, eminent ter-
 Aristo. restribus, quibus deprimitur Aristoteles: Qui (ut ait Proculus Academicus, et
 Procul. Peripatetici dogmatis professor) simul cum Theophrasto, et aliis peripate-
 Plato. ticis, usque ad formas uniuersum mouentes suæ speculationis lumen accèderunt.
 Plato uerò ab eo, qui inter entia dignitatem habet, longe semota, et eo quidem
 digniora sumit exordia: unde et eius progressus sublimior. Alios quoque innu-
 meros criminatur Aristoteles, quorum dicta, si rumentur, non forte digna ca-
 stigatione iudicabuntur: Ab his enim ipse didicit omnia, quæ scripsit. Nec sibi
 uendicat, coactus ueritate, nisi elenchos. Cætera uerò ab antiquioribus accipiens
 suis syllogisticis processibus innectit: ut potius artificiosam artem, et depressum
 modum procedendi tradiderit, quam scientiam: ut ipsemet tacite fatetur, ubi de-
 posteribus analyticis tractat docens, quod scientia sit per demonstrationem, et
 hæc per quidditates (ut aiunt) et proprias rerum differētiis nobis occultas: Vn-
 de principia demonstrationis conuincuntur ignota, et nullam inde, uel paucissi-
 mam demonstrationem haberi posse. Damnat insuper demonstrationem circu-
 larem, et tamen docet demonstrationem fieri ex his, quæ sunt de omni per se,
 et secundum quod ipsum, ut eius more loquar: Quæ enuntiationes sunt conuer-
 sibilis, et ad inuicem se inferentes. Non datur (inquit) circulatio in demon-

stratione ex causis. Sed aduertant, quòd parum supra dixerat demonstrationem circularem aliquando reperiri. His autem omisissis, cum nihil doceat in doctis, quæ ab antiquis non acceperit: cur ei magis credendum est quàm antiquis, qui ante eum tradidere? Dicent: Suscipimus librata Aristotelica trutina: Et utinam non deprauata in damnum religionis christianæ, & ueritatis: Tamè petulantes aliqui, & in doctrina nouitij impudentissimis buccis dicere audent: Non allego tibi Genesim, Ieremiam, aut Isaiam: sed Aristotelem adduco: quasi Moses, & propheta non fuerint sapientes, & gnari literarum: cum tamen ille fuerit omni sapiètia Aegyptiorum instructus: postea Dei oraculo subuectus ad ipsius Dei, & naturæ penetralia contemplanda: quæ neque Aristoteles, neque eius studiosissimi affectæ aliquando cogitarunt. Et Propheta diuino afflati lumine, quod lucifraga, & obtenebrati uidere nequeunt, nedum uaticinati sunt: sed multa ex intimis promptuarijs Dei, & rerum inferiorum (sub suis tamen ænigmatibus) tradiderunt. Dicunt aliqui modestiores: Honoramus prophetas, & sanctos uiros in diuinis: sed in naturalibus hic est regula, quam sequi debemus. Sed miror quippe, quomodo diuina, & suprema cognouerint: & inferiora, per quæ ad suprema deuenitur, ipsis fuerint occlusa. Et cum Deus sit speculum, in quo omnia lucent, quomodo ipsum cognouerunt, non cognitis imaginibus, quæ splendent in eo? Hinc non opinarentur illos archetypum cognouisse, nõ cognitis quæ in eo continentur, si connexionẽ archetypi cum mundana hac machina, & humano mundo percepissent: Quorum quilibet alterius simulachrum, & imaginem tenet: & ex unius cognitione alius facillè dignoscitur. Hinc & à diuino oraculo, & à sapientibus multis, Mercurio, Platone, Socrate, Zoroaste, & ab ipso Aristotele, mirum in modum commèdatur propria cognitio: quia ex ea in Dei, & machinæ huius perfectiorem cognitionem, quam tradat ipse Aristoteles facillè peruenitur. Necessarium quippe erat uatibus illis diuina, & humana, & eorum correspondentiam intueri: qui de diuinis ita loquebatur per ænigmata, & uelamina rerum inferiorum, ut Dei sacramenta uulgaribus, & nocturnis oculis occultarentur. Sed si quis sublato uelamine prophetas legerit, prospiciet eos melius naturæ, & Dei arcana rimatos, quàm Aristoteles. Nec Sol culpandus est, si oculus non uidet. Quando (inquit Hieronymus) Ciceroni addictus eram: si propheta aliquis sumebatur in manibus sermo horrebat incultus: & putabam defectum esse nõ luminis, sed solis: Castigatus autem, & sublato uelamine uidit in prophetis, quæ in gentilibus antè non legerat. Sed ut ad rerum contingentiam redeamus. Acrius hic arguit Algazel, ex eo, quod partes huius machinæ sint eo modo dispositæ: ut sine aliqua contradictione potuerint aliter situari, unde cõtingentes: sunt & nõ necessitate, sed pro libito dispositæ. Respondet Arabs: Nos dicimus, quòd mundi partes non potuerunt aliter disponi: eo quòd mundus sit animal. Vnde perfide didicisti à tuo Aristotele huiusmodi arguendi modum? Vis enim ut tua authoritas sit pro principio demon-

Propheta

Mercurio.
Plato.
Socrates
Zoro.
Aristoteles

Hieronymus

Algazel

Auerrois

CANTICI PRIMI

strationis. Vnde insuper hæc illatio? Somnus ne, an phrenesum pateris? Si mundus est animal: est ne sensibile an insensibile? Sensu priuatus, ergo non animal: Si sensitiuus: uidet ne, audit, odorat, gustat, comedit? Si comedit: quis, quæso, ei præparat cibum? Vnde illum sibi comparat? In mundo ipso, an extra? Si in mundo: comedit seipsum: Si extra mundum: est igitur alius mundus. Et dubium est, ne comedendo se inuicem, se destruant. Sed dimisso ioco in re tam graui, si detur quòd sit animal (ut Plato, Aristoteles, & multi sapientes innuere uidentur) utique non est animal contentum sub genere animalium: quia ea, quæ sunt in machina ista, diuiduntur priori diuisione, antequã deueniatur ad animal. Sed esto quòd dicatur animal secundum analogiam & similitudine quadam: Cur dispositiones eius non potuerunt aliter ordinari? Vnde repugnat homini, ut oculum unum tantummodo habeat in fronte, sicut de quibusdam dicitur? Cur non potuit in aliis animantibus mandibula superior mobilis fieri, inferiorque firma, sicut in cocodrilo cernimus? Cur non possent alia animalia duplicia habere genera, sicut Camelus? Quæ repugnantia esset, si homo haberet quatuor brachia, & unam tantummodo auriculam? Hæc sunt à summo moderatore sic coordinata, ut sine aliqua contradictione potuerint aliter disponi, nisi præsupposita conditione specificæ naturæ: quam ipsi idem opifex statuit. Sed ad mundanum animal ueniamus. Qua necessitate dispositum est mare, & terra, ut oceanum intret per angustissima ora Abilæ, & calpes promontoria excelsa, quæ columnas Herculeas uocauit antiquitas? Vnde necessarium est: ut inde statim longè, latèque diffundatur: quod iterum in Thuscum mare (quod Tyrrhenum uocant) distenditur: nunc in sinum Adriaticum angustatur: nunc dilatatur in Syriacum: nunc per Aegeum circumfluit: quod ex pulcherrima insularum interiacentium numerositate archipelagus dicitur: & inde per arctissima ora coarctatum Hellepontus fit: Pontusque, ubi expandit: & ubi iterum premitur Thracius Bosphorus: quado iterum effunditur, Pontus Euxinus, id est hospitalis (mollitis ferarum gentium moribus) efficitur: qui primo Axenus, id est, inhospitalis ex sæuo admodum incolentium ingenio dicebatur: Et iterum cum paludi Mæotidi admiscetur Cimerius Bosphorus nominatur? Quæ etiã necessitas, ut Nilus per Aetiopas, & Arabes ad Ægyptum perueniens, & Tanais per utramque Scythiam discurrens, & in mediam ferè Mæotidem defluens tres mundi præcipuas partes distinguant? Quæ etiam necessitas, ut terræ aliqua pars in ualle deprimatur: alia per cæpestria dilatetur: alia exurgat in colles, & excelsiores montes: atque ut flumina sempiterno lapsu, & torrentes suis temporibus decurrant? Qua necessitate sunt aliæ terrarum Glebe fecundæ, aliæ steriles, aridæ aliæ, & aliæ paludosæ? Nonne possemus totum terræ ambitum sine aliqua repugnantia imaginari planum, molle, atque frugiferum? Et si Deus potest facere, quæ cogitare non possumus, ut sapientiores quam Auerrois affirmant, cur non potest facere quæ imaginamur? Quod si efficere ualeret: non ergo necessario sunt res dispositæ eo modo, quo cernimus.

Plato
Auerrois

Quod Deus cognoscit particularia.

Cap. XVIII.

Vnc & alia contra phisicos sua sunt retorquenda iacula ut in cō
 cussæ ueritatis scuto munui ad alia pergamus. Opinabantur Deū
 benedictum sublimiora tantum, & uniuersalia prospicere, parti-
 cularibus aut paruipensis, aut secundis causis creditis: quasi de-
 dignaretur, aut turpius ageret intellectus diuinus, si huiusmodi cōtueretur. Nō
 uidere (inquit Aristoteles) quædam melius, & nobilius est quàm uidere: Quē
 interpretādo Arabs, ait: Ignorare uilia melius est q̄ scire. Quæ sunt (quæso) illa
 uilia, quæ satius est si nesciantur quàm si sciuntur? Illa quæ nō sunt, sciri non pos-
 sunt: Illa quæ sunt, bona utique sunt: Si bona, quomodo uilia? Et si contendas ui-
 lia esse etiam quædā bona: quæ sunt quæso illa bona uilia? Si intelligis Angelū:
 cur non cælum? Et si cælum: cur non hominem? Et si hominem: cur non elementa,
 ubi habitat homo? Cur non equos, & boues, uniuersaque homini ministrantia,
 & quæ in homine nota quædam includuntur? Vbi ponemus terminos eius intel-
 ligentiæ? In cælo ne, an in terra, elementis, plantis, an in animantibus? Vbi quæ-
 so? Et (ut cum Cicerone loquar) si Deus consulit cælo, & insulæ, quam nos orbē
 terrarū uocamus, consulit & incolis ipsius, & partibus insulæ, Europæ, Asiæ,
 & Aphricæ, & habitatoribus earum: & magnos ut præferat (qui a nemo ma-
 gnus nisi diuino afflatus numine) & paruos ut sustentet: Nam pusillum, & ma-
 gnum (ut sapiens ille ait) effecit. Quorum, & totius mundi, cum ipsi eum fatean-
 tur principem: quid faciet in principatu nisi regimen detur? Et si regit omnia:
 quomodo melius est, ut ignoret etiam infima, quæ gubernat, quàm si ea cogno-
 scat? Quis adegit eum in ignorantiam Physicarum, Mathematicarum, atque a-
 liarum rerum, etiam si minutissimæ sunt? Quis mensus est capacitatem eius? Ari-
 stoteles, an Auerrois? Commendat ille sententiam patrum Chaldæorum: qui de
 scientia Dei solerti ingenio perscrutati sunt: & tamen non consentit cum ipsis: q̄
 Deus omnia intelligat. Nec uilescit (boni uiri) intellectus sapientis: si herbarū,
 succorum, & lapidum gradus, qualitates, & uires etiam minutissimas cogno-
 scit. Nec si cælestium gradus, minuta, secundas, tertias, & centesimas partes mi-
 nutorum cognoscit. Omnium uoce commendatur Salomon, cui cognomento sa-
 piens: quia disputauit à cedro Libani usque ad hyssopum, quæ exit de pariete:
 & qui disseruit de iumentis, uolucris, reptilibus, & piscibus: Viluit ne propter
 hoc intellectus, & sapientia ipsius? Viluerunt ne Aristoteles, & Theophrastus
 qui eum imitati, alter de animalium, alter de plantarum natura disputauit? Et si
 antiquiores repetere uoluerimus: nonne Hermes in sapientia maximus, i Jerū
 quorūdam, lapidum, & herbarum singularem scripsit concordiam? Auus eius
 Esculapius (ut quibusdam placet) pro Deo habitus est simul cum Apolline:
 quia primi cognitis herbarum, & radicum proprietatibus ad sananda huma-
 na corpora ipsarum succos, folia, & pulueres applicauerunt. Quis, quæso, sa-
 pientiores, au rerum istarum ignari, an illi, qui tanto honore ob ipsarum cogni-

Aristo.

Auerroi

Cicero

Sapien.

Aristo.

Chaldei

Salomon

Aristot.

Theophr.

Hermes

Aescula.

Apollō

CANTICI PRIMI

tionem sapientum nomen sibi uendicarunt? sed dicent: Fuerūt sapientes, non quia singularia, sed quia rerum species, & naturam uniuersal. m. speculati sunt. Et quomodo rerum species indagarunt, nisi prahabita (ut docent) à particularibus experientia? Nec cognoscere potuerunt species absque singularibus: cum uniuersale nihil aliud sit (ut asserunt) nisi unum de multis. Quomodo istud unum intelligi potest, nisi & multa intelligātur: à quibus illud unum per eos extrahitur: uel per rationes ideales, quas ipsi non sustinent? Et si species intelligere non repugnat sapienti: nec si omnes species intelligat, repugnabit. Cognoscere poterit igitur animalia, pisciculos, uermes, formicas, & plantas. Sed cur quæso hominem antistitē mundi ignorabit? Quomodo eū tanquā princeps reget, providebit de necessariis, iudicabit, nisi indigentias eius omnes, benè malèque acta cognoscatur? Intonat Dei sapientia, cui satius est credere quàm Aristoteli, aut Auerrois: Scit Pater uester quibus indigetis. Intonat & eius prophetica tuba: Nō est occultatum os meum à te, quod fecisti in occulto: imperfectum meum uiderunt oculi tui, & in libro tuo omnes scribentur: ut accipiant pro bonis, uel pro male gestis condigna præmia. Aliud adducunt: quod fortissimum robur existimant. non posse uidelicet mentem illam supremam inferiora hæc intelligere: ne ab eis mota, aut perfecta à sua simplicitate cadat. Miror quippe, quomodo Dei summi cognitionem cum nostra æquiparent, cum dicat Aristoteles: quoniā intellectus Dei est simplex, & perfectus, & à se. Et sic, à se intelligit omnia quæ sunt in sæculo.

Christus
Dauid Cuius uerba interpretando Auerrois, ponit differentiam, inter Dei scientiam & nostram: quia nostra causatur ab ente: illa autem est entis. Nec uult aperte dicere: quòd sit causa entis: ut catholici libere profitentur: ueritate tamen coactus tacere non potest. Nam superius per obscura uerba dixerat, quæ nescio an Barbarus barbaricè protulerit, an studiosè inuoluerit: quod inuitus fateri cogebatur. Audite, quæso, portenta uerborum: Veritas inquit est: primum quòd scit omnia: secundum, quòd scit se tantum scientia in esse, quod est causa eorum esse. Et ut Barbarum barbarico sermone prosequamur: Si in esse scientiam in rebus, est causa eorum quæ sunt: ergo intelligendo causat ea quæ sunt: Et si ea intelligit: nōne eorum intelligentia est in intellectu ipsius? Cur ergo tu, & preceptor tuus deridetis ideas: quæ nihil aliud sunt, nisi cognitiones rerum, & exemplaria faciendorum in illo intellectu primo: qui omnia cognoscendo, & iubendo producit? Nec ab obiecto producto cognitionem sumit, aut mouetur, uel perficitur, mendicatq; ut intelligat, aut excitetur: ut noster intellectus facit. Nec deficit ille intellectus summus tot particularia speculādo: Potius deficeret ille unicus intellectus Auerrois tot indiuidua informando, uel dirigendo, aut illustrando. O stultitiam atque uecoriam. Robustiore opinaris intellectum, quem fabricas, quàm sit Deus, qui omnia fabricauit? Cum Deus insuper sit finis omnium: in quem & omnia diriguntur, tãquam in amatum, & desideratum: à quo hæc omnia diriguntur? A natura inquit. Sed quæ est hæc natura? A nemine adhuc

Christus
Dauid

Aristote.

Auerrois

exploratum habeo, quæ sit natura illa: de qua loquuntur, an sit à Deo fabricata, an tanquam Dei cõiunx simul cū eo mundum produxerit: cum dicant, Deus & natura nihil facit frustra, quasi simul mundi huius fœturã educant. Nec potest esse huiusmodi natura, materia, aut forma, quæ nihil agunt, nihil ordinant. Nec rationes, neque rerum gradus, quia nescio quid uniuersale inuunt per hanc suam naturam: quòd simul cum Deo agat. Sed quid illud sit nusquam explicuerunt. Profitentur tamen Deum simul cum ipsa agere: & omnia bene disposuisse: & alibi asserunt Deum nihil agere, nisi tanquam finem attrahentẽ. Et si causæ secundariæ, quibus coagit, sunt hæc natura: quis ordinauit eas? Quis statuit, ut simul cooperarẽtur? Est natura (inquiunt) principium motus, & quietis. Sed quid est hoc principium motionis, & status, nisi inclinatio insita m̃cipatis ipsi mōtui ab aliquo agente? Et uelint uolint, in unum conueniendum ipsi est, à quo omnis motus, & ordo procedet, ut ipsi docent. Et nisi uimerem me exponere peripateticis uelut temerariũ lacerandũ, interrogarẽ, quid est hæc natura, cui primo nota dicunt esse uniuersalia? Quis mutuus processus à natura ad nos, & econuerso? Quis in isto pilarum ludo respōdet nobis. Quæ est iterũ hæc natura, quæ accommodat nobis principia: per quæ conclusiones cognoscamus? Est ne aliquid generale agens? Aut quid aggregatum ex naturalibus? Aut ipsorum ordo? Est ne aliquid rationis capax, aut elementum, lapis, cælum, uel huiusmodi sensu carens? Si nõ sentit, nec intelligit: quomodo sunt ei nota principia? Si uerò intellectiuum: quid est hæc natura? Sumus nos, an intelligentiæ, an Deus ipse? Si nos: quomodo eadem erunt prius nobis nota: unde præaccipiamus notitiam? Si intelligentiæ sunt hæc natura: quomodo sunt extra naturalem, & Phisicam speculationem (ut ipsi docent) quia non mouentur dum mouent? Et cur nõ dicunt: sunt nota intelligentis separatis, uel coniunctis hæc principia? Si uero Deus est hæc natura: cur ipsam nominant tanquam aliquid ab eo seiunctum: dum dicunt Deus & natura? Est ne iterum hæc natura intellectus aliquis extra uniuersum, aut quinta, uel sexta essentia? Dicent forsitan Auerroisistæ: Natura est intellectus unicus, perfectus, hæc omnia intelligēs. Sed quomodo erit hic intellectus principium motus, & quietis, in eo quod est secūdũ quod est? Erit igitur hic intellectus in animantibus, pulicibus, & muscis, & plantulis minimis, & elementis, mouens ea propriis motibus. Non ergo tantummodo hominibus, sed etiã rebus omnibus erit hic unicus intellectus: cur ergo non omnia intelligent? Est ne hæc benedicta natura, quæ cælos, membra corporum, & organa omnia disposuit: de qua dicitis: quòd non deficit in necessariis, nec aliquid frustra agit? Quia nec membrum, nec cælum, nec uilissimum puluisculum, nec motum aliquẽ admittit superfluum, cum omnia quamoptimè disposuerit. Sed quis est ordinans hæc omnia, nisi ille quem Deum profitemur? Cur ergo de natura loquentes inuicem aliquid ab ipso Deo separatum? Forsitan ne fateamini Deum mundum fecisse: quod impiè negastis: Concessistis tamen, quòd Deus cum natura si-

CANTICI PRIMI

mal fecerit, quasi non potuerit Deus aliquid sine natura efficere. Quæ est enim conditio naturæ huius, ut suppleat in quibus Deus perfectissimus deficit? Est ne rursus hæc natura à se, an à Deo producta? Si à se: erunt igitur duo habentia esse à seipsis, & duæ primæ causæ, duo denique Dij. Si à Deo producta est: erit igitur Deus opifex naturæ huius uniuersalis: cur non & particularis? Quæ somnia sunt ista? Dicent: In particularibus concurrat causa particularis simul cum uniuersali. Si concurrat causa prima, & coagit, intelligitne quæ facit? An deterioris conditionis est causis inferioribus? Si intelligit ea particularia in quibus naturæ coagit, ineptè dicitis ipsum particularia non intelligere.

<i>Va consonantia rerum principia, & eorum descriptores conueniant.</i>	Tonus II.
<i>Quanta discordia perstreperet mundi sapientes in suis dogmatibus.</i>	Cap. I.
<i>Quod catholicæ scriptores conueniant.</i>	Cap. II.
<i>Quanta dissonantia mundi sapientes eius iecerint fundamenta.</i>	Cap. III.
<i>Dissonant philosophi etiam in negotio animæ.</i>	Cap. IIII.
<i>Quod non minus dissentiant in scribendo eum finem, quem omnia appetunt.</i>	Cap. V.
<i>Vnde nostri consonantiam, & illi dissonantiam traxerint.</i>	Cap. VI.
<i>Qui doctores in diuini & mundani instrumenti penetralibus personauerint cõcordes.</i>	Cap. VII.
<i>Cur antiqui studuerint abscondere dogmata, quæ tradebãt sub metaphoris, aut enigmatibus.</i>	Cap. VIII.
<i>Quomodo possent dissonantes concordari.</i>	Cap. IX.
<i>Conuentus sapientum in genituræ mundi spatio.</i>	Cap. X.
<i>Cur numerus senarius fabricæ, & septimus dies requiei additus sint.</i>	Cap. XI.
<i>Concordia antiquorum in rerum unitate.</i>	Cap. XII.
<i>De prima rerum productione consensus.</i>	Cap. XIII.

QUANTA DISSONANTIA AB SONI
REPERIANTVR MVNDI SAPIENTES IN SVIS DOGMA-
tibus. Caput primum.

TANTA dissonantia, & pertractant, & agitant mundanū hoc instrumentum illi, qui mundi sapientes dicuntur: ut eorum familiae, nec doctrina, nec moribus, nec religione, nec sine, propter quem omnia operantur, conuenire possint. Et tam horrido horrore perstrepunt, ut nullus possit eos simul sonantes auscultare fracta penitus harmonia: Quae (ut musici diffiniunt) est concentus neruorum, aut uocum in integros modos sine aliqua offensione consonantium. Isti autem in eadem familia enutriti, sub eodem praeceptore cdocti, penitus dissonant. Socratici discipuli Aristippus, & Ariston adeo dissentiunt in sine: ut alter in uoluptate, alter uerò in uirtutibus finem nostrum collocauerit. Aristotelis praecipui affectu Alexander, & Auerrois eius dogma scindentes biuium faciunt, maxime in negotio animae: cum ille mortalem, hic autem unicum intellectum in omnibus asserat: qui non modo inter se, sed à ueritate disident. Aristoteles autem auditor Platonis uno anno supra uiginti à doctrina, & moribus praeceptoris adeo discedit: ut eum criminetur, & falsis calumniis prosequatur. Saracenus Algazel contra omnes philosophos insurgit: Et in eū Arabs Auerrois inuehi nititur: sed uelut coluber in ipso conatu frangitur. Lucretius Epicurus & à condiscipulis, & à seipso dissentit, nunc Deum cum mortalibus consortium habere decantans, nunc habere denegans, sic in multis aliis dissonantia manifesta prosequitur. Pythagorei uerò circa animarum transmigrationem in plures partes penitus dissonantes secantur. Hiarca Brachmana, & Apollonius Thienens transmutationes fieri etiam bestiis asseuerabant. Vnde sunt illae metamorphoses celebratae: quibus alium in lupum, illam in Philomelam, aliam in Laurum, & huiusmodi mutatos decantant. Iamblicus, & Porphyrius transmigrationes huiusmodi in bestias penitus reprobarunt, non admittentes animam à centro suo, in quo semel defixa est, euelli posse. Sed & Proculus, Hermias, atque Syrianus horrendum existimabant facinus, caelestem animam in bestias praecipitari. Timaeus Locrus Pythagoreus nobilissimus ad terrores hominum has transmutationes inductas asseuerat. Thales Milesius aquam opinatus est esse rerum omnium principium: Sed eius auditor Anaximander rerum principia credidit infinita: Subdiscipulis autem Anaximenes infinito aëri omnium causas tribuit: Cuius discipuli Anaxagoras, & Diogenes dissentiendo, Ille infinitam materiam ex dissimilibus particulis cōtextā generū, & specierū omnium, pro sui cōditione principium fuisse sibi persuadebat: Hic uerò aërem (diuinæ tamen rationis compotem) rerum materiā opinatus est, Superfluum, ineptumq; esset omnia retexere, quibus

Aristip.
Ariston
Alexan.

Auerrois

Aristote.

Algazel

Auerrois

Lucreti.

Pythag.

Hiarca

Apoll. Th.

Iamblicus

Porphy.

Procul.

Hermias

Syrianus

Timaeus

Thales

Anaxim.

Anaxi.

Anaxa.

Dioge.

CANTICI PRIMI

sapientes mundi discordantes horrendum strepitum in auditorum aures incutiunt: Quod eis euenit: quia ab uno in quem omnes cōuenire debebant, discesserunt, singuli in uiam, & figmentum speculationum suarum abeuntes. Hinc corū dogmata (quia absq; ullo, quod præstat omnibus ut sint, & harmonicè cōueniāt) in multitudine cōfusa fundata, dissoluta sunt: Omne enim ideo est (inquit Boëtius) quia unum numero est: & omnia etiam diuersissima instrumenta cōsonant: quia eadem numerorum proportione cōueniunt uoces. Nā cōsonātia (ut Musici docent) est similiū, dissimiliūq; uocum in unum redacta concordia. Nec dissonātes forent: si alius (ut Plato diuinus cū suo Plotino numine quodam perfusus) mētem eleuet: Si cum Pythagora Dei: & naturæ sacramenta numeris, & ænigmatibus inuoluat: Siue cum Ammonij suauitate ueritatem cum mente æquet: Vel iocosa facundia cum Socrate animum delectet: Siue cum Heraclito acumine quodam, & obstruso sermone auditorum uires incitet, & inflammet: Vel si cum Carneade ingenio, & uelocissimo eloquio in stuporem inducat. Extant & alij uariis gressibus incedentes. Aristoteles ordine animum recreat: manco uerò sermone, & ambiguo perplexum relinquit. Simplicius dicendi copia mentem dilatat. Porphyrius dogmatum uarietate multiuagos animos depascit. Themistius compendioso sermone auditores lætos, & attentos reddit. Alexander Aphrodisæus magna constantia philosophiæ succos exprimit. Proculus fertilitate Attica luxuriatur. Et ut ad Saracenos, Arabes, Ægyptios, Persas & Bactrianos me uertā, Algazel Saracenus debita pietate edoctus ultra cōmunis philosophiæ metas trāscendit intrepāus. Auempace, & Alpharabius Arabes grauitate pedes consolidant. Auerrois prima fronte incōcussus uidetur, sed intestina omnia (multorum sapientum iudicio) tabe soluantur, ut nullum diuinæ harmoniæ, & mundanæ paruum afferat concentum. Mercurius Trismegistus Ægyptius (ut uulgò dicitur) sed Madia. . . . . (ut alius placet) cū sua mente unitus, semper diuina redoler: & discursus transcendit humanos. Iamblicus numeris atque mysteriis addictus sacramenta pythagoræa, & Ægyptiaca proderere conatur. Zoroastes, Orpheus, & Charondas Persa ad naturæ secreta penetrantes ut mūdū sua magia maritent, dulcia Hymenæi naturalis epithalamia personant. Hebræorum uerò & Chaldæorum sapientes diuinis instructi oraculis perfectiorē Hymenæum, machinæ huius uidelicet cum archetypo, & humano mūdo semper decantant. Omitto quamplurimos posteros: qui illorum cuiquam adherentes, & ipsi sua cantica, suosque sonos ædidere: Qui omnes (quamuis diuersis instrumentis) dummodo eisdem numeris personent, suauem & ipsi harmoniam conducunt. Quando autem à debitis numeris, & ab illa ex unitate consonantia, unde omnis concentus, recedunt tanquam dissoni, & offendentes nerui, ab omni harmonica consonantia sunt penitus abiiciendi.

Boëtius

Musici
Diuersi.
Aut. cōsonantia.

Quòd Catholici scriptores conueniant.

Cap. II.

Vi autem unū Deū fatentur omnium opificem, & fontem a quo omnes aquæ ueræ sapientiæ emanāt, unisoni omnes effecti, Hebræi, Græci atq; Latini summa cōsonantia, & eundem Deū colaudant, & mundanæ domus iaciunt fundamēta. Moses, Iob, Dauid, Salomon, Vatesque omnes, cum quibus qui Euangelia scripserunt, & Paulus cum toto Apostolico cœtu simul cum supercœlestibus intelligentiis in Dei concionabulo suauissimam efficiunt harmoniam: diuersis quidem uocibus, eodē tamen sono: Nam dissimiles uoces non dissonantiam, sed concentum efficiunt, dummodo in unum conueniant: Quæ enim consonantia: si omnes citharæ nerui grauem, aut acutum redderent sonum? Vel si (ut musicæ principia tangamus) hy-pate, perhypate, lichanos, mese, paramese, & subsequentes omnes instrumentorum fides, sic à musicis denominatæ, hypatis tonū grauiissimum, quo Saturnum representet, efficerent? Quæue planetarum cōsonantia: si omnes Saturni grauitate incederent, aut Lunæ uelocitate currerent? Quæ etiā corporis pulchritudo: si omnia mēbra oculi essent, aut aures? Sicut enim pulchritudo (ut Peripatetici docēt) ex uariis mēbris ad se inuicē cōsonantibus resultat: Sic ex uariis uocibus diapentica, diapasonica, diatessaronica, uel diatonica consurgit harmonia: Quæ non in uariis uocibus fundatur, sed in cōcordi sono: qui ex illis diuersis uocibus resultat. Nō ergo in diuina cithara dissonantiam generant personantes: Si Ioannes & Augustinus eleuentur ad seruidos, & acutos seraphinos: Si Ambrosius, & Matthæus inter thronos graues sententiarū proferant uoces: Si Lucas, & Gregorius delectentur suauitate cherubica: Si Hierony. cum Marco robustiori potestatum, & uirtutum uoce dissonos hæreticorum flatus comprimat, atque suffocet: Si Salomō, & Bernardus epithalamia sponsi & sponsæ cœlestiū nuptiarū cum Gabriële decantent: Et ad Græcos deueniendo, Basilius cum Ezechiele diuina semper cum superioribus mentibus depromit. Gregor. Nazianzenus cum Ieremia tragica uoce patienti spōso, & spōsæ cōpatiens, stragem quoq; ad eorum nuptias inuitatorum deplorat. Isaias, & Ioan. cui cognomēto Cbrysolomus cum Archangelis mirabili facundia resonant. Daniel, & Ioan. ille Damascenus Dei sacramenta clariori uoce pertractant: sed hic inferiores & domesticos influxus, ille uerò supercœlestem fontē, unde hæc inferiora fluunt, describit. Subsequuti sunt & alij succentores consoni in hoc diuino instrumento. Correspondet Scotus, & Franciscus altisono Augustino: sed ille tardiori motu grauiorem, atque robustiorem sonum facit: hic uerò celeriori cursu acutius resonat. Albertus grauida sententia, & secretorū naturæ utriusque solerti indagatione Ambrosium æmulatur. Thomas Angelicus uoce & doctrina, ineffabilique suauitate Bernardum, amplitudine uerò Augustinū prosequitur. Bonauentura cum Gregorio deuota magis quàm docta modulatione cōcinit. Ægidius & Petrus Aureolus romana quadam facundia cū Hieronymo redolent. Hen-

Mira cō
fo. doct
inter se.

CANTICI PRIMI

ricus Gandauensis sublimitate doctrinae cum Origene eleuatas mentes reficit. Omitto aliorum prophetarum, & doctorum quamultiplicium tam de antiquis, quam de nouitioribus mirabilem concordiam cum diuersis supremis mentibus: ut isti in suprema parte instrumenti, illi uero in inferiori resonent consonantes, tanquam musicae aues etiam diuersarum specierum. Illi autem, qui Philosophi & sapientes mundi dicuntur, nec uoce, nec doctrina magis conueniunt, quam diuersorum generum animalia: Quorum aliqua mugitum, aliqua hinnitum, alia balatum, alia rugitum, alia latratum, uel ruditum audentia tanta perstrepunt dissonantia: ut impossibilis uideatur eorum concordia, nisi eodem spiritu repleantur: qui eos possit ad unanimes mores, & sonos deducere. Nam, ut Firmianus ait, Eis dissonantia euenit, quia ab illo unico omnium ueritatum magistro, & consonantie datore (ut diximus) recesserunt, temerarie ea, quae obstrusa potius quam abdita Deus esse uoluit, scrutari propriis uiribus praesumentes, naturam uidelicet rerum caelestium, & inferiorum: Quae a nobis longe remota neque tangi manu, neque sensibus percipi possunt: & tamen de illorum omnium ratione sic disputant, ut ea quae asserunt, comprobata, & cognita uideri uelint: Vnde nedum ipsi in errorem ceciderunt, sed alios quamplurimos illis inherentes secum caeci in foueam tenebrarum, & errorum conduxerunt: & (heu miserabile dictu) in dies alios atque alios conducunt.

Laetan.

Leucip.
Democ.
Diodo.

Thales

Anaxi.
Diog.

Hippa.
Herac.

Quanta dissonantia mundi sapientes eius fundamenta iecerint. Cap. III.

T ut comprobemus uera, quae diximus, aliqua iterum ex eorum fundamentis producamus: sed pauca: ne multa sua dissonantia lectores taedio afficiantur, eaque stomachentur: & ne uideamur congerisse ex iis, quibus alij quamplurimos libros compleuere. Et primo Leucippi, & Democriti, & Didori flagitia effundamus: qui praefuisse corpuscula quaedam leuia, alia aspera, alia rotunda, alia partim angulata, fastigiata quaedam, aduica quaedam, & ex his effectum fuisse caelum, ac terram, nulla cogente natura, concursu quodam fortuito. Thales Milesius, sui Apollinis testimonio sapiens declaratus, aquam opinabatur omnium rerum principium: cum sibi uideretur omnia membra animalis aqua nutriri: Quae quasi in meditullio residet: sicut in animalium corporis centro aqueus humor existens omnibus membris pabulum praebet. Hanc aquam antiquiores Thetim uocabant, & fixam paludem: & eius uim foemineam existebat, sicut Neptuni masculinam: quae stabilis existens perfectius susciperet omnium stellarum concursum. Anaximenes Epicureus, & Diogenes libertus in unicum principium conueniebant: sed illud aerem opinabantur aqua priorem, & medium respirationis, qua suscipitur incrementum. dicuntur enim spiritus & aer apud Hebraeos mutuo cognomino. Hipparchus uero Metapontinus, & Heraclitus Ephesus illud unum principium ignem esse dicebat: quia subtilissimum est omnium corporum: & ex quo primo caeli compacti sunt: Qui lux quaedam existentes lumen suum omnia mouens, & cum omnibus commiscibile demittit: ut ab eo omnia (disidio & amicitia inter-

ueniente) generentur. Empedocles Metaonis filius ex Sicilia, ne erraret omnia quatuor elementa illud unum principium fuisse docuit: Quem sequuti Poëtae dixerunt Iouem æthereum, Platonem terreum, Alman Iunonem Æreum, & Mestim (quæ lacrymis udis alit hominũ riuos) aqueũ principium fuisse. Prosequitur Empedocles terram esse materiam, & primũ subiectũ omniũ: quæ formas, & figuras rerum teneret: quod aqua, aër, ignis facere nequeunt. Anaxagoras Clazomenius omnia corpora homogenea, & partes homoëmorias continuæ diuisioni subiectas existimabat: & simul collectas facere principium subiectiuũ. Pythagoras alius quàm multi credant conscendens, numeros & eorum subiectum metras, id est accommodatas proportiones (quas harmonias, cõcentus, & cõherentias uocant) censuit esse rerum principia: non quidẽ numeros illos, quibus mercatores utuntur: sed formales, aut naturales: quorũ notitia apud eos recondita est: qui philosophari, & theologizari didicerunt per numeros: Quẽ Pythagoras sequutus est Alcymeon Crotoniates, qui unũ dixit principiu effectiuũ, duo uerò aut infinitum binarium, materiale, subiectiuum, & initiũ omnis multitudinis. Anaximander uerò Milesius ultra progressus infinitatẽ quandam (quam interminatam materiam dicunt) subiectiuum principium existimauit. Et quia suapte natura, & quantitate, & forma caret, opinabatur eundẽ esse substantiam perpetuæ generationis: ut infiniti mundi sint regenti: & in infinitum regenerentur. Epicurus Neocris filius Atheniensis Democriti uestigia philosophando prosecutus principia rerum dixit corporea, solida, non creata, mente percepta: sempiterna: quæ nec corrumpi possunt, nec contundi, aut quouis modo immutari: Quibus principiis u'tra formam, & magnitudinẽ, quæ ipsis dabant sui praeceptores, etiam pondus illis attribuit. Socrates Sophronici, & Plato Aristonis filius ambo Athenienses tria posuere principia. Deum, Materiam, & Ideã. Aristoteles Nicomachi Stagiritis: principia quidem endelechiam, siue speciẽ, materiam, & priuationem asserit: & inter principia priuationem connumerat: cõtra id quod alibi docuerat, æquiuoca uidelicet non annumerari. Zeno Mnasei filius Citiensis principia quidem Deum, & materiam collocat, ut ille sit agẽs, hæc autem sit patiens: & elementa quatuor intermedia. Voluit ille Diodorus Siculus altiora repetens hanc mundi genituram describere: sed postquam per multa circa suum osirum uagatus est, lectores magis confundit, quàm doceat. Hic equidem miror summopere, quòd à nullo ipsorum, qui materiam principium subiectiuum constituunt, habeamus: an sit fabricata à Deo benedicto, an simul cũ eo mundum fabricauerit illa natura factibilis, & omnium formarum pulchritudine orba, an omni effigie carens coæterna socia, & coniunx fuerit demogorgonis deorum patris (ut Poëtae somniant) an excussa, ut Pallas, sit de cerebro Iouis. Non quiescit mens, dum speculamur naturam omni uirtute, omni que forma carentem sine eius opifice. Quis autem ipse fuerit à nemine eorum habemus.

CANTICI PRIMI

Dissonant Philosophi etiam in negotio animæ.

Cap. IIII.

Aristo.
Lucre.
Anaxi.

Thales.

Pythag.
Diccar.
Anaxi.
Xenop.
Parme.
Boëtes
Epicur.

Diog. cy.
Anaxim.
Emped.
Auēdac.
Anaxa.
Cra. the.
Democ.
Leucip.

Circias

Maro
Hippoc.

Aſclepia.
Zeno

Galenus
Hippar.
Virgilius
Heracli.
Ephelius
Hera. pō.
Critola.
Poſido.
Chryſip.
Aegyptii
Chaldæi
Ariſto.

Agis autem diſſenſerunt in deſcribenda animæ natura, & origine. Nec mirum: cum eius notitiā Ariſtoteles penitus difficillimorū eſſe cēſeat: cui aſtipulatur Lucretius decantans: Ignorant multi, quæ ſit natura animæ. Anaximander mileſius ex terra caſa facta corpuſcula, piſces, uel piſcibus ſimilia animalia facta, & ex iis hominem concreuiſſe uſq; ad pubertatem, qua ſe alere poſſet. Thales eius concipiſ ex terra opinabatur coiſſe materiam igni ſimilem: & ex hac hominem. Pythagoreorum alij minuta quæ ſunt in aëre, alij autem ea mouens. Dicearchus animam eſſe corpus mouens ex ſeiſo. Anaximenes aëra: Xenophanes ex terra & aqua: Parmenides, & Boëtes ex terra, & igne: Epicurus ex igne, & aëre, & ſpiritu mixtam pro atomorum ſimilitudine prodeuntem: Quare uno cōmoto, omnem ſpiritum commoueri: unde quādoq; audita niue, cādorē, & frigus ſimul homini recordari contingit. Vel cum quis comedit acerba: alij ſtupeſcunt: Et alij cum oſcitātib; oſcitant. In hoc ſecutus antiquiſſimos Mauriſpbes Arabes: Qui huius ſpiritus ingreſſum in animam cōſitebantur: egreſſum uerò minime, cum dicant in nihil reſoluendum: ut in ipſorum theologia deponitur. Diogenes Cynicus cum Anaximene aërem credit eſſe animam: Empedocles ex pluribus elementis: Auēdachis ex pluribus elemētis, amore, & uictoria: Anaxagoras cæli cōtēplator quid impaſſibile nō recipiens paſſiones: Grates Thebanus nullā eſſe animā, ſed corpora ſic à natura moueri: Democritus, & eius collega Leucippus calorē, aut igneam figuram rotundam, ſiue ſpiritum ex infinuiſ atomis tanta facilitate motū, ut corpus omne illi ſit præuium. Circias fuſum cordis ſanguinem: quem Maro æmulatus decātat. Multo uitam cū ſanguine fudit. Hippocrates Couſ ſpiritum tenuem per corpus diſfuſum: Aſclepiades carnem cū quinque ſenſuū exercitio ſibi conſono: Zeno ſtoicorum Princeps ex adminiculo diuini ignis, id eſt, prouidētia genitam: Galenus Pergamenus cōplexionem corporis: Hipparchus uigorem ignis, à quo Poëta: Igneus eſt olli uigor, & cæleſtis origo. Heraclitus Ephēſius ſcintillā ſtellaris eſſentiæ: Heraclitus Pōticus lucē: Critolaus Peripateticus ex quinta eſſentia genitam: Poſidonius ideā: Chryſippus animam eſſe ſpiritum, quia una, eadēque reſpiramus, & uiuimus: ſpiramus aut ſpiritu: & uiuimus anima: Aegyptij quandā uim tranſmeātem in omnia corpora: Chaldæi uirtutem abſ; ; determinata forma ſuſcipientem tamen extrarias omnes. Ariſt. poſt multa confutata, quæ antiqui dixerunt de anima, decernit ipſam eſſe corporis naturalis organiſ potentia uitam habentis perfectionem, uel principium intelligendi, ſentiendi, & cuiuſcunq; motus: ubi (Iudicio meo) eſſe etum potius, quā eſſentiam, aut originem animæ declarat: ueluti ſiquis decerne re uellet, quid Pont. Max. aut Imperator ſit: dicerētque, Ille eſt qui mouet exercitum, regit equum ſuum, aut præcipit in regno. Circa uerò naturam eius, & durationem a deo ſe ſe coninuit, & inuoluit ſententias: ut nullus adhuc, quid

sentiat, clarè diffiniat. Hinc biuium fecere eius præcipui sectatores Alexander, & Auerrois: Et quàm uterque sit ab omni pietate, religione, & ueritate elongatus, iam in propatulo est. Pythagoras existimauit animam esse diuinum quoddam genus hominibus inexistentem, formis quidem plenum, sed demersum, & præpeditum corporea sylua: ut Letheum fluuium, id est obliuionem imbibisse uideatur: Quem Timæus Locrus, & Plato cum cæteris Academicis imitantur. Huiusce autem animæ essentiam, & naturam tanquam diuina sacramenta de more occultare studuerunt: aut nõ expressere, quæ nec forsitan intellexerant: ut in 10. de leg. Plato testatur: Qualis (inquit) anima sit: & quam habeat uim omnes fermè ignorasse uidentur: Siquid tamen de ipsa tradiderunt, per numeros tãquam sibi magis cognitos processere: Quorum naturam quadrifariam, & quomodo ex uocali ad formalem, & inde ad rationalem ex quo ad diuinum numerum conscendatur non percipientes, aut delirametum quoddam hunc progressum per numerum adiudicarunt: aut longioribus passibus, & deuis, post Pythagoræ & Plato, gradientes, in uarios calles declinarunt. Anaxander dixit animam numerum esse: Aristoxenus numerum seipsum mouentem. Alij ex unitate tanquam ex indiuisibili: & dualitate, tanquam ex diuisibili animam esse existimabant. Seuerus geometricam essentiam habere autumat ex puncto & distantia illam componens: hac quidem diuisibili: illo uerò indiuisibili. Plutar. & Atticus dicunt partibilem partem eius irrationalem: impartibilem, quæ diuina est: hac quidem diuina emanante cõponentemq; illa uerò subiecti uicem optinente. Addunt quippe ingentiam esse animam secundum subiectum, genitam secundum formam. Plotinus magis physice loquens inter intellectum, & sensum mediam collocat: huius quidem indiuiduam, illius uerò etiam per corpora diuisibilem. Asmeus & Theodorus altius conscendunt, trahentesque (teste Porphyrio) originem suæ opinionis ex perside, duos ponunt intellectus ante suam animam: alterum quidem uniuersalium ideam in se continentem: alterum particulariũ, & horum mediã animã. Proculus unicã, & multiplicem, Indiuiduam, & pro subiectorum numero multiplicatã: Nec Platonis sententiam de ipsa explicauit eundem magistrum æmulatus, qui plerisque locis (maximè scribens Dionysio) protestatur Dei sacramenta non esse publicanda: Nec etiam ubi collocata sit anima, isti mundi sapientes aliqua consonantia deponunt. Hippocrates principalem animæ potestatem in capite sedem habere asserit: Negat Epicurus: eo quòd plura animalia capite secto uiuunt ad tempus, tanquam nullo damno allato uniuersitati: ut apes, & fuci. Empedocles præcipuam animæ uim in corde cõstituit: Sed & hoc negat Epicurus: quia crocodili auulsis cordibus aliquãdiu uiuunt: & uolentiæ resistunt. Stoici in corde, nõ mediãte sanguine (ut dicebat Empedocles) sed spiritum, ut in spiritu potius quàm in corde collocata sit: ut innuit Chrysippus. Alij in sanguine, quod tractum uidetur à Mose: Qui (diuino oraculo iubente) sanguinem interdicit uescendum: eo quod animalis anima in ipso sit. Litigat in hoc negotio adhuc philosophi & medici sub iudice.

CANTICI PRIMI

Quod non minus dissentiant in describendo eum finem, quem omnia ap-
petunt. Cap. V.

Magnum nimis et tædiosum esset omnium afferre sententias mul-
tigenas de huiusce nostræ vitæ, et cõditionis fine. Octo supra du-
cetas et octoginta meminit Augu. collectas opiniones à M. Var.
Sex quoque cõmemorantur à Plotino in suo de Beatitudine, qui-
bus omisis, breuius percarremus eas: quæ frequentius in scholis, et in triuis p-
tractantur. Zeno Ciriæus, Cleates, Possidonius, Hecatõ, Dionysius Babylonius
omnes Stoici, finem nostrũ laboriosas uirtutes existimabant: sed Antisthenes ex-
pressit, quod in uirtute animi. Epicurei uerò, maxime Aristippus, Eudoxus Gni-
dius, et Cyrenæci in uoluptatibus: quæ laboribus contrariatur: Peripatetici in
speculatione: Platonicus diuina semper redolentes decreta satis affinia christia-
næ religioni dederunt: Hi unionem cum summo bono finem hominis decernunt: ut
Plotinus in calce uoluminis de uno et bono deponit: Ad quem deueniendum di-
cunt recuperatis alis duplicis philosophiæ: quibus euolatur ex hac tenebrosa syl-
ua, et omnium malorum matre ad mentem per uirtutem: per sapientiam autẽ
ad Deum. Hæ sunt de fine celebriores sectarũ opiniones, post quas sunt aliæ de-
pressiores. Pyrrhon Elliensis. Eurycholos, et Xenophanes omnem fœlicitatem
tollunt: unde et ab omnibus irridetur. Periander Corinthius, et Lycophron, in
honore, et dignitate: Alij uerò in sanitate: unde orabat ille sapiens: ut esset mēs
sana in corpore sano. Herillus Chalce donius, et Socratici multi, in sciẽtia: Or-
pheus sub Narcissi fabula, in pulchritudine: Epicharmus et Sphæreus fœlicita-
tem existimabant ideam: Milo Crotoniẽsis. et Athletarũ pars plu. ima in for-
titudine: Biõ et Boristhenes, in prudentia: Bias Prieneus in sapientia: Thales
Milesius in congerie ex huiusmodi effecta: Pittacus Mitileneus in bene agere.
Omitto quæ uiliore sentiant: quorum aliqui perinde ac Sardanapalus uiuunt,
nulla electione habita: Alij uerò, ut acquirant quod nunquam possident, conti-
nuo uento laborant. Sed ad eos qui sapientes habitus sunt redeamus, hi enim cum
hominis terminum præclusum haberent, nec uiam docere potuerunt: si quid au-
tem consentaneum religioni tradiderunt: id fecere Mosẽm tanquam simiæ emu-
lati, uariis figmentis asserentes, se ab oraculis didicisse: Ægyptiorum enim le-
gislator Osiris à Mercurio: Zoroastes Bactrianis, et Persis ab Oromasi:
Charondas Carthagenensibus à Saturno: Solon Atheniensibus à Minerua:
Zautrasles apud Harimaspos à bono numine: Zamolysis Scythis à Vesta:
Minos Cretensibus à Ioue: Lycurgus lacedæmoniis ab Apolline: Numa Pom-
pilius Romanus à Nympha Egeria: Mahumetes Arabis ab Angelo Gabriële:
In quibus nil consonum inuenies: nisi quod lex naturalis à Deo insita mētibus hu-
manis suadet: Aut quod à communi doctore Mose furtim acceperunt. Scã ulti-
mus partim à Mose, partim à christianis decerpens utrũque confundit. In his igitur
elementis sapientiæ mundi sapientes tanto certamine pugnant: ut cui ex illis

August.
M. Varr.

Zeno
Cleantes
Possid.
Dio. Ba.
Stoici
Epicuri
En. Gni.
Cirena.
Plotinici

Pyr. Elli.
Eurych.
Periader
Lycoph.

Herillus
Orph.
Epichar.

Milo
Athlete
Brou
Boristh.
Bias
Pittacus
Legit. vñ
hauerit
quæ tradi
de

palnam deferre debeas, ignores: quousq; (ut Firmianus ait) aliquis de cælo descendat: qui sententiam de singulorum opinionibus ferat. Sed interim, cū eos dissonantes sustinere nequeamus, illis omīssis ad nostros reuertamur.

Vnde nostri consonantiam, & illi dissonantiam traxerint. Cap. VI.

Not quot musicæ instituta tradidere, docent fundamentum consonantiæ esse unum: in quod multa similia & dissimilia conueniant. Et harmonicum sonum, quem multi concinentes faciunt, Polymniã Poëtæ, & grammatici uocant, quasi multorum cantuum in unum conuentionem. Vnde concentum hunc ex instrumentis, fidibus, fistulis, aut uocibus conuenientibus procedere necessarium est: si in unum debeant conuenire soni, uel uoces harmonicæ. Nec enim rugitum Leonum: Boum mugitum: hinnitum Equi, aut ruditum Asini quis conuenire faciet. Nec ex Lupi, & Agni ueruis factæ fides (ut experientia didicimus) in consonantiam aliquam deduci possunt: quia eorum dissona sunt fundamenta. Conueniunt nihilominus diuersorum idiomatum, & nationum hominum uoces facili conuentu: quia unicum secundū speciem est ei fundamentum. Conueniunt & multæ Aues musicæ diuersarum specierum: quia unicum est eis propinquum genus, & à supernis Symbolum. Cōueniunt & artificialia instrumenta simul, & cum uocibus naturalibus, quia utrobique similitudo, aut uera, & expressa, aut per analogiam quandam. Conueniunt etiam doctores nostri, quibus sacrarum literarum figitur, & terminatur canon (inquit Augustinus) ut nulla ratione dissentiant: Quia unico, & uero August. auctore tritus sapientiæ iecere fundamenta: super quæ innumerabiles doctores uariè dispositi, in diuersis climatibus successiuus temporibus, multigenis complexionibus, & multiplicibus idiomatibus, summa consonantia diuersa ædificia moliti sunt: Quod nullatenus fieri potuisset, nisi eiusdē diuini intellectus radiis collustrati (ut Platonici dicunt) aut (ut catholici asserunt) edocti fuissent ab eodē Plato. spiritu sancto, qui inhabitare facit unanimes in domo: Et qui facile præstat omnibus cor unum, & animam unam. Hoc spiritu completi antiqui uates, Apostoli, & diuini instrumenti ueri sonantes, non in Scholis, aut Gymnasijs litigiosis disputationibus garrularūt: sed in agris, & in urbibus, & in frequenti multitudine, cum doctis, atque indoctis, cum principibus, & populis agentes, tanta constantia dogmata illa proponebant, ut uitæ sanctimonia, & splendore, prodigijs multis, & sanguine proprio illa ueridica confirmarent. Mundi autem non dicā concentores sed dissonatores (quia dissidebant in fundamento) facti sunt penitus absoni. Hi igitur sibiipsi sapientes effecti religionem, aut partim, aut penitus sustulerunt: oracula contempserunt: proprijs uiribus, & adinventionibus innixi, unusquisque sua uoce reboans, adeo dissonarunt, ut alij unum, alij innumerabiles mundos asserant. Et eorum qui confitentur ipsum unum, alij ortum, alij initium non habere, alij interituum, alij semper futurum, alij mente diuina, alij fortuito, & casibus agi, alij immortales animos, alij mortales, alij reuolui in bestias,

CANTICI PRIMI

alij nequaquã: Qui uerò mortalem, alij mox interire post corpus, alij etiã uiuere postea, uel paululum, uel diutius non tamen semper: Alij constituerunt in corpore finem boni, alij in animo, alij in utroq;. Has, & alias pene innumerabiles diffensiones philosophorum inuenies: ut eos non harmonicam consonantiam, sed Babilonicam confusionem struxisse intuearis: Cuius arcis ædificator Nembrot, sub quo prima linguarum confusio facta est, altiora supra uires attentare uolens ipsam turrin usque ad æthera construere statuit: ut ab alteratione semotus cœlum, & supramundana circumamictus adhuc uelamine alterationi obnoxio, propriis uiribus specularetur. Quem secuti isti mundi sapientes, aut ciues Babilonis, & confusionis effecti sunt: aut altius quàm debebant uolantes cum Icaro in aquis sunt obruti, sic protestate opifice summo Isaia, Pauli, & Abdia oraculo, quo ait: Perdam sapientiam sapientum, & prudentiam prudentum reprobo. Si qua tamen uera, inter multa falsa quæ opinati sunt tradiderunt: ea sine ullo sapientum dubio à diuinis uocibus didicere: quia summi Dei arcana nostris uiribus apprehendi nequeunt. Ideo sæpius monet Plato: ne iuuenes, & nõ adhuc initiati temerè de diuinis sententiam proferant: sed credant legibus: donec maturescante ætate, per debitos disciplinarum gradus, & p̄ quandã animi separationem reuelentur oculi: quos habent omnes, utuntur uerò ppauca: Aut (ut Plotinus, & Proculus dicunt) subrutilet à Deo lumen magis sibi unitum, quàm naturale: quo ipsum Deum & patrem omnium cognoscimus: & eius primæuam facturã, & operationem immediatã, & occultã: Quod lumẽ Plato Solẽ, naturale uerò Lunam uocabat. Quo solari lumine perfusa magna nostrorum cœcentorum copia, aliqui præludio quodam præcesserunt, ut Moses, Iob, Salomon, Isaia, ceterique propheta: Qui suauissimam præcitionem sub figura mundani instrumenti diuine personarum tanta suauitate, ut expurgatæ aures nunquam offendantur, & nunquam fastidient. Sed expressiorem sonum fecere Apostoli, & Euangelista: Quos secuti innumerabiles Hebræi, Chaldæi, Græci, atque Latini libris consonantissimis compleuerunt orbem.

Qui doctores in diuino, & mundano instrumento circa penetrabilia personauerint concordēs. Cap. VII.

Heb. Au.
varius p̄
cedẽ. mo
dus.

Lurimi succentores in his cantionibus Hebræi fuerunt: & hi geminum apprehenderunt iter. Alij declarantes, & exponentes scripturam, & legem, quatenus ad hunc mundum sensibilem, & inferioriorem, & actiuam uitam attinet, Talmudista dicti sunt. Alij mundanarum curam, iudicialia, & omnimodum usum tam Reipublicæ, quàm priuatarum rerum Talmudistis relinquentes, contemplationisq; uacantes, & uitæ superne, omnia quæ scripta sunt ad archetypum retulerunt: & in illo aut per numeros, aut per Symbolicam rationem, uel per Anagogicum sensum omnia interpretati sunt. Et ex istorum utrisq; sunt, qui per utramq; uiam procedunt. Aliis uerò tantummodo corticẽ literæ cibari satis est, ut Rabbi Salomoni, Dauid, Chimbi,

Leui Bengarfon, Reburnachi: Inter hos & Moses filius Maïmoni dictus Aegyptius, quem Rambam appellant, & alij quamplurimi. Cabaliftæ autem, qui à uero oraculo acceperunt (nam Cabala ore receptio dicitur) uel ab edoëtis ab huiusmodi didicerunt, secretiora legis sensa prosequentes, de multis qui scripserunt, si sunt: Primus Hanoc: de quo meminit Thadæus in epistola, & Origenes in Periarcho: Abraham patriarcha, de formatione compendiosum, & grauidum uolumen ædidi, quamuis aliqui existiment eius authorem Rabbi Achiba, de mente tamen Abrahamæ. Simeon beniochaï, qui in antro quatuor annos supra uiginti latens Zoar (quod luminare dicitur) scripsit: Quem sequitur Elcana mirabili mentis eleuatione. Post hos. Abraham Alaphia, Ioseph Carnitole, Abraham aben, Azra Amaï ben hanina, Azariel Garonensis, Haij Geon, Reubë hispanus, Aarö Mechubal, Rabbi Iacob de amiëtü, uitta, uel Binda regia. Mair merur, Neburac, Bona dies de massa auri, Mair filius Theodori pater Mosi, Butriel, Sebadia, Moses Gerundinensis filius Nehemani: qui Rāban per n scribitur: Ioseph Cicatiglia, Manaben Ricanati, Iehuda Nagid, qui sanctus dicitur Rabbi Ioseph Albo, Rabbi Moses de Leone, Rabbi Ama, Rabbi Bahaie. Et in librum Iezira commentaria ædiderunt Iacob Coen: Rabbi Moses, Rabbi Isahac, Rabbi Tedacus leui, Rabbi Samuel non minus in Platonica, & Peripatetica, quàm Cabalistica disciplina imbutus: Abraham de Holam aba: id est de seculo uëturo. Multaque alia uolumina uidimus, quorum certos authores nō habemus, ut Porta lucis, Porta iustitiæ, Liber secretorum, Liber sabbati, Liber consilij, De ordine uoluntatum, Cognitio inueniendi, De ciuitate gratiosa, Super errores, Lucerna Dei, Liber decennij, aut denarij, Theſaurus uitarum, Secretū fidei, Lumen oculorum, Corona nominis boni, Sepher Temunot, Mercaua Ezechielis, De secretis orationum, Imre sephe, id est eloquia pulchritudinis. Et cōplures alij scripsere, quorum uolumina nō adhuc ad manus nostras delata sunt. Fuerunt quoq; quāplurimi: qui & si non scripserint, tamen in ea doctrina peritissimi cum multo tempore perseuerauerint, collegium illud celeberrimum septuaginta sapientum (quod Sinedrim uocabāt) promerere: in quo (ut nōnulli asserunt) fuit noster Paulus eruditus primo ad pedes Gamalielis: In hoc enim nō admittebantur, nisi qui in linguis, & rerum secretarum notitia pollebant: Inter quos (post septuaginta illos, quibus Moses Dei iussis de spiritu suo impartitus est, ut in libro numerorum legimus) fuerūt Prophetæ multi, & uiri insignes. Sed ut Prophetas, & toti orbi notissimos omittamus, Ezra primus (ut fertur) hæc monumēta sacratissima commisit septuaginta uoluminibus: quæ prius ore tantūmodo docebantur. Sed eorum, quæ scripsit, intelligentiam Simeoni iusto sacerdoti magno synagogæ præfecto credidit: A quo suscepit Antigonus cum sociis: Post quem Ioseph filius Loëtze, & Ioseph filius Iohana Ierosolymitanus: Et ab his Iosuba filius Parabiab, & Mithai Arbelensis: A quibus Iehuda filius Tabai, & Simeon filius Sota, & ab his Semcia, & Abtalion: A quibus Hillel, &

Libri incertis authoribus.

Nitmet Autho. Hebræi.

CANTICI PRIMI

Samaei, qui habuerunt multa millia discipulorum. Et ab istis succreuit turba quã plurima: Rabbã Iohana bensdachai, Eliezer filius Hircani, Iosue filius Ananie, Ioseph Cobem, Simeon filius Nataniel, & Eleazar filius Arac, & pene infiniti: quorum sententiã partim in talmud, partim ab eis, qui cabalisticè scripserunt celebratã sunt. Ex his autem, qui uerum Mesia secuti sunt, Paulus noster, & Iohannes magna illa sensa ubi iue prosequentes cæteris altius scripsere. Sed ex his, qui cõmentaria ædiderunt (ut uidere uideor) nullus secretiora illa sacramenta Olfecit nisi Diony. & Origenes: Sed hic, aut qd studebat cū Propheta abscondere eloquia Dei sibi credita, ne peccaret: aut quia iuratus à p̄ceptore Ammonio nõ est ausus palam producere ea, quæ bulliebant in mente: Ideo per corticẽ semper leuius decurrit, ea tamẽ lege, ut secretiorem medullam innuat expertis: quãuis ex quibusdã uerbis dictis cõtra Celsum nõnulli asserant ipsum ab huiusmodi Schola declinasse, & tãtummodo Platonicã dogmata secutum penetrasse ad illa secretiora pabula. Sed (ni fallor) in multis eius doctrina, sicut & Platonicã, redolet Hebraicã Theologiam. Ex externis autem, qui illas semitas secuti fuerint, Pythagoras præcipuus est. Post quem Plato cū suis Academicis, Eudoxus, Archyta Tarẽtinus, Philolaus, Brachmanã, à quibus Apollonius Thienens, & quotquot Pythagoricã familiã secuti sunt: Qui aut immediate à Prophetis, aut ab eorũ auditoribus susceperunt. Sed ij omnes eorũ dogmata tradiderunt sub uelaminibus, & cortinis reclusa, adeo ut nemo nisi quem ipsimet uiua uoce docerent, intelligere posset: ut & mysteria, quæ tractabant, & eorum instituta exquirebant. Hinc posteris, sensa illa profundissima ad diuinitatem superexcelsam pertinentia non intelligentes, ad alia genera interpretandi descenderunt, Græci atque Latini, & Hebræorum quamplurimi.

Authores
christiani.

Authores
externi.

Cur antiqui studuerint abscondere dogmata, quæ tradebant sub metaphoris & enigmatibus. Cap. VIII.

Emper antiquorum studium fuit sacramenta Dei, & naturæ inuolueri, & obtegere, & Dei eloquia sibi credita in corde suo abscondere: ne peccarent: Quã legẽ obseruarunt ex Indis Brachmanã Aethiopes, Persæ, & Aegyptij. Hinc dicebat horum spendor Mercurius: Tractatum tota numinis maiestate plenissimum, irreligiosæ mentis est multorum conscientiaẽ publicare. Hoc Orpheus, & uates omnes antiqui, hoc Pythagoras, Socrates, Plato, Aristoxenus, Ammonius inuiolabili fide seruauere. Hinc Herennius, Plotinus, & Origenes (ut scribit Porphyrius in de educatione & disciplina Plotini) iurarunt, ne Ammonij dogmata æderet: Et quia Plotinus uiolatõ iureiurãdo ab Ammonio præstito sacramenta publicauit, in transgressionis pœnam (ut nonnulli asserunt) horrendo pediculorum edulio consumptus est. Glorietur & peripateticorũ dux, se Alexan. (Themistio referente) ea lege sua naturalia instituta tradidisse, ut nemo intelligeret, nisi ipso qui tradidit interpretante. Sed externis omisissis, summus omnium doctor, & redemptor Iesus filius

Mercurius.

Alexan.
Themistio.

Iesus.

Dei discipulos docet, ne dent sanctum canibus: nec margaritas exponant porcis conculcandas, Quæ magistri monumenta, ut seruantur discipuli, aut non scripserunt, aut, quæ solum ad miracula, mores componendos, & legis instituta pertinent, ab omnibus obseruanda tradiderunt. Sic fecere Apostoli, & Euangelistæ omnes, Paulo, & Ioanne excepto: Nã hic tribus Euãgeliis iam uulgatis, multisque exactis annis, ad extirpandã heresim Ebionitarũ, qui Christũ hominẽ, sed nõ Deum asseuerabant, de æterna filij Dei generatione deq; per ipsum hominis unione cũ Deo, mortificato primo animali nostro aliqua paucis, & obscure pronunciauit. Apocalypsis uerò mysteria tot inuoluit ænigmatibus: ut nec Oedipus qui solus Spingis, nec Salomõ qui Sabæ Reginæ ænigmata soluebat, nec quispiã alius enodaret, nisi eo spiritu perfusus, quo plenus erat ille, qui scripsit. Sed Paulus cum iam præteruisse senserit figuram huius mundi, aliquos uel paucos elegit discipulos: de quibus ait: Nos autẽ reuelata facie gloriã Domini specularPaulustes, dolens se nõ habere bene initiatos quã plurimos: quibus hæc sacramenta credere possent, & de Hebræis peculiariter adhuc rudibus, & agrestibus conquiretur dicens: Est nobis grandis sermo, & interpretabilis ad dicendũ: quia imbecilles facti estis ad audiendũ, & cũ deberetis esse magistri propter tempus, indigetis, ut doceamini, quæ sint elementa exordij sermonũ Dei: Et facti estis, quibus lacte opus est, nõ solido cibo. Perfeetorũ autẽ est solidus cibus, eorũ qui pro cõsuetudine exercitatos habent sensus ad discretionẽ boni & mali. Sed attẽde quod sequitur. Quapropter intermittentes inchoationis Christi sermonẽ, ad pfectiora feramur, nõ rursũ iacentes fundamentum pœnitentiæ ab operibus mortuis, & fidei ad Deum, Charismatum, doctrinæ, impositionis quoque manuum, ac resurrectionis mortuorum, & iudicij æterni. Et hæc quidem faciemus, si permiserit Deus: Impossibile est enim eos, qui semel sunt illuminati, gustauerunt etiam donũ cœleste, & participes facti sunt spiritus sancti, gustauerunt quoq; bonũ Dei uerbum, uirtutesq; seculi ueturi, & prolapsi sunt, rursũ renouari ad pœnitentiã. In his enim uerbis duo attendenda sunt. Alterum, quod inuariat Apostolus habere in sermone pectoris ultra doctrinam de pœnitentiã, de baprisimo, de resurrectione mortuorũ, iudicij, & huiusmodi, de quibus Theologi plenissimẽ scribunt. Alterum est, quis sit casus à quo iudicat impossibile per pœnitentiã releuari, si ea quæ abscondenda sunt reuelauerit indignis, aut si quis indignẽ suscipiẽs tanto sacramento iniuriã inferat. Secernit igitur Apostolus pfectiores discipulos: inter quos loquitur ea, quæ ad superiorẽ sapientiã pertinent, factus ueri magistri discipulus: qui nomen Dei patris manifestauit eis tantummodo, quos ipse Pater dederat: & eos delegit quibus loquebatur mysterium regni Dei, ab eis, quos in parabolis docebat. Sic Ezræ (ut in eius uolumine quarto legimus) Deus huiusmodi uerbis indixit: Reuelans reuelatus sum super rubum, & loquutus sum Moysi, quando populus meus seruebat in Ægypto: & adduxi eum super montem Sinai: & detinui eum apud me diebus multis: & enarraui ei mirabilia multa,

Ezrã.

CANTICI PRIMI

Deus
 et ostendi ei temporum secreta, et finem: et precepi ei dicens: Hæc in palam facies uerba: et hæc abscondes. In palam enim fecit legis præcepta, Christi genealogiam, aliquas breuissimas priscorum patrum historias, recluso tamen earum sacramento: Item sacrificia, cæremonias, arcæ fabricã, bellum cum Amalechitis, et cum cæteris diuersarum nationum regibus: Et hanc sapientiores Hebræi legem scriptam uocant: in qua sublimiora sensa continentur quàm multi excogitè: Quorum sensuum nouitiam præfati sapientes legem dicunt ore ad os: Quã iuxta præceptum Dei uiuentis reserauit Moses ore septuaginta senioribus: quorum successio durauit usq; ad captiuitatẽ factam à Nabucdonozor: quo tẽpore cessauit, aut diminuta fuit usq; ad Cyrum: tunc enim (diuino suggerente spiritu assignatis uasis templi quinq; millibus quadringentis, solutãq; captiuitate, et remissis familiis ad numerũ quadraginta duorum millium, trecentorum et septuaginta, exceptis seruis, et ancillis) sub manu Zorobabel, Neemie, et Ezræ, reedificari cœptum est templũ Domini: Quo resarcito, et restauratis sacris (iubente Domino) doctrinã illam in septuaginta uolumina, iuxta numerum seniorũ rededit, ne dispergerentur: hac tamen Dei uiuentis lege, ut rudibus nõ exponerentur. Nam prima (inquit) quæ scripsisti, textum scilicet legis in palam pones, legã digni, et indigni: Nouissimos autẽ septuaginta libros cõseruabis, ut tradas eos sapientibus de populo tuo: In his enim est uena intellectus, sapienciæ fons, et scienciæ flumẽ: quæ diuino: et in excogitabili artificio sunt oclusa sub corticẽ. Et ne hæc tanquam Apocrypha cõtemnãtur, uideamus qd Diony. in huius rei fauorẽ deponat: Decentissimũ (inquit) erat diuina, et incomprehensibilia per ænigmata occultari: et inuiam multis ponere sacrã, abditãq; , supramũdanorũ intellectuum ueritatem. Est enim non omnis sacer, neque omniũ (ut eloquia aiunt) scientia: et aliquantulũ progressus ait: O Timotheæ diuinus in diuina doctrina factus, secreto animi quæ sancta sunt circũtegens ex immũda multitudine, tanquã uniformia hæc custodi. Nã enim fas est in porcos proiicere inuisibiliũ Margaritarũ inconfusum, et luciformẽ, beneficũq; ornatum. Ab ista igitur altissimi Dei lege, tanta obseruantia à patribus ueteris, et noui testamenti, mundi q; sapientibus celebrata nõ recedentes, solidum sapienciæ cibũ solidioribus animis ca grauitate et reuerentia proponemus: ut sumere possint digni: et brutales porci, cæteri q; indigni non conculcent. Philosophabimur itãque de Deo (ut Nazianzenus docet) quibus, quando, quomodo, et quãtum opus fuerit, cõmittentes scripturæ, quãtum permiserit Dominus: et iudicauerit pro palatione dignum, reser uantes ea, quæ inter sapientes sunt tantummodo ore communicanda.

Quomodo possent dissonantes concordari.

Cap. IX.

T ne in nostra harmonia, quæ est cõcõctus omniũ neruorum in integros modos sine offensione cõsonãtiũ, aliquid horridum, et dissonum admittamus: ipsos philosophos mũdi cõcentores in eam introducemus cõsonantes: dummodo instrumenta sua, aut elementa

res nervos coaptare uelint. Facient quippe si Deū (ut natura docet, religio suadet, ratio comprobat) authorem, & opificem uniuersi fateri uelint: quia tota sapientia hominis in hoc solo posita est (inquit Firmianus) ut Deum cognoscat, & colat. Hunc igitur unicum suscipiamus omnium rerum uerum, & unicum principium, liberum opificem, & supremum fontem, à quo omnis ueritas emanat. Tunc: facile omnium dissimiliū uocum soni in eandem consonantiam ueniunt: quæ ex similibus dissimilibusque uocibus resultat: sicut tot mēbra diuersissima, unica colligata uita in eodem corpore sunt consonantia: sicut & mūdani corporis partes conueniunt concentu suauissimo: quia unica sunt uita perfusæ & colligatæ: Unus est enim in eis uitæ spiritus, omnes consonantissimas reddens. Omnia insuper membra mystici & ecclesiastici corporis conueniunt melodia suauissima: quando uiuunt illa unica uita, quæ ait: Ego sum uia, ueritas, & uita: Cuius spiritu perfusi sunt primæ uel patres, factumque est eis omnibus (inquit Lucas) cor unū, & anima una. Et ij omnes diuersorum idiomatum, nō sine admiratione assistentiū unica Apostolorum uoce instruebantur. Quo etiam spiritu perfusi, & collustrati doctores nostri, quamuis diuersis instrumentis, & uariis cantilenis, tamē cōsonantissimè personarunt. Et ut à præcipuis exordiamur, Cecinerūt in Dei cōcionabulo quatuor Græci, & quatuor Latini tanquam bases, & fundamenta nostræ Theologiæ cū quatuor illis, qui Euangelica elemēta tradiderunt quatuor distinctis, tamen consonantibus cantilenis. Enodat enim Hieronymus, & Chrysostomus literalem testam. Prosequitur uterque Gregorius Romanus, & Nazianzenus negotium animæ sub cortice reclusum. Figit Damascenus cum Ambrosio graues sententias, & allegorica sensa. Euolat Augustinus cum Basilio in Anagogico cantu ad suprema personanda: Eos autem, qui præcesserunt usque ad Hieronymi tempora, ipse in de illustribus uiris commemorat sibi notos septem & triginta ultra centum: Quibus Genadius præbyter Massiliensis unū supra nonaginta adiungit. Hos autem multi absque numero subsecuti sunt, usque ad Petri Lombardi tempora: qui Damascenum æmulatus theologiam doctrinam in quatuor uolumina redigens, & distinguens, disputandi materiam posteris præbuit. In quo genere disputatiuo scripserunt de fratribus Minoribus usque ad Bartholomæum Pisanum, qui eos commemorat centum, & eo amplius. Sed diuersarum professionum, nationum, & idiomatum adeo succreuerunt concordia mirabili intersonantes: ut nec sono terminum, nec fidibus numerum assignare possimus: de quibus dicere liceat: Vidi turbam magnam: quam dinumerare nemo poterat nisi ille, qui numerat multitudinem stellarum. Omnes tamen mira consonantia conueniunt: quia collustrati à summo doctore, & suprema luce, à quo omnis lux, & ueritas emanat. Illi autem, qui propriis imitantur uiribus, sentiunt in seipsis comprobari illud propheticum: Omnis homo mendax: Deus enim solus fontem ueritatis continet, à quo haurire necesse est: si uera & concinna dogmata tradere prætendimus: cum nulla sit de substantiis separatis,

LaGan.

CHRISTVS.
Lucas.Hieron.
Chryso.
Gregor.
Nazian.

Basilius

Hieron.

Genad.

Petr. Job,
Mamaic.

CANTICI PRIMI

de naturæ secretis, deque ipsius auctore Deo scientia, nisi diuinitus reuelata. Diuina enim non tanguntur: & mundana quolibet momento sensum effugiunt: quo fit: ut quam sapientiam, & scientiam certam uocant: siue de cœlestibus, siue de naturalibus, is error sit meracissimus, aut crassior obscuritas. Hinc Isaias uero lumine collustratus, Chaldæis, & Philosophis, mundiq; sapientibus improperat dicens: Sapientia tua & scientia tua ipsa decepit te: Saluent te astrologi, cœli, & aruspices. Tantum igitur scimus, quantum intellectus positus in fastigio humani animi purus, lucidus, & perspicuus in æternitatis speculo intuetur: Quo lumine fræti ad particularium dogmatum concordiam ueniamus, comprobantes quæ Augustinus super Genesim docet: quicquid Philosophi de natura rerû ueris documentis demonstrare potuere literis nostris non esse contrarium. Si quid autem falsum dixerint: ut iaceat eorum solertia necesse est. Ad hæc igitur particularia elementa descendamus.

Conuentio sapientum in genituræ mundi spatio.

Cap. X.

Dæsupposita mundi fabrica, quam supra probauimus: & hanc nouam confiteamur: ut & sacræ literæ docent, & mathematici omnes confirmant, dum ex mundi ipsius Genesi eos pronosticantur, qui in eodem futuri sunt, euentus: quanto igitur tempore facta sit uideamus. Est sapientis doctrina: quòd qui manet in æternum creauit omnia simul: Cui consentit Augustinus, Albertus, Magister sententiarum cum doctoribus Hebræis, & omnibus qui rectè sentiunt: Nam finita, & determinata uirtus in agendo tempus exquirat, infinita uerò nequaquã, qualis est opificis summi non quidem bene mensurata à maledicto Arabe, & à cæteris qui dixerunt Deum non operari infinita uirtute: quia non est infinitum opus productum: Vt nunc est sua interminata uirtute in fabricando, quamuis eandem infinitam non explicauerit in opus: sed illud clausit eis, quibus uoluit terminis: quod & iubendo produxit. Cum igitur omnia iussu, & uerbo produxerit: dicente Propheta. Ipse dixit, & facta sunt: mandauit, & creata sunt: Dicit enim uerbo, fiat lux, uel sit firmamentum, aut globus cœlorum in medio aquarum, siue producat terra herbam uirentem: cur tanta mora facta est lux, donec diei spatium præteriret, & uespera fieret? Et cur usque ad tertium diem dilata est terræ germinatio, & usque ad quartum Solis, Lunæ, & Stellarum productio? Et cur in quinto tantummodo data est aquæ foetura? Et cur in sexto celebrata est hominis plasmatio? Et septimus cur ad quietem deputatus est? Dicant si quid habent. Ridet hos Augustinus merito ridendos: qui existimant Deum tempus exquirere in agendo. Nec cum externis (qui dicunt mundum ingenitum, aut non uidentes suæ nouitatis causam asserunt ipsum ab æterno, & totum simul productum) nobis agendum est: Sed cum nostris qui scripturarum sacramenta non percipientes, occidentem literarum saluare contendunt. Hinc aliquando (ut idem Augustinus ait) ad indignum facinus deue-

Isaias

August.

Idem
Albertus
Mag. sen.

Dauid

August.

Augusti.

ueniunt: si secundum uerba semper extrahatur sensus. Nec inter sensatos admittit Origenes eos: qui diem primam, secundam, & tertiam, in quibus uespera & mane dicta sunt fieri sine Sole, Luna, & Stellis, & primam diem sine Caelo fuisse existimant. Magnam quippe summo & aeterno opifici, cui praesto sunt omnia, iniuriam inferunt: dum ipsum operari per tempus, & successionem opinantur: cuius mensura est aeternitas: & tota possessio simul. Nec debebant huius mundani animalis membra (inquit Hiarthas Brachmanarum princeps) seorsum produci, sed simul: Animal enim mundum esse omnes fere antiqui consentiunt: & etiam Peripateticorum nonnulli: nec Aug. negat. De huius itaque fabrica tota simul confecta ipse Moses eam, quam per dies distinxisse uidebatur, repetens, simul productam uno, eodemque die asserit dicens: *Ista sunt generationes caeli & terrae: quando creatae sunt in die, quo creauit Dominus Deus terram, & caelum, & omne uirgultum agri antequam esset in terra, & omnem herbam agri antequam germinaret.* Sed & ipse Deus cum Iob differens, dum ait, *Ecce behemot quem feci tecum, apertissime inuuit, angelum malum, qui penes ab omnibus dicitur primo die cum Angelis lucis productus, simul quoque cum homine fabricatum fuisse.* Damascenus autem ex Gregorij Nazianzeni officina plus asserit, Angelicas uidelicet uirtutes prius excogitatas quam corporea: quae excogitatio (ut ait) opus eius est Cui ad stipulatur id, quod in Iob subnectitur de eodem: *Ipse est principium uirum Dei: quibus uidelicet egressus est in creaturas producendas.* Si autem prima creaturarum est simul cum homine producta: qui est ultimum Dei opus: citra omnem utique controuersiam omnia concluduntur simul fabrefacta. Sed quia membra principalia huius mundani corporis sigilatim propagata dicuntur, id fuisse intelligatur secundum eum ordinem, quo homo, propter quem facta sunt omnia, aptissime inducitur postremum Dei opus, iuxta illud triuiale Peripateticorum: *Quod primum in intentione, est ultimum in executione.* Intermedia uero ordinem eundem prosequuntur a primo usque ad ultimum succedunt. Hoc autem, quod multos conturbare uidetur, de septem dierum distinctione, ut in litera enarratur, quamuis multa confutatione non indigeat, quia ex seipso corrui, tamen ut perturbatae mentes quiescant, aliqua, uel pauca dicemus praemittentes, quod tres dies, qui deputati uidentur ad fabricam, & tres ad ornatum, & septimus, qui circulum dierum claudens ad requiem dicitur destinatus, non sunt dies, qui circuitu Solis distinguantur: Non enim existimandum est sapientissimum uirum Mosem, immo Deum ipsum per Mosem loquentem tanta hebetudine percussum, ut diceret primos tres dies ex uespere maneque confectos praecessisse Solem quarto die fabricatum: a cuius motu uesper & mane causantur. Nec sunt illi delirantes audiendi: qui nubeculam quandam lucidam caelo concreatam dicunt a qua dies diuidebantur, & horae. Quomodo quae so illuminabat nubes, cuius proprium est offuscare, & obtegere? Quomodo nubecula erat: quae caelestem, & terrestrem illuminaret machinam? Vbi etiam collocare

CANTICI PRIMI

uoluerunt hęc suam nubeculam: cum nequaquã eam admittat regio ætherca ab omni peregrina impressione aliena? Nec in aëre terræ uicino potuisset parua nubecula totum hemisphærium illustrare: facit enim magnitudo Solis, & debita altitudo, ut totū hemisphærium illuminetur, & umbra causetur pyramidalis in alio hemisphærio: quæ noctem, & tenebras causet in toto pyramidis spatio. Et quia pyramidalis umbra non transgreditur orbem Lunæ, ideo Stellæ non occupatæ ab umbra illa terræ nullam Eclipsim patiūtur: sed continuo lumen, quod in nos flectunt, suscipiunt. Quomodo insuper poterat hęc nubecula aërem illuminans diem ex uespere, manēque causare: cum aër adhuc non esset distinctus: nec esset firmamentum, aut cælorū globus, nec aquæ supercælestes ab inferioribus essent diuisæ? Omnia siquidem in confuso fuisse, habetur in litera, usque ad secundum diem. Summo etiam opifici nō mediocrem calumniam inferunt cum ista sua nubecula existimantes Deum fabricasse mundum imperfectum, accendisseq; lumen aduentitium, quousque proprium lumen accenderet: sicut faciunt architecti nostri: qui aliquādo turrim ligneam fabricant: ubi campanas collocent, quousque ex lateribus suam, quam intelligunt turrim, construant: Quæ omnia imperfectionem non modicam ascribunt Artifici. Pari modo explodendi sunt, qui somniant Deum fabricasse solem primo die imperfectum: postea quarta die ipsi lucis formam dedisse. Dicant quæso isti: Si sol prima die fuerat imperfectus, nec suo lumine donatus, quomodo mundum illuminando causabat diem, ac noctem, ut parum supra dixerant? Et si informis primo effectus fuit, sicut materia: cur non dixit Moses, Sol erat imperfectus, sicut de terra dixerat, Terra autem erat inanis & uacua? Postea de collata perfectione subiunxit: Producat terra herbam uirentem. Aduertant insuper q̄ quarto die dixit Deus: Fiant, uel sint duo luminaria magna: Nec dixit, Producant duo luminaria lumen suum: sicut paulo ante terræ præceperat: ut produceret. Imaginabantur isti, q̄ Deus pictorum more, primo figuram stylo adumbrasset, ut postea accommodatis notis & coloribus pingeret. Absonum quippe est Deo: quod mortales ex imperfecta uirtute exquirūt. Sed quia de materia dicitur, q̄ prius informis, postea propriis figuris depicta sit, intelligatur hoc, ordinem naturæ, & non temporis signare: ut non modo Augustinus, & antiqui Theologi consentiūt, sed Philosophi insignes, & Poëtæ peritiores conueniunt: Trismegistus enim Alcimus Platonicus, & alij sapientes dicunt: Hesiodus quoq; , Euripides, & Ouidius decantant cælum, & terram olim mixta fuisse, & chaos quoddam, postmodum separata generasse singula: arbores, uolatilia, feras, & mortalium genus: Quod à Platone semimosco in Timæo, & à Philone in Græca, Hebraicâque lingua celeberrimo apertissimè demonstratur: & diuisionē illā dierum non ad tempus, sed ad ordinē productionis, & rerū productarum referre docemur. August. autē ultra cōscendens per dies illos ordinatā, & perfectam cognitionem, quā de productis rebus habebāt mentes Angelicæ interpretandum existimauit: duplicem excogitās in eis cogi-

Augusti.
 Antiqui
 Theolo.
 Trime.
 Alcimus
 Hesiod.
 Euripia.
 Ouid.
 Plato.

Augusti.

tionem rerū: alteram in uerbo, quam matutinam, alteram in genere proprio, quā uerspertinam uocat: ex quibus cōiunctis conficiebatur plena cognitio: sicut ex uespere, & mane perfectus fit dies: Sub quorum typo locutus est Moses agens cū inerudita plebe, cum rusticis, operariis, coquis, fartoribus, macellariis, opilionibus, lutearis, & id genus, innuens sapiētibus mysteria maxima sub cortice reclusa. Refellunt tamen illi boni uiri Aug. quia non uidetur conuenire cum ipsorum sensu literali: Sed minus conueniunt eorū deliramenta, figmentāq; meracissimā: quæ cum falsa sint, & textui repugnantia, & à litera, & ab omni ueritate discrepant: Non enim potest semper, & ubiq; litera saluari: ut illud, Si oculus tuus scandalizat te, erue eum: & proiice à te. Et illud: Sunt eunuchi, qui se castrauerunt propter regnum cælorum. Et in psalmo: Ascendit super Cherubin, & uolauit super pennas uentorum. Idem quoq; Propheta: Foderunt manus meas, & pedes meos. Nec enim Deus, qui ubiq; est, ascendit, & descendit: nec Cherubinis, aut uetorum pennis indiget, ut portetur: Nec fuerunt aliquando manus Dauid confossæ, aut terebrati pedes. Innumerabiles sunt loci scripturæ sacræ, qui non possunt secundum literam exponi: Nam totus penè prophetarum contextus metaphoricus est, & de uno loquens aliud innuit: ut suo loco, Deo fauente, saltē pro parte differemus. Omnes igitur sapientes, qui mundi genituram admittunt: & quorum oculi æterna & unica luce collustrantur, in hoc conueniunt: quòd simul facta sint omnia. Sed cur illa distinctio fiat per senarios dies, & quanto mysterio aliquantulum percurremus.

David

Cur numerus senarius fabricæ, & septimus dies regei additus sit. Ca. XI.

Et si omnia summi opificis opera magno mysterio, magnoque sacramento fabricata dicuntur, non minus est hoc de senario, quo tota fabrica partita enarratur: Nam senarius (ut Mathematici & Augustinus docent) est primus numerus perfectus: quia ex partibus aliquotis combinatis, uno uidelicet, duobus, & tribus ad unguem resultat, unde & Gamon à Pythagoreis dicitur: propterea quòd partes suæ iuxta se positæ ipsum gignant: Quælibet insuper duæ partes aliquotæ combinatæ senarium constituunt: ut sexies unum, ter duo, bis tria. Nec consonantior quippe numerus ad mundi fabricam poterat reperiri senario: qui constat ex proportione dupla, quam intra se proximè continet: Hæc autem est quaternarij ad binarium: qui numeri simul iuncti senarium reddunt: Quod in aliis numeris uix inuenias, nisi in eis qui naturam senarij seruant: ut duplus, triplus, quadruplus, aut quadratus eius, & similes. Est igitur senarius resultans ex dupla proportione, quæ diapason facit omnium cōsonantiarum consonantissimum. Ideo Pythagoras ipsum Genesi, nuptiisque prorsus accommodatum asserit: & per consequens mundi fabricæ, in qua sunt ueræ nuptiæ, & cōnubia rerum celebrata. Conuenit quoque senarius primo perfectus summo opifici Deo, aut fabricæ ipsius, cui nihil deest: sic nec senario per sua mēbra digesto deest aliquid,

Mathe.

August.

Pythag.

CANTICI PRIMI

nec superest, nec deficit, nec excedit quicquam, nec effluit, nec influit aliquid, nec alienis indiget adminiculis: sed æquale, temperatumque est, & suis partibus, uiribusque nititur: atque consistit. Partes quoque gignentes genitum similem genitori reddunt: Ideo cum Deus opus suum ad hunc numerum partiendo produxisset, dixit

Moses: *Perfecti sunt igitur cæli, & terra, & omnis exercitus eorum.* Hinc & Orpheus iubet hymnos sexta generatione finire: quia de rebus creatis non ultra cani potest, cum inibi tota sit perfectio terminata. Docet itaque Augustinus. Deum sex diebus perfecisse opera sua: quo numero potius mysterium, quam temporis partes signari opinatur. Ideo etiam numeris indigemus, ad percipienda Dei & naturæ sacramenta non quidem mercatoris, sed suis numeris distincta. Vterius progredientes dicamus: quod ex figura trigona quæ optime hic numerus fabricæ conuenit: huius enim basis est ternarius, summitas unum, intermedia duo, ut in obiecta patet figura . . . : Nam fabrica tota à tribus personis emanat, cum eorum opera ad extra sint indiuisa: Tendunt quoque in unum finem, in quem omnia diriguntur: Transitus autem est per binarium, materiam uidelicet: Nam primum huius egressus principium materia fuit, quæ binarium sapit: & in unum reduci tendit per formam, quæ ternarij gerit imaginem: sicut ex omni parte in præcedenti figura ternarius per binarium tendit in monadem: Ad quam reductis omnibus sequitur sabbataria quies diei septimi claudentis, & terminantis omnium dierum curriculum. Hoc igitur senario longe excelso illo, qui dierum successione numeratur, fabrica partita est. Si admittatur igitur Deus summus opifex suo perfecto ordine in opus processisse, facilis erit catholicorum sapientium concordia cum philosophis, maxime Academicis: Quorum Princeps in Timæo dixit, quod Deus mundi propagator, producta gemina materia cæli, & terræ statim postea lucem, quæ res distinguerentur, & distincta cognoscerentur, produxit: aut iussit rebus inesse: Ideo notanter dicitur (ut habet ueritas literæ) sit lux super materiam, uidelicet ipsam informans. Primo itaque materia cæli, & terræ fabricata dicitur simul: & lux, per quam materia ipsa artificis imagine, aut simulachro pingetur. Et hæc necessario fuit: & dicitur prima egressio opificis in opus: & prima illustratio, aut lux uisa obtenebrata materia, ex qua simul cum luce facto composito apparuit primus dies ex uespere materiæ, & mane formæ confectus. Sed quia nequaquam conueniebat materiæ totus diuinitatis affluxus, ideo secunda die collocatum dixit Arachia, cortinam uidelicet, uel Massam cælorum inter superexcelsam fontem lucis & aquarum, & obtenebratam materiam, paucasque bonitatis aquas, ne maior esset aquarum & bonitatis influxus quam materiæ ipsi conueniret: Sed hoc factum dicitur die secundo infausto uidelicet. Hinc separationem istam Hebræi Gemebunde legunt supraposito accentu, quem זרעו Zarco dicunt, quasi dolentes de obstaculo constituto inter affluentem bonitatem, & susceptiuam materiam: Et hoc quo ad primam eam productionem. Sed nobis quoque gemendum est de hoc infausto die: quo interpositum

Moses

August.

Plato.

est etiam inter nos & Deum tribunal librans quantum gratiæ, quantumq; diuini affluxus unicuique admittendū sit. Exuberantissimus est enim fons diuinæ bonitatis, undè magis quàm suscipientes mereantur, afflueret, nisi interiectū fuisset obstaculū prohibens: prout ordinatiua iustitia exquirat. In die autem tertio secundum quippe numerum formalem rerum formæ explicantur, & segregari dicuntur ab interioribus, & terreis, ideo dicitur: Congregentur aquæ, quæ sub cælo sunt, in locum unum: id est, colligantur uires generatiuæ insimul, & appareat arida: quæ illarum uirium collectarum uirtute fecundetur: ut subnefitur. Producat terra herbam uirentem: & lignum semiferum, & ea quæ sequuntur. Productis igitur formis, & depicta terra, ut apparerent, & uiderentur picturæ ille, quarto loco dictū est: Sint duo luminaria magna in globo, aut massa cælorū: & diuidant, id est, discernere faciant inter obscurum, & lucidum: & uideantur ea, quæ collustrata sunt suis formis: & secernantur ab his, quæ adhuc in suis tenebris, & figuris obscurioribus iacent. Quinto autē die uitali ex quinto caractere, scilicet uitam significante plena uitæ communitio describitur, dum ait: Serpent, aut producat aquæ serpituram animæ uiuentis, & auē uolantem itā super terram, quàm super faciem cælorum. Creauit quoq; Deus eodē die dracones magnos, aut cete grandia, ut habet nostra traductio: & omnem animā uiuentem reptantem super terrā: undè intelligatur Deus totius uitæ superioris, & inferioris author. Magna sunt hic sacramenta: Primo, cur aquæ dicantur producere uiuentia, & animantia, sicut & semen eorum aqueum est: & cur primo producta illa animantia ab aq; dicantur, postea à Deo fabrefacta, prout aquæ serperat & produxerant, & quid sit auis uolans super terram, & super faciem cælorum. Sed nō datur hic accessus ad tam intima penetralia: cum propositum nostrū sit percurrere cur, & quomodo opera illa per dies quinq; dicantur distincta, & in sexto numero quippe perfectō, & uitali, ex litera γ sex & uitā significante, iterum bestię introducantur productæ in genere suo: & homo in forma perfectissima, cum imagine, uidelicet & similitudine Dei. Septimus quoq; cur requiei dicatur ascriptus: ut conueniant uidelicet requies, & dies sabbati: sicut eorum nomina in mysteriosa lingua Hebraica consentiunt.

Concordia antiquorum in rerum unitate.

Cap. XII.

Atens est cōtrouersia Peripateticorum cum antiquis, Parmenide. Peripa. Parine. Melisso & sequentibus circa rerum unitatem: Quæ altercatio Simpli. quippe uerbalis est: ut rectè sentit Simplicius, & alij sapientes: In quam concertationem intrarunt illi, qui aut non intelligunt, aut se intelligere dissimulant, ut disceptandi ansam nansciscantur: Quorū litigia facile explicantur si admittat (ut debet) Deum rerū authorē, sustentaculū, & uinculum: De quo Plato ad Hermiā, Erastū & Coriscū loquēs ait: Vos qui tres estis, Plato. hanc epistolam legere oportet, uel saltem bini, & quanto frequentius fieri potest: ut cognoscatis Deū omniū rerum quæ fuerūt, quæ sunt, & quæ futura sunt,

E iij

CANTICI PRIMI

Principem: & principis, opificisq; causæ Patrem & Dominum: Quomodo philosophando aperte felicitis hominis naturã attingere poterimus: cognoscendo uide-

Manil. licet rerũ causam finem, & sustentaculũ, aut cõtinuè diffusum in nos Deum: iuxta quod scribit sapiens ille Astronomus: Nãq; Canã tacitæ naturæ mentis potetẽtem, Infusumq; Deum cælo, terræq; fretõq; Sicuti per Ieremiã ait: Cælũ, & terram ego impleo. Quod nisi faciat: uiuificet & sustentet omnia faciliè in nihilum resoluentur. Sic itaq; omnibus rebus est unum esse diffusum: in quo sunt, & conseruantur. Cuius rei exẽplum præbere possumus etiam in sensibilibus: Nam

Iamblico
Diony.
Acade. Sol, qui (teste Iamblico) est perspicua imago diuinæ intelligentiæ: aut perspicua statua in hoc mūdano templo (ut Diony. simul cũ Academicis docent) unicus est in essentia, & luce, multiplex tamen in radiis: sicuti ipsum primum esse unicũ est in se: & illud diuinum, æternũ, & immutabile, multiplex tamen in creaturis diffusum. Et sicuti Sole contrahente radios omnia tenebræ sunt, Pari modo auertente faciem suam diuino sole omnia turbantur: & in puluerem suum, aut nihilum reducuntur. Thales igitur hoc esse contemplans, in sua origine infinitum illud asserit. Parmenides autem illud in radiis cogitans finitum esse dicebat. Nec tanti uiri negarunt radiorum diuersitatem: ut ipsis impingebat Aristoteles: Nã sicut ipsemet fatetur. Parmenides posuit principia rerum contraria, ergo multa concessit: cum in eodem contrarietas esse nequeat. Et si principia concessit, effectus utique non negauit à principiis distinctos: alioqui nihil ab illis distarent principia. Nec opinatus est Aristot. (ut existimo) Parmenidẽ, atq; Melissum uoluisse generationem, cuius assignabant principia fieri secundum apparentiam tantummodo: sicut delirando dicit Auer. & nouitiores nõnulli suum uolentes defendere Aristot. qui inuehitur contra antiquorum uerba, & non sensa: ut inde nascatur occasio disputandi, ut satis urbanè dicit Thomas: Reprobat Arist. uerba Platonis, & aliorum antiquorum non quidem ut refellat, quæ Plato scripsit: sed quod uerba prætendunt: ne qui ex uerbis metaphoricis Platonis, quibus occultabat profund. m sensum, in errorem laberentur: ut puta cum audiunt animam dici circulum, aut numerum, credant hæc dicta fuisse secundum materiale mathematicam: similiter quando omnia unum dicuntur, opinentur illud unum esse aliquod cõpositum, aut rem particularem: Omnia siquidem unũ esse intelligantur: quia omnia ab uno habent, ut sint: sicuti omnes numeri habent suum esse ab unitate in ipsis diffusa. Nec multum ab istis distat Heraclitus: qui omnia propter sui mobilitatem, & instabilitatem conuenire dicebat in quodam uno permanente, & intrãsmutabili: quod esse nequit, nisi illud diuinum esse: à quo omnia scintillant: Sed obscurius loquens (ut Hierony. ait) à sudantibus Philosophis uix intelligitur. Cum istis quoq; Xenoph. consentit: si quis diligenter prospiciat ea, quæ ab Alexan. Græco recitatur: qui primo Peripateticus fuit, postea Xenoph. familiæ addictus, eius dogma suscepit, & scripsit: Cuius rationes cõcludunt omnia esse unum in ratione primi, & præcipui esse, nõ in particulari ratione essen-

Thales
Parme.
Aristote.
Idem
Melissũ
Auerrois
Thomas
Heracli.
Hiern.
Xenop.
Alexan.

di: Cui consentiens Albertus ille magnus subnectit: Nullum est uerum esse, nisi illius, qui dixit: Qui est, misit me ad uos. Nam ille est à se, & per se: cetera autē nec à se, nec per se: sed tantum sunt, quantum de esse illius participant. In hunc sensum opinor finxisse Ægyptiorum antiquitatem: & inscriptum fuisse Pallas peplo: Pallas est quicquid erat, quicquid est, quicquid erit, & quicquid uides: cuius uelum nullus sapientum aliquando reuelare potuit: quia infinitum est illud esse suum diffusum, & inclusum in particularibus rebus, quibus tanquam uelaminibus quibusdam occultatur, ut capi nequeat: tum quia occultum, tum quia infinitum, & transcendens omnem captum præter suum: Pallas enim, quæ de cerebro Iouis nata dicitur, sapientiam illam significat: per quam, & in qua facta sunt omnia, iuxta propheticum illud: Omnia in sapientia fecisti. Quæ etiam replentur omnia: ut sequitur idem propheta: Impleta est terra possessione tua. Sicut & per Ieremiam nuper dictum fuerat, & alij multi sapientes conueniunt: & Poëtæ decantant, inter quos Lucanus ait: Nilq; Dei sedes, nisi terra, & pōtus, & aër, Et cælum, & uirtus, supos quid querimus ultra? Iuppiter est quodcunq; uides: quocunq; moueris. Hic forsitan didicit ab Isaïa: in quo Deus loquitur dicens. Cælum sedes mea, & terra scabellum pedū meorum. Sanè igitur intelligendo, quomodo omnia sint unum, dimissis Sophisticis altercationibus, quas Aristoteles adduxit: ut præberet iuuenibus latam disceptandi materiam, omnes sapientes facillè conuenient circa illud unum in quamplurima diffusum.

De prima rerum productione consensus.

Cap. XIII.

Vantum autem ad fabricæ ordinem spectat omnes unanimes consentium: quod erat, aut præintelligi debet subiectum quoddam informe omnium formarum receptiuum: quod Philosophi uocauerunt materiam, aut Hylen, & aliqui Chaos: sed Moses תוהובוהו To- bu & Bohu, id est informe quoddam: & in quo omne formadum erat, potentia uidelicet. Et quia ab ipso primo subiecto educenda innumera erant: ideo dixit Anaxagoras ibi fuisse infinita, id est indeterminati numeri: & hæc deducta in actum per unicum illum intellectum, & mentem omnium fabricatricem: quam Arist. naturam uocat: quamuis aliquando uideatur hanc naturam distinguere à Deo: & eam ipsi associare: sæpius repetens, Deus & natura facit, uel non facit. Sed hæc natura disponens, uel distinguens nihil aliud est (ut alibi diximus) nisi ipse Deus. Vnde consentit Arist. cum Anaxagora, quod Deus de materia, aut massa illa omnia deduxit: In qua educatione, cum præsupponatur materia, in quam inducitur, aut ex qua deducitur (ut Peripateticis placet) & forma quæ inducitur, & potentia, uel aptitudo, aut dispositio materiæ. Hinc resultant tria principia Peripatetica, materia, forma, & priuatio. Nec dissentit Pythagoras: qui astruit in hac fabrica intercedere par, & impar: Par enim secundum philosophos per numeros materiam significat, maxime binarius: impar autem formam. Gradus quoque formarum, & rerum compositarum per parem, & imparem nu-

E v.

CANTICI PRIMI

Pythag.
Plato
merum consonantissimè distribuuntur. Et quòd Pythagoras per numeros, Plato per magnum, & paruum describit: cum omne quod est, maiorem, uel minorè gradum essentia, & perfectionis sortiatur, distinctum p pares, & impares numeros. Vel si de corporibus fit sermo: quodlibet ad litteram habet magnam, uel r- uam, siue mediocrem quantitatem: quæ etiam per numeros pares, & impares terminatur, & secernitur. Nò igitur per magnum, & paruum materiam tantummodo intelligit Plato: ut uidetur ipsi impingere Arist. Qui eius assiduus auditor bene noscere potuisset Platonem uocasse materiam sinum informem, potentiam matrem mundi, nutricem formarum, subiectum, receptaculum: & huiusmodi nulla quantitate, nullbq; gradu distinctum. Quam materiam, quia massa quædam est, ut docet Abraham in lib. de Formatione, Hinc Democritus dixit cõgregatam ex atomis aliquando densius, & aliquando rarius. Idcirco Empedoc. inter principia, densum, & rarum collocauit. Et quia continua, & solida condensari nequeunt, ipsos atomos indiuisibiles dixit Democritus esse materiale principium: Quæ materia inanis est, nisi cõstypata, aut dilatata disponatur in subiectum capax formæ producendæ: ideo indiguit agente, & dispositore aliquo. Sed cum nullus rerum dispositio intelligi possit ante mundi fabricam nisi Deus, & author uniuersi, igitur Democritum habemus consentientem aliis sapientibus: qui dicunt summum opificem ex materia omnia composita produxisse: à quo etiam formas omnes emanare necesse est: siue educantur de gremio materia: ut uolunt Peripatetici, siue ab ipso datore formarum immediate emanent: ut aliis sapientibus placet: quia generans, & producens dicitur, qui formam deducit in actum, quomodo cumq; id fiat. Sed cum Democriti oculus non uideret: cur magis hæc pars, q̄ alia tertiæ cohæreat: aut cur potius forma illa in hoc, q̄ aliud subiectum induceretur, id casu fieri opinatus est: Quod tamen non est absq; causa: sed quia nobis incognita, si effectus expectatur, dicitur à fortuna: si uerò præter spem, aut nobis non opinantibus euenit, fortuitus nuncupatur. Empedocles uerò à sensibilibus elementis exorsus eorum progenitorem tacuit: uel quia eius perscrutationem cū Physica, de qua intendebat, minimè cõuenire pspiceret: uel quia noluit proponere, quod determinare nequiret: Nã (ut alibi diximus) nò esse de diuinis ulterius affirmandũ docet Plato, nisi quantũ diuinum pandit oraculum. Vnde qui silet, nò ex hoc discedit à ueritate, neq; à Mosaicis institutis: qui (oraculo docente) de elementorũ, & omniũ rerum pgenitore præcipuo differuit. Afferit quoq; p litẽ, & amicitiam omnia disponi, generari uidelicet p cõuentionem partium in cõpositum, & dissolui p dissidium partium à toto, in quo conueniebant. Et quia amore connectuntur omnia, ideo Moses inducit spiritum, qui amor est, & nexus rerum (ut suo loco Deo fauente explicabimus) incubantem, & cõfouentem aquas, illas uidelicet ex quibus omnia uiuentia generantur: Animalia enim ex aquis ab Artifice pducuntur: nec plantæ sine aqua producuntur, quãuis dictum sit: Producat terra herbam uirentem. Nam terra siue humore aqueo minime producit

Idem
Aristo.

Abrahã
Democr.
Empedo.

Democr.

Peripat.

Emped.

Plato

Moses.

De concordia Peripateticorum in generali, aliorum quoque omnium in essentialibus.

Cap. XIII.

STatuimus ut Peripatetici, & alij quāplurimi in iucundam sapientum harmoniam conueniant: Quod profecto tanto uidebitur difficilius, quanto magis illorum princeps, ut singularis, & excellentior haberetur, ab aliis etiam nō dissentiens dissentire uoluit, à Platone maximè, prosequens processum oppositum. Duplex est enim processus: sicut & duplex natura: ut ipse Plato meminit. Altera sensibilis: de qua est opinabilis ratio: quam scientiam uocant: Altera uerò incorrupta natura meliorum substantiarum, immutabilis, constans, continua, semper eadem, quæ non penetrabili cogitatione percipitur: uerum mentis acie uidetur. Hæc uocatur diuina scientia: quia de diuinis tractans, & diuinitus edocta est. Præcedens autem dæmoniaca nūc patur: quia de terrenis est: & quia suggesta ab iis inferioribus intelligentiis: quas Marcus Tul. lares, Apuleius modo lares, modo genios, Alij uerò dæmones appellant: qui continentur infra lunarem orbem, circa rerum terrenarum intelligentiā uersantes. Hinc Græci, tã Peripatetici, q̄ Platonici ipsum Platonē diuinū, Aristot. uerò dæmonē uocauerunt: quia illi semp̄ cura fuit, & de diuinis tractare: & ab eis addiscere: qui à diuinis oraculis susceperant: Hic autem propriis uiribus inmixtus ea tantum admittere uoluit: quæ suis sensibus & rationibus probare iudicabat: Hac enim uia uenatus est motus multiplices, qualitates quadrifarias, tria rerum principia, causas quatuor, & huiusmodi: quæ facillè ex sensibus deprehenduntur. Nec ultra progreditur sensibilis doctor: nisi transgrediatur (ut ipse ait) metas suæ sensitiuæ: doctrinæ Quod & aliquādo facit cōsistens Deū rerum effectorem: quamuis infra sensitiuos limites contentus asserat mundum ingentium, & tollat à Deo rerum facturam. Si tamen illum in conuentū Platoniorum, & diuinorum sapiētum conducere uoluerimus, is unicus mihi uidetur modus. ut (quemadmodum à musicis aliquando fieri solet) obseruemus istum ab infimis suprema petentem: Platonem uerò cum Ioanne à summo progenitore ad ima descendentem: Hic enim à uerbo incipiens ait: In principio erat uerbum: & uerbum erat apud Deum: & Deus erat uerbum. Postea descendit per ideam, & lucem nobis præstitam, ad diuina cognoscenda usque ad carnem ab ipso uerbo assumptam: Qualem etiam binum progressum obseruatum demonstrabimus in conuentu pertractando rerum diuinarum cum elementaribus, & inferioribus: A Deo enim per ternarium deuenitur usq; ad cælos: & illuc conscenditur ab elementis per quaternarium: ubi conuenientes, & conducti numeri per alterutrum duodenarium constituunt: quo numero partitum est cælum, & multifarie decoratum: ut suo loco (Deo fauente) explicabimus: Quem progressum obseruāt ij duo præcipui philosophorum principes. Plato igitur Pythagoreorum, & antiquorum sapientum uestigia prosequendo uolens describere mundi fabricam ab opifice per uiam numerorum exorsus est: De quo cum difficultate maxima (ut

Plato

Tul. Cic.
Apule.

Aristo.

Idem

Plato.
Ioan.

Plato

CANTICI PRIMI

Aristo. ipse fatetur inuenio hæc profert: Vnam in principio accepit ex uniuerso portio nem secundam autem primæ duplam: & cætera quæ sequuntur. Arist. autē (maximè in libro de Physico auditu) à principiis inferioribus, & elemētariis exorditur conscendens per motus uarios usque ad primū motorem Deum inuestigandum. *Plato.* Plato iterū ex oraculis, & ex iis, quæ ab antiquis uenari didicit, ex numeris iacit suæ doctrinæ fundamēta: cum numeri rebus diuinis, terrestribus, & humanis domestici sint. Patet igitur, si quis prudenter conduxerit illum per ternarium diuinorum, & hunc per quaternariū corporeum, & sensibilem ad duodecimum utrisq; cōmunem deueniens, illic eos conuenire faciet. Et (ut clarius loquamur) procedatur uia Peripatetica ab elemētis, & imis rerum principiis usq; ad cælestem machinam, quæ uidetur: & tractatio erit de motu, generatione, corruptione, alteratione, augmēto, diminutione, & motu locali usq; ad ipsum primum motorem quoniam sit. Sed de eius arcanis, de mundi genitura, de intelligentiis, & huiusmodi conticescant isti uenantes ueritatem per sensus: & ea relinquunt illis, qui expurgatis oculis ipsa uiderunt: aut eadē susceperunt ab his, qui uiderant: aut per similitudinem, & sacramenta numerorum procedant: quibus nihil est familiarius diuinis rebus. Eodem modo conducant negotium animæ (quātum fas est) per suos sensus, relinquentes ea, quæ transgrediuntur Physicas metas, sapientibus diuinis. Et si aliqua inter eos uidetur dissonantia, à superioribus doctoribus remittantur fibræ: ab inferioribus autem contrahantur, & subleuetur sonus: sicut in instrumentis fieri solet: & inuenietur eorum cōcordia: Ad quā conducendam, operam, & industriam apponeremus: nisi negotium uinis nos à proposito nostro distraberet: quod est concordare non tantum sapientes, sed omnia quæ in machina ista continentur.

Q uo consonanti numero summus opifex in creata omnia descendat.	Tonus tertius.
Quomodo vnus per viginti septem distendatur.	Cap. I.
Quanto ordine à Deo trino per ternarium fiat in fabricata omnia progressus.	Cap. II.
Quomodo Angeli per primum nouenarium simplici ternario correspondentem distri-	Cap. III.
buantur.	Cap. IIII.
Sicut Deus descendit in nos per tripartitum Angelorum ordinem, ita per eos in Deum	Cap. V.
conscendere possumus.	Cap. VI.
De intelligentiarum Authore.	Cap. VII.
Quomodo secundo quadrato ternario Opifex cælos fabricauerit.	Cap. VIII.
Quomodo Planete, aut stelle operentur in inferiora bonum vel malum.	Cap. IX.
Vnde proueniant mala, an ex influentis malitia, an ex mala dispositione recipientis.	Cap. X.
Rationius comprobantur, quæ sapientum sententiis iam decreta sunt.	Cap. XI.
Quod nec Saturnus, neque Mars, neque quodcuque aliud sydus sit malū, ut præferebatur.	Cap. XII.
An stelle agant in nos necne: & si agunt, utrum cogendo, aut disponendo.	Cap. XIII.
Qualiter tertio quadrato ternario elementaria omnia produxerit omnium Artifex.	Cap. XIV.
Cui quaternario numero elementa sunt distributa.	Cap. XV.
Quod elementa reperiantur in omnibus mundanis membris.	Cap. XVI.
De alia partitione rerum elementarū, per quam tolluntur instantiæ multæ, quæ possent fieri circa præ-	Cap. XVII.
dicta.	Cap. XVIII.
Quod elementa reperiantur non tantum in hoc terrestri mundo, sed cælesti, supracælesti, & Archetypo.	Cap. XIX.
De figura elementorum secundum Pythagoreos, & Platonicos.	Cap. XX.

IN QVOMODO VNVS PER VIGINTI
septem distendatur. Caput primum.

MONADEM in multitudinem diffusam omnibus sapientibus patet: Sed quomodo unitatis natura cum multitudine conueniat, & absq; discrepantia in ea cohabitaret, hic nobis labor exanclandus est. Neque alio quoquomodo conuenire potest, nisi per unitatis harmoniam: quæ in multitudine comperitur. Hinc Plato Timæum Loctrum imitatus animæ, & mundi fabricam describit per acceptam monadem: & per duplatas, triplatas, & quadruplatas proportionales usq; ad uiginti & septem, cubū uidelicet primi numeri deuenit, addens omnia interualla repleta fuisse. Quod ut faciant eius interpretes Proculus, Chalcidius, & posteri senarium primum perfectum numerum unitatis loco collocant: quem eodem ordine duplando, triplandoq; usque ad. 162. deueniunt: Et tunc interualla replent diapentica, diatessaronica harmonia, tonotiam, semitonio, & lēmate: ut tota anima, totusque mundus harmonicus sit: & omnem contineat diuinam harmoniam: Nam primus, & summus monas in primum numerum, ternarium uidelicet diffunditur: qui si quadretur nouenariū cōplet: Quo numero intellectuum separatorum ordines, cæli, elementariāq; omnia summa harmonia distribuuntur: ut infra demonstrare prætendimus: Qui numerus si ad cubum reducat, uiginti septem illos supra memoratos reddit: Sed antequam gradus isti harmonici rerum distribuuntur, materia prima (quam poetæ Chaos, Græci Hyle, & Hebræi חַיְהוּהוּ id est Hiuii uel Tobu dicunt) præexigebatur: quæ cum numeratis non connumeraretur: sicut agens primum, & summus monas in aliorum numerum non uenit: quamuis per unitatem suam omnibus præstet, ut numeretur. Hinc sapiētissimè Moses ante rerū fabricā p̄ductio nē materiæ præmisit dicēs: In principio creauit Deus cælum, & terrā, materiā uidelicet utriusque: quæ postea formata s̄:nt: Nam alteri formam tribuit secundo die, dum ait: Sit arachiba in medio aquarum, id est extensum uel expansum omnium cælorum: Vnde sequitur & uocauit arachiba cælos. Nec enim arachiba firmamentum est: ut habet traductio nostra: sed globus, & massa omnium cælorum: Quod comprobatur in eo, quod sequitur: Fecit Deus duo luminaria magna, & stellas: & posuit ea in arachiba: Nec enim in firmamento, id est stellato cælo posita sunt illa luminaria: sed unū quodque in orbe suo: ex quo concluditur illud arachiba significare glomeratū quid ex omnibus orbibus. Terræ autē formam tribuit tertio die, in eo quod ait: Congregentur aquæ quæ sub cælo sunt in locum unum: & appareat arida: quam aridam uocauit terrā: Quod ut clarius exprimeret, supra dixerat: Terra autem erat tobu, quod chaos, uel rudis quædam massa, uel materia exponitur. Sequitur וַבַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי uabobu, cuius significatum est, Et in quo ipsum scilicet formādum inerat: Nam in materia omnia (ut triuis-

Plato

Procul.
Chalcid.

Moses:

CANTICI PRIMI

le est) potentia praeexistunt antequam in formas proprias explicentur. Intermedia igitur genera uigesimo septimo numero complentur: inter quae genera multa sunt interualla, harmonicis secundorum generum, & specierum numeris, aut gradibus complenda: & in specierum latitudine singularia eodem ordine, suaque harmonia collocantur: Habet enim latitudinem quandam species ipsa: quauis numero comparatur: qui nullam uidetur habere latitudinem: Si tamen diligentius introrspiciatur: partitur unitas quando tonus, qui ex unitatis excessu, nouenarij uidelicet ad octonarium generatur in semitonium: & illud in lemma dimidium uidelicet semitonij diuiditur, mutatis numeris minoribus in maiores. octo scilicet in 16. & 32. 9. uero in 18. & 36, quod apud musicos commune habetur. Diuiditur itaque numerus naturalis, qui est rerum proportio, quauis uocalis non diuidatur, nisi in superiorē numerū reductus. Tantum enim differt homo ab homine, & equus ab equo: canis quoque a cane, ut necessarij sint gradus in ipsarum specierum latitudine. Viginti igitur & septem sunt prima rerum productarum genera in tres nouenarios distincta, supercaelestem uidelicet, caelicum, & elementarē: Quorum concordiam harmonicam à Deo summo infusam (ipso fauente) declarare praeterea dimus: Ex Archetypo enim ad Angelicū orbem, hinc ad sphaeras, & inde ad terrestre uolumen unitas illa omnia reddens consonantissima descendit: ut quicquid in uno quoque est, itidem in reliquis suauissima proportione respondeat, uocibus utique uitae energia canoris: Quas uitae uoces spiritus uitae à primaeua institutione subministravit. Hinc Moses ait: Et spiritus Elohim uolabat super aquas, primordialia uidelicet rerum semina, ea confouendo, uitamque unicam praestando suauissimam. Deus enim (inquit Apostolus ex Arati sententia) est in quo uiuimus: mouemur, & sumus, mediante illo spiritu, qui intus alit: & mente, quae agit totam molem rerum fabricatarum: ut antiqui dixerunt uates. Sed & ipse Deus per Ieremiam inquit: Caelum, & terram ego impleo. Quem spiritum, & quem Deum infusum caelo, terraeque, fretoque; Platonici animam mundi dixerunt: ut nonnulli eorum clare profitentur: Qui mundi membra uiuificando, colligandoque; harmonica concordia, concentus mundani instrumenti redderet consonantissimos. Hoc uidit Pythagoras: cuius studium in numeris, & his consonantibus inerat. Hoc innuit Anaxagoras: quando unumquodque in alio, aut quodlibet in quolibet (ut irridendo dicunt Peripatetici) contemplabatur. Non quidem asinum in musca, aut elephantem in carduele, uel caelum in pulice asserens: sed species uniuscuiusque in alio mirabili affinitate representatis, & eadem uniuersali uita uiuentes, & amica societate unitas: ut unius ad alterum per corruptionem, & generationem proprietarum formarum facilis relinqueretur transitus, & Symbolum, existente eadem materia, & uita omnium: unde ad inuicem resultet proportionatus concentus: Sed non explicauit: quod nec clare forsitan percepit. Pythagorae autem, & Academici lumine diuino, & prophetico collustrati, quia ab eis fuerant edocti, qui illum spiritum à diuinis hauserant oraculis, id apertius tradiderunt. Ipsi autem diuini uates ad Sym-

Moses.

Paulus

Maro
Ierem.

Platonici

Pytha.
Anaxa.

Pythag.
Acad.

posum illud Deificum euecti, ubi formæ, & exemplaria rerum concinna sua-
uitate, unico sono in eodem unico uerbo respondent, clarè perceperunt concentū
illum: Quē in tam uaria membra mūdani instrumēti diffusum hac crassiori car-
ne prægrauati sentire non possumus: nisi nunc unum, uunc alium modulum susci-
piendo, omnes in mente colligamus: ubi harmonicum illum rerum creatarum ad
inuicem, & cum artifice concentum aliquali suauiate percipiamus: unde ad cō-
summatissimos hymnos cum matutinis astris subleuari possumus: & simul cū ci-
uibus illis, plenis faucibus in opificis laudes resonare. Sola enim (inquit Plato) Plato.
philosophi, aut ueri sapientis cogitatio alas per crassiore corporis molē de-
missas recuperat: quibus ad supercælestia uolando per mundana hæc, & cæle-
lestia, eorum modulos aliqualiter percipit: donec ueniat quod perfectum est: cui
cedat, quod ex parte est. Proponemus itaque trium Enneadum concordiam: ex
quorum una ad aliam ordinatis gradibus conscendentes ad Archetypum totius
consonantiæ fœcundum deueniamus.

Quanto ordine à trino Deo per ternarium fiat in fabricata omnia pro-
gressus. Cap. II.

Philosophorum Pater, naturalisque ordinis, & concentus solertissi-
mus indagator Pythagoras, qui priorem in naturalibus nō habuit, Pythag.
secundum non uidit, disciplinam suam non tantum ex Chaldæis, & Chaldæi
Assyriis hausit, sed ex Hebræorum sapientia occultiori imbutus, tã Assyrii
tum ternario numero attribuit (sicut ab eius sectatoribus habemus) ut omnem
Deitatis rationem, & consequenter uniuersum ternario perfici asserat: Crescit
enim numerus omnis trino augmento, in longum uidelicet, latum, atq; profundū,
ultra quod non datur progressus. Dimensio insuper perfecta in corpore, eodē tri-
plici augmento consummatur, tripliciq; intersecatione, recto angulo. Nec enim
plures recti anguli in aliqua figura possunt causari: quāuis obtusi & acuti q̄ plu-
rimi. Trina itaq; est productio numerorum, & quātitatis cōtinuæ: Nam si unita-
ti addatur numerus, linearis fit: Et si punctum in longum protrahitur: lineam cō-
stituit. Si uerò numerus crescit in latum, superficialis efficitur: & si lineæ adda-
tur latitudo: in superficiem mutatur. Si iterum numerus in profundum deduca-
tur: corporalis fit, solidus, & cubus. Et si latitudini profunditas adiungitur: cor-
pus cōstituitur. Corpori autē trimetro, & numero cubo, nihil addi potest, ut Phi-
losophi omnes Pythagorei, & Mathematici docent. Hinc Aristo. hunc numerū Pythag.
Mathe.
Aristo.
in principio sermonum de cælo celebrat: Habemus, inquit, ternarium numerū
à natura: & sustinemus ipsū quasi legem, secundum quam uidelicet omnia di-
sponantur. Hinc secundum eundem numerum tenemur magnificare Deū rerum
omnium opificem, & creatorem. Tribus etiam omnia spiritalia, & corporalia
constant, principio scilicet, medio, & fine: quā trinitatem hauriūt ab illo super-
excelsō ternario: à quo omnia, in quo omnia, & per quem omnia: ut docet Pau-
lus. Tribus insuper (ut Trismegistus ait) perficitur mundus: himarmene, necessi-
Paulus
Trismeg.

CANTICI PRIMI

tate, & ordine: quæ sunt, causarum conuentio ad inuicem, Executio uel factura, & factura debita distributio: Tribus etiam (ut sapiens ait) Deus mundum disposuit, numero, pondere, & mensura: Quibus omnia superexcelsæ trinitatis gerant uestigium: Numerum enim ab illa summa unitate, & fonte omnium numerorum habet: Pondus ab illa sapientia, quæ omnia librat: Mensuram ab illo artificis spiritu, qui unicuique conuenientem portionem tribuit. Hinc Magi tres principes super mundum opinabantur, Oromasim, Mitrim, & Araminim, id est Deum, Mentem, & Animam. Dei enim excelsi proprium est unitas: Mentis uel sapientie ordo, uel pondus: Animæ autem, uel spiritus mensura, & motus. Quod Plato per ænigmata ad Dionysium Regem percurrat, dum ait: Circa omnium Regem cuncta sunt, ipsius gratia omnia, ipse pulchrorum omnium causa. Omnia namque sunt circa Regem eius unitate connexa: & ipsius gratia omnia ponderata sunt: & ad ipsum cuncta ordinata: & ipse omnia numerando, & proportionando pulchrorum omnium est causa tam efficiens, quæ finalis, & regens, & sustentans, principium uide licet, medium, & finis omnium: ut Orph. antea decatauerat: & Plato iterum repetit in epistolis: Omnia, inquit, ab ipso proficiuntur: & illum reperiunt: atque in eo quiescunt: & sustentantur: A patre enim omnia tanquam à primo fonte proficiuntur: & in filio tanquam in domo per ideas resident: Cuius filij, & sapientie diuinæ sigillum (ut habetur in Theologia Hebræorum) est אב, aut ב, quod domum significat: Omnia uero per spiritum sanctum in formas proprias explicata sunt: unde totum opificium ab אלהים elohim confectum describitur: Quod nomen non est plurale (ut aliqui existimant) sicut ipsius punctatura indicat, sed singularis existens in bina, id est intelligentia, quæ spiritui sancto attribuitur. Hinc in Ecclesiastico dicitur: Et spiritu intelligentie replebit illum. Quam trinitatem etiam Hermes sub ænigmate spheræ docet, dum ait: Deus est spheræ: cuius centrum, id est, Pater est ubique, per suam potentiam: circumferentia uero, id est, sapientia, & Filius Dei usque: quia capi non potest, & omnia circumplectitur: ut in eodem Ecclesiastico legimus: Cylindrum cæli circumiui sola, & in profundum abyssi penetraui. Relatio uero mutua utriusque, centri uidelicet, & circumferentie spiritum & amorem reciprocum resignat. Hinc à trino Archetypo emanare non debuit fabrica, nisi trina, & triquetra ordine, & numero sonora: ut Pythagorei, Platonici, & Boetius differunt. Non enim omnis numerus harmonie conuenit, sed suis consonantibus proportionibus coaptatus. Ternarius itaque simplex Deo simplicissimo attribuitur: quæ summa unitas existens in tres tamē diffunditur hypostases, modo quidem inexplicabili, quamuis multi explicare conentur. Ternario uero quadrato, aut superficiali distribuuntur tres enneades: ut sint nouem intelligentiarum ordines, nouem cæli, nouemque genera corruptibilium, & generabilium: Quæ omnia decimo non sine mirabili sacramento (ut suo loco declarabimus) perficiuntur. Ternario autem cubo, uel solido complentur omnes simul enneades: In quo omnes musicæ proportionales concluduntur: ut innuit Plato: & Proculus longa serie differit.

Quomodo Angeli per nouenarium nostrum simplici ternario correspondentem distribuuntur.

Cap. III.

Nouem esse Angelorum ordines, siue gradus apud Dionysium, Iamblicum, & nouiores Theologos exactissimum est: Et nouenario numero (non quidem simplici, sed aliquo modo composito) consummantur: Quia, & ipsi ab intellectu simplicissimo seuncti (unde separati intellectus tam à philosophis, quam à sapientibus Hebræis dicuntur) aliquam compositionem admittunt: quia in eis est essentia, & uirtus ipsos perficiens: uel materia (ut inquit) Metaphysica & forma. Nec enim recedentes ab actu puro sunt penitus, à materia expoliati: cum in latitudine rerum pateat, quòd quicquid ab actu puro recedit, ad materiam necessario declinat. Vnde Dionysius de Angelis doctor præcipuus asserit ipsos immixtos esse, materiæ uidelicet. Verum quia in ipsis gradus sunt perfectionis, Deo proximiores primo ternario distribuuntur, expressiorem simplicis ternarij gerentes imaginem: Sequentes uerò duplato: Et ultimi tertiato ternario concluduntur. Primi itaque expressiori imagine trini Dei gaudentes diffusionem illam summæ monadis, in trinitatem representant: Deus enim & Pater omnium habens essentiam intellectui suo obiectam (quæ à Theologis memoria fecunda dicitur) se ipsum intelligendo sapientiam, aut uerbum, uel cognitionem sui ipsius gignit, quæ filius dicitur. Hinc ille patris sibi nomen comparat: Producta nanque sapientia, cum sit producenti simillima, & ab eo naturali progressu emanans, filij sortitur nomen. Amor autem pullulans ex utriusque cognitione: qui summum bonum sunt, spiritus, nexuque utriusque nominatur: Cui amori parentem cum prole connectenti ordo correspondet Seraphicus. Cherubicus uerò plenus sapientia, & decore, summæ sapientiæ respondet, & filio: qui patris est complacentia, & rerum omnium decor. Throni uerò ipsi Patri inseruiunt, in quibus sedens gloriatur continua uerbi, & spiritus productione: In quibus & mūdū diiudicat, ut in psalmo legitur: Parauit in iudicio Thronū suum. Ad quem etiam Filium aduocat, omnimodam iudicandi tribuens ei potestatem: ut in Apocal. ipsemet perhibet: Ego, in-

Diony.
Iambli.
Theolo.

Diony.

Apocal.

CANTICI PRIMI

Math. minus uniuersorum tu es. Hinc ei dominationis ordo respondet. Et quia præ-
 est debito ordine & potestate, quam tribuit filio: qui ait: Data est mihi omnis po-
 testas in cælo, & in terra. Potestates nominantur, qui exequuntur ea, quibus
 præsidere filio datum est. Et quia dat uitam, constantiam, & sanctimoniam om-
 nibus rite dispositis per spiritum sanctitatis, & uitæ alius ordo exquirebatur,
 uirtutum uidelicet: per quas conducerentur omnia ad ueram uitam, & sancti-
 moniam. Et hoc est, quod Psalmographus canit: Spiritu oris eius omnis uirtus
 eorum. Et quia trinus trina se communicat ratione, trinarioque ordine: ideo cu-
 rauit producta omnia (maximè hominem, cuius causa facta sunt omnia, & in
 quo omnia continentur) trifario gradu regere. Distinxit nanque hominum ge-
 nus per gradus superiores, & inferiores: partitusque est, & distribuit regna, &
 prouincias: quibus iussit præferri aliquos in spiritali, alios uerò in civili regimi-
 ne. Quibus prouinciis, & regnis principatum ordinem præposuit: Archange-
 los autem principibus, & prælatis: Angelum uerò unicuique homini unum resi-
Hieron. gnauit: ut rectè sentit Hieronymus super illud summi Principis: Angeli eorum
 semper uident faciem Patris mei, qui in cælis est.

Sicut Deus descendit in nos per tripartitum Angelorum ordinè, ita nos per
 eos in Deum conscendere possumus. Cap. IIII.

Diony.

Otissimum est apud Dionysium non modo intelligentias inferio-
 res, sed etiam nos illuminari, purgari, & perfici à superiori-
 bus: Quibus si assentimus, facile ad Angelorum gradum, &
 ordinem nobis proximiorum conscendimus: Ex quo rectè agen-
 do, & expurgati aliis merito præferimur, & de nobis Archangeli, id est prin-
 cipes Angelici curâ habent: Inter quos prælatos, & subiectos principatus in-
 ter sunt, ut hos subiiciant, illos autem euehant ut quadam occulta: Quam &
 sine uerbo eorum percipit, sentit tamen subditus iugum quoddam præsentis:
 à quo facile se absolueri nequit: imo timet, & reueretur uim illam: quam præ-
 latis principatus influunt: prout ipsi hauriunt à terrificâ sede diuinæ maiestatis.
 quæ in aquilone sita, terrificis legibus & igneis omnes tam angelicas, quam hu-
 manas mentes sub iugo seruitutis ligat: Quarum transgressio malum culpæ: &
Ieremias punitio malum est pœnæ: ut Ieremias spiritu diuino subiectus uaticinatur: Ab
 aquilone panditur omne malum. Vnde ille homicida, qui ab initio in ueritate
 non stetit, per uicaci arrogantiâ prorupit dicens: Ponam sedem meam ad aquilo-
 nem: & ero similis altissimo, princeps uidelicet malæ, & confusæ syluæ: sicut il-
 le principatur in regno pacis, & quietis: Inde mundi, id est rerum seiunctarum
 à Deo princeps sæpius à uero principe nominatur: ut in Euangelio, cuius titulus
Ioan. est secundum Ioannem: Venit, inquit, princeps mundi huius: & in me non ha-
 bet quicquam. Et iterum ait, cum de triumpho quem de ipso erat reportaturus
 differeret: Nunc Princeps mundi huius eiicietur foras. Et ad eandem aquilonarè
 partem mortales, dū legem transgrediuntur, se se conferunt ut inde reportent

suæ transgressionis poenam: ubi pauefacientes filij elohim, id est iusti iudicis Dei
 seuerè diiudicant: & iudicium acerrimè exequentur: ut dæmonibus, & ho-
 minibus timorem illum Dei incutiant: quem pabad פַּבְאָד Hebraei dicunt: De Iahacob
 quo Iahacob horum sacramentorum magister loquens cum socero Labam Ara-
 meo dixit: Nisi Deus patris mei Abraham, & timor patris mei Isabac affuis-
 set mihi, forsitan nudum me dimisisses. Et iterum: Iurauit Iahacob per timo- Idem
 rem patris sui Isabac: Cui uim Deus præstauerat ab illo tribunali roboris, &
 iustitiæ: sicut patri Abrabæ ab austro misericordiæ & pietatis: Quorum Sym-
 bolo decoratus Iahacob sedet in medio solio gloriæ. Ab aquilone igitur omne
 malum, & transgressionis, & iustitiæ punientis procedit seueritate, & ter-
 rore quodam, quo inferiores in præsentium timorem inducantur. Nonne
 princeps est homo cæteris hominibus similis? Quomodo eum timerent, & re-
 uerentur cæteri: nisi terror Diuinus eum eueberet: & cæteris timorem in-
 cutiens eos deprimeret: ut ipsum tanquam principem reuerentur? Quod to-
 tum per principatus istos summus princeps exequitur. Præsentia autem om-
 nis deformis nimium habetur: nisi is assistat ornatus, & decor in præsentem:
 quo merito aliorum princeps habeatur: Ideo & superiorum ministerium præ-
 senti necessarium est, quo excutiantur impedimenta, uitia uidelicet, & cor-
 porei mundi uoluptates: Et hoc uirtutum ordo efficit: Quorum fauore compa-
 rata constantia, & robore fortes contra uitia, & effæminantes uoluptates ef-
 ficimur. Sed ut & contra has æreas potestates inuidiæ, & maliciæ plenas præ-
 ualeamus, etiam potestatum præsidium nobis necessarium est: ut cum Eliseo dice Eliseus
 re possimus: Plures sunt nobiscum, quàm contra nos. Ne etiam mundanis affecti-
 bus præpediamur, sed dominemur omnibus ipsis, assistunt sua uirtute intelligen-
 tiæ: quæ dominationes dicuntur: Quorum fauore corpus in seruitutem redige-
 re ualeamus: & terram submittere, iuxta Imperatorium decretum, quo dicitur:
 Replete terram: & submitte eam. Omnium itaque inferiorum obtento domi-
 nio, restat, ut ad Deum conuersi ipsi soli uacemus: Quod fieri potest, si memoria
 supercælestium per thronorum subsidium retiueamus, contemplerique eadè
 illustratione cberubica, & cognato, parentique summo per ardorem seraphi-
 cum constati uniamur: Vndè sicut per Angelicos gradus summus opifex in nos
 descendit sua uirtute, & illapsu: sic etiam per eosdem ad ipsum, à quo proces-
 sumus, redeamus. Nec prætermittam ea, quæ Augustinus de hoc regressu in
 Deum eisdem gradibus pertractat. Et primo quatuor affectus, timorem uideli-
 cet, dolorem, gaudium, & spem connumerat: Quos ab irascibili & concupi-
 scibili procedere existimauit: quibus addit sensum, imaginationem, rationem,
 intellectum, & intelligentiam, quem nouenarium nouem Angelorum ordini-
 bus coaptans, totum hominem in Deum deducere conatur: quamuis hoc pruden-
 ti lectori relinquat perficiendum: ut tamen ex eodem colligere possimus, sen-
 sus Angelis, qui nuntij dicuntur, resignat: sicut & ipsi sensus corporei nuntij

CANTICI PRIMI

sunt uirtutum interiorum intellectus uidelicet, rationis, & sensuum anime imaginationem, quæ plusquam sensus percipit, Archangelis coaptat: Virtutibus timorem: Potestatibus dolorem. Qui enim metu uitiorum, confortatur interiori uirtute dolendo de peccatis, potest cum potestatibus demones effugare: & cum uirtutibus miracula facere: Principatibus rationem respondere facit: Quia sicut illi præsumunt spiritibus: sic ratio sensibus, atque affectibus: Dominationibus amorem, siue gaudium: Rectè nanque aliis dominatur, qui omnes amat: & de eorum profectu gaudet. Thronis intellectum, qui sedes Dei dicuntur: Et intelligentiam Cherubinibus tribuit: qui tãto perfectiori scientia pleni sunt: quanto Dei maiestatem familiarius, lucidiusque contèplantur: Intelligentia nanque anime uis est, quæ immediatè Deo supponitur. Seraphinis autem Isem æquat: cum ipsi conducant in Deum: qui est spes omnium finium terræ.

De Intelligentiarum Authore.

Cap. V.

Auicena

oportunitum existimaui, antequam progrediamur, inuestigare quis fuerit separatarum mentium progenitor, id maximè, cum grauissimæ autoritatis uiri Auicena, & alij asserere ausi sint, primum omnium parentem Deū unam tantummodo produxisse intelligentiam, eo quòd idem semper eodem modo se habens, non potest (ut ratio naturalis indicat) producere diuersa. Hinc ad unam tantummodo intelligentiam Dei futuram coartabant: Quæ à Deo producta ad primam mentem conuertebatur: undè secundam producebat intelligentiam: Et intelligendo seipsam, subsequenter adgenerabat, animam uidelicet primi orbis: Intelligendo uerò operationem suam, in ulteriorem producendã procedebat: Et sic deinceps uariata causa in substantia, & operatione uarij producebantur effectus. Huic sententiæ facile manus dare possemus, si primus opifex ad unum tantum effectum producendum coartaretur: Quod uel imaginari de uniuersi Progenitore absurdissimum est: cum ei non particularis, sed uniuersalis correspondeat effectus, maior uidelicet unicus, & unicum esse omnium rerum: quia prima rerum productarum, est esse, inquit Proculus: ut rectè sensit Parmenides, & Melissus, & cum eis Plato in Parmenide, & Timæo: quamuis Aristoteles contra illorum sapientum uerba, & non sensa, frustra labore. Hoc igitur uniuersum tanquam animi uel quoddam unicum quidem in se, in membris uerò diuersum ab unico parente progenitum est, unicâque uita uniuersali uiuit. Sapientes uerò catholici nostri alius telis contra huiusmodi congregiuntur, asserentes artificem summum in opus exire nulla naturali lege ligatum, sed liberum in quocumque opus uoluerit omnigena uirtute, omnimodâque fecunditate plenissimus: Nec is aliqua impulsus necessitate, sed insita beniuolentia exiit in opus externum: quamuis etiam hi penè blasphemii rectè opinentur primam causam necessariò agere, & eandem semper eodem modo se habere: Non inde tamen sequitur: quòd non possit producere nisi unicum effectum: cū ab eodem sole, qui semper idem existit,

Procul
Parmenid
Melissus
Plato
Aristo
Theolo.

& ab eadem terra quæ in æternum stat, nulla interueniente uarietate, nullò-
 que excolente uarij producantur effectus, herbæ uidelicet, flores, & illi, quæ
 terra ipsa putrefacta solari uirtute producantur. Et si dicent: Coagentibus a-
 liis particularibus causis, conducuntur effectus uarij: hoc reliquerunt probandū
 an uarietas hæc à diuersis causis, uel ab eodem sole multigena uirtute fæcundo
 procedat. Quãto magis: primus, & uerus Sol, de quo Trismegistus merito phi-
 losophorum pater his uerbis deponit. Deus meus existens utriusque sexus fæ-
 cunditate plenissimus, uita, & lux, uerbo suo mentem alteram opificem peperit,
 filium uidelicet omnibus ideis fæcundum, & exemplaribus rerum faciendarū,
 quæ in ipso tanquam omnium uita præexistebant. Omnia nanque (ut Mercu-
 rius prosequitur) in Deo sunt: non utique ut in loco posita, sed in mente colloca-
 ta: ex qua omnia producens omnium dicitur parens. Hic solus à naturæ legibus
 solutus, nullo præsupposito subiecto, nullaque materia, omnia, & etiam ma-
 teriam ipsam sua plenissima fæcunditate produxit. Causa uerò subsecundaria,
 aut naturalis (ut aiunt) subiectum, & materiam à Deo productam exquirunt,
 in quam agant: Et in his locum habet, quod Peripateticorum princeps deponit:
 communi uidelicet acceptione animi cõsentaneum esse, ex nihilo nihil fieri. Hinc
 Augustinus Latinorum Theologorum merito pater cum tota huiusmodi fami-
 lia aperta uoce asserit Angelos nullam omnino posse creare naturam: Et quòd
 non magis Angeli sint rerum creatores, quam agricolæ frugum: Quam senten-
 tiam munire studuerunt recentiores Theologi, Aegidius Romanus, Henricus
 Gaudeuensis, Ricardus, & acerrimè Ioannes Scotus, quæ omnia in suis libris
 legenda relinquo. Hic summa admiratione obstuereo, quoniam tanti uiri negēt
 Deum omnium opificem: & quòd nihilominus secundariæ causæ ex nihilo pro-
 ducant contra eam philosophiam, quam profitentur: in qua celebriores asserūt:
 nec ab ipso sum: no opifice mundum, aut aliquid ex nihilo productū fuisse: Qui
 autē ueritatis lumen susceperunt, solum Deū omnium authorē profitentur. Mūdi
 totius (inquit Alcinoꝝ Platonicus) deorum & dæmonum author est: atque id
 uniuersum uoluntatis diuinæ munere nunquam in posterum dissoluetur. Plato
 autem ipsum bonum summum causam esse substantiarum separatarum, & earū
 durationis præsupponens sic ipsum introducit ad eas exorsum: Vos quidem non
 immortales, nec omnino dissolubiles estis: non tamen aliquando dissoluemini: Nā
 si omnia quæ constituta sunt, destrui possunt, atque dissolui: quæ rectè constitu-
 ta sunt, & bene se habent dissolueri, atque destruere, prauis animi est, & sibi re-
 pugnantis. Mercurius quoque cum de planetarum præsidentibus ageret, inquit:
 Deinde septem fabricauit gubernatores: & sic omnia enumerat à Deo produ-
 cta. Nec opinandum est in tanta uniuersi consonantia plures fuisse progenito-
 res, plurésque esse regentes, pluráque ex seipsis constare: Quia inde confusio,
 dissonantia, & ex consequenti facilis dissolutio esset in uniuerso.

Trifine.

Terua.

Augusti.

Aeg. Ro.
Hic. Gã.
Ricardus
Ioã. Sco.

Alcinoꝝ

Plato.

Mercur.

CANTICI PRIMI

Quomodo secundo quadrato ternario cælos fabricauerit opifex. Cap. VI.

Quomodo numero, eisdem gradibus summus moderator cælos distri-
buit, secundo uidelicet nouenario: ut antiquorum, & communis o-
pinio censet: quamuis nouitiores nonnulli decimum asserunt non
percipientes quomodo saluetur in oëtaua sphaera motus, quem
trepidationis dicunt sine decimo circulo: Nec eis uidetur consentaneum, ut ipsa
oëtaua sphaera, quæ tribus motibus uoluitur, annexa sit primo mobili: quod uno
tantum gyro conducitur: Habet enim ipsa motum diurnum ab oriente in occidē-
tem supra polos mundi: Habet & ab occidente in orientem supra polos zodia-
ci, aut signorum, quibuslibet centum annis gradu uno, ut Ptolemæo placet: Sed
in sexaginta, ut alij asserunt: Habet & illum assertum motum trepidationis: un-
de opinantur esse nonum cælum: quod moueatur tantum duplici motu inter ip-
sam, & primum mobile: quod unico tantum motu reuoluitur: ut ordine debito re-
ducantur omnia in primum mouentem: qui unico motu gyrando cætera omnia ra-
piat secum regulari, & ordinato circuitu: Et seruetur, quod docet Aristote-
les in superiori philosophia, necesse uidelicet esse omnia debito ordine in illud
reduci, quod ipsorum causa est. Verum cum oëto conspiciantur orbis: & ar-
milla, & aliis instrumentis cōprobentur distincti: & ultra hos nonum esse (quod
primum mobile Astronomi, sed alij, nescio qua ratione, crystallinum uocant) ra-
tio manifesta concludit. Hos admittimus: decimum uerò cum nihil habeat pro-
se, nisi ut motus ille trepidationis assertus saluetur, non admittimus: cum alio
modo saluari possit. Saluantur quidem (ut instrumento prospexi, & experien-
tia clarissima cōprobauimus) omnes motus ipsius oëtauæ sphaeræ sub illo nono circu-
lo absque decimo. Nec latuisset hic decimus orbis Ptolemæum, Hermetem, A-
raturum, & alios antiquos solertissimos cælorum, & motuum, & aspectuum eo-
rum inquisitores: qui contenti sunt numero nouenario. Sed quia Theologi de-
cimum asserunt, quod empyreum uocant, uitale, igneum, atque diuinum: ubi reci-
piuntur, qui diuiniorem duxerunt uitã: ut Plato, & sui Academici (Plotinus ma-
ximè in eo quem de mundo ædidit) cum nostris theologis consentiunt: Ideo dici-
mus: esto quòd decimus dicatur, tamen propriè cum istis nouem minimè numera-
tur: Quia isti mobiles, illud autem stabile: Isti ex una materia, illud ex alia:
Quod à Mose omnium philosophorum, theologorū, & prophetarum facilè prin-
cipe, imò ab ipso rerum Opifice discere possumus: Vbi à Mose rogatus ut se-
cum inhabitaret: & continuis oraculis instrueret: quæ ad conducendum nume-
rosissimum populum, & ad legem tradendã exquirebantur: Veniam, inquit, sed
fac mihi arcã lignẽã: quæ uidelicet mundi, in quo habito, typū gerat: Quã cubi-
to cum dimidio consummabis, nouem uidelicet palmis: Cubitus enim sex pal-
mos continet: dimidium uerò cubiti tres palmos: Quibus nouem cælos represen-
taret. Decimum autem scilicet coopertorium, ex auro fieri iussit, materia quip-
pe multum à ligno distante: Quod decimum cum illis nouem non plenè conu-

Ptolem.

Aristo.

Astron.

Ptolem.
Hermetes
Aratus

Plato.
plotinus

Moses.

meratur: sed principium est alterius combinationis: Nam denarius, quamuis primos numeros compleat, est tamen denariorum principium: sicut centenarius denarios perficit: & est millenariorum exordium: Sic & cooperimentum illud (quod propitiatorium uocant) arcam terminans melioris rei principium præbebat: Nam super illud insidebant cherubini: unde propitiations habebantur: Sed in arca lex, manna, & uirga profundo mysterio stabant recondita. Pari modo & empyreum cælum, quamuis nouem cælorum numerum compleat, est tamen rerum spiritualium, & diuinarum principium, Angelicam, diuinamque naturam redolens: ut sit proportionatum locatis illis: Sic & omnia decima, nescio quid diuinum habentia, à Deo tãquam propria exiguntur simul cum primitiis: ut principium numerorum, uel rerum primordia, & fines, uel decimæ illi reddantur: qui principium & finis est omnium rerum. Nos autem de naturis separatis, & his quæ connumerata adinuicem conueniunt tractare prætendentes, eas, quæ tanquam illarum perfectio cum perfectiori connexæ inferiora in illud perfectum conducunt, omittimus: De qua unione cuiuslibet enneadis in suū decimum perfectæ earum enneadum concordia (Deo fauente) differemus. Nouem itaque sunt cæli, Mobile primū: per quod primus motor omnia mouet: Postea stellatum cælum, per quod opifex in numerosa instrumenta rerum efficiendarum se diffundit: Et per septem ministros præcipuos exequitur: quibus insident septem illi præcipui spiritus, aut intelligentiæ: Qui ante thronum Dei existentes fruuntur præsentia: & in facie illa diuina, tanquam in speculo omnia complenda specularantes ad nutum principis eadem omnia exequuntur. Quorum nomina (si doctoribus Hebræis credimus) hæc sunt: Saturno præest Zaphchiel: Ioui Zadchiel: Marti Camael: Raphael Soli: Honiel Veneri: Michael Mercurio: & Lunæ Gabriel: Qui per cælos, tanquam per instrumenta, coaceruatis omnium stellarum & signorum influentiis, operantur in hæc inferiora concurrente ad metalla, lapides, plantas, & animalia producenda: Sed potissimè ad omnia quæ in homine sunt: & ad eundem spectant: siue bona, siue mala uideantur: Sed quomodo malum, uel bonum operentur, aliquantulum percurrèdum censeo.

Quomodo planetæ, aut stellæ operentur in inferiora bonum, uel malum.

Cap. VII.

S Tellas influere bonum & malum, & Ptolemæus & omnes, qui astrologica pertractant, asserunt: Datur per Saturnum firma, & inconcussa prudentia: A Ioue recta iustitia: A Matre constans robur, & fortitudo: A Sole feruens charitas, & amor: A Venere delibatiua, & suauissima spes: A Mercurio penetrans fides: A Luna, (quæ est in motu, facillima, & in nullo pertinax) moderata temperantia. Nec planetæ isti, tanquam harum uirtutum fontes, aut domini supra enarrata influunt: sed corpus & eius uires disponendo, facillè ad prædictarum uirtutum incrementa cōducunt: dummodo animus uires illas moderando disponat ad consequenda

F iij

CANTICI PRIMI

ea, quæ omnium bonorum largitor per suos ministros, aut instrumenta influere decernit. A Saturno iterum tanquam à grauiori, sublimiori que fautore ad secretiora trahimur uidelicet Theologica, atque diuina, secretiorem philosophiã, occulta utriusque naturæ: & ad cumulum omnium rerum cõgregandarum, temporalium uidelicet & diuinarum dispositione quadã conducimur: sine quibus nemo utique magnus est: Quid enim erit doctõr, nisi sententias multas collegerit? Quid Imperator nisi aggregauerit pecunias, copias, amicitias, & uirtutes, quibus merito præfici debeat? Quid Sanctus, nisi meritis, & gratis multiplicibus constipetur? Per Iouẽ debito temperamento conducti legem cõdimus, & seruamus: subministramus quod æquum est: subiectos pacifico ordine & tranquilla quiete debita prælatura gubernamus: ne deteriores simus apibus, gruibus, camelis, capris, & cæteris huiusmodi, quæ suum ducem cognoscunt. A Marte uim habemus, & impetum ad opus perficiendũ: ut fortunati simus in operibus: Nã fortunæ causa est naturæ impetus, si rectè sentit Arist. ubi de bona, & mala fortuna scripsit. Venus lepore, & festiuitatem præstat, & amorem: quo agitati quæeunque ardua cum delectatione perficiamus: quia delectatio opus perficit: Nec enim labore in perscrutandis rebus naturalibus, atq; diuinis sustinere possemus, nisi adesset amor: Quo recreati supprimimus afflictionem, quã affert cogitatio assidua. Nec mercator in augendis pecuniis, aut qui præfidentiam ambiunt, sufferrent labores qui in huiusmodi perquirendis occurrunt: nisi rerum acquirendarum amore consolarentur. Mercurius præptos, acutos, & solertes ad omne opus redit: sed ad ueritatem potissimè indagandam, acquirendamq; eloquentiam, musicam, & gloriam. Luna in his omnibus propinquiorem, & uariũ motum præstat, ut homini tanquã fini, & mundi cœlestis & supercœlestis typo omnia superiora membra respondere faciat. De Sole nihil particulare dicam: qui omnibus uelut gallus (cui moriens Plato se debere dixit) dat fœtum, operationem, & uitam sicut charitas, quam sibi accommodauimus, omnes uirtutes uelut uita, & forma decorat: Malè autem dispositis omnia cedunt in malum. Hinc Trismegistus cũ de his ageret, quos diuinum illud (quodcunq; fuerit) abiens dereliquit, residuum uidelicet sensibile, & animale concedens dæmoni, His, inquit, irascendi, atq; appetendi uires in naturam abeunt ratione carentem: Et primæ debinc zonæ crescendi, atq; decrescendi officium reliquit: Secundæ machinationem malorum, ociosumq; dolũ: Tertiæ ociosæ concupiscentiæ deceptionem: Quartæ imperiosam, atq; inexplebilem ambitionem: Quintæ prophanam arrogantiam: & audacem temeritatem: Sextæ occasiones diuitiarum prauas, & ociosas: Septimæ mædaciũ insitum: Et sic animus relictis inferioribus, aut animalibus conditionibus dæmoni, & malis influxibus, harmonicæque motione exutus, tanquã diuinum ad octauam naturam reuertitur uim propriam repetens, unaq; cum illis, qui illic sunt, patrem laudat: Quod & Salomon innuit dicens: Spiritus redit ad eum: qui dedit illum. Reliqua omnia uanitatibus subiecta relinquuntur, ex quibus satis reseratum ha-

Aristote.

Plato.

benus, sphaerarum influxus male dispositis nocere: A quibus diuinum, quod ipsis inerat: abscessit. Sed illo stante influentia omnes cedunt in bonum: quae ad huc clarius explicabimus.

Vnde proueniunt mala, an influentiu malitia, an ex mala dispositione recipientis.

Cap. VIII.

Vm summus opifex omnia, quae fecerat uiderit ualde bona: non sine admiratione, et prosternatione animi audimus tot mala, quae de sideribus Dei optimi ministris aliqui asserunt decernentes planetas (quos maliuolos dicunt) potius scelestos quam caelestis: quod Saturnus uidelicet omnes deuoret filios, quatuor exceptis: quae aliquo infortunio molestus sit uorax, tenax, difficilis, exilium, discrimina, dolum, nequitiam, prodiciones inducens, uiolentiam insuper, captiuitatem, damnationem, perfidiam, pertinaciam, iram, omnisque boni odium, metum, angustiam, dolorem, funera, luctum, orbitatem: Item maleficia, furta, uestigiones, polinctoresque, et magos faciat. Et de Martis significatione Firmicus ille Maternus sua propria eloquentia haec prohibet: quae est perditio, pugna, caedes, audacia, temeritas, elatio, seditio, controuersia, praedae, insidia, latrocinia, uulnera, captiuitates, fugae, difficultates perfidiae, obscenitas, incautus amor, facilis offensio, uaria cogitatio, nullum consilium, uiolenti principes, feroces, inhumani, alienae semper caedis appetentes, periuri, dolosi, inconstantes, maledici, incompositi, omnia contaminantes, omnia polluentes: Significat etiam deformem, inuerecundum, partibus perniciosum, abortum puerorum: Et in quacunque caeli parte semper aliquid minatur mali: Si in ariete, facit fures, clamorosos, fraudulentos: In Tauro, audaces, temerarios, obloquentes, quibus fas et nefas iustum sit: dummodo suam expleant libidinem: In Geminiis, malitiae deditos, et occulta facinora uigili sagacitate perquirentes: Et sic de aliis signis prosequitur. Pari modo et de domibus: ut si fuerit in horoscopo facit calidos, audaces, furiosos, dissipatores patrimonij: Si in sequenti domo, maxima adhuc decerit mala, magna infortunia, alienos a parentibus, et a domo sua semper peregrinos, uulnera, uincula: Et ubicunq; fuerit, semper eum indefesso sermone calumniantur: Cui ad stipulatur quod Ptolemaeus antea dixerat: post quem Alcabitus, et Albumasar: Quorum alter asserit: quod etiam absque mala irradiatione oppressiones maliuolas, effusionem sanguinis, et multa facinora perpetrat: Alter autem iis insequitur calumniae: quas paucis uerbis explicare nequit. Omittam, quae de Mercurio, Ioue, Venere, et Luna asserunt Mathematici, et poetae: Quod Iuppiter uidelicet, et Mars uenereo turpique congregiantur accubitu: et multa nefanda perpetrent: In congressu maxime Martis cum Saturno, Phaethonte, Stilbone, Phosphoro, uel Luna: cum quorum quolibet aliquid mali semper comminatur, percussiones uidelicet ferri cum primo, aeris cum secundo, nummorum aureorum cum tertio: Et sic de aliis prosequitur. O bone Deus quid fecisti? Quomodo sunt cum ista bona, quae fabricasti? Cur tam malos praesides nobis praefecisti? Quis tutus

Firmicus

Ptolem:
Alcabi.
Albi.

CANTICI PRIMI

erit à tot sceleribus? *Quis immunis à ministris cœlestibus, imo potius scelestis? Nec mirum, si qui horum cognitionem profiteretur, tot mala in mundo quotidie sequutura prædicunt: cum ad ea perpetranda cœli, sydera, uel præsidentes Angeli nos conducere uideantur. Qui autem non scioli, sed ueræ sapientiæ dilectores existunt: aliter penitus sentiunt: Ab auribus omnium (inquit August.) repellendæ sunt huiusmodi stultitiæ: non solum eorum qui ueram religionem tenent: sed etiam eorum, qui Deorum quorūcunque uolunt esse cultores: Hæc enim opus quid agit aliud, nisi ut nullus colatur, aut adoretur Deus? Magnam quippe cœlo iniuriam faciunt: cum ibi, uelut in clarissimo senatu, & splendidissima curia opinentur scelera faciendâ decerni. Citare quoque possem Origenē, Hierony. Ambrosium, & quamplurimos ex nostris: qui cum August. consentiunt: Sed cū apud supersticiosos minus faciat christiani auctoritas, ueniamus ad externos: imo ad eos, qui præcepta horum prognosticationū præcipui tradiderunt: & cōprobabimus ipsos dogmata sua aliter tradidisse, quàm uulgus & turba sciolorum existimet. Legatur Ptolemæi contextus in principio Apotelesmatum: qui merito in huiusmodi, & aliis perfretur: & uidebitur quid astris, quid genitura, quid parentū spermati, quid cibariis, qd loco, & quid moribus tribuat: Valde (inquit) imitatur genitus parentum semen, & sanguinem: ut triviale est. Loco etiam multum tribuit: qui est principium generationis, ait Porphyrius, quemadmodum & pater. Hinc Ioue, aut Venere significante (prosequitur Ptolemæus) non erit natus albus, qui nascitur in Æthiopia, regione, locoque obstante. Accedunt mores, & cibaria: quia multoties (dicit Hali eius interpres) ad morum, ciborumque naturam trabuntur nati: Parum igitur relinquitur astris: Quod non latuit illum, qui dixit: Pauci quos, æquus amauit. Iuppiter, aut ardens euexit ad æthera nirtus. Diis geniti potuere. Quibus uerbis inuuit non modo astra, sed genituram, & mores euehere homines ad sublimia: Vnde concludit ipse Astronomorum princeps: Sicut Physicos laudamus, qui infirmitatis originem, & causas multigenas inquirunt, pari modo nos ludibrio haberi non debemus, si in iudicio nati de regione, natali, cibariis, moribus, & aliis occurrentibus petamus: Et in eo libro, qui Alarba dicitur, concludit ea accidentia multoties in genito occurrere, ut cœlestem influxum recipere nequeat: aliquando uerò parum, & aliquando multum, quod ignorant quamplurimi. Hinc in Apotelesmatum uolumine conqueritur de multis: qui non habentes omnimodam causam prognosticandi in astris, ab alia parte scilicet necromantia, & geomantia (ut eius interpres exponit) accipiunt, unde diuinent deducentes homines in sophisticationem & errorem, cum ea uelint prædicere, quæ mortalis percipere nequit: eo quòd nihil certi, sed opinio ex multis dissimilibus in hac arte colligi potest. Et cum aliquid certa scientia asserere uoluerint, abominabilem faciunt eam doctrinam: quæ bona, & utilis est. Hæc sparsim Astronomorum Dux. Sed plus dicam: quòd si omnia cœlo regente disponderentur: essent utique ualde bona à bonis causis moderata.*

August.

Orige,
Hiero.
Ambros.
August.

Ptolem.

Parphy.
Ptolem.

Hali.

Virgilius

Ptolem.

Mercurius Termāximus dictus non modo in regno, sacerdotio, & doctrina: sed ^{Mercu.} philosophia, Metaphysica, & Theologia supremus reliquit in colūnis Memphiticis (Iamblico longa serie referente) omnes astrorū influxus optimos esse: Si autem ^{Iambli.} malum sequatur: illud subiecto indisposito, non syderibus iubet ascribi: exemplo lucis solaris demonstrans, quæ bona utique est: Si autem lipposum oculum offendit: id puenit ex mala dispositione recipientis: Cui Plato in Epimenide adstipulatur his uerbis: Deus lunam crescentem, atque decrecentem fecit: & menses ad annum constituit: omnemque horum numerum fœlici quadam fortuna cōferri ad numerum docuit. Hinc terra fœcundior facta concipit, fructumque ad alimentum animalium omnium parit, quum & suauiter uenti flant: & hymbres in terræ gremium fœliciter defluunt. At si quid mali in his accidit, non diuina, atque cœlestis culpanda est natura: sed humana, quæ iniuste uitam suam distribuit: hucusque Plato. Exclamat etiam Hierocles Stoicus in carmina Pythagoræ ^{Hieroc.} dicens: Vt malus quisque sit, malitiæ suæ ipse sibi causa est. Nec à purissimis fontibus superioribus emanant iniqui animi sordes. Plato etiam in sexto de legibus: ^{Plato.} à quo Aristoteles decerpens uidem in politicis perhibet: Hominem uidelicet rectam disciplinam assequutum, in diuinissimum, mansuetissimūque animal euadere: Si uerò non satis, aut minus bene fuerit educatus, ferocissimum omnium, quæ in terris nascuntur, redditur animal. Et Chrysippus. Vt caderet sua, tribuit ^{Crysp.} certè amentia causam, & rursum.

Quam falsò accusant superos, stulti que queruntur
Mortales: & enim nostrorum causa malorum
Ipsi nos sumus: & sua quemque uecordia lædit.

Rationibus comprobantur quæ sapientum sententiis iam decreta sunt.

Cap. IX.

Et si sapiētibus attestantibus omnes influxus bonos minus aliqui credunt: quàm debeāt: nisi Helleboro digni sint, cedit rationibus quas inexplicabiles adducemus in mediū. Dicant quæso, qui influxus malos asserunt, unde hæc malitia? Est ne à Deo iubente, an ab intelligentia mouente, an à cœlo gyrante? Non quidē à Deo: qui est prima regula omnium: Et malum, aut peccatum illud est: quod fit contra uoluntatem principis: aut declinando à suo libramine: Nec malum in natura à fonte bonitatis prouenire potest. Hinc contra eos, qui culpam in Deum proiciunt, decantat psalmographus: Quoniam declinauerunt in te mala, cogitauerunt consilia, quæ non poterunt stabilire, quia nimis fatuum, & absurdum est, uel excogitare, quod à Deo optimo mala proueniant: & à summo moderatore transgressio legis: cum uelle eius sit ipsius lex. Nec dicatur: Concurrit Deus semper ad motum: consequenter ad effectum inde prouenientem. Sed effectus multoties est malus, siue influētis siue recipientis causa, tandem concurrit Deus ad malum: Sed esto quod tanquā prima, & uniuersalis causa influendo ad malum conueniat, non cooperatur ad

CANTICI PRIMI

deformatem, sed ad substratum actus : ut aiunt: in quod secundaria causa deformatem inducens culpanda est: Commune enim habetur: quod pluribus causis ad eundem effectum concurrentibus, effectus ipse semper debiliorem & deteriore prosequitur causam: quæ si cum suprema conueniret, bonus semper sequeretur effectus: Vnde non prima, sed secundaria causa culpanda est. Sūt etiā qui intelligentiam præsentem criminari præsumant: Sed dicant istiusmodi: facit ne hoc ipsa intelligentia ex mandato summi principis, quem unicum moderatorem uniuersi omnes fatentur, an contra mentem, & imperium eius? Si iussu ipsius aliquid expleant, non quidem malum est: quia non est malum, nisi quod contra summi moderatoris ordinem perpetratur: Si uerò principi aduersantes id faciunt: magna quippe est in summo regente confusio: si ministros tanta rebellionē proteruos impunes abire sinat. Nec ad prælatos malos respiciant: qui uiatores sunt: & suo donati arbitrio, ut mereantur obsequentes imperium principis: & demereantur transgressores in breui reddituri uillicationis suæ rationem. Quod & in Angelis factum fuit, antequā stabilitati darentur. Vnde puniti plures à ministerio Dei expulsi sunt: ut non modò Theologia nostra diuiniſsima docet, sed etiam Assyriorum, Arabum, Ægyptiorum, atque Græcorum dogmata confirmant. Pherecydes Syrus casum dæmonum describit: & Ophim, id est serpentem dæmoniacum caput fuisse exercitus rebellantis. Ægyptiorum splendor Trimegistus eundem casum tetigit docens lapsum Angelum, & hominē (ut patet bene intuenti) à diapason diuinæ consonantiæ in harmoniam inferiorem, aut dissonantiam, & miserrimus seruus imo exodus effectus est. Homerus Græcorum præcipuus uates, & mysteriorum pictor casum primi rebellantis sub nomine Atarum suis decantat carminibus. Arabum quoque Theologia Hebræam æmulata idem asserit. Et ipsi quoque dæmones multoties casum suum inuiti fasti sunt. Illis igitur lapsis & exclusis, cæteri sunt tanta stabilitate muniti: ut cadere deinceps nequeant. Sed ut cum sapiētibus, & bene initiatis loquamur, non ne dicunt omnes illos motus inuariabiles & ab errore semotos in sua continua reuolutione? Si igitur tanta diligentia uoluuntur orbis illi, ut nullus aliquando accidat error: cur & in significationibus, & influxibus syderum nō sunt fideles? Et si obsequentes, fideique sunt ministri, non influent malū: neque male disponent exequendo mandatum summi boni: Quomodo igitur ad transgressionem in regem inducunt ministri: qui ipsius regentis iussa nunquam transgrediuntur? Quomodo etiam ad defectum propellunt causæ illæ, quæ nunquam deficiunt? Si autem aliquis ipsos deficere contendat: cum nullum malum impunitum relinquat in uniuerso summus moderator, & sine coordinante pœna: quando punientur, cessabunt ne à motu, an ab errore corrigentur? Si cessabunt, quomodo erit (ut aiunt) ille motus perpetuus? Si uerò ab errore desistent correcti, cur cito non corrigentur? Ad quid differtur correctio? Cur Deus tandiu non correctis, imo rebellibus ministris credit suæ domus administrationem perpetuam? Quomodo stabit

perpetuitas cum errore, cum error sit prope nihil, & in nihilum tendat? His autem, qui cœlos ipsos de malitia culpare uolunt, postquam Deum, aut intelligentiam mouentem criminari non possunt, dicemus: Si cœli mali sunt, undè eorum malitia? Sunt ne producti mali: an malis moribus deprauati? An natura eorum deficiente in malum prolapsi sunt? Non quidem sunt producti mali ab opifice optimo: Nec deprauati sunt moribus: cum non sint libero arbitrio donati: quia eorū motus & influxus naturales sunt: & non liberi: ut omnes asserūt. Sed dicent aliqui, animati sunt, & possunt eorū animæ deprauari: Quæ sunt quæso eorum animæ? Nonne essent intelligentiæ mouentes? Sed cum nuper eas à culpa absoluerimus, ad cœlos redeamus. Influxum ne cœli tanquam causæ secundariæ, an tanquam instrumenta? Si tanquam instrumenta: cum ipsa non moueantur, nec operentur nisi pro arbitrio artificis deducentis, ergo in culpa relinqueretur Artifex, quod iam explosum est: Si autem tanquam causæ secundariæ: cum opus sit à uiuente, reducetur error in animas ipsorū, aut intelligentias eos mouentes: quod etiam exclusum est. Hoc etiam addamus: quod cœli agunt aut à natura, aut ex arbitrio: Si à natura: cum ordo ipsius naturæ sit à Deo, ideo merito celebratur illa Peripatetica sententia: In his quæ sunt à natura, nec laudamur, nec uituperamur: Cum laus sit ordinātis: nec uituperium adesse potest in ordine summi boni. Si autem libere agunt: id faciunt ducti irascibili, aut concupiscibili: Si irascibili: cum aliquis planeta semper decernat (ut aiunt) impetuosos influxus, cur non consumitur ira sempiterna? Cur iterum magis dicatur accendi in una domo, quàm in alia? Quid nanciscitur in propria, aut in peregrina domo: quod ipsum ad malum decernendum accendat? Quomodo iterum accenditur, quod inalterabile asserunt? Si autem concupiscentia ducuntur cœli: quid commodi, aut utilitatis ex inferioribus sibi comparant? Nam ad huiusmodi tantummodo concupiscentia extenditur: Et qui malè concupiscit: id facit subuersus ex inebriante materia: Sed cum materia cœlorum sit ab alteratione semota, nō inebriat, neque subuertit. Ex quo igitur loco cœlos criminantur? Sunt (inquierent) natura mali: Vnde quæso malum in natura? Colligunt sapientes has rationes, & origines mali in natura: Aut quia causa non potest moderari superfluum materiæ, aut satisfacere si deficit, aut debite disponere, & id genus: Quæ omnia ex debiliori uirtute causæ procedunt. Sed cum cœlorum faber sit infinitæ uirtutis: quomodo defecit in opificio suo? Nec alia deficiens causa concurrebat: cum ipse sine aliquo adminiculo cœlos fabricauerit. Si Mosi, imo ueritati creditur. Moses; Quid iterum resistere poterat opifici: qui omnia in esse deducebat? Quis infinito resistebat: aut resistere potest? Hinc facundus uates Isaias ait: Isaias Dominus exercituum decreuit: quis potest infirmare? Et manus eius extenta: quis auertet eam?

CANTICI PRIMI

Quod nec Saturnus, neque Mars, neque aliud quodcunque sidus sit ma-
lum: ut præferebatur. Cap. X.

A Proleim. Vdiant criminatores syderum quid primo de Saturno deponat
Astronomici dogmatis princeps in tertio Apotelesmatum. Si Sa-
turnus, inquit, fuerit solus in statu animæ significator, & Domi-
nus loci Mercurij, & Lunæ, & ad mundi angulos bona irradia-
tione refertus, erit amator honorum, magni, & firmi consilij, secretarum &
Iul. Fir. diuinarum rerum perquisitor. Sed & Firmicus eum multis prosequendo laudi-
bus dicit: quod eius ducatus in rebus deliberandis est, acerrimum ingenium: sermo
certus, stabilis amicitia, longa providentia, regalæque consiliū: Alium quoque
significat intellectum, & profundam rerum scientiam. Et de ipso iuniores depo-
nunt: quod cum uita communis à Ioue decernatur, separatam atque diuinam Satur-
nis sibi uendicat. His autem, qui hanc uitam simulant, præ cæteris est infensor:
Quos ab eis spreus Iuppiter dereliquit: nec Saturnus ut suos cognoscit: qui ue-
ros solitarios, & diuinos diligit. Hinc finxere antiqui: quod Iuppiter sibi regnum
usurpauit, fugato Saturno eis uidelicet qui bono Saturno uimicantur. Is autem
in Italia latuit: quando Italorū ingenia subleuare cœpit: Et Græcia tamen uenisse
dicitur: quia sublimes & profundæ speculationes à Græcis ad Italos perue-
nere. Sed olim ab altioribus, longioribusque plagis orientis, ubi secundum Ara-
bes, & Persas, subtilissimi habitant dæmones, longæuæ, Saturniaeq; uitæ in re-
gionibus, illis uidelicet Saturno subiectis: Sed (ut uerius dicamus) à diuinis ora-
culis sublimes speculationes edoctæ sunt. Albumasar Arabes forsitan æmulatus,
Albu. in regionibus Indiæ Saturno suppositis longæuos dicit esse homines: ac extremo
senio ut plurimum, decedere: eo quod Saturnus domesticos minimè lædat. Antiqui
Ouid. autem Philosophi, & uates Saturnum optimum decantauerunt: & auream ætatem
sub eodem percurrisse. Sulmonensis autem Pythagoreos & Platonicos imitatus
hæc carminibus cecidit.

Aurea prima sata est ætas, quæ uindice nullo
Sponte sua sine lege fidem, rectumque colebat.

Multaque prosequitur bona sub Saturno cucurrisse: & ab eius patrocinio
soluti mortales uiclinasse: undè de succedente curriculo prosequitur dicens:
Postquam, Saturno tenebrosa in tartara misso,
Sub Ioue mundus erat: subitque argentea proles
Auro deterior, fuluo pretiosior ære.

Virgilius Cui ad stipulatur alius uates decantans:
Ante Iouem nulli subigebant arua coloni.
Et Pollioni tanquam quid magni auspicando ait.
Iam redit & uirgo, redeunt Saturnia regna.

Plato Nec ridendi sunt uates: qui per poësim suam ad intima mentis, & naturæ (Plato-
tone teste) penetrarunt: Nec puras decantabunt fabellas, ut aliqui opinantur:

quas nec anus pueris, atque puellis narraret. Theologi tamen dicti sunt profunda, & arcana inuolucris fabularum occultantes. Hinc celebratur à sapientibus qui ad illa mysteria penetrant. Arist. Simonidis, & Homeri testimonio grauis-
 sima loco philosophiæ corroborat: Achesillas nouæ academiæ inuentor tantum
 Homero tribuit: ut nunquam in lectum se reciperet: quin prius aliquid ex eo le-
 geret: Sed & in lucem ad amasium ire dicebat: quo sibi magis legendi daretur
 copia. Anaxagoras, & Basilius noster egregiâ uirtutis laudem in Homeri-poë
 si admirantur. Thuscus ille uir omni scientia præditus, acerrimique ingenij Ma-
 ronem Homeri imitatore in omni naturali, atque morali philosophia doctorem
 præponit. Sunt & qui totam eius fictionem ad Allegoriam deducât. Lucretius
 omnia philosophiæ præcepta carminibus pertractat. Orpheus ultra quàm facul-
 tas extendatur, humana ex sacris literis (ut ipsemet fatetur) Theologiæ, & sa-
 crorum decantat mysteria, Ouidius etiam Pythagoræ arcana in sua metamor-
 phosi reclusit: Sed nimis lasciuii progressu deprauans, à dignitate illa aliquân-
 tulum cecidit, Declinauerunt & alij, adeo ut magis lenonum, quàm uatû, & sa-
 pientum officio fungantur, contenti tantummodo uenena texere uerborum lepo-
 ribus: Quos merito Plato à rep. exterminari iubet, etiam quæ heroum facta de-
 cantent: ne tenues mentes ipsorum heroum picta lasciuiia deprauarentur: quas
 abluere ualidior ætas nõ possit. Ad priscos autem illos philosophicos, atq; Theo-
 logicos uates redeuntes, illi Saturnum fœlicem, & beniuolum attestantur. Tem-
 pus quoque significare uoluerunt: quod Græci Chronum aspiratû dicunt à Cro-
 no non aspirato, quod Saturnum significat: Per quod tempus omnes filios deuor-
 rat: quia omnia consumit, quatuor exceptis elementis: ex quibus, & in quæ cum
 omnia transmutentur, ipsa permanent. Quorum elementorum poëta Iouë ignem
 uocauerunt: Iunonem aërem: Neptunum aquam: & Plutonem terram. Ea autẽ
 mala, quæ Saturnum decernere nõnulli perhibet, proueniunt ab eius uirtute fri-
 gida, atque sicca: qua ad atram bilem fauere uidetur: Vnde suffocatur, & com-
 primitur concupiscens uirtus, & naturalis amor: cuius sedes est humidum, &
 calidum: Idco ipsum segregant ab humana societate: ut sit non ipse planeta, sed
 natus, quem ille disposuit complexione ipsa partim ab influxu, partim à genitu-
 ra, & cibariis, partim à moribus comparata, ab humana societate seiunctus: Id
 maximè, si fuerit Martis siccitate, aut Lunæ frigiditate suffultus: sed hic contẽ-
 plationi studio, diuinisq; incubat, ei, qui solitariam uitam ducit, amicis: & sen-
 tiet Saturnû nõ malum, sed bono influxu sibi fauere. Si autem quis ex Saturnia
 cõplexione tristẽ se sentiat, audiat illum, qui dixit: Beati qui lugent. Si uerò cogi-
 tabundû se nactus fuerit, audiat adhuc dicentem: Maria optimam partem elegit.
 Si autem cumulandi cupiditate laborauerit, congreget sibi thesauros in cœlo:
 Eisdem legibus se moderetur, si Martis inflammatione quis agitatus fuerit. Si
 enim colera Martialis te impetuosum, & iracundum facit: nõ ipsa in pauperes,
 & pusillos utare: sed ad uitia comescenda. quia (ut Chrysostomus ille aureus
 Chr yst.

Aristo.
Arche.Anaxa.
Basilius
DantesLucre.
Orph.
Ouidius

Plato.

CHRISTVS.
Idem

CANTICI PRIMI

ait) Vbi ira non est, scientia non proficit: iudicia non constā: crimina nō compe-
 sciūtur. Pugnae ergo, caedes, audacia, elatio, praeda, captiuitates, fuga, uiolentia,
 & si quae huiusmodi sunt, exerceantur in hostes Domini: & non erit malus hic
 Mauors: sed cum Phinee Eleazeri filio de zelo cōmendato, & cū Dauide bellan-
 te bella Domini inter sanctos & amicos Dei amumerabitur. Si autem dolus,
 periuria, fraudes, temeritates, furia, mala homicidia, furta, & huiusmodi subse-
 quūtur: ea omnia inde ueniunt: quia curuatur rationis moderamē: qua porta da-
 ta, ruunt uenti passionū, & perflant omnia turbine. Si uerò sub imperio Aeoli.
 rationis debite regētis, uel (ut in sacris literis habetur) si bestiae introductae in ar-
 cam, starent sub imperio Noë: impetus omnes qui ex Martia excādescentia p-
 ueniunt, moderati, & boni utiq; essent. Non secus de Venere iudicandum est:
 quae ad turpem concubitum inducere dicitur: Nam si debite moderaremur cōcu-
 piscentiā à Venere confotam, etiam Sole, Martēq; feruorem ministrantibus e-
 rit amor bonus, & feruidus in Deum ipsū, & proximum. Et sic cōprobabunt
 omnes: q̄ falsò de natura sui, aut stellarū influxu (ut ait Aug. cōqueruntur mor-
 tales: & q̄ peccatū a deo uolūtariū est: quod si non uoluntariū, non est peccatū.
 Vndè autem obliquitas uoluntatis malè eligentis proueniat: & quid syderibus,
 quid materiae, quid concupiscentiae, quid malis moribus, aut malae consuetudini
 ascribendum sit, alibi Deo fauente, declarandum duximus.

Augusti.

An stellae agant in nos necne, & si agunt, utrum cognoscendo, an dissonen-
 do.

Cap. XI.

Contendunt aliqui, & asseuerāt nos nihil à sydereis afflatibus cō-
 parare: Vndè hoc dogma de influxu syderum, tanquam absurdū
 & à philosophia penitus alienum, explodunt. Subnectunt q̄ gra-
 uissimi philosophi, quorum cura & diligentia fuit in perscrutan-
 dis rerū causis, mutuādo ueritatem (si qua sit) à medicina, à Mathematicis, ab
 omniq; arte, & scientia, & tamē nunquā utuntur astrologicis causis. Et ad hoc
 comprobandū mittunt nos ad Fauorinū Academicum, Panetium Stoicum, Car-
 neadem, Possidonium. Timæum, Pythagorā, Arist. Platonē, Plotinum, Auicēnā,
 Aueroim. Mittant, quāso, & ad Galenū, Hippocratem, Esculapium, & Apollinē:
 quia facile eis respondebitur. Recordentur enim quoniam in fauorē dog-
 matum ab eis inuentorum meminerint de agrario praēcepto: quo in Deuterono-
 mio iubetur: ne quis totum demeteret agrum: sed intactā portionem pauperibus
 relinqueret: qui mergites, & manipulos ad famem tollendā sibi acciperēt. Vndè
 si quis in uos inueheretur dicens, Augu. Amb. Hiero. Orig. Damasc. Rabbi Salo-
 mon, & uterq; Rabbi Moses, caeteriq; doctores Hebræi, Græci atq; Latini dili-
 gentissimo labore perscrutati sunt sensa scripturae: & quae scribitis non tetige-
 runt: ergo non sunt uera, quae dixistis. Quid concluderet contra uos? Nōne tri-
 tum habetur in scholis: quòd arguendo per locum ab autoritate negatiua nihil
 infertur. Non damnāt sapientes ea, quae uos accerrimo uestro ingenio excogita-

Deuter.

stis optima, quamvis ab aliis non tacta: sic nec quis damnari debet: si alius perscrutetur causas quam fecerint, quos connumerastis, philosophi. Vitra progrediar. Si philosophi sunt, philosophiæ metas transcendere noluerunt: sed erant contenti perscrutari causas in uiribus, aut qualitatibus corporum inferiorum: ut multi nostri temporis faciunt: apud quos declinata est nimis eorum theórica, & praxis. Conueniunt omnes, quos laudatis, secretiores philosophi, quod inferiora, & quæ naturalia dicuntur, hauriunt fauorem à superioribus, & cælestibus potius uno aspectu, quam alio: quod pulchrum scire existimatur: quamvis Peripatetici suis sensibilibus depressi contenti sint pro causa omnium effectuum assignare sensibiles qualitates. Siquis autem effectus uideatur, ad quem non possit qualitas sensibilis, dicunt illud esse à causa nobis ignota. Et cum de superioribus loqui contigit: quid scirent satis patere potuit ex his, quæ eorum princeps in Meteoris docet de calore solis: Prouenit (inquit) ex duabus simul coniunctis causis, Aristote. ex motu uidelicet, & situ: non ex motu solo, quia Iouis, Martis, atque Saturni uelocior est: sed quia distantes, eorum inflammatio in uelocissimo motu ad nos usq; non peruenit. Nec procedit à Luna, Venere, & Mercurio, quia & si propinquiores, tardi tamen in motu non adeo inflammantur. Miror quippe, quomodo tam celebris uir imaginatus sit inflammationem in his, in quibus non recipitur peregrina impressio: Distantiæ enim & motui attribueret, quod naturali uirtuti ascribi debet. Nonne, quæso, alius debuit melius perscrutari causam, cur afflatus, aut radius solaris calorem inferat, & si Aristoteles solertissimus causarum naturalium inquisitor non indagauit? Quod forsitan neglexit: quia noluit transcendere metas sibi assignatas in inferiori sua philosophia: quam naturalem uocant: Sed in his, quæ scribit ad Alexandrum, aliquantulum conscendens docet: quod in sumendis medicinis diligenter obseruetur cælorum aspectus, trigonus uidelicet aqueus, & distantia Lunæ à Saturno, & multa eiusdem generis, quæ ab Alchindo diligenter habentur exarata. Et quid ante Alchia. eum Trismegistus doceat in sideribus obseruari, alibi explicabimus. Democritus (Hippocrate referente) astrologicam facultatem postposuit: non quia cæli non agant: sed quia difficillimum sit æstrorum semper aspectus, & figuras inspicere. Idem Hippocrates morbos, euasione, & interitum prognosticatur ex Lunæ domicilio: & aspectibus cum aliis planetis? In cuius libelli principio dicit Hali de mente authoris, quod medicus astronomiæ imperitus est tanquam cæcus baculo uiam examinans. Nonne Plotinus docet reditum fieri in Plotinus. Deum per Mercurium, Venerem, & Solem? Sed quomodo nos in Deum conducunt, si nihil operantur in nobis? Longum esset retexere, quæ Plato suo occulto progressu, & quæ multi Academici, & secretiores philosophi doceant à cælis hauriri, & quomodo, & quando. Quid enim faciunt cæli suo motu continuo, si in nos non agunt? Influxunt (dicunt) in plantas, & elementa: Sed dicant quæso: Nonne corpora nostra calefiunt à sole: & alterantur à Luna

CANTICI PRIMI

(nisi Biriæ simus) non persuadebit nobis astutus Mercurius, quod nõ alteremur à luminaribus: quod etiã uulgares rustici percipiunt. Operantur & alia sidera effectus non minus cognitos sapientibus, quàm effectus luminarium uulgaribus: ut sapienter dixit Astronomorum Princeps in principio Apotelesmatũ . Nec tamen siderum influxus plenos cõducunt effectus: cũ ad eosdem concurrant cibaria, mores, genitura, locus, sed potissimè animi libertas . Hinc idem Ptolemæus ibidem, & in fructu docet: quomodo corporea aliqua extremitate offensa conterperari possint: & quomodo animi libertas influxum reprimat: ne ueluti pecudes ui trahamur à corporeis inclinationibus: Optimus (inquit) Astrologus multum malum prohibere poterit à stellarum dispositione profecturum, cum earũ naturam præsciuerit, præmuniendo ne occurrat: & ne malè dispositum subiectum nocumentum suscipiat, undè beneficium reportare debet: cum influxus cælestis omnis sit bonus: ut diximus: Ideòque uitiosam tristitiam, aut rigiditatem superfluum non proicias in Saturnum, nec ferocem temeritatem in Martem, nec fraudulentam malitiam in Mercurium, nec lasciuos amores in Venere: nec instabilem progressum in Lunam: sicut nec lipposus calamitatem imputare debet luci, nec combustio templorum, aut ædium igni, nec percussura mala in lapidem, nec uincula, carceres, & cædes flagitiosorum in seueritatem iudicis inferantur, sed in malè operantes: sic nec mali effectus, qui sequuntur ex indispõsitione subiecti recipientis attribui debent sideribus. Et ut à sublimioribus exempla petamus, Quid excellentius sacramento sacramentorum? Indignè tamen summentibus, & malè dispositis fit in iudicium, & condemnationem. Et si ad particularia decreta siderum deuenire lubet (si qua ueritas subest opinioni mathematicorum) Saturnus disponit intellectuam uirtutem, uacat Saturnus prudentiæ, & speculationi diuinarum, humanarumque rerum, & penetrat usque ad splendorem ueræ philosophiæ. Si autem in malum dirigat profundum ingenium, & ut suam libidinem expleat, prorsus intendat fraudibus, dolis, simulationibus, renuente superiore & diuino, quod synderesim dicunt: tunc repletus atrabili sentit anxietatem, & tædium: quibus adeo opprimitur: ut eradat bona & proficua, quæ noxia sunt: Cui sic oppresso multa occurrunt deliramenta, mortuorum uidelicet species, lemures, laruæ, manes, sepulchrorum terri culamenta, bustorum expauescentia: Occurritque interiori oculo ira Dei, demonum irritamenta, blasphemias, desperata & inuisa salus. Cognoui aliquando uirum ab huiusmodi agitatum, cui oranti occurrerant acula erant capita mortuorum, nigra & proluxa barba, oculi horrendi, aspectu terribiles: Ad quæ conduxerat miserum non Saturnus, cum esset natura lepidus & festiuus, sed bilis atra, quæ ex mala conscientia comprimente, & malè actæ uitæ recollectione insurgebat. Idem de Martiali dicendum est: qui si Martiam uim, & impetum non in zelum iustitiæ (ut debet) sed in uoluptates inferiores explendas excitauerit: tunc prædæ, tunc rapinæ, tunc multa mala. Possent etiam

in malum deduci influxus eorum planetarum; qui beniuoli dicuntur: Nam Iouis decretum ex calido & humido, aut benigna natura, ad clementiam deducens, posset tantum auferri, ut animus flexus ad plenissimam dissolutionem deducere tur. Sic Veneris mollis influxus benignum reddens, non moderatus effœminatũ facit: & libidini mancipatũ: undẽ sequuntur multoties, adulteria, incestus, stupra, sacrilegia, insuper mortis, incẽdia, præda, euerfiones urbium, & odia perpetua. Sol etiam pater uitæ, & luminis dator, qui & Apollo dicitur, ad ueram sapientiam conducit, & regiam dignitatem. Si quis autem hoc animi splendore à Sole: imò à Deo per solem comparato abutitur, in superbiam malam: elationem, arrogantiam, & aliorum contemptum decurret: inde multa mala ex bono proueniunt, sicut ex uino ingurgitato orietur cordis oppressio, deiectio uirtutis, & multa id genus, quod tamen moderatè sumptum cor lætificat, & uires corroborat. Aqua bonum est elementum ad multa perutile: suffocat tamen incautos: & ædificia non bene firmata deicit. Boni sunt itaque influxus omnes: dum modo subiecta sint bene disposita: ut infra particularius differemus.

Qualiter tertio ternario quadrato elementaria omnia produxerit
omnium artifex.

Cap. XII.

Alexander (teste Laërtio) refert in successione philosophorũ, & in commentariis Pythagoreis adnotasse monadẽ esse principium omnium: Et ex monade indefinitam dualitatem, ueluti materiam auctori, monadi subieciſſe: & ex monade, ac dualitate numeros gigni, ex numeris puncta: ex punctis lineas surgere, ex quibus planæ figuræ constant: ex planis autẽ solida corpora consistere: Quorum præcipua sunt quatuor elemẽta, ex quibus elementaria omnia emanant. Sed cũ de supercœlesti, atq; cœlesti fabrica & sua materia iam differuerimus: restat, ut de elemẽtis, & ex ipsis cõpositis corruptioni obnoxiiis referamus. Quatuor igitur sunt elementa, & primaria fundamenta rerum: ex quibus omnia componuntur: Quorũ formas superiores antiqui dixerũt afferre opem, Aquæ Neptunum: Aëri lunonem: Igni Vulcanum: Hic admirantur aliqui Augustinum, & ante eum Plinium, has formas & earum assertores irrisisse: Irrisit quippe Augustinus eos, qui has formas, tanquã numina quædam mortalibus fauentia adoranda docuerũt: Nec negauit in archetypo rerum faciendarũ exemplaria: Sunt enim in cœlis, & in supramundano mundo elemẽta meliori nota, & animalium imagines: Quarum primaria genera quaternario distributa uidit Ezechiel ante Dei tribunal, tanquam ad ipsum pertinentia: ut docetur in theologia Hebræorum. Extat ibi & alius quaternarius, cuius hoc quadruplex genus animalium stat pro uno angulo: cui adiungũtur alij tres, uidelicet Ophanini, Seraphini, & angeli seruitutis, qui simul cum illis animalibus sanctitatis (ut dicunt auctore Abraham in libro de formatione) cõplent tribunal Dei: Qui & si gaudet ternario numero, diffunditur tamẽ in creatura p quaternarium: Ideo per elemẽta illa quadrifaria, suprema,

Alexan.
Lucre.

August.
Plinius

Ezechi.
The. he.

CANTICI PRIMI

inferiora, & media consonantissimo numero (ut statim differemus) distribuit diuidens machinam hanc in quatuor mundi partes: Eurū, Zephyrū, Austrū, & Boream: & cœlum per illas triplicitates, igneam, aëream, aqueam, & terream. A quo cœlo quatuor tempora, uer, æstas, autumnus, & hyems: Vnde fauor ad quadruplicem substantiam, corpoream, uegetabilem, sensitiuam, & rationalem: Quam subsequuntur quatuor corporeæ qualitates, calidum, frigidum, humidum, atque siccum: Item quadruplex quantitas, punctum, longitudo, latitudo, profunditas: Quadruplex etiam motus, ascensus, descensus, progressus, & circulus. Animus quoque noster quadrariam uim à supernis suscipit, illud scilicet rationale, quod Augustinus portionem superiorem, & Plotinus intellectu uocat, quod eodem Plotino auctore sumus nos: & uim animalem, quam Hebræi nephes dicunt: quarto spiritum illa omnia connectentem: Suscepitque iste homo (ut stoici docent) splendorem quatuor uirtutum: Quatuor insuper subuehentes excessus (si Orpheiam Theologiam sequimur) Poesim à musis: Mysterium à Dionysio: Vaticinium ab Apolline: Amorem à Venere: Quæ intrant per quatuor portas: per sensum, imaginationem, phantasiam, & intelligentiam: Quæ omnia emanant ab opificè trino: cui tamen inest quaternionis idea: ut utrunque ex suo magno nomine tetragrāmo discere possimus, quæ suo loco declaranda reseruabimus.

Augusti.
Plotinus

Stoici
Orphe.

Cur quaternario numero elementa distributa sint.

Cap. XIII.

Aristote.
Hi:rocl.

The. he.

T aliqua de Pythagoreis, & secretiorum Theologorum promptuariis educamus, quaternario numero omnia fundamenta iacenda sunt: cum ipse sit omnium numerorum radix & exordium: Coaceruatio enim à monade usque ad quatuor denarium redit: Ultra quem numerum (ut meminit Aristoteles in problematibus: & Hierocles in carmina Pythagoræ) nulla regio, nullūq; idiomū aliquādo progressum est: Nā Hebræi, Græci, Latini, & Barbari omnes cum ad denarium peruenierint, iterū monadē resumentes dicunt undecim, & sic deinceps imitantes naturā ducē, quæ denaria lege digitos in manibus, & pedibus partita est, imò opificē summū: qui supercælestem mundum, & archetypum (ut Theologia Hebræorum docet) illo numero distribuere uoluit: Qui numerus omnia numerandi genera cōtinet, par & impar, quadratum, quadrantalem, longum, planum, cubalem, pyramidalem primū & compositū: Quo etiam numero, scilicet denis proportionibus quatuor cubales numeri cōsummantur: sicut ipse quaternarius est radix denarij, & per denarium cētenarij: & per hos millenarij: nam unum duo, tria, & quatuor decadem complent: Pari modo per denarios ad centum, & per centenarios ad mille deuenitur. Continet insuper quaternarius omnem musicam consonantiam: cum in ipso sit proportio dupla, tripla, quadrupla, sesquialtera, sesquitercia: Vnde diapason, bisdiapason, diapente, diatessaron, & diapason simul cum diapen-

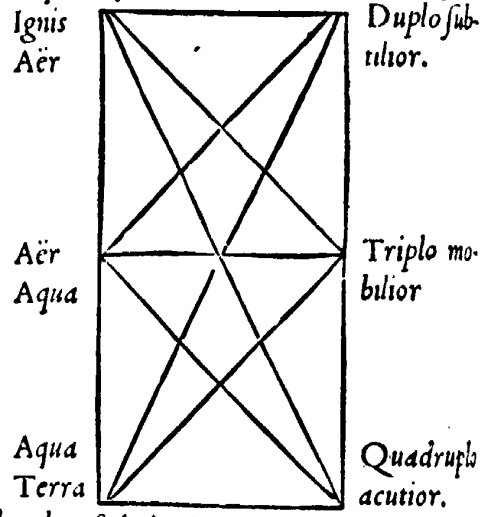
te resultat. Hinc Hierocles Pythagoræ interpres hunc numerum adeo extollit, Hierocl.
 ut eum opificem, & causam omnium asserat: quia nihil dici, aut fieri potest: ni-
 si à quaternario numero tanquam à radice, & fundamento omnium proueniat.
 Hinc per ipsum, tanquam per quoddam sacrum iurabant Pythagorei alluden- Pythag.
 tes (ut opinor) ad Tetragrammon Hebræorum, à quibus secretiora illa dogma-
 ta susceperunt. Et Pythagoræ sectatores Iamblicus, Syrianus, & Proculus pro- Iambli.
 bare nituntur supernum mundum eodem numero distributum esse. Sed ne ab Syriam.
 elementari nostra ratione longius digrediamur, quàm deceat, ad elementa re- Procul.
 deamus: quæ quatuor sunt in tota machina: Et quatuor etiam apud Metaphy-
 sicum elementa: essentia, esse, uirtus, & actio: Quatuor apud physicos semi-
 naria naturæ: uirtus, pullulatio naturalis, adulta forma, & cõpositum. Qua-
 tuor apud Mathematicos elementa: signum, linea, planum, & solidum. Et quod
 est signum in mathematica, est seminaria uirtus in physicis, linea pullulatio natu-
 ralis, superficies adulta forma, profundum siue cubum ipsum cõpositum. Qua-
 tuor apud Ethicos seminaria uirtutum: iustitia, temperantia, fortitudo, pru-
 dentia: Quatuor (ut docet Hierocles) iudiciariæ potentie in rebus existen- Hierocl.
 tibus: intellectus, disciplina, opinio, sensus. Quatuor iussit summus mode-
 rator esse fundamenta perfectissimæ, æternæ, & inconcussæ legis, quatuor
 uidelicet euangelia: Quatuor etiam angulis artifices naturam imitantes con-
 summant ædificia, ut firma sint. Quatuor igitur fundameta totius mundanæ fa-
 bricæ merito à principio iecit Opifex. Sed quia hunc numerum reducunt Pytha- Pythag.
 gorei, & Academici ad quadratam figuram geometriæ, atque ad cubos, & py- Academ.
 ramides, quomodo cum quadrata figura conueniant elementa uideamus: Qua-
 drata enim tria assignantur, primum est solidum, secundum nequit à nobis com-
 mensurari circulo, tertium, quia diametrum, cum costa nulla sectione conueniet.
 Sic & elementa soliditate gaudent: ut sint firmum totius mundani ædificij fun-
 damentum. Nec cum circulo diuinæ essentiæ coæquatio est nobis cognita: licet
 sit illi manifesta, qui omnia hæc consonantissimè disposuit: Nec diameter eius
 (quod ni fallor homo est) consuetilis habetur alicui costæ: Nam homo, tanquã
 diameter in mundi collocatus meditullio, non conuenit cum aliqua determina-
 ta creatura: sed multiformis & dissolutoriæ naturæ animal (ut habetur in
 Theologia Chaldæorum) liberum transitum habet ad quancunque imaginem: Th. Ch.
 Est tamen proportio mediata reducendo elementorum quadraturam infimam
 in quadratum meliorem: de quo alibi. Proportione itaque mirabili conueniunt
 hæc quadrifaria elementa, sicut & quadrati numeri: qui proprio numero con-
 cluduntur: & medio aliquo conueniunt utrique proportionato: Sunt enim 4,
 & 9, quadrati numeri, medius est senarius: à quo sicut ad 4, est proportio
 sesquialtera: Pari modo à 9, ad 6. Sic conueniunt 9, cum 16, alio quadra-
 to, quorum medius est 12, A quo sicut ad 9 est proportio sesquitercia, & eadẽ
 est à 16, ad 12, Eodẽ ordine progrediuntur omnes quadrati numeri: Quos imi-

CANTICI PRIMI

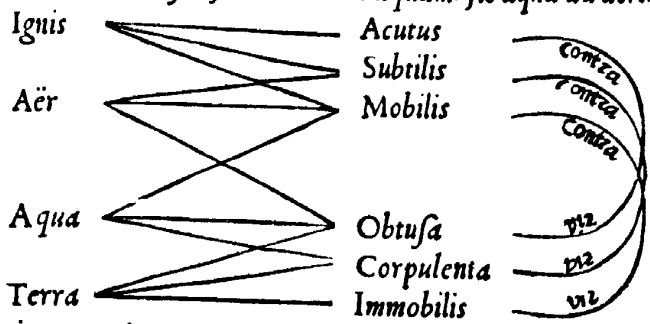
tantur elementa proportionata cū suis cōbinatis qualitatibus: quarū alterā sibi propriam unum quodq; retinet: in altera tanq̄ medio cū sequenti conuenit elemento. Aqua est humida, atq; frigida: humidū retinet tanquā propriū, in frigido uerò cū terra participat. Terra est frigida, atq; sicca: frigidum ei propriam est, quo cum aqua cōuenit: in sicco uerò igni coæquatur: Vndè sicut se habet terra in frigiditate cum aqua: pari modo in siccitate cum igne: & hic in caliditate cum aère: qui in humido aquæ coaptatur. Aliam insuper conuenientiam adiuuere

Academ.

Academici in numero quaternario, usque ad quadruplam proportionem deuenientes, ad quam duntaxat musicæ rationes procedunt: ulterius enim progrediendo aures uidentur offendi: Nam ignis aère duplo subtilior est, triplo mobilior aqua, duplo acutior: itē aër aqua duplo acutior, triplo subtilior, quadruplo mobilior: Rursus aqua duplo terra acutior, triplo subtilior, quadruplo mobilior, ut i obiecta figura conspicitur. Et hæc secundum Timæū & alios Pythagoricos est elemētorum harmonia: in quibus quis ignis sit acutus, subtilis, & mobilis: aër subtilis, mobilis, obtusus: aqua mobilis, obtusa, corporea: terra obtusa, corporea, immobilis: est tamē eadem omni. in proportio: Nā inter ignem & terrā ea lege aër, & aqua interiecti sunt: ut quemadmodum se habet ignis ad aërē, sic aër ad aquam, & aqua ad terram. Et rursus sicut terra ad aquam: sic aqua ad aërem: & aër ad ignē

in conuenientia,
& consonanti
contrarietate:
ut quamoptime
animaduertere
possumus i adie
cta hac figura.

Est igitur in elementis ex omni parte tanta consonantia: ut non sit mirum, si in compositis, & in locis suis magna suauitate quiescant. Hinc canit Boëtius, Pythagoreos imitatus.

Boëtius

Tu numeris elementa ligas: ut frigora flammis,
Arida conueniant liquidis: ne purior ignis
Euolet, aut mersas deducant pondere terras.

Nec alia ratio adduci potest elegantior: cur aqua terram non suffocet, cum superior ea sit: nisi quia non vult discedere à consonantia: qua eadem ligauit opifex in seipsis, & in compositis tanto perfectius, quanto cōpositum partibus suis perfectius est.

Quòd elemēta reperiantur in omnibus mundanis membris. Cap. XIII.

Vatvor itaque elementa consequuntur quatuor perfectorum cōpositorum genera: lapidum, metallorum, plantarum, & animalium. Quorum primum fundatum est super angulum terreum huius mūdanc domus: Lapidēs enim terram imitantur semper uersus centrum descendentes, nisi adusti sint: ut pumiceī lapidēs spongiosi facti cum cauernis aēre plenis. In puluerem autem redacti propriam naturam lapideam resumentes descendunt. Et cum lapidibus numeratur crystallus, & beryllus: qui, quamuis ex aqua geniti, adeo congelati sunt, ut terrestres facti descendant: Quod non contingit gelu & niui. Calculi etiam in uestica generati terream naturam imitantes descendunt: quamuis ex aqueo humore sint geniti. Et hi omnes stipicitate quadam concreti sunt, ut liquefieri nequeant sicut metalla, quamuis descendant, sicut & lapidēs. Super secundum angulum aqueum metalla constructa sunt: quæ quamuis ex omnibus elementis (teste Hermete) conficiantur: potissimè tamen ex aqua conflata eius naturam sapiunt & liquefiunt: ut in hoc testes habemus Timæum Locru, Platonem, Plotinum, Aristotelem, Auicenam, & nouitiores eos sequentes. Nec discrepat Democritus: quem aliqui fingunt tradidisse metalla ex lixiuio & calce generari: Arefieret enim uelut cementum: nec liquefieri posset. Hoc negotium longo sermone profequitur Albertus ille magnus: sed compendiosius Abubacher. Videmus (iste inquit) in mineris, & propter continuū quorūdam montium calorem aquæ grossities in tantū decoquitur: & inspissatur, ut per tempus fiat argentum uiuum. Et ex pinguedine terræ eadem decoctione, & calore generatur sulfur: continuatoq; calore generantur metalla. Aurum enim nullum habēs defectum ex argento uiuo, & sulfure puro, fixo, claro, & rubeo gignitur. Argentum ex eodem argento mobili & sulfure fixo, puro, claro, & albo, cui deficit color, aliqua fixio & consequenter pondus. Stannum imperfectū ex eisdem partibus imperfectis parca decoctione, ac digestionē interueniente. Plumbum ex eodem argento terrestri, & feculento, carente puritate, & fixatione, & ex sulfure grosso aliquantulum rubeo, cui deficit fixio, puritas, & decoctio: Vnde fit imperfectum ualde. Cuprum adhuc ex eodem impuro, & non fixo, terrestri, adurenti, non claro, & ex huiusmodi sulfure combustibili, cui deest fixio, puritas, & pondus: Vnde imperfectum est & immundum. Ferrū deniq; ex eodē impuro, fixo, ex parte terrestri adurentē, albo, non claro, & ex sulfure minus fixo, terrestri, & comburentē: unde imperfectum & immundum: à quo abest puritas: & deficit pondus. Quæ omnia cum ex argento uiuo sunt, & illud aqueum: ideo aquæ naturam sapiunt. Huic ad stipulatur

Hermi.

Timæo.
Plato.
Plotinus
Aristo.
Democ.
Alber. in.

CANTICI PRIMI

*Auic.
Gilgii.*

Anicena, tam in pbyficis, qudm in epistola ad Hazem philosophum. Sed Gilgil Hispalensis opinabatur metalla ex cineribus gigni: eo quod mergantur in aquis, & liquefiant, sicut vitrum, quod ex terrestri cinere, & lapide contuso extrahitur. Sed non concludit: quia mergitur metallum ex terreo, incorporato humido, clausis porositatibus aërem retinentibus. Nec vitrum deducitur ex materia terrea, sed ex humido radicali ipsis cineribus, & lapidibus intrinsecos in omni enim composito sunt quatuor elementa. Super tertio angulo, aëreo uidelicet, planta constructa sunt: quæ (nisi sub dio) non pullulant: neque coalescunt. Et quamuis interueniant ad compositionem ipsius plantæ, & aliorum omnium cætera elementa, aëream tamen naturam sapit. Planta enim sibi cognatum aërem semper petit: & aëre priuatum statim corrumpitur lignum: & putrescit: nisi subueniat aqueus humor, qui cum aëre participat. Sup quarto angulo huius quadrarij edificij, qui ignis est, fabricatur zoophytum: siue animal, cuius uita (ut multi sapientes docent, Plotinus potissime) ignea est à cælo igneo comparata: & à spiritu uite, qui igneus est, uiuificans omnes mundanas rotas: ut Ezechielis oraculo edocemur, quo ait: Et spiritus uite erat in rotis. Cum quo Maro antiquorum uestigia imitans, aut furore poetico arreptus decantat. Igneus est olli uigor, & cælestis origo. Super quatuor igitur elementales bases fabricata sunt quinque genera præcipua compositorum: quæ emneadem complent, lapides, metalla, planta, zoophyta, atque animalia, quæ sunt in angulo igneo. Zoophytum autem, cum quoddam pexmixtum sit, & imperfectum: nõ habet determinatum angulum: sed in aliorum gremio suscipitur.

*Ezechi.
Virgilius*

De alia partitione rerum elementatarum: per quam tolluntur instantiæ multæ: quæ possent fieri circa prædicta. Cap. XV.

*Augusti.
Aristote.*

GT si unicuique angulo, aut elemento huius quadraræ domus assignatum sit suum uniuersale genus, subdistinguntur tamen ab inuicem. Lapidem enim quamuis terrei sint, omnes tamen ab alio elemento fortius interueniente denominantur aliquando. Conueniunt proculdubio omnia elementa ad lapides componendos, sed potissime terra, & aqua: Vnde opaci lapides terrei dicuntur, perspicui uero aquei. Liquefiunt aliqui fortissimo igne: ut in vitrum conuertantur. Aliqui ex pluuia guttatim cadente generantur in conchyliis: ut margaritæ in mari Indico, & Britanico. Cry stallus & Beryllus (ut Augustinus, & Aristoteles scribunt, & experientia docet) fiunt ex aqua congelata, euacuatis porositatibus: ut nec calorem suscipere, nec liquefieri possint. Ignis etiam adest in lapidum compositione: qui etiam ex silice chalybe percusso, extrahitur: & in ipso aliquando resoluitur: nisi decipiat Hermes: qui in arcanis docet lapidem à terra in cælum, id est ignem cõscendere: & à cælo iterum in terram eius nutricem reuerti: Ad quod cælum (ut ait) portauit uentus in suo uentre reclusus. Metalla quoque, & si aquea sunt, ipso-

rum tamen aliqua igneam naturam sapiunt: ut aurum, & ferrum: quorum alterum solarem, alterum Martialem ignem imitatur. Stannū uerò & cuprum aërea sunt: illud à Ioue, hoc à Venere aëream naturam suscipiens. Argentum autem terreum cum Luna: plumbum cum Saturno: & uiuum argentum in aqua cōuenit cum Mercurio: qui est (ut aiunt) arbiter undis. Omnia tamen aquea natura dotata sunt: ut liquefaciant, & pondere distent. Sicut enim aqua ab aqua differt in pondere: sic metallum à metallo, non tantum ratione specifica, sed indiuidua. Distat enim in pondere aurum barbaricum ab obrizo: Tharsense ab Indico, & Vngarico: & hoc ab Hispano: illud autem ab auro ciular: Quod per Gion fluum deueniens, cum fontis in botto deliciarum existēis uirtutem persentiat, omnium optimum est: sicut aqua quæ quanto fonti propinquior, & perfectior est, tanto leuior. Distant enim aquæ pro regione, & situ in bonitate, & pondere: à quo (ut Vitruui placet) aëris bonitas dignoscitur: & ibi loca pro ædi-^{Vitruui:} ficiis construendis decernenda iubet. Plantæ quoque, quāuis aërea sint natura, tamen aliquarum radices, succus, folia, & flores dicuntur calidi, in primo, secundo, tertio, uel quarto gradu: aliqua frigida, uel sicca, & huiusmodi: de quibus dispartare præsens locus non patitur. Illa tamē diuersitas prouenit: quāuis planta aliqua magis, & minus naturam alicuius elementi se induit. Animalia quoque, quamuis ignea sint, aliqua tamen magis terrea in terra oblectantur: ut talpa, uermes, & communiter reptilia omnia: uiscer omnes aquei aqua nutriuntur: Chameleon aëre: Salamandra igne, & ipsorum aliqua calore feruent: ut columba, leones: Aliqua humido deprimuntur, ut agnus: Aliqua sicco: ut lepus, dammula: Omnia tamen ignea sunt distincta per gradus: undē nomina mutuant ab elementis: aut ab eorum qualitatibus.

Quod elementa reperiantur non tantum in hoc terrestri mundo, sed
cælesti, supercælesti, & archetypo. Cap. XVI.

Elementa in omnibus reperiri amplissimi testes sunt: Sed ea, quæ in mūdo hoc inferiori habentur, feculenta, & crassiora sunt: Quæ in cælo: nitida, atq; pura: Quæ supra cælos: uiuentia, & ex omni parte benefica, Et, ut ab inferioribus incipiamus, est terra hæc circa cētrum stabile firmamentum pedibus, omnium seminum matrix fecundissima. Est in cælo densitudo: quæ uideri potest in Sole potissime, & Luna, & stellis: quæ (ut Plotino placet) radios solares repellunt. Est in angelis: ut firma sint Dei se-^{Plotinus:} dilia: & nobis fecundi, dantes tanquam ministri Dei terræ huic feculentæ fecunditatem. Est in archetypo omnium firma, fecundissimaque natura: de qua dicitur: Aperiatur terra: & germinet saluatorem. Est aqua hæc leuis, & æquatissima, mundans, & lauans omnia. Est in cælis suo afluxu terram irrigans: & cōmixtibilis uirtus (ut Basilius longo sermone differit) Est in angelis docēs, & mū-^{Basilius} dans: de qua, cum de cælo agitur, in psalmis canitur: Qui tegis aquis superio-^{Psalm.}

CANTICI PRIMI

- ra eius. Est in Opifice: qua ablationem peccatorum facit, & regenerat, mundificat, collustrat, & pascit. Sed uide barum aquarum differentiam: Humor hic uitæ calorem obruit, cælestis irrigat, supercælestis intelligit: diuinus mentes purgat, & pascit. Est aër hic elementaris, quo respiramus, uidemus, audimus, & odoramus. Est in cælis translucens natura: ultra quam stellas fixas prospicimus: Est in cælo superiori spatium: ubi resonant suauissimi beatorum concentus: ubi patet uisio illa, & corporis principis, & reginæ, & omnium militum. Est in angelis uitalis status, & aura tenuis. Est in Opifice summa, & perfectissima uita, & spiritus: quo spirans in omnes dat omnibus, ut uiuant, atque respirant: & quo tanquam sibilo auræ tenui Eliæ, & aliis domesticis loquitur. Est ignis elementaris apud nos calefaciens, coquens, & perficiens. Est in cælo Sol lucens, & calefaciens inferiora, & Mars agitans, & dans robur. Est in angelis seraphicus, & feruidus amor: de quo Psalmographus canit: Qui facis angelos tuos spiritus: & ministros tuos ignem urentem. Est in archetypo (ut Heraclitus, Empedocles, & alij sapientes deponunt) Ignis idealis: & spirituale lumen, Sed (ut Zenoni placet) artificiosus ignis ad omnia producenda egrediens. Et de spiritu, & diuino igne habetur in libro sapientiæ: Omnium est artifex: omnem habens uirtutem. Fauet Cleates dicens, quod ignis ille incorporeus, diuinus, uitalis, & salubris est: qui omnia gignit, conseruat, sustinet, alit, & auget: sicut hic inferior dissipat, & disturbat. Fauent & diuini testes Moses, & Paulus quorum alter in repetitione legis, quæ Deuteronomium dicitur, & hic cū Hebræis differens ait: Deus ignis est. Et ne infima pars mundi secludatur ab hoc ædificio: uideamus quid Homerus de inferioribus elementis decantet in decimo Odyssææ.
- Sic ubi tartareas Acherontis uoluit in undas
Se phlegethon, stygioque simul deductus ab Alueo
Cocytus, gemino qua rupes scinditur amne.
- Virgilius Quem & Virgilius imitatus canit.
Hinc uia tartarei, quæ fert Acherontis ad undas:
Turbidus hic cæno, uastaque uoragine gurges
Aestuat: atque omnem cocyto eructat arenam.
- Quorum fluuiorum Phlegethō igneus est: cocytus aëreus: Acheron terreus: styx uerò aqueus: quamuis hæc sit potius inferna palus, quàm fluuius. Alij uerò ex etymologia uocabuli hos fluuios elementis accommodant, Phlegethōtem igni, quasi ab exustione deductum: Cocytumque, qui clamorosus significat ululatus terræ, propter uarios concavitatum anfractus: Acheronta uerò fluentem fluidæ aquæ: Stygem autem aëri elementorum uinculo: Et de omnibus his scribit Proculus: Quæ in cælo sunt elementa, summitates, & excellentiæ elementorum, sunt ea, quæ sub orbe Lunæ ex secundo ordine: Illa uerò, quæ infra terrā sunt: infimum quoddam ac ueluti fex elementorum: ubi mali cruciantur. Sed ad

nostros ueniamus. Est ignis, de quo summus doctor comminatur impiis se dicturum: Ite maledicti in ignem aeternum. Est aer de quo Isaias: Percutiet te Dominus aere corrupto: quod communiter de dānatis exponitur, Est aqua (teste Iob qui ait) ad nimium calorem transibunt ab aquis niuium. Est denique infelicitissima terra in centro terrae huius, de qua iterum Iob: Dimitte me ergo: ut plangam paululum antequam uadam, & non reuertar, ad terram tenebrosam, & operatam mortis caligine, terram miseriae, & tenebrarū. Sunt igitur elementa in Deo seminaria rerum, & producendorū ideæ, & origines: In angelis distributæ potestates: In cælo uirtutes quaedam: In natura rerum semina: In mundo hoc inferiori crassiores formæ: Nisi enim essent elementares uirtutes in cælo, quomodo ab eius influxu generarentur, & transmutarentur elementa hæc: ut quod nunc est aer in pluuiam conuertatur, Aqua in aerem exhalet, Terra in lignum uertatur, Ex quo ignis, & ex illo aer, & cinis quæ terra est? Hinc astronomi signa, & planetas ab elementis denominant tria signa cuilibet elemento attribuites: In Optifice uerò necesse est, ut sint omnia, quæ distribuit: ut celebrata est illa Peripatetica sententia: Nullus tribuit ea: quæ non habet. Sunt igitur fundamenta hæc omnium rerum quadrifaria à Deo, cui est nomen quatuor litterarum: Quarum quælibet circulare numerum cōtinet: & hinc omnes numeros, qui circulares dicuntur, illæ literæ complectuntur: Vndè magno mysterio nobis innuitur: quod omnis reuolutio generationis, & corruptionis, & uicissitudinis rerum reuerti tandem debet in illud, à quo processerunt: Quæ sacramenta forsitan Domino succurrente clarius alibi explicabimus.

CHRISTVS.
Isaias
Iob
idem

Aristo.

De figura elementorum secundum Pythagoreos, & Platonicos.
Cap. XVII.

Inæus Locrus ex officina Pythagorea, & post eum Plato istius ^{Timæo Plato.} modi figuras elementis ascripserunt: Terræ primum cubum octo angulorum, & sex laterum, in forma tesseræ: Et hoc ob eius stabilitatem, grauedinem, & motus difficultatem. Ignem autem in pyramidem quatuor basium, & quatuor angulorum formant: ut faciliorem habeat ascensum. Aerem in octaedrum, id est octonorum sessuum corpus conducunt: uidelicet ex octo basibus, & sex angulis solidis, uigintiquatuor uerò planis: Et hoc quia in ascensu ignem consequitur. Aquam denique figuram icosaedram tenere dicunt: quæ habeat bases uiginti, & angulos duodecim: eo quod aqua sua flexibili natura mobilis sit, atq; diuisioni perfacilis: Quæ omnes figuræ ex quaternario tractæ sunt: Nam terra ex duobus primis quadratis: Ignis ex quatuor basibus, & totidem angulis: Aer ex bis quatuor basibus: Duplicantur enim, ut ex utraque parte penetratiuus sit, & facilius motus. Anguli uerò plani ex sex quaternariis: Aqua autem ex uiginti basibus, & duodecim angulis, quæ 32, conducunt: Qui numerus est ex duobus quadratis, quorum radix est quater-

CANTICI PRIMI

narius . Sunt iterum bases ex quinque quaternariis, anguli uerò ex tribus : Et hæc omnia collocant uniuersi in figura duodecaëdra, id est in sessili per duodecos situs : quæ est ex duodecim basibus pentagonis, & uiginti solidis, planis autem sexaginta : Quæ omnia à quaternario oriuntur : duodecim ex tribus quaternariis: uiginti ex quinque: sexaginta ex quindecim. Eorum autem elementorum omniuum consonantia ex illis basibus, & angulis colligitur plenissima. Aeris ad ignem est proportio dupla in basibus, in angulis solidis sesquialtera, in planis uerò dupla: undè resultat harmonia duplicis diapason, & diapente. Ignis uerò ad terram in basibus sesquialtera proportio : in angulis uerò dupla : ex quibus diapason iterum, & diapente . Terræ autem ad aquam in basibus est proportio tripla sesquitercia : in angulis sesquialtera : undè diapason, diapente, & diatessaron in basibus : in angulis uerò diapente resultat . Aquæ uerò ad aërē in basibus dupla sesquialtera: in angulis uerò dupla: undè diapason, & diapente in basibus: in angulis uerò, iterum diapason consurgit. Deficit tamen aliquantulum consonantia, & proportio ignis ad aquam: & aëris ad terram, quibus inest plena in qualitatibus contrarietas, ab ea proportione, quam habent elementa suo ordine collocata : & ubi duo semper conueniunt per intermedium: quod de utroque participat : ut supputare possunt experti.

Vibus mutuis concentibus prima rerum genera conueniant ad inuicem, & cum archetypo.	Tonus Quartus.
Quomodo angeli primi ordinis conueniant cū primo cœlo: quod primum mobile dicitur.	Cap. Primum.
Qua cōcordia cherubini stellato cœlo respōdeāt.	Cap. II.
Confirmat hęc mirandum Ezechielis oraculum.	Cap. III.
Thronorum quinque proprietates.	Cap. IIII.
Qua consonantia eisdem proprietatibus Saturnus cōæquetur.	Cap. V.
Dominationum decem proprietates.	Cap. VI.
Quo concentu eadem omnes Iuppiter imitetur.	Cap. VII.
De tribus cōæquationibus Mauortis ignis cum virtutibus.	Cap. VIII.
Quomodo conueniant adhuc in aliis sex conditionibus.	Cap. IX.
Magnā melodiam Sol in octo cum potestatibus conueniens quasi diapason reddit.	Cap. X.
In quinque participant principatus cum Venere.	Cap. XI.
Qua cantilena Mercurius cum archangelis concinat.	Cap. XII.
Quomodo denique Luna coaptetur cum angelis.	Cap. XIII.
Conuenit iterum terra cum Luna.	Cap. XIIIII.
Aqua cum Mercurio & Saturno interfonant.	Cap. XV.
Aër cum Ioue Venereque reboat.	Cap. XVI.
Ignis cum Sole & Marte feruet.	Cap. XVII.
Lapides cum cœlis succentat.	Cap. XVIII.
Metalla sonoriore voce idem faciunt cum Marte potissimè.	Cap. XIX.
Viuiore sono herbæ correspondent cœlis, maximè Ioui.	Cap. XX.
Occentant Zoophyta cum Saturno.	Cap. XXI.
Intercinunt animalia cum stellato cœlo, & primo mobili.	Cap. XXII.
Succentant eadem potissimè cum supercœlesti mundo.	Cap. XXIII.
Quæ in particulari cum Saturno conueniant.	Cap. XXIIIII.
Quæ harmonizent cum Ioue.	Cap. XXV.
Quæ Marti respondeant.	Cap. XXVI.
Quæ cum Sole, aut Phœbo concinant.	Cap. XXVII.
Quæ cum Venere delicientur.	Cap. XXVIII.
Quæ cum Mercurio interfonent.	Cap. XXIX.
Qualiter omnia ista cum Luna consummatam harmoniæ consonantiam conducant.	Cap. XXX.
Quæ in particulari cum quibusdā particularibus stellis resonent.	Cap. XXXI.
Quam bellè omnia hęc depicta sint in arca, quam cœlesti oraculo fabricauit Moses.	Cap. XXXII.
Quanto mysterio omnes enneades in suo decimo conueniant.	Cap. XXXIII.

CANTICI PRIMI

Q V O M O D O A N G E L I P R I M I

ordinis conueniant cum primo cælo quod primum mobile

dicitur.

Caput primum.

OSTQVAM de trium enneadum genitura differui-
mus: ad ipsarum concordiam, unius uidelicet fabricæ cum
alia particularem consonantiam deueniamus. Et à supre-
mis spiritibus exordiētes, ut solidum aliquod præsuppona-
mus: accedemus ad Ariopagitam nostrum Dionysium ue-
rum arcanorū speculatorem: Qui ea mysteria quæ ei Pau-

Diony.

Hierot.

Paulus
Diony.

Isaias.

Diony.

Procul.
Platon.
Trifine.
Boëtius

lus (ut aliqui opinantur) sed Hierotheus (ut ipse fatetur) crediderat, de promōis
dicit: quod omnes intelligentiæ inferiores à superioribus illuminantur, docen-
tur, & purificantur, denique ad opera Dei exequenda mittuntur: Supremi au-
tem à Deo tantummodo destinantur: & omnes sunt administratorij spiritus in
ministerium missi. Sed differentia est: quia primi solum à Deo iubentur: sequen-
tes autem à Deo, & superioribus destinantur, & impelluntur, iussu tamē Dei.

Hic conueniunt Paulus docens, quod omnes mittuntur, & Dionysius dicens, q̄
superiores non destinantur ab alijs, uidelicet intelligentiis: sed à Deo tantum-
modo: ut in cælesti Isaia oraculo habemus: quo dicitur: Vnus de Seraphinis, id
est supremis uolauit ad me, iussus uidelicet à Deo ad cuius throni, & maiesta-
tis contuitū subuectus erat unde ille Seraphinus erat destinatus. Sed quia Dio-

nysius docet seraph esse nomen officij, non personæ: tunc aliqui decepti dixe-
runt illum non fuisse de supremis, sed functum superioris officio: Quod (ni fal-
lor) non est ad mentem Dionysij, cum omnes Seraphini denominentur à שרפ, id
est saraph Hebraicè, quod Latinè accendere dicitur: Et eorum officium sit suc-
cendere non modo se, sed inferiores: ad quos mittuntur: Nec inferior fungitur
eorū ministerio: nec superiorum sibi nomen uendicat. Cum igitur ille Seraphi-
nus, ut Isaiam succenderet, & eius labia ignito calculo purificaret, aduenerit:
officio, & nomine, ordinèque supremo Seraphinus fuit. Isti igitur supremi, qui
à solo Deo destinantur, conueniunt cum primo mobili: quod à primo mouente
tantummodo agitur, & circunvoluitur: Qui motor primus est, aut prima in-
telligentiarum: quibus cæli crediti sunt: aut primus moderator omnium: Quod

Proculus, & alij Platonici pari modo cum Trismegisto conuenientes docent, ut
Boëtius canit.

Tu triplicis mediam naturæ cuncta mouentem
Connectens animam, per consona membra resoluis:
Quæ cum secta duos motus glomerauit in orbes.
In semet reditura meat: mentemque profundam
Circuit, atque simul conuertit imagine cælum.

Alij autem cæli mouentur raptu quodā à primo mobili, imò à primo motore:

ab inferioribus uerò intelligentiis motu particulari, & proprio spatio: Et sicut primum unico mouetur impulsu: sic unicum influxū recipit: Alij autē uarios pro uarietate mouentiū, & motuum. Hinc Arabs, quamuis barbaricè, uerè tamen depromit dicens: Optimum habet suā perfectionē à se: Quod autē propinquum isti per paucā, uel unā operationē, & unū motū tantummodo: Quod uerò remotum est per multas: quanto enim quis superior est, tãto eius motus maior est uirtute, minor uerò numero: Et quanto quis inferior, tanto eius motus maior est numero: minor uerò uirtute, cæteris tamē paribus: Sol enim quāuis sit in medio planetarū, uirtute tamen est maximus, & rex erraticorū syderum: undè tanquam rex mediū tenet. Patet etiā ille ordo in ciuili republica, & supercælesti: In ciuili enim ministri agitantur, & turbantur circa multa: ut expleant iussa imperantis: Architrilini uerò iussi iubent, & ad pauca mouentur: Domini autē grauitate quadā penè immobiles imperant non recedentes à loco, nec à proposito. In republica etiā supercælesti intelligentiæ inferiores Hebraicè מלאכים Malachim, Græcè angeli, Latinè autē numij uel missi dicuntur, eo quod frequētius ad nos destinati, supremi mādata deferant. Superiores uerò intelligentiæ, quia raro destinantur, assistentes à Daniele dictæ sunt, Mittuntur tamē aliquando: si uerum deponit Paulus dicens, quod omnes sunt administratorij spiritus missi in salutē eorū, qui capaces sunt æternæ hæreditatis. Intermedij autē frequētius superioribus, & rarius inferioribus mittuntur: Sic & in cælesti Republica superiores circuli tardius mouentur, infimi uelocius. Luna omnium circulorū infima in octo, uel nouē diebus supra uiginti cōplet motū propriū. Saturnus superior in triginta annis: Sol, & Venus intermedij in uno anno: Stelliferū cælū supremū omnium sphaerarū quæ uidentur, in multis millibus annorū reuolutionē suā perficit: quāuis omnes rapiantur a primo mobili: cuius motio est immediatē à primo mouente: undè unica est & simplex: Inferiorū uerò circulorū multiplices. Particulares autē cōuenientias, quas habet mobile illud primū cū supremo ordine intelligentiarū: qui Seraphinorū est, si percurrere lubet: uideamus quid de ipsis mentibus Seraphicis, ex officina præceptoris sui deponat magnus ille Dionysius: Hic etenim sexdecim ipsis attribuit dicens: Seraphinorū cognomen est, mobile semper circa diuina, Incessabile calidū, Acutū superferuidū, Inflexibilis semper motionis, Suppositorū agminū reduētū, Aetiuum exemplar, Recalefaciens illa inferiora, Reducens in similem caliditatē cælitus igneo illo uigore comparato, ea quæ tanquā holocausta summa ui incendij expurgat: Non circūuelatū existens, sed lucidum, inextinguibile, semper illuminans, omnē tenebrosam obscuritatem expellens: Et quantum in huiusmodi cum Seraphinis mobile primum cōueniat, uideamus: Cum enim primum sit, quod mouetur, & ab ipso primo mouente immediatē meritō in reuolutione sua semper in ipsum primum fertur: ut eius iussa capesens expleat in aliis omnia ad libitum imperantis. Oportet secundo, ut incessabili calore uigeat: quo sine intercapedine moueatur, & tanta ui trahat secum

Auctoris

Daniel

Paulus

Diony.

CANTICI PRIMI

omnia: ut à tãta machina minimè impediatur. Acutum insuper ut sit, necesse est in uirtute qua omnia penetret: & usq; ad ultimos globos uim suam diffundat. Et cum omnes rapiat, feruentius est super illos omnes: Ideo sicut dicit, superferuidum est scilicet genus Seraphinorum: si uidelicet debeant inferiores omnes mouere, & feruescetes & Deificos facere, sic superferuidum esse debet illud, quo omnes feruescere facit ad motum: Et cum inferiora omnia ad eius nutum moueantur ut semper expleant, quæ supremus iubet, coguntur ambo habere motum inflexibilem: Et ne uideatur utriusq; uanus labor in mouendo sibi subiecta: sicut Seraphini uis sua ignea reducant inferiores mentes in Deum: sic istuc rapiens suo igneo in petu mouendo omnia ea disponit: ut in primum redeant: Et quia utrumque non modo impellit, sed præcedendo rapit secum, dicuntur actiua exemplaria: Quorum Seraphini amoris incēdio, & globus iste igneus celerrimo motu, & influxu omnia calefaciunt: reducantque sic in id incendiū, quo ipsi accensi sunt: Sed illi uibantur à Deo, quo fruuntur: & hic à magni nominis reuolutionibus duodecim: quas hauiā dicunt Hebræi: Quarum quælibet uni signo præponitur: & utrum nomen, quod Hebræi quatuor literarum, Græci tetragrammū, Pythagora retractim dicunt, omnibus signis: Quorum uirtus est in primo mobili: ut dicunt astronomi: quæuis imagines in stellato cælo appareant non tantum in situ siderum: sed a ueris figuris: sicut comprobantur certis temporibus, & instrumentis uiri probatissimi: qui oculis propriis uiderunt Tauri, uel Arietis figuram in orbe signorum. Alii igitur sancti sanctorum, & sanctissimi nominis uirtute illi inflammando, & hinc tanquam rota fullonum purgando, quos mouet, incendunt: ut tanquam holocausta ascendant ad supremum. Et sicut Seraphini nihil cognoscunt superius, quo obtegantur, cum sint primæ luci absq; medio addicti: sic iste circulus superior non habet circulum mobilem: cum sit contiguus empyreo globo, & Dei sedili: quod tanta diuina luce est perfusum: ut nihil obscuret, sed illustret indutus naturam superioris: sicut omnia denaria, de quibus suo loco differetur: unde utriusque semper lucidi sunt. Continent etiam inextinguibile lumen, & incendium: quo semper inflammant, & illustrent: ut illi perpetuo collustratiuo incēdio, & hic raptu, & ut sua ignea post multos circuitus, proiectis fecibus omnia purganda reddat opifici expurgata: adeo ut in eundem destinatum reditum faciant.

Hebræi.
Græci
Pythag.

Plato.

Qua concordia Cherubini stellato cælo respondeant. Cap. II.

Succedit ordo Cherubicus, qui quantum conueniat cum stellifero cælo, uideamus. Est cherub (si uerè sint interpretationes Chaldaicæ in triuiales) immaculata pictura: unde Cherub opus Phrygium, aut fictum dicitur: uel (ut Abrahæ à benazra placet) est pictura, uel imago cuiuscunque formæ separata: Sed quæ pulchrior pictura in tota mundi machina octauo cælo? ubi sunt imagines complures non à Phrygijs Indis, uel ab Arachne Lydia: sed ab ipsa Pallade, & diuina sapientia: quæ cæli

illud figuris semper uiuentibus (ut quibusdam placet) & plenis uirtute pinxit: sicut & in Cherubicis mentibus species pinxerat idearum. Ideo alia interpretatione dicitur Cherub scientia multiplicata, siue scientiæ plenitudo, aut plures scientiæ, & ordines, uel multus ordo: אֲרָבָה cara, quod est, ordinauit, & רַב rab, quod est multum: In ipsis enim est multiplicata scientia, & species rerū multiplices, & in cælo imagines multæ. Vtrobique autem pictura est sine macula, & indelebilis: quæ nulla inuidi temporis colluione consumetur: nec peregrinã picturam, aut impressionem suscipiet, repletis utrisque plenis imaginibus à fonte idearum: ex quibus etiam, tanquam ex exemplaribus formis, terra hæc tanta florum, & herbarum uiuenti ornatu componitur. Sicut enim terra floribus, cælum stellis, sic mens Cherubica uariis formis scientificis ornatur. Ideo dicitur scientia multiplicata, eius speculatione extenta ad diuersissima cognoscenda. Est pariter stellatum cælum multiplicatum lumen ad diuersissima confouenda. Confouent etiam Cherubini per idem cælum hæc inferiora, dante ipsis prima causa undè influant. Hinc psalmographus canit: Ascēdit super Cherubinos, & uolauit: ad omnia uidelicet citissime disponēda per ipsorum omnigenam cognitionem, & uirtutem. Et hæc est illa prima operatrix uirtus (ut Dionysii uerbis utar) qua repleti Cherubini sunt ad inferiora coaptanda dispositi: ut Vgo, & Albertus in expositione sentiunt. Et quod facit per Cherubinos, tanquam per ministros & causas secundarias, summus opifex, idem cōducit per stelliferum orbē, tanquã per instrumētum: ut cum Academicis catholici multi conueniunt. Est insuper (inquit Dionysius) Cherubicus ordo repletus diuina pulchritudine, & sapientifica traditione, & communicatiuus ad secūda genera: Sic & octaua sphaera plena est pulcherrimis stellis & uirtutibus communicandis secūdo generi, erraticis uidelicet syderibus. Commune est apud astronomos, quãtã uim signa præstēt planetis, quando eos in domiciliis suis recipiunt. Manifesta est etiã dispositio, quã inducūt in nascentis alicuius horoscopo, Neq; minus in aliis mundi inferioris rebus disponendis: ut moderari uideantur machinam hanc sub globo lunari, fauore tamen hausto à supremo parente, & sancto ipsius nomine: ut in Dauidico hymno canitur: Domine Dominus noster quã admirabile est nomen tuum in uniuersa terra: quæ per sydereas illas figuras, & uirtutes imbibitas à sancto nomine uitam, pulchritudinē, & uirtutem haurit. Quibus intercedunt septem erratica sydera: quæ & ipsa a septem mensuris uel circulis fabricæ (ut Hebræorum theologia docet) per septē suas intelligentias regulantes suscipiunt, undè influant. Diuiditur ille stellifer circulus in duodecim imagines præcipuas: quarū quælibet, & partem terræ sibi subiectam, & membrū aliquod minoris mūdi disponit: Vndè uterque mūdus ab ipso cælo regulatur, cuius circulus medius Mineruæ, aut Iustitiæ circulus à Memphis dicitur, & ab Arabibus ductoria regis. Illo enim tanquam uirga quadã supremus rex inferiora moderatur p Cherubinos, tãquã per ministros:

David

Diony.

Vgo
Albertus

Diony.

Astron.

David

The. he.

Aegypt.
Arabib.

CANTICI PRIMI

in quibus unica illa regis cognitio multiplicatur : ut iteratis uicibus intelligat ea, quæ supremus unico actu complectitur. Sic & cælum iteratis reuolutionibus explicat, quæ opifex unico influxu tribuit. Et sicut stelliferum cælum gyratur à primo mobili : sic Cherubini excitantur à primo ordine angelorum, Seraphico uidelicet: ut locum etiam in ipsis habeat illud Academicorum, imò diuinorum bominum dogma, quo docetur: quod qui cupiunt docti effici, & sapientes, primo amatorij efficiantur, ut per amorem pulchritudini rerum affecti, ad ipsas speculari moueantur : de quo amplissimè Plato in symposio, & Plotinus in de triplici reditu animæ ad Deum conscribunt. Hinc ea quæ in Dionysio uidebantur contraria facillè conueniunt : Docet enim inferiores angelos à superioribus doceri: illuminari: purgari: & iterum dicit: Cherubinos suscipere immediate à Deo, quæ secundis communicant : Nam diuinam essentiam omnes sine medio speculantur: ut in solo felicitatis fonte beentur: A quocunque enim canali citra infinitum baurirent, possent facillè sentire influentis defectum simul & influxus, qui quidem defectus cum beatitudine stare nequit. Et illa diuinæ essentiæ uisio ab Augustino meridionalis, rerum autem in uerbo matutina, in genere proprio uespertina dicitur. In cognitionem igitur illam dexteræ excelsi, ubi sunt omnes delicia, quæ ad dexteram dicuntur esse archetypi, feruntur mentes omnes angelicæ, & beatorum, Deo dirigente: iuxta illud Dionysii: Gaudent omnes mouente patre. Ad inferiora autem peragenda disponuntur inferiores superiorum imperio: quibus illi parent, oculum tamen semper in Deum dirigendo : ut canit regius Propheta: Ponite corda uestra in uirtute eius: & distribuite domos eius. Est enim sermo principis angelicis ministris imperantis: quod corda, & affectus semper in Deum dirigant per incendium Seraphicum: quo excitati distribuunt domos eius, cælestem uidelicet, & mundialem: In quo ministerio inflammantur ab igne Seraphico, imò à spiritu Dei igneo per Seraphinos: A quibus etiam illustrationis ad inferiora pertractanda incrementa suscipiunt. ut autem in Deo perfruantur, lumine ipsius Dei perfusi collustrantur.

Confirmat hæc mirandum Ezechielis oraculum.

Cap. III.

Ezechi.

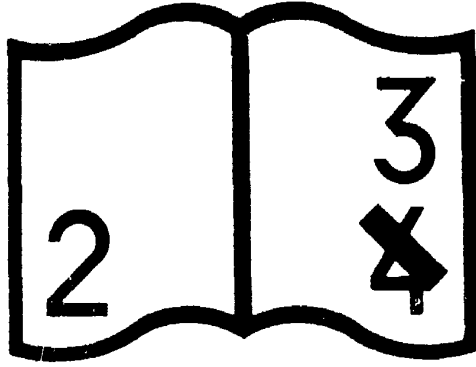
Ventis quamplurimis, quæ celeberrimo uati Ezechieli referata sunt etiã negotium mūdane fabricæ interfuit: Cuius descriptionem Hebraicam ueritatè sequentes proponemus, quantum maxime ad Cherubicum mysterium attinet. Extendit, inquit, Cherub manum de medio Cherubinorum ad ignem, qui erat inter Cherubinos: & leuauit, & dedit in manu eius, qui erat uestitus lineis, uel talaribus tunicis. & accepit, & egressus est. Et apparuit ad Cherubinos similitudo manus hominis sub alis eorum. Et uidi, & ecce quatuor Ophanim apud Cherubinos: & Ophaninus unus apud Cherubinum unum, & Ophaninus alter apud Cherubinum alterum. Et uisio Ophaninorum sicut aspectus lapidis tharsis. Et uisio eorum similitudo una ad quatuor, sicut si esset Ophaninus in medio Ophaninorum: Cumq;

ambulant, in quatuor partes gradiebantur: nec reuertebantur, dū irent: sed ad locū, ad quem respiciebat primus, uel caput sequentes eum ibant: nec reuertebantur, dum irent. Et omnis caro eorum, & dorsum eorū, & manus, & alæ eorū, & Ophanini pleni erant oculis in circuitu quatuor Ophaninorū. Et Ophaninos ipsos uocauit rotas in auribus meis. Hic rogatos esse uelim sapientes, ne me carpant: si à communi interpretatione locum istum nostri Ezechielis segregauero. Admittunt omnes catholici quatuor sensus in sacra pagina: Quibus ueritas literæ, animæ negotium, mysterium ecclesiæ, & arcanum cœlestis gloriæ clucescit. Et horum primus literalis, sequens moralis, tertius allegoricus, ultimus anagogicus ab omnibus dicitur. Sed si cum istis admittatur mundanæ fabricæ descriptio, non incongruè naturalis sensus ille uocabitur. Quo modo interpretandi sæpius utitur omnium interpretum sacrarum literarum apud nostros facillè princeps Origenes, prout ab Ammonio, imò à sapientibus Hebræis acceperat. Si autem nostri hoc nouo interpretandi genere (quod tamen uetustissimum est) offenduntur, collocabimus ipsum in anagogico: postquam induximus Deum, in quo beari debemus, huius fabricæ opificem, moderatorem, & musicum: Qui eā consonantissimam adeo ex omni parte conduxit: ut quicquid de una dicitur, de alia quoque per symbolum, & analogiam intelligi possit. Ad quarū rerū physicarū, & diuinarum concordiam accincti sumus. Sed ad interpretationem accedentes uideamus quid loquatur noster Ezechiel de Cherubicis mentibus disponentibus fabricam: & de eorum ratione ad Deum, ad Seraphinos, & ad producta omnia. Extendit (inquit) Cherubinus manum de medio Cherubinorum: Vni ascribit opus, cum suppositi, aut singularis sit operatio: ut apud Aristotē, & ibeologos nostros triuiale est. Sed ne credatur hæc administratio uni tantummodo credita dicit, de medio Cherubinatorū: ut omniū uirtute agat: Sicut Gabriel legationem uirgini attulit: & epithalamium celebrauit in uirtute, & nomine omnium angelorum: sed Dei in primis, sicut nonnulli accommodatissimè disseruerunt. Quam uirtutem extendit (inquit) ad ignem, id est ad uigorem seraphicū: quia & ipsi seraphini intersunt, tanquā uis ignea, & excalesfactoria uirtus ad opus perficiendū. Hinc profectur, quòd ignis erat inter Cherubinos colligatos uidelicet glutino Seraphici, imò diuini amoris: quo excitatur ad ministeriū. Sumpsit ergo ignem: & dedit illi, qui erat uestitus lineis, aut stola sancta, uel podere (ut septuaginta interpretantur, & consentit Hieronymus) id est Christo, de quo in Apocalypsi dicitur: Et uidi in medio septem candelaborū aureorū, id est septem planetarum & angelorum ipsis presidentium, similem filio hominis uestitum podere, aut stola sancta usque ad talos, quia totus sanctus Nazareus noster à uertice usq; ad uolas pedum: Cui data est omnis potestas in cœlo, & in terra, & per quē producta sunt omnia. Nec cū iniuria dicitur: quod ignis acceptus à Seraphinis per Cherubicas manus datus sit Christo: cū ipsum ignē nō dederit ei tanquā inferiori: sed uelut minister attribuebat opifici: cuius imperio

Orige.
Ammonio.

Ezechiel

Aristote:
Theol.LXX.
Hier.
Apocal.

Pagination incorrecte — date incorrecte
NF Z 43-120-12

LIRE PAGE(S) 59

CANTICI PRIMI

opus peragebat. Nam & si omnia per uerbum facta sunt: multa tamen ipsum tanquam summus Princeps, per ministros exequitur. Et postquam ignem suscepit, infert uates, & ad opus egressus est: quia sicut opifex amore succinctus (ut Dionysius, Boëtius, & alij sapientes testantur) in fabricam cōducendā egressus est: sic ministri amore succensi exequuntur, quæ opifex iubet. Nec tamen ministri ipsi, eo quod cooperentur Artifici, dicuntur rerum creatores, sed executores illius, à quo omnia fiunt: Vnde sequitur: Et apparuit inter Cherubinos similitudo manus hominis, illius uidelicet qui dixit: Pater meus usque modo operatur: & ego operor. Et ne quis suspicetur ex hac interpretatione Cherubinos aliquo modo esse rerum creatores, possumus etiam cauillosos cōsolari, locū aliter interpretantes: ut cherubinus sit sciētia idealis, uel cognitio rerū faciendarū, quæ acceperit ignem amoris de medio cherubinorū, id est idearū, & picturarū: quæ in illo uerbo diuinissimo sunt, quibus afficiebatur antequam in formas proprias explicaret, Ideo dicitur & post acceptum ignē in opus egressus fuit. Nec aliud quippe processit, ut in fabricā exiret, nisi ab amore. Subsequitur partitio fabricæ cum ipsis Cherubinis. Et uidi (inquit) & ecce quatuor Ophanini apud cherubinos. Qui Ophanini (si literam sequi uelimus) sunt conti, uel canthi ferrei (ut bene sentit Hieronymus) quibus lignorum radij artantur, & stringuntur & non rotæ, ut traductio nostra habet. Sed si altius rem perscrutari iuuat, Ophanini (authore Abraham in libro de formatione) pertinent ad mercaua, id est tribunal summi Dei simul cum Seraphinis, & Angelis ministerij & animalibus sanctitatis. Nam sicut cælis & planetis agentibus respondent suæ intelligentiæ, sic materiæ, & elementis disponendis præsentant intellectuales uirtutes, quæ Ophanini dicuntur, qui iuxta Cherubinatorum plenam scientiam, aut secundum ideales picturas, disponunt materiam, & unicuique rei disponendæ adest Ophaninus unus, iuxta cherubinū unum, id est secundū particularem ideam rei faciendæ. Et cum omnia rerum exemplaria abscondita sint, & quæ thesauri sapientiæ in uerbo humanato, ut dicit magnus ille Paulus. Ideo inducitur hominis similitudo in fabrica conducēda. Mirabili artificio uates cælestis nunc summum & increatum Cherubinum, id est plenissimā picturā idearum meminit, nunc ministrantes, & plures commemorat inueniens Cherubinum Deificum per productos Cherubinos, & Ophaninos in harmonicam fabricam disponendam exire. Et quia opus hoc habet non solum consonantiam ab Archimuseo, sed pulchritudinem à pulchro, Sequitur, Aspectus autem Ophaninorum erat quasi uisio lapidis tharsis: Quod Aquila, & interpretatio nostra habet chrysolitum, Symmachus hyacinthum, Septuaginta uerò carbunculum traduxerunt. Sed Tharsis multoties mare significat, iuxta illud psalmi, Conterens naues tharsis, id est maris. Sed ad interpretationes lapidum redeuntes incertæ sunt, & à diuersis tam Hebræis, quàm Græcis, & Latinis uariæ habentur, unusquisque tamen sua ratione mouetur: Rabbi Bacchaie quoque thar-

Diony.
Boëtius

Hieron.

Abrahā

Paulus

Aquila
Symma.
Pfal.

sum chrysolium interpretatur: quem Hebraicè det, קריאוליך cariolic, Et hunc esse coloris cœlestis, aut maris elati, & eius uirtutum fauere ad digerendū, & impinguandū. Vndè de Asser (cui addictus erat hic lapis) in Iacob præfagio dicitur: Asser pinguis panis eius: & præbebit delicias regibus. Et si uolumus omnes interpretationes accommodare: possumus quidem ex Symbolo omnium quæ uno nomine mysterioso sanctæ linguæ continentur, Si enim significatum eius est mare: cum aqua sit rerum seminarium simul cum terra, quid materiæ disponendæ aptius conuenit, quam uirtus aquea per Ophaninos subministrata? Si uerò per tharsim propheta carbunculum intelligit (qui anthrax Græcè dicitur, & alio nomine rubit, sed ille in nocte lucet: rubit uerò nequaquam: qui & omnibus lapidibus figuram imprimit, nec suscipit: & omnium dicitur prætiosissimus à Plinio, Calistrato, Aaron, Archelao, Aluredo, & Arnoldo) & hoc quidem accommodatissimum est: Nam ophanini materiam obtenebratam disponendo illustrant, & ad formam, figuramque suscipiendam disponunt: undè pretiosa est eorum operatio. Si autem per tharsim hyacinthus intelligi debet: & ipse aqueus est (ut Arnoldo placet) & cum mari & aqua conueniens sua frigiditate ardorem extinguit. Comparat etiam gratiam, & gloriam, ait Thethel, undè & ipse conueniens est, Ophaninis disponentibus materiam uirtute aquea, undè gratia, forma, & gloria in subiectum deducatur. Si uerò chrysolitum bene interpretantur: ut in communi usu habetur, est & ipse auro similis, cum alicui colore marino, ut Plinius, Arnoldus, & Bochus scribunt: undè ad disponendum illa uirtus accommodatissima est ex aquea natura molliente, & aureo colore picturæ, maximè stellarum aptissimo. Si uerò Bachaie sequi uoluerimus: quòd sit lapis fauens digestionem, pinguedinique: & hoc accommodatissimum est: cum officium ophaninorum sit digerere, & pinguefacere materiam. Addit sacrorum interpres: quòd ophanini quatuor erant ad disponendam materiam suscepturam quatuor elementorum formas, antequam compositum conducere. Sed quia in compositis una tantum cernitur facies: ideo sequitur, quòd aspectus eorum erat similitudo una: quasi esset Ophaninus in medio Ophanini: quia in compositis unumquodque elementum est in alio: Et si coniunctum resoluatur, in quatuor illa elementa reuertitur. Ideo sequitur: Cumq; ambularent, ex amicitia uidelicet compositi ad seipsa in quatuor partes gradiebantur: & non reuertebantur, cum ambularent: quia ad resolutionem deuenientes elementa nõ reuertuntur in compositum: nisi à superiori causa deducantur: undè subinfert: Ad locum, ad quem tendebat caput, siue dux eorum, sequebantur & ipsa elementa superiori causæ obedientia. Quod autè caro, dorsum, manus, & alæ ophaninorum dicantur plenæ oculis, pulcherrimū est: cū in elementis disponendis tot oculi requirantur in disponentibus, quot sunt formæ in subiecta illa introducendæ. Nam formæ oculi sunt, & splendores rerum compositarum. Et quòd ophanini dicti sint rotæ in auribus uatis consentaneum est: quia generationes,

Plinius
 Calistr.
 Aaron
 Archel.
 Alured.
 Arnold.
 Idem
 Thethel

Plinius
 Arnold.
 Bochus
 Bacha.

Ezechi.

CANTICI PRIMI

Et corruptiones rerum succedunt ea continua reuolutione, qua uoluntur caeli imitantes sphaeram illam supremam intelligibilem: quousque ipsa eadem omnium moderatrix circunuoluentibus rebus statum indixerit, eo tempore et momento, quod Pater Posuit in sua potestate.

Thronorum quinque proprietates.

Cap. IIII.

Diony.
Ptole.

Vgo

Alberto

Vanta etiam sit concordia Thronis cum tertio orbe, qui est primus erraticorum siderum, iudicare possumus ex iis, quae Dionysius de Thronis, et Ptolemens de suo Saturno tradit, unusquisque in doctrina sua facile princeps: Habemus enim in antiqua traditione Dionysii de ipsis Dei subselliis haec ad uerbum: Ipsi altissimarum, et compactarum sedium omni diligenter exaltati ignominia subiectionis, ad summum supra mundanae sursum ferens, et omni extremitate ineffabiliter in sublimissimum. Et circa uere excelsum totis uiribus incommunicabiliter, et stabiliter collocatum, et diuini super aduentus in omni passibilitate, et in materialitate acceptiuum, et Deiferum, et familiariter in diuinas susceptiones apertum: Haec quidem nominum ipsorum (quantum ad nos attinet) declaratio. Hucusque Dionysius: sed paulo ante dixerat: quod Throni nomen dicitur effusio sapientiae, et manifestatio Deiformium suarum habitudinum: Quibus uerbis ex denominatione, potiusquam ex quidditate, aut ratione tangit sanctarum Dei sedium proprietates. Prima est: quia licet sedilia sint, ab omni tamen sunt exaltati ignominia: quia sicut Deo seruire regnum quoddam est, sic esse subsellium ipsius Dei non est quidem ignominiosum, sed praehonorandum, et sublimè. Ideo praemitit, quod altissima sunt. Deinde qua claritate sint illustrata ipsa sedilia inuitur, quia dicit compacta, id est iuncta consonanti ueritate (si bene Vgo eius fides interpretis exponit) quia in eis iudicans uerax est: imo ipsa ueritas. Iunctura enim in subselliis diuinis conuenientia est iudiciorum, cum ipsa ueritate incommuniabili: Vel sunt compacti amore (ut Alberto placet) sicut cathedrae nostrae clauis, aut glutino. Bene quidem uterque interpretatur: quia in ipsis sedibus est uis seraphici amoris, et illustratio cherubica. Et hoc est, quod praecipit Dominus Aaron, caeterisque sacerdotibus: qui Deo ministrant: et eius uice iudicant: ut portarent in pectore urim, et tumim: quod nostra expositio habet doctrinam, et ueritatem. Sed uim uerborum interpretando, urim illustrationes significat: ab ~~ur~~ id est or, quod est lux: sed plurale multiplicem doctrinam, et collustrationem (qua refertus sacerdos esse debet) significat. Tumi uero perfectiones, et remotiones ab inferiorum quacunque macula per Dei amore designat. Perfecti enim debent esse sacerdotes: ut perfectissimi Dei officio merito fungi possint. Tertio loco, ut intelligatur rectus et fidelis eorum incessus in Principem super eos diiudicantem dicit: quod sublatis sunt ad supramundani, et sublimissimum collocati totis uiribus in uere excelso. Quarto, ut inde hauriant diuinos influxus sine aliquo grauamine repugnantis materiae. Ultimo con-

cludit, quòd stante in eis omnimoda dispositione, & propinquitate, consuetudineque, & immediato mysterio Dei Deiferi efficiuntur: Optima quippe descriptio qua sedilia Dei primò declarentur ab omni indignitate remota, & sublimissima: iuxta illud Ecclesiastici: Ego in altissimis habito: Postea quòd ueritate, & amore sint compaginata sedes: ubi sedere debet æquissimus iudex: & quòd semper in ipsum tendant, cui seruiunt: & à quo hauriunt: ut digna sint sedilia: Quæ adeo numen illud imbibunt: ut expurgatos in ipsum Deum deducant: Inquinatos autem terreant, & offendant. Hinc de huiusmodi diuinus Ioannes in patetica uisione ait: A throno eius procedunt fulgura, & uoces, scilicet comminantes, & tonitrua perterrentia. Et de fauore ab illis nobis præstito sacramentorum inspector Paulus deponit: Ad eam, inquit, cum fiducia ad thronum Dei, consecuturi inde quod petimus. Nec aliquè offendat illud Psalmographi. Qui sedes super Cherubin, quia in Cherubinis, Seraphinis, & etiam animabus iustis, tanquam omnium Dominus sedet ad libitum. Scriptum est enim: Anima iusti sedes est sapientiæ. Potissimè autem dicitur sedere in Thronis: ut nomen indicat. Qui cum sint amore Seraphico compaginati, & illustrati splendore Cherubico: Ideo dicitur sedere in Cherubinis, & Seraphinis. Et cum totum cælum sit glutino aureæ charitatis (teste Ioanne) compaginatum: Ideo per Isaiam dicit: Cælum mihi sedes est: Et cum hæc inferior machina semper ei præsto sit, subinfert: Et terra scabellum pedum meorum. In qua omnia operatur, & distribuit, diuidens singulis, prout uult: sicut anima omnia membra corporis mouet ad libitum: Cui tamen primarium sedile est cor: sicut Dei sedes potior est cælum, & in ipso Thronorum ordo.

Ecclesia.

Ioannes

Paulus
Dauid

Isaias

Quanta consonantia eisdem proprietatibus Saturnus coæquetur. Cap. V.

I autem hic thronorum ordo cum Saturno conueniat, uideamus. Exaltari dicuntur Throni ab inferioribus: Vnde familiares Deo, qui per eos diiudicat omnia, quæ in suo opificio continentur. Est etiam Saturnus planetarum septimus in ascensu sedile quoddam:

Vt non sine mysterio Deus dicatur quiescisse die ipsi dicato: iussitque populo suo eodem die quiescere: qui sabbatum, id est requies dicitur, denominatum à Saturno, qui Hebraicè שַׁבָּת sabbatai, quod requies nœ, aut sedilia mea potest interpretari. Nec inde arguatur: quòd lex illa diuinitissima Saturnia sit, aut à Saturno edocta: cum in ipsa iubeatur eius obseruatores non pertimescere sydera: & in eadem declarentur ipsimet sideribus non esse subiecti: quamuis à Deo per instrumenta cœlica, & per ministros ipsius quilibet fauorem sibi possit comparare. Sed si uolumus, ut ipsi quibus data est lex illa à Deo immediate influxum susceperint, ut in plerisque locis eiusdem legis inuitur, non tamen Saturnus excluditur: cum ipsi dicant legem accepisse de loco, aut mensura diuinitatis: quæ bina dicitur: cui respondet Saturnus, & intelligentia præsidens ipsi. A quo loco affluit requies, peccatorum remissio, & exuberantia illa, quæ iubi-

CANTICI PRIMI

Deus dicitur, post quadratum numeri septenarij : qui cum Saturno septimo planeta consentit. Dictum fuit secundo loco de Thronis, quòd sint compaginati ueritate, & amore. Et de Saturno Firmicus ille maternus, quòd est tenax: & facit Saturnios suos bene cõpaginatos: Vnde silentio, & solitudine (teste Alchabitio) delectantur. Et sunt firmi solidique consilij, ut Ptolemæus testatur: Sumque ex illa compagine tenacissimæ naturæ, ideo auidè congregant: & difficile dispensant, segregatique à societate, & in se collecti silentio, & eleuato ingenio arcana Dei, & naturæ acrius perscrutantur: ut cum Thronis fiant uia Dei sedilia. Vnde prosequuntur supramemorati Astronomi: & cum eis Democritus, Plato, Aristoteles, & Auicena dicentes: Fauet Saturnus ad altum intellectum, & profundam rerum scientiam secretiorem Philosophiam, & Theologiam: cuiusmodi est illa Hebreorum: quæ supramundani Saturni sapit influxu: Et in hoc optimè thronis coequatur: in quibus sedens iudex ingenio, legum cognitione, stabili sermone, longa prouidentia, regalique consilio fulgere debet. Additur reuerentia, intemerata fides, & cum sedente Principe conuenientia. Et de Saturno dicitur, quòd si solus regit nullo impedimento molestus dat fidsimam amicitiam. Deiferi insuper dicuntur Throni, ac sapientiam effundentes, Deiformesque habitudines. Et Saturnus Deifer est diuinos suscipiens afflatus: quos in Saturnios suos diffundit. Non prætermittam quod perhibet antiquitas de Saturno: quòd Ianum docuerit sapientiam, & partem regni ei cesserit, in hoc innuens sapientiæ effluxum à Saturno prouenire: qua refertus maximam partem habet ad regnum obtinendum: diffuditque Deiformes habitudines in temporibus ipsi dicatis, Ideo fœlicissima prædicantur: & tunc auream fuisse ætatem, qua nec furtum, nec quicquam perperam committebatur: Non galea, non ensis erat, non militis usus: nec erat sub eo fas partiri limite campum: nec aliquem seruitio premi: nec tunc belli, aut famis iniuria quis molestus erat. Ideo ipsi dicata erant (ut refert Macrobius) solennia, & sacrificia, quæ Saturnalia dicebantur: quæ septem diebus celebrabantur. In cuius rei fidem Nouius, & Mummius citantur: quamuis Masurius, & Mallius aliter senserim: Quorum prior unum tantum diem, alter tres ipsi consecrat: Fuit enim diurnum eius solennium: Sed à Cæsare primò, postea dictante Augusto propagatum fuit usque ad trium dierum ferias: Sigillariorum autem adiecta celebritas in septem dies discursum publicum, & lætitiæ religionis extendit. Accommodatè quidem septenarius dicatur Saturno: qui septimus est planeta: qui requiem innuit: cui septimus dies ascribitur: qui millenarium septimum indicat: quo (Iohanne teste) malorum suggestore uinculis detento quiescent mortales, tranquillã uitã degentes: Quod per septenarium annum quietis, perque annum magnum Iubilei, post quadratos septenarios in Leuitico satis præfiguratum est. Et cum Saturnus Saturnios suos Deiformes facere studeat: eos qui prauis moribus, factus magis, quàm uerbis influxum eius bonum calumniantur, indignabundus

Iul. Fir.

Alchabi.
Ptolem.

Democr.
Plato.
Aristo.
Auicena

Ianus

Versus

Macro.
Nouius
Mumi.
Masuri.
Mallius

Cesar
August.

Leuitico.

merito deprimit, & castigat: ut in Hebraeis pluries cōprobatum cernimus: Qui affluencias diuinissimas ueri Saturni, præ cæteris incomparabiliter suscepunt. Vnde exultans Propheta ait: Non fecit taliter omni nationi: & iudicia sua non manifestauit eis. Hinc & tanto grauius seruitute, captiuitate, & plagis nullis pressi sunt, quanto Principis, & ueri Saturni dona maiora contempserūt. Alia sequitur coaptatio Saturni cum septimo in ascensu Angelorum ordine. Scribunt Messabala, & Alcabitius omnes planetas iungi cum eo: Illum autem quia supremus sit omnium, nulli coniungi: sic & Saturni religioni (quæ tamen supramundani Saturni est) omnes adherent, uel secundum uerum adimplementum mysteriorum in lege illa diuina contentorum, uel imitando tanquam summe Mosem illius legislatorem: & iactitando se ab Apolline, Ioue, Mercurio, Minerva, Nympha Egeria, Vesta, & bono numine accepisse, quæ à Mose suffurati sunt. Ipsa uero Lex nec alicui adheret: nec ab aliquo quicquam accepit, nisi à Deo ipso: Et hæc grauida diuino partu Euangelij, effecta uidetur expulsa: cum tamen in summo honore habeatur ab his, qui rectè sentiunt: quia Euangelium legem ipsam non soluit: sed implet usque ad minimum iotam, & apicem. Sic omnes Angelorum ordines cum Thronis iunguntur ad iudicia Dei complenda: ipse autem nulli. Concurrit enim Seraphicus, amor, ueritatis & iustitiæ zelus: Interuenit etiam cherubica scientia: quæ in distributiua iustitia gradus disponat: & in iudicatiua retributiones, & flagella, pro meritis & flagitiis decernat. Adsunt Dominationes, id est mentis libertas (sic enim à Dionysio declaratur dominatio) ut liberum ab affectu, & passione proferatur iudicium. Virtutes assistunt iudicibus: ut sint uiriles, atque constantes in iudiciis proferendis. Præsto sunt Potestates: ut iudicium prolatum exequantur coërcentes (ut uerbis Dionysii utar) omnem tyrānidem, & abutentes uiribus suæ potestatis, Conueniunt Principatus, Angeli & Archangeli præsidentes Principibus, hominibus particularibus, & prouinciis: ut approbent, & faueant iudicio, & distributioni delatæ à iudice. Nec alij ad sua officia explenda Thronos asciscunt: Non Seraphini ut ament: non Cherubini, ut intelligant: non Angeli, ut nuncient: nec alij, ut exequantur ea, ad quæ deputati sunt officia.

Dominationum proprietates decem.

Cap. VI.

Vm Saturnum (quem maliuolum scioli appellant) cum sanctissimis Dei sedibus conuenire fecerimus: ubi nulla apparebat concordia: facile Iouem Dominationibus coaptabimus, potissime conuenientibus his, quæ de utrisq; à suis authoribus deponuntur. De Dominationibus hæc magnus Dionysius scribit, Sanctarum Dominationum manifestatiuam nominationem existimio declarare, Absolutam quandam, & omni pedestri, minoratione liberam anagogen: in nullamque tyrannicarū

H v.

CANTICI PRIMI

disimilitudinem, ullo modo eam uniuersaliter inclinã, Liberaliter seuerã Do-
minationem omni minuitiue seruituti superpositam superiorem omni subiectio-
ni, & remotam ab omni disimilitudine, & dominationis incessanter appetenti:
& ad ipsiusmet naturaliter subsistentis uirtutem similitudinem, quantum possi-
bile est, & seipsam, & quæ post ipsam sunt optimæ, & speciosè conformantem,
ad nullum uanè uidentium, sed ad propriè On uniuersale conuersam: & Domi-
nicae semper Deiformitatis in participatione, secundum quod possibile est ipsi fa-
ctam. Hucusque Dionysius. Cuius mens est (ut ipse præmittit) Declarare nomi-
na, aut denominationes sanctarum Dominationũ mysteriorũque plenas. Et horũ
primum est, quòd habent absolutam quandam eleuationem, liberam ab omni cõ-
culcante depressu: qui diminuit dominantis dignitatem. Et secũdo libera est eo-
rum mens ab omni tyrãnica disimilitudine: adeò ut nullam in ea sentiat inclina-
tionem. Nec profectò, quid proprius ascribi potuit tyrannidi, quàm disimilitu-
do à uerò principatu, cum hic iure, & tyrannus contra ius dominetur: Alter fa-
uere & subleuare studet subiectos: Alter uerò deprimere & expillare: Alter
ueritatem, pietatem, munificentiam, & iustitiam, & clementiam redolet: Alter
mendacijs, dolis, impietate, auaritia, crudelitate omnia dissipat: Alter diuinam
quandam per imaginem: Alter diabolicam. Dissimilis est ergo tyrannus legiti-
mo Principi: multo magis autem Deo, cuius Dominationes locum tenent. Est ter-
tio, liberalis cum seuera æquitate, & ab omni famulatu, & diminuenta seruitu-
te expedita uera Dominatio: Nec existimet quispiam seueritatem liberalitati re-
pugnare: cum seueritas sit æqua distributio sine obliquante affectu: ut ueritati
innixus iudex coërcere ualeat insolentiam: & debita munificentia magnifacere
benemeritos. Quod facere nequit: nisi liberum habeat animũ ab auaritia, odio,
commodo proprio, & huiusmodi: quæ deducunt animum in seruitutem diminu-
entem à recto libramine iustitiæ. Hinc toties summus omnium Princeps iudici-
bus, & sui uicem tenentibus exclamat, imperat, & protestatur, ut manus habeat
ab omni munere liberas, quia munera, erutis oculis mentis, in miserrimam dedu-
cunt seruitutem. Hinc quarto loco infertur, quòd dominãs superior sit omni sub-
iectioni: quæ ex muneribus, sanguine, affinitate, clientela, patria, amicitia, con-
suetudine, ambitione, uel undecumque contrahatur. Additur quinto, q̄ remota
sit Dominatio ab omni disimilitudine à summo Principe: qui est ipsa ueritas:
CHRISTVS.
Disimilitudinem autem hanc peccatum inducit: quo discrepat quis à prima ue-
ritate. Hinc de primo rebellante ait summus doctor. Ille homicida ab initio in ue-
ritate non stetit. Sed existimo q̄ aptius traduci posset occisor, quàm homicida:
quia ille tunc non fuit hominis, sed suiipsius occisor. Nec apud Hebræos est in
usu hoc uocabulum homicida: quo idiomate Ioannes suum scripsit Euangeliũ, ubi
illa uerba recitantur. Sunt igitur, & esse debent tantum Deo conformes: ut Dijs
merito appellari possint: sicut de ipsis in Exodo dicitur: Dijs non detrahes, id
est, iudicibus. Et ibidem furem & periurum iubet appellari ad Deos, id est iudi-

ces. Et Psalmographus cum de huiusmodi, aut de Apostolis præfæctis duodecim tribubus Israël caneret, ait: *Dij fortes terræ uehementer eleuati sunt. Sequitur sexto, quod incessanter dominatum appetere debeant. Possent hic imbecilles offendere: quomodo illæ sanctæ intelligentiæ ad dominum indefesso desiderio aspirare dicantur, cum in Ecclesia ista, cuius illa cælestis typus est, & exemplar, à summo hierarcha Christo danmentur: qui ad præfidentiam flagrant: ut in Euãgelio, cui titulus est secundum Lucam, ait: Reges gentium dominantur earum, & qui potestatem habent inter eos benefici uocantur, uos autem non sic: sed qui uoluerit inter uos esse maior, sit tanquam minister, & seruus. Quibus faciemus satis ueritatem notam sapientibus depromentes: Domini enim & præfidentie appetitus, cum naturæ insitus sit, culpandus non uidetur: Nec possumus subiectionem, & infimum gradum appetere immediatè, sicut nec possemus uoluntatem in dolorem extendere: cum dolor (teste Augustino) accidat ex rebus, quas nolumus: sic infima appetere est contra naturæ instinctum: qui semper in maiora, & meliora fertur. Hinc magna appetens non superbus, sed magnanimus dici debet: si reuè docet Aristoteles in Ethicis. Et si in culpa esset præfidentie appetitus, summus doctor Christus non proposuisset illam renuntiantibus terrena in præmium dicens: *Sedebitis super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus Israël. Et iterum in Apocalypsi, ut ad certamen, & uictoriam nos induceret, altum confessum promittit dicens: Qui uicerit, faciam eum sedere in Throno meo: sicut & ego uici, & sedeo in Throno Patris mei. Criminandus igitur non est appetitus, sed malum obiectum: quando uidelicet uolumus exaltari in his momentaneis rebus peregrinationis nostræ cum iactura cælestium: ad quæ aspirare debemus. Criminandus est & modus, præsumendo obtinere propriis uiribus, quæ à datore omnium bonorum recognosci debent. Hinc errauit ille, qui dixit: *In cælum conscendam, super astra Dei exaltabo solium meum: Sedebo in monte testamenti in lateribus aquilonis: ascendam super altitudinem nubium: & ero similis altissimo. Tot peccata committit, quot uerba profert. Confessum sublimiorem sibi uendicat nullis existentibus meritis: Rursus solium eminentius scandere uolebat non uocatus, cum sedere debuisset in nouissimo loco: quousque sen: et Principem dicentem: *Amice ascende superius: Sederéque decreuerat in monte testamenti, in latere aquilonari: unde lex data est: unde proterui puniuntur: unde casus, & multa delicta scatent iuxta illud Ieremiæ: *Ab aquilone pandetur omne malum. Hinc merito sententiam, & iudicium Dei persensit. cum se in loco iudicij (frustra tamen) collocare tentarit. Ambiebat iterum conscendere super altitudinem nubium supercælestium: unde irrigantur omnia per canales Deiferos: Assimilarique Altissimo n. sandè cogitauerat, cui nec dignus erat seruus. Hinc omnium infimus, & ab altissimo semotissimus effectus est. Si igitur sublimem gradum beatitudinis à summo dispensatore comparare uoluisset: obtinuisset utique (ut Anselmo, Bernardo & aliis sapientibus placet) de quo, Deo*****

Dauid
CHRISTVS.

Augusti.

Aristote:
CHRISTVS.

Apocal.

Ieremi.

Ansel.
Bernard.

CANTICI PRIMI

fauēte, alibi pertractabimus. Appetere igitur incessanter cum sanctis Dominationibus regnum nobis promissum, imò desiderare unionem uilam cum Patre

Ioannes summo, pro qua orat Christus in Euangelio, cui titulus est secundum Ioannem dicens: Rogo Pater, ut sicut ego & tu unum sumus: ita & isti unum sint in te, non est peccatum, sed uirtus. quia bonus est gradus ille, & ad ipsum deuenitur

Leuiti. per sanctimoniam: ad quam nos hortatur summus Princeps, dum ait in Leuitico: Sancti estote, quoniam ego sanctus sum. Hinc septimo loco subinfert, & totis uisibus aspiceret ad similitudinem uirtutis naturaliter, & à seipsa subsistentiam habentis: quæ summi hierarchæ est. Rectè (ut Boëtius, Plato, & alij sapientes docent) emulantur fabrefacta omnia opificem suum, quoad possunt, Sed cum sint sanctæ Dominationes charitatis uinculo colligatæ, non solum sibiipsis, sed cæteris omnibus pro rerum exigentia fauent: ideo octauo loco subinfertur: Quantum possibile est, & seipsas, & quæ post ipsas sunt, optime, & pulcherrimè cum perfectissimo conformantes. Quod utinam seruari omnes, qui præfidentiam appetunt: quia non superbiæ, non inuidiæ, non iniustiæ, nõ criminis alicuius rei essent, si tantum prodesse anhelarent, quantum præesse. Ad quod perficiendum duo exiguntur: quorum alterum subinfert Dionysius nono loco dicens: Ad nullam uanitatem aspiciendam cõuertantur: nec ad inferiora aliqua: sed ad propriè ou, id est ad illum, qui uere est. Et hic solus dicitur uere esse, qui Mosem docuit, ut interrogatibus, quis eum destinauerat, respondere,

Boëtius

Plato

אֲנִי אֶהְיֶה אִתְּךָ eibie, ass: r, eibie. Quod nos interpretatum habemus, Ego sum, qui sum. Aptius autem diceretur, Ero, qui ero, nam utrumque est uerbum futuri temporis: ut sit sensus: Ero uidelicet in oculis uestris, & Ægyptiorum: qui ero in prodigiis, & portentis: & qualem in eis me uidebitis, eundem uos & illi reputare cogemini. Subticeo altissima arcana illorum uerborum, quomodo tres personæ significent: & quomodo primum uerbum supra hoc ma, quæ sapientia dicitur, & nos filium uocamus: Tertium supra bina, quæ est Spiritus sancti intelligentia, illud autem medium scribitur supra cetera: qui fons, origo & pater omnium est: In quem nondum principantes, sed omnes dirigere debent oculos.

IESVS Hinc summus Doct̃or instruit nos: ut orationes nostras in eum dirigamus præmittendo in exordio orationis: Pater noster, in quem uidelicet omnes tendunt. Secundū, quod exquiritur, est illud ultimo loco sanctis Dominationibus à Dionysio assignatum: quo ait: Laborant pro uirili sua suscipere dominicā Deiformitatem: ut efficiantur diuini, atque Deiformes diuinam illam pulchritudinem contemplantes: & ad eandem alios conducentes. Ad quorum exemplarium uitam si aspiramus, Primo necesse est, ut semper appetamus cœlestia: Nulli simus secundo loco tyrannicæ seruituti subiecti: Liberū tertio habeamus dominiū in nos ipsos, conculcando omnia a Deo abducentia. Liberi quarto simus mente, & affectu ab omni uili subiectione, Non admittentes quinto, in nobis quicquam, quo dissimiles Deo efficiamur: Nulli, sexto, seruiamur ex quadam ani-

mi generositate, nisi summo Principi: Cui, septimo, semper adhæreamus ipsi plene conformati, Conantes, octauo, quoad possumus, omnes ad ipsam summam pulchritudinem, & Deiformitatem conducere. In ipsum, nono, tota mentis acie, & operibus intendamus, Vt decimo, ipsi non solum conformes, sed iidem facti eadem semper sua pulchritudine perfruamur.

Quo concentu easdem omnes proprietates Iuppiter imitetur. Cap. VII.

Vam concinne Iuppiter hæc Dominationibus attributa consequatur, facile erit diiudicare: si uera sunt, quæ de ipso Astronomi deponunt: Ait enim Iulius ille maternus ex Ptolemæi officina: Est Iouis significatio formæ dignitas, nobilitas animi, sana sapientia, & intellectus: Tum iura, leges, statuta, religio, Tum pietas, modestia, gratia, fides, & quicquid egregius bene instituti uiri potest animus cõcipere. Quæ omnia operatur, potissimè cum in Horoscopo fuerit: aut in domiciliis, aut in finibus, aut in altitudine, & signis, & locis, in quibus ex connaturali proprietate gaudens fauorem accipiat: ut disponat ad ea, quæ Dominationes ex iussu Principis influunt. Facit etiam in locis huiusmodi constitutus nobiles, præclaros, magnos, insignesque præsides, seu præfectos ciuitatum, & pro mensura genituræ bonos, modestos, beniuolos, lætos, & diuites. Et hæc omnia (ut Physicè loquamur) operatur ex natura calida, & humida reddens complexionem tractabilem ex humido: amicabilem ex sanguine: ad sapientiam dispositum ex calido proportionato: generosum ex abundanti influxu. Hinc in eo pietas, beniuolentia, fides, modestia, gratia, & quicquid ad iustum, rectumq; pertinet: cõtēperata enim complexio ad omnia bona facile disponit. Sed si altius conscendere uolumus, trahitur hic influxus à Dominationibus, quæ animam disponunt, sydus autem tantummodo corpus: Deus uerò & influxum, & incrementum, tanquam primaria causa, omnibus præstat. Sed ad concordiam ueniamus. De Dominationibus dictum est: quòd sunt ab omni pedestri uilitate liberæ: & de Ioue, quòd disponit ad formæ nobilitatem. Quis, queso, sublimiorem conscendit locum, homo an bellua? Vir, an mulier? Angelus an homo? Ille nempe qui forma elegantior est, cæteris digne præponitur. Inter omnia enim animantia soli homini, qui forma est omnibus speciosior, dictum fuit: Dominare piscibus maris, uolucris cæli, & bestiis terræ. Et de Principe omnium dicitur: Speciosus forma præ filiis hominum. Nec forma, quæ tantummodo corporeos oculos demulcet, in prædominantibus exquiritur: Sed illa, quæ peroptabat Paulus in Thessalonicensibus, ut merito aliorum duces & principes esset, dicens: Imitatores nostri facti, ita ut sitis forma oibus credentibus. De qua forma gloriabatur lex (ut exponunt Hebræi) aut Beata uirgo dicens, ut nostri asserunt: Nigra sum, quatum uidelicet ad forinsecam apparentiam: sed formosa inueriori pulchritudine: Si tamen utraq; pulchritudo conueniat: magis digna imperio species resultabit. Dicitur secundo loco de illis, quòd nulli subiciantur tyrannidi, iniustitiæ, uel rapinæ. Et de istis subinfertur: Nobilitas

Iul. Fir.
Ptolemæus.

Genesis.
Psalms.

Paulus

Cantica

CANTICI PRIMI

uena. animi sola est atque unica uirtus, ut ait Satyricus. Non ergo qui sanguine, diuitiis, aut potestate splendet: sed qui uirtute fulget nobilis merito dicitur: de qua nobilitate loquitur sapiens dum ait: Beata terra, cuius rex nobilis est. Sic Moses non minus in morali disciplina, quam naturali & diuina instructus dixit in repetitione legis: Tuli de tribubus uestris sapientes, & nobiles: & cōstitui eos Principes, tribunos, quinquagenarios, & decenos: Verum ubi in Deuteronomio habemus nobiles in Hebræo dicitur, **וידין**, *irduhim*, id est cogniti, in uirtute uidelicet, & bonitate. quæ est uera nobilitas, & libertas ab omni tyrannide, & impietate semota. De mentibus illis dicitur tertio, quod liberum habent dominum sui conculcantes omnia, quæ abducunt à Deo. Quid enim est hoc, nisi debita omnium rerum moderatio: quæ ad prudentiam sapientiãque spectat? Et de significatione huius sexti cæli dicitur: quod est sana sapientia, & intellectus. Quis enim sanam habet sapientiã, & intellectũ: nisi qui omnia faciũda bene moderatur, admittitq; proficua, & noxia repellit? Hinc Firmianus diffiniens sapientiã ait: Sapientia est intelligentia in bonum: & abstinentia delictorum, improborũq; omnium. Hierocles uero Stoicus de prudentia, ac sapientia simul hæc protulit. Diuinorum, & omnium bonorum dux prudentia, atque sapientia recto hominis animo collocata suffragatur ei, ut de omnibus bene consulat. Quod facit, si sibiipsi rectè dominatur, & deuia omnia conculcat: ut sursum cleuetur ad eũ, quem sublimem sortitus est finem. Sequitur quarto, ut sint liberæ dominationes affectu, & mente, à uili subiectione. Et de Phaëthonte dicitur: quod in horoscopo facit genitos magnos, & præpositos ciuitatis. Et si magni sunt: mente & corde ut sint liberi, necesse est: Quam libertatem non solum in principibus, sed in militibus omnibus summus Princeps exquirat. Hinc Paulus cum Galatis gloriatur: Non sumus filij ancillæ, sed liberæ: qua libertate Christus nos donauit eripiens à seruitute peccati, & diabolicæ tyrannidis. Adiungit quinto, ut nihil admittant præfides ipsi, quæ eos degeneres ab Hierarcha summo, dissimilesq; reddat. Et de benigno nostro sydere dicit Firmicus, & Alcabitius: quod ad leges, iura, statutaq; discernenda, atque obseruanda deducit. Sed & Hebræi Iouem, **צדק** Zedec dicunt, quod iustum significat: iustus namq; est: qui leges ueritatis, & regulas illas æternas: quibus (teste Augustino) omnia moderantur, rite obseruat. Subnectitur sexto, quod ex quadã animi generositate nulli, nisi summo Principi seruiant. Et Iuppiter suos Phaëthonteos iustitia, & bonitate semper prosequens ad sublimia continuò eos prouehit. Hinc sequitur septimo, quod sicut illi semper ad Deifica pro uirili sua pertingere laborant, sic Phaëthon iustitiæ influxu suos in Deum continuè inducit. Succedit octauo amor, & charitas in alios ut illos conducant, quo & ipsi tendunt. Itidem facit Iouialis pietas, & iustitia. Penultimo infertur: quod pleni fide dominantes illi, semper mentis aciem in Deũ dirigant. Et de hoc planeta dicunt: q; fidem præstat in Deum, à quo diuinis charismatibus repleantur. Concluditur ultimo loco, q; illæ mentes cum Hierarcha

unit. & idem sine, omni bonitate, & perfectione refertur: Et de planeta dicitur: quod conducit ad omnia, quæ bene instituti uiri potest animus concipere. Hinc Pythagoras Iouem assererat esse uirtutem, & harmoniam, & animi tempera-
 mentum, sanantem, omneq; bonum: & ideo eius fauore & iuuamento stare omnia. Pythia.

De tribus coæquationibus Mauortis ignis cum Virtutibus. Cap. VIII.

V T quinti ordinis ipsarum circadum concordiam pertractemus, li-
 beat inspicere, quid noster Dionysius Deo plenus de sanctis uir-
 tutibus doceat. Ipsam (inquit) sanctarum uirtutum fortem quan-
 dam, & incommutabilem uiriliter in omnes secundum earum
 Deiformitatem operationes ad nullam susceptionem inditarum, ei diuinarum il-
 luminatum imbecilliter infirmatam, potenter in imitationem Dei reductam,
 non relinquendam sicut imbecillitate Deiformem motum, sed firmiter ferentem
 in superessentialem, & potentissimam uirtutem, & ipsius imaginem uirtutis simi-
 lem (iuxta quod licet) factam: & ad ipsam quidem, ut principalem uirtutem po-
 tenter conuersam: ad secundam uero uirtutem dans Deiformiter proueniens.
 Hæc Dionysius: Et antequam progrediamur: cur quintus hic ordo peculiari no-
 mine uirtutum nuncupetur, declarare conabimur, Licet omnes angeli ab eodem
 Dionysio uirtutes dicantur: & merito, cum omnis operatio uirtutem operatri-
 cem præ exigat. Ideo cum nullus angelorum ordo, aut particularis intelligentia
 otio torpeat: sed omnes mandata principis exequantur: in quolibet eorum uir-
 tus exigitur: qua uirtutes denominari possunt. Ad hanc igitur tollendam difficul-
 tatem, recordabimur, quæ de Seraphinis, Cherubinibus, & aliis ordinibus dicta
 sunt. Quamuis enim Seraphini intelligant: omnesque alij spiritus amant: ab a-
 more tamen, quo maxime calent, Seraphini, id est incendentes dicuntur: Et esto-
 iterum, quod omnes intelligant: Cherubini tamen ex plenitudine scientiæ deno-
 minantur. Sic & à dono, quo maxime uiget, uocatur iste ordo uirtutum, quam-
 uis omnes sua uirtute, suaque fortitudine gaudeant. Placet & hic Alberti senten-
 tia: quod cum superiores sint nobilioribus stigmatibus decorati, cedunt infe-
 rioribus in hac denominatione. Presbyteri enim quamuis diaconi gradum te-
 neant, à digniori tamen nomine sibi uendicant Sacerdotis. Idem est de Episcopis, &
 Patriarchis, & huiusmodi. Virtutes ergo denominantur à dono, quo maxime ful-
 gent: Quo donum multiplici proprietate scribitur decoratum: septem uidelicet,
 quæ à summa uirtute suscipiunt: & duobus, quibus inferioribus se communicant.
 Hoc enim proprium est omnium ministrorum Dei in hierarchia constitutorum: ut
 inferioribus communicent, quæ à superioribus suscipiunt. Primum igitur donum
 est uiriliter, inconcussaque fortitudo ad ea expugnanda, quæ summo principi ini-
 micantur. Mirabile est hoc sacramentum, quomodo ille summus imperator sæ-
 licissimus in regno pacis, ubi confregit potentias, arcum, scutum, gladium, &
 bellum: & existens ipse uera pax, & beatitudo omnium adhuc decertet per suas
 uirtutes, & pugnet: & cum bellator ille, qui Domini prælia suscepit, in sui David

CANTICI PRIMI

*fauorem deprecetur dicens: Expugna impugnantes me, uel contende cum contendentibus mecum: ut habet ueritas Hebraica: & apprehende arma, & scutum, & exurge in adiutorium meum. Si enim in pace est locus eius omnibus bellicis instrumentis con fractis, quomodo dicitur quod pugnetur? Et si pugnat, quomodo quiescit in pace? Si iterum omnipotens est: quid ei pugna: cum solo nutu omnia cōterere possit? Apiamus hic aliqd de secretis cœlestibus. Est Deus summus suprema uirtus, essentia p̄fecta, nullius indigēs, omnipotens, omnia sciēs, ex seipso summè fœlix, nihil patiens, nullā suscipiens contagionē, nullā uim, nullā molestiā, nullāmq; externā uoluptatē: quia bonorum nostrorū nō indiget: nec cōtrario aliquo offenditur. Est etiam ipse Deus in omnibus omnia operans, & omnia implens: ut lætari possit, pati, & pugnare in membris suis: ut ipsemet testatur dicitur: **I E S U S** cēs: Esuriui, sitiui, & c. quæ sequitur. Fœlicissimus est ergo in seipso, & in corrignantibus membris: pro quibus non ultra sumit scutum, gladium, nec bellum: cū pace p̄fecta gaudeant omnes in illa triumphanti curia. Est etiam pugnans & patiens in membris huius militantis ecclesiæ: Pugnauit nāq; in bonis angelis contra malos: Pugnauit in Mose, Iosue, Dauid, aliisque militibus: qui bellarunt bella ipsius: maxime contra Amalec: cōtra quem indictū est bellum perpetuū: ut in Deuteronomio iubetur, & fortius in Exodo: ubi dicitur: Quia manus super sedem Dei ad pugnandum pro Domino contra Amalec in generatione, & generationem. Hanc pugnam exercuit potissimè Christus Iesus, quousque penitus eū foras ciecerit. De qua pugna loquitur Moses in libro Numerorum dicens: Idcirco dicetur in libro bellorum Domini. Quod multi non aduertentes laborant in declarando, quis fuerit ille liber, in quo bella Domini scripta sunt, & multa commemorant, quæ non sunt: cum de futuro loquatur Moses, & de libro euangelij, ut interpretantur sane intelligentes: In ipso enim pertrahantur bella principis glorie contra principem tenebrarū. Quod clarius expressit: Paulus scribens Colossensibus in hæc uerba: Christus tollens quod erat aduersus nos chirographū decreti: & spolians principatus, & potestates, palam triumphans in semetipso, traduxit confidenter omnia spolia, & exuuias ab inimico tyrannicè detentis. Pugnauit & quotidie in membris militantibus, quousque conducantur ad ueram quietem: de qua dicitur in Isaia: Requiescet populus meus in pulchritudine pacis: in tabernaculis fiducia: in requie opulenta. Quiescunt uictores in pulchritudine pacis debellatis hostibus: & ipse fugatis habitant in tabernaculis fiducia: sed in requie opulenta potientes exuuiis. Quam pugnam cum Deus exerceat in membris suis, iubet etiam suis peculiaribus militibus, qui uirtutes cœlestes dicuntur: ut pro nobis pugnent: ne opprimamur à ualida inimicorum potentia. Et de extrema pugna, quæ omnium erit acerrima, dicitur in euangelio, cuius titulus est secundum Mattheum: Virtutes cœlorum mouebuntur, in subsidium uidelicet tunc pugnantium. Istæ igitur, quibus peculiariter commissum est bellum, uirtutes dicuntur: atque uirili, & inconcussa fortitudine dotatæ sunt. Et quod*

I E S U S

Deuter.
Exord.

Nu. ne.

Paulus

Isaia

Matthe.

facit summus Imperator per uirtutes, tanquam per ministros: itidem facit per Martem, tanquam per instrumentum: Quem fauere bellantibus omnibus triuale est, ex natura eius (ut physicè loquamur) semper igneo fauore succensa, ut còlericos, iracundos, impetuosos, fortes, uiriles, & inconcussos faciat suos Martiales. Sequitur secundo de sanctis uirtutibus: quæ aggrediantur, & perficiant omnes operationes suas, tanquam Deificæ & Deiformes, sicut & omnes aliæ intelligentiæ: quæ Deiformes effectæ nihil ab ipsa uniformi, & Deifica pulchritudine degenerant. Quod & Mars Iuppiter, & Saturnus, & quodcunque cæleste instrumentum efficit, in hoc laudans summum opificem, qui omnia ualde bona fabricauit. Hinc canit Deiformis citharæ dus: Laudate eum sol & Luna: Laudate eum stellæ & lumen, Stellæ utiq; tã fixæ, quã erraticæ, & lumen omnium earum in circunsonatissimo hoc theatro laudat opificem. Exquiritur tertio: ut nulatenus sint imbecilles ad hauriendum illapsum uirtutis diuinæ: ne succumbat deficiente propria uirtute: quæ in nihilum tendit, nisi fauor à fonte illo supremo continuè subministretur pro se, & pro eis, quibus fauent. Hinc Moses pugnanti populo cum Amalechitis succurrebat uirtute, quam continuè orans brachiis in cruce protensis hauriebat: Quod & Mars præstat uirtuti sua ignea: ut Ptolemæus, Hermes, Firmicus, Alcabitius & omnes astronomi còueniunt, undè Empyris dicitur: Ignea enim uis indeficiens est: & sine intercapedine operans. Est etiam semper augens, & incrementum suscipiens pro augmento materiæ: Et ut ex se defectiuum semper operetur, ut semper hauriat, necesse est: Ideo Mars simul cùm præsidentibus uirtutibus, ut semper succurrant suis, quibus præsunt pugnantibus, ut semper imbibant à superiori uirtute opus est.

David

Moses;

Ptolem.
Hermes.
Iul. Fir.
Alciba.

Quomodo adhuc conueniant in aliis sex proprietatibus. Cap. IX.

Litra progressus Dionysius de uirtutibus Deificis dicit: quòd ualidis uirtutibus Deum imitatur: & ad eundem conducunt ueros milites, qui pro regno Dei certant: ut in ipso coronam accipiant: quia non coronabitur (intonat cælestis tuba) nisi qui legitime certauerit. Et quod per uirtutes bellatrices perficitur, per Martem belli significatorem disponitur: Quod bellum si recta intentione suscipimus, bonum utique est, & sanctum: Si uerò id ambitione, odio, liuore, & superbia committimus, malum utique est, & diabolicum. Si enim Mars (inquit Firmicus) sit bene dispositus in nona domo, fauente Ioue, & domo ipsa, & Horoscopali irradiatione, felices facit: & qui facile omnia consequantur. Sed quid est fauente Ioue, nisi fauente belli iustitia, & zelo Domini, pro quo semper militare debemus? Quinto subinfertur, quòd ex aliqua imbecillitate non relinquunt opus Deiforme, & pugnam, quam susceperunt: ne de regno, & militia simul cum Saule non ea fide, qua debebat, bellante propellantur. Adducitur sexto, quòd firmiter, & incessanter in potissimam, & superessentialem uirtutem, qua per se tam principis imaginem sibi comparari possint, feruntur. Nec adest hic nu-

Diony.

Paulus

Iul. Fir.

CANTICI PRIMI

gatio, aut repetitio : sed ad sublimiora ipsos semper conscendere declarat : Primo enim habent uirilem constantiam : Secundo omne opus caeleste, & Deiforme exercent : Tertio ne infirmentur, semper à supremo fonte hauriunt : Habent, quarto, Deum præ oculis in exemplar : Perseuerant quinto in incepto opere : Sexto in supremum hierarcham semper tendentes omnimodam similitudinem, & imaginem eius sibi comparant : Quod ut faciant sunt in ipsum Deum toto affectu, totisque uiribus conuersi : Et sic tanquam uasa sanctissima omnibus charismatibus repleta communicant octauo loco inferioribus sibi creditis uirtutem, & fortitudinem : Ultimo student omni diligentia eos, quibus fauent, Deiformes efficere : Ad quæ omnia pyrois ui sua ignea disponere uidetur, Et cum de quinque dictum sit, de sexto prosequamur. Est ignis (nostro Dionysio teste) semper sursum tendens, sed Plotinus ultra progressus dicit: Ignis usq; ad caelum perueniens, cum torpere non possit, ad alia tedit amplificationem suam undique perquirens. Et cum ad inferiora ferri non possit natura impugnante, ductu facillimus, tractuque naturali ab anima perducitur ad uitam: ut per communionem cum superioribus ab unica uita comparatam transitum faciat in suprema. Si metas philosophiæ, aut ueritatis transcendat Plotinus iudicent legentes. Hoc tamen pro constanti habemus, ignem semper sursum ferri : & potius suprema, quam infima petere. Quid quæso magis accommodatum dici potuit cum sexta proprietate uirtutum, qua semper sursum feruntur, ut supernis seruientes in eorum similitudinem transformari satagant: Non secus cum septima, qua ut itidem faciant, omnibus uiribus in Deum conuertuntur, sicut ignis, qui semper ad sursum latus in suprema transmutare contendit, non modo seipsum, sed omnia quæ accendere potest. Lapidem uero, terram, metalla, & quæcumque cedere nolunt, in sua deiectione relinquit. Et quod de igne dictum est, uiridem efficit Mars ex natura, & impetu suo igneo, De quo Ptolemæus non minus physicè, quam mathematicè procedens in primo apotelesmatum dicit: Martis stella dissiccatur, & comburitur, & eius calor igni assimilatur. Hinc per igneas proprietates Marti accommodatas cum sanctissimis uirtutibus conuenire fecimus: unde illis, quibus Mars & uirtutes fauent, ad omnia redduntur propertii, atque solertes. Sed cum bonum contingat uno modo, malum autem multifariam: hinc impetus nullo rationis freno moderatus, nullo interiori oculo directus ruit, uelut equus lasciuiens, in multigena præcipitia, tyrannidem, oppressionem, homicidia iniusta, furta, rapinas, immoderatam lasciuiam, & cetera mala, quæ solent scioli per Martis significationem nimis larga licentia prognosticari: Hoc enim non a Marte, qui tantummodo impetum præstat, sed ab animo impetum illum malè regulante procedit: Si autem bene regulatur fortior, atque ualidior Mauors igneo, aut Herculeo uigore redditur: Quem sapientes (Boëtius potissimè) carminibus celebrant, & hic celebratum nobis imitandum hortatur subinferens.

Diony.

Plotinus

Ptolem.

Ite nunc fortes, ubi celsa magis
 Ducit exemplar uia, cur inertes
 Terga nudatis superata tellus
 Sydera donat. Ad quæ consequenda inter naturalia dona feruor colericus ex-
 quiritur: Inter cælestia fauor Martialis: Inter supercælestia uirtutū uigor: In-
 ter diuina gratia Dei, aut spiritalis ignis inflammatio. Quo sancti fortes facti
 sunt in bello: uicerunt regna: operati sunt iustitiam: adepti sunt repromissiones:
 obturauerunt ora leonum: extinxerunt impetum ignis: effugauerunt aciem gla-
 dij: conualuerunt de infirmitate: castra uerterunt exterorum, & cætera, quæ cū
 Hebræis differens meminit Paulus. Quæ ipse, ut uerus theologus, feruori fidei ^{Paulus}
 attribuit: nihilominus & alia conuenientia intercedunt. Nec tantummodo Mars
 (ut puri mathematici opinantur) est in causa, Ideo tot errores ebulliunt in
 eorum prognosticationibus: quia scilicet non attendunt cooperantes causas cū
 cælo, quas ipso dux Ptolemæus attendendas docet. Et quia stellarum con- ^{Ptolem.}
 cursus, & earum uirtutes non plene à nobis cognoscuntur, ut omnibus sapienti-
 bus notissimum est: hinc etiam de eorum effectibus iudicium certum dari nō po-
 test, accedente etiam arbitrij libertate, qua multa respuere, & multa pro uoto
 suscipere possumus. Nec moueantur acriora ingenia ex eo, q̄ astra uideantur
 plantis, & animalibus per putrefactionem generatis, completam uitam præsta-
 re, & formare: & illarum formarum quædam bonæ, quædam malæ uidentur: ut
 concludant bona & mala à cælesti influxu procedere. In quâ hæresim si incur-
 rerint, facile ab ea amouebuntur, si attendent (præter ea quæ superius adduxi-
 mus) quàm sit absurdum nimis à fontibus illis lymphidissimis aquarum cælestiū,
 aut supercælestium emanare turbida aliqua. Et de hoc Marte Ptolemæus in ter- ^{Idem}
 tio apotelesmatum decernit: quod si solus animæ dispositioni præsit, natus erit
 fortissimus, & potens: Si uerò malè erit dispositus, hoc nō influxui sydereo, sed
 qualitatibus repugnantibus ex quadam antiparistifi influxuum ascribat. Sed
 (ut melius dicamus) id prouenit ex subiecto malè disposito: sicut medicamina,
 optima uina, & deliciores cibi malè se habentibus nocēt. Et de huiusmodi Iā- ^{Iamblic.}
 mblicus ex columnis, aut promptuariis magni Trismegisti hæc depromit: Om- ^{Trism.}
 nes cælestes influxus boni, beneficique sunt suscipientes tantummodo ipsum bo-
 num: Et hoc agentes inuitu æterno immutabiles sunt: quamuis in ipsa altera-
 bili natura operantes degenerent, perpetuo tamen ordine semper benefici sunt:
 Proinde à fluxu cæli in materiam discordiis plenam resultat aliquando dif-
 fonum, uiribus tamen cælestibus, semper bonis permanentibus. Ideo qualitas
 nocens in terris, alia est à cælesti influxu, qui dum in se existit, ac à dato-
 re bonorum influitur, quousque ad ima peruenerit, bonus est, tanquam in
 primo gradu. Secundo dum in subiecto uiliori suscipitur: & ipse uilescit. Ter-
 tio propter diuersam recipientis naturam, diuersimodè suscipitur. Quarto
 qualitatibus inter se differentibus in eodem subiecto, & ipse uariatur. Quinto

CANTICI PRIMI

patiente subiecto, patitur. Sexto ex omnibus in subiecto comprehensus aliud quoddam postremo resultat. Influxus igitur caelestes, & immateriales, qui se in Saturni uini contentiuam, & Martis motricem extendunt, frequenter obsunt per accidens. Illa, quando in materia frigidiori suscipitur: haec autem quando in feruentiore. Quod omnino fit pro dispositione materiae: Sol enim, quamuis calore & luce nonnullos offendere uideatur, necessarius tamen est ad uitam: similiter omnes caelestes influxus ueniunt salutare, quamuis uel subiecti peruersitas per se suscipiat, uel debilitas facile tolerare non possit efficaciam superiorum. Omnes motus conferunt uniuersis, etiam minimis partibus eius: quamuis interim particulae minimae hoc, uel illo motu leuentur, aut non facile illum suscipiant, sicut in chorea, dum singuli harmonice saltant, congruuntque gestibus inter se, & toti choro: digitus tamen, & per offenditur, & premitur: Et si quid debile inceserit, pessundatur. Haec ille.

Magna melodia Sol in octo cum potestatibus conueniens quasi diapason reddit. Cap. X.

V sanctissimas potestates cum planetarum rege conuenire faciamus, quid de illis doceat Dionysius uideandum est. *Ipsirum* (inquit) sanctarum potestatum aequipotentem diuinarum dominationum, & uirtutum bene ornatam, & inconfusam circa diuinas susceptiones ordinationem, Et ordinatum supramundanae, & intellectualis potestatis. Nec tyrannice in ea, quae inferiora sunt potestatiuis uirtutibus praecipitata. Sed potenter in diuina, post bene ordinata reducta, & post eam Deiformiter reducetes, & ad potentificam causalem potestatem (quantum fas est) assimilata, & eam (ut possibile est angelis) reuocantes in bene ordinatis per ipsam ordinibus potestatiua uirtute. Haec Dionysius. Inter cuius sermonis principia dignissimum sanctarum potestatum includit priuilegium, ut sint illae, quae omnia mala, simul & malignantes coerceant. Quae Gregorius, & Bernardus aperte referant, Quorum prior ait: potestates uocantur hi angeli, qui hoc potentius ceteris in suo ordine perceperunt: ut eorum ditioni uirtutes aduersae subiecte sint: quorum potestate refrenantur, ne circa hominum comprimere, aut obstruere ualeant. Alter uero ait: Illi spiritus, qui potestates nominantur, dum crucifixi nostri diuinam potentiam ubique attrigentes eam magnificare delectantur: hinc ad disturbandas daemonum, hominumque uires pro his, qui hereditate capti salutis, potestatem accipiunt. Quae omnia Dionysius tangit in eo, quod diuinarum dominationum, & uirtutum donis fulgere dicit: quibus possint rebelles uirtutes, & potestates coerere. Nec est ordinum caelestium confusio: non quod unius dona alteri communicentur: Sicut enim omnes amant, & intelligunt: duo tamen supremi ordines hoc particulari priuilegio sunt decorati, ut unus amantium, & alter intelligentium ordo dicatur. Non secus omnes angeli imitantur malis, & contra eos pugnaentes ipsis resistunt: nihilominus pugna uirtutibus peculiariter assignatur, & resistentia malis auctoritate quadam potestatibus

Grego.
Bernard

attribuitur: Quæ omnia in Republica inferiori typum gerente illius supercælestis conspicimus. In hac quippe rex imperat, milites pugnant, potestates uerò, siue prætores crimina compeſcunt: rebelles coërcent, & iustitiæ moderamine malis resistunt. In superiori quoque rep. iubet imperator: domestici, & familiares sunt S. raphini, sapiētes moderatores Cherubini, & assessores Throni, pugnant sub principe Michaële sunt uirtutes compeſcentes mala, & fugantes tenebras scelestorum. Sunt potestates fulgentes cum sole, & fauētes uerò Soli, qui ait: Data est mihi omnis potestas in cælo, & in terra: CHRISTVS Quam ab omni inuidia liber suis secretioribus amicis communicauit dicens: Ecce dedi uobis potestatem calcandi supra serpentes, & scorpiones, & supra omnē uirtutem inimici. Dat etiam potestatem, ut filij Dei fieri possint: Et hoc per lucem, quæ illuminat omnem hominem, qui uult illuminari, & tenebras peccatorum, aut tenebrarum potestatum caliginem non opponit. Hinc potestatum ordo suauiter conuenit cum uerò Sole omnia illuminante: de quo dictum est: Fecit Deus solem, ut potestatem haberet in diem. Sed ad solem sydereum reuertendo, uiget hic Martis feruore, & Iouis benignitate: sic potestates uirtutum robore, & dominationum rectitudine refertæ sunt: Fugantque potestates dæmones tenebrosos: ne molestiam electis inferant: sicut sol fugat tenebras noctis, & tenebrosos quosque, ut in Iob legimus, Cum subito apparuerit Iob. Dauid aurora arbitrantur umbrā mortis. Et Dauid cum loqueretur de catulis leonum quærentibus ab Elohim deuorandi licentiam, subinfert, Ortus est sol, & congregati sunt, & in cubilibus suis collocabuntur, Quibus fugatis sequitur, Exhibet homo ad opus suum. Assistere dicuntur potestates uerò Soli crucifixo tanta fidelitate, ut omnia ei subicere conentur. Respondet & hic sol supremo Soli tanta consonantia, ut Plato eum uocet conspicuum filium summi boni, nō qui Plato dem primum, sed secundum, per quem in cognitionem primi deueniamus. Alias utriusque solis omnimodas conuenientias alibi relinquemus declarandas. Diony. Iamblic. Dionysius enim cum Platonis quibusdam hunc, quem uidemus solem, perspicuam Dei statuam uocat: Sed Iamblicus imaginem diuinæ intelligentiæ appellat. Sequitur secundò de potestatum ordine, quàm sit bene ornatus, & inconfusus. Et sol omnium ornamentum sedet tanquam rex in meditullio erraticorum syderum omnes ornans, & decorans, & ad cuius gressum regulantur, & disponuntur omnes, adeo, ut inde motus eorum dicantur diurni, uel nocturni, meridionales, uel aquilonares, orientales, uel occidentales. Ordinatæ sunt utique potestates, ut suscipiant à Deo, unde inferiora disponant. Et sol noster ordinatus est ad primum, ut ab ipso lucem, & uirtutem suscipiat, qua cætera illustret, & uiuificet, Undè sol pater uitæ dictus est. Sequitur tertio, quòd Vgo illarum ordo sit supra mundanæ & Deificæ potestatis, ut Vgo exponit. Sed (ni fallor) sunt ordinatū simulachrum Deificæ imperij, & non ordo ipsius, cum inferiora non ordinent superiora, sed eorum gerant imaginem. Sol quoque inter

CANTICI PRIMI

omnia sydera est imago, & statua summi principis: sicut potestates simulacrum
 supramundanae potestatis: qui Sol, & uera lux utriusque mundi caelestis, &
 terrestris est. Sequitur quarto, quod potestatem in interiora exerceant abs-
 que aliqua tyrannica impietate: ut doceamur qualem aequitatem exquirat sum-
 mus princeps ab eis, qui uicem eius in caelesti, & mundana rep. tenent. Nam
 de dominationibus: & de potestatibus dicitur: quod sint absque tyrannica ui-
 Et sic ille cum aequo Ioue, & iste cum benefico Sole quamoptime conueniunt:
 Qui ambo ad imperia, & dominia aequo fauore disponunt: Ille (ut physice
 loquamur) ex natura sua aerea bene chordato, & hic ex calido temperato, sem-
 perque benefico: Vnde (Ptolemaeo, & Firmico docentibus) ex moderato in-
 fluxu disponunt ad honorificentissimam hominum reconciliationem: fortitudi-
 nem animae & corporis: magnam uictoriam omnium: summam expectationem:
 & quicquid ad regiam pompam pertinere uidetur. Eius quoque significatio est
 principatus non atrox, non difficilis, non iniquus: sed ex iustitia, & benefi-
 centia splendidissimus. Quod autem addunt solares spiritu superbiae paulu-
 lum inflatos, honorumque cupidos: hoc ad eorum magnanimitatem (quae uul-
 go superbia dicitur) possit referri: Nam Sol, & Phaëthon suos natos decer-
 nunt iustos, bonos pro qualitate dominationum, & potestatum, quibus respo-
 dent: Faciunt etiam (maxime Sol) doctrina claros. Hinc dixit antiquitas, Phe-
 bum, aut Apollinem uerae philosophiae fauere, & clarae cognitioni, quae in
 principe uigere debet: Vnde Plato in prouerbis docet non digne dominari, ni-
 si qui ex diuina quadam sorte philosophantur. Sol igitur cum suis solares ma-
 turos in consiliis, in eloquio graues, zelantes in iustitia decernat: ad quid eos
 inuitat, nisi ad caelestia quibus confirmari debent: ut conueniat sexto cum po-
 testatibus, quae ea, quae post se sunt agmina ad Dei imitationem deducunt: Quod
 uero septimo de potestatibus subinfertur, adeo cum sole conueniunt, ut nihil
 aptius: Illae enim, quoad possunt, nituntur exprimere similitudinem illius po-
 tentificae causae, a qua acceperunt potestatem: Et Sol uera Dei statua, & i-
 mago supremi luminis adeo in notitiam Dei perducit, ut non habeant Acade-
 mici aliquid, per quod expressius Deificam illam naturam docere possint, Cu-
 ius essentia Patrem, splendor Filium, calor Spiritum sanctum resignat, &
 eius benefica uirtus Dei in nos munificentiam. Hinc summus doctor Patris
 beneficam naturam per Solem docuit dicens: Estote perfecti sicut Pater caele-
 stis: qui solem suum oriri facit super bonos, & malos. Pulcherrime octa-
 uo loco subnectitur, per potestates (quibus omnia Deo fauente gubernari pos-
 sunt) representari illam Deificam potentiam, quam Dionysius uocat poten-
 tificam, id est potentes faciens ministros suos: Qui si ardent, ab illo diuino
 igne inflammantur: Si cognoscunt, id faciunt suprema luce collustrati: Si iu-
 dicant alios, hoc est ex autoritate illius, qui dixit, faciam uos sedere in thro-
 no meo: Si dominantur, id est ex dominio praestito ab eo, qui dixit: Domi-

Prolem.
Iul. Fir.

Plato

CHRISTVS.

Diony.

namini piscibus maris, & uolucris cæli: Si inimicos coërcent, recordentur sententiæ illius: Sine me nihil potestis facere: Si potestatem exercent, omnis potestas (inquit Paulus cælestium arcanorum non inscius) à Domino Deo est: qui operatur omnia in omnibus. Paulus

In quinque participant principatus cum Venere.

Cap. XI.

DE principibus cælestibus profequitur Deiformis Dionysius dicens: Manifestant quidem cælestes principatus illud principale Deiformiter eductiuum: Et hoc, cum ordine sacro, & principalibus decentissimis: irtutibus: Et ad superprincipale principium eas uniuersaliter conuerti: Et alias hierarchicè ducere ad illud ipsum, quantum possibile est, formari principium, manifestarèque superessentialem eius ordinationem, ornatumque principalium uirtutum. Hucusque Dionysius. Et si omnia creata Dei simulachrum gerunt, diuersa tamen pro diuersis, quibus referta sunt, charismatibus uarias perfectiones representant. Ignis robur, & amorem: Aqua clementiam, pietatèque: Aer subtilem spiritum: Terra essentiæ stabilitatem. Ex compositis homo intrinsecas operationes, & totum quod est in Deo, gaudens perfectè ipsius imagine: Stellatum cælum exemplaria, aut ideas multiplices: Primum mobile motorem primum: Seraphini amoris incendium: Cherubini scientificam uim: Et sic de singulis. Unde cum Saturnus præ se ferat grauitatè iudicij, Iuppiter æquissimam præfidentiam, Mars inconcussam uirtutem, Sol clarissimum imperium refert: Venus autem peculiarius representat pulchritudinem illius, à quo omnia pulchrescunt. De qua quærebat Socrates apud Platonem ab Hyppia, determinat in Phædro & in Symposio, & cum eo Plotinus in suo de pulchro. Unde non est aliquod pulchrum (ut Academici, & Stoici docent) nisi quantum participat de illa Deifica pulchritudine: quamuis Peripatetici dicant pulchritudinem esse ex consonantia omnium partium in toto. Quam consonantiam, aut pulchritudinem à summo pulchro acceptam, si seruarent, utique ipsa pulcherrima essent: Sed quia causæ secundæ pro suæ sortis conditione à prima deficiunt, ut sint in eis distincti gradus, ex debiliori uirtute eorum non ualentes moderari subiectum produciunt nonnunquam effectum deformè. Animis autem, qui sunt suo arbitrio donati (ut rei ueritas est, delirent qui uoluerint arbitrio suo) facilius deficientibus multæ deformitates relinquuntur in moribus: Quod etiam cælestibus mentibus contigit, antequam (ut dicunt theologi) essent in gratia Dei consolidatæ. Nec mirum si nos imbecilles non cõducamus operationes nostras cum summo exemplari concordēs, quousque per extremum glutinum gratiæ, & amoris ipsi pulcherrimo coniungamur: Sed hoc mentibus tam angelicis, quam humanis solummodo post pugnam, & uictoriam cõsecutam donatur. In pugna uerò hac adeo à summo pulchro, & debita consonantia deficiunt mortales, quòd hanc mundanam scenam fœditatibus,

Diony.

Socrates

Plotin.
Academ.
Stoici.
Peripa.

Th:ol.

CANTICI PRIMI

*turpitudinibus, omnigenis deformitatibus, & strepinibus complent: Quæ nisi à
 supremo moderatore regularentur, aliquando tantus horror perstreperet: ut tar-
 tareæ confusionis initium sentiremus. Sed multa mala, & deformitates per mi-
 nistros, quos corporeis oculis non uidemus, coercet. Et hi sunt angeli hominibus
 præsertim, uel archangeli qui prælatos, aut principes regunt: uel principatus,
 quibus (ut Dionysio, Hierotheo, & Iamblico placet) prouinciæ creditæ sunt.
 Sed primos suo loco reseruantes, adducamus quæ de principatibus Danieli orã
 ti pro redemptione captiui populi à Gabriele archangelo dictum est: Venissem
 ad te à principio orationis tuæ, ut decreueram: sed princeps regni Persarũ re-
 stitit mihi uiginti & uno diebus. Quæ resistentiã (ut sentit Gregorius) non ex
 altercatione processerat, sed ex cælo sibi creditæ gentis, morã procurabat Da-
 nielis, & religiosi populi: quamuis à principio fuerit exauditus: Ex qua mora
 elongarentur Persæ à deturpanti infidelitate: & per fidem, & deuotionem sum-
 mo pulchro adhærere possent. Testatur & Iesus filius Sirach unicuique geni
 præpositum esse rectorem. Et bene principes illi rectores dicuntur ducere ad re-
 ctum, quod nihil aliud est, quàm partes coordinare ad inuicem, & ad archety-
 pum totius ordinis: undè sequitur pulchritudo, & pax. Quibus ex aduerso prin-
 cipes sunt, deformare, & obtenebrare satagentes: undè tenebrarum principes
 iure dicuntur. Et sicut ipsa Deifica pulchritudo per principatus ad æternum de-
 corem nos iubet conduci: Sic per Venerem ad externam pulchritudinẽ, & ad
 dispoñtionem intrinsecæ Deiformitatis cõducimur, ut pulchro addito pulchro,
 resulet pulcherrimum: ut Albertus ex promptuariis suorum Peripateticorum
 depromit. Hinc Deifica pulchritudo pulchrum hunc mundum sua mente gerens
 uenerea uis (si licet) explicauit in effectum nullis externis causis impulsus, sed in-
 sita forma boni, qua (ut Dionysius inquit) quisque facillè se communicat. Et ne
 quempiam offendat Veneris nomen in Dei negotium commixtum, sciant legen-
 tes nos non intelligere, nec meretricem Venerem Paphi reginam, nec sidus collo-
 catũ in tertio cæli uolumine: sed amoris uim, quæ in omnibus uiget: De quo mul-
 ta celeberrima deponit Plato in Symposio. Hoc quoque Deus summus opifex
 agit nobiscum: & eundem reciprocatione quadam à nobis exquirat, & mandat:
 ut uidelicet Deum ipsum diligamus, & proximum, inde totam legem, & pro-
 phetas dependere docens. Hæc est enim illa amoris uis, quæ ad beatitudinẽ,
 summamq; pulchritudinẽ introducit, non ad cupidinem inferiorem sub typo pue-
 ri cæci, alati, nudi, pharetram & arcum gerentis à poetis depictum: ut sapienter
 dicat Affranus: Amabit sapiens, cupiunt cæteri. Hinc Apuleius duas Veneres
 describit, alteram cælestem, quæ solis hominibus, & eorum paucis præsit, nullis
 ad turpitudinem stimulis, uel illecebris amatores suos percellentem: Alteram ue-
 rò uulgarem, quæ sit percita populari amore, non modo humanis animis, uerum
 & iam pecuinis, & ferinis, ad libidinem imperitare: & immodico, truciq; per-
 cussorum animalium captiua corpora complexu uincientem: Eademq; lege, qua*

Diony.
Hierot.
Iambli.
Daniel

Grego.

In ecclē.

Albertus

Diony.

Plato.

Affran.
Apule.

geminatur Venus, geminatur & Saturnus, & Mercurius, ceteriq; Planeta: ut ^{Ptolem:} ex Ptolemæo, & aliis sapiētibus discere possumus. Est igitur bona Venus, quādo ei fauent principatus, & numen illud amoris supramundani: Cuius significatio est (ut dicunt inferiores, & superiores astronomi) gratia, iocus, omnis decor, omnisq; uenustas, ut grati sint huiusmodi Veneri Deo, & hominibus. Et de principatibus ait noster Dionysius: quod deducunt ea, quibus principantur, ^{Diony:} in conformitatem opificis: cuius imaginem gerunt: Ipsius enim pulcherrimi non gerunt imaginem, nisi pulchra: Ideo principatus omnia deturpātia à prouinciis, quibus præsidet, coërcere nituntur, & hoc ingenti uirtute. Hinc de eisdem subinfertur: Consecrati sunt ordine sancto, & conuenientissimo cum principatibus uirtutibus, à quibus uim suscipiunt: ut opus suū efficacius conducant. Et quia non exigitur uirtus exigua ad redintegranda, quæ deturpata sunt: ideo non solū à sanctis uirtutibus, sed à summo principe sibi fauorem comparant: ut tertio loco sequitur: Ad summum principatum sunt tota intentione conuersi. Et quantum eos in omnibus prosequatur Venus, in propatulo est: si qua de ipsa mathematici uera deponunt: Docent enim, quod bona sunt Veneris decreta: & si bona fuerit ^{Marth.} radiatione illustrata, meliora sunt. Hinc Ioue, aut Sole ipsi fauente, ad iustum, clarumq; amorem facilem conueniens cum principatibus: qui, ut uirtutē hauriant, ad uerum Solem semper aspiciunt: A quo habent etiam uerum principatum: undè possint aliis dominari. Hinc sequitur quarto, ut sint aliorum præcipua dignitate duces, ad illud principans principium, quantum possibile est, cōuersi informantur. Duces quippe sunt dominationes, Duces potestates, Duces & principatus: Sed primi ex magnitudine quadam ab omni pedestri summisione elongati. Potestates autem claritate quadā præcellentes, & quasi ex præmio rerum clarissimè gestarum habent, ut captiuis dominantur, & iubeant. Principatus uerò, tanquam architrictini in palatio regis, aut in prouinciis sibi creditis præsidentes, curant, ut omnia bene composita splendeant. Hinc dicitur, quod præcipua dignitate sunt duces ad conducendos, quos curant: ut summo, & pulcherrimo principe digni sint. Ad cælos quoque descendendo, Iuppiter ex iustitia, & temperamento quodam compositissimus præsidet cum dominationibus: Sol ex claritate, & magnifica uirtute cum potestatibus: Venus autē præcipua elegantia suos facit compositos: ut omnia, quæ pertractant, suauißima consonātia moderantes pulchris faciant: In quo uterque exprimit nobis pro uiribus supremum illum, ac pulcherrimum principatum: Nam operationes habent simulachrum mentis: & mens bene disposita simulachrum Dei. Hinc de principatibus ultimò subinfert Dionysius: quod conantur manifestare in nobis illud summum principi- ^{Diony:} pium dans omnibus principatum. Patefaciūt insuper Deificum illum ordinē, & decorē in intrinsecis: Posphorus autem corporea, & extrinseca pulchra, uenusta, & corporeis luminibus grata reddere satagit oblectans in superficie, sicut Saturnus sua oblectamenta ad centrum, & intrinseca colligit.

CANTICI PRIMI

Qua cantilena Mercurius cum archangelis concinat. Cap. XII.

Diony.

D archangelos deueniens noster Dionysius ait: Ipsa autem sanctorum archangelorum uirtus æquipotens quidem est cœlestibus principatibus: Est enim eorum, & angelorum (ut dixi) hierarchia, & dispositio una: Siquidem non est hierarchia nisi & primas, & medias, & ultimas uirtutes habens. Archangelorum sanctus ordo in communicatio medio constitutus communi quodam, socialique iure extrema complectitur: Altioribus nanque principatibus, & sanctis angelis communicat: Illis quidem, quoniam ad supremum ipsum principatum præcipuè intentus est, & ad eius (quantum fas est) formatur imaginem: & angelos ordinatissimis, & inuisibilibus ductibus unit, & iungit: Ipsis uerò archangelis inest propheticum officium: ut diuinas illuminationes hierarchicè per primas uirtutes suscipiam: & angelis eas Deiformiter annuncient: & per angelos nobis manifestent secundum sacrã uniuscuiusq; illuminatorũ analogiã. Hæc noster Dionysius. Arcanum celeberrimum depromit: quòd non sit hierarchia, nisi in ipsa fulgeant uirtutes, & charismata suprema, media, & infima: ut quælibet hierarchia à trino opifice procedens tribus sit connexa ordinibus: & tota multitudo in tres hierarchias distribuatur: Quarum prima ad ipsum Deũ semper aspiciens illi immediatè seruiat, Seraphini uidelicet, Cherubini, & Throni: Sequens uerò ad Deiformem uirtutem nobis conferendam: quod in dominationibus, uirtutibus, & potestatibus declaratum est: Sed ultima ad dispositionem humanã, ut Deiformis efficiatur homo, addicta est: Nec tantũ ad prouincias, principes, & particulares homines conducendos, ut omnibus triuiale est, sed etiam ad quædam secretiora in nos deducenda: Pro cuius explicatu accedemus ad triplicem reditũ animæ in Deum: de quo Academici (Plotinus maxime nescio quo spiritu attractus) sedulo disserunt. Qui reditus sit (ut dicunt) per musicam amatoriam, & philosophiam, ut per musicam numeris, atque mensuris ad canoras uniuersi, & archetypi harmonias excitemur: Per amatoriam modis pulcherrimis affici-mur: Per philosophiã uerò rationis, & discursus beneficio adiuti abstrahamus uniuersales rationes: aut (ut habent in usu scholastici) quidditates rerum. Quorum primus fit per sensibilem quandam rationem, qua percipimus rerum consonantiam: Secundus per rationem concupiscibilem, qua afficimur illi perceptæ numerosæ consonantiæ: Tertius uerò per rationem intellectualem abstrahenti ab omnibus sensibilibus, per quos gradus euecti ad altiora conscendentes animũ inducimus ad ideas totius pulchritudinis, & consonantiæ: Demum ad ipsum bonum, & pulchrum, ad quod omnes ministri, & instrumenta eius inuitant, & attrahunt. Ad numerum enim Mercurius, ad amorem Venus, ad abstractam uerò contemplationem Phæbus impellit: Et aliquando Luna Soli familiaris eius fungitur officio, & nomen sibi uendicat à Phæbo dicta phæbe: Quæ (ut Firmicus, & alij mathematici asserunt) facit bonarum artium cultores, ac omnium re-

Academ.
Plotinus.

Iul. firm.
Mathc.

rum sublimium exploratores diligentissimas. In causis autem supercœlestibus, & ministris summi principis eadem fiunt per hierarchiam banc extremam: angeli enim absolutos à sensitiuis uinculis, & supernis uacantes suscipiunt: archangeli uerò cum suo Mercurio diuinos numeros contemplandos apponunt: qui numeri sequuntur abstractionem à sensibus, sicut sensitiui & uocales præcedunt. Principatus postea, qui omnes æquanimiter curant, omniâque disponunt, ad summum illud pulchrum, cui uerè affici debemus, introducunt: Quo tendit illud Iamblici, sed ut melius dicam, Trismegisti: à quo Iamblicus dicit, quod scriberet: angeli absoluunt à materiæ uinculis: archangeli sonoritate sua sursum euocant: principatus ad pulchritudinem ipsam uel amoris trahunt, & coniuunt: Et sic omnes ministri principis officia sibi credita fidiissime exequentes omnes, quorum curam gerunt, deducere ad communem principem satagunt: nisi aduersentur sibi commissi. Vnde quærenti, cur angeli Persarum, Chaldeorum, & aliarum nationum non deduxerint ipsis creditos ad ueri Dei cognitionem, respondet Dionysius dicens: Non possumus dominationes, aut archangelos rectos, & iustos accusare: si gentes eis creditæ ad eorum, qui Dijs falsò dicuntur, culturam sunt deuolutæ, sed illis imputandum est: qui moribus propriis à recto calle in Deum tendente sponte sua deuiarunt: Cuius erroris adeo perniciosi causa fuit amor proprius, atque superbia. Vnde & aliquando rebelli populo Hebraico idem crimen impingitur per prophetam dicentem: Scientiam Dei repulisti: & post cor tuum ambulasti. Hucusque Dionysius. Et cum ipsum Deum cognouerint, aspernati sunt semitas eius, Ideo familiares, & ipsis fauentes angeli illud dicunt, quod in Ieremia scriptum est: Curauimus Babylonem: & non est sanata: derelinquamus eam. Et iterum contra elatos Idumæos zelo Dei succensus exclamat. Arrogantia tua, & superbia cordis tui decepit te. Docet enim noster Dionysius: quod archangeli cum principatibus, & angelis qui sunt in eadem hierarchia, satis conueniunt, paucis exceptis: uidelicet quod isti extrema loca tenent, archangeli autem medium: Item quia archangeli cum utrisque illorum conueniunt: sed illorum quilibet cum ipsis tantummodo: & quia habent se ordine quodam secundum sub, & supra: unde principatus archangelos: & isti angelos, tanquam eorum prophetæ collustrant: Et postquã tertius hic ordo in ascendendo, scilicet principatum est tanquam propheticus, non est mirum si Paulus euectus fuit usque ad hunc tertium cælum: ut inde hauriret ea, quæ gentes, & principes, & filios Israël doceret: Ad quod tertium supernum cælum conscenderunt & prophetæ omnes lactentes ab illis sacris uberibus, de quibus in Canticis dicitur: Inter ubera mea commorabitur dilectus. Et iterum: Quã pulchræ sunt mammæ tuæ: quando uidelicet lacte plenæ sunt: quod per principatus, & archangelos, & angelos exprimitur: ut per ipsos nos pascat Deus: sicut pascit electam familiam illam Israëliticam in terra lacte & melle manante: Et hoc proprium est pastoris officium, pascere sibi creditum gregem: & eum facibus uerarum doctrinarum

Iamblicus,
Trism.

Dionysius

Ieremias

Dionysius

Paulus

Canticis

CANTICI PRIMI

illuminare, & accendere. Hinc Apostolis quos prætulit duodenis tribubus, & uniuerſæ eccleſiæ militanti, dixit uerus Sol: Vos estis lux mundi: & de Ioanne, qui docebat dirigere uias Domini, & rectas facere ſemitas eius, dixit. Ille erat lucerna ardens, & lucens: & ſicut muſicus omnes fibras, & uoces diſſimiles conatur ad unicum ſonum deducere, ſic archangeli cum imagine ſummi principis omnia conformare, & componere ſtudent: ut ſibi perfectâ unione copulentur. Sic & Mercurius numeros uocales, & formales, aut rationales conducere in eandem conſonantiam laborat. Hinc docet Alchabitius quod ſi Mercurius cum Saturno coniungitur, decernit ad numerum quo terræ, uel ædificia meſurantur: Si cum Ioue, ad numerum pſallendi: Si cum Marte, ad numerum bellicum: Si cum Venere ad numerum fidium, ſonorum, atque fiſtularum. Hæc ſecundum doctrinam eorum, qui inferiora tantummodo ſapiunt, dicta ſunt. Si autem altius conſcendere uoluerimus, deducit Stilbon noſter (quem Hebræi Stellâ per antonomiaſiam uocant) ad compositionem numeri rationalis cum diuino: docetque ueram concordiam, & unionem cū Deo: de qua dicitur, Qui adhæret Deo unus ſpiritus efficitur cum eo. Vnde (ſi ritè docent ſecretiores Hebræi) Mercurio præſidet archangelus Michaël ſupracæleſtis ſacerdos, Qui conſtitutus ſuper omnes animas ſuſcipiendas conatur eas in Deum deducere illa conſonantia, & harmonia, qua ipſi perpetuò cōiunctæ ſemper prorumpant in perpetuos hymnos, & laudes illius maiestatis æternæ. Et hoc eſt, quod de ipſo, cæterisque archangelis prædixerat Dionyſius: modò angelos, & omnes ſibi creditos unificat pro quanto ſunt bene ornati, & diſpoſiti uirtutibus, & meritis: aptique ſunt ad unionem illam cum ſummo pulchro, & conſonantiſſima unitate: quæ nullam diſſonantiam in ſuo regno pacis, & tranquillitatis admittit. Et hoc faciunt angeli officio quodam prophetico ſuſcipientes illuminationes per primas uirtutes, & eas inferioribus angelis, & hominibus manifeſtant magis, & minus, ſecundum analogiam recipientium: Non enim æqualiter angeli omnes docent, ſed pro capitu uni: ſcuiusque, ut in libro triginta duarum ſemitarum apud ſecretiores theologos Hebræorum celeberrimo ſcribitur. Eſt etiam hoc celebratum apud Peripateticos in eo, qui de anima ſcribitur: quod agunt agentes in ſubiecta ſecundum eorum diſpoſitionem: Quos archangelos tanquam ueros præſides, & duces imitant: & boni prælati docentes gregem, & dirigentes in Deum pro uirili ſua, & unumquemque pro quanto diſpoſiti ſunt.

Quomodo denique Luna coaptetur cum angelis. Cap. XIII.

Diony. *D angelos tandem ueniens noſter Dionyſius ait: Ipſi enim angeli (ſicut prædiximus) completiuè conſummant omnes cæleſtium animorum diſpoſitiones ſecundum quod conſummandum eſt. In cæleſtibus quippe eſſentiis habentes angelicam proprietatem, & magis nobis propinqui angeli aptius nominantur, quam priores, quanto circa euidentiōra uerſantur: & familiaris nobis diuina nuntiantes noſtra omnia ornare ſtu-*

dent. Hæc pauca de inferioribus ministris deſcripta: Primo, quod concludunt, & complent diſpoſitionem omnium cœleſtium ſpiritus, cum ultima ſunt. Secundo, quod uerè annumerantur inter angelos: Tertio, quod magis dicuntur angeli, id eſt nuntij: eo quod frequentius mittantur, & familiarius agant nobiſcum: Vltimo concludit, quod hæc mūdana negotia ab eis ferme omnia diſponūtur. Hinc paulo inferius ſubneſcit. Statuit altiſimos terminos gentium, iuxta numerum angelorum Dei. Quod ſi à Deuteronomio accipitur, noſtra traductio ſimul cum ueritate Hebraica habet: Conſtituit terminos populorum, iuxta numerum filiorū Iſraël: Sed Dionyſius forſitan iuxta numerum angelorum dixit: quia per ueros filios Iſraël electi designantur, iuxta illud Saluatoris: Non ueni, niſi ad oues, quæ perierunt, domus Iſraël, id eſt electorum: Nam oues collocandæ in dextris electos, qui tandem ſunt in angelos, imò in ipſum Deum transformandi, ſignificant: ideo angeli dicuntur. Æquiparat etiam, magno myſterio ſuo loco declarando, numerum angelorum cum tribubus Iſraël, id eſt electis. Opinantur enim nonnulli ſapientes numerum electorum æquandum cum numero ſanctorum angelorum: ut plena ſit ad inuicem mutua proportio: & harmonicus concentus. Quantum autem Luna cum angelis conueniat percurramus: Eſt enim Luna ultima planetarum, claudens, & complens diſpoſitiones eorum: Annumeratur ſecundo loco inter planetas: Tertio, cum magis dicatur planeta quàm alij: ſicut illi de ultimo ordine peculiari uocabulo dicuntur angeli: Et quarto maniſteſtius hæc omnia inferiora diſponit. Quo ad primum, Inſtunt omnes planetæ in ipſum ultimum ſuſcipientem omnes ſuperiorum influxus inferioribus communicandos: ſicut Luna Deifera, quæ à ſecretioribus Hebræis Malcut dicitur: & nobis immediatè communicat omnia: quæ à ſuperioribus canalibus imbibit iterū refundenda. Et quamuis ſit ultima planetarum, connumeratur tamen cum illis, ſicut Malcut cum diuinis illis menſuris. Quomodo autem magis dicatur planeta, dicimus quod hoc eſt ſecundum obſeruationem: quia magis Lunæ decreta, quàm aliorum planetarum attenduntur: Et hoc aut ex familiaritate, quam habet nobiſcum, ſiue quia maior citra Solem, quàm alij apparet: uel quia magis uaria in motu, aut quia nocumenta eius ex ſuapte natura frigida euidentiora ſunt: aut quia receptaculum eſt omnium aliorum influxuum: ſiue quia motus eius eſt magis ſenſibilis uulgaribus (inquit Ptolemæus) & etiam ſapientibus, qui hanc ſibi diſciplinam uendicant. Vnde à quibusdam huiusmodi generis ſciſcitanti mihi, cur tantummodo in dandis phar macis, in aliſque rebus adminiſtrandis Lunæ decreta, & non aliorum planetarum obſeruabant, reſponderunt ipſi: Quia Luna magna eſt, motuſque eius clare percipitur: & nobis propinquior eſt. Rifi recordatus, quæ Ptolemæus in principio apotelesmatum præmittit: quod luminariū effectus, quia maiores, & euidentiores, ab imperitis obſeruantur: quod etiam quibusdam animalibus contingit: ut ſentiant luminarium effectus: ſed experti, & prudentiores etiam ad aliorum ſyderum decreta aſpiciunt prognosticando

Deuter.

CHRISTVS.

Ptolem.

Idem

CANTICI PRIMI.

ex eorum aspectibus hyemes longiores, ualidos, ac diuturniores uentos, & niues, & gradines, & huiusmodi: quæ ex uariis stellarum fixarum, & errantiũ syderum dignoscuntur: siue ab ipsis procedant illi effectus: siue ab intelligentiis præsidentibus, siue à Deo iubente: ut ista exequantur, & illa signent: aut tanquam instrumenta coagant. Verum quia Galenus in prognosticandis infirmitatibus, & morte inde proueniente, & Alchindus in Pharmacia, potionibus, & pillulis tribuendis decreta Lunæ obseruare uidentur: non gaudeant: qui tantummodo laminaria simul cum irrationabilibus animalibus cognoscunt. Nã utriusque, simul cum Luna executrice eorum, quæ superiora decernunt, obseruã etiam illorum decreta. Extat & alius effectus, quo Luna potest magis dici planeta quàm alij: frequens uidelicet (ut inquit Ptolemæus) & uaria mutatio: ut patet in diototomitate, & plenilunio: quia tunc fiunt sensibiles alterationes, maxime in debilibus. Et p̄ quartas reuolutiones cœli apparent euidentes fluxus maris, & refluxus. In quadrato autem aspectu cum Sole, eo quòd uires amittat, debilissimum fit augmentum, & decrementum aquarum. Sic & angelorum effectus magis sentiuntur: qui aliquando bene expurgatis animis sese etiam uisibiles præbent: ut uirgini Cæciliæ, & marito Tyburcio, & Valeriano leuiro purificatis, baptisate suscepto ab Urbano episcopo. Viderunt eos & sanctæ mulieres: quæ ad sepulchrum Christi sollicitæ conuenerant. Petrum de carcere liberauit angelus, qui adeo illi familiaris erat: ut pulsante ipso ad ostium Mariæ Ioannis matris post liberationem, idque ingenti gaudio Rode ancilla nuntiaret astantibus, nonnulli dixerunt: angelus illius est: Vndè colligitur angeli consuetudo cum Petro. Loquebatur & angelus cum Ioanue. Luctabatur cum Iacob. Tres simul cum Abraham familiariter egerunt comedentes, ut uidebatur, & denuntiantes fœlicissimum uxoris partum, & horribilè Pentapolis stragem. Egit & angelus Abrahamæ domesticus ninis familiariter cum Agar expulsâ à Sara. Gedeoni quoque triticum expurgati præsto fuit angelus Domini tribuens ei robur contra Madianitas. Manueh etiam & uxorem eius de conceptu, & partu fortissimi Samsonis, deque uita, & sanctimonia eius, & de sacrificio Domino libando familiarissimè docuit: Insuper uidentibus ipsis cum flamma holocausti in cœlo conscendit. Angelus Eliam in Bersabee bis excussit: bis fabulum subministravit: & in Horeb docet, quem super Israël, & quem super Assyrios ungat in reges, & quem sibi successorem prophetam constituat. Flentes populos angelus in libro Iudicum aperta uoce redarguit: quorum patres tanta celebritate præcedens de Ægypto liberauit, per mare, & desertum conduxit. Tres pueros in fornace solarur, igneam flammam ueluti gelidum rorem præbens. Loquitur Gabriel cum Daniele recondita mysteria, & Zachariæ magni Ioannis conceptum denuntiat. Reginæ quoque cœlorum plena legatione fungens, celeberrimòque nuntio conceptum, & partum Messie saluberrimum prædixit. Longum esset omnes retexere, cum quibus angeli consuetudinem habuere: sed

Alchin.

Ptolem.

Agar

Gedeon.

Manueh

Elias

Iudicum

Tres pu.

Daniel
Zachar.

de eorum conditione prosequamur. Concludit ultimo loco Dionysius: ϕ negotia ^{Dionys.} nostra disponunt ea uirtute, & influxu, quem à superioribus susceperunt. Et Luna omnium superiorum afflationes colligens, corpus nostrum undique agitat & disponit, caput uidelicet cum est in Ariete, collum in Tauro, & sic deinceps, ut iam in proparulo omnibus est: & astronomi de hoc passim deponunt. ^{Astron.} Corpus itaque extra, & in penetralibus totum disponit. Patentia enim membra patfaciunt Lunæ dispositiones ferro tacta: quando Luna est uidelicet in signis membris illis præidentibus: In intestinis autem eius sunt decreta manifesta: ut uideantur ad eius imperium pharmaca operari: & nequicquam aliquando summi: ut Ptolemæus scribit: & clara experientia comprobatum est, ut puta, quando ^{Ptolem.} Luna cum Ioue congregitur, quasi ipsi cedens, uix quicquam operatur. Cõprobatum est etiam idem efficere Veneri coniunctam: Et quod operatur Luna in exteriori tantummodo, idem in utroque homine faciunt angeli.

Conuenit iterum terra cum Luna.

Cap. XIII.

Absoluta concordia primæ, & secundæ emneadis flectendus stilus est ad conuenientiam elemetorum cum cœlis, & supracœlestibus mentibus. Et primo est terra Lunæ respondens multiplici consonantia, Primo quia terra aquam attrahit, & imbibit: adeo ut ^{Salomon} sapiens inter insaturabilia terram annumeret: quæ nunquam satiatur a qua: sic Luna perpetuo attractu aquam deducit, aliquando ascendere faciens; quando uidelicet ipsa ab orizonte orientali ad medium cœli conscendit, & ab ipso medio celo descendens ad orizontem occidentalem ipsam aquam secum deducit tanta ui, ut uideatur fugere à nobis. Cum iterum inde ad oppositum mediæ cœli pergit, aquam secum deducit: Rursus rediens ad ipsum orizontem orientis aquas tanquã sibi pedisequas cõducit: Humores etiam in arboribus corporibusq; humanis excrescendo sursum trahit, decrescendo ad ima depellit. Conuenit secundo in qualitatibus primis, frigido atque sicco: quibus terra actû, Luna uerò uirtute referta est. Hinc nocua, hinc maligna immerito culpatur, cum benefica sit: Imbibit enim ex natura sua terrea aquas illas cœlestes, & affluxus omnes: quos ex uicinitate sua nobis communicat. Ab aliis ergo planetis, maxime Sole recipit quod terrestribus impartitur. Hinc Plato in conuiuio dicit Lu ^{Plato} nam Solis, terræque participem. Est insuper uarietate singularis: undè modo curuata est in cornua, modo æqua proportione diuisa, modo sinuata in orbem conspersa est maculis, aliquando pleno orbe immensa, ac repente nulla, nunc in aquilonem elata, nunc in austrum deiecta, Iã subiecta coitui breui dierum spatio, & statim grauidatione plena, moxque parit conceptum. Terram igitur in hac multigena uarietate sibi assimilat, quæ nunc ornata suo spoliata subfusca apparet: nunc herbis, floribusque depicta pulcherrima uidetur: Pars aliqua petrosa, alia paludosa, macra alicubi, pinguis alibi, depressa uallibus, elata montibus, fertilis hic, alibi sterilis conspicitur: Pars conspersa uariis maculis,

CANTICI PRIMI

pars rubea, pars nigra, pars alba, uel subsusca uidetur: Tenax etiam ex ea portio reperitur, & alia barenosa & fluida: Nunc iterum effocta, nunc stellarum coitum suscipit, & breui spatio praegnans factum deducit. Gaudet igitur inter sydera Luna, inter elementa terra uarietate multigena: qua etiam assimilantur.

Aqua cum Mercurio, & Saturno intersonat.

Cap. XV.

Mercurij natura tanto difficilior est explicatu, quanto ipsa stella occultior est: adeo ut uix, & raro uideatur. Latet autem eius uis: quia facile induens naturam planetæ, cui coniungitur: aut signi in quo residet, operari uidetur non secundum quod est ipsi proprium, sed ut alterius executor. Hinc Hermes, id est inter-

Ptolem.
Idem

pres dicitur factuum, quos conceperunt alia sydera: Cum Sole enim (Ptolemaeo teste) desiccatur: cum Luna infrigidatur: cum Saturno fauet intelligentiæ: ut alibi idem perhibet: Cum Marte in rebus bellicis (ubi audacia exquiritur) ingenium praestat: Cum Venere autem permixtus androgynum, aut hermaphroditum gene-

Antiqui.

rat (ut fingit antiquitas) ab Hermete & Aphrodite denominatum. Et id occurrit, quando quis ingenium à Mercurio praestitum in lasciuia secundæ, id est deordinatæ Veneris exercet: Et huiusmodi in sacra pagina effæminati dicunt utri-

Plato

usque sexus pignus tenentes. Quod Plato sub alio ænigmate describit: hominem uidelicet ex Sole, Luna, terraque confectum, & hunc habere à Sole, ut masculus sit: à Terra uim fæmineam: à Luna, quæ de utroque participat, promiscuam naturam, ut Androgynus sit: Masculus itaque & uir, quando uerò Soli adhaerens à facie eius concipit, & parit opus dignum Deo: Fæmina uerò cum solum animalis, aut corporis terrei opus exercet: Promiscuum autem, cum Sole & supra luce relicta naturale lumen cum animali terreo cõponit: Vnde huiusmodi à Plat. sectus dicitur in duas partes, relicto meliori deteriori que uacans. Sic noster Mercurius cum rationali discursu conueniens, ipsique fauens, nunc ad superiora, nunc ad inferiora conuersus uarios parit effectus. adeo ut eius complexio facile apprehendi nequeat: Est tamen (ni fallor) aqueus natura. Hinc

Idem

Lucanus

Lucanus decantat ipsum arbitrum undis: Sic etiam planetarum ordo exquiritur: ut post Lunam terræ sit Mercurius aqueus: Venus ærea: Sol igneus. Et iterum, Mars igneus: Iuppiter æreus: Saturnus aqueus: Signiferum cælum terreum: Primum mobile igneum. Quo ordine etiam angelicæ mentes succedunt: Habent enim angeli naturam terræ cum Luna: Archægeli aqueam cum Mercurio: Principatus æream cum Venere: Potestates igneam cum Sole: Virtutes iterum igneam cum Marte: Dominationes æream cum Ioue: Throni aqueam cum Saturno: Cherubini terræ cum firmamento: Seraphini igneam cum primo mobili: & cum archetypo in ignea uel Spiritui sancto conueniunt: Throni uerò cum filio, qui est aqua supramundana, de qua omnium philosophorum, & theologorum facile princeps Moses pertractat, quando aquas sub globo aut cortina cælorum segregat ab iis, quæ desuper erant: Quæ sunt aquæ angelicæ Deum, teste

Moses.

Dauidē, laudantes: Sunt & summa affluentia bonitatis diuinæ, quæ ne plus quàm inferiorum gradus, & opera merentur effundatur, interposita est continens illa cœlestis: in qua tanquam in tribunali quodam diiudicatur, quantum ex ipsa aqua cuiquæ tribui debeat. Sed huiusmodi arcana Moses sub testa reclusit patribus, populisquæ; illis, quibus in figura omnia cõtingebant: Ex quibus multigenis, & occultissimis sacramentis antiqui philosophi, & uates aliquos cortices extrahentes sibi multa uēdicarunt: adeo, ut credatur Pythagoræ, Socratis, Platonis, Aristotelis, & aliorum sapientia, quæ à summo fonte Deo per Mosē ad mortales emanauit, ut ipse Mosēs, & non Socrates (sicut scribit Cicero) sapientiam uocauerit de cœlo, & primus literis publicis commendauerit. Sed clarius hæc explicata habētur à Christo, & eius affeclis, quibus eadem credidit. Et forsit à hæc aqua sapientiæ salutaris diffusius adhuc propinabitur mortalibus, quando superiores Dei ministri in aqueum cœli atrium conuenient omnes, quibus à supremo fonte dabitur facultas aperiendi excelsos illos canales, nunc ob infœlicia tempora conclusos: imò ob mala merita illorum, qui his deterioribus offuscati, infœlicisquæ tenebræ effecti illam supremã lucem, & aquam apprehēdere nequeunt: nec merentur: Quos canales iubeat Deus sua clementia aperiri: quia terrena facies iam in summa ariditate reperitur, & propinet, sicut propinauit Mosi: qui merito sumptus ex aquis dicitur: Perfundatque ipsam Dei filius aqua suprema per ministros in cubiculum aqueum colligendos, sicut olim tanta copia propinauit discipulis, ut flumina de uentre eorum scaturirent aquæ uiuentis: undè fieret fons saliens in uitam æternam. Sed ad nostrum Mercurium redeundo, naturam sapit aqueam: Nam sicut hæc lauando aufert obtegentē maculam: ut appareat nuda rei forma: sic ille Hermes uerus interpretes amouet testam extranei idiomatis, obscuritatem ænigmatum, & parabolarum, aut cuiuscunque detrusi sermōis difficultatem: Et aperiens ea, quæ in penetralibus arcanis Dei: & naturæ recondita sunt, nudam offert ueritatem contuendam. Et ut cum Mercurio aliquid prodamus de internis, diuinisquæ promptuariis, est in coordinationibus superioribus suprema aqua: Quæ sapientiæ, & Dei filius dicitur: Est media pietas, misericordia, & pax: Et inferior, uber lacteum, quod omnes prophætæ suxerūt, & Paulus simul cū aliis, quibus datum est conscendere ad tertium cœlū, ut illis inuolucris propinarent: quibus permissum est cognoscere mysterium regni Dei tantummodo in parabolis. Habet ergo Hermes, ut sapiat, interpretetur, reuelet à suprema aqua, quæ ait: Nemo nouit Patrem, nisi filius, & cui uoluerit filius reuelare: Et iterum: Omnia, quæ audiui à Patre, nota feci uobis. Nec dicimus, quod hoc faciat stella Mercurij, nisi quantum ipsa operari potest aut disponendo, aut ueluti instrumentum intelligentiæ præsidētis. Dicitur insuper Mercurius à mercibus, quibus præest: quæ cõmutantur pretio metallorum, quæ aquea sunt: ut uirtute aquea elementari, & cœlesti currant ipsæ merces.

Cicero

CHRISTVS,
Idem

CANTICI PRIMI

Aër cum Ioue, Venerè que reboat.

Cap. XVI.

Er Veneri respondet ipsius natura (ut phisicè in astris loquamur) humida, & calida: Hinc animalia aërea ipsi de dicarunt. Et sicut aër, & spiritus disgregata copulat, & coniungit, sic uirtus illa Venerca. Sed duas Veneres esse aperto dogmate docent

Acade.

Academici: Alteram quippe aetheream: Alteram uerò aëream: Superior munda, casta, ordinata, cum Ioue conueniens, superiora, diuina, & spiritualia comestens: Inferior deordinata, lubrica, uaria, & lasciua, animalia, & illis inferiora coniungit. De que ista Venerè tot obscæna à poëtis decantantur: quia omnium

Augusti.

malorum est causa, sicut illa omnium bonorum. Hinc ait Augustinus: Duo Amores fecerunt duas ciuitates: amor Dei regulatus & bonus, amor que proximorum usque ad contemptum sui fecit ciuitatem Dei: Sed inuersus amor sui usque ad contemptum Dei fecit ciuitatem diaboli. Vnde uis huius syderis à gram-

Gram.

maticis Venus dicitur: quia ad omnia ueniat, malum, scilicet & bonum: Quod Orpheus

Orpheus

canit in hymnis: Generas (inquit) omnia, quaecumque in caelo sunt, & in terra, urgens mortales, & inmensum genus ferarum amoris furentibus philtris: Omniaque amore replentur: & nihil eo uacuum est, sicut omnia aëre complentur, qui

Boetius

naturæ uacuum abhorret appetitum replet. Amore enim (inquit Boëtius) caeli iunguntur: & elementa conueniunt in compositis. Amore animalia cohabitant: Ciuitas conseruatur: & incrementum suscipit omnis Resp. Amore Deus orbem fabricauit, & gubernat: & summa omnium, quæ à nobis exquirunt, est ipse amor. Diuinus

Diony.

amor (inquit Dionysius) non permisit regem omnium sine germine in seipso manere: Et sicut amore se diffudit in omnia extra se, sic amore omnia ad se trahere delectatur, hominem potissimum: in quo conclusa sunt omnia: Ideo ipso unito omnia unita erunt. Et cuncta hæc concludit Dionysius de mente Hierothei dicens: Amorem siue diuinum, siue angelicum, siue spiritualem, siue animale, siue

Idem

Hiero.

naturalem dixerimus, insitam quandam intelligamus, commiscentemque uirtutem: quæ superiora quidem ad inferiorum prouidentiam mouet: æqualia ad sociale inuicem communicationem conciliat: & postremo inferiora quæque admonet, ut ad potiora, sublimioraque conuertatur. Et quia in omnibus exquiruntur amor, & Venus, Ideo utroque sexu

Cyprii

Aristo.

Cyprii eam pingebant barba quidem proluxa, & ueste feminea. Et Aristophanes uocabat eam Aphroditon, non Aphroditem: quia in omni sexu, omni que animo reperitur. Hæc quoque Lucifer dicitur, quasi ferens lucem: Solis uidelicet, aut ferens nos ad ipsam lucem, ideo Phosphoros dicitur: Nam amor & appetitus ueritatis per omnia conuenit, quantumcumque ardua: ut ipsam ueritatem adipiscamur. Dicitur etiam Hesperos, quando Solem subsequitur: quia ad eam uirtutem non

Poete

minori dilectione ei afficimur, quam antea. Quæ autem præcedit, est (ut fingunt poëta) caeli, & diei filia. i. paruula lux, & nouella claræ ueritatis, quam inquirimus: alioquin ad ipsam peruenire non moueremur. Quæ uerò sequitur, Iouis & Dionis. i. humiditatis filia: quæ aetherea est, & nitida. Aliam autem fingunt poëta

progenitam ex pudendis cæli, & spuma maris, & hæc est polluta ex spuma genita, & fece aquarum inferiorum nutrita, ut dicit Macrobius. Sed ueritatem pã dēdo, ideo ex pudēdis cæli genitam dicūt: quia generandi appetitus à cælo animãibus insitus est: Sed polluitur & sordidatur à deordinatis animis. Bona quoq; Venus trahi cygnis candidissimis dicitur: q puritatē in colore, delicias in cantu significant: Ei q; rosam inter flores suauiſſimam dicatam scribit Herodotus: inter plantas uerò myrtum potissimè: inter gēmas margaritam: inter aues colūbam: Quarū cōueniētiã suo loco reseruabimus declarandam: nūc de ea, quam habet cū aëre prosequamur: Videmus enim omnia, quæ de duplici Venere dicta sunt, in duplici aëre reperiri: hoc turbulēto uidelicet, & puro æthere. Hinc enim ad fœtū, cōnubia q; cōducit per uim spiritus ipsi incubantis: qui est uera uis aërea: undè uterq; & spiritus, & aër, aut uētus eodem nomine nuncupatur ab his qui res uocant secundum earum proprietates. Turbulentus autem aër in lunone describitur infestus supremæ Veneri, & his qui suo fauore gaudent. Sed tandem Venus sui Iouis præsidio præualeat deteriori, & infestæ fortunæ.

Ignis cum Sole, & Marte feruet.

Cap. XVII.

Elementaris hic ignis Soli respondet: qui est uerus, & cælestis ignis (ut ex officina Platonica Speusippus deprompsit) decoquens omnia, quæ ad cibum magni animalis pertinent: sicut hic elementaris humani animalis cibum coquendo perficit. Dicitur est quoque Apollo (ut eidem Speusippo placet) eo quod uis eius ex multis ignibus constet: omnium uidelicet siderum uim & lucem solus continens. Nec stellarum concursus suos conducunt effectus, quousque phæbeo semine grauidentur. Cui & gallus (qui dat ut ova gallinarum fœcunda sint) dedicatus est. Hinc opinabatur Chrysippus Apollinem dici ab a, quod est sine, & poly, multitudine, quasi solus sit cælorum & syderum uim continens. Undè & Latini Solem dicunt, quasi solum lucentem: Et Assyrii Adad, quod lingua eorum solum significat. Hebræi uerò שמש Semes, quod proprium interpretari potest, eo quod lux, & eius beneficium sibi ipsi proprium sit. Alia autem sydera ab eo utrumque impartitum habent: Lucetque tanto excellentius, quanto sublimior est ignis ille cælestis hoc elementari: Calefacit uterq; sed hic intropellendo, Ille extrahendo humiditates: Hic tantummodo propinquus beneficium præstat: Ille remotissimis, ut etiam in uiscera terræ penetret eius radiorum uirtus: qua metalla coquit, & perficit: quæ hic elementaris postea expurgat. Vulcanus quoque is dictus est à maiori ui, ac uiolentia ignea, aut quia canus, id est candidus in flamma uolat: Ille uerò cælestis dicitur Phæbus à specie & nitore, undè pulcherrimū fingebāt antiqui. Medicinæ insuper inuictorē dicebant, ex calore uiuifico, & benefica uirtute, aut forsitan secretiores philosophos imitantes: qui dicunt Raphaël (qui medicina, aut medicus Dei interpretatur) eidē præesse. Eius simulacbrū hic inferior ignis tenet: qui obfrigescentia animãtia calefaciēs uitam quo-

K ij

CANTICI PRIMI

dammodo sibi restituit. Fugat cœlestis ignis tenebrosos principes, & eorum tur-
 Pſalmus *mas: ut canitur in psalmis: Ortus est Sol, & congregati sunt, & in cubiculis suis*
 Iob *collocabuntur. Et in Iob dicitur: Cum uiderint aurorã, arbitrantur umbrã mor-*
tis. Fugat & hic inferior eosdem: ut ualeat pro socio. Vndè non ab re primi pul-
lulantis ecclesie sapientissimi institutores iusserunt lumina ad cadauera mor-
tuorum accendi: à quibus non ammoueantur, quousq; perfectis sacris sacre ter-
ræ cõdantur: Publicasq; orationes, & psalmodias, accèso lumine fieri docuerūt:
 Pytha. *Quod & Deus, cui sacra ipsa exhibentur, exquirat, scilicet, ut omnia sacrificia*
igne offerat, & in altari semper ignis ardeat. Hinc Pythag. in symbolis: Ne
loquaris de Deo sine lumine. Quod tamè aliq; & etiã nos ipsi alibi secũdũ analogiã
interpretati sumus: Confert enim ad sacra infimus hic ignis lucẽs, cœlestis
quoq; , angelicus, intellectualis, & diuinus: Obtenebrosus autẽ ignis nequaq; nõ
infernus ardor, nõ malæ cõcupiscẽtiæ incendiũ, nõ immoderata excandescencia,
nõ exusta intelligẽtia: Nã hic obscurus ignis omnia cõsumit, omnia sterilitate cõ-
plet: ut nihil in nocturna illa flamma possit quis operari. Hinc aliqui interpreta-
ri uoluerūt ignẽ: eo qd nihil ab eo gignatur. Est tamè bonus & naturalis ignis ca-
lor uitam tribuẽs, & fœcũditatem. Nec enim oua in pullos mutantur, nec eruca
uel bombix in necydalũ, nec plantæ crescunt: nec aluntur, & fouẽtur animalia,
nisi calore, aut superiori, aut animati, aut elementari, quæ symbolo quodam con-
genea sunt analogia quadam. Et adeo ignis fœcundus est, ut seipsum gignat: &
 CHRIS *cæteris, ut generent, præstat nõ calore solo, sed lucis ui, quã haurit ab illo qui di-*
 STVS. *xit: Ego sum lux mundi. Et ut declararet Moses omnia lucis beneficio pducta,*
 Moses. *post fabricatam materiam (quam terrã uocat) opertam tenebris, dixit lucem*
 Plato *statim fabricatam: qua omnibus daretur uita, & forma: & qua (ut ait Plato)*
cuncta uideri possent. Qui uitæ uigor est in igne illo diuino: qui spiritus uitæ di-
ctus incubans super faciẽ aquarũ omnibus uitam præstabat, & formas, p quas
unaquæq; res ab alia seiũcta à cõspiciẽtibus discerneret. Nec enim à materia
(ut aliqui opinantur) est (ut aiũt) indiuiduatio, aut determinatio rei particula-
ris: sed à propria forma singulari (ut acutiores docent) quæq; distinguuntur. Sed
 Idem *si uoluerimus acutius inspicere, undè ueniat hæc determinatio, comperietur: qd à*
materia, forma, & spiritu prouenit: quod per literas punctaturas, & accentus
sacri idiomatis innuitur, ut habetur in reconditis arcanis Hebraicæ theolo-
giæ. Quos Plato imitari uolens in Cratylõ, tantum defecit, quantum Græcũ
idioma Hebrææ linguæ fœtus (ut ita dicã) spurius deficit ab ipso sacro, & my-
sterioso eloquio: In quo secundum rerum proprietates nomina ab Adam, iubente
Deo, imposta fuere.

Lapides cum cœlis succentant.

Cap. XVIII.

Cum mixta multigenã habeant naturam, non facile cũ uno cœlo con-
 ueniunt: id maxime, quia in unoquoque primorum generum, multa
 interueniunt genera subalterna, & species: quæ diuersorum siderũ

naturam sapiunt. In lapidum enim genere diuersæ sunt species: sicut in metallis, plantis, & animalibus. Et quamuis lapides terrei sint, quadam suffulti stabilitate: & metalla fluida, & ui ignea liquefiant, ut in aqueam naturam transire uideantur. In utrisq; tamen species diuersissimæ continentur: & cum diuersis nõ tantũ planetis, sed stellis fixis conueniunt: Adamas cum capite Olgol, cum corde leonis granata: Et caudæ ursæ conuenit magnes: Alis cornui smaragdus achamæc iaspis: Scorpionis cordi sardonius: chrysolitus uulturi cadenti. Et multa huiusmodi pertractantur à Mercurio, & nouitiõibus nonnullis, forsitan suo loco latius declaranda. Multa sunt etiam Marmorum genera: Est marmor Thebanum cæteris bilarius, uiride, maculosum, serpentum maculis aspersum: undè Latinè Serpentinus, Græcè Ophites dicitur. Et hoc multiplex, Lacedæmonium, augusteum, & tiberium. Porphyrites rubet candidis interuenientibus punctis, Leucostictos uocatus, Basaltes ferrei coloris, atque duritie. Onychites in Arabia antiquitus, postea in Germania repertus. Alabastrites ex Thebis, Damasco, Carmania, India, Asiaque originem trahit: quem cauant ad uasa unguentaria, & ustum contundunt pro emplastris. Est etiam Ligdinus eximij candoris Thebaicus, intercinctus aureis guttis. Coralus nigro, albo, rubeoque colore, quem aliqui Pyritem uocant. Simires, quem antea Pyropæcilũ uocabant: quia sit flammis igneis uarius. Est etiam thuscum marmor niuei cãdoris, & uariis uenis distinctum. Magnes quincugenea. Tasio, silex cotes, tũbus, & quàm plurima genera, quæ à Plinio, Alberto, Vitruuio pro ædificiis faciendis memorantur. Sunt etiam lapides præciosi multigeni, qui diuersas naturas sapiunt. Si tamen uolumus ex eorum communi proprietate ad unum genus suum primarium reducendo uni elemento, unique planetæ consignare dicemus, quòd terrei sunt: & cum Marte Saturno supposito cõueniunt ex natura duriori, & terrea, igne bene decocta, & adeo constipata, ut tenuissimo spiritu uiuant: Viuunt nihilominus undè non immerito dicuntur lapides uiui: sola tamen uita gaudentes, ratione, sensu, & omni motu priuati, præter augmenti & alterationis: Crescunt enim & alterantur ignis & solis caliditate. Inest etiã eis appetitus tẽdendi ad centriũ aut ex grauitate, aut ex suapte natura. Ex eorũdem autem benefico temperamento cum Ioue: ex pondere, glutino, & stipticitate cum Saturno, ex duritie cũ Marte, ex uita uerò cum Sole conueniunt. Et si quid gratiæ in eis est cum Venere, ex occulta uirtute cum Mercurio, & communi beneficio cum Luna.

Plinius
Albert.
Vitruu.

Metalla idem faciunt, cum Marte potissimè.

Cap. XIX.

Et alla etiã multigena sunt, sed septẽ potiora cũ erraticis syderibus (ut tritissimũ est) coquantur. Aurũ soli merito comparatur (ut inquit Hierocl.) quia nullis tenebris sit admixtus: & quæ excedit omnia, quæ sunt ei cõfinia, Argentũ, æs, stannũ, & huiusmodi. Et solũ ex metallis rubiginem nõ recipit: sicut sol nihil obscurũ admittit. Argentũ simul & argentea omnia, ut marchesita, & huiusmodi subii-

Herocl.

K iij

CANTICI PRIMI

ciuntur Lunæ: quæ quantum distat à Sole, tantum argentum ab auro. Stannum Ioui: Sunt tamen qui ei attribuant aurum, argentum, & omnia aurata: Alij uerò aurum Saturno resignant ex pondere, ex uirtute uerò Soli: Stannum tamen proprium est Iouis: Aes Veneris: Aes uerò rubeum, ut aliqui asserunt. Sulphurea omnia, & ferrum, cū Marte cōueniunt. Plumbum cū Saturno, ut pōdus & color indicat: ipsius enim sunt fusca omnia. Argentum autem uiuum cū Mercurio, qui faciliè induit naturam planetæ, cum quo coniungitur, aut signi in quo peregrinatur: sicut ipsum uiuum argentum aut natura operante, aut arte succurrente (ut aiunt) faciliè in aliud metallum transmutatur. Et quamuis ad metallorum productionem omnes cæli concurrant, Sol tamen potissimè, qui omnium planetarum uirtutem cōtinens penetrat suis radiis in uiscera terræ, decoquens, & perficiens metalla omnia: Ad singulare tamen genus ipsius opitulatur planeta. Esto etiam q̄ aqueam naturã sapiant metalla omnia: & unūquodq; suo planetæ natura respōdeat: in diuisione tamen Martis esse uidentur, ut ex suprēmi archetypi arcanis docemur: in cuius parte aquilonari, quæ ab Hebræis אַרְבַּנָּה gebura dicitur, & Marti præsidet, collocatur: & hūc tanq̄ instrumentū habet sui opificij, aut interpretē, aut executorē suæ fœturæ. Hinc dicitur in Iob: Ab aquilone aurū uenit. Eorum autem intelligentia in cratere superiori est Zamael, ut asserunt Hebræi: uel Typhō, ut ait Orphe. In cratere autē inferiori, Ille qui dixit ponam sedem meam ad aquilonem: Qui à Salvatore princeps huius mundi Mamona, & diuitiarum dominus dictus est: ut in Euangelio, cui titulus est secundum Matthæum, dixit: Facite uobis amicos de Mamona iniquitatis. Quod omnes exponunt de diuitiis, & pecunia, sit argētea, aurea, uel ærea. In Euangelio quoq; Lucæ ait: Nemo potest duobus dominis seruire. Hic Mamona in Ieremia dicitur אֱמֹנָה, id est Amon mino: Quod nos interpretatū habemus tumultū Alexādriæ: Præerat enim Ægyptiis, qui opulēti erant argēto, & auro: ideo eius uim Deus per Mosē auferēs iussit Hebræis, ut sibi tollerēt aurū, argētū, & uasa quæq; pretiosa ab ipsis Ægyptiis: quæ tandē in sacra summi principis omnibus ritè dominātis offerrēt: Cuius imperio expoliatus fuit Mamona à populo Israelitico, & à Mosē debilitatus uirtute: ut suos Ægyptios defendere nequirit: Vndè sublato fauore dominantis, ruerūt Ægyptij letali, subitoq; precipitio. Romani autē & sacramēta, & subordinatam potestatem ipsius Mamona non aduertentes, ut sibi accersirent auri dominatorē, templum in monte Auētino Ioui Ammonio dedicarunt, id est Deo Ammonio ab Ammo, qui Mamona dicitur: & non ab arena, nec ab Ammone pastore, ut aliqui opinantur. Et hūc in specie arietis (qui est ipsius Martis domus, aut roboris excelsi instrumentū) uenerabantur. Qui Aries Ægypto dominatur: ut Hebræorum sapiētissimi asserunt: quamuis alij ipsam Virgini subiiciant. Ideo (ut ipsi Hebræi prosequuntur) in exitu patrum eorum de Ægypto primogeniti Memphitici interfēcti sunt: ut demonstraretur elisa uirtus, quam eis præstabat princeps, & primo-

Iob

Hebræi
Orpheus
CHRISTVS

Roma.

Hebræi

genitus signiferi cœli. Quæ si secundum anagogiã intelligere uoluerimus, sublimiora hic includuntur mysteria suo loco forsitan declaranda. Cur etiam à redemptis ab illa seruitute primogenita à liberatore exquirebantur: Qui & immolari iussit pro peccato Arietẽ, caput uidelicet triplicitatis aquilonaris: ut Ptolemaeus in primo sui Tetrabibli docet: à qua parte (Ieremia teste) Panditur omne malum. Inde ereptus ille Hebræus populus uerum transitum fecit in Dei uini celeberrimũ cultum. Quibus pluries indictum fuit, ne timerent ultra cœlorũ signa, sicut cæteræ gentes: quia ab ipsorũ uiribus exempti, tãquã peculiaris familia soli Deo subiecta, suo liberatori soluerent debitas gratias: à quo tyranno Ægyptiaco, & aquilonari, sicut Moses eripuit populum Israëliticum, sic Mes-siach omne hominũ genus: ut diceret, Nũc princeps huius mũdi eicietur foras. In quo singulari certamine lætus de uictoria citra peccatum, iterũ dicit: Venit enim princeps mundi huius, & in me nõ habet quicquid nec in primo, nec in secũdo bello. Primũ enim gessit pro se in monte deserti: secundum pro nobis in cruce: In qua spoliando principatus, & potestates aquilonares, & tenebrarum harũ traduxit spolia, cõfidentia magna docens nos, ut hos inferiores thesauros cõgregare nõ curaremus: quorũ princeps est Mamona: sed procuraremus thesauros in cælo: quorum princeps est ille, in quo (ut inquit Paulus) sunt omnes thesauri absconditi. In quos thesauros has inferiores diuitias permutare debemus. Hucusque processimus de metallis, & thesauris pertractantes: ne has feces, & scoriã uerorum thesaurorum in idolum nobis constituẽtes simul cum eorum principe ruamus amissis ueris thesauris: In quibus plenissimè diuites esse possimus.

Ptolemi

CHRISTVS.
Idem

Paulus

Viuaciori sono respondent herbæ cœlis, maximè Ioui. Cap. XX.

Vo occurrunt tam in herbis, quã metallis non mediocri indagatone digna: Vndè uidelicet, & quomodo ab eis hauriatur uirtus. Non quidẽ ex calido, frigido, humido, atque sicco, ut asserũt Peripatetici facillè sese expedientes ab assignatione causæ effectũ, & operationũ rerum: Nã uirtutẽ cõprobamus in eis omnẽ qualitatem excedentem, unde profint, aut noceant. Nec cõtẽti abire à theologis: qui dicunt, & uerè, hoc insitum eis à Deo. Pulchrũ erit aliquãlter percurrere quibus mediis infundatur rebus illa uis, quã Hebræi **חכמה** coah dicunt. Docent academici simul cum Trismegisto & inuuit Hiarchas Brachmanarũ princeps apud Philostratum, Sed in secretiori Theologia Hebræorum ubique asseritur, omnia quæ sunt sub globo lunari, & in mũdo hoc generationi, & corruptioni obnoxio, eadem meliori nota esse in cœlesti mũdo, perfectiori in intelligentiis, perfectissima in archetypo: & eadẽ serie unũquodque superiori, & supremo pro suo genere respõdere: & ab eisdem suscipere, à cœlis quidem uim illã cœlestẽ, quã quintã essentiam uocant, ab intelligentiis spirituales, uiuentẽque uigorẽ omnẽ qualitatiuam uirtutem transcendentem, ab archetypo autem per ista intermedia pro gradu suo originalem uim totius perfectionis. Hinc ad planetas ad fixa sydera, hinc ad intelli-

Peripatet.

Hebræi.
Academ.
Trism.
Hiarch.
Philost.
The. ha

CANTICI PRIMI

gentias, earum & inde ad archetypum unaquæque res aptè reduci potest: Ex cuius rei serie tota magia naturalis, & secretior, ueraque philosophia emanat. Hinc rerum consonantia in hoc multiplici mundo, & mystica intelligentia in exponendo, quod non dicitur per illud, quod scribitur: Quod cum in toto hoc nostro progressu referare propositum sit, nunc tantum in genere percurremus, quomodo herbæ cum cælis conueniant: sicut & de metallis tetigimus: Quorum, quamuis unumquodque ad suum (ut diximus) planetam deducatur: tamen ad Martiã ditionē, & in cælis, quàm in angelis, & archetypo redigitur: sic herbæ, quibus inest benignior uitæ spiritus, cum aëre, Iouéque aëreo conueniunt in genere: in specie autem unaquæque cum suo planeta, & fixo sydere. Cum enim lapides terrei, metalla aquea sint, plantæ recta serie procedendo aëreæ comprobantur. Cuius rei signum est: quia sub aëre pullulant, coalescunt, & crescunt: aëre uerò priuata nedum non coalescunt, sed moriuntur. Viuunt enim, & pullulant herbæ sub Dio, Veneris, Iouisque beneficio, Sole tamen uim quandam feminalem infundente: Animalem enim uim inferiora à Sole hauriunt, generatiuam à Venere, naturalē à Ioue sic dicto, quia semper iuuat. Quælibet enim stella, imò omnes simul minus quam Iuppiter naturales uires in nobis fouent, atque corroborant. Vnde hunc accipere semper faustum est: Solē forsitan (ut quibusdam placet) non semper tutum: quia immensus ille uigor recipientis debilitatem aliquando offendit. Quia igitur Veneris, Iouisque beneficio potissimè coalescunt plantæ, dicimus, quod aëreæ, Iouisque sunt, licet quælibet subsit suo syderi: Vnde aliquæ ex excedenti influxu ad nocuum uirus tendant. Pro quibus tamen, & antidota bona Iuppiter, imò summus opifex præparauit: Ideo nunquam usui humano interdictæ sunt herbæ, nec fructus arborum, nec earum cultus: Nam in horto uoluptatis positus fuit homo, ut ederet de fructibus arborum, & excoleret illas: quamuis aliis conscendat negotium, quàm præ se ferat in cortice litera: à quo loco eiccto homini ante, & post diluuium, & in utraque lege, Mosaica, & Euangelica, etiã semper olera eadē concessa fuerunt, nisi quæ aliquo graui excessu uirosa, & nocua effecta sunt in radicibus, stipitibus, foliis, aut fructibus sese uitanda reddiderunt. Carnes autem ante diluuium non erant in usu, imò (ut aliqui asseuerant) interdictæ: Metalla uerò (quibus thesaurizatur in hac peregrinatione) in Euangelio denegantur: quæ sub Martis ditione (ut diximus) continentur: Sic animalium sanguis, morticina prædata, dilaniata rostris, uel unguibus, aut dentibus, & huiusmodi, quæ Martia sunt, & ex parte sinistra in lege prohibentur his, qui in dextris collocandi sunt: à quibus (ne ultra progrediamur, quæ libeat) abstinendum duximus.

Occident aut zoophyta cum Saturno.

Cap. XXI.

Aserunt hi, qui secretiores origines naturæ perscrutantur, animalia, quæ per putrefactionem nascuntur, in aquis, in terra, & in ædium ruinis, Saturni fauore generari: & Saturnia esse. Et quamuis id à

quibusdam attribuat Soli, tãquam inter sydera ex suo calore benefico omniũ communi parenti, est tamen subtiliori diligentia perscrutatum, & assertum hoc à Saturno prouenire: Qui superioris, & contigui cœli uirtutem sentiens, si non potest animalia perfectã disponere, aut conducere, quantum patitur natura syderis saltem feces animalium, & imperfectã coalescunt uirtute ipsius, comparata tamen à superiori, imò à supramundano cœlo, & ab intelligentia presidente: Vnusquisque enim planeta suam habet intelligentiam, & in diuinis suam mensuram: ad cuius amussim regulatur: & illæ dicuntur mensuræ fabricæ. Saturnus itaque illa mensura regulatur (sicut docetur in Hebræorum theologia) ubi residerere dicunt Elobim: qui in omnibus operibus sex dierũ inducitur opifex, & iussor: Sed ille cum deficiat ab opifice causa, & ab omnigeno instrumento stelliferi cœli, pro sua uirtute usque ad animalia imperfectã extēditur. Hinc eidē attribuantur mures, uermes, scorpiones, & huiusmodi ex putrefactione progenerata: sic ostrea, spongiæ marinæ, conchyliæ & huiusce generis, quæ zoophyta à Platonicis nominantur. Hinc forsitan antiquitas illam primæuam sapientiam redolens finxit Saturnum ex cœlo natum: nec ut patrẽ generare, sed eius uiribus abscissis, & in mare proiectis, inde Venerẽ generatam fuisse uim uidelicet generatiuam ex humore calefacto.

The. Hei.

Antiqui.

Intercinunt animalia cum stellato cœlo, & primo mobili. Cap. XXII.

Stellifero cœlo respondeant animalia, ubi eorum sunt expressæ imagines, nemo est, qui dubitet: Ibi enim ab animantium simulachris diuiduntur, & denominantur signa regij circuli: qui zodiacus dicitur à ζῳα, quod Græcè animalia significat: & Latine signifer, quasi ferens signa, & effigies animalium. Quod signiferum quamuis totum cœlum in duodecim scindas diuidat, tamen ei assignantur limites à tropico Cancræ, usque ad tropicum Capricorni: ultra quos limites multæ figuræ animalium obseruatae sunt ab astronomis. Et primo Draco ingens, & flexuoso corpore inter ambas arctos. Ophiuchus, qui & serpentarius dicitur, supra Scorpionẽ. Bootes, q̄ & Arctophylax uocatur, plaustræ custos depictus. Herichthonius cū sua capra, cuius genua apponuntur Geminis, & pedes iuxta Tauri cornua. Cepheus, quem septentrionalis circulus occupat. Cassiopea iuxta latus sinuosi Anguis. Et nõ procul est Andromeda: & sub ipsa dimidiatus Equus: propeq; Cassiopeam Perseus. Sunt & Pleiades penè omnibus notæ: Cygnusque iuxta Gephæum. Est & Aquila ad orientem semper spectans: Delphinusque cum stellis nouem musurarum numero gaudens: undè musicum signum dicitur. Orion insuper autè tauri uestigia fulget. Canis in cœli centro, post cuius caudam Navis: & sub pedibus Orionis Lepus: & ad huius pedem sinistrum Eridanus: & sub Ariete & Piscibus Cetus. Prope autè Aquarium piscis magnus: postque Scorpionis caudã Sacrariũ: antè quem Centaurus. In parte Australi ad Cancrum est Hydra cum suo coruo in cauda, & multa huiusmodi non sine causa fixis

CANTICI PRIMI

antiquitas. Quæ animalia, cū multa sint, & natura uaria, in octaua sphaera merito sunt collocata: & uera animalia subiiciuntur ei: quæ uaga est in motu triplici, & stellarū figuris diuersissima: Quarum numerus sicut soli Deo cognitus est: sic earum effectus circa aues, animalia, reptilia, pisces, & herbas: Quas & si cum Ioue conuenire fecerimus: non tamen sunt stelliferi cæli beneficio priuata. Planetæ enim exequentur ea, quæ superiores stellæ influunt. Vndè magna concordia uniuscuiusq; cum suo signo, domo, aut triplicitate, & particularibus stellis: A quibus non minus, quàm ab erraticis procedunt effectus, licet attribuaturs istis, tanquam uicinioribus, & magis distinctis, magisq; mortalibus manifestis. Et si superius adhuc conscendere uellemus, & altius perscrutari animalium causas, origines, & formas: forsitan comprobaremus has non de gremio materiae, ut somniantur phisici, sed aliunde procedere: Cum non sine causa ter repetatur à Mose animalium productio: Cuius primo aqua, postea Elohim, tertio loco terra inducitur author. Et iterum repetendo, ultimo loco concludit, q̄ Elohim illa omnia fecerit. Nec prætereūdum est, q̄ ab aquis introducatur producta auis supra faciē cælorū, & nō sub cælo, ut habet traductio nostra: Id enim tactū est, ut inuatur nobis & auiū, & animalium imagines prius supra cælos productas, quàm in terra pullularent: ut non à terra, sed à cælo, & à supramundanis fontibus sit eorum origo. Cum superiori cælo igitur nō ab re conuenire fecimus animalia, quæ & si cum omnibus aliis ab omnium authore procedunt, per cælum stelliferum tamen, tanquā per præcipuum instrumentum fabricantur. Afferunt etiam mathematici, In primo mobili esse rerum, & signorum imagines potioris uirtutis, secundum quas in genituris prognosticantur.

Moses.

Mathe.

Succedant eadem potissimè cum supercælesti mundo. Cap. XXIII.

Um omnia à primo, & uno processerint: ut ab eodè dependeam, ipsiq; correspondèant, necesse est. De opifice enim sapiētia scriptū est, q̄ spiritu intelligentiæ suæ omnē uirtutem cōplectitur, omnia prospicit, omnes intelligentiæ spiritus continet: & in se permanēs unica uirtus omnia innouat. Quo etiam spiritu replet orbem terrarum uniuersum, uiuificās, uniēs, & circūsonare faciēs, omnia attingens à fine usq; ad finē, & disponens omnia suauiter. Quæ suo loco latius differenda differimus.

Quæ in particulari cum Saturno conueniant. Cap. XXIIII.

Esoluta conuenientia rerum in genere, quomodo etiam ipsarum species cum superioribus conueniant, percurramus: ut undique accipere possimus, in quibus opificē laudare ualeamus. Et ut ab inferioribus compositis incipiamus, Ex elementis habet terrā: Ex lapidibus conueniunt Saturno qui nigri sunt: Onichinus, ziazaa, ut color indicat, & effectus formiculosus in gestante, potissimè cum in somnis meliores spiritus sopiuntur. Et ipsi simul cum Mercurio, & cauda Scorpionis conuenit calcedonius, sicut color subsapphyrinus, fuscus, & pallidus innuit: habetque à bono

Saturno, ut phantasticas illusiones expellat: conseruet, & compagnet vires corporis: sed à Mercurio, ut raucedinem prohibeat: & uocem clarificet, nigrior potissimè. Ex mineralibus plumbum regit: Etiam sibi subiicit iaspidem, & magnetem, & camoinum. Ex herbis ipsi & Serpētario cœlesti respōdet serpentaria. Dominatur quoque rutæ, cimino, belleboro, assæ fetidæ, quã Græci Silphion appellant: Item opio, mandragoræ, & illis quæ stipticant. Ex animalibus possidet camelū, suem, simiam, ursum, catum præcipuè nigrum, mulum, asellum: Aues autem eas, quæ sunt longi colli, & grossæ uocis, grues, struthios, pauones & id genus: undè de Agro conuerso in pauonem decantat poëta: Excipit hos oculos uo Ouidi: lucris Saturnia pennis. Serpentes insuper, scorpiones, & reptantia in terris, aquis & ruinis murorum, aut tectorum: ut mures, formicas, & uermes multiplices. Ex humoribus atrabilem humectantem regit, tam natiuam, quàm aduentitiã, præter adustam. Colorum uerò niger, plumbeus, & liuidus ipsum consequuntur. Sapore etiam acetosi, acriores, & graues eius grauem naturam imitantur. Similiter & ea, quæ grauiter olent. In temporibus autem autumno, & hyemi præsidet, uentisque fortioribus, & grauibus. Itē Indis, & Aethiopiis: ut color attestatur. Sic & locis obscuris, subterraneis, & solitariis. Insuper piscinis, stagnis, & paludibus, locisque horrendis. Theauris etiam occultis, & his qui longis itineribus, & cum difficultate acquiruntur. Quæ autem in homine possideat, ad utriusque mundi maioris, & minoris concordiam reseruabimus.

Quæ harmonizent cum Ioue.

Cap. XXV.

EX elementis (ut diximus) Ioui respondet Aër, & omnia, in quibus hic dominatur: Stannum in mineris, calidâque & humida: cuncta quoque ad uitæ nutrimentum, augmentumque spectantia, potissimè quæ masculina sunt: Et quæ dulcia & suauia reperiuntur in odoribus, & saporibus. In omnibus animantibus sanguis, & in parte hac alterabilis aëris uenti, qui animantium calorem confortant naturalem, pariter & uegetatiuum: qui sunt (ut quibusdam placet) præcipui aquilonares, aut septentrionales: ubi residet ignis, & uigor ille supremus: qui uiuificat, & confortat absque uisione: Sed meo iudicio aptius australes Ioui respondent: & ille austro supermundano: de quibus in Canticis dicitur: Surge aquilo, & ueni auster: per Cælico. fla hortū meum: & fluent aromata illius. Ab aquilone igitur uim trahit corroborantem: & ab austro beneficium temperamentum, & affluentiam omnium bonorum. Colores etiam, uirides clari, & qui confortant ipsi dedicati sunt: Undè ex lapidibus smaragdus uiridis, esto quæ aliunde Mercurio, Veneriq; respondeat. Dedicati sunt ei omnes lapilli uiuentes, & crocei appretati, & aliqui albi, ut crystallus. Sapphyrus uerò cum Ioue, & Saturno: sed habet à Ioue, ut uenustū reddat: & obsistat inuidiæ, & fraudi: & placabilem constituat, pacemque appetentem: à Saturno, ut calorem refrigeret: & faueat ad intelligentiam occultorum, & magiam. Sed in superioribus conuenit cum Alaiot, tutiam aliqui eidem

CANTICI PRIMI

dicatam asserunt, quamuis ex fauore, quem præstat luminibus, uideatur luminibus conuenire. Ex arboribus, in primis à poëtis passim cantatur, ipsi quercus dedicata. Ab eodem quoque regitur oliua, & oleum, & frumentum, hordeum, passulæ, uitella ouorum, zacharum album, glycirrhizæ, phasiani, perdices & similia naturæ conuenientissima: & omnia, quorū dulcedo est manifesta, & subtilis, paulumq; habet stiptici, & acuti saporis, cuiusmodi sunt nuces, amygdalæ, pinci nuclei, auellana, pistaci, amidi, buglosa, ocimum, beenicæ radices cãdidæ & rubentes: Enula insuper, spica nardi, macis, manna, si modo mirabolani uirtute constipetur: qui totus Iouius est. Ipsi autem cum Phæbo mastix, & menta, Sed cum Venere rheubarbarum quod in choleram præualet, & expellit sicut Iuppiter, & Venus Martium impetum. Orpheus ipsi attribuit Styracem. Ex floribus autem est lilium, & uiola, Sed ex auibus aquila potissimè imperatorum insigne: qui ueri Iouis iustitiam cum clementia administrare debent subiectis. Galinæ quoque, coturnices, & aues complexionis temperatæ. In quadrupedibus elephantes, oues, agni, & mansueta quæque animalia: Cui cū ipsius piscibus secundum subiicitur clima, & regiones in eo existentes Lyciæ uidelicet, Pampphilia, Phazaniæ, Garamãtica, Nasamonitis, & similes. Si uerò ad exercitia humana descendere uolumus, fauet religiosis, prælati, regibus, iudicibus ritè iudicantibus: Vndè ab Hebræis Iuppiter **קריץ** id est Zadic nominatur: quod apud nos iustum significat: & subsequentes prædominatur lucris inde prouenientibus, & licitè acquisitis. Arabes Ioui aliqui subiiciunt: quia sunt morigerati, fideles, nec non inuiolabilis fidei, nitidi, mundi, regni cupidi, & eorum regio, maximè Arabia fœlix est uariis odoramentis respersa. Alij Ptolemæo suffulti Marti eos subiiciunt: quia prædis, & rapinis uiuere delectantur. Sed opinentur isti, & Ptolemæus quicquid uelint: In Arabibus omnibus, qui uere Agaveni sunt, habet locum oraculi uox ad Agar deferens: quòd natus eius, & tota posteritas figere debebat tabernacula sua iuxta fratres eius, & manus suas contra omnes, manufque omnium contra eum: Quod totum hucusque ad unguem completur. Sed id Iouem reuertendo, eius est spiritus uitæ: qui & in omnibus uiuèntibus reperitur, & in toto mundano hoc animali, si mundum animal uocare licet. Ad quem spiritum conducendum interuenit quoq; Sol, atq; Venus, Oritur enim à Sole, & in animali à corde, quod Solare est. Infunditur quando Iuppiter ingentem Solis in se temperat potestatem: Exundat autem, profluit, transfertur, prolem propagat, & ad uoluptatem cuiusque sensus sese dilatat, fauente Venere.

Ptolem.

Quæ robur à Marte suscipiant.

Cap. XXVI.

Am conclusimus ignem Marti dicatum: pari modo ei conueniunt adusta & acuta omnia: saporis acres, & amari linguam perurèntes: ut castorij, euforbij, raffani, & similiū. Colores uerò flammei, uiolacei & purpurei. Ex lapidibus amethystus Marti cum Ioue

Hermes.

(Hermete authore) dicatus est: Habetque ex Marte undè faueat capturæ se-

rarum: & uictorem reddat in pugna cum eis: & uigilem faciat: & expertum: à loue autem ut bonum intellectum augeat, & æquam mentem: sicut ex Aarō Aaron Arthe. & Artepbio discere possumus. Eisdem subiicitur Iaspis multigenus: Qui habet à Marte, ut potentem reddat: sed à loue, ut febres, & distemperamenta expellat: & ad æquam compositionem inducat: & in superioribus conuenit cum Alramet. Respōdet etiam Marti & capiti Olgol: Et utrisque (docente Hermete Hermes) æquatur belleborū. Marti iterū euphorbiū, ammoniacum, laureola, napelus, scamonea, & cōmuniter uenenoſa calida, ex caloris superabūdantia. Itē alliū satium, uel syluestre (quod Dioscorides ophioscorodum, uel elaphoscorodum uocat) cæpe, ascalonia, & omnia huiusmodi: quorum sapor lacrymosus dicitur. Disco. Ex animalibus autem, equi in primis ad bellum apuissimi, muli, hirci, hædi, lupi (ut etiam Augustinus testatur) par di, onagri, & communiter animalia rapacia: & etiam homini infesta: ut muscæ, pulices, & huiusmodi: Serpētes quoque & dracones ueneno insultantes. Ex mineris uerò, uitrum, æs citrinū, & ferrum, furni, fornacis, pistriniq; magistri, flebotomātes, chirurgici, tonsores, macellarij, militēsque omnes, qui passim mauortij à Marte dicuntur. Ex regionibus ipsi cum Scorpione Ptolemæus subiicit Syriam, Cappadociā, Metagonitē, Ptolem. Cōmagenā, Mauritaniam, & Getuliam, Cum Ariete autem Britanniam, Galatiā, Germaniā, Barsaniā, concauā Syriam, Idumæā, Iudæā, In particulari terras, & gentes armigeras. Ventos quoque impetuosos, maximè ex plaga aquilonari tendentes ad occasum, & omnia impetuosa, & uolentia. Non quidem hæc ex malitia stellæ sic decernentis, sed ex impetu malè moderato: Origo enim est à Marte cœlesti, & etiam supercœlesti: de ordinatio uerò à nobis malè regulātib; hinc ipsi attribuuntur spolia, rapinæ, prædæ, depopulationes, deceptiones, & nefanda omnia, quæ uolentia, & impetu perpetrantur. Sed si rationis, & legum freno moderaretur uis, & impulsus ille: omnia hæc iuste conducerentur.

Quæ cum Sole, aut Phæbo concinant.

Cap. XXVII.

Sol mediam sedem inter planetas, tanquam rex omnium possidet. luce, magnitudine, uirtute, & pulchritudine omnes excedens, omnes collustrat: & cōsequenter ad inferiora omnia disponenda interuenit. Sed quæ præcipuè eius motum sequuntur, inter elementa est ignis, inter metalla aurum, & aurata omnia: Ex cōsequenti ea, quæ, eodem colore fulgent, tam in floribus, quàm lapillis, Carbunculus nocte rutilans, Lapis, qui Solis oculus dicitur, figuram habens pupillæ: ex qua lumen emicat. Chrysolibus, topazius ad aureum eius colorem declinans, hyacinthus, rubinus, balagius, & huiusmodi aureo, uel rubeo colore referti. Panthaura, uel Pantheus, sic dicitur: quia Pantheræ animali maculoso assimilatur: Habet enim quasdam nigras, rubeas, pallentes, uirides, roseas, purpureas, & uarias notulas: hinc continet (ait Albertus) tot uirtutes, quot colores: & potissimè uictorem reddit gestan Albertus tem: aut qui eum respicit (ut ait) oriente sole. Et hunc Aaron euansibum appel-

CANTICI PRIMI

lat : Alij autem Pantocreos : quia omnes colores continere uidetur . Ex herbis multa reducuntur ad Solem : & per ipsum ad stellam : quæ Căicularis à Latinis dicitur : undè dies caniculares, & feruentiores propter coniunctionem solis cū ea, Quam Græci Sirion καὶ τὸ σείρα, quod est arefacio : quia tunc maxima siccitas est : uel, καὶ τὸ σείρα mutata, α. in, σ. qđ hiare significat : quia tūc facit hiare homines, & canes potissimè : Et collocata est in medio cœli : ut Aratus : Iginus, & alij mathematici scribunt. Inter solares autem plantas periti connumerant Balsamum, Palmam, Cedrum, Laurum, quæ uenerosa, & fulgur repellit : & ex calore suo solari algores hyemales non timet : quæ & uates Phæbei coronantur. Hinc omnes poetæ ipsi eam Soli dicatam prædicant. Fraxinū quoq; quæ eadem uirtute Phæbea uenerosa longius arcet. Pæoniam, ut nō solū uirtus, sed nomen indicat, non quidem illam, quam Dioscorides Chelidonium, uel Crateam, Romani Fabium, Galli Tonam, Ægyptij Mothon uocant : Sed illam, quæ Græci Glycisidem, & Theodorus apud nos Dulcisidam, & Antiqui ephialtiō dixerunt : ut potè contra suppressiones nocturnas incuborum, & faunorum præualidā. Lotū etiā Ægyptiam, quæ rotunda folia, & poma habet : Nam (Theophrasto authore) multa sunt huius plantæ genera, flore, fructu, & caule distincta : sed de illa loquimur, quam Cratinus Stephanem uocat : Cuius caules cōprimuntur ad Solis occasum : aperiuntur que ad ortum. Ex cuius semine panes fiunt ab Ægyptiis pastoribus, aqua uel lacte subacti : quo cibo negant quicquā salubrius esse : undè Lothophagi dicti sunt. Ad idem quoque attinent omnes herbae, & flores Heliotropiæ dictæ : quæ restringuntur abeunte Sole, uersa uice illo redeunte protinus explicantur : & eundem continuè prosequuntur. Eius insuper motum sequitur citraria : crocus, qui in omnibus solaris est : quamuis eius odor ab astrologis omnibus gratis deditur. Item muscus, ambra, mel flauum, calamus aromaticus, lignum aloë, cinamomū, piper, gariofalus, zinziber, cætera que aromata : Thus etiam, & amaracus, & ea, in quibus est sapor acutus dulcedine immixtus : Et etiam (authore Orpheo) Libamomana, quam suam magiam prosequens dicit Solis Thymiama . Inter Phæbea autem animalia sunt, Leo in primis ferarū rex : ut non sine causa in Leonis signo Sol augeat uim. Inter aues uerò Gallus : quem Leo uerctur, cum sit in ordine Phæbeo superior. Eadem ratione, inquit Proculus, Apollineum dæmonem, qui nonnunquam apparet sub figura Leonis, statim obiecto gallo fugere. Sunt etiam Phæbei cygnus, astur, & coruus : ut quibusdam placet : Accipiter, ut perhibet Porphyrus in de mystica theologia Ægyptiorum, & Græcorum : quia lucis, & spiritus symbolum apud eos est : & quia altiora, & lucidiora uolando petit. Sed de animalibus post Leonem est Aries : in cuius signo exauatur Sol, cocodrillus, & uirulus marinus, qui etiam subest cordi Leoni : ex cuius corio cingulum confectum à dolore renum redimit, & rauedine, reddens gutturi Phæbeam consonantiam : ut sepius comprobatum est. Fulguris etiam impetū mitigat : Quæ omnia solares influxus re-

Aratus
Iginus

Diosc.
Romani
Galli
Ægypt.
Græci.
Theod.
Antiqui.
Theop.
Cratinus.

Orph.

Procul.

Porphy.

dolent. Non erubuerunt Aegyptij etiam Scarabæum, qui & Cantharus dicitur, inter solaria connumerare animalia. Hic utroq; sexu semper gaudens, spermate in sterco effuso pilam conficit, pedibus inuoluens, cœlum, & mensẽ Lunarem: aut Solis coitum pro generatione expectat. Ex prouincijs ipsi cum Leone Ptolemæus subiicit Italiam, præcipuè Romam: Item Appuliam, Siciliam, Phœnices, Cbaldaeos, & Orcheuios. Ex ædibus, magnifica quæque, sedes regales, thronos, palatia magna, pulpita, theatra, & omnia regia. Habet etiam suum diẽ & horam, sicut & alij planetae, sed ipse præcipuum, sicut & in membris humanis primum membrum regit, scilicet cor. Sed hæc suo loco clarius referenda seruantur.

Quæ cum Venere delitiscuntur.

Cap. XXVIII.

Enus copulae domina cum omnibus bene compositis symbolum habet: & cum his quorum sapor est dulcis, & unctuosus, & odorq; delectabilis, & color ad albedinem tendit. Humidis delitiscuntur: & vires auget: undè potius aquas, quàm aliud elementum sibi uendicat. Ex metallis croceum æs, atque rubeum: Ex lapidibus, ipsi potissimè dicitur Beryllus: qui gestantem (inquit Aaron) reddit alacrem: diuitem: magnificum: ad unionem, coniugalemque amorem promptissimum: Solatur desolatos: fauet mulieribus prægnantibus: ne earum contaminetur partus. Et aqua, in qua iacet, suspiria tollit, & cunctas infirmitates hepatis. Argento autem immixtus à lepra liberat, contagione uidelicet Martia. In quibus quàm bellè Veneri conueniat, facillimum est huius naturam cognoscanti diiudicare. Chrysolithus uerò fauens sapientiæ (ut asseritur) & stultitiæ resistens dicitur Veneri, & Mercurio: Qui (sicut Plotino & alijs Platonice placet) præstat ingenium, & captum ad rerum consonantiam: qua affectum reddit etiam cupidum intelligendi res ipsas consonantes, interueniente maximè Phæbeo uigore: qui à materialibus, & crassioribus expurgat. Smaragdus etiam eisdem, & Ioui (ut diximus) respondet: Hinc (Aarõ teste) uim eloquentiæ præstat, & gratiã: luminibusq; gratissimus est: Et cū stellis superioribus, Athimot Alaata. Sapphyrus quoque, Corneola, lapis lazuli, Corallus, omnesque pulchri, & delectabilis coloris. Ex herbis Veneri, id est lucifero datur rosa, hespero myrtus, lic bene redolentia, & suaui odoris Thymus, Ladanus, Ambra, Thymiamata. Et cum Sole datur Muscus, & Sandalus: cum Saturno autem Coriandrum. Fructus quoque suaues, & delectabiles: Ficus, Vua musa, quæ est genus fici, ut aliqui asserunt, Pira dulcia, Malu punicum à Carthagine punica habens cognomen, ubi laudatissimum est: undè finire poëtæ malum punicam in Cypro à Venere primo satam. Volatilium columba communi uoce ipsi dicata est. Turtur etiam, quæ adeo symbolum cum columba continet, ut in purificatione partus absque differentia alterutrum illorum iubeatur offerri. Passer etiam, qui datur, iubente lege, in purificationem lepræ, infirmitatis quidem Martiæ: cõtra quam nihil magis proficuum Veneris,

CANTICI PRIMI

Item motacilla à vulgaribus cauda tremula nominata. Ex regionibus, ipsi cum
 Ptolem. Libra Ptolemæus subiicit Bactrianam, Caspianam, Syriacam, Thebainam, Oaxim,
 & Troglodyticam regionem. Cum Tauro Cyclades, maritima parue Asia,
 Orph. Cyprum potissimè, Parthiam, Persidem, & Mediam. Item (ut Orpbeo placet)
 Cærulea littora, Balnea, Choreas, Muliebria cuncta mollia, & facilis commix-
 tionis. Hinc Aphrodite à Græcis dicta est: quia ex spuma maris nata, & ma-
 ter Hymenei, id est nuptiarum nummius, & copulæ: Ideo ab ea proueniunt faci-
 tates: quæ ex nuptiis, & amore mulierum sunt. Præest etiam leuiori musica, si-
 cut Mercurius mediocri: & grauiori Iuppiter, atque Sol. Item omnibus uolu-
 ptatibus in circunferentiam dissolutis, & dilatatis: sicut Saturnus coartatis ad
 centrum: & Iuppiter, atque Sol ex utroque commixtis.

Quæ cum Mercurio intersonent.

Cap. XXIX.

Mercurius elementa indistinctè mouet, singulariter nullum: Est
 enim stellæ, cui commiscetur, adiutor: Ideo complexionem nullã
 regulat, nisi quatenus cum alio iunctus ipsum coadiuuat. Simili-
 ter sapor, colores nullos, nisi permixtos, ut iridis, & cauda
 pauonis, & similes: aut eos, qui reguntur à sydere, cui connecti-
 tur. Sic etiam nullum sexum sibi uendicat: sed permixtum hermoproditum u-
 delicet, aut androgynum. In etatibus quoq; nullã regit: sed eam, quæ apta est in
 Ptole. aliam mutari. Ex climatibus, aliqui ipsi ascribunt quintum: sed Ptolemæus ei-
 dem cum Virgine assignat Græciam, Achaiam, Cretam, Babylonem, Mesopo-
 tamiã, Assyriã: Cum Geminis autem Hyrcaniã, Armeniã, Mantianã,
 Cyrenaicã, Marmaricã, & inferiorem regionem Aegypti. Ex mineris, ip-
 sius est argentum uiuum, & marchesita argentea. Ex Lapidibus, qui sunt di-
 uersorum colorum, & figuræ uariæ à natura insitæ: ut uideantur picti: Et hu-
 iusmodi multi sunt, Achates, Porphyritum, & similes. Item uirum, & lach-
 & simul cum Venere & Ioue smaragdus: sed cum Sole topazius: qui ex Pha-
 bea ui gratiam gestantibus apud principes præstare dicitur: & ex Mercurio
 sanare phreneticos, & feruentes undas maris tepidas reddere: & in supe-
 rioribus conuenit cum Elpheta. Animalia, quæ ab ipso reguntur, sunt saga-
 cia, & ingeniosa: ut uulpes, & simia: quamuis alia ratione à Saturno rega-
 tur. Item quæ uelociter currunt: ut dammula, capræ syluestres, cerui cum suis
 binnulis, lepores, qui utroque sexu gaudentes suum Hermetem imitantur. Ea in-
 super quæ facilem consuetudinem cum hominibus habent: ut canes (secundum ali-
 quos) præsertim magis domestici. Ex auibus omnes, quæ à natura musicæ sunt:
 ut carduelis, ficedula, miliaria, à cibus quos comedunt, sic denominatæ: Item me-
 rula, turdus, alauda, calendris, & similes. Insuper ingeniosa quæque: ut psitta-
 cus, pica, porphyrio, & similes: sicut & homines sagaces, acuti, uersatiles, Mer-
 curiales dicuntur. Sed ex terræ nascentibus, ipsum sequuntur plantulæ, quæ
 breuiores, & minutis foliis sunt, mixtisque naturis, & uario colore compo-
 si-

ta: luter quæ cõnumerantur fumus terræ, pimpinella, petroselinõ, maiorana, & huiusmodi. In exercitiis uerò, ad ea cõducit in quibus subtilius exquiritur ingeniu. Fauet enim ad philosophiam, scripturarum inuestigationem, indagacionem enigmatum, ad metricam poësim, Geometricam, Arithmeticam disputatiuam, Sophisticam, pictoriã, sculptoriam, & omnia, in quibus occurrunt figuræ, & characteres formandi. Regit insuper facultates prouenientes ex computis, annumerationibus, cælaturis, scripturis, & mensuris. Sed multa aut pauca congregat pro natura sideris, cui coniungitur: ut sit coadiutor (ut diximus) & interpres aliorum planetarum, & superiorum siderum, & subtiliter in omnia penetrans, omnium uirtutem secum deducens in subiecta penetrare facit.

Qualiter omnia ista cum Luna consummatam harmoniæ consonantiam deducant.

Cap. XXX.

Vna alter Sol non incongruè à quibusdam dicitur: quia ea, quæ Sol superius uel masculina generat: hæc ipsius, & aliorum planetarum factum suscipiēs inferiori mundo sibi uicino ædit. Ideo eius motus præ cæteris obseruatur, quasi omnium conceptum parientis. A Mercurio enim accipit uim humores commiscentem: à Venere eam, quæ conducit ad formas genituræ conuenientes: à Marte robur, & impetum: à Ioue naturalem spiritum, & omnium rerum fomentum: à Saturno compaginem, & stabilitatem: Sed à Sole, qui omnimodam uirtutem continet (ut Iamblicus, Iulianus, Proculus, & alij quamplurimi asserunt) omnimodam facturam, & lumen. Quæ omnia uariè explicat pro uaria sui complexione, gyro, & aspectibus diuersis tam cum planetis, quàm cum aliis sideribus: In prima enim quarta Peripatetici putant esse calidam, atque humidam: In secunda calidam, & siccam: In tertia frigidã, & siccam: In quarta frigidam & humidam. Nunc quoque est in auge, nunc depressa, nunc in extremo sui epicicli distat ab ea: nunc plena lumine, nunc media, nunc uix uidetur, postea totaliter occulta: Iamque est in coniunctione cum uno planeta, in sextili cū alio, & cum illo in quadratura, aut oppositione. Et hæc eadem in Ariete caput regit, collū in Tauro, & sic prosequendo. Quod etiam in maiori mundo facere non dubitamus, regendo uidelicet diuersa in diuersis signis collocata, ut sic semper uaria uarios producat effectus: & per frequentes coniunctiones cum planetis, & aliis stellis, uxor omnium facta, ab eis suscipiat ea, quæ tanquam rerum omnium inferiorum mater, & media inter utraque, superiora uidelicet & inferiora, istis omnibus communicet. Ideo non ab re ipsi assimilatur mater illa omnium gratiarum plena: quæ ea quæ à supernis fontibus per diuersos canales haurit, largitur inferioribus pro recipientium dispositione: Sed ad Lunam reuertendo, & si ab omnibus stellis suscipit, id potissime facit à Sole: cui quoties coniungitur, toties factu, & uiuifica repletur uirtute: quam humectatis, & dispositis inferioribus infundat. Ab ea etiam in cælestibus incipit re-

Iambl. i
Iulianus.
Procul.

CANTICI PRIMI

- Plato. rum series: quam Plato catenam uocat: qua unaquaeque res, aut causa alteri connexa, ab ipsa dependet, quousque deueniatur ad supremam omnium causam, à qua omnia. Et hanc seriem etiam inferiora sequuntur. Conueniunt enim lapides cum herbis, & istae cum animalibus: haec uero cū caelis: & illi cum intelligentiis separatis: & istae cum diuinis illis proprietatibus, aut attributis: de quibus suo loco differemus. Sed in praesenti deueniamus ad ea (si qua sunt) quae à Luna particulariter reguntur. Et primo aqua tam maris quam fluuiorum, ut manifestum est, eius sequitur motum. Sic & omnia humida, & humores arborum, & animalium, maximè albi: ut albumina ouorum, pinguedines, sudores, superfluitates corporum: Et ea, quorum sapor est parumper salsus, & insipidus: Floresque albi, quorum complexio est frigida, & humida. Ex gemmis, si aliqua
- Varro. attribuantur ei, potissimè sunt uniones: qui ex aqua in conchis (Varrone & experientia testibus) generantur, Peculiariter in mari Oceano: Aliqui tamen circa Bosphorum Thracium, & in Archania, & Britannia. In regionibus enim omnibus, quamuis exequatur ea, quae superiora discernunt, peculiariter tamen eadem cum Cæcro Ptolemæus subiicit Bithyniam, Phrygiam Colchiam, Numidiã, Carchedoniam, Aethiopicam, Carthaginiemque. Ex animalibus quamuis (ut diximus) omnia sequantur octauum cælum, tamen (Mercurio, Timæo Locro, aliisque sapientibus attestantibus) quaedam sunt Saturnia, aliqua Iouialia, alia uero Martialia, Solaria, Venerea, uel Mercurialia: Lunaria uero aliqua, & ab aliquo istorum siderum (ut ipsi autumant) fluunt eorum animæ: Sunt (ut rectius dicamus) fauore, aut medio alicuius illorum materiam disponentis, infunditur anima à formarum datore. Inter quae animalia Lunaria (ut uidere uideor) sunt potissimè, canes fideles, & praeter ceteris animantibus domestici, sicut Luna praeter ceteris planetis, quamuis inter Mercurialia animantia eos connumerauerimus secundum quorundam opinionem. Sed Lunares ipsos existimamus, non tantum quia sunt familiares, sed ex eorum natura uaria, qua & amore, & odio superexcellunt. Varij sunt etiam magnitudine, colore, & moribus super omnia animantia. Aliqui enim sunt fidi custodes, Alij leporarij, Alij auium exploratores, Alij tauros inuadunt, Alij lupos, Alij aues, Alij homines extraneos, Alij nullos offendunt: Sed omni humana consuetudine latentur. Item inter Lunaria connumerare possumus Chamæleontem: qui pro uarietate coloris obiecti nouum indui colorem uidetur, sicut Lunam suscipere uariam naturam comprobamus, pro uarietate signi in quo reperitur. Ex magisteriis, communiter sunt plebeia, & uulgaria, & depressa, sicut ipsa infima est omnium siderum: superiorum tamen conceptus omnes explicat: Ideo (ut
- Thebit. Thebit docet) si captare uirtutem alicuius stellae quis uoluerit: accipiat lapidem, & herbam stellae illius: à qua attrahere uim desiderat: quando Luna subit stellam illam: aut eandem aspicit aspectu trino, uel sextili, quasi absque ipsa Luna media uim superiorum attrahere nequeamus. Hinc dicimus eam inducere in consonantissimos effectus superiorum omnium: & ipsorum harmoniam in his inferioribus

complere. Et his contenti ad præsens, omitemus multa: quæ in particulari dici possent de herba Lunaria, & aliis multis ad Lunam reducendis: quæ forsitan nimis curiosa, aut superstitiosa uiderentur. Hæc tamē pauluscula dicta sunt pro quanto, quæ à sapientibus allegatis asseruntur, subsunt ueritati, & decreto Sanctæ matris ecclesiæ: cuius fidem profiteamur.

Quæ in particulari cum quibusdam particularibus stellis resonent.

Cap. XXXI.

Non contenti planetarum influxu ij, qui in rebus naturalibus operari desiderant, stellarū etiam affluentias attrahere conati sunt, earum uidelicet, ad quarū cognitionem peruenire potuerunt. Reperimus enim in particulari tractatu Mercurio ascripto, & apud nouiores nonnullos, quædā inferiora conuenire quibusdam syderibus maioribus: & quæ maiorem, & expressiorem uim habere uidetur cum inferioribus: Et hæc omnia connectere student: ut efficacior sit uirtus, & opus. In Tauri enim decimo octauo gradu est caput olgol Iouia, atque Saturnia præstans audaciam, & uictoriam: cui subest Adamas, Helleborum nigrum, & Artemisia. In uigesimo secundo gradu eiusdem sunt Pleiades, uel Vergiliæ de natura Lunæ, & complexionis Martiæ, quibus respōdet Crystallus: sed melius Diadocus in colore beryllo similis, semen Fœniculi cum Thure. Hircus in gradu tertio decimo Geminorum, cui dant Sapphyrum, Prassium, Item Artemisiam, & Mādram. Aldebara in uigesimo quinto gradu Arietis secundum Hermetem: quæ uis alij eam collocent in primo, uel tertio gradu Geminorum ex natura Martis, & cōplexione Venerea: cuius est Rubinus, Tithymalus mater sylvia diuitiarū & gloriæ augmentū. In Cancri sexto uel septimo Canis maior ex natura Venere: & sibi uendicat Beryllum, Sauiā, Dracōteam, & gratiæ fauorem. In decimo septimo eiusdem est Canis minor, Mercurialis natura, & ex complexione Martis præest Achati Solsequiæ Pullegio, & gratiæ dono. In uigesimo primo Leonis, Cor Leonis, stella quippe regia Iouialis, & Martia: hæc regit Gergonzam siue granatum, Chelidoniā, & Mastlicem: Atram bilem reprimit: temperatumq; reddit. In Virginis decimo nono, Cauda Ursæ maioris Venerea, & Lunaris: eius est Magnes, Cichorea: cuius fōlia, & flores uoluuntur ad Septentrionem. A raptoribus, ueneficiis, & incantationibus simul unita hæc omnia tuentur: ut scribit Hermes. In Libræ septimo est ala corui dextra: in duodecimo ala sinistra, Saturnia, & Martia: ipsam sequitur Onichinus niger, Lapathū quadrigenū, Iusquiamum, & Lingua rana: Et hæc fauent cōtra malos homines, demones, & malos uentos. In eiusdem quintodecimo, Alaazel, uel spica Venerea, & Mercurialis, cui attribuunt Smaragdum, Saluiam, Trifoliū, & Mandragoram. Et hæc quidem præbent honestatem, Latitiam, diuitiarum augmentum, & uictoriam. In eiusdem adhuc decimo septimo est Alchameth de natura Iouis, & Martis: sed illius, cum luminaria bono aspectu respexerint, istius autē,

L ij

CANTICI PRIMI

*eum ex contrario. Et ipsi dedicant Iaspide, Plantaginemq; sanguine sistere, & febres expellere. In Scorpionis quarto, Elpheia Venerea, & Martia: Huius est Topatius, Trifolium, Hedera, & Rosmarinus: qui tamē ad aliud pertinet, quam uulgō creditur. Et hæc reddūt hominē dilectū Deo & hominibus, propter causas nō multis cognitatas: Vndē non ab re Rosmarinus erat infrequenti usu sacrificiorum in lege ueteri: quē Hebraicē uocant **שמין** Ezob: sed ex uicinitate uocabuli nostri traduxerunt hyssopum. In Sagittarij tertio est cor Scorpionis ex natura Martis, & Ioui astans, præsidēs Sardonio, Amethysto, Aristolochia longæ, Croco, bono colori, animo læto, sapientiæ, & demonū fugæ. In Capricorni septimo, uultur cadēs ex natura Veneris, & Mercurij tēperata nimis: quæ possidet Chrysolithum. Satureiam, Fumum terræ. In aquarij sexto decimo est cauda Capricorni Saturnia, & Mercurialis: Cuius est Calcedonius, Maiorana, Nepita, quæ Calamintha dicitur pulegio similis: Itē gratia in causis, diuitiarū augmentū, atq; incolumitatis donū. Hæc pauca ex Hermete, quæ uel nulla sunt respectu eorū, quæ in hac materia possent adduci: Virtus enim est in unaquaq; herba, & lapide: sed maior in stella à natura insita: ultra q̄ etiā à superiori suo unūquodq; inferius multa sibi comparat, maximē uerō ab intelligentiis præsidētibus: sed potissimē à suprema causa: cui omnia unica, & cōsummata respōdēt cōsonantia, qua semper suū opificē laudant suis hymnis, suōq; concētu, prout inuitantur à sanctis pueris in fornace Chaldaica canētibus: Benedicite mōtes, & colles Domino, Benedicite uniuersa germinātia in terra: Benedicite fontes, maria, flumina, & omnia quæ mouētur in aquis: omnes uolucres cœli, bestia & pecora, simul cum filiis hominum, & angelis laudent suum opificē, & Dominum.*

Hermes.

Quam bellē omnia hæc depicta sunt in arca, quam cœlesti oraculo fabricauit Moses.

Cap. XXXII.

Um grāde onus humeris sancti Mosi à Deo esset impositum, nec ipsum lateret humana imbecillitas, illud subire recusauit: sed sic discernente Deo, ut populum de Aegypto traderet, pro eius ducatu & tutela angelum suum promisit: Hoc non contentus Moses magna confidentia Deum protestatus est dicens: Nisi ueneris tu, non uadā: Cognoscebat enim ad multa Dei præsentiam necessariā, undē nec angelo promisso, nec in signis, & portentis perpetrands potestate tradita contentus, Deū ipsum flagitabat ductorem, Nisi tu (inquit) præcedas, non facias nos ascendere de loco isto. Et iterum: In quo cognoscemus, quod inuenerimus gratiam in oculis tuis ego, & populus tuus, nisi tu ueneris nobiscum? Cui assentiens Dominus ait: Fac mihi sanctuarium, & habitabo in medio uestri: & hoc iuxta omnem similitudinem tabernaculi, quod ostendam tibi, huius uidelicet mundanæ domus, quæ Dei ipsius habitaculum est: ut per Isaia oraculum aperto sermone ipsemet attestatur, dum ait: Cœlū sedes mihi est, & terra scabellum pedum meorū. Quā fabricam cū totam ostenderet Mosi: subiunxit: Vide, & fac secundū exemplar,

quod tibi in monte monstratū est. Sed cum longum nimis esset, omnia retexere demonstrata, quæ ad fabricandam arcã mundo conformẽ pertinent, aliqua uel pauca percurreremus. Et primo partiitiõnẽ, de qua dicitur: Altitudo eius, similiter & latitudo habeat cubitū, & semissem. i. nouẽ palmos: Cubitus enim in sex palmos diuiditur: & dimidiū in tres. Quæ partitio per nouenariū nouẽ cælos representat: Quibus præest empyreū alterius quippe, & nobilioris materie: Et hoc per coopertoriū aureū denotatur: quod nobilioris materie erat tota arcæ machina: quæ iussa fuit fieri ex lignis setim, aut cedrinis: quod idẽ est secūdu doctores Hebræos: Et est illud lignū (ut nõnulli asserunt) quod nos laricẽ dicimus: quãuis pro larice interpretatio nostra habeat cedros. Erat & alia partitio trifaria totius machinæ: cuius una pars nullo defensa tecto, aut umbraculo, imbribus, niui, soli, calori, frigoriq; subdebatur: quæ istã significat fabricã omni transmutationi subiectã: Quã nõ modo homines mūdi, sed immūdi, & pphani, & omnisaria animalia inhabitant: Eratq; in ea ob sacrificia, iugesq; immolationes, sicut & in ista, uitæ & mortis perpetua uicissitudo. Reliquæ duæ partes, ambæ obiectæ, & undiq; ab omni pegrina iniuria liberæ, quẽadmodū uterq; mūdi, cælestis, & supercælestis, nec iniuriæ, nec cõrumeliæ capax. Ambæ itẽ sanctitatis nomine honestatæ, secretiorq; pars Sancti sanctorū, reliqua tantūmodo, sancti titulo decorata: Et hæc cælestem mundū, ubi angeli inhabitant, & resignat: in quibus post Luciferi casum (ut nostra theologia docet) nec peccatum, nec macula quæpiam reperitur. Supercælestis autẽ per interiorẽ, & secretiorẽ locum denotatur: in quẽ ueniunt, qui uerẽ sacerdotes effecti seipsos hostiã uiuentẽ, & Deo placentẽ cõsecrarunt: ut cū ipso eodem uniri mereantur: qui uerẽ Sanctus sanctorū est. Et hic (ut reor) est uerus deliciarū hortus, in quo plātata sunt, & felicitantur arbores omnes Adonai electæ, quas plantauit Pater cælestis à nullo amplius eradicãdas: Cui præsidet nõ sine mysterio cherubica uirtus, sicuti & Dei pcepto præsidebãt arcæ, quæ collocata erat in loco illo, quæ sanctus sanctorū nuncupabatur: sed in hoc figuratiuo habebantur remissiones, & domestica cū Deo colloquia: Ibi autẽ in uero habitaculo iã expiatis introẽntibus habetur cum ipso Deo perfectã unio, & plena ex omni parte oblectatio. Iussæ sunt etiã fieri septẽ lucernæ aureæ: quæ septẽ sidera lucentia in suis orbibus representarent. Sed & candelabrū seorsum nominatur cū calamis tribus ex utroq; latere, cūq; scyphis, sphaerulis, & floribus ipsorum: Quod Solem resignat in medio planetarum habentem ex utraque parte tres planetas in forma sphaerica: qui tanquã scyphi, & uasa recipientia, quæ à supernis influuntur, flores producant circa inferiora influendo. Et sic, qui nũc inter septem lucernas connumerabatur, seiunctus etiam, dicitur fabricatus simul cum adiacentibus sideribus: ut intelligantur hæc à Sole lucẽ accipere, & oriri quodammodo. Prosequitur de quatuor tentoriis ad quatuor mundi partes situatis: Quæ omnes cælestes, & supercælestes mansiones representarent: & quãuis multæ sint in utraq; domo,

CANTICI PRIMI

ad quatuor tamen plagas omnis partitio eorum consummatur: Sed orientalis & occidentalis per quinquagenarium: australis uero, & aquilonaris per centenarium numerum partitur: quia hinc retributio per centuplum, numerum quidem perfectum, & inde remissio per quinquaginta, numerum remissuum, fit in supercaelesti tentorio: ad cuius exemplar hoc erat fabricatum. Aderant & cortinae in tentorii ipsis cum quinquaginta foraminibus: pro quibus nostra traditio habet anfas: per quae foramina, tanquam per canales, & uasa quaedam, succiperentur remissiui influxus. Altare quoque unum in medio tabernaculi pro holocausto quindecim cubitorum tam in longitudine, quam in latitudine: & Aliud pro thymiamate: Quod utrinque cubito consummabatur: Aliud uero aureum ad aquilonem: Unde (teste Iob) aurum uenit. Illa autem duo in medio collocata, ubi est lignum uitae, ex lignis confecta dicuntur: ut per holocaustum recuperaretur uita deperdita per peccatum: & per uerum thymiamata ascenderet homo, quod tamen. Et illud consummabatur numero quindenario: quantum reddit nomen Iob: Quod crebrius laudare iubemur, dum dicitur alleluia, id est laudate Iob: Quod componitur ex decem, & quinque: unde uenit remissio, ut patet scientibus. Sed illud thymiamatis cubito consummabatur: quia reddat diuinum nomen in supputatione, quicquid uelit, ad exprimendos effectus ipsius, ipse tamen Deus unicus est: cui omnes preces, & oblationes offeruntur: Quique habitat in uero tabernaculo: ad quem suspirans propheta dicebat: Domine quis habitabit in tabernaculo tuo? Et iterum: Ingrediar in locum tabernaculi admirabilis. Quod, quia in multas mansiones partitum est, Christus plura esse dicit, dum ait: Facite uobis amicos de mamona iniquitatis: ut cum defeceritis, recipiant uos in aeterna tabernacula. Quod tamen unum est omnia complectendo: Cuius subsellium, & scabellum est hoc, quod habitamus mundanum tabernaculum. Ad cuius utriusque effigiem maximis mysteriis & illud a Mose, & templum a Salomone fabricatum est: sed hoc a Davide dispositum, & ordinatum: Quorum quoque imaginem gerit hoc humanum tabernaculum, & templum: quod secundum Apostolum sumus nos. Sed prosequendo adhuc sacramenta recondita huius tabernaculi, attendenda sunt etiam cortinae decem uiginti octo cubitorum: Hic enim numerus continet tres nouenarios, eos per unum excedens, illudque unum significans, ad quod terminatur omnes nouenarii: ut statim dicemus: Denario itaque numero, qui omnes inferiores numeros complectitur, distribuuntur cortinae: quae omnia uelabant circumcirca, & uigesima octaua mensura perficiebantur: ut omnia illa ab Academicis distributa suo uigesimo septimo numero continerent. Tabulae autem elementa signabant: ex quibus omnia constant: ut numerus, & proportio utrumque indicat: Vicina enim erat octonaria, & sena. Et ex elementis, aqua describitur a Timaeo Locro in figura icosaedra, id est ex uiginti basibus: & aer octaedrus. i. octonorum sensuum: terra uero ex sex: & ignis ex quatuor, Quae denotabant tabulae uicena, octona, sena, collocata ad quatuor mundi plagas: In quibus est proportio sesquialtera, du-

David

G H R I
S T V S

Acad: in.

Timae.

pla sesquitercia, quincupla, tripla, sesquitercia dupla sesquialtera, qualis est proportio elementorum: ut antea tetigimus. Illud quoque aduertendum est: quod quaelibet tabula habebat duas incastraturas: quibus cum binis tabulis sibi adiacentibus coniungeretur: sic quodlibet elementum duas habet qualitates: quibus cum duobus uicinis elementis cōnectatur. Terra enim frigiditate cum aqua: siccitate uerò cum igne colligatur. Eadem serie cetera elementa conueniunt. Et sicut quaelibet tabularū duplicibus basibus firmabatur: sic quodlibet elemētum in duplici mundo residet, corruptibili uidelicet, & incorruptibili, & cœlesti. Vtrinque autem tabula cōnectebantur quinque uectibus, aut phalangis: quia in unoquoque composito elementa colligantur quinario quodam: quod quintam essentiam non ineptè dicunt. Sed si altius conscendere libet: docent secretiores theologi Hebræorum: quod omnia sunt colligata per, *v*, quod quinque significat: & est sigillum spiritus sancti, qui nexus dicitur omnia ligans. Omnia igitur quæ ad tabernaculum pertinent colligata dicuntur in unum: dissolubilia tamen, & iterum comectibilia per ministros leuitas: sicut omnia, quæ in hoc mundo inferiori sunt nunc per angelicos ministros, & cœlos dissoluuntur: nunc uicissitudine quadam iterum componuntur, uirtute tamen supremi nexus: ut semper unum sit mundanum tabernaculum. Cetera quoque omnia ad tabernaculum illud attinentia mēbrum aliquod huius mundani templi, & consequenter humani resignat, etiam illius, de quo Apostolus: Tabernaculum non manufactum, id est non huius creationis. Ad quod per hoc manu factū inuitamur: cuius cetera multa: quæ ibi tanguntur, referuabimus declaranda: quando, Deo fauente, deueniemus ad sacramentum literarum interpretamenta.

Quanto mysterio omnes eueades in suo decimo conueniāt. Cap. XXXIII.

Non absque sacramento omnium opifex exquirat à nobis primarias, & decimas portiones omnium: primas uidelicet, & ultimas: cum ipse sit omnium principium, & finis: Cui principio fructus primarios: & cui finis decimas offerre debemus. Denarius enim est finis, & complementum omnium numerorum: ultra quem nec ingenium, nec natio aliqua excogitauit: quia ulterior non datur. Et quia complementum est denarius: ideo non tantum operum, & fructuum à nobis productorum exquirat decimum: sed in naturali serie, & genealogia hominum celebriori electione denarium sibi asciscere uoluit. Decimus enim ab Adam fuit Noë: & ab hoc decimus fuit Abraham: Christus uerò omnium gratissimus, secundum genealogiam legalem à Luca contextam decimus est septimi denarij à Deo incipiendo: ut per reuolutionem denarij, & septenarij secretiori sacramento in Deum reuertens ceteros conducendo secum adduceret. In Matthæi uerò textura naturali, & secundum carnem est sexagesimus tertius à Deo, post nouem uidelicet septenarios. Sic enim Euangelistæ, qui discrepantes uidentur (ut Hieronymus, & Hieroa.

CANTICI PRIMI

Augustinus docent) conueniunt: q̄ Matthæus uidelicet carnalem, & Lucas le-
 galem genealogiam describit. Illud quoque aduertendum est: quòd decimus sem-
 per sapit duplicem naturam. & numeri, cuius est finis: & illius, cuius est prin-
 cipium: Decem enim finis est numerorum, & principium denariorum: Nam cum
 perueneris ad decem, dicis, unus denarius, duo denarij, & sic deinceps: ut indi-
 cāt characteres Hebræi in suis significationibus numeralibus. Sic decimus in
 unoquoq; primariorū generum sapit utriusque naturam. Primus enim nouena-
 rius, scilicet rerū corruptibiliū terminatur in hominem: qui ex incorruptibili &
 corruptibili cōpaginatur. Nouenarius autē cœlorum terminatur in cœlū empy-
 reū: quod quia materiale, cū cœlis conuenit: sed in dignitate materiæ cū supe-
 rioribus habet symbolum. Ideo in arca, quæ cœlorum fabricam resignabat, de-
 cima portio, scilicet coopertoriū erat ex auro: altera quippe materia ab illa to-
 tius arca: quæ in nouē partes (ut paulo antè diximus) partiebatur. Nouem etiā
 Paulus angelici ordines terminantur in Christum eorum regem: qui & angelorum, &
 Dei naturam amplectitur: in quem etiam terminantur omnia: ut ait Apostolus:
 Quoniam placuit scilicet Deo, omnem plenitudinem habitare facere in eo: &
 in ipso reconciliari, aut recapitulari omnia: ut habet textus Græcus. Hæc in se-
 cundo uolumine (opitulante diuina gratia) explicare conabimur. Et omnia tan-
 Idem dem terminantur in illum uerum decimum, & primum: de quo iterum Aposto-
 Plato. lus: Et cum ipso Plato in epistolis: à quo omnia, in quo omnia, & per quem om-
 Diony. nia: Sed inferiores nouenarij per medios, & medij per supremos (secundū Dio-
 nysium) uniuntur cum ipso: cui omnis laus, & concentus debetur.

Va consonantia interualla primorum generum replentur.

Tonus Quintus

Cur uigesimo septimo numero à Platone fiat illa prima descriptio.

Cap. Primum.

Quæ interualla eiusdem numeri repleti possint, & quæ nõ.

Cap. II.

Cur ad maiores numeros reducatür hæc ordinatio.

Cap. III.

Cur iterum ad maximos numeros reducatür.

Cap. IIII.

Quare in huiusmodi descriptione Plato usus sit magis diatonico genere, quàm chromatico, & enharmonico.

Cap. V.

Quo mirabili artificio in prima omnium creaturarum, quam Hebræi מִטְרֹן מִיָּטְרֹן dicunt, contineantur illi tres nouenarij: qui uigintiseptem, cubum uidelicet eorum compleant.

Cap. VI.

Quòd idem numerus, & eodem ordine in superioribus uirtute quadam superexcellenti contineatur.

Cap. VII.

Quòd ex unitate primi resultet in omnibus consonantia.

Cap. VIII.

Qua nota heptachordum exaratum animæ conueniat.

Cap. IX.

Quomodo tres illi nouenarij reperiantur in homine.

Cap. X.

Quid sibi uelint illæ tres pportiones, musica, geometrica, & arithmetica, quibus & anima, & totus mundus disponitur.

Cap. XI.

Cur septem limitibus, mundi, & animæ negotium complectantur Pythagorici, & Academici.

Cap. XII.

Quomodo in mundi anima (more Platonico loquendo) limitum eorum interualla replentur.

Cap. XIII.

Quòd ea, quæ de existentibus in sphaeris dicta sunt, scripturæ sacræ conuenire uideantur.

Cap. XIIIII.

Quid possit dici de complementis interuallorum trium eneadum.

Cap. XV.

Quomodo omnia suo numero, pondere, & mensura constituta sint.

Cap. XVI.

Quibus causis interuenientibus hæc multiplicia genera conducantur.

Cap. XVII.

Quomodo omnes isti tres nouenarij adhuc cõtineantur in supremo nomine Dei, & ab ipso emanent.

Cap. XVIII.

L v.

CANTICO PRIMI

CVR VIGESIMO SEPTIMO NV-

mero à Platone fiat illa prima descriptio. Caput primum.

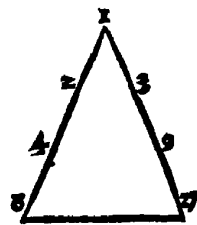
Timæ.

MNIBVS Pythagoricis, & Academicis manifestis-
simum est, mūdum, & animam primo à Timæo Loero,
postea à Platone describi quibusdam legibus, & pro-
portionibus musicis, ueluti heptachordum quoddam ex
septem limitibus cōfectū, incipiendo ab unitate, dupla-
do usq; ad cubū binarij, triplando usq; ad cubū, & so-
lidum ternarij: quibus numeris, & proportionibus re-
bauur disponi, & compleri animæ, mundi que totius fabricam: iuxta Pythago-
ræ monumenta. Et hoc ex impari, tanq̄ ex masculino: & pari, tanq̄ ex fœmina: ex
quibus uirtutibus cōplexis omnia propagātur. Sed in cubo utriusq; terminari dē
cebāt opificiū: quia ultra trinā dimensionē, in longū uidelicet, latū, atque profun-
dū nō datur progressus. In his itaq; numeris, & proportionibus, omnis uis acti-
ui, & passiuī cōmetur: & omnis glomeratur cōsonantia. Quorum numerorum

Adrastū.
Calci.

figurā (si Adrastum & Calcidium sequi uoluerimus) for-
mabimus triangularē: In cuius trianguli uertice unitas col-
locatur: sex alij numeri utrinque scindunt partes. In uno
quidem latere omnium duplorum ordo: In alio uero triplo-
rū series substernitur. Prophyriū autē, Seuerū, & Procu-
lum sequendo utrosque numeros per rectas lineas triplici
ordine ab unitate disponemus, x. 2. 4. 8. | Aut cōmixtū in eadem linea, n
sentit Proculus fuisse de mētē | x. 3. 9. 27. | Platonis. 1. 2. 3. 4. 8. 9. 27.

Porphy.
Seue.
Procul.

Quæ interualla eiusdem numeri repleti possint, & quæ nō. Cap. II.

Idem

Orum autem numerorum, aut limitū aliqua replentur: aliquis ue-
rò compleri nequeunt: maxime illud, quod est inter unum & duo:
cum non interiaceat medium, nisi uelimus incidere unitatem: ut u-
git Proculus. Ideo non bene replentur media, nec cōducuntur har-
monicē, nisi augeantur numeri: ut statim declarabimus. Inter duo autē, & qua-
tuor interuenit solus ternarius cum proportione sesquialtera ad minorem nume-
rum, & subsequitertia ad maiorem: undē neque hic potest harmonicē comple-
ri interuallum. Non secus inter quatuor & octo interiacet senarius cum eisdem
proportionibus diminutis pro complēda harmonia. Ex altero autem latere, ubi
sunt numeri impares, inter unū & tria sunt duo cum proportione dupla ad unū,
ad 3, uerò sesquialtera. Et inter 3, & 9, est senarius: à quo pari modo ad 3, p-
portio dupla, & ad 9, sesquialtera. Eadem lege occurrunt 18. inter 9, & 27.
Et hucusque extenditur horum numerorum proportio.

Cur ad maiores numeros reducatur hæc coordinatio. Cap. III.

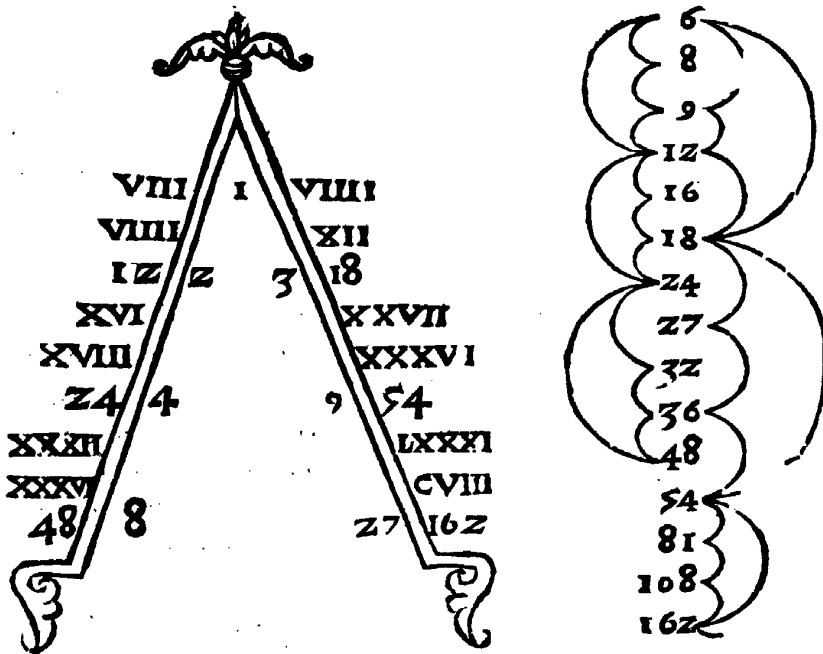
ET si in 27. numero omnia genera rerū primaria, & aliqua inter media continentur, non tamen omnia: cum non adsint sp̄atia, quibus illa potiora interiacētia genera collocari possint: Ideo alia assignatur figura eisdem limitibus, & eadem proportione, sed latiori campo, & amplioribus interuallis replendis. Assumendus est igitur loco unitatis senarius, duplando per 12. 24. & 48: & triplādo per 18. 54. & 162. in qua figura omnia interualla suis generibus replentur: Nam media interiecta inter 6. & 12. sunt 8. & 9. ubi 9. æquali secundum numerum portione exceditur, & excedit: Ipsum uerò 8. eadem parte excedit, & ab ipsis exceditur extremis. Hinc inuenimus unitatem, & dualitatem per sex multiplicantes numeros, prædictas suscipientes medietates: quod prior numerus facere nequibat. Et inter 12 & 24. sunt 16. & 18: & inter 24. & 48, sunt 32. & 34. medietates quidem alteræ harmonica: alteræ uerò arithmetica, & geometrica: quæ tamen omnes ad harmoniam pertinent: Nam maioris extremitatis ad minorē, est proportio dupla: & facit diapason: A minori uerò extremitate ad maiorem medietatem est sesquialtera: & facit diapente: Sed extremitatis eiusdem ad minorem medietatem est proportio sesquitercia: & diatessaron reddit. Et idem est ex maiori medietate ad maiorem extremitatem. Diapēte autem facit à minori medietate ad maiorem extremitatē: Ipsius medietatis autem ad medietatē est sesquioctaua: & facit tonum: Vndè habetur tota harmonia resultans ex tonis: Paucique modo est ex alio latere multiplicato per triplum, ubi primæ extremitates sunt 6. & 18. inter quas sunt medietates 9. & 12. Aliæ autē extremitates sunt. 18. & 54. inter quas habentur media interiacentia 27. & 36. Rursus sunt. 54. & 162. inter quæ extrema intercidunt 81. & 108: Quæ media cum extremitatibus, & inter se, eadem proportione correspondent: quæ cōueniebant media inter duplatas extremitates. Quæ autem sunt media geometrica, arithmetica, & harmonica, ex multis, quæ diuersi scripserunt, hæc pauca subinferam. Medietas quippe arithmetica est proportio excessuum: Geometrica uerò est proportio proportionum: ex quibus ambabus resultat harmonica. Et quomodo se habeant, Proculum imitabimur sic eam deducentem. Est inter 12. & 6. medius ipse 9. secundum arithmetica inquam medietatem: In ternario enim numero reperitur excessus, & maioris ad medium, & medi ad minorem: Rursum extremorum differentiam accipio: quæ est ipsum 6. & hoc cum minori termino multiplico: fitque mihi 36. Hoc diuido per 18: quod ex ipsis extremis cōficitur: fitque comparationis huius latitudo dualitas: Hanc addo ipsi 6. & hinc resultantem habeo harmonicam medietatem ipsum 8. Qua enim parte maioris ab ipso exceditur maiore: eadem minoris parte ipsum minorem excedit terminum: Tertiā enim à 12. separatur, tertiāque ipsum 6. excedit: Rursum interuallum & eius

CANTICI PRIMI

tripulum ponamus: ueluti 18. & 6: hos complicans facio 24: cuius medietatem capiens 12. uidelicet arithmeticum medium habeo: Accipiens uerò iterum excessum 18. ad 6. ipsum uidelicet 12. cum minori multiplico termino 6. uidelicet, & tunc resultat mihi 72. Hoc partior per 24. quod ex extremis componitur: siq; mihi totius compositionis latitudo, ternarius: Hunc addo ipsis sex: & habeo harmonicam medietatem inuentam, eadem parte minus extremum superantem, qua ipsa à maiori extremo superatur: Quibus regulis omnia interualla docet repleti, citra semitonia & dieses. Alij autem harmonicam medietatem hoc modo colligunt: siquidem accipiunt duos terminos, & medium inter illos sic se habens, ut sicut se habet maior terminus ad minorem, sic excessus maioris ad medium, ad excessum medij ad minorem terminum, quales sunt hi numeri 3. 4. 6. Ibi namq; à 6. ad 3. est proportio dupla: Eadem est excessus 6. ad 4: qui sunt 2. ad excessum 3. ad 2. qui est unus: Datque mihi duplã proportionẽ: quæ excipitur ex excessu, tãquam ex arithmetica: & ex proportione, tanquam ex geometrica medietate. Proculus autem Timæum, & Platonem imitatus, celebriori magisterio colligit harmonicum medium ex arithmetico: quo omnia interualla repleantur. Et hæc omnia in triangulari figura aliqui sic collocare uoluerunt. Si autẽ Proculum, Porphyrium, & Seuerum sequi uoluerimus, eadem linea omnia sic collocabimus.

Procul.
Timæ.
Plato.

Procul.
Porphy.
Seuerus.

Cur iterum ad maximos numeros reducatur coordinatio ad. 3. 84.
uidelicet usque ad 10368. Cap. IIII.

SI enim possibile esset (inquit Proculus) in eisdem nobis descriptis terminis; sesquiterias proportionem in sesquioctauas, & lemmata diuidere, nihil amplius negotij haberemus: Sed quia id nullo modo fieri potest: alia rursus regula hoc à nobis inuestigandum est. Cū igitur propositum sit à principio, duplam proportionem prædictis medietatibus, & sesquioctauis coarctare, replereque opus est, ut subduplus terminus, simul cum duobus sesquioctauis, etiam sesquiterium habeat. Accipiatur igitur tertius numerus ab unitate, secundum octuplam proportionem facti 64. Ab hoc quidem tres sesquioctauos formare possibile est: Omnis enim numerus multiplicæ tot sub multiplicibus proportionibus à se denominatis præesse censetur, quotus ipse ab unitate distat, sesquiterium uero non habet. Quare ipsum rursus triplicantes habebimus 192. Cuius sesquiterius. 256: Sesquioctauus uero 216: Et huius insuper sesquioctauus 243. Ratio autem ipsius lemmatis post ablationem duorum sesquioctauorum. 243. & 256. remanet. Ab omni enim sesquiterio duobus sesquioctauis ablatis, ratio sola remanet lemmatis: Sed ipsius 256 sesquioctauus est 288. qui medietatem custodit arithmeticam interiorem inter 192. & 384: qui duplam habet proportionem ad 192: & ad 288. sesquiteriam. Si igitur possibile esset ab ipso 288. duos sesquioctauos formare, repleremus utique hunc sesquiterium sesquioctauis duobus & lemmate. Sed non contingit: quia suus sesquioctauus 224. octauum non habet: quare ad ipsum sesquioctaua proportio fieri nequit: si inquam unitatem interdecisam seruare uoluerimus: quia octaua ipsius portio est 40. cum dimidio. Duplicantes igitur ipsum dimidium, integrum unum faciemus: & tunc poterimus octauam ipsius partem accipere. Quamobrem cogimur etiam omnes ante ipsum numeros duplicare: & omnes qui post ipsum sunt. Erit igitur loco ipsius 192. 384: Loco uero 216, 432: Pro 243, 486: Pro 256, 512: Pro 288. 576: Huius autem sesquioctauus 648: Et huius sesquioctauus 729: Postea 768: Duplus quidem existens ad 384. Rationem uero lemmatis habet ad 729: & isto repletum, artatumque est modo duplo proportionis interuallo, sesquialteris, sesquiteriis, sesquioctauis rationibus in his 384. 482, 486, 512, 576, 648, 729, 768. Quod si totam figuram replere uoluerimus, numerosque omnes consequenter describere: pro prima quidem parte ipsi 384. sumere debemus: Pro istius autem dupla 768: Pro tripla autem prima & sesquialtera secunda 1152: Pro quadrupla autem prima, 153: Loco autem quinta particula, quæ tripla est ad tertiam, 3456: Pro sexta, quæ octupla est ad primam, 3072: Pro septima autem, cuius prima est septima & uigesima portio, 10368. Si igitur hos etiam terminos replere, densareque harmoniis, arithmeticisque medietatibus uoluerimus: quæ interiectæ sesquialtera & sesquiteria faciant interualla, erunt intermedia ipsorum 384, & 768: qui illius

CANTICI PRIMI

duplus est 512: qui harmonicam medietatem, & 576, qui arithmetica efficit. Et si triplicis interualli, uidelicet 384. & 1152. prædictas accipere uoluerimus medietates 576. harmonicam retinet medietatem: qui in duplo arithmetica seruabat. Et 768. qui in duplo maior erat extremitas arithmetica medietatis locum obtinet. Rursum si dupli, & quadrupli, & easdē uoluerimus capere medietates, erunt intermedia quidem ipsorum 768. & 1536. ipsum 1124. harmonica medietas: & 1152. arithmetica. quòd si nos secundum densare, repleteque uoluerimus triplum, quorum termini sunt 1152. & 3456 ipsum 1728. harmonicam nobis præstabit medietatem: & 2304. arithmetica. Et si etiam terminos uoluerimus replere, dupli, qui in terminis est. 1536. & 3072. ipsum 2048. harmonicam custodiet medietatem: & 2304. arithmetica. Si uerò tertium triplum, sextam uidelicet, & septimam portionem uoluerimus similibus coarctare medietatibus: erunt nobis extrema 3456 & 10368. media autem harmoni-

Timæ.

cum quidem. 5184. Arithmeticum uerò 6912. Quorum figura hic apponitur. Cuius coordinationis interualla adhuc tonis, & lemmatibus, id est semitonii minoribus, & à quibusdam Timæum Locrum imitantibus, replentur etiam apotomis, id est semitonii maioribus. Et quamuis Pythagorei quidam non admitterent semitonium: quia non potest proportio super particulari diuidi in duas portiones æquales, posteriores tamen

Ptolein.

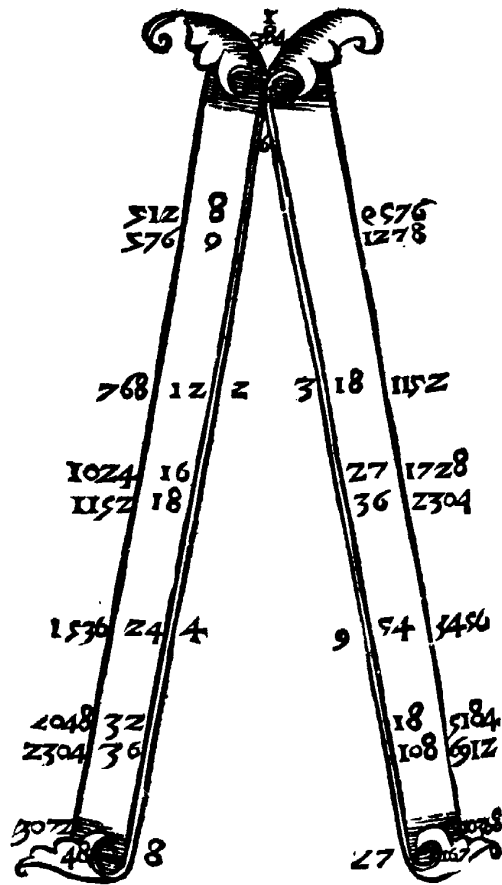
harmonici, Ptolemæus potissime, & si consenserunt nõ dari exactum semitonium, diuiserunt nihilominus tonum in semitonia inæqualia, quæ dicuntur maius, & minus, aut lemma, & apotome: Quorum lemmata

Proculus

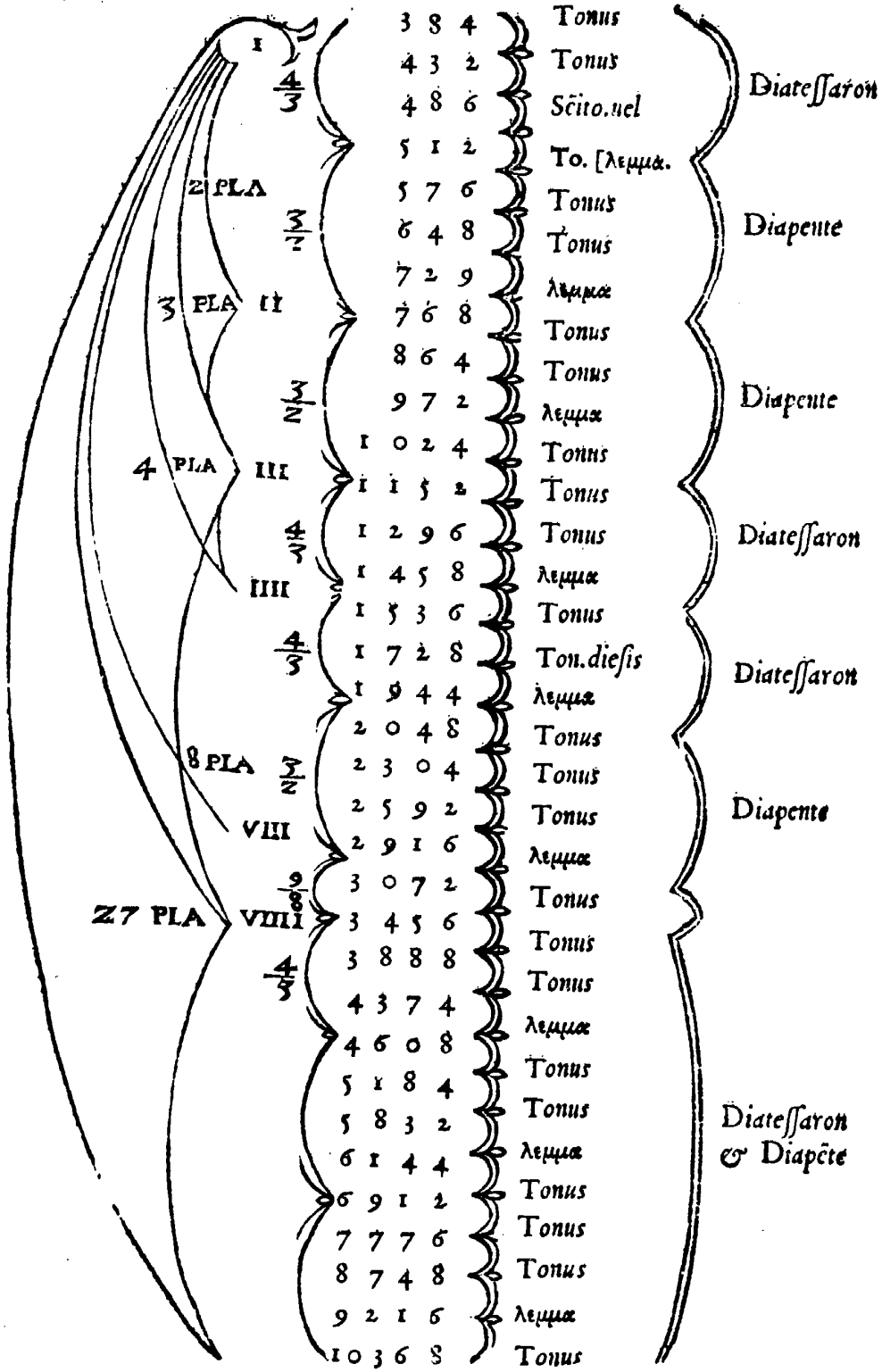
Proculus de mente etiam Platonis iudicat necessariò ponenda, omiſſis apotomis: quæ non

Plato.

ſpectant ad diatonicum genus: quo utitur Plato. Hæc igitur cum omnibus alijs conſonantijs in recta linea ſic collocant, ut nobis ſequens figura demonſtrat.

TONVS QVARTVS.

CANTICI PRIMI

In qua serie trigintaquatuor termini habentur. Quorum consonantia est quater diapason, cum diapente, & tono: quamuis Seuerus in lemma ipsam figuram terminet: sed clarius, & lucidius colligitur terminari in tonum: Est enim ab uno ad binarium proportio dupla, ecce primum diapason: Rursum huius quaternarius, & huius iterum octonarius: & huius etiam sexdecim duplex est: Vnde huiusque quater diapason extenditur: ipsius autem 16. sexquialter est 24 ubi diapente: Et ad hunc sexquioctauam rationem habet 27: & ibi terminatur progressus. Vnde liquidè apparet figuram in tonum terminari.

Cur in huiusmodi descriptione Plato usus sit magis diatonico genere, quam chromatico, & enharmonico. Cap. V.

Ria genera harmoniæ apud antiquos fuisse in usu auctores multi perhibent, diatonicum uidelicet, enharmonicum, & chromaticum. Diatonicum autem est ex semitonio, aut limate, & ex tono, & altero tono: Enharmonicum ex diesi, & altera diesi, & ditono: Chromaticum uero ex semitonio, & altero semitonio, & trisemitonio. Est autem diesis ueluti quarta pars, non tamen exanimsim: sicut neque lemma est integrum semitonium: esto quod aliqui antiqui (teste Proculo) diesim uocauerint semitonium. Mundi igitur, & animæ negotium Plato per diatonicum describit: quauis Aristoxenus non sine admiratione sapientium dicat antiquos figuram diatonicam cognouisse: Quod non tanquam uerum asseruit: sed ut de more semper aliquid noui uideretur (ut ait Adrastus) in medium afferre. Vitur igitur Plato diatonico genere in mundi, & animæ ratione existimans ipsum uitæ rationalis gubernacula suscepisse, relinquens enharmonicum uitæ omni, quæ cum corporibus partitur, præesse: chromaticum uero ipsi corporali ideæ. Hoc autem genus distinctum est, minimèque generosum. Enharmonicum uero ad docendum, instruendumque accommodatum est: Sed diatonicum aliis plenius, & simplicius, magisque generosum. Hoc igitur genere tanquam magis accommodato describit animæ præcipuè, uniuersique primarium officium.

Procul.
Plato.
Aristox.

Adrast.
Plato.

Quo mirabili artificio in prima omnium creaturarum, quæ Hebræi מִטְרֹן mitatron dicunt, continentur illi tres nouenarij: qui uigintiseptem, cubum uidelicet eorum complent. Cap. VI.

Nter recõditissima arcana Hebræorū hoc celeberrimū habetur: quod una est prima omnium creaturarū, ipsarū omnium perfectionē continēs, quæ uocant מִטְרֹן שֵׁר הַפָּנִים, id est mitatron principem facierum: quia semper stat ante faciem Imperatoris, iusque habet introducēdi benemeritos ad præsentiam ipsius. Et hunc dicunt ipsi Hebræi locutum fuisse cum Mose, & ipsum eò subuexisse: ut cum opifice loqueretur facie ad faciem: Quorū uerborū literæ supputatæ reddunt (ut patet scientibus) 999. Nouè uidelicet centenaria, nouè denaria, nouèque numeros: ut omnium creaturarū uirtutē cõnectat: Quarū simpliciora explicantur per numeros, media per dena-

rios, & extrema, & crassiora per centenarios: qui tamen omnes tres nouenarij sunt. Quæ omnia cum in uerum decimum terminentur, qui complementum est omnium, millenarium perficiunt: qui est aleph, de quo dicitur in fine Canticoꝝ, **הַאֵלֶף לְךָ שְׁלוֹמָה** id est aleph (quod mille significat) tibi Selomo: Tibi uidelicet, qui es pax tibi ipsi: ut innuatur, quod quamuis illa sit perfectissima creaturarum, non tamen est sibi ipsi finis & pax, cum terminetur in aleph, id est millenarium, qui est uerus primus, & uera unitas, & decimus, & millesimus, & ultimus finis omnium: ut in Isaia sæpius repetit dicens: Ego sum primus, & nouissimus. Hinc merito primitias, & decimas à nobis exquirat. Nec contristentur cælorum reginæ merito affecti, si Mitatron dicimus primam omnium rerum creaturarum simplicium: cum illud sit nomen officij, & non personæ: unde & Mariæ competere potest, & cõpetit: ut patet supputanti numerum, quæ reddunt literæ eius nominis: & extremæ literæ illorum trium uerborum, quibus dicitur Mitatrõ sar apanim: utæque enim præbent. 290. Nam in **מִטַּטְרוֹן** quod est Hebraicæ nomen beatissimæ uirginis: cuius, א, dat, 200, duo, ט, 80, ו, 10. Quæ simul iuncta constitunt. 290. Tãtundẽ reddunt illæ extremæ literæ: quarum prima, scilicet א, dat, 50. nitima, quæ est, ט, 40: media autem, quæ est, ו, 200: Quæ simul iunctæ reddunt, 290. Neque hinc existimet quispiam Mariam Christi matrem locutam fuisse Mosi: Cũ hoc (ut diximus) sit nomen non personæ, sed officij: fungatur illo quisquis sit. Quis autẽ tunc illo fungeretur officio, multa dicunt Hebræi: sed quomodocunque res se habuerit, ille fuit qui immediatè loquebatur, aut angelus, aut uir angelicus effectus, uel in angelum transmutatus, dicente Paulo cũ Galatis: lex ordinata est per angelos in manu mediatoris. Deus uerò, aut Dominus uel tetragrammaton introducit loquens ipsi Mosi: quia quicquid faciebat angelus, erat iussu, uirtute, & influxu ipsius Dei mittentis, ac si ipsemet operaretur: Qui uerè operabatur influxu, aut uirtute, quã (ut supra diximus) flagitauerat Moses non contentus nuda, & sola uirtute angelica.

Quod idẽ numerus, & eodem ordine in superioribus uirtute quadã superexcellenti contineatur.

Cap. VII.

Postquam Moses mundi totius fabricam descripsit, subintulit: Cõpleti sunt cæli, & omnis exercitus eorum, pro quo nos habemus, Et omnis ornatus eorum. Et quia tota cæli, terræque militia, & exercitus à Domino producti sunt, ideo ipse dicitur princeps exercituum: sed Hebraicè **שָׂר צְבָאוֹת**. Quarum literarum numeri supputati reddunt 999, א, u. ט, ו, א, 900, צ, 90, ו, ב, א, 9. Dicitur igitur princeps totius militiæ: quæ continetur in illis tribus nouenarijs: Quos omnes continet ui aleph, & millenarij ipsi proprij. Insuper & tres illi nouenarij continetur in literis plenius magni nominis Dei simul cum literis, quæ significant ignem, aquam, aërem, uel spiritum, aut uentum, & puluerem: Ex quibus quatuor elementis, mediante uirtute magni nominis (ut dicunt Hebræi) omnia producta sunt.

M

CANTICI PRIMI

Quæ literæ plenæ ipsius magni nominis, & literæ elemēta significātes hæc sunt. **הא וו הא יור הא** Quarum litterarum supputatio (ut manifestū est ex per-
תס סים רח עפר tis) reddit præcisè eundem numerum, qui est 999. Undè
 eliciuntur omnia, quæ ex elementis uirtute magni nominis fabricata sunt, illo nu-
 mero cum suis proportionibus terminari. Quæ multum ponderantur apud eos,
 qui illam partem secretioris theologiæ, quam **גמטריא** id est gemataria dicunt,
 sequuntur. Et hunc modum procedendi in rebus physicis, & diuinis, imitatus est
 Pythagoras, & sequentes ipsum: quamquam multi horum sacramentorum igno-
 ri circa pueros numeros laborantes tempus, simul & industriam perdididerunt.
 Illi igitur tres nouenarij suis musis, & consonantiis referti, undique circumsonā-
 tes suum opificem collaudant ad eundem suauissimo cursu properantes.

Pythag.

Quòd ex unitate primi resultet in omnibus consonantia. Cap. VIII.

Boëtius.
Nicom.

Plato.
Aristote.
Simplii.

Plato.
Pythag.

Boëtius
procul.

Diony.

Diffusa creata omnia, & in multas partita portiones inconcinnæ,
 dissonantiæque remanent, nisi per debitam harmoniã in unum
 reducerentur: Consonantia enim (ut Boëtius, & Nicomachus dif-
 finiunt) est parium, dispariumque uocum in unum redacta cõcor-
 dia. Hinc & huius mundani organi consonantia est parium, dispariumque re-
 rum in unum illud primum consonantia: adeo, ut illius unitate gaudentia omnia
 unum dicantur: ut doctè, & profundè disputat Plato in Parmenide: Cui Ari-
 stoteles contradicens potius ad uerba (ut Simplicius ait) quàm ad sensa arguit.
 Est enim (docente Orpheo) Deus unus per identitatem: ceterorum autem unū-
 quodque per diuersitatem unum dicunt, & per depēdentiam, participationem,
 & colligationem cum uero uno, qui Deus est: Qui nunc per species multiplices
 materiam figurat, nunc autem illa multa (ut ait) ad unam opificem colligit ideã.
 Et tandem ipsa omnia complicans cum suo principio, à quo emanarunt, ad uni-
 tatem eadem impellit, & trahit. Ideo Plato, & alij Pythagorici, ut machinã istã
 unicam illa suprema unitate demonstrarent, & cum ipsa denique per concordiam,
 & conuenientiam uniri, colligunt portiones rerum pares, & impares: & earũ
 proportionem, & conuenientias harmonicis, illas omnes ab unitate procedere di-
 centes: atque ad unitatem tendere: cuius desyderium tribuit ille, qui summè unus
 existens dat omnibus, ut unum sint: & in unū tendant. Omne enim quod est (in-
 quit Boëtius) ideo est, quia unū numero est. Et omnia hæc (ait Proculus in theo-
 rematibus theologicis) sicut ab uno processerunt: ita ad illud unum continuo cur-
 su properant: cum ipso tanto maiori concordia conuenientia, quanto magis de il-
 lo uno participant, de quo dicitur: Porro unum est necessarium, tanquam finis,
 uidelicet, & terminus, in quo omnia, aut beentur, aut quiescant. Ipse enim opifex
 (inquit Dionysius) tanquam omnium causa omnia in se conuertit: ne deficiant,
 aut turbentur sibiipsis derelicta.

Qua nota heptachordum exaratum animæ conueniat.

Cap. IX.

Et quia Plato per hoc suum heptachordum uidetur tam animæ hu-
 manæ quã mundanæ opificium describere, etiam quomodo ipsi hu-
 manæ animæ coaptetur perscrutandum est, ubi hoc primo præ-
 supponitur: quod non est numerus, quãtus ipsa anima semota ab om-
 nibus corporeis legibus: undè nec diuiditur, nec per partes multiplicatur. Sed
 est numerus substantialis, uniformis, ad seipsum conuersiuus, & rationalis, cor-
 poreæ omnia, & materialia longo superans interuallo: Cuius partitio non est
 secundum materiam: nec ab inferioribus, & crassioribus: sed ab efficiente cau-
 sa (inquit Proculus) proueniens. Ab his inquam perfectis rerum omnium men-
 suris, ad quas opifex respiciens operatur, animam partitur, quemadmodum &
 uniuersum hoc ad intelligibilia diuisit exemplaria. Est igitur in anima iste diui-
 sionis modus immaterialis, intellectualis, impermixtus, animalis substantiæ per-
 fectius, generatiuus multitudinis, quæ in ipsam, & sub ipsa est, eiusdemque
 ad unum ordinem per harmoniam collectiuus: qui diuersas partes colligit: &
 impermixtæ puritatis causa existens, conferensque ipsi animæ multitudinis cõ-
 fluentem rationum communiõnem, ut sit ipsa anima (sicut docent Timæus, &
 Plato) partibilis, & impartibilis. Nam si (ut Aristoteles rectè sentit) est in ipsis
 partibilibus impartibile quoddam, quod eorum contentiuum est: multo magis
 in his, quæ non solum diuiduam, sed indiuiduam naturam habent, aliquid im-
 partibile necesse est esse, quod semper maneat: Nam opifex ipse sempiternus
 (ut aiunt) fabricator totum quiddam unum ante diuisionem constituit animam,
 & alia. Nec sempiternus productor, cum unum producit, aliud destruit in
 toto: quia non perit totalitas destructione, aut productione partium: sed ma-
 net, partibusque ipsis præest. Non enim partes ante totum produxit: sed ipsum
 totum ante partes: non quidem integrale, sed essentialiale. In simul igitur est ani-
 mæ substantia totum habens partes, unum, & multitudo harmonia mirabili
 collecta: Quam qui percipere uoluerit, non statuat metam suæ industriæ ad
 mathematicas speculationes: sed seipsum ad conuenientem animalis substan-
 tiæ locum quammaximè excitatus erigat: & recta trutina pensitet triplicem
 esse totalitatem: Hanc quidem ante ipsas partes, illam autem ex ipsis partibus,
 aliam uerò in unaquaq; partiũ. Sed de illa, quæ est ante partes tradidit Plato:
 quæ etiã in productione partiũ minimè absumiur, sed manet: Nã q partes tra-
 dit, bonus est: nec cõpactum soluit: quod mali, & non boni est officium. Permanet
 igitur ipsum totũ, quod partes præcedit: & dissoluitur id, quod ex partibus esse
 dicitur: & cõstatũ ex nouarũ partiũ harmonica ratione solutis partibus perit:
 Dissoluitur enim quod in partibus est signatũ à Plat. per circulos illos, in quos
 ipsam animã diuidit. Est igitur anima unica, & multiplex, imitatẽ habẽs in ipso
 intellectu: qualitatẽ autẽ, & multitudinẽ ad inferiora tendẽs: Et quæ in se exi-
 stens unica est, ad infima descẽdens diuiditur: Rursus ad se reuersa cõponitur,

Plato

Procul.

Timæ

Plato.

Aristo.

Plato

CANTICI PRIMI

Procul.
Orph.
Hesiod.
Euripi.
Aeschyl.
Pythag.
Veteres
Athen.
Homine.
Psalms.

 & reunitur pergens uia Dionysiaca, & Apollinea: ut tangit Proculus ex anti-
 qua theologia Orphei, Hesiodi, Euripidis, & Aeschyli: qui in fabulis inuolue-
 runt, quæ à uiris diuinis didicerant. Est enim (ut illi docent:) in archetypo diui-
 nus sol: à quo omnis numerosa pulchritudo, omnisque decor, & conueniens har-
 monia, uitaque emanat: In cuius dextera est pietas, & beneficentia: & in sini-
 stra seuera punitio. Sed uates isti gentiles aut non percipientes Dei sacramen-
 ta, aut occultare ea studentes, omnia quæ in supremo sole uigent, decanta-
 runt de hoc, quem oculis corporeis uidemus, sole. Et hunc appellarunt Phe-
 bum, Apollinem, Solem, ut supra tetigimus: Quem dicebant gratias gestare
 in dextera manu: arcum uerò, & sagittas in sinistra. Ipsum quoque uocatum
 Bacchum, & Liberum patrem. Sed istis omiſſis quantum ad præſens negotium
 spectat, uocarunt ipsum in nocte Dionysium discerpentem, & dilaniantem, &
 ipsummet in septem partes discerptum: Apollinem uerò in die componentem, quæ
 discerpta erant: & ipsum quoque in septem partes concisum: & hoc per septe-
 narium conuenientem, adeo ut semper septenario procedat. Quapropter uoca-
 bant ipsum septenarium ducem. Et hic ex unitate, binario, & quaternario resul-
 tat: ex quibus cõsurgit bisdiapason, harmonia uidelicet perfectissima: Vnde me-
 rito lyram gestare dicitur: & harmoniæ dux. Et bene uita, dissolutionisque au-
 thori septenarius attribuitur: qui ex primo impari, scilicet ternario, & ex pri-
 mo pari, quaternario uidelicet componitur. Binarius enim à Pythagoreis nume-
 rus non dicitur: sed confusio quædam unitatum. Ex pari igitur, & impari tan-
 quam ex actiuo, & passiuo generantur omnia: & eadem uia dissoluuntur: sed
 generatio, & uita est à supna luce, & ui unice: dissolutio uerò ab infernis, &
 nocte dilaniante. Ideo in nocte Dionysius discerpens dicitur: In die autem unice
 Apollo, sic dictus quasi mala pellens: Ideo ueteres Apollinem pro Apolline di-
 cebant. Et Athenienses Alexiacon, id est malorum expulsores. Ab Homero au-
 tem Uliou, id est salubritatis author dictus est: In quo etiam residet unitas il-
 la omnia consonantissima reddens: Quæ si inferioribus indulgens diuisione pa-
 ti uideatur, à statu tamen suo non diuellitur: sed dispersa colligit, & reuui-
 Quo forsitan tendit illud propheticum: Auscres spiritum eorum (spiritum in-
 quam unitatis, & unientem) & deficient sibiipsis dimissa omnia. Si autem re-
 mittitur spiritus ille uita, & unitatis, renouantur, & recreantur eadem om-
 nia: Quæ cum à Deo benedicto efficiantur: idco sequitur: Sit gloria Domi-
 ni in seculum: lætabitur Dominus in operibus suis: quando uidelicet ea condu-
 xerit ad debitum temperamentum, & unionem cum suo principio, à quo pro-
 cesserant, uisa quippe ab eo ex sechili natura discedere: Ab ipso tamen non
 destituuntur: ut dissoluta perpetuò maneant: cum semper adsit unitas illa, quæ
 partes & antecedit, & subsequitur ui sua tandem discerpta omnia ad se tra-
 heus.

Quomodo tres illi nouenarij reperiantur in homine.

Cap. X.

Homo perfectissimum simulacrum mundi existens illa omnia, quæ in magno mundo glomerantur, eadem proportione continet: Et primo nouenarij centenariorum in deteriori parte, quæ est bifarium corpus: ut Plato asserit: Quorum utrumque ex quatuor ^{Plato} elementis: Corruptibile enim ex quatuor alterabilibus, & incorruptibile saltem post resurrectionem erit ex elementis nobilioribus, nequaquã corruptioni obnoxius: qui duo quaterni dant mihi octo: Quibus (ut compaginatam sit corpus, & uiuat) inest uita quædam unica: Sit modo illa anima, quam Hebræi ^{id est} nephes uocant: aut sit uitalis spiritus, uel rationalis anima supplens omnium uitarum uices: ut nouiores dicunt. Ex ea cum illis octo resultat primus nouenarius: qui terminatur in decimum, proportionem uidelicet superiorum. In anima uerò est secundus nouenarius collectus ex quinque sensibus exterioribus, & quatuor interioribus, uidelicet imaginatiua, cogitatiua, phantasia, & sensu communi: terminaturque ad intellectum, tanquam ad decimum: Et in hoc est alius nouenarius purior in simplicibus numeris: quibus cum nouem ordinibus angelorum, & superioribus annumerationibus conuenit: ut sit in eo plena angelorum, & Dei imago: sicut suo loco differemus: & terminatur in illum decimum, fontem uidelicet supremum, & omnium parentem: Cui operationes, & preces debentur omnes: sic docente filio Dei qui ait: ^{CHRISTVS.} Cum oraueritis, dicite Pater noster. Et ad quem tandem conuersi cum eodem uniri debemus. Intervals autem harum enneadum per operationes (quas actus secundos appellant) complentur. Habet enim homo triplicem operationem: & hanc consonantem, & harmonicam: cum mundo hoc inferiori in natura: cum cælis in sensibus: cum angelis in parte superiori, rationali uidelicet intellectu, & uoluntaria: Quam consonantiam nisi haberet cum omnibus, non posset, nec in omnibus operari: nec omnia intelligere. Et inter omnia animantia solus homo gaudet hoc honore: ut cum omnibus agat: & in omnia possit, etiam in summum opificem, intelligendo & amando. Sed si uolumus exactè deducere hominem ad Platonis, & Pythagoreorum figuram, quæ septem terminis præcipuis continetur collectis ex primo pari, & ex primo impari, tanquam ex actiuo & ^{Plato Pytha.} passiuo, recordabimur illius tritissimi, apud Peripateticos: esse, in homine, uidelicet intellectum possibilem omnia suscipientem, & intellectum agentem omnes producentem conceptus: qui in passiuo illo intellectu suscipiuntur. Et in utroque hoc quidem suscipiente, illo uerò producente est septenarius ex ternario, & quaternario collectus: quia est conceptus supernorum, quibus ternarius: & compositorum, quibus quaternarius est additus. Insuper & ipse homo est ex utraque parte confectus, ex spiritali, uidelicet mente, & crassiori, scilicet corpore: ex quibus quoddam mixtum ex utroque, resultat, sensus potissimè interiores: quæ partim animales sunt, partim intellectuales, utrumque coniectes.

M iij

CANTICI PRIMI

Plato. Et si (ultra quæ permittit Plato) ad particularia descendere licet: limites illos omnes ipsi hominibus applicabimus. Nam in eo est unitas: portio uidelicet quædam diuinitatis: qua Deum intelligit: et circa ipsum operatur. Et hæc duplatur in duplici intellectu, agenti, et passiuo: quadruplatur in quadruplici uel elementaria: octuplatur in combinatis (ut aiunt) quadruplicibus elementis. Ex alia parte in trinum uenit per triplicem animæ potentiam. In nouenarium per nouem sensus, quinque corporeos, et extrinsecos, et quatuor interiores: In uigesimum septimum autem pergit amplectendo tres ipsas enneades contentas in homine: in quo ipse intellectus, aut portio illa suprema est dux, et uita præcipua. Et horum limitum interualla omnia replentur per operationes proportionatas, omnium illarum potentiarum, et partium: sed ad mundanum heptachordum reuertamur.

Quid sibi uelint illæ tres proportionales Musica, Geometrica, et Arithmetica, quibus anima et totus mundus disponitur. Cap. XI.

Aristo. Elebrando Aristoteles ternarium numerum ex Pythagoreis præptuariis depromit, quod ipsum habemus à natura: et suscipimus ipsum quasi legem. A natura quippe est progressus multitudinis ab uno, et ad eundem regressus, qui per ternarium ipsum fit: Opifex enim seipso contentus, et clausus summa unitas est: in multa autem ab eo producta, quæ altera dicuntur, binarius diffunditur: sed eadem omnia ad se reuocando ternarium complet. Unitasque illa perfectissima, et faustissima est: binarius uero infastus: sed ternarius conuertens multitudinem, et ipse faelix est numerus: quo Deus gaudet, deducto uidelicet opere in debitum finem cum perfecta sui imagine: In ipso enim est unitas illa perfectissima generans, unde patris nomen sortitur. Secundus qui binarium facit in diuinis, est filius genitus, non tamen infastus: quia non extra illam omnimodam perfectionem diuinæ essentia, sed intra eius ambitum continetur: Unde nec omnino est alter, aut secundus, nisi in persona: nam in essentia est penitus idem. Tertius est amor connectens parentem cum prole, et econuerso. Hinc (ut Pythagorei dicunt) ubi cunque unum reperitur: illud fecundum est, et generans: generatum uero binarius est, aut secundus: sed illud quod utrumque connectit ternarium facit. Nec enim quiescit binarius, et alter, donec per ternarium, id est, formam reuertatur in primū. Identitas igitur omnium rerum existentium in Opificè musica proportionatione (inquit Proculus) declaratur. Alteritas autem rerum productarum Arithmetica: sed alteritatum unio Geometrica, Eadem serie animæ negotium (ut idem **Idem.** Proculus ait) procedit, eadem existens in se, multiplex in potentiis, et sensibus sibi ipsi iterum collecta: Eadem iterum in opificè, multiplex uero in se, semper autem ad unionem cum eodem opificè tendens. Tres enim fabricator cõtētiuus uniones ipsi animæ, et mūdo tribuit: quas Plato medietates appellauit: ideo quia uniuersi ordinem alligare uidetur. Geometrica quidem substantiarum cōprehendit

multitudinem, substantialésque unit processus: Ratio enim unionis similitudo est harmonica: quæ identitates omnes, illarúmque essentias in unam contineat unionem. Arithmetica autem, quæ alteritates, primas, scilicet medias, & ultimas in unum complicit: & coniungat. Quibus etiam medietatibus ciuitates gubernari docet Plato in Rep. Nam harmonica medietas iustitiæ similitudo est, maioribus quidem terminis maiorem tribuens rationem, minoribus autem minore, Arithmetica dans unicuique, quod secundum mensuram æquale est, pacem in populis conducit, Geometrica uerò æquando, & colligando unionē præstat. Et has proportionales finxere antiqui uates Græcorum (ut Hesiodus, & alij sicut ipse Proculus meminit) fuisse Themidis filias: quæ omnium potentias, uirésque continet: & est numen eorum, quæ fas sunt: Nam fas Græcè Ζηϋς, eiusque filiæ Eunomia Dice, Irene: Eunomiæ simulacrum est Geometrica medietas: quæ est quasi bonam unionem conducens. Irenes Arithmetica, quæ (ut diximus) ad pacem deducit: Nam pax Græcè εἰρήνη, id est Irene dicitur. Hinc Martianus iureconsultus, eos, qui disciplinæ publicæ, & corrigendis moribus præficiantur, Irenarchas appellabat. Dice autem in musica representatur: qua declaratur identitas, & iustitia æquale secundum dignitatem consequens. Et unaquæque ligat, & uincit, Musica in identitate principij, Arithmetica in æquali distributione, Geometrica in unione cū principio, à quo processerunt. Hinc Timæus has proportionales uincula nominauit. Hæ igitur medietates per totam mundi, & animæ penetrant substantiam: unamque ipsam ex multis efficiunt uariarum sortitiæ specierum colligatiuas, unitiuásque uires. Cum autem tres sint hæ: Geometrica quidem omne, quod ad substantiam in ipsis animis, & rebus attinet, colligat: Nam substantia una est ratio, quæ per omnia com meat continens, completensque omnia, prima, media, & ultima: quemadmodum ipsa Geometrica medietas una, & eadem est ratio per tres penitus com meat terminos: Harmonica autem omnem identitatem animarum diuisam extremis ipsis rationum communitatem, cognatamque copulationē tribuit. Quæ inquam identitas in uniuersalibus quidem communioribus longè euidentius cernitur: In particularibus uerò minus, & obscurius. Arithmetica autem alteritatem colligat: uariumque animæ & rei processum: & hæc maioribus quidem secundum ordinem minus inest: minoribus uerò magis: Dominatur enim in particularibus alteritas: sicut identitas in uniuersalibus, melioribusque: habentque hæ duæ quomodo comparentur ad se inuicem, sicut identitas, & alteritas. Est quemadmodum harū unitas est substantia ipsa, sic Geometrica medietas unitas est. Omnium igitur substantiarum, quæ in quatuor & triginta terminos intelligi uolumus, unio, uinculumque est ipsa Geometrica medietas: necnon æquale identitatum ipsa harmonica, sicut alteritatum ipsa Arithmetica, omnes inquam per omnes extensæ terminos.

Plato

Hesiod.

Procul.

Martia.

CANTICI PRIMI

Cur septem limitibus mundi, & animæ negotium complectantur Pythagorici & Academici. Cap. XII.

Timæo.
Idem

Orph.

Platoni.

Academ.

Procul.

Syria.

Pythag.

Procul.
Theolo.
Antiqui.

Idem.

Isium est Timæo, & Platoni ipsum æmulanti animam septē limitibus cōplecti: In primo præponendo unitatē, tanquā ipsius anime supremū: quo in opificē summā unitatem cōtinens idē sit cum eo: quia omnia in uerbo præexistentia, idem erāt cum ipso uerbo: ut dicunt Theologi nostri. Sed Orpheū imitantes, dicimus, q̄ anima in intellectu primo suū collocat caput. Secundus limes, qui duplam proportionē ad primam cōtinet, progressum innuit ipsius animæ à Deo. Tertius uerò egressum ad eundē. Quartus autē egressum à seipsa, ut circa alia peragenda uersetur. Quintus retrocessionē ad sese, ita, q̄ processus à seipsa annectatur progressui, quē facit ab eo, qui eandē præcedit: & regressus ad seipsam à regressu sui ipsius ad præcedentē ipsam: opificē dependeat. Ultimi uerò limites, qui ex solidis constituuntur, cōuersionē docent corporū, quibus annectitur ipsa anima, Corporum dixi, quia mundus ex bifario corpore cōstat, incorruptibili, & cœlesti: & corruptibili, & feculento: Parique modo, ut perfectam mundi imaginem cōtineat, homo ex bifario corpore perficitur, secundum Platonicos, elementari, & cœlesti: Elementare autem, per cubum, aut solidum binarij qui materiam signat, Cœleste uerò per cubū ternarij denotatur. Itaq; mūdi harmoniam, illa quæ est in mente, & anima, & toto homine consequitur: ut plerisque locis ab Academicis habetur, maxime Proculo: sed hic dicit mundum decem modis harmoniæ participem: animā uerò quadriariam. Et quemadmodū ipsa unitas quaternarij est causa: hic autē denarij: sic intellectiualis harmonia animalē efficit: hæc autē sensibile. Hinc dicunt Hebræi, ex recōditissimis ipsorū arcanis, animam ex magno Dei nomine quatuor literarū procedere, mūdū autē totū ex decē annumerationibus prouenire, & regi: Sed à tribus supremis iussu, à septē uerò reliquis executione: hinc uocant has septē, annumerationes fabricæ. Secundū itaq; unitatem (ut Syriano placet) perfectus, & totus mundus representatur. Secundū binariū autē multitudo in ipso innuitur, atq; uarietas: Per diuisionē uerò pariū & impariū, masculinū, & fœmininū ab ipsis incipiēdo Diis usq; ad stirpes, & plātas: Secundū binariū enim & ternarium, id quod in Diis est: secundum uerò quaternariū, & nouenarium, id quod in generibus melioribus nobis, superioribūsq; est: secundū cubos autē usq; ad terrestres, ultimāsq; procedēs uitæ species, & easdē in primo reducendo. Cōpletur igitur harmonia perfecta per cubos: quos Pythagorei harmoniā nominare consueuerunt: quoniam soli figurarum angulos proportionabiliter æquales habent ad latera, & ad superficies. Sed hoc fit duplici uia, diuidēdo uidelicet, & colligēdo: Ideo (inquit Proculus sequēs, ut ait, antiquos theologos) sunt in Opificē duplices uires, diuisiuæ, & cōtentiuæ: per alteras quidē imperiū suū à patre discernere autumat: per alteras uerò omnē ipsius fabricā paternæ applicare unitati: Ideo ipsi Theologi hæc opera uocant incisiones, &

uincula. Sed quæ generatiuæ sunt uires, & incisiuæ, duplæ sunt: quæ autẽ perfectiuæ, triple. Nec miretur quispiã, si Proculus Opificẽ à patre distinguere uideatur de mente Theologorũ: qui absq; dubio Hebræi sunt: & qui ab eis didicerũt, quorũ doctrina totum Platoniciũ dogma cõspersum esse facillè iudicabit, qui utrorũq; semitas uel olfecerit: Nã & Moses (ut cautè obseruandũ est) inducit Elobim rerum opificem: quod nos Deũ habemus interpretatum. Et hoc bene attẽdenti seriem Hebraicæ Theologiæ nomen est Spiritus sancti: qui etiã inducitur uolitare super aquas, eas cõfouendo. Horum etiam sacramentorũ conscius Dauid cecinit. Verbo Domini cœli firmati sunt: & spiritu oris eius omnis uirtus eorũ. Firmatum est enim opus à uerbo, sed dispositum per spiritum oris eius: quẽ Moses dixit Spiritum Elobim. Nec tristetur Theologi nostri, existimãtes id esse cõtra Augustini sententiam ab omnibus celebratam: qua decernuntur opera trinitatis ad extra, a deo indiuisa esse: ut quicquid facit una persona, faciant & reliquæ: Quod uerum est, sed uni tanquam iubenti ascribitur opus: alij tanquam sustentanti: alij uerò ueluti disponenti: ut Paulus omnium istorũ sacramentorum præcipuus doctor exprimit dicẽs: A quo omnia, in quo omnia, per quem omnia. A patre enim tanquam à primo fonte emanant omnia: In filio uerò tanquam in piscina per ideas collocantur: Per spiritum uerò explicantur: & proprijs gradibus unumquodque distribuitur.

Quomodo in mundi anima (more Platonico loquendo) limitum eorum interualla repleantur.

Cap. XIII.

Um ad interuallorũ cõplemẽta deueniunt, qui Platonem interpretantur, exemplificant de anima mundi, qua omnia uiuificantur: ut dicunt Academici. Sed hoc nos attribuimus spiritui uitæ: & illi, qui lignum uitæ, fons uitæ, & mundi uita dicitur. Innuunt igitur isti, aut quod Plato de illa uniuersali anima tãtũmodo locutus sit: aut per illam uniuersi animã, consequenter etiam minoris mundi, qui simulachrũ maioris, & archetypi tenet, cõplementa, & colligationes exaret: Dicunt enim, quòd harmonica medietas omnẽ animæ colligit idẽtatem: cœlestibũsq; inseparabilẽ tribuit cõmunionẽ, maioribus quidem circulis maiores motus, minoribus autem minores motus distribuens: Celerius enim mouentur, quæ continent, quàm quæ cõmõtentur. Sic & elemẽtis subtilioribus, tenuioribũsq; maiores, & uelociores motus, crassioribus autem minores, & tardiores, & cõsequẽter inferiores gradus in quibus resultant cõsonantiæ ille uariæ, distribuit. Et quẽadmodum duæ medietates, harmonica uidelicet, & Arithmetica, uniuersum in duo diuiserunt: sic sesquiteritiæ, & sesquialteræ rationes constituerunt particularẽ mundi ornatũ: Et in exemplũ adducũt diuina genera animarum, demones, & particulares animas racionales, quibus replentur sphaera. Et dicunt (maximè Procul. diuina genera tota se totis priorum genera participare. Demones uerò (nõ illos quos diabolos uocamus: sed intelligẽtias quasdã cœlestes & sapiẽtes) sic totorũ par-

M V.

CANTICI PRIMI

ticipare aiūt, nō tamē illa tota superiora, sed aliquid illorū: quia suscipere ne-
 queūt pprietates diuinorū generū. i. supernarū intelligētiarū, aut annumeratio-
 nū: quæ sunt in archetypo. Particularia autē genera, animæ uidelicet nostræ ra-
 tionales superiorū participāt, nō tamē semp: sed partibiliter, & p tēpore. Ideo nō
 asidue, sed multa intercapedine homo speculatur multipliciter à crassiori mate-
 ria, cui alligatus est, præpeditus. Anima autē illa uniuersalis habet horū omnū
 rationes: quia in omnes diffusa omnia replet, & uiuificat: Idē de anima nostra
 suprema dici potest: quā Arist. intellectu agentē, Plot. intellectu absolutē, Ioan.
 luccm, August. portionē superiorē uocat: sed Moses יְהוָה pro quo nos
 habemus spiraculū uitæ: In textu autem habetur uitarum: quia illud supremum
 (quocūq; nomine uocetur) uiuit superior i uita, & inferioribus eadē cōmunicat:
 Cū quo si unitur anima nostra rationalis (quā Acad. particularē dicūt) tūc se-
 cūdum Trism. mentē adipiscitur: & sentit uirtutē animæ illius superioris: ut cum
 Tatio filio differens ait: Quicūq; o filij diuino hoc munere sunt suffulti, hi secū-
 dū operum cōparationē p mortalibus immortales habentur intelligentia sua cū
 Eta cōplexi, quæ in terra sunt, quæ in mari, & si quid est præter ea supra cælū.
 Atq; adeo seipfos erigūt: ut ipsum quoq; bonū intueātur immortales effecti. Tūc
 quoq; sentit homo eā plenissimam harmoniam, quā cum omnibus habet, cum om-
 nibus ipsis domesticē agēs. Sed quia duæ sunt portiones, ex quibus omnia fabri-
 cata sunt: materia uidelicet, atq; forma: & illā Mosi nūc terrā, nūc הוהו (quod
 nos chaos dicere possumus) uocat: hāc autē lucē. Sed cū materia sit unica in om-
 nibus inferioribus, & partibilis ad partitionem formæ, ut innuit Pla. & nō mul-
 tiplicatur forma ad partitionē materiæ: ideo hāc dimittemus (ut idē Plato ait)
 particula singulorū relicta: particula inquā materiali, cuius proportio est (ut ip-
 se ait) 256. ad 243. Quarū differentia est 13: quod ad materiā pertinet, inquit
 Procul. quia ultra duodenariū est, numerū quippe diuinū: & quo cælestia me-
 titiūt. In hoc terdenario fundatur lēma, pportio quidē animæ ad ipsa materi-
 lia, feces, sedimēta atq; turbata, ad cōplēmetū tamē utriusq; mūdi p̄tinetia. Hac
 igitur semota de formi partitione, eā in qua reliquæ omnes pportiones cōperiū-
 tur, uideamus. In principio, inquit, unā ex uniuerso accepit opifex portionē: quā
 duplauit, dū materiā informari iussit, ad quā lēmatis pportionē habebat. Qua-
 druplauit autē dū in elementa distincta effudit: quæ octuplatur cōposita persun-
 dens, & uiuificans: sed hoc per uim fæmineam. Ex imparibus autem (ut dixi-
 mus) tanq; ex ui masculina omnia eadem serie replet usq; ad suū cubū, pfectā ui-
 delicet, secūdū Pythag. harmoniam. Replet autem interualla, diapente, diates-
 saro, tono, & lemmate: Diapente quidem ad diuina genera aspiciens: Diates-
 saro ad dæmonum genera, & particulares animas, quibus sphaeras plenas esse
 dicunt. Tonis uerò replet ad brutales animas deueniens: quæ comparatio est ter-
 tij ternarij ad cubum dualitatis: Lemma autem ad corporale, & uegetatiuum,
 attendens usque ad metalla, lapides, & infima quæque genera.

Aristote.
 Plotin.
 Ioannes
 Augusti.
 Moses.
 Acad.
 Trism.

Moses,

Plato
Idem

Idem
procul.

Pytha.

Quod ea, quæ de existentibus in sphaeris dicta sunt, scripturæ sacræ cõn-
nirè uideantur.

Cap. XIII.

Ec miretur quispiam si Pythagorei, & Academici sphaeras reple-
tas dicant intelligentiis, & animabus in eisdem locatis, cum &
in sacro eloquio à Mose dictum sit: Completi sunt cæli, & omnis
exercitus eorum: pro quo nos habemus, ornatus eorum. Exerci-
tus enim, & militia cælestes intelligentiæ sunt, & formæ intellectuales: quæ sunt
ipsorum cælorum ornatus pulcherrimus. Nam per has formas, quæ Plato cum
Mose exercitus cælorum uocat, sphaeræ cælestes (ait Proculus) ornantur. Ideo
bas Euripides, & post eum multi dixerunt domicilia, & atria esse Deorum, id
est mentium cælestium. Quæ autem, & quot sint in cælis formæ, & intellectus
ob ipso Deo summo distincti, solus ille nouit, qui numerat multitudinem stellarũ
(ut canit Psalmographus) & omnibus eis nomina uocat. Nomina quippe uo-
cat non corporalium stellarum, sed intelligentiarum præsentium: ut nonnul-
li sapientes exponunt. Vnicuiq; enim orbi, unam saltem intelligentiam tota scho-
la sapientum, etiam Peripateticorum assignat. Sed & cum unaquæque stella
suam habeat uim, & influxum in inferiora: necesse est: ut & ipsa suam habeat
præsentem intelligentiam: quæ uim conferat, ut agar: cum operatio à puro cor-
pore prouenire minimè possit. De animabus autem nostris restat difficultas:
& apud multos ridiculum existimaretur: quòd ipsæ animæ in sphaeris collocen-
tur. Nec tamen extraneum uidetur sanè intelligentibus. Decantant enim etiã
catholici aliqui non mediocris ingenij animas humanas ad sphaeras uarias sub-
uectas: Quod non de corporeis sphaeris tantummodo intelligendum est: sed de
illis supramundanis rotis, ad quas reuertuntur animæ: prout ab eis processerunt:
ut in secretiori Theologia Hebræorum plenissimè traditur. Et istæ sunt, nulli du-
biũ, mansiones uariæ, & multæ in domo patris: ut summa ueritas intonat. Trãsi-
tum autè eas facere Pythagorei autumant: dũ descendunt per eas intelligentias,
& sphaeras: ad quas reuertuntur perfecto cursu bene actæ uitæ: Et hinc astro-
nomi (si quid ueritatis habent) prognosticando decernunt hunc esse Saturnium,
uel Martium, alium Iouium, Venereum, uel Mercurialem, aut Phæbeum, uel
Lunarem. Varij quippe sunt affectus, inclinationes, & mores in hominibus: non
quidem tantummodo à materia uariè disposita (ut nonnulli opinantur) proue-
nientes: sed ab influxu uario, & forma diuersa: non quidem diuersitate speci-
fica, sed particulari, & propria: Quorum gradus, & si uariè sunt distributi ab
eo, qui idem manens diuidit (inquit Apostolus) singulis, prout uult, cooperan-
tur tamen secundariæ causæ angelicæ, & cælestes corpus, & alia, quæ Deus
ipsis commisit, disponentes. Nec dicat aliquis Apostolum de diuisione gratiarũ
mibi locutum fuisse: quia (ut rectè sentit Gregorius) mentes tam angelicæ, quàm
humanæ in donis suscipiendis assimilantur, sicut in naturaliũ graduum partici-
patione conueniunt.

Pythag.
Academ.

Plato
Moses.
Procul.

Euripid.

Psalm.

CHRISTVS.
Pythag.
Astron.

Paulus

CANTICI PRIMI

Quid possit dici de complementis interuallorū triū enneadum. Cap. XV.

Pythag.

Ostquam de repletionem interuallorum cudimus: quicquid dici potest de complementis primorum generum, uiginti & septem, aut trium enneadum percurrendum est. Replentur quidem secundum proportiones superparticulares: ut dicunt Pythagorei: Et hoc est secundum unam tantummodo portionem rebus impartitam: Non tamen diuiditur illa unica uita: sed sicut sol unicus est in se, in radiis autem, & effectibus multiplex, & uarius, efficaciusque in uno tempore, & loco, quam alio influens: sic & anima unica in corpore existens diuersissimos habet effectus. Et ut à nobilioribus incipiamus: In intellectu, aut in capite, intelligit: in corde uult: in oculis uidet: in auribus audit: in manibus operatur: in pedibus ambulat: in intestinis digerit, & usque ad feces expellendas interuenit: Vbi, quamuis tota operetur, cum non sit diuisibilis, non tamen secundum se totam, sed secundum partem uirtutis peragit: Nam si uirtus semper esset eadem: & opus consequenter idem esset. Nec organorum uarietas sufficit ad tam uarios effectus conducendos: quia absoluta à corpore non posset nisi unicum opus conducere: Nihilominus à corpore semota uult, intelligit, secundum locum mouetur & sensibus uitur: qui secundum interiorem hominem sunt. Varia igitur est in effectibus, & unica in se: quæ organis, & instrumentis suis secundum partem sese impedit: unde resultat proportio superparticularis, totius uidelicet ad aliquam partem proportionatam: sic & uita mundi unica est, de qua dicitur: Deus cui omnia uiuunt. Et Paulus Arati sententiã celebrãs ait: In ipso (scilicet Deo) uiuimus, mouemur, & sumus. Ex cuius unitatis latibulis (inquit Orpheus) prouenit numerosa multitudo. Unde arbor uitæ in medio paradisi situata, quæ uitã omnibus præstat, unica est: & tamẽ dicitur **עץ חיים** hez chaim, id est arbor uitarum: quia ipsa unica diuersos uitæ radios in alia diffundit: sicut de corporis mystici uita dicit Paulus: Unus, atq; idem spiritus diuidit singulis, prout uult. Qui etiã spiritus uite existens idem cum arbore uitarum omnia uiuificat: ut Ezechielis docemur oraculo, quo ait: Spiritus uitæ erat in rotis: In rotis inquã mundanis, aut cœlestibus, & terrestribus. Nam omnia ob sphericam formam gaudentia sphericam illam supremam, & diuinam imitantur. Hæc igitur uita tota in se existens secundum quandam portionem (quæ ab ea minimè diffecatur) se communicat, uni quidem in proportione sesquialtera, alij in proportione sesquitercia, alij in sesquioctaua, alij in sesquiseptuaginta: unde diapente, diatessaron, tonus, & lemma resultant. Cum quibus autem particularibus generibus, & speciebus, hac uel illa proportione uita ipsa prima sese diffundens omnia disponat suis numeris, ponderibus, atque mensuris, in particulari nullus adhuc uel innuit. Nec puto exprimi posse, nec percipi, nisi ab expurgatis, & repletis sapientia: qua omnia noscere, omniãque amplecti ualeant: sicut in libro Sapientiæ dicitur: Ipse mihi dedit eorum, quæ sunt, scientiam ueram: ut sciam dispositionem orbis ter-

Paulus
Aratus
Orph.

Paulus
Ezechi.

Sapient.

rarum, & uirtutes elementorum: initium, & consummationem, & medietatem
temporum: uicissitudinum permutationes: cōsummationes temporum: mutationes
morū: stellarum dispositiones: naturas animalium: iras bestiarum: uim uentorū
& cogitationes hominum: differentias uirgultorum: uirtutes radicum: & quæ
cunque sunt abscondita, & improuisa didici. Et hoc fit illa mente adepta, &
illius charismatis perfusione, de quo Ioannes ait: Vos unctiōne habetis à sancto:
& nostis omnia. Et iterū: Nō necesse habetis, ut aliquis uos doceat: quia unctio
eius docet uos de omnibus: Vnctio quippe illius, de quo summa Veritas ait: Ille
suggeret uobis omnia: & docebit uos omnia. Et hoc fit per mortem osculi, ut se-
cretiores theologi docent: de qua dicitur in Psalmo: Pretiosa in conspectu Do-
mini mors sanctorum eius. Vel ut Paulus ait: per transformationem in eandem
imaginē: aut secundū Platonicos, contactu quodā essentiali idearū ipsius primi
intellectus potentis omnia facere in suscipiente. Ex quo contactu, quasi ex coitu
quedam cōcipiuntur imagines: & inseruntur rerum species: aut expurgatur
anima: & purgatur ambrosia & nectare à contagione inducta ex letheo gur-
gite: ut Pythag. Empedoc. Heracli. & Socrat. in Phædro deponunt: & post eos
turba quāplurima decantauit. Sed Peripateticorum familia asserit animam ra-
tionalem à principio fuisse tanquam tabulam rasam, & hanc semper nouas sus-
cipere formas. Sed neutri illorum suam probant sententiam: undē quæ sit rei ue-
ritas Deus nouit, & qui sunt diuino lumine collustrati. Et de purgatione quæ
exquiritur ad sapientiā illam suscipiendam loquēs Plotinus ait: quæ illucsq; per-
git: ut à rubigine, & ab extraneis affectibus nudatus animus purus possit co-
gnato, & pareui primo adherere, ipsumq; cōtēplari. Quod exerta uoce ad-
monet summa ueritas dicens: Beati mundo corde: quoniam ipsi Deum uidebūt.
In quo etiam, tanquam in archiuo, & idearum fonte omnes rerū gradus distin-
ctē, & clarē percipere possint cognitione illa, quā August. matutinam uocat: &
postea descendere ad eam cognitionem rerum in seipsis: quæ ab eodem uesperti-
na nominatur: Qua nedum beatorū animæ, sed & non plene à corporibus abso-
luta potiuntur inextasi, & mentis quodam excessu, ultra quā patiatur hac
caligine obtenebrata humana conditio: Aut edocti sunt diuinis oraculis: sicut
de Abraham magno patriarcha coniectare possumus ex libro de formatione,
ab eo (ut asseritur) compilato: ubi ex connotatis per literas nominum rerum in
idiomate Hebraico, & per reuolutiones, & permutationes earum, per que nu-
meros ab eis consignatos: & punctaturas, atque accentus innuit rerum quiddi-
tates, & conuentum earum mirando quodam artificio, potius contemplando, quā
exprimendo. Ideo hic rem nostram prosequamur.

Quomodo omnia suo numero, pōdere, & mēsurā cōstituta sint. Cap. X V I.

ostquam igitur plenam rerum cōuenientiam describere nequimus,
methaphoricos sermones, & à rebus inferioribus mutatos prose-
quemur: Qui quamuis uarij sæpius uideantur, multoties tamen cō-

Ioan.

CHR I
S T V S.
Psalms

Paulus

Platoni.

Pythag.
Empedo.
Heracl.
Peripat.

Plotinus

CHR I
S T V S.

August.

Abrahā

CANTICI PRIMI

ueniunt in sententia: qui in uerbis discrepantes, aut extranei iudicantur. Quod enim sapiens inuuit per numerum, pondus, & mensuram, Plato describit per numeros, figuras, atque solida: Numeris nãque significare uoluit formas rerũ specificas: quas etiam Aristoteles numeris cõparauit: Per mensuras uerò uires unicuique rei præstitas indicat: de quibus etiam summa Veritas in euangelio loquitur dicens: Vnicuique dedit secundum propriam mensuram, id est secundum id quod unicuique mensuratum est ab illis archetypi mensuris, quæ omnia iustissimò examine metiuntur: Per solida autem, rerum pondera deprehendi, atque graui elementa, quæ nos semper ad ima deducunt: aut rerũ inclinationes, quæ quasi pondera, siue in bonum, siue in malum trabunt, & impellunt. Hinc Augustinus amorem pondus nuncupat dicēs: Pondus meum amor meus, illuc feror, ubi amo. Iterum per numeros medium arithmeticum designatur. Per dimensiones, atque mensuras medium geometricum. Per pondera autem medium musicum: quod in librata portione, aut similitudine uelocitatem, tarditatemque motionum, & acumen, grauitatemque uocum, ac rerum inclinationes grauiores, siue leuiore comprehendit. Et sicut in fibris, aut fistulis, siue instrumentis, quibuscunque sonantibus, temperamenta ex ponderibus deducta necessaria sunt. Sic in rebus quibuslibet, maximè in homine, omniũ rerum uinculo, ut sit bene cordatus temperandi sunt appetitus: & inclinationes naturales ad metam rationis, aut diuinæ legis in humanis mentibus insitæ. Temperandi sunt quoque cibi, & omnia, quæ in nostrũ usum conuertimus, ponderibus suis: sicut in maiori hac machina, elementa. cæli, & omnia, propriis gaudent temperamentis: a deo, ut innumerabiles species, & formæ, suis mēsuris libratæ cõcinnè cõueniant: Quorum subiecta corpora, quamuis cuncta ex quatuor elementis componantur, tamè innumerabilia reperiuntur. Nec mirũ: Nã si ex cubo, qui ex tribus numeris, lineari uidelicet, plano, & solido cõficitur: & ex quatuor figuratur superficiebus, diuersæ lineæ, & penè infinitæ à centro ad circumferentiam conducuntur: quanto magis in mundano cubo, à ternario (ut supra exarauimus) in uigintiseptem deducto reperiētur innumerabiles formæ, ac innumerabilia cõposita subiecta: quamuis omnia ex quatuor elementis, tanquam ex quatuor præcipuis superficiebus per suos meliores numeros, quibus formæ multiplicatæ subiectis corporibus correspondeant. Quæ conducuntur per septem sidera, perq; septē intelligentias ipsis præsidētes: ac per septē numina: à quibus intelligentiæ suscipiūt: unde influāt. Et quãoptimè septenarius ille ex quatuor superficiebus & tribus numeris resultans conducitur in cõpositũ per septenarium cælestem, angelicum, & diuinum, interueniente quoque duodenario signorum: qui per partes septenarij conducitur. Nam ter quatuor, & quater tria, duodenarium constituunt. Undè tanta consonantia resultat: ut artifices musici, naturam ducem prosequētes sua harmonica instrumenta huiusmodi concinnis causis coaptare studuerint. Prisci enim elementorum numero contenti, Mercurio inuentore, quatuor ba-

buere neruos: ut **Nicomachus** est author, quorum **Hypate** terram, **Parhypate** Nicoma. aquam, **Nete** ignem, **Paranete** aërem resignare uoluerunt. Qui numerus ipsis satis fuit usque ad **Orphei** tempora. Et quia inuenta facilem exitum præbet addere uolentibus, posterius facile ultra progressi sunt: Nam quintam chordam **Choreb** rex **Lydorum** adiunxit: **Sextam** **Hyagnis** **Pbryz**: **Septimam** **Terpander** Chore. Hyag. Terpau. **Lesbius** inueniens septem planetarum numero æquauit. Et huius septenarij fibrarum grauiorem, & tardio rem graui Saturno, & tardissimo in motu attribuerunt. Sic reliquarum unamquamq; suo ordine planetis coæquarunt. Posteriores autem adhuc uiterius sunt progressi: **Lycæon** enim octauam addidit. **Prophrastus** uerò **Periotes** nonam: ut concentum nouem sphaerarum resignaret, aut primæ **enneadis** quam descripsimus. **Estiacus** autem **Colophonius**, decimam apposuit: **Timotheus** **Milesius** undecimã. Eorum uerò semitoniam interponentes usque ad quintamdecimam protraxerunt: Vnde bis diapausicum instrumentum cõfecere. Tandem enharmonicũ, atq; chromaticũ genus cũ diatonico intermiscetes, usque ad uigesimã octauã deueniunt: Qui numerus tres nostras enneades cõmet, uno superaddito, anima uidelicet, quæ est uita unica omnia replens, omnia perfundens, omnia colligans: ut unũ reddat corpus totius humanæ machinæ: ut **Platonici** asserunt: sitq; uerũ monochordum ex tribus generibus creaturarum, angelica, cœlesti, & corruptibili reboans unico flatu tantũmodo, & unica uita: de qua **Ezechiel** ait: Et spiritus uitæ erat in rotis. Est igitur hæc mundi machina: Ezechie. ex numero simplici, quadrato, & cubo summa consonantia conducta. Nec solum ex ternario in uiginti septem, sed ex senario in 162: & ex 384. in 10068: sicuti supra explicauimus: Et ex quocunq; numero consonanti eodem modo protenso in longũ, latũ, atq; profundum: ut omnia interualla debita cõsonantia repleta resurgunt omnia intermedia genera, & species consonantissimas ad inuicem, & in toto mundano instrumento: quæ species distinguntur per numeros, formantur per figuras, & sustentantur in solidis.

Quibus causis interuenientibus hæc multiplicia genera cõducantur. **Ca. XVII.**

Quium rerum causas perscrutatus **Aristoteles** quatuor tantummodo reperit omnibus iam communes materiam, formam, efficientem, Aristote. & finem. Quarum tres satis copiose descripsit: sed de causa agente in particulari, aut parum, aut nihil reseruit hoc tantum dicens: quoniam **Deus**, & natura in huiusmodi operatur: Sed quo influxu, quibus instrumentis, & quando ea conducatur, nullatenus tetigit. Et quia rerum initium deprehendere nequiuit, contendit defendere mundum æternum. Alia quoque tanquam aliena, & à sua doctrina, & ab humanis ingenijs silentio præterit. Illi Hebræi Abrahã autem, quia meliori doctore sunt instructi, **Abraham** potissimè, de huiusmodi rebus profundiori quodam modo pertractant. Tria enim elementaria principia præsupponunt, terram, aquam, & ignem: Aërem uerò non habent tanquam materiam: sed ueluti glutinum, & spiritum illa tria cõnectentẽ. Quibus ternis prin

CANTICI PRIMI

cipius tres literas alphabeti ipsorum applicuerunt, אבט. Et quia illa à quibusdam intelligentiis (quas Ophaninos uocant) disponuntur per septem erratica sidera: quæ aliquando in propria, aliquando in peregrina domo reperiuntur, per septem literas denotare uoluerunt: quæ sunt bifariæ productionis, remissius uidelicet, & fortius pro uarietate apicū ipsis appositorum. Quæ literæ huiusmodi sunt בנר בפרת. Reliquas autem duodecim literas semper uniformis prolationis, duodenis signis ascribunt: quæ sunt הווחט ילמנסעק. Et sic omnes literas alphabeti ipsorum distribuunt: quæ uigintiduo sunt. Eæ autem permixtæ, & permixtæ inexplicabiles cōstituunt dictiones: quas signare uolunt innumerabilia corpora: quæ ex illis, quas supra adduximus, planis, & solidis, & eorum permutationibus cōducuntur. Volūt in super unūquodq; cōpositū denominari illis literis, quæ designāt causas cōgredientes ad cōpositū illud conducendū. Et quia in unoquoq; fabricio supereminet aliquod elementū, aliquis planeta, & aliquod signū opinantur unūquodq; ritē denominatū: quādo cōponitur nomen ex tribus literis denotantibus illas tres supereminentes causas: Sicq; asserunt aliqui Adā cognouisse, quod nomen unicuiq; rei accommodatum imponeret. Sed quia corpora absq; uita, & anima mortua sunt, & imperfecta: hinc literis illis, certa, & accommodata addiderūt puncta. Quæ sicut literis illis præstant, quomodo præstatur: & quodāmodo uiuant: sic per ipsa designare uolunt uitā rerum cōpositarum. Et quia omnia emanant: & incrementa suscipiūt à supramūdanis fontibus, ab ipsisq; semper dependent, uoluerunt etiā per accentus suprapositos literis illis designare fontes, canales, & influxus illos à denis numinibus, uel fontibus procedētes. Qui denarius numerus, si iungatur cū illis uigintiduobus, trigintiduo constituit. Hinc Abraham docēs de mūdi genitura, atq; de cōcinna formatione, & cōpositione ipsius inquit: In trigintaduabus semitis sapientiæ Deus benedictus suū mundū creauit: Quāuis hoc dictum interpretari possimus de triginta duobus gradibus intellectualibus. Sed prosequentes negotium nostrum explicabimus, quid sibi uelit ille quaternarius: quo, 32, excedit nuper numeratū numerum, 28: quo monochordū mundi declarauimus completum, & repletū sua unica uita. Quaternarius enim hic est illius tetragrāmi, aut quadrilateri (ut Latino sermone loquamur) qui dum adest, omnia fœlicē sortem consequuntur. Nam aduenit tanquam perficiēs, cōplens, pulchris faciēs, & ut omnia iam inter se consonātia reddat cū Deo cōsonantissima: sicuti ex sacris literis discere possumus.

Abrahā. Ipse enim est, qui in Ieremia loquitur dicens: Cælum, & terrā ego impleo. Hinc non sine mysterio in mundanæ fabricæ descriptione à Mose introducit post omnem mundi fabricam tanquam perficiens, & complens omnia: dum in principio secundi capitis libri Genes. ait. Hæ sunt generationes cæli, & terræ, in creatione eorum, in die, qua creauit יהוה אלהים Adonai Elobim terram, & cælū, pro quo nostra diminuta traductio habet: In die qua creauit Deus terram, & cælum. Id enim obseruandum est: quoniam cum unūquodq; in fabrica hac mun-

Ierem.
 Genes.

dana productum enarretur sub nomine Elobim, solummodo introducitur opifex. Sed dum reperit complementa, & consummationes rerum describit, simul cum Elobim introducitur tetragrammus. Quando etiã describit hominis fabricam: qui est totius mundi perfectum uinculum, & pulcherrimum Dei opus, præ cæteris diuinitate repletum, quadrilaterum simul cum Elobim introducitur plas-
mator: dum dicitur: Et formauit יהוהאלהים Adonai Elobim hominem puluerem de terra. Hic nanque quaternarius est, tanquam fons, à quo nedum quatuor elementaria flumina (sicut alibi explicabimus) emanant, sed etiam quæcunque ex eis, in quacunque nota reperiuntur, composita sunt: sicuti ex quaternario numerali, tanquam ex radice, & fundamento omnis numerus pullulare comprobatur: ut patet per arithmeticas deductiones: Qui tamen quaternarius in diuinis quaternitatem non constituit: cum nunquam ab unitate diuinitatis discedat. Et cum sit fons, & origo totius harmoniæ, & cuiusuis pulchritudinis, ideo in arche typo præcipuam sedem, secundum Hebræorum Theologiã, obtinet in תפארת Tipheret: Quod pulchritudinem, gloriam, maiestatem, omnimodam perfectionem, & consummatissimam consonantiam importat, à nobis minime expressibilem. Bene igitur introducitur in mundano monochordo, tanquam uiuificans, & ornans, ille à quo omnis uita, & pulchritudo.

Quomodo omnes isti tres nouenarij adhuc contineantur in supremo nomine Dei, & ab ipso emanent. Cap. XVIII.

Sed ut usque ad primum, & supremum conscendamus principium, ultra quod nõ datur accessus, adumbrabimus quanto mysterio, qualiter sacramento, illi tres nouenarij, siue cubus ternarij supercælestis, à quo totus cubus rerum creatarum descendit, contineatur in supremo Dei nomine: & in superexcelsa Dei mensura: cui illud nomen attribuitur: & inde emanant omnia, quæ in illo lineari quadrato, siue superficiali, & cubo continentur: Ab illa enim suprema mensura, & fonte omnium emanationum (quem Hebræi Coronam superiorem, & nos, Christo docente, Patrẽ uocamus) primo emanat filius: qui ab Hebræis, & à nobis sapiëntia uocatur: Et ab utroque spiritus producitur: qui primũ, & uerum ternarium perficit. Nec, quia ad ternarium peruenit, effecta est prima illa unitas, & infæcunda: imò fæcundissima tota trinitas fuit: & ternarium suum quadrans nouem choros angelorum produxit: atque iterum quadrans nouem cælos fabricauit. Et per iteratam quadraturam, nouenarium rerum inferiorum eduxit: Ex quibus nouenariis cubus resultat 27: ultra quem non extenditur ternarius. Idcirco ad illum cubum deueniẽs, ultra non est progressus: cum numerus suapte natura, cum in longũ, latum, profundumque creuerit, ulterius extendi nequeat. Sed quia omnis generans prius est illa genitura fæcundus, ut innueretur fæcunditas hæc in Patre, & in supremo fonte præfuisse, nomen sibi uendicauit, quod utrumque cubum ternarij con-

Hebræi
CHRISTVS
Hebræi.

CANTICI PRIMI

vinceret: qui 27, est, Vtrumq; dixi: quia cubo ad extra producto respondet ille,
 a quo iste productus est: Qui in fonte illo supremo existens, tanquam idea, &
 principium pullulatiuū, nunquam ab unitate recedit. Quod nomē Hebraico ser-
 mone hoc ipsum est אהיה אשר אהיה ehieh asser ehieh, Quod nos traductū ha-
 bemus, Ego sum, qui sum. Quarū literarum numerus, si supputetur in prima di-
 ctione cū secunda: & iterū in secunda cū tertia: utrobq; secundum cōputatio-
 nem numeri maioris in dictione media 27, reddit: Siquidem utrumq; אהיה 21
 præstat, אשר autem 6, Nam א dat unum: ו 3, ו uerò, 2, qui simul iuncti cōsti-
 tuunt 6. Et is numerus cū 21, reddit 27: Ecce igitur quomodo 27, in illo nomi-
 ne bifariæ reperiuntur: ut denotetur & ille numerus diuinus, qui nunquam ab
 unitate discedens est idea, & fons numerorum: & ille creaturarū, qui in gene-
 ribus rerū distinguitur, & numeratur. Et nō sine mysterio geminus 27, conue-
 nitur per illam dictionē asser: quæ apud nos relatiuum importat, quod est, qui.
 Per quā relationē, aut in qua cōiunguntur illi duo numeri: & exprimitur eori-
 cōiunctio: sicuti per relationes indicantur omnes operationes, quas Deus habet
 ad intra, & ad extra. Nam summus doctor Christus Iesus, dum explicare uo-
 luit illas sanctissimas personas productas, & producentes, non aliter expressit,
 nisi per relationes quasdam, uocans Patrē, Filium, & Spiritū sanctū. Pari mo-
 do, & in omnibus quæ agit nobiscū, sortitur aliquod nomen relatiuū: per quod
 opus quoq; ipsius indicetur. Dū enim mundū fabricauit, sortitus est nomē fabri-
 catoris, siue creatoris: & id respectu creaturæ productæ. Similiter, dum regit,
 atq; ordinat ipsum mundū, dicitur rector, & gubernator: ac per regimē, & go-
 bernationē cōiungitur nobiscū: sicut & per creationē, quādo creauit, aut produ-
 xit. Sic deniq; semper reperies Deū agere, & coniūgi nobiscum per relationes
 quasdam: quæ an sint reales, uel rationes, ut disputatur à Theologis, nō su cō-
 tatio ad præsens. Et dū etiam re ipsa sese in nobis non modo per gratiam, sed me-
 liori modo diffundit, ex ista diffusionē resultat relatio replentis ad repletū. Nō
 mirū igitur si etiā ille bifarius numerus, 27, relatiuo cōplectitur: quod tamē in
 Deo absolutissimū quoddam est, multo plura, multoq; maiora importans. Quod
 tanq; maximū arcanum Mosi indicauit referendum patribus, & fratribus suis,
 dum in manu graui, & brachio extento, multisque prodigiis uoluit liberare eos
 de Aegyptiaca seruitute. Et ut de multis, & maximis mirabilibus illo sanctissi-
 mo nomine contentis aliqua adumbremus, id primum obseruandum est: in illo
 nomine contineri tres dictiones: quarum media habet tres literas: Quarum li-
 terarum media, quæ est ו, habet tres ramusculos in unum colligatos: Quæ in-
 dicat trinitatē personarum colligatarum in una essentia diuina. Illæ autem due
 trinitates quæ ex literis, & dictionibus disiunctis, trinitates rerum ab ipso ema-
 natarum designare uidētur: Nam diximus numerum rerum creatarū esse nouē
 narium, ubi trinitas reducitur in seipsam, dicendo ter tria faciunt nouē. Deder-
 ctus iterū nouenarius per ternariū, mūdi cubū perfectum cōstituit. Estq; multi-

plex trinitas in rebus omnibus: cū eadem omnia simulachrā, aut uestigiū Dei tri-
 ni habeant, saltē in hoc quia cuncta habent egressum, & principiū à Deo: pro-
 gressumq; ac finē in ipsum à quo processerunt. Quod principiū, & finis rerum
 est ipse Deus: sicut p̄ literas ipsius supremi nominis indicatur. Nā ibi est א, quæ
 est principiū literarū: & unitatem significat: quæ principiū numerorum est. Et
 י, iod, quæ denarium, & cōplementū numerorū importat. Et sic istæ duæ literæ
 denotant ipsum nominatum esse principium, & finem rerum omnium. Interce-
 dunt quoq; duo ה, he: quarum prima mediat inter unitatem, & denarium, indi-
 cans primam rerum creatarum facturam, quæ in mente Dei sit, emanātem à pri-
 mo principio significato, per א, aleph, & tendentem in ultimum finem indicatiū
 per י, iod. Aliud uerō, ו, quæ est ultima litera, tam istius supremi nominis, quàm
 tetragrammi, explicationē rerum innuit in genere proprio. Ideo dicunt Hebræi Hebræi
 Deū fabricasse mundum ה, he. In primo quidē produxit in mēte: In secundo ue-
 rō explicauit in pprias formas, hac tamē lege, ut res in secūda productione ex-
 plicatæ consequantur, & æmulentur primā productionē in simulachro, & con-
 sonantia. Illud quoq; obseruandū est in utrōq; nomine Dei magno, esse quater-
 nariū literarū: qui tamē à ternario non discedit: nā utrobique sunt tres literæ tan-
 tum: sed una geminat, quæ indicat utramq; facturam in mēte, & in effectu. Vn-
 denō est quaternarius propriē, in illa diuinitate, quæ semper ternario gaudet.
 Et ut ænotētur omnia numina, siue attributa, aut pprietates, uel mensuræ, siue
 quæcumq; in Deo numerari uidentur, omnes illi numeri tetragrammi, qui sunt
 26. reduciuntur in א, quæ litera unū importat: & figuratur ex ו, uau: quæ litera
 6, dat in numero: & ex duobus י, iod: quorū quodlibet dat decē. Qui denarij si-
 mul iuncti reddunt 20: Qui numerus simul cum illis 6, constituunt 26. A qua li-
 tera א, incipiunt ferē omnia diuina nomina celebriora: quæ sunt אלהים
 אלהים. Et similia: & potissimē illud supremum nomen, cuius principiū est etiā ip-
 sum א, aleph: quod etiam significat mille, finem, uidelicet, & terminum omnium
 numerorū, decadum, & centenariorū: innuens illud quod est principiū, & finis
 omniū, esse penitus unū: Deus igitur unicus in seipso existit, & etiā diffusus in
 multigenas creaturas, sicut unū diffunditur in omnes numeros, nunq̄ discedit ab
 unitate ipsi ppria, & peculiari: Imò ex hac unitate omnes chordas mudani en-
 harmonij in unū colligēs, tēperatas, & cōcinnas reddit: Nā sicut in musica uoca-
 li (ut Boët. docet) harmonia, & cōsonantia est pariū, dispariūq; uocū, in unū re- Boëtius
 ducta cōcordia, pari modo in enharmonio machinæ huius, harmonia & cōsonā-
 tia est pariū, dispariūq; generū, specierū, & indiuiduorū in unū redacta cōue-
 niētia: In illo quippe uno, a quo omnis multitudo emanat, sustētatur, regitur, &
 perfunditur: sicut ab unico sole collustrantur omnia domicilia, & spatia nō im-
 pedita illius hemisphærij, in quo est. Et sicut unum colligit omnes numeros, post
 quadratum primi numeri in denarium, & post tot denarios, quot numeri sunt
 in quadrato ternarij, colligit ipsos denarios in unum centenarium: & denique

CANTICI PRIMI

*enumeratis tot centenariis, quot numeri, & denarij, colligit omnia in milenariâ quod significatur per **א**, aleph: Quæ litera in lineis, quibus formatur character, comprehendit (ut diximus) omnes numeros literarum tetragrammi: Quarum quælibet non sine magno sacramento importat numerum circularem: adeo ut omnes numeri illi sint circulares: & omnes numeri circulares in eisdem literis comprehendantur: Qui sunt quinarium, senarium, & denarium: Et quinarium denotatur per literam **ה**, he: Senarium per **ו**, uau: Denarium uero per **י**, iod: Qui singuli numeri, & omnes simul, ueram illam spheram intelligibilem, Deum proprie significant: qui & omnibus rebus ab eo productis suum ipsius simulacrum dedit in circulo: ut redire contentur completo mundi cursu, ad id, à quo processerunt. Aliud quoque sacramentum, quod in eisdem literis continetur, obseruandum est. Nam **ה**, he quinarium significans quintam essentiam indicat, insitam omnibus rebus ex quatuor elementis compositis: **ו**, Uau uero senarium numerum perfectum importans uitam denotat illam, qua omnia uiuunt, Et **י**, iod importans denarium numerum perfectum, diuinitatem ipsam representat, qua omnia replentur: ut sæpius dictum est: & quam omnia representant: uel per imaginem, aut per vestigiū, & simulacrum. Si autem reuertamur ad supremum nomen, in quo, loci **ו**, uau, ponitur **א**, aleph: & id in prima fronte dictionis: ut intelligatur, nunquam nominatum discedere ab eius circulari proprietate: & ipsum **א**, aleph unum importans, quod est principium omnium numerorum circularium. Nam & ipse tendit in seipsum: & omnes numeros potentia continet: & ipsos deducit ad actum per unitatem multiplicatam: Et tandem conducit ad unitatem denarij, centensarij, & milenarij, quod iterum significatur per **א**, aleph. In hoc accommodatissime Deum figurans: qui summè unum existens, omnia numerata, potestate continet, & omnia in particulares, & numeratas explicat formas: atque tandem in se ipsum illa eadem omnia reuocat: ut totum mundanum enharmonium ab uno procedens, unica uita, & flatu consonantissimum, in unum tendat, & redeat.*

Qua concordia omnia, in homine tanquam in paruo instrumento contineantur.	Tonus Sextus.
De modo procedendi, & concordia generali hominis cum mundo maiori, & archetypo.	Cap. Primum.
Quod homo imitetur mundum in figura circulari.	Cap. II.
De proportione mensurarum in homine.	Cap. III.
De consonantia membrorum, & lineamentorum eius adinuicem.	Cap. IIII.
Quod omnia includantur in homine sermo generalis.	Cap. V.
Quanta elegantia elementa in hoc homine reperiantur.	Cap. VI.
Quid in ipso homine elementis respondeat.	Cap. VII.
Ex compositis cum quibus lapides conueniant.	Cap. VIII.
Quibus respondeant metalla.	Cap. IX.
Quibus concinant quaedam mixta mineralia mirando artificio.	Cap. X.
Cum quibus plantæ uirescant, & vegetent.	Cap. XI.
Animales conditiones in homine viuere omnibus patet.	Cap. XII.
Quid de transmigratione animæ humanæ in bestias senserint antiqui: & quæ sit rei veritas.	Cap. XIII.
Quid de particularibus transmutationibus mira consonantia cum nostris deperuerint externi.	Cap. XIII.
Omnia contineri in homine sacro artificio describit Moses in arca Noë.	Cap. XV.
Cur animalia immunda bina ex utroque sexu, munda autem septena in arcam dicantur introducta.	Cap. XVI.
Quod omnes quoque cœli in homine contineantur.	Cap. XVII.
Vnde vnumquodque signorum zodiaci habeat denominationem: & quid agant illa animalia, à quibus denominantur cum Sole.	Cap. XVIII.
Cur illa signa, & præcipui articuli in homine sint duodenario numero distributi.	Cap. XIX.
De correspondentia qualitatum cum planetis, & octauo cœlo.	Cap. XX.
Quod intellectus conueniat cum orbe signorum.	Cap. XXI.
Quod primū mobile rapiat cum corde, & libertate animi ibi residentem.	Cap. XXII.
Quæ constipentur, & solidentur cum Saturno.	Cap. XXIII.
Quæ sequentur cum Ioue.	Cap. XXIIII.
Quæ ferueant cum Marte.	Cap. XXV.
Quæ viuificentur, & clarescant cum Sole.	Cap. XXVI.
Quæ mollescant cum Venere.	Cap. XXVII.
Quæ acuantur, & penetrent cum Mercurio.	Cap. XXVIII.
Quæ agitentur à Luna.	Cap. XXIX.
Quod ex proportione motuum planetarum adinuicem, & cum octauo cœlo innuatur proportio virium nostrarum.	Cap. XXX.
De concordia admirabili rerum inordinatarum, & secum vtriusque mundi.	Cap. XXXI.
Quod homo connectitur cum angelis eos continens.	Cap. XXXII.
Quod homo moduletur cum Deo ipsius templum, & imago existens.	Cap. XXXIII.
De consonantia membrorum Dei & hominis.	Cap. XXXIIII.

CANTICI PRIMI
DE MODO PROCEDENDI, ET
concordia generali hominis cum mundo maiori, & ar-
chetypo. Caput primum.

Apollo

Mercur

Moses

A'gazel

PICTORES naturæ æmuli accuratissimi ea, quæ figu-
rant, quoad possunt, sedulo imitantur: Nam pictura (inquit
Apollonius Pythagoreus) est imitatio quædam rei natura-
lis, à natura comparata: sed colorum compositio est ab arte.
In prima autem potior pingendi uis collocata est. Et quod
faciunt illi coloribus, itidem pro uirili sua & ueri descrip-
tores facere conantur: siue poëtæ, siue oratores, siue historiographi sint: in
quibus omnibus magis imitatio, & plena rerum descriptio, quam natura tribuit,
quàm artificiosa characterū compositio commendatur. Ideo, cum nos descrip-
tores simus operū summi artificis, æquum est, ut iis, quæ exaramus, scribēdi mo-
dus pro uiribus congruat: Cuius rei noster Moses Deo plenus extat exemplar
clarissimū: qui utriusque mundi fabricam scribens, pro ut illorū uterque exqui-
rebat, accommodata cura contexuit: Nam macrocosmi partes (prout naturæ or-
do poscebat) solo iussu productas enarrat. Ad minorem uerò mūdum deueniēs,
qui tamen maior est uirtute & mysterio) eius opificium tanto celebriori artifi-
cio describit, quanto ipse est excellentiori munere fabricatus: Quod manifestum
est in his, quæ circa eum gesta sunt: Nam domum pro eodem antea præparaue-
rat, in quam iam confectam, & paratam induxit. Ditionem postea in animan-
tia quæcunque tribuit: amœnitatis locum omnibus deliciis consutum ad eius uo-
luptatem plantauit: sociam iucundissimam dedit: Atque omnia, tanquam legiti-
mo h. credi, eius donauit arbitrio, unica tātum arbore excepta: ut inde superio-
rem Dominum recognosceret: in hoc enim tanquam in propria forma (inquit
Mercurius, & Salomon) deliciabatur. Sed & ipsum fabricans, solēnissimo ac-
cerfio collegio, aut sanctissimæ Trinitatis, ut catholici dicunt: aut sanctorum an-
gelorum, ut nonnulli Hebræorum autumant: siue supramundanorum numinum,
aut mensurarum rerum faciendarum (quas ideas dicere possumus simul cum ac-
tributis, & personis) ut secretiores Theologi asserunt: exordio quodam præmis-
so, non solo iussu, sed propriis manibus, & uirtute eum plasmauit. Quod obser-
uans sapientissimus Moses longiori, & celebriori sermone hominis opificium
narrat: Bis enim eius formationem repetit, nunc creatum, nunc factum, nunc
spiratū in nares eius spiraculū uitarū, non sine mysterio exarans distinctè om-
nia, quæ ab artifice circa eum gesta sunt, depromit: Cetera quoque ad eundem
pertinentia sollemnissima enarratione disserit. Meritò itaq; opifex, & scriptor
hominē tanta diligentia psequitur, cū in eo tota naturæ uis, & numē sublimis-
simū sit collocatū, ut dicat sapiēs ille saracenus Algazel: Ad cōpositionē homi-
nis ueniēs natura cessauit, tanquam nihil honoratius componendū præ manibus

babens. In ipso enim conclusa est (Galeno teste) omnis sapientia, ultra quam nō reperitur, sed (ut rectius dicamus) non excogitatur à nobis. Cognoscebat insuper in terris solum hominem uirtutē, & superna esse culturū, ideo ipsum ea diligentia fabricauit. Vndē cum Mosē in utriusque mundi descriptione meritō prætulimus, ipsum euestigio sequentes & nos operosiori diligētia humani mūdi artificium describemus: In quo arte quadam inextimabili, & sapientia incōprehensibili omnia glomerauit artifex, quæ in tam spatiosa machina distribuerat: ut omnium rerum uinculum factus, omniāque in unum conglomerans, sicut ab uno emanarunt ipsa omnia, ita ad idē in homine cōglobata per eūdem redirentur. Quod necesse est, si opus debet imitari artificē: qui sphaera quædā, & circulus est, ait Hermes. Parique modo & fabrica eius est circulus: cuius extremum alterum est exemplar eius, uel idea in unica illa mente, uel uerbo residēs, medium fabricata omnia, sed alterum extremum homo, qui & ultimo est ab artificē productus, & producenti simillimus: ut & in hoc locum habeat illud Origenis: quod semper finis in rectē agentibus initiis consimilis est. Stabat igitur circulus rerum creatarum apertus, quousque homine cum uerbo unito, illa duo clauderētur extrema: Quod potissimē fecit ille, qui dixit: Ego sum & & o. Et sicut Trinitas illa diuina una includitur essentia, sic tres isti mundi unico concluduntur circulo: De quo amplissimē Plato in Phædro, Et post eum Proculus in de uotis & precibus summam tradit: Is enim ait: Circuli gyrum quædam creata efficiunt à Deo incipientia, & in ipsum desinentia Deum: Omnia enim in ipso manent, & ad eundem conuertuntur: quam conuersionem secundum perfectricem trinitatem habent. Hos trinos mundos Ioannes commemorat dicens: In mundo erat, & mundus per ipsum factus est, & mundus eum non cognouit: Vocat omnes mundos, ut idem omnium esse declaret. Omnia enim sunt, & esse habent communicatum ab illo, qui dixit: Qui est, misit me ad uos: Eos tamen distinguit: ut & differentiam inter eos esse demonstrat: Alter tamen est alterius simulachrum: Mundus enim quem habitamus, simulachrum Dei cōtinet: & homo mundi, & archetypi habet imaginem: Hincque est homini cum utroque concordia. Sed incipiamus à conuenientia, quam habet per corpus cum fabrica ista mundana, ut à uisibilibus ad inuisibilia debito ordine conscendamus.

Galea.

Hermes

Orige.

Plato.
Procul.

Ioan.

Quod homo imitetur mundum in figura circulari. Cap. II.

EXtat sententia sapientum, quod inferiora semper superiora æmulantur: adeo, ut si fieri posset, etiam supremi cōsequerentur perfectionem: sed cū id fieri nequeat, alterum alterius typum prosequitur. Hinc metalla plantarū, & plāta, Zoophyti, & hoc animalis, animal autem hominis, & homo Dei simulachrum habet: ut docent Platonici. Eodē Cursu (inquit Boëtius) tēpus æuiteriorū mensuram, & illa Dei æternitātē, & totam simul plenitudinem imitatur: Quam cum æquare nō possint, ex to

Platon.

Boëtius

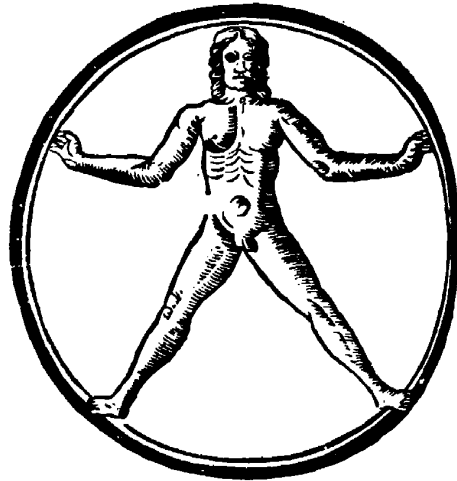
CANTICI PRIMI

ta simul plenitudine in successionem, & illud ex immobilitate declinat ad motū. Imitatur enim ignis hic elementaris phœbeam lucem, & illā diuinam & inacces-
sibilem: Sed quanto Sol à luce suprema deficit, tanto hæc elementaris à solaris
comparatio cum infinitis permittitur. Omnia igitur inferiora suprema imitan-
tur, etiam summum opificem: qui merito archetypus dicitur, quasi primus om-
nium typus, principatumque in omnibus tenens, imò omnium imaginum, quæ in
inferioribus conspiciuntur idea existens, ea quæ magis ipsi accedunt, perfectius
assimilat. Cum igitur Deus sit intelligibilis sphaera, & mūdus hic totum se præ-
beat in sphaerica figura conspiciendum, homo etiam, qui inter Deum, mundumq;
hunc medium tenet, eadem figura terminari necesse est: & imitari intellectu-

lem illam sphaeram in anima, sensibili-
lem uerò in corpore: ut hæc præsens
pictura docere potest: A cuius um-
bilico secundum aliquos, sed à pecti-
ne (ut uerius est) si circinus ducatur
circulus ille perfectè cōducitur: Vn-
de tota corporis mensura à rotundi-
tate prouenire, & ad ipsam tendere
dignoscitur. Caput enim rotundum

Lactant.

est, globo, & orbi simile, inquit La-
ctantius: Corpus quoque omne tor-
natile mensura proportionatissima:
Nam ab extremitate lacerti uersus
manum, ubi pulsus agitur, ad pol-
licem in circulari mēsurā reperitur

proportio dupla sesquialtera: A collo uerò ad tibias eadem proportio: Pollicis
ad brachium prope spatulam tripla: Brachij pari modo ad pulpam coxæ tri-
pla. Alia quoque multa de numeris, & proportionibus humani corporis profe-
qui possemus, tam patentibus, quàm occultis: sed timeo, ne dum de numeris disse-
rimus, numerum, & mensuram excedamus: & tenues uires tanto oneri succum-
bant: cum ea lateant (harmonicè tamen conducta) in uenis, neruis, & interiori-
bus uisceribus: quæ nullus aliquādo reperit, inquit Aug. nec etiā crudelis dilige-
tia anatomicorum: qui corpore mortuorum dilaniant, ut abdita cuncta rimen-
tur: & inde, quomodo, & quibus locis curandum sit, addiscant: Completos ta-
men numeros, quibus coaptatio hæc harmonica, tanquam cuiusdam organi in-
trinsæcus, atque extrinsæcus totius corporis constat, nullus ualuit inuenire: quos
forsitan nullus est ausus quærere. Extant tamen (ut prosequitur Augustinus, &
docet Hippocrates, & Pythagorei) Vnde nos uel quædam (si nō omnia) in hoc
harmonico opere saltem adumbrare possimus.

Hippoc.
Pythag.

De proportione mensurarum in homine.

Cap. III.

Vm nihil temere, nihilque dissonum factum sit in homine, sed omnia his numeris conducta, ut seruent (inquit Damascenus) illius ^{Damasc.} membra proportionem quandam ad inuicem, & ad mundi partes, sicut chordæ in citbara: Ideo etiam de cura summi Opificis circa consonantissimam dispositionem, & mensuras membrorum, ex multis pauca percurramus: In quibus omnis concentus, omnisque harmonia consummata uidebitur, cæteris omisissis, quibus intermedia, tanquam interualla repleta perficiuntur: Totius enim corporis ad truncum est proportio sesquioctaua: A trunco uel thorace ad crura tota usque ad plantas, sesquitercia: Pectoris uerò à collo usque ad umbilicum, & ad lumbos uel aluum usque ad finem trunci dupla: Latitudo uerò iliorum ad coxæ latitudines sesquialtera: In quibus tonus, diatessarò, diapente, & diapason resultant. Est etiam capitis ad collum tripla, ubi est diapason simul & diapente: Et iterum capitis ad genu tripla: Eademque ad pernã, uel petasonem: Et sic omnia membra humani corporis mensuris exactissimis conducta comprobantur, sicut Hippocrates Thessalum filium sapienter docet: Et Boëtius id longiori sermone disserit: Hoc quidẽ placuit Opifici per Mosẽ sub typo arcæ à Noẽ fabricatæ explicare: Ait etenim Trecentorum cubitorum erit longitudo arcæ, Quinquaginta cubitorum latitudo, & triginta altitudo: ut sit longitudo ad latitudinem sexcupla proportio, ad altitudinem decupla: Quibus mensuris corporis nostri structura docetur: ut non modo mea sententia est, sed diui Augustini: ^{Augusti.} Quem legens post mea inuenta gauisus sum testimonio, & fauore tanti uiri: sed (ut uerum fatear) dolui, quòd ante me inuenta mea aliquis dixerit. Extat itaque eadem proportio in arca illa, quæ & in humano corpore: Sed si etiam numerum coaptare desideramus, attendendum est ad mensuras: quibus nonnulli microcosmographi metiuntur ipsum humanũ corpus: Diuidunt enim id per sex pedes, qui aliquantulum minorantur à communibus: & mensuram unius ex iis pedibus hexipedam uocant: & hanc partiuntur in gradus decem: undè ex sex hexipedis sexaginta gradus resultant: Gradum uerò quemlibet in decem, secundum aliquos: sed melius, ut alij dicunt, in quinque minuta: ut omnes gradus simul trecenta minuta reddant: quæ Moses cubitos uocat: Qui si communes intelligerentur, nec ad arcam, nec ad humanum opificium conuenire possent: Nam si ad arcam referantur, paruula fuisset ex communibus cubitis: qui sunt duorum duntaxat spatium, pedem habentes & dimidium, aut sex palmos. Ideo prudenter Augustinus, & Origenes (ut capax esset arca, ad omnium animalium genera capefcenda) opinati sunt illos fuisse Geometricos: Geometricus enim sex communes capit: Et hoc nõ ignorabat ille, qui instructus erat in omni sapientia Aegyptiorum, apud quos hæc doctrina uigebat quam maxime. Si etiam ad opificium humani corporis hoc referre uoluerimus, huiusmodi mensura conuenire minime potest. Conueniunt itaque minuta, & proportio ex

CANTICI PRIMI

numero ipsorum resiliens, quæ in huiusmodi à sapientioribus penditur. Est igitur corpus humanum in longitudine trecentorum minorum, in latitudine quinquaginta, & triginta in altitudine: ut cum arca conueniat: Cuius corporis artificium summus curauit artifex potius, quàm arca, quæ ab arte naturam imitate constituenda erat. Duas insuper fenestras commemorat, alteram desuper itaque spiraculum ad aërem, cæteraque necessaria capefcenda: Alteram uerò deorsum ad euacuanda superflua. Et quid aptius corpori humano dici potest, cui est fenestra superior, multiplex tamen, qua & necessaria pro sustentando corpore, & lucem pro eo conducendo suscipimus? Sed hæc cubito dicitur consummata, modica quidem mensura, cum paruum sit os in comparatione cæterorum animalium. Ostij autem inferioris nec mensuram, nec officium ob bonestatem describit: sed ex fenestra dimissum coruum immundum, atque columbam mundissimam commemorat: & quod coruus scetentia petierit, columba uerò cum oliua signo pacis reuersa sit. Clarum est harum auium mysterium: Nam ex superiori fenestra nostra, ore uidelicet, exeunt mûda, & immunda quâ plurima. De immundis cælestis doctor aperto sermone loquitur dicens: Quæ de ore exeunt, à corde procedunt, & coinquant hominem, cogitationes malæ uidelicet, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemix, & huiusmodi ritè per coruum significata, qui semper immundis delectatur, uoce, & prognosticatione infaustus. Exeunt quoque ex eadem fenestra laudes, hymni, orationes, confessiones, instructiones, & uerba bona multigena per columbã simplicissimam quamoptimè descripta: Et hæc pacis signum reportat ad arcam: quia bona uerba (inquit Sapiens) amicos multiplicant, diuinos uidelicet, angelicos, & humanos. Et quàm sibi grata sit laus, in psalmo Deus declarat dicens: Sacrificium laudis honorificabit me: & illic inter, quo ostendam illi salutare Dei, & pacem, unionemque cum ipso.

CHRISTVS.

Sapien.
Psalm.

Consonantia membrorum, & lineamentorum eius ad inuicem.

Cap. IIII.

ET nisi, uel nimia curiositate accusari dubitarem (quod tamen solummodo à uulgaribus contingeret) accederemus & ad ipsa lineamenta faciei, & manuum: Quæ omnia sagacissimus artifex nõ casu in tam eleganti corpore euenire permittit, sed accurato sigillo, sicut animam, & corpus format: parique modo & omnia, quæ adiacent corpori consignant, & imprimunt: ut eo artificio, quo per corporis & animæ partes ordinatissimas machinam hanc cum archetypo representat: artem etiam, magisterium, & secretissimam compagem, dispositionemque animalis humani resignaret tanto secretiori indicio, quanto & ipsa, quæ indicat, sunt obscuriori uelo reclusa. Hinc multi in metoposcorum prognosticationibus errores, & plures in chiromantia: quia sunt in manibus inferiora, & debiliora signa. Nec existimet quispiam hæc ad uitia, uirtutesque conducere: quia talia nihil penitus ope-

rantur, sed uim, dispositionesque naturæ indicant, bonas utique omnes, dummodo dux totius corporis animus eas in bonum sua prudentia dirigat. Et cum suo homo ducatur arbitrio, hinc secundo errant prognosticantes, si uolunt ultra naturæ dispositionem mores quoque ipsos, & effectus auspicari. Quod in Zopyri iudicio comprobatum fuisse, in scholis, & in triuivis iam inoleuit. Qui cum ex forma Socratem non ad uitia (ut uulgò dicitur) sed ad Venereum opus propagationi necessarium, & hinc illis uitis, quæ inde ex malo regimine orti solent, inquinatum iudicaret, & ideo irrideretur à Socraticis discipulis, quia huiusmodi uitia in præceptore non cognoscerent, compressit eos Socrates dicens: Ne irrideatis hominem. Talis quippe essem, qualem me Zopyrus adiudicauit, nisi ratione, & philosophiæ præceptis naturam superassem: sed melius dixisset, in bonum direxissem. Quo forsitan sensu est illud Saluatoris: Nolite iudicare secundum faciem. Nec omnino asperneda est huiusmodi doctrina, quæ non ex superstitione, sed ex partium omnium harmonica correspondentiâ procedit. Hinc quoque accuratissimam artificis diligentiam admirari, & laudare cogimur: qui etiam corporis huius corruptibilis lineamenta, & colores tanto artificio, tantoque sacramento cõduxit. Hinc grauisissimi iudicij uiri, se eiusmodi doctrinæ dederunt. Aristoteles Peripateticorum dux, & naturæ solertissimus indagator in tractatu particulari, & ad Alexandrum, & in primo de partibus animalium, multa de huiusmodi conscripsit. Aedidit quoque Constantinus Aphricanus de hac re uolumen egregium. Rasis in secundo ad Almanforem. Scripsit Galenus, Auicena, Albertus magnus, Michaël, Scotus, Conciliator, & multi nostri temporis uiri non infimi. Pythagoras quoque (ut ad antiquos, & grauisimos uiros redeamus) a adolescentes, qui sese ad eius disciplinam suscipiendam offerebant prospiciens, $\Phi\theta\iota\sigma\gamma\alpha\mu\alpha\mu\alpha$, id est mores, naturasque eorū coniectatione quadam ex oris, & uultus ingenio, deque totius corporis filo, atque habitu sciscitabatur: Et quem idoneum iudicabat, in disciplinam recipi inbebat. Hoc & à Pharaote Indorum rege celebratum fuit: qui iuuenes ad philosophiam admittendos, ex quibus parentibus progeniti forent, quibus moribus imbuti, quo pudore, & affectu referti, examinari suadebat. Ideo cum Apollonio loquens subintulit: Oculi namque mores hominum plerumque indicant. Multa quoque in supercilij, genis, totoque uultu posita sunt: ex quibus sapientes, & natura periti homines imagines, tanquam in speculo aspicientes, quæ mens illis sit, quodq; ingenium contemplantur. Lucius enim Sylla, & Cæsar dictator (ut Horatius canit, & Luuius narrat) hoc iudicio mores aduersariorum sub uulpe latentes sæpius coniectabāt. Nec ab re Plautus in Comædiis lenones, & facinorosos: & Martialis Zoilum pessimum ex mendosa physiognomia describit. Et Satyricus ille Aquinas de plebeia muliere ait: Frontemq; manumq; Præbebat uati. Sed ne credatur hoc alienum à debita pietate, adducamus Iob Dei testimonio comprobatum, qui ait: In manibus hominum signat, ut nouerint singuli opera sua: Quamuis

Zopyr.

Socrates

CHRISTVS.

Aristote.

Cõstant.

Rasis

Galen.

Auicena.

Alber. m.

Micha.

Scotus.

Cõcilia.

pythag.

Pharao.

Lu Sy.

Cæsar.

Horat.

Luuius.

Plautus.

Martia.

Iuena.

Iob

CANTICI PRIMI

doctores nostri magis ad animos moribus instruendos, quam ad naturæ, & opificis sacramenta attendentes in alio sensu interpretati sunt. Triuiale est etiam apud physicos iudicium de complexione, & proprietate naturæ per colores. Terreus enim color ex frigido, siccoque conductus atram bilem Saturniamque naturam pollicetur. Cæruleus uerò, aut ad albedinem tendens pituitam significat. Nam frigus (teste Auicena) albefacit materiam humidam, siccamque denigrat. Subrubeus autem color, ueluti spissus aër ex radiis phœbeis rubens sanguinè indicat: sed igneus tanquam flamma excadescens, choleram: Quæ quauis sit ex acutissima uirtute actiua aliis prædominans, facile tamen ex eius subtilitate est alteri commixtibilis, sanguini maximè, & atra bili. Undè si cum sanguine superabundante misceatur, rubore uiget: Si uerò cholera superabundat, subruffum efficit: Si autem æquali mixtione, ruffum: sed si cholera est adusta cum sanguine canopum reddit, rubicundum prædominante sanguine, & subrubicundum præualente cholera. Si autem bilis cum atra bili misceatur, nigredine tingit: si cum atrabili, & flegmate æquali mixtione, erit color canopus: Superabundante flegmate, luteus: uincente uerò atra bili glaucus: Si autem cum flegmate misceatur æquali portione, color erit citrinus: Si per superabundantiam alterius, pallidus aut subpallidus: Hinc dicitur cholera rubea, citrina, uitellina, nigra, & huiusmodi. Ex actibus quoque, & operationibus coniectatur hominis natura: Tardus enim motus, & solidus atram bilem terream signat: Pauor & inertia, remissumque opus flegma: Alacritas, & amiables mores sanguinem: Impetus acutus, igneque uis cholera. Multa quoque huiusce generis ab instructis in naturæ opificio traduntur: sed hæc pauca tetigimus, ut immueremus quanto ordine, quantaque correspondentiâ construxerit summus opifex hoc tabernaculum, & corticem ueri hominis in eo habitantis: ut inde subleuemur ad contemplandam consonantiam ipsius melioris hominis, quam intrinsecus habet, & cum archetypo: sicut exterior figura cum ipso homine interiori.

Quòd omnia includantur in homine, sermo generalis. Cap. V.

Moses.

Vanta plenitudine, quamque cõcordia omnia in hoc homine ab artifice summo fuerint conclusa, Moses noster integerrimus philosophus unico, & mysterioso uerbo innuit dicens: Formauit Dominus Deus hominem puluerem de terra: & inspirauit in facie eius, aut in nares eius spiraculum uitarum. Vtrumque extremum rerum omnium tangit, ut intermedia quæque, quæ inter illa extrema continentur, inclusa quoque intelligantur in homine: in cuius opificio summum, & infimum cõciliata describit. Infimum enim & præ omnibus minoratum est terræ elementum: Supremum uerò ille, qui ait: Ego sum uita, in omnia uidelicet uitæ radios diffundens. Et ut omnes uitæ gradus in homine conclusos declararet Moses, non ab re dixit spiraculum uitarum: quia omnibus uitæ gradibus uiuit hic homo. Ambo igitur extrema, & medium conuenisse innuit in homine: dum terram, puluerem, & spira-

CHRISTVS.

culum uitarum in eo conuenisse dicit. Et sicut in maiori mundo diuina ununtur cum terrenis influendo per caelos, & illa econuerso suscipiendo per eosdem caelos, qui naturam sapiunt utriusque extremi: sic diuinum illud homini communicatum per caeleste quoddam signatum per puluerē secreto indicio, ut & nomen hominis primo expressum indicat, quod est **אדם** Vbi **א**, diuinitatem **ד**, caelestem naturam **ם**, uerò corporeū corruptibile apud peritos importat. Est itaque in homine corruptibile, caeleste, & diuinum, aut uitale omnigenū: Viuit enim homo elementorū, & lapidū uita: quibus essendi, augendi, & alterabilitatis uigor continūe subministratur. Viuit cum metallis superiori uita: quæ spiritū quendam occultissimum habent: ideo aut nunquam, aut quā rarissimè ab artificibus inuentus, quāuis multa sit diligentia perquisitus. Viuit cum plantis uegetatiua uita, cū animalibus motiua, cū mentibus separatis rationali, aut intellectiua, cū Deo uerò diuina & æterna: de qua Ioannes: Vita erat lux hominum. Et iterum: Sūma Veritas: Veni, ut uitam habeant: & abundantius habeant. Meritò igitur dicitur insufflatū, in hūc hominem spiraculum uitarū, omnigenū uidelicet, Et quod Moses per duo extrema, & medium occultè inuuit, Salomon, siue Philon aperto sermone exprimit dicens: Eduxit Deus hominē de limo terræ, aut puluerem de terra: & dedit ei uirtutē continendi omnia: Cui ad stipulatur Trismegistus: qui interrogatus à filio de hominis generatione respondit: Homo est quoddam omne, & quoddam totum in omni, id est in Deo, qui omnia uirtute constat, non quidē cōpositione: homo autē cōpositione constans est ex omnibus rerum potestatibus. Augustinus autē nedum in toto homine, sed in anima tantummodo hanc omnimodam rerum continentiam contēplabatur: Ad totius (inquit) sapientiæ similitudinem facta anima omnium rerum in se gerit imaginem, unde à philosopho definita est omnium rerū similitudo: Habet enim in se uires, quibus omnia comprehendit, omnia inuestigat, omnibusq; similis existit: Cum enim sit una, similis est terræ per sensum, aquæ per imaginationē, Aëri per rationē, firmamento per intellectū, Cælorū cælo p̄ intelligentiā. Et sicut Deus est omnibus captibilis, & participabilis: sic anima est omnium capax. Sed ad hominem ipsum reuertamur: qui omnia nedū similitudine, sed uirtute, & actū tanta dignitate, & cōsonātia continet: ut meritò Boëtius priscos illos patres imitatus uocet ipsum secūdū musicæ generis sic differēdo de eo: uiuacitas illa rationis incorporea quadā coaptatione misceatur: & ueluti grauiū, leuiumq; uocū in unā cōsonantiā est efficiēs tēperatio. Sed hanc Mercurius uocat harmoniā superiōrē, ad eā uidelicet, quæ corporis, aut corporei mundi est. Illam Zoroastres (forsitā in solitudine, quā bisdenis annis incoluit) ritē persensit: ut diceret: Exultat homo ob harmoniam, in qua mortale corpus existit, simul uidelicet cum anima temperatum. De quo (ut Origeni placet) meminit Moses, cum ait: Masculum, & fœminam creauit eos, diuinum uidelicet illud per masculum intelligens, & per fœminā corpus hoc animale: quod spiritui & diuino illi subiiciatur: ut ipso incubante, concipiat, & pariat tanta cō-

Ioan.
CHR I
S T V S.Salomon
Philon.

Trism.

Augusti.

Philoso.

Boëtius

Me recur.
Zoroa.

Orige.

CANTICI PRIMI

sonantia, quod non solum homo opus Dei, sed & opus ipsius hominis reddatur harmonicum & consonantissimum: Quam utriusque consonantiam suo loco reseruantes, prosequemur eam, quam ex partibus omnibus maioris mundi, quibus homo componitur, resultare non ambigimus.

Quanta elegantia elementa in hoc homine reperiuntur. Cap. VI.

Homo perfectissimum, absolutissimumque Dei opus, omnium quoque Dominus, ea quae ad ipsius compositionem conueniunt, tanquam electas pro Domino portiones perfectiori condimento, suauiorique consonantia continet, quam ea, quae in eius mancipiis concluduntur. Hinc elementa, caeteraque omnia hominem componentia, in eo tanquam in capite sublimiori quadam dignitate conspiciuntur. Elementa igitur, & si in omnibus crassioribus rebus comperiuntur consonantia, in homine tamen tanto maiori, quanto ipse est meliori uita donatus: Est namque (ut diximus) solus ex cunctis animantibus caelestis, diuinusque; uitae particeps: Ideo elementa, caeteraque omnia in supremo hoc opificio supremam quandam sortem prosequuntur. Non est mirum igitur, si ultra communem consonantiam, quam habent portiones, & qualitates corporeae ad inuicem, & in aliis compositis, nescio quae alia modulatio in huius hominis complexione proportionata, coloribus, figuris, & lineamentis bene conductis persentitur: Quae clarius a cordatis uiris, & expertis dignoscitur longe gratior, quam uocis harmonia hauriatur ab auribus etiam bene iudicantibus. Et cum de proportionibus elementorum, & eorum qualitatum superius tetigerimus, nunc illis omisis eam, quam tenent in homine bene conducto, percurramus: Cui, ut sit bene compositus, haec complexionum & humorum pondera consignant, Sanguini octo, Pituitae quatuor, bili duo: atrae bili unum, ut ubique sit proportio dupla: sed primi ad tertiam quadrupla, ad ultimum uero octupla: Quamuis Apponensis Aphrodiseum imitatus aliter has proportiones assignet, triplam uidelicet supertripartientem quartam, duplam superbipartientem tertias, & sesquialteram: qualis est proportio quindecim ad quatuor, uel triginta ad octo, & 8. ad 3, & 3. ad 2. Sed nescio qua ratione munitus id fecerit, cum antiqui, & peritissimi in negotio harmonico nunquam admiserint harmoniam (teste Proculo) ex superpartientibus proportionibus resultare. Corpus uero, eiusque humores consonantissimi sunt, a quorum conuenientia, si unus quidem discrepet, totum distemperatur corpus: ut ex Hippocrate, Galeno, & Haliabbate ultra Auenenam plenissime discere possumus, si legere uoluerimus, quae primus in de natura hominis, secundus in primo de complexionibus, ultimus uero in primo theoricæ scripserit. Pythagoras quoque formari hominem docuit concretionem, & compositionem humorum intra dies quadraginta, iuxta uero rationem harmoniae intra septem, aut nouem, uel decem (ut plurimum) menses consummatum, atque perfectum infantem gigni.

Appon.
Ale. Ap

procul.

Hippo.
Galen.
Haliab.
Auenena.

Pythag.

Quæ in ipso homine elementis respondeant.

Cap. VII.

Omnium elementis ultra eorum portiones, quæ sunt in corpore, uiuaciores hominis partes (inquit Aug.) cõueniunt, sensus, uidelicet ex-
 teriores. Oculus enim (quia luce mediante uidet) igni respondet: Augusti.
 & absq; igne, & luce nequaquã percipit. Aures cum aëre conueniunt, quo sonus reboat: aut ipso percusso sonus efficitur. Olfactus autem, & gustus cū aqua, in qua residet sapor, & odor: Sed olfactus in istis exhalationibus humidis, quibus crassatur hoc spatium, per quod conuolant aues: gustus uerò in istis fluxilibus, & corpulentioribus humoribus: Tactus autē terram & crassiore materiam sibi asciscit: A quo Franciscus acutus nimis declinans dicit Augustinum loquutum fuisse ad aliorum mentē de aqueo ipsius gustus obiecto, nibi lominius prosequendo, rationem reddit Aug. cur gustus aquæ cõueniat: ait enim: Quæcumq; in ore sapiunt, ipsius oris humore cõmiscuntur, ut sapiant, etiã si arida, cū acciperentur, fuisse uideatur. Qui tamē sensus omnes percipiunt ut quadam ignea, quæ anima, cui sentiēdi uis est, motum incohat in omnibus sensibus, sed non eadē serie: In uisu enim represso colore usq; ad eius lucē: In auditu, usq; ad liquidiorē aërē ignis calore suo penetrat: In olfactu, transit aërē purū usq; ad humidam exhalationē perueniēs, undē crassior hæc aura subsistit. Sed in gustu, transit, & peruenit usq; ad humorem corpulentiozem: Quo etiam penetrato, atque traiccto cum ad terream grauitatem peruenit, tactum ultimum sensum agit.

Ex compositis cum quibus lapides conueniant.

Cap. VIII.

Omnia elementa prima, ex quibus omnia componuntur, mixta succedunt: quæ quamuis ex omnibus elementis commisceantur, alicuius tamen naturam unumquodque imitatur. Lapidem enim terream proprietatem sapiunt: quamuis Albertus Auicena & testimonio suffultus quid aquei, quo componi, & conglutinari possint, eis attribuerit: ne uincēs siccitas coagulari non permittat: uincit tamē terrea uis. Et cum mēbra, & partes hominis ordinem sequantur mundani corporis, lapidum locum in homine ossa possident: Nam & ipsi ossa mundani corporis ab Empedocle dicebantur: Emped.
 Quem æmulatus poëta decantat.

Magna parens terra est, lapides in corpore terræ

Ossa reor dici, iacere hos post terga iubemur.

Qui lapides & ipsi uiuunt in hoc mundano corpore, sicut ossa in humano: Unde & priscorum nonnulli dixerunt lapidibus inesse animas: quæ uenenū fugarēt, phantasmata pellerēt, ferrum, & paleam traberent, fortitudinē præstarent, & audaciam, ceteraq; id genus operarentur: quæ magis ad uitam, quã ad qualitates spectant. Quia nihilominus Alber. cum (iudicio suo) primum animæ opus sit uiuens, Albertus.
 tum quia porositate caret, qua uita penetrat: tum etiam, quia anima multa operatur: lapides autem tantummodo unū habēt effectum. Sed rationes istæ de uita superiori concludunt, de inferiori uerò nequaquã: Alio enim gradu uitæ an-

CANTICI PRIMI

gelicæ mētes uiuūt: alio homines: alio plāta: alio metalla: alio lapides. Horū enim uita unā tāū operationē habet: suprema autē anima omniū inferiorū opationibus præst. Viuit nāq; lapis, & unius generis tāū modo opatur effectū, attrahendo, uel pellēdo, aut lætificando, & huiusmodi: Viuit planta, uegetat, & cibatur: animal ultra hæc mouetur, & sentit: Homo uerò super addit ratiocinationē, atq; discursum. Viuit utiq; lapis: undè & uiuens dicitur, crescitq;, & compaginatur cum alio lapide, aut cum ostreis, uitro, uel huiusmodi: Viuumq; est opus eius, augmentum uidelicet, attractio, uel expulsio, & quodcunque illud sit. Viuunt & ofsa in humano corpore: quæ crescunt, motui seruiunt, & medulla eorum eisdem uitam, & fomentum præbet. Nec porositas exquiritur, ubi non est uegetatio, & motus: posset tamen porositas comprobari in lapidibus: ut in aliquibus patet penetratio aquæ, & olei, & sudor multoties: nisi dicatur, quòd ille producit ex aère adiacenti resolutus: sed hæc non sunt præsentis speculationis. Ad sunt etiam ossa melioris hominis, de quibus Regius propheta: Exultabunt omnia ossa mea. Et iterum: Conturbata sunt omnia ossa mea. Rursumque: Aruerunt ossa mea, quia oblitus sum comedere panem meum: Panem utique cælesti, & angelis communem, quo pascitur melior homo in superna curia: de quo summa Veritas ait: Ut edatis, & bibatis super mensam meam in regno meo.

Dauit

CHRISTVS

Quibus respondeant metalla.

Cap. VIII.

Vmores succedūt, quæ quæuis diuersam imitētur naturā elemētorū, aquæ tamē omnes sunt: sicut & metalla cōmuni natura aquā sapiūt: Virtuti tamē quodlibet habet cū aliquo elemēto, & aliquo planeta cōueniēt: in quibus residet potior uita, quā in ossibus, & lapidibus. Generantur itaq; humores, & habitant in humano corpore, ueluti metalla in terra tāquā in uisceribus mūdani corporis. Hinc Her. Euates Arabū rex uocat ipsam genitricē metallorū: quæ tanquā mater in uētre gestat: nutriūturq; (ut Ptole. placet) ex radiorū omniū stellarū cōcursu, aut (physicas rationes si sequamur cū Auic.) per uirtutem mineralē, aut per uim cōmunē: ut idē Hermes opinabatur: Quā uim ultra physicas metas transcēdens in Marte collocabat, Vel generantur p̄ calidū, usū uum, ut Emped. uoluit: uel per calorē igneum existentē in mōtibus, sicuti assererat Abubacher: aut per uirtutē naturalem lapidis formatiuam, ut tenet Albertus. Ad humorum quoque productionem interuenit stellarum concursatio, uirtus generatiua, planetæ alicuius supereminens uis, calor naturalis, quo decoquantur, & purificentur, formæque eorum particularis. Est in metallis (ut diximus) uita imperfecta: est etiam in humoribus uita, qua cum toto corpore uniantur: & præseruati à putredine diuersis ipsius corporis operationibus inserviunt: Residetque uitæ uigor magis in bili, & sanguine: In hoc, ut per ipsam traducatur eadē uita ad omnes corporis partes: In illa uerò, ut uiuacius operetur: Et usq; adeo sanguini uitā inesse opinati sunt nonnulli: ut sedē ipsius uitæ sanguinem adiudicauerint: sicut & sacræ literæ docent, dicente Mosē, uice: amca

Her. Eu.

Ptolm.

Auicena.

Emped.
Abuba.
Albertus

Dei, in Leuitico: In sanguine animalis est anima eius. Ex ipso etiam bene deco- Leuiti.
 cto semen efficitur, ex quo uiuens, & animal generatur. Et spiritum, tanquam Trianf.
 uitæ uehiculum Trismegistus in sanguine collocat: quo abeunte, sanguis, ueluti CHR I
 eius uehiculum, aut abit cum ipso: aut tristans, & dolens de priuata ipsi pro- STV 3.
 pinqua uita congelatur. Sunt etiam in homine metalla illa superiora, de quibus Isaias
 in plerisque locis meminerunt eloquia sacra: Est enim aurum, de quo superna Psaln.
 ueritas, & reparator interioris hominis, ubi ista resident, ait: Suadeo tibi eme- Malac.
 re à me aurum ignitum: ut locuples fias. Et hoc est aurum, quod offerri iussum Paulus
 est in constructionem tabernaculi, hominis expressissimi typi. Iussum est quoque Ezechiel
 offerri argentum cum ære, hyacintho, pellibus uariis, lignis Thymiamate, & Lucas
 gemmis: Quod argentum aliquando uertitur in scoriam, ut in Isaiâ conqueritur Isaias
 Dominus: quia sapientia, & doctrina uiri, (etiam diuinorum eloquiorum, quæ Psaln.
 argentum purgatum terræ, purgatum septuplum in Psalmo dicuntur) multo- Malac.
 ties deprauantur: quando uidelicet cum mala uita, uel errore aliquo miscentur: Paulus
 Sed hoc sæpius purgatur, fauente summo Artifice, de quo Malachias ait: Sede- Ezechiel
 bit conflans, & emundans argentum, & purgabit filios Levi: qui præcipuè pur- Lucas
 gati esse debent in auro charitatis, & argento sapientiæ. Sed super omnes ex- Isaias
 purgati debent esse sacerdotes, quibus in lege iussum fuit portare **וְאֵת הַתְּמִי-
 מִם וְאֵת הָאֲוִרִים** id est urim ue tumim: ubi nostra traductio habet doctrinam, & ueri- Ezechiel
 tatem: Sed melius diceretur illustrationes, scilicet ueritatis, & perfectiones, om- Lucas
 nimodas uidelicet. Et isti dicuntur ab Apostolo ædificare supra fundamentum, Isaias
 quod Christus est, aurum, & argentum. Ab argento itaque, si bene ædificare Ezechiel
 uolumus, ammoueri debet omne erroneum, & humanam sapiens pompam, falsa- Lucas
 que adinuentio, & uitæ coinquinamentum: & tunc sequetur, quod Salomō ait: Isaias
 Aufer rubiginem de argento, & egredietur uas purissimum. Sunt quoque in ho- Ezechiel
 mine æs, stannum, cuprum, ferrum, & plumbum ex eadem quippe materia pro- Lucas
 genita: Deficit autem eis digestio decoctio, fixio, puritas pondus, uel aliquod Isaias
 illorum, undè decidit à perfectione auri, uel argenti. Sed si digeratur materia, Ezechiel
 decoquatur, fixetur, & ad puritatem, pondusque conueniens deducatur: tunc Lucas
 aurum, atque argentum dignum regia efficietur præsentia, ut de domo Israel, Isaias
 & consequenter de omnibus ouibus, quæ perierant illius domus, per Ezechielē Ezechiel
 efficere permittit summus faber dicens: Versa est mihi in scoriâ domus Israel: Lucas
 Omnes isti æs, stannum, ferrum, & plumbum in medio fornacis scoria argenti Isaias
 facti sunt, propterea hæc dicit Dominus: Eo quod uersi estis omnes in scoriam, ideo Ezechiel
 colligam uos in medio Ierusalem, sicut coadunatur argenti, æs, stannum, ferrum, Lucas
 & plumbum in colatorio uase, ut cōflato igne liquefiant, illo uidelicet igne, de quo Isaias
 idem Faber ait: Ignem ueni mittere in terrâ: Quo misso dicato sibi quinquage- Ezechiel
 simo die factum est (ait Lucas) illis conflatis omnibus cor unum, & anima una. Lucas
 Tunc illud Isaiæ uaticinium impletum est, quo dicitur: Auferam omne stan- Isaias
 num tuum: & iterum in sequentibus. Pro ære adducā aurum, pro ferro argenti

CANTICI PRIMI

Ierem.
Ioan.
Isaias
Ezechi.
 & pro lignis aes, & pro lapidibus ferrum. Sed hac nostra tempestate (heu dolendum) Ieremiæ uaticinium tragica uoce proclamandum esset, quo dicitur: Aes & ferrum uniuersi, corrupti sunt, & defecit sufflatorium: In igne consumptum est plumbum: frustra conflauit conflator: malitiæ enim horum non deficiunt: Argentum abominabile uocate bos, scilicet proteruos: Nam Dominus abominatus est eos: Qui nisi citò succurrat, breui omnes abominatione perpetui digni reddentur, sicut de Babylonis scripsit Ioannes in sua Apocalypsi. Et de aliis Isaias, & Ezechiel: Vndè conflator exorandus est, ut confllet, & expurget, & restituat contaminatos ad puritatem priscorum: qui fuerunt tempore magni expurgamenti.

Quibus concinant quædam mixta mineralia mirando artificio. Cap.X.

Albertus

Ultra humores sunt intestina eorum uasa, quæ medium inter ossa carnèsq; tenent: Quem locū in magno mundo marchesita, & alumen possident: quæ (ut Albertus docet) inter lapides, & metalla media sunt. Duriora quoque intestina carnibus sunt, ossibus uerò molliora, minùsq; sentiūt, & uiuūt, quàm caro, magis autè quàm ossa: Vndè media comprobantur inter utraq;: Corruptioni uerò magis sunt obnoxia quàm caro ex materia, quam continent, corrumpente. Sed in meliori homine uasa humorum, id est uerorum influxuum sunt potentia, & uires naturales eos suscipiētes, intellectuæ uidelicet uis, uoluntas, irascibilis, & concupiscibilis: quæ omnes influxus collustratiuos inflammantes, & ad opus conducendum amore, uel impetu suscipiunt: Quæ medium inter naturalem uitam, & diuinas uirtutes, quibus ipsi Deo assimilamur, tenent: sicut media illa existunt inter lapides & metalla, & intestina inter carnem & ossa. Sed sunt corruptioni obnoxia potentia istæ, & tantæ peruersioni, ut etiam dicantur ablatæ, sicut mystice in Machabeorum uolumine scribitur: quod Antiochus uidelicet asportauit à templo magno Dei non solum aurum, & omnes lapides pretiosos, sed etiam altare aureum, candelabrum luminis, & uniuersa uasa. Et quid per altare aureum asportatum ab Antiocho diabolus, & peccatum figurante intelligitur, nisi uoluntas, in qua aurea charitas residet? Et quid per candelabrum luminis, nisi intellectus designatur, in quo splendet omne lumen interioris hominis tã naturale, quàm diuinū? Sed per cætera uasa cætera intelliguntur potentia suscipientes, & operantes: Quas particularius exprimendo subiungit: quod abstulit etiam mortariola, & uasa concupiscibilia: Quorum hæc, citra omne uelamen, concupiscibilem uirtutem indicant: Verum mortariola, quibus conteruntur dura, uim irascibilem inuunt: qua contra uitia, & seipsum peccantem iratus homo duros affectus, duraque opera, & obliqua in puluerem redigit: Quod alumen, & huiusmodi efficiunt mordentia, & corrodentia carnem superfluam, & contaminatam: quæ malam operationem, & malos, corruptosq; fructus significat. Auferuntur autè huiusmodi uasa, & potentia, au

uires: quādo exercentur in alios usus, quā in eos, quibus sunt deputatæ: sicut in alio typo habemus de uasis asportatis ab Ierusalem in Babylonē: quibus Babylonius rex abutens in lasciuis sensit manum Domini cōtra ipsum scribentē sententiam in pariete: ut in Daniele legimus enarrantē, & interpretante.

Danid

Cum quibus plantæ uirescant, & uegetentur.

Cap. X.I.

Ost metalla primarium genus est plātarum: Quarum uirtus in carne, & sanguine cum spiritibus uitalibus illac transmeantibus in hoc paruo mundo satis clare conspicitur. Est enim planta uegetans natura sua ipsius (mediante spiritu uitali) altrix & crescēs. Est quoque in carne uegetatiua uirtus præbens alimentum, & augmentum manifestum, in quorum utroque deperditum facillimè reparatur: Incisa nanque planta iterum pullulat, etiam duriusculus cortex: Sic caro, cutisque secta iterum crescit quamuis sæpe & cutis in carne, & cortex in planta cum æterno uibice: Viuitque utraq; spiritu quodam secretissimò: sed hoc planta crescit, & effectus uarios inducit in folia, fructus, aut radicem eius comedentem: Caro autem non tantum crescit, sed multiplici agitur motu, dilatando, restringendo, & secundum locum mouendo, pro diuersitate musculorum in ipsa existentium. Et si carnes non crescant in iam adultis, deductis que ad terminum augmenti, nutriuntur tamen continuè, ut Galenus, Auicena, Albertus, & alij diffuse pertractant. Ad sunt itaque in homine uires plantarum nedum terrestrium, sed excelsarum. De terrestribus sensiuus doctor Aristoteles in sermone de anima loquens dicit: ϕ homo est arbor inuersa capillos capitis, tanquam radices in superiorem partem protendens, & per os in supernis existens nutrimentum capit, sicut planta radices in terram, & deorsum extendit, inferneque nutritur. Et de cœlestibus arboribus cœlestis doctor, postquam de pane, uino, & olco cœlesti decantauit, subinfert: Saturabuntur ligna Adonai, pro quo nos habemus ligna campi, & cedri Libani, quas plantauit. Plantat enim has arbores ille, de quo dicitur: omnis plantatio, quam non plantauit Pater meus cœlestis, eradicabitur. De qua plantatione Moses antea scripserat dicens: Plantauit Dominus Deus paradysum uoluptatis a principio, quod in Hebræo habetur **מִקְדֵּם** id est michedem: Et si bene perpendatur uis & mysterium huius uocabuli chedem Patrem significare uidebitur, qui est principium, fons, & radix omnium plantarum. Plantatus est itaque homo in horto uoluptatis per radices, capillorū: de quibus dicitur in Canticis: Comæ capitis tui, sicut purpura regis iuncta canalicibus: illis uidelicet supernis, per quos fluunt omnia charismata à fonte omnium bonorum. Et huiusmodi arbores plantatæ secus decursus aquarum, fructum dant in tempore suo: & folium earum non defluet: & omnia, quæcunque faciunt, prosperabuntur: Nam tunc arbor est bona: Si autem seiuncta à canalibus illis supernis, in terrenis, & inferioribus radices figit, tunc est arbor mala: de qua summa Veritas ait: Non potest arbor mala bonos fructus facere: sicut nec arbor bona malos fructus red

Gale.
Auicena
AlbertusAristor.
DauidCHR I
STV S.

Moses.

Cântico.

Psalin.

CHR I
STV S.

CANTICI PRIMI

Idem. dere. Et illa, quæ bonos fructus producit, firmatis radicibus in plantatore tandem mediantibus fructibus, & uirtute plantatoris ipsius, cum eodem unitatem cõsequetur, iuxta mediatoris intercessionem, qua dixit: Rogo Patrem, ut sicut ego & tu unum sumus, ita & isti unum sint in, radicati uidelicet, conclusi, & conglutinati, reuersique ad eundem, à quo processerunt.

Animales conditiones in homine uiuere omnibus patet. Cap. XII.

Væcunque ad animalia pertinent, si in homine contineantur, quia manifesta sunt, breuius quàm materia exquireret, percurreremus. Sentit enim homo, mouetur, imaginatur, timet, dolet, concupiscit, odit, comedit, digerit, expurgat, mingit, dormit, suspirat, clamat, ululat, cantat, garrit, ambulat, saltat, natat, fert onera, trahit, diuersissimisque cibis pascitur, herbis, fructibus, carnibus, piscibus, radicibus, pane, uino, & aqua: Insuper omnigenos mores, & effectus uarios facit diuersissimorum animalium.

Peripate. Hinc naturas eorum potestate (ut dicunt Peripatetici) aut uirtute (ut nouitio-
Aristote. res asserunt) continere uidetur: Ideo Aristoteles in suo de physiognomia mores hominum diiudicat: ex figurarum, & partium conuenientia cum animalibus.

Nume. Et aliquando adeo bestias imitatur: ut Numenius Pythagoreus, Harpocra-
Harpo. tius, Boëtius, Plotinus, Empedocles, & ante eos Pythagoras dixerit, quòd ad
Boëtius. expiationem anima deposita ueste humana bestiae indumentum assumit, cuius
Plotius. se moribus simillimam præbuerat: uel fit comes ferarum, ut urbanus dicunt Her-
Emp. d. mius, Syrianus, & Proculus: Cuius transmutationis, aut denominationis au-
Pythag. thorem, quamuis aliqui Pythagoram, aliqui uerò adhuc antiquiores fuisse au-
Hermi. tument, Moses (ni fallor) tamen noster, & sacri eloquij scriptores fuisse: quo-
Syria. rum monumenta omnium antiquissima habentur: Ille nanque uxorem Lot in stu-
procul. tuam salis conuersam scribit: & Enoch non in bestiam, sed in melius immuta-
Moses. tum, scilicet in angelum, aut in ipsum Deum. Daniel autem Nabucdonosor uer-
sum in bestiam, fœnumque instar bouis comedisse describit. Ieremias ob cru-
delitatem populum suum struthionibus æquiperat: & multa huiusmodi in pro-
CHR. I phetis, & Salomone reperiuntur: Sed Christus omnium doctor præcipuus in
S T V S. rances, & cruentos lupos appellat dicens: Intrinsicus autem sunt lupi rapa-
ces. Et Iudam in nequitia sua proteruientem diabolum nominat, dum ait: Non-
ne uos elegi duodecim, & unus ex uobis diabolus est? Et à Mose Pythagoras
Apule. (ut diximus) accepit: quamuis Apuleius Madaurensis asserat ipsum Pytha-
Zoroa. goram imbutum etiam à Zoroastre Oromasi filio Bactrianorum rege: qui in
suis oraculis ait: ὁ δὲ θεὸς ἄγγελον θίγεις χθονὸς οὐκ ἰσοουσί. id est tuum uas bestiae ter-
ræ inhabitant, in tuo uidelicet corpore uires bestiarum sunt: & non uermes co-
Gemist. medent tuum uas, ut Gemistus exponit. Et si Pythagoras, tanquam omnium do-
ctrinarum accuratus perquisitor aliqua in parte à Zoroastre edoctus fuerit,
tamen, omni errore postposito, multo plura ab eis, qui diuina ubera suxerunt,
Archyta. didicit. Et ab eo postea Archyta Tarentinus, Euritus, & Philolaus: qui illa pau-

lufcula carmina, & fymbola Pythagoræ a fcripta (ut nonnullis placet) literis cōmendauit: Quæ carmina exponens Hierocles irridet illos, qui animam hominis in bestias transmigrare existimant: Ideo, quid fenserint illi antiqui fapientes in huiusmodi re, percurremus.

Quid de transmigratiōe animæ humanæ in bestias fenserint antiqui, & quæ fit rei ueritas.

Cap. XIII.

Etamorphoses huiusmodi de mēte Pythagoræ, & Platonis decantatas, etiā pueris in scholis notissimū est. Hanc enim in laurum, illum in iupum, aliam in philomelam, aliam in byrundinē, & huiusmodi transmutiones quā plurimi cecinerūt: Sed utrū Pythagoras, Plato, & sacri authores, à quibus illi didicerūt, opinati fuerint illas transmutiones re ipsa fieri, aut affectu tantammodo, disputatur ab eorum sectatoribus: Aliqui enim contendunt Pythagoram sic opinatum fuisse: Alij uerò scripta illa pœtico more à Platone tradita existimarunt, ut de Atticis Zenocrates, Archeffilas: & Carneades, De Aegyptiis uerò Ammonius, & sequentes. Sed Carneades ipsius Platonis uestigia obseruando scepticorum more, potius quàm determinādo, eum scripsisse arbitrabatur: Archeffilas ueritatem potius à Platone descriptam opinatus est: Zenocrates uerò, & Ammonius aliqua, uel pauca tanquam uera ipsum dixisse crediderunt, tam de anima, quàm de prouidentia, & aliis huiusmodi occultissimis negotiis: cætera uerò sub enigmatibus uariis occultare studuisse: Inter quæ, circuitū animarum, restitutionemque rerum in triginta sex millibus annorum, iuxta completam octauæ sphaeræ reuolutionem: Sed animarum transmigrations in bestias non tanquam à se excogitatas, sed ab Aegyptiis sacerdotibus accepit, ad animarum (ut aiunt) expiationem confectam: Deinde ab Orpheo, Empedocle, & Heraclito carminibus decantatā. Qui autem rectè fenserunt, & ueram Platonis sententiam profecuti sunt, transmigratiōem animæ humanæ in bestias penitus reprobauerunt. Id effecit Iamblicus, id Porphyrius, qui animam à centro, in quo semel est defixa, diuelli non permittit. Sed Proculus, Hermias, atque Syrianius horrendum existimarunt facinus, cœlestem animam in bestias præcipitari: quia humanum corpus non aliam capit animam, quam humanam: nec humana anima in aliud quàm humanū corpus inclinatur. Neque fas est (inquiunt) in corpus animantis ratione carentis animam rationalem corruere, prohibente diuina lege tam nefariā generationē: Vnde Porphyrius, & Iamblicus, cōfutato horum errore, cōcludūt hominē moribus deprauatū ne quaquā a sinū, sed a sininū, neque leonem esse, sed leoninum dici debere. Et ante bos quid Timæus Loctrus Pythagoreus insignis, & etiā Plato in suo de legibus fenserint, audiamus: Quē admodū (inquiunt) corpora quandoque uirulentis, ac letalibus sanitati restitui-
mus, cum saluberrimis non possimus, ita animas cohibemus sermonibus figura-

Pythag.
Plato.

Zenoc.
Archeff.
Carnea.
Ammo.
Archeff.

Zenoc.
Ammo.

Sa. ægy.

Orph.
Emped.
Heracl.
Plato.
Iamblic.
Porphy.
Procul.
Hermi.
Syria.

Porph.
Iambil.

Timæus

Plato

CANTICI PRIMĪ

tiuis, & metaphoricis, cum regi ueris non possint. Necessse igitur multæ perhibentur infligi, & uidelicet animæ improbæ meticuloſorū tentoria subeant muliebria: & demū cōtumeliæ datas immanium, ac sanguine humano cruenta ferarū corpora subeundo afflictiari: Laſciuentium animas, porcorum, aprorū ſubire formas: Leuia, & ſublimia captantiū, figuram uolucrum, & ærea petentium: Segnium autem, & inertium, aquatiliū ideam: Cuncta autem hæc fatum ſecūdo ortui deputaſſe, Hucusque Timæus. Hinc circa tranſmigrationes iſtas, ſanè intelligendo, rectè ſapientes iſti opinati ſunt, imò fideliter recitarunt, quæ à diuino, & prophético dogmate acceperant: ubi docentur tranſmutationes huiusmodi citra omnia uelamina: In imaginem (inquit Dauid) pertranſit homo. De tranſitu quoq; corporis in melius, dicit Apoſtolus cum Philippenſibus agens: Saluatorem exspectamus dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui reformabit corpus humilitatis noſtræ, configuratū corpori claritatis ſuæ. De tranſmigratione uerò animæ Corinthiis ſcribens ait: In eandem imaginem tranſformamur, Quæ uidelicet Filius Dei eſt: Nam poteſtas data eſt nobis, qua ſiamus filij Dei. Et de tranſitu in peiorem conditionem iterum decantat regius Propheta: Homo, cum in honore eſſet, non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus: & ſimilis factus eſt illis: non quidem natura, ſed moribus, & conſuetudine: Cum quibus

Pythag. Pythagoras, Plato, & omnes eorum aſſectæ, qui rectè ſentiunt: Quorum dogma hincinde conſperſum de mutatis in peius colligens Boëtius fidiffimus eorum interpres ait: Euenit igitur, ut quem tranſformatum uituis uideas, hominem exſtimare non poſſis. Auaritia feruet alienarum opum uiolentus raptor, lupo ſimilem dixeris. Ferox, atque inquietus in litigijs linguam exercet, cani comparabis. Inſidiator occultus ſurripuiſſe fraudibus gaudet, uulpeculis exæquetur. Iræ intemperans fremit, leonis animum geſtare credatur. Pavidus, & qui non metuenda formidat, ceruis ſimilis habeatur. Segnis, ac ſtupidus torpet, aſinum uiuit. Leuis, & inconstans ſtudia permutat, nil ab auibus diſtat. Fœdis, immundisque libidinibus mergitur, ſordida ſuis uoluptate detinetur. Ita ſit, ut quis præbitate deſerta, homo eſſe deſiſtat: & cum in diuinam conditionem uituis marcipatus trãſire nõ poſſit, uertatur in belluã: Hucusq; Boëtius ex Timæo Locræ, & alijs Pythag. Iſta igitur tranſformatio ſit ſecūdū affectus, habitus, mores, & operationes: quibus non minus dignoſcitur rei natura, q̃ forma, & effigie: Clarus enim pomū à piro, & pſicū ab amygdalis fructu cognosco, q̃ trūco: Nec minus lupum à cane, & aſinū, aut mulū ab equo per uocem diiudico, quàm ex pelle. Solē quoq; magis luce, & colore, quàm figura à Luna diſtinguo: Ex beſtijs uerò egredi animæ dicuntur, quando earū affectus ſuperauerint: ut quæ pulcher rimè Theſpion Gymnoſophiſtarum dux cum Apollonio diſſerens aiebat: Si iuxta Herculis iudicium electionem feceris, frugalitatem nunquam contemniens, & eam, quæ ſecundū naturam eſt, parſimoniam amplexus, multos leones ſuperraſſe diceris, multaq; hydras obrūcaſſe: Geryones quoque, & Neſſos uiciſſe

Pſalm.

Paulus

Pſalm.

Pythag.

Plato

Boëtius

Treſpiõ.

quāplurimos, & alia quaecunq; de ipso prædicatur certamina. Et tūc anima hominis, quæ bestiarū malis moribus coercita spiritu bruti imaginario circundebatur, soluta, & longo tēporis curriculo, magnisq; laboribus purificata, à bestiarum expedita conditionibus ad cœlestem digna redeat sedem.

Quid de particularibus transmutationibus mira consonantia cum nostris deposuerint externi.

Cap. XIII.

VNdiq; habemus de hac transmigratioe testes concordēs: Heraclitus enim successione necessaria è summis ad ima, econtraq; , ex imis ad summa iter animā agere dixit: ut uera sūt illa apud Chaldæos celebrata sententia, de qua scribit Euantes, hominem uidelicet esse dissolutoriæ naturæ animal, nullā habens propriam imaginem, extrarias autē, & aduētitiās quamplurimas. In supremam enim naturam, & diuinam, hominē trāsformari per uirtutis excellentiā, & Arist. in Ethicis, & Plotin. in libro de uirtutibus asserunt: Quos tota sequitur poëtarum turba decantantium, homines Deos effectos. Cantat & noster Dauid inter uates eximius: Ego dixi Dñi estis: Et Paulus cum Ephesus differens ait: Qui adhæret Deo, unus spiritus efficitur cum eo. Intercedit Pythagoras semitheologus & semiphilosophus dicens: Si deposito corpore æthera ascenderit, eris immortalis Deus. Et Ioannē conuersum in angelum Malachias apertè testatur Deum introducens dicentē: Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam: Quos angelos, antiqui Deos nominare solebant: Ad quorum gradum multos euectos etiam ipsi gentiles perhibent: & usque ad eam insaniam deuenere, ut etiam pro Diis adorarent huiusmodi homines superiori honore, quo nos ueneramus nostros, quos sanctos, id est confirmatos in unione cum Deo dicimus: Hos nanque solummodo intercessores ad Deum, cui sunt uniti, flagitamus: Illi autem, tanquam Deos, ipsos colebāt. In deteriorem autem partem multo plures labuntur: quia (ut subinfert Heraclitus) cum non modici sūt laboris in supernis sedibus perpetuò degendi, fatigari, conuersariq; cum Diis, & eis iugiter subiici, Ideo partim quiescendi desyderio illectam, partim imperandi spe erectam animam ad inferiora labi faciliè asserit. Ad quæ deiecta aliquando (ut Empedocles ait) mutatur in plantā, ut de Daphne in laurum uersa decantat Ouidius. Poëta quoque Poiydori animā ex stipite clamantem describit. Ex Aristotele quoque, sed clarius ex Euangelio in plerisque locis discere possumus, homines arbores dici, nunc bonas, nunc malas: Bonæ autem (ut antea tetigimus) plantatæ dicuntur in Dei hortulo: Malæ uerò in terra hac depressa, steriles utique, & infructuosæ, excisionemq; expectantes: ut in ignē mittantur arsuræ. Et de his clamat Baptista: Iam securis ad radicem arboris posita est. Et aliquando etiam in lapides mali dicuntur mutati, ut idem Baptista ait: Potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahamæ. Moses quoque narrat uxorem Lot in statuam salis conuersam: Qui enim nutritioni tantummodo deditus die, noctuq; torpet, uiuit, ut planta: Obduratus autem, ut

Heracl.

Chaldæi
Euantes

Aristo.
Plotin.

Psalms.

Paulus
Pytha.

Malac.

Heracl.

Emped.

Ouidi.
Virgilius
Euange.

Ioā. Bap.

Idem
Moses.

CANTICI PRIMI

nec uerbum Dei, nec superna charismata suscipiens aliquando molliatur, lapis merito dicitur. In salem uerò conuersa describitur mulier illa, quæ in exemplis, & condimentum obaudientium data erat. In animalia quoque homines mutatos infiniti penè utrinque authores habentur concordēs. Aristoteles in Politicis scribit hominem moribus deprauatum nõ solum in bestiam mutari, sed ea ipsum deteriore fieri. Plotinus de transmutatione in animalia & plantas in suo de proprio cuiusque demone differens ait: Quicumque proprietatem seruauerunt humanam, homines iterum nascuntur: Quicumque uerò solo usi fuerint sensu, bruta animalia redeunt, ita tamen, ut qui sensu præcipue una cum ira, animalia fera exoriantur: Quicumque autem sensu per concupiscentiam, uoluptatemq; utantur, salacia, & ingluuiosa animalia reuertantur. Verum si non tam sensu, una cum his, quàm sensus degeneratione uixerint, una cum ipsis, plantæ repullulant: solum nanq; uel maximè in his uitale uiguit, omnisq; illis cura fuit ut in plantas commutarentur. Verum qui musicis modulis nimium delinuti uixerunt, in ceteris non deprauati, animalia musica renascuntur: Et qui sine ratione regnarunt, aquilæ fiunt, nisi prauitate aliqua sint infecti: Qui uerò ciuilem uirtutem consecutus est, homo reuertitur. Hucusque Plotinus ibidem, sed in eo, quem de providentia ædidi, hæc adiungit: Ratio seminaria bouis nõ in alia quàm in bouis materia est, similiter & ratio seminaria hominis in subiecto humano existens nec minuitur, nec augetur, quod ab initio natura tributum fuit. Non quidem minuitur secundum subiectum, aut rationem specificam, sed mutatur secundum affectus: Quibus omnes Pythagorei, & Academici consentiunt. Sed hæc eadem in plerisq; locis sacri eloquii antea scripta cõperimus ultra ea: quæ superius adducta sunt. Ad malè nanque initiatos inquit Apostolus: Veluti animalia muta, prout ducebamini, euntes. Et obtenebratum populum, atque ingratum per Isaiam execrando Dominus ait: Cognouit bos possessorem suum, & asinus præsepe Domini sui: Israël autem me nõ cognouit, peior uidelicet bestiis effectus. Et in prouerbiis Salomon hominẽ nunc leonem, tigridem, ursum, uel aprum appellat: nunc leporem, canem leporarium, aut cuniculum: nunc formicam, hericium, serpentem, uel araneam: nunc aquilam, stellionem, gallum, uel auem aliam nominat: & multa huiusmodi in metaphoris differens mores hominum per bestias, quibus assimilantur, describit. Sed ne nimium excedamus omnia externorum, & scripturæ sacra loca huiusmodi explicãdo, adducemus, quæ Moses summatim, & pefectè cõclusi sub typo arcæ, quam Noë summo mysterio iussu Dei dicitur fabricasse.

Omnia contineri in homine sacro artificio describit Moses, in arca

Noë.

Cap. XV.

Scythæ
Berofus

Oë, aut Noach (ut dicunt Hebræi atque Chaldæi) omnium humanorum Deorum maiorum, & minorum pater, renouator humani generis, semenq; mundi à Scythis denominatus, Ianus quoque dictus (si deflorationi Berofsi creditur) is fuit, cui magno ty-

po & mysterio dixit Deus: Finis uniuersae carnis uenit coram me, quia repleta est terra iniquitate, seu rapinis: ut habet ueritas hebraica: Rapuerat enim homo inferiorum sortes, unde à statu suo deciderat. Pro ipsius igitur reparatione dixit summus Pontifex ad eum, qui solus reperiebatur iustus in generationibus suis: Fac tibi arcam de lignis leuigatis: pro quo in Hebræo habetur de lignis **קנה** id est gopher, quod cupressum significat, ut quibusdam placet, & secundum alios, pinū picē stillantem: Hinc Hieronymus in traditione super Genesim ait: Pro quadratis, aut leuigatis, in Hebræo legimus bituminatis. In qua arca Augustinus, Hebræi sapientes, & omnes, qui rectè sentiūt, hominem quo ad omnes partes putant describi: Cuius arca, & hominis partitiones cum paulo superius satis explicauerimus, ueniamus ad ea, quæ in ipsa, & consequenter in homine continentur: Cui dicitur: Ingredere tu in arcam, & omnis domus tua: Intrare enim debet homo intra seipsum, si saluti suæ consulere uelit, sicut ad Abraham dictum fuit: Vade ad te, pro quo nos habemus, exi de terra tua. Et in euangelio Ioannis dicitur: Abierunt discipuli iterum ad semetipsos, cognito uidelicet Iesu suscitato: Nam recesserant à semetipsis per incredulitatem contractam ex morte, & passione ipsius. Sic quoque de lasciuo illo adolescentulo, qui abierat in regionem longinquam, inquit Ambrosius: Quid est longius ire, nisi extra se ire? Intrat ergo homo ad se, quando ad cor redit, in quo cubiculo collectus, & clauso ostio (iuxta Saluatoris edictū) expeditus, & dispositus ad patrē orat. Iubetur quoque intrare cum liberis, & omni familia sua, quam explicans ait: Uxor tua, & filij tui, & uxores filiorum tuorum tecū. Celebratur nimis in sacris literis uxorarium sacramētum, ipsique regnum cælorum comparatur. Nec uoluit Christus mulieri samaritanae pandere sacramentū aliquod, nisi accersito uiro: Vade, inquit, & uoca uirum tuum: Et ad uirum ait Sapiens: Perfruere uita cum uxore, quam diligis: Quæ non sit sterilis, sed tanquam uitis abundans, & producat conuenientes fructus: de quibus dicitur: Facite dignos fructus penitentia: & appropinquabit uobis regnum cælorum. Quo forsitan sensu docebat Mercurius præcauendū à uiro, cui nec uxor, nec filius esset. Hinc & Christus omnium dux, & doctor nō minus factis, quam uerbis uxorem sumpsit, qua omnes nos generauit: & de qua in Apocalypsi dicitur: Et uxor eius præparauit se. Sed quæ sit uxor, quam introducere debemus in arcā, satis in nomine uxoris Noë exprimitur, si uera sunt, quæ in monumētis Scytharum, & Chaldaeorū reperiuntur, quod uidelicet diceretur Tythea magna, & Aretia, id est terra, quam Hebræi **אֶרֶץ** erex: & Chaldaei **אֶרֶץ** arca dicunt: Cum qua terra, tanquam cum omnium matre unitus spiritus noster, & mens fecundos nos reddidit. Hinc homini statim producto cum sua uxore iubet oraculum dicēs: Fructificate, & multiplicate, & replete terram, & submitte eam, animal uidelicet nostrum: Quo in seruitutem redactō, digni efficiamur adhaerere illi uxori, quæ de cælo descendit à Deo parata, sicut sponsa ornata uiro suo. Et hoc fit repu-

Hieron.

August.
Hebræi

Ioan.

Ambros.

CHRISTVS.

Mercur.
CHRISTVS.
Apocal.

CANTICI PRIMI

diata priore, sicut & imperator noster Christus factis edocuit: qui eam uxorem, in qua continebantur ea, quæ sanctificabant hominem animale, synagogâ uidelicet, aut dimisit, aut in meliorem, & spiritualem uxorem, in qua sanctificaretur homo spiritualis, sua excellenti uirtute conuertit. Prosequitur scriptura enumerans filios, quos homo ad penetralia mentis deducere debet: Quorum nomina sunt, Sem, Cham, & Iaphet, Sem nomen significat, quo res exprimitur, & nominatur, denotans, quod fructus debent esse expressi, & nominati, cognitiq; Deo: qui omnibus nomina uocat, & capillos capitis enumerat. Sequens est Cham, quod Hebræi **חַמ** scribunt, & calorem significat: quo feruere debent opera, ne tepida sint, aut frigida, sed calida, & feruentia. Et quia summo pulchro non debent presentari opera, nisi pulchra, ideo nomen tertij filij dicitur Iaphet, quod dilatatum, aut pulchrum interpretatur. Vxorata quoque dicuntur opera, quia commixta esse oportet cum uirtute diuina: quam gratiam, siue charitatem usitato uocabulo appellât: sine qua opus nostrum inualidum est & inutile, ut ait cælestis sp̄sus: Sine me nihil potestis facere. Sic etiam nec opera nostra sine eius gratia perfici possunt. Hinc Isaias ait: à facie tua Domine cōcepimus, Postea subinfertur de animalibus immundis, q̄ bina introducantur & bina, id est duo mares, & totidē fœminæ: & de mūdis septena, & septena eadē serie, pariq; modo & uolucres. Animalia itaque, id est omnes animalium uires in arcam introduci dicuntur sub imperio Noë, hominis uidelicet, potestice dominantis, & quiescentis in arca mentis suæ: Quod fit, quando subiugatis passionibus scit homo premere, & laxare habenas secundum exigentiam, ut de Aeolo Poëta Mosem æmulatus decantat. Est autem ratio, aut portio illa superior, uel intellectus, more Platónico loquendo, tanquam antistes in tota humana domo, omnibus præsidens: sunt & uires bestiarum intellectu, uel mente regendæ, eius uidelicet, qui iam mentem adeptus est, de quo loqui prætendunt eloquia sacra. Sed quæ sint bestiarum uires, Moses trifariam exprimit dicens: Ex cunctis animalibus uniuersæ carnis inducas tecum in arcam, masculini sexus, & fœmini de uolucris iuxta genus suum, de iumentis in genere suo, & ex omni reptilibus terræ secundum genus suum. Serpit enim homo, uegetatiua uirtute cum reptilibus, quæ super terram reptant: Ambulat cum animalibus extimatiua, Phantasia, & cogitatiua: Volat cum uolucris speculatiua, & contemplatiua. Harum primis homo inseruit in primæua ætate, mediis in iuuetute, ultimis iam prouectus, & illam adeptus mentem, quæ (Aristotele authore, & practica comprobante) serò aduenit. Sic & in animali mundano, aut in totius generis humani successione occurrit: Cui in primæua ætate ante diluuium data sunt olera, plantæ, & huiusmodi uegetatiua solummodo in cibum: Sequenti uerò ætati animalia concessa sunt, & animalium sacrificium indictum: Prouecto autem in cibum datus est panis ille: qui de cælo descendit: Quæ aliquantulum olfecit Vgo Parisiensis in suo de arca Noë. Pro triplici itaque genere isto reuertitur in arca

CHRISTVS.

Virgilius

Aristote.

Vgo Pa.

fieri iussa sunt, uel, ut habet textus Hebræus, inferiora, media, & suprema: Quæ partitiones, quomodo ad unguem sint in corpore humano, neoterij dicant, a-
 pud quos hæc triuialia sunt: Est enim sub diaphragmate uenter inferior cū inte-
 stinis: & ab eo usque ad collum, interstitium pro corde, & hepate, & aliis uis-
 sis uirtutum animalium. Supra collum uerò est caput, tertium, & supremum ho-
 spitium, in quo residet ratiocinatio uirtus, & intellectus cum sensibus interio-
 ribus, & exterioribus, tanquã suis cubiculariis: Sed hoc hospitium adhuc in tria
 cœnacula partitiū est: ut inhabitare possint tres hospites illi, quorum medius ait:
 Intrabo, & cœnabo secum: Et iterū de reliquis dicit: Ad eum ueniamus, & man-
 sionem apud eū faciemus, ego, scilicet Pater, & Spiritus sanctus. Et pro tot ho-
 spitibus commorantibus in hoc humano mundo iubetur introduci ex omnibus ci-
 bus, qui m̃di possunt tam à uirtutibus animalibus, & rationalibus, quàm à diui-
 nis: quia nullus affectus in homine relinqui debet à bonis, & licitis cibariis ieiun-
 nus: alioquin eos cibos appetunt, quos non licet, aut seipsos ex fame deuorantes,
 inquietudine, & litigiis arcam, & omnia in ea existentia turbarent: Impossibile
 est enim (inquit Hieronymus) humanam animã aliquid nō amare: idcirco præ-
 parari iubentur escæ, & opera pro omnibus uiribus nostris: in quibus cibari, &
 delitari possimus. Et quod per arbores plantatas in paradiso uoluptatis, & ho-
 mini in cibum dicatas antequam expulsionem, & diluuium pateretur, dictū est,
 nunc per cibaria omnigena innuitur: Quibus cibis etiam cœlestis hospes sese ci-
 bandum promittit, dum aperta uoce nobiscum cœnaturus intrare testatur. Nec
 prætereundum censeo id, quod dicitur, arcam, scilicet bitumine linitam intrinse-
 cus, & extrinsecus, ne uidelicet ex rimis aliquibus, uel modicis exeat uentorum
 flatus: passionum uidelicet, & affectuum malè frenatorum: aut fluctus tenta-
 tionū introeant: Sunt tamen in arca humana foramina, atque porositates, quas
 sagacissimus artifex ad naturæ expurgamēta, & ad alia necessaria disposuit.

Cur animalia immunda bina ex utroque sexu, munda autem septena in ar-
 cam dicantur introducta.

Cap. XVI.

Quare immunda animalia binario numero deduci iubeantur ad ar-
 cam, quamuis (ut Origines ait) difficile sit exarare, tamen (Si
 quid in his difficillimis ausim dicere) hoc esse existimo: quia ex cō-
 cupiscentia, & ira omnis immundus affectus trahit originē: Ideo
 irascibilem partem (inquit Alcinous) constituerunt Dei ministri in corde, con-
 cupisibilem in loco, qui est inter umbilicum, & renes, eam illic uincientes tan-
 quam syluestrem belluam uinctam catena argentea: ut illa liberum arbitrium,
 quod & ipsum in corde est, moderetur: & ad libitum dirigat: hancque uinctā
 & incarceratam habeat: ut nihil possit, nisi quantum uerus Noë permiserit. Et
 nisi his frenis moderaremur impetus utriusque belluæ, rapidè secum ferrent om-
 nia in præceps. Et bene immundi affectus per binarium designantur: qui nume-
 rus (ut Hieronymus contra Iovinianum differens ait) infaustus est, & malus,

Neote.

CHRISTVS.

Idem

Hiero.

Origo.

Alcinous

Hieron.

CANTICI PRIMĪ

& ad materiam pertinens, quæ est omnium malorum fons, & origo. Ideo secunda die, nõ absque causa, silentio prætergressum est illud delectabile uerbum: *Euidit Deus quòd bonum*. Hinc quoque masculus & fœmina dicuntur introdukti, quia in utroque homine uigent immundæ uires, quibus propagatur omnia: sed in inferiori homine illæ ex materiali natura infectæ dicuntur, in superiori uerò per commixtionem cum illo. Benignè autem nimis egit nobiscum artifex inferendo in nobis affectus immundos, & mundandos binos: mundos autem septenos: tum quia plures, tum quia continentur numero celeberrimo: qui totum, & uniuersum innuit (inquit August.) quia ex toto impari scilicet ternario, & ex toto, & primo pari, quaternario uidelicet cõponitur, aut ex primo numero masculino, & ex primo fœminino: qui complicati duodenariũ reddũt, numerum quippe diuinum, atque cœlestem, ait Proculus: quo cœlorum signa, intelligentiæ præsidentes, reuolutio magni nominis, multa que alia (ut statim dicemus) partitur. Partes autem illæ sicut complicatæ reddunt duodecim, sic combinatæ constituunt septem, numerum quidem quo expurgationes distribuuntur: ut non sine mysterio prisca illi patres in peccatorum expurgationem multa per hunc septenarium statuerint, septennem uidelicet pœnitentiam pro quolibet peccato, iuxta sapientis sententiam, qua dicitur: *Et super peccatorem septuplum*. Leprosus quoque mundandus passeris sanguine aspergebatur septies: iuxta quod Naaman Syrus septies lauari in Iordane, qui fluuius iudicij interpretatur, iussus fuit ab Eliseo. Septimo quoque anno fiebant remissiones, & septimo mense cuiuslibet anni, ut Hebræorum theologia docet: Et post quadratum septenariũ dabatur plena remissio, ut in Leuitico legimus. Septem quoque petitionibus consummauit cœlestis Doctõr orationem ordinatam in expiationem nostram. Quo septenario purgantur etiam eloquia Domini (inquit Propheta) ueluti argentum à terra. Et si altius conscendere uoluerimus, fontemque, & originem remissionis perquirere, in septimo loco, aut in mansione summi archetypi eam reperiemus: ubi etiam per septenarium ipsum expurgati uerum sabbatum, quod in hoc septenario datur, leto animo celebrare possimus. Vnde & septem, & sabbati nomina apud Hebræos admodum conueniunt, imò penitus idem sunt. Merito igitur munda in nos introducenda distribuuntur septenario numero, quo typum gerimus septenarij excelsi. Vtcrius progreditur Origenes assignando septem uires mundæ portionis in homine, quæ suo loco legenda relinquimus.

Quòd omnes quoque cœli in homine continentur.

Cap. XVII.

Dauid
Q
 Ostquã primam eneadẽ conclusam in homine demonstrauimus, secundã quoque in eodẽ contineri nobis declarandũ est, cœlos uidelicet, qui adeo cum homine cõueniunt, ut aliquãdo homines cœli nominentur, dicente Dauide: *Cœli enarrant gloriam Dei*. Quod quidẽ omnes de Apostolis, & prædicatoribus interpretandũ autumãt:

Nam si uera est Ptolemæi doctrina, quòd aspectus huius terrestris mundi cœlestibus uulubus subiiciantur, ut sit Scorpio terrestris sub scorpione cœlesti: & taurus, aut aries hic degens sub cœlestibus imaginibus: multo magis homo, qui est totus mundus, conuenit cum omnibus cœlorum aspectibus: adeo, ut omnes ipsum cœlorum, & intelligentiarum eis præsentium uires suscipiat, & cõtineat. Vndè Trismegistus ait: Cumque homo in se omnium potestatem contineret, opificia septem gubernatorum animaduertit: li autem humanæ mentis meditatione gaudentes, singuli eorum proprii ordinis participẽ hominem reddidere: Sed alius loquitur, quàm in corticẽ literæ uideatur. Quomodo autem ab ipsis planetis hauriat homo, docet Plato, Plotinus, ceterique Academici. Recipit (in quiunt) anima in descensu à Saturno ratiocinationem, intelligentiam, & speculatiuam uim: à Ioue uires agendi, & practicam: à Marte irascibile, & animositatis ardorem: A Sole imaginationem sciendi, & opinandi naturam: A Venere concupiscibilem, & desiderij motum: A Mercurio interpretandi, pronuntian di, penetrandi que uigorem: A Luna undè plantare, generare, & augere possit. Corpus autem ipsum tractabile ex elementis, & inferiori emeade confectum, & eidem simile declarauimus. Et ut ab uniuerso accipiat, & totum quoddam conficiatur, etiam à supremo septenario (ut Mercurius inuit) imò à tota archetypo haurit ea, quæ saltem pro parte suo loco (Deo fauente) declarabimus. Nunc autem prosequamur ea, in quibus cum signis duodenis conuenit: & omis sus multis, quibus quamplurimi uolumina compleuere, adducam tantummodo, quæ Manilius Mathematicus insignis decantat dicens.

David
Ptolem.

Trifin.

Plato.
Plotin.
Academ.

Mercur.

Manilius

Accipe diuersas hominis per sydera partes:
Singulaque in propriis patentia signa figuris:
In queis præcipuas toto de corpore uires
Exercent: Aries caput est ante omnia princeps.
Sortitur censusque sui pulcherrima colla
Taurus: & in Geminis æquali brachia sorte
Scribuntur connexa humeris: pectusque locatum
Sub Cancro est: laterum regnum, scapulæque Leoni:
Virginis in propriam descendunt ilia sortem:
Libra regit clunes: Et Scorpius inguine gaudet:
Centauro femora accedunt: Capricornus utrisque
In genibus: Piscesque pedum sibi iura poposcit.
Nec credantur hæc pœtice tammodo decantata: Nam Chirurgici expertissimi
clara comprobantur experientia incisiones multis nocuisse, etiã usque ad mor-
tem: quando uidelicet ferrum applicatum fuerit membro subiecto, aut correspon-
denti signo, per quod tunc Luna decurrit: Quod aduertentibus minimè contin-
git. Inde quoque comprobatur conuenientia cœlestis, & humani corporis, quia
triplicitas manifestè correspondens in hoc, sicut in illo experientia clara conii-

CANTICI PRIMI

citur, quando ex frigore pedum dolet uenter, & pectus, quæ respondent eidem triplicitati: undè & medela uni apposita alteri medetur: Nam calefactis pedibus cessat dolor uentris: & huiusmodi multa sunt, quæ alios aspectus triquetros, quadratos, & sextiles, & omnem cælorum uim comprobant esse in corpore humano, sicut & in cælesti: Quod non latebat illum Termaximum, qui cū Tatio filio differens ait: Tabernaculum istud ò filij est zodiaco constitutum: quæ ex duodenario numero constat: Et ne dum planetæ & signa: quæ sunt in octauo cælo, sed etiam primi mobilis, & empyrei uirtus in homine continetur. Nos autem prosequamur de imaginibus octaui cæli, & nono correspondentibus.

Mercur.

Vndè unumquodq; signorum zodiaci habeat denominationem, & quid agant illa animalia, à quibus denominantur, cum Sole. Cap. XVIII.

Macro.

Astron.

Arum denominationum rationes Macrobius ex fontibus Academicis, uel leuiter tetigit: quibus addemus ea, quæ ex melioribus riuis hausta sunt. Primum itaque signum Aries, dicitur: quod animal sex menses hybernales sinistro incumbit lateri: sed ab æquinoctio uerno super dextro: Sic & Sol eodem tempore dextrum Hemisphærium, reliquo ambit sinistrum. Est insuper aries caput, & dux ouium, & signus illud ab eo denominatum caput signorum est, & dux mensium anni. Vndè Astronomi ab introitu solis in primam partem Arietis, totius anni euentus prognoscantur. Ab eodem quoque uaticinantur philosophantes rurales, qui (ut refert Isabac) si uiderint arietes seniores magis procliuos ad coitū, quam iuuenes statuto tempore: inde arguunt fœlix, faustumque anni curriculum, & optimam iterperiem. Succedit Taurus, quem ad Solem referri multiplici ratione Aegyptius cultus ostendit, uel quia apud Heliopolim Taurum Soli consecratum (quem neritem cognominant) maximè colunt: uel quia bos apis in ciuitate Memphi Solis instar excipitur: uel quia in oppido Herminti magnifico Apollinis templo consecratum Soli colunt taurum, Pachini eundem cognominantes, insignem mirabilis naturæ Solis conuenientibus: Nam & per singulas horas colores mutasse asseritur, & hirsutus setis dicitur in aduersum nascētibus contra onniū animalium naturam: undè habetur ueluti imago solis in aduersam mundi partem nūtis. Sed cum hæc sapiant fabellas satis meracissimas, aliæ rationes querende sunt: Est enim taurus armentorum rex, sicut aries pecorum, leo ferarum, & homo omniū creaturarum rationabilium: quorum imagines Sol planetarum rex pro suis domiciliis uendicat: Et ab Ariete, cuius uirtus est in capite, ad Taurum uim in collo potissimè continentem ascendit: & ex rege pecorum ad regem armentorum, & hinc ad regem ratione utentium pergit: Et hinc Geminos uocant alternis mortibus semper succedentes, ut finxit antiquitas de Castore & Polluce: Nā homo prosequatur uita aut succedat mors, semper uiuit in potiori parte, quæ in æternū permanet, pecudum animis in nihilum resolutis: Viuit etiā hac mortali uita ipse homo perpetua indiuiduorum uicissitudine. Geminorum

insuper dicitur signum, aut quia, illuc cum applicauerit, Sol vires geminat: aut quia tunc geminat iter descēdēdo, sicut ascēderat. Sequitur ergo Cācer animal quidē retrocedens, quia Sol cū ad eius primū limen aduenerit, ad ima retrocedere incipit. Est etiā Cācer super omnia animalia lunaris, merito Lunæ domicilii. Et hoc tanquā pectus cæli, Gemini autē brachia. Succedit Leo tanquam scapula, & latera eiusdem cæli, in quo signo, tanquā in proprio domicilio, & imagine sibi potissimè dicata feruet Sol super omnia tempora, licet eius radij magis flectantur, quàm dum per Cancrum, & Geminos pergeret. Nam inde vires suscipit, tanquā à loco à Leone inter solaris animalia præcipuo denominato: Hic enim ex substantia solis naturam deducere uidetur: undè ex caloris intemperie sæpius languet, sicut & corpora nostra, quando Sol est in eodem signo: Ideo tunc Phisici Pharmaca, flebotomiam, & sanguinis diminutionem uetant, nisi quatenus cogit necessitas. Succedens signum Virgo iure uocatur: quia tunc Sol, à quo signorum præcipua denominatio fit, omnem uirtutem producendi amittere uidetur: & ad sterilitatem quandam deuenire: quia illac commeante, iam segetes, uinum, & fructus terræ maturi, & parti terræ fœturam claudere uidentur. Quod postea subsequitur signum, Libra merito dicitur: quia tunc diuidi libra, aut mensura fructus collecti incipiunt: Partitur quæ Solaris cursus in portiones æquales diurnam & nocturnam: Statera quoque librari uidetur tempus maxima gaudens tēperie inter calorem, frigusque medium. Huic adiicitur Scorpio, uenenosum animal, eo ceteris importunior, quo grauiori supplicio afficit: In cauda uirus habet: ferit semper obliquo ictu: Et id mirandum uidetur, quòd nunquam ei deest uenenum, medio die potissimè, quādo ardoribus feruet Sol, cū tamen Phæbus medicus sit omnibus medelam afferens: Quod tamen sane inspicientibus absouum minimè uideri debet, cum omnia quanto perniciosius uenenu habent, tanto & efficacius antidotum: Viperæ enim aut tiri caro, ex qua tiriacca conficitur, remedium uirulentis præbet: cum tamen ipsa sanie uenerosa ebulliat: Indem efficit caro ipsius scorpionis etiam ab eodem uenenatis: Sic undecūque prouenit unum extremum, & aliud inde procedit: Nam & ipse Deus summè bonus hæc de seipso testimonia profert: Ego percutiam, & sanabo: occidā, & uiuere faciam. Et de Sole diximus, quòd aliquando sit discerpens Dionysius, & aliquando Phæbus reuiniens: Nec mirum igitur si pro domicilio suo aliquando scorpionem asciscit. Hic forsitan ad illum scorpionem alluditur, de quo in Iosube, & in numerorū uolumine legimus: Terminus Iebuda erit ab extremo maris selsi, à sinu, qui respicit ad meridiem, & egreditur de meridie ad ascensum scorpionis, uel scorpionum, ut Hebraica ueritas habet: Quæ altius conscendunt, quam præ se ferat in cortice litera: Est enim Scorpius terreus, cælestis, & supercælestis, à quo sol aliquam suscipit uim. Sunt etiā in inferiori cratere scorpiones, de quibus summa Veritas ait: Ecce dedi uobis potestatem calcandi super serpentes, & scorpiones, & super omnem uirtutem inimici: Nec enim de signo

Deuter.

Iosube
Nume.CHR I
S T V S.

CANTICI PRIMI

cœlesti, aut paruulo animali, quod quilibet facile comprimere potest tantummodo loquebatur. Adiungitur Sagittarius, ubi existens Sol hyeme grandinū, & in brium in nos sagittas dirigit. Monstrum quoque dicitur in posteriori parte degenerans, quia sol istuc pergens luce, influxu, & effectū degenerare uidetur. Capricornus sequitur, quem Hebræi expresso uocabulo קַדְרִי id est gedi nominant, quod nos hæc dum possumus interpretari, qui est animal: semper ad alta tendens, dum pascitur, domus quippe soli conueniens, dū ascendere incipit. Illuc enim intrās iter cōuertit ex descēsu in ascēsum, Ideoq; tropicus dicitur locus ille & tropicis quod est conuersio: Inde ad Aquariū pergit, quod Hebraicè אֲבִיָּהוּ, id est deli dicitur: & hoc situla, uel uas hauriēs interpretatur. Aptissimè quidē tūc hauriente uase conineri dicitur, quando terra, & inferiora omnia incipiunt cœlestibus haurire uim iam cōtractam, sicut cœli à supramundanis fontibus. Postremo sunt Pisces, in quos terminatur zodiacus, quos etiam consecrauit Sol, non tantū aëreis, terrenisque animalibus uitā præbere dignoscatur, sed illis quoque, quorū conuersatio in aquis est mersa: Tanta est enim uis Solis: ut abstrusa quæque penetrando uiuificet usque ad infima terræ. Fœlici quippe homine terminatur solis cursus in pisces, quos humani generis redemptor, & uerus uisus Sol comedit perfectō uitæ curriculo, & transmūtatus in meliorem sortem. Eadem quoque serie Deifica uita, & influxus per Solem significatus descendit in hominem à capite incipiens usque ad pedes, & fimbrias: ut Psalmographus sicut a'io typo decantat dicens: Sicut unguentum in capite, quod descendit in barbā, barbā Aaron, quod descendit in oram uestimenti eius. Incipit igitur à capite, uel ab Ariete, transit per Taurum, quia per colli uirtutem diffunditur ad brachia, & geminas partes duplicium uirtutum, & operationum. & trāsmeat per Cancrum pectus, & uirilem, Leoninamque uim scapularum & laterum: Ad illa autem ueniens steriles reddit fontes illos à carnis operibus: Si tamen id uirtutis & conseruatio exigit, uoluptatē saltē libra subsequēti moderatur, & superioris Scorpionis influxu cœrcet huius scorpionis extremū morsum caudæ, id est nouissimæ excelsa præponēdo, quibus nouissima uoluptatis mortificet. Ferit uero super lumbos, & carnis fomenta per arcitenentis sagittas: De quibus in Iob dicitur: Sagittæ Domini militant contra me. In parte enim superiori fauēt uirtutes, & in interiori cœrcentes exquiruntur: Tandem uis illa cœlestis per Capricornū genua flectit: undē iterum ascendere incipiat, iuxta Imperatoris edictum: Qui se humiliat, exaltabitur. Crura quoque confouens, per haustus rerum supernarum ad currendum in uiam mandatorum Dei. Virtus autem piscium perambulantium semitas maris ducit pedes nostros per hos mundanos latices ad mare illud excelsum, & aquas quæ super cœlos existentes conuinē laudat Dominum: & quæ produciunt ueros pisces, quibus pascamur cum Christo completo curriculo uolubilis uitæ huius. Hinc non sine mysterio dicitur secretiores Theologi, quod Deus in conuiuio iustorum parat anem, taurū, & piscem, duo illa in

Psalm.

Iob

CHRISTVS.

Idem

xta illud Evangelicum: Tauros meos paravi, & altilia mea occisa sunt: Piscem uero tanquam nouissimum ferculum, in quod pedes affectuum nostrorum semper tendere debent.

Cur illa signa, & præcipui articuli in bomine sint duodenario numero distributi.

Cap. XIX.

N archiuis sapientum binos comperimus progeffus rerum, Alterum quippe per ternarium à supremis infima petentem, Alterum uero per quaternarium ab inferioribus conscendentem ad superna: & illum à diuinis ad deteriora secutus est Plato: hunc uero ab infimis ad superna prosequens Aristoteles tantum procedit, quantum ex his per suos sensus poterat manu duci. Quaternarius igitur est elementaris numerus, & etiam mysterio magno diuinus reperitur pro rei condecencia: ut Orpheus & ante eum sapientiores dixerunt: Et hic parit omnium infatigabilem (ut prosequitur idem Orpheus) impermutabilemque numerum denarium, ultra quem non datur numerus. Quaternarius autem ipse per ternarium complicatus numerum conducit duodenarium primum crescentem, & magis cælestem, & diuinum, quam terrestrem: Undè crescentia omnia, & diuina quamplurima ipso distribuuntur. Est etiam hic numerus compositus ex duobus primo perfectis, senariis uidelicet: & est primus crescens, & hoc in sexdecim abundans per quatuor, undè illa ex crescentia fœlix est, quia fit per quadratum æquilaterum, & parentem denarij: Ideo merito Plato in Phædone, & plerisque in locis hunc numerum ueneratur, & ipso supernum mundum partitur duodecim faciebus, totidemque coloribus, perfectiori tamen nota: Nam lapides, fructus, arbores, flores, & huiusmodi in superna regione reperiri asserit tanta perfectione, quòd ad nostram notitiam hucusque nec deuenere, nec illa eadem imaginari possumus: Hæc enim ab eis susceperant, qui diuinis oraculis edocti fuerunt: Quibus etiam instructus Ioannes, in calce suæ Pathmotice uisionis ab arbore uita per singulos menses duodecim fructus produci enarrat: Ciuitatem quoque illam supernam constructam describit duodecim fundamentis ex lapidibus pretiosis cū duodecim nominibus Apostolorū, duodecimque distinctā portis, quibus totidē angeli præsidebant: & in ipsis inscripta meminit duodecim tribuū nomina. Insuper ex omni latere eius, mēsuram duodecim millibus stadiorū consummat, ut uates Ezechiel antea fecerat. Hos itaque, secutus Plato, ut Reip. suā cælesti cōformaret: ciuitatem, & agros in suo de legibus hoc numero disponit, & in libro de Repu. duodenariū solidat, in corpusque reducit, uidelicet 1728, ad quē cū deueniret Resp. aut dominiū, disciplina si uigeat, suū (ut asserit) finem cōsequitur: & si ulterius progreditur, sensim in peius fatali lege decurrit, id maxime degenerante disciplina: Et idem huius numeri solidū Reip. terminum fore existimauit, cum sit crescens primus, & ultra solidum nō detur progressus: tū

P

CANTICI PRIMI

quia haurit totum caelestem influxum : Per millenarium enim qui est solidus denarij , stelliferi caeli denotatur influxus multiplex millenarius pro numero stellarum ibidem residentium . In septingentis autem septem planetarum uires , & per uiginti octo Lunae fauor designatur : Eius enim motus distans à cursu aliorum siderum erraticorum , quasi solitarius habetur , reuolutionem complens uigesimo octauo die , quo redit ad idem punctum Zodiaci : sed uigesimo nono ad solem , quo tempore ipse processit gradu ferè uno . Plato igitur hunc numerum celebrat Mercurium æmulatus , & ambo Mosè , & Deificos uates , imò ipsum Deum : qui elegit duodenam familiam illam Israëliticam , quam semper sic partitam stare iussit , & eidem præfici duodecim principes : & totidem lapides locari in fundo Iordanis , dum per ipsum ad terram promissionis transmearent : & in pectore summi sacerdotis eodem numero lapides figi præcepit . Duodecim insuper panes facierum , pro quo nos habemus panes propositionis , in arca collocantur : & totidem lapidibus altare construitur . Quo etiam numero mare æneum à Salomone fabricatum pro offerendorum lauacro , boues sustinebam . Mari quoque rubro transactò , illi electæ familiæ duodecim fontes in belim parati fuere : & ad explorandam promissam terram duodecim exploratores missi sunt . Ad cuius numeri metam Christus Dei sapiëntia Apostolicam familiam scernit , quos & duodenis tribubus præficit : Et illarum consignati , & electi præcipui à Ioanne per duodena millia enumerantur : Cuius etiam populi Reginam stellis duodenis coronatam describit : Excrescentibus panibus cophynis duodenis fragmenta colliguntur . Diem insuper per bis duodenas horas partitur , & Luna quotidie gradus duodecim percurrit : & Iuppiter omnia æquans duodenis annis cursum proprium perficit . Hinc non absque causa Timæus Læcrus totum mundum duodenis faciebus describit . Et si ad inferiora descendamus , crescentia multa hoc numero progrediuntur . Lepus , & cuniculus fœcundissimi duodecies in anno generant . Camela duodecim mensibus fœtum genuit . Pavo duodecim oua ponit . Quadrat ulterius Plato millenarium , & solidat centenarios in decies centena millia , ut etiam superna , & ministrantes , & assistentes intelligentias , iuxta Danielis uaticinium , cõnumeret . Quarum præcipui principes per duodenarium complicatum ex eius medietate , senario uidelicet distribuuntur in septuaginta duos : Quo numero & seniores in figuratiuo populo , & discipuli in uero , iuxta idiomatum numerum præferuntur : Quibus idiomaticis (ut ab antiquis sapientibus discere possumus) totidem angelici principes præferuntur : Quæ ab Hieronymo super illud psalmi , circumamicta uarietate , aliquantulum pertractantur . Sed assignando cuilibet suum senarium , non sine mysterio duodecim principes potiores restant : Ideo Proculus hunc numerum Diis , generibusque his , quæ ab eis procedunt , consecratum asserit . Hinc cælum diuinitatis sedes in duodecim signa partitur , quibus præsedent duodecim angeli præcipui suffulti duodenis irrigationibus magni nominis Dei :

Quod poëta uelut smiæ imitantes duodecim adinuenere numina, quæ signis illis præferrent: Palladem Arieti, & consequenter humano capiti: Venerem Taurum, ceruici, & collo: Phæbum particularem Geminis, & brachiis: Mercurium Cancro, & pectori: Iouem particularem Leoni, humeris, aut scapulis: Cererem Virgini, & iliis: Vulcanum Libræ, & natibus: Martem Scorpioni, & pudendis: Dianam Sagittario, & femori: Vestam Capricorno, & genibus: Iunonem Aquario, simul & cruribus: Neptunum uerò Piscibus, atque pedibus: Vnde Manilius decantat.

Mani.

Lanigerum Pallas, Taurum cytheræa tuetur,
Famosos Phæbus Geminos, Cyllenius Cancrum,
Iuppiter & cum matre Deum regit ipse Leonem:
Spicifera est Virgo Cereris, fabricatâq; Libra
Vulcano, pugnans Mauorti Scorpius hæret:
Venantemque Diana uirum, sed partis equinæ
Atque angusta fouet, Capricorni sydera Vesta:
Et Iouis aduersum, Iunonis Aquarius signum est:
Agnoscitque suos Neptunus in æquore Pisces.

Quorum numinum non sine causa aliqua masculina, & aliqua fœminina assignantur, ut innuat utraq; uis à supernis descendere. Illud quoque obseruandum censeo, quod cælum sedem diuinorū, & ultimum corporalium duodenarius partitur numerus: qui ex quaternario elementari, & ternario diuino deductus resultat, ac quasi uinculum existens corporea cū diuinis cōnectit. Cōtinet insuper hic numerus (ut Pythagorei dicūt) perfectā harmoniā diapasonicam in partibus, ex quibus componitur, 7, uidelicet & 5. Quorum, 7, cōtinet sesquiterciā proportionem ex 4. ad 3. & 5. sesquialteram ex 3. ad 2. ex quibus proportionibus resultat diapason: Cuius extrema quasi circulum quēdam efficiunt ad eandem notam, sed altiorem, terminando extremum unum, à quo alterum incipit, ut circularis, cōueniat circulari cælo, & harmonico. Ultra hæc quasi necessariò cæli eiusq; signa sunt duodenario numero distributa: ut in eo cōperirentur aspectus oppositi trini, quadrati, & sextiles, qui, nisi in duodenario, haberi minime possunt: Ibidē insuper cōtinerētur elemēta secūdiu principii, mediū, & finē. Ad huius quoq; numeri metā dispositi sunt articuli in humano corpore correspondentes duodecim signis (ut diximus) secundum proprietatem figuratorū, quæ in illis imaginibus representantur. Aries, cuius robur est in capite, capiti meritò correspondet: Taurus collo, & ceruici: & sic de reliquis. Sed hoc parum foret, nisi adesset homini etiam supernum robur multiplex, cui respondent humana membra: adeo ut inferiore moto, moueatur & superius, cui illud correspondet, sicut nerui in ciuitaribus bene chordatis. Et hoc innuit summa Veritas dum ait: Date, & dabitur uobis, tanquam si diceret, si manus uestra in pietatem proximi moueatur, extendetur quoque diuina multo plura uobis impariens. Et huiusmodi

CHRISTVS.

CANTICI PRIMI

multa profequi possemus: sed illa relinquimus suo loco latius declaranda.

Correspondentia qualitatum cum planetis, & octauo cælo. Cap. XX.

Gtant in humano corpore qualitates, & complexiones suam habentes consonantiam cum planetis, & stellifero cælo: Eam enim, quam hoc habet cum eis manifestam, in suis triplicitatibus proponentes, ad eam ueniamus, quam Saturnus habet conuenientiam atrabili: ut ij, in quibus hæc præualet, Saturnij dicantur, motumque, & influxum eius adeo consequentes, ut omnibus eorum operationibus Saturnus interesse uideatur: Et ab eodem attracti ui quadam consonanti semper in Saturniis rebus delectentur, solitudine, contemplatione, profunda imaginatione, appetitu congregandi ex timore illato à terra frigida, siccaque natura, & in huiusmodi Saturni decretis. Iuppiter autem cum sanguine suum habet concentum, & cum aëre humido, atque calido, & consequenter cum uita, quæ potissime in huiusmodi residet: Qui & concinna sua dilatatione æquante ui suos phœthontes tractabiles, & benignos reddit, & ad opus facillimos, sicut Saturnus constipans ad quietem, & concentricam delectationem inuitat: ex uita tamen bene compaginate, robore, & fortitudine munit. Mars igneus totus, cum bili, & omnibus igneis symbolum habens ad omnes igneos impetus suos mauros, tam ciuiles, quàm spirituales impellit: hos quidem ad feruidum amorem, illos autem ad bella, & inuisiones. Sol etiam cum rubea cholera, & igneis temperamētis cōueniēs phœbæos suos ab illustriora opera, & satis contēperata deducit. Venus cum aëreo calore, & bullienti cholera, uel saltem excitata, & aqueis rarioribus, quæ quasi aëream naturam sapiunt, conueniens, ad mollia quæque scalperit quadam ui trahit: & ad uoluptatem circumferentias uersus fluentem allicit: nisi eius influxus cōtinua propinquitate Solis corroboretur: & in humano mundo rationis freno coercetur: Est enim ipsa ueluti aurora, in qua pro maiori anni spatio dominatur humida atque lasciuia, rorem demittit, somnum prouocans, artus dissoluens: sed confota uigore succedentis, aut sociantis Solis faciles effluxus aliquantulum comprimit. Mercurius cum subtiliori, & acutiori spiritu conuentum habens penetrat: & ad quodcunque opus peragendum promptum, facilemque constituit nullum suapte natura habens determinatum opus: sed huc, illucque uagans in penetralia omnia sua acutis sese recipit: Sed effectus eius non minori difficultate dignoscitur, quàm eius aspectus corporeis oculis uideatur. Luna & si aquarum ductrix habeatur, non tamen aquea tantummodo, sed omnia, quæ superiora influunt in inferioribus, explicat.

Quòd intellectus conueniat cum orbe signorum.

Cap. XXI.

Concinere demonstrauius stelliferum cælum uariis pictum figuris cum Cherubinis, qui pulchræ figuræ interpretatur: Nunc autem conuenire faciemus cum intellectu pleno imaginibus, & concepti-

bus rerum, quas intelligimus, plenóque ideis eorum, quæ facturi sumus. Et ut doceatur cælum ipsum cuncta complecti nõ tantũ reuolutione, sed uirtute, sapientes partiti sunt illa signa in quatuor ternarios, iuxta quatuor elementa, & fundamenta omnium rerum, cuiuslibet ternario assignantes principium, medium, & finem ipsius elementi ipsi conuenientis: Vnde generationes, status, & resolutiones rerũ omnium conficiuntur: Principiũ enim ignis Arieti dederunt, augmẽtũ, uel progressum Leoni, finẽ uerò Sagittario: Terræ autẽ principiũ Tauro, progressum Virgini, & extremum Capricorno: Aëris principiũ Geminis, processum Libræ, terminũ uerò Aquario: Sed aquæ principium Cácer possidet, mediũ Scorpio, finem autẽ Pisces. Sic intellectus apprehendit principiũ, progressum, finemque rerũ omnium ex ipsis elemẽtis productarũ, & producẽdarum, ultra quæ nihil reperitur, quod intelligi possit: quia extra ipsa nihil est. Et sicut in intellectu opificis diuini uel humani omnia ab eo facienda concipiuntur, sic omnium rerũ fectura in cælo cõcipitur: explicatur autẽ, & producitur per planetas, sicut per uires inferiores ad effectum conducuntur ea, quæ noster concipit intellectus: qui potissimẽ residet in cerebro, & hoc in craneo pleno innumerabilibus capillis: Sic uirtus illa gignendi est (ut dicunt Theologi Hebræorum) in sacro Dei nomine diffuso per cælum, & replẽte ipsum tãquam crancum, & testam quãdam plenam innumerabilibus stellis: Numerus tamen cognitus est illi, qui numerat multitudinem stellarum, sicut & capillos capitis, ut ait Veritas summa: Capilli capitis uestri omnes numerati sunt: Non utique illi, qui abscisi pessundantur (inquit Origenes) sed illi, qui erant in Nazaraeis Spiritu sancto repletis: ut alios prosternerent: de quibus dicitur in Canticis: Comæ capitis tui sicut purpura regis iuncta canalibus, illis uidelicet supernis, per quos fluunt omnes effusiones gratiarum, quibus excisis debilis homo à fœmina, id est parte sensuiua uincitur, ut de Samsonẽ legimus: Qui capilli influxum, & uim suscipiunt à superno fonte, sicut & stellæ. Sed ad intellectum redeamus. Componit etenim cõceptus, & imagines, quas continet, & orationes, & sententias, quibus instruumur: & generatur scientia tota, sicut quando stellarum influxus componuntur cum uirtutibus planetarum, & elementis: quorum uis in cælis continetur, interueniente potissimẽ magni nominis, aut ipsius opificis uirtute, producuntur diuersæ species, & particulares res, quarum nomina (ut aiunt) resultant secundum proprietatem influxuum, & influentium: Quæ cognoscens Protoplastes nomina rebus secundum earum quidditates imposuit: Quò forsitan tendit illud summæ Veritatis: Nomina uestra scripta sunt in cælis. Trifariam enim partiumur Hebræi uiginti duas literas sui alphabeti: quarum tres tria elementa, septem totidem planetas, & duodecim duodena signa, tanquam characteres eorum significare asserunt: Et illas septem literas duplices uocant, tum quia bifariam pronunciantur, blæse, & acutè: tum quia planetas representant, qui pro diuersitate signorum, in quibus reperiuntur, remittunt, &

CHRISTVS.

Origenes Cantica.

CHRISTVS.

CANTICI PRIMI

acuunt uim. Duodecim uerò simplices uocant, quia unico modo proferuntur semper, & quia signa representant: quorum uirtus semper eodem modo se habet: Tres autem tribus elementis ascribunt, igni uidelicet, aqua, & terra. Aërem uerò non tanquam elementum, sed ueluti glutinum elementorum habent. Sicut igitur ex planetarum, & signorum aspectibus simul cum elementis consciuntur omnia corpora, ita ex literis, & characteribus illas partes significantibus constituuntur nomina rerum ex ipsis compositarum: ut in libro de formatione, qui Abrahæ inscribitur, mysterio non mediocri innuitur: Quorum compositorum corporum spiritum, & animam per puncta, & accentus significari nonnulli asserunt.

Rapit primum mobile cum corde, aut libertate animi ibi residentis.

Cap. XXII.

Est nonus circulus, quod primum mobile dicitur, cælorum dux, in sua omnes cælos rapiens secum conducit: & ipse à nullo inferri circulo ducitur, sed à sola intelligentia ipsum mouente, uel Deo iubente: In quem, tanquam in primum motorem, ne tota cæli harmonia confundatur, ducitur omnis motus, ut in calce organi sui probetur.

Aristo. Sic in nostro hoc paruo mundo est uoluntas domina omnium aliarum uirium, & earum ductrix ad libitum: Cui merito regnum, & principatus debetur, quia semper ad bonum, tanquam in obiectum sibi adæquatum tendit: quauis aliquando errore, aut uel animali impellente, malum eligat credens, aut præsumptus illud esse bonum: Et tunc non domina, sed serua miserrima efficitur, ut summa Veritas ait: Qui facit peccatum, seruus est peccati. Recte igitur & in bonum tendens iure præfertur, sicut in Politis, qui in melius, & magis bonum respicit merito præponitur. Hæc autem uoluntas, aut synderesis cum portione superiori iuncta, ueluti mobile primum, omnes inferiores uires secum ducit ad uotum: sed ipsa relecta à nullo deducitur, nisi à summo mouente, uel ab eo influxu, quem gratia, charitatem, uel amorem infusum dicunt theologi. De qua iterum summa Veritas: Nemo uenit ad me, nisi Pater meus traxerit eum: Et regius propheta, tunc curre dicit per uiam mandatorum Dei, quando per amorem dilatatum, & motum fuerat eius cor. Ad eius quoque uoluntatis ordinatum motum reliqui inferiorum uirium progressus sequuntur, sicut orbium motus omnes ipsius primi mobilis gyro regulantur. Nec quispiam dicat uoluntatem, tanquam cæcā ab intellectu deduci: quia nihil amare possumus, nisi præcognitum: in quod solum fertur ipsa uoluntas, ut Augustinus & Aristoteles consentiunt: Nam sicut lux oculo uiam ostendit, ipsum tamen minime ducit, sic intellectus demonstrat uoluntati semitas, non tamen per eas ipsam conducit, sed restat suæ operationis domina. Sic quoque stelliferum cælum primo mobili quodammodo representat gradus, & nomina rerum per ipsum, & planetas producentium, & ad ea exequenda primum mobile acceditur: & uoluit omnia motu diuino. Est igitur in homine uoluntas, & cor (ut ait Aristoteles.) sicut prima intelligen-

Aristo.

CHRISTVS.

Theolo.
CHRISTVS.
Dauid

August.
Aristote.

Idem

nia in orbe, primo uidelicet, ipsiusque primæ sphaeræ simulachrum habēs gyrat, & trahit omnia, sicut primū mobile cæteros orbes. Et sicuti peccatum in natura consequitur, quando inferiores causæ à prima discrepant, & inferiores orbes à primo mobili: Sic quādo mēbrorū, & inferiorū uirium lex mētī repugnās ducit hominē captiuū in legē peccati. Cedere itaq; debet omnis mēbrorū lex mētī dictamini, sicut oēs sphaeræ cedūt primæ mouētī, & rapiētī eas oēs suo diurno motu. Et quis unaquæq; inferiorū peragat cursum suum, multo tamē tardiores sunt in suis motibus q̄ prima, pulcherrimē nos instruētēs uires inferiores, & si aliquid, secūdū quod est sibi propriū, operātur, tardū uel paucū illud opus esse respectu operis arbitrii bene regulati. Omnium autē motuum tardissimus est ille stelliferi cæli, quod in cētū annis mouetur gradu uno, ut Ptolemæo placet: qui est numerus quadratus denarij, qui cōficitur ex ptibus quaternarij numeri elementaris: Vnde innuitur q̄ cælū illud corpus representat elementare: & etiā quia integratur ex quadruplici genere signorū, p̄ natura quatuor elementorum, sicut & corpus ex eis dē cōponitur. Nec carpat me quispiā, quod paulo supius cōuenire fecerimus stellatū cælū cū intellectu, nūc autē æquemus cū corpore: Nā serpens nūc diaboli, nūc Christi typū tenet: & hoc, dum ipsemet ait: Sicut Moses serpentem exaltauit in eremo, sic oportet exaltari Filiū hominis. Et planeta quilibet nūc alicui elemento, nunc alicui angelorū ordini aequiparatur. Huiusmodi quoque multa reperiuntur cum diuersis comparata ex symboleitate, quam diuersa nota res habent ad inuicē: Respectu enim superiorū mentiū cælū illud se habet, ut corpus: & respectu rerum inferiorum producendarum similitudinē habet intellectus producētis ideas. Sic quoq; in coordinatione rerū à Porphy. & Arist. assignata idem ad superius cōparatū habet rationē speciei, ad inferius uerò rationē generis. Est itaq; in proposito nostro motus primi mobilis, ueluti motus animi, & motus stelliferi cæli, corporci motus simulachrum habens: sed planetarū reuolutiones motus uirium inter corpus, animumque existentium repræsētant. Sed si ista hæc cum infimis, & suprenis æquare uoluerimus, est in cælis feruidius omnium mobile primū, In paruo mundo cor, & uoluntas, In angelico seraphinus ardens. Est iterum uis ignea in seraphinis inflammans, in primo mobili rapiens, in uoluntate & corde nostro feruēs uirtus: Ideo hæc habitat in corde calidissimo omnium membrorum, calore quippe & naturali & meliori: de quo Psalmographus ait: Cōcaluit cor meum intra me. Et iterum: Inflammatū est cor meum. Est quoque uis terrea in Cherubinis pulcherrima idearum figura, in stellifero cælo splendida siderum pictura, in infimo uerò elemento ex uariis herbis, & floribus ornatus.

Quæ constipentur, & solidentur cum Saturno.

Cap. XXIII.

Entētia Ptolemæi est explicata ab affeclis suis, planetas omnes ad hominem hunc fouendum destinatos, quorum quatuor ad cōseruandum indiuiduum, tres uerò ad opus conducendum: Quatuor sunt

CANTICI PRIMI

Idem Luna, Sol, Iuppiter, & Saturnus: Sol autem, ut idem dicit ad uerbum, est origo uirtutis uitalis, quæ est in corde: Iuppiter respicit uirtutem naturalem in hepate: Saturnus uim receptiuam: & Luna crescentem, & decreascentem uigorem: Sed tres alij ad mores & operationes exquiruntur: Phantastica enim uis, & penetratiua in rebus faciendis à Mercurio expetenda est: Appetitus, concupiscentia, & delectatio, quæ opus perficit à Venere: Impulsus cum irascibili, & impetu, ut fortunatum sit opus, à Marte. Saturnus igitur uirtutem receptiuam regit, & inter intellectuales uires potissimè memoria receptiua est, adeo, ut à Ioanne Scoto & ab affectis non connumeretur inter potentias actiuas: cum sit tantummodo (ut asserunt) uirtus suscipiens. Huic enim Saturnus præsidens reddit Saturnios suos bene memorantes, cum habeant uim illam aqueam adeo constipatâ, ut diu conseruare possint susceptas imagines. Regit quoque uires (teste Alcabitio) super omnes sensus receptiuas: sed Firmicus ei potissimè ascribit dextram. Est insuper auditus omnium sensuum spiritalior, & consequenter instrumentum secretioris, & profundioris sapientiæ: ad quam Saturnus peculiari uirtute cõducit. Audiens (inquit scriptura) sapiens sapientior erit: uel adiciet, ut accipiat: ut habet textus Hebræus. Et hoc est proprium Saturniorum, ut audiant, & cù silentio audita ruminantes ad secretiora penetralia ingrediantur: ubi diuturna, longaque rerum multarum consideratione, & experientia prudentes efficiuntur, quod proprium est Saturni cœlestis, & supramundani, quem Hebræi שבת bina dicunt, quod intelligentiam, uel prudẽtiam interpretantur. Cõueniunt quoque cum ipso lien, stomachus, uesica, & matrix. Et bene splen ipsi dicatur, qui (teste Galeno & Auicena) est uas, & receptaculum superfluitatum terrestrium, & grossarum: quæ potissimè à Saturno reguntur. Est insuper (ut iidem testantur) rarus, mollis, & spongiæ similis: ut attrahat, & recipiat superfluitatem nigram: nutriturque sanguine subtili nigro: Quæ omnia ad ipsum Saturnum referuntur. Stomachus quoque à Saturno conuenientissimè regitur, qui est ex sui natura uicentibus partibus neruosis frigidus, atque siccus: ideo attrahens humiditates, sicut terra, Saturnus, & Luna. Calefacit uerò, & digerit ex caliditate insita carni eius confota caliditate membrorum illi adiacentium, scilicet hepatis, cordis, splenis, fellis, & hymenæi, ut docet Auicena: ex quibus admixculis calidior hepate redditur, quamuis contrarium sortitus sit à natura: quæ (teste Galeno) prope uentrem ipsius excalefactoria collocauit. Et sicut stomachus constipatus est uim Saturnia ad continendum cibum, ita matrix ad continendum fœtum, & uterque neruosis partibus compaginatur. Si autem humores Saturnij nimium aucti ad distemperamentum deueniant, pariunt infirmitates chronicas ex humore melancholico grosso, & uiscoso phlegmate generatas, epilepsiam, apoplexiam, paralysism, apostemata dura, quæ sclerotica dicuntur, cancras, podagras, fistulas, hæmorrhoides ani, & uulua, ragadias, fistulas, ulcera occulta, chronicos fluxus uentris, icteritiam nigram, elephantiam, quartanam febrem, & huiusmodi

morbos, qui cum difficultate curantur: & corpus exterminant. Et si tempus ad-
est, etiam ad mortē prædicta nimia alteratione agitata deducit. In facie quoq;
que hominis & cute hæc, dum dispositor fuerit, imprimi suæ complexionis si-
gna, maculas uarias, oculos impares, longam faciem, aspectum indecentem, &
fætidum, dentes uarios, & turpes, staturam diuersam, pedes deformes, contor-
tos, calcaneos corrugatos, nigros quoque pilos, raros, & grossos, iuncta superci-
lia, colorem fuscum, glaucum, uel plumbeum: Sed hæc pro Solis dispositione ua-
riantur. Ad mores etiam melancholicos ducit, nigra indumenta, tardas opera-
tiones, solitudinem, cauernis & antris aliquando mancipatos, puteorum, & co-
cblearum fossores, calcis & cimenti compositores, & multa huiusmodi exerci-
tia uilia, si depressus fuerit, inducit: Bene autem dispositus, ad profundissima
queque, & sublimia euebit.

Quæ æquentur cum Ioue.

Cap. XXIII.

Equans omnia Iuppiter, sibi uendicat aurem sinistram, ad cõplen-
dam sapientiam iam à Saturno excitatã. Et amori fauens æquat
iecur amoris sedem, tanquã peculiare domicilium. Hic enim amo-
rē inchoat, quem explicat Venus, cui amor ascribitur: Nam à ie-
core Iouis sede trahit orginem: undè apud authores medicinæ iam est uulgatum
adagium: Splen ridere facit, cogit amare iecur. Cui adstipulatur, quod Galenus
& Moses Cordubensis ex antiquorum institutis deducunt: qui malefactores in
membris, quibus peccauerant punire solēbant. Ascendentes enim domos alie-
nas, sustigabantur pedibus, maledici & blasphemii lingua torquebantur, & mul-
ta huiusmodi. Sed Titionem nimio amore lasciuientem iussu Apollinis punitum
describunt Vates in iecore perfosso rostro uulturis, & falconis. Contempera-
tus igitur Iuppiter in uirtutē, ex calido & humido, rectè hepatis præsidet: quod
eadem qualitate gaudens, alitur ex sanguine ingrossato, ut inquit Galenus, Ha-
labas, & Conciliator: Cuius rei signū adducunt: quòd sanguis extra uenas coa-
gulatus ipsi assimiletur: undè à Galeno uocatur primum sanguinis organum. Aequat
sibi & stomachum simul cum Saturno: sed hic parti neruosæ, frigidæ, at-
que siccæ prædominans, ille uerò parti carneæ, calidæ, & humidæ. Et cum ueter
sit etiam humido calore suffultus, ipsum quoque Ioui subiiciunt: Occurrerēt hic
multa de musculis uentris, & aliis particularibus differenda: Sed cum forsitan
hæc nimis longa, & superuacanea cura foret, abducensque nos à proposito, nõ
breui semita, Ideo illis omisissis, de solis membris principalibus prosequamur. Sup-
ponunt quoque eidem brachia, dexteramque manum non absque sublimi sacra-
mento, ut pius Iuppiter supramundanus deducat ad ea opera, per quæ quis pos-
sit merito in iudicis dextera collocari. Addunt umbilicum, ad quem tanquam
ad centrum referuntur circumadiacentia: Undè in templo Iouis Ammonij effi-
giem umbilici repositam tradit antiquitas. Sunt, & qui asseuerant etiam costas,
pecten, intestina, & sanguinem Iouia esse. Et si suprabundauerit sanguis, usque

Galen.
Mofes.

Poëte

Gale.
Haliab.
Concili.

CANTICI PRIMI

ad distemperamentum, proueniunt morbi synochi, id est continuati, uenarū fracturæ, sputa sanguinea, sanguinisque defluxus per hæmorrhoides, per mēstrua, per nares, & undecūque fluant: Apostemata quoque hepatis calida, & ex pluri-
mo sanguine concreta. Et si ad mortem deducit infirmitas, eius mortis genera sunt, per synochas febres, per tertias notas, cardiacam, id est corporis imbecillitate lassescente stomacho, squinantia, colicā, & iliacam passionem, & ea, que huiusmodi consequuntur. Corporis autem dispositio figuram tribuit condecen-
tem, staturam moderatam, & formosam, oculos ad magnitudinem tēdētes, sub-
nigros, capillos flauos cum caluitie quadam, duosque dentes incisorios cæteri longiores. Sed oriente sole reddit cutem satis albam, & oculos mediocres: occi-
dente uerò, albedinem remissiore præstat. In moribus autem honestos facit, fideles, parentibus obsequentes, iustos, legales, & huiusmodi multa, que ab A-
stromis memorantur. Sed hæc tamen quantum uirtus illa cælestis se extendit, aut disponens corpus ipsum cæleste sydus, aut ulterius operans præsidens intel-
ligentia, iubente & cooperante prima.

Quæ ferueant cum Marte.

Cap. XXV.

Iul. Fir.
Auicena

Galen.
Auicena.

Galen.

Calen.

Aristote.

Haliab.

Mars sua sedilia habet in renibus, uenis, & discursu spermatis p-
dorsum, & in chysti fellis. Sed hæc quidem solus, cum Ioue au-
tem (authore Firmico) in hepate, & naribus. In renibus itaq;
conuenienter feruet, cum & ipsi (teste Auicena) calidi sint, &
siccī: quamuis alij ipsos calidos, & humidos opinentur. Sed hoc
est, quia calidum & humidum & radicale, calore uiuifico informatum uiget in
eis, ex sui autem simplici natura sicci sunt, & Martij. Cuius rei signum præbit
calculi, qui in ipsis generantur: quia feruent potissimè in Martialibus, & Mar-
te fauente. Et hos naturæ dispositio combinauit, sicut & multa corporis mem-
bra: ut Galenus & Auicena disputant. Hi autē dati sunt ad coquendum super-
fluum aqueum, & sanguineum: sicut chystis pro receptaculo cholerae: & spleni
pro susceptorio humoris melancholici grossi, ut idem Galenus determinat. Præ-
fertur etiam decursui spermatis & dorso, per quod descendit: ut suo calore ca-
lescat semen: & uigorem suscipiat ad prolem gignendā. Adjudicant insuper, qui
de re huiusmodi tractant, eundem præesse uenis: quamuis ex natura neruea pā-
niculari, & ligamentali frigida, & sicca, ut forsitan (non obstante natura fri-
gida, quæ ad eas constipandas exquiritur) calefactæ ab eo, sanguinem in suo
calore conferuent. Et (ut secretiorem rationem educamus de promptuariis natu-
ræ) etiam ex loco id concludemus. Nam inter hepar Iouium, & cor solare situm
habent, sicut Mars inter utrumque. Venæ etenim omnes siue hepatis porta, siue
meseraica, in quas ipsa diuiditur, ortum habent à concauo hepatis, in cuius pun-
cto, ueluti chordæ tentorij in clauo (Galeno authore) colligantur, cui sapientes
multi consentiunt. Similiter & uena, quæ maior ab Aristotele nūcupatur, à Ga-
leno, & ab Haliabate concaua, ab Auicena uenter, ab aliis per gibba: quia in-

xta gibbum, & conuexum hepatis est, omniumque prædictorum opinione (Auicena ^{Auicena} *cena excepto*) collocatur in hepate, & ab eodē oritur, quāuis phisici nō cōfētāt: Sed ab Auicena, tanquā neutro inter eosdē inter hepar, & cor collocatur: & ^{Idem} omnes alij nominati, ipsi hepati eas cōtinuari assentiūt: sicut Mars Ioui. Et sicut inter hepar & cor sanguis fluit per uenas uitam baiulans, sic inter Iouem & Solem est Mars, quasi uehiculum, aut fomentum uitæ suo calore, & impulsu illam confouens. Et nedum ex situ, sed ex proprietate, & uirtute, quæ est ultra qualitates ipsas, uenis cōuenientissimè præsidet: & canali spermatis in ipsa istis cōueniens: sed potissimè chysti uasi feruentis bilis, quæ ei propriissima est. Hæc autem distemperata excedens nimis, aut corrupta (maximè in prædictis locis) causat infirmitates Martias, pustulas malignas, carbūculos, antraces, erisipillā, formicā, impetigines, febres, quæ ex cholera fiunt, acutas phreneses, & morbos omnes, ex ferucuti & adurenti colera prouenientes, caneros, gangrenas, fistulas, scabiem, prurimum, uariolas, excoriationem, adustionem, aborsum, uenenosas infirmitates, & in diuersis corporis membris ulcera, pro mansione uaria in cœlestibus signis membris ipsis conuenientibus: Et si in huiusmodi tantus sit excessus, ut natura aut ars cobibere non possit, mortē inducit. Naribus quoque præest: ex quibus feruor bilis accensæ in chysti, inflammata in corde, & uaporantis ad cerebrum exhalat: Et aliquando ibi sistens tantum exæstuarè hominem facit, ut dicat, Isaias: Quiescite ab homine, cuius spiritus in naribus eius ^{Isaias} est. In figura quoque exteriori rubeum facit: oculos uarios, ad citrinum tendentes, barbam, capillos, cæterósque corporis pilos rubeos, obscuros, spissos, & grossos, staturam mediam, faciem rotundam, lentiginibus & maculis quibusdam cōspersam, nares amplas, & latas, plenas spiritu, aspectum horridum, dentes longiores, gressus distantes. In complexionē uerò efficit calidum, & inde impetū, & uim maximam confert: & promptum reddit ad omnia: hinc & ad mala præualidum. Et nisi impetus ille rationis freno moderetur, facilè ducit in præceps.

Quæ uisificentur, & clarescant cum Sole.

Cap. XXVI.

 Vm Sol (omnium sapientum testimonio) sit pater uitæ, & in quo residet (ut Pythagorei opinantur) uirtute quadam uita, & ue- ^{Pytha.} rus Sol, ideo ipsum cordi assignant, tanquam præcipuo uitæ sedili. Et sicut ipse Sol in maiori mundo est principium lucis, & uitæ, dans omnibus planetis, ut luceant: sic cor in human. mundo (teste Galeno, & a- ^{Galeo.} lis sapientibus) est origo uitæ, & caloris, dans omnibus membris, ut uiuant & ^{Aristote.} operentur. Est enim anima (cuius primaria sedes est cor, ut ait Aristot.) principium intelligendi sentiendi, & secundum locum mouendi: Et sicut Sol ipse ex uita conuenit cordi, ita ex luce oculis, maximè dextro respondet, iñistrum Lunæ relinquens: præfertur etiam medullæ, quæ non ueluti superflua aspernanda est, inquit Aristoteles, sed tanquam uita ossium, & fomentum eorum, est in ipsis ^{Idem:}

CANTICI PRIMI

reclusa: Est enim alter sanguis, sed ex decoctione, & calore in albedinem muta-
tam ait Auicena, & cum ipso Aristo. Cuius rei signum hic reddens dicit, quod
nouellis adhuc animalibus medulla cruenta admodum est: etate autem proue-
ntis, & pinguescentibus ad adipem trahitur. Subiiciunt quoque Soli patri gene-
rationis, femora, & lumbos uasa quippe seminaria: nudè non sine causa sapien-
tissimus priscorum patrum Abraham, ab alumno suo iuramentum exegit super
femora Messie, seminarium uas, pro cuius munda & mysteriosa generatione,
solicitus erat ipse Abraham, dum mitteret seruum iuramento astrictum ad ac-
cipiendam uxorem Arameã pro Isabac: ex cuius semine Messiah generari debe-
bat. Regulat insuper tanquam uitæ instrumentum uitalem spiritum: intellectum
quoque, & rationem: undè doctrinæ, & ueræ philosophiæ, & cognitioni segre-
gatæ à sensibilibus mirum in modum fauet: Fidelemque facit pro uirili sua, ma-
gnanimum, compositum moribus, sublimia appetentem, & principatus, per fidem
tamen clarum, & excellens ingenium, & uirtutè. In exteriori autem prospectu
red dit hominè formosum, & pulchrum: nec immeritò, cū ipse respōdeat supra-
mundanæ pulchritudini, & sic eius uas, receptaculū, & instrumētum. Varios
quoque, & pulcherrimos præbet oculos, animi potissimū iudiciū. Hinc de Da-
uid non sine mysterio dicitur in primo uolumine Regum: quod erat rufus, cum pul-
chritudine oculorum, & bono aspectu, pro quo nos habemus, pulcher aspectu,
decoratq; facie. Et his potissimè fauet cum in ortu fuerit: & si aliis cōscendere
uoluerimus, id facit Sol quādo suscipit influxū à superno oriēte, de quo dicitur.
Veniet ab oriēte iustus. Staturū insuper decētē præstat, in colore albū cū susce-
dine quadā, aut rubedine, capillos crispōs & multos, faciē rotundā, atq; uenu-
stam, os decēs, labia exigua, supercilia gracilia, colloquio dulcē, & grauc, ince-
sumq; uenustum: In complexione autē tēperatè calidū. Si autē corpus malè fue-
rit dispositum, uarias mouet infirmitates, in oculis potissimè: In ore autē alcolā,
& cancrenam: & pustulas in corpore: Mouetq; mēbra, unūquodq; p̄ domicilio
in quo reperitur: sed diuersissimo de à Luna. In Ariete enī mouet femora: In Ta-
ro genua: In Geminis tibias, & cauillas: In cancro pedes: In Leone, & Virgi-
ne, collum: In Libra, brachia & humeros: In Scorpione, pectus & cor: In Sagit-
tario, stomachē & uentrū: In Capricorno dorsum: In Aquario coxas, & uerena-
da: In Piscibus, iterū femora cū succedēte Ariete. Sed si nimis ebullit humor ab
eo motus, & corpus sit (ut diximus) malè dispositū, benefico ipsius fauore abu-
tēs, exæstuationes fiūt, anxietates & inquietudines, apostemata, potētēs oppres-
siones, uel sanguinis fluxus ex ebullitione illa, qua nimium aucta, letalia eadem
fiunt. Et sic Phæbus medicus, & medens, atque uiuifica uirtus eius, ex mala di-
spositione recipientis nocumenta etiam mortifera infert. Nec mirum quia ex us-
ria dispositione recipientium lutum indurat, ceram autem liquefacit. Sic & de
uero, diuinòque Sole dictum est: Positus est hic in ruinam, & in resurrectionem
multorum in Israël.

Auicena.
Aristote.

Regum

Isaias

Quæ mollescant cum Venere.

Cap. XXVII.

Venus ex membris capitis, ori præesse dicitur: quo osculum, amoris pignus, donatur. In corpore autem dominatur anchæ, spinæ dorsi, spermati, pinguedini, carnibus, renibus, uulua, uel matrici cū Saturno, uentri, pectini, & umbilico, & huiusmodi omnibus, quæ operi uenereo inseruiunt: ut Astronomi docent. Ancha enim quæ à Galeno os sacrum dicitur, siue latus amplum, ut carnem multam circa illud amictam sustinere ualeat, quasi pixidem quandam habet: in qua extremitas coxæ superior (quæ uertebrium dicitur) ingreditur, & in ea uertitur, & mouetur: undè quadrifariam nūcupatur ad quatuor aspiciens: In eo enim quòd ad partem syluestrem tendit (teste Auicena, & Alberto) uocatur os ilij, Arabicè autem albartapha: Ad interius autem relatum os femoris dicitur, ad posterius os anchæ: & ad subiectum uertebrium pixis coxæ: In qua regione ueluti intra parietes continentur uesica, matrix spermatis receptaculum, & huiusmodi, quæ Veneri inseruiunt: & sunt quasi promptuaria Venerearum rerum. Cur autem Venus spinæ dorsi præferatur, duæ tantummodo rationes occurrūt: Altera, quia est quasi canalis, & colatorium Venereæ substantiæ: Altera uerò, quia in illa spina colligantur ossa: undè est quasi uinculum corporis, & eorum sustentaculum, & quasi platea publica (ut aiunt) arteriarum, neruorum, spirituum, & uirtutū, continens medullam ueræ humiditatis, ut ait Conciliator. Ft est (Galeno auctore) tanquam carina necessaria uitæ, & motui animalium, hinc quamoptimè Veneri correspondens, quasi uinculum connectens hominis partes, affectus, mores, & spiritus: Amor enim in archetypo nexus, & nexuma dicitur: in maiori uerò mundo amore, & amicitia generantur, & colligantur omnia, si rectè sentit Anaxagoras, Boëtius, & alij sapientes quamplurimi: Pariq; modo in minori mundo, ut ipse utriq; sit conformis, omnia Venere colligantur. In semine quoque (quod Græci sperma dicunt) tanquam in massa quadã sunt animalis partes omnes colligata, exitq; semen eo actu prouocatum, qui passim uenereus dicitur: undè omnia, quæ ad ipsum pertinent, meritò Veneri conuenire uidentur: Pinguedini etiã præfertur, quia aërea est: Cuius signum dabat Aristot. quia natat super aquas delata ab aëre, quasi ab utre. Concordat Galenus dicens, q; pinguedo, & oleū sunt de natura aëris tēperati, & utrumq; ex natura humida collatur, ex calida autem ardet: Sed Ioannes Serapiō pinguedinem collocat inter elementa grauiora: & leuia, calida, & frigida: Habet enim (inquit) supra se ignem, & aërem, undè temperatissimæ est complexionis, sicut & Venus, quæ eis præfertur. Eadem ratione subiicitur ei caro calida, & humida cum debito temperamento: ut ab Auicena, & Galeno discere possumus: Renes etiã, & si ratione suæ calidæ, & siccæ complexionis subiiciebantur Marti, tamen quia uiget in eis humidum radicale, Veneri quoq; mācipantur. Additur uenter, qui Ioui, Veneriq; ex symbolica eorum natura respōdet: undè Venus Iouis dicitur filia:

Astron.
Galen.

Auicena
Albertus

Concill.
Galen.

Anaxa.
Boëtius
Græci.

Aristo.

Galen.

Ioā. Ser.

Auicena
Galen.

CANTICI PRIMI

*et in eadem sede ambo regnare dicuntur. Cur autem uulua, et matrix Ven-
ri subiiciantur, magis silentio praterendum, quam sermone declarandum duc-
tura natura illa membra eo pudore affecterit, ut cum uirorum cadauera à fluctibus
uebatur supina, mulierum prona ducuntur, ut occultetur occultada, sicut Plinius
et Solinus referunt. Pectini etiam, et umbilico tanquam propriis instrumentis
præfertur: Virtus enim ueneræ (auctore Iob, et Gregor. eius interprete) scitu-
nis est in umbilico, sed uiris in lumbis: Si autem humores in eisdem partibus exi-
stentes distemperantur, tunc ægritudines uariæ Veneris motum consequenti
inducuntur: et facilius, si superfluum humores ipsi: Nam ex superfluo cibo, et
potu, et nimio luxu istiusmodi generantur infirmitates, quæ inualescentes mor-
tem inducunt: febres uidelicet, et morbi phlegmatici, et proueniētes ex humo-
ribus superabundantibus in membris prædictis, in quibus est uirtus concupiscibi-
lis, et quibus (Ptolemæo auctore) Venus præsidet: Quæ si domina fuerit in b-
roscopo, hæc sui domini sigilla imprimit, colorem albū cū fuscedine quadā, et
rube dine. capillos pulchros, multos, et spissos, faciem rotundā, uenustam, et
gam, oculos nigros, supercilia gracilia, dulcia colloquia, decentem incessum, me-
tus faciles, et lepidos. Sed si mala, et inferior Venus præualuerit, delinū de-
tos efficit, mulierum amatores, labiles ad omnia uitia mollia: Si autē bona, cui
mus legū freno coercitus respondet, recto, et sancto amore omnia peragit.*

Quæ acuantur, et penetrent cum Mercurio. Cap. XXVII.

*Mercurius in capite sibi uendicat linguam, cuius sermo penet-
usque ad interiora mentis: hinc eloquentiæ fautor, et Herme-
scilicet naturæ interpret: Quæ lingua occultissima omnium
brorum efficacissime operatur etiam in magnam distantiam,
cut Mercurius adeo occultus, ut cū difficultate, et raro uide-
tur, tamen acutissime penetrando magna cū efficacia peragit: sicut et ei præ-
sicens intelligentia Michaël angelorum Princeps, ut nonnulli asserunt. Quia et
Mercurius sua subtilitate efficaci, et astu (ptolemæo teste) reddit hominū
opera dispositum, et promptum, id eo manibus tanquam omnium operum instru-
mento necessario præfertur: Addunt nervos, quorum aliqui, passiuū uidelicet su-
frigidæ et siccæ naturæ, motiui uero calidiores tum ex motu, tum ex si-
ri spiritu in eis existente: Sic Mercurius (auctore Ptolemæo, et suo interpre-
te Hali) bifariam habet uirtutem: aliquando desiccatur, id maxime cū soli app-
catur, à quo abundantiore uirtute suscipit: aliquando humectatur, et hoc qu-
do cum Luna annectitur uirtute, sicut contigui eorum sunt orbis. Ex sua apte-
tē natura constringit Mercurius, undē reddit suos Mercuriales graciles, et
uosos: Nervus etenim præst, qui sunt generale operum instrumentum, sicut
nus particulare, et si ulterius procedere iuuat, etiam ex ortu ipsorum nervo
conuenientiā eorundē cū Mercurio cōiectare possumus, etiam uarias aucto-
sequendo opiniones. Aristo. enim ipsos à corde originē trahere autumat: Gal-*

Aristo.
Galen.

à cerebro: Auicena uerò, Auerrois, Albertus, & Cóciliator Aristoteli fauere uidentur. Sed qui rectè sapiunt, eos cõcordantes dicunt neruos ipsos habere ortũ immediatũ à corde, à quo & cerebrum: formari autẽ, & diuidi ab ipso cerebro. A corde iterum (ut inquit Alber.) habet duritiẽ, mollitiẽ uerò à cerebro, à quo diuiduntur. Sic & Mercur. cuius uirtus in neruis uiget, à Sole, qui est cor mandani corporis, habet uim: & tanquã eius filius semper sequitur patrẽ eidẽ obsequẽs, adeo ut ab eo uel nullis, uel paucis gradibus distet: Et est Luna, quæ conuenientiã habet cum cerebro, contiguus: undẽ uim suscipit ab utroque. In cerebro quoq; uim habet cũ uentriculis eius, uenis, & arteriis. Vltimo præfertur cruribus, & pedibus manuum coadiutoribus, tam etiam fidelibus, ut alteris deficientibus altera suppleant: Visi nãq; fuere nõnulli, quibus manus deficiebant, pedibus suere, scribere, & multa huiusmodi officia manuum peragere. Si autem præualet eius uirtus in homine, reddit ipsum statura mediocrẽ, & gracilem, colore subalbũ, capillos, barbam, & oculos nigros & pulchros, frontem eleuatam faciem longam, nares æquales, iuncta supercilia dentes minutos, digitos subtiles, & longos, figura satis formosum, id maximè Solis ortu suffultus: sed occidente Sole efficit colore subnigrum croceo permixtum, corpus extenuatum, complexionẽ siccum. Malè autem dispositio subiecto inducit amentiam, memoriæ defectum, morbos inquietantes, uarios absq; causa timores, ignauiam in membris, & neruis, balbutiemq;: item phrenesim, apoplexiã, epilepsiam, colicũ & morbos consequentes materias furentes, sanguinis sputum, cuius causa non uidetur: & occultas ægri tudines. Si autem infirmitates proueniãt à causa extrinseca, ea est, lectio, scriptura, ratiocinatio, mensura, nimia excogitatio circa poësim, & huiusmodi. Et quia efficax est nimis in operando, & uelox, breui spatio suum Mercurialem con ducit ad uitæ terminum: ut in ipso locum habeat illud sacri eloquij: Consummatus in breui expleuit tempora multa.

Sapientia

Quæ agitentur à Luna.

Cap. XXIX.

ET si Luna totum corpus, & singula mēbra pro uarietate signorum, & aspectuum cum Sole, aliisque planetis disponit, maximã tamen uim habere dicitur in agitandis quibusdam membris peculiari cõuenientia ipsi respondentibus: Præest enim sinistro oculo, sicut Sol dextro: ut duo in utroq; mūdo luminaria mutuo cõcinãt. Crebrò quoq; prædominatur, & humoribus omnibus, qui in utroq; mūdo, & etiam in arboribus animantibus ascēdūt, & descendūt Lunam ipsam prosequentes: Quod in mulierũ pfluxibus satis euidenter cõprobatur: qui ideo menstruales dicuntur, quia Luna psequitur curriculum: quod mense ferè pficitur. In aliis quoq; humoribus in idem est bene intuentibus manifestũ, cum pcliuiores sint, cũ Luna est in aqueo signo, quã cum in igneo, uel terreo. Et ideo obseruari hæc in Pharmacia dandis iubent in huiusmodi negotio periti. Pulmoni quoque præferri adiudicatur, qui tanquam flabellum cor, & ea quæ inflammantur ab ipso corde, refrigerat, atq;

CANTICI PRIMI

Galen.
Auerrois
Paulus
Dauid
Ioan.
Virgilius
Nu. Pö.
Ti. Liu.
Hermes

contemperat, sicut Luna ea quæ ardentissimo Solis uigore exæstuant: Et sicut cor (teste Galeno, & Auerrois) pulmonem nutrit præbens eidem calorem digestum, & suauē: ita Sol sua excalescētia uirtute est Lunæ ipsius alumnus. Medullæ insuper spinæ dorsæ præsidet, & expurgamentis, quæ per colatoria nasi, oris, & huiusmodi defluunt: superfluis quoque unguibus, pilis, & similibus: sed simul cum Venere præest pinguedini. In exterioribus autē hæc signa suæ dispositionis imprimunt, colorem cæruleum, & subalbū, oculos caprinos, & glaucos, motū uelocem, & uarium, staturam mediocrem, & gracilem, ut in pluribus: In moribus autē facillē mutabilem, nisi aliqua bona irradiatione fuerit suffultus: & in exequēdo quæ cogitauerit præoptū, uelocē, & uulgo satis beneuolū: Varias insuper dispositiones pro uarietate signi, in quo recipitur, & aspectuum concurrentiū, & luminis, quo nūc semiplena habetur. Male autem disposito subiecto infirmitates inducit ex illis superfluitatibus prouenientes. Omnia insuper mēbra ferro, uel alio quouis modo agitata, pro signi cōuenientia: cū mēbris illis, lædit: Sed potissimè cerebrū, cui efficacius prædominatur: undè in eo læsi (etiam in scriptura sacra) lunatici dicuntur, & patientes morbos dæmoniacos: Nam in huiusmodi lunaribus, & fœminis larga uidesur dæmonibus eos agitandi concessa facultas. Quod si uerū sit, & undè cūueniat, & quomodo cuiuslibet mēbro aliquis planeta, & signū, aut superior uirtus (ut tetigimus) dominetur, altior hinc exquiretur indago forsitan literis non committenda, dicente Apostolo: Sapientiam loquimur inter pfectos: qui uidelicet possint esse capaces diuinæ, & summæ prouidentie: Quæ & si omnia regit, atque disponit, curā tamen exequendi uariis ministris distribuit beneficis, & maleficis: prout magna hæc mūdi exquirat Respublica. De beneficis autē ministris canit Propheta: Immittit angelus Domini in circuitu timentiu eū, ut eripiat eos: De maleficis uerò, Immissiones per angelos malos. Cōcordat Ioan. qui in Apocalypsi angelos fauentes meminit, & nocentes. Ex aliis quoque scripturæ sacre plerisque locis de utrisque possumus edoceri. Et quod facit summus Prouisor per angelos, tanquā per ministros, idem facit (ut aliās diximus) per cælos, tanquā per instrumēta: ut omnia cooperentur in ministerium Dei: Quod antiquitas, uel in parte olfaciens uaria finxit numina mēbris humanis præfecta: Aurem aliqui Memoriæ, sed Phæbo dedicatā Virgilius meminit dicens: Cynthius aurem Vellit, & admonuit. Dexterā autē fertitudinis sedē, & per quā fit iuramentū Numa Pöpilius Fidei cōsecrauit, ut Liuius narrat. Digtos sub Mineruæ tutela collocarunt: Genua Misericordiæ dedit cāuere: hinc ea flectunt ueniam, & misericordiā flagitantes. Umbilicum uerò, quem Veneri tanquā luxuriæ sedē subiecimus, Ioui cōsecratū perhibent: undè umbilici effigies celebrabatur in templo Iouis Ammonij: eo quod omnia mēbra ad ipsum umbilicū, tanquā ad centrum, referri existimabāt: sicut mēbra omnia mundana ad cētū sphaeræ illius deducuntur, cuius circūferentia est nusquā, sed centrum ipsum ubique: ut Hermes docuit. Et multa huiusmodi prosequuntur antiqua

adiudicantes omnia, etiam minima membra, à superis regi. Quod si rectè intelli-
gatur, et ueri cognoscantur præsidentes, non erit à debita pietate alienū, cū et
sacra eloquia testentur membra nostra à supernis uirtutibus gubernari. Et ut
ab infimis incipiamus, de pedibus ait Propheta: Et statuit supra petram pedes David
meos, et direxit gressus meos. De manibus quoque ait: Benedictus Dominus Psalms.
Deus meus, qui docet manus meas ad prælium, et digitos meos ad bellum. Et de
ore inquit: Immisit in os meum canticum nouum, carmen Deo nostro: Cum quo David
illud Saluatoris, Ego dabo uobis os, et sapiētiam: Sed et capillos capitis adeo CHRISTVS.
curat, ut dicat: Capillus de capite uestro non peribit. Sic igitur omnia membra
utriusque mundi regi à superioribus comprobantur: De quo saltem pro parte
(Deo fauente) suo loco differemus.

Quod ex proportione motuum planetarum adinuicem, et cum octauo cœ-
lo, inuatur proportio uirium nostrarum. Cap. XXX.

Perficit Saturnus motum suum in triginta annis: Iuppiter in duode-
cim: ex quo resultat proportio uelocitatis motuum duplex sesqual-
tera: Iouis autem ad Martem, qui duobus annis perficit cursum
suum, sescupla: Sed Martis ad Solem, Venerem, et Mercurium
dupla: cum isti ferè anno uno compleant sphaera uolumen aliquantulum, pro-
pter epicyclos mutatis uicibus: undè nunc uelocior, nunc tardior uideatur unius
cuiusque illorum motus, tamen pariter perficiunt iter, quod cœperant, musicam
hanc cœlorum suauissimam efficientes debitis modulaminibus, nunc alter alterū
precedens, nunc subsequens. Saturni iterum ad stelliferum cœlum millicupla,
et ducentupla proportione est motus uelocior, si uerum est, quod octaua sphae-
ra moueatur contra primum mobile, et quibuslibet centum annis gradu uno, ut
Ptolemæo placet: Nam utrumque apud nonnullos dubium est, uel falsum: Sed Ptole.
illud præsупponimus, quod communiter tenetur. Martis etiam motus, qui ter
millicupla proportione uelocior est motu octauæ sphaera: et sic de reliquis
planetarum motibus ad reuolutionem stellati cœli, et ipsorum adinuicem faci-
lis est supputatio scientibus ipsarum reuolutionum terminum. Hinc igitur in par-
uo mundo proportio uirium, et operationum coniectari potest: Nam motus co-
gitatiue ad practicam talis esse debet, qualis Saturni, qui illi dominatur, ad Io-
nem huic fauentem: Et horum ad impetum à Marte agitatum: Vita autem, et
concupiscibilis uirtus, atque ingenium, quorum primum regit Sol, secundum Ve-
nus, tertium Mercurius simul eandem cantilenam efficiunt, cum unum nequeat
stare sine consocio: Vitam enim potissimè rationalem consequitur concupiscibi-
lis, et amor, spiritusque peragendi. Hinc Academici docent per hæc tria simul Academ.
homini dari reatum in Deū: Sed hæc cum superioribus suis numeris proportio-
nantur. Et quamoptimè semper concupiscibilis uirtus, et solertia concomi-
tatur animum, et uitam: ut et delectatio fastidia, quæ laborem, et opus con-
sequuntur, nonnūquā ammoueat: et solertia, astuque omnia debite peragatur.

Q

CANTICI PRIMI

Post hos omnes est Luna omnia explicans, & hæc conuenit cum intellectu practico, qui omne opus dirigit, uelut gubernator in nauis, dum mare transmeat: Ipsius autem, & planetarum ad signiferum cælum se habet proportio, pro uelocitate motus eorum: Quam proportionem sequitur illa, quæ est intellectus practici ad omnes uires tam intellectuales, quam animales: & ea quæ est ipsarum ad inuicem, & omnium ipsorum ad corpus, quod non mouetur, nisi quatenus à superioribus uiribus ducitur, sicut cælum octauum: cui ex sua triplicitate quaternaria comparatur corpus quatrielementale, ultra motum diurnum, quo ducitur à primo mobili, non habet motum proprium, nec trepidationis, nec alium quempiam, ut aliqui asserunt: & illum, quem uidetur habere, autumat esse ex uariatione Solis: cuius motus est quodammodo regula, & amussis aliorum. Hic enim Zodiacum in quolibet anno transgreditur, & ultra: ne dum per sex horas, quæ in quibuslibet quatuor annis computatæ reddunt diem integrum, qui additur omni quarto anno bisextili denominato, sed etiam minuta quædam, centesimam uidelicet partem diei, uel circa: Quæ ex centum annis collecta diem constituit: Sed cum hic non addatur sicut in bisextili, ideo quibuslibet centum annis uidetur Sol præuenire introitum in Capricornum die uno, quamuis Ptolemæus dicat, quod hoc faciat quibuslibet trecentis annis: Nos autem comprobatum habemus ab anno natiuitatis Christi, quo Sol uigesimo quinto decembris die intrabat in Capricornum hucusque, quo intrat die undecimo, uel circa, Solem in 1500 annis præuenisse suum introitum quatuordecim diebus, uel circa: undè clara luce comprobatur, quod quibuslibet centum annis præueniat per diem, in quo solet moueri gradu uno: Sed hoc existimatur (ut nonnulli asserunt) ex motu octauæ sphaeræ in contrarium orbem, quod est ex ista Solis uariatione. Hac autem omnia simul cum proportionibus, quibus uirtutes, & opera nostra proportionantur ad inuicem, & cum sphaerarum motibus, undè harmonia resultat suauiissima, quod potius ad tertium uolumen pertinet, ad particularem effectus ipsarum sphaerarum circa diuinas, humanaeque uirtutes descendamus. Septem igitur uirtutes præcipuæ passim connumerantur, quæ per septem planetas, tanquam per instrumenta à summo bonorum fonte in homines diffunduntur: Per Saturnum spes, & contemplatiua uita: per Iouem iustitia, & æquitas: per Martem fortitudo: per Solem omnium regem charitas omnium uirtutum regina: per Venerem pietas, & temperantia: per Mercurium prudentia in agendis: per Lunam, quæ nunc occultatur, nunc apparet, fides: quæ in apertis, occultisque uersans ducatum præbet pergentibus per huius noctis caliginosas tenebras, quousque illucescat Sol ille supremus matutina, uespertina, & meridiana luce, quæ etiam peregrinantes in hac ualle tenebrarum illuminet, quantum peregrinationis status exquirat: & quantum mortales disponuntur ad ipsam suscipiendam per fidem, & expurgatoria opera.

De concordia admirabili rerum inordinatarum, & fecum utriusque mundi.

Cap. XXXI.

Entequam ad concordiam hominis cum supercœlesti mundo con-
scendamus, percurramus etiam cōuenientiā, quam habent utrius-
que mundi huius corporei, & inferiori: expurgamenta, infer-
næque partes. Est enim in mundo hoc sensibile terrenum habita-
culum, est domus cœlestis, est denique excelsa, & supercœlestis, ubi summus re-
sident Moderator: Sed ultra hæc omnia sunt expurgatoria loca, quo feces tã hu-
ius domestici, quàm cœlestis mundi confluunt, tanquam quid superfluum, & ex-
purgamentum cibi supremæ uitæ, quæ pascitur mentibus angelicis, & humanis
animis: ut ipse testatur in Euangelio, cui titulus est secundum Ioannem dicens: CHRISTVS.
Meus cibus est, ut faciam uoluntatem Patris mei, qui in cœlis est. Quæ autem
fuit hæc uoluntas, alibi declarans ait: Descendi de cœlo, non ut faciam uoluntatē
meam, sed eius, qui misit me: Hæc est enim uoluntas eius, qui misit me, ut omne, Idem.
quod dedit mihi, non perdam ex eo, sed resuscitem illud in nouissimo die. Anima
igitur, & mens angelica est cibus Dei, & Christi, qui comedit, & suscipit
eas omnes: ut sua calefactoria & diuina uirtute expurgando, & coquendo
in uisceribus misericordiæ suæ, quibus uisitauit nos oriens ex alto, faciat il-
las dignas Deo. Digerens itaque hunc cibum, quem assumpsit, illam partem
melioris substantiæ in seipsum tanquam nutrimentum non necessitatis, sed com-
placentiæ transmutat. In eandem (inquit Paulus) imaginem transformamur, Paulus
ut & nos filij Dei (ut inquit Ioannes) nominemur, & simus. Nec tantum hu-
manas animas in cibum suscipit, sed etiam mentes angelicas, ut ipsas expurget, Ioan.
& tãquam omnium mediator easdem Deo uniat, ut ex Dionysio, & Lynconie Diony.
Lyacon.
se discere possumus: Ille enim dicit: angeli purgantur à superbia, & ignorantia:
Et hic interpretando ait: Illis primis substantiis diuina scientia, quæ est uer-
bum, & filius Dei, est ueluti purgans non à sorde, quæ infuit, quæ apud nos
solet dici uera purgatio: sed ne insit obstans, quod genus purgationis est se-
cundū ueritatē optimum, & sufficientissimum. Vltimæ igitur digestionis super-
flua ad fœtida, & seculæta loca inferni demissa sunt, & demittuntur: Quo sine
aliquo ordine corruentes, in illo cōfusissimo globo, & tenebrarum horridissimo
chaos inuoluti debitas luūt pœnas suæ proteruitiæ, qua noluerūt cibare illū, q̄ cō-
querendo minatur dicens: Esuriui, & nō dedistis mihi māducare: Ideo maledicti à CHRISTVS.
me, & explosi ite in ignē æternū, cui dati estis in cibū perpetuū, postq̄ mihi, &
mēbris meis cibus esse nolulistis, sicut ego meipsum in cibum uobis præbui: ut in
me uiueretis. Isti igitur tanquam mortui, & cadauera fœtentiæ proiciuntur,
iuxta Isaia uaticinium: Facta sunt (inquit) morticina eorum, quasi stercus in Isaias
medio platearū inferni: Quod idem factū est antea de mentibus angelicis: quæ
nedū noluerunt epulum esse summæ Veritatis, & mediatoris: sed præsumpse-
runt ipsum deuorare, dicente Ioanne in celeberrima illa uisione: Et stetit draco Apocal.

Q ij

CANTICI PRIMI

ante mulierem, quæ erat paritura, ut cum peperisset, filium eius deuoraret: Unde ortum est prælium magnum in cælo, Michaël & angeli eius præliabantur cum dracone: & draco pugnabat, & angeli eius: & non præualuerunt, neque locus inuentus est amplius eorum in cælo: Et proiectus est draco ille magnus, serpens antiquus, qui est diabolus, & Satanas. Proiectus est igitur cum satellitibus suis, tanquam expurgamenta, & feces in cloacam inferni: ad quam demittuntur in dies mortales multi, & ipsi feces in rem suam malâ effecti: Quod an conueniat cum mundo isto humano, satis in propatulo est attendenti eius dispositionem: In ipso enim est arx suprema: cerebri, ubi portio superior rationis, imò portio diuina residet omnia inferiora gubernans. Est etiam cælestis mansiuicula pars anterior capitis, ubi uirtutes obsequentes, imaginatiua uidelicet cogitatiua, & huiusmodi inhabitant, tanquam cæli, & regis superioris ancille exequentes, quæ Dominus iusserit. Sicut etiam inferiores pedissequæ, uirtutes uidelicet sensitiuæ habitantes domum inferiorem & sensibilem, quæ merito superioribus ministris, sed principi potissimè famulari deberent, ut summus Imperator præcepit dicens: Subter te erit appetitus tuus. Est infimus quoque basti locus, sub quo pedes ueluti columnæ tantummodo subiiciuntur: ubi est expurgatoria domus, & ostium inferius huius humanæ arcæ: ex quo superflua feculenta, sordidâque emittuntur perpetuò negligenda. Sic & animi illi, imò animæ, mulierculæ uiles effectæ, quæ relicto auro primo, croco, & delitiis cælestibus, quibus nutriri debebant, amplexatæ sunt (inquit Ieremias) stercora, id est oblectamenta rerum inferiorum, & ipsæ iumenta, & stercora sunt effectæ: de quibus alius propheta ait: Computruerunt iumenta in stercore suo. De quorū etiam confusione, & inordinatione consonanti, hæc pauca retigimus, ne pars aliqua huius mundanæ, & humanæ domus relinquatur intacta.

Ierem.

Iocel.

Quòd Homo concinat cum angelis eos continens.

Cap. XXXII.

Homo est (inquit sapiens) cui data est uirtus continendi omnia: Ideo ultra inferiora, & media, alterabilia uidelicet & cælestia, apprehendit etiam angelos, & ipsum Deum: ut sit quodammodo uinculum omnium, omnibusque proximus, ac uerus mundus omnia continens, cum omnibusque conuersans: cum superis quidem per fidem, & sapientiam, cum mediis per rationem, & discursum: cum infimis per sensum, & dominium: Sitque cum omnibus symbolū habens, cū materia in proprio subiecto, cum elementis in corpore quadrisario, cum plantis in uegetatiua uirtute, cum cælis in influxu partium superiorum ad inferiores, & in motu circulari ad idem tendens à quo uenit: cū angelis in mente, & sapientiam: cum Deo in omnium continentia, quam habet homo compositione, Deus autem simplicitate quadam. Hinc ait Mercurius: Homo uel cælicolis est præstantior,

Mercur.

uel saltem pari sorte potitur: Etenim quicumque cœlitum ad terram descendit,
 cœli limitem deserit: homo autem ascendit in cœlum, illudque metitur: Nec cum
 fugiunt, quæ ima sunt, & quæ sublimia, ac reliqua omnia: & quod maius est,
 terram haud dimittens in cœlum attollitur: tam ampla est humana potestas.
 Quamobrem audendum est dicere hominem quidem terrenum Deum esse mor-
 talem, Deum uerò cœlestem immortalem hominem: Vndè horum uirtute guber-
 nantur singula: uni tamen cuncta subiiciuntur. Esse itaque angelos nedum sa-
 cra eloquia docent, sed & philosophi naturales id asserunt, & probant, Pla-
 to maximè cum omnibus suis Academicis, Chrysippus, & Aristoteles: Hic
 siquidem ait, Absurdum fore, eam partem, quæ est ad gignenda animalia ap-
 tissima, ueluti sydera, & æthereas regiones, priuatam esse sua factura: Vn-
 dè necessarias adiudicabat ibi genituras, & has esse intelligentias. Chrysi-
 ppus uerò in unoquoque perfectionem reperiri assererat: Nam catulus imperfe-
 ctus est, canis autem perfectus in suo genere: Sic equuleus sit equus perfectus,
 & puer uir. Eadem serie & in partibus contingit, cum manus sit perfectior
 pede, & oculus manu: Vndè cum mundi inferioris partes imperfectæ sint,
 quia terra tantummodo gignit: bestię sensu, & motu uigent: homo ratione
 regiur, & appetitu ad ima trahitur. Est igitur ratio sensibus non præpedita,
 & hanc in angelis esse oportet. Hinc assererat Plato inter Deos, atque ho-
 mines natura & loco medias quasdam diuorum potestates intersitas, easque
 diuinationes cunctas, miracula, particularesque homines gubernare: Et si à
 gentilibus genij, à nostris autem angeli nominantur. Sed quomodo se habeant
 nobiscum influendo, & conuersando, undè suauissimus resultat in operando con-
 centus, quia hæc intuitum oculorum, cæterosque sensus effugiunt, non facile
 est de eis differere, ideo non Zenonem, Cleanthem, Chrysippum, uel Ari-
 stotelem, Sed prophetas, & pontifices nostros, Dionysium, cæterosque pa-
 tres diuino lumine collustratos in hoc negotio consulere debemus: sed præcipuè
 illum pontificem maximum, qui ait: Omnia, quæcunque audiui à Patre meo,
 nota feci uobis: Is enim ait: Angeli eorum, paruulorum uidelicet, semper ui-
 dent faciem Patris mei: à quo hauriunt: quod in nos influant, ut tanquam fer-
 mentum cum nostra massa adiuncti, uirtute tamen summi opificis non quidem
 corrumpant, sed in diuinam sortem nos commutent: Vndè iuxta propheticum il-
 lud: Cum sancto sanctus eris, nobis quoque dici possit, cum angelo angelus eris.
 Dum igitur homo eorum influxum, & uigorem suscipit, dicitur Seraphicus,
 Cherubicus, angelicus, & huiusmodi pro natura suscepti influxus. Habet
 itaque homo conuenientiam cum omnibus illis, & ab omnibus suscipit (iuxta
 Dionysii monumenta) purgationes, illuminationes, & profectus. Sed ad
 particularia descendendo, suscipit homo ab angelis, ut bonus sit Dei nun-
 tius, & interpres diuinæ mentis: Ab archangelis, ut dominetur omnibus, qui-
 bus præsidere datum est: A principatibus, ut etiam subditorum omnium uires

Philoſd.
 Plato
 Academ.
 Chryſo.
 Aristo.
 Chry.

Zeno.
 Clean.
 Chryſ.
 Aristo.
 Diony.

CHR I
 STV 3.

Diony.

CANTICI PRIMI

complectens omnes ad se ut quaedam occultissima, & supercaelesti attrahat: A uirtutibus uim suscipit, qua in hostes ueritatis, & brauij, pro quo pugnamus, roboratur: A potestatibus praesidium in mundanae huius domus inimicos: A Dominationibus auxilium, quo subiicere possimus inimicum domesticum, quem semper nobiscum portamus: Et ut debitum finem consequamur, à thronis suscipimus, unde compaginemur: & unde in nobis ipsis collecti memoriam in illa aeterna spectacula figamus: A Cherubinis mentis lumen, aut superexcelsas imagines, & figuras: quibus ipsa contemplari possimus: A Seraphinis uero, ut perfecto amore tandem ipsis inhaeramus. Et nisi symbolum, & communicationem cum angelis haberet homo, non posset in angelum transmutari, sicut iam effectum fuisse supra declarauimus.

Modulatur homo cum Deo ipsius templum, & imago
existens. Cap. XXXIII.

Atis, superq; homini datum fuit, ut ipse alter mundus effectus mundi ipsius partes omnes in se complecteretur, id tamen munificentissimo Datori parum uidebatur, nisi & seipsum homini, tanquam dilecto filio praeberet: Quod asserere minime auderem, nisi sapien-

Xistus.
Pythag.
Paulus

tes, & ipsemet omnium bonorum largitor idem testaretur. Adiudicauit Xistus Pythagoricus hominis animam esse templum Dei, & inde immortalē instar hostis, ut locus sit proportionatus locato: Sed exerta uoce hoc Paulus intonat dicens: Templum Dei, quod estis uos: Quod pluribus locis scripturae sacrae comprobari posset: Sed praemitamus, qualiter homo sit Dei simulachrum ad imaginem Dei, & cum similitudine ipsius factus, ut ipsemet opifex ante, quam eum produceret, reserauit: Est enim simulachrum, & imago Dei continens omnia, quae in Deo sunt: Et in hoc differt imago à uestigio, quia hoc partem, illa autem totum (ut docent nostri theologi) representat. Hinc qui de hac imagine pertractarunt, inuestigare conati sunt omnia, quae in Deo representare possit homo: Trinitales enim omnes tres hominis potentias cum tribus personis coaptare studentes dixerunt, quod in memoria Pater, qui memoria fecunda dicitur: in intellectu Filius, Dei uerbum, & sapientia, & in uoluntate Spiritus sanctus amor quippe diuinus resignetur. Sed acutiores Theologi ulterius progredientes docent, quod etiam in operationibus (quas actus secundos dicunt) representantur diuinae illae proprietates, aut actiones: siue (ut dicunt) notionalia, & sententialia, uel quocumque alio nomine diuina nuncupari possunt: Nescimus enim nec scientibus loqui licet arcana illa Dei semoti ab omnibus creaturarum modis: & qui est (inquit Dionysius) omnia eminenter: adeo ut haec, quibus utimur, uocabula ea, quae in ipso sunt, exprimere nequeant, nisi per similitudinem, & analogiam quandam: secundum quam ulterius progredientes dicemus, quod etiam in passionibus nostris aliqua in Deo representamus, quae quauis in Deo passionis non sint, analogice tamen passionum nomine ipsas nuncupamus: ut est ira, furor, atque concupi-

Diony.

scientia. Et binc de primis ait Propheta : Domine ne in furore tuo arguas me, neq; in ira tua corripas me : Et iterum : Cū exarserit in breui ira eius : Et quis nouit potestatem iræ tuæ? Infinita penè sunt loca scripturæ sacræ attestantia iræ, furorem, & excandescētiā Dei. De complacētia quoque, quæ est ex concupiscenti uirtute, intonuit Paterna uox dicens : Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui: & de cōplacētia, quam habet nobiscum, in Prouer-

biorum uolumine ait : Delectabar per singulos dies ludens coram eo omni tempore, ludens in orbe terrarū, & delitiæ meæ cum filiis hominum. Ioannes quo-

que ait: Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret. Plena sunt sacra eloquia tam de amore Dei in bonos, quàm de indignatione eius in proteruos, & rebelles, Sed hæc omittentes ad particularia membra Dei simul cum

Dionysio sacri eloquiū testimoniis suffulti descendamus, secundū quæ Dei portamus expressiorem imaginem : Ipse enim ex pluribus scripturæ locis membra

humana Deo attributa comprobatur, caput, oculos, nares, os, linguam, manus, pedes, digitos, & cætera huiusmodi : Pedibus nanque eius terram pro scabello

dedicatam, & cælum pro confessu Isaiæ uaticinio edocemur : Manibus quoque omnia plasmasse, & digitis eadem appendere, quorum illa opera sunt, canente

Dauid: Quoniam uidebo cælos tuos opera digitorum tuorum, Lunam, & stellas, quæ tu fundasti, aut parasti, ut habet ueritas Hebraica. Oculi autem eius super iustos esse perhibentur, & aures eius ad præces eorum, uultus autem, aut facies eius, irata uidelicet, super facientes mala, ut perdat de terra

memoriam eorum. Et multa huiusmodi reperiuntur in Deo, sed clarius in Christo, in quo ipse Deus est habitu inuentus, ut homo: undè facilius cum eo conformari possumus, dicente ipso Apostolo : Dedit nos conformes fieri imagini filij sui: Ad quod peragendum Corinthios excitat dicens : Sicut portauimus imaginem terreni, portemus & imaginem cælestis, illius uidelicet, qui est uera imago Dei inuisibilis, primogenitus omnis creaturæ : in quem transformari nobis datum est, dicente eodem Apostolo : In eandem imaginem transformamur, in

eandem uidelicet, quæ est filij Dei: Cui Ioannes adstipulatur dicens : Dedit eis potestatem filios Dei fieri: Et hoc fit, quando ei conformes efficimur, primo in uirtutibus intellectu, postea si uires omnes exteriores, & membra ritè concordemus cum Deo, & redemptore nostro, ut sibi inuicem concinna suauitate respondeant. De supernis nanque potentiis, intellectu, uoluntate, & memoria

inquit Augustinus in suo de Trinitate : In eo, quod ad contemplationem pertinet æternorum, non solum trinitas, sed imago Dei est: Et alibi de intelligentia in seipsam reflexa profequitur dicens : Ecce mens meminit sui, intelligit se, diligit se : Hoc si cernimus, cernimus quippe trinitatem, non quidem Deum, sed ipsam imaginem Dei : Si uerò declinat mens ad inferiora, nullibi reperio, quod inde resultet imago, imò fœdatur ratio imaginis, & tanto magis, quanto homo turpioribus occupatur. Rationalem igitur creaturam ad imaginem

CANTICI PRIMI

Dei factam contemplantes, diligentes, eamque rememorantes rationem imaginis excitamus in nobis: Deum autem ipsum excogitantes, & amore prosequentes in eandem imaginem, quæ est ipse filius Dei, transformamur: Nã amor (auctore Dionysio) est uirtus transformans amantem in amatum: Quem amorem, & concupiscibilem uirtutem si moderemur, iramque, & excandescuntiam ratione frenatam exerceamus in hostes principis, adhuc imaginem portamus illius, de quo excandescunt in prophanatores templi dicit propheta (ut Ioannes interpretatur) Zelus domus tuæ comedit me: De quo iterum amore succenso in Apocalypsi dicitur: Dilexit nos, & lauit nos in sanguine suo. Nec tantum Filio conformamur, sed etiam Patri, & totius trinitatis gerentes imaginem ipsi conformari possumus: Dixerat namque Deus (ut Moyses narrat) Faciamus hominẽ ad imaginem, & similitudinem nostram: Cuius doctrinam redolens Trismegistus trinitatem, cuius imaginem gerimus, non sub personarum nominibus, sed aliis uocabulis exprimit dicens: At Pater omnium intellectus, uita, & fulgor existens hominem ipsi similem procreauit: cui tanquam filio congratulatus est: Pulcher enim erat: atque patris sui ferebat imaginem: Qui Pater est intellectus, habens (ut dicunt Theologi) essentiam pro obiecto: Filius est uita ipsomet docente, dum ait: Ego sum uita: Spiritus sanctus est fulgor, imò & ipse ignis, fulgens, & inflammans: Quibus omnibus conformamur, recta intelligentia, recta uita, recto que amore: Conformamurque ipsi in particularibus quibusdã, quæ per analogiam scriptura membrorum nominibus nuncupare solet, de quibus particulariter uideamus.

De consonantia membrorum Dei, & hominis. Cap. XXXIII.

Antiqui

Moses.

Theolo.

Væ autem sint membra in Deo, quibus homo conformari possit, adumbrando potius quam pingendo percurreremus, adducentes de pluribus aliqua, quæ scriptura sacra de re huiusmodi attestatur: & in typo arboris superexcelsæ descripserunt antiqui: Omnes enim tam creaturæ ratione utentes, quam redemptor, & ipse Deus arbores dicuntur, ut innuit Moyses in suo horto uoluptatis, quem describit plantatum, & consitum diuersis arboribus, id est multigenis gradibus, & conditionibus creaturarum rationabilium: Sed in medio arbor uitarum dicitur collocata, à qua omnis uita tam angelica, quam humana, & quæcunque alia sit, emanat, & fluit: & in qua omnia uiuunt, & uiuebant antequam in proprias formas explicarentur, dicente Ioanne: Quod factum est, in ipso uita erat. Ibidem quoque dicitur fuisse arbor scientiæ boni, & mali, quæ (nisi fallor) Christus homo est, qui solus simul, & semel gustabat bonum beatitudinis, & malum passionum nostrarum. Nec enim (ut omnes Theologi clamant) alius quisquam fuit, qui simul fuerit beatus, & uiator, nisi Christus Iesus: Cuius gradus interdictus fuit Adæ, aliis omnibus concessis. Arbor itaque homo est, arbor Christus, arbor & ipse Deus, qui in arboris typo, eo sacramento describitur, ut membra hominis omnia ipsi con-

ueniã: Eius enim cacumen (quod coronam uocant) caput est, cui ipsa corona imponitur: Capiti autem utrinque est oculus: Dextro quidem remunerandos benignissimè intuetur, & sinistro puniendos acrius respicit: De quibus oculis dicit scriptura: Oculi Domini contemplantur bonos, & malos. Sed illud minimè prætereundum censeo, quòd פֶּיַךְ , id est hain Hebraicè fontem significat, & oculus: adeo quòd oculus, & fons diuinæ pietatis idem sit, sicut & idem est oculus, & fons pietatis in nobis: Qui si aperiatur ad lachrymas fundendas pro Dei amore, & præ dolore Christi patientis, & afflicti proximi, statim diuinæ pietatis fons ad compatiendum lachrymanti aperiatur: Ideo saluator non sine causa dixit: Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur, exuberantia uidelicet diuinæ pietatis suscepta ab illo fonte, de quo dicitur: Quoniam apud te est fons uitæ. Sunt ibidè & aures, de quibus quoque canitur in psalmis: Et aures eius in præces eorū: Ad preces etenim nostras mouentur, quando & nos aperimus aures, ut audiamus, quid loquatur in nobis Dominus Deus: & quādo audimus preces, & clamores proximi nostra ope indigentis. Sed si moueatur caput nostrum (portio uidelicet illa suprema in arce residens) in obiectum Deificum, uel bonum aliquod, mouetur & ipsum omnium præcipuum caput, & omnium bonorum largitor Deus at trabēs, & deducens, iuxta illud Saluatoris: Nemo uenit ad me nisi Pater meus traxerit eum: Præuenit enim aliquando Deus, ut ait Propheta: Misericordia eius præueniet me. Sed aliquando ipse Deus exquirat, ut nos primo moueamur, sicut scriptum est: Conuertimini ad me, & ego conuertar ad uos. Mouetur tūc & ille, qui factus est caput corporis ecclesiæ, sicut ipse omnibus protestatur, dum, ait: Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam uos benignè ad uos ueniendo, uobiscumque mansionem faciens. Sub oculis & capite sunt utraq; brachia, & manus dextra & sinistra: illa quippe misericordiam impartitur, & omnia bona: hac autè punit malemerentes lege seuerissima, quæ ab ipsa prouenit: Inde enim lex, & iustitia dura: & à dextera uenit lex misericordie, & gratiæ per Filium Dei, qui non sine causa semper dicitur in Patris dextera collocatus. Hinc magno mysterio flagitiosi duram Christi sententiã suscepturi ad iudicis sinistram dicuntur collocandi: misericordiam autem consecuturi ad dexteram. Brachium itaque sinistrum reuelatum fuerat patribus in duriori lege: sed dexterum referatum est nobis per Filium Dei, de quo uaticinari uolēs Isaias clamabat: Domine quis credet auditui nostro, & brachium Domini cui reuelatū est? aut per quem reuelatum est, ut habet ueritas Hebraica: Vtique per illum, aut supra illum, qui ascendit tanquam uirgultum de terra sitiēti, iudaica uidelicet gente suis sceleribus tunc arida effecta. Venit itaque sine aspectu, & pompa regij apparatus, plenus tamen thesauris sapientiæ, & misericordie, quæ collocantur ad dexteram: Ideo diffudit sapientiam, clementiam, & misericordiam in discipulos, populumque ipsi creditum omnia sua distribuēs, corpus, sanguinem, & animam, beatius existimans dare, quàm accipere, omni-

CHRISTVS.

Psalm.

CHRISTVS.

David

Ioël.

CHRISTVS.

CHRISTVS.

Isaias

CANTICI PRIMĪ

CHR I
 S T V S.
 Dauid *busque protestaui, & clamans: Date, & dabitur uobis: Mouete manum uestrā in proximum, & sentietis dexteram Dei in uos largissimè apertam. In medullio autem tanquam cor, & totus uenter est uerum pulchrum Socraticum, imò diuinum, à quo omnia pulchra: de quo psalmographus ait: Virtus, & pulchritudo in sanctuario eius: pro quo nos habemus: Confessio & pulchritudo in sanctificatione eius: Illud enim תפארת Tipberet, quod interpretatum est magnificentia, potius illud uerum pulchrum significat, quo omnia pulchrescunt uita, & pulchritudine diuina. Huic respondet pulcherrimum, & excellentius omnium membrorum cor summopere à Deo ipso concupitum: Quo moto in Dei amorem, mouetur & cor diuinū in amorem diligentis, ut in Canticis dicitur: Dilectus meus mihi, & ego illi, inter ubera mea commorabitur: Vbera enim hæc sub brachijs collocata sunt, quæ lactere desyderabat Salomon dicens: Osculetur me osculo oris sui, quia meliora sunt ubera tua uino, quia suauissimum lac propinant, quod prophetas, & amicos Dei constituit, & sapientes rerum diuinarū. Et quia hæc propinatio facta fuit potissimè in terra promissionis (quæ uulgò terra sancta dicitur, sed à Daniele terra zebi, id est præcipua, & iucunda, cum in ea diffusa sint omnia charismata, & omnia dogmata legalia, & prophetica) ideo dicta fuit terra fluens lac, & mel, id est sapientiam, & gustum rerum diuinarum: Unde nec mirum: si butyrum comedens, ex illo lacte confecto scit reprobare malū (ut Isaias ait) & eligere bonum: quia spiritualis iudicat de omnibus. Hæc igitur ubera lactarunt omnes prophetas, quæ alio nomine dicuntur tertium cælum, ad quod conscendens Paulus uidit arcana Dei, quæ non licet homini loqui. Sub corde autem sunt intestina omnia, & instrumenta quædam, tanquam fundamenta totius uitæ, & generationis: Unde in archetypo hoc intestinum dicitur fundamentum, arbor, & truncus uitarum omnium: A quo loco largissimi influxus uitæ cælestis in nos, descendunt: dummodo Deo uiuere, & ipsi uitæ uacare curemus, ut author uitæ ait: Oues meæ uocem meam audiunt, & cognosco eas, & sequuntur me, & ego uitam æternam do eis. Vltimum autem in archetypo existens pedes representat, per quos terram inhabitat, quæ dicitur scabellum pedum suorum: undè & illud Hebraicè Sachina dicitur, id est habitatio in nobis: Dicitur etiam terra uiuentium, & regnum, quo uidelicet immediate regnat in nobis: Et hanc diuinitatem mortalibus communicatam summus doctor regnum cælorum uocat, dum ait: Regnum Dei intra uos est. Sed hoc qui uult, sibi ipsi uiolentiam inferat, cum soli uiolenti rapiant illud, maxime à diebus Ioannis Baptistæ, qui fuit terminus legis Mosaicæ, Christo Euangelicæ legem ordiente, in qua non animalium, sed sui ipsius mortificatio omnimoda exquiritur, & perfecta in homine animali subiugando uiolentia.*

Va sonoritate omnia, etiam particularia in hoc feculento mundo existentia cum archetypo conueniant.	Tonus Septimus.
Rationibus & autoritatibus probantur omnia habere in arche- typo aliquid, cui respondeant.	Cap. I.
Cui maiestati materia prima succentet.	Cap. II.
Cum quo stabiliatur terra.	Cap. III.
Cum quibus cætera elementa in eodem resonant.	Cap. IIII.
Quid inibi notent lapides.	Cap. V.
Quam sedem illic habeant metalla.	Cap. VI.
Quem locum ibidem contineant plantæ.	Cap. VII.
Cum quibus nostra hæc æquetur planities.	Cap. VIII.
Quibus eleuentur montes.	Cap. IX.
Quid desertum, & arida.	Cap. X.
Quid frugifera terra.	Cap. XI.
Quid mare, & aquæ.	Cap. XII.
Quid fontes.	Cap. XIII.
Quid flumina, & canales.	Cap. XIII.
Quid piscinæ, lacus, & stagna.	Cap. XV.
Quid mare rubrum.	Cap. XVI.
Quid nubes, & pluua.	Cap. XVII.
Quid ros, & pruina.	Cap. XVIII.
Quid grando, nix, & pruina.	Cap. XIX.
Quid glacies, & crySTALLUS.	Cap. XX.
Quid paradifus voluptatis	Cap. XXI.
Quid Gion, Physon, Tigris, & Fuphrates ex ipso paradifio flu- entes.	Cap. XXII.
Quid Iordanis, & Ieor fluuius Aegypti.	Cap. XXIII.
Quid vinum, lac, butyrum, & mel.	Cap. XXIIII.
Quid terra fluens lacte & melle.	Cap. XXV.
Quid oleum.	Cap. XXVI.
Quid palma, cedrus, lignum setim, & hyssopus, atque salix.	Cap. XXVII.
Quid uitis, & uinea.	Cap. XXVIII.
Quid animalia sanctitatis.	Cap. XXIX.
Quid capræ, cerui, & hinnuli.	Cap. XXX.
Quid oues, & pastores ouium.	Cap. XXXI.
Quid animalia, pisces, aues, & plantæ mundæ, & immun- dæ.	Cap. XXXII.
Quid Ierusalem, Sion, & templum.	Cap. XXXIII.
Quid Aegyptus, Babylon, & Damascus.	Cap. XXXIIII.
Quid Arabia, mons Syna, & Mesopotamia Syriæ.	Cap. XXXV.

CANTICI PRIMI
 RATIONIBVS ET AVTHORITATIBVS PRO-
 BANTVR OMNIA HABERE IN ARCHETYP0 ALIQVID
 cui respondeant. Caput primum.

SAPIENTVM dogma probatissimum est, nec minus tri-
 tissimum, omnia fabricata præexistere in artifice prudent-
 ter, & non fortuito casu fabricante: Pari modo domus in
 architecto: sic quoque sermo præexistit in oratore: neque
 aliter factura in generante, & prænante: sic machina hæc
 uniuersitatis in summo progenitore Deo, tanquã uita crea-

trix præerat, ad cuius metam omnia membra formaret. Numerus etenim, pon-
 dus, & mensura, quibus annumerantur, firmantur, & metiuntur omnia (ut Au-
 gustinus sapientissimè docet) non sunt in rebus productis, sicut nec mensura, qua
 mensuratur pannus, aut pondus, quo grauiora ponderantur, uel numerus, quo
 numerantur omnia, in rebus mensuratis, firmatis, aut numeratis reperitur, sed
 proculdubio extra eas. Numerus itaque, pondus, & mensura, quibus metua,
 & librata sunt omnia, extra illa omnia necessariò sunt. Et cum nihil sit extra
 omnia producta, nisi ipse Deus, restat, quòd in ipso, numerus, pondus, atque me-
 sura. Quam optimè igitur & eleganter Prisci Theologi celebrarunt dogma il-
 lud antiquissimum, primo (ut fertur) ab Abraham patriarcha propalatum, quo
 docemur mensuras, & annumerationes esse in archetypo, quibus omnia dispo-
 nuntur, & numerantur. Et de his Augustinus optimè prosequitur dicès: In Deo
 sunt numeri sine numero, cum omnia, quæ in eo sunt, sint ipse Deus unicus. Est
 que pondus sine pondere, quo non grauatur, sed stabilitur ipse opifex dans ce-
 tera cuncta moueri, & stabiliri tandem. Sic & anima nostra est numerus qui-
 dam, & mensura rationalis dicta ab Academicis, qua omnia intelligenda a no-
 bis & operanda metimur, ut ab errore, stultitia, & deformitate in operibus
 nostris declinare possimus. Nec profectò subsisteret hæc mundi fabrica concin-
 na, & librata ponderibus debitis nisi numerata, & librata ab opifice & guber-
 natore ipseus. Sic nec domus aut Respublica sua pace, & tranquillitate gauderet, ni-
 si moderaretur ab eo, qui eandem regit: Cuius mensura, & libramen est in mo-
 derante, ad cuius metrum disponuntur omnia eidem credita. Necessariò igitur
 in Deo benedicto intelliguntur mensuræ, & annumerationes, quibus omnia me-
 surat, & numerat, ut in Ecclesiastico legitur: Arenam maris, pluuie guttas, &
 dies sæculi, quis dinumerauit? Altitudinem maris, & profundum abyssi quis di-
 mensus est? nisi uidelicet illa opifex, & gubernatrix sapientia, de qua & in psal-
 mo canitur: Qui numerat multitudinem stellarum, & omnibus eis nomina uo-
 cat. Sed & capillos capitis omnes cõnumerat, ut in Euangelio dicitur. Qua au-
 tem mensura opifex mensurauerit hanc mundanam domum, ab Ezechiele &
 Ioanne serio edocemur, quorum alter calamo sex cubitorum & palmo, alter ut

Augusti.

Prisci.
Theolo.
Abrahã

August.

Academ.

Ecclesia.
Dauid
CHRISTVS

Ezechie.

Ioan.

rō arundine aurea mensuratam ciuitatem, aut domum banc mundialē se uidisse
 perhibet, ut suo loco latius differemus. Balassari quoque per Danielem dictum
 est: Numerauit Deus regnum tuum, & compleuit: ut inuatur quoque uitæ cur-
 ricula numerata esse, ultra quæ transgredi non possimus, sicuti Iob aperto ore ^{Iob}
 loquitur dicens: Breues dies hominis sunt, & numerus mensuum eius apud te est:
 constituisti terminos eius, qui præteriri non poterunt, quamuis abbreviari. Nu-
 merantur etiam omnium merita & flagitia, ut conuenienti proportione remune-
 rentur, & puniantur ab eo, qui per Zachariam loquitur dicens: Metiar Ierusa- ^{Zach.}
 lem, animam uidelicet (ut in sensu morali exponitur) & uideam quanta sit longi-
 tudo, & latitudo eius. Quod Christus clarius referat dicēs: Qua mensura mē- ^{CHRISTVS.}
 si fueritis, remetietur & uobis. Et per alium Euangelistam ait: Date, & dabi-
 tur uobis: Mensuram bonam, confertam, coagitatam, & superfluentem dabit in
 suum uestrum, quia eadē mensura qua mensi fueritis, remetietur & uobis. Sed
 flagitia hominum duplici dicuntur librata mensura, maiori uidelicet & minori.
 Maior montibus comparatur, dum dicitur: Iustitia tua sicut montes Dei: Quæ ^{David}
 ab Hebræis dicitur Din, Quod iudicium durum, & forte significat, ut nullus
 ad ipsum possit iustificari, sicut dicit Propheta: Non intres in iudicium cum ser-
 uo tuo Domine, quia nō iustificabitur in conspectu tuo omnis uiuens. Et in Isaiā ^{Isaias}
 dicitur: Facti sumus immundi omnes, & quasi pannus mēstruata uniuersa iusti-
 tie nostræ. Cum quibus Gregorius, Omnis (inquit) humana iustitia iniustitia est ^{Grego.}
 se cōuincitur, si districtè iudicetur. De iustitia autem minori dicit Micheas pro- ^{Miche.}
 pheta: Adbuc ignis in domo impij, thesauri iniquitatis, mensura minor iræ plena.
 Mensa quoq; dicuntur charismata nobis tributa, & donata fides, ut cum Ro- ^{Paulus}
 manis Apostolus ait: Sicut Deus diuisit mensuram fidei. Et iterum cum Ephesius: ^{Iidem}
 Unicuique nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi.
 Perfectam quoque mensuram, & determinatam corporis resumendi in fœlici
 ac beato statu nos habituros ibidem protestatur, dum ait. Occurremus omnes
 in unitatem fidei, & agnitionis filij Dei in uirum perfectum, in mensuram æta- ^{Ibidem}
 tis plenitudinis Christi. Mēsuratur quodque spirituale corpus, eiusque membra,
 ut paulopost subintulit dicens. Veritatem facientes in charitate crescimus in il-
 lo per omnia, qui est caput Christus, ex quo totum corpus compactum, & cōne-
 xum per omnem iuncturā subministrationis secundū operationē in mēsurā unius
 cuiusq; mēbri. Ex istis, & plerisq; aliis locis scripturæ sacræ cōprobantur men-
 suræ, & libramina esse in archetypo, quibus omnia inferiora, & quando crea-
 bantur mēsurata sunt, ut unū quodq; suis gradibus staret cōcinnū, & nūc quo-
 q; librantur, & pensitantur, adeo ut nihil sit in creatis, aut agatur, quod non re-
 spondeat, & examinetur mensuris illis æternis, & tantum unaquæque res sit,
 tantumque agat, quantum à supernis illis mensuris tributum fuerit: & tantum
 pro bene, aut malè actis reportent, quantum per mensuras illas decretum fuerit
 conuenire. Sed ad rerum particularium correspondentiam descendamus.

CANTICI PRIMI

Cui maiestati materia prima succentet.

Cap. II.

Eusebius
Pamp.

Pythag.
Emped.
Peripate.
Plato

Diony.

Zeno.

Plato.
Socrates
Theolo.

Timæ.
Plato.

OMnia facienti, & primo actui Deo summo, ut respondeat omnipatens materia, & prima potentia receptiva, conueniens est, ut inter illa duo extrema resultent intermedia omnia, ex eo, qui est in omnia conducenda omnipotens, & ex ea, quæ est ad omnia suscipienda dispositissima. De quorum conuenientia Eusebius Paphilus in suo de Trinitate & Monade concinnè differit. Primo (inquit) enti semper est aduersa materia: Ille nanque solum facit, hæc solum patitur: Ille duntaxat mouet, hæc tantummodo mouetur. Quam susceptricem omnium specierum phisici aliqui pandochem nominarunt: Sed Pythagoras, & Empedocles cum Peripateticis sylum Plato uerò sinum informem, matrem mundi, receptaculum subiectum, nutritricem formarum, & earum omnium capacem potentiam, sicuti Deus est omnia potens facere, omnium earundem formator, prima causa agens in omnibus, mundi pater, fons in omnibus fluens. Et rursus dixerunt, materiam susceptricem, & expultricem omnium specierum, sicut ipsas opifex iuxta diuina, causatiuaque exemplaria distinguit. Hæc non ens, & principium passiuum entium, sicut Deus actiuum principium omnium, existens in omnibus, & extra omnia. Ex quo habet imagines, & obscuras ostensiones, exactionesque primi entis: Vnde omnis essentia est ad actionem per potentiam deducta, idque iure: Nam ex diametro ad se inuicem posita simulachra quædam proiciunt similitudinis. Incomprehensibile quoque intellectui primum ens constituit incomprehensibile intellectui etiam extremum: Et siquid eorum apprehendi potest, negatiuo deprehendetur ratio: Nam primum ex negatiua diffiniunt, ut Dionysius docet, quod nihil existat entium, sed effectrix causa, & melior ipsis. Ex negatione etiam diffiniunt aliud extremum, quod entium nihil existat, sed ipsis deterius. Simplicissimum primum, simplicissimum quoque postremum. Sed hoc uacillat, à specie in speciem transiliendo, illud autem semper est idem, semperque agens, sicut hæc semper suscipiens quousque durabit successiua generatio. Media uerò interualla de utroque extremo participando minus & magis perfecta reperiuntur, quanto magis altero extremorum appropinquant. Hinc Zeno Mnasei filius Citiensis duo posuit principia rerum, Deum & materiam: quorum illum agendi dicebat causam, hanc patiendi. Sed Plato, & Socrates tertium addiderunt, ideam, uidelicet in diuis sensis, uisisque Dei, aut in diuina mente, uel uerbo: ut nostri Theologi habent in usu, Quod tamen idem est. Sed hic rei series est attendenda. Respondet materia & pura ipsius potentia omnipotenti Patri: Vnde nõ sine mysterio Moses Deum inducit creatorem, & opificem materiæ huius, quæ ipsi sine aliqua intermedia causa correspondet. Cætera autem producta enarrat per intermedias causas, iussu tamen parentis primi, & opificis summi: ita quod productio materiæ, & ipsa materia producta differt à productione aliarum rerum, & ab ipsis rebus in lucem, æditis: adeo, ut Timæus Locrus, & Plato no-

cauerint cogitationem materiae spuriam, & alienā à cogitatione aliarum rerū.

Cum quo stabilatur terra.

Cap. III.

Elementa omnia in caelis, angelis, & Deo reperiri conuenienti sua nota patefecimus: Nunc autem, qua consonantia conueniāt eadē elementa cum archetypo, referandum occurrit. Est quippe paterna mens omnium fecundissima, ut germina illa bina produceret, filium uidelicet, & simul cum ipso Spiritum sanctum: quibus caetera omnia huius uniuersi produxit, & totum ipsum globum: Quod filiale germen: perfectō à se decreto temporum curriculo in salutem gentium dedit. Pro quo ^{Isaia} Isaias horum Sacramentorum conscius deprecabatur dicens: Aperiatur terra, & germinet saluatorem. Hoc ^{Theolo.} Theologi nostri de beata uirgine, Hebraei de ultima archetypi mensura (quam sachinam, id est habitationem mediatā Dei in nobis, & domesticam uocant) interpretantur. Sed (ni fallor) de paterna mente meritō intelligi potest: quae est filij in primis, & consequenter omnium aliarum rerum prima pullulatrix. Nam de filio, qui uerbum & ueritas Dei dicitur, canit ^{Dauid} Propheta: Veritas de terra orta est. Qui etiam dicitur aqua salutaris ex eadem terra scaturiens. Est itaque terra haec receptiua omnium fecunditatum, & consequenter ueluti prima parens etiam omnium pullulatiua: adeo (ut ^{Plutarc.} Plutarcho a ^{Phyfici} phisici opinentur Deum auspiciatum mundi creationem à terra tanquam à centro, & ^{Moies.} matre omnium. Quod & ^{Moies.} Moyses innuit enarrans productionem, quā Deus iactis fundamentis elementaribus iussit fieri dicens: Germinet terra herbam uirentem, & lignum fructiferum iuxta genus suum. Et sicut haec terrene arbores, nisi plantatae sint in terreo elemento, minimē uiuunt: sic de meliori, & ^{CHRISTVS.} rationali arbore dicit summa Veritas, quod nisi sit plantata à Patre summo agricola, in terra uidelicet illa superna, eradicabitur. Est etiam terra haec in aeternū stans à suo nunquam centro diuisa, nec ad locum alium destinata, omnibus aliis elementis, & elementariis rebus successione quadam agitata, & diuersa pe-
tentibus spatia. Est & paterna illa mens semper in se stabilis, nequo missa, neque à centro suo dimota, & si filius, spiritus sanctus, intelligentiaeque omnes ad diuersa exequenda mitti dicuntur. Est iterum terra centrum uniuersi: est & Pater cœtrum sphaerae intellectualis, ubique per suam essentiam & potentiam existens: sed in cœlesti palatio aperta praesentia apparens, tanquam terra, & habitatio illorum. Ad quam suspirando ^{Dauid} Propheta dicebat: Credo uidere bona Domini in terra uiuentium.

Cum quibus caetera elementa in eodem resonent.

Cap. IIII.

Aqua in qua est seminaria uirtus animalium (cum eorum semen a-
queum sit) cum filio conuenit: qui uera aqua existens continet seminariam uirtutem omnium rerum, dicente ^{Ioan.} Ioanne: Omnia per ^{Moies.} uerbum facta sunt. Et hoc est, quod dixit ^{Moies.} Moyses ex parte iuben-
tis opificis: Producant aquae serpicuram, aut foeturam animae uiuentis, & uola-

CANTICI PRIMI

- Thales
 Thales Milesius, à quo Ionica secta, existimauit aquam principium esse rerum: & omnia in ipsam aquam resolui, & eadem omnia ab ipsa nutrir, & ipsa priuata arefcere. Et quamuis fructuum & herbarum semina terrea sunt, tabefieri tamen necessarium adiudicauit Trismegistus, si fecunda esse debuerint: Tabefacta enim fuere à principio in fonte diuinarum idearum. Tabefiunt quoque aut humore terreo, aut rore, uel pluuia, uel de industria adiecta aqua: si germinare debent. Vnde non ab re dicitur in mundanæ fabricæ descriptione, quòd uirgulta, & plantæ non germinauerant: quia Deus non pluerat super terram. Nec etiam spiritualis genitura fit sine aqua, quæ Dei filius est: ut ipsemet Nicodemus dixit: Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto non potest introire in regnũ Dei. Ex aqua enim illa diuina suscipit uim diuinæ genituræ: sed ex spiritu illo igneo fomentum uitæ, & nutrimenti. Nec opinandum est hominem renasci debere ex hac aqua elementari, ut aptus sit regno Dei: sed ex aqua illa diuina, cuius hæc elementaris est signum, & sacramentum. Est iterum aqua necessarius potus pro uita plantarum animaliumque omnium sustentanda: quamuis homini tanquam regio animanti elegantior præparatus sit potus, aquæ uidelicet, quæ continuo stillat uitæ illa, quæ ait: Ego sum uitæ uera, & Pater meus agricola est. A qua uitæ uirtutem quandam solarem, & beneficam imbibens aqua, magis proficuum & celebrius poculum efficitur pro homine omnium rerum creaturarum antistite: & ipsius opificis legitimo hærede. Est & sapientia illa filij Dei potus expurgatæ mētis, ut in Ecclesiastico dicitur: Et aqua sapientie salutaris potauit illum. Quæ etiam clamat dicens: Si quis sitit, ueniat ad me, & bibat. Et iterum, cū Samaritana illa loquens ait: Siquis biberit ex aqua, quæ ego dederò, fiet in eo fons aquæ salientis in uitam æternam. Sed hæc quoque aliquando distillata per uitæ illam supramundanam conuertitur in uinum saluberrimum ipsius electæ familiæ propinandum: Ad quod inuitabat Sapiens in Canticis dicens: Venite, & inebriamini charissimi. De quo uino in ultimo symposio celebrato ab ipsa uera uitæ dixit: Bibite ex hoc omnes, Ex hoc uidelicet in no terrestri in cœleste commutato, subiungens: Sed ego ultra non bibam de hoc genimine uitæ, donec bibam illud nouum uobiscum in domo Patris mei: ubi ministratur uinum, de quo propheta agens de conuiuio cœlesti in psalmo cecinit: Calix meus inebrians quàm præclarus est. Est etiam aqua hæc lauans, ablucis, & purificans. Et de Filio Dei inquit Ioannes: Qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris, aqua uidelicet illius fontis, de quo Zacharias uaticinando: In illa die erit fons patens domui Dauid in ablutionem peccatoris, & menstruatæ. Cum quibus Paulus cum Hebræis differens de hoc Filio Dei inquit: Portas omnia uerbo uirtutis sue, purgationem peccatorum faciens, aquæ uidelicet uirtute. Isaias autem eundem uocat spiritum iudicij, aqueum tamen: sicut aliud germen diuinum spiritum nominat ardoris dicens: Saluus erit omnis, cuius nomen

Scriptum fuerit in libro vitæ in Ierusalem. Et hoc si abluerit Dominus sordes filiarum Sion, id est animarum electarum in spiritu iudicij, & in spiritu ardoris. Iudicium ad filium pertinet, qui iit: Omne iudicium dedit mihi Pater. Ardor autem ad Spiritum sanctum refertur, qui perficit, & abstergit ea, quæ Filius purgando, & ablucendo madefecerat: Cui ardori respondet hic elementaris ignis, qui cruda coquit, & calefacit: qui aurum, cæteraque metalla purgat, & diuersa in unum conflat: qui tandem unam in alteram naturam transmutat. Sic illud cruda & horrescentia decoquit, & condit: ut possint tanquam Dei fercula ad mensam presentari in cælesti, Deificoque symposio. Nam cū de Samaritanis incipientibus iam albescere, & decoqui tanquam segetes per dispositionem Spiritus sancti loqueretur, ait: Alium cibum habeo manducare, quem uos nescitis, animas uidelicet Samaritanorum dispositas: & quæ iam decoquebantur intrinsecus operatione Deifici ignis: Calefacit, & expellit omne frigus peccati, & timoris, eo quod non possit cohabitare gratia cum peccato. Et caritas, si perfecta est (inquit Ioannes) foras expellit timorem. Conflauit uirtus illius sacri flammis tempore Apostolorum corda populi audientis uerba illa inflammata, ut omnibus breuis esset cor unum, & anima una. Et adeo constat, ut separari nequeat, dicente Paulo: Quis nos separabit à charitate Christi? Purgat quoque hominem scoriam peccati, & concupiscentiæ igneus ille spiritus in nobis perfusus. Transmutat uitam, adeo, ut puerum pastorem & ciuitarum in exquisitissimum prophetam, & Psalmographum redderet. Implet piscatores, & doctores gentium, & lumina mundi constituit. Perfundit persecutorem Saulum, & in uas electionis, & in Paulum immutat. Fit igitur, ut quotquot ex malis in bonos uertantur, id sit huius caloris beneficio. Aer uero (ut docet Abraham in libro de formatione) non connumeratur inter elementa: sed tanquam medium, glutinum, & compago habetur diuersa in simul coniungens: ideo merito respondet (ut uerbis eius utamur) spiritui, qui de spiritu est. Sed ne offendantur piæ aures existimantes, quod duo asserantur sancti spiritus, dicemus, quod conuenit cum uirtute spiritus conueniente omnia, quæ dissidentia uidentur, & reboanti in omnibus fistulis mundani instrumenti. Et hoc est, quod per Ezechielem dicitur: Et spiritus uitæ erat in rotis. Et quod hic de mundano, Paulus de humano instrumento docet, dum ait: Idem autem spiritus diuidit singulis, prout uult. Et plerisque in locis habetur, Spiritus sanctus homines implet, qui ignis dicitur, quia purgat, & conflat. Aer autem quia necit, ligat, conglutinat, & implet omnia ab eo complenda.

CHRISTVS.

Idem.

Ioan.

Paulus

Abraham

Ezechl.

Paulus

CHRISTVS.

Quid inibi notent lapides.

Cap. V.

Delemētaria ueniētes incipiamus à lapidibus, qui terrei sunt, & ad fundamēta ædificiāq; accommodati Patri, Filiōq; respondēt. Hinc aliquādo pro uno, aliquādo pro altero, aliquādo pro utroque petra, uel lapis accipitur. Filius enim petram se esse ostendit,

R

CANTICI PRIMI

Paulus
 quando dixit Petro: Et super hanc petram ædificabo ecclesiam meã. i. supra me ipsum, ut omnes exponunt. Ipse siquidẽ est lapis fundamẽtalis, ut Apost. ait: Nemo potest ponere aliud fundamẽtũ, nisi quod positũ est Christus Iesus: Qui et lapis angularis dicitur, reprobatus quidẽ ab ædificantibus secũdũ carnẽ, et sanguinẽ: sed ab opificẽ summo positus in caput anguli structuræ, et ædificiũ illius sacre Ierosolimæ, quæ ædificatur ex niuis lapidibus. Qui etiam fuit illa petra à Mose percussa, à qua fluxerũt aqua pro poculo Israëliticæ gentis, si bene interpretatur Paulus cũ Corinthiis disserẽs. Oes (inquit) patres nostri sub nube fuerũt, omnes mare transierũt, et omnes in Mose baptizati sunt in nube, et mari: et omnes manducauerũt eandẽ escam spiritale, et omnes biberunt eundẽ potum spirituale: Bibebant enim de spiritali consequenti eos petra, petra autẽ era Christus. Si autẽ per aquã sapientiã Dei, qui est filius, intelligere uoluerimus, ut supra reserauimus: petra, ex qua fluxit illa aqua sapientiæ salutaris, Patrem merito signat: Quæ **פֶּטֶר** Hebraicẽ dicitur, quod nos fortẽ, uel montẽ petrosũ, aut cõfugiũ possumus interpretari. Et quis est fortis, et omnipotẽs, et supremũ omniũ cõfugiũ, nisi Pater æternus? Nec miretur quispiam, quod petram nũc pro Patre, nũc pro Filio accipiamus: quia in sacris literis aliquando pro utrõque simul ponitur. Nã euen **אבא** Hebraicẽ lapidẽ significat, cuius dictiõnis si due primæ literæ accipiantur, **אב** ab faciũt, quod Patrẽ significat: Si autẽ media cum ultima coniungitur **אבנ** ben cõstituũt, quod Filius interpretatur **אבנ** igitur quod nos dicimus petram, et Patrem et filium resignat, qui idem sunt, reprobat quidẽ ab illis ædificantibus, et construẽtibus, doctrinas et statuta Hebrais, siue gentilibus: qui nõ confitẽtur Deũ Patrem, et Filiũ eius Iesum Christũ: Qui nunc aqua fluens de petra, nunc ipsa eadem petra dicitur: quia à Patre procedit, idem tamen cum Patre semper existens. Sed quomodo, et cur Moses hanc petram percussit, et cur ex illa percussione indignatus Deus contra ipsum Mosẽ, et Aaron dixerit: Quia non credidistis mihi, ut sanctificaretis me coram filiis Israël, propterea non introducetis populum hunc ad terram, quam dedi eis, altioreẽ exquireret indaginem hoc negotium. Percussit bis, duplici errore uidelicet: Altero, quia minus credidit quàm debebat: Altero uerò, quia præceptum transgressus est: Demandauerat enim Dominus, ut loquerentur ad petram: et Mosẽ, consentiente Aaron, ipsam percussit: Ideoquẽ conquestus est Deus quòd non crediderint, solum uidelicet sermonem sufficere, et quòd transgressi sunt limites mandati percutientes petram, ad quam imperauerat Dominus, ut tantummodo loquerentur. Et hoc fuit eorum peccatum, non autem, quia uendicauerint sibi, quòd Deo tribuere debuissent, sicuti multi exponunt. Nec parua fuit transgressio conducere Dei opus per seueritatem (id enim percussio innuit) quòd Deus per pietatem, ut magis sanctificaretur in populo, perpetrare statuerat iubens, ut pio et dolci sermone absque percussione aquam de petra educerent: cum non essent extrahendæ aquæ misericordia

per asperā iustitiæ fistulam. Postquā igitur uoluerūt in uirga ferrea (ut aiūt) agere cū populo, meruerūt sentire diuinā, ferreāq; sententiā, qua dictū est. Nō introducetis populum in terram, quā dedi eis. Longius & mysteriosius forsūtā esset, quā hic exquirat locus, retexere omnia arcana, quæ de petra possent referari: & cur nunc אבן eben, nunc dicatur שלם selah, nunc צור zur, de qua in psalmo ait David בצור bezur, id est ī petra exaltauit me: Quod uocabulū etiā ^{David} nomē Dei forte significat. Sed his omīssis ad nostra ueuiamus, concludētes quōd in archetypo, à quo omne robur, & uirtus à quocūque inferiori hauriatur est idea, & uirtus petræ, cui hæc inferior subiectione æquatur conuenienti.

Quam sedem illic habeant metalla.

Cap. VI.

Metalla, quæ aquea sunt, illi supremæ aquæ respondent: de qua dicitur in Ezechiele: Effundam sup uos aquā uiuā, Deū uidelicet Filiū: qui & uitæ, & sapiētiæ dicitur aqua, & plenus thesauris absconditis: quos tanq̄ uerus dux, & imperator totius militiæ spiritualis copiosissimè p̄ exigētia uniuscuiusq; expendit, donās ex eis omnibus, qui de nouo suæ militiæ ascribūtur donatiuū opulētissimū, ut p̄ Osee prophetā dicitur: Argētū multiplicauī, & aurū, in donatiuo uidelicet. Sed cōqueritur, q̄ eius milites illud dedicauerint Babal polluētes dona, & charismata diuina, sicut in Ioēle apertiori querela prosequitur dicēs: argentum meū, & aurū meum tulistis: & desiderabilia mea, & pulcherrima mea induxistis in delubra uestra, Sicut & de Balthassare legimus in Daniele, qui uasa aurea, & argētea, & p̄tiosa quæquæ p̄fanauit abutēdo eis cū epulonibus, meretricibus, & ganeonibus: Quem (proh dolor) imitantes q̄ plurimi donatiuo gratiæ, & donis Spiritus sancti abutūtur in rebus pessimis cōflātes idolū, & uicium prostitutionis suæ, sicut olim præuaricatores illi, quos deduxit Deus ex Ægypto in argēto, & auro multo, quo necessaria cōpararēt, & offerret̄ pro tabernaculo Domini construendo, illud constauerūt in idolū scandali, & perditionis. Gratia igitur, & charismata diuina nobis per filiū Deū impartita sunt, uerum aurum, & argentum: cuius proprius possessor Deus est, qui per Aggeū ^{Aggeus} protestatur dicens: Meum est aurum, & meū argentū. Illud tamen nobis libēter communicat gratiam habens permutationē quandam, de qua in Apocal. dicitur ^{Apocal.} Suadeo tibi emere à me aurum ignitū, ut locuples fias. Nec habemus, quod permutare possimus, nisi flagitia, peccata, & liberum arbitrium. Sed aliquando gratia impartitur pro necessariis cibis, & uestimentis, ut queamus in conspectu regio nuptiisque cælestibus comparere: Quod si amittimus, ueh nobis, quia expulsi a nuptiis p̄iciemur in tenebras exteriores. Et hoc est, quod deplorabat Ieremias in lamentationibus dicens: Filij Sion in clyti amici auro primo, quomodo conuersi sunt in uasa testea. Et iterum: Quomodo obscuratum est aurum. Et per Isaiam dicitur: Argentum tuum uersum est in scoriam, offuscata uidelicet ^{Isaias} cognitione spirituali, refrigerata charitate, & fœdatis, aut fugatis charismatibus

R ij

CANTICI PRIMI

diuinis. Et tanti auri est possessor cœlestis Imperator, ut etiam pavimentum su-
 perne ciuitatis ab ipso rursus fabricata, ex auro in Apocalypsi legamus confe-
 ctum. Sed ultra progreditur Iob dicens, etiam glebas terræ illius supernæ re-
 gionis ex auro fabrefactas, ut concordet terra cum pavimento, & fundamentum
 unico, qui est ipse Iesus Dei Filius, ut ait Apostolus: Super quo & nos ædifica-
 re suadet aurum, argentum, & lapides pretiosos: Quod signabant omnes obla-
 tiones, quæ in antiqua lege fieri iubebantur. Sed & hoc thesauro nobis impar-
 titum mandat, ut lucremur supramundanas diuitias datis nobis quinq; duobus, aut
 uno talento, ut refert Matthæus: uel decem, aut quinque, siue una tantum mna, si-
 cut in alio euangelista legimus, durissimè comminando, nisi curemus augere pec-
 uniam, & multiplicare cœlestes thesauros, in quos has thesauri feces commu-
 re debemus. Nec tatummodo iste Deus Filius sibi uendicat pretiosiora metalla,
 quæ ad thesaurum pertinent, sed & omnia alia aquea, & fusilia, quæ eiusdem
 generis sunt pro diuersis conducendis ab opificè præparata, maximè uero pro
 bello gerendo, & imperio conseruando. Ad quod ferrum necessarium est in ma-
 lorum supplicium, & stabile robur regni, & imperij ipsius Filij Dei: de quo di-
 citur in psalmo: Dominus dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie genui te: Po-
 stula me, & dabo tibi gentes in hæreditatem tuam, & possessiones tuas termi-
 nos terræ: Et reges eos in uirga ferrea. Et iterum in alio psalmo: Ad alligandos
 reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis. Sed & de
 ferro pro re bellica in Apocalypsi dicitur, quod gladius ex ore eius procedebat
 ex utraque parte acutus, ad debellandos uidelicet, & comprimendos re-
 belles. Et si non adest uindictæ, aut iustitiæ tempus, adhuc tamen ferrum ex-
 quiritur, quo scribantur peccata punienda, sicut in Ieremia legimus: Peccatum
 Iebuda scriptum est in libro ferreo. Sic & Iob ait, Ut exarentur in libro ferreo.
 Est quoque necessarium æs ad uasa templi constanda: ideo non sine myste-
 rio in Exodo iubentur omnia uasa tabernaculi confici ex ære, similiter & uasa
 templi, & mare, ut in tertio uolumine regum legimus: Quod æs multum ni-
 mis sanctus Dauid, qui elegantissimum Filij Dei typum gessit, Spiritu sancto
 plenus accipiens de bet, & beros ciuitatibus Adadezer Assyrij præparauit
 pro uasis illis, mari, altare, & columnis constandis. Tulit quippe æs de Assy-
 rijs, qui negotiatores interpretantur, bonus negotiator: ut ipsum in meliorem usum
 & Dei ministerium conuerteret, sicut docet summa Veritas dicens: Facite nobis
 amicos de mamona iniquitatis, commutãdo uidelicet æs, ferrum, & lapides
 istos, qui pretiosi dicuntur, in illos supernæ ciuitatis: in qua non tantum aurum,
 sed ferrum, & æs pretiosum reperitur, ut typicè loquitur Moses in Deuteronomio
 dicens: Eius lapides ferrei sunt, & de montibus eius æs foditur. Nec enim in ter-
 ra hac inferiori, quæ Canahã, aut Charam dicitur, ab illo peregrinanti populo
 iuxta sponsones diuinas possessa, sunt (sicut nouimus, & uidimus) lapides fer-
 rei: nec de montibus eius æs, aut metallum aliquod foditur: undè de meliori regio-

CHRISTVS.

Deut.

ne, cuius illa inferior typum gessit, necessario intelligitur. Stannū autē, & plūbū quasi feces metallorum non reperiri dicuntur in illa superna regione: in qua nihil feculentum, nihil imperfectum adesse potest. Hinc aliquando imperfecti, & à diuinis recedentes, tanquam argenti scoria illis comparantur fecibus, ut in Ezechiel dicitur: Omnes isti aes, ferrum, stannum, & plumbum in medio fornacis scoria argenti facti sunt. Et per Isaiam promittit Dominus auferre stannum, & scoriam argenti à populo suo, reducendo eos ad argenti & auri ueram speciem. Ideo expressius & excellentius habetur in archetypo aurum & argentum, cui hoc inferius aliquid pretiositatis continens correspondet: Inter quæ homo tenens locum medium alteri eorum adhaereat necesse est. Sed audiamus Redemptoris monita dicentis: Thesaurizate uobis thesauros in cælo, Cætera quoque metalla, & omnia quæque necessaria in supernis habent suum locum, undè sumant uirtutem & robur cuiuscunque bonitatis, quæ in ipsis est.

Ezechi.

Isaias

CHRISTVS.

Quem locum ibidem teneant plantæ.

Cap. VII.

Vicinium mundorum connexio, & correspondentia pertractetur, & de conuenientia arboris huius uegetalis cum intellectiuis arboribus plantatis in cælesti hortulo dictū sit, restat, ut de sua perexcelsa arbore, quæ est idea, fons, & origo omnium aliarum, & illarum cum ipsa concentu pertractemus: Est enim arbor illa suprema typus, & radix omnium, nedum arborum, sed quarumcunque rerum, ut habetur ex Hebræorum monumentis. Sed illa aliquando dicitur arbor uitæ sita in medio paradisi, id est supramundanæ regionis, de qua plenius habetur in Genesi. Quæ etiam celebrat Ioannes in sua uisione pathmotica dicens: In medio plateæ, eius & ex utraq; parte fluminis lignum uitæ afferēs fructus duodecim, per menses singulos reddens fructus suos: & folia ligni ad sanitatem gentium. Verum ut fructifera sit arbor continuo irrigatur à fonte illo supremo, qui ait: Me dereliquerunt fontem aquarum uiuentium dominum. Ideo dicitur, quod lignum & arbor illa uitæ erat ex utraq; parte fluminis. Nec ab re dicitur producere fructus duodecim per duodecim menses: quia irrigata est à quadruplici fluuio magni nominis quadrilateri ab æterno illo fonte emanante: Qui quadruplex fluuius, aut nomen ter reuolutum duodenarium facit: & pro qualibet reuolutione alicui signo præfertur, ut docetur in Theologia Hebræorum. Et inde omnium signorum & intelligentiarum præsentium fecunditas, & primarij influxus, & fructus duodenarij per totius anni & temporis spatium. Sed nedum fructus rationales, id est bene initiati, & perfusi illo influxu sunt salubres & proficui, sed etiam sibiipsis infructuosi, & non plena gratia (quam gratum facientem uocant) donati, sunt utiles aliis impartientes doctrinam, & conferentes sanitatem per sacramenta & sacrificia, licet nihil eis proficit. Et isti sunt folia, de quibus dicitur: Et folia ligni ad sanitatem gentium. Et hæc eadem arbor aliquando dicitur scientia boni & mali, dum uidelicet exi-

Apocal.

Ierem.

The. He.

CANTIGI PRIMI

nanita, & mortali unita carni experitur etiam malum passionum humanarum simul cum bono, quo plenissimè diuina illa portione perfruitur. Quæ arbor est in medio paradisi, ut omnibus pro recipientium exigentia, aut dantis liberalitate fructus suos æqua portione communicet. Et hinc aliquando sese uitem nominat dicens: Ego sum uitis, & uos palmites: ut in statu mystico, aut in uera transmutatione, quam facimus aliquando in Deum, eadem planta simus cum suprema imò rami & surculi ipsius. Cuius arboris, aut uitis, & totius hortuli cum cæteris arboribus agricola est ille, de quo dicitur: Et Pater meus agricola est. Nam in illo supremo horto non tantum diuina illa, excelsa, & supramundana arbor plantata est, sed multæ aliæ: quibus totus hortulus est completus, de quibus dicitur in Genesi: Produxit dominus Deus de terra, illa uidelicet uiuentium omne lignum, uel arborem pulchram uisu, & ad uescendum suauem. Et iterum: Ex omni ligno paradisi comede. Nec enim in illo paradiso sunt ligna hæc uegetantia: quæ solent à nobis pro tempore plantari, & in usum ædificiorum conuerti, uel arefactioni exponi, ut comburantur: sed quæ ab æterno plantatæ sunt ab illo agricola, de quo dicitur ibidem: Plantauit Dominus Deus paradysum uoluptatis à principio. Ipsemet quoque in Isaiâ dicit: Ego plantauit uineam electam. Et in psalmo dicitur: Perfice eam, quam plantauit dextera tua. Sed in alio psalmo nihil expressius eo, quod dicitur: Saturabuntur ligna Adonai: pro quo nos habemus ligna campi & cedri Libani, quas plântauit. Ligna hæc, aut arbores uocantur Adonai, & tetragrammi, aut quadrilateri: ut intelligatur de quibus arboribus loquitur. Et cedros adiungit quas plantauit ille, qui nisi plantet, omnes eradicabuntur. Si autem à sensu anagogico ad sensum moralem Origenem sequentes transcendere uoluerimus, arbores sunt uirtutes plantatæ, & infusæ nobis à cœlesti agricola, à quo omne datum optimum, & omne donum perfectum: In paradiso enim, & in statu hominis delitiantis in illis ueris, & æternis delitiis est plantata arbor iustitiæ, & arbor prudentiæ, fortitudinis, & temperantiæ: uel arbor pietatis, clementiæ, & sapientiæ, aut disciplinæ: Quæ bonæ arbores nõ possunt malos fructus facere: quia pudicitia bona est, nec potest afferre fructum impudiciæ: nec iustitia iniustitiæ fructus producit: nec ea stultitia, quæ plântata est in corde tuo, poterit afferre fructum sapientiæ: neque ulla iniustitiæ arbor dabit fructum, aut florẽ iustitiæ. Sed aduertendum est, quod arbores bonæ sunt Spiritus Dei & diuinæ, quarum fructus connumerantur à Paulo, dum inquit: Fructus autem Spiritus est pax, charitas, gaudium, patientia, longanimitas, benignitas, bonitas, & quæ sequuntur. Arbores autem malæ sunt carnis, cuius opera, & fructus describuntur ab eodem dicente: Manifesta sunt opera carnis, immunditia, impudicitia, luxuria, & id genus: Quæ arbores infructuosæ, aut mali fructus succisæ arefient igne comburendæ inextinguibili, ut summa Veritas ait: In ignem mittent, & ardent. Ad superiorem autem sensum redeundo, in quem alibi idem Origenes consentit, omnis arbor est omne genus personarum, siue rex sit,

CHRISTVS

Genesi.

Idem.

Ibidem
Isaias
Psalms.
Idem

Orige.

Paulus

Idem

CHRISTVS

Orige.

aut seruus, ciuis, aut rusticus, artifex, aut etiam mulier: Vterque enim sexus tam in arboribus, quàm in animantibus reperitur: Illas autē aliquādo plantat Deus pulcherrimas etiam in cœlesti paradiso: & aliquando euellit, ut per Ieremiam ^{Ierem.} ait: Quos plantavi, ego euello. Sed per Ezechielem tota series arboris plantata in horto deliciarum, & irrigata, confotata, atque euulsa describitur sub nomine Assur per quandam hyperbolen, ut sentit Hieronymus: Ait enim Ezechiel: ^{Ezechiel.} Ecce Assur, quasi cedrus in Libano pulcher ramis, & frōdibus nemorosus, in excelsum elcatus: Aquæ nutrierunt illum, abyssus exaltauit eum, flumina eius ibāt in circuitu plantationis suæ, & riuos illius misit ad omnia ligna campi: Ideo exaltatus, & eleuatus est super omnia ligna agri: Et adeo describit ipsam arborem excelsum, quod in paradiso, ubi erat plantata, nec cedrus, nec abies, aut cupressus, uel alia quæpiam arbor paradisi Dei ipsi poterat assimilari. Sed ne de tanta altitudine nimium confidat, subiungit: Iuxta impietatem eius eieci eum, & succident eum alieni: Et multa prosequens de ipsius ruina tandem subinfert: Ecce descendere te feci cum lignis uoluptatis ad infima terræ: Vnde docemur, quod etiam plantati quacunq; sublimitate in paradiso deliciarum decidunt, sicut protoplastes, & intelligentiæ illæ, quæ ceciderunt: cum nullus ex se stare, aut erigi possit, ut summa Veritas ait: Si quis (inquiēs) in me non manserit, mittetur foras sicut palme, & arefcet, & in ignem mittent, & ardet. Sunt igitur arbores uegetabiles: sunt arbores humanæ: sunt arbores angelicæ est: & arbor suprema, atq; diuina. Nec istæ uegetabiles uirescunt, nec fructum producunt, nisi donatæ uita, & fecunditate à suprema per medias. Nec humanæ, aut angelicæ arbores uiuunt, aut stabiles sunt nisi conseruentur ab ea, quæ sola in se stabilis est: & ab eadem uitam hauriant, & irrigentur à fonte illo superno, à quo omne bonum: ut de angelis Iob perhibet dicens: ^{Iob} Ecce qui seruiunt ei, nō sunt stabiles, aut nō credēt, scilicet firmiter: & in angelis suis posuit mutationem, quā aliqui prauitatē, alij autē splendorem interpretati sunt. Et de arboribus humanis dixit summa Veritas: ^{CHRISTVS.} Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructū multum: quia sine me nihil potestis facere. Habent igitur arbores omnes inferiores illam supernam arborem, cui respondeant: & à qua uitā, incrementa, & fructus suscipiant: de qua multoties in sacris eloquiis innuitur sub typo harum inferiorum. De illa igitur de que aliis arboribus excelsis (ut opinor) à prophetis edoctus Plato in Phædro sub Socratis persona supra humanas ^{Plato} semitas loquens, altiorem illum mūdum, & puriorem describit, simul & omnia, quæ ad hominis usum producta sunt, à communi hac conditione seiungēs. Puriora nanq; illa & perfectiora esse asserit: uerumq; ibi esse cælum, ueramq; lucem, ueram quoq; terram: A qua si quis ad hanc, quæ à nobis colitur, terram, lapides, arbores, flores, fructus, & huiusmodi deuenerit, ambesa atque corrupta omnia salsedine quadam maris huius uideantur. Declarat quoque, quā sit differentia inter eam speculationem quā ueri Saturnij, & à turba se-

CANTICI PRIMI

moti, diuiniq̄ue uiri habent, & eam, qua potiuntur, qui terrenis huiusmodi caris impliciti contaminati sunt falsedine, id est sapientia huius mundani maris. Sunt nanque (inquit) ibi arbores, flores, fructus, montes, lapides Sardij, Iassus, Smaragdus, & cetera huiusmodi: quorum istæ sunt particule quædam deformes, & ad horum speculationem, & claram intuitionem peruenimus mortui, ut superius admodum apertè referauit, non quidem morte corporis, sed per omnimodam sensuum sequestrationem, & purgatorias uirtutes ab omni extraneo, & alieno. Quousque autem illa omnia claro intuitu nobis prospicienda offerentur, & reuelata facie contemplanda, per has inferiores inter nos est habendus sermo, ex quibus inuere ualeamus supramundana atque diuina, & horum tandem auspiciis ad ea sortis nostræ non immemores euehi.

Cum quibus nostra hæc æquetur planities.

Cap. VIII.

Psalm.

N cœlesti regione nõ solum sunt lapides, metalla, arbores, & fructus, ad quæ per hæc inferiora conduci possimus, sed etiam est situs planus, & montuosus, & asper: estque frugifer, irriguus, & satiuus: & ex aduerso syluestris, & aridus, sicut & hic inferior diuisus est mundus. Tripartitam enim hanc uidemus terram, cuius una pars est plana, habitabilis, & irrigua: alia deserta, & arida: tertia uerò montuosa. Et montium aliqui, maximè colles, fœcundi sunt & pingues: & aliqui deserti, & aridi. Sed pro nunc de planitie prosequamur, quam in regione illa superna reperiri testatur Psalmographus dicens: Qui ascendit, uel equitat super planitiem Dominus nomen illi: pro quo mendosa traductio habet occasum: Nam **חַרְוֹת** id est harauot iucundum, aut planitiem significat: quod traductor noster uertit occasum, existimans fortè uerbum illud prouenire ab **ערב**, quod uesperum denotat, & horam illam, qua Sol ad occasum uergit: Sed hoc per duo segol, illud autem per pata bet camez punctatur, & differunt penitus in significato. Bene igitur dicit Prophetæ, quòd Deus equitat super iucunditatem, & planitiem cum sit fœlicissimus ex se, nihil asperi, nihil hispidi continens. Verù alij (& forsitan melius) illud harauot interpretantur cœlum empyreum summè planum, & lenè: in quo nec tumefactio stellarum, nec gibbosum, uel asperum aliquod reperitur: sed totum est planum, totum iucundum, atque amœnum. Si autem adhuc altius conscendere uoluerimus ad supramundanam, scilicet planitiem, comperimus, quòd sicut sunt aquæ supercœlestes, quæ Dominum continuè laudant, & aquæ, & ignis diuinus, ut supra tetigimus, pari modo sunt in archetypo illo planities, à quibus omnia iucunda, lenia, dulcia, amœna, & delectabilia procedunt.

Ant. the.
Canti.

Isaias
Ioã. bap.

Et hæc apud antiquos Theologos dicitur regio meridionalis supramundana, de qua in Canticis concinitur: Indica mihi, ubi pascas, ubi cubes in meridie. Et iterum: Veni Auster, & perfla hortum meum, & fluent aromata, & omnia delectabilia: A qua plaga uenit ille, in cuius aduentu (ut Isaias simul cum Baptista testatur) fuerunt praua in directâ, & aspera in uias planas. A meridie enim ue-

nit Redēptor, si uera præsensit Abacuc, qui ait, Deus יְהוָה id est de Teman
 ueniet scilicet ab Austro, ut bene interpretatus est Theod. & cōsentit Hierony. Theod.
Hieron.
 in cōmētariis, & rei ueritas est: Nā uenire ab Austro, est uenire cū lumine ueri
 tatis, & cum gratia, & misericordia: Quod totū tangit Ioan. dicens, quōd ipse
 est lux, & ueritas, & quōd gratia per eundem facta, & diffusa est. Et sicut
 à fulgenti meridie, & leni planitie uenit, ita ab eius affeclis hoc pianum iter af-
 sequendum est, pacis quippe, mansuetudinis, patientiæ, quietis, æquitatis, pieta-
 tis & æquanimitatis ut (si fieri posset) nihil asperi, nihil horridi in eis præsen-
 tiatur. Hinc iussit remittendas iniurias, pacem omnibus denuntiari, & afferrī, CHR I
STV S.
 patienter omnia sufferri dicens: Beati misericordes, Beati pacifici, & beati qui
 persecutionem patiuntur propter iustitiam: Imò & omnia instrumenta bellica,
 & occasiones pugnandi deponi iussit, iuxta Isaiæ uaticinium, quo ait: Et con- Isaias
 stabunt gladios suos in uomeres, & lanceas suas in falces. Non leuabit gens con- CHR I
STV S.
 tra gentem gladiū, nec exercebuntur ultra ad prælium. Quod obseruauit Chri-
 stus iubens Petro, ut poneret gladium in uaginam omnem uindicandi animum
 interdicens. Sic & quando Iacobus, & Ioannes (ut narrat Lucas) uoluerunt Lucas.
 aduocare ignem de cælo, ut consumeret Samaritas, qui neglexerant suscipere
 Christiū hospitio, increpauit eos dicens: Nescitis cuius spiritus filij estis? pacis CHR I
STV S.
 uidelicet, & charitatis, Et subinfert: Filius hominis nō uenit animas perdere, sed
 saluare, Vndē & ipse melius factis q̄ uerbis docēs, tanquā mutus stetit corā tō
 dente ipsum, non aperiens os suum, & tanquā agnus, qui ducitur ad uictimā.
 Quod obseruauere tot ueri christiani, qui per trecentos, & iis plures annos,
 innumerabiles omne genus martyrij animo imperturbato sustinuerunt: Apud
 quos nec murmur, nec querimonia resonabat, imitatores enim effecti erāt illius
 ueri agni in dextera dei collocati, qui ad uictimā silens ductus est, os suum non
 aperiens in blasphemiam, contumelias, aut querimonias aliquas: Sed heu infæli-
 cia tempora, cum in Christianis solum nomen relictum sit, fugata omni Israëli-
 tica, imò Christiana mansuetudine, & lenitate, falces & uomeres, in quos con-
 flati erant gladij, iterum conflauerunt in lanceas, & rompheas acutissimas &
 noxias effecti Esauani, & Idumæi, hispidi, horridi & contentiosi super omnes
 nationes & populos, adeo ut neque in temporalibus, neque in spiritualibus ali-
 quando à linguis uacent sempiternis cōtentionibus ubique addicti, ut Christus Idem.
 eos iam suos esse minimè cognoscat, sed eis dicat: Nescio uos: & excludat à re-
 gno pacatissimò, leni, & amāno eos, qui semper aspera itinera, & uitam hispi-
 dam prosequuti sunt. Possedimus (inquit Moyses suo typico sermone) omnes ciui Moses.
 tates, quæ sitæ sunt in planitie, factusque est earum bonus possessor ipse, de quo Numer.
 in Numeris dicitur, quōd erat uir mitissimus super omnes, qui morabantur in Dauid
 terra: Per quā uiam incesit & ille, qui dixit: Memento domine Dauid, & om-
 nis mansuetudinis eius. Christus quoque suis christicolis dixit: Beati mites, quo-
 niam ipsi possibunt terram, illam uidelicet planam, & pacatissimam. Sed quia

CANTICI PRIMI

montes, & eorum habitatores commendantur in sacris eloquiis, ideo, & quid isti montes significant, prosequendum est.

Quibus eleuantur montes.

Cap. XIX.

Iosue		Ntrantes electi filij Israël promissionis terram non modo planities, sed montes possederunt debellatis, & expulsis eorum habitatoribus, ut in Iosue legimus, ubi dicitur: Cœpitque Iosue omnem terram montanam, & meridianam, terramque Iesse, & planitiem, & occidentalem plagam, montemque Israël, & campestria eius, & partem montis, quæ ascendit Sebir usque Baalgat per planitiem Libani subter montem Hermon, singula quæque distribuens tribubus & familiis illis, ut longo sermone prosequitur: Quæ omnia in figura contingebant patribus illis, qui typum tenebant introeuntium ueram promissionis terram duce Iesu, cuius Iosue figura præcessit. Est namque superna terra (ut diximus) uera planities, ubi sunt etiam montes irrigui, & aridi, & utriusque necessarii. De primis canitur in psalms: Rigans montes de superioribus, aut excelsis suis, sicut isti materiales irrigantur à nubibus superioribus: sed isti non producant aromata sicut illi, de quibus dicitur in Canticis: Fuge dilecte mi, & assimulare capreæ, himuloque ceruorum super montes aromatum. Nec stillant dulcedinem sicut illi, de quibus ait Ioël: Et erit Ierusalem sancta, illa uidelicet superna completo electorum numero, aut apertis portis per Redemptorem, sic ordinata, quod alieni non transibunt per eam, & in die illa (ut sequitur) stillabunt montes dulcedinem, & colles fluent lacte, sicut de tota terra Zebi dicit, quod fluet lacte & melle, non quidem lacte, quod exprimitur ex uberibus caprarum, uaccarum, & ouium, sed ab illis uberibus excelsis, de quibus dicitur: Meliora sunt ubera tua uino: Nec melle, quod deducit ex floribus sollicita apis, sed illo, de quo iterum dicitur: Mel & lac sub lingua eius: Et à Dauid in psalmo: De petra, melle saturauit eos, id est de melle emanante à petra, quæ est Deus: Nam אבן id est Zur, Quod nos habemus interpretatum petram, nomen Dei forte significat. Reddunt igitur illi montes & lac, & mel dulcissimum & aromata suauissima: ideo anhelabat ad eos ille, qui dixit: Ibo ad montes myrrhæ. Est autem inter eos præcipuus mons, ad quem multoties ipse clementissimus Deus sua benignitate nos deducit, dummodo exequamur, quæ nobis mandauit: ut per Isaiam protestans ait: Custodietes sabbatum meum, & tenentes fœdus meum adducam in montem sanctum meum, & ex hoc tanquam ex ærario omnium thesaurorum assererat Dauid se impetrare, quod petebat dicens: Exaudiuit me de monte sancto suo. Et hic mons aliquando pro hospite, & aliquando pro hospitio sumitur. De hoc iterum Prophetæ canit: Quis ascendet in montem Domini, aut quis stabit in loco sancto eius Et alibi: Domine quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requiescet in monte sancto tuo? Est etiam ipse Deus hospes, mons supremus, cuius cacumen eleuatum est in immensum. Est quoque mons excelsus Messias, de quo Isaias aper
Psalms.		
Cantic.		
Ioël.		
Canti.		
Dauid Salomon		
Isaias		
Dauid		
Idem Idem.		
Isaias.		

to sermone ait: Et erit in nouissimis diebus præparatus mons Domini in uertice montium, & eleuabitur super omnes colles, & fluent ad eum omnes gentes: & ibunt populi multi, & dicent: Venite ascēdamus ad montem Domini, & ad domum Dei Iacob, id est ad Christum, & ecclesiā, & docebit nos vias suas & ambulabimus in semitis eius, quia de Sion exhibit lex, ubi diffudit spiritū sanctum suum super Apostolos, qui suggestit eis omnia, quæ continebantur in lege. Sequitur: Et uerbum Domini de Ierusalem: Nam ipsum Dei uerbum æternū humanatū uerbum frequens habuit in Ierusalem, & in templo illo Ierosolymitano. Iste igitur mons fuit, qui & aliquando planities dictus est, quando in aduentu suo reddidit omnia aspera in uias planas. Sed & mons dictus est sublimis super alios propter eminentiam naturæ: plenitudinem gratiæ, & culmen uirtutum, atque meritorum. Sunt alij quoque montes intellectuales, qui tanquā ministri supremo monti assislunt, & inseruiunt, de quibus Isaias ait: Montes & colles cantabunt laudem, & omnia ligna regionis plaudent manibus. Nec enim cantant saxosi, & terrei montes, nec ligna combustibilia plaudunt manibus, sed rationales arbores, & montes, de quibus iterum in psalmo: Simul montes exultabunt ante faciem Domini, quia uenit: Et rursus: Montes exultauerunt, aut saltarunt (iuxta Hebraicam ueritatem) ut arietes, & colles, sicut agni ouium: Quæ omnia ad superiores montes, colles, arietes, & agnos, quorum simulachrum habent, & quibus correspondent, referuntur, si rectè intelligi debent. Sunt etiam montes mali magni robore, & malitia, ut in Ieremia loquitur Dominus dicens: Ecce ego ad te mons pestifer, aut desolatè, uel corruptor: ait Dominus, qui corrumpis uniuersam terram: extendam manum meam ad te, & euoluam te de petris, quibus scilicet confectus es, & dabo te in montem combustionis, ubi, iuxta sapientis sententiam, potentes potenter tormenta sustinebunt. Et ad satan, qui aduersabatur Zorobobeli ædificanti templum, dicit Dominus per Zachariam: Quis tu mons magne contra Zorobobel? Sed hos facillè Dominus demolitur, & dissipat per se, aut per electos sibi montes, sicut ad Isaiā inquit: Triturabis montes, & conminues: & colles quasi puluerem pones. Et in sortem istorum montium posuit **שִׁבְרִי** id est Sebir datus in possessionē Esau, & ducum, qui egressi sunt de lumbis eius, id est hominis animalis & omnium, quæ ad ipsum pertinet, ut in Genesi sub figuratiua testa longo sermone describitur. Hoc enim indicat nomen sebir, quod non tantum montem illum, sed turbinem, turpitudinem, malā cogitationem, malam mentem, crinem, pilum, capillum, hircum, & diabolum nō sine mysterio significat: Ad quem montem conscenderat ille, qui fuit caput totius rebellionis, turpitudinis, superbiæ, & malæ cogitationis dicens: In cælum conscendam, super astra Dei exaltabo solium meum, sedebo in monte testamenti in lateribus Aquilonis. Et isti sunt montes meritò explanandi, ut infert Isaias de isto arrogantia principe dicens: Veruntamen ad infernum detrahens in profundum lacu. Et in particulari de monte Sebir per Ezechiellem ait Dominus: Dabo

Isaias

Psalm.

Psalm.

Ierem.

Sapien.

Zacha.

Isaias

Genesi.

Isaias

Ezechie.

CANTICI PRIMI

*montem Sebir desolatam, & auferam ex eo euntem & redeuntem. Et de om-
 nigena hac turba inquit Abacuc: Contriti sunt montes seculi, & incuruati sunt
 colles mundi ab itineribus æternitatis eius: Per quos montes seculi dæmones in-
 telliguntur (ut putat Hieronymus) qui eleuāt se contra scientiam Dei, & per
 colles aliæ dæmonum fortitudines, quæ faciunt homines corporum pulchritudi-
 nem, dignitates, diuitias seculi, nobilitatem generis, ceteraque mundi bona ad-
 mirari. Et cum ipsis dæmonibus, & principibus tenebrarum tumefacti, & ob-
 tenebrati mali homines, & ipsi cum principibus obscuritatis dicuntur mōtes ca-
 liginosi, de quibus per Ieremiam Dominus ait: Non impingantur pedes uestri
 ad montes caliginosos, & obtenebratos. Isti sunt enim mōtes, & excelsa in qui-
 bus adoletur incensum superbiæ cū maxima Dei indignatione, ut multiplici que-
 rimonia in libris Regum lamentatur Dominus, & de populo adhuc immolante
 in excelsis, & de regibus, qui ipsa excelsa non abstulerant. Isti sunt quoque mō-
 tes & excelsa in quibus Saul (ut ait Hieronymus) sacerdotes Dei interfecit tu-
 mefactus, & eleuatus appetitu regnandi contra Deum, & contra Dauid, cū
 ipse Deus iam tradiderat regnum: Erat enim in Gabaa quod excelsū, aut ele-
 uatum interpretatur: A quibus montibus nobis declinandum est, tanquam à ci-
 tissimè ruituris, & in nihilum deducendis, undè in Apocalypsi legimus, quò
 quando effundetur calix indignationis Dei montes non sunt inuenti, ut & Psalmo-
 graphus sub typo arboris loquitur dicens: Vidi impium superexaltatum, & de-
 uatum sicut cedros Dei, & transiui, & ecce non erat, quæ sui, & non est inuen-
 tus locus eius. Sunt quippe & alij montes nobis conscendendi, culmina uidelicet
 uirtutum, ut conueniamus cum uirtute diuina, de quo diuus Citharædus ait: In-
 stitia tua sicut montes Dei: In iustitia enim, quæ communis est uirtus, omnis ce-
 terua uirtutum deprehenditur. Et de uirtutibus nostris inquit idē Regius Pro-
 pheta: montes excelsi ceruis, id est culmina uirtutum sunt pro illis robustis cer-
 uis, qui nouerunt occidere serpentem, ut sentit Hieronymus in commentariis,
 & Origines in Canticis: Sed hic addit, quòd montes etiam significant eminentes
 cognitiones, dicens: Venit quis saliens super mōtes alti sensus, & sublimis in-
 telligentia, de quibus dicitur: Ecce hic uenit saliens in montibus, transiliens col-
 les. Et rursus: Fuge dilecte mi ad montes aromatum: In quos conscendentes uni-
 nam mereamur cum Elia, & Mose audire uocem Domini blandientis, do-
 centis, & pascentis eo lacte, & melle, quo paut Mosem, & per ipsum to-
 tum populum ex monte Sinai, ut simus illæ oues, de quibus ait Dominus per Eze-
 chielem: In pascuis uberrimis pascam oues meas in montibus excelsis. Sic Chri-
 stus ex monte Tabor tanta dulcedine tres paut Apostolos, ut Petrus omnium
 aliarum rerum oblitus exclamando diceret: Domine bonū est nos hic esse. Paut
 quoque ex monte Sion omnes Apostolos, & eos, qui cum ipsis erant supremo pa-
 bulo Spiritus sancti sui, quo adeo eos refecit suggerens eis omnia, ut bona tra-
 pula & ebrietate madefacti eructarēt uariis linguis in populos magnalia Dei.*

Et ob hanc causam, & alias pro nunc subticendas regius propheta hunc montem Sion celebrat dicens: Mons Sion, quem dilexi. Et iterum: Diligit Dominus portas Sion. Et rursus: Videbitur Deus deorum in Sion. Et alibi: Elegit Dominus Sion, elegit eum in habitationem sibi. Sic in plerisque aliis locis. Sed & per Isaiam ipse Dominus ait: Dabo in Sion salutem. Et in Ioële: Ego Dominus Deus uester, qui habito in Sion. Et ex Abdia: In monte Sion erit saluatio. Ioanes quoque in sua celeberrima uisione: Vidi supra montem Sion, agnum stantem, & cum eo magnum signatorum numerum, quibus omnibus impartiebatur de plenitudine sua, quam omnes accipimus. Sed (ut opinor) de illo supremo. Sion loquitur, cui hic inferior in meditullio mundi existens perpendiculariter subiicitur, ut ex utroque uerus mediator, & fons supernus omnibus distribuatur mana, mel, lac, aquam sapientiae, & omnia bona: ut possideamus non solum planitiem, sed montanam irriguam, id est eminentiam gloriae, & graduum in meridiano illo gratiarum, & Gessem, complutam uidelicet regionem & madefactam ab illis supernis canalibus, & riuulis, uel illam supernam pluuiam, de qua in psalmo: Pluuiam uoluntariam segregabis Deus hereditati tuae, Gessem enim pluuiam interpretatur. Possideamus quoque Planitiem, & herauab, de qua supra diximus, & eam pestria, & motes Israëli, non quippe syluestres & aridos, sed feraces & optimos, & partem illam montis, quae ascendit Schir: Mons quippe Schir est culmen prosperitatis mundanae datae Esau, cuius pars quoque data est Israëli, quamuis portio rerum diuinarum data sit ei in funiculum hereditatis suae, non tamen destituti sunt in bonis temporalibus, quae fortunae dicuntur: Quae bona ueri Israëlitae non possederunt seiuincta à patrono suo, qui Deus est: sed simul cum ipso, qui dixit Abraham: Ego ero merces tua magna nimis. Et de quo dixit propheta pro se, & suis Israëlitis: Dominus pars hereditatis meae. Ideo notanter dixit Iosue, quod eorum pars fuit usque ad Babalgad, quod patronus, uel Dominus fortunae interpretatur. Sunt etiam montes aridi, & deserti, qui in sortem ueniunt cum arida, de qua statim dicemus: Ideo per huiusmodi montes siccos sicco pede transibimus usque ad incultam, & inferacem eremum, ubi de utroque tractabimus.

Quid desertum, & arida.

Cap. X.

Vm nihil sit in mundo hoc inferiori absque sua presidente intelligenti (ut sapientes multi consentiunt) & absque idea, uel mensura in archetypo, cui respondeat, & unde regatur, conueniens est ut etiā, desertum, & loca arida etiā ipsa manu Domini fabricata habeat suas intelligentias, & aliquid in supramundana curia quocumque nomine censeatur: unde ariditatem suscipiant, aut secludantur ab irriguo supremi fontis, unde omnis uera irrigatio. Est itaque desertum (ut ab etymologia uocabuli incipiamus) destitutus & derelictus locus à fauore caelesti, sicut etiam sonat uocabulum Hebraicum, quod est מִדְבָּר id est midbar, & id sine aliqua re fecerit dum eius linguae etymologiam dicitur: Vocatur quoque arida uel siccum, ut be-

David
Psalms.
Psalms.
Psalms.

Isaias.
Ioëlis.
Abdias
Ioan.

Psalms

Genes.
Dauid.

CANTICI PRIMI

ne sonat uocabulum Hebræum congregatis aquis in locum unum. Cum igitur congregantur aquæ supramundanæ in locum unum, remanent alia loca cum arido influxu non irrigantia, nec madefacientia ea, quæ curant: ideo torrida, & sicca remanent illa omnia priuata cœlesti beneficio, ut in psalmo canitur: Avertente te faciem turbabuntur: aufere: spiritum eorum, qui datur per supernum irriguum, & deficient, & in puluerem suum reuertentur. Et in Leuitico ait Dominus: Si non audieritis me, dabo uobis cœlum desuper ferreum, & terram æneam: Consumetur incassum labor uester, non proferet terra germen, nec arbores poma præbebunt. Econuerso autem, quid bene operantibus summus moderator in Deuteronomio promittat, audiamus: Aperiet (inquit ipse Dominus) thesaurum suum optimum cœlum, ut tribuat pluuiam terræ tuæ in tempore suo: Benedicetque cunctis operibus manuum tuarum. Sed aduertendum est, quod loca deserta, & arida sunt in multiplici differentia: Quædam enim sunt tantummodo priuata irrigatione superna non quidem in toto, quia in nihilum tenderent: sed illa plus, illaque minus pro suscipientium condecernia, aut pro imperio irrigantis. Quædam etiam sunt arefacta non tantum priuatione summi irrigui, sed incendio chaldaico fornacis illius, cuius flamma ascendebat cubitis quadraginta nouem, quadrato uidelicet numeri remissionis, & punitionis: & adeo torrentur huiusmodi, ut fiant habitacula tartareorum ciuium, sicut de Babylone à superno fauore destituta, & suo igne contosta inquit Ioannes in Apocalypsi: quod facta est habitatio demoniorum, & custodia omnis spiritus immundi. Non secus de alia Babylone, & misera Roma comminatur Deus per Isaiam sub nomine Bosra, id est uindemiatrix, ut exponit Hieronymus: Hæc enim uindemiavit uniuersum orbem, primo quidem gladio temporali, deinde gladio spirituali: Ait igitur: Et conuertentur torrentes eius in picem, & humus eius in sulfur, & erit terra eius in picem ardentem nocte ac die, & non extinguetur in sempiternum. Ascendet fumus eius à generatione in generationem, & desolabitur in sæcula sæculorum. Non erit transiens per eam, sed upupa, ulula, ibis, hericius, onocrotalus, lamia, onocentaurus hirsutus, & quicquid est terrifici generis habitabit in ea. Per quæ omnia diuersa spirituum immundorum genera intelliguntur: Quorum princeps est *hazazel* id est hazazel, pro quo nos habemus, nescio quo sensu, interpretatum emissarium in libro Leuitici. Huic igitur habitanti in deserto, & principi desertorum spirituum mittebatur bædus sortis, & peccati: & iubebatur illic dimitti non sine magno mysterio, ut uidelicet diabolo habitanti in inculta eremo, & squalenti deserto dimittatur peccatum, & quicquid ad ipsum pertinet aridum, & hispidum. Alterum autem bædum, qui est caro & concupiscentia eius, offeramus Domino crucifigentes Iam, iuxta apostolicum monumentum: Qui autem Christi sunt carnem suam crucifixerunt cum uitis, & concupiscentiis: ut tandem uiuat, & ipsa cum spiritu coram Domino, ut denotabat caper constitutus uiuus coram Domino. Ex euan

gelio quoque habemus desertum esse sedem malorum spirituum, narrante Lucas. Lucas. quod uir ille nequam spiritu uexatus fractis catenis agebatur à demonio in deserto. Dicuntur quoque habitare in deserto, qui prius si sint irriguo cœlesti, aut peccatis seruientes, aut ea per pœnitentiam expurgantes non adhuc digni superno rore. Ideo notanter dicitur in Genesi, quod Ismaël expulsus à domo Genes. Abrabæ, arcuque ac sagittis inferuies morabatur in solitudine in deserto Pharam. Et pro non adhuc bene initiatis, & dispositis ad cœlestes imbres dicitur, quod Ioannes Baptista prædicabat baptismum pœnitentiæ in deserto, ubi nondum bene perfusus morabatur puer. Et Moses cœlesti iam influxu particeps pascebat gregem non intra in penetralibus, sed ultra desertum. Sed & per desertum traduxit totum populum Israëliticum typum gerentem eorum omnium, qui per pœnitentiam ad supercœlestem patriam conscendere satagunt. Christus quoque omnium exemplar, & dux pœnitentiæ & initium euangelicæ uitæ uoluit agere in deserto, quo ductus fuit à Spiritu sancto: ut ieiunaret, & bellum iniret cum principe mundi huius deserti, & derelicti à supercœlesti irriguo. Sic & David figura præcedens ipsum Christum, & futuram ecclesiam antequam deueniret ad regnum, quod figurabat regnum illud, quod intra nos est, morabatur in deserto ipse, & uiri, qui cum eo erant. In deserto est etiam omnis anima de nouo intrans in ergastulum corporis huius, ubi deseritur à sapientia, uirtute, cognitione, & operatione bonorum operum, iuxta illud Sophonia: Et ponet speciosam in solitudinem, & eremum, ueluti in deserto. Sed quâto magis anima à deserto huius corporis sequestratur, tanto magis disponitur ad cœlestem influxum, & constipatur affluentia omnium bonorum redolentium, uelut aromata: ut in Cantici dicitur: Quæ est ista, quæ ascendit de deserto, sicut uirgula fumi ex aromatis myrrhæ, & thuris, & uniuersi pulueris pigmētarij. Sed & uidens eam Cantici. fauore dilectissimi filij Dei munitam, de cuius plenitudine omnes accepimus, iterum ait: Quæ est ista, quæ ascendit de deserto delitiis affluens, innixa supra dilectum filium? Et aliquando tantis charismatibus perfunditur, ut redundet etiã Ibidem in corpus, quod desertum erat, ut Psalmographus ait: Pinguescent speciosa deserti. Et iterum: Posuisti desertum in stagna aquarum. Et per Isaiam ad egenos, & David Isaias. pauperes quærentes aquam dicit Dominus: Ponam desertum in stagna aquarum, & terram inuiam in exitus aquarum. Sed multoties cōtrarium euenit, quod frugifera anima adhærens arido corpori deseritur & ipsa, dicente Zacharia: Posuerunt terram desiderabilem in desertum, terram utique bonam & aptam ad suscipiendum cœleste semen, ut redderet fructum cētuplum. Quos rebelles odit David Malac. Dominus, & deserit, ut ipse ait per Malachiam de Esau, qui animal nostrum ab ipso odio habitum, & à nobis odio habendum significat. Esau, inquit, odio habui, & posui montem eius Sebir in solitudinem, & hereditatem eius in dracones deserti. Nec enim Deus Esau, Ismaël, peccatores omnes, corpus nostrum, & spiritus malos relegaret in deserto, nisi & ipsius esset desertum, & aliquid in

CANTICI PRIMI

archetypo: cui talia respondeant, & præsto sint. Est ergo (ni fallor) tribunal iustitiæ ipsius seueræ, quam Hebræi *קרי* id est *dim* uocant, aut est mensura illa seueritatis, à qua omnia dura, aspera, & adusta igne: Vnde sunt etiã angeli ignei, & ministri iustitiæ eius seuerissimæ, qui in scriptura antiqua dicuntur filij Elobim: sed à Ioanne in sua Apocalypsi angeli nocenti, quibus datum est nocere terræ, & mari, arboribus, hominibus, & cunctis diuino iudicio subiectis. Inde sunt etiam angeli aduersantes, & probantes eos, qui sunt in fusorio huius corpore & molis: hinc Satan, id est aduersantes nominantur: iuxta illud Iob: Cum starent filij Elobim corâ Domino, uenit etiam Satan succinctus ad aduersandam Iob, & probandam eius patientiam, & fidelitatem in dominum. Et quando illic mittuntur punitiones, & fiunt hominum pericula, fiunt quoque arefactiones subtracto irriguo superno, ut probentur, aut condignam pœnam suæ transgressionis reportent delinquentes: Quibus succurrat clementissimus moderator fauore, & irroratione tribunalis suæ benignitatis, & irroratis gratiæ, atque lenientis misericordie.

Quid frugifera terra.

Cap. XI.

Genes. Vlli dubium, quin terra omnis arida sit suapte natura, ut in Genesi dicitur: Terra autem erat inanis, & uacua: Et iterum: Vocauit Deus aridam terram: & hoc quousque irrigetur à suis fontibus, ut ibidem sequitur: Fons ascendebat irrigans uniuersam faciem terræ. Hoc igitur irriguo madefacta terra bona efficitur, quam multigenam supra esse comprobauimus, elementarem, humanam, celestem, angelicam, diuinam, & infernam: quæ à Iob dicitur terra miseriæ & tenebrarum: ubi umbra mortis, & nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. Sed hanc tanquam semper aridam, & tostam æterno igne posthabentes, quæ sit ferax, & unde irrigetur, prosequamur. Est namque terra hæc elementaris tantum fecunda, quantum à supernis fontibus irrigatur, non quidem pluuia communi tantummodo, quæ in steriles montes, saxa, aridam, & penitus in inferacem arenam descendit: sed à superioribus aquis, & celestibus, & supracælestibus. Nec enim aliunde fecunditatem naturalem suscipit frugifera terra, ut ex multis locis scripturæ sacræ facile comprobare possumus, sed de quamplurimis uel pauca adducam. Ait igitur in Deuteronomio Moses: Si audieris uocem Domini, abandare te faciet in omnibus operibus tuis, fructu uteri tui, fructu iumentorum tuorum, fructuque terræ tuæ, quam iurauit Dominus dare patribus tuis, ut daret tibi. Aperiet Dominus thesaurum optimum cœlum, ut tribuat pluuiam terræ tuæ tempore suo. Et per Ezechielem inquit: Dabo in circuitu colli mei benedictionem, & deducam imbrem in tempore suo, & pluuie benedictionis erunt: Et dabit lignum a gri fructum suum, & terra dabit germen suum. In Zacharia quoque ait: Hæc faciam reliquiis populi huius: uinea dabit fructum suum, & terra dabit germen suum, & cœli dabunt rorem suum. Quod & si facit, ut in pluribus, per causas

secundas aliquando tamen facit immediatè: ut apertissimo sermone loquitur Dominus in Deuter. dicens: Terra, ad quã ingredieris possidendã, nõ est sicut terra Aegypti, de qua existi: ubi iactò semine in hortorum more aquæ ducuntur irriguæ, sed montuosa est, & campestris de cælo expectans pluuias, quam Dominus Deus tuus semper inuisit, & oculi illius in ea sunt à principio anni usq; in finem. Et si obedieritis mandatis meis, quæ ego præcipio uobis hodie, ut diligatis Dominum Deum uestrũ, & seruiatis ei in toto corde uestro, & in tota anima uestra, dabit pluuiam terræ uestre tẽporaneam, & serotinam: ut colligatis frumentũ, uinũ, oleũ, & fœnũ ex agris ad pascenda iumenta. Pulcherrima est hæc doctrina, qua docemur Aegyptiũ, quæ mūdũ hũc, & mundanos homines signat, suscipere irriguum à causis secundariis prosequentibus ordinem, quem eis dedit ille, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos: sed peculiaria loca, & eorum hospites suscipere incrementum immediatum ab ipso omnium bonorum fonte, qui ultra quàm ordo secundarum causarum exigit, aperit uenas, & canales suæ bonitatis diffundens & immittens quãdo, & quo lubet. Illud quoque dicitur opus naturæ, quia ex causis ordinatis, & agentibus immutabiliter ad imperium opificis, aut ab intelligentia (ut aiunt) non errante in iubendo, aut in exequendo: Sed in hoc particulari quodam modo operatur opifex pro meritis, uel flagitiis recipientium, ut uideatur ultra generalem curam omnium & communem, quam naturalem influxum dicunt, ipse liber moderator pro suscipientium dispositione exuberantiam tribuere merentibus, iuxta promissiones adductas, & retrahere à male merentibus: Quod etiã explorisque locis scripturæ cõprobare possumus: Comminatus est enim in eadem repetitione legis dicens: Si nolueris audire uocem Domini Dei tui, maledictus fructus uentris tui, & fructus terræ tuæ, armeta bouum tuorum, & greges ouium tuarũ: & percutiet te Dominus egestate, febræ, frigore, ardore, aestu, & aère corrupto: Eritque cælũ super te aeneũ, & terra, quam calcas, ferrea: Dabit Dominus imbrem terræ tuæ puluerem, & cætera: quæ sequuntur: Quod diuersis temporibus euenit: Nam tempore Elisei terra illa feracissima arefacta fuit, ut dicerent habitatores Ierico ad ipsum, sicut in quarto uolumine Regum legitur: Aquæ hæc pessimæ sunt, & terra sterilis, & tota planities circa hasphaltum, quæ (ut in Genesi legitur) antequam subuerteret Dominus pentapolim illam erat irrigua, sicut paradysus Dei, nunc (ut uidimus) tota arefacta est, ueluti cinis fornacis, iuxta illud Ieremia: A facie maledictionis arefacta sunt arua. Quod contigit etiam propter scelera Achab tempore Eliæ, quando prohibita sunt pluuiæ annis tribus. Et de huiusmodi ait Psalmographus: Posuit terrã fructiferam in salsuginem à malitia habitantiũ in ea. Terra igitur, quæcumque sit, si ferax esse debet, necesse est, ut irrigetur à supernis fontibus mediante terra illa, de qua inquit propheta: Credo uidere bona Domini in terra uiuentiũ: Quæ irrigata à superioribus canalibus, tanquam piscina superior effundit in

Deut.

Deuter.

Regũ. 43

Genesi.

Ierem.

Dauid

CANTICI PRIMI

Idem terram inferiorem, & in eius hospites. Et de illa ait idē propbeta: Vistāsti terram, & inebriasti eam, multiplicasti locupletare eam: Non enim de hac seculenta loquitur, sed de diuina, ut innuit in eo, quod sequitur: Flumē Dei repletum est aquis. Nec enim flumen Dei conuenit cum hac infima terra, sed cum illa celesti, & collibus, & uallibus melioribus, de quibus subinfertur: Et exultatione colles accingentur, & ualles abundabunt frumento, clamabunt, & hymnum dicent. Hæc denique est terra illa, de qua in Genesi legimus, quod antequam plueret Dominus, fons, uel uapor (ut habet ueritas textus) ascendebat de terra irrigans uniuersam faciem terræ: Quæ terra uiuentium irrigatur à supramundano uapore, qui tanquam aqua uitæ ascendebat, & ascendit de terra illa: Quæ etiam irrigatur ab eo fonte, qui in quatuor fluuios diuisus madefacit, humectat, & fecundum reddit uniuersum circuitum terrarum: Ex qua terra tāquam ex uera piscina omnium charismatum, & benedictionum Isahac in huiusmodi bene initiatus uoluit benedicere utrumque eius filium, illud pro utrōque repetens, In pinguedine terræ, & in rore cæli erit benedictio tua. Sed benedicendo Esau addidit illud uerbum desuper, ne uideretur tanquam carnalis, & animalis homo excludi à benedictione supernæ piscinæ, à qua omnis benedictio descendit. Ab hac enim irrorantur angeli, qui terrei dicuntur, ut supra differuimus. Irrorantur & plagæ cæli, & cæli ipsi terrei, & corpora nostra, & quicquid in uobis aridum est expectans supernum irriguum, ut in psalmo dicitur: Dominus dabit benignitatem, & terra nostra dabit fructum suum. Benignitas enim uel bonitas (ut habet textus Hebræus) est benedictio, & irriguum emanans ab illa terra uiuentium irrorata, & repleta aquis, quæ supra cælos sunt. Quibus irrigationibus madefactus terreus homo fit capax diuini seminis de quo ait celestis agricola: Exit, qui seminat seminare semē suum: Cuius portio, ut subinfert, cecidit in terram bonam: Quæ (nulli dubium) est anima, uel mens infusa, uel completa in hoc terreo & corporeo uase: Vndè effecta quodammodo & ipsa terrea, ideo irroranda est à supercælesti irriguo mediante illa uiuentium terra, de qua iterū dicitur: Veritas de terra orta est, & iustitia de cælo prospexit. Hæc igitur nostra omni industria excolenda est irrorante, & seminante cælesti agricola, ut fructus reddat, quibus mereamur in eius supercælestem terram intrantes cum diuino agricola in æternis mansionibus super terram illā fabricatis perpetuo degere: Quod ipse sua benignitate concedat.

Quid mare, & aquæ.

Cap. XII.

Glossa X sacris eloquiis, & experientia clara edocemur mare esse collectionem aquarum, & hæc bipartitam: Alteram, quæ sub cælo est, & alteram, quæ supra cælum: Inter quas est globus uel massa cælorū. Est igitur mare hoc infimū ex agitatione & æstu seculentū & salsum: inde homini pro cibo & potu nocuum: Est tamen piscibus fecundum, corallum quoque & uniones, uel margaritas producēs, omnium fluuiorum

dulcium, & imbrium regiones fecundantium origo. Eius insuper aqua transiens per meatus subterraneos ad fontes sua humiditate, & uirtute relinquit, unde terra radiis solaribus confota metalla producat: Quam tamen fecunditatem suscipit ab illis aquis supernis, de quibus dicitur: Serpant, aut producant Genesis. aqua serpituram animæ uiuentis. Nec enim omnis anima uiuens à mari producitur, sed ab illis aquis, quæ sunt super cælum: Quod nisi interpositum obstarret, illæ superexcelsæ aquæ fecundiores redderent has infernas, & terram, & omnia inferiora: Obstat enim intermedium cælum, inò ministri inibi præfidentes, tanquam censores, ne plus distribuatur infimis rebus, quàm mereantur, aut ordo, uel dispositio principis exigat: Si quid tamen fertilitatis reperitur in huiusmodi aquis, hoc prouenit ab illo mari excelsso, quod est supra cælum partitum in duodecim signa: Quod, ut in templo Dei gerente mundi imaginem representaret, Salomon fecit mare aneum sustentatum à duodecim bobus: quorū Salomon tres aspiciabant ad orientem, totidem ad meridiem, tres ad occidentem, & totidem ad aquilonem, quemadmodum diuiduntur per eosdem aspectus duodecim cæli signa: ut apud astronomos tritissimum est. Mare itaq; excelsum, & pelagus infinitæ substantiæ Deus est: ut Damascenus ait. Et cū in ipso Deo omnia Damas. contineantur, est locus particularis, aut mensura, quæ mare dicitur, aut aqua, uel collectio aquarum. Et est illa meridionalis regio superna, in qua (ut habetur in Theologia antiqua) est aqua sapientiæ supremæ, misericordiæ, clementiæ, pietatis, & gratiæ: Quæ est possessio peculiaris Filij Dei, de quo ait Pater: Et ponam in mari manum eius, & in fluminibus dexterâ eius: Ipse inuocabit me, Pater meus es tu: & ego Primogenitum ponam illum excelsum præ regibus terræ. Proximiozem huic dein locum in illis mansionibus tenet cælorum Regina, quæ ideo dicitur mater misericordiæ, gratiæ & pietatis: Quod & nomen eius indicat Hebræo idiomate huiusmodi literis scriptum מרים Miriam, quod si per syrubb, aut reuolutionem literarum more eorum scribatur, מרים iam dicit: Quod mare excelsum significat: Cum quo adeo ipsa unita est, ut idem mare censetur, ut in cælesti oraculo inuere uoluit Gabriel Gabriel dum ait: Inuenisti gratiam apud Deum immediatè: & non illam, quæ sub interposito cælorum globo inferioribus distribuitur. Quod mare, & aquas cognoscens Ionas, cum durus nuncius ad Niniuitas delectus fuisset, bonus & pius ionas ur, simplex columba nomine & re, ne seuera mandata perferret, iter arripuit ad ipsum mare per Tharsis aliquãdo significatum, ut etiam sentit Hieronymus Hieron. Psalm. in commentariis Ieremiæ dicēs: Per Tharsim omne pelagus intelligitur, iuxta illud psalmi: Conterens naues tharsis. Illuc enim proficisci uoluit, ut inde misericordiam, & ueniã pro Niniuitis reportaret: Quod & fecit, suscepta tamē in se pœna, ut seruaretur dei iustitia, quæ nullū delictū impune permittit. Hinc ad sedandos tempestuosos impetus à ministris seueræ iustitiæ Dei excitatos ait: Ecce ego, mittite me in mare hoc agitatum, & cessabunt fluctus, suscepta uidelicet

CANTICI PRIMI

pœna, quã debebant Niniuitæ. Gratũ quippe habuit Deus hoc charitatis opus, uoluit tamẽ, ut Niniuitæ ipsi cooperarẽtur ad placandũ diuinum tribunal: propria pœnitentia, quam fecerunt ad prædicationẽ Ionæ, & saluati sunt. Ad hoc quoque mare fugit Iesus rede mptor noster, ut pro nobis inde reportaret ueniã, & gratiam tanta quidem copia, ut pro toto mundo, & mille mundis sufficeret. Hinc & Samaritæ illi, & in templo omni populo aquam gratis offerebat. Sed ut faceret satis tribunali iustitiæ diuinæ pœnam pro delictis exigenti, sponte mari agitato sese obtulit suscipiens in se omnes tempestates, & fluctus, iuxta illud psalmi: Omnes fluctus tuos induxisti super me. Voluit tamen Deus, ut ipsi cooperaremur per opera pœnitentiæ reuertentes ad ipsum Deum, ut clamabat ipse Redemptor, & præcursor eius uterque dicens: Agite pœnitentiam, & appropinquabit regnum cœlorum, impetrata iam uenia. Ideo magno sacramento dictum est: Non dabitur uobis signum, nisi signum Ionæ prophætæ, qui sicut ueniam pro populo unius ciuitatis impetrauit suscepta in se pœnitentia triduanũ sepulchri in uentre piscis, Sic uniuersalis Redemptor pro toto humano genere remissionem obtinuit suscepta in se pœna, iuxta illud Isaia: Attritus est propter scelera nostra, contritione quidẽ quã maxima perlata in passione, & designata per triduanũ sepulchrum, de quo alibi. Hoc est quippe excelsum illud mare, & regio meridionalis, ad quam ambulabat Deus commissa transgressione: protoplaste, & per quod mare delectatur dirigere gressus, ut in psalmo canitur: In mari uia tua, & semita tuæ in aquis multis: Magis enim frequentat iter misericordiæ & clementiæ signatæ per mare, quàm iustitiæ & punitionis. Frequentat & aquas sapientiæ, in qua omnia fecit, omniãque moderatur gressibus quidem à nobis non perceptis: ideo sequitur: Et uestigia tua non cognoscuntur, quia nullus in illam sapientiam supremam intrauit, nec ipse Moses, dicente

CHRISTVS. Veritate infallibili: Nemo nouit filium, supremam uidelicet ipsam sapientiam, aut aquam, nisi pater: neque patrem quis nouit, nisi filius, & cui uoluerit filius reuelare. Habet quoque Deus iter in mari hoc amaro, & feculento: ut iuxta Hieron. Hieronymi sententiam, tanquam fons uitæ uiuificet omnia, quæ in hoc mari falso, & uenefico mancipata sunt morti absque illius uitæ adminiculo. Per hoc nihilominus mare nobis transeundum est, ut deuenire possimus ad portum, & terram uiuentium: sicut apostolus mystico sermone disserit dicens: Omnes mare trãsierunt: & omnes sub Mose baptizati sunt in nube, & mari: Cuius aquæ cum representent aquas illas superexcelsas gratiæ, & sapientiæ, ad quas pergimus, ideo à ductore nostro nobis indictus est transitus per has aquas inferiores, tanquã per sacramentũ illarum, in quibus mundamur, & beamur: sicuti habemus in euãgelio, cui titulus est secũdũ Ioannẽ: Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, nõ intrabit in regnum cœlorum: His enim aquis sensibilibus renascimur in cõspectu hominum, aut in faciem ecclesiæ: sed in conspectu Dei renascimur illis aquis, de quibus habetur in Apocalypsi: In conspectu eius tanquã mare

nitreum simile crystallo. Vnde forsitan aliqui sumpserunt, ut dicerent aquas quæ sunt supra cælum, esse cælum crystallinum, quod primum mobile dicitur: Ridicula quidem res, cum cælum illud sit igneum, & non aqueum, aut crystallinum: & aquæ illæ supercælestes, de quibus in plerisque locis scripturæ legimus, sint angeli Deum laudantes, aut ipsum tribunal misericordiæ, uel domus sapientiæ: A quibus aquis irrigantur & cæli, qui aquei sunt, & purificantur animæ suis sordibus coïnquinatæ, & fecunditatem & uitam suscipiunt omnes aquæ istæ inferiores. Et cum Deus adiudicauerit nostris exigentibus flagitiis subtrahere irrorationem, & influxum aquarum superexcelsarum, desiccantur istæ inferiores, & in mala occurritacula aliquando conuertuntur: ut attestatur diuinus noster Ioannes in Apocalypsi dicens: Et sextus angelus effudit phialam suam in magnum flumen Euphratem, & exiccavit aquam eius. Secundus autem, & tertius, qui effuderant phialas suas, alter in mare, & alter in flumina, in mortiferum sanguinẽ ea reddiderunt. Et utinã flumina, quæ debebat scaturire de uentribus nostris, & mare, in quo baptizati sumus (sic nostris exposcentibus meritis) nõ fuissent nõc cõuersa in sanguinẽ, qui regnũ Dei possidere nõ potest, Aut nõ fuissent exiccata obstructis canalibus excelsis: adeo ut aridi & tosti, qui tanquã flumina irrigare deberet uniuersam terram, nec pro aliis, nec pro se habent uel undẽ uiuant maxima siti æstuentes. Et utinã nõ deueniãt tanquã Babylonij, ad quos Ieremias ait: Ecce ego dicit Dominus iudicabo causam tuã: Desertum faciam mare, & siccabo uenam eius. Quod euenit omnibus illis, qui nolunt audire dicentem: Si quis sitit, ueniat ad me, & bibat. Sed ad alia r. anseamus.

Ioannes

Ierem.

CHRISTVS.

Quid fontes.

Cap. XIII.

On multum nobis laborandum est, ut declaremus Deum esse fontem, ipsomet acclamante, & in huiusmodi uerbis cõquerente: Me dereliquerunt Fontem aquarũ uiuentium Dominum: hoc etiam re- gius propheta, & qui à diuinis secretis erat, attestati sunt: Alter enim ait: Apud te est fons uitæ: Alter autẽ ipsum introducit dicentẽ: Sienti dabo de fonte aquæ uiuæ gratis. Qui fons (ut paulo inferius ait) mittebat fluum pcedetẽ de sede Dei, & Agni. Sed Isaias plures testatur esse diuinos fontes dicens: Haurietis aquas in gaudio de fontibus saluatoris. Qui fontes sunt ipse Pater prima origo omnium, ipse Dei Filius, sanctus quoque spiritus: Et hic quãuis sit ignis, tamen aliquando sortitur nomen fontis, uel fluij. Vnde Ioannes exponens illud uerbum summæ Veritatis: Fiet in eo fons aquæ salientis in uitam eternam, inquit, hoc autem dixit de spiritu, quẽ accepturi erant credentes. Vel fontes sunt (sicut exponit Hieronymus) documẽta euangelica, & uerba diuina, quæ lauant, & purgant animas melius quã aquæ fontis abluant corpus, iuxta illud Saluatoris: Vos mundi estis propter sermonem, quem ego locutus sum uobis. De quibus fontibus ait propheta: In ecclesiis benedicite Deo Domino de fontibus Israël, illius uidelicet Israëlis uniuersalis, de quo dicitur: Non ueni nisi

Ierem.
Dauid

Ioan.

Isaias.

Hieron.

CHRISTVS.
Dauid

CANTICI PRIMI

CHRISTVS. ad oues, quæ perierant domus Israël, domus utique illius, quæ est tota collectio fidelium suscipientium uerbum, & aquam sapientiæ salutaris, ut alibi, Deo faciente, declarabimus. Sed ut ad sublimiores fontes redeamus, fons primus, & origo omnium bonorum Pater est, de quo in Canticis dicitur: Fons hortorum, & puteus aquarum uiuentium. Fons quoque est Filius, de quo Zacharias: In illa die erit fons patens domui Dauid, & habitantibus Ierusalem in ablutionem peccatoris, & menstruatæ: quod omnes, citra controuersiam, exponunt de Christo & filio Dei. Et quod Spiritus sanctus sit fons, iam diximus. Est etiam fons sapientia, & lex à primo fonte emanans facta & ipsa fons, ut in prouerbis ait Salomon: Lex sapientis fons uitæ: Et in Canticis: Hortus conclusus, fons signatus. Est quippe lex diuina hortus consitus ex omni genere arborum: quia omnis doctrina, omnisque disciplina in diuina lege sub mirabili cortice continetur: & ideo dicitur, quod est hortus clausus. Est quoque fons signatus sigillo Dei in uiam docentis, ut non sine mysterio dicatur, quod summa legis comprehensa decem præceptis descripta fuerit digito Dei. Nec enim tot, & tanta sacramenta in ea lege reclusa sub testa historiæ possunt à mortalibus prospici, aut excogari, nisi diuino lumine collustrentur, iuxta illud Prophetæ: Reuela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua. Est insuper fons aliquando humana creatura, ut de Hester dixit Mardocheus: Paruus fons, qui creuit in fluuium, & in aquas plurimas redundauit, Hester est. Fuit quoque, & est Regina cæli exuberantissimus fons immediate hauriens ab infinito pelago. Sunt & alij fontes apostoli, prophetæ, & doctores, qui propinant populo aquas sapientiæ & doctrinæ, de quibus ait Isaias: Ad fontes aquarum potabit eos, id est ad doctores tã ueteris, quàm noui testamenti, ut sentit Hieronymus. Et iterum super illud: In illo die haurietis aquas in gaudio de fontibus saluatoris, ait: Haurient de fontibus repletis à saluatore, de cuius plenitudine omnes accipiunt, effecti & ipsi fontes non quidem infiniti, sicut diuini, sed eorum aquis completi. Sed aliquando (proh dolor) exiccati sunt fontes, contrahente summo fonte influxum suum, de quibus ait Petrus: Hi sunt fontes sine aqua, & nebulae turbini exagitatae, quibus caligo tenebrarum reseruat, & tostura æterna postquam in ariditate, & siccitate cisternarum dissipatarum oblectati sunt relicto fonte aquarum uiuentium, qui nos continuè sua clementia potando foueat.

Quid flumina, aut canales.

Cap. XIII.

Salomon Lumina ortū habere à mari ex scripturæ testimonio clarissimè patet dicente Salo. in Ecclesi. Omnia flumina intrāt in mare, & mare nō repletur, magis uidelicet quàm erat, aut nō redundat, ut habet traditio nostra, Ad locū suū flumina reuertuntur: & ecce ipsa redeunt, ut uadāt: Redcūt quippe ad fontes, ut iterū fluāt, & in mare, undè originē habēt, reuertuntur. In quibus fluuiis generantur pisces, & ex eis irrigantur regiones, & ad

navigationem peruij multigenis obsequiis hominibus proficui sint. Magna quidē sunt fluuiorum mysteria: Mare enim & pelagus infinitum est ipse Deus, fontes uerò in multiplici genere: flumina autē rationales animæ sunt ab ipso mari emanantes, & ad idem redeuntes. Sed hæc flumina elementaria sempiterno lapsu, & circuitu fluunt, & refluant: illa autem meliora flumina per hæc denotata semel, & unico cursu ad suum principium tendunt, nisi Pythagoreorum sit uera opinio de circuitu animarum, quam fides catholica non admittit: De quibus fluminibus canitur in psalmo: Eleuauerunt flumina Domini, eleuauerunt flumina uocem suam: eleuauerunt flumina fractiones suas. Nec enim Erydanus, Danubius, Tagus, Nilus, Euphrates, uel Indus dicuntur flumina Domini, sed terrarum & regionum: nec clamant, aut uocem eleuant. Sūt igitur hæc flumina Domini, ore, lingua, auribus, oculis, manibusque donata: de quibus iterum dicitur: Flumina plaudent manibus: Et horum impetus lætificat ciuitatem Dei, dū per terreos meatus corporis huius à mari æterno transfegerint ad fontes, à quibus adhuc per terreos alueos, sed patentes publicè operando in corpore mundi ad mare ipsum redeunt dantes in transitu debitos fructus, terræ irriguum, piscibus genituram, & nauigantibus transitum, non suffocationem, non terrarum colluionem, non ædificiorum ruinam: Quia hoc facientes non fluuij pacis lætificantes ciuitatem Domini, sed Babylonij dicuntur de quibus in psalmo: Super flumina Babylonis, illic sedimus, & fleuimus: Quia nimio, aut inordinato impetu suffocant, & destruunt: aut exiccantur, & arefiunt, iuxta illud Isaiæ: Et arefiet aqua de mari, & fluuius desolabitur, & desiccabitur, & deficient flumina. Attenuabuntur, & siccabuntur riui aggerum, & nudabitur alueus riui à fonte suo: & omnis sementis irrigua siccabuntur. Multa quoque profequitur, quæ omnia longum esset retexere, & explicare. Sed hi aluei exiccati aliquando replentur igne iustitiæ puniētis, quæ exiccare facit fluuios misericordiæ, & pietatis, quos impij suscipere non merentur. Sunt etiam flumina eloquentiæ, ut adagium iam tritum est. Sunt & flumina sapientiæ, ut nudo sermone in Ecclesiastico dicitur: Ego sapientiæ effudi flumina quasi trames aquæ immensæ: Ego quasi fluuij diorix, id est fluuij piscina, siue deriuatio, & nõ fluuius diorix, ut habent mēdosi codices: & sicut aquæ ductus exiui de Paradiso, & dixi: Rigabo borū plantationū, & inebriabo partus mei fructū. Et de Salomone iterū dicitur: Repletus est quasi flumine sapientiæ. Iob quoq; de inquirēte sapiētiā ait: Profunda fluuiorū scrutatus est, & abscondita pduxit in lucē: Qui fluuij potissimè fluunt à terra lacte & melle manante. Fluunt quoque ab humana terra, si uerū summa Veritas profert, dum ait: Qui crediderit in me, flumina de uentre eius fluent aqua uiuæ. Et hæc sunt flumina, super quæ ordinatus est orbis spiritalis, ut canit regius propheta dicens: Domini est terra, & plenitudo eius, orbis terrarum, & uniuersi, qui habitant in eo: quia ipse super maria fundauit eū, & super flumina præparauit illum. Nec enim orbis hic terræ feculētæ,

Pythag.

Psaln.

Psaln.

Isaias

Ecclesiast.

Idem

Iob

CHRISTVS

STVS

Dauid

CANTICI PRIMI

Paulus

cuius Dominus est princeps tenebrarum, fundatus est super flumina: sed orbis ecclesie, & terra, a qua ueritas orta est, sanctorum quidem habitaculum fundata est super flumina, & fundamenta illa, de quibus apostolus ait: Estis ciues sanctorum, & domestici Dei super ædificati supra fundamentum apostolorum, & prophetarum: Qui & solidæ bases sunt ædificij spiritualis, & flumina irrigantia per circuitum: Quæ tamen flumina omnia uim habent ab illo fluuio maximo, qui (ut in Genesi legimus) egrediebatur de loco uoluptatis ad irrigandum paradysum. Et ecce erat in quatuor capita: Irrigat enim fluuius ille primo paradysum uoluptatis per omnes canales excelsos, diuisus postea in quatuor capita maximo sacramento importata per quatuor literas sacratissimi nominis, cuius plena reuolutio duodena dat (ut diximus) omnibus signiferi cœli portionibus, & intelligentiis illis præsentibus fecunditatem, undè fluant in inferiora contenta sub illis portionibus, ut aquam illam haurientes, & madefacti, & ablui redeamus ad ipsum fontem, & pelagus omnium charismatum, & uoluptatum, completo debito peregrinationis curriculo.

Quid piscine, lacus, & stagna.

Cap. XV.

Idem

CHRISTVS.
Salomon

Isaias

Idem

EX mari, fontibus, fluminibus, & aquis scaturientibus è uisceribus terræ, fauente aliquando pluuia, oriuntur stagna, lacus, & piscina: quæ tamen in scriptura sacra sunt in maxima differentia. Piscina enim, quæ apud Hebræos nomen habet benedictionis, semper fausta est: Nam בֵּרָכָה *beraka* utrumque significat, benedictionem & piscinam. Lacus uerò nomen, ut in pluribus traductum à בֹּר *bor*, quod puteum, uel quendam inferni locum significat, semper infauftum est. Stagnum uerò, quod Hebraicè אִמ *agam* dicitur, nunc in bonam, nunc in malam partem assumitur. Ad meliora autem conscendendo, quæ per hæc inferiora significantur, aduertendum est: quòd piscina, sicut aquam suscipit, sic & diffundit, nulla aliquando facta in ea aquarum putrefactione. Et hi sunt, qui talenta accepta communicant, & lucrantur in benedictionem, impartiendo seipso aliis, iuxta apostolicam sententiam, qua dicitur: Omnibus omnia factus sum, ut Christo iucrifaciam. Sic & qui sapientiam, uel doctrinam ipsis tributam communicant, sicut summa Veritas docet: Gratis accepistis, & gratis date. Et de his loquitur Sapiens, quæ eam sapientiam, quam diuino dono suscepit docens, & scribens communicauit. Extruxi mihi, inquit, piscinas aquarum, ut irrigarem syluam lignorum germinantium. Sed hæc est piscina inferior, de qua Isaias: Cõgregastis aquas piscina inferioris. Est quoque piscina superior, & excelsa, de qua in eodem Isaiâ loquitur Deus dicens: Egredere in occursum Achaz tu, & qui derelictus est la sub filius tuus ad extremum aggeris, uel aqua ductus piscine superioris in uia, uel semita trita agri fullonis. Quæ uerba sunt plena mysteriis: Iussus enim fuit Isaias, ut iret in occursum Achaz, contra quem insurrexerant rex Syria, & rex Israël, tanquã allaturus ei opem, & fauorẽ à Dei benignitate, quæ ex illis

superiori piscina emanat: & ideo dicitur, quod uenit ad piscinam. Et ducere iussus fuit, qui derelictus fuerat filius eius Iasub, qui poenitens, aut reuertens ad Deum interpretatur, tanquam dignus suscipere donum benedictionis, & aquam illius piscinae. Nec uacat a mysterio, quod ad extremum aqua ductus, uel aggeris, aut aluei superioris piscinae iussus fuerit uenire propheta: Hoc enim est uas, & aluens molis huius corpore nobis sanctificanda, ut ad ipsam tanquam ad aluen flumini mundum, & dispositum descendere possit, & per ipsum transcurrere aqua illius supremae piscinae, & in eo tanquam in domicilio, in quo tum oportuerit inmorari: Ipsum enim corpus templum est animae: haec uero sedes Dei: ut ait apostolus: Templum Dei, quod estis uos. In quod intrat, & exit spiritus a deo Paulus occulte, ut nemo sciat, unde ueniat, aut quo uadat, uel quando inhabitet, aut recedat, nisi ipse spiritus, & qui cum ipso uenit Filius Dei, & Pater aeternus, sicut ipsa Veritas attestatur dicens: Ad eum ueniemus, & mansionem apud eum faciemus. CHRISTVS. Efficitur autem quis dignus diuinae aquae aluens, quando reuersus, & directus in Deum peccata relinquit, & fugat concupiscentias, & carnem eius fomitem terit, premit, & calcatur: & seipsum tanquam pannos purgandos abluit. Et hoc est, quod dicitur: In uia, aut trita semita agri fullonis, מסל, Mesilat enim, pro quo nostra traductio habet uiam stratam, significat pedibus calcata, & tritam, purgatamque lapidibus. Ad eundem locum legimus in quarto uolumine Regum uenisse Ezechiam, quando perrexit ad eum Rapsaces missus a rege Assyriorum, ut exprobraret, & comminaretur regi, & populo Ierosolymitano: ut & ipse tanquam uerus poenitens aquam gratiae, & benedictionis mere retur a Deo: quam etiam commeruit: liberatus enim fuit de manu regis Assyriorum, percussis in castris ex militibus eius centum octoginta quinque millibus. Est igitur piscina superior benedictio diuina propinans omnia bona: Piscina autem inferior est benedictio sanctorum impartiens nobis, pro quanto a piscina superiori susceperunt communicanda. Est quoque piscina ad lauandum, de qua uoster Ioannes meminit dicens: Est autem Ierosolymis probatica piscina, in qua Ioan. lauabantur oues in templo Domini offerenda: quia coinquinatus, & non lotus in uerum Domini templum intrare nequit, iuxta Domini uerbum: Nisi lauero CHRISTVS. te, non habebis partem mecum, sicut etiam per Isaiam dicitur: Sanctus uocabitur omnis, cuius nomen scriptum fuerit in libro uitae in Ierusalem: Et hoc, si abluerit Dominum sordes filiarum Sion, Nam licet oues sint ad dexteram iudicis reponenda, & licet eorum nomina scripta sint in libro uitae, tamen ut lauentur necesse est, in illa unigue piscina, de qua dicitur in psalmo: Amplius laua me ab iniquitate mea. Et in Ezechiele: Laui te aqua, & mundavi te. In qua etiam piscina est sanguis melius abluens quam aqua, de quo in Apocalypsi dicitur: Laui nos a peccatis nostris in sanguine suo. Et iterum in calce uisionis ait: Beati qui lauant stolae suas in sanguine agni, ut sit potestas eorum in ligno uitae, & per portas intrent in ciuitatem. Et aliquando hanc piscinam in nobis ipsis, Deo fauente,

CANTICI PRIMI

*construetam habemus, quādo uidelicet tacti à Deo uenimus ad lachrymas, quae
 ablūt delicta, iuxta illud Canticorū: Oculi tui sicut piscina bestō: Heshō enim
 cogitationē significat, illā utiq;, de qua dicebat Ezechias: Recogitabo tibi omnes
 annos meos in amaritudine animae meae. Ex qua recogitatione fluunt lachrymae
 abluentes: ut dicebat regius propheta: Lauabo per singulos noctes lectum meū,
 lachrymis meis stratum meum rigabo. Bona est itaque piscina, sed lacus, in qui-
 bus putrescit aqua, & moritur, infaustus est: ut ex plerisq; locis scripturae p-
 bare possumus: Nam de botris terrae uinae in Apocalypsi legimus, quod unde
 miari missi sunt in lacum irae Dei magnum. Et in Trenis ait Ieremias deplorans
 praeuaricatricem Ierosolymam: Posuerunt in lacum uitam meam. Sed quod hic
 lacus locū inferni significet, qui בור Hebraicè, puteus autē Latinè dicitur,
 aperto sermone habemus in Isaia dicente: Ad infernum detraberis in latera pu-
 tci, pro quo nos habemus in profundum laci. Item in psalmo: Posuerunt me in la-
 cu inferiori. Et sic passim, ubi de lacu fit mentio, bor, id est puteus inferni in He-
 braeo habetur: Cuius in supernis, cum nihil infaustum ibi sit, non habetur exem-
 plar. Est tamen illic tribunal, à quo diiudicantur, qui illuc mittendi sunt: Cui re-
 spondet & subiicitur locus iste, & consimiles simul & omnes, qui inibi detru-
 dendum sunt simul & ministri illic eos uincientes, & torquentes, aut perpetuo, aut
 pro tempore, ut postea liberentur, sicut Zacharias ad eorum saluatorem, & li-
 beratorem loquitur dicens: Tu quoque in sanguine testamenti tui eduxisti uin-
 ctos de lacu, ubi non sunt aquae, id est de puteo inferiorum: Ibi enim non reperit-
 tur aquae linientes, & refrigerantes, quamuis per aquas misericordiae inde tem-
 pore suo eripiantur expurgati. Stagnorum autem aliqua fiūt ex pura collectio-
 ne aquarum extrinsecus aduenientium, & haec facile corrumpuntur, putrescūt,
 & arescunt. Aliqua uero colliguntur ex scaturientibus aquis, & haec non pu-
 trescunt, cum ueluti piscinae suscipiant, & diffundant. Altera itaque stagna no-
 cua sunt, & infausta: quia cito arescunt, & exiccantur, iuxta illud Isaiae eulo-
 gium: Arefaciam stagna, & deducam caecos in uiam, quam nesciunt: Aut quia
 in sulfurem & ignem conuertuntur, sicut legimus in Apocalypsi: Timidis &
 incredulis pars eorum erit in stagno ignis, & sulfuris, quod etiam malorum pri-
 ceptis paulo antè missus declaratur. Sed stagna, quae ex scaturientibus aquis, &
 fontibus fiunt, tanquam piscinae, benefica, & proficua sunt: Vnde inter potiora
 beneficia collata populo illi peculiari in tot prodigijs egredienti de Aegypto à
 Psalmographo connumerantur, dum ait: Posuit deserta in stagna aquarum, &
 terram sine aqua in exitu aquarum: Et iterum: Qui conuertit petram in sta-
 gna aquarum, & rupem in fontes aquarum. A quibus stagnis ad fluuios, &
 fontes terrae uiuentium conducatur nos summos ductor, & tandem ad mare il-
 lud immensum, in quo abluam, mergi, inuolui, & pleno baustu compleri ualeamus.*

Canti.

Ezech.

Dauid

Apocal.

Ierem.

Isaias

psalm.

Zacha.

Isaias

Dauid
Idem.

Quid mare Rubrum.

Cap. XVI.

Mare rubrum non sine causa adeo in sacris celebratur eloquiis, quod **אֲדַמַי** iam supb, id est mare finitū, aut mare palustre uera interpretatione significat: Solus enim Deus mare infinitū est. Cetera autem maria, lacus, & stagna finita, determinata, perturbatāque sunt, aut salitudine, aut terra, lutōque perfusa paludosa, & cœnosa redduntur. Et hæc sunt maria à nobis transeunda simul cum adiacenti deserto, ut tandem penetratis collibus & montibus ad illud mare clarum, & dulcissimum deuenire possimus, à quo uerum lac, & mel continuè fluit, relicto Pharaone, id est dissipatore & concussore cum suis Aegyptiis: qui angustia, aut angustiāntes interpretantur: & sunt in ipsa palude, quæ fit ex commixione aquæ cum terra: Vnde paludosum efficitur, & ut in pluribus carectū: ut bene interpretatum habemus textum illum, quando mater Mosi posuit filium in carecto ripæ fluminis, ubi in Hebræo habetur **אֲדַמַי** quod alibi rubrum habemus interpretatum: & simul cum **אֲדַמַי** quod mare significat, interpretatum est mare rubrum. Nec tamen carectū hoc est illius maris rubri, aut palustris, quod sinus Arabicus dicitur à populo Israëlítico pertransitum, cum distet à ciuitate regia multo itinere. Ideo per Zuph bene interpretatum est carectum, aut palustre, ubi (heu nos miseros) omnes simul cum Mose ponimur, quando à mari illo lymphidissimo, & immēso emanantes intramus in hoc corporeum ergastulum ad idem supremum pelagus iterum reuersuri. Nobis igitur faciendus est transitus per hoc angustum, & paludosum mare, sed hoc quidem sciissimum: ut liberū nanciamur transitum dimissis illius accolis cæno illo obuoluentis, & cum duce suo pertinacissimo à sua palude obruendis, in cuius uolutabro obuoluti erant. Quo mari traiecto maxima solennitate uerum phasce, id est uerus transitus ductore Deo nobis celebrandus est, cum Psalmographōque dicendum: Peccauius Dauid cum patribus nostris, iniquè egimus, impietatem fecimus, dum in Aegypto, palustri mari, arida, desertoque habitauimus. Patres nostri in Aegypto non intellexerunt mirabilia tua, nec fuerunt memores multitudinis misericordiæ tuæ: Nec nos intelligimus opus, quod continuè peragis nobiscum deducens nos ex hoc cœnoso pelago. Illi irritauerunt, uel (ut melius dicamus ad ueritatem literæ) rebellauerunt supra mare rubrū, uel palustre: & nos rebellamus in corporea hac palude, quæ est causa, & excitamentum totius rebellionis. Illi meritò laudarunt nomen magnum quadrilaterum, in quo saluati sunt: & nos laudare debemus nomen Iesu, in quo solummodo (inquit Petrus) oportet nos saluos fieri: & in quo Petriis. uirtus illius magni nominis quadrilateri continetur. In hac igitur altercatione cum mari, & Aegyptiis cum arida, & hostibus multigenis collocauit nos opifex noster, ut notam faceret in populis potentiam suam à multiplicibus laqueis nos liberans. Et hoc facit increpando hoc paludosum mare corporis nostri, docendoque nos illud mortificare, ut exiccetur ab omni molliet humore; & scdā

CANTICI PRIMI

David
 ti cœno, deducendo nos per aridã ipsius, & per desertum pœnitentiæ felicius, quàm per molles luxus. Quos qui fugiunt, & austeri uiuunt in solitudine, & in ipso deserto pœnitentiæ saluantur: ut propheta subinfert: Et saluauit eos de manu odientium, & redemit eos de manu inimicorum, qui cum austeris facillè in pugna succumbunt, cum mollibus autem uincunt. Qui autem temerariè illud transmeare præsumunt propria uirtute confisi, in ea palude sese inuoluentes suffocantur, ut de Aegyptiis scriptum est: Equum & ascensorem inuoluit in mari, id est inuolui permisit, p quo nos habemus proiecit. Vndè sequitur: & operuit aquas tribulantes eos: unus ex eis non remansit. Hoc est igitur mare, quod omnes patres illi (iuxta Apostoli sententiam) transierunt in nube, & mari, supremo uidelicet baptizati: Quod & omnes transire debemus, si uolumus portum salutis attingere.

Quid nubes, & pluuia.

Cap. XVII.

Plotin.
Exodus
Ezechi.
Regum
Psalm.
Isaias
 Vo ex nubibus cõferuntur nobis beneficia: Alterum est obiectus: Alterum uerò pluuia: & ambo solis uigorem mitigant: Lux enim eius nimis excellens percellit oculos minus dispositos, aut tanta luci non assuetos: & calor exiccans, & exæstuans perurit aliquando: utrumque tamen necessarium est: Ad quorum temperamentum summus moderator nubes pro tempore interuici iubet, quæ lucem comprimant, & arefacta madefaciant, & irrorent. Non secus nubes illæ meliores, quorũ istæ simulacbrũ tenent, interponuntur tanquam uelamina, quando non possunt debiles mortalium oculi in gloriam, & splendorem opificis ueri quidem solis intendere: In quod spectaculum lucidissimum (inquit Plotinus) si oculus sordibus infectus, nec dum purgatus, aut ignauia debilis intēdat, caligabit pro minus, nihilq; discernet. Ideo, ne offendantur oculi sic infecti, opponitur nubes: sicuti populo murmuranti gloria Domini apparuit in nube, ut in Exodo legimus. Et iterum: Veniam ad te in caligine nubis, ut audiat me populus loquentem ad te. Sic & ascendente Mose ad Dominum in montis uerticem nubes operuit montem, ne offenderentur uulgares oculi intendentes in gloriam Domini, quæ erat tanquam ignis ardens super uerticem montis. Et Ezechieli loquens atrium & domum, ubi erant, nube cõpleuit. Sic quoque in tertio uolumine Regum legimus, quòd Deus loquens Salomoni in templo, ne gloria eius ibi apparens offenderet conuiuentes oculos, nebula impleuit templum, & domum. In hunc itaque modum Deus sese inferioribus præbet, ut in psalmo canitur: Nubes, & caligo in conspectu eius. Quod & cum apostolis obseruauit, quando enim eis gloriosus apparuit, nubem præmisit, quæ eos obumbraret, ne eorum adhuc debiles oculi à splendore gloriæ suæ instar solis resplendentis offenderentur. Alterum beneficium est, quòd sicut inualecente sole refrigeramur in corpore obiectu nubium, sic & feruescente calore diuina ira in arefactos animos absque cœlesti rore nube clementiæ eos pientissimus index protegit, sicut per Isaiam ad gentem dissipatam, & arefcentem loquitur

dicens: Ero sicut nubes roris in die messis. Quo rore madefacti, & nube prote-
 cti tales euadimus, ut in nobis illud eiusdem Isaia locum habeat: Rorate caeli ^{Isaias}
 desuper, & nubes pluant iustum, uel iustitiam, ut habet ueritas Hebraica, id est
 iustus efficiatur illud supernum irriguum, & pluuiam suscipiens, de qua dicitur
 in psalmo: Pluuiam uoluntariam segregabis Deus hereditati tuae, quae infirma- ^{Psalms}
 ta erat per peccatum: Tu uero perfecisti eam pluuiam misericordiae, gratiae, &
 omnium bonorum: quae dissipantur per peccatum, & iustitiam punitiuam proce-
 dentem ab aquilone, à quo panditur, uel aperitur omne malum super habitato-
 res terrae. Et hoc est quod idem propheta antea dixerat: Posuisti terram in for- ^{Proph.}
 nicationibus tuis, & malitiis tuis: ideo prohibita sunt stillae pluuiarum. Et si nu-
 bes (ut in pluribus) beneficae sunt, tamen aliquando tenues leuiter resoluuntur
 in auram: & aliquando nocuae sunt. De primis inquit Iob: Abstulit quasi uen- ^{Iob}
 tus desiderium meum, & uelut nubes pertransiit salus mea. Et de his, qui bestias
 uiuunt, & frustra susceperunt diuinam irrigationem ait Thadæus: Hi in epu- ^{Thade.}
 lis conuiuantes sine timore seipsos pascentes nubes sunt sine aqua, quae à uento
 circumferuntur. Et in Osee huiusmodi dicuntur nubes matutinae pertransientes ^{Osee.}
 absque aliquo fructu super terram: & utinam absque maximo in seipsos detri-
 mento, postquam in uanum acceperunt animam suam. Nocuae igitur fiunt aliquā
 do sibiipsis, & aliis, quando ex eo, quod acceperunt, non modo non lucrantur, sed
 abutuntur in perniciem: ut nebula, quam acceperunt in profectum, uergat eis
 in detrimentum, sicut dicitur in Ioële: Conturbabuntur habitatores terrae, quia ^{Ioël.}
 prope est dies obscuritatis, & tenebrarum, dies nebulae, & caliginis adeo con-
 sensatae, ut non leuem obiectum præbeat, sed obscurum, & tenebras miserabi-
 les. Et adeo constipatur aliquando, ut tanquam murus opponatur, ne aliquis in-
 ter Deum & nos fiat accessus, ut in Trenis inquit Ieremias: Opposuisti nubem ^{Ierem.}
 tibi, ne transeat oratio: Ibique Hieronymus: Nubes opposita orationi uidetur, ^{Hiero.}
 cum caligine quadam, & nubilo cæcitatatis mens obuoluitur, ne radio diuinæ con-
 templationis illustrari mereatur. Sunt etiam meliores nubes, in quibus Deus ha-
 bitare dicitur, ut in Marco legimus, quod uenit uox de nube. Et Christum ascē- ^{Marco.}
 dentem nubes suscepit ab oculis discipulorum, sicut Lucas testatur. Necnon etiā ^{Lucas.}
 similem filio hominis uidit Ioannes in sua celeberrima uisione sedentem super nu- ^{Ioan.}
 bem. Quod cognoscens Dauid ait: Qui ponis nubem ascensum tuum, aut tri- ^{Dauid}
 bunal tuum: & melius, ut habet ueritas literæ. Hæc autem omnia pro nobis di-
 cta sunt, qui non possumus intueri, & conscendere lucem illam inaccessibleem, quā
 ipse Deus inhabitat. Vndè gloria eius, aut ipse sedens in gloria sua est tanquā
 nubes non ualentibus ipsam præ uisus debilitate contueri, quousque dabitur ui-
 dere eum facie ad faciem, sicuti est.

CANTICI PRIMI

Quid ros, & pruina.

Cap. XVIII.

Luunt sereno tempore ros & pruina, è cælo, sed maxima differētia: Ille enim purus, fœcundus, fœlix, atque semper beneficus: Hæc autem infausta, & nocua descēdens cū maximo algore, & quādo exiccantur, & deficiunt flumina. Et mirum quidem est, quod hinc ille roris foueat, hic autem brumalis exiccet, uratque plantas, & ipsam terram quodammodo conflagret. Sic enim ab eodem cælo egreditur beneficium, & maleficium: A sole enim induratur lutum, & cera liquefcit pro uaria dispositione recipientis. A Christo beneficentissimo suscipere aliqui beneficium, aliqui damnum iuxta Simeonis uaticinium: Ecce hic positus est in ruinam, & resurrectionem multorum in Israël. A Deo tandem optimo egreditur & bonum, & malum, dicente Isaia: Ego sum faciens bonum, & creans malum, faciens lucē, & creans tenebras, Cum hoc tamen stat illud, quod Ieremias in Trenis de ipso Deo optimo ait: Ex ore altissimi non egredientur bona, neque mala. Et ne sim hi sermone in controuersia, dicemus, quod omnia quæ à Deo, & à cælo procedūt, sunt bona in se, sed nobis nec bona, nec mala, nisi pro nostra bona, & mala dispositione: aut in quantum eis bene utimur, ut abutimur. Pruina igitur, & si inter nocua computatur, fauet tamen brassicæ, aut cauli, quæ ipsa maturatur, & conficitur: Occidit quoque uermes, ne grana corroant. Sed hac pruina dimissa, ad aliam per hanc figuratam deueniamus, quæ est effectus quidam iustitiæ punitiæ descendens, quando terra congelata est refrigerata charitatē, & quando flumina canalesue gratiarum, atque diuinorum charismatum exiccantur arescentibus hominibus præ timore, & iniquitate sua, adeo, ut irroratio illa sit nocua, quæ bene dispositis minimè noceret: sed adhuc sæpe prodest, dicente Gregorio: Mala, quæ hic nos premunt, ad Deum ire compellūt. Ecce igitur quomodo hæc pruina, & si improbos destruit, bene tamen dispositos, & cum patientia eam suscipientes maturat, & perficit: Ros autem semper beneficus est uirtus diuini uerbi irrorans audiētes, liniens, & refrigerans: Ideo accommodatè Moses dixit in cantico extremo habito pro commendatione legis, & doctrinæ datæ: Stillet ut pluuia doctrina mea, fluat ut ros eloquium meum. Vtrumque & pluuia & ros leuiter, & sine tumultu descendit super herbam fouens, & fœcundans: Sermo enim est de leni & silenti pluuia, undè sequitur: Et quasi imber sup herbam, & sicut stillæ super gramen. Non secus est uirtus diuini uerbi irrorans, fœcundans, fouens, demulcens, & pascens animos: Quod perbellè figuratum est in mana angelorum, aut fortium cibo, quod simul cum rore descendebat eloquia Dei, & uirtutem eorum significans, ut longo sermone in Exodum Origenes pertractat. Et quamoptimè sacra eloquia dicuntur Manub, quod significat, quid est hoc, quasi quàm mirabile est hoc? Nam ipsa eloquia diuina magis intelligentibus sunt magis miranda, & in maiorem stuporem inducentia, ut benedicere possint: Quid est hoc? Quod bene persensit ille, qui dixit:

Simeon

Isaias

Ierem.

Grego.

Moses.

Orige.

Dauid

Reucla oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua. Et iterum: Mirabilis facta est scientia tua, id est eloquiorum tuorum, ex me, sed melius supra me eleuata est, & non potero ad eam. Ideo merito ipsorum diuinorum eloquiorum cognitio, & sensu dicitur panis fortium: quia & si exteriori facie omnibus sese domestica præbent, medullam tamen continent non nisi à robustissimis dentibus corrodendam. Dicuntur quoque ab eodem propheta Ros hermon, qui descendit in montem Sion. Est enim hoc uerbum diuinum, ros, anathematizatum (ut sentit Hieronymus) ab Hebræis: sic nanquam Hermon interpretatur, Sed descendens supra montem Sion, id est super ecclesiam & uiros in Spiritu sancto congregatos. Hæc est quippe ecclesia, non fabrica, aut possessio præbendarum, uel dominium temporalium. Et cum per hunc rorem det nobis Deus fecunditatem, cibum, & uitam, ideo sequitur: Quoniam mandauit Dominus illic benedictionem, & uitam usque in sæculum. Quomodo autem, quando, & quibus distribuerit Deus rorem eloquii sui, pulchro mysterio declaratum est Gedeoni, cui primo datum est signum de rore cadente supra uellus terra intacta, cum postea ceciderit ros super terram sicco uellere: Nam eloquia diuina primo ceciderunt supra Israëliticum populum, gerte per terram denotata sicca remanente: postea diffusa sunt in gentibus, Iudæis, & Israëliticis in ariditate dimissis, ut publica & constanti uoce Paulus & Barnabas (sicut habetur in actibus apostolicis) Iudæis protestati sunt dicentes: Vobis primum oportebat loqui uerbum Dei, sed quia repulistis illud, & indignos uos iudicastis æternæ uitæ, ecce conuertimur ad gentes, sicut nobis præcepit Dominus: Posui te (ait) in lucem gentium, ut sis in salutem usque ad extremum terræ. Quod audiētes gentes gauisæ sunt, & glorificauerunt uerbum Dei. Ideo magno sacramento Isahac plenus Spiritu sancto primo benedixit Iacob in rore cæli, & in pinguedine terræ madefactæ ab illo rore: Postea eleuatus in mentis excessum præsentiens, quæ futura erant, eandem benedictionem roris impartitus est Esau, qui aliquando excutere debeat iugum seruitutis à collo suo, & ad Christum deduci, & repleti rore cælesti. Est quoque eloquium diuinum canale, theca, & uagina diuinitatis, sicut, **Ⲛⲟ**, tal quod ros significat, est uagina sacratissimi nominis quadrilateri, ut aliquid de secretis reconditæ theologiæ Hebræorum pandamus. Et quamuis uerbum Dei passim, etiam rusticulis, & plebeculis publicetur: & uox sonans ad aures omnium deueniat, sensus tamen & gustus eius, qui sunt ros & manna, ad paucissimos diffunduntur, quia omnibus indignis denegatur, ut per Aggeum prophetam inquit Dominus: Quia domus mea deserta est, id est diuinus cultus, & festinat unusquisque in domum suam quærendo quæ sua, & non quæ Dei sunt, propter hoc prohibiti sunt cæli, id est cælestes uiri ne darent rorem: & terra, id est populus indignus, ne daret germen suum. Et uocaui siccitatem super terram, super montes, & tandem super opera manuum hominum eorum, qui non curant, quæ Dei sunt. Et cognoscens regius propheta rorem prohiberi ex Dei seuera iustitia, dixit de montibus, in quibus ab

David

Idem.
Hieron.Paulus
Barnab.Mhoolo:
Hebræi.

Aggeus

David

CANTICI PRIMI

ea punitus est Saul: Montes Gelboë nec ros, nec pluuia transeat super uos. Sic dum ipsam iustitiam Dei in nos nostris improbitatibus irritamus, terra nostra arefit, & infœcunda prohibito rore & pluuia non potest dare fructum suum: quia non suscipit à piscina illa suprema benedictionem per pluuiam, & rorem: Quem Dominus sua benignitate in nos demittat, ut possimus dicere cum propheta: Etenim Dominus dabit benignitatem, & terra nostra dabit fructum suum.

Psal. 108

Quid grando, & nix.

Cap. XIX.

Ecclesi. 10

Vnimus & æquus iudex & si multa bona in bonorum fauorē preparauit, aliqua tamen etiā in uindictam malefactorum constituit, quorū quaedā connumerātur in Ecclesiastico, ubi dicitur: Ignis, grando, fames, & mors, hæc omnia ad uindictam creata sunt. Et de igne

CHRISTVS.

non fouente, sed torquente ipsemet iudex comminatur se dicturum puniendis: licet maledicti in ignē aternū, qui paratus est diabolo, & angelis eius: ut sit in utrorumque uindictam & pœnam. Sed cum satis supra de igne dixerimus, ueniamus ad grandinem, quæ est aqua in aëre cōgelata, differtque à niue, & pruina: quia grando congelato firmitus imbre gignitur: Nix humore mollius coactō, & pruina ex rore gelido: Et illa aqua cōgelata, si fortiori frigore constipetur, ipsa grando efficitur: si leuiori autem, granula generatur, quæ solet cadere ueris tempore utpote, Martio, & Aprili, Et non sine admiratione est, quod aqua tempore æstiuo congeletur in grandinem, & in maiori æstu fiat maior congelatio: & grandioris aquæ, undè dicitur grando quasi grandis aquæ gutta: Id est non sine causa inter thesauros Dei, aut naturæ, quæ est opus & peculium eius, computatur nix, & grando, dicente ipso Deo in Iob: Nunquid ingressus es thesauros uis, aut thesauros grandinis aspexisti, quæ preparauit in tempus hosti in diem pugnæ, & belli? Hinc habemus, quod non tantum producta sunt huiusmodi à causis inferioribus, & naturalibus, ut phantasticè & frustra declarare nituntur illi, quos naturales, aut phisicos uocant, cum ignorent ea, quæ in thesauris opifici recondita sunt: Et ad eius libitum preparata in pugnam, aut fauorem suscipiunt, sicuti etiam in psalmo dicitur: Ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarum, quæ faciunt uerbum eius. Et in libro Sapientiæ: A petrosa, id est à dura ira plenæ mittentur grandines. Sed & hæc à mysterio minimè uacant, maxime si ad minorem mundum, & humanum transire uoluerimus: Qui confotus multoties temperie, & multiplici calore, nihilominus in ipso tepescit, & alget ex abundantia iniquitatis, adeo, quod pluuia illa uoluntaria fausta, de qua supra diximus, conuertatur in grandinem. Et quanto maiora sunt dona, & charismata, quibus donati sumus, & quanto plura sunt beneficia collata, tanto magis ex ingratitude congelatur pluuia gratiarū in perniciem nostram, ut ait regius propheta: Posuit pluias eorum in grandinem, & ignem non fouentem, sed comburentem in terra ipsorum. Quod utinam non contingeret falso fungentibus Christiano nomine, qui feruescere, & ardere deberent igne spiritus sancti summa

Iob 38

Psal. 108
Sapient.

Dauid 109

pia diffuso in progenitores nostros apostolos, & inflammari amore Christi, qui tot & tanta pro nobis perpeſſus est. Hinc maius est Christianorum sacerdotum, doctorum, & maiorum uirorum peccatum, qui in beneficiorum multitudine potius congelati in grandinem ſauiffimam fiunt, grandinemque iuſtitiae punientis prouocant, ut Aegyptiis contigiffe in Exodo pariter & in psalmo legimus: Et occidit in grandine uineas eorum, & moros eorum in pruina: Et tradidi grandini iumenta eorum, & greges eorum in carbonibus ignis. Postea ſeruit in quinque reges Cananeorum, & eorum exercitum in Gabaon, sicut scribitur in libro Iosue, ubi dicitur: Mortui sunt multo plures lapidibus grandinis, quam quos gladio percusserunt filij Israël: quia multo plures ex ingratitude percunt, & propria malitia, qua congelatur aqua gratiarum in grandinem, & in ruina[m] propriam, quam quos occidunt inſequentes hostes. Habet enim peccatum, ut perpetranti pœna sit, & suo pondere ad aliud trabat, & inducat Dei iram, & punitionem, & charismatum carentiam, ut Dominus in Aggeo loquitur dicens: Percuſſi uos uento urête, aurigine, & grandine, & omnia opera manuum ueſtrarum: Sed melius iuxta ueritatem literæ: Percuſſi uos arefactione, siccitate, & grandine: Nam aurigo morbus regius est nihil ad propositum faciens. Et sic, ubicunque de grandine fit mentio in scriptura sacra, in uindictam proculdubio deductam esse comperies. Sed qui minus potentes sunt, minusque in malo constipati, granulae comparantur, ipsaque, id est leniori uindicta ueniunt puniendi. Nix autem, quæ est mollis & lenis aquæ coagulatio uelut lana, non in perniciem data legitur, nec nocua est nisi fortius congeletur, imò sæpius proficua sato tritico fomentum præstans: tantaque albedine decoratur, ut eadem dealbata etiam spiritualia comparentur, sicuti habetur in psalmo: Lauabis me, & super niuem dealbabor. Et iterum: Niue dealbabuntur in Selmon. Et in Isaia: Si fuerint peccata ueſtra rubra, ut uermiculus, & ut coccinum, quasi nix dealbabuntur. In euangelio quoque legimus uestimenta Christi transfigurati effecta fuisse alba uelut nix. Et in Apocalypsi, capilli illius, qui erat uestitus podere albi dicuntur sicut nix. Illius quoque Nazaræi in Treuis dicti sunt candidiores niue, cum purior sit candor rerum spiritualium quam albedo niuis, quamuis ipsa in rebus corporalibus supremum teneat gradum in albedine. Huic etiam tanquam faustæ Salomon in Prouerbiis fœlicia æquiparat dicens: Sicut frigus niuis in die messis, ita legatus fidelis ei, qui miserit eum, animam domini sui quiescere faciet. Hoc pro orientalibus adductum est, qui solent seruare niuem fidelem custodem domi, quod eis tribuit summus prouisor, ut in æstate & messis tempore aliquantulum refrigerent solis incendia, & arden-tes temperent artus, ut quiescant ab illa agitatione ignea. Sic legatus fidelis anxias curas sui principis temperat: Quod etiam in oratoribus euangelicis locū habuit, qui missi fuere ad messem illā, de qua dixit Dominus: Messis quidem multa operarij autē pauci: A qua reuertētes septuaginta duo fideles legati (ut

Psalmi

Iosue

Agge

Psalms

Isaias

Euange.

Apocal.

Treno.

Salomon

CANTICI PRIMI

Lucas narrat) cum gaudio de operatione facta in messe, gauisus est & princeps, qui eos miserat, undè sequitur: In illa hora exultauit in spiritu sancto dicens: Confiteor tibi Pater domine cœli & terræ, & cœtera quæ sequuntur. Et ce quantum refrigerabatur Dominus in fideli executione legatorum, quos miserat. Cæterum friget nix, sed frigus eius, quæ conseruatur in palea bono temperamento referta, imò tendenti potius ad caliditatem, non est frigus expellens calorem charitatis, sed potius compefcens ardorem concupiscentiæ: & confouetur uestimento duplicis amoris, uel charitatis Dei & proximi iuxta illud Sapientis in prouerbis: Non timebit domui suæ à frigoribus niuis, omnes domestici eius uestiti sunt duplicibus, utraq; uidelicet charitate, aut bona mente simul & bono opere suffulti, ut tangit Hieronymus in commentariis. Si tamen nix resoluatur in aquam igne non decoctam, lædit: Parimodo si frigus hoc, & zelus castitatis resoluatur in fluentem aquam mundanæ gloriæ, & non decoctam igne spiritus sancti, & amoris diuini, nocet, & damnat, & redire facit in maiorem concupiscentiæ ardorem, iuxta illud Iob: Ad nimium calorem transibunt ab aquis niuium. Nix igitur est zelus bonorum operum, qui comprimit ardorem malæ concupiscentiæ, feruet in Deum & in proximum, & nix candore bonæ exemplaritatis, & albescit munditia. Pruina autem, cum sit res congelatus, eos quippe resignat, qui uerbum Dei suscipiunt duri uelut petra, undè eis uirtus ipsius diuini uerbi congelatur. Et de huiusmodi dicitur in Euangelio, in quo de semine uerbi Dei agitur: Aliud cecidit supra petram, & natum aruit, quia non habebat humorem, congelata ex suscipientis duritie uirtute diuini uerbi, adeo, ut nullum in eis afferat fructum.

Hiero.

Iob

CHRISTVS.

Quid glacies & crystallus.

Cap. XX.

Sapient.

Glacies & crystallus, nulli dubium, aqua sunt congelata, sed differunt, quia glacies est facillimæ resolutionis, ut in libro Sapientie dicitur: Facile resoluebatur sicut glacies. Crystallus autem adeo constipata est, ut euacuatis, & ablatis penitus porositatibus non possit ultra calorem intrinsecus admittere, ut resoluatur. Et hæc quoque in arario Domini condita sunt, & in sacris eloquiis mysterioso typo commemorantur, inuitanturq; in opificis laudè a pueris illis diuino rore in ardenti fornace perfusis. Benedicite glacies, & niues Domino: eo quòd & ipsa faciunt uerbum eius, & exequuntur imperium principis. Sed ad hominem propter quem omnia facta sunt, & omnia hæc commemorantur, ueniamus. Glacies simulacrum tenet peccatoris, cui aqua diuinæ benignitatis congelata est à frigore peccati, & à uento aquilonari, undè panditur, & aperitur omne malum, sicut in Ecclesiastico dicitur: Frigidus uentus Aquilo flauit, & gelauit crystallus ab aqua. Sed utinam aqua hæc congelata transcendens limites glaciei non uertatur in crystallum, adeo in se compactâ & constipatam, ut hospitem Deum, & peregrin-

num calorem suscipere nequeat, neque dissolui, nisi adsit uirtus omnem uim natura excedens. Caterum resoluitur glacies humana à calore amoris sereni, & puri in Deum & proximum, ut in eodem Ecclesiastico legimus: Sic in sereno glacies, soluentur peccata tua. Crystallus uero & si fortius exquirat robur, tamen ne in abyssu peccatorum congelati desperem, propheta spiritu sancto plenus consolatur eos præcinens ea, quæ uerbum, & ipse spiritus sanctus mittendi à Patre facturi sint pro reparatione suprà Hierosolymæ dicēs: Mittit crystallum suam sicut buccellam, quæ ualde porosa est & suscipiens peregrinū humorem madefacientem. Et unde hoc fiat, quod natura non potest, admirans ipse propheta subuectit: Ante faciem frigoris eius, scilicet crystalli, quis stabit potens dissoluere illam? Sed statim sancto lumine collustratus subintulit: Mittet uerbum suum, & liquefaciet eam, stabit spiritus eius, & fluent aquæ lachrymarū, & gratiarum profluua in locū peccati, iuxta illud Apostoli: Vbi abundauit iniquitas, superabundauit & gratia. Sed ad meliora transeamus.

Ecclesiā.

David

Quid paradifus uoluptatis.

Cap. XXI.

Atus quippe nobis oblatus est dicendi cāpus: Sed quia ea, quæ ad illum deliciarum hortum, & felicitatis locum pertinent, latent penitus sensus humanos, ideo Sapiens illius descriptor Moses uel pauca sub metaphoris tetigit, innuens semper ad anagogicum sensum, cum non terrestris (ut uulgò dicitur) sed cælestis, diuinusque sit hortus ille plantatus à cælesti agricola, & opificè summo in terra quidem non hæc fecientia, sed in terra uiuentium figurata per terram illā promissam, de qua dicitur: Vineam transtulisti de Aegypto, eiecisti gentes, & plantaſti eam: & radices eius plantaſti, & impleuit terram. Et ne decipiatur quis credens, quod de terra hac crassa loqueretur, paulo inferius subinfert: Visita uineam istam, & perſice eam, quam plantaſti dextera tua, & super filium, quem confirmaſti, uel corroboraſti tibi. Ecce quàm clarè innuit uineam illam meliorem, & consequenter omnes arbores sacri horti plantatas esse in filio, & in uerbo diuino, quod ait: Si quis in me nõ manſerit, mittetur foras sicut palmes & areſcet, & in igne mittent & ardet. Et ut aliquid aperiamus de arcanis recõditis sub uelamine hystoriæ, uel pauca (ut non exponantur indignis margaritæ) percurreremus. In uerbo enim & filio Dei nedū arbores, sed omnia plantata & fundata sunt, dicente Ioāne: Quod factū est in ipſo uita erat: Cū quo Paulus: Portās omnia uerbo uirtutis suæ. Quod & liber uitæ à diuino cõcentore dicitur: Et in libro tuo omnes ſcribentur: Nam ibi omnes descripti sunt sub imaginibus, & exemplaribus æternis: Sed & ipse cum omnibus simul in eo contentis est in Patre: Et ideo plantati sumus etiam in Patre, in quo est ipse, qui ait: Sicut tu Pater in me, & ego in te, & ipsi in nobis unū sunt. Hinc supra diximus hortulū plantatū in Patre, cū sit plantatus in filio, qui est à Patre, & à quo (ut ipsemet fatetur) omnia acce-

Pſalm.

CHRISTVS.

Idem

CANTICI PRIMI

pit. Et in his sunt uera delicia, & uoluptates, undè meritò dicitur paradisu,
 nel hortulus deliciarum irrigatus ab illo flumio uoluptatis, de quo diuus cyba-
 roedus ait: Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, & torrète uoluptatis tuæ po-
 tabis eos, ex fonte, scilicet de quo sequitur. Quoniam apud te est fons uitæ. Cõ-
 situs itaque est hic hortus omnibus arboribus uisu pulcherrimis, & gustu sua-
 uissimis, cum omnia in eo contenta pulchra sint & iucunda, maximè rationa-
 les mentes, quæ ipsius gerunt imaginem, quamuis in cæno isto corporeo detru-
 sã sordescant, ut tamen inde pulchriores euadant. In quo paradiso nedum ho-
 mo, sed etiam angelus collocatus fuit, ut ad cherubinum principem Tyri, uel Af-
 sur (qui non homo, sed angelus erat, ut inquit Origenes: uel fortitudo quædam
 Tyri, ut sentit Hieronymus) loquitur Ezechiel dicens: Tu signaculum simi-
 litudinis: Ad quam etiam homo tendit perfectam consequuturus, quando simi-
 les ei erimus uidentes eum facie ad faciem: sicuti est. Tunc erimus & nos in di-
 lis deliciis, in quibus fuerat cherub, de quo sequitur propheta: perfectus sapientia,
 & plenus decore in deliciis paradisi fuisti. Et hoc quousque inuenta fuit
 iniquitas in eo, quia tunc ei dictum est: Repleta sunt interiora tua iniquitate,
 peccasti, & eieci te de monte sancto Dei: Perdidi te ô cherub: Non quippe
 ad illum fit sermo, qui positus est ad custodiam ligni uitæ, quia hic est unus
 de cherubinis locatis supra propitiatorium, undè remissiones peccatorum expe-
 ctabantur: Quod denotat gladius ille uersatilis in manu cherubini custodien-
 tis uitæ arborem: Nam uerti debet homo à creatura in Deum per ueram pe-
 nitentiam, quæ resuba Hebraicè, & Latinè uersio dicitur, si uult in paradi-
 sum deliciarum redire, sicut per auersionem à Deo, & conuersionem uel (ut
 melius dicamus) per prolapsum ad creaturam, & casum eiectus erat, sicut
 & de alio principe transgressore dicitur: Cecidisti lucifer, qui mane oriebaris,
 uel ut habet ueritas literæ, Quomodo cecidisti ulula fili auroræ? ut asse-
 rit Hieronymus in cõmentariis, ut uerbum illud חליליך sit à חליל quod est inter-
 iectio, aut uerbũ querelandi, sicut paulo antè, Ululate, quia prope est dies Do-
 mini, habetur חליליך. Et bene quidem ululandum ipsi erat, cum euiceretur ab
 omnigena uoluptate ad omnimodã calamitatem. Sequitur: Confractus es in ter-
 ram, qui uulnerabas gentes. Inuidia enim fuit, sui peccati initium, qua æmulans
 hominẽ sublimãdũ conabatur ipsum perdere, ut in libro sapientiæ dicitur: Inuidia
 mors introiuit in orbẽ terrarũ. Homini itaq; concessus est ad ipsum paradysum
 regressus, quia aliquali ignorantia deceptus, & fragilitate attractus cecidit.
 Ille autem nulla ignorantia obuolutus, nec carnis fragilitate circũdatus propriis
 malitia peccauit peccato irremissibili, & penitus in spiritũ sanctũ. Regressus au-
 tẽ nobis datur per pœnitentiã, & reuersionẽ ad Deũ, & ad locũ deliciarũ signi-
 ratum per terrã illã lacte & melle manantẽ: Figuratusq; est reditus in populo
 illo Israëlitico, qui primo in Aegypto oppressus fuit maxima pœnitentia per
 multos annos sub oneribus luti, & laterum, & paleæ conducendæ, quæ signati-

Hiero.
Ezechi.

Idem.

Isaias
Hieron.

Sapien.

pressioram multiplicem, quam patimur in hac corporea mole, maximè dum contendimus redire in Deum: Transcendumque nobis est per cœnosum & paludosum mare, ut paulo atè diximus. Vineam igitur traductam de Aegypto est totus numerus saluandorum, qui deducendi sunt in ueram terram promissionis, & in terram uiuentium, ex qua eiec̃tae sunt gentes, de quibus dicitur in Apocalypsi: ^{Apocal.} Proiectus est draco ille magnus, serpens antiquus, qui est diabolus, & satan: & angeli eius cum eo emissi sunt, nec locus eorum inuentus est amplius in cœlo. Electi autem replantati sunt, sicut transplantantur plantae materiales, & uegetiuae, ut melius producant: Qui plantati enim erant in uerbo ab aeterno, transplantati sunt postea in Messiam, sicut ipsemet clara luce testatur dicens: ^{CHRISTVS.} Sicut palme non potest facere fructum à semetipso nisi manserit in uite, sic nec uos nisi manseritis in me: Vos enim elegi, & posui in horto meo, ut eatis, & fructum afferatis, & fructus uester maneat, neque unquam de horto eiciemini. Et hic est hortus, uel uinea, de qua iterum ait: ^{Idem} Ite & uos in uineam meam, ut operemini mea gratia, sicut positus fuit protoplastes, ut operaretur iustitia illa, & lumine dato ab initio, sed per peccatum deperdito. Et quamuis Deus filius sit hortus, & uinea, est etiam arbor uitae, quia uitam omnibus praestat: & in quem qui credit, non perit, sed habet uitam aeternam. Est etiam panis uitae, ut ipse testatur dicens: Ego sum panis uiuus, qui de cœlo descendi, si quis manducauerit ex hoc pane, uiuet in aeternum. Est itaque fons uitae, arbor uitae, panis uitae, & ipsa uita. Est quoque arbor scientiae boni & mali, iuxta superius dicta & infra dicenda: Quam aemulatus est Diabolus, & eius suasu aemulatus est & protoplastes credens obtinere gradum nulli concessum, & ipsi peculiariter denegatum, cum interdiceretur, ne de arbore illa, comederet, ut bene interpretantur nonnulli uerbum illud Ionae typum Christi (eius testimonio) gerentis, ^{IONAS} propter me uenit haec tempestas, in angelis quidem, & hominibus: cum utriusque gradum sibi illud uendicare praesumpserint, undè eiec̃ti sunt. Est itaque paradysus uoluptatis locus, & mansio in archetypo omnibus delitiis consita, ubi sunt gradus omnium creaturarum, & in medio omnium Christus tanquam arbor, & fons uitae, ac omnium bonorum plenissimus, de cuius plenitudine omnes suscipiunt: Quo introductus fuit protoplastes, & angeli omnes: Et expulsis rebellibus nonnulli fideles aliquando introducti sunt, quibus datus est accessus ad intima cubacula superni regis, ut de Henoc & de Elia communis sententia est. Nec secus de Mose, Abrabâ, & prophetis multis opinandum est. Quibus adeo patefacta sunt summi Dei arcana, ut aliqui illorum facie ad faciem regem Deum se uidisse gloriantur, & Christum, quem uenturum multifarie praedicarunt. Neque minus excogitandum est de familiaribus ipsius Christi iam à Patre in mundum destinati, quibus ipse dixit: ^{CHRISTVS.} Ego sum ostium: Per me si quis introierit, saluabitur: & ingredietur, & egredietur, ad libitum uidelicet in paradysum ipsum uoluptatis: Qui non terrestris est (ut uulgò dicitur) sed plantatus ante mundi fabricam, sicuti bene sentit

CANTICI PRIMI

Hiero. Hierony. qui in Genesum ad uerbum ait: Pro paradiso textus habet פֶּרֶזְרַיִם
 Symma. Gan abedē, id est hortū deliciarū: Pro quo Symmachus trāstulit paradysum slo-
 Aquila rētē. Necnō quod sequitur cōtra oriētē in Hebræo מִיְמֵי mikedē: Quod Aquila
 Symma. posuit אֶרֶץ אֶדֶן: & nos ab exordio possumus dicere: Symm. uerò אֶרֶץ אֶדֶן,
 Theod. & Theodotio אֶרֶץ אֶדֶן, quod & ipsum non oriētē, sed principiū significat: Ex
 quo manifestissimè cōprobatur, q̄ priusquā cœlū, & terrā Deus faceret, para-
 disum antè cōdiderat. Hucusq; Hierony. quē ad uerbum adduxi, ne aliqui abu-
 su decepti opinentur me somnare, cū dixerim paradysum illū nō esse terrestre,
 ut à sciolis dicitur, sed cœlestē, imò diuinū, in quē datur introitus; quādo homo
 auersus à peccato, & creatis in Deū toto & mūdo corde reuertitur: Tūc enim
 Deū uidet, mentē adipiscitur, regnū cœlorū possidet, quod intra nos est: & in ip-
 so paradiso delitiatur: Quæ omnia (ni fallor, nec falli reor) idē sunt. Et hæc est
 rōphea uersatilis, quā tenet cherubinus p̄ custodia ipsius paradisi, uersio uideli-
 cet: Quæ si est à Deo ad creaturas, tunc expulit sic auersum à ligno uitæ, & à
 delitiis ipsius paradisi: Si autem ipsa auersio erit à peccatis, & creaturis ad
 Deū, tūc per cherubinū cōsequitur remissionē & reditū ad eundē paradysum,
 à quo expulsus erat. Et idcirco cherubini iussi sunt collocari super coopertoriū
 arcæ fœderis, quod ppitiatoriū dicebatur, quia inde fiebāt ppitationes, & re-
 missiones peccatorū: Qui cherubinus multis rationibus Christi figurat, in quo
 facta est uera ppitiatio & remissio peccatorū, Et geminus cherubinus arcæ ge-
 minam eiusdē Christi naturā indicat. Multa omitto, quæ in huius sententiæ cor-
 roboracionem adduci possent per numeros literarum Hebraicarum, & r̄. o-
 lutionem earum, ne uiderentur extranea, & commentitia non assuetis, & non
 habentibus elementa illius progressus: Sed quia instatur cum descriptione flu-
 uiorum inde egredientium, cum illi per terram hanc habitabilem fluere uidean-
 tur, & ortū habere ex terrestri loco, ideo qd & fluuij ipsi significēt, uideamus.

Quid Gion, Physon, Tigris, & Euphrates ex ipso paradiso flu-
 entes. Cap. XXII.

A B illo fonte paradisi emanare aqua dicitur, uel fluuius, qui statim
 partitur in quatuor capita: Quæ si secūdum uerū sensum intelli-
 gere uouerimus, recordabimur, q̄ à diuino illo fonte uitæ decur-
 rit aqua, essentia uidelicet & esse omnium rerum, quod prima di-
 uisione diuiditur in quatuor elemēta tanquā in præcipua, & primaria princi-
 pia materialia rerum: Qui fluuius essentiæ egrediebatur de uoluptate, id est de-
 deitate fœlicissima ad irrigandā, & perfundēdam uniuersam terrā, id est mare
 riā: quæ primo producta terra appellata est. Et bene primo decursu diuidi dicitur
 in quatuor capita, in quatuor uidelicet elemēta, cū qbus & nomina fluuiorū
 cōueniūt: Nomen enim unius est פִּיְסוֹן Physon, quod oris reuolutionē aliqui in-
 terpretantur: Sed melius os, & dentatio à פִּי sen, quod est dens diceretur: ne à
פִּי .i. sana permutauit, tractū putemus. Hinc etiā terrā indicat, de qua dicitur,

ꝑ circuit omnē terram hauilat, quod parturiēs interpretantur, quia terra hauilat, id est fœcūda & frugifera circūdatur à litore arido, undē illis uerbis utraq; terra exprimitur, arida, & frugifera. Et bene terra primo per aridā exprimitur, cum in Genesi dictū sit: Et uocauit Deus aridam terram: Quæ sic arida permaneret, nisi irrigaretur à fluuio illo egrediente de paradiso uoluptatis ad irrigandam (ut in textu habetur) uniuersam terram. Accepta igitur à Deo fœcunditate pro captu suo producit nō tantum herbas, & plantas (ut omnibus patet) sed etiā metalla, & lapides pretiosos. Ideo sequitur: Et ibi aurū, & aurum terræ illius bonū, & ibi nascitur **הכרמל ואבן השהם** Bdelolach aliqui Bdelium, alij crystallum, uel talcum interpretantur: Et Auenasobam lapidem onychinum. Nec sine causa hæc tria nasci dicuntur in terra, ut uidelicet paucis uerbis indicetur, quid boni & mali habeamus ab ipsa terra. Habemus enim aurū, & cætera metalla, quæ omnia thesauros defectibiles, & contemnendos significant, concessos tamē ad nostros usus, dum in hac feculenta terra peregrinamur: & ut p̄ ipsos acquiramus cœlestes. Bdelius uerò, id est crystallus, uel talcus nullo sunt calore resolubiles, ut clara experientia comprobauimus. Et onychinus lapis prestigiosus dicitur, intus circa centrum coloris terrei, in circumferentia uero cœlestis: Quæ duo biuium denotant mortalium pergentium, aut habitantium super terra. Sunt enim qui adeo terrena sapiunt: ut induretur mens, & anima eorum aquea, ueluti crystallus, uel talcus, in quæ nullus ignis præualere potest. Aqueam dixi animā, cum non ab re in scriptura dicatur: Producant aquæ omnē animā uiuentem. Sed potissimè rationalis est aquea, ut sit capax aquæ sapientiæ salutaris. Sed aliquando adeo induratur malitia, & peccato, ut nullo calore naturali sit resolubilis. Sed ne mortales sic indurati desperent per prophetā Dauida dicitur: Mittit crystallum suam sicut buccellas ante faciē frigoris eius, quis sustinebit? Emitte uerbum suum, & liquefaciet ea, stabit spiritus eius, & fluēt aquæ. Alij uero lapides onychini efficiuntur, qui & si terrei sunt in cœtrali natura, mētē tamen & affectu cœlum contemplantur, & in cœlum tendunt. Quantum autem ad etymologiam fluuij attinet, diximus, quod os dentatum significat: quia dum in terra sumus dentibus, id est certis uiribus animæ premendus, contendendus, & ruminādus est omnis cibus: quem ore pro anima capimus: Quod nisi quis fecerit immundus habetur in lege: Secundus fluuius **גיון** Gion dicitur, & pectus significat, quod pedum officium præstare serpenti iussum fuit: Cuius simulachrum tenet aqua fluens sine pedibus, & manibus super aluicum terreum, quasi pectore super terram: & aqua maris super littora quasi eodem modo reptat. Hic autem fluuius circuit omnem terram **כוש** cus, quod Aethiopiam interpretantur, & etiam coopertum: Nā **כוש** cus à **כשא** cassab uenit, quod est cooperuit: Circuit nauq; aqua omnem terrā cooperiens & inuoluens eam in circuitu, dempta hac parua portione, quam habitamus. Et nomē terræ fluuij **חידקל** hidachel, quod à nostris interpretatū est tigris: Sed uenit ab **חידקל**

CANTICI PRIMI

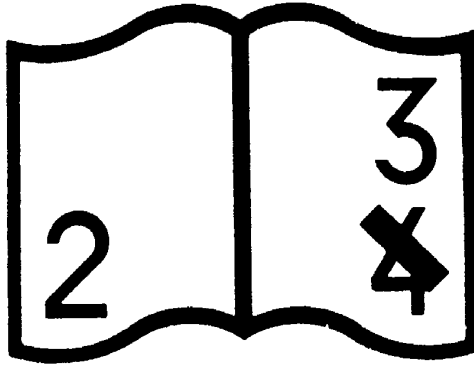
*badad, quod significat acuit, & חבב, quod leue interpretatur, ut significati
 eius sit acutum, & leue: Et denotat aërem, uel spiritum aëreum, qui leuis est, &
 penetratiuus magis quam ignis: quia facilius potest excludi ignis ne alicubi in-
 tret quam aër. Et hic præuenit Assur, id est diuitem, qui uento & aëre infla-
 tur. Vel uadit contra Assur, id est contra speculantem per se: Assur enim utri-
 que significat & diuitem & speculātem: Qui enim uult per seipsum diuina spe-
 culari, remanet uento plenus. Et tandem spiritus ille aëreus adeo acuet corpus
 per dotem iam effectum leue, ut penetrare possit cælos, & quodcumq; ipsi ob-
 iicitur melius quam aër hic crassus. Ad quartum fluuium ueniens Moses ait:
 Quartus fluuius נהר פרת hu, id est ipse perat, pro quo nos habemus, ipse est
 Euphrates: Euphrates enim multiplicans, uel fructificans, aut frugifer interpre-
 tatur, sicut & perat fructificare significat: Vnde calorem & uim igneam deno-
 rat, quæ omnibus fecunditatem præstat, sicuti experientia comprobamus: Nā
 adueniente calore incipiunt germinare omnia, & ipso seruescēte maturare: &
 eodem recedente spoliatur terra, & arbores dimittunt fructus & folia: Sole-
 nim, qui pater uitæ dicitur, mediante calore rebus inferioribus uitam præsta-
 & conuenit cum Deo, qui ignis existens dat omnibus fecunditatem, & fructu:
 Qui Deus non solum uim igneam, sed omnium elementorum continens, tanquan-
 uerus fons existit, à quo omnis uirtus elemētariæ emanat. Et hoc innuitur (ut se-
 cretiores Theologi asserunt) per quatuor literas sui magni nominis: Per primā
 enim multis de causis, quas subiceo, ignis indicatur: Per secundam, quæ est no-
 ta aspirationis, aër: Per tertiā aqua, & p̄ quartā terra, & terrestria omnia,
 cū quibus unitur uirtus illa diuina ignea. Et hoc innuitur in figura illius literæ
 in qua, quod est prima litera igneam uirtutem diuinam (ut diximus) indicās loca-
 tur in uentre illius literæ, quæ 7 res dicitur, & ducenta importat, binarium u-
 delicet per centenariū deductum, qui numerus rerum materialium est. Sed hoc
 tanquam extranea Latinis nostris, & non initiatis in huiusmodi dimittimus.
 Fons igitur & mare superexcelsum, à quo ista quatuor flumina fluunt, est ma-
 gnum nomen Dei quadrilaterum (ut Hebræi dicunt) uel uirtus importata per il-
 lud nomen, quod Pythagorei tetractim dicunt: & indicat illud diuinum esse fa-
 cundum omnium rerum, & à quo omnia: Quod Orpheus, & Homerus Oceanū
 uocant diuinarum, & humanarum rerum originem primo semper existentem,
 secundo in Deorum generatione emanantem, tertio irrigantem terrena, quarto
 stillantem in omnem fluidam materiam: Cuius iterum emanatio per formā qui-
 dem in angelis, per participationem ueram, & imaginem in animabus rationabi-
 libus, per imaginariam in rationis expertibus, per umbram in corporum figuris
 reperitur: Quæ emanatio quadriuiā innuitur etiam per animalia quadrigena
 uisa ab Ezechiele, quorum Leo igneus est: Aquila aërea: Homo in anima potis-
 simè, & in semine aqueus, ut alibi declarauimus: Vitulus uero terreus, & terre
 cultui semper addictus: Quæ elementa composita simul unicam ostendunt fa-*

Hebræi

Pythag.
Orpheus
Homer.

Ezechi.

ciem, & uirtutem, ideo dicitur: Quatuor facies uni, & quatuor penne uni: De quo satis superius diximus. Et quia aliquid ueritatis in uerba continetur circa descriptionem illorum fluuiorum, etiam de ipsis undè oriantur, & qua fluant dicendum est, prout à diligentissimis Geographis accepimus. Physon (ut nonnulli Geogra. asserunt, quibus assentit Hieronymus) Ganges est Indiæ fluuius, inter fluuios afferentes aurum præcipuus. Hi enim auriferi connumerantur, Tagus in Hispania, Eridanus in Italia, Hebrus in Thracia, Pactolus in Asia, Ganges in India: cuius ortus est ex Medis montibus, Artemidoro auctore. Et de hoc dicit textus: Artemi. Et aurum terræ illius est optimum. Gion autem qui Nilus existimatur, transiens per omnem terram Aethiopiæ, & ab ultimis finibus terræ australis fluit ad septentrionem mirabili, & uario cursu: Hic enim quamuis longo tempore incertis ortus sit fontibus, tamen tempore Neronis eius origo inuenta traditur in monte inferioris Mauritaniæ, non longe ab Oceano, stagnante ibi lacu, quem Hilidem uocant. Deinde condit se itinere aliquot dierum, rursusque erumpit alio lacu maiori in Mauritania Cæsariensi: Iterumque harenis receptus per desertum uiginti dierum fertur ad proximos Aethiopas: Deinde prosilit in fontem, qui niger dicitur: Inde Aphricam ab Aethiopia determinans medios secat Aethiopas cognomine Astaplus, quod gentium illarum lingua significat aquam è tenebris fluentem. Et hic plurimas insulas facit, quarum clarissima est Meroë, à ciuitate Meroë à Cambise condita, & à matris nomine uocitata: Et tandem ad mare Aegyptium deueniens per multa ostia ipsam Aegyptum insulam in formam Δ delta Græcæ literæ facit. Hic igitur in Aphrica oritur per mare Arabicum determinata ab Asia, in qua alii fluuij trahunt originem: Tigris enim qui uadit contra Assyrios, in regione Armeniæ minoris fonte cõspicuo oritur in planitiæ, ubi tardior fluit, hoc usque ad Medorum fines Diglito appellato: tum incipit uocari Tigris, quod ueluti sagitta uolare uideatur: Medi enim tigrim sagittam appellant. Et influit in lacum Arethissam: indeque transuectus occurrente Tauro monte in specu mergitur, subterque lapsus ab altero latere eius erumpit: quem locum Zetorandam nominant. Alterum deinde transit lacum, qui Thesbitis dicitur, Rursusque in cuniculos mergitur, & post uiginti quinque millia passuum circa Nymphæum redditur tam uicinum Arsaniam, ut confluant, non tamen misceantur: Leuior enim Arsanias innatat. Quatuor fere milliū spatio mox diuisus in Euphratem mergitur. Et tandem uasto alueo perfusus in mare Persicum decem ostiis infertur. Euphrates uerò in monte Pariedro maioris Armeniæ oriri dicitur, eadem plaga percurrans Armeniam maiorem à Cappadocia distinguit, & in sinu Arabicum uel Persicum (quod mare rubrum dicitur) fluit. Hinc nulla coniectura restat, quomodo ista quatuor flumina eandem habeant originem, cum ex distantissimis locis oriri uideantur. Nec tamen desunt, qui asserant eorum omnium unicum esse ortum primum, sed per meatus subterraneos illa currere ad diuersa loca, à quibus uidentur cursum suum exordiri. Sed prudentioribus non uidē-

Pagination incorrecte — date incorrecte
NF Z 43-120-12

lire PAGE 150
au lieu de PAGE 105

GANTICI PRIMI

ent consentanea, cum ea sint interposita terrarum & marium spatia, ut ortus illorum fluuiorum conuenire non possint, nisi diceretur, quod mare, à quo omnia flumina oriuntur, sit fons etiam illorum quatuor nominatorum fluminū: Sed tūc non erit locus aliquis particularis, qui hortus, aut paradisus deliciarum dicatur à nobis inaccessibleis. Vnde typica uidetur omnino illa descriptio fluuiorum, per quos intelliguntur quatuor elementa, & principia totius esse producti: & indicatur illa quadruplex uirtus nominis quadrilateri, aut quadruplex effluxus præcipuus archetypi: Quæ omnia describuntur p̄ illa quatuor flumina: eo quod ipsorum habeant simulachrum, sicuti per arbores, fontes, hortum, & huiusmodi altiora describuntur sacramenta.

Quid Iordanus, & Ieor fluuius Ægypti. Cap. XXIII.

Iost illa quatuor elementaria flumina, ex quibus omnia constam, duo alij fluuij in scriptura celebrantur, alter in terra promissionis sancta, qui Iordanus dicitur, & alter in reprobata terra Ægypti nominatus Ieor: Qui magno mysterio faustos, & infastos effluxus à supranundano tribunali significant: Cuius rei signū est, quia omnia in Iordane perpetrata bona fuerunt, atque benefica: & quæ in Ieor perpetrata sunt, e conuerso infasta & malefica fuere. In Iordane enim positi fuere lapides memoriales transitus filiorum Israēl uenientium de Ægypto, & de Moabitibus: In eo sanatus fuit Naamā Syrus iubente Eliseo: In eo baptizatus fuit Christus, & Ioannes, qui Christi baptismum præueniens, & ipse in eo baptizauerat. Ideo hinc, & alijs de causis à prophetis, maximè à Psalmographo est plerisque in locis decantatus. In Ieor autem multa commemorantur mala perpetrata in diuersorum perniciem: Ibi enim uidebantur submergi infantes Hebræorum. Postea & quæ illæ, iubente Deo, per Mosē conuersæ sunt in sanguinem adeo fetentem, ut morerētur pisces, & affligerentur Ægyptij uolentes eas bibere, & diffunderetur cruor ille putridus in totam regionem. Ebulliuit quoque ranas, quæ operuerūt terram illam Memphiticam, & tandem mortuæ in immēsos aggeres collectæ totum circūcirca aërem infecerunt. Est igitur aqua Iordanis benefica, illa uero Ieor ex aduerso nocua, & perniciofa. Sed ueniamus ad nomina, quæ rebus consona esse debent. Scribitur enim Iordanus suo proprio idiomate Hebræo יַרְדֵּן ierden quod uersum facit יְרֵדְנִי nederi, id est uotum meum, spontanea uidelicet oblatio, quam unusquisque facit de seipso uolēs perfectē seruire Deo: Quæ oblatione facta omnia faustè, & feliciter succedunt. Alter autem fluuius qui prius in scriptura dicebatur יַרְיָה iorah postea dictus fuit יַרְיָהוּ hator præposterata litera. ¶ magno mysterio nunc subicendo. Sed in præsentī ne omnimodo silentio prætereamus significationem dictionis permutatæ tantummodo adducemus יַרְיָה Ior enim lucem significat cui dictioni præposita הַ secundū proprietatem grammaticæ Hebrææ habet uim interrogandi, ut significatum יַרְיָהוּ baior interpretetur, nunquid est lux? Quæ interrogatiua sententia negatiuam

psalm.

infert, ut sit sensus: Nō est lux, & consequenter nec bonum, nec diuinum aliquod ibi est, sed remanet nominatū perniciosum illis apud quos fluit. Qui tamen flumini emanant uterque à supernis tribunalibus, Iordanis à tribunali misericordiæ, & Haior à tribunali iustitiæ, ut in illo lauentur oues in dextera collocandæ, in isto autem submergantur hædi damnandi & puniendi.

Quid unum, lac, butyrum, & mel.

Cap. XXIIII.

Ec uacant à mysterio unum, lac, butyrum, & mel, toties in sacra scriptura celebrata. Et ut expeditis manibus ueniamus ad interpretamenta horum uerborum, quæ sicut & cætera metaphoricè in sacris eloquiis habentur, unum sapientiam rerum inferiorum significat, lac & butyrum rerum supernarum, & mel gustus & suauitas est, quæ habetur ex ipsis delibatis. Vno nanque & sapientia rerum inferiorum refertus fuit Salomon super omnes, qui ante, & post ipsum fuerunt, prout postulauerat à Deo offerrete, & promittente sese daturum quodcunque peteret: Ait enim, Da seruo tuo cor docile, ut populum tuum iudicare possit, & discernere inter bonum & malum: Quis enim iudicare poterit populum tuum hunc multum? Cui Dominus: Quia postulasti sapientiam ad discernendum iudicium, ecce feci tibi secundum sermones tuos, & dedi tibi cor sapiens, & intelligens in tantum, ut nullus ante te similis tui fuerit, nec post te surrecturus sit. Nihilominus cū esset plenus illa sapientia, adhuc aliam quærere uidetur dolens, quod non posset eam adipisci, ut in concionatorio suo, quod Græcè Ecclesiastes, Hebraicè uero cōeller dicitur, inquit: Et apposui cor meum, ut inuenirem sapientiam. Et iterum: Cogitavi in corde meo abstrahere à uino carnem meam, ut animum meum trāsferrem ad sapientiam. A quo enim uino abstrahit carnem suam, nisi à sapientia terrenorum, quæ non bene conueniunt cum supernis, sicut nec utrorumque sapientia? Hæc enim rerum inferiorum per unum signatur, de uite terrena, id est de humanis ingenis nascens, quamuis aliquando à Deo elargiatur, sicut nuper de Salomone diximus: Illa autem diuinorum propinatur ab illis uberibus excelsis, de quibus in Canticis dicitur: Meliora sunt ubera tua uino. Et hæc docet ueram discretionem boni & mali, ut in Isaia de Christo dicitur: Butyrum & mel comedet, ut sciat reprobare malum & eligere bonum. Nec enim in butyro uaccino sciet quispiam discretionē facere inter bonum & malū, sed in sapientia illa meliori, quæ de sursum est figurata per meliorem partem lactis, ex qua butyrū conficitur. Et quia ad hanc sapientiam comparandam exquiritur sequestratio melioris hominis ab animali, & excessus quidam mentis, qui mors osculi à secretioribus Theologis dicitur, ideo ad ipsam aspirans præmittit: Osculetur me osculo oris sui. Cur autem hæc melior, & diuina sapientia lacti comparetur, illa uero inferior uino, explicandum censeo. Vinum enim à planta deducitur, sed lac ab animali quod melius est: Illud itē inebriat: lac uero minime, quamuis utrumque nutriat: Vinum quoque cōseruatum, & expositum non facile permutatur;

CANTICI PRIMI

Paulus
Isaias
 aut corrumpitur: Sed lac quàm diu extra ubera existit, tãto deterius efficitur, & facillimè corruptionem suscipit, sicut & sapientia rerum diuinarum & arcanorum Dei quanto magis propalatur, tanto maius patitur detrimentum, ueluti sanguis extra uenas: Ideo communicanda tantummodo inter perfectos, & in pectore conseruanda iuxta propheticum illud: Abscondi in corde meo equia tua, ut non peccem tibi. Si autem prematur lac in butyrum diu conseruatur, sed decoctum diutius. Sic & diuina sapientia pressa, & bene confecta in mente possidentis, atque decocta igne amoris diu conseruatur, etiam in condimentum aliorum ciborum, eorum uidelicet quæ à ueris doctoribus dantur monumenta. Sed quia utraque sapientia bona est, dummodo illa uinaria in Deum dirigatur, & non peruertatur in muliebri corde, ut in Salomone permixtum fuit ne quis in illa consideret: Et quod utraq; donetur à Deo testatur Isaias, qui ipsius Dei nomine inquit: Omnes sitientes uenite ad aquas, sapientiæ uidelicet salutaris, & qui non habetis argentum properate, & emite absque ulla commutatione uini, & lac: quia uidelicet donantur Dei munificentia absque ulla retributione conuenienti: Quod uinum & lac quamuis utrumque bonum sit, tamen mixta corrumpuntur & putrescunt: Sic & sapientia inferior & suprema. Ideo qui uult sapere in diuinis, ut denudetur à sapientia inferiori necesse est, dicere Deo in Paulo & propheta, cum de sapientia superiori destinanda ageret: Perdam sapientiam sapientum. Pari modo quando quis nimis immergitur in sapientia, & astutia inferiori, denudatur à superiori. Ideo Adam nudus inuentus est, quia uoluit nimis sapere suasu serpentis, qui ⲉⲛⲛⲏ harum dicitur, quod nudum & astutum significat: ut doceamur quod semper nimis astutus denudatur à sapientia diuinorum. Vnde Salomoni, qui utranque permiscere uoluit iuxta illud, bibi uinum meum cum lacte meo, non bene successit: Sed melius euenit David, & felicius, qui pascebatur lacte & melle, sicuti & omnibus electis indictum fuit, ut pascerentur in terra fluente lacte & melle, sicut toties in scriptura, repetitum est. Et utinam Salomon non miscuisset uinum & lac, sed cõtentus fuisset butyro & melle cum Mesiaeb, aut fauo cum melle & lacte, ut de uera sponsa dicitur: Fauus distillans labia tua, mel & lac sub lingua tua: Quod omnibus cultoribus illius ueræ terræ promissionis contingit.

Canti.

Quid terra fluens lacte, & melle.

Cap. XXV.

Quidquam explicauimus quid lac, & mel, enodãdum restat, quæ sit terra illa fluens. Nec enim opinandum est Deum promississe terram lacte uaccino, aut ouino, aut melle apum manantem populo electissimo, post tot labores deserti peragrati, post onerosissimam legis obseruantiam, post bella multa in nomine Domini perpetrata. Sed alia terra est (ni fallor) uerò lacte, & melle diuino emanans, quæ in plerisque locis à lege, & prophetis maxima celebritate, & frequètia decantatur. Est enim promissa terra uiuentium, quæ fluit uero lacte, & melle, ad quam suspirabat diuus

citbarædus, qui ait: Credo uidere bona Domini in terra uiuentium: Cuius typū
 gessit illa, ad quam deductus fuit populus Israëliticus post longam deserti pera-
 grationem: In qua super omnes regiones uiguit spiritus propheticus, & arcano-
 rum legis perscrutatio, & sapientia, & gustus rerum diuinarum: adeo quod
 terra illa à Daniele uocetur **Ꝛꝛꝑꝛ** Zebi, id est gloriosa, ut habet traductio nostra
 aut inclyta, ut Hieronymus ait, uel terra fortitudinis, ut Symmacho placuit, siue
 iacunda, & præcipua super omnes alias non quidem fertilitate rerum corrupti-
 bilium, quia (teste Deo in Deuteronomio) fertilior est terra Aegypti: Nec latitu-
 dine, aut amonitate alias excedit, quia paruula & satis rigida. Est igitur præ-
 cipua, gloriosa, & inclyta, quia supposita est largissimæ influentiæ prophetiæ, sa-
 pientiæ, & rerum omnium diuinarum. Ibi enim Patriarchæ educati sunt uoca-
 to Abraham de Mesopotamia Syria: Illuc pergenti Israëlítico populo data est
 lex omni sapientia plenissima, ut habitatores futuri essent loco conuenientes: Il-
 lic prophetia pene omnis effusa est: Ibi prophetæ quamplurimi potentes opere,
 sermone, & sapientia: Ibi Christus: in quo sunt omnes thesauri sapientiæ, con-
 ceptus, natus, & educatus est: Ibi que prædicauit, & multos sapientia repleuit:
 Nec aliquando ab eo loco discessit, nisi cū ad huc paruulus abductus fuit in Aeg-
 yptum, ut Herodis immaniati cederet. Ibi passus surrexit, & inde ascendit in
 celum, spiritum sanctum ibidem discipulis suis dedit, qui corda eorum omni sa-
 pientia, omni que peritia linguarum completeret, & pasceret eos lacte, & melle
 à superexcelsa terra deducto. Illic quoque natus, educatus, & spiritu repletus
 est ille, qui dixit: Quā dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel ori meo: Ad
 quam dulcedinem delibandam alios inuitabat dicens: Gustate, uidete quoniam
 suavis est Dominus. Si autem ad sensum allegoricum, & forsitan magis intentū
 à spiritu sancto conscendere uoluerimus, terra hæc fluens lacte & melle est ca-
 ro, & corpus Christi, à quo fluxit & aqua in lauacrum peccatorum, & lac
 & mel in uerum cibum uitæ & spiritus: imo exhibitum est ipsum corpus nobis
 in panem, & sanguis in uinum. Lac autem ab ipso propinatum nunc datur inci-
 piens, iuxta illud apostoli: Vobis autē quasi infantibus lac præbemus, Nūc
 autem datur perfectis, ut de apostolis & primariis fundatoribus ecclesiæ sub
 nomine sponsæ in Canticis dicitur: Mel & lac sub lingua tua. Tūc enim fuit mel
 & lac sub lingua sponsæ, id est apostolorum, quorum cætum Christus accepit
 in sponsam, ut per eos cæteros filios generaret, quando spiritus ille ueritatis eos
 perfudit, & pauit, adeo ut per totum mundum diffunderent lac & mel ab illo
 susceptum, id est doctrinam, & gustum rerum diuinarum. Et uerè lac cibus est
 perfectorum, & eorum, qui sunt paruuli, astutia uidelicet & malitia, ut ait
 ille præcipuus distributor lactis & mellis: Abscōdisti hæc à sapiētibus, & pru-
 dentibus, & reuelasti ea paruulis. Est itaque cibus hic perfectorum, qui iuxta
 regis edictū efficiuntur sicut paruuli, ut intrare possint ad penetralia regni cæ-
 lorum, ubi pascantur uero lacte propinato ab illis uberibus, de quibus dicitur in

Daniel.
Hieron.
Symmach.

Deuter.

David

Paulus

Cantic.

CHRISTVS.

CANTICI PRIMI

Canticis: Ibi dabo tibi ubera mea. Et iterum: Dilectus meus mihi, & ego illi, inter ubera mea commorabitur. Quod lac semper consequitur mel, quia ad sapientiam, & cognitionem diuinorum accedit gustus, & delectatio.

Quid oleum.

Cap. XXVI.

Dauid
Ioel.
CHR I
S TV S.

Canti.

CHR I
S TV S.
Dauid

Ioan.
Paulus
Petrius.

Oleum quoque in sacris eloquiis celebratissimum est, & ad multa necessarium, ad reges uidelicet, sacerdotes, & prophetas ungentos, & linienda ea, quæ offerebantur munera cerealia ad luminaria conseruanda, & sanandas infirmitates. Nec reor sacerdotes, reges, & prophetas, atque sacrificia sanctificari oliuarum oleo, sed meliori uirtute, cuius oleum illud materiale sacramentum erat. Oleum itaque melius, & uerum diuina quædam est uirtus, imò ipsa diuinitas effigiata per oleum, quod utimur. Et de isto meliori dicitur in Canticis: Oleum effusum nomen tuum, id est diuinitas, & uirtus ipsius diuinitatis indicata per oleum: Qua uirtute præcipue referti esse debent reges, prophetae, & sacerdotes: Reges, quia uicem, & imaginem Dei peculiarem gerunt in terris: prophetae, quia miracula perpetram, & futura prænuntiant, quod proprium Dei est, dicente Isaia: Annuntiate nobis, quæ uentura sunt, & dicemus, quod dii estis uos: Sacerdotes, quia funguntur Dei officio diiudicando animas, & remittendo peccata, & quia mediatores existunt inter Deum & homines: Mediū autem (ut triuiale est in scholis) de utroque extremo participare debet. Et quia I E S V S fuit Rex regum, summus propheta, & pontifex maximus, ideo refertus esse debuit diuinitate super omnes, ut Psalmographus canit: Vnxit te Deus, Deus tuus oleo letitiæ præ participibus tuis, Bene quippe dicitur oleum letitiæ, quia nullum est uerum gaudium, nisi ubi Deus residet: Cui seruicus semper lætus esse debet. Hinc Christus ait: Cum ieiunatis, id est Deo per ieiunium uacatis, nolite fieri sicut hypocritæ tristes: Sed potius id temporis unge caput tuum, ut lætus sis uidelicet, iuxta illud propheticum: Ut exhilaret faciem in oleo. Et hic est hilaris dator, quæ diligit Deus. Nec adducatur illud euangelicum: Beati, qui lugent, quia lætus ille ad animalem bonum spectat, qui assumi debet, ut subsequatur consolatio, ideo statim iungitur: Quoniam ipsi consolabuntur. Sicut igitur per aquam baptismi indicatur aqua illa supramundana, ita per oleum & chrisma denotatur oleum, chrisma, & unctio illa diuinitatis, de qua inquit Ioannes: Unctionem habetis à sancto, & nostis omnia. Et Paulus: Qui unxit nos Deus, & qui signauit nos, & dedit pignus spiritus in cordibus nostris: A quo etiam Christus homo unctus est, dicente Petro in Actibus apostolicis: Vnxit eum Deus spiritu sancto, & uirtute.

Quid Palma, cedrus, lignum setim & hyssopus, atq; salix. Cap. XXVII.

Pter plantas autem celebratur nimis palma, cedrus, & hyssopus, illæ tanquam omnium arborum, & hæc tanquam omnium plantarum minorum excellentissima: palma enim adeo celebris est, ut in duobus animalis simulacrum teneat. Alterum est, quia non fru

Etificat sine coitu, sed grauidatur eius rami gemmis masculis, quasi semine quod dicitur. Alterum quia in superiori parte habet quasi cerebrum, quod Hebraei אבלח Hebraei halulab, Arabes uero chedar, uel gemar uocant: Quo destructo moritur arbor, sicut destructo cerebro animalis moritur ipsum animal: quod quidem huic soli inter plantas contingit: & adeo celebris est, ut in solemnitate septimi mensis iussa fuerint offerri spatulae eius, quas Hebraei proprie כפוח Hebraei. caphot, id est palmas dicunt simul cum salicibus torrētis, & ramis arboris בבוב Hieroni. babot, quod nos habemus traductum densarum frondium: sed Hieronymus frondosas, & alij illud babot myrtum interpretari uolunt. Et haec omnia simul cum fructibus arboris pulcherrimae, quae est citrus, uel citria semper uirens, & omnibus horis pomifera, ut est communis sententia Hebraeorum, qui usque in hodiernum diem solennitatem illam celebrant fructu eius, quem citrinum Galenus uocat cum frondibus supra adductis: Quos Hebraeos aemulati Lacedaemonij Deos suos coronare solebant illis fructibus, quos oximala persica nuncupant, ut Aristophanes auctor est. Nec uacat a mysterio quod solennitas illa celebratur hoc fructu, qui contra uenenum ualet positum in uino, quod bibitur, ut Dioscorides scribit. Neque etiam sine mysterio sunt aliae arbores, quae in eadem solennitate letum diem reddebant. Palma enim (ut diximus) satis expressum animalis simulachrum tenet in coitu, & cerebro, & etiam in eo, quod comam in cacumine habeat circum extensam, & ramos in digitorum modum protensos, & fructus quasi in digitorum figuram formatos, unde dactyli, id est digiti uocantur. Pulpa quoque ipsorum fructuum caro nuncupatur, ualde quidem medicinalis & summae nutritionis, aut ex ui quadam quasi animali, aut ex natura phaebaea: Et tanti nutrimenti est, ut Anachorita quidam illa tantummodo cibo contenti fuerint, sicut usque in hodiernum diem multi in Aethiopia alios cibos non habent in usu: Estque multigenus fructus, & uariis super omnes alios. Gloriosa insuper est arbor, & expressum habet uictoriae symbolum, quia rami eius nunquam flectuntur, sed onusli contra pondus surgunt, ut Aristoteles, & Plutarchus scribunt, & nos experientia didicimus: Haec igitur gloriae typus, simulachrum, & signum est, sicuti a sede gloriae uim suam habet, ut notum est his, qui in huiusmodi initiati sunt. Cedrus autem (ut satis conueniunt illi, qui de plantis pertractant, Theophrastus, Dioscorides, & Plinius) ea est, quae tyra uocatur resinam praebens electissimam, quae cedria dicitur, & cedrium, dentium doloribus utilissima in caernas addita eos frangit, & dolores sedat: Expirantibus quoque uitam aufert, quia uires assumit adiuncto calore uitali, sed defuncta corpora incorrupta conseruat uitiosos humores exterens, & absumens. Multa quoque de cedro profsequuntur illi, qui de plantis scripserunt, quod ictibus cerastae imposita cum sale remedio est: Elephantias curat, & ad pulmonis ulcera prodest cyathum eius sorbere. Aduersus uermes, & tineas in clysterium iniecta praesidium est, & contra quadrupedum scabiem, canum, & bouum: & quod ardet uelut facula. Oleum quoque,

Hebraei.Lacedaemonij.Aristoph.Dioscor.Aristoteles.
Plutarchus.Theophrastus.
Dioscorides.
Plinius.

CANTICI PRIMI

quod ex ea fit, multum celebratur indicans forsitan ueri olei fontem, misericordiae uidelicet & pietatis diuinæ locum, cui illa arbor respondet: Sed an hæc sit arbor, ex qua arca fœderis fabricata fuit, an fuerit larix, ut Hebræi multi asserunt, siue cedrus ex alio genere, ex qua (ut Plinius, & alij narrant) fiebant mensæ nobilium pretiosæ, incertum habemus. Sed in hoc conueniunt omnes Hebræorum sapientes, quod lignū setim, & cedrus quam ipsi suo idiomate עֵרֶץ אֶרֶז *erez arezim* uocant, idem penitus sint, arbor quippe à diuo cytharædo celeberrimè decantata, quod uidelicet sit arbor Adonai, ab eo plantata in libano, id est in uera sylua supramundana, & horto deliciarum, aut in candida illa mente diuina eminentissima: Vtrumque enim libanus significat, saltum uidelicet & candidum uel album. Sacramentaria igitur est hæc arbor simul & palma, & myrtus, quibus iussu Dei dies festi septimi mensis celebrabantur: Cedri enim eminentiores sanctos, & Dei primarios duces ab ipso plantatos significat: Palmæ uerò uictorias, quas in Dei militia reportant: Myrtus autem in multiplici infirmitate conferens, multigenam gratiam sanitatum, quam Deus uincens confert. Et ij legitime Dei festa celebrant, qui plantati sunt à Patre: uincens enim & triumphum reportant cum filio, atque benefici sunt indigentis & iorum succurrentes cum septiformi spiritu: uel (Hebræorum theologiam sequendo) ij uera Dei festa celebrant, qui pulchræ arbores sunt à tipheret & gloria Dei decoratæ, roboratæq; à uero robore cœlesti, quod gebura dicitur, & limba oleo pietatis, & diuinæ benignitatis in propriâ, & aliorum sanitatem atq; salutem. His autem adduntur salices torrentis, non quia (ut reor) ad hos pertineant infructuosæ arbores, in quibus suspensa dicuntur organa à propheta, ne audiantur Dicitur cantica, & concentus super indigna flumina Babylonis: Ait enim, In salicibus in medio eius suspendimus organa nostra. Sed quantum ad aliud significatū conuenire possunt cum arboribus illis sacramentalibus, & festis: ubi enim nos habemus & salices torrentis, in Hebræo dicitur ועֵרְבֵי נַחַל *uehirbe nachal*: quod significare potest, & iucunditates hereditatis: Nam עֵרֶב *harab* salix, & iucundam uel amœnum interpretatur. נַחַל *nachal* autem torrentem, & hereditatem significat, ut uterque sensus esse possit, salices uidelicet torrentis, & iucunditates hereditatis supernæ, scilicet, & cœlestis, quarum delibatio fit à ritè celebrantibus ueras solennitates: Ideo pro sic celebrantibus peccat propheta: Exultate Deo adiutori nostro, iubilate Deo Iahacob: sumite psalmū, & date tympanum, psalterium iucundum cum cithara: Buccinate in neomenia tuba in insigni die solennitatis uestræ. Si autem in alio sensu intelligantur salices torrentis significati per illud *uehirbe nachal*, per hos indicantur corpora nostra, quæ infructuosa sunt, imò & nosmetipsi infœcundi sumus, nisi irrigati ab aquis superioribus, & plantati simus secus decursus aquarum, ut possimus fructum dare in tempore suo: Ideo non ab re salices istæ dicuntur torrentis, quæ secernuntur ad celebrandas festiuitates Dei. Nec absque mysterio isti celebrantes, nunc per

Hebræi

Plinius

David

Idem

David

salices, nunc per arbores frugiferas describuntur: quia unusquisque infœcundus est sibi ipsi dimissus, fœcundus autē irrigatus ab illa supramūdāna aqua, quæ ait: Sine me nihil potestis facere. Celebratur quoque nimis planta illa, quæ in Hebræo dicitur **סוּסָן** exob, quod ex uicinitate uocabuli traduxerūt hyssopū, sed pro ueritate libanotis est, quā Romani prius, sed hodie Italici omnes Rosmarinum dicunt: quæ inter plantas quidem nobilissima est, & magis quàm existimatur excellens, quamuis multitudine, & frequentia uilescat. Est enim semper uirens, nulli nocens, & multis infirmitatibus inimica, maxime morbo comitiali, qui dæmoniachus est. Radix quoque eius cum melle purgat ulcera, torminibus medetur, & serpentum ictibus, si cum uino bibatur. Prodest etiam in morbum regium in uino cum pipere: Et tanto in maiora mala præualet, quanto maiori gaudet tutela, & fauore cælesti, à quo omnis uirtus confoetur: Ideo non sine causa ad aspersiones faciendas cum sanguine animalium in lege iubebatur assumi, iuxta quod decētat propheta: Asperges me domine hyssopo, & mūdabor. Gradum enim illum apud secretiores Theologos diuinitatis indicat, aut mensuram illam, qua nos Deo, & Deus nobiscum coniungitur: Cuius perfusione & à peccatis mundamur, expiamur, & perficimur. Hinc in huius rei sacramentum iussæ fuerunt fieri aspersiones planta illa sacramentaria.

Quid uitis, & uinea.

Cap. XXVIII.

G St quoque inter arbores celeberrima uitis à Noë (prout apertè in sacris eloquiis continetur) primo plantata in terra, à qua sublata fuit maledictio data per peccatum protoplastis, & fratricida, cuius semen penitus aquarum illuione deletum fuit: Sed non adhuc bene inuitatus Noë in huius uitis, & uini negotio inebriatus pudenda reuelauit, ut irrisui haberetur à filio, qui ligauit ipsius patris uerēda (ut Berofus scribit, uel abscedit, sicut alij tradunt) ne compleret, quod conceperat, dum uitem plantauerat: Quæ omnia in figura & sub uelaminibus scripta sunt: Per hanc etenim uitem melior uitis intelligitur: quam suscipiens Redemptor noster, à deo, ut ipsa effectus sit, ait: Ego sum uitis uera, & uos palmites. Atque iterum de utraque uite loquens inquit: A modo non bibam de hoc genimine uitis, donec illud nouum bibam uobiscum in regno Patris mei. Ecce quàm clarè & uitè banc, quæ uinum nostrum materiale præbet, & illam, quæ cæleste uinum, & melius producit, exponit. Per hanc nanque illa suprema intelligitur uitis, quæ uinum tradit ad cor uniuscuiusque latificandum, iuxta illud propheta: Et uinum latificet cor hominis. Nam absque illo nulla uera est lætitia. Est itaque uitis uera Dei iustitia, quæ & in distribuendo, & in puniendo recta corda latificat, sicuti Psalmographus canit: Letabitur iustus, cum uiderit uindictam. Qui & si aliquando ex apparenti iniustitia turbatur pacem peccatorum uidens, & iustorum immeritam oppressionem, omnibus tamen ab æquissimò gubernatore æqua lance pensatis, & recto libratis examine lætantur tādē in his, de quibus

V

CANTICI PRIMI

paulo ante non bene perceptis tristabantur. Dicitur quoque hæc uiti fecunda,
 adeo ut fertiles ei plerisque in locis compareretur, sicuti habetur in psalmo: Vxor
 tua sicuti uitis abundans in lateribus domus tuæ. Et in Ecclesiastico inquit Sapientia:
 Ego quasi uitis fructificavi suauitate odoris. Hoc ideo quia inde, id est à ro-
 bore illo excelso per uitæ denotato. acrior uirtus emanat, quæ mediante Dei gra-
 tia, affert fructus quamplurimos. Et quod mirum est, uitis cuius arbori ap-
 plicata fructus producit, sed diuersimodè: Debiliores enim immixta salicibus
 quam fraxino, ulmo, nuci, & huiusmodi. Non secus diuina illa uitis, & robur
 perfusum omnibus arboribus rationabilibus, de quibus alibi diximus, fouet, &
 fructum producit: Sed meliorem adhærens Petro, Ioanni, Paulo, & huiusmo-
 di arboribus robustioribus, quam debilibus & obscuris. Placidè quoque hæc
 uitis, quamuis natura acris, adumbrat, dum lignis uel colūnis inhæret. Sic ro-
 bur illud cæleste ipsius Dei gratia, & benignitate permixtum iucundissima um-
 bracula præbet, sicuti Christiferæ Virgini ab angelo dictum fuit. Et uirtus al-
 tissimi obumbrabit tibi. Et in Canticis Salomon: Sub umbra illius, quem deside-
 raueram, sedi, & fructus eius dulcis gutturi meo. Quam umbram & eius pa-
 ter desiderabat, dum diceret: Sub umbra alarum tuarum protege me. Et quod
 hic alas uocat, alibi propagines nuncupantur, ut de ipsa typica uinea canens
 propheta inquit: Operuit montes umbra eius, & arbuta eius cedros Dei: Ex-
 tendit palmites eius usque ad mare, & usque ad flumen propagines eius. Ve-
 rum differt hæc uitis nostra ab illa superiori, quia hæc arboribus inhæredo sul-
 citur, illa autem arbores sustentat, & fouet fecunditatem præstans, ut ipsa
 met uitis perhibet dicens: Qui manserit in me, & ego in eo, hic fert fructum
 multum. Et quia Christus huic uiti iustitiæ connexuit pietatem, & misericor-
 diam, ideo Iahacob cum de Iehuda, imò de ipso Christo, qui ex illa tribu de-
 scendit, ageret in oraculo testamentario ait: Ligans ad uineam pullum suum,
 & ad uitem fili mi asinam suam: Asinus enim, & pullus pietas est, & gratia,
 ut alibi declaratum est, quæ in Christo obuiarunt cum ueritate & iustitia, &
 in simul colligata pararunt ei sedè in domo Iahacob in æternū. Et quod hic per
 uitem & asinum, alibi per uinū & panem innuitur: Quæ duo ordinauit pro sa-
 crificio in ea domo, ecclesia uidelicet, nõ sine magno mysterio indicās asinū ad ui-
 tem ligatum, & pietatem, atq; misericordiam simul cum iustitia & ueritate per
 eum osculata, & connexa fuisse. Voluit itaq; Noë plātare, & firmare uitæ di-
 uinæ iustitiæ, ne ultra eius posteros puniret, frætus diuina promissione, qua di-
 ctū est: Statuā pactū meum uobiscum, & nequaquā ultra interficietur omnis ca-
 ro aquis diluuij, neque erit deinceps diluuium dissipans omnem terram. Et quia
 magis præsumperat q̄ debuerat, sperās obtinere, quod nec particularia scelera
 ultra puniret, inebriatus dicitur & illusus à **CH** Cbā, qui calorē significat, diu-
 næ uidelicet excādescētiæ, ne generaret eos filios, quos ipse ædere decreuerat,
 neq; præferret genitos ultra id, quod debebat: Statuerat enim (ut dicit docto-

Psalm.

Ecclesia

Canti.

Dauid

CHRISTVS

Iahacob

DEVS.

Doc. he.

res Hebraei) in eo loco collocare Canaban nouissimum filiam ipsius Cham ut non sentiret super se diuinam iustitiam, & minus alij fratres, qui eum precedebant. Hinc non Cham maledixit Noë, sed Canaban, à quo sumpta fuit errandi occasio: Cuius maledictionis sententia fuit: Canaban seruus seruorum erit fratribus suis: Vt sic error, quem commiserat, dum eum nimis præferret, per debitam oppressionem emendaretur. Si autem quis uitem debito loco plantet, & de fructu eius bibat aqua sapientiæ temperato, & compresso conuenienti pane, non ascendunt uapores, nec ad ebrietatem deducit: sed uires corroborat, & uim tribuit operandi. Hinc summus doct̃or nos ad utrumque cibum capeſcendum adhortatur dicens: Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo: Quam carnẽ antea panẽ uocauerat, & sanguinem alibi uinum nuncupauit. CHRISTVS. Quæ iterum sumenda iussit sub interminationis pœna, dũ ait: Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & hiberitis eius sanguinem, non habebitis uitam in uobis. Hæc igitur nobis edenda sunt, ut & uitam habeamus, & bonum opus operari possimus. Idem Ad quæ iterum inuitat nos cœlestis doct̃or dicens: Ite & uos in uineam meam: uineam utique ecclesiæ suæ, quam plantauit hic inferius ad instar illius supramundanæ uinæ, & curiæ: Vtrobique enim erectum est binum tribunal: iustitiæ uidelicet, & misericordiæ per uinum & panem, sanguinem & carnem, dextrum & sinistrum, & huiusmodi multa præfigiatum, ut & pro bonis operibus præmia reddantur, & pro malis conueniens infligatur pœna: Hac enim lege unusquisque introducit in uineam domini, suscepturus uidelicet iuxta opera sua pœnam, uel præmium. Ideo dicitur: quod Pater familias, postquam plantauit uineam, sepe circumdedit terminos, aut custodiam posuit, fodit in ea torcular, quo premeretur uinum iustitiæ: & ædificauit turrim: aut horreum, quo reconderetur triticum misericordiæ, & pietatis: Quorum duorum usus necessarius est, ut quamoptimè dixit Augustinus. August. Ad omne rectè factum amor, & timor ducit: Amor utiq; benignæ promissionis, & rei promissæ, atque timor iustitiæ punientis: Quæ tanquam duo calcaria impellunt ad omne opus bonum, aut tanquam panis & uinum mentem reficiunt operantis. Si autem hæc duo inordinata fuerint, & diligatur, & timeatur, quod nõ debet, efficiuntur calcaria impellentia ad omne malum, & cibus atque potus letalis. Hinc Augustinus aduersam priori subinfert sententiam dicens: Ad omne Idem peccatum amor, & timor ducit: Sicuti enim amor, & timor Dei ad omne bonũ trahit, sic amor & timor mundi ad omne malum impellit. Quod à saluatore discere possumus, qui sicut uitam & præmium promittit iis, qui pascuntur pane & uino, uel carne & sanguine illa duo significãtibz, amorem uidelicet & timorẽ, sic cõminatur Apostolus eis, qui huiusmodi abutuntur diligentes & timentes, Paulus quæ non debent, dũ ait: Qui manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit non diiudicans corpus Domini: in quo utrũq; suscepit, iustitiam, dum ipsum corpus pœnis exposuit, pietatem & misericordiam, dum per idem uulne-

CANTICI PRIMI

ratum gratiam & ueniam nobis obtinuit: Sic & corpus mysticum per hæc duo conducens ad opus reddere statuit tandem unicuique secundum opera sua. Et ne pro Dei timore & amore mundum timeat, & diligat homo, eum ab ipso mudo omni diligentia diuellere studuit. Et hoc est quod sub typo uineæ canit propheta: Vineam transulisti de Aegypto, eiecisti gentes, & plantaſti eam. De tenebris enim & angustiis huius mundi traduxit nos in admirabile lumen suum, quo eiectioni fuerant illi, qui angeli lucis nūcupabantur, nunc autem tenebrarum.

Dauid Vel literæ ueritatem sequendo, in qua habetur uitis & nõ uinea, hæc uitis Aegypti est humanum genus peccato obnoxium, & conclusum in tenebris & angustia huius mundi per Aegyptum figuratis: quam quassauit, aut quassare, uel conculcare permisit. ~~propheta~~ ^{propheta} iah enim uerbum est præsens tertij modi, aut coniugationis, & significat non transulisti (ut habemus in traductione nostra) sed quassare, aut conculcare permitis, uel facis: Nã ab aduersario & satellitibus suis multum pessundatur ipsum humanum genus. Et quia deprauata una generatione, uel gente Deus erigit, & collocat aliam pro ea, iuxta illud Iob: Deus conteret multos, & stare faciet alios pro eis, ideo sequitur: Eiecisti gentes, id est bestiales, & plantaſti eam, sicuti tempore diluuij factum est, replantato uidelicet humano genere: Quod in præſenti denotatur per uitem, quam alibi diximus significare diuinam iustitiam. Nec ab re, quia Opifex summus produxit, & disposuit totam mundi fabricam, & ipsum humanum genus iustitia illa distributus, & regulante. Hinc Elohim, id est Deus in eo, q̄ princeps illius tribunalis, inducitur mundi fabricator & dispositor. Sequitur: Respexisti ante ipsum, omnia uidelicet præparando, ut omnibus prius ritè dispositis introduceretur tãdem homo, tanquam mundi ipsius antistes in domum iam paratam, & instructam. Plantaſti ra-

CHRISTVS. dices eius, iuxta illud Saluatoris: Omnis plantatio, quam non plantaui Pater meus, eradicabitur. Et impleuit terram breui temporis curriculo, ut manifestum est. Et operuit montes, id est eminentiora quæque umbra eius, quam præſentia Dei benignitas, ut omnes alias creaturas transcendere possit. Et rami eius cedros Dei, cedros utiq; illos, quos, ut in Ieremia legimus, succedit, & in igne præcipitauit. Nam pro angelis, qui in paradiso erant, Homines sublimiori sorte plantati sunt. Extendit usq; ad mare palmites eius, palmites quidẽ, quibus dixit: Et uos palmites, qui usq; ad Occanum perrexerunt euangelizantes, & fructificantes in uinea Domini. Et usq; ad flumen propagines eius: Mare est primus fons omnium aquarum figurans eas aquas, quæ supra cælos sunt, à quibus fluunt omnes aquæ inferiores, quæ transeunt per firmamentum, uel extensum cælorum, sicut aquæ maris transientes per meatus subterraneos fluunt dulces in emolumentum nostrum, ut sit sensus, q̄ uirtus horum palmitum extensa sit ad omnes aquas, ad mare uidelicet excelsum, à quo hauserunt charismata, & ad aquas fluuiales, quæ per ipsos ceteris communicatæ sunt, iuxta illud Saluatoris: Qui credit in me, sicut dicit scriptura, flumina de uentre eius fluent aquæ uiuæ. Præſentens autem propheta

Iob

Ierem.

CHRISTVS.

Idem.

inuasiones, & strages, quæ ab inimicis fieri debebāt in uinea ista, dixit: Ut quid destruxisti, id est destruere permisisti maceriam, aut sepem eius, & uindemiāt eam omnes, qui prætergre diuntur uia, hostes uidelicet diabolici, & mundani? De prioribus sequitur dicens: Exterminauit, aut deuastauit eam aper, uel porcus de sylua, qui diabolus significat: cum sit animal demoniacum: undè diaboli, qui expellebantur à Christo, dixerunt: Mitte nos in porcos, tanquam in locum eis conuenientem. Et de hostibus mundanis subinfert: ~~170~~ 171 ueziz sādai, id est uapor, uel fumus campi, depastus, & demolitus est eam: Pro quo nos habemus: & singularis ferus depastus est eam: Vapor enim & fumus campi omnia mundana lenocinia significat, quæ consumunt, & dissipant humanam uitam, ne crescat Deo, & fructificet. Pro hac igitur sic demolita reparanda precatur propheta subinferens: Deus exercituum conuertere, iam respice de cælo, & uide, & uisita uineam istam: Et perfice eam, quam plantauit dextera tua, & super filium hominis, quem confirmasti, aut corroboraſti tibi. Quis autem sit iste filius hominis, omnibus patens est, cui Pater omnem uirtutem tradidit purgandi, & perficiendi ipsam uitam, ut in Ioanne legimus: Omnem palmitem, qui fert fructum, purgabit eum, ut fructum plus afferat: Quod, quamuis de Patre dictum sit, de filio etiam intelligitur, qui unum & idem est cum Patre, & qui nunc est uitis uera, nunc agricola, & nunc dominus uitis & uineæ dicitur, habens etiam potestatem coartandi eos, qui ipsam demoliuntur, & habens ius præmiandi & omnes, qui in ipsa operantur. Hanc igitur uel pater, uel ipsemet filius locauit agricolis, id est nobis ipsis, ut operaremur, & custodiremus eam reddentes debitos fructus tempore suo. Vitis igitur arbor est, qui sumus nos: & uinea locus, in quo sunt uites, id est mundus hic, aut locus, in quo plantati sumus distributione diuinæ iustitiæ, quæ est uitis supramundana, qua excolitur, & confouetur hæc uitis inferior, cuius truncus Christus est, nos autem rami, uel palmites tantum fructus afferentes, quantum in ipsa uite manentes suscipimus ab ea, undè fructus producamus, dicente ipsa uite: Sicut palmes non potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit in uite, sic nec uos, nisi manseritis in me. CHRISTVS.

Quid animalia sanctitatis.

Cap. XXIX:

T quāuis alibi tetigerimus illa, quæ Ezechiel uiderat animalia, nō modo quatuor euangelistas in sensu allegorico significare (ut est cōmunis sentētia nostrorum sapientum) sed aliquid in archetypo, ad cuius uisionē subuectus erat propheta, ut satis clarè innuit, dū ait: Et sup firmamētū, quod erat imminēs capiti eorū, quasi aspectus lapidis saphyri: super firmamētū enim thronus est illius, qui ait: Cælū mihi sedes est: Cuius aspectus non sine mysterio scribitur similis lapidis saphyryo. Et iterum ait: Hæc uisio similitudo gloriæ Domini: Tamen hic declarabimus, q̄ non solum illa quatuor animalia, quæ ab Hebræis dicuntur animalia sanctitatis, sed q̄ omnia Ezechi. DEVS.

CANTICI PRIMI

Ioan.
 alia habet in archetypo suas imagines, & exemplaria: quæ omnia in sancto ar-
 mario collocata, sancta dici possunt. Quando igitur Ioannes perhibet se uidisse
 ante thronum Dei leones, pardos, equos, boues, dracones, & huiusmodi, nõ quæ
 pe loquitur de his, qui nos uehunt equi, aut qui nos mordent serpentes, sed co-
 rum exemplaria, quæ in Deo sunt, aut loca, uel numina opificis (undè hæc infe-
 riora suscipiunt uim) indicat: Vel intelligētias innuit, quæ ipsis animalibus pre-
 sident, sicut & plantis, lapidibus, & omnibus, quæ hic inferius habent aliquam
 uim. Nec offendatur aliquis, si dicimus animalia esse in Deo, cum Ioannes dicat:

Idem
 Quod factum est in ipso uita erat, uita utique creatrix, pullulatrix, & conti-
 nue fluens sustentado uidelicet, & conseruando producta, ne in nihilũ defluam.

Hieron.
 Quæ animalia in sensu anagogico, nulli dubium, sunt ea, quæ explicauimus: In
 sensu uerò morali (ut Hieronymus rectè sentit) homo rationem indicat, Aquila
 portionem illam supremam, qua in diuina & cœlestia semper tenditur, Leo ira-
 scibilem, Bos uerò concupiscibilem uim: ex quibus quatuor fontibus omnes ope-
 rationes humanæ egrediuntur. In sensu autem literali per illa quatuor anima-
 lia quatuor reges animalium præcipui intelliguntur: Inter aues enim Aquila cœ-
 setur regina: Inter feras Leo: Inter armenta & bestias, quas Hebræi dicunt

Hebræi
בְּהֵמָה behemot, est bos: Inter creaturas autem rationales homo principatũ te-
 net. Per hæc igitur tanquam per animalium reges cetera omnia innuuntur ani-
 malia. In sensu uerò naturali hæc quatuor animalia omniũ rerum primaria de-
 menta intelliguntur, ut nuper enodauius. Sed ad anagogicum sensum redem-
 do, quem, citra omne dubiũ, sequitur propheta: Aquila est numẽ quoddam, aut
 effluxus, uel mensura quedam diuinitatis (ut dicunt Hebræi) nobis domestica

Hebræi.
Moses
 quæ nos ad intimiora diuinitatis aut superiora deducit: de quo numine Moses
 in cantico ait: Sicut aquila prouocans filios suos uolando, & super eos uolitans,
 expandit alas suas, & assumpsit eum, atque portauit in humeris suis, usque ui-
 delicet ad mansionẽ ipsi præparatam. Est iracundus, & exandescens leo iusti-
 tia punitiua in sinistris: Mansuetus uerò, & domesticus uitulus, uel bos, per quẽ
 concupiscitiua uirtus intelligitur in alia parte, quæ sinistra nobis est, archetypo
 autem dextera, licet bos armiger ex sinistra censeatur, per ipsum tamen mansue-
 ta animalia indicantur, quæ ex dextera sunt: Undè agnus, ouis ad dexteram tã-
 dem collocandi dicuntur, & ipse homo, in quantum est animal mansuetum. Sed
 in eo, quod principatum tenet, in meditullio est, & in domo Iacob, in qua Chri-
 stus regnare dicitur: Quæ cuncta iuncta sunt facie, & uirtute, ut dicat prophe-
 ta: Quatuor facies uni, & quatuor pennæ uni: quia uidelicet unus est Deus om-
 nia, quamuis diuersissima meliori nota, & uirtute cõtinentis. Ad hæc igitur qua-
 tuor omnia alia referuntur animalia: quia omnia emanant uel à dextro, uel à
 sinistro, aut ab inferiori, siue à supremo numine archetypi: Cui respondent
 intelligentiæ, & planetæ, cum quibus autem hæc animalia, & aliarum rerũ
 genera conueniant, suprã aliquantulum explicauimus. Nunc uerò de quibusdam

particularibus animãibus expressius diuinitatem, uel mensuras illas Archetypi significantibus percurreremus.

Quid capreae, cerui, & hinnuli.

Cap. XXX.

Elebratos nimis in scriptura sacra prospicimus ceruos, hinnulos, capreas, & capras, non solum in Canonicis, sed in lege, & Davidicis hymnis. In lege enim iubetur cooperiri tabernaculum ex pelibus caprarum rubricatis: Et prohibitis renibus, & adipe cuiuscunque animalis, cerui & capreae omnia comedenda conceduntur tanquam munda, ut in Deuteronomio legimus, ubi dicitur: Verum sicut comedes capream, comedes & ceruum. Et iterum: Vescentur eis, quasi caprea & ceruo, quorum uidelicet omnia intestina comeduntur, excepto sanguine: quia in eo est anima, quae non debet comedi simul cum carne, eo quod animalis anima non in nutrimentum boninis, sed in deprauationem, coinquamentum & perniciem ipsius (ut aiunt) deuenit. In titulo uero psalmi uigesimi primi, ubi nos habemus, In fine pro suscipiõe matutina, habetur in ueritate litera, Viceti pro cerua aurora. Et aliis plerisque; in locis propheta hic adeo celebrat ceruos, ut clarè intelligamus illos referri ad aliqua meliora, & occulta, sicuti & Origenes consentit, dum ait: Ceruus, uel caprea animalia quidem secundum rationem naturae, quam corporaliter gerunt, referuntur ad aliquas rerum corporalium causas, atque illis inuisibilibus ceruis uidetur conuenire id, quod scriptum est: Vox Domini praeparantis ceruos. Quae enim praeparatio ex uoce Domini fit istis uisibilibus ceruis? Aut quae doctrina ex uoce Domini ad eos descendit aliquando? Cerui igitur spirituales sunt, quorum formam & imaginem tenet illud animal corporale, quod uoce Domini disponitur ad persequendum serpentium genus: Voce utique illa legis, & doctrinae euangelicae, quae ceruos, id est eos qui uerè mundi effecti sunt lauacro baptismi, & sermonum Christi disponit, & praeparat ad pugnandum sub Michaële, imò sub Christo contra serpentem, & draconem illum antiquum, qui est diabolus: In qua pugna tum ex labore, tum ex colera zeli accensa, tum etiã ex ueneno serpentis propulsato sitibundi redduntur, fontemque uerae aquae appetentes, ut in psalmo dicitur: Quemadmodum desiderat ceruus ad fontem aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus. Quorum pulli aut hinnuli sunt, qui de nouo mittantur in uia Domini, ut currant ad montes, de quibus dicitur: Montes excelsi ceruis. Montes enim culmina sunt uirtutum, ad quos currunt, qui uirtutis amore succensi sunt, & superconscendunt, qui iam ad culmen uirtutis peruenerunt. In archetypo uero cerui, & capreae numina illa representant & influxus, à quibus animalia illa, & homines per ipsa significati suscipiunt, unde possint, & dicantur cerui, uel capreae: Quorum ceruorum sublimium hinnuli dicuntur apud secretiores theologos illae mensurae inferiores, quae sunt sub illis plenioribus mensuris pietatis, & iustitiae per ceruos & capreas designatis. Per haec igitur numina, aut proprietates diuinas obtestatur Salomon

Exodi.

Deuteri.

Origei.

Psalms.

Psalms.

Salomon

CANTICI PRIMI

sapientissimus in Canticis dum ait: Adiuro uos filiae Ierusalem per capreas, ceruosque camporum, ne suscitatis, neque uigilare faciatis dilectam. Cuius iuramenti uinculum est, per tribunal gratiae, à quo praemiantur boni, & per tribunal iustitiae, unde scelesti puniuntur. Hinc per haec iurans, & obtestans omnibus censuris, & sententiis à supernis tribunalibus emanantibus se submitit, & obstringit, ut nequeat aliquo modo dissolui, sed reportet praemium de obseruantia sacramenti, poenam autem de eius transgressione. Et quia inferiores mensurae, quae hinnuli dicuntur, uocantur etiam ubera, illa uidelicet, quae lactatione omnes prophetae, ideo in eisdem Canticis dicitur: Duo ubera tua, sicut duo hinnuli caprae gemelli.

Idem

Quid oues, & pastores ouium.

Cap. XXXI.

Vnt quoque oues in scriptura sacra semper faustae, adeo ut eadem constituendi ad dexteram iudicis praemium reportaturi de bene actis oues dicantur: & ex iis complures, qui ad excellentiores gradus subuecti sunt, pascebant oues. Pastor enim ouium fuit Abel iustus, Abraham patriarcha praecipuus, Pastor ouium Iacob, & duodecim filij principes duodecim tribuum: Qui etiam à Ioseph docentur, ut interrogati à Pharaone de exercitio, & industria eorum, responderent, Pastores ouium sumus nos, & patres nostri ab infantia nostra usque in praesens. Nec uacat à mysterio quod sequitur: Detestantur Aegyptij omnes pastores ouium: Nam semper mundani & mali detestati sunt eos, qui in simplicitate omnia, & in recta Domini uia incedunt, iuxta id, quod ait summa Veritas: Si mundus uos adit, scitote, quia me priorem uobis odio habuit: Aegyptus enim semper mundanos & angustiatores bonorum significat. Pascebat quoque oues Moses, quando à Deo uocatus fuit ad meliora peragenda. Pastor quoque ouium erat Dauid, quando, iubente Domino, à Samuele unctus est in regem Israël. Sed quod maius est, pastor ouium Deus, & ipse Christus & Messias, qui ait: Ego sum pastor bonus, & cognosco oues meas. Sed de ipso Deo nulla carne uestito inquit Psalmographus: Deduxisti, sicut oues, populum tuum. Clarius autem in Ezechiele: Ego ipse (inquit) requiram oues meas, & uisitabo eas, sicut uisitat pastor gregem suum: & liberabo eas de omnibus locis, in quibus dispersae fuerint: In pascuis uberrimis pascam eas, in montibus excelsis Israël erunt pascua earum: Ibi requiescent in herbis uirentibus, & in pascuis pinguibus pascentur super montes Israël: Ego enim pasceam oues meas dicit Dominus Deus. Pascentur quippe oues, pascentur boues, caprae, & haedi, pascentur & porci, sed de his non fit mentio in scriptura sacra, quia penitus immundi sunt: Oues autem, boues, & haedi, uel caprae sua continent sacramenta: Oues enim animalia simplicissima sunt, semperque utilissima, omni mansuetudine plena, & ab omni nocumento semota. Idcirco qui oues pascent, id est mites sunt & simplices, nulli nocentes, & semper benefici, à Deo diliguntur, & exaltantur: Haedi autem, & caprae nocent uiti ipsam prouocant

C H R I
S T V S.

Idem.

Dauid
Ezechi.

tes: Quam uitem nuper significare diximus iustitiam diuinam, quæ decerpitur, & excitatur ab his, qui Deum offendunt, & peccant. Ideoque tanquam petulantes hædi reponendi dicuntur ad sinistram iudicis ab ipso pœnam flagitiorum suscepturi, sicuti mansueti, & benefici oues dicuntur ad dexteram collocandæ. Ouium igitur harum pastoribus tâquam in bonis exercitatis, & fidis ministris credit Deus oues suas meliores, quas ipse tanquam uerus, & principalis pastor pascit, & regit. Sunt igitur ueri pastores ouium, qui simplices, innocui, & semper bene agentes mansuetudinem, & pietatem sequuntur. Si autem hædi sunt nobis pascendi, obseruandum est, quod dicitur in Canticis: *Pasce hædos tuos iuxta tabernacula pastorum, scilicet ouium: iuxta quæ tabernacula pascimus hædos, quando iram, & excandescentiam nostram, & furentes impetus lasciuie frænamus illos regentes simplicitate ouina: Tunc enim hædi pasti, & initiati moribus ouium possunt cum ipsis ad dexteram iudicis collocati expectare benedictionem, & præmium bonorum operum.*

Canti.

Quid animalia, pisces, aues, & plantæ munda, & immunda. Cap. XXXII.

Quatuor genera uiuentium produxit Opifex summus in cibos hominis, plantas, & plantarum fructus, pisces, aues, & quadrupedia: In quorum quolibet genere munda, & immunda fabricauit, sicuti & eorum, qui ipsis uescuntur, aliqui mundi, & aliqui immundi sunt. Plantis enim pascuntur animalia, & homines, sed distinctæ sunt escæ dicente Deo: *Ecce uobis hominibus dedi omnem herbam afferentem semen, quæ est super faciem terræ, & omnem arborem frugiferam, & arborem afferentem semen, hæc erunt uobis in escam. Sed omni bestię terræ, & uolucris cælorum, & cuilibet reptanti super terram, in quo est anima uiuens, dedi omnem uirorem herbæ in cibum. Et sic statutum est. Distinguit igitur cibos, quâuis tractatio nostra in confuso de huiusmodi loquatur: Seminiferentes enim plantas, & arbores fructificantes dedit homini, qui seminandi & colligendi habet industriam: Bestiis autē, quæ seminare nesciunt, uirorē herbarū, quæ uidelicet sponte nascuntur, tribuit, sicut canit Psalmographus producēs fornū iumentis, quod fit ex herbis, quæ sponte nascuntur, & herbam, scilicet satiuam seruitui hominum. Hanc quidem simul & arbores fructificantes, tanquam mundas, & meliores homini concessit: Illas autem syluestres herbas tanquam immundas tacitè prohibuit, dum eas animalibus dedit in escam: Quæ ænigmaticè dicta indicant, quæ opera infructuosa, quæ nec semen habent, undè possunt seminari, & colligi fructus, tanquam immunda bestiis relinquuntur: Quæ uerò fructum, & semen fructus benefaciendi habent, tanquam munda homini assignantur. De animalibus uerò, piscibus, & uolucris apertam discretionem inter munda & immunda tribuens hæc uetauit, & illa concessit, ut in Leuitico, & in Deuteronomio legimus: Secernit enim primo animalia munda ab immundis duplici signo: Quorum alterum est ruminare, uel (ut in Hebræo habetur) leuare granum: Alterum est un-*

DESVS.

Dauid

Leuit.
Deuter.

CANTICI PRIMI

Orige. *gularum scissio: Quæ omnia de animalibus dicta Origenes munitus authorita-*
 Paulus *tibus apostolorum, & Christi, diiudicat ad homines pertinere: Paulus enim cū*
de patribus illis ageret, quibus hæc lex data est, inquit: Omnes eandem escã spi-
 Idem *ritalem manducauerunt, & eundem potum spiritalem biberunt: Bibebant autē*
 Petrus. *de spiritali consequenti eos petra, petra autem erat Christus. Et iterum: Nec*
quis uos iudicet in cibo uel potu, quæ sunt umbra futurorum, hominum uidelicet,
 Orige. *ad quos illa omnia referuntur: Et Petro, qui sursum oraturus ascenderat, qua-*
rens cum Christo, quæ sursum sunt, ostensum est uas, in quo erant omnia qua-
 David *drupedia, serpentina, & uolatilia, & adiuncta est uox dicens: Surge, occide,*
& mādUCA: Et timenti Petro id facere, ne contaminaretur, iterum dictum fuit:
Quod Deus mundauit, tu commune ne dixeris. Et hoc repetitum fuit ter, quia
mūdATA erant (inquit ipse Origenes) in uirtute sanctissimæ trinitatis, quæ Chri-
stus earum rerum mundator docuerat: Qui etiam dixit: Quod intrat in os non
coinquinat hominem. Leuare igitur, aut reducere granum, uel ruminare est me-
ditari cibū sacræ scripturæ, quem sumimus, & orationes, quas Deo fundimus:
Quæ incessum & in uanum proferuntur sine mentis attentione: sic & frustra
legitur sacra eloquia, nisi qui ipsa legit, meditetur. Idcirco canit propheta: Bea-
ti qui scrutantur testimonia eius. Et iterum: Beatus uir, qui in lege Domini me-
ditatur die ac nocte: Vbi non lectura, sed meditatio commendatur, & in ea bo-
mo prædicatur beatus. Ruminat igitur, & reducit granū, qui attendit a mente re-
uoluit, quæ legit, ut opere compleat, quæ intelligit, & meditatatur: Leuat autem
granum, quando bona opera efficit præponderantia debitis, quæ contrahuntur
ex defectibus commissis: Scissam uerò ungulam habet, qui ex lege præmedi-
tata nouit discretionem ponere inter bonum & malum, hoc respiciens, & il-
lud amplectens: Vtrumque autem necessarium est, quia non sufficit cognitio &
discretio, nisi opere compleatur quod nascitur: Nec electio boni fieri potest, nisi
rei eligendæ præcedat cognitio. Pisces autem iudicantur mundi, qui habent a-
las & pinnulas, quibus à cæno eleuentur, & squammas deponēdas, ut nouū bo-
minem induāt: Qui uerò sine squāmis & alis cæno uolutantur illos significant,
qui in luxuriæ stercore, aut luto rerū terrenarum obuoluti nunquā ab eis notū
discedere. Immundæ uerò aues sunt, quæ ungulas fortes habent, & rostra uorā-
tia ex rapina uiuentes. Et hæc illos significant, qui semper aliena inuadunt nun-
quam sua portione contenti. Innocuæ uerò aues mundæ censentur, quæ mites,
 CHRIS
 TVS *mansuetos, & qui neminem lædunt, significant. Quod autem hi comedenti*
cibi homines significant, satis apertè ex euāgelio discere possumus, dicente Chri-
sto de Samaritanis uenientibus ad fidem: Alium cibum habeo manducare, quæ
uos nescitis. Meus cibus est, ut faciam uoluntatem Patris mei, qui misit me. Sicut
igitur Samaritani incipientes conuerti erant cibus Christi, sic & unusquisque
nostrum, dum bene operatur est cibus eius, & dum proximo doctrinam, uel
aliquā uilitatem impartitur, est cibus ipsius, cui seruit. Sic Christus factus est

cibus noster seipsum nobis multipliciter tradendo, ut cōuenienter dicat: Ego sum ^{Idem} panis uiuus, qui de cœlo descendi, si quis māducauerit ex hoc pane, uiuet in æternum. Panis & cibus utique uitæ erat administrans nobis doctrinam uitæ, cibū uitæ, & opera uitæ. Sic & nos dū talia proximis nostris exhibemus, sumus eis cibus uitæ, & cibus purus, & mundus. Sunt autem cibus mortis, & ^{DEVS:} immundus, qui docent doctrinas pestiferas, uel scandalum uitæ præbent, aut factis negant, quod uerbis prædicant: quibus inquit Deus: *Quare tu enarras iustitiam meam, & sumis testamentum meum per os tuum, Tu uerò odisti disciplinam, & proiecisti sermones meos retrorsum? Si uidebas furem currebas cum eo, & cum adulteris portionem tuam ponebas, & cætera quæ sequuntur.* De his ueluti immundis animalibus inquit Apostolus: Cum huiusmodi nolite cibū sumere. Et hæc ^{Paulus} quo ad sensum mysticum. Ad literam autem reuertendo, undè animalia & plāte munditiam, aut immunditiam suscipiant, percurrendum esset: Sed nequit fieri sine altiori & profunda indagine: Non enim ex seipsis mūda uel immūda sunt: Nec uidetur, quòd à bono progenitore Deo pueniat aliquod malū, aut à summe lymphido aliquid decidat immundum, cum potissimè dictum sit: Vidit Deus ^{Genesi} cuncta quæ fecerat, & erant ualde bona. Ex aduerso autem apparet, quòd infesta & mala procedant ab eo, qui per Isaiam dicit: Ego sum faciens bonum, ^{Itaias} & creans malum, faciens lucem, & creans tenebras. Quod sic intelligi potest: Cum creare sit ex nihilo, & terminetur ad subiectum, uel materiam, quæ habet rationem mali, ideo dicitur creans malum: Et cum facere terminetur ad formam, quæ habet rationem boni, ideo dicitur faciens bonum. Itaque quæcunque, quantum declinant ad materiam, habent rationem mali, & quæ magis summæ formæ appropinquant, eo magis habent rationem boni. Et hoc est, quod dicitur ^{Ecclesiæ} in Ecclesiastico: Contra malum bonum, contra uitam mors, & contra uirum iustum, qui Deo uacat, peccator semper ad ima declinans. Sequitur: Sic intue-re omnia opera altissimi duo contra duo, & unum contra unum, quia non est aliquid bonum in mundo sine suo contrario: Sunt enim angeli lucis, & angeli tenebrarum: angeli uitæ, & angeli mortis: hospitium lucis, & hospitium tenebrarum: Grater mundorum, & crater immundorum: Quæ quidem à Deo facta sunt & bona in suo ordine, quamuis immunda nobis: Quam immunditiam trahunt aut à spiritu feroci & rapienti, influente Marte (ut dicunt Astronomi) uel Samaële eius intelligentia: sicuti Hebræi asserunt: Aut id habent à Saturno, ut infecta humore melancholico malo sedes efficiantur immunditiæ, sicut bona ^{Dauid} letitia est sedes boni spiritus, imò Dei: Vndè propheta: Redde mihi lætitiā salutaris tui, & plerisque in locis docet seruire Domino in letitia. Vel sit iste influxus à superiori numine, mediantibus secundis causis faustis uel infastis. Aliqua dicuntur, & sunt munda, quia nullum inquinamentum afferunt comedenti, sed letum & bonum nutrimentum: Alia autem detrimentum præstant uultra atrabili generata, uel ueneno inficiētia, sicut de multis plantis, & reptilibus om-

CANTICI PRIMI

nibus notum est: Vnde hæc tanquam nociua aperro, uel occulto detrimēto, Deo tamen cogito, ab ipso, qui nos diligit, prohibentur, aliis concessis, quæ beneficiū corpori, & spiritui tribuunt.

Quid Ierusalem, Sion, & templum.

Cap. XXXIII.

I autem ad hospitia illius sacratissimæ regionis ueniamus, quæ non ab re dicitur terra Sancta, etiam illa cum adiacentibus locis sacramentaria sunt. Et inter alia loca illius promissæ, & figuratiuæ regionis celebratissima omnium ciuitatū est Ierosolyma: quæ cō-

CHRISTVS.

muni sententia ciuitatem illam super cælestem indicat, & figurat, in qua omnes beari debent. Sion autem, ubi erat arx, & palatium regium, & principis sacerdotium, eminentiores illius supernæ ciuitatis mansiones imuit, quæ (teste Christo) ibidem multæ sunt. Harum igitur cōuenientia percurrenda est: Primo quidem nomine consentiunt, ut triuiale est, & etiam in ipsius nominis significato: Ierusalem enim (ut passim dicitur) iurisdictionem pacis significat, quæ perfectissima iurisdictio, & fruitio pacis, & principis eius in illa superna ciuitate habetur: Vel (ut alij dicunt) Ierusalem transferri potest hæreditas ipsius, ut uerbum de aduetum sit à iaras, quod est hæreditare, & lemo quod est ipsi: Vnde bene dicitur Ierosolyma quasi Ierus lemo ירושלים. Quæ interpretatio bene competit supernæ Ierosolymæ, in qua unicuique datur hæreditas, de qua inquit propheta: Hæreditas mea præclara est mihi. Rex quoque & fundator huius inferioris ciuitatis fuit Melchizedec: & rex atque fundator, & præcipuum fundamentum illius supernæ Ierosolymæ fuit ille, qui constitutus est à Deo sacerdos secundum ordinem Melchizedec. Corregnantes autem & cooperatores ipsius in construenda ciuitate ex lapidibus uiuis sunt omnes, qui secundum mandata principis bene regunt seipso: ut unusquisque dici possit Melchizedec, quod rex meus iustus significat. Hæc quoque super montes sita est cum templo, & in medietate mundi. Illa etiam super reuolutionem ultimi uoluminis habet templum in medio perpendiculariter super huius inferioris templum erectum, ut non mediocriter fidei testes asserunt: Inter quæ templa est cælestis, uel angelicum recta linea utriusque respondens: De quibus tribus templis solebant gloriari Ierosolymitani dicentes: (ut habetur in Ieremia) Templum Domini, templum Domini, templum Domini est. Quos tamen reprehendit Ieremias dicens: Nolite confidere in uerbis mendaciorum dicentes, templum Domini, Non quidem ascribens mendacio, quod assererem templum Domini esse, & hoc triplicat: sed quia confidere uolebant in templo absque opere, quod magnum mendacium erat ingratitude, & peccatū tāto maius, quanto efficacior erat influxus charismatum super locum, & templum, & ciuitatē, quæ præcipua erat in regione fluente lacte, & melle: Et in qua lac prophetiæ, hymnorum cælestium, euangeliorum, & totius doctrinæ cælestis emanauit: Et in qua erat templum Dei celeberrimum respondens templo superiori descripto ab Ezechiele, & commemorato ab Isaia, qui ait: Plena erat domus

Dauid

Ierem.

Ezechi.
Isaias

maiestate eius, & ea, quæ sub ipso erant replebant templum. Ideo locus ille iuxta supramundanum templum electus fuit peculiariter à Domino, qui in secundo Paralipomenon ait: Elegi, & sanctificavi locum istum, ut sit nomen meum ibi ^{Paralip.} in sempiternum: & permaneant oculi mei, & cor meum ibi cunctis diebus. Iussit quoque offerri ibidem omnia sacrificia significantia sacrificium sacrificiorum, quod in ara crucis extra portam ipsius ciuitatis obtulit summus pontifex Christus. Hinc à doctoribus Hebræis asseritur maius esse peccatum, quod committitur in Ierusalem, & templo tantis excellentiis munito, & præcipuo conspectu principis gaudente. Hinc non sine mysterio dictum fuit Dauidi ascendenti de Hebron, ut regnaret in Ierusalem: Non ingredieris huc, nisi abstuleris cæcos, & claudos, id est ignorantiam, & peccatum. Ipse autem sanctus rex non tantum abstulit cæcos, & claudos odio habentes animam suam, & ipsi inuisos (ut pro uerbio diuulgatum est: Cæcus & claudus non intrabunt in templum) sed habitauit (dicit noster textus) arcem Sion, uel munitioem eius, ut habet Veritas litera, id est in influxu præcipuo, quo sese corroborauit & muniuit, nec peccaret: Vocauitque eam ciuitatem Dauid, & edificauit eam per gyrum à melo, & intrinsecus, ut habet traductio nostra: Vel secundum ueritatem Hebraicam ^{Dauid} **מלכות דוד** id est ex plenitudine charismatum muniuit eam. Et quod de munitioe meliori quam murorum loquatur textus, apparet in eo, quod sequitur: Et ingrediebatur proficiens atque succrescens, & Dominus Deus exercituum erat cum eo: quia uidelicet donis & effluxibus diuinis se munierat. Templum autem illud fabricatum erat ad instar arce, uel tabernaculi fœderis mundum utrumque representans, maiorem uidelicet & minorem, ad quorum exemplar (ut diximus) arca & templum fabricatae erant: In quibus figuratiuis fiebant sacra figuratiua quousque uera sacra succederent, quæ non in templo manufacto perficerentur, sed in meliori & perfectiori, de quo inquit Apostolus: Templum Dei, quod ^{paulus} estis uos. In hoc si bene peragerimus sacra ipsum purificando, conscendemus ad aliud templum, de quo iterum Apostolus ait: Tabernaculum non manufactum ^{Idem} quod est ipse Christus: in quem datur nobis ingressus per ostium, quod est ipsemet: In quem ingressi, & cum ipso unum conscendemus ad supramundanum templum, de quo dicitur in Apocalypsi: Dominus Deus omnipotens templum illius est, ciuitatis uidelicet supernæ. Sic itaque operantes, ut mereamur usque ad supremum ^{Apocal.} templum peruenire, tunc leti & absque mendacio dicere poterimus: Templum Domini, Templum Domini, Templum Domini est: In quæ templa Deus sua clementia felicem concedat ingressum.

Quid Aegyptus, Babylon, & Damascus.

Cap. XXXIII.

Vm bipartitum semper fuerit humanum genus, in Dei uidelicet familiam, & diaboli, ut Augustinus præmittit in præmio uoluntatis de ciuitate Dei, & in toto contextu prosequitur, conueniens erat, ut in regione illa mysteriosa, & typica sacra eloquia cele-

CANTICI PRIMI

brarent loca, quæ utriusque familiae essent hospitia. Et sicut Ierosolyma cum omnibus circumiacentibus locis pro Dei familia, citra omne dubium, ordinata erat, de quibus longum esset enarrare per singula, sic Aegyptus, Babylon, & Damascus semper illi aduersam susceperere familiam, à qua sæpius populus Dei uexatus est. Aegyptus amplum ab Israëlita gente susceperat beneficium, undè Pharaon uocauit Ioseph **פנהא זפנהא** Zaphnath pabaneah, quod est uocabulum Aegyptium nullibi aliàs in scriptura repertum, ut ait Rabbi Salomon: pro quo traditio nostra habet, saluatorem mundi, sed ut alij uolunt significat referatorem secretorum: zaphan enim referare Hebraicè importat, pabaneah autem est penitus Aegyptium, & occultum uel futurum incognitum significat. Verùm quicquid sit de uerbis, Ioseph Israëliticus saluauit Aegyptum referans secretum uisionis, qua demonstrata fuerant Pharaoni ea mala, quæ super populū ipsius uentura erant ab eis præcauens: Nihilominus ipsa Aegyptus ducentis & decem annis oppressit populum, qui Ioseph auspicio illuc descenderat: Undè bene Aegyptum, qui Hebraicè **מצרים** mixraim dicitur, angustias interpretantur, quamuis aliqui, nescio qua ratione, addant, quod etiã tenebras significet: Angustiae enim & angustiatores bonorum semper fuerunt Aegyptij. Babylonij quoque tanquã Dei ministri captiuos duxerunt optimos quosque de Ierusalem, translato etiam rege eorum Ioachim in Babylonem. Postea iterum Sedechiam regem obsessum ceperunt cum toto exercitu, occisis filiis, & succenso templo: tenuerunt que populum captiuum septuaginta annis, Damascus etiam multoties Dei populum afflixit, sed in captiuitatem non deduxit. Aduertatur hic quæso differentia inter hos oppressores. Aegyptus gratosè suscepit populum, postea afflixit, tandem in dimisit. Babylon in captiuum duxit, & semper mitius agens denique sponte dimisit. Damascus autem citra captiuitatem multoties molestauit. Aegyptus enim angustatrix diabolus est, qui lepide suscipit hominem, & susceptum subiugat: nec dimittit, nisi uirtute diuina abstrahatur. Babylon confusio est caro, quæ animã suscipiens captiuam statim tenet, atque confusam per septuaginta annos, curriculum uidelicet communis humane uitæ: Verùm semper remissius agit, cū in dies anima, quæ primo ad eò opprimebatur, ut nihil intelligere posset, absoluitur ab opprimente & offuscante carne, ut successiue expeditius agat: tandem post curriculum uitæ poenitus liberatur absoluta à uinculis corporeis. Damascus autem, quæ sanguinem bibens interpretatur, mundus est: qui non pascitur nisi his, quæ sunt secundum carnem & sanguinem, nunc molestat hominem, nunc absque molestia ipsum dimittit: Dicitur que Damascus caput Assyriæ, uelut Assur, quod diuitiæ interpretantur, quarum non quidem supernarum, sed inferiorum, mundus hic caput & receptaculum est. Horū autem locorū onera, uel sententiæ, aut sententiæ diuinæ ab Isaia describuntur: Quæ summatim hæc sunt: Onus Aegypti id est diaboli est, quod simulachra eius commouebuntur, & tabescent, in aduentu uidelicet illius, qui dixit: Nunc princeps huius mundi eicietur foras. Onus

Rabbi Salomon.

Isaias

CHRISTVS

Babylonis, carnis scilicet quæ mentē confundit, est, q̄ omnis manus, & cōr, & corpus corruptibile dissoluetur, & erit homo in melius trāsmutatus pretiosior auro obrizo. Onus Damasci, mundi huius uidelicet est, quia desinet esse ciuitas, & erit sicut aceruus lapidū: Nam sublatis hospitibus destruentur omnia ædificia huius mūdane ciuitatis. Multa alia, quæ ibidē dicuntur, possent in hanc sententiam adduci, quæ omittimus, ne ulterius progrediamur, quàm deceat.

Quid Arabia, mons Sina, & Mesopotamia Syriae. Cap. XXXV.

Ec ab re in Arabia, quæ Sina mōte gaudet fœlix thure, atque uariis gummis, data est lex: Neque sine mysterio Abrahamā Spiritu sancto plenus iuramento præstito exegit à seruo seniori domus suæ, ut nullatenus acciperet uxorem, nisi de cognatione sua, quæ erat in Mesopotamia Syriae: Quē sequutus Izabac, & ipse Deo plenus præcepit Iacob, dū ipsum benediceret dicēs: Noli accipere cōiugē de genere canaban, sed uade, & proficiscere ad Mesopotamiā Syriae, ad domū Batuel fratris matris tuæ, & accipe tibi inde uxorē de filiabus Labā auunculi tui. De Arabia mysterio inquit Apost. Abrahamā duos filios habuit, unū de ancilla, & unum de libera: Qui de ancilla, secūdū carnē natus est: Qui autē de libera, per reprobationē: Quæ sunt per allegoriam dicta: Hæc enim sunt duo testamēta: Vnum quidē in mōte Sina in seruitutē generās, quæ est Agar. Sina mōs est in Arabia, qui cōiunctus est ei, quæ nunc est Ierusalem, & seruit cū filiis suis. Illa autē quæ sursum est Ierusalē, libera est, quæ est mater nostra. Vbi aduertendū est, quomodo Apost. dicat Sina mōtē contiguū esse Ierolimæ, cū distet ab ea per quindecim dietas, interposita uasta eremo. Non igitur de coniunctione locali (quia magno spatio disiuncta sunt) loquitur, sed de coniunctione influxus, sicut metaphorice dicit Psalmographus de rore Hermō, q̄ descendit in mōtē Siō, cū tamē distant mōtes illi per octoginta millia passuum. Cōiuncta igitur intelliguntur per influxū, qui idem est in monte Sina, ubi lex scripta data est, & in Ierolymis, ubi seruata est magno fauore regis Dauid, qui cultū Dei secūdū legē ipsam ampliauit, & Salom. qui ædificauit tēplū, & multorū prophetarum, qui floruerunt in Ierusalē, & locis circūadiacentibus. Hæc lex seruitutis figurata est per filium ancillæ, quæ eiecta fuit ab Abrahamā, iubente Deo, ad solitudinē Bersabee, quæ coniungitur cū deserto Arabiae: nec procul inde Sina est, ubi Moses pascebat gregē post desertū, ut pauloante explicauimus. In hoc igitur mōte data est lex seruitutis illis, qui exierūt de Aegypto, figuratis per illos qui egressi sunt de Agar ancilla Aegyptia, ut innuit Apost. in uerbis nuper adductis. Et quia eadē lex seruitutis seruata fuit in Ierusalē inferiori, idcirco coniuncta dicitur cū Sina: quia eodē iugo seruitutis uterq; locus p̄mebatur, quousq; descēderet illa noua Ierusalem desursum libera, quæ est mater nostra, de qua Ioā. in Apocal. Vidi ciuitatem sanctā Ierusalem nouā descēdentem de cælo, à Deo paratam sicut sp̄sam ornata uiro suo, id est Patri nostro Christo, cui erat sponsa, nobis autē ma-

Paulus

Dauid

Paulus

Ioan.

CANTICI PRIMI

ter: quæ non ex lapidibus ferro quadratis aut lateritiis confecta est, sed ex uinis lapidibus suscitatis in filios Abrahamæ, qui nunc filij, nunc autem insimul collecti, ex quibus pater alios generauit, sponsa dicti sunt: Quæ noua uisa est, quia nouo influxu fabricata ab eo, qui nouus homo existens, & liber ad omnes nos in nouâdos uenerat, & liberandos à seruitute diaboli & peccati, ut infert Apost. Itaq; fratres nō sumus ancillæ filij, sed liberæ: quæ libertate Christus nos liberauit. Qui & dedit noua instituta, nō quidē mutans, sed innouans legē antiquam, & transmūtans eam in legem libertatis, quæ est secundum spiritum, ut alibi inquit: Vbi spiritus, ibi libertas: Secūdiū quam legem regenerauit nos nouo semine, deducto ab eodē loco, à quo & sponsa ipsi parata descenderat. Est igitur nōs Sina perfusus eodem influxu, quo Ierusalem, quamuis ipse dicatur uallatus deserto: Quod bene explicatur in Exodo, ubi dicitur: In mense tertio egressi sunt Israël de terra Aegypti uenerunt in desertum Sina: Nam profecti de Raphadim uenerūt in desertū Sina, & castrametati sunt in deserto, & castrametatus est ibi Israël è regione montis, ubi plurima aduertenda sunt. Primo, q̄ locum prope Sina (ut diximus) desertus erat. Aliud est, q̄ non ab re dicitur Israël em ex aduerso montis castra locasse, ut ab irriguo monte saltem è regione stantes suscipere ea, quæ suscipere nequibant super montē, ad quē non dabatur accessus, imō penitus interdictus erat, ut paulo inferius dicitur: Cauete, ne ascendatis in montem, nec attingatis fines illius: Omnis quippe, qui tetigerit eū, morte morietur, quia nondum erāt capaces potentiarū influxuum, ueluti infirmus, qui nō est capax uini, & solidioris cibi. Ideo tertio mysteriosè tangitur ordo debiti progressus, dum dicitur: q̄ profecti de Raphadim uenerunt in desertū, postea castrametati sunt iuxta montē Sina, & tandem debitis sacris expiati uenerunt ad regionem sanctam: Raphadim enim pauimenta significat, quæ artificio conducuntur: A quo loco nō sine mysterio populus dicitur deuenisse ad desertum, postea ad Sina inuēs mysteriosum progressum ab artificio Aegyptiaco, aut mandato: à quo qui recedit, & ipso expoliatur, statim inuenit desertum, quia nudatus est fauore: Sed immediatē applicat ad Sina, ubi incipit cœlestē influxū suscipere, quo bene perfusus tandem deuenit ad terram, in qua frui possit plenior roratione diuina. Ultimo aduertendū est, q̄ mysterio non paruo, primo dicitur in plurali, & castrametati sunt in deserto, & postea in singulari dicitur, & castrametatus est Israël contra Sina. Hoc ideo dictū est, ut doceamur, q̄ non potest multitudo aliqua influxui cœlesti appropinquare, nisi in charitate unita.

Quod cognoscens diuus Citharista decantat: Ecce quàm bonum, & quàm iucū dū habitare fratres in unum: quia in illos cœlestis influxus descendit, sicut unguentum ex capite ad barbam usq; ad oram uestimēti, id est per totū corpus unum in charitate diffunditur. Et iterum cōfirmans, inquit, Quoniam illic mandauit Dominus benedictionem & uitam, ubi uidelicet sunt habitantes uniti in corde uno, & in animo uno. Et hæc Arabia Sina monte, & aliis bonis influxibus felix est

Idem

Exo lus

Dauid

Idem.

illa uidelicet, à qua uenit regina sapientia, & diuitiis referta ad comprobandã sapientiã Salomonis: quæ Saba dicta est à loco, undè uenit: Nã שָׁבָא Saba Hebraicè, Latinè Arabia dicitur, & differt à Saba, undè Sabæi dicuntur, quia hæc cum. **ו**, scribitur, Arabia autem cum **א** Et habetur utrumque in psalmo septuagesimo secundo, ubi dicimus: reges Arabum, & Saba: in Hebræo scriptum est שָׁבָא וְשָׁבָא מַלְכֵי. Cum autem de regina illa fit mentio, scribitur per **ו** ex quo intelligitur illa fuisse regina Arabia: Quæ, quãuis sapiens, meliorẽ quæsiuit sapientiam in Ierosolymis, innuens quod lex sapientiæ data in Arabia uiguit maiori sapientia in Ierusalem, potissimè quando completa, & explicata est ab illo, qui dixit: Ecce plusquã Salomon hic. Mesopotamia autem Syriæ, quæ Hebraicè Padan arã dicitur, locus est inter Chaldæos, & Cananæos aliquali potius progenie, quã situ fausta: Inde enim Abraham, & tota Hebraica gēs traxit originem à Thare, qui de Vr Chaldæorum in **וּרְ** uenerat locum & regionẽ, quæ erat Padan aram: Et inde Abraham in Canahan perrexit, plagam illam tandem possessurus, tanquam dignus illius peculiaris loci habitator. Iussit itaque Abraham dicens ad Izabac filium suum, & hic ad Iacob, ut non acciperent uxores de filiabus Canahan, cui maledixerat Noë cū tota posteritate sua dicēs: Maledictus Canahan seruus seruorum erit fratribus suis. Nec enim debebat ex semine seruili accipi uxor pro filio liberæ, aut pro Iacob, in cuius benedictione dictum est: Esto dominus fratrum tuorum. Ideo cum iterum pater repeteret benedictionem, ait: Noli accipere uxore de filiabus Canahan, quasi inferendo, Si commiscueris te cum semine maledicto & seruili, non poteris consequi benedictionem, qua dictum est, esto dominus fratrum tuorũ. Missi sunt itaque ambo, hic ab Izabac, & ille ab Abraham ad terram, & gentem suæ genitura, quæ descenderat ex Sem filio Noë nequaquam maledicto, ut inde acciperent uxores, ex quibus producerent progeniem, quæ expelleret maledictos, & possideret totam regionem illam occupatam ab iniusto possessore: In qua, ut digne habitaret, expiata fuit familia illa lege, & sacrificiis. Si autè ad sensum mysticum transcendere uoluerimus, exiit progenies ista de Vr, id est de incendio Chaldæorum, & confusionis Babylonicæ, & uenit adhuc exigua familia, Tarab uidelicet pater Abraham cum filio suo, & Lot filio Haram, & Sarai uxore Abraham, ut uenirent in Canahan. Sed cū uenissent ad Haram, mortuus est ibi Tarab pater Abraham nequies applicare ad Canahã. Sed ipso mortuo dictũ est ad Abraham: Egredere de terra tua, & de genitura, uel progenie tua, & de domo patris tui, & ueni in terram, quam monstrauero tibi. Quo contextu docemur, qd familia illa, ut possideret regionem speciosam, & à Deo dilectam, egredi primo debebat de confusione peccati, & incendio concupiscẽtiæ, & proficisci in Haram, quod excandescẽtiam, iram, uel zelum significat, quo armari quis debet cõtra peccatum, & malum. Sed cauendũ est, ne excandescẽtia sit nimia, & effrenata, ut non moriatur ibi cū Tarab: Sed mäsuetudine corrigat,

CANTICI PRIMI

et frenet iram cum Abraham, et cum ipso exeat de terra confusionis, et de progenie impetuosa, et de domo patris confracti impetu suo, et ueniat mitis ad possidendam terram benedictam, ut in euangelio dicitur, cui titulus est secundum Matthæum: Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram.

CHRISTVS.

Quid Amalech, Moab, Amon, et Philistim. Cap. XXXVI.

Sed cum aliquo modo de regionibus transegerimus, percurramus etiam de populis ultra ea, quæ de gente Aegypti, Babylonis, et Damasci dictum est: Fuerunt enim populo Dei infesti nimis Amalech, Moab, Amon, et Philistim. Amalech enim adeo insolens fuit, ut pietissimus Deus dixerit in Deuter. Memento quæ tibi fecerit Amalech in uia, quando egrediebaris de Aegypto: quomodo occurreret tibi, et extremos agminis tui, qui lassii residebāt, ceciderit, quando tu eras fame, et labore cōfectus, et non timuerunt Deū. Cum ergo dominus Deus tuus dederit tibi requiem, et subiecero cunctas per circuitum nationes, in terra, quæ tibi pollicitus est, delebis nomē eius de sub cælo: Caue ne obliuiscaris. Magna quidē uidetur Dei seueritas in istum Amalech, quod non absque mysterio factū esse credimus: Erat enim Amalech gens magna, ueneno antiqui serpentis infecta, undē familiæ Dei inimica: Idcirco huic contra illam semper pugnandum erat, sicut et superni rectores bonæ familiæ decertabant, ut in Exodo legimus: **וְיָרֵם יְהוָה כַּמְּוֹתָיִם לְיָדָיו** Quod ad uerbum interpretatum dicit: Quia manus super fecerit iab, id est Dei, pugnans pro Domino contra Amalech à generatione in generationem. Ideo graui indignatione eiectus fuit Saul de regno: quia noluit se cōfermare cum bellatrice manu Domini, et pugnare contra eum, in quem lata erat diuina sententia, et indictum bellum, sicuti per Samuelē fuerat ipsi indicatum, ne uidelicet percuteret, et destrueret ipsum Amalech, et omnia quæ illi erāt, interficiens à uiro usque ad mulierem, ab infante usque ad lactentem, ab agno usque ad ouem, à camelo usque ad asinū: quia omnia scæda erant, et nulla conseruatione digna, et minus in sacrificium offerēda. Hinc graue fuit peccatum Saul, quia offerre uoluit abominanda contra diuinum præceptum. Moses uerò, Iosue, Dauid, et quot quot diuinum honorem zelantes fideles Deo inuenti sunt, pugnarunt pro uirili sua contra istum Amalech, quamuis non destruxerunt eum penitus, sicut lata erat in eū diuina sententia, ut in libro Numerorū legimus: Principiū gētiū Amalech, cuius extrema perdētur. Et hoc, quia Messias reseruatū erat, ut penitus eum deleteret, sicut et factū est: nec per alium id fieri potuit, imò alij uirtute Christi uenturi contra ipsum præualebāt, sicuti de Mose legimus, qui missis militibus ad concertandum contra Amalech pugnabat et ipse precibus, eleuatis manibus in Deum: Sed graues erant manus eius, quia non erat ei plena uirtus expugnandi Amalech. Tulerunt igitur astantes petram, in qua sedis, quæ, Apostolo interpretante, erat Christus, cui innitebatur: Et quousque adueniret Christus, qui eum penitus deleuit, sustentabatur ab Aaron, et Vr, id est

Deuter.

Exod.

Saul

Samuel.

Numer.

Moses.

Paulus

à sacerdotio figurante Christum, & incendio ignis, quē ipse uenit mittere inter
 rā: Vr enim incēdiū, aut fornax interpretatur. Et ut innuatur hęc familia Ama
 lechitarū penitus diabolica, sine genealogia introducitur, sicut econuerso ad de
 notandā diuinitatē Melchizedech, & ipse absq; cognatione describitur. Moab
 quoq; & Hamō, quis de genere Sem fuerint, tamē semper infensi Dei familiæ,
 nec cum ea aliquando commixtibilis, quis admissa fuerit Ruth Moabitis nō tan
 tū in familiā ipsam Dei, sed etiam in genealogiā saluatoris: hoc ideo, quia fœmi
 nis nōis fuerit facta illa prohibitio, qua in Deuter. iubetur, ut manseres, & dimi
 nuti aliquo membro non ingrediantur templum Domini, nisi usque ad decimam ^{Deuter.}
 generationem, & Philistei usque ad tertiam: sed Moabitis, & Hamonitis probi
 betur accessus ille in perpetuum. Interdicitur quoque pax, & commixtio cū eis
 tanquam penitus infructuosa, sicuti in planta patre potest, cuius surculus, si in
 eodem trunco à quo diuellitur, inferatur, nullum fructum penitus producit. Sic
 nec semen filij cum matre, aut patris cum filia potest producere fructus bonos:
 & dignos familiæ Dei: ut in Moabitis & Hamonitis factum est: qui nati sunt
 de obscena commixtione filiarum cum patre. Philistiim autem de genere Chā
 simul cum Aegyptiis processerunt: Fuit enim Philistiim filius Chaslubim & hic
 filius Mizraim, qui est Aegyptus, & iste filius Cham: Qui Philistiim quamuis
 exiguus populus, tamen diu Israëliticæ familiæ fuit infestus, & nunquam dele
 tus: adeo, ut adhuc aliqui censeantur Philistei, qui non quidem cadentes, sed ob
 uoluti dicuntur, aut inuoluentes à ^{והוא} palas, quod est inuoluit: Multa enim re
 uolutione, & uaria fortuna pugnarunt contra Israël, & circa quā plurima ob
 uoluti sunt. Hos autem populos & ad sensum mysticum reducendo, Amalech
 diabolus significat, contra quem nobis bellum continuū indictum est, dicente ^{DEVS.}
 Deo: Ponam inimicitias inter te & mulierem, & inter semen tuum, & semen
 illius. Moab & Hamon geniti de patre Lot, qui inclusus interpretatur, carnē
 significant, quæ generatur de spiritibus animalibus, & uirtute seminali inclusa
 in uisceribus paternis. Philistiim uerò mundum significant, cum quo ludimus con
 tinuis reuolutionibus, nunc ab ipso expediti, nunc in eo iterum obuoluti. Hinc cō
 tra Amalech, & contra Moab, & Hamon (quorum primus diabolus, sequen
 tes uero carnem effigiant) continua pugna sumenda est, & nulla habenda pax,
 nulla concordia, nullum commercium, ut lege iubetur. Cum mundo uerò nunc pu
 gnandum est, nunc uerò conuersandum: ut suos dilectores ab ipso trabentes de
 ducamus in seruitutem Dei, sicuti Christus nos docuit: qui cū publicanis, & pec
 catoribus manducabat, & conuersabatur, ut eos ad pœnitentiā reuocaret. Mul
 ta alia adducere possemus de rebus naturalibus, plantis, & lapidibus, mōtibus,
 & uallibus, locis, & populis particularibus, per quos tanquam per ænigmata
 quedam sacra eloquia indicant meliora, & ea quæ ad spiritum pertinent. Sed
 ne longius progrediamur, quàm deceat, de multis hęc pauca sufficiant.

CANTICI PRIMI

Quid sit illud vltimum, in quod omnia diapasonica consonantia conducuntur.
Tonus Octauus.

D eus omnia complet flatu, & vita suauissima.	Ca. Primum.
Q uis sit iste, qui omnia complet, & quid de ipso cognoscere possimus.	Ca. II.
O mnia verè tendunt in Deum.	Ca. III.
Q uo appetitu in eundem pergant.	Ca. IIII.
Q uo curriculo vehantur.	Ca. V.
A quibus trahatur iste currus.	Ca. VI.
Q uid operentur angelici Dei ministri in isto attractu, cõprobatu à scriptura sacra.	Ca. VII.
Q uomodo omnia per senarium à Deo egrediantur.	Ca. VIII.
Q ualiter per senarium in eüdem redeat, in Christum maximè, qui est vera quies, & sabbatum.	Ca. IX.
Q uomodo per senarium ætatum reducatur genus humanum, in ipsum Deum.	Ca. X.
Q uomodo homo particularis regulatè viuens deueniat in Christū sabbatum per sex ætates significatas per sex illos dies.	Ca. XI.
C hristus est vera quies, & sabbatum.	Ca. XII.
C ur completis operibus quinque dierum dictum sit, vidit Deus quod bonum, sed completo opere sexti dictum sit, & erant ualde bona.	Ca. XIII.
C onsummatur perfectum diapason in octonario.	Ca. XIII.
Q uòd coeli in sua reuolutione diapason perfectè conducant.	Ca. XV.
D e concentu cœlorum tam ex distantia, quàm ex consonantia motuum.	Ca. XVI.
D e consonanti fecunditate in septenario numero planetarum.	Ca. XVII.
D e harmonica conuenientia septenarij planetarum cum duodecim signis.	Ca. XVII.
D e vera cœlorum harmonia, quam aliqui non intelligentes falsò negant.	Ca. XIX.
D e concordia cœlorum cum supernis mentibus.	Ca. XX.
O mnia in eundem deducunt, quia ab eodem suscipiunt, vndè influant, quâuis influxus videatur diuersus.	Ca. XXI.

DEVS OMNIA COMPLET FLATV, ET

uita suauiſſima.

Caput primum.

OSTQVAM mundanam hanc domum cum suo hospite summo concentu dispositam demonstrauiſſimus, & in cinea dibus, & in repletis interuallis, reſtat, ut melos eius audire faciamus, qui ex uiuenti, & indefectibili flatu Opificis ſui omnia completis inexplicabili harmonia reſultat: de qua Orpheus οὐδ' ἀεὶ κίθ' ἀνὰ νότον κινεῖται πρὸς ἀνατολὴν ἀκούει, id est, tu totum cælum canora cithara temperas. Sed ultra progrediens Dory-
 laus Pythagoræus dicit mundum eſſe organum Dei: Itidem Alexander Mile-
 ſius cum Gregorio Nazianzeno: Laudabilis (hic inquit) mundus eſt pro ſin-
 gulis quibuscunque ſpeciebus, ſed multo laudabilior ex harmonia omnium, com-
 pagæque uniuerſorum, in quo ſumma eſt, & ſtupenda ex contrarietate in eadē
 uita, & ſono concordia, dum inter ſe inuicem diuerſa ſunt, & cum ſingulis cun-
 cta conueniunt, ueluti instrumenti fiſtulæ uel fibræ in eundem ſonum congregiū-
 tur. Hinc manet mundi fabrica (Timæo Loetro atteſtate) in ipſa concinnitate
 indiſſolubili ratione præſtantiſſima. Vna quoque (inquit Apuleius illos ſapienter
 emulatus) mundani orbis conuerſio, unus concentus, atque unus ſtellarum,
 & aliarum rerum chorus ex diuerſis occaſibus, ortibusque: Nam ſicut in cho-
 reis dux carminis hymno præcinit concinentium uulguſ uiroꝝ, ac mulierum
 mixtis grauibus, & acutis clamoribus unam harmoniam reſonant, ſic diuina mēs
 mundanas uarietates ad inſtar unius concentrationis reuelat: Quam uniuerſarum
 rerum coaptationem, atq; concentū homines (inquit Auguſtinus in ſuo uolumine
 de ordine) imbecilli mente cōplecti, & conſiderare nequeunt: ſicut ſi quis in an-
 gulo ampliſſimarum, & conſonantiſſimarū ædium, tanquā ſtatua collocaretur,
 pulchritudinē & conſonantiam eius fabricæ non ſentiret, cuius tamen ipſe pars
 eſſet, nec totius exercitus ordinem miles in acie exiſtens inuerti poteſt: Et hoc
 eſt, quia anima cū infimis degens inferioris pulchritudinis amore polluta ordinē
 pulchritudinēq; ſuam perdidit: adeo ut in pulchrū uniuerſi, & archetypi inſpi-
 cere nequeat, niſi iterum pulchra, deiſormiſq; efficiatur: & reſumat priſtinum
 oculum deorbatum craſſitudine mortiferæ huius, & obtenebrantis caliginis: ut
 ipſo expurgato, uel recuperato quocunque ſe uertat, perſentiat hoc munda-
 num instrumentum conſonantiſſimum, & modulante Deo, concentum ipſius tan-
 to ſuauiorem ſono ex artificis musicalibus proueniente, quanto natura, & na-
 turæ opifex arte ipſa præſtantior eſt. Si ad primum igitur musicæ formalis ge-
 nus (quod mundanum Boëtius uocat) ſeſe conferat, & ad baſem ipſius incli-
 nauerit aures, ſentiet in elementis contrariis moderatam antipariſiſim, in com-
 poſitiſque ex eis cantionem à ſummo concentore conductam tranquillam, &

Orph.

Doryla.

Alex. ind.

Gre. 112.

Tim. loc.

Apuleius

Auguſt.

CANTICI PRIMI

suauissimam . Hinc domesticè de huiusmodi cum Iob agens summus opifex ait: Vbi eras, quando ponebam fundamenta terræ? Quis posuit mensuras eius, uel quis tetendit super ea lineam, ut examusim in debitam consonantiam ponderarentur, & extenderentur producta omnia? Et sup quo bases eius fundatæ sunt? Aut quis proiecit lapidem fundamentalem? Si nosti, enarra: Sin autem, dicam tibi: Id fuit à me factum tanta consonantia, ut præ gaudio & suauitate exultarè astra matutina, & iubilarent omnes filij Elohim, qui opifex introducitur à Mo se in tota fabrica: A qua tamen non defuit sapientia diuina omnia illa disponè,

Salomon undè ex persona eius Salomon in Prouerbijs loquens dicit: Quando appendebat fundamenta terræ, cum eo eram cuncta componens: & delectabar per singulos dies ludens coram eo omni tempore, ludens in orbe terrarum, uel ut textus Hebræus sonat, delitians in uniuersi consonantia: Vndè sequitur: Et delitia meæ cum filiis hominum. Nam יְיָוָה sabasuah, quod interpretatum habemus delitias, superius ludens larga licentia traductum est. Prosequitur de mixtis imperfectis, quæ ex elementis producuntur dicens: Ausculta Iob, & considera mirabilia Dei: Nunquid scis, quando præcepit Deus pluuiis? Nunquid nosti semitas nubium? Et aliquantulum progressus ait: Nunquid ingressus es thesauros niuis? Aut thesauros grandinis aspicias? Et iterum: Quis dedit uehementissimo hymbri cursum, & uiam sonanti tonitruui? Post paulumque subinfert: Quis est pluuiæ pater? Aut quis genuit stillas roris? De cuius utero egressa est glacies? De cælo quis hæc genuit? Ille quippe Archimusæus, & omnium altisonans Deus

August. qui omnia illa suauissima concordia, & fortissimis numeris (ut inquit Augustinus) disponit . Eleuatus quoque animus ad medium huius instrumenti spanam persentiet cum Pythagora, Timæo Loero, Platone, & Ptolemæo cælorum consonantiam: quam Plinius, & Cæsorinus ex eorū officina describunt dyapasonicè ex tonis sex, & septem interuallis, q̄ ex distantia planetarū resultant musicis dyastematibus consonantissimi, sed à nobis (ut aliqui opinantur) propter uocis magnitudinē non sunt intelligibiles: uel ut uerius dicamus, quia consonantia illa ad musicam naturalē, aut formalē pertinens nõ aure, sed mēte expurgata percipitur tantam consonantiam, ut omnis, quæ apud nos uocalis est harmonia, exiguum quoddam exemplar (Pythag. testante) habeatur, de quo in Iob iterū dicitur: Quis enarrabit cælorum uoces, & concentum cæli quis dormire faciet? Aut ut textus Hebræus habet: Quis exponet nubes in sapientia, aut instrumentum cælorum quis faciet quiescere? Nullus quippe: Sed audiet (ut paulo superius dixerat) sonum in tremore uocis suæ, & tonum de ore suo procedentem. Audiat (inquit) cum terrore sonum uocis eius, sapientiæ uidelicet diuinæ omnia moderantis, timens non posse correspondere sonoritati tanti artificis, aut ne imbecillis mens opprimatur à gloria eius: sicut, quando ad populum Israëliticum loquebatur Deus, terrore correpti dixerant ad Mosem: Loquere tu, & audiemus: Nõ loquatur nobis Deus, ne moriamur non ualentes sufferre debilibus auribus gloriam, & maiestatem loquentis.

Vndè iterū Iob: Cum uix paruam scintillam sermonis eius audierimus, quis poterit tonitruum magnitudinis eius intueri? Sicut itaq; omnia implet, omnia circūsonare facit, ideo sequitur: Sub omni cælo cōcertatio, & modulatio ipsius: Quod ut percipiatur potius meliori oculo, quàm auribus, præmisit dicens: Extendit lumen suum super omnes extremitates terræ, quo uidelicet ab expurgatis possint uideri hæc recondita mysteria. Resonat igitur in hoc magno uniuersi instrumēto in uocibus magnitudinis suæ: sed ab imbecillibus ingeniis comprehēdi nequeūt mirabiles concentus, cum expurgatus animus nedum hæc inferiora, sed si ad supremum huius mundani organi interstitium erexerit aures, sensurus sit concordiam, & harmoniam, uel pacem, quam fecit Deus (authore ipso Iob) in sublimibus suis: Quod non de cælis, sed de angelis, errore postposito, exponi debet: Vndè subinfert: Nunquid est numerus militum eius, aut cuneis eius, super quem nō surgat lumē, uel oculus ipsius omnia perscrutans, omnia numerans, & coaptās: ut ipsi simul cum cœlestibus circulis modulantiſsima ſucceſſione, & ordinatiſſimis uicibus percurrendo cum uarietate unigena cursum consonantiſſimum compleant? Qui nunc calore, nunc frigore, nunc humido, nunc ſicco & multigenis influxibus perfundendo terram, reddunt eam nunc ſpoliatam, nunc depictam floribus & herbis, & fructibus pro qualitate & opportunitate temporū, ad idē ſemper (continua tamen ſucceſſione) reducentes: ut unicum omnium moderatorem, ad cuius nutum omnia diſponūtur clariſſimè inuicem, ſicut moduli uel fibræ ab eodem perſonante ſucceſſione quadam permotæ unam efficiunt harmoniam unicum indicantes carminis ducem. Si iterum ad occentores, & intercinentes in hac psalmodia direxerimus aures, percipiemus ipſum altiſonantem omnia interſonare facientem proportione quadam (inquit Albertus) à creatoris ſapientia adinuenta, nec ab intelligentia aliqua cōparata à ſeipſa, ſed à fonte ſupramūdana ſapientiæ hauſta: Si enim tēperatura eſt partiū corporis, quæ ſanitas dicitur, nonne hæc ab eo, qui omnia ualde bona, & tēperata à principio diſpoſuit, & iterū diſſona cōtemperando ſonat? Hinc Psalmog. canit: Miſit uerbū ſuū, & ſanauit eos. Et ſi conueniūt affectus animalū ratione carentiū ad inuicē, & ad ſibi neceſſariā paſturā, nonne hoc indidit naturæ opifex, ut condelectētur ſimilia cū ſimilibus habitare, & reiectis noxiis cibis ſumant ſibi cōuenientes præparatos ab eo? De his proſequitur Iob dicēs: Quis præparat coruo eſcam ſuā, quando pulli eius clamant ad Deum uagientes, eo quod nō habeant cibos? Cū quo reſpondit propheta decātar: Qui dat eſcā omni carni, ei uidelicet cōuenientē. Si quoque ratione utētes inſimul moribus coaptātur, nonne hoc facit ille, de quo iterū in psalmis canitur: Qui habitare facit unanimes in domo? Si iterū conueniūt cōcordes in ciuitate, uel repub. aliqua, nonne hoc eſt ab eo, qui per angelos pacis iuſſit pacem denuntiari, & tribui hominibus bonæ uoluntatis: quique per apoſtolos, & nuntios ſuos omnes in quancunque ciuitatem, domum, aut locum intrauerint, pacem mandauit offerri omnibus uolentibus eam ſuſcipere? Si prompto,

CANTICI PRIMI

quoque animo aliqui legis onus suscipiunt, quo moderati tanquam bene disposita cicutæ admittantur in supercæleste instrumentum, æthereumque concentum suauissimum, nonne hoc est ab eo, de quo dicitur: Nemo uenit ad me, nisi Pater meus traxerit eum? Si qui autem sincero corde, aut attrahenti, aut uocanti suauitate melliflua adhaerent, nonne hoc est ab eo, qui iterum dicit: Iugum meum suauis est, & onus meum leue? Quod comprobauerat ille, qui dixit: Quam bonus Israël Deus iis, qui recto sunt corde. Et hæc est pax, & harmonia illa, ad quam tendimus: quæ exuperat omnem sensum. Ecce igitur idem in omnibus personarum omnibus affluens, omnia sua uiuificante, & deifica uirtute circumsonare facit. Quis autem sit hic præceptor, aut quam notitiam de eo habere possimus, percurrendum est.

CHRISTVS.
Idem

Dauid

Quis sit iste, qui omnia cõplet, & quid de ipso cognoscere possimus. Ca. II.

Isaias

Num esse, à quo omnia processerint, qui omnia cõpleat, & in quem, tanquam in finem amatum, & prædilectum eadem omnia tendat, nulli dubium est: Et illud idem Deum uocari ab omnibus, diuersis tamen nominibus pro diuersitate idiomatum. Hic autem ille est, qui per Isaiam dicit: Ego sum ipse, ego primus, & ego nouissimus: Manus mea fundauit terram, & dextera mea mensa est, aut palmo conclusit cælos. Tertio sine mysterio (ut habet textus Hebræus) repetitur ego, ut denotetur aliqua unitas in summa illa unitate contineri. Ego igitur (inquit) sum ipse, qui uidelicet est à se: aut ego sum illud, quod est: ut clarè sciant uerba Hebraica. Sequitur: Et ego primus, & origo omnium: & ego nouissimus & finis, in quem tendunt omnia: Et tanquam primum efficiens manu mea fundauit terram stabile fundamentum totius machinæ, quæ super ipsam, aut circa ipsam fabricata est: Et dextera mea metior, ordino, dirigo, aut palmo concludo omnia aduocans, & trahens ad me, à quo ipsa omnia progressa sunt: undè sequitur: Voco ea, & sicut simul, in me ipsum uidelicet collecta: Quis autem, quãtus, uel qualis sit iste Deus, cum omnem captum humanum fugiat, difficile, imò impossibile erit inuestigare: quia inhabitat (teste Paulo) lucem inaccessibilem, quem nullus hominum uidit, nec uidere potest: Quod non latebat illos antiquos patres, qui pro constanti assertorabant deus supremas mensuras, aut dignitates diuinas, quarum superiorem fratrem, coronam, originem, undè scilicet omnia emanant, alteram uerò sapientiam, primogenitum, & aliis multis appropriatis nominibus uocant, non esse cognitas mortalibus, nec etiam ipsi Mosi: qui (ut dicunt) nec quinquagesimam portam mensuræ præcedentis intrauit. Nullus igitur potuit intelligere Patrem, aut filium, quousque uenit ille, qui dixit: Nemo nouit filium, nisi pater, neque Patrem quis nouit, nisi Filius, & cui uoluerit Filius reuelare. Itidem & Ioannes dicit: Deum nemo uidit unquam, sed unigenitus, qui est in sinu Patris, ipse annuntiavit nobis. Quod & Iob sub nomine lucis tetigit dicens: Indica mihi, si nosti, in qua uia lux inhabitet: Lux utique illa, quæ à Iacobo dicitur pater luminum, & illa quæ di-

Paulus

Ioan.

Iob

Iacobus

xir: Ego sum lux mundi. De qua iterum Ioānes: Vita erat lux hominum, & lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt. Quod & Iob prosequens ait: Auferetur ab impiis lux sua: Quæ omnibus comunicatur, ut omnem hominem illuminet, dummodo suis tenebris non offuscetur, & tantæ lucis indignum se reddat. Hac quidem sola luce Deus, & diuina percipi possunt. Si igitur aliqua de hoc præcentore, & delectabili concentu, & beatificante fine, & pausa habeatur cognitio, ex hac luce ut procedat, necesse est: nec eam à sapientibus mundi, qui in tenebris suarum adinventionum inuoluuntur, expectare possumus, Paulo attestante, qui ait: Loquimur Dei scientiã in ministerio, quæ abscondita est, quam prædestinauit Deus ante sæcula in gloriam nostram: & quã nemo principum huius sæculi cognouit: Nam neque finem, neque media, quibus in eundem finem, aut in concentum suauissimum inter Deum & hominem, quo ipse beatur homo, deuenitur, ullus aliquando philosophorum, aut mundi sapientum docuit: quia animalis homo, aut sapientia mundi, quæ carnalis est, non percipit quæ sunt spiritus Dei, ut sequitur Apostolus: Et rationem subnectens ait: Quis enim scit hominum, quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est? Ita & quæ Dei sunt, nemo cognouit, nisi spiritus Dei. Nos itaque non spiritum huius mundi accepimus, sed spiritum, qui ex Deo est: ut sciamus, quæ à Deo donata sunt, qui & loquimur non in doctis humanæ sapientiæ uerbis, sed in doctrina spiritus spiritualibus spiritualia comparantes. Triplex enim est apud philosophos Peripateticos maximè celebratus progressus in scientia, resolutiuus aut diffiniens, diuidens, & componens: Quorum nullus ad Deum attinet, qui nec diffiniri, nec diuidi, nec componi potest. Hinc diminuta nimis est theologia Peripatetica, & doctrina illa minus sufficiens ad diuina, quæ puro intellectu, aut expurgato spiritu percipiuntur. Alius igitur modus nobis querendus est, quo diuina suscipiamus. Est nanque unus atque sublimis, qui intuitiuus dicitur, dum homo mundo corde & oculo aspicit in specula, & spectacula illa clara & eterna: ad quæ prophete omnes deueniunt, hinc merito uidetes dicebantur, Sic Isaias uolens explicare, quod senserat, dixit: Visio Isaiæ: Et iterum: Vidi Dominum sedentem super solium excelsum, & eleuatum. Sic Ezechiel indicans undè haberet, quæ annuntiabat, dixit: Facta est super me manus Domini, & uidi. Similiter & Daniel ait: Videbam in uisione mea. Ad quem gradum deueniant prophete omnes, quamuis diuersa uiderint: Quos sequuti sunt Ioannes, Paulus, Stephanus, & alij apostolici uiri, quorum primus ait: Vidimus gloriam eius: Et ultimus de seipso protulit: Ecce uideo cælos apertos, & Iesum stantem à dextris uirtutis Dei. Medius autem testatur se uidisse, & audiuisse arcana Dei, quæ non licet homini loqui: quia nec uocabula suppetunt, nec mortales uoluti in cæni uolubro digni habentur suscipere pretiosas margaritas, & splendorem, à quo inquinati oculi potius offenduntur, quàm illustrentur. Est itaque progressus, & cognoscendi uia media inter hanc intuitiuam, & peripateticos illos modos: quos

Ioannes

Iob

Paulus

Idem

Isaias.

Ezechia.

Daniel

Stephan.

CANTICI PRIMI

omnes merito pro uno computauerim, conuenientia uidelicet ueritatum, quas annuntiarunt, qui uiderunt, ad intellectum nostrum, qui capax est omnium ueritatum: undè intellectus passibilis dicitur, scilicet omnium intelligibiliū susceptiuus, imò ueritatum omnium cupidissimus: Qui expurgatus, dum assentit ueritati declaratæ, & in ipsa quiescit, magnum sibi comparat iudicium, uerum illud esse, quod tam bene cum suo intellectu coaptatur, ueluti clavis cum sera, quæ si non conuenit artificio ipsius seræ, conuincitur non esse clavis illius: si autem coæquatur, trāsīt, aperit, & claudit, sua esse diiudicatur: Nō secus sensus, uel interpretatio alicuius rei à pphetis enuntiata, si intellectui expurgato sine aliquo dissidio coaptatur, conuincitur uera, sin autem, falsa, & non sua. Hæc igitur est uia querenda à nobis, qui non possumus cum prophetis, & apostolis diuina inueniri, ut procuremus intelligentiam, & interpretationem scripturarum: quas ædiderunt, qui uero oculo intuiti sunt, quæ dicunt: Quam interpretationem uerā diu dicabimus, cum fuerit intellectui nostro expurgato æquilibrata, & concinna. Hac itaque ueritate, & doctrina diximus Deum benedictum fuisse non tantū huius machinæ opificem (ut in principio disseruimus) & finem, in quem omnia tendunt, ut statim declarabimus, sed eum esse, qui omnia complens omnia circūsonare facit, sicuti exerta uoce in Ieremia proficitur dicens: Nunquid non cælum, & terram ego implebo? spiritu uidelicet, uoce, & concinna uirtute, & gloria: ut Isaias se uidisse testatur, dum ait: Vidi, & plena erat domus, cælestis uidelicet, maiestate eius, & quæ sub ipso erant, replebant templū illud excelsum. Sed non contentus opifex illo complemento, per Aggeum prophetam in aduentu Messie sese eandem melius completurum promittit dicens, Veniet desideratus cunctis gentibus, & implebo domum istam gloria. Et ne terra existimeret uacua eius maiestate, Seraphini præmisso trisagio inducuntur clamantes: Plena est omnis terra gloria eius. Ezechiel quoque cum de mundana, & cælesti rota, uel de ophaninis tractaret, per quos elementales rotæ disponuntur, subinfert: Spiritus uitæ erat in rotis. Addit quoque se audiuisse sonum, uel uocem animalium sanctitatis: à quibus rotæ, uel ophanini eas sequentes regebantur. Et audiebam (inquit) sonum alarum, quasi sonum aquarum multarum, quasi sonum sublimis Dei, uel יְהוָה sadai, ut habet ueritas Hebraica: Sonum dicit audiuisse in aliis animalium, quibus rotis uel ophaninis faciebant, tanquam sonum aquarum: ex quibus ueluti ex uirtute seminaria omnia producuntur. Et cū omnia sint à Deo, ideo dicit quasi sonum, aut uocem יְהוָה: Quod nos aliquando omnipotentem, aliquando Deum cæli, hic autem sublimem Deum habemus interpretatum: quæuis forte melius, sufficientem causam, aut Deum plenè operantem possemus interpretari: Est enim ille, de quo in psalmo canitur: Aperiente te manum tuā omnia implebuntur bonitate. Et iterum: Impleta est terra possessione, & influxu tuo. Ideo illo absente turbantur omnia, & in puluerem suum reuertuntur. Si uerò repleta cuncta manent, quamuis uicissitudinaria transmutatione succedant,

Iere n.

Isaias

Aggeus

Isaias

Ezechi.

Dauid

non tamen à sua harmonia deficiunt, sed sua successione, ueluti sonus in organo succedentibus digitorum, & manuum uicibus intactis modulis, ut in libro Sapien.
 tiæ dicitur: In se enim elementa dum conuertuntur, sicut in organo qualitatis sonus immutatur, & omnia suum sonum custodiunt. Hæc in calce libri habentur: in principio quoque dicitur: Spiritus Domini repleuit orbem terrarum: & hoc quod continet omnia scientiam habet uocis. Vbi docemur, non tantum spiritum Dei omnia concinno sono replere, sed & dare antistiti homini, undè concentum ipsam percipiat dicens: quòd homo, qui omnia continet, & habet scientiam illius uocis, & cõcentrationis, dummodo uidelicet sit spiritualis, & ipsius spiritus capax effectus. Infinita sunt penè loca scripturæ sacræ, quibus propositum nostrum cõfirmare possemus, sed hæc sufficiant, ut iam deueniamus ad externos, qui hos uidentes patres æmulati sunt: Quorum præcipui Pythagoras, & Plato ab huiusmodi familia edocti cum suis Academicis docent diuinum numen rebus omnibus infusum: Quod aliqui animam mundi, Aliqui Dei spiritum nominarunt: quos imitatus Poëta decantat.

Spiritus intus alit, totamque infusa per artus
 Mens agitat molem, & magno se corpore miscet:
 Inde hominum, pecudumque genus, uitæque uolantum,
 Et quæ marmoreo fert monstra sub æquore pontus.
 Igneus est olli uigor, & cælestis origo.

Virgilius

In eandem sensum canit Manilius dicens:

Manil.

Nanque canunt tacitæ naturæ mente potentem,
 Infusumque Deum terræ, cæloque, fretoque.

In idem conueniunt Orpheus, Alexander Milesius, & Dorylaus, ut supra tetigimus: Ex quorum omnium officina Boëtius ait:

Orph.
Alexan.
Doryla.
Boëtius

Tu triplicis mediam naturæ cuncta mouentem
 Connectēs animam per consona membra resoluis:
 Quæ confecta duos motum glomerauit in orbes,
 In semet reditura meat, mentemque profundam
 Circuit, & simili conuertit imagine cælum.

Et Aratus sub nomine Iouis decantat.

Aratus

Vita elementorum, mundi calor, ætheris ignis,
 Astrorumque uigor, perpes substantia lucis,
 Et numerus celsi modulaminis.

Alexander quoque Milesius Pythagoricus ait: Ille animus, qui Iuppiter, id est Deus summus dicitur, uiget, atque implet omnia, & cælum quasi citharam quãdam exagitans cælestem efficit harmoniam. Et Trismegistus philosophorum splendor in eo libro, cui titulus est, quòd Deus latens simul ac patens sit, ait: Ita Deum existere semper, nisi semper agat omnia, impossibile est: In cælo uidelicet, in ære, terra, mari, in mundo toto, in qualibet particula mundi totum in eo quod

Trisim.

CANTICI PRIMI

est, tum in eo quod non extat. Nihil est in omni natura, quod ille ipse non sit: Est ille siquidem, quæ sunt: est ea etiam, quæ minimè sunt: Quæ quidem sunt deducit in lucem, & quæ non sunt, occultit in seipso. Hic Deus nomine melior, hic occultus, hic rursus omnium patentissimus, hic menti conspicuus, hic præsens oculis, hic incorporeus, hic (ut ita dixerim) multincorporeus: Nam nihil in corporibus est, quod non sit ipse: Omnia enim ipse solus existit, ut etiam docebat Parmenides, quem Aristo. iniuste redarguere conatur. Et idem Mercurius de Cæmuni: Nec quicquam est in omni, quod non sit ipse Deus: iuxta illud Orphi recitatum ab Eusebio:

Parme.
Aristo.
Mercur.
Orphe.
Euseb.

Iuppiter est summus uertex, atque infima planta:
Ipse est æternus semper simul, ac totus ubique
Terrarum fundus. Et iterum:

Anaxa.
Democr.
Zeno.
Theop.
Hiarch.
Philost.
Plato.
Orige.
Diony:

Iuppiter est quodcumque uides, quocumque moueris. Et cætera multa, quæ pluribus carminibus profectur. Omitto, quæ Anaxagoras, Democritus, Zeno, Theophrastus, Hierchus cum suis Brachmanis auctore Philostrato, Platonicum quamplurimi, Origenes, & multi alij de huiusmodi scripserunt: Et concludam cum Dionysio, qui omnia penè, quæ illi tradiderunt, & probarunt multis rationibus, unica conclusione edisserit: Deum in mentibus esse dicunt, & in animantibus, & in corporibus, & in cælo, & in terra, & simul in eodem, eundem mundanum, circumundanum, supramundanum, supercælestem, supersubstantialem, solem, astrum, ignem, aquam, spiritum, rotam, nubem, ipsum lapidè, & petrà, omnia existentia, & nihil existentium. Et sic omnia implens omnia circumsistere facit.

Omnia uerè tendunt in Deum.

Cap. III.

Rabrica hæc uniuersa, sphaerarum motus, successiua generatio, & corruptio rerum, quæ omnia circularia sunt, Opificis gerunt uestigium: quo docemur, sicut Deus sibi ipsi est principium, & finis, completaque sphaera, sic omnia, quæ eius simulachrum tenent in eadem tendere, à quo processerunt: Nam hoc est unicuique proprium: ut de fluminibus ait Ecclesiastes: Ad locum, undè exeunt, flumina reuertuntur, ut iterum fluant. Sic & de terreo corpore dixit Opifex homini delinquenti: Puluis es, & in puluerem reuertèris: Quod & omnia facere docet ipse Salomon inquit: Omnia pergunt ad unum locum, quæ de terra facta sunt, & in terram pariter reuertuntur. Et hæc de terrenis dicta sint. De duabus uerò hominis partibus profectur in calce uoluminis dicens: Reuertitur puluis in terram suam, undè erat, & spiritus redit ad Deum, qui fecit illum. Hic enim qui est à Deo, solutus à corpore statim in eundem reuertitur, nisi uiolento impedimèto detineatur: Terra autem pars ad terram, undè immediatè processit, reducitur. Et cū terra sit à Deo, qui ipsam creauit, & illa cum omnibus ex ea pullulantibus debitum ordinem sequens, ut aliquando in Deum reuertatur, necesse est. Qui mouet omnia,

Ecclesiæ

Genes.
Salomon

Idem

Aristot.

& trahit in se omnia (inquit Aristoteles cum suis Peripateticis) tanquam cor

cupitus, & prædilectus ab omnibus dilectione, & concupiscentia à natura insita: Qui & uia mathematica procedens antea dixerat omnia ad unum reduci, sicut & ab uno processerant. Quod academici (maximè Proculus in suis Theorematibus Theologicis) apertissimè docent. Sic & non modico mysterio characteres Hebraici numeros significantes eodem ordine procedunt: Nam $\aleph$ est character significans unum, sed completo discursu per omnes characteres, quorum aliqui significant numeros, aliqui denarios, aliqui centenarios, deuenitur tandem ad idem $\aleph$ quod pronuntiatum dicendo Aleph, significat millenarium complementum omnium numerorum, & cubum denarij supremi numeri: ut sicut ipso characterè significat unum, ita pronuntiatum significet mille: & etiam idem significat character addito puncto $\aleph$: Sed & hoc Aleph ducem significat, & est sigillum summæ coronæ, aut Patris summi continens in sua figura duo, 1, & unum, 1, quæ literæ in numeris reddunt. 26. sicut magnum nomen Dei quatuor literarum. Itaque magno mysterio illud, quod in numeris mysterio quodam occulto contentis diuinum nomen repræsentat, in ipso simplici characterè Deum unicum, & primum omnium principium, & in suo pronuntiatu finem numerorum resignat. Sed & aliud sacramentum attendendum est in illo magno Dei nomine: in quo omnes literæ significant numeros circulares: Nã 1 dat denarium $\aleph$ quinarium 1 senarium: Qui omnes & soli sunt numeri circulares: ut innuatur, quòd Deus est uera sphaera: & omni progressu sphaerico ordine procedit reducendo omnia in se, sicut ab ipso processerãt: Quod per Isaiã ^{Itaiã} testatur dicens: Ego sum primus, & nouissimus: manus meæ fundauerunt omnia, ordinando uidelicet eadem in meipsum, ut sphaericum ordinem prosequerentur: Undè non potest in aliud tendere massa hæc rerum creatarum, nisi in eum, cuius simulachrum tenet. Omnes insuper lineæ circuli à centro exeuntes in circumferentiam, & ab ea in centrum denotant, quòd omnes creaturæ emanantes à centro supremæ sphaeræ tendunt in circumferentiam eiusdem sphaeræ, tanquam in finem earum: Et sicut eadem lineæ nunquam exeunt limites sphaeræ, aut circuli, sic nec creaturæ exeunt terminos illius diuinæ sphaeræ: adeo quòd ab ipso sunt, & in ipso manent, & in ipsum eundem tendunt: Sicut etiã accidentia omnia inmituntur substantiæ, quæ est eorũ subiectum, & sustentaculum, sic creata omnia quæ sunt tanquam accidentia respectu primi, & supremi esse, quod est à seipso, inmituntur ipsi, à quo dependent: & in quo tanquam in sustentaculo continentur: & in quo erant, antequam in proprias formas explicarentur, & ad ipsum aspiciunt, & tendunt tanquã ad locũ & domũ propriam: undè sine ipso, tanquam peregrina non possunt diu manere: sed ad ipsum redire satagunt, maximè homo: qui omnia uirtute continet, & potestate, ut docet Trismegistus: Qui moriens, Calcidio referente, dicebat: Hætenus fili pulsus à patria uixi peregrinus, & exul: nunc incolumis patriam repeto: Cumque post paululum à uobis corporis uinculis absolutus discessero,

Trisma:
Calcid.

CANTICI PRIMI

uidetote ne me quasi mortuum lugeatis: Nam ad illam optimam, beatamque ciuitatem regredior, ad quam uniuersi ciues mortis contione uenturi sunt: ibi nanque solus Deus est summus princeps, qui ciues suos replet suauitate mirifica, quo hæc, quam multi uitam existimant, mors potius est dicenda, quam uita. In hanc sententiam ueniunt Didymus, Hiarchas, Porphyrius, Proculus, in de orationibus, & precibus: ubi docet de mente Platonis, Iamblici, & Porphyrij orationes esse necessarias, ut per eas reducamur ad patriam, à qua quædiu hic sumus peregrinamur, inquit Paulus: Qui cum Hebræis differens exercita uoce ait: Non habemus hic manentem ciuitatem, sed futuram inquirimus. Et ut breuiter concludamus, in hanc sententiam ueniunt omnes, quorum lumina collustrata sunt.

Didym.
Hiarchas
Porphy.
Procul.
Plato.
Iambli.
Porphy.
Paulus

Quo appetitu in eundem pergant.

Cap. IIII.

Duplicem esse appetitum in rebus omnes asseuerat naturalem, & liberum: Sed in homine (ni fallor) tertium addere possemus, qui forinsecus, & supernaturalis est, atque diuinus ad se trahens effectu, & ad diuina opera meritoria & ipsi Deo gratia perficienda inducitur. Et illud est, quod semper deprecatur ad optima, non quidem naturalis discursus, ut putant quamplurimi, sed portio illa superior, quam Plotinus intellectum uocat à ui rationali distinctum: Quo mediare Deum, diuinamque intelligimus: & in ipsum mente, & opere tendimus: ut diffuse in suo de homine pertractat. Et hic in animi arce residens semper repugnat legi, quæ est in membris nostris deducens quo naturalis uirtus, & affectus minime potest. Hic itaque est ego, ille autem est gratia, secundum Apostoli doctrinam, qui ait: Non ego, sed gratia Dei mecum. Hoc igitur diuinum ad optima, diuinamque tendit: Illud autem deterius, & animal nostrum semper trahit ad ima, ex materia maximè à supremo distante. Medius uero est animus noster, siue rationalis uis nunc huc, nunc illuc lata: uel nunc isti, nunc illi adhaerens ignauia, siue uoluntatis arbitrio, quamuis suapte natura tendat ad illud principium, à quo processit, nisi erroris mater materia distrahat: ut accommodatum est illud uulgare Boetij: Inest mentibus hominum ueri boni certa cupiditas, sed ad falsum deuius error abducit. Quod est autem à materia (ut diximus) ad ima trahente, uel à corporeis imaginibus & obiectis multiplicibus presentia distrahentibus: Præsens enim obiectum, & sensibile fortius mouet hominem adhuc animale, & eum, qui non habet exercitatos sensus ad discretionem boni & mali: & qui non gustat uerum mel, lac, & butyrum, ut sciat reprobare malum, & eligere bonum. Qui non audit, quid loquatur in ipso Dominus Deus, nec gustat, nec uide, nec sentit, nec percipit (ut Apostolus ait) ipse animalis homo, quæ Dei sunt: sed allicitur lenocinio horum apparentium bonorum, quæ umbra uerorum sunt.

Plotinus.

Paulus

Boetius

Paulus

ut sapientes dicunt, maximè Plato in Rep. & in plerisq; locis, & facta eloquia Plato
 undique resonant hæc tanquã feces, & umbras, imò letale uenenum contemni CHRISTVS.
 debere: ut exerta uoce admonet summa Veritas dicēs: Nolite thesaurizare uo
 bis thesauros in terra, quos tinea demolitur, & latrones furantur, rubigōque cō
 sumit omni deuastationi obnoxios: quia corruptibiles, & feculenti, atque umbra
 tici sunt: Sed thesaurizate uobis thesauros in cælo ueros, permanentes, stabiles,
 & perfectos. Et Paulus hæc omnia umbratica arbitratus est uelut stercora, ut Paulus
 meliores illos acquireret, & illuc pergeret, undè uenit. Sic omnes, quotquot ha
 bent lumina expurgata, & non sunt à grauantē materia distracti, eodem sedu
 lo deuenire contendunt, uocante, & attrahente eos summo bono ad seipsum: ut
 patet in latissimo campo scripturæ sacræ: Quos quidem aliquando aut propria
 uirtute, aut per fidos ministros impellit: & ui trahit, ut in Euangelio, cui titulus Lucas
 est secundum Lucam, dicitur: Compelle eos intrare.

Quo curriculo uehantur.

Cap. V.

EA omnia, quæ nullam habent motionem liberam, nullum aliud ascē
 dunt curriculum, quo uehantur in primum, à quo recesserunt, nisi
 instinctum, quem naturalem dicūt, quia à natura insitus, ut dicūt
 Peripatetici, aut (ut eorum uerbis utamur) quia fit in pluribus & Peripatet.
 frequenter: Sic enim naturalia diffinierunt: Sed, ut rei ueritas est, sic ab Opifi
 ce summo donati sunt: Qui uerò rationis, & libertatis Dei munere sunt partici
 pes, bi ascendunt curriculum suæ uoluntatis, aut amoris, iuxta illud Augustini: August.
 Amor meus pondus meum, uel curriculum meum, illuc feror, ubi amo. Ad hoc ta
 men multoties magnam uim conferente natura, & attrahente diuinitate faci
 lius currunt: Ad profectum enim sapientiæ, & doctrinæ promptius ueniunt be
 ne chordati uiri in corpore, & sortiti bonam animam, & ad doctrinam dispo
 sitionem, fauente ei Phæbo, Venere, & Mercurio, si Platonicos sequi uolumus. Et Platoni.
 hoc aut disponendo corpus, aut quia intelligentiæ illis stellis præidentes suo in
 fluxu fauet, aut (ut Pythagorei dicunt) quia in descēdendo anima induit natu
 ram illarum intelligentiarum, sicut lux uidetur suscipere colorem uitri, per quod Pythag.
 transit rubecum, cælestem, uiridem, uel croceum. Currunt alij facilius ad domi
 nium, si genitura, & uirtus id præstat: & si Sol, & Mars & huiusmodi ei fa
 uerint: si uera sunt, quæ tradunt Astronomi. Currunt alij ad diuersas uirtutes na Astron.
 turali curriculo pro uaria dispositione corporis, & animi, & cæli fauentis: ue
 rum nihil boni attingūt, nisi faueat superna uirtus, à qua omne bonū: Non enim
 sapientia acquiritur uiribus propriis, ut testatur ille, qui iure cognomento sapiēs
 dicitur: Et apposui cor meum, ut scirem sapientiam: & intellexi, quòd omnium Salomonis
 operum Domini nullam potest homo inuenire rationem, eorum, quæ fiunt sub so
 le: Et quanto plus laborauerit ad inquirendū, tanto minus inueniet: Et hoc quia
 sapientia datur à Deo, iuxta Iacobi sententiam: Qui indiget sapientia, postulet Iacobus
 à Domino, qui dat omnibus affluenter, & solus dat. Nec ad dominium uenire

CANTICI PRIMI

Paulus
 Dyon
 C. H. R. I.
 S. T. V. S.

quis poterit, nisi donante Deo, ut ait Paulus, & cum eo Dyon Platonius in suo volumine de regno: Nō est potestas nisi à Deo. Sed & ipsa summa Veritas ad Romanum præsulem inquit: Non haberes in me potestatem, nisi tibi datum fuisset desuper. Neque ad aliquod bonum opus ualet homo sine diuino fauore, ut ipse semet passim protestatur dicens: Sine me nihil potestis facere. Et ille, in cuius petore ipse Christus resonabat, ait: Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis: sed omnis nostra sufficientia ex Deo est. Hinc Iorā (ut in quarto uolumine regum legimus) propria uirtute cōfusus, contempto diuino oraculo, & fauore, bellicum currum ascendit congressurus cum Assyriis, à quibus uulneratus sagitta in incertum iacta inter stomachum & pulmonem, uel inter thoracem & loricam, ut habet ueritas literæ, miserabili casu de curru corruerit. Quæ non uacant mysterio: Cadit enim curru propriæ uirtutis, qua cōfidebat uulneratur inter duo fabreficia humano ingenio contexta, ut denotetur textura, & omne opus excogitatum humano astu, aut laboratum ingenio, ac uiribus propriis frustrari: atque in perniciem elaborantis absque diuino fauore conuer-

Idem
 Paulus
 Ioram

ti, ut clara uoce per Isaiam loquitur dicens Veh filij desertores, ut faceretis consilium, & non ex me: & ordiremini telam, & non per spiritum meum: ut adderetur peccatum super peccatum: Qui ambulatis, ut descēdatis in Aegyptum, ad uirtutes uidelicet, & astutias inferiores: & os meum non interrogastis, nec fauorem flagitastis sperantes auxilium in fortitudine Pharaonis: qui nudans, uel dissipans interpretatur illumque astutissimum & nudum serpentem significat qui sua astutia dissipauit genus humanum, & nudauit protoplastem, adeo ut erubesceret à facie Domini. Sequitur: Et erit uobis fortitudo Pharaonis in cōfusione, & fiducia umbræ Aegypti in ignominiam. In uanum igitur laborat, qui naturali cursu, aut inferiori fauore diuina pertingere opinatur: Quod confirmare possumus exemplo eunuchi Candacis reginæ, qui in curru legebat Isaiam

Isaias

casso labore, quousque iubente Spiritu sancto Philippus iunxit se currui illi dicens, quæ ille intelligere nequibat: & lumen præbens, fideique insigne: ut inde operari possset, quæ antea non ualebat: Et tunc præsentia, & fauore Philippi, imò Spiritus sancti mittentis, & assistentis effectus est ille currus ad instar illius, de quo dicitur in psalmo: Currus Dei decem millibus multiplex millia lauantium. Adest siquidem diuino currui ad fauorem illuc conscendentium nō tantum Spiritus sanctus, sed multa millia administratoriarum potestatum, dicta decem millia hyperbolicè, ut inquit Hieronymus. Adsunt igitur isti coniuncti psal-

Eunuch.
 Philipp.
 psalmus

lentibus, & operantibus, & aliquando currum prouehunt, ut statim dicemus. Qui currus Dei multigenus est: Quorum unum conscenderat Petrus, alterum Ioannes, ut dicitur in Euangelio: Currebant duo simul, sed ille in curru fidei, uerò charitatis: Quæ cum ignea sit, ideo uelocius ducit: Vndè sequitur: Sed ille, qui erat iunior cucurrit citius Petro: Non quidem quia iunior, sed quia amore feruentior. Petrus autem prior introiuit in monumentum: quia prima ianua

Hiero.
 Ioan.

per quam datur introitus ad Christum suscitatum, ad seculum uenturum, & ad Deum est fides, dicente Paulo: Oportet accedentem ad Deum per fidem ac- Paulus
cedere: Qua habita, cursus in charitate fit uelocissimus: Et aliquando in curru igneo cum equis ignis, super quem conscenderat feruidus Elias cum rediret ad Deum, à quo processerat: Quem ignem sentientes, simul & fragrantiam dile-
cti illo calore in nos spirantis dicemus statim: In odorem unguentorum tuorum Dauid
currimus. Et iterum cum propheta: Viam mandatorum tuorum cucurri, dilata-
sti cor meum.

A quibus trabatur iste currus.

Cap. VI.

Vm currus iste Dei sit, ut etiam à uirtute diuina trabatur, neces-
se est: quia uirtus inferior nõ sufficeret: Ideo summa Veritas ait: CHR I
STVS.
Nemo uenit ad me, nisi Pater meus traxerit eum: Quod cognos-
cens ille, qui nomen sapientis peculiari priuilegio obtinuit, dice- Salomon
bat: Trabe me post te. Trabit quippe dupliciter, ut per Osee aperto sermone Osee.
ait. Trabam te in funiculis hominum, in uinculis charitatis: Funiculi hominum ad
humanitatem Messie pertinet, uincula autem charitatis ad diuinitatem: Nõ-
ne Christus homo attraxit nos presentia, doctrina, oratione, exemplo multi-
plici, & operibus multigenis, maxime his, quæ perpeffus est pro nobis in car-
ne & corpore? Nonne etiam attraxit numine quodam diuino. Quod sentiens
Petrus dixit: Verba uitæ æternæ habes, ad quem ibimus? Et iterum: Tu es Chri- Petrus.
stus filius Dei uiui. Complexurus itaque simul uincula humanitatis, & diuini-
tatis, maxime in extremo, quo ordinatè agens solet fortius operari dixit: Cum CHR I
STVS.
exaltatus fuero à terra omnia trabam ad meipsum. Et adeo uerè ad se traxit,
ut per multos annos, quos amore ligauerat, deduxerit ad omne genus martyrij
intrepidus. Sed & hanc uim attrahendi apostolis, & legatis suis donauit, dum
dixit: Venite post me, faciam uos fieri piscatores hominum: ut trahatis eos in
sagenam uerbi Dei. Et etiam in quam partem deberent proiicere sagenam do- Idem
cui post resurrectionem non sine mysterio dicens: Mitite in dexteram nauigij Idem
rete: In qua dextera est charitas, pietas, amor, misericordia, benignitas, & cæ-
tera id genus: In sinistra autem timor, terror, comminatio, iustitia seuera, puni-
tio, & similia. Hinc innuens, quod diuinus cõcionator magis attrahere debet a-
nimos liniendo quàm terrendo, & potius uinculis charitatis, quàm terroris, ut ipse fe-
cit cum adultera, peccatrice, publicano, telonario, & huiusmodi benignitate de-
ducens, & non terrendo minis. Et quamuis aliquando debeat orator diuinus al-
ta uoce annuntiare populo scelera eorum, nihilominus id facere debet non im-
properans, sed cum charitate admonendo proponere ea, quæ à reëtitudine iu-
stitiæ pro sceleribus parata sunt. In hanc igitur partem mittentes illi Apostoli
retia sua non ualebant ea trahere præ multitudinem piscium, ut doceamur, quã-
uis prouentus fiat in amore, & charitate. Nec absque causa subinfertur:
Et cum tanti essent, non est scissum rete: quia uirtus, & prædicandi officium

CANTICI PRIMI

- charitate exhibitū, coadiuuante Deo, firmatur, & corroboratur, ut frangi, au-*
Paulus *scindi nequeat: sed omnia perficere, iuxta illud Apostoli: Omnia possum in eo,*
qui me confortat: Trabunt etiam angeli, & administratorij spiritus, ut exequan-
Psalmus *tur ea, quæ iubet summus moderator, ut de eis dicitur in psalmo: Benedicite Do-*
minum omnes angeli eius, ministri eius, qui facitis uoluntatem eius, nō tantum in
hominibus, sed omnia mouendo, & in omnibus influendo, quātumcunque mini-
mis. Hinc multa uidemus agitari, & operari præter id, quod eorū natura præ-
stat: & nescientes mortales, undē hæc eueniant, admirantur: Quod tamen con-
tingit multifariam: Aliquando enim præueniunt præfensione, & motione qua-
dam ea, quæ homini uentura sunt: ut ex authoribus grauisissimis externis, & ca-
Cicero *tholicis, & clarissima experientia comprobare possumus. Narrat Cicero in pi-*
mo de diuinatione, q̄ Lacedæmoniis pauloante leuētricam calamitatē in p̄bano
Calisth. *Herculis arma sonuerūt: At eodem tempore Thebis (ut ait Calisthenes) in tem-*
plo Herculis ualuæ clausæ repagulis seipsas aperuerunt: & arma, quæ parietib-
us infixæ erant, bumi inuēta sunt: Eademque tempestate multis signis Lacedæ-
monij leuētricæ pugne calamitates denuntiabant: Nam Lysandri, qui Lacedæ-
moniorum clarissimus fuit, statuæ quæ delphis stabat, in capite corona subito
extitit ex asperis herbis, & agrestibus: Stellæque aureæ, quæ in delphis erant
à Lacedæmoniis positæ post naualem illam uictoriam, qua Athenienses concide-
runt pauloante leuētricam pugnam, deciderunt: neque repertæ sunt. Quid me-
Ioseph *morem ea multa portenta recitata à Iosepho quæ præuenerunt Ierosolymitanā*
cladem perpeſsam sub Tito, & Vespasiano? Luna multorum dierum in solis
eclipsi uidebatur cōpati futuræ ruinæ: Fulgur per mediam horam, tanquā meri-
dies templum circundedit: Ianua eius ærea, quæ nix à uiginti uiris mouebatur,
Euseb. *bora sexta noctis ult: o aperta est: Currus, & exercitus armatorum magno in*
petu per regionem circumuehi uidebantur: Quæ omnia confirmat Eusebius Ca-
sariensis in tertio ecclesiasticæ historiæ. Et ut breuiter me expediam, omnes pe-
Myda *nè clades insignes aliquibus portemis, & prodigijs à Dei ministris præueni-*
Cicero *sunt. Multos quoque signa præuenere in ortu, ut de Myda puero refert Cicero*
ibidem, cui dormienti formicæ in os tritici grana congesſere, omen dictum ma-
Plato *gnarum diuitiarum, quod euenit. Platoni autem cum in cunis dormienti apes in*
labello consedisſent, responsum fuit, singulari illum suauitate orationis fore: ita
futura eloquentia præuenta est in infante: Quod Ambrosio episcopo Medio-
Heracl. *lanensi in nostris historijs legimus contigisse. Hecubæ uxori Priami parituræ*
uisum fuit Mercurij simulachrum sanguinem fundere in terram, quo tota do-
mus redundaret: Quod immanis crudelitatis signum in filio pariendo præbuit:
Philistus *Dionysū genitrici (ut Philistus ait) prægnanti uisum est parere satyriscum.*
Hortulanæ uero Claræ Afsinatæ matri nedum uisum est, sed clara uoce signū

ficatum fuit, quòd salua parere deberet lumen quoddam clarissimū. Portentum, quod in Ioannis Baptistæ natiuitate fuit, omnibus notū est: quo cõprobatur quid angeli agant nobiscū & ortū præueniendo, & celebrando: quāuis in gētilibus mali angeli operarētur. Patri Zachariæ Gabriel apparuit: Nō credēti sermo subtrahitur: sterilis fœcundatur: nato puero, sermo patri obmutescēti restituitur: ut uicini, & rerū cõscij cogereantur exclamare admirantes, Quis putas puer iste erit? Ad antiquiores autem conscēdendo, Izabac oraculo celeberrimo præuenitur: à sterili, & anu cõcipitur: à decrepito generatur: Eius filius Iacob in matris utero cū germano altercatur: undè parentes diuino oraculo docentur duas gētes in uētre illo materno cõtineri. Antiquus legislator fluuius, & carecto necādus exponitur: & à filia Pharaonis nō casu, sed disponēte Deo suscipitur: qui per angelū suū eā illud deduxit, ut puerū saluaret, & diceretur Moses in sumptus ex aquis, & qui fauore angelico cõtinuò dux esset illius celeberrimæ, & decātate translationis Israëlitici populi de Aegypto. Robustorū fortissimus Sanson à sterili angelico oraculo fœcundata cõcipitur: & Nazareus, id est saceratus Domino cõstituitur anteq̃ natus. Longū esset nimis retexere omnia, quæ in scripturis sacris, & gentilibus historiis q̃ plurimis possent adduci exēpla: quibus p̃baretur Dei ministri p̃uenisse multos aut ante, aut in ipso ortu, uel fauisse bello, siue aliis rebus arduis, aut familiariter multifariā cū hominibus egisse: Sed hæc pauca dicta sint, ut discāt increduli, & qui uolūt admittere nisi ea, quæ suis animalibus sensibus apprehēdūt, q̃ sunt angelici ministri missi in ministeriū nostrum: qui nō tātū nobis suadēt peragēda modo insensibili, sed uisibiles, & sensibiles sese multipliciter præbuisse trabētes homines etiā nō adhuc natos, aut non adultos ad diuersa: & præcauētes uariis portētis à futuro excidio, uel ad opus strenuum deducētes: Quæ adhuc ex sacris literis comprobare possumus.

Quid operentur angelici Dei ministri in isto attractu, comprobatur ex scriptura sacra.

Cap. VII.

Ministri circunsonantissimi tribunalis, & Archimusæi summi, ut fidi sint, omnia pro uiribus deducere satagunt in consonantiā cum Principe, sicut Dionysius sæpius repetit in suo de angelica hierarchia: Hi enim (inquit propheta) præueniunt coniuncti psallentibus, & seipsos harmonizantibus, tanquam instructi concentores chordas omnes, & uoces adaptantes in summo Dei monochordio, ut illud reddant concinnum, & suauiissimum. Et si quæ sunt inutiles fibræ, uel moduli, aut dissentire uolentes, eos abiiciunt, rescindunt, & persundant: ne in mundano, atque cœlesti, uel humano instrumento aliquod dissonum sua ignauia inueniatur. Et ut ab altioribus locis exordiamur, Ductori populi Israëlitici, ne in tanta prouincia absonus, aut dissonus inueniretur, magna celebritate à Deo summo assignatus fuit angelus ducens, & pertrahens. Ecce ego (inquit) mitto angelum meum, qui præcedat te, & custodiat te in

Diony.
Dauid

Y ij

CANTICI PRIMĪ

uia: & introducat in locum, quem pręparauit tibi. Obserua eum, & audi uocē eius, quia non dimittet, cum peccaueris, quia nihil absonum admittere uult. Et ut scias ipsum meo iussu, & uirtute omnia peragere dico, q̄ in illo est nomē meū, uirtus uidelicet nominis illius, in quo omnia mirabilia efficiuntur. Hic igitur angelus nunc pręcedendo, nunc subsequēdo castra defendit, docuit, custodiuit, traxit de Aegypto, & deduxit ducem, & populum, quo pergebant. Angelus quoq; comes, & dux fuit patri electę familię Abrahamę in Aegypto, in Charam, & quocunq; perrexit. Angelus Izabac saluauit ab immolatione, custodiuit in peregrinatione facta in Geraris, & in diuersis locis, & à iurgio habito cum Abimelech. Angelus etiam Iacob duxit in Mesopotamiam Syria, ditauit, & protexit ab inuido Laban, & à persecutione fratris Esau eum persequētis. Sed & quid operentur angeli in nobis, prospexit in somnis non adhuc bene in huiusmodi initiatus, ut somno sopirentur animales sensus angelicę consuetudinis inimici, quos non adhuc plenē mortificauerat. Magnum quippe est sacramentum scalę, & angelorum ascendentium, & descendentium: sed hoc ad pręsens sufficiat, quod inde docemur omnes angelorum ministerio deduci ad quemcumque gradū uirtutum, meritorum, & dignitatis, & indignos deponi usque ad extremum miserię gradum: prout eorum exquirunt mala merita: Hoc enim angelorum ascensus, descensusque significat: Et scala gradibus distincta ordinem uniuersi, & rerum omnium gradus resignat. Nec ulterius in tanto mysterio fandi datur facultas. Neque defuit angelus Ioseph huius patriarchę filio, dum fratres eum multo insequerentur odio usque ad uenditionem: Apparuit enim ei uir in agro, qui

Hebręi.

Hebraicē ~~uis~~ dicitur, quo nomine plerisq; in locis dictus est Gabriel illius Ioseph assiduus comes, & doctor, ut Hebręi asserūt. Longum quippe foret omnia adducere, quę per angelos in sacris eloquiis pro hominibus facta leguntur: sed

Dauid
Hieron.

concludamus cum illa Psalmographi sententia pro quocunq; iusto (ut bene sentit Hieronymus) decantata: Angelis suis Deus mandauit de te, ut custodiant te in omnibus uis tuis: In manibus portabunt te, ne unquā offendas ad lapidem pedem tuum: Super aspidē, & basiliscum ambulabis, & cōculcabis leonē, & draconē. Nescio quid clarius adduci posset de tutela, custodia, & ducatu angelorum. Sed ne uideantur, qui in lege euangelica sunt, & gentiles ab angelis derelicti, & tantū circūcisus inseruisse, ut falso iactitāt Hebręi, uideamus quid in euāgelicis, & apostolicis scripturis petractetur. Ad Philippū, qui Spiritus sancti iussu currui eunuchi illius Candacis reginę (ut paulo ante diximus) se iunxit, locutus primo fuerat angelus mandans, ut illuc pergeret, docens, quod etiam gentiliū curam habent. Et Cornelio Centurioni gentili sese uisibilem prębuit iubens & Petro, ne contēneret gentiles, & incircūcisos, qui uidebātur immundi. Legimus quoque angelum datum custodem uisibilem Agneti, & Cęcilię, atque huius intercessionē marito Tyburtio, & leuio Valeriano baptismate expurgatis oculis corporis sese obtulisse cōtuenđū, & nares eorū odore, atq; fragrantia reple-

uisse. Cum mulieribus euangelicis quāta familiaritate egerit; suscitato Christo, plenius docemur in euangelio. Petrum autem in carcere excitauit, soluit, deduxit, & traxit quo iusserat princeps, qui eum miserat. Importunū certe foret omnes retexere, quos angelus Domini eripuit, & deduxit; Hoc est enim eorum officium, ut ait propheta: Immittit, sed melius iuxta literam, moratur, aut castrametatur, angelus Domini in circuitu timentium eum, ut eripiat eos. De his etiam, quos tanquam dissonas fibras coërcuit, aut abiecit hic angelus, exempla non desunt. Conductus erat Bilham, ut malediceret Israëlítico exercitui, sed angelus Domini astitit ei, euaginato, strictoque gladio asinam perterritus, & iumentum, id est animale hominē significatum per iumenta illa, de quibus in psalmo: Homines, & iumenta saluabis. Domine: Hæc enim asina aliquando animal nostrum significat, aliquādo uulgarem populū, ut sentit Origenes, quæ prius portauit legislatorem postea, præuio Zachariæ oraculo, portat Christum, & redemptorem mūdi: Sed hæc iubetur solui ab apostolis simul cū filio subiugali, quia in euangelio solutus est populus ab oneribus antiquæ legis: Qui, ut denotetur nouus, nouaque synagoga, aut collectio credentium, additur pullus, & filius subiugalis. Hic simplex populus Deo adhærens uidet, quæ non potest uidere deprauatus, & maledicus propheta, atque male operans doctor, sicut plerisque in locis euangelij legimus, quæ à turba suscipiebatur Iesus, & redemptor: qui à legisperitis, & phariseis, & principibus sacerdotum in sua malitia obcæcatis contemnebatur. Arcet itaq; angelus simplex uulgus, & per ipsum multoties maledicū doctorem, & qui nefaria moliri conatur. In castris Assyriorū demonstrans quantum blasphemia sit Deo execrabilis octogintaquinque milia de exercitu blasphemantis penitus deleuit & abiecit. Sodomitas, & gomorrhæanos igne cōsumpsit. Aegyptios aquis obruit. Chaldæos flamma combussit pueros in fornace ab incendio præseruans. Septuaginta milia ex numeratis à Dauid occidit in Israël extendens manū ad delendā Ierusalem, nisi eius misertus Dominus iussisset ipsi angelo percipienti, ut manū contineret. Hoc est enim ministrorū Dei officium cōsummata mēsuræ nequitia, nō permittere dissonos modulōs in consonantissimo Dei instrumēto, ut canit diuus Citharædus. Angelus Domini coartans, & persequens eos: Verū aliquando id exequitur summus Moderatur per angelos malos, tanquā per ministros iustitiæ, ut alibi testatur idem propheta dicēs. Et immisiones per angelos malos. Cælestis etiam noster Ioānes de his meminit, quibus datum est nocere terræ, & mari, cæterisq; rebus. Hucusque ad pauca ex multis digressi sumus, ut cōprobaremus ducatiū, attractūque in bonum, & in pœnam, iuxta merita & flagitia datum fuisse angelis: qui etiā ad omnia disponēda præfecti sunt, ut longo sermone profequitur Origenes in librum Numerorum dicens: Opus est ipsi mundo angelis, qui præsent exercitibus terrenis, regnis, prouinciis, cælis, hominibus, bestiis, animalium natiuitati, & progressui, uirgultis, plantis, lapidibus, cæterisq; rebus eam uirtutem donātes, quā dicunt inesse rebus à pro-

Dauid

Psal.

Orige.

Euang.

Dauid

Idem

Ioan.

Orig.

CANTICI PRIMI

prietate occulta: Multo magis opus est angelis, qui præsint operibus sanctis, uirtutibus, & hominibus, ut ipsi qui semper uident faciem patris summi recto ductu possint cōducere homines, cœlos, & unumquodque etiam minutissimum ad locum suum, tanquam membra huius mundi concinna, in quo Deus tanquã praeceptus antistes omnia suauissimè disponens inhabitat non contentus, aut circumscriptus, sed continens omnia.

Quomodo omnia per senarium à Deo egrediantur. Cap. VIII.

Auguſt.

idem

Oſtquam de attrahentibus nos in Deū aliquantulum diſſerimus, etiam numeri, per quos exiimus, & iterum reuertimur in Deū (ut cum Auguſtino conueniam) contemnendi non ſunt: cum in multis ſacrarum ſcripturarum locis eorum ratio magnifac̃ta uideatur, & merito: cum Deus omnia fecerit in numero, pondere, & meſura. Legimus igitur, non ſine myſterio, opificem ſummum egreſſum in creaturas produc̃das per ſenarium numerum quidem primo perfectum, & dantem trigonum magno ſacramento, ut ſupra explicauimus: Quam perfectionem habet à ſe, nõ autem quia in eo Deus creauerit mundum, ut alibi idem Auguſtinus affirmat. Hic igitur primo perfectum elegit ad mundi fabricam perfectã perfectiſſimus artifex: Et ut concinna eſſet, illum numerum elegit, quia ſunt media diapaſonica conſonantie perfectæ: Senaria enim ſunt cum ſeptem interuallis, poſt quos deuenitur in octauum, quod ipſum diapaſon complet: Quo etiam ordine procedit reuolutio hebdomadaria rediens ad eundem octauum, à quo cœpit: ut ſabbatum in ſabbatum, dominica in dominicã, & intermedij dies ſemper ſenarij ſint: Qui ſenarius, ſi quadretur in 36. & ſimul cum denario in cubum reductur, omnes gradus Zodiaci cõplent, 360. Complect et etiã dies anni, niſi ſol parcè tranſſet quolibet die gradum unum: Proregat enim curſum ſuũ uſque ad 365. dies quot ſunt artus in humano corpore. Si uerò combinetur ſenarius, ſigna ipſius Zodiaci reddit, & articulos præcipuos in corpore noſtro, multaque alia cõducit memorata ſupra, ubi de duodenario numero tractauimus. Et inſuper ſenarius bis ter binum tenarium deſignans, quibus opifex exiuit in opus: Primo enim fabricam, ſecundo ornatum eius perfecit: Primis nanque tribus diebus creauit elementaria omnia, & fundamenta huius mundanæ fabricæ, & diſtinxit ea: Primo ſuper cœleſtia à terreſtribus per globum, & maſſam cœlorũ, poſtea aquas à terra donans huic ſuam fecunditatem: Reliquis autem tribus diebus fabricam ſuis ornauit hoſpitibus collocãs in cœlo bina luminaria, & ſtellas: In terra animalia quadrupedia: In aquis piſces, & ſua reptilia: In aère aues, & uolatilia. Et ſic Deus trinus cū materialibus agens, quorum ex materia eſt binarius, ſiue dualitas, bifariam ſe communicauit: Spiritus in igne, luce, & calore omnia uiuificante: Filius in aquis, & genitura ex eis procedente: Pater autem omnium principiu, & origo exiſtēs in primordiali fundamento, & in b. ſe, ſuper quã firmantur omnia. Sexto autem die mundi totius antiſtitem hominem produxit omnia illa

completentem: Qui etiam per sex etates crescens proficeret, ut in septima & in uero sabbato requiesceret.

Quomodo per senarium in eundem redeant, & in Christum maximè, qui est uera quies, & uerum sabbatum.

Cap. IX.

S

Icut per senarium omnia egressa sunt à Deo, ita per eundem numerum, & eodem ordine in ipsum redeunt quiescentia, & benedicta in uero sabbato: Quod aliquantulum tangit Augustinus in suo de Genesi contra Mauchæos. Sed nos ulterius procedemus, quousque spiritus suggererit. Prima die facta est lux, & nobis redeuntibus in Deum necesse est, ut appareat illa lux, quæ illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum: & lux illa fidei, quæ est principium progrediendi in Deum. Secunda die positus est globus cælorum diuidens inter aquas supra cælestes, & inferiores significans eam discretionem, & prudentiam spiritualem, qua sciamus reprobare malum, & eligere bonum: & secernere amorem spiritualem, & superiorè à carnali, & inferiori: Conueniunt enim illi amores, & ex quodam symbolo facili datur transitus à spirituali ad carnalem, nisi interponatur cortina, & firmamentum prudentiæ fulcitæ diuina gratia, quæ diuidat inter eos. Aquæ autè, quæ tertio die congregantur, in locum unum passiones naturales, & uoluptuosas notant: quæ insimul sub dominio rationis colligi debent, ut appareat arida mens nostra, nuda, & expoliata ab omnibus terrenis affectibus: Quod tantum placet in oculis Domini, ut id prospiciens condelectetur, quod sit bonum: Et tunc imperat terræ mentis nostræ, ut germinet, & producat herbam uirentem, & lignum, uel arborem fructiferam, iuxta genus suum, id est multigenam uirtutem. Sed quia non potest lux abscondi supra montem posita, neque lucerna accensa occultari debet sub modio, sed imponi candelabro, ut luceat omnibus, lux uidelicet & exemplar bonorum operum: Ideo sequenti die, qui quartus est iubetur fieri duo luminaria magna in quolibet bene operante: Luminare maius est opus meritorium in gratia factum lucēs coram Deo, & angelis eius. Luminare minus est prudentia, & sapientia in rebus inferioribus disponendis: quæ nox quædam sunt respectu rerum supercælestium, quibus uacans splendet tanquam sol. In rebus autem istis depressioribus disponendis cum multum prosint doctrinæ exempla, & fauores sanctorum, & angelorum, qui sunt tanquam stellæ in firmamento cælorum, Ideo adduntur stelle ibidem collocatæ in fauorem Lunæ. Quinto autè die proficiscentibus de uirtute in uirtutem dicitur: Serpant aquæ serpituram animæ uiuentis, & uolatile uolans super terram, & super faciem firmamenti cælorum, & non sub firmamento, ut habet traductio nostra. Sequitur, quod creauit Deus *התנינים הגדולים* hataninim bagadolim, quod nos interpretatum habemus cete grandia. Sequitur: Et omnem animam uiuentem, quæ produxerant aquæ ad speciem suam. Grandia sunt sacramenta de istis cetis, aut hataninim bagadolim: Non enim apparet, cur magis debuerint exprimi cete, quam alij pisces, qui sunt forsitan ipsis maiores, Alij au-

Augusti:

CANTICI PRIMI

- tem interpretati sunt illud uerbum bataninim, dracones, sicut in psalmo ultimo*
- Psal. *Dracones & omnes abyssi. Volunt enim uocabulum illud bataninim utrunque significare, & cetera, & dracones. Sed nec etiam uidetur, cur magis debuerint exprimi dracones, quam leones animalium syluestrium reges: aut boues armorum duces, nisi uelimus intelligere draconem illum, de quo dicitur in psalmo:*
- Dauid *Draco iste, quem formasti ad illudendum ei. Qui omnibus aduersatur, maximè proficiscentibus in uia Dei, & tanto acriorem pugnam ipse cum suis reptilibus, qui eum sequuntur absque numero præparat, quanto quis rectius, & uigorousius incedit. Cõtra hos itaque oportet, quòd sumamus pennas sicut columbæ, & aues, quæ uolant non sub firmamento, sed super faciem cælorum per contemplationem, & elevationem mentis in Deum dicentes cum propheta: Quis dabit mihi pennas ut columbæ, & uolabo, ut fugiam ab his laqueis? Et iterum: Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo uenantium, laqueus contritus est, & nos liberati sumus. Si autem bataninim secundum etymologiam uocabuli interpretari uouerimus, donata significat: per quæ dona Spiritus sancti (ut sentit Orig.) intelligere possumus: Quibus præualere ualeamus cõtra omnia reptilia, & insidias paratas ab aduersariis in hoc mundano mari, & eisdem uiuere uera uita, quod innuitur in eo, quod sequitur: Et omnem animam uiuentem. Et quia ista dona, quæ largitur nobis Spiritus, parata sunt primo à filio Dei, qui est uera aqua supramundana, ut superius diximus, ideo sequitur: Quæ producerant aquæ ad speciem suam: Sic enim de hoc spiritu loquitur in euangelio: Ille suggeret uobis omnia, quæcunque dixerero uobis: Et iterum: Ille de meo accipiet, & annuntiabit uobis. Multa subitico, quæ de his bataninimis, uolatilibus, & aibus iterum productis deducere possemus sacramenta, ne ultra digrediamur, quam hic exigit locus: Sed cum & hoc condelectatus fuisset Deus felici oculo prospexit, quod bonum. Sexto tandem die ait: Producat terra (quam supra pro mente interpretati sumus) animã uiuentem, id est meliores uitæ fructus: Et hoc quando aliquantulum absoluti sumus ab hoc mortali corpore Deo uiuentes eidem conformati: In quo adeo Deus condelectatur, ut non tantum laudet, & dicat, quod bonum, sed cooperetur nobiscum dicens: Faciamus hominem in imaginem nostram cum similitudine nostra: Nam quando homo Deo, & uirtuti incumbit, transformatur, & transit in imaginem eius actum, quam primo habebat potestate: & efficitur masculus & fœmina: Fœmina quidem suscipiendo semen, & conceptum à uero agente, iuxta illud Isaiæ: A facie tua Domine concepimus, & peperimus spiritum salutis: Masculus autem efficitur, quando operatur secundum susceptam gratiam. Copulato itaque intellectu nostro cū lumine diuino fit mens, & homo cõpletus, & producens fructus, de quibus sequitur: Fructificate, & multiplicat multum fructum producentes, pauco non contenti, repletèque terram, terreum uel delictet animal profusione superioris hominis, aut charismatibus desursum præ acceptis: ut redigatis animal illud in debitam seruitutem spiritus: & tunc domi*
- Idem
- Orige.
- CHRISTVS.
- Isaias

nabimini piscibus, uolucris, & bestiis, id est omnibus uirtutibus animantibus, siue sint aqueæ, siue aëreæ, siue terreæ: Igneæ enim uirtutes tanquam cœlestes, & diuinæ præesse debent. Et cum transferit homo per istos sex gradus, statim perueniet ad septimum, ubi ueram requiem nanciscetur: & Iesum, qui suo proprio nomine dicitur **ישו** in quo sunt duæ literæ magni nominis Dei **י** & **ש** interpretata & quæ est principium sabbat **שבת**, id est ueræ requiei: ut intelligamus Iesum esse non tantum redemptorem hominum, sed eorum ueram requiem, & refectioem quiescere facientem nos ab operibus, & laboribus nostris, & cibantem nos seipso pane uiuo, qui de cœlo descendit, & potantem uino conuerso in illud nouum, quod bibitur in regno Patris sui. Octauum diem subtrahit Moses, cuius prouincia est per typos legis deducere suos Hebræos usque ad requiem Christum cedens ipsi in opere, ad quod post illam requiem nos deducere intendebat: Ad terminum enim umbræ umbratica lex conducere nos debebat, nec ultra prouehere, sed ille perfectus exequitor, & referator legis (de quo dicebat Moses, Moses. Mitte Domine quem missurus es) tanquam perfectissimus doctor nos instruit, quibus operibus uacare debeamus post requiem dicens Apostolis, quod in regeneratione, quæ post resurrectionem erit, sedere debebant iudicaturi duodecim tribus Israël exercentes officium Dei, sua gratia eius cooperatores effecti. Et de omnibus dixit, quod post resurrectionem erunt tanquam angeli Dei: qui continue seruiunt, & ministrant ei exequentes, quæ ipse iubet: Quod opus multum differt à primo, quia illud cum labore, & anxietate, hoc autem sine labore, & cum delectatione: Illud tendit in requiem, hoc autem nullam requiem appetit, cum ipsum sit sibi quies, & delectatio summa, quam homo desiderare, & habere potest.

Qualiter per senarium ætatum inducatur genus humanum in ipsum Deum. Ca. X.

Sicut mundanum opus in sex diebus, ita & ipsius mundi cursus per sex distincta tempora, tanquam per sex ætates deuenit ad sabbatum millenarium descriptus à Ioanne in Apocalypsi: Ioan. Primo enim die dicuntur terra, cœlumque factæ cum luce quadam communi, & eius diuisione à tenebris: & quod spiritus Elohim uoluitabat super aquas, Sic homo in prima mundi ætate dicitur fabricatus ex anima & corpore, tanquam ex cœlo & terra cum aliqua luce legis naturalis, & diuinitate collustrante, maxime dum erat in statu innocentie: Sed diuisa fuit lux à tenebris, quando homo expulsus fuit de illo paradiso uoluptatis: & quando lucens & diuinus Henoc sublatus fuit à tenebroso uulgo: Et in fine illius ætatis dicitur, quod filij Elohim accesserunt ad filias hominum grauidantes eas. Maxima quidem sunt hic sacramenta de correspondentia filiorum Elohim fecundantium filias hominum, ut gigantes, uel cadentes (ut habetur in litera) generarent uiros nominis, & potentes à seculo cum spiritu Elohim: qui uoluitans super faciem aquarum reddebat eas fecundas inter tenebras, quæ cooperiebant faciem abyssi. Incepit secunda ætas in Noë, qui tanquam medium & firmamentum quoddam fuit diuidens in-

CANTICI PRIMI

ter primam illam aetatem longaeuam, & secundam, in qua occurrit linguarum cōfusio: denotatam per aquas inferiores: Et illud medium uocatum fuit caelum: quia caelestis fuit Noë diuidens, & iustus in generationibus suis, id est quantum patiebatur illud curriculum temporis: Diuisa namque fuit ea tempestate familia Dei in Sem & Iaphet à familia diaboli in Cam cum posteris suis: Ab hoc enim uenit Cbus, id est Aethiops, Mizraim, id est Aegyptij, & Chanaan, à quo Chanaanai, generationes quidē deteriores, & reprobatae signatae per aquas inferiores: & diuisae ab illis, quae irrigatae fuerunt ab aquis superioribus: Et haec diuisio hucusque manet, ut doctè, & bene tractat Hieronymus in Genesim. Vel firmamentum, aut globus caelorum discriminans inter aquas & aquas Diuus Abraham fuit, in quo illa aetate particulari signo fœderis distinctus fuit cum sua familia ab aquis, id est populis terrestribus, & animalibus: Ipsi enim primo datum fuit signum sensibile, & distinctiuum inter familiam & familiam, & pater fidei, id est fidelium dictus est: Non tamen in hoc die, aut aetate dictum est, quod bonum: quia tota mancipata fuit ærumnis, & calamitatibus: Dispersae enim & diuisae fuerunt tunc gentes in terra, factaque fuit linguarum cōfusio, & semper tunc tumultuauit mundus etiam in ipso patre electae familiae Abraham: qui tot, & tanta perpeffus est à Chaldeis, ut nix ereptus sit de fornace incēdij: Et inde peregrinatus est in Aegypto in Charam, oppressusque nimis, quousque eum consolaretur familiare hospitium angelorum: qui & ipsi decrepito genitura, & uxori sterili & uetulae partum denuntiarunt, Izabac uidelicet, qui risus interpretatur, quia in eo gauisus est pater, & cepit felicior aetas. In hac igitur coeperunt congregari aquae, id est populus electus, & Dei familia ad locum unum, & secerni à gentilibus priuatis diuinis charismatibus, ut tunc appareret arida. Segregata quoque illa tempestate fuit gens Israëlitica ab Aegyptiis: & tanquam terra madefacta aquis legis, doctrinae, sapientiae, & sacrificiorum disposita fuit, ut ipsi diceretur: Producat terra herbam uirentem, & lignum frugiferum, quae prius erat inanis, & uacua sine lege, & sacrificiis legalibus: & processit haec aetas usque ad Dauid per quatuordecim generationes, duplicem uidelicet septenarium. Alter fuit ab Abraham usque ad Aminadab, in quo seruiuit populus oneribus pressus, mare transiuit, deserta peragrauit, montes conscendit. In altero ab Aminadab sub Salmone usque ad Dauid legem suscepit, bellaque egit, & labore bellico terram promissam obtinuit possidendam: regno insuper & prophetia decorata fuit: Et haec tertia aetas, quasi duplex fuit ex duobus septenariis: quorum alter expurgationi addictus fuit per seruitutem, mare, desertum, & uarias oppressiones: Alter fructui, & prouentui in promissa terra, & regno obtento est ascriptus. Et bene utrumque per septenarium fit, cum expurgatio, & remissio, & bonum opus ipso numero (ut alibi fauente Deo declarabimus) perficiatur: Quod in mystica fabrica descriptione inuitur, cum in eodem die haec duo facta fuisse describantur. Primo enim congregatae sunt aquae, &

apparuit arida, sicut congregatæ sunt in transitu populi per siccum, & aridam maris rubri: In quibus aquis (inquit Paulus) omnes baptizati sunt, & initiati in Paulus seruitium Dei: Et diuersas mansiones fecerunt in deserto, quæ progressum pœnitentium, & proficiscentium in uia Dei signat, sicut Hieronymus longo edisserit tractatu, quem de quadraginta duabus mansionibus nominauit, in quibus totus homo debita pœnitentia castigatur. Altero autem (ut diximus) germen, & fecunditas terræ iam in possessione post mare, & desertum peragratum obtenta tribuitur. Sed cum hæc omnia aduersauerint in deprauato Saule, & clausa sit hæc dies, ideo necesse est, ut alia succedat. In quarto igitur splendet regnū in Dauide, Salomone, & reliquis regibus: fulget sacerdotiū erecto tēplo, & saceris celeberrimè institutis, tãquã Luna & Sol: Coruscāt pphetæ q̄ plurimi, tãq̄ stellæ in firmamēto. Successit & hæc per binū septenarium splendidissima dies, quousque successit uesper, & infœlix nox deprauatis, & pessimis effectis regibus illis Manasse, Amon, Ieconia, & reliquis: adeo ut ad captiuitatem miserrimam in Babyloniam ducerentur: Vnde aliam diē renouari oportuit. Cœpit itaque quinta ætas sub captiuitate in populo errabundo, & uago, nullamque habente determinatam sedem, instar uolatilium cœlorum, quæ illo die producta sunt: Sed ad solatium cœlum habebant, quod contempleri poterant. Nec defuerunt cete grandia, magni uidelicet uiri Ieremias, Isaias, Ezechiel, Daniel, Zorobabel, Esra, Neemias, Aggeus, Thobias & similes: qui in captiuitate, & in omnibus quassantibus fluctibus præstabant: nec ad idolorū cultum, nec ad ritū gentium, inter quas errabundi captiui erant, inclinabātur: Quibus aduersatibus, tanquam uomeribus, ligonibus, & rastris ritè excultis dictum est: Fructificate, multiplicare, & replete terram: & dominamini citò à captiuitate liberandi: Ex eis nanque productum est germen illud salutis Iesus filius Dei, Beata uirgo, & apostoli, ceterique apostolici, & euangelici uiri ex stirpe illa generati. Sed cum etiam ætas ista aduerserasceret ex malis, auaris, & hypocritis sacerdotibus: & datis principibus in Romanorum ditionē sexta successit, ætas & dies: Hæc igitur fœlicissima, & faustissima fuit à filio Dei & redemptore mūdi sub quo cœpit: & in quem Dei gratia fœlicissimo terminabitur successu, quamuis diuersa passa sit, & patiatur: In hac homo de terra productus ad ueram imaginem, & similitudinem Dei deducitur, ut possit etiam fieri ipsius Dei filius, dummodo credat in nomine eius non uiuens secundum carnem, & sanguinem, sed si renatus sit ex Deo professione, & opere. In hac etiam serpentes, reptilia, & omnia immunda pacificata, & mundata sunt, ut Petro hospitanti apud Simonē Coriarium demonstratum est in uase illo pleno reptilibus, & animalibus immūdis: Cui & dictum est: Surge, & mēduca: & renitenti ipsi iterū dicitur: Quod Deus mūdauit, tu commune & immundum ne dixeris: Mundauit enim omnia in sanguine suo. In hac quoque dicitur: Masculum & fœminam creauit eos: quia facta est desponsatio animæ, & ecclesiæ cum Cbristo illo sacramento, de quo in-

CANTICI PRIMI

Paulus
quit Paulus: Sacramentum hoc magnum est Christi, & ecclesie, In hac rursus datur dominium homini, & præponitur pecoribus, serpentibus, & uolatilibus: quia effectus Filius Dei, & coheres Christi omnibus ritè dominatur, nisi homo ultrò se in seruitutem redigat peccati, carnis, & diaboli. Præparantur insuper in escam herbe omnes afferentes semen, & arbores fructiferæ, & habentes in se semen: animantibus uerò cæteris omnis uiror herbe. Dubitat meritò hic

August.
Augustinus in suo de Genesi contra Manichæos, an possit hæc litera saluari, cū leones, tigrides, elephantes, ursi, simiæ, & huiusmodi animalia diuersa syluestria, & habitantia loca deserta, & arenosa non pascantur herbis, sed carnibus: Sic milui, aquilæ, accipitres, & aues, quæ uiuunt ex rapina: Vndè quamuis in libro retractationū conetur saluare literam, tamen aliud exquirendus est sensus, ad quem forsitan potius uerba prætendunt. Obseruandum igitur est, q̄ cum omnia animalia reducta fuerint in seruitutem hominis, tunc cibus omnibus præparatur, denotando, q̄ subiugatis passionibus, & deductis omnibus in seruitutem rationis, & Christi, tunc habent in cibum herbam seminiferam, & arborem dantem fructum: quia omnia opera in gratia Messiah meritoria, & fructifera sunt: Illis autem, qui bestias uiuunt, datur tantummodo uiror herbe syluestris, nec satiua, nec seminiferæ: Distinguntur enim cibi in ueritate literæ, quamuis nostra traductio habeat, ut sint uobis in escam, & cunctis animantibus terræ, nulla distinctione declarata inter cibos hominum, & cibos animalium. Datur etiam purè uiuentibus sub Messiah cibus peculiaris, & reconditus: de quo in Apocalypsi: Qui uicerit, dabo ei mana absconditum, quod nemo scit, nisi qui accipit. Datur quoque ei hic cibus adhuc uiuenti in hoc mundo simul cum pane illo uiuo, qui de cælo descendit, donec perueniat ad octauum ipsum, quo in domo Patris simul cum Filio comedamus, & bibamus super mensam eius nouum illud ciborum genus. Si autem rebellis, aut infidus quis efficitur Christo, disseminet animales uires ab eo: undè eius cibo non contentæ pascuntur puro uirore herbarum simul cum pecudibus. Ecce quomodo genus humanū per curriculum sex ætatum tandem deuenit ad Christum, tanquam ad uerum sabbatum, & quietem, & septimum: per quem reuertitur in octauum illud, à quo recesserat.

Apocal.

Quomodo homo particularis regulatè uiuens deuenit in Christum per sex ætates significatas per sex illos dies.   Cap. XI.

Lotum decursum istum quibus ex partibus conueniat sex curriculum hominum in septimum, difficilè perscrutandum uidetur, nisi lux illa collustret, quæ omnem hominem per illas ætates eius, suis radiis uariè, & accommodatè illuminat: Illa itaque luce persufi, & hominis curricula cum illis sex diebus æquare conabimur: Infans enim ex materno utero, ubi in tenebris degit, egrediens in lucem uenire dicitur, ut ipsi quæ optime conueniat illud, quod dicitur: Fiat, aut sit lux etiam ipsum illuminans. Illud quoque obseruandum est, quod ætas ipsa silentio transit nullum opus celebri

peragens: imò si quod est, diluuiò obliuionis consumitur: quia omnia illa infantilia deponuntur: & obliuiscuntur pauca familia saluata: quia pauca restant in adolescentibus ex infantia, uis uidelicet seminaria & adolescens uirtus: Quod denotat in capite septenij mutatio dentiũ, qui robora, & uirtutes hominis significant, ut alibi longo sermone declarauimus. Sequitur secunda ætas post septem annorum curriculum, quo semper (ut Chalcidius, & Macrobius diffuse tradũt) aliqua in homine mutatio fit. In hac itaque puer solutus ab infantilibus uinculis edoceri incipit doctrinas uarias, & diuinum cultum, sicut mundus à Noë tunc edoctus fuit: Suscipitque puer firmamentum diuidens, id est discretionem, qua seceruit inter aquas & aquas, operationes uidelicet rationales ab animalibus: Et quia completur ætas, & non completur opus aliquod, sed solummodo incipitur, ideo aptissimè conuenit cum illo die, quem sapiens descriptor Moses consummatum ut asserit, sic ait: Et factum est uespere, & mane dies secundus: Sed in eo nullum opus perfici innuit, cum taceat, quod de aliis diebus ait: Et uidit Deus quòd bonũ. Hinc non præmiatur, nec punitur puer ex opere perpetrato in ista ætate, cum nulla lege existimetur legitimum, nec à Deo uidetur inter alia opera computari. Neque etiam instetur, quòd prima die dictum fuerit, & uidit Deus lucem, quòd bona: quia lux non est opus nostrum, sed à Deo in nostrum beneficium, & adiutorium producta. Et quamuis etiam dicatur in secundo die factũ fuisse firmamentum, aut globum cælorum, non tamen perfectum erat opus: quia nondum sole, luna, & suis stellis decoratum. Sequitur tertia ætas, qua adolescit homo utriusque germi aptus, corporali, & spiritali: Fit enim aptior ad generandum secundum carnem, & etiam secundum spiritum: quia tunc irrigari incipit doctrina, lege, & spiritu, adeo ut tunc aptus religioni, & oneri spiritali à sapientibus iudicetur: undè merito ipsi dici potest: Germinet terra, scilicet mentis tuæ herbam uiuentem, & arborem frugiferam. Et hoc congregatis primo aquis uirium suarum ad debitum locum, quæ primo erant permixtæ, ut non discernentur uirtutes animales à rationalibus: Tunc enim fit melior sequestratio uirtũ, & apparet ei, quàm sit arida uirtus naturalis sibi ipsi dimissa. Et uidet hic Deus dupliciter, quòd bonum: primo, quia aquæ uirium cõgregatæ sunt insimul: postea, quia terra madefaeta imbribus supercælestibus producat fructum, ut possit dicere cum propheta: Etenim Dominus dabit benignitatem, & terra nostra dabit fructũ suum. Succedit quarta, quæ florentissima iuuentus dicitur: ubi rectè incedēs perfectè illustratur in mēte, ut sol: & in intellectu inferiori, uelut luna: Sic enim docet Plato in Symposio, quòd intellectus noster cum diuina luce unitus, & effectus mens dicitur sol: sibi ipsi autè derelictus est luna: immixtus uero cū passionibus animalibus est terra producens inferiores fructus. Post iuuentutem autem sequitur quinto loco uirilitas, qua homo debet esse perfectus uir, & perfectiori uirtute decoratus, & sapientia, quæ aqua salutaris in Ecclesiastico dicitur: Et quia in sapientia producit meliora germina, ideo dicitur, pro-

Chalci.
Macro:

David

Plato.

Ecclesia

CANTICI PRIMI

ducant aquæ animam uiuentem. producantur etiam cete grandia, robusta. uide-
 licet opera, & strenua, atque cõsilia solidissima: quæ nullos impetus maris per-
 timefcunt. Crescunt itaque uiribus, uirtutibus, operibus, nomine, & fama: id
 dictum est existentibus in hac ætate: Fructificate, & multiplicate, & replete a-
 quas maris, id est completam habeatis aqueam sapientiam, qua liceat uobis per
 omnes sinus maris discurrere. Sed nisi hæc omnia in Deum dirigat homo, uiu
 adhuc aliquantulum bestiam, sicut Salomoni (quamuis esset sapientissimus) eue-
 nit: ideo dicitur, quod factæ sunt bestia, & iumenta, iuxta genus suum: Si autem
 Deo uiuit, ipsi immediatè succedit sexta ætas cum senectute illa, de qua in psal-
 mo dicitur: Exaltabitur sicut unicornis cornu meum, & senectus mea in miseri-
 cordia uberum. Mirum in modum, quãdo deficere credebatur in senectute, ex-
 ultat se accepisse rhinocerotis uires: Et quando sterilis putabatur, eam uberi-
 mam fuisse iucundatur: Quod paucis contigisse legimus, ut robustiores in sene-
 ctate effecti fuerint. Sunt tamen, qui in senectute non deficient à robore uiri
 spirituali, ut de Mose prouecta, & maturæ ætatis scriptum est in calce legi
 non sine mysterio, quod cum esset centum & uiginti annorum non sunt diminu-
 ti eius dentes, nec caligauit eius oculus: quia nec in speculatiua, nec in operatiua
 uirtute usque ad extremum defecit. Et in huiusmodi sexta ætas, & senectus si-
 licissima est: quibus nostra requies ait: Ego uobiscum sum usque ad consumma-
 tionem sæculi mundani, & uestri. Et sicut mundus in ultima ætate donatus est
 perfectioribus charismatibus, sic & humanus mundus gratia sanitatum, uir-
 tutum, miraculorum, & omnigenæ perfectionis: quæ potius donatur in uite ter-
 mino, quàm in principio & medio. Et hi mentem adipiscuntur: quæ ut in plum-
 bus sero aduenit: Qua mente adepta, decorantur etiam perfecta Dei imaginem
 & similitudine: Undè reliquum sibi est, ut consummato cursu coronam iustitiæ
 accipiant cum Paulo, qui ait: Non solum autem mihi, sed & his, qui diligenti-
 aduētum eius. Et hanc accipiunt in illo septimo, & requie perfecta Christo: per
 quem tandem ueniant ad octauum, undè progressi sunt, consummato cursu, per-
 fectæque harmonia, & conducto concinno, & suauissimo diapason. Nec sine
 mysterio hæc septima dies, in qua perfecta quiescere debent omnia, ponitur si-
 ne spera succedente: quia tunc nox non erit ultra, neque dolor, neque defectus: si
 quiescemus in luce perfecta, & perpetua, sicut rogauit pro nobis ipsa requies
 nostra dicens: Pater, quos dedisti mihi, uolo ut ubi sum, & illi sint mecum: &
 deant claritatem, quam dedisti mihi ante mundi constitutionem: & semper
 rabit absque aliqua tenebrarum admixtione. Benedixitq; huic ætati septimæ,
 & requiei, iuxta quod promisit se dicturum in septima mundi ætate: Venite bene-
 dicti Patris mei, possidete paratum uobis regnum à constitutione mundi.

Psalm.

CHRISTVS.

Paulus

CHRISTVS.

Idem

Christus est uera requies, & uerum sabbatum. Cap. XII.

Vab interpretatione uocabuli exordiamur sabbatum à **שבת** uenit, quod requiem significat: Quæ cum in continuo motu, & peregrinatione uitæ huius haberi non possit, ideo inquit Paulus: Festinemus ingredi in illam requiem, quæ est patria cœlestis, & uita aeterna, & quis eam dabit, audiamus nostrum Christum: Ego (inquit) ueni, ut uita tam habeant, & abundantius habcant: Et iterum: Oues meæ uocem meam audiunt, & ego uitam aeternam do eis, & non peribunt in aeternum, nec rapiet eas quisquã de manu mea: quia requies illa erit aeterna, à qua nemo rapi, nemo extrahi poterit. Et erunt (inquit Isaias) in requie opulenta, in tabernaculis fiducia: Quibus uerbis & abundantia, & securitas denotatur: Et utrumque dabit nos Iesus uera omnium requies ex infinita illa participata essentia. Hinc postquã uitam, & fœlicitatem promisit, & hanc aeternam subintulit: Pater meus, quod maius est omnibus, dedit mihi, essentiam uidelicet, ut omnes interpretantur, & obiectum, in quo omnes beari debent: Quod in ipso literarum mysterio comprehendendi potest, si quis mysteria sacrarum literarum degustauerit: Nam in hac dictione **שבת** est **ב** litera, quæ est sigillum summæ sapientiæ, qui est Deus Filius: Et est **א** ultima litera rationem finalem designans **א** autem principium **שבת** sabbat pro tota dictione accipitur, sicut est tritus modus accipiendi apud Hebræos quod sabbatum requiem significat. Si totum itaque texatur, hoc importat: sapientia, uel Deus Filius est finis, & requies: Quæ quantum conueniant Christo, Paulus cum Hebræis horum sacramentorum peritis differens deponit: Ingre diamur (inquit) in requiẽ, qui credidimus: quemadmodũ dixit: Quibus iuravi in ira mea, si introibunt in requiem meam. Superest igitur introire quosdam in illã: sed hi, quibus prius annuntiatum est, non introierunt propter incredulitatem. Et cũ perfectis operibus ab institutione mundi dictum sit: Et requieuit Deus die septimo ab omnibus operibus suis: Et hinc rursus, si introibunt in requiem meam, & determinat diem quendam dicendo hodie, in Dauid uidelicet post tantum temporis: Ait enim, Hodie si uocẽ eius audieritis, nolite obdurare corda uestra: Nã si eis Iesus requiem præstitisset, nunquam de alia loqueretur: Hac die itaque relinquitur Iesus sabbatissimus populo Dei, qui ingressi sunt, aut ingredientur in requiẽ eius: in qua ipse quiescit, sicut Deus ab operibus suis: Festinemus ergo ingredi in illam requiẽ. Ecce quã clarẽ, quã limpide testatur, & probat Apostolus Christum esse nostram requiem: Quem longo sermone sequitur Augustinus contra Manichæos: In Christo enim tanta requiescit plenitudo diuinitatis, ut omnia, quæ in antiqua lege diuersissimis rationibus partita uidebantur, multigenis sacrificiis, quamplurimis præceptis, inexplicabilibus cærimoniis, hoc unico tantum absoluuntur sine Christo Iesu: qui (ut idem Apostolus docet) est author, & consummator fidei: & in quo omnia consummari, & quiescere debent: In hoc aetates, & tempora complentur, & clauduntur: In hoc laborantes om-

Paulus

CHRISTVS.

Isaias

CHRISTVS.

Paulus

Augustinus

Paulus

CANTICI PRIMI

nes quiescunt: Et (nt audacter loquar) in hoc quieuit & ipse Deus, cum omnia in ipsum direxerit. Nec enim uideo, quæ alia quies in Deo esse debeat: Fatigatus ne erat, aut lassus opifex summus, ut quiescendo refrigerium caperet? Quo-

CHRISTVS. modo iterum quieuit, cum dicat Filius? Pater meus usq; modo operatur, & ego operor: Si illuc usque ambo operabantur, quomodo quieuerat Deus? An forte

Ioan. filius, & Pater non erant iste Deus, qui mundum creauerat? Sed Ioanes inquit: Omnia per uerbum facta sunt: Quod uerbum factum est caro, & habitauit in nobis, & illa eadem loquebatur. Et quamuis Moses dicat, quieuit. Et Christus dicat, usque modo operatur, non est Christus contra Mosem, nec Moses contra Christum, Imò pro Christo, & cum Mose Christus, qui ait: Est qui accusat nos Moses: Ille enim scripsit de me. Videamus igitur quid noster Moses de Christo scribat: Quod quidem faciemus, dummodo à nobis per ipsum auferatur uelamen, & reueletur facies, undè hoc primum cognoscere possimus, quòd Deum nunquam pœnituit, qui omnia nouerat, antequam fierent. Nec ingemiscit Spiritus, qui paracletus, & consolator aliorum dicitur: Nec ignorauit diem aliquem, uel horam ille, qui est in sinu Patris omnia eius secreta cognoscens: & etià omnia, quæ sunt reclusa in homine: Sed seruauit scriptura consuetum modum loquendi, quo nos in quotidianis sermonibus utimur: Dicimus enim letum diem, quia nos letos facit: politam linguam, quia uerba polita proferat, quietum tempus, in quo nos quieti sumus: & multa huiusmodi. Sic intelligitur illud Apostoli, quod Spiritus interpellat pro nobis gemitibus inenarrabilibus, quia nos rediret ad cor, & compunctionem, qua cum gemitibus ueniam postulamus. Sic & illud Saluatoris, De die illo, aut hora nemo scit, neque Filius, qui est in sinu Patris, ut si re uidelicet faciat discipulos, inquit Augustinus. Similiter quando dicitur, Pœnituit me, hoc ideo quia punire uolebat malos: qua castigatione faciebat eos pœnitere, quamuis pœnitentia fuerit ipsis infructuosa. Pari modo & quieuisse dicendum est, id est præstitisse finem, qui Christus est: in quo quiescere, & passare debemus: Quod quam mirabili, & occulto modo tetigerit, & scripserit Moses in illa enarratione mundanæ fabricæ, Deo fauente, suo loco declarabimus.

CHRISTVS. Hinc ipse Christus, & uerum sabbatum ait: Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam uos: & inuenietis requiem animabus uestri.

Cur completis operibus quinq; dierum dictum sit, Vidit Deus q̄ bonum: sed completo opere sexti dictum sit, Et erant ualde bona. **Cap. XIII.**

Augusti. On sine industria (ut cum Augustino conueniam) dictum est in sexto die: Vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant ualde bona: quia si unaquæque res habet in genere suo mensuras proprias, numeros, & ordines, quanto magis omnia simul, & uniuersitas ipsa, quæ istis singulis in unum collectis cõpletur? Omnis enim pulchritudo multo laudabilior est in toto, quam in parte: Nam maior pulchritudo est totius corporis, quam nasi, aut oris, uel genarum: Et pulchrior est sermo compositus ex dictio-

nibus, & clausulis suis, quàm sint ipsa uerba, aut particulae sententiae: Lucundiorque est cantus ex omnibus uocibus, & consonantia multorum, quàm unius tantummodo, quamuis sonora uocis. Sic mundi uniuersitas pulchrior, meliorque est, quàm ipsius partes, & membra: ideo completa fabrica dictum est, quòd omnia erant ualde bona, perfecta uidelicet in suo toto. Pulcher quidē hic sensus, sed pulchrior (ni fallor) interpretatio in pulcherrimo Iesu: si uera docēt sapientes, quòd tantum res sunt, tantum bonae, tantum denique pulchrae, ut addunt Academici, quanto magis summū ens, summum bonum, summumque pulchrum, à quo omnia pulchra, participant. Hinc dixere Theologi nostri naturam humanam perfectiorem esse post lapsum, quàm antea: quia Christo Deo unita, tanquam regio monili ornata est: diuinòque stemmate, & prosapia decora ex ipsius in ipso Christo regeneratione, & maiori cōmunionē cum Deo. Cum igitur tantū unūquodq; pulchrius, & melius sit, quanto magis de summo pulchro, & summo bono Deo participat, ea, quae in Christo pulcherrimo & optimo omnium productorum conueniunt, pulchriora, & meliora sunt: Ideo Christo, qui praedestinitus est secundum Apostolum filius Dei, in uirtute producto sexto die primo omnium creaturarum, & collocato in capite aeterni uoluminis, ut sapientes nonnulli docent, & reductis omnibus in ditionem eius, recensitisque omnibus in eo, in quo complacuit summo Patri omnem plenitudinem inhabitare facere, tunc omnia meliori gradu pulchrefacta, & meliora effecta sunt, frugiferaq; in eo, cui Pater omnia dedit: & in quo si quis non manserit, mittetur foras sicut palmas, & arefcet: & in ignem mittetur, & ardet. Sic etiā & sacrificium, & sacerdotium, & omnia, quae ad sacra pertinet, susceperunt in eo suae bonitatis incrementa, dicente Paulo, Christus assistens pontifex futurorum bonorum per amplius, & perfectius, Et longa procedit disceptatione cum Hebraeis, & Romanis, demonstrans, quod lex, sacerdotium, & sacrificia perfectiora effecta sunt in Christo incrementa meliora suscipientia: In ipso enim perficiuntur, magnificatur, & exaltantur omnia, ut sine mysterio non dixerit: Cum exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum, & ipsa quoque exaltando. Qui uult ergo perfici, & exaltari, ipsi adhæreat, & seruiat: qui ait: Si quis mihi ministrauerit, honorificabit eum Pater meus, qui in caelis est: quia ubi sum ego, illic & minister meus erit. Idem

Consummatur perfectum diapason in octonario.

Cap. XIII.

SI ad octauū, & uerum diapason peruenire cupimus, oportet quidem, ut ad intima penetrabilia ingrediamur: Tunc enim ad octauū peruenimus, quando ad ipsum Deum, à quo processimus, reuertimur: ut dicere possimus cum Christo: Exiui à Patre, & ueni in mundum: iterum relinquo mundum, & uado ad Patrem: Nam & nos ab eodem parente exiimus in hunc mundum ingressi, ut in eundem reuerteremur per sex dies, aut per sex aetates, uel progressus: post quos dabitur quies, iuxta illud Apocalypsis: Beati mortui: qui in Domino moriuntur, morte uidelicet iustorum, amodo

CANTICI PRIMI

iam dicitur spiritus, ut requiescat à laboribus suis, in Christo scilicet, cui uiuunt mortui mundo. Post quam quietem (mira quippe res) sequitur operatio ipsa quiete facilior, multum tamen distans à primæua operatione, imò quasi ipsi opposita: Prior enim exitum à Deo concernit in Christum, in quo perficimur, & quiescimus: hæc autem reditum cum Christo in Deum, & unionem per ipsum cum Patre. Accommodatè quidem inter istos duos motus oppositos eo modo, quo diximus, datur quies media: quã docet naturales reperiri inter quoscumq; duos motus cõtrarios: Sũt enim motiones contrariæ exitus, & reditus: sunt & cõtrariæ operationes illarum: quia altera laboriosa quietem expectat, altera nullã quietem appetit, nec offendit terminum: cum illa operatio, & continuus ingressus in Deum sit ipsa quies, & uoluptas summa, ultra quam alia non datur: Et hoc secundũ genus operationis facit binariũ non illum materialem infaustũ, sed faustissimum, & uerum diapason consistens in proportione dupla, cum septem tamen interuallis, & octo limitibus. Et cum per quietem habitam in Christo, & per Christum deuenerimus ad hanc supremam operationem, non est nobis amplius requiei dies septimo, & sabbatum celebrandum: sed dies ille, in quo succedit melior operatio, quã prima, quæ eodem die à principio effecta est. Egressus enim omnium creaturarum à Deo, & operatio ipsius Dei in creaturas eas explicando cœpit primo die, & regressus in eundem Deum per resurrectionẽ, & stabilem unionẽ eodem die exordiũ sumpsit, qui idcirco dominicus, uel dominica dies dicitur: ideo ipsum sabbatũ, & septimus, & quietis dies in hanc octauam, & dominicam diem celebriorem quidem festiuitatem mysterio, atque arcano profundissimo commutata est. Cessant igitur merito in nobis, quibus per ueram requiẽ Christum datur regressus in Deum, omnes sabbataria festiuitates ab antiquis celebratæ: qui expectabant uenire in sabbatum, per quod solum datur regressus in octauam, ut ipsemet ait: Sine me nihil potestis facere: Et iterum: Nemo intrat nisi per me: Et quia Hebræi hoc sabbatum, quod iam ueni suscipere nolunt, nec per ipsum intrare curant, ideo nõ possunt deuenire ad octauam, ad quam deuenimus solummodo per sabbatum Christum, qui iterum ait: Per me si quis non introierit, ille fur est & latro: Per me autem si quis intrauerit, ad octauã uidelicet, ingredietur ad penetralia diuina, & egredietur ad vestibula rerum creaturarum non ipsis seruiens, sed per ipsas laudans opificem: & utrobique pascua inueniet. In quo symposio suauissimo persentiet illum concertum gloriæ, qua Seraphini (ut Isaias uidit) concinebant plenum esse cælum, & terram, creatorem, & creaturam, opificem, & opus ex amore, & correspondentiã mutua ad inuicem.

CHRISTVS.

Idem

Quod cæli in sua reuolutione diapason perfectè cõducant. Cap. XV.

Vo sunt in diapason consideranda: Alterum, semper ad eundem tonum à quo recedit reuertitur: Alterum, quod non est ille tonus eiusdem clauis & naturæ: Fit enim à sol in sol, uel à re in re, ut musici

terminis utamur, & huiusmodi, ut patet: sed unum est de H graui, Alterum de h acuto, sicut habent in usu nouiores musici: Vel (ut Græcos sequamur) unū ^{Musici Græci.} est à proslambomenos, quæ adiecta dicitur, quia post omnes inuenta: alterum est in mese, quam nos mediam dicimus: Et ab hac usque ad nete hyperboleon, id est ultimam excellentiam est alterum diapason: Et eodem ordine in aliis terminis reperitur: in quibus est aliqualis identitas, uel conuentio cum differentia tamen: quia sunt diuersæ clauēs, & acutior tonus alius quàm alius, sed in natura summo opere correspondentes: Sic & cæli suo circuitu quotidiano semper omnes ad eundem locum redeunt, à quo per punctum circuitus recesserant: non est tamen eadem reuolutio, neque illius diei, gradus, uel minuti: quia quodlibet cælum aut planeta mutat gradum quouis die, uel saltem minutum, ut Mars, Iupiter, & Saturnus: qui non prætergrediuntur gradum quolibet die, sed minuta aliqua: Cælum autem stelliferum & si (ut opinantur multi) aliquali spatio mouetur à loco suo, complet & ipsum reuolutionem suam quolibet die rediens ad eundem locum per punctum, à quo recesserat: Qui omnes cæli istis suis reuolutionibus non tantum signant, sed fauent, ut omnia, in quibus influunt, hunc motum circulare sequantur, & ad id redeant, à quo processerant: Alia quidem per corruptionem ad terram, uel materiam, ex qua compacta sunt: alia uerò incorruptibilia per sequestrationem ab hac crassa materia reuertuntur ad illud principium, à quo emanarunt, sub alia tamen ratione: Processerunt enim ab eo, in quantum principium est, & tendunt in eundem in eo, quòd finis est: Idem tamen Deus est principium & terminus. Reuolutionem quoque suam diurnam faciunt omnes in 24. horis: quæ tres octauas, aut octonarios red dunt: qui ad inuicem comparati dant proportionem triplam: Nã 24. ter octo continet: Et hæc proportio constituit diapason, & diapente: ut etiam circuitus cælorum concinnus sit, sicut & ipsorum distantiæ, & correspondentia motuum eorundem ad inuicem.

De concentu cælorum tam ex distantia, quàm ex consonantia
motuum.

Cap. XVI.

Oelos esse consonantissimos non tantum ex motu, sed ex distantia, & conuentione ad inuicem omnis ferè antiquitas attestatur. Cæforinus, Plinius, & Eratosthenes distantias cælorum ex officina Pythagorea assignantes colligunt terræ circuitum esse stadiorum ducentorum & quinquaginta duorum millium: Et quot stadia in terra sunt, tot in singulis esse stellis adiudicauerunt, quis diuersarum dicatur magnitudinum: Sed hæc, ut mixtus opportuna controuersia dimittentes dicimus, stadia hæc esse Italica eētum & uiginti quinq; pedum, non olympica, quæ sunt pedum sexcentorum: nec pythica, quæ sunt pedum millenorum. A terra igitur ad Lunam sunt stadiorum centum & uiginti sex milia, & faciunt toni interuallum: A Luna autem ad Mercurij stel-

Cenfo.
Plinius
Eratost.

CANTICI PRIMI

lam, quæ stilbon uocatur, dimidium eius, ueluti semitonium: Hinc ad phosporo, quæ est Veneris stella, ferè tantūdem, hoc est aliud semitonium: Inde porrò ad solem triplum, quasi tonum & dimidium, quod uocatur diapente: A Luna autè duplum cum dimidio, quod est diatessarōn: A Sole uero ad stellam Martis, cui nomen pyrois, tantūdem interualli esse, quantum à terra ad Lunam, idque tonū facere: Hinc ad Iouis stellam, quæ Phaëthon appellatur, dimidiū eius, quod facit hemitonium: Tantūdem à Ioue ad Saturnum, cui pbanum nomē est, inde aliud semitonium: Hinc uerò ad summum cœlum, ubi signa sunt, itidem semitonium: Itaq; ab ipso cœlo ad solē diastema esse diatessarō duorū tonorū cum dimidio: Ad terræ autē summitatē ab eodē cœlo tonos esse sex, in quibus fit diapasōn symphonia, ut tota cœli machina enharmonii quoddā sit consonantissimis distantis distinctum, & concinnis numeris colligatum. Concentum igitur cœlorū suauissimum, & quos allegauimus, auctores, & Pythagorei omnes esse affirmāt non tantum in distantia, sed etiam in motu eorū consonantissimū. Plato autē ad conducēdū modulamē hoc singulis orbibus singulas sirenas insidere dixit significās (ut quidam de eius familia declarat) Iphærarū motus cantus numinibus exhibere. Hunc eundē concentū asserūt quotquot eius doctrinā profitentur, Proculus potissimè in Cratylo, & in Rep. & simul cū Chalcidio in Timæo. Ptolemæus autem cœlestiū trutinator præcipuus in suo de harmonia inquit: Sol, & Luna primi generis, & uitæ nostræ moderatores certis numeris sonoris cum aliis non tantum in motu, sed etiam in effectu conueniunt: Et quia Iuppiter omnibus numeris scelicibus Soli, pluribus autem Lunæ associatur, Venus uerò omnibus Luna, pluribus uerò Soli coniungitur, ideo Iouē primū bonorū datorē, deinde Venerē decernit animæ, & corporis, Cui adstipulatur Cic. in suo de natura deorū dicens: Cœlorū tantus est cōcentus ex dissimilibus motibus, ut cū summa Saturnus refrigeret, his interiecta Iouis stella illustrat, & tēperat: Multaq; prosequitur de cōuenientia non tantū uirtutis qualitatiuæ, sed operationū eorū cōsonantium ad mandī incolumitatem, rerumq; saltē per successionem augmentū, uel statū.

Onitto etiā, quæ Boëtius in præmio arithmetice, Macrobius in primo de somnio Scipionis, Albertus in sex principia Porphyrij, & Stoici (teste Isahac in libro de diffinitionibus) tradunt. Sed potissimè subitico, quanto mysterio in scriptura sacra Hebraica, & propria lingua scripta accentus super singulas syllabas motum, concentumq; cœlorū resignent, quæ quanto profundiōra sunt sacramenta, tanto magis uulgaribus occlusa. Pertransēo quoque ea, quæ nouitiores hic diffuse senserint distinguentes cantica in tria genera sensuale, intellectuale, & diuinum: Ad quorum medium pertinet cœlestis concentus, qui non sensu, sed intellectu, & ratione percipitur. Nec grauiōres uiros offendam, si adduxero ea, quæ coæui nostri persenserunt, & cōprobarunt, attestatique sunt de planetarum, & cœlorum modulationibus ex motibus suis magnis, & super epicyclos proueniētib, adeo ut omnis, qui hic exercetur concentus, horridus qui-

Pythag.
Plato

Procul.
Calcid.
Ptolem.

Cicero

Boëtius.
Macro.
Stoici
Albertus.
Isahac

dam strepitus in illius cōparatione iudicari debeat, si cōparatio dari potest inter ea, quæ his crassioribus, & ea, quæ melioribus sensibus percipiuntur. Et binc cum admiratione fidem præbui, quia illi mathematicarum rerum ignari tam dædè ea, quæ diuina luce prospexerant, exponebant, quàm nec peritissimi in illis disciplinis, nulli dubium, loquerentur. Nec mirum si ordinatissimæ mentes, & opifici conformes uident, & speculantur ea, quæ ab eodem ordinatissima processerunt: Hinc Paulus ad tertium cœlum, & ad ubera excelsa, quæ solebant la-
 tere prophætæ, subiectus, quanto ordine summus omnium moderator cuncta
 mœbra sui mundani instrumenti coaptauerit prospiciens, dixit: Omnia quæ sunt,
 à Deo ordinata sunt: ue uidelicet inordinata & confusione plena facile dis-
 soluerentur.

De consonanti fœcunditate in septenario numero planetarũ. Cap. XVII.

Irum quippe uidetur, quòd planetæ, per quos omnibus rebus submi-
 M nistratur fœcunditas, distributi sint numero septenario, qui à peritis
 in formali arithmetica, & potissimè à Pythagoreis dicitur numerus
 infœcundus, eo quòd infra denarium nec numerum generat, nec ab aliquo nu-
 mero generatur: undè dicitur sterilis, & inde infœlix censetur, & infaustus.
 Si quis tamen recta trutina hunc numerum librauerit, nanciscetur illum fœcun-
 dum, & faustissimũ: Generatur enim ex primo pari quaternario, tanquam ex
 femina: & ex primo impari ternario, tanquam ex masculo: undè omnis fœcun-
 ditas, ultra quam alia non datur. Hinc postquam deuenitur ad septenarium, ul-
 terior non fit progressus, sed mutatio aliqua semper in melius usque ad debitum
 incrementũ, De quibus mutationibus, quæ in homine fiunt per omnè septenariũ,
 amplissimè scribunt Chalcidius, Macrobius, Galenus, & alij: Quod cōprobatissi-
 mu est in mũdi fabrica, in qua cũ deuenit opifex ad septenariũ, quieuit ulterius
 non progrediens, sed relinquens fabrefactis omnibus, ut per sua septenaria curri-
 cula & ipsa producerent. Hinc nõ erat necesse ipsum ex partibus aliquotis cõ-
 poni, ut pareret: quia ex primo numero masculino, & fœminino perfectã haufe-
 rat fœcunditatem: Sterilis tamen dicitur à Mathematicis, quia non parit nume-
 rum infra limites denarij: nec paritur à partibus aliquotis: Sed à secretioribus
 sapientibus fœcundissimus existimatur: cum ex ui fœminea, & masculea, quam
 cõtinet, det rebus fœcunditatem, & fructus. Planetæ igitur, atq; signa præstant
 rebus inferioribus fœcunditatem ex numero duodeno, & septeno: quorũ uterq;
 ex primo pari, & primo impari, tanquam ex masculino, & fœminino cõponitur,
 sed diuersimodè, ut statim dicemus: Et binc quilibet planeta, & unumquodque
 signum masculeam, uel fœmineam naturam sapit: sed Mercurius utramq;. Per-
 fectã autem fœcunditate in ipso septenario fit quies perfectã: Cõtinet enim hic
 numerus senarium primo perfectum, in quo facta sunt omnia, & septimum diè
 quietis, qui conuenit cum utroq; Saturno, cœlesti, scilicet & supramundano: &
 ab utroque sabbatum non infœcundum, sed terminus est præcedentis curriculi:

CANTICI PRIMI

10an. post quem immediatè alius sequitur, in quo iterum sunt operationes. Et hinc septenarium continens perfectissimè Christus uerum sabbatum nostrum nos (ut diximus) ad octauum introducit. Hinc non modico sacramento Ioannes Spiritum subuectus uidit septem candelabra aurea, septem uidelicet planetas, & omnem septenariam uim: & in medio similem Filio hominis uestitum podere, id est tali ri uestimento omnia cooperiente usque ad talos, denotans, quòd ipse omnia peccata nostra, ignominiam, & nuditatem cooperuit: & perfecit opus, & completur ipsum usque ad extremum: & dat omnibus in medio existens genituram, & fructum, tam in prima rerum genitura, quàm in ipsarum regeneratione. Hinc declarans se illam perfecisse, deducto opere ad calcem, clamauit: Consummatus est. Est igitur septenarius fecundissimus in rebus, quamuis in ipsis numeris sterilis, & infecundus uideatur.

De harmonica conuenientia septenarij planetarum cum duode-
nis signis. Cap. XVIII.

10an. T quauis discrepantia uideatur in numeris planetarum, & signorum maxima tamen conuenientia est in radice utriusque, quae est quaternarius, & ternarius: Qui si iungantur septenarium constituunt. Si uero alter per alterum quadretur dicendo, Ter quatuor, aut quater tria, reddunt duodecim. Conueniunt insuper planetae cum signis in uirtutibus qualitatis, & elementaribus, & melioribus uiribus, unde quilibet planetarum habet in aliquo signo suum domicilium: & in aliquo suam exaltationem à quolibet illorum aliquam uim, & fomentum suscipiens. Nec minorem conuenientiam habent septem intelligentiae praesidentes planetis cum illis duodenis mentibus: qui signis duodecim praesunt. De quorum quibuslibet Ioannes meminit in Apocalypsi, in cuius fronte ait: Et à septem spiritibus, qui in conspectu throni Dei sunt: quos reperi praesidere etiam planetis. In calce autem uoluminis, ubi ciuitatis supernae fabricam describit, testatur, quòd in duodecim portis eius erant duodecim angeli: Et idcirco ipsorum angelorum, planetarum, & signorum conuenientiam tetigimus: ut intelligatur quanta consonantia & ministri, & instrumenta Opificis conducant nos in eundem. Sed & signa ipsa effecta, & dicta sunt portae supernae ciuitatis, illae forsitan duodenae, de quibus ibidem scribit Ioannes. Quomodo autem haec signa sint portae supernae ciuitatis aliquantulum tangit Plato dicens, quòd Cancer est porta per quam descendit anima ad corpus: & Capricornus porta, per quam iterum conscendit in Deum: Hinc illam hominum, hanc uerò deorum portam dixere. Sed si duodecim sunt portae (ut Ioannes perhibet) aequatae cum duodecim signis, aut illa signantibus, quodlibet illorum signorum dicetur porta, sed quomodo, breuiter percurreremus. Est enim porta Aries, & Taurus, qui offeruntur pro peccato, sine cuius purgatione illic nemo intrare potest. Hinc deuenitur ad Geminos charitatis actus, Dei scilicet & proximi: Quae bina charitas roboratur in brachijs fortissimis Caetri, qui-

10an.
Plato.
10an.

bus homo cōpletitur omne obiectū diligibile : Postea mirum in modum efficitur ualidissima in Leone animalū potentissimo: Quo deueniens homo debilitat suū animal in seruitutem id redigēs, sterileq; reddit per Virginem: Sed in Libra pōderat utriusq; uires, & actiones recogitās quotidie, quæ sunt maiora, & ualidiora opera, aut secundū spiritum, aut secundū carnē. Venit postea ad fœlicem Scorpionē, de quo supra diximus: q̄ mordeat cauda, id est sine omnia opera mala, sicut mysticē præceptū fuisse legimus Mosi: ut serpētem, & suggestorem malorum operum apprehenderet per caudam: Vidensque quanta sit serpentis malitia, arrepto arcu, & sagitta feriat illum per Sagittarium: Venietque ad Capricornum Saturni domicilium Deo uacans per contemplationem, mente intues cælum figuratum per pelles caprarum, ex quibus fieri iussum fuit coopertoriū tabernaculi: Et inde pergat ad aquas illas, quæ supra cælos sunt, quarum porta est Aquarius cœlestis: Nam per aquas elemosynæ, & misericordiæ, quæ opera cœlestia sunt, deuenitur ad aquas diuinæ gratiæ, pietatis, & sapientiæ: Et tandem applicabimus ad pisces, qui in eisdem aquis nutriuntur, denotatos per pisces, quos comedit Christus iam in meliorem sortem per resurrectionem mutatus: qui simul cum uitulo & aue (ut docetur in Theologia Hebræorum) parantur in conuiuium pro iustis. Hæc pauca perstricta sunt ex multis, quæ possemus dicere de istis portis supernæ ciuitatis, & de inducētibus, & attrahentibus nos in eas: ut ex istis paucis intelligamus, quod omnia inducunt nos in Deum, angeli, cæli, planetæ, signa, & quicquid ex supernis est: sed potissimè ratio, & conditio hominis, in quo coaceruantur, & concluduntur omnia memorata.

De uera cælorum harmonia, quam aliqui non intelligentes falso negant.

Cap. XIX.

Sunt uiri grauisimæ authoritatis, qui modulamenta cælestium orbium ridicula penitus existiment: eo q̄ nō auditur ille sonus, nec sensu aliquo percipitur, nullatenus sibiipsis persuadentes, quomodo ex triplici motu illo uelocissimo in aëre spisso, uel igne non resonet cælestis chorus, aut concertus non audiatur. Hinc abstulerunt simul cum Pythagora concinnium à motu naturali: & contra Pythagoreos omnes, & Academicos à motu uolento, & diurno adhaerentes in hoc suo Aristoteli huius harmoniæ inimico præcipuo. Sed ne in supremis speculatoribus huius uniuersi consonantissimi discrepantia sit, atque dissidium, faciliè eos conuenire faciemus attendentes ad id, in quo dissident. Negant Peripatetici uocalem sonum his sensibilibus auribus perceptibilem: hoc sibi damus. Transseunt Academici: & Pythagorei à numero uocali ad naturalem, uel formalem, & in intimo rationis sensu pedes, numerosque uniuersi digerunt: & uocalem harmoniam prurientem auribus tympano, lyra, organo, & humanis uocibus relinquentes, meliorem, quæ est in numeris, quibus opifex uniuersum disposuit, assumpserunt. Quod clare exprimit Plotinus, quando nos docet redire in Deum per musicam, dicens:

Peripatetici
Acad.
Pythag.

Plotinus

CANTICI PRIMI

Quamobrem post sensibiles huiusmodi sonos, numeros, & figuras sic ducere
 hunc oportet, ut materiam, in qua sunt proportionales sensibiles, & earum com-
 parationes separet: atque pulchritudinem, consonantiam uidelicet formalem,
 quae in his est, reducat. Praeterea addiscat ea, ad quae mirabilis uehemen-
 ter afficitur, non esse ipsum pulchrum, in quod tendimus: A deo quod illud non est
 hoc, uel illud pulchrum, sed pulchrum tantummodo. Et quod de pulchro dicit Pla-
 tinus, idem proficitur Augustinus de bono, dum inquit: Tolle hoc bonum, tol-
 le illud: & considera bonum in se, si potes, & illud est summum bonum, in quod
 tendimus. Et inter summum bonum, summum pulchrum, summumque concentum,
 & sensibile hoc bonum, pulchrum, & concentum est medius ille caelestis, qui non
 est sensibilis, & uocalis, nec simplicissimus, atque diuinus, sed medius, & ratio-
 nis. Harmonia igitur haec extrinseca, atque uocalis quasi statua est, & imago
 quaedam melioris harmoniae ratione perceptibilis: Quam statuariam sympho-
 niam, si quis in foris reliquerit, adorareque contempserit, mittetur in caenum
 expurgantis ignis: ubi illustratus, ac inflammatus tres suas potentias ad uniuersorum
 conditionem coaptabit: simulque cum omnibus concinetibus tentabit discer-
 rens per singulas creaturas usque ad summum opificem, quem trinum omnium
 auctorem benedicet intellectus, ratio, & uoluntas: & aliquando apparebit quar-
 tus, id est animal hoc nostrum simile effectum rationali: quia in melius transfor-
 matum, & ipsum quasi rationale, & legitimus filius prorumpit in Patris lau-
 des, omnia creata, ut in eadem faciant, simul inuitans sicut tres illi pueri, ut in Da-
 nicie legimus: & ante eos Dauid effecerat inuitans elementa, plantas, gradi-
 nes, niues, pluuias, pisces, animalia, stellas, caelos, & ultra mundanas aquas in lau-
 dem opificis. Et ut cantica diuina mundana, atque caelestia accommodato sty-
 lo exprimerent, ipsi, & alij prophetae diuerso metro sua scripta depromserunt:
 ut Hieronymus, Eusebius, & alij peritissimi attestantur. Iob (ut eidem Hie-
 ronymo placet) prosa incipit, uersibus hexametris dactylo, spondeoque; currenti-
 bus procedit, & propter linguae idioma crebro admittens & alios pedes non
 earundem syllabarum, sed eorundem temporum: Interdumque rhythmus ipse dul-
 cis, & timulus fertur numeris pedum solutis, quod metrici magis quam simplex
 lector intelligunt. Sed alij probare nituntur, certis adinuentis regulis metricae
 artis in illo idiomate, progressum illum Iob totum hexametris esse carminibus: in
 Romae mihi nuper monstratum fuit. Dauidem autem Hieronymus praefatus Pin-
 darum, Alcaeam, Flaccum & Sirenum uocat: quia diuersis metris procedens si-
 mul cum lyra Christum personat, & psalterio decachordo ab inferis excitat re-
 surgentem. Salomon dilectus Domini epithalamium sanctarum nuptiarum ho-
 minis cum Deo, Christi cum ecclesia, utriusque testamenti ad inuicem, scripturae
 cum sensu mystico, ex harmonia utriusque mundi cum archetypo resultantem
 consonantiam pulcherrimo carmine decantat in eo opusculo, quod merito Can-
 ticum canticorum denominat. Concentum uero, & unionem archetypi cum patre

Idem
August.

Daniel
Dauid

Hieron.
Eusebi.
Hieron.

Idem

Salomon

mūdo in uentre mulieris celebratum, laudesque mulieris ipsum gestantis hymno mirabili præcinit. Ieremias quoque suas lamentationes tragico carmine decurrit: Et (ut nonnulli asserunt) Isaias etiam metrico quodam ordine procedit. Tota autem scriptura siue uersu, siue soluta oratione accentibus suis (ut diximus) magno mysterio cælorum resignat motum; atque cōcentum. Hos itaque Deificos uates, & scriptores sacræ paginæ imitati, lōgis tamē passibus, ueteres Theologi gētiū Orpheus, Aglaophemus, Empedocles, Parmenides, Heraclitus, Lucretius, & alij naturalia, diuināque modulamina numerosis carminibus exprimere conati sunt: ut & stylus cum materia conueniret.

Ierem.
Isaias

Orph.
Aglaop.
Emped.
Parme.
Heraclit.
Lucre.

De concordia cælorum cum supernis mentibus.

Cap. XX.

Wltra ea, quæ superius de syderum conuenientia cum angelis dicta sunt, hoc etiam percurrendum censeo, quod ipsi angeli mouentur à Patre, qui est fons, & origo, & primus omnium motor. Hinc Dionysius Gaudet omnes mouente Patre. Illi itaque à Deo moti mouēt orbem: & isti corpora nostra, cæteraque inferiora disponunt ad eam consonantiam, quam iubet ipse primus omnium motor. Ut igitur illæ motiones, & influxus essent concinni accommodatas intelligentias unicuique orbi, & singulis stellis præposuit, Septē illos supremos totidē planetis, ut diximus, & duodecim duodenis signis, & toti illi orbi, atque planetis cælorum Reginam, quæ ideo coronata dicitur duodenis stellis pro numero signorum, & plurimis septenariis decorata, plenāque innumerabilibus charismatibus, sicut cælum stelliferum plenum est innumerabilibus stellis: Et quia cælorum omnium, & angelorum eis præfidium uirtutem continent, ideo merito exaltata asseritur super omnes choros angelorum. Primum autem mobile à primo mouente regi debet: & per ipsum cæteri orbis: quibus tamen particulares ministri deputati sunt, per quos, & per instrumenta cælica omnia inferiora, & particularia disponat summus ille moderator, hac tamen lege, ut superiores ministri, & summo regi propinquiores paucioribus, magis autem distantes pluribus motibus moueant: Et consequenter illi feliciores sunt magis cum summo uno adherentes, quàm isti, sicut docet Aristoteles, Albertus, Ptolemæus, Mestlac: sed potissimè Academicus cum diuo nostro Dionysio. Et quamuis inferiores pluribus agitentur motibus, in eadem tamen consonantiam deueniunt ut primi unici, & uniformis motus ab eodem unico mouente. Hinc primo, & unico magis adherēs est ipsa cælorum Regina paucioribus agitata motibus, uim tamen omnium in se colligens, ipsamque collectam diffundens primo in duodecim principes Apostolicos, & consequenter ad particularia descendendo in quamplurimos, sicut uis illa stelliferi cæli diuiditur in duodecim signa, & consequenter in stellas innumerabiles: & sicut uis animæ collecta primo in cerebro per collum unicum canalem, quod in corpore mystico ecclesie typum gerit beatæ Virginis (ut docet Hieronymus) descendit ad duode-

Diony.

Aristote.
Albertus.
Ptolemæ.
Mestlac.
Acad.
Diony.

Hiero.

CANTICI PRIMI

Ioan.
Paulus
 nos præcipuos articulos corporis, & inde ad plures, & magis particulares, Non minus eadē uirtus reperitur in capite Christo collecta, & diffusa in duodenas, & postea in quamplurimas partes, dicente Ioanne: De plenitudine eius omnes accepimus, ut in sequenti volumine, Deo fauente, latius referabimus. Per Christum itaque, tanquam per uirtutem masculinam, per illam autem, tanquam per feminam sit hæc profusio: Qui in isto corpore mystico coniuncti sunt, sicut caput & collum, aut sicut coniuges in carnem unam, ita illi duo in spiritum unum, sicut de omnibus desponsatis, aut adherentibus Deo inquit Apostolus: Qui adheret Deo, unus spiritus efficitur cū eo. Hæc supra ad ducta tetigimus ut discant legentes quanta consonantia ab omnibus, quamuis diuersis, ab uno tamen motu deducamur in eundem unum: Nam sicut particularis homo est unum indiuiduū, & ad unicum finem directum, quamuis uariis distinctum membris, & motibus, sic unica hæc fabrica, & mundanum corpus diuersis, & accommodatis membris distinctum unicum est, motum ab uno motore, in eūdemque finem distinctum, quamuis in partes plurimas uideatur diuisum. Omnia itaque in Deum tendunt: & in eundem nos dirigunt, licet uideantur ad diuersa suos gressus dirigere: Et tandem illò conducent, nisi nosmet libero animi arbitrio obsistamus ipsis omnibus inuitantibus, deducentibus, & attrahentibus.

Omnia in eundem deducunt, quia ab eodem suscipiunt, undè influant, quāuis influxus uideatur diuersus.

Cap. XXI.

Plato
Exod.
 Vomodo autem omnia eundem influxum, & ab eodem fonte per diuersos tamen canales suscipiant, ut in eundem pergant, quamuis diuersis semitis, difficilius erit explicare, quāam asserere: Nam rei ueritas est, in quam expeditis pedibus ueniunt Philosophi cum diuinis nostris sapiētibus, quod omnia bona de sursum à summo Bono, & Patre luminū procedunt: Sed quomodo, difficile quippe explicatu est, prohibente Platone ad particularia descendere, tamen collustrante ipso Patre luminum aliqua pro uirili nostra explicabimus, prout ipse Plato, & antiquissimi Theologi docent, omnia uidelicet catena quadam colligata, a deo, ut inferius semper à superiori suscipiat, & superius à supremo, sicut aliquantulum in præcedentibus referauimus: Habet enim herba, uel lapis suam uim subministratā à celo: cæli ab intelligentia: intelligentia autē ab opificē, in quo omnia uirtute maxima præexistunt: Et semper eodem ordine unaquæque res alteri correspondet: Quod innuitur ab artifice summo in Exodo, quando iubet, ut unaquæque cortina tabernaculi, quod mundanæ huius machine typum gerebat expressissimū, coniuncta sit cum sorore, aut socia sua. Iunguntur enim elementa, & mixta omnia cum cælis, syderibus, & intelligentiis suis: & per ista media cum archetypo, in quo sunt omnes annumerationes, & omnia exemplaria rerum. Sed cum supra satis explicauerimus: quomodo res singulæ ad suos planetas, & sydera referantur, à quibus uim, & uirtutem suscipiunt, nunc percurramus colligationes planetarum cū

mensuris supremis: ut inde prudens, & intelligens lector percipiat omnium infe-
 riorū conuenientiam cum summo: Mansiones enim in domo Patris quā plurimas
 esse testatur infallibilis Veritas: sed antiquiores Theologos sequentes decem il-
 las uenerabimur, undè denarius numerus, quò non datur ulterior. Luna itaque,
 in quantum est omnium superiorū influxuum receptaculum, ultimæ annu-
 merationi respondet: aut primæ in ascendendo: quæ nunc terra uiuentiū, nunc taber-
 naculum, nunc Luna, nunc receptaculū, & sinus omnium influxuum, nunc autē
 regnum dicitur: de quo in psalmo canitur: Regnū tuum regnum omnium sæcu- David
 lorum: Et iterum: Regnum ipsius omnibus dominabitur. In qua mansione existēs
 ille, qui semper ubique est, uocatur אֲדֹנָי Adonai, aut אֱלֹהִים melec, id est Domi-
 nus aut rex. Sed in eo, quod ipsa Luna particularis est planeta, habet suam uim
 à secunda annumeratione, quæ אֲדֹנָי isod, id est fundamentum dicitur, & Deus
 uiuus, uita mundi, & dispositio rerum omnium, sicut Luna corporum inferiorū:
 Et ibi Deus uocatur אֲדֹנָי sadai, quod nos omnipotentem, uel sufficientem omni-
 bus satisfacere possumus interpretari: de quo habemus in psalmo: Qui habitat Psalm.
 in adiutorio altissimi, in umbra sadai morabitur: ubi traductū est, in protectio-
 ne Dei caeli commorabitur: Quod nomen cum uideatur magno mysterio siluis-
 se, ideo aliud illius loci nomen assignandū est, quod אֱלֹהִים el chai dicitur, quod
 nos Deum uiuum interpretatum habemus: cum inde, aut per ipsum à superiori
 fonte, siue à supramundano sole uita omnium procedat, sicut per lunam uita fa-
 uor à sole profunditur. Mercurius respondet secundæ annumerationi particu-
 lari denominatæ אֲדֹנָי bod, quod apud nos ornatum, decorem, aut celebritatē so-
 nat: de quo propheta: Confessio, & pulchritudo in conspectu eius, Pro quo me- Idem
 lius diceretur: Celebritas, uel ornatus, & decor in conspectu eius: Et iterū: Con-
 fessio, & magnificentia opus eius: sed ut ueritas literæ habet: Celebritas, uel
 ornatus, & decor opus eius: Et hic Deus influens uocatur אֲדֹנָי צְבָאוֹת Ado-
 nai Zeuaot, id est Dominus exercituum: Quod nomen non belli, sed pietatis est,
 & consonantiæ, & suauitatis: Ad quā inferiorē inferior Mercurius, & ad quā
 superiorē superior Mercurius inducit. Venus autem à אֲדֹנָי nizach habet suam
 uim, quod interpretatum dicitur uincens, aut uictoria, aut perpetuum: & poni-
 tur uerbum hoc in titulis platurūque psalmorum: Amor enim omnia uincit, &
 deducit opus usque ad calcem, omni paruipenso labore, & pro nihilo habito: Il-
 lic uero influens Deus dicitur אֱלֹהִים צְבָאוֹת Elobim Zeuaot, id est Deus exer-
 cituum: Quod nomen est Dei ordinantis, uel fabricantis, & ulciscētis iudicij
 per bella, siue per alias punitiones. Nec miretur quispiam, quod Venus in belli
 uirtute collocetur, quia omne bellum iniustum à Venere deprauata, id est nimio
 amore proprio, uel inordinato procedit: Sic & omne bellum iustum à recto amo-
 re, & bona Venere procedit: quia iustè latur Dei zelo, uel pro releuandis
 indebitè oppressis, quos diligimus. Sol autem caelorum cor cum אֲדֹנָי tiphe-
 ret archetypi corde conuenit: Quod pulchritudo, aut pulchrum illud interpre-

CANTICI PRIMI

Psalm. tantur, à quo omnia pulchra: de quo in psalmo supra adducto: Virtus et tiphe-
 ret, id est pulchritudo in sanctitate, uel sanctuario eius: quod in medio totius
 Deifici templi tanquam Sanctum sanctorum est: Pro quo in translatione nostra ha-
 bemus sanctimonia, et magnificentia in sanctificatione eius: Et sicut sol iste sen-
 sibilis omnia splendescere, et pulchra apparere facit, sic ille diuinus cuncta pul-
Socrates chrefacit illa pulchritudine, quam Socrates ab Hyppia perquirebat: In qua glo-
 ria, et pulcherrimo throno residens Deus dicitur יהוה tetragrammus, et qua-
 drilateris: quod cum ineffabile, et inexpressibile sit, sicut et eius pulchritudo, et
 gloria, quando legitur, exprimitur sub nomine Adonai: Sed cum istud nomen ali-
 bi reperitur, praepositur et aliud particulare, quod est ווען uau dabit, quod
 in nostram linguam uersum sonat uau, quae est litera uita, et scientia, id est ui-
 ta et scientia, et accommodatissime, cum inibi sit arbor uita, et scientia boni
 et mali, quae est Iesus Messias. Mars à גבורה geburah, quod robur significat,
Dauid habet robur suum: de quo propheta in hymno centesimo quadragesimoquar-
 to supra adducto ait: Potentiam tuam pronuntiabunt: ubi habetur גבורה gebur-
Psalm. ateca: Et quod potissime ibi exercetur, dicitur דין din, id est iudicium du-
 rum, et seuerum: de quo etiam in psalmo: De caelo auditum fecisti iudicium: ubi
 habetur דין terra tremuit, et quieuit: quia tremebundum est. Et ab illo per Mar-
 tem ueniunt seuerae punitiones, et strages, belligerique uiri. Hinc et Deus exer-
 cens potentiam suam puniendo flagitiosos dicitur uir belli, ut in Exodo, Et in le-
Exodus
Ierem. remia habetur: Dominus mecum tanquam bellator fortis, uel tanquam robustus
 contrafactor, proprie interpretando illud גבור ערץ chegibur baritz: Quod of-
 ficium exercens ipse Deus dicitur אלהים Elohim: Et angeli ibi seruientes di-
 cuntur filii Elohim. Iuppiter uero sic dictus, quia omnes iuuat, semper beneficus
 cum illa mansione conuenit, quae חסד chesed dicitur: quod misericordia, pietas,
 uel clementia potest interpretari: Qua summus Deus omnibus beneficus durus,
 et aspera semper contemperat in omnibus suam benignitatem diffundens, iuxta
Psalm. illud psalmi: Misericordia eius super omnia opera eius: Et ibi operans Deus di-
 citur אלהים el, quod nos interpretatum habemus Deum: quia omnia fouet, et om-
 nibus succurrit cum summa pietate, et clementia: quod est ei proprium. Satur-
 num autem reperimus suscipere quicquid habet à בנה bina, quod intelligentia
Ecclesia sonat: ubi praecipue residere dicitur Spiritus sanctus: de quo in Ecclesiastico:
 Et spiritu intelligentiae replebit illum: Qui etiam dedit prophetis, et apostolis
 rerum secretarum intelligentiam: A quo loco Hebraei susceperunt suum sabbat-
 um, et diem septimum utrique Saturno caelesti scilicet et supramundano dedi-
 catum: Et inde remissiones, et anni quietis, et iubilei per septenarium simplicem,
 aut quadratum: Quae omnia Deus operans dicitur יהוה id est litera א be-
 cum nomine ineffabili, et quadrilatero: de quo fari nos uetat mysterij magnitudi-
 do. Stelliferum caelum subest חכמה chochmah, quod sapientia illa suprema est
 quae est Dei filius plena ideis, et formis rerum omnium producendarum, et

productarum, sicut cœlum illud est plenum syderibus uim omniū in se continens: ut paulo ante diximus: In quo throno Filius ad dexteram Patris sedens, & ipse Deus nominatur יהוה quod est ipsum semaphoras, & quadrilaterum simul cum iod, litera quidem significante ipsam diuinitatem simplicissimam. Primum uerò mobile primo mouenti, & fonti omnium rerum respondet: qui omnia mouens trahit ad se omnia, ueluti centrum omnes lineas circumscriptionis in se conducit: Centrum est enim & circulus, & sphaera omnia complectens, & complens, & omnes lineas in seipsum conducens: Quem attractum non audeo ascribere Patri summo, nisi eius me doceret-Filius dicens; Nemo uenit ad me, nisi Pater meus attrahat ipsum: Quā uim attractiuam cum habeat Filius à Patre, ideo dixit: Cum exaltatus fuero à terra omnia traham ad meipsum: In qua suprema sede residens Pater summus dicitur יהוה אשר אהיה quod nos interpretatū habemus, Ego sum, qui sum, sed melius diceretur ad sensum literæ, Sim qui sum: Vel secundum aliam uiam nomen eius est solummodo אהיה quod simplicissimū esse diuinitatis sonat, de quo effari non licet: Unde à peritis cognominatur ראה לך ראה lo roeh, id est oculus non uidet: quia nemo nouit Patrem, nisi Filius, & cui uoluerit Filius reuelare. Solum igitur hoc dicam, quòd cum nominetur ille, qui est, aut sum, qui sum, Pater luminum intelligitur: à quo (teste Iacobo) omne datum optimum, & omne donum perfectum emanat, per diuersos tamen canales in omnia inferiora influens, ut omnia ipsi cooperentur, præstat, quo omnia cōducibilia in ipsum conducantur. Hinc omnes orationes in ipsum dirigi debent: ut ille docuit, qui solus ipsum agnouit dicens: Cum oraueritis

CHRISTVS.

dicite: Pater noster: Et sapius repetens hortatus est, ut à

Patre omnium bonorum largitore petamus: Qui sua clementia dirigat nos in eundem finem, propter quem, & ad quem aspiciendum instituti sumus.

CHRISTVS.

CANTICI PRIMI FINIS.

CANTICI SECVNDI
Canticum secundum, quod

NOVVM DICITVR, IN QVO OMNIA

IN CHRISTO MVLTIPlici CONSONANTIA COR-

respondere demonstrabimus dulcioribus mo-
dulis, quàm articuli, & membra in mun-
dano, aut humano corpore.

PROOEMIUM.

Dauid

CVM in plerisque locis, P. B. & sapius repetitum cōspiciamus à Regio propheta in suis hymnis illud iucundum (ut ita dicamus) celeuma, Cantate Domino canticum nouum, perquirebam, an aliqua noua facta sint nouo decantanda canticum: cum non aliud cœlum, aut sydera nouo splendore micantia uideamus: Nec alia curricula solem per diem, & Lunã in nocte peragere: Nec aliis horis diem distingui, nec nouis incrementis æstatis tempus proficere, aut recentibus decrementis brumali tempestate deficere: Nec noua aliqua animantia, aut nouas aliquas rerum species cernimus: Et ut breuiter cum Sapiente concludamus, nihil sub sole nouum: Nihilominus cœlesti oraculo docemur omnia noua tempore redemptoris effecta fuisse: Dixit enim, qui sedebat in throno (inquit Ioannes in celeberrima uisione) Ecce noua facio omnia. Et Paulus, in cuius pectore Christus ipse resonat, cum Corynthiis differens ait: Vetera transierunt, ecce noua facta sunt omnia. Hinc docet nos nedum nouo canticum, sed nouis operibus, nouaque uita Deum laudare, dum ait: Expoliantes ueterem hominem cum actibus suis induite nouum: qui renouatur in agnitione Dei secundum imaginem illius, qui creauit illum. Quæ agnitio datur per uerbum, & lucem, quæ illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum: ut detur patrum imaginem illustret, & perpoliat, nouamque quadammodo reddat: ut sicut omnia per ipsum facta fuere, ita per eundem omnia renouarentur in homine: ut docet nos idem Paulus in Colossensibus dicens: Qui est imago Dei inuisibilis, primogenitus omnis creaturæ, quoniam in ipso condita sunt uniuersa in cœlis, & in terra, uisibilia, & inuisibilia, siue throni, siue dominationes, siue principatus, siue potestates, omnia per ipsum, & in ipso creata sunt: Et ipse est ante omnes, & omnia in ipso constant: Et hoc quoad antiquum: Sed de nouo prosequitur dicens: Et in ipso complacuit omnem plenitudinem inhabitare facere, & per eum reconciliari, siue recapitulari (ut Græci habent) aut renouari omnia, sicuti est rei ueritas, pacificans, & renouans per sanguinem crucis eius, siue quæ in terris, siue quæ in cœlis sunt dulciori sono, & suauiori concentu, quàm fuerat in-

Ioan.
Paulus

Idem

stituta: Ideo (ut diuinus testatur Ioannes) cum hæc in plena gloria prospicerent ^{Ioan.} sancti, cantabant canticum nouum: Quod & ministri ipsius Principis, & Redemptoris cognoscentes ad eius in hunc mundum egressum de materno utero clara uoce præter solitum cecinerunt dicentes: Gloria in excelsis Deo, & in terra ^{Angeli} pax hominibus bonæ uoluntatis: quibus uidelicet datur innouatio, & unio cum Deo, cui excelsio sit gloria, qui tandem per filium omnia innouando reduxit ultimum Dei opus in seipsum noua quadam harmonia, nouaque, & miranda consonantia: quam nec musici cognouerunt, nec Pindarus, aut Homerus carmine, nec ^{Pinda. Homer. Ligistis} Ligistis lyra, nec Orpheus hymnis, nec Apollo sua cheli, aut testudine decantauerunt: Nec Philosophorum, aut sapientum mundi ingenia excogitarunt: Sed hoc ^{Orphe. Philofo.} solummodo nouit ille, qui hanc harmoniam conduxit, & spiritus eius, de quo dicitur: Ille suggeret uobis omnia, & docebit uos omnia: Qui non tantum docet extrinsecus, sed in animas sanctas se transfert, amicos, & concinnatores Dei, & arcenorum eius instituit. Ipse igitur astitit sanctissimis prophetis, ut prælu-
dio quodam suauissimo hoc nouum canticum præcinerent: Ipseque docens, & excitans nouos concinnatores, & ipsum nouum canticum clariori uoce decantantes nos in eodem aliquo modo redderet instructos, adeo, ut ab ipsis edocti, & eodem spiritu corroborati ad ipsius cantici modulos manus possimus extendere, & clarissima uoce auribus omnium intonare Iesum Christum Dei excelsi filium nouo modo conceptum, nouoque modo natum, nouum ecclesie corpus erexisse: Cui nouæ militiæ nouum signum tradidit, nouam uitam, nouosque mores, & nouam doctrinam docuit: nouum cibum præparauit: noua sacramenta instituit: nouum dominiũ, nouumque principatũ erexit, nouumque præmiandi modum:

Nouum deniq; in Deum transitũ
præbuit omnia innouãs: adeo,
ut de ipso scribentibus nouũ
sit nobis canendũ
canticũ, & hoc
octo tonis,
more no-
stro,
tanquam diapason quo-
dam nouo consum-
mabimus.

**CANTICI SECVNDI
TONI CANTICI SECVNDI.**

Christus, & Messias est Dei sapientia, & verbum omnia ratione ideali continens, & homo existens omnia inferiora actu completens.	To. primus.
Christus est vita, & sustentaculum omnium cuncta viuificans, & omnia ad se trahens.	To. II.
Christus est verus sacerdos, verus panis, hostia, & sacrificium omnia purgans, & omnia pacificans.	To. III.
Christus est summa veritas, & lux omnes docens, & omnia collustrans.	To. IIII.
Christus pater omnium per veram regenerationem effectus, & caput corporis mystici in omnia membra influit.	To. V.
Christus est finis, & complementum omnium operum omnibus dans, vt operentur.	To. VI.
Christus est Rex regum, & summus Imperator omnia regens, & moderans.	To. VII.
Christus est mediator per quem omnibus datur transitus, vt in finem suum deueniant.	To. VIII.

CAPITA PRIMI TONI.

Messiah deitas rationibus comprobatur.	Ca. Primum.
Idem corroboratur vaticiniis.	Ca. II.
Quomodo sit in eo deitas, & verbum.	Ca. III.
In eodem verbo continebantur omnia.	Ca. IIII.
Ibidem omnia sunt numero, pondere, & mensura.	Ca. V.
Cognitiones exemplares in mente summi artificis ideæ dicuntur, & sunt.	Ca. VI.
Qui has ideæ admiserint.	Ca. VII.
Qui eas respuerint, & quibus rationibus.	Ca. VIII.
Errores sunt, & non rationes, quæ contra eas facere videntur.	Ca. IX.
Quid habeamus ex ideis.	Ca. X.
Quod omnis harmonia à verbo procedit.	Ca. XI.
Quomodo istæ ideæ intelligantur à nobis.	Ca. XII.
Rerum necessitas, & omne esse ab ideis dependet.	Ca. XIII.
Ibidem sunt etiam ideæ virtutum, & regule, quibus conformiter viuere debemus.	Ca. XIII.
Ibi sunt rationes moderantes honestas, & turpes actiones.	Ca. XV.
Christus est verus homo diuinitate plenus.	Ca. XVI.
Sicut Christus in eo quod Deus, continet omnia uirtute, sic in eo quod homo, continet eadem omnia in eundem excellentissima nota collecta.	Ca. XVII.

MESSIÆH. DEITAS RATIONIBVS COM-
probatnr.

Caput primum.

ESSIAM CHRISTVM Vnctum nostrum fuisse, & esse Deum nedum testibus, & oraculis, sed fortissimis rationibus probare possumus: Nam facilem omnium confesum, & absque discrepantia uidemus, quod Deus benedictus à se existens omnia habet à semetipso, ab alio autem nihil: Cetera autem omnia ab ipso habent, ut sint, & operentur: ideo dicebat magnus Theodorus, teste Proculo: Omnia orant, præter primum, & aliquid hauriunt ab eo, qui est à se, & est fons, & origo omnium: alioqui in nihil defluerent. Cum igitur cuncta & esse, & naturalem uim, & decus, atque ornatum habeant à Deo, omnia de ipsa diuinitate participant, sed diuersimodè: Omnia (inquit Origenes) habent a Deo Patre, ut sint: à spiritu uita, ut uiuant: à Filio, ut intelligant, & rationis portionem: à Spiritu sancto autem (qui tamen idem est cum spiritu uita) ut sancta sint. Igitur diuinum aliquod omnibus inest: In hoc quidem esse tantum aut simplex, aut compositum: In illo esse, & operari: In alio autem esse, operari, & intelligere. Sed aliis dimissis, de homine loquamur: cui omnia communicata sunt, ut perfectissimam Dei, & patris præ se ferat imaginem: Vndè merito Filius Dei dici potest, ut canit regius propheta: Ego dixi dñi estis, & filij excelsi omnes. Et cum Deus sese magis communit illi, quem excelsiorem, & perfectiorem efficere libet, condecens fuit, ut hunc, quem aliorum caput, redemptorem, regem, & æternum sacerdotem constituit, magis decoraret diuinitate, quæ oleum in sacra scriptura dicitur, ut iterum decantat propheta: Vnixit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ participibus tuis, adeo, ut excellentiorem omnium effecit in diuinitate ipsa comunicata: Vndè per antonomasiã, & hyperbolen quandam dicitur Deus. Alia quoque ratio in præptu est: quia cum homo diuinitatis capax, in qua solūmodo quiescere, & beari potest, effectus sit, ad ipsam aliquando deuenire debuit: & cum eadem uniri: qua unione non tantum deducitur Deus in hominem, sed potius homo in ipsum Deum, cum sit omnimodæ uirtutis, & efficacis: Et quanto magis hic Deus unitur cū aliquo, tãto magis reddit ipsum Deū. Nō mirū igitur est, si hunc Messiam, & Christum, cui se præbuit ea plenitudine, & quam potest homo suscipere, talem reddiderit, ut merito Deum ipsum dicere possimus: qui & alius dedit potestatem filios Dei fieri. Addamus & aliam rationem, quod sicut omnia continentur, & recapitulantur in homine, ita omnia recapitulari, & coniri in Deo multo magis debuerunt per hominem: Per hominem quippe illum, qui inter alios primum tenere debebat, & obtinet locum: & qui omnia traxit ad se ipsum, ut ipsa omnia in Deum reduceret. Nec contendant aliqui dicentes, quod ista unio non arguit diuinitatem in unito, sed coniunctionem tantum-

CANTICI SECUNDI

CHRISTVS. modo: quia ipsa Veritas summa, qualis sit istiusmodi unio, declarat, dū ait: *Ro-*
Paulus *go Pater, ut sicut ego & tu unum sumus, ita & isti unum sunt in te. Qualis autē*
idem *sit eorum unio, alibi exprimit dicens: Ego in Patre, & Pater in me est. Et iterū*
Paulus *Ego & Pater unū sumus. Quod & Paulus exerta admonet uoce: Qui adbe-*
Paulus *ret (inquit) Deo unus spiritus efficitur cum eo. Si omnes igitur unus spiritus ef-*
Paulus *fici possunt cum Deo, cur non erit unicus cum ipso ille, qui ex antonomasia dici-*
Paulus *tur Messias, Christus, & Vnctus, diuinitate uidelicet, quā a deo plenus erat, ut*
Paulus *de plenitudine eius omnes accipiamus? Nec enim (ut ulterius progrediar) debe-*
Paulus *bat omnigena creatura homo reparari per alium, quā per quem fuerat insti-*
Paulus *tutus: Sed omnia instituta, & effecta sunt per uerbum, quod factum est caro, igitur*
Paulus *& omnia per ipsum idem reparari debuerunt. Et ut honorificentissimo libe-*
Paulus *ratori deberent redempti angeli, & homines, omniāque in ipsis contenta: conue-*
Paulus *niens fuit, ut liberator cui omnia manciparentur, omnium esset excellentissimus:*
Paulus *quod fieri nequit, nisi per magis participatam diuinitatem. Nec debebat resti-*
Paulus *tutio, & reparatio, quæ maioris aestimatur, quā institutio, fieri per inferiorē,*
Paulus *quā per quem institutio ipsa effecta fuerat: Sed hæc facta est per Dei uerbum,*
Paulus *ideo debebat & illa per idem fieri, cum maius medium non haberetur, per quod*
Paulus *fieri potuisset. Cū insuper tota humana creatura deliquerit, nō poterat per de-*
Paulus *linquentem lapsus huiusmodi reparari. Nec per angelum fieri debuit, qui minor*
Paulus *à sapientibus existimatur quā homo, cui datur super omnes angelicos chorus*
Paulus *transcēdere: Quod effici nequiret, nisi potentia præexisteret homo ipsis ange-*
Paulus *lis maior. Nec erat angelus, uel alia creatura, nisi omnigenus homo, unibilis cum*
Paulus *omnigeno creatore, ideo dixit apostolus: Nusquam angelos apprehendit, sed se-*
Paulus *men Abrahæ. Peccatū quoque ipsum cum fuerit in Deum, non potuit reparari, ni-*
Paulus *si per Deum: Non enim interfuit ignorantia: quia hæc data in pœnam peccati nō*
Paulus *debebat culpam præcedere. Nec mera fragilitas fuit, quia nōdum sensualitas*
Paulus *rebellaauerat: Sed affuit superbia, quæ fecit & angelos, & hominem ab opifice*
Paulus *suo apostatate: quia præsumperat uterque uendicare sibi gradum eminentiore-*
Paulus *rem, quā ipsi cōpeteret: Omnium enim creaturarū conditionem æmulari concess-*
Paulus *um homini fuerat, sed Christi uenturi nequaquā. Hinc arbores omnes meliores,*
Paulus *& rationales, aut uirtutū in cibū permissæ ei fuerāt, præter arbore scientiæ bo-*
Paulus *ni & mali, quæ Christus est: qui simul experiri debebat, & expertus est bonum*
Paulus *beatitudinis, & malum passionum nostrarū: Quem gradum non ex ignorantia,*
Paulus *aut fragilitate, sed nimis ex cognitionelympidissima præsumens aggredi uoluit:*
Paulus *Vndē eius peccatum quasi in Spiritum sanctum fuerat: quod est omnimoda de-*
Paulus *speratio, siue nimia præsumptio, aut proterua malitia, uel crimē læsæ maiesta-*
Paulus *tis. Quæ scelera nullo sacrificio expiabantur, nec lege purgari poterāt, iuxta il-*
Paulus *lud Apost. Ex operibus legis nō iustificabitur omnis caro corā illo. Hinc Dauid*
Paulus *in scelus minus, quæ crimē læsæ maiestatis se cecidisse pscientiēs, dū psalleret, & pro*
Paulus *peccato suo deprecaretur, ait: Quoniam si uoluisses sacrificium dedissem, u: i: f:*

holocaustis non delectaberis. Et hæc peccata sunt, per quæ homo a deo nudabatur, ut nullum regnamentum arte, uel ingenio, aut uiribus humanis elaboratum, uel comparatum à natura ad regendum sufficeret. Vnde non contentus Deus, quòd homo perizonate ex folio ficus contexto cooperuisset nuditatem suam, uestiuit eum tunicam pelliceam cõfectam quidẽ ex pelle illius Agni, de quo dixit Baptistia: Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Et quòd de Iesu nostro redemptore loquatur scriptura illa, manifestum est ex reuolutione literarum textus Hebraici illorum uerborum: Et uestiuit eos: Et hoc secundum doctrinam Hebraicam Theologiæ celebratissimam, hæc tamen, Deo fauente, suo loco reserabimus: Hinc nec humana uirtus, aut legale sacrificium poterat illud peccatum obtegere: Quæ cū à scriptura sacra edoceamur, ideo uidendũ est, quid ipsa de hac Christi natiuitate perbibeat.

Idem corroboratur uaticiniis.

Cap. II.

Igitur diuina diuinis oraculis comprobemus, ueniamus ad diuinos
 S uates Spiritus sancti furore debacchantes. Regius propheta Christi David
 elegantissimus typus in eius persona decantat: Adonai, uel Deus dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie genui te. Nec enim alius est filius, qui hodie, id est cõtinuè generetur à Patre Deo, nisi ipse Deus Filius, qui est Messias, & Christus: contra quem conspirauerant principes sacerdotum, & in unum conuenerant gẽtes, & reges terræ, Pilatus uidelicet, & Herodes cum satellitibus suis. Et ille est, cui datæ sunt gentes in hæreditatem: & ditio eius protensa usque ad terminos terræ. Pilatus Herodes Isaias quoque, postquã partum adolescentulæ, aut uirginis in signum fœderis, reconciliationis, pacisq; diuinæ promisit, subintulit: Et uocabitur nomen eius **אֱלֹהֵינוּ** himanuel, id est Deus nobiscum, excellentiori quidẽ modo quàm antea unquã fuerit. Et iterũ, dũ de paruulo nascituro, & filio donando uaticinaretur, ait: Et uocabitur admirabilis cõsiliij angelus **אֱלֹהֵינוּ** El gibor, id est Deus fortis, princeps pacis, Pater futuri sæculi. Nec contendant Iudei dicentes, quod **אֱלֹהֵינוּ** fortẽ significet: quia incõgruus esset sermo dicendo forti fortis: Nam proprio significato **אֱלֹהֵינוּ** gibor fortis dicitur. **אֱלֹהֵינוּ** el uerò communi usu Deũ significat. Nec poterat esse Pater futuri sæculi (quod paradusus delictariũ est, ut sapientes Hebræi docent) homo aliquis, nec introductor ad eum, cum totus homo in ptoplaste ab ipso fuerit expulsus. Si autẽ pater futuri sæculi intelligatur pater & dator beatæ uitæ, quod idẽ existimo, nullus potest esse hic pater, aut æternæ uitæ, nisi qui eã habet ex se, uerus existẽs beatitudinis dominus, qui est solus Deus in Christo dicente: Ego uitam æternam do ouibus meis. CHRISTVS Icrem. Icrem. autem claro contuitu hoc idem prospiciens familiari sermone ipsum Deum humanandum alloquitur dicens: Quare colonus, & peregrinus futurus es in terra, & quasi uiator declinans ad manendum modo quidem insolito? Et quia habitu inuẽtus fuit, ut homo fragilis, & passionibus subiectus, ideo sequitur propheta: Quare futurus es uelut uir uagus, & fortis, qui nõ potest saluare? Vi-

CANTICI SECVNDI

sus enim fuit tanquam leprosus, & uir dolorū, & obnoxius infirmitati nostrae. Sed hæc quomodocunq; se habeant, Deus ipse est sub humanitatis pallio: Vnde adhuc profequitur uates: Tu autē in nobis es Domine, & nomē tuū inuocātū est super nos. Quæ uerba sole clarius exprimunt Messiah diuinitatē, cum dictum sit, quod peregrinus futurus erat in nobis: & q̄ inter nos esset, modo uidelicet quodam insolito: & q̄ nomē Dei uocaretur super nos, id est super hominē, Messiam uidelicet, qui peculiariter uocatus est Dei nomine, ut alibi exprimit dicens:

Idem: Ecce dies ueniunt dicit Dominus, & suscitabo Dauid germē iustum & regnabit rex, & intelliget: & faciet iudiciū, & iustitiam in terram. In diebus illis saluabitur Iuda: & Israël habitabit confidenter: & hoc est nomē, quo uocabūt eū מֶלֶךְ אֲדֹנָי, Adonai, uel Dominus iustus noster: Quo nomine (ut omnes sapientes Hebræi citra controuersiam asserūt) nullus potest uocari nisi Deus, & Messiah diuinitate plenus: de quo (ut omnes consentiūt) loquitur propheta: Quod & Targō celeberrima interpretatio Chaldaica expresse habet sic dicens: Et suscitabo Dauid Messiam iustum. Qui Messiah accommodatē dictus est Dauid, & Filius Dauid: quia de semine eius: & quia regnū uerū habuit, quod Dauidicū regnū uerba præcessit: & quia sunt in Dauid multa sacramenta nunc subtrahenda, per quæ sapius Messiah personam induens de ipso loquitur sub propria persona, & nomine, ut illud Dominus dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie genui te, & multa huiusmodi. Sed conscendamus ad Mosē, à quo exordiri debebamus: Hic enim inducit Bilhan Dei spiritu arreptum de futuro Messiah, & de eius diuinitate hæc præsensisse לֹא אֵיִשׁ אֵל וַיִּבֹרַךְ אֲדָמָה וַיִּתְנַחֵם: Quod (quicquid habeat traductio nostra) ad uerbū sic interpretatur: Nō homo Deus & mentietur: & filius hominis, & pœnitebit? Cuius sententiæ sensus est: Nō potest esse, q̄ Messiah cū erit Deus homo mētiatur, ut il'ud, non, referatur ad uerbum mentiatur, ac si diceretur: Homo Deus, & nō mentietur. Et q̄ de Messiah loquatur, clarissimè patet ex his, quæ sequuntur: Ait enim: Et filius hominis, & pœnitebit? Sic equidem seipsum uocabat Messiah, ut illud: Quem dicūt homines esse filiū hominis? & plerisque aliis in locis. Sequitur: Ipse dixit, & non fiet: Ipse loquutus est, & non stabit? Quæ, ut declaremus aliquid de reconditis arcibus, producamus. Omnes prophetæ in aliquo defecerunt præter Christum: qui ideo dixit: Cælum, & terra transibunt, uerba autem mea non præteribunt. Defecit enim Mosēs, cum non introduxerit populum in terram promissionis, sicut prædixerat. Defecit Ionas cū Nininitis, quia nō statim post quadraginta dies submersa est ciuitas, ut prædicauerat. Defecit Elias cum Achab, cui prædixerat multa mala eius tēpore affutura: sed Deus propter ipsius Achab pœnitentiam distulit illa mala usque ad obitum eius: undè minus cōpletum est, quod dixerat Uates. Defecerūt & alij prophetæ ex aliqua mutatione facta in iis, quibus prophetauerant: adeo, q̄ ipsorum omnium uaticinia reperiebātur aliquando conditiuata: & uisi sunt, & secundum quid fuerūt mendaces: Christus autem Deus,

Idem

Targon

Moses
Bilhan

CHRISTVS

Idem

Moses
Jonas

Elias

et homo nunquam repertus fuit, aut reperietur medax: nec eius uerba mutabuntur, aut deficiet. Et quod Bilhan loqueretur de ipso Christo clara luce coniectare possumus tam ex adductis uerbis, quam ex eis, quae sequuntur: Subinfert enim: Benedictionem accipi: benedicam, et non mutabor: quia non uidetur iniquitas in Iacob, neque fraus in Israel: quamuis nostra transductio habeat, Non est idolum in Iacob, neque simulacrum in Israel. Veritatem autem litterae prosequentes clare conspiciamus, quod de populo illo pleno iniquitate, rebellionem, et fraude non poterat uerificari sententia illa, quod in eo non esset iniquitas, et fraus: sed tantummodo in Messia de illo populo nascituro: in cuius ore non est inuentum mendacium, aut dolus: et qui iniquitatem non fecit: ut inquit Isaias. Propter ipsum igitur non poterat Bilhan maledicere populum illi, et progenitores eius. Sequitur Vates: Dominus Deus eius cum eo, et clamor et applausus regis in eo: quia fuit uerus rex regum, et Dominus dominatum de stirpe regia Iehuda progenitus. Sequitur: Deus deduxit eum de Aegypto, id est de angustia, et ergastulo humanae calamitatis: Et etiam ad litteram ex Aegypto reuocauit eum defuncto Herode, ut habetur ex Euangelio secundum Mattheum. Sequitur: Fortitudo eius, sicut **DM**, quod est animal omnium potentissimum in traditione nostra uocatum Rhinoceros ex **qiv** quod narem, et **neqas**, quod cornu significat: quia cornu habet in nare differens ab unicorni: qui cornu suum habet in fronte: et uocatur Graece **μονόκερας** monoceros, id est unicornis. Differt etiam ferocitate, et corpore: quia hic equinum, ille autem bouinum corpus habet: Unde ab aliquibus dicitur bos Aegyptius, ut Sextus Pompeius refert. Aduersatur hoc animal elephanti cum eo pugnans cornu prius ad saxa limato, longitudine ei similis crura habens breuiora, colore buxus, corpore aliquantulum gibbo, aspectu horribilis, robore ingentissimo: Ideo Messia omnibus praeualens uirtute, et robore caelesti illi fortissimo animali assimilatur. Zacharias quoque tam aperte de Christi natiuitate loquitur, quod nihil clarius: inducit enim Deum loquentem super Israel, et post multa dicentem: Et effundam super domum Dauid, et super habitatores Ierusalem spiritum gratiae, et precum: et aspicient in me, qui transfixerunt. Neque enim poterat Deus transfigi, nisi in aliquo corpore assumpto: Sed aliud corpus, quam Messiae, non legitur assumpsisse: nec conueniens erat, ut assumeret illo reiecto. De Messia igitur loquitur, in quo habitans transfixus est a Romano milite: qui eo uulnerato statim aspiciens in eum meliori oculo exclamauit dicens: Verè Filius Dei erat iste: De quo omnia, quae praecedunt, et subsequuntur, citra dubium dicta sunt: Nunquam enim tam largè diffusus est spiritus gratiae suae: et precum, sicut tempore Messiae: quando supra multos orantes uisibili specie, et igneis linguis apparuit: Nec aliquis transfixus fuit aliquando, qui tanta celebritate et ab astanti populo corporeis oculis aspiceretur, et omnibus retroactis temporibus ab omnibus creditibus oculis mentis, et contemplationis non sine lacrymis, et fletu conspiceretur: De quo planctu magno faciendo à diuersis familiaribus subintulit propheta: Et mirum quippe est, quod à mille et quingentis annis citra

Isaias

Matth.

Sext. P. 6.

Zacha.

Longi.

CANTICI SECVNDI

Aggeus
Hieron.

semper in die parasceues à populo publicè, & quotidie in priuatis cubiculis à deuotis deploretur mors nostri transfixi IESV: Quod de nullo alio saltem post annum aliquando factum fuit. Aggeus quoque Christi diuinitatem & sinò claris, saltem obscuris uerbis proficitur, si bene ipsa interpretatur Hieronymus. Ait enim: Adhuc modicum, & ego, qui uidelicet moui cælum, quando audita est uox mea: moui terram, quando me legem tradente, caligo & turbo tenebrosa, & mons ardere uidebatur: moui mare rubrum, quando uiam transeunti populo præbui: moui aridam Aegyptum cultu Dei uacuum per denas plagas: & solitu dinem tegens populum in die per nubem, & in nocte illustrans ignea colūna, mana pascens eundem: mouebo adhuc cælum fugans solem, & inducēs tenebras in morte desiderati à populo: & à me dilecti Filij: mouebo terram magno terramotu scindēs durissimos lapides, reserans, & terrens sepulchra, ut reddāt mortuos suos: mouebo mare interfecto dracone, qui in eo cum multis reptilibus capiebat gentes: mouebo aridam, & erenum replens eam contemplatiuis, & solitariis uiris: & mouebo omnes gētes ad suscipiendam legem, & Dei cultum: qui solummodo susceptus fuerat ab Hebraica familia, & paucis aduentitiis: Vnde sequitur: Et ueniet desideratus cunctis gētibus: pro quibus primus legislator Moses non suffecerat. Et implebo domum istam, scilicet nouam ecclesiam, & collectionē populorū gloria. Et erit magna gloria domus istius nouissimæ, plusquam primæ: Prima enim fuit synagoga: & nouissima est ecclesia: quamuis Iudæi nescio quid cōfingāt de duabus domibus: Vna enim fuit eorū familia, unus cultus, unus sacrificandi modus, unā templi fabrica, à Zorobabel tamen, & Nehemia refarcita: Quæ nec distabat à fabrica tabernaculi: quamuis una lignea, & altera esset lapidea: quia unus utriusque fabricæ erat ordo: Vnde non alia domus post Dauid, aut Zorobabel dici poterat. Sed ista nouissima est Christi ecclesia: in qua omnia inuolata sunt: Quæ si gloriosior prima esse debebat, meliora sacrificia exquirebantur, melior fabrica, & melior architectus. Sanctus enim fuit, & plenus Deo Moses primæ domus institutor: Verū plenior debebat esse huius secundæ domus architectus: quia quanto hæc gloriosior esse debebat, tanto eius artifex magis Deo plenus. Et si Bezeleel filius Uri electus ad fabricam lignei tabernaculi repletus fuit spiritu Dei, quanto magis debebat repleri Deo cōstructor tabernaculi non manufacti, id est nō huius cōstructionis humanæ, sed diuinæ? De quo & regius ppheta (ut alios omittamus) exerta uoce decātat in psalmo octogesimo octauo dicēs: Quis in nubibus, id est in sanctis aqua bitur Domino, Messiaeh uidelicet ucturo: aut similis erit Deo in filius Dei, sicut Christus: qui est Filius per uerā generationē: alij autē per adoptionē, aut per generationē anagogicā. Deus scilicet & homo, qui glorificatur in cōcilio, & ecclesia sanctorū utriusq; testamenti, magnus, & terribilis sup omnes, qui in circuitu eius sunt: quidelicet intrare nō possunt in sphaerā diuinitatis. Adonai Deus uirtutū quis similis tibi potēs? Quia, & ueritas: id est diuinitas tua in circuitu tuo.

Dauid

Tu dominaris potestati maris, & motum fluctuum eius tu mitigas: ut fecit imperans uento, & mari, in quo agitabantur discipuli. Tu humiliasti, sicut uulneratū superbum diabolū cūciens, scilicet eum foras. In brachio uirtutis tuæ: non inuocando, sicut propheta, & sancti alij dispersisti inimicos tuos. Tui sunt cæli, & tua est terra: orbem terrarum, & plenitudinem eius tu fundasti: Aquilonem, & mare tu creasti simul cū Patre: de quo dixisti: Omnia dedit mihi Pater, & babor CHRISTVS. & bermo exultabunt; ut clarè patuit in transfiguratione. Tibi brachium, id est uirtus cum potètia: ideo firmabitur manus tua, in operibus uidelicet, quæ facies: ut nullus possit destruere, aut rapere quicquā de manu tua: & exaltetur dextera tua hæc perpetrans. Iustitia, & iudiciū præparatio sedis tuæ: misericordia, & ueritas præcedet faciem tuā: ut conueniebat illi, cui datum est omne iudiciū à Patre. Beatus populus, qui scit, & experitur iubilationem, quæ est sub eo. Domine in lumine uultus tui ambulabunt: quia es lux uera omnes illuminās. Et in nomine tuo exultabunt tota die: quando dabitur in eo loqui linguis, dæmones eicere, & ægros sanare: & in iustitia tua exultabuntur ipsa, scilicet releuati: qui propriis meritis proficere nequeunt. Quoniam gloria uirtutis eorum tu es, cum sine te nihil fieri possit. Et in beneplacito tuo, quo nos uocasti, exaltabitur cornu nostrum: Quoniam domini est assumptio nostra: & sancti Israël regis nostri: qui uocauit nos de mundo, ut fructum afferamus. Tunc loquutus es in uisione sanctis tuis: & dixisti: Posui adiutorium in potente, & exaltaui electum de plebe mea: inueni Dauid seruum meum. Inducitur hic Pater loquens nō de Dauid filio Iesse, sed de proprio Filio Christo: qui Dauid plerisque in locis dictus est. Oleo sancto meo, id est diuinitate, unxi eum præ omnibus participibus eius: Manus enim mea auxiliabitur ei, & brachiū meū cōfortabit: Ideo dixit Filius: Pater CHRISTVS. meus non relinquit me solum, sed mecum est. Nihil proficiet inimicus in eo, & filius iniquitatis nō apponet nocere ei: iuxta illud edictum à filio: Venit enim princeps mundi huius, & in me non habet quicquam. Et concidam à facie ipsius inimicos eius: & odientes eum in fugam certam: ut in alio psalmo dicitur: Psalm. Pōnā inimicos tuos scabellum pedum tuorum, Et ueritas mea, & misericordia mea cū ipso: unde idē ipse effectus est ueritas, & misericordiæ, gratiæq; plenus, adeo, ut de plenitudine eius omnes accipiamus. Et in nomine meo exaltabitur cornu eius: Nam Pater eum glorificare curauit. Et ponam in mari, uidelicet excelso, & supramundano manum eius, & in fluminibus dexteram eius: de quibus supra disseruimus. Sed uideamus, quàm clarè subinferat: Ipse inuocabit me, Pater meus es tu, Deus meus, & susceptor salutis meæ: ideo uocabat Deum Patrem: Quod arcanū non intelligētes obtenebrati Iudæi uoluerunt ipsum lapidare. Et ego primogenitū ponam illum in multis fratribus: ex quo Paulus (inquit Paulus) omnis paternitas in cælo, & in terra nominatur, Excelsus præ regibus terræ: unde rex regum uisus, & prædicatus est à Ioanne. In æternum seruabo illi Ioan. misericordiam meam, & testimonium meum fidele ipsi: Ideo filius ait: Hic calix no-

CANTICI SECUNDI

CHRISTVS. ui, & aeterni testamenti est in meo sanguine. Et ponam in seculum seculi semē eius: quo regenerauit nos in spem uiuam secundum spiritum. Et thronus eius, sicut dies caeli: Quod de filio Iesse uerificari non potest, cum defecerit thronus eius. Et paulo inferius dictum coroborat dicens: Semel iuravi in sancto meo, id est in Christo sancto, uel in me ipso archetypo sancto, si Dauid mentiar, cum me tiri non posse, neque Pater dans, neque Filius suscipiens. Semen eius, spiritu uide uidelicet, in aeternū manebit. Et thronus eius sicut sol semper eodem modo perseverans in conspectu meo: & sicut Luna perfecta in aeternum: Quorum neutrum in filio Iesse habuit locum: quia nec sicut Sol eadem continua luce, & gloria splenduit thronus eius: nec fuit sicut Luna perfecta in aeternū: Nam & si plenus fuerit in ipso Dauid, & Salomone, sicut Luna perfecta, diminutus fuit tamen in Roboam, & extinctus penitus in Ieconia, abducto ipso, & populo in captiuitate Babylonicam. Et testis in caelo fidelis: Nec enim reperitur alius testis in caelo (si recte sentit Ioannes) nisi Pater, Verbum, & Spiritus sanctus: qui tres unum sunt. Hinc alibi dixit magno mysterio, & consonantia cum Psalmographo: Et à IESU Christo, qui est testis fidelis, primogenitus mortuorum. Prosequitur postea propheta domesticam querelam cum Patre, quod permisit Filium tot, & tam indigna pati dicens: Tu uero dereliquisti, abominatus es, & excanduisisti in Christum tuum: Ideo omnibus audientibus clamauit in cruce ad Patrem Deū dicens: Deus Deus meus, ut quid dereliquisti me, tanquam abominabile quoddam, & inimicum, inuisum, percussum, & humiliatū. Fregisti fœdus seruitutis, id est humanæ naturæ, cum qua unicus erat fœdere perpetuo, & uisus fuit eam relinquere in mortem. Prophanasti ad terram diadema, uel coronam sanctam, qua eum coronaueras, & constitueras super opera manuum tuarum. Dissipasti, uel amouisti omnes sepes, siue munitiones eius, angelorum uidelicet custodiam, ut nec legio eorum, nec angelus, nec homo fuerit ei in adiutorium: sed solus calcauerit torcular crucis. Posuisti munitiones eius formidinē, uel contractionem: quia & ipsi angeli pacis amarè flebant. Sic prosequitur usque ad calcem hymni de progressu factō circa hunc Deum hominem in passione sua, quam sustinuit in humana natura pro toto genere humano. Baruch etiam (quamuis in Hebræo canone non babeatur: quia tamen est in uulgata traductione, & communi usu ecclesie) quā clarè de diuinitate nouissimi legislatoris, qui est Messias, loquatur, audiamus: Hic (inquit) est Deus noster, & nō extimabitur alius ad illum: Hic adiuuenit omnem uiam disciplinæ: & tradidit eam Iacob puero suo, & Israël dilectō suo dans legem, & præcepta, atq; ordinās sacrificia: Post hæc in terris uisus est, & cum hominibus conuersatus est factus caro, & aperto ore docens, quæ in lege, & prophetis ænigmaticè antè tradiderat: adeo, ut discipuli dicerent: Ecce palam loqueris, & prouerbium nullum dicis. Ex multis autem oraculis, quæ possemus adducere hæc pauca sufficiant, quibus non credentes nec aliis credenti.

Ioan.
Idem

CHRISTVS.

Baruch.

Quomodo sit deitas, & uerbum in ipso Christo.

Cap. III.

Vamuis modus, quo Deitas erat, & est in Redemptore nostro, sit difficilis, & penè impossibilis explicatu, imò nec intellectu perceptibilis, cum dicat Damascenus, q̄ incarnatio uerbi fuit ignota etiam summo Seraphino nedum quantum ad tempus, sed & quantum ad modum, tamen pro quanto nobis fari permiserit Deus, explicare conabimur, quomodo deitas, & uerbum sit in hoc homine redemptore. Aliquid patris semper reperitur in filio per semen, quo generatur: Hinc Aristoteles in Ethicis concludit, quòd pater magis diligit filium, quàm econuerso: quia sentit in ipso filio aliquid de suo: undè in multis apparet non tantũ paternus spiritus, sed loquela, uox, mores, species, lineamenta aciei, statura corporis, & huiusmodi. Sed Deus, quamuis sit omnium parens per analogiam quandã, pefectiori ratione est pater hominis: qui ipsius gerit imaginem, quàm aliarum creaturarum, quæ tantummodo eius uestigio gaudent. Sentit igitur, & continet homo aliquid diuinitatis excellentius, quàm cætera creata: quia ipsius peculiare genus sumus: ut inquit sapiens Aratus: Et ante eum Pythagoras ait: Diuinum genus hominibus inest: Cum quibus ambigens ille sempythagoreus inquit: Natus homo est: siue hunc diuino semine fecit ille opifex rerũ, Multòque, & incomparabiliter maius deitatis munus esse in eo debuit, qui anonomatice dicitur Filius Dei, & per quem cæteri filij Dei efficiuntur. Nedum seminaria uirtus Dei in omnibus productis rebus, & potissimè in homine est, sed continuus affluxus illius diuinitatis, sicut continua diffusio radiorum solis illustrat, & consonet omnia loca: ad quæ peruenit semper ipsis beneficis, uitam & fecunditatem præstans: Quod clara luce comprobamus, dum per eius accessum ad nos fecundatur terra: pululant plantæ: gliscunt animalia ad generationem, & fætum: festinant aues ad oua producenda, & confouenda: & pisces diffusis ouis suo generi maximũ præbent incrementum: Et uersa uice ipso recedente, clausa uidetur fætura: & plantæ deponunt, quæ antea fecundatæ produxerant: Vndè si æquiformis esset ipsius solis affluentia, eadem semper in omnibus æqua esset fætura. Summus autem, & supramundanus Sol cum non accedat nec recedat, quia semper ubique est, semper in omnibus pro eorum capacitate diffunditur: Semperque in cunctis affluens illorũ esse conseruat fecunditatem & operandi uim continuè tribuẽs, & suggerens, nisi recipientis imbecillitas obstet: Vndè quanto quis est magis dispositus, tanto magis persentit diuinitatis affluentiam: Quod cognoscens Ieremias dicebat: Tu autem in nobis es Domine, & nomen tuum inuocatum est super nos, id est uirtus nominis, & ipsius nominati persentitur in nobis: Nam idem est nomen Dei, quod ipse Deus: & uirtus nominis diuini, quod uirtus Dei, si recte sentiunt sapientes Hebræorum sic interpretantes: Sicut de angelo missopro-
tuela, & ducatu Mosi testatur Dominus dicens: Ecce ego mitto angelum meũ, qui præcedet te: Obserua eũ, & audi uocem eius: quia nomen meum in ipso est,

Aristo.

Aratus
Pythag.
Quidam

Ieremi.

sap. Ho.

DEY 8

CANTICI SECVNDI

id est uirtus nominis mei, & diuinitatis meae: ut supra adducti exponunt. Et a deo uirtus nominis Dei transferat ad Christum, ut & ipse consequutus fuerit id nomen, in quo omnia genufleētātur: & in quo omnia efficiūtur mirabilia: quae solebant fieri antiquitus in *אֱלֹהֵי מִצְרָיִם* el sadai usque ad Mosē: Et à Mosē usque ad Christum in quadrilitero illo nomine magno *יהוה*: Quorum nominum uirtu-
 tem sentiens Christus conflatam in se, & in suo nomine magna auctoritate dixit: In nomine meo daemōnia eiiciēt: linguis, loquentur nouis: serpentes tollēt: & si mortiferum quid biberint, non eis nocebit: super aegros manus imponent, & bene habebunt. Inluit igitur Deus in omnibus omnia implens pro captu suo, sicut aēr replet omne spatium non occupatum alio corpore: quia Iouis omnia plena quod de aère, & de Deo intelligi potest. Et sicut totum corpus repletur anima, ut sit tota in toto, & tota in qualibet parte, sed modo quodam eminentiori in cerebro, & corde medio in sensibus, infimo autem in ceteris membris, Sic & in hoc mundano corpore est Deus dicens per Ieremiam: Caelum, & terram ego impleo: Terram quidem, & elementa, ceteraque inferiora remissius, media plenius, suprema autem plenissime replet: Quae suprema sunt angelus & homo, quos tanquam cor & cerebrum replet non tantum uita communi, sed rationali, intellectuua, & libera, aut amatiua. Nec minori uirtute ipsa membra mundana replet Deus, quam Sol spatia mundi, & anima membra omnia humani corporis. Est igitur Deus in homine, sed potissime in Christo per semen, per affluentiam, & per repletionem. Est etiam (ut nouitiores Theologi docent) per hypostasim, aut personam, quam adiudicant in ipso Christo, & uncto nostro: eo quod uideant opera transcendentia limites naturae humanae, quae à supposito necessario ueniunt: quia actiones suppositorum, aut singularium sunt. Est etiam per infersionem dicente Iacobo: Suscipite insitum uerbum. Accomodata quippe translatione est: quia inibi duae naturae unitae simul glutino quodam naturali, aut diuino, & supernaturali fructum producunt magis secundum naturam inferri surculi, quam suscipientis trunci. Sed ipse Christus dixit se esse unitum nobiscum continuatione quadam dicens: Ego sum uitis, & uos palmites: sic & eius natura assumpta continuatione quadam meliori nota unita est cum uite diuinitatis. Alia quoque exempla possent adduci istius unionis diuinitatis cum illa natura humana assumpta, sed haec ad praesens sufficiant.

In uerbo diuino continebantur omnia.

Cap. IIII.

Ioan. Mnia praextitisse in uerbo, antequam in proprias formas explicarentur, Ioānes huius mysterij summarius, & compendiosus descriptor aperto sermone testatur dicens: Quod factum est, in ipso, uel delictet uerbo, uita erat: Quod non ex legis tantummodo assertione (ut blasphemant impius Arabs) tanquam loquens, & fabulator deprompsit sed ea protulit, quae tanquam Aquila ultra humanos limites peruolitans uidetur. Quod (inquit) audiuius, & uidimus, & contrectauimus a: uerbo uita, bo

annuntiamus uobis. Et iterum: Vidimus gloriam eius, gloriam quasi unigeniti à Patre. Ideo merito ipsum sequuntur stupentes sapientissimi non tantum christianorum, sed etiam externorum non pauci. Aemilius ipsius Ioannis dogmata, quando de rerum emanatione disputat, ad unguem prosequitur: conaturque eum cum Heracliti carminibus concordare. Proculus in Parmenidē Ioannis doctrinam adeo ueneratur, ut nullus eam pluribus, aut fortioribus rationibus probet. Alabarabius quoque in libro de entibus mutatis ponderat nostri Ioannis diuinissimam sapientiam: quem Ioannem Christianum appellat. Nec dissidet Platoniorum dogma de ideis rerum, & numerorum à Ioannis nostri sententia. Sed & Hebræi sapientes **ꝰ** bet dicunt esse sigillum supremæ sapientiæ, quæ est filius Dei: in quo omnia præexistebant consignata, & collocata tanquã in domo: Nã **ꝰ** bet domũ significat, in qua existebant, & facta sunt omnia, sicut & psalmographus canit: Omnia in sapientia fecisti. Erat enim ibi cælum, & terra primo producta: Erant & omnium rerum formæ inde manantes, quando materiæ dispositæ donantur. Quod non percipientes Peripatetici, maximè nouitiores, ingenti contouersia disputant de introductione, aut incobatione formarũ. Sed si antiquiores recensere uoluerimus, hi multigeni sunt: quãuis Auerrois dicat eos tripartitos: Anaxagorei enim nihil opinabantur de nouo fieri: sed in lucem produci eas quæ latitabant formas, existimantes, quodlibet esse in quolibet, Quo autem sensu, alibi declarauimus. Alpetragius existimabat formas esse à substantia cæli: & quod dispositiones essentielles non essent in rebus per suum esse particulare, sed ab influentia primi cæli. Mathematici ipsam formam dari à syderibus: Themistiũs, & cum ipso nonnulli alij diuersimodè hoc negotium determinabãt pro diuersitate generatorum: Inanimata enim ut elementa generari existimabant ab unica forma materiæ: Animata uerò, quæ æquiuoca generatione produncuntur, ut uestiæ ex cadaueribus equorum, apes ex putrefactione uaccarum, muscilioes ex uinc corrupto, ranæ atque mures ex terræ computrescentia: Hæc & huiusmodi à forma abstracta à materia produci existimabãt præsupponetes omne quod fit, à sibi simili necesse fieri. Et cum non sit in rebus inferioribus aliquod simile, ex quo istiusmodi generentur, ideo existimabant abstractas formas, à quibus uel ad quarum similitudinem generarentur. Sed peripateticorum dux cum sua familia docens, quod productor nõ aliud agit in ratione compositi, nisi mouendo materiam, & transmutando ipsam, educit formã de gremio ipsius materiæ: ubi prius præexistebat in potentia. Et ibi Arabs ait: hæc opinio habet similitudinem quandam cum sententia Anaxagoreorum, & Empedoclistarum: cũ utriusque dicant agentem sequestrare formam à subiecto: Sed differunt, quia illi separãt quod actu præexistebat: Peripatetici uerò, quod potentia tantummodo: Auicena autem, & eius abbreviator Algazel dederunt decreta Ioanni nostro satis confinia dicentes, quod secundum dispositam materiam per cælos, & causas secūdas infunduntur formæ à datore formarũ Deo:

Aemili.

Procul.

Alphar.

Platon.

Sap. He.

Dauid

Peripate.

Auerrois

Anaxa.

Alpetr.

Mathe.

Them. f.

Aristo.

Auerrois

Anaxa.

Emped.

Auice.

Algazel

CANTICI SECVNDI

- Et hoc quidem in productionibus particularibus, & successiuis: Sed in prima productione existimantur, quod primo materia, postea formæ ipsam determinantes ab eodem fonte, scilicet diuino uerbo emanarunt. Accedit ad hos Cine-
 Cincius sius ille Cyrenensis philosophus illustris: qui in hunc modum philosophatur di-
 cens: Entia prima simplicia sunt: descendens uerò natura ab eis multiplici ra-
 tionem uariatur: Sed ens primum simplicissimum est: à quo media, & ultima pro-
 ueniunt: Illud autem simplicissimum Deus est per suum uerbum omnia continens.
 Procul. Proculus uero Dyatocus in suis Theorematis theologizans, & philosophans
 probat, quòd sicut omnis numerus ab unitate, ita omnis multitudo ab uno proce-
 dit, in quo continebatur uirtute. Ipsum autem unum in omnibus est actus: quia in
 ternario sunt tres unitates, in quaternario quatuor, & sic de reliquis, ut copio-
 Rab. Sa. sius tractat Rabbi Samuel in commentariis libri, cui titulus est de formatione
 rerum. Sic & illud supremum unum est actus in omnibus omnia sustentans, ut ex
 Diony. Dionysio habemus in suo de diuinis nominibus: ubi ait: Monas habet omnem in
 se numerum unicè, & omnis quidem numerus complicatus in monade est: quan-
 tum uerò à monade progreditur, tantum discernitur, & multiplicatur: Quod de
 numero, & unitate formali, atque essentiali intelligendū est. Et ut antiquiores re-
 petamus: qui fatentur omnia præfuisse in uerbo diuino; antequam in proprias
 Hermes formas explicarentur, audiamus, quid Hermes cum Tatius filio concionetur: O
 fili, inquit, arcanum est sapientiæ uerbum sanctum sancti solius Domini omniū,
 quod effari supra hominem est: quia ab ipso homo, & omnia, & in ipso omnia.
 Plato Plato in Epimouide, cum de diuinorum consortio, & æqua dignitate differeret,
 ait: Et nos honores reddamus, non alij mensē, alij annum, alij nullam sortē de-
 stinantes, nullumque tempus excludamus: sed totum ei tribuatur: in quo suū cur-
 riculum percurrere mundum facit: Quod ordinauit uerbum omniū diuinissimū:
 Ioan. Nihil aptius cum eo, quod noster Ioānes dicit, Omnia per ipsum uerbum facta
 Dauid sunt: & cum eo, quod canit propheta: Verbo Domini cæli firmati sunt.

Ibidem omnia sunt numero, pondere, & mensura. Cap. V.

- E**T sicut omnia sunt ab opifice disposita numero, pondere, & me-
 sura, eodem modo præexistebat in uerbo illo sanctissimo: Nume-
 ro quidem, quia numerositas rerum uniuersitatem exquirat suorum
 exemplarium in archetypo, ut supra latius differuimus. Ea tamē
 multitudine ibi sunt, ut nunquam ab unitate promptuarij discedant. Quod &
 Proculus Proculus in suis theorematibus theologis docet: Omne, inquit, quod unū parti-
 cipat, unū est, & nō unum. Sic & diuinæ personæ (ut edocemur à nostris Theo-
 logis) sunt unum in radicē essentiæ, quam participant: & tres seipsis distinctæ:
 Parme. Creaturæ autem omnes sunt unum in fonte, à quo fluunt (ut sapientissimè dice-
 bat Parmenides falsò ab Aristotele de errore calūniatus) in particularibus ue-
 rò formis distinctæ: iterum tamen uniendæ cum illo uno, ad cuius unionem aca-
 Academ. demici (Plotinus maximè) tanta celebritate nos suadent. Numerosa ergo mas-

*sa stellarum est in Deo, & in uerbo, quo cœli firmati sunt: sic & numerosa mul-
 titudo animalium, arborum, lapidum, & omnium, quæ creata sunt. Neddū est ibi* CHR I
STV 3.
*numerus specierum, sed etiam singularium suppositorum, dicente ipso uerbo ad
 particulares homines: Nomina uestra scripta sunt in cœlis. Et quod maius est,
 etiam eorum, quæ superflua uidentur in nobis, numerus reperitur in eo, dicen-
 te eodem uerbo: Capilli capitis uestri omnes numerati sunt. Ponderus quoque, &* Idem
*mensura omnium: & quo omnia ponderantur, & mensurantur in eo præesse de-
 bet: de quo inquit Isaias: Quis mensus est pugillo aquas, & cœlos palmo ponde-
 rauit? Quis appendit tribus digitis molem terræ, & librauit pondere montes,
 & colles in statera? Deus quippe, qui in fortitudine ueniet, & brachiū eius do-
 minabitur, & merces eius cum eo. De uerbo quidem incarnādo loquitur prophe-
 ta: quo Deus Pater omnia fecit, omnia suis nexuit ordinibus, iuxta illud Pauli,* Paulus
*qui cū de filio loqueretur, ait: Quem constituit hæredem uniuersorum: per quē
 fecit & secula: Qui cum sit splendor Patris, & figura substantiæ eius, portās
 omnia uerbo uirtutis suæ. Quod Augustinus in Genesim exprimens ait. Nihil* August:
*creatum fuit, nec ante tempora productum, quod non in Dei uerbo Patri co-
 æterno coæterna uita uiueret, Ideo scriptura priusquam insinuaret unanquan-
 que creaturam ex ordine, quo condita sunt, respicit ad Dei uerbum prius pro-
 ponens: Et dixit Deus, Fiat & factum est. Non enim inuenit causam aliquam
 rei creandæ, nisi quia in uerbo Dei depictam iam reperit eam per uerbum, aut
 iussu in propriam formam conducens, & explicans, secundum quod in dicto
 uerbo distincta erant, & enumerata rationibus suis. Hinc Pythagorei numeros* Pythag.
*abstractos ponebant in Deo: quos uocabant ideam rerum faciendarum (ut sta-
 tim dicemus) quas immutari in res Physicas opinabantur. Sed & Plato aliquan-
 tulum eorū dictū corrigens docebat ideas illas participari rebus physicis, non au-
 tem ipsas mutari cum perpetuæ sint, & mutari non possint, nisi per mutationem
 intelligant earum communicationem cum rebus, quæ ad earum fabricantur ima-
 gines, & earundem uirtutem suscipiunt: adeo, ut nihil sit quod ab aliqua illarū
 non dependeat. Et hæc est (ut opinor) elegantissima ratio, cur non possit transcē-
 di denarius numerus: quia uidelicet numerorum idea non ultra extenditur, ut
 Abraham in libro de formatione constanter asseuerans dicit: Decem, & non* Abrahā
*nouem, decem & non undecim. In hoc enim denario, tanquam in omnium mensu-
 ra, & pondere omnia includuntur, & ab eodem emanant: Quæ tamen omnia
 prius collocata sunt in domo diuinæ sapientiæ, & depicta in æterno uerbo, quod
 est centrum diuinæ spheræ ubique existens: quia omnia continet, & in omnia se
 extendit: ut pulcherrimè docet diuus Dionysius in suo de diuinis nominibus: Est* Diony
*(inquit) centrum spheræ uniuersi omnes lineas continens, & principium rerum:
 ex quo est & ipsum esse, & omnia, quæ quomodolibet sunt. Et est omne initium,
 omnis finis, omnis uita, immortalitas omnis, omnis sapiētia, omnis ordo, numerus,
 & harmonia omnis, omnis uirtus, & omnis custodia, firmitas omnis, omnis*

CANTICI SECVNDI

distributio, omnis intelligētia, omnis ratio, omnis sensus, omnis status, omnis motus, omnis unio, temperamentum omne, omnis amicitia, omnis continentia, discretio omnis, omnis diffinitio, & alia quæq; (quæcunque sunt) ab ipso exculpūtur, sicut erant in ipso uno, à quo omnis numerus, & harmonia mūdani huius instrumenti procedit, ueluti ab unitate, tanquam à fonte omniū numerorum, & proportionū omnis numerus, & harmonia uocalis emanat: ut Nicomachus, & Boetius diffuse pertractant. Et hoc unum omnium principium est illud, de quo diuus doctor Moses ait: In principio id est in sapiētia, uel uerbo creauit Deus celum, & terram. Quod clarius explicat Paulus dicens: Ipse est primogenitus omnis creaturæ, in quo condita sunt uniuersa.

Nicom.
Boetius

Moses.
Paulus

Cognitiones exēplares in mente artificis ideæ dicuntur, & sunt. Cap. VI.

Quæplices esse regulas in mente, & uerbo diuino à sapiētibus quæ plurimis didicimus: Quarum alteræ sunt rerum faciendarum à seipso: & sunt proprie ideæ dictæ & τὸ τῆς ἰδέας quod speciem, formamque significat: Alteræ autem exemplaria sunt, ad quorū metas opera nostra deducenda sunt, quæ & ipsa ideæ dicuntur per analogiam quandam. Sunt ergo ideæ formæ, species, exemplariæque rerum æterna in mēte diuina semper existentia, & antequam res fierent, ut ab eis tanquam à propriis sigillis unumquodque subiectum imprimeretur: Et nunc in sua existentia perseuerant: ut species ipsæ semper conseruentur, & æternæ sint: nec corrumpantur & transmutentur ad corruptionem, aut transmutationem indiuidui. Et per analogiam quandam etiam cogitationes rerum à nobis per artem faciendarum ideæ dicuntur, & exemplaria: ut longo progressu disceptat Augustinus super Ioannem. Sed quia non sunt exemplaria specierum, & rerum essentialium, non sunt proprie ideæ, sed analogicè dicuntur, per quas illas diuinas coniectare possumus: Quæ (ut Plato docet) in paterno intellectu una, & simplex idea est, uirtute, & causalitate uniuersalis, & in seipsa uirtute præhabēs formas omnes excellentiori quodam modo. Hæc autem procedens relucet multiplicata in eo, qui omnia habet à Patre: Et ultrà diffunditur aliquo modo diuisa in diuersis locis, aut mansionibus archetypi. Deuenit postea ad motores orbium, & alias intelligentias, quibus inferiora disponēda cōmisit, præbens eis quasi sementē: & præcipiens, ut exequantur, & cōducant secundū sibi datā infusionē. Ipsi autē explēcant per cælos tanq̄ per instrumenta diuersis irradiationibus, & aspectibus opportunis, trigonis, exagonis, & tetragonis, nunc accedendo, nunc recedendo: Et tandem infunduntur formæ secundum subiectorum dispositionem, quas semper appetunt, ut informentur, & perficiantur: sicut fœmina appetit uirum, ut ab eo suscipiat fœtum, & genituram: uel ut eius sexu gaudeat. Illa autem omnia disponuntur uirtute luminis causæ primæ: quod à principio iussum fuit illustrare, & fœcundare omnia, tanquam semen, forma, & uita omnium. Hinc dixit Ioannes: Et uita erat lux hominum: Quia lux illa suprema est ipsorum, & omnium

Aug. 81.

Plato.

uita: Quae uita, & lux inducitur in materiam per causas secundas, & caelica instrumenta, sicut forma excogitata in mente artificis inducitur in subiectu per instrumenta artificialia. Sunt etiã regulae, & exemplaria in Verbo diuino, quibus (inquit Augustinus) conformes uiuere debemus: Quas demonstrans summus opifex Mosi dixit: Inspice, & fac secundum exemplar, quod tibi in monte monstratum est. Nec tantum de tabernaculo ligneo construendo loquitur, sed de tabernaculo, & templo uiuo Dei uiui componendo, quod sumus nos: quoru uniuscuiusque illud cū suis sacris ibi peractis typum gerebat: ut suo loco latius, Deo fauente, reserabimus: Quas regulas etiam angeli (inquit idem Augustinus) confulunt in agendis, tanquam uitae & ueritatis fontem.

August.
DEVS.

Augusti.

Qui has ideas admiserint.

Cap. VII.

Hacilis conuentus multorum sapientum in eandem sententiam quantum authoritatis praestet, quãtãque ueritatis illam esse demonstrat, dicat Aristoteles, Proculus, Porphyrius, & alij sapientes: qui ueritatem rei probant multoties ex sapientum communi consensu. In negotio itaque idearum non solum Catholici, aut Christiani omnes cõueniunt, sed externi sapientes tot, & tanti uiri, ut omnis suspitio merito tolli possit, quod nostri magis lege, quã ueritate eas affirmet. Zeno antiquus Philosophus Deũ prædicat naturæ principẽ, & dispositore: quẽ logon, id est uerbũ nominat, quod, est intelligentia suiipsius, & rerum faciendarum, & cõsequẽter idea: Quod accepisse opinor ex officina Mercurij: qui in Pymandro ait: Mens Deus utriusque sexus fecunditate plenissimus, uita, & lux uerbo suo mentem alteram opificem peperit: Qui quidem Deus ignis, atque spiritus septem deinceps fabricauit gubernatores: qui circulis mundum sensibilem complectuntur: eorumque dispositio fatum uocatur. Connexuit inde Dei uerbum ex elementis Dei deorsum tendentibus purum naturæ artificium, unitumque opifici menti: consubstantiale enim erat. Ecce quã piẽ, quã doctẽ, quã clarẽ docet omnia præfuisse in illa fecundissima Dei mente, aut intelligentia: quam uerbum appellat, iuxta Ioannis nostri doctrinam. Mens autem quam peperit, altera est persona, sed eadem essentia: in qua opifici mente, id est uerbo producto, omnia fabricauit: Primum uerò fabricatae sunt septẽ illae mentes, qui primi intellectus separati dicuntur, iuxta illud septenariũ supramundanũ: quẽ septenariũ fabricæ Hebræi appellant: cum quo & has intelligẽtias, & suos orbis conuenire declarauimus: Quae septẽ intelligentiæ aut Spiritus (ut in Apoc. & Thobia legimus) semper sunt in conspectu throni summi Principis: qui disponentes inferiora exequentur: quae supremus iubet: hincque eorum dispositio fatum uocatur. Postea clarẽ loquitur quomodo Dei uerbum, id est excogitatio rerum faciendarũ: aut in quo est ipsa excogitatio, fabricauerit hoc mandauum opus uniendum cum opificẽ primo. Et sicut ipsum uerbum est consubstantiale, & unitum primo, id est summo Patri, sic omnia, quae per ipsum fabricata sunt ad unionem deducit. Et ab istis, uel à su-

Aristote.
Procul.
Porphy.

Zeno.

Mercur.

Ioan.

Hebræi.

Apocal.
Thobk.

CANTICI SECVNDI

Socrates
 Plato
 Peripate.
 Plato
 Theop.
 Stoici.
 Zeno.
 Plutar.
 Tim. Lo.
 Epicha.
 Spher.
 Iambli.
 Porph.
 Hermi.
 Nume.
 Proculus
 Syrya.
 Alcinoüs
 Aristo.
 Alexan.
 Auerrois

periori officina prophetis, & sanctis uiris referata didicerunt Socrates, & Plato: qui dixerunt ideas seiunctas à materia in penetralibus Dei existētes, nō inter nubes, aut in concauo Lunæ: ut falsò calumniantur Peripatetici, uel alij nati. Sint igitur ideae in summi architecti mente, uel uerbo, tanquam rerum causae: à quibus procedens Plato super omnes philosophos causas à diuina providentia assignasse meritò dicitur à Theophrasto. Stoici suum Zenonem imitati dixerunt notionēs in animis nostris anticipatas ideas esse: Sed hae analogicè, illae autem in mente diuina uerè, quia ad earum similitudines effigiātur materiae informes in ratione specifica, ut dicit Plutarchus in de Placitis philosophorum. Et ante hos docet Timæus Locrus ideam ingentam, ad extra uerò exemplar, adiuantemque causam, uel formam omnium, quae transmūtantur: Cum quibus Epicharmus Sphaeræus, & multi alij antiqui cōueniunt. Nouitiores autem Platonici, Iāmblicus, Porphyrus, Plotinus, Hermias, Numenius, Proculus, & eius preceptor Syrianus hanc doctrinam ampliauerunt: Quorum ultimus adeo in Apologetico pro Platone se diffundit, ut uolumen amplissimū ædiderit. Alcinoüs eius magistri dogma explicās in libro, cui titulus est de doctrina Platonis, & in Epitomis inquit: Platoni placuit ideas esse, non quidem artificum propriè, ut scintillae, & lyrae: neque eorum, quae sunt praeter naturam, ut febris, & bilis: neque singularium, ut Socratis, aut Platonis: neque minutissimarum rerum, ut pulueris, uel festucae: sed sunt entium perfectorum, & notionēs immutabiles, semperque manentes: & mensurae quaedam immateriales existētes, eo quòd mundus nō fit à casu, sed summo ordine ad instar eorum exemplarium, quae erant in artifice fabricata: Quae ideae in opifice una est, & uniuersalis causa, uirtute omnia habens, & praehabens, sed multiplicata per respectum ad ideata: quia multorum est: Undè origine est una, multae autem ex determinatis ab ea: Quae opinio saluta tot sapientibus, & diuinis oraculis, maiori assertione digna iudicatur, quam Aristotelis haeresis, uel irrisio: quamuis offuscati Alexander, & Auerrois contrarium senserint. Et pulchrū est (si bene perpēdatur Aristoteles) ipse & si uerbis, nescio quo spiritu, discrepare uideatur, in re tamen non aliud sentit: Concedit enim potentiam actiuam, & artem praesse in artifice, antequam ad suum opus deueniat. Nec minor ratio est in artifice mundanae fabricae, quem cum nō cognouerint, & quando, & cur, & quomodo mundanam hanc domum fabricauerit, fabricam ipsam, & modum, & ordinem negat alicubi: quae alibi ueritate coactus confitetur. Negauit forsitan ideas, & mundi fabricam, dum infra terminos physicos cōtentus profitetur, & docet: Afferit enim in eo tractatu de mundo, qui eidem ascribitur, hanc machinam à summo artifice fabrefactam: & in superiori philosophia à physicis legibus absolutus, satis bene theologizans dicit, quòd sicut intelligentia nostra causatur à rebus, & obiectis cognitis, ita scientia, & cognitio Dei est causa eorum, quae sunt: Sed quid est, quaeso, intelligentia Dei causatiua rerum, nisi uerbum eius, per quod facta sunt omnia? Sed tam

ad collustratos diuino lumine redeamus. Paulus cum de uerbo incarnato cum Paulus
 Colossensibus differeret, ex promptuario tertij cœli hæc de promit: Ipse est pri-
 mogenitus omnis creaturæ, in quo cõdita sunt uniuersa in cœlo, & in terra. Nec
 quippe condita sunt materiali structura, aut in officina ferraria, uel lignaria,
 sed per rationes exemplares existẽtes in uerbo, & in filio, quem (ut a'libi dixit)
 constituit hæredem uniuersorum: per quem fecit & sæcula. Moses quoque, cum Moses
 fabricam mundi miro artificio describeret, binas semper productiones meminit:
 quarũ alteras in mente, alteras in productione exteriori fuisse innuit. Illæ qui-
 dem per uerbum, dum ait: Et dixit Deus: Fiat, producat, uel faciamus: Hæ autẽ
 exterius explicatæ describuntur. Salomon Dei, & hominum iudicio sapientis- Salomon
 simus ad iudicatus, cum de sapientia Dei loqueretur, in qua facta sunt omnia, ip-
 sam productam præmittit ante terram, montes, colles, abyssos, uel materiam in-
 formem, ante flumina, maria, & quicquid in eis continetur: & cœlorum atque
 inferiorum fabricæ astitisse, dum ait: Quando præparabat cœlos, aderã: quã-
 do statuto suo, & gyro uallabat abyssum, omnia uidelicet formans, & in omni-
 bus imprimens suis mensuris, & ordine: Vnde sequitur: Quãdo æthera firma-
 bat sursum: uel ut habet ueritas iiterã: Cũ deduceret nubes desuper, & firma-
 ret fontes aquarum, & poneret aquis statutũ, ne transirent fines suos: Cumque
 ordinaret fundamenta terra, etiam apud eũ ~~ston~~ amon, quod magister in qua-
 libet arte, aut artifex, & figurans interpretatur. Ecce quãdã clarẽ profitetur in
 sapientia diuina esse artificium, quo omnia formarentur, & moderarentur: Et il-
 lud est exemplar, & idea rerum faciendarum.

Qui ideas respuerint, & quibus rationibus.

Cap. VIII.

Recipuus inter eos, qui ideas abiecerunt, Aristoteles est cũ suis Aristoteles
 Peripateticis: & hic uir quidem grauissimæ authoritatis apud
 eos, qui sensibilem tantummodo sequuntur doctrinam, & inferio-
 rem philosophiam: qui nec piẽ, nec iustẽ, sed ingrati discipuli mo-
 re magistrum irridendo ait: Valeant idæ Platonis: quia nihil sunt, aut mon-
 stra sunt: superfluum, ridiculum, inconueniens, & falsum existimans ipsam ideas
 admittere. Superfluum quippe existimabat: cum sufficiat primo agenti obiectũ
 suum, quod est eius essentia, per quam omnia operatur: & in qua continet om-
 nia. Ridiculum quidem, quia non indiget Deus simulachro, aut paradigma-
 te, per quod aliud cognoscat, sicut indiget homo specie sensibili, aut intelligibi-
 li. Inconueniens quoque, & absurdum eis uidebatur, quod ex formis illis sempit-
 ternis generentur corruptibilia, & temporanea. Et cum idæ sint relatiua, quia
 ad ideata referuntur, non possunt esse in substãtia illa simplicissima ab omni im-
 perfectione aliena. Absurdẽ etiam dicuntur conferre ad numerum, cum æqui-
 uoca existant diuersæ rationis à rebus numeratis. Falsum insuper opinabantur
 per illa exẽplaria res productas assimilari opifici: ut idearum fautores asserere.

BB

CANTICI SECVNDI

re videntur, cū res prodūta non assimilentur primo, nisi per attributa: quorū rationes multò inferiori nota, & per analogiam quandam reperiantur in productis: Hinc uacillant, etiam qui Christiani sunt nomine, affecte autem cacodemonis, existimantes erroneum, & ridiculū, quod non est imaginatus ipsorū Aristoteles solertissimus causarum, & rerum perseruator: id maxime, cum fuerit Platonis auditor uiginti & uno anno: Vnde mirum est, quod si aliquid boni de istis ideis ab eo percepisset non approbasset, & scripturæ commisisset. Et ulterius progredientes leue iudicant, assertum etiam in doctrina Christiana, quod nulla auctoritate scripturæ sacræ fulciatur: & id potissimè cum de Deo, de cognitione nostra, deque rerum aeternitate absq; ideis omnia, quæ dicuntur, saluari posse existimēt. Nā cognitio nostra (ut aiunt) sufficiensissima est per genus in uniuersali, & per differētiā propriā in particulari, dummodo ipsa cognoscatur. Quæ speciem, & formam propriam specificam decernit: quæ non est exemplar in alio, sed ut est actū existens in composito est ipsum informans. Nec Deus uidetur illis figuris indigere, tāquam sigillo imprimente, quia uirtute sua omnia agere potest, & agit absq; instrumento: Si tamen instrumentum aliquod concurrere iubet, illud est extra ipsum, & non in ipso, ut de ideis dicitur. Nec possunt (inquiunt) exemplaria illa causare generatiuum, & corruptiuum motū: quia nō sunt in subiecto, sicut uirtus in femine: Nec per contactū mouent, sicut uirtus syderum pertingens usque ad qualitates elementares: quia ipsa penitus separata dicuntur. Hæc sunt potissima monumenta, & roborata eorum, qui negant ideas.

Errores sunt, & non rationes, quæ contra eas facere uidentur.

Cap. IX.

Contra idearum hostes an nobis pugnandum sit, necne, dubia est mens: quia nō sunt exponenda sancta canibus: neque lucerna, nec lumina accēdēda sunt uespertilionibus: nec margaritæ sunt proiciendæ porcis conculcandæ: Quod nobis faciendum esset, si arcana idearum cum huiusmodi disceptando (ut opus esset) exponeremus. Ne tamen lectores penitus ieiunos dimittamus, aliquid uel leuiter percurreremus, ea tamen lege, qua Orpheus de arcanis diuinis decātare solitus est, hac in primis de more protestatione præmissa.

Orphe.

Vos, qui uirtutem colitis, uos ad mea tantum
 Dicta aures adhibete, animosque intendite uestros:
 Contra qui sanctas leges contemnitis, hinc uos
 Effugite procul ô miseri, procul ite profani.

Vos inquam, qui diuina contemnitis, oracula spernitis, leges abiicitis, ut ille maledictus Arabs: aut uenari uultis rationibus Deū, & sua arcana, quæ propriis uiribus inuestigari non possunt, sed tantummodo ab oraculis addiscenda: unde Orpheus fatetur Deum cognitum soli Abraham (cui soli, & familiæ suæ credi-

ta sunt eloquia Dei) subinferens de Deo ipso.
 Nemo illum, nisi Chaldaeo de sanguine quidam
 Progenitus uidit: quem caelorum aurea sedes,
 Sublimisque tenet: cuius se dextera tendit
 Oceani ad fines: quem de radicibus imis
 Concussisque tremunt montes, nec pondere quamuis
 Immenso sit, ferre queunt: qui culmina caeli
 Attollens, terris nunquam tamen ille fit absens:
 Ipse est principium, medium, qui & exitus idem.

Idem

Fatetur igitur Deum esse principium, & finem omnium, & medium, quo sunt omnia, iuxta illud Pauli: A quo omnia, in quo omnia, per quae omnia. Quod ar- Paulus
 canum explicatum fuit Abrahae Chaldaeo, & posteris suis (qui Hebraei dicti sunt à transitu) & scripturae commendatum in libro de Formatione: qui ipsi A- Aristo.
 brabrae inscribitur. Unde & Aristoteles, cum de ipsius Dei cognitione in prima philosophia differeret, patres Chaldaeos ueneratur cedens ipsis: quia ab oracu- Them. Simpl. Franci.
 lis acceperunt: Qui (ut inquit Proculus nescio quo lumine collustratus) apud Deum epulati, & in puro uiuentes splendore, secundum perfecta undique, stabiliisque initiati sunt Phantasmata, asseuerantes opiniones, & rationes scie- Them. Simpl. Franci.
 tificas pro nugis, & anilibus fabellis reputabant, cum illae quidem incertae, & dubiae sint, non procul ab irrationali existunt uita: Eae autem syllogisticae sunt, & compositae: nulloque modo opificis ipsius solitariam, intellectualemque natu- Them. Simpl. Franci.
 ram attingere possunt. Illas tamen faciles, & fallaces rationes, ne uideamur eorum uersutiam declinare, iam enociabimus. Et primo cur irriserit Aristoteles, aut contempserit ideas, dicant Themistius, & Simplicius eius expositores, Them. Simpl. Franci.
 & Franciscus inter nouitiores theologos insignis illuminati cognomine decora- tus: Horum primus ait: Aristoteles semper conatus est contradicere ad appares: Them. Simpl. Franci.
 Sequens uero inquit: Arguit Aristoteles potius ad uerba, quam ad sensa: Vltimus autem largiori licentia, aut zelo diuinissimae theologiae in eum huiusmodi uerbis prorumpit: Aristoteles duplici de causa Platonem criminatur: Prima est inuidia, qua falso, & impie magistrum, à quo multa didicit ubique insequitur: ut manife- Them. Simpl. Franci.
 stum est etiam mediocriter in Platonis dogmatibus expertis: Altera, quia & si fuit bonus philosophus, fuit pessimus metaphysicus: Sed nec in physicis inuen- Them. Simpl. Franci.
 tor, uerum tantum collector fuit, ut ipsemet in Elenchis fatetur dicens: Si de in- uentis detur alicui laus, mihi debetur de Elenchis: Vbi ueritate coactus noluit sibi arrogare, quod non fecerat: in illis itaque arguendi regulis, & sensibilibus uer- Them. Simpl. Franci.
 satus sponte discessit à diuino symposio: in quo (inquit Simplicius) nutritus Pla- Them. Simpl. Franci.
 to semper diuina ueneratur, & à speciebus illis aeternis, & ideis exorsus usque ad ima deuenit: Aristoteles autem à sensibilibus procedens eousque conscen- Them. Simpl. Franci.
 dit, quo suae rationes ex sensibilibus formatae deducere possunt. Diuisiones enim Them. Simpl. Franci.
 gratiarum sunt, inquit noster Paulus: Ideo alij datur sermo sapientiae, alij sermo Paulus

CANTICI SECVNDI

scientiæ, alij genera linguarum, & huiusmodi. Alij itaq; datur scire in humanis:
Cicero *alij sapere in diuinis. Aliis etiam (ut Cicero inquit) data fuit copia fandi: Aliis ad penetrabilia doctrinarum ingressus: sed ad utrumque (ut ait) nemini Græcorū uiderat contigisse. Quid autē ipsi de seipso uisum fuerit, subitico: sed ueniamus ad rationes. Existimant sufficere Deo suum obiectum: damus eis, sed dicimus, quòd in illo, uel in uerbo ab ipso producto, quod idem est cum ipso obiecto, sunt rerum ideæ: Quod non est obiectum sub ratione filij, aut uerbi producti, uel idearum: sed sub ratione deitatis, uel essentiæ. Nec ridiculum proponunt fautores idearum dicentes, quòd Deus indiget simulachro, cum ipse sese constituerit exemplar rerum faciendarum. Nec mirum, si ex exemplaribus æternis generentur corruptibilia, & temporanea: cum semper opus degeneret ab artificè uoluntario, & libero: & multoties ab instrumento: Imprimunt enim sigillū argenteum, siue aureum in cera, uel luto multo ignobiliore ipso auro. Nec sunt ideæ relationes alio modo, quàm ea relatio, qua Deus refertur ad creaturas: sunt autem rationes (ut aiunt) aut quocunq; uocabulo nuncupentur: Sicut enim creatura dependet à Deo, ita dependet ab ideis: quæ idem sunt, cum ipso Deo. Conferre quoq; ideæ ad numerum non absolum est: cum tot sint species, quot ideæ earū. Nec sunt speciebus æquiuoca, ut imaginabatur Arabs: cuius cura fuit semper mordere diuinos sapientes: Intricat enim hic nescio quid de numeris, adeo ut*
Auerrois *Albertus ille magnus meritò ipsum spernat: cum esset in æquiuoco, eo quòd non fiat sermo de numero mathematico, quando assignantur rerum principia, & ideæ, sed de meliori numero, ad quem non peruenit Arabs. Postea excusat eum (si excusatione dignus est) ascribens errorē sententiæ corruptæ: qui potius ascribendus erat corruptæ menti, quæ semper diuinis inimicabatur. Ad aliud autē. Verum est, quòd assimilatio in progressu ad Deum fit per attributa, & uirtutes: ex quibus cōscendentes summæ ueritati, & exemplari uirtutū magis ac magis appropinquamus. In exitu autē ab ipso Deo progredimur similes per ideæ, quibus figuramur eius imagine: Quod si Aristot. assiduus Platonis auditor noluit inuidia admittere, aut quia non erat consonum progressui suo factò ex sensibus, uel quia illi cacodæmoni Plato nō explicauerit, nec crediderit diuina, quid ad nos? Nec deficiunt sacra eloquia de ideis perbibentia, dummodo sane intelligantur: ut supra tetigimus. Nec admittimus eas, tanquam necessarias admodum doctrinæ, quam docet Aristoteles ex diffinitione per genus, & propriam differentiam: sed ad illum, qui à superiori causa procedit: quò deuenire (dummodo adsit facultas) laudat etiam Aristot. dolens, quòd oculus noster ad ea, quæ sunt manifestissima in natura, & in Deo ipsius naturæ, & rerū naturalium authore sit tanquam oculus nyctioracis ad lumen solis. Dolet insuper, quò sermo de diuina substantia sit in nobis perpaucus & debilis. Hinc uenerandi sunt illi, quibus Deus credidit eloquia, & arcana, quæ nos propriis uiribus inuestigare nequimus. Et uerum est, quò non indiget Deus in operando aliquo instrumento, uel re ex-*

traria, seipso contentus, & sufficiens: sed ideæ in eo sunt idem cum ipso, etiam impartitæ rebus, non autem extraria. Nec inconueniens est secundum Platonios, & diuinos sapientes, quod à summo ente emanat, & ipsum participat, esse aliquo modo unum, & aliquo modo non unum: aliquo modo idem, & aliquo modo non idem, sicut sol unus est in se, multiplex in radiis: & calor ab eo procedens idem est cum sole, & in suscipiente non idem: Sic & arbor una est in se, multiplex in ramis: eadem est cum fructu, & non eadem in sapore, gustu, & natura: Quod à Proculo in Timæum, & in theorematibus theologicis doctè, atque sapienter differitur: Sic & Ioannes Scotus docet, quod obiectum, ut est in cognoscente, est idem cum ipso, sed in proprio esse diuersum. Nec ipsis ideis utitur opifex, tanquam instrumento, sed tanquam ui (ut ita dicam) seminaria, & impressiua formarum essentialium, à qua relinquatur simulachrum in suscipiente, sicut à generante naturali imprimitur forma specifica: Ab equo enim fit equus, & non simia: & ab aquila fit aquila, & non asinus. Et miror quippe, cur dubitauerint, quomodo uirtus illa idearum, cum sit ueluti seminaria uirtus, moueat passum ad formam suscipiendam: quia eadem dubitatio esset de quocunque agente, cum non minor applicatio, siue dicatur uirtualis contactus, sit in primariæ causa, quam in secundariis. Multa profèqui possemus disputates cum huiusmodi, sed superuacaneum adiudicamus, cum hæc non sint in controuersia deducenda: sed potius suscipienda cum omni reuerentia, gratias agendo Deo collustranti intellectum nostrum ad arcana, & thesauros suos suscipiendos.

Quid habeamus ex ideis.

Cap. X.

Ene credantur ideæ frustra esse, & falsa imaginatione consistere, uideamus, quid utilitatis assequamur ex ipsis, quas tantum ueneramus. Habemus ex eis formam, & esse specificum, ut conseruemur, & intelligamus: habemus denique nostrum pondus, atque mensuram. Et quantum ad primum, disputatur à multis de origine, & incubatione formarum, undè progrediantur: Et communi gressu conueniunt Peripatetici, quod animæ corruptibiles, ac mortales egrediantur de gremio materiæ, ut eorum uerbis utamur. De intellectuua autem, cum adhuc apud eos dubiū sit an sit mortalis, uel immortalis, nec undè ueniat determinarunt, sed eorum Princeps dubius loquens ait: Si est aliqua forma ueniens de foris, ipsa est anima intellectiua: sed nescio uerè, quomodo quis imaginari possit, quod forma educatur de materia, nisi sit uera opinio Anaxagoræ ascripta, & quodlibet sit in quolibet. Sed dicunt, quod inest potentia in actum aliquando deducenda. Sed o Peripatetici, quis illam dedit materiæ in potentia, & quis in actum deducit? Natura (inquiunt) materiæ & subiecto hoc tribuit, & particulare agens uirtute seminaria deducit in actum. Quid autem sit hæc natura (ut alibi diximus) non determinant, sed aliud esse non potest, nisi primus opifex operans omnia in omnibus, aut secundariæ causæ agentes ad imperium eius, & uirtute ipsius.

BB ij

CANTICI SECVNDI

Ipse est ergo primum agens, & primus formarum dator, à quo omnis uita, forma, & ordo. Sed cum nemo det, quod non habet (ut ipsi Peripatetici docent) necesse est ergo, ut omnis forma sit in opifice, à quo processit: Et formæ ibi existentes idæ sunt, ad quarum metas habemus particulares formas, & esse: Et cum illud esse continuè fluat ab ipso, qui dedit, habemus ab ideis, secundum quas tribuit, undè sustentemur, ne defluamus in nihilum: cū nostrum esse continuè fluat. Et quod fluit, necesse est, ut in aliquo permanente sustentetur: Fluunt enim tempus, & motus, & sustentantur in cælo permanente: Fluit calor naturalis, & sustentatur cibo: Fluit aqua in fluuio, & sustentatur alueo: Fluit denique omnis creatura in nihilum, & sustentatur diuino uerbo: in quo omnia condita sunt.

Hoc est, quod inquit Paulus de Patre omnium bonorum fonte: Portans omnia uerbo uirtutis suæ. Hinc habemus: undè intelligamus ab eis, quæ inuariata, & immutata permaneant: Nam ex his continuè fluentibus, & nunquam permanentibus in eodè statu nihil sciri potest, ut opinabatur Heraclitus Ephesus, & Heracl. rillus, Paron, & multi alij: quia cum forma rerum transmutabilium continuè fluat, existimabant illam non esse semper eandem, neque habere determinatam esse: adeo, quòd neque diffinitio, quæ est permanentium, & necessarium, de eis haberi potest: Quamobrem & Parmenides asserbat nihil sciri de inferioribus, nisi in quantum à supremo, de quo est uera cognitio, dependent. Qui postquam de diuinis decantauit de inferioribus subinfert.

Hactenus & ueri mentem, intemeratâque uerba.

Nunc res mortales carmen quoque sumite fallax.

Ecce quàm piè, quàm iustè, & quàm eleuata mente uocat diuinorū cognitionem ueram scientiam, & sermonem de eis intemeratum: quia stabilia, & firma sunt: Inferiorum autem, & transmutabilium opinionem, fallacemq; sermonè di-

iudicat: Quæ nõ uidit, aut uidere noluit Aristoteles, & Auerrois: quia noluerunt excitare, & assumere oculum, quem (ut Plotinus ait) habent quidè omnes, utuntur uerò per pauci: aut noluerunt admittere: quæ docentur solummodo in scriptura illa sacra bipartita: ex qua, tanquã ex uero thesauro extrahi possunt noua, & uetera, quæ nouo, & ueteri decantamus cãtico: Quod per pèdes Aug. ex sacris eloquiis collustratus, & diuino subuectus spiritu, quid de ideis dicat, per quas habemus esse, & cognitionē, audiamus: In ideis est tanta uis, ut nisi eū intellectis nemo sapiens esse possit. Quæ cū in uerbo incarnato sint, nõ immerito Paulus de ipso depromit: Ibi sunt omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ absconditi. Cui sententiæ fauet Philon sapiētissimus in libro, quē scripsit, & peiora melioribus insultare solèt, dicēs: Decet omnes, qui sciētiã quærūt, ad Deū patrem mentem erigere: Si uerò nequeunt, ad imaginem saltem eius, scilicet uerbum sacratissimū. Faciūt etiam idæ necessariò ad numerum: quia in rebus transmutabilibus, & continuæ uariationi subiectis non potest uerificari, aut stabiliri arnumeratio. Neque aliter omnia disposuit Opifex in numero, pondere, & me-

sura, nisi quatenus in uerbo annumerata, ponderibus suis librata, & mensurata sunt. Septuaginta hebdomades (dixit Gabriel ad Danielem) determinate sunt super populum istum, pro quo nos habemus abbreviatæ: Determinata sunt enim ibi non tantum hebdomades, sed omnia, quæ in hoc mundo fiunt, & facta sunt: pōderanturque, ut harmonica sint: Nam (ut Pythagoras primo, & post eū multi comprobarunt) à ponderibus uera harmoniæ ratio deprehēditur: quæ tamen in numeris fundatur. Et isti numeri uocales simul cum naturalibus, uel formalibus, & rationalibus à diuinis procedunt, sine quibus, tanquā primariis fundamentis illi penitus nihil essent.

Quòd omnis harmonia à uerbo procedit.

Cap. XI.

Vm in uerbo omnia numerata, & ponderata sint, & harmonia à numero, ponderèque dependeat, facile concludimus cuncta consequi suam harmoniam ab ipso uerbo, in quo numerati, & distincti sunt rerum gradus concinni: Qui & necessariò harmonici sunt, si uera docet academicæ doctrinæ illustrator præcipuus Proculus: quæ omnis multitudo ab aliquo uno descendens harmonia indiget: qua uidelicet inter se, & cum ipso uno conueniat. Verum omnia ab illo uno uerbo emanarunt, & facta sunt utique harmonica, prout ab eodem unico uerbo accipiunt, & eius uirtute in unitatem primi tendunt: & eius attractu conducuntur. Hinc accepta fuit portio illa, de qua inquit Plato in Timæo: Vnam in principio accepit opifex ex uniuerso portionem: Ex fonte enim uniuersi, & totius esse accepta est una portio, quæ est (ni fallor) ipsum esse omnium rerum communicatum ab eo, qui dixit: Ego sum, qui sum, habens uidelicet esse à meipso: & ab inuidia semotus omnibus illud communico, suis tantum distributum gradibus. Quæ communicatio: cum sit facta materiæ primæ ab eo ad extra productæ, ideo sequitur Plato, quòd ab illo uno primo emanat binarius ipsi materiæ attributus: quia primo dualitatem consequuta est: Nam sicut ab unitate primus numerus emanans est binarius (si numerus censeretur potest) sic ab illo summè uno esse communicatum primo determinatum fuit in materia: Et hunc binarium congeminat usque ad cubum, trinam uidelicet dilatationem, ultra quam non datur alia: Quod ex ista Platonis officina Aristoteles tradit in principio libri de cælo. Ex alio uerò latere, quod formæ competit secundo productæ, & tertiæ à producente per ternarium procedit, usque etiam ad eius cubum: in quo omnigenam formam concludit: per quam materia reducitur in actum, & redit in primum: Unde inest forma, tanquam medium inter perfectissimum & imperfectissimum utriusque familiaris, & symbolum quoddam habens cum summo & infimo, ut hoc reducat in illud: Quo ternario forma, & ipse dator formarum gaudet: ideo hic, secundum nostram diuinissimam Theologiam, in ipsam diffunditur, aequaliter nobis eam communicans: Quod academici ipsa ueritate excitati profitemur: Proculus nanque dicit animam hoc potissimè numero letari, sen-

CANTICI SECUNDI

Plotinus: tiens quodam modo conuenientiam cum illo, cuius gerit imaginem. Plotinus autem, cui semper curæ fuit nuda palæstra, & expedita ab ænigmatibus, truncis tamen, & obscuris uerbis proponere, quæ antiquiores sui academici: & Pythagorici uelaminibus ænigmatum obuoluerunt, in libro de tribus substantiis inquit: Aeternum illud, atque perfectum, æternum semper, perfectumq; generat: quo genitore genitum minus est, iuxta illud quod genitus ait: Pater maior me est. Sequitur Plotinus: Ab ipso enim primo procedit, quod omnium maximum est post ipsum primum: Et hoc ipse uocat intellectum, intelligentiam, mentem, & Dei uerbum, Sic & Mercurius uocat ipsum Dei uerbum, & mentem: Sed Zoroastres mentem: Pythagoras simul cum Psalmographo uocat ipsum Dei primogenitum sapientiam, iuxta illud Ecclesiastici: Ego ex ore altissimi prodij primogenita ante omnem creaturam: Orpheus uerò, poetico more, uocat ipsam palladem de cerebro Iouis natam: Nam sapientia est supremi intellectus germen. Sequitur deinde Plotinus: Genitum ei, qui genuit, usque adeo coheret, ut sola alteritate uideatur esse discretum. Verum Theologi nostri dicunt, quòd relatione reali differt, non tamen essentia, uel substantia: quamuis aliqui per absoluta quædam opinentur ipsos distingui. Sed his dimissis ad negotium nostrum reuertamur. Iam ex Plotino habemus duo in diuinis, generantem, & genitum, non quidem generationi animali, quam iubet procul astare, cum de sempiternis sit sermo: Et cum adhesionem, connexionemque doceat inter generantem & genitum, consistitur etiam Spiritum sanctum: quem nexum, & amorem mutuum dicimus. Ecce quomodo consistitur Trinitatem in diuinis, qui ipsam ueritatem uenantur: Sed melius perciperent, si ipsum susciperent, & audirent, qui omnia, quæ audiuit à Patre, nota fecit secretioribus discipulis. Postea ad animam descendit Plotinus: quam dicit uerbum diuinæ mentis eius: gerentem imaginem: Nam ipsa, & omnia alia producta sunt Dei uerbo existentia, & ipsa uerbum non quidē illud essentialia, & Dei filius, sed expressiuum quoddam conceptus idealis: Sicut enim uerbum, quod uoce proferimus, manifestat cogitationem, quam mēte concepimus, sic creatura producta, quasi uerbum quoddam manifestat, quod Deus mēte conceperat: Et quamuis quodlibet creatum posset hoc modo dici Dei uerbum, nullū tamē habet imaginē, nisi anima: Ideo & ipsa gaudet ternario, quo & eius progenitor: Et quæcunque sit rerum trinitas, est à primo ternario, à quo per uerbum omnis effluit multitudo: In qua cum sit similitudo, & dissimilitudo, paritas, & imparitas, hinc tibi resultat harmonia, quæ est (auctore Boëtio, & Nicomacho) parium, impariumque, aut similitum, dissimilitumque uocum in unum redacta concordia. Ecce igitur quomodo & omnis harmonia à uerbo ipso procedit.

Quomodo istæ idææ intelligantur à nobis. Cap. XII.

St dogma Platonicum, quòd naturalia sunt discēda, moralia usq; comparanda, sed diuina cum reuerentia ab oraculis suscipienda: quia ad ea non possumus, nisi quantum ipsa suprema lux nostros collu-

CHRISTVS.
Plotinus

Mercur.
Zoroa.
Pythag.
Dauid
Ecclesia
Orphe.

Plotinus
Theolo.

Plotinus

Boëtius
Nicame.

strauerit oculos: Vnde nec angelus, cuius intellectus non est materia præpeditus, sine luce illa diuina Dei fabricam intelligere ualet. Ideo Moses (ut sentit Augustinus) miro artificio innuit, quomodo omnia, quæ producebantur, manifesta sibi habebant mentibus angelicis successione quadam illius luminis coruscantis, dicens: Sicut ratio, quæ creatura conditur, prior est in uerbo Dei, quã in ipsa creatura, quæ conditur, sic et eius rationis cognitio prius fit in creatura intellectuâ li peccato non obnoxia per lumen uerbi, postea in genere proprio. Ex quibus binis cognitionibus eodem lumine, tanquam ex mane et uespere, integratur dies: Et esto quod incipiat scriptura à uespere, illud facit resumendo successione à posteriori parte. Multa prosequitur Augustinus, quibus demonstrat angelos non intelligere illa arcana, nisi quatenus fuerint diuina luce perfusi: multo minus nos grauati mole corporea subuehi possumus ad illa spectacula, nisi diuina gratia noster emundetur oculus, & suo lumine collustretur: Ideo hæc absconduntur à sapientibus, et prudentibus huius sæculi: et reuelantur paruulis malitia effectis discipulis ueræ lucis, & ueritatis æternæ, quæ omnia condidit, et ordinauit. Et mirum quippe est, quod nolint multi credere de mundi, et rerum particularium genitura progenitori, et opifici earum, et credant Aristoteli, et Auerroei, qui nec fabricarunt, nec eorum artificem, nec ipsam fabricam cognouerunt, nisi quatenus subest animalibus sensibus. Satis eis fuit stare intra limites suæ Philosophiæ naturalis: quæ de rebus, prout motui multiplici subiiciuntur, pertrahat. Quæ autem à Deo effecta sunt, relinquunt his, qui ipsius Dei scholam frequentant: et aliquando ad eius penetralia introducuntur: ut non tantum audiant, sed uideant, et manibus contrectent ea, quæ latent extrarid: Quomodo uidelicet ab ipso uno processit hæc numerosa multitudo, Ab ipso bono cuncta hæc ualde bona, Ab ipso uero, ut hæc omnia uera sint: Ab ipso uerbo, et intelligentia suprema, ut cognoscibilia sint, et cognoscantur: Ab ipsa uita, ut uiuant: Ab ipso sancto, ut sancta sint, quæ sanctificari uolunt: Ab ipso pulchro, ut pulchra sint: Quod in parte sua benignitate manifestauit ipsum Dei uerbum dicens: Ego sum uia, ueritas, et uita: Et summam concludens ait: Omnia dedit mihi Pater: qui est fons omnium bonorum immensus, ut per me uidelicet producatur, et cognoscantur.

CHRISTVS,

Rerum necessitas, et omne esse ab ideis dependet. Cap. XIII.

EX officina itaque summi architecti habemus, quod ab ipsis ideis non tantum suscipimus formas, et esse continuè fluens, cognitionemque, et numerum rerum, pondus, atque mensuram, et consequenter, ut concinna sint omnia, sed habent, unde sint, et necessaria sunt: quod probare possumus: Nam omnibus notum censemus, quod nullus habet ea, quæ acquirere, et conseruare satagit: Querimus enim ueritatē, et sapientiam, quia eam non habemus à nobis: Querimus bonitatem, et uoluptatem, et uirtute proficere, et præfici, cum hæc in nobis non sint, sed aliunde com-

BB v.

CANTICI SECVNDI

Dauid
Aristore.

paranda: Laboramus & ipsum esse conseruare, cum illud continuè ab alio hauriamus: & tandem, quicquid boni est, acquirere procuramus, tanquam aliunde proueniens: Deus autem nihil querit, cum bonorum nostrorum non indigeat, inquit propheta: Cum quo Aristoteles in Politicis ait: Teste Deo, non est fœlicitas in rebus exterioribus: quia ipse est fœlix absque aliquo extra seipsum, Cum Deus igitur omnia habeat à se, nos autem nihil, omnia suscipere expectamus ab eo, qui tribuit secundum mensuras illas æquissimas, quæ sunt in archetypo: Quas nonnulli sapientum Hebræorum ideas esse docet, ut nomina cõsonant: Nam idea est exemplar, meta, & mensura rei faciendæ: Aequus enim & iustus distributor mensurat, & ponderat, quæ distribuit: ut unicuique tribuat secundum propriam uirtutem, aut secundum id, quod meretur: Sic & opulentissimus largitor Deus, esto quòd sit interminatæ bonitatis, tamen influit secundum exigentiam recipientium: sed in primæua distributione secundum quod requirebat ordo uniuersi. Hinc posita est cortina in medio aquarum superexcelsarum, quæ immensæ sunt, & inter aquas has inferiores, & terminatas. Per celos itaque supramundanos mensurantur omnia donanda, ne plus detur recipienti, quam conueniat: sed omnia mensurata, & librata distribuuntur illis ponderibus, & mensuris, quæ non sunt in rebus mensuratis (ut ex doctrina Augustini supra diximus) sed in mensurante: Et istæ sunt idæ, & exemplaria rerum æterna, à quibus unumquodque recipit esse, & donatiua, secundum gradum, & terminum, qui præteriri non potest: Vnde ex ordine ab opificè dato, & ab idea eius sigillante, iuxta mandatum regis, est ipsarum rerum recipientium & ipsum esse, & necessitas essendi, secundum formam datam.

Augusti.

Ibidem sunt etiam idæ uirtutum, & regulæ, quibus conformiter uiuere debemus. Cap. XIII.

CHRISTVS.

Augusti.

Ceges, regulas, & metas uiuendi descriptas esse in uerbo, satis erat ad comprobandum illud uerbi æterni, & infallibilis Veritatis dicentis: Ego sum ueritas, & uia: à qua uidelicet emanat, unde omnia creata sint uera entia, & unde unusquisque rectum uiuentis tramitem teneat: & à qua omne iudicium rectum sit: Nihilominus & Augustinum adducemus explicantem, quæ Christus paucis uerbis complicata tradidit. Hæc enim in suo de trinitate ait: In libro lucis illius, qui ueritas dicitur, scriptæ sunt regulæ, quibus uidetur quemadmodum quisque uiuere debeat: & ibi quid sit iustum, & iniustum agnoscit: Ibi cernit habendum, quod non habet: Inde omnis lex iuxta describitur, & in corde hominis, qui operatur iustitiam, non migrando, sed tanquam imprimendo transfertur, sicut imago ex anulo in ceram transit, & aurum non relinquit: Nam illæ æternæ, & immutabiles sunt. Et cum de ciuitate superna ageret, docet has regulas etiam angelos dirigere dicens: Incommutabilis ueritas tanquam lex æterna in illa eorum curia superna ab angelis consultitur: Neque enim sibiipsis sunt ueritas, sed creatricis participes ueritatis.

Idem

tis: ad quam mouentur, tanquam ad uitæ fontem: à qua si declinauerint, & ip-
 si iniqui, & filij mortis efficiuntur, ut ipsa Veritas perhibet dicens. Ille homici-
 da ab initio in ueritate non stetit, quia non est ueritas in eo: Vndè oportebat, &
 aliunde, id est à uerbo susciperet: de quo incarnato inquit Paulus: Nihil putau-
 me scire inter uos, nisi Iesum Christum, & hunc crucifixum: quia tunc impleuit
 omnem ueritatem aperiendo uiam ad finem: in quem tendimus, complendo pro-
 phetias, & legem, attrahens omnia uirtute sua, præbensque doctrinam uiuendi
 consummatissimam: Quod ut declararet, clamans ait: Consummatum est, omne
 uidelicet mysterium, & completa ueritas, quam obtenebratæ mentes non cogno-
 scunt, nec undè ueniat, neque à quo emanet. Ex scriptura quoque antiqua edoce-
 mur, quòd in Christo Dei filio, & sapientia humanata est omnis regula uiuen-
 di, & iudicandi, ut ipsamet in Prouerbijs Salomonis loquitur dicens: Per me re-
 ges regnant, & legum conditores statuta decernunt: Per me principes imperant,
 & potentes decernunt iustitiam. Et paulo inferius: Nunc ergo filij audite me:
 Beati qui custodiunt uias meas: Audite disciplinam: & estote sapientes, & no-
 lite abiicere eam. Beatus homo, qui audit me: & qui uigilat ad fores meas quo-
 tidie, & obseruat ad postes ostij mei. Nec non in carne existens dixit: Ego sum
 ostium, per me si quis introierit, saluabitur. Vndè sequitur: Qui me inuenerit,
 inueniet uitam, & hauriet salutem à Domino. Ex Vaticinio quoque Ieremiae
 hæc de ipso habemus: Hic adinuenit omnem uiam discipline, & tradidit eum I-
 bacob puero suo, & Israël dilecto suo: post hæc in terris uisus est, & cum homi-
 nibus conuersatus est, unitus uidelicet carni humanae. Ecce igitur quomodo hoc
 uerbum incarnatum, qui est Christus, & Messias, omnem legem, & omnem ue-
 ritatem tradidit: quæ in utroque continetur testamento.

CHRISTVS.

Paulus

CHRISTVS.

Salomon

CHRISTVS.
Baruch.

Ibi sunt rationes moderantes honestas, & turpes actiones. Cap. XV.

Vm igitur in uerbo diuino sunt omnes regulæ bene, recteque ui-
 uendi, à quibus discrepare peccatum est, merito eidem, in quo
 sunt istæ regulæ discretio bene, aut malè actorum committitur, si-
 cut ipsemet ait: Omne iudicium dedit mihi Pater. Ipse enim iudi-
 cabit uiuos, & mortuos, qui discernere omnium merita, & flagitia nouit. Quod
 & Isaiæ oraculum perhibet, dum de Filio nascituro de Virgine (qui Himmanuel
 uocandus erat) pertractat dicens: Butyrum, & mel comedet, ut sciat reproba-
 re malum, & eligere bonum. Comederunt quippe butyrum, siue lac, & mel om-
 nes prophetae, & patres illi, quibus data est promissa terra fluens lacte, & mel-
 le, & quibus datum est sugere ubera illa excelsa: Sed nullus tantum comedet, ut possit
 plenissime discernere malum à bono, nisi noster Himmanuel, qui non tantum opus,
 sed corda hominum cognoscebat, sicut ait Ioannes: Ipse nouerat omnes. Nec o-
 pus ei erat, ut quis testimonium perhiberet de homine: Ipse enim sciebat, quid es-
 set in homine. Cui incarnando etiam regius propheta cum summa reuerentia lo-
 quebatur dicens: Confitebor tibi, quia terribiliter magnificatus es: mirabilia ope

CHRISTVS.

Isaias

Ioan:

Dauid

CANTICI SECVNDI

ra tua, & anima mei cognoscer nimis. Inter quæ mirabilia hoc enumerat, quod omnia abscondita uilet, subiniferens: Non est occultatum os meum à te, quod fecisti in occulto, & substantia mea in inferioribus terræ: Imperfectū meū uiderunt oculi tui, & in libro tuo omnes scribentur. Sic & omnium merita, & flagitia connotantur in eodem libro, qui citra omnem controuersiam, uerbum diuinū, & sapientia illa est; quæ unita cum humanitate facit nostrum Messiam, & Christum.

Christus est uerus homo diuinitate plenus.

Cap. XVI.

SI Christus fuerit uerus homo, cum omnes passim confiteantur, superfluum est disputare: Vndè, cur uoluerit redimere genus humanum in humana natura assumpta, nobis restat percurrendum: Cuius rei prima ratio sit, quia cum in primo homine totum genus humanum præuaricatum sit, æquum erat, ut & satisfactio tribunali summæ iustitiæ Dei fieret per hominem, stante ipsius Dei lege, quod quisque puniri debet, per quæ & peccauit: & satisfactio facienda est p æquiualens, sicut in Exodo, & in Deuteronomio legimus repetitum, quod nocens alicui reddat animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede, adustionē pro adustione, uulnus pro uulnere, liuorē, pro liuore: Ideo homo pro homine exponi debuit: sed homo quidē cælestis, & innocens, & innoxius à peccato pro homine terreno, transgressore, & flagitioso: ut non tantum sumeretur debita pœna, sed legitima redemptio fieret à non obligato pro se: Quod Paulus suis reboantibus uerbis intonat dicens: Quoniam quidem per hominē mors, & per hominem resurrectio mortuorum: Et sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes uiuificabuntur. Neque enim satisfactio, quæ pœnam exigit, fieri potuit, nisi per eum, qui passioni esset subiectus. Præfici insuper debuit is unicuiq; operi, qui in eo expertus sit: Hinc homini fragili, & multis subiecto passionibus cōueniens fuit princeps in huiusmodi instructus, & assuetus, ut inquit noster Paulus cum Hebræis differens: Non enim habemus pōtificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris, tentatum autem per omnia pro similitudine absque peccato: ut regat cum debita clementia, & dolore de malo alieno: & p̄c̄ iudicet expertus infirmitatem indicandorum: Quod ipse Christus his uerbis innuit: Potestatem dedit Pater Filio hominis iudicium facere: quia Filius hominis est, conscius uidelicet per experientiam conditionis eorum, qui iudicandi sunt. Constitui quoque debuit caput corporis, qui eiusdem rationis esset cum corpore, ne fieret chimæra, de qua dicitur: Prima leo, postrema draco, media ipsa chimæra. Est enim collectio omnium Deo seruientium corpus quoddā, cuius caput Christus est, ut inquit Apostolus: Ipse est caput corporis ecclesiæ: & alibi: Sicut in uno corpore multa membra habemus, omnia autem mēbra nō eundem actum habent, ita multi unum sumus in Christo: singuli autem alter alterius

Exodus

Deuter.

Paulus

Idem

CHRISTVS.
Lucr.

Paulus

membra. Cum insuper paratum sit nobis cœleste regnum à constitutione mundi,
 & ad ipsum obtinendū instituti simus, ut iure hereditario illud acquiramus, ere-
 xit Pater hominem a deo plenum Deo, & filiali diuinitate, ut non tantum fa-
 ceret eum primogenitum, sed per eum daret omnibus uolentibus piè uiuere, non
 secundum carnem & sanguinem, ut & ipsi filij Dei efficerentur. Et hic primo-
 genitus uniuoca, & cōgenca ratione debuit esse frater cum alijs, si primus eorū
 numerari debebat: Quod horum arcanorū conscius Paulus non tacuit, sed ait: Paulus
 Quos præsciuit, & prædestinauit cōformes fieri imagini filij sui, ut sit ipse pri-
 mogenitus in multis fratribus: Et iterū: Si autem filij, & hæredes: hæredes qui- Idem
 dem Dei, cōhæredes autem Christi. In hunc insuper hominem uenit, in quo per
 ipsius rebellionem contaminata erant omnia, ut omnia in ipso purgās, omnia re-
 stitueret ad pristinum statum: Affuit enim in homine tanquam fermentum, non
 quidem corrumpens massam totam, sed perficiens: destruens uerò, & expellens
 corruptum, & deterius: Aut tanquam uirtus perfecta auri fuit, quam lapidem
 philosophorum uocant, quæ (ut aiunt) omne metallum statim in aurum conuer-
 tit, sic iste ea, quæ per peccatum conuersa erant in scoriam, in aurum uel argen-
 tum immutauit. Hinc per Isaiam dicitur: Et conuertam manum meam ad te, id Isaias
 est Filium, qui nunc manus, nunc brachium dicitur æterni Patris: & excoquam
 ad purum scoriam tuam: & auferam omne stannam tuam. Et per Malachiam: Malach.
 Et sedebit conflans, & emundabit argentum, & purgabit filios Leui, & cola-
 bit eos quasi aurum, & quasi argentum: & erunt Domino offerentes sacrificia
 in iustitia. Et per Isaiam iterum, cum de Messia futuro longo progressu agere Isaias
 tur, aperta uoce intulit: Et scias, quia ego Dominus saluans te, redemptor tuus,
 sanctus Israël: Pro ære educam aurum, & pro ferro educari argentum: ponā-
 que uisitationem tuam pacem, & cætera, quæ sequuntur: Quod & si dispositi-
 uè in omnibus, effectu autem in quibusdam fecit in primo aduentu, plenius &
 perfectius faciet in secundo: ut Apostolus ait: Saluatorem expectamus Domi- Paulus
 num nostrum Iesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ confi-
 guratum corpori claritatis suæ, secundum operationem, qua possit subiicere sibi
 omnia. Tandē cū homine uniri uoluit, & per ipsum genus humanū redimere, &
 purgare, ut ipse Deus homo uia faceret ad diuinitatē: ad quā consequendā insti-
 tuti sumus, sicut ipsemet testatur dicens: Ego sum uia: Ego sum ostium: per me si
 quis introierit saluabitur: & ingreditur, & egredietur, & utrobique pasqua
 inueniet. Venit itaque Deus ad hominem, ut hominem deduceret in Deum: Ideo
 cum in forma Dei esset, non rapinā arbitratus est esse se æqualem Deo, & ho-
 mines deos facere, cum ad hoc essent instituti: Propter quod conducendum ipse
 Deus exinaniuit semetipsum formam serui accipiens, in similitudinem hominum
 factus, & habitu inuentus ut homo: humiliavit semetipsum factus obediens us-
 que ad mortem: propter quod, & Deus exaltauit illum: & dedit illi nomē, quod
 est super omne nomen. Exaltabit quippe etiam illos, qui uoluerint secum uniri:

CANTICI SECVNDI

dans eis nomen diuinitatis, quod est super omne nomen: Ideo inquit Ioannes: Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filij Dei nominemur, & simus.

Sicut Christus in eo, & Deus, continet omnia uirtute, sic in eo, & homo, continet eadem omnia in eundem excellentissima nota collecta. Cap. XVII.

Paulus

On absque profundissima doctrina, & sacramēto Paulus ex intimis penetralibus, ad quæ aliquando fuerat introductus, affert nobis celeberrimum Christi elogium dicens: Complacuit Deo patri in eo reconciliari, siue recapitulare omnia: ut expresse sentiat,

Hieron.

& longo progressu differit Hieronymus in epistolam ad Ephesios, dolens, quod traductio Latina habeat instaurare pro recapitulare: Recapitulat utique Christus omnia in se omnia cōtinens: Nam sicut in summaria, & extrema repetitione orationis orator omnia recapitulat, & cōplectitur, quæ diffuse, & singillatim in tota oratione pertractauerat, sic summus opifex productis omnibus creaturis distincte, in sexto & ultimo die hominem produxit, in quo continentur omnia. Sic etiam in ultimo hoc tempore, & ætate erexit, & mundo monstrauit filium suum Christum Iesum, in quo continentur eadem omnia multo maiori excellentia, quàm in aliis hominibus: Continet enim in eo, quod Deus, ipsum Patrem

CHRISTVS.

æternum: Pater (inquit) in me est, & ego in eo: Continet Spiritum sanctum, de quo ait: Ille de meo accipiet. Et iterum Mittam uobis eum. Sed non mittit, nisi qui producit, dicunt Theologi nostri: nec producit, nisi illud in se primo contineat. Continet omnes perfectiones diuinas, ut idem ipse clara uoce profertur dicens: Omnia dedit mihi Pater. Et iterum: Omnia tua mea sunt. Quæ sicut

Idem

infinita, & immensa sunt, sic impossibilis eorum explicatus: Continet enim pietatem, iustitiã, clementiam, fortitudinem, pulchritudinem, imperium, regnum, omnia attributa, & omnia charismata, omnemque uirtutem fabricandi: Vnde dicitur & ipse fabricator mundi, & per quem omnia facta sunt, & sunt. Hinc ait: Pater meus usque modo operatur, & ego operor. In eo autem quod homo, continet omnia, quæ in homine connectuntur, sed perfectiori nota: sicut & ipse homo Deo unitus perfectior est, imò perfectissimus omnium. Hinc dicitur primogenitus omnis creaturæ non tantum tempore, sed dignitate, & perfectione: Et per symbolum omnium rerum, quod assumpsit, omnia perfecit, & purificauit, ut Petrus

Idem

hospitans apud Simonem coriarium edoctus fuit per uisionem animalium quadrupedum, & uolatilium existentium in uase, quæ ante Christum reputabatur immunda in antiqua lege, sed cælesti oraculo purificata declarantur, tempore uidelicet Christi, qui omnia purgauit: Nam & si hoc in typum gentilitatis purificandæ demonstratum fuit, non decidunt tamē à ueritate rei. Hinc permisi Christianis sunt cibi, qui dicebantur, & erant immundi ante Christi aduentum: Quod

Idem

& ipse declarauit, dum dixit: Non quod intrat in os, coinquinat hominem: quia uidelicet iam per ipsum mundabantur. Si enim per Noë purificata fuit terra ma

Idem

Idem

maledicta in peccato Adæ, ut inducitur à sacra scriptura Lamec dicens, postquam ^{Lamec}
 genuit Noë: iste consolabitur nos ab operibus, & sudoribus manuum nostrarum,
 a terra cui maledixit Dominus, a deo, ut sicut fructus terræ maledicta infen-
 sus, & odibilis erat Deo ante diluuium, undè reprobata fuerunt oblationes, &
 munera Chæin ex fructibus terræ maledictæ, & non purificatæ, sic post Noë
 suscepit Dominus, imò requisit in lege primitias omnium fructuum terræ, à qua
 per Noë sublata erat maledictio, ut diffusius tractant sapientes Hebræi. Mul- ^{Sap. heb.}
 to itaque magis, & perfectius terræ fructus, & omnia purificari, & mundari
 debebant per eum; de quo dicit Apostolus: Pacificauit per sanguinè crucis eius, ^{Paulus}
 siue quæ in cælis, siue quæ in terris sunt. Nec pacificasset, nisi prius purificatis
 ab omni immunditia rebus, ex qua reddebantur Deo odibiles: Cui adstipulatur
 illud Ioannis: Misit Deus filium suum, non ut iudicet mundum, tanquam reum
 uidelicet, & immundum, sed ut saluetur mundus per ipsum, eum, scilicet purifi- ^{CHRI}
 cantè, & mundantem: Quod & ipse Redemptor innuit, dum ait: Pater diligit ^{STVS.}
 filium, & omnia dedit in manu eius, ut omnia cõtineat, sanctificet, & possideat:
 Sicut enim homo in se continet elementa & elementata omnia perfectiori no-
 ta, quam in seipsis existant, ita eadem omnia perfectissime continentur in Chri-
 sto perfectissimo omnium hominum, & omnium creaturarum: quia tabernaculum
 illud Dei (inquit Apostolus) fuit non manufactum, id est non huius creationis: quia ^{Paulus}
 non manu, aut uirtute humana genitum, & fabricatum, sed Spiritu sancto, &
 uirtute altissimi obumbrata Maria genuit, & peperit Iesum, non secundum hæc
 productionem, aut generationem carnis, & sanguinis, sed secundum Deum, qui
 dedit ei fecunditatem, aut formando portionem illam incontaminatam, quæ
 ex primo parente per Patriarchas traducta tandem fuit in Mariam, ut forsitan ^{Per. L. b. b.}
 non insulse opinatur Petrus Lombardus, aut per nouam portionem extractam ^{Damasc.}
 (ut ait Damascenus) ex purissimis uirginis sanguinibus: quæ incontaminata nul-
 latenus uidit corruptione. Sed hæc, & omnia alia committimus iudicio, & de-
 terminationi sanctæ matris ecclesiæ in Spiritu sancto congregatæ, à quo omnis,
 infallibilis, & inconcussa ueritas.

CANTIGI SECVNDI

Christus est vita, & sustentaculum omnia viuificans, & omnia ad se trahens.

Tonus secundus

Vitipler, & vnica est vita omnium.	Ca. Primum.
Vnde omnia sortiantur vitam.	Ca. II.
Quid sit arbor vitæ.	Ca. III.
Vbi plantata sit hæc arbor.	Ca. IIII.
Qualiter sit formata ipsa arbor.	Ca. V.
Quibus, & quomodo communicata.	Ca. VI.
Quando, & cur vetita sit arbor.	Ca. VII.
Quomodo omnia in ea arbore, & consequenter in Christo viuunt.	Ca. VIII.
Christus est sustentaculum omnium.	Ca. IX.
Cur non omnes sustententur ab eo.	Ca. X.
Quomodo à terra fuerit exaltatus.	Ca. XI.
Qualiter exaltatus omnia traxerit ad seipsum.	Ca. XII.
Quomodo uirtutes, & numina in plura videbantur diffusa.	Ca. XIII.
Christus liberans ab hac calamitate humanum genus deiecit tricipitem illam bestiam.	Ca. XIII.
Quomodo aduocauerit ad se omnia alia numina.	Ca. XV.
Hoc dominium obtentum, & attractio omnium numinum ad se, probantur euidenti facto.	Ca. XVI.
Eadem comprobantur vaticiniis.	Ca. XVII.
Quomodo distrahentia omnia tandem amouebit, vt ad se vnum omnia perfecte attrahat.	Ca. XVIII.
Quòd tandem trahet omnes attrahendos.	Ca. XIX.

MULTIPLEX, ET VNICA EST VITA

omnium.

Caput primum.

NISI Sol, quem Deus ad declarandam suam maiestatem ac-
 cendit, & anima, quam tanta excellentia fabricauit, me do-
 cerent, quomodo unū possit esse multiplex aut plura, nō au-
 derē equidē dicere uitā esse unicā simul atq; multiplicē. Est
 nanq; sol unicus in se, multiplex in radiis, unicus in essentia,
 uirtute tamē omnigenus. Est etiā anima unica in se, sed mul-
 tiplex in operatione: Audit enim iu auribus: uidet in oculis: odorat in naribus:
 gustat in ore: palpat, & operatur in manibus: intelligit in cerebro: diligit in cor-
 de: graditur in pedibus: digerit in stomacho, hepate, & aliis mēbris digestiuis: ge-
 nerat in deputatis ad hoc instrumētis, a deo, ut uideatur multiplex, cū tamē unica
 sit. Nec ex hoc, q̄ in aliquo mēbro pati uideatur defectū, diminuta est: Nā si de-
 bilis esset oculus, uel manus, non inde minor est in cerebro, uel corde. Ex quibus
 faciliē dignoscetur, quomodo uita illa unica multiplex esset in membris, si admit-
 teremus mundum esse animal, ut multi sapientes conueniunt, etiam illi, qui sacra
 eloquia uenerantur, cum ipsa obstare minimē uideātur: ut excitatissimi ingenij,
 & excellentis doctrinæ Augustinus decernit: undē & huic sententiæ assentire Augusti.
 uidetur. Origenes autem in hanc eandem sententiam currit expeditis pedibus: Orige.
 quā & rationibus, & sacrae scripturae testimonio probare nititur dicens in suo
 de principiis: Quamuis diuersis officiis sit ordinatus mundus: non tamen disso-
 nans, atq; discrepans ipsius intelligendus est status: sed sicut corpus nostrū unū
 ex multis membris aptatum est, & ab una continetur anima, ita & uniuersum
 mundū animal quoddā esse immēsū, & immane opinādū existimo: quod quasi
 ab una anima uirtute Dei & ratione teneatur. Quod etiā à sacra scriptura iu-
 dicari arbitror per id, quod à propheta dicitur: Nōne cælū, & terram ego im-
 plico, dicit Dominus? Et iterū per aliū Vate: Cælum mihi sedes est, & terra sca- Ierem.
 bellū pedū meorū. Quod etiā Saluator cōfirmat, dū ait: Nolite iurare, neq; per Isaias
 cælum, quia sedes Dei est: neq; per terrā, quia scabellum pedum eius est: Sed CHR I
 & illud, quod Apostolus, cum apud Athenienses concionaretur Arati appro- STV S.
 bans sententiam, dixit: Quoniam in ipso uiuimus, mouemur, & sumus. Et quo- Paulus
 modo id est, nisi quia Deus uirtute sua uniuersum constringit, continet, & uiui- Aratus.
 ficat mundum? Quomodo etiam cælum sedes Dei est, & terra scabellum pedū
 eius, nisi quia in cælo, & in terra replet uniuersa? Hucusque Origenes, Cum
 quo Eusebius Pamphilus in solutionibus Theologicis de summo opificē ratioci- Euseb.
 nans ait: Vita illic est, & mens, ut ipsi uitæ perpetuo ens permaneat, menti au-
 tem effigiet, & contineat ea, quæ sunt. Hinc primum ens uitale esse oportet, &
 intellectile: Undē omnis essentia, uita, & intellectus participatione magis quā
 specie nominatur: Illud nāq; ipsum esse per se uita, & per se intellectus: Quod

CANTICI SECVNDI

autē præter hæc omne magis non ens, quàm ens: quia erat, quando non erat ens. Et hac perpetuitate manet ens, uiuit, & intelligit: Eatenus enim particeps est uitæ, quatenus illud præbuit: & tantū intelligit, quantū illud tradidit. Multaque profequitur in hoc negotio, ex quibus concludit unā esse omnium uitam uiuētū, sicut unica est anima in omnibus membris corporis: quæ nō tantū diffunditur in ipsis mēbris propriis, sed aliquo modo diffunditur usq; ad extraria: Nam sudori ab homine defluenti, & cōdensato, atq; disposito uita quædā infunditur debilior, quàm hominis uita, & pediculi efficiuntur: Ex flatu autē facti cōgerie, cicmicū & pulicū uita repletur. Quod euenit, aut ex dispositione materiæ, aut ex scintilla uitæ ab homine decidēte, quæ minus perfectā q̄ ipsa uita in se, deteriori nota illa subiecta uiuificat. Et ex his, q̄ cardines christianæ domus dicuntur, solertissimus & singularis disceptator, cū microcosmū ad maiorem mundū cōpararet, dixit: Vita illa mūdi, quæ seipsam, & omnia mouet, perpetua est, quia motus rotundus, & circularis omnē cōtinens motū, sicut circularis omnē in se cōplicat figurā: Ad quam animā totus corporeus mūdus se habet, sicut corpus hominis ad propriam animam. Est insuper anima in mūdo, ueluti rex in regno, cuius regimine ducuntur incolæ: à quo assignantur diuersi principes, & duces, quorum ducatu regantur particulares populi, non tamen seclusi à totius domini regē: Sic unaquæq; creatura, quæ primo in uita illa uniuersi præexistebat, determinato ipsi ducatu, specie, & forma uiuit, angelus, homo, leo, aquila, uel planta: non tamen secluditur ab illa unigena uita, sed decedente illa particulari uita, aut sublato illo particulari ducatu, reuertitur corpus ad regnum magis uniuersale, scilicet elementum terræ, anima autē ad uniuersi regnū uitæ. Reuertitur enim (inquit sapiēs) spiritus ad Deū, qui fecit illū. Si qui uerò detruduntur tartareis carceribus, illic uiolēter uinciuntur. Si autē externos adducere uoluerimus, multos quidē habemus præ manibus: Arist. enim qui hac tēpestate ex Philosophis potissimē celebratur, cū Theophr. eius auditore, atq; Auer. profertur mundū esse animal. Democ. animalis mūdi animam dicit esse Deū. Stoici (Eusebio & Plutarcho referentibus) dicunt Deū esse spiritum per uniuersum mundū penetrantem, diuersis nominibus appellatum secundū rerū, per quas transit, diuersitatē. Indi (ut Hiarthas apud Philostratū docet) mūdū esse animal dixerūt, & hoc androgynū: quia patris & matris uicē supplet in animalū generatione, educatione, & amore. Zeno probat mundū animatū, suscipiētēq; esse ex eo, qui ex se generat animantia. Et sapienter Trismegistus in eo libro, cui uultus est, q̄ Deus latens simul ac patens est, inquit: Nihil est etiam in corporibus, quod non sit ipse Deus: Omnia enim solus existit, quæ sunt in lucem deducens: & quæ non sunt occidens in seipso. Hic occultus, hic omnium patentissimus: Hic menti conspicuus, hic præsens oculis: Hic incorporeus, hic (ita dixerim) multiformis corporeus. Et in libro de communi ait: Nec quicquam est in omni, quod nō sit ipse Deus: qui est omnium uita. Sed uideamus q̄ concinē loquatur cum Ioāne no-

Cardi.
Cusa

Aristo.

Theop.
Auerrois
Democ.
Stoici.
Eusebi.
Plutarc.
Indi.
Hiarth.
Philostr.

Zeno.

Trismeg.

Trismeg.
Ioan.

stro: Is enim inquit: Quod factum est in ipso uita erat, & uita erat lux, omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Quod intelligere possumus in duplici sensu: aut quod nihil factum est sine ipso, aut quod illud quod factum est sine ipso conseruante, replente, & uiuificante, nihil est. Cum his Orpheus Orphe. in sua theologia longo progressu decantat Deum esse, & conspici in omnibus mundanis membris: Quæ ad unguem prosequens Manilius canit. Manil.

Cum spiritus unus

Per cunctas habitet partes, atque irriget orbem

Omnia peruolitans, corpusque animale figuret:

Quod nisi cognatis mēbris contexta maneret

Macbina, & imposito pareret tota magistro,

Ac totum mundi regeret prudentia sensum,

Non esset statio terris, non ambitus astris:

Hæreretque uagus mundus, standoque rigeret.

Nec sua dispositos seruarent sydera cursus:

Noxque alterna diem fugeret, rursumque fugaret:

Non imbres alerent terras, non æthera uenti,

Non pontus grauidas nubes, nec flumina pontum,

Nec pelagus fontes, nec staret summa per omnes

Pars, sed per partes æquo digesta parente:

Ut neque deficerent undæ, nec sydera nobis,

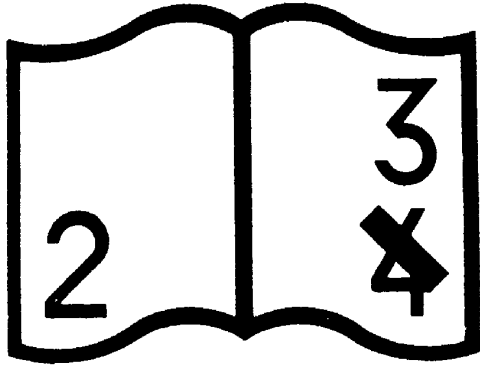
Nec cælum iusto maiusue minusue uolaret:

Motus alit, non mutat opus: sic omnia toto

Dispensata manent mundo, dominumque sequuntur.

Hic igitur Deus, & ratio, quæ cuncta gubernat.

Platonici autem omnes istud idē una uoce affirmant: eorū enim peculiare est Platon. dogma, Et ex multis rationibus, quibus itidem assueuerant, hanc tantū à Platone educemus: Huic enim placebat duos esse motus, unū propriū, alterum externum: Esse autē diuinius, quod ex se sua spē mouetur, quod quod pulsū alieno agitur: Hūc autē motū in solis animis collocabat, ab hisque principū alterius motus deduci putabat. Quapropter, cū ex mūdi ardore motus oriatur omnis, & hic ardor non alieno impulsū, sed sua spē mouetur, ut animus sit, necesse est: Ex quo intelligimus animantem esse mundum: atque ex hoc quoque intelligi poterit, in eo esse intelligentiam. Sed meritò quis dubitaret, cum mundus sit animal, cur non alteretur, aut infirmetur, aut deficiat, sicut cætera animantia. Placet hic Chalcedij solutio, qui in Timæum ait: Quod à Deo instituitur, ab Chalced. immutatione atatis, morbis, senectute, & occasu immune est: ut omnes academici consentiunt, & deductione comprobatur, si bene perpenduntur ea, quæ à Deo immediate, & quæ per secundas causas producta enarrantur à sapientissimo Philosofo Mose. Nec instetur de homine manibus Dei fabricato: quia Mose.

Pagination incorrecte — date incorrecte
NF Z 43-120-12

lire PAGE 202.203
au lieu de PAGE 206.205

CANTICI SECUNDI

nec ipse sine puluere, aut terra subiecto intermedio, formatus est: Sicut caeli, & tota machina: quae ex nihilo à Deo immediatè facta est, ideo ipsa, quo ad partes subiectiuas, & immediatè fabricatas à Deo est ppetua, & indefectibilis: sic & anima hominis sine medio ab ipso Deo pducta. Extat & alia ratio: quia constat mūdus ex omnibus partibus, ut nulla, uel minima quidē pars alicuius corporis extra mūdi ambitū relicta sit, quae ab extrinseco accedēs calida, uel frigida moueat aegritudinē mundo: qui in se proportionatissimus est, esto q̄ partes eius uideantur aliquando alteratae, ratione tamē totius consonantes sunt. Est insuper mundus totum corpus, ut nihil extra se, quod effluat, dimittat, & minuat, aut detrimentū suscipiat: quod ex perditione partiū, quae in aliud quid resoluūt, procedit: Intra mūdū enim degunt omnia: undē fluūt partes, & nō fluunt: cum nihil extra eius terminos sit: in quo fluant. Partes igitur ipsius, quae aliquando fatigatae fluunt, ad naturam uniuersi tandem recurrunt recreatae.

Undē omnia sortiantur uitam.

Cap. II.

Jerem.

Genes.

Moses
Dauid

Idem
CHR I
STVS

Idem

Ezech.

Dauid

Apule.

Vm unicus sit fons duplicis uitae, q̄ in Ieremia ait: Me dereliquerunt fontem aquarū uiuentium Dominū, necesse est, ut omnes & naturalē, & spiritalē uitā, & quaecunq; alia sit, hauriant ab illo fonte, à quo procedit fluius, de quo in Genesi dicitur: Et fluius egrediebatur de loco uoluptatis, qui Deus est, ad irrigandū primo ipsum paradysum, id est totū archetypū per diuersos canales rerū nobis cōmunicādarū: Et istae sunt aquae supramūdanae, quae supra caelos à Mose, & Dauid esse dicūt. Postea diuisus fluius in quatuor capita irrigat uniuersam terram. Quae aquae uitae prius sunt in paterno fonte, postea in Filio, qui & ipse est fons apud Patrē existens, ut in psalmo canitur: Quoniam apud te est fons uitae. Apud Patrē enim est Filius, cui Pater omnia dans & ipsum fontem cōstituit, ut meritō dicere possit: Ego sum uita, utramq; naturalem uidelicet, & spiritalē, omnibus tribuēt. Quādo enim dicimus omnia, quae facta sunt, in ipso uita, erant, de naturali intelligitur uita: Sed cū ipse ait, Ego sum resurrectio, & uita, de spiritali intelligitur: Quae ppetuata sit uita aeterna: quā & ab ipso Filio Dei habemus, sicut ipsemet plerisq; in locis testatur dicens: Ego uitam aeternam do eis. Et iterū: Si q̄ biberit ex aqua, quam ego dederō, fiet in eo fons aquae salientis in uitam aeternā. Extat & alius fons uitae in illo sanctissimo archetypo, qui Spiritus sanctus est, & hic aliquando dictus Spiritus uitae, sicut in Ezech. legimus: Et Spiritus uita erat in rotis. De quo & in psalmo canitur: Emitte spiritū tuū, & creabūnt, ea quidē, quae mortua, & destructa erant. Ii tamen tres fontes unus sunt in fonte illo uitae, & essentiae diuinae, sine qua nihil uiuit, & nihil est, ut pulcherrimē, & piē Apuleius Madaurensis ea, quae ex officina Platonica collegerat, depromit dicens: De rectorē omnium, quantum dicere fas est (quia de ipso multa loqui uetus opinio probibet, cum omnem captū humanū aufugiat) haec primo decernimus: In cogitationes omnium hominum incidere Deum esse, & suae ori-

ginis non habere authorem: Denique esse salutem, & perseneratiam earum rerum, quas effecerit: Neque ulla res est tam præstantibus uiribus, quæ uiduata Dei auxilio, sui natura contenta sit: Hanc opinionem secuti uates, profiteri ausi sunt omnia plena Deo. Et paulo inferius: Quæ priora sunt, amplius trahunt, unde corpora illa cælestia, quanto finitima sunt ei, tanto amplius de Deo capiunt: Minus quæ ab eo secunda sunt: & sic usque ad terrena pro interuallorum modo indulgentiam Dei ad nos usque, beneficæque suscipiunt: Sed cum credamus Deum per omnia permeare, & ad nos, & ultra potestatem sui nominis tendere, quātum abest, uel imminet, tantū existimandū est eū amplius, minusue rebus utilitatis dare. Nec dissonat hæc doctrina ab ea, quam Apostolus tradit, quando, & gradus in ecclesia describit, & omnem congregationem corpori æquiparat: cuius anima, & uita plus, minusue sese in membra diffundit secundū eorum exigentiā, & propinquitatem, non quidem situs, sed uirtutis, & symboli.

Paulus

Quid sit arbor uitæ.

Cap. III.

Quoniam triuiale est Christū, & Messiam nostrū multigenis mysteriis celebratum, pluribusque uocatum nominibus: Vocatur enim Agnus, Leo, Lapis angularis, Christus, Verbum, Veritas, Vita, & huiusmodi: Sic & arbor uitæ dicitur, quæ collocata est in medio horti deliciarum, ut omnibus uitæ impartiat, sicut supra patefecimus. Sed quare dicatur arbor, nunc aperiendum restat. Est arbor in terra radicata, à qua uitæ suscipit incrementa: Et Christus est arbor radicem habens in terra uiuentium, unde primam traxit originem, quamuis corpus, & organum suæ diuinitatis traxerit à populo iam sicco, & arido, ut inquit Isaias: Ascendit ut uirgultū de terra, & sicut radix de terra sitiēti. Diuiditur arbor primo in ramos maiores, & pauciores, postea in minores quamplurimos: Et Christi plenissima uirtus, & gratia diffusa primo fuit in paucos Apostolos, sed magnos & robustos uirtute, & per illos in quamplurimos alios, quibus ideo illi merito præferendi sunt. Haurit arbor à terra continuè uitæ incrementa palmitibus, ramusculis, floribus, & fructibus communicanda: Viuit & Christus in terra illa diuinitatis, & pater: sicut ipsemet perhibet dicens: Sicut misit me uiuens Pater, & ego uiuo propter Patrem: Quam susceptam uitam à Patre, cæteris impartitur, ut uiuant: unde subinfert: Et qui manducat me sumendo cibum, sicut ramus à trunco, & radice, ipse uiuet propter me. Et iterū: Si quis in me non manserit, hauriendo scilicet à me uitam mittetur foras, sicut palmes, & arefcet: Viuunt, & pulchrescunt flores in arbore, succisi autem statim arefcunt, aut putrescunt: Viuunt, & flores cogitationum nostrarum in ea arbore, quæ ait: Sine me nihil potestis facere. Neque cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis possumus, inquit Apostolus Maturefcunt quoque fructus in arbore ab ea suscipientes continua somenta, sicuti ipsamet arbor loquitur dicens: Qui manet in me, & ego in eo, sic fert fructum multum.

Isaias

CHRISTVS

Paulus
CHRISTVS

CANTICI SECVNDI

Vbi plantata sit hæc arbor.

Cap. IIII.

Bi autē hæc uiuifica arbor habeat suas radices, duo habemus ex diuinis præptuariis monumenta. Alterū est, q̄ paradysus, uel hortus ille delitiarū plantatus fuerat à Domino Deo **וּרְבֵּי** michedem, quod à principio, uel ex antiquo significat: cum totus hortus, & omnis uera uoluptas radicata sit in antiquissimo illo Patre æterno omnium bonorum origine prima: siue plantatus est hortus in essentia illa diuina, quæ est uera terra uiuētium: à qua omnis uita, omnesq; delitiæ, & uoluptates pullulāt. Alterū est, q̄ lignū uitæ erat in medio paradysi: quia uerbū diuinū, quod est uera uitæ arbor, est persona media in illa sanctissima trinitate: & carne humana indutū cū hominibus cōuersans semper mediū tenuit: Nascēs enim in medio animalū, disputās in medio doctorū, moriēs in medio latronū, resurgēs in medio discipulorū inuētus est. Et quāuis ipse, ut Verbum, ut Filius, ut Dei sapiētia sedeat ad dexteram Patris, tamē ut doctor, ut redēptor, ut Messias, ut arbor uitæ stat in medio archetypi: sicut uita hominis, qui est ad imaginē illius, habet sedē in corde, quod mediū obrinet in humano corpore: à quo & uita in omnia membra defluit. Et quamuis Deus sit totus ubique, non per partes, aut membra diuisus, nec cōsequenter in eo sit dextrum, & sinistrum, mediū, uel extremū his nostris corporeis legibus, est tamen diuino, & excellenti quodam modo nobis nō plenē perceptibili dispositio quædam, nō rei, quæ simplicissima est, sed influxus per respectum ad nos, secundum quam ipsius tenemus imaginem: & de qua uerificatur scriptura sæpius reiterans de dextera, sinistra, medio, oriente, occidente, meridie, aquilone, & huiusmodi dispositionibus ipsius diuini influxus, secundum quæ arbor illa uitæ dicitur in medio collocata.

Qualiter sit formata ipsa arbor.

Cap. V.

Sap. He.

Iurant hanc uitæ arbore sapientes Hebræi eo meliori modo, quo possunt, per hastā literæ **ו**, quæ recta est ad instar arborei truci, cū illa superiori parte, quæ est tanq̄ litera **ו** unita illi hastæ, supremū uitæ fontē significans Patrē æternū in Filiū influētē: quē ipsi Hebræi coronam superiorē uocant: cui uolūt dicatū esse **ו** & **ו**: quarū altera unū, & principiū significat: altera decē, & numerorū cōpletū: ut innuat, q̄ Pater æternus sit principiū, & finis omnium. Et per cōtinationē, & unionem cū hastā illa, quæ arbore uitæ figurat, denotatur unio, quam habet cū Filio: in quē omnia influit, ut & ipse dici possit principiū, & finis: & totū **ו** attribuat, Filio. Hinc magno sacramento iussit Deus in Exodo sculpi in columnis tabernaculi **וַיַּעֲבֹד** uauēbē chasēph, id est uauim eorū argentea: pro quo nos habemus cum capitibus argenteis: Quod aut ignorauit traductōr, quid importet: aut noluit pandere sacramentum: Columna enim tabernaculi, & totius mundi, ad cuius exemplar illud fabricatum erat, Christus, & uerbum hamanatum est: quo & cæli firmati sunt, & Pater omnia portat, & sustentat. In hac igitur iussu

Dei insculpta erat litera, quæ uitam importat: ut denotaretur, quod principium uitæ collocatum erat in eo à Patre æterno: ut ipsam aliis impartiretur, sicut pater facere dignatus est ipsemet Christus dicēs: Sicut misit me uiuens Pater, et ego uiuo propter Patrem: et qui manducat me, ipse uiuet propter me. Et distinguitur hæc arbor in radicem, truncum, ramos, flores, & fructus: Radix enim est ipsa pullulās deitas: Truncus est uerbū in ipsa à Patre productum: Rami sunt attributa ipsi cōmunicata ab eo, qui dedit eidem omnia: Folia, et flores sunt idæ uiuentes in ea: Sed folia idæ sunt rerum irrationabiliū: quæ in obsequium intellectualiū producta sunt creaturarū, sicut folia ad tegendum flores, et fructus, et quasi in eorū obsequiū cōstituta sunt. Flores autē idæ intellectualiū rerū, à quibus expectatur debiti fructus: Sed sicut multi flores decidunt sine fructu, sic multi angeli, et homines absque fructu ceciderunt, et cadūt continuè: et ab illa uitæ arbore semoti arefiunt, igne inextinguibili comburendi. Fructus uerò sunt regulæ bene agendorum à nobis, et dona, atque charismata, quibus donamur continuè, ut secundum illas regulas uiuentes possimus nos quoque fructus operum nostrorum presentare illi, qui et ipsam arborem uitæ, et nos qualiaciū que arbuscula plantauit, ut ab ea arbore uitæ suscipiamus, undè debitos producimus fructus secundum spiritum: quorum Paulus meminit dicens: Fructus autē spiritus est charitas, gaudium, pax, et c. quæ sequuntur. Nec ulterius progrediemur de figura illius, qui nulla figura effigiatur, dantis tamen omnibus, ut figurata sint: nec termino aliquo clauditur, cum omnia tamen in se concludat. Sed hæc pauca dicta sint, prout ex sacris literis discere potuimus.

CHRISTVS.

Paulus

Quibus, & quomodo comunicata.

Cap. VI.

Itra omne dubium habemus, quòd omnia, quæ uita gaudent, ipsam hauriunt à uitæ fonte, uel suscipiunt, et comedunt de fructibus arboris uitarum: Sed in controuersia uenit, quæ sint uiuentia: et utrum omnia uiuant. Viuunt quippe angeli, homines, animalia, et planta, unumquodque sua uita, ut omnes conueniunt: sed de metallis, lapidibus, elementis, et cælis extat apud nonnullos difficultas: quia cum eorum uita non appareat, diiudicant ipsa minimè uiuere, et inanimata uocant: Si uero mundus est animal, ut supra differuimus, et ut conueniunt plerique sapientes, nulli dubiū est, quod hæc omnia uiuant, sicut membra omnia, caro, intestina, nerui, sanguis, et ossa in humano, uel bestiarū corpore: quāuis ossa, et huiusmodi semota uideantur à uita priuata. In corpore autē crescunt ossa, mouentur, sustentant corpus ipsum, quasi uiuæ colūmæ. Virescit caro, et redintegratur, ut uulnus et incisionē non timeat: et redintegrantur ossa confracta, quod mortuis rebus minimè contigit: Sic et membra magni, et mundani animalis uiuunt, unumquodque sua uita, ut Mercurius in eo tractatu, quem de communi appellat, inquit: Totum, quod est in mundo, aut crescendo, aut decrecendo mouetur: Quod autem mouetur, id propterea uiuit. Et cum omnia moueantur, etiam terra,

Mercurius

CANTICI SECVNDI

maxime motu generatiuo, & alteratiuo, ipsa quoque uiuit. Sed ueniamus ad superiora membra, de quibus dubitatur, an uiuant: & hæc sunt cæli, quos qui dubitat uiuere (inquit Theophrastus) non censetur philosophus. Nec defuerunt, qui dicerent cælos animalia esse: Quod ex motu rationali, & continuo influxu probare nituntur, quia non possent uiuentem præstare uim, nisi & ipsi uiuerent. Ad inferiora uerò descendendo, Lapides ideo dicuntur uiui, quia uiuunt: Crescunt enim condensantur, durefcunt, & uarios effectus habent eorum quamplurimi qui non possunt procedere, nisi à uiuente. Viuunt metalla (ut diximus) superiori uita, quibus infunditur spiritus quidam occultissimus à luminaribus, & cælis: Quod etiam nonnulli naturæ æmuli efficere gestiunt, existimantes posse stannum, æs, aut argentum uiuum in aurum, uel argentum transmutare, immitendo in ea spiritum, & uitam auri uel argenti, ut aiunt. Viuit aqua, cui potissime attributum est germen animalium, in eo, quod dictum est: Producant, uel serpent aqua serpituram, uel genituram animæ uiuentis. Viuit & terra, ut diximus: cuius uitam facile comprobamus, dum uidemus eam fecundissimam plantarum uiuentium. Et unà pars feracior est quàm alia, quod esse nequit, nisi quia uiuacior. Huius quoque terræ uita dignoscitur ex crassitudine, & pinguedine quadam, quæ augetur fimo animalium ex animali uiuo decidete: undè secum aliquo modo uitam ferens, terræ, cui commiscetur, impartitur fauens generationi plantarum uiuentium: quæ à non uiuente prouenire minime possent. Aër autem tantum de uita continet, ut Hebræi ipsum sæpius spiritum uocent, spiritum inquam continentem, & copulantem cætera elementa. De igne uerò nihil dicam, cum omnes antiqui fateantur uitam esse ignem quendam, & ipsam ab igne, lucèq; procedere. Et hæc omnia simul cum eis, quæ patienti uita uiuunt pro captu suo uita suscipiunt ab auctore uitæ: qui nunc fons, nunc fluuius, nunc arbor uita dicitur: quæ sese diffundit in totum mundanum corpus, sicut anima particularis in omnia membra corporis sui, ut omnes operationes, quæ fiunt per aliquod ipsius corporis membrum, ab anima uiuificante, & mouente proueniant: Sicut enim homo loquitur in ore, in oculis uidet, in auribus audit, in pedibus ambulat, & cætera huiusmodi, sic Deus prima omnium uita in sole illustrat, & calefacit, in syderibus uariis diuersa influit, in nubibus pluit, in aëre spirat, in terra germinat, in aquis, piscibus, & animalibus diuersa operatur: Sic & in diuersis hominibus operatur (inquit Paulus) omnia in omnibus. Et hic Deus, & uita est natura illa cõmunis operans, quam Aristoteles uidetur à Deo distinguere, dum ait: Deus & natura, quasi sit sociæ, & cõiunx Dei. Nec est alia natura uniuersalis, nisi Deus qui in omnia diffusus, omnibus dat, ut operentur: Quod (ut refert Socrates in Phædone) docet Anaxagoras cæli contemplator in principio libri, quem de mundo ædidit, dicens: Mens omnium causa est fabricator & moderator, omnia exornans, atque replens. Et dolet Socrates, quòd rationem & modum eorum, quæ ab ipsa prima mente fiunt, non delectet. Academici uerò omnes animam mundi

Theop.

Hebræi
Antiqui.

Aristo

Socrates
Anaxa.

Academ.

profitentur uno ore, qua omnia uiuunt: Et hanc maior pars eorum opinantur esse Deum. Porphyrius enim (Cyrillo referente in antiuliano) Deum primo summum bonum dicebat, secundo Creatorem, tertio animam mundi: ut primo esset in se, secundo res crearet, tertio repletet, & uiuificaret omnia. Numenius autem ulterius forsitan progrediens, quam expediat, inquit: Deus primus in se subsistans est, secundus autem, & tertius unus cum primo est: Sed ille secundus inherens materiae, quae binaria est, ab ipsa diffecatur: Ipse tamen cum tertio uitam rebus infundit: Quae tamen, sanè intelligendo, conueniunt cum Theologia nostra in qua dicimus Patrem primum omnium principium, & ab eo non quidem secundum Deum, sed secundam personam nostro modo loquentes, quae inherens materiae, dum carnem humanam assumpsit, aut dum exiuit in opus imprimens formas in rebus secundum exemplaria in ipso existentia, secundum quae formans res diuersas, quasi in eas diffecatur: non tamen minuitur, nec aliquid ab eo decidit. Et hi simul cum tertio, id est cum tertia persona, qui tamen omnes unus Deus sunt, uitam rebus infundunt: Nam & Filius dicitur uita, & arbor uitae, & tertia persona dicitur spiritus uitae: quia ambo rebus inferioribus uitam infundunt: Sed uerbum, & Filius dat rebus uitam, ut uiuant: Spiritus autem, ut operentur opera uitae: Quod inuuit propheta dum ait: quod uerbo caeli, & consequenter omnia formata, & stabilita sunt, sed spiritu oris eius est omnis uirtus eorum, in operando uidelicet, sicut & in libro Sapientiae legimus: Spiritus intelligentiae sanctus mobilis est, id est facies alia moueri ad opus: Quod ut melius exprimat, subinfert: Omnem habens uirtutem. Sic & Paulus diuidit opera diuersorum secundum spiritum, tandem concludens: Haec autem operatur unus, atque idem spiritus diuidens singulis, prout uult.

Porphy.
Cyrillus

Nume.

Dauid

Sapientia

Paulus

Quando, & cur uetita sit arbor.

Cap. VII.

Expressam doctrinam habemus in sacris eloquiis, quod Deus post Adae transgressionem dixit: En Adam factus est, sicut unus ex nobis, cognoscens bonum, & malum: Et nunc, ne forte extendat manum suam, & accipiat etiam lignum uitae, ut uiuat in aeternum, euicimus eum: Quod & factum est. Nec miretur quispiam, quod uideatur Deus agere tulisse Adam effectum esse boni & mali cognitorum: Non enim de profectu, sed de arrogantia uindictam sumpsit: cum uellet discernere bonum, & malum, & decernere quid iustum, & iniustum: quod Elobim, & iudicum est: in quorum synagoga & cætu astat Deus diiudicans: quia id homo sine ipso Deo facere nequit: Aut quia uoluit assumere gradum, & locum Messiae: qui (ut alibi diximus) est uera arbor scientiae boni, & mali. Prohibuerat igitur, ne quispiam, filij Dei, & Messiae dignitatem emulando sibi uendicaret, qui est uera uita trucus, & arbor scientiae boni & mali. Sed hoc altius est mysterium, quam fari liceat, Idco aliam rationem assignemus: quae ab omnibus intelligatur: Et ea est, ne homo peccato infectus indignè uitae fomertum susciperet in sui perniciem: Nam

CC V.

CANTICI SECVNDI

Idem si in immunditiam deuenisset, perpetuò stetit, & staret immundus, si immunditia cum illa uita stare potest: Vel ne indispositas suscipiens uita & nutrimentum, ei cederet in malum, sicut optimum uinum febricitati, & delectissima caro quam uis bene condita pleuretico nocet. Et hoc est, quod inquit Paulus de comensuro panem uitæ: Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat: Qui enim manducat, & bibit indignè, iudicium sibi manducat, & bibit, Quod enim erat primis parentibus arbor uitæ, nobis est panis uitæ: qui interdicitur indignis, sicut & illa arbor interdicta fuit præuaricatori Adæ, & cuiusque indigno, & aliquo scelere fœdato interdicitur: Quia cum scelus, & peccatum sit opus mortis, conuenire cum uita minimè potest.

Quomodo omnia in ea arbore, & cõsequenter in Christo uiuunt. Cap. VIII.

Ioan.

Terata sæpius est illa celeberrima Ioannis sententia, quòd omnia, antequam fierent, erant uita in uerbo. Nec opinandum est, quòd in formas proprias explicata destituatur ab illa uita creatricè, quam opificis mente uiuebant: Sed ultra hanc alias acquirunt uitas pro captu suo: Multiptex etenim est uita, ideo celebri nota dicitur hæc arbor **עץ חיים** ez haiim, id est arbor uitarum, & non uita in singulari. Viuunt itaque omnia, illa uita creatricè: uiuunt & propria uita naturali: quæ tamè ab illa summa uita dependet, & est radius, uel scintilla ipsius, in quo uiuimus, mouemur, & sumus. Viuit quoque homo ultra naturalem uitam multiplicem uita quadam spiritus, de quo dicitur: Spiritus est, qui uiuificat. Et hic duplici uita fauet: Naturali, iuxta illud Ezechielis: Et spiritus uitæ erat in rotis, omnia uiuificans: Spirituali, de qua idem propheta: A quatuor uentis ueni spiritus, & insuffla super interfectos istos, & reuiuifcant: Mortui enim erant peccato, & indigebant uita spiritus: de qua Paulus: Si spiritu facta carnis mortificaueritis, uiuetis: Quæ utraque uita, & si à spiritu uitæ ministratur, prouenit tamen ab arbore uitæ, quæ est ipsum uerbum Dei humanatum, quod ait: Qui credit in filium Dei habet uitam æternam. Et iterum: Sicut enim Pater uitam habet in semetipso, sic dedit Filio uitam habere in semetipso. Et sæpius repetens affirmat, quòd est uita, aliis quoque pro gradibus suis cõmunicanda: per quos gradus præterdit nos deducere in uitam illam beatam, & æternam, ultra quam non est alia: Ego inquit) uitam æternam do ouibus meis. Et iterum: Oportet exaltari Filium hominis, ut omnis, qui credit in illum non pereat, sed habeat uitam æternam. Cuius uitæ fons est Pater, qui ait: Me dereliquerunt fontem aquarum uiuentium. Filius autem est fluuius uitæ de Paterno fonte procedens, aut arbor uitæ plantata in terra uiuentium. Spiritus uerò est, tãquam piscina, uitæ aquam suscipiens à fonte, & fluuiio uitarum in nos quoque eam diffundens: Quod Origenes in Mattheum longo sermone differit.

CHRISTVS
S T V S
Ezechi.

Paulus

CHRISTVS
S T V S

Idem

Ierem.

Orige.

Christus est sustentaculum omnium.

Cap. IX.

Si Christum diuinitate sua, & uerbi uirtute sustentare hęc mūdanam fabricā supra tetigerimus, tamen clarius explicantes prosequemur: Paulus enim id apertō sermone depromit, primo cum Paulus Hebræis dicens: Portat omnia uerbo uirtutis suę. Et iterum cum Idein Colossensibus ait: In ipso cōdita sunt uniuersa, siue quę in terris, siue quę in cœ Istias lis sunt. Et prosequens rursum ait: Omnia in ipso constant. Quod & Istias Isaias uaticinio roboratur, dum ait: Et factus est principatus, scilicet totius machinę super lumeros eius, constituens eum hāredem uniuersorum, per quę fecit & scēcula. Hanc igitur machinam mundanę domus, & omnes eius hospites sustentat, ut columna: regit, ut princeps: pascit, ut pastor cibo uitę tam corporis, quā spiritalis. Si enim omnia per ipsum facta sunt, igitur & escę per idem cōtinuē CHRISTVS: producantur: Sed pro uita spiritali seipsum in edulium prębuit dicēs: Ego sum panis uiuus, qui de cœlo descendi, si quis manducauerit ex hoc pane, uiuet in æternum: Et iterum: Nisi manducaueritis carnem filij hominis, non habebitis uitam in uicis: Et rursum: Caro mea uerē est cibus, & sanguis meus uerē est potus. Sed quia continuē lauamur, & nostris iniquitatibus corruimus, ideo & huic ruinę se supposuit sustentaculum, purgationem peccatorum faciens, & portans omnia peccata nostra, ut iusserat Pater, sicut in Isaias legimus: Posuit in eo Istias Dominus iniquitates omniū nostrum, & liuore eius sanati sumus. Nec contentus nos expurgasse ab omnibus coinquitamentis, sed ut uirtutes construeremus, seipsum prębuit fundamentum stabile, quod totum nostrum sustentaret ædificium. Paulus Neque (inquit Paulus) potest ponere aliud fundamentū, nisi quod positum est Christus Iesus: Istias Quod & Isaias antē prędixerat: Loquens enim sub Redemptoris, & Christi patientis persona multa commemorat, quę passus est, dicēs: Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas uellentibus: Faciem meam non auerti ab increpantibus & spuentibus in me. Postquę multa commemorata ad ignauum, & obcæcatum populum conuersus, ait: Qui ambulat in tenebris, & non est lumen ei, speret in nomine Domini, in quo solummodo est salus: & innitatur supra Dominum Deum suum, qui uidelicet in humana carne saluauit mundum. Nec super alio, quā super baculo isto, qui consolatur, & sustentat omnes, inniti possumus. Hoc est, quod de regina cœlorum, & mundi Imperatricē dicitur: Paulus Innixa supra dilectum Filium.

Cur non omnes sustententur ab eo.

Cap. X.

Si Christus ad omnium productionem, conseruationem, & provisionem simul cum Patre conuenit, in omniumque redemptionem Paulus datus est, dicente Paulo: Pro omnibus nobis tradidit illum: Et esto quod posite sint in eo iniquitates omnium nostrum, & saluati dicantur eius liuore, nihilominus nec omnes uitam spiritalē ab ipsa uita Christo

CANTICI SECVNDI

*suscipiunt, nec eius fulcimento sustentantur, ne pereant: Quod non mediocrem
 difficultatem affert nobis, an scilicet hoc sit, quia non omnes sunt prædestinati,
 aut electi, an quia non tribuitur uita, & sustentaculum, nisi uolentibus: Sed il-
 lud derogat clementiæ diuinæ, & authoritati scripturæ factæ, quæ ait: Deus*

*Idem uult omnes homines saluos fieri: Hoc autem inferre uidetur calumniam electio-
 ni diuinæ, dum dicimus eam dependere à consensu, & uoluntate nostra: Sed (si
 fallor) ab utroq; procedit, salua clementia, & dignitate diuinæ electionis: Que
 à nostro consensu non dependet, sed uult nos cooperatores in his, quæ spectant
 ad nostram salutem: Nam sicut corona regni parata est nobis à cõstitutione mû-
 di, non tamen coronabitur, nisi qui legitime certauerit, pari modo nec uitam su-
 scipiunt omnes ab arbore, uel fluuio uitæ existente, siue fluente in medio paradi-
 si omnibus communicando, nisi qui se disposuerint ad ipsam uitam suscipiendâ:*

*Apocal. Quæ ideo clamat in calce Apocalypsis: Qui sitit, ueniat: & qui uult, accipiat
 aquam uitæ gratis. Nec solummodo consensum, & uotum nostrum exquirat à no-
 bis, sed etiam strenuitatem nostrâ: qua bellando uincamus, sicut in principio eius-
 dem reuelationis describitur: Vincenti dabo edere de ligno uitæ, quod est in pa-
 radiso Dei mei. Et dum in carne mortali degeret, clamabat in templo: Si quis*

*STVS
 DEVS. sitit, ueniat ad me, & bibat. Satis quippe est, quod uitâ nobis procurauerit, &
 eam dare paratus sit, & quod tulerit iniquitates omnium nostrum, consensum
 à nobis exquirens, & ut ipsi cooperatores simus in negotio nostro: Qui igitur
 non uult audire uocantem, nec acquiescere attrahenti, nec à donante munus su-
 scipere, meritò à tanto beneficio secluditur: ut ingenuè, & constanter dixerit*

*Paulus
 Barnab. Paulus & Barnabas ad Iudæos, sicut legimus in Actibus Apostolicis: Vobis
 oportebat primum loqui uerbum Dei, sed quoniam indignos uos iudicastis æ-
 ternæ uitæ, ecce conuertimur ad gentes. Et ipse Dominus in euangelio à Mat-
 theo, & Luca annotato, cum parabolam de nuptiis, prandio, uel cæna propo-
 neret, subintulit, quod multi se indignos tanto conuiuio iudicarunt, contemnes
 scilicet uocantem nuntium, ideo seclusi sunt. Et ubicunque fit sermo de acquiren-
 do regno cælesti, aut habendo Christi suffragio, & patrocinio, noster exquiri-
 tur consensus: undè sapienter, & doctè Augustinus inquit in uolumine, quod de
 ecclesiasticis dogmatibus inscribitur: Initium salutis nostræ Deo miserante ha-
 bemus: ut acquiescamus salutari inspirationi, hoc nostræ est potestatis: In omni
 enim loco, prouincia, & regione Deus uoce prophetarum, prædicatione Apo-
 stolorum, euangelio diuulgato, Angelorum suggestione, internoque afflatu quæ-
 bet nostrum inuitat: ut Paulus cum Romanis differens ait: Non est distinctio in
 dei & Græci: Nam idem Dominus omnium, diues in omnes, qui inuocant illuc
 Omnis enim quicunque inuocauerit nomen Domini, saluus erit. Quomodo ergo
 inuocabunt, in quem non crediderunt? Aut quomodo credent ei, quem non audie-
 runt? Quomodo audient sine prædicante? Et quidem in omnem terram exiit
 sonus eorum, & in fines orbis terræ uerba eorum: Verba quidem Apostolorum,*

et prædicantium, uerba angelorum internè loquentium, et præbentium ducatum, uerba Christi, et Spiritus sancti intrinsecus loquentis, & inspirantis. Omnia enim tentat Christus, et sustentaculum nostrum, ut habeat à nobis consensum pro suscipienda gratia, et salute, quam ipse conferre intendit: ut ad electum populum aperta uoce, et consequenter ad omnes ait: Quoties uolui congregare filios tuos, sicut gallina cõgregat pullos sub ala, et noluisti. Ad omnes enim est sermo illius, qui uult omnes homines saluos fieri. CHRISTVS.

Quomodo à terra fuerit exaltatus.

Cap. XI.

Q Portet (inquit ipse Deus Filius) exaltari Filiũ hominis, ut omnis qui credit in illum non pereat, sed habeat uitam æternam. Magnũ quidem est hic sacramentum, quòd uita æterna donetur in exaltatione Filij hominis, et quòd ipse exaltatus dicatur à terra, sicut serpens in deserto. Nec opinor hoc intelligendum de exaltatione corporis, quando in ligno appensum à terra, et monte, in quo fixa erat crux, subleuatum fuit. Nec arbitror hoc intelligi de illa exaltatione, qua semper apud Patrem excelsus est in dextera ipsius sedens: sed de ea exaltatione, quæ fit in conspectu nostro, quãdo uidelicet sublimitas diuinitatis eius hominibus aperitur: ut uidentes ipsum qualis sit uenerentur, exaltent, et magnificent, Sicut in eius morte Centurio, et qui cum eo erant uidentes aërem præter ordinem naturæ obscuratum, terram tremere, lapides scindi, mortuos resurgere, exclamauerunt dicentes: Verè Filius Dei erat iste: Aut de illa exaltatione, qua per ipsam crucẽ meruit Christus homo profici omni creaturæ, sicuti Apostolus aperto sermone loquitur dicens: Paulus Christus factus est pro nobis obediens usque ad mortem, mortem autem crucis, propter quod Deus exaltauit illum, et dedit illi nomen, quòd est super omne nomen: ut in nomine Iesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium, et infernorum: et omnis lingua confiteatur, quia Dominus noster Iesus Christus in gloria est Dei Patris: Quod et ipse saluator confirmat dicẽs: Oportuit Christum pati, et ita intrare in gloriam suam: Quibus uerbis aperte demonstrat se, in quantum homo est, acquisiuisse gloriam, et regnum per opus consummatum in passione, et cruce: Sed exaltatus dicitur à terra, quia et opus, quod operatus est, et regnum sublime, et excelsum, quod obtinuit, nõ erat terrenum, sed cœleste, sublime, et altum: regnum (inquit) meum non est de hoc mundo, sed est illud, quod parauit Pater à constitutione mundi: Cuius possessionẽ pro nobis, pro se autem imperium obtinuit in cruce. Cur autem exaltatio Christi in cruce facta equiparetur exaltationi serpentis, quem erexit Moses, iubente Domino, satis aperta habetur litera in libro Numerorum: ubi legitur, quòd cum peccasset Numer. populus stomachando cibum à cœlo delatum, misit Deus serpentes ignitos in populum: qui percussus ab eis, et plagatus uenit ad Mosem supplex, rogansque ut tollerentur serpentes illi: Quapropter oranti Mosi pro populo dixit Dominus:

CANTICI SECVNDI

Fac serpētem aeneum, & pone eum pro signo: qui percussus aspexerit eum, uiuet quod & factum est. Sic & percussus quocunque genere peccati quo serpens antiquus, & eius satellites solent uulnerare mortales, si intuentur Christum in ligno pendentem, ubi omnium sanitatem, & salutem obrinuit, cuius exposcentes suffragium, sanantur. Sed hic latet mysterium, cur Deus uoluerit serpētem exaltari, qui est imago hostis humani generis: & cur Christus eidem assimiletur. Quid enim serpens ad sanitatem confert? Quæ cōuentio figuræ principis tenebrarum cum Principe lucis: Quod symbolum Christi cum immundo & diabolico illo reptili? Non est quidem hic conuentio, aut symbolum, nisi in erectione. Sanitas autē confertur modo uario, imò penitus opposito: Sanantur enim intuetes Christum ab ipso effectiue, qui tanquam uerus medicus omnibus nobis attulit sanitatem, iuxta illud propheticum: Misit uerbum suum, & sanauit eos. Sanabantur uerò intuentes serpētem occasione sumpta, non quidem ei adhaerentes, aut ab ipso sanitatem efflagitantes, sed abhorrentes: Nam uidentes figuram serpētem, qui missi fuerant à Deo in pœnam peccati, compuncti reuertebantur ad cor, & ad ipsum Deū deprecantes pro sanitate, & remedio cōtra serpētem morsus: Sicut & apud nos pingitur diabolus horrendus, & terrificus aspectu, ut deformitatem, & truculentam eius rabiem uidentes, & contemplātes populi ipsum perhorrescant, & ei inimicentur, quoad possunt. Alia secretiora mysteria de serpente prosequi possemus aperientes, cur omnium malorū suggestor in primo congressu, cū homine serpētis effigiem induerit: & quomodo per eandem imaginem figuratiuus populus obtinuerit sanitatē corporis, quæ typus erit sanitatis utriusque hominis donatæ à Christo ipsi serpēti assimilato: sed hæc pauca dicta sufficiant, cum non omnia fari liceat.

Dauid

Qualiter exaltatus omnia traxerit ad seipsum. Cap. XII.

CHRISTVS.

Salomon

Paulus

Chaltatus itaq; meritò omnia traxit, quia tūc omnimodam uim attrahentem induit: Attrahit enim bonitas, & amor, adeo, ut uisus simul amantes. Sed quis maior, quis intimior, & intensior amor ostendi potuit, quàm uitam, & animam dare pro dilecto? Maiorē enim charitatem nemo habet, quàm ut animam suam ponat quis pro amicis suis, inquit ipse Christus, ut omnibus significaret: quantum uirtutis attractiue suscepit in cruce exaltatus. Trahit item sapientia, atque facundia. Hinc sapiens Salomon traxit reginam illam à finibus terræ, & lectores sapientes trahunt discipulos undequaq; ad suum auditorium. Nec minus ad facundum concionatorem conueniunt undiq; audientes. Sed ecce plusquā Salomon, & plusquā Demosthenes, aut Cicero, Christus rex noster in cruce exaltatus, in quo (ut inquit Paulus) sunt omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ absconditi. Et iterum: Nos predicamus Christum crucifixū, ludæis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam, ipsis autem uocatis ludæis, atque Græcis, Dei uirtutem, & Dei sapientiam. Quam absconditam cum omnes non uideant, nec cognoscant, existimantes

Illud opus stultitiæ, & non sapientiæ, nõ attrahuntur: Attrahunt quoq; diuitiæ,
 & pecuniæ, quibus omnia obediunt, etiã usq; ad mortem, ut patet in his, qui mili-
 tiæ stipendia accipiunt: Ad quæ tanto frequentius undiq; confluunt, quanto ma-
 ior est copia in cõducente ad militiam. Sed adeo ueris diuitiis repletus fuit cru-
 cifixus noster, maximè in cruce, ut de plenitudine eius omnes accipiamus, & di-
 nes sũ in omnes, qui inuocant illum: Qui & clamat ad quẽcũq;: Suadeo tibi eme-
 re, uel acquirere à me aurum ignitum, ut locuples fias: Gloria enim & diuitiæ CHRISTVS.
 copiosæ sunt in domo eius. Trahit etiam potentia, & uictoria: Nam uincenti, &
 magno, atque potenti principi adherent multi fauẽtes: & etiam inimici perter-
 rini deditionem faciũt. Sed nulla maior uictoria, nullus gloriosior triũphus isto,
 quem Imperator Christianæ militiæ in duello habito in cruce reportauit de ho-
 ste humani generis, sicut ipse prædixerat pauloante quã crucem subiret. Nũc CHRISTVS.
 (inquit) princeps huius mundi euicetur foras. Quo debellato spolia diripuit: ca-
 priuos redemit: subegit mundum uincendi omnibus facultatem tribuẽs: tot millia
 attraxit, ut non sũt numerus eorum, qui ipsum imitantes uitam dederint, ut uince-
 rent: Quod minimè fecissent, nisi attracti uirtute morientis in cruce. Est quodq;
 inter attractiua nouitas, ad quam & uulgus & cuiuscunq; grauitatis uiri ducũ-
 tar: Sed nulla maior nouitas ea, quam Christus in cruce exaltatus effecit, ut di-
 ceret sedens in throno post uictoriam: Ecce noua facio omnia: ut refert Ioãnes, Idem
 prout uiderat, & audierat in illis supremis, & recõditis penetralibus: De qui-
 bus inuocatis agere curamus in hoc nouo cantico. Est etiam de maximè attrahẽ-
 tibus liberalitas, & larga distributio, potissimè eorum, quæ indigentibus neces-
 saria sunt: Christus autem in patibulo illo suspensus omnia nostra delicta dona-
 uit: & pro nobis æterno Patri omne debitum soluit: Cum enim omnes essemus Paulus
 debitores, nullo excepto, omnibus indulgẽt, omnibus donauit, ut inquit Apostolus.
 Cũ essetis mortui in delictis, conuiuificauit uos donans uobis omnia delicta, de-
 lens, quod erat aduersus uos, chirographum decreti, affigens illud cruci. Et de
 Patris liberalitate cum Romanis inquit: Qui proprio Filio suo nõ pepercit, sed Idem
 pro nobis omnibus tradidit illum, quomodo non etiam cum illo nobis omnia do-
 nauit? Hucusque locuti sumus de multiplici ui attrahendi, quam Christus in cru-
 ce moriens sibi comparauit: quæ in multiplici uirtute acquisita radicatur: Nunc
 autem prosequemur de eius propria uirtute attrahente, quæ ei connaturalis est
 & consubstantialis: Omnes enim comprobant, quanta sit uis attractiua in lapi-
 dibus. Magnes omnibus uidentibus ferrum attrahit: & balagius, atq; electrum
 confricaum allicit paleam, & multa huiusmodi. Quid igitur dicemus de illo la-
 pide pretiosissimo collocato in capite anguli, ab hominibus quidem reprobato, à
 Deo autem electo, & honorificato? ut ait Petrus: Siquidem in eo non tantũ uir- Petrus
 tus balagij, magnetis, adamantis, & omnium lapidum pretiosorum, sed uir-
 tus plantarum omnium, metallorum, animalium, hominum, angelorum, & etiam
 ipsius Patris æterni, qui dedit illi omnia: Ideo meritò omnes attrahit, maximè

CANTICI SECVNDI

electos, & qui symbolum uolunt habere cum illo: Quod quidem habere possumus, si uoluerimus suscipere eius instituta, & monumenta, sacra quoque, & omnia, quæ docuit ad expiationem, & purificationem nostram: Aut si dignabitur Pater æternus sua interminata uirtute trahere nos ad Filium, cui adhaerent rite purificati. Sed ad alia transeamus.

Quomodo uirtutes, & numina in plura uidebantur diffusa. Cap. XIII.

Eus, ut probauimus, in omnibus mūdani corporis membris operatur, omnibus præstans, ut ipsi cooperentur, ne partes mundi dissectæ, absque uniente uirtute deficerent, uel sibi inuicem adeo repugnarent, ut stare minimè possent. Sed hoc unitatis sacramentū non percipientes antiqui existimabant multigena numina, secundum rerum pluralitatem multiplicata, ut colligit Porphyrius, & post eum Eusebius Cæsariensis ex iis, quæ antiqui uates sparsim, & plerisque in locis decantarunt: Quæ breui sermone perstringemus. Vniuersi quidem æris uirtutem Iunonē (quia mortales iuuet) appellarunt: Sed ærem effæminatam Iunonem inferiorem, cum nihil mollius: Eius autem æris inferioris uirtutem, qui lunari luce illustratur, Latonam dixere à latendo, quia latere facit, & obliuisci animas eorum, quibus institutæ erant, antequam lunarem orbem descenderent: ut uideantur, tanquã tabula rase in hunc inferiorem ærem ingressæ. Telluris autem uim Vestem appellant: quia herbas, floresque producit: quæ sunt tanquam uestes, & ornamenta ipsius terræ. Et quia uirtus hæc ferax est, in mulieris specie eam denotare uoluerunt. Rheam uerò (quam Opem Latini dixerunt) lapidosæ, atque montane terræ uirtutem esse arbitrati sunt: Cererem autem feracis planæ: sed seminum uirtutem Persephonem uocarunt: Plantarum uerò omnium Dionysium promiscuum, quia herbæ sunt semper utroque sexu combinatæ: Quam uirtutē Aegyptij Irim, & Osirim nominarunt: Est etiam (ut ait Plato in Cratylo) Dionysius, quasi didus inon, id est uini dator, & consequenter cæterorum fructuum, ipsos maturis sua ignea uirtute, non quidem clementari, sed solari: Ignis enim elementarem uirtutem Vulcanum nuncuparunt: Sed ignis edacis uim dixere Vestam, & hac infæcundam: Vndè Poëta.

Porphy.
Eusebius

Plato.

Nec tu aliud Vestam, quàm uiuam intellige flammam:

Nataque de flamma corpora nulla uides.

Iure igitur uirgo, quæ semina nulla reliquit.

Sed ut Plato sentit Vestem, quam & Vestiam dicunt, uocarunt rerum uirtutem id est essentiam: quia ipsa omnia uestiuntur. Et sterilis est, quia essentia non generat, nec generatur, sed indiuiduum generat, & generatur, nõ quidem ratione essentiæ, sed ratione uirtutis generatiuæ existentis in generante: cui respondet potentia passiuæ in genito. Sed prosequamur. In Sole igitur hæc uirtus ignea dicitur Apollo, à motu radiorū, uel quadruplici etymologia (ut Platoni placet) se-

Idem

caudum quadruplicem uirtutem ipsi dedicatam, musicam, medicinam, uaticiniū,
et sagittandi peritiam. Hinc Apollo dicitur ab hemopolon, id est simul uer-
teus omnia, & harmonia quadam conducens ad temperamentum: Vel ab apo-
lyon, quod est abluens, et purificans: et consequenter sanans: quod quidem me-
di est: Vel ab aplon, quod est simplex, et rectum, et uaticinantium est: qui
recte diiudicant futura: uel quia simplici mente, et recto corde suscipitur uati-
cinium: Vel ab aiballon, quod est perpetuus, uel fortis iaculator. Verum progre-
diamur. Atym porro, atque Adonidem ad fruges, & fructus pertinere diiudi-
cant: Sed Atys ad flores, qui antequam ad fructum ueniant, defluunt. Hinc pu-
denda ei abscessa dicuntur, quoniam flores defluxi nec semina, nec fructus produ-
cant: Adonis autem perfectos fructus respicit. Silenum uero spiritalis motus di-
xere solum: Aquarum effectiuam uirtutem Oceanum: Sed solum eius
Tberym, id est quasi scaturientem fontem, ut Platoni placet: Eius autem aqua, ^{Plato.}
quam bibere possumus, uirtus Achelous dicitur: marina. Neptunus: Sed in quan-
tum generat Amphitrites, apud Aegyptios Nilus: Aquarum quippe dulcium par- ^{Aegypt.}
ticulares uirtutes Nymphae, maris uero Nereides nuncupantur: Ad solem reuer-
tendo, eius robur Herculem nonnulli appellarunt ei tribuentes duodecim cer-
tamina propter decursum per duodecim signa Cui assistere dicunt nouem mu-
sas, id est nouem caelorum orbis, in motu et uirtute consonantissimos: Qua ue-
ro ratione anni tempora circūuolutus conficit, Chorus dicitur. Lunā uero Dia-
nam uocauerunt, et Lucinam: quae confert mulieribus parturientibus ex nouilu-
nio. Et quod Apollo in sole est, id in Luna Minerva. Et rursus Luna Hecate di-
citur propter uarias corporis sui figuras: cui parcae associantur Clotho ad gene-
randum, Lachesis ad nutriendum, Atropos quasi sine conuersione ad pietatem ne-
ci praesidet, non quia Luna sola haec faciat, sed quia effundit immediatè influ-
xus, quos à superioribus, tanquam matrix suscipit effundendos. Saturni autem
uirtutem, quoniam frigida et tarda est, tempori attribuerunt senem pingentes,
quia tempore omnia senescunt. Martem igneum bello praefecerunt, ex impetu,
quem in bili praestat: Venerem cum suo Cupidine generationi et amori. Oratio-
nis, et interpretandi uim Mercurium nuncupauerunt. Multa prosequitur Plato de ^{Plato}
borum nominū etymologia, quam conatur demonstrare rebus congruā, pro quan-
to illud patitur idioma: Et ante eum Hesiodus, ubi de genealogia deorum pertra- ^{Hesiod.}
ctat, et plerique posterius, Quae omnia longū esset adducere, nec nimium necessaria
existimo, nec multum congrua, quia duriusculè applicata sunt: Imitari enim uo-
luit Plato etymologiam primae linguae, in qua protoplastes nomina rebus imposuit
accomodatissima. Sed tantum differt cōuenientia nominū cum rebus in lingua He-
braea ab ea, quae est in idiomate Graeco, et Latino, quāto ipsa lingua Hebraea sa-
cratior, et diuinior est istis, quae illā prosequuntur, longis tamen passibus, et lon-
gioribus Latina quā Graeca: quia haec immediatè ab Hebraea, Latina autē à Græ-
ca deducta est. Sed prosequamur. Vniuersi solum Pana, id est totū dixere.

CANTICI SECVNDI

Et hoc diffusum in plurima membra existimabāt multiplicata numina: Hinc pro diuersis indigentis, hæc quæ diuersa opinabantur numina uariis orationibus, multigenis sacrificiis, & suffumigiis deprecabantur: Sapientiam etenim à Minerva efflagitabant, quam de cerebro Iouis natam numen fauens sapientiæ putabant. Vincere in bello exposcebant à numine Victoriæ, quæ opinabantur progenitam ex Acheronte & Styge, id est ex afflictione, & tristitia: Acheron enim sine lætitia, uel sine gaudio, & Styx tristitiam significat: eo quod qui uincere cupiunt, ut à multis abstineant, & sibiipsis maximam uim inferant, necesse est: undè tristitia exoritur. Sed in puniendis flagitiosis, uictricis Iustitiæ numen implorabant, quam Nemesim dicunt. Regnum obtinere existimabant à Ioue omnium domino: Et nuptiarum fœlicem copulam ab Hymenæo: Prosperam autem navigationem à uentis Astræi Titanis, & Auroræ filiis, quasi natis ex solis calore rerefaciendo aërem, maximè in aurora, quando sol incipit radios suos super terram diffundere: Quod sequitur Aristoteles dum in Meteoris dicit uentos produci ex calore solis: A Iunone nihilominus dicuntur habere imperium, quia non nisi in aëre (quæ Iuno dicitur) perflant. Sed undè ueniant uenti, quamuis longæ sint poetarum, & philosophorum ambages, ueritas tamen una est: de qua inquit propheta: Qui producit uentos de thesauris suis. Sed prosequamur. Gratias comparare à Venere opinabantur, quæ sic dicitur quasi omnia uenustans, uel ad omnia ueniens, ut Ciceroni placet. Et si aliud quippiam emolumentum sperabant accipere à terra, mari, æthere, plantis, arboribus, cœlis, & huiusmodi, inuocabant ea, quæ ipsis opinabantur præsidere numina. Vulgares autem, quorum cura est semper in multitudinem tendere, his non contenti numinibus, illa diuiserunt in plura: Soles enim quinque ex uariis effectibus credebant: quatuor Vulcanos: quinque Mercurios: Apollines quatuor: tres Aesculapios: tres Dianas: Dionysios quinque: quinque Minervas: Veneres quatuor: Cupidines tres. Et per huiusmodi multa uagantes etiam perniciosis rebus immisis per angelos malos non tantum nomina deorum dedere, sed & etiam iustaurarunt sacra: Fabri enim phanum publicè in palatio Romani dedicarunt: & aram male Fortune in esquilis, ut Plinius refert. Et ad hæc usque insaniam deuenere, ut etiã furtorum, & scelerum uoluerint assignare numina: Et horum omnium simulachra effringentes sacra instituerunt eis, spreto unico Deo, à quo omnia. Hinc idololatriam sumpserunt causam opponente sibi unoquoque (ut cum Plinio iocer) Iunones, Ioues, Genios, Lares, Penates, & deos, quos uoluerint. Ad extremam quoque demeritiam, & caliginem deducti à Principe tenebrarum non erubuerunt etiã apud inferos deos inuenire, quos colerent, omnium miserimum, & infimum sub tribus nominibus uenerantes: Quem à ditando dixere Ditem, & Plutonem: Nam $\pi\lambda\upsilon\tau\omicron$ Græcè, Latine diues nuncupatur: Cui assignarunt Cerberum tricipitem, quasi carnem uorantem: $\nu\epsilon\gamma\iota\alpha\varsigma$ enim carnem, & $\beta\omicron\omicron\upsilon\gamma\omicron$ edacem dicunt: Et bene, quia semper circuit, quærens, quem deuoret, nulli parcens, sed continuè accusans, uel nocens: Undè Poëta.

Aristo.

Dauid

Cicero

Plinius

Idem

Statius.

Dux Erebi populo poscebat crimina uitæ
 Nil hominum miserans, iratus omnibus umbris:
 Stant furia circum, uariaeque exordia mortis:
 Seuâque multifonas exercet pœna catenas.

Cui & assignarunt tridentem sceptrum, & currum trium rotarum: quem tres equi ducebant: & canem cerberum. Alij quoque ipsum pinxerunt tricipitè: Et hæc omnia, quia tribus scelerum fontibus præsidet, auaritiæ, superbiæ, & luxui: Quod à scriptura sacra non est alienum: Hæc enim ipsum uocat Amon in Ieremia, sed in euangelio Mamona, in quantum præst diuitiis: Azazel uerò in Leuitico, ubi nos habemus hæcudum emissarium: sed in Tobia Asmodæu: Iuxta quæ trina nomina triplicem habet potestatem in mundo: de quo inquit Ioannes: Omne quod est in mundo, aut est concupiscentia carnis, aut concupiscentia oculorū, aut superbia uitæ. Et perbellè r. rosequitur seculariū literarū gnari, collocatum describentes in secessu tartari, domo quidem obscura, & liuentibus semper umbris, & dira caligine opaca: unde princeps tenebrarum dicitur: sed princeps mundi, quia suggestor est malarum concupiscentiarum, quæ uigent in hoc mundo: Habitat quippe in secessu, id est in feculentissimis rebus, quibus dominatur: Quid enim aurum, quid argentum hoc infimum, nisi fex terræ? Quid carnis concupiscentia, nisi feruor quidam, & ebullitio terræ carnis? Et quid ambitus, nisi feculentæ huius portionis appetitus? Ad hanc igitur calamitatem deuenere mortales, ut in fece hac miserrima summersi dominum fecis ipsius adorarent: Ad quam calamitatem ferè mortales omnes deuenere, præcipuè Romani rerum domini: cum quibus tanquam præcipuis huius sceleris authoribus agens Paulus dicit: Et mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & uolucrum, & quadrupedum, & serpentium: propter quod tradidit eos Deus in desideria cordis eorum, in immunditiâ, ut contumeliis afficiant corpora sua in semetipsis: Quia commutauerunt uirtutem Dei in mendacium, & coluerunt, & seruiuerunt creaturæ potius, quàm creatori. Et adeo perniciosi spiritibus agitati erāt, ut seipsos mactarent demoniis, & filiorum sanguine scelestas quærerent placare uirtutes. Rhodij (teste Eusebio) hominem sacrificabant Saturno, non quippe bono, sed malo. In Salamina quoque (quam antiquissimis temporibus Coroneam uocabant) usque ad Diomedis tempora Graualæ Ceclopiæ filiæ homo cædebatur. Manethus etiam historicus Aegyptius in libro de pietate narrat homines in Heliopoli immolatos fuisse. Multâque huiusmodi prosequitur Eusebius, & apud eum Dionysius Halicarnasæus & Diodorus Siculus: Sed hæc de multis sufficiant ad hominum calamitatem miserrimam ante Redemptoris aduentum innuendam.

Ierem.
 Matth.
 Leuiti.
 Tobia.
 Ioan.

Paulus

Eusebius

Mane.

Euseb.
 Diony-
 Diodo.

CANTICI SECVNDI

Christus liberans ab hac calamitate humanum genus, deiecit tricipitem illam bestiam. Cap. XIII.

Apocal.

CHRISTVS.
Paulus

Antum itaque errorem, scelus, & infœlicitatem miseratus Pater æternus demisit filium suum Christum Iesum, qui eripuit nos de potestate tenebrarum: & transtulit in regnũ filij dilectionis suæ. Hic igitur pugna assumpta contra totius mali suggestorem, eum debellauit: & ablata ipsius potestate, ligauit eum tartareis carceribus habens (ut in Apocalypsi dicitur) clauis abyssi, & inferni. Et eius imperio angelus descendens de cœlo ligauit catena magna (ut ibidem dicitur) serpentem magnũ, qui est diabolus: quem in cruce exaltatus iam debellauerat, sicut promiserat dicens: Nunc princeps huius mundi eicietur foras. Pro quo exultans Paulus cum Corinthiis ait: Absorta est mors in uictoria: Mors quippe est ipse angelus mortis, & princeps tenebrarũ, ut exponunt omnes, qui rectè sentiunt. Sequitur: Vbi est mors uictoria tua? Vbi est mors stimulus tuus? Stimulus nanque, & sagitta mortis peccatum est: quo ipse angelus mortis ferit, & occidit nos, ueluti sagitta uenenata: Sed uirtus peccati, & robur eius est lex, cuius transgressio peccatum est: quæ si non esset peccatum, non imputaretur: Sed Deo patri gratias, qui dedit nobis uictoriam per Iesum Christum dominum nostrum. Quam tamen uictoriam non consequimur, nisi cooperemur uincenti, ut exquirat status uicæ, & pugnæ. Sed tandem (iubente Deo) ipsa mors, & angelus mortis penitus destruetur, ablata ab eo omnimoda nocendi potestate, ut paulo superius dixerat Apostolus: Oportet hunc sic regnare, donec ponat inimicos suos sub pedibus eius: No uissimè autem inimica destruetur mors: ut clarius cũ Hebræis differens ait: Ut per mortem destrueret eum, qui habebat imperium mortis, id est diabolus: & liberaret eos, qui timore mortis per totam uitam obnoxij erant seruituti. Et ut destrueret cupiditatem habendi, docuit uerbo, & factò detestari diuitias, protestans, q̄ non possumus seruire Deo, & Mamonæ. Et ut suppedicaret ambitũ dominandi, docuit nos esse mites, & humiles corde: Et inuitatus ad regnum recusauit fugiens. Et ut amoueret à nobis omnia carnis desideria, iussit nos lumbos præcingere, nosq; hortatus est castrari propter regnum cœlorũ. Nec contentus uerbo tantũmodo instruxisse mortales, factò etiã docere uoluit, ut tanq̄ uerus dux præiret in bellum dicens: Venite post me. Ductus enim à spiritu in desertum illa trina prælia sustinuit: in quibus semper feriens inimicum gladio spiritus, quod est uerbum Dei, gloriosum reportauit triumphum: Quid enim per panem fomentum præcipuum animalis hominis, nisi cõcupiscentia, & carnis illecebræ, & totum, quod ad ipsam pertinet, intelligitur? Et quid per suggestionem gloria comparandæ in deiectione à pinnaculo templi, nisi ambitio, & superbix fastus denotatur? Et quid per omnia regna mudi ostensa, & promissa, nisi possidendi cupiditas intelligi potest? Victor itaq; in principẽ tenebrarũ, & mortis, peccatiue suggestorem effectus, fortior illo totũ eius regnũ destruxit, spolia diripuit,

prædamque captiuam è manibus ipsius eruit: Quo prostrato, facile omnia, quæ suo astu, & nequitia machinatus fuerat, ut auerteret hominem à Dei cultu, demolitus est.

Quomodo aduocauerit ad se omnia alia numina. Cap. XV.

Verum, ut idololatriam, & cultum plurium numinum amoueret à mortalibus, totum numen in multa diffusum (sic iubente Patre) ad seipsum aduocauit: Quod sacramentum sanè intelligentibus patefaciens ait: Omnia mihi tradita sunt à Patre meo, id est om-^{CHRISTVS.} nium uires, omnium uirtutes, omnium numina, ut Paulus exerta uoce nos admonet dicens: Expolians principatus, & potestates, palam triumphans in semetipso traduxit confidenter omnem aliorum uim ad seipsum: Et iterum: Euacuauit omnem principatum, & potestatem, & uirtutem, ut non ultra ab aliis proceremus necessaria, & opportuna, sed ab eo, cui Pater omnia donauit. Hinc docuit omnes, ut de cætero à Patre peterent in nomine suo: Quæcūque (inquit) petieritis Patrem in nomine meo, dabit uobis. Et hic est principatus, qui (attestâte^{CHRISTVS.} Isaia oraculo) factus est super humeros eius: qui esse solebat super humeros diuersorum principum: sed illis expoliatis, omnia collecta sunt in eum: quem prouisor summus iussit apparere in carne uisibili, ut uulgarium oculi, qui spiritualia aspiceret ne queunt, nec ipsa contemplari ualent, oblatam haberent figuram, quã conspicerent: & in ea numen, & diuinitatem adorarent: quam depressæ mentes imaginari non poterant. Qui ergo sapientiam ueram, non minervam imaginatam desiderat, Christum Dei sapientiam inuocet. Qui uult uitam, & sanitatẽ, non quidem Apollinem, uel Aesculapium imploret, sed illum, qui est uera uita, & medicus omnes sanans languores: de quo canit Regius propheta: Misit uer-^{Dauid} bum suum, & sanauit eos. Qui uult iter prosperum in terra, & mari, non Aeolum, aut Astræos, sed illum oret, qui mari & uentis imperat: & obsequuntur. Qui opulentiam frugum, aut uini appetit, nõ iam Cererem, uel Bacchũ, sed illum deprecetur, qui ex quinque panibus statim multiplicatis satiauit uirorũ, & mulierũ turbam copiosam, & solo iussu aquam in uinum conuertit: qui etiã in-^{CHRISTVS.} quit: Ego sum uitis uera, præbens uidelicet uinũ melius, quàm Bacchus, aut Dionysius. Si uerò aqua quis indiget, non ad Oceanum, Acheloum, Nereides, Cymothoem, uel Amphitritem accedat, sed ad illum fontem uitæ uberrimum cõuolet, à quo aqua effluit: quam qui biberit, nõ sitiet iterum. Si quis autem floribus, fructibus, atque oleribus oblectari uoluerit, non iam Atym uel Adonidem inuocet, sed neram illam arborem uitæ geminam, quæ præbet diuinos, & humanos fructus: uel pascit corticẽ, & medulla, ut utrobique in eâ pascua inueniamus. Et si quis diuitias appetit, non iam ad Plutonem secum terræ dominum accedat, sed ad Principem uerorum thesaurorum, qui conseruantur in cælis: qui etiam scit remunerare in centuplum renuntiantes partem habere cum Mamona: Quibus centenariis, & millenariis pecuniis à Deo, & non à Mamona datis, li-

CANTICI SECVNDI

citè uti poterimus, sicuti fecerunt Abraham, David, & alij amici Dei, qui diuitiis abundarunt. Sed si quis nuptiarum optimam copulam desiderat, non iam Hymenæum coniunctionis, & amoris numen excogitatum petat, sed ad illum, qui coniunxit ea, quæ incōnexibilia existimabātur, diuinā uidelicet & humanā naturā accedat: Qui & nos omnes ad nuptias, non tanquā extrarios, aut ministros, sed tanquam ueras spōsas inuitat: Et qui has carnales nuptias prius copulat in cœlo, quàm coniuges iungantur in terris. Et si quis delicias appetit, non iā à Venere, Cupidinē que expetat, sed ab illo, qui hortulum deliciarum plantauit ab initio: in cuius dextera sunt delectationes sempiternæ: & qui torrente uoluptatis suæ potat omnes ad ipsum accedentes. Si quis denique regnum, & primatum ambit, non iam supplex à loue exposcat, neque Martio fauore, bello, & armis quærat, sed ad illum accedat, qui dixit: Ego dispono uobis regnum, sicut distulit mihi Pater: Et qui se dicturū promissit: Venite benedicti Patris mei, possidetis paratum uobis regnum à constitutione mundi. Sed quid plura? Dicamus cum Apostolo: Dives in omnes, qui inuocant illum: adeo, quòd ad nullum aliud numen posthac recurrendum est, nisi ad Patrem: ad quem intramus per Filium, tanquam per ostium: & deducimur per Spiritum sanctum, iuxta illud propheticum: Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam. Qui tamen tres unum sunt in deitate, & numine: à quo solo quærenda sunt necessaria, & opportuna, & non à diuersis numinibus: Ad cuius unici Dei cultum ipse prius deduxerat familiā Israëliticam, nunc autem totum humanum genus, esto quòd Hebræi Messia uenisse non admittant, & Ismaëlitæ sequantur hæreses Mahumeticas, unicum tamen Deum omnes adorant: Quod uirtute Christi in cruce exaltati factum esse non ambigimus. Cur autem Hebræos in sua obstinatione, & Ismaëlitæ in illo errore diutius immorari permittat, alibi discutendum est.

CHRISTVS.

Paulus

David

Hoc dominium obtentum, & attractio omnium numinum ad se probatur euidenti facto. Cap. XVI.

Gne solum uerbis uideamur astruere, quod molimur, percurtemus & aliquos, qui uisi fuerunt effectus manifestissimi hoc comprobantes: Nam mortuo Christo in cruce, in qua eum reportant de hoste triumphum, ut deiectæ fuerint tenebrarum potestates: adeo, ut quæ primo coli procurabant dantes responsa ex idolis, & templis tanquam diuina oracula, statim siluerint, ablata ab eis omnimoda potestate nequæ dominandi, sed etiam loquendi mortalibus sub persona Deorum, & mundi brutius dispositorum: Quod non modo uidemus oculis propriis, sed (quod mirū est) ipsi eorum cultores præcipui fatentur admirantes: Porphyrius enim in libro De oraculis deficientibus hæc ueritate compulsus decantat:

Porphy.

Ablata est Pythij uox haud reuocabilis ulli
Temporibus longis, etenim iam cessat Apollo,
Clauibus oclusis silet, ergo ritè peractis

Discedas patria, & redeas ad limina, sacris.

Et Plutarchus in eiusdem libri titulo: *Cum (inquit) dicerem ad Cleombrotū* Plutarc:
Narra ò amice, si placet, cur oracula, de quibus tanta dicebatis extincta sint, ta
cente illo præ pudore, Quid oportet (inquit Demetrius) de illis quærere, cum Demett.
omnia hîc ferè præter unum defecisse prospiciamus. Sed & in Boëtia multiuo-
ca dicta propter multitudinem oraculorum, omnia quasi aquarum fluuenta de-
secata sunt: Quin & plus dicit Plutarchus, uocem delatam ex Echinadis in- Plutarc.
sulis tempore Christi patientis, magnum Pana ipsorum mortuum esse, extincta
videlicet eius uirtute, tam in dominando, quam in respondendo, quamuis addu-
catur oraculū in cōprobationem, quòd dæmones moriatur. Hanc autè uocè de-
latam celebri fama, diuulgatū est, etiam apud Tyberiu Cæsare, qui examinatis
resibus in archiuis regis depositionem collocauit. Cessauit igitur oraculū Del-
phicū celebratissimū: cessauit & Pythiū, & alia omnia. Sed & paulo post mor-
tem debellatoris dæmonū destructa sunt tēpla omnia Apollinis, Iouis, Iunonis,
Mineræ, Dianæ, & quorūcunq; falsorū deorum, & erecta sunt templa Chri-
sti, & in honorem eorum, qui ipsum secuti sunt: ut exclamare possimus:
Ecce Deus noster CHRISTVS per secula regnati

Dantque Creatori cuncta creata preces.

Et quid Porphyrius aduersus nos rabidus canis dicat in eo libro, què cōtra reli *Porphy:*
gionē nostrā ædidit, audiamus: Nec miremur (inquit) si iā multis annis ciuitas pe-
ste uexatur, cū Aesculapius, & alij Dii longè sint ab ea: Ex quo enim Iesus coli
tur, nihil utilitatis à diis cōsequi possumus. Mira est quidè ueritatis uis, ut spicu-
lū, quod acerrimus hostis in nos dirigit, in dirigentē ui ueritatis uersum, eū, qui
miserat, feriat. Si dii cesserunt Iesu ò Porphyri, nonne profiteris inuitus Iesum
fortiorem tuis diis? Si dicas: Indignati abierunt: Cur (inquam) nō deprimūt eū,
qui suam dignitatē occupat, & cultores ipsius? Puniunt (inquies) morbo uexan-
tes: Sed cessante morbo, & præualētibus Iesu cultoribus, nunquid pœnitētia du-
cti dii tui cessarūt à uexatione cultorū Iesu? Hūc enim colentes, à diis tuis, &
Romanis principibus per multa tēpora impugnati semper meliora incrementa sū-
scipere, & cultus eius adeo est ampliatus, ut mūdi principes prorsus debellati
fuerint: & totius mūdi uires paucis, & paupculis euāgelij nūtiis cesserint. Insu-
per & Aesculapij, & Apollines, & Plutones, & Serapides, & Mineruæ, &
Pallades, & Veneres, & Cupidines, & quodcūq; est portēti genus, aut quæ e-
rāt idololatriæ nomina, resurgēte Christo ex mortuis, quasi audito terræ motu
corruerūt: ut nec respōsa dare possent, nec cultū exquirere: nec hominū cruorē
exposcere, nec auguriis, aut quibuscūq; prestigiis fauere, nec Iesu obstare nūtiis:
quibus dedit potestātē in illos hostes faciliē subiugādos, & deiciēdos, ut in euā-
gelio, cui titulus est secundū Lucā, ait: Videbā Satanam, sicut fulgur de cœlo ca- *Lucas:*
dentē. Ecce dedi uobis potestātē calcandi super serpētes, & scorpiones, & sup-
omnē uirtutem inimici, & nihil uobis nocebit. Sed & hanc potestatem dedit nō

CANTICI SECVNDI

in nominibus aliquibus inuocatis, ut solent Magi, utrum in nomine proprio ipsius
 uincentis, & obtinentis imperium in omnem uirtutem inimicam, sicut post resur-
 rectionem triumphans de omnibus ipsius cultoribus dixit: Signa autem eos, qui
 CHRI
 STVS.
 crediderint, hæc sequetur: In nomine meo dæmonia eiciant: linguis loquentur no-
 uis: serpentes tollent: & si mortiferum quid biberint, non eis nocebit: super æ-
 gros manus imponent, & bene habebunt. Illi autem profecti, prædicauerunt ubiq;
 Domino cooperante, & sermonem confirmant, sequentibus signis. Quæ perpe-
 trata ab Apostolis, & Iesu triumphantis affectis, adeo manifesta sunt, & ubiq;
 comprobata, ut nouis probationibus non indigeant. Quæ propriis oculis conspi-
 cientes mundi principes, cum negare non possent, attribuebant magicis artibus
 Paulus
 opera, & miracula illorum, qui magiam, necromantiam, auspicia, præstigia, &
 quicquid dæmonum arte moliebantur gentiles, toto conatu destruere satagebāt.
 Nec dubitandum est de scripturæ ueritate, cum tot conueniant in diuersis mun-
 di partibus testes, ut impossibile sit eorum conuentum esse falsum, id maxime, cū
 & ipsi horum aduersarij huiusmodi facta ab eis confiteantur. Verum quid ege-
 mus testibus? Iam ipsi uidemus templa deorum destructa, oraculaque extincta:
 Quæ statim mortuo, imò triūphanti Christo cedere cœperunt, ut & ipsi crucifi-
 xi hostes sua sponte facti sunt: & in nostris libris amplissimè legimus. Siquidem
 cū Albanam maioris Armeniæ urbem Bartholomæus ingrederetur, & intra-
 ret in templum, ubi Astarot colebatur, dæmones ulterius dare non potuerunt re-
 sponsa: Admirantibus incolis, & ad uicinā ciuitatem, quo adhuc nō perrexerat
 Apostolus, proficiscentibus, sciscitantibusque ab idolo illic existente, cur in Alba-
 na responsa non haberent, factus est cacodæmon ueritatem uel Christi compul-
 sus, Albanorum Deum, imò cacodæmonem ob ingressum Bartholomæi in ciuita-
 tem, & templum, cathenis ligatum, ut loqui amplius non ualeret. Confessi etiam
 sunt mali dæmones Cypriano tunc mago, aut necromanti Christum preualuis-
 se in eos: Quare spretis Cyprianus uictis adhæsit uincenti. Fœlix presbyter,
 & martyr non modo dæmones ligauit, sed solo flatu Mercurij statuam, & Dia-
 næ simulachrum deiecit: Arborem quoque ubi lucus, & templum erat, solo iussu
 in crucifixi nomine cōminuit. Margarita proprio cingulo dæmonem ligatum in
 crucifixi uirtute ducebat ad nutum. Innumerabilia sunt in huiusmodi paradig-
 mata. Sed quid moror exemplis, quorum me turba fatigat? Iam celebri fama di-
 uulgatum est omnes potestates æreas pauere non tantum Christum iesum, sed
 olim infamem, nunc autem insignem crucem, in qua triumphauit: ut iam in pro-
 uerbium uenerit: Magis timetur hoc, uel illud, quàm diabolus timeat crucem. Ne-
 que tacebo, quod experimento didici, nullum dæmonem, malum spiritum, uel te-
 tram uirtutem ex his, quæ uexant, uel possident humana corpora, posse resiste-
 re, quin, uelint nolint, genuflectant, quando nomen Iesu debite pronuntiatum ip-
 sis proponitur uenerandum: Et quod plus est, iam experimento comprobatum est
 nihil fauoris haberi posse à cœlestibus, nisi interueniat nomen, autoritas, fauor.

et assensus Iesu. Hinc Hebraei in diuinis nominibus peritissimi, nihil post Christum operari possunt, sicuti faciebant prisca eorum patres. Vnde cum aduocare nequeant caelestia, et munda numina, ad tartareas potestates, et immundos daemones confugiunt: et ad necromantiam illam artem omni lege, omni que religione dammatam: ut mihi proprio ore facti sunt, qui in huiusmodi magis experti, et praecipui habebantur. Aliqui tamen, ut suam incredulitatem, et perfidiam obtegant, criminantur peregrinationem suam, in qua longè distantes à terra promissionis, et templo, nihil (ut inquit) autoritatis, aut uirium obtinent. Sed haec uerba et nugae meracissimae sunt, cum Ioseph in Aegypto, Ezechiel in Chaldaea simul et Daniel uaticinati fuerint: Et hic etiam Dagon ibidem destruxerit: et Christi discipuli ubique terrarum in daemones prorsus praualuerint, et mirabilia operari passim comprobentur.

Eadem comprobantur uaticiniis.

Cap. XVII.

AD oracula autem, quae huiusmodi negotium praeuenerunt, ueniētes, incipiemus à Mose, à quo habemus in Leuitico, quod Nadab, Leuit.
 et Habiu filij Aaron arreptis thuribulis imposuerunt ignem, et incensum desuper, offerentes coram Domino ignem alienum, uel extraneum, quod eis non praeceperat: Et egressus ignis à Domino, deuorauit eos, et mortui sunt coram Domino. Non sine admiratione legi potest hic textus, nisi intelligatur latens, et mysteriosus sensus. Laborauit Abraham, Moses, Aaron, et electi illi sacerdotes, ut idololatriam extinguere: atque omnes ad cultum summi Dei deducerent: quod super omnia peroptabant. Hoc zelo Abraham, cum Deum unicum doceret Chaldaeos, in ur, uel fornacem missus fuit ab eis. Hoc zelo Elias impetrauit ignem de caelo contra prophetas Bahal. Hoc zelo Nadab, et Habiu arrepti uoluerunt adolere cum igne alieno, id est sacra offerre pro extraneis: Sed cum arrogarent sibi maximum opus Messiae tantummodo reseruatam, et minime ipsis commissum, de arrogatia puniti sunt: Vnde cum doleret Aaron de filiis perditis ex opere, maxime bono zelo perpetrato, dixit ei Mo- Moses.
 ses: Haec dicit Dominus: Sanctificabor in proximis, uel propinquis meis, et in conspectu totius populi glorificabor. Propinquus, et proximus Deo, in primis Christus eius Filius fuit: Postea Apostoli: quorum plerique propinqui Christi erant in secundo gradu consanguinitatis secundum carnem: ut Ioannes, uterque Iacobus, Philippus, Simon, et Thadaeus: Secundum autem spiritum discipuli omnes, praecipue Apostoli, in quibus sanctificatus, et glorificatus est in conspectu cuiusque populi et uniuersi mundi: Quam gloriam sibi uendicare uoluerunt illi duo sacerdotes, non praecipiente Domino, nec exigente tempore, ideo puniti fuere: Quod audiens Aaron tacuit, rationi, et iustitiae cedens. Isaias
 Isaias autem, cum de Messiae multa uaticinatus esset, quid de idolis deprimendis adiecerit, uideamus: ait enim: In nouissimis diebus, id est in ultima aetate, erit praeparatus mons Domini in uertice montium: Et eleuabitur super omnes colles. Nec enim legi-

CANTICI SECVNDI

- mus, aut uidimus, & aliquis mons proximè eleuatus sit super colles, aut alios mōtes, ad quem confluerint gentes: Vndè mons hic eleuatus super omnes colles est ille, qui scriptus est in capite libri, & effectus Rex regum, & Dominus dominantium, prælatus, atque eleuatus super omnes principes, qui tãquam colles eleuati sunt super populos: Et ad hunc confluerunt gentes suscipientes eius chara Eterem, & donatiuum, & ipsum adorantes: tunc enim, ut sequitur, eleuatus est Dominus solus cõtritis penitus, & demolitis idolis: undè sequitur: In illa die præiciet homo idola argenti sui, & simulachra auri sui. Zacbarias quoq; sole clarior loquitur dicens: In illa die erit fons patens domui David, & habitantibus Ierusalem, in ablutionem peccatoris, & menstruatæ: Qui fons (ut omnes interpretantur) Messias est: qui abluuit peccatum, & menstruatæ, id est actuale, & originale peccatum. Et tunc (inquit Dominus exercituum) disperdam nomina idolorum de terra, & non memorabuntur ultra: quod iam factò comprobamus.
- Zacha.
- Ezechi. Iterum in Ezechiele inquit contra Aegyptum idolis opulentam: Disperdam simulachra, & cessare faciam idola de Memphis: & dux de terra Aegypti non erit amplius: Et multa prosequitur Vates de strage Aegyptiorum, quam principes Romani, & alij executioni demandarunt. Sed hæc omittentes de idolis prosequamur, quæ primo in Aegypto, Memphis, Taphene, Canopo, Alexandria, Thebis, Heliopoli, & alijs ipsius Aegypti locis, florète cultu crucifixi, demolita sunt: & repleta loca Anachoritis, Monachis, & quãplurimis Iesum à terra exaltatum uenerantibus. Sed & Malachias ultimus prophetarum de abiectiõne Israël, & uocatione gentium per Messias uirtutem quã apertè loquitur, uideamus: Non est (inquit ad populum Israëliticum) uoluntas mea in uobis, dicit Dominus exercituum: & munus non suscipiam de manu uestra: Ab ortu enim solis usque ad occasum magnum nomen meum in gentibus, & in omni loco adolebitur, & offertur nomini meo oblatio munda: quia magnum nomen meum in gentibus, dicit Dominus exercituum: Quæ propheta ipse tanta certitudine cognoscebat, ut ipsa futura tanquã præsentia, more prophetico, denuntiaret: Nec enim in gentibus tunc glorificabatur nomen Domini, sed exaltato crucifixo honorari cœpit: Ad quẽ uerum Messiam tandè ueniēt Israëlitici omnes, ut per Isaiam dicitur: In die illa erit radix Iesse, qui stat in signum populorum, in cruce uidelicet exaltatus: Ipsum gentes deprecabuntur, & erit sepulchrum eius gloriosum: uel (ut habet ueritas textus) erit requies eius honor: Et adiiciet Dominus secundo manum suam ad possidendum residuum populi sui, quem uidelicet reduxit aliquando, sed plenius reducet ex uariis captiuitatibus, & ingenti dispersione, quæ impræsentiarum est ubique terrarum, ut tãgit propheta: dũ sequitur: Quod scilicet residuum relinquetur, & ab Aegypto, & à Phetios, & ab Aethiopia, & ab Elam, & à Senabar, & ab Emath, & ab insulis maris: Quibus uerbis tres mundi partes præcipuas tangit, Aphricam, Asiam, & Europam: ut ex illis omnia loca intelligantur, in quibus dispersi sunt. Sequitur: Et leuabit signum in natio-
- Malach.
- Isaias
- Idem
- Idem

nes, & cōgregabit pfugos Israël, & dispersos Iehuda colliget à quatuor plagis terræ. Nec aliquid clarius dici potest, sicut ad uerbum completum est, triumphante crucifixo, & misso spiritu sancto: Quo repleti Apostoli, dum loquerentur, erant (inquit Lucas) admirantes Parthi, Medi, Elamitæ, & habitantes in Mesopotamia, Syria, & Cappadocia, Ponto, & Asia, Phrygia, & Pamphilia, Aegypto, & Libya, Cyrene, & aduenæ Romani: Iudæi quoque Profelyti, Cretes, & Arabes, & dicebant: Audiuimus eos loquentes nostris linguis magna Dei. Hoc enim primo die, quo Christus prædicari cœpit actū est: Quæ autē ab illis cunabulis ad nostra usq; tēpora successere, uolumē nostrum capere minimē posset. Multis quoq; aliis oraculis hoc idē corroborari solet, sed quæ dicta sunt, ad præsens sufficiāt: Hoc tamē unū pstringā, quod à Mose, Christo, Paulo, & aliis prædictū est, q̄ tanq̄ omnium immanissimū scelus, & pestis, atq; abominatio seuisima à I E S V crucifixo cōteretur, qui p̄ antonomasiā antimichristus dicitur. Multi enim (inquit Ioā.) antimichristi facti sunt, sed unus omnium acerrimus, qui eleuabitur, nō tātum cōtra Christū, sed (ut inquit Apost.) cōtra omne, quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita, ut in templo Dei sedeat ostendens se, tanquam Deum: De quo Moses inducit Bilhan. *atitiantem in huiusmodi uerbis* Ioan.
Paulus
Moses
Bilhan

אוי מי יהיה משמואל וצים מיד בתים וענו אשור וענו עבר ונס הוא ערי אוב
Quod ad uerbum traductum dicit: Hec quis uiuet ab eo, id est à facie eius, qui positus est contra Deum? Et naues de litore Italia, supple uenient, & affligent Assyrium, & affligent Hebræū: & etiam ipse tandem peribit: Eleuabitur enim abominabilis, & affliget potissimē Assyrios & Hebræos, ubi residet: & consequenter affliget quoscunq; potuerit strage, & tribulatione magna, ut etiam infallibilis Veritas protestata est dicens: Cum uideritis abominationem desolationis, quæ dicta est à Daniele, stantem in loco sancto: qui legit, intelligat. Veb̄ pregnantibus, & nutrientibus in die illa, in qua erit tribulatio magna, qualis nō fuit ab initio mūdi usque modo, neque fiet: & multa, quæ sequuntur: quæ aperte inuunt, nunquam acriorem hostem in Christum, & Deum, & salutem nostram insurrexisse, aut insurrecturum: De quo nihilominus crucifixus noster reportabit uictoriam, & triumphum trahens de manibus suis omnes, quos accepit: ut subinfert Paulus dicens: Quem Dominus I E S V S interficiet spiritu oris sui: & destruet illustratione aduentus sui eum, cuius est aduentus secundum operationes satanæ in omni uirtute, & signis, & prodigijs mendacibus, & in omni seductione iniquitatis iis, qui pereunt, eo quod charitatem ueritatis non acceperunt, ut sani fierent: & meritò attraherentur à crucifixo nostro. De eius quoque uictoria sequitur summa Veritas dicens, quod tunc apparebit signum filij hominis in cælo, quo ipsum scelestum uidelicet debellabit. Et mittet angelos suos cum tuba, & uoce magna, & congregabūt electos eius à quatuor uētis cæli, à summis cælorum usque ad terminos eorum. Postea subinfert: Cælum & terra transibunt, uerba autem mea non præteribunt. Quo debellato destruetur,

CANTICI SECVNDI

Et inimica mors: quæ in hoc ultimo, et supremo conatu confracta peribit, triūphante Iesu, et attrahente ad se omnia attrahenda, ut statim dicitur.

Quomodo distrahentia omnia tandem amouebit, ut ad se unum omnia perfectè trahat.

Cap. XVIII.

Dauid

Isaias

Magna quippe ex antè diēlis insurgit admiratio, cur non uideamus attractum istum omnium gentium, et etiam populi Israeli- tici, sicut uidetur prædixisse oracula: Ait enim Regius propheta: Et adorabunt eum omnes reges, omnes gentes seruient ei: Et Isaias: Surge, illuminare Ierusalem, quia uenit lumen tuum, et gloria Domini super te orta est: quia ecce tenebræ operient terram, et caligo populos: super te autem orietur Dominus, et gloria eius in te uidebitur: et ambulabunt gentes in lumine tuo, et reges in splendore ortus tui: Caligo enim et tenebræ operiebant populos, quando idolis, et potestatibus tenebrarum ser- uiebant: Sed orto Domino in Ierosolymorum agro, et uisa eius gloria, gentes cœperunt ambulare in lumine suo, et reges in splendore ortus sui, uisa eius stel- la in oriente. Sunt quoque innumera alia oracula, quibus prædictum est omnes illuminari, dirigi, et deduci debere à luce ista à terra exaltata pro illustratio- ne, et salute nostra. Sed hoc infert speculantibus admirationem non modicam, si hæc lux (ut dictum est) omnes collustrauit, cur tot remanent obtenebrati, et illi, qui spurcissimæ bestiæ characterem susceperunt, et qui eam lucem respicientes à figuris, et ænigmatibus discedere nolunt? Nonne et illi, qui nomen tantummo- do susceperunt, undè christiani denominentur, operibus autem illud nomen impu- gnant? certant enim inter se odiis, et litigiis, Deumque ueluti detrusi tartareis carceribus blasphemant, carnis illecebris obuoluuntur, idola pecuniarum adorant, terrena sapiunt, spiritualia oderunt, castrimargiæ inseruiunt, cultum Dei contē- nunt, adeo, ut non attracti, sed expulsi penitus ab ista luce uideantur: Unde et prophetarum oracula, et summæ Veritatis sententia de falsitate argui posse diiudicetur: quia nec ad eum confluunt gentes, nec ipsum adorant omnes populi, nec ab eodē omnia attracta conspiciuntur: Quibus satisfaciunt, dicimus Chri- stum omnium salutem operatum fuisse pro omnibus, traditum pro omnium liuo- ribus sanandis, et in lucem omnium instar ueri Solis ortum, et accensum: Non tamen omnes salutem capiunt, etiam quibus salus parata est, quousque ipsorum tempus aduenerit: Sol enim in sua primæua fabrica refertus fuit ea luce, quæ per omnibus mundi partibus illuminandis est sufficientissima non tamen partes om- nes simul collustrat, sed completo circuitu, nulla remanet lucis ipsius beneficio priuata, et omnia suo tempore lumen suscipiunt. Ortus quoque est sol iustitiæ Christus luce perfectæ, qua posset omnem hominem illuminare: Sed sunt tene- bræ, quæ nequeunt eam comprehendere, uel nunquam uel pro tempore: Et qui nunquam eam suscipere uoluerint, tanquam lucis inimici dabuntur in sortē p- s- simam cum principe tenebrarum: Qui autem statim, uel saltem aliquando eam

susceperint; hi & in patria lucis eius beneficio perfruentur: Virtus enim Christi distributa in omnia membra mystici, & Christiani corporis diffunditur tanquam fermentum in totam massam, & tanquam ignis in plura ligna: Sed sicut massa illa tota fermentatur cum tempore, & ligna calefacta suo tempore accendantur, & in ignem transmutantur, sic & massa ista humani generis, suscepta Christi uirtute, tota suo tempore fermentabitur bono fermento: & calefacta igne illo diuino in ipsum transmutabitur, excepta ea parte, quae ueluti fex, & purgamentum prouicietur ad latrinas tartareas. Sed id erit completo curriculo, quod Pater aeternus decreuit pro expurgatione massae in illum transmutanda: de quo Sophonias ait: Expecta me, dicit Dominus, in die, quo surgam: quia iudicium meum, id est decretum mihi datum est, ut congregem gentes, & colligam regna, & effundam super eos indignationem meam, omnem iram furoris mei, quia in ira zeli mei deuorabitur omnis terra, id est omnis, qui terrena sapit, & secundum carnem, & sanguinem uiuit: & expurgabo omnem scoriam, tam in operibus, quam in uerbis: & tunc omnes erunt puri, & in operibus, & in uerbis: Unde sequitur: Tunc effundam super populos labium purum, ut inuocent omnes nomen Domini, ea uidelicet sanctimonia, & puritate, qua inuocare debent. Et hoc quo ad uerba. Sed de operibus sequitur: Et seruient ei humero uno, id est unico corde, unico cultu, & conformibus operibus: Quod adhuc minimè uidimus: Speramus autem uidere, & letari, quando congregatis gentibus, & collectis regnis effundetur furor, zelus, & sancta indignatio emundans, & expurgans omnia immunda, & colligens omnia dispersa, reddensque unicum labium, & illud purum, & mundum: Quod (inquit Hebraei) illud erit, quo lex, & oracula data sunt, & celebres hymni dictati: Vel sit sermo purus, & clarus, non secundum idioma, sed procedens à corde puro, & unico in omnibus ex colliganti charitate: Et tunc homines à multiplicitate rituum, & caeremoniarum, in qua multoties confunduntur, ad unicum cultum reducentur: qui tunc clarè, secundum Dei beneplacitum explicabitur, cessante omni discordia, & dissidio: Quae an ab animis natura dissidentibus, an ex corporibus ex contrariis qualitatibus compositis, an ex formis multigenis procedant, an ex uario cultu, influxu multiplici, & diuersis nutrimentis foueatur, altissima quippe ad discernendum exquiretur indagatio. Ad sunt quidem in homine contrariae qualitates diuersissimè commixtae: unde diuersae complexionis. Intercedunt quoque uarij influxus diuersissimè disponentes corpora nostra. Inter sunt etiam diuersae regiones, uarij cibi, conuersationes multiplices: ex quibus omnibus (ut Ptolemaeo placet) deducitur homo ad diuersos effectus. Nec minus id procedit ab animis, qui si ab eodem fonte procedunt, transeuntes tamen per diuersa media (ut Pythagorei, & Academicus autumant) diuersas induunt naturas, & inclinationes: unde dissensio exoritur. Sed cum illud, quod est summè unum, à quo omnis multitudo emanat, deducere intendat debito rerum curriculo omnem multitudinem in seipsum unum, oportet, & col-

Sopho

Hebraei:

Ptole:

Pythag.
Academ.

CANTICI SECVNDI

Isaias
 ligendo multitudinem refecet, & amoveat omnia, quæ ab unitate distrahunt. Hinc (quod dictu mirabile est) etiam intelligentias ab eis, quos tuentur, tandem amovebit. Quod dicere nõ auderẽ, nisi Isaias me aperto sermone doceret dicens de multiplici militia præside Edom, & Bosra: Et tabescet omnis militia cæli, & cõplicabuntur, sicut liber, in quo chartæ multæ colliguntur, & cõplicantur. Et hoc amplius subinfert: Et omnis militia eorũ defluet, sicut defluit foliũ de vinea, & de ficu, quoniam inebriatus est gladius meus in cælo: Quod non de militia intellectuam beatorum intelligitur, neque de primæua expulsionẽ principis tenebrarum: quia de militia Edom, & Bosra loquitur: quæ tum non erant, & de futuro est sermo, & non de præterito: Sic & antea clarissimẽ loquitur dicens: Visitavit Dominus super militiam cæli in excelsõ, & super omnes reges, qui sunt super terram, auferens forsitan ab hominibus, & regnis (ut aliquibus placet) omnem particularem tutelam, ut regens ipse unicus, quos regit, deducat ad omnimodam unitatem cordis, amoris, cultus, & idiomatis meliori fruge, quæ principes angelici, esto quæ boni. Hinc Moses non contentus ducatu angelico, ipsum Deum uoluit habere ductorem: Reducet (inquit) plura idiomata ad unum, quæ tot sunt, quot principes cælestes distributi per portiones signorum, ut secretiores Theologi docent: Sex enim sunt pro quolibet duodenario illo cælesti, qui connumerati reperiuntur septuaginta duo, quot erant sapientes in consilio Sinedrim iudicantes turbam, & quot electi sunt post Apostolos duodenarios in doctores, & ductores gentium non sine magno mysterio, ut Resp. patrum antiquorum, & Christiana simulachrum tenerent Reip. cælestis. Et cum dignabitur Princeps habere de nobis tutelam immediatam, tunc forsitan deuenient gentes ad illud millenarium, de quo Ioannes in Apocalypsi: Et uiuent, & regnabunt cum Christo mille annos, & omnes facti sacerdotes Dei, & Christi: Et iterũ: Et ipsi populus eius erunt, & ipse Deus erit cum eis eorum Deus in millenario septimo sabbatario, & quietis: In quo Deus quiescet ab operibus, quæ nobiscũ agit: & in nobis quiescet, & nos in eo, iuxta illud, quod dixit: Qui manet in me, & ego in eo: Sed multo facilius erimus in alterutro, & uniti perfectõ amore, & quiete in patria illa, ubi dabitur perpetua mansio, & quies.

Quod tandem trahet omnes attrahendos.

Cap. XIX.

Idem

 Motis igitur omnibus impedimentis, & collecta tutela omnes attrahendos tandem ad seipsum deducet absque aliqua resistentia, aut errore, iuxta id, quod ait: Ego uitã eternam do ouibus meis, & non rapiet eas quisquam de manibus meis: Et iterum: Omnes quos dedisti mihi, non perdidisti ex eis quemquam: Et rursum: Omnes, quos dedisti mihi, ego custodiui, & nemo ex eis periit, nisi filius perditionis, ut scriptura impleatur, quæ multa de proditore prædixerat: Nam sicut Deus elegit, ita modum adinuenit, & uiam, qua ipsos ad se deducat, sicut docet nos Paulus cõ R.

manis differens: Quos præsciuit, & prædestinavit conformes fieri imagini Filij sui, hos & uocauit: & quos uocauit, hos & iustificauit: quos autem iustificauit, illos & magnificauit: quid ergo dicemus? Si Deus pro nobis, attrahens uidelicet, & deducens, quis contra nos distrabens & deuians? quasi dicat nullus. Et de huiusmodi attractu fortissimo sequitur Paulus dicens: Quis ergo nos se-
 parabit à charitate Christi? An tribulatio, an angustia, an fames, an nuditas, an periculum, an persecutio, an gladius? Nā in his omnibus superamus propter eum, qui dilexit nos: & qui nos attrahit, & tenet. Ideo deprecabatur ille sapiens dicens: Trabe me post te curremus. Traxit quippe, & trahit Pater æternus in funiculis diuinis, sed Deus factus homo trahit in funiculis hominum, sicut per Osee prædixit: In uinculis hominum traham eos, in uinculis charitatis: uel in seruitute amoris, ut habet ueritas literæ. Quibus uinculis hominis extensis ab illo, qui habitu est inuentus, ut homo, quia sensibilia, quia domestica, quia maxima amoris pignora traxit multo maiorem multitudinem, quam irretierat uinculis illis inuisibilibus, & non perceptis sensibus, quibus uulgariū copiosa turba innuitur. Sed hic insurgit non modica inter multos sapientes disceptatio, quænam sit maior turba, aut eorum, qui trahuntur, aut eorum, qui abiciuntur à Christo: Quod uolens determinare Symeon dixit: Ecce positus est hic in ruinam, & in resurrectionem multorum in Israël, non magis unam, quam alteram multitudinem præponderans. Mouentur nonnulli & illo uerbo, quod iste attractor dixerat: Multi sunt uocati, pauci uerò electi, existimantes, quod soli pauci electi ex multis uocatis saluentur: Sed quid dicemus ad Paulum, qui non contra Christum, sed pro Christo loquitur dicens: Quos uocauit, hos & iustificauit? Omnes igitur uocati in numerum electorum uenire consentunt. Nec quidem à ueritate est alienum: Nam illi pauci electi non secernuntur à uocatis, tanquā à reprobis, sed tanquam consignati ab illa turba magna, quam dinumerare nemo poterat, deliguntur, ut ordine, & numero illo duodenario sacramentorum pleno alius præferantur. In cæna quoque illa, ad quam multi uocati fuerunt, unum tantummodo expulsam, & abiectum legimus, cæteris autem in nuptiis illis æternæ beatitudinis persistentibus: Unde edocemur, quod ex uocatis non pauci, sed pene omnes saluantur. Nec illud uerbum Christi, quo ait: Multi sunt uocati, pauci uerò electi, intelligi potest de illo uno tantummodo expulso, sed de illis, qui multi inuitati fuerunt: quamuis Hieronymus dicat per illum unum intelligi debere omnes, qui simul uniti sunt in malitia, cum Iudæis uidelicet, qui erant uocati per legem, & ex ipsis pauci nuptiarum participes sunt effecti: Ne tamen sedilia uacua remanerent, missi fuerunt nuntij ad exitus uiarum, id est ad gentiliū populos, qui erant extra uiam legis, ut introducerent ad nuptias, quoscunque aduenirent, sicuti bene interpretatur Hieronymus. Sic igitur pauci ex uocatis per legem electi fiunt, quousque dabitur tempus: ut conuertantur reliquæ Israël, sicut edocemur oraculo Isaiæ dicentis: In ueritate reliquæ conuertentur; reli-

CANTICI SECVNDI

quæ inquam Iacob ad Deum fortem: Si enim fuerit populus tuus Israël quasi arena maris, reliquæ conuertentur ex eo: Quod et Paulus adducit cum Romanis differens. Sed ex maxima turba gentilium omnes uocantur, omnes inducuntur, qui ubicunque sunt, reperiuntur. Sunt ergo pauci electi ex multis Iudæis uocatis, ad quos sermo Christi dirigebatur: Vel sunt pauci electi, ut alii præferantur: Nam seruatorum est turba magna ex omnibus linguis, populis, et nationibus: Quorum nomina, et si uulgò obscura, Deo tamè cognita, et manifestissima sunt, annotataque in libro uitæ, qui Deo semper patens est. Insuper isti diminuentes numerum saluandorum in fauorem eorum, quæ dixerant, aliud

CHRISTVS. *uerbum Saluatoris adducunt, qui ait: Angusta est porta, et arta est uia, qua ducit ad uitam: et pauci sunt, qui inueniunt eam: Vnde uidetur satis manifestum, quod pauci ingrediantur, aut attrahantur ad uitam, respectu multorum qui per uiam mortis, et damnationis gradiuntur. Sed attendant, quæso, isti cautum loquendi modum summæ Veritatis, quæ ait: Et pauci sunt, qui inueniunt eam. Nam si dixerimus, quod nullus eam inuenit, non discedemus à ueritate, acclamante Baruc: Nō est, qui possit scire uiam eius: neque qui excogitet semitas eius. Et si non possumus excogitare, minus adinuenire, nisi ostendat nobis, et ducat ille, qui scit uniuersa: et nouit eam, et tradidit eam Iacob puero suo, et Israël dilecto suo: Postea in terris apparens docuit eam ore proprio: imò fecit se*

CHRISTVS. *uiam, et ostium dicens: Ego sum uia: Ego sum ostium, per me solum datur introitus ad uitam. Hic ergo solus uiam inuenit, et ostium, sine quo nihil facere possumus, aut excogitare: illum tamen docentem, ducentem, et præeuntem secuti sunt multi, et turba magna, quæ dinumerare nemo potest. Nec arbitror fuisse tam paruæ uirtutis illum, qui uult omnes homines saluos fieri, ut salute paucorum contentus ab aliorum cura destiterit. Nec tam exigua fuit ducis uirtus, ut in paucorum attractu uideatur extincta, dicente Paulo ad Romanos: Si unius delicto multi mortui sunt, multo magis gratia Dei, et donum in gratia unius hominis IESV Christi in plures abundauit: Et iterum: Si unius delicto mors regnauit per unum, multo magis abundantiam gratiæ, et donationis, et iustitiæ accipientes in uita regnabunt per unum Iesum Christum: Igitur sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem, sic et per unius iustitiam in omnes homines in iustificationem uitæ: Et sicut per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi, ita et per unius obedientiam iusti constituentur multi. Si*

CHRISTVS. *igitur multi, quomodo pauci? Neque contra Christum Paulus, in cuius pectore Christus resonat, sed cum Christo, qui ait: Veni saluos facere, et quærere eos, qui perierat. Et qui iterum dixit: Omnes quos dedit mihi Pater, non perdi ex eis quemquam. Igitur omnes datos à Patre saluat. Sed nec opinandum est, quod largissimus dator omnium bonorum ex maxima multitudine paucos dederit filio, cui omnia donauit: Nec bonitati Dei, et misericordię conuenit, ut plures perire sinat, quàm saluet, cum possit, et uelit omnes saluare, nisi qui salutem re-*

cusant. Dabitur quidem (Deo fauente) tempus, quando reliquæ, quando dispersi congregabuntur, quãdo omnes seruient Deo humero uno, & quando (ut inquit Zacharias) erit Dominus unus in omnibus, & nomen eius unum: Quod Zacha. erit (ut supra dixit) in die nota Domino: In qua exhibunt aquæ, quæ supra cælos sunt, de Ierusalẽ superna uidelicet, & medietas earum ibit ad mare orientale: Ad orientem quippe illum, de quo Isaias: Vocans ab oriente iustum: Et de ^{Isaias} quo Psalmographus: Ascendit super cælos cælorum ad orientem: Medietas uero ^{Dauid} altera ibit ad mare, non quidem illud Syriacũ, quod facit littora Palæstinae, ut aliqui interpretantur: sed ad Christum, qui nouissimis temporibus repletus fuit aqua illa diuina, & supercœlesti, ut pelagus effectus sua plenitudine irrigaret uniuersos: Quam aquam tam libenti animo propinat, ut publicè in templo clamet, & dicat: Si quis sitit, ueniat ad me, & bibat. Et istæ aquæ (ut sequitur ^{CHRISTVS} propheta) nunquam deficient, sed erunt in hyeme, & æstate semper refocillantes animas. Et tunc erit Dominus rex super uniuersam terram, non quidem id temporis nouum adeptus regnum, quia iam effectus est Rex regum, & Dominus dominantium: Sed quia habebunt eum in dominum omnes, quos permisit per tempus uagari suo arbitrio: Vel erit Dominus omnium, quia cessabunt dominia & principatus aliorũ, ut paulo antè diximus: Quod suum fortietur effectum aut in secundo Christi aduentu, ut sentit Hieronymus, aut quando id ^{Hieron.} ille decreuerit, cui soli hæc dies cognita est: Quando quidem nostrum non est scire tempora, uel momenta, quæ (ut Christus discipulos ab huiusmodi inquisitione ^{CHRISTVS} reuocans apertè reserauit) Pater posuit in sua potestate.

CANTICI SECVNDI

Christus est verus sacerdos, & verus panis, & hostia, & sacrificium omnia purgans, & omnia pacificans. Tonus tertius.

Vid sit sacerdos, & eius officium.	Ca. Primum.
Quod Christus fuerit verus sacerdos & omnibus refertus, quæ ad verum sacerdotem, & summum pontificem spectant.	Ca. II.
Christo tanquam vero sacerdoti omnia sacerdotalia debentur.	Ca. III.
Sacerdotis vestimenta quæ sint.	Ca. IIII.
Quid hæc vestimenta ad sacerdotes, atque ad antistitem maximum conferebant.	Ca. V.
Quid ad sacerdotes Christi pertineant hæc figuratiua indumenta.	Ca. VI.
Quid omnia illa vestimenta cum Christo, quem potissimè figurabant.	Ca. VII.
Christus est sacerdos in æternum.	Ca. VIII.
Cur Christus fuerit sacerdos iureiurando.	Ca. IX.
Quomodo Christus fuerit sacerdos secundum ordinem Melchisedec.	Ca. X.
Quanto maior, & melior sacerdos fuerit Christus, quàm Aaron, & omnes sacerdotes legales.	Ca. XI.
Christus fuit vera hostia, & omnigenum sacrificium, & oblatio.	Ca. XII.
Quomodo Christus fuerit verus agnus.	Ca. XIII.
De virga Mosi, & cruce.	Ca. XIII.
Ad quid sacrificia, & cur hirci sorte delecti pro peccato offerri iussi sint.	Ca. XV.
Cur par turturum, aut duo pulli columbarum offerri iubeantur in purificationem partus, & mulieris parientis.	Ca. XVI.
Cur aues duæ offerebantur pro leproso mundando.	Ca. XVII.
Cur simul cum hirco vitulus, siue bos pro peccato offerebatur.	Ca. XVIII.
Quid ovis, & agnus.	Ca. XIX.
Quid de panibus propositionis, placeta azyma, lagana, panibus simili, & huiusmodi oleo delinitis.	Ca. XX.
Quid suffumerium, siue thuribulum, thus & thurificatio.	Ca. XXI.

TONVS TERTIVS. 218

QVID SIT SACERDOS, ET EIVS
officium. Caput primum.

LATISSIMVM *campum*, & qui sese ab oculis nostris sua magnitudine tollit, intramus, dum tractare uolumus de sacerdote; qui medium inter Deum & hominem tenet: & est quasi Deus uisibilis: Et maxime summus, & uerus sacerdos Christus, cuius sacerdotium pro uirili nostra explicare intēdimus. Sacerdos itaque sic dicitur, quasi sacra dans: Ea enim quæ à sacrario supramundano suscipit, plebi administrat: Vndē quā mū-
 dus, quā purus, quā diuinus esse debeat, iudicent sapientes: Nam & si omnia sacra nobis administrare debet, septem potissimē ei necessaria ad præsens per-
 curremus. Primo igitur orare debet pro populo, tanquam mediator, ut in Leui-
 tico, quādo agitur de perfido periuroq; bis repetitur: Et rogabit pro eo sacer-
 dos, & dimitetur ei: uel propitiabitur ei, aut pro remissione sup eū deprecabi-
 tur, ut sonat ueritas literæ, quæ sic habetur **וְכַפֵּר עָלָיו הַכֹּהֵן** uecaper alau ha-
 coben. Sic, & ubi tractatur de purificatione mulieris post partū, dicitur: Et ora-
 bit pro ea sacerdos, & mundabitur, & in quacunque expiatione, aut propitia-
 tione lege iubetur, q̄ interueniat sacerdos, tanq̄ medius, & impetrator ueniæ, &
 remissionis. Sic & Iacobus ait: Infirmatur quis in uobis, inducat presbyteros ec-
 clesie, & orent super eum. Debet quoque secundo loco offerre sacra, ut Pau-
 lus cum Hebræis differens nos admonet dicens: Omnis pontifex ad offerendum
 munera, & hostias constituitur: & paulo antē. Necessē habent sacerdotes pro
 suis delictis prius hostias offerre, deinde pro delictis populi: Et de hoc in le-
 ge plenissimē edocemur. Tertio doctor populi constituitur, non quidem uanæ,
 & curiosæ doctrinæ, sed legis, & eorum, quæ Dei sunt: ut in Aggeō dicitur:
 Interroga sacerdotem legem: Et per Malachiam: Labia sacerdotis custodiunt
 scientiam: & legem requirent ex ore eius: quia Angelus exercituum est, id est
 dux exercitus Domini. Vndē consequenter quarto loco dux diuini exercitus
 constituitur: ut dirigat, corroboretque debiliorem populum, & hostium impetum
 primus sustineat: ut aperto sermone docemur in Deuteronomio: Si exieris (in-
 quit) Dominus ad bellum contra hostes tuos, & uideris equitatus, & cur-
 tus, & maiorem, quā tu habeas aduersarij exercitus multitudinem, non ti-
 debis eos: quia Dominus Deus tuus tecū in medio uestri: Et hoc interueniēte sa-
 cerdote: Vndē sequitur: Appropinquabit sacerdos ad populum & dicet ad uos:
 Nō pertimescat cor uestrum, nolite cedere, nolite formidare eos, quia Dominus
 Deus uester uadit uobiscum, & præliabitur pro uobis contra aduersarios, &
 ualidabit uos. Quod & factū est in Phinee zelantissimo sacerdote, qui iubente
 eo constitutus fuit dux exercitus duodecim milliū electorū ex omni tribu Is-
 rael, contra magnā multitudinem Madianitarū: de quibus gloriosum reporta-

Leuiti.

Iacobus
Paulus

Aggeus
Malachi

Deuter.

CANTICI SECUNDI

runt triumphum. Id quoque facere debet contra omnes hostes uisibiles, aut aereas potestates quilibet sacerdos: quando imminet periculum plebis, & diuicultus: Et pugnare debent potius zelo, & oratione, & gladio Spiritus, quod est uerbum Dei, quam armis: ut in antiqua lege fecit Samuel, Eliseus, Moses, & Aaron: pugnate enim populo contra Amalech, orabat Moses pro populo manibus eleuatis: Quas nutantes sustinebant Aaron, & Hur qui una cum eo orabant: Et praeualente oratione, praeualebat populus Dei contra hostes. De quibus, & aliis sic pugnantibus, inquit Paulus: Fortes facti sunt in bello, castra uertunt exterorum, effugauerunt aciem gladij. Et post Christum Martinus non adhuc constitutus, sed futurus sacerdos sese obtulit securus in ipsius Christi uexillo hostiles cuneos inuasurum. Leo primus Pontifex Maximus commiserescit populo inuaso ab Attila Hunnorum rege, ad ipsum intrepidè Dei Spiritu confortatus accessit: qui coram rege orans animum inmanissimum barbari adeo emolliuit, ut omissa Italia, ad propria redire promiserit. Et admiranti totius exercitui, & sciscitanti cur id faceret, respondit: (ut fama est) Non id feci Praefulis ratione allectus, sed perterritus me duo, qui strictos mucrones tenentes ei astabant, necemque mihi, ac exercitui comminabatur. Hi uerò Petrus & Paulus fuisse creduntur: Vel fuerint angeli, sicuti astiterunt Eliseo circumdatus in Dotaim à militibus Assyriis, ut caperent eum: quos timenti ministro, & acclamanti, heu, heu, heu, domine mi quid faciemus? dixit: Noli timere, plures sunt nobiscum, quam contra nos: Et orante uiro Dei, ut aperirentur oculi ministri uident montem plenum equorum, & curruum igneorum in circuitu. Insuper adhuc orate propheta, ut percuteret eos Dominus caecitate, obcaecati fuere, ut ducerentur ab Eliseo in Samariam terram quippe hostium suorum. Nouissimè Capistranus ille cum uexillo crucis pro Pannonibus irruens in hostes in tantam frangam conuertit, ut sempiternus terror ipsius apud eos, qui rem uiderant, & audierant, remaneret. Quinto loco sacerdos ducere debet populum ad ipsius destinatum finem, sicuti in libro Iosueh legimus figuratiuè factum, quod uidelicet dum Israhelitæ Iordanem transirent perrecturi ad promissam terram, sacerdotes pergebant ante populum diuidentes Iordanem: Cuius pars aquarum retrorsum resilibat, pars uerò alia in mare salsum rapido fluxu diffugiebat: Sic uerus sacerdos sub IESV pontifice summo uolens introducere populum in ueram promissionis terram praecedit per Iordanem, illum uidelicet in quo (ut ait Apostolus) omnes baptizati sumus, faciens aquarum diuisionem in baptisate administrato: Nam pars in sua dulcedine firmiter, & constanter permanet, in uidelicet, qui opere cõplent, quod in baptisate promiserunt: Altera uerò, quae in amaritudine cõuertitur, est eorū (ut cū dolore loquamur) qui illecebris carnis & mudi uitii inquinati dulcissimū gratiae donatiuū in amarā damnationem conuertunt. Sexto, sacerdos est iudicare: ut in Deuteronomio dicitur: Si difficile, & ambiguum iudicium apud te esse perspexeris, inter sanguinem & san-

Paulus

Iosueh

Paulus

Deuter.

guinem, causam & causam, lepram & non lepram, & iudicium intra portas tuas uideris uarium, surge, tanquam uidelicet pro ultimo remedio, & ascende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus, ueniesque ad sacerdotes leuitici generis, & quæres ab eis: Qui iudicabunt tibi iudicij ueritatē, undē facies, quæcumque dixerint: Et docebunt te iuxta legem Domini, & sequeris sententiam eorum, & non declinabis ad dextram, neque ad sinistram. Non autem admittebantur tunc ad sacerdotium, nisi peritissimi in lege, & in omnibus iudiciis, sed bene infœlicia tempora, in quibus multoties feces ignorantia, & cloacæ turpitudinis deliguntur ad sacerdotium, nec habentes ungulam fissam, nec comedentes aliquando butyrum, & mel, ut sciant reprobare malum, & eligere bonum, nec ruminantes uel minimum iota, nec in uero sensu legis meditantes. In exodo quoque tanti Deus facit sacerdotes, & ueros iudices, ut eos Deos uocet dicens: quod damnificantes proximum debent applicari ad Deos, id est iudices, qui præcipuè ex sacerdotibus deligebantur, ut iã ex testimonio Deuteronomij comprobauimus. Ultimo loco, debet sacerdos tanquam bonus pastor curã habere de ouibus suis, sacramenta ministrare, inuigilare super gregem, & omnia exponere pro salute plebis commissæ, etiam animam, si opus esset: quia bonus pastor dat animam suam pro ouibus suis. Hæc sunt, quæ potissimè pertinent ad officium sacerdotis.

Exodus

Quod Christus fuerit uerus sacerdos, & omnibus refertus, quæ ad uerum sacerdotem, & summum pontificem spectant. Cap. II.

Christus I E S U S unctus in regem, prophetã, & sacerdotẽ præ omnibus cõsortibus suis, merito fuit Rex regum, propheta prophetarum, Sacerdos sacerdotũ, aut Pontifex põtificũ. Sed primis duobus dimissis loco suo declarandis, quã bene functus sit officio sacerdotis uideamus. Primo enim orauit pro populo, non semel tantum, sed pluries, & toto tempore uitæ suæ, nunc in monte, nunc in spelunca, nunc publicè, nunc secretè, ut ab euangelistis plerisque in locis recitatur. Nec Paulus tacuit, sed cum Hebræis differens ait: In diebus carnis suæ obtulit preces cum lachrymis, & clamore ualido, & exauditus est pro sua reuerētia: Et potissimè in extremo uitæ ostendens quantum in fine dilexerit eos, sumpta mysteriosa & ultima cœna orauit Patrem dicens: Pater sancte conserua eos, quos dedisti mihi: nunc autem pro eis rogo: Et iterum: Ego rogabo Patrem, & alium Paracletũ dabit uobis. Et rursus orauit pro tota ecclesia, ut habemus in euangelio, cui titulus est secundũ Lucam: Ego, inquiens, pro te rogavi Petre, ut non deficiat fides tua. Sed & nunc in gloria triumphans interpellat uultui Dei pro nobis, ut inquit Apostolus. Sacra quoque obtulit Deo, & sacratissimũ omnium sacrificiorum, se ipsum uidelicet Agnum immaculatũ: De qua oblatione, cũ multa differuisset Paulus cum Hebræis, tandẽ subintulit: Hic autem unam pro peccatis offerens hostiam, in sempiternum sedet ad dexterã Dei, Cuius hostiæ semel oblatæ

Paulus

CHRISTVS

Lucas.

Paulus

Idem

CANTICI SECVNDI

virtus præstat, ut nos quotidianum, & perpetuum sacrificium offeramus. Et
 Petrus *quid effecerit hac sua oblatione Petrus innuit dicēs: Christus semel pro pecca-*
tis nostris mortuus est, offerens se uidelicet æterno Patri, iustus pro iniustis, ut
 nos offerret Deo mortificatos quidem carne, uiuificatos autem spiritu. Docto-
 rem insuper se exhibuit docens eam doctrinam absconditam à sapientibus mū-
 di, quā susceperat à Patre luminum: Mea (inquit) doctrina non est mea, sed eius
 qui misit me Patris. Ea etenim erat, ut etiam puerulus in stuporem induceret au-
 diētes, ut habemus in euangelio, quod est secundum Lucam: ubi dicitur: Stupe-
 bant autem omnes, qui eum audiebant, super prudentia, & responsis eius. Hæc
 quippe sua doctrina est, qua maior à quocunque ingenio excogitari non possit.
 Nec mirum, cum in ipso essent omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ abscondi-
 ti: Quam doctrinam huc & illuc peragrans ore proprio docebat prædicans
 in synagogis Galiliæ, & in templo: De qua doctrina (Deo fauente) sequenti To-
 no differemus. Contra hostem etiam in certamen stricto mucrone perrexit, qui
 primo expugnauit in deserto pro se, postea pro omnibus nobis obtinuit uictoriā,
 dum modo uelimus eam sequi. Deo autem gratias (inquit Paulus) qui dedit no-
 bis uictoriam per I E S V M Christum Dominum nostrum: Hic enim de omni-
 bus inimicis humani generis triumphauit expolians principatus, & potestates,
 palam triumphans in semetipso. Dux etiam fuit regens, & ducens, ut à Mat-
 thæo extat adductum Michæ uaticinium, quo de Bethlehem loco natiuitatis
 Christi ait: Et tu Bethlehem terra Iuda nequaquam minima es in principibus Iu-
 da: ex te enim egredietur dux, qui regat populum meum Israël. Et Isaias, post-
 quam Dei uicem gerens inuitauerat sitientes ad aquas, & uinum, & lac gratis
 comparandum, sequitur: Et feriam uobiscum pactum sempiternum, misericor-
 dias Dauid fideles: Ecce testem in populis dedi eum, ducem, ac præceptorem ge-
 tibus: Per quem Dauid omnes interpretantur Christum plerisque in locis figu-
 ratum, & denotatum per filium Isai, & meritò: Nam hic non rexit, nec dux, uel
 præceptor fuit in gentibus, sed in solo populo Israëlitico. Christus ergo noster
 datus est in præceptorem gentium, quas in Dei cultum deduxit eis prædicans nõ
 tantum ore proprio, sed in Pau. o, cæterisque Apostolis, & prædicatoribus: Pro
 quibus omnibus prædicantibus in ueritate inquit idem Paulus: An experimen-
 tum queritis eius, qui in me loquitur Christus? Curam tandem animarum eam
 habuit uerus Sacerdos sacerdotum, pontifex pontificum, & Princeps principū
 sacerdotum, ut bonus, & optimus pastor animam daret pro ouibus suis, pecca-
 ta dimittens, redimens eas non in sanguine hircorum, aut uitulorum, sed in pro-
 prio sanguine, introiens quidem pro nobis in sancta non manu artificis fabrica-
 ta, sed excelsa, cælos penetrans, & super omnes creaturas conscendens ad eum,
 qui habitat lucem inaccessibilem, Patrem uniuersitatis: cui præsentauit ouē de-
 perditam, id est naturam humanam, portans eam bumeris suis.

Christo tanquã uero sacerdoti omnia sacerdotalia debentur. Cap. III.

Sacerdoti (lege iubente) dabantur primitiæ cum omnibus, quæ offerbantur in sanctuario: Item hostiæ omnes, & à populo iubebantur honori, & reuereri. De primo in libro Numerorum dicitur ad Numer.
 Aaron: Omnes primitiæ, quas offerunt filij Israël, ad sacerdotem pertinent: & quicquid in sanctuarium infertur à quocumque, & traditur manibus sacerdotis, ipsius est: Sed postea in capite decimo octauo ait Dominus: Ecce dedi uobis custodiam primitiarum mearum, ac si diceret: Primitias meas ad custodiendum tradidi, ut bene sentit Origenes: Quod ad legem literæ applicari minimè potest: quia hæc consumebantur in cibo, & digestæ (ut in euangelio dicitur) in secessum ibant: Vndè ad legem spiritus necessariò referendum est, secundum quem primitiæ conseruari possunt: Illæ utique, de quibus ait Apostolus ad Romanos: Nos autem primitias spiritus habentes: Quod dupliciter intelligi potest: Aut primitiæ, quas Spiritus sanctus in primitiua ecclesia donauit Apostolis, dona uidelicet, & charismata multiplicia: Aut per has primitias Paulus intelligimus initia bona nostrorum operum, seu bonas inspirationes: & has conseruare debemus, & offerre illas Christo sacerdoti magno ab ipso sua gratia conseruandas, suisque augendas meritis, ut eas Patri gratissimas repræsentet. Hæc autem dicuntur offerendæ solummodo à sanctificatis Israël, id est ab illis, qui principes Dei effecti pugnare incipiunt in hostem, contra quem pugnauit & noster IESVS Pontifex Maximus, & ab his qui initiati, & consecrati sunt Deo per baptismum, & alia sacramenta. Primitiæ autem fructuum operum nostrorum sunt initia dilectionis, & charitatis: qua Deum & proximum complectimur: Siquidem inter fructus spiritus charitas prima à Paulo collocatur: Quam & noster maximus Antistes, tanquam ueras primitias, & decimas, super omnia alia exquirat, concludens in ipsa, ueluti in primario fundamento, & sine decorante omnia alia præcepta, & totam legem, & prophetas, mandans peculiari præcepto, ut ipsa omni diligentia obseruetur dicens: Hoc mando uobis, ut diligatis inuicem: Et iterum: In hoc cognoscent homines, quod eritis mei discipuli, & oues mihi bono Antistiti creditæ, si dilectionem habueritis ad inuicem. Sed ut omnia opera fiant in charitate, & Deo grata, consecranda sunt initia Christo, sicut Paulus nos in Colossensibus docet: Omnia (inquit) quæ facitis in nomine Domini nostri Iesu Christi facite. Primitias igitur, & omnia, quæ inferuntur in sanctuarium, debemus huic summo Pötifici præsentare: ut ipse eadem conspersa suo sanguine, & cõdita suis meritis grata præsentet Patri æterno præsentatione sempiterna. Et hoc est, quod dicitur: Hæc erant pro officio sacerdotali, statuto sempiterno. Sed cum huiusmodi defecerint in sacerdotio legis, ne soluatur scriptura, oportet, ut compleantur in nostro uero sacerdote Christo, in quæ, & in suos posteros, presbyteros uidelicet seu sacerdotes translatum est omne sacerdotiũ legis: Debentur quoque huic Antistiti non tantum primitiæ, quas

CANTICI SECVNDI

Hebraei **תרומה** terumah dicunt, sed terumah de terumah, id est primitiae primitiarum: Quae sic deligebantur: Populus ex centum decem offerebant sacerdotibus: Sacerdotes uero ex decem unum offerebant Deo, ut in libro numerorum legimus. Deo itaque simplicissimo dabatur unum, populo tanquam materiali ceterum: Sacerdoti autem, qui medium tenet inter Deum & populum, decem: qui est finis numerorum, & principium denariorum, mediusque inter unum, & centum. Christo autem nostro summo sacerdoti debentur unum, & decem: Decem quidem tanquam homini sacerdoti, Vnum autem tanquam Deo: Est enim mediator, & finis quietans, & reficiens. Sacerdoti insuper nostro debentur non tantum primitiae uirtutum, sed hominum. Et ij fuere innocentes primi pro ipso occisi, de quibus Ioannes: Ii empti sunt ex omnibus, primitiae Deo, & Agno. Nec ex hoc quidem alios respuit, dummodo uelint ei offerre primitias, & decimas, id est initia, & complementa operum suorum: Unde inquit: Qui perseverauerit usque in finem, hic saluus erit: Perseuerantia enim est uerarum decimarum oblatio. Exquirat etiam primitias dierum: Nam in antiqua lege contectus erat Deus, ut sanctificaretur ultimus dierum & septimus in hebdomada: Christo autem simul cum Deo Patre damus primum, qui ex eo, quod est Domino consecratus, dies dominica dicitur: In qua & mundo dedit exordium, simul & uita spirituali, resurgente Christo ipso die, ut in eo principium daret beatae uitae, sicut in eo exorsus est fabricam suam. Hinc dicunt nonnulli hunc fore ultimum diem, quo Deus claudet statum peregrinationis nostrae, ueluti in diapason perfecto deducto ex multis octonariis curriculis: Pro qua octaua Dauid nonnullos celebrauit hymnos, ut patet in eorum titulis. Sacerdoti quoque debentur hostiae, sicut ex libro Leuitico edocemur, ubi dicitur: Sicut pro peccato, ita & pro culpa, uel pro delicto, ut habet nostra traductio, ad sacerdotem pertinet hostia: Duas enim hostias hic meminit textus: Altera est pro peccato commissionis uidelicet, ubi est aliquis uoluntaria culpa: Altera est pro delicto, id est peccato omissionis, ut sentit Orig. Sed si bene perpeditur ueritas litterae, est pro culpa commissa per errorem. Quod sacrificium **אשם** assam Hebraei uocant, ut patet in quinto capite eiusdem Leuitici, ubi dicitur **אשר שגג והוא לא ידע ונסלח לו: אשם הוא אשם אשם ליהוה** quod ad uerbum interpretatum dicit: Quia errauit, & ipse non cognouit, & propitiabitur, uel parceretur ei, culpatorium ipse offeret in culpatorium Domino, id est in sacrificium culpae commissae per errorem. Tales & aliae hostiae sacerdotis erant, ut ipsas suscipiens in se, susciperet & delictum, & peccatum, & culpam quaecunque, pro qua erant oblatae: & intercederet apud Deum pro offerentibus: In quo penitus figurabatur Pontifex Maximus Christus: in quo Pater posuit, & ipse suscepit, iniquitates omnium nostrum: & effectus ipse Agnus, & uera hostia tulit peccata totius mundi, sicut & Apostolus cum Hebraeis inquit: Christus semel oblati est ad multorum exhaurienda peccata: Et iterum: Sanctificati sumus per oblationem corporis Iesu Christi semel: Et rursum cum Ephe

Nume.

Dauid

Leuiti.

Orige.

Paulus

sus ait: Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem, & ^{Paulus}
 hostiam Deo in odorem suauitatis. Et plerisque in locis habemus de oblatione
 facta à Christo uero Pontifice pro nobis, adeo, ut non amplius necesse habea-
 mus offerre animalia, aut alias hostias, quam nosmetipsos in agnitionem rati be-
 neficii, & ut nos ipsi uero sacerdoti oblatos sanctificet, purget, & presentet æ-
 terno Patri. Et de prima oblatione Apostolus cum Hebræis agens inquit: Per ^{Idem}
 spiritum offeramus hostiam laudis semper Deo, id est fructum labiorum cōfite-
 ri nomini suo: talibus enim hostiis promeretur Deus. De qua & in Psalmogra-
 pho dicit Deus: Sacrificium laudis honorificabit me. Et hoc tam in confessione, ^{Dauid}
 & laude sui nominis, quam in gratiarum actione. De secūda uero oblatione idē
 Apostolus nos in Romanis docens inquit: Obsecro uos per misericordiam Dei, ^{Paulus}
 ut exhibeatis corpora uestra hostiam uiuētem, sanctam, Deo placentem, ratio-
 nobile obsequium uestrum. Si etiam ad particularia descendere uoluerimus, in
 Leuitico legimus, quod sacerdoti dabatur pectusculum pacificorum, & armus ^{Leuitic:}
 eius dexter: In pectusculo extat cor: & armus in Hebræo dicitur ~~cor~~ quod ap-
 pud nos armum significat, & concupiscentiam. Cor itaque quod residet in pe-
 ctusculo, & armus in quo est concupiscentia, & appetitus sacerdoti dantur iu-
 dicandi, & mūdandi. Hinc & nos exponimus sacerdoti in cōfessione cogitatio-
 nes, & affectus nostros, & omnia ea mala, quæ (ut Christus ait) de corde exe-
 unt, & mala concupiscentia fiunt: ut ipse ea diiudicet, & absolutione & pœni-
 tentia iniuncta expurget, & mūdēt. Et ualde quidem proficuum est, ut quis-
 que habeat cor, & affectum in manu boni, & sapientis sacerdotis, à quo sem-
 per expurgetur, & dirigatur in bonum: Nam (ut supra diximus) iudicium
 causarum difficillimum, & cognoscere inter lepram & lepram, & expurgare ip-
 sam (quod difficillimum est) ad sacerdotem perinet: qui minimè iudicare potest
 causam cordis, nisi illud ipsi præbeamus apertum. Et quia sacerdos Dei uicem
 tenet in terris occulta diiudicans, & ea, quæ ad diuinum iudicium spectant, ideo
 ex diuino præcepto ipsi quoq; debetur honor, ut in Deuteronomio dicitur: Qui ^{Deuter:}
 superbierit, & noluerit obedire sacerdotis imperio, qui eo tēpore ministrat do-
 mino Deo tuo, ex decreto iudicis morietur ille, & auferes malum ex Israël, cū
 eiusque populus timebit audiens, ut nullus deinceps intumescat superbia: Quod
 summatum resumendo dico, quod Deus iubet, ut sacerdos, quia eius minister in
 tanta reuerentia habeatur à populo, ut contemnens illum moriatur: Cui adsti-
 pulatur illud Regij propheta: Nolite tangere Christos meos, & in pphetis meis ^{Dauid}
 nolite malignari: Et hoc, quia quicquid agit sacerdos in terris sacerdotali offi-
 cio fungens, id facit uicem Dei gerens: ut clara uoce Christus protestatur di-
 cens: Quæcumque solueritis super terram, erant soluta & in cælis: & quæcum-
 que ligaueritis super terram, erunt ligata & in cælis. Inest insuper in sacerdo-
 te aut character quidam (ut dicunt nostri Theologi) aut numen quoddam, uel ^{Theolo:}
 terror impressus, quem ceteri timeant, sicut & in principibus, & in regibus mū-

CANTICI SECVNDI

danis est quoddam, quod populus timens reueratur. Est quoque, aut esse debet in sacerdote insigne quoddam uirtutis, & consequenter diuinus fauor, ut omnes eum reuereri debeant. Hinc Alexander (ut refert Origenes in Celsum) dū bellum ageret contra Darium, sacerdotem Dei magnum Hebræum reueritus est, sicut edoctus fuerat nocturno oraculo. Theodosius Imperator reueritus est Ambrosium ipsum increpantem. Atila (ut diximus) perterritus est à Leone Pontificè. Sed longum nimis esset omnia adducere, quæ de his & huiusmodi scripta reperimus. Verum dolendum nobis est de calamitate horum temporum, in quibus (cum rubore, & stomacho loquar) sacerdotes adeo sese uilibus, & turpibus immiscuerunt, scelestis, & non cælestibus inferuientes, ut iam ludibrio sint Deo, angelis, & hominibus. Christo autem uero, & maximo sacerdoti stigmatizato non communi charactere sacerdotali, sed pontificatus maximi, & imperij super omnes doctrina, sapientia, & sanctitate præ omnibus fulgenti debetur honor, & gloria præ cæteris: Undè non solum in nomine eius flectitur omne genu cælestium, terrestrium, & infernorum, sed etiam insensibilia eum reuerentur, & ad eius nutum contremiscunt omnia: Imperat enim mari, & uentis, & obediunt ei: Panem benedicit, & mirum immodum statim multiplicatur: Iubet impleri hydrias aqua, & uinum efficitur: Animas euocat ab inferis, & reuincunt corporibus: Imperat febribus, & cessant uexare: Et ut breuiter concludamus, omnia eum reuerentur: omnia ipsi obediunt: imò & potestatem dedit nobis super omnem uirtutem inimici, dummodo sequi uelimus eius uestigia, & effici ueri sacerdotes consecrantes nosmetipsos Deo in odorem suauitatis.

Sacerdotis uestimenta quæ sint.

Cap. IIII.

Vuideamus, quàm legitimus, & uerus sacerdos, & Pontifex fuerit Christus noster, opportunum duximus adducere, quæ uestimenta præordinata sint à Deo pro sacerdotibus, & pontificibus antiquæ legis: quæ omnia figuram, & typum gerebant nostri summi pontificis I E S U, & eorum, quæ in sacerdotio euangelico constituit. Vestimenta itaq; (prout ex diuersis locis scripturæ collegimus) octonaria sunt: Quorum quatuor ad sacerdotes, simul & pontifices pertinent: Aliis autem quatuor utebatur solūmodo summus Pontifex. Primū est מִנְיָה micnese, Græcè ἰσθμια λῆ, Latine uerò feminalia, uel braccæ usq; ad genua: quæ de bysso retorta (inquit Iosephus) texebantur, ut fortia essent. Aliud est כִּתְוֹנֶת cetonet, Græcè χιτὼν, Latine tunica, uel camisia stricta dicitur absque ruga. Tertium est זִבְחֹן abnet, quod nos cingulum, baltheum, uel zonam dicere possumus: Et est quasi pellicolæ colubri, qua exiit senectutem, textum sub tegmine cocci, purpuræ, & byzanti, & stamine byssino ob decorem & fortitudinem: atque ita polymita arte distinctum (inquit Hieronymus) ut diuersos flores, & gemmas artificis manu non textas, sed additas arbitreris: Quo baltheo, qui est quatuor digitorum in la-

Ioseph.

Hieron.

titudine, linea tunica perstrigebatur inter umbilicum & pectus. Quartum ue-
 stimenti genus est pileolus rotundus, quasi sphaera media, quod Graeci & nostri
βάρατι uocant, & alij galcerum uocant, sed Hebraei *מִצְנֶפֶת* miznephet: Nec ha-
 bet acutum in summo, nec totum caput tegit tertiam partem à fronte inopertam
 relinquens: & est in occipitio uitta constrictus, ut non facile labatur ex capite:
 & est byssinus sic affabrè opertus lincolo, ut nulla acus uestigia appareant. Re-
 liquorum autem indumentorum, quæ propriè pontificum sunt, primum est *דיגְּמָבִיל*
 id est tunica talaris tota hyacinthina ex lateribus, eiusdem coloris assu-
 tas habens manicas, & in superiori parte, qua collo inducitur, aperta: quod uul-
 go caputium dicitur, oris firmissimis ex se textis, ne facile abrumpantur: In lum-
 bo autem pedes uersus sunt septuaginta duo tintinnabula, & totidè malagra-
 nta sibi inuicem, alternisq; succedentia, ut totus uocalis in templum accede-
 ret, ne moreretur. Sextum est *עֶפְדֹד*, quod septuaginta *ἑπταῦσα*, id est superbu-
 merale appellat: Aquila *ἑπίεγμα*: Sed Hieronymus suo proprio nomine ephod Hiero.
 nominat: quod duplex est: alterum sacerdotum, & hoc simplex lineum, quo usus David
 est Samuel leuita, & sacerdos: Vsus est & Dauid rex quando uoluit consulere
 Dominum, an deberet persequi latrunculos, qui succederant Sicelech, & depræ-
 danerant eam: tunc enim dixit ad Abiatar sacerdotè: Applica mihi ephod: quo
 uestitus consuluit Dominum, & clarum respõsum habuit: Alterum est ephod, ex
 sepe in lege repetitis quatuor coloribus hyacinthino, byssino, coccino, & purpu-
 reo, contextum ex auro cum subtegmine hyacinthino, coccino, & purpureo, &
 cum stamine byssino, mira pulchritudine habens in utroque humero geminos la-
 pides clausos, & insertos auro, qui Hebraicè dicuntur *סֹבָמ* sobam: quod sep- Septua.
Ioseph.
Aquila.
Symon.
Sheod.
 tuaginta transtulerunt smaragdum, Iosephus Sardonychum, Aquila autem, Sym-
 macbus, & Theodotio onychinũ, & bene, ut suo loco declarabimus: & in uno-
 quoque illorum sena Patriarcharum nomina: In dextro humero maiores filij Ia-
 bacob, in sinistro uerò minores inscripti erant. Septimum uestimentum est men-
 sura paruũ, sed cunctis prædictis celebrius: quod Hebraicè dicitur *כִּתְיֹן* bossen
 Græcè *λόγιον*. Hinc Latinè traductum est rationale: Pannus quidem breuis ex
 quatuor antedictis coloribus intextus, habens magnitudinẽ sphaeræ per qua-
 drum, & duplex ne facile rumperetur: Habebatq; quatuor ordines, uel lineas,
 in quorum quolibet erant tres lapides pretiosi: In primo sardius, topatius, &
 smaragdus: In secundo carbunculus, saphyrus, & iaspis: In tertio lyngurius, a-
 chates, & amethystus: In quarto uerò chrysolithus, onychinus, & beryllus: In
 quibus celata erant duodecim nomina duodecim filiorum Israël. In cuius ra-
 tionalis quatuor cingulis erant quatuor annuli aurei correspondentes quatuor
 amulis, qui erant in superhumerali copulati uittis hyacinthinis, & catenis au-
 reis: ut ligatura firma esset, & una textura uideretur. Erat quoque (quod ma-
 ximè importat) in ipso rationali iudicij, iussu Dei positum, *סִבְיָתוֹן* hau-
 tum ue tumim, quod nos habemus interpretatum, doctrinam, & ueritatem. Et

CANTICI SECVNDI

bæc erant super cor Aaron, pro quo nos habemus super pectus Aaron: quando ingrediebatur in templum coram Domino, ut portaret Aaron iudicium filiorum Israël super cor suum: quando ingrediebatur coram Domino semper. Octauum ornamentum erat lamina quedam aurea, quæ Hebraicè dicitur **זִבְזָבָב** zibzabab, in qua inscriptum erat nomen magnum Dei quadrilaterum **יהוה**. Et hæc erat super pileolum lineum cõmune omnibus sacerdotibus. Põtificali autem strangebatur in fronte uitta hyacinthina: Et his omnibus coronabatur, & protegēbatur caput sacerdotis mira pulchritudine uisibili, & intrinseca uirtuali, & diuina, quæ est secundum Platonicos participatio diuinæ pulchritudinis. Hæc ex multis de sacerdotalibus uestimentis excerpta sunt: Quid autem significent, uideamus.

Platon.

Quid hæc uestimenta ad sacerdotes, atque ad Antistitem maximum conferebant.

Cap. V.

Hiéron.

Sap. He.

Vo mysterio, quæue figura hæc indumenta à Deo maximo iussa sint fieri, discutere uolentes non contemnemus ea, quæ doctores Hebræi pro sensu mystico declarando exponunt: Quos & Hieronymus, tanquam in hoc negotio peritissimos non erubuit imitari: Postea amoto uelamine, & diuino lumine illustrati declarabimus in sensu mystico, quid in nostris sacerdotibus, & quid in summo Pontificè nostro Christo, ad quem omnia tendunt, representent. Dicunt igitur sapientes Hebræi, quod quatuor colores ad quatuor elementa referuntur, ex quibus uniuersa consistunt. Byssus, qui ex terra gignitur, terræ deputatur: Purpura mari quæ ex eius concheolis tingitur: Hyacinthus aëri propter coloris similitudinem: Coccus quasi ardens igni, & ætheri. Aequum enim adiudicarunt, ut Pontifex summi opificis gratias ageret illi, qui & ipsa elementa, & quæcunque ex eis fabricata sunt, produxit: representaretq; ipsa elementa, & consequenter elementata omnia opifici suo. Primum itaque uestimentum, quo pudenda cooperiebantur lineum erat terram significans, à qua traximus, undè genitalia nobis cooperienda sunt: quia inde uoluptatem sentimus, ad quam nullatenus condescendere debet sacerdos: nec cum ipsis membris aliquid agere, nisi quatenus necessitas, quæ ex terra deduximus, cogit. Sed de terrenis paulatim ad excelsa erecti, à capite usque ad talos cooperiebantur ueste hyacinthina: quæ aërem indicat à cælis usque ad terram diffusum: Cui appensa erant tintinnabula, & mala punica. Quorum strepitus, tonitrua, & fulgura, quæ in aëre fiunt, comprimebant, aut suo sonitu terreabant aëreas potestates: Vel (ut melius dicatur) representabant harmoniam, & consonantiam elementorum, & omnium, quæ ex eis compacta sunt. Quod & malorum punicorum compositio, & ordo mirabilis significat. Altius quoque condescendentes dicunt, quod per septuaginta duo illa tintinnabula, & totidem malorum granata citabant etiam septuaginta duos principes idiomatum, sex pro quolibet signorum cum omnibus ipsis creditis, ut interessent sacrificio, quod fiebat

à summo Pontificè Domino uniuersorum. Sed si uera est hæc eorum sententia, citatio illa erat figuratiua per tintinnabula quasi præludio quodam sonantia, ut indicarent ea, quæ in aduentu ueri Pontificis summi effecta sunt: ut statim declarabimus. Aurum uerò, quo intexti erant colores, aut colorata illa uitale uinculam, quo elementa connectuntur in compositis, repræsentat. Superhumeralè uerò hemisphæricum superius resignat, in quo sunt duo lapides Onychini, id est duo luminaria magna desuper rutilantia. Zonam autem, qua sacerdotis pectus artatur, & linea tunica aliqui Oceanum, alij uerò zodiacum significare uolunt: sed utrumque dicere possumus: In eo enim, quod uestis linea, id est terra cingitur, Oceanus est terram circundans: In eo autem, quod circumuoluitur pectus sacerdotis, quod mundi minoris meditullium est, Zodiacus intelligitur, omnia mundi maioris centralia circumcingens. Rationale in medio pectore positum terræ, & eius ornatum edisserunt floribus, herbis, & fructibus uestitam: Quæ meditullium tenens huius mundi corporis suscipit uirtutes duodecim signorum, quæ duodecim lapides in eo rationali fixi repræsentant. Quatuor uerò ordinibus, in quorum quolibet sunt tres lapides, quatuor anni tempora, quibus terra uariè disponitur, distinguuntur, dantes cuilibet tēpori nēses tres. Vel per quatuor ordines quatuor signorū naturæ repræsentantur, cū tria in cuiuslibet elementi proprietate reperiantur. Et ut omnia, quæ in pectorali sunt, terræ applicentur, uolunt etiam ut per urim ue tumim claritates, & perfectiones significantur: quæ in terra, ubi effectus secundarum causarum apparent, passim dignoscuntur: Hic enim aliquantulum cōprehendimus quàm clara, & quàm perfecta sunt opera Dei, & suorum ministrorum. Pulchrè igitur hoc ipsum, quod in medio est, rationale appellatur: quia in terra hæc media ratio causarum secundarum, & effectuum summi Dei ab expurgatis mentibus percipitur: Ratione enim cuncta hic plena sunt, terrenis ad cælestia correspondentibus, & colligatis. Hinc rationale cum ephod, id est superhumeralè cōstrictū dicitur. Et illud urim ue tumim clarius explicantes dicunt significare ueritatē, & perfectionem rerum, ueritatem quippe, quia omne, quod est, ipsum quoq; uerū est: ut Metaphysici dicunt: Pari modo & omne, quod est, bonum est, dicente scriptura: Vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant ualde bona, id est perfecta in suo genere. Nec ab re in sacerdote summo Opifici sacrificanti ipsius opificium figuratur, adiecta ueritate, uel claritate, & bonitate in eo, qui splendore doctrinæ, perfectionisque bonorū operum erudire populum debet: adeo, ut gressus eius (ut inquit Hieronymus) motus, & uniuersa, quæ agit, uocalia sint. Veritatem itaque, & diuinum splendorem mente suscipiat, & toto eum habitu resonet, & ornatu, ut quicquid agit, quicquid loquitur, sic doctrina populorum. Cidaris autem, & uitta hyacinthina citra omnem controuersiam cælum monstrat: quod debet semper esse super caput sacerdotis, & oculis eius obiectum, nec aliquando deponi: In quo est lamina aurea inscripta nomine magno Dei: Ex qua addiscimus in cælo esse magnū nomē Dei

Metaph.
Genesis.

Hieron.

CANTICI SECVNDI

Abraham *in*sculptum, *pr*æsicens, & sigillans omnia duodecim signa, & omnes mundi angulos, sicuti docemur in libro de formatione, qui Abraham *in*scribitur: A quo nomine uniuersa suscipiunt uim, & fomentum. Sed *in*scriptum dicitur nomen in lamina ex auro, quod uitam naturalem, & spiritualem significare comperimus. Et non inconcinne, quia solare est, & cum sole cœlesti conueniens, qui dator uitæ naturalis dicitur, & cum sole supramundano, qui uitam largitur spiritualem. Pontifex itaque omnium creaturarum, & mundi totius uestigium portans indicabat, cum Deo sacrificaret, cuncta indigere misericordia, & fauore ipsius, à quo debent expiari, & foueri: Et sic non pro liberis, parentibus, ac propinquantum, sed pro omni creatura, uoce, & habitu precaretur. Et huius pontificis uestimenta in Exodo iubentur fieri, sed in Leuitico à Mose (Deo iubente) Aaron ipsis induitur: quia à lege hæc addiscenda sunt, & Deo iubente assumenda.

Exodus
Leuitic.

Paulus Nemo enim sibi assumere debet honorem, nisi (inquit Apostolus) uocatus à Deo tanquam Aaron: nec præsumere debet diiudicare, quæ Deo sunt placita, nisi ipso dictante.

Quid ad sacerdotes Christi pertineant hæc figuratiua indumenta.

Cap. VI.

*V*m omnia in figura patribus illis contingerent, & cuncta hæc sacra (ut Origenes inquit) ad Christum Pontificem maximum referantur, & ad ea, quæ à suis Christicolis fieri iubet, uidebimus primo, quomodo hæc omnia in usum Christianorum sacerdotum deueniant, postea discutiemus, quomodo hæc eadem omnia in Christo cœclusa, & resoluta sint. Sed hic illud præmittendum censeo, quod sacerdotes, & pontifices priusquam induerent aliquod illorum uestimentorum, lauabantur, ut in Leuitico legimus: Vbi habetur, quod ex Domini præcepto aduocato Aaron, & filiis eius ad ostium tabernaculi cum uitulo pro peccato, & duobus arietibus, & canistra azimorum, conuocatoque cœtu filiorum Israël ante fores tabernaculi, ait Moses: Iste est sermo, quem iussit Dominus fieri: Statimq; obtulit Aaron, & filios eius, & lauit eos, & uestiuit pontificem subucula linea, accingens eum baltheo, & induens tunicam hyacinthinam, & desuper humerale imposuit, quod astringens cingulo aptauit rationali, in quo erant urini ue tumim. Cidare quoque textit caput, & super eum contra frontem posuit laminam auream consecratam in sanctificationem, sicut præceperat Dominus. Lauabatur itaque sacerdos antequam indueret uestimentum aliquod, sed lotio illa erat uirtute, & iudicio legis, quam dedit Dominus per Mosem, ideo dicitur, quod lauabatur à Mose: Quod tamen (ut inquit Hieronymus) mundi purgationem figurabat, & baptismi sacramentum, uel pœnitentiæ: in quibus abluimur, antequam induamus illam sacram uestem, de qua inquit Paulus: Induimini Dominum nostrum Iesum Christum: quinimmo & ipse uoluit lauari in Iordane, & indui, atq; repleti Spiritu sancto, qui super eum egredientem de lauacro ascendit in specie columbæ,

Leuitic.

Hieron.

Paulus

antequam intraret in sacra, & in expiationem generis humani: Quam baptiza-
 tus statim cœpit, assumpta pugna in eremo contra hostem humani generis, profe-
 quendo postea docens, & sanans, & tandem offerens se in sacrificiũ. Lotus ita-
 que sacerdos induebatur primo subucula, aut feminalibus, quia sacrificaturus
 hoc primum obseruare debet, ut succingat lumbos suos, quando nec uxori iure
 matrimonij seruiẽs potest Deo, & sacris bene uacare, nisi ab actu uxorario ab-
 stineat. Hinc Apostolus docẽs uxoratos, ut alter alteri redderet debitum (quia
 uenter habet potestatem sui corporis, sed alter alterius) subiungit: Nisi ut uacetis
 orationi ad tempus: Quod nihil esset, nisi præsупponeret non posse quempiam
 seruire rei uxorariæ, & orationi, aliisque sacris simul: Quia sicut non possu-
 mus Deo seruire, & mamona, ita nec spiritui & carni, ambitui mundi, & Chri-
 sti iugo. Succingebatur postea baltheo cõfecto ex quatuor coloribus, p quos (ut
 diximus) quatuor elementa primaria, & omnia ex eis composita intelliguntur,
 tenotans, quod omnia hæc, quæ dicuntur mundi huius, & ex elementis corrup-
 tibilibus sunt, femori & parti inferiori alligari, & stringi debent: ut ibi dimissa
 non præpediant partem superiorem sacerdotis, quando in sacris agens Deo est
 sacrificaturus. Induitur postea tunica hyacinthina, ut ex colore discat totus cœ-
 lestis fieri: Nam hic tendens in sapphireum cœlum sacerdotem ad cœlestem mã-
 tionem inuitat, quam uidit Ezechiel esse sapphirini coloris: Et hoc magno myste-
 rio suo loco declarando. Imponebatur que superbumerale ex eisdem coloribus,
 quibus & baltheus, superintextum, ut iam elemẽtis istis alterabilibus cũ suis ele-
 mentatis ad animalem partem dimissis, ad meliora elementa cœlestia, atque di-
 uina (de quibus supra diximus) erigat animum: Quod & lapis onyx soham,
 id est onychinus astrictus auro in utroque humero designat: Est enim hic lapis
 circa centrum terreus, in superficie autem sapphireus: quo docetur, ut terrenis
 am conclusis in cœtro, & circa ima sacerdos ubique cœlestis appareat. Et quia
 sacerdotis est tanquam hierarchæ mediũ deducere infimum in supremũ, & ple-
 nem ipsi creditam in Deum, ideo dicitur, quod in lapidibus illis inscripta erãt no-
 mina filiorum Israël, & consequenter tribuum cunctarum ex illis descendentũ,
 & totum populum in sacrificio Deo præsens, cum ipso eundem reconciliaret.
 Quod autem maiorum nomina in dextera, minorum autem in sinistra colloca-
 ta dicuntur, id significare existimo quod potiora dantur maioribus, non quidem
 potestate, sed uirtutibus & meritis: & minora minoribus, & minus merentibus dã-
 tur. Multa posset dici de particularibus filiis, & tribubus: & quomodo, Deo
 uerbente, in castris figuratiue locabantur: & quid importatur per dextrum &
 sinistrum, quæ non sunt præsens speculationis, ideo ueniamus ad ea, quæ por-
 tare debent sacerdotes nostri temporis: qui non nomina filiorum Israël, & qua-
 litemer portant, sed nomina Apostolorum, qui stant pro filiis Israël in ecclesia;
 & nomen I E S V in quo est tetragrammi uirtus. In fundamẽtis sanctæ, & no-
 uæ ciuitatis descendens de cœlo (inquit Ioannes) scripta erant nomina Apосто-
 Ioan:

CANTICI SECVNDI

lorum, & Agni: Vndè quilibet sacerdos huius ciuitatis fungens officio veri sacerdotis habere debet hæc nomina, id est uirtutem, & fauorem eorum, qui iecerunt ipsius ciuitatis primaria fundamenta. Hinc sacerdos celebraturus in canone missæ post Deum Patrem, & Iesum Christum filium eius, Apostolos, & alios quos, qui si non prima saltem secundaria iecere fundamenta, nominat implorando eorum suffragia. Appendebatur postea rationale omnium sacratissimum cum duodecim lapidibus pretiosis, & urim ue tumim: Et ligabatur rationale cum superhumerali, utrunque duodenarium: In superhumerali enim inscripta erant duodecim nomina filiorum Israël duobus lapidibus onychinis: In pectorali uero uel rationali erant duodecim lapides pretiosi, in quatuor ordinibus cum duodecim nominibus cælati correspondentibus magno mysterio duodenis nominibus existentibus post tergum: Quod magno sacramento factum fuisse non ambigimus: Nam duodenarius inferior respondet duodenario cælesti, quem ubi quamplurimum celebratum demonstrauimus. Aequatur & duodenarius euangelicus figuratus in lapidibus pretiosis pectoralis cum duodenario legali: qui continebatur in duobus lapidibus superhumeralis. Lapidem igitur duodecim pretiosi existentes in pectorali ephod duodenas principes Apostolicos representant cum duodena familia duodecim millium electorum, habentes singulos duodecim fructus, quos arbor uitæ producit: Qui nominantur à Paulo fructus spiritus: Nam idem est uita & spiritus, cum spiritus sit uita, & aliis uitam præbet. Sed alij sunt fructus, quos Dei gratia producimus in terra, & alij, quos colligimus in æterna beatitudine: Et istis supernis respondere debent illi, quos in terra producimus, & duodenarius terrestris duodenario cælesti, & duodena familia euangelica duodena familiae figuratiua, & colligari ad inuicem, sicut pectorale cum superhumerali, eo quod Pontifex noster Christus fecit ex utraque unitate: Quod suo loco relinquimus declarandum. Erant insuper in illo pectorali, uel rationali urim ue tumim, quod, nescio quo modo, interpretati sunt doctrinam, & ueritatem: Nam **URIM** ab **TUMIM** uenit, quod lucem significat: Vndè urim claritates, & illustrationes doctrinæ, & spiritus mihi significare uidentur: quas habere debet sacerdos, qui mediatoris inter Deum, & hominẽ officio fungitur, & ducatur in Deum populo præstat. Nec enim sciet dux, aut poterit dirigere quæpiam in uiam, quã nescit: Nec cæcus alteri bonũ poterit præstare ducatur: Nec propitiationem adinueniet cum Deo, qui nõ est suæ gratiæ lumine collustratus: quia nec Deum nec diuina absque eius lumine cognoscere possumus. Clarus itaque, & collustratus debet esse pontifex doctrina, scientia utriusque testamenti, & spiritu, ut sciat, quid faciat, & intelligat, per quam uiam plebẽ deducat, & cognoscat, quid Deus exspectat à nobis pro purificatione, & sanctificatione nostra. Hoc mysterio portare dicuntur pontifices nostri bipartitam illam mirram, ut denotetur uidelicet peritia, quã habere debent ipsi pontifices in utroque testamento: quamuis in plerisque nostri temporis res nimium deficiat à sacramento. Esse

Paulus

quoque debet pontifex purus, mundus, & perfectus, ne Deo inuisus ponat potius inter Deum ipsum, & populum offendiculum, quam propitiationem: Et hoc significat illud **קֹדֶשׁ** tumim, quod immaculatum, perfectum, completum, simplicem, & sine defectu possumus interpretari. Hinc tanta diligentia iubetur ut sacerdos non modo caueat à peccatis, sed sit impollutus etiam à mortuo, à muliere etiam, quæ corpus suum alteri uiro concessit: Item quod sit liber à lepra, à fluxu sanguinis, ab bernia: sit que integer in omnibus mēbris, nō cæcus, non claudus, nō gibbus, non naso nimis grandi, & deformi: quæ omnia in aliis tolerantur, in sacerdote uerò nequaquam: quia completus esse debet omni perfectione intrinseca, & extrinseca. De primo in Leuitico dicitur ad uerbum: Sacerdos magnus sit de fratribus suis, in cuius caput fusum est oleum unktionis, & manus implet. Leuiti. scilicet bonis operibus ad uestiendum, uestimenta uidelicet sacerdotalia, caput suum non discooperiat, & uestimēta sua non scindat, & ad omnem animā mortuam nullo modo ueniat, etiam in patre suo, & in matre sua nō polluat: Et de sanctuario non egredietur, & non prophanabit sanctū Dei sui: quia **נִזְנֶזֶר**, id est nazareus, hoc est separatus, à turba uidelicet, uel coronatus, corona scilicet sanctitatis: Oleum chrysmatis Dei sui super eū: Ego Dominus. Plena sacramentis sunt uerba hæc: Sed quid significant, breuiter percurramus: Oleum, quod effunditur super caput sacerdotis, diuinitas est, qua perfusus debet esse sacerdos præ turba, in capite præcipuè, ubi residet portio illa suprema animæ, quæ diuina est: & qua Deum intelligimus, & ea operamur, quæ ipsi Deo grata sunt, dummodo sit sua gratia irrorata. In Pontificibus itaque, Regibus, & prophetis, qui ungebantur, esse debet particulari effusione conspersa. Impletio uerò manuum multitudinem bonorum operum significat, quibus refertus esse debet sacerdos. Diuinitate ergo perfusus, & diuinus effectus, plenusq; bonis operibus habitum quoq; sumat diuini ministerij, qui pontificalis, seu sacerdotalis est: Caput nō discooperiat deponens cidarim, quæ (ut diximus) hemisphæriū superius significat: quo caput sacerdotis obiectum esse debet. Et ut clarius loquamur, nunquam deponat cœlestia, sed illis semper mente, animoque intendat: CHRISTVS. Nam si omnibus à Christo indictū est semper orare, & nunq̄ deficere, semper & unusquisq; animū, & mentē in cælum habere debet, cum nō orat mēte, qui eā non habet in Deum eleuatam: Oratio (inquit Damascenus) est eleuatio mentis Damaſ. in Deū. Multo magis igitur sacerdos, qui orat pro se, & pro populo habere debet semper mentem, & caput in cælum erectum, & diuino tegmine obumbratum. Vestimentū quoque non scindat. Duplex est genus uestimenti, quod uestire debet quilibet Christianus: Alterum est baptismatis, de quo inquit Hieronymus: Vestem Christi Romæ suscepi: De baptismo enim loquebatur: Alterū est penitentiæ, quæ est secunda uestis cooperiens nuditatem in his qui perdidērūt uestimentum baptismale: Et hanc uestiuit Deus protoplasten, & quotquot in peccata lapsi saluantur: de quibus inquit propheta: Beati quorum remissa sunt Dauid.

CANTICI SECUNDI

iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Et hoc duplici genere uestimenti ut-
 batur noster Pontifex maximus Christus non pro se, sed pro omnibus, quorum
 peccata tulit: Altera enim erat tunica inconsutilis, quæ baptismi uestem signifi-
 cat indiuisibile, & nunquam reiterandã: Altera erat diuisibilis per partem, & par-
 tem: Et hæc significat uestem pœnitentiæ, toties resumendam, quoties homo peccat,
 dicente ipso Christo ad Petrum, cui præcipue facultatem dederat hanc uestem
 induendi: Non dico tibi septies, sed septuagies septies, id est toties, quoties, ut om-
 nes exponunt: Vtitur autem uterque numero septenario remissiuo, sed Christus
 multiplicat per denarium, & per illum ex completo denario deductum septen-
 narium quadrat, nõ sine mysterio suo loco declarando: Ex quibus omnibus rei-
 ratis uicibus pœnitentiæ conficitur una tantummodo uestis, quæ unica est: quan-
 uis eo modo, quo diximus, diuisibilis. Nullam autem istarum sacerdos, & pon-
 tifex scindere debet, sed utramque tenere inconsissam, ne unquam appareat eius
 ignominiosa nuditas ueste per peccatum conscissa, eo quod ipse est uestire denu-
 dados. Impollutus itaque esse debet, sanctus, & mundus. Nec obstat, quod of-
 ferat primo pro peccato suo uitulum, arietes duos, & canistrum azymorum, cum
 nullus dicatur mundus à sorde, etiam infans unius diei: quia omnes nascimur fi-
 lij iræ, & peccato obnoxij. Siquidem sunt peccata, quæ uenialia dicuntur, nec
 scindunt uestimenta, & digna facilis ueniæ: à quibus nihilominus mundus de-
 bet esse sacerdos agere uolens cum Deo sancto, mundo, & puro. Unde se-
 quitur, quod ad nullam animam mortuam accedat, ne polluatur, & coinqui-
 netur super mortuo, esto quod fuerit ipsius pater, uel mater: Ex quo habetur,
 quanto maior mundities exquiratur in pontifice, quam in sacerdote, cum isti
 concedatur in principio capitis accessus ad funus patris, matris, filij, filie, fra-
 tris quoque, & sororis uirginis: Pontifici autem summo interdicitur accessus
 ad quodcumque funus. Et quid sceditatis contineat funus, ut possit coinquinare ac-
 cedentem ad ipsum, non est præsentis tractatus: Hoc tamen dicam, quod antiqui Pa-
 tres in rebus spiritualibus peritiores quam hi, qui in relationibus, & quiddita-
 tibus inueniendis phantasticantur, quas nunquam inueniunt, non sine causa ordi-
 narunt, ut cadauer sepeliatur in loco sacro, lumine associetur, quousque super ter-
 ram extiterit, aqua benedicta aspergatur, & incenso thurificetur: Quæ omnia
 nõ frustra, ut uulgus opinatur, sed ad expiationem cadaueris, quod ualde immū-
 dū est, ordinata sunt: Et quis ista sceditas nõ grauet sceditū de mortali, imò cum
 merito contrahitur, quando quis charitate mortuū sepulchro demandat, nihilominus
 ab ista etiam sceditate iubet Deus sacerdotem esse immunem. Iubet etiam,
 ut nunquam de sanctuario exeat, sed semper (si fieri potest) sanctus sit, qui
 sancto sanctorum ministraturus est: Nazareus est enim, id est separatus à
 turba coinquinata, & à uulgaribus operibus sceditantibus dignitatem suam:
 Aut Nazareus, id est coronatus diademate sanctitatis, & perfusus diuini-
 tatis oleo. Subinfert Deus post omnia hæc: Ego Dominus, id est ego adonai,

uel quadrilaterus, qui uidelicet sanctissimus, & purissimus sum, ideo exquiro ministros meos puros, & sanctos, sicuti alibi clara uoce ait: Sancti estote, quoniã ego sanctus sum. Nec uult, q̄ fœdetur sacerdos cum muliere uidua, repudiata, sordida, aut meretricè, sed habeat uxore uirginem, cū qua copulatus sacramentū teneat unice copulæ, quã cū Deo habere debemus nuptiis, ad quas plerisq; in locis scripturæ sacræ inuitamur: Quod & in sacerdotibus nostris obseruatur, & dicitur irregulares ex digamia, qui duobus mulieribus copulati sunt, aut cū muliere, quæ ab alio uiro cognita est: ne uioletur sacramentū bisario matrimonio. Sed heu infœlicia tempora, & perditos mores, quãdo uerba statuti, & legis præcepta seruantur tãtūmodo in corticè deprauato trūco, & putrefacta radice. Nō admittūtur ad sacerdotiū huiusmodi digami, nisi à Pōtifice, & gerente uicem Dei in terris contra Domini statutū dispensetur. Et meretrices, & cinædi passim admittuntur à sacerdotibus, qui uiolati, deturpati, coinquinatiq; ad pōtificatū, & sacra peragēda absq; dispēstatione, & punitione, nudata fronte accedunt. Insuper & gibbi, & claudi, & herniosi, & spurij, & habentes nasum tortum, & immodicū, & omne genus monstrositatis: Quæ secūdum sensum mysticum intelligentes uitia, & defectus in anima denotant, quibus diminuti nō possunt portare tumim, quod perfectiones, & cōplemēta significat, tam in naturalibus, q̄ in spiritualibus: Nā portare uerū urim ue tumim est habere lumē Dei, & uerā perfectionē in opere: ut de Ioān. inquit Christus sub aliis, sed his similibus uerbis, dicēs: Ille erat lucerna ardēs, & lucens: Lucebat quippe doctrina, & ardebat charitate simul cū bonis operibus. Cidaris uerò, quæ iubebatur portari in capite, pro quo amictū nos gerimus, est cœli, & cœlestia, quæ semper speculari debet sacerdos actu, uel uirtute: ut dicunt Theologi nostri. Hinc Nazarei non tondebant capillos, aut comas: quæ (ut in Canticis dicitur) iunctæ esse debent canalibus, p̄ quos ueniunt influxus, & charismata superiora ad nos. Nec adhuc didici, cur nobis sit indiētā denudatio capitis, & rasura contra id, quod Christus obseruare uoluit, qui capillos nutriuit, & barbam. Dicunt aliqui: Hoc fit, quia Petro barba, & capilli in Antiochia rasi fuere. Sed miror, cur ignominiam Petro illatam repræsentare curamus, & ad ea, quæ Christus magno sacramento, & sapientia maxima fecit, nō attendimus, id maximè præcipiēte lege in Leuitico: Nō tondebitis comam in rotundum, nec radetis barbam. Insuper miror, si Petrū rasum imitari uolūt, cur permittant, q̄ ubiq; pingatur cū barba, & capillis: quæ indicāt, q̄ Petrus ipse post illusionē illā nutriuerit capillos, & barbam. Ad Apostolū confugiēt, qui cum Corinthiis ait: Vir nō debet uelare caput suum, quoniam imago, & gloria Dei est: Nā uir orans, aut prophetans uelato capite deturpat caput suum, quod uidelicet Christus est: cui debet homo esse expositus atque apertus. Et iterum: Vir si comam nutriat, ignominia est illi: Quibus dicere possumus: Non iubet Apostolus caput radendum, uel barbam, sed dicit non nutriat comam, curioso uidelicet: Nec uelet caput ornatum munda-

Ioan.

Theolo.
Canti.

Leuitic.

Paulus

Idem.

CANTICI SECVNDI

no, & pompatico, cum nullam gloriam ex mundanis ornatibus capiti cōparare possint, quod Christum significat. Vel dicamus, quod hic sermo est ad communes homines, & mulieres, non ad pontificem, uel sacerdotē: ut inde concludi possit rasuram esse necessariam pontifici, aut sacerdoti. Sed quicquid sit, Deo, & Sanctæ ecclesiæ me, & mea omnia committo. Posita tandem dicitur lamina aurea super caput sacerdotis, in qua descriptum erat nomen magnum Dei: Quod & inscriptū est in fronte uniuscuiusq; credentis: ut in Apocalypsi dicitur: Qui uiderit, scribam super eum nomen Dei mei. Et ad numerum ueniens Ioannes peculiarium electorum dicit: Vidi supra montē Sion Agnum stantem, & cum eo centum & quadraginta quatuor milia habentium nomē eius, & nomē Patris eius scriptum in frōtibus suis. Qui centum & quadraginta quatuor milia sunt collecti ex illis duodenis milibus, ex qualibet tribu, magno mysterio suo loco declarando: Quod nomen Christi, & Dei, si omnes milites portant, tanquam characterē, & stigma, aut insigne Christianæ religionis, quanto magis portare debet Pontifex maximus, simul & sacerdotes, qui sunt tanquam angeli, & duces diuini exercitus? Sed Pontifex summus & maximus tanquam dux totius militiæ Imperatoris, ceteri autem sacerdotes instar ducum priuatarum legionum seu cohortum. Quid autem hæc cum Pontificē maximo Christo agant, in quem ipsa omnia tendunt, uideamus.

Quid illa omnia uestimēta cū Christo, quæ potissimè figurabāt. Cap. VII.

Am ad Christum nobis deueniendum est, in quem omnia tendunt, & ad quem omnia respiciunt, tanquam ad dominum rerum, propter quem illa omnia ordinata sunt, & in quo omnia uerificari debent: Quia semper Moses cum Christo, & lex cum euangelio:

Idco erroris notatur Petrus, qui in monte Thabor, quando Moses affuit Christo, uolebat facere tria tabernacula, cum unum sufficeret Christo, Moysi, & Eliæ: Nam unum sunt lex, prophetia, & euangelium: & unum alteri adeo correspondens, & connexum, ut idem penitus sint: Quod uidere possumus, dummodo Deus sua benignitate auferat à nobis uelamen, ut reuelata facie ualeamus gloriam Domini contemplari, transformati & nos in eandem imaginē ueri Filij Dei, qui primo sub ænigmatibus legis, & prophetarū continebatur: Quem nobis iam exhibitum contemplantur ascendentes à claritate legis in claritatē euāgelij. Dicitur in Leuiti. q̄ congregata multitudine ad ostiū tabernaculi, Aaron constitutus est sacerdos à Mose: Qui eum citauerat illuc cum filiis, & cum uitulo pro peccato, & duobus arietibus, & canistro, azymorum: Nonne & Christus uolens offerre unicum sacrificium pro peccatis totius mūdi, exhibens seipsum hostiam pro peccato, pro delicto, pro errore, pro iniquitate, pro transgressione, pro rebellionē, & pro omni scelere, quod legis sacrificio non purgabatur, uenit extra portam magna Hebræorum, Romanorum, & omnium gentium comitante caterua, institutus sacerdos nō quidem à Mose, id est à lege, sed à Deo

Apocal.

Leuiti.

Patre, qui iuravit, & non poenitebit eum, ut esset sacerdos in æternum, seipsum
 tandem obtulit in hostiam ipsi Deo Patri placentem, aduocans in se uirtutē, my-
 steria, & significata uitorum, hircorum, azymorum, & omnium: quæ à sacer-
 dote legali offerbantur? Nōne, & antequam ad altare crucis conscenderet,
 lotionem præmisit meliorem quàm Aaron? Lauari quippe uoluit à Baptista in
 Iordane faciens seipsum lauacrum, quo diluerentur omnes sordes. Nec adhuc
 hac lotionem cōtentus lauare uoluit pedes discipulorū eo lauacro, quod iam seip-
 sum fecerat: Quod mysteriū non intelligēti Petro dixit: Quod ego facio, tu ne-
 scis modo, scies autem postea, quando uidelicet intelliges, quo sacramento, quo la-
 uacro, qua aqua lauerim te. Intellexit quippe docente Spiritu sancto, qui sugges-
 sit, & declarauit omnia, quod antequam aliquid agamus cum Deo mundissimo,
 oportet, quod baptizemur, & mundemur lauacro baptismi confecto ex aqua,
 qui est ipse filius Dei: qui lauit nos (inquit Ioannes) à peccatis nostris per uerū
 baptismum: Et lauat ab affectibus significatis per pedes uerbo, & amore, iux-
 ta id quod dixit: Vos mundi estis propter sermonem, quem locutus sum uobis,
 plenum uidelicet doctrina, & amore. Lotione itaque præmissa uestimēta susce-
 pit, imò seipsum uestimentum fecit, quo operiret nuditatem nostram, sicut se fe-
 cerat aquam, qua lauaremur, & hostiam, quam pro nobis offerret, panem, quo
 nos pasceret, & ostium, per quod intraremus: Factus est igitur feminine coope-
 riens turpitudinem, quam patefecerat humanum genus per peccatum, ut in Iere-
 mia loquitur Dominus dicens: Nudauit femora tua contra faciem tuam: & ap-
 ruit ignominia tua. Tegit autē ignominiam nostram ueste confecta ex sua ipsius
 pelle, qui est uerus Agnus tollens peccata mundi: Quibus sublatis cooperta est
 ignominia. Et hæc est illa pellicea tunica, quam Deus uestiuit Adam: cuius pec-
 cati ignominia non poterat tegi, nec tolli, nisi uirtute, & merito istius Agni, qui
 tollit peccata mundi. Extat & tunica byssina: Quæ ex terra facta, terræque
 significans (ut omnes affirmant) carnē terream, quam assumpsit, ut in ea nos red-
 deret Deo placato, absq; dubio representat: Qua indutus habitu fuit inuētus
 ut homo. Et hæc retorta erat uirtute diuinitatis, ut nequiret rumpi: aut scissurā
 aliquā præbere peccato, & sensualitati: Quod in nostro summo Pōtifice Chri-
 sto tātummodo locum habet. Et hæc stricta fuit baltheo ex quatuor coloribus,
 quos diximus significare quatuor elementa, ex quibus compositum, artatum,
 & compaginatū fuit corpus illud **רַבִּינָה** Miznephet uerò, id est pileolus, uel
 tiara, quod significare cælum diximus, quo inuolui, & cōtegi caput debebat sa-
 cerdos, I E S V nostro præ omnibus cōuenit: qui cælestis fuit totus, atq; diuinus,
 cælo, Deoq; sine aliqua intercapedine semp incubēs: iuxta illud quod dicitur, qd
 sacerdos illud tegmentū nunq̄ deponere debet. **חַיָּת** Mabil quoq; .i. palliū hya-
 cinthinū nō dicā sumpsit, sed effectus est cū tintinnabulis, & malogranatis: Fuit
 enim non solum colore cælestis, ut hyacinthus, sed re & opere, sicut dicit Apo-
 stolus: Secundus homo de cælo cælestis. Quinimo (ut idem Apostolus ait) **Paulus**

CHRISTVS.

CHRISTVS.

Ieremi.

Paulus

CANTICI SECUNDI

Exodus
 cælos penetravit melior ipsis effectus. Cælū etenim fuit supremum figuratū
 coopertoriū arcæ, alias dictum propitiatoriū, quia inde fiebāt ppitiationes, si-
 cut in Exodo legimus: Pari, & meliori modo ex corpore nostri Pontificis, i. c.
Paulus
 eis quæ tulit in corpore suo, sunt remissiones omnibus nobis. Mente autem cælo
 penetravit conscendēs ad dexterā Patris in excelsis, ut mediator esset inter ip-
 sum Patrem uniuersorū, & nos: Et appēsa tenebat malogranata, & tintinnaba-
Idem
Dauid
 la utraque septuaginta duo: Quæ tintinnabula diximus significare septuaginta
 duos principes præpositos septuaginta duobus idiomatibus cū populis ipsis cre-
 ditis, figuratis in totidem malogranatis, eo q̄ omnia illa numina, & intelligēti-
Diony.
Daniel.
 rum ipsarum uirtutes ad se aduocauit sibi omnia subiiciēs, ut Aposto. ait: Qui
 in ipso habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter, ut sicut per ipsum Deū,
 & in ipso omnia creata sunt, ita in corpore caput esset ecclesiæ in omnibus pri-
 matū tenēs: Et cū Hebræis asserēs de Christo dictū fuisse illud propheta: Om-
 nia subiecisti sub pedibus eius, adiūgit: In eo enim q̄ omnia subiecit, nihil reliquit
 ei nō subiectū. Principes esse p̄ncipiarū, & populorū nemo ex his, q̄ sacris literis
 student, ambigit, ut docemur plerisq; in locis, maximè à Diony. & Daniele: qui
 angelū principē Persarū commemorat, & Michaëlem stantē pro populo Israēli-
 tico. Sed ij omnes aduenienti Christo cesserunt, imò ipsi subiecti, quicquid dein
 ceptis faciunt, eius perpetrant imperio. Populi quoq; ipsis crediti significati per
 malogranata Christi pontificis nostri disponuntur arbitrio. Hinc ipse non tantū
 Israēliticam familiam curat, sed ex omni natione, quæ sub cælo est, & ex omni-
 bus populis (ut inquit Ioā.) & ex omnibus tribubus, & linguis suam collegit ec-
 clesiam. Bene itaque portauit superhumeralē cum lapidibus, in quibus scripta
 erant nomina filiorum Israēl: quia in humeris suis portauit totam familiam Is-
CHRISTVS.
 raēliticam, & purgans, & saluans eam: Et quod durum uidetur, inquit: Non ue-
 ni, nisi ad oues, quæ perierant domus Israēl: Quod tamen intelligendum est de
 utraque familia, figuratiua uidelicet & uera: quæ est ecclesia, & collectio om-
 nium fidelium, sicuti infra (Deo fauente) declarabimus: Et ideo dicuntur colli-
 gata pectorale, & superhumeralē catenis suis per annulos quatuor utrinque
 transeuntibus: Vndè innuitur utraque familia colligata quaternario magni no-
 minis, quo omnia ligantur, & in quo omnes saluantur. Sed hæc nomina scripta
 dicuntur in lapidibus onychinis, qui inferius circa centrum sunt terrei, in super-
 ficie autem cælestes: in quibus innuitur, quòd totā illam familiā, quæ terrestris,
 & animalis erat, prætendit facere cælestem. Suscepit & ἰσὴν chossen, quod lo-
 gion Græci dicūt, id est rationale: & est pectorale ornamentū, in quo erāt duo-
 decim lapides pretiosi cū duodecim nominibus filiorū Israēl. Nomina autē illa
 portabantur cælata in duobus lapidibus superhumeralis, & in duodecim lapi-
 dibus pectoralis: Vndè expresse demonstratur noster Pontifex maximus Chri-
 stus: qui altare crucis conscendit oraturus, & sacrificaturus pro utraque fa-
 milia duodenaria: Quarum figuratiua erat à tergo contenta duobus lapidi-

bus onychiis, uera autem inscripta duodecim lapidibus pretiosis, & uariis: Hoc ideo, quia illa Patriarcharum familia non erat collecta ex omni natione, quæ sub duodecim signis cœlestibus continetur, sed ex genere uno, & ex Patre uno Iacob progenita: Bipartita tamen dicitur, quia ex eadem familia sunt, qui collocari debebāt à dextris, & qui collocari debebant à sinistris. Ista autem noua familia, & noua sponsa descendens de cœlo, collecta fuit à nostro summo sacerdote IESV ex omni tribu, lingua, populo, & natione, quæ sub cœlo est, diuisa præcipuè in duodecim partes contentas sub duodecim signis cœlestibus: Ideo inscripta dicitur in duodecim lapidibus pretiosis: quia omnia, quæ in hac familia gesta sunt, pretiosa merito dici possunt. Verum ad unumquemque lapidum applicare possemus duodenam partem istius nouæ familiæ cum suis duodecim principibus: Sed hoc suo loco faciendū (Deo fauente) reseruabimus. Cur autem ipsum pectorale ex quatuor coloribus sæpe antedictis dicatur intextū, facile enotare poterimus, si meminerimus nos dixisse quatuor illos colores significare quatuor elementa, ex quibus omnia cōponuntur, & in quæ etiā ipsum cœli dicitur partitum, & ex ipsis cōpositū, nō quidem ex his elementis defecantibus, sed melioribus. Hinc illius signa tria dicuntur terrea, tria aquea, totidem aërea, reliqua uerò ignea: Quibus omnia eis correspondentia conueniunt, adeo, ut omnia tam cœlestia, quàm terrestria distribuātur illis elementis significatis per quatuor colores: Ideo typus utriusque familiæ per illos quatuor colores distinguitur: Illa autem duo sacramenta, quæ dicuntur urim ue tumim, adeo Christo nostro Pontifici summo conueniunt, ut ipse non tantum portet, sed eadem penitus sit, quæ per illa significatur, interpretetur quomodocūq;: Si enim traducatur doctrina, & ueritas, iā ipse publicè clamat: Ego sum ueritas: & doctrina mea CHRISTVS. nō est mea origine, sed eius, qui me misit, mihi, autem sic cōmunicata, ut uerbo, & factō sum populorū doctrina: quia omnis Christi actio nostra instructio fuit. Si uerò interpretentur claritatem & perfectionē, ipse fuit lux illuminans omnem hominem, & adeo immaculatus, & perfectus, ut nos sua gratia, & meritis immaculatos Deo Patri representet. Et si totū pectorale dicatur logion, id est uerbale, uel rationale, nōne ipse est uerbū, in quo sunt omnes regulæ tam rerū creatarū, quàm corū, quæ facere debemus? Ipsum quoq; omnibus rationē intelligēdi, & operandi præbet: Et duplex dicitur, quia ibi duæ fuere naturæ: in quarum qualibet pascua rationis, & intelligentiæ inuenimus. Erant quoq; ligata pectorale & superhumeralē uittis hyacinthinis, & catenulis aureis in binis quatuor annulis, qui erant quatuor in uno, quatuor in altero, sibi inuicē correspondētes: Sed quæ melior uitta hyacinthina, & cœlestis, quàm ille totus cœlestis, qui de cœlo descendit, ut nos faceret cœlestes? Et quæ est catena hæc aurea, nisi charitas, & amor, quo ligare nos uenit noster Pontifex maximus, ad hoc tendens omni uerbo & opere suo? Ligauit itaq; utrāq; familiam, antiquā, & nouā: ligauit cœlestia, & terrestria: ligauit creaturā cū Deo, sicut in ipso erāt ligatæ duæ

CANTICI SEC'VNDI

natura, & factum est ex utraque unum. Ligauit tandem omnia membra ipsi caput existens, & neruorum compactio. Restat lamina aurea, in qua scriptum erat nomen magnum Dei quadrilaterum: quod explicatur in nomine quadraginta duarum literarum, in quo Deus mundum fabricauit, sicut conueniunt omnes, qui de huiusmodi nominibus tractant: Quod nomen conueniens, & combinatum cum nomine nostri maximi Antistitis IHS cuius literæ omnes reddunt. 316. in numero: Cui si addantur quadraginta duo, conscendetur ad. 358. quantum reddunt nomē huius rationalis, quod est IHS enim dat. 300. 7. 50. & 78. quæ supputata dant mihi. 358. Ex quibus concluditur à peritioribus huius artis sacræ, scilicet arithmetices diuinarum literarum, quod illud pectorale mysteriosissimum, in quo erant duodecim lapides pretiosi inscripti cum nominibus electæ familie, & cum uirum uetunim sacratissimis, in quibus splendebant omnia intelligēda, & faciēda, Christum uerè representabat: in quo est uirtus mundi creati, dicente

Ioan. Ioanne: Omnia per uerbum facta sunt. Ecce igitur quàm bene nomen illud quadraginta duarum literarum, in quo fabricatus est mundus, cōuenit cum **IESV**: Sed in tot & tanta intramus sacramenta, quod si uoluerimus omnia explicare, quæ hic occurrerent, nec meæ uires suppeterēt ad dicendum, nec lectores perciperent, quæ scriberentur. Nec conueniens est, ut ea, quæ sunt ore communicanda inter paucos sapiētes, publicis literis committantur: Abscondi (inquit propheta) in corde meo eloquia tua, ut non peccem tibi. Ne tamen ieiuni lectores penitus dimittantur, aliqua uel pauca perstringemus. Si omnes illi electi & cōsignati dicuntur habere nomen Agni, & nomen Patris sui scriptum in frontibus eorum, non mirum est, si dicimus ipsum Filium Dei primogenitum in multis fratribus, & cui omnia dedit Pater, habere nomen ipsius Dei in se. Et hic aduertat, quæso, legentes, cur ipse Pontifex noster maximus in diebus carnis suæ dixerit

CHRISTVS. Quicquid petieritis Patrem in nomine meo dabit uobis: cum postea resurgens dicat: In nomine meo dæmonia eiciunt: & cætera quæ sequuntur: Vbi attentè indagine aduertendum est, cur de nomine magno Dei taceat, in quo Moses, Patres & prophete omnes ab eo usque ad Christum, quicquid mirandi faciebant, operabantur: Et quod à diuo citharædo tanta celebritate plerisque in locis decantatur: Et hoc nihilominus silentio prætermisso noster Iesus suum tantummodo proponit nomē, in quo Patrem rogare, & petere docet, quicquid habere cupimus. Nunquid uoluit sibi arrogare, quod non debebat? Absit: Non enim rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo. Id autem fecit, quia sensit uirtutē magni nominis sibi à Patre donatam, atque in nomine suo proprio conclusam. Dedit itaque potestatem hominibus, qui perpetrarēt miracula, loquerentur linguis, & huiusmodi, quæ fiebant uirtute magni nominis quadrilateri. Sed hoc nostro temporis curriculo à Iesu citrà, portare debemus nomen ipsius Iesu, & consequenter nomen magnum Dei in ipso nomine Iesu inclusum: & hoc in frontibus nostris ligatum uitta hyacinthina, & cælesti, id est uita, cōuersatione, & mente

caelesti, & spiritali: quia (ut inquit Apostolus) Nemo potest dicere Dominiū Iesum, nisi in Spiritu sancto. Non ergo nominando Iesum polluto ore, aut tanq̄ nomen hominis cuiusdam, uel etiam indiuidui assumpti à diuinitate, illud ore p̄fucendo, & illud intelligentes secundum doctrinas hominū, facere possumus miracula in uirtute ipsius nominis: sed uocantes, illud in Spiritu sancto mente expurgata, & animo feruenti consequemur ea, quæ promissa sunt in nomine isto, maxime cognitione præuia, iuxta illud propbeticum: Protegam eum, quoniã cognouit nomē meum. Nunc itaque in nomine Iesu sunt mirabilia, & datur salus, quia nō est (inquit Petrus) aliud nomen sub cælo datum hominibus, in quo oporteat homines saluos fieri, nisi istud: de quo & de uirtute illius, & quomodo alia nomina sint conclusa in ipso, cui pater dedit omnia, loqui uolentes possemus illud Pauli adducere: Grandis est nobis sermo, & interpretabilis ad dicendum, & multi imbecilles facti ad intelligendum: illi potissimē, qui in sacratissimis Dei arcanis uolunt habere duces, Aristotelem, & Aueroim: Nam ista non addiscuntur in scholis, uel gymnasus gentium, sed à Spiritu sancto: & à diuino lumine sciunt hi tantummodo, qui à Patre æterno ad huiusmodi sunt electi, dicente Filio: Pater manifestauit nomen tuum hominibus, quos dedisti mihi. Nomen dixit tuum loquēs cum Patre, & suum manifestauit Filius, qui loquebatur: Hoc ideo, quia in suo nomen Patris includebatur: Quod nomen, & quomodo unum in altero sit inclusum, nec totus mundus simul intelligere posset, nisi ipso reuelante: quia abscondita sunt hæc sapientibus, & prudentibus, & reuelata paruulis, & bis, qui sunt puro, & mundo corde.

Petrus:

CHR I
S T V S:

Christus est sacerdos in æternum.

Cap. VIII.

Verus itaque Sacerdos, & Pōtifex maximus est noster Christus, fungens æterno sacerdotio, ut Paulus cum Hebræis ait: Alij quidē plures sacerdotes facti sunt secundum legē, idcirco, quia morte p̄hiberentur permanere: Hic autem, eo q̄ maneat in æternū, sempiternum habet sacerdotium: Vndē & saluare in perpetuum potest accedens per semetipsum ad Deum, semper uiuens, ad interpellandum pro nobis. Hinc prædixit Dauid Spiritu propbético: Tu es sacerdos in æternum. Nec morte præpedi-
tur, quin fungatur p̄petuo sacerdotio: imò in morte obtulit seipsum hostiã Deo Patri consecratam, & per resurrectionem mutatam in melius: Vndē permanēs, atque indefectibilis effecta, semper, perseuerãterq; assistit corã deo, ut sit æterna propitiatio pro peccatis nostris: Per quam præsentatam æterno Patri, & diuino tribunali, interpellat pro nobis impetrans ueniam ea mediante, & solutionem à debitis: Omnia enim soluit sanguine suo sparso, quo & mundos de die in diē nos præsentat Deo, quos sua morte, & sacrificio semel oblato expurgauit: Hoc quidem (infert Apostolus) fecit se semel offerendo. Et talis effectus est pōtifex, qui consedit in dextera sedis magnitudinis in cælis sanctorum minister, & tabernaculi ueri, quod fixit Deus, & nō homo. Fūgitur ergo Christus sacerdos-

Paulus

Dauid

Paulus

FF V:

CANTICI SECVNDI

tio æterno in cælo, meliori quàm Michaël, de quo dicitur, quòd est sacerdos, & princeps super omnes animas suscipiendas, nec minus super corpora: Nã & pro corpore Mosi altercatus est cum diabolo, ut refert Thadeus in epistola sua canonica: Diabolus enim uolebat illud auferre, tanquã peccato obnoxium: sed Michaël ex aduerso illud presentare uolebat Deo, tanquam lege purgatum, & purificatum ex diuino consortio: undè ad tantam claritatem deduxerat faciem, ut nõ possent intèdere filij Israël in eam ob splendorem uultus eius: Quod & merito nostri æterni sacerdotis, de quo ipse Moses multa dixit, factum esse credimus, ut animã, & corpus illud iam expurgatum potuerit Deo presentari. Pugnauit itaque Michaël tanquam uerus sacerdos, & Angeli, id est ministri eius cum eo pro animabus omnium, contra serpentem antiquũ: qui eas continuè querit, ut deuoret: Sed preualuit Michaël, & eiectus est draco. Nec minus nunc, & cõtinuò est in adiutorium populo Dei, ut in Daniele legimus: Michaël princeps magnus, qui stat pro filiis populi tui, id est pro electis. De hoc canit ecclesia, q̄ cõstitutus sit princeps super omnes animas electas à Deo suscipiendas. Si igitur Michaël fungitur perpetuo sacerdotio habes cõtinuam curam animarum, quanto magis filius Dei, & summus sacerdos Christus, cui data est ipsarum animarũ omnimoda redemptio, & qui suo oblato sacrificio iuge, & perpetuo æternam pro nobis inuenit redemptionẽ, debet fungi æterno sacerdotio interpellans cõtinuè uultui Dei pro animabus omnibus, pro quibus seipsum obrulit sacrificiũ, & hostiam? Et hoc est, quod inquit Ioannes: Siquis peccauerit, aduocatum habemus apud Patrem Iesum Christum iustum. Et ipse est propitiatio pro peccatis nostris, & non pro nostris tantum, sed pro totius mundi.

Cur Christus fuerit sacerdos iureiurando.

Cap. IX.

Paulus

Daniel

Ec tacuit noster Paulus ad pedes Gamalielis eruditus, & instructus in tertio cælo, quomodo Christus constitutus fuerit sacerdos iureiurando, dicens ad Hebræos: Alij quidem sacerdotes sui iureiurando facti sunt, hic autem iureiurando per eum, qui dixit ad illum: Iurauit Dominus, & non pœnitabit eum, tu es sacerdos in æternũ. Sed quid hoc iuramentum importet, & quomodo omnes iurantes liget, ut nõ possint à iuramento sine causa discedere, reconditũ est hoc arcanũ. Dicunt secretiores Hebræi, q̄ iuramentum multa connectit, maximè septenarium illum excelsum, quo proueniunt omnia, sicut & uocabula iuramenti, & septenarij idem sunt in eorũ lingua, a deo, q̄ **השבע** hasbab, quod iurauit significat, uenit a **שבע** quod significat septem, ut secundum eorum sensus sit, Iurauit, id est septenauit, uel per septem obtestatus est, & illa septem adduxit in testimonium: Quod uolens significare Abraham, quando pepigit fœdus cum Abimelech statuit septem agnas in testimoniũ: per quas septem agnas representare intendebat septenariũ illud excelsum, iuxta quod stant septẽ spiritus, qui in cõspectu throni Dei sunt. Undè trãsgressio iuramenti est quodammodo uelle facere illos testes menda

ces, & priuare se ipsos ab influxu illorū, à quibus omne bonū. Iurauit igitur Dominus Christo obtestans illi per septenarium illud, & communicans omnimodū eius influxum septenarium, iuxta illud Isaia oraculū, quo de Christo factō sacerdotē hoc iureiurando inquit: Egre dietur uirga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet, & requiescet super eum spiritus Domini, spiritus sapientiae, & intellectus, spiritus cōsiliij, & fortitudinis, spiritus sciētiae, & pietatis: & requiescet super eum spiritus timoris Domini. Ac si diceretur, iuxta illud septenarium, requiescet in eo spiritus intelligentiae, & culpārū remissiuius: Item gratia uel pietas, iustitia & terror, pulchritudo & rectitudo, uictoria & perpetuitas, decor & ornatus, uita & regnum, ut non sine causa dixerit: Omnia dedit mihi Pater. Quod ponderans Origenes scribens in illud Isaia, Apprehendēt septem mulieres uirum unum, ait: Supra multos fuit Spiritus sanctus cū suis donis, sed in nullo requieuit, nisi supra I E S V M: qui est ille unicus sponsus, quem apprehenderunt septem mulieres, id est septenarius ille excelsus indissolubili uinculo: Nam uenit spiritus sapientiae cum ceteris donis, in Mosē, sed non requieuit, maximē quando errauit in percussione petrae, propter quod oblatu fuit ab eo ducatus populi ad promissam terram: Venit super Aaron, sed in peccato uinuli recessit: Venit & super isaiam, sed quid ait? Immundus labiis ego sum: Venit & super Dauid, sed sentiens se id commeruisse, quo foret iure priuandus, clamabat dicens: Spiritum sanctum tuum ne auferas à me. Et cum nullus sit, qui non peccet, nullus est, à quo non recedat spiritus Domini ad tempus, nisi solus Iesus, de quo dictum fuit Ioanni: Super quem uideris spiritum descendentem, & manentem in eo, hic est Filius Dei, hic est, qui baptizat in Spiritu sancto, potens ipsum spiritum, quem firmiter possidet, & aliis impartiri: Et quia uidi (inquit Ioannes) spiritum descendentem, & manentem, testimoniū perhibui, quia hic est Filius Dei. Mansit itaq; spiritus, mansit & septenarius ille super Iesum firmiter, & sine aliqua intercapedine, & absq; aliquo recessu: Sed quare hoc? Quia iurauit Dominus, & non paritebit eum: Iurauit, ut esset sacerdos in aeternum: Iurauit, ut esset Pontifex maximus: Iurauit, ut esset sanctus, purus, mūdus, & segregatus à peccatoribus, ut omnium peccata tollere posset. Et quia iurauit, ideo quieuit super eum spiritus, & illud maius omnibus, quod dedit ipsi Pater: Vnde aequatur illud tertiū, scilicet שבת Sabat, quod Hebraei dicūt cōuenire cū iuramento, & septenario: & quietem significat. Quieuit igitur septiformis spiritus in eo & septenarius ille excelsus, quia iurauit Pater omnipotēs ad eū, ut semper sanctus, & diuinus permanens alios sanctificaret, & diuinos faceret.

CHRISTVS.
Origen.
Isaias

Moses.

Aaron.

Isaias.

Dauid

Ioan.

Hebrq̄:

Quomodo fuerit sacerdos secundum ordinem Melchisedech. Cap. X.

Vi iureiurādo constituit Christum nostrum Pontificem maximū statuit eum secundum ordinem Melchisedech: Quod cū omnibus innotescat, uideamus igitur quis sit ordo Melchisedech, secundum quem Christus constitutus est. Discussis itaque bis, quae in Genesi

Genesi.

CANTICI SECVNDI

Paulus legimus, & bis quæ à Paulo cum Hebræis pertractantur de hoc Melchisedech quinque reperimus, in quibus Christus noster cum ipso conuenit: Quatuor tanguntur à Paulo, quorum primum est: quoniam Melchisedech inducitur in scriptura sine patre, & matre, neque initium dierum, neque finem habens, sic filius Dei constitutus est sacerdos sine principio, & sine dierum, cum sit æternus: nec in sacerdotio assignatur pater, aut mater: Ideo inquit Paulus: In hoc Melchisedech assimilatus est filio Dei. Dicit tamen Rabbi Salomon, & cum eo multi sapientes Hebræorum, quibus consentit Hieronymus, quod Melchisedech est nomen appellatiuum, & significat regem iustum, cuius nomen proprium est Sem: ille utique filius Noë: & sic habemus patrem eius, quamuis non expressè à scriptura: Sic & Christi nostri habemus patrem, quamuis non expressum, ubi de sacerdotio eius agitur. Secundum est, quia fuit rex Salem, id est pacis, Christum nostrum Pontificem, & regem ueræ pacis significans: qui uenit dare, & relinquere eam ueræ paci nobis: quam mundus dare non potest: Ideo introeunte ipso in mundum ministri eius cantabant: Et in terra pax hominibus bonæ uoluntatis: Et relinquens mundum ipsemet dixit discipulis suis: Pacem meam do uobis, pacem relinquo uobis, non quomodo mundus dat, ego do uobis. Tertium est nominis interpretatio, quæ est rex iustitiæ, quadrans cum nostro Christo, de quo Isaias ait: Et regnabit rex, & sapiens erit: & faciet iudicium, & iustitiam in terra. Quartum, quod ex hoc inferitur, quia sicut Melchisedech fuit rex & sacerdos, sic & Christus: Qui ideo uenit de tribu regali Iehuda, ut & regnum assumeret hæreditario iure secundum carnem, sicuti & à Patre cælesti acceperat, quod etiam nobis daret simul cum sacerdotio. Hinc Ioannes in Apocalypsi: Et fecit nos regnum, & sacerdotes Deo, & Patri suo: Cum quo Petrus scribens aduenis dispersis Ponti, & Galatiæ, Cappadociæ, Asiæ, & Bithyniæ dixit: Vos estis genus electum, regale sacerdotium. Quintum, quod magis pondero, est oblatio, quæ facta reperitur ab ipso Melchisedech in solo pane, & uino, nulla mentione habita de animalibus, aut aliis quibuscunque rebus: Ritus quidem conuenientissimus Pontifici nostro Christo Iesu, qui omne sacrificium conclusit in solo pane, & uino, tanquam in primaria substantia humani cibi: Cui sacrificio omnis sanguis, & occisio animalium, & quodcunque aliud offerebatur in lege, cessit: cum modo non indigeamus sanguine, in quo mundemur: quia iam in sanguine Christi perfectè mundatum est humanum genus: & omnia, quæ erant immunda tunc: quia nostra lex est gratiæ & aquea, undè non intramus amplius in hanc legem, aut in christianam familiam per sanguinem circumcisionis, sed per aquam baptismatis, tum etiam, quia nubi expressius figurat corpus mysticum uniuersalis ecclesiæ, cuius Christus est caput, quàm panis: Hic enim conficitur ex multis granis, & est communis, & uniuersalis cibus omnium nationum: sicut hoc corpus mysticum conficitur ex multis indiuiduis cuiuscunque nationis, quæ sub cælo est. Hinc dicitur congregatio ista ecclesia catholica, id est uniuersalis. Et nihil magis consonum uitæ, quam Christi

Idem

*Rab. Sal.
Hebræi
Hieron.
Sem*

CHRISTVS

Isaias

Ioan.

Petrus.

stus venit nobis daturus, quàm sanguis in quo potissimè residet uita, ut multi sapientes affirmant & ex scriptura sacra satis clarè conuicere possumus. Hic est igitur ordo Melchisedech, in quo Christus noster cõstitutus est sacerdos, & Põtifex maximus. Et huic tanquam summo Pontifici detulit Abraham dans decimas de omnibus, & accipiens ab eo benedictionem. Ex quo concluditur Melchisedech maiorem fuisse quàm Abraham, per argumentum Pauli, qui ait: Sine uila Paulus contradictione, qui minor est à meliori benedicitur. Cum igitur acceperit decimas ab Abraham, & consequenter à Leui: qui adhuc (inquit Paulus) erat in lū Idem bis eius, & benedixit ei, maior fuit quàm Abraham, & Leui: & eius sacerdotium maius quàm sacerdotium leuiticum, & legale: id maximè (ut ponderat A- Idem postolus) quia legale sacerdotiũ in illud Melchisedech transferri debebat, id est in sacerdotiũ Christi, qui cõstitutus fuit sacerdos secũdũ ordinẽ Melchisedech: Ideo ipse Christus non fuit de sacerdotio Aaron, neque de tribu Leui, sed de tribu regali Iehuda: ut intelligatur, q̄ sacerdotiũ Christi fuit regale, & secũdũ ueram ordinem regis iusti: Vnde hæc contestatio, Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech, reprobatio quidem fuit prioris mandati, & sacerdotij, tanquam infirmi & inutilis, cum ad nullam perfectionem deducat lex. Cessare igitur debebat sacerdos, qui secundum legem mandati carnalis factus erat, & surgere ille, qui secundum uirtutẽ erat uita indissolubilis: Hæc ex Paulo deduximus. Cur autem Christi sacerdotium æternum figurabatur in sacerdotio Melchisedech? Ad hoc respõdens dicam cum Hieronymo: Si uas electio- Hierop. nis supet ad mysterium, & de quo disputat ineffabile confitetur, quanto magis nos uermiculi, & culices solam debemus scientiam inscitie confiteri, & amplissimam domum paruo quasi foramine uidisse? Grãdis enim est sermo, & interpretabilis ad dicendum, cur sine genealogia inductus sit Melchisedech. Et si uerum dicunt Hebræi, q̄ fuerit Sem, quid importat hoc nomen Sem, quod interpretatum Latine nomen significat? Illud fortè nomen, quod est super omne nomen, sicut quando dicitur uirgo, intelligitur Virgo, quæ est super omnes uirgines: Et Apostolus super omnes Apostolos: & Pater super omnes patres, & ut breuiter ex omnibus cõcludamus, in Melchisedech erat aliquid diuinũ, & permanens, in quo representabatur sacerdotium Christi æternum: de quo (ut inquit Paulus) effari non licet, ideo ad alia ueniamus. Paulus

Quanto maior, & melior sacerdos fuerit Christus quàm Aaron, & omnes sacerdotes legales. Cap. XI.

Verum quantum Christus noster Pontifex maximus alios omnes sacerdotes leuiticos, & legales excesserit, Paulus cum Hebræis Idem differens apertè demonstrat: Vbi, postquam multa enarrauit de sacerdotio legali & tabernaculo, subintulit: Christus assistens Põtifex futurorum bonorum, per amplius & perfectius tabernaculum non manufactum, id est non huius creationis: Neque per sanguinem hircorum, aut uitu-

CANTICI SECVNDI

lorum, sed per proprium sanguinem introiuit semel in sancta, aeterna redemptione inuenta. Sex à Paulo tanguntur, in quibus Christus fuit perfectior, & excellentior pontifex, quàm legalis & figuratiuus: Primo quia illi impetrabant propitiationem à Deo, qua placatus faucret in bonis temporalibus, ut patet in tota promissione legis, qua dicitur: Si audieritis me, bona terræ comedetis: Et possidebit semen uestrum portas inimicorum suorum: Et unus ex uobis fugabit mille & duo decem milia, & huiusmodi: Quæ omnia temporalia erant, quamuis essent figura æternorum. Ad quæ sapientiores aliquando introcedebant loquentes de sæculo futuro, de beata uita, & de uero paradiso deliciarum: Ad cuius statum non deueniebatur per sacrificium, sed per meliorem sortem, & pretiosam mortem sanctorum, sicut deuenierat prophetæ. Sed loquamur de sacrificio, per quod tantummodo expiabantur peccata aliqua, & nou omnia: Vnde ab illis expurgati nõ merebantur præmium æternum, sed ea quæ secundum præsens seculum promittebantur. Noster autem Põtifex factus est (inquit Paulus) futurorum bonorum, ideo per amplius & perfectius. Secundo loco sacerdos leuiticus introibat tabernaculum manufactum, imò ligneum, postea lapideum erecto templo: Sed noster Pontifex introiuit tabernaculum non manufactum, id est non buis: creationis: Per quod tabernaculum Origenes cælum intelligit: Quod confirmari posset testimonio Pauli dicentis: Habemus Pontificem maximum, qui pertrauit cælos, Iesum filium Dei: Et iterum: Talem habemus pontificem, qui consedit in dextera sedis magnitudinis in cælis sanctorum minister, & tabernaculi ueri, quod fixit Deus, & non homo. Ipse autem Origines dictum suum roborat testimonio diui Citharædi dicentis: Hæc recordatus sum, & effudi in me animam meam: quoniam ingrediar in locum tabernaculi admirabilis, usque ad domum Dei: Et iterum in alio psalmo: Domine quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requiescet in monte sancto tuo? Qui ingreditur sine macula, & operatur iustitiam. Et quis est locus tabernaculi admirabilis, ex quo peruenitur usque ad domum Dei? Et quod est illud tabernaculum, cuius memor factus propheta effusa est in ipso anima eius, ueluti quodam intolerabili desyderio resoluta? Non quidem erat illud ex pellibus caprimis, & cortinis byssi, purpuræ, hyacinthi, & cocci: Nec illud quod ab Allophylis captum est: Nec illud, quod à filio fabricandum erat: Sed tabernaculum Paternum, quod diuisum in plures mansiones in plurali nominatur à Christo dicente: Facite uobis amicos de mamona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiãt uos in æterna tabernacula. Et à Regio propheta in psalmo: Quam dilecta tabernacula tua Domine uirtutum, concupiscit & deficit anima mea in atria Domini. Tabernaculum igitur hoc non manufactum est cæli, quod non manu hominum, sed uirtute & iussu Dei fabricatum est. Est & aliud tabernaculum, in quo Deus habitare delectatur, quod templum Dei uocatur à Paulo dicente: Templum Dei, quod estis uos. Anima igitur uniuscuiusque mundata & purificata est templum, & tabernaculum Dei: Et hoc non manufactum,

Paulus

Dauid

CHRISTVS.

et non huius creationis, uel fabricæ, qua scilicet materialia hæc omnia fabricata sunt, sed modo quodam singulari Dei ore insufflatum. Tertio quia legalis pontifex accedebat in sancta in sanguine bircorum, uitulorum, arietum, agnorum, passerum, et columbarum, uel in cinere uitule asperso, et huiusmodi: Quæ omnia animalia sunt, et ad animale[m] hominem expurgandum pertinentia: Christus autem introiuit per proprium sanguinem in sancta, ut omnia emundaret tanto melius, quanto sanguis, non dicam hominis, sed filij Dei sanctissimi pretiosorem, quàm sanguis animalium, quo mundabatur animalis homo: Et consequenter tanto perfectius sacerdotium Christi mundantis in sanguine proprio, quàm sacerdotium legale mundans in sanguine animalium. Cur autem omnia penè (ut inquit Apostolus) mundentur in sanguine (pene inquit, quia uasa metallorū purgabantur igne, et alia uasa et uestimenta aqua mundabantur, ut in libro numerorum legimus) id in causa esse existimo, quia peccatum trahit originem à sanguine et carnæ, ideo expiatio fieri debebat per sanguinem: Tribunal enim iustitiæ Dei exquirens pœnam, ubi fuit peccatum, uult ut sanguis effundatur, et comprimatur caro, quæ fuerunt fomenta peccati: Sed in sacrificio legali et figuratiuo, quod non plenè expiabat, fiebant expurgationes in sanguine figuratiuo animalium. Veniens autem Christus, promittens, et dans cœlestia, effectus caput omnium membrorum huius mystici corporis, sanguinem non humanum peccato obnoxium, et non animalium, sed pretiosissimum quoque super omnes sanguines, qui erant in hoc mystico corpore pro expiatione omnium fudit. Hinc Paulus noster ait: Neesse erat, ut exemplaria cœlestium illis animalium sacrificiis mundarētur: hæc autem cœlestia melioribus hostiis, quàm istis, id est sanguine Redemptoris, ut inquit Ioannes in epistola: Sanguis Iesu Christi emundauit nos ab omni peccato: Et in Apocalypsi: Qui dilexit nos, et lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo: Iamque omnibus notum est, quod Christus patiens non in sanguine animalium figuratiuo, sed in proprio sanguine satisfecit tribunali iustitiæ diuinæ. Quarto quia sacerdotes legales, toties, quoties pro peccatis ad ipsos recurrentibus impetrare uolebant propitiationem, introibant in sancta, mactabantque animalia: Noster autem Pontifex Christus introiuit semel in sancta: quia semel in crucem ascendit offerens se Deo Patri, & satisfaciens pro omnibus non figuratiua, sed uera satisfactione, etiam pro præcedentibus patribus: Quia hæc oblatio facienda iam accepta fuit à Patre ante mundi constitutionem, et in ea expiabantur quotquot salui fiebant: ut expressè inquit Ioannes in Apocalypsi: Adorauerunt bestiam omnes, quorum nomina non sunt scripta in libro uitæ agni, qui occisus est ab origine mundi. Et Petrus: Non corruptilibus auro, et argento redempti estis de uana uestra conuersatione paternæ traditionis, sed pretioso sanguine, quasi agni immaculati Christi, et incontaminati, præcogniti quidem ante mundi constitutionem, manifestati autem nouissimis temporibus. Quibus uerbis citra omnem ambiguitatem declaratur sacrificiū huius Pontificis no-

Paulus

Idem

Ioan.

Apocal.

Ioan.

Petrus

CANTICI SECVNDI

stri Iesu factum de seipso præordinatum fuisse ab æterno, ut ipso mundaretur etiam Hebraicus populus à coinquinationibus, à quibus non poterant per sacrificia animalium emundari. Quinto in eo, quod ait: Aeterna redemptione inuenta: Quæ uerba duplicem possunt habere sensum: Alter est, quod simus redempti à peccato et ducti ad æternam gloriam: Alter, quod noster Pontifex Iesus adinuenit redemptionem, quæ unica est et æterna, adeo, ut alia non indigeamus, sicut indigebant illi Patres antiquæ legis, qui expectabant hanc redemptionem. Et hoc interim plures faciebant redemptiones: Redimebant enim primogenita certo pretio: Nam primogenitum a sui redimebant oue, et facultates uenditas, et libertatem redimebant anno iubilei. Sed et ipse populus totus redemptus fuit de Ægyptiaca seruitute, iterum captiuandus: Et pluries redempti sunt aliquando generaliter, aliquando uerò particulariter, nunc ab una, nunc ab alia seruitute, nunc à peccato, nunc ab obligatione: Christus autem semel redemit nos æterna redemptione inuenta: Redemit inquam propriè, et non emit: quia iam ante per naturam ipsius eramus, licet admodum nostris ab eo auersi delictis. Redempti quidem omnibus nihil deest, nisi ut consequamur effectum huius redemptionis. Quem consequi possumus, si tamen uolumus, quia fons baptismatis, ubi illum effectum consequimur, omnibus iam patens est. Patet et ætærium gratiæ, et remissionis: Nam facta redemptione ministros, et executores ipsius reliquit tribuens eis omnimodam eiusdem redemptionis distribuendam potestatem dicens: **Quorum remisistis peccata, remittentur eis. Et iterum: Quaecunque solueritis super terram, erunt soluta et in caelis.** Ex quibus omnibus sextum infertur maxime perderandum, quod ex sacrificiis legis non iustificabatur homo, sed per Christum, ut Paulus Romanis scribens aperta uoce testatur dicens: Ex operibus legis, tam naturalis uidelicet, quam scriptæ non iustificatur omnis caro coram illo: Iustitia autem Dei per fidem Iesu Christi, in omnes, et super omnes, qui credunt in eum. Omnes enim peccauerunt, et egent gloria Dei, iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, quæ est in Christo Iesu: quem proposuit Deus propitiorem per fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem iustitiæ suæ propter remissionem præcedentium delictorum: quæ punire decreuerat, nisi uidelicet mediator redemisset satisfaciens tribunali iustitiæ: Quam satisfactionem iustus et deus Deus acceptauit iustificans eos, qui ex fide Iesu Christi sunt, et non per legem naturalem, aut scriptam: Nam cognitio peccati fit per legem, naturalem uidelicet, ut cõcordes interpretantur Hieronymus, et Origenes: quia ex ea quilibet diiudicare potest, quid iustum, et quid iniustum, ut idem Paulus paulo superius dixerat: Cum enim gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt faciunt, eiusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum, et inter se inuicem cogitationum accusantium, atque defendentium. Et hæc lege obstruitur omne os, et subditus fit omnis mundus Deo: Quod de lege scriptum

CHRISTVS
STVS

intelligi non potest, cum non ligaret omnes, nec obstrueret omnium ora: quæ tan-
 tummodo Israëlitis data erat: Quæ nec iustificabat, nisi à peccatis commissis
 per errorem & aliis uel paucis, quæ secreta erant, & non ueniebāt morte mul-
 tanda: Scelera autem, rebelliones, & iniquitates, quæ sunt acriora peccata, nõ
 remittebantur in lege neque per sacrificia, neque per orationem sacerdotis, sed
 morte propria expiabantur: ut patet de blasphemio, homicida, adultero, coeunte
 cum bestiis, & contra naturam: Qui omnes lapidari, aut cõburi iussi sunt, ut in
 diuersis locis librorum legalium legimus: Ideo inquit Apostolus cum Hebræis: Paulus
 Impossibile est in sanguine taurorum, & hircorum auferri peccata. Ideo ingre-
 diens mundum noster Pontifex maximus, & Dei uiui Filius dicit: Hostiam, &
 oblationem noluisti, corpus autem aptasti mihi, in quo, scilicet offerre sacrificiũ
 pro omnibus: Holocaustomata & pro peccato tibi non placuerunt, tũc dixi: Ec-
 ce uenio: In capite libri scriptũ est de me, ut facere uoluntate tuã, Deus meus: no-
 luit iuxta illud Isaiæ: Oblatus est, quia ipse uoluit. Supius dixerat, quia hostias, Isaias.
 & oblationes, & holocaustomata, & pro peccato, scilicet sacrificiũ peccatoriũ
 noluisti, tunc dixi, ecce uenio, ut faciã uoluntate tuã. Aufert primũ, scilicet sacri-
 ficiũ legis: ut sequens statuat, Christi uidelicet oblationem: undè sequitur: In
 qua uoluntate sanctificati sumus per oblationem corporis Iesu Christi semel. Et
 omnis quidem sacerdos præsto erat quotidie ministrans, & easdem semper offe-
 rens hostias, quæ non possunt auferre peccata: Hic autem unam pro peccatis of-
 ferens hostiam, in sempiternum sedet ad dexteram Dei de cætero expectans, do-
 nec ponantur inimici eius scabellum pedum ipsius: Vna enim oblatione consum-
 mauit in sempiternum sanctificatos: Quæ adeo clara sunt, ut expositione nõ in-
 digeant: Ideo Dauid, qui commiserat adulterium, & homicidium, sciens huius-
 modi sacrificiũ emundari non posse, clamat, & dicit: Quoniam si uoluisses sacri- Dauid
 ficiũ dedissem, utique holocausta non uoles: pro quo habemus: holocaustis non
 delectaberis. Et cum nihil aliud facere posset, nisi dolere de peccato expectans
 redemptionem à cælo, aut in aduentu Messiah, aut in sua passione præuisa, di-
 cit: Cor contritum, & humiliatum Deus non despicias. Sed quia non erat ex- Idem
 bibita passio, ideo supplicium mortis effugere non potuit, sed ei dictum est per
 Natam prophetam, ut patet in secundo uolumine Regum: Quare contempsi- Natham
Li. Reg.
 sti uerbum Domini, ut faceres malum in conspectu eius: Vriam Etheum percuf-
 sisti gladio, & uxorem illius accepisti in uxorem tibi, & interfecisti eum gla-
 dio filiorum Amon: Quamobrem non recedet gladius de domo tua usque in sem-
 piternum: Ecce ego suscitabo super te malum de domo tua, & tollam mulieres
 tuas in oculis tuis, & dabo proximo tuo, & iacebit cum mulieribus tuis in ocu-
 lis solis huius. Hoc tantum impetrauit, ut mortem non subiret, forsitan meri-
 to Christi uenturi, quem maximo affectu decantauerat fore redemptorem, &
 saluatorem mundi, cætera autem mala ipsi prædicta sustinuit: Expulsus enim fuit
 à filio stupratis eius mulieribus, uidit mortem Amõ, & Absalõ filiorum suorum:

CANTICI SECUNDI

Adonias autem statim post eius mortem, iubente Salomone, neci traditus est. Hi autem noster Pontifex maximus omnia scelera expurgauit, & omnia peccata tulit per sacrificium, quod tulit: ut pulchro Isaiæ oraculo prædictum fuerat **וְהוּא יָחִיב לְכַלּוֹת בְּעֵינָיו מִכָּל הַפְּשָׁעִים אֲשֶׁר עָשָׂה**. Et ipse infirmatus est propter iniquitates nostras, & attritus est propter iniquitates nostras: Quæ impietas, & iniquitas Hebraicè dicta **חַוִּיב** hauon, & **פָּסַח** passab, non remittebantur per sacrificium legale: Ideo clementissimus Pater hæc omnia posuit super humeros Filij sui, qui sese offerens in sacrificium omnia tolleret. Et quia non omnes huius expiationis beneficium consequi uolunt, ideo sequitur: Et ipse peccata multorum tulit, illorum uidelicet, qui saluari uolunt: Et pro transgressoribus orauit, faciens, quod in se est pro omnibus: Qui si non consequuntur salutem, ipsis imputetur: quia nolunt eam sibi acquisitam complecti.

Christus fuit uera hostia, & omnigenum sacrificiū, & oblatio. Cap. XII.

Blatus itaque pro nobis effectus est uera hostia, holocaustum, sacrificium, peccatarium, culpatarium, pacificorum cherbona, id est oblatio, munus, & quicquid in lege offerebatur. Hostia enim & uictima est illa, quæ offertur (ut docet authores nostræ linguæ) quando quis aggreditur hostes aut de eis uictoriam, uel triumphū reportat: ut Poëta in huiusmodi peritissimus decantat: *Victima, quæ dextra cecidit uictrice uocatur: Hostibus à domitis hostia nomen habet. Christus itaque aggressus hostem humani generis seipsum obtulit Patri hostiam uiuam, & cum deiciens, & debellans se in uictimam mactauit, ut simul uictoriam reportaret, & se in hostiam de hostibus debellatis offerret: Ideo inquit Paulus cum Ephesiis: Christus dilexit nos. & tradidit semetipsum pro nobis oblationem, & hostiam Deo in odorem suauitatis, ut nos, debellatis hostibus, eriperet ex eorum manibus: Et iterum cum Hebræis ait: Nunc autem semel in consummationem sæculorum, ad destructionem peccati per hostiam suam apparuit. De qua hostia Origenes multa differit in epistolam ad Romanos. Fuit quoque Christus holocaustum, quod apud Latinos totum combustum significat: Hebraicè autè dicitur **חַוִּיב** habolah, quod propriè interpretatum dicitur ascendens: Combustus enim fuit totus igne amoris, & consumptus, & transmutatus in naturam spiritualem. Hinc demonstrans qualis futurus erat, transfiguratus fuit ante eos, mutato corpore passibili, obscuro, & graui in corpus agile, lucidum, & impassibile: Sed non stetit, quia non adhuc oblatus in holocaustum erat uerè combustus, & transmutatus: Post factum autem holocaustum in cruce suscitans se ostendit (ut erat) penitus transmutatum, intrans clausis ianuis, apparens quando uolebat, & se occultans ad nutum: & tandem leuissimus effectus multis uidentibus ascendit gloriosus: Undè accommodatè dictus est **חַוִּיב** holah, id est ascendens. Combustus igitur, & uirtute diuini ignis in naturam ipsius ignis, & spiritus trans-*

Ouidius.

Paulus

Idem

Orige.

mutatus ascendit ad Patrem, præstita primo fide discipulis per quadraginta dies de ueritate suæ resurrectionis: Et ascendens in altum quamplurimos conscendere uoluit secū, iuxta illud propheta: Ascendēs in altum captiuam duxit captiuitatem. Fuit quoq; sacrificiū oblatum pro peccato, quod Hebræi **NON** batat uocant, & propriè interpretando nihil accommodatius dicere possumus, q̄ peccatariū ab **NON** hata, quod est peccatū: De quo sacrificio, inquit Paulus cū Corinthiis: Qui non nouit peccatum, pro nobis peccatarium se fecit: pro quo mendosif codices habent, pro nobis peccatum fecit: Quomodo enim qui nō nouit peccatum, potuit facere peccatū? Et quē fructū nobis attulisset faciēs peccatū? Nec placet illa expositio à nonnullis data: fecit peccatū, id est se obtulit pro peccato: quia & si conueniunt in sententia, non tamē illa interpretatio conuenire potest. Fuit igitur peccatariū, id est pro omniū peccatis oblatū. Fuit etiā culpatoriū, sacrificiū uidelicet oblatū pro culpa, aut pro errore, ut propriè loquamur: Quod sacrificium in lege **DON** assam dicitur: quod nos traductum habemus, pro delicto: In quo à sacerdote, uel uncto peccante, & à turba offerebatur uitulus, à principe uerò hircus: Sed uulgaris anima capram offerebat, uel ouem, ut in Leuitico legimus: Et sanguine partim intincto digito sacerdotis aspergebatur cornu altaris, partim ad ipsius basim fundebatur: Quæ omnia plena sunt sacramentis: Vitulo enim hirco, & capra placabatur tribunal diuinæ iustitiæ, cui omnia illa correspondent: quæ etiam significant in homine partem illam, in qua est fomes peccati, ut non sine causâ suscepturi sententiam, & Dei iustitiam punitiuā à Salvatore comparentur hœdis, qui sunt caprini, & hircini generis: Per quæ animalia cæsa, & sacrificata facillè placabatur Deus, errore in parte excusante: Et aspergebatur cornu altaris erecti ante ipsum tribunal sanguine ipsius animalis oblato ad placandas cœlestes uirtutes, quæ sanguinem exquirunt ab his, qui peccant secundum carnem, & sanguinem, ut secundum rectitudinem iustitiæ quisque puniretur per ea, per quæ & peccauit. Et hoc fiebat digito sacerdotis, qui tanquam mediator interuenit ad placandum Deum cū homine peccante. Christus autem non solū Sacerdos, & Pontifex, sed etiā hircus, uitulus, ouis, agnus, & omnimodum sacrificium effectus, ut statim declarabimus, ipsemet fundens sanguinem proprium in quolibet cornu altaris crucis per amplius, & perfectius placauit Patrem æternum, & tribunal iustitiæ suæ, quàm fiebat sanguine animalium. Nec uacat à mysterio sanguis, qui fundebatur ad basim altaris, in multo maiori quantitate, quàm is, quo aspergebatur cornu altaris, quia multo plus est sanguis, & meritū per effusum sanguinem acquisitum, quod superabundat, & reseruatur, q̄ ille sanguis, uel meritū expositū ad cornu altaris digito ueri sacerdotis in purificationem peccantis: Sanguis enim Christi, & meritum eius suffecisset, & sufficit pro millibus & millenis millibus mundis, ut dicunt nostri Theologi. Maior est igitur pars, quæ superabūdans reseruatur, q̄ illa, quæ in nostram actualem expurgationem exponitur. Sed hoc quoque aduertēdū est,

CANTICI SECVNDI

quod hæc pars, quæ emundatur, digito sacerdotis aspergitur: quia merita Christi dispensantur nobis per manus sacerdotis, ut in Actibus Apostolicis legimus: Per manus autem Apostolorum fiebant signa, & prodigia multa, data uidelicet ipsis potestate per sanguinem, & meritum Christi. Hinc Paulus ad Timotheum: Admoneo te, ut resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum: Et in priori epistola ad eundem: Noli negligere gratiam, quæ data est tibi per impositionem manuum presbyteri. Et iterum in actibus Apostolicis dicitur: Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum sanctum: Quæ omnia dicta sunt ad denotandum, quod merita, & dona Christi dispensantur per manus sacerdotum, & ministrorum suorum, largè & apertè, sicut sanguis figuratiuus parè aspergebatur solo digito sacerdotis legalis. Quod autem vitulus, hircus, capra, uel ovis oblata pro peccato Christum figurarent, habemus ab Isaia dicente: Omnes nos sicut oves errauimus, unusquisque in uiam suam declinauit: & posuit Dominus in eo iniquitates omnium nostrum: Oblatus est quia ipse uoluit: Tanquam ovis ad occisionem ductus est, & sicut agnus coram tondente ipsum, non aperuit os suum. Ecce quomodo nunc ovis, nunc agnus dicitur oblatus, pro expurgandis peccatis. Fuit etiam hostia pacificorum, quæ in lege dicitur זבח השלמים zebah aselamin: Quod clarissimè reseratur à Paulo scribente ad Colossenses: Pacificans per sanguinem crucis eius, siue quæ in celis, siue quæ in terris sunt. Et uos cum essetis aliquando alienati & inimici sensa in operibus malis, nunc reconciliauit in corpore carnis huius per mortem exhibere uos sanctos, & immaculatos, & irreprehensibiles coram ipso, si tamè permaneris in fide fundati, & stabiles, & immobiles à spe euangelij, quod audistis, & quod prædicatum est in uniuersa creatura, quæ sub cælo est. Quæ uerba Apostoli ponderanda sunt, & attendenda quàm clarè excludant à benefico effectu perpetrato à nostro Pontificè maximo Christo in cruce pro nobis eos, qui nolunt ipsius cooperatores esse, consentientes & firmiter custodiennes ea, quæ ipse donauit: quia (ut sæpius diximus) uult, ut simus cooperatores eius: ut pretiosius sit nobis præmium, & illi iustius, quod dat nostris interuenientibus operibus. Fuit etiam munus quod קרבנה cherbonah, & apud nos oblationem sonat: in quo quàm optimè denotatur Christus, qui sponte sua oblatus est, ut inquit Isaïas: Et Paulus de eo cum Ephesiis dicit: Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem: & hostiam Deo in odorem suauitatis: Et iterum cum Hebræis: Sanctificati sumus per oblationem corporis Iesu Christi semel. Fuit etiam munus, quod מנחה mincha dicunt Hebræi, & aliud genus doni, & ipsum sponte oblatum significat, quasi in signum amoris sine aliqua obligatione: Et differt à cherbonah, quod dabatur quodammodo in signum feudi, & subiectionis. Hoc igitur donum in signum amoris datum quàm optimè Christum significet, explicat Paulus cum Romanis dicens: Deus proprio filio non pepercit, sed pro omnibus nobis tradidit illum: Et eum ipso, qui continet

omnia, omnia donauit, ut subinfert Apostolus inquit: Quomodo non etiam cum illo omnia nobis donauit? Et cum nihil habeamus, quod non acceperimus, æquum est, ut & apophoreta reddamus distribuentes hæc pauluscula, & uilia bona terrestria suis patientibus membris, & egentibus: cor autem, & animum, atque amorem demus illi, qui omnia nobis dedit, id maxime ipso acclamante: Date, & dabitur uobis: Date de terrenis unum, & dabo de cœlestibus centum: Date uos mihi uiles, & seruos: & dabo uobis meipsum Dominum. CHRISTVS.

Quomodo Christus fuerit uerus agnus.

Cap. XIII.

Rimum sacrificiorum, quod mactauerunt filij Israël, fuit agnus, quem iussu Dei præparauerunt pro paschate, id est pro transitu de Aegypto celebrando: Cuius præparatio hæc fuit, sicut in Exodus Exodus legimus. Mensis iste Martij, quem Hebræi חַדְשׁוֹן uisân uocant, erit uobis primus in mensibus anni. Bene quippe primus cum in ipso datum fuerit principium uocæ uitæ, non primus, eo quod in ipso fuerit mundus fabricatus, quia ex lege, & clarius à sapientibus Hebræis habetur, quod mundi fabrica facta fuit in mense Septembris, eo uidelicet tempore, quo sata maturescunt, & arbores suos fructus reddunt, ut sicut homo introductus fuit in domum iam pleno ædificio constructam, ita adinueniret matura, & præparata ea, quæ ad uictum humanum pertinent: Quod tempus celeberrimum habent Hebræi, & dies remissionis uenerantur: Quibus sicut Deus munificus fuit in fabricando, ita esset in remittendo. Hinc conuenienter denominatur hic mensis Septembris à numero septenario remissio: Sed ab Hebræis מִשְׁכַּן tisri quasi dirigens, & æquilibrans omnia. Celebrant quoque eodem mense festum tabernaculorum, sed de his aliàs. Dicitur ergo fuit ille mensis primus, non respectu creationis, sed renouationis ipsius mundi. Sequitur edictum Dei: In decima die mensis tollat unusquisque Agnum per familias, & domos suas: Qui denarius numerus quidem completus denotat plenum curriculum uitæ, & consummatum opus, quod tunc expleuit author uitæ: in cuius typum agnus legalis immolari, & comedi iubebatur. Nec attenditur hic numerus materialis, sed ratio formalis cõplementi, quæ est in denario: ad quod potissime spectant, qui philosophantur, & theologizantur per numeros. Iussus itaque fuit tolli agnus per familias, & domos eo numero, & distributione, quæ sufficeret uescientibus: & ipsi totum uesci possent, ut nihil remaneret abiiciendum, nec deficeret comedere uolentibus. Iam incipiunt sacramenta rerum spiritualium, quæ omnibus accipientibus, quotquot sint, sufficiunt: nec aliquid proiiciendum restat: in quorum figura illud de agno typico datum erat præceptum. Sitque agnus anniculus, qui mensum, & totam reuolutionem cœli susceperit, ut plenus sine macula, & perfectus eum merito figuraret, qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus, aut error uel defectus in ore, uel operibus eius. Iuxta quem ritum tolles & hædum,

CANTICI SECUNDI

qui ad sinistram dicitur collocandus, sicut agnus ad dexteram: undè innuitur, q̄
 Christus per illa duo animalia figuratus medium tenet de utroque latere par-
 ticipans, regnans in domo Iacob media inter Abraham & Isac: In quo com-
 pletum est illud Dauidici oraculi: Misericordia & ueritas obuiauerunt sibi in
 stitia & pax osculatae sunt: Iustitia enim & ueritas cum bœdo in latere sinistro
 Archetypi collocantur: misericordia autem & pax cum agno in dextera: me-
 dium uerò locum tenet mediator Christus Iesus. Seruari quoque iubetur agnus
 usque ad uesperam quartidecimi diei, quo immolaretur adueniente quintodeci-
 mo die & plenilunio: à nouilunio enim incipiebat mēsis. Sed quid expectabatur
 Luna in iis quæ significabant Christum, & Dominum, qui nec Lunæ nec Soli,
 nec stellis subiicitur, sed omnium fabricator omnibus imperat? Dicimus quòd
 non expectabatur plenilunium huius septimi erratici sideris, sed superioris: cu-
 ius hoc simulachrū gerit. Luna quoq; domum figuratiuā significat, quæ habitū
 suam plenitudinem in Dauid, qui fuit quartusdecimus ab Abraham, à quo ce-
 pit illa domus, & in Salomone, qui fuit quintusdecimus, in quo perfectum fuit
 plenilunium, & fœlicitas familiæ illius: A Roboam autem Salomonis filio des-
 cere cœpit usque ad omnimodam occultationem, quæ facta fuit tempore Iero-
 niæ per captiuitatem Babylonicam Duo itaque duces figurarunt istud pleni-
 lunium, Dauid scilicet & Salomon: sub quibus regnantibus habitus est cultus ple-
 nissimus Mosaicæ & figuratiuæ legis, qui & ambo figurauerunt Christum sed
 diuersimodè: Dauid enim multa perpeffus imago fuit Christi patientis in car-
 ne: Salomon autem fœlicissimè regnans typus fuit Christi resurgentis, & fœ-
 licissimè post resurrectionem regnantis. Hinc ambo de ipso Christo prophetan-
 tes loquebantur sub persona propria, tanquam gerentes Christi imaginem, sed
 ille patientis, hic autem triumphantis. Plerique sacræ scripturæ loci hoc cõpro-
 bant, uerū duo tantūmodo exempli gratia subiiciamus: Ait enim Dauid: Fode-
 runt manus meas & pedes meos: & alia quæ ibidem, & alibi prosequitur: qui-
 bus expressissimè pingit Christū patientem. Salomon autē ait: Venite & uide-
 te Regem Salomonē diademate coronatum: & multa quæ in canticis de Chri-
 sto triumphante canit sub uariis ænigmatibus, & hoc sub propria persona, quæ
 suo loco relinquimus declaranda. Plenilunium itaque, & consummatum opus le-
 gis expectauit figuratum per plenilunium, quod fuit sub illis duobus regibus: Al-
 tius autem conscendendo (ut theologiam Hebræorum prosequamur, qui dili-
 gentius de hoc pertractant) Luna est mensura infima archetypi nobis dome-
 stica: quæ nunc uacua, nunc semiplena, nunc plenissima dicitur, prout charisma-
 ta suscipit à superioribus nobis communicanda. Hoc itaque plenilunium plenis-
 simam illam innuit mensuram gratiarum, & omnium bonorum, quæ ab ea in se
 suscipiens Christus nobis per passionem communicaret, iuxta illud Ioannis: De
 plenitudine eius omnes accepimus. Tunc igitur sumi præcipitur de sanguine
 ipsius Agni, & liri uterque postis, & superliminaria domorum, in quibus

Dauid

Idem.
Salomon

Ioan.

comedeabant Agnum. Domus autem in qua comedimus, ecclesia Christi est: ostium ipse Christus, qui ait: Ego sum ostium. In quod non datur introitus nisi CHRISTVS. limitibus, & superliminari sanguine ipsius Christi veri agni: quia per sanguinem eius datur introitus (inquit Paulus) ad Sion, & ad sanctam ciuitatem, Paulus & ad omnem salutem. Et tunc edent carnes nocte illa assas igni. Nobis quoque iussum fuit sub interminatione uitæ æternæ denegandæ, ut comederemus carnes huius agni, qui tulit peccata mundi: Nisi (inquit) manducaueritis carnem filij hominis, non habebitis uitam in uobis. Comedimus autem assas igni, illo utique igni, de quo dicitur: Ignem ueni mittere in terram. Et azymos panes cum lactucis agrestibus: Neque Deus adeo ponderat fermentum, ut iubeat exterminari animam de populo, quæ azymum non comedit, & habeat uel modicum fermentum in domo, sed propter ea, quæ fermentum significat, sub tanta comminatione prohibuit. Fermentum enim malitiam significat, quæ uel minima non admittitur in his, qui transitum uerum facturi sunt in Deum: quia modicum fermentum (inquit Paulus Apostolus) totam massam corrumpit, & coinquinatio uel modica prohibet accessum ad Deum. Vult igitur Deus in hac solemnitate transitus ad nouam uitam spirituales significari per transitum illud de Aegypto, ut comedantur azymi sinceritatis, & ueritatis, & **מרור** merur, id est amaritudines, pro quo nostra translatio habet lactucas agrestes: Amaritudines enim comedendæ sunt: quia non potest fieri transitus ad meliorem uitam, nisi moriatur homo uita hac animali: Sed cum hoc fieri nequeat absque uolentia, inde sequitur dolor, & amaritudo. Et hoc est, quod dixit uerus Dux huius transitus: Regnum cælorum uim patitur, CHRISTVS. & uolenti rapiunt illud. Uolenti uidelicet deprædatores, & oppressores, atque homicide animalis hominis comprimendi, nullo respectu habito ad dolorem inde sequentem, Caput cum pedibus & intestinis uorabitis, & non remanebit ex eo quicquam usque manere. Totum igitur comedere debemus, sicuti manet totum sub utraque specie, ut omnibus partibus assumptis, secundum quoque omnes partes, ipso fauente, in eundem transformari ualeamus, & caput rationis, & pedes affectuum, atque omnia interiora cordis migrent in ipsum Christum, quem sumimus. Nec potest quis esse spiritualis, & diuinus, nisi secundum totum: quia qui deficit, aut offendit in uno (inquit Iacobus) factus est omnium reus. Hoc autem diuinum & Iacobus sacrum conuiuium oportet, quod fiat in uespere ipsa transitus, ut corroborati ualeamus transitum perfectum facere. Quod autem dicitur, ut nihil relinquatur in mane, significat, quod de sacramento figurato nihil relinqui debet non assumptum, sed totum assumi: ut perfecte, & secundum omnes partes (ut diximus) transformemur ipsum. Si quid tamen remanebit, quod assumens non adhuc bene corroboratus comedere nequeat, comburatur igne amoris, fidei, & bonæ uoluntatis: quæ pro facto sufficit, quando quis non potest perficere, quod desiderat. Alienigena autem, à fide uidelicet, & peregrinus non existens de ecclesia non comedat, sed tantummodo illi, qui continentur in domo ecclesiæ: Unde sequitur

CANTICI SECUNDI

In una domo, id est in una ecclesia, & in una fide comedetur: Non enim profundæ sunt carnes, passimque infidelibus exponendæ. Nec os illius confringentis.

Ioan. Quod Ioannes de ipso uero Agno crucifixo ad literam interpretatur dicens: Ac Iesum autem cum uenissent, ut uiderunt eum mortuum, non fregerunt eius crura, ut scriptura impleretur: quæ dicit: Os non comminuetis ex eo. Si uero ad corpus mysticū referre uoluerimus, id quidē significat, quod de membris illis electis per ossa denotatis nullū debet comminui, iuxta illud, quod dixit uerus agnus: Omnes quos dedisti mihi, non perdi ex eis quemquā. Si qui autem confracti sunt, ut filius pditionis, illi non erant de ossibus suis, nec de ouibus suis: Nam ossa eius integra manserūt: & de ouibus inquit: Oues meæ uocē meā audiunt, & ego cognosco eas: & sequuntur me, & uitam æternā do eis: & non peribūt in æternā, & non rapiet quisquam de manu mea. Postea tradens modū comedendi ait: Sic autem comedetis illum. Renes uestros accingetis tenentes baculos in manibus, & comedetis festinanter: est enim phasce, id est transitus Domini. Quibus uerbis docemur, quod primo debemus totam carnis uoluptatem comprimere, que potissimè in lumbis uiget, si aptè uolumus comedere cibū, quo trāsmutemur in naturam spiritualem. Postea quod habeamus calciatos pedes affectuū, quos Christus uoluit etiam esse lotos, antequam comederetur agnus ille. Tenere insuper debemus in manibus, id est in operationibus baculum crucis, ut meritò in ea facientes opera nostra sint Deo grata: Comederetque debemus festināter: quia maledictus homo, qui facit opus Dei negligenter, inquit Ieremias. Sed potissimè excusari debemus esse à negligentia in hoc opere, in quo tota summa negotij nostri concluditur, ut scilicet transformati in meliorem sortē Deo uiuamus, undè sequitur: Est enim phasce, id est transitus Domini, de seruitute Aegyptiaca ad regnū: de tenebris ad uisionem pacis: de angustia ad regiones latas, de palea, luto, & latere, ad mana, legem, & sapiētiam rerum diuinarum: de uita bestiali ad diuinā. Hinc sequitur: Et transibo per Ægyptū nocte illa: percutiamque omne primogenitum in terra Ægypti ab homine usque ad pecus: & in cunctis diis Ægypti faciam iudicia: Ego Dominus. Primogenitus occidendus in hoc transitu est ille, de quo Paulus: Prius quod animale, deinde quod spirituale: Prior enim natus est Esau, quem odit, postea Iacob, quem diligit. Occidendus est ergo animalis homo, & Aegyptiacus, qui spiritualem opprimit, si uolumus facere uerum transitū, & uiuere meliori uita: iuxta illud Apostoli ad Colossenses: Mortificate membra uestra: quia cum mortui fueritis, uita uestra erit cum Christo. Et clarius cū Romanis hoc (inquit) sciētes, quia uetus homo noster simul crucifixus est, ut destruatur corpus peccati, & ultra nō seruiamus peccato: Qui enim mortuus est, iustificatus est à peccato: Si autem mortui sumus cū Christo, credimus, quod simul etiam uiuemus cum illo. Quo animali nostro mortuo fit iudiciū in cunctis diis Ægypti, id est in his, que adorabat animalis homo, ut sequitur Paulus dicens: Non ergo regnet peccatum in uestro mortali corpore, ut obediatis cōcupiscen-

CHRISTVS

Ierem.

Paulus

Idem

tiis eius: Sed neque exhibeatis membra uestra arma iniquitatis peccato: Peccatum enim uobis non dominabitur: An nescitis, quoniam cui exhibetis uos seruos ad obediendū, serui estis eius cui obeditis? Dij igitur seruitium peccato sunt, aut uenter, iuxta illud Pauli: Quorum Deus uenter est: Aut auaritia, quæ est idolorum seruitus: Aut diabolus, cui obediunt seruientes peccato: Quæ omnia indicabit Deus, dicente Apostolo: Escæ uentri, & uenter escis, & Deus destruet hæc, & illum simul cū suggestore eorū. Et talis est differentia inter seruientes Deo, & inter seruientes peccato, qualis erat inter filios Israël, & inter Aegyptios: quia uidelicet illorū ædes erat linita sanguine agni: Nam serui imò amici Dei, & hi qui iustificantur à peccato, habere debent superliminaria linita sanguine agni, qui tollit peccata mundi: quo mereantur tutelā ab angelo percutiente, gratiam bene operandi, & introitū ad cæleste regnum: Seruietes autē peccato priuati illo sanguine uera omnium tutela occiduntur ab angelo percutiente, cū nō uideat in eis pignus reconciliationis: ideo sentiunt & primogenita, & omnem uirtutem eorum collisam, & tandem se in mari suffocatos, & penitus destruetos.

De uirga Mosi, & cruce.

Cap. XIII.

Wltra agnum typicū affuit in illo trāsitu Israëlitiçi populi sacramentalis uirga, primo in conspectu Pharaonis admodum prodigiosa, postea in omnibus miraculis perpetratis in mari, deserto, & locis omnibus, quousq; intraret populus in terram promissionis insignis ualde: Quæ uirga, quamuis Mosi diceretur, uirtus tamen Dei citra omne dubium fuit: super quam sustentabatur Moses nulla propria uirtute confisus. Et inter alia, ipsius uirgæ auspicio perpetrata hoc insigne prodigium fuit, q̄ in terram proiecta in colubrum se erexit: Cuius cauda cum à proiciēte foret apprehensa, iterum uirga apparuit: Vndè docemur, q̄ proiecta Dei uirtute, non operatur quis, nisi fauore colubri, qui præstigiōrū author facillimè pro uirga submitrat fauens ad præstigia, cum ad uera miracula conuenire nequeat. Ad quorum præstigiōrum exitum, qui semper malus est, aspicere debet sapiens, ut illa, & eorum authorē contemnens Deo uero operatori adhæreat: Ideo iussum fuit Mosi, ut apprehenderet per caudam, id est ad finem attenderet, & exitum uenentorū, & letaliū præstigiōrum, & ipsa fugans soli Deo inniteretur: Quod etiam indicant discalciamenta pedum, & pastura gregum post desertum: Iusserat enim Deus, ut pedes affectuum, quos calciatos habebat Aegyptiorum doctrinis discalciaret: quia locus, & terra, aut status, ad quē deuenerat, sanctus erat: Nō enim amplius in deserto loco uacuo diuinorum influxuum morabatur, sed post desertum magicæ, & Aegyptiacæ artis: Pro quo nos male habemus; ad interiora deserti: Non enim tunc in deserti penetralibus, sed post ipsum desertum morabatur, in Arabia uidelicet fælice, in monte Sina multo influxu diuino irrigato: In cacumine enim illius montis, qui Oreb nuncupatur, cum Elia domesticè locutus est Deus: Et in alio uerticè eiusdē montis denominato Sina Mo-

CANTICI SECUNDI

si legem dedit multa cum eo familiarissimè agens, multaque ostendens prodigia, ut non desertum, sed locus irrigatissimus esset. Quæ etiam uirga diuinæ uirtutis proiecta coram Pharaone serpens uisa fuit, maximè ipsi, et suis sapientibus assuetis magicis artibus: qui omnia sua præstigia uirtute antiqui serpentis pertrabant. Hinc opinantes uirtutè Mosi præstitam ab ipso antiquo serpente processisse, opposuerunt ex aduerso uires, quas uerè à serpente malo acceperam, et uersæ sunt in serpentes: Sed uirga Mosi, id est uera diuina uirtus, quæuis serpens uideretur, uirgas illas, et uirtutes necromanticas deuorauit: ut indicaretur quòd uirga, id est uirtute diuina, quæ omnem uim dæmoniacam superat, miracula in Aegypto, mari rubro, et deserto perfecit. Fælicius autem uerus, et uniuersalis redemptor Christus uirga crucis sublimiora, et excellentiora prodigia peregit, quàm legislator Moses: cum ista uirtus Christi non solum uirga fuerit unica extensione cõtenta, sed et per transuersum transiens, quasi texturam quandam fortem et amplam ex stamine et subtegmine confecerit. Virga enim Iabacob et Mosi erecta erat tantummodo in altum, sed hæc Christi ad omnem partem extensa fuit, in longum, latum, sublime, atque profundum. Ideo non tantum ad liberandum unicum populum Israëliticum præualuit, sed in totum humanum genus, et æreas potestates, has debellans, et illos sustentans, ut nihil remanserit, in quod non præualuerit eius uirtus. Et de hac loquitur Apostolus dicens: Vt possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo, longitudo, sublimitas, atque profundum, scientiæ uidelicet supereminens charitatis, et uirtutis Christi in cruce affixi: Cuius extensio, et intensio indicatur per ramos et ipsorum angulos: Rami enim in altum, et profundum, et per transuersum extenduntur, ut in diuersas, et omnes mundi partes protensi inuuant uirtutè illâ ubique diffusam. Sexdecim anguli, quatuor scilicet in quolibet stipitis capite, inuunt quantum sit eius uirtus intensa: Nam sexdenarius est primus numerus actus ex duodenario primo crescente, et quo (ut supra diximus) crescentia omnia distributa sunt. Sed et hoc obseruandum est, quòd unus quaternarius in terra occultatur, fixo stipite in ipsa terra, uel lapide: et apparent patentes duodecim anguli in tribus patulis ramis: Qui duodenarius numerus insurgens per ternarium conductum à quaternario, uel per quaternarium multiplicatum ex ternario, quorum hic diuinus, et ille elementaris, expressè indicat diuina, et terrena omnia in ipsa cruce cõciliata esse, cū in duodenario alter per alterum conduceretur, et uterque in ipso connexus sit. Et hoc est, quod inquit Apostolus: Cõplacuit, scilicet Patri omnem plenitudinem in ipso habitare, et per eum reconciliari omnia pacificans per sanguinem crucis eius, siue quæ in terris, siue quæ in cælis sunt. Sic et in cælo partito hoc duodenario conciliantur spiritualia, et corporalia, assistentibus illic intelligentibus influentibus per illa duodenaria signa corporalia. Quaternarius autem augmenti occultatus fructum ipsius crucis significat occultum nostris sensibus, et iudiciis, sed eum tamen, qui sit radix, et fun-

Paulus

Paulus

damentum omnium fructuum, & meritorum, sicuti quaternarius est radix omnium
 numerorum. Duodenarius quoque ille, alio non mediocri mysterio conducitur, ex
 quatuor videlicet capitibus ipsius crucis, tribus clavis, & quinque plagis in ea
 patientis: Vbi duodenarius ipse resultat ex quaternario materiali, ternario di-
 uino, & quinario conglutinatio: Nam hic denotatur apud Hebræos per literã
 in qua dicunt mundum fabricatum, & conglutinatum, & quæ est sigillum il-
 lius opificis spiritus, qui nexus dicitur. Et hæc crux uisa fuit aliquando serpens,
 non quidem præstigiōsus & letalis, sed salutaris: de quo dicitur: Sicut Moyses CHRISTVS.
 exaltauit serpentem in eremo, sic oportet exaltari Filium hominis, in cruce ui-
 delicet, & in modum crucis extensum, ut ipse quoque fuerit crucifixus, crux, &
 serpens, non in perniciem, sed in salutem expositus, undè sequitur: Vt omnis qui
 credit in illum non pereat, sed habeat uitam æternam. Sicut enim caro serpen-
 tis medelã affert uulnere uenenofo, undè fit thiriaca, quæ est antidotum ueneni,
 ex carne thiri, sic caro Christi sanitatem & uitam præstat omnibus, quos mo- Idem
 mordit non ipse Christus, sed malus serpens: Ideo contra huius uenena ipsa ca-
 ro nobis comedenda est. Et quia ipse sibi uisus fuit uulneratus, leprosus, & macu-
 losus serpens, ideo cœpit pauere, tædere, & mæstus esse, & tandem dicere: Pa-
 ter si possibile est, trãseat à me calix iste. Erat quippe, & cognoscebat possibile,
 undè illud si pro quia (ut aiunt) accipi potest: Alium enim ordinem succurrendi
 nobis peroptabat (ni fallor) utiliozem: Neque à charitate summa deficiens sensi-
 tiue parti condescendebat, ut opinantur nonnulli, cum semper corpus & animã
 pro ouibus suis exponere paratus fuerit: Sed longiorem moram contentus erat
 nobiscum trahere, ut opus excellentius perficeret. Hinc non dixit, ut amoueret
 calix, sed ut transfret, & differretur usque ad illud tempus, quo compleret
 illud, quod inquit Apostolus horum sacramentorum conscius: Nouissimè autem Paulus
 inimica destruetur mors, id est angelus mortis, sicuti alibi clarius explicat dicēs:
 Vt per mortem destrueret eum, qui habebat imperium mortis, id est diabolus:
 & liberaret eos, qui timore mortis per totam uitam erãt obnoxij seruituti. No-
 luit tamen acquiescere Pater, non quidem spernens orationem supplicantis, quẽ
 semper audiebat, sed ut omnia librarentur suis ponderibus, & distribuarentur
 suis temporibus, & momentis, quæ ipse Pater habet in sua potestate cum magno
 sacramento, ut nec nostrum nec Apostolorum istæc nosse sit: Sed quod in primo
 aduentu non perfecit, in secundo citra omne dubium perficiet. Verum ut, undè
 digressi sumus, reuertamur, quamuis horrorẽ senserit ex terrificã passione, &
 mortẽ oblata, nihilominus apprehendens per caudam, id est ad finem gloriosum
 aspiciens, iterum uirga insignis & celeberrima apparuit: Quæ iterum coluber Pharisæi
 uisa fuit phariseis, & maliuolis qui dicebãt: In Beelzebub principe demoniorũ
 eicit dæmonia. Verum ostendit uirtutem illam diuinam, quæ deuoraret omnem
 uim diabolicam, probans quòd dæmon non à dæmone, sed à digito & uirtute
 Dei eicitur. Quæ uirtute multis miraculis in Ægypto huius mundi perpetrã-

CANTICI SECVNDI

tis, in donatis sanitatibus, suscitatis mortuis pane multiplicato, aqua in uinū trā
 mutata, & huiusmodi innumeris non in Aegyptiorum perniciem, sed semper in
 beneficium & emolumentum: Tandem mare, aquam uidelicet baptismi sancti-
 ficauit, per quem transitus datur nobis ad diuinum consortium in Sina, ubi legē
 audimus, & Deum sentimus familiariter agentem, & meliori quā roratico il-
 lo pascimur pane, qui uidelicet uiuus de cælo descendit, oblatus & coctus in di-
 bano crucis: Qua deniq; doctōr noster Christus nos introduxit in ueram pro-
 missam terram, uero lacte & melle manantem: Quod facere nequinit Moses,
 nō enim potuit introducere populum ad figuratiuam terram uirga illa, qua abu-
 sus erat percutiens ubi, & quando non debebat. Felicius igitur uirgæ crucis &
 Christi, quā Mosi & Iahacob nobis imitandum est, quia illis innixi, aut defi-
 cimus in uia, aut ad umbraticam terram tantummodo deuenimus, sed hac suf-
 fulti ad terram, & ueras mansiones uiuentium applicabimus duces sequentes,
 qui errare non potest. Hinc Iahacob dum nouissima uerba proponeret, qui-
 bus penē omnia negotia tam figuratiuæ, quā ueræ familiæ summam prædi-
 xit, non iam baculo suo, quo transiit iordanem, sed huic meliori uirgæ inniteba-
 tur, in cuius uirtute illa omnia efficienda prospiciebat: Dicitur enim in textu: Et
 collegit pedes suos, id est affectus **אל המטה** El hamitah: Quod quamuis bene
 traductum habeamus ad lectum, potest etiam intelligi ad uirgam: Nam **מטה**
 uirgam & lectum mutatis punctis significat. In sensu igitur literali ad lectum,
 sed in sensu allegorico aptius transfertur ad uirgam, quæ est crux, cuius uirtutē
 non minus præsentiebat, quā antiquorum nonnulli, qui ante Christū signū cru-
 cis uenerabantur: ut non modicæ authoritatis uiri scribunt: Quod erat aut na-
 tura, aut spiritu dictante, aut à sapientioribus intelligentius edocentibus, quæ no-
 uerant quanta per crucem fieri debebant.

Ad quid sacrificia, & cur hirci sorte delecti pro peccato offerri
 iussi sint. Cap. XV.

Vm ad sacrificia instituēda deueniret Deus, multa præcepit pro
 diuersis, uariisque expiationibus offerri: Quod quidē prima frō-
 te durum uidetur & extraneum, Deum uidelicet delectari sa-
 guine animalium fuso, carnibus assatis, aut combustis, & horum
 atque aliarum rerum odorem, ut plerisque in locis dicitur: Et odoratus est
 Dominus odorem suauitatis. Ideo hæc inter maxima habentur sacramenta: Pro
 cuius aliquali explicatione id pro constanti tenendum est, quod Deus summi-
 nullis odoribus, nullis saporibus oblectatur, nec cibus pascitur materialibus et
 carnibus animalium, aut panibus confectis, & oleo linitis, aut adipe aliqua per-
 fusis, quamuis hæc omnia fieri iuberentur in lege: Et hoc, aut in sacramentum et
 rum, quæ à Christo uerè fieri debebant, & eorum, quæ consequenter à nobis
 peragenda sunt, mortificando uidelicet, iuxta apostolicum præceptum, membra
 nostra, & offerendo in sacrificium acceptabile ea, quæ in nobis sunt, quorum

illa figuram gerebant: Vel ut uirtutes illæ, quæ nos continuè de criminibus à nobis perpetratis, & omnibus bonis omiſſis accusant, ad tribunal Dei placarentur peractis his, quæ figurabant ueram oblationem illam; per quam plena expiatio fieri debebat omnium peccatorum: Aut ut accepta (quod aſſerunt doctores Hebræi) portione, quæ ad eos ſpectat, & in qua paſcuntur, & oblectantur, quieſcerent. Paſcuntur enim uirtutes illæ his craſſioribus cibus ex terrea materia confectis, ſicuti à Deo ſerpenti antiquo indictum eſt, ut in Geneſi legimus: Geneſi. Terram comedes omnibus diebus uitæ tuæ. Et per Iſaiam etiam, quando dabitur perfecta requies electis, dicitur: Et ſerpenti: Puluis panis eius: Puluis autem eſt animal noſtrum, ſicuti ſcriptum eſt: Formauit Deus hominem puluerem de terra, pro quo nos habemus, de limo terræ: Qui puluis eſt animal, non quidem in melius tranſmutatum, & ſurgens ſpirituale, ſed corruptioni derelictum, aut terra, & puluis, atque ſex dimiſſum in cibum ſerpentis, quia, ut inquit Paulus Apoſtolus: Et ſi omnes reſurgemus, non omnes immutabimur, remanentibus uidelicet aliquibus in cibum ſerpentis: quos etiam in hac uita comedere ſtudet: ut decantat propheta: Catuli leonũ rugientes, ut rapiant: & quærant à Deo eſcã Dauid ſibi. Catulos enim leonum omnes cõmuniter interpretantur aduerſarios noſtros, qui (ut Petrus inquit) circũeunt quærentes, quem deuorent. Et dicuntur quære- Petrus re à Deo eſcam, quia nihil ſibi poſſunt aſſumere, niſi quantum Deus permittit. Et huiusmodi dantur, quæ in nobis animalia, & deturpata ſunt, aut quia Deus permittit diabolo, ut tollat, quod diabolicũ eſt, ſicut de proditore dicitur: Vnus ex uobis diabolus eſt. Aut quia nos ſpõte relinquimus, & damus diabolo, quod ſuum eſt, ut reddamus Deo quod Dei eſt, iuxta edictũ ſaluatoris dicentis: Red- CHRISTVS, dite, quæ ſunt Cæſaris Cæſari: & quæ ſunt Dei Deo. Quæ autem diaboli ſunt CHRISTVS, ex ſcriptura ſacra luce clara docemur: Nam ſummus doctor uocat diabolum principem mundi huius: Quæ autem mundi ſunt Ioannes breuiter ad tria redu- Ioan. cit, ad cõcupiſcentiam oculorum, & carnis, & ſuperbiam uitæ. Sed hoc, tanquã ſpirituale quodam ad præſens dimiſſo, ueniamus ad alia duo, quæ ſunt caro, & diuitiæ: à quibus uouent ſe abſtinere, qui Deo penitus uacare prætendunt, aut ut ab ipsis exuantur, omni diligentia ſtudent. Primo à diuitiis, dicente Chriſto: CHRISTVS, Nemo poteſt Deo ſeruire & mamonæ: Et iterum: Niſi quis renunciauerit om- CHRISTVS, nibus, quæ poſſidet, nõ poteſt meus eſſe diſcipulus. Poſtea à carnis illecebris iuxta Apoſtolicum præceptum: Qui Chriſti ſunt carnem ſuam crucifixerunt cum Paulus uitiis, & concupiſcentiis. Dum igitur diſtribuuntur diuitiæ, quæ mamonæ ſunt, & crucifigitur, domatur & ſacrificatur caro (quæ quãtũ ad pruritũ, & repugnantem uim à nobis debellandam, Azazelis eſt, qui idem à ſapientibus cenſetur eam mamona) ut reddatur Deo purificatum, quod ipſius eſt: Tunc (ni fallor) Chriſti monumentum ſeruetur, quo ait: Eſto conſentiens aduerſario tuo ci- CHRISTVS, tõ, dum es cum eo in uia: ne fortè tradat te iudici: Qui quidem conſenſus eſt in- CHRISTVS, terogando, uel relinquendo, quod ad ipſius iuriſdictionem ſpectat, uel ſacrifican-

CANTICI SECVNDI

do animal nostrum, quod sedes potissima ipsius aduersarij est, ut ipso sanctifica-
 to, & mundato nõ reperiat ingressum in ipsum, facta satisfactione tribunali di-
 uinæ iustitiæ, & sanctificato ipso animali, ut non amplius diaboli, sed Dei sit, reli-
 ctòq; diabolo, quod pruritu, oblectamēto, uel corruptioni erat c. uoxium, & à
 nobis penitus euulso. Quod magno mysterio in Leuitico præfiguratū legimus,
 ubi iussit Deus deligi duos hœdos, & ut super eos iacta sorte, alter Deo sacrifi-
 caretur, alter uerò dimitteretur in deserto Azazeli principi omnium deserto-
 rū: Qui hœdus, caper, uel hircus destinatus Azazeli dicitur emissarius in tra-
 ductione nostra, non quidem, quia tanquam equus detur ad grauidandas femel-
 las, sed forsitan, quamuis minus accommodatè, dicitur emissarius, quia emitte-
 batur: Et hic caper, antequam mitteretur in eremum, statuebatur coram Domi-
 no uiuus, ut fuis primo precibus super eum, mitteretur in solitudinem ad accu-
 satores humani generis, ut comprimeretur os ipsius accusantis. Et ut aliquid de
 incluso hic sacramento aperiamus, animal illud quod mittebatur, Hebraico idio-
 mate dicitur ~~ויו~~ sabir, quod significat caprum, hœdum, pilosum, diabolum, ma-
 lam cogitationem, turpitudinem, malam mentem, turbinem: ut intelligamus, quod
 ad desertum, & diabolum destinatur, quod malum est, diabolicū, uersutum, tur-
 pe, pilosum, & hispidum. Hinc Iacob lenis dilectus fuit à Domino, primogeni-
 ta à fratre abstulit, benedictionem suscepit, dominum in fratres cõparauit, sem-
 per & ubique diuino fauore suffultus: Esau autem pilosus, & hispidus eiectus
 est cum omnibus ducibus, & familia ab ipso egrediente ad montem Sebir, locū
 quidem denominatum in mysteriosa lingua eo uocabulo, quo nominatur omne il-
 lud, quod illuc destinatur. Duo enim sunt in nomine, alterum spirituale, & alte-
 rum animale: Et in animali iterum duo, alterum quod diabolo relinquitur, alte-
 rum quod transmutatur in melius, & spirituale, dicente Paulo: Seminatur quod
 animale, & surgit, quod spirituale. Cuius rei simulachrum habemus in semine
 plantarum, de quo aliquid mutatur in plantam uirescens, & fructum producit:
 aliquid uerò corrumpitur breui in terram resoluendum: Quæ duo significantur
 per hos capros, quorum alter Domino offertur, alter uerò proicitur Principi
 corruptionis, & mortis: Vel sint ij duo hirci (ut sentit Origenes) duæ familie
 Dei, & diaboli: quarum altera oblata Domino sacrificatur in hostiam immaca-
 latam, uiuam, sanctam, Deo placentem: altera uerò dimittitur diabolo, cui uixit
 sicut de diuite, & Lazaro mendico legimus, quod hunc angeli deportauerunt co-
 ram Domino: & ille sepultus est in inferno denotato per eremū, quæ est locus
 desertus uirtutibus, desertus Deo, desertus iustitia, desertus Christo, desertus
 omni bono. Illud quoque aduertendum est, quod animalia, quæ hic, & ubicunque
 offeruntur in sacrificiis, non immunda sed munda sunt: quamuis alterum illorū
 tanquam immundum proiici uideatur, ut intelligantur hæc eorum tenere figu-
 ram, qui non modo extra fidem sunt, sed qui oblati sunt Deo per baptismū: quo-
 rum aliqui ipsi Deo referuantur, alij uerò iterum immundi effecti diabolo tra-

Leuitic.

Paulus

Orige.

dñtur magis cruciandi: quorum cuilibet dici potest dū Deo oblati sunt: Iam amplius noli peccare: ne deterius tibi aliquid contingat. Quando igitur iubetur da-
 ri hircus pro peccato, reddi præcipitur scoria, fex, & quod suum est ipsi dia-
 bolo: ut quod Dei est, purum, & mundum Deo reddi possit: Figuratiua enim,
 sicut & cætera, erat oblatio illa: Aut dicamus quod pro re capraria, quæ est in
 nobis male gubernata, & quæ pasci iubetur in Canticis, non ab re, iuxta taber-
 nacula pastorum, datur caper, non quidem iustificans, quia (teste Paulo) nemo
 ex operibus legis iustificatur, sed in expiationem quandam figuratiuam, ad ob-
 turandum os accusantis nos apud Deum, quousq; ueniret ille qui offerens uerã
 expiationem penitus accusatorem nostrum expelleret, ut in Apocalypsi inquit Io-
 anes: Nunc facta est salus, & uirtus, & regnum Dei nostri, & potestas Chri-
 sti eius: quia proiectus est accusator fratrum nostrorum, qui accusabat illos an-
 te conspectum Dei nostri die, ac nocte. Relinquenda igitur sunt diabolo omnia,
 quæ cum ipso re, & nomine conueniunt, mala uidelicet cogitatio, turpitudine, quic-
 quid pilosum, & hispidum in nobis est: quæ omnia sibir appellantur, sicut & dia-
 bolus, & animal quod in huiusmodi expiationem offerri iussum est. Si autem hæc
 uoluerimus (ut debemus) referre ad Christum, qui est omnium sacrificiorum ar-
 marium, nexus, uirtus, & ueritas, possumus quidem. In ipso enim erat diuinitas,
 quæ nec sacrificabat, nec sacrificabatur: Erat quoque humanitas ex duobus re-
 sultans, anima uidelicet, & corpore, aut ex animali, & spiritali: Et horum utrumq;
 oblatum est pro peccato, ut dicitur de illis duobus capris: Anima nauque Deo
 oblata est pro peccatis populi, iuxta illud Isaia: Si posuerit pro peccato animam
 suam. Posuit quidem, ut ipsemet testatur dicens: Ego animam meam pono pro
 omnibus meis. Oblatum quoque corpus traditum est uoluntati, non dicam diabo-
 li, sed membrorum eius, dicente Luca: Iesum autem tradidit uoluntati eorum,
 quantum uidelicet ad corpus crucifigendum. Et sicut is, qui portabat hircum in
 desertum, traiebatque ipsum potestati deserti, rediens lauabat uestimenta sua,
 sic Pilatus illius aliquale simulachrum gerens, cum tradidisset Iesum potestati
 tenebrarum, lauit manus suas. Vel sit caper illud, quod crucifigendum, contere-
 dum, & mortificandum tradidit ipsemet Iesus, ponens super illud, iubente Pa-
 tre, iniquitates omnium nostrum, quas portaret in solitudinem, ut de figuratiuo
 birco dicitur. Solitarius quippe erat ille Caluarie locus, quo conductus est Ie-
 sus: quia ibi in patibulo pendens ille, qui pro omnibus suscipere solebat plenissi-
 ma charismata nobis communicanda, tunc adeo desertus fuit, ut clamaret ad Pa-
 trem, qui est omnium confugium, & pro omnibus semper patentissimus fons: Ut
 quid dereliquisti me? Qua oblatione à Christo exhibita, & facta satisfactio-
 ne pro omnibus, amouit penitus figuratiuas omnes illas oblationes, & expul-
 sa atque foras eiecta omni uirtute, & potestate immunda, aduocataque, & at-
 tracta ad seipsum exaltatum à terra omni uirtute munda, nihil reliquit, cui de-
 beretur caper, uel animal aliquod, aut oblatio quæuis, nisi illa, quam de seipso

Canticis
Paulus

Ioan.

Isaias
CHRISTVS.

Lucas.

CANTICI SECVNDI

Moses.
CHRISTVS.
Idem
Ioan.
 fecit is, qui fuit sacerdos, & hostia Christus Iesus, Deo patri aeterno: Quam
 & nos recollere iussit in illius memoriam, quamuis semel facta fuerit in plenissi-
 mam remissionem omnium peccatorum: Et hanc reuocationem oblationis, que
 fiebat Azazel, uel cuiuscunque huiusce generis potestati, Moses (iubente Deo)
 prædixit post textus trigintatres, more Hebræorum, quos ipsi passuchim appel-
 lant, innuentes, quod post trigintatres annos uita Messiah ipsa reuocatio fieri
 debebat: Ait enim: Et non sacrificabunt amplius sacrificium Sabarim, post quos
 fornicati sunt, adeo uidelicet ipsis condescendentes, & obnoxij effecti, ut eisdem
 aliquid deberent, quousque ueniret plenissimus liberator. Sequitur: Et hoc statu-
 tum sempiternum erit in generationem, & generationem, nunquam uidelicet re-
 uocandum, sicuti liberator dixit, dum illud nouum sacrificium institueret: Hic ca-
 lix noui, & aeterni testamenti est in meo sanguine: Aeterni inquit, quia ultra il-
 lud non dabitur aliud, ut sapientes exponunt. Sequitur: Et ad eos, id est ad popu-
 lum dices: Quilibet de domo Israël, aut de peregrinante in medio eius, qui ob-
 tulerit holocaustum, aut sacrificium, & non deduxerit ipsum ad hostiam tem-
 pli testimonij, ut offerat illud Domino, abscindetur uir ille de populo suo. Libe-
 rati itaque à seruitute diaboli Deo tantummodo uacemus offerentes preces, &
 & sacrificia, & oblationes nostras omnes ad illud ostium testimonij, qui dixit:
 Ego sum ostium, per me si quis introierit, saluabitur. Et est ostium testimonij, cum
 ipse sit (ut inquit Ioannes) testis fidelis: Ad hoc enim ostium offerimus preces, &
 oblationes, quando Patri dicimus, per Iesum Christum dominum nostrum, tan-
 quam per medium, quo introducimur, & impetramus quicquid petimus. Et quia
 dicitur, quod odorabat Dominus illa sacrificia in odorem suauitatis, tanquam
 ipsi oblata, & ueluti oblectaretur odore rerum crassarum, dicimus pro aliqua-
 li satisfactione, quod omnia illa sacrificia ad Dei honorem in primis offereban-
 tur, quamuis daretur portio uirtutibus uariis, prout exigentia exquirebat: Et
 odorabat ipse Dominus, non quidem illos crassos fumos, sed oblectabatur sua-
 uitate resultate ex ordine, quo distribuebatur unicuique, prout conueniens erat.

Cur par turturum, aut duo pulli columbarum offerri iussi sint in pu-
 rificationem partus, & mulieris parturientis. Cap. X VI.

PN partus uero purificationem, cur præcepto diuino offerebatur
 par turturum, aut duo pupilli columbarum, perscrutari pulchrum
 est: Id enim (ut à sapientioribus accepi) in causa est, quia & si ma-
 trimonium à Deo indictum est, cum difficultate tamen maxima,
 stante lapsu naturæ humanæ, exercetur absq; culpa: Quod fit, quando cohabit-
 tant coniuges, ut prolem generent in Dei honorem, & augmentum generis hu-
 mani: Sed hoc rarissime fit, condescendente uno quoque concupiscentiæ, & pra-
 ritui, & explendæ libidini, & consequenter inficienti diabolo per hæc media,
 per quæ contrahitur immunditia. Pro hac igitur expellenda, & purificatio se-

mine suscepto ex bino parente, patre scilicet & matre ambobus infectis offer-
 tur par turturum, qui fidelissimi coniuges sunt atque grandi puritate gauden-
 tes, aut duo pulli columbarum, aues quidem & ipsæ simplicissimæ atque omni
 puritate refertæ, nullique nocentes, maximè pulli, qui iubentur offerri. Et tan-
 ta puritate donatæ sunt, ut Saluator Dei sapientia munditiam, & simplicita-
 tem, quam exquiri à nobis, per simplicitatem horum animalium, tanquam nihil
 haberet simplicius, indicauit dicens: Estote simplices, sicut columbæ. Et in Can-
 ticis purissima sponsa columbæ comparatur à sponso, qui ait: Amica mea, co-
 lumba mea, formosa mea. Quæ etiam tanta simplicitate, & rectitudine uo-
 lat, ut propheta eius alis perferri in Deum appetat dicens: Quis dabit mihi pè-
 nas, ut columbæ: & uolabo, & requiescam? Et quod maius est, Spiritus sanctus
 nulli animali assimilari uoluit, nisi soli columbæ, ut in Matthæo legimus: Et ecce
 aperti sunt cæli, & uidit spiritum Dei descendētem, sicut columbam, & uenien-
 tem super se: Et Baptista apud Ioannem euangelistam inquit: Vidi spiritum de-
 scendentem, & mansit super eum. Descendit nanque ueluti columba, quæ fixo,
 & magno impetu uolat ad ima: Vel in specie columbæ, ut nonnulli dicunt suf-
 fulti uerbis Lucæ, qui ait: Apertum est cælum, & descendit Spiritus sanctus
 corporali specie, sicut columba, in ipsum: Sed adhuc non concluditur, quod fue-
 rit in forma columbæ: quãdoquidem columba descendens super hominē non in-
 trat in ipsum. Videtur igitur, quod illa comparatio sit potius ad uolatum, uel pro-
 prietatem, quàm ad formam: Vel si instetur, quod etiam in figura effigiabat co-
 lumbam, dicemus, quod figura illa quamuis corporea, non tamen crassa erat, sed
 tenuis: ut nihil obstaret ad introitum eius in hominem, sicuti flatus, uel ignis descē-
 dit, & introiit in Apostolos. Comparatus est itaq; columbæ simplicissimæ, &
 puræ ille, qui omnes purificat, ut in Actibus Apostolicis dicitur: Deus misit illis
 Spiritum sanctum, qui fide purificaret corda eorum. Hoc itaq; animal cū Spi-
 ritu sancto purificante conueniens accommodatè offertur in purificationem par-
 tus figurans purificationem faciendam uirtute ipsius Spiritus sancti, qui purifi-
 cator dicitur omnium flagitiorum. Et quia turtur, & columba in eadē puritate con-
 ueniunt, ideo indifferēter alteræ earum iubetur offerri à pauperibus, quibus nõ
 est facultas offerendi agnum: qui eadem puritate refertus, qua aues illæ, lege iu-
 bente, offerrebatur à ditioribus. Nec sine mysterio est, quod turtures iam fidelissi-
 mo matrimonio coniugatæ iubentur offerri, sed columbarum pulli simpliciores, quia
 hi prolem, illæ autem parentes purificandos indicant. Et quia ad unius purifica-
 tionem alter quoque purificatur, ideo alterum par istorum animalium indiffe-
 renter offerri præcipitur. Sed cur in fine quadraginta dierum hæc purificatio
 indicatur, nõ uacat à mysterio: Sicut enim quadraginta diebus semē embryo fa-
 ctum uegetatur & transformatur, quousque in corpus organicum perfectum
 suis debitis, & harmoniis mensuris conducatur, ut dispositum sit ad suscipien-
 dam animam masculicam, quæ est potissima hominis ratio, ita quadraginta diē-

CHRISTVS.

Canti.

Dauid

Matth.

Baptist.

Lucas

Actus

CANTICI SECVNDI

bus decurrit mulier post fœtum editum, ut adaptentur muliebria in partu com-
 mota, antequam purificetur. In columba itaque, aut turtute Deus per sacerdo-
 tem (figura tamen quadam) purificabat fœtum, & mulierem parturientem, ut
 totus sanctus genitus esset, inuens ueram purificationem faciendam per sum-
 mum Pontificem Christum in Spiritu sancto, qui uenit uelut columba, ad quem
 spectat (ut diximus) purificare homines: Nam quando dedit nobis potestatem
 purificandi homines à coinquinatione peccati, dixit: Accipite Spiritum sanctum,
 quorum remisistis peccata, remittuntur eis: Nam spiritum hunc Deus mittit
 per Filium suum, dicente Paulo: Misit Deus spiritum Filij sui in corda uestra cla-
 mantem Abba Pater, spiritum quidem sanctificantem, ut alibi dicit idem Apo-
 stolus: Christus prædestinatus est in uirtute secundum spiritum sanctificationis: Se-
 cundum quem, & purificationem, & multa alia bona nobis tribuit, ut Isaias sub
 eius persona antè prædixerat: Spiritus Domini super me, euangelizare paupe-
 ribus misit me, ut mederer contritis corde, & prædicarem contritis indulgenti,
 & clausis aptionem, & annum placabilem Domini.

Paulus

Isaias.

Cur aues duæ offercebantur pro leproso mundando. Cap. XVII.

Vm originale peccatum, & eius concupiscentia purificari iussa
 sit animalibus puris, quia puer simplicissimus purificabatur simul
 cum matre, non à malitia, sed ab ea, quæ in generatione prolis in-
 tercessit concupiscentia maior, quàm exquirebatur, lepra, quæ in-
 dicat peccatum, uaria & multiplici dispositione contractum aliis auibus, ad
 indifferentibus expiari iussum est: quamuis in translatione nostra exprimentur
 passeris illæ aues, quæ ad purificandos leproso offerri iubebatur: Nam זִפּוּרִים
 Zipurim indifferentes aues significat, ut ex multis locis scripturæ sacræ com-
 prehendere possumus, & particulariter ex præsentis textu, ubi dicitur: Præci-
 pe sacerdoti, ut accipiat duos zipurim uiuos, mundos, pro quo translatio no-
 stra habet ex his, quæ mandari possunt: Si enim Zipurim significaret passeris si-
 gnanter, non oportebat addere mundas, aut ex his, quæ mandari possunt. In com-
 muni igitur aues iubentur assumi, quas Origenes existimauit gallinas. Sed quia,
 quæ sint, scriptura clarius non exprimit, ideo aues in communi illas fuisse ad-
 mittentes ad alia mysteria explananda ueniamus. Duæ aues iubebantur offerri,
 quarum altera immolabatur, aut iugulabatur in uase fictili super aquas ui-
 uentes: Altera autem uiua cum ligno cedrino, & cocco, & hyssopo intinge-
 batur in sanguine passeris immolati, quo aspergeretur, qui mundandus erat à
 lepra, septies: & dimittebatur auis uiua super faciem campi. Duæ quidem
 aues in leproso duas conditiones carnis indicant: Nam pars quædam carnis
 uiuit, pars autem alia adeo mortua est, ut si quis eam pungat, non sentiat le-
 profus. Auis igitur, quæ uiua dimittitur, purificationem, aut signum uiua-
 cis carnis, & non plenè infectæ indicat. Altera uerò occidebatur in puri-
 ficationem & reuiuificationem illius carnis præmortuæ. Fiebat quoque hoc

Orige.

super aquas, primum & præcipuum omnium sordium lauacrum, & uiuas, quia aquæ mortuæ communiter putridæ sunt, coinquinantes potius, quàm lauantes. Iugulabatur autem in uase fictili, & terreo, quod corpus significat, in quo purgari debet per mortificationem spiritus ille animalis uolatilis inficiens carnem ipsam, quam præmortuam dicimus. Viua autem auis, quæ dimittebatur in agrum, carnem illam ualidiorem, aut spiritus non adhuc infectos, uel meliorem animam significat. Sed ad sensum allegoricum conscendendo, duæ aues duo indicant pignora, quæ obtulit in expiationem nostram ille summus purificator Christus Iesus, hominem uidelicet spirituales, & animales: Et hic occisus fuit, ut nostram concupiscentiam expurgaret. In uase autem fictili dicitur iugulatus, quia in corpore ipsius de terra fabricato immolatus fuit: Et hoc super aquæ uirtutem misericordiæ, cuius signum simul cum sanguine, iustitiæ uidelicet signo, exiuit de latere ipsius morientis. Auis itaque occisa est corpus, uel uirtus eius animalis in uase corporis sui extincta: Auis autem uiua est spiritus, uel anima eius, & ipsa oblata in expiationem nostram, iuxta id, quod ait: Et animam meam pono pro ouibus meis. Sed tamen cum occidi non possit, dimissa fuit uiua in agrum, aut campum illum supremum, undè omnia trahunt originem: qui est Pater æternus, cui moriens & spiritum dimittens ait: Pater in manus tuas commendo spiritum meum. Hanc autem animam, uel spiritum dimisit aspersum sanguine auis iugulata, & etiam sanguine eorum, pro quibus iugulata erat auis, sicut per Isaiam loquitur dicens: Et aspersus est sanguis eorum super uestimenta mea, Quæ sic aspersum uidentes angeli (ut diuinus Dionysius exponit) dicebant: Quis est iste, qui uenit de Edom aspersus uestibus de bosra, id est de uindemia, quam scilicet fecit de animabus per asperisionem sanguinis ipsius? Et iterum dicebant: Quare rubrum factum est uestimentum tuum, sicut calcantis in torculari? Respondet: Torcular calcaui solus: quia solus in sanguine proprio operatus est salutem humani generis. Illa autem asperisio fiebat cum ligno cedrino figurante uerum aspersorium crucis fabricatæ (ut dicitur) ex cedro præcipuè. Addebatur coccus & hyssopus: Coccus quidem uermiculus est, qui Hebraicè dicitur **אנכי תולבא** tolabat: Ille utique uermiculus, qui in psalmo inquit **אנכי תולבא** anochi tolabat, id est: Ego sum uermis, & non homo. Additur **שני** seni, quod nostra traductio aliquando habet bis tinctum, sed propriè secundarium, aut geminum significat: Quod aptissimè Christo competit, qui solus hoc habuit, ut duplici natura gauderet, diuina scilicet & humana: Quæ ambo aspersæ fuerunt sanguine illius ueræ auis pro humana salute iugulata. Sed diuina natura aspersa erat in uestimento naturæ humanæ: de qua Paulus: Habitu inuentus, ut homo. Ideo dicebant angeli: Quare rubrum & conspersum est uestimentum tuum? Hyssopus uerò aut libanotis (ut alibi declarauimus) planta quidè est omnium excellentissima, ut sapientibus notum est, & asperisio aptissima, cum ramusculos habeat ligneos, densissimis, & minutis foliis. Hinc ipsa iubeban-

CANTICI SECVNDI

Isaias
Ioan.
 tur fieri aspersiones effigiantes ueram aspersiōem faciendam planta, aut uirgulto omnium arbuſtorum optimo: de quo inquit Iſaias: Et aſcendit, ut uirgultū, uel planta coram eo. Sanguine igitur occiſæ auis aſpergebatur mundandus ſep-
 tics, numero quidem (ut alibi diximus) remiſſioni, & expiationi aptiſſimo. Nec
 fruſtra additur in textu: Et mundus erit ipſe: quia multa lauacra pro mūdatione, & multæ medicinæ pro curatione fruſtra expenduntur: Sed hæc una inani
 non fuit, maxime in figurato generi humano leproſo, quod totum abſque dubio
 mundatum eſt ſanguine illius ueræ auis Chriſti, qui ſicut de cælo uolauit ad nos,
 ſic nobis purificatis, iterum reuolauit ad cælum: Quem mundatorem illic uide-
 Ioānes in fronte ſuæ celeberrimæ uisionis ait: Chriſtus dilexit nos, & lauit nos
 à peccatis noſtris in ſanguine ſuo, melius & efficacius expurgans, quàm inſe-
 cerit protoplaſtes.

Cur ſimul cum hirco uitulus, ſiue bos pro peccato offereba-
 tur. Cap. X VIII.

Cantic.
CHRISTVS
Isaias
CHRISTVS
Orige.
 Ro peccato autem offerri iubetur hircus, pater uidelicet hœdo-
 rum, qui in ſiniſtra reponentur iudicandi, ut per hircum oblaui
 hircina, aut hœdina pars, quæ eſt in homine, expietur: Eſt enim
 laſciua portio in homine ſimilis hirco, aut hœdo, uel capræ
 eius laſciuenti & demolienti uineas: Idcirco expiandus, comprimendus, un-
 ciendus, & deducendus eſt in ſeruitutem melioris portionis, ſicuti de alio anima-
 li huius ſimili dicitur in Canticis: Capite nobis uulpes paruulas, quæ demolia-
 tur uineas. De hœdis quoque ibidem dicitur: Paſce hœdos tuos iuxta taber-
 nacula paſtorum, illorum uidelicet, qui in ſcriptura dicti ſunt bene paſcere:
 ues: quorum princeps eſt ille, qui ait: Ego ſum paſtor bonus, & animam mea-
 do pro ouibus meis. Offerendi igitur, & caſtigandi ſunt huiusmodi appeti-
 tus, qui demoliuntur uineam, illam utique, quæ (ut Iſaias ait) domus Iſræ-
 eſt, & cœtus electorum, atque hæreditas Domini: de qua in parabolis loquitur
 Chriſtus inquit: Ite & uos in uineam meam, in quam intrare nequit caro, &
 ſanguis, ac portio illa laſciuens: Ideo in hirco ueniebat offerenda, & expian-
 da: in quo eſt maior, & magis inueterata laſciuia, quàm in hœdo: a deo, ut uis-
 de fœreat, ſicut & carnes nimium laſciuietium, & multo magis, quàm carnes es-
 ſte uiuentium. Nec uacat à myſterio barba, quam habet hoc animal offerenti-
 pro peccato: Barba enim robur ſignificat, quod multiplex eſt, & aliquando bo-
 num, & conſeruandum, & aliquando malum, & omnino reſecandum. Eſt nam-
 que robur, & uirtus Græcorum (inquit Origenes) in ſapiētia humanis ingenis
 acquiſita: Et eſt robur Aſſyriorū, & Chaldæorum in cognitione ſtellarum, &
 in influxu inde ſuſcipiendo: Eſt quoque robur, & uirtus Perſarum, & Aegyptio-
 rum in ſecretiori Philoſophia, uſq; ad fœdera cum malis ſpiritibus: Eſt quo-
 que robur dominorum temporalium in pecuniis, militibus, & bellicis inſtru-
 mentis: Eſt tandem robur carnalium uis ipſa generatiua: Et ſimilia multa cunctis

significat barba, non nique illa Nazareorum, quæ nunquam abradi, nec di-
 mini, neque pessundari debet, sed illa, quæ robur significat eorū, qui extra gre-
 niū bonorum sunt, & ultra flumen diuidens inter collectos in sinu Abrabæ,
 & eos, qui sepulti, aut sepeliendi sunt in inferno, sicuti præsentis Isaiæ edo- Isaias.
 cetur oraculo: Qui ubi de partu Halmæ & Hīmanuel comesuro butyrum, &
 mel, ut inde discat discernere inter malum & bonum, uaticinatur, subinfert: In
 die illa radet Dominus nouacula conducta in bis, qui sunt trans flumen, in re-
 ge Assyriorū, caput, pilos pedum, & barbam uniuersam. Robur itaque, & uir-
 tas, quæ est secundum carnem, & sanguinem abradenda est, aut efferenda in sa-
 crificium: ut hac debilitata, aut mactata, altera pars, melior scilicet robustior
 fiat: Quod & in Deuteronomio clarius explicatur, cum dicitur: Si quis ex alie Deuter.
 nigena uoluerit aliquam assumere in uxorem, radetur ei casaries, circumciden-
 tur ungues, & deponat uestem in qua capta est, ut uidelicet denotentur omnia
 deponenda fore, quæ ad gentilitatis, & carnalitatis robur, & uirtutem perti-
 nent, ab his, qui in electorum gremium assumendi sunt. Hæc igitur barba hirci-
 na, aut radenda & auferenda à nobis, aut offerenda in sacrificium cum eo, in
 quo est ipsa uirtus. Offerendus quoque uenit pro peccato uitulus, uel bos armen-
 torum rex, fastus uidelicet, & superbia animalis hominis, qui gloriatur in mali-
 tia, & lætatur, cum male fecerit: Quæ duo, lasciuiæ scilicet & fastus, pro-
 cedunt à duobus præcipuis fontibus scaturientibus in deteriori homine, concu-
 piscibili uidelicet & irascibili, quæ ab homine pergente ad Deum ipsi Deo offe- Orige.
 renda sunt, ut longo & egregio sermone differit Origenes super Numeris: De-
 duxit (inquit) Dominus populum suum in manu Mosi, & Aaron, hoc ideo, quia
 alterius manus tantūmodo non sufficiebat: Moses enim scientiam legis indicat,
 Aarō uerò sacrificandi Deo, & immolandi peritiā: Nā si exiens de Aegypto,
 & conuersus ad Deum superbiam abiiciam: taurum ipsi Deo per manum Aa-
 ron sacrifico: sed uitulum, si adhuc tenera superbia, & elatio est: Si uerò
 petulantiam, lasciuiamque peremerō, hircum Domino iugulasse me quoq; Aa-
 ron manu credam: Quæ manus Aaron rectè nullatenus offert, nisi à lege regu-
 lata, ideo & Mosi manus exquiritur. Nec iudicium legis sufficeret, nisi perficia Paulus
 tur opus per uerum sacerdotem, qui iuxta Apostoli sententiam, offert seipsum
 hostiam uiuentem, sanctam, Deo placentem, cum rationabili obsequio, aīcretio-
 ne legis uidelicet. Ecce igitur, quomodo utraque manus Mosi, & Aaron exquiri-
 tur, ut introducatur electus populus in promissam terram, & transmeetur per
 desertum huius arentis sæculi: Quod Christus perfectissimè effecit, iuxta eum,
 qui præcesserat typum: Ipse enim legem obseruans usq; ad minimū, iod minutif-
 simum apicem, obtulit seipsum summus Sacerdos hostiā uiuā, pro uitulo, pro hirci-
 co, & pro quocunque holocausto: cum ipse sit totum, & omnia continens, ut
 suo loco latius declarabimus. Et inter alia obtulit barbam, robur uidelicet, ho-
 minis inferioris, ipsum penitus mortificans in se, qui est caput omnium, ut in

CANTICI SECUNDI

CHRISTVS.

omnibus membris idem mortificaret, iuxta illud, quod dixit: Nisi granum frummenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet: Si autem mortuum fuerit, multum fructum affert. Et hoc est mysterium mortis Christi figurate per mortem omnium animalium, quæ, iubente lege, in sacrificiis offerebantur. ut ex illa morte uitam, atque omnes fructus uitæ nobis tribueret.

Quid ovis, & agnus.

Cap. XIX.

Et si lege iubetur offerri hircus, vitulus, ovis, agnus, vacca, passer, turtures, & huiusmodi, alia tamen, & alia est offerendi ratio: Pro partus etenim purificatione agnus, uel turtures, siue duo pulli colambarum: In purificationem leproforum passer: Pro peccato autem vitulus, & hircus: Vacca uero rubea pro uniuersali, & ingenti scelere primorum parentum, & adorati uituli: Sed oues, atque agnos nullibi reperio offerendos, nisi pro purificatione partus, & pace conducenda hominis cum Deo. Ratio autem huius mysterij tam sublimis est, & eleuata à nostro conuictu, ut uix de ipso fari audeamus. Sed id præmittere opportunum duxi, quod *zon* totam familiam ouinam significat, oues uidelicet, arietes, agnos, & agnas: *צב* cbebes, uel *צבב* cbeffeb, quod idem est, agnum, uel agnam tenerrimam, & aliquando (semper tamen cum mysterio) in scriptura ponitur *zon*, & aliquando alterum istorum duorum: Cuius rei sacramentum subicientes pro nunc, aliud præmittamus, quod agni, uel oues, quamquam in dexteram iudicis collocabuntur suscepturi benedictionem, & uitam, ab altiori tamen loco est eorum origo, ut non sine mysterio Redemptor noster, qui à Patre progressus est, nunc agnus, nunc ovis dictus fuerit. De altero inquit ille, quo non sinit rexit maior, loquens de Christo: Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.

Ioã. Bap.
Isaias

De utroque autem ait Isaias: Tanquam ovis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coram tudente se. Et quia: curauit facere nos omnes oues, ipse ex oue, & agno effectus est pastor bonus, adeo ut animam suam poneret pro ouibus suis. Bene igitur ovis, uerus typus illius, qui pacificauit omnia per sanguinem crucis eius, offertur in pacificationem hominis cum Deo: Nullus enim æquè bene poterat pacificare nos cum summo Patre, sicut ille, qui est in sinu Patris, & ab eo procedit, expressius effigiatus per ouem & agnum, tum quia nulli nocent, quin semper benefici sunt multigeno beneficio: tum etiã ex proprietate intrinseca, & origine, de qua ad præsens fari non licet. Hinc non immerito tanti existimatur ovis, ut maximi uiri, & Deo gratissimi pastores ouium fuerint, sicuti Abel primus iustitiæ nomine, etiã filij Dei testimonio decoratus, Abraham Pater fidei, & multarum gentium, Iacob Pater electæ familiæ, & princeps, atque hæres Dei, Moses legislator, & Deo super omnes prophetas domesticus, Dauid electus secundum cor Domini, primus Rex de tribu Iuda, Spiritus sancti concentus, & sacratissimi cultus reparator, & fautor: Et tandem ipse omnium Redemptor & Filius Dei summi: qui etiã perhibet se uenisse tantummodo ad quærendas oues perditas Israëliticæ, &

CHRISTVS.

electa familia: Pro cuius eductione de Aegypto, id est de peccato angustante, & obtenebrante, ueluti ouis, & agnus oblatuſ est, sicut ille typicus iubente lege immolabatur. Quod quidem mysterium explicare per singula, quamuis difficile sit, adumbrando tamen aliquid percurreremus. Iubetur in lege, ut unaquaeque familia tollat agnum immolandum, & penitus comedendum, adeo, ut si una familia, quia paruula, non sit sufficiens ad esum eius, assumat uicinum in conuiuia: Omnis enim familia assumere debet agnum, ne aliqua remaneat priuata fauore ueri Agni, cuius ille typum gerebat. Totus quoque comedi iubetur, ne aliquid remaneat pessundandum, iuxta illud ipsius ueri Agni: Colligite fragmenta, ne pereant: quia rerum pretiosarum nihil perire debet nostra incuria: Panis enim & agnus pari ab his, qui sciunt, aestimantur pretio: ideo Redemptor peculiari-ter panis & agnus nuncupari uoluit. Masculus esse debuit, in quo uirtus nobilior, & fortior uigeret: Anniculus uero, id est perfectus toto decursu solis, qui & ipse redemptorem significat fecundantem duodenarios principes: quos constituit super duodenas tribus electorum, sicut ille in anno fecundat duodena signa caeleſta. Sine macula quoque esse debebat, ut significaret diuina, quae omnia integra sunt, iuxta illud propheta: Magni Dei perfecta sunt opera: Et noster Agnus inquit: Totum hominem saluum feci. Additur, ut eodem ritu sumatur & haedus, qui (ut nuper diximus) offerrebat pro expiatione animalis hominis, sicut agnus, & ouis ad considerandum meliorem hominem cum Deo, ut totus homo perfectum transitum faceret ad ueram promissionis terram. Sed cum agnus immolari iubeatur decima die, haedus seruebatur usque ad quartamdecimam, non sine sacramento: Nam consummato uitae cursu designato per denarium numerum completum protrahitur adhuc perfecta expiatio animalis, & quadrielementalis hominis: quia beatificato spiritu, & restituto ad Deum, qui dedit illum certo temporis curriculo a Patre determinato, prorogatur releuatio animalis hominis, & quadrifarii corporis a corruptione, & transitus eius in caelestem, beatamque naturam. Ut igitur indicetur totus homo transiturus de Aegypto ad ueram promissionem patriam caelorum, totus homo expiatur, sed primo melior pars per agnum, postea reliqua quadrifaria per haedum, qui ideo post quartum diem immolandus reseruatur. Verum agnus iubetur maiori obseruatione atque celebrioribus caeremoniis immolari, & comedi: quia diligentior cura habenda est de caelesti homine sanctificatione: ad cuius sanctificationem subsequitur & terreni sanctificatio. Et ut tribuatur patris introitus utriusque homini, iubetur ex sanguine immolati agni intingi uterque postis, per quos uterque homo intrare debet: melior quidem homo per dexterum, alter autem per sinistrum, sicuti & ouis illum pacificas dicitur reponenda in dextera, & haedus hunc expiatus collocabitur in sinistra. Altissima quippe sunt haec mysteria, nec uerbum, nec minimum iocundat a sacramento. Linitur autem uterque postis sanguine, quia (ut Apostolus ait) Omnia penes mundantur in sanguine, & sine sanguinis effusione non fit remissio. Caueatur insuper ne crudum quicquam comeda-

CHRISTVS.

Moses
CHRISTVS.

Paulus

CANTICI SECVNDI

tur, aut coctum aqua, sed tantummodo assum igni, per quem quoque fit expiatio
 sicut ait Apostolus: Saluus fiet sic quasi per ignem; quamuis ab igne detrimenti
 patiatur, id uidelicet quod deterius est: cuius pars & si in scoria collata proieci-
 tur, quicquid tamen boni auri retinet, expurgatur & cum meliori iam purifica-
 ta unitur. Iubetur insuper, ut comedatur totus agnus, qui nunc caput, nunc toti
 corpus mysticum representat: Cuius nullum membrum proiici, aut contemni de-
 bet, sed per dilectionem suscipi, comedi, & in seipsum traici, ut seruetur praece-
 ptum, quo dicitur: Diliges proximum tuum, sicut teipsum. Et cum caput super om-
 nia membra diligi, & suscipi debeat, ideo primo fit de capite mentio, & dicitur:
 Caput cum pedibus & intestinis comedetis: Et ut diligenter obseruemus, ne al-
 quem excludamus à dilectione, & cõmunionem nostram, iubetur, ut nihil remaneat
 non comesum: Si uerò aliquid remanet, illud detur igni, ut comedat, & transmu-
 tatum offerat Deo: quia si quis est, cui non possimus beneficium dilectionis impe-
 dere, & actuale obsequium, illum offeramus Deo igneo amore decoctum, &
 oratione commendatum. Comedere autem debemus cum azymis panibus, id est
 cum sincera charitate: in qua non sit uel modicum fermentum nequitiae, & ma-
 litiae, aut simulationis corrumpens panem dilectionis. Et quãuis sic putrefactus
 panis gustui uideatur suauior, continet tamen malitiam corruptionis: Quasi-
 cut & alia omnia, in figura iuebantur patribus illis. Adduntur lactucæ agre-
 stes, ut habet nostra traductio, uel indiua, ut alij uolunt, sed מרר marur, sicut
 habet litera Hebraica, quod amarum, uel acrem saporem significat: qui appeti-
 tum disponit, sicut uersa uice dulcetollit, ut uidelicet comedatur cum affectu, &
 appetitu: qui faciat ad digestionem bonam, & transmutationem comesti in co-
 medentem: Aut cum amaritudine, & mortificatione animalis hominis, ut spiri-
 tualis sit fortior, & ad digerendũ aptior: Quod clarius exprimitur in his, que
 sequuntur: Subnectitur enim, Renes uestros accingetis, ne quid uidelicet carna-
 le sentiat, aut cogitetur in hoc edulio. Et ne affectus offendatur ab aliquo ex-
 trinseco, & deuiante obiecto, ulterius subinfertur, ut scilicet calciati sint pe-
 des: qui communiter in scriptura affectus significat. Baculus quoque in manibus
 teneri iubetur, id est uirtus præstita meliori homini à Deo, in cuius uirtute om-
 nia facimus: Hunc autem baculum tenere debemus, ut ipso percutiamus omnem
 uirtutem inimicam, & impediendam opera, & iter nostrum. Et hic est baculus,
 aut uirga, qua semper utebatur Mosès, & in qua Iacob transiuit Iordanem:
CHRISTVS. **Q**uam uirgam Mosi tribuit Adonai, nobis autem præstat noster IESVS, qui
 ait: Ecce dedi uobis potestatem super omnem uirtutem inimici, dummodo ipsam
 conseruare nouerimus. Comedi tandẽ iubetur festinanter, ne maledicatur quis-
 quam faciens opus Dei negligenter: & ut citò suscipiamus citò transeuntem, si-
 cut in Isaia dicitur: Eleuabit signum, crucis uidelicet, in nationibus procul, quan-
 do, scilicet exiens à Patre uenit in mundum nos educturus de Ægyptiaca angu-
 stia, & quando perfecto opere transire debebat de hoc mundo ad Patrem. Se-

quatur propheta de illius aduentu dicens: Ecce festinus velociter venit, iuxta illud Regij propheta: Velociter currit sermo eius. Quam Domini consuetudinē David noscens angelus, quā ad Petram liberandam de carceribus uenerat, ipsi ait: Surge velociter, ne transeat uide licet tēpus fauoris: Nam quamuis Dominus sua benignitate semper praesto sit, ut nobis succurrat, faueatque, Spiritus tamen eius CHRISTVS. ubi, & quando uult, spirat, ut ipsemet ait in euangelio, cui titulus est secundū Ioannē: Quod & ipse Dominus iubens clarissimē explicat dicēs: Est enim Pashca id est transitus Domini, sic enim in Hebræo scribitur פסחא pascab, à uerbo פסח Pascab, quod est transiuit: Transu autem, ut & nos transire faciat: Sed festinat, ut & nos festinos reddat ad ingressum in terram promissam, ubi datur uera requies, de qua Apostolus: Festinemus ingredi in illam requiem. Festinandū Paulus quippe est, quia periculum est in mora, sicut infert idem Apostolus: Ne in idipsam quis incidat incredulitatis exemplum: in quam incredulitatem incidit populus ille trahens longam moram in deserto. Idem

Quid de panibus propositionis, placenta azyma, lagana, panibus simile, & huiusmodi oleo delinitis. Cap. XX.

Ed cum de carnibus diuersorum animalium offerendis satis dictum sit, restat, ut etiam de panibus aliquid percurramus: Qui offerri iubentur sub diuersis figuris, & modis, non sine profundo mysterio à paucissimis percepto: De quibus & si in plerisque locis pertractetur, pro nunc tamen explicabimus tantummodo ea, quæ de panibus facierum, pro quo nos habemus panes propositionis, & ea, quæ tanguntur in septimo capite libri Leuiticorum, quem Hebræi uaicra appellāt in tractatu, cuius titulus apud eos est וַי, id est præcipe: Vbi & uaria forma panis describitur, & multiplex modus conducendi ipsum cum maximo mysterio: Ad quod omnia, quæ alibi pertractantur, mysteria de panibus reduci possunt: Iubetur enim primo accipi מצות חלות lotmazot, quod nostri traductum habent azymos panes. Sed erat placenta, aut collyrida azyma, & hæc subacta oleo. Postea exiguntur רכיבה rechibe, quæ laganas significāt: Et ea iubentur tantummodo oleo liniri. Postea offerri præcipitur סולת מרבבת חלות solet murbebet halot, id est simila addita cū placeta, & illud totum simul subactum, & inuolutum oleo: Quæ nostra traductio tam implicatè, & confuse habet, ut nec factum, nec mysterium, nec sacramentū, quod magnum est, percipi possit: Hæc enim simul cum his, quæ de panibus facierum dicuntur reconditissima sunt arcana, & symbolum habentia cum eo sacrificio, quod unicum summus Pontifex noster Christus Iesus offerri iussit in cibum, ueritatemque nostram, atque in sui commemorationem: Sacramentum autem est, quia per illum panem unicum compactum ex diuersis granis, atque transmutatum in corpus ipsius inuit nos omnes, qui sumus membra eius, primo conficiendos fore in unum corpus per charitatem, & amorem, postea offerendos Deo in hostiam sanctam, ipsique Deo placetem, ut tandem inde transformemur in Christi-

CANTICI SECVNDI

stum, ut dicamus: *Viuo ego, iam non ego, uiuit uerò in me Christus: Qui Pontifex summus, sicut in terris uisus, totum sacrificium carne, & pane conclusit, ueluti præ omnibus magis exprimens corpus nostrum cõiungendum cum capite nostro Christo, & animam in Deum transformandam, ita dum olim loqueretur Israël dilecto suo figuratiuum sacrificium in huiusmodi, carne uidelicet & pane conclusit. Et primo ordinauit panes quosdam reponēdos super mensam in arca ante faciem Domini ibi existentis, undè panis facierum, id est coram Domino propositus dicebatur: De quo nõ licebat comedere, nisi sacerdotibus, & his, qui erant mundi à mulieribus, & coinquinatione corporis à die tertio citra, sicuti patefecit Achimelech Dauid flagitanti panem illum in extrema necessitate constituto, pro qua tantummodo illis qui sacerdotes non erant comedere permittebatur. Qui panis sanctus expressè significabat panem illum, qui de cælo descendit: quique est uerus panis facierum, quia introducens ad uitam, in qua ui debimus Deum facie ad faciem. Et sicut ille non pertractabatur, nisi à solis sacerdotibus, nec dabatur nisi mundis, ita hic nõ pertractatur nisi à sacerdotibus:*

Paulus

& prohibetur dari immundis sub comminatione maxima, dicente Paulo: Qui manducat & bibit indiguè, iudicium sibi manducat, & bibit: Imò, si bene perpēdimus, nõ datur nisi sacerdotibus: quia datur solummodo christianis, quibus Petrus ait: Vos estis regale sacerdotium: Sumus enim membra illius, qui constitutus est sacerdos secūdū ordinē Melchisedech, id est regis iusti: quia omnes obrulimus nos in baptisate mortificatos quidem carne, sed Deo hostiam uiuentem.

Petrus

Leuitic.

Et ut Deus perficeret mysteriū de panibus, in Leuitico iubet addi oleum, quod (ut alibi diximus) significat diuinitatem, qua ungebantur, & perfundebantur reges, uates, & sacerdotes offerentes sacrificia. Ungebantur quoque panes significantes in nobis ea, quæ perfundenda sunt diuinitate, animas nostras uidelicet: Caro enim illa animalium significabat corpus Christi: primo, quod traxit de purissimis sanguinibus Virginis, postea corpora nostra simul offerenda cum eo, cuius membra sumus: Panis uerò effigiat primo animam illam Pontificis nostri, qui de cælo descēdit, & consequenter animas nostras perfundendas de plenitudine diuinitatis ipsius, ideo illi panes hæc significantes iubebantur oleo perfundi. Sed obserua quæso huius perfusionis ordinem: Primo enim offerebatur placenta azyma oleo subacta, postea lagana tantummodo illita oleo, postremo placentæ addebatur simila, quæ simul cum placenta subigebatur oleo, & azymus panis: quibus denotatur egressus animæ per panem signatæ à Deo, progressus in uita, & debitus redditus in ipsum Deū. Anima nanque nostra dum egreditur à Deo, sentit naturam parentis, & Dei ipsam insufflantis, undè dicitur iruoluta, atque subacta diuinitate: Cuius signum est, quia nocere nescit, diuinalibenter gestit, & aspirare uidetur ad Deum, cuius semen retinet adhuc recens, quousque obtenebretur. & fuget hospitem Deum admittens oblectamenta rerum inferiorum, & peccati, quibus subintrantibus recedit Deus. Sed quia non

penitus destituitur anima, quamuis sit in peccato, & affectibus terrenorum plena, adhuc tamē christiana, id est unctā, ideo designatur per laganam tātūmodo oleo illitam. Si autem laborat homo reuerti in Deum, & effici filius eius, iuxta potestatem ab eo ipsi traditam, tunc iterum linitur oleo diuinitatis, & repletur de plenitudine christi, sicut contigit priscis illis patribus, de quibus dicitur: Repleti sunt omnes spiritu sancto: Et tunc reuertitur homo ad illū statū, & conuentionem cū Deo, qua eramus, quando ab ipso exiimus: Quod optat nos deuenire cælestis doctor: iriō ut illuc deueniamus hortatur comminando etiam, dum ait: Nisi efficiamini, sicut paruuli, non intrabitis in regnum cælorum: Quod innuitur per placentam uel collyridam, quæ subacta oleo tertio loco offerri iubetur. Simila autem, id est deflorata farina, & reliqua parte candidior, ex qua oriētales solent albiſſimas spiras conficere, indicat eam meliorem sortem diuinitatis, quam in Dei seruitio puro, mundo, atque fideli, diuina præstare gratia, comparamus: Quod signatur per quinque, uel duo talenta acquisita ultra illa bono negotiatori à principio tradita: Non enim talento præstato stare debemus contenti, ne ut torpentes, & ingrati ab eo qui tradidit, arguamur. Ad dicitur adhuc huic placentæ, & similia fermentatus panis cum sacrificio laudis, in pacificatione offerentis uidelicet. Quod fermentum non quidem est nequitia, & malitia totā massam corrumpens, sed melius fermentum transmutans uidelicet hominem in sortem, & gradum superiorem, & in eādem imaginem, quæ est filius Dei, existens uerus lapis, non quidem philosophorum, aut medicorum, sed cælestis, & diuinus, qui Christus est: Ideoque intrat in nos, ut diuinos & cælestes nos efficiat, de quo inquit Petrus: Ad quem accedentes lapidem uiuum ab hominibus quidē Petrus. reprobatum, à Deo autem electum, & honorificatum: Qui nunc fundamentum nostrum est, nunc uirtus quædam sanctificans, & transmutans, ideo sequitur Idem Petrus: Et ipsi tanquam lapides uiui super ædificamini in domos spirituales, ecce primum. Postea de secundo sequitur dicens: In sacerdotium sanctum offerentes spirituales hostias, acceptabiles Deo per Iesum Christum, qui uidelicet uirtute sua transmutat nos in ueros sacerdotes, & Dei filios: ut coheredes simus regni, & gloriæ ipsius. Quam uirtutem, & potestatem nobis contulit, sicut & se ipsum tradidit comedendum: ut ingrati in ipsum transformemur effecti & nos in panem cælestis diuinitatis oleo subactum, & fermentatum gratia, & uirtute ipsius.

Quid suffumerium, siue thuribulum, thus, & thurificatio. Cap. XXI.

Ecce uacat à mysterio suffumigatio, quæ in sacris fieri iubetur: quæ æquum est, ut & Deus colatur, & homo interior nutriatur omnibus possibilibus modis: Colitur enim Deus auditu, dum orationibus, & laudibus ipsum, quantum possumus, complemus. Nutritur homo per aures cibo uerborum omnium, quæ procedunt de ore Dei, & eis David internis locutionibus, de quibus inquit propheta: Audiā quid loquatur in me do

CANTIGI SECVNDI

CHRISTVS.
 minus Deus. Colitur Deus ciba, quem apponimus, quando ipse intrat ad nos et
 naturus nobiscum: Et hic cibus est conuersio, et attractio animarum nostrarum,
 sicut ipsemet testatur loquens de Samaritis conuersis cum discipulis, et dicens:
 Alium cibum habeo manducare, quem nos nescitis. Nutritur et homo per os pa-
 ne illo, qui de caelo descendit, et carne agni pro nobis oblato, illius quippe, qui tollit
 peccata mundi. Colitur Deus cognitione et meditatione nostra: de qua canit re-
 gius Vates: Beati qui scrutantur testimonia eius, in toto corde exquirunt eum: Et ue-
 rum: Et meditabor in mandatis tuis, quae dilexi. Nutritur et melior oculus noster
 ea luce, quae illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum. Colitur Deus
 multiplici suffumigatione, ut plerisque in locis dicat scriptura: Odoratus est Do-
 minus odorem suauitatis. Nutritur et melior homo per nares, per quas infusa
 est anima illa melior quae spiraculum uitae, sed uitarum dicitur in ueritate li-
 ra, eadem suffumigatione thuris, et thymiamatum, quae ab eo loco prouenit,
 à quo et ipsum spiraculum infusum: ut cognatus sit cibus cum eo, qui cibatur: et
 is, qui colit, cum medio quo colit conueniat, et utrumque simul cum eo qui coli-
 tur: Prouenit namque anima à supremo fonte bonorum, et uero datore forma-
 rum per eum, per quem facta sunt omnia, sicut ipsemet testatur dicens: Pater
 meus usque modo operatur, et ego operor, aut de nouo creando, ut dicunt no-
 stri Theologi, aut infundendo id, quod ab ipso fonte emanat, ut alij asserunt.
 Ab eodem loco originem, et uim suscipiunt et thuris, et huiusmodi odoramenta,
 quae in lege adoleri iubentur, ut dicunt secretiores Theologi: Nam unaquaeque
 res, ut ipsi docent, habet in archetypo particularem locum, unde uim et origi-
 nem trahit. Hinc suscipit Dominus in odorem suauissimum huiusmodi, quae ipsi
 restituantur ab anima purificata, et iam disposita simul conscendere cum illa suf-
 fumigatione: cum qua optabat diuus Citharædus, ut saltim eius conscenderet ora-
 tio, dum cecinit dicens: Dirigatur Domine oratio mea, sicut incensum in conspe-
 ctu tuo. Condelectatur in huiusmodi odoramentis et anima nostra ipsius Di-
 proles, suscipiens ea per illas nares, per quas et ipsa intrauit in inferiorem ho-
 minem: per quas etiam aliquando emittuntur spiritus uiuacissimi, qui retineri ne-
 queunt in corde, bile, aut labore exaestuante. Hinc existimatur à quibusdam odo-
 ratus ipse uiuacior, et spiritalior ceteris sensibus: Thus autem, quod in lege
 adoleri iubetur, uariis componebatur aromatibus, et gummis, tanta arte, et sa-
 cramento conductis, ut magna comminatione iubeat Deus, ne compositio illa ad
 alios usus conuertatur, aut alteri adoleatur quam ipsi Deo, sicuti habetur in fi-
 ne trigesimi capituli libri Exodi, ubi dicitur: Sanctum sanctorum erit uobis thy-
 miama illud uidelicet: Quod nullatenus facietis in usus uestros, quia sanctum ni-
 bi erit Domino. Vir quicumque fecerit tale thymiamata pro odoratu sensuali ui-
 delicet, abscindetur à populo suo. Quae autem ingrediebatur compositionem il-
 lam, et quomodo conducebatur, non adhuc perfecte exploratum habeo, quam-
 quam aliqui iactitant de scientia illius compositionis, et gummarum, atque ar-

matum ingredientium ad thymiama illud conducendum: Varias quippe inuenio sententias, atque interpretamenta de gummis, & aromatibus istud conficientibus **שטן** Nataph enim in nostra traductione uersum habemus *staeten*, sed alij nō ignari asserunt, quod sit balsamum, alij opobalsamum, **שחלת** Sachelet, quod nostra traductio habet onychā, apud alios habetur ambracā. **הלבנה** Helbena, quod traductor noster interpretatus est galbanam boni odoris, alij asserunt esse masticen. Item quamuis dicatur in textu, quod omnia ista sumantur in æquali pondere simul cum thure lucidissimo, aut transparenti, tamen de modo componendi nihil dicitur, sed tantum, quod fiat arte pigmentarij: Qualis autem illa sit Deus nouit: Nouerant & illi patres, qui huiusmodi odoramenta solebāt Deo adolere: Nobis autem, in quibus figura cecidit ueritati, diligentissime curandū est, p̄ sacrificiis animalū, & delicato thymiamate, ut offeramus nosmetipsos Deo in hostiam sanctam, ipsi placentem, & in thymiama ex diuersis uirtutibus compositum, gratia, & arte summi pigmentarij nostri Christi Iesu, ut dicere possimus cum Apostolo: Christi bonus odor sumus. Deo uidelicet & hominibus.

Christus est summa ueritas, & lux omnes docens, & omnia collustrans.

Tonus Quartus.

Vid sit ueritas.	Cap. Primum.
Christus est ueritas.	Cap. II.
Christus est legis ueritas.	Cap. III.
Quomodo iota unum, aut unus apex legis non præteribit non cōpletus, & non uerificatus in Christo.	Cap. IIII.
Christus legem perfecit.	Cap. V.
Quid sibi uelit uitula rubea, & eius cinis in sacris, & in expiatione coinquinatorum.	Cap. VI.
Qualiter doctrina Christi est summè uera.	Cap. VII.
Quid cum ueritate legis ea, quæ Christus docuit.	Cap. VIII.
Qua ueritatis rectitudine Christus Deus regat mundum.	Cap. IX.
Quæ in ueritate de credendis Christus docuerit.	Cap. X.
Quòd sola fides, quæ est pura credulitas, minimè sufficiat ad salutem.	Cap. XI.

CANTICI SECVNDI
 QVID SIT VERITAS, Caput primum.

Sapient.

ANTVS est ueritatis splendor, ut omnes debiles oculos opprimat, & paruum potentiae uirtutem excedens offendat: Hinc uulgarium animi, & non adhuc bene expiati magis crasso mendacio, quam subtili ueritate oblectatur: quia ueritas est rectitudo sola mente perceptibilis, ut communi sententia diffiniunt Sapientes: Et si sola mente percipitur, non igitur deprehenditur ab iis, qui mentem ipsam nullatenus possident, qui nec sapiunt ea, quae

Dei sunt, qui est fons totius ueritatis: Cuius propria uis est concordia, & conuenientia medij cum principio, & fine. Hinc mysterio non modico in antiquissima lingua (quae sancta dicitur) ueritas sic describitur אמת In quo uerbo prima littera alphabeti, media, & extrema connexae conueniunt: Nam א Aleph est prima ט Tau ultima מ Mem uero media, & cum earum punctaturis profertur emet. Quibus literis indicatur tota rerum textura, egressus uidelicet à principio in rem ipsam, atque reuersio in finem: Et haec est proprie ueritas, & rectitudo, quae ad ueritatem spectat. Insuper ad denotandam firmitudinem, stabilitatemque ueritatis, eius nomen componitur ex literis bifarie quadratis, figura uidelicet & numeris: Figura enim ipsarum literarum ea est, quae firmos habeat pedes, & bases, quibus stet quaelibet earum seorsum, & fortius omnes simul, sicuti e contrario nomen significans mendacium scribitur eis literis, quae nullam habent stabilitatem, nec stare possunt seorsum, neque simul iunctae, ut uerum sit adagium, mendacium breues pedes habet, imò claudos, & debiles: Sic enim illud nomen scribitur אכזב quod proferentes nostra lingua dicimus secher. In numeris quoque omnes litterae, ex quibus componitur nomen ueritatis, importat numerum quaternarium solidum, & firmum: א Aleph enim unum significat, & mille: Quod unum est principium solidum, & essentia omnium numerorum: Mille quoque est cubus denarij numeri completi, מ mem autem significat. 40. qui est numerus deductus per denarium numerum completum, & per quaternarium numerum radicalem, & solidum fundamentum omnium numerorum. ט Tau uero significat. 400. numerum deductum per denarium, & quadragenarium, siue per quaternarium, & centenarium, qui est quadratus denarij: Decies enim quadraginta, aut quater centum constituit. 400. sicque numeri, atque figurae literarum, quae continentur in nomine ueritatis, semper solidae sunt: In literis autem, quibus componitur nomen mendacij, nec figurae (ut diximus) nec numeri importati per eas continent aliquid soliditatis: unde inuitur quod ex se mendacium facile corruit. Insuper aduertendum est, numeros literarum mendacij multum discrepare à numeris denotatis per litteras ueritatis: In istis enim una littera significat (ut di

rimus) unitatem, & millenarium, alia quatuor denarios, tertia uerò quatuor cē-
tenarios, indicans quòd ipsa ueritas deprehendit, & colligat res diuinas deno-
tatas per **aleph**, cœlestes per **mem**, & quadragenariū, & terrestres per **tau**,
& quatuor centenarios: ut patet iis, qui sciunt ueram mathematicam for-
malem. Litteræ autem, ex quibus componitur nomen mendaciū, omnes important
centenarios, numeros quippe addictos rebus inferioribus, & crassioribus, ubi
uiget mendacium, & falsitas: Nam illarum literarum **pe** copb dat centum, **q** res
ducentos, & **u** sin trecentos.

Christus est ueritas.

Cap. II.

X antedictis facillè deprehenditur, quomodo Christus sit ueritas,
qui non modo conuenire facit medium cum principio, & fine, sed
est ipsum medium, principium, & finis, sicuti ipsemet attestatur lo-
quens Ioanni in pathmotica uisione dicēs: Ego sum **α** & **ω**, alpha CHRISTVS.
& omega, principium & finis: Græco enim sermone loquebatur sicuti & reue-
latio ipsa fuit tota Græco idiomate conscripta, & perinde est ac si dixisset He-
braico sermone: Ego sum **aleph** & **tau**: Harum enim una est prima, altera
uerò ultima litera, sicuti in Græco alphabeto alpha est prima, & omega postre-
ma. Nulli igitur relinquitur dubium, quin Christus sit primus & ultimus, princi-
pium & finis: Qui iterum dixit: Ego principium: Et iterum: Omnia traham ad Idem
principium, tanquam uidelicet ad finem. Hoc quidem solum testabar, ut medium
quoque constitueretur. Hinc (ut suo loco explicabimus) in mediū, & mediatorē
multifariè effectus est. Ecce igitur elegantissimam rationem quare scilicet Dei
uerbum humanitatem, & corpus, atque totum hominem omnigenam creaturam
assumpsit: ut uidelicet principium existens, mediumque assumens, id est hominē,
qui est medius inter Deum, & creaturas alias, omnes ipsas continens, deduce-
ret ipsum, & omnia, quæ in eo sunt, in debitum finem: Atque hoc modo conueni-
re faciens extrema, & medium cum utròque, merito ueritatis nomen sibi uendi-
caret, & diceret: Ego sum ueritas. Insuper ueritatis nomen sortitur, quia in ip- Idem
so sunt regulæ æternæ, quibus conformari omnes debēt in uita, & moribus: Vn-
de ipse moderator est omnium factus uia, ostium, uitis, truncus, regula, doctor,
magister, regulator, omnes dirigens, & ueritate complens, quia ipse plenissimus
est, iuxta illud Ioannis: Vidimus eum plenum gratiæ, & ueritatis, de cuius ple- Ioan:
titudine omnes accepimus.

Christus est legis ueritas.

Cap. III.

N hunc quoque Christum nō tantum omnis creatura colligitur,
sed adeo tendit tota lex & propheta, ut ipse sit ueritas ipsius le-
gis: quia per ipsum, & in ipso tota lex uerificatur: Et hoc est quod
Ioannes ait: Lex per Mosem data est, gratia & ueritas per le- Idem
sum Christum facta est, complendo uidelicet, quæ in lege de ipso scripta erant:
Et in hunc sensum Philippus de ipso, qui non adhuc compleuerat scripturas, in- Philipp:

CANTICI SECVNDI

CHRISTVS. quit: Quem scripsit Moses in lege, & propheta, inuenimus Iesum filium Ioseph à Nazaret: Et ipsamet Veritas ait: De me scripsit Moses, uolens inferre ea, que in lege scripta sunt, in ipso uerificari: Quod uerum est, sed diuersimodè: Nam aliquando retexitur eius genealogia, aliquando scriptura de ipso loquitur typicè, & figuratiuè, alibi per effectus exhibitos in uirtute Christi uenturi, alicubi uerò uaticinatur promittens ipsum uenturum, & plerisque in locis ipsius dignitatem, gloriam, uirtutem, & opera præclarissima multigena exarat: Et hæc omnia eo uelamine reclusa, ut nisi amoueatur, nullibi clarè percipi possit, ubi Moses de Christo scripserit: Sed reuelata facie aliquid de gloria Domini speculari poterimus: Quod sua benignitate cõcedat ille, qui (ut Lucas narrat) incipit à Moysè, & prophetis, sic interpretabatur scripturas duobus comitibus, ut dicerent, Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dum in uia aperiret nobis scripturas? Genealogiam enim texere incipit à protoplaste, procedens per totum Patriarchatum, & per libros ducum, iudicum, & regum, & per libros dierum, quos paralipomenon dicunt: Vnde Matthæus, & Lucas assumpsērunt, quid de ipsius genealogia perstrictè recenserent: Et quamuis ij duo discordes aliquando uideantur, non tamen falsa enarrant: cum alter naturalem genesim, alter uerò legalem describat, sicuti Hieronymus, & Augustinus longa serie disserunt. Per figuras uerò, & similitudines in locis penè innumerabilibus hunc nostrum Christum depictum habemus: In tota enim serie tabernaculi, sacrificiorum, & sacerdotij Melchisedech, atque Aaron (Paulo interpretante) ipse magnis sacramentis describitur, ut aliquantulum supra adumbrauimus. Non secus de Iona misso ad Niniuitas, qui fugiens in Tharsim in mare poiicitur, & tandè per prædicationem Assyrios ad pœnitentiã impellit, sicut ipsamet Veritas negotium illud in ipso typum, & signum exhibitum fuisse reserat. Itidem quoque in tota historia Abrahamæ, qui (sicut Paulus cum Galatis disserens interpretatur) duos filios genuit, significantes duo testamenta: alterũ quippe in seruitute legis, alterũ autem in libertate spiritus. Et filius ancillæ fuit prior natus, sicut & testamentum seruitutis: Posterior autem & hæres filius liberæ, sicut & testamentũ libertatis in spiritu hereditatem ueram, & sempiternam promittit. Et sicut tunc filius ancillæ persequabatur filium liberæ, sic & à multis temporibus circa descendentes à filio ancillæ, qui Ismaelitæ dicuntur, persecuti sunt, & persequuntur coheredes Christi, quousque dabitur tempus, quo fiet unum ouile, & unus pastor: Et tunc omnia clara luce completa uidebuntur: Quod tempus (ni fallor) propinquissimũ est: Effectus autem, qui in uirtute Christi exhibitum narrantur in lege, sunt penè infirmi, ex una tamen radice prodeuntes omnes: Quæ radix est redemptio, sive liberatio, clementia, pietas, misericordia, condonatio delicti, iuxta illud Apostoli: Cum mortui essemus in delictis, cõuiuificauit uos, donans uobis omnia delicta, deleus, quod erat aduersus uos, chirographum decreti, quod erat contrarium uobis. Et ipsum tulit de medio affigens illud cruci: Imò tota Pauli doctrina hæc

Idem
Lucas.

Hieron.
Augusti.

Paulus

Idem

dice pullulat, sapius, & plerisque in locis repetens gratiam, quam nobis acquisiuit Christus, & omnia pietatis obsequia, quae nobis exhibuit. Et ut aliquid de antiquis effectibus percurramus, id indicauit uestis illa pellicca, quam Deus eius clementia uestiuit primos parentes peccati ignominia denudatos. Hoc inuenit quaelibet promissio facta Patribus de benedicendis omnibus tribubus terrae in semine Abrahae, Izabac, Iacob, & Dauid: Hoc liberatio Abrahae de Vr Chaldaeorum, benedictio Iacob, & uictoria deducta: Hoc deductio posteritatis eius de Aegypto, & cibus de caelo ministratus in deserto, & aqua propinata de petra, quae (ut clare inquit Apostolus) erat Christus: Quem Moses in petra percutiens grauiter peccauit, non confidens de aqua misericordiae gratis tribuendae, absque ipsius petrae percussione. Et secundum gratiam à Christo impetratam dictum fuit Dauid per Natam prophetam: Distuli peccatum tuum: Et de Achab dictum est ad Isaiam: Nonne uidisti Achab humiliatum? Ideo non inducā malum in diebus eius. Omnia itaque huiusmodi, quibus Deus se clementem, & misericordem praebat, erant effectus Christi uenturi: in cuius uirtute aperta est ianua pietatis, & clementiae: quae brachium dextrum à secretioribus Theologis nūcupatur: De quo Isaias: Et brachium Domini, cui reuelatū est: Et caelorum regina in Cantico: Fecit potentiam in brachio suo: potentiam quippe, quia non minor uirtus requirebatur in restaurando, & redimendo, quam requisita fuit in creando. Tunc quoque lex, quae erat ignea, & à sinistris terrificans, & occidens, deducta est in dexteram pietatis, sicuti praecinuit Moses, antequam benediceret filios Israël, dicens: Dominus de Syna uenit, & de Sebir ortus est nobis: & hoc, quo ad legem, in qua uisus est oriri apparens in igne, quando ipsam dedit, & sensibilibus loquens, ac in tabernaculo habitans, atque legis doctrina (sub uelo tamen quodam) contentus. Sequitur Moses: Apparuit Dominus de monte Pbaran, uel uel ut melius dicamus iuxta literam, de monte Paaran, id est de monte pulchro, & gloria pleno: Qui mons est Christus noster, de quo alibi dicitur: Mons coagulatus, mons pinguis, mons, in quo beneplacitum est Deo habitare in eo, iuxta illud paternae uocis: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. Ex monte igitur hoc pleno gloria, & gratia apparuit iterum Dominus, & cum eo sanctorum milia, qui (ut Mattheus inquit) introierunt cum eo in sanctam ciuitatem, & apparuerunt multis. Tunc uisa est in dextera eius ignea lex: Quia tunc ignis zeli, & excandescenae diuinæ deductus fuit in dexteram, & conuersus in aquam sapientiae, & pietatis: Ideo Christus uenit in aqua, & per aquam dicitur nos regenerasse: Et hoc quia (ut sequitur) dilexit populos non ultra puniēs, & terrificās, sed ut benignus Pater diligens, purificans, pascens, & dans seipsum in redemptionem pro multis: Per quos omnes effectus habemus Christum praenuntiatum in lege, decantatum à prophetis, & attestatum ab Apostolis, & Euangelistis: Vaticiniū autem factum de ipso, à Mose potissimè, semper occultū fuit, adeo, ut in cortice

Paulus

Natan

Isaias

Idem
Btā Vir.

Moses

Idem

Psal.

DEVS.

Matth.

CANTICI SECVNDI

litera nullum uideatur. Si autem quis amoto uelamine introspexerit, sentiet eum in uia ardere summopere: Et ut aliquā fenestrenulā aperiamus, narrat Moses hominē solertissimo artificio fabricatū cum imagine, & similitudine Dei utroq; sexu decoratū, sicut de opifice attestatur Mercurius, ut alibi diximus: Et ipsum describit prelatum omnibus creaturis, sicuti ad uerbū de Christo interpretatur Paulus: Et hoc antequā (ut ipse Moses ait) esset homo, qui operaretur super terram: De cuius hominis fabrica statim subintulit dicens: Formauit igitur Dominus Deus hominē puluerem de terra, & cætera, quæ sequuntur: Vndè clarissimè habemus primam descriptionē humanæ fabricæ (ut nonnulli sapientes asserunt) fuisse de Christo: Qui sicut (teste Ioān.) occisus fuit ab origine mundi, ut quoq; ab origine mūdi productus fuit, & omnibus prelatus, iuxta illud Pauli & cum introduceret Primogenitū in orbē terræ, dixit: Et adorent eū omnes angeli eius. De ipso quoq; loquitur Moses, aut lex in Iahacob dicens: Veniet Salus id est Messias, & ipse erit expectatio gentium. De ipso quoq; dicebat ipse Moses, dum eligeretur à Deo liberator populi: Mitte, quæ missurus es. Innumerabiles sunt huiusmodi loci, in quibus Christus præcinitur: Et pleraq; sunt, in quibus dignitas, gloria, uirtus, & egregia opera ipsius enarrantur quāplurima, ut illud Isaiæ: Et factus est principatus super humerū eius, & uocabitur nomē eius admirabilis consiliarius, Deus fortis, Pater futuri sæculi, Princeps pacis, multiplicabitur eius imperium, & pacis non erit finis, super solium Dauid, & super regnū eius, ut confirmet illud, & corroboret in iudicio, & iustitia amodo, & usq; in sempiternū: Et illud, quod in Genesi antea uaticinatus fuerat Iahacob dicens: Non auferetur sceptrum de Iebuda, donec ueniat Messias: Et ipsi congregabuntur omnes gentes, aut populi: Quod clarius regius propheta decantauit in secundo hymno dicens ad ipsum sub nomine Patris: Postula à me, & dabo tibi gentes in hereditatem tuam: Nam (ut inquit Paulus) factus est hæres uniuersorum, sicuti per ipsum facta sunt secula, id est machina hæc tota, atque omnes hospitates in ea: Ideo sequitur propheta: Et possessionem tuam terminos terræ. Sic & in plerisque psalmis, maximè in septuagesimo primo, & octogesimo octauo multas de Christo cantat regius propheta egregias laudes: Et ut breuiter me expediam, nulla est legis, aut prophetarū enarratio, quæ non referatur aliquo modo ad Christum, siue immediatè, ut tetigimus, siue mediatè, sicuti mysterium de uestimentis sacerdotum, quæ sacramenta habent in ipsis Sacerdotibus indēdis: Item in nostris, & tandem in Christo, ad quem omnia referuntur, sicuti in superiori tono explicauimus. Et omnia denique adeo referuntur ad Christum, ut nullum sit iota, aut apex, qui non compleatur in ipso, ut patet sanè intelligenti: Sed omnia exarare singulatim labor quidē esset inexplicabilis: Ne tamē uideamur hæc sine fundamento asserere, aliqua percurremus, in quibus etiam minimū iota, uel apex locum habuit in Christo, ut ex paucis adumbratis cætera facilius possint credi, & aliquantulum attingi.

Quomodo iota unum, aut unus apex legis non præteribit non completus, & non uerificatus in Christo. Cap. IIII.

Q^{uæ} minima est alphabeti litera, apex uerò punctus, siue arcetus: Quæ omnia in scriptura debito numero, pondere, & sacramento collocata sunt, adeo, ut Rabbi Symeon Ben Iochai & post eum Elchana, & alij, non solū sententias, & uerba interpretari conati sint, sed etiam rationem reddere de literis, & ipsarum figuris, cum apicibus sub, & supra positis: Et ut aliquid exempli gratia adducamus in medium, primam uerbum legis, quod est **וַיְבָרֵךְ** Beresit interpretantes querunt primo, cur lex, & descriptio fabricæ incipiat à **ב** Ber: Respondent: Quia **ב** Bet significat domum, & indicat sapientiā superiorē: in qua omnia collocata erāt prius, quam in proprias formas educerentur & per ipsam producta sunt omnia iuxta illud Psalmographi: Omnia in sapientia fecisti: Cui adstipulatur Ioannes, qui dixit omnia præfuisse in uerbo, ueluti uitam quandam creatricem: & postea omnia per ipsum uerbum facta fuisse. Queritur secundo, cur sequens litera sit **ו** res: Et ut omittamus ea multa, quæ tangit Elchana, dicunt aliqui, quoniam cum Bet **ב** importans duo in numero denotet primum productum in diuinis, qui est Filius, & secūda persona Trinitatis **ו** res importans duo centenaria innuit primā rem productam in rebus crassissimis, materiam uidelicet, quæ apud Pythagoreos denotatur per dualitatem. Tertio loco ponitur **א** Aleph litera quidem diuinitatis, & primi fontis omnium bonorum, innuens quoniam producta materia inuenit formarū dator, qui (ut Elchana ait) influens in **ב** Bet & **ו** res dat, ut materia formetur, & uiuificetur per filium, qui est sapientia creatrix, & omnium rerum uita: Et quod pulchrum est, iuncto **א** Aleph cum **ב** fit **אב** ab, quod patrem significat, qui pater non potest esse sine filio. Ecce igitur, quomodo doctores Hebræi referantes mysteria literarum confitentur Patrē, & filium, & consequenter totā Trinitatem: Nam de Spiritu sancto nulla est apud eos ambiguitas: Qui primus dator formarū deducens in materiā formam, quæ præerat in filio, tanquā idea, & uita rei producēdæ, causat **ו** sin, quæ litera ternariū ceteriorū importat, innuēs expressē illis, qui huiusmodi mysteria norūt, quod in materia illa crassa producta sit forma. Et cū nihil possit stare in mūdo, nisi repleatur diuinitate, iuxta illud propheticū: Auferes spiritum eorū, quē scilicet uiuificantem dedisti eis, & deficient: ac in puluerē suū reuertentur: aperiēte autē te manū tuā omnia implebuntur ubertate: ideo quinto loco ponitur **י** iod, quod nostri proferūt iota, Quæ litera quoque diuinitatē significat rebus infusam, & omnia replentē, iuxta illud, quod habetur in Ieremia: Cælū, & terrā ego impleo. Quæ plenitudo prius fuit in Christo, dicēte Paulo: Quoniā placuit Patri uidelicet omnem plenitudinē habitare facere in eo. Omnibus itaque sic productis coaceruata est massa generis humani, & separatus electorū cætus dictus populus Israël, ad quem solum reparandū uenit Messias. Et ut etiam hunc cōplecteretur in pri

CANTICI SECUNDI

mo uerbo legis, & historice mūdane fabricæ, addidit **Ⲛ** Tau, quod cōgregationem Israël significat, sicuti Elchana exrepse ait: Quorū omniū summarius sensus est: In sapiētia, quæ est uerbū, & Filius summi Patris, producta est prima materia omniū rerū, postea à fonte omniū bonorū data est forma rebus, & cōsequēter omnia sunt bonitate cōpleta: & tandē genus hominū, præcipue electarum, propter quos facta sunt omnia, innuitur productum. Quæ cuncta, cum re duci debeant ad illud primū, à quo prodierūt, prima litera secūda dictionis rerum est **Ⲛ** Bet, sigillū quippe sapientiæ, quæ Christus est, & est principiu **Ⲛ** Bara, quod creare, purificare, & innouare significat, innuēs omnia resumēda Christo, atq; purificanda per lauacrū, quod in passione effudit, & tandē renouāda per ipsum suscitātū, & reducētē hominē renouatū, & per ipsum omnes creaturas in eo cōtētas, in Deū Patrē, signatū per **Ⲁ** Aleph: Creatura autē redacenda signatur per **Ⲛ** res, quod ducentos importat, sicut **Ⲁ** Aleph unū, & mille, ut expresse dicitur in fine Canticorū: Aleph tibi selomo, & ducētū iis, qui castro diūt fructus eius, id est creaturis omnibus, quāuis mēdosi codices habeant: Mille pacifici tui. Ecce igitur quomodo omnes literæ illorū uerborū referūtur, & cōplentur in Christo, etiā minima litera, quæ est **Ⲛ** iod: cuius spinula superior, quādo bene formatur, subtilissima est, & extenditur quousq; aufugiat aciem oculi nostri, innuens inuisibilem diuinitatē: à qua (ut dicit Elchana) repletur illud iod, id est Christus per ipsum denotatus, qui benedictionem illam, & influentiā susceptam influit inferius, ut expresse inquit Ioan. Vidimus eū plenū gratia, & ueritate: de cuius plenitudine omnes accepimus. Ideo non sine causa illud iod ponitur in principio nominis **Ⲛ** Iesu. Aliud quoque mysteriū cōtinetur in litera cuiusq; dictionis, quoniā si reuoluātur p modū apud Hebræos celebrē q̄ dicitur **Ⲛ** raph diuersa inde extrahuntur mysteria, ut exēpli gratia, in dictione **Ⲛ** Hamor, quæ asmū significat: quē non sine mysterio ascēdere uoluit Christus in die palmarum, quando ex pietate, horridam prouinciam redimēdi humanum genus aggressus est: in quo uerbo si p̄ponatur ultima litera, habebimus **Ⲛ** Reben, quod pietatem, & clementiam significat, qua potissimē usus fuit ab illo die, usq; ad extremum passionis pro nobis toleratæ. Hinc quoq; diuina dispositione factum est, ut in illa die pueri semiuates prosternerent ante ipsum ramos oliuariū ut denotaretur opus pietatis, & misericordiæ, quod tunc assumere incipiebat. Alio quoque ordine à literis illis excerpūtur mysteria, assumēdo uidelicet, aut primas, aut extremas literas diuersarum dictionū: ex quibus componitur nomē illius, de quo occultē loquūtur uerba oraculi, ut in exemplum adducamus illud, quod Iahacob Deo plenus in Iehuda de Christo uaticinatus est dicens: Quousque ueniet Silo, id est Mesiah, & ipsi congregabuntur populi: in Hebræo habetur **Ⲛ** יבוא שילה ולו יקרת labo siloh uelo: Quarum dictionum primæ literæ sunt **Ⲛ** ישי, quæ si componantur ordine, & more Hebraico, constituunt **Ⲛ** Iesu, ut sū sensus: Donec ueniat Mesiah, qui est Iesu, cui congregabūtur gentes

suscipientes cultum, & testamentum eius. Simili modo in psalmo septuagesimo primo, in quo multa eulogia decantantur de Christo, inter quæ illud habemus: *Permanet, aut firmatur nomē eius, & benedicetur ī ipso omnes gētes, ubi in Hebræo habetur* **יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בָּרְכֵנוּ בְּכָל יְמֵי חַיֵּינוּ** *non femo ueit barcu bo col goim:* *Quarum priorum trium dictionum, si primæ literæ accipiantur, & ordinentur eo modo, quo nuper dictū est, constituitur hoc nomen* **יְהוֹשֻׁעַ** *Iesu: Vbi expresse inuenitur, quod Iesu est nomen illius, de quo tot, & tanta decātat Vates, in quo benedicentur omnes gentes, & in quo solummodo (ut ait Petrus) oportet homines saluos fieri. Celebrriori autem mysterio illud idem nomen eodem modo retexitur in psalmo nonagesimo quinto, ubi propheta inuitat omnes ad celebrandum nonā canticū pro nouo opere, quod celebrare debebat Messias: Et inter alia moneta hoc habemus: Latētur cæli, & exultet terra: cōmoueat mare, & plenitudo eius: gaudebūt cāpi, & omnia quæ in eis sunt: Quæ uerba in Hebræo sic habētur* **וְיִשְׂמְחוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ יִרְעַס חִים וְהַיָּם יִשְׂמְחוּ וְיִשְׂמְחוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּכָל יְמֵי חַיֵּינוּ** *Iosuebu bassamaim uetagel haarez, urbam baiam, umluo iabelaz sadai, uccol asserbo: Quæ dictiones eo modo sunt dispositæ, ut si accipiantur primæ literæ priorū quatuor, debito ordine collocatæ, constituunt nomen magnum Dei quadrilaterum, quod est* **יְהוָה**. *Si uerò accipiantur primæ literæ trium dictionum sequentium habemus idem nomen sine ultima litera, quæ est* **יהו**: *hoc magno mysterio: Nam per illud probant in eo libro, qui dicitur sepber temunot, uerbum & diuinitatē uniendā cū carne, ex qua unione constituitur Iesu: in quem uirtus magui nominis Dei diffunditur, ut quasi uideatur cedere Iesu: quo solo nomine datur nunc homines saluos fieri: & datum est nobis operari ea mirabilia, quæ solebant fieri in uirtute illius magui nominis quadrilateri, sicut alibi diximus. Hinc mirando ordine sequuntur aliæ tres dictiones, quarum primæ literæ debito ordine collocatæ constituunt nomen* **יְהוֹשֻׁעַ** *Iesu. Quia igitur erectum est hoc nouum nomen, quod os Domini nominauit, ideo incipit hic propheticus hymnus: Cantate Domino Canticum nouum. Hinc inuitantur cæli, mare, terra, campi, & omnia, quæ in eis sunt, ad depromendas laudes huius nostri Christi, cui Pater dedit nomen, quod est super omne nomen. Longum quippe esset omnia loca sacra scripturæ retexere cum eorum mysteriis, cum nullus à suo sacramento uacuus sit: Ideo his paucis adductis in exemplum, ad apices ueniemus, qui bifarij sunt: Inferiores enim qui pro maiori parte puncta dicuntur, Hebraicè autem* **קַדְמוֹת** *necudot, uiuificantem spiritum significant, atque uolitantem, & incubantem super omnia membra, tam mundani, quàm mystici corporis, de quouis loquatur scriptura. Quod uidens Ezechiel dixit: Et spiritus uitæ erat in rotis, mundana uidelicet, atque humana, utramque uiuificans: Superiores autem apices, qui à nobis accentus dicuntur, Hebraicè autem* **רוּחַ קֹדֶשׁ** *spiritum diuinum, & sanctum significant, sanctificantem, & in Deum redeuntem: De quo bifario spiritu, qui tamen unus est, loquitur Origenes in Peri archan nō in-*

Psalma

Dauid

Petrus

Psalma

Origen

CANTICI SECVNDI

doctē: Nam quamuis multiplex sit diuini spiritus uirtus, hæc tamē bifaria præcipuè est, ex qua dicitur spiritus uiræ, & spiritus sanctus: Et cum iste sit spiritus Iesu, ideo opera ab eo perpetrata dicuntur opera Iesu, & consequenter ea, quæ in spiritu completa reperiuntur, de Iesu intelliguntur completa: Et hoc est, quod dixit noster Iesus, ille de meo accipiet, & annuntiabit uobis: Et iterum Spiritus sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille uos docebit omnia, atq; omnia uidelicet perpetrabit in nomine meo. Et cum nihil fecerit, neq; faciat Iesus, nisi in Spiritu sancto, imò teste Paulo, nemo potest ritè nominare Dominum Iesum, nisi in Spiritu sancto, ideo nō reperitur aliqua litera in scriptura innuens, & signās nomen Iesu sine eius apice, & punctatura: Pari ratione nō reperitur aliqua syllaba sine eius accentu. Et hæc sufficiant dicta de apicibus abstinendo ab ulteriori reſeruatione: quia ulterius loqui non licet: Sed huiusmodi communicanda sunt inter perfectos, aut spiritu contemplanda, dicendumque est cum propheta: Reuela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua.

CHRISTVS.

Paulus

Dauid

Christus legem perfecit.

Cap. V.

IN Equè tantummodo uerificauit legem complens omnia, quæ in ipsa continentur, sicuti ipsemet testatus est dicens: Non ueni soluere legem, sed adimplere, sed etiã perfecit, & deduxit ad meliorem gradum per Euangelium, quod bonum nuntium significat, ueluti si quis acciperet characteres plumbeos impressorum cōpositos in tabella ad exprimenda aliqua dura, & eosdem rursus coaptaret ad exprimenda uerba dulciora, & sublimiora, eadem tamen manente figura characterum: Pari modo fecit Christus non adinueniens aliam, sed perficiens eandem legem, & deducens in eam meliorem sortem, ut uideatur alia, cū tamen non sit, sed eadem, sicuti panis quando tingitur uermiculo, aut aliquo colore pretioso, perficitur, & nō mutatur. Perfecit igitur fuit lex tincta, & colorata sanguine Christi multo facilius, q̄ respersa sanguine animalium, sicut inquit Apost. Christus assistens Pater futurorum honorum, per amplius & perfectius tabernaculum, qui uidelicet ipsemet Christus erat, uerum, & uiuens, non quidem manufactum, id est non huius creationis: neque per sanguinē hircorum, aut uitulorum, sed per proprium sanguinem introiuit semel in sancta: Ex quibus uerbis liquidò habemus, quòd Christus in proprio sanguine ampliauit, & perfecit legem: Ampliauit quidē, quia ea lex, quæ obseruabatur ab unica familia Israëlita, & paucis aduentitius in partuulo Iudææ, & Phœnicis loco, p̄ Christū diffusa est in uniuersum orbē, & in omnes gentes, sicuti in psalmo canitur: Et adorabūt eū omnes reges, & omnes gentes seruiēt ei: & aliis plerisq; in locis. Perfecit quoq; & adeo immutauit, & meliorem, atq; benigniorem reddidit, ut adultera, quæ lege lapidari iuebatur, ab ipso Christo facile absolueretur: & publicanus, ac famosa meretrix pregeretur: & alter in Euāgelistā & Apostolū, altera autē in hospitā eligeretur. Latroni,

CHRISTVS.

Paulus

Psalmus

dū ipsi adhæret, paradisi promittit. Et ut breuiter cōcludamus, in omnes peccatores misericordiā ostēdit aperto sermone dicēs: Nō ueni uocare iustos, sed peccatores: Et quod grande uidetur, permisit Deus omnes incurrere peccatum, & indignationem, ut omnes sentirent misericordiam impetratam per Christum, & non per legem, per quam (inquit Paulus) nemo iustificatur: Quod asserere mi- Paulus
 nimē auderem, nisi me idem Apostolus doceret, dū ait: Omnia conclusit sub peccato, ut omnibus misereatur: quamuis Apostolus dicat, conclusit in incredulitate. Nam ipsa est fons omnium peccatorum, & uera alienatio à Deo. Et adeo ponderat Apostolus hoc uerbum, quamuis sciat esse uerum, ut statim clamando Idem
 subinferat: O altitudo diuitiarum, sapientiæ, & scientiæ Dei, quā incōpresibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles uia eius. Verum si alicui illa secreta credita sunt, ea tamen lege id factum est, ut indignis non pandantur. Hinc Paulus fidelis in commissis arcanis non explicauit, sed innuit, cur Deus id fecerit, dicēs: Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso facta sunt omnia: uoluit enim inferre: Quoniam sicut per ipsum Dei uerbum facta sunt omnia, ita ipsa deprauata per idem restaurarentur, ut ab ipso tanquam à capite, omnes influxus, & omnia bona cognosceremus suscipi: Ideo subinfert: Non plus sapere, quā oportet Idem
 sapere: quia unusquisque habet, sicut Deus diuisit: Sicut enim in uno corpore multa membra habemus, sic etiam habemus donationes secundum gratiam, quæ data est nobis, differentes. Et quæ uita, & operationes omnium membrorum proueniunt à Christo, longo sermone referat cum Corinthiis, & Ephesus inter alia dicens: Vnicuique nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi iuxta id, quod dicitur: Ascendens in altum captiuam duxit captiuitatē, dedit dona hominibus: Nā dedit quosdam esse Apostolos, alios autem prophetas, & cætera, quæ sequuntur. Voluit itaq; Pater, ut omnia, quæ habemus, suscipiamus per filiū, & ipsum esse, & munera omnia, & charismata, atq; salutem, & misericordiā cōsequamur. Hinc dixit Zacharias ad filiū præcursorē Domini Zachar
 nuper æditū: Præibis ante Dominū parare uias eius, qui scilicet uenit ad dā dā salutē plebi eius in remissionē peccatorū eorū per uiscera misericordiæ suæ, quibus uisitauit nos oriēs ex alto, Nō igitur p̄ legē quis iustificatur, aut per sanguinē animalīū, sed per eū, in quo posuit Dominus iniquitates omnīū nostrū, cuius liuore sanati sumus. Et Paulus nedū homines, sed & omnia deducta esse in Paulus
 debūū concentū per sanguinē Christi referat dicēs: Pacificans per sanguinē crucis eius, siue quæ in terris, siue quæ in cælis sunt. Magnū quippe tangit mysteriū, dum etiā ea, quæ in cælis sunt pacificata attestatur per Christi sanguinem, cum omnes asserant angelos malos à cælo expulsos sine spe reditus. Quæ igitur restabant in cælo pacificanda Christi sanguine, nisi intelligamus de Patre æterno, & de omnibus cælestibus numinibus nobis pacificatis, quando Christus soluens pro nobis debitū in passione Patri nos cōciliauit, qui prouocatus fuerat trāsgressione protoplasti: Nam ut Apostolus cū Corinthiis ait: Sicut unius delicto mors Idem

CANTICI SECVNDI

Paulus

regnauit per unum, multo magis abundantiam gratiæ, & donationis, & iustitiæ suscipientes in uita regnabunt per unum Iesum Christum: in quo, & non in lege sanantur, iustificantur, & perficiuntur omnes, non tantum in carne, ut fiebat in lege, sed in spiritu, & in operibus, ut Paulus prosequitur cum Hebræis dicens: Si enim sanguis hircorum, aut uitulorum, & cinis uitulæ aspersus coinquinatos sanctificat ad emundationem carnis, quanto magis sanguis Christi, qui per Spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo, emundauit conscientiam nostram ab operibus mortis ad seruiendum Deo uiuenti? Et cum de sanguine animalium plerisque in locis dictum sit, percurrendum est etiam aliquid de mysterio cineris uitulæ ruffæ, quo aspergebantur inquinati.

Quid sibi uelit uitula rubea, & eius cinis in sacris, & in expiatione coinquinatorum.

Cap. VI.

G T quamuis omnes expiationes à Summo legislatore fuerint mirro ordine constitutæ, mysterium tamen uaccæ rubeæ excellentissimum, & super alia sacrificia celeberrimum æstimabatur, cum id ordinatum esset in expiationem immanissimorum scelerum, & transgressionis primorum parentum, & conflatu uituli, erectique ab Aaron, & à populo in deserto: In expiationem inquam, pro quanto patiebatur figuratiuum sacrificium: nam omnia uerè plenè expiantur in Christo, ut nuper tetigimus: & quanto hoc mysterium de uacca rubea excellentius opus redemptionis præfigurauit, tanto celebrius est. Si autem id ordinatum fuerit pro expiatione delicti erecti uituli, uideamus: Nam eduçti filij Israëli de Aegypto, & soluti à iugo domini illius, qui regebatur ab ariete, adhuc tamen timentes influxum illi, ductore eorum priuati (ut rebantur) uoluerunt asciscere uirtutem fortiorem illa Aegyptiorum tauri uidelicet, qui supersedet in cælesti circulo arieti: Unde arte quadam secretiori dispositis rebus, liquefacto de more metallo fabrefactus est uitulus: illumque erigentes rerum diuinarum adhuc ignari opinabatur haurire uirtutem superiorem arieti, & inde præualere (si opus foret) contra eos, qui ab ariete regebantur: Sed hic fuit error, & peccatum maximum, dū attribuerent uirtutem tauro cælesti fauorem, quem à Deo uiuo suscipere debebant, sicut illucq; susceperant. Auctus quoque fuit error, quia erexerunt imaginem bestie contra præceptum Dei adiutoris eorum: Cui sceleri, & uulneri, ipso Deo iubente, duo sunt adhibita remedia: Alterum, quia iussi fuere expiari multi in sanguine proprio: Quod effectum est per filios Leui, undè meruerunt benedictionem, qua priuata erat illa familia ob scelus perpetratum in sichimitas: Alterum remedium fuit uitula hæc rubea: Cuius mysterium aliquantulum percurramus: Obserua, quæso, ordinem: Vacca, siue uitula eligitur contra peccatum uituli adorati, ut expurgatio fiat per id, per quod quis peccauit: Sed debilior sexus assumitur, ne credamus expiationem fieri ex uirtute ipsius animalis: non enim ex animali, sed ex diuino numine influebatur, undè expurgatio fieret: Hinc nõ dignius

animal, sed debilius in sexu secernitur: Et ut comprobaretur fauor bauricundus, non ab ipso animali, sed à cælo, iussit Deus ipsum cum omnibus eius exis comburi, igne illo uidelicet, qui è cælo ministrabatur ad holocausta suscipienda, ut ex plerisque locis scripturæ discere possimus, & celebri fama apud Hebræos diuulgatum est: Qui in his (ut aiunt) dabatur è cælo in toto tempore primæ domus, sed etiam in secunda aliquando subministratus fuit, ut ex secundo uolumine Machabeorum habemus: ubi legitur, quod ueniens Neemias de Perside, ut sacrificaret, quæsiuit ignem cælestem reconditum, & non inuenit, sed aquam crassam: qua iussit aspergi sacrificia, cum igne non haberet à cælo ministratū. Elias autem tempore primæ domus, ut comprobaret cultum Dei sui meliorem, quam cultus prophetarum Babal, exposuit sacrificium suum igni de cælo subministratū, exquirēs, ut & ipsi propheta Babal itidem facerent: Et cum ignis nequaquam absumeret sacrificium illorum pseudo prophetarum, sed sacrificium Eliæ combureret, & transmutatum in ignem cælo præsentaret, comprobatus fuit cultus Eliæ uerus, & bonus, ut habetur in tertio uolumine Regum. Hoc igitur igne combusta uaccæ cum omnibus intestinis eius, ex illis cineribus conspergebantur inquinati, iuxta illud Pauli: Si enim sanguis hircorum, & taurorum & cinis uitulæ aspersus inquinatos sanctificat ad emundationem carnis, & sanguinis uidelicet, secundum quæ prouenit peccatum in hominem, ideo peccatum sapit naturam rubei sanguinis: undè Esau peccator Edom, id est rubeus dictus fuit, & pro quodam rubeo uendidisse primogenituram. Primus quoque parens, per quem introductum fuit peccatum in omnes, nominatus fuit Adam, qui terra rubea (ut dicunt) in lingua nostra significat. Sed si bene perpendimus characteres illos, illud nomen significat quid sanguineum diuinitate conspersum: Componitur enim ex Aleph, quæ est litera diuinitatem inueniens, & דם, dam, quod sanguinem significat. Hinc potissimè pro expiatione peccati non solum adorati uituli, sed etiam protoplasti deligitur uitula rubea, sapiens uidelicet non ruborem carnis & sanguinis, sed meliorem, de quo dicitur in Canticis: Dilectus meus candidus, & rubicundus: candidus quidem innocentia, rubicundus charitate, & igneo feruore. Et sicut Adam, per quem inductum fuit peccatum in inferiorem mundum, dictus fuit rubeus uel terra rubea, quia tractus ab האדמה adama, quod terram rubeam significat, ita Dauid electus secundum cor Domini dictus fuit אדמוני Admoni, id est rubens, uel ruffus, ut habemus in primo uolumine Regum: Et Christus ab eo descendens, homo quippe de cælo cælestis, reparator peccati inducti à primo homine terreno, rubens fuit, si pictura nos uerū docet, & ij, qui eius physiognomiam describunt: Cuius rubor adeo efficax fuit, ut sicut candor corporis ipsius transfigurati redundauit in uestimenta, ut apparerent alba sicut nix, sic & feruor eiusdem patientis diffusus fuit in uestimenta, adeo, ut (Dionysio teste) Angeli admirantes dicerent illud Isaiæ: Quare rubeum factum est uestimentum tuum? Non mirum igitur, si ad figurandam expiationem faciendam per

CANTICI SECVNDI

hominem ruffum cœlestem à peccato contracto per hominem rubeum terrenum, iubetur eligi uacca rubea: Sed hæc perfecta esse debebat, & nulla macula deturpata, nullumq; iugum inferioris seruitutis portare, ut plenè indicaret expurgationem, quæ debebat fieri in lege libertatis, & perfectissima ab eo, qui ab omni seruitute nos liberauit. Et ut facilius susciperet cœlestem influxum, si quis tunc dabatur, qui declinat à coinquinatis & aliqua deprauatis macula, ut in lege clarius edocemur. Iugulabatur quoque uitula extra castra, ut de ipsa, & de uerò

Paulus holocausto inquit Apostolus cum Hebræis: Quorū animalium infertur sanguis pro peccato in sancta, horum corpora cremabatur extra castra: Propter quod & Iesus, ut sanctificaret per sanguinem eius populum, extra castra passus est, ut expiaret eos, etiam qui per peccatum extra cœtum iustorum exclusi erant, iuxta illud quod summus Redemptor ait: Non ueni uocare iustos, sed peccatores.

CHRISTVS.

Et iterum per alium Euangelistam: Venit Filius hominis quærere, & saluum facere, quod perierat. Ex sanguine quoque iugulatae uitulae sacerdos intincto digito aspergebat contra fores tabernaculi septies, numero quidem remissionis, ut indicaret remissionem faciendam in sanguine ueri holocausti, qui etiam solus ostium est, per quod ingredimur ad salutem, & uitam. Postea cremabatur igne illo à cœlo ministrato, ut conueniens esset medela, uel saltem figura medela, contra maculam ex inferiori igne, & rubeo deductam. Denique ex cineribus combusti animalis aspergebatur non sine mysterio coinquinati, quia nihil magis sanctificat animal, & rubeum nostrum, quàm eius mortificatio, & combustio facta à sancto illo igne, quem redemptor uenit mittere in terram. Sed mirandū sacramentum occurrit: Nam si cinis ille coinquinos sanctificabat, & mundabat, cur inquinabatur sacerdos, qui ipsum cinerem extra castra portabat, uel qui eum comburebat? Undè de isto cinere dicebatur, quòd purgaret coinquinos, & faceret mundos. Ex his infero, quòd cum sacramentum huius uaccæ, & aliorum sacrificiorum sit multigenum, & profundum inter omnia, quæ habentur in scriptura sacra, hinc multipliciter, & pro diuersis sensibus resoluitur quæstio. Aliqui igitur dicunt, quòd inquinatio illa & mundities contraheretur in sacerdote illam comburentem, quia sacratior erat res, quam gradus ille sacerdotalis, sicut contingit laico, aut mulieri tangenti sacra, & corpus Christi, quod à solis existentibus in sacris pertractandum est: Alij, quia sacra suscepta cum deuotione, & reuerentia mundificant, irrcuerenter autem pertractata, aut curiosè inuestigata inquinant: Alij uerò dicunt, quòd pro quanto litera sonat immundus erat comburens eam, id est tangens, quousq; per ignem illud animal expiaretur: & qui pertractabat illos cineres extra castra, aut quomodocunque, tanquam morticinum quisque illa pertractaret: undè statim sequitur: Qui tetigerit cadauer hominis, immundus erit septem diebus: sed aspersus a qua cum illis cineribus die tertio & septimo mundabitur: Alij dicunt, quòd locus ipsorum cinerum erat in castris, idco tangens illos extra castra immundus erat, sicut consecratis in loco non conueni-

ti. Si autem ulterius hoc negotium perscrutari uouerimus, & referre aliquid
 de recõditis mysteriis, dicemus quòd hæc uitula rubea est beata Virgo de pro-
 genie ruffi Dauid per quam inducta est benedictio expellens maledictione, &
 infectionem diffusam per Euã in humanũ Genus. Et ne erubescamus id sine ra-
 tione asserere, uideamus breuiter quanta consonantia omnia in hunc sensum cõ-
 nentiant. Eua rubea terrestris, Maria rubea cœlestis, & plena igneo spiritu, ple-
 nãque gratia, & uirtutibus, sicuti cœleste perhibet oraculum, ut dicere possit il-
 lud Ecclesiastici: In plenitudine sanctorum detentio mea: Ideo dicitur, quòd ui-
 tula illa eligenda erat perfecta, integra, & sine aliqua macula: Quæ nec fuerit Ecclesia.
 pressa aliquo iugo, sicut & Virgo cœlesti nuntio protestata est dicens: Quoniã
 uirum non cognosco. Huius quoque uitulæ sacrificium, & omnia eius mysteria
 celebrata fuere extra castra, & communem cœtum etiam electi populi, sicut &
 Mariæ mysteria omnia celebrata sunt extra communem legem: Fuit enim ab an-
 gelo denuntiata, à Spiritu sancto obumbrata, à uirtute diuina grauidata, & re-
 pleta gratia non communi, sed ea quæ erat apud Deum primarium fontem om-
 nium bonorum: peperitque filium sine dolore seruato claustro uirginitatis, sem-
 per procedens ultra naturæ leges. Hinc Salomon quærens, & inuestigans de ip- Salomon
 sa. in Prouerbiis dicit: Mulierem fortem quis inueniet? Et ne quæsisse uideatur
 desperans, subdit prophetando: Procul & de ultimis finibus, aut de penetrabili-
 bus (ut habet ueritas literæ) pretium eius. Et ut aliquid de mysteriis secre-
 toris Theologiæ referemus, obseruabimus etiam quanto sacramento nume-
 ri literarum uitulæ, & Mariæ conueniant: Nomen enim Mariæ, quæ in He-
 braeo sic scribitur מרים dat mibi 290: Vacca autem, quæ Hebraicis characte-
 ribus sic exaratur מרה dat in numero 285. Cui si restituatur he ה siue quina-
 rius à מרה Sara ablati, iubente Domino, quæ prius dicebatur מריה Sarai, cõ-
 surgit 290: Qui numerus fuit etiam ablati à prima muliere per Adam, quan-
 do uocauit eam משה Issa, ubi passim habetur uirago, quoniam de uiro assump-
 ta erat: Vbi aduertendum est, quòd nomen uiri, quod est משה Ais, dat 311: sed
 nomen mulieris, quod est משה Issa, dat 306, deficiens per quinarium à nomine
 uiri. Hoc igitur quinario restituto uitulæ, ut sit perfecta, & quadam uirilitate
 plena, dat 290, quantum reddit nomen Mariæ, quæ plena fuit omni uirtute, &
 uirilitate, ut pareret sine uiro, mysterio quidem occultissimo: quod à nemine ad-
 huc in scriptis explicatum uidi. Aderat quoque in illa expiatione altissima larix
 uel cedrus, ut habet traductio nostra, & minima omnium hyssopus, quæ aut ip-
 sa rosmarinus est, aut species quædam ipsius, ut de mente quorũdam alibi dixi-
 mus, qui est minima arbor, uel maior plantarum, & forsitan de utroque parti-
 cipat, sicut in aliis cõtingit, quod alias tetigimus: Intererans itaque suprema, &
 infima arbor: illa, ut denotaret eminentissimum culmen excellentiæ Mariæ, secũ-
 dum quod dictum est: Benediãta tu inter mulieres: hæc autem, ut innueret ip-
 sius profundam humilitatem, de qua ipsamet ait: Quia respexit humilitatẽ an-

CANTICI SECVNDI

cille sue. His itaque aspergebatur populus, quasi quodam præludio uera, & cõ summata expiationis, quæ debet fieri in Christo: Cui tandem mediatè, vel immediatè respondent cuncta legalia, & cætera quæque. Sed de isto sacrificio, tanquam celebriori, & profundiori sacramento pleno, spiritu nobis suggerente, & impellente aliquid percurremus explicantes qualiter illud sit uerificatum in nostro Christo, ut per ipsum, etiam cætera uerificata intelligantur. Nec me carpat quispiam, quia dixi uitulam combustam in expiationem peccati significare Beatam Virginem, quasi uelim innuere hanc expositam in expiationem nostram: Non hoc sentio, cum unicus tantummodo sit expiator, & redemptor omnium: Sed id uolui innuere, quod sicut peccatum exordiũ habuit à muliere præ-

Angelus:

Marth.

uenta ab angelo mortis, ita & expiatio exordiretur ab angelo lucis, & uir, qui ipsi à cælo hoc detulit oraculum: Ecce concipies, & paries filium, & uocabis nomen eius Iesum, qui (ut in alio Euangelista dicitur) saluum faciet populum suum à peccatis eorum, sed ad alia transeamus.

Qualiter Doctrina Christi sit summè uera.

Cap. VII.

CHRISTVS.

CN Christo non solum lex uerificata est, ut de milibus aliqua adu brauimus, sed etiam ea, quæ docuit, uerissima comprobantur, Primo, quia emanauit illa eius doctrina à fonte ueritatis, qui est Pater, sicut ipse explicauit dicens: Qui misit me uerax est: Et ue-

CHRISTVS.

rum: A me ipso non sum locutus, sed qui misit me Pater, ipse mihi mandatum dedit, quid dicam, & quid loquar. Hæc igitur doctrina emanans à paterno fonte descendit per primum canalem ueritatis faciens profundissimum mare altissima sapientiæ, qui est filius, ut Hebræorum more loquamur. Hinc iterato sermone ip-

Augusti.

se ait: Mea doctrina non est mea: mea quippe, quia mihi hæreditario iure tributa: mea, quia à me edocta: sed non mea, quia aliunde traxit originem. Hinc ue-

CHRISTVS.

ra quia concors, imò eadem cum illa supremi fontis ueritatis. Idcirco semper uera, quia in Filio existens effecta est meta, linea, & regula eorum omnium que in mundo facta sunt, cum ipsa omnia in ipso præexisterent, & examissim per ipsum facta sint, prout in eodem erat ipsorum idea. Et quia ea est regula omnium agendorum, tam à nobis, quàm ab intelligentiis, quæ ipsam consulunt (ut ait Augustinus) tanquam uitæ & ueritatis fontem, ideo quanto quis cum ea sapientiæ, & regula magis conuenit, tanto perfectius in ueritate est: & quanto quis magis ab ea elongatur, tanto longius à ueritate discedit. Hinc de diabolo dixit ipsa ueritas: Ille homicida, siue occisor, & ipsa mors effectus ab initio in ueritate non stetit: Hoc ideo, quia recessit à Christo, imò præsumpsit contra eum insurgere, ipsumque deuorare, quando præostensus fuit in cælo nasciturus de muliere amicta sole, & coronata duodenis stellis. Vera insuper fuit, quia nullum in eius uerbis aliquando contentum fuit mendacium: Quod persentiens ipse omnium cognitor dixit: Cælum, & terra transibunt, uerba autem mea non præteribunt. Nam (ut diximus) nullus fuit propheta, quem aliquando non fefellerit opinio,

præter Christum, in quo nullus error: Hoc enim privilegio decoratus fuerat à Patre, qui semper erat secum complens omnia, quæ dicebat, iuxta id, quod ait: Qui misit me mecum est, & non relinquit me solum, quia ego quæ placita sunt ei, facio semper. Nam omnes nos (inquit Isaias) quasi oves errauimus, sed ipse iniquitatem nunquam fecit, nec dolus inuentus est in ore eius. Vera denique fuit, quia deducta semper ex primo & omnium uerissimo principio, quod ait: Ego principium, qui loquor uobis: Principium quidem omnium rerum, principium totius perfectionis & salutis, principium quoque cunctarum ueritatū: Cui omnes facili assentiunt notis terminis, cognito uidelicet quomodo illud principium significat eum, per quem, & in quo facta sunt omnia, & in quo sunt omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ absconditi, atque omnes ueritates, quæ de quacunque re demonstrari possunt, ut merito de ipso dicat Abacuch. Hic inuenit omnem uiam disciplinæ, & tradidit eam Iahacob puero suo, & Israël dilecto suo: Post hæc in terris uisus est docens & explicans, quæ per ora Prophetarum antè prædixerat.

Quid cum ueritate legis ea, quæ Christus docuit. Cap. VIII.

Sed cum lex iam data sit à Deo summa ueritate per angelos ueritatis in manu mediatoris, non insulse quærendum est, quid ueritatis contineant, & quem conuentum habeant cum lege ea, quæ Christus docuit: An sit aliquid contra legem, an aliud à lege, an ex ipsa, an interpretamenta, & perfectio legis. Non quippe continet aliquid contra legem doctrina illius, qui uenit adimplere legem etiam usque ad minimum apicem: Nec aliud à lege, cum ipse ad legem remisit eos, qui salutem quærebant: Nec ipsa lex ad unguē, quia superflua fuisset duplex legis traditio, & simplex reiteratio, imò ea, quæ Christus docuit, uidentur quid aliud à lege ex doctrina illius, in cuius pectore ipse Christus resonat: qui ponens differentiam inter legem, & euangelium inquit cum Romanis: Ex operibus legis non iustificabitur omnis caro: per legem enim cognitio peccati: nunc autem sine lege iustitia Dei manifestata est, testificata à lege, & prophetis. Si autem lex dat cognitionem peccati, & non iustificat, euangelium uerò iustificat, & id sine lege, quamuis illud prædictum fuerit in lege, euangelium omnino est aliquid aliud à lege, nec tamen diuersum, cum de euangelio testetur lex. Hæc itaque fuit locus umbra, & obscuritate occupatus, quousque illustraretur succedente luce, quæ ait: Ego sum lux mundi: de qua Isaias quoque uaticinatus erat, dum diceret: Populus, qui habitabat in tenebris, uidit lucem magnam: & habitantibus in regione umbrae mortis lux orta est eis: Sed quando? Quando paruulus natus est nobis, & filius datus est nobis: cuius nomen est admirabilis consiliarius, Deus fortis, Princeps pacis, Pater futuri sæculi: qui est Christus noster, à quo regenerati, & edocti sumus. Est igitur euangelium lux collustrans, & interpretans legem: Est quoque dulcissimus fructus duri trunci, & amara radice legis: Amara quippe hæc fuit, dicente Pau-

CANTICI SECVNDI

Paulus

lo: Lex iram Dei operatur, quia ubi non est lex, nec prauaricatio: Et iterum, quod durum summopere uidetur: Lex subintrauit, ut abundaret delictum: Ergo lex mala, lex peccatum est? Absit inquit Apostolus: Nam peccatum cognoui per legem, à qua ipsum accepit occasionem, ut subintraret: Lex quidem sancta, & mandatum iustum, & bonum: Et iterum: Lex spiritalis est: Et si malum cognosco per legem, ergo lex non est mala: Et si, quod nolo, illud facio, consentio legi, quia bona est: cui uidelicet uolens consentire nollem malum illud facere, quia contra legem. Non igitur lex mala, sed amara, quia inde sentio amaritudinem peccati: Nam concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret, Non concupisces. Sine lege enim peccatum mortuum erat: Et tunc uiuebam sine lege: Sed cū uenisset mandatum, peccatum reuixit, quod uidelicet contractum fuit per legem, qua primo parenti dictum est: De ligno scientiæ boni & mali ne comedas. Nec alij ligabatur lege aliqua, nisi ea, quæ scripta erat in cordibus eorum, quousque publicatum est mandatum, quod ligabat familiam illam Israëliticam, & alienigenas quosdam, qui legem susceperant: in quibus peccatum reuixit data peccati occasione: quia uirtus peccati lex: Quæ adeo fuit amara, atque mortifera, ut ex ipsa morti omnes mancipati sint, sicut primo Progenitori, ex cuius semine omnes prodierunt, dictum fuit: Quacunque hora comederis, morte morieris. Sausissimus autem fructus legis est euangelium, in quo faustè annuntiat, & declaratur Christus: cui qui credit, reputatur id sibi ad iustitiã: Hac hæc uox (teste Paulo) non solum propter Abraham, sed propter nos omnes delata est, quibus reputatur ad iustitiam credentibus in eum, qui suscitauit Dominum nostrum Iesum Christum à mortuis, qui traditus est propter delicta nostra, & surrexit propter iustificationem nostram. Iustificati ergo ex fide, pacem habemus ad Deum per Dominum nostrum Iesum Christum: per quem habemus accessum per fidem in gratiam istam, per quam stamus, & gloriamur in spe gloriæ filiorum Dei: Quam gloriam, & consolationem habemus in Christo, qui est fructus legis, atque uerum legis ipsius interpretamentum, uerãque perfectio ipsius: Nam ex illa sapientia habemus, undè iustificemur à peccatis contractis per legem, & undè liberemur à seruitute legis, & undè consequamur misericordiam, & gratiam: quæ sunt inficientis legis antidota: A lege enim contrahimus culpam, ab euangelio medicinam: A lege sentimus punientem iustitiam, à Christo autem & euangelio gratiam, & misericordiam, A lege delictum, ab euangelio undè delictum condonetur: Per legem omnes, tanquam oues errauimus, per Christum, qui est uia, ueritas, & uita diriguntur pedes nostri in uiam pacis: A lege, undè iniquitates nostræ, sicut onus graue grauentur super nos: in Christo uerò posuit Pater iniquitates omnium nostrum: Per legem uulneratur, & infirmatur anima: Christi autem liuore sanati sumus.

Qua ueritatis reſtitutione Chriſtus Deus regat mundum. Cap. IX.

Sed antequam deueniamus ad ea particularia, quæ ſecundum ueritatem docuit, uideamus, qua reſtitutione regat mundum ille, cui Pater dedit omne iudicium, omnemque poteſtatem in cælo, & in terra, quamuis contrarium uideatur iis, qui non plene percipiunt ea, quæ Dei ſunt: & quàm occulta ſapientia ſummus ipſe moderator permittat multa mala, ut inde extrahat maius bonum, & appareat ſapientia, & bonitas ipſius moderantis: Qui ſicut à principio in mundana fabrica poſuit malum contra bonum, inuerſum, & obliquum contra reſtuum, tenebras contra lucem, paſſiuum contra actiuum, frigus contra calorem, & huiusmodi multa, pari modo in membris ueri, & myſtici corporis, alterum contra alterum collocauit, in illo dextrum contra ſiniſtrum, in hoc autem angelum tenebrarum contra angelum lucis, malos contra bonos: Ex his nonnulli eleganter connumerantur à Clemente in recognitione Petri: Cain ſcilicet contra Abel, Gigantes contra Noë, Pharaon contra Abraham, & contra eius à Deo electam familiam, Philistiim & Gerarites contra Izabac, Eſau contra Iacob, Magos ite adducit contra Moſem, Tetratorẽ contra Redemptorem, Simonem magum contra Petrum, Gentes contra fideles, filium iniquitatis contra Chriſtum: Ideo iam ab omnibus antichriſtus uocatur, quaſi contra Chriſtum. Et ſic omnia habent eorum contraria, ut quaſi per quandam antipariſtaſim concentus mundani, & humani corporis ſuauior habeatur: Unde Dionyſius in eo, in quo tractat de diuinis nominibus, de malo differit, tanquam de aliquo pertinente ad Diuinam prouidentiam, & ad concinam rerum diſpoſitionem. Hinc & Amos magna confidentia prorupit: Non eſt malum in ciuitate, quod non faciat Dominus: Et Iſaias ſub Dei perſona loquens ait: Ego ſum creans malum: Nec tamen Deus creat pœnam, ut aliqui exponunt, quia malus eam generat ex diſſonantibus moribus, & turbato animo: cum omnis inordinatus animus (ut recte ſentit Auguſtinus) ſibi ipſi pœna ſit. Eſt itaq; Deus creans malum, quia creauit materiam, quæ ex ipſius natura mala eſt, & omnia ei inmixta, & adherentia trahit ad malum, quia facit recedere à primo, & ſummo actu, qui eſt ipſa regula boni, & ueritatis: Facit quoque omne malum, qui fecit naturam uertibilem, & materiæ annexam, unde efficitur prona ad malum. Nec inde cenſeri poteſt ipſe opifex malus, cum multo maius remedium bonitatis præparauerit, & præſtet uolenti illud, quàm ſit pronitudo ad malum. Nec poterat aliqua creatura produci, quæ ſuaapte natura nõ diſtaret à prima regula, à qua, & moribus, & uoluntate diſcrepans peccat. Hinc Anſelmus, & alij eum ſequentes, dicunt Deum non potuiſſe facere naturam impeccabilem: quia non potuit facere alium Deum, qui eſſet prima regula omnium. Sed cum nolim eſſe cenſor diuinae potentia, & aſſerere an Deus potuerit hoc, uel illud facere, necne cum ipſe poſſit multa facere, quæ nos intelligere nequimus, ideo ab illa cenſura nos abſtinentes dicamus, quòd omnino in primæua diſtributione rerum exquirebatur;

Clemens

Diony.

Amos

Iſaias.

Auguſti.

Anſelm.

CANTIGI SECVNDI

*ut congrua limitatione daretur unicuique mensura bonorum, ne aliquis sibi uen-
 dicare presumeret, quod à summo datore tributum erat: Vnde quia plus equo
 fuerat donatus primus apostata, superbia grandi intumuit dicens: In caelum a-
 scendam, super astra Dei, id est super omnes electos, exaltabo solum meum se-
 debo in monte testamenti in lateribus aquilonis, ascendam super altitudinem in-
 bium, illarum uidelicet superiorum, in quibus solet Dominus habitare: et simi-
 lis ero Altissimo: Et dum presumebas propriis uiribus assimilari Deo, ab ipso
 recedebat peccator, et dissimilis penitus effectus: Ideo ad eius collidendam, et
 puniendam superbiam subinfertur: ueruntamen ad infernum detraberis in pro-
 fundum laci. Conueniens in super erat, ut seipsam cognoscens creatura omnis ra-
 tionalis diceret cum Augustino: Quando steti, per te steti: Quando cecidi, per
 me cecidi: Et cum cecidisset, semper in luto iacisset, nisi tu me erexisses. Po-
 stremo iterum cõdecebat unumquodque sic regi, ut eorum moderator propriis
 motus agere sineret: Si autem ipsa deciderent moderatoris prouidentia ad de-
 bitum ordinem conducerentur. Et in primo uidetur opifex sapientissimus distri-
 butor, in secundo benignus et liber conseruator, in tertio ex affluetia bonitatis
 optimus reparator. Fecit itaque Deus omnia ualde bona, et ordinata: et ta-
 men nullum malum est, quod ipse non faciat naturam tribuens uertibilem, et ad
 casum proprio pondere inclinatum, nisi ab ipso summo bono sustententur, a quo
 et condita sunt, ut discant omnia eundem esse conseruatorem, et auxiliatori,
 qui et conditor fuit: Et sic bifarie ei teneremur, et quia opifex, et quia conser-
 uans, et perficiens. Non igitur est malum aliquod proprie, aut formaliter (ut a-
 iunt) à summo bono: sed illud, in quo fundatur malum, natura scilicet uertibilis,
 et illud à quo trahimur ad malum, quod est materia penitus elongata à bono, et
 maxime impellente nequissimo suggestore, qui penitus elongatus à Deo, secum
 colligere affectat omnes ad ceterum suae nequitiae, et diuellere eos à sphaera bo-
 ni, et felicitatis: Inter quae duo, summum uidelicet bonum, et nequissimum per-
 uersorem collocatus est homo in tanta libertate, ut Deus nolit boni, aut mali
 fieri patratore, iuxta illud Ieremiae in lamentationibus: Ex ore altissimi non egre-
 dietur bonum, neque malum, ut uidelicet alicuius illorum integer sit perpetra-
 tor quamuis sit cooperatore cuiuslibet bene operantis. Nec malum aliquod repe-
 ritur à Deo effectum, quod concupiscens homo peccatum faciat: quia nihil con-
 tra uniuersum: et ea, quae in ipso reperiuntur sunt ualde bona, propriis tamen li-
 mitibus contenta, et ipsorum gradibus distributa: sed malum perpetratur, quan-
 do spreto maiori bono minori adhaeremus. Hinc Dionysius, et Vgo eius inter-
 pres, omnesque ueri sapientes conueniunt, quod peccatum tam in angelis, quam ho-
 minibus fuit, et est quando quis discedens à summo bono uel maiori, oblectari
 uult in minori. Hinc totam peccati summam complectitur ipse Deus, dum inquit
 per Ieremiam: Duo mala fecit populus meus: me dereliquerunt fontem aquarum
 uiuentium Dominum, et foderunt sibi cisternas dissipatas: quae continere non*

Augusti.

Ierem.

Diony.
Vgo.
Sapient.

Ierem.

advent aquas, Nec tantummodo peccatum est, quando praeligitur bonum crea-
 tum summo bono, sed etiam quando existentibus duobus bonis creatis, praeligi-
 tur minus, sicuti praeponens commodum proprium publicae aut multorum uti-
 tati: A quo errore declinans Apostolus aiebat: Non quaerēs quod mihi utile est, Paulus
 sed quod multis: Pari modo, quando bonum, & delectatio corporea praeponi-
 tur oblectamento spirituali. Est (ut denique concludamus) peccatum, & error,
 quando debitus perueritur ordo, ut uerum sit illud Augustini: Malum est pri- Augusti.
 uatio ordinis, aut debitae reſtitutionis. Hic autem error, aut peruersio ordinis
 non est ex aliqua uirtute à Deo tributa, sed ex debilitate, aut obscuritate no-
 ſtra ignauia contracta, quam ſaluator, & cum eo Dionysius, & Damascenus Saluator
Diony.
Damasc.
 uocat noctem, uel tenebras dicens: Qui in tenebris est, nescit quo uadat: Et ite-
 ram: Qui sequitur me, summum uidelicet directorem, non ambulat in tenebris,
 peccatorum uidelicet: Quas tenebras sequitur sempiterna nox inferni: de qua
 uerum ait: Veniet nox, quando nemo poterit operari. Et sicut nox, uel obscurū
 est priuatio lucis, ita error est priuatio reſtitutionis: Vnde concluditur, q̄ pro-
 prium esse peccati est priuatio boni: in quam currit homo aut peruertendo ordi-
 nem in electione, aut praesumendo à se, quod à summo doctore recognoscere debe-
 ret. Itaque culpa non est à Deo, sed à uoluntate malè eligente, aut nimis praesu-
 mente: Sed bene est à Deo illud, quod malè praeligitur, & uoluntas, quae pro-
 pria culpa errat in eligendo. Restat igitur Christus, & homo Deus, siue Deus
 homo uerus optimus moderator, dum hortatur & fauet ad bene, recteque ui-
 uendum, sicuti in eius doctrina, & gestis clarissimè comprobamus.

Quae in ueritate de credendis Christus docuerit. Cap. X.

Vae autem de credendis summus Doct̄or noster tradiderit, om-
 nes conueniunt in eos, qui dicuntur articuli fidei: In quibus ex-
 presse trinitas iam à Christo explicata continetur: Nemo enim an-
 te ipsum apertè reserauerat trinitatem clarè exprimens Patrem,
 filium, & Spiritum sanctum, & ipsarum personarum (ut aiunt) circuminceſ-
 sionem, sicuti Christus docuit dicens: Ego in Patre, & Pater in me est. Et de
 ipsarū productionū nullus antea uel uerbū fecit, sed Christus apertè explicauit
 hęc: Exiui à Patre, tanquā filius uidelicet ab eo progenitus. Et de Spiritu san-
 cto, q̄ à Patre procedat, inquit: Spiritus qui à Patre p̄cedit: q̄ etiā ab ipso filio
 procediatur, cōtra id, quod nonnulli sc̄ioli Gr̄aci malè intelligētes dicta patrum
 uerborū falso asseuerāt, ait: Ille de meo accipiet: Nō utiq; tantūmodo doctrinā ac-
 cepit: sed et ipsius uerbi discipulus effectus, ueluti puerulus instructus in scholis, sed es-
 t: accepit simul atque intelligentiam, qua Apostolos, & antea prophetas instru-
 erat: Non enim sapientia, & intelligentia diuinarum personarum, atque aliae
 ipsarū proprietates uel attributa (ut dicunt) distinguuntur, nec ueluti accidētia

CANTICI SECVNDI

de nouo infunduntur: unde quicquid dicitur una persona ab alia accepisse, statim concluditur accepisse totum, quod ipsa est, & omnia ipsi attributa: cum nec separari, nec successiue illa recipi possint: Idcirco, sicut filius fatetur se esse se à patre, & ab eodem ita doctrinam accepisse, ut ipsam doctrinam Patris accipet & non suam, pari modo fatemur Spiritum sanctum à Patre, & Filio esse simul cum doctrina, & doctrinam simul cum esse personali suscepisse. Et cum ex uerbis nostri doctoris Christi satis clara luce didicerimus ea, quæ unicuique personæ attributa sunt, & ea, ad quæ ipse Christus perpetranda uenerat, statim cum Apostolis articulos fidei profiteri, uel decantare possumus: Nam cum didicerimus Patrem esse primum fontem, à quo filius, spiritusque processerunt, ipsi tanquam præcipuo opifici mundi fabricæ attribuere possumus dicentes: Credo in Deum Patrem omnipotentem, creatorem cæli, & terræ, uisibilem omnium & inuisibilem. Et cum didicerimus Filio attributam esse sapientiam, in qua & mundus, & nos conditi sumus, & per quam omnes illustramur: dicatur que uel aqua non tantum supercælestis, sed supramundana, huic merito totius fabricæ, & potissimè hominis restauratio attribuitur, ut omnia eadem sapientia restaurarentur, quæ & condita sunt: & lauaretur humanum genus lauacro illo emanante à supramundano fonte, cum à mundano ablui nequirit, eo quòd totum infectum penitus erat: Hanc autem restorationem profitemur, dùm redemptoris gesta præcipua reteximus, conceptum uidelicet ipsius de Spiritu sancto, uirginitatem, passionem, sepulturam, descensum ad inferos, ut inde captiuos educeret, resurrectionem, atque ascensum, & reditum ad Patrem, à quo exierat, ut & omnes eius affectas feliciter eueheret. Et cum Spiritui sancto doceamur attribuere amorem, & nexum: hinc cum ipsum Spiritum professi sumus, statim iungimus: Et sanctam ecclesiam catholicam, uniuersalem scilicet communionem, & nexum fidelium. Et cum iterum didicerimus remissionem dari per Spiritum sanctum dicente doctore nostro, Accipite Spiritum sanctum, quorum remisistis peccata remittuntur eis, ideo quoque subnectimus, Remissionem peccatorum. Et per hanc colligatio fidelium in unam ecclesiam, quæ matrem uocant, & remissio peccatorum Spiritu sancto prouenire dicuntur: quia idem est locus utriusque in archetypo, & Spiritus sancti remittentis, & matris filiorum latantis, ut docet antiqui theologi: de quibus in huiusmodi mysteriis non initiatis per singula fari non datur. Et cum ad Patrem, unde digressi sumus, reuerti debeamus, & cum ipso uniri, sicut & in nostro docemur doctore, necessaria est nobis corporis transmutatio in meliorem: profitemur Carnis resurrectionem, & renouationem, antequam deueniamus ad uitam, quæ est ultimus & æternus finis noster. Et quamuis alia Patri, alia Filio, aliaque eorum, quæ profitemur, Spiritui sancto attribuantur, non tamen iunguntur personæ diuinæ in operando circa nos, ut Theologi nostri omnes conueniunt: Nam & si mundi fabrica Patri, tanquam præcipuo parati attributa est, non detrahatur tamen Filius, in quo Pater omnia produxit, & portat. Nec exterius fuit spiritus

Theolo.

idem

ille, qui uolitas sup aquas incubabat, & informabat omnia. Pari modo, quis mū
 di restauratio, & humani generis lauacrum adscribatur Filio, ueluti immēdia-
 to restauratori, & seruatori, nō defuit tamen uirtus Patris luminū, à quo omne
 datum optimū, & qui est primus fons, à quo Filius aquam suscepit in nostrā lo-
 tionē effusam: Nec alienus fuit Spiritus sanctus, cuius uirtute fecundata est uir-
 go, & unum uerbū cū natura illa assumpta, per quam totam massam humani
 generis repararet. Hæc quidē à nostro doctore edocti legitime profitemur Sed
 & aliud restat nullatenus præmittendum, quod etiam summa obseruatione
 profiteri debemus, unicum uidelicet esse omniū redemptorem, in quem credentes
 salui efficiamur dicente Petro: Non est in aliquo alio salus: Non enim est aliud Pet. i. 23
 nomen datum hominibus, in quo oporteat homines saluos fieri, nisi istud. Quod
 & ipse redemptor referauit in eo euangelio, cui titulus est secundum Ioannē di-
 cens: Sic Deus dilexit mundū, ut Filium suum unigenitum daret, ut omnis, qui cre- CHRISTVS
 dit in illum, non pereat, sed habeat uitam æternam: Et iterum: Qui crediderit,
 & baptizatus fuerit, saluus erit: qui uerò nō crediderit, cōdēnabitur. Ex qui-
 bus uerbis, & aliis plerisque in locis descriptis habemus, quod nobis credendum
 est in filium Dei conceptum de Spiritu sancto, de uirgine natum, passum propter
 delicta nostra: ut uidelicet per mortem suam omnigenam culpam nostram expia-
 ret, & antidotum afferret omnibus uenenatis à letali uulnere antiqui serpentis:
 Et surrexisse propter iustificationem nostram: & ut daret principium nouæ ui-
 tæ, quam expectamus, & in qua beari possimus: Quod & si in symbolo nostro
 uirtute continetur, non tamen clarè explicatum habemus. Hic enim uidetur con-
 dictum totum hominis, redemptionis, & fidei negotiū: quod fuit uidelicet pro-
 ductus primus homo de terra terrenus, qui diaboli, & mortiferi serpentis ue-
 nenum imbibens recessit à Deo trahens secum in radicē totam arborem generis
 humani in seruitutem diaboli, & in pabulum mortis, secundum quod dictum fue-
 rat: Quacumque hora comederis, suasu, scilicet serpentis, morte morieris. Bene
 enim nouerat sapientissimus Opifex hominē inuadendum, & tentandum à mor-
 tis angelo, & uirulento serpente, undè fuit uulneratum humanū genus letali, &
 irreparabili uulnere: quia peccatum fuit (ut alibi diximus) quodā modo in spi-
 ritum sanctū. Hinc medela afferri debebat ab homine, qui non esset de illa stir-
 pe infecta, sed descenderet de cælo cælestis: Cuius pelle primo tegetetur nudi-
 tas hominis terreni per peccatū (ut legimus) inducta: Postea carne ipsius melio-
 ris serpentis à nobis comesta sanaremur à uulnere inflictō à serpente illo nequis-
 simo. Et hoc est, quod noster bonus serpens & cælestis homo ait: Sicut exalta-
 uit Moses serpentē in deserto, ita oportet exaltari Filium hominis, ut omnis, qui Idem
 credit in illum, non pereat, sed habeat uitam æternam. Bonū quidē fuit antidotū
 serpentis caro cōtra serpentis uenenu: Et si unusquisque serpens habet antido-
 tū ppry ueneni, scilicet melior & optimus serpens, qui nō solū curauit nos
 à ueneno, sed dedit potestātē nobis calcandi sup serpētes, & scorpiones, & sup

CANTICI SECVNDI

Lucas omnē uirtatē inimici: ut dicitur in euāgelio, cui ti. est secundū Luc. Postremò cre-
Petrus dēdū est, q̄ uenerit ea magna uirtute, qua posset nos eripere de imperio mortis,
 & à potestate tenebrarū, & facere nos credentes (ut Petrus ait) genus electū,
 regale sacerdotiū, gentē sanctam, populū acquisitionis, sine acquisitū, & ereptū
 de perditione inducta per peccatū, & detrahentē nostram terram fortē impel-
 lente ad casum illo mortifero angelo, qui iam à fœlici sorte sua deciderat. Hæc
 quippe sunt, quæ profutenda docuit nos doct̄or noster Christus, dūmodo opere
 cōpleamus, quæ profiteamur, & credimus: Et quia aliqui nō modo hac nostra tē-
 pestate, sed etiā retroactis tēporibus pertinaciter asserere conati sunt solā fi-
 dē sufficere ad salutē, ideo quid in hoc pro cōstanti tenēdū sit, ex sacris eloquijs
 breuiter enucleare tentabimus: Nam aliunde id exprimere nequimus, cū ratio-
 nes sint minus sufficētes, nec aliis credendū est de iis, quæ in secreta curia prin-
 cipis petractantur, nisi iis, qui sunt à secretis ipsius principis: Cuiusmodi fuerit in
 nostro negotio Apostoli, Euangelistæ, prophetæ, & ipsemet princeps Christus,
 & doct̄or noster supremus, cui omnes fidem indubiam debent adhibere.

Quòd sola fides, quæ est pura credulitas, minimè sufficiat ad salu-
 lutem.

Cap. XI.

Verunt quidē non solū hac tēpestate, sed lōgè antiquiores, etiam apud
 Hebræos, qui asserere uoluerunt solam fidem sufficere ad salu-
 lutem: Et illi dicti sunt Rabini: quia sequebantur opiniones quorū-
 dam magistrorū: contra quos ex aduerso insurrexit alia secta, quæ
 dicebatur Carienorum: quia sequebatur tantūmodo lectionē, & textum scriptu-
 ræ sacræ nullas admittendo opiniones hominum, nec sophisticas rationes magi-
 strorū: Quorū rationes, & adiuuenta impræsentiariū omittentes ueniemus ad
 coænos nostros, qui innixi multis authoritatibus Euangelijs, & Apostolorū, quæ
 idē asserere uidentur, ausi sunt tantū tribuere fidei, ut opera quodāmodo dam-
 nent: imò asseuerare uidentur fidem non posse subsistere cum operibus, quia si
 per opera quis iustificari præsumeret, hoc esset in duas partes claudicare, Ad-
 rare Baal, & manum osculari: quod est iniquitas maxima, ut Iob inquit, Ad-
 huc subinferentes dicunt: Cum incipis credere, simul discis omnia, quæ in te sunt,
 esse prorsus culpabilia, peccata, & dānanda, iuxta illud Apostoli: Omnes pec-
 cauerunt, & egent gloria Dei: Et iterū: Nō est iustus, nō est qui faciat bonū, om-
 nes declinauerūt, simul inutiles facti sunt? Et multa huiusmodi p̄sequētes tādē
 hæc inferūt: Quare cuiuslibet christiani prima cura esse debet, ut posita operū
 opinione sola fides magis ac magis roboret, & p̄ eādē crescat in cognitione nō
 operū, sed Christi Iesu p̄ ipso passi, & suscitati: in quē ut (ait Petrus) credentes
 exultabitis lætitia inenarrabili, reportātes finē fidei uestre salutē animarū ue-
 strarū. Sic & Christus, q̄ (ut narrat Ioā.) cū interrogaretur à Iudæis, qd̄ face-
 rēt, ut operarētur opa Dei, Ipse operū multitudine, qua illos uidebat turgere, re-
 pulsa unū eis præscribit dicēs: Hoc est opus Dei, ut credatis in eū, quē misit ille.

Nouitiores.

**Paulus
Psalus.**

Habet enim fides secum uniuersam salutem, seruans ab omni malo, sicut ipse au-
thor fidei breui sermone explicat in calce euāgelij, cui titulus est secundū Mar-
cum, dum ait: Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit: Qui uerò non
crediderit, condemnabitur. Ad stipulatur Paulus, qui cum Romanis differens
ait: Si confitearis in ore tuo Dominum Iesum, & in corde tuo credideris, quòd
Deus illum suscitauit à mortuis, saluus eris: Et iterum: Finis legis est Christus
ad iustitiā omni credēti: Et antea adducēs prophetā, & oraculi sententiam ait:
Iustus ex fide uiuit: Multæque aliæ sententiæ euāgelij, & Apostolorum pos-
sent adduci, quæ idem sonare uidentur, quas etiam ipsi non adduxerunt: sed hæ
pro tempore sufficiant. Adducamus quoque in medium, quomodo sophisticè sal-
uare conātur, per solam fidem satisfactum iri tot operibus demandatis, cari-
monis legis, & omnibus præceptis affirmatiuis: Dicunt enim ad interiorē ho-
minē aliud pertinere minimè, nisi fidem, sed ad exteriorē expedire opera, qui-
bus mortificetur, & subiiciatur interiori credēti: Deniq; iterū scripturā bipar-
titam faciunt, præcepta scilicet & promissa, & præcepta docere quædam di-
cunt a nobis faciēda, quæ nō possunt fieri: uerū ad id ordinata, ut cognoscat ho-
mo impotētiā propriam, & de suis uiribus desperet: Nam lex dicit: Non con-
cupisces: Nemo tamē est, qui possit nō concupiscere: & pari modo de aliis præ-
ceptis: Vndē cū moneatur de impotētia propria ad legē obseruandā, cuius uel
minimū iud, aut apex præteriri nō debet nō obseruatū, inde desperet, ad nihilū-
q; redigatur in oculis propriis, nec audeat accedere ad alterā partē scripturæ,
quæ sunt promissa, quibus annuntiat gloria Dei, & ibi audiat: Si uis legem
implere, ut ipsa exigit, uade ad Iesum, in quo promittitur tibi gratia, pax, iusti-
tia, libertas, & omnia, quæ habebis, si credes, si non credis, carebis. Hinc promiss-
sa Dei donāt, quod præcepta exigunt, & implet ibi, quod lex iubet: & sicut ta-
ctū Christi sanabatur infirmus, sic fide, & uerbo Christi tenerrimus in fide
iustificatur, uerificatur, sanctificatur, pacificatur, liberatur, omni bonore-
pletur, & efficitur filius Dei credens in nomine eius: Et hanc sententiam lon-
go prosequuntur sermone, & persuasionibus repetētes, & affirmantes, aliis, &
aliis uerbis asseuerātes id, quod sæpius dixerant: Nam & Abraham ut profe-
quuntur, fides reputata fuit ad iustitiā, non opus aliquod: Idem de aliis sentien-
dam adiudicant: Quæ omnia repetere reor superfluum, cum eadem sententia
possimus omnibus adductis, & eodem fundamento adducendis facere satis.

Eliminatio illorum fundamentorum.

Cap. XII.

A Deuellenda omnia illorū malè collocata fundamēta, primo rumi-
nādā admonemus illā Iacobi sententiā, Fides sine operibus mortua
est: Et iterū: Demones credūt, & cōtremiscūt: In quibus cōcludi-
tur fides sine opibus penitus extincta. Sed si his uerbis, tanquā du-
by auctoris, stare noluerint, ueniamus ad euāgeliū, & ad sententiā Iesu Christi,
qui est testis fidelis: Hic enim quid dixit? Qui crediderit, & baptizatus fuerit,

KK iij

CANTICI SECVNDI

salvus erit: Alibi quoque dixit: Si uis ad uitam ingredi, serua mandata: Et quod maius est, totum negotium salutis, & beatitudinis consequendæ conclusit in operibus dicens: Ab his duobus mandatis tota lex depēdet, & propheta: Nec quippe dixit, à fide dependet lex, & propheta, sed à dilectione Dei, & proximi: quæ in opere consistunt, & non in pura credulitate: Quid igitur ad hoc dicent noui dogmatizantes? Deuicti enim hac, & similibus summæ Veritatis, & discipulorum eius sententiis laudent opus, cum secludere illud non possint, sed statim adhibito ueneno subinferunt, quod opus faciendum est tantummodo, ut mortificetur rebelle corpus, & subiiciatur spiritui, sed ad salutem nihil ualere opus, magnificare opinantes in hoc Christi redemptoris obsequium, cui omnia attribuunt: Maximè quidem efficaciam fuit oblatio illa, & oratio pro nobis facta, ac sufficientissima pro salute omnium: Ea tamen fuit, ut ipse offerens uelit nos cooperatores eius, iuxta illud Apostoli: Dei enim adiutores sumus. Hinc ipse Redemptor dispensatis censibus in opere redemptionis acquisitis (quos in Mattheo talenta, in Luca autem mmas uocat) subinfert: Negotiamini, dum uenit: Vbi duo attendenda occurrunt, Primo pecunia, aut munera præstita ex clementia suæ clementiæ, & plenitudinis acquisitæ in opere redēptionis, Secundo inuicem cooperatio nostra dum dicitur: Negotiamini. Et quod magis obseruādū est, nisi negociando reddamus lucrum, comminatur de pœna, ei uidelicet qui abscondit talento nihil lucri cooperando reportat. Si igitur opus necessarium non est, cur tanta comminatione à nobis exquiratur? Cur eum, qui cooperari negligit in talento præstito, eiici iubet ad tenebras exteriores? Dicite, quæso, noui theologi, qua iustitia puniuntur omittentes ea, ad quæ nullatenus obligantur? Quomodo stat sententia uestra cum sententia ueritatis? Summa Veritas ait: Qui non operatur secundum gratiam præstitam, eiicietur ad tenebras exteriores, id est damnabitur, salutēque priuabitur: Vos uerò dicitis, Fides saluat sine operibus: Alterutri proculdubio errant: Non quidem Summa Veritas: Vos igitur erratis, qui nimis contrā, & supra tot sapientes sensa euangelij interpretantes præsumitis. Nec mirū, si in apertū errorē irruitis, cū à Summa Veritate familiariter cū Patre loquēte sit illud decretū rememoratū: Abscōdisti hæc à sapientibus, & prudentibus, in oculis propriis uidelicet, & alios cōtēnētibus, & reuelasti ea paruulis, qui malūt humiliter aliis cōsentire, q̄ ut singulares uideamur, fastu & arrogantia elati simul cum negligētibus operariis ad tenebras interiores, & exteriores deduci. Si iterū Redemptor noster non exigit opera nostra, tanquā necessaria ad salutē: cur eius præco iā in doctrina euāgelica instructus clamat, & protestatur dicens: Facite dignos fructus pœnitentiæ? Et esto, q̄ pœnitentia sit reuersio ad Deum (ut asseritis, & sicut indicat uocabulū Hebraicum **חַטּוּבָה**, quod reuersionē significat) cur ultra pœnitentiā requiruntur fructus? Qui enim sunt isti fructus, nisi bona opera perpetrata ab eis, qui iā ad Deū reuersi perfectā pœnitentiæ uiam prosequuntur? In quos sic cū Deo adaptatos sub-

intrat ipsius Dei spiritus grauidans animam ad producendos iterū fructus me-
 liorum operum quos commemorat Apostolus cum Galatis dicens: Fructus autē
 spiritus est c̄aritas, gaudiū, pax, patientia, benignitas, modestia, continentia, ca-
 stitas, &c. Si igitur fides hic enumeratur, tanq̄ singularis fructus, & pars corū,
 quæ exigit à nobis spiritus: Quomodo fides sola, tāquam mediū sufficiens est ad
 complenda ea, quæ spiritus sunt? Audite hæc & intelligite uos, qui ceteros cō-
 tentientes uobis tātummodo scientiam spiritus, & euangelij uēdicatis, atq; per-
 pendite quā longo itinere à spiritualibus semitis aberratis. Nec hic tantummo-
 do errabundi uagamini, sed etiam matrimonia, à quibus Paulus hortatur absti- Paulus
 nere eos, qui orationi uacare prætendunt, extollitis, continentiam, & castitatē,
 & abstinentiam à fomentis carnalibus contēntis, quamuis paucis uerbis huius-
 modi cōmendetis, ne ueniatis ab omnibus cōtēntendi: Vno enim uerbo Pauli, a-
 deo connubia, & liberum ciborum usum commendatis, ut dānatos penitus existi-
 metis eos, qui cœlibatum, & ciborum abstinentiam, saltem certis temporibus ob-
 seruant, ut fomentis carnalibus aliquantulum semotis, liberius in solennitatibus
 subsequētib; dies ieiunij, & abstinentiæ Deo uacare possint christicolæ, Cur
 quæso, adeo uno Apostoli uerbo ducimini, ut mille alia cōtrarium asserentia cō-
 tēntis? Nōne ipse Apostolus luxū carnis, & comesationes, liberas uidelicet cō-
 numerat inter opera carnis, quæ semper cōtrariantur spiritui? Manifesta igitur
 (inquit cū Galatis loquēs) sunt opera carnis, quæ sunt, fornicatio, immūditia, im-
 pudicitia, luxuria, dissensiones, sectæ, ebrietates, comesationes, & his similia,
 quæ prædico uobis, sicut prædixi, quoniā qui talia agunt, regnū Dei nō cōsequē-
 tur. Nec futurum uidelicet regnum dandum his, qui à dextris erunt in extremo
 examine: Nec præsens, quod Christi testimonio intra nos est, comparandum ta-
 men, & augendū in nobis ipsis illata, dū cohibemus nos ipsos ab oblectamētis, &
 uoluptatibus carnis: Quod regnū cœlorum, & Dei proculdubio est Deus habi-
 tās in nobis, siue per gratiam, ut multi habēt in usu, siue per lucem, quæ (ut inquit
 lo. i.) illuminat omnē hominē, siue per uim, & chrisma quoddam, quod est ipse
 Deus perfundēs, & liniēs nos sua clemētia, & bonitate: qua primo pfusus fuit
 ille, qui per antonomasiā dictus est unctus Latine, Christus Græcè, & Messias
 Hebraicè: siue quocunq; alio nomine, siue sub quacunq; metaphora describatur,
 ipsum regnum Dei est ipse Deus habitans in his, qui non solū credunt in nomine
 eius, sed operantur secundū fidē susceptam, sicuti ipse cœlestis doctor perhibet
 dicens: Si quis sermonem meum seruauerit, Pater meus diliget eum, & ad eum
 ueniet, & mansionē apud eum faciemus: Sermo enim eius non solum est de
 fide habenda in eundem, sed de dilectione, & obseruatione mandatorum, quæ
 operis est, & non solius fidei. Hoc itaque Dei regnum, & Deum hospitan-
 tem in nobis tanto melius, & amplius suscipimus, quanto magis elongamur ab
 operibus carnis, & seruamus cœlibatum, quem uos impudicè contēntis. Hinc
 Paulus cum Romanis inquit: Non in comesationibus, & ebrietatibus, non in cu- idem

CANTICI SECVNDI

Petrus
 bilibus, & impudicitiiis, sed induimini dominū Iesum christum, & carnis curam non feceritis in desideris, oblectando uidelicet in huiusmodi, quia hæc oblectamenta, & carnalia desideria (ut inquit Petrus) militant aduersus animam. Innumeræ sunt huiusmodi Apostolorum sententiæ, quibus suademur pugnare cōtra carnem & sanguinem repugnantē spiritui: Quod fit per abstinentiam ciborum, & omnis luxus, & per uerum cœlibatum, quem uos spernitis. Sed reuertamur, unde digressi sumus: Venite, & audite omnes, qui speretis operibus solam fidē extollitis, quid Christus constitutus omniū iudex remunerare promittat, & dāre comminetur, an solam fidem, uel incredulitatem, an opera ipsa: Hæc enim se diciturum protestatur: Venite benedicti Patris mei, possidete paratū uobis regnum: Et rationem huius remunerationis subinferens ait: Esuriui, & dedistis mihi manducare: sitiui, & dedistis mihi bibere: &c. quæ sequuntur. E conuerso autem comminatur se puniturum non fidei, sed operum defectum subnectēs: Ite maledicti in ignem æternum, quia non pauistis me, neque dedistis mihi potum, non uisitastis, non uestistis, non curastis, non fecistis denique opera charitatis. Quo fugient noctuæ istæ à rutilante & clarissima hac iudicis, & ueræ lucis mundi sententiæ? Nec equidem uideo, qua fronte quis audeat excludere opera, & attestari ipsa non requiri à iudice, & non fore necessaria ad salutem, & regnum consequēdum. Nonne hoc est temerariè contra iudicis edictū præsumere? Cur, quæso, tantum attribuere uultis fidei, ut postergatis opera, quæ iam introductis in domum Christi per ostium fidei, tanto affectu ab ipso Christo exquiruntur, ut omnia in eis, maximè in charitate omnium bonorum operum radice concludere uideatur dicens: Hoc mando uobis, ut diligatis inuicem. Et iterum quasi omnium aliorum oblitus repetit: Hoc est præceptū meum, ut diligatis inuicem: Hoc sæpius repetit, & confirmat in epistolis suis discipulus ille, quem diligebat Iesus: & qui præ omnibus aliis erat eius secretorū conscius. Et Paulus, in cuius quoque pectore Christus ipse resonabat, Charitatem præfert fidei dicens: Nūc autem manent tria hæc, Fides, Spes, Charitas: Maior autem horum est charitas. Et ulterius prosequens asserit, quòd etiā n̄ suprema fides, & adeo grandis ut etiā per ipsam montes transferātur, nihil est sine charitate. Quid ad hæc dicitis uui dogmatizantes: Forsitan, quod charitas sit fides: Sed hoc non est secundum doctrinam Apostoli, qui illas uirtutes cōnumerans aliam ab alia penitus distinguit, adeo, ut aliquando cessante fide remaneat charitas, quæ nunquam excidit. Cū igitur charitas distinguatur à fide, illa inter opera computatur, id maximè stante communi omnium distinctione, quòd ea, quæ pertinent ad legem, & euāgeliū, & totum negotium nostrum inter credenda, & operanda diuiduntur. Charitas igitur, quæ fidei præponitur, opus est, cum omnibus quæ in ipsa charitate fiunt. Et ipsa charitas simul cum contemplatiuo amore, & opera omnia in charitate perpetrata fœlicissima illa pascua sunt, quæ inuenit omnis, qui ingreditur per ostium fidei ad diuina pascua ipsa, & egreditur quoq; ad pascua dilectionis, &

CHRISTVS

Ioan.

Paulus

operis in proximum exhibendi: quæ pabula minimè gustabunt, qui morantur tan-
tummodo super ostio fidei.

Quomodo intelligantur auctoritates, quæ fidei tantum tribue-
re uidentur.

Cap. XIII.

Vitoritates igitur omnes, quas noui dogmatizantes in nimium fa-
uorem fidei adduxerunt, quòd non obstant ueræ doctrinæ, quam
omnes bene sentientes profitentur, neque faueant hæresi ipsorū;
unica possemus comprobare solutione dicentes, quod omnes illæ at-
testantur fidem necessariam, tanquam ostium, et principium salutis, et ueluti se-
men bonorum operum, atque eorum radicem: Vnde omnia opera meritoria, ac
Deo grata in fide perpetrata fuisse ab Apostolo asseuerantur: Sed summus do-
ctor exerta nos admonet uoce, quòd uerbum Dei, cui credere debemus, est semē
bonorum operum: Quomodo igitur à Aquilonares Theologi fides excludit ope-
ra? Quid enim nobis ostium sine domo, aut radix, et stirps sine fructu? Quid ite-
rum claudicat, qui iustificari cupit et Deo gratum sese exhibere ex fructibus
simil cum radice, et semine? Claudicatis uos, et passim labentes ruitis, qui uno
tantum pede contenti alterum, et summè necessariū spernitis: Nos enim utro-
que pede, fidei uidelicet et charitatis ambulare uolumus solidiori gressu, quam
uos mouipedes. Nec manum nostram osculari oblectamur, sed Dei, cuius auxi-
lio fratris opus quodcumque nobis destinatum aggredi confidimus: Non enim nos
soli, sed gratia Dei nobiscum Apostolum imitantes operari conamur bonum, dū
tempus habemus. Et hoc est: quod credentes discimus: quia nos omnes nascimur
filij iræ, et indigemus non tantum gloria, sed et gratia Dei, ut operemur bonū
in fide, quam suscepimus. Cognoscimus insuper procliuem naturam, frequentem
casum, imbecillitatē nostrā, ac proinde quo fauore indigemus, ut possimus ope-
rari bonū. Nec deponēda est opinio operum, imò aspirandū ad ipsa per gratiā
Christi pro nobis passi, suscitati, et merito suo semper fauentis: In quo exulta-
mus letitia inenarrabili reportantes finem fidei nostræ salutem animarum no-
strarum: Et id dummodo fides ipsa perficiatur per charitatem, cum qua produ-
cantur fructus bonorum operum, pro quibus promittitur remuneratio. O bone
Deus, qua fronte, quo ausu, qua (ut uerum dicam) temeritate isti gloriosi recen-
tiores theologi opera excludere præsumunt, cū regius propheta denunciaret, Apo-
stolus proclamaret, et ipse omnium iudex profiteatur, quòd ueniens cum angelis
suis, ut negotio humano finem imponat, reddet unicuique secundum opera sua.
Obmutescite igitur, et nolite acquiescere spiritui erroris, sed cedite prophætæ,
cedite Apostolo, cedite Christo, et Spiritui sancto, quo inspirati loquuti sunt
sancti Dei homines: Qui et si fidem extulerunt, non tamen exclusērunt opera,
nisi ea, quæ facimus absque fauore illius, qui dixit: Sine me nihil potestis face-
re: Qui Iudæis nondum initiatis, et qui adhuc semen fidei non susceperant, ne-
que radicem collocauerant bonorum operum, dixit: Quoniam opus Dei erat,

DEVS.
CHR I

KK v.

CANTICI SECVNDI

ut crederent in eum, quem ille miserat, qui & semen bonū fidei seminat in agro animæ nostræ, ut fructum producamus bonorum operum: Qui ostium est, per quod intramus in uineam, & agrum Domini fructum inde reportaturi. Et hoc pacto habet secum uniuersam salutem, tanquam ostium, & semen, per quod (ut Petrus inquit) generamur in ipso Christo: quod innuit, dum ait: Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit: Qui uidelicet tanquam terra bona, & bene irrigata susceperit uerbum Dei, quod est semen fidei: Sunt enim qui ueluti arida petra suscipiunt ad tempus credentes, & in tempore tentationis recedentes, eo quod non habcant humorem gratiæ uidelicet irrigantis, per quam operamur bonum. Ecce igitur, quod ex hoc uerbo Euāgelico, quod sic magnipenditis aliquid aliud exquiritur à Christo, quàm fides: Semen enim ipso interpretante est uerbū Dei, cui credere debemus. Sed ultra hoc exquiritur & terra bona: exquiritur & irrigatio, quæ fit p̄ uerā baptismatis aquā: Quæ aqua est sapientia salutaris: est & gratia, atque fauor bene operandi impetrata à Christo: Qui omnibus in templo clamat dicens: Si quis sūt, ueniat ad me, & bibat: Et iterum ad samaritem: Siquis biberit ex aqua, quam ego dederō, fiet in eo fons aquæ salūtis in uitam æternam. Nec dicant idem esse fidem, & baptismum, quia hæc duo primo seiungit, postea copulat attestans utrūque necessarium: quia copulata sententia est. Per hanc uiam currit illud Pauli: Si cōfitearis in ore tuo dominum Iesum, & in corde tuo credideris, quod Deus illū suscitauit à mortuis, saluus eris: quia iam babes salutis arram, & semen fidei suscepisti non utique in petra sine humore, quia huiusmodi à Christo excludūtur, sed in terra bene irrigata & producente fructum tempore suo. Et hoc est credere Christum suscitatum, & suscitantem nos ad bona, atque cælestia opera conducenda, iuxta illud apostoli: Si consurrexistis cum Christo, credentes uidelicet ipsum suscitatum, quæ sursum sunt querite, quæ sursum sunt sapite. Querite quidem affectu, & sapite gustu, quando uidelicet illa perpetrabitis, quæ sursum spectant. Non igitur hic excluduntur, sed includuntur opera. Confitemur insuper cum Apostolo Christū esse finem legis ad iustitiam omni credenti, finem utiq; quem lex, & ipsius legis præcepta operibus comprobata desyderant, & ab eo suscipiuntur, ut uiua sint ipsa opera secundum legem perpetrata: Quæ, nulli dubium, mortua erant sine arbitrio uitæ, sine pane uitæ, sine denique uita ipsa, quæ Christus est: ubi nec sola fide potest satisfieri cærimonis, & operibus demandatis in lege, atque præceptis affirmatiuis: Satisfit enim per fidem Christi omnibus, quæ ipsum Christum præfigurabant, atque in ipso completa, imò perfectæ sunt: cuiusmodi sunt sacrificia, sacramenta, uestes, ornatus, tota tabernaculi ac templi fabrica, omnes denique cærimonie, quæ in figuram Christi contingebant eis. Præcepta autem nequaquam adimplentur sola fide, alioquin non dixisset Christus: Si uis ad uitā ingredi, serua mandata: sed dixisset: Si uis ad uitam ingredi, crede me. Si igitur obseruatio mandatorum est conditio adeo necessaria ad salutem, ut per ipsam ab auctore

salutis promittatur nobis salus, quomodo opus pertinet tantummodo ad exteriorem hominem? Nunquid exterior, aut inferior homo solummodo saluatur? Hæc quippe dogmata mulierculis delirantibus, & uulgò tantummodo persuasibilia sunt, nemini tamen persuadenda. At forsitan inquit: Mortificare exteriorem hominem esse necessarium, ut ad uitam quis ingrediatur. Damus: Est igitur necessarium hoc opus, est necessaria quoque manus simul cum corde: Sed plus dicimus, quòd non uidetur sufficiens cor credens simul cum lingua confitente, cum ipsa ueritas, & summus Iudex dicat: Non omnis, qui dicit mihi Domine Domine, credens uidelicet, & confitens, intrabit in regnum cælorum: sed qui fecerit uoluntatem Patris mei, qui in cælis est. Qui iterum protestatur seruum inutilem, & qui operari neglexerit, cum pecunia accepta à domino suo eiciendum ad te nebrans exteriores, atque à Deo, & salute anathematizandum. Et quòd lucrū exquirat, statim declarat subinferens: ut minimi, & membra eius cibentur, ueshantur, & huiusmodi, quæ opera sunt, & non sola fides. Et quòd præsupponit Deum præcepisse impossibilia, hoc secundum Hieronymum anathema est: Sed plus dicam: Impium est, blasphemia pessima est, damnare Deum est, si præcipit, & exquirat à nobis impossibilia, cum id nullo ordine, nulla æquitate, nulla ratione sustentari possit, ut Dominus exquirat, & uelit à seruo, quod impossibile est: At inquit: Supplet Christus meritò, & gratia sua: Iam hoc sciunt omnes, & delirantes uetula. Quid igitur proponitis hæc tanquam uestra adiuuenta? Hoc enim iam declaratum erat Christo dicente: Sine me nihil potestis facere: Hoc comprobatur à Paulo, qui ait: Non ego, sed gratia Dei mecum. Nec potestis aliud inuere per promissa, ut dicitis: nouo enim utimini uocabulo, ut noui uideamini, & nouitate moliri ualeatis, quod prætenditis: sed cõfido in spiritu Christi Iesu recto, quòd deducet in meliorem sortem, quod forsitan obliquo animo astruitur: Quid enim est, non potest quis legem implere sine Christo, nisi sine adiutorio Christi? Hoc iam concessimus: Et cum dicunt, Non potest quis accedere ad Christum sine fide, ergo fides sufficit, illatio est falsa, & incõgrua, & præmissa sententia dubia, cum ipsemet Christus dicat: Nemo uenit ad me, nisi Pater meus traxerit eum: Quæ attractio an sit ipsa fides, an aliquid aliud, isti noui dogmatizantes nõ adhuc declararunt: Non enim dubitamus an fides sit necessaria, ut accedamus ad Deum, quia ea est aperta sententia Pauli, si ab eo edita sit epistola ad Hebræos, ubi ait: Sine fide impossibile est placere Deo: Credere enim oportet accedentem ad Deum. Sed quòd hæc sola exquiratur, hoc negamus: Nam attractus quis à Patre, & introductus in domum, & familiam Christi per ostium fidei statim suscipit talenta, uel minas, siue quocunque alio nomine uocetur donatium illud, ut statim incipiat operari, & lucrum reddat donatium accepti. Nec opus erat õ nouitij theologi multis uerbis offuscare ueritatem iam omnibus manifestam, & ab omnibus acceptam, ut uel uideremini quid noui attulisse in medium, aut ut moliremini aliquod scandalum, quod adhuc è peccatore

CHRISTVS
Paulus

CANTICI SECVNDI

uestro non euomisistis: Quid enim est damnare opera nisi peruertere totam uitā euangelicam, & prapaparare se cum Sardanapalo, & aliis spurcissimis non dicam Epicureis, sed bestiis ad omnimodam uoluptatem? Id enim proculdubio sequitur, si in sola fide confidunt, ne non damnentur uigilia, ieiunia, castitas, austeritas uitæ, opera charitatis, & omnis calibatus, ut facitis, Nec innitamini uerbis illis, quibus dictum est: Credidit Abraham Deo, & reputatum est ei ad iustitiam: Nam quamuis fides illa fuerit opus iustitiæ, nō tamen fuit tantummodo iustitia, per quam fuerit tam Deo gratus, ut fuerint ei tot & tāta repromissa, legatur (si placet) liber Genesios cap. 26. & hæc inuenies ad uerbum dicta ad Izabac filium ipsius Abraham: Tibi enim & semini tuo dabo uniuersas regiones has, complens iuramentum, quod sponondi Abraham patri tuo, & multiplicabo semen tuum, sicut stellas cœli: daboque posteris tuis uniuersas regiones has, & benedicetur in semine tuo omnes gentes terræ: eo quod obedierit Abraham uoci meæ, & custodierit præcepta mea, & mandata mea, & cœrimonias, legemque seruauerit: uel ut habet ueritas Hebraica, & custodierit custodiam meam, ea uidelicet, quæ tradidi custodienda præcepta mea, statuta mea, & legem meam. Si igitur fides sufficebat, cur addita est legis obseruatio? Cur nunc per fidem, nunc per obseruationem legis cōmendatur Abraham, & fit ei tam pulchra promissio? Non quidē, quia idē sit fides & operatio, sed quia utraq; præsupponit, aut trahit alterā, nec potest altera sine altera esse pfecta: Fides enim ut uiuat, ad opus cōducit, opus uerō fidē præsupponit: Abraham igitur in utraq; perfectus commendatur, & aliquando seorsum de fide, & aliquando de obseruatione mandatorum: Quæ referata fuerant à Deo ipsi Abraham non minus quàm Moysi, quamuis hic iubente ipso Deo populo tradiderit, & scripturæ commendauerit. Et sic Abraham seruauit legem, præcepta, & statuta, ergo hæc possunt obseruari. Quid igitur garritis dicentes, quod lex obseruari nequit, & quod Abraham ex sola fide, & non ex opere iustificatus sit? Scrutemini scripturas, & sententiam sententiæ coaptetis; si uultis ueritatem percipere. Reputata quidē fuit fides Abraham ad iustitiam, reputata fuere & opera, propter quæ promissa sunt benedictio omnium gentium in semine eius, id maxime, quando obtulit filium Izabac in sacrificium: quem & si in fide obtulit (ut inquit Apostolus) illa tamē oblatio non erat ipsa fides, sed opus fundatum in fide, quæ est fundamentum spiritualis ædificij.

Solutio magnæ difficultatis, quam afferunt dicta Pauli in Epistola ad Romanos. Cap. XIII.

Paulus

Ed ne aliquid relinquamus intactū, quod nos in hoc negotio urgeat, ueniamus ad ea, quæ Paulus agens cū Romanis scribit in Cap. 4 ubi adeo apertè deponere uidentur pro fide, ut magis angustet uerba ipsius, quàm alia, quæcunque sint à nouis dogmatizantibus adducta: Ait enim. Si Abraham ex operibus legis iustificatus est, habet gloriam,

sed non apud Deum: Quid enim dicit scriptura? Credidit Abraham Deo, & reputatum est ei ad iustitiam: Ei autem, qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum: Ei uero, qui non operatur, credenti autem in eum, qui iustificat impiū, reputatur fides eius ad iustitiam, secundū propositum gratiæ Dei: Vnde & Dauid decantat beatitudinē hominis, cui Deus Dauid accepto fert iustitiam sine operibus: Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum reſta sunt peccata: Beatus uir, cui non imputauit Dominus peccatum: Et paulo post: Non enim per legem promissio Abraham, aut semini eius, ut hæres esset mundi: Si enim q̄ ex lege hæredes sunt, exinanita est fides, abolita est promissio: Quæ uerba & si nouo dogmati fauere uidentur, non tamen sunt aliena ab ea, quæ plerisque in locis contraria prædicat Apostolus: Non enim ille, in cuius pectore Christus resonat, adeo delirat, ut nunc unum aſſerat, & statim palinodiam canere incipiat: Sermo nanque erat ad sedandos Hebræos, atq; Romanos: quorum illi in circuncisione, & lege confidebant, isti uero in præputio, & baptisate: Vnde nunc pro illis, nunc pro istis piētissimum se exhibet defensor: Et iis, in quibus illi, uel isti nimia elatione turgentes confidebant, acerrimus obuiat impugnatur: Inter eos etenim sese collocat eorundem quæstionū diremptorem, ut Hieronymus optimè sentit, Conatur quoque demonstrare, q̄ salus allata à Messia non confertur neque ex circuncisione, neque ex lege, neque ex operibus, quæ fecimus nos, sed ex gratia, & munificentia Dei, qui per suam misericordiam, & clementiam misit ad nos saluatorem: Nihil enim feceramus, quo extorqueremus, aut disponderemus Dei clementiam ad dandum redemptorem, & ad impetrandum agnum tollentem peccata nostra: Qui ex decreto patris occisus fuit (ut inquit Ioannes) ab origine mundi pro uniuersali salute om- Ioan. nium, sed ex mera Dei gratia id factum est: Vt autem quis ex hac uniuersali affluencia salutis suscipiat portionē aquæ, & benedictionis in propriam, & particularem salutem, necesse est, ut per fidem adhæreat propinanti & afferenti aquam salutarem, ut bibat, & mediante ipsa operando crescat in immensum, & fiat in eo fons aquæ salientis in uitam æternam: Vnde non standum est in sola fide, sed ulterius progrediendum ad opera, quæ exposcit ipsa fides suscepta. Si autem quis operari nequiuerit, uoluntas pro facto reputatur, & in hunc sensum intelligitur illud Apostoli: Ei autem, qui non operatur, credenti uero in eū, qui iustificat impiū, reputatur fides eius ad iustitiam secundum propositū gratiæ Dei, qui uoluntatē suscipit, quando adest operandi impossibilitas. Et hæc est gratia singularis, & beatitudo quædam, iuxta id quod sequitur. Dauid dicit natum hominem, cui Deus acceptam fert iustitiam sine operibus: Beati quorū remissæ sunt iniquitates, & quorum reſta sunt peccata. Posset utique Deus, qui uult omnes homines saluos fieri, omnes saluare, etiam sine operibus, sed nec omnes saluat, quia non omnes ei obediunt, nec omnes uolunt operari iuxta fidem Paulus acceptam, de quibus dicit idem Apostolus: Non coronabitur, nisi qui legitime

CANTICI SECVNDI

Paulus
certauerit: Et iterum: Dum tempus habemus, operemur bonum, tempore enim suo metemus. Audite ð contemptores operum quid dicat Apostolus: Non enim inquit, credamus & metemus, sed ait, operemur & metemus: Et hoc secundum mensuram operum, sicut alibi dicit: Qui parce seminat, parce & metet, & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet, in benedictionibus quidem gratiæ præstitæ ad cooperandum, sicut subinfert: Potens est autem Deus omnem gratiam abundare facere in uobis, ut in omnibus omnem sufficientiam habentes abundetis in omne opus bonum: Et ad quid hoc opus bonum? Non utique, ut tantummodo corpus subiiciatur spiritui, sed ut mercedem accipiamus, si manserit opus, quod superædificauimus, ut docet in priori epistola ad Corinthios: Sed ad priora uerba Apostoli redeuntes, confitemur nullum ex operibus legis iustificari, nec iustificatum fuisse, quia peccatum primi parentis, & consequenter totius generis humani id erat, ut nullis humanis uiribus posset auelli, nec naturali, siue legali medela expurgari, neque uelari poterat ignominia illa aliqua ueste rerum inferiorum: Hinc non suffecit folium ficu ad tegendam nuditatem protoplastorum, quamuis ficu Isaias sanauerit Ezechiã regem à plaga particulari. Hinc clementissimus Deus miseratus humanum casum, amoto tegmento ex ficu folio confuto, & accepta tunica pellicea uestiuit eos, tunica utique cõfecta ex pelle agni illius, qui sustulit peccata mundi: Qua ueste diuina clementia non modo tegit nuditatem primorum parentum, sed omnium, quos adiudicauerat dignos illo tegmento: Quod opus, & quam uestem nec lex præstare poterat, nec sacrificium, nec sacerdos quispiam, nisi ille, qui sacerdos, hostia, & agnus existens occisus fuit pro omnibus ab origine mudi, ut omnibus prodesse posset. Cum igitur lex siue legis obseruatio id minimè conferre posset, ideo ex operibus legis nullus iustificabatur: Nec Abraham, nec quisquam alius ex patribus ex operibus legis iustificatus fuit, ut habuerit gloriam apud Deum, qui iustificationem, & purificationem iussit fieri per illum, qui omnium peccata portauit, & per sanguinem ipsius, non autem per sanguinem animalium: Cui Redemptori credidit Abraham, reputatumque fuit illi ad iustitiam, quia non in propriis meritis, nec in seipso, nec in operibus legis confidebat, sed in uero expurgatore, in quem uenturum credebat: Et sic contingit omnibus, qui operabantur, & operantur secundum legem, quibus datur merces secundum meritum illius regulæ, qua dicitur: Reddet unicuique secundum opera sua: Sed cum illa opera, quæcũque sunt, non sufficiant ad salutem, quæ datur per gratiam impetratam à Christo, ideo inquit Apostolus, quòd non imputatur ei secundum gratiam, sed secundum debitum iuxta euangelicum illud denuntiatum ad seruos, qui complent opere ea, quæ mandantur in lege: Cũ hæc omnia feceritis, dicite, serui inutiles sumus: quod debuimus facere, fecimus: Nec inde acquirimus gratiam filiorum Dei, nisi adiuuemur per illum, qui obtinuit, & dedit nobis potestatem, ut efficeremur filij Dei: In cuius nomine æquum est, ut credamus: & nõ sequamur natiuitatem, quæ est

CHRISTVS

secundum carnem, & sanguinem; sed illam quæ est secundum Deum, & spiritum, secundam quam & operemur, cum oïosi stare non possimus, nec filij Dei constituti secundum carnem & sanguinem operari debeamus: ad quem gradû, & ad præmium secundum illum reportari de condigno (ut aiunt) aut secundam proportionem æqualitatis, & arbitrarie peruenire nequimus, sed per gratiam, & in proportione geometrica: ut si pro uno datur centum, pro duobus dari debeant ducenta, & pro decem reddatur mille. Hic plura seruantur, quæ prima fronte iudebantur malâ conuenire: Hic enim saluatur, quomodo non sunt condignæ passionis huius temporis, & opera nostra ad futuram gloriam: quia illa per numeros perpetrantur, hæc autem per centenaria redditur. Saluatur etiam quomodo gratia Dei sit uita æterna: cum per opus quod perpetramus in pondere, uel mensura unius; non possimus per illud unum attingere ad remunerationem faciendam per centenarium, nisi faueat gratia illius, qui est diues in omnes, qui inuocant illum. Hic etiam explicatur, quomodo saluamur per fidem, cum adherere debeamus ei, qui id effecit, ut opera nostra exhibita per unitates remunerentur per centenaria. Hic denique reseratur, quod & si per gratiam saluamur, & fidem, & licet non sint condigna opera nostra ad futuram gloriã, æquus tamen iudex in remunerando reddet unicuique secundum opera sua: quia hæc remuneratio fit æqua proportione, intercedente nihilominus semper gratia Redemptoris promissi in lege, & prophetis: Et in hunc sensum intelliguntur illa uerba Pauli: Si qui ex lege hæredes sunt, exinanita est fides, abolita est p- Paulus
missio. Id enim apud omnes clarissimû est, quod salus non est data p legẽ, aut sanguinem animalium, sed per Christû, & Messiam: cui respondent sacrificia, propheta, & tota lex: & in quo complacuit Patri omnem plenitudinem inhabitare facere, & per eum reconciliari omnia. Et id, dummodo accipiamus nos crucem nostram, laborantes, decertantes, operantes, & uim nobis inferentes, ut à uitiis abstinamus: & operemur bonum pro uirili nostra: Reliquum autem supplebit ille omnium bonorum plenissimus, adeo, ut de plenitudine eius omnes accipiamus. Hæc est uera doctrina à Christo, & Apostolis plerisque in locis prædicata, omnibus syncerè proclamata, & quæ omnes sententias ab eodem spiritu per ora diuersorum, & plerisque in locis æditas conuenire facit in unum. Ad hoc igitur dogma diaboli astu aliàs periuasum, & Dei prouidentia iam sopitum, denuo suscitatur, ut perniciosum scandalum, & scisma emergat: & ut retrabantur fideles à bonis operibus, pro quibus uita, & salus promittitur.

CANTIGI SECVNDI

C HRISTVS Pater omnium per ueram regenerationem effectus, et ca- put corporis mystici in omnia membra influit.	Tonus Quintus.
Quomodo Deus sit pater omnium.	Cap. Primum.
Quomodo Christus in natura humana iterum nos regenerans effe- ctus sit uerus Pater.	Cap. II.
Cur in hac regeneratione exigatur à nobis fides.	Cap. III.
Vnde generetur masculus, femina, uel androgynus.	Cap. IIII.
Vnde similitudo perficiens imaginem generantis in genito.	Cap. V.
Quomodo Christus omnes, quos generat, pascat.	Cap. VI.
Quomodo, ut nauseam tolleret, hos cibos decoxerit.	Cap. VII.
Hic, qui genuit, et pascit, etiam ueluti bonus pater nos in- struit.	Cap. VIII.
Quam doctrinam nos docuerit.	Cap. IX.
Breuis epilogus eorum, quæ docuit Christus de negotio bo- minis.	Cap. X.
In quo gymnasio, et qua cathedra non instruxerit.	Cap. XI.
Quibus thesauris ueluti bonus pater dicit nos Christus.	Cap. XII.
Quo peculio ditauerit filios.	Cap. XIII.
Quod tandem legatum fecerit.	Cap. XIIIII.
Quibus, et quanta legauit.	Cap. XV.
Quanta solennitate hoc testamentum celebrauerit.	Cap. XVI.
Quomodo testamentum confirmatum sit.	Cap. XVII.
Quomodo Christus nõ tantum Pater, sed caput omnium ef- fectus sit.	Cap. XVIII.
Qualiter Christus tanquam uerum caput influat in omnia membra.	Cap. XIX.
Quam curam habeat Christus parens noster de nobis filiis, quos genuit, in sub- ministratione rerum temporalium.	Cap. XX.

TONVS QVINTVS. 265
 QVOMODO DEVS SIT PATER OMNIVM.

Caput

primum.

VALITER primo Pater æternus, postea Christus dictus etiam sit pater omnium, si explicare uoluerimus, nõ erit ineptũ repeterere ea, quæ à sapientibus naturalibus dicuntur de uniuscuiusq; animalis genitura, hominis potissimè, cum in his inferioribus sint simulachra, & imagines rerum diuinarum. Existimauit itaque Hippocrates partẽ spumofam, & carnosam seminis emanare à cerebro: Aristoteles à corde, quod est præcipua anime sedes: Galenus ab hepate, cum in eo uirtus naturalis digestiua, & generatiua situata sit: Sed Auicena à tribus membris principalibus, à corde uidelicet, cerebro, & hepate, ut omnium admittat sententias, & rationes, effluere proficitur. Aliqui uerò (ut Aristo. meminit) opinantur ipsum semẽ ab omni membro, quo ad utraq; partẽ, decidere, quia delectatio tũc in omnibus membris sentitur: tum quia ex quolibet stigmate alicuius membri paterni simile generatur in filio, tum etiã quia in multis quælibet pars geniti effigiatur cũ similitudine patris: undè conicitur, qd à qualibet parte generantis secundum idolum in ea existens semen defluit: Quod totũ forti imaginationi aliqui, & falsò attribuere uoluerunt: tum quia id euenit absq; imaginatione generantis, tum etiam quia ex nimia decisione seminis quodlibet membrũ ipsius generantis debilitatur. Dicant igitur alij pro exercitio ingenij, quicquid uelint: mihi uidetur, qd à quolibet membro decidat portio seminis, undè ex ipso formetur filius cum generantis imagine, quæ totum representat, & membra omnia: Et sic cor geniti est à corde generantis, cerebrum à cerebro, oculus ab oculo, manus à manu, & sic de unoquoque: esto qd uirtus, & spiritus præcipue sit à cerebro, corde, & hepate, tãquã à principalibus, & magis spiritalibus membris. A cerebro itaq; descẽdẽs uim trahit rationale, & transiẽs per uenas, quæ sunt post ambas aures, ad micã, cui continuantur, pergit per renes usq; ad uasa seminaria, & testes: A corde uerò progrediens, & ab hepate uim deducit, & spiritũ amoris, & dilectionis. Sic & Christus Dei filius, perfecta Patris imago, & sapiẽtia emanauit ab omnibus, quæ in Patre sunt, omnia secũ trahẽs, ideo dixit: Omnia mihi tradita sunt à Patre meo, sicut uidelicet ab omnibus processit: Ab essentia enim pietate, clemẽtia, iustitia, bonitate, infinitate, & à toto fonte omnium bonorum emanauit, & emanat, sed præcipue in eo, qd sapiẽtia est, processit à cerebro, id est à mẽte paterna, ut nõ incõcinnè dixerit Orph. & post eũ Theologi gentiliũ, Palladẽ, id est uerã sapientiam è cerebro Iouis natam: A corde uerò & intimo penetrati paterno traxit, undè simul cũ Patre spiritũ dilectionis produceret: Ad cuius exemplar & nos geniti fuimus primo ab æterno Patre, per filiũ tamen, in quẽ semen idearũ perfusum erat: Postea iterũ regenerati sumus per filiũ hominẽ factum: Hæc enim nostra seminaria uirtus primo

Hippoc.

Aristo.

Galenus

Auicena.

Aristot.

CHRISTVS.

Orph.

LL

CANTICI SECVNDI

uenit à cerebro paternæ mentis, à quo uerbum & armarium omnium rerū crea-
 tarū: Nam in ipso ideata sunt, tanquam in uirtute seminaria, uniuersa, siue que
 in cælis, siue que in terris sunt, uisibilia, & inuisibilia: Explicantur que ista cum
 imagine, uel simulacbro Patris generantis, prout perfectio eorum exigit: undè
 & emanant, & decidunt ab omnibus, quæ representant. Hinc cum homo ha-
 beat patris imaginem, ut totum, quod est in patre representet, formatur ex om-
 nibus, quæ sunt in parente generante, nõ tamen ea perfectione, qua filius, sed lō
 giori & obscuriori imagine, sufficienti nihilominus ad hoc, ut dicatur filius, qui
 debet esse similis generanti, ut docet Aristoteles in sermone secundo de anima.

Aristo. Cum his omnibus igitur propheta bilari spiritu exultans decantat: Ego dixi dñi
 estis, & filij excelsi omnes. Et Moses quasi de ingratitude reprehēdens popu-
 lum ipsi creditum, & consequenter totum humanum genus, ait: Nunquid non est
 ipse Pater tuus, qui fecit te, creauit te, & possedit te? De quibus & ipse Deus in

Dauid
 Moses. Malachia conqueritur dicens: Si ego Pater sum, ubi est honor meus? Et iterum
 admonens mortales omnes fratres esse, inquit: Nunquid non Deus unus creauit
 nos? Nunquid non Pater unus omnium nostrum? Sed & ille regenerator noster
 præponens ipsum uerum omnium Patrem Deum, ac si omnes alij essent patres
 similitudinarij, inquit in Euangelio, cui titulus est secundum Matthæum: Nolite
 uocare patre super terram, unus est enim Pater uester, qui in cælis est: Ad qui
 quoque magna confidentia nos docet accedere, dum oramus, dicens: Cum ora-
 ueritis dicite: Pater noster, qui es in cælis. Quem etiam Patrem non tantū crea-
 turarum rationabilium, sed omnium rerum Paulus uocat, dum ait: Ex quo om-
 nis paternitas in cælo, & in terra nominatur.

Quomodo Christus in natura humana iterum nos regenerans esse-
 tus sit uerus pater. Cap. II.

Diximus filiū, qui similis est generanti, & producenti: Ideo cum sa-
 cti fuerimus in imagine, & similitudine Dei summi omnium opi-
 ficis, dicimur præ omnibus productis ab eo filij Dei: Sed imagine
 deturpata, & similitudine penitus deperdita non dicebamus me-
 rito filij summi Patris, nisi iterum regenerati reformaremus debonestatam ima-
 ginem, & recuperaremus similitudinem penitus abolitam: Ideo dixit ille, qui re-
 generaturus nos uenerat, ad Nicodemum: Oportet uos nasci denuò: Sed non
 intelligens mysterium Nicodemus, dixit: Quomodo possunt hæc fieri? Nun-
 quid potest quis in uentrem matris suæ iterato introire & renasci? Respon-
 dit nouus Pater nouam docens generationem, affirmans, & declarans, quæ di-
 xerat: Amen amen dico uobis, nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu san-
 cto, non potest introire in regnum Dei: Aquam assignat principium regeneratio-
 nis, sicut & primæ uæ generationis animalium, aquæ fuisse à Mose dicuntur: di-
 inducit Deum iubentem, atque dicentem: Producant, uel serpent aquæ serpitu-
 ram animæ uiuentis: Quod & indicat semē animalis aqueum. Tanquam igitur

CHRISTVS.
 Nicod.

CHRISTVS.

Moses.

optimus philosophus, & bene gnarus antiquæ generationis filius Dei, de secunda ueluti primæ conformi dixit, quòd oportet nos renasci ex aqua, ut sicut ab aquis supramundanis, & cælestibus emanauit prima genitura, etiam ab eisdem proueniret regeneratio. In Dei itaque filio, qui uera aqua supramundana est, condita sunt uniuersa, & in eodem regenerantur omnia: Neque enim de aqua elementari loquebatur: quando dixit: Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu sancto: Nam quid aqua hæc feculenta cum sancto, & diuino illo spiritu? CHRISTVS. Quomodo possunt hæc penitus diuersa conuenire, ut sint unum principium regenerationis? De aqua igitur loquitur, quæ est filius Dei, qui simul cum spiritu sancto regenerat homines: Quorum sacramentum est hoc elementum aqueum, quod supra caput regenerandi extrinsecus ponitur, simul & uerbum hoc foris sonans: Quorū alterum semen, alterum uerò uim propagandi significat. Et quia in hac regeneratione ex spiritu ignea, & excalefactoria, atque dispositiua uirtus spiritus sancti exquiritur, ideo & ipse per sensibilem uocem, tanquam per sacramentum à ministro, & regenerando signatur, dum fides, & abrenuntiatio diabolici & mundani impedimenti exquiritur, & promittitur, quando à sacerdote interrogatur baptizandus: Quid petis ab ecclesia? Et abrenuntias diabolo, mundo, & pompis eius? Protestatur regenerandus illis omnibus renuntiare, ut amoto amore rerum inferiorum totus colligetur per spiritum sanctū in amorem Dei. Fidem quoque exigit, & donum ipsius sancti spiritus, quo firmiter adhaerere possit illi, à quo generatur, & cum eo connecti eodem spiritu, qui nexus & uinculum amoris dicitur. Regeneramur itaque à filio, & spiritu sancto in baptismo, quorum regenerantium signa, & sacramenta sunt aqua, uerba, & illa, quæ extrinsecus fiunt: Quæ non tantum effectum, & gratiam donandā significant, sed ipsum regenerantem, tanquam ueram efficientem causam. Sed quia in generatione naturali exquiritur pater generans, semen, quod infunditur, & mater illum suscipiens, posset merito quis hic dicere: Patrē habeo, qui est Christus regenerans, & semen, quod est aquea uirtus ipsius, & efficax seminarium, matrem autem non cognosco, quæ semen suscipiat. Nec mihi satisfacit quod communiter dicunt, Ecclesiam esse coniugem formatam de latere Christi dormientis in cruce, quia Ecclesia nihil est, nisi relatiuū quoddā aggregationis, aut fideles ipsi cōgregati: Qui cū generentur, nō possunt esse mater generans, & filij generati: Et minus aggregatio, aut relatiuū illud potest cōcipere, & generare homines secundū carnē, uel spiritum. Huic difficultati duplici possumus uia occurrere, Primo, quod sicut Pater æternus in generatione illa æterna, & diuina filij nō exegit matrē, neq; in primæua mūdi, & hominis genitura, ita nec Christus, qui generat nos genitura spiritali, & diuina, exigit matrē. Sed si cōtēdatur, quod omnium uoce Ecclesia dicitur cōiūx Christi, & mater nostra, dicemus, ne sit cōtētio, ubi esse nō debet: Primū matrimoniū, quod fuit inter Adā & Euā, magnū quodē sacramētū (inquit Paul.) Christi & Ecclesiæ docet nos, quòd hæc se habeāt: Ibi enim Paulus

CANTICI SECVNDI

mulier primo fuit filia, quia accepta de costa Adæ, tanquam de materia magno mysterio ipsi proportionata: Postea uerò uxor ex costa eius formata genuit filios. Sic et prima Christi cõiunx ecclesia .i. collectio Apostolorũ fuit formata in uitam spirituale ex costa .i. ex dilectione cordiali, quia eos elegit de mundo; uel ex aqua gratiæ, & uirtutis baptismalis fluentis ex latere, et ex corde Christi, maxime dormientis in cruce: Quibus formatis, et instructis misit per omnes mundi plagas grauidos semine, et uirtute generandi filios, quã eis præbuit, dum ait: Euntes in mundũ uniuersum prædicate euangeliũ omni creaturæ, baptizates eos in nomine Patris, et filij, et spiritus sancti. Et sic ex eis, quos primo fundamenta, et ecclesiã, et cõsequenter matrẽ constituerat omniũ generandorũ, ceteros filios ecclesiæ genuit. Ideo Apostolus tanq̃ tenera mater Galatis blandiens dixit: Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in uobis, ut scilicet possitis et uos ab ipso Christo grauidi gratia, et uirtute alios parturire. Item Paul. rũ dicit, iuxta illud Christi: Oportet uos nasci denuò. Fuere igitur Apostoli prima fundamẽta ædificij spũalis, fuere et primogeniti, et primò Christi sponsa, ex qua regenerati sumus. Nec enim legitur, quod Christus aliquẽ baptizauerit, nisi Iohannẽ: Baptizauit (ut creditur) etiã Apostolos, et matrẽ, in quos, et oẽs uicẽ ipsorũ tenẽtes infudit seminariã uirtutẽ, qua p̃ uniuersum mũdũ ceteros de nouo parturirẽt, præstãtes regenerationis, et noui partus sensibilia signa, quæ sacramenta dicuntur, id est, sacrarũ rerũ signa, et eorũ quæ non uidentur: Quæ sacramenta an sint tantũmodo signa, uel etiã instrumẽta, aut efficaciter operentur, disputatur seriosius à Theologis nostris: Sed (ni fallor) per seipsam soluta est difficultas, et tota ablata æbiguitas, si attendimus ad illud, undẽ prouenit tota uis: Hæc enim est à generãte nos Patre nostro Dei filio, sicut semẽ habet uim ab eo à quo decidit: Sed continetur hæc uirtus, aut signatur per extrinseca, et sensibilia signa, ut percipere possint aliquãlter mysteriũ iij, qui tantũmodo se sibus exterioribus inmituntur, nõ habentes adhuc interiores sensus exercitata: os ad discretionem rerum spiritualiũ. Quia igitur filius Dei, et Redemptor noster sic nos regenerat, tanq̃ uerus Pater, ideo uaticinando Isaias ipsum alloquitur dicẽs: Tu autem Pater noster, redẽptor noster, à sæculo nomen tuum. De quo paruulo loquens iterum ait: Et uocabitur Deus fortis, princeps pacis, et pater futuri sæculi, id est pater regenerationis, per quã frui possemus futuro sæculo: Cum semine enim suo, quod ab ipso decidit, descendunt et spiritus genitiui, qui sapiunt naturam diuinam, et faciunt regeneratos capaces futuri sæculi.

Cur in hac regeneratione exigatur à nobis fides. Cap. III.

Et si in quolibet matrimonio carnali exquiratur fides, tanq̃ unum de præcipuis bonis eius, qua et alter alteri coniugum fidelis sit, et credatur successura posteritas: In hoc etiam matrimonio, et regeneratione spiritali exigatur fides, nõ solũ à formata cõiunx, sed etiam à regenerandis, tanquam principium, & dispositio accessus in Deum:

Et etiam (ut aliquid de intimis penetralibus educamus) exquiritur tanta diligētia à baptizando fides per ministrum, ut firma adhesionē intēti ad ea, quæ peraguntur in nobis, ex forti imaginatione per illam regenerationem melius assimilētur generanti: Multum etenim operatur fides, quæ est firma adhesio, & fixa intentio cooperantis in quacunque re, aut suscipientis seminarium doctrinæ, & instructionis sanitatem, aut generatiuum semen. Opinabatur enim Aristoteles natum assimilari generanti ex forti imaginatione tam concipientis, quā ipsius generantis. Et Auicena tantum tribuit imaginationi, ut non solum in proprium subiectum, & fœtum, sed etiam in externum multoties operetur, si est intentata: In quam sententiam alibi descendit etiam Aristoteles, & cum eo Algazel Saracenorum sapientissimus, atque Galenus: Quorum primus opinionem suam comprobat per id, quod triuiale est: mulierem generasse filium Aethiopi ex forti imaginatione, quam habebat ad picturam aethiopi existētem in cubiculo: Galenus autem hortatur, ut tali imagini à concipiente fixi teneantur oculi, & ex consequenti mens ad effigiatum, qualem fœtum esse desiderat: Si enim formosum expetit, Polcretum, uel Absalonem ante mentem, & eiusdem statuam ante oculos habeat: si militem strenuum, feratur in Cæsarem, Alexandrum, Hannibalem, uel aliquem huiusmodi. Si expetatur philosophus, Aristotelem, uel Platonem consideret. Qui sapientes forsitan didicere ab integerrimo philosopho nostro Mose, qui narrat Iahacob uirgas iniicisse canalibus, ubi potabatur oues, quales fœtus peroptabat, albos, nigros, aut uarios. Nec aliud est fides firma, & certa, quam à nobis exigit parens noster Christus non solum in baptisate, sed in quocunque opere, quod perpetramus, quā stabilis adhesio, & uehemens applicatio ad ipsum cooperantem, & dantē uim, & ad opus, quod facere intēdimus, adeo, ut fiat quodāmodo in nobis idolum uirtutis suscipiendæ, & rei à nobis, uel in nobis faciendæ. Et quia in infantulo non potest esse hæc fides, hinc in baptizando nō adulto requiritur fides in patrinis, ut ipsi in eūdē tenerum infantem operentur disponendo, & cooperando matri, id est ministro concipienti, atque parturienti, & præcipuo genitori Christo, cuius uirtute regeneratur infans. Prodest itaque ualde hæc firma adhesio cū genitore, aut præcipuo cooperatore Deo, aut Christo I E S V, adeo, ut Paulus omnia opera egregia a magnis uiris perpetrata fidei attribuat, sicut patet in his, quæ longa serie cum Hebræis recitat. Sed potissimè hæc fides exquiritur in suscipiētibus diuinum semen in agro animæ, & mentis suæ, ut totus in Deum occupatus per firmam fidei adhesionem cum eo, superueniens inimicus hominis nullum uacuum reperiat, ubi superseminet zizaniam: Quanto enim plenior diuino semine est ager animæ nostræ, tanto minor locus relinquitur hosti humani generis, qui procurat superseminare zizaniam: Ideo non sine causa exquiritur fides, quæ esse debet non tamen in pura credulitate, sed firma & fortis mentis adhesio, & tota applicatio animi in seminantem, & regenerantem.

Aristo.

Auice.

Alga.
Galc.
Galen.Mofus.
Iahacob.

Paulus

CANTICI SECUNDI

Vnde generetur masculus, fœmina, uel androgynus. Cap. IIII.

Galen.
Haliab.

Plato.

Paulus

Lara experientia comprobamus in naturalibus generationibus aliquos esse fœtus masculinos, aliquos fœmininos, & aliquos (quod uis raro) promiscui sexus: Sed unde hoc fit, uaria est inter sapientes opinio. Aliqui id influxibus cœlestibus attribuunt: aliqui uasi matricis licentes, quod si in casula residente ad dexteram recipiatur semē, fœtus erit masculus: si autem ad sinistram, concipitur fœmina: Sed placet hic sententia Galeni, & Haliabbatis, quod hoc proueniat à semine: Nam si semen uirile superabundauerit, patri similior erit fœtus, & masculus: Si uero præualuerit semen fœmineum, concipietur fœmina matri similior: Si uero consequenter æquè permixtum, androgynus erit conceptus. Quod pulcherrimè ad nostrum sensum mysticum differit Plato in conuiuio: Quando (inquit) homo adhæret solis lumini uidelicet, & semini diuino, masculum generat, fœminam si terra, androgynum uero, quando Lunæ commiscetur. Ad uerum nanque solem sufficit homo, & cum ipso generat, quando suscipit lucem, quæ omnem hominem illuminat, & semen suscipit, qui melius omnes rationales mentes grauidat, quàm hic, quem uidemus lucere super terram, grauidet sydera, tanquam cœlorum galus. Superiori igitur Soli adhærentes efficitur duo in spiritu uno, dicente Paulo: Qui adhæret Deo, unus spiritus efficitur cum eo. Et tunc suscepto eius semine opus egregium, & masculum generamus: Si uero inbæret quis terreo animali eidem condelectatus, opus animale, & infimum concipiens, quod fœmineū dicitur, effœminatur & ipse, ut in scriptura sacra dicitur: Qui etiā iubetur exterminari de terra, tanquàm deturpatores, & cõrẽptores suæ dignitatis. Si autem naturali ininitur lumini, quod lunare dicitur, immiscendo se ciuilibus cõtentus philosophia naturali, & morali, androgynū parit opus inter diuinū, & animale mediū. Diuinū igitur cū habeamus præ manibus Patrẽ, qui nos generat, pascit, & instruit Christus, & habeamus animal nostrū, quod nobis blanditur, ut ad infima trahat, & deturpet, & habeamus ciuile mediū, quod nos agitat, & turbat circa plurima: & distrahit à meliori, & optio libera nobis data sit, ut adhære possimus, cui uoluerimus, cauendū est, ut bene eligamus: Si enim animali, & ipsius illecebris adhære maluerimus, effœminati fœmineū opus cõcipiemus, quod uirū decipiẽs præuaricari illū faciet, & diuillet à statu suo, in quo per regenerationē positus erat, sicut & collocatus fuit in primæua generatione. Si uero diuinū semē in bona terra seminatū præualuerit, masculi effecti masculicū & uirile opus, imò diuinū generabimus, quo digni efficiamur filij Dei, iuxta potestatem illius traditā, qui credūt in nomine eius ipsi penitus adhærentes, & qui nõ ex sanguinibus, neq; ex uoluntate, aut concupiscentia carnis, sed ex Deo nati sunt. Si autem circa ciuilia solliciti ibi præfigerimus terminum, androgyni effecti promiscuū cõcipiemus opus, iuxta illud Pauli: Qui seruit uxori, sollicitus est quæ sunt mundi, & quomodo placeat uxori, & diuisus est. Ut igitur partus noster, gene-

rante Christo, sit masculus, diuinus, & felix, dum regenerari pretendimus, interrogat nos, qui à secretis est, & nūtius patris regeneraturi dicēs ter: Abrenuntias diabolo, mundo, & pompis eius, ut totus Deo uacans, & ipsi soli inbærrens ualeas felix regenerari? Respōdet ille ter, promittens uidelicet corde, ore, & opere, Abrenuntio, promitto, & spondeo firma adhæsione me dedicare patri regeneranti, semoto omni alio, quod me ab ipso distrahere queat. Tūc sic dispositus suscipiens saluificum illud semen felicissimè regeneratur tanto fauore, ut debinc diabolo cedere nequeat, dicente Ioanne: Omnis, qui natus est ex Deo, ^{Ioan.} peccatum non facit: quoniam semen ipsius in eo est, & non potest peccare: quoniam ex Deo natus est: Et iterū: Omnis, qui natus est ex Deo, nō peccat: sed generatio Dei cōseruat eū, & malignus nō tangit ipsum: Et rursum: Omne, quod natū est ex Deo, uincit mundū. Et non admirari nequeo, cur ij, qui etiam minutissima theologiae nostrae in neutra problemata, & questiones deducunt, non discusserint, quomodo uera dixerit Ioannes, cuius testimonium uerum est, quod natus ex Deo uincit mundum, diabolum, & peccatum: cum uideamus tot in baptisate regeneratos scelestos, iniquos, peccatis obuolutos, mundo, & diabolo seruientes, imò diaboli effecti, ut de proditore dixit parens noster Christus: Vnus ex uobis ^{CHRISTVS:} diabolus est, cum tamen ille cū ceteris Apostolis (ut consentaneum est) baptizatus, & regeneratus fuerit à Christo. Hic (ni fallor) dicendum esse diuidico, quod homo non renascitur per aquā, & uerbum sacerdotis, quae sunt sacramenta, & exteriora signa eorum, quae Deus in internis operatur, sed per semē illud diuinum, ut inquit noster Ioannes: Quod (ut diximus) aqueum est ex aqua ^{Ioan.} illa supramundana confectum, quod non datur, nec permanet in aliquo, nisi per fidem adhæreat regeneranti, & fide stabilitus, firmaque adhæsione cōseruet, quod suscepit: Qua fide cōseruans illud semen, praeualet in mundum, diabolum, & peccatum, ut clarè infert Euangelista: Haec est uictoria, quae uincit mundum, ^{Idem} fides nostra. Si autem quis fide non adhæret, suscipit quidem sacramentum, sed non rem, aut uirtutem ipsius: Datur quippe etiam indignis, non in fauorem, sed in prauidicium, sicuti proditori datum fuit in nouissima caena sacramentum corporis, & sanguinis ab ipso met Christo. Idē euenit bis, qui suscipiunt semē illud cū fide, sed in tēpore credunt, & in tempore tentationis recedunt à fide: quae uictoriam praestat, in qua semen Dei fit fecundum, efficax, & operans ea, quae Ioannes enarrat: Tantum enim quis est uerus filius Dei, quantum in fide, & firma adhæsione adhæret ipsi Deo, ut idem Euangelista ait: Dedit potestatem ^{Idem.} filios Dei fieri iis, qui credunt in nomine eius. Qui igitur à fide recedunt corde, uel opere, nec filij, nec serui, nec amici Dei, & Christi regenerantis sunt: sed delentur de libro filiorum, & curialium caelestium in peiorem sortem labentes, quàm si nunquā regenerati fuissent: quia iurisiurandi & sacramenti in baptisate praestiti uiolatores, & rei criminis laese maiestatis omni supplicio ueniunt puniendi. Nec mirum igitur, si nec Spiritus sanctus in baptizatis conspicitur.

CANTICI SECVNDI

tur, nec sentitur, sicut tempore Apostolorū, nec uisio angelorū datur, sicut Tyburtio, & Valeriano ab Urbano episcopo baptizatis, nec uictoria præstatum aliqua contra antiquum hostem, quia nec habet quis eam dispositionem firmam fidei, & inbærentiæ, quam Christus, & eius minister exigit, nec ea, quæ spondet, uel in minimo obseruat. Hinc abijt uirtus seminis, nulla relicta patris imagine, nulloque uestigio, ut tantummodo falsum restet christianitatis nomen.

Vndè similitudo perficiens imaginem generantis in genito. Cap. V.

Plurimum quidem est, quando filius est bono patri similis omnimoda similitudine, quæ multiplex est: Effigiatur enim filius ad patris formam primo in ratione specifica ex natura ipsa proueniens in generatione uniuoca: in qua genitus secundum speciem generanti simillimus dicitur filius: Effigiatur quoque filius, cum patris simulacrum in liniamentis, figura exteriori, uoce, loquela, gestu, & huiusmodi, quæ à forti imaginatione, & idolo existente in corde generantis (ut diximus) prouenire potest: Vel à uebementi uirtute seminis, & spiritus emanantis à generante per ipsum semen: Aut est (ut aliqui opinantur) à cælorum influxu, qui symbolo quodam fauent generanti, & genito. Assimilatur insuper filius parentibus in moribus, quando eos æmulari studet: Quibus omnibus modis Christi filius potest, & debet patri assimilari. Primo itaque ipsi similis est in generatione spirituali, natura ipsa sic exigente, ut inquit Apostolus: Primus homo de terra terrenus, secundus homo de cælo cælestis: Qualis terrenus, tales & terreni: Qualis cælestis, tales & cælestes. Sicut igitur portauimus imaginem terreni, portemus & imaginem cælestis. In effigie quoque Christianus assimilatur patri, dū formatur semine deciso à patre Christo pleno Spiritu sancto, & diuino quo refertus est genitus: Ideo dixit præcipuus doctor huius regenerationis: Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, ex semine uidelicet pleno diuino spiritu. Neque uerò deficit imago in patre nostro regenerante, qui præuia perfectissima cognitione, pleno affectu generauit, & regenerat nos utrobique ex perfectissimo idolo: Nam in prima generatione nos ad idolum ideale cõfinxit: In secunda uerò ad illud idolum, quod pictum est in libro prædestinationis & uitæ, id est in uerbo nos regenerante, in quo scribuntur omnes: & ad cuius perfectionis gradum deducendi sunt, nisi rebellent inscripti, adeo, ut de ipso libro uiuentium deleantur. Nec solum habent illic nomen, & idolum pictum, sed inde uim quandam accipiunt, sicut filij à parentibus per semen ab eis diuulsum. Suscepta igitur perfecta patris imagine in primæua generatione, & restaurata in regeneratione, adhuc exquiruntur opera nostra, & mores, in quibus ultra imaginem habeamus etiam similitudinem parentis generantis, & regenerantis: Quæ in uitæ perfectione est, iuxta illud paternum monumentum: Estote perfecti, sicut Pater uester cælestis perfectus est. Sed quia difficile nimis est cõformari Patri summo, qui nõ uidetur, exhibitus est nobis pater sensibilis habitu inuentus, ut homo: cui facilius

Paulus

CHRISTVS

Idem

assimilari possimus, dicente Paulo: Dedit nobis conformes fieri imagini filij sui, quando uidelicet eius opera imitamus, sicuti ipsemet inuitat dicens: Exemplum enim dedi uobis, ut quemadmodum ego feci, & uos faciatis: Quod in lege quoque antea iussum fuerat sub typo tabernaculi formandi: Inspice, & fac secundum exemplar, quod tibi in monte monstratum est: In monte etenim in quo Christus cruci affixus est, demonstratum est nobis exemplar tabernaculi animæ nostræ formandi hospiti similis, & cōdigni, ut in eo habitare cōdelectetur: Quāuis enim semper parens noster Christus se præbuerit exemplar à nobis imitandum, potissime tamen id fecit in cruce: ad quam breui conscensurus omnes inuitat ad sui imitationem dicens: Qui uult uenire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Quem ex amussim sequentes non tantum eius nobis similitudinem comparamus, sed transformamur in eandem imaginē, quæ est ipse Dei filius uera æterni Patris imago.

Paulus
CHRISTVS
S TV S.
Exodus

CHRISTVS

Quomodo Christus omnes, quos generat, pascat. Cap. VI.

Ecce satis fuisse pietissimo Patri nostro nos generasse in spiritua-
lem hominem: nisi & cibos ipsi conuenientes præparasset: Non enim minor ei cura fuit de homine spirituali pascendo, quàm de animali, pro quo tantam rerum copiam præparauit: Aërem nanque, mare, & terram animalibus in eius escam compleuit: hancque multiplicibus cælorum influxibus fecundaui, addens uentorum, toris, & pluuiarum fomenta: ut herbas, & fructus multiplices, & abundantissimos in eiusdem cibum produceret. Restabat pro meliori quoque homine cibos præparare. Hinc paradysum uoluptatis multigenis arboribus omnium fructuum fecundissimis constitutum præparauit: Insuper & lignum uitæ in eius meditullio non pro animali, sed pro meliori homine collocauit: & prope lignum scientiæ boni, & mali, bonum utique ad uescendum, pulchrum oculis, aspectuque delectabile: Et ad omnes arbores irigandas erat fluius egrediens de loco uoluptatis, qui diuisus postea in quatuor capita etiam partes inferiores omnes potaret: Quæ arbores, qui fructus, qui latices omnes fuere homini concessi præter lignum scientiæ boni & mali, quod Christus est, ut tibi diximus: Cuius gradum nec æmulari debebat homo, nec ipso, aut ligno uitæ, quod idem est, pasci, quousque afforet tempus præfinitum a Patre, quo maturatus fructus nobis præberetur in cibum. Id uerò tum fuit, quando dixit: Accipite, & manducate, hoc est corpus meum: præbuitque non tantum fructum: sed totam arborem, absque tamen sui diminutione. Nec tamen à protoplaste usque ad Christum relictus est homo spiritualis absque cibo: dedit enim sacrificia, & orationes, quæ primo Abel obtulisse legitur: Dem & posteri omnes id iussu Dei faciebant, ut bene coniciant omnes, qui rectè sapiunt: quia nõ attentasset quisquam Deo offerre sacrificia, & munera à Deo non requisita. Verum tempore captiuitatis, quod non dabatur eis sacrificandi locus, & modum orationis habebat in cibū illi, quorū cura erat pascere spirituale hominē. Egref

Idem

Abel.

CANTICI SECUNDI

se autem familiae diuinæ de seruitute Aegyptiaca additū fuit mana, cibus quidem angelorum, aut fortium, sicut in ueritate litera continetur. Auctum quoque fuit sacrificium, data lex, & celebrati hymni: Quæ omnia sunt ueri cibi pro spirituali, & meliori homine: A qua familia degenerante, & multis sceleribus obuoluta subtracti fuere cibi, destinata ipsa ad captiuitatē Babylonicam: à qua soluta, sed non plenè restaurata satis debilis deuenit usque ad Christi tēpora: In quibus pientissimus, atque munificus Pater regenerauit eam, & totam humani generis massam, præparans meliorem cibum, quam ille umbraticus, ut ipsemet arcanum referendo ait: Amen amen dico uobis, non Moses dedit uobis panem de cælo: Ego enim sum panis uiuus, qui de cælo descendi: Patres uestri manducauerūt mana in deserto, & mortui sunt: Ego autem sum panis uiuus, qui de cælo descendi, si quis manducauerit ex hoc pane, uiuet in aternū. Concessa est igitur nobis arbor, & fructus uitæ, quem ne primus homo tangeret, expulsus fuit à loco illo uoluptatis: & nobis edēdus oblati est sub mortis interminatione, dū dicitur: Nisi manducaueritis carnem filij hominis, quæ idem est, quod panis uitæ, & biberitis eius sanguinem, non habebitis uitā in uobis. Sollicitissimus igitur fuit pro utroque homine pascendo uterque Pater, & ille, qui primo nos genuit, & hic ab eo missus, qui nos regenerauit: Hic enim de homine animali dixit: Nihil solliciti sintis animæ uestre, quid manducetis, aut corpori uestro, quid induamini: Respicite uolatilia cæli, quæ neque serunt, neque metunt, neque congregant in horrea, & Pater uester cælestis pascit illa: Nōne uos pluris estis, quàm illi? Quid ergo de Patre diffiditis? Quid de sua prouidentia in eius iniuriam dubitatis? Quando uidistis eum curam filiorum neglexisse? Si ea omnia, quæ ad hominis seruitium producta sunt, tanta prouidentia curat, ut nihil eis deficiat, quid dubitatis de filiorum prouisione? Nec solum animalibus escas præparauit & uestes, sed ad flores agri adhuc uiliores descendit dicens: Videte lilia agri, aut rosas, quomodo crescunt: non laborant, neque nent, & tamen pretiosius uestiuntur, quàm Salomon in omni gloria sua: quia hic uestimento artificio intexto, & coloribus aduentitijs picto utebatur: Flores autem, quæ natura præparauit, induunt uestimenta, & coloribus pinguntur à natura comparatis, quæ nobilior est, quàm ars: Et subiungit: Si fœnum agri, quod hodie est, & cras in elibannum mittitur, Deus sic uestit, quanto magis uos minimæ fidei? Ab hoc itaque dolore edocti possumus & nos arguere: Si corpus uermibus tradendum tot, & tantis exquisitissimis epulis pascit, quanto magis spiritualem hominem, quem ex suis uisceribus genuit in paternæ hæreditatis cohæredem assumendum, ac ipsi perpetuo consortio uniuendum? Pro hoc igitur meliori homine peculiare cibos de cælo missos præparauit, cælestes, atq; diuinos, quibus ipse homo uescens totus efficiatur diuinus: Quos cibos sub pane, carne, & uino conclusit, tanquam sub præcipuis humanæ uitæ cibis, & potu. Verum sanguis adhuc in maternis uisceribus decoctus, & in lac mirabili metamorphosi transmutatus infantibus, &

CHRISTVS.

tenerulis administratur: Adultis uerò & grandioribus idem sanguis, in quo est uita cœlestis, mutatus in cœleste uinum propinatur, iuxta illud Apostoli: Vobis ^{Petrus} tanquam infantibus lac præbemus: Perfectorum autem est solidus cibus, eorum, qui pro consuetudine exercitatos habent sensus ad discretionem boni, & mali: Cui Petrus ad stipulatur dicens: Quasi modo geniti infantes sine dolo lac concupiscite, ut in eo crescatis in salutem: quia tunc gustare poteritis quàm suauis est Dominus: Et sic idem potus, qui infantibus datur in lacte pro cibo & potu, adultis datur sub uino & sanguine, non utique illo, in quo residet bestialis anima, & qui regnum Dei possidere non potest, sed in quo residet diuina uita, quã uiuere debet spiritualis, & diuinus homo: Et hic præparatus fuit in peculiare donum in nouissima cœna, dum diceret: Bibite ex hoc omnes: Hic est enim sanguis meus noui, & æterni testamenti, qui pro uobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum: à quibus per ipsum mundati uiuatis diuina uita. Hinc concluditur, quòd sanguis ille fuit lauacrum, & potus: Cui potui conformè dedit panem, & carnem, & hæc igne decocta, ut nauisam tolleret, sicut statim dicens: Quem panem alibi uerbum uocauit, quòd procedit de ore Dei, in quo etiam dixit, hominẽ uiuere, & nõ in solo pane: Quia in hoc uiuit homo animalis, & in uerbo spiritualis. Si autem per hunc panem intelligitur ille uita, & spiritalis, tunc dicere possumus, quòd hoc pane sustentatur uita spiritalis hominis: in quantum autem est uerbum, & sapientia, pascitur portio illa intellectiua: Idem tamen est diuersas proprietates induens: Idem enim Christus in corpore est panis, in diuinitate est uerbum, in anima est sanguis, & uinum: In unoquoque tamen est cuiuscunque uirtus, undè qui suscipit panem, suscipit quoque uirtutem sanguinis, & diuinitatis, sicut edocemur cõmuni ritu ecclesiæ, quæ diiudicat laicos spiritaliter cibari sumendo tantummodo panem, & corpus, ueluti cõtineatur in eo, & uirtus sanguinis, & diuina: Qui patres noster declarãs, quod sit hic multigenus cibus, dixit: Ego sum panis uiuus, qui de cœlo descendi: Et iterum. Caro mea uerè est cibus, & sanguis meus uerè est potus. Effectum quoque huius cibi manducandi subiungit dicens: Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo. Se quoque non tantum uinum esse docet, sed uitam, ex qua nascitur, dicẽs: Ego sum uitis uera: Dixitque rursum: Ego sum ueritas, id est uerum Dei uerbũ, in quo pascitur homo noster interior. Omnia itaq; quæ ad hanc nouam doctrinam, nouumque cibum pertinent ipsemet exprimere uoluit sciens, quòd alium doctorem, qui hæc doceat, habere nequimus.

CHRISTVS

Idem

Quomodo, ut nauisam tolleret, hos cibos decoxerit. Cap. VII.

Sed ne stomacharẽtur suscipientes, pientissimus Pater hos cibos decoquere curauit, ut in figuratiuis cibus fœlici præfagio obseruatum fuit: Facturis enim Isrãeliticis typicũ transitum iussit Deus, ut agnum figuratiuum igne assarent. Et offerentibus panem in lege in-

CANTICI SECVNDI

dictum fuit, ut nullatenus crudum, sed coctum clibano presentarent: Ideo Pater
 & sacerdos noster maximus Christus omnia, quæ in lege præmissa sunt usque
 ad minimum apicem observans & complēs, omnem cibum quem præparauit, de-
 coxit in clibano crucis illo igne, de quo ait: Ignem ueni mittere in terrā, & quid
 uolo, nisi ut ardeat? Ardet quippe, non ut consumat, sed ut decoquat cibos præpa-
 ratos: ut conflēt nos in unum: ut erudiat, & transmutet, iuxta illud Ieremiæ in
 Trenis: De excelsō misit ignem in ossibus meis, & erudiuit me: aut dissoluit li-
 quefaciens, ut habet ueritas literæ: uel acquisiuit me, transmutatum uidelicet de
 animali in spiritualē. וַיִּרְחַם וַיִּרְחַם וַיִּרְחַם uairdenab enim & acquisiuit, uel & dissoluit in-
 terpretatur. Dissoluit itaque nos hic ignis, ut conflēt, & transmutet in melius, ut
 non incongruē exclamet ad hunc ignem Lateberacensis dicens: O felix flamma
 ardens, & non urens, illuminans, & non incinerans, sic omnes, quos tangis, in te
 transformas amantes, ut meritō Dei uiui nomine appellentur: Calefecisti Apo-
 stolos, & omnia præter te relinquentes filii Dei effecti sunt: Calefecisti marty-
 res, & sanguinem fuderunt, ut ille eorum mixtus cū tuo sanguine unum quid ef-
 ficeretur: Calefecisti uirgines, & igne amoris ignem fætoris extinxerunt, ut le-
 gitimæ efficerentur sponsæ tibi coniungendæ: Calefecisti confessores, & duris
 sese carceribus manciparunt, ut tibi soli uacantes faciliē tecum unirentur. Omnis
 itaque creatura huius ignis beneficio uiuit, ut non sit, qui se abscondat a calore
 eius: si cupit Dei habere consortium. Ignem igitur hunc diuinum accendit in co-
 quendis cibis præparatis, adiiciens fomenta lignorum ipsi conuenientium: Quæ
 figurata sunt per ligna crucis ueri clibani, ubi hi cibi coquuntur. Et hæc ligna sue
 re cedrus, cupressus, oliua, & palma, ut passim asseritur: Prima igitur est ce-
 drus corruptionis inscia, & semper durans, denotās affectum, & effectum in-
 defectibilem, & bonitatem ignei amoris fomentum semper durans: quia etiā bo-
 nus amore semper ardet. Cupressus olens odorem significat uirtutum ipsius ex-
 purgatis naribus semper fragrantem, ut illum persentiens dicat: In odorem un-
 guentorum tuorum currimus. Variis quippe (inquit Origenes) Deus Pater eum
 unguens unguentis fecit illum Christum, & medicum. Fecit quoque ipsum uirgu-
 lam fumi ex aromatibus myrrhæ, & thuris, & uniuersi pulueris pigmentarii.
 Quibus odoribus oblectatus inflammabatur desiderio, ut ipsis nos cōspargeret,
 & redolētes nos faceret, iuxta illud Apostoli. Christi bonus odor sumus. Odo-
 re quidem fragramus: quādo Deo offerimus opera nostra, & nos ipsos hostiam
 uiuam, Deo placentem, quam suscipit in odorem suauitatis: Et hoc fuit fomentum
 excalefactorij amoris, quo accensus est ad conducendum opus redemptionis no-
 stræ. Oliua præ se fert misericordiam, & benignitatem, qua in nos semper bene-
 ficus ardenti fertur amore. Palma uerō triumphum reportandū de antiquo bo-
 ste designat, cuius etiam amore accendebatur: Nam palma martyres portant in
 signum constantiæ, & triumphi, eo quod quanto magis eius ramus est onustus
 fructibus, tanto magis erigitur nunquā flexus. Hæc igitur quatuor ligna sunt,

IESV

Ieremi.

Gui. Lo.

Orige.

Paulus.

quæ illi diuino igni fomentū præstabant, quo perfectus, decoctus, & conditus redemptor noster cōductus est in optimum panem, & carnē nobis pro edulio subministrandam. Insuper eodem igne in nobis diffuso, tanquam bonus panifex, & artopta nos decoquit, & parat in panem, & cibum ab eo māducandum. Intra-
 bo (inquit in Apocalypsi) ad mihi aperiētem, & cœnabo secum, & ipse mecum. CHRISTVS
 Effectus est enim homo, ut hominem faceret Deum: Se quoque fecit hominis cibum, ut hominem cibum suum efficeret, & ambo pranderent, & cœnarēt simul in cœna illa ultima, & æterna: in qua decocti, & semper excalescēt cibi igne illo diuino appositi sunt indefectibiles: Vbi etiam est uinum illud nouum productum ab ea uite, quæ ait: Ego sum uitis uera: Et expressum est ī torculari crucis ab eodem, qui dixit: Torcular calcaui solus & de gentibus non est uir mecum. Idem
 Solus quippe calcauit uinum meriti, quia solus meruit gratiam, qua bene opereremur, & præmium gloriæ, quod nobis datur. Hos itaque cibos diuino igne decoctos præparauit pro cibandis filiis ex diuinis illis, & sacratissimis femoribus genitis, ne deficiant. Ut sicut animalis homo uiuit pane siligineo, bordeaceo, triticeo & hoc attolagano primario, secundo, uel subcineritio, & huiusmodi, cū carnibus multigenis, piscibus, fructibus, & oleribus uariis, potaturque uino multiplici, & uario latice, sic spiritualis homo pascetur pane de cælo præstito omne delectamentū in se habente, & omnium ciborū uirtute referto, subactoque dulci sanguine ueri Agni: cibareturque carne, in qua omnium carniū uirtus excellentissima quadam nota conclusa est, non solum, quia est caro hominis omnes alias excedens, sed quia caro Principis, quia caro immaculata, arca existens diuinitatis, quia caro illius, qui est omnium creaturarum uinculum. Pascitur etiam lacte, uel butyro, quod qui comederit, scit reprobare malum & eligere bonum: Quod lac expressum est ab illis uberibus excelsis, de quibus dicitur in Canticis: Cantica
 Meliora sunt ubera tua uino: Et iterum: Ibi dabo tibi ubera mea. Bibitur quoque aqua sapientiæ salutaris propinata ab illo hospite, qui nobiscum peregrinans clamabat dicens: Si quis sitit, ueniat ad me, & bibat: Et iterum: Qui biberit ex hac aqua, quam ego dederō, fiet in eo fons aquæ salientis in uitam æternam. CHRISTVS
 Aderit etiam mel, quod est gustus, & dulcedo sacrorum eloquiorum, & sapientiæ diuine tunc clarissime manifestatæ: Quod persentiens aliquantulū Propbeta in hac peregrinationis uia, dicebat: Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel ori meo. Sed de his cibis comedēdis in cælestibus nuptiis diffusius suo loco differemus. Dauid

Hic, qui genuit, & pascit, etiam ueluti bonus pater nos instruit.

Cap. VIII.

Ecclesi.

Ille tibi sunt (inquit ille sapiens) erudi illos. Hinc omnium sapientissimus, & optimus pater IESVS post genituram, & cibum summa diligentia curauit nos instruere in omnimoda doctrina non solum uerbis, sed factis, & exemplis edocta. De doctrina uerbo facta, omnia euangelia plena

CANTICI SECVNDI

sunt, ubi pluries habetur qualiter aperuerit os suū & docuerit, & prædicauerit in synagogis Galilææ, & Iudææ, ut doctrina in mundi medietate seminata facilius ad mundi extrema omnia deduceretur. Persudit quoque Apostolos, & discipulos sancto spiritu promisso, qui suggerens eis omnia, edocuit ipsos omnia, ut per totum mundum diffunderent doctrinam, quam susceperant, & ad metam euangelicam, & diuinæ sapientiæ omnia deducerent, ut præcinit diuus Citharædus dicens: In omnem terram exiuit sonus eorum, aut linea eorum, ut habet ueritas textus, omnia uidelicet regulans, & in fines orbis terræ uerba eorum: uel, & melius iuxta literā, conciones eorum. Nec fuerunt idiomata aliqua, in quibus non audita fuerint uerba eorum, quibus datum fuerat in nomine I E S V parentis, & doctoris nostri loqui omnium linguis, ut ab omnibus doctrina illa intelligeretur, & in confirmationem, quod doctrina illa erat à Spiritu sancto, sicuti & donum linguarum, & consequenter à doctore nostro Christo, qui miserat illum. Docuit etiam factis, & exemplis, iuxta illud, quod dixit: Exemplum enim dedi uobis, ut quemadmodum ego feci, & uos faciatis. Et adeo factis docuit, ut dicant nostri sapientes, quod omnis eius operatio fuerit doctrina & instructio nostra. Ipse igitur sapientia Patris, & Dei summi expressit, & manifestauit se ipsum uerbis, factis, uestimētis, discipulis, ñternis inspirationibus, & per diuinū lumen, quo multoties melius docet, q̄ uerbis, ut nō sine causa dixerit Ioannes: quod erat lux uera illuminans omnem hominem uenientem in hunc mundum. Quomodo autem per diuinum lumen nos alloquatur, & doceat, Dionysius in suo de diuinis nominibus amplissimè tractat. Per uerba igitur mystica, & per hoc lumen docuit nos eam doctrinam, quæ (ut inquit idem Dionysius in de mystica Theologia) superincognita est, superlucida, & supremus uertex sapientiæ: Quia in ea sunt mysteria simplicia, & absoluta ab omni infima disciplina, cōtenta, & inuellata in superlucida caligine, & in tenebrosissimo lumine, edocuit magis occulto silentio, quàm uerbis publicis: Nihilominus quæ, & quanta sit, aliquantulum percurremus.

Quam doctrinam nos docuerit.

Cap. IX.

Ioannes

Anc etenim doctrinam si uoluerimus explicare, nec uires nostræ debiles suppetēt, nec tempus, neque charta & atramentum sufficient, sed (ut uerbis Ioannis utar) nec totus mundus capere posset eos, qui scribendi essent libri, si exararentur per singula ea, quæ docuit I E S V S: aut exponerentur etiam illa, uel modica, quæ ab euangelistis texuntur simplicibus quidem uerbis, sed longè sublimioribus, & profundioribus sensibus, ut omnes quamuis sapientes non pertingant, & acerrima ingenia hebescant, ut ipsemet doctor protestatur dicens: Confiteor tibi Pater Domine cæli, ac terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus, & prudentibus. Diuina tamen opitulante gratia, quantum ipsum lumen & lux uera I E S V S nostros di-

gnabitur collustrare oculos pro uiribus Euangelistarum uestigiis inherentes a-
 liquid inuemus de his mirabilibus, quæ continentur sub cortice literæ utriusq;
 pagina: de quibus dicebat propheta: Reuela oculos meos, & considerabo mi-
 rabilia de lege tua. Quæ quidem lex plena sapientia primo data est Mosi, sed Dauid
 à Christo conuoluta, & conducta in melius: quemadmodum si figulus eandem
 massam, quæ erat sub figura bouis, arietis, uel agni conduceret in figuram homi-
 nis nihil addito, nisi noua forma, substantia & materia eadem permanente. No-
 ster itaque pater, & doctor I E S V S eam legem, quæ prius subacta erat san-
 guine animalium pro sanctificando homine animali rursum subegit, tanquam
 massam aliquam, proprio sanguine circumuoluit, & conduxit pro sanctifican-
 do homine spirituali, & meliori nihil perdens, nihil relinquens, quod ad substan-
 tiam legis pertineat, sed figuram tantum, & effectum commutauit in meliorem
 sortem: & hoc est quod dixit: Iota unum, aut unus apex non præteribit à lege,
 donec omnia fiant, & compleantur uidelicet per euangelium, & euangelij asse-
 das, quæ in lege dicta sunt. Iota quippe est minima alphabeti litera, ex qua (in-
 quit Hieronymus) ostenditur, quòd ea, quæ minima putantur in lege, sacramen-
 tis spiritualibus plena sunt, & quòd omnia recapitulantur in euangelio. Est etiã CHRISTVS.
Hieron.
 apex, id est punctus, & accentus: Quæ duo simul cum literis de substantia sa-
 cri eloquij sunt, ut dicunt secretiores Theologi: Nam literæ corpus legis faciunt,
 puncta animam tribuunt, & mobile reddunt corpus illud, accentus autem dant
 spiritum, uitam cœlestem, & consonantiam harmoniæ cœlorum conformem: undè
 illa tria complent, & perficiunt legem facientia eam quodammodo uiuam, iuxta
 illud Pauli: Viuus est sermo Dei, & efficax. Viuus quidem, quia penetrat usq;
 ad interiora animæ, & spiritus, & ad penetralia cordis omnia prospiciens. Ef-
 ficax autem, quia liuidit spiritum ab anima, animali uidelicet uniens illum cum Paulus.
 portione superiori, ut tãdem deducat etiam animale animam iam spiritui sub-
 iugatam in Deum, ut canitur in Psalmo: Lex Domini immaculata, id est perfe- Dauid
 cta conuertens animas, ad creatorẽ suũ uidelicet, à quo processit, & sapientiam
 præstas paruulis, malitia scilicet & astutia humana, sicuti doctor noster postq;
 de ista sapientia occultata prudentibus mundi locutus est, subiunxit: Et reuela- CHRISTVS.
 sti ea paruulis: Qui immunes a peccato, & mundo corde admittuntur ad hanc
 doctrinam, sapientibus mundi, tanquam immundis porcis, & canibus denegatã:
 De qua loqui uolens Paulus cum Hebreis, inquit: Grandis est nobis sermo, & Paulus
 interpretabilis ad dicendum, maximè quoniam multi imbecilles sunt ad audien-
 dum: Et hi sunt, qui indigent, ut doceantur, quæ sint elementa exordij sermonis
 Dei, & quibus tanquam infantibus lac præbendum est, non solidus cibus, qui per-
 fectorum est. Quæ autem sint hæc elemẽta prosequens declarat, dum ait: Si fer-
 ri uultis ad perfectam Christi doctrinam, omittendus est sermo inchoationis, in
 quo uidelicet tractatur de principiis, & fundamentis diuinæ sapientiæ. Quæ sunt Idem
 de poenitentia ab operibus mortuis, de fide, de baptisate, & sacramentis, de

CANTICI SECVNDI

authoritate absoluedi, & impositione manuum, & de resurrectione mortuorum, & iudicij æterni: Quæ omnia habentur in cortice euangelij, & pertractantur à scholasticis Theologis quotidie in scholis, & in problemata discutenda deducuntur: Sed inter perfectos (ut ibidem Paulus innuit) hæc pertinentia ad meliorem sapientiam pertractantur: Quod sit donum cœleste, & manna absconditum, quod nemo scit, nisi qui accipit, ideo non pertractandum de eo, nisi inter expertos: quia alij capere non possunt. Insuper quomodo homo sit particeps spiritus Dei, & unum & idem cum ipso: Quomodo etiam degustatur bonum, & melius uerbum Dei quàm id, quod foris ad aures sonat, & plebeis in parabolis disseminatur, iuxta illud nostri doctoris dictum ad secretiores discipulos: Vobis datum est nosse mysterium regni Dei, cæteris autem in parabolis: Quæ insuper sunt uirtutes sæculi futuri, & felicitatis, quam expectamus, quam nec oculus uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, nisi subiectus fuerit quis uirtute Spiritus sancti ad ea cognoscenda, quæ homo propriis uiribus indagare non potest, sicut cautè loquitur Isaias dicens: Non uidebit Deus absque te, quæ præparasti diligentibus te: Demonstrata tamen hæc fuere primo parenti, dum existeret in paradiso uoluptatis, quem secretiores Theologi simul cū Paulo uocant sæculum futurum, id est restituendum nobis, qui illud perdidimus: A quibus dependet cognitio perfecta de origine, & fine animæ, de angelicis spiritibus, de conditione, & qualitate illius immensæ gloriæ, de ratione illius paradisi uoluptatis descripti penitus sub metaphoris: Quæ omnia in medulla, & nucleo euangelij includuntur: Ad quæ deuenit, qui scit auferre corticem, & frangere nucleum: Cuiusmodi erat ille, qui dixit: Nos autem reuelata facie gloriam Domini speculantes. Hanc autem doctrinam, quæ nõ reseratur literis, aut uerbis, nemo scit, nisi qui dono peculiari accipit, dimittentes pertractandam inter perfectos, & eos, qui ipsam degustauerint, percurremus aliquid de ea quæ potest propalari doctrina, & maximè de hominis conditione quid docuerit doctor noster Christus melius quàm omnes mundi sapientes.

CHRISTVS.

Isaias

Theolo. Paulus

Idem.

Breuis epilogus circa ea, quæ docuit Christus de negotio hominis. Cap. X.

Quæ in uariis mundi sunt instituta à sapiētibus mundi, maximè ab his, qui nunc habentur præ manibus, tacta, & non decisa, à Christo autem clarissimè definita: Qui sumus: Vndè uenimus: Vbi habitamus: Quo tendimus: Per quam uiam. Quis sit homo, hoc tantum à Peripateticis determinatum habemus, quod sit animal, & hoc rationale productum ab homine, & à sole: Ab Academicis autem (prout ex prophetica officina deduxerāt) additur, quòd ultra animal, & rationē in homine est quoddam diuinum, quod Plotinus intellectum nominat, aut lumen intellectuale, quo mediāte cognoscere possimus Deum, & bonum operari ipsi Deo grati: Quod

Peripate.

Academ.

Plotinus

Pythagoras ex eadem officina depromit dicens in aureis uerbis: Confide, quoniam diuinum genus hominibus inest. Sed Christus ulterius transcendens docuit, quod sumus filij Dei, dum prophetam commendat, qui dixerat: Ego dixi dii estis, & filij excelsi omnes. Sed quia ab hac dignitate cecidimus, adeo, ut nullum ipsius in nobis remanserit uestigium, nec adinuētus sit, qui de ipsa aliquid uel docere, uel scire possit, I E S V S doctor noster non tantum docuit, sed potestatem dedit (inquit Ioannes) ut filij Dei fieri possemus, mortificata carne, & sanguine, que nos ab illa dignitate diuulserant: Qui & alibi exultans ait: Videte qualē charitatem dedit nobis Deus, per Christum uidelicet, ut filij Dei nominemur, & simus. Docuit iterum, ut efficiamur filij Dei per suauem concordiam cum ipso, dicens: Beati pacifici, quoniam filij Dei uocabuntur: Quæ pax non est quidē illa Octauiani, aut quam mūdus cupit, ut absque prædonibus, uel sicariis potiri possit unusquisque suis bonis securius: sed illa, quam cum Deo habere debemus: quæ in omnimoda consonantia, & concordia cum ipso consistit: ut nihil optemus, nihil peragamus, nisi quatenus ipsi gratum sit, suppeditatis penitus uitis, & concupiscentiis, debellatis hostibus, & pacatis affectibus: Quod facere nec sciebamus, nec poteramus, nisi per I E S V M Christum patrem, & doctorem nostrum, dicente Paulo: Deo autem gratias, qui dedit nobis uictoriam per I E S V M Christum dominum nostrum. Quæ pax, & uictoria stat cum omnimodo bello extrinseco, persecutione, & martyrio: In quo uexatus Vincentius dicebat. In sublimibus agor, ideo tormenta tua non timeo: Docuit insuper conditionē humanam angelicæ tandem assimilandam, dum ait: Et erunt in cælo, sicut angeli Dei, maiori forsità nedum similitudine, sed identitate, quàm existimetur. Declarauit quoq; animæ pretiū, dum ipsam toti mundo prætulit dicens: Quid prodest homini, si uniuersum mundum lucretur, animæ uerò suæ detrimentū patiatur? Quæ omnia, & his similia, si quis bene perpenderit, intelliget ea definita de hominis conditione, quæ sapientes mundi huius minimè declararunt. Secūdū est: Unde uenimus: Quod ab Aristotele discere nequimus, cum nō determinet, unde egrediatur rationalis anima, an de ipsius gremio materiæ, an ueniat deforis, sed dubitatiuè, & palpitando loquitur dicens: Si est aliqua forma ueniens deforis, ipsa est anima intellectiua. Pythagoras autem ex antedicta officina (Alexandro, & Laërtio referētib) aliquid celebrius protulit dicens: Anima est immortalis, cum illud quidem à quo auulsa est, immortale sit: Vbi duo profitetur, Alterum, quod anima sit immortalis, Alterum, quod à Deo emanauerit: quorū utrūq; ab Arist. relinquitur dubiū, quia non curauit addiscere à gymnasio cælesti, unde omnis ueritas: in quo præ omnibus edoētus Christus aperta uoce instruit nos à Deo pgenitos, dū docet, ut magna cōfidētia recurramus ad Deū uocātes ipsam Patrē, sicuti est, imò nullū aliū cognoscamus patrē, dum ait: Nolite uocare nobis patrem super terram: Unus est enim Pater uester, qui in cælis est: Et de seipso ait: Exiui à Patre, & ueni in mūdum. Sed cum fratres simus potius ex

Pytag

Dauid

Ioan.

Idem.

CHRISTVS.

Paulus

Vicent.

CHRISTVS.

Aristo.

Pythag. Alexan.

Laërti.

CHRISTVS.

Idem

CANTICI SECVNDI

patre, quàm ex matre, & nos ab eodem absque dubio exiimus, non tamen eadē
 perfectione, & gradu: Quod minimè cognoscimus, sic nos primò ù parentum
 obtenebrante peccato, undè ignorantia, aut obliuionis pœnā incidimus: Proinde
 confinxerūt Poëtæ antiquiores, & gentium Theologi nos bibisse de Letheo gor-
 gite. Teriū est ubi habitamus: Circa quod adhuc uagatur Pbilosophi natura-
 les, An hæc sit nostra patria, ubi consequi possimus intellectum adeptum, in quo
 (ut ipsi opinantur) beari possimus, An sit hospitium hic locus peregrinationis no-
 stræ, & an hæc sit mansio amica, uel hostilis: Circa quod, quid senserint Peripate-
 tetici, nondum exploratum habeo: Brachmanæ autem & Academici diuinam
 doctrinam, quam Christus explicandam uenerat, olfaciētes aliquid ueritatis in
 huiusmodi protulerunt: Non sumus (inquit illorum rex Didymus) huius mundi
 incolæ, sed aduenæ. Et Academici suum Platonem sequentes fatentur alias men-
 siones tam pro bene, quàm pro malè merentibus, ut expressè in Phædone disse-
 rit ipse Plato. Mercurius quoque à suo Pymædro edoctus, & in mentē erectus,
 dū moreretur (Chalcidio referente) dixit: Hætenus filii pulsus à patria uixi pe-
 regrinus, & exul: nunc uerò patriam repeto: Cumque paululum à uobis uinculis
 corporeis absolutus abscessero, uidetote ne me quasi mortuum lugeatis: nam
 ad illam optimam, beatamque ciuitatem regredior, ad quam uniuersi ciues mor-
 tis concione uenturi sunt. Noster autem doctus Christus, quomodo se habeat no-
 biscum hic, quem habitamus, mundus, ante omnes apertè declarauit dicens: Ego
 testimonium perhibeo de mundo, quia opera eius mala sunt: Et iterum: Si mun-
 dus uos odit, scitote, quia me priorem uobis odio habuit. Et multa huiusmodi tan-
 git, ex quibus cognoscimus mundum, & hoc hospitium, in quo peregrinamur, no-
 strum esse acerrimum inimicum: Quem secuti Iacobus, & Ioannes dixerunt:
 Qui uoluerit esse amicus huius mundi, inimicus Dei constituetur. Sed Ioannes
 paterna charitate nos blandiendo admonet dicens: Filioli nolite diligere mun-
 dum, neque ea, quæ in mundo sunt, quia in eo non sunt, nisi nobis inimica om-
 nia, concupiscentia carnis, atque oculorum, & superbia uitæ. Ostendit insuper
 noster doctus, & Pater factis magis, quàm uerbis banc non esse patriam no-
 stram, sed peregrinationis diuerticulum, dum tanquam peregrinum se exhibuit
 discipulis, sub cuius persona dicit propheta: Aduena ego sum, & peregrinus, si-
 cut omnes patres mei. Hinc concluditur mundus non esse diligendus, sicut nec di-
 uerticula peregrinationis, imò cautissimè aduertendum, ne expoliamur, dilap-
 demur, & uulneremur. Quartum, quod magis mirum est, quia cum continuè pe-
 regrinemur, nullus tamen sapientum mundi declarauit, quòd properemus, nisi qui
 à diuinis eloquiis didicerunt, ut Pythagoras, cuius sententia ad metrum red-
 èta hoc resonat: Corpore deposito cum liber ad æthera perges, Euades homi-
 nē factus Deus ætheris almi. Cum quo Plato eadem disciplina imbutus in Phæ-
 done inquit: Qui piè præ cæteris uixisse inueniuntur, hi ex his terrenis locis, tan-
 quàm à carcere soluti, ad altiora transcendunt, puramque supra terram habitant regio-

Poëtæ
The. Gé.
Philo.

Peripate.
Brach.
Academ.

Didy.

Plato.
Mercur.
Chald.

CHRISTVS.

Iacobus.

Ioannes.

Dauid

Pythag.

Plato.

nem, ubi præmium pulchrum est, & spes ingens. Sed noster doctor Iesus nos de hoc aperto sermone docet, dū ait: Hæc est uita æterna, ut cognoscant te Deū Patrem, & quem misisti filium tuum: Quæ cognitio cum haberi nō possit in hac peregrinatione, quando habebitur, declarauit dicens: Quando uenerit filius hominis in sede maiestatis suæ, congregabuntur ante eum omnes gentes: quibus separatis, dicet iis, qui à dextris eius erunt: Venite benedicti Patris mei, possidete paratum uobis regnum à constitutione mundi: In quo regno erit patens uisio Patris, & opificis: erit fructio omnium bonorum: erit denique status omnium bonorum aggregatione perfectus, qui est status ueræ beatitudinis: Quis autem Philosophorum aliquando declarauit paratum esse nobis regnum? Quis ausus fuisset ipsum petere, aut sperare, nisi ipse regni Dominus declarasset, & promississet? Quis iterum declarauit nos inuitari ad illud regnum, tanquam ad nuptias, nisi doctor noster, ut patet in parabola de nuptiis? Vltimū, quæ omnium difficilimum est, qua uia in illum finem pergendum sit: Nullus est (inquit Baruch) qui illius regni uiam scire possit: nec est, qui excogitet semitas eius: Nec gigantes, qui fuerunt à principio statura magna, & uiri nominis: Nec aliquis principum huius sæculi, qui destruuntur: Nec philosophorum quispiam, quamuis in exquirendo ætatem consumpserint, & tempus (ut longo sermone differit Lactantius) simul & industriam perdiderint, quousque iste doctor noster, & Pater uisus fuit in terris, & cum hominibus conuersatus: Qui non tantum docuit, sed fecit seipsum uiam, non inquam illam præceptorum, per quam currebat Dauid dilato eius corde, nec uirtutum tantummodo, quamuis eam omnimodam plenissime docuerit, sed fecit se uiam, & baculum, cui immixti pergeremus ad Patrem, necdū sustentans, sed ducens, attrahens, & portans, ut in parabola de oue perditâ, & bumeris pastoris portata docemur: sub cuius psona inquit Augustinus disputas contra quinque hæreses: Cum esses inimicus Patri meo, reconciliaui te: Cum errares inter montes, & syluas, quæsiui te: inter lapides & ligna, quæ adorabas, inueni te: bumeris meis portauit te usque ad Patrem, cui te reddidi. Omnia quoque pondera peccatorum nostrorum in se suscepit, ut exonerati facilius pergeremus, aut portaremur. Docuit etiam, quomodo renouari, & transmutari debeamus, ut leuiore effecti non deficiamus in altissimo & difficillimo itinere, & ne in effigie bestię, quam per peccatum assumpseramus, apparentes in curia illa mentium, & intellectuallium spirituum expelleremur multo seuerius, quam eictus dicatur à nuptiis ille, qui non habebat uestem nuptialem. Cuius transmutationis principium fit per sacramentale semen, quo concipimur in baptismo, & renascimur secundum spiritum: Sed per resurrectionem complementa suscipimus perfectæ regenerationis, de qua dicitur: In regeneratione cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ cum angelis suis, uos, scilicet Apostoli, sedebitis super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus Israël: Sed alij omnes, qui reliquerint domum, fratres, uel sorores, aut patrem, aut matrem, aut filios,

CHRISTVS.

Baruch.

Lactant.

Augusti

CANTICI SECVNDI

Paulus
David
Ambros.
Isaias
 uel agros, centuplū accipient, & uitam æternam possidebunt. Quis enim debet regeneratione ante ipsum sermonem habuit, uel excogitauit? Cuius regenerationis, quæ fit in resurrectione, ipse fuit principium, & uia, dicente Paulo: Christus surrexit à mortuis primitiæ dormientium, quoniam quidem per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum: Et sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes uiuificabuntur. Et hæc est uera uia uitæ, quam docuit doctor noster Christus, sicut prædixerat propheta: Notas mihi fecisti uias nitæ, quæ (inquit Ambrosius) antea habebantur ignotæ: Quem præuidens in spiritu Isaias lætabundus ait: Venite, ascendamus ad montem Domini, montem utique illum eleuatum super uerticem montium, & super omnes colles, id est super omnes sublimes in potētia, sapientia, & sanctitate, & ad domū Dei Iacob, de qua egressus est secūdu carnē iste Doctor noster I E S V S, & docebit nos uias suas: & ambulabimus in semitis eius: quia de Sion exiit lex, & uerbū Domini de Ierusalem, Lex quidem proximè subacta (ut diximus) & uerbum Domini, quod est factum caro, & docuit nos potissimè in templo, quod est in Ierusalem, & in cruce fixa ante portam ipsius.

In quo gymnasio, & qua cathedra nos instruxerit. Cap. XI.

Augusti.
Paulus
Idem.

 T quamuis iste Pater, & Doctor noster docuerit nos in templo, in montibus, in synagogis Galilææ, & in diuersis locis, totam tamen doctrinam summam, & efficacius tradidit in cruce, ut merito dicat Augustinus: Crux Christi patientis fuit cathedra magistri docentis. Quod cognouit & ille, qui dixit cum Corinthiis: Nihil putaui mesire inter uos, nisi Iesum Christum, & hunc crucifixum: quia in cruce posuit nobis omnigenam doctrinam dedit: quam in superficie percurrentes dicimus, & ab elementis melioris, & mysticæ grammaticæ incipiens deduxit nos usq; ad summos apices profundissimæ theologiæ nullam doctrinam intermediā relinquens intactam. Primo enim docuit uerbū æternum concordare cum nomine illo, quod est super omne nomen, datum quidem ei per uirtutem crucis, si uera docet Paulus: qui de hoc uerbo incarnato, qui cognominatur Christus, inquit: Factus est pro nobis obediēs usq; ad mortē, mortē autē crucis: propter quod & Deus exaltauit illū: & dedit illi nomen, quod est super omne nomē, ut in nomine I E S V omne genu flectatur, cælestium, terrestriū, & infernorū: Cuius nominis uirtus, & si data in cruce est, id tamē intuitu diuini uerbi uniti, & perfundentis hoc nomen I E S V M, & ipsum nominatū, adeo, ut per antonomasiā cognominetur Messias, & Christus, id est unctus præ omnibus participibus suis. Hinc docuit & participiū, id est captā ex utraq; natura portionē, qua cōstituitur ipse Christus. Aliud quoq; participiū explicauit in cruce, dū participauit nobiscum gratiam, gloriam, & meritum, quod acquisiuit in ea, ut nos sui ipsius participes faceret, & secum uniret. Pronomen uerum est illud cognomen Christus, quo utimur loco nominis I E S V, & uocamur Christiani à Christo, sicut deberemus dici le-

suani à Iesu: Aut dicamus, quòd & si Iesus est nomen, potest tamen esse pronomen, quia stat nobis pro nomine magno Dei, quod exprimi non poterat, quousque exigeretur opus crucis: in qua (ut diximus) data est uirtus huic nomini, quod inuocamus pro nomine magno Dei, sicut supra declarauimus. Præpositionem autem docuit, dum nomen suum tradidit in omnibus operibus nostris præponendum, sicuti expressit Paulus dicens: Quæcunq; facitis, in nomine Domini nostri Iesu Christi facite. Docuit quoq; nos præponere crucem sequendam dicens: Qui uult uenire post me, abneget semetipsum & tollat crucem suam, & sequatur me, qui cruci affigendus sum præbens ipsam uobis, tanquam baculum, & signum præuium in omnibus operibus proponendum. Explicauit quoque aduerbium, matrem uidelicet stantem iuxta uerbum, quando dixit discipulo, & consequenter omnibus nobis: Ecce mater tua, quam relinquo loco mei, ut mediantem ipsa: qua stat cõtinuè iuxta me, & antè faciem Patris, possitis à Patre, & à me obtinere quicquid uultis: Ideo tunc discipulus nomine suo, & nomine omnium nostrum accepit eam in suam tutelam, & refugium pro Christo, & simul cum ipso. Sed & interiectiones maximas docuit nos facere, præbens undè suspiria & omnes dictiones dolentis emittamus. Postremò coniunctionem illam, ad quam omnes instituti sumus, cum Deo uidelicet nos beatificante: Nam sciens quid in cruce breui facturus erat, ut efficacius operaretur, post nouissimam cœnam Patrem orauit dicens: Rogo Pater, ut sicut ego & tu unū sumus, ita & isti unū sint in te. In logica uerò meliori instruxit nos quàm Aristoteles, cum longè clarius sciamus per ipsam discernere uerum à falso, quàm per hanc, quam in scholis & Peripateticis gymnasiis iuuenes instruuntur: In doctrina enim crucis (siquis bene perpendere uoluerit) absque dubio distinguet inter uerum & falsum, iustum & iniustum: In ea nanque homo efficitur spiritualis, & consequenter (ut docet Paulus) iudicat de omnibus: Ibi comeditur uerū lac, & butyrum, quo sciat unusquisque reprobare malum & falsum, & eligere bonum & uerū. Summā quoque Rhetoricam docuit, imò omnem efficaciam orationi tribuit, dum meruit, & is effectus est, per quem omnia impetramus à Patre: Nomen enim hoc I E S U (in quo petere docemur, quicquid cupimus) habuit (ut paulo antè diximus) efficaciam à cruce, ex qua acquisiuit illud nomen, quod est super omne nomen. Duo etiam præbuit gratissima ad reconciliandum auditorem Patrem, ad cuius præsentiam semper orare debemus: Alterum est diligens cura, quam habere debemus, ut representetur anima pura & munda Deo Patri, à quo ipsam accepimus, quod factò efficere docuit, dum ait: Pater in manus tuas commendo spiritum meum: Alterum est dilectio inimicorum, in qua singulari efficacia præbuit se imitandum dicens: Pater ignosce illis, quia nesciunt, quid faciunt, excusans eos de ignorantia. Insuper & ad orationem pro nobis factam deueniens obtulit (inquit Paulus) preces cum lacrymis, & clamore ualido nos instruens, ut idem faciamus orâtes, cū clamore uidelicet cordis, magis quàm oris. Nec Arithme-

Paulus
CHR I
STVS.

Ied:ra

Ibidem

Paulus

CHR I
STVS.
Paulus

CANTICI SECVNDI

ticam prætermisit, quin eam profundè doceret, dum multitudinem ab uno emanantem in idem conducere studuit in eo, quod ait: Cum exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum, unicū uidelicet principium, à quo emanatū. Sed et multiplicare docuit, quando instruxit nos coniungere pauca merita nostra cum suis abundantissimis, ut debita ratio inueniri possit. Docuit et diuidere animam uidelicet à spiritu per gladium spiritualem, quod est uerbum Dei nobis creditū, et habens efficaciam potissimè per crucem, et Christum crucifixum. Subtrahere quoque demonstrauit debita à meritis nostris, ut uiderentur, qui fructus ex nostris restarent operibus. In Geometria uerò docuit illud, quòd omnes, ut inueniant, frustra et incassum laborant, quomodo uidelicet quadretur circulus: Et hoc, dum sphaeram intellectualem, et naturæ diuinæ quadravit in corpore quadrifarij elementi præbens et nobis eisdem elementis quadratis, undè possumus conuenire cum sphaera illa diuina. Et hæc est unica uia, ut premamur sub torculari crucis, et ex quadrariis, atque corporeis efficiamur sphaerei, et diuini: Non enim potest ritè dari sphaera quadrati, aut cubi, nisi resoluatur figura illa quadrataria: et reducat in circulū: Ideo oportet dissolui corpus hoc corruptibile, et quadrangulare, uel quadrifarium per crucem mortificandū, si debet fieri sphaericum et diuinum induendo (ut inquit Paulus) incorruptionem, et immortalitatem, atque naturam illam unigenam, et spiritualem: Dedit namque per crucem nobis potestatem filios Dei fieri, per ipsam carnem et sanguinem mortificando, et per uirtutem Christi patientis renascendo, ut supra diximus. Nisi cā adiecit, docēs eam, & sonans cū tympano corporis extensi in cruce, pulsante anima, et reboante spiritu tanta suauitate, ut longè melius, quam de Orpheo dicatur trahere ad se etiam longissimè distantes in omnibus mūdi partibus: Cōsonantiā namque, et concordiā inibi cōduxit rerum inferiorū cū cælestibus omnia cōcilians, omnia pacificans per sanguinē crucis eius, ut inquit Paul. Quod nemi ni antea, uel post efficere datum est. Docuit insuper uerā, et meliorē astrologiā cū effectu pducēs, et diffundēs cælestes, et diuinos influxus in nos omnes: Imò seipsum uerū cælum aperuit, ut de plenissimis suis charismatibus in nos oēs diffunderet. Exposuit etiam ueram philosophiam, quæ docet abstrahere intellectualia, et spiritualia à sensibilibus, dum docuit hæc cōtēnere, & illa appetere: Ad quē doctorem inuitat nos Paulus dicens: Occurramus in oppositum nobis certamē suspiciētes in authorem fidei, et consummatorem I E S V M: qui postposito sibi gaudio, mundano uidelicet, et sensibili, sustinuit crucem ignominia cōtempta, quæ inde sequebatur, ut potiretur cælestibus, et diuinis deliciis. Medicinam autem docuit, et exercuit gratis effectus omnium languentium medicus, donans etiam medicinas, atque unguenta, quibus uariis delibutus ubique fragrabat suauitatis odorem. In philosophia uerò morali adeo omnes excessit, ut uirtutes, quas docuerunt ij, qui de moribus tractant, umbræ sint tantummodo, et picturæ in comparatione uirtutum perfectissimarum, quas docuit in cru-

CHRISTVS.

Paulus

Idem.

Idem.

et: Ibi enim charitatem palam ostendit super omnem charitatem, & dilectionem exponens corpus, & animam pro amicis suis: Ibi humilitatem, cum humiliauerit semetipsum usque ad extremum gradum ignominiae: Ibi obedientiam factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis: Ibi fidem, quando crucem conscensurus dixit discipulis: Creditis in Deum, & in me credite, qui sum auctor, & consummator fidei: Ibi patientiam, & spem futurorum bonorum cum innumeris, & inmanibus laceffitus iniuriis stetit, tanquam agnus coram tondente ipsum, & non aperuit os suum. Verum tandem summum apicem Theologiae docuit, dum omnia compleuit, quae in tota scriptura sacra, lege uidelicet, & prophetis continentur, adeo, ut rite omnibus perfectis alta uoce exclamaret dicens: Consummatum est, & completum, omne uidelicet, quod de me scriptum erat, & de redemptione humani generis, & de refectione ianuae caelestis, & de omnibus, quae hominem, & consequenter omnem creaturam in debitum finem conducunt. Quae uniuersa latent eos, qui non habent sensus interiores exercitatos in agnitione ueritatis. His autem, qui collustratos habent oculos manifesta sunt, sicut dicebat Apostolus: Nos praedicamus Christum crucifixum, Iudaeis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam, ipsis autem uocatis, & illuminatis Iudaeis, atque Graecis Christum Dei uirtutem, & Dei sapientiam: Quia quod stultum est Dei, sapientius est hominibus: & quod infirmum est Dei, fortius est hominibus: qui magnipendunt sapientiam, & doctrinas humano ingenio excogitatas, quae nihil sunt apud Deum. Nam infimus gradus diuinae sapientiae, quae stultitia quaedam existimatur, maior est omni sapientia mundi, adeo, ut in omni gradu sapientiae suae perdantur mundi sapientes, sicut scriptum est in Isaia, & allegatum a Paulo: Perdam sapientiam sapientium, & prudentiam prudentum reprobabo: Ubi sapiens, ubi scriba, ubi inquisitor huius saeculi, qui intelligat mysterium crucis? Ibi enim sunt thesauri sapientiae, & scientiae absconditi, sapientiae quidem non huius saeculi, neque principum mundi huius, quae destruitur, sed est sapientia in mysterio abscondita, quam praedestinauit Deus ante saecula in gloriam nostram, quam nemo principum huius saeculi cognouit: Ad quam percipiendam saepius Deus stultos huius mundi elegit, ut confundat sapientes, & infirma, ut confundat fortia, & ignobilia mundi & contemptibilia elegit, & ea, quae non sunt, in conspectu hominum uidelicet, aut ea, quae non sunt, ut faciat, & destruat ea, quae sunt, & non gloriatur omnis caro in conspectu eius: Qui constituit Christum IESVM nobis sapientiam, iustitiam, sanctificationem, & redemptionem, ut qui gloriatur se scire, uel posse aliquid, in Domino Christo IESU gloriatur, qui est uera sapientia, uerus doctor, & nobis omnia administrans: Qui docuit suos electos non longo temporis spatio, nec tot uigiliis, & assiduis laboribus, quot solent iuuenes addiscere doctrinas gentium, sed sola unctioe Spiritus sancti eos in omnibus instruxit, sicut promiserat dicens: Ille suggeret uobis omnia, & docebit uos omnia: Et Ioannes in epistola: Unctionem habetis a sancto, & noſtis omnia: Et iterum: Non necesse ha-

CHRISTVS.

Idem.

paul.

Isaias. Paulus

CHRISTVS. Ioan.

CANTICI SECVNDI

betis, ut aliquis uos doceat, sed sicut antio eius docet uos de omnibus, ita uerum est. Nec dubitandum est de doctore, & doctrina eius, quia non est medicum in eo.

Quibus thesauris, ueluti bonus pater, dicit nos Christus. Cap. XII.

M. Var.

Claudi.

Paulus

CHRISTVS.

Paulus

Idem.

On suffecisset paremi nostro nos generasse, & continuo pascere, & instruere, nisi & nos diuites faceret, & accommodaret in omnibus: Diuitiæ enim dicuntur (ut docet Marcus Varro, & alij grammatici) quia diuos nos faciant, nulloque egentes, sicut Deus est: Ad quem statum nos conducunt ueræ diuitiæ. Sed tantus error inoleuit in hominibus, ut diuites sese facere existiment in his, quæ inferioribus regnis tanquam feces & expurgamenta dicata sunt: Habet enim & Pluto antideus suas diuitias ex terra effossas, undè Dis dicatur, quia semper bis terrenis diues, ut inquit ipse Pluto in Claudiano: *semper que tenemus, Quod superi tenuere semel.* Qui Pluto (ut diximus) Mamona à Salvatore nominatur, simul & diuitia quas possidet: Quæ diuitiæ ueris opponuntur, sicut & princeps eius Mamona opponitur Patri nostro uerò diuiti non tantum pro se, sed pro omnibus aliis, ut inquit Apostolus: *Diues in omnes, qui inuocant illum: Et tanta est inter ipsos discrepantia, ut nemo possit utrique inferuire, sicuti testatur ipse summus doctor noster dicens: Non potestis Deo seruire, & mamonæ: qui opponuntur, tanquam uerum & falsum.* Et ideo nos admonet falsas contemnere diuitias, & ueras appetere: *Nolite (inquit) thesaurizare uobis thesauros in terra, ubi ærugo, & tinea demolitur: & ubi fures effodiunt, & furantur: sed thesaurizate uobis thesauros in cælo, ubi nec ærugo, nec tinea demolitur: & ubi fures nec effodiunt, nec furantur: Qui thesauri, & diuitiæ ex multis peculiis coaceruantur.* Est enim thesaurus gratiæ, de quo inquit Apostolus cum Ephesius: *Habemus remissionem peccatorum secundum diuitias gratiæ eius, quæ superabundauit in nobis: Et iterum: Deus, qui diues est in misericordia propter multam charitatem suam, qua dilexit nos, conuiuificauit nos in Christo, cuius gratia estis saluati: & coëxcitauit, & conscendere fecit in cælestibus, in Christo IESU, ut ostenderet in sæculis superuenientibus abundantes diuitias gratiæ suæ in bonitate super nos.* Et non sine causa commiscet Apostolus diuitias misericordiæ Dei, gratiæ, & bonitatis: quia omnia illa ex eodem arario supramundano proueniunt.

Est quoque thesaurus sapientiæ, ut cum Colossensibus ait: *In Christo sunt omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ communicati amicis suis, ut Corinthios alloquens dicit: Diuites facti estis in illo in omni uerbo, & in omni scientia: Quos thesauros dispensandos sibi creditos esse Ephesius declarat, dum ait: Mibi autem sanctorum minimo data est gratia hæc, in gentibus euangelizare inuestigabiles diuitias Christi, & illuminare omnes, quæ sit dispensatio mysterij absconditi à sæculis in Deo, qui uniuersa creauit: ut innotesceret nunc principatibus, & potestatibus in cælestibus per ecclesiam multiplex sapientia Dei secundum præ-*

fnitionem seculorum, quam fecit in Christo Iesu domino nostro. Erāt enim bæ diuitiæ absconditæ in Deo omnibus retroactis seculis, quousque per Christum fuerunt reuelatæ, & creditæ Apostolis dispensandæ: Quas cum omni reuerentia distribuere uolens Paulus subinfert: Huius rei gratia flecto genua mea ad Deum patrem Domini nostri Iesu Christi: ex quo tanquam metro, & mensura, atque origine omnium paternitatum omnis paternitas in cælo, & in terra nominatur. Nec est enim aliquis pater, qui non sit primo genitus à Patre summo, & ab eo habuerit fecunditatem, undè possit effici pater. Hunc igitur rogo (inquit) Paulus, ut det uobis secundum diuitias gloriæ suæ, quas uidelicet ego dispo-
Paulus.
Idem
Paulus
Apocal.
Lucas.
 so, corroborari per spiritum eius in interiorē hominem, habitare Christum per fidem in cordibus uestris, in charitate radicati, & fundati, ut possitis cōprehēdere cū omnibus sanctis, quæ sit lōgitudō, latitudo, sublimitas, & profundū, sapientiæ uidelicet Dei, & scire supereminentem charitatem Christi, in qua scilicet ditissimus fuit, ut de plenitudine eius omnibus erogare possit, undè sequitur: Ut impleamini in omni plenitudine Dei. Est quoque ditissimus gloria, ut idem testis cum eisdem loquens deponit. Precor continuè in orationibus meis, ut illuminati oculos cordis uestri sciatis, quæ sit spes uocationis eius, & quæ diuitiæ gloriæ hereditatis eius: Et iterum: Det uobis corroborari per spiritum in interiori homine, secundum diuitias gloriæ suæ: Sine quibus diuitiis Christi, quamuis potiamur inferioribus & terrenis, pauperrimi sumus, ut ipsemet aperta uoce insinuat dicens: Tu dicis, Diues sum, & locupletatus, & nullius egeo, & nescis, quia tu es miser, & miserabilis, & cæcus, & nudus. Suadeo itaque tibi emergere à me aurum ignitum probatum, ut locuples fias secundum ueras diuitias. Et iterū in euangelio, cui titulus est secundum Lucam: Facite uobis sacculos, qui non ueterascunt, & thesaurum non deficientem in cælis, loco quippe ueris diuitiis pleno, ut canit diuus Citharædus: Gloria, & diuitiæ in domo eius.

Quo peculio ditauerit filias.

Cap. XIII:

NEc Pater iste noster contentus est habere filios, sed uult quoque habere filias, ut utroque sexu compleatur debitus naturæ contentus, sicut & ipse est (teste Mercurio) utriusque sexus fecunditate munitus: Quæ filia sumus nos, qui aliquādo filij, milites, & ministri eius dicimur, aliquando filia, & sponsa, ut in Canticis legimus: Egredimini, & uidete filia Sion Regem Salomonem in diademate, quo coronauit eū. mater sua in die desponsationis illius, quando uidelicet multas accepit spon-
Mercut.
Canticis.
Ibidem
Ioannes.
 sas, ut paulo inferius dicitur: Sexaginta sunt reginae, & octoginta concubinae, adolescentularum non erat numerus. Omnes utique descriptæ magno mysterio in figuram accipiendarum à Christo, quod relinquimus suo loco declarandum: Hic enim non tantum illas reginas, concubinas, & adolescentulas accepit in spon-
 sas, sed etiam totam fidelium collectionem innumerabilem: Quam Ioannes dicit uisse paratam, tanquam sponsam ornatam uiro suo, ut unaquæque sit sponsa, &

MM V:

CANTICI SECVNDI

tota simul collectio sit sponsa, & filia, uel filius, sicut eadem forma etiam apud grammaticos diuersis rationibus dicitur animus, & anima in utroque sexu, sicut etiam in scriptura habemus dictū fuisse, antequam produceretur mulier, *Marsculum & scēminam creauit eos*, id est creauit hominem utroque sexu gaudentem, ut tangit Mercurius in *Pymandro*, & seriosius explicat Plato in *Symposio*: Et hoc, quia aliquando ueluti scēmina semen suscipit, & grauidatur, iuxta illud *Isaiæ*: *A facie tua Domine concepimus, & peperimus*: Aliquando autem uiriliter agens alios grauidat semine uerbi Dei disseminato. Sunt & qui dicunt, quod anima dicitur, qua uiuimus accipientes uitam à superis, & animus quo sapimus, redire uidelicet in eum, à quo uenimus. Dum igitur filij sumus, ditamur à Patre, & hēreditate donamur: dum uerò filia existimus dotamur ab eodem Parente, qui est Pater, & Spōsus, sicuti primus homo fuit pater, & maritus primæ mulieris. Dum ergo anima est filia, dotatur primo gratia præueniente, qua non tantum introducatur ad nuptias, sed ut interesse possit conuenienter ornata, ut tantus sponsus exquirat: Et hoc quousque coniungatur spōso: Ad quam coniunctionem cum peruenerit, aliam partem dotis suscipit, quæ est gratia cooperans, qua mediante uestit & filios, ut habitu nuptiali uestiui admittantur ad nuptias, & in aulam regiam: Ipse est enim qui operatur omnia in omnibus, & qui esurientes replet bonis. Præbet itaque in dotem uestes, quibus operiant animæ nuditatem, ne expellantur à nuptiis, & dicatur: *Quomodo huc intrasti, non habens uestem nuptialem? Quam uestem ipse confecit (ut diximus) ex propria pelle. Donat & omnia ornamenta opportuna spōsæ tanti uiri, quæ à prophetis, præcipuè Ezechiele memorantur, prout, Deo fauente, explicabimus. Præbet aurum, argentum, lapides pretiosos, & omnes ueros thesauros affluenter tam filiis, quam sponsis. Nec dubitet quispiam de tanto coniuge, quasi non possint suppetere tot sponsis ipsius diuitiæ, ut dona & cætera quæ ad negotiū matrimoniale spectant abundè subministret, quia ipse est diues, & potens satis facere omnibus, qui illi adhærent: cum plenitudo diuitiarum sit in eo nunquā deficiens, quoniam complacuit Patri (ut inquit Apostolus cum Colossensibus) omnem plenitudinem habitare facere in eo: Et iterum: In ipso habitat omnis plenitudo diuinitatis, quæ de se est infinita, & immensa.*

Mercur.
Plato.
Isaias

Matth.

Ezechi.

Paulus

Quod tandem legatum fecerit.

Cap. XIII.

Primus autem hic Pater & si semper dilexit filios, in fine tamen maiora dilectionis pignora reliquit, non tantum in eo, quod uitam exposuit, sed quia opulentissimum testamentum fecit, in quo legauit illud, quo maius excogitari nō potest: Legauit enim æternum, & felicissimum regnum beatitudinis, quod statim se caturum promisit latroni ei commiserenti, dum ait: *Hodie mecum eris in paradiso*. Et paulo ante Apostolis, & consequenter omnibus nobis promiserat dicens: *Ego dispono uobis regnum, sicut disposuit mihi Pater. Et quamuis hanc hēreditatem statim non possideamus*

CHRISTVS.

est tamen in loco tuto reposita statim assignanda, quando adimpleverimus testamentum: Cuius rei fidei assessores sunt Petrus, Paulus, Ioannes, & cæteri, qui eam uiderunt, & attestati sunt: quorum primus ait Benedicteus Deus, & Pater Domini nostri IESV Christi, qui regenerauit nos in hereditatem incorruptibilem conseruatam in cælis; paratam reuelari in tempore notissimo, in quo exultabitis: Sed modicum nunc oportet contristari in uariis tentationibus, ut probatio uestre fidei multo pretiosior sit auro, quod per ignem probatur. Et tandiu oportet nos esse sub tutoribus, & actoribus sub seruitute præceptorum, donec (inquit Paulus) euadamus in uirum perfectum in ætatem plenitudinis Christi: ut iam non simus paruuli fluctuantes, & circumacti ab omni uento; sed compaginati & firmi per omnem iuncturam, & in mensuram uniuscuiusque membri correspondentis præceptis diuinis, ut alibi declaratum est. Si qui tamen sunt non adhuc adulti, supplebit Christus, prout tanta hereditas possidenda exigit. Ioannes quoque bis ad stipulatur dicens: Vidimus gloriam eius, gloriam quasi unigeniti à Patre, plenum gratiæ, & ueritatis. De cuius plenitudine omnes accepimus, ut possimus cohæredes effici illius unigeniti summi Patris.

Quibus, & quanta legauerit.

Cap. XV.

Um hæc, quæ in ciuilibus fiunt, consentanea sint diuinis, & celestibus, & una respublica sit alterius simulachrum, aptissime exhibis, quæ nobis domestica sunt, ad discere possumus diuina. Testator ciuilibus plura pluribus legare potest, si tamen hæres aliquis institutus sit, à quo hereditaria legata (ut iure consulti asserunt) debeantur. Pari modo Christus effecit, ut bene disserit Ambrosius dicens: Author pietatis in cruce pendens testamentum condidit, singulis pietatis opera distribuens, Patri spiritum, Virgini Paranympum, Nicodemo corpus terræ tradendum, Apostolis persecutionem, Peccatori infernum, Christianis pœnitentibus crucem; Latroni paradysum; & omnibus fidelibus filiis hereditatem uitæ æternæ: De qua loqui non datur, cum ipsi, qui eam uiderunt, protestentur, quod non licet homini loqui, & ipsemet testator dicat: Nemo scit manna, & symposium, quod præparari dandum, atque delicias distribuendas, nisi qui accipit. Hinc satagenti Augustino, & sciscitanti, quæ gloria & lætitia beatis præparata sit, illuxit lux, & insouit uox dicens: Augustine, Augustine quid quæris? Putasne immittere uasculo mare totum? Breui includere pugillo terrarum orbem? Cælum firmare, ne uisitato exerceat motus? Quæ oculus nullius hominum uidere potuit, tuus uidebit? Quæ auris nulla hausit, hauriet tua? Quæ cor humanum nullatenus intellexit, intelliget tuum? Infinitæ rei quis erit finis? Immensa qua mensura metieris? Infinitum quippe est obiectum, quo ciues illi fruuntur: infinita erit duratio illis beatis per successionem: infinitus erit eorum progressus, quia nunquam terminabitur: nec finem adinuenient eorum bonorum, in quibus oblectantur, aut illius boni om-

CANTICI SECUNDI

nia continentis tanta excellentia, ut in propria forma cuncta umbratica dici possint ratione singularis excellentiæ, quam habent in fonte omnium bonorum: In dextera enim ipsius sunt iucunditates æternæ, pro quo nos habemus usque in finem. Has præsensit regius propheta, dū prophetico spiritu afflatus cecinit: Adimplebis me læticia cum uultu tuo, quando uidelicet ostendes mihi faciem tuam, adimplebis me læticia dans de iucunditatibus æternis, quæ sunt in dextera tua. Sed ne dubitaremus de hac gloriosa hæreditate, ipsam præostendit, antequam testaretur, & post: Siquidem ante eam demonstrauit tribus Apostolis: ex quibus Petrus ait: Audiuimus, cum essemus cum ipso in monte sancto, uocem huiusmodi allatam à magnifica gloria, Hic est filius meus dilectus: Cuius faciem uiderunt splendescere, instar solis, & uestimenta alba, instar niuis ex gloria, in cuius statum transfiguratus erat. Ioannes quoque ait: Vidimus gloriam eius: Et iterum: Quod audiuimus, & uidimus, & contrætatumus de uerbo uitæ, annuntiamus uobis. Condito uerò testamento Stephano protomartyri ipsam gloriam ostendit, Luca attestante in actibus apostolicis, ubi inquit: Cum esset Stephanus plenus spiritu sancto, intuens in cælum uidit gloriam Dei, & Iesum stantem à dextris uirtutis Dei, iam uidelicet in possessionem ingressum, tam pro nobis, quam pro se: De qua certus dixerat latroni: Hodie mecum eris in paradiso. Et ne quis suspectos haberet ipsos attestantes, tanquam consanguineos, aut familiares amicos, assumpsit quoque in testem Paulum persecutorem, & inimicum, atque accerrimi ingenij uirum, ne quis de credula simplicitate eum posset criminari: Quæ subuexit usque ad tertium cælum, ubi secundum Hebræorum theologiam splendet decor, & gloria Dei, & ubi sunt ubera, quæ lætare solebant propheta, & ibi ostendit, & credidit eam gloriam, & arcana, quæ non licet homini loqui: Pro rei tamen ueritate attestanda uitam, & caput exposuit. Sic & pro huius gloriæ ueritate (prout diuino lumine collustrati perfectæ in mète, & corde definitione sentiebant) uitam tradiderunt alij quamplurimi, qui martyres, id est testes dicuntur. Et horum tanta fuit copia, quod usque ad tempora Constantinii supputata fuerint triginta duo milia milium, qui uitam exposuerunt pro attestanda ueritate gloriæ præparatæ animæ nostræ, & toti composito post resurrectionem corporum, quod nullatenus fecissent, nisi Spiritu sancto edocti, & aliquo modo certiores essent effecti de his, quæ tanto uitæ discrimine cõprobabatur. Omnes autem instituit hæredes huiusmodi gloriæ & regni cælorum, qui tamen uoluerint fieri filij eius, & regenerari eius semine. Ex hæredantur uerò hi, qui uolunt uiuere secundum carnem, & sanguinem, qui regnum Dei possidere non possunt: & quos neque inuitos arrogat tartareus princeps, de quibus aliquando dixit testator noster: Vos ex patre diabolo estis, & desideria patris uestri uultis facere: quia eius mores suscipientes faciunt eius opera: quæ omnia in mendacio fundata sunt, cum ipse sit mendax, & mendacij pater instruens filios in mendacio, & deceptione: Neque enim promittere, aut agere potest nobiscum, nisi

Dauid
Petrus
Ioan.
Lucas.
Steph. a.
CHRISTVS.
Idem.

in mēdacio, & dolo, cū nihil dare possit, nisi pœnam, luctū, horrorem, tenebras, & huiusmodi, quæ homo natura ipsa abborret: Ideo opus est, ut aliqua falsitate alliciat eos, quos ad se trahit. Offert igitur uoluptates, tãquam lenocinia suæ fraudis, ut illis illecebris, quæ regnum Dci possidere nequeunt, allecti mortales auellantur, & diuertant ab illo regno, & hereditate, à qua ipse expulsus est: Quæ pro nobis parata est à cōstitutione mundi, & legata in celeberrimo testamento filij Dei.

Qua solemnitate hoc testamentum celebrauerit.

Cap. X V I.

IN testamenti celebritate requiritur (ut dicunt Iureconsulti uel ut fieri solet) testator habilis, bonæ & sanæ mentis, tabellio habens auctoritatem, testes, & hæredes. Testator fuit Christus filius æterni Patris cōstitutus iam pridem hæres uniuersorum cum plenissima auctoritate testandi, legandi, hæredesque instituēdi, ea a suis partitione, quæ unicuique (optimi patris iudicio) congruere uidebitur. De hoc testamento nimirum prædictum fuerat in oraculo Baruch prophete huiusmodi uerbis: Baruch. Statuam illis testamentum alterum sempiternum, ut sim illis in Deum, & ipsi mihi in populum. De quo etiam in Ieremia dicitur: Ecce dies uenient, dicit Dominus, & feriam domui Israël, & domui Iehuda fœdus nouum non secundum pactū, quod pepigi cum patribus uestris, pactum quod irritum fecerunt: Nam hoc erit pactum, & testamentum nouum, & æternum, & non amplius amouendum, neque uetustandum. Dicendo enim nouū (inquit Paulus) inueterauit prius: Et quod Paul. antiquatur, & senescit, prope est interitum. Cum igitur testamentum illud Idem. antiquum fuerit, debebat in nouū mutari, & mutatū est in id, ultra quod ulterius non expectatur. Nec conturbet aliquem, quod Ieremias dicat fœdus, uel pactū, quia pro eodem accipitur fœdus, pactum, & testamētum, ut ex progressu Pauli cum Hebræis discere possumus: Sic etiam dicebatur arca fœderis & testamēti. Et passim illa promissio facta in lege, & confirmata morte animalium, dicitur testamentū uetus. Fuit igitur iste testator habilis, testatusque est ad eam optimæ & sanæ mentis compos, ut nullus ei æqualis aliquando fuerit, ut patet ex celeberrima eius doctrina, & in his, quæ prudentissimè gessit, quando testamētum condidit. Fuit quoque non unus solummodo, sed quatuor tabelliones omni exceptione maiores, Matthæus, Marcus, Lucas, & Ioannes, constituti à summo Imperatore: qui scripserunt uitam, doctrinam, gesta, atque testamentum huius nostri Patris. Testes fuerūt innumerabiles ex omni natione, quæ sub cælo est: Ad hoc enim spectaculū conuenerāt Partibi, Medi, Elamitæ, Mesopotamij, Capadoces, Phrygij, Ægyptij, Arabes, Cretenses, & ceteri, qui in Actibus Actu. Apostolicis nominantur, sed præcipuè ex tribus celebrioribus idiomatibus Hebræo, Græco, & Latino, in quorum quolibet supra scripta fuit causa ipsius testatoris: Qui omnes audierunt, quæ uir magnus I E S V S ante mortem ordinauerit in suo testamento: & uiderunt ea signa, & mirabilia, quæ in eius corrobor-

CANTICI SECVNDI

rationē perpetrata sunt, & tūc, & postea. Heredes sunt omnes, qui ex Deo nati sunt, & renascuntur nolentes uiuere secundum carnem, & sanguinem. Nam si
 Paulus quis nō est filius, nec hāeres: si autem filius, & hāeres, inquit Paulus: Nos autem cum simus filij non quidem ancillæ, & spurij, sed liberæ, & legitimi, sumus ex consequēti hāeres. Et paulo antē: Omnes filij Dei estis per fidem in Iesu Christo, quicumque in Christo baptizati estis: Et iterū cū Romanis: Si autē filij, &
 Petrus hāeres, hāerde, quidem Dei, cohāeres autē Christi: Et Petrus: Vos saluos facit baptisma Iesu Christi, qui est in dextera Dei deglutiens mortem, ut uite æternæ hāeres efficeremur: Deglutiuit enim & destruxit mortē, quæ nos impedit, & amouet ab illa hāereditate.

Quomodo testamentum confirmatum sit. Cap. XVII.

Vtriusque Iuris consulti, & omnes qui de re testamentaria tractant, in hoc unum cōueniūt, quōd testamentum stabilitur in morte testatoris, ut Paulus exerta uoce attestatur dicens: Vbi enim testamentum est, necessariū est, ut intercedat mors testatoris: Testamentum enim in mortuis confirmatum est: alioquin non ualet, dum uiuit, qui testatus est: quia uoluntas humana est deambulatoria usque ad mortem, & in quamlibet partem mutabilis: Nec potest quis imponere sibi ipsi legem, à qua nō possit recedere: Et cū mutari possit testator, quousque uiuit, & destruere, quod iam confecit testamentum, ideo nullū robur habet, nisi testator deueniat ad mortem, post quam amplius mutari non potest. Nec dicat quispiam antiquum fuisse uerum testamentum, in quo legauit terram fluentem lacte, & melle, & tamē nulla morte confirmatum, quia iam satisfecit Paulus dicens: Nec primum quidem testamentum sine morte, & sanguine dedicatum est: Lecto enim mandato legis à Mose uniuerso populo, accipiens sanguinem uitulorum, & bircorum cū aqua, & lana coccinea, & byssopo ipsum quoque librum, & omnem populum aspersit dicens: Hic sanguis testamenti, quod mandauit ad uos Deus. Testamentum autem figuratiuum confirmabatur morte animalium figurāte mortem illius, qui per illa animalia quoque repræsentabatur, undē sequitur Apostolus: Necessē erat ergo exemplaria cælestium his mundari, ipsa autem cælestia melioribus hostiis, quam istis, morte uidelicet propria ipsius ueri testatoris: Ideo in ultima cæna dixit: Hic calix noui, & æterni testamenti est in meo sanguine: Æterni quidem, quia ultra illud non dabitur aliud, cum sit sufficiens, & immutabile promittens hāereditatem non figuratiuam, quæ in ueram tendit, & terminatur, sed ipsam ueram, ultra quam aliam non expectamus. Nec prætereundum censeo, cur utrumque testamentum confirmatum dicatur non solum in morte, sed in sanguine, cum suffecisse uideatur mors testatoris, ut præsuppositū erat: Id fuit (ni fallor) ut babiles fierent hāeres, & capaces relicte hāereditatis: nam scædati, & coinquinati illam possidere non possunt, dicente Ioanne: Nihil coinquinatum

troibit illuc: Nec uiuentes secundum carnem, & sanguinem ad illam hereditatē poterunt peruenire: Vt igitur nos mandaret à coinquinante sanguine, uoluit testator sanguinem suum purissimum fundere, quo mundaremur à coinquinatione nostri sordantis sanguinis, & iterum inquit Ioannes: Qui lauit nos à peccatis in sanguine suo. Neque erat secundum diuinam iustitiam alia uia, qua institueret filios, & essent capaces tantæ hereditatis. Sed nonnullos conturbat, dum dicitur, quòd homo spiritualis mundatur sanguine, qui corporeus est: & quòd illo mundantur etiã mentes angelicæ, dicente Paulo: Pacificans per sanguinem crucis eius, siue quæ in terris, siue quæ in cælis sunt: Quibus satisficientes dicimus, quòd cum uita sit (docente scriptura) in sanguine, ideo uita Christi in sanguine existente, purgantur angelici spiritus, & animæ: qui tamen sanguis effundi debet, tãquam totius peccati occasio: Sanguis enim & materia illa terrea, & sanguinea est fomes omnium peccatorum, ut Dionysius in de diuinis nominibus definit: Nam peccatum est ex propria complacencia usque ad contemptum Dei, ut optime censuit Augustinus: Sed complacencia, quæ nos separat à Deo est ex parte materiæ, id est sensibilis appetitus, cui homo cõplacere uult, undè ligatur lege mēbrorū: pro quo Paulus suspirans dicit: Video aliã legem in mēbris meis repugnantē legi mentis meæ: & ducere me captiuatū in legē peccati, ut non quod uolo bonum, hoc faciam, sed quod nolo malum: Sic & in angelis pondus, quod eos diuertit à Deo est materia, quæcunque sit illa, secundum quam sibi complacere uolentes recesserunt ab illo actū purissimo, qui est Deus. Et in habentibus organizatum corpus, & sanguinem concupiscentia potissimè residet in sanguine, quæ non potest habere hereditatem in regno Christi, & Dei, quousque per purissimum Christi sanguinem expurgatus sit sanguis noster coinquinatus, iuxta legē, qua in libro sapientiæ decernitur: Per ea, per quæ quis peccauit, per ea & punietur. Expurgatur itaque sanguis noster in sanguine Christi, cum omnes unum corpus effecti sumus, & ipse omnium caput. Undè sicut medicina, quæ sumitur à capite per os, expurgat totum corpus, sic & medicina sumpta à capite Christo sanauit omnia mēbra: Traxit enim ad se omnes iniquitates nostras per suū sanguinem expurgandas, ut illud Isaiæ adimpleretur oraculum, quo dicitur, li-
uore eius sanati sumus.

Quomodo Christus non tantum pater, sed caput omnium effectus sit.

Cap. XVIII.

Rentus itaque Christus omni paterno officio, generans, pascens, instruens, ditans, dotans, & legans, non adhuc contentus uoluit omnes nos unire simul in idem corpus, qua unione non datur maior: cuius ipse caput effectus omnia membra regeret, & in ipsa influeret: Quod sacramentum Paulus Colossensibus tam clarè explicauit, ut declaratione non egeat, dum ait: Ipse est caput corporis Ecclesiæ, nosque membra eius:

CANTICI SECVNDI

& ne superna crederentur exclusa, iterum ait: Ipse est caput omnis principatus,
 & potestatis: Et iterum cum Ephesius: Et ipse dedit caput super omnem Eccle-
 siam, quæ est corpus ipsius, & plenitudo eius, qui omnia in omnibus adimpletur.
 Et quomodo nos omnes simus membra huius corporis, satis explicatum habemus
 Paulus ab eodem Paulo, ubi cum Romanis, & Corinthiis differens ait: Sicut unum cor-
 pus est, & membra multa habet, omnia autem membra corporis cum sint mul-
 ta, unum tamen corpus sunt, ita & Christus: In uno etenim spiritu omnes nos in
 unum corpus baptizati sumus, siue Iudæi, siue gentiles, siue serui, siue liberi, &
 omnes in uno spiritu potati sumus. Quæ membra prius diuiduntur partitione ge-
 nerali omnibus nota, & à multis explicata: Quæ in suis libris legenda relinque-
 tes ueniemus ad aliqua particularia ab aliis non tacta. In corpore habemus duo-
 decim præcipuas iuncturas: tres in dextera, ad spatulam uidelicet cubitum, &
 manum, & totidem in sinistra: quæ sunt sex: Tres quoque in quolibet pede, unã
 ad coxam uel femur: aliam ad genu, tertiam ad uertebra pedis, ubi est clauic-
 ula: Quæ geminatæ senariæ sunt, & simul cum senariis illis brachiorum duo-
 decim reddunt, quot sunt iuncturæ præcipuæ in corpore cælesti: lungitur enim
 Aries cum Tauro, hic cum Geminis, & sic deinceps usque ad duodecimam iun-
 cturam, quibus articulis præ sunt duodecim angeli, ut alibi diximus, & Deo fa-
 uente, dicemus. Vt ergo corpus hoc Christi mysticum conforme esset corpori cæ-
 lesti, & humano, duodecim uoluit habere præcipuos articulos, & membra to-
 tius corporis: Quorum unus, qui locum calcanei tenebat, præuaricatus est, iux-
 ta illud, quod prædixerat Deus à principio: Ponam inimicitias inter te, & mu-
 lierem, & inter semen tuum, & semen illius: Et ipsum scilicet semen mulieris, non
 ipsa (ut mendosa habet traductio) contingeret caput tuum: Nam Christus ex semi-
 ne primorum parentum genitus debellauit, & contriuit caput diabolici draco-
 nis. Et sequitur: Tu insidiaberis calcaneo, id est Iudæ, qui & ipse erat unum de
 duodenariis membris huius mystici corporis: Qui admittens insidias, & bibens
 uenenum letale ab hoc serpente propinatum utraque morte perit. Sed ne aus-
 so illo membro, corpus monstruosum esset, loco ipsius suffectus est Mathias. Ul-
 terius autem progrediens huius mystici corporis institutor, elegit & septuaginta
 duos discipulos, iuxta numerum articulorum omnium patentium: Nam in uno-
 quoque digito, tam manuum quam pedum sunt tres articuli, & digiti omnes sunt
 uiginti, undè consurgunt articuli sexaginta: qui si coniunguntur cum illis duo-
 decim, septuaginta duo resultabunt. Hinc opinor, ut utrumque corpus sit conforme,
 Apostolos fuisse de numero septuaginta duorum. Et si instetur per illud, quod
 Lucas scribit, Designauit dominus IESVS & alios 72. Respondeo, quod illa
 litera sic posset intelligi, quod aucto numero discipulorum ultra illos duodenos,
 tunc designauit alios, qui tamen omnes erant 72. Per hos igitur expressa est to-
 ta textura corporis mystici, sicut per duodecim fundamenta designatur tota stru-
 ctura supernæ ciuitatis: Et sicut omnes stellæ continentur in duodecim signis, par-

quoque quolibet in senas partes, ut sint ad summam partes 72. quibus president septuaginta duo principes, sic et tota familia huius mystici corporis, & omnes electi stellis à Paulo comparati continentur, sub duodecim Apostolis, et discipulis ipsis adiunctis. Et quamuis aliqui diuidant signa per denarios attribuentes cuilibet signo decanos tres, doctior tamen est hæc partitio per sex quinariorum, quorum quilibet fauet uni idiomati tanta efficacia, ut aliqui temporibus nostris periculum fecerint coram multis peritis astronomis dignoscendi ex mera physiognomia, cuius idiomatis unusquisque esset. Verum ad id, quod cepimus, redeamus, unum est ex omnibus membris corpus, cuius caput Christus est, et collum uniens bustum cum capite est beata Virgo, ut bene sentit Hieronymus: Cuius colli iunctura cum capite, et busto est ultra illas 72: nam collum est ultra, et supra totum bustum, et supra ipsum collum est caput: Sic beata uirgo est super omnes angelos, et sanctos: Christus autem super beatam Virginem: Quos si cælis comparare uoluerimus, erit beata Virgo tanquam nona sphaera supra octauam, et stelliferum cælum: in quas stellas influit, sicut beata Virgo in omnes nos diffundit de plenitudine gratiæ, quam immediatè inuenit apud Deum: Christus uero utraque natura, diuina scilicet et corporea gaudens empyreo cælo comparatur, quod est semidiuinum, et semicorporeum, sentiens naturam denarij.

Qualiter Christus tanquam uerum caput influat in omnia membra. Cap. XIX.

Christum esse caput totius mystici corporis iam probauimus, restat, ut uideamus quomodo in omnes articulos, et artus influat uita nutrimentum, regimen, motum, et quicquid ad ipsius corporis sustentaculum, et fomentum pertinet. Et quamuis uita, et motus (ut nonnulli sapientes existimant) sit principaliter in corde, tamen ex sententia Galeni, Haliabbatis, et aliorum, qui de natura, et conditione corporis humani scripserunt, omnis uirtus motiua, sensitiua, et rationalis est in capite: Motiua enim ab ipso capite descendit per neruos, qui à posteriori parte cerebri ortum habent, et diffunduntur per diuersa membra. Nec motus esset regulatus, et rationalis, nisi à loco ubi residet ratio, aut simulacrum rationis procederet: simulacrum dico, quia hoc in bestiis pro ratione existit. Sensitiua patet in oculis, auribus, ore, et naribus, omnibus in capite situatis. Et quamuis tactus sit principaliter in manibus, non abest tamen à capite, et à toto corpore: Et ad hoc, quod sit circa pertractata rationale iudicium, necesse est, ut totus referatur ad caput, ubi residet iudicium rationis. Sunt quoque in capite omnes interiores sensus, communis, uirtus phantastica, imaginatiua, cogitatiua, et omnium dux intellectus, et ratio: unde membra dicuntur à capite regi, tanquam à duce, et repleti uirtute, ueluti riuuli, et aluci replentur à fonte: Quæ omnia secundum spiritalem influxum prouenire à nostro capite Christo minimè ambigendum est: In ipso enim sunt, et ab ipso replentur omnes sensus interioris hominis, cum nec gustare, nec uidere, nec odorare, nec audire possimus, quæ Dei sunt, nisi p

CANTICI SECVNDI

Paulus uirtutem huius capituli Christi, dicente Paulo: Gratia Dei sum id, quod sum: Quae gratia emanat in nos per Iesum Christum, Hinc Philippensibus ait. Gratia uobis, & pax à Deo Patre, & Domino nostro Iesu Christo: Ab utroque; recognoscit, Patre aeterno, & Christo, quia ab utroque emanat. Sed neque ratio, neque intellectus, neque lumen ad cognoscendum diuina in nobis existit, nisi subministratur à nostro capite, quae est lux uera omnes illuminans. Nec ad opus aliquod moueri possumus, nisi ipso praestante, qui ait: Sine me nihil potestis facere. **Ioan.** Nā sicuti abscisso capite nihil, quod in trunco remanet, aliquid operari potest, sic abscedente Christo ab homine, abscedit uita, & ex consequenti omnis operatio, & motus qui ad ipsam uitam spiritualem pertinet. Quicquid igitur fauoris pro interiori homine habere uoluerimus, ab eo esflagitare necesse est, de cuius plenitudine (ut inquit Ioannes) omnes accepimus. Verum quia haec passim ab euangelis, & apostolis satis edocemur, his dimissis ad alia ueniamus.

Quam curam habeat Christus parens noster de nobis filiis, quos genuit in subministratione rerum temporalium. Cap. XX.

March. **V**os totos diuinos faceret, omnem uoluit sollicitudinem rerum temporalium amouere à nobis, onus & prouinciam assumens subministrandi, quaecunque necessaria sunt, Patrem in fideiorem huius liberalitatis adducens, ut in euangelio, cui titulus est secundum Matthaeum, inquit: Nolite solliciti esse dicentes, quid manducabimus, aut quid bibemus, uel quo operiemur? Haec omnia gentes inquirunt: Scit enim Pater uester caelestis, quibus indigetis: Querite primum regnum Dei, & iustitiam eius, & haec omnia adiicientur uobis. Hic tribus rationibus probat amouendam esse omnem sollicitudinem. Prima ratio est, quia hoc genus est, eorum uidelicet, qui non admittunt Dei prouidentiam, sed casui, aut ingenio, & prudentiae propriae omnes euentus ascribunt. Secunda: quia Pater optimus omnia curans sollicitus est pro nobis, scitque indigentiam nostram, unde si prouidet uolantibus, caeterisque animantibus, aequum est, ut nobis faeliciter prouideat. Postrema ratio est, quia ordo & reuerentia iustitiae exquirunt, ut queramus primo regnum Dei, & iustitiam eius, ut omnia haec ipsi succedentia parata inueniamus: Quod **Plato.** & Plato ex prophetico symposio docet in primo de legibus dicens: Si quis maiora susceperit, minora quoque possidebit: si autem illis caret, utroque priuatur. Maiora autem & diuina bona sunt iustitia, pietas, caeteraeque uirtutes, quae deducunt in Deum: Humana uero bona sunt uires, forma, sanitas, diuinitas, ciuiles quoque uirtutes. **Cicero** quem sequens Cicero in suo de officiis ait: Qui praeponunt commoda uirtutibus, ordinem, & fundamentum naturae peruertunt. **Macro.** Quae fulciuntur his, quae Macrobius in de somno Scipionis adducit. Rerum omnium, & actuum naturam Plato inspiciens aduertit in omni sermone suo de Reip. institutione proposito infundendum iustitiae amorem, sine qua non solum resp. sed nec exiguus hominum coetus, nec domus quidem parua constabit. Et

antè Platonē ex eodē fonte potatus Pythagoras dixit in symbolis uerba sacro euangelio satis cōfina: Ne sed eas (inquit) super modū, uel super chœnicem (ut est rei ueritas) id est super cibū diurnū, ut bene interpretantur Hierony. Laër-
 tius, & Suida: Quod idē est, ac si diceret: Nolite cogitare de crastino, quamuis
 Plutarch. & alij aliter locū illū intelligāt. Ex antedictis igitur omnibus cōcludi-
 tur, q̄ omnis cura uictus, & uestitus collocāda est in summo patrefamilias, ut
 docet Petrus dicēs: Omnē solitudinē uestrā proiicite in Deū: quoniā ipsi cura
 est de uobis. Quod cōprobamus multis experiētis: Esculēta enim multigena ter-
 ra, Deo iubēte, producit, ne dū pro necessitate habitātū in ea, sed etiā ad largis-
 simā opulentiam. Itidē de lignis pro aedificiis, & igne cōfouēdo, & de lana, li-
 no, & serico ad uestimētōrū copiā, affluētiam uberrimam efficit: neq; aliter de
 metallis in usum pecuniarū & aliarū rerū. Et quod mirandū est, cōtinuē suffodi-
 tur aurū & argentū ad cudēdā pecuniā, nulla tamē maior est in præsenti num-
 morū copia, q̄ multis retrō sēculis fuerit. Quæ omnia ab uno prouisore disponi
 necesse est: dispositaq; sunt tanto ordine, ut melior excogitari nō possit. Quod si
 secus quis opinatus fuerit, ei dicā illud Chryssippi: Doceas, qd melius sit: Quod
 cum nunquā docere potueris, si id attētaueris, aut deterius facies, aut quod fie-
 ri non potest, desiderabis. Quæ seriosius differenda suo loco relinquimus.

Hieron.
Laër.
Suida

Plutare.

Petrus.

Chryssip.

Christus est finis & complementum omnium operum omnibus dans, ut
 operentur.

Tonus Sextus.

CHRISTVS est author, & finis fidei.

Cap. Primum.

Christus non tantum fidei, sed cunctarum rerum causa omnia sua
 diuinitate replet.

Cap. II.

Christus nō est pars, neque totum, est tamen to-
 tum, & pars.

Cap. III.

Ex sacris eloquiis habemus Christum esse omnia.

Cap. IIII.

Quod adhuc ex scriptura sacra habeamus ipsum Christum multorum artifi-
 cialium nomina sibi uendicasse.

Cap. V.

Quod etiam absque rapina Christus Iesus uendicauerit sibi omnia diuina no-
 mina.

Cap. VI.

Quō in noīe Iesu omnia tā p̄ducta, q̄ diuina noīa includātur.

Cap. VII.

Cur solū Iesu nomē hodie inuocetur à ueris Dei cultoribus.

Cap. VIII.

Quomodo ex scriptura sacra præfiguratum habeamus Christiū esse fontē to-
 tius meriti, gratiæ, & gloriæ.

Cap. IX.

Idem comprobatur uaticiniis.

Cap. X.

Quam clarè Isaias hæc omnia unico reserauerit oraculo.

Cap. XI.

Ex omnibus antedictis concluditur Iesus fuisse complementum non tantum ope-
 rum Dei, sed nostrarum quoque operationum, atque meritorum, & cōsequē-
 ter dans, undē operemur.

Cap. XII.

NN ij

CANTICI SECVNDI
CHRISTVS EST AVTHOR, ET FI-
-nis fidei. Caput primum.

Paulus

Aristo.

CHRISTVS.

Idem.

NOT VIDENTVR Credenda, quæ non sunt
Christus IESVS, q̄ nullatenus dicere auderẽ ipsi
authorem, & finem fidei, nisi id me doceret Paulus, in
cuius pectore ille resonat: Qui cum Hebræis disseren-
in eis omnes cohortatur dicens: Occurramus in opposi-
tum nobis certamen suspiciẽtes in authorem fidei, & ei
summatore IESVM. Id autẽ hac de causa dictũ fuit
se arbitror, quia cũ ad ceteros articulos aliquas possemus adducere rationes,
ad eos autẽ, qui de Christo IESV tractant, nullas penitus, nisi rationes conue-
nientes, & has quantũ ex diuinis docemur oraculis: Deũ enim esse naturali di-
scursu indagare possumus, & eũdem omnium opificẽ fuisse, quãuis Aristoteli tan-
quã Physicus, & per sensata procedens hoc non admittat: Ex perrectis tamen
a sensatis ipsis, non discrepat ab aliis sapientibus, qui fatentur Deum mundi to-
tius opificẽ. Quod autẽ per uerbũ incarnatum, qui est Christus IESVS, hæc
omnia fecerit, id tantũmodo habemus ex sacris eloquiis simul cũ ceteris articu-
lis ad ipsum pertinentibus, adeo, ut quidã de nouitioribus theologis asseruerint
Christũ esse subiectum, circa quod uersatur tota nostra theologia, cũ omnes arti-
culi ad ipsum Christũ referri uideantur: In primo enim dicitur: Credo in Deũ
Patrem: Nec quidem pater potest esse sine filio, qui est Christus IESVS. Se-
cũdus autẽ est: Et in IESVM Christũ filiũ eius unicũ dominũ nostrum. Ter-
tius: Qui cõceptus est de Spiritu sancto, natus ex Maria uirgine. Quartus: Pas-
sus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & sepultus est. Quintus: Descendit ad
inferos. Sextus: Tertia die resurrexit a mortuis. Septimus: Et ascendit in cælũ, se-
det ad dexterã Patris. Octauus: Inde uenturus est iudicare uiuos & mortuos.
Nonus: Credo in Spiritum sanctum. Et quia hic à Patre, Filiõq; procedit, nec ha-
beri, nec intelligi potest sine filio. Decimus: Sanctã ecclesiã catholicã, Sanctõrum
cõmunionem, remissionẽ peccatorum. Quæ omnia cũ ad corpus mysticum, cuius
caput est Christus, pertineãt, nequeũt omnino sine ipso Christo fieri, aut haberi
id maximè, cũ & gratia uiuens, & uita, qua communicant omnia mēbra, & me-
ritum, undè remissionem consequantur, sũt ab eodem Christo IESV. Unde
cimus: Carnis resurrectionem: Quæ non potest esse, nisi resurrexerit Chri-
stus, qui est primitiæ dormientium. Duodecimus: Vitam æternam, quæ datur
à Christo, q̄ ait: Ego uitã æternã do eis, Ecce igitur quomodo omnia credenda
aut sunt circa Christũ, aut emanant ab ipso, aut ad eundẽ referuntur: Facien-
da uerò, & mandata omnia, quamuis extranea, & disparata uideantur ab eo
nihilominus sine ipso conduci nequeunt, qui ait: Sine me nihil potestis facere
Christus itaque est author, & consummator fidei, & omnium, quæ ad ipsũ

pertinent tam in credendis, quàm in peragendis. Si autem theologiam Hebræo-
 rum admittere uouerimus, extant & eorum denaria elementa, & multa in le-
 ge descripta, quæ reuelata sunt per uerbum Domini, & Dei sapientiam tandem
 diffusam in homine, qui est Christus I E S V S, iuxta illud Baruch: Hic adinue- Baruch.
 nit omnem uiam disciplinæ, & tradidit eam Iacob puero suo, & Israël dile-
 cto suo: Post hæc in terris uisus est, & cum hominibus conuersatus est, idem dās
 instituta in testamento nouo, qui etiam tradiderat in ueteri: Nam ueritas omnis
 tandem per I E S V M Christum facta, & explicata est. Est itaq; ipse author,
 & consummator fidei, & omnium, quæ credere, & operari debemus: & est au-
 thor, & dator fidei, quæ est habitus, & uirtus: Hinc Paulus ait: Quomodo cre- Paulus
 dent in quem non audierunt? Et quomodo audient sine prædicante? Et infert: Er-
 go fides ex auditu: auditus autem per uerbum Christi. Ecce igitur quomodo est
 auctor fidei. Consummator uerò, quia in ipsum fides nostra dirigi debet, qui &
 premium fidei tribuet: quod utrumque ipsemet explicat, dum ait: Qui credit in
 me, etiam si mortuus fuerit, uiuet: & omnis, qui credit in me, non morietur in CHR I
 æternum: Et iterum: Qui credit in me, habet uitam æternam: Et rursum: Opor- STVS,
 tet exaltari filium hominis, ut omnis, qui credit in illum non pereat, sed habeat ui-
 tam æternam: Et Ioannes. Qui credit in Filium Dei, habet uitam æternam. Nec Ioan.
 etiam prisci patres absque hac fide saluabantur, ut de Abraham dictū est: Cre-
 didit Abraham Deo, & reputatū est ei ad iustitiam: Sed quid credidit, & cui cre-
 didit? Credidit utique (inquit Paulus) in eum, qui iustificat impios. Nec propter Pauli
 eum tantum scriptum est, quia reputatum est illi ad iustitiam, sed propter nos,
 quibus etiam reputabitur credentibus in eum, qui suscitauit I E S V M Chri-
 stum à mortuis, qui traditus est propter delicta nostra, & surrexit propter iu-
 stificationes nostras. Ecce quomodo Paulus dirigit fidem Abrahamæ, & omnium
 credentium in Christum I E S V M, tanquam in uerum authorem, & consum-
 matorem fidei: Cui adstipulatur illud, quod sequitur: Iustificati ergo ex fide pa-
 cem habemus ad Deum per Dominum nostrum I E S V M Christum, per quem
 habemus accessum per fidem ad banc gratiam, in qua stamus, qui ante iaceba-
 mus per peccatum. Per Abraham itaque patrem fidei, qui credidit in eum, qui
 iustificat impios, omnes credentes intelliguntur, qui & in sinu eius colligi dice-
 bantur. Sed uideamus, quid credidit. Dictum ei fuerat: In semine tuo, quod est
 Christus, benedicentur omnes gentes terræ, hi uidelicet, qui credent in nomine
 eius, qui est author, & consummator fidei.

Christus non tantum fidei, sed cunctarum rerum causa omnia sua
 diuinitate replet.

Cap. II.

Tsi explicauimus, quòd in Dei uerbo, & per ipsum facta sunt
 omnia, undè & meritò omnium causa dicitur, non minus tamen
 replet eadem omnia, quàm ille, de quo dicitur: Spiritus Domi-
 ni repleuit orbem terrarum. Replet quoque simul cum Patre, qui sapica,

NN iij

CANTICI SECVNDI

Ieremi. aut tota trinitas simul inquit per Ieremiam: Cælum, & terram ego impleo. Sed diuersimodè secundum diuersa ipsis appropriata. Suprà diximus de mente Origenis, quòd à Patre habemus, ut simus: à Filio, ut intelligamus: cætera autem, ut ordinata sint: A Spiritu sancto uerò, ut sancti simus: sed à Spiritu uita, ut uiuant omnia. Si autem antiquos theologos sequi uoluerimus, qui dicunt unum præcedere ipsum esse, illud unum attribuemus primo, qui est Pater prima omnium origo: esse autem Filio, ut expressè habetur in eorum theologia, quòd uidelicet esse est suprema sapientiæ, quæ est Filius: esse utique illud communicabile, sicut & sapientiæ nobis communicanda attribuitur Filio, quæ, ut in Patre existit, dàda est solummodo ipsi Filio: Et hoc est, quod dixit: Nemo nouit Patrem, nisi Filius, & cui uoluerit Filius reuelare. Ecce quomodo expressè habemus sapientiam primo esse in Patre, postea in Filio, deinde per ipsum aliis communicari. Sic & esse, antequam aliis communicetur, est in Filio, & in sapientiâ suprema, tanquam in armario, ubi sunt omnia per rationem idealem secundum esse simpliciter, antequam in proprias formas habeant esse determinatum. Unitas itaque à Patre emanans omnia replet, ut unumquodque unum sit, & mediante illa unitate annumerentur: Esse uerò à Filio, & per Filium omnibus communicatur, ut fiant, & sint: quia omnia per uerbum facta sunt, inquit Ioãnes: Et, ut Paulus ait, in eo condita sunt uniuersa: A Spiritu autem omnia replentur bonitate, iuxta illud prophetæ: Aperiente te manum tuam omnia implebuntur bonitate: Manus enim est spiritus Dei, per quem tanquam per omnium artificem, aut manum operantem omnia in nobis peragit. Et sicut unum, ens, & bonum idem sunt, ut dicunt hi, qui tradunt elementa dialecticæ disciplinæ, ita Pater, Filius, & Spiritus sanctus unum sunt in essentia, quãuis ipsorum relationibus distincti. Sed profè quamur de Filio, qui replet omnia esse, & ueritate, sicut Pater replet unitate, & Spiritus sanctus bonitate, & quilibet eorum, & omnes simul replent uirtute diuinitatis. Sed de I E S V nostro inquit Hierotheus apud Dionys. de diuinis nominibus: Omnium causa, & adimpletiua est Iesu Deitas: & est eorum, que sunt causa, esse, & uita, ut suprà dixerat: eorum autem, qui à Deo prolapsi sunt, reuocatio, atque resurrectio: sed eorum, qui lapsu quodam diuinam in se effigiem perdiderunt, renouatio, atque reformatio: Rursum eorum, qui prophanâ quadam agitatione quatuntur, confirmatio sacra, ne collidantur: permanentium uerò tuta securitas: ad eum quoque proficiscentium portectâ manu productio: illuminatorum fulgor, eorum, qui perficiuntur principatus ipse perfectionis, uel eorum, qui deificantur, thearchia: eorum qui simplices sunt, ipsa simplicitas: qui in unum conueniunt, similiter unitas: & occulti sacratissimi, quãtum fas est, benefica distributio: Et ut simpliciter dicam: Uidentium uita, existentium substantia, omnis uita, & substantiæ principium, & causa. Quæ omnia à diuinis eloquiis se accepisse proficitur. Sed particularia omittentes ueniamus ad illud Pauli, quo cum Ephesus loquens ait: Et ipsum dedit caput super omnem eccle-

fiam, quæ est corpus ipsius, & est plenitudo eius qui omnia in omnibus adimplet. Et iterum cum Colossensibus: Omnia in omnibus Christus, quia omnia complet plenitudine unicuique conuenienti. Quomodo autem iste Christus sit quoddam separatum ab omnibus, & omnia in omnibus, uideamus.

Christus non est pars, neq; totum, & tamen est totum, & pars. Cap. III.

Vm igitur Christus sit omnia in omnibus, merito quæri posset, an sit tanquam pars cuiuslibet, aut totum in partibus omnibus, aut numen quoddam omnia complens. Veneratus hic Dionysius Hierothei sententiam ait: I E S V S neque pars est, neque totum: Et tamen est totum, & pars, omnium partem, & totum in seipso accipiēs, & præbans: Quod declarans ait, I E S V deitas perfecta quidem est in imperfectis, sicuti perfecta gemma in capsula lignea putrida, quæ debet esse in auro: Non tamen æquè bene fulget, nec ita perfectè operatur, sicuti si ligata esset in metallo, uel in re ipsi proportionata: In rebus uerò perfectis non perfecta perfectione, qua illa perfecta sunt, sed supraperfecta, & præperfecta, omnem uidelicet perfectionem inferiorem excedens: Estq; forma faciens, & inducens formã in his, quæ ipsa carent, tanquam uerus dator formarum, & princeps formæ non existens forma, determinata uidelicet, sed super omnes formas, sicut Sol fauet ad omnes herbas, & animalia producenda non existens ipse animal, neque planta, sed habens uirtutem superexcellentem ad omnia illa producenda: Et est substantia omnibus substantiis superueniens omnes illas collustrans absque sui coinquinatione: quia ab omni substantia segregata, sicut solares radij nullatenus coinquantur perfundentes cænum, lutum, & quodcunque uile, quia ab ipsis separati: Et est ordinans omnia principia, determinans omnes ordines, collocata tamen super omnem ordinem, & omne principium, & super omnē principatum, sicuti Imperator ordinare debet omnes suos duces supra omnem ducatum existens, & sicut Papa ordinat omnes episcopos existens & ipse episcopus, supra omnem tamen episcopatū: Et hoc est, quod ait Apostolus cum Colossensibus: Ipse est ante omnes, & omnia in ipso constant, cum sit caput corporis ecclesiæ: Et est mensura omnium existentium existens duratio supra omnem durationē, quia æternitate gaudet, quæ est tota possessio simul: Et est metrū totius perfectionis: Ideo quāto quis magis ipsi appropinquat, tantò perfectior est: Et est plena mēsurā in minus habentibus ex parte sua non deficiens, quin omnia sua plenitudine repleat: In plenis autem non euacuatur eius plenitudo, sed est super omnem plenitudinē: & adeo excedit, ut sit nobis ineffabilis, & inexplicabilis, & super omnē mentē: Et est uita omnia uiuificans, non tamē uiuens uita inferiori, sed suprema ipsa uita existit, quæ est super omnes uitas: & omnia naturalia supernaturaliter habet: Vnde quāuis sua benignitate usque ad nostrā naturā uenerit, & uerè substantia humana, & homo factus sit, & uir summus, Deus tamē appellatus est:

Diony.
Hierot.

CANTICI SECVNDI

Et quamuis acceperit propria naturæ nostræ, semper tamen exiit supernaturale quoddam, & supersubstantialitè, nullam prorsus passus iniuriã in sua dignitate ex illa ineffabili exinanitione, quæ inuariabiliter, & inconfusè nobis se communicauit: Vnde fuit nouitas omnes nouitates supereminens, existens in naturalibus nostris supernaturaliter, & in substantiis nostris supersubstantialiter, omnia nostra super nos habens, & continens, omniãque perficiens, ut supra diximus: Est quæ (ut inquit Apostolus) uinculum, fundamentum, & substētaculum omnis creaturæ, omnia ligans, omnia connectens, omnia complectens, omnia uiuificans, & implens.

Ex sacris eloquiis habemus Christum esse omnia. Cap. IIII.

Generali quadam uia demonstrauius Christum esse quoddam totum in omnibus partibus, sed quæ testimonia de huiusmodi in particulari reddant sacræ literæ, breuiter percurremus: Et ab infima omnium rerum formatarum incipientes dicemus, quod Deus est terra, illa quippe uera fluens lac sapientiæ superioris, & mel diuinitatis, aut gustum rerum diuinarum, de qua cecinit propheta: Etenim dominus dabit benignitatem, & terra nostra dabit fructum suum. Est etiam aqua, ut supra latius explicauimus. Est etiam aër, & flatus, quo insufflans in discipulos inquit: Accipite Spiritum sanctum: Neque enim eum daret, nisi haberet. Est ignis, quem uenit mittere in terram, ut ardeat. Est granum frumenti, & germen terræ dicens de seipso: Nisi granum frumenti cadens in terra mortuum fuerit, nullum fructum affert: secus autem, si mortuum fuerit: Ex quo frumento confectus est ille panis uiuus de cælo in nostram salutem descendens. Est arbor (ut diximus) scientiæ boni & mali, & arbor uitæ præbens ligna ad contignationem, & coassationem totius ueri ædificij à nobis construendi. Est quoque lapis, & petra, dicente Paulo: Petra autem erat Christus: Super qua fundata est Ecclesia, & etiam posita in angulo compaginauit totum ædificium, & est petra, quæ præbuit nobis aquam in lauacrum, & potum. Est aurum, quod uendere spondens ait: Suadeo tibi emere à me aurum ignitum. Est argentum iuxta illud propheticum: Eloquia, aut uerba Domini, uerba munda, argentum igne examinatum, purgatum septuagies: Et quid est uerum Domini uerbum, nisi Christus, qui est uerbum caro factum? Inter animalia est leo ferarum rex, de quo in Apocalypsi: Vicit leo de tribu Iehuda, radix Dauid. Est uitululus, aut bos armëtorum princeps, ut communiter exponunt doctores illud, quod habetur in euangelio secundum Lucam: Et occidit uitululum saginatū. Est agnus inter mansueta animalia præcipuus, ideo Baptista horum sacramëtorum gnarus ipsum ostendens inquit: Ecce Agnus Dei. Est quoque aquila auium regina, cuius progressum in cælum oculis irreuerberatis solem intuentis Salomon inter quatuor difficillima connumerat. Et bene aquila fuit, quæ pullos portat in dorso, extentis alis contra sagittarios, suscipiens in se uulnus, ut filios præseruet: Ideo de Christo inquit Isaias: Ipse uulneratus est pro-

per scelera nostra: Et Moses in cantico: Sicut aquila promouens ad uolandum Mofea.
 pallos suos super eos uolitans: expandit alas suas, & assumpsit eos, atque por-
 tauit in humeris suis. Est etiam Sol & Luna præcipui planetarum, sicut diuus
 Citharædus canit: Thronus eius, sicut Sol in cōspectu meo, & sicut Luna per- Dauid
 fecta in æternum, & testis in cælo fidelis: iuxta illud Ioannis in Apocalypsi: Et Ioan.
 à I E S V Christo, qui est testis fidelis. Hic à Malachia dicitur Sol iustitiæ na-
 sciturus timentibus nomen Domini: iuxta quod Ecclesia frequenti usu dicit ad
 Virginem: Quia ex te ortus est Sol iustitiæ Christus Deus noster. In eo quoq;
 quod cælestis est, & totum cælorum globum continet, dicitur oriens, pars uideli-
 cet præcipua cæli innuens ad orientem archetypi, à quo uenit, iuxta illud Za- Zacha.
 chariæ: Ecce uir oriens nomen eius, sub quo ædificatur templum Domino, quod
 uidelicet sumus nos. Possemus quoque adducere, quomodo omnium planetarum
 nomina meritò sibi uendicare posset, cum omnium influxus, & effectus eminenti-
 tia quadam habuerit. Interpres enim fuit rerum diuinarum melius quàm Mer-
 curius, qui Hermes & interpres diuinorum dicitur: Et quàm excellens inter-
 pres Christus fuerit, ipsemet paucis uerbis explicat dicens: Omnia quæcunque CHR I
 audiui à Patre meo, nota feci uobis: Et tanquam superior, & bona Venus ip- STVS.
 sias effectum, amorem uidelicet, & dilectionem præ omnibus nobis ostendit, a-
 nimam & uitam dans pro dilectis, Sed & in recessu suo in præceptum, & testa-
 mentum amorem reliquit dicens: Hoc mando uobis, ut diligatis inuicē. Est quo- Idem.
 que uerus Mars, acerrimus malefactorum punitor, quia omne iudicium dedit ei
 Pater: Ideo inquit Petrus in actibus Apostolicis: Constitutus est iudex uiuorū, Petrus
 & mortuorum. Est Iuppiter æquus benignitate, atque pietate plenus, iuxta il- Ioan.
 lud, quod inquit Ioannes: Gratia & ueritas per I E S V M Christum facta est.
 Est denique uerus Saturnus, & uerum sabbatum ab ipso emanans, in quo quie- CHR I
 scere debemus, sicut promiserat dicens: Tollite iugum meum super uos, & di- STVS.
 scite à me, & inuenietis requiem animabus uestris: Quæ requies erit in me, qui
 reficiam uos omnes, qui laboratis, & onerati estis. Nec conturbetur quispiam,
 si dicimus Christū sibi uendicasse planetarum nomina, cum uoluerit & anima-
 lium, quæ planetis inferiora sunt, nominibus uocari. Dicitur quoque mons ele-
 uatus supra uerticem montium: Mons utique coagulatus, mons pinguis, mons in
 quo beneplacitum est Deo habitare in eo: Etenim Adonai habitabit in finē, aut
 iugiter, quia nunquam diuinitas ab eo separabitur. Dicitur fuit quoque angelus Mala.
 in Malachia, ubi postquam de Ioanne angelo præcedente faciem Messiah locu-
 tus est, de ipso Christo subinfertur: Et statim ueniet ad templum sanctum suum
 dominator, quem uos quæritis, & angelus testamēti, quem uos uultis. Fuit enim
 uerus angelus testamenti, & pacis, quamuis melior angelis effectus, & angelo-
 rum Dominus. Est enim uerbum, per quod facta sunt omnia: Vndè à Dionysio Diony.
 dicitur ons, id est ens omnia entificans, supereminens causa, existens fundatrix, Plar o.
 & principians omnia. Hunc Plato on, & Hierotheus in libro elementorum su- Hieroth.

CANTICI SECUNDI

per substantiale ens vocat omnes producēs essentias, & sustentans omnia: Totum esse (inquit Dionysius) in se pariter ambiens, & super apprehendens: Idcirco rex seculorum dicitur, & in quo, & circa quem totum esse, & ens, subsistēs. q̄; uersatur. Quod Plato in epistola ad Dionysium tangit minimè explicās: Quae omnia Christo applicata secūdū meliorē sensum dicta sunt, ut sit elemētū, metallum, animal, cælum, & huiusmodi supracæleste, & supramūdanū omnium uirtutes excellentissimè continens, undè in omnes influat. Per hæc igitur multigena nomina innuunt ipsum esse quoddam totum, & quodlibet, cui illa nomina competunt, cum & ipsis, & huic uera nomina imposita sint non à casu, sed à consilio, iuxta proprietatem nominati à protoplaste, ut in Genesi legimus: Quod percipitur à bene scientibus proprietatem linguæ primæ, quæ Hebræa nunc dicitur, in qua imposita fuere illa accommodatissima nomina: Hæc Græci, tanquam simia, aliquantulum imitati sunt, ut demonstrare conatur Plato in Cratylo. Hic igitur Christus, quia omnigenus, & omnia continens, omnigena nomina sortitus est nō solū in naturalibus, infernis, & cælestibus, sed etiā in artificialibus, & diuinis.

Quòd adhuc ex scriptura sacra habeamus ipsum Christū multorum artificialium nomina sibi uendicasse. Cap. V.

Væ etiam artificialium nomina sortitus sit, ex eadem scriptura discere possumus: Est enim domus magna Dei, in qua collocata fuere omnes rerum formæ, & imagines, antequam in propriis appareret subiectis: Undè sigillum ipsius, & sapientiæ supremæ in theologia Hebræorū assignatur, quod explicatum domum significat: Et hæc domus typicè fabricata dicitur absque ferra, securi, malleo, & omni genere feramenti, quia tota est referta clementia, pietate, beneficentia, absque aliqua duritie ferrea: In qua domo offeruntur Patri sacrificia, oblationes, & orationes: quod innuitur in eo, quod dixit: Quicquid petieritis Patrem in nomine meo, dabit uobis: Nam in nomine eius petere, est in uirtute eius, & intra ambitū ipsius operari. Dicitur quoque tabernaculum melius quàm illud manufactum, disponente Mose, prout Deus iusserat: Est enim Christus tabernaculum non manufactum, id est non huius creationis: Quod non tantum cælum est, ut alibi diximus, sed ipsemet Christus non minus, imò melius tabernaculum Dei existens, quàm nos, de quibus inquit Apostolus: Templum Dei, quod estis uos. Et est ostium, ut ipsemet ait: Ego sum ostium, si quis per me introierit, saluabitur. Estque uera arca fæderis, & pacti inter Deum & nos, uerusque mediator existens: undè & arca fæderis dicitur. Est quoque non tantum frumentū, sed panis subactus & confectus arte summi artificis. Est etiam uinum expressū à calcante in torculari crucis. Dicitur insuper uestimentum, quo teguntur peccata omnium, iuxta illud Apostoli ad Romanos: Induimini dominum nostrum Iesum Christū. Est etiam liber uitæ, in quo omnes saluandi scripti sunt, iuxta illud, quod cantā

Paulus
CHRISTVS

Paulus

propheta: Et in libro tuo omnes scribentur. Nominatur etiam altare, & hostia, David
 quæ super illo altare offertur. Est quæ (ipsomet teste) uia perpolitâ, & recta,
 per quam in Deum pergere possumus. Est scala media inter Deum & nos, per
 quam in ipsum Deum scandimus: Quæ olim demonstrata fuit Iacob defixa
 in terrea carne, & cacumine diuinitatis tangens cælum, non quidem hoc, quod
 uidemus omnes, aut illud tertium, quod Paulus in suo raptu intuitus est, sed su- Paulus
 premum illud, de quo simul, atque de terra, super qua erat scala, inquit prophe-
 ta: Cælum cæli Domino, terram autem dedit filius hominum: Ad quod cælum,
 quia non conscenditur, nisi per Christum, ideo merito dicitur scala, qua uideli-
 cet ad Deum conscenditur. Est insuper omne, quod in arca fœderis contineba-
 tur, manna uidelicet illud suauißimum diuinitatis, quod nemo scit, nisi qui acci-
 pit. Sunt quoque in eo tabulæ legis, quia sicut ibi, tanquam in libro omnes crea-
 turæ scriptæ sunt, ita tota lex, & omnis sapientiæ, iuxta illud Pauli: In eo sunt
 omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi. Et est uirga Aaron florida, id
 est uirtus sacerdotalis flor escens, & germinans, cum omne sacerdotium tetende-
 rit in Christum, & efficaciam habuerit ab eo, qui iureiurando constitutus fue-
 rat sacerdos in æternum secundum ordinem Melchizedech, sacerdotio quidem
 regali, & diuino. Est tandem uerum candelabrum diuini luminis, undè Isaias læ Isaias
 iabundus ad hoc capeßendum excitabat Dei familiam clamans: Surge illumi-
 nare Ierusalem, quia uenit lumen tuum, & gloria Domini super te orta est, id
 est Christus, qui est gloria Patris: ad quem loquens propheta subinfert: Et am-
 bulabunt gentes in lumine tuo, & reges in splendore ortus tui.

Quòd etiam absque rapina Christus I E S V S uindicauerit sibi
 omnia diuina nomina. Cap. VI.

AD supramundana autem ueniendo, quamuis Deus sit unicus, &
 maxime unus, multis tamen uocatur nominibus, non quidem, ut il-
 lis exprimantur plures essentiæ, aut deitates eius, sed proprietate-
 tates, quæ & si ab eodem fonte deitatis emanant, ibidem tamen
 radicate unum semper sunt, sed plures dicuntur ratione habita ad nos, in quos
 multa beneficia, & diuersa munera per diuersos canales distillant. Quapro-
 pter Deus ipse unitissimus sortitur diuersa nomina, de quorum decem Hierony- Hieroa.
 mus ad Marcellam breue compilauit opusculum. Dionysius autè ulterius pro- Diony.
 grediens quadraginta quinque nomina Dei, & Christi nostri colligit. Docto- Doc. He.
 res uerò Hebræi ex quodam textu, qui habetur in quarto decimo capite Exodi, Exod.
 septuaginta duo nomina deducunt ex nomine (ut aiunt) septuaginta duarum li-
 terarum. Alij autem adhuc ulterius progredientes tot innuunt diuina nomina, ut
 tam eorum numerus, quàm ea, quæ significant, sint nobis penitus ignota, sed lo-
 quitur unusquisque pro captu suo, quia non omnibus sunt arcana omnia reuela-
 ta: Nec de ipsis aliquid dicere auderemus, nisi quatenus à Deo sunt nobis sua

CANTICI SECUNDI

benignitate reuelata, ut docet nos Dionysius, & cum eo ceteri sapientes non modo catholici, & Hebræi, sed etiã Plato, qui in Cratylo: Diuina nomina habita sunt à barbaris, id est Hebræis, qui habuerūt à Deo, sine quo nullatenus capere possumus ueros sermones, uel que nomina, quibus Deus nuncupatur. Nos itaque pro quanto diuina lux effulserit, de aliquibus perstringemus, quæ omnia Christo conueniunt, ea tamen lege, quam Dionysius docet, ut nullatenus presumamus exponere supremam illam, ineffabilemque substantiam, quam neque sensus, neque pb̄tasia, neque sermo, neque tactus, neque sciētia nostra attingit: quia inuocabilis, supernominabilis, & supersubstantialis deitas est, contenta in remotissimò suæ diuinitatis recessu, ac solitaria retractatione, in abyssu suarum tenebrarum se contegens: In supersubstantiali quoque thearchia ab omni habitu, motu, deliberatione, nomine, uerbo, intellectu, collocatione, statione, & sine excellenter segregata cognitionem: nostram & expositionem penitus refugiens: quam

Diony. Hebræi infinitam uocant causam causarum, & substantiam super omnem substantiam: Nec aliud de ipso loqui presumunt, quia infinitus, & nullatenus ab intellectu nostro perceptibilis: quem (ni fallor) Isaias non explicare, sed uix innuere uoluit generali quodam uocabulo, dum ipsum inducit in hæc uerba loquentem: **אני יהוה הוא שמי ונבדדי לאחר לא אתן**: id est Ego Dominus, ipsum scilicet quod est, est nomen meum, gloriam meam, hæc uidelicet alteri, aut extraneo à me non dabo: Pro quo nostra traductio habet: Hoc est nomen meum, ut uideatur illud relatiuum hoc, aliquod nomen referre: nullum enim nomen indicat, sed tantummodo innuit illud, quod summè est, & à se, à nobisque penitus inexpressibile, sicut melius interpretatū habemus paulo inferius, ubi inquit **כי אני הוא** id est chi ani hu: Quia ego ipse sum, à me uidelicet & per essentiã, unde sequitur: Ante me nõ est formatus Deus, & post me nõ erit, à quo uidelicet possum dependere, & esse suscipere: Sic & illud Dauitici **אתה הוא ושנותיך לא יחסר** ueata hu nesenoteca lo uitamu, congruè uersum est: Tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient. Illud itaque **הוא** non est relatiuum illic, sed innuens id, quod est, à se uidelicet, & primum esse, quod est per essentiã: De quo nomine & nominato nihil omnino ulterius fari permittunt secretiores Theologi, nisi quòd est à se, & infinitum. Cum autem ipse Deus incipit fontē suæ bonitatis aperire, & diffundere ad intrã (ut aiunt) & ad extrã, tunc alia sortitur nomina quamplurima: De quibus loqui uolentes protestamur id tantummodo efficere ea lege, qua Dionysius agit cum Timotheo: ut auribus indignorum non perfundantur arcana, sed inter sapientes collecta custodiantur ea qua decet reuerentia. Est itaque primum nomen Dei producentis, **איהו אשר אהיה** ebieh asser ebieh tantis mysteriis fecundum, ut omnia ab ipso producantur: Est enim nomen attributum coronæ superiori, & fonti, bonitati, & origini omnium, quem Christus docuit nos uocare patrem: Qui adeo est nostrum captum fugies, ut nemo nouerit ipsum, nisi filius, & cui uoluerit filius reuelare: A quo nostra

traductio breuiter se expediens interpretatum habet, Ego sum, qui sum: Quod
 melius ad ueritatem literæ sonaret: Sim, qui sim, uel ero, qui ero, cum uerbum il-
 lud repetitum bis in Hebræo futurum sit: Nihilominus multò longiora myste-
 ria includit, quàm ad uerbum possit interpretari: Sed per superficiem tantum-
 modo percurrerentes dicemus, quomodo ex illo אני formatur illud magnum
 nomen Dei quadrilaterum, aut tetragrammaton יהוה attributum filio: ut sicut fi-
 lius à Patre procedit, sic & nomen eius à patris nomine producat: Cum e-
 nim יהוה datur וה quod ex uno numero minori, & duobus maioribus dat
 mihi sex, qui numerus signatur apud Hebræos per ו & ponatur hoc in loco ו ,
 & hoc si præponatur, constituitur tetragrammum יהוה : Quod est nomen filij
 tribuens uitam inferioribus: Quod innuitur per illum ו characterē uidelicet ui-
 ta susceptum à Patre, à quo omnia ipsi tradita sunt: Et sic, qui unicus erat in
 Patre signatus in ו quæ est prima litera unum significans, efficitur ו uita uide-
 licet, & senarius communicans esse, & uitam omnibus rebus in senario illo deno-
 tato in operibus sex dierum: Omnia enim per uerbum facta sunt, & sine ipso fa-
 ctum est nihil. Et ne credatur Filius segregatus à Patre, illud nomen quadrilate-
 rum filij includitur in domus, mensuræ, uel Paternæ mansionis sigillo, quod est ו
 formatum ex ו & duobus ו quæ literæ in numero computatæ reddunt 26. quan-
 tum dat nomen quadrilaterum, quod est filij: Per quos numeros non intelligimus
 uocales, aut naturales, uel rationales, sed diuinos, & diuinitatis proprietates,
 quæ sunt aded reciproca communione in Patre, & Filio, ut dicat ipse filius: Ego CHR. I.
 in Patre, & Pater in me est. Et ex præfato nomine יהוה mutata una litera ו STVS.
 uidelicet in ו & ו quæ literæ in medijs numeris reddunt septem, id est septem
 denarios, constituitur יהוה quod est nomen Spiritus sancti, cui semper tribui-
 tur septenarius: In quo connectitur ternarius cum quaternario, ad denotandum
 quod uirtus Spiritus sancti unit quaternaria corporea cum diuino ternario. Ad
 denotandam quoque connexionem, quam habet Spiritus sanctus cum Filio, acci-
 pit duas literas, quæ tam in nomine Patris, quàm Filij reperiuntur, uidelicet, at
 que ו : Hinc ait Filius de ipso spiritu: Ille de meo accipiet. Et cum Filius accepe-
 rit à Patre, ideo à Patre, Filioque procedit, & accipit. Et cum omnia illa nomi-
 na includantur in quadrilatero, quod est nomen Filij, idcirco uendicat sibi abs-
 que rapina omnia prædicta nomina, & omnia alia, quæ ad diuinitatem, & ar-
 chetypum pertinent: Perfecta itaque productione personarum aperit fontanum
 splendorem suæ bonitatis in creaturas producendas à Patre in Filio, & per Fi-
 lium, per que Spiritum sanctum, tanquam per immediatum opificem: ideo semper
 nomen eius operans, & disponens inducitur à Mose dicente: Et dixit Elohim, Moses.
 & fecit Elohim. Et ut denotetur etiam Filius in hac productione intercessisse, in
 epilogando omnia, quæ facta sunt, utriusque nomen tam Filij, quàm Spiritus san-
 cti inducit dicens: Hæ sunt generationes cæli, & terræ creatæ in die, qua fecit
 Adonai Elohim terram, & cælum. In hac igitur productione Deus opifex, qui

CANTICI SECUNDI

est in Christo I E S V, sortitur alia plura nomina, sed septem præcipua: nam cū sola bonitate, & amore inductus fuerit ad opas, & in amore produxerit, sortitur nomen clementiæ, quod est אל uel אלהי El, uel Elobe, Quod El (ut Hieronymus docet & in frequenti usu habemus) Deum significat, clementissimum uidelicet, & pium: quamuis aliquando etiam fortem significet, ut sæpius Aquila interpretatus est. De El habemus in psalmo. 49. secundum nos, sed 50. secundum Hebræos אל אלהים יהוה El elohim adonai daber: quod interpretatum habemus, Deus deorum Dominus loquutus. De Elobe habemus in Exodo יחזה אלהי העברים נקרה עלינו Adonai elobe abibrim nicrah halenu, id est, Adonai Deus Hebræorum inuocatus est super nos: pro quo nos habemus. Vocauit nos: Et utrunque nomen El & Elobe sunt pietatis, & clementiæ. Et quia non tantum pietas, misericordia, clementia, & benignitas exquiritur, sed aliquando iustitia, & seueritas in flagitiosos, & improbos, ideo est aliud tribunal Dei, quod dicitur iustitiæ seueræ, & punitiæ, timoris, & roboris: & tunc Deus uocatur אלהים גבור Elobim gibor, id est, Deus robustus, ordinans, & coartans omnes culpas per pœnam, & punitionem, sicut ordinauerat prius in fabricando omnia suis gradibus distribuens. Quæ duo nomina, si Iesu cõueniant, uideamus: Ipse enim est dator gratiæ, & misericordiæ, pius, & clemens, factusque iudex omnium, ut etiam omnes culpas ordinet per inflictam pœnam: Hinc dicitur collocandus in medio hædorum, & ouium, ut in nos gratiam, & clementiam, in illos autem iudiciũ, & seueritatem exerceat: Ideo utroque nomine uocatur in Isaia, qui de eius natiuitate uaticinando inquit: Paruulus natus est nobis, & uocabitur nomen eius admirabilis consiliarius אל גבור El gibor: Nam El ad tribunal pietatis, & gratiæ pertinet: Gibor uerò ad mensuram iudicij & iustitiæ seueræ. Nec tantum his duobus extremis Deus agit nobiscum, sed medio temperamento harmonizans, & pulchrificans omnia aliud sortitur nomen, & dicitur תפארת tipheret: Quo sæpius nominatur in sacra scriptura, maxime à Davide plerisque, in locis, ut in psalmo. 96. תפארת במקרישו הוזהו tipheret be michdaso: Pro quo habemus interpretatum: Confessio, & magnificentia in sanctitate eius: sed melius diceretur: Virtus & pulchritudo, uel gloria in sanctuario eius: Tipheret enim collocatũ in medio archetypi representatum est per sanctum sanctorum, in quod introibat sacerdos legalis: In illud autem supramundanum, & non manufactum introiuit Iesus factus sacerdos in æternum: Vnde & habetur in secretiori theologia Hebræorum, quod in mensura, uel mansione ipsius tipheret est sacerdos, Christus uidelicet Iesus omnia expurgans, glorificans, & pulchrificans: hinc dicitur gloria, & pulchritudo. De altero inquit Paulus: Nos autem reuelata facie gloriam Domini speculantes in eandem imaginem transformamur. Sed cū imago idem sit quod gloria, filius igitur, qui est imago, est etiam gloria. De altero autem dicit Augustinus in sermone: Vbiq; Christus Dominus pulcher occurrit: pulcher in cælo, pulcher in terris, pulcher in parte

uerbum, pulcher in matre caro: Et aded pulcher hic noster Iesus nazareus, ut
 omnes suos pulchros faciat, ut in Trenis dicit Ieremias, quod scilicet nazarei e- Ieremi.
 ius sunt saphyro pulchriores, id est pulchriores caelo per saphyrum indicato.
 Huic quoque mensura, quae dicitur tipberet, assignatur nomen magnum quadri-
 literum, & aliud nomen, quod scribitur **וַיְיָ** uaudabat, id est uita innotescens,
 aut uita scientificans. Et quid aptius illi, qui dixit: Ego sum ueritas & uita, dās
 uidelicet scientiam ueritatis, & ueram uitam? Nominatur etiam nomine magno
 quadrilatero, ut clarissimè habemus à Ieremia dicente: Hoc est nomen, quod uo- idem.
 cabunt eum **אֲדֹנָי צִדְקָתוֹ** Adonai zidcbenu, id est tetragrammus iustus noster:
 de Christo enim uaticinabatur propheta, ut patet in antè dictis. Gaudet itaque
 Christus etiam hoc nomine collocato in medio illorum duorum, scilicet **יְהוָה** &
אֱלֹהִים: Et sic exponunt Hebraei illud uerbum Michea, quod habetur in tertio Miche.
 uolumine Regum: Vidi Dominum sedentem super solium suum, & omnem exer-
 citum caelorum à dextris, & à sinistris: à dextris enim **יְהוָה** & omnis militia, quae
 dependet à proprietate significata per **יְהוָה**: à sinistris autem **אֱלֹהִים** & omnes,
 qui dicuntur filij Elobim: & qui dependent à proprietate significata per illud
 nomen. Et quia summus princeps tam secundum pietatem, quam secundum seue-
 ritatem iudicij aliquando remissius agit, & secundum ordinem ab aeterno con-
 stitutum, adsunt & aliae duae mensurae, uel proprietates, undè immediatius &
 remissius influat: Quae etiam dicuntur duo ubera, quibus propinat lac sapien-
 tiaë diuinæ & mel domesticis suis. Et aliquando ambo simul uocatur tertium cae-
 lū, ad quod dicitur raptus fuisse Paulus, & multa imbibisse arcana prinētia ad Paulus
 lac diuinæ sapientiaë: & sic Deus uocatur **יְהוָה צְבָאוֹת** & **אֱלֹהִים צְבָאוֹת**
 Adonai zeuaot, & Elobim zeuaot: Habet enim utrumque tribunal pietatis &
 iustitiae suum exercitum, eorum uidelicet, qui militant sub eo in pace, & clemen-
 tia, in pugna, & iustitia: quae duo exercuit Christus nobiscum agens: Pugnam,
 dum contra hostem humani generis bellans maximam reportauit uictoriā pro
 se, & pro omnibus nobis, dummodo ipsam uelimus, iuxta illud Apostoli: Deo au- idem
 tem gratias, qui dedit nobis uictoriam per Iesum Christum Dominum nostrū.
 Pietate uerò, gratia, clementia, & decore refertissimus fuit, ut saepius tactum
 est: imò gratia per ipsum facta, & communicata est. Effectus est itaque meri-
 to princeps utriusque exercitus, & totius angelicae militiae, ut explicat Paulus Ibidem
 horum sacramentorum conscius, & doctor, dum ait: Et cum introduceret eum
 primogenitum in orbem terrae dixit: Et adorent eum omnes angeli eius. Quia
 uerò Deus omnibus uitam communicat, & praestat, undè omnia uiuant, sortitur
 aliud nomen, quo dicitur **יְהוֹי צַדִּיק** El chai, id est Deus uiuus. Vocatur quoque **יְהוֹי**
 Sadai, id est sufficiens pro omnibus, aut sufficienter dans esse, uitam, & omne
 bonum: Et Christus noster non tantum uocatus est Deus uiuus, sed uita, praestās CHRISTVS.
 non modo uitam communem, sed meliorem dicens: Ego uitam aeternam do oui-
 bus meis, id est electis merentibus, & credentibus in me. Agens tandem Deus

CANTICI SECVNDI

domesticè & generali quodam influxu cum omnibus, dicitur, **אֲדֹנָי מֶלֶךְ** Melech & Adonai, id est Rex & Dominus omnium omnia gubernans, Et Cbristus à Ioanne in Apocalypsi dicitur Rex regum, & Dominus dominantium, & princeps regū terræ. Multa sunt alia nomina pertinentia ad diuinitatē, quæ possemus adducere, sed hæc sufficient, quæ in scriptura sacra celebriora sunt, & à quibus alia omnia depēdēt, imò (ut dicūt secretiores theologi) omnia diuina nomina deducūtur ex quadrilatero, uel tetragrāmo: quo cognito omnia alia cognoscuntur. Et quo cōcluso in nomine Iesu, omnia alia intelligūtur in eodē conclusa.

Quomodo in nomine Iesu omnia tam producta, quàm diuina nomina includantur.

Cap. VII.

Nisi uirtus omnium nominum includeretur in nomine Iesu, non diceret Apostolus: Dedit illi nomen, quod est super omne nomen. Magnum quippe uerbum est, quo ait: Dedit illi nomen quod est super omne nomen: Est quidem super omne nomen rerum omnium creaturarum, etiam Angelorum, ut alibi dicit Apostolus: Tanto melior angelis effectus quanto differentius præ illis nomen hæreditauit. Et quia uirtus omnium nominum diuinorū includitur in nomine Iesu, cū reuerentia dicemus, quod hoc nomen sit super omnia nomina experimentia attributa, uel proprietates particulares: Nam sicut omnia dedit ei Pater, sic etiam ipsi donauit nomen importans illa omnia, ut sit ipsum nomen conueniens nominato. Quanto etiam artificio omnia includantur in nomine **יהו** aliquantulum percurramus. Apud eos, qui periti sunt in arithmetica formali, numerus simplex indicat diuina, denarius cælestia, centenarius crassiora & corruptibilia, millenarius uerò iterum diuina, & Deum, quem tandem omnia repetunt: Ideo in fine Canticorum dicitur: Mille tibi Selomo, id est tibi, qui es pax tua, & ducenti iis, qui custodiunt fructus eius, id est nobis in carne corruptibili uiuentibus, qui custodire quærimus mandata eius, ex quibus capimus fructus uitæ æternæ: Quam doctrinam sequuntur sapientes Hebræi, dum declarant mysterium illud teruma, quod nos decimationem dicimus: in qua centenarius est populi: denarius uerò, qui est decima centenarij datur sacerdotibus uiris utique cælestibus: decima autem huius denarij, quæ est unum, datur Deo. Ecce igitur, quod numerus simplicior datur Deo, centenarius crassiori populo adhuc rudi, & corruptioni obnoxio, sed denarius sacerdotibus medianibus inter utrumque: Hæc autem omnia intelliguntur conclusa in nomine Iesu: componitur enim ex tribus literis, quarum una importat numerum simplicem, scilicet **י**: alia, quæ est **ד** denarium, alia autē id est **נ** centenarios includit. Nec mirandum est, si litera importans numerum non unitatem, sed senarium referat, quia non sine sacramento factum est: Nam cum opifex summus deuenerit in fabricam per senarium, numerum utique primo perfectum, conueniens est, ut includatur in nomine uerbi incarnati, per quod facta sunt omnia. Sed quāto mysterio egressus in fabricam fuerit per senarium, præter ea, quæ alibi dicta sunt, hæc pauca

perfringemus. Monas, & summè unum fecundum est, ideo alterum producit, unde binarius confurgit & inter producentem & productum est relatio mu-
 tua, ecce ternarius: complica modo tria, dabuntque senarium sic faciendo, unum
 & 2. faciunt tria: quibus si adduntur tria, faciunt 6. quorum primus ternar-
 rius collectus ex producente, producto, & relatione mutua, uel amore recipro-
 co est in Deo: alter autem ternarius est in rebus creatis, cum omnia contineant
 uestigium Dei etiam in numero: habent enim materiam, & formam, ex qui-
 bus resultat compositum, quod tertium quoddam uocant. Nec instetur de ange-
 lis, quia etiam illi suam materiam, & suam compositionem habent. Est quoque
 alius ternarius in unaquaque creatura, principium uidelicet medium, & finis.
 Et bene inter literas significantes numeros in nomine Iesu ponitur י per quod ar-
 bor uitæ designatur, cum ipse fuerit & ipsa arbor uitæ, & uita, & omnibus do-
 nās uitæ. Ecce igitur quàm bellè in hoc nomine Iesu indicatur omnia inclusa fuis-
 se in nominato, ut inquit Apostolus: Quoniam complacuit, Patri uidelicet, omnè
 plenitudinē inhabitare facere in eo, & per eū recōciliari, aut recapitulari om-
 nia. Sed cū producta qualibet cōtineatur in Christo homine, etiā rationes pro-
 ducentes, & operātes, quæ sunt in archetypo continentur in Christo Deo: De
 quibus omnibus exarare longum nimis esset, & ulterius progredere, quàm
 præsens exigat opus. Quomodo autē principalia nomina Dei, & quæ frequen-
 tius in scriptura sacra apertè repetuntur, in hoc nomine ישי Iesu cōtineatur, ad-
 umbrabimus. Hoc nomē quadriliterū est celeberrimū, & frequētissimū, quod
 sic scribitur ישי nec exprimi potest: sed quādo legitur, pronuntiatur Adonai.
 Huius itaq; nominis duæ literæ præcipuæ, uidelicet atq; י cōtinētur in nomine
 ישי Duo uerò י maximè mysterio mutatur in י: Dicunt enim secretiores theolo-
 gi, q̄ summus opifex Deus spiritualia omnia produxit per quandā uim significa-
 tam in priori י Corporalia uerò per uirtutē signatā in posteriori י. Et cū om-
 nia per uerbū humanatum, quod nominatur Iesus effecta sint, uirtutes, aut pro-
 prietates ipsæ signatæ per illa duo י includuntur in eo. Sed quia Iesus datus, &
 missus est nobis tanquā redēptor, & ductor ad uerā quietē, quæ est uita æter-
 na, imò factus est ipsa quies nostra, ideo in loco illorū duorū י significantiū ra-
 tiones principij in nomine ישי Iesu ponitur י, quod est principij ישי sabat, &
 ipsum significat, quod interpretatur requies. Ecce quot & quāta mysteria im-
 portantur in tribus literis huius nominis ישי Iesu. Nā, diuinitatē significat, ut est
 notissimū apud ipsos theologos: י arborem uitæ, & י requiē: denotaturq; q̄ Ie-
 sus noster est Deus omnes uiuificans utraq; uita, & tandē beatificās in requie il-
 la æterna. Extat quoq; illud nomē quadriliterū alio mysterio in nomine Iesu, p̄
 uia uidelicet numerorū adiuncto nomine matris, à qua substantiam corporis tra-
 xit: Nam quatuor literæ illius nominis reddunt in numero 26. & nomē matris,
 quod est ימימ miriā dāt 290. Qui numerus iunctus cū illis. 26. cōstituit. 316,
 quæ etiam numerū dant literæ nominis ישי. In quo denotatur nominatum ipsum

CANTICI SECVNDI

David
CHRISTVS.
Exod.
 à patre Deo, matreque humana processisse. Per hanc eandem viam numerorum concludimus conclusum in Iesu illud terrificum nomē יְיָ sadai: cuius literæ in numero dant 314: Cui numero si addatur binarius, qui corporaturam significat, constituit 316. qui est numerus literarum nominis יְיָ ut nuper diximus. Data est quo huic uirtus illius nominis יְיָ sadai, quod semper terrificum fuit in hostes humani generis: Vnde in psalmo 90. qui factus est ad terrendos illos hostes, dicit propheta: In umbra Sadai morabitur: Pro quo nos habemus: In protectione Dei cæli commorabitur. Cum igitur Christus cognosceret ipsius nominis uirtutem in suo fuisse conclusam Apostolis mysterium referauit dicens: In nomine meo dæmonia eiciunt, & cetera quæ sequuntur. Est quoque in nomine Iesu hoc nomen יהוה quod Deum significat: & יהוה quod idem est cum suo plurali יהוה: quamuis aliquando hoc nomen sit singulare, & importet singularem Deum diffusum, & multiplicatum in multa creata. Hinc in mundi fabrica, quando Deus sese diffundendo in creaturas cæpit multiplex apparere, inducitur fabricans sub hoc nomine Elohim, dicente scriptura: Et dixit Elohim, & fecit Elohim, creauitque Elohim: Quod aliqui non intelligentes malè traduxerunt dicendo: Creauit Dij. Alij uerò adiungunt cum uerbo singulari nomen singulare dicentes, quòd per illud intelligitur trinitas, & pluralitas personarum: Sed uerè & propriè exponendo, per illud nomen Elohim intelligitur opifex diffundens se in multa, uel iudicans multos per ministros multiplices exequens iudiciū: Vnde in scriptura aliquando & angeli exequentes Dei iudicia, & iudices iudicantes dicuntur Elohim. ut habemus in Exodo, quando fures, & damnificantes iubentur deduci ad Elohim, ut ab eis iudicentur: ubi nos traductum habemus ad Deos horum causa perueniet. Horum igitur nominum non tantum uirtutes, quæ sunt misereri, distribuere, & iudicare conueniunt in nostro Iesu, sed etià mysteria literarum: Quæ si declarare uoluerimus, dubito ne ulterius progrediamur, quàm scribere, aut fari liceat: Aliquid tamen, uel in superficie percurremus: In hoc igitur nomine יהוה prima litera est י, quæ explicata in suis literis dicitur יהוה mille significat, quod iam attributū declarauimus: nostro uerò Salomoni, qui est pax sibi ipsi, & uerus Rex pacificus: Si uerò numerus illarum trium literarum supputetur, grande adhuc insurgit mysterium, י enim dat 80. ה 30. וה unū: Qui numeri simul iuncti reddunt 111. centenarium uidelicet, denarium, & unitatem, de quo supra diximus. Et si attendatur ad characteres numerorū, adhuc prospicietur mysteriū: Sunt enim tres emanates ab uno characterē, qui unū importat, ut innuatur, quòd trinitas personarū prouenit, & cōtinetur in una unitate, sicut etià pronuntians ipsum יהוה necesse est, ut explicemus in tres literas illas supradictas. Habemus igitur יהוה mysterium unicæ deitatis, & trinitatis: Sed huic additur ה, quod significat 30. in numero, id est tres denarios, ad denotandam uirtutem cælestem munitam sanctissima trinitate, per quam Deus tanquam per causas secundas disponit omnia inferiora: Quæ omnia si in Christo Iesu reperiuntur,

clarum est: Est enim I E S V S principium significatum per $\aleph$, sicuti ipsemet testatur dicens: Ego principium, qui loquor uobis. Et est in eo ratio trinitatis, dum de Patre ait: Pater in me est: Et iterum: Ego & Pater unum sumus. De Spiritu sancto quoque inquit: Ille de meo accipiet. Ex quibus colligimus rationem trinitatis, & principium esse in eo, undè ipsi competat nomen illa duo importans. Et hinc conuicere possumus, quomodo etiam uirtus supremi nominis contineantur in Iesu: Illud enim est $\aleph$ incipiens ab $\aleph$ & continens ν & duplex η , Per quod $\aleph$ scientibus mysteria literarum denotatur principium primū, & finis ultimus, cum significet unum, & mille, qui est cubus denarij, & ultimi numeri simplicis: Similiter ν importat principium, sicut eius interpretatio indicat, & importat finem, cum sit litera significans ultimum numerum: Undè utraque litera diuina est, & utraque significat principium, & finem, quod idem est: quia illud, quod est principium rerum, est etiam finis earum: & una figuratur per aliam: Nam $\aleph$ figuratur ex duobus ν interposito transuersaliter uno ν : Idcirco in nomine quadrilatero, & in nomine Iesu ponitur ν pro $\aleph$, & pro ipso ν : Et sic habemus in nomine Iesu mysterium duarum literarum, & significata earum in ipso nominato: quia ipse Iesus est principium (ut nuper diximus) & est finis dans quietem, & beatitudinem. Sunt quoque in illo supremo nomine duo η significantia duos exitus producentis in res productas: In quibus omnibus productionibus intercedit Filius, dempta productione sui ipsius à Patre: Hinc dixit: Pater meus usque modo operatur, & ego operor, secū uidelicet omnia producēdo. Nec ulterius procedamus in huiusmodi mysteriis declarandis, quamuis plurima sint. Quia igitur uirtus, & mysteria omnium nominum continentur in nomine Iesu, non est mirum si Paulus dicit, quod in hoc nomine omne genu flectitur cælestium, terrestrium, & infernorum.

Idem.

Paul.

Cur solum Iesu nomē hodie inuocetur à ueris Dei cultoribus. Cap. VIII.

 Cur in omnia nomina, atq; uirtutes omnigenas ipsorū cōclusas declarauerimus in Iesu, & eius nomine, meritò ipsum nomē solū inuocamus, iuxta Zachariæ uaticinium, quo ait: Et erit Dominus rex super omnē terrā, & in die illa erit Dominus unus, & nomē eius unū. Nec aliquis inuenitur, qui fuerit rex uniuersæ terræ, & Dominus, nisi Iesus, sub quo destructa idololatria omnes habuerūt eū in Regē, & Dominū, paucis Hebræis dispersis exceptis, quousque insurrexit bestia illa Mahumetb: Nec tamen inde aliud datum est nomen hominibus, in quo saluari possent, nisi nomen I E S V, ut dixit Petrus in Actibus Apostolicis: Quod diffundi iussit in omnes gentes, sicut quadrilaterum nomen erat solummodo notum in populo Israelitico: dixit enim ad Ananiam de Paulo: Vas electionis est mihi iste, ut portet nomen meum coram gentibus, & regibus, & filiis Israël: quod & fecit: Nā statim ex Damasco abiit Ierusalem, inde Tharsum Ciliciæ metropolim, deinde Antiochiam egregiam Syriæ urbem, Postea Phrygiam, Galatiā, Troiam,

Zacha.

Petrus.

CHRISTVS.

CANTICI SECVNDI

Macedoniam, Athenasque, ubi uigebat mundi sapientia. Post hæc Corinthum, Epbesum, Miletum, Con. Rhodum, & per insulas illas Achaiae, & Graeciae ulterius proficiscens perrexit ad Arabes, & uenit in Italiam: & profectus est usque ad Hispanos per Asiam & Europam portans, & diuulgans nomen Iesu. Et quod reliquum mundi erat, cæteri Apostoli nominis huius uirtute compleuerunt, ut omnes & omnia petere possent in nomine Iesu, sicuti ipsemet docuit dicens: Quicquid petieritis Patrem in nomine meo, dabit uobis: Cuius nominis tanta est uirtus, ut omnes in eo ditari possint, dicente Paulo: Diues in omnes, qui inuocant illum, id est nomen I E S V, quod tam lene, tam communicabile, & diffusiuum suisus est, ut oleo in Canticis comparatur, ubi dicitur: Oleum effusum nomen tuum, quia eius uirtus chrismate plena diffunditur in eos, quos tangit, sicut oleum in panno: & quia sanat, quia condit, & omnia facit, sicut uerum oleum scientibus ipsum suscipere, & inuocare, sicuti Apostoli faciebant: Nã in nomine eius loquebantur linguis, dæmones expellebant, infirmos sanabant: Dixit enim Petrus ad claudum sedentem ad portã speciosam templi: Argentum, & aurum non est mihi, sed melior thesaurus, uirtus uidelicet nominis Iesu in quo precipio tibi, ut surgas, & ambules: & protinus consolidatæ sunt: bases eius, & plattæ: & exiliens stetit ambulans, & intrans in templum, laudans Deum. Fluit quippe uirtus nominis illius, quãdo debite inuocatur, sicut fluuius à fonte: Nã (ut Democritus ait, & post eum Epicurus) uox, & nomẽ sonãs est tãquã rheuma, aut alueus cõducens uerbũ mentis, quæ est tanquã fons, dans uirtutẽ uerbo prolato & cõcipiẽs ipsum: Sed ueri aluei diuinorũ nominũ sunt in idiomate Hebræo cũ suis characteribus, quibus primo illa nomia etiam mysterio maximo descripta sunt. Hinc Iambl. ait: Dij, id est angeli agẽtes nobiscũ sermonẽ barbarũ, Hebræũ uidelicet, quasi satis cõgruẽtem approbauerũt, præsertim, quia antiquior, & primus fuit modus loquẽdi: Sed addamus hoc: quia characteres illi tũ ex numeris importatis, tũ ex effigiatione rerũ cælestiũ mirabiles, & mysteriosi sunt: Idcirco & Zoroastres peritissimus in operando docet, ne barbara uerba, id est Hebraica immutẽtur in sacris: Quod & ecclesia catholica plerisque in locis obseruauit, sicuti quando iussit dicere alleluia, quod significat laudate Iah, quod est nomẽ diuinũ maximi momẽti, & fecundũ nominis tetragrammi, quia plenus illis duabus literis reddit in numero 26. qualis est numerus quadrilateri: Sic & illud Adonai Domine: & illud ofianu, pro quo nos dicimus ofana: & illud, Dominus Deus zebaot, pro quo corrupto uocabulo dicitur sabbaot: hoc enim uocabulum req.ies sonat in plurali: illud autem exercitus: hic enim debet dici Dominus Deus exercituum. Et nomen redemptoris nostri scribi deberet tribus literis tantummodo ipsius plenis mysterij scilicet Iah. Nec addenda est litera I combinata, ut aliqui opinati sunt, quia illæ iam (ut diximus) conuersæ sunt in I. Nec aponendum est secundum I dicendo Iah, quamuis Latine dicatur, sic exquirente ordine declinationis grammaticalis: De quo non multum curan-

dum est, quia mysteria non sunt in idiomate Latino, sed Hebræo, ubi attendendum est, ne aliquid ad datur, uel minuatur: quia multa destruerentur mysteria, quæ rã in significatis literarũ illius nominis, quàm in numeris earum, & etiam in uaticiniis correspondentibus continentur: ex quibus aliqua uel pauca percurreremus. Habent pro constanti secretiores Theologi, quòd oracula multoties cõtinēt Theolo.
 nomina illorũ, de quibus prophetatur, in principio, sine, uel medio dictionũ: scũ
 dum quẽ modũ nomẽ Mesſiah sæpius reperitur, ut in uersiculo psalmi septuage-
 simi primi: Ante solẽ permanet nomẽ eius, & benedicentur in ipso omnes tribus Pſalm.
 terræ: Nomẽ enim. יהוה Iesu continetur in capitibus horũ uerborũ, permanet no-
 mẽ eius, & benedicẽtur, quæ in Hebræo sic dicũt: יְהוָה וְיִתְבָּרַךְ inin semo
 uet barcu: ubi si accipiãtur capita dictionũ, quæ sunt יהוה & יְהוָה cõstituit יהוה Iesu:
 Quod nomẽ fuit ante solẽ, & in ipso benedicte sunt õnes gẽtes. Similiter in lib. Gen:si.
 Gen. cap. 49. ubi dicitur: Veniat Mesſiah, & ipsi cõgregabũtur, capita dictionũ
 cõstituit nomen Iesu, quæ in Hebræo sic dicunt: יְהוָה וְיִתְבָּרַךְ יָבוֹא שֵׁל וְלוֹ. Ca-
 pita enim sunt יהוה & יְהוָה: Quæ literæ collocatæ ordine Hebraico reddũt יהוה. Sed
 mirabilius est in psalmo nonagesimo quinto in uerbis illis: Latentur cœli, &
 exultet terra, contremiscat mare, & omnis plenitudo eius: Exultabũt campi, &
 omnia, quæ in eis sunt: In quorum uerborum capitibus habetur nomen quadrili-
 terum completum: Et postea idem nomen absque ultimo ה. Deinde nomen Iesu
 ad denotãdũ, q̄ quadrilaterũ illud cõplecti debebat in nomine Iesu, tanq̄ succes-
 sore suo, cui quodãmodo cedebat, quia uirtus illius nominis quadrilateri data est
 Iesu, cui Pater omnia dedit: Vnde probat author Sepher temunot per illud ה ul
 tĩũ ipsius nominis quadrilateri, diuinitatẽ debere uniri cũ humanitate, & effici
 Mesſiah, in quo existeret uirtus illius magni nominis: Ideo uniuntur nomina, &
 succedit nomen Iesu, incõpleto illo quadrilatero, quando secũdo repetitur: Quia
 sicut in priori testimonio uenerabantur cõpletũ, sic in secũdo, & ultimo cessisse
 inuuitur (ut diximus) nostro Iesu: Verba enim Hebræa textus illius psalmi sic
 habetur יְהוָה וְיִתְבָּרַךְ יָבוֹא שֵׁל וְלוֹ: Quæ
 rũ dictionũ capita ordine Hebræo posita sunt יהוה ה יהוה. Sed postquã de li-
 teris nominis Iesu pertractamus, opportunũ existimaui explicare etiã q̄ ex lite-
 rarũ interpretatione plures literæ in illo reperiri non debeat, cũ istæ perfecte
 importent ea, quæ continentur in nominato per hoc nomen יהוה: Nam, princi-
 pium significat י ipse & principium sabbat inuens ipsum requiem, & finem. De-
 notant igitur, q̄ ipse est principium, finis, & requies omnium, sicut in Apoca-
 lypsi ipsemet ait: Ego sum א, & ו: principiũ & finis. Et cum in his uerbis omnia
 includantur, sufficiunt illæ literæ, neq; aliæ debẽt apponi. Completur insup hoc
 nomen יהוה ex numero maiori, minori, & medio in denariũ, qui est numerus cõ-
 pletus: Est enim senarius, unus denarius, & tres cẽtenarij, qui simul iuncti cõsti-
 tuunt decẽ, numerũ quidẽ perfectũ, & cõstitutũ ex omnibus generibus rerũ, spi-
 ritualiũ uidelicet, cœlestiũ, & terrestriũ, quæ importãtur p numeros, denarios,
 ○○ iij

CANTIGI SECVNDI

Paul. *et* centenarios, iuxta illud, quod Paulus sæpius repetit dicēs: In ipso est omnis plenitudo, *et* in ipso reconciliantur omnia. Sed inferiora dimittentes, ut loquamur de superioribus, dico quod omnes aquæ supernæ gratiarū, *et* donorū collectæ sunt in ipso, tanquam in uera piscina superiori, de qua in Canticis dicitur: Oculi tui, sicut piscina in hesbon, id est in cogitatione uel uerbo, in quo omnia continebantur antè quàm crearentur: Hesbon enim cogitationes ad uerbum significat: Vnde ubi nos habemus, in principio erat uerbum, in Hebræo habetur בראשית היה הטבון *beresit baiab hesbon*, id est erat cogitatio, uerbū, piscina, in qua continebantur omnia, antequam crearentur. Est iterum uera piscina probatica, in qua lauari debent omnes oues reponendæ in dextera summi Iudicis: Quæ piscina figurabatur per illam, quæ erat in Ierusalem terrena, in qua sanabatur unus, quisquis fuerat ille, *et* à quacunque detineretur infirmitate, quia unica ratione sanandi in uerbo diuino sanantur omnes à quacunque ægrotatione, iuxta illud prophetæ: Misit uerbum suum, *et* sanauit eos. Hæc pauca, uel minima sunt cōparatione eorum, quæ dici possent de hoc sanctissimo nomine, quod à Deo fuit nominatum, denuntiatum ab angelo, imposiitū a parentibus, celebratū à mundo, ueneratū ab omni genu, positiūq; omnibus in salutē, dæmonibus tamē in errorem, *et* operatibus in uirtute: Nā in seraphinis ui ignea inflāmat: In cherubinis splēdet: In thronis cōpaginat: In dominationibus imperat: In uirtutibus exequitur: In potestatibus arcet: In p̄cipatibus curat prouincias, principes, *et* magistratus: In archāgelis sacerdotio fungens dirigit mortales in Deum: In angelis omnia nostra curat: In homine omnium uinculo omnia operatur: Docet namque, *et* uariis loquitur linguis in apostolis: ueritate fulget in euangelistis, & doctoribus: uirtute diffunditur in operantibus miracula: dulcedine replet contemplantes: ueniam præstat pœnitentibus: *et* omnigenum auxilium omnibus indigentibus Nec ultrā procedendum est ad particulares uirtutes huius nominis, in quo cuncta nobis nunc petenda sunt: quia cū omnia in ipso includi, *et* ab eodem dependere demonstrauerimus, superfluum duxerim laborare per singula.

David

Qualiter ex scriptura sacra præfiguratum habeamus Christum esse
fontem totius meriti, gratiæ, *et* gloriæ. Cap. IX.

MT nominatū nomini correspondeat, sicut in nomine omnia contineri cōprobauimus, sic necesse est, ut in ipso nominato cōtineatur omnis uirtus, omne meritū, *et* omnis gratia, à quo tanq̄ à fonte ueni paradisi deliciarū irrigetur uniuersa terra. Verū quæ de huiusmodi a nostris Theologis tractata sunt, quasi iā triuialia suis in locis legēda relinquentes p̄stringemus tantūmodo aliqua, quæ in diuinis oraculis occultantur: Et primo ea, quæ factis præfigurata sunt: postea, quæ diuinis oraculis sunt prædicta, enodabimus: Petēribus enim Phariseis uerū signū aduētus Messieib respōdit Christus: Generatio hæc signū quærit, *et* nō dabitur ei signum, nisi signū Ione

CHRISTVS.

pphetæ: Quia sicut fuit tonas in uentre ceti tribus diebus, & tribus noctibus, sic
 erit Filius hominis in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus. Attenden-
 dus est hic sermo Christi, quo non sine causa prætulit signum Ionæ cæteris si-
 gnis, quia in eo illud includitur, propter quod præcipue uenerat Christus. Red-
 emptio humana per plenitudinem gratiæ, & meriti: Cuius rei (prout poterat
 parus homo) Ionas typum elegantissimum gessit: Ideo aliis omisis, in quibus ce-
 lebrata est trinitas dierum, Ionam solummodo exposuit, & adduxit in signum:
 Profecti enim filij Israel de monte Ephraim perrexerunt uiam trium rerum: &
 ambulauerunt tribus diebus per desertum Eiham: Stetit que Daniel in lacu leo-
 num, & tres pueri in fornace, & Ioseph in carcere uaticinans per trinum die-
 rum numerum, hæc tamen signa nusquam adducuntur a saluatore in exemplum,
 & typum, sed solummodo Ionas, quia in eo solo celebratus est redæptionis pro-
 gressus: quem ut explicemus, exordiemur a nomine: Iona enim columba interpre-
 tatur animal simplicissimum, quod offerebatur in purificatione partus mulieris
 maledictæ, & condemnatæ per peccatum originale, ut cum dolore, & immun-
 ditia pareret: Ideo aptè figurat Christum innocentem, & mansuetum oblatum in ablu-
 tionem, & purificationem omnium inquinamentorum, quæ cõtraximus per peccatum. Ve-
 rum ingrediamur ad secretiora mysteria, Huic Ionæ præceperat Deus, ut prædi-
 caret Niniuitis errantibus: Et Christo præcepit Pater, ut prædicaret, & redime-
 ret totum mundum deperditum. Timuit Ionas subire onus impositum, & fugere satage-
 bar: Et Filius Dei cepit pauere, & tædere, fugamque procurare ad Patrem dicens:
 Pater, si possibile est, trãseat à me calix iste. Confugit Ionas ad mare superex-
 celsum uidelicet, & ad aquas misericordiæ, & gratiæ, quã procurauit Niniuitis:
 Confugit & Christus ad aquas ad quas inuitabat sitiētes, & p quas saluos nos
 fecit, & expurgauit: In cuius expurgationis signum merito aquam elementarem in-
 stituit. Orta est tempestas in mari ex fuga Ionæ, aut ex impetrata uenia pro Ni-
 niuitis, facta contentione ante tribunal iustitiæ diuinæ, quæ nolebat permittere,
 ut scelera Niniuitarum transirent impunita. Orta pari modo, & excitata est
 procella in caelo, & in mundo, quia non patiebatur idem tribunal, ut liberaretur
 humanum genus sola intercessione redemptoris, absque condigna pœnitentia scelerum
 suorum: Factum est (inquit Ioannes) prælium magnum in caelo non solum ex
 rebellionem draconis, & satellitum suorum, sed etiã, quia nolebãt pati, ut humanum ge-
 nus redimeretur, maxime absque cõdigna pœna: Quærebãt enim à Deo esse si-
 bi, ut scilicet deuorarēt humanum genus iuxta flagitia. Obrulit sese Ionas passurum
 pro Niniuitis dicens: Tollite me, & mittite in mare, & cessabit mare à uobis: scio
 enim quod propter me uenit hæc grãdis tempestas: at ego non renuo mari tra-
 di, ad quietandos hos tumultus suscitatos contra peccata Niniuitarum, pro quo-
 rum uenia sum deprecatus, Pari modo Christus uidens totum Dei tribunal a-
 gitatum, atque expetens uindictam malè actorem à genere humano, & quod
 non poterat stante iustitia mitigari, dixit ipse Filius Dei: Ecce ego, mittite in hoc.

CHRISTVS.

IOAN.

CANTICI SECVNDI

Isaias
Euang.
Isaias
Ierem.
CHRISTVS.
Idem.
ibidem.

mare memet paratum suscipere omnem pœnam, quæ debetur omnibus transgressoribus, qui sunt in hoc mundano mari. De oblatione hac facta ab antiquo loquutus est Isaias, dum in eius persona dixit: Ecce ego, mitto me. Sed de eadem facto exhibita habemus in euangelio, quando ipsi timenti bibere calicem passionis semper tamē parato obedire paternæ iussioni misit Pater æternus angelum, qui confortaret eum: & exponeret, quæ agitabantur à tribunali diuino: Nam tunc ipse, sicut antea dixerat Patri, non mea, sed tua uoluntas fiat, opere completit offerrens se (ut uaticinatus est Isaias) quia ipsemet uoluit: Et tunc suscepit iniquitates omnium nostrum, quas Pater posuit super eum: Tuncque portauit omnes dolores nostros, qui tot, & tanti fuere, ut clamet Ieremias: Magna est uelut mare contritio tua. Et quãuis Ionas in se peccata Ninuitarum suscepit, & Christus peccata totius mundi, oportuit tamen, ut & Niniuitæ, & populi totius mundi suscipere aliquam partem pœnæ patientes & ipsi, sicuti æquumerat: Ideo Ionas intrans ad Niniuitas prædicauit pœnitentiã protestã, quòd ex sententia iam lata usque ad quadraginta dies debebant pati pœnam subuersionis, si uidelicet per pœnitentiã immutaretur sententiæ executio. Ad hanc igitur immutandam saccis uestiti sunt omnes à maiori usque ad minimum, & salua facta est ciuitas; Pari modo & Christus cum missus à Patre prædicare cœpisset, sic exorsus est: Agite pœnitentiã, & appropinquabit uobis regnum cœlorum: Cuius restitutionem uobis impetraui, dummodo uelitis mecum condolere, & pœnitere, id est reuerti ad Deum, quod est uera pœnitentiã. Hinc iterum ait: Nisi pœnitentiã egeritis, omnes simul peribitis, esto quòd fecerim, & faciam ne pereritis, quantum in me est, quia oportet (sic iustitia exigente) ut & uos cooperemini. Sed conqueritur Christus de mundo & de Hebræis præsertim præferens Niniuitas, & dicens: Viri Niniuitæ surgent in iudicium cõtra generationem hæc, & condemnabunt eã, quia egerunt pœnitentiã ad prædicationem Ionæ, & ecce plusquam Ionas hic: nam ille fuit umbraticus, & figuratiuus saluator ad unum populum tantummodo destinatus, qui relapsus tandem interit: Christus autem uerus saluator pro toto humano genere introiit semel in sancta, æterna redemptione inuẽta, dans utiq; nobis continuè gratiam, qua operari possimus ea, quæ pertinent ad salutem, & impariẽs de meritis pro nobis acquisitis, & tandem tribuens gloriam accumulatiuissimè præparatam: undè eius gratia operamur bonum, & eius meritis deuenimus ad salutem, & gloriam.

Idem comprobatur uaticiniis.

Cap. X.

Dauid

Paulus

Ecce tantum id habemus ex figura, sed à multis etiam oraculis comprobatum: Regius enim propheta uidens humanum genus præuicasse, & indigere redemptore, qui meritis, & gratia, atque uenia impetrata succurreret indigētibus, sub persona redimētis ait, sicuti bene Paulus interpretatur: Quoniam, si uoluisses, sacrificium dedissem,

animalium uidelicet, sed sacrificium, & oblationem nolasti, aures autē, uel corpus (ut Paulus inquit) aptasti mihi, corpus meum uidelicet offerendum in redemptione prauaricatorum. In capite libri scriptum est de me, ut facerem uoluntatem tuam, Deus meus uolui, & legem tuam in medio cordis mei: In capite quidem, uel in uolumine (ut habet ueritas Hebraica) libri uita scriptus fuit Messias super omnes, & pro omnibus: qui & ipse (inquit Paulus) praedestinatus est in uirtute. Scriptum quippe est, ut facerem uoluntatem tuam, quam faciens mererer pro me, & pro omnibus aliis. Deus meus uolui, & acquieui hoc onus subire: dixit enim: Verumtamen non mea uoluntas, sed tua fiat: Et legem tuam, quam iussisti peccata puniri per sanguinem, & prauaricatorem per me redimi debere, hanc tenui in medio cordis mei: Et hanc iustitiam tuam, qua iubes omnia peccata purgari per ueram sacrificium, & omnia debita solui per eum, qui est diues in omnes, qui inuocant illum. Annuntiaui non tantum in synagoga Iudaeorum, sed in ecclesia, & congregatione magna omnium gentium, pro quibus me ipsum obtuli in uerum sacrificium: Cuius omnes illae antiquae immolationes erant figurae, non quidem expiantes, sed placantes accusatores, quousque offerretur uerum sacrificium expurgans, & iustificans: Vnde magno mysterio liber Leuiticus, in quo tractatur de sacrificiis, incipit **אֶתְּחִלָּה** uaicra: Vbi non sine mysterio dicit scriptura in principio uoluminis: Et uocauit Mosē, non exprimens qui uocauerit, sicut dicere consueuerat: Et uocauit Dominus, & loquutus est Dominus, & huiusmodi: Vnde inquirendū est, quis uocauerit, cum non sine mysterio praetermissum sit in hoc principio libri, quod in toto progressu facere consueuit: Sed si supputetur numerus importatus per literas illius principij, quod est **אֶתְּחִלָּה** mysterium incipit indagari: dant enim illae literae (ut patet scienti supputare) 316. adiuncto **א**: ubi innuitur Iesu **אֶתְּחִלָּה** quod nomen tantumdem in numero importat: & est nomen illius, qui dedit uirtutem omnibus sacrificiis: Cui adiungitur **א** Patre significans existentē cū Filio, & omnia secū operantem, sicuti ipsemet Filius testatur dicens: Pater meus usque modō operatur, & ego operor: Et iterū: A me ipso facio nihil, sed sicut docuit me Pater, haec loquor: Et qui me misit, mecum est. Ab isto igitur Messia pleno paterno numine incipit liber, ubi tractatur de sacrificiis offerendis ipso Patri, & typum gerentibus ueri sacrificij, quod ipse Messias obtulit, & in uirtute cuius illa sacrificia umbratica offerebantur. Hic est ergo, qui existens non tantum ante Mosē, sed antequam Abraham fieret, Mosē uocauit, & excitauit, ut faceret ea, quae ipsum praefigurabant: & ut de eo in capite libri scriberet, & in principio Geneseos, & in principio huius uoluminis: Quod bene narrat ille, de quo scriptum erat: qui dixit ad legisperitos, ut habetur in euangelio Ioannis: Si crederetis Mosi, crederetis forsitan & mihi: Ille enim scripsit de me. Non habetur, ubi Mosēs clarē scripserit de eo: sed si ille, qui solus habet clauēs aperiendi scripturas, nobis eas commodauerit, ex mille, & pene infinitis locis aperire, & enotare poterimus, ubi Mosēs scripse-

Paulus.

Leuiti.

CHRISTVS.

Idem.

CANTICI SECUNDI

Zacha. rit de eo: sed profequamur. Zacharias etiam idem mysterium aperit domestico sermone loquens cum redemptore, et dicens Tu quoque in sanguine testamenti tui eduxisti uinctos de lacu: Per quem sanguinem nos redemit, omnia debita soluit, & omnem gratiam, et meritum nobis comparauit, ut inquit Petrus: In obedientiam, et aspersionem sanguinis Iesu Christi gratia uobis, et pax multiplicetur.

Quam clarè Isaias hæc omnia unico referauerit oraculo. Cap. XI.

Isaias.

Hieron.

Isaias autem hoc negotium adeo aperte describit, ut non uaticinium sed euangelium iam exhibitum (sicuti inquit Hieronymus) uideatur: Ait enim Parauit Dominus brachium suum, brachiumque utriusque dextrum, misericordiam uidelicet, et gratiam, in oculis omnium gentium: Quod brachium erat tantummodo in populum Israëliticum extensum.

Vnde sequitur: Videbunt omnes fines terræ salutare, uel salutem, aut saluatore Dei nostri, quem scilicet mittet pro omnibus redimendis. Postea propheta ad gentes sermonem dirigens subinfert: Recedite, recedite à cultura, demonum uidelicet, et idolis: Pollutum, id est idolotyrum nolite tangere. Exite igitur de medio eius, cultus, scilicet idolatriæ, et mudabimini ab omnibus inquinamentis, et pollutionibus uestris. Vos, qui fertis uasa Domini, id est qui habetis potestias receptiuas diuinitatis, adeo, ut dicamini templum, et habitaculum Dei: uel uos, qui fungimini officio sacerdotali, nolite uasa, quæ Domino dare debetis, amplius offerre idolis uestris: uasa utique, in quibus locatis sacrificia, uel uasa, quæ estis uos, sicut de Paulo dixit oraculum: Vas electionis est mihi iste: Vel (ut sentit Hieronymus) uos Apostoli, qui fertis uasa, id est uirtutem, in qua habetis, unde possitis baptizare populum, recedite à Iudæis obstinatis, blasphemis, et iniquis, in quorum perniciem paratus est Romanus exercitus. Nec tumultuatim recedatis, sicut olim fecerunt de Aegypto,

CHRISTVS.

Hieron.

CHRISTVS.

Sapient.

sed præcedet uos Dominus, et princeps pacis, qui ait: Ego uobiscum sum usque ad consummationem sæculi. Hoc igitur opus, quamuis aridum, fiet sine strepitu, et tumultu: quia sine strage populorum, imò cum eorum salute, quamquam plerique mortem in testimonium prædicatæ fidei, et doctrinæ sustinebunt: quia id cum pace sustinentium fiet, ut in libro Sapientiæ dicitur: Visi sunt oculis insipientium mori, et existimata est afflictio exitus illorum: illi autem sunt in pace. Et hoc est, quod sequitur propheta: Quonia in tumultu aggrediemur hoc opus, nec cum tumultu exhibitis ab eo, nec cum fuga properabitis ad illud exequendum: Præcedet enim uos Dominus, et congregabit, uel sociabit uos Deus Israël. Ecce seruus meus, populus uidelicet uerè Israëliticus, intelliget, et exaltabitur, et eleuabitur, atque sublimis erit ualde: Nam ex ipso electi sunt Apostoli, qui præfati sunt uniuersæ ecclesiæ, constituti que assessores principis, qui et ipse ex eodem populo Israëlitico traxit originem, et multi alij ex eadem stirpe diuersimodè sublimati. Et sicut obstupuerunt super te multi, quando uidelicet extraxi te de seruitute Ægyptiaca, et præfeci super gentes, et exaltaui te in prodigijs, et miraculis multis, et dedi te super gentes, et regna, sic obstupebunt in isto Redemptore.

& opere eius: Nam qui prius uidebatur inglorius, & uilis inter uiros, & aspectus eius inter filios hominum non reputabatur, hic asperget gentes multas, sanguine suo uidelicet eos mundans: Ideo super ipsum continebunt reges mundi os suum cum reuerentes: Nam quibus non est narratum de eo uiderunt: & qui non audierunt, prophetas uidelicet loquentes, contemplati sunt hoc magnū sacramentum: Quod tam magnū, & arduum est, ut uix sperem me aliquid persuasurum, si enarrare uoluerō: Vnde sequitur: Domine quis credet auditui nostro, id est his quæ audire faciemus? Aut uirtus, & brachium Domini plenum misericordia, gratia, & pietate cui reuelatum est? ut exerceatur, & appareat in hoc, qui ascendit tanquam uirgultum coram eo, ex terra uidelicet carne, & sicuti radix de terra sitiēti, humana scilicet natura arida meritis, & operibus, & priuata influxibus diuinis, quibus possit mereri æternam uitam. Non est ei species, neque decor diuinitatis, aut redemptoris, cum appareat purus homo, & natus iudicetur communi uia. Vidimus eum, & non erat aspectus aliquis, ut faceret ea, quæ omnia alia opera excefferunt: Omnia enim inuouit, & immutauit, & magis occultas uirtutes, & dispositiones, quàm uisibiles oculis corporeis: Bene desiderabamus eum, sed iste uidetur despectus pauper, à patria profugus, nouissimus uirorum: Vir utique dolorum, & subiectus infirmitatibus, & passionibus naturalibus: & tormentis plenus, quibus uexantur etiã maximi sicarij. Et quia absconditus est uultus eius, & despectus à multis, ideo non reputauimus eū, nec existimauimus illum esse, qui in rei ueritate erat: Sed uerè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit habitu inuentus, ut homo: Qui sciret (inquit Paulus) cōpati infirmitatibus nostris tētatus per omnia: Aut tulit infirmitates, & dolores, quia sanauit ægrotos & oppressos, ut exponit Matthæus in octauo capite sui euangelij. Onus quoque nostrum, peccatorum uidelicet, quod maximum est, ipse portauit. Et nos cogitauimus eum plagatū, percussum à Deo, & humiliatum, & non uoluntariè assumpsisse plagas illas ob nostram redemptionem: Sed ipse infirmatus est propter scelera, aut transgressiones nostras, & attritus est propter iniquitates nostras: Quod maximum est: Nam ex lege non iustificabatur quis, nisi à peccato per ignorantiam contracto, aut per mentis surreptionem, & huiusmodi, sicuti supra explicauimus: Ab iniquitate uerò quam **יב** hauon dicunt, & à transgressione, uel rebellionē, quam **יב** David pissab nominant, & ab impietate, quam **יב** nuncupant, nequaquam: Ideo David commisso adulterio, quod est iniquitas: & homicidio, quod impietas dicitur, sciens quòd huiusmodi non purgabantur sacrificiis, dixit: Quoniam si uoluissem sacrificium dedissem, utique holocaustis non delectaberis. Hinc Paulus cū Romanis differens ait: Non iustificabitur quis ex lege. Huiusmodi autem iuebantur lapidari, uel aliquo necis propriæ genere expiari: à quibus omnibus ueniens Messias nos liberauit: ideo sequitur propheta: Disciplina pacis id est modus reconciliationis cum Deo acquirendæ super eū, & liuore eius sanati sumus:

CANTICI SECVNDI

Nam omnes nos, quasi ones errauimus, unusquisque in uiam suam declinauit, omnes peccatis & iniquitatibus, & eis reatibus erant obnoxij, à quibus non poterant eripi: Ideo posuit in eo Dominus iniquitates omnium nostrum: Quod opus, quamuis cum repugnantia partis sensitua, tamè uoluntariè aggressus est: undè sequitur: Oblatus est, quia ipse uoluit. Hinc dixit Petro conanti eripere eum de manu capiētium: Calicē, quē dedit mihi Pater, nō uis ut bibam illum? Et cum antea abborreret Petrus nomen, & opus crucis, dixit ei: Vade retro satana, scādalum mihi es, quia non sapis, quæ Dei sunt, sed quæ hominū. Quia igitur uoluntariè suscepit hoc opus, ideo non aperuit os suum in sui defensionē, sed tanq̄ mutus stetit corā Herode, & Pilato, qui quærebant liberare eum: undè sequitur. Si cut ouis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coram tondēte se obmutescet: Agnus quidem fuit tollens peccata mundi, & scelera omnia, quæ nullo sacrificio expiari poterant, immolatus in uero paschate, & trāsitu ad meliorem uitam. De angustia igitur pro nobis tolerata, & iudicio, atque sentētia quam sustinuit pro nobis acceptus est, & glorificatus. Et cū ea fecerit, quæ quiuis homo facere nequit, igitur supra hominem esse comprobatur: undè subinfert propheta: Generationem eius quis enarrabit? Nā abscisus est de terra, non morientium, sed uiuentium, qui uiuificare nos uenerat. Propter iniquitatem populi mei plagatus est, uel plaga illata est ei, ut sit uox Patris æterni, aut prophætæ enarrantis, quāuis nos babeamus percussi eum, ut expressè intelligatur illa esse paterna uox. Sequitur: Et donabit impiis sepultura sua, id est morte, & sepultura donabit populis peccata eorum, & ueniā impetrabit pro eis: Et diuitias in morte sua acquirere: Siquidem diues erit in omnes, qui inuocabunt nomen illud, quod dedit ei Pater: quia factus est obediēs usq; ad mortē crucis. Nec fecit iniquitatē, neq; dolus inuentus est in ore eius, necesse ipsi fuerit in expiationem propriam pati: propter nos igitur uoluit Dominus contere eum. Et quia ipse sciebat, q̄ si exponeret pro peccato populi animā suam, uisurus erat semen longæuum, sponte eā tradidit: undè uidit semen suum dilatatum, & multiplicatum magis quā illud Abrahamæ, quod sicut stellæ cæli, & arcna maris fuit innumerabile: Nam ultra electos, & consignatos principes, turbam magnam genuit, quam dinumerare nemo poterat. Fuit quoq; longæuum semen eius, quia ipsius familia in æternum durat, & potitur perpetuo regno, ut in psalmo dicitur: Semen eius in æternum permanet, & thronus eius, sicut Sol in conspectu meo: Et iterum: Et ponā in seculū seculi semen eius, & thronum eius, sicut dies cæli. Sequitur: Et uoluntas Domini in manu eius dirigetur, uel germinabit, aut prosperabitur, ut habet ueritas literæ: Patri enim dixit: Non mea, sed tua uoluntas fiat: Et iterum: Meus cibus est, ut faciam uoluntatem Patris mei, qui in cælis est: Quam etiam nobis obseruandam explicauit dicens: Omnia, quæcunque audiui à Patre meo, nota feci uobis. Sequitur: Pro eo, q̄ laborauit anima sua, aut præ labore animæ suæ uidebit saturitatem, iuxta regulam ab eodem publicatam, Beati qui esuriunt, & sitiunt in

CHRISTVS.

Psalm.

CHRISTVS.

stiam: quoniam ipsi saturabuntur. In scientia sua ipse iustus iustificabit seruos meos multos: Descenderat enim super eum spiritus sapientiæ; & scientia, qua sciens, quæ Deo placita sunt, & ad iustificationem nostram exquiruntur, illa omnia efficere sedulo procuravit portans iniquitates ipsorum seruorum Dei. Sequitur: Quia propter diuidam, uel dispartiar ei plurimos; assignans eos ipsi in populos, quibus ipse diuidat, & tribuat de sua plenitudine: Nam fortium, id est principum tenebrarum diuidet spolia, sicuti inquit Apostolus: Expoliās principatus, & potestates: De quo & Regius propheta decātat: Species, uel palchritudo domus diuidere spolia: Quæ spolia reportauit ex uictoria habita in morte sua, ideo subinfertur: Pro eo, quod tradidit in mortem animam suam, mortem utiq; ignominiosam, undè sequitur: Et cū iniquis uel rebellibus connumeratus est. Sed ipse peccata multorum tulit, eorum uidelicet, qui uolūt ipsius redemptionis beneficium, & portare crucem sequentes ipsum. Et pro transgressoribus, aut rebellibus, uel crucifixoribus suis rogauit dicens: Pater ignosce illis: Nec tantum pro crucifixoribus, sed pro omnibus aliis, dicente Paulo: In diebus carnis suæ obtulit preces cum lachrymis, & clamore ualido, & exauditus est pro sua reuerentia.

Paulus.
Dauid

CHR I
STVS.
Paulus

Ex omnibus autè dictis concluditur Iesus fuisse complementum, non tantum operum Dei, sed nostrarum quoque operationum, atque meritorum, & consequenter dans, undè operemur. Cap. XII.

DVm igitur Messias, & Christus noster fuerit, per quem antea facta sunt omnia, & sit author, & consummator fidei, & omnia replens sua diuinitate, pars & totum existens, & quodammodo omnia existēs in omnibus, omnia mēbra mystici corporis, sicut anima humana, uiuificans, extendens se usque ad artificialia, & opera nostra, sicuti ex nomine proprio sacramentorum pleno, & eius cognominibus nō à casu, sed ex euentibus, & accommodatis mysteriis impositis discere possumus, adeo, ut solum eius nomen à ueris cultoribus inuocetur: & in seipso susceperit omnes languores, infirmitates, & debita nostra, ut liberi expeditius operari ualeamus, meritò is effectus est, per quem operamur omnia, dicente Paulo. Omnia possum in eo, qui me confortat: Et iterum: Idem uerò Deus, qui operatur omnia in omnibus: Qui Deus est in Christo Iesu omnia disponens, undè ipsemet aperto sermone ait: Sine me nihil potestis facere: Et si quis in me non manserit, mittetur foras, & arefcet, & in ignem mittent, & ardet, sicuti Deo fauente, apertius reserabimus in fine huius secundi uoluminis: Ideo ad ipsum omnium bonorum largitorem, & uerum mediatorem recurrendum est, & per ipsum omnia à Patre esflagitanda, ut ipso annuente, det nobis de plenitudine diuitiarum suarum: quibus ditati honestè apparere possimus in conspectu tanti principis: De cuius dominio, & regno iam nobis differendum est.

Idem:

CHR I
STVS.

CANTICI SECVNDI

Christus est Rex regum, & summus Imperator omnia moderans.
Tonus Septimus.

C HRISTVM esse verum Dominum uaticiniis Mosaicis prænuntiatum est.	Cap. Primum.
Idem probatur oraculis aliorum prophetarum.	Cap. II.
Cur Christus nõ dicatur regnare in domo Abrahæ, cum ipsi fuerit de eo primo facta repromissio.	Cap. III.
Cur nec in domo Izahac regnet, cui secundo repromissio facta est.	Cap. IIII.
Cur ab oraculo dictum sit, regnabit Iesus in domo Iahacob in æternum.	Cap. V.
De fructibus huius domus, in qua Christus regnat.	Cap. VI.
Quæ sit hæc domus secundum sensum allegoricum.	Cap. VII.
Quanta consonantia tribus illæ Apostolicæ distributæ sint iuxta partitionem figuratiuæ familiæ, & signa stelliferi cœli.	Cap. VIII.
Qua distributione, & quo mysterio pro cœlorum aspectibus castra locauerint singulæ figuratiuæ tribus.	Cap. IX.
In quot trigonos cœli distincti sint, & cui trigono, aut signo unaquæque regio sit subiecta.	Cap. X.
In quibus prouinciis, & quibus signis subiectis prædicauerit vnusquisque apostolorum.	Cap. XI.
De conuenientia Apostolorum cum signis cœlestibus.	Cap. XII.
Conueniunt etiam tribus cum imaginibus, ad quorum aspectus castrametabuntur.	Cap. XIII.
De concordia benedictionũ, quas dedit Iahacob filiis suis xij. cum populis xij. quibus prædicarunt. xij. Apostoli, secundum ordinem signorum, quibus respondent.	Cap. XIII.
Digressio, cur ordo primarius non seruetur.	Cap. XV.
Prosecutio concordie benedictionum Issacar, & Zabulon cum populis eorum.	Cap. XVI.
De concordia benedictionis datæ Iehuda, cum populo directo à signo ipsi correspondenti.	Cap. XVII.
De aliarum duarum benedictionũ tribuum huius trigoni concordia cum signis, & populis ipsis conuenientibus.	Cap. XVIII.
De concordia benedictionum trium familiarum, quæ castra locarunt contra tertium trigonum, cum populis ab ipso directis.	Cap. XIX.
De concordia benedictionum reliquarum trium tribuum, quæ castrametate sunt contra quartum trigonum, cum populis ab ipso directis.	Cap. XX.
Digressio, quare Paulo celeberrimo Apostolo nulla fuerit assignata particularis tribus, aut regio.	Cap. XXI.
Quid sibi velit in castrametatione circa tabernaculum fœderis illa interiecta trinitaria turma.	Cap. XXI.
Quid innuat septuaginta duo discipuli, quos princeps noster IESVS in euangelio elegisse dicitur.	Cap. XXII.
Quòd Christus regit & gubernat totum corpus mysticum, & mundanum.	Cap. XXIII.
Explicatur id per oraculum.	Cap. XXV.

TONVS SEPTIMVS. 296

CHRISTVM ESSE VERVM DOMINVM VANICINIIS Mosaicis prænuntiatum est. Capitulum primum.

V QUID DE Christi nostri domino, & regno Spiritus sanctus per ora prophetarum prædixerit, uel in parte reseremus, a Mose nobis exordicndū est. Legigraphus enim cum de hominis genitura loqueretur, bis eius productionem exarare uidetur: Primo, quod masculum & feminam creauit eos, enarrat, cum imagine & similitudine sua: Postea, ac si nihil de homine dixisset, in sequentibus ait: Nec homo erat, qui operaretur in terra, unde formauit Dominus Deus hominem de limo terræ, aut puluerem de terra, & insufflauit in facie eius spiraculum uitæ. Nec opinandum est tantum uirum in omni sapientia eruditissimum, ac Deo plenum, & Spiritu sancto perfusum, ea bebetudine percussum, ut immemor eorū, quæ paulo antè dixerat, iterum eius formationem repetat, quem iam in similitudinem & imaginem Dei effectum, atque omnium rerum Dominum constitutum prædixerat: Parique ratione postquā enarrauerat masculum & feminam fuisse productos, statim oblitus, quæ dixerat, subiungat: Et homini non inueniebatur adiutorium simile ipsi, aut quod staret coram eo, ut habet ueritas literæ: Quis enim hanc mentis ignauiam tanto uiro ascribere posset, ut bis idem repetat frustra, qui nec iota superfluum in sua descriptione interposuit? Vt ergo à uiro Deo pleno, & à sacris eloquiis hunc, qui uidetur, errorem tollamus, ex sacratissimis promptuariis pandimus (ut affirmant harum rerum peritissimi) quod primo Moses descripsit Mesias, & matris eius productionem: Quorum Christus est cum uera imagine Dei, & omnium primogenitus, dicente Paulo: Qui est imago Dei inuisibilis, primogenitus omnis creaturæ. Et factus est ipse masculus, & ipsa femina in mente diuina primi, & ante, & supra omnes alios: Quibus etiam subiecit omnia dicens: Dominamini piscibus maris, uolucris cæli, bestiis terræ, & uniuersis animalibus, quæ mouentur super terram: Quod decantans diuus Citharædus ait: Gloria, & honore coronasti eum, & constituisti eum super opera manuum tuarū: Omnia subiecisti sub pedibus eius, oues, & boues, uniuersas, insuper & pecora campi, uolucres cæli, & pisces maris, & qui perambulant semitas maris. Et quod tibi decantetur de Christo, Paulus arcanorum referator cum Corinthiis, & Hebræis aperto sermone explicat dicens illa de Christo prædicta fuisse, & deueniens ad uerbum illud, Omnia subiecisti sub pedibus eius, dicit: In eo, quod omnia subiecit, nihil reliquit non subiectum præter eum, qui subiecit omnia, cui ille filius subiectus erat: Quem (ut sequitur cum Hebræis) uidimus propter passionem mortis suæ gloria, & honore (ut in psalmo dicitur) coronatum. Quibus masculo, & femina dictum est: Crescite, & multiplicamini, non quidem multiplicatione carnali, sed spiritali, & diuina, sicuti factum est: adeo, ut de plenitu-

CANTICI SECVNDI

dine meriti, & gratia uiri, & de plenitudine gratia, & misericordia mulieris omnes accepimus: ut passim sapientes, & sancti attestantur. Inducitur quoque à Mo-
se Iacob uaticinās ad filiū suū Iebudā, & dicens: Nō auferetur sceptrū de le-
budā, nec dux de femore eius, aut statutor de medio pedū eius (ut habet ueritas
literæ) donec ueniat, q̄ mittendus est: & ipse erit expectatio gētiū: Sed melius (ut
Onche. habet ueritas Hebrai.) donec ueniat שלוח Silob: Quod Targō Onchelos ap̄d
Hebræos celebratissimū Chaldaicè habet משיחא Messiah: Cuius uerba sunt:
לא יעזב עבד שלטון מרבית יהודה וספרא מבני בניו עד עלמא עד דרית
משיחא דדיליה היא מלכותא וליה ישתם שון עממיא
Quod interpretando ad uerbum dicit: Non præteribit sultan de domo Iebudā, & scriba, aut doctor
de filiis filiorum eius usque in seculum, quousque ueniat Messiah: & ipsius erit
Dau. Ki. regnū, & ipsi obedient populi, siue gentes. Cui ad stipulatur Dauid Kimbi mul-
ta adducens, quibus probat per Silob debere intelligi Messiah. Nec audienti
sunt recentiores Hebræi, qui uariè, & semper erroneè interpretantur uerba il-
Nabuch. la, ut suam defendant pertinaciam: Dicunt enim aliqui, quòd iste Silob fuit Na-
buchdonozor rex Babylonis missus à Deo ad puniēda peccata iudaicæ gentis:
qui imposuit finem regno Iebudæ abducto Sedechia rege in Babylonem capti-
uo, & deuastata ciuitate, & templo: adeo, ut nunquam fuerit postea rex in Ie-
rusalem, nec in domo Iebudā: Et dicunt, quòd iste Nabuchdonozor fuit expe-
ctatio gentium: quia sub ipso ampliatur est dominium, & imperium gētiū: Sed
isti uerè potius sunt ridendi, & exhibilandi, quàm audiendi: quia Silob non signi-
ficat missum: neque fuit Nabuchdonozor expectatio gentium, nec ipsi congregatæ
sunt gentes aliæ, quàm Chaldæorum, Persarum, atque Medorum, quæ uel
modica pars sunt respectu aliarum nationum. Nec defecit penitus sceptrum Iu-
daicum sub Nabuchdonozor: quia reducto populo de captiuitate multi fuerunt
duces in tribu illa. Alij dicunt, quòd habuit locum in Saul, qui fuit de tribu Be-
niamim unctus rex in Silob: quia tunc gloria regni, & sceptri Iebudā transiit ad
tribu Beniamim: Quod non minus ridiculum est, quàm primum: cum non ablatū
fuerit sceptrum regni ex Iebudā, non enim adhuc fuerat executioni demanda-
tum decretum Dei, quòd illa tribus haberet regem, sicut regalis semper fuerat
ex diuina sanctione, Ideo (ut dicunt sapientiores Hebræi) magis credidit Iaba-
cob promisso factō à Iebudā pro Beniamim reduceudo, quam aliis decem filiis
Genes. fideiubentibus pro eo, ut in libro Genesios legimus. Hoc igitur sceptrum regni
tribui Iebudā a principio tributum a deo fuit, per modicum tempus tribui Beni-
mim concessum, & statim restitutum tribui Iebudā in Dauide, uiuente adhuc
Saule: Et durauit regnum in illa familia per quatuordecim generationes, usque
ad captiuitatem Babylonicam: postquam fuerunt adhuc duces de tribu Iebudā,
ut Zorobabel, & sequentes. Nec Saul unctus fuit in Silob, sed in Cariathiarim
(ut aliqui dicunt) uel in terra Suph, sicuti habetur in primo uolumine regum. I-
ueni quoque nostra hac tempestate proteruè asserētes oraculum habuisse locum

in Ieroboam: quia tunc ablatae fuere à sceptro Iudaico decem tribus, & datae ipsi Ieroboam, qui fuit de tribu Ephraim, sicut ei praedixerat Abias Silonites: Dicunt igitur: Donec ueniat Silob, id est Abias de Silob: Quod nequaquam stare potest: quia non fuit tunc ablatum regnum à tribu Iebuda, sed tantummodo diminutum, remanente regno in Roboam, & eius descendentes adhuc per duodecim generationes: & postea fuere duces quamplurimi: in quibus adhuc perseuerauit sceptrum: Nam **שֵׁבֶט** sebet, quod nos sceptrum interpretatum habemus, potest esse tam Ducum, quam Regum, ut habetur in libro Iudicum, ubi dicitur: De Machir principes descenderunt, & de Zabulon, qui exercitum duceret ad bellandum: uel ut habet ueritas Hebraica: Et de Zabulon trahens, uel ducens in uirga scribae: ubi in Hebraeo habetur **שֵׁבֶט** quod nec Latine, nec Hebraice stare potest pro sceptro regali, cum in tribu Zabulon nunquam fuerit regnum, sed bene ducatus & sceptrum ducis. Fuerunt quippe in tribu Iebuda etiam post captiuitatem Babylonicam duces, & magni statutores, aut interpretes, uel doctores legis usque ad Herodem Ascalonitam, in cuius regni anno tricesimo primo natus est Christus noster: Neque ante eum post sceptrum datum populo, & tribui illi Iebuda, regnauit aliquis alienigena super eos, nec in regione illi consignata. Tunc igitur ablatum fuit ab ea tribu sceptrum, quod in captiuitate Babylonica siluerat: Nec infauste, sed felicissime à Messia ablatum fuit: quia mutatum in melius, de temporali uidelicet & terreno in perpetuum atque caeleste: Et hoc per ipsum Messiam, qui fuit de eadem tribu, & uerus Rex regum, & Dominus dominantium, quamuis regnum suum non apparuerit in hoc mundo: siquidem, ut caelesti regno incumberet factus omnium uerum exemplar, ab hoc temporali uacauit: quamuis in eo haberet plenum dominium, sicuti ipsemet attestatus est dicens: Data est mihi omnis potestas in caelo, & in terra: Qua potestate etiam in humanis agens utebatur pro libito imperans mari & uentis, multiplicans panes & pisces, expellens infirmitates & uexationes uarias, sed potissime expolians mundi huius principem, & euiciens eum foras. Sed multo felicius nunc in eo dominatur, quamuis sedem suam in caelis fixerit: nam datum est illi nomen, cui flectitur omne genu, caelestium, terrestrium, & infernorum. Hic est ergo Messias, Christus, & unctus super omnes in uerum regem, sacerdotem, & prophetam, cui congregatae sunt omnes gentes, ut habetur in textu **וְיִבְרַכְּךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ מִכָּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל** uel icbebat bamim: quod sic ad uerbum interpretatur: Et ipsi congregabitur gens, aut populus: Pro quo traductio nostra habet: Et ipse erit expectatio gentium. Neque enim alicui de Israëlitica familia regnanti congregatae sunt gentes, ut parerent ditioni ipsius, nisi Christo: cui totus mundus adhæsit, & ex omni natione, quæ sub caelo est: attrahit enim uirtute sua omnes, etiam inimicos ad se, sicut antea dixerat oraculum: Manus tua in ceruicibus inimicorum, & adorabunt te filij Patris tui, Patris utiq; caelestis, qui omnibus dominatur, & omnium dicitur Pater. Extēdit itaq; dominium, & regnum etiā ad exteros quousq; sicuti diuus

Iudicum

CHRISTVS,

CANTICI SECVNDI

Gibbar edus canit: Iebuda Rex meus, id est Adonai, uel tetragrammus humanatus est rex meus: Nam יְהוּדָה Iebuda Hebraicè scriptum est ex quatuor literis magni nominis quadriliteri interposita וְ דַלֶּת, quod quatuor importat, id est quadraturam corporeæ molis. Sequitur propheta: Moab olla spei meæ, id est expurgandus in camino, uel igne, & in olla probationis, ut sit exemplar omnibus conuersaris. In Idumæam extendam calciamentum meum, id est humanitatem, qua calciatus, & uestitus est populus Idumæus, atque totum humani generis expoliatum, & nudatum in protoplasti peccato, & etiam in iis, quæ unusquisque committit. Et quia gentes etiam extrariæ sunt ab ipso redemptæ; ideo sequitur: Mibi alienigenæ subditi sunt. Unde uirga regia in tribu Iebuda coartata, aded in Christo dilatata est, ut non tantum in familia illa, & domo Israëlita, sed in omnia extensa sit, cum Christo omnia sint subiecta. Tunc impletum est illud, quod sequitur: Ligabit ad uitem pullum suum, & ad ramos, uel surculos uitis fili mi asinam suam. Per pullum autem (ut rectè sentit Hieronymus) populus gentilis intelligitur nouellus in fide, & filius misericordiae, & gratiæ, qui ligatus est ad uitem illam, quæ ait: Ego sum uitis: Asina uerò est mater ecclesia, cuius & populus gentilis, & Israëliticus est filius, sed ille nouellus, & pullus, hic autem iam longæuus, forsitan indicati per duos filios, quorum unus acceptam portionem à patre distraxit, & consumpsit in regione longinqua alienigena quadammodo effectus patri. Horum igitur matrem ecclesiam non sine mysterio per asinam significatam ligauit ad surculos, uel ad palmites uitis, quibus ipsa subiufrendo dixit: Et uos palmites in me contenti: Apostolis enim & successoribus ecclesiam cõmendauit, & subiecit, aded, ut eorū institutis & iudiciis ligata sit, Et quia Christo uiro purissimo, & sancto non debebat copulari sponsa idololatra, & aliis fœditatibus polluta, ideo sequitur: Lauabit in uino uestimentum suum, & in sanguine uuæ cooperimentum suum: Quod uestimentum, aut est illud confectum ex pelle Agni, & eius sanguine inctum, & mundatum, quo cooperuit nuditatem totius generis humani: aut est populus gentilis, & omnis qui beneficium redemptionis cognoscens Christo adhæsit cooperiens ignominiam Christo in passione illatam, ne uideretur frustra tot in dõbria sustulisse: Quod uestimentum totum est in sanguine uuæ, quem propinans dixit: Hic calix sanguinis mei noui, & æterni testamenti: qui pro uobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Quod totum deprompsit oraculum, ut indicaret, undè Christus legitimè acceperit imperium super totum genus humanum, Angelicam naturam, & cetera omnia, per passionem, & mortem uidelicet, quæ omnia redemit, & subiecit. Hinc Paulus arcanorum resecretor ait: Factus est obediens usque ad mortem, mortem autem crucis, propter quod & Deus exaltauit illum, & dedit illi nomen super omne nomen, cui curuantur, & flectuntur omnia cœlestia, terrestria, & inferna.

Hieron.

CHRISTVS

Idem.

Idem comprobatur alijs uaticinijs.

Cap. II.

Vid. alij Vates prædixerint de hoc domino, & regno dato nostro Iesu, aliqua de multis percurreremus: Dauid enim sub eius psalmo loquens in psal. secundo ait: Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te: ubi in Hebræo habetur: **אני היום ילדתיך** *baion ielidica*: per quod uocabulum *baion* intelligitur aternitas sine aliquo determinato tempore, ut bene interpretatur author libri, qui dicitur, *Eloquia pulchritudinis*. Adhuc igitur ab aternitate genitum, & natum temporaliter secundum carnem dicit: Postula à me, & dabo tibi gentes in hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ: Postula, opere uidelicet exequendo, quod statui, ut habeas legitimum dominium in omnibus finibus terræ: Quod habuit, & habet, quamuis discissio Mahumetica diuina dispensatione, non sine ordine & mysterio permessa sit: de qua grandis esset sermo, sed tantummodo adducam, quod Paulus Dei arcanorum conscius uaticinando Thessalonicensibus scribit: Ne uos terreat, aut uos seducat quispiam per sermonem, aut per epistolam, quasi instet dies Domini quoniam non ueniet, in sedem uidelicet maiestatis suæ ostendens auctoritatem sui imperij, nisi uenerit dissensio primum: quæ uerè & magna facta fuit per Mahumet: & reuelatus etiam fuerit homo peccati, filius perditionis, qui aduersabitur, & extolletur super omne, quod dicitur Deus: undè anticristus, & antideus, id est contra Christum & Deum dicitur: Sed hunc interficiet Dominus Iesus spiritu oris sui, & redintegrabit ea, quæ per Mahumeticam bestiam scissa sunt. Tunc autem reget omnia in uirga ferrea, id est insuperabili & prorsus inuicta potestate: & tanquã uas figuli confringet eos, bestiam uidelicet cū secta sua, & filium iniquitatis cū patre suo diabolo, qui habet imperiũ mortis: tunc autè inimica destruetur mors. In alio quoque psalmo idem propheta ait: Ipse inuocabit me, Pater meus es tu, & fortitudo, uel rupis, aut confugium salutis meæ, Et ego primogenitum ponam illum excelsum præ regibus terræ, ut meritò dicatur (sicut inquit Ioannes) Rex regum, & Dominus dominantium, & princeps regum terræ, & ea, quæ sequuntur, ut supra declarauimus. Isaias quoque ait: Et factus est principatus super humeros eius: & uocabitur admirabilis consilij angelus, uel admirabilis consiliarius, Deus fortis, Pater futuri sæculi, quod omnes iusti expectant, tanquam uerum regnum, in quo perfecta pace regnare debemus: Ideo subinfert, quòd uocabitur princeps pacis: Et paulo inferius: Multiplicabitur eius imperium, & pacis eius non erit finis: Super soliũ Dauid, & super regnum eius sedebit uidelicet, ut confirmet illud, & corroboret in iudicio, & iustitia, a modo & usq; in sempiternũ. Ex quo ridèdi sunt scioli Hebræorũ, aut obstinatione excæcati, qui dicunt uaticiniũ illud in Ezechia esse completũ, cum nec Ezechia, nec Dauidis regnũ, familiæ secundum carnem duret, imò regalis illa profapia olim penitus extincta fuit, ut Iosephus, & Eusebius narrant, remanente sola paupercula Christi fa-

Dauid

Au. &c.

Paulus

Dauid

Ioan.

Ioseph.
Eusebi.

CANTICI SECUNDI

milia, quæ iam à regia pöpa exclusa erat, quia ad aliud regnũ aspirabat, in quo
 uerificaretur oraculum. Christus igitur regnum Dauidicum in melius commutauit
 iam firma, & perpetua pace fruatur. Et ut omnis tollatur ambiguitas, quod uo-
 ticinium non loquatur nisi de Messiah, & de Deo homine, subinfert: Et uocabi-
 tur אל אל גבור El gibor, id est Deus fortis: Quod dici nõ potest nisi de Deo,
 & de Messiah Deo & homine. Nec cauillentur Hebræi dicentes, quod El ali-
 quando significat fortem, quia esset nimis incongruus sermo, si diceretur: For-
 tis Fortis, cum Gibor nihil aliud significet, quàm fortem, & robustum. Ieremias
 quog; aperto sermone hoc negotium prædicat dicēs: Ecce dies ueniunt, dicit Do-
 minus, & suscitabo Dauid germen iustum, pro quo Targon Cbaldaicũ Ionatha
 ben aboziel ואקים לדוד משיחא דאדא uachim ledauid messiah dezidcha.
 Quod ad uerbũ interpretatum dicit: Et suscitabo Dauidi Messiam iustũ, id est
 suscitabo in familia, aut domo Dauid Messiam iustum. Et regnabit rex, & sa-
 piens erit, & faciet iudicium, & iustitiam in terra. Nec delirent Hebræi dica-
 tes hoc dictum fuisse de Iosia, aut Ezechia: quia in neutro illorũ saluari potest,
 quod sequitur: In diebus illis saluabitur Iebuda, & Israël habitabit cõfidenter.
 Et hoc est nomẽ, quod uocabunt eũ יהוה צדקנו Adonai zidchenu, id est tetra-
 gramus iustus noster, uel (ut Symmachus interpretatur) Adonai iustifica nos.
 Neq; enim tempore illorum regũ saluatus est Iebuda, nec Israël habitauit cum
 fiducia, neque secundum regnum temporale, neq; secundum spiritualem cultum,
 aut æternum regnum, sicut fuit, & est in Messiah, quo regnante stabilita est ec-
 clesia, & cultus Christianus, qui nõquam cessabit quousq; duraturũ est seculũ.
 Quo etiam operante dispositum est regnũ, & in dies distributum, quod paratũ
 erat à cõstitutione mudi, sed nulli cõcessum, cũ omnes rebelles, & filij iræ nase-
 rentur: Sed reconcilians nos Christus reddidit illius regni capaces possessores.
 Et quod postremo subinfertur de nomine, quo uocabitur, minus illis regibus,
 aut alicui puro homini competere potest: quia nullus homo uocari debet nomine
 illo magno quadrilitero, ut dicit Moses Ægyptius in libro de directione: Vnde
 sapientiores Hebræi sponte fatentur oraculũ loquutũ fuisse de Messiah, ut ha-
 betur in glossa quadã magistrali super Genesim, & alibi à pluribus. Dauid iter-
 rum Spiritu sancto arreptus decantat. Dixit Dominus Domino meo, sede à dex-
 tris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Et de quo lo-
 quatur propheta, ipsemet Christus exponit, dum pbariseos interrogat, de quo
 loquitur propheta, de seipso ne an de alio? Non quidem uocaret seipsum Domi-
 num suum. Cum igitur de alio loquatur, quẽ uocauit Dominũ suum rex existēs
 super omnem populum electum? Non quippe aliquem de subditis suis, nec exte-
 rum quempiam, aut gentilem: Idcirco de Messiah tantummodo loquitur, quem
 in spiritu uiderat Dominum suum, & rerum omnium, ut explicat Paulus cum
 Ephesius apertissimo sermone dicens: Deus Pater suscitauit Christum à mor-
 tuis constituens ad dexteram suam in cœlestibus supra omnem principatum,

Ierem.

Tar. ch.
 Ionatha

Symma.

Mof. Ac.

Dauid

Paulus

potestatem, uirtutem, & dominationem, & omne nomē quod nominatur non solum in hoc seculo, sed etiam in futuro: & omnia subiecit sub pedibus eius: & ipsum dedit caput super omnem ecclesiam, quæ est corpus ipsius: Et iterum cum Hebræis: Ad quem aliquando angelorum dixit, Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum? Omnes enim sunt administratorij spiritus, non ergo domini: ideo nec ponendi sunt inimici sub scabellum pedum eorum: neque sedent à dextris Dei. Restat igitur, ut propheta loquatur de eo, qui imperat in cælis, & dominatur super omnes reges terræ.

Paulus

Cur Christus non dicatur regnare in domo Abrahamæ, cum ipsi fuerit de eo primo facta re promissio.

Cap. III.

Abraham citra omnem dubitationē dictus fuit pater electæ familiæ, pater fidei, præses existens, ut in Euangelio edocemur, smui, in quem confluebant omnes electi: nihilominus non dixit cælesti oraculum, cum Redemptoris annuntiaret conceptum, regnabit in domo Abrahamæ, sed regnabit in domo Iacob: Quod fuisse opinor, quia Abrahamæ dictum est: Eiiice ancillam, & filium eius: Gerit in hoc Abraham magni, & uniuersalis patris imaginem, qui habet filios bonos, & malos, iustos, & iniustos, super quos pluit, & solem suum oriri facit: Ideo non sine mysterio ex Abrahamæ uocatus fuit Abraham, id est Pater multarum, & mixtarum gentium: Qui etiã in fœtura, & prole ipsius patris tenet imaginem: Habuit enim Iacob ex legitimo coniugio, & Ismaëlem ex spurio. Sed, heu me, quo ingredior? Quod erit paternæ, & diuinæ mentis legitimum, & spurium coniugium, ut ibidem Abraham possit ipsius tenere simulachrum? Fuit quippe legitimum coniugium Patri, quando ab æterno essentiam suam, tanquam propriam uxorem, uel (ut aiunt) obiectum proprium oculus ille diuinus intuitus est, & facti sunt intellectus uidens, & essentia uisa duo non in carne una, sed in mente una fecundissima: quæ & Pater dicitur filium suum prædilectum generans, merito Iacob, id est risum, & oblectamentum, patris uidelicet denominatum. Hic est (inquit uox illa paternæ) Filius meus dilectus, in quo mihi bene cõplacui: Et hic est legitimus filius, qui naturaliter genitus omni dignitate, omni que priuilegio donatus constitutus est hæres uniuersorum, per quem fecit & sæcula. Sed quis fuerit Ismaël de spurio coniugio natus, impium est primo aspectu uel hæc considerare, quòd Pater æternus habuerit filium ex alio, quàm legitimo coniugio: Nec tamen prudentes aures offendit sermo, quamuis piæ audire pertimescant. Dicatur quæso, quomodo angelicæ mentes, cæteraque omnia extra Deum producta sint a cõmuni omnium parente: Non quippe ex legitima, & naturali unione illius paternæ mentis cum diuina essentia, quia ex illa tantummodo unigenitus ipsius prodiit, uerum ex alia proculdubio, id est complacenti intuitione ideas omnium rerum in mente produxit, ad quorum exemplarium metas omnia exteriora confinxit: Quæ idearũ cognitio, & rerũ productio spuria qua-

CANTICI SECUNDI

dam denominatione effecta dici potest respectu naturalis intuitionis, ex qua legitimus natus est filius. Prima itaque productione spuria natus est ille, de quo inquit Dominus in Iob: Ipse est initium uiarum Dei. Et hic est princeps rebellantium, ut omnes sapientes conueniunt, & ille, qui opprimere uolebat legitimum filium, Qui si ad Christum comparatur, non est initium uiarum Dei: quia Christus non fuit productus quo ad diuinitatem in uis creaturarum: Nec est (inquit Paulus) huius creationis, sed ab initio, & ante secula genitus est filius per modum naturæ, ut dicunt Theologi nostri. Alia autem omnia non ex naturali, sed uoluntario, & complacenti coniugio. Vidit tamen hic primogenitus ex spuria productione, filium legitimum cum humanitate assumpta futurum heredem omnium; quem Pater æternus proposuit ab omnibus angelis adorandum, iuxta illud Pauli: Et cum introduceret eum primogenitum in orbem terræ, dixit: Et adorent eum omnes angeli eius. Idcirco liuore tactus, & elatus superbia ille nequam cepit eum persequi, undè ex dignissima creatura draco teterrimus effectus est. Et stetit (inquit Ioannes) draco, qui est diabolus, ut deuoraret filium mulieris amictæ sole, & stellis duodecim coronatæ: Sed sublatus est filius, & dictum est in celo: Euiçe ancillam, & filium eius, id est delectationem habitam in producendo illam nobilissimam creaturam simul cum ipso filio producto: Et proiectus est draco ille magnus, qui est diabolus. Percutientur nonnulli incredibili forsitan admiratione interrogantes: Quomodo ex delectatione exteriori & Deo natus est ille, qui effectus est diabolus, quo etiam pacto ipse & delectatio, quæ erat circa eum producendum, & conseruandum eiecta est, cum in Deo nec externa delectatio sit, nec proiciatur aliquid, tanquam reprobum à summo bono? Quibus satis sufficienter respondere possumus declarantes, quod & si Deus optimus est factus sine aliquo bono exteriori, nullumque bonorum nostrorum indigens, imò illa omnia nobis tribuens, Salomon tamen eius personam gerens canit in prouerbis: Et delicia meæ esse cum filiis hominum. Et si delectatur in humanis mentibus, conueniens est, etiam ut in superioribus, aut angelicis delectetur. Deliciatur etiam in singulis creaturis, quas produxit, ut paulò antè dixerat: Et delectabar per singulos dies, id est in unaquaque forma apparente in creaturis meis, quæcumque illa fuerit: Hoc enim proprium est cuiuscumque artificis, delectari, scilicet in operibus manuum suarum, in quibus imaginem, aut simulachrum sui sentit, & intuetur, quod natura ipsa mirram affert delectationem artifici. Nec alia est apud me elegantior ratio, cur Deus tantum diligat creaturas, nisi quia aliquid de suo sentit in opere, & imaginem suam, aut uestigium conspicit. Nec est delectatio ab opere exteriori proueniens, sed ab ipso opifice fluit simul cum idea, & forma rerum, quæ omnes ductæ sunt à superno exemplari: Quæ delectatio, cum transit in creaturas, merito ancillæ nomen sortitur. Hanc igitur fugat à domo sua regali cum filio, quando quis immundus, aut rebellis effectus reperitur indignus tanto symposio, & regno. Expulsus est igitur primo ab illo regno ille nequam, & rebellis cum suis satellitibus

Paulus

Theolo.

Paulus

Ioan.

Salomon

bus: quia uolebat effici hæres, & opprimere legitimum filiū: Qui spurius, id est natus ex complacenti delectatione tandiu stetit in regno paterno, quandiu legitimum filium reueritus est: Sed statim cum insurrexit in eū, eiectus est simul cū ipsi adbarentibus: Et tunc ablata est ab eo imago Patris, & delectatio inde cōsequens: Nam ex angelo pulcherrimo horridus coluber, & ex amico domestico inimicus atrocissimus effectus est. In hoc igitur regno non adhuc pacato uoluit Pater æternus, ut regnaret filius, qui Rex pacificus dicitur, cum oportuerit, ut primo ponerentur eius inimici scabellum pedum suorum, ut ait cœleste oraculum: Non igitur dictum fuit, Regnabit in domo Abrabæ.

Cur nec in domo Izabac regnat, cui secundo facta est repromissio. Cap. III.

Secundus pater electæ familiæ fuit Izabac, in cuius etiam domo non dicitur regnare Christus: quia in eadem fuit, quæ oderat Dominus, ut in Malachia inquit: Izabac dilexi, Esau autē odio habui: Hic datus est in seruitutem fratris minoris, & ab eo supplantatus, & spoliatus primogenitura, & tandiu seruus effectus, quandiu fratrem indebitè persequebatur: Quæ sicut & cætera, magno mysterio descripta sunt in figuram rerum meliorum: Hic etenim & opificis gerit imaginem, qui bifarium genuit hominem, prius animale, quem odit, deinde spirituale, quem diligit, dicente Paulo: Prius quod animale, deinde quod spirituale. Quod & Moses innuit, dū ait: Formauit Deus hominē puluerem, aut fauillam de terra: & hoc quo ad hominē animalē: & postea inspirauit, uel insufflauit in nares eius spiraculum uitarum, quod in Hebræo sonat portionem illam meliorem, undè dicitur homo spiritualis. Et quāuis alter alterū precedat, gemelli tamē sunt Esau & Izabac. Et inbet progenitor, ut maior seruiat minori, dum ait homini meliori: Subter te erit appetitus tuus. Et tādū maiorem odit, quandiu fratri, cui subiici debet, rebellis est. Nec eum in amicitiam admittit, nec in ipso regnat Christus, nisi minori natu, sese submittat, ut cum Pilato disserēs ait: Regnum meum non est de hoc mundo, in quo præualet animalis homo, & Esau, qui & Edō, id est rubeus, & sanguineus dicitur: imò apertè fatetur inimicitias, quæ sunt inter eos, dū ait: Si mundus uos odit, scitote, quia me priorem uobis odio habuit. A quo edocti duo secretiores discipuli Iacobus & Ioannes id asserunt concordēs: Qui uoluerit esse amicus huius mundi, inimicus Dei cōstituetur: Et ut clarè intelligatur, de quo fiat sermo, Paulus postquā multa de homine animali, & spiritali disseruit, subinfert: Caro & sanguis regnū Dei possidere non possunt, nisi uidelicet mutentur in melius, & in naturam spiritus, ut prosequitur dicēs: Oportet corruptibile hoc induere incorruptionē, & mortale hoc induere immortalitatem. Nec uacat à mysterio, quod minor maiorem supplantat, & subicit, dicente Paulo: Castigo corpus meum, & in seruitutē redigo. Primogenita igitur aufert, dignitatem uidelicet præeminentiæ, & cultū Dei, qui ad spirituale, non ad animale hominē pertinet. Bene-

CANTIGI SECUNDI

dictionem quoque non sine mysterio præcipit: quia benedicitur uera benedi-
 ctione, qui Deo uacans, proximum debita charitate complectitur, ut habemus ad
 nostro uero progenitore dicente ad huiusmodi pios quidem & benignos. Venite
 CHR I
 STVS.
 Izahac. benedicti Patris mei, possidete paratum uobis regnum. Quam benedictionem
 præcipit suafu matris Rebecca, id est ecclesiæ, quæ docet sanctificare hominẽ,
 ut capax sit benedictionis illius magnæ, quam mysticè inuuit Pater Izahac, dũ
 ait: Det tibi Deus de rore cæli, & de pinguedine terræ abundantiam frumen-
 ti, uini, & olei: & seruiant tibi populi, & adorent te tribus: Esto Dominus fra-
 trum tuorum, & incuruentur ante te filij matris tuæ: Qui maledixerit tibi, si il-
 le maledictus: & qui benedixerit tibi, benedictionibus repleatur. Prima itaque
 portio istius benedictionis est de rore cæli, de rore utiq; illo supramundano de-
 signato p Hermon, qui anathema mæroris dicitur. Ros est distillatio à celo de-
 notans irrorationem gratiæ diuinæ, aut Spiritus sancti, uel quodcumque bonum
 fluit à patria illa supercælesti, ubi anathematizatus est omnis mæror, & do-
 lor: Et hæc est prima benedictionis portio, quæ datur uero Israëlita. Adiungit
 etiam de pinguedine terræ, non quidem omnem pinguedinem, sed frumenti, uini,
 & olei. Frumentum uerum est illud, de quo confectus est panis uiuus, qui de ce-
 lo descendit. Vinum est expressum ab illa uite, quæ ait: Ego sum uitis uera.
 CHR I
 STVS.
 paul. Oleum est, de quo diuus Citharædus canit: Unxit te Deus Deus tuus oleo laci-
 tiæ. Et iterum: Oleo sancto meo unxi eum. Quæ omnia, cum alibi explicaueri-
 mus, declarata prætermitemus. Seruiant tibi populi, & ardorent te tribus: quia
 Lib. Sap. uerè benedicto à Deo omnia seruiunt, cum omnia sint iustorum. Hinc Aposto-
 lus ad rectè incedentes ait: Omnia uestra sunt, uos autem Christi Et Salomon,
 siue quisquis fuerit auctor libri sapientiæ, postquam de iustis multa bona pro-
 tulit, hoc quoque subinfert: Iudicabunt nationes, & dominabuntur populis. Nec
 perturbetur quispiam, q̄ boni in hac uita multoties affligantur, subiiciantur quæ,
 nec dominentur: quia nec Iahacob statim post benedictionem dominium obtinuit,
 & fælicitatem: sed prius profugus fuit in Mesopotamia Syriæ, uxores duxit,
 filios genuit, discordiam filiorum sensit, peregrinatus est cum tota familia in Æ-
 gypto, sub seruitute fuit eius posteritas, laborauit in luto, & latere, mare transi-
 uit, desertum peragrauit, transuadauit flumina, debellauit gentes, & tandem re-
 gnum possedit: Quod etiam ipse sapiens tetigit dicens: In paucis uexati, in mul-
 tis bene disponentur, quoniam Deus tentauit eos, & inuenit eos dignos se. Verũ
 non sine admiratione legi potest, quod sequitur. Esto dominus fratrum tuorũ.
 cum tantum unum habuerit fratrem, Et cum iterum populos, & tribus ipsi subie-
 cerit, cur postea in particulari fratres submittat. Altius (ut opinor) conscendit
 oraculum, quàm demonstrat contextus facies: Sed hæc mirabilia in lege Domi-
 ni recondita denu dabimus, dummodo ipse Dominus oculos nostros illustrare di-
 gnetur: Dicit Ioannes, quod cum uellet adorare Angelum, qui loquebatur secum,
 Ioan. ipsemet probibuit dicens: Vide ne feceris, conseruus tuus sum, & fratrum tuorũ

habentium testimonium Iesu. Nunc seruum se cognoscit eorum, qui habent testi-
 monium Iesu, qui se prius adorari permittebat: Vnde quæso hoc? Profecto quid
 regnat in domo Iacob, & nos coheredes suos fecit ille, de quo dicitur: Et ado-
 rent eum omnes angeli eius. Vnde post Christum non amplius funditur sanguis ^{Paulus.}
 animalium ad placandas potestates, & uirtutes cælestes: imò omnes facti sunt ^{Idem.}
 administratorij spiritus (ut sequitur Paulus) in ministeriū missi: Qui & nostri
 fratres sunt ex eodem Parente Deo progeniti, & seruiunt nobis: Pro qua be-
 nedictione præcepta uebementer contristatur prior natu animalis homo, ru-
 guique clamore magno, quia nollet subiici spiritui, quousque ueluti nouellus e-
 quus sub domitore mansuescat: Conqueritur, & rogat Patrem, ut saltem unam
 partem benedictionis seruata donec, ut possit & ipse præualere in aliquo: Vel
 respiciens cupit cum fratre benedici, ut cum ipso corregnare possit: Dominium
 fratris non recusat, nec reuocari petit, quod ipsi (Deo iubente) tributum est, sed
 capit & ipse combenedici. Super quo Pater, qui uult utrunque saluare, miseri-
 cordia motus ait: In rore cæli, & in pinguedine terræ erit benedictio tua: Nam
 si animalis homo, etiã inuitus, spiritui subiicitur cupiens cum eo benedici, fit par-
 ticeps benedictionis iam minori filio concessæ, quæ est in rore cæli, & in pingue-
 dine terræ: ut sicut quadrifarius fons est pro irrigando potissimè homine spiri-
 tuali, ita ros, qui per numeros est eius cognomen, uel uagina, est ad irrigandum
 hominem inferiorem, ut dicunt secretiores Theologi: Pinguedo autem terræ in
 frumento, uino, & oleo est pro utroque: quia panis cælestis, & uinum Deificū
 assumitur ab utroque homine: sic & uterque ungitur chrismate, & oleo sancto;
 sicut & uterque perfunditur rore cælesti, quamuis (ut diximus) in cõparatio-
 ne aliorum influxuū addictus dicatur homini inferiori. Benedicitur itaque etiã
 hic homo, dummodo cõtentus sit redigi in seruitutem spiritualis, quamuis sentiat
 repugnantiam magnam, ut luceat clamore uebementi: Et tunc fit una familia, in
 qua Christus regnat. Nec tamen dicitur regnare in domo Iacob, ubi Esau, qui
 & Edom, quem interpretatur rubicum, & sanguineum, præesse uult: quia nõ re-
 gnat, ubi præualet caro, & sanguis, quæ regnum Dei participare non possunt, ni-
 si conuertantur in naturam spiritus, & redigantur in seruitutem eius. Si autem
 rebellis persistit Esau, efficitur de familia Ismaëlis, & filius illius; qui de regno
 illo eiectus est, ut quibusdam dixit, qui regnaturus erat: Vos ex Patre diabolo ^{CHRISTVS,}
 estis: Et uerum: Unus ex uobis diabolus est. Ideo nec in ista familia, in qua ad-
 huc sunt inimici, & rebelles, regnare debet rex pacificus; quousque ponantur om-
 nes tanquam scabellum pedum eius.

Cur angelico oraculo dictum sit, regnabit Iesus in domo Iacob
 in æternum.

Cap. V.

X diuino decreto ab angelo proclamato habemus, quod Christus
 regnare debet in domo Iacob, qui ipsius typum expressissimum
 gessit: Fuerunt enim ambo patres duodenæ familiæ, ille quidem si-

PP V.

CANTICI SECUNDI

Ioan.
 guratiua, iste autem ueræ. Et fuerunt ambo principes diuinæ, & electæ fami-
 liæ: Labacobi enim dum pugnauit cum angelo, princeps, uel hæres Dei appella-
 tus est: sic enim Israël interpretatur: Et Christus, dum pugnauit cõtra mundi ty-
 rannum, princeps regum terræ (auctore Ioãne) merito dictus est: Vterq; eiuſdem
 familie suæ nomẽ dedit: Sicut enim ab Israël ipsius posteri Israëliti dicitur, sic
 à Christo christiani. Non autem ab Abraham Abrahamitici, nec ab Izabac
 Izabaditici progeniti ab eis fuere dominati. In multis quoque aliis conueniunt,
 ut prosequendo explicabimus: Verum aliqua obscœna, & absurda præoccur-
 re uidentur de isto Labacobi, quæ mentem supramodum primo inuitu pertur-
 bant, & à Christi figuratiua uidentur penitus aliena: quod uidelicet fratrem
 supplantauerit, & eius abstulerit primogenita: quod duas sorores habuerit in
 uxores, nec earum coniugio contentus uel ad explendam libidinem, uel pro-
 lis amore etiam cum earum ancillis se commiscuerit: Quis quæso huiusmodi ui-
 rum Christi sacramenta præuenisse, & eundem ipsum effigiasse credat, nisi a-
 lius exquisatur sensus, quàm præbeat occidens litera? Quicquid enim circa huc
 uirum gestum est, ad sacramenta altissima pertinet: Supplantauit maiorem na-
 tu, & eripuit benedictionem ab eo, qui carnem & sanguinem effigiat, sicut face-
 re debet uerus homo spiritualis. In Mesopotamiã à patre destinatur, id est ad
Paulus
 eleuatam uocationem, de qua dictum est: Nos ad cœlestia regna uocauit: Hinc
 præceptum datũ est: Accipe tibi inde uxore, uitã uidelicet, aut operatione gemi-
 nã, cui addiceretur: quæ sit de filiabus Laban, albedinis uidelicet superioris, cu-
 ius ille typum gerebat, uel clara lucis, qua indiget qui niger est, & tenebris cir-
 cumuoluitur: Quod iter dum aggredi incipit homo, à patre multis benedictio-
 nibus præuenitur: Quorsum etiam tendens sopitur aliquando illo somno, de
 quo dicitur: In pace in idipsum dormiam, & requiescam. Et tunc uidet scalam
Dauid
 uirtutum, aut graduum, per quos in Deum ascendimus: de quibus iterum propheta:
 Ascensiones in corde suo disposuit in ualle lachrymarum in loco, quem po-
 suit. De quo loco dicitur, quod erat pes eius in terra, id est in corde nostro ex
 terra fabricato: quod esse debet uallis quedam lachrymarum, cum nobis, dum
CHRISTVS.
 terram habitamus lugendum sit, iuxta summi Imperatoris edictum, ut in patriâ
 consolemur. Cacumen autem scalæ cœlum tangere debet, quia illuc & mens, &
 oculus, & totus progressus figi debet: Per hanc uidentur angeli ascendentes, at-
 que portantes ad Deũ orationes, & opera nostra, & descendentes ad nos por-
 tantes gratias, & illuminationes cœlestes. Pleraque alia arcana enarrantur,
 quæ duci nostro Christo, & familie suæ ad Deum pergenti occurrunt iucundis-
 sima: quibus pro tempore prætermisissis, enodabimus, quæ sint hæc quatuor mulie-
 res, quarum consortium habuit Labacobi, quamuis pro una tantummodo serui-
 rit, Hic igitur aduertendum est, quod harum mulierum duæ sunt uxores, reliquæ
 uero ancillæ, & concubinæ. Illæ autem duæ sorores, quas ducit in uxores spiri-
 tualis homo figuratus per Labacobi, in cuius domo Christus regnat, sunt duæ mi-

ra, actiua scilicet & contemplatiua: quibus applicat & coniungit duas portio-
 nes, superiorem, & inferiorem: Neque enim est homo de familia Christi, nisi se
 exerceat in uita actiua cum Martha, uel contēplatiua cum Maria, aut in utra-
 que cum Apostolis. Actiua itaque figurata est in Lia, quæ laboriosa dicitur, &
 lippos habet oculos, & impeditos à clara uisione indicans, quòd mens occupata
 in operibus exterioribus turbatur erga plurima, ut non possit perfectè uacare,
 & oculo interiori intendere diuinis: Contemplatiua uerò in Rachel, quæ uidēs
 principium interpretatur, & pulcherrima est: quia oculus mentis, & portio il-
 la suprema uacans contemplationi speculatur Deum omnium rerum principium:
 qui cum pulcherrimus sit, necesse est, ut oculus illum conspiciens pulcher sit, di-
 cente Plotino: Efficiatur pulcher, atque Deiformis, si modo sit diuinam pulchri- Plotinius
 tudinē inspecturus. Sed ordo (quæso) huius negotij obseruetur: Pro Rachele su-
 spirat, & seruit Iahacob, & tamen primo Lia coniungitur, eo quòd spiritualis
 homo pro quiete, & uisione, quæ est in contemplatione suspirat: pro qua subit
 iugum seruitutis Dei: nihilominus ut Lia, & uitæ actiue coniungatur primo,
 necesse est, antequam deueniat ad perfectionem contemplatiuam: Ideo patres
 illi antiqui decreuerunt, ne quis admitteretur ad uitam solitariam, & contem-
 platiuam, nisi exercitati per decem & octo, uel uiginti annos in operibus cari-
 tatis, & seruitiis monasterij: Hic est enim mos patriæ, & familiæ Deo uacan-
 tis, ut per opera pœnitentiæ, & laboriosa expurgatus homo conscendat ad diui-
 norum dulcem contemplationem: pro qua seruit iteratis septenis annis, quibus
 duplex homo bene expiatus, & initiatus Deo uocare possit: Est enim septena-
 rius numerus creticus, purgatiuus, atque remissiuis. Creticus quidem, quia in eo
 sūt cōmuniter mutationes, & renouationes: Nā infantulus, utrū uicturus sit, se-
 ptima hora dignoscitur: & post dies septē reiiicit reliquias umbilici: & post bis
 septem incipit ad lumen uisus eius moueri: & post septies septem liberè iam pu-
 pillas, & totam faciem uertit ad metus singulos circa uidenda: Post septem ue-
 rò menses dentes incipiunt maxillis emergere: & post bis septem sedet sine ca-
 sus timore: Post ter septem sonus eius in uerba prorumpit: Post quater septem
 non solum stat firmiter, sed incedit: Post quinques septem incipit lac nutricis ab-
 borrescere: In septimo anno mutantur dentes in aptiores, & eodem anno plenè
 absoluitur perfectio loquendi: completaque secūda hebdomade pubescit, & in-
 cipit ui: generationis moueri: In tertia ostendit flores, & lanugines: In quarta
 diffiniuntur incrementa staturæ: In quinta completur iuuenilis perfectio: In se-
 xta seruantur uires antè collectæ: In septima ætatem perficit, ut consilio aptus
 sit. Cum uerò ad decades septenas deuenit, ubi septenarius per numerum cō- Dauid
 pletum conducitur, tunc metam communem uiuendi habet, dicēte propheta: Dies
 annorum nostrorum in ipsis septuaginta annis. Et per hunc septenarium nume- Auth. 7.
 rum authores medicinæ multas alterationes in febribus fieri decernūt. Hæc per-
 strinximus, ut intelligatur, quòd non sine causa describitur seruitus bis septena-

CANTICI SECVNDI

*via facta ab homine, qui uult incumbere Deo, & cōtemplationi: Ad quam si de-
 venire uult, oportet, quòd bis mutetur, & transformetur à claritate in clariua-
 rem, ut possit oculam mentis figere sine ipsius offensione in æterna illa spectacu-
 la. Indicatur & per eundem numerum expurgatio faciendæ, cum expurgatus*

Elifeus *fit: Ideo Elifeus huius sacramenti non ignarus iussit, ut Naamã lauaretur sep-
 ties in Iordane. Et in lege sancitum est, ut leprosus mūdatus aspergeretur sep-
 ties in sanguine passeris. Et quia expiatio fit in septenario, remissio quoque ean-
 dem numerum prosequitur, ut longa serie docemur in Leuitico, quòd uidelicet in
 Leuitic.*

*septimo anno remitterentur debita, & quiescerent agri, nulla exactione facta
 ab eis per cultum. In septimo autem quadrato fiebat plena remissio debitorum,
 Petrus*

*seruorum, & omnium, quæ alienata fuerant. Hinc Petrus cum de remissione a-
 geret, septenarium numerum proposuit dicens: Domine quoties peccauerit fra-
 ter meus, dimittam ei usque septies? A quo numero Christus respondens noluit
 CH R I
 S T V S.*

*discedere, sed ait: Non dico tibi usque septies, sed usque septuagies septies cōdu-
 cens septenarium per denarium numerum completum: Et de prudentia lauda-
 Hieron.*

*tur uillicus iniquitatis, qui centum non sine mysterio reduxit ad quinquaginta:
 Theop.] ut inde facilius remissionem consequeretur, sicut differit Hieronymus ad Gala-
 sium, & apud eum Theophilus. Hunc tandem numerum seruauit Redemptor
 in Spiritus sancti missione, qui uenit post eundem quadratum, sicut in lege daba-
 tur in ipso quinquagenario plena remissio. Meritò igitur Iacob hoc numero
 laborans expurgatus remissionem consecutus, atque in melius bis mutatus deue-
 nit ad suam Rachelem, quæ cōtemplationē præfigurat. Sed redeamus ad uxo-
 res binas, quarum quælibet habet suam ancillam. Legitimæ itaque uxores sunt
 Academia.*

*uita actiua, & cōtemplatiua, quibus duæ potentiæ Iacob condelectatur, in-
 tellectus uidelicet atque uoluntas: uel (ut academici docent) portio illa superior
 intellectus, quam aliqui synderesim uocant, & portio rationalis, & discursiua,
 quarum hæc uita actiua inseruit, illa uerò cōtemplatiua. Sed mirandum est sa-
 cramentum, quomodo utraque illarum suam præbeat ancillam. Habet utiq; por-
 tio illa superior, & cōtemplatiua ancillam, qua creata hæc, & inferiora cō-
 templans delectetur: per quæ uisibilia ad creatorem inuisibilem conscendat: Et
 hæc est ratio discurrens annexa sensibus, per quos sensibilia percipit: coniungi-
 turque ipsi noster Iacob, quando per hæc inferiora conspecta uenatur opti-
 cis magnitudinem: Coniungitur uerò Racheli, quando ipsum rerum principium,
 & omnium bonorum fontem in lumine ab eo emanante oculo mētis intuetur, &
 cōtemplatur. Habet etiam portio inferior, siue uoluntas, aut operatiua uirtus
 ancillam suam, delectationem uidelicet in rebus peragendis: cui delectationi,
 aut condelectanti uirtuti si coniungitur Iacob, & spiritualis homo dirigens
 omnia in Deum parit & ipsa bonos fructus dignos uita æterna: Coniungitur
 Liæ, quando immediatè agit propter Deum. Sed & nomina ancillarum, si cō-
 niant, obseruemus: Rachelis ancilla est Bala, quæ absorpta, uel inueterata dici-*

rar. Nam contemplans homo hæc, quæ miranda producta sunt, ab eorum magnitudine absorbetur in contemplationem creatoris, ad quem suspirando uidetur ei uita longa, & tædiosa, ut clamet cum propheta: Hei mihi, quia incolatus meus prolongatus est: Videtur quæ ipsi plus nimio in huiusce inferioribus ueterescere, ut accommodatè hæc consyderatio inueterata dicatur. Altera ancilla est Zelpha, quæ os hians interpretatur, id est desiderium inexplebile, quod uidelicet in rebus istis pertractandis exoritur: Et hoc etiam bonum est, dummodo Iacob, id est spirituali homini subiiciatur. In hac igitur domo, quæ tota Deo uacat, & ex qua cuncta colligitur ecclesia, regnat noster Christus in æternum. Et hæc, quantum ad sensum moralem pertinent, dicta sunt.

De fructibus huius domus, in qua Christus regnat. Cap. VI.

Sed qui sint fructus, quos Iacob ex istis uxoribus, & ancillis suscepit, uideamus. Primo, non uacat à mysterio, quod plures habuerit de Lia, quam de Rachele, quia plures de uita actiua, quam de contemplatiua, & tempestiuiores expectamus, quamuis amabiliores de contemplatiua. Hinc, esto quòd à Salvatore commendetur Mariæ electio, quia optima, Marthæ tamen sollicitudo non uituperatur, quamuis laboriosa, &urbationes multas persentiat. Optima est quoque pars, quæ meritum actiue præsupponit, & altius conscendere satagit: Ideo primus filius Rachelis dicitur Ioseph, id est augmentum ad omnia, quæ in uita priori acquisita sunt. Hinc etiam declaratur, quare nouissimi fructus sint de Rachele: quia uidelicet omnes fructus actiue, per quos ad contemplatiuam disponimur, præsupponuntur. Hoc quoque prætermittendum non est, quod in ancillis non adulteratur Iacob, neque id agrè ferunt uxores, imò sponte ancillas offerunt: quia etsi in rebus creatis specularis & pertractandis condelectatur homo, dummodo omnia in Deum dirigat, non peccat, imò meretur: Neque agrè fert utraque portio, quæ Deum querit immediatè, sed spontè offerunt uiro etiam rerum creatarum delectationem, dummodo ipse suscipiant proles ex ancillis conceptas: idèd dixit Rachel: Habeo ancillam Bala, ingredi ad eam, ut pariat supra genua mea, & habeam ex ea filios: Quod emulata soror itidem fecit. Deuenientes autem ad particulares filios exordiamur a partu, à quo incipit spiritualis homo: quia longè facilius per actiuam, quam per contemplatiuam uitam fructus producit. Ex ea igitur generatur primo Reuben, postea Simeon, Leui, & Iebuda. Reuben, qui interpretatur uidens per medium, intentionem sanctam significat: quæ omnia recto itinere in Deum dirigit, ne declinet ad dextram, neque ad sinistram. Et primogenita debet esse hæc intentio, si filios, & fructus dignos uitæ aternæ producere desideramus: quod exerta uoce Saluator admonet dicens: Si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit, non habens aliquam partem tenebrarum; sed ut lucerna fulgoris illuminabit te, per uerum uidelicet medium aspiciens in

Rachel

CHRISTVS.

CANTICI SECVNDI

obiectum, quo tendimus. Nam oculus hic (ut omnes conveniunt) intentionem significat: post quam intentionem in rebus faciendis, & præceptis observandis sequitur obedientia erga præcipientem, ut omnia ad nutum eius peragantur. Hinc secundo generatur Simson, qui audiens, & obediens interpretatur. Subsequitur Levi, qui applicatus, additus, vel appositus dicitur: quia rectam habens intentionem cum obediendi promptitudine, restat, ut applicet manus ad opus. Et quia in cunctis, quæ faciunt, Deum laudare debemus inuocato nomine eius, ideo post hos nascitur Iebuda, qui laus, vel confessio à nostris dicitur. Sed videns contemplatiua uita, aut portio illa superior partum sororis festinum, atque secundum sanctissimo zelo inuidit: Et cum non se tam perfectam sentiret, ut parere posset, quia non adhuc expiata in Deum nequit figere oculum, ancillam præbet, id est contemplationem creaturarum, per quam à creatura mundi deuenitur ad inuisibilia, & in Deum: Quæ concipit, & parit Dan, id est iudicium existimatiuum magnitudinis rerum diuinarum ex his creatis, quæ contemplatur: aut iudicium, quo subtilissimè sese dānat, & expiat, ut tendere possit in Deū immediatè: Post quem statim concipitur, & paritur Nephtalim, qui dilatio cordis dicitur: quia ex magnitudine rerum creatarum contemplata ab expurgata mente dilatatur cor, ut currere possit in Deum: Hanc æmulata soror & ipsa præbet ancillam, delectationem uidelicet in rebus pertractandis, quæ tanquam calcatur, & stimulus quidam mentem nostram ad merita cumulata sollicitā reddit. Hinc postea bene producit Gad, qui succinctus dicitur, ad prædam uidelicet, & cumulum meritorum, quibus meritis ditata, & contēta quodammodo se beatam existimat: undè Asser postea suscipit: qui beatitudinē significat: Quare læta, & iucunda adhuc animatur ad prolem, quā geminam uerum suscipit Issacar & Zabulon: Quorum alter Domini memorans, alter habitaculum fortitudinis interpretatur: id quæ indicat, quod perfecta uita actiua, & diuita meritis, consummatōque opere domum mentis disponit pulcherrimo ornatu, ut suscipere ualeat cœlestem hospitem, de quo semper memorans ipsi Deo per contemplationem uacet. Quiescens igitur noster Labacob productis operibus à Lia susceptis, quæ ad ipsam uitam actiuam, & ad præambula contemplatiua pertinent, restat, ut tantummodo Racheli, & perfectæ contemplationi incumbat: ex qua primo suscipit Ioseph, qui augmentum dicitur, ad omnia uidelicet opera, & merita, quæ ex Lia, & ex utraque ancilla suscepit. Quapropter (si fallor) hæc est optima pars non tantū, quia securior, & iucundior, sed quia omne uitæ actiue meritum præsupponit, & augmentum quærit: Ideo hunc partum plus cæteris diligit, quia omnibus auctus est, & eo quod optima quiete ipsum genuerit. Nec à mysterio uacat, quod ad hunc partum disposita fuerit Rachel ex mandragoris: quas primogenitus Lie Reuben ei præbuerat, quem supra intentionem significare declarauimus: nam eadem intentio, quæ præuia fuit in fructibus operatiuæ uitæ, eadem etiam in progressu, & fructificatione contemplatiua.

*nae exquiritur, ut utrobique per rectam, medianque lineam in idipsum inspiciat: Qua intentione bene firmata uenit ad germina contemplatiuae uitae, Ioseph scilicet & Benjamin, in quorum solummodo tribubus, & familiis non sine mysterio fuerunt domus Dei: Prima enim fuit in Silo, quae est in tribu Ioseph: Altera omnium celeberrima aedificata est in Ierusalē, quae est in tribu Bēiamin, quo cōceptu, & partu celebrior nō expectatur. Primo itaque filio habito caelestis cōtēplationis, & gustus, appositōq; ad omnia merita iā acquisita, alter quoq; generatur, qui Benjamin fuit, & filius dexteræ interpretatur non alium significans, quàm illum, qui sedet à dextris Dei, Iesum Christum Redemptorem nostrum: quem omnes perfecti generare debent in mente, & uisceribus: post quem, tanquam ultimam prolem parere cessent. Illud quoque aduertendum est, quòd in eius partu moritur Rachel, portio uidelicet illa superior, & diuina nobis communicata, quia iam unita cum ipso Christo in mente generato dicere debet noster spiritalis homo ei cedens simul cum Paulo: *Viuo ego, iam non ego, uiuit uerò in me* Paulus *Christus. Ipsi nanque plenissimo, & perfecto cedit portio, quae ex parte est, & moritur, ut uiuat in toto. Mortua itaque Rachele in partu istius Bēiamin sepelitur in Ephrata inter Ierusalem & Bethlehem, id est in abundantia, & diuitiis caelestibus, sic enim Ephrata interpretatur: Quae nec sine mysterio posita dicitur inter Ierusalem, quae est uisio pacis, & Bethlehem, quae domum panis significat: Nam qui moritur mundo, & animali homini, aut qui moritur morte osculi, quod fit in excessu mentis (ut alibi enodauiimus) sepelitur in diuitiis abundantissimis, quae dantur omnibus, qui inuocant illum, & collocatae sunt inter uisionē uerae, & supernae pacis, & panem illum uitae, quem qui manducat uiuit in aeternum: Habet enim tunc principium uisionis beatificae, & uitae aeternae: ad quam conscendere cupit uerus Iahacob, & uerus Israēlita, qui concipit & peperit fructus illos duodenos explicatos, & descriptos à Ioanne in sua sacratissima reuelatione, ubi ait: *In medio plateae eius, id est in corde ueri Israēlita, & ex utraque parte fluminis, ex utraque uidelicet portione est lignum uitae, Christus uidelicet, aut spiritus, uel gratia eius nos uiuificans, & facundos reddens fructibus duodenis productis per singulos menses, id est per singulas reuolutiones menstruales, & lunares, quae continentur sub una reuolutione solari. Maxima hic occurrerent mysteria explicanda, cur scilicet sol, caeterique planetae in suo pleno, & proprio circuitu discurrant per duodecim signa constata (ut dicunt Theologi Hebraei) à duodecim reuolutionibus magni nominis Dei, in cuius uirtute omnia fiunt: Et cur Luna duodecies gyret per illud duodenarium in eo temporis spatio, quo Sol semel pereurrit. Et quid Sol, & quid Luna in nobis significant: Plato enim in Symposio superiorem, & diuinam portionem in nobis solem nominat, inferiorem uerò discursum lunam: Et utraque producit: sed inferior uirtute superioris à uirtute diuina constatae: pluriesque gyrat ratio discursiua, quàm superior, quae magis fixa, & semper directa, uelut sol in diuina* Ioanac: Th. he. Plato.**

CANTICI SECVNDI

Paulus
 semper intendit. Et sicut utrumque luminare per duodenarium circulum influendo, & producendo percurrit, ita Sol, & Luna in humano mundo per hunc duodenarium, tanquam per numerum primo crescentem fructificare dicuntur. Hinc & Paulus fructus spiritus, & uirtutum, qui in peragendis rebus producantur, duodenarios enumerat dicens: Fructus autem spiritus est charitas, gaudium, pax, & ceteri, qui sequuntur, iuxta numerum signorum, & articulorum principalium in humano corpore, & tribuum Israëliticæ domus, in qua Christus regnat, & ad cuius oves, quæ perierant redimendas Redemptor uenit in mundum.

Orige.
 Quæ (ut Origenes ait) non sunt intelligenda secundum carnem, sicuti Ebionitæ toto (ut aiunt) cælo aberrantes senserunt, qui re & nomine pauperrimi sunt sed secundum spiritum, uel in sensu morali, de quo diximus, uel in sensu allegorico, ut nunc latius explicabimus.

Quæ sit hæc domus secundum allegoriam. Cap. VII.

S
 I autem à sensu morali ad allegoricum, uel anagogicum procedere uouerimus, clarius intelligemus, quomoda Iesus regnat in domo Iacob in æternum: Quod secundum corticem literæ intelligi nequit, cum illa amplius non dignoscatur, nisi in aliquibus reprobis & dispersis. Nec domus, aut familia David (in qua particularis promissio regni facta erat) reliquit aliquod uestigium, cum eius memoria amplius nõ habeatur uel extincta tempore Eusebij, & Iosephi, ut ipsi referunt. Hæc igitur domus, in qua Iesus regnat in æternum, est ecclesia uniuersalis, cuius illa typum gessit: Quæ per totum orbem diffusa merito dicitur domus Iacob, quem diligit, aut Israë, id est principis, aut heredis Dei summi, qui est Christus Iesus: De qua etiam (et rore posthabito) locutus est in euangelio, cui titulus est secundum Mattheum, dicens: Non sum missus, nisi ad oves, quæ perierant domus Israë, ueræ uidelicet, & non figuratiuæ tantum: Huius quidem tribus & familias duodenas sedes duodenariæ, iudicium scilicet apostolicum censebit, ut promissum fuit à dicente

Math.
 Sedebitis super sedes duodecim indicantes duodecim tribus Israë. Quod enim iudicium dari potuit, aut debuit Apostolis super familiam, in quam nullam penitus iurisdictionem haberet? Quod uic dominium dari deuit filiis in progenitores suos? Apostoli enim fuerunt nouissimi filij illius tunc temporis nobilis, & regni familie. Neq; in istos profugos & nobis extrarios collatum est iudicium, & dominium, attestante Paulo: Quid nobis de his, qui foris sunt iudicare? Nam eos, qui foris sunt, Deus iudicabit. Non ergo illi, qui duces & principes facti sunt in ecclesia iudicabunt extraneos, sed tantummodo domesticos: Forenses autem, & extrarios iudicabit ille, qui in omnibus primatum tenens Rex regum, & Dominus dominantium non immerito dicitur. Nec quisquam sibi persuadeat, quod ex mera uoluntate Principis datum sit Apostolis illud iudicium, & illa confessio, quia esto quod sit prima regula omnium, & possit esse pro ratione uoluntas,

CHRISTVS.

Paulus

omnia tamen æquisimus Princeps, imò omnimodæ rectitudinis fons ordinatè disponit: posset quidem dare paradifum sine meritis, nihilominus milites iuxta præclara cuiusque gesta remunerare decreuit: Posset itidem remittere illatam sibi ab hostibus, & à desertoribus iniuriam absque ulla pœnitentia, iussit tamen, ut quisque peccans legi pœnitentiæ subiaceat, iuxta grauitatem delicti: Poterat etiam solo nutu tribuere filio imperium, uniuersique ditionem: non tamen id fecit, sed potius statuit, ut hæreditario, & bellico iure dominium sibi acquireret, idque debellatis, fugatisq; hostibus quietissimè possideret: siquidem primogenitus est illius, qui cuncta fabricauit: Hinc magnanimus Imperator inmanissimum humani generis tyrannum & principem mundi ad singulare certamen prouocauit, quem etiam fœlici Marte profligauit: sanguinéque ex generosis suis ipsius uulneribus effluente omnem humanam fœditatem lauit, & à pessimo tyranno iniuste oppressos in pristinam libertatem restituit, summâque hac liberalitate sibi hominum genus deuinxit: Hinc dictum est: Oportuit Christum pati, CHR
STVS pro liberandis uidelicet captiuis, & ita intrare in gloriam suam: Cuius gloriæ pars est dominium, & principatus omnium rerum. Simili etiam uia suos electos principes conduxit, quos misit in uniuersum mundum prædicare euangelium omni creaturæ, & unicuique partem mundanæ familiæ consignauit, ut eis prædicans, & docens sanguinem etiam in testimonium doctrinæ expendens meritò tribui, uel familiæ, aut genti, quam acquisierit, tanquam filiis, & quodammodo redemptis (uirtute tamen summi redemptoris) præsideret. Et istæ sunt ueræ duodecim tribus, super quas præsentiam, & iudicium uniuersi imperator & Redemptor Apostolis repromisit: Quarum tribuum duodecim illæ Isræliticæ paruulæ simulachrum fuerunt, & figura: & utraque familia numero duodenario distributa est: Apostolica, ut duodecim orbis partes duodecim signis correspondentes debito ordine prosequeretur: Illa uerò Isrælitica, ut duodenam ecclesiæ familiam eodem numero præsignaret. Et quamoptimè utraque partita est illo duodenario numero primo crescenti, sicut crescentia omnia (ut supra tetigimus) annumerata sunt. Creuit enim illa typica gens breuissimo tempore in immensum, adeo, ut primo Ægyptum, postea terram illam promissam, quæ sanctæ ecclesiæ similitudinem gessit, completeret: Creuerunt & duodenæ tribus ab Apostolis edoctæ, & acquisitæ, ut breui totum orbem completerent credentibus. Aucta itaque fuit, & est utraque familia, ut æquet spatia immensæ terræ illius de qua propheta canit: Credo uidere bona Domini in terra uiuentium: Ad Dauid quam fit introitus per duodecim portas custoditas à duodecim angelis: quæ ædificata est super duodecim fundamentis: sicuti & cælum ipsum uisibile partium est in duodecim signa plena innumerabilibus stellis, sicut in qualibet duodenaria familia fuerunt innumerabiles electi ultra duodecim milia consignatorum.

QQ

CANTICI SECUNDI

Quanta consonantia tribus illæ Apostolicæ distributæ sunt iuxta
partitionem figuratiuæ familiæ, & signa stellife-
ri cæli. Cap. VIII.

Ioan.

Altro.

Altro.

Plato.

Illud quoque sacrarum rerum mysterium attendendum est, quod duodenarius numerus ex quatuor trigonis, uel ex tribus quaternis nascitur, diuiditurque tanquam solidum quid in quatuor angulos: quod in hac utraque familia, & cælo stellarum obseruatum cõperitur: Differens enim dilectus Apostolus Christi de partitione illa cælesti, & uero hospitio electarum tribuum dicit: Ab oriente portæ tres: ab occidente portæ tres: ab aquilone portæ tres: Ad cuius similitudinem factum est templum, per cuius quilibet tres portas intrare solebant tribus tres, ut in monumentis Hebræorũ comperimus. Hoc eodem ordine & sacramẽto castrametati sunt filij Israël, iubente Domino, ad orientem tribus tres: ad meridiem tribus tres: ad occidentem tribus tres: & ad aquilonem tribus tres: Quæ cælestis familia cæli ordinem consequitur, de quo dicunt Astronomi, quod orienti assignantur signa uel imagines tres: meridiei imagines tres: occidenti imagines tres: & aquiloni imagines tres. In regionibus autem subiectis tribus primis imaginibus, & orientalibus prædicarunt tres Apostoli, Simõ, Bartholomæus, & Mathæus: Et in regionibus directis à tribus figuris meridionalibus prædicarunt tres alij Apostoli, Thadæus, Andreas, & Thomas: Sed in plagis trium imaginum occidentalium concionati sunt Iacobus minor, Ioannes, & Philippus: Regiones uerò directæ ab aquilonaribus imaginibus creditæ sunt Iacobo maiori, Petro, & Mathiæ: Hæc sufficere possent ad eorum conuenientiam describendam cõticescendo (ut iubet Plato) à particularibus: attamen pro quanto Dominus nostros collustrauerit oculos, particularia quædam percurrere tentabimus: que si plena consonantia persoluerimus, gloria summo reddatur concentori: si uerò minus dixerimus, excusent quæso legentes imbecillitatem nostram, quæ nec turbatur, si supremus Dominus seruis suis indignis aliqua occultauerit, quæ cælestis amicis communicanda reseruat. Freti igitur gratia illius, à quo omne bonum, aggrediemur etiam particularium quorundam concordiam explicantes sub quo uerò principe unaquæque tribus militet, & per quam portam ipso duce ingredi possit cæleste regnum, quod obtinendum sperat continua, & fidei militia: Et ut id faciamus, uidendum est primo, quo aspectu, & qua cæli plaga unaquæque typica tribus, & quo mysterio castrametata sit: Postea uidendum censemus, in quos trigonos cælum distribuat, cuique trigono, aut cui signo unaquæque regio dicata sit: Denique qua plaga unusquisque Apostolorum prædicauerit.

Qua distributione, & quo mysterio pro caelorum aspectibus castra locauerint singulae figuratiue tribus.

Cap. IX.

Ene quis existimet distributiones regionum ad aspectus caelorum (ut docent Astronomi) esse supersticiosas, & uanas, sacra scriptura perhibet, & Deus, cuius opera omnia in sapientia disposita sunt, iussit tribus illas electissimae familiae Israeliticae castrametari circa tabernaculum foederis ad caelorum aspectus triarias, & triarias, ut in numerorum uolumine legimus: Praecepit enim Moysi, & Aaron, ut singuli per turmas suas signa, atque uexilla, & domos cognationum suarum castrametarentur per gyrum in circuitu tabernaculi foederis: ubi Origenes: Hic formam dicimus esse praescriptam, quomodo populus Dei egrediens de Aegypto ad ueram promissionis terram, & regni caelorum gloriam ordinibus quibusdam, & meritorum gradibus deducantur sacramento quodam mirando, & ordine sacro: Dicitur enim ad orientem Iebuda figet tentoria per turmas exercitus sui: princeps Nabason filius Aminadab: numerus pugnantium septuaginta quatuor milia sexcenti: Prope ipsum tribus Issacar: princeps Natanael filius Suar: numerus pugnantium quinquaginta quatuor milia quadringenti. Deinde tribus Zabulon: princeps Eliab filius Helon: milites numerati quinquaginta septem milia, & quadringenti: & uniuersa multitudo huius triarij exercitus militantis sub Iebuda erant centum octoginta sex milia, & quadringenti. Vexillum castrorum Reuben uersus meridiem: princeps Elizar filius Sedeu: computus bellantium quadraginta sex milia, & quingenti: & castrametabantur iuxta eum illi de tribu Simeon: princeps Salamiel filius Zuri Sadai: summa pugnantium quadraginta nouem milia trecenti. Postea tribus Gad: princeps Eliaza filius Reuel: numerati milites quadraginta quinque milia sexcenti quinquaginta: summa uero omnium militantium sub triario Reuben centum quinquaginta milia mille quadringenti, & quinquaginta, qui proficiscebantur secundo loco: Sed tabernaculum testimonij portabatur a Leuitis, qui erant in medio castrorum. Vexillum castrorum Ephraim erigebatur ad mare, uel occidentem: princeps Elissamab filius Hamibud: milites quadraginta milia quingenti: Et iuxta eum tribus Manasse: princeps Gamaliel filius Pedabzur: summa bellantium triginta duo milia ducenti. Postea tribus Beniamin: princeps Abidai filius Gedeonis: numerus pugnantium triginta quinque milia quadringenti: Summa militantium sub Ephraim centum & octo milia atque centum, & hi tertio ordine proficiscebantur. Vexillum castrorum Dan ad aquilonem: Princeps Abibezzer filius Bamisadai: Annumerati milites sexaginta duo milia, & septingenti: iuxta quos castra locauit tribus Asser: princeps Paghel filius Hocras: Pugnantium numerus quadraginta milia, mille, & quingenti. Postquam tribus Nephtalim: princeps Abirab filius Henan: Milites erant quinquaginta tria milia, & quadringenti: summa omnium militantium sub Dan centum quinquaginta septem

QQ 11

CANTICI SECVNDI

*milia sexcenti : Sed summa omniū tribuū erat 603550, sexcēta tria milia quin-
 gēti quinquaginta: quot literæ radicales (ut asseritur) sunt in toto Pentateuco.
 Nec ideo castrametari dicti sunt ad cœli plagas, eo quod aspectibus, & in-
 fluxibus syderum subiicerentur, cum in plerisque sacræ scripturæ locis decla-
 rentur exempti, sicuti & Ptolemæus fatetur in fructu, sed ut respondeant su-
 pramundano cœlo, à quo præcipuè omnes dirigimur: & cui omnes confor-
 mari debemus: in quo etiam sunt quatuor cœli plagæ: ut ex scriptura instrui-
 mur: Oriens, de quo inquit Isaias: Nomen eius oriens: Et iterum: Vocans
 ab oriente iustum: Illinc enim uenit Messias. Auster, de quo Abacuch: Deus
 ab austro ueniet. Nec dissident propheta, cum ab utroque loco uenerit, ut no-
 tum est his, qui sciunt denominationes illas, & convenientiam mundi inferioris
 cum archetypo. Occidens, pro quo communiter Hebræi habent mare, aquas il-
 las supremas indicat, cum quibus uenit Christus, dicente Ioanne: Hic est Iesus,
 qui uenit in aqua, & sanguine. Neque enim de aqua elementari, sed supracæle-
 sti & spirituali intelligi debet. Aquilo est rectitudo iustitiæ, à qua panditur, &
 manifestatur omne malum: quod à recto iudice primo dignoscitur, postea puni-
 tur: Qui supramundani aspectus priores sunt his, qui à cursu solis sic denomi-
 nantur: Et hi ab illis omnem uim, omnēque robur suscipiūt: ad quorum aspectus
 magno mysterio castrametari iussæ sunt tribus non solum illius typicæ familie,
 sed ueræ, & militantis sub principe Christo, ut statim dicemus.*

*In quot trigonos cœli distincti sint, cuique trigono, aut signo una-
 quæque regio sit subiecta. Cap. X.*

Astron. **E**ST in cœlo isto uisibili (ut omnes Astronomi conueniunt) qua-
 druplex trigonus: Quorum primus est aëreus, & orientalis
 ab oriente in septentrionem uergens: cuius imagines sunt Gemi-
 ni, Libra, & Aquarius: & ipsorum Domini Mercurius, Ve-
 nus, & Saturnus. Geminis autē cū Mercurio subiiciuntur Hyrcanica, Armenia,
 Mantiana, Cyrenaica, Marmarica, & inferior Ægypti regio: Libra ue-
 rò, & Veneri Bæthriana, Cassia, Syria, Thebais, Oaxis, & Troglodyti-
 ca regio: Sed Aquario cum Saturno Sauromatica, Oxiana, Sogdiana, Ara-
 bia, Azania, Media, Ethiopia: & hæ regiones pro maiori parte ad Asiam
 interiorē pertinet. Secundus trigonus terreus est, & meridionalis, à meri-
 die in orientem tendens: cuius imagines: Taurus, Virgo, & Capricornus: Do-
 mini Venus, Mercurius, & Saturnus: Tauro cum Venere subiiciuntur Cyda-
 des, Maritima parue Asiæ, Cyprus, Paribia, Media, & Persis: Virgini cum
 Mercurio Græcia, Achaia, Creta, Babylon, Mesopotamia, Assyria, & Elam,
 undè Elamita, Sed Capricorno, & Saturno Macedonia, Thracia, Illyria, In-
 dia, Ariana, Gordiana: Quarum regionum multæ sunt in Asia minori. Tertius
 trigonus est aqueus, & occidentalis ab occidente in meridiem distensus: cuius

imagines sunt Pisces, Cancer, & Scorpius: Domini Iuppiter, Luna, & Mars, Piscibus cum Ioue subiiciuntur Lycia, Lydia, Cilicia, Pamphilia, Paphlagonia, Nazamonitis, & Garamatica. Cancro uero & Luna Bithynia, Phrygia, Colchica, Numidia, Aethiopia, Carthago, & tota Carthadonia. Scorpioni autem & Marti Syria, Comagene, Cappadocia, Metagonitis, Mauritania, & Getulia. Ultimis trigonus igneus aquilonaris ab aquilone in occidentem uergens: cuius imagines sunt Aries, Leo, Sagittarius: Domini Mars, Sol, & Iuppiter: Arieti & Marti, subiecta est Britannia, pars Galliae, quae a Graecis Galatia dicitur: Germania, Barsania, Concaua Syria, Idumaea, & Iudaea: Leoni, & Soli Italia, Appulia, Sicilia, Phoenices, Chaldaei, Orsenij, uel Orchenij: Sagittario & Ioui Thuscia, Celtica, Hispania, & felix Arabia. Haec sunt, quae ex Astronomis potissime ex Ptolemaeo astronomorum facile princepe certa habere possumus: Et si quae sunt aliae regiones, subtilis indagator eas cum istis praecipuis concordare potest.

Astron.
Ptolm.

In quibus prouinciis, & quibus signis subiectis praedicauerit unusquisque Apostolus.

Cap. XI.

ET maxima quidem prouidentia (Spiritu sancto sic decernente) factum est, ut unicuique Apostolo assignata fuerit regio aliqua ab uno signorum directa, adeo, quod ipsi duodecim Apostoli praedicauerint in omnibus duodecim praecipuis caeli plagis conuenientibus cum duodecim imaginibus caelestibus. In trigono enim orientali subiecto Geminis, Librae, & Aquario concionati sunt Simeon, Bartholomaeus, & Matthaeus: Simeon enim in Aegypto, quae Geminis assignata est, sortem praedicationis habuit: Bartholomaeus in Bactriana, Lycaonia, & Armenia regionibus Librae subiectis: Matthaeus in Aethiopia, quae Aquarij est. Nec dicam quemlibet Apostolum praedicasse in omnibus regionibus, & ciuitatibus subiectis illi signo, cui respondet, sed in aliqua illarum: Et hoc satis fuit pro collocandis in magna domo Dei duodecim fundamentis correspondentibus duodecim imaginibus caelestibus, & duodecim intelligentiis praesidentibus, & duodenario illi sacramentorum pleno: unde in aedificio illo supramundano, aut ecclesiae Dei merito uniuscuiusque Apostoli nomen collocatum est in fundamento, sicut nomen angeli uniuscuiusque in singulis portis, ut habemus a caelesti Ioanne, quae suo loco (fauente diuino numine) latius explicabimus. Et aliquando unus Apostolus alterius coadiutor fuit: Paulus enim omnium coadiutor sollicitus fuit pro omnibus (ut inquit) ecclesis, & praeter omnibus laborans circunquaque; discurrit. In particulari autem Simeon, postquam Aegyptum totam peragravit, tandem post mortem Iacobi ad Ierosolymitanum episcopatum assumptus fuit, ut suppleret, quae Iacobus martyrio praeventus perficere nequint: Matthaeus quoque ad Macedones accessit, qui ad Andreae iurisdictionem spectabant: qui etiam simul cum Simeone ad Persides deuenere: & Ioannes ul-

Barthol.
Matth.

Ioan.

Paulus

Simeon

Matth.

Simeon

CANTICI SECUNDI

tra Ionios Romam quoque perrexit. In secundo uerò trigono, & meridionali assignato Tauro, Virgini, & Capricorno prædicarunt Andreas, Thadæus, & Thomas: Andreas enim In Achaia, & Græcia uirgini supposita concionatus est: deinde transiit ad Thracas, & Byzantios Saturno & Capricorno subiectos, ut habemus ex Methaphraste: Quæ regiones in Thomæ ditione sunt collocatae: Et inde ad Bithynicam regionem, quæ Cancro & Lunæ subest Ioanni assignatam: Et inde ad Pontum Euxinum, & Propontidis ambas partes: quæ usque, ad Astartenum sinum pertinet: & rursus nauigatione suscepta peruenit ad Macedoniam, & Thessaliam usque ad Istrum, & tandem in Patris martyrio coronatus est. Thadæus in Perside, & Mesopotamia & partibus superioribus Ponti: quorum Persidē iam Tauro assignatā explicauimus: Thomas Indiā superiorem, quæ summopere barbaricis moribus tenebatur, in sortē suscepit: Brachmanas quoque, & Hyrcanos subiectos Capricorno: Partes insuper, & Medos, quamuis hi sint de iurisdictione Thadæi. In tertio Trigono occidentali, cuius imagines sunt Pisces, Cancer, & Scorpius, sortem habuere Iacobus minor, Ioannes, & Philippus: Hic enim in Syria dicata Scorpioni conuersatus est: Ioannes post Palestinam in Asiam peragravit, & ingressus Ioniā morabatur in Epbeso percurrentes tamen aliquando per ecclesias, quæ ad Phrygiam, & minorem Asiam pertinent Cancro & Lunæ subiectam: Iacobus autē minor quo perrexit, aut si discesserit à Iudæa ex historiis non habemus, sed tantummodo fuisse episcopum Ierosolymitanū uirum utique sanctimoniam, & deuotione insignem: Hic saltem ibi docuit, quo conuenerant (ut Lucas narrat) illi, qui erant ex Cilicia, Pamphilia, & huiusmodi regionibus, quæ à Piscibus aspiciuntur, ut & ipse gaudeat suo populo conducto in obsequium Christi. In quarto trigono aquilonari, cuius imagines sunt Aries, Leo, & Sagittarius, concionati sunt Mathias, Petrus, & Iacobus maior: Mathiæ enim in sortem uenit Iudæa, Idumæa & cœcaua Syria, quæ Arieti subiecta est: Petro Italia, maximè Roma, quæ à Leone penitus regitur: Iacobo uerò maiori Hispania, ubi usque ad præsens fulget miraculis immensis, quæ simul cum Celtica, Thuscia, & Arabia felici à Sagittario, & Marte disponitur. Quæ omnia secundum analogiam intelligantur relata ad supramundanum cœlos, aspectus, & planetas, ad quorū duodenas metas formata est utraque ecclesia: & cum utraque habeat eundem influxum, eadem censeri potest. Nam ecclesia nostra eodem influxu confota, eodem ordine collocata, & ab eodem fluuiio quadrario egrediente de paradiso uoluptatis irrigata, quæ Israëlita familia, potest dici uera domus Israël, & tanto felicius, quanto meliori influxu gaudet, Pro hac igitur & pro ipsius ouibus, quæ perierant, dicit se uenisse Saluator: qui non mutauit, sed perfecit, cōglutinauit, & in meliorem sortem deduxit familiam, & domum ipsam: Sic & principes istius familie felicius banc rexere, quàm principes domus illius figuratiuæ: sed utrique maxima concordia: de qua statim (duce & fauente Deo) differemus.

ET cum non sine mysterio unaquæque regio suo signo subiecta assignata sit uni Apostolo, hinc percurrendam censeo conuenientiam quã habet unusquisq; Apostolus cum signo regionis sibi assignatæ: quod ut faciamus, uidentia sunt propria nomina Apostolorum, prout ex monumentis reconditis Hebræorum excipere potui: quæ nomina cõueniunt cū in nominibus quæ habentur in **רברו הימים**, id est in uerbis dierũ. Et hæc nomina sunt, Primum ipsorum Apostolorum principis **שמעון הכפי** Simebon hacephi, qui à nobis dicitur Simehõ Petrus: Simehõ enim audies, uel obediens interpretatur: hacephi autẽ est petra, & nõ caput, ut aliqui decepti affirmã: nõ enim est uocabulum Græcũ, sed Syriacũ petrã significãs. Secũdi apostoli nomẽ est **אלעזר** Aleuzi, id est Deus fortitudo mea: pro quo nos habemus Andreã, qui respõdẽs pabulo interpretatur. Tertius est Iacobus maior, qui proprio uocabulo dicitur **יעקב** Iacobab, id est opprimens: sed literis inuersis more Hebraico dicendo **קבץ** cabab, galeã, aut galeatum significat. Quarti nomen est **פולפוס** Polipos, id est humile os, aut humiliatio oris: pro quo nos Philippũ habemus. Quintus **ברכיה** Barachiah, id est benedictus à Domino: pro quo nescio quo modo habeamus Bartholomæum, quem filium suspendentis aquas interpretantur: Bar enim est uocabulũ potius Chaldaicũ: quã Hebræũ, nec in nominibus Hebræis aliquando reperitur Bartholomæus. Sextus **יוחנא** Iochana, quẽ Ioãnem dicimus, & Dei gratia interpretatur. Septimus **תמני** Tammi, qui Thomas est, & geminũ, uel didymum importat. Octauus **מדון** Medon, i. diiudicans: pro quo nos habemus Mattheum quẽ donatũ interpretantur aliqui existimãtes nomẽ illud descẽdere à uerbo **נתן** natan, quod dedit, aut donauit significat. Nonus Iacobus Alpei, uel Iacobus minor, qui propriẽ dicitur **יעקב** Iacob, quẽ supplantatorẽ, aut uestigiatorẽ, uel imitantẽ uestigia significat. Decimus Thadæus, qui proprio uocabulo dicitur **חטיפא** Chatepha, id est cõprimens, uel uim inferẽs, & non à **תודה** Todah, qd laus interpretatur. Undecimus Simõ Cananus, qui proprio uocabulo **סמאם** Samam, quod interpretatũ dicitur nomẽ matris, aut destruẽs eos. Duodecimus **מתניה** Matan ia, id est donatus à Deo, qui sorte (Deo iubente) electus fuit in loco proditoris. Prosequentes autem ordinem castrametationis, & conuenientiam familiarum Apostolicarum cum tribubus Israëliticis, & cælorum aspectibus, ad quos castrametati sunt, incipimus à Sa^{Simeon} mam, cui geminæ interpretationis Geminorum imago attributa est: Et bene nomen matris ipsi competit: quia (ut in quibusdam occultissimis monumentis reperi) frequentabat inuocare nomen summæ matris Mariæ uirginis, cuius favore hostes Christi, & ecclesiæ destruebat: quem æmulans ecclesia supplex^{Ecclesiæ.} ait: Da mihi uirtutem contra hostes tuos. Et quia feruidus fuit in hostes Christi, hinc meritò Cananus, id est Zelotes dictus est: qui etiam tanquam cælestia

CANTICI SECVNDI

- brachia corporis mystici amplexus est fidem, bonorem Christi, & ecclesiam Ierosolymitanam, quæ tunc inter omnes ecclesias præcipua erat. Pro illius itaque defensione, & tutela fidei Christi cum ipso crucis patibulum sustinuit. *Bartho.* Libraq; æqua lance appenduntur commutanda, & distribuenda, Bartholomæo, ne Barabæa dicata est, qui benedictio Domini dicitur: Nam benedictio Domini æquo libramine, & debita portione distribui debet, & aqua gratiarum in statera appendi, ut unusquisque in pace quiescat: Hinc fit per illum, qui uirtutem haurit à signo cœlesti, & influxum supercœlesti, qui membris sessionis præficiunt.
- Matth.* Matthæus, qui Midon dicitur, & diiudicans interpretatur, Aquarium possidet qui est signum respondens cruribus, quibus bene diiudicans inter diuina, & terrena, recedens à terrenis, quibus abundat sedens in Teloneo, iter arripuit post Christum ad cœlestia, scripsitque euangelium, quod pro cruribus, & firma columna christianæ religionis habetur. *Thadæ.* Thadæus, qui Chatepba, idest conculcās, comprimens, aut ui rapiens dicitur, Taurum sibi uendicat collo correspondentem: quia sicut hic collo iugo submisso omnem terram quamuis asperam domat, & soluit, sic Thadæus statim supposito collo iugo Christi ad inferioris Pontis regiones uenit, ubi efferas, atq; indomitas nationes, quasi beluarum more degeneres suo sancto dogmate (ut in gestis eius legimus) christianam religionem erudicis fidei dominicæ subiugauit: durumque barbaricarum gentium ad fidem recendarum iugum portauit. *Andreas.* Andreas, qui Eleuzi, idest fortitudo mea, Virginis regiones in præcipuam sortem habuit, existens & ipse uerus Virgo, integerrime uidelicet uitæ, & primogenitus illius, qui corona uirginum existens in horoscopo habuit Virginem, & de Virgine natus est. Huius itaque fauore rededit in seruitutem regiones Virgini dicatas docens comprimere illa, quibus Virgo præest, & omnia uasa luxuriæ, ut seruirent Deo in munditia cordis, & corporis. *Thomas.* Thomas, qui Didymus, aut Geminus dicitur, Capricornum possidet, qui Geminorum antisus existit, & ipse geminus, quia Sol illuc intrans incipit geminare cursum denuo ascendens. Et sicut Capricornus in Zodiaco extremum possidet locum, sic Thomas ad Indiam usque extremam terræ habitabilis regionem concionaturus accessit: Ibiq; incolarum genua durissima ad redemptoris cultum ui mirabili flexit, quam suscepit à supramundano Capricorno, qui corporeis genibus, & melioribus præest. *Iac. min.* Iacobus minor Iacob. i. supplantator, aut uestigiator nuncupatus Piscium signum, & regiones eius adeptus est: Hoc enim signum pedes respicit, à quo & melioribus piscibus uirtutem hauriens didicit, & docere supplantare, atq; conculcare omnia inferiora, & perfecte obseruare uestigia Christi, eius pfectus imitator: Nazareus enim fuit Iesu Nazareni discipulus, nunquam tonsus, nec uiribus diminutus, templum frequentabat, & orationem, adeo, ut eius genua duritiem camelorum, Hieronymo teste, susceperint. Sed felicis intrauit in tabernaculum non manufactum, in quod Christus semel introiit pro omnibus: Vinum & siccam non bibit, neque omne, quod inebriare po-

rest, & distrabere à Deo, & diuinis: non tamē inde Christum excedens, qui uinum bibit, cum hic ebrietatem pati nequuerit omnibus prædominans, à quorum multis abstinere debent, qui ipsius Christi uolunt sequi uestigia. Ioannes, qui & lochana, Dei gratia dicitur, cum Cancro conuenit omnium signorum sublimissimo, sicut ipse sublimissimus fuit in charitate omnium uirtutum præcipua: iuxta illud Hieronymi: Qui priuilegio amoris cæteris altius meruit honorari. In ipso quoque uerus sol sublimissimum se ostendit, sicuti eius doctrina, & priuilegia indicant, ueluti hic sol sublimē se præbet in Cancro: cuius imago pectus aspiciat representans illum superiorem factorem pectoris illius, in quo dormiens Ioannes potauit (ut ait Hieronymus) fluentia euangelij. Philippus, qui Polipos dicitur cum Scorpione conuenit, qui semper os humile, & depressum in terram portat, & inguini præest: qui si in malum accipitur, & uenenosi scorpionis figurā gerit, illos scorpiones malos innuit, qui blanditiis decipiunt homines, & benignitate simulata inguen, & omnia uasa lasciuia, & concupiscentia in luxuriam mouent: de quibus in Apocalypsi: Data est locustis potestas, sicut habent potestatem scorpiones terræ: Non quidem hæc paruula animalia, sed nequiora istis, quæ aliquantulum infra reserans ait: Et habebant super se locustæ scilicet & scorpiones angelum abyssi, cui nomen Abadon, id est exterminator, super quos calcandos dedit Christus Apostolis potestatem. Si autem in meliorem sortem accipiatur scorpio, ille cælestis uidelicet, ut fieri debet, tunc antidotum est, & medicina scorpionis huius uenenosi, sicuti serpens ille superior, cuius imaginem iussit Dominus erigi in deserto, in medelam fuit eorum, qui mordebantur à serpentibus uenenosis: Cum hoc igitur meliori scorpione conuenit Philippus, qui patrem uidere flagitabat in sanitatem incredulitatis, & uulneris illati per morsum antiqui serpentis: quod fuit potissimè obscuritas, ignorantia, & impotētia rerum diuinarum capefcendarum. Cum ipso quoque sermonem habuit Christus, quando de panibus satagebat prouidere in salutē animæ & corporis turbæ defissa, dum sequeretur Christum: Qui etiam eunuchum sanauit medela ueritatis declarata. Hic quoque humilis ore & corde inguina lasciuia bullientis comprimere: Nullus enim potest esse continens, nisi Deus det: nec donat Deus, nec audit, nisi humilem, & trementem uerba ipsius. Matthia, qui & Matbias donum Dei dicitur, uel donatus à Domino, quia peculiari sorte Apostolorum cætui donatus fuit: Dixerant enim Apostoli: Domine ostende, quem elegeris ex his duobus unum. Arietem sibi uendicat Deo sæpius in lege oblatum, & donatum: Habuit autem in sortem regionem Iudææ, regionem quippe sorte distributam electo populo. Symeon, qui caphi, id est Petrus dictus est, Leonem, Romam, & omnia directa à Leone seraruum principe merito sibi subiicit princeps Apostolorum effectus: In quo uerus Sol, sicut hic cælestis in Leone, ostendit maximam uim: tantam enim uirtutem ei contulit uerus Sol, ut sola umbra sanitatem conferret infirmis, & summum apicem in Apostolico cætu, & tota ecclesia tenens eam po

CANTICI SECUNDI

Sapient.
Iacob.
Psalu.
 testatem haberet, cui portæ, & uirtutes infernales cederent: Vndè fuit uerus
 Leo, de quo Sapient in prouerbis ait: Leo potentissimus bestiarum ad nullius
 pauebit occursum. Iacobus minor, qui & Iacobus, opprimens, sed literis inuer
 sis galeatus dicitur, Sagittarium obtinet, qui Hispaniæ præsidens effectus fuit
 oppressor gentilitatis salutis galea obiectus & defensor populi, Hispaniarum,
 quem suscepit, hucusque miraculis, & magna tutela eum protegens: Nec tantùm
 illius populi tutelam accepit, sed cunctorum, qui ad ipsum confugiunt omnibus
 suffragiorum beneficium præstas. Hæc percurrimus, non tantum ut demonstra
 remus: conuenientiam Apostolorum cum signis cælestibus à quibus absoluti, &
 cæli effecti enarrarunt ubique gloriam Dei, sed ut innueremus eam correspon
 dentiam harmonicam, quam habent cum supercælestibus signis, & cum duode
 cim præsidibus signorum cælestium, ut sicut illorum præsidum nomina scripta
 sunt in portis supernæ ciuitatis, ita hi apostoli effecti fundamenta concinna por
 tis, & toti ciuitati ornarent ipsa fundamenta nominibus eorum: Hauriebant en
 nim uim suam nõ à cælestibus signis, sed simul cum tribus duodenis à meliori
 bus fontibus, de quibus dicitur in psalmo, Benedicite Deo Domino de fontibus
 Israël: Ibi Beniamin, ibi principes Iuda, principes Zabulon & Nephtalim, &
 quicumque principes ad utrasque tribus ueras, & figuratiuas pertinent: à qui
 bus fontibus hauriens utraque familia breuissimo tempore creuit in immensum
 numero, & charismatibus, sed multo fœlicius Apostolica & Christiana fami
 lia, quæ non tantum creuit in sexcenta tria milia quingentos & quinquaginta,
 sed in turbam copiosissimam ex omni tribu & lingua, populo & natione, quam
 dinumerare nemo poterat. Nec solum cum figuratiuis & umbraticis charisma
 tibus, sed ueris & manifestis.

Conueniunt etiam Tribus cum imaginibus, ad quorum aspectus ca
 strametabantur.

Cap. XIII.

Iehuda.
Mercur.
Abacuc.
Isi (ut diximus) populus Israëliticus exemptus erat ab influxu sy
 derum, nõ tamen habebatur præter ipsorum ordinem, sed illis cor
 respondebant, ut ab eorum numinibus, & à uirtute magni nominis
 sua circunvolutione in ipsa partii, fauorem susciperent, & ample
 terentur omnia, quæ signis illis correspondent, omnium domini effecti maxime
 in figurata familia. Hinc figuratiua, cui omnia in figura contingebant, castra
 metari iussa est ad cælorum & signorum aspectus: Ad orientalem enim plagam,
 ubi sunt hæ imagines Gemini, Libra, & Aquarius, castra locarunt Iehuda, Is
 facar, & Zabulon: Iehuda confessio uel celebritas interpretatur, quæ debet da
 ri geminæ naturæ Messias, aut Deo qui dedit geminam legem, quæ tamen una
 est, sicut illæ duæ imagines geminorum pro uno signo computatur: Quam legem
 interpretatus est Mercurius melior, quam ille qui Geminis præsidet: uerus enim
 eius interpres ille fuit: de quo inquit Abacuc. Hic est Deus noster, qui adinue

mit omnem viam disciplinæ, & tradidit eam Iacob puero suo, & Israël dile-
 cto suo: post hæc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est proprio
 ore ipsam legem interpretans: ad quam acceditur per ueram confessionem fidei
 tam corde quam ore, dicente Paulo: Corde enim creditur ad iustitiam, oris au- Paulus
 tem confessio fit ad salutem. Issacar mercedem significat, quæ libratur secundum Issacar.
 cuiusq; merita, dicente scriptura plerisq; in locis: Tu reddes unicuique se-
 cundum opera sua. Hinc dicitur Issacar castra iuxta Libram locasse. Zabulon Zabulô
 habitaculû uel terminum pulchritudinis significat, quod hospitium habemus post
 fidem, & merita præsentata atq; librata: Quod habitaculû erit in dextra sum-
 mi & ueri tabernaculi, ad quâ collocandæ sunt omnes oues præmium susceptu-
 ra: In qua dextera sunt aquæ illæ, quæ supra firmamentum esse dicuntur, hinc
 iuxta Aquarium castra sua locauit. In plaga meridionali, cuius sunt tres ima-
 gines Taurus, Virgo, & Capricornus, castrametatae sunt Tribus Reuben, Si- Reuben
 meon, & Gad. Reuben primogenitus tertia erexit iuxta Taurum, qui est prin-
 ceps armentorum, & domesticorum animalium, atque robustissimum eorum.
 Ideo de Reuben dixit Iacob in suo testamentario uaticinio. Reuben tu forti- Iacob.
 tudo mea. Interpretatur quoque filius uisionis dicente Lia: Sic uoco eum: quia Lia.
 uidit Dominus afflictionem meam. Castrametatus est igitur iuxta Taurum illum,
 de quo Moses, dum Ioseph benediceret, ait: Quasi primogenitus Tauri pulchri- Moses.
 tudo Ioseph. Accomodate quidem assimilatur Reuben, & participat de priui-
 legio Ioseph, quia uidit afflictionem eius & compassus est liberans eum, quan-
 do fratres eius uolebant ipsum occidere, sicut Deus uidit afflictionem matris
 paruipensæ à patre Iacob: Vnde utrinque bene filius uisionis nuncupatur. Si-
 meon insignia sua erexit in Virginem, signum equidem sterile, sicut & ipse satis Simeon
 sterilis fuit, iuxta patris oraculum quo ait: Diuidam Simeon & Leui in Iaba-
 cob, & disperdam eos in Israël: Diuisum enim fuit Robur eius in fratres, & Gad.
 in se diminutum. Gad, de quo pater ait, Accingetur retrorsum, iuxta Capricor-
 num castra locauit, in quo sol accingitur ut retrorsum pergens reascendat sicut
 descenderat: Accinctus est enim Gad retrorsum ut habet nostra traductio, quã-
 uis dicatur aliter in ueritate literæ: de quo alibi dicitur. In plaga autem occiden-
 tali ubi pictæ sunt figuræ Piscium, Cætri, & Scorpionis, castra locarunt Ephraim, Ephraim
 Manasses, & Benjamin. Ephraim iuxta Pisces aciem direxit: quod signum aqueum
 est & ualde fecundum, sicuti est natura piscium & aquarum. Hinc introeunte
 sole in ipsum incipit terra germinare, & pisces in aquas effundere oua; aues
 quoque & animalia ad genituram se disponere: & bene iuxta fertile signum
 castrametatus est Ephraim, quem frugiferum interpretantur: Hunc benedicens
 auus eius Iacob posita dextra manu super eum dixit: Crescat Ephraim in Iacob.
 multitudinem super terram. Manasses autem quem obliuionem interpretantur
 ad Cancrû castra locauit, in quod signum cum intrat Sol, quasi sui ascensus obli-
 tus retrograditur descendere incipiens. Hinc non sine sacramento cum auus eum

CANTICI SECVNDI

Manass.
Beniam.
Regum.
Dan.
Affer. Moses.
Iahucob.
Nepht.

benediceret, cancellatis manibus posuit dexteram supra Ephraim minorem natu, præponens illum Manasse, aperte indicans retrocessionem ipsius Manasse, Benjamin ad Scorpionem in signe erexit, signum utique occidentale de directo oppositum contra signa orientalia, in quorum uno Iebuda castrametabatur (ut in libro Numerorum & Iosue dicitur) quando terra promissionis diuidebatur. Initium fortis filiorum Iebuda est à summitate mare falsissimi, & à litore eius, quæ respicit ad meridiem: graditurq; contra ascensum Scorpionis, contra quæ etiã locauit Benjamin castra, ut simul unus hinc, alius inde amplectētes Scorpionē celestē, præualerēt contra Scorpionē inferiorē & malū, & contra omnia uenena colubri illius, de quo dicitur: Erit Dan coluber super uiam, cerastes super semitam, mordens calcaneū equi, ut cadat equitator retrorsum. Ex Tribu enim Dan exiit serpens cerastes Ieroboam, qui uenenaui totum Israël deducens decem tribus ad idololatriam erectis uitulis in Samaria, ut habetur in iij. uolu. Regū. Contra quod uenenum præualuerunt solæ tribus Iebuda & Benjamin perseuerantes in cultu ueri Dei, & adorantes in templo Ierosolymitano. In trigono aquilonari, ubi sunt figuræ igneæ Arietis, Leonis, & Sagittarij, respondentes igni aquilonari supramundano, castra locarunt Dan, Affer & Nephtalim, & quàm optimè Dan, quod iudicium interpretantur, aciem dirigit in aquilonem, undè per seuerum iudicium panditur omne malum. Et id facit iuxta Arietem animal quidem quod offerri iubet lex ad comburendum in expiationem peccati simul cum uitulo, quod offertur pro peccato, ut cesset ipsum Dei iudicium in peccantem. Affer, qui diuitiæ interpretatur, iuxta Leonem & aquilonem, undè uenit aurum, exercitum statuit: Est enim Leo animal aquilonare, robustum, & ferocissimum. Et de Affer dixit Moses dum ipsum benediceret: Ferrum æs calciamentum tuum: Quæ denotant aquilonare robur, ut patet scientibus, & de abundantia eius, & diuitiis dixit pater Iahucob. De Affer pinguis panis eius, & præbebit delicias regibus. Et de robore eius in inimicum sequitur Moses, Equitator cæli auxiliator tuus. Et iterum: Expelles à facie tua inimicum & dices: Cõtete uigore uidelicet Leonino. Nephtalim manipulos cõponit uersus Sagittarium, aut arcitenentem: sic enim Hebræi ipsum uocant: quæ ipse in parte aquilonis est, undè diriguntur sagittæ in flagitiosos: Quæ qui comprimuntur, quando pœnitentia aut meritum æqua trutina respondet peccato, flagitio, & inde iudicio punienti, ideo iuxta illud ponitur Nephtalim, quod non solum dilatationem significat, ut habetur in Chaldaicis interpretationibus & suprâ diximus, sed æquationem iuxta ueram etymologiam uocabuli. Venit enim à *ḥatal* Patal quod est æquauit. Hinc mater Rachel ei nomen impensens dixit. Comparauit uel æquauit me Dominus cum sorore mea, ideo uocatur nomen eius Nephtalim.

De concordia benedictionum, quas dedit Iahacob ad filios suos duodecim cum duodenis populis, quibus prædicarunt duodecim Apostoli, secundū ordinem signorū, quibus respondēt. Cap. XIII.

Am aliquammodo explicauimus concordiam utrarumque tribuum; figuratiuæ uidelicet & apostolicæ familiæ cum signis cælestibus: Nunc uideamus quàm concinnè uaticinatus fuerit de utraque in extremo uitæ suæ pater utriusque familiæ Israël, qui de Reuben ^{Israël.} ait: Reuben primogenitus meus, tu fortitudo mea, & principium doloris, aut uirilittatis meæ: prior in donis, & maior in imperio: Vel ut habet ueritas literæ: Residuum doni, aut tumefactionis, & residuum fortitudinis: Effusus es sicut aqua, non crescas, quia ascendisti stratum patris tui, & maculasti lectulum eius: Quod oraculum pro maiori parte satis clarum est: Fuit enim primogenitus, & principium fructus uirilittatis paternæ: Maculauit quoque thorum paternum, quia commiscuit se cum Bala concubina patris ipsius ancilla Rachel, ut habetur in Genesi: Quapropter fecit se penitus indignum cælesti influxu: hinc dixit pater: Non descendet super te illud, quod tibi paratum erat uidelicet, quia posuisti obstaculum maculās paternum cubiculū: Vnde sequitur: Residuum doni, & residuum fortitudinis, quod tibi uidelicet debebatur ratione primogenituræ, nō do: Nam effusus es uelut aqua, ideo non restat, quod uidelicet tibi dem. Pro quō nos habemus, Non crescas: & ratio est, quia posuisti obstaculum maculans thorum patris tui, & polluens uiam, aut cursum ascensus. Quæ hic dicta de Reuben cum his quæ dicuntur de aliis filiis, uel tribubus, locum habent in familia genita à Patre Christo, cuius Iahacob typum gerebat. Hinc ille tanquam uerus ^{CHRISTVS} pater, & redemptor ueræ Israëliticæ familiæ dixit: Non sum missus, nisi ad oues, quæ perierant domus Israël. De qua domo uera, & figurata potius quàm de figurante pater antiquus Iahacob breui ad maiores suos demigraturus Spiritu sancto plenus dixit ad filios suos **יְהוֹשֻׁעַ** beazephu. Quod non congregamini significat, ut habet mēdosa traductio, sed augemini, & crescite meritis, atque lumine, ut possitis capere ea profunda mysteria, quæ uaticinari uolo uentura uobis in extremo tempore, id est in ultima ætate, quando ueniet Messias. Postea sequitur **יְהוֹשֻׁעַ** hic abzū, id est coniungimini non tantum uos, qui estis de stirpe mea, sed omnes, qui principari debent, aut militare sub Deo in utraque familia: Hinc notatè dixit: Audite filij Iahacob, id est uos qui de lūbis meis processistis, & processuri estis: Et iterum ait: Audite filij Israël, id est omnes, qui militaturi estis sub Deo: A longe enim sequens uestigia ueritatis sum Iahacob, Deo autem familiaris, & ab eo principatum uerum obtinens pro filiis meis nouissimis, de quibus dictum est: Constitues eos principes super omnem terram. Israël nuncupor prædicens ea, quæ uentura sunt filiis illis melioribus, & melioris familiaritæ principibus, qui nati sunt pro patribus suis, & constituti principes ueræ

CANTICI SECVNDI

familia pro illis, qui fuerunt in figuratiua. Ad hanc itaque figuratiuam familiã dico, Reuben primogenitus meus: Dirigitur enim hic sermo ad populum respondentem primo signo cœlesti, qui est Aries, aut uirtuti angelicæ siue diuinæ ipsi præsidenti: Hic populus est habitans Iudæam, Idumæam, concauam Syriæ, Ægyptum (ut Hebræi asserunt) Britanniam, Galliam, & Germaniam. Bene profecto populus Iudaicus (ut à priori incipiam) dicitur filius uisionis, cum omnis pene uisio, & prophetia populo Hebraico data sit: qui & privilegio primogenitura decoratus est Dei testimonio, qui in Exodo ait: Israël primogenitus meus: Cuius præcipua, & regia Tribus fuit Iebuda: undè aliquando sumitur Iudæus pro tota familia Israëlita, iuxta illud Pauli: Iudæo primo, & Græco. Tu fortitudo mea, & principium uirilitatis meæ: Quod de utraque familia figuratiua, & uera ad unguem uerificatur: Nam prima & præcipua signa uirtutis, & roboris excelsi summus Pater Deus ostendit deducens primogenitum ipsius de Ægypto, & in noua familia prima miracula, & signa fecit in Iudæa & circum adiacenti regione: Nec defuit Ægypto, in qua primos annos deduxit. In Gallia quoque adeo robur suum perfudit, ut Rex ipsius Christianissimi nomine decoratus sit, & præcipuam tutelam habeat pro Patre literarum studio, & armis. Et Germania Imperatorem eligit, qui præcipua insignia gerit principatus ad tutandam Patris Christi & Dei familiam. Verum de populo Iudaico uerificatur illud, quod sequitur: Residuum doni, & residuum fortitudinis, quod tibi debebatur tanquam primogenito, dare nequeo, sic tuis malis meritis exigentibus: maculasti enim cubile, & decorem Patris tui incusans ipsum falso, inferens opprobria, & iniurias quamplurimas, conspiras tandem maxima nequitia in eius necem: Ideo effusus es sicut aqua: Ex illa enim si effundatur, minus restat in uase, quam ex quocunque alio liquore: Hinc aqua effusa bene æquiparatur populus Iudaicus, quia statim euacuata sunt omnia charismata ab eo: Defecit enim citò ecclesia Ierosolymitana, & ea, quæ erat in tota Iudæa, adeo ut nihil Christianitatis ibi relictum sit, nisi tantummodo nomina, & aliqualis memoria locorum, in quibus celebrata fuerunt illa summè reuerendæ primitiæ Christianitatis: ad quæ uisitanda conueniunt hac etiam nostra tempestate nonnulli. Viuit igitur adhuc in illa regione paruulus igniculus Christianitatis, ut habeat locum illud Moysi oraculi: Viuat Reuben, & non moriatur, & sit paruus in numero, quia paruulus est Iudææ locus, paruulusque ibi Dei cultus.

Digressio, cur ordo primarius non seruabitur.

Cap. XV.

Ec mirabitur quispiam, si non semper prosequemur eundem ordinem in applicatione tribuum, & familiarum insimul cum signis cœlestibus, & populis eis correspondentibus. cum scriptura sacra ordinem ipsum pluries immutet: In benedictione enim patris Iacob, & in descriptione facta in lapidibus, quæ dicuntur urim uetinum idem ordo seruatur: alius uerò in locandis castris: alius in benedictione data à Moysi.

alius in Apocalypsi. Et ut uariationē ipsam proponamus, hic subnectemus unū-
quemque ordinem seorsum.

In benedictio- ne Iacob.	In castrameta- tione.	In benedictione Mosi.	In Apocaly- psi.
Reuben.	Iebuda.	Reuben.	Iebuda.
Simeon.	Iffacar.	Iebuda.	Reuben.
Leui.	Zabulon.	Leui.	Gad.
Iebuda.	Reuben.	Beniamin.	Affer.
Zabulon.	Simeon.	Manasse.	Nephtalim
Iffacar.	Gad.	Ephraim.	Manasse.
Dan.	Ephraim.	Zabulon.	Simeon.
Gad.	Manasse.	Iffacar.	Leui.
Affer.	Beniamin.	Gad.	Iffacar.
Nephtalim.	Dan.	Dan.	Zabulon.
Ioseph.	Affer.	Nephtalim.	Ioseph.
Beniamin.	Nephtalim.	Affer.	Beniamin.

Aliæ quoque uariationes factæ reperiuntur: Nam ad explorandam terram
promissionis electi fuerunt principes alio ordine, & aliis in locis, sed quæ dicta
sunt, sufficient ad explicationem, & comprobationem eorum, quæ diximus. Nec
secus fecere qui à secretis cœlestibus erāt in enumeratione principum figuratæ;
& ueræ familiæ: Hic est enim uarius ordo eorum.

In Matthæo.	In Marco	In Luca	In Actibus.
Petrus.	Petrus.	Petrus.	Petrus.
Andreas.	Iacobus Ze.	Andreas.	Ioannes.
Philippus.	Ioannes.	Iacobus Ze.	Iacobus Ze.
Bartholomæus.	Andreas.	Ioannes.	Andreas.
Iacobus Ze.	Philippus.	Philippus.	Philippus.
Ioannes.	Bartholomæus.	Bartholomæus.	Thomas.
Thomas.	Matthæus.	Matthæus.	Bartholom.
Matthæus.	Thomas.	Thomas.	Matthæus.
Iacobus Al.	Iacobus Al.	Iacobus Al.	Iacobus Al.
Thadæus.	Thadæus.	Simon.	Simon Ca.
Simon Ca.	Simon Ca.	Thadæus.	Thadæus.
Iudas.	Iudas.	Iudas.	Matbias.

Cur autem id in utraque familia suis rationibus, & sacramentis factum sit,
multa dicenda forent, quæ forsitan longius abducerent, quàm præsens negotium
exquirat: Sed ne id casu, aut sine ratione factum fuisse credatur, assignabimus

CANTICI SECVNDI

*Saltem rationem, quare Moses, dum tribubus benediceret, pratermisit Simeonem, quasi ipsius oblitus, in cuius loco posuit filium Ioseph Manassem, qui obliuio interpretatur: In hoc enim fuit conformis cum Iahacob, qui ad Simeonem deueniens dixit: Simeon, & Leui uasa iniquitatis bellantia: Isti quidem à robore excelso uim robustam susceperat, sed quia ipsa abusi sunt in Sichimitas, & in fratrem Ioseph, hinc sapiens pater, & plenus Deo non tantum protestatur consilio, & furori eorum non assentire, sed maledixit dicens: Maledictus furor eorum, quia pertinax: & indignatio eorum, quia dura: quia in furore suo occiderunt uirum, Emor uidelicet, & Sichei filium eius cum populo ipsius: corde autem & uoluntate occiderunt Ioseph fratrem ipsorum: & in uoluntate sua suffoderunt, uel euulserunt murum, Sichimitarum uidelicet, aut taurum: **¶** Sor enim murum & taurum significat. Si igitur pro tauro accipitur, de Ioseph loquitur, de quo inquit Moses: Quasi primogeniti tauri pulchritudo eius. Et ne tam robustus furor in duabus illis tribubus collectus noceret, sequitur diuus Patriarcha: Diuidam illos in Iahacob, & dispergam eos in Israël. Diuisa itaque fuit tribus Leui, quæ pro omnibus tribubus tabernaculo seruebat, & ex decimis ab illis oblati alebantur. Simeoni quoque non benedixit, quia non erat capax benedictionis, nec terminos assignauit illi Moses, uel Iosue minister eius, quando diuisa fuit promissa terra, sed locauit cum in terminis Iebuda, à cuius bono, & copioso influxu comprimeretur eius indignatio dura: & capax fieret ex consortio eius alicuius boni influxus. Leui autem, quæ Iahacob noluit benedicere, benedictus fuit à Mose: quia redemit maledictionem sibi datam, & promeruit benedictionem ex zelo maximo diuini amoris, quæ ostendit contra idololatrias, & uituli cultores, ut in Exodo legimus: Nam uidens Moses uitulum erectum in deserto, & populum circa ipsum ludentem, dixit: Si quis est Domini, iungatur mihi: Congregatique sunt ad eum omnes filij Leui, quibus ait: Hæc dicit Dominus Deus Israël: Ponat uir gladium super femur suum: Ite, redite de porta usque ad portam per medium castrorum, & occidat unusquisque fratrem, amicum, & proximum suum. Feceruntque filij Leui iuxta sermonem Mosi, & occiderunt in die illa quasi uiginti tria milia hominum: & ait Moses: Consecratis hodie manus uestras Domino, unusquisque in filio, & fratre suo, ut detur uobis benedictio. Ecce igitur quomodo compararunt sibi benedictionem: quam confirmauit Phinees, quando zelatus pro Domino Deo suo accepto pugione transfodit in membris genitalibus Zambri filium Salumi ducem tribus Simeonis simul cum Cozbi Madianite filia principis Madianitarum, cum qua cubabat in iniuriam Dei Israël, à quo recesserant multi initiati Beelphegor, & permixti cum Moabitibus, & Madianitis: & morte unius tanto zelo illata expurgatum fuit scelus Israël, ut in libro Numerorum legimus. Et sicut leuiticis zelantibus restituta est benedictio, qua priuati erant ob scelus uiolati fœderis, & fratricidij, sic zelanti Phineæ datum est sacerdotium sempiternum. Cum autem Simeon nullo bono ope-*

Exo.

Numer.

re redemisset commissum facinus, nec à patre Iacob, nec à legislatore benedictur: nec confinia, nec particularem sortem in distributione promissa terræ suscepit: Nam collocatus fuit in Iebuda, ut habemus in decimo nono capite libri Iosueh. Si igitur, & nos postponentes eum aliquo sibi conuenienti loco assignabimus, id suo sacramento, & ratione fiet. Aliæ quoque tribus non sine causâ hîc præmittenda (ut assignauimus) transmutatæ sunt.

Prosecutio concordia benedictionum Issacar, & Zabulon cum populis eorum.
Cap. XVI.

Issacar secundus in castrametatione cum secundo signo, qui est Taurus, mihi conuenire uidetur: De illo enim inquit oraculum: Issacar asinus fortis, patiens uidelicet, & robustus in studio literarum, cui illa tribus dedita erat. Sapit etiã asinus nescio quid clementia, & eius influxus, à quo est sapiëntia, ut dicunt secretiores Theologi: Sed hæc mysteria occultiora pro tẽpore missa facientes literam prosequamur: Robustus enim exquiritur ut sit, qui in doctrina proficere debet, ideo in benedictione cum asino, in signis cœlestibus cum Tauro æquiparatur omnium armentorum robustissimo. Vidit hic requiem, & ocium studij, quia bonum, & terram in qua morabatur ipsa tribus sine discursu, quem solent facere mercatores, & milites, quia delectabilis, ideo aptauit humeros suos ad portandum magnum onus, quod in studio literarum est. Et factus est tributo seruiens: Nam seruiuit quodammodo Issacar tribui Zabulon, qui diuites, & negociatores providebãt necessaria illis de tribu Issacar uacantibus studio literarum, ut asserunt Hebræi. Hinc dixit Moses, dum suæ benedictionis portionem distribucret: Lætaberis Zabulon in egressu tuo, quando scilicet huc & illuc proficisceris merces conducēs: & Issacar in tentoriis tuis, habitabit uidelicet, aut frequentabit, ut in mercedem emolumenta uitæ accipiat, sicut & nomen eius indicat, quod merces interpretatur. Si autem hæc uerba aptentur cum regionibus directis à Tauro, uideamus: Illæ enim sunt maritimæ, parua Asia, Persis, Media, Parthia, Cyclades, Cyprus: In maritimis parua Asiæ fuerunt septẽ ecclesiæ, quibus prophetia illa celeberrima, & unica in nouo testamẽto Ioãni reuelata in Pathmo insula, quæ nunc Chios dicitur, dedicata est, ut in principio ipsius uisionis dicitur: Ioannes septem ecclesiis, quæ sunt in Asia, gratia uobis, & pax ab eo, qui erat, qui est, & qui uenturus est, & à septẽ spiritibus, qui in cõspectu eius sunt, ac si septẽ illi præcipui spiritus curã specialẽ ipsarũ gererẽt ecclesiarũ, quæ sunt Ephesi, Smyrnæ, Pergami, Thyatiræ, Sardis, Philadelphiæ & Laodiceæ, iuxta quas ciuitates est insula Pathmos una de Cycladibus, quæ nũc Chios dicitur, in qua diuina reuelatio illa facta est. Et in his locis cũ circũadiacẽtibus regionibus multũ uiguit literarũ humanarũ studium: & multi ex eis in doctrina celeberrimi uiri prodierunt: Ex Epheso enim Heraclitus dictus Ephesius: ex Scepsi ciuitate in conti-

CANTICI SECUNDI

*nenti posita prope Antandrum iuxta Mitylenem fuisse Socratici philosophi Era-
 stus, & Coriscus, ad quos epistolæ à Platone datæ reperiuntur: Fuit & Ne-
 leus Corisci filius, Demetrius grammaticus, & Metodorus: Ex Pergamo illi
 vicino fuit Galenus: Ibidem cura Attalicorum regum maxima fuit constituta
 bibliotheca, & in ea ab Appellicone repositi fuerunt libri Aristotelici, & Theo-
 phrastici: Aristoteles enim bibliothecam, & scholam Theophrasto reliquit: &
 hic primus omnium Græcorum libros congregavit, & Aegypti reges bibliothecæ
 ordinem docuit: Theophrastus quoque eam Neleo tradidit: Neleus uerò eandem
 Sceptim detulit, ac posteris dedit, hominibus quidem imperitis, quorum negligẽ-
 tia humiditate labefactati, & tinea corrosi fuerunt libri: sed ab Appellicone tra-
 scripti erroribus pleni, ut refert Strabo: Unde ab aliquibus Philosophia Aristo-
 telica, & Theophrastica mendosa iudicatur: & non illa nitida, & casta, quam
 tradiderunt eius authores: Sed quomodocunque res se habeat, prima bibliotheca
 doctrinæ Athenarum, quæ mater studiorum erat, in Pergamo fuit erecta:
 Verum ex uicinitate Athenarum cum illis maritimis cum eis satis conueniebat,
 quibus in regione Græciæ Europæ sitæ sint: Sunt enim inter illa maritima & A-
 thenas Cyclades insulæ aliquo maris tractu ab utrisque solūmodo disiunctæ, quæ
 simul cum maritimis illis à Tauro directis cõueniunt, & cum studiosa tribu Is-
 sacar: Ex quibus quamplurimi in doctrina clari traxerunt originem: Ex Coe-
 num habemus Hippocratem, & ut aliqui pro constanti asserunt, Homerum: In-
 ter quas est etiam Delos Apollinis templo & oraculo clara, unde antiqui eorū
 sapientiæ magna suscepere fomenta. Occidentem quoque uersus iuxta Rhodum est
 Halicarnasus suo Dionysio clara: ex Mitylene uerò Pittacus unus de septem sa-
 pientibus egressus est. Longum foret retexere omnes uiros claros, qui ex illis lo-
 cis prodierunt, & quāto labore incolæ eorum studio literarum operam dederunt.
 Ad Persidẽ autem accedendo, ibi Magia, quæ secretior philosophia est, unde uene-
 runt hi, qui primi Christum adorauerunt: Inde Charũdas in doctrina illa præstā-
 tissimus, & Auicena, ut aliqui asserunt. Et quamuis schola eorum fuerit equi-
 tandi & sagittandi cultus, & ornatus, non defuerunt tamen literarum studio in
 rebus maximè reconditis: Unde in sacris fuerunt diligentissimi. Omitto alia mul-
 ta, quæ de studio, quod habebant incolæ harum regionum, dici possent, cum hæc
 pauca sufficiant ad innuendum quā concinnè conueniat influxus cælorum super
 illas cū influentia tribus Issacar, cuius studium erat incumbere doctrinæ huma-
 nitus acquisitæ: Nā illa diuinitus reuelata Leuitis præcipuè data erat. Castra-
 metationes uerò ut sequamur, Zabulon tenuit tertium locum in plaga orientali, cui
 dabimus tertium signum, quod Geminorum est, & primum in triplicitate sua:
 cuius regiones sunt Hyrcania, Armenia, Margiana, Cyrenaica, Marmarica,
 & inferior Aegypti regio: & huic dictum est à paterno oraculo: Zabulon ad
 litus marium habitabit, & non maris, ut habet nostra traductio: Et ipse ad por-
 tum nauium, supple habebit consinia: & dilatabitur usque ad Sidonem. Bene*

Strabo

Char.
Auicena.

ad litus marium dicitur extendi, quia ex orientali plaga habet Getuliam & ~~Hyrcaniam~~ umarbalab, quod nostri Magdalum dicunt, uel Medala. Extat & ibi Tyberias cum mari eius. Ex occidentali uerò habet Carmelum montem cum portu, qui nūc dicitur Castrum peregrinorum: Habet & portum Ptolemaidis, quæ nunc Acon nominatur: & extenditur per mare Syriacū usque ad Tyrū, & Sidonem, quāuis mēdosæ figuræ assignent Ptolemaidam tribui Affer: Nam ut expressè habemus in oraculo, extēditur Zabulon usque ad Sidonem: Nec aliud priuilegium datum legimus huic tribui, nisi maria, & portus, per quæ, & ad quos suas merces conducerent: Quæ omnia consequuntur regiones à Geminis directæ: quarum prima est Hyrcania sita ad mare Hyrcanum, uel Caspiū: contra quod mare dirigitur etiam Armenia maior. Cyrenaica quoque regio in mare tendit contra Græciam: Marmarica autem, & Ægypti inferioris Regio in mare idem ferè protenduntur: Quæ omnes regiones contentæ sunt ea, quæ in ipsis fit, nauigatione, & mercibus, sicut & tribus Zabulon, cui respondent, nisi eleuemus oraculi sententias ad altiores sensus, & ad mare supramundanum, de quo non est pro nunc habendus sermo.

De concordia benedictionis datæ Iebuda cum populo directo à signo ipsi correspondente.

Cap. XVII.

A Parte meridionali in secundo ordine locauit primo loco Reuben aciem suam, qui tamen locus est quartus in ordine castrametationis. Sed cum in exponendis paternis benedictionibus ordinem genituræ sequentes, atque patrem imitantes ipsum in primo loco statuerimus, in hoc quarto ordine locabimus Iebudā quarto loco natū, & quarto loco benedictum in huiusmodi uerbis: Iebuda te laudabunt fratres tui, & honorabunt, uidelicet tanquā regē: Ipsi enim datū fuit regiū sceptrū uigens occulte in ipsa tribu quousq; ueniret Dauid publicè sublimatus in illo scepro regio, CHRISTVS. quod & durauit in regibus, uel ducibus usq; ad Siloh, id est uerū Messīā: Qui tamē regnū nō abstulit, sed illud in melius, & fœlicius cōmutauit promittēs illud omnibus suis ueris, & pijs affectis dicēs: Venite benedicti Patris mei, possidete paratū uobis regnū. Quia igitur regnū istud erat in lumbis Iebuda simul cū rege illo, cui curuatur omne genu, ideo sequitur: Curuabuntur ante te filij patris tui: & uera autoritate, & uigore regio manus tuæ erunt in ceruicibus inimicorū tuorū: Catulus uel terror leonis Iebuda. 𐤁, Gur enim utrūq; significat catulū scilicet & terrorē: Sed melius (ut reor) hic accipitur p̄ terrorē, quia sequitur ad id, quod præcedit: Manus tuæ in ceruicibus inimicorū: & ad id, quod sequitur bene cōpetit: De præda fili mi ascendisti: Quæ omnia uerificātur potissimè in Christo, de quo inquit Ioan. Vicit leo de tribu Iebuda. Et bene Christus de tribu 𐤁 Iebuda, cū hoc nomen ipsi Christo aptissimè conueniat, in quo sunt quatuor literæ magni nominis Dei, interposita, 𐤁 dalet quæ quatuor importat in numero, significās quadrariū corpus qđ ipse Deus assumpsit, uestiuit se iuxta Paulus

RR ij

CANTICI SECUNDI

illud Apostoli: *Habitū inuentus, ut homo. Hic igitur ille fuit, qui de præda ascē-
dens eduxit in sanguine testamenti sui uinctos de lacu, humiliatus primo, ut se-
quitur כָּרַח carah, id est genuflexit, aut humiliavit se, & nō quieuit, ut habet tra-
ductio nostra. Accubuisti ut leo, & sicut leena, qui quando saltare uolunt, ma-
gno impetu primo accumbunt uentre in terra: Sic Christus humiliavit semetip-
sum factus obediens usque ad mortē, inde surgens cum tanto impetu, ut omnes mi-
nicos prosterneret, & acquireret sibi nomen quod est super omne nomen. Illud
autem, quod sequitur: Non auferetur sceptrum de Iebuda (ut hic, & alibi supra
explicatū habemus) de nullo alio intelligi potest, nisi de Christo ex his, quæ ibi
dicta sunt, & ex eo, quod sequitur: & ipse erit expectatio gentiū: Solus enim Chri-
stus in salutem gentium uenit. Ligabit ad uitē pullū suū. Vitis super omnes ar-
bores dat copiosum, & optimū fructum: Ad quā ligauit Christus pullū suū, dū
esset uidelicet in infantia, & pueritia, & adolescentia semper comprimēs appe-
titus animalis, fructificans uelut uitis, imō existens ipse uera uitis. Et ad pampi-
nū uuæ, siue ad ramusculū fili mi asinam suā, id est partē animalē iam sæcūdā,
& à spiritu, atq; à facie illa superna grauidatā: Vocat eā uocabulo fæmineo,
quia pars ista inferior in hoc sexu, superior autē in masculino nūcupari solet, ut
in Genesi habetur: Masculū & fæminā creauit eos, prout bene explicat Mercuri-
us in Pymandro, & Plato in Symposio. Lauabit in uino uestimentū suū, & in
sanguine uuæ palliū suū: Quod ad uerbū factū esse Ioan. perhibet in Apoca-
lypsi dicēs: Lauit nos in sanguine suo: Nos utique creaturas eius, qui & uesti-
menta ipsius dicimur, quoniam creando nos, uestiuit se uarias uestes, ut suo loco
(Deo fauente) differemus: Vel lauabit seipsum, aut nos in seipso, qui factus est
uestimentum nostrum, iuxta illud Apostoli: Induimini Dominum nostrum Iesum
Christum: quæ omnia cōueniūt cū populis directis à Leone, cui respōdet ille, qui
nuper & catulus leonis, & leena dictus est: Qui populi, & regiones ipsorū
sunt Italia (ut Ptolemæo placet) quāuis Manilius eam Libræ subiiciat: Itē Appu-
lia, Sicilia, Phœnicia, Chaldæa, Orsenia, uel Orchenia: Quarum regionū habi-
tatores, (ut Ptolemæo placet) sunt periti regiminis, & laudabiliū omnium artiū
cultores, & præcipuē Italia multo tēpore Imperiali maiestate, & semper Pōtifi-
cia dignitate refulgens: Nā à Petro citrà semper Romana ecclesia inter alias
tenuit principatum: cuius episcopus sol in canone dicitur, sicut & ipsa ciuitas
præcipuo solis aspectu præfulgida semper fuit. Fuerunt quoque in hac regione
oratores facundi, Poëtæ excellentissimi, & in omni facultate uiri præstātes, ut
sit hic populus elegātissimum mystici corporis membrum, cui ea, quæ de capite
sub nomine antiqui progenitoris eius dicta sunt, accommodatissimè ipsi possint
aptari: Incipiendo enim à nomine, bene dici potest Iebuda, qui confessor, &
laus interpretatur, quia semper Patrem Christum ritè confessus laudauit. Te
laudabunt fratres tui: quia omnes Latinorū fidem, & ecclesiam Romanā semp
laudauerunt, & uenerati sunt, quis nouissimi aliq; liuore, aut stulto zelo abducti*

Genesi.
Mercur.
Plato.

Ioan.

Ptolem.
Manilius

Ptolem.

laerent, & mordeant: sed Deo moderante piè tandem confitebuntur, quod im-
 piè denegarent. Nec solum isti, qui nouissimè aberrarūt à uentre, & locuti sunt
 falsa, sed etiam qui antea discesserant ab utero matris suæ Græci, & Agareni
 reducti omnes ad unum ouile, & facti filij ueræ matris ecclesiæ laudabunt te lo-
 cum capitis Christi tenentem. Te quoque adorabunt filij matris tuæ, quia om-
 nes ecclesiæ tanquam regiam, & præcipuam reuerentur. Manus tuæ in cer-
 uicibus inimicorum sunt, quia data est tibi potestas, contra quam inferorum por-
 ta, & inimicorum uirtus præualere nequit. Terror quoq; huius leonis Iehuda,
 Christi uidelicet, aut eius locum tenentis, siue ipsum purè cōfitentis omnes inua-
 dit, quando excitatur contra aliquē excommunicans, aut maledicens: Quod cō-
 probarunt Græci luentes pœnam maledictionis datæ ab Eugenio. ij. quoniam fi-
 cte uenerant ad concilium Florentinum, & simulatè dederant de rebus obseruã
 dis ibidem pertractatis sponsonē. Neque morabor in adducendis his, quæ con-
 tingerūt spernētibus ministros, & Vicarios Christi, imò ipsum Christiū dicentē:
 Qui uos spernit, me spernit. Requiescens accubisti ut leo, per lōgum tēpus us-
 que uidelicet ad Constantinum magnum nihil tunc temporis publicè, plenāque
 iurisdictione agens: Quis suscitabit eum, imperiū uidelicet ipsius? Nullus quippe
 mortalium, sed diuina uirtus, quæ Imperatoris, & regū terræ animos mouit ad
 amplexandam fidem Christi submitiendo colla iugo, & ditioni ipsius. Non au-
 feretur sceptrū, pontificij uidelicet de ecclesia hac Italica, & Romana: nec legis
 statutor de femore, id est electione ipsius, donec ueniat aut Messias in secundo
 aduentu, aut ille, quem mittet reparatorem suarum rerum dissipatarum. Et hic
 erit expectatio gentium, ut sub eo fiat unum ouile, & unus pastor: & seruient
 omnes Christo, & Deo humero uno, & cultu uno: Ligabit tunc ecclesia quen-
 cumque pullum generabit ad uitam Christum, & ad ramusculos uitis ò fili mi
 asnam suam: Est enim inibi sermo uel Patris ad Christum filium dilectum, uel
 Christi ad uicarium suum de liganda ecclesia ad uitam, quæ ipse est, significa-
 tam per asnam fecundam, & matrem pullorum. Lauabit quoque stolam suam
 in uino, & in illo sanguine uuæ, de quo dictum est: Hic calix noui, & æterni
 testamenti est, qui pro uobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorū.
 Oculi tui uino pulchriores, quia speculatores effecti ueri Christicolæ lactis, &
 rerum supernarum: quæ speculatio, & cognitio longè melior est, q̄ speculatio
 rerum inferiorum denotata per uinum. Et dentes illius ruminantes cibum illum
 cœlestē sunt niue candidiores: Hanc benedictionem corroborans Moses ait: Au-
 di Domine uocem Iehuda, id est uerè confitentis, & laudantis te, & ad popu-
 lum suum, collegium uidelicet electorum introduce eum. Manus ipsius Iehuda,
 id est uerbi incarnati pugnabunt pro eo, populo uidelicet: & adiutor illius con-
 tra aduersarios illius, qui dixit ad Petrum, cuius præcipua sedes est Italica,
 & Romana: Ego pro te rogavi Petre, ut non deficiat fides tua: & Italiae pars
 est Appulia, & Calabria, quæ quondā magna Græcia uocabatur, atq; illi uici-

CHRISTVS.

Moses.

CHRISTVS.

CANTICI SECVNDI

na Sicilia omnes directæ à Leone: cum quibus intelliguntur omnes ecclesie coniunctæ, & unitæ cum Latina & Romana. Ex Chaldaeis quoque sunt Maronite, ut ipsi profitentur, & idioma eorum indicat, qui Romanam ecclesiam sequentes eius ritum penitus observant super omnes orientales, dempto solùmmodo idiomate: Ad quos Chaldaeos pertinent etiam Orbenij, qui (Strabone teste) fuerunt quidam Chaldaeorum Astronomi. Phœnices etiam de primis fuere, qui Christum susceperunt: nam inde fuit illa Syrophœnissa, de qua dixit Christus: O mulier magna est fides tua. Et hucusque laudes Dei, & Christi eius in Phœnicia persolvuntur, in Beruto videlicet ciuitate in Phœnicia mediullio collocata, ubi est ecclesia fratrum minorum, in quam non modo ipsi fratres, sed Maronitæ, & quotquot ritum ecclesie Romanæ observant conueniunt.

Strabo

CHRISTVS

De aliarum duarum benedictionum tribuum huius trigoni concordia cum signis & populis ipsi conuenientibus. Cap. XVIII.

Litæ duæ tribus sunt Simeon, & Gad: cuius Simeonis oraculum iam explicatum est fuisse potius maledictionem, & diuisionem quam benedictionem: Hinc munere, & influxu uacuum à Mose Deo pleno, & Iosueh ministro eius pietissimè collocatus fuit in tribu Iehuda, ne superno influxu destitutus, sibi ipsiq; derelictus labefactaretur in totum, uel pro maiori parte. Et cum hi Simeonitæ non haberent proprios fines, neque plenam portionem partitæ regionis, uictitabant (ut Hebræi dicunt) de lucro acquisito in docendo, asserentes non fuisse scriptorem, aut pædagogum, nisi de stirpe Simeonis: Quæ mihi uidentur habere locum in populis, & regionibus Aquario subiectis: quæ sunt Arabia, Aethiopia, Sauromatica, Oxiana, Sogdiana, Azania, & Media: Arabibus enim nulla est determinata regio, sed in aliorum finibus degunt, quamuis triplex sit Arabia, scilicet, deserta, & petrea, quandoquidem in eis non continetur omnis multitudo gentis illius, quæ inde extenditur post Syros, Phœnices, Palestinos, & Carthaginenses, semper inter maritimos populos, & deserta Persica, Aegyptiaca, uel Libyca transiens per Mariticam & Cyrenaicam regionem usque ad fines Mauritanicæ, & mare Atlanticum, ut in ipsis habeat locum illud oraculi: Diuidam eos in Iacob, & disperdam eos in Israël, figuratum uidelicet, qui omnem populum, & numerum electorum comprehendit. Dispersi autem, & diuisi Arabes Agareni sunt: de quibus dixit angelus Domini ad Agar (ut in Genesi legimus) loquens de eorum patre, & consequenter de tota familia: Hic erit feros homo: è regione fratrum suorum figet tentoria: Hi etiam uictitant aliorum prædiis arte militari, uel hinc, illucq; discurrentes latrociniis, & prædis cõtinuis, atque agrorum depopulationibus ditantur, iuxta illud, quod idem oraculum ait: Manus eius contra omnes: Non enim fabricant, nec terras colunt, nec firmas habent mansiones, sed hac illacque discurrunt portantes secum domicilia, quæ quidem tentoria sunt,

Genesis

ut potius in aliorum, quàm in suis finibus collecti uideantur. Hos sequuntur Æthiopes nati ex Cus filio Cam, qui eandem, & deteriorē uitā degūt, ut luere uideantur maledictionē, quā Noë dedit posteris per progenitorē Cam: quoniā patrē calūniatus fuerat turpiter illudēs: Ij enim proprios filios uendūt pro uictu: & ex eis sunt aliqui nō pleno colore nigri ex regione inter Ægyptū & Æthiopiā proueniētes, qui per orbē uniuersum uagantur erigētes ictoria extra ciuitates in agris, & triuuis: deceptionibus, & permutationibus, atq; pgnosticationibus ex liniamētis manuū, & oblectātes his fraudibus uictū acquirūt, qui uulgari uocabulo Cingani nūcupantur, diuisiq; sunt & ipsi in diuersos populos. De Sauromatis autē, siue Hyperboreis, quos alij Arimaspos uocāt, nō amplius dicā, q̄ scriptū reperit, cū auctores nihil de eis exquisitē dixerint: sunt enim populi in Sarmatia collocati, sicut Medi inter Hyrcanos, Parthos, & Armenos, atq; Persas: Media enim inter duas partes diuisa, altera maior uocatur, cuius Metropolis est Ecbatana, qua Parthi utūtur p̄ ciuitate regia degētes ibi æstate, cū frigida sit: Hyeme uerò uitā Seleutiae ducūt, quæ est secus Tigrim prope Babylonē: Altera pars Mediæ Atropatia dicitur ab Atropato duce nominata: quorum incolæ cū Armenis cōiūcti affinitate Armeniæ ipsi Mantianæ ad orientem adiacētes: sed Persis potissimē confœderati adhærent: Achæsuaros enim quē nostri Assuerū dicūt, Rex fuit Persarū, atq; Medorū, ut in libro Hester legimus: Cuius origo Hebr. fuit in Susa, quā Hebræi שׁוּשַׁן Susan, nostri autē Susis dicunt: Et est regio a finibus Persicæ oræ usq; ad Babylonicā regionē ad Tigris ostia triū milium fere stadiorum habēs ab aquilone Medos: De quibus relatu dignum comperio nihil, nisi quia semper didicerunt subiici aliis adhærentes. Restat Oxiana, Sogdiana, & Azania regiones inter Bactrianos, & Massagetas, Nomades, & eam, quæ Sacra regio dicitur: Quæ omnes cum obscuræ sint, nullam de se memoriam præstitere scriptoribus, nisi quia domos non habent, & pecoribus, ac lacte uiuunt, maximē equino: Vicinis autem regionibus, intra quarū fines habitant aliquantulum nominatæ, Bactriana enim suo Zoroastre splendet: Massagetæ uerò Thomyri regina, quæ Cyrum Persarum regem debellauit: Azaniæ autem oppida simul cum memoria deleta sunt. Vltima illius trigoni familia fuit Gad, qui primus est Zelphæ ancillæ Liæ filius, Iahacob autem septimus, undē nomen eius ex duabus literis septem importantibus accommodatissimum est: Hebræi. Hebræi enim duabus literis tantummodo ipsum nomen scribunt hoc modo גד Gad quarum ג gimel tria, ד dalet autem quatuor in numero reddunt: qui simul iuncti septem constituunt: Nos autem castrametationis ordinem prosequentes sextum locum ipsi assignabimus: nam omnes illorum ordines, cum uarij sint uno contextu sequi non possumus: Huius igitur benedictio fuit: Gad fœlix, aut eufortunium fortunatos nos faciet: & ipse fortunatus erit calcaneo, uel uestigio. Et nescio quomodo traductum habeamus: Gad accinctus præliabitur contra eum, & ipse accingetur retrorsum: Gad enim non accinctum, sed fœlicem aut

CANTICI SECVNDI

bene fortunatū significat: ut explicatum habemus à matre, uel à domina ancillae parturientis, quæ illo suscepto filio inquit **וַיִּבְרַח** bagad, id est in prosperitate, uel eufortunio, siue, ut nostra traductio habet, feliciter: Cuius felicitatem, aut bonam fortunam pater Iacob declarauit in calcaneo: Moses autē ipsam deduxit usque ad uerticem dicens: Benedictus in latitudine Gad, quasi leo accubuit, & deprædabit robustus usque ad uerticem. Dilatauit quidē, & auxit Moses influxum, & bonam fortunā ipsius: quia præcessit audacter, & fideliter omnem Israël in bello cōtra gentes, quas iusserat Dominus expelli de terra ipsi populo promissa, ut in libro Numerorum legimus. Eufortunium autem ipsius non fuit sacerdotium, neque regnum, aut sapiētia, uel insigne aliquod acquisitum industria, uel ingenio: quia (Aristotele teste) ubi hoc uiget, ibi minus est de fortuna: sed in bello, pecuniis, & diuitiis, quibus affluētes uulgò fortunati dicuntur. De huius autem tribus diuitiis ibidem legimus: Reuben, & Gad habebant pecora multa, & erat illis in iumentis substantia multa: Vndē uoluerunt ultra Iordanem in pascuis illis uberrimis degere: Hinc cum suo Capricorno, iuxta quem castrametatus fuerat, & cum regionibus, & populis ab eo directis conuenit: quæ sunt Macedonia, Thracia, Illyria, India, Ariana, & Gerdosia. Macedones autem fuere bello fortunati, maximē Alexandro duce: Pecoribus quoque, & argento ditissimi: ideo (ut Strabo ait) Philippus inde maxima ex metallis, & reliqua locorum ubertate uectigalia constituit: Ad cuius Macedonia meridiem est Thessalonica oppidum quondam spoliis opulentissimum. Thracæ quoque & Illyrici diuitiis multis abundant: Bizantio, Adrianopoli: & multis oppidis, mercibus, & diuitiis celebres. India autem Ariana ab Indo fluuio auro locupletissima est. Gerdosia uerò aut Gedrosia aromatibus tantū, maximē myrrha & nardo abundat. Ii igitur omnes benedictionem Gad consequuti ipsi in hoc particulari munere quamoptime æquiparantur. Ex electione autem, & fide, si aliqua in eis est, in Israëlita familia recensentur.

Nume.

Aristo.

Strabo

De concordia benedictionum trium familiarum, quæ castra locarunt
cōtra tertium trigonum, cū populis ab ipso directis. Cap. XIX.

N tertio Trigono castrametati sunt Ephraim, Manasse, & Bēiamin: Quorū primis simul data fuit ab auo Iacob huiusmodi benedictio: Deus, qui pascit me ab adolescentia mea usq; in præsentem diem, angelus, qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris istis, & inuocetur super eos nomen meum, & nomina patrum eorum, & crescāt in multitudinem super terram. Nec aliud in particulari habemus de Ephraim in benedictionibus paternis, nisi quia Iacob cancellatis manibus posuit manū dextram super eū, cū esset iunior, dicens: Hic maior erit fratre suo minori. Cui autem præmiserit minorem, & postposuerit maiorem, id est in causa, quia pater Ioseph suscepto Manasse dixit: Obluisci me fecit Deus laborum meorum, &

domus patris mei: Quod uerbum minus consaltè dictum fuit, quia in iniuriã domus paternæ cum aliquali displicentia, non sine culpa, & perturbatione cordis proferentis illud, ideo ipsi à Iacob Deo pleno præpositus fuit Ephraim, in cuius uatiuitate meliori dispositione dixit Ioseph: Crescere, uel abundare me fecit Deus in terra afflictionis meæ: Vndè hic potius est bona, ille autem luit malam dispositionem patris: Et de utroque prosequens Ioseph subintulit: In te benedicetur Israël, atque dicetur: Fiat tibi, sicut Ephraim, & Manasse. Similiter & Moses eos simul prosequens, & benedicens ait: Hæ sunt multitudines Ephraim, & hæc milia Manasse. Et cum simul ab utroque benedicti sint, nos patres illos sequentes simul de ipsis loquemur, in quos etiam peruenit benedictio locupletissima data patri suo Ioseph, cui Iacob ait: Filius remunerandus Ioseph, filius remunerandus, pro beneficio uidelicet summæ liberalitatis fratri, & patribus in Ægypto exhibitæ, cum fames descenderet. Nec bene habet traductio nostra filius accrescens, cum uerbum illud **תורם** porat non sit Hebræum ueniens à **תרם** parat, quod fructificauit, aut creuit significat, sed est uocabulum Ægyptiacum remunerandum, uel dignum remuneratione importans. Et decorus aspectu, Filie scilicet Ægyptiorum discurrerunt, aut ambularunt supra murum, ut uiderent scilicet pulchritudinem eius: Et hoc quātum ad literam dictum sit, quam pronūc sequimur omiſſis altioribus mysteriis, quæ in penetralibus latēt: Amaricare fecerunt eum, & contenderunt secū sagittarij, aut patroni sagittarum, ut habet ueritas literæ, qui in malam partem à sacra scriptura accipiuntur, pro duris uidelicet, & offendentibus proximum. Et ij fuerunt fratres eius, qui uolebāt occidere eum, & tandem uendiderunt: Sed quia Dominus insontes liberat eripiēs eos de manu iniuste opprimentium, ideo sequitur: Reuertetur in fortem, & in proicientem, uel dirigentem arcus eius. Nam mala, quæ uolebant potentes fratres eius inducere super puerum Ioseph, redundarunt super capita eorū: & undè id fiat, exprimit subinferēs: Disperdetur fortis manus eius à manu fortis Iacob, q̄ fortis Deus est: Sequitur: Inde, à Deo uidelicet uel Israël, ueniet pastor lapidis Israël: Lapis enim uerus est ille, de quo dicitur: Et super hanc petrā edificabo ecclesiam meam: Pastor uerò ille, qui ait: Ego sum pastor bonus: Qui non ex Ioseph, sed ex patre eius, & à Deo processit, ideo notanter dicit, inde: attribuit enim priuilegium hoc celeberrimū patri, quod filio attribuere nequiuit: & ne iactabundus de seipso loqui uideretur, dixit quòd inde ueniet: & quia id nō poterat fieri, nisi à Dei uirtute, ideo sequitur: A Deo patris sui, & adiutore tuo, & Sadaï (pro quo nos omnipotentem habemus) erit istud uidelicet: & benediceris benedictionibus cæli desuper, & benedictionibus abyssi iacentis sub benedictionibus uberum, & uulua: quæ non absq; mysterio dicta credātur: nō enim tantūmodo de uulua, & uberibus mulierum, & de cremento in duas tribus loquitur: quia hæc paruipēdēda essent, sed de supernis innuit oraculum: ab uberibus enim illis supramūdanis lac suxerunt propheta omnes, & de uulua illa, quæ

CHRISTVS;

CANTICI SECVNDI

pietatē indicat, fuit benedictus Abrabā. Ioseph igitur cū inferior fuerit Abrabā, nec habuerit in tribu, uel in tribubus suis ppbetā lactētē ubera illa excelsa, ideo benedicitur tantūmodo inferiori benedictione, quæ est congeminationis familie suæ cū donatus fuerit privilegio duarū tribuū: quarū una dicta fuit Ephraim, altera autem Manasse, ideo sequitur: Benedictiones patris tui roborata, & aucta sunt sup benedictionibus cōcipiētis, aut cōceptus, & cōgeminationis tribus. Quæ benedictio extēdetur usq; ad desiderū colliū excelsorū, aut collium mundi, uel occultorū: quia suū desiderū erit non tantū familie multiplicadæ, & rerum terrenarū, sed etiam ab excelsis collibus cupiebat aliquid haurire: & hausit quantum ipsi datum erat desuper: Sequitur: Et hæc omnia sint in capite Ioseph, & in uertice Nazarei, id est separati à fratribus suis, iuxta illud quod supra dicitur: Do tibi partem unā extra fratres tuos: Aequum enim erat, ut seorsum aliquid acciperet à patre, q̄ indebitè expulsus fuerat à fratribus: à qua benedictione, quantum fas erat, dilatata, & intra limites suos cōtenta nō discedēs.

Moses. Moses ait: De benedictionibus Domini terra eius, scilicet benedicatur, de fructibus cæli, & de rore, & de abyssō latētē, subter terra illa uidelicet, & rore, qui est ultimus fons benedictionis supernæ. Prosequitur benedictionē circa huiusmodi inferiora dicēs: De fructibus solis, id est à sole generatis, & de fructibus lunæ, à luna uidelicet æditis (Sol enim generat, & luna partum ædit) & de uertice mōtiū oriētis, & de fructibus colliū mundi: Mōtes enim oriētis, q̄ in Hebræo dicitur **קדמונים**, mōtes supernæ regionis significant, in qua plantatus dicitur paradysus uoluptatis. Colles autē mundi bos inferiores significāt, de quorū fructibus sequitur: Et de fructibus terræ, & plenitudinis eius, & ouiuū uidelicet fecunditate: Habitatōr Sina, id est habitaturus, & daturus legē in Sina, deducat super caput Ioseph, & super uerticem Nazarei eius, sicut nuper expositum est. Primogenitus tauri, illius uidelicet excelsi, quē uidit Ezechiel à sinistris supni tribunalis, est decor uel pulchritudo eius: Et cornua unicornis cornua eius: illis enim cornibus animal defendit se ab infestātibus: & his defendūtur alij à ueneno: Sic & Ioseph nō solū defensus fuit ab insidiis fratruū, sed à falsa calūnia uxoris Putipharis. Defendit quoque patrē, ac fratres ab exitio famis præualida. Sed ad Ephraim reuertamur. Hic castra locauit iuxta pisces: Cuius imaginis, regiones sunt Lycia, Lydia, Cilicia, Pamphilia, Phazania uel Hazania, ut alij dicūt, Nazamonitis, & Garamantica. Lycia, & Lydia, atq; Mysia sunt parue Asiæ regiones mediterraneæ ab olympo mōte usq; ad Pāphiliā, cui succedit Cilicia, opulētæ quidē & fertiles, sed adedō confusis terminis, ut uix extet antiqua memoria: Nam cum sæpe alij, atq; alij imperauerint, aliæ cōfuse sunt, aliæ penitus euerse: Capta enim Troia Pbryges, ac Mysū imperauerunt illic, deinde Lydiū, post eos Aeoles, & Iones, deinde Persæ & Macedones, postea Romani, postremò Turcæ, sub quibus nedum Asiani, sed alij quāplurimi populi linguas, & nomina simul amiserunt: Quæ regiones in ea ratione, qua fructibus & boni-

nibus sæcundæ sunt, cum Ephraim conueniunt, qui frugifer interpretatur. Cili-
 cia uero Tharso, & Paulo celebris: qui quamuis de tribu Benjamin fuerit, ta-
 men in regione correspondente Ephraim, de quo est benedictio illa data patri
 suo Ioseph: Inde pastor lapidis Israël: Fuit enim Paulus uniuersalis pastor ouium
 lapidis: qui Christus est, & uerum fundamentum totius Israël. Garamantica au-
 tem regio in Libya interiori ultra Marmaricam usq; ad Esiopiam, sub Aegyp-
 to usq; ad Ammonem procedit: cui similis est palmifera, & aquosa: ubi adsunt, &
 Nazamones, Pysylli, & Getulorum pars: Quorum regiones satis sæcundæ refe-
 runtur, sed in particulari non multum nobis cognitæ: quia illuc difficilis & rarus
 nostratum accessus: Manasses autem contra Cancrum castra locauit: cuius ima-
 ginis sunt Bithynia, Phrygia, Colchica, Numidia, Aphrica, Carthago, & Car-
 chedonia, regiones quidem non maiori dignitate præditæ, quàm ferat oraculum
 de Manasse: connumeratur enim hæc inter duodecim tribus sæcunda satis, &
 ipsa communi portione benedictionis communicans. Nec aliquid magis singula-
 re de regionibus illis dicitur, quàm de familia ista, de qua inquit Moses: Et hæc Moses;
 milia Manasse: Quod quidem duobus modis intelligi potest: aut quia sit nu-
 merosa tribus per illud milia expressa: aut influxus denotatur, qui est ab
 aleph, quod mille significat, sed primo ipsum Deum, à quo omne bonum, ac
 si dicat: Hæc sunt quæ tibi concessit Deus, ut satis abundanter, & communi uita ui-
 uas inter alios populos. Nec aliud in signe ipsi particulariter attribuitur. Ter-
 tium locum in hoc trigono tenuit Benjamin contra Scorpionem, qui regit Syriam,
 Comagenem, Cappadociam, Metagonitem, Mauritaniam, & Getuliam. Eius au-
 tem benedictio data à patre Iacob hæc fuit: Benjamin Lupus rapax manè ca-
 piens prædam, & uespere diuidet spolia. Sed Moses longa distantia uidetur
 eam prosequi dicens: Amantissimus Domino habitabit confidenter, in eo quasi
 in thalamo tota die morabitur, & inter humeros illius requiescet. Verum, ut pa-
 tet bene intelligenti, in idem conueniunt uerba utriusque: Ad literam de Saul uni-
 co rege de tribu Benjamin uterque uaticinatus est, fuit enim ueluti lupus qui oc-
 cultè rapuit prædam: nam occultè introiuit in regnum, quod debebatur tribui Ie-
 huda, & hoc obtinuit à mane usq; ad uesperam uitæ suæ. Et quod à mane usq;
 ad uesperam inquit Iacob, Moses per totam diem inuuit, cum asserit morari
 eum in thalamo, id est tribunali regio: Cōpleto enim uitæ curriculo diuisa fuit
 præda, quia ad domum Dauid, & ad domum Iehuda deductum fuit regnum,
 quod ab ea quasi præda per diem uitæ Saul sublatum fuerat: Requieuerat enim
 regnum (inquit Moses) tempore uidelicet Saulis, super humeros eius: Super hu- Idem;
 meros quippe illos, de quibus dicitur: Eminebat Saul super alios ab humeris su-
 præ. Sed quid ad populum correspondentem tribui Benjamin, & qui castrame-
 tatus est iuxta Scorpionem, uideamus: Est enim sub hac imagine in Asia Syria
 Comagenæ continua, quæ à Tauro monte confinia suscipit: ultra quem, & sub-
 sequentem Armeniam est Cappadocia ab eodem signo directæ: In Aphrica ue-

CANTICI SECVNDI

rd Metagonia, quæ est Caribagini nouæ contigua, Mauritania, & Getulia
quarum populi manè comederunt prædam illam, de qua dicitur: Ad prædam fi-
li mi ascendisti. Proposuit enim Redemptor mundi cæleste pabulum nobis come-
dendum, quasi prædam quandam, ereptum à Patre, uel de manibus hostium nos
impedientium: Quod comederunt hi populi manè, quando fidem Christi paulo
antè crucifixi suscepere. Sed uesterafcente die euangelico malè diuiserunt spo-
lia adhærentes spurcissimo Mahumeti tam Asiatici illi populi, quàm Aphricani,
qui omnes diuisi sânt à Christo per plura tempora: In qua diuisione permodicū
(ut opinor) perdurabunt, quia citò (ni fallor) ueniet inbente Deo illz dies, in qua
fiet unum ouile, & unus pastor. Qui populi aliquo modo fuerunt diuisi, aliquali
ter uerò minimè, sicut de antiqua illa, & figurâte familia in tertio uolumine Re-
gum legimus, in qua diuise fuere decem tribus à domo Iebuda, in qua erat re-
gnum & templum, & ab imperio Dauidicæ stirpis: Nam sicut illi penitus de-
stituti non fuerunt, quamuis apostatæ in uitulorum adoratione reperti: siquidè
ad reges mittebântur prophætæ ad populos illos dirigendos, & instruendos, ut
semper Deus in Iabacob dominaretur, Pari modo profecutus est hanc familiã di-
uisam ab ea, quæ uerè Christiana est, cum adhæserit spurcissimo Mahumet: Nã
ipsis relicta est utraque lex, Mosaica scilicet, & euangelica: ex quarum qua-
libet aliqua acceperunt, quæ obseruent Christum uenerantes natum ex uirgine,
quamuis passum denegent, ut & ipse Christus dominetur in Iabacob, & in om-
nibus finibus terræ.

De concordia benedictionũ reliquarum tribuum, quæ castrametatæ sunt
contra quartum trigonum, cum populis ab ipso directis. Cap. X X.

N quarto signorum ternario castra locarūt Dan, Asser, & Ne
 phtalim: Dan enim cum populis à Virgine directis conuenit, qui
 sunt Græci, Achæi, Cretenses, Babylonij Mesopotamij, Assyrij,
 & Elamitæ: Græcia enim latiora extēdens confinia (ut Geogra
 phi assignant) à Bosphoro usque ad Acarnaniam, quæ Achaiam (quam Phtibã
 dicunt) includit, & etiam Cretam cum multis adiacentibus insulis. In quibus re
 gionibus uiguit literarum studium humanis ingeniis acquisitum. Nec minus in Ba
 bylonica regione, cuius principiã ab oriente est Susis, ut Strabo refert, & Pro
 lemeus ostendit: Ab aquilone Euphrate circumdatur: Ab alia parte Arabia: &
 à septentrione Armenis terminatur: Quæ aded studiis incaluit, mathematicis
 potissimum, ut etiam in plures sectas Babylonij distenti sint: Eorum enim aliqui
 Chaldæi dicti Genethliologiam profitentes in Orchenos, & Borispenos diuisi
 sunt: Horũ Borispeni à Borispa ciuitate Dianæ & Apollini dicata denominan
 tur. Mesopotamia inter Tigrim & Euphratem sita est, regio quidcm in pascuis
 uberrima, Babylonicæ prouinciæ contigua, inde & doctrinæ illius particeps.
 Hic enim Abraham omnium uerorum astronomorum facilè princeps diuinam
 astrologiam primo ab hominibus, sed perfectius diuina collustratione didicit:

Strabo.
 Ptolem.

Cui contigui sunt Assyrii, & Elamitæ non mediocri sapientia referti, ut in Ioanne Damasceno, Pherecide Syro, Bardassane, Eusebio Cæsariensi, & multis aliis comprobatur: Ij enim clarissimi uiri fuere post Apostolos, & Prepbetas, qui & ipsi Assyrii extiterunt: Sed hos cum sapientibus doctrinæ humanis ingenis acquisite non connumeramus, cum eorum sapiëntia longè excefferit humanam. De populis igitur istis, & principibus, qui humanæ sapientiæ uocabant, dici potest, quod de Dan inquit Iabacob: Dan iudicabit populum suum, sicut & alia tribus: Iahac: quia uidelicet in his populis erunt sapientes ad iudicandum. Idē profecquitur Moyses, quamuis aliis uerbis utatur: Ait enim catulus leonis Dan. Non quippe fuit ipse leo ferarum rex, sicut Iehuda, de quo scriptum est: Vicit leo de tribu Iehuda: sed catulus leonis dicitur, quasi filius regis: Nulli enim tribui datum est uerū regnum, nisi tribui Iehuda: cæteris autem per quandam participationem illius regni hæreditatis. Quod autem sequitur Iabacob, dum ait: Erit Dan coluber in uia, cerastes in semita mordens ungulas equi, ut cadat ascensor eius retrorsum; hoc totum ad Sansonem refertur, qui fuit de tribu Dan, mirandum quippe atq; stupendum exemplar roboris, & fortitudinis: Hic enim momordit ungulas, & pedes equi, id est roboris Philistinorum, quando euulsis columnis palatij, quibus tãquam pedibus quibusdam sustentabatur, corruere fecit principes, & insigniores uiros Philistinorum, qui illic aderant. Sed cum hæc omnia à Deo decreta fuerint, ideo sequitur: Salutem tuam, ut uidelicet saluus fias à casibus istis, uel salutem tuam, id est fortitudinem tuam à Domino expectabis: Pro quo nos habemus: Salutare tuum expectabo domine. Quod & Moses aliis uerbis explicat dicens: Fluet, scilicet hæc tua fortitudo largiter de Bassan, id est de pinguedine illa supramundana, undè omne datum optimum. Nec desunt, qui hoc oraculum aliter interpretentur, de Antichristo uidelicet, quem de tribu Dan nasciturum existimant, qui erit hæresiarcha, & tortuosus coluber omnes cadere faciēs, quos mordebit: Cuius uirtus fluet de Bassan, id est de siccitate gratiæ, & pinguedine rerum temporalium: utrunque enim Bassan significat. Hinc opinantur etiam hanc tribum Dan à Ioanne in signatorum supputatione posthabitam, ne tanti sceleris origo computetur in beatorum numero: Hic enim mordet equos illos, de quibus ait Abacuc: Qui ascendis super equos tuos, constriictos uidelicet chamo, Abacuc: & freno ueræ disciplinæ, & uirtute diuini nominis, de quo ad præsens fari nō licet. Affer uerò assignabimus Libram, cuius regiones sunt Bactriana, Caspiria, Syriaca, Thebais, Oaxis, & Troglodytica regio. Bactriana est ab Oxiano fluuio in aquilone, & oriente uallata: à meridie uerò Arianis conterranea intercedente Caucaſo monte: ab aquilone autem Margianis, & Hyrcanis: est que dromedariis & elephantibus fœcunda, atque rerum aliarum copia satis fœlix: Insuper suo Pharaote à Philostrato, Zoroastre autem à quamplurimis celebrata. Caspiria à Bactriana non multum distat, monte & mare Caspio celebris: cuius incolæ in parentes nimis impij: quandoquidem eos, cum ad septuagesimum

CANTICI SECVNDI

annum deuenerint, fame & inedia enecant. Syria tota à septentrione Cilicia & Amansio terminatur: orientem uersus Euphrate: ad austrum fœlici Arabia: ab occidente autem Aegypto, & Cyprio mari, regio quippe multa fœlicitate præclara. Thebais inter Nilum fluuium, & Libycos montes: Post quos Oaxites usque ad fontem Solis, & ultra extenit. Troglodytica autem regio distenditur per lineam ad Arabicum sinum usque ad montem Elephantem: Incolarum uita pastoralis est, mulieres & filios communes habent, nisi quæ tyrannorum sunt, qui quamplurimi inter eos reperiuntur: Horum uerò uxores si quis corruperit, oue mulctatur. Sed uideamus, quantum istis populis conueniant ea, quæ de Asser oraculum perhibet: Ait enim Iahacob: Asser pinguis panis eius, & præbet delicias regibus. Et Moses: Benedictus in filiis Asser, sit placens fratribus suis, & intingat in oleo pedem suum: ferrum, & æs calciamentum eius: sicut dies iuuentutis, ita & senectus. Pinguedo cibi ipsi attributa ad eas refertur regiones, quæ fertiles sunt, & inde placidæ inter fratres, & cõterraneos suos. Verum quod dicitur: Ferrum, & æs calciamentum eius, ad Caspicos refertur, qui crudeles, & impij in parentes dicuntur. Quod autem iuuentutis dies cum senectute æquiparantur, indicat regiones illas nullas, aut paucas mutationes fecisse, sed per diuersa tempora eosdem mores fuisse profecutas: Idem enim cultus, ingenium, & mores apud eos quasi semp extitere. Nephtalim quippe Sagittario dabimus: cuius regiones sunt Thuscia, Colchis, Hispania, & fœlix Arabia. Thuscia inter Tyrrenum mare, & amnem Tyberim fructibus multis nobilibus, & tempestiuis referta est, sed facillè præstigiiosa. Colchica regio est inter Iberiam, & Pontum Euxinum, & ab illa Caucafo monte determinata: Corante autem fluuio aqilonari parte à Sarmatia Asiatica distincta: sed occidentali Moscibio mote, Trapezis autem cõterranea: Ex ea quoque parte quæ est aduersus Sarmaticos campos omnigena sylua diuissima, maximè his arboribus, quæ fabricandis nauibus idoneæ sunt. Arabiam fœlicem à septentrione deserta alterius Arabiæ distinguunt: ab oriente Persicus sinus: ab occidente Arabicus: à meridie mare magnum, quod extra utrunque sinu est: fœlix quidem quamplurimis gummis, & odoribus, & tanta opulentiâ, ut Alexander Macedo mirum in modum ipsa delectaretur, prout Historici meminerunt. Fœlicior autem fuit lege data in monte Sina non sine mysterio, quod Apostolus innuit, quamuis non explicet, dum ait: Sina mons est in Arabia coniuncta ei, quæ nunc est Ierusalem, quæ est mater nostra: Profundiora enim sunt uerba Apostoli, quàm in uoce resonant. Hispania ad meridiem Sardinum habet mare, ab occidente Atlanticum usque ad septentrionem, à qua parte quidem syluestris, & noxia est: ab austro uerò uniuersa fert fœcundissima, & fœlix. Quibus regionibus si elogium Nephtalim conueniat, uideamus: dixit enim Iahacob: Nephtalim ceruus emissus dans eloquia pulcherrimodinis: Sed Moses ait: Nephtalim abundantia perfructur, & plenus erit benedictionibus Domini: mare, & meridiem possidebit: Pro cuius literæ declaratione

Iahac.
Moses.

Paulus

sciendum est ex terra Nephtalim demessos semper primos fructus, qui tanquã primitiã offerebantur Domino: In qua etiam oblatione persoluebantur iucundie, & pulchræ laudes Deo, Ideo inquit Iacob ipsum dare eloquia pulchritudinis, cum quo Moses dicit ipsum frui abundantia, & benedictionibus plenum, atque possidere mare, & meridiem, supercælestem uidelicet, undè omnis benedictio, largitas, & affluentia: ubi etiam est reconditissima uis ceruorum superexcelsorum, qui adiurantur in Canticis: Ideo Iacob uocat eum ceruum emissum, quia inde eius uirtus, & affluentia: qua sæcundata regio ascripta Nephtalim tempestiuiores fructus, quàm aliæ regiones præbens, primitias Deo offerendas præstabat: & inde ipsi soluebantur pulcherrimæ laudes, & eloquia pulchra. Præbet & Arabia sælix thura, & thymiamata, quibus solemus persolvere Deo solennes laudes, & orationes dirigere in eum simul cum ipso incenso, ut de ipsa quoque dici possit: Præbet eloquia pulchritudinis. Profert quoq; Thuscia, & Hispania tempestiuos fructus, maximè huius ea regio, quæ ad meridiem habet mare mediterraneum, iuxta illud Mosaicum: Mare & meridiem possidebit: Quod secundum literam, quomodo saluari possit, minimè uideo, quamuis aliqui minus periti in mundi descriptione inepta quædam dixerint, ipsam uidelicet tribum sortem habuisse ad mare Tyberiadis: Quod stare minimè potest, cū inter ipsum mare & tribum Nephtalim intercidat tribus Issacar, & brachium quoddam tribus Manasse. Nec desunt, qui ineptius dicant tribum ipsam habuisse sortem ad mare Tyrrhenum, qui ridendos potius se præbent, quàm confutandos. Nec de mari Syriaco potest uerificari litera, cum illud habeat perpaucū, & hoc in plaga occidentali: Nam tribus Dan illa maritima occupat usque ad tribum Simeonis, & Philisteam. Alibi igitur exquirèda est ueritas Mosaiici oraculi, postquam in cortice literæ haberi nequit. Secundum quippe sensum anagogicum habet mare supramundanum, & uerum meridiem, & austrum perflantè, a quo largam affluentiam, & tempestiuos fructus suscipit. In sensu uerò nostro allegorico Hispanam regionem significat, quæ à montibus Pyreneis usque ad columnas Herculeas gaudet illo mari Sardio in meridiana plaga, quæ etiam fertilior est cæteris Hispaniarum regionibus: quibus Hispanis oraculum quoque secundum literam, & etymologiam uocabuli accommodari potest, ut bene dicantur cerui emissi, cū uelocissimi, agiles, & graciles sint, ueluti cerui, quæ etiã interpretatio Chaldaica indicat: Hispani enim accincti, uel expediti interpretantur. Dant quoque eloquia pulchritudinis, cum uagus, & lepidus sit sermo illorū ex loue forsitan, & Sagittario, ut dicerent Astronomi. Alia multa possemus adducere pro harum rerum concordia, sed hæc pauca sufficiant ad inueniendā potius, quàm bene explicandā huiusmodi sacramenta, cum hoc impossibile sit: Nam quamplurima maiora his abscondita sunt, quæ partim non uidemus, & partim effari non licet.

CANTICI SECVNDI

Digressio quare Paulo celeberrimo apostolo nulla fuerit assignata particularis tribus, aut regio.
Cap. XXI.

N Ec praterendum cenſeo, cur Paulo, qui plus cæteris laborauit, nulla tribus, nulla familia, uel eccleſia, nulla que regio assignata legatur: Id autẽ (ut clarẽ cõiucio) in cauſa fuit, quia ipſi non unius tantum, ſed omnium eccleſiarum, tanquam uniuerſali paſtori, aut generali uaſi electo in ſalutem omnium gentium cura demandata fuit, ut ipſemet cum Corinthiis diſſerens ait: Inſtantia mea quotidiana, & ſolicitudo omnium eccleſiarum. Sicuti quoque regius Vates Spiritu ſancto plenus in triumphanti carmine decantat dicens: In eccleſiis, nouis uidelicet ex omnibus tribubus collectis, benedicite Deo Domino de fontibus Iſraël, de fontibus quippe Apoſtolicis duodenis, quorum typum gerebant duodecim tribus, & illarum duodecim fontes Elim. Sed quia figuratiui fontes deſecturi erant, bene illos effigiantes deſectiui dicuntur: Elim enim deſiciens interpretatur. Veri autem, & figurati fontes nequaquam deſiciunt, ſed (ſumma Veritate atteſtante) ex illis fluit aqua, atque fontes uiui ſalientes in uitam æternam, & continuẽ irrigantes regiones ipſis creditas. Fons itaque fuit Petrus, fons Iacobus, fons Ioannes, fontes denique Apoſtoli omnes unusquiſque irrigans ſuam familiam: Paulus autem omnium uberriſſimus fons omnes irrigabat: Hinc ſequitur Vates: Ibi, id eſt in omnibus eccleſiis illis, Beniamin adoleſcentulus in mentis exceſſu, & raptus uſque ad tertium cœlum, & ubera illa excelsa, à quibus hauſit lac, & aquam, quam propinaret omnibus eccleſiis: Idcirco omnes interpretantur hunc Beniamin pro Paulo, qui & de eius familia oriundus fuit, & quia ea, quæ oraculum proferit, de eodem uerificatur ad uerbum: ait etenim patriarcha Iacob: Beniamin lupus rapax manẽ rapiet prædã, & ueſpere diuidet eſcas: Raptor proſectò fuit in primordio ſue ætatis, quando perſequebatur eccleſiã Dei: ſed in ueſpere ſenſcens adeo diuiſit eſcas, & ſpolia, ut diceret: Omnibus omnia factus ſum, ut Chriſto lucrificiam. Nomẽ quoque biſorme utriusque cõueniens obſeruandum cenſeo: Ille enim poſtremus noſtri Patriarchæ Iacob filius dictus primo fuit Benoni, id eſt filius doloris mei: quia mater ipſum extremo dolore peperit: Poſtea à patre, Beniamin id eſt filius dexterae fuit nuncupatus. Non ſecus Paulus fuit, qui primo fuit eccleſiæ filius doloris, dum ipſam acriter perſequeretur uſque ad eius extremã internicionem, ſi ei permiſſum fuiſſet de ſuper: Sed Chriſti uoce admonitus mutatus fuit in uirum alterum, & effectus uerus filius dexterae, dum ipſum uocãt, cuius propria ſedes eſt ad dexterã Dei patris, in cordis penetrabilibus adeo omnibus ſuſcepit uiribus, ut non ultra ſibiipſi uiueret, ſed magis hoſpiti dicens: uiuo ego iam non ego, uiuus uerò in me Chriſtus. Nec ipſe deinde ex ſe loquebatur, cum Chriſtus ei uerba ſuggereret, ut alibi teſtatur: An experimentum quæritis eius qui in me loquitur Chriſtus? Hinc non ſine myſterio Paulus filius dexterae ian effectus non ſolum à pictoribus, quibus ſimul cum poëtis, Quidlibet auden

Paulus

Dauid

Iahac.

Paulus

idem.

idem.

Morati.

di semper fuit æqua potestas, sed etiam in sigillis diplomatũ apostolicorũ ad
 dexterã Petri collocatur. Nec opinãdũ cenſeo beatũ Sylueſtrum & priscos il-
 los patres in eccleſiaſtica diſciplina omnino peruigiles hunc ordinem tantorũ
 principũ à caſu, aut inconſulto in ſigillis apoſtolicis permiſſiſſe, ſed Deo pleni
 ſacra myſteria inſpicientes de induſtria ad dextram poſuere illum, qui bella-
 uit bella præcipis dexteræ, q̄ eſt Chriſtus I E S V S: Fuitq; miles admodũ ſtre-
 nuus, & ſuper omnes laborans Imperatori ſuo innumeros cõmiliones aſcri-
 pſit, quos ex diuerſis gentibus, nationibus, & tribubus collegerat: vnde &
 doctõr gentiũ à ſummo Imperatore appellatus eſt. Prædicauit enim, vt ipſe
 met ait, euangelium Chriſti, vbi Chriſtus minimè nominabatur, ſicut ſcriptũ
 eſt: Quoniã, quibus non eſt annuntiatum de eo, videbunt: & qui non audierũt Iſaias:
 de eo, intelligent. Vt igitur ad gentes deferret euangelium, acceſſit ad Ara-
 bes, Græcos, Italos, Hiſpanos, & diuerſarũ gentium regiones magnam orbis
 partem peragrans, & cũ Petro denique apoſtolorum principe vniuerſalis ec-
 cleſiæ curam ſuſcepit fauens virtute dexteræ diuini verbi, ſicuti Petrus ean-
 dem ſuſtentabat ſiniſtra iudicij ſibi crediti. Hinc ille gladio ſpiritus, quod eſt
 verbũ Dei, hic autẽ clauibus iudicij nobilibus ſtẽmatibus decorantur: Et ex
 vtraq; parte cõplexi Chriſtum ſecuti ſunt, qui ſemper meditulliũ in eccleſia-
 ſtico regno tenuit, quãuis ex patris dextera prodiens illuc iterũ reuerſus ſit:
 Et quia ſunt in peregrinatione cõplexi, & ſimul pro Chriſto interempti inſi-
 mul quoq; regnant. Ibi itaq; Bcniamin in mentis exceſſu, quia ad ſuperna ele-
 uatus vidit arcana Dei, quæ non licet homini loqui. Et cũ hoc præclaro exer-
 citus magiſtro non ſine myſterio connumerantur principes Iehuda, principes
 Zabulon, principes Nephtalim, vt per hos intelligantur principes omnes, &
 milites, qui pugnant contra omnigenas noſtorũ hoſtiũ turmas, quæ ad tripli-
 cem aciem à Iohanne, & à noſtris ſapientibus reducũtur: Princeps enim mili-
 tiæ fidei, & debitæ ſummiſſionis contra ſuperbiæ aciem Iehuda decantatur.
 qui laus, & confeſſio interpretatus eos regit, qui deum corde, & ore confiten-
 tes cum tanquam Dominũ, & omnium bonorum doctõrem recognoſcunt. Prin-
 ceps verò turmæ ſpei Zabulon dicitur, qui fortitudinis habitaculũ ſignificat,
 in quo collecti milites, & tutela ſpei muniti belli duritiem, atq; horrorem mi-
 nime timent. Princeps autem charitatis eſt Nephtalim, qui dilatationem, aut
 verius (vt ſuprà tetigimus) æquationem ſignificat: Charitas enim cor, & cũ-
 cta dilatat, atq; omnia æquat: Et hæc turma contra auaritiã, odium, factio-
 nes, & omnia veræ paci inimica erigitur, ſicut ſpei propugnacula cõtra ener-
 uantẽ, & mollem laſciuiã. Sub magno itaq; & inſigni duce Paulo, & ſummo
 Imperatore Chriſto omnes trinarã turmã cõtra tricipitẽ hoſtẽ, & immanem
 illũ, dirũq; Cerberũ militamus: Ideo Paulo tanq̄ totius exercitus magiſtro nõ
 una particularis, ſed vniuerſalis aſignatur eccleſia, ſicuti Petro à ſumo Prin-
 cipe iudici cõſtituto omnis Reipublicæ Chriſtiænæ iuriſdictio demandatur.

CANTICI SECVNDI

Quid sibi velit in castramentatione circa tabernaculum fœderis illa interiecta quinary turma. Cap. XXII.

DIsposita itaq; castramentatione, circa tabernaculū fœderis aut citationis, ubi citabatur populus ad diuinum oraculum, interiecta fuisse legimus in libro Numerorum tentoria quinque inter tabernaculum & duodenas illas tribus ipsum circumplectentes: Horum duo erant Mosi, & Aaron: de quibus ibidem dicitur: Castrametabuntur ante tabernaculum fœderis, id est ad orientalem plagam Moses, & Aaron cum filiis suis habentes custodiam sanctuarij in medio filiorū Israel, quo quisque alienus accesserit, morietur, Alia quoq; tria tentoria filiorum Leui tendi iubentur per tres familias, quæ sunt: Caatitæ ad meridiem, Merarita ad aquilonem, Gersonitæ ad occidentem: Et hæ omnes cum suis assignatis curis: super quorum omnium principibus princeps erat Eleazar filius Aaron. Caatitæ autem dux erat Elisaphan, & hi curabant vasa, mensam uidelicet, mortariola, crateres, candelabra, lucernas, uasa olei, ignis receptacula, fuscinulas, tridētes, uncinos, cadulos, & huiusmodi: Insuper & oleum ad cōcinnādas lucernas, thymiamata quoq; & sacrificia. Gersonitæ, quorum dux erat Elisaphan, custodiebant cortinas tabernaculi, tectum, & operimentum aliud, & præcipuè uelamen hyacinthinum tentorij, quod pendebat in uestibulo tabernaculi fœderis: Cortinas quoq; atrij, & uelum, quod erat ante ipsum tabernaculum: necnon funiculos, uasa ministerij, & omnia, quæ ad altare pertinebant. Sed Meraritæ, quorum dux erat Suriel, suscipere consignatas tabulas, uectes tabernaculi, columnas atrij per circuitum cum basibus, paxillis, & funibus ipsorum, atque totam altaris supellectilem, sicut Gersonitæ ea, quæ ad ipsum altare erigendum pertinebant: Et eligebantur ab anno tricesimo atatis ipsorum usque ad quinquagesimum. Quod tabernaculum absque dubio illud uerum tabernaculum figurabat non manufactum, sicuti Apostolus cum Hebræis differens longo sermone prosequitur dicens: Tabernaculum enim factum est primum, in quo erant candelabra, mensa, panes facierum, quæ dicuntur sancta: Post uelamen autem secundum tabernaculū, quod dicitur sancta sanctorum, aurcum habens thuribulum, & arcam testamenti circumtectam ex omni parte auro: in qua erat Vrna aurea habēs manā, & uirga Aaron, quæ fronduerat, & tabulæ testamēti: super quibus erant Cherubini gloriæ obūbrantes propitiatoriū, de quibus non est dicēdū per singula. His uerò ita compositis, in prius quidem tabernaculum semper introibant sacerdotes sacrificiorum officia consummantes, in posterius autem solus Pōti fex non sine sanguine, quem offerret pro sua, & totius populi ignorantia: hoc significante Sp̄ritu sancto, nondum propalata esse sanctorum uiam, adhuc priore tabernaculo habente statum. Quæ parabola est temporis instantis, iuxta quam munera, & hostiæ offercebantur, quæ non poterant secun-

Nume.

Paulus.

dum conscientiam perfectum facere seruientē solummodo in cibis, in potibus, & in variis baptismatibus, & iustitiis carnis, vsq; ad tempus correctionis illis impositis. Christus autem assistens Pontifex futurorum bonorum per amplius, & perfectius tabernaculum non manufactum, id est non huius creationis, neq; per sanguinem hircorum, aut vitulorum, sed per proprium sanguinem introiuit semel in sancta, eterna redemptione inuenta. De quo tabernaculo differere per singula temerarium forsitan existimabitur, & merito, postquam Apostolus id facere non est ausus: aut noluit, quia non habebat initiatos discipulos, & perfectos, quibus sapientiæ arcana propalaret: Sed postquam reuelata facie nobis datur gloriam Domini speculari, aliquid vel saltem adumbrare de huiusmodi (Spiritu sancto duce) minimè temerarium putabimus. Erat igitur tabernaculum illud typicum in medio castrorum, & figuratiuarum tribuum significans verum tabernaculum non manufactum, id est non huius creationis, sed feliciori genitura productum, quod est Christus Iesus erectus in medio verarum tribuum, & castrorum omnium totius machinæ huius, iuxta propheticum illud. Operatus est salutem in medio terræ. Est nanq; Ierusalem, vbi propitiatione inuenit, in meditullio mundi, iuxta David. super cæleste templum, vt asserunt secretiores Theologi: Estq; (vt astronomos sequamur) in angulo trigoni meridionalis, iuxta illum verum meridiem, de quo inquit Abacuc: Deus ab austro veniet. Ad quam plagam etiam Abacuc. deambulasse dicitur Deus, dum volebat primo parenti succurrere, & eius operire peccatum veste pellicea confecta ex illius Agni pelle, qui tulit peccata mundi: Ex illa nanque regione omnia nobis tribuit charismata: Ibi enim natus, ibi docuit, ibi passus, ibidemq; surrexit, & inde ascendit ad illum verum meridiem, & supernum templum, vnde dedit dona hominibus, & vnde omnis misericordia, gratia, & salus: Iuxta quod tendere debent turme, & castra omnia vexillum, & faciem, vt illuc dirigatur vultus & oratio, vnde emolumenta suscipere speratur: Erectum est igitur tabernaculum hoc in vtriusque mundi meditullio, vt utrobique regnet in domo Iahacob, qui in supramundano solio medium tenere dicitur: & hic inferius meditullium terræ habitabilis in possessionem suscepit, Sic & Christus verum tabernaculum, sicut nascens, docens, apparens, moriensque semper medium tenuit, ita regnans in media domo Iahacob verus Israël, id est hæres, aut princeps Dei sedet. Ad hunc igitur verum Dei hæredem, & principem, qui mundi principatum crucis trophæo in medio mundi erecto expugnauit, respiciunt tribus & familiæ omnes Deo militantes deductæ in illum sacrum duodenario, tres pro qualibet parte cæli: quarum quibuslibet (vt Iohannes perhibet) tres patent portæ ad cælestè regnum. Per quam pulchre etiam, & mysteriosissimè tabernaculum illud typicum bipartitum describitur, ut verum tabernaculum significaret biforme: ubi primum reperitur: natura humana, &

CANTICI SECVNDI

CHRISTVS. ipsa sancta nuncupata: quia linita est sancto oleo diuinitatis præ omnibus principibus suis, & illustrata lumine illius candelabri, quod ait: Ego sum lux mundi. Ibiq; etiam reperiuntur panes facierum, hoc etiam perhibente Christo, ait enim: Ingre dietur, & egredietur, & utrobique pasqua inueniet: Ipse enim Christus homo est verus princeps facierum, per quem introducimur ad faciem diuinitatis. In hæc igitur sancta omnes sacrificantes, & meditantes intrant ad libitum: quia facilis est hominis, & operis eius meditatio. In sancta autem sanctorum (quæ diuina natura est in humana reclusa, vnde proprie expectatur propitiatio & salus) sacerdos magnus, & non vulgaris ingreditur: quia non nisi perfectus, & qui optime se deo consecrauerit, ad diuina intrat penetralia. Ingre ditur verò semel in anno, quando scilicet renouatus, & transmutatus in melius, nouos & annuales fructus veluti alter mundus bene cultus decerpit: & hos utiq; semper tanto meliores, quanto magis à domata carne, & penè extincto sanguine segregatur: Ideo non sine sanguine intrare dicitur, à quo proficiens semper expurgatur, quousq; penitus extincto mereatur secundum potestatem à verbo traditam effici filius Dei. Sed magna differentia est inter typicum, & verum tabernaculum: ibi enim sanguis animalium expiabat tantummodo sacerdotis, & populi ignorantiam: hinc autem in sanguine Christi omnia expurgantur scelera, dummodo ea in spiritum sanctum pertrata non sint, quæ neq; in hoc sæculo, neq; in futuro dimittuntur. Eoque intrans aureum thuribulum reperit, id est vas orationis perfecta charitate ditata: Ibi arcam testamenti, perfectam videlicet scripturæ intelligentiã, quæ datur veris sacerdotibus, & his qui bene expurgati mentem adepti sunt, & Deum videri merentur, Mana quoq; suscipiunt suauissimum illud & absconditum, quod nemo scit, nisi qui accipit. Virgã insuper, id est sacerdotalem virtutem frondescentẽ, atq; semper in melius proficiẽtem offendit. Tabulas quoque testamenti digito Dei exaratas intuetur ad libitum: quia sculptum in corde reperit Dei amorem, & proximi: ad quem tãquam ad duas præcipuas calaturas tota lex reducitur, & propheta. Ibi deniq; intuetur cherubinos gloria, per quos splendent (ut supra tetigimus) creata omnia bipartita in caelestem, atq; terrestrem machinã: super qua sedet ille, à quo omnis emanat propitiatio. Verum inter hoc tabernaculum, & duodenas tribus ipsum circũuallantes, quæ omne Dei militum cœtum apprehendunt, non sine sacramento quinque interiacere dicuntur particulares, & segregatæ turmæ in totidem tétoris: Quæ (ut pro nunc sensum anagogicum dimittamus) in ecclesia Dei (ni fallor) quinque significant approbatas sacerdotum, ducum, leuitarum, atq; mediatorum acies inter ipsum Deum, qui residere dicebatur in tabernaculo, & populum Dei collectum, & descriptum per illas duodenas turmas. Et hæc sunt collegia Petri, Augustini, Benedicti, Basilij, & Francisci: ad quæ omnes aliæ particularium ministrorum Dei turmæ reducuntur, aut ex ipsis tanquam ex prin-

cipalibus truncis veluti quidam ramusculi pullulant. Prima itaq; duo tentoria erant Mosi, & Aaron simul: quibus respondent Petri, & Augustini collegia, quorū utriq; Canonici dicuntur: Sed hi regulati, & magis expediti ad sacra illa pertractanda, dummodo seruent insinuatā a patre ipsorum Augustino tradita: tradita inquam, non vt Petri, imō Christi religionem perficeret, sed vt hos ad pristinos illos mores reduceret; in quibus cœtus ille apostolicus fuerat educatus: penes quos stetit semper. auctoritas indicandi, sicut penes Mosē, qui & primum locū in illo quinario possidebat. Tres autem sequentes turba leuitarum, qui sunt Caatitæ, Meraritæ, & Gersonitæ tres alios cœtus regulatorum significant: Caatitæ enim qui dolentes interpretantur, Benedicti turmas figurant, qui obscuri, & semper squallide continuo luctu peccatorū, & mortis Christi addicti videtur. Hinc eis mortariola, vasa videlicet in quibus cōteruntur peccata, thuribula suffumigatiū orationū, & crateres, quibus delibatur cœlestia, crediti sunt: Cadelabra insuper, & lucernæ lectio num, & supernorū luminū: Vasa quoq; olei misericordie, qua semp alios cōmiscerescāt, & receptacula igniū, & flammarū spiritus sãcti. Fuscina etia, tridētes, vncinæ, latillæ, & huiusmodi, quibus excitetur ignis feruoris, & amoris. Sed hæc omnia credebantur eis vestita colore hyacinthino, & cœlesti, cum supernis semper intenti continua contemplatione esse debeant actu, aut virtute, vt seruent euangelicū illud: Oportet semper orare, & nunquã deficere. Meraritæ, qui amaricatos, aut operientes vigiliis significant, Basilij, & Anachoritarū familiam representant, qui acerrima quadam austeritate in solitaria vita cōtinuis vigiliis intēti duros & amaros se in seipsos reddebāt, vt aliis essent in exemplar euangelici luctus: Quibus merito tanquã viris robustissimis omnia robor a credita sunt, colūna, bases, veetes, tabulæ, & huiusmodi tabernaculi monimenta: Sed heu dolendū, non mirum, si vidimus tabernaculum maiori ex parte dirutū, quia nec Paulos habet, nec Petros, nec Macharios, nec Antonios, nec Hilariones, neq; huiusmodi, qui ipsum tabernaculum sanctimonia, doctrina, miraculis, & exemplo sustentēt, Gersonitæ autem, quos aduenas, vel eiectos interpretantur, pauperculos euangelij viros representant, quibus præceptū est, vt ad euangelij metā exanussim vitam deducāt, & sint aduenæ, & peregrini in hoc sæculo: & viuant ab eo penitus semoti atq; explosi, ut cum Apostolo dicere possint: Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. His credita sunt cortinæ tabernaculi, cortinæ atrij, uelamina, tecta, operimenta, & omnia, quæ spectabant ad sacra contegenda, ut reuelarent nihilominus, & detegerent arcana tempore à summo Patre statuto. Hoc interim præcessere nonnulli, qui de immensa luce in tabernaculo reconducta aliquas dedere coruscationes, ut patere potest his, qui Scotenses, Maronenses, Halenses, Occhanenses, Bibracenses, & huiusmodi lectitarunt. Eis quoque commissum fuit hyacinthinum, & cœleste uelamen,

CHRI-
 STVS.

CANTICI SECUNDI

per quod ad tabernaculum patebat introitus, commissa quoque fuere funicula: Quae etsi absque multorum inuidia explicare nequeam, non tamen desista, quin saltem aliqua ex parte exponam: Per hos enim caelestes viros, quot et quibus patuit, atque patet introitus ad verum tabernaculum, et ligantur funiculis Serapionis amoris, et charitatis, in quibus summus habitator tabernaculi ad se trahit, quos elegit in propatulo est, Credita quoque fuere vasa, quibus possem simul cum collegis delibare caelestia: quod tanto magis efficiunt, quanto perfectius institutis euangelicis initiantur. Et utinam ipsi et commilitones totum studium, et conatum apponerent, ut ipsis euangelicis documentis sese, ut debent, expurgarent, et abluerent, ut locum haberet euangelicum illud:

CHRISTVS. Vos mundi estis propter sermonem, quem ego locutus sum vobis.

I E S V S
Cap. XXIII.

Quid inuuant septuaginta duo discipuli, quos princeps noster
in euangelio elegisse dicitur.

Vltra duodenarium, et quinarium ceterum, de quibus iam differimus, perhibet, qui a secretis diuinis fuere Christum I E S V M rerum, et gentium omnium dominum septuaginta duos delegisse discipulos, id quidem, ut utraque familia typica, et euangelica cum supremo mundo omni conueniret ex parte: nec minus cum tabernaculo nostro, quod et ipsum mundi simulacrum gerit. In figuratiua enim et legali familia non solum duodenarius, et quinarus reperitur, sed etiam septuaginta duo deligi iussi sunt principes a Domino, ut et ipsa perfectum rerum caelestium simulacrum gereret, ubi duodena signa, septuaginta duo principes, et quinarium illud sacrum reperitur, ad cuius metam Deus familiaris agit nobiscum et in ipso denotato per ultimam literam magni nominis quadriliteri (ut secretiores theologi asserunt) summus opifex mundum fabricauit. Illi autem septuagintaduobus principes eo modo in caelis distribuuntur, ut cuilibet signo sex praesumere dicantur, et septuagintaduobus idiomatibus: ex quibus colligunt electorum turba illa maxima, quam dinumerare nemo potest. Et perbellè ex septuagintaduobus colligitur, qui numerus deducitur ex senario primo perfecto, et ex duodenario primo crescenti: ut familia haec collecta ex omni gente, quae sub caelo est, intelligatur perfecta, et superabundans: quod plenissimum sacramentum felicitatis quam in caelo, et in figuratiua, reperitur in regno, et familia Christi, cui data est omnis potestas in caelo et in terra: Quod corpus mysticum sub perfecta capite Christo omni quoque plenitudine perficitur, sicut corpus hoc naturale, et humanum tabernaculum conficitur ex septuaginta duobus articulis, et totidem iuncturis: quorum duodecim praecipui sunt in brachiis, et cruribus: In utroque enim brachio sunt tres iuncturae, una ad spatulam, secunda in cubito, tertia ad manus: quae combinatae senarias reddunt. Tres iterum in quolibet crure, una ad femur, secunda in genu, tertia in uertebro pedis: quae tot quidem sunt, quot in brachiis, et simul supputatae duodenas constituunt. Tres iterum

iuncturae sunt in quolibet digito manuum, vnde ex ipsarum decem digitis tri-
 ginta iuncturae resultant, totidemq; in decem digitis pedum, quae omnes si-
 mul combinatae sexaginta constituunt, & simul cum illis duodecim maioribus
 septuagintaduo perficiunt: Nec opponat quispiam per illud, quod in libro nu-
 merorum praecipuum est, vt septuaginta congregarentur tantummodo, qui-
 bus de Mosi spiritu traderetur: Nā & ibi septuagintaduorum numerus repe-
 ritur, si connumerentur illi duo, qui repleti eodem spiritu (vt ibidem legimus)
 prophetabant in castris, qui ideo cum aliis numerati non fuerat, quia (vt Ra-
 bi Salomon ait) non scriptam scedulam sortiti fuere: Vel (vt alius placet) cum
 illis septuaginta numerabantur Moses, & Aaron, vt aequa portio senaria ex
 qualibet tribu colligeretur. Nec mirum si Moses & Aaron aliquando cum
 ceteris numerabantur, aliquando verò minime cum id contigerit in noua fa-
 milia Paulo, & in antiqua Ephraim, & Manasse, & aliis, non sine mysterio.
 Ex istis igitur duodecim principalioribus, & ex omnibus septuaginta duo-
 bus patentibus articulis, quos Christus habere voluit in suo corpore mysti-
 co, facile conicitur ipsum quoq; delegisse omnia alia corporis membra, &
 partes quasq; minutissimas, & occultas, vt corpus illud perfecta integritate
 gauderet: Vnde etiā capilli, & quicumq; pili corporis humani (vt Origenes
 recte sentit) aliquid representant in mystico corpore, quod non minori dili-
 gentia compaginavit vniuersi opifex, quam à principio fabricauerit hominis
 tabernaculum citò dissoluendum, cum longè magis diligat hoc spirituale cor-
 pus, proprio sanguine conglutinatum, quam illud, quod de terrae puluere fa-
 bricatum est.

Quòd Christus regit, & gubernat totum corpus mysticum, &
 mundanum.

Cap. XXIII.

Bormato itaq; ipso corpore mystico ex omnibus electis ad vitam
 tāquam ex membris magnis, & paruis, aequum est, vt totum cor-
 pus ipsius, & omnia membra eius viuificet ille, qui est vita, & re-
 surrectio omnium, sicuti anima particularis viuificat corpus, quod
 informat, & omnia membra eius. Illud quoq; obseruandū est, quòd anima nō
 modo viuificat corpus, sed regit, & moderatur ipsum totum, & omnes eius
 partes: Nec minus Christus est corporis eius moderator & rector: Idcirco
 Paulus vocat ipsum non modo vitam, sed etiam caput huius catholici corpo-
 ris dicens Colossensibus: Ipse est caput corporis ecclesiae. Nec solum huius
 mystici, sed etiam totius mundani corporis est rector, sicuti & ipsum per
 verbum, quod in Christo latet fabricatum est, vt non sine causa proteste-
 tur, & dicat: Data est mihi omnis potestas in caelo & in terra: Data est
 vtiq; ab illo, cui in libro sapientiae dicitur: Tu autem Pater pro uidentia
 tua ab initio cūcta gubernas. Et id suauissima harmonia, vt supra praemissū
 est: Tu autem cum tranquillitate omnia iudicas, quāuis aliquando nullum, &

SS iij

CANTICI SECVNDI

- aliquando horridū nobis cæcutientibus videatur mundi regimen. Nihil enim inordinatū relinquit, sed omnia suis necit ordinibus, sicuti & cuncta etiam
- Ecclesi. minutissima nouit, ut Sapiens ille, quisquis fuerit, perhibet dicens: Arenam maris, pluuia guttas, & dies sæculi quis dinumerauit? Altitudinem cæli, & latitudinem terræ quis dimensus est? Et id explicans subintulit: Vnus est omnipotens creator omnium altissimus & rex potens, ac metuendus nimis: qui sicut numerat, sic etiam ordinat, moderatur, & curat, ut deponit ille,
- CHRISTVS. qui ab eodem Patre potestatem accepit, dum uit: Respicite uolatilia cæli, quæ non ferunt, neque metunt, neque congregant in horrea, & pater uelster cælestis pascit illa, quanto magis uos modicæ fidei? Et usque ad minutissimas herbas descendens ait: Considerate lilia agri, quomodo crescunt: non laborant, neque uent: Dico autem uobis, quoniam nec Salomon in omni gloria sua coopertus est, sicut unum ex illis quia hæc naturali, & uiuo colore decorantur: uerimentum autem Salomonis colore artificiali, & mortuo picta erant. Fœnū igitur agri, quod hodie est, & cras in clibanum mittitur. Deus sic uestit, & curat, ut nihil incognitum, nihil inordinatum ab illo relinquatur in uniuerso. Hic diuus Plato ait: Nullus est locus Deo immortalis incognitus, nihil ei inexploratum est, quoniam siue hic māsueritis, siue pfundissimas terra cauernas subieritis, siue aliud quoduis diffugiū, atq; latibulum quesieritis, nequicquam latere poteritis diuinū illum oculum, atq; peruigilem, nec penas uobis iuste debitas euitare. Qui forsitan ab eo didicerat, qui cecinit: Quo ibo à spiritu tuo, & quo à facie tua fugiam: Si ascendero in cælum, tu illic es: si descendero in infernum, ades: Si sumpsero pennas meas diluculo, & habitauero in extremis maris, etenim manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua: Et dixi: Forsitan tenebræ abscondent me: sed tenebræ non obscurabuntur à te: neque os aliquod tibi occultatur, quanquam illud diuersimodè cooperuisti: Imperfectum quoque mecum uiderunt oculi tui. Quibus ad stipulatur Orpheus dicens: Dei perfectus oculus, atq; iouis mens, quæcunque apud nos fiunt, inspicit omnia. Et iterum in Apollinis hymno: Tu habes mundi uniuersi terminos: tibi curæ est principium, atq; finis: per te uirescunt omnia: tu spheram totam cithara resonante contemperas, omnia uidelicet suauissime & harmonicè disponens. His autem impiis, qui negant Deum hæc inferiora, tanquã uilia, & infima & negligenda curare, obsistit pius, & diuus Plato in decimo de legibus dicens: Qui Deum prouidere negant rebus humanis, certe euenire ita necesse est, fateatur, uel quia nō uult, uel quia nequit, uel quia officium ignorat: Sed cur non uult, est ne cecidit, an inferiorem conditionem, tanquã uilem, & abiectam aspernatur, quasi cura tantis Principis indigna sint hæc uilia regulari? Sed (ut Lactantius inquit) si artifex peritus, cum ædificium facere constituit, omnia cogitat, quæ ad perfectum ædificium futura sint, omniaq; mensurat, & ponderat, ut ubi ea collocet, intelligat: cur at

insuper diligenter quomodo conseruet ea, quæ construxit, Cur igitur Deum
 cuius putet in machinandis animantibus, cæterisq; mundi membris non ante
 præuidisse, vbi collocanda erant omnia, priusquam fierent, & non videre,
 quomodo eadem omnia propriis locis conseruentur? Non igitur ignorat ille,
 qui omnia nouit: Nec impotens est regere: qui omnia facere potuit: Nec renuit
 aut dedignatur moderari ea, quæ fabricauit, quæcūque sint nobiliora aut vi-
 lia. Nullum itaq; de hac prouidentia relinquitur dubium sapientibus, qui di-
 uinam naturam norunt sapientem, optimam, atq; validissimam. Nec habet ip-
 se moderator vniuersi tantūmodo prouidentiam generali quodam regimine,
 vt aliqui autumant, quia si vniuersum tuetur, & curat, partibus etiam, vt
 consulat, oportet. Ita enim natura cōparatum est, ut bene esse in vniuerso non
 possit, nisi partes etiā sint rectè dispositæ: Non enim medicus, nō gubernator
 nauis, non dux exercitus, non pater familias, non rector, gubernatorq; Rei-
 publicæ, nō artifex, quisquis sit, ita curat, vt grauiora administret, leuiorā-
 q; contemnat, sed tunc suo quisq; officio fungi existimatur cum singulis stu-
 dio, & diligentia, vt cuiusque ratio poscit, incumbit. Quod si homines nec
 leuiora quidem prætereunt, profectò nec Deus existimandus est: exigua
 quæque negligere, & multominus hominem contemnit, quem animanti-
 bus omnibus præfecit. Pater itaq; summus ille est, qui omnia nouit, omnia
 numerat, omnia metitur, & omnia curat præcipuo regimine: quod regi-
 men filio quoq; tanquam legitimo hæredi post triumphum de tyranno habi-
 tum commisit. Hic itaq; eadem omnia regit sapiētia, & potestate à Patre tra-
 dita. Verum multos conturbant ea, quæ videntur præter ordiē euenire,
 nec digna tanto regimine: Ea enim mala vndique consurgunt, quæ Deo regē-
 te fieri non deberent, cum mala à Deo prouenire nequeant, vt non modo no-
 stri asserunt, sed & Plato in tertio de Repu. ostendit. Et vt cætera, quæ na-
 turæ, & boni regiminis ordinem declinare videntur, omittamus aliqua de
 mundi antistite, an malè gubernet, percurremus: Ea enim adeo sapientes e-
 tiam, & præcipuos heroes in Dei regno percusserunt, vt impatientia qua-
 dam etiam in ipsum Deum moderatorem prorumpere videantur. Vocife-
 rator (inquit Abacuc) vim patiens, & non saluabis? Quare ostendisti mihi
 iniquitatem, & laborem, videre prædam, & iniustitiam contra me? Quare
 respicis contemptores, & taces conculcante impio iustiores ipso? Et regius
 Vates ait: Mei autem penè moti sunt pedes, penè effusi sunt gressus mei, quia
 zelau super iniquos pacem peccatorum videns, quia non est respectus mor-
 ti eorum, & firmamentum in plaga ipsorum: In labore hominum non sunt, &
 cum hominibus non flagellabuntur: Ideò tenuit eos superbia, qua videlicet
 ex indebito successu proruperunt contra Deum, & homines. Nec minus de
 huiusmodi conqueruntur Ieremias, Augustinus Hieronymus & plerique
 alij domestici Dei: quibus dicere possemus illam semper apud Græcos ve-

Plato.

Abacuc.

Dauid.

Ieremig.
August.
Hiero.
August.

CANTICI SECUNDI

nerandam sententiam, & ab Augustino in libro de quantitate animæ summopere celebratam: Non quæras, quæ supra te sunt: Nam hæc connumerantur inter illa, de quibus inquit Saluator: Confiteor tibi Pater, quoniam abscondisti hæc à sapientibus, & prudentibus. Et hæc est (vt aliqui asserunt) illa gloria iusti, & æqui regimini Dei, de qua dicebat Moses: Ostende mihi gloriam tuam, quomodo videlicet te habeas in hoc regimine, vt possim tibi gloriam dare, & eam gloriam defendere à detractoribus: Cui dixit Deus: Non videbis faciem meam, rationem scilicet cur id facio, sed videbis posteriora mea, facta videlicet, & effectus. Et hoc est quod prosequitur ipse regius, uates dicens: Existimabam, vt cognoscerem, hic labor est ante me, donec intrem in sanctuarium Dei, & intelligam in nouissimis eorum: Quæ nouissima sunt, quando discussis omnibus meritis singulorum reddetur unicuique secundum opera sua. Sed hoc interim illud nobis semper decantandum est: Iustus es Domine, & rectum iudicium tuum: Hic enim ea sapientia, quæ de omni malo nouit extrahere bonum, scit etiam omnia, quæ videntur obliqua adaptare in rectum usum eorum, quæ gubernat, sicuti exemplificat Augustinus de carpentario, cui opportuna, & necessaria sunt instrumenta obliqua, & complicata non minus quam recta. Aliud quoque occurrit, quod particulariter spectat ad Christum, cui data est regendi potestas, & illud est, Cum ipse venerit pro salute omnium, cur doctrina, & redemptio eius à quamplurimis videtur repudiata: & cur permittit destrui uincam suam ab omnibus, qui prætergrediuntur viam, & depasci à singulari fera, & tyranno mundi huius, quem iam foras eiecisse gloriatur: Et cur magis prædicauit in Corozaim, & Bethsaida quam in Tyro, & Sidone, cum ipse met comminetur, & dicat: Veh tibi Corozaim, veh tibi Bethsaida, quia si in Tyro, & Sidone facta fuissent, quæ facta sunt in te, in cinere & cilicio penitentiam egissent: Cur etiam potiora charismata magis in vnum locum, & gentem, quam in alium diffundit: Et si omnibus prouidere potest, cur (vt ipsemet prænucciavit) permittit insurgere quamplurimos pseudoprophetas, & pseudopostolos, & pseudochristos, & seducere multos: Quibus satisfaciens dicemus: Quoniam sicut in corpore à qualicumque anima bene regulato sæpius ex diuersis causis alterantur humores, quibus si resistat potens virtus animæ, conseruatur corpus validum, quamuis aliqua ex parte, & aliquo modo alteretur, non enim potest fieri, quin alteretur corpus subiectum alterationi, & corruptioni, Pari modo in tam magno corpore ecclesiæ constituto ex viatoribus adhuc bellantibus, & variis defectibus subiectis non potest fieri (nisi viatores essent impeccabiles, quod habet, vt aiunt, contradictionem in adiecto) quin aliqui alterentur, quamuis membra viuificata à Christo vera, & potenti vita, & salute omnium infirmorum, qui succurrere non desistit ex debilitate virtutis eis, quos iussit in stadio suo

sponte bellare: verum expectat tempus præfinitum à Patre, de quo edo-
ctus Apostolus inquit: Absorpta est mors in uictoria, parta uidelicet uirtu-
te Christi: quod paulo superius clarius explicauerat dicens: Nouissimè ini-
mica destruetur mors à qua uidelicet omnis infirmitas animæ, omnia enim sub
iecit pedibus eius: Subiecit utiq; Pater, qui est præter omnia, quæ subiecit:
cui tantummodo filius subiicitur, cæteris autem dominatur, & contra ea om-
nia præualet, quando uult. Nec potest destrui maceries in ruinam uineæ, & CHRISTVS.
fidei ipsius, cum ipsa Veritas infallibilis dicat: Ego pro te rogavi Petre, ut
non deficiat fides tua, idest, corpus ecclesiæ à me uiuificatum, quod ti-
bi Petre credidi. Et cur non fuerit prædicatum Dei uerbum in Tyro & Sy-
douc, magis quàm in Corozaim & Bethsaida, inquit Origines: Quia fortè Orige.
non stetit: Sed debilis responsio fulcimentis indiget: nam sicut pro redi-
mendo uniuerso genere humano expectauit illud tempus, de quo Apostolus: Paulus.
At ubi uenit plenitudo temporis, misit Deus filium suum, sic pro Tyro conuer-
tenda expectauit illius temporis plenitudinem, de qua in gestis apostolorum A& Ap.
dicitur. Cum Paulus uenisset Tyrum, moratus est ibi diebus septem: quibus
e:pletis Tyrii cum uxoribus & filiis associati sunt Paulum: Ipse autem cum
sociis positus genibus in littore orauit pro illis, & fide ipsorum. Eodem mo-
do de quibuscunq; aliis dicendum est: quia expectauit, & expectat tempora,
quæ Pater posuit in sua potestate: & quæ noscere nostrum non est. Diffun-
duntur quoque potiora charismata in potiora, & nobiliora membra, sicuti
in corpore, regulante natura, purior sanguis mittitur ad cor: & puriores
spiritus cerebro, & potioribus membris distribuuntur: diuidit enim spiritus
Christi eius munera singulis, prout uult, & prout decet: Quibus membris
secundum propriam uirtutem donatis diuersos permittit hostes, qui uos uiri-
bus, astu, dolo, insidiis, & importunitate impugnent, ut gloriosior sit uincen-
tium triumphus in uirtute illius, de quo dicitur: Deo autem gratias, qui de-
dit nobis uictoriam per Iesum Christum dominum nostrum. Paulus.

Explicatur id per oraculum.

Cap. XXV.

DE hoc dominio à patre dando Redemptori nostro Christo extat mi-
rabile, & sanè intelligentibus clarissimum oraculum, ubi etiam
tempus, quando illud dabitur, occultè innuitur: Loquitur enim
Deus ad Dauid præcipuum patrem, & uerum typum Christi di-
cens in secundo uolumine Regum, & in primo Paralipomenon: Quando com-
pleti fuerint dies tui, & quiesces cum patribus tuis suscitare faciam semen Regum
Paralip.
tuum post te, quod egredietur de utero, uel intestinis tuis: quandoquidem in
Hebraeo habetur מִמֵּהֶבֶעָ mímehéca, quod de intestinis significat. Idcirco
non potest referri ad patrem, sed ad matrem, ex cuius intestinis Christus
exiit. Nam puer non egreditur de intestinis, sed de lumbis, & uirga paterna:
Ut igitur denotaret uerum regem nasciturum de sola muliere, quæ fuit filia,

CANTICI SECUNDI

Et caro David, notanter dixit semen illud, ex quo nasciturus foret uerus rex,
 egressurus de intestinis. Sequitur oraculum: Et firmabo regnum eius: Quod
 de Salomone non potest intelligi, quia adhuc uiuente ipso Dominus per Ha-
 iam Silonitem id promisit decem tribus Ieroboam, quas & dedit in ditionem
 eius. Sequitur: Ipse edificabit domum nomini meo: domum utique ueram Is-
 rael figuratam per illam typicam, quæ præcessit. Et hæc est illa domus de qua
 Gabriel, cælestis nuntius ad matrem: Et regnabit in domo Iahacob in æternum, sicuti
 supra exposuimus. Sequitur: Et stabiliam thronum eius usque in sempiternum,
 Ecce quam clarè excludit regnum Salomonis, quod citò defecit. De regno igitur
 illius loquitur, qui est Rex Regum, & Dominus dominantium: De quo ipse
 David in quadragesimo quarto hymno totius alphabeti serie decantat di-
 cens sub litera מ mem מלכותא Malcuteca, idest regnum tuum regnum omnium
 sæculorum: Ego ero illi in patrem, & ipse erit mihi in filium: Quod intelligi
 nequit, nisi de illo, qui ait per os prophætæ, cui de ipso facta est repromissio.
 Dominus dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie genui te. Quomodo autem
 intelligatur illud. Quando completi fuerint dies tui, enodabimus, quantum
 Dominus permiserit. Dies enim uniuscuiusq; ab initio constituti (ut habemus
 in secretiori Theologia Hebræorum) mille anni sunt, ad quem terminum, quã
 uis aliqui appropinquauerint, ut Adam, Matusalem, & alij, nullus tamen ap-
 plicuit, sic exigente peccato protoplastæ. Et ex illuione propter peccata cõ-
 munita generi humano inflicta contractus est terminus ad centum & uiginti
 annos, ut in Genesi legimus secundum communem interpretationem, quamuis
 aliud innuat oraculum, nec proprie uerificetur in hoc sensu, cum Abraham
 uixerit annos. 175: Izahac. 180. Iahacob. 137: Si quis autem ad statutum ab
 initio terminum deueniret, attingeret ad millesimum annum secundum quem
 terminum locutus est Dominus ad David: Nam ab orbe cõdito usque ad Chri-
 stum fuerunt anni. 3784. Sed ab orbe condito usque ad mortem David 2880.
 Igitur à morte David usque ad Christum fuerunt anni. 906. Ut patet sup-
 putanti: Adde, 70. annos vitæ David, & erunt. 976. Adde iterum numerum
 literarum nominis David, sicut scribitur in Paralipomenon, cum iod uideli-
 cet sic דוד. Nam in libris Regum scribitur sine iod sic דוד non sine mysterio
 hæc omnia. Illud igitur nomen sic scriptum dat. 24. Qui numerus si addatur
 numero superiori, reddit ad uingentum mille: qui numerus est completæ ætatis,
 ut diximus. Nec miretur aliquis, si additur numerus nominis, quia nisi ali-
 quod mysterium ibi lateret, non dixisset Iohannes in Apocalypsi: Qui habet
 intellectum, computet numerum nominis bestię, qui est numerus hominis. Py-
 thagorci etiam multa prognosticari profitebantur per numeros nominum.
 Huic igitur numero uigintiquatuor, qui conficitur ex duplici duodenario,
 si addatur numerus annorum, quos uixit, & annorum qui fluxerunt à mor-
 te eius usque ad Christum, completur curriculum perfectum vitæ hominis:

Iohan.
Pytha.

Et rursum in computatione numerorum, qui resultabant ex aliquibus verbis oraculi, habetur ille millenarius completus cum annis vitæ Mesiab, quæ verba sunt hæc **בִּי יִמְלֹאוּ עִירְךָ וְסִכְנֶתְךָ**. Quando complebuntur dies tui, & dormieris &c. computus illarum literarum est ad vnguem 1035. quod sunt anni à die conceptionis David vsque ad mortem Christi: Nam ultra illos mille annos vixit Christus triginta tres cum dimidio: Et si accipiantur ~~novem~~ ^{novem} menses, quibus David stetit in materno utero, & novem ipsius Christi, dant annum cum dimidio: quod tempus additum illis triginta tribus annis cum dimidio reddit tricesimum quintum. Nec miretur aliquis, cur Christus omnium virorum perfectissimus non attigerit ad illos mille annos plenum curriculum humane vitæ: Nam Christus novus homo novæ vitæ & novis legibus dedit initium. Primus enim homo de terra terrenus: Secundus homo de cælo cælestis novum vitæ curriculum complevit hinc minime explicandum. Quibus verbis oraculi, ut propositum prosequamur, respondens David Deo plenus multa tangit mysteria dicens: Hoc non est ex meis meritis videlicet, sed quia bonum visum fuit in oculis tuis domine Deus, ut loquereris de domo serui tui à longè: Hæc enim est lex Adam domine Deus: Quorum verborum mysteria non percipiuntur, nisi in characteribus Hebræis, qui sunt **עֵבֶרְךָ לְמִרְחֹקוֹ וְאֵת תּוֹרַת הָאָרֶץ אֲרֵנִי**. Quarum dictionum extremæ literæ sunt **כִּקְתָּ סִי** cum **ל** quæ est dictio per se, quarum numerus supputatus est sine dubio millenarius. Qui modus supputandi per extremas, aut primas literas dictionum apud Hebræos celeberrimus est. Et dempto **ת** à **תּוֹרַת** restat **תּוֹר** quod supputatum dat, 606. quem etiam numerum dant literæ nominis Iesu, & Maria **יֵשׁוּעַ מָרְיָם**, ut patet scienti. Et hoc fecit vera lex hominis, ut sicut per hominem omnia bona perdideramus, ita per hominem omnia bona recuperaremus, iuxta illud Pauli: Quoniam quidem per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum.

CANTICI SECVNDI

CHRISTVS est mediator, per quem omnibus datur transitus, ut in finem suum deueniant. Tonus Octauus.

- C**HRISTVS in sanctissima trinitate est persona media. Cap. I.
Christus est uera arbor in medio paradisi collocata. Cap. II.
Quid hæc diuina persona media cum natura humana, quam assumpsit. Cap. III.
Quomodo ex illa arbore inductum sit peccatum, & malum in mundum. Cap. IIII.
Christus in hac uita semper oblectatus est medio. Cap. V.
Christus fuit optimus mediator. Cap. VI.
Per Christum hominem, conscendimus in Deum, & Patrem. Cap. VII.
Quomodo secundum Apostoli sententiam Christus noui testamenti mediator sit. Cap. VIII.
Digressio de bello indicto antiquis Patribus contra illos populos. Cap. IX.
An indigeamus medio, ut in hunc Christum mediatorem deueniamus. Cap. X.

CHRISTVS IN SANCTISSIMA TRINITATE

est persona media.

Caput primum.

MNES qui de Trinitate loquuntur, facile conueniunt, quod filius, & verbum, quod factum est caro, & IESVS denominatus, atque Christus Græcè, & Messias Hebraicè, vnctus verò Latine est cognominatus, tenet medium inter personas illius sanctissimæ Trinitatis: in qua est pater prima radix omnium pullulationum tam in diuinis, quam in creatis: Et est Spiritus sanctus productus à Patre & Filio, & nihil producens in illa sanctissima Trinitate: Est quoque filius personæ media productus quidem à Patre, atque simul cum ipso Spiritum sanctum æterno effluxu producens: Quam doctrinam non solum christiani omnes profitentur, sed etiam secretiores Hebræorum Theologi, qui docent **הנחמה** hoema, quod sapientiã significat, emanare à fonte supremo, uel à radice superexcelsa pullulat, quam ipsi vocant **נהר עליה** chetherhaliona à quibus duobus fontibus, vel à primo fonte, & summe ab eo procedente producitur illud tertium, quod ipsi **בנה** bina nuncupant, quod nos propriè interpretantes prudentiam, siue intelligentiam dicere possumus: Intelligentiam utiq; illam, de qua in Ecclesiastico dicitur: Et spiritu intelligentiã replebit illum: Intelligentia quidem est cognitionis gradus magis nobis propinquus, quàm sapientiã, quæ attribuitur Filio: & ideo facilius à nobis susceptibilis: Idcirco dixit Filius: Multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo, quia videlicet non valetis sufferre splendorem sapientiæ meæ: Cum autem uenerit ille spiritus veritatis, docebit vos omnia, & suggeret uobis omnia, quæcumq; dixero vobis gradu quodam inferiori, quam in me sint hæc docenda: Nam nemo nouit Filium, propriè videlicet, nisi Pater: Gradu autem quodam inferiori sese nobis quoque præbet conspicendum, iuxta illud, quod dixit: Qui diligit me, diligitur à Patre meo, & ego diligam eum: Et manifestabo ei meipsum. Et etiam aliquando per seipsum manifestat Patrem secundum id, quod ait: Qui uidet me, uidet & Patrem meum, personam utique omnium nostrum sublimiorem, cum ideo remotior sit à captu nostro: Spiritus sanctus uerò est magis nobis domesticus: sed Filius medijs inter utrumque. Et quamuis Deus sit uiculus, & sphaera quædam intellectualis, cuius centrum, id est omne qd creatum est ubique, tamen sub ratione personarum non per circulum, sed per numerum ipsas exprimimus dicentes: Prima, secunda, & tertia, aut ultima persona, ultra quam non datur productio personarum in diuinis: In illa autem media tanquam in domo quadam omnes res per ideas vitales locatæ sunt: Vnde sicut ipsa persona media medijs fuit, per quod à Patre emanabant omnia, ita & medium est, per quod patrem

Thehe.

Ecclesi.

CHRISTVS.

CANTICI SECUNDI

Iambli. cognoscimus: Nam ad ipsius notitiam quis peruenire non poterit, nisi cui uoluerit Filius reuelare. Quod autem egressio à patre fiat per filium, qui secunda persona est in diuinis, innuit Iamblicus, dum per numeros huiusmodi pertractat dicens: Vnitas identitatis, vnionisq; causa existit: binarius uero discretionis, progressusq; præbitor: sed ternarius regressus eorum, quæ processerunt dux. Referentes itaque hæc quæ dicta sunt, primum & unicum est Pater: Secundum autem, uel Binarius est filius, per quem omnia facta sunt: unde est discretionis, progressusq; causa: Tertium autem, quod illam trinitatem complet, Spiritus sanctus est, qui super aquas volitans omnibus præbet formas, & fauorem præstat, ut reducantur in primum, per illud idem tamen, per quod disgregata fuerant.

Christus est uera arbor in medio paradisi collocata. Cap. II.

Iaias. **E**T ut clare significetur quod filius, qui Christus est medium tanquam sibi ipsi peculiare quoddam uendicet, cum de serie rerum intellectualium sub hortuli, & arborum metaphora à Mose pertractaretur, in medio ipsius horti describit plantatam uitæ arborem, quæ nulli dubium Christus est, qui panis uitæ, lignum uitæ, & ipsa uita nuncupatur. Plantata autem fuit in medio, ut unusquisq; facilius de uitæ eius plenitudine pro captu suo suscipere posset. Hinc etiam quando uenit temporis plenitudo hæc arbor inserta fuit in arbore naturæ assumptæ in medietullo mundi, ut fructus suos omnibus circum circa debita proportione distribueret. De qua insertione Iacobus ait: Suscipite insitum uerbum, quod potest saluare animas uestras. Et hæc arbor uitæ, diuina uidelicet persona in natura humana insita est arbor scientiæ boni, & mali: quia ipse solus (ut alibi diximus) uiator existens experiebatur bonum beatitudinis, & malum humanarum passionum. Est insuper arbor boni & mali, quia ipse præ cæteris nouit discernere bonum à malo, iuxta illud Isaia uaticinium: Butyrum & mel comedet, ut sciat reprobare malum, & eligere bonum. Nec tantum ipse nouit, sed nos quoq; docuit cognoscere uera bona, quæ diligere debemus, & uera mala à nobis timenda, & declinanda. Est denique arbor scientiæ boni & mali, cui datum est iudicium, & cognitio discernendi bonos & malos: Unde, ipsemet in euangelio attestante, quando ueniet ad uniuersale examen collocabit bonos à dextris malos, autem à sinistris stans ipse in medio, hosque ab illis segregatione perpetua seiungens. Hæc autem arbor, ideo à principio prohibita fuit, ne tangeretur, aut probaretur, siue de ea comederetur, quia legem, & iudicium in ipso existens experiri, aut probare nemo debebat, sed reuereri, & timere, semperq; habere ante oculos, ut ad ipsius metam omnes nostras dispozeremus operationes: Quo sensu illud Dei uiuentis dictum fuisse non ambigimus: Erunt hæc uerba, quæ tibi præcipio hodie, in corde tuo: & narrabis ea filiis tuis, & meditaberis ea sedens in domo tua, & ambulans in itinere,

dormiens, atque consurgens & ligabis ea, quasi signum in manu tua, & erunt ante oculos tuos: Quod etiam in Psalmo dicitur: *Beatus vir, qui in lege Domini meditatatur die, ac nocte.* Et quamoptime hæc arbor legis & regula diuini uerbi dicitur esse scientiæ boni & mali, quia ex illa quid rectum, quid obliquum, quid bonum, & quid malum sit, perpendere possumus. Hæc enim docet nos, quando supremo bono frui debemus: & quando, aut qualiter infimo, aut medio potiri licite ualeamus. Et seruata illa arbore, & regula illa tunc possumus de omnibus arboribus comedere, id est in omnibus creaturis condelectari, & ipsas appetere appetitu minime obliquato. Hæc dicta sunt pro his, quæ spectant ad morale sensum, nam in allegorico, & superiori alibi interpretati sumus.

Quid hæc diuina persona media cum natura humana, quam assumpsit.

Cap. III.

Ec sine mysterio illa persona media in sanctissima Trinitate naturam humanam assumpsit: quia & ipsa media est inter cælum, & terram: media inter Deum, & cæteras creaturas utriusque naturam sapiens ut per ipsam naturam mediam omnia uniret extrema. Ipsa enim humana natura meditullium possidens omnium uinculū existit: & cum omnibus partem habens cum omnibus deliciatur: Bonum enim, in quo est delectatio, totam latitudinem rerum apprehendit, in quod omne nulla creatura fertur, nisi homo: Nam unicuique summus moderator tribuit propriam escam, homini autem omnigenam: quod Moses cum suis ænigmatibus indicat: Primo quando homini existenti in paradiso deliciarum omnem arborem in edulium concessit: licet hoc iam antea tribuerit, nondum homine in paradiso collocato, dum ait: Ecce dedi uobis omnem herbam afferentem semen super terram, & omnia ligna, quæ habent in semetipsis sementem generis sui ut sint uobis in escam: Cunctis autem animantibus dedi uirorem herbæ, tantummodo uidelicet. Ecce quod non eadem lex ciborum bestiis, & hominibus præscribitur: Siquidem bestiis cum suo herbarum uirore relictis, homini conceduntur non tantum satiæ herbæ, sed aliquando animantia. Et in paradiso voluptatis posito omnis arbor, id est omnis creaturarum rationabiliū vigor, & oblectatio in escam conceditur, & etiam lignū uitæ, quod erat in paradiso meditullio: Vnæ habemus, qualiter homo creatura media inter Deum & cætera creata deliciari potest tã in ipso Deo, quam in omnibus creatis: Pro ipso enim Deo fruendo producti sumus, si Augustinus & omnis Theologorū turba rectè sentiūt: & quousque ad ipsius Dei fruitionem, & cū eodem vnionem pertingamus omnibus creaturis recta lege seruata potiri possumus: Potimur enim terra, quam calcamus, & quæ nobis præbet, cibos, & pro ædificiis construendis stabile fundamentum: In aqua nauigamus, mundanda abluimus;

Moses

Augusti.

CANTICI SECVNDI

Et in multis opportunis ipsa utimur: Patimur quoque aëre, quo respiramus, & per quem oculorum beneficio fungimur: Ignea quoque, atque excalesfactoria virtute vivimus, & excoquenda, ac expurganda perficimus. Vescimur plantis, & carnibus animalium: quorum etiam pilis, & pellibus induimur, & ipsorum favore terram colimus, onerosa conducimus, & longa itinera etiã debiles commodè peragramus. A cœlis quoque magna suscipimus beneficia: maiora autem ab angelis, & ab hominibus, cum quibus siue spiritu, siue corporali presentia conuersantes mirum in modum honesta uoluptate oblectamur: Sed ab arbore vitæ, quæ est in omnium istorum medio, omnigenum, atque perfectissimum omnium oblectamentum, & uitæ, & omnium voluptatum uerarum suscipimus. Conciennè itaque illa diuinarum personarum mediæ vnita est cum homine creatura media, & cum ea, quæ est omnium vinculum, ut per ipsum medium omnia conuincantur extrema.

Quomodo ex illa arbore inductum sit peccatum, & malum in mundum
Cap. III.

Sicut enim ab arbore illa rectè & debite suscepta omnis iustitia, omne rectum, omne denique bonum procedit, sic ab arbore violata omne malum in genus humanum, & etiam in angelos prouenisse non ambigimus. Nec miretur quispiam, si malum à bono oriri duci-

*August.
Dionys.*

mus, cum aliunde progredi nequeat, ut aperte diffinit Augustinus in Eucherio, & ante eum Dionysius dicat: Omnium malorum principium & finis est bonum: Et rationem assignans ait: Nihil operatur ad malum aspiciens, sed ad bonum videlicet, quod aut negligit, aut indebitè appetit. Est igitur hæc arbor principium omnium bonorum, atque malorum: quia ipsam si quis ueneratur, & obseruat, operatur bonum: Si autem quis eam negligit, & deuorat, aut pessundare præsumit, operatur malum, sicut de ipsa humano surculo insita protestatus est ille sanctissimus senex Symeon dicens: Ecce positus est hic in ruinam, & in resurrectionem: nultorum in Israël, & in omni populo tam angelico, quam humano: Peccauit enim angelus nolens ipsum suscipere tanquã

Symeon.

verum Dominum, & verum legistorem, atque obedire regulis in eodem descriptis, nolensque reuereri ipsum tanquam mediatorem, & per quem coheredes efficeremur iuxta regis edictum: Quod Paulus cum Hebræis propalauit dicens: Et cum intruderet eum primogenitum in orbem terræ, dixit: Et adorèt cū omnes angelicius. Sed aliqui illorum proterui à summa illa veritatis regula superbe declinantes in errorem, & mediocri prolapsi sunt: Quod

Paulus.

ipsemet veritatis fons attestatur, dum ait: Ille homicida ab initio in ueritate non stetit: Hinc peccauit & homo ausus extendere ad ipsum rebellem manum, qui sub typo arboris scientiæ boni & mali in medio paradisi collocata à Mose describitur. Ecce quomodo hinc soluimur à magno labore,

CHRISTVS

ipsemet veritatis fons attestatur, dum ait: Ille homicida ab initio in ueritate non stetit: Hinc peccauit & homo ausus extendere ad ipsum rebellem manum, qui sub typo arboris scientiæ boni & mali in medio paradisi collocata à Mose describitur. Ecce quomodo hinc soluimur à magno labore,

Moses.

qui est apud Dionysium, & alios sapientes in venando, quid sit malum, & unde suam trahat originem: Quod decidere, maxima quippe videtur difficultatis, cum malum non sit ens, nec purum nihil, nec causa aliqua, cum omnis causa sit aliquid realiter existens: Nec videtur effectus, quoniam omnis effectus procedit à causa, & causa huiusmodi est, ut in operando semper ad bonum aspiciat: & semper agat bonum, quamuis in agente libero sæpius fallat imaginatio existimans, aut præfingens bonum illud, quod non est bonum: Nec videtur quomodo malum possit oriri ex bono, acclamante summa veritate: Non potest arbor bona malos fructus facere: Et etiam, quia nihil fit ex contrariis, nisi tanquam ex termino à quo, ut dicere solent Peripatetici. Nec malum potest produci à malo, cum malum nullius sit causa, quia haberet rationem boni: Quæ omnia quamuis prima fronte difficillima, tamen attentis his, quæ de arbore dicta sunt, facillimè dissoluuntur: Est enim malum carentia rectitudinis, & boni, aut ordinis, qui in opere exquiritur: Rectitudo autem & ordo est conformitas cum regulis illis existentibus in ipsa arbore, unde dignoscitur bonum & malum: Quæ rectitudo, dum adest, opus est bonum, dum verò abest, fit malum, esto quòd bona sit lex prohibens bonum obiectum, in quod fertur voluntas: bona voluntas, quæ eligit: bonum corpus, & animal nostrum, cui consentimus: bonus appetitus concupiscibilis, & irascibilis virtus, quibus uel appetimus, uel inuenimus: quia hæc omnia præstita sunt à bono authore in beneficium nostrum: Bonus insuper est actus exterior, quod substratum deformitatis dicitur: Sola autem illa deordinatio, & incoënnitas, aut carentia ab ordine, & conformitate cum regulis existentibus in illa arbore est malum: unde clarissimè infertur, quòd ab illa arbore prouenit malum, non quidem ab ea productum, sed quoniam operans ab ipsa declinat, ut aperte intonat apostolus dicens: Sublata lege, tollitur peccatum: Et iterum; Si lex non esset, peccatum non imputaretur. Iaceat igitur hic Manichæus, qui duo somniauit esse principia, alterum bonorum, & illud bonum, alterum malorum, & illud malum: Non enim potest esse principium produccens, nisi sit bonum: Neque binarius potest esse, nisi ab uno trahat originem: Vnum igitur omnino esset primum, à quo ista bina principia emanarent: Nec posset Deus esse felix, si aliquid ipsi inuictò aduersaretur. Hæc igitur Manichæorum marcida & putrida aqua de ignorantia fonte processit: Lex enim bona est, cuius præuaricatio est malum: Sed lex est ipsa ueritas, & agendi regula, quæ in uerbo incarnato est quod nunc IESVS dicitur, & redemptor, olim autem arbor uitæ & arbor scientiæ boni & mali, quia inde cognoscimus bonum & malum, & inde habemus, unde operemur bonum & malum: Et cum illinc omne malum sumat originem, idcirco cum Ionâ, qui ipsius IESVS testimonio eiusdem personam, & typum gessit, dicere potest: Propter me uenit hæc tempestas. In cælis quippe, quia angelus, qui draco & diabolus effectus est, uoluit

CANTICI SECUNDI

Iohan. ipsam deuorare, dicente Iohanne: Et stetit draco, ut deuoraret filium eius, filium uero mulieris amicta solis, qui olim arbor uita, & scientia boni & mali dictus est. In paradiso autem voluptatis, quia homo uoluit contra regis edictum ad ipsam manum extendere, eamque deuorare, grando illa defecit.

Christus in hac uita semper oblectatus est medio. Cap. V.

B ut factis ostenderet se perfectum mediatorem, in ingressu, in statu, in recessu, & in regno semper locum medium tenere curauit: Nascens enim in medio duorum animalium, bouis uidelicet & asini non sine magno mysterio collocatur: Est enim asinus (ut Theolo. secretiores Theologi dicunt) respondens in archetypo dexterae, ubi est misericordia, bos autem sinistrae, ubi est iustitia: siquidem has in suo aduentu inuicem obuiare faciens mediator noster in medio earum stetit: quod per collocationem factam à principio inter bouem & asinum significari uoluit: Primum quoque opus celebre in medio exercere uoluit: disputauit enim adhuc puerulus in medio doctorum: Et uita, atque uirtutum cum iam perfecta incrementa suscepisset, ea quibus plenus erat charismata impartiri uolens in medio se collocauit, sicut ipsemet perhibet dicens: Ego sum in medio uestrum, tanquam qui ministrat, ut omnibus uidelicet aequa distributione, saltem geometrica, suscepta munera distribueret. Et cum ad uita, & mysteriorum ipsi creditorum metam deuenisset, medium quoque tenere curauit: Affixus enim cruci positus fuit in medio duorum latronum pendentium, unius à dextris, alterius autem à sinistris, ut iam eorum constitutus iudex, redderet utriusque debitis uices iuxta utriusque merita: & praesagio quodam magni, & extremi iudicii praemiandum habebat ad dexteram, puniendum autem ad sinistram: Quos etiam diuidens eam, quam facturus est, extremam diuisionem innuit. In regno quoque suo semper tenuit, & tenebit locum medium inter Patrem, & nos aduocatus & mediator existens, atque pro nobis continuè intercedens: Est enim, ut Iohannes perhibet in regno illo caelesti in medio chroni, in medio quatuor animalium, & in medio seniorum. Est denique medium tenens in illo diuino archetypo, in quo Abraham plenus pietate a Theologis Hebraeis in dextera, Izahac uero seuerissime in sacrificium oblati in sinistra reponitur, In meditullio autem Iacob, in cuius domo, angelico attestante oraculo, noster mediator in aeternum regnat iam reuersus ad locum, unde uenerat: quò etiam nos ueros Israelitas effectos conducere intendit, ut non sine causa dixerit: Non ueni, nisi ad oues, quae perierant domus Israel. Et ut non modo nos, sed uota, & opera nostra illuc uerus mediator conduceret, dum oramus concordem, in charitate uidelicet siue bene ordinati cum Deo, aut in aliquod bonum opus conuenimus in medio nostrum adest suscepturus, & delaturus Patri summo uota nostra & opera, quae in charitate peragimus, sicuti ipsemet testatur dicens: Ubi fuerint duo,

Idem.

uel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum: Et de quacunque re consenserint super terram, fiet eis à patre meo, apud quem pro eis mediator constitutus sum.

Christus fuit optimus mediator.

Cap. VI.

Merito igitur hic, qui est medius in diuinis, & in medio paradisi veluti arbor in medio horti plantatus, & semper in uita medium tenuit, factus est uerus, & optimus mediator inter Deum & hominem, iuxta illud apostoli: *Vnus est mediator Dei, & hominum Christus Iesus: Qui est uerus mediator multiplicatione, sed potissime (ut opinantur aliqui) ex carne, & natura humana assumpta: propter quod ex utroque extremo participans bonum fuit medium, uinculum, & glutinum ligans, connectens, & uniens hominem cum Deo: Quo officio quia etiam ueri sacerdotes funguntur, quilibet illorum dicitur mediator, non quidem primus, sed secundarius, & tenens uicem ueri, & primi mediatoris. Est insuper optimum medium, & mediator, ac ueluti canalis quidam, per quem à fonte uiuo, & supremo fluunt ad nos aquae uiuae, quas gratis plerisque in locis nobis offert: Unde tantum quis possidet de superiori influxu, quantum de istius mediatoris plenitudine suscipit. Neque demum poterat creatura redire in Deum, à quo processerat, nisi per hoc medium, quod de utroque extremo participat,*

Paulus:

Per Christum hominem conscendimus in Deum & Patrem. Cap. VII.

Est itaque hic noster Christus uia media, & scala, per quam ascendimus ad Deum Patrem, ut ipsemet in euangelio, cui titulus est secundum Iohannem, aperto sermone protestatur dicens: *Ego sum uia, nemo uenit ad Patrem, nisi per me. Qui & antiquo patri Iahacob, in cuius domo regnare debebat, in figura scalae sese ostendit, per quam in Deum conscenderet ipsius uidentis electa posteritas: Huius enim scalae inferius extremum figebatur in terra, quia mediatoris anima, quae data est in pretium redemptionis humanae, & praeparauit iter, quo conscenderemus in Deum, fixa fuit, sicut & ceterae animae interrea carne, quam comitabatur ipsa diuinitas: siquidem alterum extremum scalae, siue supremum cacumen ipsius mediatoris Christi caelum tangebatur ipsum penetrans usque ad Deum Patrem, qui illi cacumini innitebatur, quasi in ipso quiescens, & eundem ipsum suscipiens, iuxta illam eiusdem Filij Dei, quam nemo, nisi ipse ausus fuisset asserere sententiam: Ego in Patre, & Pater in me est: Et iterum: Pater in me manens ipse facit opera. Quod cognoscens sanctus Iahacob, surgens erexit lapidem in titulum, fundens oleum desuper, & dicens: Verè Dominus est in loco sancto isto, & ego nesciebam. Quis autem sit lapis, Apostolus aperte reserat dicens: Petra autem erat Christus. Hunc igitur lapidem erexit Iahacob in titulum, suscipiens uidelicet ipsum in Do-*

Iohann:

CHRISTVS:

Iahac:

Paulus:

CANTICI SECVNDI

Paulus.
minum, & in Deum: In Dominum quippe erigens illum: nam eum semper suscipimus, & veneramur, cuius vexillum, aut insigne erigimus: in Deum uero suscepit oleum, quod in scriptura sacra diuinitatem resignat, perfundens, quadam uidelicet professione confitens. Nec mirum si ille; qui nuper scala per quam ascendimus ad Deum dictus est, nunc dicatur lapis pro fundamento collocandus, super quem omnia nostra edificemus: Cum enim Iahacob utrobique clara luce conspiceret diuinitatem huius mediatoris in humana carne latentem admirans, credens, & confitens ait: Verè Dominus, aut Tetragrammus, vel Adonai (quod nomen diuinitatis importat) est in loco sancto isto, & ego nesciebã: Non est hic aliud, nisi domus Dei, & porta cæli: Porta utique ut ipse ait: Ego sum ostium, per me si quis introierit, saluabitur. Domus verò illa, in qua omnia à principio collocata erant, & in quam suscipit domesticos, ut pascua tribuat, ea scilicet quæ stantes in vestibulo, siue etiam in atrium, uel porticum humanitatis intrantes gustare nequeunt. Nec ambigendum est, redemptorem, fuisse Iahacob in hac celeberrima uisione præostensum, cum id clarè expresserit Deus supra scalam innixus illo pulcherrimo eulogio: Benedicentur in te, & in semine tuo cunctæ tribus terræ: Quæ uerba ubicunque patribus demonstrata sunt, omnes ea dicta fuisse de Christo communi assensu asserunt: cui etiam uouit, & iurauit patriarcha noster Iahacob, exigens prius signum conformatiuum eorum, quæ oraculum sponderat in eo quod dicitur: Vouit etiam uotum dicens: Si fuerit Dominus mecum, confirmans uidelicet ea, quæ in uita hac me consecuturum promisit: Undè sequitur: Et custodierit me in uia, per quam ambulo, & dederit mihi panem ad uestendum, & uestimentum ad induendum, reuersusque fuero prosper ad domum patris mei, erit mihi Dominus in Deum, & lapis iste quem erexi in titulum, uocabitur domus Dei: Cunctorum quoque, quæ dederis mihi, decimas offeram tibi: Latus quidem & amplius est spiritus prophetarum, imo Spiritus sanctus replens prophetas, & loquens per ora ipsorum, ideo loquens de uno de pluribus uerificatur. Sed aliis omisissis prosequamur, ea quæ de Christo mediatore pater Iahacob Deo plenus perstringit. Tria quidem exigit in probationem Messiah, de quo uaticinatur: Primum est uia præostensio, ducatus, & custodia; quæ omnia præbuit Messiah ouibus omnibus, quæ perierant domus Israël: Qui nedum uiam ostendit, sed fecit seipsum uiam, lumen, & ducatum omnibus præbens: Eam quoque tutelam habuit, ut dicat: Non rapiet quisquam oues meas de manu mea, quas uidelicet tanquam bonus pastor custodio. Præbuit insuper in cibum panem uiuum, qui de cælo descendit. Tribuit denique ipse Agnus effectus suam ipsius pellem in tegumentum nuditatis, & ignominie nostræ, imo solus potuit tegere peccata nostra: quia nos omnes eramus filij iræ, & denudati: Ideo inquit Apo-

stolus: Induimini Dominum nostrum I E S V M Christum . Habita itaq; via, Paulus:
 & praestensa cum tutela itineris , & optimo viatico ad statutam regionem
 pergenti, tunc confitetur ipsum, tanquam verum Parentem , & Dominum.
 Suscipit quoque in Deum, quando ab ipso habet omnia, quæ ad vitam æternã
 spectant: ad quam nemo conducere poterat naturam humanam , maxime la-
 psam, nisi qui esset super ipsam humanam naturam, & non infectus ab ea, at-
 que de vtroq; participaret extremo: Et hic solus est Christus, & Messias, ho-
 mo Deus, & Deus homo . Tunc igitur cognouit ipsum verum mediatorem,
 & scalam, per quam accessus in cælum nobis tribuitur: quò nullus ex massa
 infecta accedere vnquam potuit, quousque fores aperiret mediator noster, de
 quo Paulus: Teneamus spei nostræ firmam confessionem habentes Pontificem
 magnum, qui penetravit cælos, I E S V M filium Dei vt nos quoque illuc in- Idem:
 troduceret, & Patri præsentaret. Hic prætereundum non est illud , quod ha-
 bebimus pulcherrimum documentum, quòd omni spiritui, omni oraculo, omniq;
 reuelationi credendum non est: sed veritas exquirenda est eorum, quæ præ-
 cedunt illa, quæ prædicuntur: Aut aliquando efflagitanda sunt comproban-
 tia signa, vt hic fecit noster Patriarcha Iahacob; Quæ etiam aliquoties offe- Iahac:
 runtur à spiritu prædicente , sicuti Ezechia per Isaiam dictum est: Pete tibi Iaias:
 signum à Domino Deo tuo: Quod & Propheta tribuit ipsi uolenti petere di- Ap. oles:
 cens: Dominus dabit ipse vobis signũ. Petierunt autem apostoli dicentes: Quod CHRISTVS:
 signum aduentus tui? Nec quempiam conturbet, quòd Dominus generationem STVS:
 incredulam , & peruersam vocat eam, quæ signum querit: quia illi plurima
 signa habebant comprobantia ipsum esse à Deo, ad quæ aliquando eos mitte-
 bat dicens: Si non vultis mihi credere, operibus credite: Opera enim, quæ ego
 facio, illa testimoniũ perhibent de me. Quærebant igitur isti signum signo-
 rum, non vt haberent, undè crederet, sed vt cauillarentur, ideo meruerunt ta-
 xari à cognitore cordium.

Quomodo secundum apostoli sententiã Christus noui testamen-
 ti mediator sit. Cap. VIII.

ET vltra ea, quæ de nostro mediatore explicata sunt, declarandum
 occurrit ; cur ab apostolo dicatur mediator noui testamenti:
 Pro cuius explicatu aduertendum est , quod in testamento a-
 lius est qui testatur , alius legatarius , alius testis , alius fidei
 commissarius uel executor testamenti: Et hic proprie dicitur mediator si-
 cut Moses ab apostolo nuncupatus fuit mediator antiqui testamenti: Lex Moses:
 (inquit ad Galatas) data est per angelos in manu mediatoris , idest Mo- Paulus:
 si, qui executor fuit illius testamenti , non quidem in toto ob peccatum Iosue:
 percussis lapidis . Pro ipso igitur suppleuit Iosue introducens populum ad
 terram in illo antiquo testamento promissam: At I E S V S verè perfe-

CANTICI SECUNDI

Etus, & in nullo deficiens plenus fuit noui testamenti executor: Quod testamentum à filio fuit promulgatum, & demandatum executioni: à Patre autem ordinatum, vt ipsemet Filius testatur in Euangelio, cui titulus est secundum Lucam, dicens: Ecce ego dispono vobis regnum, sicut disposuit mihi Pater: Et iterum veluti fidelis executor paternæ voluntatis se dicturum promissit: Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum, paratum vtiq; à patre, à quo & benedicti estis. Ecce igitur ex his, & plerisque aliis locis ea, quæ ad testamentum nouum pertinent à Patre æterno disposita fuisse: verum à filio executioni demandatq; cui tantam tribuit potestatem, vt etiam testamentum conficere posset. Fuit igitur IESVS Christus testator potestate ei à Patre tradita: fuit quoque huius melioris testamenti executor, sicut Moses fuit prioris: Cur autem hoc nouum testamentum melius sit quam antiquum, Paulus cum Hebræis rationem assignans ait: Quoniam in melioribus promissionibus sancitum est: In priori enim testamento promissa fuit terra hæc inferior, terra videlicet Canahan, fluens tamen illud lac & mel, de quibus sæpius dictum est. In secundo autem fuit promissa, & data terra quæ est caro, & tabernaculum animæ, & diuinitatis Messiah, ex qua fluxit perfectius lac & mel, quàm ex terra Canahan: Nam ex corpore ipsius carneo ea sapientia nobis communicata est, quam nullus sapientum huius sæculi antea nouerat, & is mellifluus gustus datus est humano generi, vt innumerabilis multitudo virorum, ac mulierum ea dulcedine allecti corpus & animam exposuerint variis, & atrocissimis generibus mortis: Quæ minime tanta alacritate sufferre potuissent, nisi confortati, & limiti dulcedine mellis fluentis à diuinitate per terream carnem, & humanitatem Christi. Fuit denique promissa terra illa viuentium, vt ipsemet testator clarè promittit in euangelio, cui titulus est secundum Matthæum, dicens: Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram. In priori iterum testamento crebrò promissa fuit super inferiori illa terra uita longitudo, & in eo potissimum loco, vbi in Deuteronomio dicitur: Custodi mandata domini, & cæremonias, atq; iudicia, vt viuas, & multiplicet te, atq; benedicat in terra, ad quam ingredieris possidendam. Ipse est enim vita tua, & longitudo dierum tuorum: ut inhabites in terra, pro qua iurauit Dominus Patribus tuis: In nouo autem testamento promissa est vita cælestis, diuina, & æterna. In priori quoq; testamento promissa est pluuia elementaris, fertilitas terræ, abundantia fructuum, & omnis denique fauor & copia rerum temporalium. In nouo verò promissa sunt melioris hominis pascua assumenda intus & foris, in vtraque videlicet natura Christi. Promissus fuit quoque largus affluxus fructuum, & omnium bonorum cælestium, gratiarum videlicet, charismatum, & omnium rerum diuinarum. In priori rursus testamento promissa fuit pax citò perdenda, atque victoria de inimicis humanis, Assyriis, Philisteis, Moab, Ammon, Amalech, & huiusmodi:

CHRISTVS.

Paulus.

CHRISTVS.

Deute.

Sed in nouo testamento promittitur æterna pax, fœdere perpetuo conseruãda, sicuti in eius recessu dixit testator: Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis: non utiq; illam, quam mundus dare solet, sed meliorem, & cum Deo, & angelis, quam mundus ipse dare non potest: Sed & hanc nullatenus cõsequi possumus, nisi parta prius perfectã victoria: quam quoque (teste Paulo) per solum nostrum mediatorem adipiscimur: in qua victoria, & pace Paulus. consequimur omne bonum.

Digressio de bello indicto antiquis Patribus contra illos
populos.

Cap. IX.

ET quia tetigimus bellum perpetuum demandatum patribus antiquis contra Assyrios, Philisteos, & alios populos proximè nominatos, nullatenus prætermittendum duximus negotium inexploratum, quod & alia omnia in figura contingebant patribus illis, Id autem non paruipendimus potissimè propter duo tacta in contestatione belli illius, quæ nequaquam populo Dei, & minus ipsi Deo conuenire videntur: Quorum alterum est, quia iussum est bellum perpetuum, & vsque ad ultimam hostiũ internicionem, & eorum omniũ quæ ipsi possidebant. Alterũ, quia inter Deum & ipsos hostes bellum perpetuũ esse declaratur. De altero habetur dei præceptũ in Deuteronomio cõtra Amalech in huiusmodi verbis: Memento, quæ fecerit tibi Amalech in via, quando egrediebaris de Aegypto, Deute. quomodo ceciderit extremos agminis tui, qui lasi residebant, quando tu eras fame & labore confectus, & non timuerit Deum: Cum ergo Dominus Deus tuus dederit tibi requiem, delebis nomẽ eius de sub cælo. Quod cũ non plene factum fuerit, idcirco Sauli iterum demandatur, vt destrueret ipsum Amalech, & omnia, quæ eius erant vsque ad minima quæque animalia, & vniuersam eius suppellectilem, vt in primo volumine Regum legimus. De al- Lib. Re. tero autem habemus in Exodo, qualiter manus super sedem Dei pugnare dicitur contra ipsum Amalech à generatione in generationem: Hi qui, Exodus. Amalechitæ simul cum Assyriis, Philisteis, Moabitis, & Ammonitis, potestates quasdam tenebrarum indicant, contra quas acerrimum indictũ est nobis bellum, & positæ inimicitie perpetuæ, vt in Genesi dicitur: Ponã inimicitias inter te & semen mulieris, eo quod ipse antiquus serpens (cuius membrum, & Genesis. virtus aliqua erat Amalech) obuiare præsumpsit primo homini, & cõsequenter ipsius posteritati proficiscenti ad veram terram promissionis, & locum verè & non figuratiuè destinatũ, sicut hic patrem, & ducem sequens obuiare præsumpsit populo pergenti ad figuratiuum locum. Hinc contra vtrunq; perpetuum indictum est bellum absque vlla pace, & induciis, & cõtra omnia, quæ eorum sunt, quia illa omnia sunt impedimento nobis tendentibus ad patriam. Hinc militaturi pro Christo uouemus renuntiare diabolo, mundo, &

CANTICI SECVNDI

pompis eius. De quibus populis vltra ea, quæ supra differuimus, id omni obseruatione dignum iudicauimus, quòd contra hos hostes uictoriam habemus solummodo à Deo per Iesum Christum mediatorem nostrum; quod & Paulus exerta uoce proclamat dicens: Deo autem gratias, qui dedit nobis uictoriam per IESVM Christum dominum nostrum. Et Moses hoc idem suo typico progressu innuit. Nam populus, qui contra Amalech pugnabat, tunc solummodo uincebat, quando Moses extensis brachiis in modum crucis orabat, ut imploraret uidelicet auxilium à Deo per illum, qui cruci affingendus erat. Parta quoque uictoria ædificauit Moses altare, & inuocauit Adonai uexillifer meus. Pro quo mendosa traductio habet, & uocauit nomen eius, Dominus exaltatio mea. Accommodatè quidem uocauit ipsum mediatorem, per què habuit uictoriam, Adonai, uel quadriliterum, sicuti sæpius in scriptura Messias & mediator noster illo nomine uocatus est. Bene quoque subintulit, uexillifer meus, quia ipse est uexillifer uniuscuiusque bellantis contra potestates tenebrarum, & principem eorum, quem noster uexillifer in crucem erectus debellauit, & eiecit foras. Verum quia Pater æternus semper fauet Filio, pugnans etiam pro eo contra eius inimicos, iuxta illud propheticum: Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum, ideo subintulit Moses, quia manus sepe sedem Iah, bellans pro Adonai, uel tetragrammo à generatione in generationem: Manus utique uirtus est non quidem creata sed diuina, quia hæc sola potest esse super sedem Iah. Quod uerbum diuinitatem signat, imò essentiã Dei puram, quam laudare conuenienter nemo potest, nisi expurgatus, & in meliorem, atque puriorem transformatus. Hinc ecclesia prohibuit, ne tempore pœnitentiæ, antequam homo esset plene purificatus, quisquam dicat alleluia: quod interpretatum dicit, Laudate Iah. Et hoc illi antiqui & boni Patres didicerant à Dauide deo pleno, qui nunquã uoluit cantare alleluia, nisi prius per multos psalmos quæcunque amouisset impedimẽta istius celeberrimæ laudis: Vnde in fine centesimi tertij psalmi, debellatis hostibus, & ab omnibus impedimentis absolutus cecinit: Desiciant peccatores à terra & iniqui, ita ut non sint: benedic anima mea dominum, alleluia. Sic autem purificatus quasi in omnibus psalmis sequentibus repetit alleluia: quod in præcedentibus nunquam fecerat. Manus itaque Patris æterni super sedem diuinitatis pugnat pro Adonai, idest Christo, & mediatore nostro contra Amalech, potestatem uidelicet diabolicam, quousque penitus destruat inimica mors: & absorbeat in uictoria data à Deo Christo capiti, & mēbris eius. Non est mirũ igitur, si tam dirum bellũ, & perpetuũ indictum est nobis cõtra hũc Amalech, & ipsius consimiles populos: Et si Deus dicitur bellare continuo contra ipsos, non quidem pro se, sed tribuens nobis uictoriam per IESVM Christum dominum nostrum: Ex quo concludimus, quòd hic est etiam mediator uictoriæ à nobis consequendæ.

Paulus.

Moses.

Dauid.

An indigeamus medio, ut in hunc Christum mediatorem
deueniamus.

Cap. X.

ET quia ambigi potest, an aliud medium nobis sit necessarium, per quod in hunc mediatorē ueniamus: De hoc breuiter me expediēs dico, quoniam non est mediator mediatoris, ne progrediamur in infinitum, sed bene exiguntur duo media, aut dispositiones praeuia, per quas ipsum suscipiamus, atque eidem uniamur: Quarum altera est de super emanans, electio uidelicet diuinæ elementiae, & pietatis collocans nos inter oues, quæ perierant ueræ domus Israël, pro quibus redimendis uenit: Altera est, ut pro talentis nobis creditis laboremus fideliter, ut electio illa sit efficax in nobis, secundum propositum eligentis, & sequamur uestigia ipsius mediatoris, qui dixit: Exemplum dedi uobis, ut quemadmodum ego feci, ita & uos faciatis: Qui iterum ad ipsius sequelam nos hortatur, & uiuat dicens: Qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen uitæ: lumen utique illud, quod omnē hominem illuminat, dummodo ne quis in tenebris peccatorum obuolutus, sponte recuset lumen ipsum, per quod absque alio medio, stante diuina electione, possumus uniri cum mediatore, & suscipere pro capto nostro omnia, quæ explicauimus in hoc cantico fore communicanda à supramundano fonte omnibus membris christiani corporis per caput, & mediatorem nostrum Christum: de cuius plenitudine unusquisque accipit partem ipsi conuenientem.

CHRISTVS.

CANTICI SECUNDI

Procemium in tertium & no.

VISSIMVM CANTICVM.

VM DVO iam cantica persoluerimus, quorum prius
 & antiquum, ad maioris mundi cum minori, & archety-
 po concordiam pertinet, Alterum nouum, de membrorum
 omnium cum capite Christo conuenientia, restat, vt nouis-
 simum canticum aggrediamur, quo persoluamus mundi mi-
 noris, propter quem facta sunt omnia, concordem in debi-
 tum finem, progressum, & statum. Quod eo gratius Principi summo existima-
 mus, quo ipsum hominem ceteris rebus, de quibus iam pertractauimus, accu-
 ratius effinixerit, De quo cantico (ni fallor) Propheta, pleno lumine ad om-
 nia intelligenda persusus, praecinebat, dum diceret. Deus, canticum nunc
 cantabo tibi. Cantabo utiq; de homine, qui est nouissimum dei opus, cum opi-
 fice concordandum, per legis, & decem praecceptorum obseruationem, quae per
 psalterium decachordum, in quo psallebat Propheta, indicantur. Quorum pra-
 ceptorum sacramentum, cum totum includatur in cithara euangelica, & am-
 borum laus persoluetur, corpora bene chordato, & spiritu concinno, atq; a-
 nimo bene psallenti, ideo in alio hymno decantat. Exultate o bene chordati vi-
 ri Deo adiutori nostro, a quo omnis perfecta symphonia, & laus. Iubilate Deo
 Iahacob, vos qui suppeditastis, & coculcastis omnia impedimenta debita lau-
 dis. Sumite psalmum, quo mente & animo, deum laudatis, & date in ipsius lau-
 dem tympanum corporis bene copositum, & tunc assumetis psalterium iucundum
 cum cithara. Psalterium enim legis iucundissimum sumitur, quando psalitur in ci-
 thara euangelica, in qua (vt bene intelligenti patet) completur etiam minimum
 iud, & minutissimus apex ipsius legis. Illa enim omnia, sua sacramenta continet.
 Et tunc concinna persoluentur cantica, quando bene chordatis instrumentis
 corporis, spiritus & animi, reddimus Deo pro uirili nostra debitas laudes, &
 concinna opera. Sed pleniora persoluimus cantica, quando superatis, & sup-
 peditatis inimicis deuenimus in veras laudes Iah, sicuti propheta praemis-
 sis primo centum & tribus psalmis, docet, diu ait. Deficiant peccatores a ter-
 ra & iniqui, ita vt non sint, benedic anima mea domino, alleluia, id est laudate
 iah. Quod nemo facere potest, nisi fugatis inimicis, vt in praemis-
 sis psalmis docemur. Perfectissima autem & plenissima cantica (Deo fauente) persoluimus
 quando laudabimus eum in excelsis simul cum angelis, in illo beatorum choro
 resonantibus, non solum lingua, sed spiritu, anima, corpore, & omnibus mem-
 bris, in laudem opificis, cui omnia debent gloria, & honorem in secula. Et hoc
 persoluimus diapasonica consonantia octo tonorum, sicut in duobus pra-
 mis-
 sis canticis perfecimus.

David.

Idem.

Idem.

- D**E anima, & corporis, atq; virtutū cōcordia multiplici. Tonus. I.
 De animæ consonantia, per rerum intelligentias. Tonus. II.
 De hominis cōuenientia cū intelligētis, cælis, & sacris. Tonus. III.
 De conueniētia omnium rerum cum homine bene chordato, vt possit in cunctis operari, & omnibus imperare. Tonus. IIII.
 De consonantia animæ, cum proprio spiritu, & omnibus aliis spiritibus. Tonus. V.
 De concentu suauissimo, quem faciunt homines bene chordati cum Deo. Tonus. VI.
 De corporis, & animæ harmonia mutata in melius, per resurrectionem. Tonus. VII.
 De suauissimis concentibus, & pausa illa æterna in adepta beatitudine. Tonus. VIII.

CAPITA PRIMI TONI.

- D**E ea quæ est in corpore conuenientia & Symmetria. Cap. I.
 De ea consonantia, quæ est inter corpus & animam. Cap. II.
 Vnde in corpore dissonantia oriatur. Cap. III.
 Vnde, & quæ inter corpus & animam consonantia, vel dissonantia. Cap. IIII.
 De temperando corpore, & dispositione tentoriij per naturales medelas. Cap. V.
 Quantum in huiusmodi temperamentis conducendis, conferat prudentia, atq; debitum regimen. Cap. VI.
 Quantum ad hæc conducenda valeat vnicuique sui vera cognitio. Cap. VII.
 Quod temperetur corroboreturq; corpus, & consequenter totus homo cælesti fauore. Cap. VIII.
 Qua breui via à cælo, Angelis, & Deo fauorem haurire possimus. Cap. IX.
 Quomodo valeat homo paruus mundus ab omnibus membris maioris mundi: cui simillimus est, fomentum suscipere. Cap. X.
 De consensu animæ cum seipsa. Cap. XI.
 De virtutum concentu conducendo, vt possit ex eis anima sanari, & oblectari. Cap. XII.
 De consonantia virtutum cum anima. Cap. XIII.

CANTICI TERTII
DE EA QVAE EST IN CORPORE CONVE-
nientia & Symmetria. Caput primum.

Vitru.

ANTA est corporis commensuratio, ut periti architecti templa, ædes, domos, columnas epistylia, bases, & omnia membra artificiorū quæcūq; sint, cum suis partibus etiam minutis, toris, videlicet, quadris, trochilis, plinthis superciliis, astragalis, modulis, spyris, stylobatis, & quicquid ad epistylia, bases, columnas, & ad antes pertinet, uel ad quodcūq; ædificij genus, ad metam corporis humani partitum sit: sicut huius doctrinæ facile princeps Vitruuius longo sermone differēs, interserit. Non potest ædes, vlla Symmetria atq; proportionem rationem habere compositionis, nisi in se hominis bene figurati membrorum habuerit exactam rationem. Proportio enim architecturæ (ut inquit) est ratæ partis membrorum in omni opere, totiusq; modulatio, ex qua ratio efficitur Symmetriarum. Et vltra progressus, probare nititur ex articulis corporis numerum omnem, atque numeros, qui denarij, vel sextertij dicuntur, inuentos fuisse. Nam antiqui digitis numerabant, & numeros indicabant digitis ipsis: & ædes omnes ad corporis mensuram partiebantur. Cui nimis fauet summus architectus Deus, qui Noë docuit fabricare arcam ad mensuram humani corporis, vt supra explicauimus. Insuper & nauigiorum mensuras a peritis deducere uidi ex humano corpore: Imo ipse opifex summus totam mundi machinã, Symmetrã corpori humano & totam ei Symbolicã fabricauit: vnde non immeritò ille magnus, hic autem paruus mundus nuncupatur. Quorū cōsonantiã, & Symbolū pro parte demonstrauimus, dū elemēta atque elemētata omnia, celos, angelos, & ipsum Deū (si licet) in homine cōclusum patefecimus. Explicauimus quoque quanta proportionem elementa, qualitates, atq; complexionem, in corpore humano conueniant, & quanta consonantia membrorum circumferentia concinant. Sed alij addunt, etiam cōmensurationes ad longum membrorum corporis esse proportionatas. Os enim capitis, à mento ad frontem summam, & radices imas capilli, est decimæ partis. Item manus palma ad extremum digitum medium, tantundem. Caput, à mento ad summum uerticem, octauæ. A summo pectore ad radices capillorum, sextæ. Ad summū uerticem, quartæ. Ipsius autem oris vel vultus altitudinis, tertia pars, ab imo mento ad imas nares. Nasus ab imis naribus, ad finem medium superciliarum, tantūdem. Ab eo fine, ad imas radices capilli, ubi frons efficitur, item tertiæ partis. Pes verò, altitudinis corporis, sextæ, Cubitus, quartæ. Pectus item, quartæ. Sic reliqua omnia membra suas habent cōmensurationes proportionis, & has semper harmonicas. vt bene proportionatus, mirabilem ex cōsonantia afferat iu-

cunditatem aspicientibus. Sunt enim omnes mensuræ illæ partitæ per proportionales multiplices, aut superparticulares, aut mixtæ: ex quibus semper resultat harmonia, aut simplex, aut cõposita. Decupla enim proportio facit tri-diapason & diapente. Octupla tri-diapason. Quadrupla, bis diapason, Sexcupla bis diapason, & diapente. Tripla, diapason, & diapente. Pariq; modo omnes aliorum membrorum cõmensurationes sunt proportionatæ, & consonantes: & quod maius est, conuenientissimæ cum mundi membris, cælorum articulis, atq; mensuris archetypi, quod summum est. Nam nullum est membrum in homine, quod non respondeat alicui signo, alicui planetæ, & alicui mensuræ, quæ sit in archetypo, ut docent antiqui Theologi. Sunt insuper in eo (sicut superius explicauimus) elementa, & humores, debitis & harmonicis proportionibus cõmixti: ex quorum temperamento sanitas, & ex distemperamento prouenit infirmitas. Et omnes, non dicam corporis partes, sed hominis totius portiones, in una eadem anima omnia uiuificante, tanquam instrumentorum chordæ, aut moduli varij in vna consonantia conueniunt. Et quamuis multigena videatur hominis vita, uegetatiua, animalis, spiritalis, intellectuua, siue quæcunq; alia sit, unica tamen est ratio uitæ in omnibus. Hinc non sine mysterio dicit scriptura, quod Deus, cum uitam donaret homini, inspirauit in faciem eius spiraculum, aut animam uitarum, quam Hebræi dicunt **אנח נשמת** nis-mat ha'im: uitarum dicit, ut innuatur, quod in illo spiraculo, aut anima, quæ infundebatur, omnimoda continebatur uita, quæ ad totum ipsum hominem spectat.

An. The.

De ea consonantia quæ est inter corpus & animam. Cap. II.

Valis autem sit harmonia inter corpus & animam, quæ uidentur penitus diuersa, Pythagorei præcipui cõsonantiarum inuestigatores, ex ea, quæ ab omnibus conspicitur quietissima, & suauis unione, cõiectare conati sunt. Ex quibus, Timæus Locrus Pythagoricus insignis, solito more adumbravit, dicens. Quo autem bene habeat anima, corpus expedit habere suas uires, sanitatem, sensus expeditos, robur, pulchritudinem, cuius pulchritudinis exterioris initium, est commensurabilitas, quam symmetriam uocant. Ad membra ipsa, atque animam natura concinnat tentorium, tanquam instrumentum: obtemperansque est ueluti modulabile quoddam uiuendi & subiectionis rationibus: cui consentit Proculus in Timæum Platonis dicens. Anima à principio, secundum harmonicas constituta est rationes: & corpus illi omne secundum proportionales dicitur esse coniunctum: uniuersum quoque ipsum harmonicè, concinnèque deuinctum est. Et undè proueniant hæ harmoniæ compages, prosequens ait. Harum principia sunt à natura, uel à summo opifice insita uis, ut sit homo bene chordatus cum corpore & anima. Quod & Plato satis clarè explicat, dū de anima utriusque mundi, quorum ratio est si-

CANTICI TERTII

millima, inquit: Postquam secundum creatoris mentem, tota animæ constitutio
 absoluta fuit, quæ prima est in intentione, & in idea, mox omne corporeum in-
 tra ipsam effluxit, mediumque mediæ accommodans apto modulamine copu-
 lauit. Mediæ namque animæ medium corpus conuenit, extremæ extremum,
 & suprema supremum: ut dispositio corporis dispositioni animæ coaptetur,
 magis quam econuerso. Quod in utroque modo locū habet, cum nobilior, &
 ignobilior anima, & media reperiatur: cui in hac mundi machina corpus
 pro tempore disponitur, pro conditione ipsius animæ suscipiendæ. In mundo
 quoque minori anima triplici differentia disposita est, sicut & corpus: Instar
 typicæ arcæ, quam Noë non sine magno mysterio Deo iubente fabricauit. Est
 enim uilior uirtus animæ in ea parte corporis inferiori, quæ est sub diaphra-
 gmate, effigiata per tristegam illam inferiorem arcæ. Est mediæ & anima-
 lis uis, super ipsum diaphragma, usque ad caput, cuius simulacrū tenebat il-
 la mediæ statio arcæ, in qua animalia residebant. Est suprema atque intellectu-
 ua uirtus in capite, denotata per supremam partem arcæ, in qua Noë cum ra-
 tionali familia morabatur. Quarum qualibet anima, aut portio ipsius cum
 hospitio, in quo moratur, proportionatissima est. Nam nisi sit animæ atque
 corporis proportio, facilis est ad dissolutionem, & casum humana uis: sicut
 Chal. Chalcidius inquit. Maxima uitiorum citatio est in corporis; atque humo-
 rum, & spirituum cōcretionem, quorū abundantia, aut indigentia, propensiores
 ad libidinem, uel iracundiam sumus. His accidunt uitæ ipsius agendæ fortis-
 que discrimen, agritudo, conuictium, inopiæque rerū necessariorum, quibus
 occupati à studiis honestis ad consentanea uitæ institutæ deducimur, & abs-
 que agnitione uocamur ueri boni. Quæ autem sit hæc conuenientia, recondi-
 tissimam quidem est, à sapientibus tamen aliquantulum adumbratum. Qui ani-
 marum uarias dispositiones inquirentes, pro mediocri per quæ ad nos trāsi-
 tum habent, diuersitate, uarias sortiri sortes diiudicant: & has cū corpo-
 ribus ipsis proportionatis coniūgi. In corpore enim Iouio temperamento con-
 ducto, animā opinantur infundi contemptatā a numine, & intelligentia, cui
 Iupiter respondet, & obsequitur. In corpore uero Martio impetu, & bili ex-
 stians animam a numine, & intelligentia perfusam opinantur infundi, cui
 Mars connexus præsto sit. Et sic de aliis diiudicandum censent. Secundum
 quam dispositionem, si bene operatur anima purgata, & expiata, reuertitur
 CHRIS- ad nume, uel mansionem, à qua descendit. Et cum mansiones (teste Christo),
 STVS. in domo Patris multæ sint, & hæc quidem uariæ, alioqui non essent multæ: uar-
 iæ sunt etiam animæ, non modo in donis gratuitis, sed naturalibus, quæ
 Grego. gratuita consequuntur, si bene sentit Gregorius, qui de angelis. & conse-
 quenter de hominibus inquit. Qui donorum distributione participat, sicut
 & naturalium dispositione conueniunt. In quem sensum intelligenda sunt
 uerba saluatoris dicentis, quod uni data sunt quinque talenta, alij duo, alij uer-

num: uel q̄ datae sunt (ut alius euangelista ait) decem mna decem seruis, ut operaretur unusquisq; secundū mensuram ipsi praeſtitam. Secundū quam uirtutem, qui operatur, reportat praeſitiū pro conditione nūmi, uel doni praeſiti. Si uerò operari negligit, aufertur donatiuum, & datur alij operanti, ut compleat locum praeſtatū pro influxu, & donatiuo concesso. De qua reuersione animarū ad loca ipsis proportionata, & à quibus discesserunt loquentes academici cum suo Platone dicunt, quòd redeunt ad suos planetas, altius forsitan loquentes, quam multi lectores existiment. Theologi autem uostri dicunt, quòd reuertuntur ad illos choros angelorum, quibus conformiter uixerunt. Sed (ni fallor) ad illa supramūdana hospitia reuertuntur, ad quae uia, & ostium est ille, qui dixit: Ego sum uia, Ego sum ostium, per me si quis introierit, saluabitur. Nec enim per Christum datur ingressus ad planetas, uel angelos, sed ad ipsum Deum, & Patrem aeternum: in cuius domo, & in cuius amplitudine diuinitatis sunt mansiones illae multae, & aeternae.

Lucas.

Academ.
Plato.
Theolo.

CHRISTVS.

Unde in corpore dissonantia oriatur.

Cap. III.

Orpus autem, cū tēperatissimū sit, aliquando dissonantiā uehemētissimā sentit. Quod duplici ex causa praecipue, fieri non ambigimus. Altera est distemperamentū humorū, aut ex superfluitate, aut ex diminutione, aut alteramento intrinseco uel extrinseco proueniens. Altera, quia à caelestibus disidet, ut influxus aliās boni, ipsi noceāt. Dissidet quidem, declinante animo ab eo, quod exquirat caelestis influxus. Quam deordinationē multae aliæ subsequuntur, quia statim subiicitur disidens malo daemōni (inquit Proculus) quousque debitis expiationibus expurgetur. Quae autē sint humorum distemperamenta, cum hoc medicorum sit, ipsis relinquētes, quod suum est, percurremus ea quae ad rem nostram, & ad meliorem hominem bene instituendum spectant. Distemperantur enim humores, undē infirmitates suboriuntur, non tantum ex superflua, diminuta, uel alterata materia, sed saepius, quia ab animo malè regitur corpus. Si enim superfluo cibo pascitur, undē superflui generantur humores, nōne haec culpa est animi non frenantis ingluuiem? Et si cibi nociui comeduntur, nōne culpanda est animi imprudentia? Et si labor superfluus, undē lassitudo, & uaria humorum alteratio, nōne inscitia, nostra criminanda est? Et si homo aliquid perpetrat, undē oriatur tristitia, & augetur atra bilis, qua humores inficiuntur aut magis doleat, & tristetur de occurrentibus, quam deceat, ut bili exaestuēt, siue melancholia comprimatur, nōne hoc est ab animo malè se habente, qui tristitia absorbetur Aristotelica, quae corrumpit potentiam habentis? Si uerò animus tanquam dux in toto humano exercitu cum imperatore seu rege consentiens, omnes inferiores appetitus, & uires bene moderatur, dirigens omnes in debitos hostes: si aliqua tristitia ex pugna, aut labore reportatur, illa euangelica est, nō nocens, sed quae statim uertetur in gaudium. Nā sicut diligētibus Deū (ut inquit Paulus) omnia co-

Procul.

Paulus

CANTICI TERTII

operantur in bonum, ita dissidentibus à Deo omnia nocent, omnia uergunt in malū: quia contra huiusmodi discolors armat se creatura omnis, in ultionē uidelicet inimicorum Dei: ut dicitur in libro Sapiētiae. Hinc Augustinus ait. Omnium malorum causa est peccatum: quod est deordinatio & distemperamentum animi, & ducis humani. Quo malè regēte, aut prostrato, rebellant omnia, & distemperantur, in sui dominij perniciē. Tunc enim animales spiritus amisso freno in pugnam cōgrediuntur, insurgunt humores mali, & etiā boni deordinati, uicissitudine quadam segregati ab inuicem corpus uexant, & torquent. Tunc nocent influxus celestes, sicut lux solis oculis malè dispositis. Tunc Dei liētores, & ipsi in torquendos homines sese expediunt, iuxta illud prophetæ. Et immisiones per angelos malos, uel (ut habet ueritas literæ) & angustiam misit per angelos malos. Tunc (ut inquit Isaias) percutiet te Dominus aère corrupto. Quod cognoscēs regius propheta dicebat. Miserere mei domine quoniam infirmus sum: sana me, quoniam conturbata sunt omnia ossa mea, id est uires, & uirtutes meæ. Et undè turbatæ sunt uires, & exorta infirmitas, declarat subinferens. Et anima mea turbata est ualde. Quæ etiā aliquādo infirmatur, ut dicat. Sana animā meam, quia peccaui tibi. Ex cuius infirmitate, & rebellione, sequitur rebellio, & distemperamētum omnium, quæ ipsi obtemperare debebant. Nec dicas. Vexantur multoties boni, magis quàm mali, quia nullus uexatur in eo quod bonus, sed in eo quod malus. Nam tolle malum pueniendum, cessabit uexatio, quia misericordia Dei super omnia opera eius. Iustitia autē Dei, sup omnia opera mala: quæ non Dei, sed hominis, aut diaboli sunt, uel utriusq; simul. Et sicut nō est homo, qui nō peccet: sic non est homo, qui non indigeat purgatione, & qui nō subiiciatur iustitiæ punitiue. Expurgatur itaq; homo, hac momentanea angustia, ut fugiat æternā: quæ infligitur illis, qui filij diaboli effecti & à Dei familia penitus separati, traduntur illi igni, & tormēto, quod paratum est diabolo, & angelis eius. Nec dicat quispiā, quod infirmitates proueniant ab illis naturalibus causis senariis, quas cōmemorat Aui-cenna, uidelicet inanitione, repletione cibi, uel aëris infecti, somno, uigilia, exercitio: sed potissimè ex accidentibus animæ scilicet ira, tristitia, gaudio, & similibus: quia omnia hæc (si quis bene aduertat) dependēt, & reguntur ab animo, cū in eius potestate sit, dare, uel subtrahere cibū corpori, uigilare, & dormire, & ad libitū exercere corpus. Nā bene cordatus potest admittere, uel repellere irā tristitiā, & huiusmodi accidētia animi, quæ sunt (ut inquit) potissima causa temperamēti, & distemperamēti corporis, nō solum in se, sed in aliis: asserens quod anima fortiter eleuata, & uehemēti imaginatione accēsa, immutat sanitatē, uel ægritudinē etiā in corporibus alienis. Nec criminetur quis cōplexionem: quia (ut inquit Ecclesiastes) Deus fecit hominem rectū, & tēperatissimū: quo ad corpus uidelicet & animā. Ipse autē se immiscuit infinitis quæstionibus, uel (ut habet ueritas literæ) Ipse quæsiuit cogitationes multas. Undè non contentus rectitudine, & statu perfectō in quo ipsum collocauerat opifex, uagatus est circa multa,

undè subsequuta est perturbatio animæ, & corporis, & omnimoda deiectio à statu, & à rectitudine sua. Quod in Protoplaste plenissimè indicatur, qui non contentus recta lege, quam ei constituerat Plasmator ipsius, cœpit quærere neuita, undè ea perturbatio animi sequuta est. Et sentiens carnem rebellem, erubuit de nuditate sua: & tandem eiectus de felici statu addictus est laboribus, sudoribus, & perturbationibus multis, interdicta ei arbore uitæ, & sanitatis: quæ semper se illæsum conseruare potuisset. Deiecto itaque homine à rectissimo, & felici statu ipsius, subiicitur nascens ignorantia, malæ ualitudini, & perturbationibus multis, quousque ratio recuperetur & mens. Quæ si corpus regat, omnia temperata erunt: quia animæ uel menti tanquam nobiliori obediunt omnia, ut docet Aristo. in primo uolumine de cœlo, sicut fit in hominibus bene cordatis, & qui animam in suam sedem adegerunt, & mentem adepti sunt: A qua si non deicitur homo, nec corpus distemperatur: nec infirmitati subiicitur: ut de Mose scriptura perhibet, dicens in fine Deuteronomij: quòd cum esset centum & uiginti annorum non est ei caligatus oculus, neque demoliti dentes, uel (ut habet ueritas literæ) neque rugata maxilla. Quæ referuamus cum Dei adiutorio, clarius suo loco explicanda.

Aristo.

Deuter.

Vndè, & quæ inter corpus & animã cõsonãtia uel dissonantia. Cap. IIII.

Et tunc quoque inter corpus & animam cõuentio, tanto maiori admiratione dignior, quanto ea quæ cõnectuntur uidentur magis diuersa: adeò ut artificiũ illud omnẽ captũ humanũ transcendat. Tanta est enim eorũ colligatio, ut ipsorũ dissolutionẽ homo, existimans ultimũ terribiliũ, fugiat quoad possit, appetens potius, ut inquit Aposto. Paulus superuestiri quàm expoliari. Et hac spe uiuimus læti. Nec inter hæc duo aliquãdo indictum est bellum: sed inter hominem spiritualẽ & animalẽ: quæ multa ratione differunt à corpore & anima: quamuis aliquando spiritus accipiat pro anima, & corpus uel caro pro animali hominẽ. De pace autẽ, cõcordia, & unione illorũ dicit scriptura. Inspirauit Deus in faciem hominis spiraculum uitarũ, & factus est homo unicũ, id, uidelicet in animam uiuẽtẽ. De pugna autẽ istorũ inquit Paulus. Caro cõcupiscit aduersus spiritũ, & spiritus aduersus carnẽ: Idem. hæc autẽ sibi inuicẽ aduersantur: & iterũ. Video aliam legẽ in mēbris meis, repugnantẽ legi mentis meæ, & ducere me captiuatum in legem peccati: ita ut nõ quod uolo bonũ, hoc faciam, sed quod nolo malum. Vndè nõ est dissidium inter corpus & animam, quæ naturalia sunt: & nullam pugnam, sed pacẽ desiderantia: sicuti colligauit ea summus opifex firmo, & continuo fœdere. Hinc errant quàm plurimi, qui dum opinantur cum Paulo in seruitutem spiritus redigere corpus, id est animales appetitus: destruunt naturam, aut naturalia dona, quæ in Dei laudem, proprium beneficiũ, & commodum proximi, plenis & non debilitatis uiribus exercenda sunt. Nõ itaq; procuranda est discordia inter naturalia, nec destruenda sunt, sed potius cõseruanda. Hinc idem Apostolus suum

CANTICI TERTII

Paulus *Timothæum docet, ut utatur uino pro confortando stomacho: Et sicut Paulo ante diximus, iubet omne obsequium nostrum rationabile esse. Cui cōsentiens Hieronymus, præcipit & ipse, ut moderata sint nobis ieiunia: cum Deus non oblietetur nostri uentris uacuitate, uel ut uacillantes gressus baculo, aut pariete sustentemus. Sed ea ieiunia, & eæ abstinētiæ atque macerationes assuendæ sunt, quibus corpore non destructo, sed redactō in seruitutem, inualescat spiritus, & fortior fiat, atque agilior in Dei seruitio. Discrepantia autem, & pugna continua esse debet inter hominem cælestem, & sensualem: quousque ille hunc redegerit in perfectam seruitutem: ut simul consentientes, & pacifici, beari possint in ipso regno pacis. Corporis uerò & animæ conseruanda est concordia: qua ipsas colligauit opifex, quousque (illo iubente) ea fiat dissolutio, qua expediti ab hoc corpore, in quo existētes peregrinamur à Domino, anima adipiscatur possessionem regni promissi. Quo adeptō, iterum resumat corpus iam indutum incorruptionem, immortalitatem, & naturam spiritus: ut simul uniti, nūquam inde dissoluantur: nec aliquando dissonantiam admittant, undè tristitia aliqua generari possit.*

De tēperādo corpore, & dispositione tētorij per naturales medelas. Ca. V.

Ecclesia. Dauid

Noniam uerò cū humores dissoni sunt, dissident & spiritus animales, qui in humoribus ipsis resident, perturbantur q̄; sensus, uirtus phantastica, & omnia organa melioris animæ: quæ cū sequitur corporis passiones, distemperatur & ipsa. Hinc medelæ, atq; medici spernendi non sunt, dicente scriptura. Honora medicū: propter necessitatem enim creauit illum altissimus. Et iterū. Altissimus de terra produxit medicinam, & uir prudēs non abhorrebit eam. Et quia (ut subinfert) à Deo est omnis medela: ideo inquit propheta. Sana me Domine, & sanabor. Nā ab ipso confertur sanitas, & medicina. p̄ utroq; homine. Virtus enim herbarū, radicū, lapidū, uerborū, & omnī quæ ad medicamēta utriusq; hominis p̄tinēt, à Deo misita est: qui aliquādo immediatē ex se ipso, aliquādo per intelligentias, & cælos operatur ea, quæ ad sanitatē corporis, & nutrimentū ipsius spectāt. Et hoc quidē potissimè propter animam, quam maximè curat. Quæ, ut sit perfectē sana, exquirat corpus sanū: Idcirco orabat ille sapiens, ut esset mens sana in corpore sano. Pro utroq; igitur parauit altissimus medicamēta, & medicos. Pro corpore enim sanādo (disponente Deo) multus fuit labor sapiētū, Apollinis, Esculapij, Hippocratis, Pauli, Galeni, Ioānis Damasceni, Dioscoridis. Auicennæ, & multorū Arabū, Persarū, Græcorū, & diuersarū nationū: quorū aliqui pro rerum naturis, & uirtutibus inuestigādīs, & alij pro ipsis componēdis, & applicādīs, pro qualitate corporū, & ægritudinū, diligentissimi fuere. De medicaminibus autē animæ (ultra ea quæ amplissimè dicūtur à Theologis nostris in quarto uolumine sententiarū theologicarū, de sacramentis, & sacrificiis, quæ in medelas animarū instituta sunt) inquit Ioannes, & in supercælesti regione uidit arborem

Apollo. Escula. Hippo. Paulus Galeni Dauid. Diosco. Auicenna. Theol.

Ioan.

uitæ, cuius folia erant in sanitatem gentium. Qua sanitate recuperata, sumerent gentes ipsæ iam in uiros effectæ, de fructibus uitæ, qui dicuntur cibi fortium, à nullo infirmo assumendi. De medico uerò, canit Psalmographus. Misit uerbum suum, & sanauit eos. Hinc ipsum uerbum missum à Patre, & caro factum, de se ipso dixit. Non est opus ualentibus medico, sed malè habentibus. Et Origines exponens illud sacramentale canticum. In odorem curremus unguentorum tuorum, inquit. Variis quippe Deus Pater eum ungens unguentis, fecit illum Christum, & medicum. Talem nanque sponsum ad infirmam sponsam, Deum Patrem decebat destinare. Qui sponsus, ut boni medici perficeret officium, sanans totum hominem, Apostolis quoque dedit potestatem, & mandatù de utroque homine sanando: ut habetur in Euangelio, cui titulus est secundù Mattheum. Quæ potestate tradita, dixit. Infirmos curate, mortuos suscite, leprosos munda-
CHRISTVS.
Orige.
Matth.
CHRISTVS.
Pythagi.
Paulus

te, dæmones euicite. Postea iubet, ut expediti ab auro, argento, pecunia omni- gena, pera, tunicis superfluis, calciamentis uanarum rerum, & uirga humanæ, uel mundanæ potestatis, annuntiarent pacem, in quacūque domum ingrederentur. Obserua (quæso) ordinem summi medici: Mandat enim his, quos mittit directores hominum in uiam salutis: ut primo sanent corpora: & suscitant eos, qui mortui sunt: & curent obsessos à dæmonio: postea ut ab omnibus terrenis expediti, annuntient, & tribuant pacem: quæ est uerum temperamētum, & uera sanitas, imò tranquillitas animi. Quæ nec præstare, nec habere potest, nisi bene cordatus. & à terrenis impedimētis, & perturbātibus curis penitus expeditus: ideo iubet, ut ab huiusmodi expediatur, qui ipsam denuntiaturi erant. Cur ad ea sunt igitur primo corpora: ut ex harmonia corporis sani, deueniamus ad harmoniã spiritus, uirtutũ, & rerũ meliorũ, tandēq; ad diuinã; sicut Pytha. docet. Quæ si-
Pythagi.
Paulus

cut in exterioribus cõducitur Phœbi fauore, q̄ & sanitati, & harmoniæ uim maximã præstat: sic in meliori homine, imò in utroq; cõducitur fauore ueri solis, uterq; effectus, sanitatis uidelicet, & harmoniæ. Tēperatis itaq; corporibus, tēperãtur spiritus, sensus, operationes omnes, & mens: ut gustare possint cœlestia, & diuina pabula. Quod ut perfectè fiat, in perfectò statu beatitudinis pficitur, tēperaturq; ipsum corpus, & mutatur in naturam spiritus: ut nullo distēperamēto grauati, semp pabula illa simul cū spiritu suscipe ualeat. Nec perterreat quēpiã Apostolica illa sentētia. Cū infirmor, tūc fortior sum: quia ibi diuinus homo
Paulus

nō de infirmitate, & distēperamēto corporis loquitur: quæ quidē multa mala consequuntur: sed de ea cessione, quam animalis homo spiritui facere debet in continua pugna: in qua alterutri illorũ succumbendum est. Vbi nō corporis infirmitas, sed animalis hominis subiectio exquiritur: quod fit non qualitatum distemperamento, sed concordie cessione, & mutatione quadam uirium animalium, in uires spirituales. Corporis autem dissidium patientis, cura fit per medicamina, exercitia, purum, & parcum uictum, atq; cœlestem fauorem. Medicamina autē multa sunt: tum ex natura simplicium à cœlis, & intelligentiis, sed in primis à

CANTICI TERTII

Deo hausta : tum ex harmonica compositione medicaminum inter se , & concinna corpori suscipienti, Quæ multum operatur , quamvis parum cognita sapienibus nostri temporis : qui suum Aristotelem sequentes, omnia tribuunt primis, & secundis qualitatibus, cõtenti solum earum libramine , cum tamen uideamus aliqua simplicia magis operari, quàm ignis , qui est non solum in tertio , uel quarto gradu, sed summè calidus: & omnium elementorum actiuissimus. Vnde id à uirtute maiori, quàm sit illa qualitatum primarum , procedere necesse est. Videmus quoque proportionata ualde prodesse , quæ distemperata nocent : ut opinari cogamur harmonicam uim multum conferre . Operatur insuper uirtus, & efficax medici animus, quia (ut diximus) fortis imaginatio immutat qualitates etiam in corpore alieno. Id maximè, quãdo infirmus medico adhibens fidem, sese disponit ad medentis uirtutem suscipiendam. Quæ dispositio quantum ualeat, illæ omnium medicorum magister Christus Iesus indicat, dum suscepturis ab eo sanitatem, tam melioris quàm deterioris hominis, ipsam exquireret: aut in his qui susceperant commendaret . Dixit enim mulieri Cananæ , O mulier magna est fides tua : Fiat tibi, sicut petisti. Et hæmorrhoiissæ inquit, Fides tua te saluam fecit. Et à cæcis petentibus lumen, fidem requisit dicens, Creditis, quòd possim uos illuminare ? Et eunucho Candacis reginæ quærenti medelam baptismi, ait Philippus. Si credis ex toto corde, licet mihi uidelicet dare tibi hoc baptismi medicamen . Et sic semper cœlestis medicus , & ab eo instructi discipuli fidem exquirebant ab his, qui sanari cupiebãt, siue in altero, siue in utroque homine. Prosuunt etiam ad temperamentum corporis, & consequenter animæ, exercitia debita , & letæ atque honestæ occupationes . Adsunt quoque iuuamenta quàm plurima, pro recuperandis & conseruandis uiribus. Inter quæ est electio ciborum conuenientium, & salubrium, de quibus omnibus authores medicinæ, plenis uoluminibus conscribunt . Quibus de more , committimus , eos qui ipsorum auxilio indigent : ut conscendamus ad ea pertractanda , quæ potissime hominè meliorem temperant , sed de inferiori, quantum ad ipsius superioris temperamentum spectat . Et cum inter alia ad id conducat prudentia , de ipsa etiam aliquid percurrendum est.

CHRISTVS.

Philippus.

Quantum in huiusmodi temperamentis conducendis conferat prudentia , atque debitum regimen. Cap. VI.

Salomon

EC ad eò expectanda est sanitas , & temperamentum corporis ab extraneis , ut contemnatur proprium regimen , quod non minus esse debet quàm in animantibus ratione carentibus ad quæ mittit Salomon rationalem creaturam , dum ait : Si ignoras te è pulcherrima mulierũ, egredere, & abi post uestigia gregũ tuorũ. In quibus uideamus prudentiã in malis præcauendis, & in bonis procurandis. Cauet enim equi, & asini nos portantes, atq; cætera animalia à præcipitiis: & duabus obiecti

uuis, meliorem eligunt. In pascuis herbas proficuas sumunt, nociuas renuunt. Vulnerata capræ Cretenses ditamum in medelã quærunt, & sanantur. Quam cum gustant, sagittas dicuntur excutere de corpore. Ceruæ paulo ante partum purgant se quadam herbula, quæ sefelis dicitur. Corui cum uenenatos se sentiunt toxico gallico, quercum quærunt (ut aliqui asserunt) sed coruatiã (ut aliis placet) pro medela. Pantheræ barbaricæ (sicut Tullius refert) uenenata carne remedium quoddam habent, quo usæ non moriuntur. Cerui quoque post aetam pugnam cum serpentibus, ad fontes aquarum properant: ut extinguant sitim, uenenofo flatu commotam. Mittit iterum sapiens pigros ad formicam, quæ tanta sollicitudine munit horreum suum, præsentens subsequituram hyemem, ut prudentia maxima uigere uideatur. Ciconia (ut fertur) rostro purgat intestina, Camelus debite oneratus surgit, recusans ulterius onerari quia cognoscit ferre illud non posse. Cum autem infinita sint huiusmodi in animalibus exempla, multo magis in homine mente donato id reperiri debet. Sed adeo prudens regimen, aliqui diiudicarunt expediens: ut medicamenta extrinseca renuerint: sicut de Asclepiade narrat Plinius: qui omnibus medicamentis abiectis, & tota medicina ad casum reuocata: quinque res maximè communium auxiliorum professus est. Abstinẽtiã cibi, aliã uini, fricationem corporis, ambulationes, gestationesque: quæ unusquisque sibi præstare potest: laudant alij sudores citatos exercitio à sanis, & multiplicibus uestibus ab ægris. Et huiusmodi multa commendantur à nonnullis, quæ prudentia quadam, simul cum fauore naturæ, concludere possumus. Quod & Plato in Timæo docet. Morbi, inquit (nisi periculosissimi sint) phar-macis irritandi non sunt: sed diligentia corrigendi, & gubernandi: pro ut cuique datur otium. Motum quoque summè laudat pro conseruãda sanitate, & curãdo corpore ab aegritudine. At (inquit) in sanãdo corpore illã imitetur naturã, quã altricẽ uniuersi uocamus: ita, ut nunquã torpere permittat: sed moueat semper iugiq; agitatione, internis, externisq; motibus, secũdũ naturã ubiq; resistẽs, moderata quadã cõmotione, oberrãtes passiones corporis, partesq; cognationis, ratione seruata, uicissim in ordinẽ redigat. Omnium autẽ motuũ optimũ opinatur, qui ex semetipso fit, quia mẽti cognatissimus. Qui uerò ab alio fit, deterior est. Quapropter purgationũ, cõstitutionũq; omniũ corporis, quæ gymnastica fit, saluberrima est. Proxima ad hanc accedit uetio facilis, siue nauis, siue quouis alio uehiculo peragatur. Prudentia igitur exquiratur non solum in huiusmodi adminiculis utillimis, facillè à prudente comparãdis: sed etiã ut frenet ingluuiem, & à superfluis, & nociuis esculentis caueat. Optimũ foret (quãuis difficillimũ sit) ut unusquisq; cognosceret, quãtũ escæ sibi sufficeret, nec plus sumeret, ut supfluos uitaret humores: sicut de Christo asserunt nonnulli: quæ ea meta cibũ sumebat: ut non generaret superfluũ quartæ digestionis: Multi quoque alij parcitate cibi, simul & sanitate atque agilitate quadam corporis gauisi sunt. Moses, & Elias usque ad quadragesimũ diẽ, ieiuniũ protra-

Tullius

Aicle.
Plinius.

CHRISTVS.

Mosa.

CANTICI TERTII

Hieron.
Hilariô.
Macha.
Francif.
 xerunt: undè ille splendebat facie, purificato iam corpore: & iste leui, & igneo
 curru subuectus est: & corpus suum ueluti spiritum quèdam facile ducebat ad
 nutum. Hieronymus gloriabatur, didicisse hebdomadam sufferre inedia, ro-
 bustus tamen, mente & corpore. Multique alij maximas abstinentias obseruan-
 tes, contenti erant solo naturæ sustentamento, omnem cibi delectationem à se pe-
 nitus abdicantes sicut Hilarion, Macharius, Franciscus, & alij quàm plurimi, nul-
 lam inde mentis, aut corporis sentientes iacturam, imò uim, & robur maximū.
 Quod fit, & diuino fauore, & perspicaci prudentia, qua homo appetitus cor-
 poris moderatur, & ipsum corpus ad spiritus symbolum educans, cibat quodā-
 modo ipsum meliori cibo, spiritus uidelicet, & delectatione debiti temperamen-
 ti, & concordie, cum præsidente ipse: ut inde cibus sit ad sustentationem, &
 nō ad oblectamentū. Quod cum difficillimum sit noscere, nōnulli maiori inedia,
 quàm debeant, corpora affligentes, manifesta, & uaria inde nocumenta passi
 sunt. Magna enim hic prudentiæ indago exigitur, ut ueluti bonus musicus, tra-
 hat, & aptet chordas omnes iusto modulamine, ne plus, aut minus quàm deceat
 tensis, consonantias potius abducatur, quàm adducat. Nec enim minor solertia, &
 acumen exquiritur in diiudicando consonantiam artuum corporis, & in mode-
 randis ipsis, ut omnia contemperata sint cum spiritu, & anima, quàm exquirat
 musicus in temperandis instrumentis suis. Sed cum perfecta de huiusmodi re no-
 titia haberi nequeat, nisi à perfectissimis: ideo unusquisque cōsulere debet peri-
 tiores. Qui, si non omnia, tamen aliqua præcauenda docent, quousque adepta
 mente, perueniat ad perfectam cognitionem proprii tentorii, hospitantis anime,
 intelligentiæ custodientis, & omnium quæ ad ipsam animam perficiendam atti-
 nent, & ad perfectum temperamentum corporis, & consummatam concordiam
 ipsius cum anima.

Quantum ad hæc conducenda ualeat unicuique uera sui co-
 gnitio. Cap. VII.

Est monumentum à sapientibus celebratissimum, quo ualeat ho-
 mo corpus propriū, & omnia quæ intra corpus sunt, & quæ cir-
 ca ipsum adiacent, moderari. Id autem est propria sui cognitio,
 non quidem, quòd terra sit, aut ex uili materia ortus, aut breui in
 terram resoluendus, ac uiuens innumerabilibus quæstionibus immixtus, ut non-
 nulli monumentum illud interpretantur: Sed exquiritur, ut cognoscatur, quæ sit
 anima propria, undè progrediatur, quantis, & quot gradibus perfectionis
 referta, qua intelligentia communita, quibus mediis in corpus diffusa, qua har-
 monia cum ipso compacta, quam affinitatem cum Deo, intelligentius, cælis, elemē-
 tis, & rebus omnibus habeat, quorum imaginem & simulacbrū teneat: Quibus-
 uè influxibus compaginatum sit corpus, & quo uitæ curriculo terminandum,
 ultra quod non detur progressus. Hæc enim & huiusmodi, exquirunt monumen-

tum, quod Græcia iactat se ab oraculo Delphico in vetustissimo tripode ante omnes accepisse. Nec tamen loquenti in oraculo detur laus, tanquam illius documentum inuentori, cum ante Apollinis oraculum, illud tradiderint qui à Spiritu Sancto edocti fuerant: ait enim Iob, uisitans speciem tuam non peccabis. Visitat namque speciem suam, qui aliquando mente formam propriam, atque seipsum contem-
 platur. Quod necesse est, si partes omnes sui ipsius, tanquam totius instrumenti chordas suo loco disponere uelit, & in dignitatem suam restituat seipsum. De quo diuus Citharista clara uoce intonat, dicens. Homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Dolet namque, quod non cognoscat homo dignitatem, & excellentiam, in qua constitutus est, omnibus præstans, & ab omnibus fomentum dignitatis suæ suscipere ualens, cum non tantum omnium partium suarum concordia, sed omnium rerum harmonia, & subiectione gaudere possit, nisi se ipsum deiciens, iumentis insipientibus assimilatur. Et hæc (ni fallor) sunt illa mirabilia, de quorum cognitione alibi exultat propheta, dum ait. Mirabilia opera tua, & anima mea cognoscat nimis. Et quæ, & circa quos sint hæc mirabilia, explicans, subinfert. Mibi autem nimis honorificati sunt amici tui Deus, nimis confortatus est principatus eorum: cognoscens uidelicet quanta naturæ, & donorum excellentia eos decoraueris, quantum dominio præfeceris, eos scilicet qui cognouerunt, & conseruare studuerunt pretium, & dignitatem, in qua constituti sunt. Et ne gloriatur quispiam de exteriori apparentia, sed semper timeat, & reuertatur Dei iudicium, ad cuius metam homo est uerè magnus, uel paruus, estque bonus, uel malus, inquit. Non est occultatum os meum à te, quod fecisti in occulto: & substantia, uel compactio mea in inferioribus terræ. Imperfectum meum uiderunt oculi tui. Mercurius quoque Trismegistus idem, ante oraculum docuit dicens. Vos, quibus mentis portio concessa est, genus recognoscite uestrum, uestramque naturam immortalem considerate. Non igitur mortalem, aut deteriores conditionem, iubet iste sapiens contemplandam, sed meliorem: Quod explicans Macrobius in de somnio Scipionis, ait. Animas dicimus de cælo lapsas in corpora, & hanc esse perfectam animi sapientiam, dum corpore utitur, ut undè orta sit, recognoscat. Sic enim omnes rectè sentientes uolunt, ut cognitio illa exigatur, per quam, exclusis impedimentis, rectum in Deum capiatur iter. Hinc diiudicarunt oraculum potius à cælo, quam à demone emanasse, ut Satyricus canit. E cælo descendit γῶδι σεαυτοῦ. A cælo quippe, & à spiritu sancto profiliit documentum, ut diximus: quamuis à demone per oraculum Græcis prolatum fuerit. Hac igitur cognitione de nobis ipsis habita, cognoscimus Deum, ad cuius imaginem facti sumus: cognoscimus mundum, cuius simulachrum portamus: cognoscimus creaturas omnes, quas complectimur, & cum quibus habemus symbolum, & harmonicam proportionem: cognoscimus quid fomenti à lapidibus, quid ab herbis, quid à cælis, quid tandem ab unaquaque re haurire possimus. Cognoscimus insuper, quomodo unamquæ-

CANTICI TERTII

que chordam nostri corporei instrumenti suo loco aptare ualeamus.

Quòd temperetur, corroboreturq; corpus, & consequenter totus
homo cœlesti fauore. Cap. VIII.

Et quia fatales sunt aliquando morbi (ut in Timæo assueerat Pla-
toni) ab ipso generationis exordio, certis temporum curriculum ter-
minantes, atque magni animalis sequentes motus: ideo contempe-
randus est morbus, & corroboranda uirtus cœlesti fauore, ab
his tamen, qui in harmoniam inferiorem lapsi, serui miserrimi cœlorum, & a-
liarum rerum inferiorum (ut Trismegistus ait) effecti sunt. Aliqui enim fuerunt,
& reperiuntur, quibus per Ieremiam dicitur. A signis cœli, ne timueritis, sicut gē-
tes timent, quia non cœlum, non terra, non corporea quæque, sed ipse Dominus
immediate est pars & funiculus hæreditatis illorum, quibus iterum idem Pro-
pheta ait. Nolite timere hæc, quia nec malè possunt facere, nec bene. Cum qui-
bus erit suo loco nobis sermo: sed pro nunc, cum his qui cœlis subiiciuntur: quibus
dicimus, ut quousque ab eorum præsentia absoluantur, curent ueluti sapientes
Astronomi, præcauere non solum mala multa, quæ cœli minantur (sicut docet
Ptolemæus) sed continuè fauorem, & præsidium hauriant, quousque à cœlorum
præsentia absoluantur. Qui haustus fit (docente Plotino) mediante anima mi-
di quæ tot rationes seminales continens, quot sunt idæ in mente diuina præstat
unicuique suam particularem uim, iuxta uirtutes idæarum susceptas, sicut & ui-
tam tribuit. Nō enim est in mundano hoc animali mēbrū tā deforme, cui (ut Pla-
tonici assueerant) non insit, & anima, & uitæ munus. Quas uitæ connexiones,
Zoroastres diuinas illices uocat: & Synesius symbolicas illecebras: Secundum
quas, non omnia bona simul oriuntur à cœlo: sed pro temporum curriculum, &
opportunitate, & pro uniuscuiusque aptitudine, & dispositione. Hac igitur in-
ducta, stelle, & intelligentiæ præsentis, fauorem suscipit dispositus ipsi conue-
nientem, sicut corpus organizatum, & ultima dispositione conductum, suscipit ui-
tam, & animam. Videmus enim successione temporis, & multis atque uariis cœ-
lorum reuolutionibus, homines ualde proficere, in uitæ, animæ, rationis, & mul-
torum munerum augmentis, & dilatationibus: quæ artis, & industriæ adminicu-
lis conduci nequeunt: adeo ut cœlestem fauorem confiteri cogamur. Quod sa-
pius diligenti obseruatione comprobatum est: quamuis aliquando fallantur pro-
gnosticantes: aut quia non plene cognoscunt influxus omnes, & undè proueniāt:
aut quia homo arbitrio suo & animi libertate aliò tendit, quàm dicitur ipse cœle-
stis influxus. Nam (ut ipse Astronomorum princeps Ptolemæus in principio Apo-
telesmatum docet) non sufficit alicui, ut castus, & iustus sit, habere Iouem in suo
horoscopo fauentem: nisi cauerit à lenonibus, & meretricibus, quorum conuer-
satio obstat influxui. Obstant enim consuetudines, mores, sanguis, locus genitu-
ra, libertas animi, & occasiones quamplurimæ, cum influxus illi non cogant, sed

Mercur.
Ieremi.

Ptolem.

Plotino.

Platonici
Zoroast.
Syne.

Ptolem.

disponant, & faciant. Et hoc (ut diximus) per mundi animam, particulari tamen uirtute imaginum, & intelligentiarum praesidentium, & concursu radiorum, & aspectuum, conuenientibus stellis & imaginibus illis, peculiari quodam, & harmonico conuentu. Et horum omnium uirtus, per solem tanquam per uerum caeli gallum confouetur, qui & communem uitae uim, & particularium uirtutum semina fundit. Cuius seminis uirtute grauidata sidera, maxime Luna, tempore suo in nos faetum diffundit, tanquam matrix, non tantum solis, sed aliorum planetarum. A quibus omnibus semen, & influxus à superioribus susceptos: ueluti domestica mater nobis tribuit. Hinc diligentiori cura ipsa semine ab omnibus obseruatur. Quod in minori mundo, & in nobismetipsis discere, & comprobare possumus. In corde enim hominis, quod solis imaginem, & uirtutem tenet, est communis uitae fons: & omnium membrorum totius corporis uirtus. Nam omnia quae in corpore sunt, à corde fomentum suscipiunt, & uitae, atque motionis uim: quae à corde transit ad cerebrum, quod lunare est: & inde ad omnia membra corporis diffunditur per uenas, & nervos ab ipso descendentes. Platonicos igitur sequentes, qui communi sententia conueniunt, mundum esse animal, magis unum, quam quodlibet aliud quodcumque sit, dicimus uniuersalis, & particularis membra, eodem modo colligata, & paria esse, atque similia, in influxu, & communicatione mutua, in motu, qualitate, & omnimoda correspondentia. Influit enim utrobique, praecipue membrum principale, quod est sol in mundano animali: & cor in particulari. Caeteraque membra superiora utriusque, in inferiora influunt, pro suscipientium dispositione. Quae & à natura insita est, & prudentiae; atque artis adminiculis coadiuuatur. Sed haec, quae industria comparatur uel exigua, sufficit ad caeli munera capescenda, ideo non aspernenda, cum multum conferat, & naturali dispositioni, ut plena sit, & animae disponenti, cum disponendo faueat & ipsa, sicuti caeli influentes. Et quauis homo à toto caelo fauorem suscipiat, potissime tamen haurit à corde caeli, quod est sol, cum solaris sit homo, (ut Arabes astronomi dicunt) & peculiari quodam munere utriusque solis, caelestis uidelicet, & supramundani decoratus, ut ex theologia Hebraeorum decerpimus. Quod & docet eius pulchra & erecta, statura, humor subtilis, spiritus clarus, imaginatio perspicua, ueritatis & gloriae studium, & multa, in quibus homo habet utriusque solis symbolum, & peculiarem eius imaginem, & tanto expressiore quanto perfectior est. Hinc hominum princeps, & caput Christus Iesus plerisque locis sol dictus est: à cuius luminis, uitae, & omnium bonorum plenitudine (inquit Ioannes) omnes accepimus. Haurimus quoque ab aliis planetis, & stellis: sed uirtute solis illas suo ipsius semine, uel uirtute confouentis. Sicut in mystico corpore (quamuis praecipue suscipiamus à corde uel capite Christo) accipimus: tamen etiam illius uirtute, ab aliis membris: quae ueluti stellae sunt in magno corpore mystico: ut Daniel, & Paulus perhibet. In sole itaque, mundi praecipua lampade, tanquam in corde est potissime mundani animalis uita: cuius &

Plato:

Arabes

The. he.

Ioan.

Daniel,

Paulus

CANTICI TERTII

ipse inter cœlica mēbra est præcipuus dator, per spiritum quēdā uitalē : quos (ut Timæus Pythagoricus inquit) uiuit totus mundus, ipsum cōtinuè bauriēs, simul cum spiritu, & uirtute aliarum stellarum : præsertim homo per ipsius spiritum illis suapte natura conformē: & arte, atque providentiā, cognatiōē effectum, multis regulis & adminiculis, de quibus ueri sapientes potius ore, quā uoluntatibus pertractant. Et tanto celebriorem uim suscipit homo, non solum à sideribus, & intelligentiis, sed ab ipso omnium bonorum fonte: quanto magis cœlestis, angelicus, & diuinus efficitur. Cœlestis autem euadit, quando corruptibilia supereditans, & spernens, incorruptibilia amplectitur: & animum, atque opera, ueluti cælum quoddam, conducit in orbem, reflectens iter, & opus in cælum, à quo processit. Quod fieri nequit, nisi præmissa segregatione ab obnubilantibus uaporibus: & ab omnibus his, quæ hominem dissimilē cælo reddunt. Efficitur quoque angelicus, dum Deo munda, & pura mente ministrat, & semper mūdīs oblectatur, in uisceribus, in cute, in uestibus, in habitaculis, & in utensilibus: quorū omnium immunditia, aërem frequenter inficit: influxumque illum mundissimū cœlestium, & diuinorum distubat, & mundos Dei ministros fugat. Verum aliquando immundi angeli, tanquam Dei, & ministrorum eius simia, uel ut adorētur, uel ut decipiant, huiusmodi munditiam exquirunt. Ideo super omnia, diligentia cura obseruandum est: ut habeat unusquisque animum, & cor purum, atque mundū, quod immundas potestates fugat, & ad Dei consuetudinē, & conuiuiū disponit: dicente summa ueritate. Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum uidebunt. Hac igitur mundicia in primis comparata, etiam illa corporis & eorum omnium, quibus utimur spernenda non est: cū utranque exquirat omniumlympidorum fons, & origo Deus, in quē tendimus. Illā enim in primis exquirat, dicens per Isaiam: Lauamini, & mundi estote, auferte malū cogitationum uestrarū. Hanc quoque exquirat cū semper in sacris omnia munda efflagitet & uasa: & munera: & hostias, & sacrificia: Et, ut breuiter concludamus, est doctrina apud Hebræos in huiusmodi re peritissimos, omnibus communis, quod cuncta quæ Dei sunt, tenentur ex parte munditiæ quam תהורא thaorah dicunt, Et omnia quæ spirituū immundorū sunt, & ad ipsos, uel mēbra eorū pertinent, תמאב tumab, id est immundū, uel immunda uocat: sicut & ipsi dicuntur immundi spiritus, Econuerso autem, illi dicuntur angeli lucis, & mundi. Hinc qui ipsorū consuetudine delectantur, munditiā omnigenam quærunt. Inter quos Franciscus, noster auriga, docta quadam practica: & diuini spiritus collustratione perfusus, mirūmodum munditiā cōmendabat. Mundus itaque quisquis effectus est, & angelis simillimus, alios mundo itinere, & uita pura, in Deū dirigere studet. Hic & cælos quodammodo transcendens, non iam ab ipsis, sed ab angelis incrementa uitæ, profectus, & fomentū suscipit, consuetudine quadam familiari cum ipsis fruens: sicut de Patribus utriusque testamēti plerisque legimus. Habuit enim Abraham angelos optatæ prolis, & multarum rerum nuntios. Iaba-

CHRISTVS.

Hebræ.

Francisc.

Abrahā.
Iahacob

cob angelorum familiaritate, in tota sua peregrinatione sapius usus est. Elias Elias:
 non minus mente, quam corpore, manu angelica passus est. Petrus quoque libe- Petrus:
 ratorem à carcere angelum sensit, & comitè: quousque ciuitatem egrederetur,
 & pericula euaderet. Ioannes pluries ganisus est consortio angeli, à quo & ce Ioannes:
 leberrimam uisionem edoctus est. Et alios quamplurimos omitens, breuiter
 me expediam, Mosi (inquit Paulus) lex data est per angelos, cum ipso nimis fa- Moses:
Paulus
 miliariter agentes. Nec tamen eorum tantummodo contentus fauore, patrocinio
 & consuetudine, ad diuinitatem aspirans, Deum quæsiuit sui itineris ducem, ma-
 gna confidentia ipsi protestans & dicens: Nisi tu ueneris nobiscum, non uadam.
 Deus itaque clientulos suos tanto numine munire studuit: ut cælorum influ-
 xus minime timerent: sicuti in Deuteronomio inquit. Gentes audiunt diuinos & Deuter.
 מְהוֹנְנִים mehonenim, quod nostri habent augures: sed supputatores, ut Achin- Achinás:
 nas dicit. Tu autem aliter institutus es à Deo tuo. Satisque existimauit pro eis
 obtinuisse oraculum, & Deum domesticum, à quo, debito, & sacratissimo cul-
 tu omnia opportunè haurire possent. Quod melius adhuc pfecit legis uerus re- CHR I
ST I V S.
 serator Christus Iesus, docens, quomodo non in tabernaculum manu factum, sed
 in nos metipsum templum Dei uiui effectos & palatia cælestis regni, Deum pos-
 semus trahere, & in iis hospitari, dicens: Ad eum ueniamus, & mansionem apud
 eum faciemus. Docuit insuper, & facultatem dedit, qua possimus Deum, qui in-
 tra nos est, excitare in fauorem nostrum: imò nos in ipsum mutare, dicente Ioan Ioan:
 ne. Dedit eis potestatem filios Dei fieri. Quod nec faciunt, nec cognoscunt Chri-
 stiani nostri temporis: quia adeò oblitterata sunt, & postergata monumenta
 euangelica: ut uix eorum uestigia, & lineamenta uideantur. Ecce igitur, quo-
 modo à Deo, ab angelis eius ministris, & à cælis instrumentis eiusdem, queas fa-
 uorem suscipere. nunc qualiter id breui, & facili itinere facias, accipe.

Qua breui uia à cælo, angelis, & Deo fauorem haurire
possimus.

Cap. I X.

 Sfet sanè longum, arduū, dubiūque nimis iter, si omnia sidera, &
 influxus, aspectusque fauentes uenari uoluerimus, & per ea quis,
 aut qualis sit custos, aut genius noster, cognoscere: cum professo-
 res istius doctrinæ, longa, difficillima, dubia, & aliquando inter
 se dissidentia instituta, tradiderint. Porphyrius enim ex planeta domino geniu Porphy:
Iul. Fir.
 ra, genium quærit. Firmicus quoque uel inde, uel ex eo, qui plures ibi habet di-
 gnitates: uel ex eo, cuius domicilium statim ingressura est luna, post signū, quod
 bomine nascente, detinet. Chaldæi à sole potius, aut à luna genium auspiciantur. Chaldæi
 Alij, ab aliquo cæli cardine id exquirere docent. Et sic per multa uagantur pro-
 fessores huius doctrinæ: aut quia non plenè nouerunt cælorum sacramenta, &
 ordinem: aut quia pandere noluerunt, & communia facere ea, quæ inter pau-
 cos sapientes communicanda sunt. Cum igitur illa semita, longa, & occultissima

CANTICI TERTII

fit, breue arripiedum est iter, percontando à nobis ipsis, quod à cælis facere ne-
quimus. Quod quidem faciemus, si amotis impedimentis, submittamus nos spi-
ritui nostro duci, qui nobis non resistentibus demonstrabit iter, quo cælum, quo
genius, imò quo summus moderator conducit. Et hoc, si attendamus ad ea, que
à primæua ætate nullis contagiis distracta, nobis suggerit, aut quod expurgata
mente ab inani cura, & obliquo affectu, natura ipsa uel spiritu dictante senti-
mus, fingimus, imitamur, & tentamus frequentius. Sentit enim natura: & spiri-
tus noster cæli instinctum, atque fauorem: sentit & genij proprii suadelas: quod
 Platon. unicuique datum est, à principio suæ natiuitatis: ut nò modo Platonici simul cū
 Doc. no. doctoribus nostris asserunt, sed infallibilis Veritas sermone proficitur aperto,
 CHR I dum ait. Angeli eorum semper uident faciem Patris. Hi enim suis clientulis fa-
 STVS. uent, illò ducentes, quo & eius sidus in:luat. semper utique ad bonum: nisi bono
 ab his illecebris, aut mali dæmonis suadelis deceptus, suum obliquet iter. Non e-
 nim ducem re uera itineris habet, qui per deuia ambulat: quoniam stellarum, at-
 que custodum nostrorum officium est, semper recta agere: atque ad recta, &
 excellentiora disponere. Cæli igitur, & genij, uel angeli proprii (ut catholicè
 loquamur) suasionibus assentiens, aget prosperè, & uiuet fœlix. Alioqui, cælum
 sentiet, & superos inimicos: & aduersam fortunam (quæ diuinorū ducatus est)
 in omnibus peragendis, alienus effectus à patronis cœlestibus. Quo forsitan tē-
 dit adagium illud: Nihil agas inuita Minerva. Et si (ut Zoroastres docet) fatū
 Zoroa. non est augendum, minus immutandum. Nam si ingenio tuo, contra genium, &
 cœlestium uocem continuè inuitantem, aliquid professus fueris: frustra labora-
 Dauid bis, dicente propheta. Nisi Dominus custodierit ciuitatē, frustra uigilat, qui cu-
 stodit eam. Et nisi Dominus ædificauerit domum, in uanum laborauerūt, qui æ-
 dificant eam. Vanum est enim nobis ipsis surgere, uel ante, sicut contra lucem quæ
 à cælo splendet: & ducit, atque conducit hominem, quo pergere debet. Quærē-
 tibus igitur rerum agendarum faustum omen, omni diligentia obseruandum est:
 ut audiamus, quid in nobis loquatur Deus: aut in scriptura sua sancta, & lege:
 quid suadeat bonus custos, quid suggerat spiritus, & ad quid sidus faueat. At-
 tendendum quoque est, quo te ducant. Locus enim multum confert, quia non ab
 DEVS re dixit Deus, uel bonus custos, eius uice, & nomine ad Abraham: Veni in terrā
 quam monstraucro tibi, & faciam te in gentem magnam: & benedicam tibi, &
 magnificabo nomen tuum: ubi clarè deprehenditur, quantum locus conferat ad
 fauorem. Et paulo post sequitur. Perrexit Abraham uadens, & ultra progre-
 diens, aut proficiens ad meridiem. Ibi fauorem supercœlestiū amplissimum sen-
 Iza. sit: sicut Izaac in aquilone, de quo dicitur. Venit Izaac in Gerarab, ubi fe-
 minauit, & collegit cent:uplum: aut centum hordeos: ut habet ueritas literæ. Et
 locupletatus est homo: & effectus est diues ualde. Sacramentum huius negocij
 quærit Hieronymus, nec soluit: nolens forsitan pandere indigno uulgo, quid lo-
 cus operetur, quid hordeum significet, quo adeo profecit, & creuit Izaac,

efficeretur diues ualde. Dauid quoq; Sion elegit in peculiare habitaculū dicēs. Dauid
 Hæc requies mea in sæculum sæculi, hîc habitabo quoniam elegi eam. Nec quid-
 dem horum aliquid, absq; mysterio scriptum est. Quis autem sit locus tuus, si ra-
 tione, aut doctrina inuenire nequis, obserua ubi potissimè tuus spiritus recree-
 tur: ubi sensus uegetior fiat, ubi corporis ualitudo, & agilitas proficiat, ubi uo-
 ra succedant, ubi plerique faueant, ubi infensi succumbant. Hanc regionem sci-
 ro tibi à Deo, superisq; paratam. Hanc citra omnem superstitionem cole, ha-
 bens huius obseruantia præstantissimos duces, Christum maximè, qui frequen-
 tabat montem oliuarum. Colebat etiam Hieronymus Bethleemiticum præsepe. CHRISTVS.
Hier.
Francif.
 Diligebat Franciscus locum sanctæ Mariæ de angelis: Multiq; alij uiri Deo ple-
 ni, loca particularia sibi deligebant. Nec aliquando uno tantummodo contenti,
 sed alia, uel pro tempore, uel pro negocio, occurrente procurabant. Sic & tu,
 locum, uel regionem muta: & quancūque tibi, & operi quod moliris, fauere sen-
 seris, elige: infaustam autem fugito. Opera pariter uirtutis aggredere, in quibus
 oblectaris, & utriusque hominis profectum sentis. Horas insuper elige pro ora-
 tionibus, contemplationibus, & aliis operibus spiritus conducēdis, à patribus nō
 sine ratione traditas, & eas quas spiritus ipse suggererit. Qui aliquando a-
 deo complet, quos tangit, ut suggerat omnia, quæ ad eorum profectum spectant.
 Et de hoc (ni fallor) inquit Apostolus, ubi spiritus, ibi libertas, animi uidelicet à
 solo spiritu deducti: ut alio duce, aut præside non indigeat. Vel (ut inquit Hiero-
 ny.) Qui spiritū Dei habet, omnia illi nuda sunt, & aperta: ideo nō indiget alio
 ductore deductus à spiritu, qui omnia scrutatur. Nec fixus in eodem loco, aut
 opere, semper permanes: sed uariis te motibus exerce: gyros quosdam circum-
 duces instar cœlestium, à quibus fauorem quæris. Nec contemnenda est profes-
 sionis mutatio: cum non modo catholici consuetudine approbent: sed astronomi, Astro-
Platonif.
 & Platonici geminos doceant esse genios: alteros quidem natiuitatis, alteros au-
 tem professionis. Et hos quippe, aliquando concordēs: Aliquando uerò ad diuer-
 sa deducentes. Si igitur concordēs habueris, geminum senties profectum, &
 augmētum, naturæ uidelicet, & professionis. Si uerò dispares fuerint, melius a-
 liquando fomentum percipies professionis, quàm natiuitatis, Quem fauorem, ut
 magis prosequaris, prodest mirum immodum mutatio nominis, habitus, loci, ui-
 ctus, & consuetudinis. Nam in mutatione professionis, mutatur uis naturæ, imò
 superari penitus, & uinci debet, sicuti infallibilis Veritas docet, suis nouis pro- CHRISTVS.
 fessoribus loquens. Regnum cœlorum uim patitur, & uiolenti rapiunt illud, qui
 scilicet professione naturam superare student. Quantum autem profit mutatio
 nominis, à scriptura, quæ non fallit, nec aliquid sine causa admittit, discere pos-
 sumus. In qua habetur, quod dum summus moderatōr uellet magnificare amicū
 suum Abram, immutauit nomen, & iussit eum uocari Abraham, non sine magno Abrahā:
Iahac.
 mysterio, ut alibi diximus. Sic dum uellet constituere nepotē eius Iahacob prin-
 cipem totius electæ familiæ, iussit eum uocari Israël, id est principatē Dei, ant

CANTICI TERTII

principatum Dei ducens. Quantum etiam ualeat uestimentorum mutatio ab eadem scriptura discere possumus, quæ iubet, ut sacerdotes, & ministri Dei sacra peracturi, uestirentur apta quædam, & ibi determinata uestimenta. Pari modo, quantum ualeant assumendi cibi, ab eadem insinuatur: quæ maxima diligentia docet suos initiatos, à quibus cibis abstineant, & quos admittant. Sic & eos abstinere iubet à consuetudine diuersarum gentium, quarum mores, & ritus, etiam adiecta comminatione, interdicit. Mutandi itaque sunt mores, uestimenta, conuersationes, exercitia, & nomina, mutata professione, & gradu: quia tunc etiam nobiliorem custodem, & directorem assumimus. Hic enim nobis datus est progressus, ut conscendere possimus de gradu in gradum, & de uirtute in uirtutem: quousque uideamus Deum Deorum in Sio. Qui igitur locum, opus, professionem, sidus, genium, & spiritum suum cognouerit, pignus sui profectus, & fœlicitatis, certissimum habet.

Quomodo ualeat homo paruus mundus ab omnibus mēbris maioris mundi, (cui simillimus est) fomentum suscipere. Cap. X.

Nec solum à cælo, angelis, & intelligentiis, sed à quocumque membro mundani corporis, fauorem, & munimentum suscipimus non modicum. In quinque enim partes à nonnullis sapientibus partitur homo: In intellectualem, rationalem, irascentiam, cupidinem, & sensus, cum omnibus eorum instrumentis. Intellectus in summa arce collocatus, solus summo principi domesticus, ab eo haurit, quæ nec ratio, nec sensus haurire potest: cum ipse Deus, & ministri eius, non subiiciantur iudicio sensuum nostrorum, nisi quatenus ipsi uelint, per sensibiles imagines, suo arbitrio ostendas. Nec ratione percipiuntur, nisi orbium motores per eorum motum: ut uenatur Aristoteles, & alij naturales. Multo minus Deus percipitur à sensu, uel ratione, nisi tantummodo, quod est. Si autem aliqua arcana de Deo, de quæ ministris eius percipimus, id facimus portione illa suprema, quam Platonicus intellectum uocant, à ratione distinctum. Et hoc, mediante lumine quodam diuino, quo pfunditur ipse intellectus, uel portio illa superior. De quo lumine inquit propheta. In lumine tuo, uidebimus lumen. Rationalis uerò, & ipsa in superiori solio collocata, media inter intellectum, & phantasiam, ab omnibus, circa quæ discurret, incrementum suscipit: à cœlestibus, terrenis, & humanis, & hominis potissimè præsentie dilatatur, & acuitur ueluti ferrum ferro, sicuti est commune aduigium. Irascentia in domicilio cordis habitans, non multum, extrinseco fauore indiget, ipso corde, & bili satis inflammata, nisi quatenus obiectum, in quod irascentur exterius suscipit. Cupido autem, atque appetitus bifarius est: alter in corde, qui ratione suffultus, in omnia fertur, in quæ ratio discurret: & ab ipsis, unde dilatur, & augeatur, suscipit. Sed potissimè à summo obiecto dilectionis Deo: dummodo in ipsum ducatur per intellectum, eius lumine collustratum. Alter religatus in infernis sedibus, longèque à sapientia, & ratione constitutus est: ne

importuna vicinitas rationem, & superna cuncta disturbaret. Qui tantū arcibus suscipit veri hominis incrementum, quantum est superioribus obtemperans ipsis deuiētus. Media uerò, quibus superior appetitus fouetur, sunt instituta, & documenta: quæ in rectis legibus, & doctrinis continentur, maxime in sacris eloquiis: ubi continentur omnia, quæ ad ipsum dirigendū, & coalendū spectāt. Sunt etiam sacra, quibus expurgatur, ut fortius crescat. Sensus deniq; ueluti rationis, & uoluntatis ministri, ab omnibus sensibilibus suscipiunt unde condelectantur: & ipsorum præsidibus faueant. Auditus enim aeris particeps, & eorū, quæ aliis sensibus apprehendi nequeunt, organū accuratissimū, & superiorum minister magnificus, pro sapientia comparanda, præ omnibus aliis sensibus seruiat. Numeros nanque orationis, & totius consonantiæ metitur, ac modos rerum, & totius discursus: undè fieri potest & ipse modulator, & musicus, & semirationalis, cum solus inter sensus percipiat rationis discursus. A compositis quoque, & artificialibus instrumentis, & ab harmonia mundi, quam sentit meliori auditu, miranda suscipit oblectamenta, & instituta: undè homo seipsum componat, ut Platonici, & Pythagorici asserunt. Oculis quoque metitur cælum, siderum, & astrorum circuitus consonantissimos, obitus, atque ortus, picturam terræ pulcherrimam, aquarum fecunditatem, atque rerum omnium uisibiliū compositionem: undè philosophiæ fons uberrimus imbibitur, ex quo, ad superiorē sapientiā peruenitur. Nec minus inde pabulum utriusque hominis, quam doctrinā decerpitur. Inter oculos autem, & aures, oris media regione nares natura constituit: quarum symphonia, odor cum spiritu comseat. Qui solamē à rebus bene olentibus, & bene cōpositis suscipientes, & ipsi non modicum quæstum homini præstant. Os quoque in medutulo faciei, dentibus, palato, & lingua munitum, multigenum homini tribuit lucrum. Suscipit enim omnia corporis nutrimenta, uētri, tanquam promptuario cuidam, & toti corpori inferēda. Sed prius palati iudicio committuntur, ut nociua respuat, & proficua admittat. Et hæc dentes mandunt, ut cibus iam tritus præbeatur lebei stomachi faciliè decoquendus. Ad cuius cibi reuolutionem data est lingua, quæ etiam non minus spiritui, & animæ, quam corpori inseruit, promens oratione, quæ prudentia, & corde concipit: ut & proximo beneficium præstet, & ab eodem, imò à superis, & ab ipso Deo commoda reportet, atque collatione plurimam sapientiam comparet. Quid igitur restat in tota machina, à quibus homo auribus, oculis, naribus, ore, lingua, uel mente beneficium non suscipiat? Nihil enim fugit, quin alicuius illorum subiiciatur iudicio. Nam quæ tactum, uisum, odoratum, & gustum respuunt, auribus saltem percipiuntur, & lingua pertractantur: cum hæc de omnibus loqui, & illæ de omnibus, siue sensibilibus, siue intellectualibus audire possint. Undè auditus est sensus præ omnibus aliis seruiens intellectui, & eius peculiaris minister. Post quem sunt tres alij sensus, in regia aula capitis constituti, in rationis conspectu: ut eius trutina, omne ipsorum libretur iudicium. Tactus

Plato.
Pythag.

CANTICI TERTII

Mercur.
 uerò, ad partes animales relictus est: ut & ipso solidiora hæc, & magis materialia capiente, nihil relinquatur, quod hominis iudicium fugiat, & à quo ipse homo fomentum non accipiat. Et si quid est, quod sensus non percipiat, mente saltem contemplatur. Hæc enim Mercurius filio Tatio proponebat considerata, dicens. Illud animaduertas fili mi, quòd unumquodque genus uiuentium propria mundi prouinciam inhabitat. Humida quidem, aquam: terrestria terram: aëre uolatilia: homo autem his omnibus utitur, terra, aqua, aëre, igne, & quibuslibet in eis contentis. Cælum insuper suspicit, sensuque illud attingit: sed ipsum Deum, mente, & intellectu. Et quia cum omnibus proportionem, & symbolum habet: ideo omnia intelligit, & ab omnibus symbolica ui trahit, undè alatur, & crescat. Bisaria autem sumit incrementa: A Deo quidem opifice, & genitore, tanquam à Patre omnia præbente nutrimenta, alitur: à rebus autem cæteris, tanquam pabulo à Patre præparato in eius subsidium, & nutrimentum. In quod cõsentit Peripateticorum Dux, dum ait. Nos sumus quodammodo finis omnium. Nec placet Simpliij, & Thomæ sententia, quod de artificialibus tãtũmodo intelligatur sermo, & nos fecerit artificialium solummodo, & non aliorum finẽ. Nam ipsemet in fronte Politicorum se exponens, inquit: Existimandum est, ut plantæ animalium causa sint, ipsa autem animalia hominis gratia. Cicures enim id est mansueta animalia, quæ Hebræi בְּהֵמוֹת behemot dicunt, ad usum, uictuque: feræ autem, & si non omnes tamen plurimæ uictus, cõmodique nostri causa habentur: quo uestes, & pleræque ex his alia subministrẽtur. Quod si natura nihil uel imperfectum, uel frustra facit, hæc hominis causa facta esse, nemo est, qui nesciat. Et quamuis ipse Aristoteles nõ admitteret cælos propter hominem factos, cum ipsos in Ethicis præferat homini: tamen quantum ex scriptura sacra, & ex his, qui rectè sentiunt, discere possumus, & ipsi in hominis seruitium conditi sunt: esto quòd immediatus Dei influxum suscipiant. Nam in inferiora influunt, ut faueãt homini absque alio medio: aut plantis, & animalibus, quæ ordinata esse in hominis seruitiũ, iam cõcessum est. Suscipit igitur homo ab omnibus sui profectus incrementa, dummodo omnibus uti sciat, & dominari omnibus: sicuti ab opifice inditum est ei, ut suo loco (fauente ipso Deo) differemus.

Aristote.
Simpli.
Thomæ.
Aristo.

Idem.

De consensu animæ cum seipsa. Cap. XI.

Orige.
N
 E autẽ ab aliquo dissentiat anima, sed ab omnibus fomentũ accipiat, necessarius est cum seipsa consensus. Quia sicut sentimus (inquit Origenes) immensi doloris cruciatum, quando sunt dissoluta corporis membra, atque à suis inuicem diuisa compagibus: ita cum anima extra ordinem, atq; compaginem, qua ad harmoniã, ad bene agendũ, & utiliter sentiendũ, à Deo creata est, fuerit inuenta. Undè sibimetipsi, rationabilium motuum compagine soluta, pœnam, cruciatumque infert. Et huius deordinationis supplicium, omnes sensus, omn. a. j. membra destituta, uel deordinata

sentiant, quæ ab ipsa regi debebāt. Curanda est igitur anima per ueram philosophiam, ueritatisque studia, uulgò quidē occulta: per sacrificia, & omnes conuenientes expiationes: ut sanitati restituta, ueritate firmata, & talibus præsidis munita, nihil timeat (ut Chalcidius lōgo sermone differit) concussiones suborientes: sed sibiipsi conueniens, cum cæteris inde consentiat: & amica ab omnibus sumat sui augmenti præsidia. Nec quidem potest sibiipsi dissidens, cum aliis conuenire: nec aliorum sentire harmonicum symbolum. Qui enim (inquit Proculus) ipse secum pugnat, nimirum cū aliis consentire nequit: nec in aliis uerè oblectari, aut ab eis fomentum sumere. Imò ex dissidio habet, undè semper luat sui erroris pœnam, dicente Augustino. Iussisti Domine, & ita est, ut omnis inordinatus animus sibi pœna sit. Cui adstipulantur diuersis uerbis, sed eadem sententia, Ambrosius, Hieronymus, Gregorius, Seneca, Cicero, & omnes rectè sentientes confirmant. Quod etiam ex sacris eloquiis, discere possumus. Impij (inquit Isaias) quasi mare feruescunt, nullibi quiescentes: sed redundant fluctus eorum in conculcationem, & luctū: quia non est pax impiis, dicit Dominus. Adest & ratio. Nam fugata probitate, disturbatur ordo, exultatque uera pax, quæ est rerum tranquillitas ordinis. Hinc insurgit distemperamentum, perturbatio, inquietudo, inconstantia, afflictio, & uaria tormentorum genera. Quorum multa connumerantur à Dauide, in psalmo trigesimo septimo, ubi ab infirmitate animæ, & eius dissidio incipiens, multa mala, quæ inde consequuntur commemorat. Non est (inquit) sanitas in carne mea, & non est pax in ossibus meis, à facie peccati mei. Nec enim de ossibus materialibus loquitur propheta: sed de uirtutibus, & uiribus animæ, significatis per ossa: Sequitur: Quoniam iniquitates meæ sicut onus graue, grauatae sunt super me. Postea putredinem adducit, miseriam, curuamenta, illusiones, afflictiones, usque ad rugientem cordis gemitum. Hinc bene diiudicarunt Platonicæ, animi temperantiam, esse omnium uirtutum optimam harmoniam: quam cæteræ sequuntur, & imitantur. Undè ante omnia, animi cōsensus cum seipso procurandus est, si quis aliorū harmonia oblectari, & ab eis uim, undè proficiat, comparare desiderat, & liberari ab omnibus calamitatibus: quæ ipso perturbato proficiuntur.

De uirtutum concentu conducendo, ut possit ex eis anima sanari,
& oblectari.

Cap. XII.

Quia uirtutes sunt animæ oblectamenta: & medelæ, ut concinnæ sint, necesse est: cum & sanitas, & oblectatio à consonantibus proficiantur, & consonantiæ quædam sint. Est enim sanitas corporis, temperamentum (ut diximus) humorum, & eorum, quæ ad corporis substantiam pertinent. Est quoque animæ sanitas, concentus uirtutum, & operationum. Estque, oblectatio, ex proportione potentiæ cum obiecto. Et quanto maior proportio, tanto maior delectatio. Et etiam efficitur idem oblectans, & sanans, utramque uim trahens ab Apolline, qui citharæ,

XX ij

CANTICI TERTII

et medicinae inuētor decantatur, nō modo corporis, uerū animi quoq; . Sed multo melius id efficit uerior , et supramūdanus Apollo, meliori resonans harmonia, qua artificialis haec, aut naturalis, est longè inferior, & imago etiam obscura. Ipse enim praestitit, et dare docuit, perfectam utriusque hominis sanitatē, et temperamentum, per ea, quae diiudicauit expertus, et sapientissimus medicus, conuenire infirmitati nostrae . et partibus omnibus temperandis: aded, ut uana existimari possit omnis industria, qua decernitur, aut excogitatur, alia doctrina aut uia , uel regula, ad instruendum, et perficiendū humanum genus, quā illa, quae à Christo perfectissima tradita est. Sed sicut in corporibus sanandis, aded confert harmonia, ut non modo naturalis, sed etiam uocalis medelam attulerit, ut Democritus, et Theophrastus affirmare uidentur : et Pythagoras , atque Empedocles simul cum Asclepiade, uerbis demonstrant: quod Dauid, et alij factis comprobarunt. Ille enim Saulem malo spiritu furentem cantu, & lyra curauit. Et Boëtio referente, Terpander, atque Arion Methimneus, Lesbios, atque Iones grauisissimis morbis nexatos cantus eripuerunt praesidio. Hismenias Thebanus Bœotiorum quā plurimis, quos sciatici doloris tormenta uexabant, modulamine cunctas fertur abstersisse molestias. Multi quoque alij harmonia sensibili, et ab ipso Boëtio, et ab alijs, recitantur sanati, lure igitur id facere debet harmonia naturalis, utique fortior, et excellentior, quā artificialis. Illa autem consistit in proportione, et temperamento medicinarum ad inuicem, et cū qualitatibus corporis , cui tribuuntur. Temperatae itaque medicinae esse debent ad inuicem, et cum corpore, si lenimentum, & sanitatis temperamenta afferre debeant. Hinc Damasceni, et aliorum antiquorum, qui de huiusmodi tractant, diligentissima cura fuit, in proportionandis, et contemperandis medicinis, assignādo in commixtione earum, iusta, et harmonica pondera, relinquētes medicis eas tribuentibus , curam proportionandi ipsas corporibus , quibus mederi praetendunt . Quod multi hac tempestate ignari contemntes, saepius eam dissonantiam intestinis inferunt : ut horrescant , doleant , et crucientur ex dissonantia pharmaci, cum consonans temperamentum, et sanitatem afferre debuisset. Nec secus uirtutes, quae sunt animae medicamina temperatae esse debent inter se, et & cum anima, si sanitatem, et oblectamentum ipsi animae afferre ualeant. Disputant nostri Theologi longis sermonibus de connexionē, et compagine uirtutum: Thomas uidelicet, Henricus, Ioannes Scotus, et alij. Quae connexio, cum sine harmonica conuenientia, fieri nequeat, quicquid senserint de illarum omniū, aut aliquarum particularium connexionē, posthabentes, loquemur de nostra conuenientia harmonica . Sicut enim harmonia uocalis (ut Boëtius diffinit) est parium, dispariumq; uocū, in unū redacta concordia: sic harmonia perficiens animam, est parium, dispariumq; uirtutum, in unū redactus concētus. Disparēs enim uirtutes sunt liberalitas, et fides, Parsimonia, et spes, contēplatio , et sollicitū opus charitatis in frequēti ministerio, et huiusmodi multae. Quae nihilominus omnes

Democ.
Theoph.
Pythag.
Emped.
Asclepia.
Dauid
Boëtius
Terpan.
Huine,

Boëtius

Damasc.
Antiqui.

Theolo.
Thomas
Henricus
Scotus.

Boëtius.

conueniant in unū cōcordes: alioquin non uirtutes, sed uitia censeferi possunt. Illud autem, in quod conuenire omnes debent, charitas est, & dilectio Dei, & proximi: in qua, tanquam in radice, fundamento, uita, & anima omnium uirtutum, fundantur, & pendunt omnia, quæ continentur in lege, & prophetis: ut summa Veritas docet. Quod etiam exerta uoce admonet Paulus, dicens. Si linguis hominum loquar, & angelorum, & si habuero fidem, ut montes transferam, & prophetiam, & pietatem in erogandis facultatibus, & cæteras omnes uirtutes: charitatem autem non habuero (in quam uidelicet conuenire omnes alia debet) nihil sum, nisi cymbalum tinniens, in utilitate, scilicet & oblectamentum aliorum. Nihil autem mihi prodest, ueluti cymbalum, quod nullum ex sonitu commodum sibi comparat. sed potius consumitur, & extenuatur, licet audientium demulceat aures. Non est utique profectus aliquis in uirtutibus, nisi in radice & fundamento charitatis firmetur. Nec est delectatio, nisi conueniant omnes in unum, quod Plato in Epinomide pietatem, sed Paulus noster, & eius doctor Christus charitatem nuncupant. Et quamuis illud commune, in quod conuenire debent uirtutes omnes, ipse Plato in Republica (quem Macrobius sequitur, Ambrosius quoque, & Lactantius) asserere uideatur, quod sit iustitia, & (ut alij dicunt) temperantia, quæ modum omnibus uirtutibus imponit: non tamen aduersantur iis, quæ de charitate dicta sunt. Nam sicut in sono concentus est duplex: aliter fibrarum, modulorum, aut fistularum seorsum: Alter autem cum aliis fibris, modulis, uel fistulis: ut ex toto instrumento, & etiam ex pluribus instrumentis una reboet consonantia. Sic in concentu uirtutum bifaria est modulatio: Altera quidem cuiuslibet uirtutis in seipsa, & hæc est iustitia: quæ (ut inquit Ambrosius) communis est uirtus: quam unamquamque uirtutem metimur, ne excedat, aut deficiat: sed extendatur, quantum conueniens est: quod libræ: alij dixerunt temperantiam. Altera uero modulatio est omnium uirtutum ad inuicem conuenientium, in eodem concentu charitatis, & dilectionis Dei, uel proximi, aut utriusque simul: ut non tantum audientes oblectent uirtutes: sed utilitatem afferant pulsanti. Hac enim charitate temperamus, & moderamur omnes uirtutes: nec non dirigitur omne opus bonum in Deum, à quo est omnis uera symphonia, ut non modo nostri catholici docent concordem: sed etiam gentilium sapientes quam plurimi, ex quibus, Hierocles ait. Rationalis genus, si splendorem suum fortiri cupit, illa eadem uelit, quæ diuina lex determinat. Nec enim aliter, nisi secundum Deum, est bene dispositus animus. Et à Deo decidens, ab intellectu quoque cadit: & à bonorum regula in obscurum relegatur. Et iterum clarius: Mens ex diuino spiritu ducta, adiungitur Deo: quia simile ad eius simile accedere necesse est. Nec bonus Dei sacerdos esse potest, nisi seipsum hostiam producat, propriam animam quasi simulachrum quoddam ædificet, & mentem, ac intellectum in templum construat, in quo, diuinam lucem suscipere possit. Hæc autem unio cum Deo, & dispositio templi, fit per ueram dilectionem, quæ est plenitudo legis, & totius

CHRISTVS.
Paulus

Plato.

Paulus
CHRISTVS.
Plato.
Macro.
Ambrosius.
Lactantius.

Hierocles.

Idem.

CANTICI TERTII

mentis profectus, præuia tamen debita cognitione. Cuius sententia, quantum cõueniat cum doctrina Pauli, in cuius pectore Christus resonat, audiamus, quid ipse cum Ephesus dicat: Corroboramini (inquit) per spiritum Christi radicati, & fundati, ut possitis comprehendere cum omnibus sanctis latitudinem, longitudinem, sublimitatem, & profundum, uitæ uidelicet perfectæ: ad quam tendimus, ut tandem impleamini in omni plenitudine Dei: quæ est scientia supereminentis charitatis, aut charitas supereminentis intelligentiæ. Hac igitur habita, ad ipsam conducuntur uirtutes omnes: tanquam ad uitam, & harmonicam uim ipsarum. Hinc Saluator toties repetens, illam præcipuè commendauit, quam etiam reliquit nobis hæreditario iure, atque in signũ suæ institutionis tradidit. A quo edoctus dilectus ipsius discipulus Ioannes, qui semper à secretis ipsius erat, hanc mirum immodum extollit, & tot prosequitur laudibus, ut omnium aliarum uirtutum oblitus, hanc solã obseruandam præferre uideatur. Nec ab re, cum sit radix, fundamentum, uita, uigor, spiritus, & concentus omnium aliarum.

CHRISTVS.

Ioan.

De consonantia Virtutum cum anima.

Cap. XIII.

Tquia (ut diximus) non tantum exquiritur pro corporibus sanandis proportio antidotorum adinuicem: sed cum corpore, & qualitatibus quoque corporis ipsius temperandi. Nobis enim ultra proportionem uirtutum adinuicem, exquirenda est proportio uirtutum cum anima. Et quamuis uirtus omnis cuilibet animæ conferat, alij tamen animæ melius confert alia uirtus, quàm alia, in quocũq; genere sit. Canere enim alicui ad eò proportionatum est, & propriũ, ut (ita dicã) sine doctore, & errore canteat, & omnẽ musicæ uim facillimè penetret, ad quod alius etiã diligentissima industria, lōgo tẽpore, peruenire nõ potest: & suapte natura ad eò dissonus est: ut si etiã arte polleat, uoce cõuenire nõ possit. Picturã nel cælaturam aliquis breui arte, sed multa naturæ uim, pfectã conduceret, quæ alius multa diligentia facere nequit. Alius gẽmas, genio, uel ingenio facillimè nouit, alius uerò nequaquã. Proficit aliquis in scientiis exiguo tẽpore, & labore exiguo, & alius multo sudore, & studio frustra laborat. Est alius contemplationi deditissimus, exercitio minimè. Alius uerò magna delectatione, & faciitate frequentat ministeria. Ex quibus facillè dignoscitur, quò quãuis unus sit Deus, & Spiritus artifex, operãs omnia in omnibus, nõ tamẽ omnia in unũ eundẽ immitit, sed distribuit singulis, prout uult. Quæ etiã uaria ministeria, & uirtutes sequuntur sidera, & genios, & Deum ipsum distribuentẽ, ut paulo antè diximus. Hinc, quãuis nulla sit cõtènenda uirtus, unusquisq; tamẽ eã sibi asciscere studeat, ad quã sidus, genius, natura, imò ipse Sũmus distributor inducit. Qui Petrũ fide, Ioanuem charitate, Iacobũ deuotione, Thomã prudentia, Abraham pictate, Mosem mansuetudine, Phineem, & Eliam Zelo, & Dauidem religione, & robore ditauit. Vide igitur in qua uirtute facilius proficias, & in illa uersare, & ad eius apicẽ cures cõscendere: ut in una præstes, qui in omnibus præstare nõ potes. In aliis autẽ proficere, quũ

ualeas, non contempnas. In quibus nulla dari potest regula, qua unusquisque me-
 tiatur, ubi senserit faciliorem animæ profectum. Ad quæ deuenitur, per illud
 triplex genus uirtutum, à Plotino primo descriptum, & ab omnibus sapientibus ^{Plotin.}
 celebratissimum, politicum uidelicet, purgatorium, & heroicum. Quibus adiu-
 gitur exemplare, sed hoc non est proprie in nobis, uerum ueluti regula dirigēs,
 & mensurans uirtutes, quæ in nobis sunt. Illud igitur triplex genus conducit in
 nobis perfectissimam uirtutum harmoniam. Est enim politicum, tanquam hypa-
 te, aut proslambanomenos in instrumento, aut grauior, & depressior uox in can-
 tu. Est heroicum ueluti nete, hyperboleum, uel eleuata & acutissima uox. Est
 quæ purgatorium genus sicuti mese, id est mediæ nerui in instrumento, uel mediæ
 uoces in cætu. Et (ut Musici tradūt) à proslambanomenos ad mese, est diapason,
 & inde ad nete hyperboleum, aliud diapason: & utrobique perfecta harmo-
 nia. Sic à uirtutibus ciuilibus conscendens homo ad purgatorias eleuatur, quasi
 prima diapasonica harmonia, sed à purgatorijs, ad heroicas uirtutes subuectus,
 aliud diapason conducit harmoniam quidem consummatissimam. Et quomodo
 uirtutes harmonicam faciant animam, Plotinus huius doctrinæ inter Philoso- ^{Idem.}
 phos meritò princeps, satis clarè explicat, dicens. In homine duæ occurrunt mo-
 tiones, animam disturbantes: Alteræ quippe sunt nonnulli animalis impetus in-
 consulti, siue sint incitantes, siue terrentes. Alteræ autem sunt dum prosequimur
 dedita opera, & consultò motiones illas. Ciuiles itaque uirtutes temperant hos
 secundos motus, prudentia atq; consultatione: ut non admittat illud quod ratio
 diiudicat malū. Quod tēperamentum inducentes, incipiunt harmonizare animā.
 Verum purgatoriæ, non modo frenant motiones illas, sed extirpant, & eradi-
 cant: atque primas motiones adeò comprimunt, ut sufficiat præsentia rationis,
 dominæ uidelicet appetituum ad ipsos comprimendos. Quæ purgatiuæ uirtu-
 tes, cum animum ab illis perturbationibus penitus liberauerint, reddunt instru-
 mentum animæ temperatissimum, ut nihil restet nisi aggredi cantum, & opus har-
 monicū, atq; egregium. Quod cum efficit animus, maximis profectibus incum-
 bens, heros euadit. Sunt iterum politicæ uirtutes cōponentes animal nostrū, uel
 exteriorē hominem. Purgatoriæ, quasi per primū diapason expurgant spiritū,
 & concinū reddunt, ut homo dicatur spiritualis, & sit. Heroicæ autē mētē ele-
 uant ad supremū cōcentū: unientes hominē cū intelligētis, imò cū ipso Deo. Cui ^{Aristo.}
 cōsentit Aristot. dicens, quod homines efficiuntur Dii, per uirtutis excellentiā. Sed ^{Ploti.}
 noster Plotinus prosequitur dicēs, quod Heroici studiū est, atque uotū, non tantum
 extra peccatum esse, sed esse Deum, reuertique, undè processit: sicut & ille qui ^{CHRISTVS.}
 dixit. Exiui à Patre, & ueni in mundum: iterum relinquo mundum, & uado ad
 Patrem. Et cum nos illius fratres simus ab eodem Patre progressi, ad eundem
 nobis repetendum est: depressiori tamen gradu. Cum autem repetimus, undè ue-
 nimus, consummamus perfectum diapason: in quo tonus redit in eundem, à
 quo discesserat: quamuis diuersa clauis, ut aiunt Musici. Sic & nos emanauit.

CANTICI TERTII

mus à Deo, tanquam à principio productiuo: & reuertimur in eūdē, sub alia tamē ratione, finis uidelicet beatificantis. Est itaq; homo (ut sequamur ppositū de mente Plotini) si aliquid, incōsulte tantūmodo, admittit erroneū, sequens primas motiones illas, Deus, atq; dæmō, geminus existens, cū & dæmones, id est sapientes intelligentiæ (ut dicūt Platonici nōnullis tangātur affectibus. Et hi sunt, de quibus Chrysostomus ait. Et si sancti sunt, tamē homines sunt: & si uinci à malo non possunt, tamē percuti possunt. Si uerò nihil primorū motuum sentit homo, dū sic est, Deus solūmodo est. Deus inquam, ex eorū numero, qui primū sequūtur, filij Dei uidelicet, de quibus Ioan. Dedit eis potestatem filios Dei fieri. Sed ultra progrediens Plotinus, euehit homines, usq; ad exēplares uirtutes, quas duplices esse dicit. Alteras quidē, in intellectu: Alteras uerò in anima. In intellectu autē, non sunt propriæ uirtutes, sed uirtutū exemplaria. In anima uerò, quæ est (ut alibi docet) ppria hominis forma, sunt ppriæ uirtutes. In intellectu enim sunt quasi in Deo, & idcirco exemplaria dicuntur. Nā in Deo, & in intellectu, qui diuinū quoddam est nobis infusum, sunt actiōnes illius, quod est. In anima uerò, sunt uirtutes perficientes. Ibi nāq; iustitia, tēperantia, & similes non sunt propriæ uirtutes, sed regulæ dirigētes: quæ dū in anima sunt, propriæ uirtutes sunt. Illic enim iustitia est unius ad seipsum, cōuersio uidelicet, & nihil diuersum ab eo in quo est. In anima uerò est dirigēs ipsam in Deū. Tēperantia quoq; est ibi intima ad seipsum intellectus cōuersio, quantum decens est. Sed in anima est temperās passiones eius. Fortitudo est illic extra passionē penitus cōstituta, in omnia præualens, In anima autē passionis particeps, per similitudinē eius à quo suscepit. Prudentia est ibi plenus contuitus, omnia moderans, Hic autē habitus ex multis experimentis acquisitus. Est ibi charitas (ut etiam de nostris uirtutibus theologicis pertractemus) dilectio, & amor omnia complectens, & cuncta suis conuenientibus gradibus perfundens: In anima est donum distributum, per partes, & partes. Et quæ in anima est fides instruens, & aliquorū cognitio diuino lumine donata, ex qua fit solidum argumentum uerorum nō apparentiū, In intellectu est diuinarū, & omnium rerum certissima cognitio. Et ea, quæ anima tenet p spem, intellectus firma apprehēsiōne possidet. Tendit quoq; anima in illud, quod intellectus per cōtactum attingit. Intellectus enim (inquit ipse Plotin.) tactu quodam habet illud, quod anima cōcupiscit, & sperat. Et ne uideatur hic somniasse Plotinus, audiamus quid deponat Ioan. noster, qui gradū illū conscenderat. Quod audiuius (inquit) & uidimus, & contrectauimus de uerbo uitæ, hoc annunciamus uobis. Contrectat autem diuina, qui ipsa, experientia quadam comprobatur, aut superiori portione (quam Plotinus intellectum uocat) Deo adhaeret, ipsi innixus & contiguitate quadam unitus. Tangimus (inquit Proculus) diuinam essentiam, & ad illam inclinati inmitimur supremo animi capite. Et Paulus. Qui adhaeret Deo, unus spiritus efficitur cum eo. Quæ spiritus unitas sequitur ipsius intellectus unionem.

De animæ consonantia per rerum intelligentias. Tonus secundus.

- Vid sit anima. Cap. primum
- Q An omnes animas æquales creauerit opifex. Cap. II.
- Cur in primæua distributione, hac in æqualitate usus sit æquissimus iudex. Cap. III.
- An ex hoc quòd inæqualibus gradibus distribuerit à principio, & uariis donis & præmiis prosequatur mortales, censeatur opifex acceptator personarum. Cap. IIII.
- Solutio aliquarum difficultatum. Cap. V.
- Quomodo anima à principio nuda sit, aut appareat. Cap. VI.
- Ad quem gradum intelligentiæ pertingere possit anima. Cap. VII.
- An semper intellectus ad id perueniat, ad quod peruenire possit. Cap. VIII.
- Quibus mediis, cognitionis gradum nobis præparatum attingere possimus. Cap. IX.
- An per sensus exteriores procedendum sit, ut ad ipsum deueniamus terminum. Cap. X.
- Quòd ueri & necessarij sint sensus interiores, quibus plura, & certius percipi possunt quàm per exteriores. Cap. XI.
- An semper homo usus sit his sensibus interioribus. Cap. XII.

Ost quam animæ consonantiam cum corpore, cuius est forma, & cū uirtutibus, quarum est subiectum, perscrutati fuimus, uidentur nobis est, quam cōuenientiam habeat cū omnibus rebus, quas intelligit. Pro quo opportunum uidere diiudico, quid sit anima, quæ cū tot rebus eam habet proportionē: ut ipsas omnes intelligere possit. Et omisis multis, quas de ipsa in primo uolumine adduximus, opinionibus, uidebimus, quid ea sit, quantum ad hanc rationē intelligendi spectat. Vbi mihi quidē minime satisfacit illa, quæ ab Aristotele data est iam uulgatissima definitio, q̄ anima est actus corporis physici, organici, potentia uitam habentis. Quia hæc tantummodo explicat, quod anima est ipsius corporis motrix, nec inde habemus, quomodo possit omnia intelligere. Neq; alia definitio est sufficiens, quam ipse tradidit, dicens, Anima est principium sentiendi, intelligendi, & secundum locū mouendi. Quia ex hac tantū habemus, q̄ sit principium intelligendi, non autem quomodo omnia intelligat, Nec mirum si defecerit, cum notitia de anima (ipso eodem teste) penitus difficillimorum sit. Quod à Platone extractum non ambigimus: qui in decimo de legibus ait. Qualis anima sit, & quam uim habeat, omnes ferme ignorasse uidentur. Nihilominus hic, eam doctrinam de ipsa anima tradidit, ex qua facilius eius symbolū, & proportionē cum rebus omnibus indagare possumus. Sed quia nec ipse aperto sermone loqui uoluit de animæ negocio, quod difficillimum, & penè omnibus occultum existimabat: hinc eius discipuli uariis sermonibus eam diffinierunt, ut ibidem adduximus. Et quamuis Proculus multos respuat, qui mentem Platonis de anima explicare conati sunt, nec ipse tamen, quid Plato senserit, aperire uoluit. Sed (ni fallor) id reliquit legentibus ex multis conuiciendum, sicut facere solent secretiores Theologi, in quibuscunque arduis negotiis: quorum uestigia, & doctrinam, nulli dubium, Plato secutus est. Ab ipso itaque id de anima uenari possumus: quod ea sit diuina quædam substantia, à diuinis fontibus emanans, ducens secum numerum, non quippe illum diuinū, quo opifex omnia disposuit, sed rationalem numerum: quo cum omnibus proportionē habens, omnia intelligere possit. Nec quæpiam conturbet, quia diximus animā esse quoddā diuinū, & à diuinis fontibus emanare: cum & Pythagoras philosophorum pater id asseueret, dicens in aureis uerbis. Confide quia diuinum genus hominibus inest. Et quod plus est, Paulus in Actibus apostolicis Arati sententiam adducit, & approbat, qua inquit. Ipsius enim genus sumus. Genus ergo cum simus Dei, non debemus æstimare auro, & argento, aut lapidi, sculpturæ artis, & industriæ humanæ, diuinum esse simile. Ecce quàm clarè concedit genus humanum diuinum esse. Et hoc ex parte portionis illius superioris, quam semper, ut diuinam, uenerantur Platonici. Nu-

Aristote.

Idem.

Plato.

Proculus

Theolo.

Plato

Pythag.

Paulus.

merū autem illū, quo anima est Aristoxenus, & Xenocrates dixerunt esse seipsum mouente m: Et hoc, quia ipsa anima est principium motus corporis (ut probat Aristot.) & etiam sui ipsius: quamuis hic, impugnare uideatur & semētīā hāc, pariter & omnes, qui dicunt animam esse numerum. Et id existimo Aristotē fecisse, potius ut assumeret disputandi materiam, quā ut destrueret ueritatem. Id maximè, cum illi loquantur de numero rationali, & formali: hic autem de materiali, & uocali numero mercatorum: Et loquantur illi de motione, quæ cōpetit animæ, hic autem de motu corporis, acquirentis locū per successionem partium, & partis. Vndè tota disputatio Aristotelis, utrobique est in æquiuoco. Ex doctrina enim Augustini, quam omnes Theologi uenerantur, anima, liberum arbitrium, aut uoluntas, quæ est uis ipsius animæ, mouet seipsam ad quodcunq;: Nihil est (inquit) tam in potestate uoluntatis, quā ipsa uoluntas. Quæ etiam ex communi istorum sententia, præcipere potest intellectui, ut intelligat: & sibi ipsi, ut uelit, uel nolit, ferens seipsam in quodcunq;. Quæ motio, quamuis non sit secundum diuisionem partibilis (ut præsupponit Aristoteles) est tamen uera mutatio, & motus, de quo loquuntur, qui dicunt eam seipsam mouere. Et hic motus est etiam angelorum, & intelligentiarum: de quibus ait Iob. Ecce qui seruiunt ei, non sunt stabiles, uel non sunt fideles: & in angelis suis posuit mutationem: ut habet ueritas literæ, pro quo nos mendosè habemus, reperit prauitatem. Quæ mutatio, quamuis non fiat per successionem partis, & partis, tamen motus quidam est. Mouetur quoque anima dum mouet corpus, quod ni faceret, non posset Aristoteles tanquam physicus de ipsa pertractare per id, quod in physicis præsupponit, dicens. Quæcunq; mouentur dum mouent, sub physica consideratione collocantur: quæ autem non mouentur dum mouent, non pertinet ad physicam speculationem. Cum autem ipse tanquam physicus tractet de anima mouente corpus, igitur ex doctrina eius, anima mouendo mouetur. Qui motus & si per accidens dicitur, tamen est uerus motus: cum habeat principium motus in se, & ab alio non moueatur. Nec angustant rationes, quibus probare nititur, animam non esse numerum, neque harmonicam: cum fundatæ sint in numeris materialibus, proculdubio, & sensibilibus: & anima sit ex numeris, & harmonia formali, extracta à sensibus, à quibus nolēs discere Aristoteles, eam admittere non uult in sua doctrina sensibili. Nec est (inquit) in anima harmonica ratio ad inuicem compositorum: quia anima ipsa non habet partes, ex quibus componatur. Hoc damus: Sed dicimus, quod est harmonia superior, & rationalis, habēs species rerum in se, quibus eas intelligit, & numeros rerum, quibus ipsas numerat. Qui quidem numeri, & species, non sunt tantummodo aduentitij, & de nouo acquisiti: sed congenij ipsi animæ, in ea existentes, meliori quadam nota, quæ in seipsis: sicut de exemplaribus, uel ideis omnes conueniunt: quòd perfectius esse habent in Deo producente, & intelligente, quā in genere proprio. dicente Ioanne. Quod factum est, in ipso uita erat. Vita utique creatrix, & diuina:

Aristox.
Xenocr.

Aristote.

August.
Theolo.

Iob.

Aristote.

Idem

Iom.

CANTICI TERTII

ugusti. quia nihil potest esse in Deo nisi diuinum. Et idem iudicat Augustinus de exem-
 plaribus rerum artificialium existentibus in mente artificis, quòd uidelicet per-
 fectius ibi esse habeant, quàm formæ artificialium: quia hîc formæ illæ sunt ac-
 cidentia, & artificium quoddam, Ibi autem uiuunt, & de ratione animæ intel-
 ligentis participant. Quia obiectum, ut cognitum (dicunt nonnulli Theologi) ha-
 bet illud esse, quod habet ipsa cognitio. Habet quoque illud esse, quod habet ip-
 sa uirtus, uel potentia cognitiua: si ipsi comproductæ sint species sicut academi-
 ci asserunt: quia non uident quomodo anima possit metiri ea, quæ intelligit: nisi
 habeat in se mensuras, quibus illa metiatur. Nec uideo, quomodo intellectus pos-
 sit percipere, se intelligere ueritatem: nisi in se aliquid habeat, cui conformetur
 quod intelligit. Nec sufficit uirtus illa intellectuua: sed particulare quoddam ex-
 quiritur, cui æquetur illud, quod percipit. Hæc autem sunt species ibi existentes
 actû, sed impeditæ, ut Platoni, & antiquis placuit. Cui & Aristoteles consen-
 tit, dum ait. Anima est quodammodo omnia. Nec aliter intelligo, nisi quia con-
 tinet omnia in ratione intelligendi, aut habet proportionem cum omnibus: Et il-
 la est harmonia rationalis, de qua, simul cum Pythagoricis, & Platonis loqui-
 mur. Deficit tamen ualde anima à primo, & supremo intellectu, quia omnia si-
 mul intelligit. Nã hæc, & si pariter uirtute quadam, aut actû, uel potentia (ut
 dicunt Peripatetici) continet formas, & simulachra rerû omnium intelligenda-
 rum, & ab ipsa faciendarum per artem, non tamen simul omnia intelligit actû,
 & unica intellectuione, ueluti primus intellectus: sed multis & successiuis acti-
 bus. Est itaque anima intellectuuum quoddam, omnia cõtinens concinnio quodã:
 ut cuncta intelligenda ab ea: intelligere possit.

An omnes animas æquales creauerit opifex.

Cap. II.

Ixerunt Peripatetici, omnes animas productas fuisse æquis gra-
 dibus, & produci: ducti sententia ipsorum præceptoris, qui in su-
 periori philosophia inquit. Species se habent sicut numeri, in qui-
 bus uno uariato mutatur species. Nam si ternario addatur unus,
 fit quaternarius, & sic de aliis. Nouitiores tamen parisienses Theologi, in arti-
 culis ipsorum decreuerunt, animas differre, non tantum accidentibus, sed gradi-
 bus quibusdam intrinsecis, radicatis in essentia ipsarum, quibus unaquæque res
 est hæc, differēs ab alia, per illud quod est ipsi proprium, hoc decernentes, quòd
 qui dixerit animam Petri, non esse perfectiorem gradu illo suo intrinseco quàm
 anima Iudæ, sit in errore. Quod ex suo Ioanne Scoto non insulsè decerpunt.
 Qui in secundo uolumine theologicarum quæstionum dicit, quòd unumquodque
 distinguitur, primo per naturam suam, quæ est hæc, antequam distinguatur per
 principium operandi, aut per opus, siue per aliquod accidens adueniens. Cui
 ualde adstipulatur illud sapientiæ: Puer eram ingeniosus, & sortitus sum ani-
 mam bonam, meliorem uidelicet quàm multi alij. Tanta est quidem distantia

minus animæ ab altera, in sapientia, bonitate, robore, uiribus & dispositione ad
 diuersa, ut nõ uideam, quomodo possint sortitæ esse æqualẽ gradum. Nec dicãt
 aliqui, quòd differant donis, qui a obstat summa Veritas dicens. Vni dedit quin- CHRISTVS.
 que talenta, alij duo, alij uerò unum, unicuique secundum propriam uirtutem.
 Cum igitur talenta sint dona accepta ab unoquoque secundum propriam uirtu-
 tem, quid (quæso) est illa propria uirtus uniuscuiusque? Non quippe est donum
 gratuitum, quia illud distribuitur unicuique secundum propriam uirtutem. Hæc
 itaque uirtus est naturalis quædam uis, certo gradu determinata, secundum quã
 est capax sui muneris, & ipsum suscipit. Nec obuiet qui spiã dicēs, q̄ iuxta A- Paulus;
 postoli sententiam, Deus munera distribuit singulis, prout uult. Nõne (quæso)
 seruatur iustitia in distributione donorũ, ut correspondeãt dona uirtuti uniuscu-
 iusque? Alioquin nec ordo, nec pulchritudo, nec condecentia seruetur ab eo,
 qui est summa iustitia, ipsa pulchritudo, & ipse omnium concentus. Obserua
 precor Apostoli uerba. Dedit (inquit) alios fieri Apostolos, alios prophetas, a- Idem.
 lios euangelistas, & doctores ad consummationem sanctorum, in opus ministe-
 rij, in ædificationẽ corporis Christi. Si enim dedit aliquos fieri Apostolos, nõn-
 ne distinguit Apostolicatus donum, à dispositione intrinseca, qua dedit eos con-
 uenienter assumi ad apostolatũ? Quod nisi dedisset, ad ipsum gradum minus
 conuenienter fuissent assumpti. Quam optime in hoc negotio loquitur Grego- Grego:
 rius. Conueniunt (inquit) angeli, similiter & homines in muneribus: sicut & in
 donis, aut gradibus natura tribuitis. Conseruit Origenes dicens. Sunt quædam Orige:
 inuisibiles uirtutes, quibus ea, quæ sunt super terram dispensanda, credita sunt:
 in quibus non parua differentia credenda est, sicut & in hominibus reperitur.
 Et sicut magna distantia differunt membra humani corporis, quãuis omnia uni-
 ca uita uiua ut, non secus mystici corporis membra differunt, quã oculus, & i-
 bia, uel genu in humano corpore. Nec obstat fundamentum, & similitudo de nu-
 meris: cum non mentiatur infallibile euangelium, & infallibilis ueritas. Sed ne
 tantum uirum uideamur contemere, dicemus, quòd etiam in unitate musica, uel
 formali sunt quidam occulti gradus, ut possit diuidi in partes inæquales. Exem-
 plum præbeamus in unitate musica tanquam magis manifesta. Est quidem tonus
 in proportione sex quioctaua, sicuti 9. ad 8. ubi 9. excedit 8. per unitatem, quæ
 facit ipsum tonum. Tonus autem diuiditur in semitonia, lemmata, & dieses,
 id est in medium tonũ, & quartam partem, & in plures si opus fuerit. Ad cuius
 diuisionem necesse est, ut diuidatur unitas, non quippe illa materialis, sed musi-
 ca. Ponantur enim in loco nouenarij 18. & in loco octonarij, 16. & à 18. ad 16:
 est eadem proportio sex quioctaua: in qua iam sunt duo numeri, & duæ distan-
 tiæ facientes duo semitonia. Est enim distantia à 18. ad 17. & hinc, ad 16. Et
 iterum diuiditur semitonium in quatuor partes toni, quæ dicuntur dieses: Et hoc
 accipiendo maiores numeros uidelicet 36. loco nouenarij, & 32. loco octonarij:
 Et à 32. ad 36. sunt quatuor numeri facientes quatuor dieses. Et sic multiplicãt

CANTICI TERTII

do numeros, illa unitas musica diuidi potest, usque ad non diuisibile. Eadem ratio est in numero naturali, qui est proportio naturalis rerum: ubi diuidi potest unitas eodem ordine. Sit ergo unitas, toni ratio specifica, & semitonij, & lemmatis aut diesis, ratio & gradus indiuidualis. Quæ rationes conueniunt in specie, sicut illæ partes toni conueniunt in unitate. Quos gradus indiuiduantes Hieronymus uires nuncupat, dicens super illud de quinque talentis datis unicuique secundum propriam uirtutem: Non pro largitate, & parcitate alteri plus & alteri minus tribuit: sed pro accipientium uiribus.

Cur in primæua distributione, hac inæqualitate usus sit æquissimus iudex. Cap. III.

T quia (ut scio) non desunt Martiones, Valentij, Basilides, atque horum similes, qui sciscitentur, cur tanta inæqualitate distributa sint animæ, ut alius summum apicem sapientiæ attingat, Alius uerò parum distet à bestiis, Alius sit uirtutibus plenus, alius uel nullam, uel paulusculam habeat, Alius ad regnum, & imperium assumatur, & tot ipsi tradantur, ut ebrius sit, & superabundans: ab alio etiam modicum quod habet auferatur, & detur habenti. Alius ad Apostolatam & apicem summum deducitur, & alius bestias pascit semibestia effectus. Quis hæc sine admiratione consideret? Quis hanc Dei distributionem, qua trutina librata sit, intelligere non desideret? Verum id quærere nihil aliud est, nisi sciscitari cur ipse Opifex non fecerit omnia animalia angelos: aut omnes planetas solem: siue omnia membra, oculos. Si enim omnes artus essent oculi: ubi manus, ubi pedes, ubi os, stomachus, & alia membra corpori necessaria? Et si omnes planetæ sol, ubi Luna, suscipiens siderum genituram, ut nobis partum ædat? ubi Mars roborans, Iuppiter æquas, Mercurius acuens, Saturnus consolidans, & Venus amore connectens? Et si omnia animalia angeli, ubi homo peculiaris imago Dei? ubi equi ipsum portantes? ubi boues ministri humani uitæ? ubi alia animalia, quæ ad mundi ornatum & hominis seruitium producta sunt? Sicut enim non est consonantia, si quilibet neruus instrumenti esset necte, uel paranete, aut mese, uel quoduis huiusmodi uniforme, cum ex paribus, disparibusque chordis, aut uocibus consonantia generetur (Harmonia enim & pulchritudo uniuersi est ex rebus paribus, disparibusque gradibus resultans) non secus pulchritudo totius humani generis est in uarietate indiuiduorum, quæ diuersissima summus Moderator (ut inquit Origenes) in unius corporis mystici sub capite Christo consonantiam traxit. Quæ consonantia & mundi, & mystici corporis huius, quamuis paucissimis cognita, tanta nihilominus elegantia, & suauitate conducta est, ut nulla perfectior inueniri queat. Vndè est accommodata Chryssippi sententia. Doceat aliquis res melius

feri potuisse. Nemo utique docebit. Et si quis aliquid corrigere uellet, aut deterius faciet, aut id, quod fieri non potuit, aut non congruit, desiderabit. Omnes itaq; mundi partes ita constitutæ sunt, ut neq; ad usum, meliores fieri poterint: neque ad species, pulchriores. Sic & indiuidua in suarum specierum latitudine distributa sunt quadam inæquali æqualitate, & consonanti uarietate, maximè humana: quorum quodlibet, & omnia simul, mundani corporis imaginem gerunt. His igitur natura differentibus, assignata sunt dona uaria, unicuique secundum propriam uirtutem, & dispositionem: Quibus etiã præmia redduntur secundum opera ipsorum, proportionem tamen geometrica, quæ non est penes numerum, sed penes proportionem proportionum: ut quæ sit proportio munerum ad munera, & meritorum ad merita, eadem sit proportio præmiorum ad præmia. Et hac proportione non tantum Deus omnibus reddet præmia, sed etiam ciuili Respub. gubernatur: ut Plato, Iamblicus, & Proculus scribunt. Addunt autem ad Respubl. bene regendam, necessariam quoque proportionem arithmeticã: qua, tanquam iustitia quadam moderatis rebus, saluetur pax. Nec deest Musica proportio, quæ est iustitia maioribus maiorem tribuens rationem, minoribus autem minorem, ut Proculus ait. Et hæc fundata est in utraque, ab arithmetica sumens, uide æquet numerum ad numerum: à geometrica, uide comaret proportionem ad proportionem. Ex quibus omnibus proportionibus (ut in primo uolumine diximus) conducta est hæc harmonica mundi machina. Ideo eisdem regitur, & disponitur, non modo ab iis, qui imaginem summi principis tenent, sed ab ipso summo Moderatore: Qui eisdem proportionibus fabricauit humanum genus: quod ipsius Dei, & magnæ huius machinæ simulachrum tenet. Sicut igitur in toto hoc ingenti opificio sunt dispares, atque pares rerum gradus, ex quibus illæ proportionem omnes resultant, sic in Respub. humana sunt pares, atque dispares gradus, & rationes indiuiduorum, ex quibus, & pariter ex eorum muneribus, & operationibus resultant omnes illæ proportionem: ut utraque respu, mundana, & humana sit harmonica, & conformis.

Plato
Iambli.
Procul.

Idem.

An ex hoc quòd inæqualibus gradibus distribuerit à principio, & uariis donis, & præmiis prosequatur mortales, censeatur Opifex acceptator personarum. Cap. IIII.

T cum ex ea: quæ uidetur inæqualis distributio, soleant (maximè scioli) dubitare, an inde distributor censeatur personarum acceptator, maiora dona uni, quàm alteri tribuens. Hinc primo patrum sententiis, postea rationibus, dubiis omnibus obuiandum duximus. Paulus enim ueritatis præco, cum Romanis, Ephesiis, & Co- Paulus

CANTICI TERTII

Petrius.
Acta.
Theolo.
Paulus
CHRISTVS.
 lossensibus agens reperit. Deus non est acceptator personarum. Hoc idem Petrus asserit, scribens suis Ponticis, Galatis, Cappadocibus & Bithyniis. Et iterum in Apostolicis actibus gratias agit Deo, cum certissime comprobaret, non esse acceptationem personarum apud ipsum. Acceptator enim personarum (ut nostri Theologi docent) est is qui aliqua ratione, aliis debet, & paribus existentibus meritis, & delictis, non reddit paria præmia, aut æquas pœnas. Nam iudex iustitiæ administrandæ præfectus, duos nactus in homicidio patres, quorum alterum si luere iubeat pœnam sui reatus, alterum autem uel penitus, uel aliquantum à debita pœna absoluat, hic merito personarum acceptator dicitur, & est. Non secus si duos habet æquè de Repub. benemeritos, & alteri præmia reddit iuxta opera ipsius, alteri uerò nequaquam. Si autem quis liberalitate sua alicui donat, quod alteri dare non uult, non inde personam acceptat, quia nulli est debitor. Hinc in primæua distributione, nullo merito præmisso, nullaque intercedente obligatione, aut naturali, siue ex lege, uel ex pacto, si Deus dat alicui, ut fiat Apostolus: alij autem, ut fiat doctor, uel propheta: alius autem, ut sint rustici, uel macellarij: quis eum accusabit de iniustitia, aut de acceptatione personarum? Nunquid dicit figmentum (inquit Apostolus) ei, qui ipsum finxit, quid me fecisti sic? An non habet potestatem figulus, luti ex eadem massa facere aliud quidem uas in honorem, aliud autem in contumeliam? Potestne dicere formica, aut pulex opifici suo, cur non me equum, aut elephantem fabricasti? Voluit quippe summus Moderator in sua mundana domo oues, boues, asinos, capras, camelos, & huiusmodi multa genera animalium, non solum terrestrium, sed eorum, quæ in aquis, uel aëre sunt, esse diuersissimas species. Sic & in humana Repu, quæ typum supracælestis curiæ gerit, uoluit esse Reges, & consiliarios, qui assistant: milites autem, artifices, lictores, rusticos, & huiusmodi, qui ministrent. Iussit & in spiritualibus esse Pontifices, Præsules diuersos, prædicatores, & doctores, qui sint aliorum duces. Quibus subiecit regendos, & qui audituri essent prædicantium uerba. Sunt enim (inquit Apostolus) in magna domo Dei uasa aurea, argentea, & lignea, atque fictilia: ut ordo, & pulchritudo uniuersi exquirat. Varia igitur hominum genera esse uoluit summus Moderator, diuersaque concessit dona, redditurus diuersa præmia pro diuersis mansionibus, quæ in domo eius sunt. Et aliquando (ut ipse remunerator inquit) reddet præmium ultra omnem correspondentiam ad opus, nulla tamen uiolata iustitia. Ait enim in euangelio, cui titulus est secundum Matthæum, quod Paterfamilias remunerauit ex denario diurno, tam eum, qui ad uesperam uineam intrauerat, quam illos, qui portauerant pondus totius diei, & æstus. Et cum hi conquererentur de mercede, non æqua tributa portione, cum eo qui nouissimè uenerat, respondit iustus remunerator, Nonne ex denario diurno conuenisti mecum?

Tolle quod tuum est, & vade. Volo & huic nouissimo dare, sicut & tibi. An non licet mihi facere quod volo, cum sim liber conductor? An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum? Quæ vel de Iudaico populo, & gentili dicta sint, quorum ille venerat primo mane ad vineam Domini, hic autem vesperi. Vnde inter eos altercatio, sicuti per totam epistolam ad Romanos (teste Hieronymo in proæmio) percurrat Paulus. Siue intelligatur de particularibus hominibus, hoc unum habemus, quod præmium promissum est ad libitum promittentis, citra omnem iniustitiam, cum nulla intercedat obligatio. Vbi autem ratio aliqua interuenit, aut pactum, æqua semper portione agit nobiscum Deus. Est enim in ipso quædam obligatio, aut natura dictantis, vt de omnibus filiis curam habens, salutem & regnum pro ipsis procuret, in quibus etiam sui imaginem conspiciens multum eos diligit, tanquam opus suum, & super ipsos tam bonos, quam malos pluat, & solcm suum oriri faciat. Aut est obligatio sponte inducta ex pacto inito de vita, & regno æterno tribuendo seruantibus eius præcepta. Quæ iniunxit, vt haberet (iuxta Hieronymi sententiam) remunerandi causam: uel ut hominem ipsis præceptis, & sacrificiis expiaret, & perficeret. Vnde nec his contentus, vt magis adhuc perficeret filios, dedit perfectionis consilia, cum expresso pacto remunerationis dicens. Omnis, qui reliquerit domum, fratres, vel sorores, siue patrem aut matrem, siue filios, vel agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit. Et quia omnium est Pater, omnes tanquam filios vocat ad regnum. Hinc cum vidisset Petrus, quod curam haberet de Cornelio gentili saluando sicut de Iudeis. dixit. Nunc cognoui, quod non est acceptatio personarum apud Deum. Facto autem pacto de remunerando unoquoque, secundum opera ipsorum si in aliquo deficeret, de acceptatione personarum posset accusari. Si autem ultra promissa aliquid ex sua liberalitate largitur, nullam acceptationis notam incurrit.

Paulus.
Hiero.

Idem.

CHRISTVS.

Petrus.

Solutio aliquarum difficultatum.

Cap. V.

Vnc verò antequam procedamus, explicanda sunt pro uirili nostra aliqua quæ nos supramodum angustare uidentur, quæ præcipua sunt. Cur de duobus fratribus ex eisdem parentibus natis, cum nihil boni aut mali egissent, per Malachiam dictum sit: Iacob dilexi, Esau autem odio habui. Nec minus nos angit, id quod de Pharaone dicit scriptura. In hoc ipsum excitauit te, ut ostenderem in te uir- tutem meam, & ut annuntietur nomen meum in uniuersa terra. Quæ commemorans Paulus subinfert. Ergo cui uult miseretur, & quem uult in-

Malach.

Exod.

Paulus.

CANTICI TERTII

durat. Durus quippe sermo, & ab eo, quem Deus protulit valde discrepans. Ait enim in Exodo, miserebor cui volucro, & clemens ero in quem mihi placuerit. Vel (ut habetur in veritate literæ) gratum habebō, cui præstabo gratiam, & clementiam habebō, in quem ero clemens. Sed Paulus cum de Pharaone loqueretur, cuius cor à Domino dicitur induratum, inquit. Quem vult indurat. Si igitur Deus indurat, quis emolliri poterit? Et si Deus odit, quis gratiam inueniet? Et si Deus repulit quempiam, quis faciet ipsum electum? Quomodo igitur vult omnes saluos fieri, & diligit omnia quæ fecit nihil odicens, si aliquos odit, & reprobat, antequam aliquid boni aut mali faciāt? Sed absit a Deo contradictio, cuius uerba sunt regulæ aternæ veritatis. Et quamuis obiurget Paulus eos, qui hæc inuestigare præsumunt. Quis es tu ó homo (inquit) qui respondeas Deo? Nunquid potest dicere figmentum ei, qui ipsum finxit, quid me sic fecisti? An non habet potestatem figulus lutī, ex eadem massa facere quidem aliud uas in honorem, & aliud in contumeliam? Nihilominus pro huius difficultatis resolutione aliquid percurremus, ut satisfaciamus aliquo modo legentibus, non tantum de aliquibus, sed de omnibus, quos indurare videtur. Conclufit enim Deus (inquit ipse Paulus) omnia in incredulitate, ut omnium misereatur. Infideles enim erant gentiles, inuisi Idumæi, indurati Aegyptij, multi effecti uasa contumeliæ, imo omnes nati filij iræ. Hæc adeo apostolum angustant, ut exclamare cogatur. O altitudo sapientiæ & scientiæ Dei, quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles uia eius. Quis cognouit sensum domini? aut quis consiliarius eius fuit? Quid igitur ad hæc dicemus nos tantilli, cum uas electionis conticescat, & quasi de resolutione desperans dicat iudicia Dei à nobis incomprehensibilia? Verum (ut Origenes ait) specialem, & singulorum rationem & querere imperiti est, & reddere uelle dementis. Aliquam autem (saltem in genere) assignare rationem, & pro quanto Dominus concesserit, soluere hos, qui uidentur inexplicabiles, duri, & contradictorij nodi, non temerarium iudicamus. Quod ut melius faciamus, illud quidem præmittendum est, quod Deus omnes diligit, & omnes uult saluos fieri. Bonus est (inquit Sapiens) & suauis dominus spiritus tuus in omnibus, & diligis omnia quæ sunt, & nihil odisti eorum quæ fecisti. Et adeo dilexit, ut dicat ipse Paulus. Proprio filio suo non pepercit, sed pro omnibus nobis tradidit illum. Nec est (inquit Augustinus) Deus prius ultor, quàm homo fuerit peccator. Non igitur quempiam reprobat, antequam ipsemet prauis operibus citet Dei iudicium contra se. Non igitur odio habuit Esau in suam damnationem, ipsum pœnitens reprobans: sed fratris dominio ad tempus subiecit, sicut egregie ait apostolus. Ut secundum electionem, propositum Dei maneret, non ex operibus, sed ex uocatione dictum est ei: Maior seruiet minori. Nec enim de persona particulari erat sermo, cum Esau nunquam seruiet Iacob, esio

quòd hic primogenita ipsius abstulerit, sed de populo dictum est; vt ipse-
met Dominus explanauit, dicens ad Rebeccam. Duæ gentes sunt in utero tuo,
& duo populi ex ventre tuo diuidentur, populusque populum superabit,
& maior seruiet minori. Nec tamen perpetuò seruiuit, sed ad tempus: ut
patet Isahac spiritu sancto edoctus, ipsi promiserat dicens: Super gladium
tuum viues, & fratri tuo seruiet: tempusque veniet, cum excutias, & sol-
uas iugum eius, de ceruicibus tuis. Seruiuit enim, qui & Edom dictus est,
regibus Israël, vt Dauid bis repetens dicit. In Idumæam extendam calcia-
mentum meum, eam mihi videlicet subiiciendo, vt exponit Hieronymus.

Dauid.

Mibi alienigenæ, id est Allophylæ, vel Philistæi subditi sunt. Sed excussum est
iugum, quando venit Messias, qui omnes a seruitute liberauit, vocans ad fi-
dem: vt Paulus subinfert. Vocauit non solum ex Iudeis, sed ex gentibus si-
cut in Osee dictum est. Vocabo non plebem meam, plebem meam: & non
dilectam, dilectam: & non misericordiam consequutam, misericordiam
consequutam. Positus enim est in Sion lapis viuus: Omnis qui credit in il-
lum, non confundetur, nec seruus erit, sed liber: quæ libertate ipse Christus
nos liberauit. Voluit quoque indurare cor Pharaonis, & Aegyptios: vt
ostenderet in eis virtutem ipsius: sed veniente Messias, adeo emolliuit Ae-
gyptios illos, vt omnia eorum deserta complerentur monachis inseruienti-
bus ipsi Christo. Vel dicamus, quòd non aliter indurat, nisi quemadmodum

Hiero.

Paulus.
Osee.

induratur lutum ex sui dispositione ab eo sole, qui ceram liquefacit. Nam i-
dem Deus (vt longa serie disputat Augustinus) radios iustitiæ suæ diffudit
in duos reges, & populos, Chaldæum, & Aegyptium. Cor autem Babylo-
nij, ab eodem sole emollitum est, Aegyptij verò induratum. Emollit quotiaie
Deus cor exaudientis vocem eius: obaudientis verò indurat, & exiccat, ut
ipse apostolus alibi testatur. Tu autem secundum duritiam tuam, & cor im-
pauitens, thesaurizas tibi iram in die iræ, & reuelationis iusti iudicij Dei.

August.

Si quis igitur induratur, id absque propria culpa non fit, Mittit enim Deus
radios suos in nos, vt calefaciendo emolliat, si quis verò induratus resistit,
induratur adhuc. Vult itaque calefacere, si autem durities sequitur, id fit,
quia recipiens ipsum calorem, eo abutitur, sicuti aliqui abusi sunt redem-
ptionis beneficio, & cessit eis in ruinam: quæ aliis bene dispositis fuit, &
est in resurrectionis beneficium. Sic enim contingit infirmis Pharmacum su-
scipere recusantibus, aut suscipientibus absque regimine: ut aggrauetur in-
firmitas, non quidem ex medici vitio, sed ipsius infirmi causa: sic abutenti-
bus Dei beneficio fit. Sed adhuc nos præmimur considerantes, quam pia, &
paterna cura factum sit, ut aliqui nati sint inter Hebræos, apud quos erat
diuine legis eruditio, vel nascantur inter Christianos euangelica doctri-
na instructos. Alij verò inter Aethiops, vel insulas canarias: in quibus
vsci humanis carnibus, vsus est: aut apud Scythas, quibus patricidium,

Paulus.

CANTICI TERTII

- quasi pietate quadam perpetrabatur, vel apud Tauros, ubi immolabantur hospites: sive inter Indos, ubi diabolus, tanquam numen quoddam adhuc ueneratur. Quod non contra pietatem paternam effectum est: cum idem sit (inquit Paulus) Dominus omnium, & diues in omnes, qui inuocant illum. Omnis enim quicumque inuocauerit nomen domini, saluus erit. Et pro altercante subinfert apostolus. Et quomodo inuocabunt, in quem non crediderunt? Et quomodo credent ei, quem non audierunt? Cui respondet. Nunquid non audierunt? Et quidem in omnem terram exiit sonus eorum, & in fines orbis terrae uerba eorum scilicet praedicantium nomen domini: qui contentus est habere varios cultores, & diuersos in moribus ad pulchritudinem uniuersi. Si autem noluerunt perseuerare in cultu ab apostolis tradito, eorum sit culpa, & non Dei, qui eos uocauit. Sed quid dicemus de gentilibus ante Christum, aut de habitatoribus insularum orientalium nuper repertarum: ad quos non uidetur peruenisse nomen Domini? De his dicamus, quod qui fuerunt ante Christum lege Mosi non ligabantur, sed tantum domus Israel & aduenturij quidam, qui sponte illis addicti erant. Aliis autem sufficiebat, lex naturalis, cum essent sibiipsis lex, ostēdentes opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum. De quibus est Gregorij sententia, a nouitioribus Theologis celebrata. Quod apud nos ualet aqua baptismatis, hoc egit apud ueteres, vel pro paruulis sola fides, vel pro adultis uirtus sacrificij, & pro eis qui erant de stirpe Abrahae mysterium circumcisionis. Sed post Messiae aduentum, de his, qui nati sunt extra fidem, possemus dicere cum apostolo. Quid ad nos de his, qui foris sunt, iudicare? De his uidelicet qui non sunt Christianae militiae publicè ascripti, sub sensibilibus signis stigmatizati, de quibus tantummodo iudicat ecclesia. Nam Deus, cuius iudicium non subiicitur sensibus, eos, qui foris sunt, iudicabit, inquit apostolus. Nostrum autem iudicium sit de publicè consignatis. Sed dicent aliqui. Cur Deus reliquit eos foris? Respondeant principes mundi, qui a deo expressam Dei gerunt imaginem, ut Dij nuncupentur, cur ipsi in ipsorum curias non omnes admittant: sed eos tantummodo, quos uolunt: caeteros autem extra relinquunt. Ipsorum quoque curam gerentes, ipsos diiudicant, remunerantes fideles, & punientes infidos, quamuis sint extra curiam. Caue (inquies) quia summus imperator ait. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit: qui uerò non crediderit, condemnabitur. Dicere possemus. Credunt forsitan multi, quamuis symbolum fidei manifestum non habeant. Ait enim ipse imperator. Alias oues habeo, quae non sunt ex hoc uili, & illas oportet me adducere, & fiet unum ouile & unus pastor. Nec enim intelligitur aliud ouile, nisi gremium ecclesiae: ad quod deducuntur illi, qui in ipso non erant. De quo sub nomine regni caelorum iterum ait. Multi ueniunt ab oriente & occidente, & recumbent*
- Paulus
- Grego.
- Paulus.
- Idem.
- CHRISTVS
- CHRISTVS
- Idem.

cum Abraham, Isahac, & Iacob, in regno cælorum: Filij autem regni
 eiciuntur in tenebras exteriores. Multi enim regni cælorum expertes iu-
 dicantur ab his, qui tantummodo secundum ea quæ foris sunt, diiudicant:
 amici tamen sunt Deo gratissimi. Aestimabatur Centurio exterus, nihilo- Centurio
 minus de fide commendatur super omnes Israëlitas. In huiusmodi enim homi-
 nes & si non habent sensibile signum, transire tamen potest virtus Christi, si-
 cuti pluries Paulus reperit. Si vnus (inquit) delicto multi mortui sunt, multo Paulus
 magis gratia Dei, & donum in gratia vnus hominis Iesu Christi in plu-
 res abundauit. Et iterum. Si cum vnus delicto mors regnauit, per vnum
 multo magis abundantiam gratiæ, & donationis, & iustitiæ accipientes in
 vita regnabunt per vnum Iesum Christum. Et rursus. Igitur sicut per vnus
 delictum in omnes homines in condemnationem, & per vnus iustitiam in o-
 mnes homines in iustificationem vitæ. Etsi per inobedientiam vnus hominis
 peccatores constituti sunt multi, ita & per vnus obedientiam iusti consti-
 tuuntur multi. Sapius reperit, vt nos attentos reddat, quod non minor sit
 virtus Christi iustificans, & expurgans, quam fuerit peccatum Adæ coin-
 quinans. In Christo enim & per Christum qui est vera aqua diluens (cuius
 hæc elementaris est signum) regeneramur, & expiamur. Et quamuis signum
 nunquam sit absque signato (dummodo suscipiens non obstet) res tamen sa-
 cramenti quæ signatur bene potest esse sine signo. Est (inquiunt Theologi) tri- Theologi
 plex baptisma, fluminis, flaminis, & sanguinis. Sufficitque (vt aiunt) baptisma
 flaminis, sine baptismo fluminis, nõ autem hoc sine illo. Potens est autem Deus
 ex lapidibus istis, qui scilicet videbatur reprobati, suscitare filios Abrahamæ.
 Et potens est Deus (ait Paulus) inserere illos, qui propter incredulitatem ex- Paulus
 cisi sunt, nisi permancant in ipsa incredulitate. Et per insitionem, tam surculus
 oleastri, quam bonæ oliuæ arbor fructifera fit. Vterque enim hic inseritur fru-
 ctificans. Insitum quoque est (vt ait Iacobus) diuinum verbum in nobis: Nos- Iacobus
 que in ipso inserimur, quando adhaeremus ei per fidem: & in ipso iacimus
 fundamentum operum nostrorum: & tunc vasa quæ formata erant in contu-
 meliam, efficiuntur vasa honoris, & digna mensa regia. Nec aliqua tantum-
 modo vasa erant in contumeliam (vt alicubi tangit apostolus) sed omnia, vt i- Paulus
 psetmet alibi ait. Omnes nascimur filij iræ, subiecti videlicet peccato, & vasa
 contumeliæ: quamuis aliqui ordinati sint in honorem. Et qui? Dicat ipse Pau-
 lus cum Timotheo differens. Si quis (inquit) emundauerit se, ex vase contu-
 meliæ fiet vas in honorem sanctificatum, & vtile in omne opus domino, para-
 tum ad omne opus bonum. Ecce quod prius tribuebat diuinæ electioni, nunc
 tribuit operibus, & dispositioni nostræ. Id tamen citra omnem controuer-
 siam: Interuenit namque electio Dei, & gratia præueniens, cooperans, & iu-
 stificans. Adest quoque consensus noster, & nostra voluntas cooperans.
 Cooperatores enim sumus Dei, sed ad animam harmonizandam, de qua erat

CANTICI TERTII

Sermo, reuertamur.

Quomodo anima in principio nuda sit, aut appareat. Cap. VI.

DEVS. **S**i diuersis gradibus animæ ab opifice distinctæ sunt, vna tamen est communis omnium earum origo, & idem ortus. Omnes animæ (inquit cælestis Pater & formarum omnium dator) meæ sunt; & à me videlicet progenitæ, & in corpora diffusa.

Sapiens. Quantum autem ad ortum, sum quidem (ait sapiens) homo mortalis, similis omnibus, ex semine hominis, & delectamento carnis conueniente conceptus. Et nascens accepi communem aërem, & in similitudinem factam decidi terram, & primam vocem similem omnibus emisi plorans. Nec ex regibus habuit quis aliud natiuitatis initium. Vnus est ergo introitus omnibus ad uitam, & similis exitus, absque videlicet cognitione & virtute aliqua. Hinc apud

Peripatet. Peripateticos est illa iam omnibus triuialis sententia, quod anima à principio est tanquam tabula rasa, in qua nihil sit depictum. Cui ad stipulari uidetur id, quod infert ille sapiens quisquis fuerit. Propter hoc (quia videlicet nudus, & ignorans egressus sum de utero matris) optaui, & datus est mihi sensus: inuocaui, & uenit in me spiritus sapientiæ. Sed Plato, quem multi ex eius academia sequuntur, cum uidisset multos sine difficultate discere, imo multisoties scire, quæ non didicerant, opinatus est species & formas rerum, & consequenter doctrinas animæ concreatas, sed impeditas sensibus, & ligaminibus corporeis, adeo ut studio, tempore, & exercitio excutiantur species, quæ inerant. Hinc dixere antiqui nonnulli, quod anima intrans corpus bibit de gurgite lethæo dicto ἀπο τῆς λήθης, id est ab obliuione. Quamuis alij dicant hunc esse fluuium inferni, ad quem descendentes de ipso bibunt, quia obliuiscuntur omnium uoluptatum, quibus in mundo oblectati sunt. Vnde

Seneca. Seneca, Intus immenso sinu, placido quietalabatur lethæi uado: Demitque citras, ne uic remeandi amplius pateat facultas. Flexibus multis grauem inuoluit annem. Et uerè utrobique lethargum maximum patitur anima, & quando corpore immergitur, & ligatur: & quando luce diuina destituta traditur barathri obscuris tenebris. Nec fuit hæc sententia primo à Platone ædita, sed ab antiquis Theologis accepta: qui opinantur omnes animas à progenitore suo productas, omnibus suis formis perfectas: sicut producta fuerat anima protoplastis. Quam ipse transgressione obscurauit, ex cuius peccati contagione, nostræ quoque animæ corpus intrantes obscurantur: & penitus sopiuntur. Et sicut ipsi primo parenti de corporali cibo, & forsitan de utroque, dictum est: In sudore uultus tui, aut narium tuarum id est spiritus tui, uesceris pane tuo: sic illa uox, & dura sententia, omnibus nobis intonare mihi uidetur: In sudore & labore tuo uesceris pane, & corporis, & animæ tuæ, qui est doctrina, & cognitio rerum. Nam nobis algendum, sudandumque est, & multa sufferenda,

si uolumus aut de nouo addiscere (ut dicunt Peripatetici) aut extrahere eam doctrinam quam animæ nostræ perspicacem à principio infudit largissimus distributor: sed mox parentum primorum culpa offuscata tetro velamine. Quod Deus sua benignitate, à quorundam oculis dignatus est auferre. Dauid enim literas non didicit, & ex pastore effectus est vates, & diuinarum rerum doctor præcipuus. Quibus adeo suos compleuit hymnos, ut omnes quamuis exquisitissimi poeta, ipsi longo cedant interteruallo. Sic Isaias, Ezechiel, Daniel, cæteri que propheta, & etiam apostoli, quibus dixit: Ego dabo vobis os, & sapientiam. Salomonē quoque in vnius noctis somnio Deus tāta sapientia rerum gerendarum & inferiorum compleuit, ut ne vnus quidem ex cunctis priscis Regibus similis ei (longo etiam interuallo) extiterit. In sapientia autem rerum diuinarum, nulli dubium magis excelluit, Dauid pater eius, vnctione facta ex Dei præcepto à Samuele. Hinc ipso vncto (ut habetur in primo volumine Regum) statim directus est spiritus Domini in eum. Spiritus quippe qui suggerit, & docet omnia, siue ipsius proprio chrismate, vel vnctione, & virtute sacri nominis, de quo in Canticis dicitur, Oleum effusum nomen tuum. Quam vnctionem habentibus inquit Iohānes, Vnctionem habetis à sancto, & nostis omnia. Cuius nominis chrisma, & virtutem, cum tradidisset Christus iis, quos nouerat idoneos, & electos à Patre dixit. Pater manifestavi nomen tuum hominibus, quos dedisti mihi. Aliqui etiam hoc chrismate præuenti fuere in materno vtero: ut de Iohanne, & Ieremia legimus. Quod an fuerit per infusionem nouæ sapientiæ, an per amotionem velaminis, ut intellectus expeditus, & reuelata facie posset transcendere à claritate in claritatem, Deus nouit: Ego enim veritati cedo, & sacris scripturis in ipsa veritate firmatis. A quibus habemus, quod Deus fecerat omnia ualde bona, in sua uidelicet completa perfectione. Nam sicut uegetatiuas arbores complcuit fructibus, quorum usum protoplasti concessit: sic reor fecisse arbores rationales formis, & cognitionibus fecundus: sed ex transgressione primi parentis, utrarumque contracti sunt fructus: & indictus earum cultus, cum labore, & sudore spiritus, & omnium uirium exercitio.

Dauid.

Isaias.
Ezechiel
Daniel.
CHRISTVSCantica.
Iohan.CHRISTVS
Iohānes.
Ieremig.

Ad quem gradum intelligentiæ pertingere possit
anima.

Cap VII.

Qvæ plurima intelligibilia sunt, quæ quidem omnia solus diuinus intellectus percipit, cæteri autem, quantum ipsis præstat. Nec conueniens est, ut omnes æquentur primo, quia nihil inter Deum, creaturamque distaret, si omnia quæ Deus nouit, cæterorum cogitatio assequeretur. Sunt item multa, quæ angeli (maximè superiores) intelligunt (undè intelligentiæ, aut intelligentes dicuntur) quæ nos

YY iij

CANTICI TERTII

intelligere nequimus corporeis ligaminibus præpediti. In hominibus quoque, apertissimè dignoscuntur distincti cognitionum gradus. Multa enim cognouit Adam, Abraham, Moses, Salomon, cæteri que propheta, quæ vulgares, & etiam multi, qui doctoris, & sapientis sibi nomen uendicant, minime norunt. Reperi in celeberrima Theologia antiqua, Abrahamæ patriarchæ ascripta triginta duas esse semitas sapientiæ, aut triginta duos gradus intellectus, iuxta triginta duos numeros, qui continentur in dictione cordis Hebraicè conscripta, quæ sic exaratur **כ**. Quarum literarum, **ה**, dat 30. & **ב** 2. qui simul iuncti 32. numerum quippe iustitiæ, quia semper diuisibilis in partes æquales, usque ad unitatem. Qui item numerus coaceruatur non sine magno sacramento ex 22. literis alphabeti, & 10. annumerationibus, uel mensuris diuinis, quibus Deus omnia metitur. Ex quibus constituuntur illi triginta duo gradus intellectus, ad quos cor di bene disposito & mundo, datum est conscendere, iuxta illud quod dicitur in Dauidico carmine. Ascensiones in corde suo disposuit. Ibunt de virtute in virtutem, vel de fortitudine in fortitudinem, aut de gradu in gradum, & videbitur Deus Deorum in Sion. Cuius visio datur per dispositionem, & munditiam cordis, iuxta illud summæ Veritatis. Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Graduum autem istorum primus est intellectus antiquus absque principio, & gloria prima omnium intelligentiarum, ad cuius entitatē nulla creatura peruenire potest. Secundus est intellectus collustrans, gloria quidem rerum creaturarum & splendor vnicus, positus in capite, atque omnium lux existens, & omnes illuminans. Tertius est intellectus sanctus, fundamentum existens sapientiæ antiquæ, vocatus magister verus & fidelis, radix eius fidelis, suggerens nobis omnem veritatem. Quartus est intellectus profundus, ideo sic dictus, quia ab eo egrediuntur omnes virtutes, vel vires spirituales, quæ producunt in virtute productionis antiquæ. Quintus est intellectus radicans, adæquans, & vnicens in proprietate intelligentiæ productus vel separatus à sepe, vel termino sapientiæ antiquæ. Sextus vocatur influentia magnificata, vel ampliata: quia in eo augetur influentia producta: & ipse est influens & super omnes benedictiones aut piscinas vnientes. Et cæteri gradus qui sequuntur: quorum profunditas aliquæ non patitur explicatum. Sunt enim gradus sapientiæ occultissimæ, de quibus innuitur tantummodo inter perfectos, absque pleno explicatu. Cum igitur tot sint gradus, nulli dubium, inferior intellectus attingere nequit ea quæ superioribus patent, sed vnusquisque intellectus pro captu suo ordinatus est ad gradum ipsi conuenientem. Verum obuiabunt Peripatetici cum suo Aristote dicentes. Intellectus possibilis est, quo omnia fieri, & intellectus agens quo omnia facere, potens uidelicet in omne intelligibile. Quibus dicemus, quod loquitur Aristoteles de intellectu agente, & possibili, in communi, quem aliqui eorum existimarunt vnicum esse in omnibus, non autem de intellectu

Adam.
Abrahā.
Moses.
Salomō.

Dauid.

CHRISTVS.

Peripat.
Aristo.

hoc, vel illo particulari, quem negarunt nonnulli eorum, maximè Auerrois, ^{Auer. Antiqui} iudicans satis esse ad constituendum hominem, intellectum illum vniuersalem, cum animali hoc, vel illo particulari, In hoc deprauans sententiam antiquorum, qui locuti sunt de intellectu illo vnico, & vniuersali. Et fixit, atque figit eum errorem, qui subuertit philosophiam naturalem antiquorum, & veram: destruit philosophiam moralem, & Theologiam: aufert iustitiam, & omnem virtutem: & adeo ab omni ratione elongatur, vt neque computatione, neque memoratu dignus sit: sed omnimoda obliuione in perpetuum silentium ^{Theolo;} deportandus. Possemus etiam dicere, quòd intellectus & si omnia apprehendit non tamen comprehendit (vt aiunt nonnulli Theologi) aut non plene apprehendit. De Deo enim omnes apprehendunt, quòd ipse est: quid autem sit nemo. Patrem etiam simplicissimi confitentur, quis autem sit, nemo nouit, nisi filius, & cui voluerit filius reuelare. De filio quoque plerique multa loquuntur, tamen ipsum nemo nouit. De his igitur, & de arcanis, & de mysteriis, quæ circa ipsam sanctissimam trinitatem, & ipsum Deum sunt, dicere ^{Ecclesia;} possumus illud Ecclesiastici. Glorificate ipsum quantum potueritis, superualebit adhuc, & admirabilis magnificentia eius: Exaltate illum quantum potestis, maior est enim omni laude. Exaltantes eum replemini virtute: Nec laboretis, quia non comprehendetis. Multa enim sunt abscondita maiora his, & pauca videntur ex plurimis operibus eius. Consentit & Aristoteles, dum ^{Aristote;} ait. Sermo noster de diuina substantia perpaucus est, & debilis: Laudatq; ^{Simoni,} illam Simonidis sententiam, quòd solus Deus habet hunc honorem, vt sit metaphysicus, intelligens videlicet seipsum, diuina omnia, substantias separatas, quidditates, proprietates, numerum, proportionem, ac omnimodam rerum omnium proportionem. Ecce igitur quam multa sunt quæ intellectus ^{CHRISTVS;} noster attingere nequit. Nec solutus a corpore intelliget perfecte omnia, quæ intellectus ille diuinus & infinitus comprehendit. Nec obstat quod dixit summa Veritas de spiritu quem accepturi erant credentes: ille suggeret vobis omnia, & docebit vos omnia: Nam hoc intelligitur, non de omnibus absolute, sed de iis, quæ ab eis erant intelligenda, & præsertim de iis, quæ discipulis manifestare cupiebat, dum viueret, dicens. Multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo. Sic etiam intelligitur illud Iohannis. Vnctionem ^{Idem Iohannes;} habetis à sancto, & nostis omnia, omnia videlicet à vobis intelligenda.

An semper intellectus ad id perueniat ad quod peruenire
posset.

Cap. VIII.

Ec parua hinc difficultas insurgit, an intellectus semper attingat omne intelligibile, ad quod suapte natura cōscēdere posset. Hic breuiter dicimus, quòd (ni fallor) eodem passu currunt intelligere, & viuere. Est enim unicuiq; terminus vitæ præfixus, quem præterire non potest, ad quem tamen vel pauci deueniunt, morte mul-

CANTICI TERTII

*tis de causis præueniente. Aliquando, quia violentia infertur, aut malo regi-
 mine citatur infirmitas, & ipsa mors, Aut (vt cum sapiente loquar) quia cõ-
 summatus in breui, expleuit tempora multa: Placita enim erat Deo anima i-
 psius, propter hoc properauit educere eam de medio iniquitatis. Non secus cõ-
 tingit destinato ad aliquem gradum doctrinæ, & alicuius gratiæ. Nam il-
 luc pergere, aliquando & sæpius negligit, aut aliis implicatus, curis, siue
 laborem timens, siue propria offuscatus malitia, vnde sapientia, & cognitio
 rerum diuinarum, & humanarum in maliuolam illam, & torpentem animam
 intrare contemnit: sicut ab ipsa contemnitur, vt in Osee propheta dicitur.
 Tu autem scientiam repulisti. Et in Dauidico hymno. Noluit intelligere, vt be-
 ne ageret. Et multoties deficit homo à gradu cognitionis ipsi præparato, quia
 spernit totius scientiæ, & luminis fontem: vt Ieremias ait, Dominum non quæ-
 sierunt, propterea non intellexerunt. Quia sicut non videtur sol, nisi in lumi-
 ne solis: ita non videtur Deus nisi in lumine illo de quo Psalmographus ait. In
 lumine tuo uidebimus lumen. Lumen inquit, non tantum rerum diuinarum,
 sed etiam naturalium. Quo illustrati, multo clarius prospexerunt naturas,
 & proprietates rerum sapientes, quàm illi, qui solum lumini naturali innixi
 sunt. Hinc Eusebius Cæsariensis optimum profert de utroque lumine iudi-
 cium, dicens. Cum philosophos inter se, aut cum aliis comparo, non facile
 negauerim illos, claros fuisse uiros. Quando autem Hebræorum Theologis,
 atque philosophis comparo, & doctrinam doctrinæ illorum confecto, caduca,
 & friuola mihi uidentur omnia, quæ philosophi excogitarunt. Nec mirum: illa
 diuinitus ædita sunt, hæc humanitus. Illa inquã, uisa sunt (ut cum Platone
 loquar) lunar i lumine, hæc autem solari. Solare nanque lumen uocat Plato
 illud quod à Deo perfunditur: lunare autem, quod naturæ uiribus compara-
 tur. Sed prosequamur negotium. Multi in euangelio inuitari dicuntur ad nu-
 ptias, sed quia uenire contempserunt, alij surrogati sunt. Multi uocati sunt ad
 regnum cœleste, quibus etiam dictum est: Auferetur à uobis regnum Dei, &
 dabitur genti facienti fructum. Duodecim electi sunt in apostolos, quibus crede-
 retur arcana Dei reconditissima, unus tamen illorum diabolus effectus est, &
 tenebrarum horrendum antrum. Plures iterum ad discipulatum Christi uocari
 sunt, quibus gratiam, regnum, & rerum ueram doctrinam daturus erat, si
 stitissent. Nam discipulis, qui eum sequebantur, quotidie suo lumine multa
 suggererat, sed aliqui obscurati & obuoluti in tenebris suæ obstinationis, aut
 malorum operum, lucem illam sufferre non ualentes, abierunt retro (inquit
 Iohannes) & abeunt in dies. Quibus miseratus clementissimus Pater & do-
 ctor, ait. Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam.*

Quibus mediis, cognitionis gradum nobis præparatum attingere
possimus.

Cap. IX.

NE frustra laboret quispiam circa multa, ut ad ipsum cognitio-
nis gradum deueniat, ad quem pro ipsius dispositione pertin-
gere potest, adhibemus summum totius sapientiæ, & doctrinæ
magistrum Christum IESVM, & videbimus unde suam haufe-
rit doctrinam. Mea (inquit) doctrina non est mea, sed eius qui misit me Patris:
Et discipulos huius instructionis participes reddens, ait. Omnia quæcunque
audiui a Patre meo, nota feci uobis, pro uestra, scilicet capacitate. Nam mul-
ta reseruaui: quæ, quamuis baptizati, & abluti essent aqua sapientiæ salu-
taris, tamen nec capere, nec portare tunc poterant: quia non adhuc bene ex-
tersi, & corroborati, offendebantur superiori luce. Ideo inquit: Cum autem
uenerit ille spiritus ueritatis, quem mittet Pater in nomine meo, ille tanquam
uidelicet uobis magis domesticus, uisua ignea excitabit, & acuet mentes ue-
stras: & uobiscum habitans, atque in uobis perfusus, suggeret uobis omnia:
& docebit uos omnia, quæcunque dixerò uobis. Nec tantum hoc de duode-
cim apostolis dictum sit. Nam ille spiritus perfudit omnes, qui erant pariter
in eodem loco, quorum summa (ut Lucas paulo antè dixerat) erat hominum
ferè centum uiginti. Alios quoque multos perfuderat iste spiritus, ut de Sa-
maritis prosequitur Lucas. Cum audissent (inquit) apostoli, qui erant Ieroso-
lymis, quia recepit Samaria uerbum Dei, miserunt ad eos Petrum, & Iohan-
nem. Qui cum uenissent orauerunt pro ipsis, ut acciperent spiritum sanctum.
Et tunc imponebant manus super illos, & accipiebant spiritum sanctum: Qui
dabatur per impositionem manuum apostolorum, & aliquando per eorum
sermone, ut infra dicitur. Loquente Petro cum Centurione, cecidit spiritus
sanctus super omnes, qui audierant uerbum Dei. Undè obstupuerunt multi:
quod etiam in gentes gratia spiritus sancti diffunderetur. Et Paulus cum ba-
ptizasset quosdam Ephesios, & imposuisset manus super illos, uenit in eos spi-
ritus sanctus. Et quid operabatur hic spiritus, statim declaratur, dum dicitur.
Et ipsi loquebantur linguis, & prophetabant. Consequèbatur enim ex
illo sacro chrismate immediatè donum scientiæ, & genera linguarum, ut om-
nibus exprimere possent, quæ nouerant. Et hoc est uerum chrisma, quo anti-
quitus ungebantur illi, qui statim prophetæ euadebant, & ungebantur pri-
mi patres euangelici: ut omnia noscerent, & linguis loquerentur. Cuius chris-
matis (heu infelicia tempora) nunc habemus tantummodo extrinsecum signum,
aut nomē, ut dicamur Christiani, & uncti. Hæc enim (inquit summa ueritas)
erunt signa eorum, qui in me crediderint, & meo uidelicet chrismate uncti
fuerint. In nomine meo dæmonia euicient, linguis loquentur nouis: & cætera
quæ sequuntur. Cuius nominis uirtutem, & spiritus sancti donum obliti,
qui dicuntur sapientes hac nostra tempestate laborant, ut à perfido Arabe,

Lucas.

Idem.

Paulus.

CHRISTVS.

CANTICI TERTII

aut à Græco demone, discant ea, quæ à cælo & à spiritu sancto suscipere deberent. Possent quidem multi (si uellent) Christi uestigia in ueritate sequi, & eius luce perfundi. Sed quamplurimi adeo obtenebescunt, ut capere nequeant lucem illam, quæ omnes illuminat. Quid igitur faciendum? Quærendū est inquam donum Dei, & sancti spiritus, qui omnia suggerit pro capacitate nostra. Quærendaque est mens, quam consecuti (inquit Trismegistus) pro mortalibus immortales habentur, intelligentia sua cuncta complexi, quæ in terra sunt, quæ in mari, & si quid est præter ea super cælum. Atque adeo seipsos erigunt, ut ipsum quoque bonum intueantur. Quod sanè cum prospiciunt, eam, qua hinc uescimur, auram, miseriam quandam arbitrantur: neglectūq; habentes corporea omnia, ad unum solum feruntur. Hæc enim scientia mentis est: diuinorum scilicet contemplatio, & Dei intelligentia, diuino existente cratere, intellectuque uidelicet, & illo diuino nobis communicato. Quod cum sapientia impleisset, præconem misit, bonam utique Synderesim, aut bonum genium iubens talia amuntiare animis hominum. Mergat se ipsum in hæc pateram quicumque potest, credens craterem, animam ad Deum qui demiserat redituram, quæne finem noscens cuius gratia nata fuerit: Quicumque igitur præconem exaudiunt, sese mergentes in mentem, hi cognitionis participes effecti, mentemque suscipientes, in homines perfectos euadunt. Et quæreni filio quo pacto huius crateris latice ablueretur, inquit. Nisi ô fili tuum corpus oderis, te ipsum amare non poteris. Quamprimum non te, sed Deum dilexeris, mentem protinus consequeris: Hanc denique nactus, scientiam è uestigio nascisceris. Nec credas simul utrisque intendere, mortalibus atque diuinis. Duo nanque habemus corruptibile, & incorruptibile, electione unius amittimus alterum. Et quotienscunque unius cura remittitur, alterius intenditur. Et ut ipse Mercurius animum sapientiæ applicaret, remissa omni cura rerum inferiorum, laborauit (ut bono authore didicimus) antequam mentem cõsequeretur, uiginti & sex annis, pro ipsa consequenda. Quam statim ueri Christi discipuli consequabantur, quamuis pro ipsa consequenda, paria uterque præcepta tradidcrit. Nõnne & Christus docuit odisse corpus, & animam hanc uidelicet inferiorem & animale? Nõnne ore rotundo protestatus est nus minime posse duobus dominis seruire, Deo, & Mammona: spiritui, & carni: diuinis, & terrenis? quæ omnia eodem passu currunt. Nõnne docuit primum quærere regnum Dei, quo adepto omnia alia consequuntur? Sed non possum (inquis) nec mentem hanc adipisci, nec Christi, aut Sancti spiritus lumine perfundi, cum iam hac nostra infelici tempestate, non uideantur amplius numina uersari nobiscum, forsitan (sed utinam falso) nostris fugata flagitiis. Reuocanda sunt igitur pro uiribus. Quod si fieri nequit, audi quid dicat Hieronymus contra Ruffinum. Quod apostolis spiritus sanctus suggestit, mihi studio litterarum comparandum est. Litterarum quidem, quæ exarant ea, quæ di-

Met.

Idem.

inuis oraculis suscepta sunt, non quæ humanis ingenis excogitata: quia hæc non illustrant, sed obtenebrescere faciunt ingenia. Quem enim docent & instruunt (inquit Firmianus) qui se ipsos nondum instruxerunt? Quem sanare agroti, aut regere cæci possunt? Huc ergo nos omnes, quibus vitæ cura est, conferamus. An expectabimus donec Socrates aliquid sciat? aut Anaxagoras in tenebris lumen videat? aut Democritus uirtutem de puteo extrahat? aut Empedocles dilatet animi sui semitam? aut Archesilas & Carneades videant, sentiant, & percipiant? Vox ecce de cælo docens, & nobis sole clarius lumen ostendens: Quid nobis iniqui sumus, & sapientiam suscipere cunctamur, quæ docti homines contritis in inquirendo ætatibus suis nunquam reperire potuerunt? Qui uult igitur sapiens, ac beatus esse, audiat vocem Dei, qui in scripturis sanctis omnibus loquitur eam ueritatem, quam solus cognouit, iter præbēs, quod solus docuit: lumen ostendens, in quod excellentissimum acies humanæ mentis non figitur nisi ab eo, qui lucem diffundit, expurgetur & excitetur. Omnia enim naturæ, & Dei secreta in sacris eloquiis traduntur: ea tamen lege, ut non percipiant, nisi uerè sapientes, & collustrati: ceteri autem in uestibulo parabolis pascuntur, & ænigmatibus. Hic erat enim mos (ut Origenes ait) nõ modo christianæ, & propheticæ doctrinæ, sed & philosophiæ studentium: ut aliqua in apertum æderentur, nonnulla uerò minus uulgata, præmerentur silentio. Erant enim qui Pythagorã publicè audirent docentem: & qui seorsum instruerentur in his, quæ (ut dicere solebat) digna nequaquã erant, ut ad prophanas, & nondum expiatis aures peruenirent. Erant quoque apostolo Paulo perfecti discipuli, inter quos sapientiam loquebatur: & erant communes, & nondum initiati, quibus conciones publicas, & epistolas exponebat. Erant insuper Christo secretiores amici, quibus sacra, & margaritis tradebat pretiosissimas: Et erat discipulorum turba, quibus in parabolis loquebatur. Amoueat igitur uelamen ab oculis, & ad penetralia scripturæ ingrediatur, qui naturæ, & Dei arcana discere cupit: & ad eum terminum perfectionis deuenire, ad quem suapte natura: aut diuino munere destinatus est.

An per sensus exteriores procedendum sit, ut ad ipsum deueniamus terminum.

Cap. X.

Quia multi addicti sunt corporeis sensibus, his naturæ arcana, & Dei sacramenta, sub uelaminibus, & sensibilibus signis data sunt. Eis autem, qui pro cõsuetudine (ut inquit apostolus) habent exercitatos sensus, interiores uidelicet, ad discretionem boni & mali, atque ueri & falsi datur solidus cibus: & communicatur sapientia, quæ perfectorum est: & eorum, qui usum sensuum exteriorum, in meliorem commutarunt: utentes scilicet interioribus, ut Origenes contra Celsum optimè differit. Sed durum hoc, & extraneum nimis uideretur Pe-

CANTICI TERTII

Arist. ripateticis : qui plerisque locis habent à suo Aristotele repetitum : Nihil est
 in intellectu : quin prius fuerit in sensu. Quod datus his , qui solam cognitio-
 nem deductam à sensibus degustarunt , & contenti sunt suo triplici modo co-
 gnoscendi , per diffinitionem , diuisionem , & compositionem . Sed nobis con-
 stat duos alios esse modos intelligendi , non tactos à præceptore doctrinæ sen-
 sibilis. Quorum alter est visio , & clara rerum diuinarum , & naturalium non
 dicam speculatio , sed contuitus , & contactus : Alter est æquatio ipsius veri-
 tatis , ab aliis expositæ cum intellectu nostro. Ad primum deuenit Moses cir-
 ca naturalia , iuxta id , quod ipsi promiserat Dominus dicens . Videbis poste-
 riora mea , creaturas uidelicet : quæ respectu opificis , sunt posteriora , & ef-
 Peripat. factus eius Hinc est apud Peripateticos consuetus loquendi modus : quod ar-
 guentes ab effectu dicuntur arguere à posteriori . Secundum quem modum co-
 gnoscendi rerum opificem , docemur procedere in libro Sapientiæ , ubi dici-
 Sapiens. tur . A magnitudine speciei , & creaturæ , poterit cognosci hoc unum creator . Et
 Moies. nisi Moses rerum naturam , & conuenientiam cognouisset , neque scitè ordi-
 nasset arcam , & tabernaculum Domini : in quo triplicis mundi perfecta con-
 tinebatur imago . Neque ritè applicasset sacrificia : quæ exquiruntur ad
 Deum , & virtutes cælestes placandas , & ad expiandum hominem , qui &
 ipse Dei , & mundi gerit imaginem . De quorum sacrificiorum sacramen-
 Rabi. Simeon. tis Rabi , Simeon , Ben , Iochai super Leuiticum , celeberrimum , & amplissi-
 mum volumen ædedit . In quo penè omnium rerum naturas discutit . Diui-
 DEVS. na quoque ipsi Mosi patefecit ille , qui ait : Ostendam tibi omne bonum . Nec
 est aliud omne bonum , nisi illud , à quo omnia bona . Et quamuis aliquando
 faciem suam negauerit , ulteriusque sit protestatus , quod nullus uidebit fa-
 ciem suam uiuens , nihilominus paulo superius dicitur . Loquebarur domi-
 nus ad Moscm facie ad faciem , sicut solet loqui homo ad amicum suum . Quæ
 collocutio faciei ad faciem , uidetur præsupponere ipsius faciei uisionem . Et
 Hebræi. (ut Hebræi dicunt) angelus , qui loquebatur secum , nuncupabatur Matatron
 princeps facierum , quia eius officium est introducere alios ad faciem princi-
 pis . Quam etiam Iahacob se uidisse restatur , dum ait . Vidi dominum facie ad
 Iahacob. Dauid. faciem . Nec ignorabat diuus citharista spiritu sancto plenus , an posset uideri
 hæc Dei facies , qui toties in suis hymnis , de ipsa ostendenda repetit : Ostende
 inquit faciem tuam , & salui erimus . Et iterum : Querite faciem eius semper ,
 & rursum : Illumina id est illucescere fac faciem tuam super seruos tuos . Isaias
 it. i. s. quoque ait : Vidi dominum sedentem super solium excelsum , & cleuatum . Et
 ne sit contradictio in sacris eloquiis , breuiter dico , quod Deum non uidebit
 homo , nisi moriatur pretiosa morte iustorum : de qua summa ueritas con-
 CHRIS-
 TVS. tueto sermone mysterioso , & parabolico ait . Nisi granum frumenti cadens in
 terram mortuum fuerit , ipsum solum manet , sine fructu uidelicet melio-
 ris homini : Si autem mortuum fuerit , & cesserit homini spirituali , & in-

teriori multū fructū affert, operando, uidendo, & degustando diuina. Quod
 aliquantulum explicās apostolus inquit. Mortui estis, & uita uestra abscondita est ^{Paulus.}
 cū Christo. Hac igitur morte moriebatur propheta, & amici Dei omnes, quā
 do ingrediebatur ad illa Dei penetralia. Hac quoque morte arreptus est Iohā- ^{Iohan.}
 nes, quando in principio sacratissimæ uisionis ait. Fui in spiritu in dominica
 die, quo subuectus uidit thronum Dei, & agnum, & septem spiritus astantes,
 & omnia quæ decernebantur fieri uariis retroactis temporibus. Audiuit quo
 que cantica sanctorum, & angelorum ad multaque reconditissima sacramen-
 ta penetravit. De hac morte etiam meminit Paulus dicens: Scio hominem, in ^{Paulus}
 corpore siue extra corpus nescio, Deus scit, raptum huiusmodi, usque ad ter-
 tium cælum, & audiuit arcana Dei, quæ non licet homini loqui. Fit enim tunc
 separatio animæ à corpore, & non corporis ab anima: quia illud uiuificatur
 ipsa anima, quæ nec operatur in corpore, nec uiuit in eo, nisi quatenus ipsum
 uiuificat. Ad hunc quoque modum sciendi deueniant apostoli: & quotquot
 diuina illa luce, & spiritu omnia suggerente perfusi sunt, qui & ipsi hac pre-
 tiosa morte emigrabant. Cuius rei signum erat, quia nec mortem, nec passio-
 nem, nec contumeliam illatam corpori, & animali iam mortuo pertimescebāt.
 Verum illa mysteria aliquibus minus, aliquibus magis pro illorum capacita-
 te ostendebantur: esto quòd eadem morte arrepti fuissent. Alter autem modus
 sciendi est per æquatam ueritatem cum intellectu nostro: sicuti æquatur cla-
 uis seræ suæ. Quo & si non pleno lumine percipimus ea, quæ deponunt hi, qui
 ipsa sacramenta conspexerunt, aperitur tamen nobis porta, ut ex conformi-
 tate ueritatis perceptæ, & ex lumine quod ab ipsis penetralibus apertis nos
 illustrat, certiores reddamur, quàm ex apparentibus philosophorum demon-
 strationibus. Apparentes diximus, quia aut nullam, aut paucissimas ueras fe-
 cerunt demonstrationes in naturalibus: sed deducuntur ex præacceptis ab A-
 ristotele, aut à quocunque sit, qui illa antè prædixerat. Hunc igitur modum
 intelligendi à Philosophis assignatum: infimum omnium, & minus certum di- ^{Philoso.}
 iudico. Summum, qui habetur illo claro contuitu. Medium uerò, quando datur
 nobis, ut non modo legamus, & intelligamus auribus exterioribus, sed per-
 cipiamus melioribus sensibus ea, quæ recondita sunt in his, quæ sub uelamini-
 bus tradunt hi, qui uero intuitu eadem conspexerunt. Multi enim sunt, de qui-
 bus summa ueritas inquit, quòd audientes non audiunt & intelligentes non
 intelligunt. Nobis enim aliquando datur, ut clarè percipiamus ueritatem è ^{CHRISTVS.}
 medulla sacrarum literarum emanantem, & ut ablato uelamine, & reuelata
 facie inspiciamus ea, quæ uulgò, & sapientibus mundi abscondita sunt: & tan-
 ta certitudine, ut omnis amoueat perplexitas, cum ipsa percipiamus me-
 lioribus sensibus quàm exterioribus.

CANTICI TERTII

Quod veri & necessarij sint sensus interiores, quibus plura & cetera
tiora percipi possunt quam per exteriores. Cap. XI.

D E istis igitur interioribus sensibus tanquam melioribus, nobis discernendum est: Id maxime, cum Peripatetici, qui potissimè sunt hac tempestate præ manibus de exterioribus plenissimè & minutim scripserint, de interioribus autem nihil, nisi quòd est sensus quidam communis, & phantasia, aut imaginatio, quam locarunt in anteriori concavitate cerebri: ut sensatas species recipiens, diiudicaret inter ipsas, atque expoliatas à materialibus conditionibus, eas iam depuratas intellectui representaret: Et (ut Algazel ait) omnes sensus in eo coniungerentur, & emanarent, & penderent ab ipso veluti partes à suo toto. Vel (ut alij dicunt) ipse resultaret ex partibus, quasi quoddam totum integrale. Aut est (ut ab aliis habetur) virtus aut potentia magis spiritalis, quam sensus particulares: nihilque ulterius de ipsis sensibus interioribus processerunt. Verum Plato cum Mercurio, & Mose conveniens, hominem bifarium asserit in convivio, & utrunque cum suis sensibus: ut habeat quatuor oculos, duos ad exteriorem, alteros ad interiorem hominem pertinentes, & totidem aures, atque nares, manus quoque, & pedes totidem. Duo item ora, & duplicem gustum, & omnia denique geminata: Quæ in homilia prima super Canticis canticorum à Hieronymo, vel ab Origene, vel ab eo (quicumque fuerit) qui eam adidit (incertus enim est illius author) & præsupponuntur, & pertractantur. Vbi per multas scripturæ sacræ sententias commonemur hominem esse geminum. Sic enim Moses in principio Geneseos scripsit: masculum & feminam creavit eos. Nec tamen tunc femina producta fuit, sed postea, aliis multis interstitio illo productis, ideo exaratio illa est de bifario homine, quorum exterior & animalis, femineus & deterior dicitur: interior autem & melior, masculus nuncupatur.

De quibus Paulus sæpius repetens, multa docet de interiori homine ab exteriore qui corrumpitur segregando. De illo quoque est tota decantatio divini epithalamij. Non enim de oculis, naribus, ore, dentibus mammis, pectore, ventre, cruribus, & cæteris membris animalis hominis concinitur: sed de meliori & archetypo, ut alibi diffusius disseruimus. De sensibus autem prosequentes dicimus, quòd eos non cognoscunt: nec per ipsos sensata aliqua meliora: nisi qui habent eos (ut ait apostolus), exercitatos ad discretionem boni & mali. Quæ discretio nequaquam fit per sensus exteriores. Nam tactus confinia sunt, calidum & frigidum, durum & molle, asperum & lenè. Visus verò vsque ad colorem & lucem, & tenebras extenditur. Odoratus inter odores, & factores discrimen habet. Gustus inter dulce & amarum: acutum & pingue: salsum & acre: austerum & suaue: acerbum & acidum: auditus vero sonum tantummodo apprehendit. Nullus igitur illorum inter bonum & malum discretionem facit, sed sensus meliores, quibus non tantum mora-

lia, sed ipsum Deum percipere possumus, iuxta illud Dauidici carmi-
nis, *Gustate & videte quoniam suavis est Dominus.* Et iterum. *Audiam* Dauid:
quid loquatur in me Dominus Deus: cuius odorem quoque percipiens inte- Cantica
rior homo, clamat in canticis: In odorem unguentorum tuorum curri- Peripate
mus, exsibilabunt forsitan Peripatetici & dicent. Omni studio, omni que
diligentia, naturæ humanæ sortem inuestigauimus, nec tamen, an sensus isti
interiores sint, percepimus, imo nec audiuimus. Non equidem miror cum diui- Plato:
na & spiritualia huiusmodi sint, vt superbos, & de seipsis præsumentes irri-
deant: & ab ipsis penitus abscondantur. De quibus Plato in epistola ad Dio-
nysum. Quicumque enim hæc audiunt, primo aspectu reuertunt: Postquam uerò
hæc bene discussa fuerint & comprobata, consentientes nobiscum adiuuimus.
Nulla enim sunt quæ populo, & solis sensibus exterioribus addictis, magis ri-
dicula videantur, nec quæ apud ingenuos, & exercitatos magis suscipienda
& diuina. Quamplurimi enim fuerunt & quidem acumine ingenij præclari,
& optimo præditi iudicio, qui hæc prima fronte nœnias (vt ita dicam) pror-
sus diiudicarent: postea uerò nedum assentirent sed ad hæc mirum in modum
anbelarent, & quæ tunc penitus probabilia, ea nunc sibi contraria uideren-
tur. Inter quæ illud est potissimum, quòd per sensus exteriores totius ueri-
tatis principium oriatur. Imo omnes isti spernendi sunt, cum deuenerimus (vt
docet Origenes contra Celsum) ad exercitium sensuum interiorum quibus
utimur, quando agimus cum Deo, qui omnem captum sensuum exteriorum
aufugit. Nec enim (vt reor) sufficit ad completam beatitudinem, vt anima
intelligat, & diligat Deum: quamuis intellectus & ratio dicantur secundum Aristo:
Aristotelem totus homo. Nam homo completus, est ex anima & corpore
quoddam totum resultans, omnes operationes utrorumque sensuum habens,
etiam in corpore existens: Sed sensuum exteriorum in corpore, & per cor-
pus corruptioni obnoxium: Interiorum autem in meliori corpore, in quod
hoc corpus animale mutabitur, dicente apostolo. Seminatur quod animale, Paulus:
surget quod spirituale: Seminatur in corruptione, surget in incorruptione:
Seminatur in ignobilitate, surget in gloria. Seminatur in infirmitate, sur-
get in uirtute. At (inquies) cum simus in hac miseriæ ualle, corpore hoc
corruptibili induti, non possumus uti sensibus interioribus. Audias (precor) Idem:
quid Paulus subinferat. Si est (inquit) corpus animale, est & spirituale: sicut
scriptum est. Factus est primus homo, uel Adam in animam uiuentem no-
uissimus, uel posterior Adam in spiritum uiuificantem. Primus homo de
terra terrenus: secundus homo de cælo cælestis. Loquitur (inquies) de Chri-
sto. Audi quod sequitur. Qualis terrenus, tales terreni: & quæ, cæle- Paulus:
stis, tales cælestes: Igitur si portauimus imaginem terreni, portemus & cæle-
stis. Vtrunque igitur ex Pauli sententia esse uidetur in nobis, quod dicere
minimè auderem, nisi doctus ab apostolo. Vnum (inquies) tantummodo

CANTICI TERTII

habemus corpus, quod nunc est corruptibile: & fiet incorruptibile per resurrectionem: iuxta illud ipsius apostoli. Salvatore[m] expectamus Dominum nostrum Iesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostrae, configuratum corpori claritatis suae. Est ne inquam granum aliquando futurum herba, nisi corpus herbae viuens habeat saltem in potentia, ut Peripatetici omnes conueniunt? Hoc enim surgit ex grano mortificato, & corpus nostrum spirituale, in quo portamus imaginem caelestis, surgit ex corpore animali & corruptibili mortificato: vel hac communi morte, quam omnes suscipiunt & comprobant: vel illa morte, de qua idem apostolus: Mortificate membra uestra. Et iterum: Scriptum est, propter te mortificamur tota die Et cum Corinthiis apertius ait. Semper mortificationem IESU Christi in corpore nostro circumferentes, ut uita IESU manifestetur in corporibus nostris. Semper enim nos qui uiuimus, in mortem tradimur propter Iesum: ut & uita IESU manifestetur in carne nostra mortali, de qua latius paulo ante differuimus. Non delirat hic Paulus, quamuis haec deliramenta uideantur his, qui nec Christum, nec uitam meliorem, nec corpus spirituale comprobarunt. Ecce quam clare loquitur, ut manifestetur inquit uita IESU in nostro mortali corpore. Et ne cauillentur, quod haec manifestatio fiet post resurrectionem, audi quid dicat cum Romanis differens. Consepulti sumus Christo per baptismum in mortem. Et si complantati facti sumus similitudini mortis eius, simul & resurrectionis erimus: Hoc scientes quod uetus homo noster simul crucifixus est, ut destruat[ur] corpus peccati: & ultra non seruiamus peccato. Ecce quod apostolus asserit utrumque hominem, & ueterem qui crucifigi, & nouum qui cum Christo uiuere debet. Asserit enim corpus peccati & mortis, & statim subinfert de corpore uita & gratia. Non regnet (inquit) peccatum in uestro mortali corpore: ut obediat[is] concupiscentiis eius. Sed neq[ue] exhibeat[is] membra uestra arma iniquitatis peccato, sed exhibete uos Deo, tanquam ex mortuis uiuentes: & membra uestra arma iustitiae Deo. Quod fieri nequit, nisi membra ipsa carnalia mortificata cedant membris melioris hominis. Ad quod noster Paulus in hac uita degens, & peregrinus in hoc corpore deuenit, du[m] ait. Nunc autem soluti sumus a lege mortis, in qua detinebamur, ita ut seruiamus in nouitate spiritus, & non in ueritate litterae. Legem mortis uocabat legem scriptam, quae exiabat hominem animale[m], & moriturum, sed lex Christi, imo ipse Christus sanctificat hominem spirituale[m] semper uicturum. Qui Christus (ut non multo interuallo subnectit) si in uobis est, corpus quidem mortuum est propter peccatum, spiritus uero uiuit propter iustificationem: a mortuis enim uiuificabit uos, & mortalia corpora uestra, propter inhabitantem spiritum eius in uobis. Mortalia quippe corpora in melius renascentia ueluti grana pullulant, ut superius explicauimus, quod in resurrectione fiet. Hic autem existentes, praeuiam quan-

Paulus.

Idem.

Psalms.

Paulus

Idem.

Idem.

Idem.

dam mortificationem habere possumus : vt cum Christo viuamus in interiori homine, imo ipse uiuat in eo, vt dicebat Paulus cum Galatis. Vno ego, iam non ego, uiuit uero in me Christus. Quod & nos omnes facere docuit, in Corinthiis dicens. Qui uiuant, iam non sibi uiuant, sed ei, qui pro ipsis mortuus est & resurrexit. Qui ergo uiuit Christo, aut is in quo uiuit Christus, assumet illos meliores sensus, quibus percipere possit omnia, quæ Dei, & Christi sunt. Nam tunc reuelata facie in eandem imaginem transformamur à claritate in claritatem, semper uidelicet proficientes, à Domini spiritu deducti. Ad quod deueniant, non modo prophætæ, & primi patres nostri, sed & multi posteri: vt de Benedicto, Francisco, & aliis legimus, qui meliori visu contuebantur absentia, & prospiciebant ea, quæ latebant corporeos oculos, atque in meliorem sortem mutati præsentibus erant absentibus. Sic Ambrosius Mediolani existens, exequiis beati Martini affuit, quæ tamen Turonis fiebant. Sic Franciscus in Arelatensi capitulo Antonio prædicanti assistit, quamuis in remotis moraretur. Et aliquando statim corpus ueluti spiritus ad longinquas partes deducebatur, vt de Philippo legimus in actibus Apostolicis quando baptizato Eunuchus in Iudæa: statim inuentus est in Azoto. Vel fractis aut penetratis portis & munimentis custodia liberi euadebant, vt de Petro exorcista legitur, qui iubente Arthemio, duplicatis catenis, & munitis claustris, ex infima custodia affuit Arthemio, & uxori suæ Candidæ, albis indutus vestibus. Vnde harum rerum ignari, & his non assueti, coacti fuerunt proni in terra exclamantes magnificare Christi, & Dei uirtutem: qui suos assecras ad tam excellentem sortem deduxerat. Alios quæ plurimos omitto, ad eandem sortem deductos, ne tam multos memorando, longius progrediar, quam deceat.

Benedi.
Franci.Ambros.
Francisc.Philip.
Acta.Petrus.
Exorci.

An semper homo utatur his sensibus interioribus. Cap. XII.

Deuientes quidem eò, nunquam dimittent sensus, & organa hominis illius, qui beatificatur. Beatitudo enim consistit in uisione, & fruitione. Sed uisio, est operatio illius uisus, & sensus interioris. Fruitio autem oblectamentum uoluntatis, & omnium ipsorum sensuum interiorum. Tunc enim audimus laudes, cantus, & sonos eorum, de quibus dicitur. Qui habitant in domo tua in sæcula seculorum laudabunt te. Qui cantabunt plenis faucibus sonantes in tympano, & choro, in chordis & organo, & cæteris instrumentis, quæ commemorantur in Dauidicis hymnis. Tunc etiam gustabimus saporem uerum illius panis angelorum, uel fortium, de quo dicitur. Panem de cælo præstitisti eis, omne delectamentum in se habentem, & omnis saporis suauitatem. Et tantum comedet, ut eructent memoriam abundantie suauitatis illius. Tunc sen-

David.
Sapiens.

CANTICI TERTII

riemus in toto cælo perfusum odorem sanctissimi nominis, de quo dicitur. O-
leum effusum nomen tuum, & chrisma uidelicet omni suauitate redolens: tunc
tactus & amplexus ibi dabuntur, de quibus iterum dicitur. Laeva eius sub ca-
pite meo, & dextera illius amplexabitur me. Ut igitur plena sit hominis oble-
Etatio, uigebunt semper sensus illi omnes, quibus Deum quaesiuimus: ut in le-
ge iubetur, quando præcipitur, ut Deum ipsum diligamus, & quæramus, nõ
modo anima, corde, & mente, sed omnibus uiribus, si quæ sunt in homine,
quibus ipsum Deum prosequi possimus: ut sicut his Deo seruimus, sic eisdem
in ipso Deo oblectemur. Nec quidem corruptibilibus sensibus illic utemur:
quia nihil corruptibile erit in illis æternis, & incorruptibilibus mansionibus.
Sensibus igitur melioribus in ipso Deo, perpetuo oblectabimur.

*De hominis conuenientia cum intelligentiis, cælis,
& sacris. Tonus tertius.*

*Q*uod symbolum, & quam conuenientiam habeat homo cum
angelis. Cap. I.
An homo sit excelsior angelis, uel e contrario. Cap. II.
Quæ inuidia fuerit, & sit inter ægelos & homines. Cap. III.
An homines cum angelis conueniant in numero. Cap. IIII.
Quæ æquissima lance eos, qui ex ipsis præuaricati sunt, dimiserit in nos
hostes. Cap. V.
Quid possit homo à cælis suscipere, ut melior fiat. Cap. VI.
Vndè cæli suscipiant fauorem: quem harmonicum influunt. Cap. VII.
Quid habeat homo cum sacramentis. Cap. VIII.
Quid habeat homo cum sacrificiis. Cap. IX.
Quid habeat homo cum uerbis, & orationibus: quæ ipsi suffragan-
tur. Cap. X.

QVOD SYMBOLVM, ET QVAM CONVE-
nientiam habeat homo cum angelis. Cap. Primum.

DISPOSITO, & temperato homine, ac assignato modo sui profectus, & ratione, quantum ad gradus, & dona ipsi distributa, nunc percurrendum est, quam convenientiam habeat cum creatis: & maxime cum angelis, à quibus tanquam ab indiuiduis totius sui itineris comitibus, suscipere valeat profectus incrementa. Primo itaque conveniunt dispositione naturali cum utriusque rationis sint participes, intelligentiæ capaces, & in eundem finem tendant, eiusdem Domini immediati serui. Utriusque item incorruptibiles & perpetui sint, sed angeli æquali & continua successione, homo autem secundum meliorem partem eodem modo: secundum alteram verò transmutatione quadam, de qua dicitur. Corruptibile hoc induet incorruptionem. Potantur quoque, utriusque, ex eodem fonte & petra, de qua iterum dicitur. Bibebant autem de spiritali consequenti eos petra, Petra autem erat Christus: ipsis quidem præmissa, nobis autem sculpta, erecta, & immensa aqua completa, ut de plenitudine eius omnes plenè suscipere possimus. Quia nedum homines, sed etiam angeli ab ipsa hauriunt, dicente Augustino. Ipsum consulunt angeli, tanquam vitæ fontem. In eum quoque (ut inquit Petrus) desiderant angeli prospicere: ut videlicet semper hauriant pro se, & pro nobis, quorum curam habet, quousque sumus, hoc corporeo carcere detrusi. Et quamvis specie dicantur differre ab hominibus, non minus tamen ipsis conveniunt, quàm cum equis, quibus insident, & paruo freno eos deducunt ad libitum, atque modico calcarium tactu, vel corporis gestu impellunt: & instruunt, prudentiam quandam ad peragendum iter eis ingerentes. Neque minorem convenientiam habet cum hominibus, quàm ipsi cum auiibus, quas instruunt, vel ad venationem, vel ad cætum, & ad sermones humanos effingendos. Sic ipsi nobis præsidentes regunt impellunt, & instruunt, ut capiamus prædam cælestium, & ut divina eloquia reportemus plus minusve pro nostra capacitate, & pro diligentia quam exhibemus, ut ipsos audiamus, & nobis reddamus domesticos. Hinc antiqui patres omni diligentia studuerunt ipsis adhærere, & domesticum cum eis habere consortium. Sic enim (ut in antiquissimis Hebræorum monumentis reperi) Adam familiarem consuetudinem habuit cum angelo Raziele: Sem filius Noë, cum Iophiele: Abraham autem habuit domesticum Zadchiel. Isahac, & Iacob Pelie: Ioseph Gabriel: Moses Mitatron: Elias Maltiel. Et in euangelica familia Petrus habebat angelum non tantum sibi, sed aliis amicis domesticum, adeo ut quum Petrus de carcere venisset ad domum marie eius hospitis pulsans, ipsa cum cæteris amicis consciiis eius consuetudinis, quam habebat Petrus cum angelo, dixerint an-

Paulus.

August.
Petrus.Adam.
Sem.
Abrahã.
Isahac.
Iahac.
Ioseph.
Moses.
Elias.
Petrus.

CANTICI TERTII

Iohan.
Cecilia
Agnes.

gelus ipſus eſt, Sic Ioannes angelum habuit, qui oſtenderet, & doceret eum ſa-
cramenta celeberrimæ viſionis. Sic Cecilia angelum habuit, quem marito, &
Leuiro oſtenderet. Sic Agnes eum ſenſibilem habuit angelum, vt etiam in lu-
panari ipſam cuſtodi-
ret. Et multi alij angelos habuerunt familiares cuſtodes,
quos commemorare non patitur hæc breuis rerum perſtrictio. Ex ſacris quo-
que literis habemus, vnumqucunque ſuum angelum habere cuſtodem, quamuis
eius domeſtica conſuetudine non perfruatur, quia hoc paucis & mundiſſimis
datum eſt. ſi autem ſymbolum & conuenientiam quam habemus cum ipſis, &
quæ ſit iucunda, & proficua nobis eorum conſuetudo, cognoſcentes, ſemper eo-
rum procurarunt fauorem, eos ſibi pro virili ſua aſciſcentes amicos, vt iam no-
bis Franciſcus poſitus ſit in exemplar. Hic enim quadrageſimam beati Micha-
elis archangeli arcto ieiunio, & accurata diligentia celebrabat: loca quoque
eligebat, in quibus eos magis propitios exiſtimabat, locum videlicet ſanctæ
marie de angelis, Aluernæ montem angelis (vt fertur) peculiariter dedicatū.
Quod obſeruant, & procurant qui ſpiritalia ſapiunt, & quibus aliquo-
modo notus eſt ordo rerum in deum, à quo proceſſerunt, Is enim eſt, vt quæ inferio-
rem locum poſſident, per intermedia in ſupremum deducantur.

An homo ſit excelfior angelis, vel e contrario.

Cap. II.

ET quia diximus hominem tanquam inferiorem deduci in Deum
per angelum, prætermittendam hic minimè cenſeo diſcuſſionem,
an nobilior ſit angelus nobis præſidens ſeu miniſtrans, an homo
ab ipſo cuſtoditus, & miniſteriū ſuſcipiens. Videtur enim angu-
ſtare illa omnibus nota ſententia in Dauidico carmine, quam cum de homine
agitur, præcinit uates. Minuiſti eum paulominus ab angelis. Necnon ea,
quæ dicuntur ab Auguſtino, quòd angelum fecit propè ſe, tanquam dignio-
rem, & excellentiorè cæteris rebus ab ipſo perpetratis. Nam quæ magis ap-
propinquant primæ cauſæ & perfectiſſimæ, perfectiora eſſe uidentur. Et cũ
iterum angeli ſint ſupra tempus, & æuiternitate quadã producti, atq; ſemo-
ti ab aggrauante materia, uidentur nobiliores. Addunt aliqui quod angelus, quia
intellectualis, cenſeatur dignior homine qui rationalis eſt. Et comprobare co-
nantur Ezechielis oraculo, quo dicitur: Tu ſignaculum ſimilitudinis. Quibus
verbis (vt aliqui exponunt) videtur aliquid magis tribui angelo quàm homi-
ni, qui ad imaginem Dei factus eſt. ſi enim iudicant aliquid perfectius innui
per ſignaculum ſimilitudinis, quàm per imaginem. Quibus ex aduerſo ſtãtes,
ab infallibili veritate ſumimus maiorè eſſe qui recumbit, quàm qui miniſtrat.
Sed de angelis inquit Paulus: Omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus, non tãtum
quidem dei, ſed etiam hominum: vndè ſequitur. Miſi propter eos, qui hæredi-
tatem capiunt ſalutis. Dicunt aliqui, quod angeli miniſtrant nobis, non tanquàm no-
bilio-
ribus, ſed tanquàm infirmis, & ipſorum egētibus præſidio. Quibus dicimus,

CHR I
ST V S.

Paulus.

quòd angeli deportauerunt in sinũ Abrahamæ animam Lazari, non infirmam, sed solutam à corpore & collustratam. Et quamuis puer indigeat aliquando ducatu pædagogi, tamen maior est pædagogo, breui possessurus regnum. Nos autem, quibus seruiunt angeli, possessuri sumus paratum nobis, non angelis regnum à constitutione mundi. Vnde & nostra conditio, melior quàm conditio angelorum concluditur. Quod etiam declarat productionis ordo: Nã vltimum Dei opus fuit homo: qui primus & excellentior erat in diuina mente, ex communi philosophorum sententia, qua dicitur. Quod est primum in intentione, est vltimum in executione. Homo autem fuit extremum Dei opus, inductus in hunc mundum, tanquam eius antistes, veluti in domum iam fabricatam, & paratam, Cum insuper Christus homo habeatur angelis nobilior, concludere possumus naturam humanam nobiliorem, per illud Aristotelicum ab omnibus admissum. Cum optimum in hoc genere sit melius optimo illius generis, hoc genus est illo nobilius. Et nisi Christus, & beata virgo nobiliores essent quàm angeli, nunquam potuissent eorum choros, & gradus transcendere. Sed de Christo inquit Paulus. Tanto melior Angelis effectus, quanto differētius præ illis nomē hæreditauit. Sed ommissis quampluribus, quæ ad saluandam opinionem suam de nobilitate angelorum adducuntur ab aliquibus, vnũ solam eorum potissimum robur, quod videlicet anima Christi fuerit nobilior per gratiam, esto quòd per naturam fuerit inferior. Quod quidem si bene perpendatur, multum à veritate distare uidebitur: cum dona gratuita (vt supra explicauimus) dentur secundum dispositiones naturæ. Et ponderetur (quæso) illud apostoli, quòd tanto melior sit angelis, quanto dignius consecutus est nomen. Quod utique nomen, non à casu, & improprie impositum fuit, sicut nostra quotidie imponuntur: sed conuenientissimum nominato, atque fabricatum in sanctissimæ Trinitatis collegio: vbi & gradus rerum, & proprietates omnes, etiam indiuiduales cognoscuntur. Et si Adam paruo lumine impartito, nouit imponere nomina rebus secundum illarum proprietatem: nonne melius nouit Sanctissima Trinitas, & origo totius luminis? Ab hac enim destinatus fuit Gabriel nuntiaturus virgini partum, cum mandato de nomine imponendo filio, cuius conceptum denuntiabat. Curauit quoque Deus addere nomini Abrahamæ characterem vnum, vt nominato accommodatius foret. Quid credimus de nomine imposito filio, & Christo homini, quem præ omnibus dilexit & honorauit? Si igitur huic dedit nomen honoratius quàm angelis: fecit & ipsum nominatum honorabiliorem. Non quidem dicam secundum diuinitatem, quia non dignè ipsi compararentur angeli, cum infirmitate, & immenso interuallo eos excedat. Adco ut secundum illam nulla possit esse comparatio. Reliquum igitur est, ut Christus homo honoratior sit, sicut & nomen differentius hæreditauit. Ad dam & unum, quòd ualde explicat hominis nobilitatem: quia continet in se mundi machinam, ange-

CANTICI TERTII

los, & archetypum, vt supra explicauimus, ideo habet expressiorem imaginem Dei, in quo sua pulcherrima nota relucent omnia. Nec urget sententia illa prophetica, qua dicitur, hominem paulominus ab angelis minoratū, cum in veritate literæ habeantur וְהוֹרַתְּהוּמָעוֹט מֵאֱלֹהִים vate chafrehu mebat melohim Quod ad verbum sitraducatur, habet: Minuisti eum aliquantulum, vel paulominus à Deo: Elohim enim Deum significat, quamuis aliquando angelos, & aliquando iudices: sed in hoc loco (vt communiter sentiunt sapientes Hebræi) significat Deum. Quod innuitur ex verbis, quæ immediatè sequuntur: Et cōstituisi eum super opera manuum tuarum. Non igitur homo est inferior angelis, quia & ipsi sunt opera manuum Dei: Et quanti ipse Deus fecerit hominem, Paulus innuit, dum ait: Nusquam angelos apprehendit, sed semen Abrahæ, tanquam videlicet magis vnibile, quam angeli. Vterius procedunt secretiores Theologi, explanantes illud מַעוֹט per numeros: Nam literæ illæ reddunt, 119 ג. n. dat. 40: ט 9 ט 70: qui numeri simul iuncti reddunt. 119. Vbi habetur vnum centenarium, vnum denarium, & totus numerus, vsque ad ipsum denarium exclusiue. Quod magnum mysterium est, recōditur que apud eos, qui sciunt artem numerorum diuinorum, & naturalium, de quibus fari in præfenti non licet. Ad Augustinum autem dicentem, quòd Deus fecit angelum prope se digniorem, & perfectiorem. Verum est quo ad actum immediatum, cum quo tamen potest stare, quod homo sit factus potentia nobilior, aliquando reducendus ad actum: & tunc homo suo completo curriculo apparebit nobilior, qui dum sub pedagogo erat, ignobilior videbatur. Idem dicemus ad id, quod dictum fuit de angelis existentibus supra tempus, quia & homines erunt supra tempus, quando æterna beatitudine perfruentur. Quod autem quarto loco adducitur, angelum esse intellectiuum, & hominem rationalem, nihil est: cum & homo sit intellectiualis, vt consentit Aristoteles dicens. Homo est potissime intellectus, & ratio. Nec regius vates, nisi sensisset se capacem intellectus, toties repeteret. Da mihi intellectum. Et summa veritas quasi exprobrans discipulos inquit. Adhuc & vos sine intellectu estis. Est enim triplex intellectus, diuinus & purus: item separatus, & angelicus: insuper mixtus, & humanus. Cum autem hic solutus erit à corporeis ligaminibus, non solum attinget ad intellectum angelicum, sed ipsum transcendens ad diuinum applicabit, cum ipso vniendus, felicius quam angelus: vt multæ sententiæ sacræ scripturæ resonant. In quibus habemus, quòd homo efficitur filius Dei: transformatur que in eandem imaginem, quæ est Deus, & cum ipso unitur: quæ de angelis, nusquam leguntur, illud quoque de signaculo, vel sigillo ex seipso corrui. In Hebræo enim habetur אַחַת חוֹתֶמֶת תַּבְּנִית atah chotem tabnit, idest, tu sigillum similitudinis. Nec aliquando reperi, quòd sigillum aut signaculum, dicat aliquid maius, quam imago. Bene dicit Augustinus, imaginem Dei esse in homine tanquam

Paulus.

Arist.
Duid.
CHR I
STVS.

August.

in sigillo, in Christo verò, tanquam in filio. In quam imaginem datur nobis aliquando transformari, remanentibus angelis cum imagine sigilli, quæ inferior est. Vel si dicatur, quòd angelus est sigillum imaginis, hoc nihil ad rem, cū semper sigillatum sit nobilius q̄ sigillum. Nihil igitur nobilitatis arguit sigillum in angelo. Homo itaque restat nobilior, cui angelus seruit, & de eius profectu letatur: vt ex euangelio didicimus: & aliquid utilitatis reportat, cum omne agens agat propter finem, vtilem utiq; & delectabilem, nisi sit error in operante. Sed cum angelus non decipiatur, habet illum finem vtilem, quem Deus nouit, & cui uoluerit Deus reuelare.

Quæ inuidia fuerit & sit inter angelos, & homines. Cap. III.

Um autem viderit angelus expressiorem imaginem, & maiorem perfectionem in homine, quam in seipso, hinc forsitan sumpsit, undè ei inuideret. Nam inuidia est tristitia de bono alicno, cum desiderio aut priuandi habentem illud bonum, aut superexcedèdi ipsum. Hac igitur inuidia (vt inquit Sapiens) mors introiit in orbem terrarum: quia angelus mortis seduxit, & subiecit hominem, infrens ei mortem, ne perueniret ad eam sortem à qua ipse expulsus erat. Nec opinandum est angelum inuidisse Deo, qui adeo eleuatus est in immensum, ut nullus sit homini, aut angelo locus æmulandi ipsum. Verum cognouit gradum hominis, perfectissimumque finem ipsi constitutum, & imperium quod vnus homo cōsequuturus erat. Et id, quando (ut inquit Paulus) Deus Pater introduxit eū, primogenitum in orbem terræ, dicens. Et adorent eum omnes angeli eius, Vidit insuper unde hinc originem traheret, & futurum ortum eius, ut Iohannes in apocalypsi perhibet, dicens. Signum magnum apparuit in cælo. Mulier amicta sole diuinitatis, & superioris pulchritudinis, & luna luminis, & decoris naturalis sub pedibus eius. Et in capite eius corona duodecim stellarum, idest omnium gratiarum, & munerum, cum cælestia omnia diuidantur per duodenarium. Et in utero habens, clamabat parturiens, non quidem uoce doloris, sed exultationis, aut terroris, quem incutere debebat nasciturus omnibus potestatibus, & uirtutibus mundi: undè sequitur. Et hæc peperit filium, qui rectorus erat gentes in uirga ferrea: iuxta illud psalmi. Dominus dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie genui te. Postula à me, & dabo tibi gentes in hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. Et reges eos in uirga ferrea. Hinc timens, & inuidens draco magnus, stetit ante mulierem, quæ erat paritura, ut deuoraret filium eius. Et hinc ortum est prælium magnum in cælo: Michaël, & angeli eius præliabantur cum dracone & angelis eius, sed isti non præualuerunt, neque locus eorum inuētus est amplius in cælo. Et ne quis dubitaret, quis esset hic draco, subinfert. Et proicctus est draco ille magnus, qui est diabolus: & sathanas. Et cum hic filius non solum rectorus esset mundum in uirga ferrea, sed exaltatus trahere de-

Sapiens.

Paulus.

Iohannes.

Psalmus.

CANTICI TERTII

beret ad se omnia, maximè fratres suos, & electos: ideo inuidia agitatus omnibus nobis insidiabatur. Aegrè enim tulit, & erubuit, quòd homo terreno corpore præpeditus, obtineret quod ipse perdidit, & vinceret pugnam, in qua ipse succubuit. Vtrisque enim data fuit pugna: quia non debet coronari, qui non certat legitime. Vtrisque quoque indictum est præceptum, cuius transgressio peccatum est: vt Paulus pluries cum Romanis repetit dicens. Sublata lege, tollitur peccatum. Et si lex non esset, peccatum non imputaretur. Lex itaque data fuit angelis: vt adorarent Dei primogenitum: Lex data fuit homini, ne comederet id est ne emularetur lignum scientiæ boni & mali, quod Christus est, vt supra explicauimus. Sed vterque transgressus est præceptum: ille non reuerendo Dei præcipuum filium: hic emulando eius gradum, ipsi particulariter interdictum. Huc conueniunt nonnulli sapientes, Bernardus præcipue, qui Dei contemplatione edoctus, dum exponit illud Ionæ, propter me venit hæc tempestas, inquit. Verbum est filij dicentis. Propter me venit tempestas hæc in angelis, & primis parentibus: In illis, quia nolebāt cum in dominum suscipere: In istis, quia emulabantur sapientiam, uel gradum ipsius Christi. Quod isti fecerūt suasu illius, qui primo præuaricatus est. Qui casum hominis procurauit, vt socios haberet contumeliæ, & pœnarum: & vt hominem abduceret ab illa felicitàte, quam ipse adipisci non poterat.

An homines cum angelis conueniant in numero. Cap. III

Ecce tantum multa natura conueniunt angeli, & homines: sed etiam numero, vt aliqui autumant dicentes, quòd tot saluabuntur homines, quot ruerunt angeli, vt impleant illas euacuatas sedes: & tot damnabuntur, quot cum Michæle præualuerunt contra serpentem, & rebellantes, vt omnium summa sit æqualis. Hoc non admitterent Peripatetici, qui tot tantummodo rentur intelligentias, quot orbis existimantes ocari intellectuales illas virtutes, & deficere à sua perfectione, si non habeant suum, quem moueant, orbem. Et quia veteres Astronomi quinque supra quinquaginta asserebant motus, hinc totidem admittebant intelligentias. Sed dicant (quæso) isti sapientes. Cur Deo non est tanta cura de rationali, sicut de ætherca creatura? Si enim unicuique cælo, aut orbi particulari, suam assignauit intelligentiam mouentem, & moderantem, cur homines sine auriga reliquit? Nec enim isti minus indigent ductore quàm orbis, tam in infantilibus annis, in quibus nec prudētia, nec solertia, nec ingenium adest: quàm in prouecta aetate, in qua nauigant hoc tenebrosum, & periculosissimum mare, casibus innumerabilibus expositum. Et si aliqui Arabo adherentes dicant, sufficit ille vnicus intellectus omnia collustrans, & dirigens, dicemus. Cur saltem hominum congeriei, quam vult veluti organi fistulas vnico flatu perflatas repleri, eius gubernatricem intelligentiam non assignauit? Fortè enim vult eundem esse intellectum illustrantem, dirigentem, atque mo-

nentem. Sed adducta exempla de fistula, & organo, obuiant, ubi aliunde flatus personans, aliunde manus mouens accedit. Et ne uideamur factito exemplo, solidum (ut aiunt) philosophum uelle concutere, adducamus inuictissimas rationes paucas tamen de multis. Placet quod aliqui adducunt, ad probandam intelligentiarum numerositatem. Ii enim ordinem præsupponunt, sine quo uniuersum stare nequit: & hunc triplicem, adesse uidelicet, ad operationem, & ad finem. Vel ad superiora, inferiora, & æqualia, maxime quando intermedia ordinata sunt. Quæ enim gloria Ducis si obliuio imperatore seu rege, tantummodo respiciat ad milites? Quid episcopus agit cum clero, posthabito summo pontifice, aut Christo, quem repræsentat? Et quis sapiens excogitabit aliquando mentes illas cælestes, in cælorum reuolutione adeo occupatas, ut ad nihil aliud aspiciant? Aut etiam (ut aliqui uolunt) in influentia, & generatione inferiorum beentur, & non potius in opifice, à quo suscipiunt: unde influant? Id maxime cum ipse Aristoteles doceat, quòd si anima moueretur continuè, nunquam beatam uitam consequeretur: quia ipsa beata uita est potius in quiete, quàm in motu actiùo, uel passiuo. Est igitur ordo intelligentiarum non solum ad cælos, quos mouent, & ad se ipsas mouentes ad inuicem, sed ad Deum à quo suscipiunt, unde moueant, & in quo beentur. Hinc earum numerus non est supputandus à spheris, quas mouent sed à ministerio, quod Deo exhibent, in amplissima curia, & in tota machina: prout magnificentia illa Dei immensa exquirat: ut Daniel, non secundum quod imaginabatur, sed pro ut uiderat, asserit dicens. Millia millium ministrabant ei, & decies tēna millia assistebant ei. Quem numerum maximū omnium sumit propheta, potius ad innuendam, quàm ad determinandam eorum multitudinem: quæ nobis inexplicabilis est, quamuis Deo perfectissimè cognita: Hinc melius, quàm Peripatetici docent Pythagorei, maxime Hierocles, cuilibet spheræ, & signo, tanquam in subselliis & corticibus, aut uestibulis summi principis insidere multos angelicos ministros. Consentiant Arabes, qui in eorum theologia habent ad uerbum: Tot in uno quoque cælorum habentur angeli, quot numerare potest nullus, nisi solus Deus. Aegyptij autem (ut Iamblicus scribit) cum Dionysio nostro consentiunt, distinguens angelorum ordines, & cuilibet ordini quamplurimos assignantes, numero quidem (ut Augustinus ait) omnem nostrum computum transcendente, Nec aliter exquirebat tam ampla, & immensa curia, & summa Dei magnificentia. Sicut igitur numerus angelorum, sic & hominum est nobis incognitus: & is quem supputare nemo potest, nisi qui numerat multitudinem stellarum, & omnibus eis nomina uocat. Sed generali comparatione Augustinus in Enchiridio uidetur præferre numerum electorum hominum, numero eorum qui ceciderunt, quamuis dubius loquatur dicens. Superna Ierusalem mater nostra, ciuitas Dei nulla ciuium suorum numerositate fraudabitur, aut uberiori etiam copia fortasse

Aristote

Daniel

Peripatetici
Pytha.
Hiero.
Arabes.

Aegypt.

Iamblicus
Dionysius

Augustinus

CANTICI TERTII

regnabit. Neque enim numerum aut sanctorum hominum, aut immundorum demonum nouimus, in quorum locum succedentes filij catholice matris, sine ullo termino permanent. Moses autem utriusque familie, angelice & humane numerum coequare videtur dicens. Constituisti terminos populorum, iuxta numerum filiorum Israel id est principantium, aut recte incedentium sub Deo: populos enim homines, & filios Israel, angelos (ut nonnullis placet) rite interpretari possumus: Qui & pro angelis assumuntur, & pro electis, qui erunt sicut angeli dei, de quibus dicitur. Non veni, nisi ad oves quae perierant domus Israel, id est ad omnes salvandos, qui ex quacunque familia sint, dicuntur filij Israel rationibus suis pro tempore praetermittendis.

Qua aequissima lance eos, qui ex ipsis praeruaricati sunt dimiserit
in nos hostes. Cap. V.

ET sicut ex cis, qui fideles sunt unicuique proprius deputatus est custos, ita ex rebellibus aliquis dimittitur hostis, ut inde, non ignominiam & damnum, sed lucrum & gloriam reportemus. Vnde iniuste conqueritur de his assignatis hostibus humanum genus: id maxime, cum aequa lance, & compensato nobiscum agone colluctentur. Non enim (inquit Paulus) permittit vos Deus tentari super id, quod potestis, sed facit cum tentatione prouentum. Vbi Origenes: Nisi aequalis fuerit concertantium virtus, non erit iusta palma uicentis. Ideo ij, qui in agonibus praesunt, eos, qui ad certamen ueniunt, non utcumque fortuito inter se sinunt inire certamina, sed diligenti examinatione, prout vel corpora uiderint, vel aetatem, aequissima comparatione iungentes hunc cum illo, hac lege, & edicto, ut uincens sit dominus, uictus autem seruus, iuxta illud Petri. A quo qui superatus est, eius seruus est. Et uictus diabolus, atque subiectus, ueluti uestra fracto aculeo (ut a fide dignis habui) alium ultra molestare nequit. Fauet Origenes dicens. Puto sane, quia sancti repugnantes aduersus istos hostes, & uicentes, minuunt exercitum demonum, ne ultra fas sit illi, qui ab aliquo superatus est, alterum impugnare. Pugnat itaque contra nos hostis, pugnatque nobiscum genius, & custos noster contra ipsum hostem: ut eadem sit pugna carnis, & spiritus: & ea quae est diaboli praesidentis carni, & pruritu eius, cum angelo corroborante spiritum. Vnde in certamine illo magno, Michael pugnat pro principe, & angeli eius pro militibus ipsius. Draco autem pugnat contra ipsum principem generis humani, & principem angelorum pro eodem pugnantem. Satellites autem eius contra milites principis, & angelos eorum: ut semper aequa sit pugna principis contra principem, & militum contra milites. Homo igitur inter istos concertantes medius cui uult uictoriam praestat, atque ipsam consequitur. ut bene dicat Hieronymus. Debilis est hostis, qui non uincit nisi uolentem. Quicquid enim magni praedicatur de hoste, quod astutissimus sit, & ueluti serpens insidians, aut furiat tanquam leo rugiens, & sint ipsi nomina

Paulus.
Orige.

Petrus.

Orige.

Hiero.

mille, quia mille nocendi artes, tamen hæc omnia æquilibrata sunt cum virtute, prudentia, & sagacitate custodis nostri, atq; diuini splendoris nos confortantis, & auxiliantis contra hospitem tenebrarum. Et nisi sponte se dedat homo, prævalent angeli vitæ, & lucis, contra angelos mortis, & tenebrarum. Duæ nanque sunt viæ (inquit Barnabas apud Origenem in periarchon) nobis propositæ, altera lucis, & altera tenebrarum: per illam autem nos conducere studet angelus lucis, per hanc autem angelus obscuritatis, & Satanus. Quæ viæ in ecclesiastico dicuntur vita, & mors: malum, & bonum. Hominem uero relinquit in manu consilij sui, licet ad vtrumque habeat ductores, & suggestores. Sed audiendus est lucis angelus, cum quo habemus symbolum, & amicitiam: & refellendus est ille, inter quem & nos ab initio positæ sunt inimiciæ implacabiles, & acerrimæ: ut animus & spiritus noster semper horrescat, & conturbentur omnia quæ in nobis sunt, quando ipsum sentimus, maximè in tenebris, in quibus vires assumit non modicas.

Bernat.
Orige.

Ecclesi.

Quid possit homo à cælis suscipere, ut melior fiat. Cap. VI.

On ea tantum, quæ de conuenientia hominis cum cælis, & de suscipienda ab eis sanitate, dicta sunt, sed etiam quid utilitatis ab eis hauriat, ut melior fiat, percurrendum est. Haurit enim primo lucem, quæ tenebras, & malè operantes fugat: ut in prophætico carmine dicitur. Ortus est sol, & congregati sunt, & in cubiculis suis collocabuntur. Habet enim hæc lux simulachrum quoddam, & vehiculum numinis, & lucis illius, qui ait. Ego sum lux mundi. Dum lucem habetis, ambulate in luce, ne tenebræ vos comprehendant. Et sicut principes tenebrarum in tenebris ipsis robustiores sunt: sic & angeli lucis nobis fauentes, virium incrementa suscipiunt à luce, nõ modo diuina, sed solari, & cælesti: per quam etiam illa diuina, & suprema lux splendescens, virtutem quandam cælis, & per ipsos inferioribus influit. A Patre enim luminis, à quo omne datum optimũ & venit, & esse: & motus, & generatio, & omnis operas virtus, tam in cælis quàm in elementis, plantis, animantibus, & hominibus. Sed illa omnia per cælos, tãquam per media, & instrumenta, fomenta quædam suscipiunt, quæ naturalia dona dicuntur. Homines autem vltra hæc, suscipiunt undè mores uarios, & vitam multigenam componant: ut Astronomi omnes passim asserunt, decernentes hunc benignum ex Ioue, illum impetuosum ex Marte, alium splendidum à sole, & huiusmodi multa, de quibus aliqua supra tetigimus, & ipsi Astronomi immensa compleuere uolumina. Id autè fit, siue per dispositionem tentorij, siue per uim quandam, quæ ab intelligentiis proueniens, per cælos que penetras, peruenit non tantum ad corpora nostra, sed ad interiora spiritus, à spiritibus proueniens. Suscipimus quoque maximam uim à concentu cælorum, qui nos ad concinnandos mores disponunt: nisi mala nostra dispositione obuiantes, concentum in perstreptentem sonum conuertamus. De quo concentu cælorum in-

Daniel:

CHR I
STV S,

Astro.

CANT ICI TERTII

Pytha.
Plato.
Cicero.
Macro.
fluentium in nos cōsonātissimos influxus loquuntur Pythagoras, & Plato, maxime in republica: Quem Cicero in libro sub eodē titulo sequitur: Sed Macrobius in primo de somnio Scipionis, eorū dicta resumēs inquit. Cū cælum intuerer stupēs, Is (inquam) est, q̄ cōplet aures meas, tātus & tā dulcis sonus. Hic (inquit) ille est, qui interuallis imparibus, sed tamē pro rata parte ratione distinctis, impulsu, & motu ipsorū orbū conficitur: & acuta cū grauibus tēpētās, uarios æqualiter cōcētus efficit. Stelliferū enim cælum cuius cōuersio excitator est, acutiorem facit sonū, grauisimus autē lunaris, motu uidelicet uoluto, quo superior orbis uelocius mouetur. Sed motu proprio inferior uelocior est, & acutior: superior autem, tardior & grauior. Quæ concentio pulcherrima quidem est, & sua reciprocatōe suauissima: adeo ut cantus nullus suauior sit, q̄ hic, qui ex numeris, & mensuris ad instar sphaerarum motus deductus est: ut clarē comprobauius. Nec minor concentus est in signis stelliferi cæli: quibus (ut Plato ait) præpositæ sunt Sirenes, quæ cātus dicuntur, eo quod præidentes illi, reddunt influxus concinnos.

Vndē cæli suscipiant fauorem, quem harmonicum influunt. Cap. VII

Idem.
Apoca.

Hebræi
Iohann.

Sapiens.
Mercur.

Ua autem sint illæ Sirenes tacuit Plato, sed ex scriptura sacra (ni fallor) discere possumus. Hæc enim perhibet (ut in Apocalypsi legimus) duodecim angelos præsidere duodecim portis illius cælestis ciuitatis: qui summo & indefesso concentu gyrant, & influunt in portas illas, quæ (ut Academicis placet) signa sunt stelliferi cæli: quorum Capricornus, est porta ascensus præcipua, & Cancer descensus: cætera autem cum alterutro illorum conueniunt. In hæc autem signa gyrantes influunt multigeni angeli (sub illis tamen duodecim principibus ordinati) eū influxum multiplicem, & suauissimum, atque omnimoda concinnitate plenum, quem à diuino nomine suscipiunt, duodecies reuoluto: ut Hebræi pro constanti habent. De quo Iohannes ibidem: Et in fundamentis illius ciuitatis nomina duodecim apostolorum, & agni. Nec enim agnus habet duodecim nomina: sed nomen illud magnum (ut superius diximus) in quo tantummodo oportet homines saluos fieri. Salutem itaque in hoc nomine consequimur per Christum qui ipsum nomen hereditauit: & hanc per angelos, per cælos, & per quacunque creaturā: quia omnia diligentibus Deum cooperantur in bonum his, qui secundum propositū uocati sunt sancti. His enim & cælorū influxus, & angelorum uirtus, & creatura omnis fauet, sicuti e cōuerso eadē omnis creatura se armat ad debellandos inimicos Dei, ut in libro Sapientiæ legimus. Meminit etiam Iohānes de septem spiritibus, qui ante thronū Dei sunt, quos præsidere septem planetis plerique affirmant. Vndē Mercurius hos uocat septem gubernatores, quia uidelicet per septem planetas, quos mouent, omnia moderatur etiam influxum duodecim signorum. Et quanta consonantia, hinc cōiuce-

re possumus, quia vterque numerus ex eadem radice resultat. Tria enim & quatuor, septem constituunt. Sed alter illorum per alterum multiplicatus duodenarium reddit. Ab angelis itaque suscipiunt cæli, vnde influant, & faueant ad bonum, illi autem à nomine magno Dei: Cuius uirtus in primis est in Deo, postea diffusa in duodenos illos & septenos angelos, per quos extenditur in duodena signa, & septem planetas: & consequenter in omnes ministros & instrumenta ipsius Dei. Sic etiam est in mundo hoc, uel corpore mystico spirituali: Virtus enim magni nominis Dei existens in Christo, & complens cum omnimoda perfectione, postea diffunditur in duodecim illos apostolos, tanquam in duodecim signa, & fundamenta post Christum præcipua cælestis & spiritualis ædificij. Nam (vt apostolus ait) fundati sumus supra fundamentum apostolorum, & prophetarum: à quibus & septuaginta duo discipuli, & episcopi & prælati omnes, qui sunt loco priscorum patrum, & eorum, qui tanquam prima iacta sunt fundamenta huius sacri ædificij: & consequenter omnes, qui ab eis reguntur. Illi enim fuere primarij lapides fundamenti ciuitatis huius nouæ descendentes de cælo, & irradiantes stellæ, aut signa firmamenti, sed melius cælorum. Qui prius repleti sunt numine filij, & chrismate spiritus sancti, iuxta illud Dauidici hymni. Verbo domini cæli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis uirtus eorum. Postea, quæ susceperunt, in alios diffuderunt: vt in alio carmine decantat vates: Cæli enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annuntiat firmamentum. Et iterum: Annuntiauerunt cæli iustitiam eius, & uiderunt omnes populi gloriam eius. Ecce igitur quomodo utrique cæli, & machinæ huius, & spiritualis ædificij tantum influunt, quanto imbuuntur, & replentur à supercælesti uirtute: ut de utrisque cælis decantari possit illud eiusdem diuini vatis. Etenim cæli distillauerunt à facie Dei Sinai, à facie Domini Israël: Distillauerunt utique pluuiam (idest quemcunque influxum) voluntariam uel spontaneam, quia non necessitate aliqua naturali, sed Dei benignitate diffunditur in hæreditatem eius peculiarem, cum ipsius influxus capax fuerit, Non enim charismata spiritualia à Deo per cælos, & angelos, omnes suscipiunt: quamuis gaudeant omnes cõmuni beneficio pluuiarum, quas æternus Pater descendere iubet super iustos & iniustos: potianturq; corpora luce solis, quem oriri facit super bonos, & malos.

Paulus:

Dauid

Idem:
Dauid

Quid habeat homo cum sacramentis

Cap. VIII.

Quamuis summus moderator simplicissimus unicuique sit, & omnipotens: multoties tamen agit nobiscum, angelis, cælis, & aliis conuenientibus medijs intercedentibus, quæ cum utroque symbolum habent. Cæli enim qui duodenario, & septenario distribuuntur, ex ternario quaternarioque deductis, per ternarium de diuinitate: per quaternarium uero de inferiorum rerum natura participant.

CANTICI TERTII

Angeli quoque multa cum Deo , multaque cum homine peregrinante habent communia : ideo sunt mediantes ministri , quousque dabitur ipsi homini ea melior fors , quæ angelico favore non indigeat. His tamen non contentus pientissimus Pater , alia constituit media , quibus nobiscum familiarius ageret. Et hæc sunt sacramenta, & sacrificia, quæ utriusque naturam sapiunt, aut diuina illa analogicè representant. Humana enim sordes diluuntur aqua illa supramundana , quæ Dei filius est , & Dei sapientia , & Dei verbum , quod sustentat , & sanat omnia : & ille quoque qui solus tulit peccata mundi , purgationem peccatorum faciens. Hinc in huius ablutionis signum ordinata est aqua hæc elementaris cuius est abluere corporum inquinamenta, & resignare aquam illam , quæ lauat omnes maculas animæ , & spiritus. Nec enim poterant fundamenta hæc dilui, nisi aqua illa , quæ Dei pietas, clementia, gratia , & misericordia est: adeo ut etiam Hebræorum Theologi confiteri cogantur Messiam expurgare hominem debere per aquam , qui in lege ignea expurgabatur per sanguinem, sic exquirente iustitia , quam non omittens , sed perficiens Christus , venit (ut inquit Iohannes) non in aqua solum, sed in aqua & sanguine . Et cum ultra ablutionem , indigeamus quoque corroborari , ordinatum est oleum liniens , & corroborans : Quod eam conuenientiam habet cum diuino nomine , à quo est omnis uirtus oblectans, & corroborans , ut nomen ipsum dicatur in Canticis oleum effusum. Habetque conuenientiam cum sancto spiritu , qui omnia solidat , necit & limit , ut dicatur chrisma, unctio , & nexus . Et sicut olei simul & carnis pinguedo, fercula omnia condit , & in nutrimentum nostrum roborat , sic huius sancti spiritus pinguedo & chrisma, condit omnia opera nostra: ut tanquam bene cõdita fercula, possint in mēsa summi regis apponi. Sine enim gratia ipsius diffusa in cordibus nostris & conspergēte nos, omnia opera nostra insipida sunt, & nullius nutrimenti. Ideo hoc oleo corroborantur infantes , & à nobis recedentes, & quando quis aliis perficitur rex seu sacerdos , aut episcopus cõstituitur , Et quia natura omnis creata , continuè deficit , continuo indiget cibo , & alimento , hinc aliud sacramentum instituit, panis uidelicet & uini: quæ symbolum habent maximum cum illo, qui panis uiuus , & uitis uera nuncupatur, datus utique in cibum , & potum nostri melioris hominis nutriendi. Habent quoque panis & uinum eã conuenientiam , & symbolum nobiscum: ut nullum sit nobis accommodatius nutrimentum. Restat sacramentum penitentia, quod exhibetur p uerbum representans uerbum illud, cuius uirtute omnia purgantur , & purgatio peccatorum efficitur . Quod uerbum exquiratur etiam in primo sacramento confecto , & uerbo , & elemento : Et si matrimoniũ est sacramentum , illud quoque uerbo conficitur. Habet igitur homo symbolum maximum cum sacramentis: quæ media sunt inter Deum temperantem animas , & hanc temperandam, & cum ipso tandem uniendã. Habet

Theo.
Hebræ.

Iohannes.

Canticis

insuper homo cum eisdem conuentum ex diuina institutione, cum Dei uoluntas non habeat minorem uirtutem, & efficaciam in instituendo de nouo, quam habuerit à principio, quando legem, & ordinem simul & esse indidit rebus. Ea tamen instituit sacramentalia signa, quæ rebus signatis, & suscipientibus conuenirent. Quod uel leniter adumbrauimus, suo loco reseruantur declarare, quomodo homo per hæc sacramenta melior fiat.

Quid habeat homo cum sacrificiis.

Cap. IX.

Non solum autem sacramenta, sed sacrificia quoque tanquam media utrisque symbolica ordinata sunt. Habent enim cum eo cui offeruntur, & cum his qui expiantur symbolum quoddam: sed ad eò occultum, ut ipsum capere nequeant humana ingenia: quamuis omnes confiteantur sacrificia necessari: & ipsa esse intermedia quædam quasi naturalia inter Deum & hominem. Sacrificare enim Deo (inquit Aristoteles) est à natura. huius autem, uel illius sacrificij oblatio, pro hac uel illa expiatione, quæuis ordine naturali conuenientissima sit, tamen à lege instituta est: cū humana ingenia nequeant adinuenire, aut excogitare ea, quæ Deus in particulari exquirat pro nostra expiatione secundum ordinem rerum cælestium cū ipsis expiandis, & sacrificiis expiantibus, ut placatæ reddantur uirtutes cælestes: & sese contineant ab executione punitionis, quam merebantur delicta illa perpetrata. Sanguis enim animalium expurgare uidetur peccatum contractum in carne, & sanguine animalis nostri: iuxta illud Apostoli. Omnia penè mundantur in sanguine. Penè (inquit) quia uasa terrea, & ænea mundabantur aqua. Nec enim ab re, homo qui est omnium uinculum, & omnia continet, & symbolum maximum habet in parte inferiori, in qua & per quam contrahitur initium peccati, cum animalibus expurgabatur per sanguinem animalium immaculatum: quousque offerretur agnus immaculatus, supplens uices omnium, quæ offerebantur. Hic enim tanto perfectius omnium peccata tulit, & expurgauit, quanto ipse est celebrius uinculum omnium creaturarum rationabilium, & irrationabilium, atque insensibilium, & cælestium. Fusus itaque animalium sanguis, suscipiebatur in sancta, simul cum peccatis eorum, pro quibus fundebatur: quousque ueniret ille, qui per proprium sanguinem introiuit semel in sancta, æterna redemptione inuenta.

Aristoteles

Paulus

Quid habeat homo cum uerbis, & orationibus, quæ ipsi suffragantur.

Cap. X.

Quia homo expurgatur, & perficitur, non tantum uerbis expressis in sacramentis, sed etiam in hymnis, orationibus, & quomocumque debite exprimantur: ideo quid etiam habeat homo cum ipsis uerbis, percurrendum est, Sunt. n. uerba media inter loquentem

AAA

CANTICI TERTII

et audientem, deferentia non tantum conceptum, sed uirtutem loquentis, energia quadam in audientes, et suscipientes. Unde immutant nedum audientes, sed multoties alia quæque. Nec enim dixisset Christus, in nomine meo dæmonia eijcient, nisi uirtus quædam esset in nomine illo expresso, super dæmones, et infirmos et huiusmodi. Mouent quoque uerba incantantiū sapienter, et modis suis. Et hoc, aut ex ui insita uerbis, aut uirtute rerum explicatarum per uerba, quæ tãquã uehicula sunt uirtutis rei expressæ, Sunt insup uerba, (maximè Hebræa) signa quædam, et sacramenta rerum cælestium: unde habent uim quasi sacramentorum: et hoc, aut ex uirtute instituentis, aut ex repræsentatione illa sacrorum, sicut de celebrioribus sacramentis dicitur. Et quia Hebraica uerba, tam diuina, quam cælestia, et etiam naturalia, expressius, et mysteriosius repræsentant, ideo iubet Orpheus nõ mutãda esse nomina barbara. i. Hebraica in sacris, si efficaciter operari uolumus. Et ultra efficaciam quam habent uerba, siue ex ui quadam ipsis insita, siue ex diuinis, et sacris, quæ repræsentant, aut undecũque sit, alia quoque reperitur uirtus in orationibus cõplexis, ex ueritate in eis contenta, quæ maximam uim imprimendi, immutandi, ac stabilic̃di habet, adeo ut exagitata magis splendeat, impugnata magis firmetur, et consolidetur. Quæ ueritas non est in uerbis simplicibus, et incomplexis, sed in enuntiationibus: in quibus aliquid affirmatur, uel negatur. Ex istis igitur orationibus ueris, et sacris, quas mente, sensu uel interiori proferimus, magnam uim comparamus. Id potissimè, quando sunt directæ in Deum, ad quem applicantes, mouent ipsum, ut in nos dirigat uerba eius fauente numine plena, per radium diuinum, quo (testè Dionysio) loquitur nobis: sed adeo occultè, ut pauci percipiant. Percipiebat autem ille qui dixit. Audiam quid loquatur in me Dominus Deus. Nunquam igitur redeunt uacue orationes Deo oblata, et decantati hymni: dummodo non emittamus uerba illa sensu uacua ore tantũmodo, et non corde prolata, in ærem citò resoluenda: sed si dirigamus ea pleno sensu, et efficaci mente in ipsum Deum, sicut dirigitur sagitta extento arcu, à potenti manu.

CHRISTVS.

Orpheus

Dionys.

Dauid

De conuenientia omnium rerum cum homine benè cordato , ut possit in cunctis operari , & omnibus iubere. Tonus quartus.

E conuenientia quadam occulta rerum inter se , undè altera in alteram mirabiliter operatur. Caput. I.

Quæ conueniunt inter se multo scèlicius congregiuntur in homine , qui est perfectissimum omnium uinculum , & præ omnibus diuinitate suffultus. Cap. II.

Quod uates efficiatur homo benè cordatus , aliquando multiplici suffragio inferiorum. Cap. III.

Quis & undè efficiatur uerus uates. Cap. IIII.

Apologeticum pro uaticinio. Cap. V.

Omnia ad se deducunt homines bene cordati. Cap. VI.

Homines suo loco positi & concinni, facile rebus omnibus dominantur. C. VII.

Vnde sit hæc uis dominandi, quomodo perdita, & quomodo restituta. C. VIII.

Varia & mira operandi, atque dominandi conditio. Cap. IX.

Quæ sint naturalia opera, quæ falsa, & quæ uera miracula, & quæ legitima dominandi uis. Cap. X.

Homo bene cordatus exauditur ad uota de quacunque re petierit. Cap. XI.

Solus homo bene cordatus cum Deo uiuit lætus. Cap. XII.

CANTICI TERTII

DE CONVENIENTIA QVADAM OCCULTA rerum inter se, undè altera in alteram mirabiliter operatur.
Caput primum.

Trifme.

Xuperantissimus opifex Deus finxit (ut Trismegistus ait) duas sui imagines, mundum uidelicet atq; hominè, in quorū altero luderet, in altero uerò deliciis frueretur. In mūdo nā que ludit miris quibusdā operationibus, non qualitatiua tantam, aut elementari, uel sydereā uirtute: sed ui quadam ingeniis hominum occulta, nisi quatenus ipse amicis suis manife-

stare dignatur. Omnibus etenim notum est, uirtutē quandam magneti inesse, qua ferrum attrahat: & electro atq; balagio, ut cōfricatione calefacta paleam deducant. Sed undè, aut quæ sit, adhuc nemo ex his prodidit, qui de rerū proprietate ingentia uolumina complent. Sic nec undè habeat Aetites, at scetum mulierum, & plantarū superposita corroboret, & supposita trahat. Nec undè iaspis sanguinem comprimat, & Echneis quæ (& remora dicitur) nauē sistat. Nec undè corallus appensus aliquid lætitiæ operetur in homine, & uim cōferat hiacynthus optimus comcs peragrantium. Nec undè rheu barbarū (quod Arabes rauend uocant) choleram ab humano corpore expellat: & medicinalia multa humores diuersissimos detrahant, & depellant: atq; huiusmodi multa, de quibus lo- gum esset per singula discutere. Animalia quoq; multa uidemus ex ui quadā ip- sis insita, præstigiōsa, atq; fatidica, Gallus cantu horas solertissimè indicat, & alis apertis leonē fugat. Aues etiam cōplures cantu, & garritu, & muscæ acri pūctura pluuiā futuram denūtiat: & Delphines tēpestatē crebris saltibus sup- aquā præcurrūt. Et (ut particularia perstringamus) galli gallinacei (ut Cicero scribit) apud Thebaidam canēdo totis noctibus Bæoniis illam aduersus Lacedæ- monios præfagiēre uictōriam. Vndè augures interpretati sunt auē illam uictā silere, canere autē si uicerit. Maximū quoq; portētū Spartiatis ostendit simia, quam rex Molossorum in deliciis habebat. Hæc enim cum illi à Ioue Dodoneo petiissent de uictōria sciscitantes, legati que id in quo inierant sortes collocas- sent, sortes ipsas, & cætera, quæ ad sortem parata erant, disturbauit aliud ab alio dissipans. Tum ea, quæ præposita erat oraculo, sacerdos dixisse fer- tur: De salute esse Lacedæmonii non de uictōria cogitandum. Chamæleon- tis iecur (ut Democritus attestatur) summis tegulis exustum imbres & tonitrua excitat. Ligurus (ut comprobatum est) præstigiōsa uelamina ab oculis au- fert. Longum esset retexere omnia præfagia, quæ ex auibus didicere Phry- gij, Pysidæ, Cilices, Arabes, Umbri, Tusci, & alij populi, qui auguria se- cuti sunt. Et quamuis eos Panætius & Carneades irrideant, cum sæpenumero fallāt hæc auspicia: quos sequitur Cicero post multa exēpla adducta de diuina- tione per aues, & animalium exta. Id tamē sæpius comprobatū fuit: Et quod plus

Cicero

Augures

Democ.

Panæt.
Carne.

est, aliquas aues à dextera uaticinari, ut coruus: aliquas à sinistra, ut cornix. Insuper & inanimata aliqua prognosticari uisa sunt. Nonne obscurata astra, & aer, atque terra mota, & lapides scissi, tristitiam quandam prætulere in morte Christi omnium rerum Domini? Quod etiam aliàs factū legimus in morte quorundam regum. Sol enim multimodè præfagit: aliquādo enim luxisse uisus est, utpote Cæsaris casum, ut Poëta scribit. Sol tibi signa dabit, solem quis dicere falsum Audeat? Ille etiam cæcos instare tumulus Sæpe monet, fraudem, & operata tumescere bella. Ille etiam extincto miseratus Cæsare Romam, Cum caput obscura nitidum ferragine textit. Et de inferioribus elementis alius uates decantat dicens. Atque etiam uentos præmonstrat sæpe futuros Inflatum mare, cum subitò, penitusq; tumescit, Saxaque curua salis niueo spumata liquore & c. quæ ibi dicuntur. Strages quoq; multas Romanorum prænuntiavit fluuius tinctus sanguine, imber que lapidū, sanguinis, interdum etiam lactis, ut Cicero testatur. Bellaque & perniciosas seditiones præcessit maxima terræ motuum cōflictatio. Et his temporibus expugnationem Bizantij terræ motus indicauit: nouissimè autē Venetis bellum, Bononiensibus stragem, multisque regionibus horrendos casus. Summa quoque Veritas terrificum diem uniuersalis examinis prænuntiandum testatur à terræ motibus magnis, qui erūt per loca, simul & ab aliis insuetis, mirisque portentis: undè comprobatur terræ motus educi, sicut & uenti de thesauris Dei. Sed isti sæpius ad utilitatem hominum, illi autem ad eos cōmonendos de malis euentibus, ut rectè sentit Pythagoras: quamuis plerique philosophætes dicant eos procedere à causa naturali. Sed cum hæc non sit, ipsam adinuenire nequeunt. Undè per multa uagati sunt. Anaxagoras enim terræ motus causam ætherem dixit: Empedocles ignem: Democritus & Thales Milesius aquam: Aristoteles, Theophrastus, & Albertus uentū, uel uaporem subterraneum: Asclepiades casum, uel ruinam: Sic Possidonius, Metrodorus, Callisthenes, Parcas, Seneca, & alij in diuersa distracti, nunquam adinuenērūt causam illius effectus: qui est à summo Moderatore, aut imediato iussu, uel piussos ministros, siue ui quadam rebus infusa, & in effectum pro libito explicanda, ad strages prænuntiandas, quæ cōmuniter terræ motum subsequuntur: ut etiam Aristoteles fatetur in Meteoris. Est etiam uis ista præfaga aliis rebus insita. Nam bellum Marsicum præuentum fuit sudore, & sanguine simulachrorum, & uocibus. Agri autē Priuernatis labe, præcessit fremitus auditus de cælo, & animaduersi globi, Lunæ tres, & faces in nocte uisæ. Ierosolymæ cladem præiuere gladij furentes in cælo, strepitus portarum templi nullo uiso mouente, & multa alia prodigia. Et nostra hac tempestate in agro Mutinensi ante ciuitatis ipsius nouissimam dedicationem & ante bella in regione illa peracta uisi fuerunt à quamplurimis fide dignis globi inter se certantes. Non equidem uolumine immenso exempla complecteretur si omnia adducantur, quæ præfensione quadam multos euentus præuenerunt: sed hæc pauca dicta sint: ut intelligatur rerum conuētus: & mutua in

Virgilius

Cicero.

CHRISTVS.

Pythag.

Quæ sit
causa ter
ræ motus

Aristote.

CANTICI TERTII

alterutrum dispositio, & operatio per rerum cōcentum, quem Græci sympathiā uocāt: & inde discantur hæc omnia perfectiore modo esse in homine, qui est omnium uinculum, & omnia complectitur.

Quæ conueniunt inter se, multo felicius congregiuntur in homine,
qui est perfectissimum omnium uinculum, & præ omnibus diuinitate suffultus.

Cap. II.

Xmutua correspondentia rerum (ut explicauimus) altera in alteram mirabili quadam, & occulta uirtute operatur. Ideo non mirum si homo cum habeat omnium & simulachrum, & symbolū, in omnibus operari possit. Quod quidem efficit, dummodo suo debito temperamento gaudeat: & sibi ipsi præsideat: ut merito dominari inter cetera possit. Nā homini sibi ipsi bene præsidenti adest, & inest Deus omnia operans: ut non modo Paulus, & nostræ literæ, sed externi sapientes asserunt. Id enim docet Plato in Ione: & in Parmenide: Mercurius in Pymædro, & Xistus Pythagoricus, qui dicit hominem Dei templum, Deum autem hospitem. Quod & Poëta his decantat carminibus. Est Deus in nobis, sunt & commercia cæli: Sedibus æthereis spiritus ille uenit. Ipse nanque Deus in animas sanctas se trāsfert: prophetas, & amicos suos constituit potentes in opere, & sermone. Quod persentiens Paulus aiebat. Omnia possum in eo, qui me cōfortat. Deus enim est animus nobis, tota uirtus, sine qua (ut ipsemet perhibet) nihil facere possumus.

Paulus
Plato.
Mercur.
Xistus.

Paulus
Aristote.

Mercur.
Cicero.

Trifone.

Quod & Aristoteles fatetur in Meteoris: & in fine Ethicorum, dicens nullam esse uirtutem, siue naturalem, siue moralem, nisi per Deum. Et in secretioribus dogmatibus astruit intellectum bonum, & sanum posse in naturæ secreta: dummodo adsit diuinæ uirtutis influentia, aliās nequaquā. Quā influentiam tātō copiosius suscipimus, quātō magis absolui mur ab impedimētis aggrauātis carnis, & terrenarū occupationū, atq; ambitionis, & animi in proximū, uel in quācūq; rem indebitè agitati: ut nō modo habemus ex nostris dogmatibus, sed etiam Mercur. & Cicero attestantur. Hic enim in suo de Diuinatione ait. Nec aliquando animus hominis diuinat, nisi cum ita solutus est, ut ei planè nihil sit cū corpore, aut parū. Ille autē ad Tatiū inquit: Despiciant utiq; cū corpora, tū etiam corporea omnia: & ad unū solū ferantur: si mentē, atq; Deū consequi uoluerint. Impossibile est enim dō fili utrisq; simul intēdere, mortalibus, atq; diuinis. Quanto nanq; magis animale uitam relinquimus & humanam: tanto magis uiuimus angelos, aut Deum: Quibus coniuncti, & in propriam atq; meliorem sortem restituti, in omnia possumus, omnibus dominantes. Et hic est honor, in quo cum esset homo antè peccatum, non intellexit: sed concupiscentiæ obsequens, similis effectus est iumentis insipientibus: & ex domino (ut Trifone ait) seruus miserimus euasit. Iterū itaque subuectus per uirtutem, & per sui ipsius uictoriā ad pristinam dignitatē restitutus, illud sibi dominiū comparat, de quo scriptum est.

Omnia subiecisti sub pedibus eius. Hoc autem dominium acquirēdum est eo ordine, quo ab initio statuit summus moderator dicens. Fructificate, & multiplicae, & replete terram, & summittite eam, & dominamini. Fructificate uidelicet in operibus bonis, multo que fructu abundetis: ut replete possitis etiam terrenum corpus, per redundantiam quandam, deducendo uidelicet hominem animale in seruitutem, & quoad possit in naturā spiritus: & tunc dominabimini piscibus maris, uolucris cœli, & bestiis terræ: quæ quidem cum tria elementa inhabitent, cætera quoque hominis ditioni subiecta restantur. Sed ut altius conscendamus, per uolucres cœlorum, omnes hospites intelligi possunt: per pisces, & bestias terræ, omnes aqueæ & terreæ uirtutes: sub quibus etiam infernæ continentur. Retento itaque Deo, & eius gratia in nobis seruata, & bonis operibus replendo totum hominem diuinitate, restituti que in pristinum, & in nobis constitutum gradum, omnium rerum facillè adipiscemur dominium: Sed ad particularia deueniamus.

Psalms.
Genes.

Quòd uates efficiatur homo bene cordatus aliquando multiplici
suffragio inferiorum.

Cap. III.

Efficitur multoties homo sibi ipsi præsidens, confors diuine mentis ut futura pgnosticetur: quod propriū Dei est iuxta illud Isaia: Annuntiate nobis quæ uentura sunt, & dicemus, quia dñs estis uos. Cui Petrus adstipulatur dicens. Non enim uoluntate humana allata est aliquādo propheta: sed spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines. Fatentur hoc & Stoici, quos sequitur Cicero primò de Diuinatione dicens. Præfensionem futurorum tantummodo Diis competere: quia nō est de futuris contingentibus aliqua determinata ueritas, puro uidelicet mortali iudicio: quibus consentiens Ptolemæus inquit in Fructu. Soli numine afflati prædicunt particularia. Fuisse autē multos uates, & multas ueras præfensiones (ut nostros omitamus) testatur Cratippus, qui summis Peripateticis Cicero teste par habitus est. Testatur & Zeno, & multi qui ab eo profecti sunt cum ucteri academia. Sed ante eos Pythagoras, hos etiam secuti Stoici itidem asserunt. Calanus enim Indus Alexandri mortem, & Magi Asiatici ipsum Alexandrum natum Asiæ perniciem prædixerunt. Socrates diuinatus est mortem imminere Critoni in tertiam lucem, Sacerdos Diotima, fatidica mulier pestem prædixit. Anaximander Lacedæmoniis terræ motum annuntiauit instantem: & ut urbem & tectū relinquerent admonuit. Quæ tota corrui, & è monte Taygeto extrema pars quasi puppis euulsa est. Epimenides Cretenſis uir diuinus, decem annos ante bellum Persicum oraculo monitus peruenit Athenas: & sacrificia quædam oraculo ædita fecit: Atheniensibus que formidantibus Persicā classem, prædixit decēnio Persas non uenturos, & postq̄ uenerint infecta re discessuros. Quid referā uaticinia Cassandræ, Heleni, Chalcantis, Amphid-

Isaias.

Petrus.

Stoici
Cicero.

Ptolem.

Zeno.

Pythag.
Quorūdam
prælagia.

Epime.

Vates di-
uersi.

CANTICI TERTII

rai, Tiresiæ, Mopsi, Amphilocho, Polybii Corinthi, Druidum Gallorum, Magorum Persarum, Chaldæorum, atque Memphiticorum uates, Sybillarum, & aliorum oracula repetere uolumine nequaquam posset quorum aliquos audiui, & comprobavi uera prædixisse. Sed ab innumerabilium memoria abstinentes, unde ueniat hæc præsentio, uideamus. Est enim quoddam diuinandi genus, quod arte & experientia fit in uariis rebus agendis. In republica Atheniensi orientem tyrannidem Solon multo ante prospexit, & de Cesare Cato præsaga mente dicebat:

Solon Cato. *Cauete à puero malè præcincto. Et huiusmodi innumerabilia possent adduci exempla. In domesticis quoque rebus, & naturales euentus sapientes multi uaticinati sunt. Pherocides Pythagoræ magister cum uidisset haustam aquam de iugi puteo, terræ motum uenturum prædixit. Thales Milesius, ut obiurgatores cominceret, & quid philosophus facere posset, ostenderet, omnem oleam, antequam floresceret, in agro Milesio comit, animaduertens docta naturæ coniectura olei ubertatem fore. Quod euenit, reportauitque commodum pecuniæ, non pecuniæ gratia, sed in obiurgatorum inuidiam. Multa medici, agricolæ & nauæ, unusquisque sua arte, & probabilibus signis præsentunt, quæ tanquam omnibus notissima posthabemus. Et quia præsentienda non modica ueniunt ab his, qui præsentunt: quæ prudentia, & arte præuideri nequeunt: ideo uates, aut Deum consulere antiquis quamplurimis gentilibus, Barbaris, Græcis & Romanis, sed potissimum Hebræis cura diligentissima fuit. Athenienses semper publicis consiliis diuinorum quosdam sacerdotes (quos Mantes appellabant) adhibuerunt. Lacedæmonij regibus suis augurem assessorem dederunt, & publico interesse consilio uolere. Idem de rebus uatoribus semper aut Delphicum oraculum, aut Ammonem, aut Dodonam consulebant. Romani in arduis rebus senatus, decem uiros ad libros sybillinos ire iuebant. Hebræorum reges, uates ipsorum, qui uigebant quamplurimi semper adhibere consueuerant: & si ipsi uates erant, Deum ipsum immediatè consulebant: ut de Dauid sæpius legimus. Sed ij diuini multigeni fuerunt. Erant enim Astronomi, qui diuinabant per cælorum aspectus: Augures, qui aues influxu aut cælorum, aut eorum, qui ipsis præsentent deductas obseruabant. Aruspices uel extipices, qui per spectis extis futura prædicebant. Pyromantici qui per ignem, Hydromantici per aquam. Geomantici punctis, uel casu primo proiectis, uel ui quadam brachio, aut manu deducta, ut antiqui facere consueuerant, ex quibus figuras cælestes arte componebant, per quas diuinarent. Necromantici uero (qui & Magi uulgo dicuntur) immundas intelligentias aduocabant, à quibus rerum euentus sciscitarentur. Sed ij bifariam processerunt. Alij enim nefandissimi (& hac tempestate) immundis intelligentiis se summittentes sacrificant, duplicis immanissimi sceleris rei: quoniam idololatriam committunt: & quia uilissimis se uiliores exhibent: nobilem, & excellentem naturam ipsorum pessundantes. Alij autem uirtute quadam, maximè diuinorum nominum, ipsos aduocant, & cogunt, ut indicent quæ à secretis, superiorum moderatorum suscepe*

Athen. Laced. Roma. Hebræi. Dauid. Aruspic. Pyromã. Hydro. Geomã. Necrom.

runt. Sed utriusque pluries falluntur, quia nihil sciunt demones de futuris euentibus, quæ à summo moderatore disponuntur: nisi quatenus proclamatum, & divulgatum est in cœlesti, imò extra cœlestem curiam, antequam res effectui demandentur. Et ab his quoque aliquando mouentur aues, & extra animalium, aqua, ignis, manus ad puncta conducenda, & huiusmodi. Aliquando etiam spiritus humanus ab ipsis malis spiritibus exagitur. Et ij omnes, aut per astra ab angelis circūuoluta, aut per inferiora instrumenta ab immundis deducta spiritibus diuinant. Sunt etiam qui naturam ducem sequentes, ex hominum lineamentis prognosticentur. Qui enim ex signis, quæ Deus (authore Iob) posuit in manibus hominum, ut inde noscat unusquisque opera sua, auspicantur, Chiromantici dicuntur. Qui autem ex faciei hilo, & colore diiudicant Physiognomi nuncupantur. In manibus enim & facie hominum quasi in libro quodam legunt nonnulli, sagacissimo ingenio, & docta experientia præditi euentus mores, & gesta ipsorum. Sed in fronte secretiores Theologi legere profitentur omnia hominum initia, progressus, & fines. Quod & si est, paucissimis tamen inuenitur concessum. Ideo multitudini, & plebi dixit Christus. Nolite iudicare secundum faciem. Multi sunt alij diuinandi modi, per inferiores causas, uel signa: sed omnes reducuntur ad descripta primaria genera. His autem omisissis: qui sint ueri uates uideamus.

Iob.
Chirom.
Physo.

CHR I
STVS,

Quis & undè efficiatur uerus uates.

Cap. IIII.

EST uaticinium profectò legitimum & uerum semper (ut diximus) à Deo, & superiorum fauore procedens, & hoc multigenū. Aliquando enim efficitur per somnium: Aliquoties per eam uisionem, quæ est inter somnum & uigiliam: Et aliquando furore, & spiritus agitatione. Qui omnes modi cōueniūt in uno genere diuinandi, quod Hebræi **חִבְרוֹת** bat chol, id est filiam uocis nuncupant, quam nos echo dicimus, id est reflexionem uocis. Sunt enim hæc quædam reflexiones diuinæ, & propheticæ uocis. Diuinant autem alij per claram uisionem, quam habet depurata mēs. Alij uerò quatenus suscipiunt à uiua, & uera uoce. Quæ omnia genera in sacris eloquijs expressa conspiciamus. De somnio enim inquit Matth. eus. Apparuit angelus Domini in somnis Ioseph, indicans uidelicet quid de coniuge, & de puero sibi faciendum erat. Somnium quoque uidit Pharaos, & Nabucdonosor: Ille autem de ciborum opulentia, & penuria imminente: hic uerò de mysteriosissima regnorum successione: Et ille Ioseph, hic autem Daniele habuit suarum uisionum ueridicum interpretem, nequaquam digni, ut cognoscerent mysteria, quæ ipsis regio stemmae decoratis ostensa erant. De quo etiam somno Iob loquitur dicens. In horrore uisionis nocturnæ, aut uisionum noctis, quando cadit sopor super homines, terror uocauit me: & cætera quæ sequuntur, quibus docet qualis sit uisio somni. De ea autem quæ inter somnum & uigiliam occurrit uisione, nec sopitis nec occupati sensibus loquitur Ambrosius, dicens de seipso. Cum Domi-

Hebræi:

Matth.
Ioseph.
Pharao.
Nabuc.

Iob,

AAA V.

CANTICI TERTII

*nus dedisset mihi, ut ieiunantium & orantium participem me faceret, ita me som-
 nus aggressus est: ut nec uigilans apertè, nec dormiens integrè uiderer: apertis ta-
 men oculis uidi duos iuuenes ephebos, nestibus candidissimis, id est collobio, &
 pallio indutos. Hi enim Geruasius & Probasius erant, passi pro Christi nomi-
 ne, ut longa serie profectitur. Idem contigit Luciano presbytero quando appa-
 ruit ei Gamaliel indicans de corpore suo, filiorum, & beati Stephani proto-
 martyris. Et quamuis legatur in hac, quam habemus præ manibus exaratione,
 ipsum plenè tunc uigilasse, id uisio scriptorum euenisse opinor: cum ordo uisio-
 nis sic exquirat, ut existenti in lecto uisio occurrat, aut dormienti, aut non plenè
 uigilanti. Si autem id alicui contingit in plena uigilia existenti, hoc fit aut in o-
 ratione, aut aliqua meliori dispositione, quam quiescenti in lecto, soporìque sta-
 tim cessuro. Vaticinium autem per furorem, & gentilibus, & diuinis nostris ua-
 tibus contigisse legimus. Democritus asserit nonnullos furore decantasse ea,
 quæ nec eorum natura, nec ars docuerat. Nec quidem aliquos magno opinaba-
 tar ingenio præditos, nisi qui furore quodam perciti erant. Meminit Plato de
 Tymnico Chalcidio, qui nullum poëma memoria dignum composuerat: sed ali-
 quando furore quodam arreptus, bymnum quendam in Apollinem omnium pul-
 cherrimum confinxit: ut diuinum, potius quam humanum opus fuisse cõiciatur.
 Et in Phædro docet, poëticas fores frustra absque furore pulsari. Quem furo-
 rem Græci Mantiam uocant à Mantone Mantuæ conditricè: quamuis Mantia
 pro omni genere inferioris diuinationis sæpius accipiat. Ipsum autem furorè
 diffiniens ait. Furor est abstractio, alienatio, & nexus: Abstractio quippe, &
 alienatio ab umbris istis, & imaginibus: quibus corporei excitantur, & sæpius
 decipiuntur sensus. Nexus quoniam ab animali homine alieni, numinibusq; adhæ-
 rentes, multa ab eis suscipiunt, quæ ingenio & uiribus nenari nequeunt. Vidè
 Dicearchus Peripateticus cum de diuinatione tractaret, somnium & furorem
 comprobat. Nec Aristoteles dissentit, ut ex problematibus colligimus. Omitam
 plerosque philosophos, & poëtas, qui de huiusmodi multoties docuerunt: & ue-
 niemus ad sacra eloquia, quæ etiam de furore sub nomine spiritus pertractant:
 ut illud, de quo in primo uolumine Regum legitur. Et insiluit spiritus Domini in
 Saul, & prophetauit in medio eorum, & mutatus in uirum alterum annunera-
 tus est inter prophetas, mirante & acclamante populo. Num & Saul inter pro-
 phetas? Hæc autem mutatio à spiritu Domini fuit eum arripiente, qui est uerus
 furor arripens aliquando hominem, etiam peccatis obnoxium, legitima interce-
 dente causa: ut de Caipha inquit Euangelista: Et prophetauit, cum esset pon-
 tifex anni illius. Sic multi poëta, aut studij amore, aut uirtute aliqua referti, uel
 bona aliqua ratione Deo cognita, furore repleti aliquando occulta prodiderunt,
 & aliquando uaricinati sunt. De quo furore, & somno meminit Cicero in libro
 de diuinatione dicens. Est aliud diuinandi genus in his, qui non ratione, aut con-
 iectura aliqua obseruatis ac notatis signis: sed concitatione quadam animi, aut*

*soluto liberoque motu futura presentunt. Quod & somniantibus sæpius contin-
git, & nonnunquam uaticinantibus per furorem: ut Bacchus Bæotius, & Epi-
menides Cois, & Sibylla Erythrea Troianis. Sed fallitur Cicero de Sybilla,
quia ipsius diuinandi genus: nec cum somnio, nec cum furore conuenit. Est enim
influxus quidam particularis in eis: de quo in presenti fari non licet. Sequitur
Cicero: Inest nanque animi præfagatio extrinsecus iniecta, atque inclusa diuini-
tus. Ea si exarsit acrius, furor appellatur, cum à corpore abstractus animus, di-
uino furore concitatur, ut Democritus & Plato asserunt. Quem furorem sequi-
tur excessus quidam mentis, & extasis, ut de Plotino scribit Porphyrius: Qui
sæpe soluebatur à corpore, uultumque mutabat, undè tunc mira quædam inue-
niebat, quæ scriberet: quibus miraculis se quater interfuisse asserit Porphyrius.
Seipsum uerò, cum ageret octauum & sexagesimum ætatis annu à numine cor-
reptum semel inter contemplandum affirmat. Sed antè hos multis amicus idem fe-
cisse Heraclitum, & Democritum legimus: qui eam ob causam solitudine dele-
ctabantur. Quorum alter uehementia studij subtristis: Alter uerò super omnia
inferiora euectus, ridebat de singulis: undè ab Abderitis (ut Hippocrates scri-
bit) fatuus iudicabatur. Qua extatica delectatione correpti Pythagoras, &
Zoroastres, prior decem, alter autem uiginti annis latuit. Harmonij Clazome-
nij anima euagari solita erat relicto corpore (ut aiebat) non tamen relicta à cor-
pore, ut rei ueritas est. Meminit etiam Rabbi Semtoph benfalchiera Aristotelè
testari in libro de Bdelio, suam propriam animam sensibilibus excussis subuectã
ad contemplationem rerum altissimarum. Legimus etiam Diomedem Syracusa-
num geometricis figuris intentum, tumultuosum excidium pereuntis patriæ, &
imminentem super caput hostem non sensisse. Quod contingit aut nimia intentio
Speculantis, aut ob strenuas hominis uirtutes, ut de Cornelio sacerdote castissi-
mo scripsit Aulus Gellius, qui Patauij, eo tempore quo Cæsar & Pompeius in
Thessalia conflictabant mente subuectus, tempus, ordinem, & exitum pugnæ
prospexit. Socrates (ut Plato scribit) à solis ortu usque ad solem alterum orien-
tem, sine cibo, sine que se sensu, & corporis motu, ore & oculis in eundem locum
directis, cogitabundus, abstractus, à corpore stabat. Plato cum frequenter con-
templationis intentione longè secessisset à corpore, tandem in eadem ipsa abstra-
ctione, à corporeis uinculis omnino discessit. Eius discipulus Xenocrates singulis
diebus per integram horam abstrabebatur à corpore. Et quod philosophis con-
tingebat ui intensissimæ speculationis, multo fœlicius effecerunt uiri & mulie-
res euangelici uirtute Sancti spiritus, in eorum multis copiosissimè diffusi, & eo
amplius, quo magis expiati adinueniebantur. Franciscus (ut à nostris exordiar)
suspendebatur multoties tanto mentis excessu, ut extra semetipsum raptus, &
ultra humanum sensum aliquid sentiens, quid circa se ageretur exterius, omni-
no nesciret. Per burgum enim sancti sepulchri tranſiens, ad eò in seipsum erat
collectus, imò Deo coniunctus, ut nec locum uiderit, nec multa quæ circa eum ex-*

Bacchus
Epimen.
Sibylla
Cicero.

Democr.
Plato.
Plotinus
Porphy.

Heraclit.
Democr.

Hippoc.
Pythag.
Zoroa.
Harmon.

Semtoph
Aristote.

Diome.

Cornel.

Aul. Ge.

Socrates.
Plato.

Idem.

Xenoc.

Franci.

CANTICI TERTII

- Augusti. hibuere Burgenses illi, cognouerit. Augustinus cum meditationi intenderet, mul-
 lierem quæ ipsum adierat consultura dum loqueretur, non sensit. Vnde inconsul-
 ta abiit, antistiti aliquantulum indignata, credens se à tanto viro contemptã. Sed
 postera die suscipiens benignum responsum, non neglectam sed non animadu-
 sam se fuisse cognouit.
- Thom. Maria. Magdal. Maria. Aegypt. Clara. Thomas aquinas (ut fertur) sublimioribus intentus, men-
 te simul cum corpore à terra per cubitum eleuari uisus est. Maria Magdalena
 à bono magistro instructa & suffulta, in solitudine Massiliensi degens, statis ho-
 ris angelorum ministerio in sublime attolli solebat. Quã secuta illa Maria Ae-
 gyptiaca, à pristina mollitie eremi asperitate expurgata, inter precandum cubi-
 tali altitud. ne sublimis à terra pendere uisa est. Clara Assisiã à cœna Domi-
 ni iacens usque ad resurrectionis diem, crucis trophæum altius contemplans, dũ
 reuersa est, uisa sibi fuit nec horam quidem acq̄uuisse. Quod comprobauit in
 altera, nomine & uita consimili, quæ assumpto sacramento in crepusculo eius-
 dem quintæ feriæ, genibus innixa stetit immobilis usque ad diem Dominicũ: quo
 ueluti cũ Christo resurgens, multa mihi enarrauit, quæ uiderat. Innumera huius
 modi adducere possemus exempla, & Panli & posterorum usque ad hæc no-
 stra tempora, quos aut uidi, aut digna relatione cognoui, à furore, imò à sancto
 numine arreptos, eò deductos, quo mens humana suis innixa uiribus pertingere
 nequit. Sed ad aliud diuinandi genus ueniamus, quod fit per claram uisionem.
 Vbi homo (ut Proculus ait) ueritatem epulatus, in puro uiuit splendore, secundũ
 Proculus perfecta undique, stabilitaq; & sincera iniatus pbantasmata, nõ utique hæc ex-
 tracta à sensibus, sed meliora illa sacramenta, quæ propheta in archetypo pro-
 spiciebant, prius tamen expurgati per sacrificia, & aliquo peculiari Dei mune-
 re, interuenientibus etiam uirtutibus, quas Plotinus accommodato nomine pur-
 gatorias uocat. Quibus docet, ut nos ipsos radamus, perpoliamus, & absterga-
 mus, quousque unusquisque se ipsum in statuam speciosam formauerit. Statuam
 (inquam) & imaginem, qua perfectè perfectissimum Opificem referamus. Ef-
 ficiatur enim (inquit) unusquisque pulcher atque Deiformis, si modo sit diuinam
 pulchritudinem inspecturus. Oportet nanque uidentem uiso similit̄ fieri. Et mul-
 ta prosequitur, quæ omnia unico uerbo summa Veritas complectitur dicens.
 CHRIS TVS. Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum uidebunt. In quo Deo omnia uidentur,
 omnia cognoscuntur, plus minusue, prout uisio illa idoneam uidentis dispositionẽ
 exquirat. Et isti sunt ueri uates, qui ea quæ prædicunt in speculo illius æternæ
 lucis uidentes addiscunt. Hinc scriptura de more, oracula à prophetis ædita ui-
 siones uocat, dum ait. Visio Isaiæ, Ieremiæ, Ezechielis, uel cæterorum uatum, &
 ipsi propheta uidentes dicebantur. Sed cum Mosi præ cæteris expositum fue-
 rit lucis plenissimum speculum, ad eò ut facie ad faciem cum Deo loqui diceret-
 tur, ideo scriptura sacra ipsum cæteris prophetis anteponebat: ut habemus in uer-
 bis illis, quæ Iosue (iubente Domino) addidit in calcẽ Deuteronomij dicens: Et
 Iosue. non surrexit propheta in Israël sicut Moses, quem nosceret Dominus facie ad

faciem in omnibus signis, atque portentis, quæ misit per eum facienda in terra Ægypti, Pharaoni, & omnibus seruis eius, & coram uniuerso Israël. Est ultimum uaticiniij genus, quod per articulatam uocem & expressam efficitur, omnium excellentissimum. Hinc Ioannes, qui uox dictus fuit, etiam plusquam propheta à summa Veritate esse perhibetur. Hæc enim uox primo legitur delata fuisse Abrahæ ab angelo de cælo clamante, Abraham Abraham: Qua uoce, & filij liberatio, & benedictio, quæ per semen eius effusa fuit in totum genus humanum, denuntiata est. Ad Mosem quoque pascentem gregem in monte Sina, uox illa diuina intonuit dicens: Mose Mose: cui uocato statim credidit negotium liberandi populum de Ægypto: & legis publicandæ, & scripturæ committendæ. Vox insuper ad Samuelem facta est bis uocans, & dicens: Samuel Samuel, constituens eum sacerdotem, atque directorem & ducem Israëlitiçi populi. Nec prætereundum censeo sacramentum, cur semper uox bis nominatim quospiam inclaimauerit. Id enim factum fuisse sapientes autumant, quia uox semper ad sublimiorem gradum euehit eum, qui uocatur: Inuit igitur bina uox, & gradum in quo erat, & gradum ad quem uocatus conscendit. Ad hoc itaque deueniunt expurgati, & bene cordati uiri, ut spiritus Dei & sancti numinis sepius participes effecti uaticinentur, occulta dignoscant, & futura prædicant, quod solius Dei est, & eorum, quibus Deus se cõmunicare, ac familiarem præbere statuit. Quod minime præstat, nisi bene expiatis & compositis uiris.

Ioan.

Abrahâ,

Mose,

Samuel

Apologeticum pro uaticinio.

Cap. V.

ET quamuis omnibus pateat fuisse uates, & uaticinia multa: nihilominus non desunt, qui ea impugnare conentur: hinc rationes eorum breuiter dissoluendas opportunum diiudico. Dicunt enim (ut colligit Cicero secundo de Diuinatione) Cuius est diuinatio fortuitarum, an fatalium rerum? Fortuitarum non, quia earum rerum quæ nihil habent rationis, quare futuræ sint, nõ potest esse præsentio. Sed quid est casus, quid fortuitus euentus, nisi cum sic aliquid cecidit, sic euenit, ut uel non cadere uel aliter cadere potuerit? Quomodo igitur quod temere fit, cæco casu, & uolubilitate fortunæ euenit, præsentiri & prædici potest? Nec rerum fatalium est diuinatio: quia cum necessario eueniant, nihil prodest imò cruciat earum præsentio, si malus euentus futurus sit. Nec præcaueri possunt ea, quæ fatalia sunt. Nec dicitur quidem, omnia leuius casura rebus diuinis procuratis, quia (ut dicunt) cum nihil sit extra fatum, nihil re diuina leuari potest. Concludunt itaque. Si præuideri nihil potest futurum esse eorum quæ casu fiunt, quia esse certa nõ possunt, diuinatio nulla erit. Si autem idcirco possunt præuideri, quia certa sunt, & fatalia: diuinatio nihil proderit. Addunt Chrysippus, Diogenes, & Antipater: Si Diij sunt quorum auspicio (ut dicitur) fit diuinatio, cur ipsi aperte nõ explicat, quæ futura sunt præcauenda, aut amplexanda? id maximè cum dicantur gene-

Cicero

Chrysippus
Diogenes
Antipater

CANTICI TERTII

ri hominum benefici, & amici: nisi existiment nihil interesse hominum scire, aut ignorare quod futurum sit, Et cur tot & tanta hominibus occultant, ut ea quæ sciunt, aut prævident, nihil sint in comparatione eorum quæ latent? Hinc concludere videntur, quod Dij nihil reuelant, sed si aliqua præsentuntur, id fit ingenio, arte, uel casu. Inuebunt quoque aliqui in signa, quæ à cælo dari videntur, hac potissimè freti ratione, quòd uenti, fulmina, tonitrua, stellæ comatæ terræ motus, uapores uisi decertare in aëre, & huiusmodi, naturalia sunt, & non prognosticationes. Cuius rei signum comprobatiuum est fulmen in medium mare proiectum, aut aliò frustra demissum, & quoniam nō semper comatas stellas, & terræ motus sequuntur hi, qui dicuntur eorum euentus, & multa prosequentes contra diuinationem maiorem in modum machinantur, quæ quidem ex se funditus corruunt. Nihilominus ad ea quæ adducta sunt, respondebimus. Est enim

Cicero. (ut ad Ciceronem, & eos qui ipsum sequuntur, me uertam) rerum fortuitarum & fatalium diuination. Et quāuis fortuita nihil uideantur habere rationis, id tamen est in his, quibus hæc eueniunt. Nam in summo moderatore à quo eueniunt,

Aristo. absque ratione non sunt. Omnia enim fortuita à Deo sua disponuntur ratione. Nos autem (ut bene sentit Aristoteles in de bona & mala fortuna) cum non uideamus earum rerum causam, quæ est Deus, attribuimus fortunæ, id est causæ ignotæ. Non igitur eueniunt hæc præter intentionem summi moderantis, uel uti ferrum securis in aquam cadit præter intentionem ligna incidentis. Visa enim

Saul. fuit à casu fors cecidisse super Saul, quando electus fuit in regē, is tamen à Domino fuerat Samueli indicatus rex: & ab eo qui indicauerat dispositæ fuere sortes, ut caderent super Saul, quæ non intelligentibus ipsius Dei dispositionem, à casu cecidisse uisæ sunt, Sic in multis contingit, ut iudicentur fortuita, quæ à diuino decreto summa ratione procedunt. Et hæc in Deo prouisiones diuinæ dicuntur: quæ si per cælos disponuntur, fatalium nomen assumunt: in his autem quibus occurrunt fortuiti iudicantur euentus. Et horum uaticinia sæpius præmittuntur, ut cognoscant mortales quoniam huiusmodi à Deo prævidentur & destinantur: undè sese disponant ad ipsos influxus benè suscipiendos, & grati sint tribuenti. Aliquando uerò ea serie disponuntur res, ut euentus illarum sint in dispositione recipientis, sicuti est gratia benè operantis, & fauor multiplex. Quæ etiam sub conditione promittuntur, ut sæpius in scriptura sacra summus moderator repetit dicens. Si audieritis me, si hæc, uel illa feceritis, munificus ero remunerator. Et quamuis cognoscat summus moderator quid homo facturus sit, non tamen in præteritum transit uisio: ut ex illa iam habita & decursa, res infallibili euentu succedat. Quomodo autem idem contingens euentus, in Deo sit infallibilis prouidentia, & in cælis fatum (sicuti Plato benè sentit) id penitus difficillimorum est. Et quamuis hæc uideamus, & cōprobemus, quomodo tamē cōueniant, adhuc declarauit nemo. Aliquod tamen exemplum præbere possumus, quo ad huiusce rei explicatum perducamur. Currit fluuius Dei iussu semp-

terno, & indefectibili lapsu transit per varias regiones in omnium incolarum beneficium: Suscipere curat aliquis aquæ profluuium, admittendo quantum ei sufficiat ad irrigandos agros, Alius munus aggeribus nihil aquæ admittit in beneficium, aut maleficium. Alius uerò sua ignauia nullis extructis aggeribus, tota permittit prædia suffocari, & sata omnia opprimi. Est itaque fluminis cursus à Dei prouidentia, & inuariabili iussu, uel à cælorum ordine, siue fato: beneficium autem, uel maleficium est contingens, pro industria, uel ignauia suscipientis. Si autem de inundatione illa uaticinaretur quispiam, forsitan incolarum aliquis melius munisset aggera ad maleficium euitandum, & alius se disposuisset ad copiosius beneficium suscipiendum. Ecce igitur quomodo releuatur ea quæ fatalia sunt, sed (ut more nostro loquamur) ea quæ ab infallibili Dei prouidentia deueniunt. Ad Chrysippum uerò, & collegas dicemus. Deos id est Angelos summi moderatoris iussu aliqua nobis reuelare, ut & Principis decus, & nostra merita exigunt. Et ex his oraculo declaratis, alia pleraque consimilia uenari possumus, quia semel (inquit Iob) loquitur Deus, in eadem causa uidelicet, ad cuius unici sermonis metas, in consimilibus nostra opera dirigamus. Et hoc est quod inquit uates Amos: Non faciet Dominus uerbum, nisi reuelauerit secretum suum ad seruos suos prophetas, aut expressè uidelicet, aut per consimile. Verum indignis multa occultantur, sicut & multa cognitio rerum à nobis cognoscendarum. Nec decens est, ut Princeps arcana ipsius uulgo reuellet, sed paucis qui sint à secretis, & his fidelissimis: quorum tamen exequutio per tempus populo demadatur. Et tunc omnes cognoscunt ea, quæ inter paucos recondita erant. Et hic est ordo rerum disponendarum, nõ quidem in maleficium, sed beneficium totius Reip. Quòd autem negant effectus aliquos cælestes signa esse futuri cœtus, nihil est: cū aliqui effectus sint naturales, aliqui immediato Dei iussu eueniāt. Qui igitur naturales sunt, signa nõ sunt: sed quæ à Deo demadantur ad terrēdos, uel puniēdos populos: ut prodigia illa immissa per Moysen in Ægyptios, & similia multa, signa merito dici possunt, & sunt: ex quibus coniectare potest homo rerum exitum. Non itaque adedè angustant adductæ rationes, ut augulus ueri subterfugij (sicut opinabantur arguentes) sit nobis præclusus. Nec miretur quispiam, si obscuræ sint prognosticationes, & interpretibus indigeant, cum nihil quodammodo in rebus naturalibus efficiatur, quin hominis adiumento indigeat. Aurum enim & argentum, cæteraque metalla fodiuntur, & excuantur scoria & luto plena, sed industria humana expurgantur. Uua naturæ præsidio nascitur, & maturcescit: sed eadem marescit nisi diligentia humana collecta, & calcata in uinum exprimat. Grana quoque multo labore demessa, tritulantur, conteruntur, & sæpius præ manibus habentur, antequam panes in cibum conficiantur. Linum innumeras operas (ut ita dicam) exquirat, antequam tela in hominum usus texatur. Et sicut naturæ opera arte complentur, sic & oracula diuina nobis explicanda offeruntur: ut naturæ, & Dei

CHRISTVS.

Amos

CANTICI TERTII

coadiutores effecti, in utroque habeamus unde exercitari possimus. Verum aliquando diuinandum est, ut intelligamus quid diuini uates praesenserint. Unde saepius error contingit, non quidem ex uitio seu defectu uaticinii, quia quae ex ore Dei procedunt non fiunt irrita: sed id fit ex culpa male intelligētis. Nec uaticinium ideo negandum est, quia interpret ignorat, aut errat in interpretando: quia nec medicina neganda est, quamuis medici fallantur in multis. Falluntur & rustici, & nauium gubernatores, quamuis ex comprobatis signis boni habeantur aruspices. Nec deest prudentia, atque ratio reipublicae gubernandae, quamuis Gneus Pompeius, Marcus Cato, Hannibal, & plerique prudentissimi senatores, & praeclarissimi duces aliquando decepti fuerint. Sic quoque euenit in diuinandi arte, quae aut prudentia, aut coniectura, siue spiritus agitatione aut uisione efficitur, ut aliquando fallantur diuinantes: uel quia non bene percipitur quid suggerat spiritus, aut indicet uisio: uel quia aliqua fit mutatio in eo, de quo erat uaticinium: unde oraculi sententia aut mutetur, si in maleficium erat delata: aut si in beneficium, differatur. Ionas etenim diuina uoce percitus Niniuitis cladem futuram in quadragesimum diem nuntiauit, haec tamen Niniuitarum poenitentia, & prophetae oratione (ut supra diximus) dilata est. Prognosticatus est Isaias mortem Ezechieae imminere in crastinum: quae tamen regio fletu usque ad annos quindecim prorogata est. Electus fuit Moses Dei oraculo, ut traduceret populum de Aegypto ad promissam terram: De Aegypto quippe populum eduxit: sed errans in petra, ad statutum locum minime perduxit. Solus Christus erroris expers uaticinium nequaquam irritandum protulit, qui ideo dixit: Caelum & terra transibunt, uerba autem mea non praeteribunt.

Ionas,

Isaias

Moses.

CHRISTVS.

Omnia ad se deducunt homines bene compositi. Cap. VI.

Non mediocri experientia comprobatum est, neruos bene compositos in fidibus, percussis aliis alios resonare. Ostreis quoque & conchylis omnibus contingere, ut cum Luna pariter crescant, pariterque decrescant. Arborea quoque hyemali tempore cum Luna, & Sole simul senescere, & humores demittere, unde opportunè cædi existimantur. Pullulant omnia, & florescunt uere, ac læta solis cursum prosequuntur. Multa quoque huiusmodi fiunt: in quibus deprehenditur rerum connexio, atque correspondentia. Cum igitur homo sit omnium rerum uinculum, bene compositus facile omnia mouet, & ad se trahit, atque deducit: non minus quam magnes ferrum, aut electrum confricatum paleam. Hinc ille, qui est perfectissimum omnium uinculum, & plena concinnitate gaudet, dixit: Cum exaltatus fuero à terra, perfectissimè uidelicet in ligno crucis extensus, & congruens cum omnibus, qui sunt in longitudine, latitudine, sublimi, atque profundo machinae huius mundanae, omnia traham ad meipsum, de cunctis dispositurus ad libitum. Huic qui magis consimilis efficitur, & unitur, tanto maiorem uim attrahendi consequitur, eoque

Idem

magis corroboratur, eam communiens uim, quæ à natura homini insita est trahendi ex symbolo, quod habet cum omnibus. Quod hinc conicitur, quia cum habeat unumquodque animal cibaria sua, alia fœnum, uel hordeum: alia herbas: alia legumina, uel semina: alia carnes, & id genus: homo solus omnibus cibus uescens, ab omnibus uitæ incrementa, & fulcimenta suscipit. Possident item ex animantibus aliqua terram, aliqua mare, aliqua aërem, & digniora cælum. Homo autem omni elemento in sui beneficium utens, uoluptatem & commodum undique trahit. Nec illis contentus, in cælum, imò in ipsum Deum conscendere fatagit, ut nullus sit locus, quem non asciscat in usum, & meritò, ut uera sit sententia summi Principis: Omnis locus, quem calcauerit pes uester, uester erit: Deuter. quousque uidelicet reuertemini ad me, omnia uobiscum deducetes. Et sicut omnia emolumentum afferunt homini bene se habenti cum Deo, dicente Paulo: Paulus. Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum: Sic dissonanti à Deo, omnia in perniciem uergunt, iam uerò filio effecto illius rebellis cui dicitur: Maledicta terra in opere tuo. Ad cuius terræ, quæ est primarium elementum, & fundamentum omnium rerum corporalium, maledictionem, sequitur maledictio rerum omnium, quæ ex ipsa fabricata sunt, aut ipsi inheret. Hinc & hos rebelles abducunt mali & dissoni dæmones, de quibus Porphyrius in de bonis & malis dæmonibus ait. Porphyr. Bonorum corpora in commensuratione consistunt: Sed maleficorum corpora inconcinna sunt: ac affectione passiuæ, locum incolunt terræ uicinum, imò intra ipsam terram. Nullum est malum, quod perpetrare non audeat. Habent omnino uiolentum, & malè sanum morem, desertum uidelicet custodia dæmonum meliorum. Ideoque uehementes, repentinasque insidias plurimum machinantur & moliuntur. Ac dum agunt incursiones, partim latere solent, partim uerò inferre uiolentiam. Quamobrem acutæ, & ueloces sunt passionibus ab eis illatæ. Curationes autem, emendationesque dæmonibus melioribus tardiores sunt. Et postquam multa mala quæ perpetrant cõnumerauit, subinfert. Idem. Omnibus enim rebus sic iniquè, discorditerque factis admodum delectantur. Qui igitur à Deo, à conscientia, & à bonis spiritibus dissoni uiuunt, cum dissonantibus spiritibus cõmercium habentes, dissona, inordinata, & horrentia omnia perpetrant: adeò ut dissonantes sibiipsis cum nullo conueniant: sed omnia dissentientia, & inordinata comprobent. Qui autem sibiipsis conueniunt, & cum Deo, suo loco positi omnia sentiunt ipsis correspondentia, & facillè conducenda: quia (ut ibidem inquit Porphyrius) omne bonum gubernatione facile, æqualèque Idem. est, quia progreditur ab ordine: ex quo sequitur conuentio, tranquillitas, & facilis omnium consensus.

CANTICI TERTII

Homines suo loco positi, & concinni faciliè rebus omnibus dominantur.

Cap. VII.

Elebri fama diuulgatum est (ut sæpe iam diximus) hominem sacratum literarum testimonio prælatum, & constitutum super omnia opera manuum Dei. Quæ dæmonata imitatus Sulmonen. decantat: Sanctius his animal mentisque capacius altæ Deerat adhuc, & quod dominari in cætera posset Natus homo est. Nihilominus plerumque uidemus, & ferè omnem hominum turbam mancipari, potius quàm dominari. Quod euenisse non ambigimus, quia homo rebellis Deo (ut Trismegistus ait) à cõtèplatione Patris, & ab eius cõsortio undè dominandi uim suscipiebat, ad spèram generationis delapsus, seruus miserrimus omnium effectus est. Et (summa ueritate teste) peccans homo seruus efficitur peccati, id est satanæ deducens ad peccatum, aut concupiscentiæ, quæ est ipsius peccati parens. Concupiscentia enim (inquit Iacobus) cum conceperit, parit peccatum. Hinc homini à sua dignitate delapso repugnant omnia, neq; dignantur babere in dominum eum, qui tam uile mancipium iam effectus est. Atq; ipsi obtemperare recusant, quousq; in pristinum bonorem, à quo deciderat, restituatur, & unanimes fiat cum Deo, à quo dominandi uim resumat, sicuti à principio iam acceperat. Tunc uenena, & hostes nõ timebit, tunc feras nõ metuet: sed ipsas terrore cõcutiet, sicuti de Dauid in primo uolumine Regum legimus: qui Sauli regi perterrenti eum, & reuocati à congressu gigantis dixit. Persequutus sum seruus tuus leonẽ, & ursum, & percutebã eos eripiens prædam de ore ipsorum. Et cum insurgeret aduersum me, apprehendebam mentum ipsorum, & suffocabam eos. Daniel draconem interfecit, & inter leones famelicos stetit intrepidus. Paulus uiperã manui adhaerentẽ ueluti paleam excussit, nihil timens morsum, aut offendicula eius, cuius iam plenum obtinuerat dominium. Non enim defluit Paulo ille, qui cæteris Apostolis dixit. Ecce dedi uobis potestatem calcandi super serpentes: & scorpiones, & super omnem uirtutem inimici, & nihil uobis nocebit. Bibit Ioãnes uenenum lætus, & constans, & ex bullienti oleo illæsus euasit. Non enim (ut Augustinus (iudicio meo) rectè decernit in tertio super Genesim ad literam) animalia fuere à principio producta uenenosa, inimica, & molesta humano generi: sed post peccatum infesta, inimicæque constituta sunt. Quod ex Domini sententia in pœnam iniustæ rebellionis primorum parentum delata est. Ad serpentem enim omnium animalium homini infestissimum (ut inde ad cætera animalia inimica dictum intelligamus) inquit. Ponam inimicitias inter te & mulierem, & inter semen tuum & semen illius. Et uix prolata sententia, de remedio quoque prouidens dixit: Ipsum, semen uidelicet mulieris conteret caput tuum: ut nec ipsi, nec ueris eius affectis nocere ualeas. Hinc non tantum Apostoli, sed etiam posteri præualuerunt contra inimica animalia. Hieronymus enim leonem acerrimum hostem, in propriũ obsequium conduxit. Et Anachoritæ mul-

Iacobus.

Primus regum.

CHRISTVS.

August.

si stabant in speluncis & cauernis terræ, non timentes nec leones, nec urfos, nec serpentes, nec validissimos demones infestantes. Et quod plus est, præualuerunt amici Dei cōtra acerrimam uim naturalem impetuossimi ignis. Nam tres pueri in fornace Chaldaica, & Thomas in India impetum ignis, & Franciscus cādēntis ferri uigorem extinxit. Et ut cum Paulo concludam (deficeret enim tē Paulus
pus enarranti) sancti per fidem, id est per fidelē & firmā adhesionem cū Deo, uicerunt regna, operati sunt iustitiam, adepti sunt repromissiones, obtinuerunt ora leonum, extinxerunt impetum ignis, fortes facti sunt in bello, castra uertērunt exterorum, & reddiderunt mulieribus mortuos suos, atque ex multis infirmitatibus conualescere fecerunt. Quibus portentis uisi sunt obtinuisse iam omnium rerum dominium, sicut obtinuit pro antiquis præuisus, & pro posteris iam existens ille, qui dixit. In nomine meo demonia euicient, & cætera quæ sequuntur. Ipse enim in uirtute nominis sui saluos nos fecit, in pristinam dignitatem restituit, & uniuert cum illo, qui facit mirabilia magna solus: ut & nos eadem faciamus, sicut idem restitutor iterum ait. Qui crediderit in me, faciet opera quæ ego facio, & maiora horum faciet. CHR I
STVS.

Vnde sit uis dominandi, quomodo perdita, & quomodo restituta.

Cap. VIII.

Diximus iam pridem ab opifice summo insitam esse homini dominandi uim. Sed quæ ipsa sit, & quomodo eandem habeamus, percurrendum censeo. Plinius id subtili indagatione percurrit dicēs: Elephas Plinius
homine obuius fortē in solitudine, & simpliciter oberrante, clemens placidusq; etiā demonstrare uia traditur: Idē uestigia hominis adnadauertens priusquam hominem, intremiscere insidiarum metu, subsistere ab olfatu, circumspicere, iras perflare, his & aliis indiciis quæ ibidem subnectit naturalis historicus, hominem timeri hoc maxime, sed undē timeatur, haud facile possemus comprehendere. Verū ne uideamur, ex una tantum rosa (ut aiunt) uer afferere, hoc eodem modo tigris expaueat quæ feris cæteris truculentior, atq; ipsa elephantis quoq; spernēs uestigia homine uiso transferre dicitur protinus catulos. Quo nā modo agnito? ubi antē conspecto illo, quē timet? Etenim huiusmodi syluas minime frequentari certum est, Sanē mirantur ipsam uestigiū raritatem. Sed undē sciūt timēdos esse? Imō uerō cur sæpius cōspectum pauent tanto uiribus, magnitudine, uelocitate præstantiores? Nimirum hæc est natura rerum, hæc potentia eius, sæpius ferarum & maximas, quæ nunquam uidissent, quod debeant timere, & statim intelligere cur timendum sit. Quæ autem sit hæc hominis natura timorem feris incutiens, non declarat Plinius quamuis inquirat & innuat. Apollonius uerō, dum Pharaotis regis Bactrianorum elephantibus duceretur Apollonius
ad Brachmanas, cum uidisset paruulum unco quodam elephantis ceruici infixō, ducere ipsum ingens animal, tentauit Damum eius indiuiduum comitem, undē esset hæc tanta tam uasti animalis erga puerum obedientia, & ignorantia

CANTICI TERTII

atque doceri exoptanti Damo dixit. Id est ex terrore quodam actiuo, homi-
 ni ab opifice immisso, quem persentientes inferiores, & animalia omnia ip-
 sum hominem timent, & reuerentur. Hunc autem terrorem Hebraei פַּחַד pach-
 had appellant. Et hic in alio magis, in alio minus uiget. Maximus uero fuit
 in Izahac: ideo Iahacob, cui iure hereditario pater illum tribuerat, dixit
 ad Laban Arameum patrum, & socerum eius. Nisi Dominus Deus patris
 mei Abraham, & timor Izahac affuisset mihi, forsitan me nudum dimisisses.
 Vbi in Hebræo pro timore habetur illud pachad: Et ibidem iterum iurauit Ia-
 hacob per timorem, id est pachad patris sui Izahac. Hoc enim est tanquam si-
 gnum terrificans quodcumque subiicitur homini: sit uel seruus, uel animal: alio-
 quin nec puer regeret boues, equos, & elephantes, nec rex perterreret popu-
 lum totius regionis. Nec tantum habet homo signum quo timeatur, sed aliud
 quo diligatur: in hoc quoque effectus simulacrum Dei: qui utroque tribunali,
 amoris, & timoris uallatur. Efficitur etiam in huiusmodi imitator Christi, de
 quo dictum est. Regnabit in domo Iahacob, qui & de benignitate Abraham, &
 de terrore Izahac participans, medullium temperatum possidebat: Et utroque
 hoc regio insigni protoplastes decoratus erat. Hin: adducta dicuntur animalia
 omnia ad ipsum ueluti ad dominum: ut eis omnibus nomina accommodata impo-
 neret, quibus eadem uocaret ad libitum. Erant enim ipsi & terrore subiecta,
 & à placida mansuetudine attracta. Et id quousque præuaricatus pristinam
 dignitatem amisit, & ex domino miserrimus seruus effectus est. Et quanto ma-
 gis aggrauatur peccatum in homine, tanto magis à dignitate illa terrorem incu-
 tiente, & benignitate attrahente decidit in timorem, & seruitutem aliorum. Inde
 primus fratricida, qui peccato parentis, quod contraxerat addens homicidium, se
 à dignitate illa deiectum sensit, adeo ut timens dixerit ad Dominum. Omnis qui
 inuenerit me, occidet me. Bestias quippe, aut demones timebat, non homines, cum
 paruula esset generis humani familia: Pater eius, mater, uxor, & fratria, quam
 postea accepit Lamech in uxorem, qui solus dicitur habuisse duas uxores ex his
 qui fuerunt ante diluuium. Et quia suscitauit semen pro Abel, quod tenebatur
 facere Caim, ideo dicitur interfecisse Caim contemptorem signi dati à Deo,
 ut uidelicet suscitaret semen fratris sui. Quod quia facere contempsit, iure à La-
 mech illud suscitante dicitur interfectus, tanquam legis datæ peculiariter, & po-
 stea populo diuulgatæ contemptor. Magnū latet hinc sacramentum, sed prosequa-
 mur. Successit Noë, qui dictus est iustus in generationibus suis: ideo quanto fa-
 uore ad pristinam dignitatem restitutus sit, uideamus. Arcam fabricat, in quam in-
 troducuntur ab eo aduocatæ omnes bestiarum, ferarum, & auium species, atque sub
 eius imperio morantur quietæ, donec cessent aquæ diluuii. Quibus decrescen-
 tibus, nulla adhuc arcam exire præsumit, nisi coruus, & colūba, non sine mysterio ab
 ipso dimissi. Sed coruus (ut habetur in ueritate literæ) egrediens egrediebatur,
 & reuertebatur, quousque sicarentur aquæ de super terram. Et non (ut ha-

Hebraei.

Izahac
Iahacob.

Adam

Caim.

Noë.

bent nostri mendosi codices) egrediebatur, & non reuertebatur. Coruus autem redibat uacuis, columba uero cum oliua, signo pacis. Sed unde tanta bestiarum erga hominem restituta obedientia? Obserua scripturæ uerba, & intelliges: Nato enim Noë uaticinatus est pater eius Lamech dicens. Iste consolabitur nos ab operibus, & laboribus manuum nostrarum in terra, cui maledixit Dominus: Purgauit enim eam aqua diluuij, tanquam signum & sacramentum illius aquæ, per quam à Mesiab fieri debebat uera, & plena purgatio. Hunc sequutus est Moses qui ranas, cynifices, uel pediculos, & mufcas, atque alia quamplurima aduocauit in flagellum Ægyptiorum: Mana autem, aquam, coturnices, nubem obumbrantem, & columnam igneam in pabulum; & beneficium populi sibi crediti. Adueniente autem uero restitutore humani generis Christo, cuius Moses typum gessit omnia plenè subiecta homini iterum fuere: data discipulis potestate (ut nuper diximus) calcandi super serpentes, & scorpiones, & super omnem uirtutem inimici. Quod dominium tandiu durauit in credentibus, quãdiu perseuerauit fidelis, & perfectæ seruitus in Christũ. Adueniente autem tempore, quando successores Petri mentirentur dicentes: Argentum, & aurum non est nobis, perdidit quoque ius dicendi surge, & ambula: uel surge, & ministra nobis: Siue præcipio tibi in nomine I E S V Nazareni, exi ab eo: & omnem tandem uim, & dominium in uirtutem inimicam. Franciscus uero iterũ uitam Apostolicam amplexus, à pecuniis penitus simul & nituis denudatus, creaturis omnibus imperat, & obediunt ei: Aquam in uinum conuertit, siccis pedibus fluidum elementum pertransiit: Rabidum lupum mansuetissimum, & domesticum reddidit: hyrundinibus garrientibus solo iussu silentium imposuit: Falconi iubet, & ueluti gallus excitator efficitur: lepores, & cuniculos domesticos fecit: ignem urentem alloquitur, & uirtutis suæ oblitus uiro Dei fomentum sine horrida adustione præbet. Multa quoque huiusce generis miranda peregit ad pristinam dignitatem restitutus. Nec est abbreviata manus Domini, omnibus qui ipsi fidele exhibent obsequium. Nec quidem hoc exhibent omnes qui dicunt, Domine Domine, aut qui exterius insigne Christi, uel imitatorũ eius deferunt, potius gestientes ueluti simiæ, quàm Christi & sanctorum ueram uitam deducetes.

Varia & mira operandi & dominandi conditio.

Cap. IX.

ET quamuis solius Dei sit miracula facere, nihilominus humanum genus audacissimæ (ut Zoroastres inquit) naturæ opus, & Zoroas audax omnia perperrare, fauente maximè antiquo & ualido serpente, qui se simiam summi opificis semper conatus est exhibere, multa aggressum est, in quibus homo Dei, & naturæ æmulator apparuit. Archyta Tarëtinus (ut fertur) columbam igneam fecit uolitantem per aërẽ. Quod & aliqui nostri tēporis facere gloriãtur. Ægyptij (ut Mercurius

Ægypt. Mercur.

BBB iij

CANTICI TERTII

Albertus
Magn.

 tradit) Deorum statuas construxere tales , ut loquerentur. Quod & Alber-
 tus cognomento magnus fecisse traditur , caput uidelicet aneum loquens. Et re-
 peri qui se iactarent facere corpora euntia , & loquentia : nec tamen habe-
 re uirtutes animales, neque diu permanere. Ad quæ conducenda dicunt ascisce-
 re uirtutes cælorū, obseruatis quibusdā aspectibus. Sed forsità aliud est in cau-
 sa Dædalus artificiosis pennis uolasse fertur . Quod hac nostra tēpestate qui-
 dam per modicū spatiū fecit . Multa iactat Rogerius Bachom se fecisse magia

 Dædalus
Roge.
Bachom.

 pura, & naturali: tonitrua uidelicet in aëre, nubes & pluuias, atque rerum trās-
 mutationes quā plurimas. Nonnulli quoq; per artem reperti sunt naturæ sages-

 Athen.
Plato.

 sissimi æmulatores: de qua Athenien. apud Platonem in decimo de legibus: ars
 data est mortalibus, qua res posteriores quasdam generarent, non quidem ueri-
 tatis & diuinitatis participes, sed simulachra quædam sibiipsis cognita deduce-
 rent. Aliqui nō contenti arte, naturæ accuratissimi indagatores effecti, studie-
 runt cōducere ea, quæ à natura præparata erant, applicātes actiua passiuis, an-
 te tempus natura ipsa ordinatū: Vndè uulgò uisi sunt facere miracula: quæ ta-
 men naturalia opera sunt, interueniente sola præuentione temporis. Ij autē qui

 Magi.

 hæc perpetrare solebant uocabulo Persico magi id est sapientes dicti sunt: quā-
 uis nomen illud abusu quodam pro necromante à multis accipiatur. Erant enim
 sapiētes & occultarū rerū gnari: ex quibus fuere illi, qui uidētes stellā in nati-
 uitate Redēptoris humani generis: ultrā, & præter naturæ ordinē q̄ optimè ip-
 sis cognitū, & domesticū, auspicati sunt (ut æquū erat) natū aliquē fuisse, qui na-
 turæ ordinē, & limites transcēderet. Hinc moti à Perside & regionibus orien-
 tis (id tamen quo ad ciuitatē Ierosolymitanam Bethlehemiticam) uenerunt ad
 adorādum puerum prodigio mirando, & supernaturali demonstratum. Ii enim
 qui magi dicuntur, orimo medicinæ studuerunt: ut scirēt quid ad cholera, quid
 ad flegma, quid ad atram bilem expellendam conueniret: quid a l cor, epar, uel
 stomachum temperandum, & huiusmodi. Quod ut melius facerent, astronomiā
 addiderunt, arbitantes infirmitates, & herbarum, radicumque aq; aliarū re-
 rum medicinalium naturas, ex planetis, & stellis, quibus conueniunt facillè diu-
 dicari, ut Herm:tem fecisse comprobamus . Et cum eo Zoroastrem , Charun-
 dam , Ostanem , Zamolxen , Brachmanas , Gymnosophistas , multosque inter-
 medios, & posteros, quorum etiam (licet excelluerint) fama obscura est. Verū
 multis de causis hīc subtrēdis (ne magis digrediamur quā deceat) depdita est
 naturalis ordinis illius , & rerum applicationis cognitio. Vndè demones malos
 alij nominibus diuinis adiurare studuere. Alij obscæni & detestandi effecti, ip-
 sos adorantes consulere uoluerunt, scelus quidem omni multæ plectendum. Ma-
 los autem & immundos consuluerunt , quia potestates mundæ , & superiores
 nō faciles se præbēt: sed cordis mūditiā, uitæ sanctimoniam, iussuq; Dei expe-
 ctāt. ipsæ autem immūde faciles se exhibēt, falsò fauētes hominibus, ut suo astu
 conducentes ad id quod optant eorum cultores, obliuiscantur Dei, imò opinētur

dæmones illos malos diuinitate refertos . Ab huiusmodi itaque docentur uerba
excantandi , & eosdem citandi pro libito ad conducenda opera, quibus ueluti
Dij apparentes, adorentur à nullo. Et quia mulieres maius habent cum dæmoni-
bus symbolum, & leuius illuduntur: ideo mulieribus faciliores se præbent: quæ
arte dæmonum uidentur facere ingentia, ut de Circe decantat Poëta.

Virgil.
Circe.

Carminibus Circe socios mutauit Ulixis,

Atque satas aliò uidi traducere messes.

Quòd & confirmant Cicero, Plinius, & Seneca. Elementa quoque concus-
sa, & turbatas hominum mentes, atque pleròsque interemptos non succis, sed
uerbis uenenosis decantat alius Vates.

Plinius
Seneca.

Mens hausti nulla sanie polluta ueneni

Incantata perit. Alius quoque Poëta.

Lucaſſ.
Ouid.

Carminè læsa Ceres sterilem uanescit in herbam,

Deficiunt læsi carmine fontis aquæ.

Illicibus glandes, cantatæque uitibus uua

Decidit: & nullo poma mouente fluunt.

Et iterum inducit Medeam de seipsa dicentem,

Cum uolui ripis ipsis mirantibus amnes

Idem.
Medea.

In fontes rediere suos: concussæque sisto,

Stantia concutio cantu: freta nubila pello,

Nubilæque induco: conuulsæque robora terra,

Et syluas moueo, iubeoque tremiscere, montes:

Et mugire solum: manesque exire sepulchris :

Te quoque Luna traho.

Et de quadam incantatrice alius similia

se uidisse perhibet.

Hanc ego de cælo ducentem sidera uidi:

Tibull.

Fluminis hæc rapidi carmine uertit iter.

Hæc cantu funditque solum: manesque sepulchris

Elicit, & rapido deuocat ossa rogo.

Cum libet, hæc tristi depellit nubila cælo,

Cum libet, æstiuas euocat ore niues.

Augustinus quoque perhibet se in Italia existentem adiuisse mulieres quasdam
malignis artibus adedò imbutas, ut dato casu statim homines conuerterent in iu-
menta, quæ necessaria portarent, & hæc finito opere in homines iterum re-
ducerent. Quod comprobat Apuleius, qui longa serie recitat se ueneficiis cu-

Augusti.

iusdam mulieris, dum per magicam auis fieri conaretur, in asinum conuersum

Apulei.

fuisse. Quod & temporibus nostris multorū testimonio contigit cuidã in Cher-

so Illyrici insula, qui per multos annos omnibus uisus est asinus: Tandem ad se re-

uersus, & ueneficia, & malefacta propter quæ id sibi contigerat, sacerdo-

ti & publico concionatori enarrauit. Et ne quis opinetur fuisse deliramenta,

CANTICI TERTII

Daniel Nabuc. *sacræ literæ narrānt (ut habemus in Daniele) Nabucodonosor non mulierum ue-
 neficiis, sed iussu Dei ad eius elidendam superbiam mutatum in bouem. & annis*
 Regum. *septem fœnum comedisse. In primo quoque uolumine Regum legimus Phitonis-
 Samuel. sam mulierem, quæ erat in Endor aduocasse Samuelem prophetam: quem intel-
 Saul. lexit Saul esse uerè Samuelem, sciscitatus ab eo rerum suarum euentus. Qui cõ-
 firmavit omnia quæ dixerat, antequam ab humanis discederet. Et fuit uerus spi-
 ritus Samuelis, ante completum annum post discessum à corpore facillè aduocan-
 Hebræi. dus, ut Hebræi dicunt: quamuis plerique in diuersos sensus literam interpreten-
 Exo. Magi tur. In Exodo quoque perhibentur magi Pharaonis uirgas in serpentes mutas-
 se, ranarum multitudinem adductari, aquam in sanguinem conuersam in interi-
 tum piscium, & Ægyptiorum iacturam. Et nisi magi, phitones, necromantes,
 malefici, & excantatores, atque huiusmodi in rei ueritate fuissent: non iuberet
 in plerisque locis Dei uiuè oraculū eos exterminandos de terra: Sed magna est
 magorum, aut mirabiliter operantium differentia. Sunt enim qui operantur inge-
 nio, arte, & doctrina: suppletes, aut accelerantes, uel augentes naturæ opus si-
 licet. Si licet (inquit) quia Zoroastres magicæ artis inuentor (ut attestantur Gē-
 tilium literæ) in suis oraculis inquit. Ne augeas fatum, id est non magis te exten-
 Zoroa. das quàm datum sit de super, aut series rerū exigat, ut interpretes eius Gemistus
 Plethon exarat. Et isti magi, sapientes, aut ueri philosophi dicuntur. Sunt etiā
 Gemi. qui attentāt ea, quæ uires, & humanam cognitionem transcendunt. Et hi ea quæ
 nesciunt, & nequeunt, sciscitantur: & fieri flagitant ab immundis dæmonibus, a-
 liquando se submittentem, & adorantes, duplicis criminis rei, idolatriæ, scilicet
 & uilissimæ subiectionis: his maximè, quibus ipsi longè superiores natura exi-
 stunt. Alij autem uirtute nominum diuinorum adiurantes, ipsos dæmones coar-
 tant. Et hi quamuis idolatriæ, & deiectionis scelus non perpetrent, tamen mani-
 festis periculis se exponunt: quia & si coacti dæmones, tamen semper inuigilāt,
 ut errantem decipiant. Alij uerò non contenti immundis dæmonibus, meliores &
 mundas intelligētias asciscunt, uel ipsum Deum immediatè, quod paucis uel nul-
 Mofes. li datum est. Nam & Mofi omnium prophetarum summo loquebatur Deus per
 Paulus angelos, dicente Paulo. Lex data est per angelos in manu mediatoris. Sed quia
 uicem Dei gerebat angelus, ideo loquens dicebat. Ego Adonai, quod est nomē
 quadriliterum, soli Deo competens. Abrahamæ quoq; (ut in Genesi legimus) loque-
 bātur angeli prædicentes Saræ cõceptum: & pentapolitanum incendium, quā-
 Abrahā. uis Abraham adorans mittentem, dixerit ad nuntios Adonai, quod nomen magis
 mittenti, quàm missis competebat. Et quod patribus illis faciebant angeli, nobis
 operatur uirtus Christi, qui omnia (ut diximus) ad se numina traxit: & qui ha-
 bet nomen cui flectitur omne genu, & omne nomen cœlestium, terrestrium, &
 infernorum. Hinc iussum est nobis, ut in nomine illo omnia faciamus. Nec enim
 hoc nostro tempore alia uia faciendi miracula nobis relicta est.*

Quæ sint naturalia opera, & quæ falsa, & quæ uera miracula, &
quæ legitima dominandi uis.

Cap. X.

Vm igitur (ut diximus) contenti sint aliqui quantum ars, ingenium, & natura nostra patitur maritare mundum, & applicare actiua passiuis, y sapientes, ueri philosophi, aut magi dicuntur, natura secreta & rerum symbola rimantes. Nec isti animaduersione, uel iniuria aliqua, sed omni ueneratione digni habendi sunt: quos uniuersorū Dominus testes & fautores habere uoluit suæ felicissimæ natiuitatis. Cū autē malos dæmones consulunt eorū implorantes auxiliū, ut ea cōducant, quæ nec ars, nec humanum ingenium patitur: tunc quæcunque eorum fauore perpetrantur, illa non miracula, sed præstigia sunt: quia aut secundum apparentiam tantummodo fiunt, aut in maleficium eorum qui suscipiunt, aut qui ipsa perpetrant. Apparent enim asini, uel equi, aut quæuis alia animalia, uisi transmutati tantummodo ab oculis fascinatis, & illusis. Hinc mulier illa, quæ equa iudicabatur à uulgo, Hilarioni mulier uidebatur, ut erat. Multa quidem comprobamus illata, aut remota impedimenta à Deo, angelis, & dæmonibus: aliquando enim oculos aspicientium perturbant, & aliquando medium per quod aspiciunt. Astant enim dæmones (ut clara experiētia didicimus) coram decem, uel uiginti, ab uno uel duobus tantum uisi, ab aliis autem nequaquam. Et hoc quia ad libitum se occultant, & ad libitum se uisibiles præbent. Iudicabunt item multi astare asinum, leonē, aut gallum, hircum, uel hominem. Alij autem nihil penitus uident: & id fit arte, & illusione malorum dæmonum. Sed ueniamus ad superos. Obsesso Eliseo ab exercitu regis Syriæ uallantis Dotaim, timuit minister eius uidens currus, & equites in circuitu ciuitatis: Cui Eliseus: Ne timeas, plures sunt nobiscum quam Eliseus contra nos. Et orante ipso ad Dominum, ut aperiret oculos pueri sui, ecce uidit hicmōtem plenum equorum, & curruum igneorum in circuitu Elisei. Orans iterum contra hostes, ut auferretur ab eis uidendi facultas, statim quoque exauditus fuit. Undè sicut ipso orāte aperti sunt oculi pueri, sic clausa fuere hostiū lumina, ut nihil uidere possent: & cæci effecti, manuducerentur ab Eliseo dicente: Non est hæc uia, nec ciuitas: sequamini me, & ostendam uobis uirum quem queritis. Duxitque eos in Samariam. Quam cum ingressi essent, orauit iterum Eliseus dicens: Aperi Domine oculos istorum, ut uideant. Ad cuius præcationem aperuit Dominus oculos eorum, & uiderunt se esse in Samaria. Quod nequaquam in damnum Assyriorum petiit uir sanctus: sed in Dei sui gloriam. Nam cum rex Israël uellet eos percutere, dixit: Nequaquam: non enim cœpisti eos in gladio tuo: sed pone panem, & aquam coram eis, ut comedant & bibant, & uadāt ad dominum suum. Ecce quomodo ad orationem bene chordati uiri aucta est uisua ultra naturales terminos in puero: & diminuta in Assyriis & iterum restituta. Sed redeamus undè digressi sumus. Facta sunt itaque à fatidicis, & præstigijs, quocunque uocabulo censeantur, aliqua miracula, secundum apparentiā,

BBB v.

CANTICI TERTII

quæ præstigia meritò dicuntur. Aliqua quoque facta sunt arte dæmonum, aut transferentium, ut de mesibus ad alios agros traductis iam diximus: aut aduentum actiua passiuus, sicuti excantantibus magis Pharaonis, eductæ sunt ranæ, & muscæ, facta à dæmonibus appropinquatione breui tempore, quæ longo spatio conducenda erant: uel transmutantium: sicuti iidem fecere conuertentes aquas in sanguinem. Et de fatidicis mulieribus multa trāsmutantibus dictū est. Sed ij nec beneficium aliquod conferant, nec possunt in his, quæ sunt supra naturam. Ranæ enim muscæ, & sanguis in maleficium suorum Ægyptiorum fuere. Quæ autem supra naturam perpetrata sunt, & in beneficiū, uera miracula dicuntur. Moses igitur Dei iussu educendo pediculos, quorum non aderat materia appropinquanda, miraculum fecit. Educendo insuper aquam de petra, mamma de cælo, præseruando populum ab infirmitate, ut canit Psalmographus: Et non erat in tribubus eorum infirmus. Conseruatio quoque uestimentorum, ne consumeretur, & huiusmodi multa fuere uera miracula: Quorum aliqua, & si in maleficium, imò in pœnam incredulitatis Ægyptiorum, & proteritiæ ipsorū perpetrata fuere, cesserunt tamen in utilitatem populi liberati. Præstigia autem Ægyptiorū in nullius utilitatē fuere. Miracula fecit Elias, & Eliseus mortuos suscitantes, oleum, & farinam multiplicantes, infirmos sanantes, & huiusmodi. Sed super omnes, miracula fecit Christus præcipiens tanquam uerus Dominus rerum: & semper in beneficium, in maleficium autem nunquam. Et in nomine ipsius quid fecerint affecit eisdem, iam per uniuersum orbem celebri fama diulgatum est, & nos supra tetigimus. Inde quidē uidebatur in illis immediatis, aut propinquis discipulis ipsius esse uerum regnum Dei, quod se daturum promiserat: imò quod dederat, dum ait: Regnum Dei intra uos est: Et iterum: Ecce dedi uobis potestatem super omnem uirtutem inimicam, & resistentem uidelicet: Nam amicam uirtutem facile habebitis ad nutū. Hic igitur nobis restituit perditum regnum: dummodo bene chordati ipsius uestigia, recto & perfectō gressu profsequamur.

Dauid

CHRISTVS

Bene chordatus homo exauditur ad uota de quacunque re petierit.

Cap. XI.

Idem.

Quicquid petieritis Patrem, fiet uobis. Sed quibus id fiet attendendum est, ait enim. Vbi fuerint duo uel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum, postea subinfert: De quacunque re consenserint, ij uidelicet qui congregati conuenerint in nomine meo, fiet eis. Magnum quippe, & apertissimum uerbum. Collectio & consensio præmitti debent ab his qui impetraturi sunt. Consensio quidem non tantum duorum uel trium hominum: Sed (ut rectè sentit Origenes) concordia duorum est animalis hominis cum spiritali: concordia autem trium, est utriusque illorum cum Deo. Et hoc est illud temperamentum quod

Origenes

exquirimus, imò quod expectat ipse Deus ab omnibus: si gratas, & suaues orationes suscepturus sit. Nam tunc homo quasi temperata cithara, omnem uocem, & sonum operis reddit Deo iucundum, & suauissimum, aded ut ipse in medio eorum intersonans uim atque energiam præstet: ut gratæ & efficaces sint orationes paterno fonti omnium bonorum, à quo hauriuntur omnia bona: & impetratur quicquid petitur. Hic aded inualuit oratio Mosi, aut Moses orans, ut diuinam sententiã mutauerit. Et dicente Deo, dimitte me, ut irascatur furor meus contra eos, & deleam ipsos, faciamque te in gentem magnam: non curauit Moses de promissa exaltatione, iam Deo concors & unius, sed de ipsius gloria, unde orabat dicens. Ne irascatur (quæso) furor tuus contra populum istum, ne dicant Ægyptij: Callide eduxit eos, ut interficeret in montibus, & deleret eos in terra. Recordare Abraham, Izahac, & Israël seruatorum tuorum, quibus iurasti per te ipsum dicēs: Multiplicabo semen uestrum sicut stellas cœli, & uniuersam terram hanc, de qua locutus sum dabo semini uestro: & possidebitis eã. Hinc placatus est Dominus exaudiens precantem Mosem, ueluti uerum fidelem & bene consonum seruum, qui zelans honorem Domini proposuit ea, quæ gentes in iniuriam Domini adducere possent, obiecitque iusiurandum iam præstitum, ne maliuoli taxarent ipsum de infidelitate in promisso. Et tantam uim cum Deo habuit hic bene chordatus cum eo, ut ipsum deuinceret, ne contra Mosi sententiã, & consensum punire posset rebelles. Hinc dicebat: Dimitte me: Et quod mirum est, uenit Deus in sententiã Mosi, ne dissentiret ab eo, qui tã bene chordatus erat cum ipso. Per Isaiam quoque intimauit Ezechie sententiã iam latam, ut dissoneretur domui suæ citò moriturus. Oravit & fleuit Ezechias, ut Dominus illic sententiã mutauerit, & per eundem uatem significauerit dicens. Vidi lachrymas tuas, & exaudiui orationem tuam. Ecce ego adiuciam super dies tuos quindecim annos, & de manu regis Assyriorum eruam te, & ciuitatẽ istam: & protegam eam. Pro se orat Ezechias, & non tantum impetrat pro se, sed pro ciuitate, & populo liberando ab Assyriis. Et qua uirtute (quæso) fractus, quãue ratione unius. Vtique quia bene se senserat chordatum cum Deo. Hinc dicebat: Memẽro (quæso) quomodo ambulauerim coram te in ueritate, & corde perfecto, & quod bonum est in oculis tuis fecerim. Tradiderat Dominus Drusianam Ephesiam morti, & iam cadaver ipsius ad sepulchrũ efferebatur. Ad instantiam supplicantis populi orat Ioannes: & eam iterum ad uitam reuocat differens sententiã iam exhibitã, ad aliud tempus, magistrum æmulatus, qui Lazari iam factentis letalem sententiã reuocans, uitam interruptã in longius spatium prorogauit, effusa oratione ad Patrem. Orat Paulus pro patientibus maris æstuantis impetum, & ab imminente naufragio liberat, Domino ipsi eos donante. Oravit Clemens, & aperuit Dominus fontem aquæ uiuæ, omnibus existentibus in insula, in quam erant cum ipso relegati. Catharina uidens tormentum rotarum sibi paratum, erectis ad cœlum luminibus tacitè ora-

Moses.

Isaias
Ezechie:
DEVS.

CANTICI TERTII

uit, & moles illa telementi impetu concussa est. Hoc ideo, quia ille fidus uicarius Christi, ista autem unitissima sponsa. Innumera sunt exempla, quae comprobant orationes fidelium, & bene chordatorum cum Deo exaudiri ad uota. Sed cum in ore duorum uel trium stet omnis comprobatio, haec pauca de multis sufficiant.

Solut homo, bene chordatus cum Deo uiuit letus.   Cap. XII.

T mirum quippe est, cum omnes quærant uiuere leti, id tamen paucissimi assequantur. Hoc ideo, quia extra se quærunt intra se positam felicitatem: Intra nos enim est regnum Dei, intra nos est uera lætitia, & felicitas, dummodo suscipiamus hospitem, à quo omnis felicitas, & beatitudo secundum id quod ait: Si quis aperuerit, intrabo, & cenabo secum, cœna illa uidelicet felicissima & æterna. Nec aliud ostium est, per quod intrare possumus nisi ipsemet, ad quem intramus, & quem suscipimus in nos uenientem per amorem reciprocum, & bene chorda uentem hominem, quo nos secum, & ipse nobiscum non tantum conuersamur, sed unimur ea lætitia, qua maior expectari non potest. Et sicut summa tristitia est, & tartarea artha pœnarum dissidere à seipso, & consequenter à Deo: sic uera felicitas est cum utroque concordia. Quæ autem tristitia sit dissidenti, & impio, Trifistigustus in clauis ad Latium explicat dicens: Impietas est fili mi animæ grauissimum supplicium: Nec est enim ignis alicuius ardentior flamma, quàm impietas: Nec aliqua fera mordacior ita corpus lacerat, sicut impietas, quæ est dissidentia à Deo & seipso, lacerat animã. Nõne uides quot malis animus impius prematur? Heu fili, sic uociferatur malus animus: Vror, absunior, quid agam, quid dicam nescio. Deuora me miserum mala undique confluentia. Rationem autem horum tormentorum assignat Proculus in de anima, & dæmone dicens: Improbis secum consentire non potest, & repugnans sibi ipsi cum aliis consentire nequit. Vnde ex perturbata imaginatione plurima ignorare constat, secumque dissidens torqueri. Declarat hoc pœnitentia dimissis perturbationibus ueniens, in qua erubescit, & torquetur in bis, quæ delectatione obcæcatus dum perpetrat, cognoscere nequit. Addam illud Hieroclis in carmina Pythagorica: Stulti undique suis uitiiis, & affectus diuini priuatione affliguntur. Et quia bono adherere recusant, hinc mentes ad malorum affectiones ita feruntur in hac uita, tanquam in procellas. In quibus cœlesti oracuium per Ieremiam, nos paterno amore cautos reddit, dum ait. Duo mala fecit populus meus: Me dereliquerunt fontem aquæ uiuæ: & foderunt sibi cisternas dissipatas, quæ aquas continere non ualent. Mutauerunt quoque gloriam suam in idolum: Gloria enim hominis, bonum, & felicitas, est adherere Deo. Idolum autem facit, qui neglecto Deo seipsum, aut aliquid uilius, cum magna dissonantia & dissipato ordine adorat. Et cum ex ordine oritur tranquillitas, carens ordine caret quoque tranquilli-

CHRISTVS.

Trifistigustus.

Proculus.

Hieroclis.

Ieremi.

tate. Faciens itaque idolum de seipso, aut de inferioribus rebus inuerso ordine, fodit sibi cisternas dissipatas, quæ nullam aquam ueræ delectationis continere possunt. Ad gloriam itaque, et dignitatem suam restitutus homo, et ad fontem aquæ uiuæ, et ueræ refrigerantis reuertens, à quo semper undè gaudere possit hauriat, tunc uiuit lætus et fœlix.

De consonantia animæ cum spiritu proprio, et aliis spiritibus
Tonus quintus.

Dei.

Vid sit spiritus.	Cap. primū.
Quotuplex sit spiritus.	Cap. II.
Quid agat spiritus in homine ultra animam.	Cap. III.
Quam conuentionem habeat homo cum spiritu Dei.	Cap. IIII.
Quod commercium habeat homo cum spiritu angelico.	Cap. V.
Quid habeat homo cum spiritu diabolico.	Cap. VI.
Quomodo intelligatur spiritus unius intrare in corpus alterius.	Cap. VII.
Quæ consonantia deducatur inter spiritum et animam.	Cap. VIII.

CANTICI TERTII

QVID SIT SPIRITVS. Caput primum.

CVM tota lex euangelica tractet de homine perficiendo secundū spiritum, uersans semper circa spiritualia, hinc æquū & opportunum est, ut aliquid de spiritu percurramus: qui tam uariè accipitur in scriptura sacra, ut cū difficultate nō modica intelligatur quid sit. Est enim de reconditisimīs naturæ rebus, nec aliquid de ipso pertractandum, nisi quantū ex scriptura sacra à præcipuo & principali spiritu ædita conicere possumus, aut excudere ex characteribus uocabuli linguæ illius, in qua omnia nomina imposita sunt rebus, secundum illarum proprietates. Hebræi enim uocant spiritum

Hebræi. **א** Ruah. In qua dictione sunt tres literæ. Vna est **א**, quæ est litera diuinitatis, importans numerum senarium, secundum quem ipse spiritus summus omnium artifex primo incubans super fecundis aquis disposuit (ut conueniens erat) totam hanc mundi machinam. Trinum est enim omnium rerum principium, egrediens in opus, ornans, & confouens, & quodlibet illorum per intermedium spiritum, ex quibus senarius resultat in maxima unitate. Hinc dixere reconditisimi theologi Hebræorum illam literam diuinitatis, quæ est **א**, significans principium & finem, cum sit finis numerorum, & principium denariorum, habere sex spinulas: quoniam in ea ratione, qua principium est ipse Deus signatus per literam illam, ternarius est: à quo, in quo, & per quem omnia. In ea autem ratione qua director, confouēs, & reducens est, alio ternario, spiritali uidelicet gaudet: nō quia

Abrahā. tres sint spiritus Dei (quamuis Abraham in libro de formatione dicat spiritum de spiritu) sed quia triplex est eius operatio, secundum quam regius uates in

Dauid psalmo quinquagesimo nuncupat eum spiritum principalem, spiritum rectum, & spiritum sanctū. Est igitur in uocabulo & nomine illo litera diuinitatis, quæ est, **א**. Est etiam alia litera uitæ, quæ est, **ו**. Nam uita dicitur, **ו** hai. Tertia est, **ב**, quæ binos centenarios, & materiam, aut corporeitatem quandam significat: Bi

Hieron. narius enim materiam importat, hinc (teste Hieronymo) semper infaustus, nisi cum alio numero coniunctus sceleretur: Nam materiale cum uita & diuinitate

Cantic. associatum sceler est. Ducenti enim per **ב**, importati, illi sunt de quibus in Canticis agitur. Vbi postquam, **ב**, aleph, & unum, & mille attributa sunt diuinitati subinfertur. Et ducenti his qui custodiunt fructus eius: Custodes enim positi sumus in uinea Domini cum binaria corporeitate. Vbi si custodierimus fructifera Domini præcepta: tandem uniemur cum ipso aleph præparato omni uere pacifico, & illi qui habet pacem in seipso. Spiritus igitur quidam nexus est, ligans, & necens duo extrema simul: ipsa uiuificans, & corroborans, pro conditione spiritus uiuentis. Hinc sapit naturam duorum extremorum, quæ uniuertur, & sui ipsius mediij connectentis, ut innuitur per literas nominis ipsius iam declaratas. Viuificat enim cū in se uitā cōtineat, undè dicitur aliquādo spiritus uitæ. Cor-

CANTIGI TERTII

natina, uel phantastica in capite, ut moueat manum, uel pedē, & statim mouetur: quamuis satis distet à capite, ubi est uis illa cogitatiua. Vndè hoc fit mediantibus spiritibus multiplicibus, qui sunt inter caput & manū uel pedem. De quibus spiritibus naturalibus, siue uitalibus multa pertractant authores medicinæ: que in suis libris legenda relinquimus. Per ipsos enim unitur anima cū carne, & corpore, undè uiuit: & per ipsum corpus mediantibus illis spiritibus anima operatur. Est eodem modo spiritus multiplex in mundano hoc corpore inferiori: per quos una res operatur in alia: sicuti magnes in ferrum, attrahens ipsum: & lapides multiplices in homines, lætificantes, roborantes, & multiplices dispositiones inducentes: & quodcunque in alio operatur non tantum qualitatibus primis interuenientibus, sed ex uirtute (ut aiunt) occulta. Quæ cum medium sit, ut unum operetur in aliud, merito spiritus dici potest. Est quoque spiritus cœlestis, quo mediante inferiora ligantur cum cœlis: ut ab ipsis per ipsum spiritum hauriāt, & suscipiant cœlestes inflexus. Est etiā spiritus dæmoniacus malus, & spiritus angelicus bonus, uterque datus cuilibet homini. Quorum officium est querere unionem cum spiritu nostro, ut unusquisque euocet, & trahat ipsum ad se. Malus autē per mala opera conformes, & unitos sibi reddere studet: ut de proditore perhibet summa Veritas dicens: Ego uos elegi duodecim, & unus ex uobis diabolus est, in spiritum uidelicet diabolicum per suam iniquitatem conuersus, & secum unitus atque idem effectus: Commiscetur enim hi spiritus sicut aqua & uinū, uel duo uina, aut duæ aquæ simul. Bonus uerò per bona opera, & ipsi symbolica nos in angelos deducere studet: ut de Ioanne attestatur Deus in Malach. Malachia: Ecce (inquit) ego mitto angelum meum ante faciem tuam. Est denique spiritus diuinus, qui à sacris & ueris doctoribus dicitur nexus, ligans uidelicet animam nostram cum ipso Deo, unum primo effectam cum spiritu illo, Paulus. iuxta Apostolicam illam sententiam: Qui adhæret Deo unus spiritus efficitur cum eo. Et hæc est consummata unio, quam denique consequi speramus. Et quia omnia reducenda sunt tandem ad suum principium, à quo processerunt: quia omnia sunt per ipsum, à quo omnia emanarunt (ut Apostolus docet) ideo ille spiritus, per quem incubantem super aquas omnia in lucem deducta sunt, existitur, ut etiam per eundem reducatur ad id, à quo prodierūt. Hinc de ipso dicitur: Sapien. Spiritus Domini repleuit orbem terrarū: Et iterū. Et spiri- u oris eius omnis uirtus eorū: Ab ipso enim nedū cœli, sed machina hæc uniuersa sustentatur, uiuit, corroboratur, ne titur, & tandem reducitur, quo tendunt omnia. Diuinus autem hic spiritus est ab omni corporeitate penitus absolutus, & est tanquam ignis consumens, constans, conuertens, & deducens quos tangit in naturam propriā, & diuinos faciens. Quousque autem eos penitus deificet, semper in ipsos illabitur, ipsosque perfundit, existens ignis, & canalis per quem fluit.

Erum si Peripateticum dogma sequi voluerimus, ex quo habemus hominē ex anima & corpore tantūmodo cōfectum, difficile erit explicare quid sit, & quid agat spiritus in homine vltra animam, cum vterq; ab eis idem esse censeatur. Si autem Platonicos, & Hebræos audiemus, qui illa distinguunt, & plura in homine collocāt, facile exarabimus quid sit, & quid agat spiritus. Plotinus enim tria ponit in homine, supremum, infimum, & medium. Supremum est illud diuinū, quod nostri portionem superiorem vocant. Infimum est, quod Paulus animale hominem nuncupat. Medium est anima, vel spiritus vtrūque connectens. Quæ tria Hebræi omnes dicunt. נפש רוח נשמה nephes ruah nessamah. Quod nos interpretatum dicimus, animam, spiritum, & diuinum quoddam, cuius vocabulum accommodatius non habemus q̄ portionem superiorem: vel vt traductum habemus in Genesi spiraculum, à Deo videlicet vel à spiritu eius in nos spiratū. Quod vnitum cum anima inferiori mediante spiritu nostro, totum communi vocabulo dicitur, נפש nephes, id est anima. Illud itaque intermedium est, quod Plotinus rationale uocat, & Hebræi spiritum, nostri autem animam ex mixtione quam habet cum ipsa. Supremum quoque illud semper deprecatur ad optima nunq̄ peccās, sed peccato & errori remurmurat. Infimū in malo & concupiscentia semper immergitur, iuxta id quod ait apostolus: Video aliam legem in mēbris meis repugnantem legi mentis meæ, & ducere me captiuatum in legem peccati: ita vt non quod uolo bonum, hoc facio: sed quod nolo malum. Spiritus uerò medius, qui & rationalis anima à Plotino dicitur, cū vtroq; adherere potest ad libitum. Meretur autem adherens superiori, & inferiori coherens à Deo se auertit. Illud verò superius cū nunq̄ peccato assentiat, nequaquā peccat, proinde nec damnatur sed p̄niendis sociis illa sum abijt, veluti quando clauditur fenestra, abijt solaris lux, spatio remanente tenebroso: sic absente luce illa remanet anima, & spiritus detrudendus in tenebras interiores, cui addentur exteriores, iuxta illud summæ Veritatis de damnandis testimonium: Ite in tenebras exteriores. Et quia bifarium opus per agit homo mediante illo superiori: Deum uidelicet intelligit, & meretur bene operans: hinc illo abscedēte, nec Deum intelligere, nec aliquid mereri potest. Itaq; impænitens efficitur, nunq̄ ad Deum reuersurus. Sed anima media, quam reor idem esse cum spiritu, aut consentit illi superiori, & meretur, cum ipsoque tandem vnitur, & fœlicitatur: aut consentit inferiori trahenti ad malum, & à malo demone agitato, & tunc malè meretur: & adeo deprauatur, vt idem efficiatur cum ipso malo demone. Differt igitur spiritus à sorte animæ superioris, & inferioris, cum utraque tamen ad libitum vnibilis: sed debito calle incedens separanda venit ab inferiori, & cum superiori vnienda.

Platon.
Hebræi
Plotinus
Paulus.

Hebræi

Genesi

Plotinus

Paulus.

Plotinus

CHRISTVS,

CANTICI TERTI

Quam conuentionem habeat homo cum spiritu Dei. Cap. III.

Sed cum dixerimus spiritum esse medium connectens utrumque extremum, hinc sapit naturam utriusque. Idco Dei spiritus, quo mediante unitur homo cum Deo, sapit naturam diuinam: imo est ipse Deus. Habet quoque symbolum maximum cum illo diuino, quod est in homine. Hinc discipuli melius ueniebant docendi à Spiritu sancto, tanq̃ à proximiori persona, & habete expressius symbolum cū homine, q̃ ab illo qui dicebat: Multa habeo uobis dicere, sed non potestis portare modo, me uidelicet docente. Sed cum uenerit ille spiritus ueritatis, suggeret uobis omnia, & docebit uos omnia, tanquam magis uobis domesticus. Vnde non sine causa Stephanus, apostoli, & alij potius dicuntur repleti Spiritu sancto, q̃ filio Dei. Hoc quia spiritus est magis nobis unibilis q̃ uerbum: vnde nec istud sine spiritu unitum fuit cum homine, dicente oraculo ad virginem concipientem: Spiritus sanctus superueniet in te, quo uidelicet medio & tu cōcipies, & fiet unio duarum naturarum. Dum itaque spiritus noster est in corpore, habet aliquid corporeitatis: sed unitus cum Deo separatur à corpore, maxime hoc corruptibili, & graui. Nam secundum Platonicos ducit secum corpus aethereum ex quinta (ut aiunt) essentia confectum: quod animæ uehiculum nuncupāt: In quo potest anima pati tormētū ignis, & cum ipso tristari, & gaudere de multis corporeis, & apparere uisibilis ad libitum. Sunt etiā ex eis qui asserant animam tādē ab illo corpore aethereo separari: & uniri penitus cum Deo. Et id, quādo non tantū in primo, sed in secundo purgatorio bene purificata erit. Duplex enim purgatorium illi esse opinantur: In quorum altero expurgatur anima à sordibus, si quæ sunt: In altero autē melius purificatur, ut diuiniore fiat, & dicere possint cum diuo Citharista: In pace in idipsum dormiam, & requiescā. Sed cum ex sacris eloquijs habeamus corpora nostra glorificanda simul cum anima, id quidem fiet, cum induerint secundū apostolicum documentum naturam spiritus, & relicto animali, & corruptibili surgent incorruptibilia & spiritualia.

CHRISTVS.

Stephanus
Apostolus.

Platonis.

Dauid

Quod commercium habeat homo cum spiritu angelico. Cap. V.

Idem.

Paulus.

Quia etiā angeli dicuntur spiritus iuxta propheticum illud: Qui facis angelos tuos spiritus, percurrēdū est quod particulare symbolum, aut commercium habeat homo cum spiritu angelico. Ministerium enim suscipimus ab eis, qui (ut ait apostolus) facti sunt omnes administratorij spiritus. In quo ministerio laborant, ut nos in Deū deducant tanquam mediū & veri spiritus: vnde utriusque, & Dei, & nostram naturam sapiunt. Et cum infimi deducantur in superiores per medios, & mediū in summum per superiores, inter supremū & infimos in illū deducendos, sunt innumerabiles inter mediū spiritus: qui successiue curant hominem, qui alium

et alium sibi in dies comparat custodem, prout conscendit de virtute in virtutem, quousque perueniat ad claram uisionem Dei in speculo superno. Et ut indicet non unum, sed multos esse hominis custodes, inquit Propheta: angelis suis Deus mandauit de te, ut custodiant te in omnibus uis tuis. Quod non tantum in Christo, sed in quocunque homine (ut recte sentit Hieronymus) locum habet. Nec tantummodo sunt spiritus intermedij, qui deducunt in superiores: sed etiam ipsi supremi qui deducunt in Deum. Hinc Ioannes in celeberrima uisione eas supremas intelligentias, quæ in diuino tribunali primum locum tenent, spiritus nuncupat dicens: Et à septem spiritibus, qui in conspectu Dei sunt. Per quorum unum facta est denuntiatio uerbi diuini uniuersi cum homine, sicut et per illos immediate reducimur in Deum.

David.

Hieron.

Iohan.

Quid habeat homo cum spiritu diabo ico.

Cap. VI.

Homo (Mercurio teste) ex omnibus potestatibus constans, cum omnibus habet commercium: ex intellectu cum supernis et bonis: ex materia cum infernis et malis. Hinc Michael princeps bonorum spirituum, dicitur habere principatum super omnes animas iam expiatis, et à Deo suscipiendas: et malus dæmō, serpens antiquus Azazel, vel Asmodeus, vel quicumque sit, est dominus carnis, et sanguinis, et totius hominis, si spiritus carni, et sanguini adhæret. Ex mala itaque dispositione materia, et omnium quæ super ipsam innituntur, habet homo nexum, seruitutem, et aliquando identitatem (ut diximus) cum malo dæmone: sicut in quibusdam comprobauimus, qui proprio ore facti sunt sentire in se non animam, sed malum dæmonem, semper ad blasphemias Dei, et ad quæcunque scelera deducentem. Sunt et qui commercium, et commixtionem coniugalem habent cum malis demonibus, et carnales: atque terrei toti in cibum illorum effecti, ut innotat diuina sententia in panam primi præuaricantis, terram comedes omnibus diebus uitæ tuæ. Ad præuaricatore autem: Terra, uel puluis es, et in pulucrem reuertêris. Unde colligitur hominem malum datum in cibum mali dæmonis.

Mer.

Micha.

Quomodo intelligatur spiritus unius intrare in corpus alterius. Cap. VII.

Acta itaque mixtione duorum spirituum, humani et mali dæmonis, hoc subintrante in corpus aliquod, subintrat et alter iam malus dæmon effectus. Intran autem ambo idem effecti, ut non connectant animal cum portione superiori, sed ut et spiritum illius in quem intrant, in suam sortem (si possunt) deducant: Sin autem, ut accepta à Deo, occulto nobis iudicio, potestate torqueant: et ut oblectetur malus dæmon in sede illa, quæ supremo Domino erat præparata. Delectatur quidem nimis habitare in domo ordinata pro summo hospite, et multa diligentia cam præparandam præcipit, et hortatur. Hinc præcursor resumens quod Isaias

Ioan.
Hias.

CANTICI TERTII .

antea proclamauerat, dicebat: Parate uia Domini, rectas facite semitas eius. Nec minus parandum est hospitium q̄ via, & utrunq; disponendum est rectitudine, cum habitaturus hospes sit, qui summa veritas est, & rectitudo. Malus autem dæmon cum natura sit mendax, & obliquus, pro se errore, & mendacio disponendum procurat. Nec aliquando habitaculum cordis nostri uacuum relinquitur: nam vno hospite recedente alius statim subintrat, sicut de Saule in primo volumine Regum dicitur: Spiritus domini recesserat à Saul, & exagitabat eum spiritus nequus, à domino videlicet demissus, ut rerum ordo exigebat. Sicuti etiam habetur in euangelio, cui titulus est secundum Lucam de illo obsesso à spiritu immundo, quo expulso subintravit mundus. Huc reuertens expulsus ut subintraret, nequit quousq; per immunditiam illatam à septem spiritibus nequioribus fugaretur bonus hospes: Quo fugato ingressi sunt mali, Nec enim Deus, angelus, vel dæmon in quopiam habitat, aut aliquid secum agit, nisi mediante uirtute spiritali. Hinc Paulus postquam multa meminerat, quæ Deus largitur, & operatur nobiscum, subinfert: Hæc autem operatur unus atq; idem spiritus. Qui tamen aliquando (ut supra tetigimus) dicitur spiritus Patris, iuxta illud saluatoris: Sed spiritus Patris uestri qui loquitur in uobis. Aliquando dicitur spiritus filij, de quo ait apostolus cum Galatis agens: Misit Deus spiritum filij sui in corda nostra. Aliquando est spiritus de spiritu: ut in Actibus apostolicis legimus: Repleti sunt omnes spiritu sancto: Qui tamen non discessit à dignitate, & deitate sua: sed uirtute quadam spiritali sanctificauit, & deificauit spiritum apostolorum quos perfuderat.

Quæ consonantia conducatur inter spiritum & animam. Cap. VIII.

Vigitur introducatur in nos bonus spiritus, siue angelicus, siue diuinus, conducenda est consonantia inter spiritum & animam, non utique illam, quæ est idem quod spiritus, sed cum meliori. Ex qua consonantia deueniat tandem ad unionem cum ea, & tanquam medium secum deducat inferius transmutatum in spiritum ad meliorem sortem. Sicut enim in arte transmutatoria (ut dicunt secretiores philosophi) est medium, tanquam spiritus quidam indutus, & imbibens primo naturam auri, postea deducit uel quadam ingenti, & velocissima cætera metalla in aurum. Et quia transmutabilis est spiritus hominis in diuersas naturas, hinc dixerunt Chaldæi hominem esse dissolutoriae naturæ animal, nullam habens determinatam imaginem, sed aduentitias & extraneas quamplurimas. Nam transmutatur spiritus non solum in naturam superiorem, & inferiorem, quæ sunt in homine, sed in dæmonem, angelum, & Deum, ut tetigimus. Et cum transmutatus in meliorem sortem secum inferius deducit, hoc per seipsum subtiliat, sicut subtiliatur aurum deductum per angustissimum foramen: ut ueluti filum sericum, uel lineum deducatur ad libitum, & de animali fiat spirituale. Hinc non sine mysterio **וַיִּרְאֵהוּ** quod est spiritus in uersis literis, per siruph more cabali

stico reddit **h**ur, quod foramen significat, per quod transiens corpus animale fit spirituale, ut unitum cum superiori beatificetur. Et hoc quando spiritus primo unitur cum illo diuino, & superiore. Si autem decidens conglutinetur cum inferiore, tunc per ipsum tanquam per foramina cribri distillat, & deperditur quicquid ex superiore deteriorari potest. Si igitur homo cupit fieri diuinus, necesse est, ut eius spiritus conueniat cum illo diuino, quod est in ipso, in quod tandem reducat animam inferiorem, primo spiritualem effectam. Consonantem autem facimus spiritum cum illo diuino, quando obediens adhaeret illi, quae synderesis dicitur, semper malo remurmurans, & ad bonum deprecans. Cui consentiens, & nullatenus discrepans sequitur in homine pax, & tranquillitas, & inde letitia cordis, mentis iubilatio, & arrha beatitudinis: ut dicat cum propheta: Mihi autem adherere Deo bonum est. Subsequitur etiam dilatatio cordis, & anidus cursus, atque uolatus uelocissimus in bonum: ut iterum dicat cum eodem propheta: Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum. Dauid. Idem.

De conuenientia suauissima hominis cum Deo, ut ipso hic frui incipiat. Tonus sextus.

H omo Deum nat ura emulatur.	Cap. I.
Homo effigiat archetypum in figura.	Cap. II.
Corpus non minus conuenit Deo ueluto, quam ipsi nudo, & simplicissimo pura, & expoliata materia (ut diximus) respondeat.	Cap. III.
Cum in homine sint infimū, & summum, atque intermedia, omnia facile per ipsum hominem cum Deo conciliantur.	Cap. IIII.
Cur anima in corpore tanquam in fusorio uase purganda collocata sit.	Cap. V.
Cur Deus hic collocauerit animam & mentem uertibilem.	Cap. VI.
Quomodo homo à Deo peccato dissideat.	Cap. VII.
Sicut homo per peccatum à Deo deficit, & dissidet: sic per penitentiam reducit, & temperatur.	Cap. VIII.
Sacramentis homo redditur perfectior in seipso, & cum Deo magis sonorus.	Cap. IX.
Sacrificiis expiatur.	Cap. X.
Elemosynis abiuitur.	Cap. XI.
Personat uirtutibus.	Cap. XII.
Lectiōne imbibit unde modulari possit.	Cap. XIII.
Meditatione praeludit.	Cap. XIII.
Oratione modulatur.	Cap. XV.
Contemplatione introducitur.	Cap. XVI.
Amore unitur.	Cap. XVII.
Extasi & excessu transmutatur.	Cap. XVIII.

CANTICI TERTII

¶ HOMO DEVM NATVRA AEMV-
latur. Caput Primum.

POST QVAM propositum nostrum est, vt explicemus qua ratione homo cum Deo conueniat, & ipsi as-
similetur, vt plerisq; locis suademur, & inuitamur,
opportunitum duximus repetere cum qua sui imagine
ipse summus opifex produxerit hominem: Omnibus
enim iam triuiale est hominem cum imagine dei factū,
& ad ipsius deductum similitudinem. In quo autem
consistat hæc imago (vt cum bona venia dixerim eorū qui de hac scripserūt)
cum adhuc non sit enucleatum, perscrutemur. Vulgari enim & anili doctrina
dicitur, tres diuinas personas representari in tribus potentiis animæ, memo-
ria, intellectu, & voluntate. Nec quidem hæc potest dici imago, cuius est re-
presentare totum, & omnimodum effigiatum, vt à theologis nostris perspi-
caciorebus quàm optime decernitur: vestigiū autem est representare non ple-
num imaginatum, sed aliquam eius rationem, vel partem. Et quamuis tota di-
uinitas comprehendatur in tribus personis, & etiam in ratione ipsa deitatis:
plura tamen in Deo explicari possunt, quæ homo plenissimè representat in aliis
partibus, quàm in prædictis tribus potentiis. Hinc ex nouioribus theo-
logis aliqui acutiores, non contenti illa simplici assignata ratione imaginis,
dicunt ipsam consistere non tantum in illis tribus potentiis, vel (vt suo more
loquamur) in actibus primis solummodo: sed etiam in secundis. Est enim in
nobis intellectus, memoria, atque voluntas: hecque eadem tria in Deo re-
presentant. Est insuper uerbum ab intellectu nostro productum, & amor à
voluntate emanans, quorum altero diuinum uerbum, altero autem spiritus
sanctus, qui amor quidam est, resignatur. Intellectus uerò habens obiectum
præsens, & produccens patrem effigiat: sed non minus deficit imago hæc in
homine ab effigato Deo, quàm imago hominis picta decidat ab ipso homine
uero: Verbum enim in nobis productum, similiter & amor, qui actus se-
cundi ab ipsis dicuntur, in nobis accidentia sunt: in Deo uerò substantia,
& idem cum ipso Deo: Et memoria quæ in nobis est recordatio præterito-
rum, in Deo est plenissimus omnium præcedentium, præsentium, & futurorū
contuitus: sed adhuc expressiorem imaginem dei in homine uenari possumus,
comparantes Deo non solum animam, sed totum hominem, in quo relucet omni-
moda ipsius Dei imago: Est itaque Deus plena uita, omnia mundani corporis
membra uiuificans. Est quoque in anima fons quidam uitæ, à supremo tam-
en & diuino mari emanans, omnibusque proprii corporis membris pro
sua conditione uitam tribuens. Hinc in sacra pagina dicitur: Et inspirauit
in nares eius spiraculum, aut animam uitarum: vt præstet corpori uitam

vegetatiuam, sensualem, rationalem, intellectuam, atque diuinam. Est deus ^{Salom.} uirtute sua omnia continens: & de homine inquit Sapiens in concione sua: fecit Deus hominem puluerem de terra: & dedit ei uirtutem continendi omnia. Cognouit Deus cuncta. Cognoscere quoque potest homo omnia cognoscibilia, cum pro obiecto adaequato (ut dicunt theologi, & philosophi) habeat uerum, ^{Theolo: Philoso:} vel ens in communi: sed distat imago ab imaginato: hic unico actu omnia intelligit, homo autem per quandam successionem. Est insuper Deus circulus quidam, non aliunde quam à seipso trahens originem, & in seipsum tendens omnia illuc secum deducit. Est etiam homo circulus à Deo procedens, & in ipsum tendens: illuc omnia deducens cum omnia contineat. Nec aliquando quiescit quousque ad ipsum Deum, à quo processit, pertingat. Aemulatur quoque ipsum Deum quoad potest in duratione. Sed cum nequeat habere suae durationis totam simul possessionem, durat saltem successionem perpetua: Et adeo est similis & (ut ita dicam) Deo congeneus, ut tandem cum ipso uniat^r: sicuti suo loco Deo fauente declarabimus. Est denique Deus liber à passionibus, nisi quatenus passus est in corpore assumpto: nulla quidem a dⁱ ipsum Deum passione transeunte: sicut nec passionem suscipit, quando (ut inquit Ieremias) caelum, & terram implens alteratur in membris mundani corporis, quod replet. In quem sensum forsitan non insulse intelligi possunt sententiae illae omnes, quibus dicitur Deus irasci, poenitere, dolere, concupiscere, & huiusmodi. Nec enim poenitet: nisi quatenus id apparet in membris, vel rebus, quas replet: à quibus se subtrahente, & auertente faciem, turbantur omnia: & vacua Deo uiuificante in puluerem suum reuertuntur: ut uideantur membra illa, imo Deus in illis dolere, tristari, & indignari, atque poenitere: Desistens scilicet à consueta influentia. Reuertente autem spiritu eius, qui replet orbem terrarum uniuersum, recantur & gaudere videntur omnia. Nec aliter se habet anima nostra, de qua Aristoteles, & Plotinus in^{Aristote: Plotin.} qui dixerit animam tristari, vel gaudere: dixit hanc texere, vel filare. Non itaque gaudet, vel tristatur anima: sicut nec textit, nec filat: nisi quatenus est coniuncta corpori. Nam animalis (ut sequitur Plotinus) est pati, atque operari, non autem animae rationalis, neque intellectus: sed horum est dirigere animal quod operatur: sicut Dei est moderari mundum, cuius membra sunt secundariae causae operantes, cum huiusmodi agitationibus, & passionibus. Nec reperitur aliqua in homine dispositio, quin in ipsa refulgeat aliquid diuinitatis, nec quicquam est in deo, quod non representetur in homine: sed veniamus ad figuram.

CANTICI TERTII

Homo effigiat archetypum in figura.

Cap. II.

SI autem homo continere debet ueram imaginem, necesse est, ut cōsimili ei figura gaudeat. Sed heu quo intramus? Quam figuram assignabimus ei, qui nullis terminis clauditur, nullis lineis figuratur, nullis coloribus pingitur? Hinc tanta diligentia diuina lege cauetur, ne aliqua imago penitus fieret, neque ipsius Dei, neque rerum aliquarum cœlestium: tum ne per idola illa adorarentur creaturæ visibiles: tum etiã ne falso exprimeretur, quod effigiari nequit. Verum & si nulla potest figura deduci, nec in rebus inferioribus reperiatur aliqua, in qua dignoscatur dei similitudo, aut effigies: nihilominus Dei testimonio suffulti, in homine uenabimur ipsius similitudinem, & figuram saltem per analogiam quandam, qua quidem ipse summus opifex sibi eam ascribere dignatus est, sicut partitiones, & membra humani corporis omnia. Dixit enim se habere dexteram, sicut in Dauidico carmine decantatur: Dixit Dominus domino meo, sede à dextris meis. Habet etiam sinistram, ad quam collocabuntur flagitiosi damnãdi nouissimo examine. Sedere quoque dicitur aliquando uelut homo, ut in Isaiã inquit: Cælum mihi sedes est: & terra scabellum pedum meorum. Ambulare etiam in Genesi dicitur ad meridiem, uel aduentum Diei. Et de itineribus æternitatis eius inquit Psalmographus: Viderunt ingressus tuos Deus, ingressus Dei, & regis mei qui est in sancto. Qui gressus, & itinera aliquando eum terrorem immittunt: ut ab eis (teste Abachuc) conterantur montes sæculi, & inclinentur colles mundi: quia (ut rectè exponit Hieronymus) quando uenit ad nos, destruxit dæmoniacas potestates: & altitudines sæculi ad nihilum redegit. De membris quoque ipsi Deo ascriptis scriptura sacra locupletissima testis est. Sunt nanque ei oculi, & aures: de quibus in Dauidico hymno: Oculi domini super iustos, & aures eius in præces eorum. Palpebræ: de quibus in alio carmine. Oculi eius in pauperem respiciunt: & palpebræ eius interrogant filios hominum. Sunt nares: quibus (ut in lege sæpius repetitur) odorabat sacrificia in odorem suauitatis. Est os: de quo in Isaiã inquit: Os meum non interrogastis. Est gustus, & guttur: de quo in canticis: Guttur tuum sicut uinum optimum. De capite quoque ibidem dicitur: Caput tuum sicut Chermel non quidem mons ille magnus in maritimis Syriæ (ut quæ plurimi etiam Hebræi decipiuntur) sed ut uermis, qui gignit purpuram. Chermel enim utrunque significat, & montem & uermem. Et quod comparatio fiat uermi, & non monti indicant uerba, quæ subsequuntur: Et comæ capitis tui sicut purpura regis. Manus quoque sunt ei: de quibus regius uates: Manus tuæ domine fecerunt me: & plasmauerunt me. Digni: de quibus iterum canit: Videbo cælos tuos: opera digitorum tuorum. Dentes: ut in canticis dicitur: Dignum est uinum dilecto meo ad potandum, & cibus labiis, & den-

tibus illius ad ruminandum. Sunt humeri: de quibus Isaias: Factus est principatus super humeros eius. Quibus etiam (vt in euangelio dicitur) portauit inuentam ouem. Brachia etiam ei miranda sunt, dicente Isaias: Brachium domini cui reuelatum est? Nam in brachio extento (vt sepius in scriptura repetitur) eduxit populum de Aegypto, signis, & portentis quam maximis subsequenter. Cor: secundum quod in primo volumine Regum dicitur inuenisse Reg. i. Dauid. Pectus: a quo discipulus dormiens ebibat fluentia euangelij. Dorsum: de quo in Ieremia: Dorsum & non faciem ostendam eis in die perditionis eorum. Et regius vates in hymno, Posteriora dorsi eius in pallore auri. Ieremię
Dauid. Pedes: de quibus idem vates in alio carmine: Et caligo sub pedibus eius. Pennæ, & volatus: de quibus in eodem carmine: Volauit super pennas ventorū. Et in alio hymno dicit, cælesti regi fuisse pennas columbæ deargentatas: quas ipse propheta alibi exoptabat dicens: Quis dabit mihi pennas sicut columbæ? Et aliquando vestitum uariis indumentis se se nobis ostendit opifex, non quidem ut tecta ipsius membra ueluti nostra carnea protegantur à frigore: & ob honestatem uelentur: sed ea sunt hæc indumenta, in quibus, & per quæ Deum cognoscere possumus: quæ in nuda, & pura essentia apprehendere nequimus. Membra itaque sunt vires multiplices in illo uno simplicissimo: & vestimenta uia quædam, per quas graditur nobiscum: aut in nobis se se diffundit, dum per membra, id est per uires eius multiplices quo ad nos, sed unicam in se, aliquid operatur. De quibus vestimentis Hebræi amplissime in eorum theologia pertractant: Quorum simbria tacta ab hæmorrhoiſſa clamauit IESVS dicens: Quis me tetigit? Nam & ego noui uirtutem de me exisse. Per hæc enim uestimenta (ut ipsi Hebræi docent) omnis uirtus ab eo emanans procedit: nam à Deo nudo (vt auit): id est penitus scmoto ab omni respectu nihil fluit: quæuis fons existat totius bonitatis. In eo enim quod influit, relationem quædam induit, quam ipsi uestimentum nuncupant. Membra autem (vt diximus) uires quædam sunt. Oculi enim significant clarissimum eius contuitum: cui omnia nuda sunt. Olfactus discretiuam uim, & susceptiuam odoris bonorum operū. Aures illud quo omnia percipit, & intelligit vsque ad cogitationes cordis: quas nouit ipse solus Deus. Palpebræ iudicia Dei occulta, & subtilia (inquit Hieronymus) Hieroni: quibus omnia penetrabilia discutit. Dentibus optimè contritum cibum multiplicem nobis tribuit: & nostra opera tanquam edulium suscipit conterendum in nostrum incrementum & prouentum, sicut de Samaritis cōuersis dixit filius dei: quoniam effecti erant cibus, quem habebat ad manducandum apostolis CHRISTVS.
Paulus. minime cognitum. Humeris omnia portat, & sunt peculiare filij Dei iuxta illud apostoli: Portans omnia uerbo uirtutis suæ, super quo etiam posuit oues portandas, & onera omnium scelerum nostrorum, & pondus domini, & sceptri, CHRISTVS. & iudicij: ut ipse et attestatur dicens: Omne iudicium dedit mihi Pater. Brachium est uirtus, qua omnia miranda sepius perpetravit, & perpetrat.

CANTICI TERTII

Corde nos tenerrimè diligit. Pectore suscipit, & charissimè nos complectēdo confouet. Dorsum: quod aliquando uertens se indignabundum ostendit: & aliquando splendens in rebus creatis nobis se contemplandum præbet: sicuti ad Mosē ait, uidebis posteriora mea. Pedibus affectuum aliquando ad nos uenit: & aliquando nostris flagitiis exigentibus abit. Pennis celerrimè uolat, ut nostris necessitatibus occurrat: quas optare debemus, ut & nos in ipsum uolare possimus. Ecce igitur quomodo Deus in omnibus se similē nobis præbuit: imo nos fabrefaciens sibi conformes effecit in membris, & figura: si qua est in ipso. Est quippe, sed nullis terminis artata, nec lineis circumscripta: sed fontalis origo omnium proprietatū & figurarum. Quæ membra (ut diximus) meliora uestimenta induit, quàm nostra uestita sint. De quibus suprāuidanis uestimētis aliquid (sacra scriptura duce) percurramus: ea tamen non arroganti quidem, sed conuenienti lege qua dicitur. Effugite, & procul hinc miseri procul ite prophani.

Corpus non minus conuenit Deo uestito, q̄ ipsi nudo, pura & expoliata materia.
Cap. III.

Explicauimus iam suprā, quàm continē materia potentia purissima primo creata respondeat Deo purissimo actui, & primæ omnium causæ. Nunc explicanda est ea conuenientia, quam habet homo consummatissimum dei opus, & omnium totius mundanæ machinæ celeberrimum cum ipso Deo, iam omnes perfectiones, quæ sunt ad intrā, uel extrā (ut aiunt) induto. Nec perterreat quempiam hīc apud theologos nostros inusitatus loquendi modus de uestibus Dei: cum habeamus à scriptura sacra, omnium theologorum matre, & fonte, locupletissimas de ipsis uestibus attestaciones. Canit Dauid in hymno nonagesimo secundo: Dominus regnauit, decorem indutus est: induit dominus fortitudinem, & præcinxit se uirtute, Hebræorum autem theologi usq; ad decem uestimenta non sine sacramento enumerant. Quibus non crederem, nisi illa eadem me sacra scriptura doceret. Nudum nanque Deum asserunt: quando consideratur ipse (benedictum nomen eius) in sua solitaria natura penitus remota ab omni relatione (ut aiunt) intrinsecus, & extrinsecus adueniente: & ut est summè hic. Qui, ut intelligitur sic remotus, loquitur in Isaiā dicens, **אני יהוה הוא שמי** Anadonai hu semi. Quod nos interpretatum habemus: Ego Dominus, hoc est nomen meum, sed melius diceretur: Ipsum scilicet quod est nomen meum. Non enim illud **הוא** hu est relatiuum aliquid referens, sed dictio importans ipsum, quod est summè hoc. Qui ut sic, nulli se communicat, ideo sequitur: Gloriam meam, quam scilicet habeo in summa unitate mea, alteri non dabo. Ipse igitur summè hic, antequam sese in creaturas diffunderet, filium genuit, cum quo simul sanctum spiritum produxit. Dum itaque filium generare statuit,

Dauid

Isaias.

induit primam vestem: quæ à nostris paternitas dicitur. Sed est lux quædam inaccessibilis, secundum quam à Iacobo dicitur Pater luminum. De qua ueste ca-^{David.} nit Psalmo graphus: Amictus lumine, sicut uestimento. Suscipiens autem in paterno sinu filium quem genuit, aliud induit uestimentum, de quo vates in eodem carmine: Qui tegis aquis superiora, vel excelsa eius. Quid enim est hoc excelsum nisi ille, de quo Paulus: Excelsior cælis factus? Aut quid est superius, & sub-^{Paulus.} lime Dei, nisi ille de quo idem apostolus: Deus constituit filium suum super omnem principatum, & potestatem, & virtutem, & dominationem, & super omne nomen quod nominatur, non solum in hoc sæculo, sed etiam in futuro: & omnia subiecit sub pedibus eius: & ipsum dedit caput super omnem ecclesiam? Hoc igitur genito, qui supremum eius opus existit, & vera aqua supramundana habens vim omnium rerum generatiuam: secundum quam dictum est: Producant aquæ serpitræ animæ viuētis: Et iterum. Omnia per uerbum facta sunt: Tunc aquis inuicus dicitur Deus: in quo idem est Pater, & filius. In qua diuinitate filius, qui est dei sapientia, induit proprietatem aquæ: ut recte dicat ille sapiens: Et aqua sapientiæ salutaris potauit illum. Quas aquas^{Sapient.} non tantum sumpsit sibi in uestimentum, sed ut eas in nos diffundat, non solum ad sitim comprimendam, ut clamabat in templo dicens: Si quis sitit ueniat ad^{CHRISTVS,} me & bibat: sed etiam ad profusam satietatem, ut cum Samarite loquens ait: Si quis biberit ex aqua, quam ego dederò, fiet in eo fons aquæ salientis in uitam æternam. Non enim de aqua hac elementari loquebatur, sed de illa superexcelsa: in qua uenit filius dei, ut nos à sordibus ablueret: & propinaret nobis poculum illius aquæ sapientiæ salutaris. Qui filius dei uestitus quoque dicitur uestimentum regium. In uestimento (ait qui à diuinis secretis fuit) in femore eius scriptum erat: Rex regum, & dominus dominantium. Spiritus autem sanctus ab utroque procedens in utraque lege igneus uisus est, & igne circumamictus: Fumabat enim totus mons Synai (ut in Exodo legimus) quando descendit dominus super eum in igne: Et iterum dicitur: Erat autem species gloriæ Domini, quasi ignis ardens super uerticem montis, in conspectu filiorum Israël. Ille igitur spiritus, cuius uirtute data est priscis patribus ignea lex, apostolis quoque apparuit in linguis igneis, eos confouens, & accendens ad explicandam legem illam, quam impleturus uenit filius Dei: Et de qua in nouissimo carmine decantans Moses inquit: Et in dextera eius ignea lex. Post il-^{Moses.} lam autem sacratissimam, & intrinsecam, perfectamque productionem uoluit ipsum summum bonum in creaturas sese diffundere: unde sumpsit (ut aiunt) septem alia uestimenta, quibus nobiscum ageret, & conuersaretur. Horum primum magnitudo dicitur misericordiæ, clementiæ, bonitatis, & pietatis, quo se in alios diffundit: & ipsos pietatissime regit, atque clementissime præuenit, iustificat, & remunerat: de quo in Apocalypsi dicitur: Et datum est illi scili-^{Ioan.} cet agno, & sponsa sua ecclesiæ, quæ misericordia desponsauit, ut cooperiret

CANTICI TERTII

se byssino splendenti & candido. Byssinum enim iustificationes sanctorum sunt, quæ per Dei gratiam, & clementiam nobis (mediante Christo) communicantur. Hac igitur veste nobis bona impartiendo, tanquam byssino quodam vestitur. Et quia clementia, & pietas immensa, iustitiæ libramine temperatur, ideo aliud iustitiæ vestimentum assumit: quod nunc sanguineum, nunc lineum in scriptura dicitur. Vestitus enim erat (inquit Ioannes) veste resperfa sanguine, & vocabatur nomen eius uerbum Dei: uerbum utique illud per quod facta, & restaurata sunt omnia: Cui uita natura humana sanguinem fudit ad placandam diuinam iustitiam, quæ sanguinem exquirat, ubi contractum est peccatum per carnem, & sanguinem. Quod vestimentum admirantes angelique (ut Dionysio placet) dixerunt. Quare rubrum factum est vestimentum tuum, sicut calcantium in torculari? In Daniele autem Gabriel, qui Christum virgini illic concipiendum denuntiavit, & aliquando (non sine mysterio) ipsius personam gerit, uisus fuit uestitus lino, sacramento forsitan alibi declarando. Et cum sit summum pulchrum omnia pulchrificans, maxime naturam humanam, cui sui omnimodam imaginem tribuit: Hinc aliud uestimentum assumit, quod in plerisque locis scripturæ sacræ, maxime in Dauidicis hymnis **מלכות** tipheret dicitur. Quod nos nunc decorem, nunc pulchritudinem, nunc magnificentiam interpretatum habemus: Sed est propriè nomē gloriæ, & pulchritudinis diuinæ: Quam multifariam in nobis communicans inquit in Ezechie. Et uestiui te discoloribus, & bysso, & polymita: & multa, quæ ibi commemorantur, concludens: Hæc dedi tibi, ut esses perfecta decore, & pulchritudine. Hinc dicitur in canticis: Creatura humana pulcherrima mulierum, id est omnium creaturarum. Post hæc, duo alia uestimenta amictus est summus moderator: quibus magis domesticum se nobis præbeat: Per quæ multa charismata in nos defluunt. De quibus uestimentis in Dauidica ode decantatur. Confessionem, vel celebritatem, & decorem induisti: quia uidelicet per illa facit Deus homines celebres, & decoros. Quæ uestimenta aliquando dicuntur ubera, quæ quidem lactant prophetas, & lactant quoslibet Deo familiares, sicuti in canticis dicitur: Dabo tibi ubera mea. Quæ etiam tertium cælum aliquando nominatur: ad quod Paulus euectus fuit. Et quia ipse opifex nobis quoque præstat vitam, fundamentum, atque stabilitatem totius boni operis, hinc dicitur uita, arbor uitæ, & terra uiuentium; In qua terra etiam se nobis uestitum præbet: ut diuus Citharista decantat: Abyssus, sicut uestimentum amictus eius: Eius utique terræ, non quidem huius corruptibilis, quæ simul cum cælo materiali transibit, ut ait summa ueritas: Sed illius, quæ nunquam mutatur, de qua sequitur uates: Non inclinabitur in sæculum sæculi. Denique summa hæc diuina maiestas ultimum sumit amictum: quo nobis penitus familiarem se præbeat. Et hoc Hebræi **מלכות** malcut id est regnum uocant: quia ipso nos domesticè regit. Nuncupatur quoque **סכינה** sechina id est inhabita-

tio Dei in nobis immediata: secundum quam dixit Ieremias: Tu autem in no- Ieremię
 bis es domine. Et sic ille qui habitabat cum populo suo in figuratiuo tentorio
 citationis: nunc habitat nobiscum in tabernaculo non manufacto: id est non hu- Paulus
 ius creationis (vt docet apostolus) Habitans autem in nobis tanquam nubes,
 defendit nos ab aestu diuinę irę: & tegit nuditatem, & ignominiam nostram,
 ne confundamur à conspectu gloria suę. Et de hoc vestimento in Ezechiele Ezechi:
 loquitur dicens: Expandi anictum meum super te: & operui ignominiam tuã:
 lógóque sermone prosequitur vestimenta, quibus tegit turpitudinem nostrã:
 & quibus ornati, honesti reperiamur in cęlestibus nuptiis. Vestiuit itaq; se
 Deus, vt cum creatura ageret: & homini daret sui perfectam imaginem: Et
 vt hunc hominem uestiret diuinitate, se ipsum induit humanitatem, & corpus
 hoc passibile. In quo corpore existente anima cum diuino illo lumine, siue men-
 te, aut intellectu, habet homo (ut sapientes quidam asserunt) expressiorẽ Dei
 imaginem quã angelus: quoniam corpus hoc organicum cum membris, & p-
 ticularis suis ea est uestis, per quam omnia Dei indumenta representantur.
 Hinc Deus (ut nuper tetigimus) dicitur habere caput, oculos, aures, & omnia
 membra, quę sunt in humano corpore: Quę aliqua ratione dicuntur membra:
 alia uerò ratione uestimenta: alia autem nuncupantur mensurę: quibus ipse
 Deus omnia metitur, & moderatur: sed hominem potissimè ad perfectam
 sui metam.

Cum in homine sint infimum, summum, & intermedia, omnia facilè per
 ipsum hominem cum deo conciliantur. Cap. III.

Extat in homine aliud Dei expressissimum simulachrum: Id autem Dionys:
 est: quoniam homo omnia continet actu, quę Deus continet uirtu-
 te: & per eminentiam quandam, vt Dionysius docet. Sic & homi-
 ni dedit uirtutem continendi omnia. unde omnis creatura à salua-
 tore (Gregorio interpretante) nominatur, sicuti iam in primo uolumine ex-
 plicauimus. Homine itaque Deo conciliato, eidem omnia conciliantur: sicuti
 in assumpta humanitate omnia consequenter assumpta dicuntur: Anima in pri-
 mis, & spiritus, animalesque uires omnes, uegetandi uis, atque elementa, us-
 que ad materiam, ex qua fabricatum est humanum corpus: & denique omnia
 quę in ipso continentur. Nec tantum id factum esse credimus in homine, &
 natura illa particulari assumpta à uerbo, sed idem fieri in omnibus, qui hospi-
 tes efficiuntur illius, qui dixit: Ad eum veniemus, & mansionem apud eum
 faciemus: Et in omnibus, pro quibus exaudita est illa cordialissima oratio, CHR I
 quam filius in eius recessu à nobis porrexit ad Patrem dicens: Rogo Pater, vt STV 3,
 sicut ego & tu unum sumus, ita & isti unum sint in te. Hic est enim finis homi-
 nis, vt statim dicemus: Et finis, in quem tendunt omnia: Nam in Deum cuncta
 tendunt: ad quem tandem per hominem reducuntur.

CANTICI TERTII

*Cur anima in corpore rãq̃ in fusorio uase purgãda collocata sit antequam
reuertatur ad eum, a quo venit.* Cap. V.

S Ed antequam ad hanc unitatem cum Deo reuertatur anima, inclu-
ditur in corpore, ut ipsum perficiat: & ab ipso perficiatur. Et ne-
scio, an prius perficiat, an potius perficiatur, an vtrunque fiat si-
mul. Et forsitan utrunque simul perficitur in bene, & ritè proce-
dentibus. Est (inquiunt Peripatetici & theologi nostri) anima in corpore ve-
luti forma perficiens ipsum corpus: non quidem dans solummodo motum, atq;
sentiendi, vegetandi, & intelligendi vim: sed ipsum perficiens, & expurgans:
vt in meliorem sortem transformari valeat. Nec corpus disponit ut transmu-
tetur, nisi ipsa expurgata sit. Non enim omnes transmutabimur (inquit apo-
stolus) *quãq̃ omnes resurgemus. Sed transmutabuntur solummodo corpora eo-
rum, quorũ animæ expurgatæ reperientur.* Anima itaque in hoc corpore col-
locata est tanquam in vase fusorio colla'ida, & expurganda igne charitatis,
& diuino perfuso in toto homine per gratiam infundentis, & pro recipientis
dispositione, interuenientibus potissimè sacrificiis, & sacramentis. Hinc obla-
to illo summo sacrificio, cui omnia alia assistunt & cedunt, à summo sacerdo-
te IESV redemptore humani generis, missus fuit ille igneus Spiritus, ad li-
quesfacienda, expurganda, & conflanda corda discipulorum, & eorum, qui
credituri erant per eos. Nec aliquod interfuit temporis spatium post illam su-
mmum sacrificium exhibitum, nisi quinquaginta dierum: numero quidem spi-
ritui illi igneo mittendo conueniente. Qui nec missus fuisset, nisi Dei filius
in sacrificium fuisset oblatus, ipsomet attestante, qui ait: Nisi ego abie-
ro, oblatus scilicet Patri in holocaustum, Paracletus non veniet ad uos. *Quæ
quidem hostia in lege antiqua sæpius præfigurata fuit: Et id quando obla-
to sacrificio ignis expectabatur de cælo, qui veniens, & sacrificium iam ac-
censum, & in igne mutatum, ad sublime unde uenerat, maximo mysterio de-
duceret: & in offerentes diffunderet igne illum, de quo in Deuteronomio di-
citur: Deus ignis uorans, aut comedens, & consumens est. Sicut enim comedens
consumit cibum, & eius substantiam immutat in seipsum: sic Deus suscipiens
verum sacrificium, debite offerentis, pascitur & sacrificio, & offerente, tra-
ducens utrunque in seipsum. Verum autem sacrificium, quod nos offerre de-
bemus simul cum sacrificio oblato à summo sacerdote Christo IESV, est, vt
vnusquisque secundum apostolicum documentum offerat seipsum in hostiam
uiuam, immaculatam, sanctam, Deo placentem cum rationali obsequio. Et
sic non tantum anima ascendet in ipsum Deum: sed etiam corpus mortale, &
corruptibile induens (vt idem apostolus ait) incorruptionem, & immortali-
tatem: Et tunc erit verum holocaustum, id est cõbustum igne illo diuino, qui
omnia transmutat. Hebræi autem hoc sacrificium **חֹלֶבֶת** holab, scilicet ascēdēs*

nuncupant: quia totum sacrificium combustum, & iam in ignem mutatum ascendebat coram Deo: Sic & nostrum corpus seminatum animale, diuino igne confotum surget, & ascendet spirituale simul cum anima, ab ea perfectum, & utraque à Deo, qui est verus ignis ardens, constans, & transmutans.

Cur Deus hinc collocauerit animã & mentem uertibilem.

Cap. VI.

ET cum anima sit in hoc uase fusorio expurgandi, & perficiendi causa, mirantur nonnulli etiam inferiores, quorum studium semper est suis ipsorum iudiciis, & verbis ferire maiores, cur Deus ipsam animam huc demiserit non tantum uertibilem, sed ab acerrimo hoste continuè impugnandam. Et quasi Dei consiliarios sese procaci temeritate constituentes, audent uespertiones summam lucem, summamque sapientiam incusare. Sed erubescat puluis, & cinis, uel nominare illum: cuius decoris species splendet ab ortu solis usque ad occasum. Et si (ex monumento sapientis) in medio magnorum & senum iuuenes conticescere debent: quid nos in conspectu antiquissimi dierum, & illius, in quo sunt omnes thesauri sapientiae, & scientiae absconditi? Possimus: nihilominus, non ut incusemus: Sed ut illuminemur, interrogare: cur sapientissimus opifex non fecerit hominem stabilem, & continuè recto itinere pergentem. Respondet hinc Anselmus: quia non potuit. Sed (ut melius dicamus) non deuit facere alium Deum: qui solus natura impeccabilis, & immutabilis est. Cuius dicti rationes conatur adducere Alexander: Quas Ioannes Scotus tanquam debiles fulcire statuit, cedens tamè magis sanctorum sententiis quàm propriis rationibus. Has igitur tanquam inuidas ex proprii autoris iudicio, in illius libris legendas relinquentes, confitebimur cum Augustino ad Volusianum, Deum multa posse, quæ nos intelligere non ualemus, cum tota ratio facti sit potentia facientis: quæ infinita est, & omne ingenium humanum, & angelicum transcendens. Ad huius itaque rei discussionem (prout Dominus nostros collustrauerit oculos) aliquid dicemus, præsupponentes quid exigat rerum ordo: qui (ut etiam Aristoteles docet) duplex est in omni exercitu, militum uidelicet inter se, & eorum omnium ad principem & caput: cui si conueniunt, omnia rectè peraguntur: Si autem dissident, incòcinnia & confusa redduntur. Sicut autem omnes milites ab imperatore quamuis bono deficere possunt: sic cunctæ creaturæ à Deo: multa enim obiecta distrahentia sunt nobis, à quibus nunc in summum, nunc in mediocre, nunc in infimum ferimur. Nunc quoque distrahimur à bono inferiori, nunc ab apparenti, nunc (ut aiunt) à præfixo: Et his continuis illudimur ludis: quousque cor nostrum semper inquietum, semper instabile, firmetur in principe: qui solus stabilis est: unde si stabiles aliquando efficimur: id non naturæ est (inquit Augustinus) sed à gratia illius, cuius est omnia stabilire. Quam conuenienter autem factum sit, ut in campo certaminis homo positus sit ancipiti pugna, Gre-

Anselm.

Alex.

Ioan. Sc.

Augusti.

Aristot.

Augusti.
Grego.

CANTICI TERTII

gorius diuino afflatus spiritu declarat. In laboribus (inquit) flagellorum, & vitiorum certaminibus, non solum nobis nostra infirmitas innotescit: sed etiam quanta uirtute proficiamus, cognoscimus. Nemo quippe uires suas in pace nouit. Si enim bella desunt uirtutum experimenta non proderunt. Improuidus miles est, qui in pace se fortem gloriatur: Nemo enim quantum profecerit, nisi inter aduersa, & ambigua cognoscit. Cui adstipulatur Firmianus dicens: Ante omnia Deus uoluit esse in nobis diuersitatem, vulgòque non aperuit sacramentum: sed paucissimis reuelauit. Hæc autem diuersitas, omne mundi arcanum continet. Hæc enim facit uirtutem: sine qua non modo esse, sed nec appetere quidem eam posset: quia uirtus esse nequit, nisi sit compar aliquis, in quo superando, uim suam, uel exerceat, uel ostendat. Nam ut uictoria sine certamine constare non potest: sic nec uirtus quidem sine hoste. Itaque quando uirtutem dedit homini, statuit ei econtrario inimicum: ne uirtus ocio torpens naturam suam perderet. Cuius ratio in eo est: ut coccussa, & labefactata firmetur. Nec aliter ad summum fastigium peruenire posset, nisi oppugnant manu semper agitata ad salutem suam dimicandi studio fundauerit: Noluit enim Dominus ad illam beatitudinem, & præmiũ, delicato itinere pertingi. Daturus ergo uirtutem, dedit & hostem: qui animis hominũ, cupiditates, & uitia immitteret: in ambiguoq; teneret author malorum, errorũq; omnium machinator existens: ut quoniam hominem uocat ad uitam: ille econtrario rapiat, & ducat ad mortem. Hinc iter nostrum relinquitur dubium, ambigua pugna, & casus quæ plurimi. Ille enim hostis abducit, aut decipit eos, qui ueritati studet. Aut si dolo, & studiis nequiuert: uirilem gerit animam: qua sublimium uigorem labefactare conatur: obscæna dictu, & execrabilia moliens, uexat, & interficit: Et tamen ut prosternit multos: sic à multis uictus, & prostratus discedit: Magna est enim hominis uis, magna ratio, magnũque sacramentum. Origenes quoq; in suo de principiis hoc negociũ profequitur dicens: Si enim Deus dedisset, ut nullo modo uinceremur: quæ iam superest certandi causa ei, qui uincere non potest? Aut quod palmæ meritum, ubi repugnandi ratio & facultas non admittitur uincendi? Unde satis bona ei sunt, quæ sibi aduersantur: quæ cum uicerit, maioris ei gloriæ causa existunt. Iob enim duplum recepit post uictoriam hostis: qui contra eum pugnandi potestatem acceperat. Nec quidem nobis debetur corona: nisi certamen antè præcedat. Quæ enim gloria, & quæ laus coronati, nisi aliquo cursu, aut pugna meruerit? Nã merendi ea conditio est, ut inde præualeat: unde poterat naufragari. Et uictoriæ est laus: ut inde uincat, unde potuit debellari. Hinc laudat sapiens eum, qui potuit transgredi, & non est transgressus: facere malum, & non fecit: Huius tandem stabilientur bona in Domino: ut ultra ab ordine, pace, & quiete nullatenus discedat.

Firma.

Sapientia.

Quomodo homo à peccato disideat.

Cap. VII.

Um igitur homo à Deo sapius recedat tunc errat, peccat, & deficit ab ordine, quem tanti facit Deus: vt prudens Licentius dicitur apud Augustinum in libro de ordine: Præter manifestum aliquid accipio: sed præter ordinem nihil mihi fieri videtur. Nam quæcunq; à Deo sunt, ordinata sunt: Quæ autem citra Deum, aut absq; Deo, siue præter Deum, inordinata sunt. Et consequenter culpa, deordinatio, diffusio, carentia rectitudinis, defectus, peccatū, & nihil. Sed heu in syluam intramus teterrimā, & horredam, describentes illud, quod nihil est: Et discernentes malam esse deordinationem in eo opificio: quod à summo moderatore omnia ordinante regitur. Est quidem mala deordinatio, & defectus ab eo quod est: & quod bonū est. Nec malū est substantia: quia eius esse est esse in alio. Nec est accidens: quia contrariatur bono, & consequenter in genere boni: cum contraria sint eiusdem generis: & bonum verū, & à se sit substantia. Nec est existens: quia quodcunq; huiusmodi habet rationē boni. Nec supra omne existens: quia illud est Deus, & summū bonum. Nec est omnino nihil: quia malum contrariatur bono: & vitium virtuti. Nihil autem non contrariatur alicui: quia quæ contrariantur aliquid sunt. Nec bonū contrariatur sibi ipsi. Est itaq; malū, mediū inter ens, & nihil, ens habēs, in quo fundatur defectus ipse existens à rectitudine, quæ in illo quod est, inesse debebat. Qui defectus est priuatio quædam in ente fundata, sed in nihil redēs. Sicut igitur bonū est supra omne ens: vbi quicquid cōtendit perficitur: ita malum est infra omne ens in quod tendens deficit. Et sicut cogitando bonum, quod est supra omne ens (vt Academicis, & Dionysio placet) tandem in ens resolui mur: Sic etiam cogitantes malum in priuationem quandam deuenimus. Est itaq; malum in natura defectus & priuatio ordinis naturalis, & perfectionis. Hinc fœmina est malum (vt dicebat Pythagoras) quia deficit à perfectione uiri. Sic tenebræ, quia deficiunt à luce: & orbatū, aut monstrū quodq;: quia deficit ab ordine à natura instituto. Et malū in moribus est defectus à rectitudine: quæ debet esse in actū, & operatione, quæ perpetramus: aut dissidentia à summo bono, cui inhærere debemus. Estq; in priuatione deprehensum, è lucis, & entis regione profugum, infirmum, miserū, ianians, destruens: & à bono non tantum dissidens, sed abducens.

Acade:
Dionysii

Pytha:

Sicut homo per peccatum à Deo deficit, & dissidet: sic per pœnitentiam reducitur, & temperatur.

Cap. VIII.

Efficiens itaq; homo à Deo, & dissidens per peccatū, antidotum vnicum habet, vt reuertatur, & cōueniat cū ipso Deo. Et hæc est vera pœnitentia: quæ non est (vt aliquid asserūt) pœnæ tenentia, aut dolor pro peccatis voluntariè assumptus, sed reuersio ad Deum, à quo recesserat: vt etymologia perfectioris linguæ indicat: Dicitur enim pœnitentia Hebræicè *השובה* esuba, quod reuersionem significat. Multi nan-

DDD

CANTICI TERTII

que dolent: & pœnis maximis cruciantur ex delicto perpetrato, nec tamen liberantur, nec iustificantur: quia non habent antidotum peccati, quod est reuerti ad Deum, à quo discesserunt; & conuenire cum Deo, à quo dissentiunt. Hinc semper oraculi uox ad peccantem intonat: Reuertere, aut conuertere.

Zachar.
Ieremię.

Conuertimini ad me (inquit in Zacharia) & ego conuertar ad uos. Et per alium uatem: Tu autem fornicata es cum amatoribus multis, ueruntamen reuertere ad me, & ego suscipiam te. Et hoc idem est cum eo, quod saluator pro fundamento suarum concionum iecit: Agite pœnitentiam: & appropinquabit regnum cœlorum. Quid est enim regnum cœlorum: nisi Deus, qui conuertitur ad nos: quando conuertimur ad eum? Et quia tunc peculiari modo habitabat nobiscum, & iam faciliorem in natura humana assumpta præbebat nobis uiam reuertendi ad ipsum Deum, ideo dicebat: quoniam regnum cœlorum, & ipse Deus, in quem tendimus per ueram pœnitentiam, nobis appropinquabat. Si autem ad hanc conuersionem, quæ præsupponit secessum, & ieiunium ab omni illicita uoluptate, sequatur dolor, & afflictio: id ex accidenti, & non ex essentia pœnitentiæ, aut illius conuersionis est: Multæ enim afflictiones consequuntur peccatum: ex quibus tamen homo non dicitur pœnitens. Nec existimet quisquam aliquem pœnitentem esse, quia assumit dolorem uoluntarium: quia is in peccato aliquando est. Nam sicut ad actum cōuersionis sequitur dolor, sic ad peccatū: quoniā omnis deordinatio secū trahit afflictionem & pœnam. Nullus enim potest immediatè uelle dolorem: quia tristitia (ut inquit Augustinus) est quæ accidit ex rebus à nobis nolitis. Differt tamen doloris occasio: quia in peccate est progressus ab bonum: in peccantem autē casus & præcipitatio, aut malū. Verū igitur animæ temperamentum est reuersio, applicatio, & adaptatio cū Deo in ueritate, & affectu: sicut per Ioëlem exquirat Dominus dicēs: Conuertimini ad me in toto corde uestro, affectu uidelicet pleno: in ieiunio à rebus abducētibus ab ipso Deo: in fletu, & plāctū: ut lachrymis ab oculis uestris deductis, moueatis diuinos oculos, & fontem clemētiae eius ad stillandam gratiam pro uobis irrigandis. Oculus enim noster lachrymans mouet fontem diuinæ pietatis: qui in mysteriosa lingua eodem uocabulo nuncupatur, quo & oculus. Nam uterq; hain ~~pro~~ dicitur. Vndè sicut in nomine, ita & in re symbolum habent: & inde facilis est motus unius ad motum alterius: ut de neruis citharæ bene chordata aliàs diximus.

Augusti.

Ioel.

Sacramentis homo redditur perfectior in seipso, & cum Deo
magis sonorus. Cap. IX.

Et si reuersio hæc in Deum satis temperat hominem cū ipso: nihilominus restat aliquid magis tēperādum: cū magnū, imo maximū sit eum qui quasi ipsa natura disidet, cōuenire cū illo, qui natura ipsa concinnus est. Disidet enim homo à primordiis nascens filius iræ, & peccato obnoxius: & curriculo uitæ etiam si iustus sit, septics (ut ait

sapiens) cadit in die: Et qui existimat se à peccato immunem, seipsum seducit ^{Sapiens;}
 (vt inquit Ioannes) & non est in eo veritas: quæ est vera conuentio, & concē- ^{Ioan.}
 tus cum summa veritate. Deus autem cum sit prima regula contingentium o-
 mnia moderans, semper concinnus est: imò illud vñ, & harmonica virtus: per
 quam omnia quæ conueniunt, concinna redduntur. Hinc sacramenta ordina-
 ta sunt tanquam rei sacræ, & diuinæ signa: & quodāmodo effectrices causæ,
 Sūt enim signa efficacia diuinæ gratiæ, & fauoris: qui in ipsis præstatur ho-
 mini, vt conducatur ad debitum concentum cum Deo. Quia igitur homo nasci-
 tur filius iræ, & peccato dissonus, pro eius temperamento datum est sacramē-
 tum baptismi: in quo abluitur, & temperatur cum Deo, non tantum virtute,
 & efficacia ipsius sacramenti, sed fauore instituentis: dummodo suscipiens sit
 bene dispositus. Dissidet quoq; homo, & deficit quotidianis operationibus, in
 quibus nec tota mens, nec tota anima, nec omnes vires conueniunt, vt iubet lex:
 ideo defectus, & dissonantia quotidiana. Pro cuius temperamento sacramen-
 tum penitentiæ datum est: quæ, & ratione cōuersionis ad Deum (vt diximus)
 & sacramenti, atq; absolutionis efficacia, dissona coaptatur. Et quia cōtinuis
 alimentis inficimur, & distemperamur, ordinatum est sacramentum eucharis-
 tiæ: quo reparamus id quod aliis cibis infectum est: & disponimus corpus hu-
 militatis nostræ, vt coaptetur & cōfiguretur corpori claritatis suæ. Et quod
 in prolis generatione carnis lenocinio deturpatur, & absonum fit: id sacra-
 mento matrimonij, debite seruato reparatur. Adiudicata sunt alia duo sa-
 cramenta satis opportuna: quorum alterum est cōfirmatio, vel corroboratio e-
 ius, quod in baptisate factum est: in his maximè, qui debili virtute, nullaque
 positua dispositione illud susceperunt, in prima videlicet, & infantili ætate.
 Alterum extrema vnctio nuncupatur, in qua abolere prætendimus, & perfe-
 ctè abstergere hominem ab omni contagione, & à cuncta (si qua relicta est)
 dissidentia. Extat & aliud sacramentum, quo hierarcha in corpore hoc my-
 stico instituitur, & in caput erigitur cum barba: ex quo, & per quem sacrum
 chrisma omnia liniens, & omnia temperans, descendat vsque ad oram vesti- ^{Dauid.}
 menti ipsius corporis: vt in Dauidico carmine dicitur: Sicut vnguentum in ca-
 pite, quod descendit in barbam, barbam Aaron: quod descendit in oram vesti-
 menti eius. Quod chrisma, aut qui influxus, alia metaphora dicitur ros Hermō
 id est loci illius, ex quo anathematizata est tristitia: Hermon enim anathema
 mæroris interpretatur, Qui ros primo descendit in mōtem Sion, id est in eos,
 qui positi sunt in specula super alios: Et inde diffunditur ad totam ciuitatem,
 & collectionem fidelium. Vndè & per id chrisma, aut rorem demandatur e-
 tiam benedictio, & vita vsq; in sæculum.

CANTICI TERTII

Sacrificiis expiatur.

Cap. X.

Postquam homo temperatus est per penitentiam, & adhuc pleniori sonoritate conductus per sacramenta, restat, ut per sacrificia (cum quibus etiam convenientiam habet non modicam) penitus, expiatus, dignus Deo inueniatur. Sunt enim sacrificia (ut Heraclitus ait) medela quaedam animarum à summo medico instituta: Possidet enim malus demon hominem (inquit Proculus) quousque per sacrificia expiatur. Et tunc fugato malo demone, in Deum reuertitur. Verum autem sacrificium purgans, temperans, & unicus bifarium est. Alterum est illud, quod obtulit summus pontifex Christus in remissionem omnium peccatorum, pacificans per sanguinem crucis suae, siue quae in caelis, siue quae in terris sunt. Quae pacificatio reddit hominem iam expiatum, summo concentu Deo concordem, & suauissimè modulantem. Alterum sacrificium est offerre seipsum mundum, immaculatum, atque perfectum Deo in hostiam viventem, sanctam Deo placentem. De quo Porphyrius quoque in de abstinentia ab animatis ait: Colamus Deum silentio, cura, religione, puris, verisque de eo opinionibus, laborantes ipsi assimilari, atque cum eo coniungi: uitaque nostrae sanctimoniam pro sacrificio offerre, idque sacris accommodare. Quod Christus noster se expectare inuuit, dum cum Samarite loqueretur inquiring: Erunt veri adoratores, qui adorabunt Patrem in spiritu, & ueritate. Spiritus enim est Deus: & adoratores quaerit ipsi conformes: Ut autem ipsi conformemur spirituales effecti, immò in spiritum meliorem conuersi, uoluit Christus mortificare seipsum oblatum in summum holocaustum: ut nos offerret Deo mortificatos quidem carne, uiuificatos autem spiritu. Ut igitur Deo conformemur, & uniamur, mortificandum est animal nostrum: ut surgat, & inualescat spirituale. Et hoc est quod ait, Ioanne referente: Si granum frumenti cadens, in terra mortuum fuerit, secundum carnem uidelicet & sanguinem, multum fructum affert: Et iterum: Spiritus est qui uiuificat: caro autem non prodest quicquam. Hinc summus pontifex Christus seipsum obtulit, & docuit nos offerendos simul cum eo, dum ait. Hoc facite in meam commemorationem, & imitationem, uos ipsos uidelicet offerentes: sicuti ego oblatus sum. Iubebat enim commemorandum mysterium corporis, iam in sacrificium oblato, mortificati per passionem, & in spiritum iam uiuificati: ut illud de sacramento corporis sui à nobis comedendi, & ab ipso in cruce offerendi, & commemorationis faciendae ei possit aptari. Verba quae ego locutus sum uobis, spiritus & uita sunt. In quem spiritum, & in quam uitam omnia nostra reducenda sunt, si Deum consequi uolumus.

Heracli.

Prociu.

Porphy.

CHRISTVS.

Idem.

Eleemosynis abluitur.

Cap. XI.

Post temperantem penitentiam, consonantia sacramenta, & expiantia sacrificia, vt nulla conuincatione abducatur homo à cōsuetudine, & vnione cum Deo, sequitur ablutio, quæ post illam baptis malè fit per eleemosynam. Quod asserere minimè auderēs nisi id me doceret summa veritas dicens: Date eleemosynā, & omnia munda sunt uobis. Est enim aqua quædam emanans à fontibus supramundanis, iuxta quod dicitur in Ecclesiastico: Sicut aqua extinguit ignem, sic eleemosyna extinguit peccatum, Quod idem sub aliis uerbis Daniel regem Babylonis docuit dicens, Eleemosynis redime peccata tua. Et Raphaël angelus in Thobia: Eleemosyna à peccato, & à morte liberat. Ratio autem mea est, quia (vt inquit Rabi Simeon Benocai) & si omnis regula aliquando deficiat: hæc nunq̄ fallit: Eadem mensura qua mēsi fueritis, remetietur & uobis. Hæc enim regula est summa Veritatis, quæ iterum ait: Date, & dabitur uobis. Et rursum: Tāquā fideiussor docet, vt ad Patrē secure dicamus. Dimitte nobis, sicut dimittimus: Da, sicut damus. Ideo sicuti homo est pius in proximum remittens debita, erogans, & donans de suo. ita sentit Deum in se pientissimum, & largissimum donatorem: & tanto abundatius, quanto ille, qui erogat, munificentior est. Hinc dixit ipse munificus remunerator: Centum pro vno accipietis, & vitam æternam possidebitis.

Ecclesi

Thobi.
Si. Ben.

CHRISTVS:

Personat homo Virtutibus.

Cap. XII.

Ablutus itaq; & temperatus homo, atq; compositis instrumentis, cupit concinnos reddere modullos. Sed prima fronte difficultatem sentit: quia (vt Plato inquit) anima nostra à Deo proueniēs, & in corpore inclusa dissonantiam patitur. Pro qua cōponenda data est harmonia à musis: quæ motiones animæ nostræ cōcinnas, & cognatas reddūt: dūmodo homo ipsis bene utatur, congruas virtutes amplexans. Quod explicans Chalcidius ait: Quū iuxta rationem harmonicā animam in superioribus fabricauerit opifex, omnesq; actus eius rithmis, modisq; constare iusserit: sed hæc exolescere consueuerit, ob consortium corporis, quod necessario obtinet: vnde immodulas fore animas plurimorū. Ideo pro medela huius vitij musicam statuit: non eā, qua vulgus oblectatur, & quæ ad uoluptatē excitat, & ad uirtia plerūq;: sed illā diuinā, quæ nūq̄ ab intelligentia separatur. Hanc enim cēset Plato exorbitantes animas à via recta reuocare ad veterem symphoniam. Optima porrò symphonia est in moribus nostris, & iustitia uirtutum omnium temperamento, per quam cætera quæq; uirtutes suum munus, atque opus exequantur: vt ratio quidem dux sit, & vigor qui est intimus, iracundiæ similis auxiliarem se rationi præbeat. Porro hæc prouenire sine modulatione non possunt. Modulatio autem sine symphonia nulla est: Ipsa verò symphonia est intelligentia, & uirtutum concentus exornās animam, & rationabili-

Plato.

Chalcid.

Plato.

CANTICI TERTII

ter ad antiquam naturam renocans: atq; talem demum efficiens, qualem ab initio Deus opifex eam fecerat, ut virtutibus scilicet personaret. Quæ quãuis quadruplices sint, omnes tamen reperiuntur concinnæ, ueluti citharæ nerui: quorum aliqui sunt infimi, & grauiore, aliqui mediij, & aliqui superiores, & acuti; Virtutes enim sunt omnia opera exentia ab instrumeto bene chordato dictæ quidem à viro. Vel quia concinna est, sic à grammaticis diffinitur. Virtus est animi habitus naturæ modo consentaneus. In ea ratione autem, qua à viro dicitur, sic eam describunt: Virtus est affectio animi constans, conueniē-
 q; laudabiles efficiens eos in quibus est: vel, Virtus est ferendorum fortis atq; inuidta patientia: nam uir (vt aiunt) fortem, vel fortitudinem innuit. Si autem ad sacrum, atq; propriū idioma accesserimus, eamq; denominare uoluerimus, obseruādum erit quibus uocabulis in ea lingua dicatur homo, & dicatur uir. Homo enim dicitur אָנוֹשׁ אָדָם & נָבִיר Adam, enos, & geuer, diuersis rationibus pro nunc subticendis. Et hoc tantummodo aduertēdum, in quolibet illorū nominum esse, aut unam, aut nullam literam diuinitatis. Vir autem dicitur אִישׁ Ais, in quo uocabulo sunt duæ literæ diuinitatis אַ aleph uidelicet & י iod, ubi innuunt hominem uirtute præditum, bis esse diuinum: natura scilicet qua continet imaginem Dei: & uirtute, qua continet similitudinem. Secundū quod mysterium, uirtus potest sic diffiniri: Virtus est operatio assimilans hominem Deo, atque deificans. Aliud quoq; obseruandum est in hoc uocabulo אָדָם Adam duas esse literas quadrarias, אַ dalet uidelicet quæ quatuor אָ אָ אָ אָ men, quæ quadraginta importat. Ex quibus innuunt hominem ex duabus quadraturis compositum, & aliquali diuinitate perfusum, denotata per ipsum אַ. Quod satis clarè indicatur in uerbis illis. Fecit Deus hominem puluerem de terra: pro quo nos habemus de limo terræ: & insuflauit in nares eius spiraculum uitæ. Vbi tria tanguntur, puluis, terra, & spiraculum: Terra enim est ex quatuor elementis inferioribus unum, אָפָר Aphar, quod nos puluerem dicimus, uel Atomos melius, & subtilius corpus spiritui conueniens indicat, ut notum est scientibus. Spiraculum autem illud diuinum est nobis perfusum: quod nostri dicunt portionem superiorem. Ex qua cum animali nostro (ut Plotinus
 Plotinus placet) pullulat anima rationalis. Sed quando ex hoc duplici quadrario, mediante uirtute, totus homo reducitur ad illud diuinum, & trāsit in Deum, tunc commutat quadrariam & elementariā literam in notam diuinitatis: & aliam literā quadrariā reducit cum magno mysterio ad trinū centenariū denotatū per אָ in tertiā literā uocabuli significātis uirū. Et ut breuiter me expediat, per uirtutes, & alia media expurgatoria homo animalis, & terrenus, efficitur spiritualis, & cælestis: iuxta illud apostoli: Primus homo de terra terrenus: Secundus homo de cælo cælestis: Et iterū: Sicut portauimus imaginē terrestris, portemus & cælestis. Qui trāsitus de homine terrestri ad cælestem sit quadrifarias uirtutes, tāq; per quatuor gradus: Per ciuiles uel morales,

Plotinus

Pualus.

per purgatorias, heroicis, & exemplares. De quibus Plotinus, & alij diffusissime tractant. Sed nos breuiter summa colligentes dicimus: quod homo in moralibus, vel civilibus uirtutibus laborat: In purgatorijs præualeat: In heroicis lætatur: In exemplaribus splendet, & diuinitatem consequitur. Et quamuis labor sit in tribus primis uirtutum generibus, secundum quod dicit apostolus ad Timotheum: Labora sicut bonus miles christi: præcipue tamen in ciuilibus, & moralibus est labor nulla redemptus delectatione: quæ est in aliis uirtutibus melioribus. Vnde nouitijs in via uirtutum passim prædicatur arduum esse, & difficile ipsarum uirtutum iter. Iccirco Basilius: Aspera primo, & pene inuisa, sudorisque continui, ac laborum plena est uirtutis uia. Quæ ob rem magna uis exquiritur propter arduitate illius capeffeda: nec affectanti facile est ad illius cacumen ascendere. Et Lactantius: Ad supremum boni apicem, non nisi cum summa difficultate: ac labore peruenitur. Nihilominus cum homo expurgari incipit, præualeat semper: atque corroborato spiritu, leuius sentit in dies uirtutum iter. Et hoc est, quod ait apostolus: Cum infirmior, tum fortior sum. Non enim loquitur de infirmitate corporea, ex qua nunquam uidi aliquem fortiorẽ: Sed uult dicere: Cum infirmior in parte animali, eam debilitas austeritate uitæ, & amore uirtutum frenans concupiscentiam, tunc fortior efficior in parte spirituali: Quia uirtus, quæ tota erat ut octo, in æquas portiones diuisa, utrinque reperitur ut quatuor. Si uero altera pars per dimidium debilitatur, accedunt duo ad quatuor portiones alterius partis, & redditur triplo fortior. Nec ambigendum est, apostolum non fuisse locutum de infirmitate corporali: cum ex uerbis, quæ præmittit facile coniciatur, de qua esset sermo. Ait enim Complacito mihi in infirmitatibus meis, in contumelijs, in necessitatibus, in angustijs, in persecutionibus pro Christo: quæ omnia potius ad animalem hominem comprimendum, quam ad corporis infirmitatem spectant. Et istæ sunt ueræ uirtutes purgatorie: quæ concupiscentiam diminuunt, & spiritum corroborant. Hinc Plotinus quamoptime de uirtutibus ipsis purgatorijs differens ait: Huius uirtutis est dolorem auferre: aut si nequeat, ut moderatè ferat: & quia non simul doleat, eum comminuat, iram tollat quoad potest de medio, si fieri possit omnino: Si minus: Non simul irascatur melior homo: Dabit sanè operam, ut alterius sit irasci. Timorem præterea expellet, nulla de re metuens. Cupiditatem turpium proculdubio non habebit, neque uenereorum. Si autem habuerit, naturalium duntaxat, ut arbitrator: ut neque inconsultum hæc habeant impetum: Omnino enim ab his omnibus phantasia erit pura, uolensque irrationale purum efficere, adeo ut ne commoueat quidem, aut saltem quamminime: Commotionesque illius statim rationis propinquitate sedari queant, ac si quis sapienti appropinquans, ipsa propinquitate aliquid ab eo percipiat, vel similis illi fiat, vel reuereatur, ut nihil audeat facere, quæ bonus non audeat. Expurgatus itaque homo à concupiscentia, ut ultra non dicat: Sentio

CANTICI TERTII

aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meae: & ducere me captiuatum in legem peccati, sed dicat: Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo. Tunc absolutus ab infelicissimo ligamine, gaudet etiam in quacunque aduersitate, quae homini expurgato minimè nocet, sed carni: quam iam odit, & in seruitutem redigit, tanquam crudelissimum hostem. Hinc letatur tanquam iustus, qui viderit hostem Deo meritas soluisse pœnas. Sic expurgati apostoli, & corroborati illo sancto flamine ibant gaudentes à conspectu concilij: quoniam digni habiti erant pro nomine I E S V contumeliam pati. Et Paulus cum Colossensibus: Nunc gaudeo in passionibus meis pro vobis. Et Petrus: Communicantes Christi passionibus gaudete. Et hæc est vera uirtus heroica gaudere, & letari de omni aduersitate illata corpori, & animali nostro inimico quidem acerrimo. Et adeo gaudendum est: ut id iam beatitudinis arrham, & pignus putemus. Ad hoc itaque loquitur Christus, dum ait: Beati pauperes spiritu, ieiunantes videlicet à concupiscentiis rerum inferiorum, quoniam ipsorum est regnum caelorum: & delectatio rerum caelestium, & diuinarum. Beati mitis, mansueti scilicet & nemini dantes ullam offensionem, extincto, aut saltem compresso impetu iræ, & uindictæ, quæ est in carne, & sanguine clamante de terra, id est de terreo hoc corpore, quoniam ipsi possidebunt terram, uiuentium videlicet, à qua expelluntur malefici, & coinquinati. Beati qui lugent, aut ex aduersitatibus proximis, siue etiam indignabundi de prolongato incolatu huius miserrimæ uallis mundanæ, in qua iam purgatus, impatiens degit, ad superna semper aspirans, iam excussa grauedine ad ima pellente. Beati qui esuriunt, & sitiunt iustitiam. Quam optime succedunt hi perfectionis gradus. Expurgatus homo abstinet à concupiscentia inferiorum: Hinc nemini inuides & nihil appetens, mitis efficitur. Postea condolens & lugens de malo alieno tristatur, nec non de prorogatione carceris huius: unde esurit, & sitit Dei iustitiæ, & superna omnia: ex quibus uerè saturatur. Beneficus postea fit in proximum, & uera charitate succensus uellet omnes trahere secum: unde sequitur: Beati misericordes, condolentes, & pi in proximum, quoniam ipsi misericordiam, & pietatem consequentur. Perfectè denique purgati, imo exornati puritate, & munditia introducuntur ad præsentiam regis: unde sequitur: Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum uidebunt. Videbunt itaque uniti, & concordantes cum eo, in pace perfectæ, & omnimoda tranquillitate, quæ ex pace consequimur: de qua subinfertur: Beati pacifici, quoniam filij Dei uocabuntur, iam ad sublimem gradum euecti, & perfectæ charitate muniti, quæ foras mittit timorem. intrepidi enim & securi ardua quæq; apprehendere audent: & omnia læto animo perpetiuntur adepto iam regno caelorum: quod (summa ueritate docete) intra nos est. Hinc ait: Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum caelorum. Isti itaq; per uirtutes exemplares deificantur, & alij splendent. Nec asserere audeo homines ad deitatem perue-

Paulus.
Petrus.

CHRISTVS

Idem.

nire posse, nisi Ioannes aperto sermone me doceret dicens: Dedit eis potestatem ^{Ioan.} filios Dei fieri. Splendent autem iuxta illud summæ veritatis: Luceat lux vestra coram hominibus, ut videamini ab eis: Candela enim vel lucerna accensa ^{CHRISTVS.} non sub modio, sed super candelabro ponitur, ut luceat omnibus, qui in domo sunt. Lucerna quippe accensa, & splendens est ille, qui ad summum apicem virtutis iam perfectus ascendit: sicut de Ioanne baptista summo inter natos mulierum dixit Christus: Ipse erat lucerna ardens, & lucens: Et sicuti erat Moses: cuius non tantum virtus, sed facies adeo splendebat, ut non possent intendere filij Israël in faciem illam, ob splendorem vultus eius: Obtenebrati enim oculi offunduntur à splendenti luce. Hinc multa conticebimus, quæ de splendoribus, qui procedunt ab illis perfectis, qui iam ad virtutes exemplares deuenerunt, dicere possemus.

Lectione imbibit undè modulari possit homo. Cap. XIII.

Xpurgatus, ornatus, & concinnus factus homo debet iam coram rege introductus aliquid compositè modulari. Id autem decantandum occurrit, quod homo minimè nouit, nisi discat ab eo, qui compositum exquirat: Is enim cantiones omnes ibidem recensendas composit, & nobis facile legèdas obicit, quæ obscuras, & difficiles quæ plurimas. Non est (inquit Baruch) qui exquirat uias Domini: neque qui excogitet semitas eius: Sed qui scit uniuersa, nouit eas, Hic adinuenit omnem uiam disciplinæ, & tradidit eam, scriptam uidelicet Iahacob puero suo, & Israël dilecto suo: aperiens aliquibus occultissima, & miranda sacramenta in ipsa cõtenta. Inter quos fuit ille, qui ait: Reuela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua. Sequitur Baruch: Post hæc in terris uisus est, & cum hominibus conuersatus est, tradens eandem disciplinam sub meliori forma: Quam si quatuor conscripsere qui Christo à secretis aderant, ea tamen lege & forma, ut iuxta doctoris edictum, non daretur sanctum canibus, nec margaritæ exponerentur porcis conculcandæ: non enim propalanda sunt altissimi Regis arcana. Hinc diuus citharista decantat: Abscondi in corde meo eloquia tua: ut non peccem tibi. Et quia extranei, & non bene initiati in diuinis, & sacris, ea capere nequeunt: sed tanquam extranei audiunt loquentem idioma ipsi incognito: stant que (ut aiunt) tanquam asini ad lyram: ideo iterum decantat uates: Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena? Locutus est igitur sapientissimus concionator noster Christus ea lege, & ratione, ut tantummodo secretiores discipuli intelligerent mysterium regni Dei: ceteri autem solas parabolas sentirent: Est enim scriptura sacra ueluti humanum corpus: in quo sit cutis, caro, & ossa cum medullis. Multi uident cutem, sed non carnem: multo minus autem ossa cum medullis. Literalis quidem sensus est ueluti cutis ab omnibus cognitus: & nulli prospicienti occultus. Moralis uero, uel allegoricus sicut caro cutem cooperta nihilominus perceptibilis ab introspectante. Anagogicus autem, & diuinus est si-

CANTICI TERTII

Dauid.
 cant ossa occultissima, oblecta carne, & cute, plenâq; medullis. Nec quippe explicabilis est medulla, quæ pinguisima continetur in ossibus, & virtute sacrarum literarum: quia ea est quæ omne ingenium humanum transcendit, nec percipibilis: nisi declarat ille, qui eam tradidit. In bibliis itaq; legis ipsius tam præcis, in quibus est data, quam nouissimis, ubi Christi & discipulorum commentarius explanata, & non alibi prospicimus, aut accipimus, vnde concinamus omnia abdita & secretiora cantica. Hinc igitur quærendæ sunt nobis cantiones suauissima, de quibus dicitur. Quam dulcia faucibus meis eloquia tua super mel ori meo: Et iterum: Iudicia Domini uera iustificata in semetipsis: desiderabilia super aurum, & lapidem pretiosum: & dulciora super mel, & fauum. Sunt enim recta, & consonantia in seipsis, & hinc lætificantia cor, & illuminantia oculos: & adeo totum hominem oblectantia, ut beatus sit qui in ipsis uersatur: sicut alibi canit idem uates: Beatus quem tu erudieris Domine: & de lege tua docueris eum.

Idem.

Meditatione præluit.

Cap. XIII.

Idem.
Idem.
Deutero.
Idem.
Deutero.

 Ex quidem & scriptura sancta beatificat, conuertit animas, & sapientiam præstat paruulis, dummodo legens in ea meditetur, & admittatur tanquam animal ruminans, & mundum, quod offertur in sacrificium Deo per studium scripturæ sacræ. Hinc in Dauidico carmine prædicatur beatus is, qui in lege Domini meditatur die ac nocte: Et in alio carmine: Beati qui scrutantur testimonia eius. Quod non tantum laudat, sed obseruat: dum ait. Præuenerunt oculi mei ad te diluculo, aut anticipauerunt custodias, vel uigilias oculi mei, ut meditarer eloquia tua: Et id est quod in repetitione legis iubetur. Verba quæ ego præcipio tibi hodie, erunt in corde tuo: & meditaberis ea sedens in domo tua: & ambulans in itinere, & dormiens, atque consurgens: & ligabis ea, ut nunquam moueantur ab oculis tuis. Non quidem uincienda sunt filo lineo, uel serico, ut superstitiosi legis obseruatores facere solebant, sed firma mentis tenacitate: ut semper habeas unde exciteris, & ducaris ad suauissimum concentum, qui multigenus, imo omnigenus continetur in eis. Ibi enim sunt omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ absconditi, inde igitur meditari possumus, vnde canamus non solum errantem lunam, solisque labores; quorum alter tanquam gallus grauidat totum cælum: altera autem uelut matrix suscipiens effectus ab omnibus sideribus, eos nobis explicat: sed vnde resonare faciamus melos totius machinæ, & hospitum, & archetypi, atque opificis eius, & omnium simul. Cuncta enim in ea miris modis decantare solent, dummodo illa sciamus perscrutari: & detur nobis, ut reuelata facie gloriam Domini in ipsa contentam speculemur à claritate in claritatem procedentes, quousque ad fontem lucis uiribus nostris inaccessiblei Dei gratia suffulti applicemus. Hinc in ipsa scriptura meditas beatus censetur, non solum in Dauidicis hymnis, sed etiam à Platone, qui in Phædro ait. Diuinis medita-

tionibus qui rectè utitur, perfectisq; mysteriis semper imbuitur, perfectus re vera solus enadit. Ab humanis itaq; studiis segregatus, diuinisq; inbatèis, carpitur à multitudine quasi extra se positus: sed ipse Deo plenus multitudinem latet: Et quæ vulgus opulentiam existimat, ipse summam indigentiam diiudicat: Vnde horum inferiorum impatiens, quia superna degustat ad ea anhelat, & pro illis sollicitus orat.

Oratione modulatur.

Cap. XV.

Sigitur indigentiam suam cognoscit, necessaria procurat, & postulat id quo adhuc caret. Nam cum nos uniuersi partes simus, indigemus vniuerso: vt docet Proculus ex fontibus Porphyrianis, & aliorum sapientum. Et cum unicuique, naturæ salus, & cōseruatio ex cōuersione ipsius ad totalitatem suam uerissime depēdeat, Ab eo qui uirtutem possidere cupit precationibus insistendū est, & crebrò supplicandū, vt is eam infuset, qui omnem in se continet uirtutem, & summum bonum est: atq; bonitatis cuiuscunq; causa, non tantum serie, & successu quodam existens, sed immediatè omnia producens, etiam si uolucris materiam ipsam. Nec ab aliquo semouetur, aut distat diuinitas: sed omnibus ex æquo adest: cum unumquodque Dei munere existat, Nec extra Deum est aliquid: cum ipse omnia cōplectatur, & comprehendat: Et quicquid extra Deum imaginamur, est penitus nihil. Addit Iamblicus precum necessitatē super omnem spem: quia omnia producta sunt, & custodiuntur à Diis iubente summo. Ideo qui saluari cupit exorandum sibi est ad eos qui saluant: à quibus res separari nequeunt: Nam omne genitum diuulsum à parentibus, & radice, ad non ens statim, & perditionem dilabitur: ea maxime, quæ quamuis in seipsa processerint, in parente tamen permanent: ut sunt creata omnia, quæ à Deo incipiunt, & in ipsum desinent Deum, secundum perfectricem trinitatem, quæ à Deo procedūt, in seipsis existunt, & in ipsum Deum tendunt. Gyrum enim quendam creata omnia efficiunt (ut de mente Platonis prosequitur Proculus) à Deo incipientia, & in ipsum desinentia Deum, ueluti circuli linea, quæ ibi clauditur undè incipit. Vt autem reuertantur, indigent fauore illorum, à quibus processerunt: Fauor uero impetratur precibus, quarum est suadere tum angelis, tum etiam Deo, vt hic scilicet iubeat, illi custodiant tutela perpetua: & eandem reducāt illuc, unde uenimus. Quid enim est (inquit) unaquæque res sine consensu, & reditu ad Deum: & sine conspiratione, quam sympathiam uocant? Et quamuis oratio omnibus necessaria sit, præcipue tamen uiris probis, cum applicatio quædam sit, & coniunctio illorum ad Deum: Simile nanq; simili complicari, & coniungi natum est: Probus autem, & integer, Deo similis est: hinc cum ipso complicandus, ut auxilium impetret: quo abstrahatur à cæco carcere, & uinculis corporis, in quo existens peregrinatur ab eo, cui similis est: & cui uniendus uenit. Et sicut à parētibus abducti pueri supplicāt natura impulsī, donec ad eos re-

Proculus

Iamblicus

Proculus

CANTICI TERTII

certantur: sic nos à verò omnium Patre semotos, & seiungatos, ut reducamur,
 illum orare: & illi supplicare oportet. Hinc academici nonnulli orbos illos, &
 vtriusq; carentes parentibus dicebant, qui orationibus, precibusq; spretis ad
 superiorem, diuinamq; naturam conuerti negligebat. Ideo apud varias homi-
 num nationes quicunq; nomen aliquod sibi duce uirtute uedicauerit, circa pre-
 cum orationumq; studia se exercuerunt: ut apud Indos Brachmanæ, apud Per-
 sas Magi, Inter Græcos theologi, in Assyriis Chaldei: qui festa Deorum, & ab-
 dita mysteria sanxere, ea orationibus venerantes: Quâto magis id nobis fa-
 ciendum est, quibus celi ianua iam est reserata? Quot autem sunt animi bene-
 compositi, prolatæ voces, aut intensæ cogitationes ad Deum pro indigentis tem-
 perandis: aut donis aliquibus impetrâdis, tot sunt cantilenæ suauissimæ Deo
 porrectæ, ultra laudes, & hymnos, quos frequenter in eius honorem persolui-
 mus. Ad illas autem cantilenas quam optimè concinnandas Proculus quinque
 præbet exactissima documeta: Quorum primum est cognitio ordinum diuino-
 rum: ad quos ille qui precatur, accedit: Non enim propriè expeditèq; accedere
 potest, qui illorum proprietates ignorat. Quamobrem oraculum, siue diuina re-
 sponsa primam in sacrorum Dei cultu iubet ignis accensam esse notionem: Quod
 a Mosaicis institutis acceptum esse non ambigimus: Nam in Leuitico summo in-
 bente oraculo præcipitur: Ignis in altari meo semper ardebit. Post hanc secun-
 dum obtinent locum cognatio, affinitasq; nostra ad Deum ipsum, secundum om-
 nifariam in nobis sinceritatem, expurgationem, & fidelitatem in commissis:
 iuxta illud quod summus doctor ait: Qui fecerit uoluntatem Patris mei, qui in
 cælis est, ille meus frater, soror, & mater est. Tertium in ordine est contactus
 secundum quem diuinam tangimus essentiam, ipso animi supremo capite, &
 ad illam inclinati inuicimur. Quo sensu (ut opinor) inquit Ioannes: Quod au-
 diuimus, & uidimus, & contrectauimus de verbo uitæ. Sequitur quarto loco
 applicatio, siue adhæsiō: sic enim illam uocat oraculum. Quod & in Dau-
 dido carmine expressè habemus, ubi dicitur: Mibi autem adherere Deo
 bonum est. In oraculo autem: Mortalis igni adhærens lumen diuinitatis ha-
 bebit: Hæc enim nobis magnam præbet communionem, euidentiorèq; par-
 ticipationem diuini luminis: & conducit per morum similitudinem, & affe-
 ctum intensum. Vltimum est unio quæ unum illud quod in animo est, in Dei u-
 nitate collocat: & stabiles nos reddit in unum redigēs actum: secundum quem
 non nostri sumus, sed Dei, in diuino manentes lumine: & ab ipso in gyrum cir-
 complexi: Et hæc est finis optimus uerarum precum, ut applicet conuersio-
 nem ipsam mansioni: & omne quod ab uno Deo procedit, rursus in uno collo-
 cet, & stabiliat. Hic quoq; est uerus, & consummatus concentus: quem solum-
 modo uir probus, & verò bonus habere potest. Hoc etiam est facile, & ex-
 peditissimum iter ad fælitem, beatamq; uitam, dum precationibus eleuamur,
 & in Deum conscendimus.

Brach.
Magi.
Theolo.
Chaldei.

Proculus

Leuitic.

CHRISTVS.

Ioannes.

Dauid.

Contemplatione introducitur.

Cap. XVI.

Erum cum in oratione petamus, nondum habemus quod concupiscimus: sed post exauditam orationem, & iam adepti oratione munere introducimur ad penetralia: in quibus prospicere licet illa spectacula aeterna pleno animi oblectamento. Et hæc est vera contemplatio: sicut in de arca mystica bene diffinit Ricardus dicens: Contemplatio est libera mentis perspicacia in spectacula sapientiæ cum admiratione suspensa. Pulsatus enim Dominus precibus aperit aliquando ex quamplurimis cubiculis aliquod: in quod ingressus collustratis oculis uidet spectacula diuinæ sapientiæ vulgo reconditissima. Et quia in infinitum extenduntur, omnia penetrare nequies remanet videntis mens cum admiratione suspensa. Nam (vt in Ecclesiastico dicitur) exaltate Dominum quatum potestis: maior est enim omni laude: Quis enim magnificabit eum sicuti est? Multa abscondita sunt maiora his: Pauca enim vident operum, & magnificentia eius infinita etiam beati, qui quamuis uideant cum sicuti est, non tamen quantus est: quia hic infinitus: Illi autem determinatos habent suæ uirtutis gradus. Hinc Isaias cū Deo ipso familiariter agens inquit: Verè tu es Deus absconditus: Absconditus quippe, & patens: est enim Deus in omnibus rebus, hinc omnibus patens: Estque in seipso tanquam in abyssu suarum tenebrarū contactus omnes latens: vt in Dauidico carmine dicitur. Posuit tenebras latibulum suum in circuitu eius tabernaculū eius, tenebrosa aqua in nubibus aëris: Ecce quomodo cōtegitur tenebris, tabernaculo, & tenebrosis aquis. Et aliquando diruptis impedimētis apparet patens, & manifestus: vnde sequitur: Præ fulgore in conspectu eius nubes transferunt, grando, & carbones ignis: Et in tonitruo de cælo Dominus, & altissimus dedit vocem suam manifestum se faciēs cui, & quando voluerit: nō solum in hac ingenti mundi machina: sed cum particulari homine agens aliquando abscondit faciem suam ab eo, & ait: Non videbit me homo, & uiuet. Aliquando facie ad faciem loquitur, nimis domesticè agens: Vnde precabatur regius propheta dicens: Ostende faciem tuam, & salui erimus. Quam faciem ostendit nobis Deus potissimè in oratione, dicente Iob de appropinquate Deo: Deprecabitur Deum, & placabilis erit: & videbit faciem eius in iubilo. Reuertitur igitur homo ad Deum per orationem: Quo perueniens (inquit Plato in Phædro) sistit equos: & cubiculum symposij intrat: ubi pascitur ambrosia, & potatur nectare. Quæ ambrosia est mana illud, de quo dicitur: Dabo ei mana absconditum, quod nemo scit, nisi qui accipit. Nectar autem illud est, de quo cælestis doctor inquit in euangelio: Bibam illud nouum uobiscum in domo Patris mei. Hæc enim (sequitur Plato) est Deorum, & fælicium hominum uita: ut circulari motu in Deum reflexi eius cibus pascantur, & in ipso conuersi quiescant. Rectus est enim (vt Dionysio placet) progressus, quando fit à Deo in creaturas: circularis autem est reflexio, siue reuersio creaturæ in

Ricard.

Ecclesia.

Isaias.

Dauid.

Idem: Iob.

Plato.

CHR I
STVS.
Plato.
Diony.

CANTICI TERTII

Deum: quæ fit completo uitæ curriculo: & aliquando non adhuc plene soluta animæ à corpore: Et id quando homini datur, vt amoto uelamine, & reuelata facie gloriam Domini speculetur, conscendens à claritate in claritatem. Et hæc est uera contemplatio. Nam illa excogitatio, quæ per ænigmata, aut imagines fit, speculatio, aut discursus quidam est: Ea uero quæ fit circa Deum immediatè, tanquam in speculo claro cõtemplatio est: vt rectè sentit Augustinus. Ideo Rachel, quam uidens principium, uel uidens Deum interpretantur, accommodatissime pro uita, uel mente contemplatiua sumitur: quæ non per ænigmata, neq; per creaturas, sed ipsummet Deum, & principium, in quo relucent omnia, contuetur. Et hæc est optima portio, imò finis, & complementum totius curriculi, quod expectamus: Ad quod Philippus aliquo lumine superno perfusus aspirabat cum diceret: Domine ostende nobis patrem, & sufficit nobis. Et quia idè est Pater & filius, ideo hic respondebit dicens: Philippe qui uidet me, uidet & Patrem meum: quia quicquid reluet in uno, in altero quoque plenissime splendet.

Philip.

Amore unitur.

Cap. XVII.

Nspeculum igitur diuinæ claritatis subuecta mens, sentit quoque calorem igneum: qui ex reuerberante illa luce consequitur: undè liquefit, resoluitur, & tandem cum ipso illustrante Deo in unum conflatur. Nec obuiant huic ueritati scioli, & uolentes legibus mathematicæ inferioris ligare eum, qui ab omnibus legibus est absolutus, ineptè dicentes, finiti ad infinitum nullam esse proportionem, & consequenter nec unionem. Insuper cum Deus sit simplicissimus nullam admittit unionem aut mixtionem. Nam ipse est unus, simplicissimus in multis meliori sorte, quam sol, qui unicus est in omnibus locis illuminatis totius orbis terrarum. Et cum hic omnia illuminans, & calefaciens, nullam admittat admixtionem: multò minus ille, qui simplicissimus est omnia perfundens, & omnia in se transmutans ad libitum. Nec mirum, quia si ignis hic infimus comburens lignum, illud conuertit in seipsum nullã patiens admixtionem: multò magis sine admixtione conuertit in seipsu eos, quos accedit ille ignis, de quo in Deuteronomio dicitur: Deus ignis comedens est: Comedens enim ui ignea & uitali, conuertit cibum in naturã comedentis. Nec proportio quãtitatatis, aut uirtutis exigitur in prima causa ab omni lege subsecundariarum causarum penitus absoluta, qualis exquiritur in ipsis secundis causis legibus ipsarum subiectis: illa enim prima causa, quamuis sit infinita uirtutis, & omnium rerum inferiorum proportionem excedens, tamen in quocunq; etiam minimum producendum extenditur. Quod etiam sibi unit ad libitum, quamuis in infinitum excedat. Quod enim est in rebus inferioribus proportio maioris inæqualitatis in agente, id in prima causa est omnimodus excessus; Agens tamen est ipsa prima causa, secundum ab ipsamet determinatam uirtutem: quia libere operatur (ut tota nostra theologia pro-

Deutero

Th. solo.

clamat) & non secundum omnimodam virtutem, vt falso afferunt illi, qui opinantur Deum necessario agere. Tenet igitur lex proportionis in his, quæ sunt determinata uirtutis, & non in excellentissimo agente: qui omnem uim naturalem excedit: & cuius nutui omnia præsto sunt: & antequam sint, vt fiat: & postquam facta sunt, vt iterum in ipsum reducantur: homo autem potissime, qui ipsius capax est: & suapte natura natus vniri: dummodo intercedat uis illa amoris, quæ vnit amantem cum amato: & facit duo, non dicam in carnem unam, sed in spiritum unum dicente Paulo: Qui adhæret Deo, vnus spiritus efficitur cum eo. Quæ unio fit, non tantum per amorem, & dilectionem, de qua dicitur: Deus charitas est, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Sed etiam per transmutationem, quæ fit per extasim & excessum quædam.

Philoso.

Paulus:

Ioannes;

Extasi, & excessu transmutatur.

Cap. XVIII.

Non igitur contenti (vt nonnulli faciunt) euehere hominem usq; ad unionem cum Deo, ad ulteriore ultimumq; gradum ipsum deducere conabimur: ad transmutationem videlicet corporis in spiritum: & spiritus in Deum. De quarum altera inquit apostolus: Saluatorem expectamus Dominum nostrum IESVM Christum: qui reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ. Hæc autem reformatio cuiusmodi sit futura, alibi declarat, dum ait: Seminatur quod animale, surget quod spirituale. De altera autem inquit euangelista: Dedit eis potestatem filios Dei fieri: dum videlicet transformantur homines in eadem imaginem: quæ est filius Dei. Quæ transformatio fit per excessum mentis & extasim quædam: quæ Hebræi mortem osculi nuncupant, de qua in Dauidico carmine dicitur: Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum eius. Moritur enim in mentis excessu per osculum illud: de quo in canticis inquit Sapiens: Osculetur me osculo oris sui. Existens namq; homo in mentis excessu moritur corpori, vt eius vita tunc minimè uiuat, nec eius utatur præsidio: quamuis corpus ab animæ uiuificante uirtute nequaquam destituatur. Quæ anima in illo excessu Deo innixa, osculo quodam Deo unitur, tanta suauitate ipso oblectata, vt omnium exteriorum, & etiam ipsius corporis oblita ipsum uiuens sed sensibus priuatū, & semimortuum relinquat, Quod explicat Paulus, dum ait: Mortui estis, & uita uestra abscondita est cum Christo. Qui adeo ipsam animam suscipit, & secum unit, ut uiuat potius Christi, qui propria uita, sicut iterum inquit apostolus: Vivo ego iam non ego: uiuit uerò in me Christus. Sed cum transformatio ista fiat non tantum per mentis ipsius collustrationem, uerumetiam per uenientem amorem, qui ignis quidam diuinus est, conflans, uniens, & transformans: de hoc peculiarem tonum ædere opportunum duxerim: quem huic subnectemus.

Paulus:

Ioannes;

Hebræi
Dauid.
Cantica:

Paulus

Idem;

CANTICI TERTII

*De animæ & corporis harmonia mutata in melius per ignem,
& resurrectionem. Tonus septimus.*

A N resurrectio sit possibilis.	Cap. I.
An fuerit & futura sit.	Cap. II.
An resurrectio futura possit probari rationibus.	Cap. III.
Quis primo dederit aditū resurrectioni, & q̄ cōucriēter.	Cap. IIII.
Quæ de resurrectione habeamus à sacris eloquiis referata.	Cap. V.
Si aliqua coniectura possit dignosci, quando hæc resurrectio futura sit.	Cap. VI.
Cuius virtute resurrectio conducatur.	Cap. VII.
Quid sit uox angelica & Dei tuba.	Cap. VIII.
Quæ mutatio corporum sit futura.	Cap. IX.
Qui sint immutandi, & qui non, & cur.	Cap. X.
Qua carne, & quo corpore suscitandi sint dormientes.	Cap. XI.
Quis capillus non sit periturus.	Cap. XII.
Quibus membris gauisuri simus.	Cap. XIII.
Quo igne conflagandi sint boni.	Cap. XIII.
Quo particulari igne cremandi sint mali.	Cap. XV.
Quomodo mali cruciandi sint.	Cap. XVI.
Resolutio difficultatis de hoc igne.	Cap. XVII.

MAN RESURRECTIO SIT POSSIBILIS.
Caput primum.

PIFEX ille summus, cuius spiritus omniū artifex suauissimus est, sicuti summa consonantia in opus exiit, ipsumque cum tranquillitate disponit, & moderatur: sic tandem ad perfectum, & consummatum cōcentum, feliciori & perfecta sorte deducet: idque erit, quādo deposita omni perstreptenti, & dissonanti materia, quæ suapte natura ad dissolutionem tendit, homo consummatissimum Dei opus, cum opificè perfectis modulis coaptabitur: ut semper ei debitas, & concinnas laudes reddat. Illam etenim dissonam & horridam materiam morte deponimus, ut eam in meliorem sortem cōmutatam resumamus: & aliquādo ut quadā spiritus uehementissima in melius commutemus: ut Enoch primo contigit, qui cum Deo perrexit: neque deinceps uisus est, in carne uidelicet passibili, & corruptioni obnoxia. Id quoque affecutus est Elias, qui curru igneo euectus est. Id Moses: cuius adhuc in humanis degentis facies, ex diuino consortio adeò splendebat: ut nō possent intendere in ipsam filij Israël ob splendorem ab ea rutilantem. Quod signum euidentissimum erat corporis iam in melius transmutati. Hinc non uidit corruptionem: nec inter homines reperitur, nec diaboli potestati, sicut alia cadauera, relictum est: sed transmutatum in naturam spiritus, iuxta illud Apostoli, Seminatur quod animale, surgit quod spirituale. Ideo & reductum inuitur à Thad. eo in ditionem Michaëlis, qui constitutus est princeps super omnes animas, & spiritus suscipiendos. Et hæc est disputatio illa, & altercatio, quæ ab eodem dicitur facta cum diabolo de corpore Mosi. Sed cum hæc transmutatio paucissimis data sit, ideo per depositionem tabernaculi huius, & igneam uim summi archimusei in resurrectionis opere ad illam consonantiam nobis deueniendum est: De qua aliqualiter tangit Ambrosius, dum ait: Notum uobis faciant, qui primitias resurrectionis degustarunt, quemadmodum organum corporis dissipatum, in priorem statum neruorum rursus coaptauerit: imò in melius deduxerit suauioribus modulis, & tanta concinnitate, ut nunquam amplius dissoluatur: sed absque ulla intercapedine, continuis laudibus omnium artificem benedicant & laudent. Verum antequam hunc describamus cōcentum, amouenda sunt à mētibus hominū uirulenta dubia, quæ inficiunt salutaria pabula ueritatis: quæ de statu, & fine nostro continua meditatione à nobis ruminanda sunt: Omnis enim uita sapientis, & felicitis est meditatio nō corporeæ mortis, & dissolutionis huius nostri tabernaculi, sed mortis sanctorū: quæ pretiosa est in conspectu Domini: & per quā Deo uiuimus, atque in meliorem sortē transformati eam beatitudinē quam expectamus, delibare incipimus. Hinc præmittendum duximus, qualiter hæc resurrectio, & transmutatio sit possibilis, atque uera. Hic

EEE

CANTICI TERTII

equidem de quâ plurimis non mirari nequeo, qui tantum fidei præstant asserenti impossibile fore id, quod semel destructum est, iterum posse redire, cum quotidie comprobemus hos reditus, in plerisque rebus pluries reiteratos, nunc sub alia, nunc sub eadem forma specifica. Ex corpore enim tauri fustibus cæsi cellulaque reclusi ac humo sepulti; paucis, id est uiginti diebus plus minus generantur apes. Ex equino autem cadauere scarabæi: Sed ex corporibus quorumcunque animalium uermes diuersi, ita, ut quæ nunc erat materia bouis, uel equi, fiat apis, aut uespa. Et sæpius eadem specifica forma restituitur. Lactuca enim, Brassica, Serpillum, Petroselinum & huiusmodi ex terra producta, uirtute tamen seminali, iterum in terram resoluuntur reseruato semine, in quo uirtus remanet: qua cum terra iterum eadem producant, ut singulis annis resurgere uideantur. Nec tamen resurgere dicuntur: quia non diiudicatur eadem forma indiuidua reuerti, cum prædictarum rerum forma corruptibilis iudicatur. Si autem maneret forma, non uideo quin possit idem redire, quod aliquando dissolutum fuit. Cum igitur hominis forma, & anima (ut omnes ueri sapientes asserunt & rei ueritas est) semper incorrupta perseveret, citra omnem contradictionem, dum eius materia reunitur, idem quod prius erat, constituit. Nec fiat difficultas, de quadam (ut aiunt) tertia entitate, quia illa aut nihil est, uel si aliquid est, non uideo quin possit eadem redire, si est de hominis essentia. Si uero accidens est, etiam si non redeat, non obstat quin homo idem redeat. Quæuis in resurrectione non tantum occurrat partium separatarum reiterata uisio, sed etiam transmutatio quædam in meliorem sortem, sicut semen mortuum in herbam. Deus itaque, ut huiusmodi cunctationem & incredulitatem de resurrectione iugularet, multa quotidiana experimenta nature nobis præbuit contemplanda. Iussit enim, ut tellus animantia proferret quamplurima, atque innumeras plantas, illarumque iterum ad reddendum scænus exerceri, ne cum iussa fuerit producere mortuos, imperij nouitate turbetur. Si enim, quæ dissoluta erant, uiuentia corpora proferret, non illi iam nouum uidebitur, si hominum cadauera cum eius forma, quæ manserit, conuincenda restituat. Phœnix quoque Arabiæ insignis auis uiuit ultra annos quingentos, & cum ad senectam deuenit, collectis in rogam aromatum uirgulis, ad solem conuersa, alarum applausu uoluntarium sibi comparat incendium: ut reuiuiscat potius, quam ut moriatur. Ex eius namque carne combusta (ut refert

Ambros.
Plinius

Ambrosius) aut ex medulla (ut Plinius asserit) uermis suauissimus prodit: qui alas emitens in aënem formatur eandem. Nec mirum existimetur, si ex puluere, luto, & plantis inde pullulatis, uel ex cadaueribus animalium, aut piscium deuorantium humana corpora, eadem tabernacula hominum restituantur, cum ex osse durissimo persici Armeniaci, sed potissimum dactyli, ubi nucleus tenuis, arbor nascendi assumat initium: & iteratis uicibus ex ossibus iterum arbor producat. Vermes qui bombyces dicuntur, & sericum faciunt, consummato opere in ipso (ut ita dicam) capto tanquam in carcere, uel antro detrusi includuntur,

Postea in farfallas mutantur, quæ ova tanquam seminaria quædam producunt: hæc nerò statuto tempore calefacta in eosdem uermes iterum erumpunt. Nec ab his (ut secretiores theologi asserunt) differt reiteratio hominis, cuius os quod Theolo. ipsi, *W*, lux appellant, in magnitudine ciceris mundati, nulli igni, nullique corruptioni obnoxium, semper conseruatur ilæsum: ex quo (ut dicunt) repullulat totum corpus animale, ueluti planta ex semine: cum quo resumpto eodem spiritu, & anima, quam Hebræi ipsi *Nessaman* uocant, superior constituitur homo & spiritualis: sicut homo inferior constituitur ex ratione & discursu, cum animali nostro, uel cum corpore cælesti, ut Platonici placet: in quod corpus hoc Plato. graue & corruptibile secundum Apostoli sententiam transmutabitur. Nec enim Paulus. fex corporis, & grossior materia est de hominis substantia, ut ipsi autumant. Quod comprobare possumus ex his, quæ contingunt in transmutationibus artificum: ubi uidemus totam rei substantiam, atque spiritum, & uitam, in paruam re ductam materiam, & hanc liquidam & raram, ac absolutam à fecali portione. Non secus relicto, quod animale est & feculentum resurget (ut Apostolus ait) Idem. quod spirituale est, sufficiens quidem ad hominis integritatem, imò rediturus est homo longè meliori sorte munitus, transformatus uidelicet in angelum & in ipsum Filium Dei.

An resurrectio fuerit.

Cap. II.

Sed an resurrectio aliqua hominum facta fuerit, cum sit merè contingens, probari nequit, nisi testibus, & facti euidentia: Complures etenim habemus, qui attestantur Christum surrexisse ex mortuis, atque dedisse suæ ueræ resurrectionis pignora. Sese enim uisibile præbuit non tantum Apostolis, & mulieribus: sed & quingentis simul fratribus uel pluribus, ut Paulus refert, & multis, qui aderant, quando cælum non sine intuitu admiratione conscendit se insuper palpabilem, & impassibilem Thomæ exhibuit: quando uulnera absque ullo timore doloris, ex ipsis uulneribus tactis proveniente, intrepidus obtulit contrectanda. Hinc ille Thomæ clamor maxima ratione obortus, quæ ait Dominus meus, & Deus meus: Nunc (inquit) te fidelem sponsorem, & patronum cognoui, dum præmium fidelibus militibus promissum pro laboribus, & morte tui amore tolerata, demonstras. Nunc te Deum cognosco, dum mortale & passibile hoc corpus, in immortale & impassibile commutasti, & hoc in pignus nostri quoque corporis commutandi. Quod inde conuicio, quia uulnus hoc tuum recens (nullum prorsus dolorem tibi innouando) digitis (ut iussisti) contrecto: Talia autem præstare, quia Dei tantummodo sit; hinc te, qui hæc fecisti, Deum meum confiteor. Attestati sunt quoque ipsius Christi resurrectione cælestes spiritus, qui mulieribus dixerunt: *IESVS*, quem quæritis, non est hic, surrexit: & præcedet uos in Galilæam. Sed ne relatione mulierum tantummodo attestatio angelorum nobis innotesceret: Proinde ascendente Christo iidem obstupescentem turbam his uerbis allocuti sunt.

EEE ij

CANTICI TERTII

Viri Galilæi quid admiramini aspicientes in cœlū? Hic I E S V S qui assumptus est à uobis in cœlum, sic ueniet in carne, uel corpore iam glorificato, iudicaturus orbem, & eandem gloriam uobis daturus, quemadmodum uidistis eum cœlum ascendere iam glorificatum. Quod cum cæteris à Christo gestis attestantes Apostoli, prout uiderant, id non solum uerbis, sed prodigiis multis, & tandem uitæ discrimine comprobauerunt. Et ad tollendam omnem suspensionem temeritatis, & fraudis, quæ ex hac attestazione Apostolis posset ascribi, sapienter arguit Paulus dicens: Nisi Christus surrexisset, præbuissetque nobis resurrectionis aditū, miserabiliores essemus omnibus aliis creaturis: quæ oblectamenti sibi conuenientibus potiuntur. Nam sicut bruta animalia, sic incredulus homo inferiorem appetitum turpiter fouet: Verus autem Christianus ab omnibus huiuscemodi se abstinet: ut illis fruatur bonis, quæ felici animæ, uel à corpore separata, uel cum ipso meliori sorte donato, præparata sunt. Hinc meritò Apostoli, & euangelici uiri omnes, qui ab omnibus uoluptatibus abstinent, ut incorruptibilem coronam illam accipiant, nisi ipsam post resurrectionem promissam, plenissimè à toto homine fruendam consequerentur, uerè essent miserabiliores omnibus aliis creaturis, quæ saltem aliqua uoluptate potiuntur. Nec parum roboris habet hæc ueritas, quæ ab omnibus non deprauatis suscipitur, omni lege asseritur, ab omnibus expectatur, nisi sint aliqui tantis & tot sceleribus inquinati, ut nullam sibi futuram uitam persuadeant, nullum tribunal, nullum tantorum scelerum iudicè.

Hierocel. Horrida enim scelera (ut Hierocles ait) omnem fidem, omnem Deum, omnè denique iudicem, ab obcæcatorum mentibus aufert. Omni (inquam) lege resurrectionis asseritur, cum nō modo Christiana hanc fateatur, sed Mahumetica, & Hebræa. Nam Hebræorum præcipui, qui pharisei, id est separati, & semoti à communi tuba dicebantur, id citra omne dubium asseriebant. Hinc Paulus non erubuit se phariseum profiteri: & dogma ipsorum de resurrectione mortuorum suscipere. Phariseus enim (inquit) ego sum, & filius phariseorum: ac de resurrectione ego iudicor. Erant quippe pharisei antiquitus ueri Hebræorum religiosi, & à uulgo separati dicti à פָּרָז Paraz, quod separauit significat, quamuis remisso spiritu, & seruire (ut sæpissimè contingere solet) turbis commiscerentur, perpetrantes ea quæ fas non erat. Sed cum Christus uerus Phariseus, & à mundo, atque ab omni quod in eo est penitus separatus, ipsos redargueret tanquam reos suæ professionis, & nominis: hinc insurrexerunt in doctorem ueritatis, quæ communi lege odium parit. Qui igitur ex Hebræis ipsis bene sentiunt, resurrectionem profitentur, mundum uenturum expectant, & celebrant uoluminibus multis, summopere magnificantes eos, qui de sæculo uenturo sollicitam curam habent. Nec adducam quæ Mahumet in sua theologia de resurrectione asserit, cum omnem, quam profitetur ueritatem, à Mosaica, uel euāgelica lege furto acceperit. Illius tamē sectā adducere opportunū existimaui, cū ad præsens totum humanum genus in has treis sectas præcipuas, Hebræi-

cam, Christianam, & Mahumeticam partitum uideatur, ut intelligant omnes nullam esse religionem, aut dogma, quod hanc de resurrectione ueritatem non profiteatur, & doceat.

An resurrectio futura possit probari rationibus. Cap. III.

Et quamuis (authore Platone) diuina sint potius oraculis suscipienda, quam inuestiganda ingenio, aut rationibus comprobanda, nihilominus cum oracula ipsa ea sint, quæ nihil absouum, nihil non naturæ cõsentaneum doceant, non incongruè perscrutandam diuidico harum rerum diuinitus reuelatarum cū ratione & intellectu nostro conuentionem: quod genus sciendi apud me elegantissimum est, quando uidelicet aliquid cum intellectu consonat, qui sola ueritate pascitur, & in ipsa oblectatur, dummodo expurgatus existat. Nam obtenebratus ueritatis lucem suscipere nequit dicente Ioanne: Et tenebræ eam non comprehenderunt. Cū expurgatis igitur mentibus agentes, proponemus animam esse immortalem, ut non modo leges asserunt, sed omnes ueri sapientes profitentur: & ratio suadet, ut uidelicet consequatur eum finem, quem in hac peregrinatione nullo modo assequi potest, ut sapienter inquit Apostolus: *Quamdiu sumus in hoc corpore, peregrinamur à Domino. Est insuper anima diuini & æterni luminis particeps, sicuti angelus.* Nam ipse Deus (dicente Ioanne) erat lux uera, quæ illuminat omnem hominem: illa utique lux, quæ est uerbum, & splendor Patris: ad quam etiam angeli (ut inquit Augustinus) accedunt, tanquam ad uitæ fontem. Et (ut ultra procedamus) omnis qui est particeps alicuius rei, eius natura sentit, cuius est particeps. Oculus enim huius sensibilis luminis capax, eiusdem naturæ censetur, etiam si aliquis minus, & aliquis magis, alius uerò acutius, & alius obtusius uideat. Nō secus est in auditu, cæteris que potentiis. Non erit igitur homo alienus à natura angeli, & Dei, cum omnes (quamuis diuerso gradu) eadem luce fruantur. Et cum illi sint incorrupti & immortales, proculdubio & immortalis erit anima, cum habeat cum ipsis communionem: id maximè, quoniam immediatè ipsa anima trahit originem simul cum angelo ab illo intransmutabili, & perpetuo parente, qui quicquid immediatè, & sine alio adminiculo produxit, æternum proculdubio ædidit: ut docet Plato, & confirmat Plotinus. Produxit nanque cælum, terram, quæ in æternum stat, hominem quo ad animam, & dracones magnos immediatè, & absq; adminiculo secundæ causæ, uel præsuppositæ materiæ: quæ omnia perpetua, & permanentia sunt. Nec per dracones hos, super terrã reptâtes intelligo, sed utrosq; angelos, bonos & malos: ut nonnulli secretiores theologi non incõgruè interpretantur, sicut alibi diximus. Nec obstat illud summæ Veritatis: Cælus, & terra trāsibūt: quia trāsitus ille erit secūdu aliquẽ effectũ: uel erit trās mutatio in meliorem sortem, sine sui destructione. Eadem lege idæ rerum, aut uniuersalia (si qua re ipsa sunt) sempiterna sunt: quia immediatè, & sine aliqua

Plato:

Ioan.:

Paulus

Ioan.:

August.:

Plato:

Plotinus

Theolo.:

CHR I

S T V S:

CANTICI TERTII

intercedente causa producta . Est itaq; anima hæc immortalis, & perpetua: ut perpetuo frui possit sempiterno Deo, & ipsius particeps esse: à cuius consortio peregrina & si aliquando per negligentiam decidit, nec plenè & purè suscipit ipsum, in se tamè habet seminaria quædã, undè fauète ipso superno sole reparare ac reuocare possit cõpressas uires: quousq; pfectã eius consequatur similitudinem, imaginem, atque cõsummatam unionem. Quæ cum integrè facere nõ possit peregrina, & hac graui induta mole: necesse est, ut eius transformetur corpus configuratum corpori claritatis illius, qui resurrectioni, & uitæ dedit principium: ut ipsius pleno fruatur consortio: Efficietur enim transmutatam corpus, ueluti semen in uiuidam herbam, ipsius beatitudinis principis consors, & ferculum: sicut ipse factus est panis uiuus, & in edulium nobis exhibitus. Et hoc est il-

Apocal.

Paulus.

lud mutuuum conuiuium, de quo ipse cibus, & conuiuia in Apocalypsi loquitur dicens: Cænabo cum eo, & ipse mecum . Ipse quippe me manducabũ panem uiuũ, & manna absconditum: quo & continuè sustentabitur: Ego autem oblectabor illo meliori uita insignito, atque effecto mihi consimile: cui ego resurrectio & uita, uitam illam meliorem præstabo continuo . Neque hîc nobis laborandum est, in adducendis scripturæ sacræ sententiis: cum eadem fides uni tantummodo præstari debeat, quæ multis: cum qualibet illarum à fronte impermixtæ & infallibilis ueritatis emanet. Paulus qui uidit arcana Dei, & in cuius pectore Christus resonat, hæc à magistro, & in gymnasio ueritatis edoctus depromit: Ecce mysterium uobis dico, omnes quidem resurgemus in momento, in ictu oculi, in nouissima tuba: Canet enim tuba, & mortui surgent incorrupti: Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem. Ecce quàm clare resurrectionis arcanum, & modum detegit: cū quo omnes cõueniant, qui in eadem academia sunt edocti. Nec desunt, qui inuuant resurrectionem probari posse ex astris, si demonstrarentur aspectus, ac loca planetarũ eadem esse, sicut quando fabricatus est mundus: atque superficies illas, super quas astra uoluuntur, non esse incommensurabiles, sicut diameter quadrati ad costam: sed symmetras, ut omnia tandem possint cõuenire, sicut erant . Quod tamen nihil est, cum uniuersalis mortuorum resurrectio non exquirat eandem penitus astrorum conditionem, quam tenebat mundus, quãdo à principio conditus est: quia tunc non fuere fabricata humana corpora, nec facta cum ipsis animarũ unio: sed in multis & successiuis annorum curriculis . Undè ueritas hæc de resurrectione ab eo tantummodo exquirenda est, qui ipsam conducet ad libitum: & qui dedit homini undè resurgere possit, sicut dedit Plantis, & quibusdam animalibus unde (sicut diximus) suis renouentur temporibus. Ex quibus tantummodo (ultrà ea quæ dicunt oracula) de resurrectione coniectare possumus.

Quis primo dederit aditum resurrectioni, & q̄ cōueniēter. Cap. IIII.

Vis autem huic ueræ resurrectionis principium, & nobis ad eandem aditum dederit, minimè dubitandū est, in tonante Paulo summi principis ueridica tuba: Christus surrexit à mortuis, primitiæ dormientium: Quoniam quidem per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum: Et sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes uiuificantur: Et iterum: Factus est primus homo in animam uiuentem, quod & cæteris animantibus tributum est. Secundus autem homo in spiritū uiuificantem, quod soli homini Dei gratia conceditur, mediante illo, qui resurrectionis principium præstitit: sicut ipsemet in euangelio, cui titulus est secundum Ioannem, exprimit dicens. Hæc est uoluntas Patris qui misit me, ut omne quod dedit mihi Pater ipse, non perdam ex eo: sed resuscitem illud in nouissimo die: Et iterum: Hæc est uoluntas eius qui misit me: ut omnis qui uidet filium, & credit in eum, habeat uitam æternam: & ego resuscitabo eum in nouissimo die. Concinnum quippe est, ut reparetur homo per quem fuerat institutus: & sicut per inferiorem hominem in mortē descenderat, ita per superiorem ad uitam cōsurgat. De homine quippe terreno dictū est: Creauit Dominus Deus hominem puluerē de terra: & inde subinfertur: Puluis es, & in puluerē reuertēris, quousq; uidelicet surgas meliori sorte decoratus. In secundi autem hominis genitura dixit Gabriel angelus eius, qui fuit utriusq; hominis opifex, ad matrē secūdi hominis mox futurā: Spiritus sanctus superueniet in te, & uirtus altissimi obrabit tibi: Inde cōcipies & paries filiū, nō utiq; terrenū, sicut prior fuit, sed cælestē, diuinū, & saluatorē prioris, & totius humanæ sobolis. Hinc subintulit nūtius: Ipse saluū faciet populū suum (quem uidelicet noua generatione regenerabit) à peccatis eorū: & cōsequenter à morte, quā inde cōtraxerant. A terreno igitur homine habemus, undè cum ipso reuertamur ad terram, de qua sumptus est: A cælesti autem, undè reducāmur ad cælum, à quo ipse descēdit, ut istuc nos conduceret. Quod cum fieri ne queat cū hac ueste corruptioni obnoxia, necesse est, ut illa deposita induamur incorruptā, iuxta illud Apostoli: Cum autem mortale hoc induerit immortalitatem, & corruptibile hoc induerit incorruptionem, tunc fiet (ut subinfertur) sermo, qui scriptus est: Absorpta est mors in uictoria. Mors quippe, non modo illa quæ est dissolutio nostra, & diuulsio animæ à corpore: sed & ipse angelus mortis, qui mors dicitur, potissimè que in isto loco: Cuius potestas & uirtus penitus absorbebitur, quando pro uictoria habita consequemur in resurrectione triumphum. Nam tunc nulla erit contra nos hosti uirtus relicta: quando instrumentum eius, quod est animal nostrum, mutatum erit in eam sortem, cui nocere minimè poterit. Ideo exinanita erit eius uirtus, & penitus extincta, sicut extinguitur ignis sublato fomento. Absorpta itaque erit mors, & author eius cum tota ipsius uirtute: quando consequemur in resurrectione immortalitē, incorruptionē, & perpetuā uitā. Quā tamē uictoria

Paulus

CHRISTVS.

Idem.

Paul.

CANTICI TERTII

riam, & quem triumphum habere nequimus, nisi per illum, in quo mors, qui est diabolus & princeps mundi huius corruptibilis, non habet quicquam: imò sicut in primo aduētū ab eo ciecctus fuit, ne ultra tanquam alter Deus ab humana creatura adoraretur: ita in secundo penitus eicietur: ut in nullo milite, aut membro ipsius ueri triumphatoris uel minimo praeualere possit. Parta enim fuit plenissima uictoria à Christo principe, quādo exaltatus fuit à terra, quia tunc ciecctus fuit princeps huius mundi, corruptioni & morti obnoxij, tūc attraxit omnia ad seipsum uirtute quadam, & dispositione sufficientissima: citra tamen effectus consecutionem, quousque à statu peregrinationis & pugnae, fuerimus penitus absoluti: & adipiscamur regnum nobis paratum à constitutione mundi, & obtentum ab Agno: qui (ut Ioannes ait) occisus est ab origine mundi. Nec erat quippe mundus, & humanum genus per alium reparandum, nisi per quem fuerat institutum: Omnia enim per uerbum facta sunt: & omnia per uerbum restituta sunt. Hinc illa reparatoris uox: Sine me nihil potestis facere.

Quae de hac resurrectione habeamus à sacris eloquiis referata. Cap. V.

Sed cuncta haec, cum omnem humanum captum transcendat, necunde de eis plenam fidem habere poterimus, nisi de more à diuinis oraculis (quae frequenter haec eadem asserunt) edoceamur. Scio (inquit Iob) quia redemptor meus uiuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum, & rursus circūdabor pelle mea, & in carne mea uidebo Deū saluatorem meum: In carne quidem non hac corruptibili, sed in melius transmutata. Itidē & Martha iam optimo Doctore theologa effecta (Ioanne referente) asserit dicens: Scio quia resurget frater meus in nouissimo die. Paulus & cum Thessalonicensibus & Corinthiis agens, longo sermone & rei ueritatem explicat, atque ipsam probare nititur, modūque miris sacramentis aperit dicens: Seminatur quod animale, surget quod spirituale: seminatur in ignobilitate, surget in gloria: seminatur in corruptione, surget in incorruptione: & cetera, quae ibi commemorantur. Quod & Christus antè docuerat in euangelio, cui titulus est secundum Lucam, dum ait: In resurrectione non nubent, neque nubentur, sed erunt homines sicut angeli Dei, incorruptibiles uidelicet, agiles, nobiles, spirituales, & triumpho decorati: ut non ultra succubant. imò efficiuntur & angeli, & filij Dei secundum traditam eis potestatem, ut Ioannes perhibet. Non igitur sine causa, neque absque sacramento asserit summus Doctore, homines futuros sicut angelos Dei: quamuis dicāt nouitiores theologi illos differre specie ab istis. Sed quomodo (quæso) illa quae specie distant, possunt assimilari? Dicerent Peripatetici, assimilationem illam accidentalem fore, & non in ratione specifica, aut essentiali. Quod nullatenus uidetur ad mentem Christi, cui etiam haec Apostoli uerba aduersantur: Mortale hoc & animale induet immortalitatem, & surget spirituale. Insuper docet nos, quae ratione transmutemur in superiorem imagi-

nem, quæ est ipse Filius Dei: Quam transmutationem nec docuerunt, nec uiderunt, qui naturales philosophi nuncupantur. Hinc ipsam prætermittunt, qui naturæ duces penitus imitantur: cum hæc inferioris naturæ ordinem longis passibus transcendat. Non igitur à nostro Paulo habemus tantummodo resurrectionem futuram aliquando, sed quibus dotibus resurgent corpora, & quam conditionem consequemur. Et ultra progrediens explicat qua uirtute hæc fient: quia in iussu Dei, & in tuba archangeli, nec non quam cito, quia in iectu oculi. Quæ etiam differencia resurgent homines: quia aliqui mutabuntur, alij uero minime: Cui etiam tribunali astabunt suscitati, quia dicitur: Cum uenerit Filius hominis in maiestate sua, & omnes angeli eius cum eo, tunc sedebit super sedem maiestatis suæ, & congregabuntur ante eum omnes gentes, & separabit eos ab inuicem, sicut pastor segregat oves ab hædis: & statuet oves quidem à dextris, hædos autem à sinistris. Exprimitur denique iudicium, & præmium quod unusquisque reportabit iuxta opera sua, dum dicitur: Ibunt hi in supplicium æternum, iusti autem in uitam æternam. Solum uero tempus quo huiusmodi fient in Patris petore reclusum declaratur.

Paulus

CHRISTVS,

Si aliqua coniectura possit dignosci, quando hæc resurrectio futura sit.

Cap. VI.

Vando igitur hæc resurrectio sit futura diffinire difficillimum est, ^{Idem} dicente Christo: Non est uestrum nosse tempora uel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate. Et iterum in euangelio, de die illo aut hora nullus scit, neque angeli cælorum, nisi Pater solus. Et (ut Marcus addit) neque filius, sed Pater solus: & cui uidelicet reuelatur ab ipso Patre, in cuius potestate est hæc omnia discernere. Nam hoc, & alia omnia filius fatetur se à Patre accepisse, dum ait: Omnia dedit mihi pater. Et iterum etiam de rerum cognitione ait: Mea doctrina non est mea, sed eius qui misit me Patris. Qui igitur à Patre luminum sunt edocti, aliqua possunt prognosticari de illo extremo examine, & rerum solenni mutatione. Inter quos ipse filius Dei, qui Apostolis de re hac sciscitantibus, quamuis tempus aperte non expresserit, aliqua tamen præuia commemorauit dicens. Audituri enim estis primo prælia, & opiniones præliorum: & multa subinfert longè antè præcessura: inter quæ connumerat pseudoprophetas, qui uidelicet uaticinari præsumunt ea, quæ spiritus sanctus non suggererit, uel ut quid nominis aucupentur, sectas & inaudita quædam falsò student plebeculis suadere, quæ non sunt ad ueritatem euangelij, nec ad unitatem spiritus, neque ad uinculum pacis solenni testamento nobis à Christo relicta. Postea subinfert de filio iniquitatis, qui & ipse per aliquod tempus diem illum nouissimum præcedet, sicut ipsemet referat dicens in euangelio, cui titulus est secundum Lucam: Oportet primum hæc fieri, sed non ^{Idem} dum statim finis. Tandem subinfert propinquiora indicia, dum ait: Erunt st-

Marcus.

CHRISTVS.

Idem.

Idem.

EEE v.

CANTICI TERTII

gna in sole, Luna, & stellis, & in terris pressura gentium, & præ confusione sonitus maris & fluctuum, crescentibus hominibus præ timore, & expectatione, quæ supernuet uniuerso orbi. Nam uirtutes cælorum mouebuntur, ad exequenda uidelicet quæ supra omnem naturæ ordinem passim contingent. Verum cum multa huiuscemodi commemorer, nihil de tempore innuit, nisi in uerbis illis, quæ ultimo subintulit dicens: Amē dico uobis, quia nō præteribit generatio hæc, donec omnia fiant. Quod uerbum satis obscurum est, cum diuersimodè intelligi possit. Nam pro illud generatio hæc, interpretari possumus generationem humanā: Sed nōne supfluum fuisset de humano genere dicere, nō præteribit generatio illa, donec compleantur ea, quæ in ipsa generatione exequenda sunt? Est quoque generatio communis hominis uita, secundum quod significatum illa sententia minime locum habet: cum uita hominis à tempore diluuij citrà, infra spatium centum & uiginti annorum conclusa sit: & iam mille & quingenti & uis plures anni post illam comminationem fluxerint. Nec etiam interpretari potest uerbum illud de uita hominis magna, quæ usque ad millenarium proroganda à principio statuta erat: quamuis nemo mortalium terminum illum (nō sine sacramento) attigerit, sed bene ad ipsum appropinquarunt aliqui, ut Adam, Mathusalem: & alij. Adam siquidem uixit nongentos & triginta annos: Alter uerò nongentos & sexaginta nouem: Nam & generatio uel uita hæc deficit à tempore iam post illa uerba deuoluto. Nec pro sæculo intelligi posset, quia sæculū pro uitæ communi spatio accipitur aliquando: ut illud quod in Exodo legimus. Et erit seruus in sæculum, quousque uidelicet compleuerit uitæ spatium. Et aliquando extenditur sæculum usque ad millenarium annorum, ultra què terminum (ut Hebræi asserunt) minime prorogari potest. Hinc (ni fallor) per generationem hanc saluator tertiam fluctuantis mundi curriculi partem intelligit. Nā (ut ex aliquibus non debilioribus locis coniectare possumus) labor generationis humanæ in sex millibus annorum consummatur: in septimo autem requiescet: Sicuti opifex summus sex diebus mundum fabricauit, & in septimo requieuit. Nec inconcinne aptamus millenaria annorum cum totidem diebus, quia apud secretiores Theologos sæpius millenarium annorum pro die computatur, iuxta illud Dauidici hymni: Quoniam mille anni in conspectu tuo sicut dies externa, quæ præterit. Senarium quoque laboris, & septimum requiei, tam in diebus, quam in annis, diuina lege corroboratur. Nam sex dies hebdomadæ ad opera exercenda lege conceduntur: septimus uerò requiei dedicatur. Et iterum, sex annis concessis pro agris colendis, septimo, & agro & cultori requies indicitur, ut in Exodo legimus. Non mirum igitur, si postquam per sex milia annorum uariis incommodis, & diuersis agitationibus à satana, id est aduersante procuratis, laborauerit humanum genus, requiescet in septimo millenario, ut dilectus Christi Apóstolus in Apocalypsi describit. Et hoc ligato prius ipso satana & aduersario nostro, qui est antiquus serpens: ut non seducat, neque perturbet in illo felici

Exo.
Hebræi.
Theolo.
Dauid
Exodo.
Ioannes.

millenario gentes: sed sint homines ueri Christi sacerdotes, dedicantes semetip-
 sos Deo: ut regnent iam in illo regno, quod intra nos constitutum est: & quod ad-
 epti uerè quiescunt. Labor autem qui hanc requiem præcedit trifarius est tri-
 na lege distinctus, naturæ, uidelicet (ut aiunt) scripturæ, & gratiæ. Horum tem-
 porum primum, & prima generatio lege naturæ tantummodo directæ, absque sa-
 crificiis, & gratiæ influxu, quodammodo arida fuit, & inanis. Secundum autem
 temporis spatium, atque generatio in illo decurrens, aliquid lucri & fauoris re-
 portauit ex lege. In tertio autem spatio plenos manipulos Christi gratia sufful-
 tis ipsi iudici & Deo Patri offerre cõcessum est. Hinc illud apud Hebræos E-
 liæ oraculum summè ueneratum. Duo milia inanes: Duo milia sub lege: Duo mi-
 lia sub Mesia. Sed cum ex diligenti Hebræorum supputatione, nunc quando
 scilicet degimus annum à Christi natiuitate supputatum, Millesimum Quingen-
 tesimum uigesimum tertium, habemus ab origine mudi Ducentesimum & octo-
 gesimum quartum supra quintum millenarium, restant que ad complectum se-
 xti millenarij, septingenti & sexdecim anni: Post quos intrabimus in septimum
 millenarium sabbati, & quietis. Generatio igitur hæc secundum huiusmodi sup-
 putationem est duorum milium annorum, qui complendi sunt sub Mesia: in
 quibus omnia à Christo prædicta complebuntur, antequam deueniamus ad ma-
 gnum diem, & spatium sabbatarium mille annorum. Verum post millenarium
 illud quietis soluetur (inquit Ioannes) satanas & aduersarius noster, modico tẽ-
 pore ut adhuc tentet sanctos Dei: & probet eos consummata & ultima proba-
 tione. Quo conflictu, extrema parta uictoria, & adepto pleno triumpho, seque-
 tur plena renouatio, & unio perfectæ hominum cum Deo, à quo processerunt.
 Et tunc misso diabolo in stagnum ignis (ut Ioannes subinfert) absorptæ que mor-
 te in plena uictoria Christi, & membrorum eius, fiet cælum nouum, & terra
 noua: primum nanque cælum, & prima terra (ut subsequitur diuinus ille scri-
 ba) abibit, & mare primum, & agitabile iam non erit, quia dixit qui sedebat
 in throno: Ecce noua facio omnia. Hæc sunt quæ ex cõiecturis à rebus inferio-
 ribus excerptis de temporis extremi determinato cursu haberi possunt. Ab infe-
 rioribus inquit, quia etiã ex reuolutionibus, & mensuris inferiora determinan-
 tibus, quæ sunt in archetypo, idem coniectari posset: quæ tamẽ omittimus, quia
 Latini nostri nec illius doctrinæ elementa, nec progressum ex illis habent præ-
 manibus.

Cuius uirtute resurrectio conduceretur.

Cap. VII.

Completo itaque temporum cursu, conueniet & causa omnis, &
 instrumenta ad conducendam renouationem rerum, quæ ab eisdẽ
 fuerant institutæ. Deus enim Pater est, à quo tanquam à prima
 origine, & Filius, in quo ueluti in solido fundamento omnia fabre
 facta sunt per spiritum omnium rerum fabricatarum artificẽ: de quo in scriptu
 Genes
 ra dicitur: Spiritus Domini uolabat super aquas: ut ex eis particulares for-

CANTICI TERTII

mas in lucem deduceret . Ad quæ tamen conducenda creatas iam res tanquam cooperatrices, aut ueluti instrumenta assumpsit opifex iubens terræ, ut æderet herbam uirentem: & aquis ut serperent, & traderent animam uiuentem in genere suo: Et cætera quæ sequuntur. Quæ post prima fundamenta iacta, interuenientibus uirtutibus quibusdam eduxit, per quas omnia moderatur: & tandè ipsa omnia in debitum finem conducet. Eodem itaque ordine completa ea temporum uicissitudine, quam Pater posuit in sua potestate, iubebit, ut in eo uerbo, in quo portat omnia, restituantur eadem ad integram perfectionem per eundem artificem, & per eadem media, per quæ à principio conductæ fuere. Et quamuis sacra eloquia uideantur attestari de solo homine resuscitando, & restituendo ipsius primo, & summo parenti: attamen si quis bene perpenderit uerba summæ Veritatis, clarè intuebitur omnia esse renouanda, ait enim Cælû & terra trāsibunt: Nec (ut reor) transitum aliquem facient, nisi in meliorem sortem. Nam transire perire non est: sed mutare locum, statum, uel conditionem aliquam. Trāsibunt igitur mobiles cæli ad statum & quietem, in quam tendit omnis motus. Trāsibit & semper alterabilis terra, ad eum statum quo suscipiat sortem quamdam terræ uiuentium. Transibunt & homines, in quibus omnia continentur, in angelicam & diuinam naturam: ut uerè locum habeat illud cælestis oraculi nuper adducti. Ecce noua facio omnia. Renouata quippe fuerat in primo redemptoris aduentu humana conditio signis, sacramentis, lege, cultu, & omnibus dispositiuis medijs ad perfectam, integram, atque euidentem renouationem. Sed in secundo & celebriori aduentu, ea erit renouatio consummata, qua apparebit quid noua sacramenta, quid noua signa, & noui ritus profecerint. Author igitur resurrectionis, & inuolutionis huius uniuersalis erit Deus trinus & unus: cuius iussu hæc omnia fient. Sed meritiò illi ascribetur peculiariter, qui est principium resurrectionis, & qui resurgens primus resurgendi aditum cæteris præstuit.

Executores uerò erunt angeli, & ministri ipsius Dei, ut Apostolus aperto sermone referat dicens: Ipse Dominus in iussu uidelicet suo, & in uoce archangeli, & in tuba Dei descendet de cælo. Et mortui qui in Christo sunt resurgent primi. Pari modo & Christus, à quo Paulus didicerat, in euangelio, cui titulus est secundum Matthæum, idem explicat, dum ait: Videbunt Filium hominis uenientem in nubibus cæli cum uirtute multa, & maiestate. Et mittet angelos suos cum tuba, & uoce magna, & congregabit electos suos à quatuor uentis, à summis cælorum, usque ad terminos eorum.

Quid sit hæc uox angelica & Dei tuba.

Cap. VIII.

Erunt obseruandum est, cur tuba hæc ab Apostolo dicatur Dei, & à Christo angelis ascribatur. Id enim effectum est, ut intelligamus uocem illam à quocunque proferatur, deferri ad nos iussu Dei præcipientis. Sæpe nanque legimus angelos locutos in perso-

na Dei: ad eò ut præceptum illud, & sermo ab angelo proferatur, & tamẽ Deo ascribitur. Lex enim (inquit Apostolus) data fuit per angelos: nihilominus semper Deus introducit mandans, & præcipiens. Et id, quia angelus illa omnia iussu, & uirtute Dei ad Mosem deferrebat. Idcirco dicitur: Et locutus est Dominus ad Mosem: Semper enim angelus influxũ & mādaturũ à Deo suscipiens ad ipsius nutum mouetur, loquitur, clamat, & sonat ueluti tuba: Hinc quando Dei & Christi præceptum de mortuis suscitandis diuulgabitur per angelos, ipsi erunt ueluti tubæ deferentes non modo uocem, sed uirtutẽ ipsius Dei ad cadauera suscitanda, aut ad animas iterum uestiendas. Angelica igitur erit tuba, quia angelus uocem, & iussum deferet: sed Dei erit, qui iubebit & insufflabit, aut signum dabit per angelos (ut aliqui opinantur) aut effectum aliquem per eos deducet, quicumque fuerit. Et meritò tuba nuncupatur, qui uocem Dei ad aures hominum tanquam canalis quidam deducit. Et sicut tubæ flatum, & uim à tubicine suscipientes ad castra mouenda excitant equos, homines ad bellum accendunt, & ad donatiuum suscipiendum, atque ad omnes celebres militiæ actus milites inuitant, sic angeli uocem, & uirtutem simul cum mandato à Deo principe suscipientes excitabunt equos corporum nostrorum, simul cum ascensoribus ipsorum ad terribile illud examen, ad noua inuadenda hospitia, & ad præmia pro rebus bene gestis suscipienda.

Quæ mutatio corporum sit futura.

Cap. IX.

NAC igitur tuba sonante maxima fiet rerum, sed potissimè corporum nostrorum immutatio, dicente Apostolo: Canet enim tuba, & mortui resurgent incorrupti: & nos immutabimur. Sciscitari autem uolentibus, quomodo & quali corpore mortui resurgent, respondet Apostolus dicens: Inspiciens tu, qui non credis uidelicet, aut non intelligis: Non uides quomodo mortui resurgent, & mutabuntur? Quod enim seminas nõ uiuificatur, nisi prius moriatur. Et aduerte quid seminas: non corpus, quod futurum est, sulcis commendas: sed nudum granũ tritici, aut alicuius plantæ: Deus autem dat illi corpus sicut uult: & unicuique seminũ proprium corpus. Sic cuilibet hominum suscitando dabit corpus statui suo conueniens: & qualecunq; corpus illud fuerit, erit uerum corpus (quamuis beati futurum sit corpus cæleste, impassibile, & gloriosum, reprobi autem passibile, & graue) sicut & corpus terreneum, & corpus cæleste utrunque uerum corpus est: Quæ corpora differunt, sicut carnes diuersorum animalium, iuxta Apostoli sententiã, qui subinfert: Non omnis caro eadem caro, sed alia hominum, alia pecudum, alia uolucrum, & alia piscium: sic & corpora cælestia, & corpora terrestria: Sed alia quidem cælestium gloria, alia autem terrestrium: Et inter cælestia corpora, alia est claritas solis, alia lunæ, & alia stellarum. Et iterum constituens differentiam inter sidera corpora, subnectit: Sicut stella differt à stella in claritate, sic sanctus à sancto in gloria. Et ut clarius explicet ea, quæ per metaphoras adũbrauerat,

CANTICI TERTII

aperto sermone explicat subinferens: Seminatur in corruptione, surget in incorruptione: Seminatur in ignobilitate, surget in gloria: Seminatur in infirmitate, surget in uirtute: Seminatur denique corpus animale, surget corpus spirituale: ut semper Patri aeterno conformemur. Nam prior homo factus est in animam uiuentem: Posterior homo in spiritum uiuificantem: quamuis hic caelestis, ut terrenum illud in caeleste deduceret, corpus terrestre & passibile assumpserit: secundum quod passus, mortuus, & sepultus est. Postquam surrexit impassibilis, caelestis, & spiritualis, secundus iam parens effectus: cui conformes etiam in corpore nos effici oportet, si cum ipso regnare debemus, ut subinfert Apost. Sicut igitur portauimus imaginem terrestri, portemus & imaginem caelestis. Et aded Paulus hanc transmutationem necessariam fore determinat, ut oppositum praedicet impossibile dicens: Hoc autem dico, & proclamo: quia caro & sanguis regnum Dei possidere non possunt, neque corruptio incorruptionem possidebit: caro utique haec corruptibilis, mortalis, & passibilis: sed potissimum peccato, & suggestori obnoxia. Hinc apertissime concludit hanc carnem in aliam transmutandam, natura uidelicet caelesti, & spiritali decoratam. Sed ualde obstare uidentur ea uerba, quae de seipso suscitato Christus protulit dicens: Palpate, & uidete, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me uidetis habere: Quod nihil fuisset, nisi corpus eius suscitatum haberet carnem, & ossa palpabilia: Verum inquam est: sed incorruptibilem carnem, & quae non possint minui ossa, ad placitum tamen palpabile, & uisibile corpus: Nam ad undecim discipulos intravit inuis clausis, quod fieri nullatenus potuisset, nisi fuisset corpus illud pro libito attenuabile, ueluti uentus & spiritus. Nec secus dum ageret cum hominibus per quadraginta dies post resurrectionem, nunc uisibilem & palpabilem sese exhibebat, nunc contactum & contuitum fugiebat humanum. Potest iterum se ad libitum praebere magnum & paruum, ac sine aliqua loci circumscriptione, ut in sacramento altaris contingit: quod omnes sapientes comprobant: quamuis aliqui id per miraculum fieri opinentur, remoto respectu partium ad locum, stante tamen relatione earundem partium ad totum: Sed (ni fallor) id fit ex natura spiritus in quam resurgens transmutatus est. Mutatio itaque horum corruptibilium corporum erit in naturam corporum caelestium, & spirituum.

Qui sint immutandi, & qui non, & cur.

Cap. X.

Paulus.

S

I autem immutabuntur omnes, nec ne, minime dubitandum est cum habeamus caelestem tubam aperte id clangentem: Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur. Immutabuntur enim in naturam caelestem ij, qui corporea & terrena pessundantes uixerunt caelestes: ac regionibus caelestibus potituri sunt. Caeteri uero, qui ultro terrae & ipsius terrae fecibus se submittent, infernis atque tartareis regionibus mancipati sunt, in inum machinae centrum detrudendi: si carnem, corpusque terrenum mansioni conforme retinebunt, absolui tamen ab ulteriori dissolutione, ut

perpetuo lumine, & gratia Dei destituti, semperq; à Deo auersi tenebroso igne in perpetuū cruciētur, iuxta Imperatoris edictū, iā ab ipso promulgatū: Ite maledicti in ignē aeternū. Illi igitur tantūmodo mutabūtur in meliōrē sortē, qui ultra homines euecti Deorū cōditionē, & ipsius summi opificis adipiscantur consortium: Quod hac corruptibili ueste circūamicti consequi nequeunt. Hac enim lege bellum nobis indictū est ab initio inter carnē & spiritū, & inter corpus & animam: ut quicūq; uinceret propriis legibus uictū donaret. Si enim uincit caro, aut animale corpus: spiritui, & animæ rationali grauitatē tribuit, ut ad infimas mūdi partes descendat. Obscuritate quoq; inuoluit, ut ultra percipere nequeat lucē illam diuinā: cuius bene institutæ animæ fulgore latantur. Passibile insuper reddit eam animam, quæ ex se tristari nō poterat, sicut nec texere nec filare: a deo ut ab igne etiam corporeo patiatur. Grosficiē deniq; cū suo pondere præstat: ut ab inferis mansionibus nequaquā discedere ualeat, sed perpetuis uinculis & carceribus mancipata, semper grauisimō pondere propriis sceleribus cōparato, in infima mūdi parte perpetuō iaceat. Si autē præualuerit spiritus, proprias leges, & has meliores (quas theologi dotes nūcupant) deteriori nostro con- Theolo-
donabit: iuxta Apostolicū illud. Cū autem mortale hoc induerit immortalitatē, Paulus
& corruptibile hoc induerit incorruptionem. Ad quam immortalitatem sequitur agilitas, subtilitas, claritas, & omnes, quas tribuunt gloriosis corporibus, dotes: quas corpora accōmodo uocabulo induere dicuntur. Nam sicut corpus nostrū, ut nuditatē cōtegat, & à frigore se defendat, uestē alterius naturæ induit: pari modo ipsum corpus alterius, & melioris naturæ cōditionem uestit: ut à labore, & passionibus quibuscūq; immune meliori sorte semper gaudeat. Efficietur igitur corpus agile atq; leue: ut altissimū cælum faciliē scādere possit. Erit subtile, ut cuncta penetrare ualeat. Erit lucidum & fulgens tanquam scintilla, imō tanquam stella, ut dignus sit regionis lucis, & splendoris habitator, Impassibile quoq; erit, ut nihil sentiat quod beatitudinem, & plenum illud gaudiū impediatur: Erit denique immortale, ut semper gaudiis illis perfruatur aeternis.

Qua carne, & quo corpore suscitandi sint dormientes. Cap. XI.

Tquamuis multa tetigerimus de corporis nostri transmutatione, & quali conditione resurget, nihilominus faciendum est satis ali-
quibus, qui subtiliter inquirunt, an istud idem corpus, & cum eadem forma futurum sit post resurrectionem, quo in hac peregrinatione utimur. Hieronymus enim & Ruffinus Aquileiensis de huiusmodi re- Hieroa.
Ruffi.
pertractates dicunt unicuiq; animæ non confusum, aut extraneū corpus, sed suū quod habuerat, reparabitur, ut consequenter possit pro agonibus præsentis uitæ, cum anima sua caro uel pudica coronari, uel impudica puniri. Ad cuius rei maiorem expressionem Ruffinus ait, ab ecclesia ipsius, ubi cōmuniter habetur Idem
in simbolo carnis resurrectionē, additū fuisse, carnis eius, uel eorū resurrectionē: Eius proculdubio quā habet is, q̄ proficitur signaculo crucis frōi imposito:

CANTICI TERTII

Alij autē ecōuerso clamāt, & dicūt: Quomodo potest caro, quæ putrefacta dissoluitur, aut in puluerē ueritur, maris etiā interdū pfundo absorbetur, fluctibusq; dispigitur, colligi rursum, & cōpaginari in unū, & corpus ex ea hominis reparari? Quomodo iterū potest eadē caro, quæ nūc corruptibilis & dissolubilis est, statim aut post aliquod tēpus incorruptibilis esse, immortalis, & ab omni trāsmutatione penitus immunis: cū corruptibile & incorruptibile (ut aiūt) differant plusq; genere? Horum primum facile soluitur, si ad opificis & moderatoris summi maiestati aspiciatur. Nō enim tā angusta & inualida est diuina uirtus, ut dispsum uniuscuiusq; carnis puluerē in eius rationem colligere, & reparare nō possit: cū uideamus mortale ingeniiū dimersas in profundū terræ metallorū uenas rimari, ubi industrius artificis oculus aurū uidet, quod imperitus terram existimat. Cur igitur hæc cōcedere dubitabimus ei qui hominē fecit, quādo is q ab eo factus est tātū cōsequi potest? Et cū auri esse propriā uenā, & argēti, aliā æris quoq; lōgē disparē, ferri ac plūbi diuersam, intra speciē terræ latere mortale deprehēdat ingenium, diuina uirtus inuenire posse, ac discernere nō putabitur uniuscuiusq; carnis propriū sensum, & in unū colligere, si uideatur dispersus, p uim sui ignis, sicut colligūt fossores metallorū ipsorū minutissimas particulas hoc cōmuni igne, quo utimur? Quod uerò secūdo obiicitur, an eadē erit forma incorruptibilis corporis, & iam in spiritus naturā cōuersi, cū ea, quæ hīc habet corruptibilē, id facile asserere nō debemus: cū nō uideatur eadē esse forma corruptioni obnoxia, & ea quæ est penitus ab omni trāsmutatione libera: Id maxime dicēte Apostolo: Saluatorē expectamus Dominū nostrū I E S V M Cbristū, qui reformabit corpus humilitatis nostræ cōfiguratū corpori claritatis suæ. Quibus uerbis (siquis sanē intelligit) Apostolus inuit aliā formā, aliāmq; figuram corporis resumēdā à suscitandis, sicuti iterū dicit: quia immutabimur, quia surget spirituale, quia induet incorruptionem corruptibile hoc, & quia ex seminato corpore fiet noua pullulatio. Nā alia est forma grani seminati, alia illius, quod pullulat: Illud enim moritur, & mortuum in terra remanet: Hoc autem ui rescit, & uiuit. Corpus quoque, quod resurget, uitam assumet semper mansurū. Carne itaque & corpore suscitabimur, quod ex eo quod moritur, pullulat meliori sorte, quā illud quod moritur, dicente iterum Apostolo. Christus surrexit à mortuis, iam non moritur, mors illi ultrā non dominabitur. Quem ut sequamur, eisdem dotibus resurgent corpora nostra. Nec obstat illud Iob, quo ait: Rursum circūdabor pelle mea, & in carne mea uidebo Deum saluatorem meū. Quia & si alia erit, tamen erit ipsius resurgentis, ut unusquisque dicere possit: Hæc est caro mea, & cutis mea.

Paulus

Iob.

Quis capillus non periturus sit.

Cap. XII.

Ed cum scriptura sacra mentionē faciat de capillis, aliquid etiā de ipsis percurrēdū est. Christus enim ait: Capilli capitis uestri omnes numerati sunt. Super quibus uerbis Hieron. ait: Deridēt intelligē-

tiam ecclesiasticam in hoc loco, qui carnis resurrectionem negat. quasi nos & capillos qui numerati sunt, & à tonsore decisi omnes dicamus resurgere, cum saluator non dixerit: Vestri capilli capitis omnes saluandi sunt, sed numerati sunt. Vbi numerus est, scientia numeri demonstratur, non eiusdem numeri conseruatio. Quibus uerbis Hieronymus uidetur refellere capillos nos iterum resumpturos. Sed quid dicemus ad illud quod habetur in euāgelio, cui titulus est secundū Lucam: Capillus de capite uestro non peribit? Iccirco (ni fallor) non de istis capillis, qui abscisi pessundantur, aut igne comburuntur, loquitur Christus: sed de melioribus capillis, qui in Nazareis commendantur: & abscindi prohibentur. Quibus inerat uirtus spiritus sancti, ad prosternendos alienigenas, ut bene sentit Origenes. Ii enim capilli sunt uirtutes animi, & multiplices sensus, qui de po- Origenes tiori parte mentis de Apostolorū capite producebantur. Hinc Nazareis, & aliis Deo familiaribus, non solū erat interdicta abscissio: sed etiam ne nouacula ascenderet super caput eorū: ut de Samuele, Samsone, & aliis legimus: quia iustorū cogitationes non abscindendæ, sed conseruandæ sunt. Nam quæcunque faciunt iusti, prosperantur, & folium eorum non decidit. Peccatorum autem opus omne, omnis sermo, omnisque cogitatio tanquā mala abscindi, & amoueri debet. Hinc in Deuteronomio iubetur: ut si qua mulier ex alienigenis, id est genti- Deuter litatis erroribus captiua ducatur, radat cæsariem: uel sicut habet ueritas literæ radat capillos capitis sui, & præcidat unguis: ut nihil gentilitatis, aut erroris remaneat in coniuncta cum uerō Isrælitica. In Isaia quoque, postquam de cōceptu, Isaia & partu almæ uaticinatus est uates, subinfertur: In die illa radet Dominus nouacula conducta eorum, qui trans flumen sunt, in rege Assyriorum caput, & pilos pedum, & barbam uniuersam, aperte significans, quoniam tempore Messie debent abscidi in gentilibus uenientibus ad fidem omnia, quæ erant idolatriæ, & erroris. Et hoc nouacula conducta mercede, id est merito redemptoris: quo omnia quæ sunt peccati, & erroris derasa fuere. Capilli igitur peccatorū, & errantiū radendi sunt. Iustorū autē, & Nazareorū conseruandi: iuxta illud quod mysteriosè scribitur in Canticis: Comæ capitis tui sicut purpura regis, iuncta canalibus. Quod enim antea dixerat, caput tuū sicut chermel, nūc dicit, comæ capitis tui sicut purpura. Hæc enim ex uerme nascitur, qui chermel dicitur: undè aliquādo pro purpura ponitur: sicuti in secūdo uolumine Paralipomenon legimus: quando Salomon misit ad Hiram regem Tyri, ut mitteret ad ipsum uirū eruditum, qui sciret operari in auro, argento, ære, ferro, & purpura: Pro quo in Hebræo habetur כרמיל *charmil*. Nec enim hic de carmelo mōte loquitur, aut de uerme generatē purpuram: sed de ipsa purpura, quæ proprio uocabulo in Hebræo ארגמן *argaman* dicitur. Vult igitur, ut comæ, id est cogitationes, & opera sint ueluti purpura regia, ditata, & refulgentia gratia, & merito summi regis redemptoris nostri. Quæ ut fœcunda sint, oportet ut iungantur canalibus illis supernis emanantibus ab illo fonte omnia irrigante, de quo

CANTICI TERTII

Pſalm.
Ierem.

dicitur in pſalmo: Quoniam apud te eſt fons uitæ . De hoc Dominus per Ieremiam inquit. Me dereliquerunt fontem aquarum uiuentium Domini, a quo omnia irrigari debent, ut bona, & ſecunda ſint.

Quibus membris gauſuri ſimus.

Cap. XIII.

Et ſi per capillos opera intelliguntur, aut cogitationes, qualia etiã erunt membra omnia corporis huius in naturam ſpiritus tranſmutandi, percurrẽdũ eſt. Nec opinari poſſem, quoniã ij futuri ſunt pedes, qui offenduntur ad lapidẽ, aut genua, quæ ieiunio uel nimia flexione debilitantur. Nec manus erunt, quæ laſſæ, & hispidæ ex labore, & duris instrumentis efficiuntur. Nec lingua, quæ aliquãdo in ocioſa & ſcurrilia uerba reſoluitur. Nec oculi continendi ne aſpiciant uanitatẽ. Neq; aures, quæ ſa bellas, atq; inutilenas laſciuas ſuſcipientes, mortẽ ad penetralia admittant. Nec os, quod uentri nimis indulgens ſuperfluũ, & nociuum cibum ſuſcipiat. Nec cor, ex quo aliquando exeant malæ cogitationes, furta, homicidia, & ſcelera multa. Sed ſuſcipiemus (nulli dubiũ) meliora, & cõcinna membra, quibus ſine aliqua intercapedine, & abſq; diſſonantia continuas opifici perſoluemus & ſuauiſſimas laudes. Eis enim (ni fallor) gaudebimus mẽbris, quæ ſolenni epithalamio celebrantur in Canticis. De pedibus nanque gradientibus dicitur. Quã pulchri ſunt egreſſus tui in calciamentiſ filia principis. Ad animam fit ſermo iam cũ eius corpore glorificatam, atq; effectã ſponſam, & filiã ſummi principis Dei. Eius itaque greſſus pulchri, & pedes pulcherrimi calciati ſecundum Apoſtoli ſententiã, nõ tantũ in præparationẽ euãgelij, ſed in obſeruationẽ ipſius iam habitã. Nõ enim minus calciati erũt pedes noſtri iam obſeruato euãgelio, quã dũ præpararemur ad ipſum ſuſcipiendũ. Ij pedes (ut reor) erũt corporis iam in naturam interioris hominis mutati: quia ſunt ipſius melioris hominis, & hi affectus eſſe dicuntur, & iſti adeo calciati, ut nullo malo obiecto offendantur: & in ipſum ſummum bonum directi, in quod ſempiterno & ſæliciſſimo curſu properabunt. Crura uerò erũt tãquam columna, & ſes, quod nos traductũ habemus, marmoreæ, ſed id ſapius interpretatur byſſus: Si autẽ ſecundũ numeros theologiari uoluerimus ipſum & ſes dat in numeris maioribus, & Vel ſecundum numerum communẽ, dat ſenarium multiplicatũ per centum: ut ſit ſenſus: Crura, id eſt robora, & uirtutes affectuũ, quæ nos portabunt, erũt perfectæ: quod denotatur per ſenariũ primo perfectũ. Quorum ſex cuilibet, reſpõdet cõtenariũ, de quo dicitur: Cõtuplum accipietis: undẽ, 600, reſurgunt. Et hæc uirtutes fundatæ ſunt ſuprà baſes aureas, id eſt affectus claritate inflammatos, ut intelligatur, ibi ſignatũ eſſe myſteriũ, nõ modo uirtutũ per ſenarium numerũ perfectũ cõductarum, ſed & præmiũ eis per centenarium correſpondens. Venter autem acruus tritici aptẽ dicitur, uallatus roſis, aut liliis, ut habet traductio noſtra: qui bene conſentit cum pedibus aureis. Nam & triticum, quod contritum in unum colligitur ad conſciendum panem, coniunctionem, & unionem fidelium ſignificat in

Cantic.

charitate collectorum, sicuti Christus innuere uoluit (Paulo & Augustino interpretantibus) quādo corpus suū magnū charitatis insigne sub specie panis tradidit nobis in cibum: ut inde non tantum nos colligaret mutuò, sed etiā secū uniret: Qui cibus charitatis omnium optimus uallari debet odoriferis rosas, p quibus nostra traductio habet lilia, ut possimus dicere cū Apostolo, Christi bonus odor sumus. Manus quoq; id est uirtutes operādi erūt aureæ, refertæ scilicet ea charitate, qua pedes affectuum: & eæ plenæ hyacinthis, id est gemis meritorū Christi, sine quibus opera nostra nihil ualent. Guttur uerò, id est organum exprimenti conceptum erit suauissimū, ut semper Deo reddat concinnas laudes. Collum sicut turris Dauid ædificata cum propugnaculis: turris inquā Dauid non quidē ex lateribus, aut uiuis lapidibus, uel marmore fabricata, cum nunq̄ in huiusmodi consideret ille rex sanctissimus, & uerus typus, atq; peculiaris Mesiaē progenitor, cui & de ipso peculiaris promissio facta fuit, Sed turris, & refugium, atq; propugnaculum ipsius ille erat: de quo sæpius in psalmis repetit dicēs: Deus refugium nostrum & uirtus: Et iterum: Dominus firmamentum meum, & refugium meum, & liberator meus. Et rursum: Protector meus, & cornu salutis meæ. Et hoc est quod sequitur: Mille clypei pendent ex ea, pro quo in Hebræo habetur אלף המגן תלוי עלין Aleph hamagen talui halau: Quod interpretatū dicit: Mille, siue aleph scutum appendent super eam: Aleph siquidem unum, & mille significat: & signat Deum, qui est principium & finis numerorū, ut sit sensus: Deus est scutum pendens, & imminens super ipsam turrim, ut protegat, & defendat: Vnde malè traductum est, pendent ex ea: nam Deus non dependet ab alio, sed à seipso: qui est uerum scutum omnes sperantes in se perfectissimè protegens: unde sequitur, quia est omnis armatura fortium. Nasus uerò erit ueluti turris libani, quæ respicit contra Damascum. Pro naso uigor spiritus, & iræ impetus bonus intelligitur, qui debet esse rectus & foris, ueluti turris, atque respicere debet non contra Deum, aut proximum, uel aliquod bonum: sed contra Damascum, qui bibens sanguinem, sanguinis osculum, & propinans sanguinem interpretatur. Et hæc (ni fallor) nihil aliud significant, nisi regnum mundi, carnis, & sanguinis cum suis pessimis turmis, quæ sunt concupiscentia carnis, concupiscentia oculorum, & superbia uitæ: Quis enim est sanguinem bibens, nisi auarus, qui fugit secundarium sanguinem pauperum, pusillorum, & orphanorum? Et quid est sanguinis osculum, nisi concupiscentia carnis, ubi fuerint secundum carnem & sanguinem mutua oscula & amplexus? Et quid propinans sanguinem, nisi superbia, fastus, & ambitio, pro qua explenda tam immensus sanguis quotidie effunditur? Contra quæ mala opera debet esse indignatio & zelus, ut dici possit cum Christo: Ego testimonium perhibeo de mundo, quia opera eius mala sunt. Et iterum cum Paulo: Mibi mundus crucifixus est, & ego mundo. Alioqui, nisi quis insurgat contra mundum, sed amicus eius uoluerit esse (teste Ioanne) inimicus Dei constituetur. Oculi denique erūt columbarum, de-

CHRISTVS.
Paulus.
Augusti.

Paulus.

Dauid

CHRISTVS.
Paulus.
Ioan.

CANTICI TERTII

CHRISTVS. bita uidelicet simplicitate referti, iuxta illud euāgelicum: Si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit: quia opus omne fabricatur supra intentionem, ueluti colūna supra basem, & paries supra firmamētū. Hæc ita que sunt futura membra corporis nostri mutandi in naturam spiritus, secundum quam utetur membris, & organis non interioris, sed exterioris hominis.

Quo igne conflandi sint boni.

Cap. XIII.

Cleant.
Cicero

Am supra reserauimus reperiri ignem multiplicem, aut eundē diuersa nota distributum, & uariū in diuersis, ut Cleantes lōga serie apud Ciceronem disputat. Est enim ignis hic aduentitiuus, quo utimur: est q̄; in lapidibus, quē ictu, & conflictu chalybis excutimus: Est etiā in terra, quæ ex refossione fumat, & aquā calefacit in puteis profundis, maximè temporibus hybernis ob eā causam, q̄ calorē insitū in terris contineat: Aquis pari modo immixtū esse calorē comprobamus: eo q̄ aquilonibus, reliquisq; frigoribus adiectis obdurefcit humus, & eadē uicissim liquefcit tepescit, & calore tabescit. Maria quoq; agitata uentis ita tepescunt, ut facile intelligi possit, in tantis illis humoribus inclusum esse calorē. Aerem quoque multoties feruescere uidemus. Reliqua magni mundi pars, scilicet quarta tota, natura ipsa feruida est. Animalia insuper & omnia uiuentia calore nutriuntur. In stomacho enim tantus est calor, ut nullus tam grauis cibus sit, qui die ac nocte non coquatur. Venæ, & arteriæ non desinunt micare quodam igneo motu. Omne namque quod uiuit, propter inclusum calorem uiuit. Indec olligitur, caloris naturā uim habere in se uitalem, in mūdo passim diffusam, imò omnia ex igne facta esse attestatur Zoroastres, dum ait: Omnia sub igne uno genita sunt. Igni quippe illo, quem Deus igneæ essentiæ habitator (ut Plato ait) inesse iussit materiæ terræ, & cæli iam creatæ rudi, & informi: ut uitam præstaret & formam. Hinc illis productis, statim subintulit opifex. Sit lux: Pro quo mendosa traductio habet fiat lux. Non enim facta est lux, sed rebus adhuc obscuris communicata, & insita: ut in suis formis claræ, & splendentes fierent. Nam sine illa luce in qua habitat Deus, & sine igne ipso qui Deus est, omnia sunt obtenebrata, ut Synesius ex monumentis Chaldæorum de inferna regione decantat dicens.

Zoroa.

Plato.

Synesius

Nec tu despicias nigrum & sine lumine mundum,

Cuius profunda substernitur atra tenebra:

Sordidus est obscurus item, simul idola pascens.

CHRISTVS.

Sed clarius summa Veritas ait de mittendis ad regionem illam: Ite in tenebras exteriores. Et si qua est lux in rebus istis exterioribus & obscuris, ipsa est umbra, & idolum ueræ lucis, quæ Deus est. Qui omnia collustrat, sed potissimè omnem hominem uenientem in hunc mundū medium: dummodo ipse aded non se inuoluat in peccatorum tenebris: ut lucem illam apprehendere nequeat. Quanto enim quis magis dispositus est, tanto magis illa luce perfunditur: ut de Ioanne Baptista perhibet ipsa lux dicens. Ille erat lucerna ardens & lucens.

Sed magis lucebat, & ardebat illa uera lux, de qua Ioannes rependens uicem testimonij, ait: Ille uos baptizabit spiritu sancto, & igne: Igne itaque illo, de quo per Zachariam inquit: Ego ero eis murus ignis in circuitu: Ignis utique aut purgantis, aut punientis, aut transformantis. Punit enim malos igne coartato, torquente, nequaquam uerò collustrante, aut consumente. Hinc qui illo igne cruciatur, in tenebris degere dicuntur. Et hoc, si uerum est Pythagoreorum dogma, ^{Pyth.} unicum uidelicet esse ignem ubique: In cælo dilatatum collustrantem: In inferno uerò coartatum, tenebrosam, & cruciantem: In meditullio autem totius machine est de utroque participans. Purgat etiam, si quis scoria aliqua squallet, ut in Isaia dicitur, Excoquam ad purum scoriam tuam. Et Malachias, Purgabit filios Leui. Nam dissoluta anima, aut uulnere peccati destructa nisi deplorata sit, antidoto constipatur, cõsolidatur, & sanitati restituitur, aut per ipsam harmoniæ reuolutionem, sicuti Plato in calce Timæi asserit: Aut adhibitis ignibus, ^{Plato.} secundum Apostolum qui ait: Saluus fiet, quasi per ignem scilicet transiens, iuxta illud, quod per figuram in libro numerorum legimus. Omne quod potest transire per flammam, igne purgabitur. Sermo enim erat de uasis tabernaculi, quæ figurabant uasa illa, de quibus Apostolus ait: In magna domo Dei nõ solum sunt uasa aurea, aut argentea, sed ignea, & fictilia. Et iterum cum Theßalonicensibus: Sciat unusquisque uas suum possidere in sanctificationem, & honorem. Purgatos autem ille ignis transformat. Iccirco in Deuteronomio dicitur: Deus ignis comedens est: Pro quo nos habemus consumens. Non enim consumit, & destruit amicos: sed comedit, id est suscipit in se, & ipsos tanquam cibum in seipsum transformat. Quod & Plutarchus (ut hinc inde ex antiquis collegerat) testatur dicens: Deus est spiritus igneus intellectualis, non habens formam: sed transformans in se quodcunque uoluerit, & coæquans se uniuersis, & uniuersa sibi. Et id efficit non per elementarem ignem, sed per seipsum, aut per seraphicum incendium ipsi diuino igni propinquum. ^{Plutare.}

Quo peculiari igne cremandi sint mali.

Cap. XV.

Malos itaque igne cruciari, & cruciandos, omnes ferè fatentur, & consentiunt cum summa Veritate dicente: Omnis arbor, quæ ^{CHRISTVS.} non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur, & ardet, illo utiq; igne, qui paratus est diabolo, & angelis eius. Non enim est ipse ignis in nostram perniciem ordinatus à Deo: Nec quisquã ab eo cruciabitur, nisi eundem acciderit: ut discere possumus ex oraculo Isaie dicentis: Ambulate in lumine ignis uestri, & in flamma quam accendistis: De manu mea factum est hoc uobis, in doloribus iacetis. Vtrūq; tangit uates & quia à Deo id efficitur, & quia nos illum ignem accendimus. Nam quamuis sit paratus à Deo, non tamen aliquis illo cruciabitur, nisi ipsum accendat fomentis peccatorum: ut bene sentit Origenes. Sicut enim igneas febres in corpore accendimus ^{Orige.} nociuis pabulis, & immoderatis laboribus, sic accedemus in anima, & in corpo-

CANTICI TERTII

re (quando erunt unitæ) igneos cruciatus, ex superfluitate malorū operum, & obliquorum affectuum: Quorum abundantia in homine cōgregata tempore suo feruescit ad supplicium, & pœnam eorum, qui ipsum accenderunt. Et sic (ut sequamur Pythag. dogma) ille ignis qui dilatatus, & collustrans beatificat eū, qui cor habet dilatatū in uia mādatorū Dei: sic coartatus ignis ex mala dispositione eorum, qui habent coartatum cor, & induratum ad bonum quasi lapidē, & & incudem malleatoris, & tenebrosū effectum (nam ipsi obtenebrati immanitate scelerum suorum diuinā lucem capere nequeūt) sit obscurus, & cruciās: sicut idē sol, aut ignis indurat, uel liquefacit pro uarietate subiectorū recipientiū lucem, & calorem illum. Quæ doctrina de eodem igne, beatificante, & torquēte, non est aliena à sacris eloquiis. Quandoquidem ille ignis, qui in Deuteronomio dicitur comedens: & consequenter beatificans, & transformans, & qui in Exodo uisibili flamma dedit igneam legem, & qui facit angelos suos spiritus, & ministros eius ignem urentem, in Isaia dicitur flamma increpans, diiudicans, & puniens: Ait enim ppheta: Ecce Dominus in igne ueniet: & quasi turbo quadriga, uel tribunal eius, reddere in indignatione, uel excandescētia furorē suum, & increpationē suā in flāma ignis: quia in igne ipse Dominus iudicabit: Quem ignē iustus, & ordinatis parauit à constitutione mūdi in splēdorē, gaudiū, & letitiam: Sed parauit malis in tormentum, & supplicium, sic exigētibus eorum, sagittis, & mala dispositione inducēta ex multitudine, & immanitate scelerum. Qui ignis beatificans erit perpetuus: expurgans autem, breui & statuto tempore extinguetur. Sed crucians erit ipse quoque æternus: ut habemus non solū ex uerbo summi Iudicis dicentis: Ite maledicti in ignem æternum: Sed ex uaticinio Isaia, qui dum loqueretur de cadaueribus eorum, qui grauiter præuaricati sunt in Deum, ait: Vermis eorum non morietur: & ignis eorum non extinguetur. Quibus uerbis reserat propheta damnatorum utrūque cruciatum, intrinsecū scilicet & extrinsecum fore perpetuos.

Quomodo cruciandi sint mali.

Cap. XVI.

Sed cum de igne cruciante satis dixerimus, percurrendum est etiam quomodo illo igne scelesti cruciabuntur. Quod non modicam affert difficultatē, præsupponēdo ignē illū esse corporeū (ut cōmunis sententia est) & animas nostras, atq; malas intelligentias, semotas esse penitus à corpore. Et hic locus tanto occurrit nobis difficilior, quanto plures & uarios & censores habet. Gregorius enim citò se expediens censet illū ignē cruciare malos tanquam instrumentū diuinæ iustitiæ: Sed quomodo sit instrumentum, & an cruciatum inferat ex propria forma, an ab alio ducatur sicut serra, uel malleus, in sectionem, aut percussionem malorum, hoc posteris explicandum reliquit. Verum mirandum est, quomodo Gregorius in huiusmodi palpitaauerit, cum alibi asserat angelos, & demones habere corpora: sed aded tenuia, ut comparatione nostrorū corporum dicantur incorporci. Vndē de negotio hęc

Pythag.

Deuter.

Exo.

Isaias.

CHRISTVS
Isaias.

Grego.

nulla debebat apud ipsum esse difficultas. De nouitioribus autem theologis ali. Theolo.
 qui opinantur scelestos spiritus, & animas cruciari ab illo igne corporeo, tan-
 quã ab obiecto ipsis disproportionatissimo, & molesto uebementer: sicuti mo-
 lestus est nobis aspectus horridi serpentis: & id potissimum, quia ab inuiso illis,
 & insensissimo Deo ui detinentur detrusi in illo igne, cuius præsentiam declina-
 re nequeunt. Academici autem facilius ab hac explicantur difficultate, cum om- Academ.
 nes saltem (ut aiunt) pedibus currant in hanc sententiã, quod mali dæmones om-
 nes corporei sunt: quibus consentit Basilius, Gregorius Nazianzenus, & com- Basilius.
Gregor.
Nazian.
August.
 muniter antiqui doctores: A quibus nec Augustinus discrepat, qui super Gene-
 sim reddens rationem cur mali spiritus diuinent ait: Quia corporibus subilio-
 ribus uigent: Et in sequentibus inquit: Dæmones sunt aërea atque ignea anima-
 lia: Quæ cum actiua sint, nõ dissoluantur, sicut terrea, & aquea animalia. Nec
 desunt qui dicant non modo ipsos dæmones, sed etiam omnes angelos, atque ani-
 mas à terreo corpore separatas habere aetherea corpora. Si autem ad scholam Paulus
 Pauli, qui in tertio cælo instructus fuit, accedere uoluerimus, facile hos nodos
 dissoluemus. Hic enim docet bellum inter spiritum & carnem hac lege indictum
 esse: ut qui uicerit det uictõ eius proprietates, & dotes: & uictus induat natu-
 ram uincens. Idcirco de his quorum spiritus uictor extiterit, ait: Cum autem
 mortale hoc induerit immortalitatem: Et iterum: Seminatur quod animale: sur-
 get quod spirituale. Atque eadẽ contrariorum disciplina, anima à carne & cor-
 pore uicta induet grauitatem, ut ad infernas partes descendat: & suscipiet eas
 malas dotes corporis, quibus ueluti corpus patiatur ab igne corporeo. Sicut igitur
 anima induta naturã corporis torquebitur ab igne corporeo: sic corpus in-
 duens naturam spiritus, beatitudinem simul cum anima suscipiet ab eo, qui à Mo- Moses.
Origen.
Acad.
 se Deus spirituum appellatus est. Aliud quoque ab Origene, & antiquis acade-
 micis dånatorum assignatur supplicium, ex deordinatione uidelicet, & confu-
 sione proueniens earũ partiũ, quæ ordinatæ, & concinnæ esse debebant. Nã si-
 cut solutis corporis membris, atque propriis diuulsis compaginibus, immensi do-
 loris generalem cruciatum sentimus: ita cum anima extra ordinem uel eam har-
 moniam, qua ad bene agendum, & utiliter sentiendum à Deo creata est, fuerit
 inuenta, à deordinatione illa, & confusione supplicium patietur & poenã: iuxta
 illud Augustini: Iussisti Domine, & ita est, ut omnis inordinatus animus sibi poe- Augusti.
 na sit. Atque de hoc tormento consequente ex deordinatione animæ à se ipsa,
 & à Deo, cui semper concors esse debet, multa dicunt, non solum Ambrosius:
 Hieronymus, Augustinus, multique alij doctores catholici: sed etiam externi
 Proculus, Hierocles, & alij quamplurimi: inter quos Cicero in Catilinam ait: Cicero.
 Nõne iniquitates tuæ quasi furia tibi occurrunt? Prophetæ quoque itidem as- Ieremias
Isaias.
 serunt. Scito (inquit Ieremias) & uide, quia malũ, & amarum est te dereliquis-
 se Dominũ. Et Isaias: Cor impij quasi mare feruẽs, qd nõquã quiescere potest:
 sed redundant fluctus eius in conculcationem & luctum: quia non est pax im-

CANTICI TERTII

Paulus.
 piis dicit Dominus: Ecce quomodo nates describit malorum pœnas consequentes ex deordinatione, & priuatione pacis, quæ est rerum tranquillitas ordinis. Anima igitur non sentiens rationabilium motuum compaginem sibi metipso consonare, pœnam, cruciatumq; sustineat necesse est: atq; dissidij inconstantiaq; suæ, ac inordinationis sentiat supplicium. Aliam quoq; tormenti rationem describit illi, quos supra memorauimus auctores: quod ex malo idolo generatur. Nam mens, siue animus noster in memoriam recipiens ea, quorû in semetipso signa quædam, atque formas cû peccabat, expressit, historiam quædam scelerum suorû ante oculos uidebit expositam. Et tunc ipsa conscientia propriis stimulis agitabitur, cogitationibus inter se inuicem (ut ait Apostolus) accusantibus: Vnde tormenta quædam & ipsi pessimis affectibus generabuntur: Vnde etiam flamma mali incendij, & obliqui amoris, ac indignationis contra seipsum, siue liuoris ignibus cruciabitur: uel insana tristitia consumetur. Quam aliqui (dum adhuc remedium afferre possunt) non ferentes, ut ab ipsa declinarent, mortem spontaneam subierunt, tolerabilius existimantes mori, quàm illa tormenta sustinere. At tamen à tormento facile amouendo, ad perpetuam pœnam propria stultitia, & malo genio decepti infeliciter transeunt. Vbi & ignis spiritualis est eos intus urens, & crucians, sed non consumens. Corpori quoquæ applicatur ignis perpetuo torquens: Et id iusto Dei iudicio. Nã sicut corporis mēbris aded uitiatis, ut sanari nequeant, applicatur ferrû & ignis: nõ secus animabus scelestis, æque ac corporibus, quæ olim membra magni corporis ecclesiastici exiterant, oppressis diuersorum scelerum immanitate, ut sanari non possint, adhibetur ignis in eorum supplicium: & ut semper urantur, non tamen alia membra inficere, aut molestare queant.

Resolutio difficultatis de hoc igne.

Cap. XVII.

Idem.
ET quia per ea quæ supra dicta sunt inuimus, nunc ignem illum, qui malos cruciat, esse corporeum, nunc autem esse eundem ignem coartatum, & obscurû, qui dilatatus bonos beatos, & latos reddit: ideo opportunum erit clarius explicare, qualis ille sit ignis. Et cum omnes ferè asserant illum esse corporeum, durum quidem erit à communi sententia declinare: Si autem uoluerimus iam uulgatam opinionem prosequi, neque etiam dissentire quòd corporeus sit, quomodo idem erit spiritualis, beans animas, & corporeus affligens corpora? Hanc controuersiam soluit Apostolus dicens Corinthiis: Diuisiones operationum sunt, idem autem Deus, qui operatur omnia in omnibus: sicuti eadem anima operatur omnia in omnibus membris corporis. Ideo nemo dicat quòd ibi Paulus loquatur de operatione spirituali, & interna: Nã ille qui non solum mentes hominum, sed cælum totum, & terrâ implet, omnia in eis operatur: & in omnibus, quæ in eisdem continentur. Non miram igitur, si omnium iudex etiam in inferno reos punit: aut uirtute sua eos torquens, aut præsentia disconuenienti illis infectis oculis, maiorem eis inferens pœnam, quàm clarissima lux oculis lippientibus, tumefactis, aut quomodocunque

lasis: Sine subtrahendo ab eis benignum influxum, à quo omnia implentur bonitate, & derelinquens eos in mala eorum deordinatione sine aliquo bono refrigerante. Et sic ille met qui bene dispositus est in resurrectionem & gaudiū, malè se habentibus est in ruinam & pœnam. Et hoc est, quod Ezechiel perbibet se uidisse Dominum, uidelicet à rebus suprà in speciem electri refulgentis: à rebus uerò deorsum in figura ignis candentis. Ille utique Dominus est, qui cœlū & terram implens, in cœlo sedet bonos lætificans: In terra autem (quæ scabelum pedum eius est) tenens pedes ignis candentis, homines terreos & à cœlestibus elongatos torquet, & cruciat. Et nisi scriptura sacra id me doceret, nullatenus proferre præsumerem, quoniam idem Dominus nunc est lux, & ignis beatificans, & faciens fulgere iustos tanquam stellas, & tanquam scintillas ignis: Nunc igitur est ignis constans, & purgans filios Leui: Nūc uerò est ignis consumens lignū, & stipulam: quæ malè ædificauimus: & deuorat, ac destruit (ut Ioël ait) speciosa deserti, id est quæque opera, quæ gloriosa uidentur perpetrata ab his, qui deserti sunt à gratia & influxu cœlesti: Et nunc est ignis torquens & cremans. Hinc iterum Ioël ait: Ante faciem eius ignis uorans: & post eum exurens flamma. Quorum uerborum sensus est: Ipse his, qui digni sunt uidere faciem eius est ignis comedens, & transmutans in se ipsum: ut suprà tetigimus: Illis autem, qui derelicti sunt in posteriorum, id est inferiorum affectuum delectatione est flamma exurens, & crucians, uel per se (quamuis in seipso optimus sit) sicut contigit quibuscunque malè dispositis, quibus lux, uinum, caro, & huiusmodi bona corporea sunt nociua. Siue id faciat per ministros, quos facit (teste propheta) ignem urentem, sed bonis in gaudium, malis autem in tormentum. Vel item faciat per aliquod corporeum in torturam malorum fabricatū: ut fiat satis bis, qui contendunt ignem illum esse corporeum. An autem sit corporeus necne, Deus nouit: sed bene inuisibilis comprobatur ab Origene ex Apostolica sententia: Ille (inquit) ignis talis substantiæ est: ut uisibilia comburat ipse inuisibilis constitutus, ut Apostolus ait: Quoniam quæ uidentur temporalia sunt: quæ autem non uidentur, æterna. Si igitur ille ignis quo puniuntur, qui à Deo recedunt æternus est, necesse quoque est, ut sit inuisibilis: cum ex sententia Apostolica sola inuisibilia æterna sint. Nec admireris (ut sequitur Origenes) ignem esse inuisibilem, & cruciantem, cum non uideas calorem corporibus accidentem, & non mediocriter cruciantem in his, qui ab eo ualidissimè molestantur. Alterius itaque generis est hic ignis crucians ab eo, quem habemus in communi usu, ipsi tamen ille summè torquens comparatur, cum nihil sit inter nos magis crucians, quàm hic uisibilis ignis: Quem cruciantem in æternum si declinare cupimus, cauamus ne sit in nobis mala dispositio æterna: sed ea sit, qua suscipere possimus ignem illum supremum in gaudium, aut saltem in consumptionem ligni & stipulæ, & in expurgationem scoriæ: ut simus pulchra uasa ex auro mundo, collocanda in cœlestibus nuptiis, & mansionibus illis beatis, & æternis.

Ezechie.

Ioël.

Idem.

Dauid

Orige.

Paulus.

Orige.

CANTICI TERTII
 IN DE SVAVISSIMIS CONCENTIBVS,
 & pausa illa æterna in adepta beatitudine. Tonus octauus.

EXTREMÆ huic cantilenæ nouissimi cãtici manũ extre-
 mam imponentes, musicos excellentiores pro uirili nostra
 imitabimur: qui semper studet cõcẽtũ nouissimũ suauiorẽ red-
 dere: & aliquando tanta attrahuntur suauitate, ut nisi tem-
 poraneis motibus subiacerẽt, & labore fatigati deficerẽt,
 carmen protraherent perpetuũ. Sed quoad possunt duran-
 tes, nunc continuatis, nunc mutatis uicibus non desinunt ab ovo usque ad pomũ.
 Summus autem archimuseus, cuius cantum describere tentamus, cum & tempus
 excedat, & æternitate gaudeat, cantica sua nunc per tẽpora distribuit & par-
 titur, nunc ad ipsam conducit æternitatem. Harmonicam enim machinam istam
 (nescio quo mirando artificio) & temporaneæ successioni subiecit, & à tempo-
 re ipsam absoluit: Generantur enim diurnis, & annuis uicissitudinibus elemẽta-
 ria hæc omnia. Mouentur & cœli in tẽpore, aut (ut rectius dicamus) moti ipsum
 tempus generant. Terra nihilominus in æternum stat, & cœli à suo esse nunquã
 deficient, quanquam quo ad motum & influxum (ut canit psalmographus) peri-
 bun: Suauiore quoque concentum redemptionis paucis (non dicam) mensibus,
 sed diebus consummauit: manet tamen perpetuò, apud eum copiosa redẽptio: ma-
 netq; fructus æternus. Si quis (inquit Redẽptor) mãducauerit ex hoc pane, in ue-
 stram, uidelicet, redemptionẽ oblato, uiuet in æternum, fruens ipsius æternæ re-
 demptionis fructu. Suauissimũ etiam canticũ unionis, ex acquisitis per tempora
 meritis conducere uoluit, perpetuis præmiis omnes ad ipsam perpetuitatem at-
 trahere, sibique coæternos facere statuit. Hinc à temporaneæ successione absol-
 uet omnes, quos exaltatus à terra meliori in harmonica ad se traxerit, quã Or-
 pheus, & Amphion, collocans eos in mansionibus illis consonantissimis, ubi (si Au-
 gustino illa aliquando suauitate allecto credimus) etiam numeri, & harmoniæ
 corporeæ nunc latentes simul cum aliis concentoribus in publicas laudes artifi-
 cis, & summæ illius pulchritudinis circumsonare uidebuntur. Ideo summa cũ dili-
 gentia scribẽ illi cœlestes utriusque testamenti, Ezechiel, & Ioannes, mansiones
 illas exactissimis figuris, & consonantissimis mensuris, & partitionibus, prout
 eos Spiritus sanctus edocuit, descripserunt. Verũ Ezechiel mensuras fabricæ,
 dispositione, partitione pro tribubus duodenis, sacrificia, & nomen ciuitatis tan-
 tummodo describit. Ioannes uerò principi domesticus, ad secretiora penetrabilia
 admissus, suauiora de promit cantica. Vterque tamen ea caligine obnubilati, ut
 nisi supremus sol calore suo illius crassitudinẽ extenuet, & sua luce eiusdẽ ex-
 pellat tenebras, nec audire quidem quod dicunt, nec uidere quod describunt,
 & metiuntur, aliquatenus poterimus: in sensibilibus enim ænigmatibus obuoluta
 huiusmodi tradunt, aut ut ex his quæ animus nouit, ad incognita surgere queat:

Dauid

CHRISTVS.

Orpheus
Amphion.

Ezechi.

Ioan.

& inuisibilia per huiusmodi sensibilia conspicerent: aut quia, nec nobis qui audi-
 mus, nec ipsis qui loquuntur, uerba adhuc tradiderit, quibus illa exprimi possint:
 sicut qui ipsa uiderunt, id palam affirmant, quod non licet ea homini loqui. Aut
 quia mens adhuc corpore & molis pondere prægrauata, ad hæc suprema conscē-
 dere nequit: ut Isaias, & Paulus conueniunt, quod nec oculus uidit, nec auris au-
 diuit, nec in cor hominis ascendit, quod Deus præparauit diligentibus se. Ideo, Isaias
Paulus.
 si nec nos illa sacramenta explicauerimus, ueniam dabit: cum ea sint pertra-
 ctanda, quæ omne ingenium nostrum transcendunt: omnem memoriam fugiunt:
 omnem facundiam superant. Vnico tamē auxilio fræti, & hoc arduissimum o-
 pus aggrediemur: cum habeamus duces, quibus Deus hæc patefecit: ut idē Pau-
 lus subinfert: Nobis autem hæc reuelauit Deus per spiritum suum. Hinc cau-
 tius loquitur Isaias dicens: Oculus non uidit Deus absque te, quæ præparasti expe-
 ctantibus te. Hos igitur diuinos duces è uestigio sequentes, quantum suprema lux
 nostros collustrauerit oculos, enodabimus nostris uerbis ea, quæ illi suis ænig-
 matibus complicauerunt: Ioannisque præcipue secretiora, & pleniora cætica pro-
 sequemur: qui in pegaseo pectoris Christi, inter duo cacumina diuinæ & hu-
 manæ naturæ quiescens, ea fuit luce perfusus, eoque furore repletus: ut diuinorū
 uates facile euaserit. Postea à Pathmoti. a insula ad continentem supramunda-
 nam spiritu diuino subductus, nunc ab angelo, nunc à supremo concentore Chri-
 sto Iesu, nunc à diuersis circūsonantibus edoctus, tradidit nobis illa consumma-
 ta cantica: mirandoque artificio hincinde discurrens, nunc conscendendo, nunc
 descendendo, plenis musicæ legibus, nullum modulum supramundani instrumen-
 ti, nullamque nocē musicæ distributionis reliquit intactam. Per uiginti enim gra-
 dus distinguunt musici totam ab eis inuentam harmoniam: quos super manum col-
 locarunt, ut inde facilior praxis, & memoria tenacior haberetur. Totidem mo-
 dulos tangit Ioannes, in quibus tota harmonia supracælestis consummatur. Et
 hoc sub figura ciuitatis, quæ tanquam citbara cælestis proponitur, in qua tem-
 peratis omnibus his uocibus, & à summo archimusæo tactis, consonantia illa om-
 nes alias transcendens perficiatur. Gaudent omnes (inquit Dionysius) mouen-
 te Patre: Filius nanque organum Dei factum est, cum in ipso rerum omnium fa-
 bricatorum idea existant: & in ipso omnes tanquam fistulæ collocatæ sint, un-
 de si quis in eo non manserit, nec uile, nec concinnum aliquid afferre potest. Fla-
 tus autem est spiritus omnia replens: ut in lib. Sapientiæ dicitur: Spiritus Domini
 repleuit orbem terrarum, & hoc, quod continet omnia, scientiam habet uocis. Diony.
Sapient.
 Pater uerò est primus, & omnium motor præcipuus, potissimè in illa ciuitate su-
 perna, in qua omnia ei correspondent tanquam fistulæ, fibræ, uel moduli instru-
 menti: Quos modulos declarantes, & in concentus diuidentes Ioannem seque-
 mur: & cum eo Ezechielem pro uiribus conuenire faciemus.

CANTICI TERTII

MODVLI SEQVENTIS CANTICL

Materia.	Lux.	Instrumenta.	Pax.
Dispositio.	Partitio.	Epithalamia.	Vnio.
Mensura.	Hospites.	Triumph.	Felicitas.
Structura.	Sponsalitia.	Præmia.	Omne bonum.
Ornatus.	Victus.	Imperium.	Silentium.

MODVLVS PRIMVS, MATERIA.

VR dicatur ciuitas illa ædificata ex auro.	Cõcetus primus.
Cur parietes ex iaspide.	Con. II.
Quid sibi uelint. xij. lapides in fundamento.	Con. III.
Digressio undè lapides habeant uim.	Con. IIII.
Quæ sit uera materia supernæ ciuitatis.	Con. V.
Modulus Secundus, Dispositio.	
De generali partitione Ezechielis, & Ioannis.	Con. I.
Cur in quadro posita sit hæc ciuitas.	Con. II.
De portis eiusdem ciuitatis.	Con. III.
Quæ plateæ ibi sint.	Con. IIII.
Modulus Tertius, Mensura.	
De mensura particulari secundum Ezechielem.	Con. I.
De mensura primitiarum, aut decimarum.	Con. II.
De mensura ciuitatis secundum Ioannem.	Con. III.
Modulus Quartus, Structura.	
Quis eam struxerit.	Con. I.
Quomodo, & quo glutino compacta, & unita sit.	Con. II.
Cur nomina Apostolorum, & tribuum in fundamento, & in portis nomina angelorum cælata sint.	Con. III.
Modulus Quintus, Ornatus.	
Typica ornatus descriptio secundum Ezechielem.	Con. I.
Cur Ioannes non exprimat ornatum, sicut Ezechiel.	Con. II.
Modulus Sextus, Lux.	
Quid sit lux in genere.	Con. I.
Quæ sit lux genita.	Con. II.
Quomodo à luce omnia creata proueniant.	Con. III.
Quomodo illustret lux.	Con. IIII.
Quomodo ipsa lux accendat, & excitet.	Con. V.
Quomodo ista lux amplificet, & dilatet.	Con. VI.
Quomodo hæc lux lætificet, & beatificet.	Con. VII.
Modulus Septimus, Partitio.	
Quòd partita sit domus, & familia illa cælestis.	Con. I.

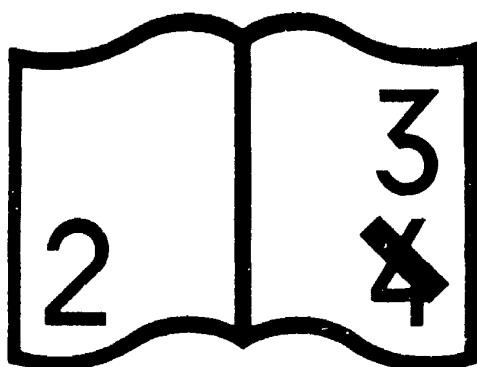
De particularibus mansionibus, & sedilibus beatorum.	Con. II.
De Mercaua, siue tribunali Dei secundum Hebræos.	Con. III.
Modulus Octauus, Hospites.	
Quot sint hospites illius ciuitatis.	Con. I.
De hospitibus angelicis.	Con. II.
De hospitibus humanis.	Con. III.
De hospitibus diuinis.	Con. IIII.
Modulus Nonus, Sponsalitia.	
Quomodo, & quando initiatum fuerit matrimonium inter Deū & animam.	Con. I.
Quomodo fuerit contractum.	Con. II.
Qualiter ratificatum.	Con. III.
Quomodo consummatum.	Con. IIII.
Modulus Decimus, Victus.	
Quis panis paratus sit in hoc conuiuio.	Con. I.
Quod uinum.	Con. II.
Quis panis, & quæ caro.	Con. III.
Qui fructus huius conuiuij.	Con. IIII.
Quæ copia, & suauitas ciborum.	Con. V.
Modulus Vndecimus, Instrumenta.	
De primo instrumento quod est cælorum globus.	Con. I.
De secundo instrumento, quod est humana lingua.	Con. II.
De tertio instrumento, quod est corpus nostrum.	Con. III.
De quarto instrumento, scilicet lingua angelica.	Con. IIII.
De mensuris angelicis, & beatorum, quæ & ipsæ instrumenta sunt resonantia.	Con. V.
De statu præstante sonum omnibus istis instrumentis: qui spiritus sanctus, & uer- bum diuinum est.	Con. VI.
Quid sibi uelint illa multa instrumenta, quæ commemorantur in Dauidicis hymnis.	Con. VII.
Modulus Duodecimus, Epithalamia.	
Quis Epithalamia cantet.	Con. I.
Epithalamium in sponsam.	Con. II.
Epithalamium in sponsum.	Con. III.
Epithalamium in connubium.	Con. IIII.
Modulus Tertiusdecimus, Triumphus.	
Quæ sit iusta pugna.	Con. I.
De amplissima uictoria habita à Christo pro se, & pro mili- tibus suis.	Con. II.
Triumphus, gloria Imperatoris & militum.	Con. III.

CANTICI TERTII

<i>De triumpho diversorum Ducum post Christi recessum.</i>	Con. I III.
<i>Modulus Quartusdecimus, Præmium.</i>	
<i>Quam magnum, & pretiosum sit pugnantium præmium.</i>	Con. I.
<i>Quòd illud præmium sit iucundum, & æternum.</i>	Con. II.
<i>Modulus Quintusdecimus, Imperium.</i>	
<i>De amplo principis Imperio.</i>	Con. I.
<i>Quàm sit iustum eius principis imperium,</i>	Con. II.
<i>De regno Commilitonum.</i>	Con. III.
<i>Modulus Sextusdecimus, Pax.</i>	
<i>Quid sit Pax.</i>	Con. I.
<i>A quo detur Pax.</i>	Con. II.
<i>Quàm suavis, & concinna sit ipsa Pax.</i>	Con. III.
<i>Modulus Decimusseptimus, Unio.</i>	
<i>De beatorum unione cum Deo.</i>	Con. I.
<i>Modulus Decimusoctavus, Fælicitas.</i>	
<i>Quis sit fælix, & beatus.</i>	Con. I.
<i>In quo consistat fælicitas.</i>	Con. II.
<i>Quibus fælicitas perfecta detur.</i>	Con. III.
<i>Modulus Decimusnonus, Omne bonum.</i>	
<i>Quid sit bonum, quod dicitur uerum, & summum bonum.</i>	Con. I.
<i>Modulus Vigésimus, Silentium.</i>	
<i>De Pausa, quiete, & silentio, ad quod deuenitur adepto iam bono, in quod tendimus.</i>	Con. I.
<i>Hymnus persoluendus in silentio soli Deo, pura, & eleuata mente.</i>	Con. II.

Cur dicatur ciuitas illa ædificata ex auro. *Concentus primus.*

I ACIENS itaque Ioannes supermi ædificij fundamentum, illud describit ex auro, pretiosisque lapidibus confectum. Aurum nanque non tantum est pro libocolla ad parietes uestiendos, sed pro cemento, & glutino ad lapidum, pro corpusculis, & clauis colligantibus ædificium: Et quod mirandum est, non offuscatur aurum illud nitorem pretiosorum lapidum, cum perfecta diaphaneitate gaudeat. Hinc concinnator noster dicit, quod aurum ipsum simile est uitro mundo: Lapidem autem pretiosum sunt pro fundamento, pro portis, & pro tota parietum structura: ut & lapides, & glutinum pretiosissimi sint pro hospitio illo pretiosissimo: & impure scibilia pro mansioribus illis æternis. Et penetralia aduenientes, quantum fas erit, & permittetur ab archimuseo, percurrentur sacramenta, & secretiores symphonias, quæ describuntur sub typo lapidum pretiosorum, & auri, quod uita significat, iuxta illud sapientis: Antequam decurrat uita aurea: quæ uita, ^{Sapientia} aut filium aureum ueram uitam significat. Quod ut faciamus, percurrere sunt nobis proprietates, & natura auri & ipsorum lapidum: Est enim aurum pulchrum & decorum, hinc dictum quasi ὀψαίον (ut quibusdam placet) uel ab aura, quæ significat splendorem: quamuis Hippocrates ab ἄψιον inuentore dictum existimauerit: Pulchrum est enim, pulchraque alia facit: nec tamen omnia (ut aliquando deceptus dixerat Hippias) sed ea, quibus ipsum aurum decens est: Estque inter metalla, & liquentia omnia perfectioris pretij. Est etiam suapte natura constantissimum, ut in tenuissimas bracteolas extentus minimè frangatur: Ex auro enim denario centum & uiginti quatuor bractea quaternorum utrinque digitorum nostris temporibus deducuntur, cum id ad septuaginta tantummodo antiquiores extenderet. Est insuper cum quadam cessione tenacissimum, cedit enim percutienti & plicanti, consumenti autem igni nequaquam, non rubigini, non ærugini, non aceti & salis succis omnium rerum domitoribus, nec arsenico sublimato, qui (teste Alberto) cetera omnia metalla consumit. Nec aliquid ex ipso incessit, quod aliquando eis bonitatem, aut pondus diminuat: nec partes suas a se sponte dimittit. Quæ ^{Albertus} est apud Plinium elegantissima ratio eius pretij, quod ipsum usus minimè deterit. Et ^{Plinius} mirum quippe est: quod igni acerrimo omnium consumptore nullatenus lædatur, cum tamè ab eo liquefiat, imò quo sæpius ardet, fit purius & perfectius, undè obrizum dicitur: quia sæpenumero igne candefactum, & exustum, non consumptum, sed purissimum redditur. Beneficia autem ipsius multa connumerantur ab expertis. Cor lætificat, ulcera sanat, multis infirmitatibus prodesse, melancholicis maxime: & omni distemperamento inimicatur, ex suo forsitan temperamento, quo gaudet super omnia metalla: aut ex illi quadam Phœbea omnibus conferente, lædente uerò nemi-

Pagination incorrecte — date incorrecte
NF Z 43-120-12

lire PAGE 417, 418, 419
au lieu de PAGE 427, 428, 429

CANTICI TERTII

nem. Aurū igitur uita est diuina, siue spiritualis, uel cbaritas, quæ uitā præstat. & qua decorantur, splendent, pulchrescunt, uiuunt, & ditantur omnes hospites, & concentores illi. Qua si cares, audi archimuseū dicentem: Suadeo tibi emere à me aurum ignitum, ut locuples fias. Hoc properantibus ad mansiones illas dictum sit: quo qui intrant absq; illa ueste, quæ nuptialis dicitur, turpissimè expelluntur. Omnes enim hospites illi, hac aurea ueste cbaritatis induti esse debēt, iuxta illud ppheticū: In uestitu deaurato. Hæc itaq; aurea cbaritas ardētissima fuit in martyribus, & sanctis omnibus, qua fretus Paulus magna cōstātia dicebat: Quis nos separabit à cbaritate Christi, an tribulatio, an angustia, an fames, an nuditas, an persecutio, an gladius? Et si propter Deū mortificamur tota die, & premimur sub malleo tribulationū, tamen in his omnibus cōstantes sumus: & superamus in cbaritate illius, qui dilexit nos. Qua perfusus Apostol. subinfert: Certus sum, & neque mors, neq; uita, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, nec aliquid huiusmodi poterit nos separare à cbaritate Dei, quæ est in Christo I E S V. Cedit quoque cbaritas percutienti, torquenti, & dilanianti, ut ipsius cbaritatis præco insignis iterum ait: Sustinetis enim, si quis uos in seruitutem redigit, si quis deuorat, si quis accipit, si quis extollitur, si quis in faciem uos cædit. Cedit igitur, quia in patientibus cbaritate perfusis non murmur resonat, non querimonia. Tenacissima tamē est: ut nec confricatione, nec percussione aliquid suum amittat: imò in huiusmodi coalescit. Nec corroditur à ruginē peccati, nec ab ærugine malitiæ, non à succo salis, & aceti, humanæ uel diabolicæ astutiæ: nec ab aliquo, quantumcunque acerrimè mordeat. Statque inuicta igni molestiæ, ignique diuino: sed in illo perficitur: in hoc autem augetur, & incrementum suscipit. Exponit namque summus ille diuinus ignis suos dilectores igni angustiarum: ut probentur, sicut aurum in camino, & uase fusorio: ut illo igne expurgati irradiant, & splendent in mansionibus æternis: ubi ardent, & palam splendent hospites, tanquam aurum obrizum. Liquefcit autem hoc cbaritatis aurum, non u. à perfectione, aut gradu ipsius cadat: sed ut cum cæteris metallis, imò cū ipso igne conflante itidem cōflatū fiat: ut suo loco (annuente Deo) differemus. In operatione quidē eius & uirtute cor latificat: quia nihil uere iucundū absq; cbaritate haberi potest. Quod à regio ppheta discere possumus, qui ipsa cbaritate amissa cōtristatus, afflictū, curuatu, cōputrescētē, & molestia plenum se prædicat: adeò ut nullatenus gaudere possit. Pro ipsa quoq;, undē sibi lætādū sit, suspirans, clamans, deprecatur. Redde mihi lætitiā salutaris tui, quā in peccato simul cū cbaritate perdidērā. Sanat ulcera omnia sola præsentia: quia secū nullum ulcus peccati cohabitare permittit: cum peccatum ipsum sit deordinatio ætus, & deturpatio quædā potentiārū, & uirtutum. Cbaritas autem est uiriū & uirtutum decor: ideo eas omnes sine cbaritate Paulus penitus nihilipendit. Referta est itaque ui. pulchritudine, & splendore supramundani solis: ut omnia quæ replet, ad perfectam consonantiam, splendorem, & perfectam pulchritudi-

CHRISTVS.

Psalm. Paulus.

Idem.

Idem.

Dauid

Idem

Paulus.

nem perducatur. Hinc merito vbiq; diffusa dicitur à Ioanne in hospitibus, & hospitibus cælestibus. Hac enim stratum est pavementum, hac contexti lapides sanctuarij, hac vestiti parietes, & hospites omnes. Quæ vtiq; vestis tã parietum q̃ hospitum, non est ad tegendum: cum nihil sit fœdaturum, nihil passibile, nihil pudendum, quod regi debeat, ne turpe uideatur, vel frigore crucietur, aut suffundatur pudore. Erit igitur hæc uestis ornatus non tegens, sed transparentes vt nihil decorum occultetur, vbi nulla adest inuidia: nihil pudendum cooperiatur, cum turpitudine omnis cessauerit: Patientia enim erunt omnia vnicuiq; cõcui suo, ut vnusquisq; amore consocij ferueat, pulchritudine gaudeat: & consonantissimis fibris omnium membrorum coniubilet.

Cur parietes ex iaspide.

Concen. II.

Structura parietum omnium (inquit concentor noster Ioannes) Ioannes erat ex iaspide: quam supramodum celebrant sapientes. Is enim utroque sexu gaudet, decoro letatur aspectu, multigena uirtute præstat, multiplicique uarietate, & nomine gloriatur. Tradunt enim Aaron, Plinius, Albertus, & alij nouiores, qui de lapidibus scribunt, Aaron. Plinius. Albert. quod iaspidum genera usque ad decem & septem reperiuntur: quamuis Albertus de decem tantummodo mentionem faciat. Horum autem præcipuus est viridis, & lucens, rubeas habens uenas. Sequitur rubeus ad instar ignis, & translucidus: alius uerò rubeus opacus: Hic præstat utilitate, ille autem pretio. Alius smaragdo similis præinctus linea alba: quem gramantiam uocant. Alius pluribus lineis distinctus, & polycalamos dicitur: quem secretiores philosophi utilem dicunt esse concentoribus. Virtus eius multiplex est, ut Bocus, Aarõ, Thetel, Zenothemis, Arnoldus, & Albertus tradunt: scd super omnia sanguinem sistit, castum reddit gestantem, & gratum: phâta smatibus inimicatur, & concinentibus fauet, maxime polycalamos, ut diximus. Multaque alia prosequitur Plinius, & apud eum Thetel de iaspide, & quomodo sit genus lapidum expectatissimum, quæ omittimus. Concinne itaque nimis cælestis concentor, concentorum hospitium contextum describit ex iaspide utriusque sexus decore gloriante. cum lapides illi uiui per hunc descripti, ex quibus construitur ciuitas ipsa, ex utroque sexu coacerventur: ut laudes depromant illius, qui est (ut Mercurius ait) utriusque sexus fecunditate Mercuri. plenissimus, Decorque eius perbellè decorem omnium ciuium, & lapidum illorum ignitorum figurat: Non enim coram summa pulchritudine aliquid nisi pulchrum, & decorum astare debet. Varietas insuper eius pretiosa, quam pulcherrimæ ciuitatis illius regiam pompam designat, quæ circumamicta est uarietate multarum rerum pretiosarum. Differt enim Cherubinus à Seraphino: differt uirtus à potestate: & angelus ab archägelo. Non secus sanctus à sancto differt in gloria (ut Paulus ait) quam stella à stella Paulus. differt in claritate. Varia quippe sunt genera iaspidum, una tamen species

GGG

CANTICI TERTII

omnium: si genera plura in eadem specie contineri admittantur, sicut genus Græcorum, Italarum, & Arabum in eadem specie humana conueniunt. Varia pari modo sunt illorum concentorum genera, prophetarum videlicet, patriarcharum, apostolorum, martyrum, confessorum, & virginum: omnes tamen in eadem specie continentur. Verum si ad virtutes huius lapidis prospicere uoluerimus: quid aptius dici potest pro ædificio illo designando quam virtute ipsius sisti sanguinem, cum caro & sanguis ab illo regno (teste apostolo) exulent, nec inter filios Dei annumerari possint, qui sanguinis & carnis appetitum assequuntur? Et quid accomodatius concentoribus illis hoc lapide, qui castum reddit? ut possint & ipsi cantare illa cantica, quæ decantabant ñ, qui cum mulieribus non sunt coinquinati, sine macula existentes ante thronum Dei. Vel saltem, ut sint mundati à coinquinatione illa. Nam si (Christi testimonio) mundi corde Deum uidebunt, qui non habuerint cor mundum, ipsum uidere non debent, Nec tantum per iaspidem mundi, & visionis capaces intelligi debent, sed etiam Deo grati: cum gratum reddant portantem. Grati enim sunt omnes illi hospites principi, & unusquisque consocio suo: quia gratia Dei est vita æterna: ut restatur apostolus ad illud hospitium contuendum aliquando subuēctus. Per pulchrè additur, quòd inimicatur phantasmatis ipsa fugans, ad denotandum, quòd effugatis & deuictis omnibus phantasmatum occurritaculis, hospites illi perpetua pace, & fœlicitate lætantur: tranquillisque concionibus uacant. Quibus omnia cœlestia (etiam parietes) fauent: ideo describuntur constructi ex iaspide, qui & concentoribus fauet, & inimica phantasmata fugat.

Quid sibi uelint duodecim lapides in fundamento. Con. III.

Accedens Ioannes noster ad fundamenta huius concinni hospitij, ipsa fundamenta duodena describit, ex duodecim lapidibus pretiosis: fundamentum primum iaspis, secundum saphyrus, tertium chalcedonius, quartum smaragdus, quintum sardonius, sextum sardus, septimum chrysolithus, octauum beryllus, nonum topacius, decimum chryso passus, undecimum hyacinthus, duodecimum amethystus. Vbi duo aduertenda esse existimo antequam ulterius procedamus: alterum est, quomodo conueniat Ioannes noster in suo progressu, cum proponat fundamenta esse ornata omni lapide pretioso, & ea describendo tantummodo duodecim enumeret, cum tamen multò plures sint pretiosi lapides. Alterum uerò, quomodo conueniant in eodem ædificio fundamenta duodecim, unumquodque ex suo lapide contextum: cum unigenum soleat fieri fundamentum: & in cœlesti structura, de qua est sermo, nemini detur ponere aliud fundamentum, nisi qui positus est Christus IESVS: ut restatur ille, qui etiam supernam ipsam uiderat ciuitatem. Priori obiectioni obuiare possumus dicentes, quòd quamuis fundamenta sint ex illis duodecim lapidibus tanquam principalibus, inter eos

tamen aderant & alij lapides pretiosi: Licet fiat denominatio ab ipsis principalibus, ex quibus constructa sunt fundamenta. Ad allegoriam autem conscendentes, secundum quam describitur illa constructio, ædificata est illa ciuitas super duodecim apostolis præcipue (existente tamen Christo firma ipsius petra) consequenter uerò ex multis aliis lapidibus, his apostolicis connexis, & Ioannes admotis: qui cum sint quamplurimi numero illo duodenario commixti, nescio quo numero comprehendi possint. Hinc ipse Ioannes postquam partitus est electorum numerum, & lapides illos uiuos, & consignatos per duodena milia, subiungit: & turba magna, quam dinumerare nemo poterat. Quæ tamen non auget, nec disturbat partitionem illam duodenariam. Sed & aliud dicemus ad inferiora reuertentes, quòd non omnes lapides, qui à mūdānis ciuibus pretiosi existimantur, sunt in pretio apud ciues cælestes, ut adamas: quiritia, achates, & multi alij, de quibus non fit mentio in scriptura sacra, neque à Moses. Ezechie. Ioan. Mose, quando describit lapides reponendos in pectorale summi sacerdotis, nec ab Ezechiele, dum operimentum quòdam felicissimæ tyri ex lapidibus pretiosis contextum describit: neque hic à nostro Ioanne: Adamas enim, qui in tanto pretio est apud diuites mundi huius, à uiris diuinis repudiatur: quia forsitan recipientibus mirum in modum nocet: vnde (ut Mercurius, & alij exper Mercurd. ti tradunt) cum Helleboro nigro conuenit, & cum capite olgol, aut capite diaboli, stella quidem aquilonari, vnde omne malum panditur: & sic de aliis multis lapidibus assignare possemus rationes, cur in sacratissimo illo ædificio non admittantur. Sunt etiam qui asserant lapidum interpretationes non esse factas ad veritatem literæ: Et inter alias **יהלום** quod interpretantur iaspidem, contendunt aliqui, quòd Adamantem significet: & si hoc non placet aliis, ratione prædicta. Vnde hæc prætermitemus tanquam longa, & incerta, etiam apud ipsos Hebræos: & ad secundam obiectionem respondebimus dicentes: quòd diuersæ sunt cincturæ lapidum ingredientium fundamentum: & vnaquæque illarum poterat esse ex suo lapide. Si autem ad ueritatem rei penetrare uoluerimus, considerabimus quàm sacer, & quàm mysteriosus sit numerus duodenarius à Platonicis, necnon à scriptura sacra celebratissimus: ut supra tetigimus. Hoc enim numero electa Dei familia in coordinatione bellica, in distributione promissæ terræ & in omni celebri progressu partita est. Summa quoque consonantia & Christi familia eodem numero complexa est: cui & duodeni principes apostolici præfati sunt. Qui in militia, & regno principes dicuntur: In sessione uerò iudices: sed in fabrica illius supernæ ciuitatis dicuntur fundamenta, non quidem primaria, cum nemo (teste Paulo) possit ponere aliud fundamentum, Paulus nisi qui iam positus est CHRISTVS IESVS. De secundario igitur fundamento est sermo: de quo idem Paulus superædificati supra fundamen- Idem. tum apostolorum & prophetarum: apostolorum inquam, quo ad familiam

CANTICI TERTII

hanc Christianam, & veram: Prophetarum autem, quo ad familiam figurati-
 uam. Ista sunt ergo fundamenta duodena: in quibus sunt duodecim nomina
 apostolorum, & agni: ad cuius declarationem statim veniemus. Sunt nan-
 que apostoli fundamenta secundaria, cum eorum animæ, & gradus eis dona-
 ti, sint stabiles, & pretiosissimi, pretiosisque uirtutibus referti: ideo descri-
 buntur per lapides pretiosos, quorum conuenientiam aliqualiter percurre-
 mus. Iaspis enim multigenus, & rubeis guttulis conspersus, quid aliud si-
 gnificat, nisi fidem formatam, conspersam charitate & multimodam in di-
 uersis fidelibus, potissimè tamen & super omnes apostolos in Petro omnium
 eorum, & consequenter omnium credentium principe? Cui & cælorum cla-
 ues sunt peculiariter consignatæ. In quod regnum primus introitus est per fi-
 derem, dicente Christo: Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit.

Petrus. In sapphyro autem cælestis coloris, Iacobi minoris, cognomento iusti, deno-
 tatur contemplatio: qua totus semper ferebatur in cælum: adeo assiduus pre-
 cationibus, ut genua eius in Camelorum duritiam uenerint: Et uerus Na-
 zareus seiunctus à mundo, uinum & siceram non bibens: nec nouacula super
 caput, aut barbam admittens, totus sapphyrinus & cælestis, in illud sem-
 per cælum aspiciēbat, quod est quasi aspectus lapidis sapphyri (ut inquit E-
 zechiel) non sine magno mysterio alibi pertractando. Per chalcedonium ue-
 rò omnibus respersum coloribus Ioannis charitas designatur: quæ omnibus
 uirtutibus est forma illas complectens, complementumque existens legis &
 prophetarum: de qua dixit: Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus
 in eo, tanquam in ciuitate, & templo peculiari. Verum in smaragdo adeo
 intensæ uiriditatis, ut nec subiectus cuiquam lumini, aut radius solaribus,
 quin potius omnem uirorem superans, sua ipsius uirtute totum circuncirca
 aërem inficit, Andreas denotatur: qui adeo uiridis & uirax fuit in mysterio
 crucis, ut nec facundis Achiuis, nec strenuo Ro. præsidi Egeæ unquã cesserit,
 imo moriens crucis uirtutem adeo diffudit: ut totam Achaiam suo uirore cõ-
 pleuerit. Est etiam smaragdus (ut inquit Aaron, & alij qui de lapidibus tra-
 ctant) conspersus notulis diuersorum colorum: hinc adeo delectabilis, ut nulla
 gratior oculorum recreatio. Est etiam in cruce ab Andrea prædicata, defensa,
 laudata, & inuocata uariis uirtutibus micans refectio, ut animæ afflictæ, &
 oculo interiori contemplanti nihil sit gratius, & delectabilius: sicut ait a-
 postolus: Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri IESU Chri-
 sti. Prosequuntur de smaragdo, quòd satis conferat cognitionibus futuro-
 rum, augeat substantiam, motus lasciuia comescat, tempestates eliminat,
 & in causis vim eloquentiæ præstet. Quæ omnia cruci ab Andrea nostro am-
 plexatæ conueniunt. Ea etenim qui delectatur & gaudet, omnia proficua co-
 gnoscit, substantiam spiritualem & merita auget, lasciuiam comescit, dæ-
 mones & aduersas potestates fugat, sandiq; copiam accipit. Hinc veri Christi

concentores, qui crucifixum regem ubiq; prædicat, tantam hauriunt sapientiam
(Paulo teste) ut nulla maior. Per Sardoniū (ni fallor) Mathias denotatur: Est ^{Paul.}
enim lapis ille compositus ex sardo & onice, plurimumq; à chalcedonia distin-
ctus, nonnunq; tribus coloribus, subtericio, nigro, & medio, chalcedonioq; su-
perius rubet, & luxuriam depellit, castumque reddit. Et Mathias primo di- ^{Math.}
scipulus, postea apostolus, utraq; dignitate refertus, & decoratus chalcedonio
diuinæ & singularis sortis in electione sua. Trifarius quoq; fuit eius color, p-
trina eius privilegia quibus excellebat. Dicitur enim q̄ erat prudens in consi-
lio, animo sapiens, & sermone facundus: quæ omnia non sine convenientia per
illos tres colores denotantur. Ad consilium enim & prudentiam Saturnus cō-
ducit: cui subtericius, vel plumbens, aut æreus color attribuitur. Ad eloquen-
tiam verò Mercurius fauet, qui cum Saturno conueniens secundus Saturnus
dicitur: Sed hæc non minus forsitan curiosa q̄ longa dimittentes, succinetum
nostrum decursum prosequamur. In Sardio, qui acuit ingenia, mitem reddit,
animūq; accendit ad gaudium, Thadæus accommodatè describitur: de quo di- ^{Thadæ.}
citur, quod cum prædicaret euāgelium Christi in inferiori parte Ponti, natio-
nes quasi beluinus moribus sæuientes sancto euāgelij dogmate mitigauit, &
eorum ingenia excitauit ad mysteria euāgelicæ & Christianæ doctrinæ sub-
tilissimè percipiendam. Per chrysolithum verò, qui ex Aethiopia uenit, au- ^{Math.}
rōque similis ardentibus scintillis refulget, Matthæus figuratur: cuius fors
fuit in Aethiopia, ubi & euāgelium composuit fulgens ut aurum, cōspersum
ardentibus scintillis mysteriorum Christi, de cuius incarnatione, & natiui-
tate in principio, de prædicatione, & miraculis in medio, de passione, morte,
& resurrectione in fine pertractat. Conuentionem quoque habet cum virtu-
tibus ipsius iaspidis, de quo dicitur, q̄ spiritualibus conferat, & in auro liga-
tus nocturnis obsistat timoribus, & pctusus, setisq; asini infulcitus per-
terreat, & exagitet demones. Vnde enim maiore uim corroborandi spiritua-
lia habemus quam ex euāgelio, dummodo eius doctrina ligetur in auro cha-
ritatis? Et tunc non solum obsistimus timoribus nocturnis illatis à potestati-
bus tenebrarum, sed ipsis (quod plus est) timorē incutimus, promittente prin-
cipe in euāgelio, & dicente: Ecce dedi uobis potestatem calcandi super ser- ^{CHRISTVS.}
pentes, & scorpiones, & super omnem uirtutem inimici: quæ uirtus præstatur
cum penetrata fuerit setis asini: quod forsitan superstitiosum alicui uidebitur
non intelligenti naturam rerum: sed dimittamus lapidem, & eius secreta se-
cretioribus philosophis: p̄scrutemurq; quomodo uirtus euāgelicæ setis asini-
nis infulciatur: q̄ quidē est scitu facile, si intellexerimus, cur Christus asinā,
& filium subiugale, solui iusserit in die palmarū, ut his insidens Ierusalē intra-
ret applaudentibus turbis, & pueris, sternentibusq; uestimenta, & ramos o-
liuarum: ut magno mysterio per Zachariæ oraculum præscriptum fuerat: Et ^{Zach.}
cur pater clementiæ Abraham tantūmodo (prout legitur) asinos equitauerit.

CANTICI TERTII

Hic enim clementiam, & pietatem signat: ut inuersis literis in prima uerba lingua Hebraica liquet. Nam **רַחֵם** asinus dicitur, ubi si praefatur. **א**. dicendo **DM** pietatem, uel clementiam significat, ad denotandum, quod tunc Christus cepit exercere supremum opus pietatis, redimendo humanum genus. Ideo patres illi antiqui horum mysteriorum conscij, statuerunt mysterium illud annua memoria celebrandum. Beryllus quoque; fauens contra hostes & lites, mitem moribus reddens, & ingenium bonum praestans, Bartholomaeum representat, qui in Albano maioris Armeniae tantum praeualuit contra hostes humani generis: ut nullum deinceps responsum daret uincti catenis Bartholomaei, gentesque Aonias & Bactrianos indomitos mites reddidit, & cultioris ingenij ad percipienda euangelica mysteria. Topacius uirore auri ad uiriditatem tendente resplendens, feruidam aquam tepidam reddit in eam missus: ut clara experientia comprobatum est: diuersasque sanans infirmitates Simonem Zelotem representat, qui Dei Zelo feruidus splendebat pallore aureae charitatis cum uirore bonorum operum. Unde feruidos Aegyptios in mamoniae seruitute & cultu diaboli, uirtute ei praestitia temperauit, madefaciens eos irrigua euangelij praedicatione, abstergensque; & accendens igne superno, opposito penitus igni diabolico: sanauitque eos ab animarum & corporum infirmitatibus. Sed per Chrysopassum ab India uenientem & rarum, nonne clara luce intelligere possumus Thomam, qui in India praedicauit rarus & solus, quo nullus alius apostolorum accessit? Qui lapis pallore auri gaudens, ipsum Thomam charitate fulgentem representat: qua inflammatus, cum caeteris apostolis, vitam, & sanguinem fudit pro amore Christi, & hominum salute. Dicitur etiam conuenire hic lapis cum Chrysolitho, per quem supra declarauimus Ioannis charitatem significari, Hyacinthus, cui praecipua uirtus est praestare gratiam obtinendi ea, quae petuntur sine ulla repulsione, nonne ad unguem cum Iacobo maiori conuenit? Qui tantam gratiam hominibus praestat impetrandi a principe ea quae petunt, ut ad reliquias ipsius Compostellam undique, nedum praesentibus temporibus, uerum etiam hac nostra tempestate magis ac magis conflatur: ut facile comprobari possit, ipsum aperuisse aures clementiae diuinae, & gratiam impetrandi obtinuisse petentibus: neque enim ad aliquem sanctorum itur tanta frequentia. Amethystus, cui a caelo datum est (ut aiunt) fecundare steriles, ebrietas extingueret, & ueneni malitiam cohibere, si cum Philippo conueniat uideamus: Is enim sterilem eunuchum fecundum fecit in uinea domini: Scytharum postea ebriositatem extinxit. Ebrii enim erant sanguine, & uitii, sed eos sancta praedicatione. & uirtute a caelo praestita sanauit. Post haec propinatum per totam Asiam Ebionitarum uenenum cohibuit: Hi enim asseriebant Christum assumpsisse corpus non uerum, sed phantasticum. Et quia per quolibet istarum uirtutum, aut per gratiam, & fauorem istorum ducum, tanquam per portam quaedam fit introitus in illam sanctam ciuitatem: ideo & duodenae portae dicuntur ex eisdem lapidibus creatae:

vt splendoris isti cœlestes, tanquam numina quædam & in fundamentis, & in portis fulgerent: & concinna redderetur duodecim illis splendoribus, & intelligentiis presidentibus, quorum nomina etiam dicuntur scripta, aut sculpta in portis. Responderetq; duodenis tribubus figuratiuis & ueris, quorū etiā nomina scripta enarrantur in eisdem portis. Et perbellè numeris primo crescentibus, alternis suauiter intercinunt ægeli, apostoli, & electæ tribus, quasi quibusdam antithetis cantantes, & succentantes in laudem, & gloriam summi opificis, cōtinuè crescunt. Hinc concentor noster Ioannes sæpe repetit, q̄ tribus illæ duodenæ, & ñ peculiariter consignati cantabant indefessis uocibus ante thronum Dei & agni, nunc cantica expressa & publica, nunc cantica secretiora, quæ nemo cantare poterat, nisi gaudentes illa mundicia, & illo charactere consignati, Ad quam melodiam dignetur summus princeps ipsius gratia, & tot concinentium intercessione, nos conducere: Incolatus siquidē huius prolongati tædio ac mœrore tabescimus.

Digressio, vndè lapides suam habeant uim. Concent. III.

Non sine admiratione mortales, quamuis sapientes existant, lapidum admirandas uirtutes contemplantur. Vndè magnes ferrū attrahat: Adamas sua presentia uirtutem magnetis tollat: Apistos accensus nūquam, aut uix extinguatur: Vndè etiā Balagius, & Gagates, & ferè omnes lapides pretiosi cōfricati paleam attrahāt. Succinū, aut electrum (vt Græci dicūt) non tantū paleam, sed folia, & fimbrias uestium trahit. Carbunculus uerus in tenebris lucet, uenenū aereū, & uaporosum fugat. Liparis suffitu omnes bestia dicuntur euocari. Hienia, quæ tabido in uase reperiri dicūtur, si hominis linguæ subdatur, futura præmonstrāt. Anāchitides in necromantia imagines (vt aiūt) deorū euocat, sicut synochitides umbras inferorū. Dendris sub arbore defossa non permittit aciem securis hebetari. Hyacinthus tutū reddit peregrinū, & gratum hospitibus, Iris si partem alteram ipsius umbra occupet, altera uerò pars soli exponatur, reflectit pulcherrimos radios instar cœlestis iridis, vndè etiam denominatur. Daphnia comitalibus morbis utilis existimatur. Dionysias mixtis nigro rubētibus maculis ebrietati resistit, tritāq; in aqua sapore uini facit. Eumetis capiti supposita nocturna uisa instar oraculi reddit. Chloritē, quam magi asserunt in syllā auis uentre reperiri, ferro inclusam ad prodigiosa quædā adhibent. Heliotropiū admixta herba eiusdē nominis, quibusdam etiam additis precationibus, gerētem (ut nōnulli asserūt) conspici uerat. Ombria, quā alij notia uocāt, in aras addita, ea libamēta cōburi nequeunt. Hepisthites, quæ speculi naturā habēt, in reddendis imaginibus, feruētē aquam addita refrigerat. Multa p̄sequūtur de lapidū uirtutibus Bocus, Aaron, Thetel, Zenotemis, Zoroastres, Hermes, Euantes rex Arabū, Dioscorides, Ioseph, Arnoldus, & aliq̄ plurimi.

Autores
qui de
lap. tra-
ctant.

CANTICI TERTII

Zacharias quoq; Babylonius scribens ad Mithridatem dicit: Magnam vim, & fata humana lapidibus inesse. Sed vnde hæc veniant, altior speculatio exquiritur. Alexander Peripateticus à suis sensibus, & qualitatibus non discedens, opinabatur hæc prouenire ab elementis, aut qualitatibus elementorum componentium ipsos lapides. Quod stare nullatenus potest, cum qualitates sint eiusdem speciei, operationes autem lapidum multæ nec in specie, nec in genere conuenire probantur. Ideo Academici altius conscendentes, eorum nonnulli ideis rerum formatricibus hæc attribuunt: Hermes autem ad stellas: Auicena ad intelligentias: Albertus verò ad formas rerum specificas huiusmodi operationes reducit. Et quamuis isti sapientes sibi inuicem aduersari videantur, tamè si res bene perpendatur, nullus eorum distat à veritate, dummodo ipsorum dicta sanè intelligantur: Nam ad eundem effectum diuersa vt in pluribus conueniunt. Deus enim in primis tanq̃ omnium virtutum fons, & origo, sigillum idearum ministris eius præstat: Intelligentiæ autem tanq̃ fidi exequutores non alio sigillo q̃ regio consignat res sibi creditas: Cæli autem tanq̃ instrumenta materiam disponunt ad suscipiendas formas illas, quæ (vt inquit Plato in Timæo) in maiestate diuina per astra deducenda resident, easq; omnium formarum dator distribuit per ministrorum manus, quos super opera eius constituit rectores & custodes. Nec enim ipsis indiget opifex ueluti coadiutoribus: sed habet eos ut ministros, sicut Regia & imperialis maiestas exquirat. Ipsis tamen eam facultatem in rebus sibi creditis commisit summus moderator, vt omnis uirtus lapidum, herbarum, metallorum, & huiusmodi sint ab ipsis intelligentiis præsentibus, vt nonnulli sapientes asseuerant: eo quòd opus, & motus, quæ videmus esse in lapidibus, & metallis, nõ possint prouenire à non uiuente ea vita, quam eorum effectus, & uirtus exigit. Itaque conuenit forma & uirtus lapidum cum idea, cum intelligentiis regentibus, cum cælorum aspectibus disponentibus; & cum elementorum dispositis complexionibus correspondentibus cælorum influxibus, à quibus ipsa elementa disponuntur. Est igitur operatio huiusmodi in mundo hoc inferiori per formas expressas, in cælis per uirtutes disponentes, in intelligentiis per rationes moderantes, in Deo per ideas, & formas exemplares. Et sic conueniunt omnes tam effectuum executores, q̃ ipsarum causarum descriptores, quamuis intelligendo quemlibet ipsorum per se, imperfectam haberemus notitiam: sed si dictis dicta admoueantur, optimam cognitionem in huiusmodi re & in aliis quamplurimis consequemur.

Plato.

Quæ sit uera materia supernæ ciuitatis.

Con. V.

Um hucusq; ea, quæ de materia cæli sub ænigmatibus à prophetis descripta sunt, tractauerimus, restat, vt aliquid dicamus de uera materia supernæ ciuitatis: De qua non modica est cõtrouersia, an in cælo sit materia necne: & si est, qualis ipsa sit. Nam Pe-

Peripateticorum nonnulli (maximè Auerrois) asserere videntur, quod ibi nõ sit materia, quia hæc est in potètia cõtradictionis, & ad diuersas formas: ex quo videretur cælum esse corruptioni obnoxium, cum illa materia pòsset suscipere aliam formam. Aristoteles verò solito more in hoc, sicut in aliis rebus difficillimis aliquid breuiter, & obscure nix tangit, Hinc sententia ab eis satis dubia relicta est: cum nec incorruptibilitatem cæli probauerit, sed tantummodo opinati fuerint: nec determinauerint, an materia pòssit dari forma admodum eius quietans appetitum, ut nullã vltiorem appetat formam. Nec etiam probauerint, an materia cæli sit eiusdem rationis cum materia rerum inferiorum, & transmutabilem. Themistiũs verò, Simplicius, Auicena, multique alij philosophi insignes, simul cum Theologis nostris vel pedibus currunt in hanc sententiam, pluribusque in locis attestantur, q̃ in cælo sit materia. Quod & Aristoteles innuit dicens: Qui dicit hoc cælum, dicit materiam, per quam videlicet cælum rationem indiuiduationis suscipiat. Vndè maior difficultas est decernere, quæ materia sit illa corporum cælestium, q̃ si sit in ipsis materia: quia nõ videntur habere conditiones compositorum ex hac materia subiecta transmutationi, generationi, & corruptioni. Vndè Albertus suos Peripateticos sequens dicit, materiam esse in cælo, sed æquiuoca ratione differre ab ista rerum transmutabilem. Quod etiam facillè ex scriptura sacra conici potest: Nam Moses cum rerum materiam describeret, quamuis eodem die vtranque materiam & cæli & terræ creatam enarrer, tamen seorsum alteram distinguit ab altera dicens: In principio creauit Deus cælum & terram, idest materiã cæli, & materiam terræ, vt supra declarauimus. Quam forsitan non ineprè aliqui vocant quintam essentiam: cum sit distincta à materia quatuor elementorum cõtinuò alterabilem, transmutabilem, & commixtibilem ad inuicem, & inalterabilis. Purior autem omnium est materia cæli empyrei, & decimũ: quod sapit quodammodo naturam spiritus, ut iam declarauimus. Sed quia elementa reperiri in cælis multi affirmant: ut supra differuimus: non iniucundum erit uidere, ex quo potissimè elemento cæli fabricati dicantur. Vndè si sapientes Hebræos sequi uoluerimus, dicemus, q̃ sunt ex materia aqua, & ignea: non quidem aqua & ignis corruptibilis, & alterabilis, sed melioris notæ: Quod confirmant ex etymologia uocabuli ipsorũ idiomatis, in quo cæli dicuntur **שמים** assamaim: ubi tres ultimæ literæ, uidelicet **מים** aquas sine controuersia significant: Duæ uerò primæ, quæ sunt **שמים** reuertendo **מים** in **שמים** secundum eorum regulas, ignem significant & simul coniunctæ illæ quinque literæ ignem & aquam significant: à quibus cælorum denominationem tanquam ex partibus componentibus deductam asserunt. Sed cum stabilitatem quandam habeant, ut sustineant aquas superiores, uidentur etiam de terra participare: de aëre quoque, ut ibi respiratio fieri possit. Vndè non sine causa, & ratione plerisque in locis Astronomi dicunt cælorũ alios esse igneos, alios aërcos, quosdã terreos, & aqueos, quos-

Peripatet.
Auerrois

Aristote.

Th. Sim.
Auic.
Ph. Th.

Albert.

Moses.

Hebræi.

Astro.

CANTICI TERTII

dam. Similiter & signa octavae sphaerae partiuntur per quatuor elementa un-
cuique assignantes tria signa: sed cum nobilissimum elementorum sit ignis, opi-
nantur nonnulli caelos potissimè igneos esse: ut Zoroastres, Cleantes, Demo-
critus, Plato & ferè omnes antiqui, ut palam fatetur Aristoteles: & si ingra-
tus discipulus nunc magistrum Platonem deridet: nunc illuminatè insequi-
tur: cum ab eius dogmatibus discedere nesciat, quamvis multoties aliud dicere
videatur. Hic enim ad Alexandrum scribens, enarrat se à Brachmanis ac-
cepisse quintam essentiam: & hanc igneam esse mansionem divinitatis. Circa
Deum (inquit) non aberrantes, ipsum in quinta essentia esse dicimus: quae est
materia absoluta ab omni alteratione, & conditione degenerante. Nec disso-
num censetur, quod Deus in ignea domo resideat, qui non tantum Mosi, &
Pauli testimonio ignis est, sed etiam externorum complurium assèveratione.
Scribit Plutarchus multiplici doctrina insignis. Deum esse spiritum, intelle-
ctualem ignem, non habentem formam, sed transformantem in se quodcum-
que voluerit, & coequantè se uniuersis. A quo vno igne (ut Zoroastri, & He-
raclito placet) omnia genita sunt: qui ignis à Ioanne nostro dicitur lux. Sic &
in theologia Phœnicum (ut scribit Iulius Cæsar) habetur, quòd ab illa luce na-
tura quidè incorporea emanat corporea lux, & ignis, à quibus subleuari pos-
sumus ad lucem illam, ignemque diuinum: Qui (inquit Porphyrius) lux exi-
stens ignem aethereum inhabitat, magis sibi propinquos adeo inflammans, ut
in ignem conuertat: sicut in psalmo legimus. Qui facis angelos tuos spiritus, &
ministros tuos ignem vrentem, uel ignem coruscantem, aut flammam ignis,
ut sonat litera Hebræa. Eliam quoque suum familiarem ministrum sustulit in
curru igneo: sic & de Ioanne admodum Eliæ simili perhibuit summa veritas:
Ille erat inquiens lucerna ardens, & lucens. Et omnes quos ad se trahere præ-
tendit, & secum connectere renouandos censet spiritu & igne. Hinc non si-
ne mysterio Mosi, quem elegerat ad promulgandam igneam legem, apparuit
in rubo igneo, & ardenti. Nòsque aliquando tanq̃ ignis uallat, & defendit ab
omni aduersa potestate, ut per Zachariã ait: Ego ero eis Deus murus igneus
in circuitu sicuti apostolos, & discipulos euangelicis prius institutionibus e-
ruditos spiritu illustrauit, muniuit, & corroborauit, nedum eos inflammans,
sed etiam posteros, qui per eos deducendi erant in igneam illam ciuitatem su-
pernam: Cuius species apparuit aliquando nonnullis expurgatis oculis, ut E-
zechiel inquit de specie, quam uidebat ad caelos aspiciens. Hæc erat visio di-
scurrens, splendor ignis, & de igne fulgur egrediens. Quo igne calefaciat, li-
quefaciat, constetque in unum nos cum sanctissima maiestate sua, cui honor,
laus, & gloria in saecula saeculorum Amen.

Zo. Cl.
De. Pla.
Aristo.

Moses.
Paulus.
Plutar.

Zo. Ha.
Phœni.
Iul. Cæ.
Porphy.

Psalm.

CHRISTVS.

Zachari.

Ezechiel.

MODVLVS SECVNDVS DISPOSITIO.

De generali partitione Ezechielis, & Ioannis. Con. I.

TArgententes secundum modulum nostræ harmonica ciuitatis personabimus, cur ab Ezechiele, & Ioãne uario modo uideatur partita: Ezechiel enim prima partitione diuidit fabricam in templum, ciuitatem, & totam promissam regionem. Et hanc in duodecim partes, pro duodecim tribubus, cum duodecim portis. Sed & templum diuidit in vestibula, thalamos, atria, gazophilatia, porticus, sancta sanctorum, & alias partes ad coquinam, & peculiare usus. Ioannes uero templum penitus excludit: Templum (inquit) non uidi in ea. Concinnè nimis & aptè Ezechiel figuratiuæ familiæ ædificia describens includit templum ei necessarium pro oratione, & sacrificiis faciendis. Ioannes uero domum & ciuitatem exarat Christiani cætus: qui non indigent alio templo, quàm se ipsis iam extructis in Dei templum, secundum apostoli doctrinam. Ideo Christus ad samaritam inquit: Veniet tempus, & nunc est, quando ueri adoratores adorabunt Patrem non in monte hoc, aut templo: sed in spiritu, & ueritate. Et sic nos purificati hinc in uia efficimur Dei templum, ipsum suscipientes per pietatem, misericordiam, & bona opera, sicut ipse hospes promittit dicens: Si quis sermonem meum seruauerit, Pater meus diliget eum, & ad eum ueniet, & mansione apud eum faciemus. Quanto magis erimus nos ipsi templum, quando uidelicet suscepti in illa æterna tabernacula, aperto cõuitu, facie ad faciem, & mutua consuetudine contemur tanquam ciues illius supernæ ciuitatis? Nunc autem domesticè suscipimus Deum hospitem, tunc uero suscipiemur ab illo de quo sequitur Ioannes: Dominus enim omnipotens, templum illius est, & agnus: Illius quippe ciuitatis, & cætus beatorum illuc conscendentium. Portas quoque describit, per quas omnibus patet introitus: dummodo uelint audire inuitantem. Eius etiam splendorem, quo omnes illustrantur, describit: nec non fluuium aquæ uiuæ, & arborem uitæ in medio plateæ ipsius, ad cõtinuandam uitam illic degentium in sempiternum. Narrat & sedem agni, qui perpetuò regnaturus est in ea cum suis cohæredibus.

Ioannes

CHRISTVS

Quæ sit ciuitatis huius magnitudo.

Con. II.

Magna, imo maxima est domus illa Dei, & beatorum: adeo, ut exclamet Baruch dicens: O Israël quàm magna est domus Dei: & ingens locus possessionis eius. Magnus, & non habet finem excelsus, & immensus: ut quamoptimè dicat Plinius, & nonnulli alij sapientes, eos insano furore repletos, qui ipsam metiri opinantur. Nihilominus Ioannes noster eam sub paucis stadiis comprehendere uidetur: Et mensus est (inquit) ciuitatem cum arundine aurea per stadia duodecim milia ex quolibet quadrilatero, consummans totam ciuitatem

Baruch;

Plinius;

Ioannes

CANTICI TERTII.

stadiis quadraginta octo milibus: quæ sunt sex milia miliariorum. Ezechiel uerò eam metitur quatuor milibus & quingentis calamis in qualibet quatuor plagarum: qui supputati reddunt decem & octo milia calamorum: Qui sunt quadraginta quatuor millia trecenti & quadraginta.

Hieron. passus Romani, plus minus secundum Hieronymum: sed sunt passus Venetrixies & semel mille quingenti, & quadraginta. Nam passus Romanus (ut accipit Hieronymus) continet quindecim palmos vel paulo minus: Venetus viginti palmos ad unguem: unde hic maior est illo quarta parte: calamus autem triginta septem palmos continet id est sex cubitos, & palmum: nam cubitus sex palmis consummatur. Erit igitur totus ambitus ad summam triginta milia passuum supra mille & quingentas plus minus, si Veneto passu fiat cõmensuratio. Nec miretur quispiam, si Ioannes reperit ambitum illius ciuitatis ad sex milia miliariorum, qui ab Ezechiele describitur triginta & uno miliario circiter: quia ciuitas hæc noua ædificata à Christo tanquam spõsa ornata uiro suo, tanto maior esse debebat illa pristina, & Isrælitica, quanto maior est familia hæc Christiana illa figuratiua: quæ continebatur in paruula terra promissionis. Metitur etiam Ioannes altitudinem murorum per cētum & quadraginta quatuor cubitos, & hæc omnia arundine aurea, mensura hominis, quæ est angeli: & hæc forsità (Deo fauente) suo loco explicabimus. Nunc autem prosequamur de magnitudine eius, in cuius comparatione illa descripta, imo terræ totius ambitus, qui est triginta milia miliariorum, nihil existimatur, uel tanquam granum milij comparatum monti ingenti: ubi non reperitur proportio. Nec quidem ratio admittit, ut pro tam Augusto regno ciuitas esset tam angusta: & q̄ in tam humili hospitio reciperentur tot milia electorum cum turba illa magna ex omni tribu, & ex omni gente, quam dinumerare nemo poterat. Ideo si Ezechielem, & Ioannem explanare uoluerimus, uocalis hic numerus est nobis necessariò relinquendus. Nam scriptura sacra (ut Augustinus rectè sentit) & Pythagorici, atq; Academici de illo parũ currant, intendentes ad proportionem ex illo resultantem, quam numerum naturalem, uel formalem uocant: & ad diuinum, & ad sacramenta inde emanantia. Quod & nos obseruantes faciliè Ezechielem, ac Ioannem cum aliis sapientibus, qui de immensitate illius supernæ ciuitatis loquuntur, conuenire faciemus.

Ezechi. Summa enim totius circuitus (prout Ezechiel describit) decem & octo milibus calamorum terminatur. Pro cuius declaratione notandum est, quòd milenarius numerus ad ultimum complementum pertinet, cum sit cubus, & solidus numeri completi: qui denarius est, ultra quem non datur ulterius, sed repetitio præcedentium numerorum. Nec ultra solidum, qui crescit in longum, latũ, & profundum, potest numerus dilatari. Hic igitur numerus consummatam perfectionem illius hospitij resignat. Ideo Ezechiel milenis calamis metitur ciuitatem, templum, & totius regionis spatium: Et Ioannes eandem ciuitatem

August.
Pythag.
Acade.

metitur duodenis milibus uirgis aureis: Quo etiam numero partitur electorū ^{Ezechiel.} multitudinem, millēque annorum spatium assignat quieto statui, post calamitates perpeffas: Per milenaria etiam, & mille milia Daniel enumerat, & partitur angelorum exercitum. Quod autem per decem & octo multiplicetur hic ^{Daniel.} millenarius numerus ad hospites hoc pertinet. Qui diuiduntur in nouem choros angelorum, & in totidem choros hominum, qui sunt inter illos angelicos collocandi: unusquisque enim ad eum ordinem, vel cætum angelorum, cuius & naturam, & officium gessit in uita, conuolabit: ut ex Gregorio, & aliis sapiē- ^{Grego.} tioribus discere possumus. Coniuncti uero isti duo nouenarij hospitem chori decem & octo reddunt. Si autem ad duodenas tribus hunc numerum applicare uouerimus, possumus quidem, accipientes duodenarium, qui ad tribus illas pertinet, cui addemus senarium primum perfectum, per quem multiplicato duodenario septuaginta duo insurgunt: Quo numero comprehendebatur sapientes, & iudices populi in figuratiua illa familia: & totidem discipuli in uera Christi militia, iuxta numerum principum cælestium: ut habetur apud secretiores theologos: iuxta quem numerum & idiomata diuisa sunt, assigna- ^{Theolo.} taque à peritis Astronomis scna pro quolibet signo Zodiaci: sed ad Ioānem ue- ^{Astro.} niamus. Hic etiam per duodecim milia uirgarum aurearum quodlibet quadrū ^{Ioannes.} ciuitatis describit, complectens totum ambitum quadraginta octo uirgarum milibus. Altitudinem quoq; muri per quadratum duodenarij uidelicet centū & quadraginta quatuor metitur: Hic enim utitur millenario tanquam numero perfecto, ultima dilatatione profuso, & duodenario primo crescente: Et hoc ad denotandam excrescentiam, & multitudinem electorum in mansione, & statu perfectissimo denotato per millenarium. Quæ summa exprimitur, & terminatur in $\aleph$, quæ & Deum ipsum, & primum omnium principū & finem importat, in quem omnis multitudo reducetur tandem, completo cursu ab eo ipsi assignato.

Cur in quadro posita dicatur hæc ciuitas. Con. II.

Iguram huius ciuitatis uterque quadratam describit ad soliditatem demonstrandā, quæ per figuram quadrariā denotatur, & per quaternarium numerum, à quo illa figura deducitur: Hic enim numerus est fundamentum & radix omnium aliorū numerorū: unde & omnia fundamenta tam in artificialibus quàm in naturalibus, moralibus, & diuinis quadraria sunt: ut alibi tetigimus. Hinc Plato dixit à summo artifi- ^{Plato.} cè iacta fuisse prima fundamenta huius machinæ mundialis quadrifaria ut solida esset. Nam solida (ut ait) non uno, sed duobus mediis semper copulantur, inter quæ media est correspondens proportio, sicut inter ignem & aërem, aërem & aquam hanc & terram, & iterum inter terram & ignem. Qua mirabili concinnitate connexuit, ea mundi opifex, ut nequeant dissolui ab alio, nisi à quo fuerunt colligata. Ut ergo firma esset & concinna ciuitas sacra, ple-

CANTICI TERTII

na mysteriis, partitur eam per quadratum numerum solidum & concinnum: Nam in eo omnis musica consonantia contineri videtur: In quaternario enim proportio dupla, tripla, sesquialtera, & sesquitercia reperitur: vnde resultat diapason, bisdiapason, diapente, & diatessaron, & etiam tonus, si quatuor sumantur tria & unum, quæ reddunt octo, & iterum 4.3. & 2. quæ faciunt 9. à quo numero ad 8. est proportio sesquioctava, & facit tonum: & sic ex eo omnis harmonia resultat. Sed vt adhuc concinnior sit, occentat in ea nomen magnum Dei quadrilaterum: cuiuslibet angulo vna litera presidente, & influente, iuxta illud quod habetur in verbis dierum: Elegi Ierusalem, vt sit nomen meum in ea. Cuius nominis suauissimi influxu excitati hospites cōtinuò ipsum nomen Dei laudant, vt regius concentor ait: Laudate nomen domini, sit nomen domini benedictum ex hoc nunc & vsque in sæculum. Laudant igitur in illa ciuitate eius opificem astra matutina, & omnes filij Dei: laudant viginti quatuor seniores: & centum & quadraginta quatuor milia habentium nomen eius, & nomen Patris eius scriptum in frontibus suis. Omnis denique turba in tympano & choro, in chordis & organo, in cymbalis, & tubis continuè laudant Dominum: vt idem regius concentor in fine suorum hymnorum concludit dicēs: Omnis spiritus laudet dominum: vel vt melius habet ueritas Hebraica כל הנשמה תהלל יה col anessama tehalél iah: Quod ad uerbū interpretantes dicimus: Omnis anessama, id est anima purgata & superior vel diuina effecta laudet iah, quod est nomen innuens diuinam essentiam, ad quam intuentiam introducuntur beati. Hic circumloquuti sumus, quia non habemus nomina ad vnguem exprimentia significata illorum verborum, iah, & anessama,

Paral.
Dauid
Idem.

De portis eiusdem ciuitatis.

Con. III.

Ioannes.

Portæ ciuitatis nostræ pro duodecim tribubus duodecim assignantur tam ab Ezechiele, q̄ à Ioanne: Et tres in qualibet plagarum, aut in quolibet quatuor laterum: ne credatur quòd quaternitas illa sit quid differens à trinitate summa. Dicit enim Ioannes, q̄ à qualibet quatuor plagarum erant portæ tres, vt ternarius intelligatur contextus in quaternario: quorum quilibet multiplicatus per alterum duodenarium illum sacratissimum toties suprà repetitum conducit. Sicut enim ter quatuor duodenarium faciunt: sic quater tria. Quaternarius igitur illius sacratissimi nominis, & aliarum sacrarū rerum cōcluditur in trinitate illa superexcelsa: & trinitas in quaternario. Ex quibus deductis in alterutrum prouenit duodenarius: secundum quem distribuuntur cælestia illa omnia: Electæ familiæ tribus consignati lapides fundamenti, angeli presidentes, & portæ, per quas fit introitus: Per sanctam enim trinitatem ad regnū illud intrare nos oportet, dicente ipsius regni principe: Nisi quis renatus fuerit ex a-

C. H. R. I.
S. T. V. S.

qua, id est filio (vt alibi declarauimus) & spiritu sancto, non intrabit in regnū
 cælorum: sed nec ad filiū venire quis poterit, nec p̄ eū renasci, nisi Pater cæle-
 stis traxerit eū. Ecce igitur, p̄ per has ternarias portas sanctissimæ trinitatis
 patefit introitus in cæleste regnū. Et ideo initiādis iubet Saluator, vt baptizē-
 tur, & consignētur in nomine Patris, & filij & spiritus sancti. A quacūq; igitur
 plaga illuc voluerimus ingredi, p̄ has tres portas trāseundū nobis est: siue
 introeamus ab oriēte adolescētia, siue à meridie iuuetutis, & viriditatis: siue
 ab occidēte senectutis: seu ab aquilone decrepitis: uel fiat introitus ab oriēte
 sublimis bonitatis: aut à meridie pietatis, & clementia: aut ab aquilone ti-
 moris iudicij diuini: siue ab occidente benignæ condescensionis, semper intra-
 tur in quadrifariam ciuitatem per ternarias portas. His autem portis præsi-
 dere dicuntur duodecim angeli: quia fides sanctissimæ trinitatis nemo susci-
 pit in ecclesia militanti, nisi per ministerium sacerdotis, qui à Malachia dicitur
 angelus domini exercituum. Nec in regno triumphantium per sanctissi-
 mæ trinitatis portas intratur sine ministerio angelorum, vt summus impera-
 tor docet, quando videlicet Lazari animam conductam dicit in sinum Abra-
 hæ. Et si ad locum inferiorem, vbi Abraham pater fidei præsidebat, anima iu-
 sti portabatur ministerio angelico: quanto magis per summi Dei ministros por-
 tari debent animæ ad sinum Patris æterni? Id maximè, cum transitus fiat per
 portas sanctissimæ trinitatis. Duodecim quoque sunt angeli præsidentes por-
 tis duodenis, distributi & ipsi per duodenarium numerum, quo multa cælestia
 connumerantur: & electorum familia in vtraque ecclesia: & eorum principes.
 Hinc non ab re imperator cælestis exercitus innuit ipsos partitos per duode-
 narium, quando dixit Petro: Nōne putas, quòd possim rogare Patrē, & ex-
 hibebit mihi modo plusquam duodecim legiones angelorum? Legio autem id
 temporis decem cohortibus firmabatur, habebatque peditum sex milia centū,
 equites verò septingentos triginta: Varronis tamen temporibus tribus tan-
 tummodo milibus constabat: aliis etiam temporibus alio militum numero clau-
 debatur, licet vulgò ex sex milibus sexcentum sexaginta & sex milia equi-
 tum, neque peditum habita differentia firmari persuasum sit. Sed ne quis cre-
 deret angelorum numerum consummatum in illis duodenis legionibus, non ab
 re adiungit plusquam duodecim: li enim per plures legiones distincti deueniūt
 (vt Daniel ait) vsque ad mille milium & decies centena milia, qui omnes vno
 ore, & consonanti uoce simul cum aliis hospitibus principem ciuitatis lau-
 dant continuè.

CHRISTVS.

Malach.

CHRISTVS.

Idem.

Daniel.

Quæ plateæ sint ibi.

Con. III.

Plateæ sunt, quas frequentant ciues, & populi: & vbi solent resi-
 dere magistratus: Quæ illius supernæ ciuitatis describuntur ex
 auro, quod charitatem significat, ut supra exposuimus. Et hoc,
 ut intelligatur omnium hospitum conuentus in Dei, & proximi

CANTICI TERTII.

CHRISTVS amore splendescere: iuxta signum datum à principe dicente: In hoc cognoscent
Ioannes. homines, qui eritis mei discipuli, & ciues supramundanae ciuitatis, si dilectione habueritis ad inuicem. In cuius platea medio (inquit Ioannes) Lignum vitae collocatum erat: & ex vtraque parte ipsius ligni fluuius vitae fluens: vt intelligamus hospites refertos esse non tantum charitate, sed etiam sapientia, quae per fluuium aquae vitae denotatur: iuxta illud quod habetur in libro sapientiae: Et aqua sapientiae salutaris potauit illum. Quae sapientia quam optime dicitur abundare, & fluere in plateis, vt sapiens ait: Sapientia foris praedicat, in plateis dat vocem suam, in capite turbarum clamat. Quod duplici de causa factum arbitror: altera est, vt percipiat vnusquisque, quod sapientia est cuilibet communicanda, dummodo ipse velit eam suscipere, vt dicit Mercurius cum filio Tatio cõcionans: Deus craterem patulum sapientia impleuit: & praconem misit iubens, vt mergeret seipsum in hanc pateram, qui uoluerit mentem, quae vera sapientia est, suscipere. Altera, vt persuadeatur magistratibus, qui praecipue habitant in plateis, quod sapientia diuina perfundi omnino deberent. Sic etiam, qui in illa superiori ciuitate potiora loca possident, maiori sapientia, & charitate repleti existimantur. Et hi longè excellentiores sunt ciuibus mundanis: quia adest eis arbor vitae, à qua decerpentes continue vitae fructus in perpetua felicitate viuunt. Quas quidem plateas nisi sedulo frequentent, vt latentur per charitatem in cõuentu proximorum, & praesentia principis fruantur, vnde meliori amore continuo accendantur, deficientes à fonte totius boni, & pulchritudinis, deturpantur, & deficiunt ignominia pleni: vt deplorando Ieremias inquit in Lamentationibus: Denigrata est super carbones facies eorum, non sunt cogniti in plateis: Adhaesit cutis eorum ossibus, Aruit sine videlicet fluuiio aquae vitae: & facta est quasi lignum aridum igne perpetuo comburendum.

MODVLVS TERTIVS. MENSURA.

De mensura particulari secundum Ezechielem. Con. I.

Etsi monumentis vtriusque uatis de magnitudine huius ciuitatis tetigerimus, opportunum nihilominus existimo ad particulares mensurationes ciuitatis eiusdem, & eorum quae ad ipsam pertinent deuenire. Et primo percurramus ea, quae Ezechiel vaticinando occultissimo mysterio, dura expressione, fractoque sermone describit: Is siquidem metitur suis calamis aedificium nescio quoddam satis obscure: Item templum, gazophylata, portas, vestibula, & multa quae ad illa aedificia conducibilia putat: Postea torrentem, primitias, residua primitiarum, ciuitatem, & suburbia. Quae omnia tantis aenigmatibus inuoluit, & tam breuiter exprimit, vt uix intelligi possit. Nihilominus prout is qui reuelauit prophetae, no-

stros collustrauerit oculos, abdita illa mysteria saltem adumbrabimus. Et in primis hoc præmittendum censeo, quo facilius sit aditus contendentibus ad ea penetralia, quod Ezechiel incipit à diuino tribunali, & post variam rerum descriptionem tandem desinit in mensuras eorum, quæ tacta sunt, tanquam effectus ultimi cum primo per illas mensuras coniungendi sint & uniendo. In principio itaque visionis Deum, & tribunal eius miro artificio, occultoque mysterio proponitur: postea sub nomine fabricæ multiplicis, hominem cum Deo proportionando metitur, necnon ea, quæ ad ipsum pertinent. Sed antequam arcana patefaciamus, quæ sit illa mensura, de qua in contextu secundum litteram loquitur, breuiter insinuabimus. Et in manu uiri calamus mensuræ sex cubitorum, in cubito, & palmo: Hoc ad unguem habemus in littera: quorum uerborum sensus est: Calamus continet sex cubitos, quorum cuilibet additur palmus. Sed cum cubitus contineat palmos sex, adito illo uno erunt septem: Et supputata tota calami mensura per septies sex palmos, consurgit palmorum numerus 42. Et differt ista supputatio ab ea Hieronymi superius adducta, in qua nulla erat hæsitatio, quoniam mensura calami esset tantummodo sex cubitorum & palmi: non autem sex cubitorum: totidemque palmorum. Veram igitur interpretationem iuxta mentem prophætæ sequentes, dicimus, quod mensura illa non erat 37. palmorum, ut sonat nostra traductio, sed 42. & occultissimo sacramento, de quo id tantum reserabimus, quod diuina per mittent oracula. Palmo enim & manu, uel digitis opus conducitur: & hoc auspiciis quadragesimi secundi numeri, quo Deus exiit in opus, & omnia mensurat ut tritum est apud sapientes. Unde non sine mysterio dixerunt secretiores theologi nomen Dei 42. litterarum extrahi à primis uerbis, quibus enarratur, & occulto mysterio à Mose describitur mundi fabrica: Et iterum per eiusdem numeri mansiones (ut prudenter obseruat Hieronymus) populum tam celebri mysterio eductum de Aegypto ad terram repromissionis, melioris terræ typum gerentem conducit. Sed hac mensura quæ unica est, & 42. aliquando per numeros, aliquando per centenarios, aliquando per denarios, & millenarios multiplicat omnia propriis mysteriis distribuens. Hac igitur mensura propheta primo metitur seipsum: Et consequenter quemlibet hominem: & hoc sub figura ædificij nõ expressi, ut mysterium sub ticeat. Postea mensurat templum illud, de quo apostolus ait: Templum Dei quod estis uos. Post hoc gazophylatia, & æraria idest animæ potentias, in quibus suscipiuntur thesauri cælestes. Deinde portas & uestibula, quæ sunt sensus exteriores, & omnia, quæ extrinsecus homini adiacent: attamen ad integritatem hominis pertinentia. Post hæc mensurat totam ciuitatem, idest hominem interiorem, qui effectus est ciuitas, & hospitium suscipiens hospitem Deum, & sanctos angelos. Post quæ metitur & suburbia idest ea extrinseca, quæ homini sunt: & per quæ fit introitus ad Deum, & Dei ad nos, & unio cum ipso. Tandem deuenit ad primitias uel decimas, bona uidelicet opera, quæ Deo offeri-

Hieron.

Th. an.
Mose.

Hieron.

Pauis.

CANTICI TERTII

CHRISTVS.

mus, quæ mensurata esse debent: vt & præmiū eis cōgruens bona & coagulata mēsurā sit proportionatum: Eadē enim mensura (inquit princeps omnium) qua mēsi fueritis, remetiētur & vobis, proportione tamen geometrica vnumquodque in centuplum repēdente ex maxima Dei liberalitate. Perbellē igitur qui decimas exquirat, easdem nobis millenis reddit apophoretis, vt ex centupla euangeliū retributione supputanti patebit. Vel dicamus, q̄ decimæ à Deo susceptæ ex numeris deueniunt ad millenarios: quia adiuncta Dei gratia, cui millenarius attribuitur, illa quæ prius erant denaria, fiunt decem milia, & sic de reliquis. Illud quoque aduertendum est, q̄ in calce visionis metitur per millenas mensuras, quod antè mensurabat per unitatem, denarium, & viginti quinque. Nec illud prætermittendum est, q̄ limina portæ metiebatur calamo vno, & paulò post subiicit limen portæ esse decem cubitorum. Quæ omnia sacramentorum non ignarus uates, eorum mysterio describebat. Omnium enim mensura fit per vnum, quod principium denotat, & per denarium, omnium numerorū simplicium complementum: quia omnium remuneratio, & præmiū est ille, qui est principium, & finis: Et hinc ei iure debentur primitiæ, & decimæ. Deinde à denario transit, ad centum, assignans distantiam inter portā & portam per centenarios cubitos: quia differt præmiū centenario multiplicato eorum, qui per vnā, & eorum, qui per aliam portam ingrediuntur. Et tamen deuenit ad millenarium, cubū uidelicet denarij numeri cōpleti: in quo omnē mēsurā claudit, & cōsummat, quāuis nō plenē exprimat: quinimo ingenuē fatetur se tā profundo pelago immergi: nam cum veniret ad oriētem, vnde est origo omnium mensurarū, dicit, q̄ aquæ redūdantes erant nimis à latere dextro, vnde misericordia, gratia & omnia dona, denotās ea quæ impartitus est nobis largitor omnium bonorū, tanta esse: vt ea comprehendere nequeamus. Et dixit, q̄ uir veniens ab oriente (vbi fons omnium bonorum, quamuis cōmunicentur per virtutem dextera) cum funiculo mensus est mille cubitos: Et dictæ aquæ deuenierunt vsq; ad talos: Et mensus adhuc mille, ecce aquæ vsque ad genua: Et mēsus est iterum mille, & traductus fuit per aquam vsq; ad renes. Sed cum ulterius progredetur metitor, adeo creuerunt aquæ, vt transire non posset: quia aquæ profundæ nimis. Verum, vt de arcanis aliquid referemus (q̄d nihilo minus fari liceat) quousq; metiebatur metitor ea, quæ sunt animalis hominis, siue sint tali, genua, vel lumbi, aut renes, transire poterat profundū aquarum sapiētia, qua dispositus cōmēsuratusq; ipse hō. Sed cū ulterius progredetur, ad ea uidelicet q̄ ad interiorē hominē spectāt: nō dabatur ei ulterior trāsitus. Cū igitur tāta sint hæc, ut p̄phetæ humeri præ onere succubuerint, multò minus nostri tātū sapiētia onus sustinebūt: quia dū homo spiritalis est, in ipso habitat Deus, qui est infinitus. Nā cōpleta mēsurā tēpli, & ciuitatis, & perfectis sacris, subiungit propheta: Et nomen ciuitatis יהושׁפָטָא adonai sama, quod interpretatum significat: Dominus ibidem, idest in homine iam in ciuitatem

Ezechie.

Et templum Dei effecto: à quo nunq̄ recedet ipse dominus, sicut penitus recessit à synagoga, & à multis de ecclesia: non tamen ab omnibus, cum promiserit dicens: Ego uobiscum sum usque ad consummationem sæculi: Hæc quantum ad mensuram ciuitatis secundum Ezechielem leuissimè tacta sint: ut percipiât legentes quò tēdant tam exacta mensura: Quæ profectò non ad terram illam crebrò quondam repromissam, nostra autem & uatis tempestate denudatam, expoliatamq; sacrificiis, cærimoniis, gazophylatiis, suburbii, decimis, & primitiis. Metiebatur itaq; nos, nostraq; opera, & præmia correspōdentia: Quæ omnia subsunt Dei trutinæ, & mensuræ.

De mensura primitiarum, aut decimarum. Con. II.

On præmittendas censeo etiam mensuras, quibus uates metitur primitias, sed (ut melius dicamus) decimas offerendas: quæ Exodus. תרומה *teruma* Hebraicè dicuntur, ut in libro Exodi plenissimè legimus: Ait enim propheta: Et super terminum Iehuda à plaga orientali, usq; ad plagam maris erunt primitiæ, quas separabit is uiginti quinque milibus calamis longitudinis, & latitudinis: sicut singulæ partes, tam à plaga orientali ad mare, q̄ in aliis plagis: uel tam in longitudine q̄ in latitudine, ut totus ambitus sit per centum millenaria, non dicam calamorum, quia calamus hic non habetur in textu Hebræo, quous sit in nostra traductione ad libitū, & non secundum mysterium adiunctum. Hic etenim per centum mensuratur præmium, quo remunerantur illi, qui ueras primitias sui corporis mundæ, & Hieron. pudicè conseruati Deo offerunt. Ii enim (ut Hieronymo placet) coronantur numero centenario, qui à propheta multiplicatur per millenarium Deo semper attributum: ut præmium correspondens operi Deo grato intelligatur diuinū. Aliarum autē tribuū primitiæ mensurantur uiginti quinque milibus ex parte aquilonari, & ex parte australi totidem. sed à plaga orientali decem milibus: & ab occidente totidem, quæ in unum redactæ reddunt septuaginta milia. Cuius numeri radix est septenarius, numerus quidem remissionis, ductus per denarium, numerum completum: & iterū reductus per millenariū diuinū denotat opera, oblationes, & præmia pœnitētum, qui remissiones à uero septenario expectāt: postea præmium operū cōpletorū per denariū suffultū p̄ millenariū diuinū. Vndè qui nō possunt cum Iehuda regali tribu seipsos dicare, utpote qui satis infidi ac rebelles extiterint, saltē oblationes pœnitētum offerāt per manus sacerdotis, nō cuiuscunq;, & potius polluentis oblationem q̄ offerentis, sed p̄ manus eorum, qui sunt de filiis Zadoc, qui iustus interpretatur: de quo sequitur: Qui custodierunt cærimonias meas, & non errauerunt, cum errarent filij Israël, sicut errauerunt & leuitæ. Hic autem Zadoc (ut sentit Hieron. Hieronymus) Christus est, sacerdos in æternum, & iustus: ideo dicitur, secundum ordinem Melchizedec: qui rex meus iustus interpretatur. De quo

HHH ij

CANTICI TERTII

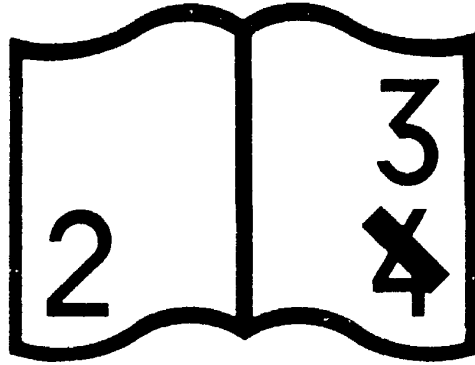
Dauid. à regio propheta sub nomine Salomonis in huiusmodi verbis decátatur: Deus iudicium tuum regi da: & iustitiam tuam filio regis. Huius itaque filij, & ab eo renati esse debent omnes, qui volunt per oblationes gratas admitti in regiam ciuitatem & locum, quem propheta figuratiuè describit. Sed & illud aduertendum arbitror, quod dicitur: Et non mutabuntur, neque transferentur primitiæ, terra videlicet illius, quia sanctificatæ sunt Domino, & oblatiõ oblatione perpetua, & non repetenda singulis annis, sicut illæ quæ annuatim serie quadam offerebantur de corruptibilibus fructibus: & aliquando polluendis per sacerdotum iniquitatem. Multa insuper prosequitur vates de mensuris, & numero, situque suburbiorum, & confinium eorum, & de mensuris olei, & aliorum, quæ offerenda erant in sacrificium: quæ iis relinquimus declaranda, qui contextum literæ interpretantur: Nam nos tantummodo adumbrauimus ea, quæ per typum quendam ad ciuitatis supernæ mensuram, in qua beamur pertinere censuimus.

De mensura huius ciuitatis secundum Ioannem. Con. III.

Satis differre videtur mensura Ioannis, ab illa Ezechielis: Hic enim calamo ligneo mensurat ea, quæ ad figuratiuam familiam pertinent, non adhuc expeditam ab oneribus lapidum, lignorum, & paleæ: sed Ioannes beatorum merita, & fabrica describit ciuitatis illius, quam supra declarauimus ex auro & lapidibus pretiosis contextam: ideo merito arundine aurea mensurari dicitur. Quanta autem sit mensura, non exprimit: quia nec ea, quæ metitur, determinari possunt: cum beatorum gloria sit circa obiectum infinitum & interminatum, replens continuo suscipientes ipsam pro eorum capacitate: & locus ille sit immensus nullaque mensura uerè terminabilis. Ad duodena tamen milia stadiorum sua arundine deauit ambitum illum: & muros per duodenos cubitos quadratos scilicet centum quadraginta quatuor milium, vtriusque magno mysterio aliquatiter percurrente. Dicit ergo, quod ille, qui loquebatur secum mensurabat mensura hominis, quæ est angeli: sed quanta sit, nec etiam hoc in loco declarat. In eo tamen quod dicit, quoniam mensura hominis, & mensura angeli, præmium innuit, in quo vterque beatur. Quod cum (vt diximus) Deus sit: eius mensura nec terminari, nec exprimi potest. Eadem tamen dicitur mensura angeli & hominis, quia eadem portione datur, dummodo capacitas, & merita eorum id exquirant. Illa itaque mensura angelus, qui loquebatur secum, mensus est ciuitatem, per stadia duodecim milia: quæ in quadro posita est, & tanta est altitudo eius, quanta latitudo, cum hæc ad inuicem æqualiter se habeant. Et mensus est muros eius centum quadraginta quatuor cubitorum. Multa hinc occurrunt, quæ non modicam afferunt difficultatē: Et primo quomodo sit æqualis ciuitas in latitudine, & altitudine, cum latitudo dicatur duodecim milium stadiorum, altitudo autē 144 cubitorum tantummodo. Quomodo itē intelligendum, quod in quadro

Ioannes.

fit extructa, an quòd in quolibet latere sint duodecim milia stadiorum, & totus ambitus sit quadraginta octo miliũ stadiorũ: an verò q̄ totus ambitus duodecim milibus stadiis consummetur, extenso quolibet latere ad 300. milia stadiorum solummodo: Et quid insuper stadia, & quid cubiti ad supernã illã, & diuinam ciuitatem mensurã illã arũdine aurea, cuius longitudo interminata dicebatur. Quibus obiectis, prout Dominus succurrere dignabitur, faciemus satis. Si enim literã saluare uoluerimus, dicemus ad primũ, aliã esse altitudinẽ murorũ, & aliã altitudinẽ ciuitatis: Muri etenim centum quadraginta quatuor cubitis cõsummantur, ut textus clarissimè aperit: sed altitudo ciuitatis, quæ posita dicitur à Ioanne super montẽ magnũ & altum, habet à radice montis vsque ad summitatem murorũ, mensurã illorũ duodecim miliũ stadiorum, sacramento statim declarando. Quadra autẽ est illa ciuitas (inquit Ioãnes) & Ioannes. in quadro posita: quod sic (meo iudicio) intelligitur, vt quodlibet latus ciuitatis sit duodecim miliũ stadiorum: & totus ambitus sit quater duodecim miliũ, quæ reddũt quadraginta octo milia, & non ex numero quadrato, vt aliqui decepti literam extorquent, concludentes ambitũ in centum quadraginta quatuor milibus stadiis, quæ non est quadratura æquilatera (ut opinantur) sed quadratura tantummodo numerorum, omisis milenariis, in quibus potissimũ huius mensuræ sacramentum consistit. Si enim quadrentur duodecim milia stadiorum per aream, resultabunt stadia. 144. millena milia. Si uerò dicant totum ambitum esse duadena milia, & quodlibet latus triũ milliũ stadiorum tantummodo: tunc si quadretur, reddet ad unguem nouem millena millia. Quæ utique mensura non erit illius ciuitatis Ierusalem, in qua Christus passus est, cum illa, teste Iosepho, concludatur trigintaquinque stadiis, sed illius, in qua Ioseph. nunc regnat, quæ millenis, & millenis, & duodenis millibus distribuitur: ut sit accommoda, aptaq; duodenis millibus ex qualibet tribu consignatis: Atque duodenis familis tam figuratiuæ, q̄ ueræ militiæ summi imperatoris: Quæ etiam respondeat magno nomini Dei quadrilatero in ea conscripto, vt eius uirtute compaginata sit, sicut statim dicemus. Quadratã quoque, sicut & quadrilaterũ nomẽ, esse oportet, cĩ rotunditate tamen, sicut qualibet litera eiusdẽ nominis circularẽ numerũ importat, & sphericũ. Prima enim litera denariũ cõtinet: secũda, & quarta quinariũ: tertia uerò senariũ: Quorũ quilibet circularis est numerus. Totũ autem nomen reducitur ad duodenarium p̄ reuolutionem, quã Hebræi siruph dicũt, ut alibi diximus: secundũ quas reuolutiones præponitur duodecim signis, quibus diuiditur totus cælestis ambitus, & ciuitas illa supna. Duodenarius uerò reducitur ad millenariũ nostrũ, qui est peculiaris Dei, cui & mille, & aleph, ipsum mille significans attribuitur. Est autẽ æqualis latitudo, lōgitudo, atq; altitudo: quia quicquid est in Deo, nõ est maius aut minus, sed semper æquale: nec est uera latitudo, aut lōgitudo in illa diuinitate, quæ ubiq; spherica est: unde illæ mēsuræ, similitudine, & mysterio quo-

Pagination incorrecte — date incorrecte
NF Z 43-120-12

lire PAGE 428
au lieu de PAGE 432

CANTICI TERTII

dam dicuntur quadratæ, vt conueniant quadrilatero nomini. Restat modo declarandum, cur cubitis, aut stadiis illa ciuitas mensuretur. Et hîc breuiter dicimus: q̄ alia vocabula, quibus accommodatius diuina explicentur, non habemus præ manibus, q̄ hæc nostra rebus, quæ exprimere uolumus, vtiq; aptissima deo non sine mysterio & arca Noë, & tabernaculum fæderis cubitis mensurata dicuntur: & ingens ædificium ciuitatis supernæ mensuratum dicitur stadiis: quæ mensuræ erant tunc in vsu, & ad illas fabricas mensurandas opportuna: sed ad allegoriam ascendentes, quam bene, & concinne præmia, & locus præmiorũ cubitis, & stadiis mensurentur, audiamus. Cubitus enim brachium simul & manum importat: qua bonum opus exterius partimur, & efficiamus. Stadiũ verò cursu Herculeo vnica respiratione (vt fertur) terminatur: Vndè per hoc stadiũ omnis nobis possibilis affectus significatur, quo tanq̄ pedibus feramur in Deum. Per pedes enim in sacris eloquiis, semper affectus mysticè designantur. Et isti esse debent fortis, magni, & strenui animi, & vnico flatu id est vnica intentione delati. Sed per cubitũ, brachium, & manum, opus remuneradum intelligitur. Et cum præmium, & gloria illius supernæ ciuitatis correspondeat operi, & affectui proportionem geometricam, ideo pertinẽtia ad illam ciuitatem, & gloriam mensurata dicuntur cubitis, & stadiis. Sed q̄ti sint cubiti, & stadia ipsa, non exprimitur: quia numero nostro illa cælestia terminari nequeunt: quamuis geometrica proportione dicantur cum nostris operibus, & affectibus cõmensurata. Quod vtrũq; Christus illius ciuitatis princeps edisserit in euangelio dicens. Centum pro vno accipietis, ecce geometricam proportionem: & vitam æternam possidebitis, ecce interminatam mensuram. Quia affectus, & opera cũ respersa sint acceptante gratia, & Dei charitate complexa, ipsum Deum redolent: & ideo gaudent mullenario illo diuino: Per ipsumq; toties multiplicantur, quoties ipsum diuinum nomen à quo est omnis uirtus, reuoluitur.

CHRISTVS

MODVLVS QVARTVS. STRUCTVRA.

Quis eam extruxerit.

Con. I.

Ioannes.

Ioannes.
Ecclesiæ.

CHRISTVS

Vis hanc ciuitatem, & hospitium nostrum concinnum, & omni harmonia, gaudióque plenissimum construxerit, satis apertè declarat Ioannes, dum ait: Vidi ciuitatem sanctam Ierusalem descendentem de cælo, à Deo paratam, sicut sponsam ornatam viro suo. Descendit itaque de cælo ipsa, & eius Calotechmius id est bonus architectus, opifex, & ornator: vt nos in eam suscipiens ad ipsum cælum reduceret. De fabrica enim illa loquitur Ioannes contexta ex uiuis lapidibus, sicut canit Ecclesia: Vrbs beata Ierusalẽ dicta pacis visio: quæ construitur in cælis uiuis ex lapidibus: & angelis coornata, vt sponsata comite: Parata vtiq; est in mente opificis à primæua mundi constitutione, vt in euangelio dicitur: Venite

benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi. Triplex enim hospitium præparauit summus architectus pro humano hospite: vnum quippe est regnum illud cæleste, & beatorum mansiones. Alterum est hoc mundanum pro peregrinatione nostra: ex quo elegantissimè disposito facillè coniectare possumus, quantum & quale sit illud, quod pro æterna mansione parauit. Tertium est hoc constructum supra fundamentum, qui quidem Christus est, & supra duodecim fundamenta apostolica, confectum ex viuis lapidibus, & mensuratum mensuris Ezechielis & Ioannis, de quibus supra tetigimus. Et tanta est horum trium consonantia, vt ex uno aliud conicere possimus, dummodo bene intelligamus cuiuslibet ædificij naturam, & dispositionem: quis hoc, quod nunc habitamus, feculentum, & infimum: & illud ad quod tendimus expurgatum sit & exquisitissimū: id etiam quod mediū est, & cuius auspiciis ad illud supernum properamus spirituale sit, domus videlicet, & ciuitas ecclesiæ in cuius sinu vel ambitu, vt cõtineamur, necesse est, si cæleste ac supernum conscendere volumus. Consimiles enim sunt fabrica istæ ab eodem artifice constructæ: Ipsiusq; imaginem gerit vnaqueque pro captu suo: Vnde symbolum & similitudo inter eas, ex qua de vno pertractâtes, de alio quoq; intelligere possumus. Nec alius horum ædificiorum fuit opifex, nisi ille, de quo dicitur: Omnium est enim artifex, omnium habens virtutem, omnia prospiciens.

Quomodo, & quo glutino compacta, & vnita sit hæc fabrica. Con. II.

Quia multa, quæ in vnum conueniunt, oportet q̄ aut arte, aut natura, aut diuino mysterio conglutinentur. Lapidem enim in domo lithocola, calce, ferreisque, aut æneis carpusculis, super infuso plumbo connectuntur. Ligna verò clauis, siue colla casca, vel piscea, aut taurina, quæ perfectissima existimatur, cõiunguntur. Ossa autem in humano corpore colligantur neruis, carne, & cute. Et aliquando lapides, & corpora diuersa vi quadam naturali, non dicam, conglutinantur, sed vniuntur: vt duæ arbores per insertionem: & ostrea cum lapidibus vi quadam naturæ occultiori. Vidi & corpora humana in lapides uersa, & adeo cum lapidibus unita, ut iam vnum corpus, & illud homogeneū, effecta uiderentur. Et quia fortior est vis naturæ q̄ artis, ideo fortius illa ligat. Sed cum omnium fortissima sit diuina uirtus, ideo non solū connectit, sed etiã uiuit. Et hæc uis est nominis ipsius sancti, & magni, de quo dicitur: Domine dominus noster q̄ admirabile est nomē tuū in uniuersa terra: vtraq; videlicet superiori & inferiori, in vtraq; ligās, cõnectēs, & vniēs omnes partes, & carū mēbra simul. Ad cuius similitudinē in Ierosolymis (quæ typū gerit illius supernæ ciuitatis, quæ de scribimus) iussit Deus, vt fabricaretur replū: Postea subintulit in eo uolumine, qđ Græcè Paralipomenon, latinè autē uerba dierū dicitur: Elegi Ierusalem, vt sit nomen meū in ea: quæ elegi: ut ædificaretur in ipsa templū nomini meo. Sed nedum templū lapideum, & tota mundi maioris machina, uerum etiam ratio-

CANTICI TERTII

Abel. Cain. nalis, & humana fabrica est illius nominis uinculo colligata: Nam cum humana familia biuium faceret in Abel & Cain (in Abel enim diuina, & in Cain diabolica familia fabricatur) hic, qui secundum carnem, & diabolum erat, de more persequens eum, qui erat secundum spiritum, interfecit Abel: sed statim reparata fuit in Seth, & multiplicari cepit in Enos ipsius Seth filio. Quæ ut coniuncta esset debito nexu, dicit scriptura: Tunc ceptum est inuocari nomen Domini, quamuis mendosi textus habeant: *Iste cepit inuocare nomen domini: inuocatum enim fuit, & interpositum tanquam nexus, glutinum, & uinculum.* Sic & in Deuteronomio, postquam de uinculo charitatis, quod habere debent omnes, qui Dei sunt, sacerdotes, leuitæ, serui, ancillæ, aduenæ, & peregrini in offerendo, epulando, cohabitando, & huiusmodi præceptum dederat dominus, subiunxit: *Vt inhabitet nomen meum ibi, omnia uidelicet connectens.* Sic & *Ieremiæ.* Ieremias pro electa familia inquit: *Tu autem in nobis es Domine, & nomen tuum inuocatum est super nos: Quod ne in patria credatur omissum, inquit* *Ioannes.* quod illi consignati habebant nomen eius scilicet agni, & nomen Patris eius scriptum in frontibus suis. Sed quod hic est occultum, ibi erit patens, & omnibus manifestum: ut in calce uisionis testatur dicens: *Et videbunt faciem eius, & nomen eius scriptum in frontibus eorum.* Et primo in baptisate scribitur per militiam: quando homo militaturus sub Christo, accipiens ab eo stipendium stigmatizatur charactere (ut dicunt theologi nostri) vel suscipit nomen, quod sculpsit in fronte eius: ut ab omni saltem spiritali milita dignoscatur. Postea idem nomen scribitur, dum homo triumphat in bello: ut in principio uisionis inquit *Ioannes:* *Qui uicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei: & foras non egredietur amplius: Et scribam super eum nomen Dei mei, & nomen ciuitatis Dei mei nouæ Ierusalem, quæ descendit de cælo à Deo meo: & nomen meum nouum.* Perpulchrè ponitur victor & triumphator tanquam columna, & sustentaculum aliorum in ædificio, & templo Dei, quod est ecclesia illa triumphans: sicut victor & fortis fuit columna, & sustentaculum aliorum in ipsa ecclesia militanti. In hoc igitur scribitur nomen Dei magni, tanquam familie ipsius ascripto, & stemmate decorato. Scribitur & nomen ciuitatis Ierusalem, non quippe illius ædificatæ à Sem in terra Canaan, sed illius, quæ descendit à cælo erecta uidelicet à filio Dei, qui de cælo venit: Cuius nomen est Ierusalem, sicut & illius materialis quæ huius typum gerit. Sed Ierusalem uisio pacis interpretatur: pacis utique æternæ, ex qua scaturit beatitudo nostra, iuxta illud Augustini. Visio est tota merces: Et hæc sculpi dicitur in beato, ut nunquam ab eo amoueatur: sed ipsam iure quodam peculiari iugiter possideat. Scribetur in super & nomen nouum, scilicet I E S V in quo nomina antiqua magno mysterio concluduntur: & dicentur (ut nonnulli asserunt) coheredes I E S V Christi Iesuani: & merito, tum maximè, quia eodem utriusque uinculo connectendi sunt: vnde ab eo tanquam nobiliori (ut uero satis cun-

gruit) fiet denominatio.

Cur & nomina apostolorum, & tribuum in fundamentis, sed in portis nomina angelorum insculpta sint.

Con. III.

E si nomina electorum omnium insculpta sunt in sancta illa ciuitate, ut summa ueritas perhibet dicens: Nomina uestra scripta sunt in caelis. Et si unumquodque habet scriptum nomē I E S V, & nomen Patris eius in fronte sua: ut sit eorum perfecta

CHRISTVS.

connexio. Præcipuè tamen dicuntur inscripta nomina apostolorum, & tribuum in fundamentis: & nomina angelorum in portis. Que inscriptio non tantum ad characteres spectat, quia hoc exigui esset momenti: sed ad latentem uirtutem, quæ in ipsis nominibus uiget, secundum quam nomina imposita sunt electis, ab illo, qui dixit noui te ex nomine. Verum de paucis habetur expressum nomen, quod os Domini nominauit: & si omnibus stellis, & hominibus per stellas significatis nomina uocat: quæ & in caelis scripta sunt: & secundum ea ibi nominabimur. Quorundã nihilominus explicata nomina habemus à Deo illis imposita, ut Abraham, Izahac, Israël, Iedidia, Ioãnes, I E S V. Abraham enim Abrã dicebatur, sed iussu Dei (ut legimus in libro Geneseos) uocatus fuit Abraham adiuncta, uidelicet litera, ה, quæ quinque in numero importat. Qui numerus quinarium addito priori nomini, quod sic scribitur אברהם & 243. importat in numero, cõstituit nomē, quod sic scribitur אברהם & 1 eddit in numero 248. quot sunt ossa in humano corpore: & quot sunt præcepta affirmatiua. Ideo ibidem, cum adaptare uellet nomen addito ה, quod quinarium importat, premitit: Ambula coram me, & esto perfectus in uirtutibus uidelicet & præceptis meis per ossa significatis. Quem numerum quinarium (ut statim infert) abstulit à סרה Sara, quæ prius uocabatur סרי Sarai, quæ in numero quingenta & decem importat, mysterio alibi declarando: & remansit cum quingentis tantummodo & quinque. Et sicut hic summotum est à muliere, & additum uiro, sic in primis parentibus acceptum est à uiro, & datũ mulieri, quæ de costa à uiro sumpta formata est. Hinc Adam lapsus, & hinc Abraham perfectus coram Deo. Nec ultra hinc quàm liceat progrediamur. Izahac quoque sic uocatus fuit à Patre Abraham alludente ad mysterium de risu Saræ in oraculo angelorum: & innuendo quo pacto esse deberet risus, & gaudium Patris, sicut Ismaël onus, & molestia: Vndè à domo paterna simul cum matre iussu Dei eiectus est. Iahacob ab angelo cum quo luctatus est nomen accepit Israël id est princeps uel hæres Dei: & eo quod præualuerit cum magno Dei principe, & pater, & princeps populi sub Deo uero militantis effectus est. Sed & Ioannes ab angelo denominatus est: ut nomen, quod Dei gratia importat, cõueniret præcursori legis gratia, & clementissimi legislatoris nuntio. Filio autem Dei quanta celebritate fuerit impositum illud nomen I E S V, cum alibi tetigerimus, ideo hinc alia prosequemur. Nomina igitur apostolorum funda-

HHH v

CANTICI TERTII

mētis inscripta sunt, cū ipsi fundauerint ecclesiam in duodecim mūdi partibus, super illud tamen fundamentum uniuersale, & unicū, qui positus est Christus

Paulus. I E S V S, ut ait apostolus. Supra quod præcipuū iacta sunt fundamenta apostolica cum & ipsa sustineāt ædificiū hoc, ut idem apostolus ait: Super ædificati supra fundamentum apostolorū, & prophetarum. Sed cū in ciuitate hac noua, quam describimus, præcipua fundamēta fuerint apostoli, ideo eorū nomina in eis dicuntur descripta. In portis autem perbellè sculpta enarrātur nomina angelorum: quorū officio incumbit, ut nos in aulā regiā inducāt, sicut Deus

Exodus. Lucas. in Exodo inquit: Ecce ego mitto angelū meum, qui præcedat te, & custodiat in via, & introducat in locū, quem pæparauit tibi. Et in euāgelio Lucæ habemus, q̄ angeli deportauerunt animā Lazari ad locū uidelicet salutis: quo electorū animæ, anteq̄ aperiretur ianua cæli, deferebantur. Qui angeli & si distributi sunt in tres Hierarchias, & in nouem choros, multæ sunt tamen aliæ distributiones ipsorū ad diuersa officia. Septem enim sunt principes, qui astāt ante thronū Dei: Quatuor, quibus datū est nocere terræ, & mari, à quatuor mūdi plagis: septuaginta duo, super septuaginta duo idiomata: & duodecim super duodecim signa, quæ (ut diximus) sunt tanq̄ duodecim cæli porta. Ad quarum custodiā præcipuè positi sunt duodecim angeli: & in tutclam murorum omnium complures angeli destinati, ut clarè testatur Isaias, qui dū de renouatione superne ciuitatis nostræ loqueretur, inter alia munera sibi donata inquit: Super muros tuos Ierusalem posui custodes, idest angelos: ut omnes interpretantur.

Isaias. Qui angeli non incongruè dicuntur etiam sacerdotes: sicuti habemus in Malachia: Labia sacerdotis custodiunt scientiam, quia angelus domini exercituum est ducens uidelicet & introducens in illam ciuitatem. Nec ab re præsidēt portis, cum ipsarum clauēs à summo principe sibi fuerint cōcessæ. Sūt autē duodecim principales super duodecim portas, uel duodecim angeli duodecim apostolorum: aut principes angelici eis correspondentes, uel ipsi duodecim apostoli: qui sacerdotio fungentes, & euangelicis clauibus utentes angeli officium exercent: Undè angeli merito dici possunt, siue angelici principes gradum supremum tenentes citra imperatorem in ecclesia, & sancta illa ciuitate: ut in ordine illius consonantissimo nullus superior, aut æqualis reperiatur, iuxta

Paulus. illud apostoli: Primo quidem in ecclesia dedit fieri apostolos. Qui cum sint cōstituti iudices duodecim tribuum à summo principe, ideo & nomina ipsarum tribuum ibidem dicuntur inscripta, unaquæque sub suo principe, & apostolo, omnes tamen sub imperatore summo. Et cum quilibet eorum sit pars ædificij, ideo ait apostolus cum Ephesiis loquens: Et uos coædificamini in habitaculum Dei in Spiritu sancto. Qui simul cum uirtute magni nominis Dei totū ædificiū uiuificat, sanctificat, & communit. Sunt igitur nomina apostolorum in fundamentis, tanq̄ peculiarium ipsius ciuitatis fundatorum, uirtute tamen præcipui fundamenti & fundatoris Christi I E S V. Sunt etiam nomina tri-

buum in toto ædificio, quod ex omnibus illis fit. Sunt quoque nomina angelorum tanquam custodum in portis. Sed nomen Dei est in toto ædificio, & in fronte uniuscuiusque hospitis, ligans, vniens, consolidans, viuificans, & edificans totum ædificium.

❁ MODVLVS QVINTVS, ORNATVS.

Typica ornatus descriptio secundum Ezechielem. Con. I.

Ornatus huius ciuitatis diffusè ab Ezechiele describitur sub typo sponsæ à Domino ex humili gradu ad præclarum sublimate: quæ ^{Ezechie.} Ioannes non exprimit, sed innuit, dum ait: A Deo paratam, sicut ^{Ioannes.} sponsam ornatam viro suo. Dominus igitur inducitur ab Ezechiele in huiusmodi uerbis conquerens de synagoga, quæ post tam nobiles ornatus ceciderat in multa scelera: ex quibus ornatus sub metaphora descriptis facile intelligere poterimus ea ornamenta, quibus uestietur ipsa summo principi, & agno perpetuò desponsanda iis quidem nuptiis, de quibus inquit Ioannes, gaudeamus, & exulemus, & demus gloriã Deo: quia uenerunt nuptiæ ^{Idem.} agni & uxor eius præparauit se: Et datum est ei, ut cooperiat se byssino splendenti, & candido, byssinum enim iustificationes sanctorum sunt. Nec ultra progreditur Ioannes de ornatu: Ezechiel autem longo sermone enarrat quibus ornamentis, & muneribus donata fuerit prior sponsa synagoga à sponso: & quibus lamentis conqueratur de ipsius ingratitude dicens: Multiplicatam quasi germen agri dedi te, quod uidelicet numerari non potest: sicut nec beatorum turba. Sequitur: Multiplicata es, & grandis effecta, & peruenisti ad ornatum ornamentorum: pro quo nos habemus mundum mulierem: Ornatus enim ornamentorum ponitur tempore nuptiarum. Vbera tua intumuerunt: illa utique ubera, de quibus in canticis. ^{Cantic.} Duobera tua, sicut duo hinnuli gemelli capreæ, uel ceruæ, qui pascuntur in liliis, donec aspiret dies, & inclinentur umbræ. Ceruæ utique & capreæ excelsæ, per quas adiurat omnes filias Ierusalem, ne suscitent dilectam. Quæ ubera lac suscipiunt fluens, & emanans à terra illa quondam promissa, nunc autem descripta à nostro Ioanne. Ad quod lac Isaias nomine sponsi inuitat dicens: ^{Isaias.} Venite, & emite absque ulla commutatione uinum, & lac. Et de non habente hoc lac, neque ubera id est capacitatem, ut suscipiat, conqueritur sponsis in canticis dicens: ^{Cantic.} Soror nostra paruula est, & ubera non habet. Beati igitur, qui habent plena illa ubera, quæ sunt meliora uino. Hinc pro magna munere illud adducit: Vbera tua intumuerunt plena lacte illo, quod qui sugit, scit reprobare malum, & eligere bonum. Et pilis tuus germinauit: Ille utique, qui in nazareis non raditur, sed crescit, & cum capillis, qui numerantur omnes, connumeratur. Dånabile autem nimis est, quod tumescit uberibus illo lacte superno, & florente pilo, id est inualefcente uirore, & robore iuuentutis nuda fuerit, &

CANTICI TERTII

- confusione plena. Ideo miseratus opulentissimus largitor ait: Et trāsui per te, & vidi te: Et ecce tempus tuum tempus amātū. Idcirco uolui & ego praebe-
 re maximum amoris pignus donans tibi meipsum, & portans super me omnia
 scelera tua, tegens illa, ne appareat ignominia tua, vnde sequitur: Expandi a-
 niectū meū, vel alas meas super te: & operui ignominiā tuā, vt & de te dicat
 propheta, Beati quorum remissae sunt iniquitates, & quorum tecta sunt pec-
 cata. Sequitur: Et iuravi tibi, & ingressus sum pactum meum tecum, & facta
 es mihi scilicet sponsa, facta sponsione in baptysmate ex parte animae, sed in ple-
 risq; locis euangelij ex parte sponsi dicētis: Ego uitam aeternā do ouibus meis:
 Et qui manducauerit ex hoc pane, uiuet in aeternum: & Venite benedicti Pa-
 tris mei possidete paratum vobis regnū. Sed nec sic coopertae, & iuratae con-
 iungi vult, nisi lauetur, & ornetur: vnde sequitur: Et laui te aqua, superna vi-
 delicet de qua antea diximus: Et emundavi sanguinem tuum ex te, id est prae-
 ceptum tuum, & opus tuum secundum carnem, & sanguinem: à quo nisi quis
 mūdetur, nec sponso cōiungi potest, nec ciuitas Dei effici, nec in illam intrare,
 vt Isaias aperta voce testatur dicens: Sanctus erit omnis, cuius nomen scriptū
 fuerit in libro vitae in Ierusalem. Et hoc si abluerit Dominus sordes filiarum
 Sion, & sanguinem Ierusalem de medio eius in spiritu iudicij, & in spiritu ar-
 doris. Spiritus iudicij ad filium pertinet: cui pater omne iudiciū dedit: Spiri-
 tus autem ardoris ad Spiritum sanctū spectat: qui in specie ignis discipulis ap-
 paruit. Post lotionem autem sequitur vnctio, de qua subinfert: Et vnxi te oleo,
 charismatum videlicet & diuinitatis. Ad ornatum uero deueniens primo ait:
 Et cooperui te **נפר** ricmah, id est discoloribus, vel opere phrygio, quod nos
 iuxta uernaculam linguam dicere possumus recamo, sicut & in psalmo legi-
 mus: In vestitu deaurato, circumdata varietate. Multis quidem coloribus ve-
 stita fuit synagoga, cui Deus dedit multigena sacrificia, plurima praecepta,
 variasq; caeremonias. Vestitur & anima diuersis coloribus, & variis vestimē-
 tis, de quibus inquit apostolus: Induimini viscera misericordiae, bonitatis, hu-
 militatis, mansuetudinis, patientiae, ceterarumq; virtutū. Et calciaui te **חנ**
 tahas, quod Theodotio, & Hieronymus traduxerunt hyacinthum, quo calcia-
 batur, & vestiebatur sacerdos: Et est aeterei coloris: per quem (vt Philo ait, &
 cōmuniter Hebraei) caelestia, aequae superna significantur. Adco intraturi in cae-
 lestem ciuitatem ipso calciari debent affectus per pedes significati. Et cinxi te
 bysso, vt cingebantur sacerdotes, & etiam feminae orientales: quae ad ornatū
 suum, praeter caligas suas habēt subligacula, aut succinctoria, vel femoralia
 pretiosissima, quibus lumbos praecingūt: Cui bysso non ausim nisi Ioannis ex-
 positionem accommodare, qui eodem spiritu, quo Ezechiel, edoctus erat: haec e-
 nim subiūxit, byssus sunt iustificationes sanctorū, quibus omnes illuc introdu-
 cēdi fulgere debent. Et indui te **שש** mesi, hoc est subtilibus, uel trichapto, vt
 septuaginta interpretati sunt. Et est sericum subtilissimum in stamine, & sub-

tegmine, vt inquit Hieronymus. Et quid subtilius q̄ illa speculationes, quæ fiūt Hieron.
 à sublimioribus theologis vtriusque testamenti circa recōditissima arcana le-
 gis, & euangelij? Et composui te ornamento pulchro, videlicet in se, & spon-
 sa q̄ pulcherrimæ accommodato. Ad particularia autē deueniēs inquit: Et de- Cantic.
 di armillā in manibus tuis id est donatiuū, aut gratiā bene operandi sine qua
 nihil fit. Et dedi torque, vel corymbū super pectus tuum in signū principatus,
 & dominij, qđ dedi tibi super omnes creaturas, quando dixi, Dominamini. Et
 dedi inaurē, aut rotulā, uel circulū, siue gemā super nares tuas quæ **אֵן נֶזֶךְ**
 Hebraicè dicitur: & vario modo traducitur, & largo modo inauris: sed est or-
 namētum nasi, quod in naribus ponitur. Sed de ornamento aurii sequitur dicēs
 Et circulū in auribus tuis. Quibus omnibus adhuc vtūtur mulieres oriētales.
 Nec cōtentus sponsus principatu iradito, & denotato per torque, siue corym-
 bum de corona quoque sequitur dicens: Et corona **תִּפְּרֶת** tipheret in capite
 tuo: Vbi nōstra traductio habet coronā decoris. Sed tipheret illud summū pul-
 chrum denotat: à quo omnia pulchra, & quo potissimè homo dicitur pulcher-
 rimum Dei opus: Et est gloria maiestatis Dei: ad quam omnes tendimus. Et hāc
 coronam expectabat apostolus, quando dicebat: In reliquo reposita est mihi co- Paulus.
 rona iustitiæ, quā reddet mihi Deus in illa die iustus iudex: non solū autē mi-
 hi, sed & his, qui diligunt aduentum eius. Et de quocunq; proficiscente ad re-
 gnum supernæ ciuitatis paratum à cōstitutione mundi dicitur illud prophe-
 tæ: Posuisti in capite eius coronā de lapide pretioso. Et ad opulētiam ostendē-
 dam diuitiarum, & gloriæ addit: Et ornata es auro, & argēto. Quibus nō re-
 peritur in rebus inferioribus quicq; accōmodatius, quo luxus illius apparatus,
 & thesauri superni exprimi possint. Aurum enim (vt sentit Hieronymus) do- Hieron.
 na cordis, gratiarum, & charitatis significat: Argētum uerò sonorum, dona
 intellectus, & eloquij venustatē, & cōcētū. Et vestiui te bysso, trichapro, vel Cantic.
 subtilibus: & opere phrygio, aut polymito: Quod quidem nō est repetitio: n. m
 superius dixerat. Vestiui te vestimētis scilicet interioribus, quæ corpori adhæ- Hieron.
 rēt: & hic intelligitur de exterioribus, amictu, pallio, & huiusmodi, ut inter- Hi e. sep.
 pretatur Hieronymus & septuaginta: & etiā de suppellectili domus: vt nō so-
 lū cultu corporis ornata esse intelligatur, & ōnia habere monilia fæminarū,
 sed strata quoq; eius, & lectuli parati sint diligentia, & solitudine maritali,
 vt anteq̄ veniret ad ciborum delicias, nec in his quidē aliquid deesse patere-
 tur. Sequitur igitur de cibo dicens: Similā, mel, & oleum comediisti: uel per se
 vnumquodque (vt plerique existimāt) vel cōmixtione trium dulcior em innuit
 panē, qui de cælo descendit, vt alij opinantur, & Hieronymo placet: Vbi sub
 tribus nominibus sacramentum indicat trinitatis: Nō q̄ alia, & alia substan-
 tia sit, sed diuersis rebus diuersas personarum figurent proprietates. Similia
 enim quæ tritici medulla est plerisq; locis in sacrificiis iussa offerri Christum
 significat, & illius tritici medullam, de qua in psalmo dicitur: Cibauit eos ex Psalmo.

CANTICI TERTII

adipe frumēti: Quod scilicet mortuum in terra multum fructum attulit. Mel autem, quo omnia dulcescunt, Spiritus sanctus est: qui omnes ærumnas & dolores, quibus ij vexantur, qui sancto flamine letantur, mirum in modū lenit: de quo sequitur psalmographus: Et de petra, melle saturauit eos. Hoc enim mel à petra Christo procedit, qui ait: Ille de meo accipiet, & annuntiabit vobis. Oleū verò omnia membra debilia roborans, & communicans, atq; lumini nutrimentū præbens, quo etiā in tabernaculo Dei iuge lucernæ lumen accenditur, Patri luminum dicitur cōuenire. Harū itaq; influentia personarum, in vna tamen vnitatum essentia verè decoratur, & pascitur omnis creatura rationalis: Quæ sine illarum influxu egestate, & inedia inops est, debilis, deformis, & famelica. Ideo tāta diligētia Deus in oblationibus illa tria exquirebat, similā scilicet, mel: & oleū, vt has sacramentarias oblationes accipiēs redderet diuina quædam apophoreta non modico etiam auctario cumulata, sicuti Christus aquam petebat à Samarite illa, vt redderet de propria præstāte uitā æternā: Quo cibo, & influxu cibata, & pulchrefacta anima, sequitur: Decora facta es nimis, & profecisti in regno: Et egressum est nomen tuum in gentes propter speciem tuā. Sic enim in quoscunq; præualebat Israëliticus populus dum stabat in decore suo, imo in decore à Deo præstito: vndè sequitur, quia perfecta eras in decore meo, quæ posui sup te, dicit Dominus. Et quia de synagoga primo vaticinatur propheta, in qua multi præuaricati sunt: ideo subnectit querelas, quas facit ipse Deus de fornicationibus, stupris, adulteriis, & de idolatriis ab ingrato illo populo perpetratis: Vndè & eius stagitium grauius censet q̄ Gomorræ, & Sodomæ scelus. Si autem verū ornatū eius sponsæ, quæ est indissolubili vinculo sponso colligata, p̄ illū figuratiuū intelligere voluerimus: tunc omnes casus, & scelera & abominationes procul ammoueātur, cū in ea ciuitate, & perpetuò desponsatis sponso cælesti hæc minimè reperiātur, dicente nostro Ioanne: Nihil coinquinatū, aut immundum intrabit in eā, in thalamos illos videlicet pudicissimos: sed foris stabunt impudici omnes, venefici, homicidæ, mēdaces, & quoquo modo polluti fuerint. Habes itaq; ornatū fabricæ superius declaratum ex auro, iaspide, & diuersis lapidibus pretiosis: Habes & hic mystica ornāmēta viuæ ciuitatis, ex viuus lapidibus fabricatæ, seu ornamenta hospirum ciuitatis illius: Nec modo vltiorem ornatum nostris uerbis exprimere possumus.

Ioannes.

Cur Ioannes non exprimat ornatum, sicut Ezechiel. Con. II.

Ezechiel.
Idem.

Terque autem propheta Ezechiel & Ioannes comparat ornatum illius ciuitatis ornatui spōsæ paratæ viro suo, cū accuratior apparatus illo non reperiat: tū etiā quia unio illius ciuitatis, aut hospirum cū principe, celebritas quædam, & connexio nuptiarū dicitur, vt expressè inquit Ioānes: Gaudemus & exultemus, quia uenerūt nuptiæ agni, & uxor eius præparauit se. Hunc autem ornatū prosequitur Eze-

chiel, Ioannes autem subtrahit: & hoc quia ille de figuratiua sponsa loquens, ab ^{Ezechie.} ornatu hoc similitudinario mutuari poterat, undè cultum illum figuratiuum describeret. Sed Ioanes, cum de uera sponsa ià ab umbris figuris, & aenigmatis omnibus absoluta pertractet, multoties uerba, & imagines non suppetebant, quibus uerum illum apparatus, & gloriã describeret: quæ omnem oculum, & humanũ ingenium exuperat. Ideo iam mihi videor deuenisse ad bonitatem silentij, quod (ut inquit Dionysius) est in abditis, & in penetrabilibus di ^{Diony.} uinis: Vbi omnium gloria, & decor est præcipuè in contèplatione Dei: qui est omnia adeo eminenter, ut nihil ipsi possit comparari. Hinc qui ipsam gloriam adepti sunt, silere satius existimarunt, quàm diminutè loqui: & per inepta tantæ rei exempla, & uerba deficere, aut ea exprimere uelle, quæ non licet homini loqui. Reliquit tamen Ioannes contemplantibus uiam, per quam multa uenari possunt, dũ unico uerbo ait: Sicut sponsam ornatam uiro suo: Quo ornatu nullus diligentior, nullus celebrior: nec illa coniunção maritali ulla magis intrinseca. Quæ maximam principis ciuitatis illius charitatem in nos arguunt: cum non in seruos, & ancillas, sed in sponsas ipsi amantissimas nos exquirat cælestium nuptiarum nexibus deuinciendos, de quibus statim Deo duce differemus.

MODVLVS SEXTVS, LVX.

Quid sit lux in genere. Con. 1.

Ost ciuitatis ornatum concirne admodum de luce pertractatur: qua uideri possint ornamenta ipsa, & aspicientes delectari in eo, à quo omnia bona suscipiunt. Sicut enim (ut docent Phœnices in sua theologia Iamblico referente) bona omnia corporea à luce ^{Iam: lli.} solis absque ullo medio, aut à planetis & stellis, quibus ipsa lux Phœbea cõmunicatur, suscipimus: sic in cælesti ciuitate quicquid boni habent ciues illi suscipiunt à Patre luminum, & ab illo sole, qui ait: Ego sum lux mundi: Aut à superioribus mentibus, qui fortiores illuminationes à suprema luce comparantes, inferiores postea illuminant: ut Dionysius arcanorum illorum cõsciũs tradit de qua tamè luce cum aliquid dicere statuerim, primo intuitu perhorresco: quia obscurissimum omnium quid mihi sese offert, quod quidè quo magis splendet, eo etiam obscuriori caligine contrahitur: & densiori inuoluitur nebula: ut oculi non bene expurgati offendantur potius quàm illustrentur. Hinc Salomoni, prophetis, & ipsi Mosi in caligine loquebatur illa suprema lux, quousque eorum oculi ab inferioribus tenebris excussi ipsum lumẽ sufferre possent. Undè Moses à corporeis impedimētis aliquando expeditus, caliginem transcendens uidebat supremã lucẽ, & ipsum bonum facie ad faciem: undè facies eius adeo splendebat, ut non possent intedere filij Israël in faciem ipsius (inquit Paulus) ob splendorem nultus eius: Descendens enim de monte habebat ex cõ:

CHRISTVS
Dionysii.

CANTICI TERTII

Sortio diuino faciem splendentem: quamuis traductio nostra habeat cornutam: Qui error ex similitudine uocabuli ortus est. Hebræi enim splendentem dicunt קרן קרן: & cornu קרן qeren eisdem quidem literis, sed uariatis punctis. Redeamus autem ad rem nostram. Multi sunt, qui nequeunt sufferre illam lucem, sicuti & ille vulgaris populus: vnde necesse est, vt interponatur velamen: alioquin suis tenebris offensi non valentes comprehendere illam lucem, cū de ipsa loqui præsumunt, multa proferunt deliramenta. Dicunt enim aliqui, & probare opinantur lucem non esse substantiã: eo q̄ aliquando alicui accidit: & quia non potest esse forma specifica alicuius formæ: Que pueriua sunt, & ligata legibus Peripateticis: habemus enim à Ioanne nostro: quod vita erat lux hominum. Sed cū vita dicatur lux, infertur q̄ etiam ipsa lux sit substantia, sicut & vita. Habemus quoque ab Augustino, à magno Plotino, & ab ipso Aristotele in sermone secundo de anima, q̄ lux hæc, quæ oculis ceruitur, est forma quædam corporea. Quam lucem (inquit Plato) producta materia cœli, & terra statim adesse iussit opifex: vt ipsa omnia viuificaret, distingueret, & collustraret, ne omnia confusa, sed distincta essent. Hæc enim adeo clara est, vt omnia clarescere faciat: & adeo obscura, vt nihil difficilius deprehendatur. De ipsa autem loquendo non ulterius progrediemur, q̄ ab ipso lumine fuerit ostensum. Lux enim est splendidus spiritus, aut splendor spiritualis, siue diuinus ignis, omnia collustras, & omnia viuificans. Sed visibilis hæc lux est spiritualis quædam, subita, & latissima, sine detrimento effundentis emanatio, impartiens rebus inferioribus ea beneficia, quæ à suprema luce suscipit. Nec vltra de luce omnium clarissima, & omnium obscurissima in generali datur sermo.

Peripat.

Au. Plo.
Aristot.
Plato.

Quæ sit lux genita.

Con. II.

Ed cum de luce collustrante ciuitatem, quam describimus, sermo nobis faciendus sit, de luce genita loqui necesse est: à qua ciuitas illuminatur dicente Ioanne: Et lucerna eius erat Agnus. Ab ingenta quippe luce cum summa reuerentia se abstinet: Nos etiam instruit, ne præsumamus de ipsa loqui, quousque susceperimus genitam; à qua discamus ingenitam: Quam nemo vidit, nec nouit, nisi cui voluerit filius, & lux genita reuelare. Hæc igitur est splendor à paterna luce emanans, & à Patre luminum: si ritè Paulus docet Hebræos dicens: Qui cum sit splendor Patris. Lux itaque genita verbum est, à luce ingenita procedens: Quæ à Mercurio dicitur verbum lucens: à Paulo splendor, & gloria Patris: à Platone, sol, primusque lucis supernæ filius: Qui cum inter homines degeret, id sæpius testatus est: Ego sum lux mundi: Meque in me, & per me aspiciate, nullam aliam lucem expectantes, in qua, vel me, vel mei originem lucem illam paternam aspiciere possitis: A qua cū discesseritis, statim in tenebris palpabitis. Lucem ideo hanc suscipite: & in ea ambulate, dū lucem ipsam habetis: quia in solo hoc lumine uidebitis lumen. Hæc est, de qua dixit Isaias futura tanquam præteri-

Paulus.

Pa. Me.
Plato.
CHRISTVS.

ta referans: Populus qui sedebat in tenebris uidit lucem magnam, de hac alibi furore prophetico afflatus exclamabat: Surge, illuminare Ierusalem, quia ueni lumen tuum: & gloria Domini super te orta est. Nec enim alia lux est gloria Domini, nisi hæc in mundo aliquando orta, & ab æterno à Patre genita: Quæ lux genita simul cum ingenita opificem mentem peperit (inquit Mercurius) id est Spiritum sanctum, omnium artificem produxit: ut more nostro loquamur. Hic enim calor est, qui à luce, splendoréque procedens existit & ipse lux: Nam tres illæ personæ sanctissimæ sunt tanquam tres radij, in uno splendore existentes: ut Dionysius docet: qui tamen radij non confunduntur. Quod & in tribus luminibus comprobamus, dum trinitatem in umbris ab illis luminibus prouenientibus conspiciamus. Vnitas uerò inest, dum unum lumen, & unum splendor efficiunt. Deficit tamen exemplum, eo quòd splendores illi lucernarum multiplicati maius lumen præstant, cum ex terminatione sua alterum alterius lumen augeat: sed radij illi supramundani infiniti augeri non possunt: cõmunicant tamen infinitum suum lumen inferioribus quantum ipsis lubet. In umbris quoque secernuntur, id est in effectibus ab ipsis productis, cum à Patre luminum habeamus esse: à Filio intelligere: à Spiritu calorem, & amorem. Distinguntur etiam inter se tanquam lux, splendor, & calor, qui tamen substantia ijdem sunt: Non quidem splendor, & calor qualitatiuus (ut logici dicunt) sed essentialis lux, splendor, & calor: quæ per se subsistunt, absque eo, quod sint in corpore, & à corpore emanent: cuiusmodi sunt lux, splendor, & calor ille diuinus, de quibus loquimur: undè tota uita, & omnia emanant. Quam lucem Ioannes paucis uerbis explicauit: ut moris eorum est, qui luci ipsi propinquiores sunt. Sicut enim lux quanto propinquior est splendenti, & diffudenti, tanto intensior, & minus dilatatur: Et quanto magis remota, tanto magis dilatata, & minus intensa. Pari modo ipsam edocentes, eandemque diffundentes quanto magis ei appropinquauerint, tanto intensius intelligunt, & paucioribus uerbis explicant. Longinquiores autem à luce, & doctrina, cum non bene sciant exprimere, quod non bene percipiunt, uerba multiplicant, & audientes atque legentes implicant. Ioannes igitur illuminanti illi propinquissimus, & supra pectus eius recumbens lucem suscepit intensam, & minus dilatatam, undè & paucis ab ipsa se expedit. Nos autem multo magis distantes ab ea luce, & cum sedentibus in inferioribus subselliis agentes, necesse est, ut sicut per plures radios eam recepimus, pluribus etiam uerbis inferioribus nostris eandem explicemus: ea tamen prosequentes, quæ à Ioanne admissa ad lucis interna cubicula didicimus paucis sed suauissimis concentibus tradita, tam de ipsa luce, quàm de bis quæ ex ea emanarunt, & continuò emanant.

Mercurius

Dionysius

Logici

Ioannes

Idem

CANTICI TERTII

Quomodo à luce omnia creata proueniant.

Con. III.

Vx itaque illa primo genita unica est, unico quoque, & simpli-
 cissimo in seipsa uibrans radio unicam diuino oculo offert ideam
 Sed pro suscipiētium multiplicitate, multigena efficitur: Et quā-
 to magis descendit, tanto plures radios habere uidetur. Quæ
 omnia complectens Ioannes unico uerbo dicit: Omne quod factum est, in ipso ui-
 ta erat, uita uique creatrix inquit Augustinus. Et statim subiungit: q̄ hæc uita
 erat lux, à qua omnia facta sunt: quam alio uocabulo uerbum appellat. Sunt e-
 tiam qui existimant illud à Mose præscriptum, fiat lux, ad angelos referri,
 tanquam prima lumina à Deo emanantia: per quæ tanquam per uitra (ut Iam-
 blicus ex officina Pythagorica depromit) in cætera inferiora suprema illa lux
 lumen suum transmittat: Sint que ueluti diaphana, & prima media superiores
 anżeli suscipientes lucem ipsam, qua omnes inferiores suis gradibus illuminan-
 tur, ut Dionysio placet. Infimorum autem unumquodque per medium, aut media
 sibi conuenientia, quibus etiam respondent, ut supra tetigimus. Hominum autem
 unusquisque suscipit eam lucis sortem, cuius naturæ est medium cui obicitur:
 uel cum quo connectitur. Si enim per Seraphicas intelligentias anima ab illa lu-
 ca suprema emanat, seraphica efficitur: & ad seraphicas mansiones (naturæ
 auspiciis, sed in primis fauente Deo & attrabente) deuenire contendit. Si uerò
 per cherubicas mentes splendorem scientiæ suscipit anima familiaris illius lucis
 effecta ad cherubica subsellia deuenire satagit: cuius naturam per transuerbe-
 rantem lucem iam induit: & sic de aliis quibuscunque ordinibus dicatur. Sicut
 enim lux uitra diuersorum colorum pertransiens discoloros etiam radios dif-
 fundit, rubeos scilicet per rubeum, uirides per uiridem, albos per album, & sic
 de cæteris dicendum. Pari modo intellectus, seu anima eam naturam induit, per
 cuius diaphanum transit. Nec spiritualis lucis diaphanum aër est, sed spiritus,
 & intelligentia: quæ possit illam lucem suscipere, & transmittere. Et de his for-
 sitan loquitur magister summus, dum ait: angeli eorum semper uident faciem Pa-
 tris. Et qui sunt angeli eorum, nisi deputati ad eorum custodiam? Et quomodo
 aptè deputantur, nisi symbolum aliquod habeant cum his, quibus destinantur?
 Sed cum superius omnia inferiora æquauerimus cum cælis, & cælos cum ange-
 lis, angelos uerò cum luce illa suprema: facile intelligere possumus, quomodo ip-
 sa omnia ab eadem luce emanent.

Ioannes.
Augusti.

Moses.

Iamblic.

Dyoni.

CHRISTVS.

Qualiter lux illustret.

Con. IIII.

Diony.

L

Vx illa in diuina mente omnem intelligētiam superat: adeò ut ibi
 contineantur ea, quæ latent etiam summum seraphinum, ut in-
 quit Dionysius. In angelicis autem mentibus diffusa, & secun-
 dum intelligentiæ suscipiētis naturam suscepta in uarios diuiditur

gradus, omnes nihilominus supra terminos rationis. In res autem hominum demissa rationalis est: & hæc multiplex, aut pro dispositione corporis (ut uolunt peripatetici) aut pro libito eam largientis, qui diuidit singulis prout uult: ut forsitan, & melius dicere uolunt ueri theologi. Hinc Salomon ait: *A principio spiritus sum animam bonam: Descendit deinceps lux ista ad phantasiam, supra sensum tamen: Ad quem tandem deuenit, maxime ad sensum oculorum, quæ luminaria sunt huius parui mundi: Et hoc fit eadem per lucem istam uisibilem diffusa, quam Orpheus, Plotinus, & Proculus existimarunt esse uisum quendam numinum, per radios cælestium oculorum, spiritumque omnia uidentem: & qui ab omnibus uideatur. Deuenit ulterius ad perspicua corpora, ut flores, & pulchritudines colorum, & corporum conspiciantur: Color enim (ut opinabantur) lux est opaca. Quæ omnia Plotinus, non in corpore, sed in splendore quodam collocauit emanante à summo illo pulchro, à quo omnia pulchra: quod quidem penes Patrem luminum situm est. Penetrat ulterius hæc lux opaca quæq; usque ad centrum: sed penes superficiem non adhuc artata irradians uirtute sua, ut metalla generentur, efficit. In centro autem (ut Pythagoræ & Platonici placet) fortissimi sunt radij in angustum collecti: adeo ut terra ibi sicca, & humoris expers facile accendatur, & extenuetur: ita ut per meatus eructet æstus, & incendia aliquando: Sitque ibi lux accensa in caliginoso umignem absque splendore, sicut in cælo, ubi dilatatur, est lumen clarissimum expers incendij. Nec mirum, si lux ista nobilissima multigena sit: cum & anima ipsius lucis radius (sicut quidam Platonici docent) uel effectus lucis (ut Trismegistus ait) in corde uiuificet, in cerebro intelligat, in oculis uideat, in auribus audiat, in lingua loquatur, in pedibus ambulet, in stomacho uegetet, & usque ad infimas operationes descendat. Lux itaque optima nota in Patre luminum est uera lux: In Filio, ipsius bonitatis exuberantia, & splendor illustras: In Spiritu sancto, ardens fulgor: In angelis, splendens intelligentia, profusumque gaudium: In hominibus, perlucidus rationis discursus, & rerum diuinarum cognitio: In cælestibus splendor uisibilis, copia uitæ, & efficax propagatio: In igne, uitalis quidam uigor à cælestibus insitus: In perspicuis corporibus color, & pulchritudo retinens: In opacis autem, uirtus quædam benefica, & generans: In centro uero, calor quidam crucians, & exæstuans adeo ut omnia lucis beneficiū pro eorum capacitate persentiāt. Et quæuis homines (ut Mercurius docet) ex uita, & luce in animam, mentemque procedant, animam à uita, & mentem à luce suscipiētes, tamē in tenebris sua sponte obuoluti mentem perdunt: & animam aliquando: & detrusi in tartareis carceribus, & exæstuante centro incendium crucians experiuntur, lucem autem beneficam nequaquam: ideo dicuntur miseri ad tenebras exteriores facti & ipsi intus, atque foris in miserimas tenebras. Cætera uero animantia lucem hanc, quæ corporeis percipitur oculis, suscipiunt tantummodo: meliorem uero nequaquam. Homines etiā plerique in hac peregrinatione existētes, lunare lumē, id est rationis discursum admittunt coniuētes ad lumē*

Peripatetici
Theologi.
SalomonOrph.
Ploti.
Proculi.

Plotini.

Pyth.
Plat.

Mercuri.

Idem.

CANTICI TERTII

Ioannes. ueri solis, de quibus Ioannes: Venit lux in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras, quam lucem: quia eorū erāt mala opera, & obtenebrata. Nec expurgare studuerunt oculum: ut non modo Christus, sed Plotinus docet in sua

CHRISTVS.
Pythag.
Stoici.
Acade.
Heliates. de pulchro: Pythagoras quoque, Lysides Pythagoreus, Democritus, Hierocles stoicus, & communiter academici asserunt lipposum oculum non posse lucem illam aspicere. Nec etiam (ut Hospes Heliates in sophista ait) uulgares oculi, radios diuinitatis sufferre queunt. Extant & inter homines, quamuis pauci, qui uocem præconiam principis lucis audire satagant, qua dicitur: Dum lucem habetis, credite in lucem: Ambulate dum lucem habetis: Ego sum lux mundi: me ipsum uidelicet manifestans uolentibus me suscipere. Se ipsum enim lumen diuinum exhibet contumendum, sine quo diuina uidere non possumus: quia (ut inquit Dionysius) tantum fas est ad cælestia conscendere, quantum seipsum diuinorum eloquiorum radius insinuare dignabitur. Ipse autem non solum sese insinuat, sed etiam inuitat, nobis commiscrescens, qui paruam lucis portionem à principio accepimus: & hanc obtectā crassissima caligine corporis huius: ut nec supernam lucem, nec ipsam modicam portionem præstitam apprehendere aliquatenus possimus, nisi ab eadem nos ter collustretur oculus, & assiduis studiis expurgemur. Quod facientes, iugiter fauente eadem luce, filij lucis efficiuntur simul cum angelis lucis: qui (ut bene sentit Augustinus) ad ipsam ueram lucem, tanquam ad uitæ fontem accedentes, eandem continuè consulunt. In hominibus itaque & angelis illam lucem sequentibus, lucis character imprimitur, de quo inquit propheta: Signatum, aut eleuatum est super nos lumen uultus tui Domine: Qui filij lucis, filij quoque Dei efficiuntur, dicente Ioanne: Quotquot autem receperunt (id est eandem lucem de qua supra dixerat) dedit eis potestatem filios Dei fieri. Sed eis: qui noluerunt illam lucem admittere, inquit Iob: Ipsi fuerunt rebelles luminis, & tenebræ effecti: quorum caput in rebellionem illa, princeps tenebrarum dictus, & factus est: ad cuius stipendium accedunt omnes obtenebrati, qui lucem illam omnem hominem illuminantem suscipere negligunt: quia qui malè agit, odit lucem nostri Ioannis testimonio. Nec tamen penitus sunt ab illa luce semoti: quia adhuc beneficium lucis suscipiunt, quo uiuunt. Duo enim præcipua emolumenta habemus à luce. Alterum est uita, qua uiuimus. Alterum lux, uel lumen, quo possit ipsa uideri, Qui igitur in tenebris sunt, uiuunt, & non cognoscunt: in tenebris enim remanet lux, ut diuini Platonici, nescio quid diuinum asseuerantes dicunt. Sicut frigus se habet ad calorem, & albedo ad nigredinem, sic tenebræ ad lumen: Sed in nigredine est exiguum album, in frigore paruus calor, sic etiam in tenebris est modicum lumen, quo uiuant, & non quo intelligant: Sed tenebris omisissis, reuertamur ad lucem.

Quomodo ipsa lux accendat, & excitet.

Con. V.

QUAE autem lux non tantum illustrat, sed accendit: & per splendorem segregans, rarefaciens, atque excalesfaciens (ut Auicena ait) separat purum ab impuro, bonum à malo, pulchrum à deformi: hoc destruens, & consumens: illud autem perficiens. Sed differentia est inter lucem & calorem: Nam lux in collustrante remanet, illuminans tamen, & penetrans collustratū. Calor uerò in calefactum transiens permiscetur. Hinc Spiritus sanctus, cuius est calefacere, magis dicitur habitare in nobis, & permisceri nobiscum quàm Filius, qui est proprie lux. Hic enim Apostolos docuit, & illustrauit, & in caelos ascendit: Ille autem missus, & destinatus ab hac luce descendit subintrans, inflammans, & permanens, ut unus idem spiritus cum his, quos inflamat, efficiatur: aut ipsi idem cum eo. Et si ad caelos ascendit, non tamen nos deserit: sed nobiscum est usque ad consummationem saeculi uiuificans, & illustrans. Nec inde dicitur diffusus in nobis, sicut Spiritus sanctus, de quo inquit Apostolus: Charitas Dei diffusa est in cordibus uestris per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Paulus Quod & in sole satis perspicaci Dei simulo comprobare possumus: cuius lux nos illustrat, sed in nobis non diffunditur, sicut calor. Nam recedente sole, aut amoto homine ab eo, uel clausa fenestra, lux ultra splendorem non praestat: sed calor diffusus remanet per spatium: Sic & charitas remanet in cordibus nostris, licet actu lux illa non illuminet. Excitat ergo lux illa, quae in solitaria natura est à nobis penitus segregata, per filium uerò tanquam per radios, & spiritum sanctum tanquam per calorem immissa: quae patres illos antiquos excitauit per splendorem illum aenigmaticum: qui tamen Filius, & sapientia Dei erat sub aenigmatibus, & figuris obuolutus: Postea in carne apparens excitauit nos clara luce, iuxta illud Apostoli: Multifariam, Idem; multisque modis olim Deus loquens patribus in prophetis, nouissime autem loquutus est nobis in Filio: quem constituit haeredem uniuersorum, quo ad humanitatem: per quem fecit & saecula, quantum ad diuinitatem. Sequitur Idem; Paulus: Qui cum sit splendor Patris. Ecce igitur, quod haec lux splendor, est Filius Dei: qui uariis aenigmatibus docuit, & excitauit antiquos patres: & tandem clariori luce in carne se demonstrauit. In patria autem omnibus erit lux patentissima, & continua sine aliqua intercapedine, aut obumbratione, uel occultatione sub tenebrosis palliis: Et ideo inquit Ioan. Et nox non erat illic, quia lucerna eius erat Agnus. Vnde aliquando excitationem, quae fit in hac peregrinatione, efflagitabat propheta dicens: Excita gloria mea, excita psalterium, & cithara: pro quo nos habemus: Exurge gloria mea, exurge psalterium, & cithara, Dauid **Ps** Hur. enim excitare significat, non exurgere. Precatur itaque lucem illam genitam, quae fuit psalterium antiqui testamenti, & cithara euangelica, & omnium gloria, ut ipsum excitet: cum non aliunde excitemur: nec aliunde lucem habeamus excitantem.

CANTICI TERTII

Quomodo ista lux amplifcet, & dilater.

Con. VI.

Ira quippe ista lux est, quæ primo obtenebratam sese offerebat, sed statim cum meos cæperit illustrare oculos, ad tam ampla cubicula me concludit, & ad eò oculum mentis meæ transuerberando allectat, ut nequeam ab ea discedere: etiam quod non possim uel minimam eius portionem plenè concipere. In eam namque

magnum magnitudinem cor meum dilatat, ut recedere non ualeam: sed cogat laxis habentis currere in uiam radiorum eius, cum dilatauerit cor, & mentem meam.

Nec mirum quidem, si amplifcet lux illa, & dilatet, cum color albus, qui est quædam opaca lux (ut supra tetigimus) disgreget, & dilatet: & quanto purior est lux hæc corporea, tanto magis radios uisuales protendit in amplum, longum atque latum. Illa autem lux semper purissima est: ad eò ut quanto magis oculus noster interior eam suscipiat, tanto magis purificetur. Inde sapientes qui fide, & doctrina expurgarunt oculum interiorem, magis uident quam plebei: Et simplices expurgati, magis quam inuoluti doctrinis, & astutiis hominum, dicente ipsa

CHRISTVS.

uera luce: Confiteor tibi Domine Pater cæli, & terræ, quia abscondisti hæc a sapientibus, & prudentibus: & reuelasti ea paruulis: Et magis adhuc uiderunt prophætæ habentes oculum mentis puriorem, quam sapientes huius mundi. In puro enim splendore lucis conspiciunt uerè purificati, dicente eadem summa luce:

Idem

Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum uidebunt. Cuius lucis uisionem sequitur gaudium, ut eadem lux inquit: Hæc loquutus sum uobis, uos, scilicet illustrando, ut gaudium meum in uobis sit: & gaudium uestrum impleatur. Nec gaudium hoc sentire potest, qui illa luce priuatus sit, ut dicebat bonus ille senex Thobias. Quale mihi gaudium esse potest, cum lumen cæli non uideam? Hac itaque luce dilatatatum fuit cor, & intellectus Salomonis, ut res naturales aspiceret: & disputaret à cedro Libani usque ad hyssopum, qui exit de pariete. Hac dilatatus Moses dedit legem diuinissimæ sapientiæ. Hac dilatatus Paulus uidit arcana Dei, quæ non licet homini loqui. Hac prophætæ omnes uiderunt nedum occulta, sed ea quæ longè retroactis temporibus facta sunt, & quæ post multo tempore facienda erant. Hac benedictus, Franciscus, & multi: quorum oculi collustrati erant, uidebant absentia, & remota ab intuitu corporeo. In hac tandem perfecta amplitudine dilatati beari speramus: ubi omnia quæ uoluerimus, claro & aperto intuitu conspiciemus.

Thobias

tire potest, qui illa luce priuatus sit, ut dicebat bonus ille senex Thobias. Quale mihi gaudium esse potest, cum lumen cæli non uideam? Hac itaque luce dilatatatum fuit cor, & intellectus Salomonis, ut res naturales aspiceret: & disputaret à cedro Libani usque ad hyssopum, qui exit de pariete. Hac dilatatus Moses dedit legem diuinissimæ sapientiæ. Hac dilatatus Paulus uidit arcana Dei, quæ non licet homini loqui. Hac prophætæ omnes uiderunt nedum occulta, sed ea quæ longè retroactis temporibus facta sunt, & quæ post multo tempore facienda erant. Hac benedictus, Franciscus, & multi: quorum oculi collustrati erant, uidebant absentia, & remota ab intuitu corporeo. In hac tandem perfecta amplitudine dilatati beari speramus: ubi omnia quæ uoluerimus, claro & aperto intuitu conspiciemus.

Moses.

Paulus.

Benedi. Franci.

Quomodo hæc lux letificet, & beatificet.

Con. VII.

Ostremò hæc lux sanctissima ea quæ iam uiuificauerat, collustrauerat, excitauerat, & dilatauerat, letificat, & beat. Rident enim quæ lucent, & quæ illustantur, sicut morient quæ in tenebris iacent. Et cum nulla sit nox in regno illo beatissimo, ideo ibi nullus moror, aut horror: undè id diuinus noster Ioannes attestat ait. Et nox non erat illic, quia lucerna eius erat Agnus. Et quanto magis cælestis, & diuina illa lux ex-

Ioannes.

excellentior est quàm nostra, tanto magis gaudium menti illam conspicienti affert. Gaudet quippe oculi nostri luce ista solari: Gaudet anima nostra, & spiritus ipse, tanquam in familiarissimo sibi lumine, à quo spiritus & uita luci simillima emanat. Pater enim omnium (inquit Mercurius) intellectus, uita, & fulgor existens, hominem sibi similem procreauit, lucis uidelicet & uitæ participem. Mercurius Ideo redeunte homine ad sibi cognatam lucem, gaudet multo magis quàm ille, qui diu peregrinatus ad propriam & optatam patriam reuertitur: Et adeò spiritus, & mens nostra luci amicitur, & luce perfusa ipsa delectatur: ut quando gaudet, eam uideatur emittere: ut sicut spiritus intus lætatur, ita foris rideat uultu, & quadam exbilaratione resplendeat. Splendent & oculi, qui maximè luci amittantur, in eò que risu motam instar cæli efficiunt circulem, & dilatantur. In lugentibus autem e contra constringuntur, & obtenebrantur: & quasi centro te nebrarum inhaerentes firmantur: gaudemus enim hac luce, quasi cæli risu perfuso. Si uerò in angelis ea lux uideretur (ut aliquibus contigit) multo magis lætaremur. In illa autè suprema luce adeò gaudent beati, ut exuperans gaudium in corpus ipsum, illud in cælestem naturam conuertat: & gloriosum, lucidum, clarumque efficiat. Nam oculi beatorum omnium, tam corporis, quàm mentis, iam in lucis naturam conuersi, peruij, atque lucentes solo intuitu intelligentiæ radios in socios imprimunt iactu illo in utrisque coruscantes: & hoc fulgente illa suprema luce tam abundè, quàm feliciter in cunctis, sicuti Sol iste in stellis: & multo magis: nam beatorum stelle in illius solis naturam transibunt dicente Saluatore. Fulgebunt iusti CHRISTVS sicut Sol in conspectu Patris eorum. Undè melior ibi, & cõcinnior nascitur harmonia, & gaudium, quàm oriatur in cælis ex consonanti eorum distantia, & ordinatissimis motibus, corridètibus ex debita radiorum concursione stellis: Suauior enim melodiam concurrentes radij illi beatorum in suprema luce unitorum efficiunt. Rident insuper ciues illi, & gaudent luce ipsa, omnia quæuis diuersissima collustrante: quia iam filij lucis effecti, mente, & corpore in lucem eandem conuersi sunt. Pulchrescunt quoque omnia luce illa: quæ adeò pulchra est, ut omni deformitate fugata delectationem mirificam ipsam aspicientibus & suscipientibus afferat. Beati igitur, nunc in luce illa uespertina in plura dispersa, nunc in matutina collecta in uerbo, omnes formas suauissima concordia ibi collectas aspiciunt: Nunc ad illud unum in meridionali luce refulgens sese conuertentes, illinc quoque hauriunt, undè lætentur, percipientes maximè in ipsa luce, undè omnia pulchrescant, & harmonica sint: & undè sit colorum, saporum, odorum, animorum, & omnium rerum cõuenientia & harmonia. Conuersi itaque oculi in meridianam illam lucem adeò absorbentur, ut qui prius cælestes erant, tunc diuini efficiantur, diuinæ uoluptatis nectare epoto. Ideo nihil superest quod appetere possint: quia ad illa penetralia admissi penitus inebriantur ab ubertate illius luci, quæ quicquid in regno illo est, cõfestim replet: Et hoc est quod Petrus inquit. Petrus Vocauit nos in admirabile lumè suum: quod prius diffusum est in filium, qui est splē-

CANTICI TERTII

dor Patris: postea in Christum hominem totius ciuitatis principem: deinde in Deiforme reginam, quo super ceteros splendidius rutilat. Trāsit deinde ad angelicos choros debito ordine collocatos, usque ad infimam illius supernae ciuitatis mansionem: ut in ea omnes uidentes Patrem luminum, ipsum semper laudēt & glorificent.

MODVLVS TERTIVS, PARTITIO.

Quod partita sit domus, & familia illa caelestis. *Concentus primus.*

Vrbem, & ciuitatem caelestem esse in plures partes diuisam plenissime edocemur à Ioanne, & Ezechiele: qui nunc fundamenta, nunc portas, nunc plateas, nunc suburbia, nunc templum, nunc gazophylatia describunt: in qua fabrica illa partita est. Sic & hospites in plures gradus diuisos aperte testatur Paulus dicens: In ecclesia, quae est haec ciuitas sancta, qua describimus, primo quidem dedit fieri Apostolos, deinde prophetas, alios autem Euangelistas, alios pastores, & doctores ad cōsummationem sanctorum in opus ministerij, in aedificatione corporis Christi. Quibus gradibus correspondent, & praemiorum distinctae portiones, mansiones, atque sedilia, dicente Christo: In domo Patris mei mansiones multae sunt. Quae cum nos lateant & quibus paratae sint à Patre aeterno Christus subticuerit, imò & fasus sit non esse suum illa distribuere, sed dari eis quibus paratum est ab ipso Patre, reueremur & nos silentio, nisi quatenus dignatus est ipse Filius reuelare prophetis, & familiaribus suis: Quos de huiusmodi tractantes sequemur: in primis considerantes, quod si in hac mundana domo multigena est partitio in diuersa hospitem sedilia peregrinantiumq; contubernia non secus existimandum de beato ac Caelesti regno, à quo, nulli dubium, haec inferiora emanant. Ibi ergo sunt mansiones aeternae pro omnibus non sibi per tempora succedentibus, sed iam ciues caelestes & domesticos Dei ascitis una cōmorantibus. Quorum aliqui assessores, & iudices. Aliquorum uerò animae sponsae, & reginae: sed quorundam concubinae: & adolescentulae sublimiori mysterio, quam sensibilia uerba resonēt. Ceteri autem sunt distributi in tot gradus, ut nullo pacto audeā rei serie prosequi: Pauca tamen ab his hincinde excerpta, qui sunt diuinis oraculis edocti, subnectemus.

De particularibus mansionibus, & sedilibus beatorum. *Con. II.*

Rima igitur sedes summi Imperatoris est, quae aliquando totius caeli nomine describitur iuxta illud Isaiae: Caelum mihi sedes est. Aliquando est particularis thronus, in quo etiam Christus sedet, ut Paulus, Stephanus, & Ioannes plerisque in locis testatur. Hic enim in principio sacratissimae uisionis ipsum inducit alloquentem in haec uerba: Qui uicerit, faciam eum sedere in throno meo, sicut ego uici, & sedeo in

throno Patris mei. De quo Isaias quoque ait: Vidi Dominum sedentem super solium excelsum, & eleuatum: & plena erat omnis terra gloria eius. Cui throno astant septem spiritus, ut inquit Ioannes: Et septem spiritibus, qui in conspectu throni eius sunt. Sed primo dicamus de regina: & imperatricè omnium: quæ amicta sole, & stellis duodenis coronata, lunam instar soli pedibus calcas, & ipsa à dextris eius assidet: ut propheta spiritu sancto ad illa penetralia olim admissus, regemque in throno sedentem alloquendo hisce uerbis exclamat: Asti-
 tit regina à dextris tuis in uestitu deaurato, circumdata uarictate. Quæ habet lunam, id est synagogam, aut omnium electorum cœtum sub pedibus suis: quia super omnes creaturas exaltata est. Et est amicta sole, id est Christo, super omnes qui ipsum secundum Apostolicum documentum induunt. Postea sunt Apostolorum sedilia duodecim, qui digniorem locum præ cæteris sortientur, & sedem in thronis iudicij, dicente principe: Sedebitis super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus Israël. Et cū istis respondeant duodecim patres figuratiuæ familiæ, 2.4. efficiuntur: quia (ut inquit Ioannes) Et in circuitu sedis Agni, uidelicet, erant sedilia, 2.4. Et supra thronos, uiginti quatuor seniores sedentes circumamicti uestimentis albis, & in capitibus eorum uidi coronas aureas. Qui omnes mutuis uocibus laudabant uiuentem in sæcula sæculorum, atque dicebant: Dignus es Domine Deus noster accipere gloriam, & honorem, & uirtutem: quia tu creasti omnia. Subsequuntur subsellia prophetarum: qui (ut docet Apostolus) locum tenent sublimiorem, post tamen Apostolos, & fundatores primos, & patres præcipuos utriusque familiæ uiginti quatuor toties celebratores. Cum primis uerò quatuor maiores Isaias, Ieremias, Ezechiel, & Daniel, & duodecim minores, & multi, de quibus fit mētio in quatuor uoluminibus regū. Qui ideo dicuntur ab Hebræis libri prophetarum priorum, quia omnes conspersi sunt factis aliquorum prophetarum, incipiendo à Samuele, post quem Natam, Haia, Elias, Eliseus, Et alij quamplurimi florere: Inter quos multi absque dubio, quorum nomina & facta scripta non habentur: & quamplurimi, qui dicebantur filij prophetarum. Succedunt deinde Euāgelistæ, quos à secretis delegit eo ordine, quo Paulus nos instruit. Qui figurabantur (ut Gregorio, & plerisque aliis placet) per quatuor animalia plena oculis, senis etiam alis seraphicis communita. Pleni nanque fuerunt oculis diuina luce collustratis, ut describerent euangelia miro modo cum lege consonantia: ad eò ut nullus apex, aut iota sit in lege, quod non mirando artificio contineatur in euangelio. Sed de his non est dicendum per singula. Habent quoque senas alas seraphicas: quia semper ignito amore ferebantur in enarranda. Et alas extendebant in sex partes fabricæ illius, ante scilicet & retro, dextrorsum, & sinistrorsum, sursum, & deorsum. De quo inquit Apostolus: Ut possis comprehendere cum omnibus sanctis (potissimè cum Euangelistis, qui plenè scripserunt ea, quæ ad sanctitatem, & uitam perfectam pertinent) quæ sit longitudo, latitudo, sublimitas atque profundum. Longitudo enim est antè & retro:

Isaias.

Ioannes.

Dauid

CHRISTVS.
Ioannes.

Paulus.

Grego.

Paulus.

CANTICI TERTII

latitudo in dextrum & sinistrum extenditur: quæ sunt quatuor extensiones: Postea sublimitas, & profundum, quæ senarium complent. Et hæc extensio est secundum sensum moralem. In sensu uero naturali, seraphini extendunt alas ad omnes prædictas partes: quia calefactoria eorum uirtus ubique exquiritur in longum, latum, & profundum, sicut & solaris. Nec aliorum sedes commemorantur à Ioanne, quamuis multæ sint in domo æterni Patris, & à Dionysio edoccamur de multis angelorum ordinibus, de quibus supra explicauimus.

De mercaua, siue tribunali Dei, secundum Hebræos. Con. III.

Abrabâ. Xtat quoque in theologia Hebræorum tribunal Dei, quod mercaua dicunt: ut ab Ezechiele, & à diuersis locis scripturæ habemus, sed explicatum à doctõribus, maxime in libro de formatione, qui Abrabæ inscribitur: Ad quod pertinere dicunt Ophaninos, seraphinos, angelos ministerij, & animalia sanctitatis. Quæ eo quod in usu non sint apud Latinos nostros, nulli dubium, uidebuntur extranea ne dicam inepta, quia nihil triuiale penitus sapiunt. Nec tamen hinc desistendum puto, quin aliqua scitu digna perstringam, præter ea quæ supra tetigimus. Ophaninos igitur dicunt angelos esse, quibus curæ est materiã rerũ disponere, ut forma introduci possit. Nec enim materia seipsam disponit, cum nullã uirtutem actiuam habeat: ideo oportet, quod ab extranea ui disponatur. Seraphinos autẽ dicunt calefactorias uirtutes, à quibus uita, & forma subministratur. Angeli uero ministerij multigeni sunt, sicut & eis credita ministeria. Sed animalia sanctitatis quatuor ab Ezechiele, & Ioãne concorditer memorantur, leo scilicet, uitulus, uel bos, aquila, & bouio. Quæ autem hæc animalia sint (quamuis diuersi diuersa senserint in sensu allegorico & morali, ut Hieronymus in Ezechielem longa serie recitat) nos anagogicum sensum interpretantes antiquos patres prosequemur dicentes, quod hæc quatuor sunt, tanquam reges quadrigenerum animalium. Inter armenta enim & animalia domestica bos est rex: inter feras leo: In uolucris aquila: Et inter omnia rationalia homo: qui etiam super angelos obtinet principatum, quo etiam ad utrumque sexum. In sexu enim masculeo Christus eos excedit, dicente Paulo: Tanto melior angelis effectus, quanto differentius præ illis nomen hereditauit. In sexu uero femineo illa, quæ dicitur exaltata super omnes choros angelorum: Quibus peculiarius (ut nonnullis sapientibus placet) dictum est, antequam formaretur homo de terra, & de costa eius extraheretur Eua: Dominamini piscibus maris, & cæteris creaturis. Sed ad quid in illo tribunali leo, bos, & aquila? Dico, quod si omnia ab eo emanant, nonne & omnia suam debent habere in illo imaginem, & ideam & scribi in libro computi summi Dei? Nam si, ut in libris supputationum regalium, & bene regentium omnia annotata sunt, & homines, & urbes, & redditus, & quicquid ad regnum pertinet: sic & in libro Dei (ut inquit propheta) omnes scribentur. Et ne contendatur, quod bo-

Hieron.

Paulus.

Dauid

mines tantummodo ibi scribantur, præmisit dicens: Non est occultatum os meum à te, quod fecisti in occulto: Imperfectum meum uiderunt oculi tui. ubi Hieronymus: Etiam elementa, ex quibus componitur homo, cognoscit Deus antequam formetur, & omnes partes elementares: sed & stellas numerat, omnibus eis nomina uocans: Numerat quoque harenam maris, & pluuiæ guttas, omnium horum in se habens idolum. Multo magis animalia prophetis aliquando demonstrata cognoscit, & effigiem illorum in aula sua refertissima continet. Et ideo Ioannes Daniel & Ezechiel, qui aliquando ex eadem aula ad nos redeuntes se ibidem conspexisse equos, serpentes, dracones, pardos, leones, uitulos, & bestias uarias retulerunt. Animalia tamen illa regia peculiarius non ab re (ut mihi uideor) habentur tanquam imagines, & ideæ singulares eorum, quæ hic sunt, sicut & singularium regnorum & principatum apud Imperatorem habentur insignia. Et cum sint hæc animalia in regno illo, sicut etiam ipsorum sedilia, & eorum omnium quorum in hoc mundo typum gerunt. Sed cum à prophetis alia non habeamus expressa de partitione illius ciuitatis, & de sedilibus habitantium: nec nos ultra progredientes in huiusmodi deueniemus ad hospites, per quos melius adhuc illa partitio dignoscetur.

MODVLVS OCTAVVS, HOSPITES.

Quot sint hospites illius ciuitatis. Conuentus primus.

Ultra trinum, & unicum principem summum, atque reginam, quot sunt hospites in illo hospicio, qui semper ibidem in laudem principis concinant, diffinire est impossibile, dicente Ioanne: Vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat. Et de semine Abrahamæ pro maiori parte saluando dixit Deus ad ipsum Abraham: Numerata stellas, si potes: Sic erit semen tuum, quod uidelicet egredietur de Izabac, qui quidem non secundum carnem (inquit Paulus) de ancilla natus est, sed de libera, secundum spiritum per repromissionem, quæ sunt per allegoriam dicta. Hic tamen numerus (ut ait Dionysius) facultatem humanæ supputationis transcendens cognitus est illi soli, qui capillos capitis omnes dinumerat. Opinantur nihilominus nonnulli se adinuenisse numerum angelorum, & consequenter eorum qui saluantur: quos totidem esse existimant, quot angeli. Dicunt enim in quolibet choro, qui nouem sunt, tot esse legiones, quot unitates legio ipsa complectitur quadrando numerum legionis. Legio autem continet (ut aiunt) sex millia sexcentos & sexaginta sex, qui numerus, si quadretur & duratur in seipsum, reddit 4443556, & sunt quadraginta quatuor milia milium: & quadringenta & triginta quinque milia, quingenti & quinquaginta sex: Sed collecti ex omnibus nouem choris esset, 399920004 qui sunt trecenta & nonaginta nouem milia milium, nongenta uiginti milia, & quatuor: sed hæc relinquemus tanquam fundata in mera imaginatione. Alij autem existimant numerum supputasse ex uerbis Danielis, qui ait: Milia milium

Hieron.

Ioan.
Daniel
Ezechi.

Ioannem

DEVS:

Paulus:

Diony:

CANTICI TERTII

ministrabant ei: & decies centena milia assistebant ei. Et sic erunt in cōputo iā factō duo milia miliū: quis quidā de nostris nouissimis theologis ausit asserere, quōd decies centena milia plura sunt quā milia milium: Quod ex omnimoda imperitia numerorum, & supputationum procedit. A nemine tandem istorum possumus habere uerum computum angelorum aut beatorum: Nam primi præsupponunt, quod probare debebāt: Et hi, qui innituntur Danieli, haberent quidē computum iam factum, si declarasset propheta, quōd non sunt plures angeli, q̄ illa duo milia miliū. Hinc prudenter, & doctē inquit Hieronymus: Non ex hoc Danielis dicto numerus ministrorum Dei diffinitus est, sed maiorem multitudinē humanus sermo explicare nequiuit. Ista enim sunt milia, & istæ myriades, de quibus, ut in psalmo dicitur: Curvus Dei decem milibus multiplex milia lætārium, Dominus in eis. Nobis igitur utrorumque numerus, angelorum & sanctorum relinquitur incognitus: notus autem illi cui pluuiæ gutta, & harenæ puluisculi agniti sunt, Trigeneos autem esse hospites, diuinos scilicet, angelicos & humanos non ambigimus. Verum primum loquemur de inferioribus, postea dicemus quid supremi illi in inferioribus concinna suauitate operentur.

De hospitibus angelicis.

Con. II.

B

partitæ dicuntur angelicæ mentes, in assistētes, scilicet & ministrætes. Verum astant primo septem spiritus, quibus credita est dispensatio totius regni cœlestis, & inferni: quod (ut aiunt) sub orbe lunari est. Hi enim (ut dicunt secretiores theologi) omnia regunt uicif

Theolo.

Ioann.

Idem.

Mercur.

situdine quadam horarum, dierum, & annorum: sicuti de planetis, quibus præsumunt, dicitur ab astrologis. Et de his loquitur Ioannes noster, dum ait: Et septem lampades ardentes ante thronū Dei, qui sunt septem Dei spiritus, per quos, tanquam per præcipuos ministros, omnia distribuit: & superiora, quæ numero ternario gaudent: & inferiora, quæ numero quaternario: & quadrarius elementis componuntur: ex quibus ternario, & quaternario septenarius ille completur. Et quōd præsent septem spheris, & consequenter his, quæ ab ipsis disponuntur, satis clarè innuit Ioannes, dum sequitur: Vidi in medio throni, & in medio seniorum, & quatuor animalium Agnum stantem habentem cornua septem, & oculos septem, qui sunt septem spiritus Dei missi in omnē terram: id est uirtute quocunque extensi, ut oculis uideant omnia, & cornibus feriant cuncta ferianda: stant enim in conspectu Dei, ut audiant, & capeſcāt omnia, quæ iubet princeps. Mittuntur autem, & uadunt, aut uirtute extenduntur, ut ea, quæ sibi credita sunt, mandata exequantur per se, aut per inferiores ministros cœlestis militiae eorum regimini designatos. Qui (ut docet Mercurius) statim post mentem, & spiritus numen fabricati sunt. Mens (inquit) Deus utriusque sexus fecunditate plenissimus, uita, & lux cum uerbo suo mentem alteram opificem fabricauit: qui quidem Deus, ignis, atque spiritus numen est. Septem deinceps fabricauit gubernatores, qui circulis mundum sensibilem complectuntur: quorum dispositio fatum

uocatur. Quod autem dicit alteram mentem opificem, quæ est spiritus sanctus, fabricatam: non ex cemento, & lapidibus intelligitur cõposita: sed à Patre, & orbique producta. Est quoque ipse spiritus opifex, & artifex: ut in libro sapientie legimus: Quia unum est enim artificem, omnem habens virtutem. Post quem spiritum, inter spiritalia dicit fabricatos, septem illos gubernatores spherarum, & rerum dispositores tanquam fideissimos ministros. Et cum hæc inscribat. Dei familia simulacrum habeat supernæ militiæ, & diuini tribunalis: hinc in figuratiua descriptione utriusque ecclesiæ (triumphantis scilicet, & militantis) quæ habetur in libro Hester sacramentorum pleno, septem principes describuntur ministrantes regi Assuero: Qui repudiata Valli pristina coniuge in uxorem accepit Hester: quam sibi perpetuo fœdere cõiunxit: sicuti Christus repudiata Synagoga ecclesiam sibi æterno fœdere desponsauit. In qua à principio septem elegit ecclesias à septem angelis gubernatas: quibus iussu principis scribebat Ioannes. Spiritu quoque sancto dictante, electi fuerunt (ut in actibus Apostolicis legimus) septem diacones, qui præsidere ministratiõni rerum necessariarum. Quæ omnia (docente spiritu sancto ordinata) conueniunt cum his, quæ sunt in superna curia: in qua septem illi præcipui principes astant coram Deo cum multis milibus aliorum: ut docemur ex Daniele oraculo. Nec tamen adeo astant, quin interdum aliquo mittantur: ut de Gabriele legimus missõ ad Zachariam, Danielem, & Ioseph custodiendos, ut asserunt Hebræi: sed potissimè ad Mariam cum felicissima legatione ac mirando nuntio aduentantis uerbi. Missus quoque fuit Rapbaël ad Thobiam: & Michael in subsidium Gabrielis, sicut in Daniele legimus. Sic & alij plerique de astantibus missi sunt tanquam legati de latere principis: sicuti à pontifice Deum in terris referente destinantur Cardinales, qui de more ipsi Romano præsuli assistunt. Astantes autem ipsi, necnon & ministrantes in plura officia distributi sunt. Diuiduntur enim in illos nouem ordines nec uulgo ignotos. In quibus primo sunt seraphini, qui bauriunt ab illo igne diuino, unde ardeant, & nos inflamment. Sunt Cherubini, suscipientes formas, & ideas, unde ipsorum intellectus multipliciter ornatus nostrum quoque depingat. Astant & throni aptè pro negotio compacti, ut firma sint Dei sedilia, nosque disponant, ut templum Dei effecti, suscipiamus ipsam Deum, tanquam in hospitia sibi gratissima commigrantem. Ceteri uerò (ut nonnulli docent) mittuntur. Dominationes enim ueluti architecti, præcipiunt, quæ reliqui exequantur. Virtutes opere complent cælos mouentes, & omnigenum præstantes influxum: quem nihilominus à primo fonte suscipiunt. Potestates arcunt ea, quæ ordinem diuinæ distributionis perturbare aliquo modo uidentur. Principatus publica curant gentes, principes, magistratus, prouincias, & regna. Archangeli uerò dominis, regibus, pontificibus, & quibuscunque regentibus præsident, atque sacris intersunt. Angeli autem singulis hominibus singuli saltem custodes assistunt. Sunt quoque principes septuaginta duo, de quibus aliàs diximus. Sunt etiam quibus datum est no-

Sapient.

Hester.

Ioannes;
Actus.

Daniel

CANTICI TERTII

cere terræ & mari: & quibus datum est probare, quanta sit hominum fides in Dominum Deum suum. Nec desunt, quibus incumbat ut nos sedulo curent, defendant, custodiant, ac etiam bella suscipiant, ne unquam offendamus ad lapidem pedem nostrum, nisi quantum diuina iustitia decreuerit, sic forte flagitius nostris exigentibus: uel ut probemur quanto animi robore tentantem Dominum sustineamus. Sunt etiam, qui minutissimis herbis, lapillis, & omnibus inferioribus uirtutem subministrant: & tandem, qui omnigentum ministerium in maximam Dei domum conducant: Quorum officia multifaria omnem captam transcendit humani, & multo magis eorum numerus. Ideo nullus illi assignare presumat, nisi qui ea, quæ decernit, penitus ignorat: Quibus & respondet innumeri spiritus immundi tot existentes in cratere inferiori, & immundo, quot mudi spiritus sunt in superiori, ut asserunt aliqui se ab oraculis accepisse. Hos itaque immundos cognoscere desiderans maximus ille Hebræorum theologus Simeon Beniochab asserit, non inepto forsitan ioco, sibi demonstratum in fumibulo quodam insidere ducenta milia immundorum spirituum: Et in Euangelio habemus, quod in uno tantum homine inhabitabat legio: qui expulsi à Salvatore, ac eodem non inuito in porcos se contulere eorum immunditiæ satis similes. Si igitur in fumibulo uno, & in uno homine tot milia concluduntur, quàm innumerabilis sit multitudo reliquorum hinc aliquo modo coniciant sapientes.

Sin Be.
Euangel

De hospitiibus humanis.

Con. III.

Vt etiam in illa superexcelsa ciuitate humani hospites tam mirabili consonantia distributi, & collecti, ut quæuis ordinata regna inferiora ne umbratilem quidem ipsius referant imaginem. Ibi enim est princeps totius creaturæ rationalis, qui rex regum, Dominus dominantium, & princeps regum terræ merito dicitur. Ibi ea, quæ filia & uxor æterni regis est, eadem & mater summi principis. Sunt & patres patrum, qui patriarchæ dicuntur: qui patres eorum fuerunt, qui sunt principes in noua Dei familia, iuxta illud propheta: Pro patribus tuis nati sunt tibi filij, constitues eos principes super omnem terram: inter quos parentes & filios est mutua, & suauissima quædam consonantia. Sunt & fundamenta utriusque familia: prophetae qui priscam: & Apostoli, qui recentiore fundarunt, iuxta illud Apostoli. Super ædificati supra fundamenta Apostolorum, & prophetarum. Et hi sunt suauissimo uinculo colligati, atque mirabili concentu sibi inuicem correspondentes: quia Apostoli non alia prædicarunt, quàm quæ prophetae diuino oraculo edocti prædixerant: Quorum dicta obscura, & obuoluta illi explicauerunt, & in lucem deduxerunt. Intersunt quoque Euangelistæ tanquam à secretis æterni regis in archiuis reponentes principis & ipsius militum gesta: Et hi ex diuersis ordinibus sunt delecti: Matthæus enim Apostolus fuit, & Lucas ex discipulis. Sunt quoque sacerdotes, & reges utriusque testamenti, omnes utique uncti &

Dauid.
Paulus.

christi Domini: quia diuiores esse debent quam ceteri. Intersunt & milites strenuissimi in maxima etiã copia, qui fideles in prestito iuramento sanguinem, & vitam pro principe exposuerunt. Adsunt & coniuges, qui suo matrimoniali sacramento repræsentarum nuptias illas ecclestes, & ineffabiles Christi & ecclesia. Inter quos admittuntur & uiduæ, iam sui matrimonij sacramento funt. Et omnesque concinunt harmonicos hymnos principi summo, clamantes (inquit ^{Ioannes.} Ioannes) uoce magna, & dicentes, Amen, Benedictio, & claritas, & Sapientia, & gratiarum Actio, Honor, Virtus, & Fortitudo Deo nostro in sæcula sæculorum Amen. Quod quidem Elogium loco propemodum exordij opposuit: Idemque perorationi adiecit: ut cõnecteret ea diuina nomina ueri domini, quæ sub numeris literarum illius dictionis Amen continentur. Quos hymnos gratiarum persoluebant mundatis, & dealbatis stolis in sanguine Agni: Scorsum autem hi, qui cum mulieribus non sunt coinquinati, uirgines existentes cantat nouũ illud canticum, quod nemo cantare poterat, nisi illa centum quadraginta quatuor milia, qui illibati sequuntur Agnum, quocũque ierit: & sine macula sunt ante thronum Dei. Habet nihilominus unaquæq; ipsorum caterua suas mansiones: quæ ideo multæ sunt in domo æterni Patris. De peculiaribus autem quorumlibet cantionibus suo loco (autore Deo) pertractabimus. Omitto ^{Idem.} urbam illam magnam: quam sicut nemo (teste Ioanne) dinumerare potest, sic nullas eorundem officia, & mansiones.

De hospitibus diuinis.

Con. IIII...

Etant & diuini hospites, à quibus omnis contentus, lætas, gloria, esse etiam ac uiuere, & omne bonum: & in quos omnes hymni, & laudes diriguntur. A Patre enim habent, ut sint, qui laudant: A filio mensuras norunt, & artem concinendi, & regulas, quibus moueant cor, manus, linguas, & omnia, in ueras laudes: cũ in ipso sint regulæ omnia dirigentes: A spiritu sancto uerò flatum attrahunt, quo sonoras reddant uoces. Spiritus enim in ea lingua, quæ sancta dicitur, & est propria sacri eloquij, nominantur **ruah**, quod uentum, & flatum significat. Ipse enim dedit piscatoribus, & omnibus Christi affeclis flatum, uocem, & copiam fandi, Christo id attestante, qui ait: Nō enim uos estis qui loquimini, sed spiritus Patris uestri, qui loquitur in uobis. Hic enim repleuit puerum citharædum, & psalmistam fecit: perfudit pastorem ouium, & legiserum statuit: impleuit pastorem armētarium sycomoros uellicantem, & prophetam reddidit: impleuit piscatores, & Apostolos, atque concentores effecit: tetigit persecutorem, & doctorem gentiũ constituit: perflauit publicanum, & in Euangelistam promouit. Visitat in dies idiotas, & simplices, & in doctores illuminatissimos euadunt: Idem enim est spiritus diuidens singulis, qui operatur omnia in omnibus. Et si hos peregrinos replens concentores Dei effecit, quid faciet illis, qui iã ciues, & domestici Dei esse

CHRISTVS.

CANTICI TERTII

Eti sunt, nunquam à loco, & gradu illo recessuri? Nec minus Filius impartitur continuè de sua plenitudine, ut habeant undè crescans: aut saltem perseuerent in continuam laudem. Et Pater omnium exuberantissimus fons dat, ut roborentur, moueantur in Deum, & beentur. iuxta illud Dionysii: Gaudent omnes mouente Patre. Sicut igitur omnes beati, quicquid habent, ab illo trisagio suscipiunt, sic in illum tendunt omnes, & aspiciunt tanquam lineæ ad centrum, à quo emanant. Quæ conuersio in idipsum à quo processerunt perfectum diapason reddit.

MODVLVS NONVS, SPONSALITIA

Quomodo, & quando initiatum fuerit matrimonium inter
Deum & animam. Concentus primus.

Maximum quippe est nuptiarum sacramentum, adeo ut perfecta fabrica, & introducto in eam ipsius antistite, statim celebrata fuerint nuptiæ: & à Deo indictum matrimonium primis parentibus nostris: Extremam nanque opifex fabricæ manuum imponens, homini iam effecto dare decreuit adiutorium, quod

staret coram eo pro quo textus noster habet: Fecit adiutorium simile sibi. Hinc immisso soporè in Adam, accepit unam de costis eius, & formans eam in mulierem, adduxit ad Adam, assignauitque in uxorem: ut & humanum genus ex applicatione actiui ad passiuum, suum sentiret concinnium: & gauderet fecunditate tanto celebriori quàm cætera animantia, quanto homo illis melior est.

Hanc igitur formatam mulierem de costâ uiri suscepit ipse Adam dicens: Os nunc de ossibus meis, & caro de carne mea: Propter quod homo relinquet patrem, & matrem, & adhaerebit uxori. Quæ uerba recitans Paulus cum Ephesiis subinfert: Hoc sacramentum magnum est, dico in Christo, & ecclesia: Et sicut scriptura sacra enarrata fabrica, primo de matrimonio pertractat:

Paulus. Eadem pari modo desinet in sacramentum nuptiarum, dicente Ioâne, in fine prope modum celeberrimæ, & postremæ uisionis, dum exultantium referret personam beatorum: Gaudeamus, & exultemus, quia uenerunt nuptiæ agni. Et iterum: Beati qui ad cænam nuptiarum agni uocati sunt. Illius etiâ ciuitatis prin-

CHRI
STVS. ceps, & Dominus dum in humanis ageret, regnum cælorum, & summam totius negotij humani nuptiis comparat. Cum ibi igitur nuptiæ omnium celeberrimæ

Osee. conducantur, uideamus quis sponsus, quæ sponsa, quo hymenæo, quibus cõuiuuiis, quo contractu, quo auspice celebrentur. Sponsus, nulli dubium est, qui per Osee

CHRI
STVS. ait: Desponsabo te mihi in fide, & scies, quia ego Dominus. Qui sponsus clarius exprimitur in Euangelio ab ipsomet, dum ait: Simile est regnum cælorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo. Filius autem regis summi omnium sæculorum Christus est, & ipse rex: Sceptrum enim iandudum à Patre accepit. Sponsa autem est qualibet anima consentiens huic contractui: Et consequenter tota ec

desia, & collectio fidelium est sponsa, non quidem superuacanea & importuna huiusmodi sponso, qui nunquam in his deerit, quæ ad illas nuptias exquiruntur. De plenitudine enim eius (inquit Ioannes) omnes accepimus, omnia scilicet Ioannes. quæ in hoc, & in aliis negotiis opportuna sunt. Si enim pro omnibus Adæ debitū soluit, si omnibus promeruit gratiam, & gloriam, si omnium nuditatem tegit, si omnes (ipse enim est omnium pater) regenerat, omnes etiam animas desponsare potest: & dare undè concipiant, & pariant fructum bonorum operum, ut inquit Apostolus: Potens est autem Deus omnem gratiam abundare facere in uobis: ut abundetis in omne opus bonum, sicut scriptum est: Dispersit, dedit pauperibus: iustitia eius manet in sæculum sæculi. Qui autem administrat semen seminanti, & panem ad manducandum præstabit: & augebit incrementa frugum iustitiæ uestræ, ut in omnibus locupletati abundetis. Nullus igitur talem sp̄sum recuset, quasi non possit supplere tot sp̄sis: Diues est enim in omnibus his diuitiis, quæ impartitæ non decrescunt: Potensque est ea uirtute, quæ multis communicata, nõ exinanitur: sicut nec lux, neque uirtus solis multis impertita, & omnia inferiora sæcundans diminuitur. Et quia matrimonium initiatur, contrahitur, ratificatur, & consummatur, primo uidebimus quomodo, & quādo, initiū sumpserit. Initiatæ igitur fuere hæ nuptiæ per Spiritum sanctum, quando ipso dictæ te, toties nos per prophetas ad hunc contractum Deus inuitat: iuxta illud, quod habetur aperte in Osee: Desponsabo te mihi in sempiternum: desponsabo te mihi in iustitia, & iudicio, in misericordia, & miserationibus: pro quo in Hebræo habetur **וּבְרַחֲמַי** ube rahamim: quod nõs interpretari possumus, in benignis amoribus, uel pietatibus. In lege enim seuerus sponsus desponsauit in iudicio, & iustitia: sed in Messiah præbens se benignissimum desponsauit in misericordia, pietate, gratia, & omnibus benedictionibus per illud uerbum rahamim significatis: Et per Ezechielem diuino spiritu afflatum inquit: Et iuravi tibi, Ezech. ingressus sum pactum tecum, & facta es mihi in sponsam scilicet per consensum, quem facillè præbet omnis anima, quæ natura ipsa appetit beatitudinem sub his nuptiis conuolutam. Habes igitur quomodo initiatæ fuerint istæ nuptiæ, ad quas inuitauit primo angelos: Verum multos eorum indignos reperit: undè etiam tanquam rebelles, & temerarios iussit expelli. Inuitauit & omnes homines, sed plerique sese ineptiis, uilibusque ac beluinis propemodum rebus immergentes, indigni tanto consortio non iniuria sunt reiecti, dimissi que in cæno sordidarum uoluptatum uolutari. Hinc ipsis eiectis ad nuptias alios conuocauit per nomenclatores & nuntios angelicos, propheticos, & Apostolicos: qui omnes solicii de nostra salute inuitant ad illas nuptias quoscunque repererint in uiarum exitu, seu triuuiis ac mundi compitis.

CANTICI TERTII

Quomodo fuerit contractum.

Con. II.

Contrahitur matrimonium per uerba (ut aiunt) de presenti uin-
culo indissolubili inter Christianos : licet iis , qui uiuerent secun-
dum legem , permissum fuerit dare libellum repudiij : quod &
Mahumetici obseruant . Differt autem matrimonium : quod fit
per uerba de presenti inter coniuges illico annuentes , à sponsalitiis , quæ fiunt
per uerba de futuro , & per parentes , aut per interuuntios , & quosuis au-
spices , adhuc impuberibus sponsis : qui adulti multoties rescindunt huiusmodi
pactiones : inter Christum autem & animam matrimonium initiatum per pro-
phetas , contrahitur per uerba de presenti in baptismo : quando baptizan-
dus petit fidem : & omnimodum consensum præstat , per quem contrahitur ue-
rum connubium . Et quia de more dexteram dexteræ complicant : hoc repræ-
sentatur per aquam sensibilem , qua immergitur , accedente uerbo : ex quibus
præstatur signum sensibile huius contractus . Interponitur autem uerbum , si-
cut solet dici in matrimonio carnali , uolo te in meam , & uolo te in meum , ita
hic dicitur : Abrenuntio diabolo , mundo , & pompis eius , ut penitus adhæ-
ream sponso meo Christo : Qui huiusmodi connubium etiam iureiurando com-
probat , iuxta illud Ezechielis : Et iuravi tibi , & ingressus sum pactum meum
tecum , ait Dominus : & facta es mihi in sponsam : sed quando ? Audi quid sub-
nectat : Et laui te aqua , & mundavi sanguinem tuum ex te , & unxi te oleo :
Quæ omnia in baptismo fiunt . De quo , nulli dubium , loquitur propheta sub
typo figuratiuæ sponsæ , quæ & ipsa lauabatur aqua : sed non ea perfecta ,
qua lauamur nos . Coniungimur autem Christo in baptismo , uinculo , & for-
dere indissolubili , quod infringere nulli aliquando licet , neque potest , sine ex-
presso adulterio . Neque uerò ullam aliquando repudiavit uxorem , & si à cha-
rissima olim coniuge synagoga nimirum ingrata diuortium fecerit : ut in figu-
ra habemus de Vasthi , quæ regium contemnens imperium repudiij libellum com-
miserit . Hinc etiam inualuerat consuetudo (assistente nihilominus lege) ut cre-
bro dissoluerentur coniugia . Quod nullatenus conceditur Christianis , quibus
dictum est à sponso : Ego uobiscum sum usque ad consummationem sæculi , nun-
quam repudiaturus , licet mille committatis adulteria , non tamen impune : Perse-
uerate enim matrimonio indissolubili cum tota ecclesia , pœnam adulterij una-
quæq; impudens anima nõ iniuria exoluet , quãdo expelletur separatione per-
petua à sponso dicente : *Ite maledicti in ignem æternum . Vnde nunquã repudia-
bitur sponsa hæc uniuersalis , quæ dicitur ecclesia catholica : Verum reiecta ali-
qua particulari , alia superinducetur , ut plenus sit ille numerus , quo sponsalitiis
hic cœtus concluditur : In Iob enim prædictum fuerat : Deus conteret plurimos :
& stare faciet alios pro eis . Et in Apocalypsi : Tene quod habes , ne alius ac-
cipiat coronam tuam . Nec isti repudiatur à sponso , nisi quatenus ipsi cõtemnunt*

Ezechiel

CHRISTVS

Idem

ad felicissimas nuptias uenire, seu ipsas respuentes, siue etiam uegligentes his interesse, ut in Euangelio dicitur: Et qui inuitati fuerant, non erant digni. Vnde alij introducuntur, ut impleantur nuptia, perseuerante sponso in hac sententia, ut habeat hanc congregationem in sponsam, nullam ipsius congregationis repudiens, nisi qui sponte uenire, aut permanere contempserit. Priorem uero sponsam adeo repudiavit, ut neminem ex illo cœtu ad nuptias admit-
tat, nisi in gremium huius nouæ sponsæ confugiat christianus effectus. Et ut ad sacramentum primorum parentum redeamus, uocata fuit uxor protopla-
stis Virago, quia de uiro sumpta erat: & hæc collectio uocatur Christiana, quia de Christo sumpta est. Illa de costa uiri, & hæc de latere Christi: à quo (in-
quit Augustinus) omnia sacramenta emanarunt, maxime baptismus: qui habuit
efficaciam ab illo sanguine, & aqua: aut ab illo, quod importabat ille sanguis,
& aqua. Et cum in baptismo formetur ista uxor, merito dicere possumus, quòd
extracta sit de latere Christi dormientis. Et sicut illi duo, & omnes coniugati
(teste Euangelio) conueniunt in carnem unam, sic Christus, & eius sponsa uni-
uersalis, aut particularis conueniunt in spiritum unum dicente Paulo: Qui adhæ-
ret Deo unus spiritus efficitur cum eo.

Augusti.

Paulus.

Qualiter ratificatum.

CON. III.

Ratatur matrimonium carnale, & ratum habetur coram sacerdo-
te: qui testis, & minister existit illius sacramenti: Sic & hæc spi-
ritualis desponsatio ratificatur coram Episcopo, à quo suscipimus
sacramentum (ut aiunt) confirmationis: quia confirmatur fœdus, &
insurandum præstitum in baptisate. Dicitur quoque illud, sacramentum chri-
smatis: quia ungitur suscipiens particulari unctiōe diuinitatis. Confirmatur
quoque, & ratificatur nuptiale fœdus contractum baptisate, quancūque
suscipimus sacramentum confessionis, aut eucharistiæ: siue quouis alio munere
donemur à Christo sponso. Sed ueram confirmationem suscipimus, quando a-
deò solidamur in gratia Dei, ut in ea sistamus uitæ huius curricula: quamobrè
nullum nobis in posterum timeatur diuortium. Quam confirmationem appetebat
propheta dicens: Et spiritu principali confirma me: uel spiritu uolunta-
rio, liberali, generoso, siue munifico: Id enim **קריב** nedib significat, quod tradu-
ctum habemus principali. Præuidēs quoque propheta, ea quæ sponsus facturus
erat cum sponsa sua ecclesia, deprecatur, & ait: Confirma hoc Deus quod
operatus es in nobis, à templo sancto tuo quod est in Ierusalem, uel hac infe-
riori, ubi contractum istum celebrauit in cruce, & confirmauit Sancti spiri-
tus infusione: uel in Ierusalem superna, ubi & istæ celeberrimæ, & quæcun-
que aliæ nuptiæ conficiuntur, dicente Christo: Quos Deus coniunxit homo
non separet. Si Deus igitur has coniunctiones & copulas matrimoniales efficit,
in cælo fiunt, ubi ipse habitat. Vnde confirmari petimus (inquit Hieronymus)

Dauid.

CHR I
S, T V S.

Hieron.

CANTICI TERTII

quia debiles sumus.

Quomodo consummatum.

Con. IIII.

Consummanus tandem hoc spirituale matrimonium, quando bono opere exequimur, quod promissimus: In qua consummatione intercedit conceptus, & partus. Sed quia hæc fieri nequeunt sine sponsa prægnante, ideo inquit Isaias: A facie tua Domine concepimus, sicut mulieres rectè concipiunt à facie maritorum. Sequitur: Et peperimus spiritum: quia totum illud matrimonium secundum spiritum intelligi debet. Salutes autem non fecimus terra: id est nos, qui sumus terra, nihil salutis operamur: quia salus ex Deo est. Et non cadent habitores orbis ultra, ab ista uidelicet desponsatione, quando fecundissimos obtulerimus fructus nostri conceptus, & partus: quia tunc dicitur de nobis: Filij tui sicut nouella oliuarum, in circuitu mensæ tuæ. Quibus fructibus onusti ingredienti illa æterna tabernacula, & thalamos, quos multiplices diximus præparatos, non cessabimus à consortio sponsi: quia tunc maior, & perfectior erit coniunctio, atque unio: & hæc perpetua, colligante illo sacratissimo hymeneo, qui spiritus, & nexus Dei est, omnes colligans, & uniens, quos perfundit. Tunc erunt illa uera oscula, de quibus in canticis dicitur: Osculetur me osculo oris sui. Tunc amplexus castissimi, & sanctissimi amoris, de quibus ibidem dicitur: Laeva eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me, meliori quippe dextera, & amplexu, quàm hic humanus & carnalis. Tunc sanctitas, & unio in spiritu uno: Pro qua rogauit sponsus dicens: Pro eis ego sanctifico meipsum, ut sint & ipsi sanctificati in ueritate: Nam uniti mecum, cum sanctificatus sim, & ipsi sanctificatur. Nec pro eis tantum rogo, sed pro eis, qui credituri sunt per uerbum eorum in me: ut omnes unum sint, sicuti tu Pater in me, & ego in te, ita & ipsi in nobis unum sint: in quam exoptatam unionem omnes contendimus.

Isaias.

Dauid.

Cantica.

CHRISTVS.

MODVLVS DECIMVS. VICTVS.

Quis panis paratus sit in hoc cõuiuio. Cõcētus primus.

DEVS cuius perfecta sunt opera, tanquam optimus artifex omnia fabricauit ualde bona: & in ipsorum gradibus perfecta. Hinc & optimus prouisor (ut supra diximus) cibum, & potum pro utroque homine sustentando præparauit: ne forte extraneo communita præsidio ab eodem summo opifice, qui hominem innumeris cumulauit beneficiis, deficeret. Hæc autem epulas præparauit multigenas ad tollendum fastidium: Et quod mirum est, pro homine animali unicum præparauit cibum, panem uidelicet, qui nunquam nauſeam afferret: Vnicum quoque poculū

sustentans, uiuificans & lætificans, quod est uinum ex phœbea natura semper conferente, nisi subiectum recipiens sit malè dispositum, aut plus assumatur quàm fuerit opportunū. Pro homine itidem spiritali cibum præparauit sub specie & nomine panis, quo nullum naturæ edulium accommodatius habetur, cui posset comparari, & ab eo denominari. Ideo cœlestem illam ambrosiam, & mana suauissimum modo absconditum, tunc autem patens, cibum utique omni suauitate repletum, panem uocauit dicens: Ego sum Panis uiuus qui de cœlo descendi, si quis manducauerit ex hoc pane, uiuet in æternum. Quàm bellè, & quàm accommodatè est præparatus panis uitæ in sustentaculum, & uitam membrorum Christi: ut uiuant de spiritu, & de uita Christi: ut sequatur illud, quod ait Apostolus: Unum corpus, & unus panis sumus omnes, qui de uno pane, & de uno calice participamus. Sicut enim ex multis granis unus panis conficitur, sic ex multis membris credentium efficitur unum corpus Christi uiuens totum uita Christi, imò illa uita, quæ est Christus. Ideo dixit: Qui manducat hunc panem uiuet in æternum. Et iterum: Qui manducat me, ipse uiuet propter me. Et sicut nihil melius, nihil facilius, nihilque aptius immutatur in corpus nostrum quàm panis: Pari modo, ut immutemur in Christum, datur nobis hic cibus, quem qui manducat non mutat illum in se, sed ipse mutatur in cibum manducatum (inquit enim Augustinus) ut in ipso uiuat. Qui uult ergo uiuere, habet ubi uiuat, & unde uiuat: Credat, accedat, comedat, incorporetur trāsmutatus, & noua uita donatus, ut tandem comedat cibum illum nouum: & bibat uinum nouum: Quæ qui gustauerint, nec corporeæ, nec spiritali morti deinde subiicientur. Et ille est uerus panis uitæ, & uerum mana absconditum, quod nemo scit, nisi qui accipit: undè non ab alio de ipso edoceri potest, nisi ab experientia, & gustu præstito ab authore gratiæ.

CHRISTVS.

Paulus.

CHRISTVS.

Augusti.

Quòd uinum.

Con. II.

Inum quidem in ultima cœna propinauit nobis admirandum: melius tamen in nostro circunsonanti regno, & in nuptiis cœlestibus promittens, dum ait: A modo iam non bibam de hoc gemmine uitis usque in diem illum, cum illud bibam nouum in regno Patris mei. Cum igitur de illo regno, & de illis nuptiis loquamur, explicandum quoque nobis est, quid sit illud uinum, quod ibi dandum promittitur. Vinum quidem exprimitur ab uua, & de uite nascitur: Nec ab alia uite provenire potest nisi ab illa, de qua dixit: Ego sum uitis uera. Et præparatur in illis nuptiis cœlestibus, quas figurabant nuptiæ illæ, in quibus cœlestis sponsus supra hominem sese primum ostendens, & supra naturæ ordinem ex aqua fecit illico uinū, & solo iussu: quod natura facit temporis interuallo, & debitis mediis. Ne igitur nuptiæ illæ, quas consecrandas statuerat in sacramentū uerarū

CHRISTVS.

Idem.

CANTICI TERTII

B. Virgo nuptiarum, mæstæ, & insipidæ absque uino transigerentur, Pientissima Mater imbecillitati, ac egestati humanæ ultro miserescens dixit ad Filium ueram uitem: Vinum non habent, sed cum I E S V S non adesset ueris nuptiis, sed alienis tanquam aduentitius, ideo inquit: Quid mihi & tibi mulier, cum hæc nuptiæ nostræ non sint? Nondum uenit bora mea, qua uidelicet mihi uero sponso parentur ueræ nuptiæ. Mater autem & has figuratiuas curans, & pro eis sollicita auctoritate materna, & uoluntatis Filij conscia dixit ministris: Quæcunque dixerit uobis facite. Et dicit Euangelista, neque ipse inscius arcanorum cælestium: Et erant ibi hydrice sex positæ. Has hydrice Hieronymus in Ezechielem, & nonnulli alibi interpretantur sex ætates, tanquam uasa capacia aquæ tam supramundana quam inferioris: Quæ aqua si transit per ueram uitem Christum, decoquente supramundano sole conuertitur in bonum uinum, quod figuratiua illa transmutatio designat. Si autem hydrice plenæ sunt tantummodo aqua inferiori, id est gratiis, quas dicunt gratis datas, feruescente malo calore concupiscentiæ conuertuntur multoties in uinum, de quo cum indignatione inquit Moses in Cantico: De uineis Sodomorum uinea eorum, & de suburbanis Gomorræ: Uua eorum uua fellis, & botrus amarissimus. Fel draconum uinum eorum, & uenenum aspidum insanabile. Quo uino illa meretrix magna, id est mundialis concupiscentia potauit omnes gentes: Ideo dicitur uinū illud peruenisse de uineis Sodomæ, & de suburbanis Gomorræ: Quæ sicut exarserunt in concupiscentiis suis pessimis, sic etiam exarserunt igne diuinæ iustitiæ. Et hæc est uinea amatorum mundi, cuius uua, & botrus est fel amarissimus: quia amarum est dereliquisse Dominum propter concupiscentias. Vndè bis plangendum est amarè, ut ait Ieremias in lamentationibus ad populum suum mundi affectibus obuolutum: Luctum unigeniti fac tibi plantum amarum, Et Ezechias aduertens ad quid eum deduxerat uinum istud, dicebat: Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. Et bene uocatur uinum hoc mundanum fel draconum, quia propinatum est à dracone, & serpente antiquo in irreparabilem ruinam nostrā undè sequitur: Et uenenum aspidum insanabile, humanis, uidelicet, uiribus, absque auxilio cælestis redemptoris. Et huic respondet uinum diuinæ sententiæ amarissimum, de quo propheta in psalmo: Calix in manu Domini unū meri plenus mixto, aut mixtione: quia ipse Dominus habet imperium, & iudicium, potentiam & iustitiam, ut bonos remuneret, & malos puniat. Et distillauit, uel redundare fecit, pro quo traductio nostra habet inclinauit: Redūdauit, & redundat malicia perpetrantis malum super caput ipsius, sic decernente diuina iustitia. Veruntamen feces eius epotabunt omnes impij terræ: Diuinæ enim iustitiæ uinum boni degustant, feces autem peccatores & impij. Sed reuertamur ad eos, qui bibunt hic bonū uinum reficiendi meliori & cælesti. Vinum igitur quod hic bibere de-

CHRISTVS.

Hieron.

Moses.

Ierem.

Ezechie.

Dauid

bemus est duplex, charitatis, uidelicet, & sapientiæ: Non utique illius sapientiæ superioris, quæ in scriptura sacra dicitur lac, ut alibi declarauimus: Quod paucis datur, uinum autem pluribus. Et ad hoc etiam inuitamur in Canticis ubi dicitur: Bibite amici, & inebriamini. Et iterum per prophetam: Calix meus inebrians quàm præclarus est: Quem calicem propinans, & effundens in die Pentecostes, ad eò inebriauit discipulos, ut dicerent nonnulli ex iis, qui aderant, eos esse temulentos. Ebrii utique erant, & pleni illo uino, quod uerè latificat cor hominis, quod Græco sermone paracletus dicitur, id est consolator. Quod uinum aliquantulum degustans Petrus in monte Thabor, ad eò letus fuit, ut diceret, Domine bonum est nos hîc esse. Degustauerat & Paulus qui dicebat: Cupio dissolui, & esse cum Christo: ut illud melius & nouum bibam in domo Patris eius. Libauerat quoque Stephanus quàm suaue esset, undè ebrius lapides torrentis, quibus lapidabatur, ipsi dulces fuerunt. Hauserat & propheta, qui debacchando clamat: Gustate & uidete, quoniam suauis est Dominus. Gustauerant Apostoli, & martyres omnes, ut plena ebrietate atque furore & ipsi debacchantes, ad mortem perniciter currerent, ut citius degustarent illud melius, ad quod animabantur dulcedine istius inferioris. Vinum est etiam sanguis Agni, qui pro nobis effusus est: Ad quem bibendum ipsemet Agnus omnes inuitat dicens: Accipite & bibite ex eo omnes: Hic est enim calix sanguinis mei, noui & æterni testamenti, qui pro uobis & pro multis effusus est in remissionem peccatorum: Hoc facite in meam commemorationem, & in memoriam uini melioris parati in domo Patris æterni. Ad quod bibendum ut capaces efficiamini, ecce uerto hoc uinum in sanguinem meum plenum ea uita, quam simul cum sanguine tribuo: ut & uos uiuatis ea uita, qua possitis illud bibere, quod nemo bibit, nisi qui uiuit cælesti uita. Et hoc est quod dixit: Ego dispono, scilicet p passionē meā, & sanguinem meum effusum, uobis regnum, sicut disposuit mihi Pater: ut per hanc acerbam passionem, & transformationem ad alium modum uiuendi, accedam ad illud symposium, in quo bibitur uinum perfectæ beatitudinis emanantis à uerò Baccho, & uerò Soli. Hinc dixit Apostolis petentibus sedere secum: Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum? Satis clarè inferendo, quòd qui uult accedere ad conuiuium illud cæleste, oportet quòd bibat calicem passionis, abnegando semetipsum, & transformando se per ueræ crucis mortem, ut sequatur I E S V M per hanc uiam euntē ad cōuiuū illud. Isti igitur sunt calices hæc sunt uina nobis hîc bibēda, sapientia, charitas, mortificatio, & trāsformatio sui ipsius in cælestē uitā: ut possimus bibere uinum illic apponendū, & celebrare uera bacchanalia, & ducere uera tripudia, atq; dare & reddere ueros amplexus nuptiales, ubi duo id est omnis beata creatura unietur in spiritum unum cū Christo & Deo cui adhæsit: à quo diuelli amplius nullo modo poterit. Tunc licebit uera oscula figere, & omnibus deliciis perfrui impune, cum nihil uetitū sit, nihil prohibitū in his qui sunt uera, & sanctissima unione cōiuncti: quia ibi nul-

Canticis
Dauid,

Paulus:

Dauid:

CHRISTVS,

Idem

CANTICI TERTII

lum uitium, cui cedat, aut cui subiaceat beatus, qui erit (ut inquit Augustinus) pacatissima uirtute & conditione perfectus.

Quis panis, & quæ caro.

Con. III.

Um de solo pane supra dixerimus, nunc uidendum est, quomodo panis effectus caro detur nobis in conuiuio cœlestium nuptiarum, sicut dixit sponsus: Panis quem ego dederò, caro mea est pro sæculi uita. Et quid est quod dicit, panis est caro? Panis enim comeditur, ut transmutetur in carnem, & caro efficiatur. Cum autem iste panis cœlestis non transmutetur, sed transmutet manducantem, comedimus hunc panem ut transmutemur in Christi carnem & corpus, & efficiamur duo in carnem unam, ut dicat de nobis uerus Adam: Os nunc de ossibus meis, & caro de carne mea. Comedimus itaque hunc panem, quo transformemur in corpus & carnem Christi, quando suscipimus eius doctrinam, quæ est panis uitæ & intellectus, & est aqua sapientiæ salutaris: & etiam quando debite comedimus ipsum corpus Christi, sed non fit per aliquod illorum uegetatio & transmutatio, nisi adsit ignis ille spiritus sancti & amoris, quo decoquatur cibus antequam accipiamus, ut non consuetudine, uel hypocrisi, uel alia quauis obliqua causa suscipiamus illum sed sincero amore & affectu. Quo etiam igne susceptum cibum decoquamus, & digeramus: Tunc enim uera transformatio

Aca. Epi.

Diony.

CHRISTVS

Hieron. Hebræi.

Apocal.

Ezechi.

efficietur in nobis per ignem amoris, qui (ut academici, Epicurei, sed potissime Diony. noster docet) trãsmutat amanti in amatũ. Caro itaq; præcipue præparata in cœlestibus nuptiis est caro nostri sponsi, & Agni immaculati immolati pro sæculi uita: Et præter hanc carnem in Euangelio, ubi de ipsis nuptiis cœlestibus pertractatur, fit mentio de aliis quibusdam carnibus à sponso dicente: Tauri mei, & altilia occisa, id est dogmatum magnitudo per tauros (ut sentit Hieronymus) & altitudo doctrinæ Dei per altilia. Sed Hebræi sapientes dicunt, quod Deus in conuiuio pro iustis parat taurum, auem, & piscem: de quorum primis Christus meminit. Taurus enim est animal nostrum, quod expurgabatur per taurum legalem: Auis est portio illa suprema animæ, quæ uolãdo semper alta petit, per aquilam alibi à Hieronymo interpretata: Piscis autem qui nutritur in aquis spiritus medius, aut rationale nostrum est: quod nutritur & delectatur in aquis sapientiæ, & doctrinarum. Et hæc omnia parantur in illo conuiuio comedenda à sponso, & cõiuuis, sicut ipse ait in Apocalypsi: Cœnabo secum, & ipsi mecum. Cœnare utique nobiscum delectatur, non quod indigeat bonorum nostrorum, sed ut comedens immutet nos in se, ut unum & idem efficiamur secum ab ipso esti, digesti, & in corpus ipsius uegetati. Pisces autẽ tangit Ezechiel dicens: Plurimæ species erunt pisces eius, sicut pisces maris magni: quia multiplices erunt, non dicam tantummodò species, sed genera horum piscium, id est spirituum & animarum rationalium: qui spiritus assumentur

ad illud conuiuium uniendi simul cum sponso: Quos pisces Christus non nominavit in illo conuiuium parato, sed post resurrectionem assumpta natura, & conditione spiritus de ipsis comedere uoluit, distribuens etiam discipulis, ut narrat Ioannes dicens: Accepit Iesus panem, & dabat eis, & piscem similiter. Sed Lucas quoque ait: Et cum manducasset partem piscis assi, & fauam mellis, sumens reliquias dedit eis dicens: Hæc sunt uerba, quæ ego loquutus sum uobis, dum adhuc essem uobiscum. Alius igitur est hic piscis, quem comedit IESVS post resurrectionem, quàm illi qui nascuntur in mari, cum (teste Christo) eius reliquiae sint uerba, quæ ipse loquutus erat cum eis, dum esset in humanis: Verba enim spiritualia reliquiae sunt ipsius spiritus, quæ conseruare debemus multo maiori reuerentia quàm sanctorum reliquias, in quibus etiam fuerunt eorum spiritus.

Ioannes.
Lucas.

De Fructibus huius conuiuij.

Con. IIII.

C Oncentores nostri Ezechiel & Ioannes etiam fructus pro isto conuiuium præparatos enarrant: inquit enim Ezechiel: In ripis fluuij, qui trãsit per ciuitatem est omne lignum pomiferum: non defluet foliũ ex eo, & non deficiet fructus eius. Per singulos menses afferet primitiua, quia aqua eius de sanctuario egrediuntur. Et erunt fructus eius in cibum, & folia eius ad medicinam. Ioannes autem idem quod Ezechiel per-sonat, sed clarius: quia forsitan & clarius uiderat. Is igitur ait: In medio plateæ eius, & ex utraque parte fluminis lignum uitæ afferens fructus duodecim, & folia ligni ad sanitatem gentium. Magna sunt hæc sacramenta, & grauiora quàm nostri imbecilles humeri sustinere ualeant: non nihil tamen (fauente Domino) dicemus. Memorant primo concordans fluuium transeuntem per mediam ciuitatem de quo forte regius propheta: Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei. Fluius hic est affluentia omnium bonorum emanans ab illo indeficienti fonte, à quo omne bonum: qui lætificat ciuitatem ipsam Dei, & omnes conciuies eius. Lignum autem uitæ est illud, à quo ministratur eis uita promissa & aeterna. Qui uerò sint fructus isti, qui singulis mensibus produci dicuntur, O bone deus nisi tu, qui arborem plantasti doceas, nihil temere ausim affirmare. Nec mihi uidentur illi fructus spiritus, quos meminit Paulus: quia ipsi uiatorum sunt, nec apponendi cælestibus nuptiis. Et si arbor illa est lignum uitæ, qui est filius, aptius dicerentur fructus illi filij quàm spiritus, quamuis & fructus spiritus dici possent: quia spirituales, & eius uirtute producti. Est nihilominus hæc arbor ipse Deus filius, qui in terrea carne plantata omnimodum fructum produxit. Sed de duodecim præcipuis fructibus fit mentio, quia sunt primarij, & producti dicuntur per singulos menses. Et ut intelligatur quid per menses, & dies inuatur (cum in illa successione aeterna non habeatur distinctio annorum, dierum, aut mensium) alius exquirendus est sensus, quàm sonet litera: in quo uerificetur menstrualis il-

Ezechiel

Ioannes;

Dauid;

CANTICI TERTII

lorum fructuum productio. Diximus Apostolos duodecim præfectos duodene familiae figuratiuæ & ueræ, quæ partitiu: ad metam duodecim signorum cælestium: per quorum spatia decurrens sol distinguit duodecim menses. Sunt itaque menses in illis æternis hospitiiis secundum partitionē distributionis, & non secundum temporum curricula, descripti per has partitiones inferiores, tanquam causæ per effectus, aut ueræ formæ per picturas. Quia igitur præsidebunt Apostoli duodecim illis familiis, quorum signati, & præcipui distinguntur per duodena milia: hinc numerantur præcipui fructus huius arboris uitæ duodecim, & menstruales: quos primarios & peculiare fructus produxit ipsa arbor uitæ in cibum, & pastores totius familiae. In cibum quidem & edulium iã principem expositum, simul & nos omnes esse declarauimus. Folia autem data in sanitatem gentium sunt illi, qui in utilitatem aliorum, & non in propriū fructum prædicant, ut aliàs diximus: uel sunt sacramenta data in sanitatem omnium uulneratorum, aut languentium per peccatum originale, aut actuale. Sunt namque folia quasi tegumenta quedam in typum sacramentorū, quæ expurgant peccata, teguntque nuditatem peccantium. Sed non poterant contegere nuditatem Adæ illa folia ficus, quia non acceperant uirtutem ab arbore uitæ: nec erant huiusce arboris folia. Nam si accepisset Adam de foliis eius, forsitan texisset nuditatem suam. Sed prohibuit Deus dicens, ne fortè accipiat de ligno uitæ, quia non erat adhuc tempus distribuendi fructus eius, aut folia: at ubi uenit plenitudo temporis, distributa sunt folia huius arboris, & dispensata sacramenta in sanitatem omnium languentium: dummodo sint dispositi debita contritione, & reuersione ad Deum, ut per prophetam inquit: Ut mederer contritis corde. Quod sit semper uirtute illius arboris, quæ est uita, lux, & uerbū, de quo Psalmographus ait: Misit uerbum suum, & sanauit eos. Et sub istis fructibus duodecim continentur omnes alij, quicunque sim: sicut super duodecim fundamentis (ut explicauimus) cætera omnia ædificata sunt. Et sicut illa duodecim fundamenta innituntur unico fundamento, qui est Christus IESVS, sic omnes illi fructus emanant ab illa unica arbore uitæ Christo IESV irrigata ab aqua fluente ab illo sanctuario, à quo omne datum optimum, & omne donum perfectum: & à quo ipsamet arbor uitæ fatetur omnia accepisse dicens: Omnia dedit mihi Pater. Quibus fructibus delectabitur sponsus, delectabitur & Pater summus tanquam in propagine dilectissimi filij. Congratulabuntur etiam ad inuicē omnes fructus illi considerantes se à tanta arbore processisse, & appositos esse in tam celeberrimo conuiuio: hi etiam (quod mirum est) nedum erunt fercula, uerum etiam conuiuæ, nec aliqua ex comestione fiet diminutio.

Dauid.

Idem.

CHRISTVS.

Ibi nequaquam sufficerent, nisi copiosi: nec boni, nisi suaves. Quæ duo clarè referat diuus citbarædus (ut sentit Augustinus) dum ait, Memoriam abundantia suauitatis tuæ eructabunt. Adeo enim faues & abundantes illi cibi sunt, & tanta ingluuie deuorantur: ut non erubescant conuiuia superabundantes portiones eructare. Quamuis aliqui pro eructabunt interpretentur loquentur: sed melius uertitur eructabunt, cum illud יבב יבב iabibu à יבב nabab ueniat, quod significat abundauit, & eructauit. Sic enim interpretati sunt septuaginta, quos sequitur Augustinus. Ij ^{Septua.} igitur cibi suauissimi, & abundantes comedendi sunt in magna copia, postquam eructatio ex abundantia in commendationem edentium à propheta decantatur. Quinimo ad ebrietatem inuitamur à cœlestium nuptiarum sponso dicente in canticis: Bibite, & inebriamini charissimi, cum uobis uidelicet data sit mensura ^{Cantica.} bona, conferta, & superaffluens, ut dicitur in Euangelio, cui titulus est secundum ^{Lucas} Lucam. Sicut enim crapula ciborum corporalium tanquam sordida damnatur, sic copia, ebrietas, & crapula ciborum spiritualium tanquam decora, & digna laude commendantur. Hinc beati commendantur in illa regione comedentes, & damnatur esuries, sicuti conuiuij illius princeps in ^{Isaia:} Isaia loquitur dicens: Serui mei comedent, & uos esurietis: Ecce serui mei bibent, & uos sitietis: Vos inquit qui egistis malum in oculis meis. Et quando hæc futura sint paulo inferius declarat dicens: Ecce enim ego creo cœlum nouum, & terram nouam, & non erunt in memoria priora, cum erit uita, status, & hospitium nouum, de quo peculiariter subinfert dicens: Ecce ego creo Ierusalem, supernam uidelicet ubi fient ista nuptie in exultatione, stante populo eius in gaudio. Et non audietur ultra in ea uox fletus, & uox clamoris. Tunc lupus & agnus pascentur simul, quia ex utraque parte (dextera uidelicet undè agnus, & sinistra undè lupus) erunt simul conuinantes, & tribunal iustitiæ & misericordiæ erit unum, explosis illis, qui citati ad uniuersale iudicium collocabuntur à parte sinistra ex ipsorum flagitijs condemmandi. Quæ sententiâ lata non egredietur ultra à tribunali iustitiæ executio in uindictam malorum: undè sequitur: Leo comedet paleam simul cum boue, & non amplius carnes in supplicium rebellantium suo creatori. Serpenti autem penitus eiecto ab illo conuiuij & hospitio relinquetur in cibum puluis, ut dicit propheta: Et serpenti puluis panis eius, sicuti ei ab initio dictum est: Puluerem ^{Dauid.} comedes omnibus diebus uitæ tuæ. Et quia regnabit pax perfecta, & unio cum principe, exultabit cuiuslibet noxij animantis omnis malignitas, & omnis iustitia puniens: & ideo sequitur: Non nocebunt, neque occident in omni monte sancto meo, dicit Dominus: sed gaudentes erunt in conuiuijs & epulis illis æternis.

CANTICI TERTII

MODVLVS VNDECIMVS, INSTRVMENTA.

De primo instrumeto qui est cœlorum globus. Conventus primus.

Plato.
Orpheus

Va harmonia resonent cœlestes orbes, satis iã explicauimus: Sed hoc addamus, quòd concentus illi cœlorum ascendentes resonãt in tota illa cœlesti aula, ubi sunt personatores, eorum intelligentiã uidelicet eos regentes, quæ astant (ut diximus) semper ante thronum Dei. Et hi tanquã Sirenes (ut Plato ait) insidentes orbibus illis ubi que resonare faciunt eorum melos. Sed sonoros in primis eos reddit ille, cui dixit Orpheus: Tu cœlum quasi canoram citbaram temperas. Et ad eò temperatus est locus ille harmonicis proportionibus, ut multo magis reddat uoces ibi cantantium sonoras, quàm theatra uel scænæ musicis proportionibus fabricatæ, ut spectatores facilius perciperent actorum uoces, seu histrionum: qui pro scæna uel suggestis illis recitabant comœdias, siue quæcunque alia referrêt: ut sicuti uidebantur ab omnibus, & qui in orchestra, & qui in peripheria hemicycli sedebant, sic au direntur eorum uoces consonantissimæ, reboantibus uasis hinc inde miro artificio ad harmonicis uoces conducendas aptatis. Nam ars non potest naturam superare, imò eam imitatur, & longis passibus. Melior est igitur cœlorum concentus quàm fabricæ, & instrumenta hominum artificio conducta. Sed citra omnẽ ambiguitatem opinandum est inter omnia opificia summi artificis pulchrius & suauius esse illud, in quo residet thronus eius: & sedilia omnium conciuum ipsius: In quo nedum aliqua dissonantia non sentitur, sed omnia consonantissima, omnia leta, omnia festiua, omnia iucunda. Quæ (ut inquit Augustin.) David in huiusmodi canticis eruditus, qui harmoniam musicam nõ uulgari uoluptate, sed fidei amore, & reuerentia dilexerat, mystica rei imagine, atque diuersis sonis rationabilibus, moderatis que concentibus, insinuauit: & compactam unitatem ordinatissimæ ciuitatis supernæ concordie uarietate effigians decantauit multis modulis, uariis concentibus, & secretioribus instrumentorum mysteriis, quàm existimetur à sapientibus mundi. Vndè quamuis aliqui totam pro uirili sua apposuerint industriam, ut psalmum uel hymnum similem Dauidicis odibus decantaret, longissimo interuallo (salua eorum pace) distant à nostro diuo Citbarædo, qui semper sublimia petit, ad quæ non conscendit nisi subuectus ab eodem Spiritu sancto, à quo & ipse efferebatur.

Augusti.

De secundo instrumeto, quod est humana lingua. Con. II.

Auicena.

A signato & ordinato loco ad cantum necessaria est lingua, quæ uocem emittat, & illam sonoram, mediantibus eius instrumentis, quæ sunt fauces, palatum, dentes, labia, guttur, pulmo, spiritalis arteria, quam tracheam uocat: & præ cæteris pectorales lacertii, qui motionis huius ab anima principium obtinent, ut habetur ab Auicena, &

ab aliis, qui de corporis dispositione scribūt. Quæ lingua, etiã corpora, exercebitur in laudem principis, spiritu sancto in Dauide attestante, qui ait: Exultationes Dei in faucibus eorum. Nec enim in faucibus resonat aliqua vox dearticulata & sonora, nisi per motum linguæ: hæc enim corporibus omnibus, quæ surrexerunt, aut resurgent, restituta est, seu restituetur cum omnibus ipsorum arteriis, & instrumentis multo meliori consonantia, quam quis habuerit, aut haberi possit in hac peregrinatione. Nam sicut omnia, quæ deformia erant, aut distorta membra & mæca resarciuntur, & perficiuntur, ut quilibet principi summo (sicut ait Apostolus) in uirū perfectum occurrat. Pari modo etiam quæ prius fuerat uox David. dissona & absona, aut blæsa lingua, perpolita & quàm consonantissima restituetur, ut nihil turpe, nihil indecorum, nihil inconcinnum ibi uideatur. Sed quia duo Paulus. media pro uoce & sono formando à natura tributa uidentur (ut dicunt ij, qui de naturalibus tractant, aer uidelicet & aqua, in quibus elementis fit sonitus, aptius tamen in aëre) uidentur est, quæ aqua, quæ siue aer sit in regione illa supercælesti, in quo uox firmari possit. Quod difficulter diffinietur ab his, qui elementa admittunt tantummodo in inferioribus, quæ sunt sub orbe lunæ. Sed qui David. fatentur elementa etiam in sublimioribus (ut supra tactum est) facilius hoc negocium determinabūt. Ibi enim sunt aquæ de quibus sapientissimus philosophus Moses. Dauid: Et aquæ, quæ supra cælos sunt, laudent nomen Domini. Moses hoc idem antè docuerat esse, scilicet aquas supra globum cælorum diuisas ab eis, quæ sub eo sunt. Et iam diximus etiam cælorum aliquos esse aqueos, & aliquos aëreos: Astron. Si enim cælum nonum (quod primum mobile dicunt Astronomi, alii autem crystallinum) aqueum est, ordinem elementorum sequentes dicemus superius cælū, ubi sunt beatorum sedes, esse aëreum, cum soliditate tamen quadã, ut firma sint beatorum sedilia, & thronus principis, prout exigunt sedentes, & hospites omnes iam glorificati. Nec obstabit soliditas, quin in fluida diaphaneitate sonus resonare possit ubique. Et quamuis aliqui dicant cælum illud esse igneum, ideòque dictum empyreum, Theolo. ipse enim ignis est, non tamen adeò igneum est, quin sit etiam aëreum: undè alij dicunt quod denominetur empyreum magis à splendore igneo, quàm à natura ipsius ignis. Sonus utiq; ibi resonabit, ut aliqui ex nostris theologis asserunt. Hinc uidentur est qua lingua, uel quo idiomate loquentur. Et pro quanto ratio mihi persuadere potest, si aliquo idiomate utuntur, ipsum est Hebræū: in quo data est lex, prædicatum euangelium à Christo, conscripti diuini hymni, & data omnia oracula, dempta tantummodo illa reuocatione, quæ Græcè apocalypsis dicitur, Græco sermone tam exarata quàm habita. Tum quia est mysteriosissima lingua in figuris, punctis, accētibus, & numeris per illas literas Idem; importatis: ad cò ut secretiores theologi ex reuolutione literarū & apicum, & ex supputatione numerorum per literas significatorū omnia promittant explicare. Tum quia literæ illæ dicuntur scriptæ in sede Dei, quod cælum est: instar cuius figurarum sunt formatæ literæ ipsæ, quibus prius usus fuit Moses in danda lege,

CANTICI TERTII

ut memini me uidisse, si antiquitati attestanti fides adhibenda est. Tum demum, quia ut hæc fuit prima lingua, emanauitque à cælo, & fuit ante cōfusionem linguarum exortam in Babylone, ita erit ultima extirpata confusione illa, quæ in punitionem (ut inquit Augustinus) tanta temeritatis & fastus inflicta est. Pœna enim grauissima est hæc linguarum uarietas, ob quã nō possit unusquisq; uel contubernali, uel cōmœcanti socio suos manifestare conceptus, & necessaria peteret: ut melius sit (dicit idem Augustinus) esse cum catulo, uel equo suo, quàm cum socio extranei idiomatis, quia intelliget catulus quæ ille non intelliget. Perstitit igitur hæc lingua uel in Heber (ut opinatur Idē Augu.) uel in familia aliqua pia, quæ elationi Nēbrot non consenserat: qui turrim in cælū erigere præsumpsit, ut semotus ab aërea alteratione (ut de Olympo mōte dicitur) possent ablato omni impedimento uacare speculationi, & alios excedere elati supra id, quod natura præstabat. Nec aliquando defuit pia familia tanta temeritati nō assentiēs, ex qua descendit Abraham, qui primo in sacris literis Hebræus dictus est ab אברהם, quod est trāsire, ut supra explicauimus. Sicut igitur hæc fuit prima lingua semper perseuerās inuariata, sic erit ultima etiam in patria, si quis dabitur sermo uocalis: Cuius signū est, quia intelligentiæ dum hominibus loquuntur sciētibus ipsam linguam, utuntur sermone Hebraico: Quāuis nonnulli asserant demones, aut sapiētes intelligentias singulos singularum gentium cū quibus habitāt, linguas exercere. Verum (ni fallor) quod diximus probabilius est, cum omnia ferme oracula autentica habita sint illo idiomate. Conuenientissimum igitur est, ut sicut qualibet uictoriosa ciuitas non solum iugum imponit domitis gētibus, sed multoties & idioma, sic Imperator illius ciuitatis supernæ, & astātes principes decernent, ut omnes illuc euecti loquantur lingua, & sermone inde oriundo, & quo solebat uti princeps illius regni, dum inter homines uersaretur. Quod forsitan (ut diximus) erit priusquam illō deueniamus, uel saltem post iudicium futurum per ignem, iuxta id quod in Sophonia propheta dicit Dominus: In igne zeli mei deuorabitur omnis terra. Et tunc reddam populis meis labium electum, ut inuocent nomen Domini, & seruiant ei humero uno.

De tertio instrumento, quod est corpus nostrum. Con. III.

Augusti. Corpus humanū ordinatum esse perfectissima harmonia supra reserauimus, adeo ut in nullo alio corpore sit melior, & suauior. Quæ Augusti. dicit esse non solum in his, quæ foris patent suis numeris, & mensuris coaptata, sed etiam in his, ad quæ humanus oculus non pertingit, tanta numerositate & consonantia conducta, ut nullus eam inuenire potuerit, quamuis diligentissima fuerit anatomicorum inuestigatio. De qua Boëtius quoque ait: Viacitas illa rationis in corpore quadam coaptatione miscetur ueluti grauium, leuiūque uocum in unā consonantiā tendens concentus. Quam conductam homo melius sentit, quàm intelligat, iuxta illud Zoroastris: Exultat homo ob harmoniam, quam in se sentit. Et quod magis admirandum est, non ba

bet corpus humanum solummodo consonantiam inter membra, & humores ad in-
 nicem, & inter animam atque spiritum regentem: sed inter diuina quoq; & su-
 pramundana. Vnde maximo sacramento data sunt tot præcepta affirmatiua in
 lege Mosaica, quot sunt ossa in humano corpore, ducta uidelicet & quadragin-
 ta octo: & tot negatiua, quot sunt nerui in eodem corpore: qui sunt non sine cau-
 sa trecenta & sexagintaquinq;, quo numero dies & noctes anni comprehendun-
 tur: quæ simul iuncta excrescunt ad sexcenta & tredecim. Quem numerum iti-
 dem reddunt literæ nominis Dei יהוה, si repleantur more cabalístico, & no-
 men יהוה addito uno significante illud, quod resultat ex utroq;: Si enim implean-
 tur literæ componetes nomen יהוה reddunt 296. & literæ nominis יהוה dant
 316. quæ simul iuncta faciunt 612. Et illud unum, quod ex eis resultat, perducit
 numerum ad 613. Quod quidem secūdu doctrinam eorum, qui theologizantur
 per numeros magno mysterio denotat, quod plenitudo iudicij contenta sub no-
 mine elohim data est I E S V, qui ait: Neque enim Pater iudicat quicquā, post-
 quam uidelicet facta est hæc translatio iudicij, sed omne iudiciū dedit Filio: Qui
 omnia iudicaturus iterum ait: De omni uerbo ocioso, quod locuti fuerint homi-
 nes, reddent rationem in die iudicij: multo magis de omni, quod factum fuerit cō-
 tra præcepta tam affirmatiua quàm negatiua, in quibus omnibus cū Deo peni-
 tus concordare, & conuenire debemus. A quibus non sumus excēpti, cū omnia il-
 la concludantur in breui, sed mysterioso uerbo euangelico: in quo absorbetur to-
 ta perfectio omnium præceptorum dicente Christo: Ab his duobus mandatis, a-
 more uidelicet Dei, & proximi, tota lex dependet, & propbetæ. Quæ qui ad-
 impleuerit, sentiet illud quod in oraculo Ezechielis dicitur: Accesserunt ossa ad
 ossa, unumquodq; ad iuncturam suam: Ossa utiq; illa de quibus diuus Citbarce
 dauid canit: Tunc exultabunt ossa humiliata: & iterum: Anima mea exultabit in
 Domino, & delectabitur super salutare suo, cui uidelicet cōcorditer dixit: Om-
 nia ossa mea dicent: Domine quis similis tibi, qui omnia tam bene cōducendo ap-
 tasti, maxime uerò ossa quæ uidebantur hincinde penitus dispersa? Et his coap-
 tatis sequitur Ezechiel dicens: Et uidi: Et ecce super ea nerui & carnes ascende-
 runt, ut omnia membra & intestina simul consonantissima exultent in Domino. Augusti.
 Hinc magnifico quodam sensu inquit Augustinus: quod omnes nerui & membra
 corporum suscitatorum resultabunt in laudem principis illius ciuitatis, & tanto
 meliori concentu, quanto consonantiores fuerint homines cum Deo in obseruan-
 dis præceptis, & cærimoniis eius.

CHRISTVS.

Idem;

Ezechie.

Dauid

Augusti.

De quarto instrumento scilicet lingua angelica:

Con. IIII.

Nter sunt etiam illis concentibus angelici spiritus, de quibus qui-
 dem dubitaremus, an lingua loquantur & collaudent opificem, ni
 si Paulus in illo cælesti gymnasio edoctus, & in cuius pectore Paulus.
 Christus resonat, diceret: Si linguis hominū loquar & angelorū.

CANTICI TERTII

Habent igitur angeli linguam suam, qua loquuntur & adinuicem, & nobiscum, non quidē per uocalem sonū, sed efficientes nouum cōceptū in his quibus loquuntur, meliorem quā si per audibilē uocem exprimeretur. Illud autē instrumētū, per quod innotescere facit alteri quæ bulliunt in mente, qualecūque sit, lingua uocatur: Quæ (ut ait Plato, & consentit Aristol.) data est, ut ipsius auspiciis exprimamus ea, quæ mente concepimus. Illud quoq; minime prætereundum censeo, quod nostra lingua carnea duplicem administramus cibum, corporālē uidelicet nobis ipsis, & spiritualem cæteris. De prima administratione inquit Marcus Varro, quod lingua dicitur quasi cibū ligans, ipsum enim circūuoluens dentibus conterendum præbet; postea conglobans in uētre demittit. De secunda manifestū est, qualiter lingua præbemus cæteris pabulū uerbi Dei: Et quod facit homo sensibili uoce, efficit angelus imprimendo conceptum. Vndē sicut Ioānes dictus fuit uox, ita Apostoli & prædicatores in eo, quod manifestant occultū Dei uerbum, dicuntur linguæ: imō & spiritus sanctus qui mouet linguam, & præstat copiā fandi, in linguis igneis apparere uoluit. Quomodo autem angeli sint linguæ, & loquātur, quāuis occultū sit, sicut & ipsi angeli, tamē aliquo modo percipere poterimus, aduertentes quæadmodū unusquisq; loquatur: Si enim procul est, uehementiori clamore indiget: Factus uerō propinquus in audientis aure susurrādo subloquitur: Et si posset cū audiente animo & spiritu copulari, nullo sono, prorsus egeret, sed sermo eius mente conceptus nullo penitus sono audienti illaberetur. Hoc quidē animabus è corpore egressis, angelis, & dæmonibus contingit: hos enim omnes sine strepitu (ut in pluribus) aduersari, nulli dubiū est, & multigena clam nobis inferre bella. Sicut enim aër præsentē lumine colores, & formas suscipiens traducit in illa, quæ naturaliter huiusmodi suscipere possunt: Quos colores suscipiendo specula repræsentans susceptas imagines insipientibus. Sic dæmoniaca corpora (ut quidā asserūt) eas quas recipiunt à phantasia, uel cogitatiua uirtute formas, figuras, atq; cōceptus in ipsum animal nostrū transmittūt, multas nobis illecebras ingerentes, formas subindicantes, suscitantes iam penè sopitas uoluptates, simulachra passionū frequenter concitantes uigilantibus, atque dormientibus. Sed hi perturbant animas arte, atq; sophistica fraude: Angeli uerō & meliores mentes eodē modo operantes alia, & hæc quidē meliora suggerunt, secūdū eā locutionem (inquit August.) quam sublimiorē Deus habet ad eos per immutabilē operationem, atq; determinationē eius. Et hæc nō habet strepitē sonum atq; trāseuntē, sed uim sempiternō manentē, & tēporaliter operantem, causando in mentibus illis quicquid per eos decernitur obseruādū. Ideo (ut ibidem Augustinus ait) cōsultitur ab eis incōmutabilis Veritas tanquam lex æterna, in illa eorū supna curia, cū non sint sibiipsis Veritas, sed creatricis participes ueritatis, ad quam mouētur tanquā ad uitæ fontē. Quibus incōmutabilis illa ueritas loquitur ineffabiliter, ostendēdo tanquā in speculo quæ diiudicat ostēdenda, aut in nostrū beneficiū, aut in regimē rerū nobis creditarū, aut in beatitudi-

Plato.
Aristo.

Mar. Va.

Augusti.

Idem.

nem nobis impartiedã. Quibus sic referatis correspondẽtes mētibus & affecti-
 bus canunt, & Deũ laudãt suauissima consonantia. Et aliquãdo emittunt etiam
 uocem sensibile, ut in ascensione domini memorãtur fecisse audientibus omnibus,
 qui aderant huiusmodi verba: Viri Galilaei quid statis aspicientes in cœlum,
 & cetera quae sequuntur, iuxta illud Dauidici hymni: Ascendit Deus in iubi-
 lo, & dominus in uoce tubae id est in uoce angelorũ manifesta, ut interpretatur
 Augustinus, & Hieronymus cõcordes. Vocẽ autẽ tubae terribili clãgore emit-
 tet archãgelus ille ad cõuocãdos omnes ad iudiciũ, & tribunal Christi, iuxta
 illud apostoli: In uoce archangeli, in tuba Dei, id est angelica, cuius flatus &
 uirtus erit Deus suscitans. Sit itaque uox sensibilis, aut rationalis uirtus con-
 cinens, & laudans, erit utique suauissima.

David.

Augusti.
Hieron.
Paulus.

De mentibus angelicis & beatis, quae & ipsae instrumenta sunt

resonantia.

Concen. V.

ostquam igitur sermo illius patriae caelestis potius mente quã sono
 cõducitur, erunt & ipsae mētes instrumenta quaedã reboantia sua-
 uiolem cõcētũ quã ille, qui uocali sono efficitur. Quã cõsonantia cõ-
 iectare possumus ex his, quae continua cõprobamus experiẽtia:
 Quando enim manifestatis cõceptibus sentitur cõcordia inter colloquentes, cõ-
 delectatio quadam suauitate referta ex illa cõsonantia resurgit: sicut horror,
 tædium, displicentia, & dolor sentitur ex dissonantia uocũ, & animorum præ-
 cipue, adeo ut ab huiusmodi inferni odor præsentiat. In illo igitur supra-
 munda no thalamo, ubi summa esse concordia omnium mentium tam diuinarũ,
 quã humarum, & angelicarũ ad inuicem, & omnium cum ipso principe, summa
 omnino concipietur iucunditas, quã Augustinus opinatur, & asserit beatitudi-
 nis causam, quã est in cõsonantia adhaerentia cũ Deo, sicuti miseriae causa esse disso-
 nantia ab eo. Et hæc esse uera consonantia mētis uidelicet, ad quã omnis cõcētus
 uocalis, qui fit per instrumenta naturalia, siue ille qui fit per aduētitia, & arte cõ-
 fecta defertur, tãquã ad præcipuũ instrumentũ omnium laudum. Decantant igitur in
 primis omnium beatorum mētes opificis laudes sua uoce altisona: quia plura & al-
 tiora possumus mente cõtemplari, quã ore eloqui: Nec ulla gratior esse principi
 melodia quã concordia mētis, in qua ipse potissimẽ oblectatur: de qua Augusti-
 nus super illud psalmi: Psallite sapienter, inquit: Sapienter psallit, qui mentis
 illustratione laudat, quia nemo sapienter facit, quod non bene intelligit. Nec e-
 nim elegans laus est, nisi à mente & corde profisciscatur. Hinc ea, quae à corde
 non prouenit, à Deo despicitur: ut in Isaia apertissimẽ loquitur dicens. Popu-
 lus hic labiis me honorat, cor autẽ eorũ longẽ est à me. Idcirco diuus cõcentor,
 ut laudẽ gratã Deo persolueret, ait: Confitebor tibi domine in toto corde meo.
 Et deifera uirgo caelestes cantiones iam instructa per uerbum quod baiulabat
 in uentre, intonuit: Magnificat anima mea Dominũ, & exultauit spiritus meus
 in Deo salutari meo. Animã enim & spiritũ cõiungit in laudem principis &

Augusti.

Augusti.

Isaias.

David.

B. Vis.

laudū, & laudatorū designat. Organum, licet dicatur quod per fistulas flantibus follibus sonet, hoc tamen est generale nomen omnium nasorum musicorū, ut multigenā laudem innuat. Cymbala uerò, quæ tactu sonāt, labia nostra effigiāt: quæ quadam percussione ad inuicem sonum emittunt. Sed Cassiodorus illa instrumentaliter interpretatur dicens: Tuba concrepet Regi: Psalterium canat Deo: Cithara cum reliquis sponso: cum reliquis inquam, quæ per choridarum tensionem sonant. Organum quasi turris diuersis fistulis fabricatum ductori nostro, & uincētū resonet. Omittam, quæ iterū hic Augustinus, Gregorius, & alij de huiuscemodi instrumentis sentiunt, & producemus ea, quæ nobis omnium minimis Sanctus Spiritus suggessit. Tuba (sacra scriptura docēte) eam laudem, quā dederūt Deo in concionibus suis, & nunc referunt diuini cōcētores, inuit: Ad quos p̄ Isaiā dicitur: quasi tuba exalta uocē tuā. Psalteriū patres illos ueteris testamēti significat: qui per decalogi obseruationē meruerunt inter cōcentores diuinos cōputari, uirtute tamen illius à quo omnis gratia, & meritū: quia nemo (inquit Paulus) iustificatur per legem. Cithara euāgelicos personatores cōprehēdit iam per omnia cōpita, & uicos mūdi diuulgatos, sicut cithara quæ instrumentū triuiale est. Et quia Christus promissus fuit in Mosaica lege, & exhibitus in euāgelica, ideo Pater eū duplici uocabulo interpellet pluries repetens: Exurge gloria mea: Exurge psalterium & cithara. Tympanū, qđ corio extento ad lignēā peripheriā cōficitur, illos præagit: qui corpora sua ieiuniis, abstinētiis, & austeritatibus cruci affigunt, uitia & pruritus ui quadā ad ipsam extendentes. de quibus inquit Paulus: Qui Christi sunt, carnē suam crucifixerunt cū uitii & cōcupiscentiis. Chorus (absq; cōtrouersia) indicat omnes, qui mutua charitate cōueniūt reciproce se amantes: sicut in choro diuinæ laudes alternis de more celebrantur. Et cum multa instrumenta prætulisset, tandem excitationem istam ad laudē concludit dicens: כל הנשמה הללה יהוה col anessama thelel iah: quod nostri interpretati sunt, Omnis spiritus laudet Dominū. Sed melius dixissent: Omnis anima, iam perfecta uidelicet, laudet dominum: anessama enim animam puram, & diuinā significat: prout à Deo emanat. Ideo quando tractatur de primæua infusione animæ à Deo in hominem dicitur: Et insufflauit in faciem eius nismat haïm. qđ nos interpretatum habemus spiraculum uitæ. Nam aduertendum est, qđ hoc uocabulum anessama non habetur in usu: sed magno mysterio ipso utitur scriptura, quando Deus animam infudit homini, & in fine hymnorum, ubi excitatur homo ad reddendam Deo perfectam laudem: quam minime soluit, nisi anima purificata penitus sit, sicut erat quando à principio infusa fuit. Et quousque fœditatem corporis sentit, non nismat, aut nessama, quod idem est, dicitur in scriptura sacra Hebraicè, sed nephes quod significat animam aliqua animalitate fœdatam. Ad primam igitur puritatē reuertere debet, si Deū (ut cōueniens est) laudare cupit. Nectatum expurgata ipsa esse debet, sed expur-

CANTICI TERTII

gasse etiam debuit corpus, quod inhabitavit: ut & ipsum cōueniat in celebres opificis laudes, ut supra tetigimus. Quod propheta præmiserat dicens: Laudate eum in chordis & organo: Organum cuius passim dicitur corpus nostrum, per cuius nervos, & venas, & arterias anima operatur, & sentitur, sicut sonus per fistulas organi instrumentalis. Sicut enim mundus (Dorylao Pythagorico teste) est organum Dei: sic corpus est organum animæ, cuius nervi, musculi, ossa, & arteriæ omnes, nunc fistulæ, nunc chordæ dicuntur huius corpori organi: quæ chordæ Hebraicè dicuntur **קנינים** minim, quod propriè interpretantes possemus dicere species, vel genera: Genera videlicet multiplicium arteriarum interiorum, quas omnes diuus citharædus in laudè principis alibi simul cum anima excitat dicens: Benedic anima mea dominum, & omnia quæ intra me sunt, aut omnia interiora mea, nomini sancto eius.

MODVLVS DVODECIMVS, EPITHALAMIA.

Quis epithalamia cantet.   Conventus Primus.

Xpeditis omnibus musicis instrumentis, restat, ut decantetur epithalamium, quod est sacer hymnus in nuptiis celebratus, quas conciones nemo congruas efficere potest, nisi ductores habeat eos, qui à summo archimusæo, & doctore huius sacramenti instructi sunt. Inter sacra enim volumina quædam epithalamia sunt, & conventiones, quæ ob suam excellentiam cantica canticorum dicuntur, celebrata quidem à Salomone, sed à Spiritu sancto dictata: Nec tamen recepta in sacro canone, neq; inserta numero vigintiquatuor librorum vitæ, nisi castigata & approbata ab Isaia propheta, sicut à fide dignis & celeberrimis authoribus habere potui. Nihil enim apud antiquos Patres pro authenticò habebatur, nisi emanaret ab officina vatum diuinorum: qui dicta, & sententias omnes ad trutinam arcanorum diuinorum reducerent, & cum eis quantum veritatis continerent sedulo pöderarent. Hinc epithalamia ista (& quia à Salomone aliquando diuino spiritu repleto ædita, & quia ab Isaia eminentissimo vate cribrata, & approbata) suscipimus tanquam diuina, & ipsa in iis concentibus, quos de rebus diuinis, & gloria cælesti persoluimus, imitabimur. Verum quia concentus illorum carminum quo ad numeros in traductione nostra seruari nequit, volui ea quæ cōtinentur in illis hymnis, nostris numeris decantare. Et primo concinemus epithalamium sponsæ, id est animæ bene sentientis de Deo, & ipsi adhærentis. Secundo epithalamium sponsi in sponsam bene initiatæ: & iam ipsi coniunctam. Tertio in connubium, & mutuum amorem, atq; maritales affectus. Sed cum ea quæ sunt hic decantata tot & tantis inuoluantur ænigmatibus, & metaphoris, ut vix quæ dicantur percipi possint: ideo volui quibusdā notulis aperire vel aliquantisper horum carminum sensa.

Epithalamiū in sponsum.

- a** *Filiæ dulces Ierusalem, quæ
Lucidos fontes, & amœna prata
Huc uagæ atq; illuc peragratis, aptæ
Nectere flores,*
- b** *Si meum, quæso, spatiando amicum
Quæpiam vestrum videat, referre
Sit memor, quantos patiar dolores
Eius amore.*
- c** *Albus est autem meus ille amicus,
Ac simul sparsus rubeo colore,
Eligi qualis nequeat decem de
Milibus alter.*
- d** *Eius est aurum caput, & comantis
Vertici palmæ similis capillus,
Nigræq; omnis cæsaries senis iam
Aemula corui.*
- Aequat & candens oculus columbas,
Quæ solent iuxta fluuios nitentes
Lacteis nixe uolitare pennis
Aëre puro.*
- f** *Talis est eius species genarum
Aeræ quales, ubi sunt odores,
Prima quas pingit, variatque mille
Floribus æstas.*
- g** *Liliis certant nivicis labella,
Et rosas vincunt hilari rubore:
Myrrhæcum quiddam simul eius oris
Spiritus halat.*
- h** *Sunt manus eius tereti figura,
Rasiles torno digiti videntur:
Et micant auro pariter decori,
Atque hyacinthis.*
- i** *Leuis est eius simul & relucens
Venter, & fulgent eboris politi
Laminæ postquam subiere docti
Verbera ferri:*
- k** *Marmor euincunt Pario recisum
De iugo rectis similes columnis
Tibiæ, quas se super innitentes
Sustinet aurum.*

a Filias Ierusalem eius sodales petit, quæ iam pascuntur in amœnis pratis paradisi deliciarum, potatæ sote illo, qui diuidebatur in quatuor capita ad irrigandâ vniuersam terram, & colligunt flores suauissimos affectuum, & fructus bonorū operū.

b Et has adiurans querit, vt aliquid indicent de dilectō, sine quo stare ei grauisimum est: quando de more subtrahit se viatori. Nam si continua visitatione sponsum solaretur animam, redderet ipsam beatam adhuc per viam pergentē, quod ei nulloatenus competit.

c Indicia quesiti sponsi sunt, quia candidus perfectissima innocētia in nullo alio reperta: Rubicundus amore, quo vitam & omnia tradidit pro dilectā: Electus ex milibus cubo denarij numeri completi, qui est numerus Deo competens, ad denotandam sublimem perfectionem & diuinitatem ipsius electi sponsi.

d Caput eius comparatur auro inter omnia metalla perfectissimo: Sed capillorum pulchritudo in ordine, æquatur palmæ non ab re, vel cerebro ipsius palmæ, ad denotandam virtutē capillorū, quibus euulsis perdit robur, vt de Iamione legimus: nam euulso illo cerebro proculdubio moritur arbor. In colore verō assimilatur coruo qui est (vt sequamur theologiam Hebræorum) inter præcipuas aues à mensura roboris excelsi proueniens, vt non sine causa in 146. psalmo, & euangelio dicatur Deus pascere pnillos coruorum inuocantes eum.

e Et quamuis in forti constantia assimilatur coruo multum habenti de robore excelsio, oculus tamen intentionis est velut pura columba: quæ tanquam prudens & sapiens merito dicitur residere super fluentia plenissima aquæ sapientiz salutaris.

f Genæ autem pudoris requisiti in sponsa sunt sicut areolæ aromatum confitz à pigmentariis, ob odorem pudicitiz & virtutum: rotundæ autem ob capacitatem influxuum.

g Labia eius velut rosæ stillantes myrrham primam, aut sponte manantē per quā intelligantur castigata eloquia procedētia à labiis redo-

CANTICI TERTII

lentibus prudentia, & per myrrhā præseruata à colloquiis malis corrumpentibus bonos mores.

h Manus aureæ ex præciositate bonorum operū tornatiles & rotundæ, vt in operibus imitetur sphericum opificem, plenæq; hyacinthus, id est cœlestibus aff. aibus.

i Venter & intestina per polita velut ebur sunt cogitationes nitida, sed intersecatæ sapphyris in fluxu cœlestiū, sine quibus non sumus sufficientes aliquid cogitare.

k Pedes affectuum sunt quoq; perpoliti velut marmor recitum, & sicut columnæ firmatæ super bases aureas charitatis, quæ est radix & fundamentum omnium virtutum.

l Species eius & decor totius corporis assimilatur libano, i. nemori confito arboribus: quia aliquando accipitur pro paradiso deliciarum, quem Deus plantauerat omnigenis arboribus, i. deliciis & gradibus datis creaturis rationabilibus à nobis appetendis, præter arborē sciētiae boni & mali.

m Querendus est igitur sponsus in hoc hortulo, vbi deliciatur odore rosarū i. bonorum operū nostrorum fragrantia ipsorum etiam fructibus, cum bene placito Patris delibatis:

quia eius cibus est, vt facit voluntatem Patris.

a Pulchra dicitur sponsa veluti superna Ierusalem, ad quam tendit cum ipsa symbolum habens: vnde Ierusalem vtrunque figurat, & ciuitatem illam supernam, & particularem sponsam vel collectionem omnium sponsarum, quæ descendit de cœlo tanquam sponsa ornata viro suo, nec cui accommodatius amicam compararet quicquam habebat.

b Quæ sic pulchra, tamen ob pudicitiam & munitorem virtutum, atque charismatum terribilis est hosti, sicut castrorum acies. c Auertere precatur oculos blandientis more, cum nimium superbiat, vt gliscat sponsus in aspectu talis sponsæ. d Crines sunt sicut greges caprarum, non autem illorum hædorum, qui dabantur in sortem Azazel: aut qui collocantur in sinistra iudicandi, sed eorum qui positi sunt de Gilahad, i. qui ponuntur corā Domino in cumulum testimonij: Hædus enim bonus, & capilli numerati idem sunt, & eodem vocabulo Hebræo censeri possunt. e Dentes eburnei sunt innocentes, & mundi, velut oues ascendentes de lauacro. f Genæ sunt frægmē mali punici piæ, & ordinatæ.

l Totius verò facies decorque
Corporis, qualis libanus perenni
Qui coma cinctus rutilum cacumen
Lactat in auras.

m Querite ergo illum precor ô puellæ,
Hortulos nanque (vt puto) per virentes
Hunc rosæ florem legit, atque odoras
Demctit herbas.

✠ Epithalamium in sponsam,

- a Pulchra nites, vultusque tibi sic latus amica est,
Hierusalem ut palatia:
- b Horridaque es cōtra, quū frons sua nubila cogit,
Instructa turba ut martia.
- c Despice io modicū, atq; oculos auerte parumper,
Quibus superbus turgeo.
- d Ordine dispositi circum tua tempora crines,
Quales capellarum greges.
- e Sicut grex ouium niueus cum prodit ab amne,
Dentes ita emicant tui.
- f Sicque genæ fulgent rubrōq; albōq; colore,
Vt scissa mala punica,
- g Artificisq; manufacti crateris imago est
Tuus umbilicus candidus.
- h Et uenter tritico similis, cui spica rosarum
Flauescit inter germina.
- i Inq; sinu gracili molles hæfere papillæ,
Quales resident hinnuli.
- k Reginæ decies sex, octogenaq; pellex
De te loquuntur talia.

- l* Quenam ista est mulier, quæ se huc cœu luce serena
Aurora surgens intulit?
Pulchra velut radios plenis e cornibus effert
Quum luna puro lumine.
- m* Nunc puto te hortus habet, q̄a nux sua brachia p̄adēs
Inducit v̄bram frigidam.
- n* Verum age verte gradum, teq̄; huc conferre mem̄to
Amplexibus reddens meis.
- o* Quam decet vt leuibus gradiens pedibus sola tangis
Ac lene fers vestigium.

☞ In cornubium.

- a* Ille ille in mea se confert v̄bera:
- b* Quem mecum parili torret a mor & face.
- c* Admotis labiis tunc ego suauium
Vino omni melius iungere gestiam:
- d* Arreptumq̄; manu protinus in meæ
Deducam thalamum matris, ibi hauriet
- e* Is quod grana merum punica condiunt.
- f* Amplexusq̄; aderunt illico mutui:
Læua eius capiti subiiciet meo
- g* Se, collumq̄; super dextera vinciet.

g Umbilicus tuus nō
dum à matris vtero
euulsus est: sicut cra-
ter tornatilis capacis
simus ad suscipienda
cœlestia alimenta: si-
cut per vmbilicum
nutritur infans san-
guine decocto in ve-
nis matris.

h Venter similis tri-
tico, ex quo fit opti-
mus omnium cibo-
rum, adhuc non edi-
tur, sicut pullus non
dum ex oui cortice
egressus: Nutritur e-
nim puer in ventre
matris cōceptus Dei-
ficio semine alimēto
videlicet seminis ip-
sius gratiæ baptisma-
lis, quousque genitus
infans incipiat lac cō-
cupiscere, & tandem
solidum cibum: qui
cibus nuper cōcepti
cum sapiat odorem
cœlestis seminis, ic-
circo dicitur rosis
vallatus.

l Comparauit vmbi-
licum crateri, uentrē
tritico & rosis: sed ne
existimetur aliquod

secundum carnem, v̄bera æquat hinnulis cernorum excelsorum videlicet, quos præparat Dominus in beneficium nostrum, vt inde reuelet condensa & abdita: sicut prophetis olim qui luxerunt illa v̄bera, contigit.

k Reginz sunt sexaginta numero conducto per denarium completum & senarium primo perfectum bona opera denotantes. Concubinæ verò & pellices, id est, affectus rerum cœlestium, expellentes affectus animales conducuntur ex octonario iustitiæ, & denario cōpleto in octoginta. Sed iuencularum, id est, occultorum, & de nouo pullulātium affectuum nō est numerus: Nam *misby* halamoth vtrunq̄ significat iuenculas, scilicet & absconditas.

l Descripto corpore per accommodatas metaphoras, anima quoque debitis gradibus procedens effigiat per auroræ naturalis luminis: postea lunę legis, quæ plena fuit in diebus David & Salomonis: Tandem soli doctrinæ & fidei euangelicæ, quæ Christo rogante nunquam deficit. Qua perfectione donata anima omnium domina efficitur, atque terribilis, & terrificans hostes humani generis, veluti perterrēt inimicas acies insignia prævalentium castrorum.

m Quæ etiam sic bene instituta descendere dicitur in hortum nucum, vt aliqualis casus describatur, a quo nulla sponsa est penitus libera: quia omnes declinauerunt, & cadit quilibet quamuis iustus, præter illum qui peccatum non fecit, sed aliorum peccata tulit: ideo descendere dicitur, non quidem cadens sed liberans cadentes ab amaritudine, & duritie corticum nucis peccati: quod etiam continet bonum nucleum, dummodo gratia & merito Christi destruat illico amarus, & frangatur durus cortex, quia vbi abundauit delictū, superabundauit & gratia.

CANTICI TERTII

n In casu igitur reperiens sponsam ab ipso eam reuocat dicens: Reuertere reuertere sulamitis, id est, pacificata, & meis meritis perfecta, atq; victrix hostiū cōstituta. Vnde ipsi applaudēdum est, iuxta id qd sequitur: Quid videtis in sulamite, nisi choros castrorū non iam bellantium, sed tripudantiū præ lætitiā?

Sic autem impliciti nexibus inuicem

h Inter pulchra thori strata cubabimus:

Qui sparsus variis fragrat odoribus,

i Et circum decies sex vigilant uiri:

Totum qui superant uiribus Israel.

k Mox sensim adueniet lumnibus sopor

Diffusus placidè membra per omnia:

l Nec quisquam precor, o, nos prius excitet.

Incessu crepitans, murmuræue obstrepens:

Quam sponte ipsa oculis se abripiat quies.

o Erecta itaq; & debitis aptata moribus, atq; affectibus, aspicientes omnes & cognoscentes ipsius statum laustum, inducit in tantam admirationem, vt dicant: Quam pulchri sunt gressus tuorum affectuum & operum in calciamentis, quibus videlicet defenduntur pedes, ne offendatur à malo lapide o filia principis? Sponsa enim dicitur & filia.

a ¶ Affectus veri cōnubij cœlestis omni possibili modo, mysticis exprimuntur sermonibus. Reciprocus primo declaratur amor cum alter pro altero sollicitus ostenditur, dum mutuo se in amore suscipiunt, & inter vbera nō quidem muliebria, sed meliora illa ex quibus propinatur lac, quod qui bibit scit reprobare malum, & eligere bonum.

b Quo lacte pasti ambo communi exardescunt amore: Vbera enim in archetypo sunt fontēs fluentes propheticos latices. Sunt etiam legales libri præbentes nobis verum lac sapientiz,

c Ad quæ vbera sugenda devenitur p̄ osculum, in quo moriēs mundo anima soli Deo vivit, contenta lacte illo, quod est omni vino sapientiz rerum inferiorum longe melius. Verum aliquando etiam vinum sugimus ab eisdem vberibus: de quibus quoque dicitur, erunt vbera tua sicut botri vineæ.

d Dato itaq; osculo & hactenus, introducitur ad thalamum matris, non quidem huius inferioris & mortalis, sed potius illius melioris quæ dicitur mater filiorum lætans & gaudens, in prole videlicet fecundissima ex qua renasci nos oportet, si volumus regnum cœlorum introire de qua inquit Apostolus, Illa quæ sursum est Ierusalem libera est, quæ est mater nostra: In cuius thalamum introducuntur qui susceperunt verum osculum, & bonum illud suxerunt lac.

e Illuc quoq; introducta anima habet merum, & necat amoris cōditum cū succo malorum punitorū, id est vere charitatis, vt ab ebrietate lasciuiētis & obliqui amoris præseruet.

f Illo itaq; amore calentes coniuges deveniunt ad mutuos, & sanctos complexus, per brachia virtutum & bonorum, quæ in veris amicis solent esse communia.

g In quo amplexu læua, & omnia quæ ad eam pertinent capiti, & rationi supponuntur: sicut aliquando demandatum fuerat: Subter te erit appetitus tuus, qui secundum sanguinē est, & eius naturā sapiens: quod etiam in archetypo à sinistra sumit influxum, Sed dextera amoris, & omnium faustorum & linientium influxuum amplexu gaudet. Quæ duo, timor videlicet & amor vigere solēt in amantibus, vt hoc incalescat & proficiat, illo verò caueat ne offendant, & inde irascatur condilectus: Subesse autem debet timor amori.

h Quo amore amplexati, connexi, & coniuncti, vterq; iam adepto sine cubare, & quiescere debet super illa pulchra & odorifera strata, ac thoros veri coniugij cœlestis: Quo sponsa concedens decantat, In pace in idipsum dormiam & requiescam.

i Vt igitur securè quiescatur, cubacula & lectuli illi circumdantur à sexaginta fortibus, nō quibuscunq; sed ex fortissimis Israel, id est militantium Deo in militia illa cœlestis exercitus: Qui deliguntur sexagenario numero conducto ex senario primo perfecto, & denario completo, ad designandam completam perfectionem custodum: Qui omnes tenent gladios, ex illis utique de quibus dicitur, Inebriatus est gladius meus in cœlo: Suntq; edocti ad bella, & militiam illam qua Michaël præliabatur contra draconem. Vnusquisq; igitur militantium

more habens gladium super femur suum **מִפְּאֵד בֵּלְלוֹת** mi pacad belelot, id est à timore, aut terrore noctis, ut videlicet defendant a potestatibus, qui in vtraque nocte temporis, & peccati solent terrere nos: Ab his igitur custodes illi defendunt quiescentes in tabernaculis illis fiducia, & securitatis: ut nullo terrore vexentur.

k In qua securitate a deo anima placidè quiescit, in eo à quo osculum accepit, ut in illo sopore conuertatur in id ipsum, in quo quiescit, & vnus idem spiritus cum eodem efficiatur. Cum igitur in somno illo eleuetur anima, & cōscendat in Deum, ideo adiurantur omnes contodales, ne excitent, neque euigilare faciant sic quiescentem, quousque spiritus, qui eam arripuit, somnum illum protraxerit: id potissime cum spiret quando vult, nec sit in facultate recipientis, sed ipsius spirantis & venientis, ideo confouendus est quousque abierit. Et quia in ipsis amplexibus, & somno pulchrescit sponsa supra id, quod patitur naturalis progressus, & humanum iudicium, in eam aspicientes admirabundi inquirunt: Quæ est ista quæ ascendit de deserto, mundi videlicet huius inferioris, sicut virgula sumi ex aromatibus myrrha & thuris, & vniuersi pulueris pigmentarii: quæ solent esse in horto voluptatis, in quem iam intrauerat sponsa. His cantilenis potius adumbrare volui diuina mysteria, quæ in canticis canticorum continentur, quàm uel minimum ipsorum argumentum decantare: de diuinis siquidem nuptiis ibi agitur, quibus enarrandis omne humani ingenii acumen hebescit. Hinc igitur diuinarum rerum immensum pelagus intuens, inde verò imbecillitatem virium nostrarum perpendens huiusmodi proniciam nobis admodum impari existimaui, nisi temere à Paulina illa sententia recedendum putarim, in quam omnes nostræ potissimum religionis sapientes conueniunt: talia scilicet ac tanta ea esse bona, quæ Deus præparauit diligentibus se, ut ne oculus quidem vnquam ea viderit, nec auris audierit, nec in cor hominis ascenderint, tantum abest, ut quis stylo quamuis erudito ea possit complecti, quæ ad felicitatem dignitatemque huius connubii spectant. Volui nihilominus, ne mysterium penitus esset inaccessum, has odes ex ipsis canticis canticorum excerpere, vbi Solomon rex ille pacificus diuino afflatus numine, has potius nuptias contraxisset, quàm præsensisse videtur. Breuitati nimirum studui, ne regis secreta falsim manifestarem: quia & si difficillimum est, ut dixi, rem huiusmodi pertractare, non nihil tamen Deo dictante, dicere potuissimè, maxime si inter perfectos, tantummodo, qui solido cibo vescuntur data esset dicendi facultas: memini quid Origenes de hoc senserit: adeo ut Virgilianum illud non incongruè dici possit.

Per varios calus, per tot discrimina rerum

Tendimus in latium, sedes vbi fata quietas

Ostendunt.

Necesse enim habent qui ad Cantica canticorum velint contendere, singula, quæ in scripturis continentur cantica peragere. Egre di in primis eos oportet ex Aegypto: egressos mare rubrum pertranqre, ut primum canticum possint canere. Perambulent deinde spiritaliter vastâ, & incuitam eremum, donec deueniant ad puteum, quem foderunt reges, ut ibidem alterum canticum Domino persoluant. Cum verò illud Mosi celeberrimum canticum assumere propoluerint. Atte de cælum & loquat, Audiat terra verba oris mei, conferant se ad oram illam sanctæ terræ cōterminam, ut in Iordanis ripa huiusmodi canticum modulentur. Cæteris quoque canticis, quæ in sacris voluminibus reperiuntur, concinnè & suauiter decantatis, inde ad altiora conscendant, ut reconditissimum hoc canticum cum sponso canere possint. Id procul dubio animo statuendum est, ut cum monstris sauisimis congregiantur, eaque magnanimitate herculea profligent, si augustissimū hebes conjugium promereri voverint: Quod facile fiet, si summo studio voluptatis illecebras deuitare cōtendant, debellatisque perturbationum portentis, omnimodæ mentis quieti insudent, ut spiritali cupidine (quem asserit Origenes) ardentius inflammentur: qui quidem amor, seu Cupido à Deo veniens iis se præcordiis insinuat, quæ carnis amore expulso, contemptisque diuitiis, carne, sanguine & id genus omnibus, imò & ipso cælo, hæc etenim omnia pertransibunt, huic sancto diuinoque amori ipsorum mentem, animumque ad dixerint, cum nemo possit duobus amoribus possideri, huic igitur amori cedamus, cuius auspiciis connubium illud diuinum celebratur: de quo impræsentiarum vltèrius ceteri non permittitur.

CANTICI TERTII

MODVLVS TERTIVSDECIMVS TRIVM PHVS.

Quæ sit iusta pugna.

Concentus Primus.

Aobilis triumphus & gloriosus exquirat primo æquã pugnam,
 & pulchram victoriam: Et tunc pugna æqua est, quando adest le-
 gitima ratio pugnandi, bello etiam prius indicto: Principis item
 autoritate interueniente, cuius est decernere bellum, & q̄ iure
 pugnetur, nō autem malæ vltionis causa. Si autem imperator noster Christus
 habuerit iustam causam in bello, quod assumpsit contra hostem humani gene-
 ris, manifestum est: cum tanquam prædo immanissimus antiquus ille serpens,
 qui est diabolus, detineret ipsum humanum genus sub durissimo, horridoque
 iugo seruitutis: Quod quidem dolo, & fraude multiplici subiecerat. Contra
 hunc igitur Christus pugnavit veritate, pietatēque, zelo etiam honoris diui-
 ni, & salutis animarum æquissimus fuit in bello. Et ne hostis (licet iniquus)
 posset habere in aliquo iustam querelam, indictum est ei bellum per antiquos
 patres prophetasq̄, quibus veluti ficialibus hoc fuerat demãdatũ. Inter quos
 regius propheta Dei solennissimus præco proclamavit dicēs: Liberavit pau-
 perem à potente, & pauperem, cui non erat adiutor. Imo & ipsemet princeps
 publicè protestatus est dicens: Nunc princeps huius eiicietur foras, quia se-
 cum congressurus sum: & quod plus est, ipse hostis adortus est eum, dum iei-
 unaret in deserto. Autoritatem verò bellandi habuit à Patre, qui ipsum ad
 hoc bellũ destinavit iubēs, vt eius vulneribus debellaret hostem, sicut per Isa-
 iam dixerat: propter peccata populi mei percussit eum, id est tradidi percu-
 tiendum, & vulnerandũ: Nam in hoc nouo genere pugne victoria reportãda
 erat vulneribus: In quo quidẽ bello nulla fraus, nullusue dolus intercessit, neq̄
 malus vlciscendi animus: imò pietas liberãdi iniuste oppressos. Pugnavit itaq̄
 veritate contra mendacem hostē: pugnavit zelo contra inuidum: bonitate cõ-
 tra maluolum, & scelestum: mansuetudine contra superbum. Ad quam pu-
 gnam sedulo omnes Christi milites, qui eius stipendium in baptisate accepe-
 runt, accingi debent, sicuti fecerat Michael animarum custos contra eundem
 hostem, vt narrat Ioannes dicens: Michael & angeli eius præliabantur cũ dra-
 cone: Quam pugnam aggressus fuerat pro Christo principe, & eisdem legibus
 quibus ipse pugnavit: Ait enim Euangelista, q̄ cum mulier (scilicet virgo dei-
 fera) amicta sole, id est diuino lumine, habens lunam, synagogam videlicet sub
 pedibus, & coronata duodecim stellis, id est duodenario illo diuino, cœlesti, &
 apostolico, de quo suprã diximus, visa & ostensa fuit in cœlo parere filiũ suum
 primo & vnigenitum, qui recturus erat omnes gentes in virga ferrea: & qui
 daturus esset omnibus beatitudinem. Serpens ille antiquus & draco, qui est
 diabolus, nimia temeritate elatus noluit à Christo nascituro de virgine susci-
 pere beatitudinem: sed mente intumescens ait: In cælum conscendam super

Dauid.

CHRISTVS.

Isaias.

Ioannes.

astra Dei, idest super sanctos exaltabo solium meum, ponam sedem meam ad aquilonem, quasi stans ex aduerso illius, qui venit ab austro. Et bene ad aquilonem se uertit, unde omne malum panditur, & unde omnis ruina & casus.

Contra quem pro Christo insurrexit Michael & angeli eius, suscipientes Dauid edictum illud à diuo concentore decantato: Et adorent cum omnes angeli eius.

Qui omnes bellum susceperunt contra draconem pro Christo, & legibus Christi: Pugnauit enim serpens contumacia, isti obedientia: Ille odio, isti amore: Ille inuidia, isti zelo: Ille superbia, isti pietate: Ille propriis uiribus præsumens, isti uirtute diuina suffulti. Hac iustitia, & hoc fauore præualuit Michael & exercitus eius contra draconem, & satellites ipsius usque ad eorum omnimodum exterminium, & irreuocabilem eiectionem à regno illo, in quo Christus rex pacificus regnat in pace. Victus igitur draco, & eiectus triplicem contra nos direxit aciem, quæ sunt mundi portenta, cuius draco princeps, & tyrannus effectus erat. Quas acies Ioannes meminit in epistola, & omnibus iam notæ Ioannes factæ sunt, concupiscentia uidelicet carnis, concupiscentia oculorum, & superbia uitæ. Et hoc est, quod idem Ioannes in apocalypsi prosequitur: Et iratus draco abiit facere prælium cum reliquis, qui custodiunt mandata Dei: & habent testimonium IESV Christi. Et paulo post: Datumq; est illi facere bellum cum sanctis: & uincere, nisi Christus nobis comparasset victoriam, Cuius fauore multoties vincitur à nobis.

De larga uictoria habita à Christo pro se, & pro militibus suis.
Concentus Secundus.

In hoc bello imperator noster Christus adeo uictor fuit, ut nec minimum damnum, aut uulnus potuerit ipsi inferre hostis, hinc letus depromit: Venit enim princeps mundi huius, & in me CHRISTVS.
Isaias. non habet quicquam. Cuius uictoriæ laus tota ipsi debet adscribi, qui solus cum hoste pugnauit, sicut in uaticinio Isaiæ dictum fuerat: Torcular calcavi solus, & de gentibus non est uir mecum. Et hac de causa quando Petrus stricto gladio uolebat in hostes exilire, dixit: Pone gladium tuum in uagina, non putas, quod possem rogare Patrem, & exhiberet mihi plusquam duodecim legiones angelorum? sed nolo, quia solus debeo hanc pugnam intrare. Hinc non sine admiratione audientium, & attentè considerantium in ipso conflictu clamauit ad Patrem: Deus meus, Deus meus ut quid dereliquisti me? solum uidelicet in duello cum acerrimo hoste. Quod arcanorum Dei conscius Paulus intelligens Colossensibus sacramentum explicauit Paulus. dicens: Cum essetis mortui, & deprædati peccato, conuiuificauit nos CHRISTVS donans omnia delicta, tollens quod erat aduersus nos chirographum decreti contrarium nobis: & ipsum tulit de medio, affigens illud cruci: Expolians principatus & potestates traduxit confidenter, palam triu-

CANTICI TERTII

phans illos in seipso: Nōne hic Paulus sacramentum & ordinem totius belli, & victoriæ Christi de aduersario humani generis exposuit, & explicauit? Ostendit enim, cur pugnauerit, ut eriperet videlicet nos de morte, idest angelo mortis, & de peccato remittens debita, ob quæ eramus obnoxij & serui, delens chirographum, quod feceramus diabolo per manus malè operantes: Et quòd per crucem soluerit debitum ditans nos spoliis principatus, & potestati tenebrarum: Et tandem concludit, quòd hanc victoriam, & triumphum reportauit per semetipsum, vnde non immerito gloriosissimus fuit. Sed quātum ad nos attinet, solus pugnauit, ut soli redimenti deberemus, sicut longa serie differit Ambrosius in libro de patriarchis. Et hanc victoriam non procurauit solummodo pro se, sed pro omnibus nobis, in hoc ostendens magnificentiam suam: Quod apostolus apertè sermone refert dicens: Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriam per I E S V M Christum dominum nostrum, dummodo velimus fideliter militare contra eundem principem mundi & tenebrarum: & cōtra eius malas suasiones & acies: ut multi fecerunt omnia terrena arbitrātes veluti stercora, ut in acie Ditis irruerēt, carnē & voluptates domātes, ut Azazelis lenocinia declinarēt, subiecti obedientiæ legibus, & viliibus mancipati, ne asmodei fastus aut arrogantia adinueniret, vbi vulnus aliquod infligeret. Quæ triplex pugna, in spiritu videlicet sensitiuo homine, & exteriorum circa nos adiacentium oblectatione indiētā est, ut in trino prælio deuicta tricipiti bestia ad ternarium illum excelsum, uel aliquo modo meriti deuenire possemus. Rite quidem Spiritui sancto vnimur, quando proprii spiritus fastu deposito nihil omnino in nobis remanet, quod impedimēto sit omnimodæ subiectioni & adhæsioni, quæ non modo obtemperare, sed vniri cū spiritu illo ualeamus. Accommodatè quoque ad filium Christum attingit, qui carnem propriam crucifixit cum vitiis, & concupiscentiis carnalibus. Optimè tandem ad pientissimum Patrem deuenimus, quando piè rebus omnibus abiectis, aut erogatis, siue saltem pessundatis, pro viribus religione, pietate, uehementissimòque animi ardore eum prosequimur: tunc ipse, qui uidet in abscondito, reddet nobis. Fouet etiam nos, amplectitur, & nutrit, iuxta illud quod filius attestatur dicens: Scit enim Pater uester celestis, quibus indigetis. Est enim hic excelsus ternarius contra infimum, & teterrimum, illo quidem sacramento, quo omnia sic statuta sunt mala bonis aduersantia illis reiectis non mediocri gloria ad ista deueniamus.

Triumphus gloria imperatoris & militum. Con. III.

Arta itaq; victoria, meritò uincenti debebatur triumphus, cum captiuos liberauerit, & non modo ciuitatem unam, aut angustū dominium, uel regnum imbelles subiugarit, sed totū genus humanum, & quod fuit in omnibus retroactis temporibus, & quod imposturum erit: imo totum mundum suæ ipsius ditioni summisit, dicere Paulo

cum Ephesus: Pater constituit eum ad dexteram suam in cœlestibus supra o-
 nem principatū, & potestatem, & virtutem, & dominationem, & omne quod CHRISTVS.
 nominatur, nō solum in hoc sæculo, sed etiam in futuro: & omnia subiecit sub
 pedibus eius. In quam gloriam intravit bellando, maximè in passione sua, vt i-
 psemet testatus est in euangelio, cui titulus est secūdam Lucam dicens: Opor-
 tuit Christum pati, & ita intrare in gloriam suam. Triūphare itaq; cœpit die,
 quo captiuos redimens gloriosus surrexit: sed triumphum perfecit, quando so-
 lenni apparatu conscendit ad regnū, sicut canit Ecclesia: Datur triūphus gra-
 tiæ, scandens tribunal dexteræ. Ascendit enim in currum corporis glorificati,
 pertractum à quatuor equis albis id est à quatuor dotibus corporis gloriosi:
 quia graue induit leuitatem, vt facilius & delectabilius conscenderet: & cras-
 sum effectum est subtile, vt cælum sine obstaculo penetraret. Corruptibile au-
 tem effectum est incorruptibile, vt in æterna gloria perseueraret. Sed obscurū
 in lucem conuersum est, sicut in die transfigurationis resplenduit facies eius
 sicut sol: Luce enim refertum esse debet, si stare uelit ante Patrem luminum, a-
 pud quem nulla est obumbratio. Et tandem ex animali surrexit, & ascendit
 spirituale aperiens viam, & præbens modum, vnde omnes eiusdem dotibus cō-
 surgant: & ad regnum beatum perueniant. Proferebantur quoq; in illo triū-
 pho insignia & arma, quibus debellauerat hostem, crux videlicet clauis, & læ-
 cea, unde canit Ecclesia: Vexilla regis prodeunt, fulget crucis mysterium. Ac-
 clamabant ministri & paranymphe imperatoris cantantes: Regnauit dominus
 à ligno, itidēq; in omnibus instrumentis, quibus cruciatus fuit, & quæ ad cru-
 cem pertinent. Aderant & captiui debellati, deuincti ad triumphi pompam,
 ut Ioannes noster perhibet dicens: Vidi angelum habentem clauem abyssi, & Ioannes.
 catenam magnam in manu sua: & apprehendit draconem serpētem antiquū,
 qui est diabolus, & ligauit eum, ut non seducat amplius gentes, sicut videlicet
 fecerat ante Christum vi quadam deducens homines ad sui cultum: quanq̄ sol-
 uetur modico tempore completis mille annis, spatium uidelicet à Patre determi-
 nato: & tunc in antichristo pmittetur potestas faciendi ea, quæ à Christo ci-
 tra nemo fecerit, quanq̄ præstigiōsa erunt omnia. Sed ad nostra reuertamur.
 Ligatus itaq; erat hostis cum omnibus suis satellitibus debellatis: Captiui ue-
 rò, quos de manibus inimici, & de tartareis locis, confractis portis & seris e-
 ripuerat, astabant gaudentes simul cum principe triumphantes, & multi corū
 in curribus corporum iam glorificatorum conscenderant, vt euangelista ait. Math.
 Multa corpora sanctorum surrexerunt cū eo, & introierunt in sanctam ciui-
 tatem, Ierusalem uidelicet infernam, & tādē super cœlestem: & apparuerūt
 multis in utraq; Ierosolyma. Acclamabant insuper concentores quamplurimi
 ouātes magno applausu. Et alij admirantes ascensum istum cum tātō triumpho Lucas.
 dicebant (ut Lucas narrat) Viri galilæi quid statis aspicientes in cælum, quo-
 nester contuitus non attingit? Hic IESVS, qui assumptus est à vobis in cælū,

CANTICI TERTII

sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in cælum. Tunc dabitur vobis plena copia gaudēdi, & triumphandi cum ipso. Qui autem cōcentus, qui soni tubarum, & aliorum instrumentorum fuerint in illo triumpho, diuus Citharædus plenus Spiritu sancto aliquo modo præcinit dicēs: Omnes gentes plaudite manibus, quia omnes redemit, & pro omnibus triumphauit, non autem pro iudaico populo, neq; pro Israel figuratiuo tantummodo. Iubilate Deo in uoce exultationis, sicut fiebat tempore Iubilei, quæ erat maxima solennitatū. Nec habebat propheta, quid in hoc triūpho excellentius faciendum proponeret: Quoniam Adonai id est dominus I E S V S, cui illud nomen competere declarauimus, excelsus & exaltatus est factus terribilis, rex tremendus, & uenerandus super omnem terram, qui prius steterat ante iudices terræ mansuetus uelut agnus, Subiecit populos nobis, cultoribus diuinis uidelicet & ducibus christiani exercitus: & gētes, uel multitudinem sub pedibus nostris: quod facere nequiuit Moses, & sacerdotes legales, qui solummodo rexerunt Israëliticam familiam, & paucos aduentitios. Elegit nobis id est sortitus est, & diuisit nobis hæreditatem suā, uel elegit nos in hæreditatem sibi: aut deduxit in hæreditatem suam, id est in regnum paratum à constitutione mundi: Et hoc in gloriam uel magnificentiam Iahacob, quem dilexit: quia omnis iam Israëliti facti sumus ad uitam æternā electi. Ascenditq; Deus homo in iubilo, sono quidem omnium dignissimo, & dominus in uoce buccinæ, aut cornu, quod sonabatur tēpore iubilei, & Hebraicè dicitur שופר sopher. Psallite ergo, & hymnum dicite I E S V Deo nostro, psallite regi nostro Christo psallite: Quoniam rex omnis terræ iam effectus est, atque rex regum, & Dominus dominantium: quia omnia redemit. Ideo tanto regi psallite sapienter, uel intelligenter, attendentes uidelicet ad ea, quæ dicitis, ut non tantum labiis, sed corde & mēte dicatis laudes. Regnabit modo Christus Deus sup gētes & Deus homo sedebit sup sedē sanctuarij sui. Quod factuariū in archetypo dicitur תפארת tipheret, id est gloria, pulchritudo, uel triumphus. Hinc typico mysterio dictum est in Isaiā: Sicut eduxisti populum tuum olim de Aegypto per manum Mosi, ut faceres tibi nomen tipheret, quod nos interpretatum habemus nomen gloriæ, & potest interpretari nomen triumphi: Quod quidem nomen sibi comparauit in uera deductione totius generis humani de Aegypto, id est de angustia diabolicæ seruitutis, & tartarei carceris per sanguinem suum, ut Zacharias uaticinatus est dicens: Tu quoque in sanguine testamenti tui eduxisti uinctos de lacu. Hinc Isaias cum de isto triumpho comparato uaticinari cœpisset, præmisit ea, quæ dicebant angeli admirantes de triumphanti ascēsu Christi, nouo triumpho gratiæ acquisito per sanguinem, & mortem (sicut exponit Dionysius) clamabant siquidem: Quare rubrum est indumentum tuū sicut calcantium in torculari? Quibus triumphans respondit dicens: Torcular calcavi solus, & de gentibus non est uir mecum: Calcavi eos (contra quos ui-

Dauid.

Isaias.

Zachar.
Isaias.

Diony.

delicet digladiatus sum) in furore meo, & conculcaui eos in ira mea. Et aspersus est sanguis eorum super vestimenta mea, quia scilicet peccatum sanguinem, & debitum eorum in me suscepi effundens sanguinem meum in eorum liberationem, quo securius, latius que omnes triumphare possent.

De triumpho diuersorum ducum post Christi recessum. Con. III.

Vanuis victoria de vniuerso mundo fit parta á Christo in suo sanguine, cui laus & gloria ab omnibus debetur: tamen iubente & fauente ipso, alij triumpharunt (maximè duodeci principes apostolici) de duodecim partibus mundi, per uirtutem Spiritus sancti, quo eos repleuerat, Ideo præfecti dicuntur duodecim tribubus, in quibus (vt diximus) concluditur totum humanum genus. Nec exclusus fuit Paulus, qui plus omnibus laborauit: Nam & ipse (vt patet) cum eis triumphauit de multis ciuitatibus, & prouinciis, quas deduxit in ditionem Christi: De Antiochia enim, Seleucia, Rhodo, Pergen, Pamphylia, & Cilicia: Item de Phrygia, Philippis, Macedonibus, & Corinthiis, Thessalonicensibus, Atheniensibus, & Ephesiis, & de multis insulis Græciæ. De Italia quoque & Hispania, ad quas regiones (vt diximus) portauit nomen Domini IESV ipsi Paulo potissimè decernendus est triumphus. Petro autem de Roma, quæ huius monitis sub imperio Christi militare cœpit: Ioanni de Asia: Thomæ de India: & reliquis de prouinciis ipsis in sortem prædicationis assignatis. Qua victoria habita, merito consequi debuerunt triumphum, coronasq; cum imperatore, & collocari tanquam eius assessores supra sedes duodecim, ut præsideant, & iudicent ueras duodecim tribus Israël, de quibus satis supra dictum est. Hinc de eis decat prophetæ: Principes populorũ congregati sunt cum Deo Abraham, qui uidit dies nostri imperatoris, & gauisus est. Et dicitur Deus Abraham, quia eius aduentus primo Abrahamæ promissus fuit. Deus quoque Abraham, quia nouus quidem homo effectus, ut mutatum nomen illud mysterium intelligentibus indicat, nouæ familiæ à redemptore regenerandæ Pater constitutus est. Duodecim quoque principes adeo cum Christo nostro Deo uniti sunt, ut de his subinferat prophetæ: *Dij fortes terra, aut Dij scuta, uel protectores terræ uehementer cleuati sunt: quia exaltati super omnes tribus terræ, & collocati super præcipuas sedes gloriæ.* Et de his diuus Citharædus in alio psalmo concinit dicens: *Gladij ancipites in manibus eorũ, ad faciendam uindictã de hostibus deuictis, qui præualuerant cõtra humanum genus, & cõtra omnes nationes. Quam uindictam fecerunt, & faciunt simul cum eo, de quo inquit Ioãnes: Quod ex ore eius procedebat gladius ex utraque parte acutus, ideo simul armati facient iudicium conscriptum, & determinatum in mente diuina, ligando hostiles reges in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis. Hic igitur triumphus datus est præcipuè principibus apostolicis, & consequenter*

Dauid.

Idem.

Ioannes.

CANTICI TERTII

omnibus prædicatoribus, qui deduxerunt populos in ditione Christi & Dei, & omnibus his, qui bene tulerunt plebem sibi creditam, aut saltem se ipsos: unde sequitur: Gloria hæc est omnibus sanctis eius. Et in Apocalypsi inquit imperator: Qui vicerit, faciam eum sedere in throno meo, qui est verus curvus triumphis, sicut ego vici, & sedeo in throno Patris mei.

CHRISTVS.

MODVLVS DE CIMVSQVARTVS. PRAEMIVM.

Quàm magnum & pretiosum sit pugnantium præmiu.
Concentus Primus.

Paulus.

Vb multis metaphoris promissum est præmiu legitime certantibus. Primo enim Deus illud spopodit sub typo terræ lacte & melle fluentis: Paulus verò id aliquando coronam vocat dicens: Non coronabitur nisi qui legitime certauerit: Et iterum: Illi quidem, vt corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam. Aliquando brauium nuncupat dicens: Omnes quidem currunt, vnus autem accipit brauium: Sic currite, vt comprehendatis: Christus verò nunc denarium diurnum illud præmiu nominat: nunc nuptias, nunc lignum vitæ, nunc mana absconditum. Sed familiarissimo suo Abrahamæ Deus clarius explicauit dicens: Ego ero merces tua magna nimis: Quo maius, & pretiosius, aut æquale nec dari, nec excogitari potuit: quia summum est bonum, in quo omnia bona. Quod tamen idem est, quamuis diuersimodè nominatum: nam ipse Deus Pater à theologis Hebræis corona nominatur: Ipse enim vtique corona est & præmiu nostrum, cum sit potissimum obiectum beatitudinis, dicente filio: Hæc est vita æterna, vt cognoscant te Deum Patrem. Et quia filius idem est cum Patre, Sequitur: Et quem misisti filium eius: Qui quidem est uera terra uiuentium nobis promissa, à qua fluxit, & fluit lac diuinæ sapientiæ & mel, id est dulcedo & gustus rerum diuinarum, qui est circa uerum mana: quod nihil aliud est dicere, q̄ cibum quendam admiratiuum. Nam videntes filij Israël cibum illum angelorum, uel fortium missum de cælo omnem saporem in se habentem admirantes dixerunt ad inuicem: **מַן הוּא** man hu, quod interpretantes dicimus, Quid hoc? Unde dictus est ille cibus man hu, sed nos latine dicimus mana: illa enim est potius dictio admirantis, quam nomen cibi. Nam cum cibus ille satis transcendat caprum imbecillum, ideo dicitur cibus fortium, quamuis nostra traductio habeat angelorum. Et quia non potest intelligere illum aut gustare nisi expertus, dicit Christus in Apocalypsi: Nemo scit, nisi qui accipit. Dicitur quoque hoc præmiu denarius diurnus: Denarius, id est uerum & completum præmiu, sicut denarius est numerus completus: Diurnus uerò ex illustratione obiecti, & clara intuitione beatorum. Dicitur etiam brauium, promissum uidelicet currentibus in mercedem. Est igitur hoc præ-

CHRISTVS.
DEVS.

CHRISTVS.

mium (quocunq; uocabulo nominetur) bonum nunquam defectiuum, nec per communicationem minoratum. Nec quia magis vni q̄ alteri communicatur, locum inuidiæ relinquit minus habenti, cum omnes coniubilent de gloria, bonoque cohæredum. Nam qui inuenti sunt inuidi, ab illo sodalities, & communione illius præmij irrevocabiliter expulsi sunt.

Quòd illud præmium sit iucundum, & æternum. Con. II.

E quo præmio, q̄ iucundum sit, loquēs explicat ille qui comprobauerat dicēs: *Gustate, & videte q̄ suavis est dominus.* Sed maior sperans iterum inquit: *Notas mihi fecisti vias vitæ, in resurrectione videlicet: ut inquit Ambrosius. Adimplebis me lætitia, aut iucunditate cum vultu tuo, sicut Petrus allegat in actibus apostolicis, Quæ delectationes erunt in dextera Dei, ubi pietas, misericordia, gratia, & omne iucundum, & amœnũ. Quæ delectatio erit usque in finem, idest æterna, & indefectibilis: Et hæc ex multiplici causa resultat, quia videlicet obiectum est pulchrum uisui, sensui delectabile, gustui dulce, & omnibus potentiis perfectè proportionatum interueniente quoque pacto perpetuæ possessionis. Est enim Deus illud pulchrum, à quo omnia pulchra fiunt: ut bene sentiunt Platonicus, simul cum Dionysio, & Hierotheo, qui dicunt: Quod sicut unumquodq; dicitur bonum, quia participat de summo bono: & ens, quia participat de summo ente: Ita est pulchrum participatione primi pulchri, quod nunc dicitur יפית iaphit, nunc הדר hadar, nunc תפירת tipheret: Quamuis differant, si bene vim vocabulorum perpendimus. Iaphit enim pulchritudinem ueram ab intrinseco aduenientem significat. Hadar uerò decorem, & pulchritudinem in effigie, habitu, ornatu, & moribus indicat. Tipheret autem pulchritudinem ipsam, atque maiestatem intrinsecam cum gloria quadam, & triumpho apparēti resultantem. Vocatur enim iaphit in psalmo quadragesimo quarto, ubi traductum habemus: Speciosus forma præ filiis hominum: In Hebræo enim habetur יפית מפני אדם iaph iaphita mibent Adam. Quod traducendo ad uerbum diceremus: Pulcher pulchritudine à, uel præ filiis Adam. Hadar habemus in psalmo nonagesimo quinto, ubi dicitur: Confessio, & pulchritudo in conspectu eius, cum in Hebræo habeatur הדר להדור hadar ue hadar lepanau: Tipheret etiã habemus ibidem תפירת במקדש boz ue tipheret bemicadso, idest uirtus, & pulchritudo in sanctuario eius: Pro quo nos habemus, sanctimonia & magnificentia in sanctificatione eius: Quæ tria uocabula habemus in plerisque aliis locis. Sed aduertendum est, quòd maiestas illa & pulchritudo, quæ tipheret dicitur, aliquando innuitur per lucem: Vnde habitans in ea ait: Ego sum lux mundi. Aliquando per solem, iuxta illud psalmographi: In sole posuit tabernaculum suum. Abraham enim tetent erat tabernaculum suum ad meridiam, in quo profecerat ualde. Izahac quoque, sed non ibidem nimis ditatus fuit: Quod innuitur in eo quod dicitur: Ibidem.*

David.

Ambro.
Petrus.Platoni.
Dionysio.
Hieron.

Psalmo.

Genesis.

Ibidem.

CANTICI TERTII

Seminavit Iahacob in terra illa, & inuenit in ipso anno centuplum, sed habet ueritas Hebraica: Inuenit in anno illo centum hordeos, & benedixit eum Dominus, & magnus factus est uir: & iuit proficiens & crescens donec effectus est magnus ualde. Miratur Hieronymus, quomodo tam magnus potuerit effici per centum hordeos adiuuentos. Veritas est, quod profecit in illa influentia aquilonari indicata per **סָפְרָה** seharim, quod & hordeos, & alia multa significat. Iahacob autem fixit tabernaculum suum in medio, ubi est tipheret, id est pulchritudo, & sol supramundanus. De quo tabernaculo, aut tabernaculis dicitur in libro numerorum: Quam pulchra sunt tentoria Iahacob, & tentoria Israel. Idem itaque est dicere, speciosus forma præ filiis hominum: Erat lux uera omnes illuminans. In sole posuit tabernaculum suum: Regnabit in domo Iahacob in æternum: Et multa similia, quæ conueniunt, ut notum est eis, qui sciunt quæ per huiusmodi importantur. Est igitur pulcher Deus, merces, & obiectum nostrum, & consequenter delectabile sensui interiori per diuinitatem: & exteriori per humanitatem assumptam: ut ipsemet Christus redemptor, merces & quies nostra ait: Ingrederetur scilicet ad diuinitatem, & egredietur ad humanitatem, & utrobique pascua inueniet. Est etiã gustui dulce & suaue, ut inquit Petrus: Si tamen gustatis, quoniam suauius est Dominus. Et Dauid in psalmo: Suauius est Dominus uniuersis. Est denique proportionatum omnibus potentiis, quamuis infinitum sit omnes potentias excedens: quia illo excessu mimime corrumpit, sed tantum tribuit, quantum potentia recipientis est capax: Et hæc est uera iucunditas, quæ ex proportione & cõueniẽtia resultat. Quod gaudium, quæ iucunditas, quæ suauius, quæ denique plena fœlicitas nihil esset quod animo, nisi continua cum securitate possidentis. Ideo summus imperator noster, ut certos nos redderet de hoc gaudio nunquam amittendo, dixit discipulis, & consequenter omnibus: Gaudebit cor uestrum, & gaudium uestrum nemo tollet à uobis.

CHRI
STVS
Petrus.
Dauid.

CHRI
STVS.

MODVLVS QVINTVSDECIMVS, IMPERIVM.

De amplo principis imperio. Concentus Primus.

I Ost triumphum datum est huic triumphatori imperium, cū sit rex regum, & Dominus dominatum. Quod imperium quale sit, Paulus paucis admodum uerbis se expedit dicens: Quem constituit hæredem uniuersorum. Nec ultra prorogari potest, cū uniuersa sint ei subiecta. De quo & Isaias, cum sermonem de natiuitate eius faceret, uaticinatus est dicens: Multiplicabitur eius imperium, & pacis eius non erit finis: quia princeps pacis erit. Nec turbetur quispiam si bella multiplicia adhuc sunt in regno inferiori, quod Ecclesia militantiū dicitur: quia nondum positi sunt inimici eius omnes sub scabellum pedum eius, iuxta illud Pauli: Sedet in dextera Dei de cætero expectans, donec ponantur inimici eius scabel-

Paulus.

Isaias.

Paulus.

lum pedum ipsius. Sed quādo dabitur tempus, vt destruat^r inimica mors, tūc pfecta pace gaudebit in omnibus mēbris suis. Sequitur propheta: Super soliu^m Dauid, & super regnum eius sedebit: Bene quidem sedere dicitur in solio Dauid, qui fuit primus rex, & vnicus Deo gratus ex iis, qui regnauerunt in toto Israël. Et fuit de tribu Iehuda, quæ regio stēmate decorata fuit: Habuit enim vnaquæq; tribuum Israël sua priuilegia peculiar^{ia}, vt Pater Iahacob, & post eū Moses in suis benedictionibus occulto & profundo mysterio innuunt. Tribui igitur Iehuda regale sceptrum designatum fuisse rēferat dicens: Non auferetur sceptrum de Iehuda. Et ideo non credidit Iahacob alicui filio fideiubenti pro Benjamin deducendo in Aegyptum, nisi Iehuda tanquam regi, cuius vrbum veridicum esse debet. Et quamuis non semper apparuerit regnum in tribu Iehuda, fuit tamē sēper regio scepro in archetypo decorata. Electus enim fuerat Dauid in regem super vniuersum Israël, & vnctus à Samuele, tamen antequam factō adipisceretur regnū iam decretū in mente diuina, per plures annos militauit sub Saule: & ob benemerita, & præclara ipsius gesta populis quidem clarissimus fuit, inuisus verò Sauli, & multis insidiis obseruatus: adeo vt liuori cedendum duxerit, mallens allophylis inferuire q̄ inuido regi. Et postquam regnare cœpit, per septem annos ad solam eius tribum Iehuda adactus regnauit. Quod in exemplar nobis exhibitum est, ne quis contristet^r, si regnum promissum statim non adipiscatur. Perdurauit autem hoc regnū sceptrum in tribu Iehuda, aut sub nomine regis, siue ducis vsq; ad Christum: Quo adueniente, minimè ablatum fuit (quamuis dicat oraculū: Donec veniat Mes^siah) Sed sub ipso mutatum fuit in melius, cum fuerit Rex regum, & pro nobis omnibus acquisiuerit regnum vtiq; illud verum, & æternum. Ideo Pilato interroganti, si esset Rex, respondit: Tu dicis, quia rex sum ego: Regnum autem meum non est de hoc mūdo, sed supramūdanā radicē habēs in archetypo, à quo descendens traxi mecum regnum, quod mysteriosē innuitur in hoc nomine יהודה Iehuda, ex cuius stirpe verè regia ego sum. In quo nomine continentur omnes literæ magni nominis quadrilateri, aut tetragrammi interposita litera η lalet, quæ quatuor importat in numero: Ex quo innuitur diuinitas & regia maiestas, quæ continetur in Tetragrammo, habitu inuenta fuisse in corpore humano quadrario ex quatuor elementis, quibus compositum est. Cum igitur Mes^siaæ competat illud sacrum nomen quadrilaterum, & fuerit verus homo, facile intelligimus ipsum etiam verum regem supramundanum, & de vera tribu Iehuda: quamuis pro tempore peregrinationis suæ latuerit in quadrario corpore humano. Nunc autem regia pompa regnat in solio cælesti, cum qua apparebit in secundo aduentu etiam mortalibus. De quo ipse ait: Cum venerit filius hominis in sede maiestatis suæ cum angelis suis: Et iterum: Videbunt omnes filium hominis uenientem in nubibus cæli cum uirtute multa, & maiestate.

Dauid.
Meles.Iahac.
Moses.

Dauid

Genesis:

CHRISTVS.

Idem.

CANTICI TERTII

Quam sit iustum huius principis imperium. Con. II.

Sed cum imperatoriam, aut regiã dignitatem quis duplici iure suscipiat, hæreditario videlicet & iusti belli: Vidẽdũ cõseo, quomodo Christus imperator noster non tyrannicè, sed utroq; iure illud sibi vendicet imperiũ: Habuit enim in eo hæreditarium ius cum fuerit filius summi principis, cum quo & omnia, quæ ei subiecit, fabricauerat, ut dixit arcanorum referator Paulus: Quem constituit hæredem vniuersorũ, per quẽ fecit & sæcula. Sed hoc parum sibi iustum fuisset, nisi virtute & arte militari (iusto tamen bello) insigne imperii: iterum comparasset. Propositum nanque est regnum instar præmij currentium, aut decertantium, his qui in agone huius mortalis vitæ hostem deuicerint. Pro cursu siquidem gymnico est ipsius vitæ curriculũ, quo ad præmiũ, vel pœnã quisq; deuenire potest. Pro certamine verò indictũ est bellũ cõtra vitia, & tartareos hostes, ut suprã explicauimus, In quo præ alio vexantur, & anguntur, quicumq; decertat, iuxta illud apostolicum: Oportet nos per multas tribulationes introire in regnum Dei. Iam de ut u. m. sibi vnusquisque inferat necesse est, sicuti imperator ipse & rex noster protestatur dicens: Regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. Violenti quippe, aut in seipsos castigantes corpus, & in seruitutem redigentes, aut cõtra imperatoris hostes, sicut & apostolus ait: Non coronabitur nisi qui legitime certauerit. Et qui fortius in hoc bello, & magis strenuè se gesserit, copiosius præmiabitur. Hinc qui excellentiori corona sunt donati, duriores sustinuerunt impetus. Testes sunt apostoli, & domestici discipuli Domini iandiu assumpti in assessores principis, quibus ipse dixit: In mundo pressuram habebitis: & hanc utiq; magnam, quam Paulus cõmemorans ait: Sancti verò ludibria & uerbera experti, insuper & vincula, & carceres, lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladij mortui sunt. Circuierunt in melotis, & in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti: quibus dignus non erat mundus. Testis est & imperatrix, cui dictum est à Simeone propheta: Et tuam ipsius animam pertansibit gladius, adeo ut dicant quidam sapientes, quòd fuerit plusquam martyr. Gladius utiq; compassionis, qua simul cum filio pro uirili sua passa est: Gladius diuidens animam inferiorem à spiritu, ut perfectè deifica efficeretur. Testes sunt omnes commilitones imperatoris, quibus ipse ait: **CHRISTVS.** Qui uult uenire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me uim sibi ipsi inferens, & decertans contra hostes lucis & ueritatis, sicut & ego feci. Cũ igitur ipse imperator omnes excedat in præmio & corona, ideo certandum sibi erat supra omnes: quod referans duobus discipulis euntibus in Emaus dixit: Oportuit Christum pati, & ita intrare in gloriam suam. Passus est itaq; super omnes, & pro omnibus tanto doloris excessu, ut ei dicat **Ieremię.** Ieremię: magna est velut mare contritio tua. Et cum pro nobis patiens omnium nostrum debitum soluerit, ideo omnes ipsi tenemur. Nec tantum passus

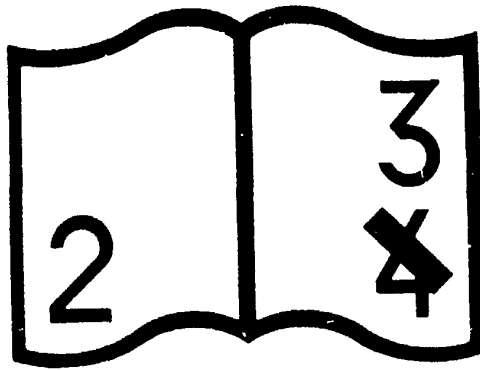
est ut pro nobis debitum solueret, sed strenuè dimicans eripuit è manibus ini-
mici totū humanū genus. Cū autē redēptus à captiuitate (vt leges decernūt)
teneatur redimenti, ideo diuino spiritu afflatus Zacharias cecinit: Vt sine ti- Zachā.
more de manu inimicorum nostrorum liberati seruiamus illi in sanctitate, &
iustitia corā ipso omnibus diebus nostris. Et sic sapientia illa diuina, quæ tan-
quam author omniū iure in omnibus principatur, ut in ecclesiastico legimus:
In omni populo, & in omni gente primatum tenui, sic & in humanitate assum Ecclesia.
pta decertans, bellans, vincens, & triumphans, iure iusti belli meritò quoque
dominaretur.

De regno commilitonum.

Con. III.

Eque id credatur esse quia serui dicimur, nos vili seruitute dā-
natos, cum seruiamus illi cui seruire regnare est. Hinc impera-
tor declarat nos destinatos ad regnū, ad quod etiam inuitat di-
cēs: Venite benedicti Patris mei, possidete paratum uobis regnū CHR I
à constitutione mundi. Si enim imperator mundi huius præest multis regibus, STVS.
multò melius imperator cælestis habet cōmilitones reges, quibus loquitur Pe- Petrus.
trus dicēs: Vos autē genus electū, regale sacerdotiū, gēs sancta, populus acqui-
sitionis. Pōderanda profectò ualde est illa coniunctio regni & sacerdotij: quia
dicitur regale sacerdotiū, ad innuendū, quod quilibet Christianus fulgere de-
bet utroq; regno uidelicet & sacerdotio: vt sit uerus miles illius, q̄ fuit sacer-
dos in æternum secundam ordinem Melchizedech, qui rex iustus interpreta-
tur. Testatur ergo, q̄ fuit sacerdos regius, sicut & quilibet nostrū esse debet.
Nam ut uerus rex debet dominari omnibus terrenis, & corpori suo, id (prout
opus fuerit) redigēs in seruitutē. Tanq̄ autem uerus sacerdos quilibet offerre
debet ipsum corpus suum in sacrificium Deo uiuenti, sicut docet Paulus dicēs: Paulus.
Obscuro uos fratres p̄ misericordiā Dei, vt exhibeatis corpora uestra hostiā
uiuentem, sanctam, Deo placentem: Cui si addamus tertium, sapientiam uide-
licet, erit perfectus homo: ut non triuiali doctrina dicitur de Mercurio, qui e- Mercur.
rat ter maximus, in sapientia, sacerdotio, & regno. Sed multo elegantius no-
ster summus pontifex Christus splenduit sapientia, regno & sacerdotio: Quæ
quidem habere debet quilibet christianus, maxime uerò qui ipsius summæ sa-
pientiæ uices gerit: Vndè non ab re insula, seu mitra eius triaria (quæ vulgò
regnum) insignitur: quasi sit triplici dyademate coronatus, sapiētiae, regni, &
sacerdotij. Nisi enim sit sapiēs, non potest esse bonus: quia omnis iḡ: norās malus,
vt dicūt Peripatetici. Nec tantum summus pontifex debet præminere doctri- Peripat.
na, sed quilibet episcopus, sic dictus ab epi, quod est suprā, & scopos, intendēs,
quasi sit suprā intendens plebi, ut Augustinus interpretatur: vel à scopos, Aug uis.
quod est speculatio, vt aliis placet: Vndè intelligatur prælatus in specula posi-
tus super gregē suum. Sed nec quilibet alius sacerdos sapientia, atque scientia Osee.
carere debet: quia per Osee cōminatur dominus: Quia tu scientiam repulisti,

Pagination incorrecte — date incorrecte
NF Z 43-120-12

lire PAGE 460
au lieu de PAGE 462

CANTICI TERTII

CHRISTVS. ego repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi. Hinc dixit imperator omnibus suis affectis, Ego dabo uobis os, & sapientiam: & loquens de Spiritu sancto, quem erat demissurus, dixit: Ille suggeret uobis omnia. Ex quibus colligimus, quod uult suos commilitones esse sapientes. Iubet etiam ipsos regnare eo regno quod diximus consistere in uero contemptu terrenorum, & mortificatione sui ipsius, ideo dixit. Nisi quis renunciauerit omnibus, quæ possidet, suppeditando omnia tanquam uerus rex, non potest meus esse discipulus. Qua sapientia habita, & quo regno obtento, iubet ascendere ad uerum sacerdotium, de quo ait. Qui uult uenire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me, offerens scilicet & mactans seipsum in sacrificium uiuum æterno Patri: Quod clarius explicans apostolus inquit: Qui Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum uitii, & concupiscentiis. Et hoc est, quod conscensus in aram crucis, ut offerret seipsum agnum immaculatum, indixit nobis dicens: Hoc facite in meam commemorationem non tantum panem, & uinum in memoriam corporis & sanguinis mei offerentes, sed uosmet ipsos hostiam uiuam in odorem suauitatis, sicut obtuli me Patri pro uobis. Quam cruce meo animo tollentes, ut regi nostro conformemur, statim uera sapientia, quæ abscondita est in CHRISTO IESU crucifixo, potientur: quam nemo sapientum huius mundi adeptus est: Ex qua conscendimus ad regale sacerdotium, & regnum sacerdotale. In quod regnum oportet nos (inquit Paulus) introire per multas tribulationes, sicut supra dixerat imperator: Regnum cælorum uim patitur. Hoc est itaq; uerum regnum, ad quod nos (ut ait apostolus) uocauit: Cuius ianuas imperator noster aperuit debellato diabolo in horrido crucis certamine, ut explicat Ioannes in sacratissima uisione dicens: Nunc facta est salus, & uirtus, & regnum Dei nostri, & potestas Christi eius: quia proiectus est accusator, qui accusabat eos die ac nocte in cōspectu Dei nostri: ob peccata, quibus irretitum erat humanum genus absq; liberatore. Sed adeo cum in cruce debellauit, & eiecit foras, ut patefactus sit aditus omnibus uolentibus illuc introire, ut regnare possint cum imperatore, cui laus & honor in sæcula, Amen.

MODVLVS SEXTVSDECIMVS, PAX.

Quid sit pax.

Concentus Primus.

Au gust. Ax quidem (ut rectè sentit Augustinus) est rerum tranquillitas ordinis: qui ordo est parium, dispariumq; rerum sua unicuique tribuēs dispositio: Nā omnibus rite ordinatis sequitur tranquillitas & pax: quæ cū multiplex sit, multiplici diffinitione explicatur. Est enim pax corporis ordinata compositio partium, quæ sanitas dicitur. Pax irrationalis animæ est ordinatus & quietus appetitus. Pax animæ & corporis est ordinata uita, & harmonica unio, & operatio consentanea utriusq;.

Pax autem rationalis est ordinata cognitio, & omnimoda electionis consensio. Et hæc est illa felicissima congregatio duorum vel trium, in qua rex pacis habitare promittit, quando videlicet animal nostrum cum ratione, & ratio cum voluntate, & voluntas cum ratione consentit. Ex qua sequitur uera pax cum Deo, quæ est pura legis & voluntatis Dei manifestatæ observatio: & ne dum templum Dei fit mens ritè temperata, sed qui sic fuerit cõpositus, de quacumq; re petierit, statim exaudietur: quia nequaquã discrepat ab eo, quod Deus statuit. Huic quoque iugum Dei & Christi suaue est, & delectabile. Et in huiusmodi habet locum hymnus, quem cecinerunt angeli in natiuitate principis pacis dicentes: Et in terra pax hominibus bonæ voluntatis, eis videlicet qui habent voluntatem cum ratione & Deo concordem, hi siquidem digni habentur, vt conscendant ad illam pacem Dei, quæ exuperat omnem sensum: & vt dcucniant ad cœlestem, & sublimem ciuitatem illam, in qua (authore Iob) ^{Iob.} Deus fecit eam concordiam, ut diceretur ciuitas illa visio, & fruitio pacis. Et quia non possunt ad hoc regnum pacis peruenire nisi pacifici, ideo eius princeps iubet ministris suis, vt quocumq; applicuerint, deferant & annuntient pacem. Qui & ab eis recedens hanc pacem seruandam iure testamentario reliquit dicens. Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis. Quod testamētum qui obseruare neglexerit, ad hæreditatem pacis nullatenus poterit peruenire: quia dissonans (vel in minimo) ad harmonicum concentum, & canoram suauitatem admitti non debet, nec potest. Sic & qui minimo peccato, vel aliqua in parte voluptati inserviunt, non possunt deuenire ad regnum, cum sint serui peccati, nec ad pacem illam, quæ à quibusdam sapiētibus diffinitur esse tranquillilla animi libertas.

Angel.

Iob.

CHRISTVS.

A quo detur pax.

Con, II.

Ed cum nullus possit esse liber à peccato sine Deo, ideo nec potest absq; Deo pace frui, & in ea proficere. Hinc orat ecclesia: Da nobis illam, quam mūdus dare non potest, pacem. Trifaria enim sunt mūdi habitacula, superna, inferna, & media. Est supnū hospitium cõsonātissimè ordinatū, & plena pace refertū. Est infimū, ubi nullus ordo, nulla quies, nulla pax, sed sempiternus horror inhabitat, inquit Iob. Est autem mediū ex vtraq; permixtum, in quo homo primo collocatur, proposito sibi biuio, & ad extrema hospitia cõtinuò inuitatur. Sed ad inferna habitacula facile curritur, laxis habenis, nullo freno, nullo moderamine, nullo seruato ordine, sed omnibus p petulantia cõparatis. Facillimus est igitur descēsus Auerni: quo sine adiutorio labūtur mortales, adeo à seipsis, & ab ordinatē Deo sciuntēti, & dissoni, vt nulla unquam pace, nulla tranquillitate potiri amplius valeant. Qui uerò ad superna habitacula tendunt, & ad superas auras: difficile & arduum iter arripiunt, ita, vt sine Dei numine id perfici penitus nequeat, attestāte ueritate infallibili, q̄ ait: Sine me nihil potestis facere. Sicut enī instrum

Ecclesia.

CANTICI TERTII

CHRISTVS

mentum indiget modulatore, qui fibras aut fistulas aptet, & consonas reddat, & postea debita sonoritate moduletur: sic quoque nos tanquam instrumenta (& utinam bona) indigemus modulatore, qui nostros aptet nervos & fistulas: qui proculdubio sunt anima, atque corpus: animal nostrum, & spiritus: superior portio, & inferior: voluntas, & ratio: & tandem omnia cū ipso Deo concordant. Quis enim corpori disposito animam consonam infundit nisi Deus? Quis illa duo, quæ penitus dissona videntur, corpus videlicet, & animam tanta concordia connectit, ut dissolutiones penitus refugiat? Quis mentem nostram cum diuina aliquando coaptare poterit, aut sciet? Quis congruo plectro diuinam voluntatem percutit, ut in eum sonum deueniat, ad quem nostra quoque non frustra accedat? Solus quippe hæc ille efficit, de quo dicit apostolus: Deus est, qui operatur in nobis & uelle, & perficere: Et iterum: Idem verò Deus, qui operatur omnia in omnibus. Ab hoc igitur data est pax, & concordia animæ cum corpore; Ab hoc est, unde animalis homo subiiciatur spiritui: Ab hoc conuenientia mentium humanarum ad inuicem: quia ipse est, qui habitare facit vnanimes in domo: ab eodem est correspondentia mentis nostræ cum diuina. Inde igitur est instrumentorum coaptatio: inde sonora, & consona operatio: inde tranquillitas, pax, suauitas, & omne bonum.

Paulus.

Quam suavis, & concinna sit ista pax.

Con III.

Dauid

Deo suavis, iucundaque est pax, ut dicant nonnulli sapientes, quod in natura nihil sit cogitatum præstantius, nihil dulcius. Quia uera pax est tranquillitas animi, simplicitas cordis, vinculum amoris, charitatis nexus, reipublicæ solamen, domorum iucunditas: angelis domestica, demonibus inimica, Deo super omnia grata, & omnium rerum concordia. Et ubi concordia est, ibi harmonia, ibi suauitas, ibi iucunditas. Hinc canit propheta: Ecce quam bonum & quam iucundum, habitare fratres in vnum: Fratres videlicet anima & corpus, quando sunt concordēs: vel homines simul, aut homo & angelus eius custos: quia tunc Deus & Christus (cuius nomen in canticis dicitur unguentum, uel oleum effusum) diffunditur in eos, qui sic conueniunt, conspergens omnia odore & fragrantia suauissima: unde sequitur: Sicut unguentum in capite, scilicet Christo, quod descendit in barbam videlicet Aaron sacerdotis magni: quia per manus sacerdotum plebi administrantur diuina charismata. Descendit igitur hoc unguentum usque ad oram uestimenti, illius videlicet quod comparauit, & intexuit nobis Christus & uentus noster: ut omnium peccata cooperiret. Hoc igitur uestimentum unguento perfundit, ut etiam omnium uulneribus mederetur. Est quoque hic influxus diuinus super cohabitantes in pace, sicut ros Hermon, qui descendit in montem Sion. Ros quippe est cælestis influxus, imo diuinus, in quo Ixahac benedixit filios, utriusque dicens: In rore cæli erit benedictio tua. A cælo enim descendit per Hermon indicato, quod anathema mæroris interpretantur: Et descendit hic

ros in montem Sion, id est in eos qui positi sunt super specula, & in regimē aliorum: Sion enim speculam denotat. Si autem secretiores theologos imitari uoluerimus, ros qui Hebraicè **חַוַּיָּ** tal dicitur, per uiam numerorum cognomen importat magni nominis reconditi, à quo **חַוַּיָּ** ueniunt omnia: Et sic per unguentum indicatur, quòd habeamus influxum nominis, quod propriè est unguentum effusum: & per rorem influxum cognominis: adeo, ut nihil desit habitantibus simul in pace, & unitate. Et explicando clarius propheta subinfert: **Quoniam** Dauíd illic mandauit dominus benedictionem, & uitam usque in sæculum. Sed quid est uita, nisi aeterna beatitudo? Et quid est benedictio, nisi donum, quo ad ipsam beatitudinem perueniatur. Ideo introducendi ad ipsum regnum gloriæ uocantur benedicti à principe dicente: Venite benedicti Patris mei. Ex pace igitur peruenitur ad benedictionem, & de benedictione ad uitam & regnū, ex uita uerò ad unionem, de qua (quantum fas est, & quantum ualuerit imbecillitas ingenioli nostri) depromere aliquid conabimur.

MODVLVS DECIMVSSEPTIMVS VNIO.

De unione beatorum cum Deo. **Concentus Vnicus**

EX sacratissimis promptuariis paternis IESVS Dei filius cum hinc demigraturus maximi erga nos amoris pignus dedisset, hoc quoque monumentum omnibus ferme humanis ingeniis reconditum tribuit dicēs: Pater sancte serua eos in nomine tuo, quos dedisti mihi: ut sint unum, sicut & nos: Et iterum: Non pro eis tantum rogo, quos CHRISTVS predicare misi, scilicet apostolis: sed & pro eis qui credituri sunt per uerbum eorum in me, ut omnes unū sint, sicut tu Pater in me, & ego in te, & ipsi in nobis unum sint. Quibus uerbis nedum nostram cum Deo futuram unionem explicat, sed etiam modum innuit, dum ait: Sicut tu pater in me, & ego in te. De qua unione cum uellet pertractare Plotinus reconditissimæ doctrinæ Platonis imò sapientiæ diuinæ à Platone imbibitæ, pro quanto propinauerant propheta, eminentissimus referator inquit: Hoc igitur mysteriorum talium institutio indicat, ut uetet id hominibus nondū initiatis, expiatisq; patefacere. Nēpe uetuit, quod diuinum est alteri aperire, nisi duntaxat illi, cui uidere contigerit. Idem. Plotinus Hinc quia Parmenides dixit omnia esse unū ridēt Peripaterici ipsi uerè ridēdi, quia disputant contra omnia, quæ non dixit Parmenides: & quod dixit, intactum, & suis pedibus firmum, & inconcussum penitus reliquerunt. Arguit Aristoteles (inquit Simplicius) contra uerba, non contra sensa Parmenidis, qui Parme. Peripat. diuinè loquebatur, & supra metas philosophiæ naturalis: cui addictus erat Aristoteles in physicis. Omnia enim ab uno processerunt, & ut sint eadem omnia ex illo uno participare necesse est. Et sicut omnia ab uno in multa processerunt, sic cuncta quæ in illud unum à quo processerunt redire tendunt, necesse habent, ut exuant multitudinem, quæ ad imaginationem, discursum, Aristot.

CANTICI TERTII

Aristote.
CHR.
STVS.
*sensusq; pertinent, per quos tantummodo procedebat Aristoteles: ideo nec mi-
rum, si non peruenit ad unum. Et sicut circa multa (teste infallibili veritate)*
est turbatio, & distractio animi: ita circa vñ est collectio, & quies: Ait enim:
Martha turbaris erga plurima, porro unum est necessarium: unum uidelicet,
in quo omnia collecta habentur, ne quærentibus quietem: & fælicitatem ua-
gandum sit circa multa. Hinc optimè Augustinus ait: Quid uagaris homuncio
August.
circa plurima? Quære vnum bonum, in quo omnia bona, & sufficit. Sed longè
aliud est quærere unum, & in illud unum tendere, q̄ effici vnum. Porro quòd
vnum sit necessarium, in quod omnes tendere debeant, cuncti ferè sapientes af-
firmant. Sed quomodo tendentes in illud unum cum illo idem efficiantur, pau-
ci uel nulli explicauerunt, quod etiam difficile explicatu est: quia id inter ea
Plotinus
arcana reconditissima habetur, quæ non licet homini loqui, nisi his tantum, qui
ipsam unionem, aut factò, aut saltè contemplatione experti sunt. Est enim (in-
quit Plotinus aliquid depromens ex officina eorum, qui id comprobarunt) ipse
uidens cum eo quod uidetur, non duo, sed unum, tanquam non esset propriè vi-
sum aliquid, sed unitum. Est autem ipse unum nullam ad seipsum differentiam
habens, neque rursus quantum ad cætera pertinet. Non enim apud eum, qui
sic uidet, aliquid mouetur, non ira, non appetitus alicuius inferioris, cum iam
ad excelsa profectus sit: Sed nec ratio, neque intelligentia quædam, neque o-
mnino ipsemet, si modo id dictu fas sit. Sed tanquam raptus, siue à Deo penitus
Paulus.
occupatus, in tuto quodam secessu, habitùque tranquillo, prorsusque immo-
bili iam constitutus est. Ab essentia quoq; sua nullo modo declinat, neq; etiam
circa seipsum reflectens, quippe cum penitus conquiescat in eo quod uidet, &
quasi ipse iam status euaserit: Huc enim Paulus adhuc peregrinus deuenerat
(ut opinor) quando dicebat: Vivo ego iam non ego, uiuit uerò in me Christus.
Qui & raptus aliquando in Deum, se uidisse attestatur, quæ non licet homi-
ni loqui. Melius autem & fælicius ipse, & alij ad hoc ueniunt, quâdo tam ad
Idem.
Theolo.
cursum metam applicuerint, & firma adhæsione connexi fuerint illi uni, in
Plotinus
quod semper tetenderant: de quibus idem Paulus: Qui adhæret Deo, unus spi-
Idem.
Diony.
ritus efficitur cum eo. Dicunt enim theologi nostri, quod beatitudo est in uisio-
ne, & fruitione Dei, atq; firma ipsius fælicitatis tentione, nec ultrà progrediuntur.
Plotinus
Ex euangelio autem, atq; Plotino, & aliis sapiētibus habemus, quod etiã
Idem.
Diony.
deuenitur ad unionem cum Deo uiso, & dilecto. Nam si uidens idem fit cum
eo, qui uidetur (ut nuper dixerat Plotinus) melius & efficacius amans cum a-
mato fit unum, dicente Dionysio, & sapientibus quamplurimis: quòd amor
est uirtus uniens amantem cum amato. Altius aut̄ conscendentes, sicut specula-
tiua uirtus, aut contemplatiua exiit multitudinem, si unum cõtēplari debeat,
ita & effectiua, & omnes aliæ uires progressiua à multis in unum tandem
pergunt, sicut ab uno in multa processerunt: qua uia perfectum diapason, &
consummata harmonia conducitur. Ad illud utiq; unum peruenire contendunt,

quod (vt docet Plato in Parmenide) est à quo omnia, extra omnia, & in omnibus. & ad quod omnia tēdūt: vt sit primus & nouissimus, principium & finis, Plato. sicut sacra litera plerisque testantur in locis. Si autem suapte natura omnia tendunt in illud, tandem ad ipsum peruenient, ne frustra appetitus ille insitus sit. Nec inde desistent esse quod sunt, cum meliori vnita, & in melius permutata, suoque iam adepro fine feliciter viuentia. Hęc est enim (inquit Plotinus) Plotinus Deorum, & hominum diuinorum, feliciumque uita inferiores omnino negligere uoluptates, quę in pluribus consistunt, & fuga solius ad solum: Horum enim cogitatio ad copulam prorsus innititur. Sed quomodo ad id perueniatur cum intactum non prætermittat, & nos aliquo modo percurramus. Ad id enim (inquit) propheta cum deuenierint, pleni Dei spiritu docuerunt, qua ratione illud cernatur, sed obscurioribus sermonibus, adeo quod vix intelligi possint. Sapiens uero sacerdos (qui ni fallor) præcipuus Christus noster fuit, inuoluta explicans, aditum, & ingressum præbuit dicens: Ego sum ostium, per me si quis introierit, saluabitur, & egredietur, & utrobique pascua inueniet. Ad hanc igitur uisionem uiam aperuit, & ducatum præbuit dicens: Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum uidebunt. Cordis quidem munditia exquiratur, vt videamus, & contemplemur illum, cui uniri debemus. Cum ipso autem idem efficiamur, quando multitudinem exuimus, per ueram exteriorum suppeditationem, de qua iterum dicit: Beati pauperes spiritu, id est nihil de exterioribus appetentes, quoniam ipsorum est regnum cælorum, quod ipse Deus est: Ad quod etiam conducit uera hominis animalis possessio, & dominium: quia tunc pace perfecta fruitur, de qua subinfertur: Beati pacifici, quoniam filij Dei uocantur, & erunt, ut Ioannes perhibet dicens: Dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui non ex sanguinibus, neque secundum uoluntatem carnis uiuunt. Sed cum ad id deuenierint, ut iam inconcussi nullam illatam sentiant iniuriam, quasi his exterioribus mortui, tunc supra homines euectis, omniāque adeptis, nihil iis unquam appetendum est. Et isti sunt, de quibus in calce illius reconditissima doctrinæ bis repetit dicens: Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cælorum: Et iterum: Beati eritis, cum maledixerint uobis homines, & dixerint omne malum aduersum uos mentientes propter me: & uirtutis amore tolerabitis, gaudete tunc, & exultate, quoniam merces uestra copiosa est in cælis. Quę merces utique est ille, qui dixit: Ego ero merces tua magna nimis: copiosa autem est, quando copiose DEVS. sese diffundit, & strictius secum unit amantes in illa aeterna beatitudine, & felicitate.

CHRISTVS.
Idem.

Ioannes

CANTICI TERTII

MODVLVS DECIMVS OCTAVVS FOELICITAS.

Quis sit fœlix, & beatus.

Concentus Primus.

Augusti.
Plato.

Vis autem censeatur fœlix, atq; beatus, Augustinus diffinit dicens: Beatus est, qui habet quicquid uult. Plato autem in Philebo non multum distat, dum ait: Beatus est, cui nihil deest. Sed in Euthydemo cum Augustino consentit dicens: Fœlicitas est. consecutio rerum ad vota. Sed nullus res omnes, quas appetit, possidet, nisi qui adhaeret, & uiuitur cum fonte omnium bonorum, à quo ad libitum cuncta haurire possit. Beatus est igitur, & fœlix, qui est unitus cum Deo, in quo omnia uidet, omnia possidet, omnibus fruitur meliori sorte, q̄ in genere proprio perspiceret: quamuis non denegetur illorum visio, quæ ab Augustino dicitur uespertina, nec eorum fruitio, quam supra spuriam declarauimus, dummodo omnia referantur in Deum ea relatione, & consonantia quæ decet. Ex quorum conuenientia magna conspicitur creatoris gloria, quæ uibrat, & splendet in creaturis, quam cõtemplantur oculi bene collustrati, sicut seraphimi illi, qui (Isaia referente) decantabant, Sanctus, sanctus, sanctus dominus Deus exercituum, plena est omnis terra gloria eius. Quæ si splendet in creatis, multo fœlicius in ipso creatore, cuius uisio datur his, qui mortui mundo, & sibiipsis, soli Deo uiuunt, qui ait: Non uidebit me homo, & uiuet. Necessè est igitur, si quis fœlix esse uelit, ut moriatur morte iustorum, aut per omnimodam separationem à corpore & econuerso, sicut beati omnes, quorum animæ ad gloriam illam cœlestem peruenerunt: Aut per corporis transmutationem in meliorem sortem, sicut de Elia legimus translato in curru igneo, iam mutato corpore in naturã spiritus: & sicut Henoc, qui ambulauit cum Deo in anima & corpore, & amplius uisus non est à corporeis oculis: Et sicut multi alij quorum corpora surrexerunt cum Christo, & introierunt in sanctam ciuitatem fœlices simul cum ipso: Vel per demigrationem à corpore per tempus, sicuti Paulus in raptu: Moses, qui uidit Dominum facie ad faciem: Isaïas, qui uidit Dominum sedentem super folium excelsum, & eleuatum: & alij non pauci, quos recensere per longum foret, ne dicam impossibile.

Augusti.

Isaias.

DEVS

In quo consistat fœlicitas.

Con. II.

Aristote.

Cicero.

Quamuis in primo uolumine multas adduxerimus opiniones illorum, qui diffinire uoluerunt, in quo fœlicitas, & beatitudo consistat, hic tamen negotiũ resolutè, & cõclusiue determinantes dicimus q̄ non potest esse fœlicitas, nisi in Deo, non autem in aliqua rerum exteriorum, sicut sapienter decernit Aristoteles in politijs dicens: Teste Deo, non est fœlicitas in rebus exterioribus, quia ipse est fœlix, & nulla rerum exteriorum utitur. Hic corrui Cicero suo concussus ariete, dum ponit beatam uitã in omnium rerum vacatione: quæ in Deo solummodo locanda est.

Progressus tamen in Deum fit aliquando per creaturas, dicente Paulo. Inuisi- Paulus.
 bilia Dei, per ea quæ facta sunt, à creatura mundi intellecta conspiciuntur: Ex
 quibus iterum ad creata Deum videntes conuersi, gloriam opificis in eis con-
 templantur, sentientes ex utrisque concentus mirificos resultantes. Quæ cõ-
 uersio ad creata nullatenus infausta est: cum non fiat per auersionem à Deo, à
 quo nunquam discedentes, ipsum continuè in creatis contemplantur. Nunc i-
 gitur ipsius Dei oblectantur visione (quæ meridionalis dicitur) nunc creatu-
 ras in ipso percipiunt uisione matutina, nunc autem ipsum in creaturis uisio- Orige-
Augusti.
 ne uespertina conspiciunt, ut diffuse & aperte Augustinus super Genesim dis-
 ferit. Nec minus profundè, & disertè Origenes in secundo uolumine contra
 Celsum discutit ordine quodam retrogrado: Quæ prosequentes, dicimus quod
 homines aliquando à corporeis legibus, & sensibus absoluti, siue per extasim,
 siue per raptum ad locum quendam deducuntur, qui aliquando paradisi de-
 liciarum, aliquando tertium cælum, aliquando ubera, & præter archetypi di-
 citur: ubi quasi in quodam eruditionis loco docentur clarè de iis, quæ prius
 in imaginibus didicerant. Iudicia enim de consequentibus & futuris discern-
 nunt, quæ prius per speculum, & in ænigmate aliqua ex parte conceperant.
 Vident aliquando sphaeras, vel globos cælorum, ubi cognoscunt & ea, quæ i- CHRI
STVS.
Paulus.
 bi geruntur, & cur ibidem illa disposita sint. Et aliquando ultra transgressi
 IESVM sequuntur, qui cælum penetravit dicens: Vbi sum ego, illic & mini-
 ster meus erit. Ibi enim cognoscunt multas mansiones distinctas, & unitas, &
 quæ sedes unicuique parata sit, sicut nouerat Paulus, de quibus dixit: Quorū
 nomina scripta sunt in libro vitæ. Tunc etiam ueram conspiciunt rationem a-
 strorum, siue animantia sint, & inde operentur: aut undecunque hauriant uir-
 tutem, ut influant in inferiora. Ibi felices intelligunt rerum causas, quas sum-
 ma Veritas dilectis filiis, & fidei ministris nõ abscondit. Ibi percipiunt non so-
 lum quicquid unaquæque stella operetur, & quo loco sita sit, & quare ab alia
 tanto dirimente spatio separetur, sed etiam quæ intelligentia unicuique syde-
 ri præsideat: & à quo loco archetypi suscipiat, unde in stellas, & per ipsas in
 inferiora influat. Tunc intelligit in puro iam degens splendore, quid sacerdos,
 quid leuita, & quid ordines eorū: quique sint ordines iubileorum, septima-
 narū, annorū, festorum, & feriarum, atque omnium sacrificiorum rationes:
 quæ in purificatione, atque expiatione animarum mysterio penitus recondi-
 tissimo ordinata sunt. Quæ insuper lepræ diuersæ, & quæ purgatio earum,
 & quid seminis profluum. Cur iterum gibbi, herniosi, manci, torto aut ni-
 mis magno, uel simo naso, strabones, aut quacunque turpi macula fædati ar-
 ceantur ab altari. Agnoscunt quoque angelicas mentes, aut intelligentias se-
 paratas à summa, & unica mète: & quæ uirtutes, & quæ potestates sint bo-
 næ, & quæ malæ: quæ propitiæ, & quæ cõtrariæ. Intuentur etiam quæ sit ra-
 tio animarum, & unde unaquæque ueniat: & quæ sit, & eius perfectionis

CANTICI TERTII

gradus, & gratia, atque donorum mensura: quæque diuersitas animalium & ferarum, & cur in tam multas species singula genera diuidantur. Nec occultabitur qua ratione radicibus quibusdã, uel herbis associetur virtutes quædam mirandæ: & aliis econtrario herbis, uel radicibus depellantur. Insuper & de his, quæ accidunt hominibus, quæ non fortuito, uel casu occurrant, sed ratione quadam tam examinata, & tam ardua, ut eam non solum sanctorum, sed fortassis omnium hominum nec numerus quidem prætereat capillorum: cuiusque prouidentia ratione producat, & usque ad eos passeris, qui assuecunt, siue spiritualiter, siue secundum literam passeribus intellectis. Et ne quispiam hoc existimet falsum, aut impossibile, adducam etiam ea, quæ ille possessor sapientia (ut celebre est in ecclesia) de seipso asserit dicens: Ipse mihi dedit eorum quæ sunt scientiã verã, ut sciã dispositiones orbis terrarũ, & uirtutes elementorum, initium, consummationẽ, medietatem uicissitudinẽ tẽporũ, anni cursus, stellarum dispositiones, naturas animalium, iram bestiarum, uim uentorum, cogitationes hominum, differentias uirgultorum, uirtutes radicũ, & quæcunq; sunt abscondita, & improuisa didici: Omnium enim artifex docuit me sapientia. Cui ad stipulatur ille sapientissimus Mercurius Trismegistus, qui cum suam mentem (de qua loquimur) adeptus fuisset, ait: Diuino afflatus spiritu ueritatis compos effectus sum. Neq; enim synceram ueritatem habere possumus, nisi mentem adepti fuerimus, aut illustremur luce illa supra mundana, uel per excessum mentis uehamur in fontem ueritatis, qui idem est.

Sapient. Iulius. Nam à sensibus aut per inuenta ab hominibus (ut sapientes conueniunt) non est expectanda syncera ueritas. Ideo apostolus cum Colossensibus ait: Videte ne quis uos decipiat per philosophiam, & inanem fallaciam secundum traditionẽ hominum. A supremo igitur fonte ueritatis cum munditia cordis expectanda est uera cognitio. Hinc idem Mercurius mentem adducit his uerbis ad ipsum locutam. Adsum ego mens, id est diuinus splendor intellectum uestrum perlustrans, his qui boni, pi, puri, religiosi, sanctique sunt: Præsentiaque mea fert illis opem, adeo ut statim cuncta dignoscant. Et filium ad mentem h. c. cape scẽdam exhortans inquit: Quicumque Dei munere fulci sunt, ut mentem sunt cõsequuti, ij õ Tati secundum operum comparationem pro mortalibus immortales habentur, intelligentia sua cuncta cõplexi, quæ in terra sunt, quæ in mari, & si quid est præterea supra cælum: atque ideo se ipsos erigunt, ut ipsum quoque bonum intueantur, in quo uidelicet omnia uidet. Quod sanẽ cum prospiciunt, eam qua hic uescimur uitam, miseriam quandam arbitrantur: despicientes utique cum corpora, tum corporea omnia, ad unum solum feruntur.

Mercur. Mens. Hæc õ Tati est sententia mentis, diuinorum scilicet contemplatio, & intelligentia Dei, diuino existente cratere, id est disposita anima, ut suscipere possit in intellectu splendorem illum, undẽ mens efficiatur, habens uidelicet intellectum ipsum diuino fulgore perlustratũ. Quam quidem illustrationem Ioãnes

Ilem.

vocat vñtionem dicens: Vñtionem habetis à sancto, & nostis omnia: nec indigetis, ut aliquis vos doceat: quia vñtio eius docet vos de omnibus. Quæ vñtio, aut collustratio, vel mēs datur (vt dicūt secretiores Theologi) in morte oscidi, de qua propheta in psalmo: Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum eius, Ad quam mortem Christus, & Paulus exerta voce nos prouocant. Alter siquidem mysticè ait: Nisi granum frumēti cadens, in terra mortuū fuerit, ipsum solum manet: Si autem mortuum fuerit, multum fructum affert, Mori enim necesse est mundo, & homini animali, si quis velit Deo uiuere, & cernere ea, quæ ad uitam diuinam pertinent attestante ipso Deo, qui ait: Non videbit me homo, & viuet uita videlicet animali: Ideo Paulus: Mortificate membra uestra: & iterū: Mortui estis, & uita uestra abscondita est cum Christo. Moriens itaque homo sensibus, in excessu quodam & separatione intellectiue potentiæ à discursu circa sensibilia, eleuatur in Deum, ubi omnia uidet. Quod adhuc peregrinantes Dei munere adipiscuntur, dummodo effecti, sint mundo corde, ut docet summa Veritas: Ex cuius officina inquit Plotinus: Qui puri sunt, habitantes secum, nihil impediendi habentes, quo minus unum efficiantur, sed effecti diuini, pulchri, atque Deiformes, tunc ascendunt in mētem ubi pulchras omnes species contemplantur, atque cognoscunt illas ideas esse, quæ veras rerum indicant essentias, & quidditates. Ad quod deuenerant propheta, Paulus, & ille, qui dixit: Quod audiuiimus, & contrēctauimus de uerbo uitæ, hæc annuntiamus uobis: Et iterum: Vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à Patre. In quo uerbo cum omnia splendēant, & ibi habēat sua exemplaria, consequenter omnia ibi conspiciuntur. Verum hæc uia antiquis domesticæ, & etiam aliquibus, vel paucissimis nostri temporis cognita, qui cum propheta dicere possunt: Notas mihi fecisti uias uitæ: Vulgò autem penitus est oblitterata, addicō vnoquoque concupiscentiæ suæ, aut doctrinæ perceptæ à sensibus, qui ad huiusmodi non pertingunt penitus ab ipsis aliena: hinc ipsis uidetur dura, extranea, & forsitan à ueritate exorbitans & inaccessibilis (ut aiunt) pro statu isto. Iccirco uis satis est expectare tēpus, quo reformabitur corpus nostrum graue, & conforme fiet corpori claritatis Christi: quod exstimāt euenire tantummodo post resurrectionem, & in statu gloriæ, non attendentes quid sancti perhibeant: & quomodo (vt scriptura autentica testatur) aliqui adhuc peregrini ea uiderint loquentes cum Deo facie ad faciem: vt de Mose, & de Iacob dicitur, & de alijs per alia uerba. Postquam igitur omnes consentiūt, quod hæc perfectæ cognitio dabitur his, qui ad cursus metam studiosè applicuerint, de ipsis etiam aliquid percurrēmus.

Theolo.
Dauid.
CHRISTVS.
Paulus.

DEVS
Paulus.

CHRISTVS.
Plotinus

Paulus.

Dauid.

CANTICI TERTII

Quibus felicitas perfecta detur.

Con. III.

Paulus.

Paulus.
Hebræi.

Theolo.
Orige.
Celsus.

Gsi in hac uita degentibus aliquando datur introitus ad paradysum deliciarum, ubi uesci possumus omnibus ibidem confitis arboribus, & deliciarum in eo, quem Paulus, & alij sapientes Hebræi uocant sæculum futurum, nihilominus perfecta eius possessio datur his, qui compleuerunt uitæ curriculum. Antè enim uel paucissimi in huiusmodi perfectè initiati eò perueniunt, ut ipse Paulus cū Hebræis de hac re non mediocriter instructis ait: Perfectorum autem est solidus cibus, eorum qui pro consuetudine exercitatos habent sensus ad discretionem boni, & mali. Cum istis igitur loquentes interponemus inchoatiuos sermones Christi, qui quidem sunt de operibus pœnitentiæ, baptisate, autoritate absoluedi, resurrectione mortuorum, & huiusmodi: ut feramur ad doctrinam perfectam inter perfectos, & eos qui participes facti sunt Spiritus sancti tantummodi communicandam: in qua tractatur de cœlesti dono, mana abscondito, de meliori Dei uerbo, recondito uidelicet, & perfectis communicando, & de uirtutibus sæculi uenturi: Ad quod (Deo auxiliante) cum deuenimus, tunc uidemus etiam peregrini, saltem in parte, ea quæ abscondita sunt: Si uerò soluti à corpore in Deum scrimur, tunc euacuatur quod ex parte est, adepto iam perfecto, in quo plenè beamur: Soluta uerò anima ab hac mole corporea si statim pertingat ad metã & terminũ, quò tandem uentura est, an si adhuc proficiat, uaria est opinio sapietum: Nouitiores enim theologi uel pedibus in priorè sententiam deueniunt: Sed Origenes, & cum ipso alij sapientes opinantur, quòd adhuc proficiant beati, ut ille longo sermone differens contra Celsum ait: Cũ ad cœlestia loca peruenerint sancti, tunc amplius & perfectius cognoscent quàm in peregrinatione fecerint. In qua cognitione crescet per singula rationalis natura, non sicut in carne, uel corpore & anima, in qua uita crescebat, sed mente & sensu aucta ad perfectam scientiam mens iam initiata perducitur, nequaquam in posterum istis carnalibus sensibus præpedienda, sed intellectuallibus incrementis aucta, semper omni ammoto uelamine, & ad purum (ut ita dixerim) facie ad faciem rerum causas conspiciet: ubi ea in primis perfectione potietur, qua in ipsum conscendit, ea deinceps qua permanet: cibus, quibus uescatur, habens theormata, & intellectus rerum, & rationes quæ causarum: Sicut enim corpora nostra in hac uita ciborum præsidio, dum adhuc in iuuenilibus annis sumus constituti continuò adolefcunt, & plenè perficiuntur: sed cum natura congruis lineamentis ea ad suam proceritatem deduxerit, utimur cibus, iam non ut crescamus, sed ut uiuamus, & cõseruemur in uita per escas. Ita arbitror & mentem, etiam cum uenerit ad perfectum, uesci tamen, & uti propriis & competentibus cibus in ea mensura, cui neque deesse aliquid debeat, neque abũdare. In omnibus autem cibus hic intelligendus est theoria, &

intellectus Dei habens mēsuras proprias, & cōpetētes huic naturæ, quæ facta est & creata: quas mēsuras singulos quosque incipientes uidere Deum, & intelligere per puritatem cordis oportet obseruare: Hunc certè profectū (meo iudicio) nobis indicare uoluit Apostolus, ubi postquam de ascensu in altū, & illuc captiuitate deducta à Christo differuit, & de gradibus distributis in ecclesia, quibus alij facti sunt Apostoli: alij Euāgelistæ, doctores alij, & huiusmodi, subinfert: Donec occurramus omnes in unitate fidei, & agnitione filij Dei in uirū perfectum, in mēsuram ætatis plenitudinis Christi, ut iam non simus paruuli fluctuantes, & circumferamur omni uento doctrinæ. Si quis autem asserat nullum esse profectum in patria, quia in uia deuenit unusquisque ad eam, quæ ipsi est destinata mēsuræ, sicuti tenēt communiter doctores ecclesiæ, & nos cum ecclesia, & cū Christo sumus hīc, & ubiq;: Videtur tamē aliquibus (nisi hoc ueritati repugnet) quod infinito adhærentes semper ab eo hauriant undè crescant, quousq; idem cum ipso fiant, ut supra inuimus, & tūc perfecta portione, qua crescunt, subsecuta quiescunt in pace in idipsum: Nam (ut inquit) siquid obscœnum & immundum deturpat eos, qui uitæ curricula compleuerunt, habent locū in quo expurgentur, antè q̄ deueniant ad lucē illā collustrantē & perficientē, ne offendatur ipse fœdus, & debilis à claritate eius: Ita assuefaciendus est oculus, antequam in eam plenissimam lucem figat intuitum: quia (ut inquit Plotinus) for-
Plotinus
 dibus infectus oculus, nec dum bene purgatus, aut debilis, si in spectaculū lucidissimum intendatur, caligabit protinus: oportet enim uisurum uidendo cognatum, similemque, prius effici quam ad spectandū adhibeatur: Neque enim oculus unquā uideret solem, nisi factus solaris: neque rursus animus nisi factus pulcher, atque diuinus ipsam pulchritudinem, & Deum intuebitur: neque lucē suscipiet nisi factus lucidus & clarus. Hinc Salomon in prouerbiis ait: *Semita iusto-
Salomon*
 rum sicut lux splendet uadens, aut proficiens & lucens usq; ad perfectū diem. Hinc de Christo beatissimo dicitur: Puer autem crescebat, & confortabatur plenus sapientia: Et iterum: Et I E S V S proficiebat sapientia, ætate, & gratia apud Deum, & homines. Nec dicendum est quod ille profectus esset secundum apparentiam, quia criminarentur scripturam de falsitate cum ipsa dicat, quod proficiebat sapientia, non autem apparentia, neq; tantummodo ad contuitū hominū. Nec bene soluit, qui dicit q̄ proficiebat experientia: quia ibidē dicitur, q̄ proficiebat sapientia: Neq; enim aliquādo incongruè loquitur scriptura ipsa, nisi ex translatoris uitio. Proficiebat itaque homo ille etiam cum Deo unitus, sicut & merebatur usque ad eam plenitudinem, ad quā Pater præordinauerat. Crescūt & iusti usque ad perfectū idē, qui est meridies, aut uisio meridionalis, sic dicta ab Augustino, quādo beatus clarè intuetur Deū facie ad faciem sicuti
Augusti.
 est in qua uisione est latitudo infinita, sicut & obiectū uisum est infinitū. Nec habeant pro incōuenienti, qui sic opinantur, q̄ beatorū sit status, & profectus: Status quidē est, ut nullatenus quis eorū cadere possit: Progressus uerò, cū semper

CANTICI TERTII

Petrus. Deo intimiores fiant, quousq; idē cū ipso efficiātur: uđē et āgeli (sicuti Petrus inquit) desiderant in Deum prospicere: Desiderant quippe, quod non adhuc habent, nec frustra desiderant, quia defraudarentur ā desiderio suo, & dolerent, quod est contra rationem beatitudinis. Obtinere uidētur igitur aliquando, quod non habent, quamuis beati sint: Vel si asseritur (ut communiter sentiunt theologi) quod beati statim introducti ad uisionem illam reperiantur in termino iam præfixo, ut non ulterius progrediantur, aut intimiores fiant Deo, cum illuc introducti iam perfectē beati sint. Sed quomocunque sit, fœlicitas perfectā datur bis, qui iam deuenerunt ad extremam metam sui progressus, & ad plenam mensuram pro eorum capacitate, ut amplius capere nequeant. Et hoc est, quod dicitur: **CHRISTVS.** Petite & accipietis, ut gaudium vestrum plenum sit.

MODVLVS NONVS. OMNE BONVM.

Quid sit bonū, quod dicitur summū, & uerū bonū. Cōcentus unicus.

Trifine **V**M nulla possit fieri disputatio de eo, quod non subest sensibus, aut cōpositis rationibus, quia simplicissimum est, ideo de ipso sermo faciendus est simplex, soloque diuino lumine edoctus, sicuti ueri sapiētes nos instruunt: Nā Trismegistus illo quidē lumine perfusus ait: Deus ipsum bonum est, nec aliud quicquam præter bonum: reliqua omnia ab ipsa boni natura secreta sunt: Corpus quidem & anima cum determinata sint locum habent nullum, quo bonum capiant, quia tam amplum est bonum quam existētia rerum omniū corporaliū, & incorporaliū, sensibiliū, & intelligibiliū, & ipsum, quod est super omne existens. Cave igitur, ne quando dixeris aliud quicquā bonum: Prophanus enim foret error, iuxta illud quod summus doctor ait: Nemo bonus, nisi solus Deus. Nec dicendum est Deum aliud quidem esse quam solum bonum, quia in eandem impietatem incideres. Et quia bonum non ab omnibus intelligitur, idcirco Deus, qui ipsum bonum est, non cognoscitur ab omnibus: uerum propter ignorantiam, tum deos, tum homines bonū nominant: ideo Christus redarguens illum, qui ei dixerat, magister bone, inquit: Quid me dicis bonum? Nemo bonus nisi unus Deus, absolute uidelicet, & proprie: ꝑ participationem autē aliquis potest esse bonus, sicut idē doctor sciens se quamoptimē participare de bonitate illa quo ad humanitatem, alibi dixit: Ego sum pastor bonus. Siquidem palām fassus est, ꝑ omnia dederat sibi Pater undē in eo, ꝑ homo, non erat bonus ā seipso, quod tantummodo Dei est, de quo inquit propheta: Cōfitemini Domino, quoniam bonus: Secundum quā bonitatem nullus (inquit Mercurius) potest esse bonus, neque fieri. Quisquis igitur honoratur ex bonitate, id fiat in eo, quod ā Deo accepit: Hinc Paulus omnibus clamat dicens: Quid habes, quod non accepisti? Cum igitur omnia accipiant ā Deo, & nihil dent, & ipse exhibeat omnia, & capiat nihil ideo ipse solus bonus: nam bo

CHRISTVS.

Idem.

Idem.

Mercur.

Paulus.

nus porrigit uniuersa, nec quicquam accipit: homo autē & omnia simul cum eo
 cuncta accipiunt, dant autem nihil: ideo nihil horum potest dici bonum. Christus
 igitur in eo, quod omnia acceperat à Patre noluit uocari bonus: in eo autē quod
 de dii, boni est functus officio. Est igitur Deus omne bonum, & summum bonū,
 nihil accipiens, quia nullo bonorū nostrorum indiget, omnibus autem dat, ut bo-
 na sint, sicut canit Diuus citharædus dicens: Aperiente te manum tuam, omnia David
 implebuntur bonitate. Et hæc est uera humilitas, & uera cognitio sui, intelligere
 se esse purum nihil, & omnia accepisse à Deo, & hinc esse quod sunt, cū tantum
 sit, quantum Deus sese in ipsam diffundit: Et qui magis de Deo participat, me-
 lior est, cum Deus sit ipsum bonū: & pulchrior est, cum Deus sit ipsum pulchrū.
 Hæc enim est (ut Dionysius, & academici docent) uera pulchritudo, participa- Diony.
Academ.
 re, scilicet de summo pulchro: & uera bonitas, participare de summo bono, sicut
 est uerum ens, pro quanto participat de eo quod est à se, & summū ens, ut tri-
 tissimū habetur in omnibus scholis: Nam (ut idē Diony. ait) eo quod Deus est sub- Diony.
 stantiale bonū, ad omnia existentia extendit bonitatē suam, sicut sol per suū es-
 se illuminat omnia, quæ lumen eius participare possunt. Bonū igitur summū per
 ipsam essentiam suā omnibus existentibus mensura quadam, & proportione mi-
 rabili immittit totius bonitatis radios. Non secus de pulchro paulò inferius ait: Idem
 Ipsum etenim pulcherrimū, & supra pulchrum semper, & ex omni parte existēs
 omnium pulchrorū est causa. Ex hoc itaque pulchro his quæ sunt omnibus proue-
 nit, ut sint pro modo suo pulchra singula: Efficitq; pulchrū istud rerū omnium con-
 gruentias, & amicitias, ac societates: pulchroq; isti uāquā effectiue causæ, & fi-
 ni omnium cuncta cōtingūt: Pulchri enim gratia omnia sunt. Est quoq; exēplar, &
 meta, ad quā diffinūtur omnia. Et idem pulchrū est & bonū, quod cūcta deside-
 rant, & quo omnia cognata sunt, quia nihil est in substantiis rerum: quod pulchri
 & boni non sit aliquatenus particeps. Et cum sit primarius & immensus fons, à
 quo cuncta suscipere appetant, ideo omnia (ut inquit magnus Theodorus apud Theolo.
 Proculum) orant præter ipsum primum, quia omnia indigent: Et dum cogno-
 scunt, quod ab illo suscipere debent ea, quibus indigent, ipsum rogant: Hinc CHRISTVS,
 summus doctor Christus docuit, ut orationem dirigeremus in Patrem, à quod
 omne datum optimum, & omne donum perfectum, dum ait: Cum oraueri-
 tis, dicite: Pater noster, qui es in cælis. Et semper nobis orandum est, quous-
 que compleatur mensura donorum, quæ nobis parata sunt, & quousque gau-
 dium nostrum plenum fuerit. Nam tunc nihil restat quod impetrare possimus,
 uerum pro aliis, ut adipiscantur, quod iam nos adepti sumus, ex caritate pre- Ioannæ,
 ces effunduntur. Et ideo (teste Ioanne) Sancti orant, & ipsemet filius Dei: Si
 quis, inquit, peccauerit, aduocatum habemus apud Patrem, I E S V M Christū
 iustū, qui est propitiator pro nostris, & pro totius mūdi peccatis, Cui ad stipula-
 tur Paulus dicens: Introiuit I E S V S in ipsum cælū, ut appareat uultui Dei pro Paulus.
 nobis, & tāquā uerus mediator tantū omnia reducat in ipsum summum bonum,

CANTICI TERTII

quantum ab ipso recesserunt, & idem fiant cum eo per ueram unionem, sicuti erant in exemplari, & in archetypo boni.

MODVLVS VIGESIMVS SILENTIUM.

De pausa, quiete, & silentio, ad quod deuenitur adepto iam bono, in quod tendimus.

Jerem.

Dauid.

Diony.

Psalm.
Paulus.

Jeremias

Isaias

Dauid

VM igitur deuenimus ad primum & summum, quiescendū est, nec ultra progrediendum, cum nihil ultra summum dari possit. Et hoc quod inquit Ieremias: Sedebit solitarius & tacebit, quia eleuauit se super se. Quibus uerbis declaratur quies in eo quod dicit, Sedebit: expoliatio à multitudine, quia dicit, Solitarius, silentium, dum ait: tacebit, & transformatio in Deum in eo quod concludit: Et eleuabit se supra se. Nam supra hominem nihil est, nisi Deus. In cōsonantiam canit propheta dicens: In pace in idipsum dormiam & requiescam. Quo dicto fileat, quia iam deuenit ad locum, ubi silentium est, eo quod illic unusquisque intus effectus sit, & intus cum summo, adeo ut omnium exteriorum oblitus, atque ab omnibus illis se iunctus, nullum habeat cum quo loqui possit conuersans solummodo cum illo, apud quem sermo non exquiritur, cum omnia intueatur: nec non quia ea prospiciat, & his oblectetur, quæ si uellet etiam exprimere nequiret. Hinc igitur silendum est, nisi quatenus ex mandato principis aliquid inferioribus pro capacitate recipientium ad ipsorum utilitatem manifestat: ut de angelis inquit Dionysius, & sunt enūciatiui diuini silentij, sicut clara lumina interpretatiua eius, quod est in abditis: Quod diuinum silentium, aut illud quod silendū est, bonitas quippe est illa, & pulchritudo, & lux adeo eminens, ut uerbis manifestari non possit, sed percipiatur in ipso eodem lumine non manifestato nisi oculis bene collustratis: Ideo inquit Psalmographus: In lumine tuo uidebimus lumen. In quo lumine uidentur arcana, & abdita Dei, quæ (teste Paulo) non licet homini loqui: Ideo de huiusmodi nulli magis patet dicendi campus quàm ignaris: Nam si illa percipere nequit nisi raptus in excessu mentis, aut transformatus in eandem imaginem, quæ est filius Dei, quomodo ea, quæ so, explicabunt non eleuati, aut minimè transformati? Silendum est itaque etiam bis, qui ea uiderunt per excessum mentis: Nam cum Ieremias (ut nuper diximus) iageret de solitario, & eleuato in Deum, subintulit iuxta ueritatem Hebraicam: Sedebit, quia onus super se ipsum. Onus enim magnum impositum est supra humeros eorum, quibus credita sunt arcana principis, ut uidelicet sint fideles, & fileant. Hinc Isaias cū uideret in excessu mentis ea, quæ tempore Messiah uentura erant, nequies conueneret, quæ bulliebant in mente, dixit: Cum glorificatus fuerit Dominus, per Messiam uidelicet, exultabunt de mari, scilicet super excelso, à quo ueniet, sicut per alium prophetam dicitur: In mari uia tua, & semita tua in aquis multis, & ue-

stigia tua non cognoscantur, naturali uidelicet lumine: Ideo sequitur Isaias: Sed ^{Isaias} in luminibus, uel splendoribus (pro quo nos habemus in doctrinis) glorificabunt Dominum: Nam in insulis maris nomen Domini Israël: à finibus uel ab alis terra laudes audiuius, futuras uidelicet tibi iusto: pro quo nos habemus, gloriam iusti. Septuaginta autem illud, tibi, interpretatur speciem: sed proprie iucundū, & præcipuum significat: & sensus est: Præcipua laus, & iucunditas erit iusto, id est Messia, qui solus iustus inter mortales inuentus est. Verum cum nimis aperte sibi uisus fuerit loqui, statim subintulit: Secretū meum mihi, secretū meū mihi: Veb mihi, quia uidelicet tam aperte loquutus sum. Postea ad aliud sermonem suum diuertit. Istud quod que silentio Psalmographus inuit dicens: Abscō ^{Psalm o.} di in corde meo eloquia tua, ut non peccem tibi: quod abscondere, silere est: Sed q̄ sit alienum ab officio boni uiri propalare diuina arcana Mercurius ad Ascepium declarat, dū ait: Irreligiosa mentis est tractatū tota numinis maiestate plenissimum multorū conscientia. publicare, quia uilescunt nimis in imbecillibus animis profunda eloquia, & myleria Dei: ideo dixit summus doctor: Nolite san ^{CHRISTVS.} ctum dare canibus, & nolite ueritas exponere ante porcos, propalando uidelicet indignis, & incapacibus Dei: pretiosissima arcana. Adde quod aliquando ob reuerentiam (ut Mercurius ait) præstat silentium facundam prægnationē ueritatis, ut suo loco tanto efficacius, & sublimius loquatur, qui conseruauerit arcana illa cum reuerentia, quanto magis fidelis seruus fuerit in occultādo. Grati quoque magis reperiuntur silentio laudantes ineffabilem quā indignè aliquid proferentes, fallacia ueræ laudi contraria maculati. Anima itaque clausis sensibus, qui coloribus, odoribus, saporibus, sonis, & pruribus oblectantur, clausōque rationis discursu, cuius pabulum & esca est ueritas, & cognitio rerum inferiorum, & collecta tota in mentis apice, cuius pabulum & supramundanum lumen, silet aliis: & illi soli qui summum & unicum bonum est uacans loquitur, & laudes persoluit: Nos etiam (quoad pandere fas est) hymnum Deo optimo maximo persoluamus.

Hymnus soluendus in silentio soli Deo pura, & eleuata mente.

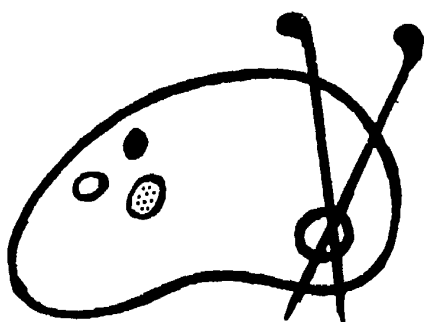

Ibi Domine sancte, & uniuersorum supreme rex debetur laus, quam nemo soluere potest, cum immensus sis, eternus, & ineffabilis: Vnde si non dignas, tamen quantum fas mihi est, & quantum uires suppetunt, imò quantum tu in me loquens iusseris, reddā. Tu nullo termino clausus, nulla ratione circumscriptus, & nulli peruius, omnia in te continens, & omnium causa existens, & si in omnibus existens ab omnibus tamen adeò semotus es, ut de te nec fari, nec cogitare possit humana mens, nisi quantum tua lux eam perfuderit, Tu quidem uniuersorum pater, lux pura, & inaccessibleis, fons profundus, occultus creator, quem nemo nouit, nisi filius, & cui uoluerit filius reuelare, Tu sapientiæ fons ex quo omnia, & uerbum æter-

CANTICI TERTII

num omnia portans, habitatio occulta in rebus, esse, uita, fundamentum, & principium rerum omnium & terminus, Tu sanctus, benedictus, ipse Deus altus, sigillum, forma, spiritus, nexus, & uita mundi: Magnus tu, & laudabilis ualde, & magnitudini tuæ non est finis: Tu enim ea immensa bonitate qua fabricasti, eadem & confoues omnia, & tuo brachio cuncta protegis: Tuque oriens undè omne lumen rutilat, & omne bonum exoritur: Tu potens es, & quis resistit tibi? Tu scrutans renes, & corda iusto ac sanctissimo iudicio reddis unicuique secundum opera sua nil inultum permittens: Tua est pulchritudo, ueritas, & uita, metrum, & mensura rerum, speculum splendens, in quo omnia clarescunt: & lux pulcherrima, qua omnia pulchrescunt: Munificus, & pius in omnibus, tarda iræ, & amplæ misericordiæ. Tibi quod fuit, quod est, & quod futurum est idem sunt: In te enim est uita præsens, & sæculum futurum, in quo & omne tēpus, & omnis terminus concluditur, quia omnium finis es: Tu uerus Deus sine motu ascēdens ad tuam sublimitatem, & descendens ad nos, & ad infima quæque tanquā basis omnia sustentas, & omnium decor existis: Tu Deus uiuus, uita mundi, auctor fœderis, arbor scientiæ, ueritas, & sigillum mundi, fons animarum & formarum, omnium pax, unio, & cunctorum uinculum: Tu uniuersorum rex, princeps mundi, iustitia, & regula eius, Deus electorum, & custos eorum, atque oculus omnia uidens, habitatio, & hospes in nobis sanctissimus transferens te in animas sanctas, ut eas in tuam imaginē transformans reducas ad id, undè uenerūt, & omnia tecum facere possint. Et qui sapiens est, hæc intelligat, quia hoc est manna absconditum, quod nemo scit, nisi qui accipit: undè de huiusmodi fari minimè licet: Non enim hæc ex auditu uocali percipiuntur, sed lumine illo æterno, quo illa concipiuntur eloquia; quæ in corde occultanda sunt, ne ueluti insidi & indigni laudatores peccemus coram regem, cuius sacramentum abscondere bonum est: quod neque propalare possumus, quia ineffabile est: Ideo cū uerba non suppetant, silentio laudandus est, corde mundo, & feruido: quia in silentio, & sperit fortitudo nostra, inquit oraculum: cum quo maximè congruit illud Ieremiæ: Bonum est præstolari cum silentio, quousque facie ad faciem uidentes eum sicuti est, soluatur uera nostra lingua in debitas laudes, sicuti iterum scriptum est: Qui habitant in domo tua, in sæcula sæculorum laudabunt te. Amen.

F I N I S.

Original en couleur

NF Z 43-120-8

BIBLIOTHÈQUE
NATIONALE

CHÂTEAU
de

SABLÉ

1985